CATENA
Græcorum Patrum
IN
BEATVM IOB
COLLECTORE
NICETA
HERACLEÆ METROPOLITA
EX DVOBVS MSS.
BIBLIOTHECÆ *BODLEIANÆ*
Codicibus, Græcè nunc primùm in lucem
edita, & Latinè verſa,

OPERA ET STUDIO
PATRICII IVNII
Bibliothecarii Regii.

Acceſsit ad calcem Textus Iobi ἀκριβὴς, iuxta veram
& germanam Septuaginta Seniorum
interpretationem;

Ex venerando Bibliothecæ Regiæ Ms. codice, & totius orbis
antiquiſsimo, ac præſtantiſsimo.

Βασιλεῖ τ' ἀγαθῷ, ἀγαθὰν τε δοτῆρι.

LONDINI
Ex Typographio Regio
MDCXXXVII.

Discorsi Parenetici

IN

ARITMETICA

HERACLEA METROPOLITA

BIBLIOTHECA BODLEIANA

REVERENDISSIMO AMPLISSIMOQVE PRÆSVLI DOMINO GVLIELMO LAVD ARCHIEPISCOPO CANTVARIENSI TOTIVS ANGLIÆ PRIMATI & METROPOLITANO

PATRICIUS JUNIUS S.

MUndum esse carcerem, & catenâ alios aureâ, alios ferreâ & adamantinâ in hac vita constringi, (solos autem eos beatos existere, qui, quò laxiùs obambulent, ratione ac patientiâ, tanquam limâ eam abradunt & attenuant) prospera etiam ex adversis, & adversa vicissim ex prosperis pendere, nexúque indissolubili inter se concatenata esse, author est Charidemus apud Dionem aureæ eloquentiæ rhetorem: & Jobus noster, qui ex opulentissimo totius Orientis repentè ad summam inopiam redactus est, versatilis fortunæ, quæ diu eodem vestigio stare nescit, documentum locupletissimum est. Summæ ejus pietatis erga Deum, & firmitatis in utraq; fortuna, ac animi invicti, vetustissimam simul & verissimam historiam, ex hebraico fonte à Septuaginta Senioribus versam, & gem-

meâ græcorum Patrum catenâ illuſtratam, *Reverendiſsimæ D.ni V.e* offero; non ut arctiſsimis beneficiorum vinculis exſolvar, quibus munificentia veſtra obſtrictum me tenet, ſed ut munuſculo hoc literario gratitudinem meam & obſervantiam, orbi teſtatam faciam. Quod quidem ſi eâ fronte acceperis, quâ *Sereniſsimus Rex* non ſine merito tuo maximo te aſpicit, quâ Eccleſiam ornas, Academiam foves, bonarum artium ſtudia indies promoves, & ſtudioſorum omnium deſideria pleniſsimâ indulgentiâ exples, quâ Britanniam deniq; characterum elegantiâ in omni linguarum genere locupletas, ac vicinis gentibus, non minùs pulchrâ, quàm politâ & accuratâ veterum ſcriptorum editione, invidendam reddis: ſoliſque tui jubare nebuloſas obtrectatorum calumnias diſpuleris, (quibus, ut nomen aliquod apud imperitum vulgus obtineant, aliorum famam & æſtimationem obſcurare ſtudent) laborem hunc noſtrum non infeliciter collocatum exiſtimabo, & *Reverendiſsimæ D.nis V.e* auſpiciis majora deinceps aggredi non verebor; votíque mei ſummam tum demum conſequutum me eſſe gratulabor, cùm lucubrationes meas qualeſcunque ſubactiſsimo tuo judicio comprobavero, ac tanti viri patrocinio planè non indignus exiſtimatus fuero. *Dab. prid. Non. Jul. Anno* MDCXXXVI.

Candido Lectori.

SI *vera essent*, Amice Lector, *quæ Comitolus, qui ante nos Catenam hanc è græco transtulit, de versione sua profitetur*, quòd verbum nullum græcum prætermiserit, quod latino non expresserit, & quòd verba singula non tantùm annumeraverit, sed appenderit; *laborem non minùs irritum quàm molestum suscepisse, & cum Lydo illo apud Dionem Chrysostomum (qui cùm domi quod ageret non haberet, altoq; otio securus frueretur, in forum egressus, negotium operosum, quo se implicaret, pretio mercatus est) non immeritò* ἀβελτηρίας *charactere notandi videri possumus. Non levem autem molestiam & difficultatem utriq; peperit, fragmentorum è Patribus concisè nimis excerptorum, neq; inter se cohærentium, interruptus & confusus sæpenumero tenor; pleraq; enim adeo obscura & involuta sunt, ut Oedipo conjectore indigeant: quod tecum si seriò & candidè perpenderis, si per festinationem fortè aut incogitantiam alicubi nos etiam lapsi sumus, faciliorem te veniam pro tua humanitate concessurum speramus. Quædam enim adhuc esse non diffitemur, & præcipuè in prioribus duobus capitibus, ubi veteris versionis nonnulla vestigia, licèt evanida, apparent, (principio enim non tam novam, quàm interpolam interpretationem dare, propositum nobis erat) quæ meliùs ac significantiùs exprimi possent, si denuo ea sub incudem revocare, & limam per alias occupationes intendere liceret: nihil enim in hoc genere adeo emendatum in lucem prodit, quod secundis cogitationibus locum non relinquat. Verùm ut inutilis* φιλοπονίας *suspicionem omnem à nobis amoliamur, quasi actum agere sine justa aliqua causa instituerimus, & versionem ejus* ἀνέγκλητον *temerè damnaverimus; visum est operæpretium in hoc operis vestibulo, ad loca nonnulla digitum intendere, & verba græca cum ejus interpretatione ob oculos ponere, tuóq; judicio, rectè an secus interpretis partes impleverit, relinquere: si priùs monuerimus, Catenam hanc nostram multò auctiorem esse eâ qua Comitolus usus est, quippe quæ varia Patrum fragmenta habeat, quæ in ejus exemplari desiderantur; quod statim in limine, & proœmio ipso, cuivis intueri volenti, verum apparebit.* Pag. 92. lin. 21. ἐκεῖνον πλανᾶται τὴν γαστέρα λιμώττοντα, cùm inani ventre eum offendisset. Pag. 109. 35. ἀπέχουσα γέφυραν δεκαπέντε σημείοις,

σημείοις, quintodecimo lapide distans. 125.38. ὅπι τέως τῆ φρόντων ἀκ ἐπιθεμένων, nullũ eram tamen facinus aggressurus. 203.28. ἔοικε δ' ἐμμελῶς λέγειν πρὸς τ Ιώβ, sed tamen teste Jobo dicere videtur. 228.40. τὸ δ' συμπερόμενον ἐν τοῖς στίχοις τοιοῦτόν ἐστιν, illud autem superior conficit oratio. 311.7. ἐγὼ δ' ὥσπερ πελάγει, ἐν μέσῳ τῆ κακῶν φερόμενος, ego verò quasi in angulum latúsve obliquum conjectus, in summa malorum tempestate fluitans. 318.7. ἀ γὰρ δεῖ, φησὶν, ἀλόγων δίκην σιωπῶντας προκαλεῖσθαι, minimè decet, inquit, more belluarum eos qui silent provocare. 324.28. θεῖον, τ ὀργῆς ἔδειξε τὸ τεταμένον, sulphur dixit divinam ultionem à Deo constitutam. 355.23. ἀλλ' ὡς ἐπὶ βάλοις τὸ σῶμα δίχα προνοηθεὶς σφοδρῶς δίχα πεμφθέντος, sed quemadmodum corpus sagittâ confixum, facilimè in servitutem redigitur. 357.5. νόει μοι δὴ εἰς ἀπορρόητόν τινα πυρεώνητα, sic tute cogita esse quempiam igne admirabili circumseptum. 467.8. ἵνα ἡμεῖς ἀναγινώσκοντες ἑαυτοῖς ἐπιφέρωμεν λέγοντες, ut cùm hæc ipsi legerimus, atque animos tumidos sublatósque habuerimus, dicamus. 510.24. τῷ δ' πληθυντικῷ τ φωνῆς κοινοπιεῖ δὲ λόγον, cum eo igitur qui voces nimias fundit, sermone communicato. 546.13. λαλητὸν γάρ, τὸ λογικὸν φησι ζῶον· τὸ δὲ τεθειῶσθαι ἐπὶ τ γῆς, prædicandum autem dicit animal ipsum, compos rationis, quod collocatum fuit in terra. 572.25. εἴ τι μὴν τὰ πάθη δημευόμενα, καὶ χόρτον ἴσα βοσὶν ἐδώδιμον δεδιδαγμένα, affectus quidem ipsi si comprimantur disciplinâ, mites fiunt, & boum more fœno vescuntur. *Addo quòd quædam loca mendosa esse suspicetur, in quibus mendum nullum subest; & plerisq, quæ levissimâ conjecturâ restitui poterant, tanquam desperatis, medicinam nullam afferat, sed interpretatione sua sensum planè pervertat: ut Pag.3.* πάσας ἐπιτέλει ταὶς ἐντολαὶς, cuncta perfice mandata, *pro,* ἐπὶ τέλει, sub finem. 53. ἄδροιμασὶς, *pro,* ἀφοιμασὶς, *licèt dictum hoc Proverb. cap. 27. sed diverso sensu, reperiatur; illic enim non de athleta, sed de sponsore & fidejussore sermo est.* 185. δείγμασι, *pro,* ἐνίγμασι. 224. ἄβαλθεὶς, *pro,* ἄβαπίδης. 244. ἀπδίαν, *pro,* ἀϊδίαν. 279. ἔπηξας, *pro,* ἔπηξας. 279. ἀπέρριψας, *pro,* ἐπέζιψας. 502. θανάτω, *pro,* θαύματος. 508. ἀχολώδως, *pro,* ἀκολούτως. & 614. νεκρῶν, *pro,* νεαρῶν. *Sed ex innumeris hæc sufficiant, neque enim inanis gloriolæ causâ, multominus ut ex alterius ignominiâ, nominis famam & celebritatem nobis quæreremus; verùm ut pro modulo nostro, Dei gloriæ, & utilitati Ecclesiæ deserviremus, opus hoc aggressi sumus, & divinâ opitulante gratiâ, absolvimus. Capitum divisione, qualem ex Olympiodoro, protheoriarum authore, Catenator exhibuit, usi sumus; ita tamen, ut communiter*

receptam

receptam non neglexerimus, ſed in ora libri annotaverimus : ex quibus autem annulis Catena hæc conſtet, & ex quorum Patrum ſcriptis Nicetas illam fabricaverit, ex ſubjecto indiculo videre licet. Obſervandum præterea eſt, reliquos quidem Patres, in poſterioribus capitibus rariores occurrere, Olympiodorum autem paginam utramque implere ; cujus nomen, fidem emendatiſſimi exemplaris ſequuti, in quo conſtanter & per omnia ita ſcriptum reperitur, (lege tamen compoſitionis aliter, ut videtur, poſtulante) per ω in antepenultima expreſſimus. Placuit etiam ex antiquiſſimo Bibliothecæ Regiæ Ms. codice, & ab omni aliarum verſionum miſtura defæcatiſſimo, (quod vel ex hac ipſa Catena, quam in lucem nunc damus, & Origenis epiſtolâ ad Africanum, apertiſſimè colligere licet) textum Jobi ad calcem operis mantiſſæ loco ſubjungere, tibiq; ad excitandam orexin, tanquam levem guſtationem apponere ; quam ſi palato tuo ſapere, & ſtomacho ſine ullo faſtidio placere intellexerimus, poſtea non ſubitâ aliquâ ſportulâ, ſed pleniore & magis opiparâ cœnâ, appetitum tuum ſedare, ac famem integram explere conabimur. Scriptus eſt autem liber, ne ſis neſcius, literis grandioribus in vetuſtiſſimis membranis, ſine ulla capitum aut vocum diſtinctione, quod antiquitatis ſummæ indicium eſt, niſi quòd in στιχηροῖς, (quales ſunt, præter quinque Canonicos, Sapientiæ Salomonis, & Siracidis libri) στίχοις, ſeu verſibus, in reliquis verò, paragraphis & ſectionibus utatur, & puncta interdum in ſuperiore parte lineæ, ſed rariora adhibeat : ſive autem is Theclæ nobilis fœminæ Ægyptiæ, quæ circa Concilii Nicæni tempora floruit, (ut author eſt Cyrillus, Patriarcha Conſtantinopolitanus, qui ex Ægypto ſecum advexit cùm ſedem Alexandrinam relinqueret, & dono ad Sereniſſimum Regem noſtrum tranſmiſit) ſive alterius librarii manu exaratus fuerit, modò de puritate & præſtantia ejus conſtet, non multùm contendimus. Tu feliciter his fruere, conatibus noſtris fave, & humanæ infirmitatis memor, ſicubi vel à nobis, vel typographis erratum eſt, humaniter condona. Vale.

Græcorum Patrum nomina, ex quorum ſcriptis Catena hæc conflata eſt.

APOLINARIUS.
ATHANASIUS.
BASILIUS.
CHRYSOSTOMUS.
CLEMENS ALEXANDRINUS.
CYRILLUS ALEXANDRINUS.
DIDYMUS.
DIONYSIUS ALEXANDRINUS.
EPHRAEM SYRUS.
EVAGRIUS.
EUSEBIUS.
GREGORIUS NAZIANZENUS.
GREGORIUS NYSSENUS.
ISIDORUS.
JULIANUS HALICARNASSENSIS.
METHODIUS.
NILUS.
OLYMPIODORUS.
ORIGENES.
POLYCHRONIUS.
SEVERUS.
THEOPHILUS ALEXANDRINUS.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ
ΝΙΚΗΤΑ.

Πόθεσις μὲ ἡμῖν καὶ σκοπὸς τῦ λόγυ, ἡ δὲ βίβλυ τῦ πολυάθλυ Ιωὼ ἀγάπυξις· ἣ καὶ μόνον μεμνῆσθαι μὴ λεγοντας, ἀποπλυύειν δεῖ τὸ στόμα, καὶ ἅπαξ αὐτῦ μνησθῶμεν· καθαρὸν γὰρ ἀγάνοις ἅπτεσθαι χείλεσι, μὴ καὶ ἀκάθαρτον εἰπεῖν. Δεῖ δὲ ἄρα πρὸ τῆς εἰσόδυ, καὶ πρόπυλα κατανοῆσαι, καί τινα ζητήσεως ἄξια εἰς ἀριθμὸν θέντας, ὅλη κεφαλαίων διεξελθεῖν. ζητήσει γὰρ ἀν ὁ φιλομαθὴς, τίς, καὶ πόθεν, καὶ πότε ὁ δίκαιος Ιωὼ ἦν τὸ γένος, καὶ τίς ὁ τῆς βιβλίυ τῆσδε πατὴρ, καὶ πρὸς τίνα ἡμῖν τὸ σύγγραμμα χρήσιμον, ἵνα τὸ ἐντεῦθεν ὄφελος γνόντες, ἀσμένως καὶ μετὰ προθυμίας ἀναγνῶσόμεθα.

ΧΡΥΣΟΣΤ. Γέγονε τοίνυν ἐξ Αραβίας ὁ μακάριος, πέμπτος ἀπὸ Αβραὰμ, ἀπὸ Ησαῦ τῦ ἀπαβεβλημένυ γενεαλογούμενος· τέτοκε γὰρ ὁ πατριάρχης τὸν Ισαὰκ, ὁ δὲ τὸν Ησαῦ, κἀκεῖνος τὸν Ραγουὴλ, καὶ αὐτὸς τὸν Σαρὰ, ἐξ ἧς ὁ Ιωώ. Ὅτι δὲ μετὰ τὸν νόμον ὁ δίκαιος

PROOEMIUM
NICETÆ.

EXplicatio libri Job, certaminum multitudine & victoriâ celebris, argumentum & scopus est tractatûs nostri; cujus viri qui meminisse tantùm volunt, priusquam mentionẽ ejus faciant, os probè eluere oportet: purum enim impuris labiis contingere, nefas est. Ante introitum verò, vestibulum ipsum diligentiùs contemplari, & nonnulla disquisitione digniora, certo numero comprehendere, ac summatim persequi, necesse est: quæret enim fortasse discendi cupidus, quis, unde, & quo tempore justus hic floruerit: quis libri hujus parens, & ad quænam scriptum hoc utile sit; ut utilitate, quæ inde percipi potest, perspectâ, librum ipsum lubenti & alacri animo legamus.

CHRYSOST. *Natus igitur in Arabia beatus Job, ab Abrahamo quintus exstitit, generis sui originem ab infami Esau deducens: genuit enim Patriarcha Isaacum, hic verò Esau, & ille Raguel, hic autem Zara, à quo ortus est Job. Quòd verò post legem minimè exstiterit, (ut non-*

nullis visum est, ob ejus vivendi rationem ad legis normam expressam (sed potius ante legem fuerit, & quæ legis erant, naturali instinctu, & nemine præeunte adimpleverit, manifestum est, non tantùm ex ejus genealogia, verumetiam ex eo quòd longævam hic vitam vixerit, & supra ducentesimum annum prorogaverit: post legem enim latam, nemo tot annos vixisse proditur.

POLYCHRON. *Varia & diversa opinio eorum est, qui commentarios in tractatum Jobi ediderunt: alii enim, genealogiâ inducti quæ ad calcem libri habetur, & Jobum quintum ab Abrahamo statuit, ante legem eum floruisse affirmant; alii verò ex vivendi ejus ratione ad legis normam expressâ, in qua non tanquã Israelites, sed Israelitis finitimus, fama & auditione erudiebatur, post legem latam vixisse volunt. Genealogiam enim quæ in fine est, rejiciunt, quia in Hebræo non reperitur, & liber iis verbis claditur,* Et mortuus est Job senior, & plenus dierum: *nominis autem similitudinem in genealogia Esau,*
Gen. 36. 33. *quæ in libro Geneseos exstat, ubi Jobabi mentio fit, ansam erroris & hujusmodi scholii quibusdam præbuisse; tractuq; temporis postea, quæ margini adscriptaerant, in libri contextum ab aliis assumpta esse asserunt. Sive verò ante*

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ.

Εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῆς Ιὼβ διαφόρως ἠνέχθησαν οἱ ὑπομνηματισαί· οἱ μὲν γὰρ πρὸ νόμου τὸν ἄνδρα φήσαντες ἐκ τῶν ἐν τῷ τέλει τῆς βίβλου γενεαλογίας, πέμπτον εἶναι λεγούσης αὐτὸν ἀπὸ Αβραάμ· οἱ δὲ μετὰ νόμον, ἐκ τῆς ἐννόμου πολιτείας αὐτῶ, λῶν οὐχ ὡς Ισραηλίτης, ἀλλ' ὡς Ισραηλίταις ὁμορῶν, ἐκ τῶν διδαγμάτων ἐπαιδεύετο. παραιτοῦνται γὰρ τὴν ἐν τῷ τέλει γενεαλογίαν, ὡς μὴ ἐμφερομένην ἐν τῷ Εβραϊκῷ, τοῦ δὲ τέλους ὄντος ἄχρι, τοῦ, καὶ ἐτελεύτησεν Ιὼβ πρεσβύτερος, καὶ πλήρης ἡμερῶν· ἀλλ' ἀπατᾶσθαι φασὶ, γενομένης ἀπὸ τῆς ὁμωνυμίας τῆς ἐν Γενέσει φερομένης εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Ησαῦ γενεαλογίαν, ἔνθα μέμνηται Ιωβάβ, τὸ τιοδτὸν λανθάνειν ἐσχολιογράφησαν· καὶ λοιπὸν ἕτεροι τῷ χρόνῳ ὡς υἱῷ τῶν παντὸς βιβλίου ἐργάσαντο τὰ προσγεγραμμένα. πλὴν εἴτε πρὸ

πρὸ νόμου ὁ Ἰώβ, εἴτε μετὰ νόμον, ἡ γραφὴ, φασὶν, ἀδαμῶς ἐσαφήνισε· τοὺς γὰρ χρόνους ἐπ' ἐκείνων τάττειν εἴωθεν, ἀφ' ὧν ἔστιν ἢ τὸ προῤῥήσεως τὸ ἀληθὲς θαυμάζειν, ὡς ἔπὶ τῶν Εὐαγγελίων καὶ τῶν Προφητικῶν· ἢ πάλιν ἐφ' ὧν πραγμάτων ποιεῖται διήγησιν, τὸ χρείας κατεπείγούσης τὴν ἐπισημασίαν τῶν χρόνων, ὡς ἔπὶ τῶν Βασιλειῶν· ἐφ' ὧν ἡ προτροπή ἐστι μόνη, ὡς ἔπὶ τῶν Παροιμιῶν καὶ τοῦ Ἐκκλησιαστοῦ· ἢ πάλιν διδασκαλίας, καὶ ἀγῶνες δογμάτων, ὡς ἔπὶ τῶν ἀποστολικῶν, ἐν τούτοις περιττὸς ὁ χρόνος ἐνομίσθη. οὕτω δὴ κἀνταῦθα, ἔπερ μόνον προὐκεῖτο δεῖξαι τοὺς ἀγῶνας τοῦ ἀνδρὸς εἰς προτροπὴν ἀρετῆς, παρέλιπε τὸν χρόνον ὁ συγγραφεύς, ὡς ἐ μέγα τι περὶ τὴν ὑποθεσιν ἐγνωκὼς συμβάλλεσθαι τοῦτο. ἔφασαν γάρ, ὅτι καὶ οἱ φίλοι τοῦ Ἰὼβ ἐοίκασι συγγεγραφέναι τὸ βιβλίον, ἢ ἐν τῷ πρᾶξιν μνημονεύσαντες, ἢ καὶ αὐτῇ δείσθαι χάριν ἐλλαμφθέντες· καὶ μάλιστα, τοῦτο βούλεσθαι τὸν Ἰώβ· ἔφη γάρ, Τίς ἂν δῴη γραφῆναι τὰ ῥήματά μου, τεθεῖεν δὲ αὖ-τὰ ἐν βιβλίῳ εἰς τὸν αἰῶνα; Εἰσὶ δὲ οἱ ζητοῦσιν, εἰ τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ γένους ἦν ὁ Ἰώβ; καὶ εἰ τοῦτο, πῶς δὴ αὐτὸν οὐχὶ τῆς ἀφ' ἡλίου ἀνατολῶν, μετ' ἐμφάσεώς φησιν, ἐπείπερ ἐκ μιᾶς ἐν ταῖς δώδεκα φύλαις διαφορᾶν

legem, sive post legem exstiterit, S. Scripturã nequaquã manifestâsse aiunt: temporũ enim calculum iis tantùm scriptis adhibere solet, in quibus vel veritatis prædictionem cum stupore admirari oportet, ut in Evangeliis, & Prophetarũ libris; vel quæ rerum narrationem continent, quæ temporum designationẽ necessariò postulãt, ut in libris Regum: in quibus autẽ materia omnis adhortatio est, ut in Proverbiis & Ecclesiaste; vel doctrinæ, & dogmatũ contentiones, ut in Apostolorũ scriptis, temporis notatio supervacanea est habita. Hìc etiã similiter, cùm propositũ tantùm esset, ad virtutis calcar & incitamentũ, Jobi certamina ob oculos ponere, tẽpus ab operis authore, quoniã instituto suo non multùm profuturum sciret, prætermissum est. Amici etiam Jobi, illorũ opinione, librum conscripsisse videntur, sive dum ipsi adessent, memoriæ & scriptis quæ observârant cõsignantes, sive gratiâ etiam divinâ illuminati; præcipuè, cùm ipse Jobus votis hoc efflagitaverit; dixit enim, Quis utiq; det, ut scripta sint verba mea, & ipsa posita in libro in seculum? Cap. 19. 23.

Sunt etiam qui quærant, an Jobus ex Israelitarũ genere fuerit? & si hoc verum, quũ fiat ut cum emphasi quadã, omniũ qui in Oriente erant Cap. 1. 3. *nobilissimũ eum libri author vocet, quandoquidem in duodecim tribubus, quæ Abrahamũ unicum paren-*

tem agnoſcunt, eoq; ſe inſigniunt, nullam generis differentiã eſſe ſciebat? quomodo etiam ſacrificia, quod Levitarũ ſolummodo munus erat, ipſe per ſe obtulerit? Atq; hæc quidẽ ſunt quæ in mediũ afferunt, qui poſt legem, & Gentilem eum eſſe contendunt. Ante legem autem eum floruiſſe, non tantùm ex genealogia quæ in fine eſt, intelliges, (quam nos, utpote quæ à Patribus pars libri cenſeatur, admittimus) verumetiã ex eo quòd tamdiu vitam prorogaverit, cùm nemo poſt legem, ætatem illam attigiſſe, memoriâ prodatur. Veriſimile eſt igitur Moyſen, ad exhortationem populi Iſraelitici, librum ſcripſiſſe, quod ex characteris etiam genere conjicere licet. Aliis autem è veteribus, Salomonis opus eſſe viſum eſt: in quâ ſententia eſt Gregorius Nazianzenus, in oratione quam ad Exæquatorem ſcripſerat. Quòd autem Jobus ex genere & proſapia Eſau, fratris Jacob, oriundus fuerit, non tantùm ex iis quæ in Geneſi ſcripta ſunt, ſed etiam ex tribus ejus amicis, & eorum regionibus, licet intelligere: quin & Elius qui ex genere Iſraelitico erat, Jobi tempora oſtendit, cujus genealogiam author hujus libri deſcribit, quemadmodũ & in Chronicis habetur; Judæ enim, inquit, filius fuit Thares, cujus Eſrom, cujus filii duo, Jeremiel & Aram, à quo Elius originem traxit. Porrò li-

Cap. 32. v. 4.

lib. 1. c. 2. v. 4, 5, 9.

γλώσς, ὡς ἕνα πατέρα τῶν Αβραὰμ ἀπηρριφομένων; πῶς ὃ καὶ τὰς θυσίας, ὅπερ ἰδίων μόνων τῶν Λευϊτῶν, δι' αὐτοῦ προσέφερε; καὶ ταῦτα μὴ νόμον αὐτὸν θέλοντες εἶναι, καὶ ἐθνικόν. * ἀπίστους ὃ, ἀ μόνον ἐκ τῆς ἐν τῷ τέλει γενεαλογίας, ἰδοὺ δὴ καὶ δεχόμεθα, οἷα τοῖς παρεάσιν ἐγκεκριμένοις * τῆς βίβλου, προὶ νόμου γεγονῶτας τοὺς δικαίους, ἀλλ' ὅτι ἐ τοσοῦτον ἐδίω χρόνον, μηδενὸς μὴ νόμον ἰσορηθέντος τοσοῦτον διεζηκέναι χρόνον. εἰκὸς οὖν ὅτι καὶ Μωσῆς συνεγράψατο τὸ βιβλίον εἰς ὠφέλειαν τοῦ Ισραὴλ, ὡς καὶ ἀπὸ τοῦ χαρακτῆρός ἐστιν * ἀπικάλλειν. ἑτέροις ὃ τῶν παλαιῶν ἔδοξε Σολομῶντος εἶναι τὸ συγγραφὸν, ὡς ἐ ὁ Ναζιανζὸς λέγει Γρηγόριος, ἐν τῷ εἰς τὸν ἰσότιμον λόγον· ἔνεστι ὃ μανθάνειν ὡς ἐκ τοῦ χρώς Ησαῦ, τοῦ ἀδελφοῦ Ιακὼβ, ἐστὶν ὁ Ἰὼβ, ἀ μόνον ἐκ τῶν γεγραμμένων εἰς τὴν Γένεσιν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν φίλων αὐτοῦ, ἐ τῆς αὐτῶν χώρας. δείκνυσι γοῦν ἰδοὺ χρόνους τοῦ Ἰὼβ ἐ ὁ φίλος Ελιὺς, ὃς ἦν ἐκ τοῦ Ισραηλιτικοῦ χρώς· γενεαλογεῖ ὃ αὐτὸν ὁ συγγραφεὺς, ὡς ἐ ἐν ταῖς Παραλειπομέναις ἐστὶν εὑρεῖν· τοῦ γὰ Ιούδα, φησὶ, Φαρὲς, τοῦ Εσρὼμ, τοῦ Ιερεμιὴλ καὶ Αρὰμ, ἀφ' οὗ λέγει τὸν Ελιών.

* Ἴσ. συμπάσης

* Ἴσ. τῇ βίβλῳ,

* Ἴσ. συμπάλλειν.

πολλοὶ

πολλὼ ὃ ἀθλητὴν εἰς ὑπόμνησιν ἀρετῆς φέρῃ ἡ βίβλος, τοσοῦτον ἀθλητὼ εἰς μέσον παραγαγοῦσα, τούς τε ἀγῶνας διεξιοῦσα, καὶ ὡς μεγάλα τὰ κέρδη φέρουσιν ⓐ καὶ ἀρετὼ πόνοι· ἁμὼ δὲ καὶ ⓒ τὸ Χριστοῦ μυστήριον ἅπαν ἐν αὐτῇ κατέσπαρται. γέγονε δὲ τὸ πάθος τῷ Ἰὼβ τετραχῶς, ἀπὸ ὑπαρχόντα, ἀπὸ τέκνα, ἀπὸ δόξῃ, ἀπὸ σῶμα. τοῦ δὲ Θεοῦ μεμαρτυρηκότος αὐτῷ τὼ ἀνδρὶ δυσέβειᾳ, καὶ ἀπὸ τῶν φίλοις ὕστερον ἐπαπειλησαμένε, καὶ φήσαντος, ὡς εἰ μὴ δι' αὐτὸν, ἀπώλεσα ἂν ὑμᾶς· χρὴ πᾶσι τρόποις σκοπεῖν τὰ δοκοῦντα αὐτῷ τραχέα τῶν ῥημάτων, ὁποῖον ἔχει σκοπὸν, καὶ μὴ προσπταίειν τοῖς λέξεσιν. ὥσπερ γὰρ ⓐ τὰς εἰκόνας ποιοῦντες, εἰ μὴ σωματοποιήσωσιν, ἃ δύανται πλάσσουσι τὰ πρόσωπα· θέλοντες γοῦν εἰρωνικὸν καὶ τροπαιοῦχον ἐπιδεῖξαι βασιλέα, νίκῃ καὶ εἰρήνῃ τυπώσαντες περιτιθῶσιν αὐτῷ· οὕτως ὁ συγγραφεὺς τοῦδε τοῦ βιβλίου, θελήσας παρασῆσαι τῇ ὑφῇ τῶν πειρασμῶν τοῦ Ἰὼβ, τὰ ὑπὸ τοῦ Διαβόλου, καὶ τοῦ Διαβόλου πρὸς Θεὸν διαλόγους ἐνετυπώσατο. καὶ ὥσπερ παρὰ τοῖς ἔξω, ποιητικὰ, * ἢ τραγικά· οὕτω παρὰ τῇ θείᾳ γραφῇ, συγγραφεῖς βιβλία ὑπό τι μέτρον ἕρμαϊ-

*Isa. suppl. κωμικὰ,

ber hic, tantum athletam in medium producendo, & certamina ejus, ac quàm amplo præmio labores à virtute profecti remunerentur, enarrando, ut virtutem mente & memoriâ recolamus, copiosam adhortationem suppeditat: quinetiam universum Christi mysterium sparsum hìc illic in eo continetur. Passus est autem Jobus quadrifariam, in bonis, in liberis, in nominis æstimatione, & in corpore. Cùm verò Deus summæ pietatis testimonium illi præbuerit, & amicis postea interminatus fuerit, dixeritque, Nam nisi propter ipsum, perdidissem utique vos; quis verborum ejus scopus sit, quæ asperiora esse videntur, omnibus modis considerare, nec vocibus offendi oportet. Quemadmodũ enim qui imagines pingunt, nisi pleniùs formando & figurando delineent, ad vivum eas repræsentare non possunt; Regem itaque pacificum, & hostium trophæis clarum, exprimere volentes, victoriæ & pacis simulacris latera ejus cingunt: ita etiam libri hujus author, cùm tentationum Jobi filum & texturam ob oculos ponere in animo haberet, quæ à Diabolo gesta sunt, & colloquia ejus cum Deo habita expreßit. Et quemadmodum apud profanos scriptores comica vel tragica scripta, poetica vocantur: ita etiam in divina Scriptura, libri σιχηρὶ dicuntur, qui metro

Cap. 42. 8.

metro quodam hebraico constant, ex quorum numero hic unus est. Utilissimus profectò præsens liber est: quemadmodum enim pratum omni genere florum refertum, cuilibet decerpere volenti, quod expetit, subministrat: ita etiam sive Rex, sive Sacerdos, sive Princeps, sive privatus, sive dives aut pauper, calamitatibus mille oppressus, vel plagâ à Diabolo percussus, plenum desiderium simul & medicinam invenire hìc poterit. Huic igitur libro prudenter animum advertere oportet, ne gravissimum quis damnum incurrat, si vel tantillum per incuriam præterlabi sinat.

κὸν ἐλέχθη, ὧν ἓν κὴ τοῦτο τυγχάνϛ. ἔστι τοίνυν ἡ παροῦσα βίβλος ὠφελιμωτάτη· καὶ γὰρ καθάπερ λειμὼν παντοίων ἀνθέων ὑπαρχων ἀνελλιπὴς, παντὶ τῷ δρέπεσθαι βουλομένῳ ὥρας ἔχει τὸ ποθούμενον· οὕτω καὶ ἐνταῦθα πᾶσαν * ὀπιθυμίαν βύεσι λις κὴ διεξαπείρω, κἄν τε βασιλεὺς, κἄν τε ἱερεὺς, κἄν τε ἄρχων, κἄν τε ἰδιώτης, κἂν πλούσιος, ἢ πτωχὸς, θελεσάσεσι μελέας τυπτόμενος, ἢ ὑπὸ τοῦ ἀλγεδόνου πληττόμενος. δεῖ οὖν ὀπισημόνως τῇ βίβλῳ τῇδε προσέχειν, ἵνα μή τις κἂν βραχὺ σφαλραμὼν, μεγίστων ὑπομείνῃ ζημίαν.

* ἴσ. ἐθαμυθίαν, sed nihil muto.

JULIANI HALI.

Curam & solicitudinem Dei erga Judæos liber beati Jobi ostendit, authorem indicat; necnon utilitas quæ ex scripto percipitur, providentiam qua Deus cunctos complectitur, palam facit: quintum autem ab Abrahamo eum fuisse prodit. Israel enim & Esau pariter Abrahami progenies, uterque verò Isaaci filius. Moyses autem, ut populum ad Dei cultum adhortatione suâ induceret, virtutẽ hujus viri literis mandat. Siquis verò, eò quòd Jobus & Moyses unâ ætate non floruerint, per contradictionem, Moysis scriptum esse, fidem non adhibuerit, hoc argumento persuadere illi convenit, quòd Moyses librum Geneseos,

ΙΟΥΛΙΑΝΟΥ ΑΛΙΚ.

Σημαίνϛ ἡ βίβλος τῆ μακαρίᾳ Ἰὼβ τὴν εἰς Ἰουδαίους τοῦ Θεοῦ κηδεμονίαν, μυούϛ τὸν χράϊστα· καὶ ἡ ὠφέλεια τοῦ γράμματος, δείκνυσι τὴν εἰς πάντας προνοιαν. ἱστορεῖ δὲ αὐτὸν πέμπτον ἀπὸ Ἀβραάμ· κὴ γὰρ Ἰσραὴλ ὁ τοῦ Ἀβραάμ, καὶ ὁ Ἡσαῦ ὁμοίως, ἀμφότεροι δὲ τοῦ Ἰσαάκ. Μωϋσῆς δὲ ἀναγράφϛ τὴν τούτου ἀρετὴν, ἄγων τὸν λαὸν εἰς θεοσέβειαν. εἰ δέ τις ἀντιλέγων μὴ πείθοιτο Μωσέως εἶναι τὴν γραφὴν, διὰ τὸ μὴ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον Ἰὼβ κὴ Μωσέα γεγενῆσθαι, ἐντεῦθεν πείθειν αὐτὸν προσήκϛ, ὡς ὅτι καὶ τὸ τῆς Γενέσεως βιβλίον αὐτὸς ἱσόρησεν,

ὃχ

ἐχ ὡς παρὸν ἡνίκα ταῦτα ἐγέ-
νετο, τρισχιλίων γὰρ ἐτῶν τὰ
πάντα συνέταξεν, ἀλλ' ὁκ ἦν τοῦ
Θεοῦ χάριτος, ἣ αὐτὸν ἀνα-
διδάξασης προφήτην τῶν τε πρ-
οχηκότων καὶ ἐπιόντων, καὶ ἱερο-
φάντην τῶν θείων μυστηρίων καὶ
ἔργων τοῦ Θεοῦ. οὐδεὶς γὰρ ἕτερος
ἠξιώθη τῶν πρὸ αὐτοῦ τὴν
τοῦ κόσμου κτίσιν γραφῇ παρα-
δοῦναι· οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι προφῆ-
ται μὲν αὐτοῖς προφήκασι,
καὶ τὰ μέλλ' αὐτοῖς ἐξήγγειλαν.
πλὴν οὐ πολὺ ἀλλήλων λεί-
πονται τοῖς χρόνοις Μωϋσῆς τε
καὶ Ἰώβ, ὁ μὲν ἕκτος ἀπὸ
Ἀβραάμ, ὁ δὲ πέμπτος, οἵ Α-
βραάμ, Ἰσαὰκ, Ἰακὼβ, Λευΐ,
Καάθ, Ἀμβράμ, Μωϋσῆς· πά-
λιν, Ἀβραάμ, Ἰσαὰκ, Ἡσαῦ,
Ραγουὴλ, Ζαρά, Ἰώβ. Εἰ δέ
τις εἴπῃ ὑ Μωσέως εἶναι τοῦ Ἰώβ
τὴν γραφὴν, ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ Ἰώβ,
ἀκούσεται παρ' ἡμῶν, ὡς οὐκ ἰδί-
ου ὁ ἀνὴρ αὐτεπαίνετος· ὁ γὰρ
ἀνεπιλήπτως ζῶν, οὐκ ἂν αὐτ-
αρεσκείας πάσης ὑπέρκ. ἐγ-
κωμιαζέτω σε γάρ, φησὶν, ὁ
πέλας, καὶ μὴ τὸ σὸν στόμα· ὁ
γὰρ ἑαυτὸν ἀπαγγέλλων οὐκ ἀνε-
πίληπτος, ὁ δ' ὑφ' ἑτέρου δι-
εγκωμιαζόμενος καὶ ἀληθῆ-
δη, ἐνίκησε εἰπεῖν, μακάρι-
ος· ἐπεὶπερ δικαίων ὁ ἐπαι-
νέτης οὐ καὶ προσποιήτως ἐ-
παινεῖ, ἀλλ' ἀψευδῶς τὰ προσ-
όντα τῷ ἀγαθῷ ἐξαγγέλλει. Ἀν-
αγκαίως οὖν Μωϋσῆς τὴν τοῦ

non tanquam præsens cùm illa gererentur, literis consignaverit, (trium enim annorum millium historiam condidit) sed divinâ gratiâ, quæ præteritorum simul & futurorum temporum prophetam, ac divinorum mysteriorũ & operum antistitem illum & doctorem designaverat. Nemo enim alius ante eum dignus est habitus, qui mundi creationẽ literis mandaret; alii quidem prophetæ, quæ postea eventura erant prædixerãt, & futura enunciaverant. Verùm Moyses & Jobus tempore non multùm inter se distant, ille enim ab Abrahamo sextus, hic verò quintus est; Abraham, scilicet, Isaac, Jacob, Levi, Caath, Ambram, Moyses; & rursus, Abraham, Isaac, Esau, Raguel, Zara, Job. Si verò scriptum hoc non Moysis, sed ipsius Jobi opus esse quispiam contenderit, quòd Jobus suarum laudum præco non fuerit, à nobis discet; qui enim vitam inculpabilẽ transegerat, propriis laudibus & assentationibus corrumpi se non est passus. Laudet te, *inquit*, vicinus, Prov. 27. 2.
& non os tuum; *qui enim laudes suas prædicat, inculpabilis non est; qui verò juxta veritatem ab alio laudum præconio celebratur, (ut uno verbo absolvam,) beatus est; quandoquidẽ justorum præco, non ex affectu laudat, sed veraciter sine mendacio, quæ justo insunt, ebuccinat. Necessariò igitur*

Moyses

*Moyses Jobi virtutem literis prodidit: rerum enim ejus gestarum expositio, Israeli pro instructione inserviit. Cùm enim populus de cognatione & generis sui propinquitate, ac de miraculis in provida eorum conservatione editis, multùm superbiret; ipsa enim elementa, propter promissa Patribus facta, cum illis militâsse dici possunt *********

Ιὼβ ἀρετὴν ἀναγράφει· παίδευσις γὰρ τῷ Ισραὴλ ἐγίνετο ἡ περὶ αὐτῆς ἔκθησις· ἔτι γὰρ μέγα ἐφρόνει ὁ λαὸς ἐπὶ τῇ τῶν γονέων ἀγχιστείᾳ, καὶ ἐπὶ τοῖς θαύμασι τοῖς εἰς τὴν αὐτῶν προνοίαν συντελεσθεῖσι· τάτε γὰρ στοιχεῖα, ὡς μὴ εἶπῃ τις, συνεμάχουν αὐτοῖς διὰ τὰς τῶν πατέρων αὐτῶν ἐπαγγελίας ********

CHRYSOS. Quòd autem in omni vitæ genere & temporum difficultate, viro pariter & mulieri, seni & juveni, privato & Principi, diviti ac pauperi, prosperâ fortunâ utenti & cum rebus adversis conflictanti, cuivis utilis sit hic liber, proclive est ostendere. Admirabilis enim & magnus hic vir, famâ ubiq; terrarũ celebris, pietatis athleta & coronâ insignitus, qui omne genus certaminis exantlavit, qui innumera adversus diabolũ trophæa erexit, dives fuit & pauper, in honore habitus & vilis, multorum liberorum pater & orbus, in Regum palatiis & in sterquilinio, in veste splendida, & post hanc in vermium scaturigine, mille cultus obsequiis, servis postea insurgentibus, amicis conviciantibus, & conjuge insidiante, contumelias infinitas passus est. Omnia illi tanquam è fonte manabant, divitiarum copia, potentiæ magnitudo, gloriæ celebritas, pacis

ΧΡΥΣΟΣΤ. Οτι ἢ παντὶ χρήσιμον τὸ βιβλίον, ἐν ἰδέᾳ πάσῃ καὶ βίων καὶ διαιρέσεων, ἀνδρὶ καὶ γυναικὶ, πρεσβυτέρῳ καὶ νέῳ, ἰδιώτῃ καὶ ἄρχοντι, πλουσίῳ καὶ πένητι, τοῖς δεξιοῖς εὐθυμουμένῳ, καὶ τοῖς ἀριστεροῖς πιεζομένῳ, ἐντεῦθεν ἔστι λαβεῖν καὶ ἀπόδειξιν. ὁ γάρτοι θαυμαστὸς καὶ μέγας οὗτος ἀνὴρ, ὁ πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης ἀοίδιμος, ὁ τῆς εὐσεβείας ἀθλητὴς καὶ στεφανίτης, ὁ διὰ πάντων τῶν ἄθλων ἐλθὼν, ὁ μυρία κατὰ τοῦ διαβόλου τρόπαια στήσας, οὗτος ἐπλούτει πλούσιος καὶ πένης, ἔνδοξός τε καὶ ἀκατάφρόντητος, πολύπαις τε καὶ ἄπαις, ἐν βασιλικαῖς αὐλαῖς καὶ ἐν κοπρίᾳ, ἐν λαμπρᾷ στολῇ, καὶ μετ' ἐκείνων ἐν πηγῇ σκωλήκων· μυρίας ἀπήλαυσε θεραπείας, καὶ μετὰ ταῦτα μυρίας ὑπέμεινεν ὕβρεις, οἰκετῶν ἐπανισταμένων, φίλων ὀνειδιζόντων, γυναικὸς ἐπιβουλευούσης. πάντα αὐτῷ καθάπερ ἐκ πηγῶν *ἀπέρρει, χρημάτων περιουσία, δυναστείας μέγεθος, δόξης περιφάνεια, εἰρωνίης

*Isa. xxxiii.

εἰρωνίης ἀσφάλεια, μυρὴ, καὶ θεραπεία, καὶ σώματος ὑγίεια, καὶ παίδων εὐκοσμία· οὐδὲν ἦν λυπηρὸν, πάρην δὲ αὐτῷ πλοῦτος μετ' ἀσφαλείας, καὶ εὐημερία ἀδιάπτωτος· καὶ μάλα εἰκότως, ὁ γὰρ Θεὸς πανταχόθεν αὐτὸν ἐτείχισεν. ἀλλ' ὕστερον πάντα ἐκεῖνα ἀπέπτη, καὶ μυρίοι χειμῶνες κατεσκίρων εἰς τὴν οἰκίαν ἐκείνου, καὶ πάντες ἐπάλληλοι καὶ συνεχεῖς, καὶ μὴ ὑποβολῆς ἄπαντες· τὰ γὰρ αὐτῷ ὄντα πάντα ἀθρόον ἡρπάζετο, οἵ τε παῖδες καὶ ἐχόντων αὐτῶν καὶ βιαίῳ θανάτῳ ἐπὶ τῆς τραπέζης καὶ τῶν συμποσίων καταφαγόντες, οὐ μαχαίρᾳ καὶ ξίφει, ἀλλὰ πνεύματι πονηρῷ τῆς οἰκίης * καταδήσαντι. καὶ γυνὴ μὲν ταῦτα ὡπλίζετο, καὶ τὰ μηχανήματα προσῆγε τῷ δικαίῳ· καὶ φίλοι καὶ οἰκέται, οἱ μὲν ἐνέπτυον εἰς τὸ πρόσωπον, οἱ δὲ * ἐπέβαινον καὶ ἐνήλλοντο· καὶ οἰκίας ἐξεβάλλετο πάσης, καὶ ἐνδιαίτημα αὐτῷ ἡ κοπρία ἦν, καὶ πηγαῖς σκωλήκων ἔβρυε πανταχόθεν, καὶ αἵματι καὶ ἰχῶρι κατερρεῖτο ὁ ἀδάμας, καὶ λαβὼν ὄστρακον ἐξέχεε τοῦ ἰχῶρος, δήμιος αὐτὸς ἑαυτῷ γινόμενος. καὶ ὀδυναι ἐπάλληλοι καὶ ἀκαρτέρητοι, καὶ νὺξ ἡμέρας χαλεπωτέρα, καὶ ἡμέρα νυκτὸς φορτικωτέρα, καὶ πάντα κρημνοὶ καὶ σκόπελοι· καὶ ὁ μὲν θρηνῶν, ὀδύρεις, οἱ δὲ ἐπεμβαίνοντες, μυρίοι· ἀλλ' ὅμως ἐν τοσούτῳ χειμῶνι, καὶ κύμασιν ὕδατος ἀπορρήκτοις, ἔστη γενναίως καὶ ἀπερίτρεπτος. τὸ δὲ αἴτιον, ὅτι τῶν πραγμάτων φύσιν καλῶς ἐλογί-

* Ἴσ. καταστίσαντι.

* Ἴσ. ἐπενέβαινον

securitas, honor, obſervantia, corporis ſanitas, & liberorum honeſta & liberalis forma. Nihil triſte & acerbum erat, aderant divitiæ cum ſecuritate, & felicitas nullis caſibus obnoxia: & quidem meritò, Deus enim undique vallo eum muniverat; ſed poſtea Iob. 1. 10. *omnia illa avolârunt, & mille tempeſtates in ædibus ejus ſedem fixerunt, continuæ omnes & frequentes, ac ſupra modum graves: quæ enim poſſederat, ſubitò erepta ei ſunt omnia, liberi in menſa & convivio enecati, non enſe & gladio, ſed vento infeſto ædes conquaſſante, immaturo & violento interitu adobruti ſunt. Poſt hæc conjux armis inſtruebatur, & machinas Juſto admovebat; amici etiam & famuli, hi quidem vultum ejus ſputo fœdabant, illi verò contumelioſiùs inſultabant; omni tecto ejiciebatur, ſterquilinium pro habitaculo erat, vermium fontibus undique ſcatebat, ſanguine & ſanie indomitus manabat, ſibiq; ipſe carnifex factus, teſtâ ſaniem radebat. Dolores non interrupti & intolerabiles erant, nox die acerbior, & dies nocte moleſtior; omnia præcipitiis & ſcopulis plena, qui ſolaretur nemo, qui verò inſultarent innumeri: nihilominus in tanta procella, & fluctibus adeo ineffabilibus, fortiter et immutabiliter conſtitit. Ejus autem rei cauſa fuit, quòd naturam rerum ſecum rectè reputaret,*

& cognitâ illarum mutabilitate, futura prævideret, cumq; prosperâ fortunâ uteretur, tristitiam & acerbitatem à se alienam non putaret, ac proinde in rebus secundis animo erat moderato. Hic autem vir qui innumera passus est, non tantùm tolerantiæ laboris & patientiæ, sed cæterarum etiam virtutum, iis qui mentem adhibent, exemplar est propositum; fortitudinis quidem & constantiæ, in tentationibus; abstinentiæ verò à contumeliis, in divitiis & potestate, ut mites & moderati hilari animo cum aliis sua communicent; temperantiæ, in voluptatibus; justitiæ, in judiciis & contractibus; in omnibus, concordiæ, & charitatis, quæ reliquarum virtutum caput est; omnem enim virtutem debito adhibito studio & curâ adimplevit. Hanc itaque expressam & delineatam imaginem memoriâ repetens, in conscientia tua defigito; si in mœrore jaces, ad hanc confugito; si facultatibus abundas, ne inopiâ obruaris, aut divitiis efferaris, pharmacum hinc accipe; si liberis orbatus fueris, hinc solatium habes; (hìc enim calamitatum simul et tolerantiæ excessum reperies) si in morbum incideris, fontes vermium tecum reputa, et leniter ac placidè omnia feres; si amicus insidias struxerit, rursus sanctum in medium profer, et morbo superior evades; si vulgus hominum malè te acceperit,

ζετο, καὶ τὴν τούτων εἰδὼς μεταβολὴν, προωρᾶτο τὸ μέλλον, καὶ προήδεως καλῶς, τὴν ἀθυμίαν οὐκ ἀπηλπίζετο, διὰ τοῦτο καὶ ἐν ταῖς εὐπραξίαις ἐμετρίαζεν. ὁ μόνον ὑπὸ φερεπονίας καὶ ὑπομονῆς, ἀλλὰ καὶ τὴν ἄλλης ἀρετῆς, ὁ πολύτλας οὗτος τοῖς προσέχουσιν ὑπόδειγμα πρόκειται· ἀνδρείας μὲν καρτερίας, ἐν πειρασμοῖς· τοῦ μὴ ὑφείξειν, ἀλλὰ προήσεσθαι, καὶ μετρίου, καὶ κοινωνικοῦ μὴ ἱλαρότητος, ἐν πλούτῳ καὶ δυναστείᾳ· σωφροσύνης δὲ, ἐν ἡδοναῖς· καὶ δικαιοσύνης, ἐν δίκαις καὶ συναλλάγμασι· καὶ ὅλως πᾶσιν, ὁμονοίας, καὶ τοῦ κεφαλαίου τῶν ἀρετῶν, τῆς ἀγάπης· πᾶσαν γὰρ ἀρετὴν μετὰ τῆς προσηκούσης ἀκριβείας κατώρθου. ταύτην τὴν εἰκόνα τὴν * ὑπογραφοῦσαν μνήμην, ἔμπηξον τῇ σῇ καρδίᾳ· καὶ ἐν ἀθυμίᾳ ᾖς, πρὸς αὐτὴν κατάφευγε· κἂν ἐν πλούτῳ, τὸ φάρμακον ἐντεῦθεν λάμβανε, ὥστε μήτε πλουτίᾳ παραδοθῆναι, μήτε πλούτῳ φυσηθῆναι· κἂν παῖδας ἀποβάλῃς, ἔχεις ἐντεῦθεν τὴν παράκλησιν, τὴν γὰρ ὑπερβολὴν ἐνταῦθα εὑρήσεις καὶ τῶν συμφορῶν καὶ τῆς καρτερίας· κἂν νόσῳ περιπέσῃς, ἐννόησον τὰς πηγὰς τῶν σκωλήκων, καὶ οἵοις ἅπαντα πράως· κἂν φίλος ἐπιβουλεύσῃ, πάλιν τὸν ἅγιον εἰς μέσον ἄγε, καὶ περιέσῃ τοῦ πάθους· κἂν οἱ τυχόντες ἀποχρήσωνταί, ἐννόησον ἅπερ

* Ἴσ. ὑποχαραξᾶσαν

ἀπ' ἔπαχε τῶν τῶν οἰκετῶν, & πολλῷ δέξῃ τὸ ἰατρεῖον· κἂν πονηρᾷ τις ὑποληψὶ σε περιβάλλῃ, λόγοις οἷα περὶ τούτου ἔλεγον, ὅτι ὑδέπω τῶν ἡμαρτημένων αὐτῷ δέδωκεν ἀξίαν δίκην, & οἷς ὠνείδιζον, & περιέσῃ τούτοις πάθοις. ὃ γὰρ ἔστιν ἐν ἀνθρώποις συμφορά, ὧν οὐχ ὑπέμεινεν οὗτος, ὁ πάντας ἀδαμάντος στερρότερος, λιμὸν, & πενίαν, & νόσον, & ἀποβολὴν παίδων, καὶ ζημίαν τοσούτων χρημάτων ἀθρόον ὑπενεγκών· & μετ' ἐκεῖνο τὴν γυναικὸς ἐπιβουλὰς, τὴν φίλων ἐπηρεασμὸς, τὴν οἰκετῶν * ἐπιβουλὰς, ἅπασι παντὸς ἀπεδείκνυτο πέτρας ἀπάσης στερρότερος ὢν· καὶ ταῦτα, πρὸ τοῦ νόμου & τῆς χάριτος. & γὰρ ἂν τῷ τυχόντι ἔξεστι λόγον ἀπολογίαν, ὅταν ἃ μὴ νόμον καὶ χάριν τοσαύτης ἀπολαύσαντες δωρεᾶς, ἐλάττω φέρωμεν τούτοις, τὴν ἐν ἀρχῇ & πρώτοις τοῦ βίου τῶν ἀνθρώπων τοιαύτην ἀπόδειξιν φιλοσοφίας.

ΟΛΥΜΠΙΩ. Πολλὰ τοῖς παλαιοτέροις ἔδοξε περὶ τῆς προκειμένης σκέψεως. οἱ μὲν γὰρ τὸν ἀγαθὸν ὑπερπονηρεύεσθαι, λέγουσιν ὅτι πρὸ τοῦ χάριτος γενομένους, & μηδὲν ἐλπίζων ἔσεσθαι μετὰ τοῦτον τὸν βίον, ὑπὸ τῶν ὑπερφρονούντων δυσαρεστίας ἀφῃρέθη παίδων, & τῇ δυσκλεεστάτῳ περιεβάλετο νόσῳ, ἐπότους ἐδυσχέραινεν· οὐδὲν γὰρ ἑαυτῷ σωφρόνως ἄδικον, & δίκαια πα-

cogita quæ à servis perpessus sis, & plenam medicinam reperies; si improbâ suspicione quis te involverit, quæ de eo dixerint, (quòd, scilicet, pœnas meritas pro peccatis non luisset) & quibus contumeliis eum acceperint, in mentem tibi veniant, & morbum hunc superabis. Nulla enim est calamitas humana, fames, egestas, morbus, liberorum orbitas, ingentium divitiarum subita jactura, quam hic, quovis adamante firmior ac stabilior, tolerando non sustinuerit; ac postea à conjuge insidiis petitus, ab amicis contumeliis vexatus, à servis conspiratis, in omnibus quovis saxo stabilior, & quidem ante legem & gratiam, apparuit. Et sane si nos post legem & gratiam, tam magno cumulati beneficio, minora illo pertulerimus, qui tantam æquanimitatem in mundi initio, & generis humani primordiis ostenderat, excusationem omni carebimus.

* sic. ἐπιβου-λὰς, vel ἐμπυλὰς,

ΟΛΥΜ. De tractatu nobis proposito varia est veterum sententia; alii enim, viri sancti defensionem suscipientes, non immeritò eum, qui gratiâ ætate præcesserat, & de meliore rerum statu in hac vita desperaverat, postquam visibilium omnium, divitiarum & liberorum felicitate orbatus esset, & in morbum immedicabilem incidisset, calamitatem ægrè tulisse dicunt. Cùm enim nullius injustitiæ con-

ſcius ſibi eſſet, & iniqua ſe pati exiſtimaret, animo turbato erat; contra Deum autem nullam blaſphemam vocem protulit; quod ut faceret, Diabolus præcipuè contendebat. Verùm in eo quòd circa Dei providentiam hæſitando dubitaverit, cur, ſcilicet, judicii juſto examine non obſervato, contrà quàm merebatur malis eum affligi paſſus fuerit; & quandoquidem malum in eo non noverat, cur clementiâ & benignitate eum complexus non ſit, cultu ſummo & integratâ religione Deum non eſt veneratus. Qui hæc aſſerunt, juſto Jobo perfectam virtutem nequaquam attribuerunt, verùm Jobum ante gratiæ tempora ita certantem, præclarum nobis exemplar extitiſſe dixerunt, ut nos dicti illius divinißimi Pauli memores, contra eos qui judicia divina in

Rom. 9. 20. *controverſia adducebant, Tu homo quis es, qui Deo ex adverſo reſpondes? num figmentũ opifici dicet, Cur me ſic feciſti? qui gratiæ participes facti ſumus, ad majorem indies perfectionem progredi poßimus. Alii verò ſub regibus Judæ & Iſraelis floruiſſe eum volunt: ego verò Deo fidem adhibens, qui in virorum juſtorum & Prophetarum numero eum cenſet, ac per prophetæ Ezechielis*

Ezec. 14. 18. *os divinitus inſpiratum, dicit, Si ſteterit Noë, & Job, & Daniel, filios eorum & filias non eximent; ejúſque authoritati aſſen-*

χὴν νομίζων, ἐταράττετο· καὶ ὅδεν μὲ εἰς Θεὸν ἐδυσφήμησεν, ὅπερ μάλιστα τῷ διαβόλῳ διὰ παντὸς ἦν. πλὴν οὐκ ἐφύλαξε τὸ πρὸς Θεὸν ἀκρότατον σέβας, τῷ ὅλως ἀμφισβητῆσαι περὶ τῆς αὐτοῦ προνοίας, διὰ τί μὴ τὸ κριτικὸν αὐτῷ ἐφύλαξεν ὁ Θεὸς, ἀλλ' εἴασε παρὰ τὴν ἀξίαν κακοδαιμ. & διὰ τί μὴ φιλανθρωπίας κατηξίωσεν, εἴπερ ἄρα πενίαν * εἶδεν ἐν αὐτῷ. οὐκ ἀπο- *sic. suppl. οὐκ

δεδώκασιν ἂν οἱ ταῦτα λέγοντες τῷ δικαίῳ Ἰὼβ τὴν τελείαν ἀρετὴν, ἀλλ' ἔφασαν ὅτι καλὸν ἡμῖν ὑπόδειγμα γέγονεν ὁ Ἰὼβ ὅπως περὶ τῆς χρείττονος ἀγωνισάμενος, ἵνα ἡμεῖς οἱ τὴν χείττονα ἀπολελαυκότες, ἐπὶ τὰ τελεώτερα λοιπὸν ὁρμῶμεν, τὸ τοῦ θειοτάτου Παύλου νῦν λαβόντες, ὃς πρὸς τοὺς ἀμφισβητοῦντας τοῖς θείοις κρίσεσιν ἐφησεν, Μενοῦνγε, ὦ ἄνθρωπε, σὺ τίς εἶ ὁ ἀνταποκρινόμενος τῷ Θεῷ; μὴ ἐρεῖ τὸ πλάσμα τῷ πλάσαντι, τί με ἐποίησας οὕτως; ἕτεροι δὲ ἐπὶ τῶν χρόνων αὐτῶν τῶν βασιλέων τοῦτο Ἰούδα καὶ τοῦ Ἰσραὴλ γεγονέναι φασίν. ἐγὼ δὲ Θεῷ πειθόμενος, τῷ μὲν δικαίων καὶ πρεσβυτῷ ἀνδρὶ σωταξάντι, καὶ διὰ τοῦ προφέρεσθαι τοῦ ἐζεκιὴλ τοῦ προφήτου φήσαντι περὶ αὐτοῦ, Ἐὰν στῇ Νωὲ, καὶ Ἰὼβ, καὶ Δανιὴλ, υἱοὺς αὐτῶν καὶ θυγατέρας αὐτῶν οὐ μὴ ἐξέλωνται παιδομαι· δὲ καὶ τῷ λέγοντι, ἢ ὑπομονὴν Ἰὼβ ἠκούσατε, καὶ τὸ

τέλος

τέλος Κυρίου εἴδετε· ἤτοι μὲν ἀνδρα θαυμασόν τινα καὶ ἀποστολικὸν εἶναι πείθομαι, καὶ προφητικῆς ἀξιωθέντα χάριτος, εἴτε καὶ πρὸ τῶν παλαισμάτων, εἴτε καὶ ἐν αὐτοῖς μέσοις τοῖς ἀγωνίσμασι· τέλειος ἄν μοι δοκεῖ τὴν ἀρετὴν, καὶ τοῦ Θεοῦ μαρτυρίας ἄξιος. πάλιν τε, τοῖς ἱεροῖς Ἀποστόλοις ἀκολουθῶν, καὶ τοῖς ἁγιωτάτοις ἡμῶν πατράσιν, οἵτινες καὶ τὰ Ἀποστόλων τὸ βιβλίον προφηλιφότες, καὶ τὰ τῶν Ἑβδομήκοντα ἑρμηνείαν ἀκριβοῦντα, ἐν τοῖς ἀναμφιβόλοις τῆς θεοπνεύστου γραφῆς κατέλεξαν, οὐκ ἐξ ἀνθρωπίνης ἐννοίας συντεθεῖσαν λέγω τὴν γραφήν· ἀλλὰ καὶ τοῦτο Ἑβδομήκοντα φημὶ ἐξ ἀπιπνοίας τοῦ ἁγίου Πνεύματος ὁδηγηθέντας τὰ Ἑβραϊκὰ, αὐτό τε τοῦτο τὸ βιβλίον, καὶ πάντα τὰ τῆς παλαιᾶς ἀναβάσεις, εἰς τὴν Ἑλλάδα μεταβαλεῖν γλῶτταν πρὸ τῆς τοῦ Κυρίου ἐπιδημίας, ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ βασιλεύσαντος, Θεοῦ τοῦ οἰκονομήσαντος, ἵνα μήτις εἴπῃ, ὡς χαίειν χριστιανοῖς καταπέμψοι, ὅταν ταῖς γραφαῖς τῶν Ἑβδομήκοντα διηρμήνευσαν. ταῦτα μὲν περὶ τοῦ μακαριωτάτου Ἰώβ, καὶ τῆς συγγραφῆς, ἐν ἅπασι δεχόμεθα μὴ τῶν ἐν τῷ τέλει γεγραμμένων, ἐν οἷς καὶ ἡ γενεαλογία φέρεται τῷ Ἰώβ, δι' ἧς δηλοῦται πρὸ νόμου τυγχάνων· ὅλως γὰρ τὴν συγγραφὴν ὅταν γεγραμμένην οὐκ τῶν Ἀποστόλων ἡ ἐκκλησία παρείληφε. πείθομαι δὲ καὶ τοῦτο φίλους δικαίους εἶναι· ἐπεὶ γὰρ ἴδιον μὴ δικαίους κεκλῆσθαι φίλους. ἀλλ' ὃ

sum præbens, qui dicit, Patientiam Jobi audiviſtis, & finē Domini vidiſtis; *virum eum admirabilem, & Apoſtolicum, ac dono prophetiæ, ſive ante luctam, ſive in mediis ipſis certaminibus, imbutū fuiſſe mihi perſuadeo; virtutis igitur perfectionē aſſequutus eſt, & divino teſtimonio dignus eſt habitus. Rurſus ſacroſanctorū Apoſtolorum, & ſanctiſſimorū Patrū noſtrorū veſtigia premens, qui librum juxta Septuaginta Seniorū interpretationē editum, ab Apoſtolis accipientes, inter veros & indubitatos divinitus inſpiratæ Scripturæ libros annumerârunt, non humano conceptu compoſitum eſſe hoc ſcriptū aſſero; verùm Septuaginta Seniores Sp. Sancti inſpirationē & ductū in Hebraicis ſequentes, hunc etiam et reliquos omnes veteris fœderis libros ante Chriſti adventum in carnem, ſub Ptolemæo Ægypti Rege, divinâ diſpēſatione in Græcam linguam tranſtuliſſe, nē quis Scripturas à Septuaginta Senioribus ita verſas in gratiam Chriſtianorum, dicere poſſet. Atque hæc quidem de ſtrenuiſſimo Jobo, et de ſcripto hoc dicta ſufficiant, quod integrum, unà cum iis quæ in fine ſcripta ſunt (in quibus genealogia Jobi habetur, ex qua ante legem floruiſſe oſtenditur) recipimus; totum enim tractatum ſic ſcriptum, Eccleſia ab Apoſtolis traditū accepit. Amicos etiam ejus, viros juſtos fuiſſe perſuaſum habeo; fieri enim*

Iac. 5. 11.

non

non potuit, quin justos amicos justus posßideret. Quoniam autẽ Fobus magnus athleta esset, & Diabolus etiam, apostaticarũ potestatum princeps, contra eum in certamen descẽdisset, Deus qui athletas suos coronâ dignos, præconio celebrat, ne quis adversario prætextus reliquus foret, Justum cuncta pati, omnesq; ejus plagas ferre passus est: unde præter omnia alia acerba, verba etiam vulneribus ipsis longè graviora, pro consolationis pharmaco, amicis ejus insuper addere et cumulare permissum est; hac autem ratione venia iis concessa est. Multi sunt derelictionis modi; hic quidem propter peccatũ affligitur, quemadmodũ ille cui Salvator dixit, Ecce, sanus es factus, noli amplius peccare; *ille verò, ut glorificetur Deus, prout à nativitate* cæcus, *de quo Dominus dixit,* Neque hic peccavit, neq; parentes ejus, *sed ut Dei opera in eo manifestarentur: & alii aliâ dispensatione adversa patiuntur, sicut infantes ab Herode occisi; alii etiam sæpenumero ut à vitio ad virtutẽ convertantur: &, ut verbo absolvam, divinæ providentiæ & disciplinæ multi & varii sunt modi, omnesq; utiles, licèt earum causæ nobis sint incognitæ. Ex iis autem modis, hic qui justis infertur, unus est, ut occulta eorum virtus splendeat, & tanquã aurum in fornace explorati effulgeant: ad hunc modũ, patientiæ simulacrũ, magnum*

Ioan. 5. 14.

Ioan. 9. 3.

μέγας ἦν ἀθλητὴς, καὶ ὁ τῶν ἀποστατικῶν δυνάμεων ἄρχων διάβολος * δι' ἑαυτῶ κατέβη πρὸς τὸν ἀγῶνα, ὁ τοῦ ἑαυτοῦ στεφανίτας μαχητῶν Θεὸς, πάντα παθεῖν συνεχώρησε τὸν δίκαιον, καὶ πάσας ἐνέγκαι τὰς πληγὰς, ὡς μὴ τις αὐτῶ πρόφασις λειφθῆ· διὸ πρὸς πᾶσι τοῖς ἀλγεινοῖς, συνεχωρήθησαν καὶ οἱ αὐτοῦ φίλοι, μετὰ τοσαύτας φαρμακίας, ἑτεροτρόπως αὐτῶ τῶν τραυμάτων λόγοις ἐπιδῆναι· ἢ δὲ συγχώρησις γέγονεν ὅτι. πολλοὶ τὸν ἐγκαταλείψεως εἰσιν οἱ τρόποι· ὁ μὲν πάσχει δι' ἁμαρτίαν, ὡς ἐκεῖνος πρὸς ὃν ἔλεγεν ὁ Σωτὴρ, ἴδε, ὑγιὴς γέγονας, μηκέτι ἁμάρτανε· ὁ δὲ ἵνα δοξασθῆ ὁ Θεὸς, ὡς ὁ ἐκ γενετῆς τυφλὸς, περὶ οὗ πάλιν ἔφησεν ὁ Κύριος, οὔτε οὗτος ἥμαρτεν, οὔτε οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἀλλ' ἵνα φανερωθῆ τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ ἐν αὐτῶ· καὶ ἄλλοι πάσχουσι καθ' ἑτέραν οἰκονομίαν, ὡς οἱ παῖδες οἱ ὑπὸ Ἡρῴδου ἀναιρεθέντες· καὶ ἄλλοι πολλάκις, ἵνα ἀπὸ κακίας εἰς ἀρετὴν διαστρέψωσι· καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, πολλοὶ καὶ ποικίλοι εἰσὶν οἱ τρόποι τῆς τοῦ Θεοῦ οἰκονομίας καὶ παιδεύσεως, καὶ πάντες ὠφέλιμοι, * καὶ ἡμεῖς τούτων ἀγνοοῦμεν τοὺς λόγους· εἷς δὲ τρόπων τυγχάνει καὶ οὗτος, ὃς τοῖς δικαίοις διαφέρει· ἵνα αὐτοῦ ἡ κεκρυμμένη ἀρετὴ διαλάμψῃ, καὶ ὡς χρυσὸς ἐν χωνευτηρίῳ δοκιμασθέντες διαλάμψωσι· καὶ τοῦτον τὸν τρόπον συνεχώρησε τὸν ὑπομονῆς μάρτυρα, καὶ μέγαν Ἰώβ, ὑπὸ

* ἴσ. καὶ αὐτῶ
* ἴσ. καὶ

ὑπὸ τῦ διαβόλυ πειράζεσθαι· καὶ ἠγνόει μὲν τέως αὐτὸς τῦτο, ὡς δῶ καὶ * εἰφανέστερος ἀνδρεῖος ἀναδεί-
* ἴσ. φανερώτερος ἀνδρεῖος θη· ἠγνόουν ὃ καὶ ⓐ τότε φίλοι. ἐπεὶ ὃ ἤκουσαν αὐτῦ Ⓣ θάνατ Ⓞ ἐπευχομένυ, δέον ἑτέροις παραμυθήσασθαι λόγοις, συνεχωρήθησαν, ὡς ἤδη φθάσαντες εἰπόμενυ, τῦτο μὴ ποιῆσαι ἑκόντος δικαιώματος, ἴσως ὃ καὶ τῦ διαβόλυ λάθρα αὐτοῖς τῦτο ὑποσπείραντ Ⓞ, τ ὑπὲρ Θεοῦ δῆθεν ζῆλον ἀναλαβεῖν· καὶ νομίσαντες, ὅπερ ἐκ ἰῶ ἀληθὲς, βλασφημίαν εἶναι τ Θεοῦ τὸ ποθεῖν Ⓣ δίκαιον ἀπαλλαγῆναι τ σώματος, τ ὑπὲρ Θεοῦ δῆθεν σωτηρίᾳ ἀναδεξάμενοι, ⓐ πρὸς θεραπείαν ἥκοντες, πικρίτεροι τῷ δικαίῳ τ ἀληθόνων κατέστησαν. ὅτι ὃ ἐκ ἰῶ * ἀληθὲς ἡ ὑπόνοια, ἐξὸν ἰῶ αὐτῷ δαχθείσας ἑαυτὸν, ⓒ ὑπεξαγαγεῖν τῦ σώματος, ἀλλ' ἐκ ἰῶ ἐβούλετο τῦτο ποιεῖν διὰ τ Θεὸν τ σωθήσαντα τ ψυχὴν τῷ σώματι· ⓒ ἦρα μὲ τῦ θανάτυ, εἰλικρινὲς ὃ πρὸς Θεὸν φυλάττων σέβας, καίτοιγε ἐπ' ἐξυσίας ἔχων, ἐκ ἑαυτὸν ἀπέκτεινεν. εἴτις τοίνυν τοῖς ἴχνεσιν ἠκολούθησε τῦ μεγάλυ Ἰῶβ, ⓒ Ⓣ ἐμπαθῆ φόβ Ⓞ ὑπὸ ἀνάγκης, εἰς τ τελευταίαν καὶ τελείαν ἀγάπην ἔφθασεν, οἶδεν ἐκ ποίας παῤῥησίας ὕτω διαλέγε), ⓒ ὅτι ἐκ ἀπὸ ἐθάῤῥησε κρίνεσθαι πρὸς τ Θεὸν, εἰ μὴ τῇ ἀγάπῃ τῇ πρὸς αὐτὸν συνεδέδετο, ⓒ σφόδρα ἐθάῤῥησε τῇ τῦ Θεοῦ δικαιοκρισίᾳ· διὸ καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸν ἀπεδέξατο, εἰδὼς ἐκ ποίας γνώμης ⓒ ποίας ἀγάπης τοῦ λόγοις

Job, à Diabolo tentari passus est Deus, cùm ipsum interea, ut luculentiùs fortitudo ejus demonstrari posset, hoc lateret, & amicis etiam incognitum esset. Postquã verò mortẽ eum exoptantem audivissent, cùm aliis sermonibus afflictũ consolari æquum fuisset, non ut causæ cui patrocinabantur firmamentum aliquod afferrent, sed Diabolo fortasse hoc illis occultè inserente, zelum pro Deo (ut suprà diximus) suscipere illis concessũ fuit; ac Justi desiderium, quo à corpore liberari cupiebat, blasphemiã contra Deũ existimantes, (quod à veritate alienũ erat) qui remedii causâ accesserant, dum Deo patrocinari volunt, ipsis doloribus acerbiores Justo evaserunt. Falsam autem eorũ opinionẽ fuisse, ex hoc apparet, quòd cùm mortem sibi cõsciscere, seq; è corporis vinculis eximere licuisset, propter Deum qui animam corpori conjunxit, facinus hoc admittere non sustinuit: mortis quidẽ desiderio tenebatur, purum verò et intemeratũ cultum erga Deũ custodiens, licèt in potestate sua esset, seipsũ interimere noluit. Siquis igitur magni Jobi vestigiis institerit, et timore cum perturbatione conjuncto superato, summam & perfectã charitatem assequutus fuerit, qua fiduciâ sic Deum alloquatur, intelligit; & quòd in judicium cum Deo descendere, nisi charitatis copulâ cum eo conjunctus, justoq; ejus judicio multùm fretus, ausus non fuisset: idcirco Deus cui cognitum erat, quo animo & affectu sermones protulerat, calculo

culo ſuo eum approbavit: & ſiquis ærumnas & dolores expertus fuerit, viri æquanimitatem in cruciatibus tolerãdis, cum ſtupore ſũmo admirabitur. Verùm nunc reſtat ut ad verborũ interpretationẽ nos accingam*: quæ verò ad * hiſtoriam, ſeu literalẽ explicationẽ faciunt, & quæ ad allegoriam ſpectant, nec hiſtoriæ vim ullam inferunt, prout in aliis S. Scripturæ libris factum eſt, dicemus: ita enim à Patribus edocti ſumus, ut neq; quæ in iis ſcripta ſunt radicitus evellamus, omniaq; ad allegoriã convertamus, neq; Judæorũ more in ſola litera hæreamus; ſed ut ſpiritualẽ divinarũ Scripturarũ paradiſum ſarculis verſemus, & colendo ornemus, & hæc quidẽ hiſtoriæ, illa verò theoriæ tribuamus; ac præcipuè quidem in libris Prophetarum, quorũ unum exiſtimo beatiſſimũ Jobum. Si enim id quod dicitur, ſine ulla vi utramq; theoriam ſimul & hiſtoriã admittit, utrâq; utendum eſt; ſi verò hiſtoriam ſolam, in litera manendũ; ſin myſticũ ſenſum ſolum, attollenda, & ad allegoriã transferenda eſt oratio. Accedamus igitur (ut ſuprà dixi) ad verborũ enucleationem, precibus priùs ſanctam beati Jobi animã implorantes, ut ejus magnanimitate dignũ aliquid excogitare & dicere valeamus, ſupplex Deum venerari velit. Vt autem majore cum fructu doceamus, & ea quæ dicuntur rectiùs perſequi poſſimus, protheoriis in ſingulorum capitum explicatione uti oportet.

* Atque ita infrà, pag. 337, & alibi, ἱστορίας nomine, non tam rei veritatem, quàm explicationem literalem, intelligere, & vertere oportet.

προεφέρεν. εἰ ὴ καὶ ἰις ἀλγηδόνων πεπείρατα, διαφερόντως καταπλαγήσε) τ ἐν ταῖς βασάνοις τ ἀνδρὸς φιλοσοφίαν. ἀλλ' ἰτέ ⓦ λοιπὸν ἐπὶ τὴν τῶν ῥητῶν ἑρμηνείαν· λέξομεν ὴ ὅσα τῇ ἱστορίᾳ συμβαίνει, & ὅσα πρὸς ἀλληγορίαν βλέπει, ἀδὲν τῇ ἱστορίᾳ λυμαινόμενα, ὥσπερ ἐπὶ τ λοιπῶν ἁγίων βιβλίων. οὕτω γὰρ ἡμᾶς ⓐ πατέρες ἐδίδαξαν, μήτε σκηλίζειν τὰ ἐσπερμένα, & πάντα πρὸς ἀλληγορίαν ἀνατρέπειν, μήτε Ἰουδαϊκῶς ἐναπομένειν μόνῳ τῷ γράμματι· ἀλλὰ διαπαλαιόειν τε καὶ καλιεργεῖν ⓦ νοητὸν τῶν θείων γραφῶν παράδεισον, καὶ τὰ μὲν τῇ ἱστορίᾳ, τὰ ὴ τῇ θεωρίᾳ ἀποδιδόναι· καὶ διαφερόντως ἐπὶ τῶν προφητῶν, ὧν ἕνα ἡγεῖται τ ἀριστον Ἰὼβ. εἰ μὲν γὰρ ἑκάτερα δέχε) τὸ ῥητὸν ἀβιάστως, & τ θεωρίαν, & τ ἱστορίαν, χρηστέον ἀμφοτέροις· εἰ ὴ ἱστορίαν μόνην, μένε τέ ⓦ ἐπὶ τοῦ γράμματος· εἰ ὴ πρὸς διάνοιαν μόνην ὁρᾷ, ἀνακλιτέ ⓦ ⓦ λόγον, & εἰς τ ἀλληγορίαν ἀνακτέ ⓦ. χωρήσωμεν δὲ τοιγαροῦν, ὡς ἔφην, ἐπὶ τὴν τῶν ῥητῶν σαφήνειαν, αὐτὸν πρότερον ⓦ αἰτήσαντες τὸν μακάριον Ἰὼβ τ ἀγίαν ψυχὴν, ἱκετεῦσαι Θεὸν δοῦναί νε ἡμῖν, & διανοηθῆναι & εἰπεῖν τ τοῦ ἀνδρὸς μεγαλοψυχίας ἐπάξι ⓦ. ἵνα ὴ θυμαδέστερ ⓦ ἔχοιμεν, & καλῶς παρακολουθεῖν χρὴ λεγομένοις διανοίμεθα, προθεωρίαις χρηστέ ⓦ καθ' ἕκαστον κεφάλαι ⓦ.

ΠΡΟ-

ΠΡΟΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ.

PROTHEORIA CAPITIS PRIMI.

ΟΛΥΜΠΙΟΔΩΡΟΥ. Εν γοῦν τῷ πρώτῳ τούτῳ, ὄνομα τῆς δικαίας φησὶν ἡ γραφὴ καὶ χώραν, καὶ προδιαγεάφει τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τῆς ψυχῆς, προασφαλιζομένη τὸν ἀκροατὴν, ἵνα κατ' αὐτὴν τὴν ἀνδρὸς τὴν ὑπόληψιν ἀκούσῃ, καὶ τὰ ὑπ' αὐτοῦ λεγόμενα, μηδὲν θορυβούμενος, ἀλλ' ἀσφαλῶς πεπεισμένος περὶ τῆς αὐτοῦ δικαιοσύνης· εἶτα ἐπιφέρει, ὡς καὶ πολύπαις ἦν, καὶ καλλίπαις, καὶ βρύων πᾶσι τοῖς τῆς ἀνθρωπίνης εὐδαιμονίας* διδάσκει δὲ καὶ τὴν παίδων αὐτοῦ τὴν ὁμόνοιαν, καὶ φιλαδελφίαν, καὶ τὴν πατρὸς τὴν ἐπιμέλειαν, καὶ τὸ περὶ Θεὸν σέβας, καὶ μεθ' ὅσης ἐπιμελείας αὐτῆγε τὰ φίλτατα, πολλὴν ποιούμενος προνοιαν, καὶ * τοῖς κατ' ὀλίγον αὐτῶν ἁμαρτίοις ἀμαρτίας *ἐξηλείφην, δι' ἐυχῶν καὶ θυσιῶν καὶ τῆς εἰς Θεὸν δεήσεως.

* Ἴσ. ἀγαθοῖς.

* Ἴσ. τὰς.

* Ἴσ. ἐξαλείφων.

OLYMPIODORI. In primo igitur hoc capite, justi nomen ac regionem Scriptura indicat, ac primùm auditorem præmuniens, animi ejus pulchritudinem describit, ut juxta illam in nullâ re perturbatus, sed firmiter de ejus justitiâ sibi persuadens, viri existimationem, & quæ ab eo dicuntur, audiat: addit deinde, quemadmodum multâ & præclarâ sobole ornatus fuerit, & bonis omnibus quæ homines fœlices reddunt, affluxerit. Docet præterea filiorum ejus concordiam, & fraternam charitatem, patris item curam, & numinis divini cultum, quantáque cum sollicitudine quæ sibi erant chariſſima educârit, omnem scilicet providentiam adhibendo, & quæ ab illis per cogitationem, & contra voluntatem peccata committebantur, sacrificiis & precibus ad Deum, expiando.

Ανθρωπός τις ἦν ἐν χώρᾳ τῇ Αὐσίτιδι, ᾧ ὄνομα Ἰώβ.

Homo quidam erat in regione Ausitide, cui nomen Job.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Τί βούλεται τὸ προοίμιον, καὶ τίνος ἕνεκεν ὁ συγγραφεὺς οὕτως ἤρξατο; ἔμελλε βίον ἐνάρετον διηγεῖσθαι, καὶ πολὺ τὴν ἡμετέραν ὑπερνικῶντα κατάστασιν. ἵνα γοῦν μή τις εἰς τὴν ὑπερβολὴν τῶν ἀγώνων καὶ τῆς ὑπομονῆς ἀναβλέψας, νομίσῃ ξένην εἶναί τινα φύσιν, καὶ οὐκ ἀνθρωπίνην, προ-

CHRYSOSTOMI. Quid sibi vult proœmium, & quam ob causam sic exorsus est scriptor? Vitam virtute celebrem explicaturus erat, & quæ nostram vivendi rationem longè excederet: ne quis igitur certaminum ac patientiæ spectatâ magnitudine incredibili, peregrinâ quadam & non humanâ eum naturâ præditum arbi-

traretur, primo loco naturam oſtendit, ut inſtitutũ ejus mirêre, qui cùm naturâ unus è multis eſſet, virtute tamen multis antecelluit. Quod naturæ commune fuit, dixit, ut quod propoſiti peculiare eſſet, indicaret: quia qui ejuſdem naturæ cum cæteris particeps fuit, quæ naturâ, atque homine majora erant, geſſit. A regione quoque illius ducitur laus, ut ex eo admirêris, qualis roſa è ſpinâ germinaverit.

λαβὼν δ ἀχνύζ τὴν φύσιν, ἵνα σὺ θαυμάσῃς τ προαίρεσιν, ὅτι ἄν θρωπος ὢν, τ φύσιν μ εἷς τ πολλῶν, κατ' ἀρετὴν ὑ τ πολλῶν ὑψηλότερος. εἶπε τὸ κοινὸν τῆς φύσεως, ἵνα δείξῃ τὸ ἰδιάζον τ προαιρέσεως, ὅτι τ αὐτῆς φύσεως ἅπασι κοινωνήσας, ὑπ' φύσιν, καὶ μεῖζον ἢ καθ' ἄν θρωπον, ἐπολιτεύσατο. κηρύττ ὑ αὐτὸν καὶ ἀπὸ τ χώρας, ἵνα κἀντεῦθεν θαυμάσῃς, ὁποῖον ῥόδον ἐξ ἀκάν θης ἐβλάστησεν.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Η γὰ Αὐσίτις, χώρα ἰῶ Ησαῦ τ βεβήλω κ πονηρ, ἀφ' ἧ κ ὠνόμασται, ἤτοι ἀπὸ Αὐ ἑνὸς τ υἱῶν Ησαῦ. βούλεται οὖν εἰπεῖν, οἷον ἄνδρα ἰὼ εγκεν εἰς εὐσέβειαν, ἡ τ βεβήλω κ ἀθέσμω χώρα, ἧ κ ἀπόγονος ἰῶ ὁ δίκαιος. τὴν δ Αὐσίτιδα χώραν οἱ μ, τὴν τ Σηὼν εἶ ἔφησθ, ἑβραϊστὶ Αὖς καλουμένην, οἱ δ, τ Ιδουμαίαν. Εὐσέβιος δ Αεξαῖον εἰσάγει, ἐν τῷ περὶ Ιουδαίων λόγῳ φάσκοντα, ἑτέραν τινὰ ταύτην εἶ ἐν ὁρίοις κειμένην Ιδουμαίας κ Αραβίας· ὁ δ χρυσορρήμων πατὴρ αὐτὴν τὴν Αραβίαν φησὶν, ἔνθα κ τὸ μνημεῖον τ γυναικὸς φαίνεται, κ ἡ τῆς χορηγίας παλαίστρα, ἐν ᾗ τὰς λαμπροτάτοις στεφάνοις ἀνεδήσατο, κ ταῖς δι' ἐτῶν αὐτῷ τιμαῖς, ὡς λόγος, ἄγουσιν οἱ ἐπιχώριοι. ποῦ δ κατῴκει, κ ποῦ ἠγωνίσατο ὁ ἀμέμπτος, προδήλων ἐκ τῶν μέχρι νῦν *ὁρωμένων.

*ἱστ. ὁρωμένων.

Euſeb. de præp. Euang. lib. 9. cap. 25.

profert Ariſtæum, in libro de Judæis teſtantem, aliam quandam hanc eſſe in Idumææ & Arabiæ finibus poſitam: aureæ autem eloquentiæ pater ipſam Arabiam eſſe affirmat, ubi & hujus generoſi viri ſepulchrũ extat, & ſterquilinii palæſtra, in quâ præclaris coronis redimitus fuit, anniverſariiſque honoribus, ut ſermone celebratum eſt, indigenæ illum proſequuntur. Quem locum igitur incoluerit, & ubi decertaverit, ex iis quæ hactenus dicta ſunt, planum eſt.

CHRYSOSTOMI. Primam autem laudationem intuere, quòd tale germen Auſitis regio produxerit. In Arabiâ enim ubi omnes corruptis moribus vivebant, ubi nullum probitatis exemplum exſtabat, quempiam probum adeò & ſpectatum reperiri, admiratione non carebat.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Οεα δ πρῶτον ἐγκώμιον, ὅτι τοιοῦτον βλαστὸν ἤνεγκεν ἡ Αὐσίτις χώρα. τὸ γὰ ἐν Αραβίᾳ ὅτως εἶναί τινα δόκιμον, ἔνθα πάντες διεφθαρμένοι, ἔνθα ὑπόδειγμα οὐδὲν ἰῶ δυνομίας, τοῦτο ἰῶ θαυμαστόν.

DIDYMI. Sublimiùs autem interpretando, Auſitis Græcâ linguâ conſilium ſignificat, in quo juſtus habitabat. qui enim ad iram promptus eſt, ſine conſilio agit: unde ut catulus canes, ſic ille dicta ac facta cœca producit: hic autem juſtus nihil non ex conſilio adminiſtrabat, prudenti illi præcepto obtemperans, *Cum conſilio omnia fac.* Jobi verò nomen, patientia eſt, atque

Syracid. 32. 20.

ΔΙΔΥΜΟΥ. Υψηλότερον δ, Αὐσίτις βουλὴ ἑρμηνεύεται, κ τὴν ἑλλάδα φωνὴν, ἐν ᾗ ᾤκ ὁ δίκαιος. ὀξύθυμος μ γὰ, μ ἀβουλίας πάσχει· δὲ τυφλὰ πρὸς αὐτὸ θυνᾶται, καθάπ τοῖς κυσί, κ τὰ πράγματα κ τὰ ῥήματα· ὁ δ δίκαιος οὐδὲν ἀβούλως ποιῶ, τῷ σοφῷ παραγγέλματι ἐκείνῳ πειθόμενος, μ βουλῆς πόνηρα ποιῶ. τὸ δ Ιὼβ ὄνομα, ὑπομονὴ

ἀτομονὴ νοῆται καὶ ἔστιν, ὡς γλυέσθαι τοῦτον ὃ προεκλήθη, ἢ κληθῆναι ὅπερ ἐγλύετο.

intelligitur, ita ut id jam fuerit quod antea vocabatur, aut id vocatus sit quod postea exstitit.

Καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ἦν ἀληθινὸς, ἄμεμπτος, δίκαιος, θεοσεβὴς, ἀπεχόμενος ἀπὸ παντὸς πονηροῦ πράγματος.

Et erat ille homo verus, irreprehensibilis, justus, pius, abstinens ab omni re malâ.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Οἱ μὲν ἔξωθεν σοφοὶ τὸν ἄνθρωπον ὁριζόμενοι, φασὶν, ἄνθρωπός ἐστι ζῶον λογικὸν θνητόν· ἡ δὲ θεία γραφὴ, τὸν τηροῦντα τὸ καθ' εἰκόνα, καὶ ἐκ τῆς ἀρετῆς γνωριζόμενον, τοῦτον εἶναι ἄνθρωπον ὁρίζεται· τὸν δὲ συγχέοντα καὶ διαφθείροντα τοὺς θεοῦ τύπους καὶ χαρακτῆρας, οὐδὲ ἄνθρωπον καλοῦ βούλεται. Εἰ γάρ τις ἔχει μὲν τὸν χαρακτῆρα τῆς φύσεως, ὑβρίζει δὲ αὐτὸν τῇ κακίᾳ τῆς προαιρέσεως, ἀκυρεῖ πρὸς τοῦτο τὸ προφήτου, ἄνθρωπος ἐν τιμῇ ὢν οὐ συνῆκε, παρεσυνεβλήθη τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις, καὶ ὡμοιώθη αὐτοῖς. καίτοι τοίνυν τῇ *συνήθη ἑαυτῆς ἡ γραφὴ κεχρημένη, καὶ δείκνυσα, ὅτι τὸν ἄνθρωπον οὐδὲν ὅτῳ χαρακτηρίζει ὡς τὸ ἄμεμπτον, τὸ δίκαιον, τὸ θεοσεβές· ἐντεῦθεν καὶ τὸν Ἰὼβ γνωριζόμενον ἀποφαίνει, καί φησιν, ὅτι ἦν ἄνθρωπος ἀληθινός· οἱ γὰρ φαῦλοι, ψευδεῖς ἀνθρωποι, ὥσπερ οἱ ζωγραφούμενοι. Τοιοῦτόν τοι καὶ ὁ Ἐκκλησιαστὴς, πάσας ὅτι τελευταίας ἐντολὰς εἰς τὸν τοῦ Θεοῦ φόβον συγκεφαλαιούμενος, πέφας, φησὶ, λόγου τὸ πᾶν ἄκουε, τὸν Θεὸν φοβοῦ, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ φύλαττε, ὅτι τοῦτο πᾶς ἄνθρωπος. ἕτερος δέ τις προφητεύων ἐν Ἱερουσαλὴμ, ὅπου οὐδένα εὗρεν τὸν ἀκούοντα, ἦλθον, φησὶ, καὶ οὐκ ἦν ἄνθρωπος· ἐκάλεσα, καὶ οὐκ ἦν ὁ ὑπακούων. καὶ ἡμεῖς ὃ καὶ τὸν χθιζὸν συνήθειαν, ἐπιδοὺς ὅτι τινὰ πρᾶξιν τῶν οἰκετῶν, ἢ τὸν υἱὸν ἀποστέλλωμεν, εἰώθαμεν λέγειν πρὸς αὐτὸν, ὡς ἄνθρωπος ἄρχου τῆς πράξεως, τοῦτ' ἔστι, τὸν ἀνθρωπίνως κατάσασιν τήρησον, ὡς νουνεχὴς, ὡς λόγον ἔχων, οὕτω διαμόνησαι, οὕτω πρᾶξον, ἐκ τῆς ἐνεργείας δεῖξον ὅτι ὄντως ἄνθρωπος εἶ. οὐ γὰρ ἐκ τοῦ

CHRYSOSTOMI. Externi Philosophi, cùm hominis definitionem explicant, aiunt; *Homo est animal rationale mortale*: divina autem Scriptura eum definit esse, hominem qui Dei similitudinem custodit, & qui ex virtute cognoscitur; qui verò divinos typos & notas confundit ac corrumpit, eum hominis appellatione non dignatur: siquis enim naturæ humanæ characterem habeat, pravo autem vitæ suæ instituto eundem violet, & contumeliâ afficiat, à Prophetâ audit, *Homo cùm in honore esset, non intellexit, comparatus est jumentis insipientibus, & similis factus est illis.* Hoc igitur loco suâ utens consuetudine divina Scriptura, & ostendens, nihil ita hominem distinguere ac irreprehensibile, justum, & pium; his ipsis Jobum illustrans, pronunciat ac dicit, *erat homo verus:* improbi enim sunt falsi homines, non secùs quàm picti. Idipsum confirmat Ecclesiastes, omnia præcepta sub finem summatim repetens, & ad Dei timorem tanquam ad caput referens: *Finis*, inquit, *verbi, omne audi, Deum time, & mandata ejus custodi; hoc est enim omnis homo.* Quidam etiam alius qui Hierosolymis vaticinabatur, ubi, qui audiret, vidit neminem; *Veni*, inquit, *& non erat homo; vocavi, & non erat qui obediret.* Nos quoque à quotidiani sermonis nihil recedentes consuetudine, cùm ad negotium aliquod conficiendum aut servum ant filium mittimus, dicere solemus; Ut homo rem aggredere, id est, Humanam conditionem serva, ut mente & ratione præditus cogita atque age, muneris functione hominem te esse ostende. Nec enim à

*ἴσ. συνηθείᾳ.

Pſ.48.12.

Eccl.12.13.

Iſ.50.2.

figurâ, ſed ab actione, quid ſit unuſquiſque intelligitur; cæteroqui, vocis tantùm homonymiâ dicitur id quod dicitur. Solus ille verus eſt homo, qui conſervatâ imagine, à Deo conceſſam pulchritudinem minimè obſcuravit; qualis fuit Jobus, verus, non fictus, qui rebus ipſis hominis virtutem declaravit, non habitu eſt mentitus, nec tanquam hiſtrio hanc ipſam ſimulavit. Quod verò antea ab Abrahamo Deus flagitavit,
Gen. 17. 1. cùm diceret, *Tu verò place in cõſpectu meo, & eſto inculpabilis*, id nunc de Jobo Scriptura teſtatur; nam cùm dixiſſet eum fuiſſe *verum*, addidit, *ſine reprehenſione*. Vocabulum mecũ expende, ut multã Juſti perfectionẽ intelligas: cur non dixit, expers criminis, ſed, à reprehenſione vacuus? nimirũ quia crimen in maximis ponitur peccatis, reprehenſio verò in parvis & minimis. Non ſolùm igitur, inquit, à graviſſimis abſtinuit culpis; verùm ne leviſſimis ſe urgeri paſſus eſt, quæ vituperio potiùs quàm criminatione dignæ cenſendæ ſunt, & facti improbationem, non autẽ ſuppliciũ merentur. Aquila pro, *irreprehenſibilis*, *ſimplex*, Symmachus, *innocens*, reddidit; cùm ille animum Juſti ab omni improbitate ſimulandíque artificio alienum, hic verò ad ſummam etiam virtutem inſtitutum indicaret: innocens enim eſt, qui nullo bono caret, qui vitam ab omni improbitate remotam degit. Poſt, *irreprehenſibilis*, addit & *juſtus*; namque rerum omnium quæ honeſtæ bonæque ſunt, complexio & cumulus eſt juſtitia: ſi enim eorũ quæ laudem mereri videntur, aliquid per ſe à reliquis virtutibus ſejunctũ in uno aliquo reperiatur, imperfectum atque inutile id futurum ſit, quinetiam ſæpenumero contrarium, vituperationéque dignum deprehendetur. Verbi causâ, intelligentiâ quis & ſolertiâ pollet; niſi juſta quoq; meditetur conſilia, verſutus & vafer, perditíſque moribus præditus, nequaquam
Ier. 4. 22. prudens hic ſit. De his enim dictum eſt, *ſapientes ſunt ut faciant mala, bene autem facere neſcierunt*. Rurſus ſtrenuo quis eſt animo ad certamina & pericula; niſi eti-

χήματος, ἀλλ' ἐκ τ ἐνεργείας, ὅσος ὅστιν ἕκαστος γνωρίζεται· εἰ ὃ μὴ, ὁμωνύμως λέγεται ὃ λέγεται. μόνος ὃ ἀληθὴς ἐκεῖνός ὅστιν ἄνθρωπος, ὁ τὴν εἰκόνα σῴζων, ὁ ὃ θεόσδοτον κάλλος μὴ ἀφανίζων· οἷος ὁ Ἰωὴ, ἀληθινὸς, οὐκ ὑποπλασος, ἔργοις τ τῆ ἀνθρώπε δικαιὴ ἀρετὴν, ὑ χήματι περιστειλάμενος, ἢ σκηνικῶς ἑαυτὸν ὑποκρινόμενος. ὅσος ὃ πρότερον ἀπήτησε τ Ἀβραὰμ ὁ Θεὸς λέγων, σὺ ὃ εὐαρέστει ἐνώπιόν μου, καὶ γίνυ ἄμεμπτος, τῦτο καὶ νῦν ἡ γραφὴ τ Ἰωὴ μαρτυρεῖ· εἰποῦσα γὰρ, ὅτι ἦν ἀληθινὸς, ἐπήγαγεν, ὅτι καὶ ἄμεμπτος. καί μοι τὴν λέξιν βασάνισον, ἵνα γνῶς τὴν πολλὴν τῆ δικαίυ ἀκρίβειαν. διὰ τί οὐκ εἶπεν, ἀνέγκλητος, ἀλλὰ, ἄμεμπτος; ὅτι ὃ μὲν ἔγκλημα ὑπὸ τῶν μεγίστων ἁμαρτημάτων τίθεται, ἡ ὃ μέμψις ὑπὸ μικρῶν τε καὶ ἐλαχίστων. ὑ μόνον οὖν, φησὶ, τῶν βαρυτάτων κακῶν ἀπείχετο, ἀλλὰ οὐδὲ τοῖς κυφοτάτοις ἐγώναι ἠνείχετο, ἀ μέμψις μᾶλλόν ὅστιν ἢ ἔγκλημα, καὶ κατάγνωσιν μόνον φέρει, ὑ κόλασιν. Ἀκύλας γε μὴν καὶ Σύμμαχος, ἀντὶ τῦ, ἄμεμπτος, ὁ μὲν, ἁπλοῦς, ἐξέδωκεν, ὁ ὃ, ἄμωμος· ὁ μὲν ὃ ἀπόνεμον τῆ δικαίυ καὶ ἄπλαστον, ὁ ὃ πρὸς ἀρετὴν ἠσκημένον εἰς ἀρετὴν αἰνιττόμενος· ἄμωμος γάρ ὅστιν, ὁ μηδενὸς τῶν ἀγαθῶν ἐλλιπὴς, ὁ ἀπὸ πάσης κακίας ἀπλήστως τ βίον ἀυτῆ διεξάγων. εἶτα μετὰ ὃ ἄμεμπτος, προσέθηκε, ὅτι καὶ δίκαιος· συναγωγὴ ὃ καὶ ἕνωσις πάντων τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν ὅστιν ἡ δικαιοσύνη· εἰ γάρ τι τῶν δοκούντων ἐπαινετῶν εἶ, καθ' αὑτὸ δίκα τ λοιπῆς ἀρετῆς ἔν τινι γένοιτο, ἀτελὲς τῦτο κ ἄχρηστον, μᾶλλον ὃ καὶ πολλάκις ἐναντίον καὶ ψυκτὸν θυείσκεται. οἷς, νοήμων καὶ σωφρὼν τίς ὅστιν, εἰ μὴ δίκαια βυλεύοιτο, κακεντρεχὴς καὶ κακοήθης, ἀ φρόνιμος εἶναι· ὡσὶ γὰρ τῶν ποιητῶν εἴρηκε, σοφοί εἰσι ἵνα κακοποιῆσαι, τὸ ὃ καλῶς ποιῆσαι οὐκ ἐπίστανται. πάλιν, ἀνὴρ ἕτερος πρὸς τὰς ἀγῶνας ὅστι καὶ κινδύνυς,

κινδυνώδης, εἰ μὴ δικαιοπραγεῖν βούλοιτο, ὠμός ἐστι καὶ βίαιος, ὡς οἱ λέγοντες, ἔστω δὲ ἡμῖν ἡ ἰσχὺς νόμος τῆς δικαιοσύνης, τὸ γὰρ ἀσθενὲς ἄχρηστον ἐλέγχεται· ἔτι καὶ τὸ σῶμα τὶς ἡδονῶν κρατῆς, ἀνὴρ ἂν εἴη σώφρων, φιλάργυρος, ἐφεστικὸς χρήματος, ἄσωτος, ὁπόταν φιλότιμος, ὁ χρημάτων εἰς ὀπτυμίαν ἀφειδής. καθόλου, πολὺ μέρος δικαιοσύνης, ἀπὸ τοῦ λοιποῦ καθάπερ σώματος, ἀποτετμημένον, οὐδέν ἐστιν· ἡ δὲ πάντων ἁρμονία καὶ συνῳδὸς τῶν ἀγαστῶν, εἴη ἂν καὶ νομίζοιτο βελτίως δικαιοσύνη· εἰ δέ τι τῶν θαυμαστῶν ἀπείη, σκάζει κατὰ τοῦτο καὶ ἀκρωτηριάσας, καὶ ὁ τῆς δικαιοσύνης ὄνομα ψεύδεται· ὁ γὰρ δίκαιος πρῶτον ὅτι ἀνάγκης ἐστὶ σοφὸς, πῶς γὰρ ἂν τὰ δέοντα πράξοι, καὶ πᾶσιν ἁρμοστῶς προσφέροιτο, μὴ τὴν ἑκάστου τάξιν καὶ δύναμιν σαφεῖς; εἶτα σωφρονῶν, ἀνολασία γὰρ ἀδικία· φιλόθεος, οἱ γὰρ ἀσεβεῖς, φησιν, δίκαια ἐβουλεύσαντο· ἄπιος, φιλάνθρωπος, ἐργετικὸς· καὶ καθάπαξ ἡ πάντων τῶν κατ' ὀρθὸν λόγον πρακτέων συμφωνία, τὸ δίκαιον συμπληροῖ· καὶ τοῦτ' ἀκριβῶς ὁ Ἰεζεκιὴλ ἡμᾶς ἐσόφισε, δι' οὗ φησιν ὁ Θεὸς, ὁ δὲ ἄνθρωπος ὃς ἔσται δίκαιος, ὁ ποιῶν δικαιοσύνην· εἶτα διαγεγράφηται δίκαιον, τελείῳ πάντελῆ καὶ ὁλόκληρον ἀρετὴν ἐκ τῶν κατ' μέρος συντιθείς· καὶ πρῶτον ἀπὸ τοῦ εὐσέβειαν πρόσωπα, λέγων, ἀπὸ τῶν ὀρέων οὐ φάγεται· ἐν γὰρ τοῖς ὄρεσι τοῖς εἰδωλολατρείας ἐπετέλουν· εἶτα σωφροσύνην ἀπὸ πορνείαν δεῖν λέγει, καὶ τοῦ γυναικὸς, φησιν, τοῦ πλησίον οὐ μὴ *μιανῇ, καὶ πρὸς γυναῖκα ἐν ἀφέδρῳ ὕδατι οὐ προσεγγίσῃ· εἶτα καὶ ὃ πρᾶον ἀπὸ καὶ τὸ ὀπτιχὲς προσηγορίᾳ, καὶ ἀνθρωπὸν, φησιν, οὐ μὴ *καταδυναστεύσῃ· πρὸς τοῦτο ἰδίᾳ προσέχειν αὐτὸν ἀποφαίνεται ἐν τῷ λέγειν, καὶ ἅρπαγμα οὐκ ἁρπάσῃ· ἐλεήμονά τε καὶ κοινωνικὸν διαγράφοι λέγων, τὸν ἄρτον αὐτοῦ τῷ πεινῶντι δώσῃ, καὶ γυμνὸν περιβαλῇ, τὸ ἀργύριον αὐτοῦ οὐ δώσῃ ὀπὶ τόκῳ, καὶ πλεονασμὸν οὐ λήψεται· εὐσυναλλακτόν τε καὶ εἰρηνικὸν ἀποφαίνῃ, ὡς καὶ διαιτᾶν ἄρισα τοῖς ἀμφισβητοῦσι

*Ἴσ. μιανεῖ.

*Ἴσ. καταδυναστεύσει.

ani quæ justa sunt administrare velit, crudelis jam erit, ac vim adferet, quemadmodum illi loquuntur, *sit fortitudo nostra lex justitiæ, quod enim infirmum est, inutile invenitur.* Corporis quis cohibet voluptates, temperans autem non erit, si pecuniæ & divitiarũ avidus, si perditus, si illiberalis, si ob cupiditatem pecuniarũ prodigus fuerit. Denique pars quælibet justitiæ, à reliquo quasi corpore avulsa, nihil est. Concursus autem & harmonia eorum omnium quæ laudem merentur, meritò sit & existimetur justitia: sin verò earũ rerum, quæ admirationem habent, quæpiã abfuerit, ob idipsũ claudicet, ac mutilata sit, falsóque justitiæ nomen præ se ferat. Principio enim qui justus est, eundẽ sapientem esse necesse est; quâ enim ratione quæ fieri oportet, præstabit, & in omnibus decenter se geret, si ordinem cujusque rei & vim ignoraverit? Deinde temperantem, intemperantia enim injustitia est: Dei amantem, *qui enim pii sunt*, inquit, *justa cogitaverunt*; placidum, beneficum, humanum: & ut semel dicam, rerum omnium agendarum quæ cum rectâ ratione congruunt, consspiratio justum absolvit, id quod præclarè nos Ezechiel docuit, per quem inquit Deus, *homo autem fuerit justus, qui facit justitiam.* Deinde universã perfectámq; virtutẽ è singulis complexus, justum describit, ac primò quidẽ pietatẽ ei tribuit, cùm dicit; *In montibus non comederit*, in montibus enim idolis cultum adhibebant. Deinde temperantiam eidem inesse debere ait; *& uxorem proximi sui non contaminaverit, & ad mulierem fluentẽ sanguine non accesserit.* Deinde mansuetudinem & clementiam illi ascribit; *& hominem per potentiam non oppresserit*: adhæc rebus suis contentum esse pronunciat, cum inquit; *& rapinam non rapuerit*: eundem etiam misericordem, & sua cum aliis communicantem depingit, cùm ait, *panem suum esurienti dederit, & nudum operuerit, & pecuniam suam ad usuram non dederit, & amplius non acceperit*; facilè verò placari, & pacis amantem esse enunciat, ita ut inter

Sap. Sal. 2. 11.

Ez. 32. 8.

Ezek. 18. 5.

dissidentes optimus arbiter sit. *Et ab iniquitate*, inquit, *averterit manum suam, & judicium justum fecerit inter virum & inter proximum ejus.* Hæc enim politica & judiciaria facultas, cum aliis justitiæ officiis collata, longè illis eximior & illustrior est; & quia unicuique quod congruum est tribuit, à jure nomen ei inditum est. Numeratis iis omnibus, quæ vel agenda, vel non agenda sunt, normam quandam ac typum ad omnia accommodavit, in quo si obturum quispiam fixerit, erratum omne vitaverit. *In præceptis meis ambulaverit, & justificationes meas custodierit, ut faciat eas.* Atque ex omnibus his copulatis ac temperatis, unum quasi corpus è multis membris coagmentatum, suavíque constans harmoniâ, ac solidum, justus efficitur. Ubi verò tot bonis eum consummâsset, & unam quasi definitionem ac descriptionẽ ex omnibus contexuisset, cuncta unâ voce concludens, dixit, *justus hic vitâ vivet.* Posteaquam igitur, quæ justi notæ, ac proprietates sint, audivimus; age, illas ipsas in Jobo intueamur. Deo pietatem præstat justus, quid tandem Job? an non Deum victimis quotidiè placabat? castus
Iob.31.1. ac temperans, at hic, *Testamentum posui oculis meis, & non intelligam super virgine:* mansuetus & facilis, quid homine hoc mitius? cujus etiam servi ob incredibilem illius benignitatem ita ab eo pendebant, ut devorare illum concupierint; nam aiebant,
Iob.31.31. *quis utique det nobis, ut carnibus ejus satiemur?* misericors, & sua cum aliis communicans, quis hâc unâ de re cum Jobo
Iob.32.34. certaverit? *cujus janua venientibus cunctis patuit; nec quisquam inani sinu est unquam egressus:* inter dissidentes justus arbitrabitur justè, hic etiam Jobo licitum est gloriIob.29.17. ari, ac dicere, *judicium quod non noveram exquisivi; confregi autem molas iniquorum:* nulli faciet injuriam justus, verùm
Iob.31.22. Job etiam malè ipse sibi precatur; *si levavi super pupillum manum, discedat humerus à junctura.* Quoniam igitur Jobus virtutis

δυώαθαι, καὶ ὀξ ἀδικίας γάρ, φησιν, ἀποστρέψῃ τὴν χεῖρα αὐτοῦ καὶ κρίμα δίκαιον ποιήσῃ ἀναμέσον ἀνδρὸς καὶ ἀναμέσον τοῦ πλησίον αὐτοῦ· τοῦτο γὰρ τὸ ὀξαίρετον καὶ διαφορεπίσατον, τοῖς ἄλλοις ἅπασι συγκείμενον τοῖς τῆς δικαιοσυνης κατορθώμασιν, ἡ πολιτικὴ καὶ δικαστικὴ ἕξις, ἑκάστῳ τὸ σφέρον ὑπιφέρουσα, διὸ καὶ τὸ δίκης ὄστιν ἐπώνυμος· διεξιὼν οὖν, πρῶτα τάττε τὰ σφαιρέα, καὶ τὰ μὴ, τὸν κοινὸν κανόνα καὶ τύπον πᾶσιν ἐφήρμοσεν, εἰς ὃν ἀφορῶν τις, οὐ σφαλῇ διαμαρτήσεται· ἐν τοῖς πρόσταγμασί μου, φησιν, πεπόρευται, τὰ δικαιώματά μου πεφύλαχεν τοῦ ποιῆσαι αὐτά· καὶ ταῦτα πρῶτα στωθέντα καὶ ἀναχαθέντα, καὶ ὥσπερ σῶμα ἓν πολυμερὲς καὶ πρωαρμόνιον *κρατηθέν, ὁ δίκαιος γίνεται. καὶ διὰ τῶν τοιούτων ἀπαρτίσας αὐτὸν, καὶ ὥσπερ ὄργον αὐτῷ καὶ πρεγγραφὴν μίαν ἐκ τοιούτων στωθεὶς, εἰς ἓν πρῶτα κατέχλεισεν ὄνομα, καὶ λέγει, δίκαιος ὅστις ζωῇ ζήσεται· ἐπεὶ οὖν ἠκούσαμέν τινά ὄστι τὰ τὸν δίκαιον χαρακτηρίζοντα, φέρε πρὸς ταῦτα καὶ τὰ κατὰ τὸν Ἰὼβ θεωρήσωμεν. Εὐσεβής ὄστιν ὁ δίκαιος, Τί γὰρ ὁ Ἰὼβ; οὐχὶ τοῖς θυσίαις τὸν Θεὸν ἐφ' ἑκάστης ἱλάσκετο; σώφρων, καὶ σῶς, διαθήκην, φησιν, ἐθέμην τοῖς ὀφθαλμοῖς μου, τοῦ μὴ κατανοῆσαι εἰς παρθένον· πρᾶος καὶ ὑπήκοος, καὶ τί τούτου πραότερον; οὗ καὶ οἱ οἰκέται διὰ τὴν ἄγαν χρηστότητα οὕτως ἐξεκρέμωντο, ὡς μικροῦ καὶ καταπιεῖν αὐτὸν ὑπιθυμεῖν, ἔλεγον γάρ, τίς αὖ δῷ ἡμῖν τῶν σαρκῶν αὐτοῦ ἐμπλησθῆναι; ἥμερος καὶ κοινωνικὸς, καὶ τίς οὐ ταῦτα περὶ Ἰὼβ ἐφάμιλλος; οὗ ἡ θύρα παντὶ ξένῳ ἀνέῳκται, καὶ οὐδεὶς ἔξηλθε κόλπου κενοῦ· διαυτὴν δικαίως τοῖς ἀμφισβητοῦσιν ὁ δίκαιος, ἔξεστι καὶ ἐνταῦθα τῷ Ἰὼβ καυχήσασθαι, καὶ εἰπεῖν, δίκαιον ἦν οὐκ ἤδειν ἐξιχνίασα, καὶ συνέτριψα μύλας ὀδόντων. Οὐκ ἀδικήσῃ οὐδένα ὁ δίκαιος, ὁ γὰρ Ἰὼβ καὶ ἐπηράσατο ἑαυτῷ, εἰ ἐπῆρα ὀρφανῷ χεῖρα, ἀποσταίη ἄρα ὁ ὦμός μου ἀπὸ τῆς κλειδός. ὅπερ τοίνυν ὁ Ἰὼβ ἀπὸ μέρους ἀρετῆς μὲν ὑπερβολῆς ἠκριβώσατο,

*Isa. χρατηθέν.

ἠκριβώσατο, διχὰ τῦτο ἄμεμπτός τε καὶ δίκαιος ὀνομάζεται.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ. Μὴ μόνον ποιῶν τὴν δικαίαν πρᾶξιν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ διαθέσεως δικαίας ἐργαζόμενος, κατὰ τὸ εἰρημένον, ὅτι δικαίως τὸ δίκαιον διώξῃς. ὥσπερ γὰρ ποιῇ τι ἰατρικὸν καὶ ὁ ἰδιώτης, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἰατρικῶς, οὐ γὰρ ἐνεργεῖ μετὰ λόγου· οὕτως εἰκός ἐστι δικαίαν μὲν πρᾶξιν ἀποτελέσαι, οὐ μὴν μετὰ τοῦ λόγου τῆς δικαιοσύνης, τὸ δὲ ἀμεμπτον, ὅταν συνδράμῃ τῇ δικαίᾳ πρᾶξει, καὶ ἡ τοιαύτη διάθεσις.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Οὕτω καὶ ὁ Ἰὼβ δίκαιος ἦν, οὐ μέρος ἀρετῆς ἐν αὐτῷ ἔχων, ἀλλὰ πᾶσαν ἀρετὴν ἀνθρωπίνῃ ὁλόκληρον καὶ καθολικὴν, οὐκ ἀπὸ τούτου μὲν ἀπεχόμενος τοῦ πονηροῦ, ἑτέρου δὲ ἀντεχόμενος· οὕτω καὶ ἡμεῖς δίκαιον σάθμιον τοῦτο λέγομεν, τὸ πανταχοῦ ἴσον, οὐκ ἐπὶ χρυσὸν μὲν ὀρθὸς ἴσης ἐὰν διώκηται, μολυβδον δὲ ἐναντίως· ἀλλὰ τὸ ἐν πάσαις ὕλαις τὴν ἰσότητα προσέχοντα, καὶ μέτρον πάλιν πανταχοῦ ἴσον*. οὕτω καὶ ὁ Ἰὼβ δίκαιος πανταχοῦ ἴσος ὤν, οὐδὲ γὰρ ὅτι χρήμασι τὴν ἰσότητα ταύτην ἐφύλαττε μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ἅπασιν, οὐδαμοῦ τὸ μέτρον ὑπερβαίνων· οὐδὲ γὰρ ἔχοι τις αὖ εἰπεῖν ὅτι ἐν χρήμασι μὲν τὴν ἰσονομίαν ἔσεργεν, ἐν δὲ τῇ πρὸς τοὺς πλησίον ὁμιλίᾳ τὸ μέτρον ὑπερέβαινεν, * ἀλλὰ ζῶν τις καὶ ὑπερόπτικος ὤν, ἀλλὰ καὶ τοῦτο οὐκ πολλῆς τῆς περιουσίας ἔφυγε λέγων, εἰ δὲ καὶ ἐφαύλισε κρίμα δεσπότου ἢ δεσπαίνης, κρινομένων αὐτῷ πρός με, ἢ οὐχ ὡς ἐγὼ ἐγενόμην, καὶ αὐτοὶ ἐλύνοντο; ἄρα καὶ τοῦτο ἀδικία μεγίστη τὸ δικάζοντα εἶναι καὶ ὑπόφανον· ὥσπερ γὰρ πλεονέκτην, τὰ τῶν ἄλλων βουλόμενον λαβεῖν καλοῦμεν, καὶ τοῖς οἰκείοις οὐκ ἀρκούμενον, οὕτω καὶ δικαστικὸν λέγομεν, ὅταν πλέον ἀπαιτεῖ τοῦ ὀφλομένου ἀνθρώπῳ, τοῦτο δὲ πλησίον, ὅταν τις ἑαυτὸν μὲν ἐν πάσῃ καθίστᾳ τιμῇ, ἕτερον δὲ ἀτιμάσας θέλῃ, τοῦτο

* aliquà hîc deesse videntur.

* ἴσ. ἀλαζών.

omnes partes summâ curâ adimplevit, irreprehensibilis, & justus nominatur.

BASILII. Non solùm justam actionem agens, verumetiam ex justo animi proposito operans, juxtà illud quod dictum est, *justè quod justum est, persequeris*: sicut enim homo plebeius operatur aliquid ad medendum aptum, sed non medicè, quia non secundùm artem & rationem facit; sic verisimile est, justam actionem edere, sine ratione tamen justitiæ. Tunc verò à reprehensione alienum aliquid est, cùm actio justa, eundem animi affectum comitem habet. Deut. 16.

CHRYSOSTOMI. Non eâ Jobus justitiâ præstabat, quæ unicam aliquam formam virtutis, sed quæ omnem, ac solidam complecteretur, neque sic ab unâ quadam re malâ abstinebat, ut ad aliam adhæresceret; nam ipsi pondus justum dicimus, quod ubique & in cunctis rebus æqualitatem tuetur, non si aurum quidem justè, plumbum verò secùs libraverit: verùm illud justum est pondus, quod materiæ cuivis æqualitatem præstat, æquámque mensuram: non aliter Jobus justus erat, cujus semper fuit in omni vitâ æqualitas; neque enim in pecuniis tantùm æqualitatem retinuit, sed etiam in rebus aliis omnibus, nusquam modum & mensuram excedens: nec enim quispiam dixerit, in pecuniis quidem æqualitatem adamâsse; in hominum verò consuetudine modum transiliisse, perinde quasi aut sperneret cæteros, aut fastu esset arrogantior; id verò maximè fugiebat, cùm diceret; *si despexi judicium famuli mei, aut ancillæ, cùm ipsi litigarent mecum, nonne sicut ego factus sum in utero, & illi facti sunt?* Summa igitur iniquitas est, elatum esse, ac superbum: quemadmodum enim avarum eum dicimus, qui aliena intervertit, nec suis contentus est; ita superbum eum vocamus, qui plus à vicino exigit, quàm homini debeatur; cùm se quispiam omni in honore collocat, alios autem contemnit, hoc verò non aliunde, Job. 31. 13. & 15.

unde, quàm ex injuſtitiâ provenit. Hoc autem ex eo liquet, quòd Deus unam omnium naturam fecerit, & alteri tecũ cuncta communia & paria largitus ſit; quomodo igitur illum rejicis, & honore ſpolias, quem Deus ei conceſſit, nec tecũ participẽ eſſe pateris, ſed tua omnia faciens, non divitiarũ, ſed honoris egenũ illũ reddis? unam utriq; Deus naturam eſt elargitus, atque unam ambobus naturæ dignitatem, ac principatum; illud enim, *faciamus hominem*, eſt univerſi generis commune; cur ergo illum patriâ poſſeſſione deturbas, atque ad extremam penuriam detrudis; atque id quod eſt commune, tanquam proprium uſurpas? Diſpar profectò beati ratio Jobi erat: quocirca ejus illæ voces; *non contempſi judicium famuli mei, aut ancillæ*; propterea author, cùm dixiſſet, *juſtum* eum eſſe, oſtendit non particulari aliquâ juſtitiâ, quæ in commerciis & litibus ſpectatur, illum ornatum fuiſſe, ſed in genere, omni virtute, ſecundùm illum de quo ſcriptum eſt, *juſto lex non eſt poſita*. Additur & *pius*, ut oſtenderet tam cum hominibus, quàm cum Deo perfectum exſtitiſſe; nam juſtitia ad homines, pietas ad Deum refertur. At vide, quemadmodum virtutem virtus comitetur, atque alia aliam incitet: recta enim vivendi ratio facit, ut Deum agnoſcamus; Dei verò notitia vitæ cuſtodia eſt. Unde & Jobus, quia juſtus, Deum religiosè colebat; & quia Deus illi ob oculos ſemper verſabatur, ob idipſum, quod juſtum erat, juſtè perſequebatur, atque id honeſti ſolius causâ, nullius rei præterea: nec fieri poteſt, ut juſtus ſit quiſpiam, niſi priùs reprehenſione vacet. Idcirco primũ locum obtinet, *verus homo*, id eſt, nullo involucro pietatis, & ſimulatione tectus; ſed verè, ac reipsâ virtute præſtans, atque informatus; hinc illud alterum comitatur, *irreprehenſibilis*: nam legitimus virtutis operarius, vel quæ videntur exigua cavet: illi verò conſequens eſt, *juſtus*, qui à juſtitiâ appellationem ſortitur; is enim juſtus eſt, qui partibus eſt virtutis

Gen. 1. 26.

Job. 31. 13.

1 Tim. 1. 9.

ἢ ὑδαμόθεν ἀλλόθεν γίνεται ἢ ἐξ ἀδικίας· ὅπ γὰρ ἀδικία τοῦτο, μίαν ὑσίαν ἁπάντων ὁ Θεὸς ἐποίησεν, πάντα κοινὰ καὶ ἴσα δέδωκε πρὸς τὸ πλησίον· πῶς οὖν αὐτὸν ἐκβάλλῃς καὶ ἀποστερεῖς τῆς τιμῆς, ἣν ἔδωκεν ὁ Θεός· οὐκ ἀφεὶς εἶ) κοινωνὸν, ἀλλὰ τὸ πᾶν σὸν ποιῶν, οὐκ ἐν χρήμασιν, ἀλλ' ἐν δόξῃ ποιῶν αὐτὸν πένητας μίαν ὑσίαν ἀμφοτέροις ὁ Θεὸς ἐχαρίσατο καὶ τιμὴ τῆς ὑσίας πρόεδρίαν· τὸ γὰρ, ποιήσωμεν ἄνθρωπον, κοινὸν τῶν γένους πάντων· πῶς οὖν αὐτὸν τῆς πατρῴας ἐκβάλλεις ὑσίας, εἰς ἔσχατον ὑπελθὼν κατάγων, καὶ τὸ κοινὸν ἰδιοποιούμενος; ἀλλ' οὐχ' ὁ μακάριος Ἰὼβ τοιοῦτος, διὸ καὶ ἔλεγεν, οὐκ ἐφαύλισα κρίμα θεράποντος ἢ θεραπαίνης· διὰ τοῦτο καὶ ὁ συγγραφεὺς δίκαιον αὐτὸν λέγων, παρίστησιν, ὑ τινὶ μερικῇ δικαιοσύνῃ, τινὶ ἐν συναλλάγμασι καὶ δίκαις, ἀλλὰ τινὶ καθόλου ἀρετὴν ἔχοντα, κατ' ἐκεῖνον πρὸ ὃ γέγραπται, τῷ δικαίῳ νόμος ὑ κεῖται· ἐπάγει ὃ ὅτι καὶ θεοσεβὴς, ἵνα δείξῃ ὅτι καὶ τὰ πρὸς ἀνθρώπους, καὶ τὰ πρὸς Θεὸν τέλειος ἦν, ἡ μὲ γὰρ δικαιοσύνη πρὸς ἀνθρώπους, ἡ ὃ θεοσέβεια πρὸς Θεόν. Ὅσα ὃ, *ἀνακολουθοῦσιν ἀλλήλαις αἱ ἀρεταί, καὶ συγκροτοῦσιν ἀλλήλας· βίος γὰρ καλὸς τὸν Θεὸν ὑπιγνωναι ποιῇ, καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ γνῶσις, τοῦ βίου γίνεται φυλακή· ὅθεν καὶ ὁ Ἰὼβ, ὑπῆρ δίκαιος, διὰ τοῦτο καὶ θεοσεβὴς, καὶ ὑπὲρ πρὸ ὀφθαλμῶν ἀεὶ τὸν Θεὸν εἶχε, διὰ τοῦτο καὶ τὸ δίκαιον δικαίως ἐδίωκε, δι' αὐτὸ τὸ καλὸν, καὶ ὑ δι' ἕτερόν τι· οὐκ ἔστι γὰρ δίκαιον νομέσθαι μὴ πρότερον νομόθετον ἀμεμπτον, διὰ ταῦτα προηγεῖται μὲ ὁ ἀνεπίληπτος ἄνθρωπος, ὁ μὴ πλάσματι καὶ σκιαγραφίᾳ τῆς εὐλαβείας προκείμενος, ἀλλ' ἀληθείᾳ καὶ πράγματι τινὶ ἀρετῇ μετερχόμενος, καὶ κατ' αὐτὴν μορφαζόμενος. ἔπεται ὃ τούτῳ, ὁ ἄμεμπτος, ὁ γὰρ γνήσιος ἐργάτης τῆς ἀρετῆς, καὶ ἀπὸ τῶν μικρῶν δοκούντων φυλάττεται, ἐκείνῳ ὃ πάλιν ἀκολουθεῖ ὁ παρανόμως ἀπὸ τῆς τελείας δικαιοσύνης ὀνομαζόμενος δίκαι-

* ἴσ. πῶς.

ος,

ὁ κτῆ πρῶ εἶδος ἀρετῆς ἀπηρτισμένος. εἶτα, ὁ θεοσεβὴς μᾶλλον τούτοις λαμπρότερος ἐπιφέρεται, ἔργοις ὁμοῦ ἀγαθοῖς, καὶ δόγμασιν ὀρθοῖς διακοσμούμενος. τούτοις ἐπάγεται, ὃ, ἀπεχόμενος ἀπὸ παντὸς πονηροῦ πράγματος, οὐ κατὰ τοῦτον ἐγκωμίαν ὑποβολὴν καταλείπει· οὐ γὰρ εἴρηται, ὅτι τῆς μὲν τῆς φαύλης ἀπείχετο, τῆς δὲ οὐ· ἢ πολλῶν μὲν ἐκράτει, ὑπὸ ὀλίγων δὲ ἐκρατεῖτο· ἀλλ' οὐδεμιᾶς πονηρίας θιγεῖν ἤθελε.

NIKHTA. Χρὴ μέντοι εἰδέναι, ὡς ὁ πόνος δηλοῖ μὲν καὶ τὴν κακίαν, δηλοῖ δὲ καὶ τὴν ὀδύνην καὶ κακοπάθειαν· τὴν μὲν κακίαν, ὡς ὅταν φάλλῃ Δαβὶδ, ὑπὸ τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ κόπος καὶ πόνος· καὶ πάλιν, συνέλαβε πόνον, καὶ ἔτεκεν ἀνομίαν· τὴν δὲ ὀδύνην καὶ τὸ μόχθον, ὡς ὅταν ἡ γυνὴ τοῦ Ἰὼβ λέγῃ, ἐμῆς κοιλίας ὠδῖνες καὶ πόνοι. διαφέρει δὲ καὶ ἀπὸ ἑκατέρων τούτων καὶ γινόμενα καὶ λεγόμενα, ἤγουν τὸ τε πονηρὸν, καὶ ὁ πόνηρον· ὁ μὲν γὰρ σημαντικὸν τῆς πονηρίας καὶ φαυλότητος μηνυτικὸν, ὁ δὲ δυστυχοῦς τοῦ ὀδυνηροῦ σημαντικόν· οἷόν τι καὶ ὅ, ἔπαισε τὸν Ἰὼβ ἕλκει πονήρῳ, τοῦτ' ἔστι, πόνον ἐμποιοῦντι καὶ ὀδυνῶν. διόξει δ' ἂν ὁ ἀπεχόμενος πάντος πονηροῦ πράγματος, ὁ αὐτὸς εἶναι τῷ δικαίῳ, ἀλλ' οὐκ ἔστιν, ὥσπερ οὐδ' ὁ ἀργῶν τῷ ἐργαζομένῳ· ὁ μὲν γὰρ ἀπεχόμενος τῆς πονηρίας οὐκ ἤδη ἐστὶ δίκαιος, ὁ δὲ δίκαιος πάντως καὶ τῆς πονηρίας μακρὰν ἔστιν. ἀρχὴ μέντοι τοῦ τῶν καλῶν κτᾶσθαι, ἡ ἀπομάθησις τοῦ κακοῦ· διὸ εἴρηται, ἔκκλινον ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποίησον ἀγαθόν· καὶ ἡ ἀποχὴ τοῦ κακοῦ ἀργία τις ἂν εἴη, βιωφελεστέρα τυγχάνουσα τοῦ καλοῦ πράξεως.

XPYΣOΣTOMOY. Οὐκ ἀρκεῖ μέντοι μόνον ἡ ἀποχὴ τῶν κακῶν, ἀλλὰ δεῖ παύσασθαι καὶ τῆς ἐργασίας τῶν ἀγαθῶν· καὶ γὰρ ἡ ἀργία τοῦ ἀρετῆς κωλῦσαι οἶδε πράξασα, οὐχ ἡ ἐργασία τοῦ πονηρίας μόνον, ἐπεὶ κἀκεῖνοι οἱ πεινῶντα μὴ θρέψαντες, ὅτι ἐλεημοσύνῃ οὐκ εἰργάσαντο, διὰ τοῦτο τῇ ἀθανάτῳ

omnibus absolutus, atque perfectus. His autem succedit, *qui Deum religiosè colit*; illustrior aliis, bonis operibus simul & rectis dogmatibus exornatus. His subjungitur, *abstinens ab omni re malâ*; quod quidem unum omnem in se excellentiam comprehendit: neque enim dictum est, ab hac quidem illum improbitate abstinuisse, ab illâ verò minimè; seu multa ab eo mala superata fuisse, ipsum verò paucis succubuisse, sed prorsus nullius sceleris labem tangere voluisse.

NICETÆ. Sed operæpretium est nôsse, πόνον nomen interdum esse vitii, aliàs verò doloris, atque perpessionis malorum. Pro flagitio usurpavit David cùm caneret, *sub linguâ ejus labor & πόνος*: atque iterum, *concepit πόνον, & peperit iniquitatem:* pro acerbo verò dolore, difficilique labore, idem vocabulum à Jobi uxore usurpatum est, cùm dixit, *uteri mei dolores & πόνοι.* Differunt etiam quæ ex his fiunt & dicuntur vocabula, πονηρὸν & πόνηρον· prius enim improbitatem & scelus significat; alterum, ærumnam acerbitatémq; declarat; cujusmodi est illud, *percussit Job ulcere maligno*, id est, gravem difficultatẽ, cruciatúmque afferente. Videri autem potest, qui ab omni improbitate abstinet, idem esse cum justo; verùm non ita se habet, haud secus quàm qui ab opere feriatur, cum laborante idem est: qui enim ab improbitate abstinet, non continuò justus est; qui autem justus est, omnino ab improbitate longè recedit. Principium etenim percipiendorum bonorum est, mala dediscere; idcirco dictum est; *Declina à malo, & fac bonum:* abstinentia autem à malo, quæ otium & inertia est, facilior multò est quàm boni alicujus actio.

Pſ.10 7.
Pſ.7.15.
Iob 2.9.
Iob 2.7.
Pſ 36.27.

CHRYSOSTOMI. Non est satis, à rebus malis abstinere, nisi bonæ quoque agantur; cùm non modò mali administratio, sed etiam boni cessatio coërcenda sit supplicio: quandoquidem & ii qui fame enectum non aluerunt, quia misericordiam minimè exercuerunt, suppliciis addicuntur sempiternis. Ex quo intelligimus, absti-

nere

nere à malis non initium esse salutis, nisi bonorum etiam possessio adsit, actióque virtutis. Mecum autem considera, in quàm pauca divini spiritûs consuetudo hujus viri laudem contulerit: nam cùm eum verum, propter creationem prædicâsset, patriam, & majores quodammodo hac ratione describens; reprehensionis verò & querelæ expertem dixit, propter actionem; justum, ob juris æquitatem, bonorúmque suorum largitionem, atque etiam ob justa in judicando suffragia; & quod omnium præcipuum est, religiosum erga Deum, ob fidem, & idolorum odium; abstinentem verò ab omni re malâ, propter flagrantissimas cum malis omnibus inimicitias. Et ut uno verbo absolvam, nihil gessit aliquando accusatione seu querelâ dignum: sed & humana jura custodivit, & quæ ad religionem pertinent, incorruptâ mente procuravit, omnia ex Dei mandato agens, & legitimè divinum numen colens.

καὶ διδάσκονται κολάσαι· ὅθεν μανθάνομεν, ὅτι ὁ ἀπέχεσθαι κακῶν ἀρχὴ σωτηρίας ἡμῖν, ἐὰν μὴ σωθῇ τὰ τῶν ἀγαθῶν ἡ κλῆσις, καὶ τὸ ἀρετῆς ἡ ἐργασία. σὺ δέ μοι θέα, πῶς ὀλίγῳ τὸ ἔπαινον τοῦ ἀνδρὸς, ὁ τοῦ θείου πνεύματος σεμνήναγε νόμος· δηλονότι μὲν εἰπὼν τὸ Ἰώβ, τὸ δημιουργίαν, ὥσπερ πατρίδα ταύτην καὶ σωτῆρας ἀποφαφόμενος· ἀμεμπτον, τὸ πρᾶξιν· δίκαιον, τὸ δύναμίαν, καὶ τὸ τῶν ὄντων αὐτῷ κοινωνίαν, καὶ ἔτι τὸ ὀρθὰς τὰς ψήφους ὑπὲρ τοῖς κεινομένοις ἐνεφέρειν· καὶ τὸ κῆδος πρώτων, θεοσεβῆ, τὸ πίστιν, καὶ τὸ πρὸς τὰ εἴδωλα μῖσος· ἀπεχόμενον ἀπὸ παντὸς πονηροῦ πράγματος, τὸ τῶν πονηρῶν θερμοτάτην ἀπέχθειαν. Ἵνα σοι λοιπὸν εἴπω, ὅθεν, φησὶ, πώποτε μέμψεως ἄξιον διεπράξατο, ἀλλὰ καὶ τὰ πρὸς ἀνθρώπους ἐφύλαττε δίκαια, καὶ τὰ πρὸς τὸν θρησκείαν μετὰ καθαρᾶς, πάντα τὸ Θεὸν πράττων, καὶ γνησίως σεβῶν τὸ θεῖον.

Facti sunt autem ei filii septem, & filiæ tres.

Ἐγένοντο δὲ αὐτῷ υἱοὶ ἑπτὰ, καὶ θυγατέρες τρεῖς.

CHRYSOSTOMI. Primùm virtutem expressit, deinde illa quæ Dei munere concessa sunt: à virtute enim hæc olim proficiscebantur, numerosa, benéq; instituta soboles; *Non erit*, inquit, *qui non generet, neque sterilis supra terram tuam.* Sed tamen Abraham ideo sine liberis erat, ut discas reverà non isthæc, sed quædam alia esse præmia virtutis: illa nihilominus indulgens pollicitus est Deus.

Exod. 23. 26

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Πρῶτον εἶπε τὸ ἀρετὴν, καὶ τότε τὰ δωρεὰ Θεοῦ δεδομένα· ἐξ ἀρετῆς γὰρ πάλαι ταῦτα ἐγένετο, εὐπαιδία, λέγω, καὶ πολυπαιδία· οὐκ ἔστι γὰρ ἐν τοῖς, φησὶν, ἄγονος, οὐδὲ στεῖρα. ὁ δὲ Ἀβραὰμ διὰ τοῦτο ἄγονος ἦν, ἵνα μάθῃς ὅτι οὐ ταῦτα ὄντως ἀρετῆς ἔπαθλα, ἀλλ' ἕτερα· διὰ δὲ τοῦτο ταῦτα προσέκειτο συγκαταβαίνων.

BASILII. Quamobrem abundâsse Jobum liberis Scriptura demonstrat? Ob eos qui filios causantur, speciosámque arripiunt occasionem ad peccandum: necessariæ, inquiunt, pecuniæ sunt propter liberos; nec intelligunt, liberos non semper illis causam & occasionem esse thesauri congerendi, cùm sæpenumero accidat, ut quæ ab illis comparata sunt, aut à latronibus rapiantur, aut

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ. Τίνος δὲ ἕνεκεν ὑπεσημήνατο ἡ γραφὴ, ὅτι πολύτεκνος ἦν ὁ Ἰώβ; διὰ τοὺς προφασιζομένους τοὺς παῖδας, καὶ ἀφορμὴν εὐπρόσωπον ἐπιτιθεμένους εἰς τὴν ἁμαρτίαν· φασὶ γὰρ, ὅτι ἀναγκαῖα τὰ χρήματα διὰ τοὺς παῖδας· ἀγνοοῦσι δὲ ὅτι πολλάκις οἱ παῖδες αὐτοῖς *εἰσιν ἐπιτίθεσις τῶν θησαυριζομένων, *ἐγένετο δὲ ἡ λῃστοῦ

*Ισ. add. ἐκ.

*Ισ. γίνεται.

λησοῦ δλάφραγμα, ἢ συκοφάντου ἀνάλωμα, ἢ πολεμίων αἰχμαλώτευμα, τὰ ἐκ τούτων σωαχθέντα. ὡς ἡδέως δῆτα * ἐρωτήσας, ὅτε ἠτεῖσθε παρὰ τοῦ Θεοῦ τοὺς παῖδας, τί παρεστήσετε τῇ δυχῇ; δὸς ἡμῖν παῖδας, ἵνα τῇ παρρησίᾳ τῶν παίδων μὴ ποιήσωμεν τὰς ἐντολάς σου, ἀλλὰ τῇ γεέννῃ παραδῶμεν; οὐ ταῦτα ἐκεῖνοι ἀεὶ τότε ἐλέγετε, ἀλλὰ παῖδας ἐζητεῖτε συνεργοὺς τοῦ βίου. ὅπερ οὖν ἐλάβετε συνεργοὺς καὶ κοινωνούς, διδάσκετε καὶ λόγοις ἀγαθοῖς, καὶ ἐκ δείγμασι χρησοῖς, οἵοις * παρεσκεύει εἰκὸς τὰ πρὸς τὸν Θεόν. οὗτος γάρ ἐστιν ὁ πλοῦτος πολλῶν χρημάτων τιμιώτερος, αὕτη ἡ κληρονομία ἀγαθὴ παρὰ πατρὸς εἰς παῖδας παραπεμπομένη. οὕτω καὶ ὁ Ἰὼβ τοὺς παῖδας ἐθρήψατο, καὶ ἐντεῦθεν κομψότατος ἐγνωρίζετο. πολλοὶ γὰρ ἀδελφοὶ τισι γένοιντ' ἂν ἑνὸς ἀνδρὸς καὶ μιᾶς * γυναικός, καὶ δὴ θαυμαστὸν οὐδέν, τοὺς πλείους μὲν αὐτῶν ἀδίκους γενέσθαι, τοὺς δὲ βραχίστους δικαίους· τὸ δὲ πονηρούς καλοὺς ἢ ἀγαθοὺς εἶναι, τοῦτο σαφὲς τῶν ἀναθρεψαμένων ἐγκώμιον.

* ἴσ. ἐρωτησαίμην.

* ἴσ. εἰ παρεστήκασι.

* ἴσ. γυναικός.

ΔΙΔΥΜΟΥ. Ἐνταῦθα δέ, καὶ ὁ τῶν παίδων κατάλογος τίμιος παρὰ τῇ γραφῇ, καὶ λόγοις σύμφωνος μυστικοῖς. τίς γὰρ οὐκ οἶδε τὴν ἑβδόμην ἀπαρίθμησιν, τῶν ἑπτὰ χαρισμάτων μονάδα τὴν σοφίαν, ὥσπερ οἶμαι καὶ τὴν τελείαν ἀκρόασιν, παρὰ τὸ τελειότερον ὁρᾶν καὶ θειότερον; ἵνα μάθωμεν τὴν ἐν πίστει πίστιν, τῆς * ἑβδόμης χάριτος εἰκὸς δημιουργὸν, καθάπερ τινὰ κεφαλὴν ὑποτιθεμένου τὰς ἀρετάς.

* ἴσ. ἑβδομαίας.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Σημαίνομαι δὲ, ὅτι οὐδὲν ὁ γάμος ἐμπόδιον πρὸς ἀρετὴν, εἰ γὰρ ἦν καὶ τῷ Ἰὼβ ἐκώλυε κώλυμα. ἀλλὰ μὴν ὁ δεσμὸς οὗτος, τὸ δίκαιον πρόχειρον ὀρθῶς οὐκ ἐκώλυσεν, ὥστε καὶ τοῦτο μάτην τινὲς προφασίζονται.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ. Τόγε μὴν λέγειν τὴν γραφὴν, ἐγίνοντο δὲ αὐτῷ υἱοὶ, καὶ πρὸς τοὺς Ἀρειομανίτας ἡμῖν συμβαλεῖται, οἳ ὡς μέγα βοήθημα τῆς αἱρέσεως αὐτῶν κατέχουσι, τὸ, πρὸ τοῦ μονογενοῦς παρὰ τοῦ Ἀποστόλου, λεγόμενον, πιστὸν ὄντα τῷ

à sycophantis exhauriantur, aut ab hostibus capiantur. Quos ego ipsos libenter percontatus fuerim, cùm a Deo prolem peteretis, quid tandem ad precationem addidistis? idne? filios concede nobis, ut eorum causâ jussa tua violemus, atque gehennæ tradamur? nempe non isthæc tunc dixistis, verùm filios qui vestræ vitæ subsidio essent, postulabatis. Quando igitur illos ipsos vitæ consortes, & adjutores accepistis, honestis disciplinis, atque exemplis erudite, & cujusmodi, in rebus ad Deum pertinentibus eos esse oporteat, docete. Hæ namque sunt divitiæ multis pecuniis præstabiliores, hæc præclara hæreditas à patre liberis transmissa: sic etiam Jobus liberos suos educavit, atque hinc præclara sobole conspicuus fuit. Plures quidem fratres uni viro & mulieri nasci possunt, neque res mira est, si ex iis injusti fuerint plures, justi verò pauciores; omnes autem bonos & probos existere, non obscura laus est eorum à quibus nutriuntur.

DIDYMI. Catalogum liberorum, qui mysticis rationibus convenit, Scriptura hoc in loco dignum esse existimat, qui recenseatur. Quis enim ignorat numerum septenarium, esse septem charismatum indicem? sicut trium appellatio, ad id quod est perfectius atque divinius referri solet? Nimirum ut sciamus Trinitatis fidem, tanquam caput aliquod reliquis virtutibus impositam, septem donorum opificem esse.

CHRYSOSTOMI. Hinc colligimus, nuptias nequaquam virtuti esse impedimento, aliter Jobo quoque fuissent. Sed nimirum ejusmodi vinculum, rectum justi cursum minimè retardavit; frustrà igitur nonnulli nuptias causantur.

ATHANASII. Quod quidem dicit Scriptura, *facti sunt illi filii*, contrà furentes Arianos præsidio nobis futurum est, qui tanquam magnum aliquod hæresis suæ subsidium, illud Apostoli quod de unigenito dicitur, amplectuntur, *Qui fidelis est* Heb. 3. 1.

ei

ei qui fecit eum; Deique filium facturam esse contendunt; quod eorum firmamentum, calamus est confractus. Quando enim substantia ipsa, aut factura, aut creatura fuerit, tunc verbum *fecit*, & *creavit*, propriè dicitur, & *facturam* significat: quando verò substantia, proles fuerit, ac filius, tum *fecit*, *factum est*, & *creavit*, non propriè sumuntur, neque *facturam* significant; sed pro, *genuit*, indifferentèr verbum, *fecit*, usurpari potest, ita ut suâ ipsorum sententiâ se condemnaturi sint Ariani, si Scripturæ propriam phrasin discere voluerint. Nam licèt parentes, eos qui ab ipsis orti sunt, tum factos, tum genitos, tum creatos appellare possint, non ideò naturam pernegant: Ezechias enim, ut est apud Esaiam, cùm precaretur, dixit, *ex hâc die filios faciam*; *faciam* dixit, pro *generabo*, & ex se oriundos, velut faciendos nominâvit; nec est, qui in dubium vocet, quin de naturali prole vox sumenda sit. Eva etiam post editum Cainum dixit, *acquisivi hominem per Deum*; ubi certè, *acquisivi*, pro, *peperi*, usurpavit: & quidem cùm priùs partum vidisset, posteà se, *acquisivisse*, dixit: nec quisquam propter verbum, *acquisivi*, tanquam forinsecus emptum Cainum, nec ab Evâ editum, esse existimaverit. Nec non Jacob Patriarcha, Josepho filio suo dicebat: *Nunc igitur duo filii tui, qui facti sunt tibi in terrâ Egypto, priusquam venirem ad te in Ægyptum, mei sunt, Ephraim & Manasse.* Hoc item loco de Jobo dictũ est, illi septem filios factos esse: quemadmodum Moyses etiam in lege dicit, *si facti fuerint alicui filii*, & *si fecerit quis filium*. Ecce iterum eos qui geniti sunt, tanquam factos & effectos pronuntiârunt; cùm intelligerent, quamdiu certum est esse filios, sive quis, *facti sunt*, sive *feci*, sive *acquisivi*, dixerit, nihil referre. Natura enim & veritas, ad seipsam allicit intelligentiam. Quare ex iis, qui scisitantur, sitne Dominus factura seu creatura, quærere priùs oportet, sitne filius. Hoc enim semel demonstrato, facturæ & creaturæ omnis suspicio tollitur.

Is. 38. 19.

Gen. 4. 1.

Gen. 48. 5.

ποιήσωτι αὐτὸν, καὶ φιλενδχῆσι ποίημα εἰ) τ τῦ Θεοῦ υἱόν. ἔστι δὲ αὐτοῖς κάλαμος τεθλασμένος, τῦτο τὸ ἔρεισμα. ὅταν μὲν γὰρ ἡ οὐσία, ποίημα ᾖ καὶ κλίσμα, τίκτω καὶ τὸ, ἐποίησε, καὶ τὸ, ἔκτισε, κυρίως ἐπ' αὐτῶν λέγεται, καὶ σημαίνει τὸ ποίημα· ὅταν δὲ ἡ οὐσία, γέννημα ᾖ, καὶ υἱὸς, τότε, ἐποίησε, καὶ τὸ, ἐγέννετο, καὶ τὸ, ἔκτισεν, οὐκ ἐπὶ κυρίως ἐπ' αὐτῦ κεῖται, οὐδὲ ποίημα σημαίνει, ἀλλ' ἀντὶ τῦ ἐγέννησε, τῷ ἐποίησεν, ἀδιαφόρως τις λέξηται ῥήματι· ὥστε καταγνώσονται ἑαυτῶν οἱ Ἀρειανοὶ εἰ μάθοιεν τὸ τ γραφῆς ἰδίωμα. καὶ γὰρ εἰ ποιυμένους, καὶ γινομένους, καὶ κλιζομένους, τὰς ἐξ αὐτῶν φυομένους, λέγοιεν οἱ γονεῖς, οὐδὲν ἧττον οὐκ ἀρνοῦνται τ φύσιν· ὁ γοῦν Ἰεζεκίας, ὡς ἐν τῷ Ἡσαΐᾳ γέγραπται, διχόμενος ἔλεγεν, ἀπὸ γὰρ τ σήμερον παιδία ποιήσω, ἀντὶ τῦ γεννήσω, τὸ, ποιήσω εἰρηκὼς, καὶ τὰς ἐξ αὐτῦ φυομένους, ὡς ποιυμένους εἰπὼν, καὶ διαφέρεταί τις, ὡς πρὸς τὴν φύσιν γεννήματός ἐστιν ἡ λέξις. καὶ ἡ Εὐὰ δὲ τεκοῦσα τ Κάϊν εἶπεν, ἐκτησάμην ἄνθρωπον διὰ τ Θεῦ, ἀντὶ τ τεκεῖν, εἶρκε καὶ αὕτη, τὸ, ἐκτησάμην, εἶρηκε. καὶ γὰρ πρότερον, ἰδοῦσα τ τόκον, ὕστερον εἶπε, τὸ, ἐκτησάμην· καὶ οὐδὲ διὰ τὸ, ἐκτησάμην νομίσειέν αὖ τις ἐξωνῆσθαι ἠρρεφάτῳ τ Κάϊν, καὶ μὴ ἐξ αὐτῆς τετέχθαι· καὶ ὁ πατριάρχης Ἰακὼβ ἔλεγε τῷ Ἰωσήφ, νεῦ οὖν οἱ δύο υἱοί σου, οἱ γενόμενοί σοι ἐν Αἰγύπτῳ, πρὸ τῦ ἥκειν με πρός σε εἰς Αἴγυπτον, ἐμοί εἰσιν Ἐφραὶμ καὶ Μανασσῆς. καὐταῦθα δὲ πρὸ τῦ Ἰωὴλ εἴρηται, ὅτι ἐγέννοντο αὐτῷ υἱοὶ ἑπτὰ, ὥσπερ καὶ Μωϋσῆς ἐν τῷ νόμῳ φησὶν, ἐάν γινώσκῃ τινὶ υἱοὶ, καὶ, ἐὰν ποιήσῃ τις υἱόν. ἰδοὺ πάλιν τὰς γεννηθείσας, ὡς γενομένας καὶ ποιηθείσας εἰρήκασιν, εἰδότες ὅτι ἕως μὲν ὁμολογῶνται υἱοὶ, κἂν λέγῃ τις ἐγέννοντο, ἢ ἐκτησάμην, ἢ ἐποίησα, οὐδὲν διαφέρει. ἡ γὰρ φύσις καὶ ἡ ἀλήθεια ἕλκει τ διάνοιαν εἰς ἑαυτήν. διὸ καὶ πρὸς τὰς ζητοῦσας, εἰ ποίημα καὶ κλίσμα ἐστὶν ὁ κύριος, χρὴ πρότερον ζητεῖν εἰ υἱός ἐστι. τῦτο γὰρ ἀποδειχθέν, παύεται ἡ περὶ τ ποιήματος καὶ κλίσματος ὑπόνοια. καὶ φανερὰ πᾶσιν

πᾶσιν ἀπόδειξις, ὡς ἡ λέξις ἡ λέγουσα, τῷ ποιήσαντι αὐτὸν, οὐκ εἰς ὄνησιν ὄντι τῇ αἱρέσει αὐτῶν, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς κατάγνωσιν. δέδεικται γὰρ, ὅτι ἡ τοῦ, ἐποίησε, λέξις, καὶ ἐπὶ τῶν γνησίων, καὶ τῶν φύσει τέκνων, ἐν τῇ θείᾳ κεῖται γραφῇ. ὅθεν τοῦ κυρίου ἀποδεικνυμένου φύσει καὶ γνησίου υἱοῦ, κἂν λέγηται ἐπ' αὐτοῦ, ὃ, ἐποίησεν, ἢ, ἐγένετο, οὐχ ὡς ποιήματος ὄντος αὐτοῦ λέγεται, ἀλλ' ἀδιαφόρως τῇ λέξει χρωνται οἱ ἅγιοι.

omnibusque palàm fit, dictum illud, *qui fecit eum*, hæresin eorum confutare potius, quàm confirmare. Quandoquidem est ostensum, verbum, *fecit*, de legitimis & naturalibus filiis, in sacris literis dici. Ex quo, germanus & naturalis filius Christus declaratur, quamvis de illo dicatur, *factus est*, &, *fecit*; quod certè tanquam de facturâ & creaturâ minimè dictum est, cùm sancti viri promiscuè illis vocibus utantur. Heb. 3. 2.

Καὶ ἦν τὰ κτήνη αὐτοῦ πρόβατα ἑπτακισχίλια, κάμηλοι τρισχίλιαι, ζεῦγη βοῶν πεντακόσια, ὄνοι θήλειαι νομάδες πεντακόσιαι, καὶ ὑπηρεσία πολλὴ σφόδρα, καὶ ἔργα μεγάλα ἦν αὐτῷ ὑπὲρ τὴν γῆν.

Et erant pecora ejus ovium septem millia, Camelorum tria millia, juga boum quingenta, asinæ fœminæ sequentes pascua quingentæ; & ministerium multum valdè, & opera magna erant ei super terram.

ΟΛΥΜΠΙΟΔΩΡΟΥ. Λέγει τὴν εὐπαιδίαν, ἀριθμεῖ) τὴν κτῆσιν, ἵνα δύο καρπῶται ὠφελησώμεθα· ὅτι τε οὐδὲν αὐτῷ πρὸς δικαιοσύνην ὁ πλοῦτος ἐμπόδιον γέγονεν. ἐν τοσαύτῃ γὰρ πρὸς ἀνθρώπους εὐδαιμονίᾳ καὶ εὐτεκνίᾳ τυγχάνων, οὐκ ἀπαιδαγώγητος ἦν, οὐδὲ ἀπεσπάτο τὸν νοῦν ἀπὸ τῆς εὐσεβείας· καὶ οἵων ἀφαιρεθεὶς, οἵους ἐφθέγξατο λόγους; καὶ πλούσιοι τοίνυν ἐνταῦθεν παιδευέσθωσαν, μὴ σχεῖν τὸ κέρδος ὑβρίζειν, καὶ πένητες εὐχαριστείτωσαν, ἢ τοῦ ἄρχειν μὴ κτησάμενοι, ἢ καὶ ἀκτησάμενοι, καὶ εἰς πενίαν μεταπεσόντες. παραμυθείσθωσαν δὲ, καὶ οἱ παῖδας ἀποβεβληκότες, πρὸς τὴν φιλάνθρωπον εἰκόνα τοῦ δικαίου βλέποντες. ὑπηρεσίαν δὲ τοῦ σχεῖν τοὺς οἰκετῶν φησίν. ὁ μὲν Ἀκύλας, καὶ δουλεία πολλὴ σφόδρα, οὐκ ἐδέδωκεν· ὁ δὲ Σύμμαχος, οἰκετία, ἑρμηνεύων σαφέστερον· ἔργα δὲ μεγάλα, πρὸς μὲν νοῦν, τὰ τῆς εὐσεβείας, πρὸς δὲ ῥητὸν, τὰ καθ' ἀγρὸν καὶ καθ' οἶκον, φυτείαι, λειμῶνες, παραδείσοι, συνοικίαι, οἰκοδομήματα.

OLYMPIODORI. Liberorum narrat fælicitatem, & possessionem percensèt, ut duplicem ex eo utilitatem capiamus: quandoquidem nec divitiæ ad virtutem illi impedimento fuerunt. In tantâ enim fælicitate, & filiorum gloriâ apud homines florens, disciplinam non respuebat, neque à pietate animum abducebat; quales etiam sermones, tantis bonis spoliatus, usurpavit? Quamobrem hinc discant divites, non ob satietatem, alterum injuriâ lædere: & pauperes gratias agant, sive opes nunquam adepti fuerint, sive adepti amiserint, & in paupertatẽ inciderint. Hinc etiam qui liberis orbati sunt, solatium sibi parent, in admirabilem justi hujus imaginem intuentes. *Ministerium* dicit, quod præstabatur a servis. Aquila, *servitium multum valdè*; Symmachus verò, *familiam*, dilucidiùs interpretatus est. *Opera*, verò, *magna*, ad sensum quidem, opera sunt pietatis; ad literam verò, in agris & in ædibus, consitiones, prata, horti, contubernia, ædificia.

* ἰσ. αὐτόν.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Ὁρᾷ λοιπὸν πλοῦτον ἔχοντα τὸν ἀγριῶτερον. οὐ γὰρ δανείσματα καὶ τόκοις κα-

CHRYSOSTOMI. Vide hominem agrestibus divitiis affluentem, neque enim mutui rationes ac fœnora numeravit, neque

auratis laquearibus ornatas domos; unde dubium non erat quin aliis benefacere potuisset: sed oves, & boves, & quæ ex anni temporibus & agriculturâ percipiuntur, recensuit, quibus rebus, indigentibus sufficiebat. Nam (quemadmodũ dixi) non pretiosâ materiâ gloriantẽ, sed iis rebus quæ necessitati modicè subvenirent contentũ, scriptura nobis regem proponit: non equorũ mentionẽ facit, non auro conglutinatorum curruum, non argenti, atque auri thesauros meminit, non lapidum pretiosorum, non cæterarum rerum, quibus hominũ divitiis inhiantium, morbus inflammatur, sed illa enumerat quæ vitæ necessitatẽ minimè excedunt. Nam cùm filios haberet, à pecuniis vulnus nullũ tamen accepit, rerum abundantiã & copiam ratus, à cupiditatibus liberũ esse, & honorẽ, perturbationibus minimè inservire. Quoniam verò obelisco notatur, illud, *ministerium multum valdè*, sciendum est, quæ obelisco signantur, in hebraico non haberi, verùm perspicuitatis tantùm causâ à Septuaginta posita esse. Horum verò animalium, genere discrepantium, ad spiritualẽ theoriam, velle transferre descriptionem, supervacaneum est, atque ad artem interpretandorũ somniorũ pertinet.

τέλεξεν, οὐδὲ χρυσοφόρους οἰκίας· ὅθεν οὐδὲν ἄπορον ἦν, ὥστε καὶ βλάπτειν δύνασθαι. ἀλλὰ καὶ πρόβατα, καὶ βόας, καὶ τὰ ἐξ ὡρῶν καὶ γεωργίας, ἐξ ὧν τοῖς δεομένοις ἐπήρκει. ὅταν γὰρ ἔφην, οὐκ ἐκ τιμίας ὕλης μεγαλαυχούμενον, ἀλλὰ τοῖς τῇ χρείᾳ συμμετρουμένοις ἀρκούμενον, τοῦτον ἡμῖν ἡ γραφὴ τὸν βασιλέα προέτεινεν. οὐκ ἵππων μέμνηται, καὶ ἁρμάτων χρυσοκολλήτων, ἢ ἀργυρίου καὶ χρυσίου θησαυρῶν, καὶ λίθων τιμίων, καὶ ἑτέρων τῶν τὸ φιλόπλουτον νόσον ἀναφλεγόντων, ἀλλὰ τῶν ἤκιστα τὴν χρείαν ἐκβαινόντων. παῖδας γὰρ ἔχων, τοῖς χρήμασιν ἔμεινεν ἄπρωτος, βύπειαν πτόμενος καὶ πενιρσίαν, τὸν ὀπτηρμίας τὴν ἔνδειαν, καὶ φιλοτιμίαν, τὸ μὴ δεδουλῶσθαι τοῖς πάθεσιν. ὅπερ ἐ ὠφέλιμον, καὶ ὑπερφυὲς πολλὴ σφόδρα, χρὴ εἰδέναι, ὅτι ὅσα ὠβέλισται, ἐν τῷ ἑβραϊκῷ ὐ κεῖται, ὑπὸ ἐ τῶν ἑβδομήκοντα μόνον πρὸς σαφήνειαν ἐτέθη. τὸ γε μὴν τῆ τῶν ζώων ἐν διαφόρῳ γένει καταγραφῇ, πνευματικὴν θεωρίαν ἐπάγειν, ὀνειροκριτικὸν ἅμα καὶ περιττόν.

Et erat homo ille nobilis, inter cos qui à solis ortu.

Καὶ ἦν ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος εὐγενὴς, τῶν ἀφ' ἡλίου ἀνατολῶν.

OLYMPIODORI. Ex electo enim Abrahamæo genere ortus erat, veréque erat Abrahæ filius, ut in cognatione, sic in pietate ac virtute ei succedens. Porrò Abrahamus, atque hujus majores, Orientis provincias coluerunt.

CHRYSOSTOMI. Symmachus, *maximus omnium orientalium*, reddidit. Cunctis erat, (inquit) clarior, atque illustrior, & majores insignes ac nobiles habuit, quos numerare potuit; sed nihil horum fastu & arrogantiâ eum inflavit.

DIDYMI. Dicitur ad literam, genere clarus inter Orientales, quoniam se-

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Τῷ γὰρ ἐπολέκτῳ γένει τῷ Ἀβραμιαίῳ ἐτύγχανε, ᾖ τέκνον ὢν ὄντως τῷ Ἀβραάμ, ὡς τῆς συγγενείας, οὕτω καὶ τῆς εὐσεβείας ᾖ τῆς ἀρετῆς ὑποφήτης ὤν. ὁ δὲ Ἀβραάμ, καὶ οἱ τούτου πρόγονοι, τὰ ἀνατολικὰ κατῴκουν μέρη.

ΧΡΥΣ. Ὁ μὲν Σύμμαχος, μέγιστος πάντων τῶν ἀνατολικῶν, ἐκ δέδωκε. πάντων, φησὶ, λαμπρότερος ἦν καὶ περιφανέστερος, ᾖ προγόνους εἶχεν ἀριθμεῖν ὀπισθήμους καὶ λαμπρούς, ἀλλ' οὐδὲν τούτων ἐπῆρεν αὐτὸν εἰς ὑπερφανίαν.

ΔΙΔΥΜ. Πρὸς μὲν οὖν τὸ ῥητὸν, εὐγενὴς τῶν ἀφ' ἡλίου ἀνατολῶν, λέγεται, ἀφ' οὗ τὸ

κτ'

κτ' σάρκα τῦ Αβρααμ οἰκειότητα, τοὺς δὲ ἀναγωγικῶ, οἱ υἱοὶ τῦ φωτὸς, καὶ τέκνα θεῦ δι' ἔργων φωτεινῶν χρηματίζοντες, ὅτοί εἰσιν οἱ ἀφ' ἡλίου ἀναπολῶν. ὁ γὰρ δίκαιος ὑπὸ ἀνθρώπων κτᾶται, ἀλλ' ἀπὸ τῦ φωτὸς τῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης, καταλαμπομένην.

cundùm carnem Abrahamo cognatus fuit, ad ſenſum autem anagogicum quod attinet, lucis, & Dei filii à lucidis operibus vocati illi ſunt, qui orientem incolunt. Juſtus enim non ab hominibus, ſed à ſplendore ſolis juſtitiæ, ſplendeſcentem aſſequitur nobilitatem.

Συμπορευόμενοι δὲ οἱ υἱοὶ αὐτῦ τοὺς ἀλλήλους, ἐποίουν πότον καθ' ἑκάστην ἡμέραν, συμπαραλαμβάνοντες ἅμα καὶ τὰς τρεῖς ἀδελφὰς αὐτῶν, ἐσθίειν καὶ πίνειν μετ' αὐτῶν.

Convenientes autem filii ejus adinvicem, faciebant convivium per ſingulos dies, aſſumentes ſimul & tres ſorores ſuas, ut comederent & biberent cum eis.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Ἀλλήλους, φησὶν, ἐκ διαδοχῆς συνεκάλουν, ἕκαστος τὴν ἑαυτῦ ἡμέραν, οὕτω γὰρ Ἀκύλας, ἐκδέδωκε. τῦτο δὲ φιλαδελφίας καὶ ὁμονοίας ἔργον, καὶ τῆς πατρῴας παιδεύσεως γνώρισμα. θαυμασιώτατα δὲ ὅτι μὲν τῶν ἀῤῥένων ἔφη, ὅτι, συμπορευόμενοι τοὺς ἀλλήλους, τυτέστι, πρὸς οὐδενὶ αὐτῶν τὸν τοιῦτον ἡ αἵρεσις, μέγιστον δὲ ἕκαστος ἐκείνε, ὃν τοὺς τὸν ἀδελφὸν ἐπείγεσθαι. ὅτι δὲ τῶν θηλέων, ὅτι, συμπαραλαμβάνειν. οὐ γὰρ ταύτας ἀπῄτουν τὸν τοιῦτον φροντίδα, ἀλλὰ κοινωνοὺς μόνον τῆς εὐωχίας ἐλάμβανον· καὶ οἱ μὲν ἄῤῥενες τοῦτο τὸ διακονίᾳ ἠσχολοῦντο, αἱ δὲ θήλειαι, σεμνῶς καὶ ἀπερισπάστως συνῆσαν τοῖς ἀδελφοῖς.

OLYMPIODORI. Alii alios, inquit, ſucceſſivè, & ſuo quiſque certo die, invitabant; ſic enim Aquila interpretatus eſt. Atq; id erat fraternæ benevolentiæ & concordiæ opus, ac paternæ inſtitutionis argumentum. Summæ verò admirationis eſt, quod de maribus dixit, *Convenientes inter ſe*, id eſt, nullam ob rem de principe loco inter illos erat contentio; præcipuum verò unuſquiſque arbitrabatur, ad alterum properare. De fœminis autem enunciavit, quod, *una aſſumebant*: neque enim harum rerum curam ab iis requirebant, verùm ſodales eas tantùm in convivium adhibebant, ſoliq; mares obeundo huic muneri intenti erant, fœminæ verò præclarè ſe gerentes fratribus indivulsè aderant.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Σύμφωνον δὲ ἔχοντες τὴν ἀρετὴν, καὶ ἐν τοῖς αἰθησιν ὅσον ἀστασίαστοι, τοὺς ἀλλήλους παρῄρουν, καὶ ὁ πόῤῥω, οὐδὲ τοὺς ἀλλοτρίους ὁπτιμιξίας ποιούμενοι. ἐποιῦντο δὲ καὶ τὰς ἀδελφὰς, τῦ σώφρονος μάρτυρας, ὁ γὰρ ἀλλοτρίας τινὰς ὅτι τὰς φιλοτησίας καὶ τὰ δεῖπνα συνάλουν, ἀλλὰ τὰς ἀδελφὰς συμπαρελάμβανον, ὅσῳ σημεῖον σαφὲς σωφροσύνης καὶ κοσμιότητος. ἀλλὰ τὴν τῦτων ὁμόνοιαν καὶ συμφωνίαν, εἰς τὴν ἀνθρώπων καὶ αὐτῶν ὑπεβάλλετο, εὗρεν ὁ διάβολος, * τῦ πάντας ἅμα καταβαλεῖν ἐν ἑνὶ οἴκῳ τῦ ἀδελφῦ τῦ πρεσβυτέρυ.

* Ἴσ. ἀφορμὴν.

CHRYSOSTOMI. Conſpirantem virtutem cùm haberent, externum nullum erat inter eos diſſidium; vnà incedebant, nec longè digrediebantur, neque ſe in aliorum conſuetudinem dabant, ſuæque ſobrietatis teſtes ſorores ſumebant, neque enim alienas fœminas ad pocula, cœnaſque accerſebant, ſed ſuas tantùm ſorores evocabant: quod ſignum erat minimè obſcurum, eorum temperantiæ, & modeſtiæ. Verùm horum concordiam & convictum, repentinarum inſidiarum occaſionem invênit diabolus, vt vnâ ruinâ cunctos, intrà fratris natu maximi domum, opprimeret.

Et postquam consummati essent dies convivii, mittebat Job, & purificabat eos, exurgens manè, & offerebat pro eis victimas, secundùm numerum eorum, & vitulum unum pro peccato, pro animabus eorum. Dicebat enim Job, Ne fortè filii mei in corde suo mala cogitârint erga Deum. Sic igitur faciebat Job omnibus diebus.

Καὶ ὡς αὐ συνετελέσθησαν αἱ ἡμέραι τῦ πότυ, ἀπέστελεν Ἰὼβ καὶ ἡγίαζεν αὐτύς, καὶ ἀνίστα μεν τὸ πρωΐ, καὶ προσέφερε περὶ αὐτῶν θυσίας, κατὰ τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν, καὶ μόσχον ἕνα περὶ ἁμαρτίας περὶ τῶν ψυχῶν αὐτῶν. ἔλεγε γὰρ Ἰὼβ, μήποτε οἱ υἱοί μυ ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτῶν κακὰ ἐνενόησαν πρὸς τὸν Θεόν. οὕτως ἦν ἐποίᾳ Ἰὼβ πάσας τὰς ἡμέρας.

CHRYSOSTOMI. Vide purgationem non quidem Mosaïcam, sed Apostolicam: mentem illorum, non corpora, precibus mundantem. Aiunt nonnulli, priscos illos sacerdotes, more Melchisedecis, à seipsis ordinatos fuisse; hoc enim significat, *mittebat.*

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Ὁρᾷς καθαρισμὸν οὐχὶ Μωσαϊκὸν, ἀλλ' ἀποστολικὸν, τὴν διάνοιαν αὐτοῖς, ἀλλ' οὐ τὸ σῶμα, ταῖς εὐχαῖς ἀποσμήχοντα. τινὲς δέ φασιν, ὅτι καὶ οἱ ἱερεῖς τὸ πάλαιον ἦσαν, ὥσπερ ὁ Μελχισεδέκ, ἀχειροτόνητοι· τοῦτο οὖν δηλοῖ, τὸ, ἀπέστειλεν.

OLYMPIODORI. Attende, quemadmodum vel ipso sacrificio animorum consensionem eos docebat, unicum vitulum pro omnibus, tanquam pro unâ animâ offerens. Illud verò, *mittebat*, patris sollicitudinem indicat, non enim pro formâ & ex consuetudine tantùm hoc fiebat, sed ex insomni curâ. *Mundabat* autem, aquis purgantibus adhibitis, quibus naturâ, homines, & ex lege, Judæi utuntur. Illud autem, *cùm consummati essent dies convivii*, hoc ostendit, aut quòd illud quotidiè factitaret, ad exacti diei expiationem; aut post septem dierum anfractum, pro illorum salute semel in hebdomade hostiam offerret. Sacrificia quidem pro illorum salute offerebat, vitulum autem pro peccatis cogitationis & mentis: verebatur enim intelligentiæ perturbationem, quæ cœnas, atque convivia comitari solet: & præteritis ac neglectis præceptis legis, gratiam intuens, actiones illorum soli Deo cognitas, sacrificiis expiare contendebat. Animadvertis exquisitum cultum Evangelicum; cùm enim sit in Evangelicis jussis, neque mente forni-

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Ὅρα δέ πως καὶ ἐν τῇ θυσίᾳ ὁμόνοιαν αὐτοὺς ἐδίδασκεν, ἕνα ὑπὲρ πάντων μόσχον προσφέρων, ὡς ὑπὲρ μιᾶς ψυχῆς. Τὸ μὲν οὖν, ἀπέστειλε, τὴν ὀπιμέλειαν δείκνυσι τοῦ πατρός. οὐ γὰρ ἐκ τύπου τινός, φησι, τοῦτο ἐγίνετο, ἀλλ' ἐξ ἀγρύπνου φροντίδος. Τὸ δὲ, ἐκαθάριζε, καθαρσίοις, ὡς ἔοικε, τοῖς δι' ὑδάτων, οἷς φυσικῶς τε ἄνθρωποι χρῶνται, καὶ κατὰ νόμον Ἰουδαῖοι. Τὸ δὲ, ὡς συνετελέσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ πότου, ἢ ὅτι καθ' ἑκάστην ἡμέραν τοῦτο ἐποίει, ὑπὲρ τῆς παρελθούσης σήμερον προσφέρων τὴν θυσίαν, ἢ ὅτι μετὰ τὴν περίοδον τῶν ἑπτὰ ἡμερῶν ἅπαξ τῆς ἑβδομάδος. Τὰς μὲν οὖν θυσίας, ὑπὲρ τῆς αὐτῶν σωτηρίας προσέφερε, τὸν δὲ μόσχον, ὑπὲρ τῶν κατὰ διάνοιαν ἁμαρτημάτων. φυλαβεῖτο γὰρ τὴν συνεζευγμένην τοῖς δείπνοις τοῦ λογισμοῦ παραχήν. Καὶ καθαίρειν τὰ θυσίαις, τὰς μόνον θεῷ γινωσκομένας προσέξεις, ἐπείγετο, πρὸς τὸ χαίειν βλέπων, καὶ προσαπέχων τὰ νομικὰ προστάγματα. ὁρᾷς ἀκρίβειαν εὐαγγελικὴν, τοῦ γὰρ εὐαγγελικοῦ νόμου κελεύοντος, μήτε κατὰ διάνοιαν

διάνοιαν πορνεύειν, ἢ θυμῷ ἅλις εἰκῇ, ὁ ἅγιος Ἰὼβ ὑπὲρ τῶν κατ' ἔννοιαν ἁμαρτημάτων τῶν παίδων, τὸν θεὸν ἐξιλεοῦτο διὰ τῆς θυσίας.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Τὰ γὰρ ὁρώμενα αὐτῶν εἰδὼς καθαρά, διενοεῖτο μήπως τι ἐν αὐτοῖς κρυπτὸν παράπτωμα, καὶ ἔνδον ὑπὲρ τῶν κρυφίων, κατὰ τὸ λέγοντα προφήτην, ἐκ τῶν κρυφίων μου καθάρισόν με, τουτέστι, τῶν κατ' ἄγνοιαν συμβαινόντων.

ΔΙΔΥΜΟΥ. Καὶ κατὰ τὸ εἰρημένον, ἐκ νυκτὸς ὀρθρίζει ὁ πνεῦμά μου πρὸς σε ὁ θεός. καὶ, ὁ θεὸς, ὁ θεός μου, πρὸς σὲ ὀρθρίζω. ἵν' πρὸς ἕτερον ἔργον ὁ μακάριος Ἰὼβ ὄρθριζε, ἀλλὰ * πρὸς θεὸν, ὑπὲρ τῶν παίδων θυσίαν * προσάγων, κατὰ τὸ ἀριθμὸν αὐτῶν· ὅ ἐστι, καθ' ἕκαστον, καὶ διατάκτως, ἤδη γὰρ συγκεχυμένον ἐν ἀκουδαίῳ. ἀλλὰ καὶ μετὰ τοῦτο, ὑπὲρ πάντων μόσχον προσῆγε κατὰ τὸ ἴδιον ἔθος, καὶ τῇ τῶν παίδων ἀγωγῇ συνεθίζων. ὕστερον καὶ ἐκαθάριζεν αὐτοὺς μετὰ τὸ συντελεσθῆναι τὸ πότον, μετὰ τῆς αἰσθητῆς καθάρσεως, ἵνα τὰ συντελούμενα πρὸς διάνοιαν καθάρσια ὑποδειχθείς. Φαίνεται γὰρ προφητικῶς καὶ κατὰ νόμον, καὶ κατὰ χάριν τὰς θυσίας πληρῶν· κατὰ νόμον μὲν, τὰς διαφόρους, κατὰ χάριν δὲ, τὸ ἕνα μόσχον τὸ περὶ ἁμαρτίας. καὶ γὰρ ἡ τοιαύτη θυσία τὸ χάριτος προεμήνυε τὴν ἀλήθειαν, τὴν μίαν τυποῦσα κατὰ σάρκα θυσίαν τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ θεοῦ. εἰ δὲ ὁ ὑπὲρ ἁπάντων προσαγόμενος μόσχος, τὸ δι' ἡμᾶς σαυτὸν ὑπομείναντα σωτῆρα δηλοῖ, συνεπίσκεψαι καὶ μὴ θαυμάσῃς· ἤδη γὰρ ἀμύητος ἦν ὁ Ἰὼβ, τοῦ τοῦ σωτῆρος ἐπιδημίας, ὁ λέγων, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ μέλλων τὸ μέγα κῆτος χειρώσασθαι.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Μεγάλη δὲ καθαρότης ἐν τούτῳ, τῶν παίδων δείκνυται, ἐν τῷ λέγειν, μήποτε ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτῶν, τινὰ λυπήσαντα τὸν θεὸν ἐνενοήσθω. μὴ γὰρ ὁρῶν αὐτῶν αἰσθητόν τι

* ἴσ. τῷ Θεῷ.

* ἴσ. προσάξων.

candum esse, neque temerè irascendum, sanctus Jobus pro peccatis liberorum quæ mente tantùm conceperant, Deum hostiis placabat.

POLYCHRONII. Cùm intelligeret ea quæ aspectui subjecta erant, labe carere, suspicabatur ne quæ fortè prolapsio interior in illis ipsis lateret inclusa, atque eam ob rem, pro occultis peccatis sacrificabat, propheticam illam sententiam sequutus, *ab occultis meis munda me*, id est, ab iis, quæ ob ignorationem in vitâ contingunt. Psal. 18. 13.

DIDYMI. Quemadmodum ille dixit, *de nocte ad te, de mane vigilat spiritus meus, O Deus.* Et, *Deus, Deus meus, ad te de luce vigilo*, ità Job nullam aliam ob rem diluculò surgebat, quàm ut Deo sacrificia pro liberis offerret, *Juxta numerum eorum*; hoc est, pro unoquoque & singulis ordine, nihil enim perturbatè homo sanctus agebat. Ad hæc, vitulum pro omnibus immolabat, peculiari suo more, ut ad eam rationem filios quoque suos assuefaceret. Sic igitur finito convivio eos purgabat, cum purgatione, scilicet, quæ sub sensum cadit, etiam ea, quæ ad animum purgandum conducerent, ostendit. Propheticè enim cùm secundùm legem, tùm secundùm gratiam sacrificare visus est: secundùm legem quidem, cùm diversas hostias immolaret, secundùm gratiam verò, cùm vitulum unum pro peccato offerret, tale enim sacrificium gratiæ veritatem præmonstrabat, unigeniti Dei filii sacrificium in carne adumbrans. Vitulum autem pro omnibus oblatum, Christi, qui pro nobis crucem pertulit, typum fuisse, haud mirabere, si mecum consideraveris, Jobum mysteriis adventus Christi initiatum fuisse, vt qui dixerit, *quòd ille est, qui magnum cetum oppressurus est.* Psal. 62. 1. Esa. 26. 9. Job. 3. 8.

POLYCHRONII. His verbis, *ne fortè cogitatione conceperint quæ Deo displiceant*, magna liberorum puritas ostenditur. Cùm enim nullum externis sensibus pervium in iis peccatum animadverteret,

pro illis quæ cogitatione fiunt, ſacrificium faciebat, mente ſecum revolvens humanam infirmitatem, in juvenili præſertim ætate, labi ſæpenumero. Proinde obſervandum eſt, non propter peccata, ejuſmodi interitui illos obnoxios fuiſſe.

OLYMP. Quapropter admiratione digni ſunt filii, ſed admiratione dignior horum pater & præceptor. Illorum enim nullum apertum peccatum apparebat, quare pro illis minimè angebatur pater: hujus autem, tanta in Deum liberoſque ſuos charitas, ut illum placatum efficeret, ac mitigaret; hos verò purgare ſtuderet à peccatis, etiam quæ mente cõcipiuntur. Papæ! quanta erga Deum pietas, & quam incitatũ ſtudiũ? *sic*, inquit, *faciebat Iob cunctis diebus*. Unde mentis ejus conſtans tenor, & nullis intervallis diſcretus, manifeſtatur: neque enim interdum quidem actiones virtutis ſuſcipiebat, aliquando verò prætermittebat, ſed juſti vita univerſa Deo conſecrabatur. Summa verò hæc laus eſt, & encomiorũ omnium ſupremũ, quòd pietatis officia nullo tempore non exercuerit. Ceſſatio enim à rebus bonis, reditus eſt ad improbitatem. Atque hoc loco diſcimus, vitanda eſſe convivia, ut quæ peccati anſam præbeant: ſiquidem ubi expleta fuerint, indigent expiatione, tametſi ob fraternam benevolentiam amoremque mutuum, ea filii Jobi celebrarent. Illud rectè omninò, *ne fortè mala cogitaverint*, non quòd ejuſmodi eſſent filii Jobi, ſed quòd homines eſſent. Quare & illud magnum, de occultis etiam ſollicitum eſſe, ac metuere: quod quidem juſto huic accidit, ac propterea pro ipſis ſacrificium faciebat, & à peccatis illos liberabat. Quis autem talem curam liberorum gerit? Non enim, quemadmodum multorum ſermo eſt, Job loquebatur; bona ac facultates iis relinquam, gloriam & principatum tradam, agros emam; ſed quid? Ne *fortè quid in corde ſuo rogitaverint*. quæ enim utilitas ex iis omnibus quæ hîc manent? regem omnium propitium illis reddam, nec quicquam poſteà illis deerit.

τι ἁμάρτημα, περὶ τ χ΄ διάνοιαν τὴν θυσίαν ἀνέφερε, λογιζόμενος, ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη ἀσθένεια, & μάλιστα ἐν νεότητι, ὄλισθον ἔχει πολλάκις. ὅθεν θαυμαστέον, ὡς οὐχ ἁμαρτημάτων ἕνεκεν, τοιούτῳ θανάτῳ ἐτεθλίφθησαν.

ΟΛΥΜΠΙΟΔΩΡΟΥ. Θαυμασοὶ μὲν οὖν ἦσαν οἱ παῖδες, θαυμασιώτερος δ΄ ὁ τούτων πατὴρ, καὶ παιδευτής. τ μὲν γὰρ οὐδὲν φανερὸν ἁμάρτημα ἐδείκνυτο· διόπερ οὐδὲ περὶ τούτων ὁ πατήρ. τοῦτο, τοσαύτη τις ἦν ἡ περὶ θεὸν καὶ παῖδας ἀγάπη, ὅτι τ μὴ, ὀξυμελίζετο· τὰς δ΄, καθαίρειν, καὶ τ χ΄ διάνοιαν ἁμαρτημάτ, ἐσπούδαζεν. ἀλλὰ βαθεῖα τ εὐλαβείας, καὶ τ περὶ τὸ θεῖον θερμῆς θεραπείας. ὅτω γὰρ ἐποίει ὁ Ἰώβ, φησι, πάσας τὰς ἡμέρας. διὸ δ, δηλοῦται τὸ ἀδιάλειπτον τοῦ πόνου τοῦ ἀγίου. οὐ γὰρ ποτε μὲν τὴν ἀρετὴν ἐπήρκει, ποτὲ δ΄ οὔ, ἀλλ΄ ὅλος ὁ βίος τοῦ δικαίου, θεῷ προσεφιερώθη. ἀκεράτος δ΄, καὶ οὕτω ἔπαινος, καὶ τελειότατος ὅρος, τ ἐγκωμίων, τὸ μηδαμοῦ ἀναπαύεσθαι τ εὐσεβῶς πολιτευόμενον. ἡ γὰρ ἀργία τ κακῶν, ἐπάνοδος πρὸς κακίαν ἐστίν. ἐκ τούτου μανθάνομεν, ὅτι φεύγειν δεῖ τὰ συμπόσια, ὡς ἁμαρτίας ποιητικά· ὅπου γε καθαρισμοῦ ἡμῖν δεῖ, μὴ τὴν τούτων συμπλήρωσιν, εἰ καὶ τὰ μάλιστα οἱ τοῦ Ἰώβ παῖδες, δι΄ ὁμόνοιαν καὶ φιλαδελφίαν τοῦτο ἐπραττον. οὐ δ΄, τὸ, μήποτε κακὰ ἐνενόησαν, ἀλλ΄ ὅτι τοιοῦτοι ἦσαν οἱ παῖδες τοῦ Ἰώβ, ἀλλ΄ ὅπερ ἄνθρωποι. μέγα ἄρα, τὸ ὑπὲρ ἀδήλων φοβεῖσθαι καὶ δεδοικέναι· ὅπερ οὖν καὶ ὁ δίκαιος οὗτος ἔπαθε, καὶ διὰ τοῦτο ὑπὲρ τῶν παίδων ἐποίει θυσίας, καὶ ἀπήλλαττεν αὐτοὺς τ ἁμαρτημάτ. ὅπου τις προσδοκᾷ παῖδων; οὐκ εἶπε, καθάπερ οἱ πολλοὶ τῶν νεῶν ἀνθρώπων, καταλείπω αὐτοῖς ὑπάρχοντα, δῶ αὐτοῖς δόξαν, ἀρχὴν ὠνήσομαι, ἀγροὺς πωλῶμαι· ἀλλὰ τί; μή τι ἐνενόησαν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν. τί γὰρ ὄφελος, ἐκείνων πάντων ἐνθάδε μενόντων; τ βασιλέα πάντων ἵλεων ποιήσω, φησὶν, αὐτοῖς, καὶ ὃ δὲν αὐτοῖς λείπει λοιπόν.

BA-

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ. Εικότως ἦ περὶ τῆς ἐν τῷ κρυπτῷ ἁμαρτίας, ὁ δίκαιος ἐνενόει καὶ ἐδεδίει, ὅτι καὶ εὐκόλοι ἐσμὲν πρὸς τὰς τῆ διανοίαι ἁμαρτίας, οἱ ἄνθρωποι. αἱ μὲν γὰρ τοῦ σώματος πράξεις, χρόνου δέονται, καὶ εὐκαιρίας, καὶ καμάτων, καὶ συνεργῶν, καὶ τῆς λοιπῆς συνεργείας. αἱ δὲ τῆ διανοίας κινήσεις, ἀχρόνως ἐνεργοῦνται, ἀκόπως ὑπιτελοῦνται, ἀπραγμάτευτος συνίσαν), πολλὰ καιρὸν ὑπιτήδειον ἔχουσι. Καὶ ὥσπερ τις τῆ καπνοφρυωμένων ὑπὸ συμμετρίαν, πλάσμα σωφροσύνης ἔξωθεν περικείμενος, ἐν μέσοις καθεζόμενος πολλάκις τοῖς ἐπ' ἀρετῆ αὐτὸν μακαρίζουσιν, ἀπέδραμε τῆ διανοίᾳ πρὸς τὸν τῆ ἁμαρτίας τόπον, ἐν τῷ ἀφανεῖ τῆ καρδίας κινήματι, εἶδε τῆ φαντασίᾳ τὰ σπουδαζόμενα, ἀνετυπώσατό τινα ὁμιλίαν οὐκ ἀπρεπῆ, καὶ ὅλως ἐν τῷ κρυφαίῳ τῆ διανοίας ἐργαστηρίῳ ἀναργῆ τινὰ ἡδονὴν ἑαυτῷ ζωγραφήσας, ἁμαρτυρὸν ἔσω τινὰ ἁμαρτίαν εἰργάσατο. ὅπου τοίνυν, αἱ μὲν τοῦ σώματος πράξεις ἐκ πολλῶν διακόσμου), ὁ δὲ κατὰ πρόθεσιν ἁμαρτάνων, τῷ ταχεῖ τῆ νοημάτων συναπτόμενος ἔχει τινὰ ἁμαρτίαν, ὅπερ ὀξὺ τὸ προσκόπωμα, καὶ ἄδηλον, ἐκεῖ καὶ ὁ φόβος *πλεῖον, καὶ ἡ φυλακή. τοῦτο καὶ ὁ Ἰὼβ εἰδὼς, ὑπὲρ τούτων τὰς θυσίας ἐποίει.

*Isa. πλείων

ΝΙΚΗΤΑ. Ἀλλ' ἐν τούτοις μὲν τὸ πρῶτον κεφάλαιον, χρὴ ὑπὸ προθεωρίαν καὶ τοῦ δευτέρου ποιήσασθαι.

BASILII. Meritò justi cura & metus omnis, erat de peccato quod in secreto fit, homines enim ad cogitationis peccata procliviores sumus. Corporis actiones tempore, opportunitate, labore, & alienâ operâ indigent: animi autem motus sine tempore peraguntur, sine interruptione absolvuntur, & absque negotio existunt, nullumque tempus illis inidoneum est. Accidit enim sæpenumerò, ut qui vitæ sanctimoniam, elatis superciliis tumidè præ se fert, & extrinsecùs temperantiæ velo obtegitur, dum in cœtu hominum medius sedet, qui illum beatum propter virtutem prædicant, obscuro & oculos fallente cordis motu, ad peccati locum cogitatione avolet, quæ meditatur phantasia ei ob oculos ponat, colloquium & sermones minimè decoros formet & imaginetur, ac demum in occultâ mentis officinâ, certam sibi voluptatis illecebram delineans, intus peccatum sine teste admittat. Quoniam igitur corporis actiones multifariàm intercidunturr, qui verò ex animi proposito peccat, ipsâ cogitationum celeritate peccatum perficit. Ubi autem subitus est casus, & obscurus, illic metum & cautionem majorem esse oportet, nempe id cùm Jobus intelligeret, ad hoc peccati genus expiandum, sacrificiis vtebatur,

NICETÆ. Atque in his primum caput situm est; nunc capiti secundo protheoria præmittenda est.

ΠΡΟΘΕΩΡΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ: Ὁ κοινὸς τοίνυν τῶν ἀνθρώπων ἀγωνιστὴς διάβολος, ἅτε φέρων τῆ δικαίου τὴν ἐπ' ἀρετῆς ἀνδραγαθίαν, ἀλλ' οὐδὲ ἔχων τινὰ ἰσχὺν καθ' ἡμῶν, ὅπερ γε οὔτε χοίρων ἔφερεν, εἰ μὴ ἄνωθεν τῆ σωτῆρος εἴληφε, διαβάλλει πρὸς τὸν θεὸν τὸν δίκαιον, ὡς ἂν δι

PROTHEORIA SECVNDI CAPITIS.

OLYMPIODORI. Communis igitur humani generis & sceleratus calumniator, cùm præstantem Iusti virtutem ferre haudquaquàm posset, nec vllum in nos imperium obtineret, quod ipsum nec in porcos, nisi Salvatoris consensu, habere potuit, Iustum hunc apud Deum criminatur

natur, quòd non virtutis ergò, ſed ut accepta divinitùs beneficia, ratione quâdam remunerari videretur, quæ decebant, adminiſtraret: quoniam dicit, ſpolia ipſum fœlicitate, & moris improbitatẽ cognoſces; ſimul enim ut ei externarum rerum copiam ademeris, in os adversùs te jaciet maledictum. Sed tamen Deus cùm juſti invictum animum perſpexiſſet, velletque eum per hæc certamina illuſtriorem reddere, poteſtatem adversus Jobi opes diabolo permiſit. Ad quas ille perdendas ità bacchatus eſt, ut funditùs cunctas everterit, nunciiſq; ſolis calamitatum pepercerit, qui eum ſemper novis, acerbiſſimiſque nunciis percellerent. Cúmq; pretioſiſſima patrum ſupellex ſint liberi, optimâ filiorum decade interceptâ, diabolus ſimùl eos convivantes repentinâ domus conquaſſatione omnes contrivit: ita è domo ſepulchrum effecit, ac domum, quæ multorum filiorum comitatu erat inſtructa, puncto temporis viduavit. Tunc indomitus ille Jobus, quod ſuum erat, naturæ reddens, veſtem diſcîdit, nec propterea quicquam aut animi ſui ſplendore alienum, aut mentis celſitudine indignum loquitur, immo verò in graviſſimâ illâ & maximâ plagâ, celebratiſſimas illas voces protulit: ***Dominus dedit, dominus abſtulit, ſicut Domino placuit, ita factum eſt; ſit nomen Domini benedictum.*** Quibus quidem vocibus cùm læthale vulnus Diabolus accepiſſet, & præcipuè propter laudes quas Deus juſto detulit, pudore tamen ſuffuſus non eſt; (ſiquidem bellua impudens eſt) contra juſti cutem certamen inſtituit, rogatque Deum, ut ſibi in Jobi corpus poteſtatem faciat. Sed Deus (quæ ejus eſt benignitas) qui athletas ſuos coronâ inſigniendos, Angelis & hominibus ſpectaculum publicum proponit, etiam hoc permittit. Poſtquam verò inſanabilem plagam juſtus accepit, nec ideò animo dejectus aut immutatus eſt, ad veteratorium ſuum artificium confert ſe draco, & conjugem latenter ſubiens, eique ſe inſinuans, juſtum his verbis hortatur, **Dic *verbum contra***

ἀρετὴν μετιόντα τὸ δίκαιον, ἀλλ' ὡς ἀνταπιμαθίαν εἰσφέροντα τῷ Θεῷ, ἐφ' οἷς αὐτὸν εὐεργέτησεν· ἐπεί φησι, περίελε τὸν εὐδαιμονίαν, καὶ ὄψει σε τῆς τοιαύτης φαυλότητα, ὁμοῦ γὰρ τῇ τῶν χρημάτων ἀφαιρέσει, καὶ εἰς πρόσωπον ὀξοίσει κατά σου τὴν βλασφημίαν. ὅπερ τούτοις ὁ Θεὸς εἰδὼς τοῦ δικαίου τὴν καθ' ψυχὴν ἀνδρείαν, βουλόμενος δὲ αὐτὸν, καὶ διὰ τῶν ἀγωνισμάτων λαμπρότερον ἀναδεδεῖχθαι, δίδωσι τῷ διαβόλῳ τὴν καθ' τῆς οὐσίας τοῦ Ἰὼβ ὀξουσίαν. ὁ δὲ ὅσα ἐπεξῆλθεν αὐτῷ τῆς τῶν ὑπαρχόντων ἀπωλείας, ὡς ἀκριβῶς αὐτοῦ πάσης ἐκκόψαι τὴν οὐσίαν, καὶ μόνους ἀγγέλους ὑπολείπεσθαι τῶν συμφορῶν, ἀλλεπαλλήλοις αὐτὸν καὶ πικροτάταις βάλλοντας τῇ ἐπαγγελίαις. ὅπου δὲ τὰ τιμιώτατα τῶν πατέρων κλήματα παῖδες τυγχάνουσιν, ἀπολαβὼν ὁ διάβολος τὴν ἀρίστην δεκάδα τῶν παίδων, ὅπερ μιᾶς ἑστίας σωεστιωμένην, ἀθρόαν ἅπασι τοῖς οἰκέταις ἐπέσπασε, καὶ παλυσμόδειον αὐτοῖς τὸν οἶκον εἰργάσατο, ἅπαιδα τὸν πολύπαιδα ἐν μιᾷ καιρῷ καταστήσας ῥοπῇ. τότε ὁ ἀδάμας ἐκεῖνος Ἰὼβ, ἀποδιδοὺς τῇ φύσει ὃ χρεός, τῷ μὲν σοφῷ ἔρρηξε, φθέγγεται δὲ οὐδὲν ἀγενὲς, οὐδ' ἀνάξιον τῆς ἑαυτοῦ μεγαλοψυχίας, ἀλλ' ὁμοῦ τῇ ὑστάτῃ καὶ μείζονι πληγῇ, τὰς παλυνούσας ἐκείνας ἀφῆκε φωνάς, ὁ κύριος ἔδωκεν, ὁ κύριος ἀφείλετο, ὡς τῷ κυρίῳ ἔδοξεν, οὕτω καὶ ἐγένετο, εἴη τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου εὐλογημένον. ταύτας τὰς φωνὰς, τὰς καιριωτάτας πληγὰς δεξάμενος ὁ διάβολος, καὶ διαφερόντως διὰ τὸ εἰς τὸ δίκαιον ἐπαίνων τοῦ Θεοῦ, οὐκ αἰσχύνῃ μὴ, (ἀναιδὲς γὰρ τὸ θηρίον) τὸ δὲ εἰς ὃ διέρμα τοῦ δικαίου ποιεῖσθαι ἀγῶνα, καὶ αἰτεῖ τὸν Θεὸν ἐξουσίαν λαβεῖν τῷ σώματι χρήσασθαι τοῦ Ἰώβ. πάλιν δὲ ὁ φιλάνθρωπος θεὸς, ὁ τοὺς οἰκείους ἐφαμίλους ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις δημοσιεύσας βουλόμενος, ὅπερ πέπει καὶ τοῦτο. ὅπου δὲ τὴν ἀνίκητον πληγὴν εἴληφεν ὁ ἀνὴρ, καὶ οὐδὲν ἧττον ἔμεινεν * ἀκλινὴς καὶ ἀκατάστατος, ὅπερ τὴν στεμφύλην πέπτει πανουργίαν ὁ δράκων, καὶ ὑποδραμὼν αὐτοῦ τὸ στόμα, δι' αὐτῆς ὑποκρινεῖται τῷ δικαίῳ, λέγων,

* γρ. ἀκαμπὴς.

εἶπόν

εἰ πόν τι ῥῆμα πρὸς κύριον, καὶ τελεύτα. ἀλλὰ πάλιν κ τ̃ κόρρης εἴληφε τ̃ πληγὴν ἀκούσας, εἰ τὰ ἀγαθὰ ἐδεξάμεθα ἐκ χειρὸς κυρίου, τὰ κακὰ οὐχ ὑποίσομεν; ὅτω τ̃ διαβόλου πολλάκις ὑπὸ τ̃ ἀθλητ̃, κ̀ ἐν πολλαῖς τ̃ πρωτοβολαῖς πρὸς πεπτωκότος κ̀ καταῤῥαγέντος, τρεῖς ἔνδοξοι φίλοι τ̃ Ἰώβ, τ̃ς φήμης αὐτ̃ πάντα χ̃ τὰς συμφορὰς προαγγελούσης, ἀκούσαντες τὰ συμβεβηκότα, ἦλθον αὐτ̃ πρὸς τ̀ ὀπτικὸν φάρμακον. διὰ μυρίας δὲ οὐ χ οὕτω ἐκκόπτοντες φάρμακον, διὰ τ̀ τ̃ κακῶν ὑπερβολήν, σιωπ̃ προσεκαθέζοντο, τ̃ πρωτοβολίᾳ τ̃ συμπαθείαν ἐπιδεικνύμενοι. τοιαύτη μὲν ἡ τ̃ δευτέρου κεφαλαίου δύναμις, ἑξ̃ς δὲ τὰ ῥητὰ πρὸς τὸν, κ̀ κατὰ χνος ἐξεταστέον.

Deum & morere. Verùm in facie iterum vulnus accepit, cùm audivit, *si bona ſuſcepimus de manu Domini, mala non ſuſtineamus?* Hâc ratione, cùm ab athletâ diabolus ſæpius, variiſque oppugnationibus in fugam conjectus ac profligatus eſſet, tres quidem Jobi amici perinſignes, loca omnia calamitatis famâ peragrante, cùm quæ illi acciderant auditione accepiſſent, ad eum viſendi causâ accedunt. Verùm propter malorum vim incredibilem, nullo ad conſolandum invento remedio, propè eum taciti aſſidebant, ipso conſeſſu communem ſenſum doloris ſignificantes. Atque hæc eſt ſecundi capitis ſententia, deinceps verò verba ponenda ſunt, ſubtiliterque exponenda.

Καὶ ἐγένετο ὡς ἡ ἡμέρα αὕτη, κ̀ ἰδοὺ ἦλθον οἱ ἄγγελοι τ̃ Θεοῦ παραστ̃ναι ἐνώπιον τ̃ κυρίου, κ̀ ὁ διάβολος ἦλθε μετ' αὐτῶν.

Et factum eſt ſicut dies hæc, & ecce venerunt angeli Dei, ut ſtarent coràm domino; & diabolus venit cum iis.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Ὁ μὲν θεὸς ἀόρατος πάσῃ γενητ̃ κτίσει, ἄποσος, ἀμεγέθης, πάντα χ̃ παρὼν, κ̀ τοῖς πᾶσιν ἐφικάμενος, τὰ πάντα περιλαμβάνων, κ̀ οὐκ ἔστι τόπος ἔξω τ̃ς αὐτ̃ δεσποτείας, πάρεστιν ἑκάστῳ, καθὸ πρέπει. τοῖς μὲν γὰρ ἁγίοις ἀγγέλοις, ὡς ἁγίοις, ἀπορρήτων φωνὰς ἐπιταγμάτων ἐπιπέμπων· τ̃ πονηρῷ δέ, ὡς πονηρῷ, συγχωρήσας πειρασικὰς ἀνθρώπων ἐφιείς. οὐ γὰρ δύναταί τινα πρόπειν ὁ διάβολος, εἰ μὴ ὅσα συγχωρεῖται παρὰ θεοῦ. κ̀ οὐχ ἵνα μὲ εἰς τοὺς ὑπερκοσμίους τόπους, μὴ γένοιτο, ἐκεῖθεν γὰρ ἐξεκυλίσθη. πῶς γάρ, φησὶν, ἐξέπεσεν ἐκ τ̃ οὐρανοῦ ἑωσφόρος, ὁ πρωῒ ἀνατέλλων. λέγε δὲ, παρίστασθαι μετὰ τ̃ ἀγγέλων, ὡς κ̀ αὐτὸς ἐν τοῖς τόποις τ̃ δεσποτείας τοῦ θεοῦ τυγχάνων, κ̀ ἀναμένων ὑπομαρτυρῆσαι, ἢ συγχωρηθ̃ναι τοὺς κατ' ἀνθρώπων πειρασμούς· οὐ λατρείαν τινὰ παύτῃ ἐκπληρῶν τ̃ θεῷ, ἀλλ' ἐπειδήπερ ὑπὲρ τ̃ πονηρίας κ̀ τ̃ κακίας εἰς τοῦτο κατηνέχθη,

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Deus, qui nulli creatæ naturæ eſt adſpectabilis, qui quantitatis ac molis expers, qui ubique præſens, qui rerum univerſitati præeſt, cuncta complectitur; nec locus eſt ullus extra illius ditionem atque imperium: hic, inquam, Deus unicuique, quâ decet ratione, præſens adeſt, ſanctis quidem angelis utpote ſanctis, arcanis vocibus præcipiendo: diabolo verò, ut qui improbus eſt, hominis tentandi facultatem tribuendo. Nec enim quicquam ſine Dei permiſſu atque conceſſu môliri poteſt diabolus, neque cæleſtes illas regiones, unde eſt deturbatus, ſubit; abſit. *Quomodo enim,* inquit, *cecidit de cœlo Lucifer qui manè oriebatur?* Cum angelis aſſiſtere tamen dicitur, quoniam is quoque in divinæ ditionis atque imperii locis conſiſtit, expectatque dum ſibi mortalibus inferendarum tentationum poteſtas detur, non ut obſequium ullum præſtet Deo: ſed quandoquidem depravatione & malitiâ ſuâ eò devenit, ac tantopere Iſ. 14. 12.

contra

contra nos furit, ab eo qui rectè res noſtras adminiſtrat, non alias tentationes nobis immittere permittitur, quàm quas ferre poſſumus; atque hæc ipſa, ut faciliùs ipſi perciperemus, typo quodam & quaſi figurâ ſcriptura expreſſit. Illud verò, *Et factum eſt ſicut dies hæc*, pro illo eſt, dies adventavit, quo theatrum patefactum eſt, atque in arenam athleta deſcendit. Et quoniam nos angeli tuentur & curant, contrà ſaluti noſtræ diabolus adverſatur, atque de unâ eâdemque re, id eſt, de homine, inter ſe pugnant & decertant; hâc de causâ ſimùl aſſiſtere dicuntur, Deo interim cuncta quæ geruntur intuente. Nos porrò vincimus aut vincimur, non propter adverſariorum vires, vel Angelorum ſuppetias nobis ferentium infirmitatem, ſed propter noſtram electionem, voluntatiſque libertatem. Cùm enim utrique ad ſe nos alliciant; ſanctis angelis bona, execrandis verò dæmonibus mala ſuadentibus, in poteſtate eſt noſtræ voluntatis, quæ libero arbitrio ornata eſt, in utram maluerit partem ſe dare. Nam neque ab eo qui nos liberi arbitrii honore affecit, cogimur, neque diabolus contra nos vim ullam coactivam poſſidet; ſed noſtrâ voluntate, Angelis, aut dæmonibus adhærentes, rectè agimus, aut peccata admittimus.

καὶ μένηνε καθ' ἡμῶν. συγχωρεῖται τοῦ τῶ τὰ ἡμέτερα καλῶς διοικοῦντος, τοὺς ἀφέρειν δυναμένους, τοὺς πειρασμοὺς ἡμῖν ἐπάγειν. Ταῦτα ἂν αὐτὰ δηλοῦν πώσασα ἡ γραφὴ, δηλοῖ τὴν ἡμετέραν νόησιν καὶ χαρακτηρισμὸν τοῦ λόγου προήγαγε. Τὸ δὲ, ἐγένετο ὡς ἡ ἡμέρα αὕτη, δηλονότι, ἦλθε τις ἡμέρα, ἐν ᾗ τὸ θέατρον ἠνοίχθη, καὶ ὁ ἀθλητὴς κατέβη πρὸς τὰ παλαίσματα. Ὅπερ δὲ οἱ ἅγιοι ἄγγελοι κήδονται ἡμῶν, καὶ προτείπουσιν· ὁ δὲ διάβολος ἀντιπροάγει τῇ ἡμετέρᾳ σωτηρίᾳ, καὶ περὶ τὸ αὐτὸ προβάλλει, τουτέστι, τὸν ἄνθρωπον, ἀντιφέρονται ἀλλήλοις, ὁμοῦ πρεσβεύειν λέγονται, διὰ τὰ προβαλλόντος. νικῶμεν δὲ ἡμεῖς, ἢ ἡττώμεθα, οὐ διὰ τὸ ἀντιπροβαλόντων δυνάμιν, ἢ τὸ συμμαχόντων ἀδυναμίαν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἡμετέραν προαίρεσιν. ἑκατέρων γὰρ εἰς ἑαυτοὺς προσπεσόντων, τὸ μὲν ἁγίων ἀγγέλων εἰς τὰ ἀγαθὰ, τὸ δὲ ἀλιτηρίων δαιμόνων εἰς τὰ φαῦλα, ἡ ἡμετέρα προαίρεσις τῷ αὐτεξουσίῳ τετιμημένη, εἰς ὃ ἂν θελήσῃ μέρος προχωρεῖ. ὅτε γὰρ θεὸς βιάζεται, τιμήσας ἡμᾶς τῷ αὐτεξουσίῳ, ὅτε διάβολος ἀναγκαστικήν τινα δύναμιν κέκτηται καθ' ἡμῶν, ἀλλὰ τῇ προαίρεσιν * εἴτε καταρθοῦμεν, ἢ ἁμαρτάνομεν, ἀγγέλοις, ἢ δαίμοσι παρακλινόμενοι. * Isa. delendum.

DIONYSII. Quorum alii quidem ſuum ac peculiarem & immobilem ordinem acritèr conſtanterque ſervantes, ea, quæ ſuam aliquâ ex parte immiſquere poſſunt dignitatem, ignorant; verùm naturalis ac deiformis proprietatis firmitudinem, maximè ſinceram & lapſu mutationéque carentem cuſtodiunt, atque in bono manentes tuentur dignitatem, in electione quidem liberum arbitrium habentes, à ſeſſione juxta verum bonum nunquam excidentes. Fortaſſe etiam & illud, à veritate ipſâ pronunciatũ,

Mat. 18. 10. quòd, *horum parvulorum Angeli*, (id eſt, eorum qui ab improbitate cavent es, infantes imitantur) *divinam pulchritudinem ſemper intuentur*, idem etiam nobis ſuggerit; ſi enim ſemper, nunquam certè excidunt.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ. Ὧν οἱ μὲν τῆς οἰκείας ἀκινήτου τάξεως σπουδαίως καὶ ἀῤῥεπῶς ἐχόμενοι, τοῦ ὅτι τὰ χείρω κατά τι μείωσιν οὐκ οἴδασιν, ἀλλ' ἀπαθῶν τὸν καὶ ἀμεταπτώτων ἔχουσι, τοῦ τὴν οἰκείας θεοειδοῦς ἰδιότητος ἀμιγεστάτην ἵδρυσιν, καὶ φυλάττουσι τὴν ἀξίαν, τῇ ὑπομονῇ τῶ καλῶ· ἔχοντες μὲν ἐν προαιρέσῃ τὸ αὐτεξούσιον, οὐδέποτε μὴν οὐκ ἐν τῷ ὄντως ἀγαθῷ προσοδρίας ἐκπίπτοντες. τάχα μὴ καὶ τὸ, πρὸς αὐτῆς τῆς ἀληθείας ἐκφωνηθὲν, ὡς οἱ τῶν μικρῶν τούτων ἄγγελοι, τῶν ἐκ προσοχῆς δηλαδὴ τῇ κακίᾳ ἀπαστρώτων, ἀπατενίζουσι τῷ θείῳ κάλλει ἀδιαπτώτως, τοῦτο καὶ ἡμῖν ὑποβάλλει διάνοιαν· εἰ γὰρ ἀδιαπτώτως, οὐδέποτε δηλονότι ἐκπίπτουσιν· οἱ μὴ πρὸ κακίας ἑαλω-

ἐαλωκότες, τ μὴ θεμίδος ἀποπεπλώκασι τῶν θείων νόων ἁρμονίας, εἰς τὴν δίαμπῆ ἢ τῶν ἀποστατικῶν πληθύων τῶσιν ἐνέπεσον, μᾶλλον δὲ, τῷ ἀποστάτῃ συγκατηνέχθησαν· ὃς οὐκ ἐξ ἀρχῆς διάβολος ἐκτίσθη, ἀλλ' ἀγγέλου ἐξουσίαν λαβὼν, κατεσράφη εἰς τ τοῦ δαίμονος φύσιν, καὶ ἐγένετο πονηρός. Ταύτῃ δὲ τῇ πονηρίᾳ χαρακτηρισθεὶς, καὶ ἀπαλλοτριωθεὶς τῆς πρὸς τ Θεὸν οἰκειότητος, ἀποστραφεὶς δὲ πρὸς τὸ μέρος τῆς ἀποστασίας, ὅπου εἶδε τ ἄνθρωπον, μικρὸν μὲν ζῶον, πᾶσι δὲ τοῖς κλίσιν ἡμιωτέρων, ἐδιάκεινε. καὶ ἕως μὲν μόνος ἦν ὁ ἄνθρωπος, οὐκ εἶχε λαβεῖν· ὅπου δὲ ἐκτίσθη ἡ γυνὴ, (ἁπαλὸν ζῶον καὶ φιλάνθρωπον, ἵν' ὑπὸ τῆς φιλανθρώπου δυμαρῶς τραφῇ τὰ νήπια) πρόσχων ὁ διάβολος τῇ ἁπαλῷ καὶ τῇ εὐκλινεῖ, τὴν δυκολίαν τ πρὸς ἀρετὴν, δυκολίαν εἰς κακίαν ἐποιήσατο, καὶ θεομάχος πρότερον γεγονὼς, ὕστερον γέγονε καὶ μισάνθρωπος. καὶ ὁ εἰς ἡμᾶς πόλεμος ἀπόδειξιν ἔχει, τὸν θεομάχον εἰ) τὸν πονηρὸν, καὶ πρότερον πολεμεῖν τῇ δεσποτῃ· μὴ δυνάμενος γὰρ εἰς Θεὸν τραπῆναι, εἰς τ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ τὴν ἑαυτοῦ πονηρίαν, ἐξέπνευσεν. ὃ γὰρ ἔμφυτον κακὸς ὁ διάβολος, ἀλλ' οὐκ ἐξ οἰκείας αὐτοῦ προαιρέσεως, αὐθαίρετον ἔχων τ ζῆλον, καὶ ἐπ' αὐτῷ κειμένην τ ἐξουσίαν, ἢ προσκλίνειν τῷ Θεῷ, ἢ ἀλλοτριωθῆναι τοῦ ἀγαθοῦ. Γαβριὴλ ἄγγελος καὶ παρέσχηκε τῷ Θεῷ διηνεκῶς, ὁ σατανᾶς ἄγγελος ἐξ ὀξέπεσε τ οἰκείας τάξεως παντελῶς· καὶ ἐκεῖνον ἡ προαίρεσις διεφύλαξεν ἐν τοῖς ἄνω, καὶ τοῦτον κατέῤῥιψε τ γνώμης τὸ αὐτεξούσιον. ἐδυνάτο γὰρ κἀκεῖνος *ἀπατηθῆναι, καὶ οὐκ ἔστι μὴ ἐκπεσεῖν· ἀλλὰ τὸν μὲν, διεσώσατο τ ἀγάπης τοῦ Θεοῦ ὁ ἀκόρεστον· τὸν δὲ, ἀπόβλητον ἔδειξεν ἡ ἐκ τοῦ Θεοῦ ἀναχώρησις. προσηύρηται δὲ σατανᾶς μὲν, διὰ τὸ ἀντικεῖσθαι τῷ ἀγαθῷ, ὁ γὰρ σατανᾶς, τ ἀντικείμενον δηλοῖ· διάβολος δὲ, ὅπου ὁ αὐτὸς καὶ συνεργὸς τῆς ἁμαρτίας ἡμῶν, καὶ κατήγορος γίνε), Verùm qui ſcelere irretiti ſunt, jam à divinarũ mentium harmoniâ cecidêrunt, in eorum qui defecêrunt cætuum obſcurã ruinam conjecti, ſeu potiùs ad defectionis principẽ aggregati; qui non ſtatim & in principio creatus eſt diabolus; ſed cùm angeli poteſtatem accepiſſet, in dæmonis migravit naturam, effectuſque eſt improbus: eâque improbitate ut charactere ac notâ inſignitus, atque à Dei familiaritate amicitiâque alienus, & ad defectionem converſus, ubi hominem parvum quidem animal vidit, ſed omni alia creaturâ præſtantiorem, invidit. Ac quamdiu quidem homo ſolus fuit, adoriri eum non potuit; poſtquam verò mulier creata fuiſſet, (animal molle, & hominum amans, quò faciliùs innatâ humanitate infantes alere poſſet) tenero, & quod facilè cedebat, Diabolus animum adijciens, facilitatem ad virrutem pronam, in vitii facilitatem convertit, & qui anteà cum Deo bellum gerebat, cum hominibus inimicitias poſteà exercuit. Sed vel ipſum bellum quod nobis infert, certo argumento eſt, ſceleratum hunc Deo priùs inimicum fuiſſe, atque cum eo conflixiſſe: ad Deum enim convertere ſe non valens, in imaginem Dei malitiam ſuam evomuit. Neque enim ab initio, ſed à ſuâ electione nequitiam habet diabolus, quippe qui in ſuâ poteſtate vitam haberet, cuique liberum eſſet vel Deo adhærere, vel à bono diſcedere. Gabriel Angelus Deo ſemper adſtitit, Satanas verò angelus è ſuâ claſſe prorſus excidit; & illum in ſuperis regionibus electio retinuit, hunc autem ſententiæ liberæ poteſtas præcipitem egit. Poterat enim & ille decipi, & hic non cadere: ſed tamen illum Dei amor inſatiabilis ſervavit; hunc verò abjectum & inviſum, à Deo diſceſſio declaravit. Satanas autem vocatur, quia bono adverſatur, Satanas enim adverſarium ſignificat: Diabolus verò, propterea quòd is noſtri peccati adminiſter eſt, idemque accuſator, noſtro quidem interitu gaudens, ac de nobis ob

*Ἴσ. ἠπατῆσθαι.

noſtra

nostra facinora triumphum agens; vel etiam Diabolus nominatur, quia apud hominem, Deum, quasi invidum, apud Deum verò, hominem, tanquam virtutis mercenarium, caluminiatus est. Primæ enim mulieri dixit, *quia Deus vobis invidit, ideò cibo interdixit:* Deo autem, quòd non à Jobo *gratis, sed ob accepta beneficia coleretur.*

Gen.3.5.

GREG. NAZIANZ. O impudentiam ejus qui talia audeat! jam inde à principio in paradisum ille contra eum qui primo plasmatus fuit irrepserat, núncque inter Angelos medius consistit, ut Jobum ad supplicium deposcat.

POLYCHRONII. *Venérunt* (inquit) *angeli ut assisterent Domino, & Diabolus venit cum iis.* Deo assistere, & coram eo stare Angelos, & in medium prodire diabolum, noli ad corporum consuetudinem transferre; sed quoniam illi in tuendis, curandisque hominibus consueta munia obeunt, quæ, Jobi quoque curam habentes, explebant; diabolus verò contrà quàm Angeli, homines lædere & supplantare nititur. Quarum rerum notitiam, apud Zachariam quis invenerit manifestiorem: *Ostendit mihi*, inquit, *Jesum sacerdotem magnum, stantem ante faciem angeli domini*, nempe curâ ac vigilantiâ ejus dignatum, & *diabolus stabat à dextris ejus.* Causa deinde affertur, *ut illi*, inquit, *adversaretur.* Quæ quidē planè ostendunt, Angelorū id proprium esse, ut hominibus opem et auxilium suum præbeant: diaboli verò, ut contrà pugnet. Alitèr uerò sese ad Deum recipiunt, naturæ illæ à materiâ secretæ & vitii ignaræ, propter dignitatem ac familiaritatem Deo propinquiores factæ. Id quod Elias testatur, *Vinit Dominus, cui adstiti in conspectu eius.* Satanas verò, qui Deum maledictis atque odio insectatur, non aliâ ratione assistere Deo dicitur, quàm quòd Deus locis ommibus adsit, vitium coarguens, virtutem præmio afficiens. Quocircà Angeli ita in conspectum Dei veniunt, ut ad ejus obsequia erecto semper sint animo, alacrique

Zach.3.1.

Reg.4.5.16.

χαίρων μὲν ἡμῶν τῇ ἀπωλείᾳ, ὡς δαιδείγματίζων δὲ ἡμᾶς, ὅτι τοῖς πεπραγμένοις· ἢ ὅτι Θεὸν μὲν ἀνθρώπῳ διέβαλεν, ὡς φθονερὸν, ἄνθρωπον δὲ Θεῷ, ὡς μισθοῦ τὴν ἀρετὴν ἐργαζόμενον. Πρὸς μὲν γὰρ τὴν πρώτην γυναῖκα εἶπεν, ὅτι ἐβάσκηνεν ὑμῖν ὁ Θεὸς, καὶ διὰ τοῦτο τὴν βρῶσιν ἀπηγόρευσε, πρὸς δὲ τὸν Θεὸν, ὅτι, δωρεὰν αὐτὸν ὁ Ἰὼβ σέβεται, ἀλλ' ὑπὲρ ὧν εὐεργέτηται.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ. Ὢ τῆς ἀναισχυντίας, τοῦ τὰ τοιαῦτα τολμῆσαι. ἐκεῖνος δὲ εἰς τὸν δαιδείσιον ἀπ' ἀρχῆς παρέδυ καὶ τοῦ πρώτου πλάσματος, καὶ μέσος ἀγγέλων ἵσταται, τὸν Ἰὼβ ἐξαιτήσων.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Ἦλθον γάρ, φησιν, οἱ ἄγγελοι παραστῆναι κυρίῳ, καὶ ὁ διάβολος ἦλθε μετ' αὐτῶν. τὸ δὲ, παρεῖναι, καὶ ἐνώπιον Θεοῦ ἵστασθαι τοὺς ἀγγέλους, καὶ τὸν διάβολον εἰς μέσον ἔρχεσθαι, μὴ νόει σωματικῶς, ἀλλ' ὅτι οἱ μὲν, τῇ σωφρονεστάτῃ λειτουργίᾳ πληροῦσιν, ἐν τῇ πρὸς ἀνθρώπους εὐδαιμονίᾳ, ἣν διὰ ἐπιμελείαν καὶ τοῦ Ἰὼβ προνοοῦντες· ὁ δὲ διάβολος ἐξ ἐναντίας τῶν ἀγγέλων, τοὺς ἀνθρώπους ἀδικεῖν τε, καὶ ὑποσκελίζειν πειρᾶται; καὶ ταύτῃ σαφεστέραν τὴν ἔννοιαν δίδωσι καὶ ὁ τοῦ Ζαχαρίου, ἔδειξε γάρ μοι, φησὶ, κύριος τὸν Ἰησοῦν, τὸν ἱερέα τὸν μέγαν, ἑστῶτα πρὸ προσώπου ἀγγέλου κυρίου, δηλονότι, τὸ πρὸ αὐτοῦ κηδεμονίας ἀξιώματον· καὶ ὁ διάβολος εἱστήκει ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ· εἶτα δὲ καὶ αἰτία, τοῦ ἀντικεῖσθαι, φησιν, αὐτῷ. ἐν τούτοις γὰρ σαφῶς δείκνυσιν, ὅτι τῶν μὲν ἀγγέλων ἴδιόν ἐστι, τὸ ὀρέγειν τοῖς ἀνθρώποις τὸ πρὸς ἑαυτῶν ῥοπῆς· τοῦ δὲ διαβόλου, τὸ μάχεσθαι ἐπ' ἄλλως μὲν συναίρονται πρὸς τὸν Θεὸν, αἱ μὴ γνωρίσασαι πονηρίαν ἄϋλοι φύσεις, ἐπιστρεφεῖ νομίμως καὶ τὴν ἀξίαν δὲ οἰκειότητα, καθά φησι καὶ Ἠλίας, Ζῇ κύριος, ᾧ παρέστηκα ἐνώπιον αὐτοῦ· δὲ ἄλλως ὁ βλάσφημος καὶ μισόθεος Σατανᾶς, καὶ μόνον τὸ πολυπραγμονεῖν πρᾶξαι τὸν Θεὸν, δὲ καὶ κακίαν ἐλέγχοντα, δὲ τὴν ἀρετὴν φανεροῦντα. οἱ ἄγγελοι μὲν παρόντες Θεῷ μετέωροί εἰσι,

εἰσι τοὺς λειτουργικὸν, τὴν σιωπῆς ἀφορμὴν λαβόντες ἀπὸ τοῦ *θαύματος, καθαροῖς μὲν ὄμμασιν ὑ θαῤῥοῦσιν αὐτὸν εἰσορᾶν, πλὴν ἑστῶτες τὸ θεῖον ἐκεῖνο κάλλος θαυμάζουσι, καὶ τοῖς ἱεροῖς ὑμνῳδίαις ἀγαλλόμενοι. ὁ δὲ μισόκαλος θρασύνεται, καὶ λόγων ὕβρεως ἀπόλυτος, καὶ ἴσα σιωπῶν κινεῖν, οὐχ ὡς ἄξιος ἀγγελικῆς κοινωνίας, τοὺς δὲ τὴν παντοίαν ἀνθρωπίαν ὑπερεπιζόμενος. σιωπῶν δὲ ἐλθεῖν, λέγεται, κινεῖν, οὐχ ὡς ἀποκρύπτων τὴν ζωῆς τὴν ἐγγύτητα, ἀλλ' ὅτι λαθεῖν οὐκ εἶχε τὸ ἀναβλεπτον, ὅτι πάντα γυμνὰ τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἔστι κτίσις ἀφανὴς σιωπῶν αὐτοῦ· ἀλλ' οἶδε καὶ τὰ ἀσωμάτων πνευμάτων τοὺς διαλογισμούς. διαλογικῶς δὲ προσῆκε τὸν λόγον ὁ συγγραφεὺς, καὶ αἰσθητῶς διατυποῖ τοῖς σημείοις, ἵνα ἐκ τῶν οἰκείων καὶ συνηθῶν, τὰ κρείττονα καθωρᾶν τοῖς νοεροῖς, καὶ οὕτω καθάπερ τισὶν ὀδοῦσι, τῇ τοῦ λογισμοῦ βασάνῳ τὸ παχὺ τεμόντες τῆς λέξεως, ἄρτον λογικὸν ἀποδείξωμεν τὴν ψυχὴν διατρέφοντα.

*ἰσ. θαύματος.

studio, silentii occasionem ex spectaculo captantes, & puris quidē oculis intueri ipsum non audent, sed stantes divinam illam pulchritudinem contemplantur, & sacris hymnis se oblectantes Deum celebrant. Verùm probitatis ofor furit audaciâ, & contumeliâ tumidus fit obviàm, státque coram Deo, non ut angelico consortio dignus, sed ad flagitiosè tantùm contradicendum accinctus; Deóque, dicitur se dare in conspectum, non quòd vitæ propinquitatem æquo animo ferat, sed quoniam eum qui loco circumscribi nequit, latere non potest; *Omnia enim sunt nuda oculis ejus, nec ulla est creatura occulta coram illo*: spirituales etiam eorum, qui nullū cum corpore habent cōmercium, novit cogitationes. Verùm scriptor ad dialogorum consuetudinē orationem traducit, ac sensibus obsequēs notiones effingit, ut ex iis, quæ familiaria sunt nobis, atq; cognata, præstātiorū rerū scientiā assequamur. Atq; eâ ratione intelligentiæ vi quasi dentibus quibusdā, id quod in verbis crassius est, secantes, rationalē panē, quo uno alitur animus, palā ostēdamus. Heb.4.13.

Καὶ εἶπεν ὁ κύριος τῷ διαβόλῳ, πόθεν παραγένῃ;

Et dixit Dominus diabolo, unde venis?

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Ὅτι θεῖοι ἄγγελοι προσδιαλέγονται τῷ διαβόλῳ, δηλοῦται μὲν καὶ ἐκ τῶν παρὰ τῷ Ζαχαρίᾳ. ἔνθα φησὶν ὁ ἄγγελος τῷ διαβόλῳ, ἐπιτιμήσαι σοι ὁ ἐκλεξάμενος τὴν Ἱερουσαλήμ· εἴρηται δὲ καὶ ἐν καθολικῇ, ὅτε ὁ Μιχαὴλ περὶ τοῦ Μωσέως διεμάχετο σώματος, ὅτι οὐκ ἐτόλμησεν ὁ ἅγιος Μιχαὴλ κρίσιν βλασφημίας ἐπενεγκεῖν κατὰ τοῦ διαβόλου, ἔφη δὲ μόνον, ἐπιτιμήσαι σοι ὁ κύριος. καὶ ἐνταῦθα δὲ τοίνυν ἔστιν ἐννοῆσαι, ὡς τῷ δεσποτικῷ προστάγματι ὁ ἁγιός τις ἄγγελος ὑπηρετούμενος, τὴν διάλεξιν ποιεῖται πρὸς τὸν διάβολον· καὶ ὥσπερ ἔστι δορυφόρος ἄρχοντος ἀπόκρισιν ἐκ τοῦ κρατοῦντος φέρειν πρός τινα, τοῦ ἄρχοντος δηλονότι τὴν ἀπόκρισιν οἴδαμεν, οὕτω καὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων αἱ φωναὶ καὶ γνώμην Θεοῦ

OLYMPIODORI. Angelos cum diabolo disceptando sermocinari, ex iis quæ apud Zachariam leguntur, perspicuum est, ubi Angelus diabolo inquit, *Increpet te qui elegit Jerusalem*: Zach.3.2. quinetiam in Epistolis catholicis, dicitur, *Cùm Michael contenderet de Mosis* Iud.vers.9. *corpore cum diabolo, non est ausus judicium inferre blasphemiæ, sed dixit, Increpet te Dominus.* Atque hoc loco etiam intelligere licet, Angelum quendam divino mandato obsequentem, cum diabolo colloquutum esse: & quemadmodum Principis cujuspiam fatelles, cùm responsa defert ad aliquem, principis illa responsa esse non dubitamus, ita Angelorum voces, quæ Dei voluntate proferuntur, ipsius Dei esse creduntur. Deus

igitur per ſanctos Angelos diabolum alloquitur, neque enim ſuo ſermone eum dignatur; propter eum autem qui tentatur, (Deo, ſcilicet, ex egregiè factis juſti hominis, voluptatem capiente, diabolo verò invidente, & tentandi ipſum veniam poſtulante) ſcriptura figuratâ loquendi formâ utitur. Illud autem; *Unde venis?* exprobrandi causâ dicitur diabolo: propterea quòd ordinem miniſtrantium ſpirituum deſeruerit, ſicut Adamo, dictum eſt, *Ubi es?* id eſt, è quibus, in quas res decidiſti? fortaſſe etiam verba illa, *Unde venis?* ad temerarium diaboli motum redarguendum valent, ac ſi diceret; Angeli; qui mihi obſequuntur, qui divina mea juſſa capeſſunt, eadem cùm perficiunt, verè mihi aſſiſtunt; voluntatis meæ executionem pro aſſiſtentiâ adimplentes; neque enim eorum aſſiſtendi ratio, localis cenſenda eſt. Tu verò unde? neque enim meus es adminiſter.

Gen. 3. 9.

ATHAN. Ex his etiam planum fit, cunctis rebus, quæ effectæ ſunt, ſua eſſe certa loca diſtributa, luminaria in firmamento, nubes in aëre, hominibus conſtituit terminos populorum, Angeli ad muneris functiones mittuntur, & per ſcalam aſcendunt atque deſcendunt. Hoc item loco dicitur, *& venerunt, ut ſtarent coram Domino*, & rogatur diabolus, *Unde venis?* Quare in loco ſunt, & quò mittuntur, illic adſunt; ſolus Deus nequit circumſcribi: vbique præſentem quærunt, ut tanquam regione quâpiam concluſum inveniant eum, qui definiri non poteſt. Verùm aſſiſtere nihil aliud eſt, niſi divinæ voluntatis typis informari, omniq; conatu ad eum contendere: in Dei enim conſpectu omnis eſt creatura, ipſa etiam quæ defécit, eſtque improbiſſima, juxta eſſentiæ ſuæ naturam, quæ circumſcriptionis terminos non agnoſcit, propriè autem Angeli Deo aſſiſtunt, propter intenſum erga eos charitatis ſuæ divinæ affectum.

Deut. 32. 8.

CHRYSOSTOMI. Cur tandem in angelico cultu & obſequio, unà adeſt dia-

*προσφερόμενα, αὐτῷ (τῷ) πιστεύονται τῷ Θεοῦ. Διαλέγεται τοίνυν ὁ Θεὸς ᾧ διαβόλῳ διὰ τῶν ἁγίων ἀγγέλων, οὐκ ἀξιῶν αὐτὸν λόγου, ἀλλὰ διά γε τὸν πειραζόμενον, τοῦτο ἔστι, τῶν Θεοῦ, τοῖς τῶν δικαίων κατορθώμασιν ἡδομένῳ, τῷ δὲ διαβόλῳ, διαφθονουμένῳ, καὶ ζητοῦντος λαβεῖν τὸν κατ' αὐτῶν τοῦ πειρασμοῦ συγχώρησιν, ἡ γραφὴ κατ' οἰκονομισμὸν τὸν λόγον προήγαγε· Ὅθεν, πόθεν παραγίνονται; ὀνειδιστικῶς πρὸς τὸν διάβολον λέγεται, διὰ τὸ ἐκπεπτωκέναι τῆς τῶν λειτουργικῶν πνευμάτων τάξεως· ὡς καὶ τῷ Ἀδάμ, τὸ, ποῦ εἶ; αὐτὶ τοῦ, ἐκ ποίων, εἰς οἷα κατεπέπτωκας; τάχα δὲ καὶ ἔλεγχικόν ἐστι τῆς μεταβολῆς τοῦ διαβόλου κινήσεως, τὸ, πόθεν παραγίνονται; οἱ μὲν γὰρ ἄγγελοι, φησὶν, ὑπουργίας θείας πρὸς ἐμοῦ ποιῆν προστεταγμένοι, ταύτας ἐκτελοῦντες, παρεσκευάσί μοι, διὸ τοῦτο, ἀντὶ παραστάσεως ἐνεργοῦντες, τοῦ τῶν ἐμῶν θελημάτων ἐκπλήρωσιν· ἡ γὰρ τοπικὴ ἡ τούτων παράστασις. σὺ δὲ πόθεν; ὁ γὰρ ὑπερήφανος λειτουργὸς ἐμός.

* ἰσ. προφερομένας.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ. Ἀμφὶ δὲ τούτοις πρίσασθαι, καὶ ὅτι τὰ γλυπτὰ πόντα ἐν μεμερισμένοις τόποις εἰσὶ, φωστῆρες μὲν ἐν τῷ στερεώματι, νέφη δὲ ἐν τῷ ἀέρι, καὶ τοῖς ἀνθρώποις ἔστησεν ὅρια ἐθνῶν, οἱ δὲ ἄγγελοι ἀποστέλλονται εἰς διακονίας, καὶ ἀναβαίνουσι καὶ καταβαίνουσιν ὅπου ἡ χλίμαξ. καὶ ἰδοὺ, ἦλθόν φησιν προσκυνῆσαι ἐνώπιον κυρίου, καὶ πεδοις γένεσθαι πρὸς τὸν διάβολον, πόθεν παραγένονται; ὥστε ἐν τόπῳ εἰσὶ, καὶ ἔνθα ἀποστέλλονται ἐκεῖ πάρεισι, μόνος δὲ ὁ Θεὸς ἀπερίγραπτος· τὸν πάντα χῶρον πρόνοια ζητοῦσιν, ἵν' ὁρισθεὶν ἐν χωρίῳ τινὶ συγκλειόμενον τὸν ἀόριστον. ἀλλὰ, τὸ, προσκυνῆσαι, τοῦτο ἔστι, τὸ, τοῖς θελήμασιν αὐτοῦ τυπωθῆναι, καὶ, τὸ, πρὸς αὐτὸν ὁλικῶς διατείνεσθαι· Θεοῦ μὲν γὰρ ἐνώπιόν ἐστι πᾶσα ἡ κτίσις, καὶ αὐτὴ ἡ ἀποστατικὴ καὶ πονηροτάτη, κατὰ τὸ ἀπερίγραπτον τῆς οὐσίας ἐκείνης· ἰδίως δὲ οἱ ἄγγελοι πάρεισι τῷ Θεῷ, κατὰ τὸν τῆς θείας ἀγάπης ἀκόρεστον ἔρωτα.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Τί δὲ ἀέρα σὺν τῇ ἀγγελικῇ λειτουργίᾳ παείσατο καὶ ὁ διά-

ὁ διάβολος ἢ ἐν μέσῳ τῶν ἁγίων πνευμάτων, τὸ ἀκάθαρτον παῤῥησιάζεται. οὔτε οἱ ἄγγελοι τῷ Θεῷ σωματικῶς παρέστηκαν, οὔτε ὁ Σατανᾶς, ἀλλὰ πᾶσα ὑπουργία, πρόταξις λέγεται· ὡς κτίσμα οὖν Θεοῦ, καὶ ὁ διάβολος κελεύεται ποιεῖν τὰ καθήκοντα· εἰ γὰρ καὶ ἀφηνίασε τῇ προθέσει, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ζυγὸν κεῖται τῆς δουλείας, καὶ κελεύεται ὡς δήμιος πρᾶξαι τὰ προστάγματα. καὶ ὥσπερ οἱ παρ' ἡμῖν ἄρχοντες, ὅταν μέν τινα μετὰ τιμῆς καλῶσι, τοὺς ἐντίμους ἀποστέλλουσιν, ὅταν δὲ μετ' ἀτιμίας ἕλκωσιν, ὠμούς τινας στρατιώτας πέμπουσιν. οὕτω καὶ ὁ Θεὸς, τοῖς μὲν ἁγίοις ἀποστέλλει διακόνους ἀγγέλους εἰς σωτηρίαν, ὅταν δὲ τιμωρήσασθαι βούληται, ταῖς κακοποιοῖς ὑποτρέπει δυνάμεσιν. ὅθεν καὶ Παῦλος τὸν ἐν Κορίνθῳ παρανομήσαντα, τῷ Σατανᾷ παραδίδωσιν εἰς ὄλεθρον τῆς σαρκός, καὶ ἄλλους πάλιν, ἵνα μὴ βλασφημῶσιν.

bolus? & in medio ſanctorum choro, ſpiritus impurus liberè loquitur. Neque Angeli, neque Satanas, ratione corporeâ Deo aſſiſtunt; verùm quævis muneris functio, aſſiſtentia dicitur. Diabolus igitur tanquam Dei creatura, quæ fieri oportet, facere jubetur: ac licèt voluntate, divini imperii frænos excuſſerit, ſub jugo tamen ſervitutis eſt, & tanquam tortor & carnifex imperata facere jubetur. Et quemadmodum apud nos, Principes quando cum honore quempiam accerſunt, viros honoratos mittunt, quando verò cum ignominiâ aliquem ad ſe trahunt, crudeles quoſdam ſatellites ablegant; ita Deus ſanctis quidem, Angelos ad ſalutem miniſtros mittit; cùm verò pœnâ aliquis coërcendus eſt, facinoroſis poteſtatibus illud injungit. Ita Paulus eum, qui Corinthi ſceleratè egerat, *Satanæ tradit in interitum carnis*, itemque alios, ne blaſphemarent. 1. Cor. 5. 5.

Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ διάβολος τῷ Κυρίῳ, εἶπε, περιελθὼν τὴν γῆν καὶ ἐμπεριπατήσας τὴν ὑπ' οὐρανὸν πάρειμι.

Et reſpondens diabolus Domino dixit; cùm circumierim terram, & ambulaverim eam, quæ ſub cœlo eſt, adſum.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Διὰ τῆς κατ' ἐρώτησιν καὶ ἀπόκρισιν παραγγελίας τὸν λόγον, μᾶλλον διέγραψε τὴν ἀλήθειαν ἡ γραφὴ, καὶ πᾶσαν ἐκκόπτει τῶν ἀναιδῶν τὴν φάσιν. ἃ γὰρ λέγει πρὸς τὸν Θεὸν εἰρηκέναι τὸν διάβολον, οὐκ εἶπε μέν, ἐνεθυμήθη δέ, οὐ γὰρ αὐτῷ μετέστη παῤῥησίας τοσαύτης· ἐκ δὲ τοῦ λέγειν, ὅτι πολυπραγμονεῖσθαι, πρᾶγμα ἑαυτὸν κατήγορος γίνεται, ὡς οὐκ ἐπὶ βεβαίαν ἔχει τὴν ἔνστασιν, ἀλλ' ἀσταθῶς πολυπραγμονεῖ φέρεται, τὴν κατὰ πάντων ἀνθρώπων ἀναδεξάμενος μάχην. ἔπειτα μανθάνομεν, ὅτι καὶ δαιμόνων καὶ ἀγγέλων ἡ οἰκουμένη πεπλήρωται, καὶ ὅτι ἑκάτερον ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν εἰσὶ τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅτι ἄγγελοι μὲν παραγίνονται πρὸς τὸν Θεὸν ὑπὲρ τάγματα δεχόμενοι, διάβολος δὲ οὐδὲν δυνήσεται ποιῆσαι τῶν καθ' ἡδονὴν αὐτῷ, μὴ συγ-

CHRYSOSTOMI. Interrogationis & reſponſionis formulâ vtens Scriptura, veritatem rei magis expreſſit, & impudentium hominum prætextum omnem præcîdit; quæ enim narrat diabolum Deo dixiſſe, non ea quidem dixit, ſed ſolùm cogitavit, nec enim in eo tantum audaciæ eſt atque licentiæ. In eo verò quòd ait, omnia ſe loca peragrâſſe, primùm ſeipſum accuſat, quòd nullum fixum habeat commorandi locum, ſed cunctas regiones tanquam erro vagus perluſtret, contra humanũ genus bellum movens. Deinde illud diſcimus, orbem terrarum tum Angelis, tum dæmonibus repleri, & utroſque ſub poteſtate divinâ eſſe, & Angelos quidem venire ad Deum, ut ab eo mandata accipiant, Diabolum verò niſi, deſuper ei venia conceſſa fuerit, nihil pro ſuâ libidine efficere poſſe. Quamvis enim

habenas recusaverit, atque extra Dei sit obsequium, est ei nihilominùs metus, tanquam frænum injectus, neque eum finit Deus suâ abuti potestate. Sed vide, illi quidem tanquam famuli exequentes mandata adveniunt: hic autem, quod dicat, nihil habet. Cœlum igitur malo huic genio impervium est, neque uno eodemque tempore, sed conficiens periodum, locis omnibus adest. *Eam* verò, *quæ sub cœlo est*, dixit, ut solitudinem indicaret, ac quicquid demum quod est cœlo subjectum, aëriamque regionem. Lustrat autem regiones inhabitales divino quodam fortasse consilio, ne scilicet nostro generi semper infestus sit.

χώρησιν δι' ὧν θεν λαβών. εἰ γὰρ καὶ ἀφιλιάσεται, καὶ ἔξω τοῦ θεραπεύειν ἐστὶ τὸν Θεὸν, ἀλλ' ὅμως ὁ φόβος ἔγκειται καθάπερ χαλινὸς, καὶ δι' συγχωρεῖται τῇ ἐξουσίᾳ χρήσασθαι τῇ ἑαυτοῦ· ἀλλ' ὅρα, ὅτι οἱ μὲν ὡδηγούμενοι καθάπερ οἰκέται, ἀναφέροντες τὰ προστάγματα· σοῦ γὰρ οὐδὲν ἔχει εἰπεῖν. ὁ δὲ πανοῦργος τοίνυν ἀδιάκοπος τῷ πονηρῷ δαίμονι τούτῳ, καὶ οὐδέποτε ταυτὸν πολυτροπῶν πρᾶξιν, ἀλλ' ἐκ προοιμίου. τὸν μὲν οὖν πανοῦργον δέ φησιν, ἵνα αἰνίξηται καὶ τὸν ἔρημον, καὶ εἰ πανοῦργος τῷ πανοῦργῳ, καὶ τὸν ἀέριον τόπον· δείκνυσι γὰρ καὶ τὸν ἀοίκητον, κατά τινα ἴσως οἰκονομίαν Θεοῦ, ὡς ἂν μὴ διηνεκῶς ἐπιχλοΐσῃ ἡμῶν τῷ γένει.

Job 1.5.8. *quia adversarius vester diabolus, tanquam Leo rugiens circuit, quærens quem devoret.* Vigilans enim & insomnis prælietur, & circumit, amicos quidem alliciendo, inimicos verò ad exitium poscendo: neque enim dominium ullum in nos habet. Atque ejusmodi quidem verborum ejus sensus est, Cùm terrena & aëria subegerim, solus mihi Jobus adversatur; illum ut deposcam venio.

ΔΙΔΥΜΟΥ. Σημειωτέον ὅτι, ὅτε διάφοροι τόποι, ἡ γῆ, καὶ ὁ ὑπὸ τὸν οὐρανὸν, εἰσὶ· τῆς μὲν γῆς ὑπὸ τὸν οὐρανὸν οὔσης, τῶν δὲ ὑπὸ τὸν οὐρανὸν τόπων, καὶ πάντως γῆς ὑπαρχόντων. τὸν μὲν οὖν γῆν περιέρχεσθαι, ἵνα καταπονήσῃ περὶ τινὸς ἀνθρώπου αἰτήσῃ· τὸν δὲ ὑπὸ τὸν οὐρανὸν ἐμπεριπατεῖ, διαφερόμενος τοῖς πνευματικοῖς τῇ πονηρίας, τοῖς ὑπηρετοῦσιν αὐτῷ πρὸς τὰ ἁμάρτια. Οὐ δεῖ δὲ ξενίζεσθαι, εἰ λεπτὸν ὑπάρχων πνεῦμα, διέρχεται τοὺς περιερημωμένους τόπους· καὶ γὰρ καὶ ὁ Θεὸς ὡς γυμνόμενον αὐτὸν ἤλεγξε. τὸ μέντοι αἰνίσσεσθαι καὶ ἀφιλάνθρωπον τοῦ ἐχθροῦ, τῇ τοσαύτῃ περιόδῳ καταμωμένῃ ὁ πονηρός. μανικοῦ γάρ τινος, καὶ ὑπὸ ἐμπληξίας περινοσοῦντός ἐστι τὰ ῥήματα· καθὼς καὶ ἑτέρωθί πού εἴρηται, ὅτι ὁ ἀντίδικος ἡμῶν διάβολος, ὡς λέων ὠρυόμενος περιπατεῖ, ζητῶν τίνα καταπίῃ· ἀγρυπνος γὰρ πολεμεῖ, καὶ περιέρχεται, τοὺς μὲν φίλους ὑπαναγόμενος, τοὺς δὲ ἐχθροὺς ἐξαίρόμενος· ὁ γὰρ ἐξουσιάζει ἡμῶν. καί τι τοιοῦτον αὐτοῦ τὰ ῥήματα βούλεται, ἐπειδὴ, φησι, γῆινων καὶ ἀερίων ὑποτασσομένων μοι, Ἰὼβ μόνος ἀνθίσταται, ἥκω αὐτὸν αἰτησόμενος.

Καὶ

Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ κύριος, προσέσχες τῇ διανοίᾳ σου, κατὰ τὸν θεράποντός μου Ἰώβ;

Et dixit ei Dominus, attendisti cogitatione tuâ super servum meum Job?

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Ἐκ τούτου μανθάνομεν, ὅτι ἐβούλετο μὲν ὁ Θεὸς τὸν Ἰὼβ πεφανῆναι, καθάπερ τὸν ἀθλητὴν ἔχων γυμνάσιον· διὰ γὰρ τοῦτο ἐρωτᾷ τὸν διάβολον, ἵνα αὐτῷ δῷ ἀφορμὴν τοῦ πάλης, οὐκ ἤθελε δὲ αὐτὸς παρασχεῖν τὴν ἀφορμήν, ἵνα μὴ δόξῃ φιλότιμός τις εἶναι. ὅρα δέ, πῶς κατὰ μικρὸν ὁ τοῦ διαλέξεως τρόπος ἐλέγχεται· οὐκέτι γὰρ δεικνύει ῥητῶς αὐτὸν ἀπαγγελίαν ποιούμενον, ἀλλ' ὅτι προσέσχες τῇ διανοίᾳ σου; ἦν ὡς φωνὴν ἐκδεδωκυῖα ἡ ἱστορία· γνώναι τοίνυν ὁ Θεὸς συνεχώρησε * τὸν διάβολον καὶ διὰ φωνῆς, ὅτι οὐκ ἔλαθεν αὐτὸν ἡ πονηρὰ βουλή τε καὶ πρᾶξις, καὶ διονεὶ φθέγγεται πρὸς αὐτόν, πόθεν παραγέγονας; ἵν' μαθὼν βουλόμενος τὴν τοῦ πονηροῦ διατριβήν. (πῶς γὰρ, ὁ πρεσβῶσιν ἔχων πάντων τὴν γνῶσιν;) ἀλλ' εἴωθεν ὡς τὰ πολλὰ ἐν ἐρωτήσεως σχήματι ἡδυπαθεῖν τὰ λεγόμενα, καθάπερ καὶ ἐν εὐαγγελίοις τοῖς περὶ τὸν Κλεοπᾶν προσάγων τὰς πράσεις ὁ κύριος, Τίνες οἱ λόγοι οὗτοι, οὓς ἀντιβάλλετε πρὸς ἀλλήλους; καὶ τίς ἂν παῤῥήσιη εἰπεῖν, τὸν πλάσματα καταμόνας τὰς καρδίας ἡμῶν, δεῖσθαι τῆς ἐρωτήσεως; τοιοῦτον καὶ τὸ, Πόσους ἄρτους ἔχετε; καὶ ἑτέρωθι πιστούμενος αὐτοῦ τὸν ἀνάστασιν, ἔλεγε, Ἔχετέ τι βρῶσιμον ἐνθάδε; καὶ περὶ Λαζάρου διεπυνθάνετο, Ποῦ τεθείκατε αὐτόν; ὁ τὸν ἀνθρώπων προφθάσας, καὶ τὸν αὐτοῦ τελευτὴν προφητεύσας. τὸν αὐτὸν οὖν τρόπον καὶνταῦθα, τοῦ διαβόλου λέγων, πόθεν παραγέγονας; καὶ, προσέσχες τῷ θεράποντί μου; οὐκ ἀγνοίας προφέρεται ῥήματα, οὐδὲ διδαχθῆναι βούλεται τὸν δυσμενῆ τὸν διαπαντὸς, ἀλλὰ αὐτὸν ἐκφῆναι τῆς οἰκείας ὠμότητος δεικνύει καθήμενον· αὐτὴ γὰρ ἑαυτὴν ἡ κακία πέφυκε τιτρώσκειν.

CHRYSOSTOMI. Hinc perspicimus, voluisse Deum ut Jobus tentaretur, quemadmodum qui generosum nactus athletam: atque ob eam causam diabolum alloquitur, ut luctæ occasionem ei præberet, quam ipse ministrare detrectavit, ne ambitiosus videretur. Quemadmodum autem sermocinationis ratio paulatim sese ostendat, perpende: nondum enim verbis respondisse illum plenè ostenderat, sed illud, *Attendisti cogitatione tuâ?* tanquam vocem edidit scriptura. Concessit igitur Deus diabolo, & sine vocis adminiculo, ut cognosceret, quòd pravum consilium & actio illum non lateat. Quare cùm ipsum ita alloquitur; *Undè venis?* non ut improbi cõmorandi locum addisceret, id dixisse credendum est: (quî enim, cùm rerum omnium præsentẽ notitiam habeat?) verùm sub interrogationis formâ Scriptura pleraque efferre soler. Ita in Evangeliis, ubi de Cleophâ mentio fit, interrogationes adhibet Dominus: *Quinam sunt hi sermones, quos confertis ad invicem?* Quis autem dicere ausit, eum, *qui finxit sigillatim corda nostra*, interrogatione egere? eodem pertinet illud alterum: *Quot panes habetis?* atque alibi, cùm suam resurrectionem comprobare vellet, dixit, *habetis hîc aliquid, quod manducari possit?* ac de Lazaro scisscitabatur, *Ubi posuistis eum?* cùm & famam præveniisset, illiusq; obitum prædixisset. Hanc eandem retinens consuetudinem hoc loco, cùm dicit diabolo, *undè venis?* &, *considerâsti servum meum?* non ignorantiæ verba profert, neq; ubi efferatus adversarius commoretur, doceri cupit: verùm illum ipsum suæ crudelitatis accusatorem palàm constituit. Sic enim naturâ comparatum est, ut à seipsâ improbitas vulneretur.

Luc. 24. 17.

Psal. 32. 15.

Mat. 15. 34.

Joh. 11. 34.

* ἴσ. τοῦ διαβόλου.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Ἐμφατικῶς εἴρηται τὸ, τῇ διανοίᾳ σου, τῇ διεστραμμένῃ, δηλαδὴ, τῇ κακοτέχνῳ, ἣ ἀεὶ

OLYMPIODORI. Emphasin autem habet illud, *cogitatione tuâ*, nimirum perversâ, pravisque artibus imbutâ, quæ ad

rectas hominũ mentes pervertendas ſemper abuteris. Illud verò, *attendiſti*, non magis cum interrogatione, quàm cum affirmatione intelligi poteſt, ac ſi diceret; Scio videlicet te animum advertiſſe; nam ob virtutes quæ ei inſunt, ei invides. Crebris verò laudibus juſtum effert, ut ad ineundũ cum athletâ certamen, laceſſat adverſariũ, dicitq; *Quòd non eſt juxta eum, aliquis eorum qui ſunt ſuper terram*, id eſt, nemo eâdem ætate, iiſdem temporibus; quemadmodum in Geneſi de Noë dictũ eſt, quia *Juſtus erat in generatione ſuâ.* Gen. 6. 9.

προσέχεις εἰς ὃ τὴν δικαιοσύνην τὴν ἀνθρώπων τὴν δυσχέρειαν· ὃ γὰρ, προσέχεις, λέγεται μὴ καὶ ἐρωτηματικῶς· δυνάσθαι γὰρ, καὶ ἀποφαντικῶς νοεῖσθαι, ἀντὶ τοῦ, οἶδα ὅτι προσέχεις· διαφθονεῖς γὰρ αὐτῷ διὰ τὰς προσούσας αὐτῷ ἀρετάς. Πολλοῖς δὲ ἐγκωμίοις ὁ Θεὸς βάλλει τὸν δίκαιον, προὶς τὸν ἀθλητὴν πάλιν τὸν ἀνταγωνιστὴν ἐκκαλούμενος, καί φησιν, ὅτι οὐκ ἔστι καθ' αὐτὸν τὸν ὅτι τῆς γῆς, αὐτὶ τοῦ, τὸν κατὰ τοὺς χρόνους, καὶ ὃ ἐν τῇ γενέσει πρὸς Νωὲ λεχθὲν, ὅτι ἦν δίκαιος ἐν τῇ γενεᾷ αὐτοῦ.

Homo irreprehenſibilis, verus, pius, abſtinens ab omni re malâ.

Ἄνθρωπος ἀμεμπτος, ἀληθινὸς, θεοσεβὴς, ἀπεχόμενος ἀπὸ παντὸς πονηροῦ πράγματος.

CHRYSOSTOMI. A cunctis hominibus, omnique terrarum orbe contemni ac deſpici, quid tandem obfuerit, ſi is qui Angelorum dominus eſt, noſtrarum rerum laudator ac præco fuerit? Contrà, quid juverit, à terrarum & maris cunctis incolis prædicari, de noſtris laudibus Deo ſilente? Id igitur ipſi ſemper ſpectemus, ut Deus nos laudibus efferat. Quod ſi nobis obtigerit, quamvis paupertas, morbi, & univerſa quæ ſenſu hauriuntur mala in nos ſeſe effundant, cunctis ſuperiores erimus. Quandoquidem Jobus, qui reſidebat in ſtercorũ domicilio, qui ulcerum ſanie circumſeptus erat, è cujus corpore mille vermium fontes erumpebant, qui intolerabilia perferebat, qui ſputo à ſervis fœdabatur, qui ab amicis, ab inimicis, & à conjuge, inſidiis petebatur, qui egeſtate, fame, morboque inſanabili conflictabatur, fœlicitate cunctos ſuperabat. Quidni, Deo illum efferente, voceſque illas uſurpante? *homo juſtus, irreprehenſibilis, verus, pius.* Quomodo enim, univerſitatis Deo teſtimonium ipſi præbente, quibus dicit, *irreprehenſibilis, homo verus*, alios omnes mortales non longè antegreſſus fuerit, virtutem incomparabilem poſſidens, & ſine reprehenſione jura quæ hominibus ſervanda ſunt, inviolata cuſtodiens, ac pietatem ergà Deum

ΧΡΥΣΟΣΤ. * Τί βλάβος ἀνθρώπων καταφρονουμένων, καὶ τῆς οἰκουμένης ἁπάσης, ὅταν ὁ τῶν ἀγγέλων δεσπότης ἐπαινῇ καὶ ἀναχηρύττῃ; ὡσαύτως οὖν μὴ ὑλογουμένων αὐτὸν, καὶ ἅπαντες ἐπαινῶσιν οἱ γῆν καὶ θάλασσαν οἰκοῦντες, οὐδὲν ὄφελος. τοῦτο τοίνυν πάντα χρὴ σκοπεῖν, ὅπως αὐτὸς ἡμᾶς ἀναχηρύξῃ· κἂν τοῦτο ᾖ, πάντων ἐσμὲν ὑψηλότεροι, κἂν ἐν πενίᾳ, καὶ ἐν νόσῳ, κἂν ἐν τοῖς ἀφάτοις ἄλλοις κακοῖς. ἐπεὶ καὶ ὁ μακάριος Ἰὼβ ἐν κοπρίᾳ καθήμενος, καὶ ᾧ ἰχῶρες τῶν τραυμάτων κεκυκλωμένος, καὶ μυριάδας βρύων πηγὰς σκωλήκων, καὶ τὰ δυνήκεστα πάσχων κακὰ, παρὰ οἰκετῶν ἐμπτυόμενος, παρὰ φίλων, παρὰ ἐχθρῶν, παρὰ γυναικὸς ὑποβαλλόμενος, εἰς πενίαν, εἰς λιμὸν, εἰς ἀρρωστίαν τὸ ἀνήκεστον ἐκείνων κατενεχθεὶς, πάντων μακαριώτερος ἦν. Πῶς ὅπως αὐτὸν ὁ Θεὸς βυλόγα, λέγων, ἄνθρωπος δίκαιος, ἄμεμπτος, ἀληθινὸς, θεοσεβής. πῶς γὰρ ἂν φαῦλόν τινα ἀπολωλότα τοῦ ὅτι γῆς ἐτύγχανε, τοῦ Θεοῦ τῶν ὅλων αὐτῷ μαρτυροῦντος, ἐν ᾧ λέγει, ἄμεμπτος, ἄνθρωπος ἀληθινὸς, ἀσύγκριτόν τινα τὸν ἀρετὴν ἔχων, πάντες πρὸς ἀνθρώπους δίκαια φυλάττων ἀμέμπτως, τῶν τε πρὸς τὸν Θεὸν εὐσέβειαν ἀκριβῶς μετιών. καὶ ὅτι τὰ κατ' αὐτὸν

* Ἴσ. τῆς Σλάβ.

αὐτὸν σκοπῶν ὁ διάβολος, ἃ μικρὸν ὃ ἐπὶ αὐτῷ ἐκέκτητο θαῦμα· τί δὲ δήποτε τῶν ἐγκωμίων ἐνταῦθα τὴν τάξιν ἀμείβει, ἴσως μὲν ἀδιαφόρως τοῦτο ποιεῖ, παρὰ δὲ, καὶ κατὰ τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων καὶ τὴν ἁρμονίαν, τὸ ἔπαινον διατίθησι. πρῶτον μὲν γὰρ, ἀληθινὸς πᾶς ἄνθρωπος, κατὰ τὴν δημιουργίας λόγον· εἶτα ἄτοπος ἀμεμπτος, κατὰ τὴν πολιτείας ἔθος· ἐνταῦθα δὲ, διὰ τὸν πρὸς τὸν διάβολον μάχιμον, ὃ ἀμεμπτον, τοῦ ἀληθινοῦ προτάσσει. ἀρετὴ γὰρ οἵδε πολεμεῖν τῇ κακίᾳ, καὶ ὃ δίκαιον ἔχει, βέλος ὀξύτατον κατὰ τοῦ βασκάνου· εἶθ' ἅτα καὶ ὃ ἀληθινὸν ὑποστρωννύει τῷ ἀμέμπτῳ, ἵνα καὶ τὴν φύσιν συνομολογουμένην δείξῃ τῷ ἔργῳ, καὶ προαίρεσιν κοσμοῦσαν τῆς φύσεως τὸ εὐγενές.

Ἀπεκρίθη δὲ ὁ διάβολος, καὶ εἶπεν ἐναντίον κυρίου.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Τοῦτο εἰς τὸ ἀναιδὲς τοῦ διαβόλου λαμβάνεται· ὃ γὰρ, ἐναντίον τοῦ κυρίου, εἶπεν, ἵνα δείξῃ τὸ ἀναιδὲς γνώμης, τὴν ἀντιπροσβολὴν ἀεὶ τοῖς τῷ Θεῷ δοκοῦσι, ἐπιτιθάζουσαν· ὁ μὲν γὰρ Θεὸς ἐμαρτύρει τῷ δικαίῳ, ὁ δὲ συκοφαντεῖ αὐτὸν, ὡς οὐ κατ' ἀρετὴν, ἀλλὰ κατ' ἐμπορείαν, εὐσεβοῦντα· καί φησι, μὴ δωρεὰν Ἰὼβ σέβεται τὸν κύριον; οὕτως διαβόλου τὰ ῥήματα, οὐκ ἀρετὴν, φησὶν, ἀλλ' ἀντιμισθίαν τῶν εἰς αὐτὸν εὐεργεσιῶν, ἀπονέμει σοι τὸ σέβας· μισθωτός ἐστιν, οὐκ ἀληθινός. ἐκεῖνος δωρεὰν σέβεται, ὁ μήτε διὰ κολάσεις, μήτε δι' ἐπαγγελίας δουλεύων Θεῷ. ὅρα δὲ πονηρεύεται, ὅπου τῶν εἰρημένων ἐπιλαβέσθαι οὐκ εἶχε, τὴν γνώμην διαβάλλει, καὶ οὐκ ἐπιλαμβάνεται τῶν φανερῶν, ἀλλὰ τῶν ἀφανῶν.

ΔΙΔΥΜΟΥ· Ἴδιον δὲ τῶν πρὸς ἀρετὴν ἀπεχθανομένων, τὸ μὴ λογίζεσθαι γνήσια τὰ καλὰ τῶν πέλας, ἀλλὰ διαβάλλοντας λέγειν, ὡς ὅδε τις δίκαιός ἐστι, δι' ἀδυναμίαν τοῦ ἀδικεῖν· ὅδε τις

studiosè colens. Quæ quidem diabolus conspicatus, non mediocriter admiratus est. Verùm cur laudationis est, hoc loco, ordo commutatus? fortè indifferenter & sine discrimine hoc factum est, vel pro rerum ipsarum naturâ atque harmoniâ laus instituta est. Primùm enim, omnis homo verus est, idque ex opificii ratione: deinde sine reprehensione est & sine querelâ, ex vitæ consuetudine atque instituto. Sed hoc loco, propter conflictum cum diabolo, irreprehensibile, vero, præponit. Virtus enim cum vitio pugnare solita est, morumque æquitas acutissimum est adversus invidum jaculum. Ad irreprehensibilem autem, attexit verum, ut naturæ & moris consspirationem ostendat, atque electione, naturæ cohonestet nobilitatem.

Respondit autem diabolus, & dixit coram Domino.

OLYMPIODORI. Hæc diaboli impudentiam pervellunt: illud enim, *coram Domino dixit*, mentis illius impudentiam, iis quæ probantur Deo, usque adversantis, prorsus ostendit. Deus enim justo virtutis testimonium dabat: hic contrà criminatur, quòd non ex virtute, sed nundinatione, pietatem præ se ferret: *An gratis*, inquit, *Job colit Deum?* Verba profectò diaboli, non virtutem, inquit, tibi reddit, cùm te pietate colit, verùm acceptorum beneficiorum mercedem persolvit. Mercenarius est, non verus. Ille gratuitò erga Deum pius est, qui nec ob supplicia, nec ob promissa illi servit. Animadverte etiam improbitatem, cùm ea quæ dicta erant, remordere non posset, animi sententiam calumniatur, & omissis eis quæ aperta & manifesta erant, occulta corripit.

DIDYMI. Proprium eorum est, qui virtuti sunt infensiores, cæterorum bona minimè vera esse existimare, sed potiùs per calumniam dicere, hic quidem ob ereptam sibi nocendi potestatem, justus est: ille verò frugi

frugi ac temperans, propter ſtoliditatem: ille alter, pecuniis opibuſque caret, quia iis parandis haud eſt idoneus. Denique, nemo improbus cujuſquam virtutem, ut legitimam ſolidamque admittit.

σώφρων, διὰ τ̃ καλυμμένην ἠλιθιότητα· ὁ δ̀, χρήματα κ̀ ποιεισμοὺς οὐκ ἔχει, διὰ τ̀ τοὺς ταῦτα ἀνεπιτήδειον· κ̀ ὅλως, οὐδεὶς φαῦλος ἀποδέχεταί τινος ἀρετὴν, ὡς γνησίαν.

BASILII. Solerti autem ac vafro ingenio præditi ſunt hi, torquendo voces in pejus, ad contemnenda ea quæ laudem merentur, & virtutem, propter vicinam malitiam, calumniandam. Ita audaci, nomen fortis imponunt; ei qui ſtupore quodam ſenſus oppreſſus eſt, temperantis; juſto, crudelis; aſtuto, prudentis: magnificum etiam, quaſi ſordidis vilibuſque operibus occupatum, inſectantur; atque eum qui liberalis eſt, ut prodigum; & qui rem curat familiarem, ut parcum exagitant: & omnino nulla eſt virtutis ſpecies, quæ nomine à contrario vitio mutuato, ab illis non indigitetur. Hujus improbitatis architectus diabolus, talia de Jobo mente concipiens, manifeſtavit ei, qui ſecreta novit, dicens, quòd propter externa bona Job juſtus eſſet, unde ſubjungit:

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ. Δῆνοὶ δ̀ ἅ-τοι, ταῖς εἰς τὸ χεῖρον μεταθέσεσι, τὸ ἐπαινετὸν διαβύσσουσι, κ̀ ἐκ τῆς γείτονος κακίας, τῇ ἀρετῇ διαβάλλουσι. θρασεῖ μ̀ γὰρ λέγουσι, τὸν ἀνδρεῖον· ἀνυπόζυγον δ̀, τὸν σώφρονα· τὸν δίκαιον, ἀπλοῦν· κακόπραγον, τ̀ φρόνιμον· κ̀ τ̀ μεγαλοπρεπῆ μ̀, ὡς βάναυσον διαβάλλουσι· τὸν ἐλεύθερον δ̀, ὡς ἄσωτον· κ̀ τ̀ οἰκονομικὸν πάλιν, ὡς φιλάργυρον· κ̀ ὅλως πάντα τὰ τ̃ ἀρετῆς εἴδη, οὐκ ἀπορῇ π̃ρ̀ αὐτοῖς ὀνόματος, ἐκ τ̃ ἀντικειμένης κακίας μετενεχθέντος. Τούτης ἀρχηγὸς ὢν τ̃ κακίας ὁ διάβολος, τοιαῦτα ἐννοῶν περὶ τ̃ Ἰώβ, ἐφανέρωσε αὐτὰ τῷ τὰ κρυπτὰ ἐπισταμένῳ, λέγων, ὡς διὰ τὰ ἐκτὸς ἀγαθὰ δίκαιός ἐστιν Ἰώβ· ὅθεν ἐπάγει,

Nonne tu muniſti ea, quæ extra ipſum, & quæ intra domum ejus, & quæ extra ex omnibus quæ ſunt in circuitu ejus?

Οὐ σὺ περιέφραξας αὐτ̃ τὰ ἔξω, κ̀ τὰ ἔσω τ̃ οἰκίας αὐτ̃, κ̀ πάντων τῶν ὄντων αὐτ̃ κύκλῳ;

NICET. Ex ſuppoſitione dicit, quemadmodum adverſarius Jobo inſidias ſtruxerit: dicebat verò, ſi præſidio quo munitus eſt, ſpoliatus fuerit, facilè illũ ſupplantabo. Deus autẽ ad hominis gloriã illuſtrandam, atq; ad diaboli ignominiam, certamen conceſſit. Ad hunc ſcopum hiſtoriæ ſcriptor collineans, perſonarum inductione totius rei argumentum pertractat: nec enim ad perſuaſionem par momentum habet, ſi quid ſimpliciùs enuntietur, & ad illud ipſum, formata & ſcripta diligentiùs adhibeatur oratio, ita ut ſimpliciſſimus quiſque narratione allicíatur.

ΝΙΚΗΤΑ. Καθ' ὑπόθεσίν, φησιν, ὡς ἐπεβούλευσεν ὁ ἐχθρὸς τῷ Ἰώβ· ἔλεγε δ̀, εἰ γυμνωθείη τ̃ς φρουρούσης αὐτὸν δυνάμεως, * καθοσκελίσαι τ̃τον· Θεὸς δ̀, εἰς δόξαν τ̃ ἀνθρώπου, κ̀ αἰσχύνην τ̃ διαβόλου, συνεχώρησε τὸν ἀγῶνα. τ̃τον οὖν θέμενος τ̀ σκοπὸν, ὁ ἱστοριογράφος δραματουργῇ τῇ ὑποθέσει· ὡς γὰρ ἔστιν ἴσον εἰς τὸ πεῖσαι, τὸ ἁπλῶς ἀποφήνασθαι, κ̀ τὸ τυπῶσαι, κ̀ διαγράψαι τ̀ λόγον, ὥστε κ̀ τ̀ ἀφελέστερον προσαγάγεσθαι τῷ διηγήματι.

* ἴσ. καθοσκελίσαι αὐτόν.

POLYCHRONII. Admiratur ſceleſtus diabolus juſtum ad ſummam perductum virtutem; cauſam autem tantæ erga Deum pietatis, bonorum affluentiam eſſe

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Θαυμάζει μ̀ τ̀ δίκαιον ὁ πονηρὸς, ὡς εἰς ἄκρον ἀρετῆς ἐληλακότα· ὑπόθεσιν δ̀ τ̀ τοσαύτης εὐσεβείας ᾤετο τὴν περιουσίαν

των

των πλὴ πρείσσονα, ὁπ ἄλλοθεν αὐτῷ ταύτην, ἢ παρὰ Θεοῦ προσοῦσαν εἰδώς. ὅθεν καὶ βύγνώμονα πρὸς τὴν εὐεργέτην ἠγεῖτο γίνεσθαι, ἀμοιβὴν αὐτῷ πληρωῦντα τὴν εὐσέβειαν.

suspicabatur, cùm sciret eam non aliunde, quàm à Deo ipsi concessam fuisse. Unde & gratum illum erga benefactorem suum exstitisse arbitrabatur, & remunerationis loco pietatem coluisse.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Τῶν ἀμοιβῶν ἤδη, φησὶ, τυγχάνῃ, πάντα τὰ αὐτῷ ἀβλαβῆ διαφυλάττῃς, εἰρήνης ἀπολαύῃ βαθείας, ὁπ ἐμφύλιος, ὁπ ἔξωθεν ὁ πόλεμος, ἔχῃ μισθὸν τὴν τῶν πρόντων εὐπραγίαν, ἔχῃ πλὴ θεραπείαν τοῦ πλούτου, καὶ αὐτόθεν ὑποκρίνεσθαι τὴν εὐσέβειαν· πάντοθεν αὐτῷ τὴν ἀπάθειαν περιγραπτέον, καθάπερ τινὰ πρείττονα ὀχυρὸν πρεφράττων, καὶ κινδύνων ἐλευθεραῖν· ὅρα δ᾽, πῶς δείκνυσιν ὁ διάβολος, ὡς πολλάκις ἐπεχείρησε λυμήνασθαι τὸν Ἰώβ. ἢ σὺ γάρ, φησὶ, πρεφράξας τὰ ἔξω αὐτοῦ, καὶ τὰ ἔσω; ἵνα εἴπῃ, τὰ κατ᾽ ἀγρούς, καὶ τὴν βοσκημάτων εὐπραγίαν. πόθεν δ᾽ οἶδας ὅπι πέφραχται, ὦ πονηρέ; δῆλον ὅπι πολλάκις βουλόμενος ταῦτα ποιῆσαι, ἀ ὕστερον λαβὼν ἐξουσίαν πεποίηκας, ἔγνως ὃτι τοῦ κεκωλύσθαι, ὅπι πάντα πρεπεφραγμένα ἰδῶν, καὶ διὰ τοῦτο λέγεις, ὅπι σὺ πρεφράξας τὰ αὐτοῦ κύκλῳ. πάντα γὰρ, ἐφ᾽ ὅσον ὁ δίδωσι τοῦ διαβόλου, θεὸς πρεφράττει.

Opera autem manuum ejus benedixisti.

Τὰ δὲ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτοῦ εὐλόγησας.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Τουτέστι, πλήθυε αὐτοῦ τὰ γεώργια, ὁ γῆς αὐτῷ ἀφθόνως τοὺς καρποὺς παρεχομένης, βαθεῖα μὲν πρασσούσης τὰ λήϊα, πολλὰ δὲ φαινούσης τοῦ βότρυος ὑπὸ κλημάτων, βρύουσάν τε τῷ καρπῷ τὴν ἐλαίαν παρεχομένης, καὶ πᾶσαν ἐπαγγελλομένης τὴν ἐξ ἀκροδρύων τρυφήν. τοιαῦτα, δέσποτα, πρὸς σοῦ, γῆς εὐπορούσης, ἀέρων εὐκρατοῦσι κατασκευῆς, σπερμάτων ἀφθονίαν, βοῶν συνεργείαν, τὰ δῶρα, οἷς γεωργία πέφυκεν εὐθηνεῖσθαι.

POLYCHRONII. Hoc est, fundus ei abunde omnia suppeditabat, copiosos fructus terrâ progignente, innumeras fruges portendente, racemos uberes in palmitibus ostendente, exuberantis oleæ fructum præbente, & delicias omnes, quæ ex arborum fructibus percipiuntur, pollicente. Nempe à te istæc, Domine, proficiscuntur, soli fertilitas & commoditas, cœli temperies, sementis exaggerata copia, boum opera, cæteráque omnia, quibus ager cultus exuberare solet.

Et

Et pecora ejus multa fecisti super terram.

CHRYSOSTOMI. Vides Jobo divitias Deum elargitum esse, vides non contra jus illas fuisse adeptum, *Tu*, inquit, *convallâsti, tu benedixisti, tu bona ejus amplificâsti.* Quantopere Jobo laborandum erat, non malis artibus partas sibi esse divitias, siquidem id hominibus voluisset persuadere? Ecce diabolus, quamvis insscius, testimonium hoc illi præbuit.

Καὶ τὰ κτλύη αὐτῦ πολλὰ ἐποίησας ὅπὶ τ γῆς.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Ορᾷς τ πλοῦτον ὡς ἀπὸ τῦ Θεοῦ δεδομψόν, ὁρᾷς ὅτι οὐκ ἐξ ἀδικίας· σὺ γάρ, φησι, παρείφερξας, σὺ ἐυλόγησας, σὺ πολλὰ τὰ αὐτῦ ἐποίησας· πόσα ἔδει καμψν τ Ιώβ, ὥστε πεῖσαι τὸς ἀνθρώπυς, ὅτι οὐκ ἐξ ἀδικίας ἦν ὁ πλοῦτος; ἰδὺ ὁ διάβολος αὐτῷ τῦτο ἐμαρτύρησε, κἂν οὐκ οἶδεν.

Sed mitte manum tuam, & tange omnia quæ habet, si non in faciem tibi benedixerit.

Αλλὰ ἀπόστειλον τ χεῖρά σου, καὶ ἅψαι πάντων ὧν ἔχει, ἢ μλὼ εἰς πρόσωπόν σε ἐυλογήσει.

DIDYMI. Sciendum est, manum Dei esse multiplicem, quædam enim est vindex, & ultionis administra potestas, quæ vas iræ dicitur, de quâ scriptum est, *Manus* Ps. 43. 2. *tua gentes disperdidit.* Alia verò, potestas ejus est, quæ munit & protegit, ad quam illud pertinet, *Formâsti me, & posuisti super* Ps. 138. 5. *me manum tuam.* Igitur hoc loco; *mitte manum tuam*, pro illo est, malè illum accipe, & afflige. *Tange* autem, pro manus injice, positum est: illum, inquam, attere; huic simile illud est, *Nolite tange-* Ps. 139. 5. *re Christos meos.* Neque enim simpliciter omnem tactum inhibet, sed eum qui cum audaciâ Sanctis injuriam infert: At vide, quàm veteratoriè, quámque simulatè! non dicit, mihi permitte, sed tu facito: imbecillitatis enim suæ probè sibi conscius est, sed tamen insanit, estque arrogans & contumax, quod extremæ est dementiæ. Tu verò mihi aliam attende improbitatem, ac diabolicam cæcitatem, quòd ei, qui solus bonus est, ut malè ageret, persuadere voluerit. Non sufficit autem nimiæ ejus crudelitati, partem aliquam fortunarum ejus perdere, aut quosdam è liberis interimere, sed simul & subitò bonis omnibus eum exuere vult. Quare non ex parte, sed omninò virum justum

ΔΙΔΥΜΟΥ. Χρεὰ Θεῦ διαφόρως ἐκλαμβάνειν, ἢ τὴν κολαστικὴν, καὶ εἰς τῦτο ὑπηρετικὴν δύναμιν, ἥτις καὶ σκεῦος ὀργῆς λέγεται, ἧ ὃ, ἡ χερ σε ἔθνη ἐξωλόθρευσεν· ἢ τὴν φρυρητικὴν, καὶ σκεπαστικὴν δύναμιν, ὡς ὃ, ἔπλασάς με, καὶ ἔθηκας ἐπ' ἐμὲ τὴν χεῖρά σε· ἐνταῦθα τοίνυν, ὃ, ἀπόστειλον τὴν χεῖρά σε, ἀντὶ τῦ, πληκτικῶς αὐτῦ προσδραξαι, εἰρηται· ὃ δ', ἅψαι αὐτῦ, ἀντὶ τῦ, καθάψαι, ἐπάγαγε θλιβερά. ἔχομεν δ καὶ τῦτο παράδειγμα, ὃ, μὴ ἅψησθε τῶν χριστῶν μυ. ὁ γὰρ τὴν ἁπλὴν ἀφὴν ἀπαγορεύει, ἀλλὰ τὴν μετὰ τῶν ἁγίων τόλμην ὅτι κακόν. ὅρα δ ὅπως πανῦργος, καὶ μὴ ὑποκείσεως, ὃ λέγει, ὅτι ὁπότρεψόν μοι, ἀλλὰ σὺ ποίησον· σαφῶς γὰρ τὴν ἑαυτῦ ἀσθένειαν, καὶ ὅμως μένει καὶ ἀλαζονεύεται, ὅπερ τ ἐσχάτης ἀνοίας ὄντι. σὺ δέ μοι θεώρει καὶ ἑτέραν κακίαν, καὶ τυφλότητα διαβολικὴν, ὅτι τ μόνον ἀγαθὸν πεῖσαι ἐθέλει κακοποιῆσαι· καὶ πολλῷ δ λίαν ὠμότητα, οὐκ ἀρκέσαι μέρος αὐτῦ τ ὑσίας ἀπολέσαι, ἢ τίνας τῶν παίδων, ἀλλ' ἀθρόον αὐτὸν πόνων ἔρημον καταστῆσαι βύλεται· διὰ δ μερικῶς, ἀλλὰ καθολικῶς ἐξαιτῆσαι τ δίκαιον, λέγων, ἅψαι πάντων

ὧν

ὧν ἔχει, γύμνωσον αὐτὸν πάσης ἀνθρωπίνης ἐλπίδος, ἕστω θλίψεων καὶ θρήνων εἰκὼν ἀπαράβλητος· τότε γὰρ, καὶ τὸ βύχάριστον καὶ τὸ βύγνωμον θαυμαζήσεται, πρὸς μεταβολαῖς μηδαμῶς ἐλεγχόμενον· Εἰ δὲ οὐκ εἰς πρόσωπόν σε βλογήσει, τουτέστιν, ἐὰν μὴ τότε σε φανερῶς βλασφημήσῃ, καὶ ἀναιδὲς σε θρασυνόμενος ἀκοντίσῃ τῇ γλώσσῃ, ἅτε τὴν συμφορὰν μὴ βαστάζων τὸ μέγεθος.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Τοῦτο γάρ ἐστι, τὸ, εἰς πρόσωπον, φανερῶς, ἀναισχύντως, καὶ ἀπροσκέλλόμενος.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ· Εὐφήμως ἡ γραφὴ, τὸ, βλογήσῃ, ἀντὶ τοῦ, βλασφημήσῃ, χρῆται· ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῆς βασιλείας γέγραπται περὶ τοῦ Ναβουθαὶ, βλόγησε Θεὸν καὶ βασιλέα.

ΔΙΔΥΜΟΥ. Κατὰ τοῦτο τοίνυν, ἀντὶ τοῦ καταράσεται, καὶ βλασφημήσῃ σε, ὁ διάβολος εἶπε, τῷ βύφημοτέρῳ χρησάμενος ὀνόματι, ὅπως μὴ πρὸς θεὸν τὴν τραχυτέραν προενέγκηται λέξιν, μηδὲ ἐρῇ, ὅτι ὀξ ἀναιδείας δὲ σοι ἔσται, τῷ θεῷ.

postulat ad ruinam, cum ait, *Tange omnia quæ habet*, spe omni humanâ illum nudato, acerbitatum ac dolorum sit exemplar singulare, tunc enim illius grati animi significatio admirationi erit, cùm temporum rerumque inclinationibus haudquaquam coargui potuerit. *Si non in faciem tibi benedixerit*; id est, si non te maledictis palam tunc incesserit, & audaciâ contra te elatus linguam exacuerit, quippe cùm calamitatis magnitudinem ferre non queat.

CHRYSOSTOMI. Hoc enim est, *in faciem*, palàm, impudenter, nihil reveritus.

OLYMPIODORI. Scriptura autem pro, *blasphemabit*, honesto usa vocabulo, dixit, *benedicet*; sicut & in Regnorum libris de Nabutho scriptum est, *benedixit Deum & Regem*. Reg. 3. 20. 13

DIDYMI. Hoc igitur loco, pro diris imprecationibus te devovebit, & maledictis prosequetur, diabolus, speciosius vocabulum usurpans, *benedicet*, dixit, ne vocem asperiorem proferret, & Deo diceret, quòd Jobus ipsi aduersari vellet.

Τότε εἶπεν ὁ κύριος τῷ διαβόλῳ, ἰδοὺ πάντα ὅσα ἔχει δίδωμι ἐν τῇ χειρί σου, ἀλλὰ αὐτοῦ μὴ ἅψῃ.

Tunc dixit Dominus diabolo, ecce omnia quæcunque sunt ei, do in manum tuam, sed eum ne tetigeris.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ, καὶ ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Ὁ μὲν διάβολος οὐκ εἰδὼς τὸ μέλλον, οὐδὲ ἐμβαλεῖν καρδίαις, μᾶλλον ἐπαγγέλλεται τῷ πατρὶ τὸ δίκαιον. Εἰ γὰρ, φησιν, ἐπιτρέψει μοι ὁ Θεὸς ἅψασθαι τῶν αὐτῷ προσόντων, καὶ γυμνῶσαι τὸν προσόντος πλούτου τε καὶ δόξης, προκαλούμενος αὐτὸν βλάσφημα ῥήματα φθέγξασθαι. ὁ δὲ Θεὸς * προγνώστης ὤν, οἶδεν ὡς νικήσει ὁ ἀθλητής. ὅθεν καὶ συνεχώρησε τῷ διαβόλῳ τὰ κατὰ γνώμην προάξαι πρὸς τὸ δίκαιον, μόνον εἴρξας αὐτὸν τοῦ κατὰ τοῦ σώματος βλάβης.

* ἰσ. τῶν μέλλοντος.

OLYMPIODORI & POLYCHRONII. Cùm futuri ignarus sit diabolus, neque in hominum corda insinuare sese penitùs possit, frustra sibi justi cladem pollicetur: quandoquidem dicat, si Deus mihi potestatem in ejus facultates concesserit, & rerum copiâ ac gloriâ quâ fruitur spoliare permiserit, ut blasphema verba proferat, facilè incitabo. Deus autem qui futura longè ante novit, de athletæ sui victoriâ non dubitavit, unde & diabolo, pro suâ libidine contra justum facere, veniam concessit, modò corpori parceret, nec injuriam ullam ei inferret.

CHRY-

CHRYSOSTOMI. Ita mei, inquit, athletæ virtuti confido, ut, quamvis ipse dixeris, *Mitte manum tuam*, contrà ego dicam, *In manum tuam do omnia quæcunque sunt illi*; In manu tuâ, scelestâ, & insatiabili. Quid ais? quid post testimonium à te dictum, novâ opus est exploratione? Verùm ut diaboli os, inquit, obstruatur, ut justus fiat insignior, ut posteris, patientiæ & ærumnæ medicamenta, relinquamus.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Οὕτω γάρ, φησι, θαῤῥῶ τῇ ἐμῷ ἀθλητῇ, ὅτι σὺ εἶπας, ἀπόστειλον τὴν χεῖρά σου, ἐγὼ δὲ λέγω, ὅτι ἐν τῇ χειρί σου δίδωμι πάντα ὅσα ἐστὶν αὐτῷ, τῇ χειρί σου, τῇ μιαρᾷ, τῇ ἀχορέστῳ· τί φῂς; τίς χρεία μετὰ τὴν σὴν μαρτυρίαν, ἑτέρας βασάνου; ἵν' ἐπισομισθῇ, φησὶν, ὁ διάβολος, ἵνα λαμπροτέρα φανῇ ὁ δίκαιος, ἵνα τοῖς μετὰ ταῦτα, καὶ ὑπομονῆς καὶ θλίψεως φάρμακα, καταλίπωμεν.

OLYMPIOD. Ac vide, nec dicente scelesto, veniam mihi concede, magnus agonotheta, cui sui erat virtus athletæ perspecta, eidem adversario eum condonat, ut illo ipso, utcunq; collibitum fuerit, utatur. Sed quoniam humani generis hostis, furorem nunquam expleri posse intelligebat, ejus libidinẽ infinitã certis finibus circũscribit: rebus, inquit, illius tuâ voluntate & arbitratu utere, ipsum verò ne attigeris.

ΟΛΥΜΠΙΟΔΩΡΟΥ. Ὅρα δὲ, ὅτι τὸ πονηρὸν μὴ εἰρηκότος, ὑπέρεθόν μοι, ὁ μέγας ἀγωνοθέτης τὴν ἀνδρείαν ὑπισάμενος τοῦ ἀκείου ἀθλητοῦ, αὐτῷ τῷ διαπαίζῳ δίδωσιν αὐτὸν ἐκδοῦναι, χρῆσθαι ὡς βούλεται. εἰδὼς δὲ τοῦ μισανθρώπου τὸν ἀχόρεστον θυμὸν, μέτρῳ περιορίζει τὸ ἄδεισον αὐτοῦ τῆς ὑπομονῆς. τοῖς μὲν γὰρ αὐτοῦ, φησὶν, ὡς βούλει χέρσου, αὐτοῦ δὲ μὴ ἅψῃ.

A POLINARII. Hîc innuitur, noluïsse diabolum, ut in Jobi tantùm filiis vulneris acerbitas hæreret, sed etiam ut ad ipsum justum permanaret: sed quod cupiebat, non est ausus, nisi permittente Deo. Ex quo intelligimus, nullam esse diabolo adversùs nos potestatem, nisi ex occultis quibusdam providentiæ rationibus, quibus nostra gubernat Deus, permittatur.

ΑΠΟΛΙΝΑΡΙΟΥ. Ἐνταῦθα αἰνίττεται, ὅτι οὐκ ἐβούλετο ὁ διάβολος μέχρι τῶν παίδων ἥκειν τὴν πληγὴν, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ ἅψασθαι τοῦ δικαίου. ἀλλὰ μὴν ἐτόλμα, ἀλλ' ἦν συγχωρηθεὶς τοῦ Θεοῦ. δείκνυται οὖν καὶ ἐνταῦθα, ὅτι ἀδεμίαν ἔχει καθ' ἡμῶν ἐξουσίαν ὁ διάβολος, εἰ μὴ ἄνωθεν θεοῦ συγχωρηθῇ, κατὰ καιρὸν ἡμᾶς ἀσκοῦσης οἰκονομίας.

DIDYMI. Illud enim, *Ecce in manum tuam do omnia*, prorsus persuadet, sine Dei permissu à diabolo tentari neminem: ut autem sciamus, ipsi etiam permissioni statui modum, addit, *Sed eum ne attigeris*. Unde planum est, non fato, vel casu, sed divinâ permissione, calamitates accidere.

ΔΙΔΥΜ. Τὸ γὰρ, ἰδοὺ δέδωκα πάντα ἐν τῇ χειρί σου, πεῖσαι ἱκανόν ἐστι, τοῦ μὴ χωρὶς θείας συγχωρήσεως ἐπιπίπτειν τινὰ πειρασμοῖς. ἵνα δὲ φανερὸν ᾖ ὅτι μέτρῳ καὶ τῇ συγχωρήσει ποιεῖται, ὑπαφέρει, ἀλλ' αὐτοῦ μὴ ἅψῃ. ὅθεν δῆλον, ὅτι, ὅτε εἰμαρμένη, αἱ πειρασίαι συμβαίνουσιν, οὐκ ἐκ ταυτομάτου, ἀλλ' ἐκ θεοῦ συγχωρήσεως.

OLYMPIODORI. Attende ejus, qui certamini præest, sapientiam. Nam primùm in externis, & in quibus minùs erat periculi, athletam ipsum exerceri sinit, sed ubi victorem eum declaravit, tunc adversùs corpus certamen proponit: interea tamen calamitatem juxta vires metitur,

ΟΛΥΜΠΙΟΔΩΡΟΥ. Ὅρα δὲ σοφίαν ἀγωνοθέτου. πρῶτον * ἐκτὸς τῶν. τὸν ἀθλητὴν ἐν τοῖς ἔξωθεν, καὶ ἀκινδυνοτέροις ἀγωνίζεσθαι, εἶτα νικηφόρον δείξας, τότε παρίστησι καὶ τὸν πρὸς τὰς σάρκας ἀγῶνα· πέως γοῦν μετρεῖ τὴν συμφορὰν, καὶ μύσων μὴ αὐτὸν

αὐτὸν ἀσφαλῶς κελεύει, τὰ δὲ περὶ αὐτὸν ἐκδίδωσι· τί γὰρ ἂν ἐνθένδε πάθοι φιλόσοφος ἀνὴρ, ὁ μὴ ὑμᾶν ἐγνωκὼς τὰ φθορᾶς καὶ γέλωτος ἀνάθεμα;

cumq; bono animo esse jubet, quæ autem illius sunt, adversario tradit. Quid enim mali hinc capiat vir ad veram philosophiã institutus, qui nullũ iis deferre solet honorem, quæ corruptioni & risui obnoxia sunt?

Καὶ ἐξῆλθεν ὁ διάβολος ἀπὸ τοῦ κυρίου.

Et egressus est diabolus à Domino.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Καίτοιγε οὐκ ἔστι τόπος ἔξω τοῦ θεοῦ δεσποτείας, ἀλλ' ὅτως εἶπεν, ἵνα δείξῃ ὅτι τὴν ὑποψιθυρισμὸν λαβὼν ἀφ' ἑαυτοῦ συγχωρήσεως, εἴχετο λοιπὸν τοῦ ἔργου. καὶ ὅτι ἐντὸς τοῦ ἀγαθοῦ, φαῦλον οὐδὲν, οὔτε εἰπεῖν, οὔτε πρᾶξαι, δυνατὸν· ἔξω γὰρ εἰσι τοῦ ἀγαθοῦ τὰ φαῦλα. κατ' ἐμὸν τοίνυν τὸν ἐμὸν λόγον, ὃ, ἐξῆλθε ἀπὸ κυρίου, ἀντὶ τοῦ, πρὸς αὐτοῦ λαβὼν τὸ ἐνδόσιμον, ἀπῆλθε λοιπὸν ἐνεργήσων ὅσα συνεχωρήθη.

ΟLYMPIODORI. Quanquam locus est nullus à divinâ potestate & imperio seclusus, sic tamen Scriptura loquitur, ut ostendat diabolum, concessâ semel veniâ sine cunctatione opus aggredi: & quòd intra id quod bonum est, malum neque reperiatur, neque committi possit; quæ enim mala sunt, extra bonum sunt. Ergo meo quidem judicio, illud, *Egressus est à Domino*, pro eo est, impetratâ ab illo veniâ, ad illa quæ sibi permissa sunt agenda, aggressus est.

ΔΙΔΥΜΟΥ. Κατά τινας, εἰ μὴ ἔξω γέγονε τοῦ Θεοῦ ὁ διάβολος, οὐκ ἂν ἐνήργησε τὰ κατὰ τοῦ Ἰώβ. κυριολεκτεῖται δὲ ὅτι τοῦτο μᾶλλον, ἢ ὅτι τοῦ Καΐν, ὅ, ἐξῆλθεν ἀπὸ προσώπου κυρίου· ὃ δηλοῖ τὸ ἀφαίνασον τοῦ Θεοῦ τὸν αὐτόν. οὗτος γὰρ ἀεὶ τῶν ἔξω τυγχάνει, εἰ καὶ προσποιητῶς ἦλθε μετὰ τῶν προσκαιρῶν τοῦ Θεοῦ.

DIDYMI. Ex quorundam sententiâ, nisi extrà Deum fuisset diabolus, contra Jobum nihil operatus fuisset. Ac de diabolo magis propriè quàm de Caino dicitur; *Egressus est à facie Domini*, quod innuit eum visione Dei non frui: ex eorum enim numero est qui foràs excluduntur, licèt unà cum iis, qui Deo assistunt, specie quâdam venerit. Gen.4.16.

ΙΟΥΛΙΑΝΟΥ. Ὅταν μὲν οὖν εἴπῃ, ὅτι ἦλθεν ὁ διάβολος, τὴν ἐπιβούλησιν τοῦ πράγματος καὶ τὴν ἐπιχείρησιν, ἐξηγεῖται. ὅταν δὲ, ὃ, ἐξῆλθεν ἀπὸ προσώπου κυρίου, τὴν συγχώρησιν δηλοῖ τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ κατὰ τῶν δικαίου κτημάτων ἐξουσίαν· ὡς καὶ, ὃ, ἐξῆλθε δὲ Καΐν ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ, τυπτέσιν, ἔχων τὸν ὅρον τοῦ ἐπ' αὐτῷ πληντος προστάγματος. ἐντεῦθεν διδασκόμεθα, τὸν εἰς ὑποβολὴν ἀνθρώπου τραπόμενον, ἐξέρχεσθαι πρὸ τοῦ κυρίου· καθὼς καὶ περὶ τοῦ Ἰσκαριώτου εἴρηται, ὅταν τὴν προδοσίαν ἐμελέτησεν, ὅτι, ἐξῆλθεν Ἰούδας· ἦν δὲ νύξ, οὐ μόνον ἡ αἰσθητὴ, ἀλλὰ καὶ ἡ νοητὴ, τοῦ πνεύματος. νὺξ γὰρ ἦν περὶ αὐτὸν τῶν κακῶν, ἡνίκα τοῦ φωτὸς ἀνεχώρησε.

OLYMPIODORI. Quanquam locus est nullus à divinâ potestate & imperio seclusus, sic tamen Scriptura loquitur, ut ostendat diabolum, concessâ semel veniâ sine cunctatione opus aggredi: & quòd intra id quod bonum est, malum neque reperiatur, neque committi possit; quæ enim mala sunt, extra bonum sunt. Ergo meo quidem judicio, illud, *Egressus est à Domino*, pro eo est, impetratâ ab illo veniâ, ad illa quæ sibi permissa sunt agenda, aggressus est.

DIDYMI. Ex quorundam sententiâ, nisi extrà Deum fuisset diabolus, contra Jobum nihil operatus fuisset. Ac de diabolo magis propriè quàm de Caino dicitur; *Egressus est à facie Domini*, quod innuit eum visione Dei non frui: ex eorum enim numero est qui foràs excluduntur, licèt unà cum iis, qui Deo assistunt, specie quâdam venerit. Gen.4.16.

JULIANI. Cùm ergo illud dicit, *venit diabolus*, negotii occasionem, aggressionémque significat. Quando autem, *egressus est à facie domini*, permissionem divinam, & potestatem in justi possessiones concessam, exponit. Uti etiam illud, *Egressus est autem Cainus à facie Dei*; id est, mandati divini de seipso accepto præscripto. Hinc docemur à Domino egredi illum, qui ad insidias homini struendas convertitur; sicut & de Iscariotâ dictum est, cùm proditionem meditaretur; *Egressus est Judas: erat autem nox*, non tantùm quæ sensus, sed quæ mentis oculos excœcaverat; quando enim à luce recessit, malorum nocte circumfundebatur. Gen.4.16. Joh.13.30.

Et erat ſicut dies hæc.

OLYMPIODORI. Pro illo eſt, dies advênit, quâ theatrum apertum eſt, ac certamen initum, atque ad luctationem athleta deſcendit. Illud quoque conſidera, quemadmodum uno die, malorum iliadem diabolus intulerit, ut eum ad amentiam, ad indignationem, & ad congerenda in Deum maledicta incitaret. Id enim ſibi pollicebatur, cùm diceret, *Si non in faciem te benedixerit.*

CHRYSOSTOMI. Hoc igitur hiſtoriæ author, ut inſidiarum celeritatem oſtenderet, dixit; nondum enim meridies erat, cùm præliandi factum eſt initium.

DIDYMI. Conſequenter quidem diei, & liberorum conſeſſus meminit, ut hâc ratione illorum obitus, qui ſubitò unius temporis momento, ædium ruinâ extincti ſunt, fide non careret.

Καὶ ἰδοὺ ὡς ἡ ἡμέρα αὕτη.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Ἀντὶ τοῦ, ἦκέ τις ἡμέρα, ἐν ᾗ ὁ θέατρον ἠνοίχθη, καὶ ὁ ἀγὼν συνεκροτήθη, καὶ ὁ ἀθλητὴς κατέβη πρὸς τὰ παλαίσματα· καὶ ὅρα ὡς ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ πονηρὰ ὁ διάβολος ἐπήγαγε τὰ δεινά, εἰς ἔκπληξιν αὐτὸν, ἢ ἀγανάκτησιν, καὶ βλασφημίαν κινῆσαι βουλόμενος· τοῦτο γὰρ ἤλπιζε καὶ ὑποφθέγγεται ἐτύγχανε, φήσας, Εἰ μὴ εἰς πρόσωπόν σε εὐλογήσῃ.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Ἵνα τοίνυν ὁ συγγραφεὺς δείξῃ τὸ ὀξὺ τῆς ἐπιβουλῆς τοῦτό φησιν· οὔπω γὰρ μεσούσης ἡμέρας ἤρξατο τοῦ πολέμου.

ΔΙΔΥΜΟΥ. Ἀκολούθως καὶ τῆς ἡμέρας μνημονεύει, καὶ τῆς συνελεύσεως τῶν τέκνων, ἵνα οὕτω καὶ ὁ τοῦ θανάτου αὐτῶν γένηται πιστὸν, ἀθρόως ὑφ' ἕνα καιρὸν ὑπὸ τῆς πτώσεως τῆς οἰκίας ἀποθανόντων.

Et filii Jobi & filiæ ejus, bibebant vinum in domo fratris ſui ſenioris.

Καὶ οἱ υἱοὶ Ἰὼβ καὶ αἱ θυγατέρες αὐτοῦ, ἔπινον οἶνον ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῶν τοῦ πρεσβυτέρου.

POLYCHRONII. Cur convivii filiorum mentionem fecit, cùm mox de bobus abactis dicere pararet? Vel utique ut ſubitam rerum omnium jacturam, & inſperatum atque improviſum malum, unoque die cunctarum ærumnarum tragœdiam accidiſſe, indicaret; vel ut rationem exponeret, quemadmodum poteſtate acceptâ, propoſitum ſine cunctatione aggreſſus fuerit. Itaque cùm dies pugnæ & congreſsûs cum juſto inſtaret, filii quidem unà epulabantur, nullius gravioris mali territi expectatione; quod ſanè ad repentinam illorum extinctionem diabolo, qui eos omnes ſociatos invênit, cecidit perquam commodè; & militari habitu, omnem fœlicitatis materiem ejs ademit.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Τίνος ἕνεκεν τοῦ συμποσίου τῶν παίδων ἐμνημόνευσε, μέλλων τὴν τῶν βοῶν ἁρπαγὴν λέγειν; ἢ πόντως ἵνα παραστήσῃ τὴν τῶν πόνων ἀθρόαν ἀπώλειαν, καὶ τὸ ἀπροσδόκητον τοῦ κακοῦ, καὶ ὅτι ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ πάσῃ τῇ τῶν πάθους τραγῳδίαν συμβῆναι, ἢ ἵνα εἴπῃ ὅτι τῆς ἐξουσίας λαβόμενος, εἴχετο τοῦ προκειμένου. καὶ δὴ τῆς ἡμέρας ἐνεστώσης καθ' ἣν τῷ μάχῃ ἔδει συνκροτηθῆναι τῷ πρὸς τὸν δίκαιον, οἱ μὲν παῖδες ἧσθαι ἐν εὐωχίᾳ ὑπὲρ μιᾶς ἑστίας, οὐδὲν τῶν δεινῶν ἐλπίζοντες· ὅθεν καὶ ὑπόρησε τὸν ἀθρόας καθ' αὐτῶν ἀπωλείας ὁ διάβολος, ἅμα πόντας βοῶν, καὶ ἡμιόνους πολεμικῷ, τὴν * εὐποιΐας τῷ ὑποθέσιν ἀφείλετο.

* Ἴσ. εὐποτμίας, vel, εὐποσίας.

Καὶ

Καὶ ἰδὺ ἄγγελος ἦλθε πρὸς Ἰώβ, καὶ εἶπεν αὐτῷ, τὰ ζεύγη τῶν βοῶν ἠγρτεία, καὶ αἱ θήλειαι ὄνοι ἐβόσκοντο ἐχόμεναι αὐτῶν, καὶ ἐλθόντες οἱ αἰχμαλωτεύοντες ᾐχμαλώτευσαν αὐτὰς, καὶ τοὺς παῖδας ἀπέκτειναν ἐν μαχαίραις, σωθεὶς δὲ ἐγὼ μόνος, ἦλθον τοῦ ἀπαγγεῖλαί σοι.

Et ecce nuncius venit ad Jobum, & dixit ei, juga boûm arabant, & aſinæ fœminæ paſcebantur conjunctæ eis, & venientes captivantes captivârunt eas, & pueros interfecêrunt in gladiis: ſalvatus autem ego ſolus, veni ut annunciarem tibi.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Ηδυνάτο μὲν ὁ διάβολος ἐξουσίαν λαβὼν παρὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ πολεμίων διεγεῖραι ψυχὰς, καὶ πῦρ αἰθέριον καταγαγεῖν, καὶ μόνους ἀγγέλους σώζειν τῆς συμφορᾶς, καὶ πνεῦμα συγκινῆσαι εἰς τὸ τῆς οἰκίας καταπεσεῖν, τῇ ἀγγελικῇ δυνάμει χρώμενος, ἢ ἐξ ἀρχῆς εἴληφε παρὰ τοῦ δημιουργοῦ. ἠδυνάτο γὰρ, ὡς ἔφην, παρὰ Θεοῦ συγχωρούμενος· * δυνάμενος καὶ σχηματίζεσθαι, καὶ τοὺς οἰκείους δορυφόρους δαίμονας διασκευάζειν, ὡς πολεμίους φαίνεσθαι, καὶ ὡς ἀνθρώπους ἀπαγγέλλοντας τὰς συμφοράς· καὶ πυρὸς καταβολὴν ποιεῖν ἐξ ὑψηλοῦ κατερχομένου, καὶ πνοὴν ἀνέμου βιαίας φερομένης κατὰ τῆς οἰκίας· ὅπως καὶ εἰς ἄγγελον φωτὸς μεταχηματίζεται, τοιαύτῃ τινὰ φύσεως ἐξουσίαν παρὰ τοῦ δημιουργοῦ λαχών. εἴτε οὖν ὅπως, εἴτε ἐκεῖνος ἠγωνίσατο, πλὴν ὅτι πικρῶς, καὶ ἐντέχνως, καὶ κακοήθως ἐχρήσατο τοῖς παραισμασιν *. ὅρα γὰρ ἀγγελίαν διαβολικὴν κακοτέχνως, καὶ κατ' αὔξησιν προερχομένην, ἐφ' ᾧ τὸν ἀσφῆ τοῦ δικαίου καταστῆσαι ψυχήν· οὐκ εἶπεν ἁπλῶς, τὰ ζεύγη τῶν βοῶν, ἀλλὰ καὶ ἠγρτεία, αὐτὴ τοῦ, πόθεν τῶν ἐκ τῆς γῆς προϊόντων ἐργάζοντο· οὐδὲ ἁπλῶς εἶπεν, αἱ ὄνοι, ἀλλὰ αἱ θήλειαι, ἐξ ὧν ἡ ὀπτογονὴ, καὶ ἡ αὔξησις· εἶτα, εἰρηκὼς τὴν ἀφαίρεσιν τῶν ἀλόγων, ὅτε εἰς αὔξησιν τοῦ πάθους, προστίθησι, καὶ τῶν οἰκετῶν τὴν ἀναίρεσιν, τῶν ὅτι τοῖς κτήνεσι τεταγμένων.

* ἴσ. ἠδυνάτο.

ΟLYMPIODORI I. Potuit quidem diabolus, à Deo poteſtate acceptâ, & inimicorum animos irritare, & ignem è cœlo deducere, ac calamitatum ſolos nuncios ſervare, & ventum, angelicis viribus utens, quas à primo ortu à Deo acceperat, ad diſturbandas ædes impellere; potuit autem, ut dictum eſt, veniâ à Deo prîùs conceſsâ. Potuit etiam novas formas induere, & dæmonas ſatellites ſuos, falsâ quâdam effigie conformare, ut hoſtes apparerent, & quaſi homines, calamitatum nuncii eſſent: potuit etiam, ignis è cœlo ruentis, & venti violenti domum evertentis, opininem concitare; cùm *in Angelum lucis* Cor. 2. 11. 14. *transfiguretur*, talemque naturæ poteſtatem ab opifice ſortitus ſit. Sive igitur hâc, ſive illâ ratione pugnaverit, manifeſtum tamen eſt, quòd acerbè, aſtutè, & malignè luctationibus uſus fuerit: conſidera enim, quo improbo artificio diaboli nuncius proceſſerit, & progrediendo incrementum ceperit, ut Jobi animum inconcuſſum labefactaret: non enim ſimpliciter dixit, *Juga boum*, ſed addit, *arabant*, id eſt, quæſtum ex iis, quæ terra reddit, faciebant: neque ſimpliciter dixit, *aſinæ*, ſed, *aſinæ feminæ*, è quibus fœtus & propagatio. Adhæc, jumentorum amiſſione expoſitâ, ſervorum, qui armentis præpoſiti erant, cædem adjicit, ut doloris acerbitatem augeat.

* ἴσ. φανεῖν ὄζειν.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Φόνος τῇ ἀπωλείᾳ αἷμα μέμικται, ὅταν φορτικὸς

CHRYSOSTOMI. Cum rerum amiſſione cædes miſcetur, ut major hoſtium

immanitas videatur: magna fuit crudelitas & inhumanitas, ac calamitas gemina, cædes & captivitas; quinetiam superstitis salus, malorum additamentum fuit.

OLYMPIODORI. Non humanitate adversarii servatus est solus, qui hæc nunciaret, sed ut tristium rerum duntaxat nuncius existeret: fortasse etiam, non homo aliquis erat, qui nuncium perferebat, sed ipse dæmon, nunciorum personam ac formam induebat.

CHRYSOSTOMI. Vidisti, quàm celere & improvisum vulnus, quàm nova ac inusitata calamitas: is qui rebus omnibus circumfluebat, qui nihil tale fuerat antè expertus, continuò rerum omnium possessione privatur; neque enim pars una bonorum ei erepta est, alia verò, ad amissorum consolationem, relicta; solus autem nuncius, qui tragœdiam narraret, reliquus est factus.

DIDYMI. Animadversione dignum est, quemadmodum, quæ subitò contigisse nunciata sunt, ex ipsâ relatione acerbum in se contineant, & ad summam tristitiam inclinent. Verùm, etsi propter subitum casum, perturbare Jobi mentem hæc ipsa poterant, nequaquàm tamen justum permovêrunt; scriptum enim est alicubi in Psalmis de sancto, *ab auditione malâ non timebat.*

Psal. 111. 7.

POLYCHRONII. Pro eo, *venientes captivantes captivârunt*, codex hebraicus habet, *irruêrunt Sabæi*, id est, Sarraceni. Illud verò alterum, *salvatus ego solus veni nunciare tibi*, in Hebræo est, *ut nunciarem tibi, ego tantùm evasi.* Mens autem diaboli, ex iis quæ dicta sunt, manifestiùs dignoscitur: sive enim ille ipse, qui aderat, nuncii habitum ementitus fuerit; sive de servis quempiam servaverit, ad augendum dolorem, quæ acciderant crudeliter fabricâsse ostenditur.

ποιῆς τὰς πολεμίους φάγεσθαι· πολλὴ ἡ ὠμότης, καὶ ἡ ἀπανθρωπία, διπλῆ ἡ συμφορά, φόνος, καὶ αἰχμαλωσία· καὶ ἡ σωτηρία δὲ ἀδελφόντος, πρὸς θήκην τῶν κακῶν.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Σέσωσται γὰρ μόνος ὁ ἀπαγγείλας παῦτα, οὐ φιλανθρωπίᾳ τῶν πολεμίων, ἀλλ' ἵνα μείζονα τῶν συμφορῶν γένηται· ἴσως δέ, οὐκ ἄνθρωπος ἦν ὁ ἀπαγγέλλων, ἀλλ' αὐτὸς ὁ δαίμων, εἰς τοὺς ἀγγέλους ἐσχηματίζετο.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Εἶδες πόση ταχύτης τῆς πληγῆς, καινὴ καὶ ξένη ἡ συμφορά· ὁ ὢν τοσαύτης ἀφθονίας, καὶ μηδέποτε πεῖραν λαβὼν τοιούτου πένθους, ἐξαίφνης γέγονεν ἐν ἀφαιρέσει τῶν ὄντων πλούτων· οὐ γὰρ, τὰ μὲν ἀφῃρέθη, τὰ δὲ ὑπολέλειπται, πρὸς παραμυθίαν τινὰ τῶν ἀπολωλότων, ἀλλ' ἔστιν ὑπολείπεται μόνος, ὁ τῶν τραγῳδίαν ἀπαγγέλλων.

ΔΙΔΥΜΟΥ. Κατανοῆσαι δὲ ἄξιον, ὅπως τὰ τῆς ἀπαγγελίας ἀληθῶς γεγυμνάσθαι, καὶ ἐκ τῆς διηγήσεως ἔχειν τὸ βαρύ, καὶ τὸ, πρὸς λύπην ὑποβάλλουσθαι, ὀπτήρετές. ἀλλ' εἰ καὶ ἱκανὰ ἦν ταράξαι, ἀλλὰ τὸ ἀληθὲς τῆς ἀληθείας, ὅμως οὐκ ἐτάραξε τὸν δίκαιον· εἴρηται γοῦν ἐν ἑνὶ τῶν ψαλμῶν περὶ τοῦ ἀνδρὸς, ἀπὸ ἀκοῆς πονηρᾶς οὐ φοβηθήσεται.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Ἀντὶ μὲν τοῦ,, ἐλθόντες οἱ αἰχμαλωτεύσαντες, ἐπέπεσον οἱ Σαβαῖται, ἔχει τὸ ἑβραϊκὸν, εἶπον, οἱ Σαρακηνοί· τὸ δὲ, ἐσώθην ἐγὼ μόνος, καὶ ἦλθον τοῦ ἀπαγγεῖλαί σοι, ὁ ἑβραῖος, ἐσώθην, ἔχει, τοῦ ἀπαγγεῖλαί σοι, μόνον. ἐμφατικώτερον δὲ τοῦ ἑβραϊκοῦ ἡ ἑβραϊκὴ γνωρίζεται, διὰ τοῦ ῥηθέντος· εἴτε γὰρ ἐσχηματίζετο ὁ παρὼν, εἴτε ὄντως τις τῶν οἰκετῶν διεσώθη, δείκνυται πικρῶς διασκευάσας τὸ συμβαὰν, πρὸς αὔξησιν τοῦ πάθους.

Adhuc isto loquente, venit alius nuncius, & dixit ad

Ἔτι τούτου λαλοῦντος, ἦλθεν ἕτερος ἄγγελος, καὶ εἶπε πρὸς

Iob

Ιώβ, πῦρ ἔπεσεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ κατέκαυσε τὰ πρόβατα, καὶ τοὺς ποιμένας κατέφαγεν ὁμοίως, κἀγὼ σωθεὶς ἐγὼ μόνος, ἦλθον τοῦ ἀπαγγεῖλαί σοι.

Jobum, ignis cecidit de cœlo, & combuſſit oves, & paſtores devoravit ſimiliter, & ſalvatus ego ſolus, veni ut annunciarem tibi.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Ἐπειδὴ πρὸς τὸν πρώτον ἀγγελον ὁ δίκαιος οὐκ ἐπτοήθη, ἀλλὰ γενναίᾳ ψυχῇ τὸν ἀγγελίαν ἤνεγκε, καὶ τὸν πειρασμὸν τοῦ δυσμενοῦς ἀπεκρύσατο, ἄλλος ἕτερος τοῦ διαβόλου διαφόρος ἐπέστη, οὐκ ἐπὶ μὲ αὐτὸν ὡς ἀνθρώπων πολεμεῖσθαι, λέγων, διαπονήσειν ἢ κεραυνῷ βληθῆναι τὰ πρόβατα, καὶ τοὺς ποιμένας, καὶ τὸν Θεὸν αὐτῶν προδηλῶν πολέμιον γεγονέναι, τὸν ὑπ' αὐτοῦ σεβόμενον.

OLYMPIODORI. Ubi primo audito nuncio, non ſolùm juſti animus conſternatus non eſt, verùm animo forti tulit, atque imminentis adverſarii impetum propulſavit, confeſtim alius quidam diaboli ſatelles ſupervênit, non ampliùs ſibi ab hominibus bellum inferri dicens, verùm oves ac paſtores cœlitùs fulmine tactos eſſe, Deúmque ipſum, quem venerabatur, hoſtem ſibi factum eſſe ſubindicans.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Πικρότατα γὰρ ὁ διάβολος, ἐκ τοῦ ἀέρος φέρειν τὸ πῦρ, ἐμηχανήθη, ἵνα μὴ παρ' ἀνθρώπων νομίσῃ πολεμεῖσθαι μόνον, ἀλλὰ καὶ παρὰ Θεοῦ, ὃν εὐσεβῶν ἐσπούδαζε, καὶ εἰς ἀνελπιστίαν βοηθείας πέσῃ, καὶ εἰς ἀπόγνωσιν.

POLYCHRONII. Acerbiſſimè ignem de cœlo delapſum eſſe commentus eſt diabolus, ut non cum hominibus ſolùm, verùm etiam cum Deo, quem colere ſtuduit, bellum ſibi eſſe arbitraretur, eáque ratione, ſpe omni præſidii ſublatâ, in deſperationem incideret.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Μετεμελήθη ὁ πονηρὸς, ὅτι κακῶς τὰ πρῶτα ἀπήγγειλε· κακῶς, φησὶν, ἐτόξευσα, ὃ κατὰ σκόπον ἔβαλον, παρεπλανήθη ἡ * ἄτρωτος· * εἶπον, ὅτι οἱ ἄνθρωποι τὰ ζεύγη, καὶ τοὺς ὄνους ἡχμαλώτευσαν, δικαίαν λαβόντα ὁ Ἰώβ, ἄνθρωποί με ἠδίκησαν, τί τοῦτο πρὸς τὸν Θεόν; τὴν τῶν ἀνθρώπων ἀδικίαν Θεῷ ἐπιγράφω; δῆλοι οἱ ἀδικήσαντες, καὶ ἕτερος ἔστω ὁ βλασφημούμενος. ἵνα οὖν μεταγάγῃ αὐτοῦ τὴν διάνοιαν ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων εἰς Θεόν, φησι, πῦρ ἔπεσεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ· Ἀκύλας δὲ, καὶ Θεοδοτίων, πῦρ, εἶπον, θεοῦ. μὴ δυνῇ εἰπεῖν, ὅτι ἐχθροὶ ἔρριψάν σοι, ὕβρισον τὸν ἀδικήσαντα, βλασφήμησον τὸν πολεμήσαντα· διὰ τί λατρεύεις αὐτῷ; διὰ τί προσκυνεῖς τὰ ἀναλίσκοντά σου τὰ κτήματα; μὴ νόμιζε, ἀνθρωπίνας εἶναι τὰς πληγὰς

* ἴσ. ἄτρωτος κ.τ.Θ.
* ἴσ. εἰπὼν.

CHRYSOSTOMI. Pœnituit diabolum primi nuncii, quòd minùs rectè res geſtas expoſuerit: malè, inquit, jaculatus ſum, haudquaquàm collineavi, jaculum aberravit. Cùm ab hominibus, aſinas & boves abactos eſſe, dixerim, Jobus ita ſecum ratiocinari poterit; homines injuriâ me affecerunt, quid hoc ad Deum? injuriamne mihi ab hominibus illatam Deo adſcribam? alii ſunt, qui injuriam intulêrunt, & alius eſſe debet, quem blaſphemare oportet. Ut igitur ejus cogitationem ab hominibus ad Deum traduceret, ait, *ignis decidit de cœlo*: Aquila autem, & Theodotion, *ignis Dei*, dixêrunt. Hoſtes ex alto ignem dejeciſſe dicere non potes, contumeliis eum proſcinde, qui injuriâ te affecit, illique maledicito, qui bellum tibi intulit: cur illi ſervis? cur eum adoras, qui tuas opes evertit? noli putare, ab hominibus tibi infligi vulnera, cùm audis, *captivantes*: de cœlo deſuper

bellum tibi infert Deus,& hoc quidem ex eo manifestũ est, quòd ignis è cœlo demissus oves cõsumpserit. Vide,quanta diaboli sit potentia, quantáq; vis, quemadmodũ tot nationes cõcitârit, seu etiam dæmonas in hostes trãsformârit,quãtâ hæc omnia facilitate administrârit, considera. Ignẽ verò illum ne credas verũ fuisse ignem (illius enim fabricandi caret potestate)sed ignis specie,omnia comburere visus est; vel si reverà ignis exstitit, ex eo, qui in rerum naturâ reperitur, sumptũ commôvit,idque Deo permittente.

DIDYMI. Nec enim poterat diabolus ignem è cœlo deducere,verùm Dei judicio hoc factum est, ut Satanæ ostenderet, qui potestatem in Jobi facultates ei concesserat, beato viro mortalia & humana hæc cordi non esse, quantumvis multas machinas ipsi admoveret. Licet enim sanctus diligenter in veritatis dogmatibus versatus, sine Dei permissu,tentandi veniam mininè concedi, certò intelligeret; propter eos tamen qui scandalizabantur, ac si Deus ipsum hostiliter adortus fuisset, non levem ei dolorem attulit, id quod evenerat. Etenim quòd prædantes adversarii pecus abegissent, quòd pueros interfecissent, id non à Deo,sed ab hostibus hostiliter invadentibus factum esse, ij qui simpliciores erant, credere poterant :at ubi ignem è cœlo nunciatũ est à Deo delapsum esse, sanè periculũ imbecillis mentibus creabatur, ne fortè crederent nihil esse in ipsâ virtute admirabile, cùm is qui eam possideret à Deo nihilominus cruciaretur. Sed neque, cùm hoc accidisset, sanctus animo labascebat; unde ut constantem & irremissum sancti tenorem evidenter manifestaret, dictum est, quòd dum unus loqueretur, alter venerit. Ne igitur luctatori requiem ullam, & respirationem laborum largiretur, sed frequenti nuncio justũ turbaret, & ægritudinũ mole tanquã navẽ fluctuũ multitudine obrutã, succũbere cogeret, multa & acerba calamitatum tela contra ipsum jaculatur; ipse malorum opifex, ipse nuncius, ipse jumenta

ἀκούσας, αἰχμαλωτιζόντας· ἄνωθέν σοι πολεμῆ, ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ὁ θεός. καὶ δῆλον, ὥστε καὶ πῦρ κατελθὸν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, κατέφαγε τὰ πρόβατα. ὅρα πόση τοῦ διαβόλου ἡ δύναμις, πῶς ἔθνη τοσαῦτα ἐκίνησεν, εἴτε δαίμονας σχηματίσας εἰς πολεμίους, σὺ μοι τὴν βύκολίδα νόησον· μὴ νομίζων πῦρ εἶναι κατ' ἀλήθειαν. οὐ γὰρ δύναται δημιουργεῖν, ἀλλ' οὕτως ἔδειξε καταφλέξαι ἅπαντα· ἢ εἴπερ ἦν τὸ ἀληθῶς πῦρ, ἐκ τοῦ ὄντος καὶ τοῦτο κεκίνηκε, θεοῦ ἀφέντος.

ΔΙΔΥΜΟΥ. Οὐ γὰρ διάβολος ἐξουσίαν ἔχει, πῦρ ἐξ οὐρανοῦ καταγαγεῖν, ἀλλὰ θεία κρίσει τοῦτο γεγένηται, ὅπως ἐπιδείξῃ τῷ Σατανᾷ, ὁ δεδωκὼς αὐτῷ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Ἰὼβ θεὸς, ὅτι οὐδὲν μέλει τῷ μακαρίῳ τῶν ἀνθρωπίνων, κἂν πολλὰς πλέκῃ μηχανάς. καίτοιγε, εἰ καὶ τὰ δόγματα τῆς ἀληθείας ἠκριβωκὼς ὁ ἅγιος ἐγίνωσκεν, ὡς οὐκ ἄνευ Θεοῦ ἢ τῶν πειρασμῶν ἐπιδημὴ γέγονεν, ἀλλ' ἰσχυρὸν ἦν τὸ γινόμενον, μείζονα αὐτῷ φέρειν λύπην, εἰ μὴ τοὺς σκανδαλιζομένους, ὡς καὶ θεοῦ κατ' αὐτοῦ χωρούντος. τὸ γὰρ τοὺς αἰχμαλωτίζοντας ἐπελθόντας, τὰ μὲν κτήνη ἀπελάσαι, τοὺς δὲ παῖδας ἀποσφάξαι, ἠδύνατο λογίσασθαι οἱ ἁπλούστεροι, ὅτι νόμῳ πολέμου, ἀλλ' οὐκ ἀπὸ θεοῦ γέγονεν· ὅτε δὲ πῦρ ἀπηλεύσεται οὐρανόθεν κατελθὸν, δέος ἦν, μή τις λογίζηται τῶν ἀθενῶν, ὡς οὐδὲν θαυμαστὸν ἡ ἀρετὴ, καὶ παρὰ θεοῦ προστασίαν τοῦ τοιούτου ἔχοντος· ἀλλὰ καὶ τούτου συμβάντος, ὁ ἅγιος οὐκ ὤκλασεν· ὅθεν πρὸς ὃ ἀνένδοτον τοῦ ἀθλητοῦ ἐναργέστατα εἰρηται, Ὃ, ὅτε ἔτι ἐλάλει, καὶ ἔτι ἦλθεν. ἵνα γὰρ μηδεμίαν τῶν πόνων ἀναψυχὴν παρὰ παλαιστῇ δῷ, ἀλλὰ παρὰ συνεχεῖ τὴν ἀγγελίας παράξῃ τὸ δίκαιον, καὶ καθάπερ ναυῶν, παρὰ ἐπομβρήλου τῶν κυμάτων ἐπορούχιον γενέσθαι παρασκευάσῃ τοῖς πάθεσι, πυκνὰ κατ' αὐτοῦ πέμπει τὰ πικρὰ βέλη τῶν συμφορῶν. αὐτὸς ὁ τῶν κακῶν ἐργάτης, αὐτὸς ὁ ἄγγελος, αὐτὸς ἔπληξε τὰ

* ἴσ. δηλῶσαι.

κτήνη

κλήνη, καὶ αὐτὸς ἀπαγγέλλει τὴν πληγὴν, καὶ ταύτην κατὰ τὴν συνέχειαν, ἵνα μηδὲ ἀναπνεύσῃ ὁ ἀκούων.

percussit, & ipse plagam annunciat, & illam frequentem adeò, ac continuam, ut auditori respiratio non concedatur.

Ἔτι τούτου λαλοῦντος, ἦλθεν ἕτερος ἄγγελος, καὶ εἶπε πρὸς Ἰώβ, οἱ ἱππεῖς ἐποίησαν ἡμῖν κεφαλὰς τρεῖς, καὶ ἐκύκλωσαν τὰς καμήλους, καὶ ᾐχμαλώτευσαν αὐτὰς, καὶ τοὺς παῖδας ἀπέκτειναν ἐν μαχαίραις. ἐσώθην δὲ ἐγὼ μόνος, καὶ ἦλθον τοῦ ἀπαγγεῖλαί σοι.

Adhuc isto loquente, venit alius nuncius, & dixit ad Jobum, equites fecêrunt nobis tria capita, & circumdedêrunt camelos, & captivârunt eos, & pueros occidêrunt in gladiis: salvatus autem sum ego solus, & veni ut annunciarem tibi.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Ἡ πάλιν κατωθεν ἀγγελία τοῦ πολέμου, ὡς ἂν ἀπείπῃ, καὶ τοῦ θεοῦ, καὶ τοῦ ἀνθρώπων πολεμούμενος. τὸ δὲ, κεφαλὰς τρεῖς, ἀντὶ τοῦ, διέταξαν ἑαυτοὺς οἱ πολέμιοι εἰς ἀρχὰς καὶ τάγματα τρία. οὕτω γὰρ Ἀκύλας ἐκδέδωκεν, οἱ Χαλδαῖοι ἔθηκαν καθ' ἡμῶν τρεῖς ἀρχάς. σώζεσθαι δὲ πάλιν μόνον, φησὶ, τῶν συμφορῶν ἀγγελιαφόρον. παρεσθέθηκε δὲ, καὶ τὴν ἀναίρεσιν, ἐφ' ᾗ μάλιστα ἀλγοῦσιν οἱ δίκαιοι.

OLYMPIODORI. Rursus belli mentio per nuncium fit, ut Jobus animum desponderet, quasi à Deo, & hominibus bello lacessitus. Illud autem, *capita tria*, id est, triplici adversarii instructâ acie, tribúsque ducibus creatis, irruptionem fecêrunt: sic enim Aquila exposuit, *Chaldæi disposuerunt contra nos tres præfecturas*. Addit verò narrationi, solum calamitatis nuncium fuisse servatum; nec de interfectis silet hominibus, quorum nece, viri probi magnopere mœrent.

ΔΙΔΥΜΟΥ. Τὸ γενῶν, καὶ περὶ τὴν σφαγὴν τῶν παίδων ἀκοῦσαι, καὶ ἀνδρείως ἐνεγκεῖν, τοῦτο δείκνυσι τὴν ἀνδρείαν τε τοῦ δικαίου, καὶ καρτερίαν. δῆλον δὲ ὡς ὑφ' ἓν πάντα γέγονε, μηδὲ ἀκουσάντων ἡμῶν τὰ συμβεβηκότα, καὶ γὰρ ἐσημειώσατο ἡ γραφὴ, ὅτι πάντα τῷ πρεσβυτέρῳ αὐτῶν ἀδελφῷ ἠκολούθουν. ταῦτα ἱκανὰ ἴσως εἰς ἔκπληξιν ἀγαγεῖν καὶ θορυβῆσαι, τοὺς μὴ λογιζομένους τὰς συνεχεῖς ἕδρας τῶν πραγμάτων καὶ ἀλλοιώσεις, τοὺς συνέχειν πειρωμένους τὰ μὴ ἴδια, ὧν ἡ κτῆσις λυπηροτέρα, καὶ ἡ τοιαύτης στέρησις. ἤδη γάρ τινες τῶν ἀδοκήτου μεταπτώσεως τοιαυτομιλήσαντες, καὶ περὶ αὐτὸν τὸν σώφρονα νοῦν ἐκινδύνευσαν, τοσοῦτον ἁλόντες ὑπὸ τῶν πάθους, ὅσον καὶ ἠγάπησαν τὰ μίσους ἄξια, καὶ φυγῆς. μετρίως γὰρ αὐτοῖς τὼ

OLYMPIODORI. Rursus belli mentio per nuncium fit, ut Jobus animum desponderet, quasi à Deo, & hominibus bello lacessitus. Illud autem, *capita tria*, id est, triplici adversarii instructâ acie, tribúsque ducibus creatis, irruptionem fecêrunt: sic enim Aquila exposuit, *Chaldæi disposuerunt contra nos tres præfecturas*. Addit verò narrationi, solum calamitatis nuncium fuisse servatum; nec de interfectis silet hominibus, quorum nece, viri probi magnopere mœrent.

DIDYMI. De liberorum nece audire, ídque forti animo ferre, justi fortitudinem, invictúmque robur testatur. Atq; isthæc omnia Jobi filiis imprudentibus, nihílque scientibus, simul eveniſſe indicat apertè Scriptura, cùm apud fratrem natu majorem illos prandisse ostendit. Magnam vim hæc habent, ad illorum mentes conturbandas, & stupore consternandas, qui frequentes rerum humanarum conversiones & mutationes minimè meditantur; qui bona, quæ sua non sunt, corradere conantur, quorum molestior solet esse possessio, quàm privatio ab initio fuit. Hactenus enim nonnulli in subitâ rerum mutatione versantes, sanæ mentis periculum adiêrunt, & perturbationi animi tantum cessêrunt, ut quæ odio ac fugâ digna erant, adamârint; tranquillî-

tas

tas enim nullis ærumnis exercita, illorum anxietatem metitur. Bonorum enim possessionem non adipisci, tristitiam comitem non agnoscit; experientiam autem eorum semel habuisse, antequam eripiantur, metum cum perturbatione conjunctum habet, & postquam erepta fuerint, dolores acerbos secũ affert; siquidem tranquillitas effrænis, & mens quæ disciplinâ imbui nequit, miserrimis lamentationibus corripitur. Talis nequaquam fuit insignis Jobus, illud (inquam) eximium tolerantiæ constãtiæque peculium, summa illa fortitudinis absolutio, illud pietatis caput, & philosophiæ rarum exemplar: tranquillitatẽ enim prudenter, & calamitatem fortiter ferre noverat; philosophiam enim & æquanimitatem, quâ priùs imbutus erat, quæ deinde consequuta sunt vulnera, minimè refutârunt. Quâ enim ratione, homini divinarum rerum disciplinâ exculto, atque ad pietatem anteà instituto, intolerabilis ærumna illa videri poterat? qui enim didicit, divitias communes habere, sumptus faciendo in egenos diteſcit, nec divitiarum jacturam reformidat: quare, nec ab illis divulsus ægrè fert, sed calamitatem philosophiæ & æquanimitatis causam potius facit; rebus prosperis, morum modestia pro fræno est, & adversis se frangi & cedere non sinit, utpote qui divino præsidio septus sit. Novit enim utrumq; statum philosophia moderari, unde nec magnificentiâ ad injuriam abutitur, philosophiam enim possidet, neque ærumnarum procellâ obruitur, animi enim tolerantiam exercet, & maligni tentatio, via illi ad salutem fit. Deceptus igitur est adversarius, qui Jobo ad bonorum possessionem viam patefecit, quâ eripere ei in animo habuit: quare & conjux insidiosa objurgatur, & liberorum omnium interitus pietatem minimè lædit, nec ignis ruens è cœlo, de suo statu mentẽ, Dei beneficio servatã, deturbat: nec frequentes malorũ nuncii, & qui undiq; exaudiebantur, ejulatus, constantiam labefactant. Nam qui Deo utitur familiariter, res

ἀθυμίαν, τ πολλῆς δ' θυμίας τ ἀλεασάνισον. τὸ γὰ μὴ πρὸς κλῆσιν ἐλθόν, χ λύπης ὄστιν ἀπείρατον· τὸ δὲ ἐν πείρᾳ θυόμθον, καὶ πρὸ τ στερήσεως σωίοικον ἔχει τὸν φόβον τ παθους, καὶ μ' τ στέρησιν δριμείας φέρει τὰς ὀδύνας. εὐθυμία γὰ ἀχαλίνωτος, χ νῦς ἀπαιδαγώγητος, τελβυταίοις ἁλίσκεται θρήνοις. ἀλλ' ὁ τοιοῦτος ἦν Ιὼβ ὁ ἀόιδιμος, τ καρτηείας τὸ θαυμασὸν χρῆμα, τ ἀνδρείας ὁ ἀκρότατος ὅρος, τὸ τ δ' σεβείας κρᾶ, τ φλοσοφίας τὸ μέγα παράδειγμα· φέρειν γὰ οἶδε, χ εὐθυμίαν σωφρόνως, καὶ συμφορὰν γενναίως· ἡ γὰ προλαβοῦσα φιλοσοφία τ' μ' ταῦτα πληγαῖς ὐδαμῶς ἀπελέγχεται. πῶς δ' ἂν καὶ ἐγένετο τὸ πάθος ἀφόρητον, τῷ τὰ θεῖα πεπαιθυμθύῳ, χ προσασκηθέντι καλῶς τὴν δ' σέβειαν; ὁ γὰ τὸν πλοῦτον κοινὸν ἔχειν πεπαιθυμθύος, ταῖς δαπάναις τῶν δεομθύων πλουτῆ, χ σὺκ ἀλγεῖ τῇ στέρησιν· δ' χ ἀφισάμθυος, ὑ δυχερείνει, φιλοσοφίας δὲ μᾶλλον ἀφορμὴν τὸ πάθος πεποίηται, χ τοῖς φαύλοις χαλινὸν ὑστιθῆς τ ἤθους τὸ μέτριον, χ τοῖς λυπηροῖς ἴσχειν σὺκ ἀνεχόμθυος, ὅια χ φρυάττόμθυος ἀνῶγεν. ὅιδε γὰ φιλοσοφία πρὸς ἑκατέραν μεταβολὴν σωφρονῆν, ὅταν ὅτε ταῖς πλυτελείαις * ἐξύβρισε, πλυτεῖ γὰ φιλοσοφίαν· ὅτε καταβαπίζεται ταῖς συμφοραῖς, ἀσκεῖ γὰ τὴν καρτερίαν, χ γὰ αὐτῆ σωτηρίας ὁδὸς, ἡ τ βασκάνου πρᾶγμα. ἔλαθε γὰ ἑαυτὸν ὁ πολέμιος, ἐκεῖθεν ὁδοποιῶν αὐτῆ πρὸς τὴν κλῆσιν τῶν ἀγαθῶν, ὅταν ἐλεῖν αὐτὸν προσεδόκησε· δ' τοῦτο, χ σωίοικος ἐπιβουλεύουσα διελέγχεται, χ παίδων πομολεθρία τὴν δ' σέβειαν ὑ λυμαίνεται, χ πῦρ ῥέον ἀπ' ὐρανοῦ, τὴν διάνοιαν ὑ παραχράττεται, σωζομθύην ὑπὸ θεοῦ· χ αἱ συνεχεῖς τῶν κακῶν ἀγγελίαι, χ αἱ πανταχόθεν οἰμωγαὶ τ' καρτερείαν ὑ σαλεύουσι. πᾶς γὰ θεῷ προσομιλῶν, μικρὰ φροντίζει τῶν κάτω χ φθεγμθύων.

* ἴσ. ἐξυβρίζει.

μῶν· τοσούτῳ δὲ μᾶλλον ὀικειῶται τοῖς ἄνω ϗ μόνοις, ὅσῳ ϗ τῶν πρόντων ἐλαύνεται. τὸ γὰρ τ πονηρίας πνεῦμα, ϗ ἡ τῶν κλύδωνος ἐπῳδάσασις, δίκαιαν οὐκ οἶδε * καταβλάπτειν ψυχὴν, ἐφεύρει γὰρ αὐτῷ ὁ θεὸς, μετρήσας τὴν συμφοράν. τὰ μὲν ὅσα περὶ αὐτὸν, τῷ πειράζοντι συγχωρήσας, εἰς ἔλεγχον σώφρονος λογισμοῦ, τὸν δὲ νοῦν ἀπαθῆ φυλάξας, ᾧ καὶ πολεμεῖν ἔμελλεν, ᾧ καὶ παρατάξόμενος, τῶν τοσούτων ἐχθρῶν ἐκράτησεν.

* ἴσ. καταβάπτειν.

terrestres & corruptibiles parvi pendit, tantóque propiùs ad superna & fixa bona accedit, quantò ab his caducis longiùs abest. Nequitiæ enim spiritus, & concitati fluctus, justam mentem submergere non poterant; Deus enim calamitati modum statuens, præsidio ei fuit: qui, licèt externa omnia tentatori permiserit, ut Jobi prudentiam & animi moderationem ostenderet, mentem tamen, quam in aciem ad bellandum produxit, & per quam tot tantáque trophæa reportavit, illibatam & intactam servavit.

Ἐπι τούτου λαλοῦντος, ἄλλος ἄγγελος ἔρχεται, λέγων τῷ Ἰώβ, τοῖς υἱῶν σου, ϗ τοῖς θυγατέρων σου, ἐσθιόντων ϗ πινόντων οἶνον παρὰ τῷ ἀδελφῷ αὐτῶν τῷ πρεσβυτέρῳ, ἐξαίφνης πνεῦμα μέγα ἐπῆλθεν ἐκ τῆς ἐρήμου, ϗ ἥψατο τῶν τεσσάρων γωνιῶν τῆς οἰκίας, ϗ ἔπεσεν ἡ οἰκία ἐπὶ τὰ παιδία σου, ϗ ἐτελεύτησαν, ἐσώθην δὲ ἐγὼ μόνος, ϗ ἦλθον τοῦ ἀπαγγεῖλαί σοι

Adhuc isto loquente, alius nuncius venit, dicens Jobo; filiis tuis & filiâbus tuis comedentibus & bibentibus apud fratrem suum seniorem, subitò spiritus vehemens irruit è deserto, & tetigit quatuor angulos domûs, & cecidit domus super liberos tuos, & mortui sunt; salvatus autem sum ego solus, & veni ut annunciarem tibi.

ΙΟΥΛΙΑΝ. Ταῦτα κινῶν, ἐποίει νομίζειν τ τοῦ θεοῦ ἄνθρωπον πᾶσαν ἐκπεπολεμῶσθαι κατ' αὐτοῦ τὴν κίνησιν, ἵν' ὅτως αὐτὸν ἀπαγάγῃ τοῦ ὀρθοῦ φρονήματος. ἄνεμος γὰρ ἦλθε, φησιν, οὐκ ὡς πέφυκεν, οὐ γὰρ ἀπὸ ἀνατολῶν, ἢ δυσμῶν, ἀλλ' ἐκ τῶν τεσσάρων μερῶν προσέπεσε τῇ οἰκίᾳ, ϗ οὐκ ἀνθρώπου χεὶρ ἦν, ἀλλ' ἄνωθεν τὰ βέλη.

JULIANI. Hæc movens, Dei homini persuadere conatur, rerum universitatem in seipsum concitatam esse, ut hâc ratione, eum à recto sensu alienaret. Ventus enim venit, inquit, non ut solet, ab ortu occasuve, sed à quatuor mundi plagis flans, in domum irruit, ut non jam amplius manus sit hæc hominum, verùm à superis contorta spicula.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Θεωρῇ δὲ καὶ ταῦτα τοῦ Διαβόλου τ πικείδειαν, ϗ ὑποσημείωσαι τὸ ὑποτυπούμενον τ ἀγγελίας, πῶς ὀνομαστὶ τ γονῆς μέμνηται, μονονουχὶ τ φύσιν αὐτῷ τοῦ δικαίου πλήττων, οὐ γὰρ εἶπεν, ἔπεσεν ὑπὲρ πάντας τοὺς ἔνδον, καίτοιγε πᾶσιν εἷς ἐγένετο τάφος ἡ οἰκία, ϗ πάντας ἀπέκλεινεν, ἐξ ὧν αὐτός, φησιν, ἐσώθην δὲ ἐγὼ μόνος· ἀλλ' ἰδικῶς φησιν, ἔπεσεν ὑπὲρ τὰ παιδία σου, τ

OLYMP. Hîc etiam diaboli atrocitatem cognosce, & callidum narrationis artificium diligenter observa, quomodo nominatìm prolis mentionem facit, propemodũ ipsi naturæ justi vulnus infligens. Neque enim dixit, supra omnes qui intùs erant, cecidit, (quãvis omnibus sepulchrũ unũ domus effecta sit, omnesque ruinâ suâ interemerit, ex quorũ numero solus ego servatus sum) sed magis propriè, naturam ei in memoriam revo-

revocans, ac læthales plagas incutiens, dixit, *Cecidit ſuper liberos tuos.* Conviviũ verò exornat, cùm illius ſtructorem fratrẽ natu majorẽ fuiſſe confirmat; porrò liberos hilares, ac ludibundos fuiſſe; ventum autem magnum è deſertâ regione repentè commotum eſſe, ac alias quidem domus non attigiſſe, ſolam eam, ubi epulabantur filii, everſam eſſe.

CHRYSOST. Illius verò ruinâ ſic liberos obrutos fuiſſe, ut quod cuiuſque corpus eſſet ſepulturæ mandandum, internoſci non poſſet. Addidit, *comedentibus & bibentibus*, id eſt, in ipſo lætitiæ articulo.

DIDYMI. Non fruſtra illud additur; *filiis & filiâbus tuis edentibus ac bibentibus*, verùm ad augendam moleſtiam diabolus id molitur, ut rerum, quæ conſequutæ ſunt, atrox narratio, dolorem juſto afferret incredibilem. Si enim, dormientibus liberis, hoc eveniſſet, ruina, quæ ſine ſenſu fuit, minùs Jobi animum cruciâſſet: additur verò illud, *ſubitò*, & emphaſin habet; ut ſignificet, rem ita contigiſſe, ut nemini evadendi facultas ſit conceſſa.

OLYMPIOD. Rurſus à Deo immiſſam calamitatem comminiſcitur: cùm enim adverſariorum incurſionem duplicem, & à Deo duplicem item finxiſſet, ignis ac venti, poſtremò liberorum cladem, nunciis ſolis ſuperſtitibus, ſubjungit, ut inopinato nuncio, ad conſilii inopiam, animique perturbationem, & blaſphemiam, contra Deum juſtum impelleret.

CHRYSOST. Poſtquam enim tentationem omnem adhibuiſſet, & facultatibus nudâſſet, virtutem autem minimè eripuiſſet; gradum poſtea facit ad naturam, palmites à radice avellit, vi fructum decerpit, ut dolorem parenti creët: ac vide, quàm ſit ironiâ reſperſa narratio, & ad præſtigias ac fallacias tendat, ut poſſit etiam viri fortis animum frangere. *Spiritus*, inquit, *vehemens irruit è deſerto.* In quo etiam nunc judicem cauſatur; ventus

Φύσεως ἀναμιμνήσκων, καὶ χαμαὶ αὐτῶν διδοὺς τὰς πληγάς· σεμνύνει καὶ τὸ συμπόσιον, τὸν δὲ μὴν τῷ ἀδελφῷ πρεσβυτέρῳ, λέγων, γίνεσθαι, αὐτοὺς δὲ καλλυφαίνεσθαι, καὶ ὄξαίφνης ὄξελθεῖν ἄνεμον μέγαν ἐκ τῆ ἐρήμου, καὶ ἄλλης μὲν οἰκίας μὴ ἅψασθαι, μόνον δὲ ἐκείνην, ἔνθα οἱ παῖδες διωχοῶντο, κατασεῖσαι.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Καὶ τοῦτο αὐτοῖς ἐπιτατέσιεν, ὥστε μηδὲ τοῖς πατρὶ ἀναίσχυντον εἶναι λοιπὸν ἑκάστου τὸ σῶμα. τὸ δὲ, ἐσθιόντων, καὶ πινόντων προσέθηκεν, ἵνα εἴπῃ, ἐν αὐτῷ τῆ ἐυφροσύνης καιρῷ.

ΔΙΔΥΜΟΥ. Οὐ μάτην προσέθηκε τὸ, τῶν υἱῶν σου καὶ τῶν θυγατέρων ἐσθιόντων καὶ πινόντων, ἀλλὰ πρὸς ὑπόνοιαν, καὶ τοῦτο τοῦ διαβόλου προσγραφόμενον, ἵνα ἡ τῶν γεγενημένων ἐπαγγελία βαρεῖα γενομένη, λύπην ὑποβάλλησθε τῷ ἀγίῳ ἐμπειρίᾳ· κοιμωμένων γὰρ τῶν τέκνων εἰ σωέβη, ὁ τῆ πτώσεως ἀνεπαίσθητον λογιζόμενος, οὐκ ἄν τως ἐωιᾶτο· προσκεῖται δὲ, ὄξαίφνης, ἐμφατικὸν, τοῦ μὴ δύνασθαι ἵνα διαδράναι, ὅτω συμβάντος τοῦ πράγματος.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Πάλιν ὁ διάβολος ἔπλασε τὴν συμφοράν· δύο μὲν πολεμίων σχηματίσας ἐφόδους. δύο δὲ ἐκ Θεοῦ, τήν τε τοῦ πυρὸς, καὶ τοῦ ἀνέμου, τελευταῖαν δὲ τὴν τῶν παίδων ἀναίρεσιν * ἐπαγαγών, μόνων σωζομένων ἀγγέλων, * ὃ προσάδοξον, εἰς ἀμηχανίαν, καὶ σύγχυσιν, καὶ τῆ κατὰ θεοῦ βλασφημίαν ὑποφέρων τὸν δίκαιον

* ἴσ. ἐπαγάλ. γεν. * ἴσ. τοῦ προσδόξου.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Ὡς γὰρ πάσην πεῖραν προσαγαγών, καὶ τῶν κτημάτων γυμνώσας, τῆ ἀρετῆς οὐκ ἐγύμνωσε, χωρῆ λοιπὸν ὑπὲ τὴν φύσιν, ἀποσπᾷ τὰς κλάδους ἀπὸ τῆ ῥίζης, περιαιρῆ τὸν καρπὸν, ἵνα λυπήσῃ τὸν γεννήσαντα· καὶ βλέπε τὴν ἀγχελίαν, πῶς μέση ἐστὶν εἰρωνείας, καὶ εἰς γοητείας ῥέπουσα, καὶ κατακλᾶσαι τὸν γυναῖκα τὴν ψυχὴν δυναμένη· ἐπῆλθε, φησι, πνεῦμα μέγα ἐκ τῆ ἐρήμου. καὶ πάλιν, τὴν κεντὴν

Δ[illegible]

ἀλλὰ πνεῦμα γὰρ οὐκ ἀνθρώ-
πους ἐπάταξεν, ἀλλὰ τὸν Θεόν. Καὶ
οὐκ εἶπεν, ἔπεσεν ἡ οἰκία ὅτι τοὺς ἔν-
δον, ἀλλ' ὅτι ἠδυνάτο πένθος ἐγεῖ-
ραι, ὅτι τὰ παιδία σου, ἵνα τῶν παί-
δων ἀκούσας, εἰς οἶκτον ἔλθῃ, καὶ κατα-
φθῇ τοῖς συμπάθειαν, καὶ ὀλοφύ-
ρηται. ὤμοι ὁποίας ἅπαις ὁ πολύπαις γέγονα·
βέλτιον ἦν μὴ λαβεῖν, ἢ οὕτω λαβεῖν,
ἵνα μάθω τινὸς ἀπεστερήθην. ἡ γὰρ
παρελθοῦσα εἰρήνη, καὶ γαλήνη, καὶ εὐ-
μοιρία, τὴν συμφορὰν χαλεπωτέραν
ἐργάζεται· τὸ μὲν οὖν, ἐσώθην ἐγὼ μό-
νος, ὅτι μὲν τῶν ἄλλων ὅπως δήποτε
λόγον εἶχεν, σέσωσθαι γ' πλέον ποιεῖ τὸ
πάθος, εἴγε τῶν παίδων ἀπελθόντων
* ἵσ. ὅπως ἐσώθη. * σοῦ, ἐσώθην μόνος ὁ τὴν ἀγγελίαν
κομίζων· ὅθεν μοι δοκεῖ, αὐτὸς ὁ διά-
βολος εἶναι, ὁ τοῦτα ἀπαγγέλλων, αὐ-
τὸς ὁ τοιοῦτος τῶν κακῶν, πολυτρό-
πως μεταγενόμενος, καὶ μεμηχανη-
μένως τὰς ἀπαγγελίας ποιούμενος. διὰ
τοῦτο συνεχῶς ἐπιφοιτᾷ, καὶ πονηρῶς
διαλέγεται, καὶ τὰ χαλεπώτερα τῶν
κινδύνων πίπτειν τελευταῖα· ἵνα τοῖς
ἥττοσι τοιούτοις τὴν δυνάμιν
τῆς ψυχῆς, τῶν μειζόνων ἀνύποιστον
προσκυάσῃ τὴν ἔφοδον. ὅτι γὰρ οὐκ
ἦν τῶν θεραπόντων εἷς, ὁ τὰς ἀγγελίας
φέρων, ἐκεῖθεν δῆλον· πῶς γὰρ ἡ οἰ-
κία, ἡ ὑπὸ τῶν τεσσάρων γωνιῶν ἀλοῦσα,
διέσωζε τὸν ἕνα; πῶς γὰρ καὶ καθ' ἑκά-
στην πληγὴν, εἷς, καὶ μόνος, ἦν ὁ χρείττων
διασκόμενος τῶν κινδύνων, καθάπερ εἰς
τοῦτο τεθυμένος; ἀλλ' αὐτὸς ἦν, ὁ καὶ
ἐνεργῶν, καὶ ἀπαγγέλλων τὰ δυσχερῆ.
οὐδὲ γὰρ διέσκεπται πικρότερος ἄλλος,
διόπερ οὐδὲ ἑτέρῳ κατεπίστευσε τὴν τῶν
τοιούτων πονηρῶν δραμάτων μηχανίαν·
ποικίλλει γὰρ τὰς πληγὰς ὁ σοφὸς τὸν κα-
κίαν, μηδὲν μεμηνυόμενος μέτριον, ἵν'
ὅτως τὰ τῆς ψυχῆς ὀχυρώματα, τὸν τῆς
μέρους παραβολαῖς καπασείσῃ· καὶ καθά-
περ τις μηχανὰς τείχεσι παρασάγων,
τὸν πολεμούμενον παραχρῆσθαι, κλέπτων
πολυτρόποις ὑποβολαῖς τὸν ἀσφαλῆ·

enim non hominibus, ſed Deo obſecundat. Neque dixit, domus in eos, qui intùs erant, cecidit; verùm id, quod ad excitandum dolorem valebat, nunciat, *ſuper filios*, inquit, tuos, ut liberorum nomine audito, ejus animus miſeratione permoveretur, communiſque mali ſenſum ſuſciperet lugenſque diceret. Heu me infœlicem! è turbâ filiorum, in orbitatem repentè incidi; præſtabat non ſuſcepiſſe filios, quàm hâc conditione ſuſcepiſſe, ut amiſſæ rei jacturam ſenſúmque acciperem: pax enim priſtina, tranquillitas, atque fœlicitas, atrociorem calamitatem reddit. Illud enim, *ſalvatus ſum ego ſolus*, in aliis quidem locum aliquem habere poterat, hic autem dolorem multò magis auget; ſi liberis tali fato functis, ſolus, qui nuncium adferret, ſuperſtes fuit. Quocirca, diabolus videtur mihi harum rerum nuncius extitiſſe, idemque malorum auctor & architectus, formas varias indutus adveniſſe, artificioſaſq; narrationes prætexiſſe. Ita ventitare non deſinit, loquitur aſperiùs, & pericula, quæ majorem habent aſperitatem, reſervat ad extremum; ut vis mentis, malis levioribus priùs debilitata, majorum deinceps impetum ſuſtinere non poſſit. Servorũ autem fuiſſe neminem, qui illa nunciaret, vel hinc intelligi poteſt: nam quâ tandẽ ratione domus, quatuor ejus latera vento conquaſſante, unum ſervare potuerit? quomodo item in ſingulis calamitatibus unus tantùm periculũ evaſit, quaſi ob hanc cauſam incolumis ſervatus fuiſſet? ſed nimirum idem malorum auctor fuit & nuncius: nemo enim alter immanior illo reperitur, quare malorum ejuſmodi facinorum negotium dare aliis verebatur. Vulnerum autem varietatem comminiſcitur, qui ad ſcelus & improbitatem prudens eſt, nec moderatum quid cogitat, ut ſic mentis propugnacula atq; munitiones incurſionibus paulatim labefactet: & quemadmodũ machinas mœnibus admovens, obſeſſum decipit, & vario ac multiplici inſidiandi genere ſecuritatẽ latenter ſurripit; ſic is, qui noſtræ

ſtræ ſaluti invidet, ordine quodam, cum tamen nihil apud eum non ſit inordinatum & impium, turri pietatis pericula admovit.

ὅτως ὁ βάσκανος, τῇ τινὰ τάξιν ἐν ἀταξίᾳ, καὶ ἀσεβείᾳ, τῷ τῆς εὐσεβείας πύργῳ τὸς κινδύνους ἐπήγαγε.

POLYCHRONII. Quid fuit tandem, cur in liberorum interitu non hoſtium manum comminiſceretur? Nempe ne irruptione civitas vniverſa perturbaretur: nam in Jobum tantùm, non item in cæteros poteſtas illi erat.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Τί δὲ δήποτε ὑπὲ τῶν ὑῶν ἀπωλείας, οὐκ ἐμημάτισε πολεμίως; ὡς δῦ μὴ ἡ τῆς πόλεως ἔφοδος, ἅπασιν ἐργάσηται παραχρῆμα. τῷ γὰ τῷ δικαίῳ μόνῳ τὴν ἀδῆλον ἔλαβεν, ἢ μᾶλλον τῇ τῶν λοιπῶν.

ORIGENIS. Camelos igitur in equitum poteſtatem redêgit; aſinos, ac juga boum iis, qui abduxerunt, addixit; oves, inflammatus odio, incendio interêmit; filiis quoque, cùm compararet inſidias, patrandæ necis opportunitatem obſervabat. Si offendiſſet eos legentes, domum non attigiſſet, & ad interficiendum locus defuiſſet; ſi precantes jnveniſſet, nihil contra illos efficere potuiſſet: ſed cùm opportunitatem nactus fuiſſet, prævaluit. Qualis autem occaſio & opportunitas fuit? potus erat. Eo verò quòd quatuor domûs angulos ventus contigerit, diſce, in angulis
Mat. 6. 5. plateārum hypocritas ad orandum conſiſtere: ſed & unuſquiſque, qui haud rectâ incedit viâ, angulis utitur: plateæ verò angulus eſt, vehemens atque effuſa improbitas.

ΩΡΙΓΕΝΟΥΣ. Τὰς μὲν οὖν καμήλους πεποίηκε γενέσθαι ὑπὸ τὸς ἱππεῖς. Τὰς ὄνους δὲ, καὶ τὰ ζεύγη τῶν βοῶν, ὑπὸ τὸς αἰχμαλωτίζοντας· τὰ πρόβατα δὲ ἐμίσησε· διὰ τῦτο πῦρ ἐπ' αὐτὰ κατήγαγε. ἀλλὰ καὶ τοῖς υἱοῖς *ὑπεξέλθοι, χαλεπὸν ἐζήτει τῦ αὐτοὺς ἀπολέσαι· εἰ δυήκοι ἀναγινώσκοντας, οὐκ ἂν ἥψατο τῆς οἰκίας, οὐδὲ τόπον εἶχε τῦ αὐτὸς ἀποκτεῖναι· εἰ δυήκει προσευχομένους, οὐδὲν ἐδυνατο ποιῆσαι καθ' αὐτῶν· ἀλλ' ὅτε δῦρεν εὐκαιρίαν, ἴσχυσε. ποῖος δὲ ὁ καιρός; μέση νύξ. τὸ δὲ, τῶν γωνιῶν τῆς οἰκίας ἁψαμένου τὸ πνεῦμα, ὑπέδυσαν, ὅτι ἐν ταῖς τῶν πλατειῶν γωνίαις οἱ ὑποκριταὶ ἑστῶτες προσεύχονται· πᾶς δὲ, ὁ μὴ ὑπεξελθὼν εὐθείας ὁδοῦ, ταῖς γωνίαις κέχρηται· *πλατεία δὲ γωνία ἐστὶν, ἡ πολλὴ καὶ ἀνειμένη κακία. *Ισ. ἐπεξελεύσων.

Cùm ſic audîſſet Jobus, ſurgens, diſcîdit veſtes ſuas, & totondit comam capitis ſui.

Οὕτως ἀκούσας Ἰὼβ, ἀναστὰς διέῤῥηξε τὰ ἱμάτια αὐτῦ, καὶ ἐκείρατο τὴν κόμην τῆς κεφαλῆς αὐτῦ.

OLYMPIODORI. Probabile eſt, ob ſuperiores narrationes cogitabundum eum, rerum eventus admiratum fuiſſe. Ubi verò de tantæ ac tam ſpecioſæ ſobolis ſubito audivit interitu, ne doloris, communiſve ſenſus expers videretur, quod debetur, naturæ largitur; veſtemque diſcindit, ac comam, ad ſpeciem luctus, tondet. Neque enim victoriâ quis idcirco potitur, quia non patitur; ſed ideo, quia cùm patitur, animo perfert invicto.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Ἐπὶ μὲν τῇ προτέρᾳ ἀγγελίᾳ σιωπᾶν ἐῶν, ὡς εἰκὸς, καὶ ἐθαύμαζε τὰ γινόμενα· ὡς δὲ τῷ τῶν πολλῶν καὶ ὡραίων παίδων ἀθρόων ἤκουσε τελευτῷ, ἵνα μή τις ἀνάλγητος εἶναι δόξῃ, καὶ ἀσυμπαθὴς, ἀποδίδωσι τῇ φύσει τὸ χρέος, καὶ διαῤῥήσσει μὲν τὰ ἐνδύματα, κείρεται δὲ τῷ κόμῃ πενθικῶς· ἀεὶ γὰρ ἐν τῷ μὴ πάσχειν ἡ νίκη, ἀλλ' ἐν τῷ *πάσχοντι καρτερεῖν. *Ισ. πάσχειν, τὸ.

CHRYSOSTOMI. Quòd veſtem diſciderit, comamque totonderit, haud

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Εἰ οὖν διέῤῥηξε τὰ ἱμάτια, καὶ τῷ κόμῃ ἀπεκείρατο,

χείρατο, μὴ θαυμάσῃς· πατὴρ γὰρ ἦν, καὶ πατὴρ φιλόστοργος· καὶ ἔδει, καὶ τῷ τῆς φύσεως θρηνῆναι συμπάθειαν, καὶ τῷ τῆς γνώμης φιλοσοφίαν. Εἰ γὰρ μὴ τοῦτο ἐποίησε, τάχα καὶ ἀναισθησίας ἐνόμισεν αὐτὸν τις εἶναι τῷ φιλοσοφίαν ταύτῃ· διὰ τοῦτο, καὶ τὰ σπλάγχνα δείκνυσι, καὶ τῆς φιλοσοφίας τὴν ἀκρίβειαν, καὶ ἀλγήσας οὐ παρεισέρπει.

haud mireris, pater enim erat, ac pater liberorum amans; naturæ condolescentis sensus ostendendus erat, animi quoque philosophia minimè occultanda. Nisi enim illud fecisset, suspicatus forsitan quispiam esset, ejus philosophiam, à communi sensu humanitatis abhorrere: quare & viscera naturæ, simul & philosophiæ præstantiam ostendit, nec dolor animum ejus percelluit.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ. Οὐδ' αὖ ἐπείθη, ὧν ἔπαθε, λογίσασθαί τε καὶ εἰπεῖν, ὡς ἄρα εὐδεμία προνοία ταῖτει τὰ καθ' ἡμᾶς, οὐ κατηγόρησε τῆς οἰκονομίας τοῦ δεσπότου, καὶ κρίσεως· ἀλλ' ἐν τοῖς ἀγῶσιν ἅπασιν ἐφεξῆς ἠγώνισε, καὶ πολλοῖς βέλεσιν ὑπὸ τοῦ διαβόλου βληθείς, οὐκ ἐδέξατο κηλίαν τὴν πληγήν. προσῆλθε μὲν γὰρ αὐτῷ τῷ δυστυχήματι τῶν οἰκείων, καταχώσαι δὲ αὐτὸν τὴν ἐπαλλήλοις τῶν κακῶν ἐπεβουλεύσατο φήμαις· ἐπὶ μὲν τῷ πρώτῳ τῷ περὶ τοῦδε συμφορᾶν ἀγγέλλοντος, ἕτερος ἄγγελος ἤρχετο χειρόνων πραγμάτων φέρων καταφέρων. Ἀλλήλοις ὑπεστενάζετο τὰ δεινὰ, καὶ τῷ τῶν κυμάτων ὑπιδρομῇ ἐζήλουν αἱ συμφοραὶ, καὶ πρὶν ἢ παυθῆναι τὸ πρώτερον δάκρυον, ἑτέρου προσῆγετο *προῤῥήσις. ὁ δίκαιος δὲ ὥσπερ τις σκοπὸς εἱστήκει, τὰς τῶν χειμώνων ὑποδεχόμενος προσβολὰς, καὶ ἀλλοιῶν εἰς ἀφρὸν τῶν κυμάτων τὴν βίαν, καὶ οὐδὲν τῶν συμβαινόντων δακρύων ἠξίωσεν. ὅπου δὲ ἦκέ τις ἀγγέλλων, ὡς τοῖς παισὶ καὶ τοῖς θυγατράσιν εὐωχουμένοις, ἐπέπνευσε πνεῦμά τι βίαιον, τὸ τῆς εὐφροσύνης δόμιον· τότε μόνον τὴν ἐσθῆτα διέῤῥηξε, τὸ τῆς φύσεως ὑποδεικνύμενος συμπαθὲς, καὶ ὅτι πατὴρ εἴη φιλόστοργος, οἷς ἐπράγθη μαρτυρόμενος.

BASILII. Mala quibúscum conflictabatur, nequaquam illi persuadere poterant, ut cogitaret, vel diceret nullam rebus nostris consulere providentiam; summi Imperatoris judicium, & rerum dispensationem non accusavit, verùm in singulis certaminibus deinceps strenuè pugnavit, multísque à diabolo petitus sagittis, nullam tamen læthalem plagam accepit. Nimirum eum domesticorum felicitate spoliavit, crebris malorum rumoribus ac nunciis illum obruere per insidias conatus est: nam priori nuncio, calamitatem narranti, posterior superveniebat, qui acerbiorum rerum ægritudinem, mœrorémque adferret. Calamitas calamitati juncta erat, atque ærumnæ undarum concursum imitabantur; nec dum prior lacryma exaruerat, quin subsequens altera prænunciaretur. Justus autem quasi scopulus consistebat, ac vim tempestatis excipiens, fluctuum violentam incursionem redigebat in spumam; nihílque eorum, quæ contigerunt, dignum lacrymis existimavit. Postquam verò nuncius venit, qui diceret, convivantibus filiis & filiabus, ventum violentum hilaritatis domum concussisse; tunc demum naturæ affectum ostendens vestem conscidit, & ex factis se patrem indulgentem testatus est.

* προφάσις.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Μὴ νομίσῃς ἥττηθαι τὸ πρᾶγμα, τοῦτο μάλιστα δείκνυσι τὴν νίκην· Εἰ γὰρ μὴ τοῦτο ἐποίησεν, εἶπεν ἄν τις, ὅτι ἀναίσθητον αὐτὸν κατεσκεύασεν ὁ Θεὸς ἐν τοῖς πάθεσι. νυνὶ δὲ δείκνυσιν, ὅτι καὶ ἀλγῶν φιλοσοφεῖ, ὄντως ὑπὲρ τὴν πέτραν ἐαυ-

CHRYSOSTOMI. Noli existimare Jobum illo facto se victum ostendisse, cùm victoriam ejus potius demonstret; nisi enim illud fecisset, dixisset quispiam, malorum sensum omnem ei Deum planè eripuisse. Nunc autem dolens ac mœrens philosophatur, veréque suam

ipſe animam ſupra petram ædificârat. Deſcendit imber; *ignis enim*, inquit, *cecidit è cælo*, & *devoravit omnes greges ovium*; venerunt fluvii, crebri, aſſidui, & ſine intervallo nuncii calamitatum, unus ovium, alter camelorum, alius filiorum interitum exponens: flaverunt venti, dira conjugis verba, *Dic*, inquit, *verbum contra Dominum & morere*. Corruit domus, ſed animus dejectus non fuit, nihil blaſphemum protulit juſtus, verùm gratias egit; quamvis diabolus bellum ei moveret, qui naturâ ſuâ malus & efferus eſt, qui generi humano nunquam reconciliatur, ſed bellum contra nos ſine fœdere & induciis gerit: neque iratum tantùm & offenſum ſe præbuit, verùm etiam omnes machinas, fallendíque artes adhibuit. Sed neque ſic juſti fortitudinem redarguit, qui tanquam miles ſtrenuus, illius jacula per irriſionem eluſit, ac vim belli acerrimi magnâ animi fortitudine excepit: idque non ſub gratiâ, ſed ante veteris teſtamenti, & gratiæ tempora; planumque fecit, prolapſionis cauſam, non ad tentationum naturam, ſed ad deſidioſorum hominum torporem, eſſe referendam; quemadmodum ærumna, viro forti vires addere, & fortiorem reddere, ſoleat. *Tribulatio enim*, inquit, *patientiam operatur*. Prout enim robuſtiores arbores, quamvis in eas magno impetu venti incurrant, & perflent eas undique, non poſſunt tamen evellere; quin etiam hujuſmodi incurſionibus vehementiùs corroborantur: ita animam ſtabilem, & religiosè enutritam, immiſſæ malorum tempeſtates non evertunt, ſed potiùs ad majorem patientiam præparant, & inungunt, nec hominis virtutem lædere poſſunt. Sed quæ tandem hominis eſt virtus? profectò non pecuniæ & opes; ne fortè egeſtatem vereare: non corporis valetudo; ne morbum pertimeſcas: non vulgi opinio; ne infamiâ terreare: non vivere ſolùm idque temerè ac fortuitò; ne mors tibi horribilis videatur: non libertas; ne fugias ſer-

Rom. 5. 3.

τῦ τ ψυχμὸ ᾠκοδόμησε. καὶ τέθη ἡ βροχὴ, πῦρ γὰρ, φησὶν, ἔπεσεν ἐκ τῦ οὐρανῦ, καὶ κατέφαγε πάντα τὰ πρόβατα· ἦλθον οἱ ποταμοὶ, οἱ πυκνοὶ, καὶ συνεχεῖς, καὶ ἐπάλληλοι τῶν συμφορῶν ἄγγελοι, ὁ μὲν τῶν ἀπολίων, ὁ δὲ τῶν καμήλων, ὁ δὲ τῶν παίδων λέγων τὴν ἀπώλειαν· ἐπνεύσαν οἱ ἄνεμοι, καὶ πικρὰ τῦ γυναικὸς ῥήματα, εἰπὸν γὰρ, φησὶ, τι ῥῆμα πρὸς κύριον, καὶ τελεύτα. * καὶ οὐκ ἔπεσεν ἡ οἰκία, οὐχ ὑποσκελίαθη ἡ ψυχὴ, οὐκ ἐβλασφήμησεν ὁ δίκαιος, ἀλλὰ καὶ εὐχαρίστησε, καίτοι διάβολος ἦν ὁ πολεμῶν, ὁ πονηρὸς, ὁ ἄγριος, ὁ μηδέποτε καταλλαττόμενος τῇ τῶν ἀνθρώπων φύσει, ἀλλὰ πόλεμον ἀσπονδον, καὶ μαχὴν ἀκήρυκτον πρὸς τὸ γήϊνον ἡμῶν ἐτάραττε· καὶ οὐχ ἁπλῶς ὠργίζετο, ἀλλὰ πάντα σκίνει τὰ μηχανήματα, καὶ πᾶσαν προσῆγε μαγγανείαν. καὶ οὐδὲ ὅπως ἔλεγξε τῦ δικαίου τὴν ἀνδρείαν, ἀλλὰ κατεγέλασεν αὐτῦ τῶν βέλων ὁ γυμνάδας, καὶ τὸν ἀφόρητον πόλεμον εὐχερῶς γυμναίως ἤνεγκεν· καὶ ταῦτα οὐκ ἐν τῇ χάριτι, ἀλλὰ πρὸ τῆς παλαιᾶς διαθήκης, καὶ πρὸ τῦ χάριτος· καὶ ἔδειξεν, ὅτι οὐχ ἡ τῶν πειρασμῶν φύσις, ἀλλ' ἡ τῶν ῥαθυμούντων ὀλιγωρία, τοῖς πολλοῖς ἐποίησεν εἴωθεν· ὡς τόνγε ἰσχυρὸν, καὶ ἰσχυρότερον ἡ θλῖψις ἐργάζεται· ἡ θλῖψις γὰρ, φησὶν, ὑπομονὴν κατεργάζεται· καὶ καθάπερ τὰ ἰσχυρὰ τῶν δένδρων, ἡ τῶν ἀνέμων ῥύμη προσπίπτουσα, καὶ πάντοθεν ῥιπίζουσα, οὐκ ἀνασπᾷ, ἀλλὰ καὶ ἰσχυρότερα τῶν προσβολῶν ταύταις καταστηρίζει, οὕτω καὶ ψυχὴν παλαίουσαν, καὶ βλαβερὰ συζώσουσιν, αἱ τῶν θλίψεων ἐπαγωγαὶ οὐχ ὑποσκελίζουσιν, ἀλλὰ πρὸς πλείονα ὑπομονὴν ἀλείφουσι, καὶ τὴν ἀνθρώπου ἀρετὴν βλάπτειν οὐ δύνανται. τί δέ ἐστιν ἀρετὴ ἀνθρώπου; οὐ χρήματα, ἵνα πενίαν δείσῃς· οὐδὲ ὑγίεια σώματος, ἵνα φοβηθῇς ἀῤῥωστίαν· οὐδὲ ἡ τῶν πολλῶν ὑπόληψις, ἵνα ὑπεισέλθῃ δόξαν πονηράν· οὐδὲ τὸ ζῆν ἁπλῶς καὶ εἶναι, ἵνα μὴ φοβερός σοι γένηται ὁ θάνατος· οὐδὲ ἐλευθερία, ἵνα δουλείαν φύγῃς.

* ἴσ. ἔπεσεν ἡ οἰκία, ἀλλ'.

φύγῃς· ἀλλ' ἡ τ ἀληθινῶν δογμάτων ἀκρίβεια, καὶ ἡ κατ' ἀρετὴν βίου ὀρθότης. Ταῦτα οὐδὲ αὐτὸς ὁ διάβολος ἀποσυλῆσαι δυνήσεται, ἐὰν ὁ κεκτημένος αὐτὰ μετὰ τῆς προσηκούσης ἀκριβείας διαφυλάττῃ· καὶ * ταῦτα καὶ ὁ πονηρότατος, καὶ ἄγριος δαιμόνων οἶδεν ἐκεῖνος. διὰ γάρ τοι τοῦτο, καὶ τὴν οὐσίαν ἐσύλα τοῦ Ἰώβ, οὐχ ἵνα πένητα ποιήσῃ, ἀλλ' ἵνα βλάσφημόν τι ῥῆμα ἐκβάλλειν βιάσηται, καὶ τὸ σῶμα κατέτεμνεν, οὐχ ἵνα ἀῤῥωστίαν περιβάλῃ, ἀλλὰ ἵνα ἐκστομίσῃ τοῦ κατὰ ψυχὴν ἀρετοῦ. ἀλλ' ὅμως πάντα αὐτοῦ * νικήσας τὰ μηχανήματα, καὶ πένητα αὐτὶ πλουτοῦντος ποιήσας, τοῦτο δὴ τὸ πᾶσιν ἡμῖν φεικοδέσατον εἶδος δοκοῦν, αὐτὶ πολυπαίδος ἄπαιδα, καὶ καταξάνας αὐτοῦ τὸ σῶμα ἄπαν, τοῖς ἐν δικαστηρίοις δημίων χαλεπώτερον (οὐ γὰρ ὅτῳ διορύττουσιν οἱ ἐκείνων ὄνυχες ταῖς πλευραῖς τοῖς ἐμπιπτόντων, ὡς κατέξηναν αὐτοῦ τὰ σάρκα τοῖς σκωλήκων τὰ σώματα) καὶ παθεῖν αὐτῷ πονηρὸν δόξαν (οἱ γὰρ φίλοι αὐτῷ παρόντες ἔλεγον, οὐκ ἄξια ὧν ἡμάρτες μεμασίγωσαι, καὶ πολλὰς ἀπέτεινον καθ' αὐτοῦ κατηγορίας λόγους) καὶ οὐχὶ τῆς πόλεως ἐξέβαλε μόνον, οὐδὲ τῆς οἰκίας, καὶ εἰς ἄλλην κατέστησε πόλιν, ἀλλὰ τοῖς κοπρίοις, αὐτῷ καὶ οἰκίαν, καὶ πόλιν καταστήσας, οὐ μόνον οὐδὲν αὐτῷ ἐλυμήνατο, ἀλλὰ καὶ λαμπροτέρους, οἷ ὧν ἐπεβούλευσεν, ἀπέφηνεν· οὐδὲ οὐ μόνον, τι τ ὄντων, οὐκ ἀφείλετο, καί τοι τοσαῦτα ἀφελόμενος, ἀλλὰ καὶ μείζονα αὐτῷ τ πλοῦτον τῆς ἀρετῆς εἰργάσατο· καὶ γὰρ πλείονος μετὰ ταῦτα ἀπέλαυσε παῤῥησίας, ἅτε καὶ σφοδρότερον ἀγωνισάμενος ἀγῶνα. Εἰ δὲ ὁ τοσαῦτα παθὼν, οὐδὲν ἠδίκηται, καὶ παθὼν οὐ πάνδεινα, ἀλλὰ πάντων δεινῶν πονηρότερα, δαίμονος, τίς ἕξει λοιπὸν ἀπολογίαν τ λεγόντων, ὅτι ὁ δεινά με ἠδίκησε, καὶ πρέβλαψεν; Εἰ γὰρ ὁ διάβολος, ὁ τοσαύτης γέμων κακίας, πάντα αὐτοῦ κινήσας τὰ ὄργανα, καὶ πάντα ἀφεὶς τὰ βέλη, καὶ ὅσα ἦν ἐν αὐ-

*ἴσ. τοῦτο.

*ἴσ. κινήσας.

vitutem: sed verorum dogmatum acurata observatio, & conversationis integritas. Hæc neque diabolus ipse prædari poterit, si possessor, ea cum debitâ diligentiâ custodierit, & hoc quidem improbissimus & immanis dæmon non ignorat. Propterea enim Jobum possessionibus spoliavit, non ut pauperem redderet, sed ut blasphemum aliquod verbū evomere cogeret; corpus etiam plagis laceravit, non ut in ægritudinem conjiceret, sed ut virtutē animi convelleret. Sed tamen, cùm omnes machinas admovisset, & ex divite egenum reddidisset, &(quod nobis omnium maximè formidabile videtur) liberis auctū, prole omni orbâsset, & tortorum, qui judicum tribunalia circūstant, immanitate superatâ, crudeliter illius corpus omne dilaniâsset (neq; enim illorum ungues ferrei ita transfugarum latera perfodiunt, ut Jobi carnem vermium ora dilacerabant) & cùm malam opinionē de eo in mentibus hominum concitâsset (amici enim qui aderant coràm ei in os dixerunt, *Nequaquam pares peccatis pœnas luisti*, & multos alios accusatione plenos sermones produxerunt) quamvis denique homini, suâ urbe & domo ejecto, nullam aliam civitatem attribuisset, sed stercorum, sordiumq; domicilium, pro civitate & domo ei constituisset, nihilominus non modò nullo damno aut malo eum affecit, verūetiam ex iis ipsis, quæ clàm contra eum moliebatur, illustriorē eum reddidit. Et cùm tantorum bonorum possessione eum deturbâsset, non solùm bonis non spoliavit; verū etiam multo uberiores virtutis opes illi conflavit: grandioribus enim certaminibus, & majoris periculi exercitatus, audacior posteà factus est. Quòd si tam multa perpessus, nullâ re tamen læsus est; quamvis non ab hominibus, sed ab eo, qui cunctos homines improbitate superat, illa pateretur; cui, in posterum defensionis locus possit esse relictus, dicenti, Hic, vel ille, me injuriâ, detrimentóque affecit? Si enim diabolus, qui tantâ improbitate abundat, omni comparato instrumento, cunctis emissis sagittis, universa mala, quæ

Job. 34. 36.

homini eveniunt, in juſti domum & corpus deprompſerit, & quidem ſupra omnem modum & menſuram; virum tamen hunc, nullâ in re violavit, ſed potius, (ut jam dixi) adjûvit; quomodò hunc vel illum accuſabit, quaſi ab eis, & non à ſeipſo injuriam pateretur? Sed quiſpiam dixerit; quî fieri poſſit, ut ipſe ſibi offenſionis ac mali auctor ſit, cùm ab alio flagris cæſus, aut bonis ſpoliatus, aut quapiam aliâ injuriâ violatus, verbum aliquod contumeliosè dixerit? Scilicet hic læſus eſt, vehementérque læſus, non tamen ab eo qui fecit injuriam, ſed à mentis ſuæ puſillanimitate: quod enim antè dixi, nunc iterabo, nullus mortalium, etiam nequiſſimus, alteri graviora atque acerbiora mala intulerit, quàm funeſtus ille & exitioſus dæmon, qui ſempiternas nobiſcum gerit inimicitias; nihilominus pernicioſus hic dæmon hominem, qui legis gratiæque tempora anteceſſit, licet tot & tam acerba undique in eum tela jaceret, ſupplantando proſternere nequaquam potuit.

ἀνθρώποις κακά, μὴ πολλῆς τῆς ἐπιβολῆς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ δικαίου, καὶ εἰς τὸ σῶμα χεύσας, οὐδὲν τοῦτον ἠδίκησεν, ἀλλ' (ὥσπερ ἔφην) καὶ μᾶλλον ὠφέλησε, πῶς δυνήσονταί τινες τοῦτον, καὶ τοῦτον αἰτήσασθαι, ὡς παρ' αὐτῶν, ἀλλ' οὐχ ὡς ὑπ' οἴκοθεν ἠδικημένοι; πῶς οἰκοθέν, φησιν, ὅταν τις μαστιγωθῇ παρά τινος, ἢ τὰ ὄντα ἀφαιρεθῇ, ἢ χαλεπῶ τινα ἑτέραν ὑπομείνας ἐπήρειαν, βλάσφημόν τι ῥῆμα ἐξήνεγκε; ἐβλάβη μὲν οὖν ἐντεῦθεν, καὶ βλάβην μείζονα, ἀλλὰ παρὰ τοῦ ἐπηρεάσαντος, ἀλλὰ παρὰ τὴν οἰκείας μικροψυχίας. ὅπερ γὰρ ἔμπροσθεν εἶπον, καὶ νῦν ἐρῶ, οὐδεὶς ἀνθρώπων κἂν μυριάκις ἢ πονηρός, τοσοῦτος ἐκείνου δαίμονος, καὶ ἀκαταλλάκτως πρὸς ἡμᾶς ἔχοντος τοῦ διαβόλου, πονηρότερον ἂν προσβάλλοι, οὐδὲ πικρότερον. ἀλλ' ὅμως ὁ χαλεπὸς οὗτος δαίμων, οὐκ ἴσχυσε, τοῦ πρὸς τοῦ νόμου, τοῦ πρὸς τὸ χαίρειν, τοσαῦτα καθ' αὑτοῦ βέλη, καὶ ὅτω πικρὰ πάντοθεν ἀφεὶς *ὑποσκελίσαι καταβαλεῖν.

* ἴσ. ὑποσκελίσας.

OLYMPIODORI. Quòd ſi tunicam dilaceravit, cæſariemque circumcîdit, non propterea affectum, Philoſopho alienum, oſtendit: nam eundem ipſum Paulus,
Act.21.13. his verbis, in Actis, præ ſe tulit, *Quid facitis flentes, & affligentes cor meum?* Eundem David oſtendit, cùm non morigerum aliquem ex liberis, ſed eum, qui illi armis fuit infeſtiſſimus, deploraret, luctúque ac
Reg.2.18.33. mœrore acerbo ingemiſcens, diceret; *Fili mi Abſalon, fili mi!* Lachrymas etiam cum commiſeratione fudit, Deus & ſalvator no-
Ioh.10.35. ſter, ſive causâ Lazari, ſive (ut veriùs dicam) propter Judæorum exitium. Ergo Jobus quoque, ne communem ſenſum exuiſſe videretur (quod à naturâ, atque virtute alienum eſt) quod naturale fuit, paſſus eſt, ac mœrens, comam radit. Nam quibus comam nutrire ornamento erat, illi luctus tempore radebantur: contrà, quibus tonderi decorum ducebatur, ii, cùm in ſqualore, luctúque jacêrent, comam nutriebant,

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Εἰ δὲ περιερρήξατο τὸν χιτῶνα, καὶ ἔθραυσε τὴν κόμην, οὐκ ἀφιλόσοφον τὸ συμπαθές· καὶ τοῦτο δείκνυσι μοὶ Παῦλος, λέγων ἐν ταῖς πράξεσι, τί ποιεῖτε κλαίοντες, καὶ συνθρύπτοντές μου τὴν καρδίαν; δείκνυσι δὲ καὶ Δαβὶδ, ὁ τῶν παίδων τὸν πειθήνιον, ἀλλὰ τὸν πολεμιώτατον ὀλοφυρόμενος, καὶ μετὰ πικρῶν οἰμωγῶν ἀναστένων, καὶ λέγων, οἴμοι Ἀβεσσαλὼμ, οἴμοι μου. δακρύει δὲ, καὶ αὐτὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ σωτὴρ συμπαθῶς, εἴτε διὰ τὸν Λάζαρον, εἴτε διὰ τὴν τῶν Ἰουδαίων ἀπώλειαν, ὃ δὴ καὶ ἀληθέστερον εἰπεῖν· καὶ Ἰὼβ τοίνυν, ἵνα μὴ δόξῃ ἀσυμπαθής τις εἶναι, ὅ δὴ καὶ φύσει, καὶ ἀρετῇ ἀνοίκειον, πάσχει τὰ τῆς φύσεως, καὶ ἀλγήσας, κείρεται τὴν κόμην. οἷς μὲν γὰρ, τὸ κομᾶν πρὸς κόσμον νενόμισο, ἦσαν ὅτε τοῖς πένθεσιν ἐκείροντο· οἷς δὲ τὸ κείρεσθαι εὐπρεπὲς ἐδόκει, ἦσαν ὅτε τοῖς πένθεσιν ἐκόμων, τὸ τῶν τειχῶν ἀνεχόμενοι βάρους·

βάθους· παρρήγνυσι γὰρ καὶ τὴν ἐσθῆτα, ὅπερ καὶ αὐτὸ πένθους ἐν τοῖς ἀρχαίοις σύμβολον. Εἰποι δ' ἄν τις, γλαφυρώτερον ἐξηγούμενος, ὅτι καὶ αὐτὸν τὸν διάβολον τὴν ἐσθῆτα παρερρίψεν, οἷά τις ἀθλητὴς, εἰς πάλιν ἀποδυόμενος, ὡς ἂν γυμνὸς γενόμενος, τὰ πολυύμνητα φθέγξηται ῥήματα.

NEILOY. Οὐ γὰρ ἐνδεδυμένοι ἀθλοῦσιν οἱ ἀθλοῦντες· ἀλλὰ γυμνοὺς αὐτοὺς εἰς τὸ στάδιον ὁ ἀθλητικὸς εἰσάγει νόμος· εἰ δέ τις αὐτῶν τὴν γύμνωσιν παραιτήσεται, καὶ τὸν ἀγῶνα * παραλήσεται. δυσάλωτος γὰρ, ἢ καὶ ἀνάλωτος, τοῖς ὑπερβαλοῦσίν ἐστιν ὁ γυμνός. διὰ τοῦτο καὶ Ιωσὴφ, ὁ τῆς σωφροσύνης ἀθλητὴς, τὴν κατέχειν ἐπιχειρήσασαν ἡδονὴν, ὡς ἱμάτια καταλιπὼν τὰ σωματικὰ περιβλήματα, ἔφυγε καὶ ἐξῆλθεν ἔξω· καθάπερ ἐν τῷ παραδείσῳ, τὴν ἀρετὴν γυμνὸς ἐμιμεῖτο πατὴρ καὶ μίμησιν τοῦ πρωτοπλάστου, ὃς ἐξαίρετον γέρας παρὰ Θεοῦ τὴν γύμνωσιν λαβὼν, ἔσχεν, ἕως διὰ τὴν παρακοὴν, εἰς χρεὼν ἐνδυμάτων κατέστη· μέχρι τοῦ γὰρ ἠγωνίζετο, πρὸς ἓν λύσαι τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ συμβαλλούσας ἀντιπάλους, γυμνὸς, ὡς ἀθλητὴς ἄπτερος, ἔστηκεν· ἡττηθεὶς δ', καὶ ὁ ἀγωνιστὴς γενόμενος, εἰκότως ἐνεδύσατο, τὴν γύμνωσιν, μετὰ τὴν ἀθλητικῆς ἕξεως, * ἀποθέμενος. διὰ τοῦτο, ὁ * προοιμιαστὴς πρὸς τὸν ἀλείπτην φησὶν, ἄφελον τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ, πρῶτον γὰρ ἕως μὲν γὰρ ἦν ἔξω τοῦ σταδίου, καλῶς τοῖς τῶν οὐκ ἀθλούντων ἐνδύμασιν ἐκέχρητο, τὴν ἀγωνιστικὴν ἀνδρείαν, τοῖς τῶν ἐσθημάτων ἐνδύμασιν ὑπικρύπτων· ὅπερ δ' εἰς τὸν ἀγῶνα πρῶτον ἦλθε, ἄφελοῦ, φησὶν, αὐτοῦ τὸ ἱμάτιον, γυμνὸν γὰρ ἀγωνίζεσθαι δεῖ, μᾶλλον δ', οὐ γυμνὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ * ἐλαιωμένον. τὸ μὲν γὰρ γεγυμνῶσθαι, ἀνέπαφον ποιεῖ τὸν ἀντιπάλῳ τὸν ἀνταγωνιστήν· τὸ δ', ἐλαίῳ ἠλεῖφθαι, εἰ καὶ ληφθείη ποτὲ διολισθαίνειν ἐκ τῶν λαβῶν παρασκευάζει. καὶ διὰ τοῦτο, μὴ παραπαίειν φιλονεικοῦσι τοῖς ἀντιπάλοις, ἵνα τῇ κόνει τὸ τοῦ ἐλαίου ὑπερβαλλόντες λειότητα, δυλήτους αὐτοὺς πρὸς τὰς λαβὰς

*ἴσ. παρεμπήσατο.

*ἴσ. ἀποδυσάμενος.

*ἴσ. προμιμαστὴς

*ἴσ. ἠλειμμένον.

& capillorum moleſtiam ferebant: veſtem etiam dilacerat, quæ priſcis hominibus, mœroris erat ſignificatio. Dixerit verò aliquis, qui concinniùs hæc ipſa volet interpretari, quaſi athletam quendam, nudatum ad luctam, diabolo veſtem proieciſſe, ut nudus exiſtens, celebria illa verba proferret.

NIL I. Neque enim amicti luctari homines conſueverunt: vetùm illos, nudos in ſtadium, lex certaminis deducit; ac ſiquis nudari recuſat, idem certamen recuſaverit: qui enim nudus eſt, difficulter ab inſidiantibus, vel potiùs, omnino comprehendi non poteſt. Ideóque Joſephus, ille pudicitiæ athleta, voluptati, illum tenere conanti, res corporeas tanquam indumenta relinquens, foràs egreſſus profûgit; tanquam in Paradiſo, nudus cum virtute obambulans ad initationem Protoplaſti, qui nuditatem, eximium ſibi donum à Deo datum, tantiſper retinuit, donec per inobedientiam veſtimentorum neceſſitas illi impoſita fuiſſet. Nam quamdiu cum adverſariis, ad divinam Legem perfringendam illum adhortantibus, conflixit, nudus, quaſi athleta in arenâ & palæſtrâ, ſtetit; victus autem, atque extra certamẽ poſitus, ut conſentaneum erat, cum certandi virtute, nuditatem deponens, veſtibus ſe operuit. Quare, qui in gymnicis certaminibus proœmiatur, aliptæ dicit, *Aufer ejus veſtem, in arenam enim deſcendit:* quamdiu enim extra ſtadium fuit, rectè eiſdem veſtibus cum iis, qui non decertant, uſus eſt, fortitudinem athleticam veſtimentorum indumentis celans; poſtquam verò ſemel ſtadium ingreſſus eſt, *aufer ejus veſtem*, inquit, nudum enim, nec nudum tantùm, ſed unctum etiam, certamen inire oportet. Corpore enim nudari, facit, ut luctator ab adverſario comprehendi non poſſit: oleo verò inungi, ut, ſi fortè comprehenſus fuerit aliquando, è manibus facilè elabatur: quamobrem, qui luctantur, adverſarios pulvere perſpergere nituntur; ut, olei lævitate à pulveris aſperitate ſuperatâ, eoſdem comprehendere faciliùs poſſint. Quod

igitur illic est pulvis, hoc item in nostro certamine, res sunt terrenæ; & quod illic est oleum, hoc in nostrâ luctâ, anxiarum curarum vacuitas. Et sicut illic, qui est delibutus, vincula, & nexus, (ut ab eis vocantur) perfacilè dissolvit; si autem pulveris jactu conspergi se passus fuerit, adversarii manus ægrè evadit: sic hîc, qui animo est à curis vacuo, haud facilè à diabolo capitur; qui verò sollicitus est, & anxiis curis, tanquam pulvere, mentis tranquillitatem asperam reddiderit, difficulter ex ejus manibus seipsum eripiet. Jobus autem rerum omnium possessione nudatus, ipsam etiam vestem conscidit. Atque hæc, cum venustate quâdam & concinnitate dicuntur.

ἀσφαλίσωνται. ὅσῳ δέ ἐστιν ἡ κόνις ἐκεῖ, τοῦτο ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἀγῶνι, τὰ γήϊνα πράγματα· καὶ ὅσῳ ἐστὶν ἐκεῖ τὸ ἔλαιον, τοῦτο ἐνταῦθα τὸ ἀμέριμνον. Ὡς ὥσπερ ἐκεῖ, ὁ ἠλειμμένος εὐχερῶς λύει τὰ λεγόμενα πρὸς αὐτοῦς, ἅμματα· εἰ δὲ ἐδέξατο κόνιν, δυσκόλως ἐκφέυγει τὴν χεῖρα τοῦ παλαίοντος· οὕτως ἐνταῦθα, ὁ μηδὲν μεριμνῶν, δυληπτός ἐστι τοῦ διαβόλου· φροντίζων δὲ, καὶ ταῖς μερίμναις, καθάπερ κόνει, πραχιῶν τὸ λεῖον τῆς ἀμεριμνίας τοῦτο, δυσχερῶς * ἐξελεῖται ἐκ τῆς ἐκείνου χειρός. ἀλλὰ ὁ Ἰὼβ πάσης ἀπολυθεὶς τῆς χρημάτων φύσεως, καὶ αὐτὸν τὸν χιτῶνα διερρήξατο. καὶ ταῦτα μὴν κομψότερον εἴρηται.

* ἴσ. ἑαυτὸν.

POLYCHRON. Atque illud quidem, *cùm sic audisset*, multam justi constantiam testatur; & imperturbato animo cæterarum rerum nuncios audivisse, solo autem liberorum interitu accepto, commotum fuisse, significat. Sed neq; nunc, quidquam præter decorum loquitur, sed in lugubrem habitum formámque mutatus, vestimentorum scissurâ, doloris magnitudinem declarat: tonsurâ verò capillorum, mœrorem pro liberis ereptis palam facit. Nam iis temporibus, lugubris erat hujusmodi habitus.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Τόγε μὴν, οὕτως ἀκούσας, πολλὴν μαρτυρεῖ καρτερείαν τῷ δικαίῳ· ὡς γὰρ ὁ διαπεσόντα ὅτι τῇ τῶν λοιπῶν ἀκοῇ, πλὴν τῶν παίδων, μηνύει· καὶ νῦν δὲ, οὐδὲν ἀπρεπὲς φαίνεται φθεγγόμενος, ἀλλὰ μόνον εἰς πενθικὴν μεταβαλλόμενος σχῆμα, διὰ μὴν τῶν ἱματίων *, τὴν τῶν πάθους ὑπόστασιν δηλοῖ παντί· διὰ δὲ τῆς ἀφαιρέσεως τῆς κόμης, τὸ ὑπὲρ τοῖς παισὶ πάθος γνωρίζει. πενθικὸν γὰρ τὸ τοιοῦτον σχῆμα τὸ τηνικαῦτα.

* ἴσ. διαῤῥήξεως.

CHRYSOST. Nostrâ hâc ætate, plerique eorum, qui in squalore & luctu sunt, comam alunt; ille verò amputabat. Quîd ita? quoniam lugenti studium erat, ut habitum & cultum corporis in contrarium mutaret: quare ubi in honore est coma, tonsus capillus doloris significatio est. Vestes autem laceravit, habitu quidem externo, propter mœroris acerbitatem luctum simulans, reipsâ autem, vestem ad luctam exuens, & ad certamen se totum accingens, ut cum adversario, tanquam nudus athleta, congredi posset.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Νῦν μὲν γὰρ ἐφ' ἡμῶν, πολλοὶ τῶν πενθούντων τρέφουσι κόμην, ἐκεῖνος δὲ ἀφεῖρεν. διὰ τί; τῷ πενθοῦντι τὸ καλλωπιζόμενον ἦν, εἰς τὸ ἐναντίον σχῆμα μεταστῆσαι τὸν κατάστασιν. ὅπου γὰρ ὥρα κόμη, σημεῖον πένθους τὸ κείρεσθαι. διέῤῥηξε δὲ τὰ ἱμάτια, τῷ μὲν σχήματι, τοῦ πάθους ἀποδυόμενος, τῇ δὲ ἀληθείᾳ, τοῦ πάλιν ἀποδυόμενος, καὶ εἰς τὸν ἀγῶνα λοιπὸν ἑαυτὸν καθιείς, ἵνα ὡς γυμνὸς ἀθλητὴς, μετὰ πλαχῇ τῷ ἀντιπάλῳ.

Et procumbens humi adoravit Dominum, & dixit, Ipse nudus egressus sum de utero

Καὶ πεσὼν χαμαὶ, προσεκύνησε τῷ κυρίῳ, καὶ εἶπεν, αὐτὸς γυμνὸς ἐξῆλθον ἐκ κοιλίας

λίας μητρός μου, γυμνὸς ἐπ' ἀπο-
ελεύσομαι ἐκεῖ.

*ἴσ. ἔυτονον.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ. Ἀνάνδρου ψυχῆς, καὶ οὐδὲν *ἄτονον ἐκ τοῦ ὀπὶ Θεὸν ἐλπίδος ἐχούσης, τὸ σφοδρῶς καταῤῥήγνυσθαι, καὶ ὑποπίπτειν τοῖς λυπηροῖς. ὥσπερ γὰρ οἱ σκώληκες τοῖς ἁπαλωτέροις τῶν ξύλων ἐντίκτονται μᾶλλον, οὕτως αἱ λύπαι τοῖς μαλακωτέροις ἤθεσι τῶν ἀνθρώπων ἐμφύονται. Μὴ γὰρ ἀδαμάντινος ἦν ὁ Ἰὼβ τὴν καρδίαν; μὴ γὰρ ἐκ λίθου ἦν αὐτῷ πεποιημένα τὰ σπλάγχνα; ἔπεσον αὐτῷ δέκα παῖδες, ἐν βραχείᾳ καιρῷ ῥοπῇ, μιᾷ πληγῇ συντριβέντες, ἐν τῷ οἴκῳ τῆς θυγατρίας, ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀπολαύσεως, ὅτε καθεσείσθησαν αὐτοῖς τοῦ διαβόλου τὰ οἰκήματα. Εἶδε τραπέζαν αἵματι μεμιγμένην, εἶδε παῖδας, διαφόρως μὲν καὶ τὸν τρόπον ἀποτεχθέντας, κοινῇ δὲ πάντας ἐπελθόντας τοῦ βίου τὸ τέλος· οὐκ ὤμοξεν, οὐκ ἀφῆκέ τινα φωνὴν ἀγεννῆ, ἀλλὰ τὸν ἀοίδιμον ἐκείνην, καὶ παρὰ πᾶσιν ἀνυμνουμένην εὐχαριστίαν ἐφθέγξατο· μὴ ἀσυμπαθὴς ὁ ἄνθρωπος; καὶ πῶς ὅσγε περὶ ἑαυτοῦ λέγει, ἐγὼ δὲ ὅτι πάντι ἀδυνάτῳ ἔκλαυσα. Ἀλλὰ ἆρα μὴ ἐψεύδετο ταῦτα λέγων; καὶ μεμαρτύρηκεν αὐτῷ ἡ ἀλήθεια, ὅτι παρὰ τὰς λοιπὰς ἀρετὰς, καὶ ἀληθινὸς ἦν.

ΧΡΥΣΟΣΤ. Οὗτος ὁ Ἰὼβ συνέκοψε τοῦ Διαβόλου τὸν ὄφιν, παιόμενος οὐ παίων· ἐκένωσεν αὐτοῦ τὴν βελοθήκην ἅπασαν, καταπτοξευόμενος παρ' αὐτοῦ συνεχῶς· ἅπαν ὑπέμεινε πειρασμῶν εἶδος, καὶ ἕκαστον μετ' ὑπομονῆς ἀπάσης. Τὰ γὰρ δοκοῦντα τὸν βίον εἶναι λυπηρὰ, καὶ ὄντα, ταῦτα μάλιστα πολλῶν ἐστι, πενία, καὶ νόσος, καὶ παίδων ἀποβολὴ, καὶ ἐχθρῶν ἐπανάστασις, καὶ φίλων ἀγνωμοσύνη, καὶ λιμὸς, καὶ σαρκὸς ὀδυναι διηνεκεῖς, καὶ λοιδορίαι, καὶ συκοφαντίαι, καὶ τὸ πονηρὸν κτήσασθαι ὑπόληψιν· καὶ ταῦτα ἅπαντα εἰς ἓν ἐξεχύθη σῶμα, καὶ μιᾶς κατεσκεδάσθη ψυχῆς, καὶ

matris meæ, nudus & revertar illuc.

BASILII. Animi est effœminati, nec quicquam firmitudinis, ex spe divinâ habentis, discruciari vehementiùs, ac rebus succumbere adversis. Ut enim vermes in tenerioribus præcipuè lignis procreantur, ita ægritudines atque molestiæ, mollioribus hominibus innascuntur. An verò corde adamantino erat Jobus? nunquid ei viscera lapidea? decem ei filii, brevi temporis momento, uno percussi vulnere, in ædibus lætitiæ ac voluptatis, oblectationis tempore, domicilium concutiente diabolo, occubuêre. Mensam vidit sanguine respersam; vidit liberos non uno quidem tempore in lucem editos, communi tamen fato, vitæ exitum sortitos: lamentis & ejulatu non est prosequutus, non vocem ullam edidit, generoso homine indignam, sed præclaram illam, & sermone omnium percelebratam, & grati animi indicem, eloquutus est. Nunquid homo fuit à communi sensu doloris alienus? quî tandem? cùm de se, ipse testetur, *Ego autem super omni impotente flevi.* An verò, cùm hæc diceret, mentiebatur? atqui ipsa veritas de eo testatur, quòd præter alias virtutes, etiam verus fuerit. Iob. 30. 25.

CHRYSOSTOMI. Hic ipse Jobus, plagam accipiens, non infligens, oculos diaboli confixit; & jaculis ab eo sæpius petitus, pharetram ejus exinanivit universam: tentationum omne genus, & unumquodque quidem, cum summâ patientiâ perpessus est. In iis, quæ in vitâ molesta sunt, & habentur, præcipuè sunt, egestas, & morbus, & orbitas liberorum, & insurrectio inimicorum, & amicorum improbitas, & fames, & carnis cruciatus assidui, & convitia, & calumniæ, & improbæ existimationis possessio: atque hæc omnia, in unum corpus, unámque animam effusa sunt, & quod gravius

vius est, nec opinantem invasèrunt. Quod autem loquor, id est ejusmodi; qui ab egentibus parentibus procreatus est, & in pauperi domo educatus, is quasi exercitatione ac meditatione assuetus, paupertatis molestiam leviùs tulerit: qui verò facultatibus multis abundat, & divitiarũ copiâ affluit, si repentè in contrariam fortunam incidat, mutationem haud facilè sustinuerit; quæ inexperto subitò ingruens, difficilior & molestior apparet. Ad hæc, homo obscurus, & obscuro loco natus, qui in perpetuo contemptu despicatus vixit, licèt convitio, & contumeliâ grandi afficiatur, non tamen commovetur: qui verò excelsâ gloriâ fruitur, & omnium satellitio stipatus ambulat, qui in omnium ore est, & ubique cum nominis celebritate prædicatur, si ad ignominiam & vilitatem dilabatur, idem patitur omnino, quod ille, qui ex locuplete, repentino casu pauper evasit. Præterea qui liberos amittit, quamvis orbetur omnibus, non tamen uno eodémque tempore, qui superstites sunt, pro defunctis solatium ei præbent: & si restincto dolore, qui è primi interitu contractus erat, post temporis aliquod intervallum, secundi obitus contingat, acerbitas casûs hâc ratione nonnihil minuitur; non enim recens adhuc ulcus offendit, sed obductâ cicatrice sedatum planè, & consopitum, quod ad dolorem extenuandum, multùm valet. Hic autem suum illum chorum omnem, uno temporis momento, genere mortis acerbissimo abreptum vidit: nam & violentus erat interitus, & immaturus. Temporis verò, locíque ratio, dolori non parvum incrementum addidit; convivii enim tempore, & in ædibus quæ peregrinis & advenis patebant, domus ipsa facta est illis sepulchrum. Et quod magis admirationem meretur, cuncta hæc simul perpessus est, quod duplò, immò triplò malorum molestiam augere solet; cùm certanti ex induciis, nullum solatium præbetur, sed impetûs jugi frequentiâ, plures tumultus, turbæque majores concitantur, quod huic

τὸ δὴ χαλεπώτερον, ὅτι ⸀ἀμελετήτῳ ὄντι ἐπέπεσε. ὃ δὲ λέγω, τοιοῦτόν ἐστιν, ὁ ἐκ πενήτων τεχθεὶς, καὶ ἐν οἰκίᾳ τοιαύτῃ παφεὶς, ἅτε γυμνασάμενος, καὶ μελετήσας, ῥᾳδίως ἂν ἐνέγκοι τῆς πενίας τὸ βάρος· ὁ δὲ τοσούτοις περιῤῥεόμενος χρήμασι, καὶ τοσούτῳ πλούτῳ κομῶν, εἶτα ἀθρόον εἰς τὸ ἔνδοτον μεταπεσών, οὐκ ἂν εὐκόλως ὑποφέροι τὴν μεταβολήν· ⸀καὶ γὰρ ἀγυμνάστῳ ὄντι χαλεπωτέρα φαίνεται, ἀθρόον περιπεσοῦσα. Πάλιν, ὁ ἄσημος, καὶ ἐξ ἀσήμων γενόμενος, καὶ ἐν τῷ διηνεκῶς καταφρονεῖσθαι ζῶν, οὐκ ἂν σφόδρα λυπηρῶς ⸀ὑβριζόμενος, παροφθείη. ὁ δὲ τοσαύτης ἀπολαύσας δόξης, καὶ παρὰ πάντων δορυφορούμενος, ⸀καὶ ἐν ποῖς ἀπόντων στόμασιν ὢν, καὶ πανταχοῦ μὴ πολλῆς ἀνακηρυττόμενος τῆς περιφανείας, εἰς ἀπιμίαν καὶ ἐυτέλειαν καταπεσὼν, τὸ αὐτὸ ἂν πάθοι, τῷ ἀπὸ πλουσίου ἀθρόον γενομένῳ πένητι. ὁ παῖδας ἀποβαλὼν, πάλιν, καὶ ἀπωλείας ἀποβάλῃ, μὴ ἐν ἑνὶ δὲ καιρῷ, τοὺς λειπομένους ἔχει τῶν ἀπελθόντων παραμύθιον· ⸀καὶ * τῆς ὑπὲρ τῷ πρώτερῳ τελευτῆς, ὃ πάθος λήξαντος, ἂν ἡ ὑστέρα γένηται μὴ χρόνον, ὅτο αὐτῷ προσπίπτειν χρὴ τὸ πάθος· ὃ γὰρ νεαρῷ ὄντι ἔπεισι τῷ ἕλκει, ἀλλὰ κοιμηθέντι ἤδη, καὶ ἀφλιωθέντι, ὅταν οὐκ ὀλίγον ⸀ὑποτρέμηται τῆς ὀδυνης. ὅτε δὲ, ὁλόκληρον αὐτῷ τὸν χρόνον εἶδεν ἐν μιᾷ ἀναρπασθέντα καιρῷ ῥοπῇ, καὶ ἑνὶ πικροτάτῳ τελευτῆς· καὶ γὰρ βίαιος, καὶ ἄωρος ὁ θάνατος ἦν. καὶ ὁ καιρὸς δὲ, ⸀ὁ τόπος, ὃ μικρὰν ἐποίητο τῷ πένθει προσθήκην· καὶ γὰρ ἐν ὥρᾳ συμποσίου, καὶ ἐν οἰκίᾳ τῇ τοῖς ξένοις ἀνεῳγμένῃ, ⸀τάφος αὐτοῖς ὁ οἶκος ἐγένετο. καὶ τὸ δὴ θαυμασώτερον, ὅτι ὁμοῦ ταῦτα πάντα ⸀συνήνεγκεν, ὅπερ διπλασίονα, καὶ τριπλασίονα ποιῇ τὰ χαλεπά· ὅτῳ μηδὲ πλὴν ἐκ τῆς ἀναπαύσεως ἔχει παραμυθίαν ὁ ἀγωνιζόμενος, ἀλλὰ τῇ συνεχείᾳ τῆς ἐπαγωγῆς, πλείων ὁ θόρυβος γὰρ, ⸀καὶ μείζων

* Ἰσ. ἐπὶ τῇ τοῦ πρώτερου τελευτῇ.

μείζων ἡ ταφαχὴ, ὥσφ' ὅτι τάτῳ σιωέβη· τὴν μὲν γὰρ τ προβάτων ἀπώλειαν, καὶ τ' ἐμπορησμὸν, διεδέχετο ἡ τῶν βοῶν ἁρπαγή· καὶ τὴν τάτων, ἡ τῶν ὄνων ἀφαίρεσις, καὶ ταύτην, ἡ τῶν καμήλων αἰχμαλωσία, καὶ τῶν οἰκετῶν ἡ σφαγή· καὶ ταύτην, ἡ τῶν παίδων ἀπώλεια, καὶ ὁ φοικτὸς ὀκφνος, καὶ καινὸς θάνατος, καὶ ὁ φοικωδέστατος τάφος, ὁ αὐτὸς ὁμῦ καὶ θάνατος, καὶ τάφος γεγόμενος. καὶ ἡ τράπεζα, ἡ νεῶ μὲν * ἐστιώμεθα, νεῶ δ' κατακοπέντα δδξαμένη τὰ σώματα· καὶ φίαλαι καὶ τὰ πόπεια, μετ' τῦ οἴνυ, τὸ αἷμα ὑποδεχόμενα, καὶ κατακεχομένα μέλη. Λόγιαι τὸ μέγεθος τ συμφορᾶς, καὶ τ καινὸν ὀκφνο ναυάγιον, καὶ τ' ξένην, καὶ παράδοξον τραγῳδίαν. * ἄλλως μὲν γὰρ ἴσως ἕνα υἱὸν ἀπώλεσεν, ἢ δεύτερον, ἢ τρίτον, * ἐλεεινῶς δ' τοσύτους, καὶ τοσαύτας, καὶ ὁ πολύπαις, ὄξαίφνης ἄπαις ἐγένετο· καὶ οὐδὲ κατ' μικρὸν αὐτῷ τὰ σπλάγχνα ἀνηλίσκετο, ἀλλ' ἀθρόον ἅπας ὁ κάρπος ἀνηρπάζετο· καὶ οὐδὲ τῷ κοινῷ τ φύσεως νόμῳ, οὐδὲ εἰς γῆρας ἐλθόντες, ἀλλὰ ἐν ὥρᾳ ἐν βιαίῳ θανάτῳ, καὶ πάντες ὁμῦ, καὶ οὐδὲ πρόντος, οὐδὲ παρακαθημένυ, ἵνα κἂν ἐκ τῶν, ἀκύσας ῥημάτων, ἔχῃ τινὰ παραμυθίαν τ ὕτω πικρᾶς τελευτῆς. ἀλλὰ πρὸ ἐλπίδα πᾶσαν, καὶ μηδὲν τῶν γινομένων εἰδότος, ἀθρόον ἅπαντες κατεχώννυντο, καὶ ἡ οἰκία τάφος αὐτοῖς ἐγένετο, καὶ παγίς. Οὐκ ὤρας δ' θάνατος μόνον, ἀλλὰ καὶ πολλὰ, μετ' τῦτον, ἕως λυπῦντα, οἷον τὸ, ἐν ἀκμῇ πάντας εἶ), τὸ, ἐναρέτους πάντας, τὸ, φιλικούς, τὸ, πάντας ὁμοῦ, τὸ, τ φύσεως ἑκατέρας, τὸ, μηδὲ ἕνα ὑπολειφθῆναι, τὸ, μὴ τῷ κοινῷ νόμῳ τ φύσεως, τὸ, μετ' τοσαύτης ζημίας, τὸ, μηδὲν ἑαυτῷ συνειδότα πονηρὸν, μηδὲ ἐκείνοις, ταῦτα παθεῖν. τάτων γὰρ ἕκαστον ἱκανὸν μὲν, καὶ καθ' ἑαυτὸ, θορυβῆσαι· ὅταν δὲ καὶ ὁμῦ φαίνεται συντρέχοντα, ἐννόησον τῶν κυμάτων τὸ ὕψος, ὅση τῦ χειμῶνος ἡ ὑπερβολή· ἀλλ' ὅμως οὐκ εἶπεν οὐδὲν τοιῦτον, οἵ εἰκός τινας

* Ἴσ. ἐστιάμεθα.

* Ἴσ. ἄλλος.

* Ἴσ. ἐκεῖνος.

noſtro accidit: nam ovium exitium atque incendium, boum abactio excepit; hanc verò, aſinarum ablatio, hanc item, camelorum captivitas, & ſervorum jugulatio; hanc demum, liberorum amiſſio, & novum illud & horribile mortis genus, ac ſepulchrum formidabiliſſimum, idémq; mors & ſepulchrum ſimul factum. Menſa etiam, quæ paulò antè eſculenta ſuſtinebat, nunc conciſa complectitur cadavera; phialæ & pocula, cum vino, cruorem, obtritóſque artus excipiunt. Illius calamitatis magnitudinem, ac novum illud naufragii genus, & peregrinam illam, incredibilémque tragœdiam, animo (quæſo) complectere. Fuerit fortaſſe aliquando, qui natum unum, aut alterum, aut tertium amiſerit, hic verò utriuſque ſexus multos amiſit, & qui liberis multis abundabat, ſubitò omnibus orbatus eſt: neque paulatim illius viſcera abſumebantur, ſed repentè fructus omnis eſt ademptus: neque communi lege naturæ & ad ſenectutem pervenientes, ſed violento atque immaturo interitu, cùm unà eſſent omnes, extincti ſunt, abſente illo, nec moribundis aſſiſtente, ut ſaltem noviſſimis verbis auditis, ſolatium aliquod tam acerbi funeris haberet. Imò præter omnem expectationem, cùm eorum, quæ acciderant, planè ignarus eſſet, ſubitâ ruinâ obruti ſunt univerſi, eadémque domus iis laqueus, & ſepultura fuit. Præter immaturam etiam liberorum mortem, alia erant multa, quæ mœſtitiam ejus augebant, quòd omnes in flore ætatis eſſent, quòd omnes virtute præditi, quòd concordes, quòd omnes ſimul utriuſque ſexus, & nemine relicto, conciderint, quòd non cõmuni lege naturæ è vivis exceſſerint, quòd poſt tantam jacturam, nec ſibi, nec filiis, culpæ alicujus conſcius, tanta pateretur. Singula enim hæc, ad perturbationem animi haud parum per ſe valent; ubi verò omnia concurrere viſa ſunt, tu fluctuum molem, & tempeſtatis magnitudinem, técum perpende. Sed tamen nullum tale verbum protulit, quale veriſimile

mile est imbecilliores usurpare; Ergô ad hoc liberos educavi, & diligentiâ omni adhibitâ institui? ad hoc prætereuntibus domum patefeci, scilicet ut post tam multos labores, egentium, nudorum, pupillorúmque causâ susceptos, præmium hujusmodi reportarem? verùm illorum loco, verba, quæ omni victimâ longè præstantiora erant, post liberorum cladem protulit, quæque sanctum illud caput, magnificentiùs mille coronis exornârunt, clarioréq; sono, quàm multarum tubarum, laudes ejus predicârunt: dixit enim, *Ipse nudus egressus sum ex utero matris meæ, nudus etiam revertar*; mea enim hæc non erant, à quibus paulò post divelli me oportebat: *Nihil enim intulimus* Tim. 1. 6. 7. *in hunc mundum, haud dubium, quòd nec auferre quid possumus.* Et antequam verba illa pronunciaret, humi stratus Deum venerabatur; tantâque clade affectus, pietatem erga Deum non deseruit, sed in terram procidens, illum prostravit, qui dixerat, *certè in faciem te benedicet.* Testatus est naturam, testatus item est pietatem: affectum enim paternum erga liberos moderatè ostendens, animi ægritudinem fortitudine prævertit, neque ampliùs lamentatur, sed divinas illas voces edit, *Nudus*, inquit, *egressus sum de utero matris meæ, nudus etiam revertar illuc.* Cujus tandem uteri hîc meminit? num per uterum, ad primi hominis opificium alludens, primam creationem intelligit, quæ hominem nudum, & ab omni pravitate liberum, ex limo terræ formavit? ita ut verborum sensus hic sit; Nudus è terrâ, divinâ gratiâ formatus sum, nihil supervacaneum habens, & quasi ab omni materiâ secretus, *nudus etiam eò revertar*; quò? ad locum, nempe, à luctu & mœrore liberum. Si enim ad id quod in promptu est, & vulgò intelligitur, sensum traduxeris, & dixisse illum existimaveris, ex alvo maternâ egressus, rursus illam subiturus sum, neque rationis decorum, neque verborum harmonia servatur. Quis enim mente præditus, tali sensu injuriam naturæ inferat,

τῶν ἀδενεστέρων εἴπῃν· ὅτι τούτοις ἔθρεψα τοὺς παῖδας, καὶ μετ' ἀκριβείας ἀπάσης ἤσκησα; ὅτι τούτοις ἀνέῳξα τὴν οἰκίαν τοῖς πρίωσιν, ἵνα μετὰ τοὺς πόλλους ἀγῶνας ἐκείνους, τοὺς ὑπὲρ τῶν δεομένων, τοὺς ὑπὲρ τῶν γυμνῶν, τοὺς ὑπὲρ τῶν ὀρφανῶν, ταύτας ἀπολάβω τὰς ἀμοιβάς; ἀλλὰ διὰ τούτων, ὅτι τῇ συμφορᾷ τῶν παίδων, τὰ πάσης θυσίας κρείττονα ἀνήνεγκεν, ἀμυρίων στεφάνων μᾶλλον αὐέδησε τιμὴ ἀγίαν ἐκείνην κεφαλήν, καὶ παλπίγγων πολλῶν λαμπροτέρους, ἀνεκήρυξεν· ἔφη γὰρ, αὐτὸς γυμνὸς ἐξῆλθον ἐκ κοιλίας μητρός μου, γυμνὸς καὶ ἀπελεύσομαι. μὴ γὰρ ἐμὰ ταῦτα ἦν, μικρὸν ὕστερον ἀποστήσεσθαι τούτων ἔμελλον· οὐδὲν γὰρ εἰσηνέγκαμεν εἰς τὸν κόσμον, δῆλον ὅτι, οὐδὲ ἐξενεγκεῖν τι δυνάμεθα. καὶ τοῦτο τῶν ῥημάτων, πεσὼν χαμαὶ * προσκυνῆ· καί τοι γὰρ τοιαῦτα * ἴσ. προσπαθῶν, τῆς εἰς Θεὸν εὐσεβείας οὐκ ἀπέστη, ἀλλὰ πεσὼν ὅτι τῇ γῇ, ἐκῆνον κατέβαλε τὴν εἰπόντα, ἢ μὴν εἰς πρόσωπόν σε εὐλογήσῃ. ἔδειξε τῇ φύσιν, ἔδειξε καὶ τὴν εὐλάβειαν, σωφρόνως γὰρ τοῖς παῖδας συμπάθειαν ἐνδειξάμενος, φθάνῃ τῇ ἀνδρείᾳ τὸ πάθος, καὶ οὐκέτι πρὸς θρήνους ἐξέρχεται, ἀλλὰ τοὺς θείους ἐκείνους ἀποφθέγγεται λόγους, γυμνὸς γάρ, φησιν, ἐξῆλθον ἐκ κοιλίας μητρός μου, γυμνὸς καὶ ἀπελεύσομαι ἐκῆ. ποίας μέμνηται κοιλίας; μήποτε ἅπαξ τὴν πρώτην δημιουργίαν, κοιλίαν λέγει, * τὴν ἀπὸ γῆς τὸν ἄνθρωπον γυ- * ἴσ. τὴν μνὸν, καὶ ἐλεύθερον πάσης κακίας συμπεξαμένην, τὴν δὲ πατρὸς οἰκειούμενος δημιουργίαν; ὡς εἰ τὴν νῦν τοιοῦτον· γυμνὸς ἐκ τῆς γῆς διεπλάσθην, πρὸς δὲ τὴν θείας χάριτος, ἀπείρητός τις, καὶ οἱονεὶ τυγχάνων ἄϋλος, γυμνὸς οὖν καὶ ἀπελεύσομαι ἐκῆ. πῦ; δῆλον, ὅτι ὅτι τὸν τόπον τὸν πένθους ἐλεύθερον. Εἰ γὰρ πρὸς τὸ πρόχειρον νοήσομεν, τὴν διάνοιαν λάβοις, καὶ ὑποπλάβοις, ὅτι ἐκ τῆς μητρικῆς ὑδύος προελθὼν, εἰς ταύτην πάλιν ἀπελεύσομαι, οὐδὲ τὸ λόγου σώζει) διάφορες, οὐδὲ ἡ ἁρμονία τῆς λέξεως. Τίς γὰρ τῶν διαφθειρόντων, ὅτι τὴν * ἑαυτῆς * ἴσ. ταύτης. διάνοιας,

δίχνοίας, ἀδικήσοι τ῀ φύσιν, γαςρὶ μ῀ μητρὸς, τ῀ δὲ αὐτῆς ἀποδιδὺς, δίχφθείρων ὁ δι ἀμφοτέρων ἑκάτερον, μιᾷ μυθολογίᾳ φόνον διπλοῦν ἐργαζόμενος; Επεὶ γὰρ Νικόδημος, ἀκόων περὶ τ῀ τῆς ἀναγεννήσεως λόγου, ἐαν μή τις γεννηθῇ ἄνωθεν, παχέως καὶ ταπεινῶς ἀπεκείνατο· τ῀ ἀπὸ σαρκὸς γὰρ φύσιν γένεσιν ἀκούειν, κατὰ τοῖς λογισμοῖς συμβαίνειν, καὶ οὐδὲν ὑψηλὸν φαντάζεσθαι.

ut rursus fœtum utero materno reddat, mutuâ ruinâ utrumque perimens, atque uno fabuloso commento, geminam cædem perpetrans? Postquam Nicodemus, de regenerationis lavacro audiens, *nisi quis renatus fuerit desuper*, crassè & humiliter responderit: cogitationibus enim suis humi serpens, & nihil sublime aut elatum concipiens, de carnis generatione sermonem fuisse arbitratus est. Iob. 3. 3.

ΚΛΗΜΗΝΤΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡ. Αλλὰ τὰ τ῀ Ιὼβ κομψότερον μ῀ ὅτω νοητέον· γυμνὸς κακίας καὶ ἁμαρτίας, ὡς ἐκ κοιλίας μητρὸς, ἐκ τῆς γῆς καθ' ἑξαχὰς διεπλάσθην, γυμνὸς εἰς τ῀ γῆν καὶ ἀπελεύσομαι. γυμνὸς, φ῀ κλημάτων, τοῦτο γὰρ μικρόν τε καὶ κοινόν· ἀλλὰ κακίας καὶ πονηρίας, καὶ τ῀ ἐπομβρῦν τοῖς ἀδίκως βιώσασιν, ἀφθονος εἰδώλου· κ῀ ὃ τὸ πρόχειρον, πάντες ἄνθρωποι καὶ γυμνοὶ γεννώμεθα, καὶ γυμνοὶ πάλιν ἐκφερόμεθα, τοῖς ἐνταφίοις μόνοις σπαργάνοις δεσμούμενοι. ἄλλον γὰρ ἡμῖν ὁ Θεὸς προητοίμασε βίον, καὶ τ῀ πρὸς ἐκεῖνον δρομον, τ῀ πρόσθεν ζωὴν ὁδὸν κατεσκεύασε, ταῖς παρὰ τῆς κλήσεως χρείαις εἰς ἐφόδιον μόνον τ῀ ὁδοῦ καταπάξας· ταύτην δ' ἡμῖν τ῀ ὁδὸν ὁδεύσασιν, ὁ τῶν κληθέντων ἀστυώδευτος πλοῦτος. οὐδὲν γὰρ ὧν ἐκτησάμεθα, ἔχομεν ἴδιον, ἑνὸς κλήματος μόνον τ῀ εὐσεβείας ἐσμὲν ἰδιοκτήτορες· ταύτην ἡμᾶς θανατος ἐπελθὼν οὐ συλήσει, τῶν ἄλλων δ' ἀπάντων ἐκβαλὼν, κ῀ μὴ θέλοντας. εἰς ὑποκατάστασιν γὰρ τοῦ βιωτικοῦ πάντες παρελαύνομεν κλῆσιν, καὶ μόνον ταύτης τ῀ χρῆσιν ἕκαστος καρπωσάμενος ἄπεισι, βραχὺ τοῦδε τ῀ βίου κομιζόμενος μνῆμα· τοῦτο γὰρ πάσης εὐημερίας τὸ τέλος, τοῦτο τῶν βιωτικῶν ἀγαθῶν, τὸ συμπέρασμα. καλῶς ἄρα τὸ βρέφος, τῆς μητρὸς προκύψαν, θρήνων εὐθέως, οὐ γέλωτος ἄρχεται· κλαυθμὸς γὰρ ὥσπερ τ῀ βίου καταβολὴ, πρῶτ῀ ἅπασι, ἀνησιμώτων οὐ προγεύεται δώρων·

Jobi autem verba, sic elegantiùs intelligi possunt; nudus à vitio & peccato, quasi ex utero matris, è terrâ in initio formatus sum, nudus in eandem revertar; non autem à possessionibus, hoc enim parvum & vulgare esset; sed à uitio & peccato, & à tenebricoso idôlo, quod eos excipit, qui injustè vixerunt. Juxta verò illud, quod omnibus in promptu ac familiare est, cuncti nascimur nudi, itemque nudi efferimur, fasciis solis, quæ humandis mortuorum corporibus adhibentur, devincti. Etenim vitam Deus nobis aliam præparavit, & præsentem hanc, pro curriculi viâ ad eam instruxit; eas demum pro viatico possessiones constituens, quæ necessitati inservirent: cùm hanc verò viam semel emensi fuerimus, facultatum & divitiarum omnis comitatus nos deserit. Eorum enim, quæ in vitâ habuimus, nihil nostrum dici potest, unâ exceptâ pietate, cujus est nostra certa possessio: hanc mors ingruens nobis non eripiet, rebus autem omnibus aliis, quamvis invitos, nos exuet. Opes quidem ad hanc vitã sustinendam accepimus, atq; harum solo fructu decerpto, demigrat unusquisque, exiguum vitæ monumentum relinquens: hoc demum est fœlicitatis omnis extremum, hic cunctorum bonorum quæ sunt in vitâ, exitus. Rectè igitur infans, ut matris utero caput extulit, non à risu, sed à lamentis statim incipit; flebili enim voce, vitæ propemodum indignatur, quæ exitiosa ac læthalia munera, à primo exordio degustanda ei proponit. Simulátque enim editus in

lucem

lucem & ſuſceptus eſt, manus pedéſque ejus faſciis conſtringuntur, & vinculis impeditus, uberibus potitur: Oh vitæ primordium, mortis prodromum! nuper eſt infans ad vitam ingreſſus, nec interpoſitâ morâ mortuorum pannis amicitur: natura enim finis memoriam revocat, iis qui naſcuntur. Huc ille pertinet editi infantis ejulatus, flebili quaſi voce, apud matrem lamentantis, cur me in hanc vitam, mater, enixa es, in quâ vitæ prorogatio, ad mortem eſt progreſſio? cur me in multarum turbarum ſeculum introduxiſti, in quo, mihi nato, faſciæ ſunt exordia? cur hujuſmodi me vitæ addixiſti, in quâ, & juventus miſeranda, ante ſenium malis attrita & confecta, & ſenectus, ut exitioſa fugienda? Formidabile, ô mater, & grave eſt hujus vitæ ſtadium, cujus meta eſt currentium interitus; calamitoſam vitæ viam ambulamus, quæ ſepulturam habet pro diverſorio: difficile atque infeſtum vitæ pelagus navigamus, cui infernus, tanquam pirata, imminet. Solus ex omnibus homo nudus gignitur, nullo vel armorum, vel indumentorum cognato genere protectus; non ideo, quòd ſit cæteris animantibus inferior, ſed ut nuditatis noſtræ conſideratio, & quòd nihil in mundum unà invexerimus, ſtudium in nobis procreet: ſtudium verò & ſollicitudo prudentiam pandat, ſocordiam procul ableget, artes ad vitandam egeſtatem introducat, & artificiorum diverſitates progignat. Qui enim nudus eſt, indigẽtiâ tanquã ſtimulo impulſus, multa invenit & fabricatur, quomodo pluviæ declinãdæ, quomodo frigus prudenter arcendũ, quomodo ad repellendos ictus muniri oportet, quomodo terra colenda, quomodo feris metus incutiendus, & quomodo robuſtiora animalia domãda ſint. Quamobrẽ pluviâ perfuſus, tecta fabricavit; frigore vehementiore afflictus, indumenta excogitavit; ictus ac vulneratus, thoracẽ invênit, cùm manus in agricolatione occupatæ ſpinis cruentarentur, ruſticorũ inſtrumẽtorum adminiculũ excogitavit; nudus ex-

τεχθὲν γὰρ, χεῖρας βύθεως ἀπαργανοῦται, καὶ πόδας, καὶ δεσμοῖς ἐνελιμμένον ἀπολαύει τ᾽ θηλῆς. ὢ προοιμίου ζωῆς, προδρόμου νεκρώσεως! ἄρτι τὸ βρέφος εἰς ζωὴν παρελήλυθε, καὶ νεκρῶν βύθεως αὐτῷ σολισμὸς προσιωέχθη. ὑπομιμνήσκει γὰρ τὸ τέλος τὰς τεχθέντας ἡ φύσις. διὸ καὶ τὸ παιδίον γλυνηδὲν ἀποδύρεται, καθάπερ τῇ μητρὶ διὰ τὸ θρηνῶδες βοῶν, τί με προὔτεινὰς τούτῳ, ὦ μῆτερ, τῷ ζωῷ ἀπεκύησας, ἐν ᾗ τὸ ζῆν ἡ προθήκη, προκοπὴ προὺς τ᾽ θάνατον; τί με προὺς πολυπάθειαν ἀγῶνα παρήγαγες, ἐν ᾧ, τεχθέντι μοι τὰ προοίμια, τὰ σπάργανα; τί με τοιούτῳ βίῳ δεδώκας βίῳ, ἐν ᾧ, ἢ νεότης ἡδεῖα τυγχανομένη προὺς γήρως, ἢ γῆρας φθυκλὸν, ὡς ὀπιθαναίτιον; δῆνον, ὦ μῆτερ, τὸ βίου τὸ σάδιον, θάνατον ἔχον τῶν προέχοντων καμωτῆρα· πικρὰν τ᾽ βιωτικὴν ὁδοιπορουμένην ὁδὸν, τάφον ἔχουσαν τῶν ὁδευόντων κατάλυμα· χαλεπὸν τὸ τ᾽ ζωῆς διαπλεόμενον πέλαγος, ἅιδην γὰρ ἔχει πρατῆρα ἐφεστῶτα. Μόνος ἐν ἅπασι γυμνὸς γινᾶται ὁ ἄνθρωπος, οὐκ ὅπλον, οὐκ ἔνδυμα συγγενώμενον ἔχων· οὐχ ὡς τ᾽ ἄλλων ζώων ἐλάττων, ἀλλ᾽ ὅπως ἡ μὴ γύμνωσις, καὶ τὸ μηδὲν σπουδάζειν, καταπονάζῃ σοι μέριμναν· ἡ μέριμνα δὲ τὸ σόφον ἐκπομπεύσῃ, τοῦ ἀργίαν ἐκβάλῃ, εἰσαγάγῃ τὰς τέχνας δι᾽ ἔνδειαν, γυνήσῃ μηχανῶν ποικιλίας. ὁ γὰρ γυμνὸς πολυμήχανος, ὥσπερ κέντρῳ τῇ χρεία νυσσόμενος, πῶς ὑετοὺς ἀποφύγῃ, πῶς σοφίσηται κρύος, πῶς πληγὰς ἀντιφερέξηται, πῶς γεωργήσῃ τοῦ γῆν, πῶς φοβήσῃ θηρία, πῶς δαμάσῃ τὰ δυνατώτερα. βρεχόμενος, ὀροφὴν ἐτεχνήσατο· ῥιγώσας, ἐπενόησεν ἔνδυμα· πληττόμενος, μεμηχάνηται θώρακα· ἀκανθώσαις τὰς χεῖρας γυμνὰς ἐν γεωργίαις αἱμάτων, ἐμηχέτησεν ὀργάνων βοήθειαν· γεγυμνωμένος θηρίοις εἰς βρῶμα, οὗρεν ἐκ φόβου τέχνην, τὰ φοβοῦντα φοβοδόσθαι. ἄλλην ἐξ ἄλλης ἐγένησεν

ἐγλύνησεν ἡ γύμνωσις σωίεσιν · ὡς τῇ εἰ) καὶ τὴν γύμνωσιν, δῶρον καὶ χάειν διασοπικλῶ. Γυμνὸς οὖν καὶ ὁ Ἰὼβ καταστὰς, χρημ[ά]τ[ων], κλημάτων, βὐτεκνίας, πλυτεκνίας, καὶ πολύτα ἐν βραχῆ ἀποβαλὼν, τὴν βὐχάειστον ταύτην φωνὴν ἀξεβόησεν, γυμνὸς ἀξῆλθον ἐκ νηδύος, γυμνὸς καὶ ἀπελβύσομαι ἐκῆ, τοῦτ᾽ Θεὸν δηλαδὴ, καὶ τ᾽ μακαείαν λῆξιν ἐκείνην, κ᾽ ἀνάπαυσιν.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Βαβαὶ φιλοσοφίας * ἐυπρεπολή! τῷ μ᾽ σχήματι, τῇ φύσῃ τὸ χρέος ἀπέδωκε περιῤῥηξάμενος τ᾽ ἐσθῆτα, κ᾽ τὴν κόμην πλεκάμενος · τῇ δ᾽ διαθέσῃ, χωρῆ τοῦτ᾽ Θεὸν, καὶ κλίνῃ γόνυ, κ᾽ τοσοκτως γνησίως, καὶ φυσικῶς ἀσκεῖται φιλοσοφίας, ἐν μέσοις τοῖς πάθεσιν, ἑαυτῷ τε, καὶ ἡμῖν, τὸ τῆς εὐθυμίας κατασκευάσας φάρμακον. νόμος ἀνθρώπῳ, φησὶν, ἐξ οὐκ ὄντων, εἰς τὸ εἶ) ἀπάγεσθαι γυμνὸν, ἀλλὰ καὶ ἐξιέναι τ᾽ βίου, μετὰ τ᾽ ὁμοίου σχήματος. Τί οὖν δεινὸν πεπόνθαμεν, φησι, φυσικῶς μὲ οὐδὲν ἔχοντες, εἰληφότες γ᾽ παρὰ Θεοῦ, κ᾽ αὖθις ἀφαιρεθέντες, ὧν μικρὸν ὕστερον τὴν χρῆσιν ἐποιησάμην ἀνάγκη; καὶ νομίζῃ μὲ ἐκεῖνο Θεοῦ πάσχειν τὰ δίκαια, τοσοκτως γ᾽, καὶ βὐχαριστως ἀποδίδωσι τ᾽ παρακαταθήκην, καὶ αὐθις πῖς ἀκοντίοις δαιβολικοῖς κατατοξεύῃ τ᾽ ἀγιτήριον · ὁ μὲ ἔλεγε, εἰρωνευόμενος, εἰ μέλλω εἰς πρόσωπόν σε βὐλογήσῃ, αὐτὶ τῦ, δυσφημήσῃ. ὅδε, τὸν χαριστήριον ὑπὲ τοῖς συμβᾶσιν ἀναπλέκων ὕμνον, αὐτῷ ταύτῃ ἀφίησι τ᾽ φωνὴν, βὐλογῶν τ᾽ Θεὸν, καὶ φησιν.

* ἴσ. ἐυπροσωπολή.

istens & esca belluis, artē cōmentus est, quæ formidabilibus formidinē incuteret. Aliā, ex aliâ, solertiā nuditas gemit; ut jam nuditas, donū sit Domini, & gratia ab illo concessa. Nudatus igitur Jobus opibus suis, possessionibus, præclarâ & numerosâ sobole, & brevi spatio his omnibus spoliatus, hâc plenâ grati animi voce exclamavit, *nudus egressus sū ex utero, nudus etiā revertar illuc*, nimirū ad Deū, & illā beatorū sortē, & requiem.

OLYMPIODORI. Papæ! quæ isthæc est philosophiæ excellentia? externâ quidem specie, naturæ debitum persolvit, discisâ tunicâ, vulsâque comâ: affectu autem ad Deum confugit, flexísque genibus, eum sincerè adorat, & in mediis calamitatibus philosophiam naturaliter exercet, dum sibi, ac nobis, ad ægritudinem solandam, medicamenta parat. Ea est, inquit, homini sancita lex, ut ab iis quæ non sunt, ad id quod existit, nudus deducatur, eâdémque formâ excedat è vitâ. Quid igitur mali, inquit, passi sumus, cùm à naturâ quidem nihil habeamus, si rebus nobis à Deo datis rursus spoliemur, quarum non multò post nobis erat amissio necessariò sustinenda? Ac Deum quidem calamitatum authorem arbitrabatur, nihilominus eum veneratur, gratâque voluntate depositū reddit, suísque improbum diabolum, jaculis configit. Is enim usus ironiâ, dixerat, *si non in faciem tibi benedixerit*, id est, si non improbas in te voces jactârit: hic autem, in illis, quæ acciderunt, calamitatibus, ad gratias agendas comparato hymno, vocem, cum divinâ laude conjunctam, hujusmodi effert.

Ο Κύριος ἔδωκεν, ὁ Κύριος ἀφείλατο· ὡς τῷ Κυρίῳ ἔδοξεν, οὕτως ἐγένετο· εἴη τὸ ὄνομα Κυρίου βὐλογημένον.

Dominus dedit, Dominus abstulit: sicut Domino placuit, ita factum est: sit nomen Domini benedictum.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ. Μονονχὶ τοιαῦτα βοᾶν, ἐκλήθην πατὴρ, ἐφ᾽ ὅ-

BASILII. Ejusmodi ferè verba clamans protulit, tam diu pater sum appellatus,

pellatus, quamdiu visum est ei qui me patrem constituit : sobolis coronam adimere mihi rursus decrevit, de rebus quæ illius sunt, cum illo non contendo, quod Domino visum est, obtineat ; ille sator est generis, ego instrumentum : cur me oportet, qui servus sum, frustra indignari, & decretum vituperare, quod rescindere non possum ?

POLYCHR. Quæ divinitus contingunt, libenter amplector : & affluere divitiis, cùm is dederit, volo ; & in egestate vitam degere, si ita illi visum fuerit, volo : pro iis, quæ priùs accepi, gratias ago ; & pro iis quæ amisi non indignor.

CHRYSOST. Doluit quidem Jobus, quantum patrem liberorum amantem, & diligentem mortuorum curam habentem, par erat. Non dixit, ut plerique solent, præstabat, nec experientiâ percepisse, nec patrem vocatum esse, quàm gustatâ voluptate excidisse : verùm, & de iis quæ acceperat, gratias egit, & ob ea, quorum perpetuitas illi denegata est, Deum laudavit. Non his verbis usus est, satius erat non fuisse consequutum (qui ingratorum hominum est sermo) sed potiùs pro rebus adeptis gratias agebat, cùm diceret, *Dominus dedit* ; & de amissis Deum his verbis efferebat, *Dominus abstulit, sit nomen Domini benedictum.* Conjugis etiam, cum quâ sermone contendebat, hâc ratione os obturavit, cùm admiranda illa verba proferret, *si bona suscepimus de manu Domini, mala cur non sustinebimus ?* Adde, quòd cæteros homines illud non mediocriter solatur, cùm suarum causam ærumnarum, peccata esse intelligunt, quorum ipsi sibi conscii sunt : verùm ille secum animo reputare non poterat, quòd delictorum pœnas lueret, quod quidem rationes ejus omnes præcipuè turbabat. Cùm enim vitam suam intueretur, conscientiámque sole clariorem, & rectè facta quamplurima inspiceret, coronis, braviis, & mille præmiis se dignum noverat : cùm autem, ea quæ ipsi evenerant, animo obversarentur, & multò graviora pati se cerneret, quàm

σον ὁ τοῦτό με ποιήσας ἐβούλετο χρόνον· πρότερον μὲν τὸν ἐκ τῆς γονῆς τέκνων ἐβούλευσατο πάλιν, ὁ δὲ μάχομαι περὶ τῶν ἰδίων αὐτῷ· χρατείτω τῆς δεσπότης τὸ δοκοῦν· αὐτός ἐστι πλάστης τοῦ γλύφος, ἐγὼ δὲ ὄργανον. τί με χρὴ, δοῦλον ὄντα, δυσχεραίνειν δυνάμενα, καὶ μέμφεσθαι φῶν, ἐὰν δύνωμαι λύειν ;

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Στέργω τὰ παρὰ Θεοῦ γινόμενα· καὶ πλουτεῖν, αὐτοῦ διδόντος, βούλομαι, καὶ πένεσθαι, μὴ τῆς αὐτοῦ βουλῆς, θέλω· καὶ ἐφ' οἷς πρόσθεν ἔλαβον, εὐχαριστῶ, καὶ ἐφ' οἷς ἀπώλεσα, δυσχεραίνω.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Ηλγησε μὲν γὰρ ὁ Ἰώβ, ποσοῦτον ἢ ὅσον εἰκὸς πατέρα φιλότεκνον, καὶ σφόδρα κηδόμενον τῶν ἀπελθόντων. οὐκ εἶπε, καὶ τοὺς πολλούς, βέλτιον ἦν μηδὲ πεῖραν σχεῖν, μηδὲ κληθῆναι πατέρα, ἢ μὴ τὸ γλύσασθαι τῆς ἡδονῆς ἐκπεσεῖν· ἀλλ' ἐφ' μὲν ὧν ἔλαβεν, εὐχαριστεῖ, ἐφ' ἢ ὧν οὐκ εἰς τέλος ἔσχεν, ἐδόξαζεν· οὐκ εἶπεν, ὅτι βέλτιον ἦν μὴ λαβεῖν τοῦτο, ὅ τινες λέγουσιν ἀγνωμόνως, ἀλλὰ καὶ ἐφ' ἐκείνων εὐχαριστεῖ, λέγων, ὁ Κύριος ἔδωκε, καὶ ἐφ' τούτων εὐλόγει, λέγων, ὁ Κύριος ἀφείλατο, εἴη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον. καὶ τὴν γυναῖκα ὅπως ἐπεσώμιζε, διαλογισμὸς τοῖς αὐτὴν, καὶ τὰ θαύμασα ἐκεῖνα φθεγξόμενος ῥήματα, εἰ τὰ ἀγαθὰ ἐδεξάμεθα ἐκ χειρὸς Κυρίου, τὰ κακὰ οὐχ ὑποίσομεν ; ἐπὶ τῷ μὲν ἄλλων ἕκαστος ἀνθρώπων, πολλὰ ἑαυτῷ συμφόρως πονηρὰ, τὸν αἰτίαν οἶδεν ὢν πάσχει, ὁ μικρὸν ἢ τοῦτο εἰς φιλοσοφίαν· ἐκεῖνος ἢ οὐδὲ τοῦτο εἶχε λογίζεσθαι, ὅτι πλημμελημάτων ἔπινε δίκας, ὁ μάλιστα αὐτοῦ τὸν λογισμὸν ἐθορύβει. ὅταν μὲν εἰς τὸν βίον εἶδε τὸν ἑαυτοῦ, καὶ τὸ συμφόρως, ὑπὲρ τὸν ἥλιον, λαμπρὸν, καὶ τῶν κατορθωμάτων τὸ πλῆθος, ἤδει ὅτι σεφαίνων, καὶ βραβείων, καὶ μυρίων ἐπάθλων ἄξιος ὤν· ὅτε ἢ εἰς τὰ συμβεβηκότα * ἄπονα, τῶν *ἴσ. ἢ πάντα. τὰ ἔσχατα τετολμηκότων, ὁρῶν ἑαυτὸν χαλεπώτερα.

λεπώτερα πάσχοντα, οὐδὲ τ̃ αἰτίαν *ἐυρείσκειν εἰπῶν, δι' ἣν ταῦτα ἔπαθεν, διὰ δὴ τοῦτο οὐκ ἔχων οὐδεμίαν αἰτίαν ἐπιθεῖναι τῇ συμφορᾷ, ὅτι τὸ ἀκατάληπτον τῆς τ̃ Θεοῦ οἰκονομίας *καταφεύγει, & ὅτι τὸ δοκοῦν αὐτῷ ἀναφέρων τὰ γεγόμενα, ἔλεγεν, ὡς τῷ Κυρίῳ ἔδοξεν, οὕτω καὶ ἐγένετο. οὐ γὰρ οἶμαι, δεῖν ἐξετάζειν διακοπτικῶς γνώμην, εἰ τὸ ὄνομα κυρίου εὐλογημένον· οὐδὲν ἀπηχές, φησιν, φθέγξομαι περὶ Θεοῦ, ὑμνῶν ἢ ἄξιον κρίνω, ἐφ' οἷς τότε τ̃ ἔδωκε παρέσχε, καὶ ἐφ' οἷς νῦν ἀφελέσθαι ἐδοκίμασε. τοιούτοις τὸν διάβολον ὁ δίκαιος κατηκόντισε ῥήμασι. θαυμαστὸν δ', ὅτι καὶ περὶ Θεοῦ, νομίζων ἀφηρῆσθαι, εὐχαριστεῖ, καὶ οὐκ ἐκλύεται. τοῦτο καὶ σὺ ποίει, καὶ λογίζου πρὸς σαυτὸν, ὅτι οὐκ ἄνθρωπος ἔλαβεν, ἀλλὰ ὁ Θεὸς ὁ ποιήσας, ὁ μᾶλλόν σου κηδόμενος, καὶ τὸ συμφέρον εἰδὼς, & πολέμιος, οὐδὲ ἐπίβουλος· βοήθησον τοῖς ἀπελθοῦσι, μνείαν ὑπὲρ αὐτῶν ἐπιτελῶν. εἰ γὰρ τοὺς παῖδας τοῦ Ἰὼβ ἐκάθηρεν ἡ τ̃ *πνεύματος θυσία· τί ἀμφιβάλλῃς, εἰ καὶ ἡμῶν ὑπὲρ τ̃ ἀπελθόντων προσφερόντων γίνεταί τις αὐτοῖς ὠφελεία; εἴωθε γὰρ ὁ Θεὸς, καὶ ἑτέροις ὑπὲρ ἑτέρων, χαρίζεσθαι· *ὠφεληθῶμεν τ̃ τὸ *αἰσθητὸν, ὅτι πᾶσα κτίσις ἕπεται τῷ δημιουργῷ· διὸ τ̃ τὸ συμφέρον καὶ δίδωσιν ἑκάστῳ, καὶ ἀφαιρεῖται, τὸ εὐγνωμον ὁμοῦ, καὶ καρτερικὸν ἡμῶν ἐγγυμνάζων· ἡ γὰρ ὅτι τοῖς εὐεργετεῖσιν εὐγνωμοσύνη, δευτέρας εὐεργεσίας ἐστὶ τῷ ὄντι πρόθεσις.

*ἴσ. ἐυεῖσχων.

*ἴσ. καταφύγε.

*ἴσ. πεζός.

*ἴσ. ὠφελῶμεν.

*ἴσ. ἀναῖσθητον.

illi, qui turpiſſima facinora admiſerant, neque cauſam dicere inveniret, propter quam talia pateretur, ac proinde calamitati dicam nullam impingere poſſet, ad Dei incomprehenſibilem diſpenſationem confugit, & rerum eventus ejus beneplacito adſcribens, dixit, *ſicut Domino placuit, ita factum eſt.* Neque enim decretum Domini examinandum puto, *ſit nomen Domini benedictum.* Nihil de Deo abſonum loquar, verùm, cùm ob ea quæ mihi principio eſt impertitus, tum ob ea quæ adimere nunc viſum eſt, dignum laude ducam. Talibus verbis, juſtus diabolum quaſi telis perfodit; eſtque illud admiratione dignum, quòd tùm Deo gratias agat, nec quidquam de mentis conſtantiâ remittat, cùm ſe à Deo ſpoliari animadvertit. Id ipſum tibi faciendum, & cogitandum eſt, non ab homine quopiam, ſed à Deo, tua tibi auferri; à Deo, inquam, qui te fecit, qui teipſo majorem curam tui gerit, qui quod è re tuâ eſt novit, qui hoſtis non eſt, neque inſidiator. Fer opem iis, qui migrant è vitâ, mentionem eorum faciens: nam ſi Jobi liberos, patris hoſtia expiabat; quid dubitas, quin preces noſtræ defunctis ſolatium aliquod adferant? ſiquidem ſolet Deus alteri, alterius causâ gratificari. Juvemus alios pro facultate noſtrâ, quia omnis creatura creatorem ſequitur: quare ſecundùm illud quod utile eſt, largitur unicuique, vel aufert, gratitudinem noſtram & patientiam ſimul exercens. Nam grati animi teſtificatio pro rebus acceptis, ſecundæ beneficentiæ cauſa eſt & materies.

Homil. 41. in Epiſt. 1. ad Cor.

Ἐν τούτοις πᾶσι τοῖς συμβεβηκόσιν αὐτῷ, οὐδὲν ἥμαρτεν Ἰὼβ τοῖς χείλεσιν ἐναντίον τοῦ Κυρίου· & οὐκ ἔδωκεν ἀφροσύνην τῷ Θεῷ.

In omnibus his, quæ acciderunt ei, nihil peccavit Jobus labiis coram Domino: & non dedit inſipientiam Deo.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Καθάπερ ὅταν τὴν εἰκόνων ἐπιδῶμέν τινα γράψωμεν, κάτωθεν ἐν τ̃ χιονίσκοις ὑπογράφομεν, ὁ δεῖνα ἀνέθηκεν· οὕτω

CHRYSOSTOMI. Quemadmodum in ſtatuis & imaginibus, poſtquam aliquem finxerimus, infrà in baſi ſubſcribimus, *hic*, vel, *ille poſuit*: ſic etiam hoc

loco, author libri, poſtquam animi juſti ſimulachrum verbis delineâſſet, quaſi in baſi infrà ſubſcribens dicit, *in omnibus his non peccavit Jobus labiis coram Domino.* Neque verò exiſtimes, quòd coram hominibus tacuerit, non autem coram Deo, cùm ne cogitatione quidem peccaverit. Quid autem eſt, *labiis* ? Nos ſæpenumero æſtu perturbationis abrepti, verbum dicimus, animi intelligentiâ minimè approbante, linguâ duntaxat impetu doloris abreptâ. Ille verò ne hoc quidem paſſus eſt, cujus & lingua fuit à verbis improbis integra, & mens à blaſphemiâ aliena. *Et non dedit inſipientiam Deo*, id eſt, nequaquam ea, quæ acciderunt, tanquam injuſta condemnavit : non dixit, ut plerique, temerarius, & fortuitus eſt rerum humanarum curſus : verùm, *ſicut Domino placuit, ita factum eſt.*

POLYCHRONII. Sic in omnibus calamitatum fluctibus, ne cogitatione quidem & animo, quicquam de Deo indecorum Jobus concepit ; hoc enim illud ſignificat, *coram Deo*; homo enim faciem, Deus cor, intuetur : ſed ſincero animi affectu, gloriam Deo dedit, neque pro bonis, cogitationes malas, & inſipientes protulit. Non ſolùm enim, cùm reliquis omnibus orbaretur, ſed neque cùm de liberis idem audiret, de Deo vocem ullam blaſphemam, edere coactus eſt : & licèt ægrè ferre hominibus videretur, coram Deo tamen irreprehenſibilis fuit, nec de eo cogitationem aliquam indecoram animo eſt complexus : ſed Hebræus apertiùs, *non eſt*, inquit, *conqueſtus de Deo.* Hinc duplex teſtimonium, & admiratione dignum conſequutus eſt : non enim vocem ullam, ingrati animi teſtem, edidit, neque cogitatione quicquam, philoſophiâ indignum, paſſus eſt. Stultitia enim, non in verbis, ſed in animi affectu conſiſtere ſolet ; prudentia autem, animi eſt operatio inviſibilis, quæ religioſorum verborum mater eſt. Aliam quoque Jobi laudem diſcimus, non exiguam, quòd coram Deo ejus vita inculpata apparuerit.

κὴ ἀνέγραψε τὴ εἰκόνα τῆς ψυχῆς τὸ δικαίου διὰ ῥημάτων γράψας, ὁ συλλέξας τὸ βιβλίον, ὥσπερ ἐν χοινικίδι κάτωθεν ἐπογράφων, λέγει, ὅτι, ἐν τούτοις πᾶσιν οὐχ ἥμαρτεν Ιὼβ τοῖς χείλεσιν ἐναντίον κυρίου. μηδὲ νομίσῃς, ὅτι ὅπερ μὴ τὸ ἀνθρώπων ἐσίγησεν, ὅπερ ἢ τὸ Θεοῦ οὐχί· ἀλλ' οὐδὲ κατὰ διάνοιαν ἥμαρτε. Τί δέ ἐστιν, οὐδὲ ἐν τοῖς χείλεσιν; πολλάκις ἐπὶ τοῦ πάθους συναρπαζόμενοι, ῥῆμα ἐκφέρομεν, ἃ διανοίας μὴ συγκαταθεμένης, ἀλλὰ τῆ γλώττης ἃ ἀθυμίας συναρπαζούσης. ἐκεῖνος ἦ, οὐδὲ τοῦτο πέπονθεν, ἀλλὰ καθαρὰ μὲν ἡ διάνοια βλασφημίας ἦν, καθαρὰ ἦ καὶ γλῶττα πονηρῶν ῥημάτων. κὴ οὐκ ἔδωκεν ἀφροσύνην τῷ Θεῷ, τουτέστιν, ὃ κατέγνω τῶν γεγενημένων ἀδικίαν. οὐκ εἶπεν, ὡς πολλοὶ, ἁπλῶς, κὴ ὡς ἔτυχε τὰ συμβάντα φέρεται, ἀλλὰ ὡς τῷ κυρίῳ ἔδοξεν, οὕτω κὴ ἐγένετο.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Οὕτως ἐν πᾶσι τοῖς τῆς συμφορᾶς κύμασιν, οὐδὲ κατὰ διάνοιάν τι ἀπρεπὲς περὶ Θεοῦ ὁ Ιὼβ ἐλογίσατο· τοῦτο γὰρ σημαίνει, τὸ, ἐναντίον κυρίου· ἄνθρωπος μὲν γὰρ εἰς πρόσωπον, ὁ δὲ Θεὸς εἰς τὴν καρδίαν, βλέπει· ἀλλὰ μετὰ γνησίας τῆς διαθέσεως, τὴν δοξολογίαν προσήνεγκε, καὶ οὐ φαύλους κὴ ἀφρονας λογισμούς, ἀντὶ ἀγαθῶν προσεκόμισεν. οὐ μόνον γὰρ ἐν τῇ ἀποστερήσει τῶν λοιπῶν, ἀλλ' οὐδὲ ἐν τῇ τῶν παίδων ἀκοῇ, ἠναγκάσθη βλάσφημον φθέγξασθαι περὶ Θεοῦ· ἀλλ' εἰ κὴ ἔδοξε * φορᾶν τοῖς ἀνθρώποις, ἀλλ' ἐναντίον κυρίου ἀμεμπτος ἦν, κὴ οὐκ ἔσχε περὶ Θεοῦ ἀπρεπῆ ἔννοιαν· σαφέστερον γὰρ ὁ ἑρμαῖος, οὐκ ἐμέμψατό, φησι, τῷ Θεῷ. ἐνταῦθα διπλῆ ἡ μαρτυρία, κὴ θαύματος ἀξία· οὐ γὰρ ἀφῆκέ, φησιν, * βλασφημίας φωνὴν, οὐδὲ κατ' λογισμὸν ἔπαθέ τι φιλοσοφίας ἀνάξιον. ὅτι ἡ ἀφροσύνη, οὐκ ἐν ῥήμασιν, ἀλλ' ἐν τῇ διαθέσει ψυχῆς συνίστασθαι πέφυκεν. ἡ δὲ φρόνησις, ἐνέργεια ψυχῆς ἐστιν ἀθεώρητος, μητὴρ καθιστῶσα τῶν εὐσεβῶν ῥημάτων. κὴ, ἕτερον δὲ μεμαθήκαμεν ἐγκώμιον, οὐ μικρὸν, τὸ ἐναντίον Θεοῦ φανῆναι βίον ἀκατηγόρητον.

* ἴσ. δυσφορεῖν.

* ἴσ. ἀχαριστίας.

ΕΦΡΑΙΜ.

ΕΦΡΑΙΜ. Ἐντεῦθεν μανθάνομεν, ὅτι ἀδύνατόν ἐστι, τοὺς φοβουμένους τὸ κύριον ἐν δηλήσει, καταπολεμηθῆναι ὑπὸ τοῦ διαβόλου. ἐπιχειρεῖ μὲν γὰρ τὴν ψυχὴν, ἀλλ' ἐκριζῶσαι οὐκ ἰσχύει, καθάπερ ἐγένετο καὶ ἐπὶ τοῦ Ἰώβ. παρεδόθη, μὲν εἰς χεῖρας τοῦ πειράζοντος, ἀλλ' οὐκ ἐτόλμησεν αὐτοῦ ἅψασθαι, εἰ μὴ τοῦ Θεοῦ ἐπιτρέψαντος· καθάπερ λαβὼν ἐξουσίαν παρὰ τοῦ Θεοῦ, χρήσασθαι αὐτῇ καθὼς αὐτῷ βουληθῇ, εἰ μὴ τὴν ψυχὴν τοῦ δικαίου· ὅπερ γε οὐδὲ κατὰ τῶν χοίρων ἔλαβε ἐξουσίαν ἐκεῖνος ἐνεργῆσαι, εἰ μὴ ὁ ἐλεήμων ἐπέτρεψε. νικᾷ τοίνυν ὁ δίκαιος τὸν διάβολον τῇ βέλει, αὐτῇ καιρίᾳ καὶ πληγῇ· τότε μάλιστα λαμπρεύονται οἱ στέφανοι. ἐπεὶ καὶ τὸ μακάριον Ἰὼβ τοῦτο μάλιστα λαμπρὸν ἀπέφηνε, τοῦτο ἀνεκήρυξε, τὸ, ἐν καιρῷ πειρασμοῦ, καὶ νόσου, καὶ πενίας, ἀπροσίτητον φωνὴν σῴζειν τινὰ διανοίᾳ, τὰ δικαιώματα τοῦ Θεοῦ ἀνενέγκαντα ῥήματα, καὶ τινὰ πνευματικὴν ἀνεῖναι θυσίαν. θυσία γὰρ ἦν τὰ ῥήματα αὐτοῦ ἃ περ ἔλεγεν, ὁ κύριος ἔδωκεν, ὁ κύριος ἀφείλετο, καὶ τὰ ἑξῆς· ἃ δὴ καὶ ἡμεῖς ἀεὶ ποιοῦμεν, ἐν πειρασμοῖς, ἐν παρατάσεσιν, ἐν ἐπιβουλαῖς, τὸν Θεὸν δοξάζοντες.

EPHRAEM. Hinc intelligimus, fieri non posse, ut qui verè Deum verentur, in diaboli potestatem redigantur. Adoritur ille quidem, animi virtutem convellere, sed evellere tamen non potest; quemadmodum in Jobo evenerat: traditus enim est in manus tentatoris, non tamen eum, sine Dei permissu, ausus est attingere: quamvis esset illi à Deo facta potestas, ut ad libitum justo uteretur, unâ ipsius animâ exceptâ: quandoquidem nec in porcos, nisi largiatur Deus, ullam adversarius obtinet potestatem. Vicit tandem justus adversarium, perinde ut Paulus stimulum sibi datum, angelum Satanæ, solo voluntatis studio, quo Deum verè & ex animo amplectebatur. Neque enim carne infirmâ & imbecillâ esse, hoc est vinci; neque in damna calamitatésque incidere, est cadere, sed in tentationibus spectatû & probatum minimè deprehendi.

CHRYSOSTOMI. Dum igitur in terris degimus, nunquam respiremus, sed luctemur semper, maximè verò morbi tempore, quando dolores animum undique perturbant, quando cruciatus obsident, quando diabolus ad verbum aliquod asperius proferendum nos stimulans adstat: tunc maximè vallari tutò nos oportet, & patientiæ thorace, & gratæ mentis armis muniri. Hæc enim adversùs diabolum tela sunt gravia, hæc læthalis plaga: tunc maximè celebres sunt coronæ: quandoquidem hoc præcipuè beatum Jobum illustrem reddidit, hoc celebravit, quòd cùm tentatione, egestate, morbo quateretur, constantiam retinens, nequidquam tamen animo immutatus esset, verbáque illa, gratiarum actione plena, illámque spiritualem hostiam, Deo obtulerit. Victima enim verba illius erant, *Dominus dedit, Dominus abstulit*, & quæ sequuntur; quod & nos etiam, Deum laudantes, in tentationibus, casibus adversis, & in insidiis, facere semper oportet.

FACTVM est autem ut dies hæc; & venerunt Angeli Dei, ut aßisterent coram Domino, & diabolus venit in medio eorum, ut assisteret coram Domino.

CHRYSOSTOMI. Quid tandem est, cur illi Deo quotidie assistentes introducantur? ut intelligamus, res humanas divinâ providentiâ non esse destitutas; cùm Angeli, aliquid administraturi, quotidie à Deo mittantur, nobis licèt insciis, & eorum, quæ singulis diebus geruntur, rationem reddant.

APOLINARII. Et hi quidem fortitudinem justi, attoniti stupebant, diabolus verò propter ejus constantiam & invictum animi robur exulceratus crebriores dolores machinatur, & aliud tentationis genus adhibere conatur. Deus autem justi virtutem admirabatur, & calamitatum tolerantiâ, illius demonstrationem hominibus præbuit, quandoquidem post tot malorum perpessionem, à recto instituto non desciverat.

JULIANI. Vênit in medio Angelorum, quasi captus: nam illum pudebat, fugámq; meditabatur. Vel, in medio Angelorum esse, dicitur, quasi illorum curam de Jobo abrumpens, cùm ad supplicium illum deposcit. Sed quâ demum ratione assistunt Angeli Deo? num administri spiritus, à divino obsequio discedunt aliquando? vel quid tandem esse potest, quod à suâ creaturâ opificem secernere queat, cui Prophetâ teste, *omnes gentes sicut stilla de situlâ, & quasi momentum stateræ reputatæ sunt?* Quâ item ratione, diabolus Angelico dignatur cœtu, & verba profert pernicies, & à verâ vitâ sermonem haurit? *Quæ communio luci ad tenebras? quæ autem conventio Christo ad Belial?* Præsentiam lucis tenebræ ferre non possunt, neque probitatis hostis vitæ propinquitatem. Nos autem ex hoc loco speculationem religiosam eliciamus:

Esai. 40.15.

2 Cor. 6. 14.15.

ΕΓΕΝΕΤΟ ὴ ὡς ἡ ἡμέρα αὕτη, καὶ ἦλθον οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ παραστῆναι ἐναντι τοῦ κυρίου, καὶ ὁ διάβολος ἦλθεν ἐν μέσῳ αὐτῶν, παραστῆναι ἐναντίον τοῦ κυρίου. Κεφ. β.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Τί δήποτε καθ' ἑκάστην ἡμέραν παρισταμένους αὐτοὺς εἰσάγει; ἵνα μάθωμεν, ὅτι οὐκ ἀπρονόητα τὰ πράγματα, ἀλλὰ λόγον διδόασι τῶν καθ' ἑκάστην ἡμέραν γινομένων, καὶ καθ' ἑκάστην ἀποστέλλονται τι οἰκονομοῦντες οἱ ἄγγελοι, εἰ καὶ ἡμεῖς οὐκ ἴσμεν.

ΑΠΟΛΙΝΑΡΙΟΥ. Καὶ νῦν οὖν οἱ μὲν ἐξεπλήσσοντο *τῆς ἀνδρείας τοῦ δικαίου, ὁ δὲ διάβολος δακνόμενος ὑπὸ τῆς καρτερείας, πυκνότερας ἀνεμόχλευσεν *ἡδονάς, καὶ ἑτέραν πεῖραν προσάγειν ἐβούλετο. ὁ δὲ Θεὸς ἐθαυμάζετο τῆς ἀρετῆς τοῦ δικαίου, ἣν καὶ τοῖς ἀνθρώποις τιὼ ἀπόδειξιν παρείχετο, ἐν τῇ τῶν παθῶν καρτερίᾳ, ὅπουγε καὶ μὴ τοσαύτῃ πείρᾳ κακῶν, τῶν καλῶς ἐγνωσμένων οὐκ ἀπέστη. *ἴσ. ἐπὶ τῇ ἀνδρείᾳ τοῦ δικαίου. *ἴσ. ὀδύνας.

ΙΟΥΛΙΑΝ. Ηλθεν ἐν μέσῳ τῶν ἀγγέλων, οἱονεὶ σωρευληπμένος· κατηχμώστο γὰρ, καὶ φεύγειν ὥσπερ ἐβούλετο. ἢ ἐν μέσῳ, λέγεται, εἶναι τῶν ἀγγέλων, ὡς σχολάσας αὐτῶν τὴν προνοιαν, τιὼ περὶ τὸν Ιὼβ, σχὼν τὴν ἐξαγγέλσεως. πῶς δὲ ἄρα καὶ ἄγγελοι παρίστανται τῷ κυρίῳ; πότε δὲ λειτουργικὰ πνεύματα τῆς θείας θεραπείας ἀναχεχώρηκε; τί δὲ καὶ εἴη ἂν τὸ δεομένων, τὸν δημιουργὸν μείσας τῆς ἰδίας κτίσεως, φῶ, κτίστην τὸν Γεροφήτιλω, πῶτα τὰ ἔθνη ὡς σταγὼν ἀπὸ κάδου, καὶ ὡς ῥοπὴ ζυγοῦ ἐλογίσθησαν; πῶς δὲ καὶ ὁ διάβολος ἀγγελικῆς ἀξιοῦται συνόδου, καὶ ῥήματα προφέρει ἡ ἀπώλεια, καὶ λόγον δέχεται παρὰ τῆς ὄντως ζωῆς; τίς κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος; τίς δὲ συμφώνησις Χριστῷ πρὸς Βελίαλ; οὐκ ὑποφέρει σκότος παρουσίαν φωτὸς, οὐδὲ ὁ μισόκαλος τὴν ἐγγύτητα τῆς ζωῆς. ἀλλ' αὐτόθεν εὐσεβῶς ἐλκύσωμεν τὴν θεωρίαν

θεωρίαν· διπλῆ τοίνυν ἐστὶν ἡ προκειμένη θεωρία· Θεοῦ μὲν γὰρ ἐνώπιόν ἐστι πᾶσα ἡ κτίσις, καὶ αὐτὴ ἡ ἀποστατική, καὶ τὸ ἀποδιϊστάμενον τῆς φύσεως ἐκείνης. ἄλλως μέντοι συναγόνται πρὸς Θεὸν, αἱ μὴ γνωρίσασαι πονηρίαν φύσεις, ἐγγύτεραι γινόμεναι καὶ τῇ οἰκειότητι· καὶ ἄλλως ὁ βλάσφημος καὶ μισόθεος Σατανᾶς, καὶ μόνον ὁ πανταχοῦ παρὼν τοῦ Θεοῦ· ἐνώπιον δὲ ἐλθεῖν, λέγεται, κωλύει, οὐχ ὡς ὑπομένων τῆς ζωῆς τὴν ἐγγύτητα, ἀλλ' ὅτι λαθεῖν οὐκ ἦν αὐτῷ τὸ ἀποδιϊστάμενον. ἡ τοίνυν φθονερὰ τοῦ διαβόλου διάθεσις, τὴν ἀρετὴν τοῦ *προφήτου πλησίον ἰδίαν λαμβάνουσα, διαναστᾶσα πικρῶς, πολλοὺς πρὸς τὸ ὅμοιον συμφορᾶν παρακαλοῦσα, ὁμοιοῦν τῇ κοινωνίᾳ τῶν ἐγκλημάτων διαφεύγειν τὸ ὑμοιοῦσθαι, καὶ πειρᾶται ταῖς δυσκολίαις καταστρέφειν τὸν τῆς εὐσεβείας πύργον. τὸ γὰρ ἐν ἀφθονίᾳ, φησὶ, γινώσκειν τὸν τρέφοντα, πρόσεστι καὶ τοῖς ἀλόγοις ζώοις· λείπεται οὖν, αὐτὸν ἐκ τῶν ὄντων ὑπομεῖναι τὴν τέρψιν, γενέσθαι δὲ καὶ ἀπαιδα, καὶ αὐτοῦ τοῦ σώματος τὸν διαφθορὰν ὑπελθεῖν· ἐν τούτοις γὰρ δειχθήσεται, εἰ ὡς υἱὸς ἀγαπᾷ τὸν πατέρα, καὶ μὴ πείθεται τοῖς δώροις, καθάπερ οἱ φίλον καλοῦντες τὸν μισθωσάμενον. ἡ τοιαύτη πικροπάτη μελέτη, λεγέσθω φωνή· οἶδε γὰρ ὁ τῶν ἀοράτων δημιουργὸς, καὶ τούτων τὰς ἐνέργειας γινώσκειν, καὶ οἷς δεῖται βοῆς πρίσεώς σαφῶς τὰ ἀπόρρητα. ἀλλ' ὅπερ ἡμῖν ἐστὶν, ὁ διὰ τῆς *ἰσ. φορός. γλώττης προφερόμενος ψόφος, τῇ πληγῇ τοῦ ἀέρος ἐμπίπτων ταῖς ἀκοαῖς, καὶ ὅπως προσποιῶν ἡμῖν τὸν συναίσθησιν τῶν λεγομένων, τοῦτο Θεῷ τυγχάνει διάνοια. διάλεξις τοίνυν τοῦ διαβόλου γέγονε πρὸς τὸν Θεὸν, οὐ διὰ φωνητικῶν ὀργάνων· πῶς γὰρ ἂν καὶ ἁρμόσειε τοῖς ἀΰλοις λόγος τοιοῦτος; ἀλλ' ἡ κατὰ τὸ κρυπτόμενον ὑποτυπουμένη βουλὴ, φωνὴν ἀπεμιμήσατο, Θεὸν μὴ λανθάνουσα. ὅπως γὰρ καὶ Μωϋσέως σιγῶντος, καθάπερ κεκραγότος ἔλεγεν ἀκηκοέναι· ὅ-

duplex igitur hîc proponitur theoria. Etenim cùm Dei natura nequeat circumscribi, in ejus conspectu omnis creatura posita est; etiam illa quæ per apostasiam defecerat. Aliter verò naturæ illæ, quæ vitium ignorant, & similitudine quâdam Deo propinquiores fiunt, in Dei conspectum veniunt: & aliter Satanas, qui maledictis & odio Deum prosequens, solius omnipræsentiæ divinæ ratione, coram Deo adesse, dicitur; atque id quidem, non quia vitæ ipsius sustineat propinquitatem; sed quia ejus, qui nullo loco circumscribi potest, obtutum effugere non valet. Diaboli igitur invidum ingenium, athletæ fortitudinem vulnus sibi inflictum censens, crudelem init rationem, persuadendo multis, ut eandem sécum calamitatem subeant, ex aliorum consortio, se scelerum pœnas vitaturum, existimans; & difficultatibus ac molestiis, pietatis turrim labefactare conatur. In rerum, inquit, abundantiâ, eum, qui victum subministrat, agnoscere, vel ipsis brutis animantibus tributum est: restat igitur, ut opibus spolietur, ut orbetur liberis, ut corporis patiatur cladem ac perniciem: hâc enim ratione planum fiet, diligátne tanquam filius patrem, an potiùs muneribus provocetur, ut solent qui amicum appellant eum, à quo mercede conducuntur: isthæc omni crudelitate imbuta cogitatio, vox sanè nuncupetur: nam qui ea quæ non videntur, fabricavit, eorundem actiones haud ignorat, neque ad arcanas rationes retegendas, opus est ei voce aliquâ. Verùm quod sonitus vocis, quæ ore effertur, nobis est, cùm ictu aëris auribus admovetur, notitiáque eorum quæ dicuntur, nostris animis tradit; hoc ipsum est Deo, cogitatio. Itaq; cum Deo colloquitur diabolus, non vocis instrumentis ad eam rem adhibitis. Quomodo enim talis sermo, naturis immateriatis quadrare possit? sed in abdito efformatum consilium, Deum nequaquam fugiens, vocem est imitatum. Sic Moysem silentem, tanquam vociferantem audivisse se dicit, sic etiam diabolum, cùm meditantem

tantem offendiſſet; tanquam loquentem cognovit. Quæ enim diabolus contra juſtum moliebatur, manifeſtum eſt, Deum non ignorâſſe: ex eo enim quòd tentandi veniam ei conceſſerat, Dei notitia evidenter ſatis confirmatur. Quod ipſum nobis Scriptura repræſentans, interrogationes & reſponſiones uſurpat, & ad modum dialogi perſonas inter ſe colloquentes introducit.

τῳ καὶ διάβολον διαινοήμονι λαβεῖν, ὡς φθεγξόμενον οἶδε. τὰ γὰρ τοῦ διαβόλου κινήματα, ὅπως ὥρμητο κτλ. τοῦ διακόνου, ἐνδηλον ὡς οὐκ ἠγνόει Θεός· καθ' ὅσον δὲ αὐτῷ συνεχώρει πειράζειν, ἐνεδείκνυ τοῖς νόησιν· καὶ τοῦτο αὐτὸ προτιθῶσα ἡμῖν ἡ γραφὴ, ὡς ὁ διάβολος, ῥύσεις τε καὶ ἀποκρίσεις, κατ' ἠθοποιΐαν εἰσάγει.

Et dixit Dominus diabolo, Unde tu advenis?

Καὶ εἶπεν ὁ κύριος τῷ διαβόλῳ, πόθεν σὺ ἔρχῃ;

OLYMP. Vidit Deus, quemadmodum Satanas pudore ſuffuſus moleſtè ferret: cùm verò interrogando improbè ſe gerentem animadverteret, tum flagitium ejus coarguit, prout Cainum increpaverat.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Εἶδε μὲν ὁ Θεὸς, ὅπως αἰσχυνθεὶς διεπονεῖτο ὁ Σατανᾶς· ὅτε δὲ ἐπερωτῶν ἴδοι ἀγνωμονοῦντα, τότε ἐλέγχει κακουργοῦντα, ὡς ἤλεγξε τὸν Κάϊν.

CHRYSOSTOMI. Sciebat Deus unde Satanas adveniret, à juſto ſcilicet ſuperatus: vult tamen videre, num ſe victum ingenuè fateretur.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Ἤδει πόθεν ἦλθεν, ὅτι ἡττηθεὶς παρὰ δικαίου. Ἀλλὰ βούλεται ἰδεῖν, εἰ ἐυγνωμόνως ὁμολογεῖ τὴν ἧτταν.

OLYMPIODORI. Haud me fugit, inquit, à quânam & quàm funeſtâ tragœdiâ redeas, victus quidem, & pudibundus, & quòd aliud artificium animo verſes ac moliaris. Ita vel ipſâ interrogatione, bacchantem illius refutat inſaniam, conatuſque refellit immanitatem.

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Ἔγνων σε, φησὶν, ἀπὸ ποίας ἐπιθυμήσας δραματουργίας, ἡττηθεὶς μὲν καὶ ἐγκαλυπτόμενος, τοῖς ἔτι δὲ παρασκευαζόμενος μηχανᾶν. Διὸ αὐτὸν ἐπερωτῶν ἐλέγχει τὸ τῆς μανίας ἀκαθαίρετον, καὶ τῆς ἐπιχειρήσεως τὸ πικρότατον.

Tunc dixit diabolus in conſpectu Domini, poſtquam peragravi eam quæ ſub cœlo, & obambulavi univerſam, adſum.

Τότε εἶπεν ὁ διάβολος ἐνώπιον τοῦ κυρίου, Διαπορευθεὶς τὴν ὑπ' οὐρανὸν, καὶ ἐμπεριπατήσας τὴν σύμπασαν, πάρειμι.

EJUSDEM. Superbiæ magiſter, moderatè ſe gerere neſcit; in omni loco morum crudelitatem teſtatur. Hîc quoque circuitionem illam ſuam, & adversùs cunctos mortales inimicitias, haud diſſimulat; & quoniam quietis ac ceſſationis eſt impatiens, apertè & ſine involucro, improbitatis inconſtantiam oſtendit.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Οὐκ οἶδε μετριοφρονεῖν ὁ τῆς ὑπερηφανίας διδάσκαλος, πανταχοῦ δὲ τὴν ἀπάνθρωπον ἐνδείκνυται φύσιν. Τοιαύτη τοι καὶ νυῦ τὴν ἑαυτοῦ καταμηνύει πανοδίαν, καὶ τὰς πρὸς πάντας ἀνθρώπους ἀπεχθείας, καὶ δίκαι τινὸς παρακαλύμματος, τὸ τῆς κακίας ἄσχετον παραδηλοῖ, καὶ ἀκαταστάτους ἐπιτρέπει.

EVAGRII. Idcirco Jobum non perambulat, quia non erat ſub cœlo, cùm in

ΕΥΑΓΡΙΟΥ. Διὰ τοῦτο μυθοῦται τοῦ Ἰὼβ οὐκ ἐμπεριπατεῖ, ὅτι οὐκ

οὐκ ἦν ἀοίκητος, ἔχων τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς. ψεύδεται οὖν ὁ πονηρὸς, ἐν πᾶσι λέγων ἐνηργηκέναι, καὶ πάντας ἀνθρώπους ὑφ' ἑαυτῷ ποιήσασθαι. δεῖ καὶ τοῦτο πόθεν ἐλέγχεται· ἐπεὶ πῶς ὁ πάντας ἀνθρώπους πατήσας, ὡς φησὶ, ἑνὸς τοῦ Ἰὼβ οὐ κατίσχυσας;

cœlo converſationem ſuam haberet. Mentitur igitur improbus dæmon, cùm à ſe pertentatos omnes homines in ditionem ſuam redactos eſſe aſſerit. ita nullo labore mendacii arguitur, quâ enim ratione cunctos, ut ipſe ais, mortales proculcâſti, cùm uno Jobo ſuperior eſſe nequiveris?

Εἶπε δὲ ὁ κύριος πρὸς τὸν διάβολον, προσέσχες οὖν τῷ θεράποντί μου Ἰὼβ; ὅτι οὐκ ἔστι κατ' αὐτὸν ἐπὶ τῆς γῆς· ἄνθρωπος ἄκακος, ἀληθινὸς, ἄμεμπτος, θεοσεβὴς, ἀπεχόμενος ἀπὸ παντὸς κακοῦ, ἔτι δὲ ἔχει ἀκακίας. σὺ δὲ εἶπας ὑπ' ἀργύρια αὐτοῦ ἀφανεῖς ἀπολέσαι.

Dixit autem Dominus ad diabolum, Attendiſti igitur famulo meo Jobo? quòd non eſt juxta eum de iis qui ſunt ſuper terram, homo innocens, verax, irreprehenſibilis, timens Deum, abſtinens ab omni malo; adhuc autem retinet innocentiam: tu verò dixiſti ſubſtantiam ejus fruſtra perdere.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Ὁ μὲν διάβολος κρύψας τὴν ἧτταν, τῇ πρώτῃ κέχρηται φωνῇ, καὶ περιελθών, φησι, τὴν γῆν, πάρειμι· ὁ δὲ Θεὸς, ὅ ἔκρυψε φθονῶν ὄφις, ἀνακαλύπτει· καὶ ἐπειδὴ ἐρωτήσας οὐκ ἔμαθε πρὸ αὐτοῦ τὴν ἧτταν ἣν ὑπέστη, αὐτὸς αὐτὴν στηλιτεύει, καὶ τοῦ δικαίου τὴν νίκην ἀναφαίνει. Ἐμπεδοπαθήσας τὴν συμπάσχω πάρειμι· τί οὖν, εἰς τοῦτο ἐξῆλθες; τοῦτο ἤτησας; ἃ σὺ εἶπας, δός μοι τὰ ὑπάρχοντα τοῦ Ἰώβ; διὰ τί κρύπτεις τὸν ἀγῶνα; ἵνα ἀφανίσῃς τὸν στέφανον τῆς νίκης. Προσέσχες τῷ θεράποντί μου; ὅτι οὐκ ἔστι κατ' αὐτὸν, ἄνθρωπος ἄκακος. Μὴ παραδράμῃς ἁπλῶς τὸ ῥηθὲν, ἀλλ' ὑπομνήσω, ὅτι ἐν προτέρᾳ μαρτυρίᾳ, ὑπὸ τοῦ δαιμονος ἐλέχθη, τὸ, ἄκακος· ἀλλὰ μὴ μνησθεὶς τοῦ ὀνόματος τούτου πρότερον, νῦν αὐτῷ προσέθηκε τὸν τῆς ἀκακίας στέφανον, ὅπερ τὰ κακὰ εὐχαρίστως ἤνεγκεν· εἰ τι οὖν καὶ δοκεῖ ἐν τοῖς ἑξῆς θρήνοις τολμηρὸν, τῇ ἀκακίᾳ προσλελόγισται. Φησὶ δὲ καὶ αὐτὸς ὕστερον ὁ Ἰώβ, οἶδε δέ ὁ κύριος τὴν ἀ-

CHRYSOSTOMI. Diabolus, ut acceptam cladem occultaret, primum illum repetit ſermonem; *poſtquam*, inquit, *circuivi terram, adſum.* Contrà verò Deus, quod invidiosè ille tegit, retegit: & quoniam poſtquam interrogâſſet, cladem, quam acceperat, ex eo edoctus non fuit, ipſe eam quaſi in columnâ incîdit, juſtíque victoriam propalam collocat. *Cùm obambulaverim univerſam, adſum.* Quid igitur? Nonne hâc de cauſâ egreſſus es? nonne hoc flagitâſti? an non ipſe dixiſti, Trade mihi Jobi facultates? cur igitur occultas certamen? nempe ut victoriæ coronam obſcures? *Attendiſti famulo meo? quòd non eſt juxta eum, homo innocens.* Noli leviter vocem hanc præterire, verùm nota, quòd in priori teſtimonio, vox, ἄκακος, uſurpata non fuerit: hîc autem, cùm ejus priùs non meminerit, quia mala cum gratiarum actione perpeſſus eſt, innocentiæ atque integritatis coronam ſuperaddit. Quocirca, ſiquid deinceps audacius loqui videbitur, innocentiæ adſcribendum erit; præſertim cùm ipſe Jobus poſteà dicat; *Novit Dominus innocentiam meam.* Verba autem Job. 31.6.

autem hominis innocentis & integri nemo tanquam à malitiâ profecta interpretabitur; quandoquidē non ex factis, ſed ex facientiū animi propoſito, judicare ſolemus. Filius patrem contumeliâ afficit, res plena impietatis eſt, & quaſi parricida condemnatur, quoniam contumelioſam vocem in patrem jactauit, ſuámque radicem ac ſtirpem auſus eſt dedecorare: innocens autem infans, ſicèt patrem, aut matrem percuſſerit, contumelia illa quâvis voluptate deſiderabilior erit. Quinetiam matres ſæpenumerò, liberos ad injuriam provocāt, non injuriâ ſed innocentiâ, integritate, & morum ſimplicitate delectatæ: Ita Deus, cùm non ab improbitate ullâ, Jobi orationē proficiſci intelligeret, in bonam partem capit, quæ ab illo dicta ſunt, cùm in judicium ab ipſo vocaretur: innocentiæ enim vox erat, non malitiæ.

κακίαν μὺ· πῶ δὲ ἀκάκῳ σοῦεἰς τὸ ῥῆμα εἰς πονηρίαν λογίζεται· ὑ γὰ * τοῖς πεφάγμασιν, ἀλλὰ τῇ πεοθέσει τῶν ποιούντων, δικάζομεν. ὑβρίζει υἱὸς πατέρα, καὶ τὸ πεᾶγμα ἀνόσιον, καὶ ὡς παῤῥησίας κατακρίνεται, ὅτι φωνὴν ὑπερηφανίας ἔῤῥηξε πατρὶ, καὶ πηὼ ἑαυτῦ ῥίζαν δυσφημήσας ἐτόλμησε· παιδίον δὲ ἄκακον, κἂν τύψῃ τ πατέρα, ἢ τ μητέρα, ἢ ὑβρις πάσης εὐφροσύνης ποθεινοτέρα. πολλάκις οὖν μητέρες εἰς ὕβριν τὰ τέκνα διερεθίζουσιν, ὑ τῇ ὕβρει, ἀλλὰ τῇ ἀκακίᾳ, ἀλλὰ ᾧ ἀκεραίῳ, κ ἀφελεῖ τ ἤθους, ἐπαγαλλόμεναι· οὕτω ὁ Θεὸς εἰδὼς, ὅτι οὐκ ἐκ κακίας φθέγγεται, δέχεται τὰ πεᾶγ τ Ιώβ, εἰς κρίσιν καλούμενος πῤ αὐτ· ἀκακίας γὰ τὸ ῥῆμα, οὐ πονηρίας.

* ἴσ. ἐπὶ.

A POLINAR. Sic Deus de eo teſtimonium præbens, dicit, *adhuc retinet innocentiam*: id eſt, non commodè tibi ſucceſſit, ſceleſte, malitia tua contra eum, eandem enim *innocentiam retinet*, nihil eorum quæ tu volebas, faciens. Pro illo, *adhuc innocentiam retinet*, codex Hebræus habet, *permanet in perfectione ſuâ.*

ΑΠΟΛΙΝΑΡΙΟΥ. Οὕτω κ ὁ Θεὸς μαρτυρῶ, λέγων, ἔτι δὲ ἔχεται ἀκακίας· τουτέστιν, οὐκ εἰς δέον σοι, ὦ πονηρὲ, ἡ κατ' αὐτὸν κακία πεοῤῥώρησε, τ γὰ αὐτῆς ἀκακίας ἔχεσθαι, μηδὲν ὧν αὐτὸς ἐπιθυμῶν, πεάξας. Αντὶ μέντοι τ, ἔχεται ἀκακίας, ὁ ἑβραῖος, ἔχεται τ ἑαυτῦ τελειότητος, ἔχει.

POLYCHRONII. Is verò ab improbitate propriè abſtinet, in quem illa ipſa cadere poteſt, tunc enim laudi locus eſt, cùm cui licet eſſe improbo, à malitiâ, improbitatis odio, abſtinet. Vide autem, quemadmodum poſt tantam tentationem, poſt fortunarum jacturam, & flebilem natorum interitum, dum illius laudationem aggreditur Dominus, *verum* & *irreprehenſibile*, ut in præcedentibus, laudum ejus præcipuum, non facit: ſed ex ipſo facto nomen mutuatur, ἄκακος, inquit, ſive, *innocens*, id eſt, à re ipſâ cauſam appellationis trahens. ille enim nec in laboribus doloribúſque ingemiſcit, nec rurſus, hoſte debellato, thraſonicè & inſolenter ſe jactitat. Sed, *adhuc retinet innocentiam*; id eſt, bonorum authorem, & conſtantiæ cauſam agnoſcit: unde hujus nominis

ΠΟΛΥΧΡ. Απέχε) ὅ κυρίως κακίας ὁ πεφυκὼς αὐτὸν δέχεσθαι, τότε γὰ ὁ ἔπαινος χώραν ἔχει, ὅτε δυνάμενος εἶναι φαῦλος, ἀπέχεται κακίας μίσει ᾧ πεὸς αὐτόν. ὅρα ὅ, ὅτι μ τ τοσαύτην πεῖραν, κ τ τ ὄντων διαφθορὰν, κ τ τ παίδων οἰκτρὸν τελευτὴν, τ ἐγκωμίων ὁ δεσπότης ἀπολόμενος, οὐκέτι τὸ ἀληθινὸν, κ ἄμεμπτον, τ ἐπαίνων ποιεῖται κεφ, ὡς ἐν τοῖς πεοτέροις· ἀλλ' ἐκ τ γεγονότος ἔργου λαμβάνει τὸ ὄνομα, ἄκακος γάρ, φησι, τουτέστιν, ἐκ τῦ πεάγματος τῆς πεοσηγορίας ἕλκων τ ἀφορμήν. ὑ γὰ ὑπεκυγνάζει τοῖς πόνοις, οὐδὲ πάλιν φρασσύεται, κ ταῖς ἀλαζονείαις ἐπανέρχεται, ὅτι τ πολεμίῳ κεκράτηκεν, ἀλλ' ἔχεται κ τ ὅτου τῆς ἀκακίας, τουτέστι, γνωρίζει τὸν τῶν ἀγαθῶν αἴτιον, τ καρτερείας τὸν ἐπαθλοθέτην· ὅθεν κ τῇ κλήσει τετίμηται·

ὁ γὰρ τῆς ἀκακίας ἐχόμενος, ἄκακος ὀνομάζεται. Τὸ, σὺ δὲ εἶπας καὶ ὑπαρχόντα αὐτοῦ δωρεὰν ἀπολέσαι, Ἀκύλας σαφέστερον ἐκδέδωκεν, ἀνέσεισάς με ἐπ' αὐτῷ, τοῦ καταπονῆσαι αὐτὸν δωρεάν.

est, honorem adeptus; nam qui innocentiam retinet, innocens nuncupatur. Illud autem, *tu verò dixisti substantiam ejus frustra perdere*, Aquila evidentiùs transtulit, *commovisti me in eum, ut eum gratis obruerem.*

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Μάτην αὐτοῦ, φησὶ, τῇ οὐσίᾳ ἐφθόνησας, εἶπας, ὡς φαύλῃ τῶν χρημάτων οὔσης τὸν ἄνδρα· ἐγυμνώθη τῶν κτημάτων, καὶ οὐκ ἐγυμνώθη τῆς εὐσεβείας. Οὐκ ἠθέλησας, ὦ ἀναίσχυντε, ὡς Θεῷ, μοι πιστεῦσαι· ἀπὸ τῆς πείρας γνῶν, * οὐκ ἔδει πιστωθῆναι λοιπὸν, ὅτι μὴ τῆς εὐσεβείας τὴν φιλοσοφίαν ὁ ἐμὸς θεράπων μετῇ; ὅρα δὲ, οὐκ εἶπεν, ὅτι διαχειρὸς ἀπώλετο τὰ ὑπάρχοντα, ἀλλὰ, σὺ εἶπας ἀπολέσαι διαχειρός· ἐπεὶ αὐτὸς μισθὸν, ἀλλὰ τοῦ τυχόντα, ἔλαβε τὴν ἀπωλείας.

CHRYSOSTOMI. Frustra, inquit, ejus facultatibus invidisti, cùm diceres, eum divitiarum causâ pium fuisse: bonis spoliatus est, pietate nequaquam. Noluisti, impudens, tanquam Deo mihi fidem adhibere. Quid? nonne ex ipsâ experientiâ persuasum te deinceps habere oportet, servum meum beneficiis philosophiam non metiri? Et illud animadverte, non dictum est, sine causâ res illius perierunt, verùm, *tu dixisti sine causâ perdere*; siquidem ille amissionis & jacturæ præmium, non vulgare tulit.

* Isa. 5. 23.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Τινὲς δὲ, σὺ εἶπας διαχειρὸς, φασὶ, τουτέστι, μάτην ἐλογίσω, ὡς ἐὰν ἀφαιρεθῇ τὰ ὑπάρχοντα, εἰς βλασφημίαν ἐκφέρεται· διαχειρὸς δὲ, νοοῦσιν, ἀπολέσαι, ἐπεὶ διὰ ἁμαρτίας ἀπώλοντο τὰ τοῦ Ἰὼβ, ἢ ὅτι, οὐκ εἰς εὐποιΐας δεδαπανῶντο.

OLYMPIODORI. Nonnulli autem, *tu dixisti sine causâ*, aiunt, scilicet temerè ac frustra ratiocinatus es, si ei res fuerit adempta, animum ad maledicta convertet: iidémque illud, *frustra perdere*, intelligunt, ac si Jobo bona propter peccata adempta fuerint, vel quia in bonos & pios usus non erogarentur.

Ὑπολαβὼν δὲ ὁ διάβολος, εἶπε τῷ κυρίῳ, δέρμα ὑπὲρ δέρματος, ὅσα ὑπάρχει ἀνθρώπῳ, ὑπὲρ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ἐκτίσει.

Suscipiens autem diabolus, dixit Domino, pellem pro pelle, quæcunque sunt homini, pro animâ suâ pendet.

ΑΠΟΛΙΝΑΡΙΟΥ. Τὸ, ὑπολαβὼν, κατὰ τοιοῦτον ἔννοιαν κεῖται, οἷον τὰ, καὶ τούτων οὕτω γενομένων, ἔτι κατὰ τοῦ δικαίου ἐβουλεύετο· ἢ ὅτι μετὰ τινὸς ἀγῶνος τοῦ ἀδίκου μελέτην πεποίηται, καθάπερ τις ἀθλητὴς ὑπερχόμενος, καὶ κλέπτων τὰ προσπαλαίοντα διὰ λανθανούσης λαβῆς· ὡς εἰ τὸ, ὑπολαβὼν, οἷον τὰ, πᾶσαν ὑπελθὼν πεῖραν, πρὸς ἔλεγχον τῆς ἀνδρὸς φιλοσοφίας, διέθηκε τοὺς ἀγῶνας πικρῶς καὶ ἀθέως· οὐ γὰρ οἶδεν ὅρους ὑπιδέναι τῆς πονηρίας.

APOLINARII. Verbum, *suscipiens*, hanc habet notionem & vim; Atque his ita gestis, pergit adhuc contra justum prava consilia inire; vel, quia cum vehementi studio & contentione injustam & fraudulentam curam animo versabat, tanquam athleta aliquis, qui dolosè subiens, præhensionibus occultis fallit adversarium: ut, *suscipiens*, nihil aliud sit, quàm, nihil intentatum reliquit, ut viri philosophiam periclitaretur, propositis etiam ad eam rem acerbis impiisque certaminibus: modum enim improbitatibus ponere non novit.

OLYM-

OLYMPIODORI. Hoc loco primùm consídera, summam justi viri æquanimitatem, qui, cùm egestate orbitatéque exerceretur, non modò ab omni impio verbo abstinuit, sed voces etiam, grati animi indices, protulit. Sancti quidem Angeli victoriæ congratulabantur: diabolus autem dentibus stridebat, rogátque, ut uirés ejus denuo experiundi, venia sibi concedatur. Ac Deus (quæ ejus est benignitas) cùm eos, qui sibi ex animo famulantur, gloriâ insignes reddere statuit, belluam lacessit atq; irritat; ut pudore suffundatur vehementiùs, multísque encomiis justum exornet, ut qui naturalem veritatem conservârit, nullámque ex calamitatibus perversitatem contraxerit. *Adhuc*, inquit, *innocentiam suam retinet*, nullo accepto damno: tu verò inani jactatione gloriabaris, id est, importunè nugabaris, cùm diceres, si bona amiserit, ad maledicta confugiet. Contemplare hîc, quemadmodum Deus, qui antea prospexerat, cognoverátque eventum, sciebátque magnum Jobum nihil præter decorum loquuturum, adversùs justum, luctæ potestatem adversario dederit. Diabolus verò neque rerum futurarum eventum, neque ea quæ in cordibus nostris sunt, novit: quare se victum iri in certamine ignorans, delirando dixit, *certè in faciem te benedicet:* ac rursus, de victoriâ bene sperans, ut pelli justi periculum facesseret, obnixè contendit, dicitque, *pellem pro pelle, omnia quæcunque sunt homini, pro animâ suâ pendet.* Symmachus verò, *cutem pro cute, & omnia quæcunque habet, projiciet pro animâ suâ.* Convictus humani generis hostis, etiam hic rursus impudenter se gerit, ac dicit, nil magnum, si cùm aliorum corpora paterentur, non basphemavit; veritus enim est, ne te iracundiâ inflammaret, suóque corpore plagam exciperet; id enim vult, cùm dicit, *pellem pro pelle*: fit etiam sæpenumero, ut quis manum prætendat, ne oculus lædatur, pelléque pro pelle objectâ, membro corporis viliori plagam accipiat, ut saluti præstantioris consulat. Quid igitur

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Σκόπει ὁ ὧδε φησῶτον, ἐν πενίᾳ καὶ ἀπαιδίᾳ γυμναζόμενος τῷ δικαίῳ, καὶ τὴν ἄκραν φιλοσοφίαν ἐπιδεικνύμενος, ἐφ' οἷς, οὐ μόνον οὐκ ἐδυσφήμησεν, ἀλλὰ καὶ εὐχαριστηρίους φωνὰς ἀνέπεμψεν. οἱ μὲν ἅγιοι συνέχαιρον ἀγγέλοις τῇ νίκῃ· ὁ δὲ διάβολος διεπρίετο τοὺς ὀδόντας, καὶ δευτέρας πείρας ἐξουσίαν ἐζήτει καὶ αὐτὸν λαβεῖν. Ο δὲ ἀγαθὸς Θεὸς, καὶ τοὺς ἑαυτῷ δοξάζοντας γνησίως θεραπόντας, ἐπαφελίζει τὸ θηρίον, ἵνα καὶ μᾶλλον καταισχυνθῇ, καὶ πλείοσιν ἐγκωμίοις στεφανοῖ τὸν δίκαιον, ὡς τῷ φυσικῷ ἀληθείαν διαφυλάξαντα, καὶ ἀδημίαν ὑπομείναντα διαστροφῇ, ἐκ τῶν συμφορῶν. ἔτι γάρ, φησι, τῆς αὐτῆς ἀκακίας ἔχεται, μηδεμίαν ὑπομείνας βλάβην· σὺ δὲ ἐμεγαλαύχεις διαχενῆς, αὐτὴ τῷ, ἀκαίρως ἐφλυάρεις, λέγων, ἐὰν ἀπολέσῃ τὰ ὑπάρχοντα, * δυσφημεῖ. Κατανόει δὲ ἐντοῦθεν, ὡς ὁ μὲν Θεὸς, προγνώστης ὢν, καὶ εἰδὼς τὸ ἐκβησόμενον, καὶ ὅτι μέγας Ἰὼβ οὐκ αἰσχρεπές τι φθέγξαιτό ποτε, ἐπέτρεψε τῷ κατὰ τοῦ δικαίου πάλιν· ὁ δὲ διάβολος, ὅτε τὸ μέλλον οἶδεν, ὅτε καὶ ἐν ἡμετέρᾳ καρδίᾳ γινώσκει· διὰ τὸ ἀγνοῶν ὅτι ἡττηθήσεται, ἐλήρει λέγων, ἢ μὴν εἰς πρόσωπόν σε εὐλογήσει· καὶ αὖθις, νικήσειν ὀμόμενος, τὴν εἰς τὸ δέρμα τοῦ δικαίου πεῖραν ἀξιοῖ, καί φησι, δέρμα ὑπὲρ δέρματος, πάντα ὅσα ὑπάρχει ἀνθρώπῳ, ὑπὲρ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ἐκτίσῃ. ὁ δὲ Σύμμαχος, χρῶτα ὑπὲρ χρωτὸς, καὶ πάντα ὅσα ἔχει, προήσεται ὑπὲρ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ. Ἐλεγχθεὶς ὁ μισάνθρωπος, καὶ ἐνταῦθα πάλιν ἀναισχυντῇ, καί φησιν, οὐδὲν μέγα, εἰ ἀλλοτρίων σωμάτων πεπονθότων, οὐκ ἐδυσφήμησε, δεδικὼς μή σε προργίσῃ, καὶ τοῦ ἰδίου σώματος ἐνέγκῃ τὴν πληγήν· τοῦτο γάρ ὅστιν ὃ λέγει, δέρμα ὑπὲρ δέρματος· καὶ γὰρ πολλάκις τις, ἵνα μὴ εἰς ὀφθαλμὸν βλαβῇ, τὴν χεῖρα προτείνει, καὶ εἰς ὃ ἧττον τίμιον μέλος δέχεται τὴν πληγήν, δέρμα ὑπὲρ δέρματος προσιχόμενος, ἵνα σώσῃ τὸ χρειώτερον. τί οὖν θαυμαστὸν,

* Ἴσ. δυσφημήσει.

θαυμαστὸν, εἰ τὰ ἐπ' ἀρχοντα πεφήκατο; ὁπότε καὶ σῶμα ὑπὲρ σώματος πολλάκις πεφιέμεθα, καὶ πληγῆς φερομένης τυχὸν κατὰ τῦ ὀφθαλμοῦ, ἢ τῦ κεφαλῆς, τιθῶ χεῖρα ἀντιθέντες, ὃ χαριεώτερον μέρος τῦ πληγῆς * ἀποβαλόμεθα, καὶ ἀποδυόμεθα ὃ τ' πλοῦτον ἑτοίμως πεφυτεύομεν, ὑπὲρ τῦ ἑαυτῶν σωτηρίας. Ἐστι δὲ καὶ ἄλλως νοῆσαι τὸ ῥητὸν, ἐξυβριζων τιθῶ τῦ δικαίου πρὸς Θεὸν εὐφημίαν ὁ πονηρὸς, δέρμα, φησὶν, ὑπὲρ δέρματος δέδωκε, τυτέστιν, εἰς ὀλίγα βλαβεὶς, ὀλίγον τινὰ εὐφημίαν πεφύγαγε· καὶ οὐδὲν μέγα, εἰ τῶν ὑπαρχόντων αὐθέφπος καταφρονῇ, ἵνα αὐτὸς μὴ βλαβῇ· ὃ δὲ, τ ψυχῆς αὐτῦ, αὐτὶ τῦ, ἑαυτῦ, εἴρηκεν.

* ἴσ. ἀπαλλάπομαι.

mirum, si opes projecerit? cùm sæpenumero etiam corpus pro corpore profundamus, ictúmque aut oculo, aut capiti fortè intentatum, objectâ manu repellamus, ut pars corporis nobilior, & periculis magis obnoxia, sit incolumis, ac pro salute nostrâ tuendâ, divitias omnes alacri animo prodigamus. Licet etiam aliter verba illa intelligere, ut justi famam & gloriam, apud Deum, scelestus elevaret, *pellem*, inquit, *pro pelle*, dedit, id est, cùm leviter læsus sit, levem quoque est laudem consequutus; neque rem magnam præstat homo, si facultates contemnat, ut ipse à damno immunis sit: illud enim, *pro animâ suâ*, pro, *seipso*, dixit.

Ου μὴν ἀλλὰ ἀποσείλας τὴν χεῖρά σε, ἅψαι τῶν ὀστῶν αὐτῦ καὶ τῶν σαρκῶν αὐτῦ· εἰ μὴ εἰς πρόσωπόν σε εὐλογήσει.

Alioquin autem mittens manum tuam, tange ossa ejus, & carnes ejus; certè in faciem te benedicet.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ, καὶ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Ωμὸν τὸ θηρίον, καὶ ἀναίσχυντον· οὐ γὰρ ἀρέσκεται, μόνον τῶν ἡμετέρων ἐμφορηθῆναι σαρκῶν, ἀλλὰ καὶ μέχρις ὀστῶν καὶ μυελῶν διελθεῖν βούλεται· οὐκ ἀπορεῖ πονηρίας, εὑρίσκει πάλιν ἐπίνοιαν. Οὐδὲν, φησι, μέγα, εἰ ἀπώλεσε κτήματα, ῥᾳδίως πλούτων καταφρονήσας, ἵνα ἑαυτὸν σώσῃ· ἀλλὰ μὴν * εἰ τῇ ψυχῇ οὐ δίδως λαβεῖν; τῦτο γὰρ ἐνέφηνε ζητῶν, ὅταν τῦ λέγῃ, πάντα ὑπὲρ τ ψυχῆς αὐτῦ ἐκτίσῃ· ὃ σὺ δὲ σῶμα πλῆξον. Διὰ τί δὲ, μὴ ἐξ ἀρχῆς τῦτο ἠτήσατο; ἐλογίσατο, ὅτι εἰ συμβῇ αὐτὸν ἡττηθῆναι, βέλτιον ἀπὸ τῶν ἐλαττόνων τῷ νίκῃ ἐπεγεῖραι· εἰ δὲ μὴ, ἀπὸ τῦ σώματος * περιέσομαι. οὐ πολλῦ λόγου, φησὶ, τὰ χρήματα τοῖς ἀνθρώποις, ὑπὲρ γὰρ σωτηρίας τ οἰκείας ψυχῆς, ἅπαντα διδόασιν. οὐχ ἁπλῶς δὲ, τῶν σαρκῶν, εἶπεν, ἅψαι, ἀλλ' ὡς καὶ ἔνδοθεν * τεθῆναι τὸ κακὸν, ὅτω μὴ πονηρίας φθέγγεται. Δείκνυται δὲ καὶ ἐντεῦθεν, ὡς οὐδε-

OLYMPIODORI, & CHRYSOSTOMI. Truculenta est atque impudens bellua; neque enim satis habet, nostris tantùm carnibus saturari, nisi in medullas etiam & ossa pervadat; improbitate non caret, novum commentum excogitat. Res, inquit, levis momenti est, si bona amiserit, omniáque libenter contempserit, ut saluti suæ consuleret: verùm quid hoc est, si in ejus animam potestatem non concesseris? Atque hoc ipsum is postulare videbatur, cùm diceret, *Omnia pro animâ suâ pendet:* corpori ergo plagam inflige. Sed quamobrem id non rogavit initio? nimirum, quia sécum ipse cogitabat, si fortè contigisset, victum illum discedere, è rebus pusillis, illustriorem se victoriam reportaturum; sin secus, in corporis luctâ, se fore superiorem. Haud magno, inquit, bonorum possessio æstimatur ab hominibus; cuncta enim pro vitæ suæ salute largiuntur. Neque simpliciter tantùm dixit, *carnes tange*, sed malum altiùs etiam penitrare voluit, tantâ viz. cùm improbitate loquitur. Hinc etiam perspici-

* ἴσ. ἐπὶ τῦτο;

* ἴσ. περιέσεσθαι.

* ἴσ. τεθῆναι.

tur nullam antiqui Draconis esse in nos potestatem, nisi detur à Deo, & quidem propter arcanam suam erga nos providentiam. Ac licèt, permittente Deo, homini possit vitam adimere, malum tamen inferre nequit, sed à Deo veniam flagitat. Novit enim quamvis ipse lapsus sit, se nihil adversùs quempiam posse, nisi Deus permittat; quæ tamen permissio, non nisi sapienter fieri judicanda est, quatenus à Deo proficiscitur. Quod verò dicit, ejusmodi est, nudato eum externi cultûs custodiâ, & animæ curâ; non enim admirationem meretur, si intactum illum ab omni oppugnatione tueris: da mihi, ut tabe carnes ejus, ad medullas usque conficiam. Solet enim calamitas animum prodere, qui virtutis disciplinâ non est imbutus, & cui cultus & obsequii tui causa omnis, in luxu ac voluptate posita est: quapropter si tetigeris carnes ejus, *in faciem te benedicet*, hoc est, apertè conscindet te maledictis.

μίαν ἔχει καθ' ἡμῶν ἐξουσίαν ὁ ἀρχαῖος δράκων, εἰ μὴ παρὰ Θεοῦ συγχωρηθῇ, καὶ διὰ ἀῤῥήτους αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς οἰκονομίας. καὶ ὡς μὲν ἀνελεῖν μὲν ἄνθρωπον δύναται, εἰ λάβοι συγχώρησιν, κακὸν δὲ ποιῆσαι οὐ δύναται, πλὴν Θεοῦ ὑποχωρήσαντος. ὅιδε γὰρ εἰ καὶ ἔπεσεν, ὅτι εἰ μὴ Θεὸς ὑπεξέλοιτο, οὐδὲν αὐτὸς, καὶ τινὸς δύναται, τῆς ὑπεξουσίας οὕτω νομισθείσης, ὅπως σωφρονῇ, ἅτε πρὸς Θεοῦ γινομένης. ὃ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστι, πρόελε αὐτοῦ τὴν φροντίδα τῆς ἔξωθεν θεραπείας, καὶ τῆς καὶ ψυχὴν ὑπιμελείας· οὐ γὰρ ἔστι θαύματος ἄξιος, εἰ φυλάττεις αὐτὸν ἀπολέμητον· συγχώρησόν μοι ἀφαφθεῖραι τὰς σάρκας ἄχρι καὶ μυελῶν. ἐλέγχειν γὰρ ὅιδε συμφορὰ γυμνὸν ἀπαιδαγώγητον, * πρὸς καὶ μόνον τὸ πρὸς σὲ θεραπείας, ὑπόθεσιν ἔχουσαν· ὡς εἴγε ἅψῃ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, τὴν καρδίαν εἰς πρόσωπόν σε εὐλογήσει, τουτέστι, φανερὰς σε βλασφημήσει.

* Ἴσ. καὶ πρὸς μόνον.

Dixit autem Dominus diabolo; ecce, trado tibi eum: tantummodo animam ejus custodi. Theodotion verò, *animam ejus ne tetigeris.*

Εἶπε δὲ ὁ κύριος τῷ διαβόλῳ, ἰδοὺ, παραδίδωμί σοι αὐτὸν· μόνον τὴν ψυχὴν αὐτοῦ διαφύλαξον. Ὁ δὲ Θεοδοτίων, τῆς ψυχῆς αὐτοῦ οὐχ ἅψῃ.

CHRYSOSTOMI, & OLYMPIODORI. Rursus benignus Deus, qui athletas suos coronâ insigniēdos, Angelis & hominibus spectaculum publicum proponit, etiam hoc diabolo largitur, nempe, ut nos intelligamus, nihil sine divino permissu, posse diabolum: cujus quidem hæc erat vox, *tu tange carnes ejus*. Sed ne diabolus fortè diceret; tu quidem vulnus ei, tanquam famulo tuo, in speciem inflixisti, quod petebat, facere noluit, verùm illius potestati hoc permisit.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, καὶ ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Πάλιν ὁ φιλάνθρωπος Θεὸς, ὁ τοῖς ἰδίοις στεφανίταις ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις δημοσιεύειν βουλόμενος, ὑπιτρέπει καὶ τοῦτο, ὥστε μαθεῖν ἡμᾶς, ὅτι ὅσα δύναται ὁ πονηρὸς, κατὰ συγχώρησιν δύναται· καὶ ὃ μὲν ἔλεγε, σὺ ἅψαι τῶν σαρκῶν αὐτοῦ. ἀλλ' ἵνα μὴ λέγῃ, ὅτι σὺ πεφασμένως αὐτὸν ἔπληξας, ὡς ἰδικὸν θεράποντα, οὐκ ἐποίησεν ὅπερ ἤτησεν ὁ διάβολος, ἀλλ' ἐκείνῳ ἐπέτρεψε.

DIDYMI. Et hoc quidem ad nostram utilitatem, ut Jobus, character ac forma fortitudinis, tanquam in columnâ, relinqueretur insculptus, essétque non solùm illius ætatis hominibus, verumetiam posteris,

ΔΙΔΥΜΟΥ. Καὶ τοῦτο πρὸς ἡμετέραν ὠφέλειαν, ἵνα χαρακτὴρ καὶ τύπος ἀνδρείας, καθάπερ ἐν στηλογραφίᾳ, ὁ Ἰὼβ τεθεὶς, σκοπὸς τῆς τοιαύτης ἀρετῆς, καὶ τοῖς τότε, καὶ τοῖς μεταγενεστέροις,

εσις, ἵνα μὴ ἀφίξῃ, ὃ καὶ γέγονεν· αὐτῷ γὰρ ὄντι ἀκοῦσαι τοῦ ἀθλητοῦ καὶ ἀγωνιστοῦ, λέγοντος, οἶδα ἐγὼ ὅτι δίκαιος ἀναφανοῦμαι· παραδίδοις δ' ὁ κύριος, φησὶ, μόνον τὴν ψυχὴν αὐτοῦ διαφύλαξον. ὅπερ νοηθεὶη οὕτως, παραχωρεῖ πολλάκις, καὶ τοῦ ἡγεμονικοῦ διαστροφὰς, ἔν τισιν ὁρῶν μυουμένας, δι' ἃς οἶδε λόγους, ὁ τὰ κρυπτὰ γινώσκων, Θεός· ἐπεὶ οὖν εἰς παραφεσσύνην τὸ δίκαιον ἀγαγεῖν ἐσπευδεν ὁ διάβολος, καὶ ἔκστασιν φρενῶν, ἵνα καὶ ἄκοντα αὐτὸν τῆς βλασφημίας ἐκβάλῃ ῥήμασιν, ἰδοὺ, φησι, παραδίδωμί σοι ὃν ἐζήτησω, ἵνα κἀκεῖνος πλέον δόξαν κτήσηται, καὶ σὺ * αἰσχυνθῇς· πλὴν μὴ κάμνειν αὐτὸν, καὶ διαστροφὴν ἐργάσῃ τοῦ ἡγεμονικοῦ· τοῦτο γὰρ οὐκ ἐφέσται σοι, ἵν' ἐρρωμένῳ τὸν λογισμῷ, τὴν ἐν τοῖς πάθεσιν ἐνδείξηται ἀνδρείαν, ἀλλὰ σαρκῶν ἅπτου, καὶ ὀστέων, ὡς ἐζήτησω.

* ἴσ. αἰσχυνθῇς.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Ἢ τοίνυν τοῦτό φησιν, ὅτι τοῦ ἡγεμονικοῦ αὐτοῦ μὴ ἅψῃ, διὰ τὴν εἰς τὴν σάρκα βασάνων τὸν ἀγῶνα ποιοῦ· καὶ τοῦ μὲν σώματος * ἐξουσίαν δίδωσιν, ἡ συγχωρεῖ τὴν αὐτῷ μετὰ τοῦ σώματος ἀγαθὰ, καὶ ἀντεισαγάγῃ αὐτῷ τὰ ἀπολλύμενα.

* ἴσ. ἐξουσίαν δίδωσιν, ἢ συγχωρεῖ τὴν αὐτῷ μετὰ τοῦ σώματος.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Ὅρα πῶς οὐκ * εἶπε μόνον, τῆς ψυχῆς αὐτοῦ μὴ ἅψῃ, ἀλλὰ, μόνον τὴν ψυχὴν αὐτοῦ διατήρησον, εἰς μέγαν αὐτὸν φόβον καθιέντος· τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, φησὶ, διὰ σοῦ * ζητῶ. ὅπερ γὰρ εἰκὸς ἦν, τοιαύτην * αὐτῷ ὀδύνην ἐπιβαλὼν, ὥστε ἀποκλεῖναι τὸ σῶμα, καὶ εἶχεν εἰπεῖν, ὅτι τῆς ψυχῆς αὐτοῦ οὐχ ἥψαμην· διὰ τοῦτό φησι, διατήρησον, μή τι πάθῃ κατὰ τὸν τῆς ζωῆς λόγον· ἐὰν γὰρ ἀνέλῃς, οὐκ ἐπ' ἐμοὶ τὸ θέατρον συγκεκρότηται.

* ἴσ. εἰπών.

* ἴσ. ζητῶν.

* ἴσ. αὐτῷ νόσον.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Πάλιν μιγνύει τὸν μέτριον, χρυσοῦν ἀνθρίακα, τῇ διαβολικῇ πυρὶ δοκιμάζει Θεὸς, οὐκ αὐτὸς γνῶναι θέλων, ὃν ἐπί-

tam insignis virtutis, scopus; quod profectò contigit: ipsum enim athletam & pugilem dicentem audire licet, *Novi ego quòd justus apparebo.* Dominus autem diabolo eum tradens dicit, *tantummodo animam ejus custodi.* Quorum verborum ea videtur esse sententia; quosdam propter causas abditas & secretas, quas solus novit Deus, in mentis furorem insaniámque sæpenumero incidere videmus: quoniam igitur ad insipientiam,& mentis emotionem,diabolus justum impellere nitebatur, ut vel invitum, impia & blasphema verba proferre cogeret; idcirco, inquit Deus, trado tibi quem depoposcisti, ut & ejus magis testata sit virtus, & tu majore pudore perfundare: verùm cave, ne veternum inducas, & animi principatũ pervertas; neq; enim id tibi permittitur, quia mentis sanitate cõservatâ, fortitudo ejus, in perferendis malis, ostendenda est; sed, ut petiisti, carnes ossàq; ejus tangito. Job. 13. 18.

OLYMPIODORI. Aut igitur hoc dicit, principem animi partem noli attingere, sed corporis cruciatibus certamen inito: & corporis quidem potestatem illi permittit, verùm ut cum corpore animam subducat, veniam non concedit; quia instauratione novâ duplicata bona illi restituenda erant, & quæ periêrunt redintegranda.

CHRYSOSTOMI. Ac vide, quemadmodum cùm dicat non solùm, animam ejus ne tangas, sed *animam ejus tantùm custodi*, metum magnum illi incutiat: animæ, inquit, ejus incolumitatem à te reposcam. Nam quia verisimile erat, eum Jobum in morbum adeò gravem conjecturum, ut corporis interitus inde sequeretur, eóque responso se excusaturum, quòd animam minimè attigisset: idcirco cave, inquit, ne quid in vitæ ratione patiatur; etenim, si de medio eum sustuleris, theatrum nobis non plaudet ampliùs.

OLYMPIODORI. Rursus simulachrum hoc aureum, diaboli igne probat Deus, sed moderatione tamen adhibitâ; non eò profectò, ut perspiceret ipse, quem co-

gnitum habebat, ſed ut diabolum apertè refelleret, nobiſque, virum tantum faceret inſignem. Illúdque, *animam ejus cuſtodi*, pro illo eſt, divinam imaginem lædere ne tentes. Non enim inimico cuſtodiam animæ ejus commiſit: quâ enim ratione hoſtem, qui ad bene faciendum naturâ non eſt comparatus, tuendæ animæ præfeciſſet?

γατο, ἀλλ' εἰς ἔλεγχον ἀβοήλικον, καὶ ἐφ' ᾧ τοῦτον ἡμῖν γνωρίσαι. τόγε μὴν, τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀφύλαξον, οὐκ ἦν τοῦ, μὴ πειράσῃς τ' θείας εἰκόνος. οὐδὲ γὰρ τῷ ἐχθρῷ φροντεῖν τὴν ψυχὴν ἐπέτρεψε· πῶς γὰρ τ' πολέμιον, οὐεργετεῖν μὴ πεφυκότα, φύλακα ψυχῆς ἐτάξατο;

Exivit autem diabolus à Domino.

Ἐξῆλθε δὲ ὁ διάβολος ἀπὸ τοῦ κυρίου.

OLYMPIODORI. Rurſus docemur, eum, qui ad hominem adoriendum mentem convertit, à facie Domini exire. Nullum eſt enim ſtudium improbum, quod non per ſeipſum ſecernat à Deo, præſertim cùm nullum habeat cum bonitate commercium.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Πάλιν διδασκόμεθα, τ' εἰς πεῖραν ἀνθρώπου τρεπόμενον, ἐξιέναι ἀπὸ προσώπου τοῦ κυρίου. Θεοῦ γὰρ χωρίζεται, πέφυκε πᾶσα πονηρὰ μελέτη, μηδεμίαν ἔχουσα πρὸς τ' ἀγαθότητα συγγένειαν.

Et percuſſit Jobum ulcere maligno, à pedibus uſque ad caput.

Καὶ ἔπαισε τὸν Ἰὼβ ἕλκει πονηρῷ, ἀπὸ ποδῶν, ἕως κεφαλῆς.

CHRYSOSTOMI. Difficillimo, inquit, cruciatu eum affecit, lue atque elephantiaſi corpus omne infecit: totum enim ejus corpus, ulcus unum, & vibex una, factum eſt; ut ex omnibus membris coronati athletæ virtus eluceret. Parcere enim non novit improbitas, quæ naturæ ſuæ acerbâ diſpoſitione, peſtis quædam ac pernicies eſt.

POLYCHRON. Quadruplex fuit Jobi calamitas, in facultatibus, in liberis, in exiſtimatione nominis, & in corpore. Poſtquam enim opibus, ſervis, & liberis ſpoliatus fuiſſet, pernicioſo ulcere diabolus eum multavit, ita ut acri & mordace tabe totum corpus manaret; & rebus omnibus neceſſariis, ac famulorum ope, qui ægrum corpus curarent, prorſus deſtitueretur. Et extra urbem quidem, vitiato ac fœdato corpore, ſedebat (qui enim lepræ contagione infecti ſunt, in urbibus, unà cum aliis vivere non permittuntur)

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Επληξέ, φησιν, αὐτὸν χαλεπωτάτῃ βασάνῳ, λώβῃ καὶ ἐλέφαντι καθ' ὅλου τοῦ σώματος· ὅλον γὰρ αὐτοῦ τὸ σῶμα, ἓν τραῦμα ἐποίησεν, ἕνα μώλωπα, ἵνα δι' ὅλων τῶν μελῶν στεφανίτης ἀναδειχθῇ. ὁ γὰρ οἶδε φείδεσθαι κακία, φθορὰ πις καὶ τοῦ οἰκείου ὑπάρχουσα πικρᾷ πάθει διαθέσιν.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Τετραχῶς δὲ τῷ Ἰὼβ τὸ πάθος γέγονε, περὶ ὑπάρχοντα, περὶ τέκνα, περὶ δόξαν, καὶ περὶ σῶμα. μετὰ γὰρ τὴν τῶν χρημάτων, καὶ τῶν οἰκετῶν, καὶ τῶν παίδων ἀφαίρεσιν, τότε τῆς λώβης ἕλκος ἐπήγαγεν ὁ διάβολος, ὡς δριμεῖ μὴ ῥέειν ἰχῶρας, ἐκ τοῦ σώματος, καὶ ἐπὶ δάκνοντας· ἀποξαν δὲ εἶναι πανταχοῦ, τῶν τε ἀναγκαίων, καὶ τῶν νοσοκομούντων. καὶ τ' μὴν πόλεως, ὡς λεπρωδεμένος, ἔξω καθῆστο (οὐκ ἐῶνται γὰρ ἐν πόλεσιν ὁμοδίαιτοι εἶναι τοῖς ἄλλοις, οἱ ἐλα-

ἐλαφαντιῶντες) τῇ δὲ χειρὶ τὰς μυδώσας ἰχῶρας οὐχ ὑπεδέχετο, ἵνα * μὴ καὶ μᾶλλον ἀποκναίοιτο, ἀλλ' ὀστράκῳ τούτους ἀπέξεεν· αὐθάδιος ἦ, καὶ ὅπου κοπρίας ἔκειτο, ἵνα κἂν ἀνθρωπίνης ἀκούσῃ φωνῆς, * ἢ καθαρὸν ἀναπνεύσῃ τὸν ἀέρα· ἢ τόγε ἀληθέστερον εἰπεῖν, τῇ μείζονι κακοπαθείᾳ τὸν Θεὸν ἐξιλεούμενος. ἕλκει ᾧ πονήρῳ, παροξυτόνως, ἀναγνωστέον, ἵνα σημαίνῃ ὃ ἐπαχθές, καὶ ὀδύνον.

* ἴσ. delendum.

manu verò, quò vehementiùs affligeretur, ſtillantem ac madore turpem tabem non excepit, ſed teſtâ radebat; ſub dio autem & in ſterquilinio jacebat, ut licèt humanas exaudiret voces, aërem tamen purum & incorruptum, non hauriret: vel, ut quod verius eſt dicam, ut majore perpeſſione doloris, placatum Deum redderet. Legendum autem eſt, *ulcere* πονήρῳ, accentu acuto in penultimâ, ut doloris acerbitas & moleſtia declaretur.

Καὶ ἔλαβεν ὄστρακον, ἵνα ᾧ ἰχῶρα ξύῃ, καὶ ἐκάθητο ἐπὶ τῆς κοπρίας, ἔξω τῆς πόλεως.

Et ſumpſit teſtam, ut ſaniem raderet, & ſedebat in ſterquilinio, extra civitatem.

ΑΠΟΛΙΝΑΡΙΟΥ. Τινές φασι, τῶν ἐλέφαντος αὐτῷ τὸ πάθος ἐπεννενέχθαι· πολλῶν τοίνυν τῶν ὑγρῶν φερομένων ἐν τῇ ἑκροῇ, ὥστε δριμυτέρους ἐμποιεῖν τοὺς πόνους, τὸ ἁρμόττον ἀποξύεσθαι δι' τῶν ὀστράκων ἠβούλετο, αὐτὸς ἑαυτῷ βλαβερὸς δήμιος. Ὁ δὲ ἑβραῖος, ἀντὶ τοῦ, ἵνα ξύῃ τῷ ὀστράκῳ τὸν ἰχῶρα, τὸ, καθῆτο ἐν αὐτῷ, ἔχει. παρεπέπεσεν οὖν τῷ πάθει ὁ Ἰώβ, καὶ ᾤετο μὴ πεῖσαν εἶναι τὰ συμβάντα, ἀλλὰ θείᾳ Θεοῦ τιμωρίαν· διὰ τοῦτο ἀκοινώνητος ὢν τοῖς πολλοῖς, μᾶλλον δὲ βαρὺς ἅπασι νομιζόμενος, καὶ ἐκ τούτου τὸν καθ' ἑαυτὸν ἀγαπήσας δίαιτον, ἐπὶ τῆς πόλεως ὅπου τῆς κοπρίας ἐκαθέζετο, ἐξιλεούμενος τὸν Θεὸν, μήποτε ἐπ' ἀδήλοις ἡμαρτηκὼς ἀγνοῇ, ἐφ' οἷς, ᾤετο δεῖν ἐυμοίρῳ καταιτῆσαι, τῷ πενθικῷ σχήματι, τὸν τιμωρησάμενον.

APOLINARII. Aiunt nonnulli, elephantiaco eum morbo correptum fuiſſe: multâ igitur tabe fluente, ad acerbiores ciendos dolores, redundantem humorem teſtâ radebat, ſibique ipſe carnifex erat. Hebræus, pro illo, *ut ſaniem teſtâ raderet*, habet, *ad ſcalpendum ſe eâ.* Incidit igitur in illam calamitatem Jobus, neque quæ evenerant, tentationes eſſe, ſed ſupplicia divinitùs inflicta, arbitrabatur: idcirco cùm nullum ei conſortium cum pleriſque eſſet, immo potiùs, cùm ab omnibus moleſtus & inviſus haberetur; ſolitudinem delegit, in ſterquilinio ante urbem conſidebat, Deúmque exorabat, ob ea quæ per inſcitiam peccârat, & lugubri hoc habitu, oportere ſe, vindicem ſibi propitium reddere, exiſtimabat.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Τίνος δὲ ἕνεκεν, οὐχὶ χερσὶν οὐδὲ δακτύλοις * τὸν ἰχῶρα ἀπέξεεν; ὥστε * μὴ τὴν θεραπείαν μείζονα γενέσθαι ἀηδίας ἐπόδεσιν. ὁ δὲ αὐτὸς ἑαυτὸν θεραπεύσαι μὴ ἀνεχόμενος, πῶς ἂν ἑτέρων ἔτυχεν; αὐτὸς ἑαυτοῦ δήμιος ἦν, οὐ διορύττων τὰς πλευρὰς, ἀλλὰ τὴν παλάχνην σπεδόνα περιῤῥήγνυς, καὶ τῷ νεκρῷ πηλῷ, τὸν ζῶντα πηλὸν ξέων. Τίνος δὲ ἕνεκεν, ὅπου κοπρίας ἐκαθέζετο; ὥστε

CHRYSOST. Cur nec manibus, nec digitis ſaniem abſtergebat? ſcilicet, ut curatio tædium & moleſtiam majorem crearet. Qui autem ſeipſum curare non ſuſtinuerat, quomodo aliorum opem inuenire poterat? Ipſe ſuiipſius tortor erat & carnifex, non latus perfodiens, ſed tabem ſcaturientem vndique reſecans, lutóque inanimato, animatum lutum radens. Sed cur in ſterquilinio ſedebat? ut quæ è corpore decidebant, ſordium a-

* ἴσ. delendum.

cervo contegerentur. Cur sub dio? ne odoris gravitate necaretur; quod profectò accidisset, si in gurgustio aliquo inclusus fuisset; adde, quod tentator domum nullam ei reliquerit.

BASILII. Qui postquam athletam superiorem evadentem cerneret, nec quidquam præteritis malis concussum, carni tentationis machinam admovit, & corpus plagis intolerabilibus afflixit, ita ut ex eo vermium fontes redundarent, ipsúmque regali solio deturbatum, in sterquilinio collocavit. Ille verò tot malis vexatus, animo immotus permansit; cúmque corpus ipsum laceraretur, thesaurum pietatis inviolatum, & illibatum, in mentis recessibus custodivit.

CHRYSOSTOMI. Gravis quidem fuit liberorum amissio, verùm post acerbam hanc tragœdiam, restabat alia atrocior, & quidem, vel ad tantillum, respirandi facultate illi denegatâ. Hinc vermium fontes, tabifici humoris rivuli, sessio in sterquilinio, latera testâ lacerata, fœtor ulcerum, qui novam illam inducebat famem, quæ nec cibos appositos & præ oculis, attingere sinebat, ipsâque fame molestiam ipsi longè majorem creabat, idque non ad duos, nec decem, nec viginti, nec centum dies, sed multos menses. Ad mœrentium autem animos solandos non mediocrem vim habere possunt, exempla quæ à Jobo suppeditantur, & justi vulnera, & sterquilinium, quâvis regali sellâ splendidius. Ex throni enim regii aspectu, nullum intuentibus lucrum est, sed momentanea quædam oblectatio, sine fructu ullo conjuncto: qui verò Jobi sterquilinium contemplatur, utilitatem inde omnem percipiet, & æquanimitatem summam, & in tolerandis adversis consolationem, discet. Propterea multi hodie longinquas ac maritimas suscipiunt peregrinationes, ab ultimis terris in Arabiam properantes, ut sterquiliniũ illud visant, & videntes terram illam exoscŭlentur, quæ coronati athletæ certamina, & cruorem, quolibet

τὰ καταπίπτοντα συγκαλύψῃ τῇ ὀδμῇ. πίνος δὲ ἔνεκεν αὐ θρίος; ὥστε μὴ ἀποπνίξαι ἑαυτὸν τῇ δυσωδίᾳ· ὅπερ ἔπαθεν ἄν, εἴγε ἐν οἰκίσκῳ τινὶ κατακέκλειστο· ἄλλως τε, οὐδὲ οἶκον αὐτῷ καταλέλοιπεν ὁ πειρατής.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ. Ος ὅπου νικῶντα αὐτὸν εἶδε τ' ἀθλητὴ, κ) οὐδενὶ τῶν προσβαλόντων πναθῶν δυνάμενον, αὐτῇ τῇ σαρκὶ ὃ τῆς πείρας προσῆγε μηχάνημα, κ) τὸ σῶμα μαστίξας ἀῤῥήτοις πληγαῖς, σκωλήκων ἀναδίδοσθαι πηγὰς ὀξὺ προεκάλεσε, κ) τ' τ βασιλείας θρόνων τ' ἄνδρα καταγάγων, ὅπι κοπρίας ἐκάθισεν. ὁ δὲ ἓ τοιούτοις βαλλόμενος πάθεσιν, ἀκίνητος ἔμεινε· κ) ἀπαραπολήπτῳ τ σώματος, ἄσυλον ἐφύλαξε τ τ εὐσεβείας θησαυρὸν, ἐν τῷ κρυπτῷ τ ψυχῆς.

ΧΡΥΣΟΣΤ. Ηνμὲν γὰ βαρεῖα κὰ ἡ τ παίδων ἀποβολὴ, ἀλλ' ὅμως τὴν χαλεπὴν ταύτην τραγῳδίαν ἑτέρα χαλεπωτέρα ἀνέμενε, κ) μηδὲ μικρὸν ἀναπνεύσαντος. ἐντεῦθεν αἱ πηγαὶ τ σκωλήκων, οἱ τῶν ἰχώρων ῥύακες, ἡ ὅπι τῆς κοπρίας καθέδρα, τὸ ὄστρακον, τὸ ταῖς πλευραῖς καταξαῖνον, ἡ δυσωδία τ ἑλκῶν, ἡ τὸν κνησμὸν ἐκεῖνον ἐπεισάγουσα λιμὸν, κὰ ὁρωμένων οὐκ ἀφεῖσα τ σιτίων ἅπτεσθαι, κ) τὸ λιμῷ χαλεπωτέραν ἐντιθεῖσα τ ἀηδίαν, κ) ταῦτα οὐχ ὅπι δύο, κ) δέκα, κ) εἴκοσι, κ) ἑκατὸν ἡμέραις, ἀλλ' ὅπι μησὶ πλείοσιν. ὑ μετείως ἦ τὰς ὀδυνωμένας ψυχὰς παραλέσει τὰ κτ' τὸν Ιὼβ παραδείγματα, κ) τὰ τ δικαίων τραύματα, κ) ἡ κοπρία, ἡ πλουτοῦς θρόνων βασιλικῶν σεμνοτέρα. ἀπὸ μὲ γὰ τ, θρόνον ἰδεῖν βασιλικὸν, οὐδὲν ἔσαν τοῖς θεωμένοις τὸ κέρδος, ἀλλὰ προσκαιρος μόνον τέρψις, ὄνησιν ὐδεμίαν ἔχουσα· ἀπὸ ἦ τ, τὴν κοπρίαν ἰδὼν τ Ιὼβ, πᾶσιν ἡμῖν δέξεται ὠφέλειαν, κ) φιλοσοφίαν πολλὴν, κ προσδέξεται εἰς ὑπομονῆς λόγον. διὰ τοῦτο πολλοὶ νεῶν μακρὰν πλοῦν, κ) δαπάνην ἀποδημίαν τέλουσιν, ἀπὸ τ περάτων τ γῆς εἰς Αραβίαν πέχοντες, ἵνα τὴν κοπρίαν ἐκείνην ἴδωσι, κ) θεασάμενοι καταφιλήσωσι τ γῆν, τ τὰ σκάμματα τοῦ φανίτου δεξαμένην ἐκείνου, κ) τὸ χρυσίου πάντος

πολυτὸς τιμιώτερον αἷμα. οὐδὲ γὰρ ὅτως ἐστὶν ἀλυρὶς λαμπρὰ, ὡς τὸ σῶμα ἐκεῖνο τότε ἀπέστιλβεν, οὐκ ἀλλοτρίῳ, ἀλλὰ οἰκείῳ βαπτιζόμενον αἵματι· καὶ τὰ τραύματα ἐκεῖνα, ἁπάντων λίθων ἦν τιμιώτερα. μαργαρίτης γὰρ φύσις οὐδὲν τὸν βίον ὠφελεῖ τὸν ἡμέτερον, ἢ χρείαν τινὰ πληροῖ τοῖς ἔχουσιν ἀναγκαίαν· τὰ δὲ τραύματα ἐκεῖνα, πάσης ἀθυμίας ἐστὶ φαρμάκωσις. καὶ ἵνα μάθῃς, ὅτι τοῦτό ἐστιν ἀληθές, ἐὰν ἀποβάλῃ τις υἱὸν γνήσιον καὶ μονογενῆ, δεῖξον αὐτῷ μυρίους μαργαρίτας, καὶ οὐ παραμυθήσῃ τὸ πάθος, οὐδὲ παραιρήσεις τινὰ ὀδύνην. ἀναμνήσας οὖν αὐτὸν τῶν τραυμάτων τοῦ Ἰὼβ, ῥᾳδίως διώσῃ θεραπεύσας, ὅτι λέγων, τί πενθεῖς ἄνθρωπε; σὺ μὲν τέκνον ἀπέβαλες ἕν, ὁ δὲ μακάριος ἐκεῖνος, μετὰ τὸν τῶν παίδων ὁλόκληρον ἀφαιρεθῆναι τὸν χορὸν, καὶ αὐτῇ τῇ σαρκὶ πληγὴν ἐδέξατο, καὶ γυμνὸς ὀπὶ τῆς κοπρίας ἐκάθητο ἰχῶρι πανταχόθεν καταῤῥεόμενος, καὶ μικρὸν αὐτῷ τῆς σαρκὸς διαπανωμένης, ὁ δίκαιος, ὁ θεοσεβὴς, ὁ τὸν Θεὸν, μάρτυρα τῆς ἀρετῆς, ἔχων· ἂν γὰρ ταῦτα εἴπῃς τὰ ῥήματα, πᾶσαν ἔσβεσας τοῦ πενθοῦντος τὴν ἀθυμίαν, καὶ πᾶσαν ἀνῆλες τὴν ὀδύνην. καὶ γὰρ ὅτω χρησιμώτερα μαργαρίτης τὰ τραύματα ἢ δικαίῳ. ὑπογράψατε τοίνυν ἑαυτοῖς τὸν ἀθλητὴν, καὶ νομίζετε βλέπειν τὸν κοπρῶνα ἐκεῖνον, καὶ αὐτὸν ἐν μέσῳ καθήμενον, τὸν ἀνδριάντα τὸν χρυσοῦν, τὸν διάλιθον, τὸν, πῶς εἴπω οὐκ οἶδα. οὐδὲ γὰρ ἔχω τιμιον ὅτως ὕλην εὑρεῖν, ὡς διαπλάσαι τὸ ἡμαγμένον ἐκεῖνο σῶμα καλλαίνειν. ὅτω καὶ πάσης ὕλης τιμαλφεστάτης, ἐκ πολλῷ γε πρείττονος ἦν χρὼς ἐκείνης ἡ φύσις ἧν λαμπρότερα, καὶ τὰ τραύματα τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων φαιδρότερα· αὗται μὲν γὰρ, τὰς τοῦ σώματος καταγλάζουσιν ὄψεις, ἐκεῖνα δὲ τὰ τῆς διανοίας ἡμῶν φωτίζει τὰ ὄμματα, ἐκεῖνα καθάπαξ τὸν διάβολον ἀπετύφλωσε· διὰ γοῦν τοῦτο, μετὰ τὸν πληγὴν ἐκείνην, ἀπεπήδησε, καὶ οὐκ ἐφάνη λοιπόν. σὺ δέ μοι καὶντεῦθεν, ἀγάπητε, μάθε, τὸ τῆς θλίψεως κέρδος πόσον ἐστὶν· ἡνίκα μὲν γὰρ ἐπλούτει, καὶ ἀνέσεως ἀ-

auro pretiosiorem, excepit. Nec enim tantus est splendor purpuræ, quantus illius tunc erat corporis, non alieno, sed suo ac proprio sanguine, respersi: illáque vulnera cunctis pretiosis lapidibus erant pretiosiora. Margaritarum enim natura in nullâ re vitæ nostræ prodest, nulli necessitati possidentium satisfacit: vulnera autem illa, mœrori omni & anxietati solamen præbent. Atque ut hæc vera esse intelligas; si quis filio legitimo, & unico orbatus sit, atque innumerabiles ei margaritas ostenderis, nihil tamen ad leniendam ægritudinem, dolorique medendum, attuleris. Quòd si Jobi ulcerum, illi ipsi memoriam excitâris, facilè tali oratione morbum depuleris; Quid homo mœres? nempe tu filium amisisti unum; beatus autem ille, postquam natorum omnium chorum extinctum vidit, ipso corpore plagam accepit, nudatus in sterquilinio sedebat, corpus sanie manabat undique, artus tabe sensim depascente; qui justitiâ, ac religione commendatus erat, qui suarum virtutum testem, Deum habebat. Hæc profectò verba si dixeris, omnem lugentis tristitiam extinxeris, & omnem dolorem sustuleris; atque ita justi vulnera omnem margaritam utilitate superabunt. Fingite igitur vobis hunc athletam, & sterquiliniũ illud ante oculos ponite, atque eum in medio residentem intuemini, auream, inquam, illam, gemmeámque statuam, neque enim quo appellem nomine, satis invenio; nulla tanti pretii suppeditat se materia, quæ cum cruento illo corpore conferri potest. Sic carnis illius natura, pretiosissimâ quâque materiâ longè pretiosior erat, & vulnera, radiis solaribus splendidiora: hi enim corporis oculos irradiant, illa verò mentis aciem illuminant, illa diabolum penitus excæcaverunt; atque ob id ipsum, post eam inflictam plagam, conjectus in fugam, postea nunquam comparuit. Tu verò, dilecte, quantus sit tribulationis fructus, mécum hinc disce; quando enim justus opibus, animíque quiete ac remissione fruebatur,

illius

illius accuſandi locus erat aliquis diabolo, poterátque (ſed mendaciter tamen) dicere, *Num gratis Jobus te colit?* ubi verò cunctis illum rebus nudavit, atq; ad inopiam redegit, ne hiſcere quidem ampliùs auſus eſt. Cùm enim in re lautâ eſſet, cum eo ſe congreſſurum pollicebatur, illúmque ſupplantaturum minitabatur; poſtquam verò pauperem eum reddidit, rebúſque omnibus ſpoliavit, atque in ſummos cruciatus conjecit, in fugam ſe contulit: & quamdiu ſanum erat corpus, manus contrà ſuſtulit, quando autem carnẽ laniâſſet, tunc victus profûgit. Vidiſti quanto, hominibus ſobriis & vigilantibus, paupertas divitiis præſtet, & utilior ſit morbus valetudine, & tentatio quiete, quantóque eos, qui in pulvere aciéque verſantur, clariores, fortioréſque efficiat? quis adeò mirificas contentiones, aut vidit unquam, aut audivit? In ethnicis certaminibus, pugiles, ubi adverſariorum caput præciderint, tunc ob victoriam coronâ donantur: hic autem poſtquam juſti corpus, omni ulcerum genere perterebratum, conſcidiſſet, & imbecillius reddidiſſet, tum demum ſuperatus eſt, fugæque ſe dedit. Ac poſtquam latera undique perfodiſſet, ipſe quidem nullum inde quæſtum lucrúmve reportavit, theſaurum enim intus reconditum deprædatus non eſt; nobis verò, illum in clariore luce collocavit, fecítque ut ex eâ laterum effoſſione, nobis in interiora proſpectus pateret, illiúſque opes univerſas cerneremus: cúmque victoriam ſibi pollicereretur, tunc cum ingenti dedecore aufûgit, nullámque vocem amplius emiſit. Quid actum eſt, ô diabole? cur retrò fugis? an non, quæ cupiebas, facta ſunt omnia? an non illius greges, armenta boum, equorúmque mandras, ac mulorum, interemiſti? an non chorum liberorum perdidiſti? an non carnem univerſam cõſcidiſti? cur pedem refers? nimirum, inquit, quia quæ optabam, perfecta ſunt omnia; verùm quod mihi maximè cordi erat, & quò ſtudia actionéſque meas referebam omnes, haudquaquam

πέλαυεν ὁ δίκαιος, ἀλλὰ βάλλειν ἔχει αὐτὸν, ψευδῶς μέν, ἔχει δ' ὅμως εἰπεῖν, μὴ δωρεὰν σέβεται σε Ἰώβ; ὅπου γὰρ αὐτὸν ἐγύμνωσε, καὶ ἐποίησε πένητα, οὐδὲ ζεύξαι λοιπὸν ἐτόλμησε. καὶ ὅτε μὲν πλούσιος ἦν, ὑπῆρχετο παλαίειν αὐτῷ, καὶ ὑποσκελίζειν ἠπείλει. ὅπου γὰρ πένητα εἶργάσατο, καὶ πάντων ἀπεξέρησε, καὶ εἰς ἐσχάτην ὀδυνὴν ἐνέβαλε, τότε ἀπεπήδησε. καὶ ὅτε μὲν υἱοὶ αὐτῷ τὸ σῶμα ἦν, τὰς χεῖρας ἀντῆρεν, ὅτε δὲ αὐτῷ κατέκοψε τὴν σάρκα, τότε ἔφυγε ἡττηθείς. εἶδες πόσον, πενία πλούτου, καὶ νόσος ὑγείας, καὶ πειρασμὸς ἀνέσεως, βέλτιον τοῖς νήφουσίν ἐστι, καὶ χρησιμώτερον, καὶ λαμπροτέρους, καὶ εὐτονωτέρους τοὺς ἀθλητὰς ποιεῖ; τίς εἶδε, τίς ἤκουσεν οὕτω θαυμαστὰ παλαίσματα; οἱ τῶν ἔξωθεν ἀγώνων πύκται, ἐπειδὰν καταπονήσωσι τὰς κεφαλὰς τῶν ἀντιπάλων, τότε νικῶσι, καὶ στεφανοῦνται· οὗτος δέ, ὅτε κατέκοψε τὸ σῶμα τοῦ δικαίου πανοπλαῖς ἕλκεσιν αὐτὸ διατρήσας, καὶ ἀσθενέστερον ἐποίησε, τότε ἐνικήθη καὶ ἀνεχώρησε. καὶ ὅπου διώρυξεν αὐτοῦ πανόπλην τὰς πλευράς, αὐτῷ μὲν οὐδὲν πλέον ἐγένετο· τὸ γὰρ ἀναπεπταμένον θησαυρὸν οὐκ ἐσύλησεν, ἡμῖν δὲ φανερώτερον αὐτὸν ἐποίησε, καὶ διὰ τῆς διορυγῆς ἐκείνης, ἔδωκεν ἅπασιν, εἰς τὸ ἔνδον βλέπειν, καὶ καταμανθάνειν αὐτοῦ τὸν πλοῦτον ἅπαντα· καὶ ὅτε κρατεῖν ἐφάνη, τότε μετ' αἰσχύνης πολλῆς ἀνεχώρησε, καὶ οὐδεμίαν οὐκέτι φωνὴν ἀφῆκε. τί γέγονεν, ὦ διάβολε; τίνος ἕνεκεν ἀναχωρεῖς; οὐκ ἐγένετο πάντα ὅσα ἠθέλησας; οὐκ ἀπέκτειλες αὐτοῦ τὰ ποίμνια, τὰ βουκόλια, τὰς ἀγέλας τῶν ἵππων, τῶν ἡμιόνων; οὐχὶ καὶ τὸν χορὸν τῶν παίδων ἀπώλεσας, καὶ τὴν σάρκα κατέκοψας ἅπασαν; τίνος ἕνεκεν ἀναχωρεῖς; ὅτι ἐγένετό μοι πάντα ὅσα ἠθέλησα, φησὶν· ὃ γενέσθαι μάλιστα ἠβουλόμην, καὶ δι' ὃ πάντα ἐποίησα, τοῦτο οὐκ ἐγένετο. οὐδὲ γὰρ ἐβλασφήμησε

μησε

μησε. δῆλον γὰρ τοῦτο πολλὰ ἐκεῖνα ἐποίουν, φησιν, ἵνα τοῦτο ἐξέβη μοι. τούτου ὃ μὴ ἠλπιζόν, οὐδέν μοι πλέον ἀπὸ τῆς ζημίας τῶν χρημάτων, ἐλύετο, καὶ τῆς τῶν παίδων ἀπωλείας, καὶ τῆς τοῦ σώματος πληγῆς· ἀλλὰ τοὐναντίον ἢ ὧν ἠβουλόμην ἔξεβη, λαμπροτέρους ἐποίησα τοὺς ἐχθρούς, καὶ φανερωτέρους εἰργασάμην. ἔγνως ὅσον τῆς θλίψεως ὁ κέρδος; καλὸν μὲν γὰρ ὁ σῶμα καὶ ὑγιαῖνον ἰδεῖν· πολλῷ δὲ σεμνότερον γέγονε, καταλαμπρυνθὲν τοῖς τραυμάτων ἐκείνων. ἐπεὶ καὶ ἔρια, καλὰ μὲν καὶ πρὸ τῆς βαφῆς, ἐπιδοθὲν δὲ τὰ ἁλουργὰ φύεται, ἄφατον προσλαμβάνει τὸ κάλλος, καὶ πολλοῦ τοῦ διαπρέποντος. εἰ μὴ ἀπέδυσεν αὐτὸν, οὐκ ἂν ἔγνωμεν τὸν γενναῖον τοῦ ἀνειδίστου· εἰ μὴ διέτρησεν αὐτοῦ τὸ σῶμα ταῖς ὠτιλαῖς, οὐκ ἂν ἐπετέλεσθεν ἔνδοθεν αἱ ἀκτῖνες· εἰ μὴ ἐκάθισεν αὐτὸν ὑπὲρ τῆς κοπρίας, οὐκ ἂν ἔγνωμεν αὐτοῦ τὸν πλοῦτον· οὐδὲ γὰρ οὕτω λαμπρὸς ὑπὲρ θρόνου καθήμενος βασιλεύς, ὡς ἐκεῖνος, ὑπὲρ τῆς κοπρίας τότε καθήμενος, ὑπέσημος ἦν, καὶ περιφανής· μετὰ μὲν γὰρ τὸν βασιλικὸν θρόνον, θάνατος, μετὰ δὲ τὴν κοπρίαν ἐκείνην, οὐρανῶν βασιλεία. ταύτην προέθηκα τὴν ἱστορίαν, οὐχ ἵνα ἐπαινῆτε τὰ λεγόμενα, ἀλλ' ἵνα τὴν ἀρετὴν τοῦ ἀνδρὸς, καὶ τὴν ὑπομονὴν μιμήσησθε· ἵνα δῆλα τῶν ἔργων *αὐτῶν μάθητε, ὅτι οὐδὲν δεινὸν τῶν ἀνθρωπίνων, ἀλλ' ἡ ἁμαρτία μόνη. οὐ πενία, οὐ νόσος, οὐχ ὕβρεις, οὐκ ἐπήρεια, οὐκ ἀτιμία, οὐ τὸ πάντων δοκοῦν ἔσχατον εἶναι τῶν κακῶν, ὁ θάνατος· ὀνόματα γὰρ ταῦτα μόνον ἐστὶ, τοῖς φιλοσόφοις, συμφορῶν ὀνόματα, πραγμάτων ἔρημα· ἡ δὲ ἀληθὴς συμφορὰ, τὸ προσκροῦσαι Θεῷ, καὶ ποιῆσαί τι τῶν μὴ δοκούντων αὐτῷ.

*Ἰσ. αὐτοῦ.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Λείπεται δὲ κατορθωμάτων, καὶ παθημάτων ποήσασθαι σύγκρισιν, ἵνα μάθῃς σαφῶς, ὅτι οὐ κατορθώμασι μόνον, ἀλλὰ καὶ παθήμασιν, ἀμοιβαὶ κεῖνται, καὶ ἀμοιβαὶ σφόδρα

consequutum est; nec enim Deo, impiis vocibus conviciatus est. Huc enim, & ut illud eveniret, omnes conatus mei spectabant; quod cùm minimè assequutus fuerim, ex opum jacturâ, ex filiorum interitu, ex corporis plagâ, non modò nihil lucri mihi accessit: imò contrarium ejus quod optabam, accidit, spendidiorem reddidi inimicum, & clariorem effeci. Animadvertisti, quantum lucrum calamitas secum afferat? Pulchrum quidem fuit ejus corpus, cùm sanum esset; multò tamen est ampliorem dignitatem adeptum cùm vulneribus illis confossum esset. Lanæ etenim priusquam inficiantur, pulchræ sunt, postquam verò colorem purpureum imbiberint, ineffabilem pulchritudinẽ, ac venustatem summã assequuntur. Nisi illum omnibus exuisset, victoris bonam habitudinem minimè cognovissemus: nisi corpus ejus plagis perforâsset, qui intus latebant radii, fulgorem minimè reflexissent: nisi eum in fimo collocavisset, divitias ejus ignoravissemus: neque enim Rex solio insidens, splendidus adeò ac illustris est, ut Jobus, qui in sterquilinio tunc sedebat; mors quippe regalem sellam excipit; illam autem stercorum sedem, regnum cœlorum. Hanc proposui historiam, non ut, quæ exposita sunt, laudibus prosequamini, sed ut viri virtutem, patientiámque imitemini; & ex illius factis eruditi, nihil grave esse discatis in humanis rebus, uno excepto peccato. Non paupertatem, non morbum, non contumeliam, non convicium, non dedecus, non (quod malorum omnium supremum judicatur) mortem: nomina enim hæc sunt apud sapientes, malorum nomina, inquam, re ipsâ carentia; vera autem calamitas, est Deum offendere, & eorum, quæ eidem non probantur, quidpiam admittere.

EJUSDEM. Restat, ut rectè factorum, & malorum quæ pertulit, comparationem instituamus, ut certò intelligas, non tantùm rectè factis, sed malorum etiam tolerantiæ, præmia esse proposita, & quidem ampla,

ampla, & huic non minùs quàm illis, imò interdum huic multo potiùs quàm illis. In medium, si placet, magnum patientiæ athletam, qui in utroque genere excelluit, adducamus, ut unde magis enituerit intelligas : comparatione igitur factâ, quo demum tempore illius virtus magis eluxerit, videamus; utrùm quando communis quidam portus erat egentibus ? an potiùs cùm acerba, & quæ ejus animum gravi conficiebant angore, pateretur ? utrùm, cùm domum cunctis adventantibus patefaceret ? an verò cùm illâ eversâ, nullum verbum asperius protulit, sed Deum multò magis laudavit ? atqui illud quidem rectè factum, hoc verò perpessio fuit. Dic mihi, quando is clarior fuit ? utrùm, cùm pro liberis mactabat hostias, illósque ad concordiam adducebat ? an potiùs, cùm ruinâ oppressis, & acerbissimo mortis genere interemptis, cum magnâ animi æquanimitate, id quod acciderat, pertulit ? Quando magis virtus ejus enituit ? utrùm cùm agnorum suorum vellere, nudorum humeri concalefiebant ? an verò, cùm allato nuncio de cœlesti igne, quo grex ovium, cum pastoribus crematus est, non solùm nec turbatus est, nec commotus, verùm etiam casum placidè tulit ? Quando is major fuit ? utrùm, cùm corporis sanitate, ad patrocinandum iis utebatur, qui afficiebantur iujuriâ, iniquorum molas conterens, & ex medio dentium rapinas eripiens, portúsque illis existens ? an verò, cùm ipsum illud corpus, quod calamitosorum scutum erat, à vermibus devorari videbat, sedénsque in sterquilinio, ipse sumptâ testâ, illud radebat ? Dicit enim, Iob. 7. 5. *infundo glebas terræ, à sanie radens* : & tamen illa omnia facinora erant egregia, hæc autem omnia, malorum perpessiones : nihilominus hæc multo magis quàm illa, illustriorem eum reddiderunt. Hæc certaminis ejus & conflictûs pars erat longè acerrima, quæ majore fortitudine, constantiore animo, sublimiore mente, Deíque amore magis accensâ, indigebat. Ac

ὅρα μεγάλαι, & παθήμασιν οὐκ ἐλάττονι ἢ κατορθώμασι, μᾶλλον δέ ἐστιν ὅπου πλέον, ἢ κατορθώμασι. καὶ εἰσαγάγωμεν, εἰ δοκεῖ, τ μέγαν τῆς ὑπομονῆς ἀθλητήν, τ ἐν ἑκατέροις διαλάμψαντα τούτοις, ἵνα εἰδῆς πόθεν μειζόνως διέλαμψεν· ἴδωμεν οὖν συγκρίναντες, πότε λαμπροτέρα ἦν, ὅτε κοινὸς ἦν λιμὴν τοῖς χρήζουσιν; ἢ ὅτε ἔπαφε τὰ ὀδυνηρά, ἢ πολλῷ ἐντιθέντα αὐτῷ τὴν ἀθυμίαν; ὅτε τὴν οἰκίαν αὐτ πᾶσι τοῖς προϊοῦσιν ἀνέῳξεν; ἢ ὅτε κατενεχθείσης αὐτῆς οὐδὲν ἐφθέγξατο ῥῆμα πικρόν, ἀλλ' ὕμνησε τ Θεόν; καίτοι τ μὲν κατόρθωμα ἦν, τὸ δὲ πάθημα. πότε φαιδρότερα ἦν, εἰπέ μοι; ὅτε ἔθυεν ὑπὲρ τῶν παίδων, & περὶ ὁμόνοιαν αὐτοὺς συνῆγε; ἢ ὅτε καταχωσθέντων αὐτῶν, & τῷ πικροτάτῳ θανάτῳ τ τελευτῆς καταλυσάντων τὸν βίον, μ πολλῆς τῆς φιλοσοφίας ἤνεγκε τὸ συμβάν; πότε μᾶλλον ἐξέλαμψεν; ὅτε ἀπὸ τ χειρῶν αὐτ ἐθερμαίνοντο τῶν γυμνῶν οἱ ὦμοι; ἢ ὅτε ἀκούσας, πῦρ ἐξ οὐρανοῦ ἔπεσε, & κατέφαγε τὴν ἀγέλην, μ τῶν ποιμένων, ἢ διεπαρήχθη, οὐδὲ ἐθορυβήθη, ἀλλὰ πράως ἤνεγκε τὴν συμφοράν; πότε μείζων ἦν; ὅτε τῇ ὑγιείᾳ τ σώματος, εἰς τὴν τῶν ἀδικουμένων ἐκέχρητο προστασίαν, συντρίβων τὰς μύλας τῶν ἀδίκων, & ἐκ μέσου τῶν ὀδόντων ἁρπάζων ἁρπάγματα, & λιμὸν αὐτοῖς γινόμενος; ἢ ὅτε τὸ σῶμα τοῦτο αὐτ, τὸ τῶν ἀδικημάτων ὅπλον, ἑώρα κατεσθιόμενον ὑπὸ σκωλήκων, & καθήμενος ἐπὶ τ κοπρίας, αὐτὸς αὑτὸ κατέξαινε, λαβὼν ὄστρακον; τήκω γὰρ βώλακας γῆς ἀπὸ ἰχῶρος ξύων, φησί. καίτοι σκῦλα μὲν πολλὰ κατορθώματα, ταῦτα δὲ πολλὰ παθήματα ἦν· ἀλλ' ὅμως ταῦτα αὐτὸν λαμπροτέρων ἐκείνων ἀπέφηνε. τοῦτο γὰρ μάλιστα τὸ πικρότατον αὐτῷ τ παρατάξεως μέρος ἦν, & μείζονος δεόμενον τ ἀνδρείας, & βιαιοτέρας ψυχῆς, & ὑψηλοτέρας διανοίας, & πλείονα

ονα τὸν τ̃ Θεὸν ἐχθρὸς ἀγάπιλω. διὰ τοι τ̃το, ἐκείνων μ̀ γινομένων, εἰ κ̀ δυκαμώτως, κ̀ σφόδρα ἰτάμως, ἀλλ' ὅμως δυτείπεν ὁ διάβολος λέγων, μὴ δωρεὰν Ιὼβ σέβεται τ̃ κύριον; τ̃των δ' συμβάντων, ἐγκαλυφάμμος ἀνεχώρησε, νῶτα δοὺς, κ̀ ὀπὴ ἀναισχύντου τινὸς ἀντιλογίας σκίαν χρὼν ἔχων τροκαλέσαι.

NIKHTA. Ἀλλά γὰ ἔοικα, ὑπὸ τ̃ ἔρωτος τ̃ ἀνδρὸς κατεχόμμος, πορρωτέρω τ̃ προκειμένης ἐλήλακέναι ὑποθέσεως· διὰ δὴ πάλιν τ̃ν εἰρημένων ἄφομαι, τίνα δ' ταῦτα ἦν;

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Ελέγομεν, ὅτι ὁ, ὑπὸ κοπρίας ἔξω καθῆσθαι τ̃ πόλεως, πολλ̀ τ̃ν παθῶν ἐμήνυε τὴν βαρύτητα· ὡς γὰ μηκέτι τ̃ν πολιτ̃ν, ἤτοι τ̃ν συγγενῶν, φερόντων τ̃ πάθους τὴν θέαν, ἐξῆλθε τ̃ πόλεως, ὁ τ̃ κόσμου ἀλλότριος· ὁ δ', ὑπὸ κοπρίας καθήμ, ἐξιλεσμένου ἦν τ̃ν Θεὸν, μή τι ἁμαρτε. κ̀ μ̀ οὕτω ῥητὸν, ἀδεμίαν κοινωνίαν ἀνθρώπων, κ̀ ταῦτα τ̃ πάθους καταναγκάζοντος, προσελόμμος, χωρίζεται τ̃ κόσμου, κ̀ ἀπαλλάττεται τ̃ν ἐνοχλούντων, νίκα κ̀ δεῖσθαι τ̃ν πολλ̃ν ἡ τ̃ σώματος χρεία καίπτειν· κ̀ τοσ̃τον ἐφερέντισε τ̃ δυσμενοῦς, ὅτι κ̀ αὐθαιρέτῳ γνώμῃ τὸ ἔσχατον τ̃ πλουτείας μέρος ἠσπάσατο, κ̀ ὀστράκῳ τ̃ ἰχῶρα τ̃ ἕλκους ἀποκαθαίρων τὴν ἐνομονὴν ἐγυμνάζει, προστιθείνων ἑαυτ̃ τὰς πικρείας, κ̀ ἀπόγνωσιν ἐμποιῶν τ̃ βασκάνῳ, μηδὲ ἐπ' αὐτ̃ τ̃ πάθους τιμήτας τὸ ἀνειμμόνον. προὸς δ' νοῦν, τυποῖ μυστήριον, κ̀ τ̃ συγγενῆ τὸ συγενὲς θεραπεύει· καθὰ κ̀ ὁ Χριστὸς τοῖς ἡμετέροις ἐπανορθῶται τὰ καθ' ἡμᾶς· ὄστρακον γὰ ἐκ γῆς ὄστ, κ̀ πυρὸς, διὸ κ̀ ἡ Σὰρξ τ̃ κυρίου, ἐκ πνεύματος ἁγίου, κ̀ Μαρίας ὁμολογεῖται τ̃ Παρθένου, κ̀ θεοτόκου. τ̃ δ' οὕτω εἰκόνι, θεραπεύεται ὁ τοσ̃τον τὰ ἕλκη, ὅσον ἡ ψυχή· ἀπὸ γὰρ ὀστράκου, τίς ἂν γένοιτο ἰατρεία σώματος, εἰ μὴ προὸς θεωρίαν βλέποι τὸ γινόμμον;

propterea, cùm hæc ita evenissent, diabolus, licèt impudenter quidem & audacter valdè, nihilominus tamen responsando dixit, *num gratìs Jobus colit Dominum?* cùm autem hæc adversa contingerent, ne umbram quidem impudentis contradictionis, quam prætenderet, habens, opertus, ac terga vertens, retrocessit.

NICETÆ. Verùm hujus viri studio abreptus longiùs ab institutâ oratione videor aberrâsse; ergo ad ea, quæ dicta sunt, revertar, cujusmodi autem illa erant?

POLYCHRONII. Sedem eum extra urbem sortitum esse in sterquilinio, ad dolorum & molestiarum multitudinem indicandum, diximus: civibus enim & cognatis, calamitatis adspectum non ampliùs ferentibus, urbe egressus est, ut qui à mundo jam esset alienus. Sedebat autem in sterquilinio, ut placaret Deum, veritus, ne quâ in re, præter voluntatem peccâsset. Ad literam quidem, Jobus, calamitate cogente, omni hominum societate repudiatâ, se à mundo secernit, ab iisque se removet, quæ negotiũ illi facessere poterant; idque eo tempore, cùm corporis afflicta valetudo multorum egeret operâ: tantámque maligni curam habuit, ut suâ sponte extremam paupertatem complexus sit, ac testâ ulcerum saniem detergens, tolerantiam exercuerit, supplicia sua augendo, invidum ad desperationem redigendo, & passionis tempore, doloris remissionem negligendo. Ad sensum verò magis reconditum, mysterium indicat, & cognatâ naturâ rem cognatam curat; sicut & Christus nostra nostris corrigit & instaurat: testa enim è terrâ constat & igne; ita Christi carnem ex Spiritu Sancto, & ex Mariâ, Virgine, ac deiparâ, esse confitemur. Illâ ergo imagine ac typo, non tam ulcus, quàm animus curatur: quæ enim ab eâ testâ corpori medicina petatur, nisi ad magis reconditam contemplationem, factum illud referatur? Cur etiam ad tantam

tam inopiam redactus fuiſſet, præſertim cùm rex eſſet, ut tecto careret, atque extra urbem ſederet, niſi Chriſtum, qui extra portam paſſus eſt, propheticè nobis præfigurâſſet? Quemadmodum ſcriptum eſt, *Propter quod & Jeſus, ut ſanctificaret per ſuum ſanguinem populum, extra portam paſſus eſt.*

πῶς δ' ἂν καὶ ὅπου τοσοῦτον ἐπλεόνασε, καὶ ταῦτα βασιλεὺς ὤν, ὡς καὶ πένης ἀπορεῖν, καὶ ἔξω καθῆσθαι τῆς πόλεως, ἀλλὰ προφητικῶς, τὸ ἔξω τῆς πύλης παθόντα χεῖσον, ἡμῖν προμηνύει; καθὼς γέγραπται, διὸ καὶ ὁ Ἰησοῦς, ἵνα ἁγιάσῃ διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος τὸν λαὸν, ἔξω τῆς πύλης ἔπαθε.

Tempore autem multo tranſacto, dixit ei uxor ejus, Quouſque ſuſtinebis, dicens, ecce permaneo tempus adhuc parvum, expectans ſpem ſalutis meæ.

Χρόνῳ δὲ πολλῷ προβεβηκότος, εἶπεν αὐτῷ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, μέχρι τίνος καρτερήσεις, λέγων, ἰδοὺ ἀναμένω χρόνον ἔτι μικρὸν, προσδεχόμενος τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας μου.

DIDYMI. Tot incurſionibus ac pugnis fractus diabolus, cùm quod ampliùs faceret, neſciret, in antiquæ fraudis memoriam redit, & mulierculæ animum ſubdolè ad ſe alliciens, illius operâ athletam ſubvertere conatur: & tertium contra eum certamen molitur, colloquium, ſcilicet, cum illâ, ſi fortè hâc ratione Jobum ineſcare poſſet, prout ab Evâ Adamus in fraudem illectus fuit. Tempore autem multo effluxo, cùm pietatis turrim, quatere ſe non poſſe videret, conjugi perſuadet, ut verba contemptûs proferat.

ΔΙΔΥΜΟΥ. Ἀπορήσας ἐκ τῶν τοσούτων προσβολῶν ὁ διάβολος, καὶ οὐκ ἔχων ὅ, τι ποιήσει λοιπὸν, ὅπερ τῶν ἀρχαίας ἀπάτης ἔρχεται μνήμην, καὶ τὸν γυναῖον διάνοιαν ὑποσύρας, δι' ἐκείνης σαλεύειν ἐπειρᾶτο τὸν ἀθλητήν· καὶ τρίτον αὖπαλ πλέκει πάλαισμα, τὴν αὐτῆς ὁμιλίαν, ἴσως διὰ ταύτης τὸν Ἰώβ, ὡς καὶ διὰ τῆς Εὔας τὸν Ἀδάμ, ἀπατήσῃ. χρόνῳ γὰρ πολλῷ προβεβηκότος, ὡς οὐδὲ αὐτὸς δεδύνηται σεῖσαι τὸν εὐσεβείας πύργον, τὰ τῆς ὀλιγωρείας προφέρειν, πείθει τὸν γυναῖκα ῥήματα.

OLYMPIODORI. Is quidem egeſtatem, acerbóſque caſus diu toleranter tulerat, ac ſeipſum ſolando tali oratione vtebatur. Ferendum eſt viriliter, mentis conſtantia adhibenda, à Deo auxilium expectandum; neque enim in opitulando, híſque malis depellendis, cunctabitur Deus. Conjux verò, quæ tanquam poſtrema machina, ad evertendum munitiſſimum aliquem murum, à diabolo reſervata fuit, in ferendis calamitatibus viribus fractis languebat: verſutus enim diabolus, cùm longo ſatis tempore juſtum oppugnâſſet, vxoris imbecillitate tum utitur, ipſámque contra eum armis inſtruit, prout priùs Evam adverſùs Adamum. Illa igitur, cùm calamitatibus fracta,

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Ὁ μὲν γὰρ ἐνεκαρτέρει τῇ πενίᾳ, καὶ τοῖς πάθεσι χρόνον οὐκ ὀλίγον, καὶ πρὸς ἑαυτὸν προθαμυθούμενος, ἔλεγε. δεῖ φέρειν ἀνδρικῶς, δεῖ καρτερεῖν, δεῖ τῷ ἐκ Θεοῦ προσμένειν βοήθειαν· ὁ * βραδύνει ὁ Θεὸς ἐπαμῦναι, καὶ τῶν πόνων ἀπαλλάξαι δεινῶν. * ὀξαθεὶς δὲ ἡ γυνὴ πρὸς τὰς συμφορὰς, ὑπὸ τοῦ διαβόλου τηρηθεῖσα, ὥσπερ ὕστερον μηχάνημα κατὰ τινὸς ἀσείστου τείχους· ὁ γὰρ πονηρὸς διάβολος, ὡς ἱκανῷ χρόνῳ κατειργάσατο τὸν δίκαιον, τότε τῇ τῆς γυναικὸς ἀσθενείᾳ συγχρᾶται, καὶ ὁπλίζει ταύτην κατ' αὐτοῦ, ὥσπερ ποτε τὴν Εὔαν κατὰ τοῦ πάππου. ἢ ὅτι καὶ πρὸς τὰς συμφορὰς ἀπει-

* ἴσ. βραδύνει.

* ἴσ. ἐξαθεὶς

ἀπειποῦσα, καὶ τῷ διαβολικῷ πληρωθεῖσα πνεύματος, ὅτι τοὺς πρόσθας παρῆλθε λόγους. καὶ παρῆται μὲν αὐτῷ, ὡς εἰς Θεὸν ἐλπίδας αἰωνύτους πειρᾶται δεικνύειν, τῷ πολλῷ προελθόντι χρόνῳ, πιστουμένη τὸ μέλλον, εἶτα καὶ τὰ ἐξῆς ἐπάγει. Ὁρᾷς ὁ τὴν κακοῦργον· ὅτε πολὺς διῆλθε χρόνος, τότε ἐπιπίπτει· τότε γὰρ μάλιστα τὰ τῆς ἐλπίδος ἐλέγχεται, τότε τὰ τῆς δυνάμεως διαθενεῖ. διπλᾶ δὲ καὶ τῷ Ἰὼβ τότε τὰ τῆς ἀσθενείας ἦν· αὐτός τε γὰρ ἀσθενέστερος γέγονε τῷ μήκει τοῦ χρόνου, καὶ ἡ ἐλπὶς μᾶλλον ἀπέγνωστο. μὴ τοίνυν τοῦτο ἴδωμεν, ὅτι γυνὴ, ἀλλὰ τί συμβουλεύει· τοῦτο καὶ πᾶσι φαίνεται, μὴ πρὸς τὰ τῶν ἀνθρώπων ἀξιώματα καὶ πρόσωπα βλέπειν, ἀλλὰ πρὸς τὸ τῆς συμβουλῆς· γυνὴ γὰρ ἐδόθη, οὐχ ἵνα ὑποσκελίζῃ, ἀλλ' ἵνα βοηθῇ.

ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ. Ταύτην καὶ τότε κατὰ τοῦ γενναίου ὁ δυσμενὴς ἐκίνησε, καὶ ὡς δολερὸν ὄργανον, πρὸς τὸν ἄνδρα ἦρχετο, δολερὰ προσφέρουσα ῥήματα.

ΧΡΥΣΟΣΤ. Ὁ δὲ περαιτέρω προϊόντος αὐτῷ τοῦ ἀγῶνος, πάλιν ἑτέρους ἀναδεῖται στεφάνους, οὐκ ἐπὶ πρὸς τὴν γυναικὰ ῥημάτων· καὶ γὰρ ἡ γυνὴ μᾶλλον λοιπὸν ὑπελείφθη, πλούτων ἀφανισθέντων αὐτῷ, καὶ παίδων, καὶ τῶν κτημάτων, καὶ αὐτοῦ τοῦ σώματος, καὶ αὕτη πρὸς πεῖραν, καὶ ὑπερβολῆ· διὰ τοῦτο αὐτὴν μὴ ἐπὶ τέκνων οὐκ ἀφάνισεν ὁ διάβολος, οὐδὲ ἤτησεν αὐτῆς τὴν σφαγὴν, ἵνα πρόσθεν μεγάλως αὐτῷ συντελέσῃ, πρὸς τὸ ὑπερβολὴν τοῦ ἀγῶνος τοῦτον· διὰ τοῦτο, ὥσπερ τι μέγιστον ὅπλον, αὐτὴν αὐτῷ κατέλιπεν. εἰ γὰρ παράδεισον, φησὶ, δι' αὐτῆς ἐξέβαλον τὸν Ἀδάμ, πολλῷ μᾶλλον ἀπὸ κοπρίας ὑποσκελίσαι δυνήσομαι τὸν Ἰώβ. καὶ θᾶττον τὴν κακουργίαν· οὐδὲ γὰρ τῶν βοῶν ἀπολυμένων παρῆγε τὸ μηχάνημα τοῦτο, οὐδὲ τῶν ὄνων, οὐδὲ τῶν καμήλων, ἀλλ' οὐδὲ τὴν οἰκίας κατενεχθείσης, οὐδὲ τῶν παίδων καταχωσθέντων, ἀλλὰ σιγᾷ τέως καὶ ἡσυχάζει, πρὸς τὸν ἀθλητὴν

animum desponsisset, spiritu diabolico plena, in hæc verba prorupit. Ac primò quidem ostendere conatur, ejus in Deum spes prorsus esse inanes, à præteriti temporis diuturnitate, ad probationem futuri, ducto argumento; deinde quæ sequuntur superaddit. Observa autem astuti vafritiem; cùm multum temporis effluxisset, Jobum adoritur: tunc enim præcipuè spei rationes refelluntur, & vires fractæ debilitantur. Duplici autem imbecillitate eo tempore, Jobus laborare videbatur: ipse enim temporis diuturnitate imbecillior evasit, & spes omnis indies magis extenuata evanuit. Ne igitur illud spectemus quòd uxor fuit, sed quod suadet potiùs videamus. Hoc etiam omnibus consulo, non ut hominum dignitates, & ora, sed consilii rationem, & modum intueantur: uxor enim data est, non ut virum subverteret, sed ut laboranti subveniret.

THEOLOGI. Hanc etiam tunc adversarius in strenuum militem incitavit, quæ tanquam dolosum instrumentum, fraudulentâ oratione virum aggreditur.

CHRYSOSTOMI. At ille, cùm ulteriùs procederet certamen, novis rursus coronis, ob verba ad conjugem, redimîtur. Ex illâ enim rerum omnium, fortunarum, liberorum, & corporis ruinâ, uxor ei sola ad tentationem & insidias de industriâ relicta est: ac proinde diabolus illam unà cum liberis non extinxit, neque ejusdem interitum poposcit, quoniam ad insidias justo huic parandas, auxilium non leve ab ipsâ sperabat; idcirco eam sibi, tanquam maximum & validissimum telum reservavit. Si enim ex Paradiso, inquit, Adamum mulieris ope exturbavi, multò magis Jobum insterquilinio evertere potero. Ac vide sceleratum artificium; neque enim post boum, asinorum, ac camelorum greges abactos, neque post eversam domum, neque post obrutos liberos, machinam hanc adhibuit; sed interim silet & quiescit, oculis in unum athletam conje-

ctis : cùm autem vermium fontes redundarent,& tabe corruptâ cutis defluëret,& consumpta caro putrem ſaniem graveolentiâ plenam gigneret, manúſque dæmonis acerbiore ſenſu doloris quàm ſartago, fornax, & quævis flamma, eum abſumeret, & quâlibet ferâ immaniùs undique corpus circumroderet, ac devoraret ; cúmque in hâc calamitate multum temporis effluxiſſet, tunc demum homini, macerato, & corporis languore confecto, uxorem ſubornat & admovet. Si enim in calamitatum primordiis illa acceſſiſſet, non offendiſſet eum adeo enervatum, neque ipſa vim calamitatis efferre verbis,& exaggerare tantopere potuiſſet. Cùm verò longinqui temporis pertæſum, calamitatum exitum, & liberationem à malis præſentibus ſitire eum, & vehementer expetere animadvertit, tunc demum accedit. Cúmq; vehementi oppugnatione defatigatus eſſet, nec reſpirare ampliùs poſſet, quinetiam mortem ipſam optaret, audi quid
Iob.30.24. dicat; *Utinam poſſem mihi ipſe manus afferre aut rogarem alium, & faceret mihi hoc.* Ac mulieris conſidera cum ſcelere conjunctam calliditatem, quemadmodum à temporis diuturnitate, ſtatim ducat exordium, *Quouſque ſuſtinebis ?* inquit. Quòd ſi nuda verba, remotis rebus, animum mollire interdum poſſunt ; tute cogita, quid eum paſſum tunc eſſe veriſimile eſt, qui poſt hujuſmodi verba, rebus etiam ipſis torqueretur : & quod pejus eſt, cùm hæc ipſa ab uxore dicerentur, atque ab eâ uxore, cujus animus reciderat, ac deſperatione fractus erat ; ídque agebat, ut in eandem deſperationem virum conjiceret. Sed nimirum, ut machinam quæ adamantino huic muro admota eſt, apertiùs cognoſcamus, verba ipſa audiamus ; quænam verò ſunt illa ? *Quouſque ſuſtinebis dicens, ecce permaneo tempus adhuc parvum, expectans ſpem ſalutis meæ.* Tempus, inquit, ipſum tua verba refellit, quod licèt jam diuturnum fuerit, nullum tamen malorum finem affert. Hæc autem non eò tantùm loquebatur, ut ad deſpe-

ὁρῶν· ὅτε ὴ τῶν σκωλήκων ἀνέβλυσεν ἡ πηγὴ, ⸀ σηπόμενον τὸ δέρμα κατέῤῥει, ⸂καὶ⸃ δαπανώμεναι αἱ σάρκες, ἰχῶρα πολλῆς γέμοντα δυσωδίας ἐποίουν, ⸀ τηγάνων, ⸂καὶ⸃ καμίνων, ⸂καὶ⸃ πάσης φλογὸς ὀδυνηρότερον, αὐτὸν ἡ τοῦ Δημιούργου κατανήλισκε χεὶρ, θηρίου πάντως χαλεπώτερον Δημιουργοῦσα πάντοθεν, καὶ κατεσθίουσα ⸀ σῶμα· καὶ ἐν ταύτῃ τῇ συμφορᾷ πολὺς παρῆλθε χρόνος, τότε αὐτῷ παρασάγει, ἤδη τεταπεινωμένῳ ⸂καὶ⸃ κατεργασθέντι. Εἰ γὰρ ἦλθε τὰ παρόιμια παρῆλθε ⸀ συμφορᾶς, οὐδ' ἂν ἐκεῖνον εὗρεν ὅπως ἐκνενευρισμένον, οὐδ' ἂν αὐτῇ τῇ συμφορᾷ ἔσχεν ἔξωγκωσαν οὕτω καὶ ἐπάρσαι τῷ λόγῳ. νυνὶ ⸂δὲ⸃ ὅτε αὐτὸν εἶδε, δι' ὃ μῆκος τοῦ χρόνου διψῶντα ἀπαλλαγῆς, ⸂καὶ⸃ ὀπιθυμοῦντα ⸀ τῶν ὀπικειμένων λύσεως σφοδρῶς, τότε παρεισέρχεται. ὅτε γὰρ σφόδρα καλειργασμένος ἦν, καὶ οὐδὲ ἀναπνοὴν λοιπὸν εἶχεν, ἀλλὰ ⸂καὶ⸃ ἀποθανεῖν ἐπεθύμει, ἄκουσόν τί φησιν· εἰ γὰρ ὄφελον δυναίμην ἐμαυτὸν χειρώσασθαι, ἢ δεηθεὶς τέτερον, ⸂καὶ⸃ ποιήσαί μοι τοῦτο. ⸂καὶ⸃ θέα μοι ⸀ κακουργίαν ⸀ γυναικὸς, πόθεν εὐθέως παρασκευάζεται ἀπὸ τοῦ πλήθους τοῦ χρόνου, μέχρι τίνος καρτερήσεις; λέγουσα. Εἰ δὲ πολλάκις, ⸂καὶ⸃ παραγμάτων οὐκ ὄντων, λόγοι μόνοι ἴσχυσάν μαλάξαι, ἐννόησον τί τότε πάσχειν αὐτὸν εἰκὸς ἦν, μετὰ τῶν ῥημάτων τούτων, ⸂καὶ⸃ ⸀ παραγμάτων ὀδυνώντων αὐτόν· ⸂καὶ⸃ ὃ δὲ πολλῶν χεῖρον, ὅτι ⸂καὶ⸃ γυνὴ ταῦτα λέγουσα ἦν, ⸂καὶ⸃ γυνὴ ἀναπέουσα, ⸀ ἀπαρρυθμοῦσα, καὶ διὰ τοῦτο ἀπουδάζουσα ⸂καὶ⸃ αὐτὸν εἰς ἀπόγνωσιν ἐμβαλεῖν. πλὴν ἀλλ' ἵνα σαφέστερον ἴδωμεν τὸ μηχάνημα, τῷ ἀδαμαντίνῳ τούτῳ παρασκευαζόμενον τείχει, ⸂καὶ⸃ αὐτῶν ἀκούσωμεν τῶν ῥημάτων. τίνα οὖν ἐστὶ ταῦτα; μέχρι τίνος καρτερήσεις, λέγων, ἰδοὺ δύαμαι χρόνον ἔτι μικρὸν παρασδεχόμενος τὴν ἐλπίδα ⸀ σωτηρίας μου. ἤλεγξε γάρ σου, φησὶ, τὰ ῥήματα ὁ χρόνος, μακρότερός μου γινόμενος, λύσιν δὲ οὐδεμίαν ἐμφαίνων. ταῦτα δὲ ἔλεγεν, οὐκ εἰς ἀπόγνωσιν

γνωσιν αὐτὸν ἐμβάλλουσα μόνον, ἀλλὰ καὶ ὀνειδίζουσα, καὶ κωμῳδοῦσα· καὶ γὰρ ὀκνηρὸς ὀνοχλοῦσθαι αἰεὶ παραμυθούμενος, καὶ δυσκρυόμενος, τοιαῦτα ἐφθέγγετο, ἀνάμεινον ἔτι μικρὸν, καὶ ταχέως ἔσεται τούτων τὸ τέλος· ὀνειδίζουσα τοίνυν αὐτῷ, φησὶ, μὴ καὶ νῦν τὸ αὐτὸ ἐρεῖς; πολὺς γὰρ χρόνος ἤδη παρέδραμε, καὶ τέλος τούτων οὐδὲν ἀνεφάνη. τί τὸν ἀθλητὴν, ὦ γύναι, ὀκλύεις; τί καταχέλυς σὰς χεῖρας; δέον εἰπεῖν, ἔτι μικρόν. καὶ δεῖα τὴν κακουργίαν· οὐδὲ γὰρ μέμνηται τῶν βοῶν, οὐ τῶν προβάτων, οὐδὲ τῶν καμήλων, ἤδη γὰρ οὐ σφόδρα αὐτὸν τούτοις δακνόμενον, ἀλλ' ὅτι τὴν φύσιν ἀβλαβῶς ἔρχεται, καὶ τῶν παίδων ἀναμιμνήσκει· ἐπ' αὐτοῖς γὰρ εἶδεν αὐτὸν, καὶ τὴν ἑαθῆτα διαῤῥήξαντα, καὶ τὴν κόμην ἀποκειράμενον· καὶ οὐκ εἶπεν, ἀπώλετό σου τὰ παιδία, ἀλλὰ σφόδρα προπαθῶς.

rationem eum adigeret, ſed etiam, ut conviciis, & mordacibus dictis inſectaretur: etenim eam Jobus, moleſtiam exhibentem, ſæpe conſolatus erat, atque his verbis repulerat, expecta adhuc pauliſper, & brevi dabitur his finis: convicium ergo illi faciens, inquit, an nunc etiam idipſum dicturus es? multum enim jam temporis fluxit, nec ullus harum rerum finis apparuit. Quid, ô mulier, athletam enervas? quid manus contrahis? cùm dicendum eſſet, *adhuc parvum.* Malitiam etiam inſignem conſidera; non boum meminit, aut ovium, aut camelorum (ſciebat enim harum rerum amiſſione haud magnopere illius animum exulceratum fuiſſe) ad naturam ſtatim properat, & liberos revocat in memoriam: ſiquidem in illorum ruinâ, tunicam illum diſcidiſſe, comámque totondiſſe, vidit; neque enim dixit, liberi tui perierunt, ſed cum magno animi affectu;

Ἰδοὺ γὰρ, ἠφάνισαί σου τὸ μνημόσυνον ἀπὸ τῆς γῆς· υἱοὶ καὶ θυγατέρες, ἐμῆς κοιλίας ὠδῖνες καὶ πόνοι, οὓς εἰς τὸ κενὸν ἐκοπίασα μετὰ μόχθων.

Ecce enim deletum eſt memoriale tuum de terrâ; filii, & filiiæ, mei uteri dolores, & labores, quos in vacuum laboravi cum ærumnis.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Παρὰ μὲν τοῦ ἀρχοῦ, πολεινὸν ὃ τῶν παίδων ἦν, διὸ καὶ ὃ καταλιμπάνειν ἔχασον μνημόσυνον, καὶ λείψανα τῆς ἑαυτοῦ ζωῆς. ὅπου γὰρ ἀναστάσεως οὐδέπω ἦσαν ἐλπίδες, ἀλλ' ὁ θάνατος ἐκράτει, καὶ μετ' αὐτὸν ζωὴν, ἀπόλυσθαι ἐνομίζοντο οἱ τελευτῶντες· ἔδωκεν ὁ Θεὸς τοῦτο ἐκ τῶν παίδων παραμυθίαν, ὥστε τῶν ἀπελθόντων ἐμψύχους εἰκόνας μένειν, καὶ τὸ γένος ἡμῶν διατηρεῖσθαι, καὶ τοῖς μέλλουσι τελευτᾶν, καὶ τοῖς ὀπιτηδείοις τῶν ἐκείνων, μεγίστην εἰς παραμυθίαν, τὰ ἐκείνων ἔκγονα. καὶ ἵνα μάθῃς, ὅτι διὰ τοῦτο μάλιστα ποθεινὰ τοῖς τέκνα ἦν, ἄκουσον τί πρὸς τὸν Ἰὼβ ἀποδύρεται, μετὰ τὰς πολλὰς καὶ ἀφάτους πληγὰς, ἡ γυνή· ἰδοὺ, φησὶν, ἀπώλετό σου

EJUSDEM. Primitùs quidem liberi expetebantur, & in deliciis erant, quia hâc ratione memoriam quiſque & vitæ ſuæ quaſi reliquias, poſteris tradebat. Quia enim nondum mortalibus illis ſpes fulſerat reſurrectionis, verùm mors dominabatur, & unà cum vitâ hâc, qui moriebantur, extingui ſe arbitrabantur: ex liberis ſolamen eis præbuit Deus, quò vivæ imagines morientium permanerent, eſſétque genus noſtrum incolume, maximúmque morituris, & illorum amicis, ſoboles ſolatium afferret. Atque ut intelligas, vel ob hanc unam rem præcipuè, optabilem prolem fuiſſe, audi, quid poſt tam multas & ineffabiles plagas, apud Jobum conjux lamentetur; *Ecce deletum eſt*, inquit, *memo-*

riale tuum de terrâ. Ac rursus Saul ad Da-
Reg. I. 24. 22. vid, *Jura mihi, ut non deleas semen meum, & nomen meum post me.* Etenim si nunc, in testatæ resurrectionis luce, ideo chari sunt liberi, quia defunctorum memoriam conservent, tunc certè multo magis fuerunt; ac propterea execratio inde ducta tanto acerbior existit; neque enim illis temporibus, qui malè precabatur, dicere est solitus, exterminentur liberi, sed memoria ejus è terrâ deleatur. *Filii & filiæ.* Cùm dixisset, *memoriale*, rursus utriusque sexûs naturam exequitur diligenter. Non filius, inquit, non filia superstes est, qui successione memoriam perpetuare possint; ac si diceret, quamvis ipse convalescas, ex recuperatâ valetudine fructum nullum percipies, extinctis liberis: prisci enim illi spem omnem perpetuitatis, in successione liberorum positam habebant, futurámque promissionem, mortali resurrectione æmulabantur. Facultatum non meminit, neque pecorum, noverat enim animi ejus magnitudinem, & quid eum præcipuè tangeret; quam operiris, inquit, rerum commutationem? an sublati è medio, rursus in vitam redire possunt? prolis expers, orbatus liberis, relicto prorsus nullo, qui memoriam tuam tueatur, evulsus es radicitus: quòd si ne hoc quidem tibi cordi est, id saltẽ quod meum est, attende. Ac vide vim affectûs incredibilem; *uteri mei dolores & labores, quos in vacuum laboravi cum ærumnis:* & *dolores*, quidem partûs sunt; *labores* autem, educationis. Quod autem dicit est ejusmodi, ego, quæ plùs suscepi molestiæ, injuriâ sum, tuâ causâ, affecta, ac labores quidem pertuli, fructu autem privata sum. Hæc vero propterea loquitur, ut se quoque consortem calamitatis testetur; nam qui in malis alienis philosophatur, dando consilium, fidem nequaquam facere videtur. Illa igitur suam semper personã immiscens, singulis verbis negligentiã illi exprobrans, quasi jaculis eum configit, ut liberorum recordatione, suæque ærumnæ commemoratione, justum vehementiùs ad impatientiam

τὸ μνημόσυνον ἀπὸ τ γ̃ης. καὶ πάλιν ὁ Σαὺλ πρὸς τ Δαβὶδ, ὄμοσόν μοι, ἵνα μὴ ἀφανίσῃς τ σπέρμα μ̣υ, καὶ τ ὄνομά μ̣υ μετ' ἐμέ. Εἰ γὰρ καὶ νῦν, ἀναστάσεως φαιείσης, ἀντῦθέν ὅτι τὰ παιδία ἐπέργασα, ἀπὸ τ τιὼ μνήμιων τ̃ων ἀπελθόντων διατηρεῖν, πολλῷ μᾶλλον τότε· διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἀρὰ ἀντῦθεν γέγ πικροτέρα· οὐδὲ γὰρ ἁπλ, τὰ παιδία, ὁ ἐπαρώμενος εἶπεν, ἐξολοθρευθείη, ἀλλά, τὸ μνημόσυνον αὐτ ἀπὸ τ γ̃ης. Υἱοὶ καὶ θυγατέρες. Εἶπουσα ὀ, τὸ μνημόσυνον, μ̃ ἀκριβείας πάλιν, ἑκατέρας τ φύσεως μέμνηται. οὐχ υἱός, φησιν, ὁ θυγάτηρ παρελέλειπται, οἱ τιὼ μνήμιων τῇ διαδοχῇ φυλάξωσι· μονονοὺ λέγουσα, ὅτι εἰ καὶ ὑγιάναι συμβαίη, ἀνόητος ἡ τ ὑγιείας ἀπόλαυσις, παίδων οὐκ ὄντων· ὅπερ παισὶ γὰρ εἶχον τ̃ ἐλπίδα τ διαμονῆς οἱ πάλαι, καὶ τιὼ μέλλουσαν ἐπαγγελίαν, ἀναστάσει ἐμιμοῦντο θνητῇ. ὃ μέμνηται τ̃ων χρημάτων, οὐδὲ τ̃ων θρεμμάτων, ἦδη γὰρ μεγαλόψυχον, * ἀλλ' ὃ μάλιστα καθάπαξ αὐτ' ἴχνευε. *Gen. xxi.* πῖαι, φησι, πρόσοδοι ἔσεσθ μεταβολιῶ; μὴ τοὺς ἀφανισθέντας ἐπανελθεῖν ἐνιλοιπόν; ἄγονος, ἄπαις, πρόῤῥιζος ἀνεστάλθης, ὃ καταλειφθέντος τινος, δι' ὃ μνημονευθήσῃ· Εἰ δέ σοί, φησιν, ὃ μέλει τούτων, καὶν ὃ ἐμὸν σκόπει. καὶ ὄρα τὸ πρόπαθές. τ̃ης ἐμ̃ης κοιλίας ὠδῖνες καὶ πόνοι, ὃς εἰς τὸ κενὸν ἐκοπίασα μ̃ μόχθων. ὠδῖνες μὲν, τ̃ τόκου· πόνοι δ', τ̃ης ἀνάτροφ̃ης. ὃ δ' λέγει τοιοῦτόν ἐστιν, ἡ τὸ πλέον ἀναγκαῖα, ἠδίκημαί σε, καὶ τὰς μὲν πόνους ὑπέστην, τ̃ων δ' καρπ̃ων ἀπεστέρημαι· ταῦτα δέ φησιν, ἵνα δείξῃ, καὶ ἑαυτὸν κοινωνὸν ποιήσηται τ̃ης συμφορ̃ας· ἀπίθανος γὰρ δοκεῖ σύμβουλος, ὁ ἐν ἀλλοτρίοις φιλοσοφῶν κακοῖς. διὰ πολλ̃ων οὖν τ̃ων ῥημάτων βέλος ὀλιγωρίας ἐξαποστέλλουσα, συμμίγνυσι καὶ τὸ ἑαυτ̃ης πρόσωπον, ἵνα τ̃ῃ τε τ̃ων παίδων μνήμῃ, τῷ τε ἑαυτ̃ης πάθει, μείζονως ἐκκαλέσηται εἰς ἀποδυσωπήσιν τὸν δίκαιον·

τί,

τί, φησὶ, τὸ πρὸν αἰεὶ διωθούμενος; ἀπὸ τῶν μελλόντων σαυτὸν ἀπατᾷς ἐλπίσεις εἰκῆ, ἄπαις, ἄοικος, γυμνὸς, ἐξεφθαρμένος;

stimulet: cur, inquit, id quod præsens est semper amoliendo, teipsum futuri temporis expectatione frustra confirmas, cùm liberis ac domo careas nudúsque contabescas?

Σὺ δὲ αὐτὸς ἐν σαπρείᾳ σκωλήκων κάθησαι, ἀγρυπνερύων αἰθρίῳ.

Tu verò ipse in putredine vermium sedes, pernoctans sub dio.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Μεγάλη ἔμφασις, αὐτὸς, ἐκεῖνος ὁ δίκαιος, ὁ θαυμάσιος, τὸ κεφάλαιον ἡμῖν τῶν ἀγαθῶν. καὶ ὅρα, πῶς οὔτε πάθοι τὴν ζημίαν τῶν χρημάτων, οὔτε σιγᾷ αὐτὴν καὶ παρατρέχει, ἀλλ' ὡς ἐνῆν, καὶ παρεισπαθῶς αὐτὴν ἀπαγγέλλει, οὕτως αἰνίττεται, ὅταν γὰρ εἴπῃ,

EJUSDEM. Magna hîc emphasis, *ipse*, id est, ille justus, ille admirabilis, ille bonorum omnium nobis summa. Vide, quemadmodum jacturam bonorum, nec commemoret, nec fileat; & prætermittat, sed ratione quâ decebat, & quo par erat affectu significare prorsus indicet, dum addit;

Κἀγὼ πλανωμένη καὶ λάτρις, τόπον ἐκ τόπου, καὶ οἰκίαν ἐξ οἰκίας.

Et ego errans, & ancilla, locum ex loco, & domum è domo.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Καὶ τὴν ζημίαν αἰνίττεται, καὶ πολλὴν τὴν παθοπάθειαν δείκνυσι· καὶ γὰρ καὶ αἱ λέξεις αὗται ἱκαναὶ ἐπάραι τὸ συμφορᾶν, ὅπου γὰρ ἐς ἑτέρων ἔρχομαι θύρας, φησὶ.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ. Πλανῆτις καὶ λάτρις ἡ βασιλὶς δουλεύω, καὶ πρὸς ἐς τὰς τῶν ἐμῶν οἰκετῶν χεῖρας ἀναγκάσομαι βλέπειν· καὶ πέφυσα πάλαι πολλοὺς ἀγαπητῶς, ἐκ τῶν ἀλλοτρίων ἐπιτρέφομαι νῦν.

ΧΡΥΣΟΣΤ. Οὐ προσαιτῶ μόνον, ἀλλὰ καὶ πλανῶμαι, καὶ δουλεύω δεινὴν ξένην καὶ καινὴν, πανταχοῦ περιιοῦσα, καὶ τὰ σύμβολα τῆς συμφορᾶς περιφέρουσα, καὶ πᾶσι διδάσκουσα τὰ ἐμὰ κακὰ, ἄλλοτε ἄλλον τόπον ἀμείβουσα, καὶ θυρεκοποῦσα τῆς ἐφημέρου ἕνεκεν τροφῆς, ἢ τοσαύτην χορηγίαν τῶν ἀγαθῶν κεκτημένη· ἵνα εἴπῃ, οὐ μόνον τοὺς παῖδας ἀπολελώκαμεν, τῆς ἡμετέρας μνήμης τὴν ὑποθέσιν, καὶ αὐτὸς ὁ σὺ τοσοῦτον κατέχῃ πόνων, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐσχάτην πενίαν ὑπομένομεν, μισθωτῶν δίκην τὴν τροφὴν ἑαυτοῖς ἐκλέγοντες, οἱ

EJUSDEM. Damnum simul indicat, & vehementem animi affectum ostendit: hæc enim verba ad augendam calamitatem, satis per se valent, ad alienas januas, inquit, ventito.

BASILII. Ipsa, quæ eram regina, ut vaga nunc ancilla servio, & ad famulorum meorum manus, cogor respicere; & quæ olim multos benignè alebam, vivere nunc cogor de alieno.

CHRYSOSTOMI. Nec stipem tantùm mendico, verùm etiam oberro, ac novam inusitatámq; servio servitutem, loca omnia peragrans, ac notas circumferens calamitatis, cunctísque mea mala ostentans; dum subinde de loco in locum transeo, & cibi quotidiani causâ, fores alienas pulso, quæ priùs necessaria aliis abundè suppeditare poteram: quasi diceret, non solùm liberos, perennandæ nostræ memoriæ materiam, amisimus, neque tu solùm tot ærumnis vexaris, verùm etiam inopiam gravissimam sustinemus, victum nobis, mercenariorum more, comparantes, qui nostra

adeò largè egentibus præbebamus; quanquã ego ipſa, neque ſervitute tueri me commodè poſſum, cùm vna domus non ſufficiat ad paupertatis turpitudinem reprimendam; verùm mendicando, & ſerviendo miſerè oberro, quæ priùs liberaliter enutrita fui. Vide, quemadmodum ſuas, cum illius rebus conjungat: non valent, inquit, tua, vincant mea.

ἀφθονον τοῖς δεομένοις τιὸ χορηγίαν πρέχοντες· ἐγὼ γοῦν οὐδὲ δουλείας ὑπόρησα, οὐδὲ ὃν οἰκία μιᾶ καταξεῖλαι τῆς πενίας τιὸ ἀσχημοσυνὴν ὄϛιν, ἀλλὰ πρείειμι δουλεύουσα, καὶ προσαιτοῦσα ἀθλίως, ἢ πρὸς ἐλευθερείως πραφῆσα· ὁρᾳ, πῶς πλέκει τοῖς ἐκείνου τὰ ἑαυτῆς· οὐκ ἰσχύει, φησὶ, τὰ σὰ, κρατείτω τὰ ἐμά.

OLYMPIODORI. Totum autem hoc divinâ permiſſione contigit, & diaboli oppugnatione, qui, Deo veniam indulgente, cum licentiâ operabatur, ut in omnibus certantem Jobum, victorem coronâ dignum oſtenderet. Quamobrem uxoris ejus nemo miſerabatur, nec quiſquam priſtinæ ejus fælicitatis memor, egeſtatem ejus ſolabatur; non paſſus eſt enim hoſtis quempiam, ejus miſericordiâ moveri; ſed mercede eam elocavit: id enim verbum, *ancilla*, declarat, ſe ſingulis rogantibus inſerviiſſe, quò ſuam & mariti vitam ſuſtineret.

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Ὅλον ὃ τοῦτο Θεοῦ ἦν συγχώρησις, καὶ διαβόλου προσβολὴ, μετ' ἐξουσίας πραττόντος διὰ τὴν συγκεχωρηκότα Θεὸν, ἐφ' ᾧ διὰ πάντων ἀγωνισάμενον τὸν Ἰωὸ στεφανίτην ἀναδείξαι· διὸ καὶ τὴν γυναῖκα οὐδεὶς ἠλέει, οὐδὲ τὴν παλαιᾶς αὐτῆς εὐδαιμονίας μεμνημένος πρεμυθεῖτο τιὸ ἔνδειαν· οὐ γὰρ συνεχώρει αὐτιὼ ὁ ἐχθρὸς ἐλεεῖσθαί τινος, ἀλλ' ἐθήτευεν ὅπῃ μιαθῷ· τοῦτο γὰρ σημαίνει, δοῦλα, λάτρις, * τοῖς ἑκάστοτε δεομένοις ὑπηρετοῦσα, ἐφ' ᾧ ἑαυτῇ, καὶ τῷ συνοίκῳ ἐπαρκέσαι, πρὸς ὃ ἀποζῶν. * ἴσ. ἑκάστοις τοῖς.

CHRYSOSTOMI. Poſtquam, quod eſt cæteris rebus miſerabilius expoſuiſſet, de domo in domum, ſe migrare, finem hîc lamentis non fecit, ſed ſubjungens, dixit.

ΧΡΥΣΟΣΤ. Εἰποῦσα γὰρ ὅ πολλῶν ὄϛιν ἐλεεινότατον, τὸ, οἰκίαν ἐξ οἰκίας ἀμείβειν, οὐδὲ ἐνταῦθα ἔϛη τῶν θρήνων, ἀλλ' ἐπήγαγε, λέγουσα.

Expectans Solem, quando occidet, ut requieſcam ab ærumnis, & doloribus, qui me nunc premunt.

Προσδεχομένη τὸν ἥλιον πότε δύσεται, ἵνα ἀναπαύσωμαι τῶν μόχθων μου, καὶ τῶν ὀδυνῶν, αἳ με συνέχουσι.

EJUSDEM. Quod aliis jucundum eſt, inquit, Solis radios intueri, id mihi eſt acerbum; tenebras verò & noctem deſidero; nox enim ſola ſudoribus meis requiem largitur, ea mihi ſolatium adfert malorum, ſolatur me dies, & à moleſtiis liberat, cùm ſolem ad occaſum proſequitur: nox enim quæ in tenebris verſatur, malis mederi ſolet. Quare propter calamitates animum deſpondens, & furore diaboli agitata, corporis interitum, unicum malorum remedium, juſto relictum eſſe perſuadet; id autem poſſe illum

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Ὁ γὰρ τοῖς ἄλλοις ὄϛιν ἡδύ, φησὶ, τὸ τὴν ἀκτῖνα ὁρᾶν, τοῦτο ἐμοὶ βαρύ· ποθεινὸν γὰρ ὁ σκότος, καὶ ἡ νύξ, αὕτη γὰρ με ἀναπαύει τῶν ἱδρώτων μόνη, αὕτη μοι παραμύθιον γὰρ τῶν κακῶν· παρακαλεῖ με καὶ ἴϛησι τῶν πόνων, ἡμέρα, τὸν ἥλιον πρὸς τὰς δυσμὰς παραπέμπουσα· νὺξ γὰρ θεραπεύειν οἶδε τιὸ κακίαν, τὸ σκότος ἔχουσα ἐνδιαίτημα. ἀπειπροῦσα μὴτοι πρὸς τὰς συμφορὰς, καὶ διαβολικῆς ἐνεργείας πεπληρωμένη, ἐπιστήσεται τῷ δικαίῳ, ταύτιν αὐτῷ τῶν κακῶν λύσιν ἀπολελοίφαι, τὸ τοῦ σώματος ἀπαλλαγήν.

ἀπαλλαγῶ· δυνατὸν γὰρ ταύτην αὐτὸν προσλιέσθαι, εἰ παροργίσοι δηλαδὴ τὸ βλασφημίας τὸν Θεὸν, καὶ πρὸς τὴν ἀναίρεσιν ἐπαρεθίσοι καθ' ἑαυτοῦ· κακοτέχνως γὰρ τὴν τοιαύτην εἰσηγεῖται βουλὴν, ἔκτε τὸ τοῦ ἀνδρὸς, καὶ τὸ ἑαυτῆς συμφοραῖν, τὸν λόγον κατασκευάζουσα. Ταῖς τὸ ὠδίνων, φησὶ, μόγησα πόνους ἐπὶ ἔμοιγε, ἐμοὶ δὴ σα παιδοτροφοῦσα, ἵνα μοι σὲ τὸ μνημόσυνόν σου, τοὺς παῖδας καταλίπῃς· ὁρᾷς ὅπη τούτων ἡ ὄψις, πολῖται ἀπώλοντο, ἄρρενες ὁμοῦ, καὶ θήλεαι· εἰς τίνα λοιπὸν διαβλέψω; εἰς σὲ, τὸ τούτων πατέρα, τὸ σκωλήκων πλήρη, τὸ πένητα, τὸ ἀπερίμυθον;* εἰς ἐμὲ, τὴν ἀθλίαν, τὴν πλανῆτιν, τὴν ἐκ τοῦ πολλῆς εὐδαιμονίας ὅπῃ μοιρῶ δυστυχοῦσαν, καὶ μέχρις ἑσπέρας ἐν ὀδύναις καὶ μόχθοις ὁρίζεσθαι; ἀλλ' εἴ τι μοι πείθῃ, φθέγξαι τι ῥῆμα πρὸς Θεὸν, παροργίζων αὐτὸν, ἵνα σε ἀνέλῃ· αὕτη γάρ σοι μόνη τῶν κακῶν ἐστὶ λύσις· δηλὸν ἐπάγει.

*ἴσ. ῆ.

Ἀλλὰ εἰπόν τι ῥῆμα εἰς Κύριον, καὶ τελεύτα.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Εἶδες καὶ ἐνταῦθα τὴν κακουργίαν, πῶς οὐδὲ ἐν αὐτῇ τῇ συμβουλῇ εὐθέως εἰσήγαγε τὴν ἀλήθειαν ἀποφαίνεσθαι, ἀλλὰ διηγησαμένη πρότερον ἁπλῶς τὰς συμφορὰς, καὶ σκηνὴν ποιησαμένη τῇ τραγῳδίᾳ, ἐν βραχεῖ πάνυ τὴν πρᾶσιν· καὶ οὐδὲ ἐμφανῆ σαφῶς αὐτὴν, ἀλλὰ συσκιάσασα ἐκείνῃ, τὴν ἀπαλλαγὴν αὐτῷ προτείνῃ, τὴν μάλιστα ποθουμένην, καὶ ἐπαγγέλλεται τελευτὴν, ὃ μάλιστα ἐπεθύμει. καὶ ὅπου καὶ ἐνταῦθεν τοῦ διαβόλου τὴν κακουργίαν· ὅπου γὰρ ἦν τὸ πόθον τοῦ Ἰὼβ τὸ περὶ τοῦ Θεὸν, οὐκ ἀφίησι τὴν γυναῖκα κατηγορῆσαι τοῦ Θεοῦ, ἵνα μὴ ὡς ἐχθρὰν εὐθέως ἀποστραφῇ· διὰ τοῦτο αὐτοῦ μὲν δαιμονᾷ μέμνηται, τὰ δὲ συμβάντα, δίδωσι καὶ κάτω τρέφει. Σὺ δὲ, μὴ τῶν εἰρημένων, ὅτι καὶ γυνὴ ἦν ἡ ταῦτα συμβουλεύουσα, πρόσεθι, δεινὸς καταγοητεῦσαι ῥᾴστως τοὺς μὴ προσέχον-

consequi, si contumeliosis verbis Deum lacessat, atque ad inferendam ipsi necem, contra se provocet: flagitiosâ autem & callidâ arte, consilium hoc suadet, ex suis, & viri calamitatibus orationem instituens. Partûs, inquit, dolores experta sum, & in educandâ prole labores suscepi, ut post te liberos, memoriam tui relinqueres: horum spes omnis evanuit, omnes extincti sunt, mares simul & fœminæ; quem postea intuebor? téne, horum parentem, vermibus scatentem, egenum, abjectum? an me miseram & vagam, quæ ex fœlicitate summâ pro mercede inservire cogor, & à manè ad vesperam, cum doloribus & laboribus luctor? verùm si me audis, dic verbum aliquod in Deum, ad iram eum stimulans ut te perdat: unicum enim hoc est relictum malorum remedium; quare subjungit.

Sed dicito aliquod verbum in Dominum, & morere.

EJUSDEM. Hoc item loco sceleratam malitiam vides, quemadmodum dum consulit, non statim pernicio sam adhortationem in medium affert, sed calamitatibus miserabiliter priùs enarratis, & productâ tragœdiâ, paucis eam proponit; nec apertè quidem eam repræsentat, sed callidè inumbrans, liberationem à malis, quam ille præcipuè desiderabat, illi protendit, mortémque pollicetur, quod imprimis anhelabat. Atque hic etiam, diaboli plenum fraudis artificium, cognosce; qui cùm flagrans Jobi erga Deum studium perspectum haberet, haud sinit uxorem, accusationem contra Deum instituere, ne eam tanquam adversariam, statim averseretur: ideo nunquam Dei mentionem facit, calamitates autem quæ acciderant repetit & revolvit. Tu verò, his quæ dicta sunt, adde, quòd conjux fuerat quæ consilium hoc illi præbebat, quæ incautos verborum lenociniis fallere, plurimum

mum valet; multi enim ſine calamitatibus, ſolius conjugis conſilio, oppreſſi ſunt: quare hoc loco, conjugem juſto ultimò admovet, tanquam machinam ſuperioribus longè validiorem; ita ut optandum fuerit, ô ſceleſte, ut eam clade affeciſſes, vel unâ ruinâ cum filiis obruiſſes. Aiunt verò nonnulli, non uxoris ea verba fuiſſe, ſed diabolum in ejus ſimilitudinem transformatum, ea loquutum eſſe, neque enim veriſimile erat, Jobi uxorem ejuſmodi extitiſſe; niſi quiſpiam dixerit, calamitatis magnitudine perculſam, talem factam eſſe: atque hoc quidem non primum conſilium datum fuiſſe, ſed alia longè moleſtiora juſtum à conjuge ſæpenumero audiviſſe, à veritate alienum non eſt. Ac diaboli improbitatem diligenter perpende; Evam animo volutat; mulier primum, inquit, hominem proſtravit, hæc etiam hunc ſuperare poterit. Verùm, ô fatue, illi qui ventrem domare non poterat, facilè mulier virus ſuum inſevit; hunc autem philoſophantem vides, & naturâ ipsâ longè ſuperiorem. Non eum divitiarum jactura, nec immatura mors liberorum, nec corporis cruciatus intolerabilis, neque tam longi temporis diuturnitas, flectere potuit: & tu eum qui rebus ſuperari non potuit, verbis expugnare te poſſe confidis? Mulier autem poſt accuratâ tragœdiæ narrationem, tunc impudens conſilium in medium adfert, neque tunc quidem apertè dicit, blaſphema: nam qui ſuadent improba, non audent perſpicuam adhibere adhortationem. Quid ais, mulier? cùm oporteat Deum propitium, & placatum reddere, tu me hortaris, ut iram ejus magis accendam? etenim ſi horum omnium Deus eſt author, precibus implorandus eſt, non conviciis inceſſendus.

APOLINARII. Affinitate hæc attingit diabolum, quæ pravâ hâc narratione, futurorum ſpem viro præcidere conatur, dum inquit, blaſphemiâ tibi mortem accerſe. Hoc autem conſilium miniſtrat, rata quemadmodum rerum bonarum ſtudi-

τας· πολλοὶ γοιῶ, ϗ χωεὶς συμφορῶν, ἀπὸ γυναικῶν συμβουλῆς κατηνέχθησαν μόνης· καὶ ταῦτα δὲ ὡς ἰσχυρότερον τ προσλαβόντων μηχάνημ, ὕστερον τὴν γυναῖκα τῷ δικαίῳ προσάγει· ὡς εἶτε καὶ ταύτην *ἔλαβες, ὦ πόνηρε, εἶτε μ τῶν παίδων κατέσχωσας. Τινὲς δέ φασιν, οὐδὲ τῆς γυναικὸς εἶ τὰ ῥήματα, ἀλλ' αὐτὸν εἰς αὐτὴν τυπωθέντα, ταῦτα φθέγξεσθ· οὐδὲ γὰ ἦν εἰκὸς τ γυναῖκα τ Ἰὼβ τοιαύτην εἶ· πλὴ εἰ μή τις εἴποι, τῇ συμφορᾷ προσεπαφθῆναι τοιαύτην γέλωτα· εἰκὸς δέ, μὴ ταύτην προτιμᾶν γέλωτα τ συμβουλὴν, ἀλλὰ πολλάκις πολλῷ τούτων χαλεπωτέραν τὴν τ γυναικὸς ἀκοῦσαι τὸν δίκαιον. ϗ ὅρα διαβόλου πονηρίαν· ἐνενόησε τὴν Εὔαν· γυνὴ γάρ, φησι, κατήνεγκεν τὸν πρῶτον ἄνθρωπον, αὕτη ϗ τοῦτον προσελεύσ δυνήσεται. ἀλλ' ὦ ἀνόητε, σκῆνος ἥπιον γαστρὸς εὐροῦσα, ἰὸν ἐνέσπειρε τ ἑαυτῆς, τοῦτον δὲ ὁρᾷς φιλοσοφοῦντα, καὶ αὐτῆς προσελόμενον τ φύσεως. οὐκ ἐπέχαμψεν αὐτὸν χρημάτων ἀπώλεια, ἀ παίδων θάνατος ἀώρους, ἀ βάσανος σώματος ἀποδυσμύητος, ἀ μῆκος χρόνου ποσοῦτον· καὶ τ ἡσσω πραγμάτων οὐκ ἀλόντα, τοῦτον ἡσσω λόγων προσδοκᾷς χειρώσασθαι; πλὴ ἡ γυνὴ μ τὸ τ τραγῳδίαν ἀκριβῶς διηγήσασθαι, τότε τ δυσίαστον ἐπιφέρει συμβουλὴν, ϗ οὐδὲ τότε λέγει φανερῶς, βλασφήμησον· οἱ γὰρ πονηρὰ συμβουλεύοντες, ἀ τολμῶσιν ἀνακεκαλυμμένως εἰσάγειν τ παρρησίαν· τί λέγεις, ὦ γύναι; δέον ἐξιλεώσασθαι, δέον καταλλάξαι, παροξύνεις μᾶλλον παρρησίᾳ; εἰ γὰ ὁ Θεὸς ταῦτα ἐποίησε, προσκαλέσαι αὐτὸν, ἀ βλασφημῆσαι δεῖ.

*ἴσ. ἔβλαβες.

ΑΠΟΛΙΝΑΡΙΟΥ. Ἐγὼ ὑπὲ αὐτῆ τ διαβόλου, ἡ ϗ μηνύσεως ἐλπίδος στερῆσαι τ ἄνδρα ἐθέλουσα διὰ τῆς φωνῆς εἰσηγήσεως, λέγουσα, διὰ τ βλασφημίας ὑπάσασαι τ θάνατον. ὡς δὲ τ περὶ τὰ καλὰ ἐμμελείας προέχου-

σης

σης αὐτῷ τὴν ζωὴν, καὶ τὸν Θεὸν πάντως ἡμῶν προσομιλῶν αὐτὸν, εἰ βλασφημήσοι, ταύτην παρασκευάζει τὴν συμβουλὴν, ἄμεινον ὃν ἀποθανεῖν, τὴν ζωὴν μετ' ὀδυνῶν, τοῦ θανάτου. σὺ δὲ ὅρα, πῶς περὶ τῆς βλασφημίας εἶχεν ἡ γυνὴ, ὅτι καὶ τὸ διδασκεῖον αὐτὸν θάνατον ἐπάγειν ἱκανὴν ἡγεῖτο.

ΙΟΥΛΙΑΝΟΥ. Τινὲς δὲ ὑπὲρ τῆς γυναικὸς ἀπολογούμενοί, φασιν, ὅτι ὡς εὐσεβὴς, καὶ ὑπ' αὐτοῦ πάλαι παιδευθεῖσα, συμβουλεύει δι' εὐχῆς αὐτὸν λοιπὸν ὑπεραίρεσθαι θάνατον, ἵνα μή τινες ἐπ' αὐτῷ σκανδαλιζόμενοι, βλασφημῶσιν· ὅθεν καὶ ὁ Ἰὼβ αἰνίσσεται αὐτῆς γυναικώδη καταγινώσκει, οὐ μὴν ὑπ' ἀσέβειαν· ἐμοὶ δὲ τοῦτο οὐκ ἀρέσκει, ἀλλ' ἀποδοκιμάζω τὴν τοιαύτην ἐξήγησιν.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ. Ἡ γυνὴ πρὸς τὸν μακρὸν χρόνον ἀπαγορεύσασα, τῷ διηνεκεῖ παθήματι, καὶ τὸν νενθυκυῖα, καὶ τὰς χεῖρας ὑπὸ τοῖς ὀρωμένοις συγκρούουσα, καὶ τὸν τῆς εὐσεβείας αὐτῷ καρπὸν ὀνειδίζουσα, καὶ καταλέγουσα τὴν παλαιὰν εὐθηνίαν τῶν οἰκείων, ἐπιδεικνυσα δὲ τὰ παρόντα κακὰ, καὶ οἷς ἐξ ὧν ἔλαχε βίον, καὶ τίνα τῶν πολλῶν θυσιῶν ἐδέξατο μισθὸν τὸν τοσοῦτον· ἔλεγέ τε ἀεὶ τὰ μικρόψυχα γυναικῶν ὀλιγοψυχίας ἄξια ῥήματα, ταράξαι δὲ πολλὰ δύνασθαι δυνάμενα, καὶ πεῖσαι καὶ γνώμην διαφθεῖραι· καὶ συνεβούλευεν ἀδύτερον τῷ ἀνδρὶ, ὅτι καλὸν εἴη καὶ χρήσιμον, ἀσεβέσι χρησάμενον ῥήμασιν, ἑαυτὸν τῆς ἐκτεμεῖν, τὸ τοῦ κλίσαντος ὀργῆς ἀκονήσαντα ξίφος, ἢ ἁμαρτεροῦντα πρὸς τὰ δένδρα, τὸν ἐν τοῖς ἀγῶσι μόχθον, ἑαυτῷ καὶ τῇ συνοικούσῃ μηκύνειν.

um vitam ei præberet, ſic Deum omnino ſupplicium de eo ſumpturum, ſi blaſphema verba proferret; mortem vitæ, quæ cùm dolore conjuncta eſſet, longè præferens. Tu verò quæ de blaſphemiâ fuerit mulieri ſententia, vide, quòd ſcilicet, ad repentinam mortem conciliandam ſola ſufficeret.

JULIANI. Quidam verò, pro muliere apologiam inſtituentes, dicunt, quòd tanquam religioſa, & ab illo olim inſtructa, ſuaderet ei, ut precibus deinceps mortem ſibi arceſſeret, ne forte aliqui illius calamitate offenſi, Deum blaſphemarent; unde etiã Jobus muliebrem ejus amentiã, non impietatem condemnavit: verùm id mihi non placet, & expoſitionem illam improbo.

BASILII. Ob temporis diuturnitatem ſpe prorſus abjectâ, calamitatibus ſuccumbens uxor, caput demittens, & propter ea quæ viderat, manus collidens, ſiſtit ſe juſto, ac pietatis fructus ei exprobrans, ac fœlicitatem priſtinam domûs ſuæ enarrans, præſentiáque mala oſtendens, & quem vitæ ſtatum cum quali commutaverit, quam etiam mercedem pro tot victimis, à Domino reportaverit: verba protulit, muliebri puſillanimitate non aliena, quæ tamen virum quemcunque permovere poſſent, & generoſum animum dè ſtatu ſuo deturbare; apertè enim viro ſuadebat, rectius & utilius futurum illi, ſi verborum impietate, Dei mucronem, qui illum exſcindat è terrâ, exacueret, quàm ſi malorum tolerantiâ, certaminum gravem moleſtiam, tum ſibi, tum conjugi produceret.

Ὁ δὲ ἐμβλέψας, εἶπεν αὐτῇ, ὡσπερ μία τῶν ἀφρόνων γυναικῶν ἐλάλησας.

Ille verò inſpiciens, dixit ei, tanquam una inſipientium mulierum loquuta es.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ καὶ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Ἀχθεὶς ὑπὸ τούτοις ῥήμασιν ὁ Ἰὼβ, ὡς ἐπ' ὀδενὶ τῶν προτέρων κακῶν, καὶ θυμοῦ τὸ βλέμμα πληρώσας, καὶ πρὸς τὴν γυναῖκα, καθάπερ πρὸς πολεμί-

BASILII & CHRYSOSTOMI. Cùm ea verba ſtomachum Jobo moviſſent (id quod ſuperiora mala facere minimè potuerunt) pleno iracundiæ vultu, trucíque aſpectu, ad uxorem, tanquam ad hoſtem,

hoſtem, converſus, priuſquam os aperuiſſet, ſolo vultu machinas ejus reppulit. Illa quidem lachrymarum fontes moturam ſe, ſperabat; hic autem, irâ & indignatione plenus, leone impetuoſior extitit, non propter mala quæ patiebatur, ſed propter ea, quæ illa diabolicè ſuadebat: ac vultu offenſionem animi præ ſe ferente, illam moderatè objurgat; quandoquidem in ærumnâ moderationem tuebatur. Quid autem loquitur? *tanquam una inſipientium mulierum loquuta es:* non ita te inſtitui, inquit, non ita enutrivi, ut non te jam ampliùs conjugem meam agnoſcam; verba enim iſta mulieris ſunt inſanientis, & conſilium planè delirantis. Mitte igitur, inquit, mulier, conſilium iſtud tuum, quamdiu ſermonibus iſtis communi vitæ injuriam facies? mentita es, & meam, (qualiter optavi nunquam) dictis tuis calumniata es, educationem: nunc vitæ meæ dimidium, impium factum eſſe puto; quandoquidem nuptiæ, nos ambos unum corpus reddiderunt, tu verò in blaſphemiam incidiſti. Vides inciſionem aptam, & plagam ad ſanandum morbum, idoneam. Haud dixit, ſtulta es, atque amens; ſed quid? *tanquam una inſipientium mulierum loquuta es:* id eſt, nihil te, nihil inſtitutione, diſciplinâque meâ dignum protuliſti. Deinde poſt objurgationem, conſilium rurſus adhibet, quod plenum rationis erat, & uxoris animum ſatis ſolari poterat, dicens;

Si bona ſuſcepimus de manu Domini, mala cur non ſuſtinebimus?

CHYSOSTOMI. Recordare, inquit, illorum ſuperiorum, & quis eorum auctor, cogita, atque hæc quæ nunc nos premunt, fortiter feres. Vides viri modeſtiam? neque enim fortitudini ſuæ malorum tolerantiam adſcribit, verùm ex ipsâ rerum conſequutione naſci affirmat. Pro quibus enim illa nobis eſt elargitus

αι, ἀποστραφεὶς, καὶ βλέψας εἰς αὐτὴν πικρὸν, καὶ σοβῆ τ φωνῆς, ἀπὸ τ ὄψεως διεκρούσατο τὰ μηχανήματα. ἐκείνη μὲν γὰρ σοβῆσεδόκησε δακρύων κινῆσαι πηγάς· ὁ δὲ λέοντος σφοδρότερος γέγονε, θυμῷ πληρωθεὶς, καὶ ἀγανακτήσεως, οὐχ ὑπὲρ ὧν ἔπαθεν, ἀλλ' ὑπὲρ ὧν ἐκείνη διαβολικῶς συνεβούλευσε· καὶ τῷ βλέμματι τὸν θυμὸν ἐνδείκνυται, μεμετρημένην ποιεῖται τὴν ἐπιτίμησιν, καὶ γὰρ ἐν συμφοραῖς σώφρων ἦν. καὶ τί φησίν; ὥσπερ μία τ ἀφρόνων γυναικῶν ἐλάλησας· οὐχ οὕτω σε ἐπαίδευσά, φησιν, οὐχ οὕτω σε ἔθρεψα. ὅθεν οὐδὲ ἐπιγινώσκω τὸν συνοικον τὴν ἐμήν· τὰ γὰρ ῥήματα ταῦτα ἀνοήτου γυναικός, καὶ παραφρονούσης ἡ συμβουλή. καταθοῦ, φησὶν, ὦ γύναι, τὴν συμβουλήν, μέχρι τίνος τὴν κοινὴν, ἐν ἧς λέγῃς, * ὑβρίζῃς ζωήν; ἐφθύσω, καὶ τὸν ἐμὸν, ὡς οὐκ ἠνεχόμην, ἀναιτιφὴν διέβαλες, ἐν οἷς ἐλάλησας· καὶ τὸν ἐμὸν βίον ἐξ ἡμισείας, ἡσθενηκέναι νενόμικα νῦν, ἐπειδὴπερ ἓν σῶμα ἀμφοτέρους ἡμᾶς ὁ γάμος ἐποίησε, σὺ δὲ εἰς βλασφημίαν κατέπεσες. εἶδες τομὴν σύμμετρον, καὶ πληγὴν ἰατρικὴν δεξαμένην τὸ νόσημα. οὐκ εἶπεν, ἄφρων εἶ, καὶ ἀνόητος· ἀλλὰ τί; ὥσπερ μία τ ἀφρόνων γυναικῶν ἐλάλησας· τοιοῦτόν ἐστιν, οὐδὲν ἄξιον σεαυτῆς, οὐδὲ τ ἐμῆς ἐφθέγξω παιδεύσεως. εἶτα μετὰ τὴν ἐπίπληξιν, καὶ συμβουλὴν εἰσάγει πάλιν, ἐρχόσθω αὐτὴν παραμυθησάμενος, καὶ πολὺ τὸ βέλτιον ἐχέτω, λέγων,

** ἴσ. ὑβεί-σεις.*

Εἰ τὰ ἀγαθὰ ἐδεξάμεθα ἐκ χειρὸς Κυρίου, τὰ κακὰ οὐχ ὑποισόμεθα;

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Ἀναμνήσθητί, φησι, τῶν πρότερων ἐκείνων, καὶ λογίζου τὸν ἄνθρωπον, καὶ οἵους καὶ ταῦτα γυναίως. εἶδες μετριοφροσύνην ἀνδρός; οὐδὲ γὰρ τῇ ἀνδρείᾳ αὐτὸν λογίζεται τὸν ὑπομονὴν, ἀλλὰ τ τῶν πραγμάτων ἀκολουθίας αὐτὴν εἶναί φησι. διὰ τίνων γὰρ ἐκεῖνα ἡμῖν ἔδωκεν ὁ Θεός

Θεός; πῶιδν ὐκ πιννὶς ἀμοιβὼ; ὐδὲμίαν, ἀλλ' ὄξ ἀγαθότητος μόνης. δωρεαὶ γὰρ ἦν, ὐκ ἀμοιβὴ, χὴ χάεις, ὐκ ἀντίδοσις· ὁκοιῶ χὴ ταῦτα φέρωμθν γενναίως· ἀνάμνησον τ φθασάντων σεαυτὼ ἀγαθῶν, ἀντικάτασον τὰ χρείττω τοῖς χείροσιν. ὐδενὸς ἀνθρώπων ὁ βίος δι' ὅλυ μακάειος· ὃ θεμπτὸς ἀνεφάνθν, μόνυ Θεοῦ· σὺ δὲ εἰ τοῖς πάροῦσιν ἀγνεῖς, ἀπὸ τῶν προλαβόντων σεαυτὼ παραμύθησον. νῦν δακρύεις, ἀλλ' ἐγέλασας πρότερον· νῦν πτωχεύεις, ἀλλ' ἐπλούτησας πρότερον· ἔπιες τὸ διαδὲς νᾶμα τ βίυ, χὴ τὸ θολερὸν τοῦτο πίνσα, καρτέρησον· ὐδὲ τὰ τῶν ποταμῶν ῥεύματα δι' ὅλυ φαίνεται καθαρά. ποταμὸς δ', ὡς οἶδα, ὁ βίος ἡμῶν, ῥέων ἀδιαλείπτως, χὴ κύμασιν ἀλλεπαλλήλοις πληρούμθνος· ὃ μὲν γὰρ αὐτυ προέῤῥυσεν ἤδη, ὃ δ' ἔτι πορεύεται, ὃ δ' ἄρτι προέκυψε τῶν πηγῶν, τὸ δ' μηδέ, χὴ πρὸς τ κοινὼ ἅπαντες τ θανάτυ πεύσομθν θάλασσαν. εἰ τὰ ἀγαθὰ ἐδεξάμεθα ἐκ χεὸς Κυείυ, τὰ κακὰ ὐχ ὑποίσομθν; *ἀναγκάζομθν τ κριτὴν ὅμοια χορηγῆν προσώματα δι' ἀγῶνος ἡμῖν; *διδάσκομθν τ δεσπότην ὅπως χὴ διεξάγειν τ ἡμέτερον βίον; αὐτὸς τ οἰκείων ψήφων ἔχει τ ὄξυσίαν, ὅπως βούλεται τάττῃ τὰ καθ' ἡμᾶς· σοφὸς δέ ὄστι, χὴ τὸ λυσιτελοῦν ὀπιμελεῖται τοῖς οἰκέταις· μὴ περιεργάζυ δεσπότυ τὴν κρίσιν, ἀγάπα μόνον τὰ δεδομένα τ αὐτυ σοφίας οἰκονομήματα· ὅσπερ αὖ δῶ σοι, τοῦτο δέχυ μθ' ἡδονῆς, δεῖξον ἐν τοῖς δεινοῖς, ὡς χὴ τῆς εὐφροσύνης ἄξια τ παρόντων ἐτύγχανες. Ταῦτα ὁ Ἰὼβ λέγων, ἀπεκρούσατο χὴ ταύτην τὴν διαβόλυ τ προσβολὴν, χὴ τελείαν αὖτῃ τ ἧττης αἰσχύνην ἐπήγαγεν. ἔδειξε διὰ τ βλέμματος, τ χ' τ ἁμαρτίας μέγιστον ζῆλον, (ὀφθαλμὸν γὰρ κατήγορον τῶν κρυπτομένων ἡ φύσις ἐγνώρισε,) χὴ ὁ τ τοιαύτην ἔφοδον τ πονηροῦ παρῴκως χὴ φιλοσόφως διενεγκών, τ πρὸς κακίαν προσκάλησιν ὐχ ὑπέμεινε, μείζονα τῶν τ σώ-

Deus? quam nobis mercedem persolvit? nullam, ex ejus solâ benignitate fluxerunt. Donum fuerunt, non merces; gratia, non compensatio; quare & hæc forti animo feramus: in memoriam, bona quæ priùs assequuta es, revoca, & meliora deterioribus adæquato. Nullius hominis vita usquequaque beata; solius Dei est, in omnibus prosperè agere: quare si propter præsentia doles, rebus prioribus teipsam solare. Nunc quidem lachrymaris, verùm anteà risisti; nunc mendicitate urgeris, sed anteà locuples fuisti; è limpido vitæ rivulo bibisti, è turbido nunc cùm haurias, ferendum tibi est fortiter; nec enim semper fluviorum decursus puri sunt. Fluvius (quod teipsam minimè fugit) est vita nostra, in fluxu perpetuo, & continuis, sibique invicem succedentibus fluctibus, auctus; & illius quidem pars jam fluxit, pars verò labitur, pars etiam jam primùm è fonte effluxit, pars alia posteà manabit, ac cuncti ad communem mortis oceanum properamus. *Si bona suscepimus de manu Domini, mala cur non sustinebimus?* An judicem cogemus, eundem rerum statum nobis perpetuò tribuere? an Dominum docebimus, quemadmodum vita nostra traducenda sit? Ille suorum decretorum potestatem habet, suo arbitratu nostra dispensat: sapiens autem est, & servis suis, quod utile est, largitur. Ne curiosiùs in Domini judicium inquirito, tu iis quæ ab ejus prudentiâ dispensantur, solùm acquiescito, quicquid tibi dederit, id libenter accipe, in rebus tristibus ostende, te non indignam fuisse hilaritate & lætitiâ, quâ priùs fruebaris. Hâc Jobus oratione, diaboli incursionem atque impetum repulit, ac propter acceptam cladem, pudorem maximum ei incussit. Ipso oris vultu, contra peccatum summum zelum ostendit (eorum enim quæ in recessu latent, oculum pro indice natura agnoscit) & qui talem improbi dæmonis impetum placatè, & æquanimiter tulit, is adhortationem ad scelus ferre non potuit, ratus scelerata illa quæ audierat, acerbiora

*Isag. ἀναγκάσομθν.

*Isag. διδάξομθν.

acerbiora multò, quàm tela quæ corpori inhærebant infixa, & uxorem ſuã his verbis objurgavit. Quemadmodum curationem libenti animo admiſimus, ſic etiam diſciplinam moderatè feramus: *bona*, enim dicit, quæ delectant, *mala*, verò tentationes. Illud verò, *tanquam una inſipientium loquuta es*, quidam ad Evam retulerunt; illam, inquit, imitata es, quæ peccati nubem primùm amplexa eſt, & conſiliis haud diſſimilibus, illum, qui Dei imagine ornatus, omníque vitio liber erat, circumvênit.

ματος δελωδν τ̃ πονηρ̃ ἀχθὼ ἠγησάμθνος, κ̀ τ̃ γυναικὶ ἐπετίμησεν. ὡσπερ γὰρ, φησι, τ̃ γεναπείαν βύθυμως φερομεν καλόν, οὕτω κ̀ τ̃ παιδείαν σωφρόνως ἐνέγκωμθν· ἀγαθὰ γὰρ λέγ, τὰ εὐφραίνοντα, κακὰ δ', τὰς φαντασμάς. τὸ δ', ὡσπερ μία τ̃ ἀφρόνων ἐλάλησας, τινὲς εἰς τὼ Εὐαν ἐξέλαβον· ἐκείνῳ, φησὶν, ἐμιμήσω τ̃ φρόνιμον δι' ἁμαρτίας τὸ νέφος, κ̀ συμβολαῖς ὁμοίαις ἐπισκοτάζουσα, τ̃ εἰκόνι Θεοῦ τετιμημθνον ἐκφυλον, κ̀ πάσης κακίας ἐλεύθερον.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ. Ἠγνόησε γὰρ τ̃ ὄφεως τὰ πολύπλοκα κ̀ σκολιὰ νοήματα, κ̀ τ̃ ἀγρίαν κ̀ ἀπίθανον φρόνησιν, δι' ἣν οὐκ ἀνθρώπων φρονιμώτερος λελεκται· οὐδὲ γὰρ ἀν δύναται τ̃ ἀλόγων τ̃ δικαίων, ὁ ἄδικος, τ̃ τ̃ Θεοῦ πρέσβεων ὁ ἀποστάτης· εἰ δ' τοὺς ἀφρονας κ̀ ἀνοήτους καταφρίζεται, τ̃ πλῷ κ̀ τ̃ πλινθείᾳ χρωτεύων, * κ̀ ὀπτεχλῆς αὐτ̃ σωμεδέλ, εἰκότως ἐν τοῖς θηλείοις σκώληξι λογισθήσεται, ὧν μόνον φρονιμώτερος εἰ λελεκται. ἀτελὴς γὰρ ἰὼ ἔτι κ̀ ὁ ὑπ' αὐτ̃ φερ̃τος ἀπατηθεὶς ὁ Ἀδὰμ, εἰς ψυχὴν ζῶσαν μόνον, μηδέπω δ' κ̀ εἰς πνεῦμα ζωοποιὸν γενόμθνος, κ̀ ἔτι ἐν φερομένῳ αὐτ̃ ἡ πλευρὰ οἰκοδομηθεῖσα εἰς γυναῖκα· οὕτω μὲν οὖν ὁ φρονιμώτερος ἀνθρώπων, ἀλλ' οὐδὲ ἀγγέλων· πῶς γὰρ ὁ εἰς ὃ καταπαίζεσθαι ὑπ' αὐτ̃ γενόμθνος; οὐκ αὐτ̃ δ' μόνον, ἀλλὰ κ̀ εἴ τις τ̃ ὑπερῴδα ἰσάγγελος· ὡσπερ ὁ Ἰὼβ, ὃς περιθρόμθνος αὐτ̃, κ̀ καταχρατήσας ἑκατέρωθεν, κ̀ μήτε δι' τ̃ ἀνθρώπου, μήτε δι' τ̃ ἀνύποιστον νόσον, κ̀ ὃ ἀνήκεστον, κ̀ ὁλοχερὲς ἕλκος, ἐνδυὺς, ἀλλὰ πολύτα ὑποσὰς, ἵνα ἡ περὶ αὐτὸν τελεσθῇ τ̃ κυρίου προθνοια, κ̀ δίκαιος ἀναφανῇ· * ἔστ γέρας τούτων κ̀ ἆθλων λαμβάνει, λήψῃ, φησὶν αὐτὸν δ̃λον ἀώνιον. παίξῃ δ' ἐν αὐτῳ ὥσπερ ὀρνέῳ. θέλει κ̀ σὺ λαμπρεῖς ἐν τοῖς ἀγῶσιν εἶ); ἐν τῇ παλαίστρᾳ γυμνάσιον,

*ἴσ. ἐπιβουλαῖς αὐτ̃ συνεδίζεται.

*ἴσ. οὔπω γέρας τοῦτο καὶ ἆθλον.

Iob. 40.23.

Víſne tu etiam in certaminibus clarus evade-

γυμνάσθητι, φέρε γενναίως ταῖς κατ' διάνοιαν ὀδυνάς, ἵνα καὶ ταῖς τοῦ σώματος ἐπέγκῃς· καὶ γὰρ ὁ μακάριος Ἰώβ, εἰ μὴ καλῶς γυμνασάμενος πρὸ τῶν ἀγώνων, * ἔλαμψεν· εἰ μὴ * μελετήσῃ πάσης ἀθυμίας ἐκτὸς εἶναι, εἶπεν ἄν τι τολμηρὸν, τῶν παίδων ἀποθανόντων. νυνὶ δὲ * πάντων ἔστι καὶ τὰ παλαίσματα, πρὸς χρημάτων ἀπώλειαν, καὶ περιουσίας τοσαύτης ἀφανισμὸν, πρὸς παίδων ἀποβολὴν, πρὸς γυναικὸς συμπάθειαν, πρὸς σώματος μάστιγας, πρὸς οἰκείων φίλων, πρὸς λοιδορίας οἰκετῶν. εἰ δὲ θέλεις καὶ * τὰ γυμνάσια αὐτοῦ ἰδεῖν, ἄκουσον αὐτοῦ λέγοντος πῶς κατεφρόνει χρημάτων· εἰ ἔταξα χρυσίον εἰς κόπριν μου, εἰ δὲ καὶ λίθῳ πολυτελεῖ ἐπεποίθησα, εἰ δὲ καὶ ἐφράνθην πολλῷ πλούτῳ μου γενομένῳ· διὰ τοῦτο οὐδὲ ἁρπαζόντων ἐθορυβεῖτο, ὅθεν καὶ παρόντων οὐκ ἐπεθύμει. ἄκουσον πῶς καὶ * τοὺς παῖδας διῴκει, ὡς καταμαλακιζόμενος πρὸς τὸ δέον, ὥσπερ ἡμεῖς, ἀλλὰ πάσῃ ἀκρίβειαν παρ' αὐτῶν ἁπάντων· ὁ γὰρ καὶ ὑπὲρ τῶν ἀδήλων θυσίαν διαφέρων, σκόπησον πῶς ἦν ἀκριβὴς τῶν φανερῶν δικαστής. εἰ δὲ χρὴ τοὺς περὶ σωφροσύνης ἀγῶνας ἀκοῦσαι βούλει, ἄκουσον αὐτοῦ λέγοντος, διαθήκην ἐθέμην τοῖς ὀφθαλμοῖς μου, καὶ ὡς σωφρόνως ὑπὲρ παρθένου· διὰ τοῦτο αὐτὸν ὡς κατέκλασεν ἡ γυνὴ, ἐφίλει μὲν γὰρ αὐτὴν καὶ περὶ τούτου, ἀλλ' οὐχ ὑπὲρ τὸ μέτρον, ἀλλ' ὡς εἰκὸς γυναῖκα. ὅθεν μοι καὶ θαυμάσαι ἔπεσι, πόθεν ἐπῆλθε τῷ διαβόλῳ, εἰδότι αὐτοῦ * τὰ γυμνάσια, κινῆσαι τοὺς ἀγῶνας. πόθεν οὖν ἐπῆλθε; πονηρὸν ὄντι τὸ θηρίον, καὶ ὡδέποτε ἀπογινώσκει, ὃ μέγιστον ἡμῖν κατάκριμα γίνεται, ὅτι ἐκεῖνος μὲν ὡδέποτε ἡμῶν ἀπελπίζει τὴν ἀπώλειαν, ἡμεῖς δὲ τὴν ἑαυτῶν ἀπογινώσκομεν σωτηρίαν. ἀλλὰ σώματος πήρωσιν καὶ λωβὴν, σκόπει πῶς ἐμελέτα. ὅθεν γὰρ αὐτὸς ὡδέποτέ τι

* ἴσ. ὃς ἂν ἕπῃς.
* ἴσ. μεμελέτηκε.
* ἴσ. γυναῖος ἔστι πρὸς πάντα.
* ἴσ. τὰς γυμνασίας.
* ἴσ. τὰ.
* ἴσ. τὰς γυμνασίας.

re? exerce te in palæstrâ, ærumnosos dolores qui animo obversantur tuo, fer fortiter, ut corporis item possis: etenim beatus Jobus, si non ante certamen egregiè se exercuisset, non tantoperè inclaruisset; si non studuisset omni desperatione vacare, audacius verbum aliquod, extinctis liberis, protulisset. Nunc autem adversus cuncta certamina, adversus divitiarum amissionem, tantarúmque opum jacturam, adversus liberorum interitum, adversus conjugis condolescentis affectum, adversus corporis vulnera, adversus probra amicorũ, adversus servorũ contumelias, invictum animum præstitit. Ac si illius studia, disciplinæque exercitationem, cupis intueri, ipsum audi his verbis pecunias contemnentem, *Si posui aurum in congium meum; quòd si & in lapide pretioso fidebam; si & lætatus sum, cùm esset mihi census multus:* propterea neq; cùm eriperentur, animo perturbabatur, quoniã cùm adessent, eas minimè concupiscebat. Audi etiam, quâ ratione liberos gubernaverit, quos, more nostro, contra decorum non emolliebat, sed severæ disciplinæ omnem ab iis rationem reposcebat: nam qui pro occultis sacrificia offerebat, quàm severus, eorũ quæ manifesta erant, judex fuerit, tecum perpende. Quòd si cupis, de continentiæ certaminibus etiam audire, illum ipsum dicentem attende, *testamentum posui oculis meis, & non intelligam super virginem:* ac proinde conjux animum ejus non fregit, diligebat enim eam anteâ, verùm non effusè, sed potiùs quemadmodum uxorem diligi par erat. Unde admirari subit, quomodo diabolo in mentem venire potuerit, contra eum certamina movere, cujus studia & exercitationes minimè ignorabat. Verùm unde ei illud in mentem venit? bellua nimirum improba est, nec spem abjicit aliquando, quod in nostram maximam condemnationem cedit, nec enim is unquam de ruinâ nostrâ desperat, nos autem de nostrâ salute desperamus. Sed quemadmodũ truncationem corporis, ac perniciem meditatus fuerit, attende. Cùm Jobus nihil

Iob 31. 24. 25.

Iob. 31. 1.

ſimile aliquando paſſus eſſet, ſed vitam opibus, deliciis, cunctâque gloriâ affluentem degeret, aliorum tamen calamitates quotidie ſomniabat; idque ſignificans aiebat, *Timor enim quem verebar, vênit mihi:* & rurſus, *Ego ſuper omni impotente flevi, gemui videns virum in neceſsitatibus:* ac propterea nihil eorum quæ acciderunt, illum commoverat, licèt eſſent illa gravia & intolerabilia. Noli igitur fortunarum damna intueri, nec liberorum interitum, nec ulcus illud inſanabile, nec conjugis inſidias, verùm ea, quæ his multò ſunt acerbiora, conſidera. Quid autem his gravius & moleſtius paſſus eſt Jobus? præter enim ea quæ commemorata ſunt, ex hiſtoriâ nihil diſcimus. Quoniam dormitamus, non diſcimus; qui verò diligentem curam adhibet, & accuratè margaritam ſcrutatur, multò his plura cognoſcet: alia enim his graviora erant, & quæ perturbare eum poterant vehementiùs. Primum, quòd de cœleſti regno, ac reſurrectione nihil certi cognoſceret, id quod lamentando dicebat; *Non enim in ſempiternum vivam, ut longanimiter agam.* Secundum, quòd multorũ rectè factorũ ſibi conſcius eſſet. Tertiũ, quòd nullius ſceleris conſcientiâ conſtrictus teneretur. Quartum, quòd à Deo illa immiſſa exiſtimaret; ſi enim diabolũ auctorem credidiſſet, hoc ſatis ei ad offenſionem fuiſſet. Quintũ, quòd voces amicorũ, crimina ei per calumniam exprobrantiũ audiret, *Nequaquã pares peccatis pœnas luiſti.* Sextũ, quòd homines ſceleratos vitam beatã tranſigentes, ipſumq; accuſantes, videret. Septimũ, quòd nullũ alium intueri poſſet, qui talia unquam paſſus fuiſſet. Quòd ſi quanta ſint hæc, ſcire aves, rerũ præſentiũ ſtatum conſidera; ſi enim hodie (cùm regnũ expectetur, & reſurrectio, cum bonis inenarrabilibus ſperetur, cùm infinitorum malorũ nobis conſcii ſimus, cùm tot exempla præ oculis habeamus, ac tantâ philoſophiâ abundemus) nonnulli, auro exiguo amiſſo, quod ſæpenumerò per rapinã acquiſiverunt, vitam injucundã, nec ampliùs ſibi vitã eſſe arbitrantur: licèt uxor non urgeat,

Iob. 3. 25.

Iob. 30. 25.

Iob. 7. 16.

Iob. 11. 6.

τοιοῦτον οὐκ ἐμέμνεν, ἀλλ' ἐν πλούτῳ, καὶ εὐφροσύνῃ, καὶ τῇ ἄλλῃ περιφανείᾳ διετέλεσε ζῶν, τὰς ἀλλοτρίας καθεκάστην ὠνείρου πόλεις συμφορὰς· καὶ τοῦτο δηλῶν, ἔλεγε, φόβος γὰρ ὃν ἐφοβούμην, ἦλθέ μοι. καὶ πάλιν, ἐγὼ ὅτι πονηρῷ ἀδυνάτῳ ἔκλαυσα, καὶ ἐστέναξα ἰδὼν ἀνδρα ἐν ἀνάγκαις· διὰ δὴ τοῦτο οὐδὲν ἐθορύβει τῶν παθημάτων, τῶν μεγάλων ἐκείνων καὶ ἀφορήτων. μὴ γάρ μοι τὸν ἀπώλειαν ἴδῃς τῶν χρημάτων, μηδὲ τὸν τῶν παίδων ἀφαίρεσιν, μηδὲ τὸν πληγὴν ἐκείνην τὸ αἴσχιστον, μηδὲ τὸν τῆς γυναικὸς ἐπιβουλήν, ἁπλᾶ πάντα πολλῷ τούτων χαλεπώτερα. καὶ τί τούτων χαλεπώτερον, φησὶν, ἔπαθεν ὁ Ἰώβ; πῶς γὰρ οὐ τῆς ἰσοτιμίας οὐδὲν τούτων πλέον μανθάνομεν· ὅτι καθεύδομεν, οὐ μανθάνομεν, ὡς ὅλε μεμιμνῶν, καὶ τὸν μαργαρίτην καλῶς διερευνώμενος, πολλῷ πλείονα τούτων εἴσεται· τὰ γὰρ χαλεπώτερα καὶ ἰκανὰ μείζονα ἐνέναι θόρυβον, ἕτερα ἴσως. καὶ πρῶτον, τὸ, μηδὲν εἰδέναι περὶ βασιλείας οὐρανῶν καὶ ἀναστάσεως σαφές· ὅθεν οὖν καὶ θρηνῶν ἔλεγεν, οὐ γὰρ εἰς τὸν αἰῶνα ζήσομαι, ἵνα μακροθυμήσω. δεύτερον, ὅτι, πολλὰ ἑαυτῷ συνειδέναι καλά. τρίτον, ὅτι, μηδὲν συνειδέναι πονηρόν. τέταρτον, ὅτι, πῶς δὲ Θεοῦ νομίζειν ταῦτα ἐπιπεμπόντων. εἰ δὲ καὶ πῶς διαβόλου, καὶ τοῦτο ἰκανὸν ἴσως αὐτὸν σκανδαλίσαι. πέμπτον, τὸ, ἀκούειν τῶν φίλων, ὅτι κακίᾳ διαβεβηκότων αὐτὸν, οὐκ ἄξια γὰρ ὧν ἥμαρτες μεμαστίγωσαι. ἕκτον, τὸ, τὸν ἐν πονηρίᾳ ζῶντας, καὶ πάσχοντας ὁρᾶν, καὶ ἐπαγγέλλοντας *αὐτῷ. ἕβδομον, τὸ, μὴ ἔχειν εἰς ἕτερον *ἰσ. αὐτὸν. ἰδεῖν τοιαῦτα πεπονθότα ποτέ. καὶ εἰ βούλει μαθεῖν ἡλίκα ταῦτά ἐστι, ἐννόησον τὰ πρόντα· εἰ γὰρ νῦν, βασιλείας προσδοκωμένης, καὶ ἀναστάσεως ἐλπιζομένης, καὶ τῶν ἀπορρήτων ἀγαθῶν, καὶ μυρία *συνειδότες ἑαυτοῖς κακὰ, καὶ τοσαῦτα *ἔχοντες πρόδειγματα, καὶ τοσαύτης *μετέχοντες φιλοσοφίας, αὖ ὀλίγον χρυσίον ἀπωλέσωσί τινες, καὶ τοῦτο πολλαχοῦ ἁρπάσαντες, ἀβίωτον τὸν βίον εἶναι νομίζουσιν· ἂν γυναικὸς ἐπιλυμαίνηται, οὐ παίδων *ἰσ. συνειδότων. *ἰσ. ἐχόντων. *ἰσ. μετεχόντων.

παίδων ἀφαιρεθέντων, ὑ φίλων ὀνϑιζόντων, οὐκ οἰκετῶν ἐπεμβαινόντων, ἀλλὰ καὶ πολλῶν ὄντων τῶν ϖροκαλούντων, τῶν μὲ λόγων ῥημάτων, τῶν ὲ λόγῳ ϖραγμάτων. πόσων *οὖν ἄξιος ἐκείνος αὐ εἴη στεφάνων, τὰ ἐκ δικαίων πόρων συλλεγέντα ὁρῶν, ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν ἁρπαζόμενα· καὶ μετὰ ταῦτα ἐκεῖνα μυρίας ὑπερβαλούσας ϖερισκοπὰς νικάσας, καὶ λόγων ἀκίνητος μείνας, καὶ τῷ ϖερισκοπῆσαι μὲν ἀναφέρων τῷ δεσπότῃ ϖερὶ τούτων εὐχαριστίαν. αὐ γὰ μηδὲν τῶν ἄλλων μηδεὶς εἴπῃ, τὰ τῆ γυναικὸς μόνον ῥήματα καὶ *πέπεμψεν αὐτῷ ἡ κακουργίαν. ὑ μέμνηται χρημάτων, καὶ ποιμνίων, καὶ βουκολίων*, σιωπᾷ γὰ τῆ ἀνδρὶ τῷ ὀπὶ τούτων φιλοσοφίαν, ἀλλὰ τῶ πολλῶν τούτων φορτικωτέρων, τῶν παίδων, λέγω, καὶ πλατυϊσμῷ τῷ τραγῳδίαν, καὶ τὰ ϖρ' ἑαυτῆς ϖροσθήκην· εἰ ὃ ἐν εὐθηνίᾳ ὄντας, καὶ μηδὲν πάσχοντας ἀνδρὸς, πολλὰς πολλάκις ἔπεισεν γυναῖκες· ἐννόησον, πῶς αὐτῷ ἐκείνη νεανικὴ ἡ ψυχὴ, μετὰ τοσούτων ὅπλων αὐτῷ ἐπελθούσην ἀπικρυσαμένη, καὶ δύο τυραννικώτατα πάθη καταπατήσασα, ὀπιθυμίαν, καὶ ἔλεον· καίτοι πολλοὶ τῶν κεκτημένων ὀπιθυμίας, ἐπ' ἐλέῳ ἐκάμφθησαν. ὁ γοῦν γενναῖος ἐκεῖνος Ἰωσὴφ, τῆς μὲ τυραννικωτάτης ἡδονῆς κατέσχε, καὶ τῷ βάρβαρον γυναῖκα ἐκείνῳ διεκρούσατο, μυρία ϖροσαγαγούσην μηχανήματα· δακρύων ὃ ὐ κατέσχεν, ἀλλ' ἰδὼν τοὺς ἀδελφοὺς, τοὺς ἠδικηκότας, *ἐνεσφίλθη τῷ πάθῃ, καὶ τὸ ϖρόσωπον ταχέως νίψας, τὸ δράμα ἀπεκάλυψεν. ὅταν ὃ ἡ γυνὴ ἡ δεῦνα λέγῃ, καὶ τὸν κηδεὺν ἔχῃ συμϖροφέροντα, καὶ τὰ τραύματα καὶ τοὺς μώλωπας, καὶ τὰ μυρία κύματα τῶν συμφορῶν, πῶς οὐκ αὖ τις δικαίως ἀδαμάντου ϖετρότερον, τοῦτο δὲ χαλκοῦ παντοδαπὴν ψυχὴν, εἰς ἀποφαίνατο.

*ἴσ. ὠῶν.

*ἴσ. πέζαν στερροτάτην κατασείσῃ ἰσχυρὰ λῶ. ὅρεσ ὃ ἀ καρτερίαν.

*ἴσ. ἀ πωλείας.

neque liberi erepti sint, nec amici convicientur, aut famuli insultent, sed potiùs multi sint, qui partim verbis, partim rebus ipsis, solatium illis præbere parati sint. Quot igitur laureis is dignus fuerit, qui facultates suas omnes, ex honestis proventibus congestas, penitùs, & sinè ullo jure sibi ereptas, vidit: ac post hæc omnia, mille tentationũ procellas tulit, in omnibus autẽ immotus mansit, & Domino gratias pro iis aptas & acceptas egit. Et quidem si reliqua silentio prætereantur, solius conjugis voces, ad firmissimum quodvis saxum convellendum satis esse videbantur. Vide autem malitiam; de pecuniarũ, de gregum, & armentorum jacturâ, tacet (in his enim viri philosophiam perspectam habebat) sed ejus, quæ omnium longè gravissima erat, liberorũ, scilicet, meminit, ac tragœdiam pluribus verbis dilatat, quæq; ipsã urgebant mala, superaddit. Quòd si mulieres multos homines in rerũ abundantiâ existentes, nihilq; molestum tolerantes, persuasione sæpe vicerunt: cogita, quàm fortis Jobi animus fuerit, qui illam, tot armis instructã, & adorientem, profligârit, duásq; perturbationes, quæ tyrannide incredibili mortalium mentes opprimunt, cupiditatẽ, & misericordiam conculcârit; etenim pleróſq; eorũ qui cupiditatem vicerunt, inflexit miseratio. Josephus quidem, generosus ille athleta voluptatem compressit, quæ summam inter mortales exercet tyrannidem, & barbarã fœminam infinitas machinas adhibentẽ propulsavit: à lachrymis autẽ se continere non potuit, sed fratres conspicatus, à quibus injuriâ læsus fuit, affectu accensus fuit, vultum celeriter lavit, ac rem gestam omnem exposuit. Cùm verò uxor sit, & tristia narret, tẽporis etiam opportunitatem, vulnera, vibices, & calamitatum innumeros fluctus, opitulantes sibi habeat, quis tandem ejus animum, qui tantam procellam superârit, non quovis adamante jure optimo fortiorem ac solidiorem dixerit?

*ἴσ. ἐνεπνεύσθη.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Ὁ γὰ μακάριος οὗτος πανταχόθεν βαλλόμενος

CHRYSOSTOMI. Hic enim beatus, licèt in eum undique mitterentur sa-

gittæ, tutior ac firmior nihilominus consistebat; cúmque jacula innumerabilia excepisset, nihil de animi virtute remisit, imò verò diaboli thecam omnem jaculis exhausit, ipse verò nec cecidit, nec supplantatus est: sed tanquam gubernator optimus, neque furente mari, seséque fluctibus efferentibus, obruebatur, neq; in tranquillitate atque malaciâ socordior erat, sed in utroque temporis discrimine artem suam pariter servavit. Neque enim divitiæ illum extulerunt, neque depressit inopia, neque cùm ex animi voto res prosperè fluerent, supinum animum jacentémque præ se tulit, neque omni domo eversâ, funditúsque deletâ, perturbatus est, & fortitudinem suam redarguit. Audiant hæc divites, audiant pauperes, utrisque enim perutilis est narratio, & cunctis hominibus historia hæc prodest, sive secundis ii rebus potiantur, sive afflictentur adversis. Hic enim pietatis athleta, orbisque terrarum victor laureatus, utroque armorum genere in utrisque usus, victoriæ trophæa erexit; & diabolo impetum in ipsum faciente, ad omne genus belli in aciem instructus prodiit, & in omnibus victor renunciatus est. Ac prout fortis & strenuus miles, qui noctu manum conserere, mœnia oppugnare, pedestre certamen inire, navali bello contendere, jaculari, hastam vibrare, & fundis, missilibúsque telis, quovis denique pugnæ genere, & quovis loco superare novit adversarium: sic prorsus generosus hic, tentationem omnem, ab inopiâ, fame, morbo, cruciatu, liberorum clade, amicis, inimicis, uxore, & servis, proficiscentem, cum multâ animi fortitudine, sustinuit. Nulla enim humanæ miseriæ fuit ærumna, quæ non fuerat in illius corpore exhausta, laqueis tamen omnibus, & viscatis calamis diaboli superior evasit: & quod omnium multò est mirabilius, quòd cuncta simul & semel supra modum gravia, impetum in eum fecerint. Neque enim id attendas, quòd tam multa sit passus; sed illud adde, quòd non paulatim, non

ἀσφαλέστερον ἴσατο· καὶ μυρία βέλη δεχόμενος οὐκ ἐνεδίδου, ἀλλ' ἐκένωσε μὲν τὴν διαβόλου τὴν βελοθήκην, αὐτὸς δὲ οὐ κατέπεσεν, οὐδὲ ἐσαπεσκελίσθη· ἀλλ' ὥσπερ ἄριστος κυβερνήτης, ὅτε μὲν μαινομένης τὴν θαλάσσης, καὶ τῶν κυμάτων διεγειρομένων, κατεποντίζετο, ὅτε γαλήνης οὔσης ῥᾳθυμώτερος ἐγίνετο, ἀλλ' ἐν ἑκατέρᾳ τῇ τῶν καιρῶν διαφορᾷ, ἴσην τὴν ἑαυτοῦ τέχνην διετήρησε. καὶ ὅτε πλοῦτος αὐτὸν ἐφύσησεν, ὅτε πενία ἐταπείνωσεν, ὅτε καὶ ῥοιῶν τῶν πραγμάτων φερομένων ὑπήλιος ἦν, καὶ ἀναπεπταικώς, ὅτε ὅλης σχεδὸν τὴν οἰκίας ἀναστατούσης, καὶ πανοπλείας γενομένης διεσπάσθη, καὶ τὴν ἀνδρείαν ἤλεγξε τὴν ἑαυτοῦ. ἀκουέτωσαν πλούσιοι, ἀκουέτωσαν πένητες, ἑκατέροις γὰρ τὸ διήγημα χρήσιμον, καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἰσοτέλης λυσιτελὴς, καὶ τοῖς ἐν εὐημερίᾳ, καὶ τοῖς ἐν συμφοραῖς. ἑκάτερα γὰρ τὰ ὅπλα μεταχειρίσας, ὁ τῆς εὐσεβείας ἀγωνιστὴς, ὁ τῆς οἰκουμένης στεφανίτης, ἐν ἑκατέροις τὸ ἔμπαλιν ἔφηνε· καὶ πρὸς πᾶν εἶδος πολέμου, τοῦ δαίμονος ἐπελθόντος ἐκείνου, πρὸς ἅπαντα παρετάξατο, καὶ ἐν πᾶσιν ἀνεκηρύχθη. καὶ καθάπερ στρατιώτης γυναῖος, * καὶ εἰδὼς νυκτομαχεῖν, τειχομαχεῖν, πεζομαχεῖν, ναυμαχεῖν, καὶ τοξεύειν, καὶ δορυσσεῖν, καὶ σφενδόναις, καὶ ἀκοντίοις, καὶ παντὶ ἔμπῳ μάχης παρεσκευάσθαι τὸν ἐναντίον, καὶ παντα χοῦ κρατεῖν· οὕτω δὴ καὶ ὁ γυναῖος ἐκεῖνος ἅπαντα πειρασμὸν μετὰ πολλῆς ἤνεγκε τῆς ἀνδρείας, τὰ ἀπὸ πενίας, τὰ ἀπὸ λιμοῦ, τὰ ἀπὸ νόσου, τὰ ὀξ ὀδυνῶν, τὰ ἀπὸ τῆς τῶν παίδων ἀπωλείας, τὰ ἀπὸ τῶν φίλων, τὰ ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν, τὰ ἀπὸ τῆς γυναικὸς, τὰ ἀπὸ τῶν οἰκετῶν. οὐδὲ γὰρ ἦν ἀνθρωπίνη συμφορὰ, ἣ μὴ εἰς τὸ σῶμα ἐξεχεύθη ἐκείνου, ἀλλ' ὅμως ἁπάντων ὑπερήνεγθη τὰ δικτύων, καὶ ὑψηλότερος γέγονε τοῦ διαβόλου καλάμων· καὶ τὸ δὴ θαυμαστότερον, ὅτι καὶ πάντα αὐτῷ, καὶ πάντα μιᾷ ὑπερβολῇ, καὶ πάντα ὑφ' ἕν. μὴ γὰρ δὴ τοῦτο ἴδῃς, ὅτι τοσαῦτα ἔπαθεν, ἀλλὰ πρόσ-

* ἴσ. delendum.

θες,

ἐργασάμενον εἰπόντα, καὶ τὸ ἀνόλεθρον αὐτοῦ θυμὸν, ἐνδείξασθαι τὸ πληγῆς τὸ μέγεθος. καινὴ γὰρ καὶ ἡ καθέδρα ἐκείνη, καὶ ξένη· οὐ γάρ ἐστιν, οὐκ ἔστιν ἐνδεὴς πένης, ὅτῳ ποτὲ καθεδεῖς αἰθρίου διὰ παντὸς τοῦ χρόνου, ὥσπερ ἐκεῖνος ἐστέμενε γυμνὸς ἱματίων, στέγης ἀπεστερημένος ἁπάσης, ὅπου τὸ κοπρίας καθήμενος. ἔχει τις γυναῖκα πονηρὰν πολλάκις, ἀλλ' οὐδεμία οὐδέποτε ἐγένετο ὅτῳ πονηρὰ, ὡς ἐν τοιαύτῃ συμφορᾷ ἐπιτίθεσθαι τῷ ἀνδρὶ, καὶ ξίφος ἀκονῆσαι κατὰ τοῦ ἐκείνου ψυχῆς, καὶ συμβουλεῦσαι τοιαῦτας συμβουλάς. καὶ τὸ τῶν φίλων δὲ ξένον, καὶ τὸ τῶν οἰκετῶν· καὶ τὸ τοῦ λιμοῦ δὲ καινότερον, πάλιν,
*Ἰσ. ὅπ. * ὅτι τραπεζηφορηθεὶς οὐκ ἀπεγεύετο τοῦ τραπέζης. Εἶπω καὶ τετάρτην ἐπιφορὰν, τὸ πλοῦτον λέγω, τὸ ἔμπροσθεν, καὶ τὴν εὐημερίαν· ὁ μὲν γὰρ ἐξ ἀρχῆς ἐν πενίᾳ ζήσας, εὐκολώτερον δὴ ταύτην ἤνεγκεν, ἅτε μελετήσας τὸ πάθος· ὅδε δὲ εὐημερίας τοσαύτης κατενεχθεὶς, ἐξαπὸ τοῦ ἀγύμναστον, καὶ ἀμελέτητον, χαλεπωτέραν ἐπωμνύει τὴν αἴσθησιν καὶ πικροτέραν τὴν ὀδύνην, καὶ μείζονα τὴν παραγγελίαν. εἶπω καὶ ἑτέραν ἐπιφορὰν, μάλιστα στεφανῶσαν, καὶ ἀναμφιλύτους ποιοῦσαν τὰ ἀθλητὴν ἔνδοξον, καὶ δεικνύουσαν αὐτοῦ ὑψηλὸν, καὶ τὴν διάνοιαν ἀποδεικνύουσαν τὴν ψυχήν. τίς οὖν ἐστὶν αὕτη; ἡ ἀπὸ τοῦ χρόνου διαφορά· πρὸ γὰρ τοῦ νόμου καὶ τῆς γραφῆς, τοιαῦτα ἐφιλοσόφησεν, ὅτι διδασκαλίας ἀπολαύσας, καὶ γραμμάτων ἐντυχών, καὶ βιβλίοις, καὶ ἑτέρους τοιούτους θεασάμενος, οὐκ εἰς τὸ ἔμπροσθεν χρόνον ἀναδραμεῖν ἔχων, καὶ τοὺς κατορθωκότας ἐννοῆσαι· οὐδέπω γὰρ ἦν γραφὴ, ἡ ἱστορίαι τὰ γεγονότα παραδιδοῦσα· ἀλλ' ἐν ἀτρίβῳ τῇ ὁδῷ, ἐν ἀπλώτῳ τῇ θαλάττῃ, ἐν ζόφῳ τοσούτῳ κακίας, μόνος καὶ πρῶτος ἐκεῖνος τότε ταύτην τὴν φιλοσοφίαν ἔτεμε τὴν ὁδὸν, τῇ κεφαλαίῳ τῶν ἀγαθῶν μᾶλλον ὑπορθολῆς ἄκρος ἀποδεικνύς. μέγιστον γὰρ καὶ, τὰ ἐλάττονα μέρη τῆς ἀρετῆς καλῶς θεῖναι, πολλῷ δὲ μεῖζον, τὸ ἐν τῇ ἀκροτάτῳ πόνων ἀκρότατον εἶναι)· ὅπερ δὲ πόνων

magnitudinem declarandam, authorem tantùm nominasse ejusque iracundiam effrænem. Nova quoque nec antèà audita sessio illa fuit; nemo enim est, nemo est adhuc inventus pauper, qui sub dio semper sederit, prout ille, vestimentis nudatus, & tecto omni excluſus, in sterquilinio sedere sustinuit. Habuit quis sæpenumero uxorem improbam, verùm nulla unquam adeò scelerata reperta est, quæ in hujusmodi calamitate virum infectaretur, & mucronem contra illius animam exacueret, atque ejusmodi consilia suggereret. Amicorũ etiam & famulorum ratio, quâ se erga illum gerebant, peregrina & inusitata erat: magis autem inusitatum famis genus, cùm appositas dapes non gustaret. Dicam etiam & quartum excessum, divitias, scilicet & fœlicitatem, quâ priùs fruebatur: nam qui ab initio in paupertate vixit, faciliùs eam fert, meditatione mali assuetus; qui verò ex amplâ fœlicitate fuerit deturbatus, ut qui nec exercitatione, nec meditatione animum præmunierit, asperior fit illi calamitatis sensus, cum vehementiore dolore, atque perturbatione conjunctus. Dicam etiam alium excessum, qui insigni præ reliquis coronâ & laude athletam illum exornat, ejusque excelsum animum, cœlumque contingentem testatur. Quis autem est? temporis ratio atque discrimen; ante gratiam enim & legem existens, talia philosophatus est, non disciplinâ imbutus, non literas, nec libros habens, non alios sibi similes videns, nec priorum sæculorum viros egregios, & exempla habens, ad quæ recurreret (nondum enim res gestæ, scriptis & historiis mandabantur) sed in viâ inviâ, & à nemine tritâ, & mari navigiis nondum tentato, ac tantâ malitiæ caligine, primus & sine comite, hanc philosophiæ viam tunc ingressus est, in eo quod bonorum omnium præcipuum est, summum & in excessu se ostendens. Maximum enim est, minores virtutis partes expleviſſe, verùm multò majus est, in eo quod summũ est, præ aliis eximium existere: quòd autem

autem patientia omnium ſummum ſit, & emineat, nemo eſt qui inficiabitur. Hoc igitur cùm diabolus minimè ignoraret, dixit, *Pellem pro pelle, & quæcunque ſunt homini, pro animâ ſuâ pendet. Alioquin autem mittens manum tuam, tange oſſa ejus & carnes ejus.* Unde patet, facinus hoc maximè præclarum fuiſſe, & quòd animo forti, & planè ferreo indigeret.

ATHANASII. Præliabatur igitur Jobus, eratque tentatio grandis, major tamen tentatione certantis virtus apparebat. Magno quidem impetu adverſarius ferebatur, & hoſtis infeſtus erat, qui tamen tentabatur, fortiorem ſe oſtendit, invicto animi robore, irrumpentis hoſtis conatus atq; impetus, ſuperans. Patientia enim fortitudinem indicat; atque hâc ſancti omnes inſtructi, humanæ vitæ incommoda & moleſtias tolerando contra diabolum prævalebant: quod utrumque cùm Spiritus ſanctus à nobis poſ-
Pſal.26.14. ſideri velit, ſic præcipit in Pſalmo, *Viriliter age, & confortetur cor tuum, & ſuſtine Dominum.* Nam qui ſuſtinet, fortis eſt; & qui fortis, eſt ad ſuſtinendum idoneus. Itaque beatus Jobus ſuſtinendo corroborabatur, & fortiter ferendo ærumnas ſuſtinebat, & vxorem à ſerpente deceptam, mentéque corruptam, repellebat. Quoniam verò mali architectus omni odio plenus eſt, ídque unum quærit, quem rapiat, & devoret, ideò ingenium ille ſuum celat & tegit, veritatem autem, quæ à cunctis expetitur, externâ ſpecie ſimulans, virus ſuum, animis eorum qui ipſum ſequuntur, immittit. Hâc ratione Evam fraudulenter decepit, non ſua uſurpans, ſed Dei verba fingens, & mentem ejus circumveniens. Sic etiam Jobi conjugem, ſuadendo ei, ut amorem & ſtudium erga virum ſimularet, & ut Deum blaſphemaret docendo, ſubornaverat. Sic falſis imaginationibus vafer, hominibus illudit, clam ſurripiens, & trahens unumquemque in foveam iniquitatis ſuæ.

CHRYSOSTOMI. Ego verò non

των ἀκρότατον ὑπομονὴ, σαθεὶς δ' ὑπερβ. ταῦτα γοῦν ὁ αὐτὸς ὁ διάβολος εἰδὼς, ἔλεγε, δέρμα ὑπὲρ δέρματος, καὶ πάντα ὅσα ὑπάρχει τῷ ἀνθρώπῳ, ὑπὲρ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ἐκτίσει. ὃ μὲν δὲ ἀπειλᾷ τὴν χεῖρά σου, ἅψαι τῶν ὀστῶν αὐτοῦ, καὶ τῶν σαρκῶν αὐτοῦ. ὅθεν δῆλον, ὅτι πάντων ἀκρότατον τοῦτο κατόρθωμα, καὶ νεανικῆς τινὸς καὶ σιδηρᾶς δεόμενον ψυχῆς.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ. Ἠγωνίζετο μὲν οὖν ὁ Ἰώβ, καὶ μέγας ἦν ὁ πειρασμὸς, μείζων δ' ἐφαίνετο ὁ ἀθλητὴς τοῦ πειρασμοῦ· καὶ πολὺς μὲν ἔρρεεν ὁ πειράζων, καὶ χαλεπὸς ἦν ὁ μαχόμενος, ἀνδρειότερος δ' ἐφαίνετο ὁ πειραζόμενος, νικῶν ταῖς ὑπομονῇσι καὶ προσβολὰς τοῦ πονηροῦ, τῷ μεγέθει τῆς ἀρετῆς. γνώρισμα τῆς ἀνδρείας ἐστὶν ἡ ὑπομονή· ταύτῃ γὰρ ἕκαστος τῶν ἀνίων φέρων τὰ συμβάντα ἐν τῷ βίῳ ὑπέμενε πόνα, καὶ λυπηρὰ, ἴσχυε κατὰ τοῦ διαβόλου· ἀφ' ὧν ὁ πνεῦμα θέλων ἡμᾶς ἀμφότερα κλᾶσαι, προσέταξε λέγων ἐν τῷ ψαλμῷ, Ἀνδρίζου, καὶ κραταιούσθω ἡ καρδία σου, καὶ ὑπόμεινον τὸν κύριον. ὁ γὰρ ὑπομένων, ἀνδρεῖός ἐστι, καὶ ὁ ἀνδρεῖος ὑπομονητικὸς ἂν εἴη. διὸ καὶ ὁ μακάριος Ἰὼβ διὰ τοῦτο * ὑπομένων ἐκρατήθη, καὶ διὰ τοῦτο ἀνδρείως * Φέρειν τοὺς πόνους ὑπέμεινε, καὶ τὴν γυναῖκα διωθεῖτο, ἐξαπατηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ὄφεως, καὶ φθαρεῖσαν τὰ νοήματα. ὅπερ γὰρ ὅλως ἐστὶ μισητὴς ὁ τῆς κακίας δημιουργὸς, καὶ μόνον φαινόμενος ζητῶν τινα ἁρπάσαι, καὶ καταπιεῖν, διὰ τοῦτο ὁ μὲν ἐστιν αὐτὸς ὑποκρύπτει καὶ σκέπει, ὑποκρινόμενος δὲ τῇ φαντασίᾳ, τοῖς πᾶσι ποθουμένοις ἀλήθειαν, τὸ ἴδιον ἰὸν * ἐπιβάλλει τοῖς ἀκολουθήσασιν αὐτῷ. ὅτω καὶ τὴν Εὔαν ἠπάτησεν, οὐ τὰ ἴδια λαλῶν, ἀλλ' ὑποκρινόμενος τὰ τοῦ Θεοῦ ῥήματα, καὶ τὴν διάνοιαν * αὐτῶν παραποιῶν. ὅτω καὶ τοῖς γυναῖκα τοῦ Ἰὼβ ὑπέβαλε, πείσας αὐτοῖς ὑποκρίνεσθαι φιλανδρίαν, διδάξας δὲ βλασφημεῖν εἰς τὸν Θεόν. ὅτω τοὺς ἀνδρεῖους ὁ δόλιος παίζει τῇ φαντασίᾳ, ὑποκλέπτων καὶ σύρων ἕκαστον, εἰς τὸ ἴδιον τῆς κακίας βόθρον.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Ἐγὼ δ' οὐχ

* ἴσ. ὑπομείνων.
* ἴσ. φέρων.
* ἴσ. ἐμβάλλει.
* ἴσ. αὐτῆς.

ἧες, ὅτι οὐδὲ κτῆ μικρὸν, οὐδὲ ἐκ δίκης ματος, ἀλλ' ὑφ' ἓν ἅπασιν· ὃ μικρὰ ἡ αὐτὴ πειρασμῷ προσθήκη. * τὸ μὲν γὰρ ἄλλων ἕκαστος ἀνθρώπων, πρῶτον μὲν οὐδεὶς δὴ βύρεθείη πόνων ἀπαρτείνας ὁμοῦ, ἀλλ' εἰ καὶ πενίᾳ παλαίει, ὅμως ὑγείας ἀπολαύει· εἰ δὲ καὶ πενίᾳ, καὶ νόσῳ προσεπάρη, ἀλλὰ γυναικὸς πολλάκις ἀπήλαυσε προθυμουμένης τὰ δέοντα, καὶ δίκτι λιμένος αὐτῷ γινομένης· εἰ δὲ μὴ γυναικὸς ἀπήλαυσε τοιαύτης, ἀλλ' ὅμως ὅτω συμβουλεύσης ὀλέθρια, εἰ δὲ καὶ οὕτω συμβουλεύσης ὀλέθρια, ἀλλ' ὅμως καὶ τοὺς παῖδας ἀθρόον ἀπώλεσεν ἅπαντας· εἰ καὶ ἀθρόον, ἀλλ' ὅ τοιούτῳ δήπω τελευτῆς· εἰ δὲ καὶ τοιούτῳ δήπω τελευτῆς, ἀλλὰ φίλους ἔσχε παρακαλοῦντας· εἰ δὲ οὐκ ἔσχε παρακαλοῦντας, ἀλλ' ὅμως καὶ ὕστως ἐπεμβαίνοντας· εἰ δὲ καὶ ἐπεμβαίνοντας, ἀλλ' ὅμως καὶ οἰκέτας ὀνειδίζοντας· εἰ δὲ καὶ ὀνειδίζοντας, ἀλλ' ὅμως καὶ εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐμπτύοντας· εἰ δὲ καὶ εἰς τὸ πρόσωπον ἐμπτύοντας, ἀλλ' ὅμως καὶ νόσῳ τοιαύτῃ προσεπάρῃ· εἰ δὲ καὶ νόσῳ τοιαύτῃ προσεπάρῃ, ἀλλὰ δωματίῳ καὶ σκέπης ἀπήλαυσε, καὶ οὐκ ὄπτὶ τῆ κοπρίας ἐκάθητο· εἰ δὲ καὶ ὄπτὶ τῆ κοπρίας ἐκάθητο, ἀλλ' ἔσχε τοὺς χεῖρα ὀρέγοντας· εἰ δὲ μὴ ἔσχε τοὺς χεῖρα ὀρέγοντας, ἀλλ' ὅμως καὶ ἐπεμβαίνοντας· τοῦτ δὲ ἅπαντα ταῦτα ὑπήνεγκε.

* Ἴσ. πρῶτον μὲν γὰρ ἡμῶν ἄλλων ἀνθρώπων οὐδείς.

ex intervallo, verùm conjunctim universa; haud enim exiguum est hoc calamitatum additamentum. Primò quidem, qui cuncta hæc mala uno sit eodemq; tempore expertus, ex omni hominum genere nemo reperietur: si enim quispiã cum paupertate luctetur, commodâ nihilominus utitur valetudine; si egestate & morbo confossus est, sæpenumero conjugem, tristes casus solantem, & quæ ei pro portu sit, sortitus est; si conjugem talem nactus non est, eam tamen non habet quæ pernicioſa consilia suggerit; & si talem quidẽ experitur, quæ noxia & lethalia suadet, liberos tamen omnes uno interitu simul non perdidit; quòd si simul, certè non eo mortis genere; quòd si eo lethi genere, amicos tamen qui solarentur, habuit; & si amici qui solarentur, non aderant, non tamen sic insultantes deprehendit; & si insultantes quidem, at servos conviciantes non habuit; si autem conviciantes, non autem sputo os fœdantes; quòd si sputo vultum fœdantes, in morbum tamen adeò gravem non incidit; quòd si in morbum tam gravem incidit, domicilium tamen & tectum aliquod habuit, nec in sterquilinio sedem posuit; quòd si in sterquilinio sedit, qui tamen manum auxiliatricem præberent, habuit; quòd si manum auxiliatricem præbentes non habuit, saltem insultoribus carebat: hic autem hæc omnia perpessus est.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ τῦ ΘΕΟΛΟΓΟΥ. Ἦν μὲν γὰρ ἄκακος, δίκαιος, ἀληθινὸς, καὶ ὅσα μεμαρτύρηται· τοσαύτης δὲ πλήθεται περὶ τῦ ἐξητικότος παῖς προσβολαῖς, καὶ ὕστως ἀλλεπαλλήλοις καὶ φιλοτίμοις, ὥστε πολλῶν πολλάκις ἐκ τῦ παντὸς αἰῶνος κακοπαθησάντων, τῶν δὲ, ὡς εἰκὸς, καὶ ταλαιπωρησάντων, μηδένα εἰς τὰ ἐκείνῳ περιβαλεῖν συμφορᾶς. ὃ γὰρ μόνον χρήματα, κλήματα, βιοτεχνίαν, πολυτεχνίαν, ἃ πᾶσιν ἀνθρώποις ὄντι περισπούδαστα, ὃ ταῦτα ζημιῶται μόνον, ὡς μηδὲ θρήνοις γενέσθαι χώραν, διὰ τὸ συνεχὲς τῶν κακῶν· ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ σῶμα τε-

GREGORII THEOLOGI. Erat quidem innocens, justus, verus, & quicquid præterea de eo Scriptura testatum reliquit: ab eo tamen qui ipsum depoposcerat, tot támque continuis, & cum æmulationis studio conjunctis, assultibus feritur, ut cùm multi sæpe, ex omni hominum memoriâ, in ærumnas & calamitates inciderint, nonnulli etiam, ut probabile est, afflicti fuerint, nemo tamen cum illius miseriis comparari queat. Non enim in divitiis tantùm, & facultatibus, & præclarâ, ac numerosâ sobole (quæ res ab hominibus vehementer expetuntur) damnum & jacturam passus est, ita ut luctibus, propter malorum concatenationem, locus

non esset; sed postremò, in ipso quoque corpore, incurabili plagâ, & visu horribili affectus, pro calamitatis cumulo, conjugem habebat, quæ pravis consiliis eum solaretur: ut enim anima, unà cum corpore vulneraretur, sedulò contendebat.

λυτᾶον πληγεὶς πληγὴ ἀΐατον, καὶ δυσθεώρητον, εἶχε μὴ προσθήκην τῆς συμφορᾶς τὴν γυναῖκα προσμυθολογοῦσαν τοῖς χείροσι· πληγῆναι γὰρ ἐφιλονείκει καὶ τὴν ψυχὴν τοῖς τοῦ σώματι.

CHRYSOSTOMI. Cùm in his malis constitutus esset, & quasi in sartagine intùs, extrà, & undique frigeretur, mulier dolos nectit, & conjux dæmonis telum efficitur, linguámque diabolo utendam tradens, virum jaculis petit, multóque in eum atrociora, & pernicioſiora, quàm ea quæ diximus, contorquet. Nec verò hic exitus fuit certaminum, immo verò novi conflictûs initium & primordia; convicia enim mille amici in eum jaciebant. Vos autem nonne audiendis hisce nunquam intermittentibus calamitatibus, defatigati estis? & tamen illis ferendis lassus ille non erat. Quamobrem vestram charitatem hortor, ut adhuc parumper expectetis; necdum enim omnia sumus exequuti, neque alterum excessum addidimus. Unus enim calamitatis ejus excessus erat, quòd mala omnia quæ in hominem cadunt, unum corpus sustinuerit. Alter, quòd omnia simul, & sine ullis induciis, passus fuerit. Volo etiam & tertium addere; quis autem ille est? quòd singula quæ enarravimus, non certatim tantummodo, sed etiam inusitatâ quâdam, & incredibili ratione, illum adorta sint: sive egestas, quâvis paupertate acerbior; sive morbus, sive sessio, sive liberorum interitus, sive bonorum omnium jactura. Tecum autem perpende; amisit quis facultates; non tamen sic funditus, neque eo modo: liberis est orbatus; verùm non simul omnibus, non tot, non talibus: morbo est oppressus; verùm non hujus generis; sed aut febri, aut mutilatione, aut alio quopiam usitato morbi genere. Illa autem plaga insolens fuit, eique soli nota, qui eam perpessus est; ulcerum enim illorum atrocitatem, & vulnerum acerbitatem, nulla oratio exprimere valet: sufficit autem ad plagæ

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Ἐν τούτοις γὰρ ὄντος αὐτοῦ, καὶ ἀποπηγανιζομένου πανταχόθεν, ἔνδοθεν, ἔξωθεν, *ἐποίει τὴν γυναῖκα τὰ μηχανήματα, καὶ γὰρ τοῦ δαίμονος ὅπλον ἦν σκυθρωπός, καὶ τοξεύει τὴν ἀνδρα, τὴν γλῶτταν ὀνείσασα τῷ διαβόλῳ, καὶ βάλλει τῶν εἰρημένων πικρότερα καὶ ὀλεθριώτερα. Καὶ οὐδὲ ἀνταῦθα τέλος ἐλάμβανε τὰ παλαίσματα, ἀλλ' ἀρχὴ πάλιν καὶ προοίμια τῆς παρατάξεως ἦν· καὶ ὑπὸ τῶν φίλων μυρίως ἐβάλλετο τοῖς ὀνείδεσιν. ἆρα οὖν ἐκάμετε ἀκούοντες ταῖς ἐπαλλήλοις ταύταις συμφοραῖς; ἀλλ' ἐκεῖνος οὐκ ἔκαμνε πάσχων. διὸ δὴ παρακαλῶ τὴν ὑμετέραν ἀγάπην ἀναμεῖναι πάλιν· οὐδέπω γὰρ ὃ πᾶν εἰρήκαμεν, οὐδὲ τὴν ἑτέραν προσεθήκαμεν ὑπερβολήν. μία μέν γὰρ ἦν, ὅτι πολλὰ τὰ ἐν ἀνθρώποις κακὰ, ἓν σῶμα ὑπέμεινεν. ἑτέρα δ', ὅτι πολλὰ ὁμοῦ, καὶ οὐδὲ τοῦτο *πάσχουσαν ἔφθην ἀνακωχήν. βούλομαι δὲ καὶ τρίτην εἰπεῖν· τίς δέ ἐστιν αὕτη; ὅτι τῶν εἰρημένων ἕκαστον, οὐχ ὁμοῦ μόνον ἐπῆλθεν, ἀλλὰ καὶ μετὰ πολλῆς τῆς ὑπερβολῆς, καὶ τῆς καινότητος· εἴτε πενία, πενίας ἁπάσης χαλεπωτέρα, εἴτε νόσος, εἴτε καθέδρα, εἴτε τῶν παίδων ἀπώλεια, εἴτε τῶν ὄντων ἀπωλείας *. σκόπει δὲ, ἀπώλεσέ τις τὰ ὄντα, ἀλλ' οὐκ οὕτως ὁλοσχερῶς, οὐδὲ ἐπὶ τοιῷδε. ἀπέβαλε παῖδας, ἀλλ' οὐδέποτε ὑφ' ἓν ἀπωλέσας, οὐδὲ τοσούτους, οὐδὲ τοιούτους. νόσῳ περιέπεσεν, ἀλλ' οὐ τοιαύτῃ, ἀλλ' ἢ πυρετοῖς, ἢ λώβῃ, ἢ ἑτέρῳ τινὶ πάθει συνήθει. ἐκείνη δὲ ἡ πληγὴ ξένη τις ἦν, καὶ τῷ πάσχοντι μόνῳ σαφής· λόγος γὰρ οὐδεὶς παρέστησεν ἀκοαῖς τὸ πικρὸν τῆς ἕλκωσιν ἐκείνων, καὶ τὸ τῶν τραυμάτων ὀδυνηρόν· ἀλλ' ἀρχὴ μόνον τῶν ἔργα-

*ἴσ. πλέκει ἡ γυνή.

*ἴσ. τὸ πάσχουσαν.

*ἴσ. ἀποσολή.

οὐχ οὕτω θαυμάζω τὸν Ἰὼβ πρὸς τῆς ἀθλιωτέρας γυναικὸς, ὡς μᾶλλον τὸν ὀλεθρίαν συμβουλὴν ἐκείνην. καὶ μή τις ἀπίθανον εἶναι νομιζέτω τὸ λεγόμενον· πολλάκις γὰρ ὃς ἡ τῶν πραγμάτων φύσις οὐκ ἐπῆρεν, ῥῆμα, καὶ ἀπόφασις διεφθαρμένη κατέλυσεν. ὅπερ οὖν καὶ ὁ διάβολος σοφῶς, μᾶλλον τὸν ἀπὸ τοῦ πείρατος πληγὴν, καὶ τὸν διὰ τῶν ῥημάτων ἐπάγει πρόσβολήν. ὅπερ ἐποίησε καὶ ὅτε τοῦ Δαβίδ· ὅπως γὰρ εἶδεν αὐτὸν γενναίως ἐνεγκόντα τὸν ἐπιπλάσασιν τοῦ παιδὸς, καὶ τὸν ἀπάνομον ἐκείνου τυραννίδα, βλασφήμους ἐπῆκε λίθους τὸν διάνοιαν, καὶ πεῖσαι εἰς ὀργὴν ἐκίνησεν, καθῆκεν ἐκεῖνον τοῦ Σεμεΐ, ῥήμασι πικροῖς ἀπαρασκευάστως δακεῖν αὐτοῦ τὸν ψυχήν. τοῦτο καὶ ὅτε τοῦ Ἰὼβ ἐπανῆρησεν· ὡς γὰρ εἶδεν ἐκεῖνον καταγελάσοντα αὐτοῦ τῶν βελῶν, καὶ ὥσπερ ἀδαμάντινον πύργον πρὸς πάντα φάντα γενναίως, καθώπλισε τὸν γυναῖκα, ἵνα ἀύποπτος ἡ συμβολὴ γένηται, καὶ ἐνέκρυψε τὸ δηλητήριον τοῖς ἐκείνης ῥήμασι, καὶ τὸν συμφορὰν ἐπεισήγαγε. τί οὖν ὁ γενναῖος; ὥσπερ μία τῶν ἀφρόνων γυναικῶν ἐλάλησας· εἰ ἀγαθὰ ἐδεξάμεθα ἐκ χειρὸς κυρίου, τὰ κακὰ οὐχ ὑπομενοῦμεν; εἰ γὰρ μὴ δεσπότης ἦν, φησὶ, μηδὲ τοσοῦτον ἡμῖν ἐπέσχεν, ἀλλὰ φίλος τις ὁμότιμος, ποίαν ἔχομεν ἀπολογίαν, τοσαῦτα βεβαρημένοι, καὶ τὰ ἐναντία μὴ φέροντες; εἶδες ἀνδρα φιλόθεον, καὶ πῶς ὁ μεγαλοφρονῶν, οὐδὲ ἀναβριάεται, ὅτι τῆς γυναικὸς ἐνεγκὼν τὰς ὑπὲρ φύσιν ἐκείνας πληγὰς, ὅτε σοφίας εἶναι νομίζει καὶ μεγαλοψυχίας, τοσαύτην ὑπομονὴν· ἀλλ' ὥσπερ ἀναγκαῖον ὄφλημα ἀπαιτεῖ, καὶ οὐδὲν ἀπεικὸς παθὼν, ὅτως ἐκ περιουσίας τὸ γύναιον ἐπεσόμισεν.

ita Jobum, ante mulieris adhortationem, ut poſt exitioſum illud conſilium, admiror. Et ne cui videatur incredibile, quod dico; frequenter enim quos rerum natura evertere non potuit, ſermo & prava adhortatio fregit. Id cùm Diabolus minimè ignoraret, poſt plagam tentationis inflictam, verbis etiam hominem adoritur. Quod ipſum adversùs Davidem fecit; poſtquam enim eum, concitatam in ſe à filio ſeditionem, & iniquam illam tyrannidem, fortiter tuliſſe vidit, velletque animum ejus labefactare, & iracundiâ inflammare, Simeam illum incitavit, ac mordacibus verbis inſtruxit, quibus animam illius arroderet. Id etiam contra Jobum eſt callidè machinatus; cùm enim illum animadvertiſſet per irriſionem jacula ſua eluſiſſe, & tanquam adamantinam turrim contra omnia præſenti animo conſtitiſſe, vxorem armavit, ut ſuſpicione vacaret conſilium, & venenum verbis illius occuluit, cùm calamitatem tragicè exaggeraret. Quid igitur vir fortis? *tanquam una inſipientium mulierum locuta es. Si bona ſuſcepimus de manu Domini; mala cur non ſuſtinebimus?* Quamvis enim Dominus non eſſet, quamvis non tantopere, inquit, nobis antecelleret, ſed amicus aliquis pari loco nobiſcum & conditione, quam excuſationem prætendere poſſumus, ſi tantis affecti beneficiis, adverſa ferre noluerimus? vides hominem Dei cupidum, ut non magnopere de ſeipſo glorietur, neque animo efferatur, quòd plagas illas quæ naturam excedebant, fortiter tulerit, neque ſapientiæ ſuæ; aut animi fortitudini, tantam tolerantiam adſcribat; ſed quaſi debitũ neceſſarium exolviſſet, nihilq; præter æquum ipſi accidiſſet; ſic abundanter mulierculæ os obturavit.

Sam. 2. 16. 9.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Ὁρᾷς διδασκάλου καὶ ἐν τοῖς πάθεσι γνώμην, καὶ προσοψιν· ὅπως γὰρ τὴν γυναῖκα τοῖς θεοσεβέσιν *ἐπαίδευσε νόμοις, τὰς περὶ ἐλπίδα *ἀκούσας, καταπλη-

OLYMPIODORI. Vides in ærumnis magiſtri animum, & vultum: poſtquam enim ex conjuge, quam legibus religioſis erudierat, ea quæ nunquam ſperâſſet audiviſſet, primùm formidoloſo illam

*ἴσ. παιδεύσας.
*ἴσ. ἤκουσε.

terret

terret aſpectu, deinde verbis etiam pudore ſuffundit, iſta enim, inquit, dixiſſe, ſtultæ erat mulieris. An non ſtultitia eſt, exiſtimare fore ut mors blaſphemiam ſtatim comitetur, aut etiam audere ſceleratum ullum verbum in Deum dicere? Ita caſtigatam uxorem, tum oratione, tum vultu, cum gratiarum actione calamitatum impetum ferre, admonet. Multi enim, inquit, nullam omnino fœlicitatem, & rerum copiam experti ſunt; nos verò, quibus Deus hanc indulſit, cur adverſa iniquo animo patimur? cur non cum multâ gratiarum actione, tanquam à vero & germano Domino, hæc etiam amplectimur? Quibus illa auditis conquievit, monitíſque obtemperans, nihil obloquuta eſt; ita ut facilè crediderim, bonorum quæ poſtea evenerant, participem illam cum Jobo factam fuiſſe. Egregius autem athleta plagam triplicem diabolo inflixit, cùm ipſe minimè ſuccumberet, & ſubverſam uxorem denuò erigeret, & voces illas, grati animi teſtes, omníque laude, ac indelebili memoriâ dignas, proferret.

πικῷ φοβεῖ τῷ βλέμματι, εἶτα δὲ λόγοις ἐντρέπῃ, ταῦτα γάρ, φησιν, ἄφρονος ἦν εἰπεῖν γυναικός. ἢ γὰρ οὐκ ἀφροσύνη, τὸ νομίζειν ὁμοῦ τῇ βλασφημίᾳ καὶ τὸ τελευτὴν ἀκολουθεῖν, ἢ ὅλως τολμᾶν βλάσφημόν τι ῥῆμα προσφέρειν κατὰ Θεοῦ; τοιαῦτα παιδαγωγήσας τῷ τε λόγῳ, καὶ τῷ βλέμματι, καὶ τῷ φέρειν δυσχερῶς τὴν δυσχερῆ τὴν ἐπαγωγήν. πολλοὶ μὲν γάρ, φησιν, οὐδὲ εὐτυχίας τινὸς ἐπῆλθον, ἡμεῖς δὲ ταύτης ἀπολελαυκότες οὐκ Θεοῦ, τί προὸς τἀναντία δυσχεραίνομεν; τί δὲ μὴ μετὰ πολλῆς τῆς εὐχαριστίας, ὡς καλά γνησίου δεσπότου, καὶ ταῦτα δεχόμεθα; ἢ μὲν οὖν ταῦτα ἀκούσασα ἐφησύχασε, καὶ τὴν ναθησίαν ἐδέξατο, μηδὲν ἀντιφθεγξαμένη· ὅθεν οἶμαι καὶ τῶν ὕστερον ἀγαθῶν κοινωνὸν αὐτὴν γεγονέναι τῷ Ἰώβ. ὁ δὲ γυναῖος ἀγωνιστὴς τριπλᾶς τῷ διαβόλῳ δέδωκε τὰς πληγάς, αὐτός τε μὴ καμφθείς, καὶ τὴν ἐκ' αὐτοῦ καταπεσοῦσαν γυναῖκα ἐπανορθώσας, καὶ τὰς * εὐχαριστους, καὶ πλούτου ἀξίας ἐπαίνου, καὶ δικαίου μνήμης φωνὰς, ἀναφθεγξάμενος. * ἴσ. εὐχαριστείας.

In omnibus his quæ acciderunt ei, nihil peccavit Jobus labiis coram Deo.

Ἐν πᾶσι τούτοις συμβεβηκόσιν αὐτῷ, οὐδὲν ἥμαρτεν Ἰὼβ τοῖς χείλεσιν ἐναντίον τοῦ Θεοῦ.

CHRYSOSTOMI. Fas, inquit, non eſt, dicere, quòd uxori talia loquutus ſit, cùm interea ſecretæ ejus cogitationes iracundiâ atque impatientiâ plenæ eſſent, ſed ne labiis quidem ſuis, quicquam loquutus eſt. Hebræus codex hoc non habet, contentus ſenſum explicuiſſe.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Οὐκ ἔστι, φησὶν, εἰπεῖν, ὅτι πρὸς μὲν τὴν γυναῖκα ταῦτα ἔλεγε, τὰ δὲ ἀπόῤῥητα αὐτοῦ τὰ διανοίας ἔγεμε θυμοῦ καὶ ἀποδυσπετήσεως, ἀλλ' οὐδὲ ἐν τοῖς χείλεσιν αὐτοῦ ἐφθέγξατό τι. ὁ ἑβραῖος αὐτὸ οὐκ ἔχει, ἀρκούντως τὴν ἔννοιαν παρεκφέρων.

POLYCHRONII. Non ſolùm priora, excelſo & invicto animo tulit, verùm etiam contra plagam virum ſe fortem oſtendit, reſponſione ſuâ pietatem erga Deum liquidò demonſtrans; nec tantùm cordis affectu contra Deum nihil loquutus eſt, ſed ne labiis quidem primoribus. Ac rurſus teſtimonium de cœlo juſtum coronat, confirmans, eum in tantorum malo-

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Οὐ μόνον γὰρ ἤνεγκε τὰ πρότερα γενναίως, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν πληγὴν ἀνδρεῖος ὤφθη, διὰ τῆς ἀποκρίσεως, τὴν εἰς Θεὸν ἐνδειξάμενος εὐσέβειαν· καὶ οὐ μόνον τῇ διαθέσει οὐκ εἶπέ τι τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' οὐδὲ ἐξ ὑποπολῆς τοῖς χείλεσι. πάλιν δὲ ἡ ἄνωθεν μαρτυρία στέφανοι τὸν δίκαιον, καὶ ἐν τῷ πλήθει τῶν ποικίλων κακῶν, μηδὲ

μηδὲ μέχρι ῥήματος ἁμαρτεῖν αὐτὸν βεβαιωσαμένη· ἓν τοῦτο λέγουσιν εἶπον, τὸ βλέπειν ἀεὶ πρὸς Θεὸν, ἐναντίον τε αὐτῆς δοκεῖν ἑστάναι. μηδαμῶς οὖν συλλαβαῖς προσέχοντες πρωτεραις τῷ τὸ πρῶτον φαινόμενον, τῷ γλώττῃ τῷ τῆς δικαίας κινήσωμεν ἀρετῆς· πρὸς δὲ χωρήσωμεν μᾶλλον τῇ θείᾳ κρίσει, τῷ πάντων φέρειν τὰ νικητήρια, ἀκούοντες πρὸς Θεοῦ κατωρθωκέναι τὸ ἀμέμπτον τοῖς χείλεσι, καὶ τὸ γυναῖον τοῖς πάθεσιν. εἰ γὰρ ὁ Θεὸς ὁ δικαιῶν, τίς ὁ κατακρίνων, τῷ θείαν τὴν Παῦλε φωνήν; ἐπεὶ καὶ διὰ τοῦτο πάλιν ἡμᾶς ἡ γραφὴ ἀσφαλίζεται, καὶ τὴν ἐν τοῖς πάθεσι τοῦ ἀνδρὸς μεγαλοψυχίαν προσμαρτυρεῖ, ὡς δὴ ἐπαξίως τοιαύτης ψυχῆς, καὶ τὰ ἐν πάντι τῷ βιβλίῳ τοῦ ἀνδρὸς νοήσωμεν ῥήματα. ἀληθείσης οὖν αὐτοῦ πανταχόθεν τὴν μεγαλοψυχίας, καὶ ὡς πρὸς ὅλους τοὺς ἀγῶνας ἐνίκησε, μηδὲν ταπεινὸν ἐννοήσωμεν περὶ αὐτοῦ, ἐν τῇ τῶν ἐφεξῆς ῥημάτων προφορᾷ.

rum multitudine, ne in nudâ quidem voculâ, peccâsse: cujus quidem causa fuit, quòd Deum semper intueretur, atque in ejus conspectu stare se semper arbitraretur. Ne igitur syllabis attendentes, quæ primâ facie asperiores videntur, linguam adversus justi virtutem moveamus; sed divino potiùs judicio acquiescamus, superatis, scilicet, omnibus, victoriæ præmia illum reportâsse, cùm Deum ipsum, inculpatum illum labiis fuisse, & strenuum in ærumnis se ostendisse, pronunciantem audiamus. Si enim (ut Divi Pauli verbis utar) *Deus est qui justificat; quis est qui condemnet?* Hanc etiam ob causam rursus Scriptura nos stabilit & firmat, & animi magnitudini, quam in tentationibus Jobus ostendit, novum testimonium dat, ut pro dignitate talis animæ, etiam verba illius, quæ per totum librum sparsa sunt, interpretemur. Cùm igitur illius magnanimitas sese ex omni parte ostendat, cúmque in omnibus certaminibus victoriam reportaverit, propter verba quæ deinceps protulit, nihil humile de eo cogitemus. Rom. 8. 33. 34.

Ἀκούσαντες δὲ οἱ τρεῖς φίλοι αὐτοῦ τὰ κακὰ πάντα τὰ ἐπελθόντα αὐτῷ, παρεγένοντο ἕκαστος ἐκ τῆς ἰδίας χώρας πρὸς αὐτόν.

Cùm audissent autem tres amici ejus mala omnia quæ supervenerant ei, advenerunt unusquisque è propriâ regione ad eum.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Εἰ τις ζητῇ, διὰ τί μετὰ τοσοῦτον χρόνον, οἱ φίλοι παραγεγόνασιν, ἐννοείτω, πρῶτον μέν, ὡς διαφόρους ᾤκουν χώρας, καὶ μετὰ πολὺ μὲν ἴσως ἤκουσαν. ὃ δὲ παράδοξον τῆς συμφορᾶς καὶ ἄπιστον ἐδόκει, εἰ ὅτι κατορθίας ἀνεπιχώρητος ὁ Ἰὼβ κάθηται· καὶ πρὸς ἐμοῦν διὰ πλειόνων πιστώσασθαι τὴν ἀκοὴν, καὶ ἐκπέμψαι, καὶ ἰδεῖν εἰ δηλῆ τὰ λεγόμενα· ἐν τούτοις οὖν ὁ χρόνος ἐτρίβετο. πρὸς δὲ τούτοις, ὅτε δὲ δηλὸς ἔγνωσαν, βασιλεῖς ὄντες, καὶ ἐκδημεῖν μέλλοντες, ἀνάγκην εἶχον πρότερον διαθεῖναι τὰ κατ' οἶκον, καὶ ὑπισχῆσαι τοῖς ἀρ-

OLYMPIODORI. Si quærat quispiam, quamobrem post tantum temporis intervallum, amici venerint, intelligat, primùm quidem, eos diversarum provinciarum incolas fuisse, ac multò pòst nuntium fortasse accepisse; quinetiam calamitatis magnitudo, quòd Jobus, scilicet, in sterquilinio omni ope destitutus sederet, fide videbatur carere: præterea, sermone plurium famam confirmari, & missione quorundam, qui rei veritatem explorarent, præstolabantur; interea dum hæc fiunt, tempus labitur. His adde, quòd rei veritate cõpertâ, cùm Reges essent, & peregrinationẽ cogitarent, necessarium illis fuerit, res domesticas

primùm

primùm rectè conſtituere,& illorũ loco,qui ſubditis præeſſent,vicarios imperii ſubſtituere. Hæc omnia morã illis injecerunt,& iter tardârunt;& ſanè niſi charitate ſummâ,cum juſtitiâ abundâſſent, nunquã provinciis ſuis regníſq; relictis, viſendi causâ illũ adiiſſent, ſed per alios potiùs hoc munus adimpleviſſent. Cogitare illud item poſſumus, divinâ quâdam diſpenſatione accidiſſe, ut diutiùs illorum adventus procraſtinaretur; cùm enim ſtatim poſt amicorum colloquia, certamini finis impoſitus ſit, Deo (qui juſtũ interea alloquebatur, refocillabat, & coronabat) diſpenſante,factum eſt, ut amici adventum tardarent, idque ut morbi miſeria produceretur,virtúſque certantis juſti,juſtioribus præconiis à Deo celebraretur.

χομένοις τοὺς ἀπ' ἑαυτῆς. Ταῦτα πολλὰ αὐτοὺς ἀπηχόλει, καὶ ἐνεβεβάδωκε· καὶ εἰ μὴ σφόδρα γε ἀγαπητικοί τινες ἦσαν, καὶ δίκαιοι, οὐκ ἂν ταῖς οἰκείαις καταλιπόντες χώραις, καὶ βασιλείας, ἀφικνοῦντο πρὸς τὴν ἐπίσκεψιν, ἀλλὰ δι' ἑτέρων τὴν χρείαν ἐπλήρουν. ἔστι δὲ ἐννοῆσαι, ὡς καὶ οἰκονομία τις ἦν θεία, τὸ ἀφίξεως ἡ ἀναβολή. ὅπου γὰρ ὁμοῦ τῇ τῶν φίλων παραλέξει, καὶ ὁ πρὸς τὸν ἀγῶνος ἐλύθη, τοῦ Θεοῦ χρηματίσαντος, καὶ τὸ δίκαιον ἀνακηρυξαμένου, καὶ στεφανώσαντος, οἰκονομία τις γέγονε θεία ἐμβεβαδυκέναι τοὺς φίλους, ἵνα παραπαθῇ τὰ τοῦ νοσήματος, καὶ μειζόνως ἀθλήσας ὁ δίκαιος, δικαιότερον ἀναρρηθῇ παρὰ τοῦ Θεοῦ.

POLYCHRONII. Illud, *cùm audiſſent*, quandam temporis indicat intercapedinem, quâ ſolus fuit, nimirum quoad nuntiatum malum,cauſam auditoribus conveniendi, præberet.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Τὸ οὖν, ἀκούσαντες, μιμεῖται ὡς ἐποίησέ τινα χρόνον καθ' ἑαυτὸν ὢν, μέχρις ἂν ἀγγελθῇ τὸ κακὸν, συναγεῖραι προσκαλέσαιτο τοὺς ἀκούσοντας.

SEVERI. Et ſanè una erat Jobo reliqua conſolatio, amicorum adventus; verùm hâc etiam diabolus ad tentationem abuſus eſt.

ΣΕΒΗΡΟΥ. Καὶ μία μὲν τις ἐναπολέλειπτο τῷ Ἰὼβ παραμυθία, ἡ τῶν φίλων παρουσία· ἀλλὰ καὶ ταύτην αὐτῷ πρὸς πειρασμὸν ἐπέτρεψεν ὁ διάβολος.

CHRYSOST. Veniunt quidem amici tres ut ſolarentur;quod autẽ contrariũ erat, præſtant;amicus enim fuit adventus,nõ item amica adhortatio: immo illorũ tantũ aſpectus, antequã verba ulla proferrent, ad juſti animum conſternendum,ſuffecerat.Caſuũ enim noſtrorũ atrocitatem, alienorũ bonorum intuitu, perſpicaciùs contemplari ſolemus. Tecũ enim conſidera,quàm grave fuerit,ſeipsũ in ejuſmodi malis vidiſſe,familiares autẽ & notos ſibi,in eodẽ ſtatu quo fuerant, ac priſtinâ fœlicitate utentes, intueri. Quin & illud acerbũ fuit, calamitatem ſuam ad omnium aures perlatam fuiſſe: ſi enim ii, qui tanto locorũ intervallo disjuncti erant, famâ acceperunt, quantò magis qui propiùs aberant. Præcipuè verò ægrè ferebat,nõ tam miſeriarum ſuarũ magnitudinem, quã quòd tanquam homo impius & ſceleratus,tanquã Dei hoſtis & adverſarius,& qui anteacta vi-

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Παραλύονται μὲν γὰρ οἱ τρεῖς φίλοι, ὥστε παραμυθήσασθαι, τὸ δὲ ἐναντίον ποιῶσι τῆς παραμυθίας· φιλικὴ μὲν γὰρ ἡ παρουσία, οὐ φιλικὴ δὲ ἡ προαίνεσις· καὶ πρὸ τῶν ῥημάτων δὲ αὐτῶν, ἱκανὴ μόνη ἡ ὄψις τὸν δίκαιον καταβαλεῖν. τὰ γὰρ ἡμέτερα δεινά, μᾶλλα ἐν τοῖς τῶν ἄλλων ἀγαθοῖς ἀκριβέστερον καθορῶμεν. Ἐννόησον γὰρ ὅσον ἐῶ, ἑαυτὸν ἐν τούτοις ὁρᾶν, καὶ ἐκείνους τοὺς συνήθεις, καὶ γνωρίμους, ὄντας τοσούτων εὐπραγιῶν μεστούς. καὶ τὸ δὲ λυπηρὸν, τὸ πολυταχοῦ φερόμενον τοῦτο συμφορᾶς· εἰ γὰρ ὅτι, τοσοῦτον ἀπέχοντες, ἠκούσθη, πολλῷ μᾶλλον οἱ πλησίον ὄντες. μᾶλλα δὲ αὐτὸν βλάπτει, οὐ τὸ μέγεθος τῶν δεινῶν, ἀλλὰ τὸ δοκεῖν, ὡς ἀσεβῆ καὶ πεπονθέναι πάσχειν, ὡς ἐχθρὸν τοῦ Θεοῦ καὶ πολέμιον, ὡς ἐν ἐπιτροπῇ τῆς ἐμπροσθεν ζήσαντα χρόνον.

νον. οὐκ ἔμελεν αὐτῷ τ̃ σώματος διαφθειρομένου, ἀλλὰ τ̃ς δόξης καταβαλλομένης· οὐχ ὅτι φιλότιμος ἦν, ἢ ὡσὲ τιν τ̃ πολλῶν ἔζη δόξαν, ἀλλ ὅτι πολλοὺς ὁρᾷ τούτοις σκανδαλιζομένους ἐώμενα. πάθοις δ' ὁ συλλαφθεὶς τὰ τ̃ν φίλων ὀνόματα, λέγων.

tæ cursũ in hypocrisi, trãsegissẽt, pati illa videretur: nec ita de corporis clade, ut de nominis existimatione sollicitus erat; nõ ambitione quidẽ ullâ, sive quòd ad vulgi opinionẽ vitã instituerẽt, sed quia suis illis ærũnis plerosq; offendi animadvertebat. Ponit autẽ libri author ipsa nomina amicorũ, dicens.

Ελιφὰζ ὁ Θαιμανῶν βασιλεὺς, Βαλδὰδ ὁ Σαυχέων τύραννος, καὶ Σωφὰρ ὁ Μιναίων βασιλεύς.

Eliphaz Thæmanorum rex, Baldad Sauchæorum tyrannus, & Sophar Minæorum rex.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Ἔστι δὲ ἡ μὲν Θαιμαὰ, πόλις τ̃ Ἰουδαίας περὶ τὸ Σινά. ἡ δὲ Σαυχὰ, πόλις Μωαβιτ̃ν, ὧν βασιλεὺς ἦν ὁ Βαλδάδ. τὸ γὰρ, τύραννος ἐνταῦθα, ἀντὶ τ̃ βασιλεὺς, κεῖται. Μιναῖοι δ' οἱ Ἀμμανῖται, ἢ ὡς ἐν δευτέρῳ τ̃ν Παραλειπομένων εὑρίσκομεν, ἕτεροι παρὰ τοὺς Ἀμμανίτας. ἀνέστησαν γάρ, φησιν, οἱ υἱοὶ Ἀμμὼν καὶ Μωὰβ ἐπὶ τοὺς κατοικοῦντας ὄρος Σηείρ, ὀλοθρεῦσαι καὶ ἐκτεῖναι αὐτούς· καὶ ὡς συνετέλεσαν τούτους, ἀνέστησαν εἰς ἀλλήλους. ὑπόκειται τοίνυν εἰ ἄλλοι εἰσὶν οἱ Μιναῖοι παρὰ τοὺς Ἀμμανίτας, οἱ καὶ τὸ Σηεὶρ ὄρος οἰκοῦντες. ἑρμηνεύεται δὲ Ἐλιφὰζ, Θεός με διέσπειρεν, ἢ, Θεοῦ μου φαυλισμός. Θαιμαὰ δὲ, ἔκλειψις αὐτῶν. Βαλδὰδ, παλαίωσις, ἢ, ὑπόδοξος. Σαυχαίων, ἀδολεσχία αὐτῶν. Σωφὰρ, σκοπὸς, ἢ φαυλισμός. εὑρίσκομεν δὲ ἐν τ̃ Γενέσει, τ̃ Σωφὰρ υἱὸν ὄντα τ̃ Ἐλιφάζ, τ̃ υἱοῦ Ησαῦ, ἐκ τ̃ς Ἀδάς· ὁ δὲ * Ἐλιφὰζ υἱὸς Θαιμαὰ, ἀφ' οὗ ἡ χώρα καὶ χώμη Θαιμαὰ, ἀπέχουσα Πέτρας δεκαπέντε σημείοις. φαίνονται οὖν οἱ φίλοι οὗτοι, καὶ τ̃ τ̃ σώματος οἰκειότητι, παῤῥησίαν ἔχοντες. ὡσὲ γὰρ τ̃ τέλει τ̃ς ἱστορίας, ἀκούομεν τὸν Ἐλιφάζ, ἐκ τῶν Ησαῦ υἱῶν εἶναι, ἐξ ὧν καὶ ὁ θαυμασὸς οὗτος ἔλκει τὸ γένος· ὅθεν καὶ ὡς ἑτοίμως, διὰ τὴν οἰκειότητα πείσοντες, φιλοσοφίας πολέμιοι πέμπονται.

*Ἰσ. Θαιμαὰ υἱὸς τ̃ Ἐλιφάζ.

OLYMPIODORI. Est autem Thæman, urbs Judææ circa Sina. Saucha urbs est Moabitarum, quibus Baldadus imperabat: hîc enim, *tyrannus*, pro rege ponitur. Minæi verò, sunt Ammanitæ; aut certè, ut in posteriore Chronicorum libro proditur, alii ab Ammanitis. *Surrexerunt enim*, inquit, *filii Ammon & Moab contra habitantes montem Seir, ad exterminandum & atterendum eos; & postquam hos consummaverunt, surrexerunt contra se invicem.* Considera igitur, sintne alii Minæi ab Ammanitis, qui etiam montem Seir incolebant. *Eliphaz* autem, per interpretationem significat, Deus me dissipavit, vel, Dei mei contemptio. *Thæman* autem, defectio eorum. *Baldad*, vetustas, vel, gloriosus. *Sauchæorum*, loquacitas eorum. *Sophar*, scopus, vel, contemptio. In libro autem Geneseos reperimus, Sophar filium Eliphasi fuisse, quem Esau ex Adâ suscepit: Eliphazi autem filius Thæman exstitit, à quo regio, & oppidũ, Thæman nomen invenit, quinto decimo lapide ab urbe Petrâ distans. Videntur autem amici hi, propter necessitudinem & cognationem, liberiore oratione usi fuisse. Sub finem enim historiæ audimus, Eliphazũ unũ ex numero filiorũ Esau fuisse, á quibus etiã hic admirandus generis originem traxit: unde philosophiæ & æquanimitatis adversarii, tanquã facili negotio ipsi persuasuri essent propter sanguinis affinitatem, ad ipsum mittuntur.

Chron. 2. 20. 23.

Gen. 36. 4.

Et acceſſerunt ad eum unanimiter, ad conſolandum & viſitandum eum.

EJUSDEM. Symmachus verò ſic reddidit, *Condixerant enim, ut ſimul venientes compaterentur ei, & conſolarentur eum.* Atque hinc etiam conſidera, aliud tempus effluxiſſe, dum miſſis inter ſe nuntiis, congrediuntur, unáque iter ſuſcipiunt. *Viſitare* autem, pro conſolari, dictum eſt: multum enim temporis videntur apud eum fuiſſe; haud ſanè id facturi, ſi inviſere tantùm in animo habuiſſent, quandoquidem plures alii ſolo viſendi ſtudio ad eum ventitârant.

Καὶ συνελθόντο πρὸς αὐτὸν ὁμοθυμαδὸν, τὸ παρακαλέσαι καὶ ἐπισκέψαιτ αὐτόν.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Σύμμαχος ὅτως ἐκδέδωκε, συνετάξαντο γὰρ ὁμοῦ γνόντες, συμπαθῆσαι αὐτῷ, καὶ παραμυθήσασθαι αὐτόν. ὅθεν ἐντεῦθεν ὡς καὶ ἕτερος πρῆλθε χρόνος, ἕως ὅτε πρὸς ἀλλήλους ἀφικόμενοι, τὸ ὅτι τάχιστα συνοδόν τε καὶ ἄφιξιν ἐποιήσαντο. Τὸ γάρ, ἐπισκέψασθαι, ἀντὶ τοῦ, συμπαθῆσαι, εἴρηται· φαίνονται γὰρ ὅτι πολὺ παρεμείναντες αὐτῷ, οὐκ ἂν τοῦτο πεποιηκότες, εἰ μόνον ἐπισκέψασθαι παρεῆσαν, ἐπεὶ φιλῆς ἕνεκεν ἡδέως πολλοὶ καὶ ἄλλοι πρεσβύοντο.

Cum vidiſſent autem eum de longè, non agnoverunt.

Ἰδόντες δὲ αὐτὸν πόρρωθεν, οὐκ ἐπέγνωσαν.

OLYMPIODORI. Hoc item loco, mali atrocitatem conſidera. Non agnoverunt autem eum, quia lues priſtinos ejus characteres obliteraverat: ulceribus enim, corporis formam in ſummam turpitudinem, vertentibus, immutatos eos fuiſſe, veriſimile eſt.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Τὸ τοῦ πάθους ἐπαχθὲς καὶνῦθεν νόει. οὐκ ἐπέγνωσαν δὲ, τῆς λοιμῆς τοὺς παλαιοὺς αὐτοῦ χαρακτῆρας ἐξαφανισάσης· ἠλλοιώθησαν γὰρ, ὡς εἰκὸς, τῶν ἑλκῶν εἰς ἐσχάτην δυσχέρειαν μεταβαλόντων τὴν μορφήν.

Et clamantes voce magnâ ploraverunt, ſcindentes unuſquiſque ſtolam ſuam.

Καὶ βοήσαντες φωνῇ μεγάλῃ ἔκλαυσαν, ῥήξαντες ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ στολήν.

POLYCHRONII. Hoc illorum amicitiam liquidò demonſtrat: amici enim, calamitate perſpectâ, ac ſubitam rerum mutationem animo reputantes, lamentando ejulârunt, veſtéq; diſciſsâ, tanquã mortuum eum luxerunt, qui mortuis miſerabiliùs abjectus jacebat. Libri autem nonnulli habent, *Cúmque in cœlum ſuſpexiſſent, Deum exorantes*; quaſi dixiſſent, propitius eſto Domine, & ne talibus nos malis implices: id quod facere ſolemus, admirantes ſimul & metuentes, cùm alios in mala haud opinata incidere videmus.

ΠΟΛΥΧΡ. Τοῦτο τῆς φιλίας ἀπόδειξιν ἔχει· τὸν γὰρ τῆς φίλου συμφορὰν ἰδόντες, καὶ τὴν ἀγχίστροφον τῶν πραγμάτων μεταβολὴν ἐνθυμηθέντες, ἔκλαυσε μὲν οἰμωγῆς, ἔρρηξάν τε τὴν στολὴν, ὡς νεκρὸν πενθοῦντες, τὸν τεθνηκότων ἀπερριμμένον χείνότερον. Τινὰ δὲ βιβλία ἔχουσι, καὶ ἀναβλέψαντες εἰς οὐρανὸν, τὸν Θεὸν ἐξιλεούμενοι, καὶ μονονουχὶ λέγοντες, ἵλεως ἔσο δέσποτα, καὶ μὴ τοιούτοις ἡμᾶς ἐμβάλῃς κακοῖς· ὃ * δὲ καὶ ποιεῖν εἰώθαμεν, θαυμάζοντες ὁμοῦ καὶ φοβούμενοι, ὅταν ὁρῶμεν τινας παῖς ἀδοκήτοις περιπεπτωκότας συμφοραῖς. * Ισ. δέ.

ΟΛΥΜΠ.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Τάχα δέ, τό, Εἰς τ' ὑρανὸν ἀναβλέψαι, τοιαύτην ἔχει τ' ἔννοιαν, ὅτι, ὅπως ταῦτα γέγονε, σὺ μόνος ἐπίστασαι, δέσποτα· ἡμᾶς γὰρ ἀμηχανία κατέχει, ὑ δυναμένους ἐφικέσθαι τ αἰτίας τῶν γινομένων.

OLYMPIODORI. Fortè etiam illud, *in cœlum ſuſpexiſſe*, hunc ſenſum habet, Quâ demum ratione hæc evenerint, tu ſolus nôſti, Domine; nos enim præ mentis inopiâ, eorum quæ acciderunt, cauſas aſſequi non poſſumus.

Καὶ καταπασάμενοι γῆν ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, ἐκαθίσαν αὐτῷ ἑπτὰ ἡμέρας, καὶ ἑπτὰ νύκτας.

Et aſpergentes terram ſuper capita eorum, aſſederunt ei ſeptem dies, & ſeptem noctes.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Τοῦτο ἐμφαντικώτερον ἔχει ὁ ἑβραῖος· φησὶ γὰρ, καὶ ἐκάθισαν πρὸς αὐτὸν ὑπὸ τὴν γῆν, ὑ μόνον τ' καθέδραν λέγων, ἀλλὰ καὶ τ' τρόπον μιμούμενοι· τουτέστιν, ὑ μετ' ἀξίας ἐκαθέζοντο, ἀλλὰ συμπάσχοντες, καὶ τὸ σχῆμα τὸ πενθικὸν ἐνδεικνύμενοι.

POLYCHRONII. Hebræus codex ſignificantiùs hoc expreſſit: *Et ſederunt*, inquit, *juxta ipſum in terrâ*. Neque enim ſeſſionem ſolùm, ſed & modum ejus indicat; quòd ſcilicet, non ex dignitate ipſorum ſederint, verùm communis cum eo doloris participes, lugubrem habitum formámque oſtentârint.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Οὐκ εἶπε δὲ ἡ γραφὴ ὅτι προεκάθητο ἑπτὰ ἡμέρας πρωΐθεν ἕως ἑσπέρας, οὐδὲ ἑπτὰ νύκτας ἀφ' ἑσπέρας μέχρι πρωΐας. δῆλον οὖν, ὅτι τὸ πλῆθος τῆς ἡμέρας προκαθεζόμενοι ἐπανερχόμενοι τὰς ἀναγκαίας ἐκπληρώσοντες χρείας, καὶ πάλιν ἐπανήκοντες μέχρι πολὺ τῆς νυκτὸς προκαθέζοντο, καὶ αὖθις ἀπιόντες, πάλιν ὠρθρίζον πρὸς αὐτόν· ὃ δὴ τῶν γνησιωτάτων, καὶ συμπαθεστάτων φίλων ἴδιον. τῇ δὲ κοινῇ συνηθείᾳ χρωμένη ἡ γραφὴ, ὅτως ἀπολύτως εἶπε, προεκάθισαν αὐτῷ ἑπτὰ ἡμέρας, καὶ ἑπτὰ νύκτας. ἐπεὶ καὶ ὅτε λέγει τὸν Ιακὼβ δεκατέσσαρα ἔτη δουλεῦσαι, καὶ συγκαίεσθαι τῷ καύσωνι τῆς ἡμέρας, & τῷ παγετῷ τῆς νυκτὸς, ἆρα ὑπὸ στέγῃ οὐκ εἰσῆλθε ποτέ; ἆρα σωτηρίας ἀναπαύσεως ἔτυχεν, ἐν ὅλῳ τῷ χρόνῳ; ταῦτα μὲν οὖν καὶ λεπτολογεῖν, φλυαρία· ὡς γὰρ ἔφην, ἡ γραφὴ κοινῇ συνηθείᾳ χρῆται. ὅπερ δέ τινες, κωμῳδοῦντες τὴν γραφὴν, καὶ ἐνίβδηκεν αὐτὴν ὡς ψεῦδη διαστέφουσιν· ὑ γὰρ ἂν, φησιν, ἄσιτοι διετέλουν, καὶ ἄϋπνοι

OLYMPIODORI. Quòd autem ſeptem integros dies à manè ad veſperam, ſeptémque noctes à veſperâ ad manè, juxta illum ſederint, Scriptura non dixit. Perſpicuum igitur eſt, eos, ubi magnam diei partem aſſediſſent, diſcedere ſolitos, ad neceſſaria munera obeunda; ac rurſus redeuntes, ad multam noctem aſſediſſe, rurſúſque abeuntes, primo diluculo ad eundem revertiſſe; quod ſanè veriſſimorum amicorum, & mutuo calamitatum ſenſu maximè affectorum, peculiare eſt. Quotidiani verò ſermonis conſuetudinē Scriptura ſequuta, ſic liberè & ſolutè dixit, *aſſederunt ei ſeptem dies, & ſeptem noctes*. Sic cùm dicit Jacob, annos quatuordecim ſerviiſſe, & diei æſtu exuſtum fuiſſe, ac noctis glacie obriguiſſe, num idcirco ſub tectum nunquam ingreſſus eſt? nullámque laborum requiem toto illo tempore habuit? hæc igitur ſubtiliter & argutè nimis exponere velle, ridiculum eſt: Scriptura enim, ut dixi, familiari loquendi conſuetudine utitur. Quia tamen nonnulli Scripturam ſubſannantes, ex hoc loco mendacii illam inſimulant (impoſſibile enim fuiſſe inquiunt, ut tot dies ſine cibo, & ſomno, tranſigere

potuerint) coacti ſumus hoc in loco importunam illorum & loquacem nugacitatem imitari.

ὅτι τοσαύταις ἡμέραις ἰὼ συναγκάθημαι αὐτῷ σιωπαζομένη τῇ ἀκαίρῳ λογολεχίᾳ.

Et nemo eorum loquutus eſt.

Καὶ οὐδεὶς αὐτῶν ἐλάλησε.

CHRYSOSTOMI. Animus enim ſemel mœrore afflictus, ad audiendum inidoneus redditur. Quare illi cùm domûs illius tragœdiam ſpectarent, juſtúmque in ſtercore ſedentem, & vlceroſum viderent, veſtes diſciderunt, planxerúntque vehementer, & juxta eum tacitè ſederunt: nihil iis qui in ægritudine ſunt aliquâ, taciturnitate & ſilentio, in primo doloris acceſſu, convenientius eſſe, oſtendentes; quin & calamitas ejus major erat, quàm ut verbis ſolari poſſet. Ad conſolandum quidem illi venerant, cùm autem conſolationis nullam imaginem cernerent, obmutuerunt: & hoc quidem prudenter fecerunt, rebus ipſis, ſeſſione, ſcilicet, juxta eum, & veſtium diſciſſione, ſolatium illi præbentes. Et hæc quidem præclara, & amicis digna, & quòd illius malorum ſenſu tangerentur, manifeſta indicia; quæ verò conſequuntur, non item.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Ψυχὴ γὰρ ἅπαξ ὑπὸ ἀθυμίας βληθεῖσα, πρὸς πᾶσαν ἀκρόασίν ἐστιν ἀνεπιτήδειος. διὰ τοῦτο καὶ ὅτε τὴν τραγῳδίαν τῆς οἰκίας ἐκείνης ἰδόντες, καὶ τὸν δίκαιον ὅτε τῆς κοπρίας καθήμενον, καὶ ἑλκωμένον, διέῤῥηξαν τὰ ἱμάτια, καὶ μέγα ἀνώμωξαν, καὶ σιγῇ προσεκάθητο· δηλοῦντες, ὅτι οὐδὲν ὕστερον ὑπολήψονται πρὸς τὴν ἀρχὴν τοῖς ὀδυνωμένοις, ὡς ἡσυχία καὶ σιγή· καὶ γὰρ ἰὼ μεῖζον τῆς ἀπὸ τοῦ λόγου παραμυθίας τὸ πάθος. ἦλθον μὲν γὰρ παρακαλέσοντες, οὐχ ὁρῶσι δὲ εἰκόνα ἐξ ἧς παραμυθήσονται, ἐσιώπων· καὶ τοῦτο δὲ σωφρόνως ἐποίησαν, τοῖς πράγμασιν αὐτὸν παρακαλοῦντες, τῇ προσεδρίᾳ, τῷ διαῤῥῆξαι τὰ ἱμάτια. ἀλλὰ ταῦτα μὲν πολλὰ καλὰ, καὶ φίλων ἄξια, καὶ συμπαθούντων τεκμήρια· τὰ μὴ ταῦτα δὲ, οὐκέτι.

OLYMPIODORI. Interea quidem illi, diebus & noctibus perſiſtentes ratione quâ dixi, & quam lex charitatis poſtulabat, nullam ad levandam ægritudinem orationem idoneam invenerunt, cùm calamitas omni verborum ſolatio longè major eſſet.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Τέως μὲν οὖν προσκαρτεροῦντες, ταῖς τε ἡμέραις καὶ νυξὶ, καθ' ὃν ἔφην τρόπον, καὶ ὁ τῆς ἀγάπης ἀπῄτει λιμὸς, οὐδένα λόγον οἰκεῖον παραμυθίας, ἐπαρκέσαι τῇ συμφορᾷ τῶν λόγων παρῆλθε.

POLYCHRONII. *Nemo*, inquit, *ei loquutus eſt verbum*. Planum igitur eſt, quòd graviora expectatione videntes, tacitè juxta eum ſederint, propter plagæ magnitudinem, ſpeciem nullam habentes, unde conſolationem adhibere poſſent. Itaque cauſam affert.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Οὐδεὶς γάρ, φησιν, ἐλάλησε πρὸς αὐτὸν λόγον. δῆλον οὖν, ὡς μείζονα τῆς προσδοκίας θεασάμενοι, σιγῇ ἐκάθηντο, διὰ τὸ τῆς πληγῆς ἐπαγγὲς, οὐκ ἔχοντες εἰκόνα, ἀφ' ἧς τὴν παράκλησιν προσάγειν ἠδυνήθησαν. ἐπάγει γοῦν τὴν αἰτίαν.

Videbant enim plagam eſſe gravem, & magnam valdè.

Εἰώρων γὰρ τὴν πληγὴν δεινὴν οὖσαν, καὶ μεγάλην σφόδρα.

EJUSDEM. Reputantes ſecum, nudum ſermonem homini tot malis vex-

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Λογιζόμενοι γὰρ ὡς ἡ ψιλὴ λαλία φορτικὴ καθέστηκε

ἔχηκε τῷ τοσούτοις περιεχομένῳ πάθεσιν, ὃ ὅπερ τῶν ἀῤῥώστων μάλιστα συμβαίνειν φιλεῖ, φήθησαν δεῖν ἡσυχίαν ἄγειν, μόνον δακρύων πηγὰς ἀφιέντες, καὶ ἐλεεινὰς ἀναστενάζοντες, καθάπερ τινὰ τεθνεῶτα, καὶ τὰς ἐσθῆτας περιῤῥηγνύντες, ὡς ὅπερ νεκρῷ.

ato futurum moleſtum (quod accidere iis ſolet maximè, qui morbo aliquo laborant) tacendum ſibi eſſe ſtatuerunt, fontes interea lachrymarum ex eorum oculis erumpebant, illumque tanquam mortuum flebili voce inclamabant, ac quaſi pro defuncto veſtimenta lacerabant.

ΠΡΟΘΕΩΡΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΤΡΙΤΟΥ.

PROTHEORIA CAPITIS TERTII.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Ἀλλ' ἐν τούτοις μὲν ὃ δεύτερον ἤνυσαν κεφάλαιον· τὸ τρίτου δὲ προθεωρίαν ποιούμενοι φαμέν, ὡς ἀληθῆ μὲν ὁ δίκαιος, καὶ οὐκ ἄν τις ἀρνήσαιτο· ὁ γὰρ τῶν ἀναισθήτων ἡ ἀφύσις, ἀλλὰ τῶν ἐν τοῖς πάθεσι φιλοσοφούντων. ὀδυνᾶται μὲν οὖν φαινόμενον, τὸ κατὰ τῆς ἐν τῇ σαρκὶ πληγῆς δριμυτάτως κεντούμενος· μᾶλλον δὲ τὸ νοούμενον, οἷα δίκαιος καὶ φιλόθεος αὐτὸν ὁρῶν τινὰς σκανδαλιζομένους ὅπερ τοῖς αὐτοῦ πάθεσιν, ὡς τὸ τοῦ Θεοῦ δόξης ἐπ' αὐτῷ διαστρεφομένης, εἰ ὁ δίκαιος τοιαῦτα πάσχοι· καὶ γὰρ ὅταν λέγῃ, διὰ τί ἔθου με κατεντυκτήν σου; οὐκ αὐτὸς τοῦ Θεοῦ ἐντυγχάνει, μὴ γένοιτο. * τίνι γὰρ ἔμελλεν ἐντυγχάνειν; ἀλλὰ τοῦτο ἔστιν ὃ φησιν, ἵνα τί δι' ἐμέ, δέσποτα, τὸ ὄνομά σου βλασφημεῖται; ἐθορυβεῖτο οὐδὲν ἧττον, καὶ ἰλιγγιᾷ σφοδρῶς, τῇ τοῦ Θεοῦ τετρωμένος ἀγάπῃ, μήπως τελείαν ἐγκαταλίφθη ὑπό τε καὶ Θεοῦ. οὐδὲν γὰρ οὕτω τιμωρεῖται ψυχὴν φιλόθεον, ὡς τὸ ὑποπτεῦσαι καταλελεῖφθαι παρὰ Θεοῦ· καὶ μυριάκις ἤρεῖτο τὸν θάνατον, ἢ μετ' ἀλγηδόνων καὶ τοιαύτης ὑποψίας τοῖς ζῶσιν ἐγκαταλέγεσθαι. ὅπερ μὲν οὖν τῇ τῶν κτημάτων ἀπωλείᾳ, καὶ τῇ τῶν παίδων ἀθρόᾳ τελευτῇ, ἃς ἀφῆκε χαριστηρίους φωνὰς ἠκούσαμεν· καὶ ὅπως τὴν γυναῖκα ὠνείδισεν, ἀπρεπές τι περὶ τοῦ δεσπότου λογισαμένην· καὶ ποῖα μετ'

ΟLYMPIODORI. Et in his quidem ſecundum caput abſolutum eſt; capitis autem tertii protheoriam præmittentes, juſtum in cruciatu eſſe dicimus, nemo enim eſt qui hoc negare poteſt: virtus quippe non eorum eſt qui ſenſu carent, ſed eorum qui in adverſis caſibus philoſophantur. Externum quidem dolorem & ſenſibus pervium, plaga corpori inflicta, quâ vehementiſſimè ſtimulabatur, creabat: internum verò animo alebat, quia cùm homo juſtus, Deoque charus eſſet, nonnullos ſuis calamitatibus ſcandalizari cerneret, ac ſi ejus causâ (qui juſtus exiſtens talia patiebatur) Dei gloria laceraretur. Etenim cùm dicit, *Quare conſtituiſti me obloquutorem tuum?* ipſe Deo obloquutus non eſt, abſit: quâ enim in re hoc facere potuit? hoc autem eſt, quod dicit; cur meâ causâ, Domine, nomen tuum blaſphematur? Nihilominus Dei amore ſauciatus, plurimùm perturbabatur & vacillabat, ne fortè à Deo planè derelictus fuiſſet. Nihil enim adeo animum Dei amore inflammatũ excruciat, ut divinæ deſertionis ſuſpicio; mortemque millies priùs optaret, quàm cum angoribus & ejuſmodi ſuſpicione, viventium numero accenſeri. Quales igitur in fortunarum amiſſione, ac repentino liberorum interitu, voces grati animi indices protulerit; & quemadmodum conjugem contrà quàm decebat de Deo cogitantem, increpârit; & quænam poſt tentationem, ad ni-

Iob. 7. 20.

* Is. liv.

hilum redactionem, & graves cruciatus, loquutus fuerit; & quemadmodum nihil eorum quæ in vitâ hominum contingunt, eum perturbaverit, audivimus. Poſtquam autem amici, homines juſti, & malis ejus tacti, adveniſſent, cognitâ eorum charitate & patientiâ, dolores animi & cruciatus coram illis narrare, & palam facere, opportunum duxit: & in hiſtoriæ quidem contextu, res periculi plenas loquitur. Diaboli etenim ſtudium unicum & conatus omnis erat, ut juſtum ad maledicendum Deo impelleret; verùm ille, nullibi hoc feciſſe reperitur, imò potiùs honorificè de eo loquens, voces gratiarum actione plenas edidit. Execratur autem diem natalem ſuum, mortemque expetit, propter cauſas ſuprà memoratas. Si ſenſum autem verborum ſpectes, myſterium loquitur, & de præteritis philoſophatur, ac futurorum certam ſpem concipit; ejuſmodi enim ſanctorum prophetarum verba eſſe ſolent. Cùm autem ad verba ipſa ventum fuerit, mentem illorum aperiemus, ductum illius in interpretatione noſtrâ ſequentes, qui ſanctum Jobum ad certamina validum reddidit.

πειρᾶν, καὶ ὀξυδέρκειαν, ἐκ τοῦ ἀριμοῦ πάθους ἐφθέγξατο· καὶ ὡς οὐδὲν αὐτὸν τῶν ἀνθρωπίνων συμπτωμάτων διεθορύβησεν. ὡς δ' οἱ φίλοι παρεγένοντο, ἄνδρες δίκαιοι καὶ συμπαθεῖς, δύκαιον ᾠήθη, θεωρῶν αὐτῶν τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν ἀγάπην, ἐπ' αὐτῶν εἰπεῖν καὶ δημοσιοῦσαι, ταῖς κατ' ψυχὴν ἀλγηδόνας· καὶ φθέγγεται μὲν καθ' ἱστορίαν * ἀκίνδυνα. ἐν γὰρ ἰῷ τῷ διαβόλου τὸ σπούδασμα, τὸ θεομαχῆσαι τὸν δίκαιον βλασφημήσαι Θεόν· ὁ δὲ ἀδαμῶς φαίνεται τοῦτο διαπραξάμενος, ἀλλὰ μᾶλλον εὐφημήσας, καὶ χαριστηρίους ἀναπέμψας φωνάς. καταρᾶται δὲ τῇ ἡμέρᾳ τῆς γενέσεως, καὶ τὸν θάνατον ἐπιποθεῖ, διὰ τὰς ἀνωτέρω λεχθείσας αἰτίας. τοὺς δ' διαλόγους μυστήριον λαλεῖ, καὶ τοῦ τῶν ἤδη τεθνεώτων φιλοσοφεῖ, καὶ πληροφορεῖται τὸ μέλλον· τοιαῦται γὰρ ἀεὶ τῶν ἁγίων προφητῶν αἱ ῥήσεις. ὅτε δ' αὐτῶν τῶν λέξεων ψαύομεν, σαφηνίσωμεν τὴν ἔννοιαν, αὐτοῦ ποδηγοῦντος ἡμᾶς τοῦ τὸν ἑρμηνείαν, τοῦ καὶ τὸν ἅγιον Ἰὼβ τοῦς τοὺς ἀγῶνας ἐνισχύσαντος.

* Ἴσ. ἐπικίνδυνα.

POST hoc aperuit Jobus os ſuum.

ΜΕΤΑ τοῦτο ἠνοιξεν Ἰὼβ τὸ στόμα αὐτοῦ. Κεφ. γ.

OLYMPIODORI. Quando juſtus os aperit, non negligenter iis quæ dicuntur advertendum eſt, ſed ex verbis fructus aliquis eſt nobis quærendus: ſanctorum enim voces utilitatis ſemper plenæ ſunt. Et juſtus quidem os aperiens, theſauros abditos recludit. Quamobrem etiam vas electionis, Paulus, in Epiſtola ait, *Os meum apertum eſt ad vos, Corinthii.* Et de Domino ſcriptum eſt, *Et aperiens os ſuum, docebat.* Denique os aperire is dicitur, qui modum ſilentii anteà edoctus eſt. Enimvero & *Jobus poſt hoc aperit os ſuum*, id eſt, poſt inſigne trophæum, poſt calamitates & dolores corporis, quos ſupra modum

Cor. 2. 6. 11.

Matth. 5. 2.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Ὅτε δίκαιος ἀνοίγει τὸ στόμα αὐτοῦ, οὐχ ἁπλῶς ὅτωσὶ προσοχὴ προσέχειν τοῖς λεγομένοις, ἀλλὰ τὸ καὶ τῶν λόγων ἀναζητεῖν ὠφέλειαν· μεστὰ γὰρ ἀεὶ ὠφελείας τῶν ἁγίων τὰ ῥήματα. καὶ ἀνοίγων τὸ στόμα δίκαιος, κεκρυμμένους ἀνοίγει θησαυρούς. διὸ καὶ τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς ὁ Παῦλος ὑπιστέλλων, φησί, τὸ στόμα μου ἀνέῳγε πρὸς ὑμᾶς, Κορίνθιοι. καὶ πρὸ τοῦ γέγραπται, ὅτι ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ, ἐδίδασκε. καὶ ἁπλῶς, ἐκεῖνος μαρτυρεῖται στόμα ἀνοίγειν, ὁ σιωπῆς μέτρα πρότερον διδαχθείς. οὕτω καὶ Ἰὼβ ἀνοίγει τὸ στόμα μετὰ τοῦτο, τουτέστι, μετὰ τὸ μέγα θρέψαι, μετὰ ἐκεῖνα τὰ πάθη, οὐκ ἀβα-

ἀδιασθώτως φθέγξεται, παρειλημμένων τῷ σώματι, τῆς γλώσσης φθαμούσης τὸ τῆς φρονήσεως ἔνδεσμον, ἀλλὰ σωφρονεῖν καὶ τῆς φωνῆς ἀποδείκνυται. δηλοῖ δὲ καὶ τῷ γαλήνιον τῆς ψυχῆς, καὶ τῷ ῥημάτων τὸ *ἀπρεπὲς, ἢ τῷ ἀνοίξαι τὸ στόμα αὐτοῦ μαρτυρεῖα.

*Ἰσ. ἐυπρεπές.

graves pertulerat, nihil inexploratum loquitur, linguâ prudentiæ moderationem præcurrente; sed animi sapientiam sermone prodit. Quin & testimonium illud Scripturæ de eo, quòd os aperuerit, mentis ejus tranquillitatem, & in verbis decorum, indicat.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ, καὶ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Ἀκριβῶς δὲ κεῖται, τὸ, μετὰ τοῦτο. πολλοὺς μὲν γὰρ ὁρῶν, ὡς αὐτὸν ἀφικνουμένους, καὶ πάλιν ἀπιόντας, ἔμενε καρτερῶν ἐν τοῖς πάθεσιν· ἐπεὶ δὲ τοὺς περὶ Ἐλιφὰζ ἐθεάσατο γνησιότητι προσαγομένους, ὑπιπλού τε προσομιλοῦντας· εἰ καὶ ὅτι δυνατὰ συμβεβηκότα διὰ τῆς σιγῆς ἐμαρτύρουν· ὃ γὰρ ἐτόλμησαν προσημῆναι, εἰ μὴ πρότερος αὐτὸς ἤρξατο ἔδωκε· τότε δὴ φορτικὸς λοιπὸν αὐτοῖς ἔσεσθαι ἠγωνίσατο διὰ τοῦ σιωπᾶν, λύει τοῦτο. ἴδωμεν οὖν, τί ἀνοίξας τὸ στόμα φθέγξεται.

POLYCHRONII, & CHRYSOSTOMI. Non sine studio autem & ratione positum est illud, *post hoc*; licèt enim multos ad se venientes, ac rursus abeuntes cerneret, calamitates nihilominus forti animo ferre, duravit: postquam autem Eliphazum cum sociis suis ingenuâ quâdam germanitate adductos advenisse, diúque apud eum commoratos fuisse, cerneret; (qui quidem gravitatem malorũ quæ acciderant, silentio testabantur, neque priùs solari eum audebant, quàm ille loquendi ansam ministrâsset) ne obstinato silentio diutiùs molestus illis videretur, silentium rumpit. Quid autem, ore aperto, loquutus sit, videamus.

Καὶ κατηράσατο τὴν ἡμέραν αὐτοῦ, λέγων, ἀπόλοιτο ἡ ἡμέρα ἐν ᾗ ἐγεννήθην, καὶ ἡ νὺξ ἐκείνη ἐν ᾗ εἶπαν, ἰδοὺ ἄρσεν.

Et maledixit diei suo, dicens, Pereat dies in quo natus sum, & nox illa in quâ dixerunt, ecce masculus.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Οτι μὲν ἀθυμῆσαι ἐν τοῖς περιστάσεσιν οἱ δίκαιοι, δῆλον. Ιερεμίαν μὲν ἀκοῦσαι λέγοντος, ἐπικατάρατος ἡ ἡμέρα ἐν ᾗ ἐγεννήθην. Μωϋσέως δὲ, ἀπόκτεινόν με εἰ οὕτω μέλλεις μοι ποιεῖν. οὐκ ὀλιγωροῦσι δὲ, οὐδὲ καταπίπτουσιν, οὐδὲ φθέγγονταί τι παλίμφημον κατὰ Θεοῦ· ἀλλ' ἢ καθ' ἑαυτῶν, ἢ κατὰ πραγμάτων οὐδὲν βλασφημούντων, καὶ τῆς ἀθυμίας ἐκφέρουσι ῥήματα. καὶ γοῦν ὁ μέγας Δαβὶδ καὶ ὄρη καὶ Γελβυὲ καταράται, διὰ τὸ ἐν αὐτοῖς πεσεῖν τὸν ποθούμενον Ιωνάθαν, μετὰ τοῦ πατρός. ἠθύμει τοίνυν καὶ Ιὼβ, διὰ τὰς εἰρημένας αἰτίας· τολμηρὸν δὲ εἰ κρίνας, τὸ κατὰ Θεοῦ ἀδικόν τι λογίζεσθαι, *ἐκφερε ἀθυμίας ῥήματα, καὶ οὐ πονηρίας, καὶ

*Ἰσ. ἐκφέρει.

OLYMPIODORI. Justos casibus mœreri adversis dubitari non potest. Hieremiam enim audire potes dicentem, *Maledictus dies in quo natus sum.* Et Moysem, *Interfice me, si sic mihi facturus es.* Negligentiùs autẽ se non gerunt, nec animũ despondent, aut blasphemam aliquam vocem contra Deum proferunt; verùm contra seipsos, aut contra res quæ injuriam pati non possunt, verba mœstitiæ eructant. Ita magnus David montibus Gelbue imprecatur, quia in iis dilectus Jonathas, cum patre, ceciderat. Propter causas igitur prædictas mœrore affligitur Jobus; cùm autem audax facinus existimaret, de Deo iniquum aliquod vel mente concipere, voces mœroris, non improbitatis & blasphemiæ profert:

Jer. 20. 14.
Num. 11. 15.
Reg. 2. 1. 21.

fert: & rei quæ nequaquam exiſtit, nocti, inquam ac diei, quæ præterierant, nec ampliùs erant, imprecatur, ut ægritudinis magnitudinem oſtenderet. Tanquam pius enim de Deo loqui non audebat (ratus humanâ ratiocinatione ejus providentiam longè ſuperiorem eſſe) contra ſeipſum verò duriora verba protulit, ut malis ſuis hâc ratione conſolationem aliquam præberet.

βλασφημίας· ἢ καταρᾶται τῇ ἡμέρᾳ ὃ ἐγέννησε, καὶ τὴν νύκτα, ἐν ᾗ εἴρηται, Ἐλήφθη ἄρσεν· οὐχ ὑφεῖτο δὲ, ἀλλ' ἡμερονύκτιον παρῆλθον, καὶ οὐκ ἦν, ἵνα σημήνῃ τῷ ὑπερβολῇ τῆς ὀδύνης. ὡς μὲν γὰρ ἀσεβὴς περὶ Θεοῦ φθέγξασθαι οὐκ ἐτόλμα, * κρεῖττον αὐτῶν ἀνθρωπίνων λογισμῶν τὴν αὐτοῦ οἰκονομίαν λογιζόμενος· καθ' ἑαυτοῦ δὲ ἐξῆγκε τὸ πρᾶγμα τῷ λόγῳ, ὡς ἀμυθίαν τινὰ τῶν παθῶν ποιούμενος.

* ἴσ. κρείττονα τῶν.

CHRYSOSTOMI. Ne igitur perfunctoriè hæc verba expendamus, ſed tanquam à mœrente animo profecta, conſideremus. Si enim illa loquutus non fuiſſet, communis expers naturæ videri potuiſſet.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Μὴ οὖν ἁπλῶς τὰ ῥήματα ἐξετάζωμεν, ἀλλ' ὅτι καὶ ἐκ ἀθυμούσης ψυχῆς λέγεται, ἴδωμεν· εἰ γὰρ μηδὲ ταῦτα ἐφθέγξατο, ἔδοξεν ἂν μηδὲ τῆς κοινῆς μετέχειν φύσεως.

SEVERI. Quamdiu cum uxore ſolus erat, aſpernantem illam erudiebat, nec interim ullam precatus eſt ſibi mortem, veritus ne ea res Deum offenderet: in adventu autem amicorum, cùm propter calamitatum ſuarum magnitudinem, animis eos concidiſſe cerneret, novo affligitur bello. Ne, ſcilicet, illius causâ, injuſtitiæ crimine Deum arceſſerent; atque eâ de causâ diem ortûs ſui deteſtatur, meliúſque, omnino non eſſe, quàm ſic eſſe, arbitratur, cùm inquit, utinam nunquam in lucem fuiſſem ſuſceptus, ne meâ causâ Deus accuſaretur: ſed, *pereat dies in quo natus ſum*, id eſt, nulla ejus mentio fiat; & *nox in quâ conceptus ſum*. Hunc enim ſenſum Hebræus habet; quem Symmachus ſequitur, cùm ait, *in quâ conceptus eſt homo*. Et ut paucis omnia abſolvam; ante gratiæ tempora, qui adverſa patiebantur, mœrore afficiebantur, Apoſtoli verò lætabantur: ea autem quæ gratiam præceſſerunt, non ſunt ita accipienda ac ſi cum gratiâ omnino congruant. Et quidem ad id quod expeditum ac in promptu eſt, hæc ſufficiant; Jobus autem tanquam Propheta ſub involucro myſterium loquitur: cúmque Scriptura nativitatem agnoſcat, non tantùm quæ ſecundùm carnem eſt, verùm etiam quæ morum mutatione fit, à virtute, ſcilicet, ad vitium, aut contrà, peccati diem Jobus optat extingui, in quo Adam tranſ-

ΣΕΒΗΡΟΥ. Ἕως μὲν μόνος ἦν μετὰ τῆς γυναικὸς, ἐπαιδαγώγει ταύτην κατολιγωρήσασθαι, καὶ οὐδὲ ἐπηρώτησε ἑαυτῷ θάνατον, δεδοικὼς μὴ ἄρα τοῦτο λυπῇ Θεόν· ἡνίκα δὲ παραγενήσονται οἱ φίλοι, καὶ ἑώρα καταπεπληγότας ὑπὸ ταῖς τοσαύταις αὐτοῦ συμφοραῖς, ἄλλῳ κατεπτύχετο πολέμῳ. μὴ ἄρα ἐκεῖ αὐτῷ ὄντι κατηγορήσωσιν ἀδικίας τοῦ Θεοῦ· καὶ διὰ τοῦτο ἐπεύχεται τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἑαυτοῦ γεννήσεως, καὶ ἄμεινον κρίνει, ὃ, μὴ γενέσθαι, τοῦ ὅπως ἔτι), φάσκων, εἴθε μὴ ἐγεννήθην, ἵνα μὴ δι' ἐμὲ κατηγορηθείη Θεός· ἀλλ', ἀπόλοιτο ἡ ἡμέρα ἐν ᾗ ἐγεννήθην, τουτέστι, μὴ μνημονευθείη, καὶ ἡ νὺξ ἐν ᾗ συνελήφθην. Ταύτην γὰρ τὴν διάνοιαν ὁ ἑβραῖος ἔχει, καὶ ὁ Σύμμαχος, λέγων, ἐν ᾗ ἐκυήθη ἄνθρωπος. καθόλου δὲ εἰπεῖν, οἱ μὲν περὶ τῆς χάριτος πάσχοντες, ἠθύμουν, οἱ δὲ ἀπόστολοι ἔχαιρον· ἃ χρὴ δὲ καὶ περὶ τῆς χάριτος, ἐκλαμβάνειν εἰς ἀκολουθίαν τῆς χάριτος. καὶ περὶ μὲν ὃ περέχειεν ταῦτα, ἐπικεκρυμμένως δὲ, ὡς προφήτης, ὁ Ἰὼβ μυστήριον λαλεῖ· καὶ ὅπως γένησιν οἶδεν ἡ γραφὴ, ἃ τῷ κατὰ σάρκα μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ ἀπὸ ἤθους εἰς ἦθος μεταβολῇ, οἷον ἀπὸ ἀρετῆς εἰς κακίαν, ἢ ἔμπαλιν, ἀπολέσθαι εὔχεται τὴν ἡμέραν τῆς ἁμαρτίας, ἐν ᾗ ὁ Ἀδὰμ πρέσβη. τὸ γὰρ τῆς ἀνθρω-

ἀνθρωπότητος οἰκειῶται πρόσωπον, καὶ φησιν, ἀπόλοιτο ἡ ἡμέρα, καθ' ἣν ἀπὸ τῆς ἀρετῆς εἰς τὴν φαυλότητα ὁ ἄνθρωπος ἐτράπη, καὶ πέπωκεν εἰς πάθη, καὶ θάνατον, τὴν χάριν τῆς ἀφθαρσίας καὶ ἀθανασίας ἀποβαλών. ἄλλως δέ, οὐκ εἶπεν, ἐν ᾗ ἐκτίσθην, ἀλλ', ἐν ᾗ ἐγεννήθην, δηλῶν, ὡς ἐκ τῆς πρώτης κάσεως εἰσελθούσης τῆς φθορᾶς, ἐντεῦθεν ἡμῖν ἐδέησε τῆς * γεννήσεως. οὕτω καὶ Δαβὶδ τὴν ἁμαρτίαν θρηνῶν, ὅτε τὴν ἀρχαίαν πρώτασιν ἀναπέχθη, λέγων, ἰδοὺ γὰρ ἐν ἀνομίαις συνελήφθην, καὶ ἐν ἁμαρτίαις ἐκίσησέ με ἡ μήτηρ μου· ἠθέτησε γὰρ τὸ βούλημα ἡ φύσις.

*Ἰσ. γενέσεως.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Πρὸς μὲν οὖν τὸ ῥητὸν, ἡμέραν μίαν οἶδεν ἡ γραφὴ, * τὸ ἡμερονύκτιον· πρὸς δὲ διάνοιαν, τὴν αὐτὴν ἡμέραν καὶ νύκτα καλεῖ, καθ' ἣν ἔληφε τὴν ἀρχὴν ἡ ἁμαρτία· ἡμέραν μὲν ὡς φωτισμοῦ ἔχεσθαι ἐπαγγελίαν, ἔσεσθε γάρ, φησιν, ὡς Θεοί· νύκτα δὲ, ὡς ὑποζοφώσασθαι τὴν ψυχὴν, καὶ εἰσάγειν τὸν θάνατον, ὅτε λοιπὸν καὶ σαφέστερον ἡ διαφορὰ ὤφθη, τοῦ ἄρσενος πρὸς τὸ θῆλυ. ὥστε καὶ ταύτην τὴν ἔννοιαν, οὐδὲ τὴν ἡμέραν ὡς κακὴν, καταράται, καθὰ τοῖς Μανιχαίοις δοκεῖ, διὰ τὰ ἐν τῇ ἡμέρᾳ γινόμενα αἰτιᾶται· καθ' ὃ σημαινόμενον, καὶ αἱ ἡμέραι πονηραὶ λέγονται, οὐ κατὰ τὴν οἰκείαν φύσιν, ἀλλὰ κατὰ τὰ ἐν αὐταῖς συμβαίνοντα. καταράται δὲ ἕτερος ὁ δίκαιος τὰς ὀνομάσαντας αὐτὸν ἄρσενα, ὡς μόνου Χριστοῦ ὄντος ἄρσενος, καὶ αὐτῷ ἁρμοζούσης τῆς τοιαύτης γενεαλογίας, διὰ τὸ ἐκπλυθῆναι τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος τῇ γενεσιουργίᾳ, καὶ μηκέτι τοῖς ἡγεμονικωτέροις ὀνόμασι καλεῖσθαι * αὐτῷ δυνάμενος. ἡμέραν οὖν οἶδεν ἐκείνην, ἐν ᾗ καὶ ἀπολέσθαι παρεύχεται, τὴν γένεσιν τὴν σαρκικὴν φερωνύμως· διὸ καὶ ἰδίαν αὐτὴν ὀνομάζει, ὅτι καλῶν τὸν πατέρα, ἀπαλλάττων ταύτην τὴν δημιουργίαν πάσης κατηγορίας. ἡ γὰρ τοιαύτη καταχρίσεως ῥίζωσις εἰς ἡμᾶς, ὡς ἰδίαν ταύτην πενθοῦμεν, ὑποζητοῦντες

*Ἰσ. αὐτόν.

greſſus eſt. Naturæ enim humanæ perſonam induit, dicítque, pereat dies quo à virtute ad ſcelus homo deſcivit, & in ærumnas mortemque incidit, incorruptibilitatis & immortalitatis gratiâ repudiatâ. Aliter verò ſic, non dixit, dies pereat in quo creatus ſum, ſed in quo natus ſum; ut oſtenderet, ſcilicet, poſt corruptionem, quæ tranſgreſſionem ſequuta, mundum eſt ingreſſa, regeneratione nobis opus fuiſſe. Ita cùm David peccatum deploraret, ad antiquam tranſgreſſionem recurrens, dicit, *Ecce in iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea.* Natura enim noſtra in lubricitatis morbum incidit, & ad peccandum proclivis facta eſt. Pſal. 50. 7.

OLYMPIODORI. Quod autem ad vocabuli vim attinet, diei ac noctis ſpatium, diem unum Scriptura appellare ſolet; ſi ſenſum autem conſideres, tempus illud quo peccatum primùm cœpit, diem, & noctem vocat: ac diem quidem, ob illuminationis promiſſionem, *Eritis*, inquit, *ſicut Dii*; noctem verò, quoniam animam tenebris obduxit, & mortem introduxit, quando primùm diſcrimen inter marem & fœminam manifeſtiùs apparuit. Ita ut juxta hunc ſenſum, diei, tanquam rei malæ, neutiquam maledixerit, quæ Manichæorum opinio eſt, ſed illa tantùm quæ in die evenerant, accuſat: juxta quam ſignificationem, dies vocantur mali, non quòd tales naturâ ſint, ſed propter ea quæ in iis accidunt. Deteſtatur etiam aliâ quâdam ratione juſtus, eos, qui marem illum nuncupârunt, quia Chriſtus ſolus mas eſſet, eique maris appellatio propriè competeret, quandoquidem genus humanum Adami diſobedientiâ effœminatum evaſit, ut non amplius principalioribus appellationibus vocari queat. Diem igitur agnoſcit illum, quem & perire comprecatur, carnalis, ſcilicet, ſenſus generationem: quare ſuum vocat, qui fuit primi parentis; atque eâ ratione, creationem ab omni accuſatione liberat. Cùm prima enim illa condemnatio ad nos uſque pertingat, tanquam nobis peculiarem Gen 3. 5.

culiarem, liberatorem quærentes deflemus, & pravitati malè precamur, quæ tanquam dies apparuit, & nos à pietate abduxit: quicquid enim alicui jucundum est, dies censetur, sic nos errore judicii incauti decipimur. Hunc diem justus cupit deleri, ut qui solo nomine luci vicinus sit: noctem verò dicit, peccati subitum ac furtivum introitum. Et hâc quidem appellatione bonitatis osor dignus est, qui alius ab hominibus insipientibus putatur, quàm quod re ipsâ est, qui cùm tenebræ sit, lucem ementitur, & fraude deceptis hominibus talis apparet: quare utrique imprecatur, ne tanquam lux, fraude quæ ei semper ad manum est, aut tanquam nox, latentibus dolis fraudulenter, plebem circumveniat. Quod igitur dicit, ejusmodi est, pereat prior ille dies, ille, inquam, primigenius, & transgressionis causa, qui tristitiam, peccatum, & mortem, intulit hominibus, qui tenebrarum & singulorum errorum exstitit procreator: dolorum enim initium, & primus tristitiæ dies, Evæ conceptus, appellatus est, id est, exordium unde
Gen. 3. 16. execrationes fluxerunt, *In tristitiis*, inquit, *paries filios*. Vt ergo corporis vehementem cruciatum Jobus indicaret, nativitati suæ, non item Deo, imprecatus est; non præsentem diem, sed præteritum, & ærumnarum causam insectando, séque in ærumnis suis solando, dum conviciis diem illum proscindit. Solet enim miserabilium verborum usurpatio, dolores corporis mitigare.

τ λυζωτιὼ, ϗ ἀρώμθα τ κακίαν, ὡς ἡμέραν φανῆσθμ ϗ ἀπαγαγῶσθμ ἡμᾶς τ θυσεβείας· ὃ γὰ ἄν ἑκάςῳ φίλον φανεῖν, τῦτο ϗ ἡμέρα νενόμιςαι, ϗ ὕπω κλεπτόμθα, τ ἐν ἡμῖν διϗακρίσεως σφαλομθύης. τ τοιαύτην ἡμέραν ὁ δίκαιος ἀπολέσαι ἠθελησεύχεται, μέχρις ὀνόματος γοῦν ᾧ φωτὶ ἀπεικάζωσθμ· νύκτα δὲ λέγει τ ἁμαρτίας τ ἄδηλον, ϗ λανθάνωσθμ ἔφοδον. τ γὰ τοιαύτης ἀπηνείας ὁ μισόκαλος ἄξιος, ὃ χ ὁ αὐτὸς τοῖς ἀγαθοῖς ὤν, ϗ τοῖς ἀφελῶς νομιζόμθος, δηλαδὴ σκότος ὤν, ϗ φῶς ὑποκρινόμθος, ϗ τῦτο τοῖς ἀπατωμθύοις δοκῶν· διὸ καθ' ἑτέραν φέρει τ ἀρὰν, ἵνα μὴ καθάπαξ φῶς, τ ἀπάτης ὃ * ἑτοιμότατον, μήτε καθὸ νύξ ὅτι λανθάνουσι δόλοις τὰς πολλὰς ἀπατήσονται. ὃ ὃ λέγει τοιοῦτόν ὅτιν, ἀπόλοιτο ἡ αὐτοφυὴς ἡμέρα, τουτέστιν, ἡ προοιμιαστικὴ, ϗ αἰτία τῆς ἀβάσεως, ἡ λύπην, ϗ ἁμαρτίαν, ϗ θάνατον τοῖς ἀνθρώποις κομίσασα, ἥτις ϗ τῶ σκότους, ϗ τῆς πλάνης κτ μέρος ἐλήλυθε γυνήτεια· ἀρχὴ γὰ ὠδίνων, ϗ προφθη λύπης ἡμέρα, ἡ τῆς Εὔας ἐκφαντόρισε σύλληψις, τουτέστι, τὸ γυνητικὸν ϗ καταράς προοίμιον, ἐν λύπαις γάρ, φησι, τέξεις τέκνα. ἵνα οὖν δείξῃ ὁ Ἰὼβ πολλῷ τ σώματος αὐτ τ ὀδυνῶν, κτ ϗ γυνήσεως αὐτ, ϗ ὅ κτ τ Θεοῦ, πλὴν καταράν ἐφθέγξατο. ὅ τ ἐνεστῶσθμ ἡμέραν, ἀλλὰ τ παρῳχηκόσθμ αἰτιολογῶν, τ αἰτίαν τῶν θλίψεων, ϗ ἑαυτὸν ἀναμυθούμθος κάμνοντα, ἐν ᾧ τ ἡμέραν ἐκείνην λοιδωρῆν. οἶδε γὰ ψυχαγωγεῖν τὰς σωματικὰς πόνους, ἡ τ ᾠδικὰν φωνῶν ὁμιλία.

* ἴτ. τῷ ἑτοιμοτάτῳ.

Nox illa sit tenebræ, & non requirat eam Dominus desuper, nec perveniat ad eam splendor; excipiant illam tenebræ, & umbra mortis.

Νὺξ ἐκείνη εἴη σκότος, ϗ μὴ ἀναζητήσαι αὐτὴν ὁ Κύριος ἄνωθεν, μηδὲ ἔλθοι εἰς αὐτὴν φέγγος· ἐκλάβοι ᾗ αὐτὴν σκότος, ϗ σκιὰ θανάτου.

CHRYSOSTOMI. Cùm videret justus, malorum suorum atrocitate amicos accitos esse, & quanta plagæ esset acerbitas consideraret, & sessionem diutur-

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Ὡρᾶν ὁ δίκαιος, ὡς ἡ βαρύτης τ συμβάντων, ἐκάλεσε τὰς φίλους, ϗ τ πληγῆς τὸ φορτικὸν ἐννοῶν, ϗ ὅ ᾠδικαδὴ ἐν αὐτοῖς ὅπι πολὺ

πολὺ χρίνων ἐπαχθὲς, καὶ ὡς ὄν ὅπι τούτοις ὃ παρόντερον αὐτοῖς συνεχώρει· καὶ ὡς ἔπος εἰπεῖν πόνια, ὁρῶν εἰς τοὐναντίον αὐτῷ περισάντα, ὅτε ἀπωθεῖται αὐτὸς *ἐμπλοκῆς, ἄτοπον εἰ) νομίζων τὸς ὅπι τιμῇ ἡκολυθότας, *τούτους ὑπορῇ ἀποπέμψασθαι, ὅτε ἁπλῶς ἀπίεναι παρακελῇ, αἰδούμενος αὐτῶν τὴν φιλίαν. ἀλλὰ πόνια ταῦτα συνορῶν, καὶ ὑπὸ πόνων δακνόμενος, ὅτι τούτους ἦκε τὸς λόγους, ζήτου τινὰ τοῖς φίλοις ἀπολογούμενος· ὡς ἐθέλοι μὲν διαλέγεσθαι, ὐ δύναται δ' ὅμως πλήθει τῶν δεινῶν βαρυνόμενος. τί δ' λέγει; ἡ νὺξ ἐκείνη ἔρημος, τουτέστιν, ἐν ἀγνωσίᾳ ἔστω μὴ μνημονευομένη, μηδ' ἀντιποιήσαιτο αὐτῆς ὁ κύριος, μηδὲ ἠριθμῆτο ἐν καταλόγῳ νυκτῶν. ὅπερ γὰρ ὑ περὶ ὑφεστώσης φύσεως διελέγετο, ἢ τινος ζώου, θανάτου, ἢ φθορᾶς οὐκ ἐπηύξατο, ἀλλὰ τῇ ἐναντίᾳ τῆς ἡμέρας παρατάσει ἐχθρᾷ· οἱονεὶ μεσολαβηθεῖσα ἡ ἡμέρα, ἑκατέραις ταῖς νυξὶ τῇ παρατάσῃ τῶν σκότους, εἰς λήθην ἔλθοι τοῖς ἀριθμῆσι βουλομένοις.

* Is. ἐμπλήκτως.
* Is. deinde.

nam juxta se, illis molestam esse judicaret, quódque diversâ fortunâ priùs usus fuerit, cùm eis congrederetur: &, ut verbo uno absolvam, cùm videret omnia sibi graviter adversantia, neque cum objurgatione eos repellit (absurdum existimans cum contumeliâ eos ablegare, qui honoris causâ accesserant) neque omnino ut abitum parent, hortatur, veritus eorum amicitiam. Verùm cùm hæc omnia secum meditaretur, omnibúsque torqueretur, in hæc verba prorupit, amicis quodammodo excusare se volens; sibi quidem in animo esse, sermones cum iis serere, sed malorum multitudine gravatum retardari. Sed quid tandem dicit? *Nox illa sit tenebræ*, id est, ignota maneat, nec in hominum versetur memoriâ, non illam tanquam suam sibi vendicet Dominus, neque in noctium catalogo recenseatur. Et quia non de naturâ aliquâ subsistente, aut animali sermo erat, mortem aut interitum ei non est precatus, sed ut prolongationem ejus, quod diei contrarium est, haberet, optabat: quasi diceret, diem illum utrinq; nox complectatur productioribus tenebris, nec in mentem veniat numerare cupientibus.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Πρὸς μὲν οὖν τὸ ῥητὸν, εὔχεται ἀφεγγῆ γενέσθαι τὴν ἡμέραν αὐτοῦ τῆς γεννήσεως, καὶ τὴν νύκτα, καὶ μὴ καταλαμφθῆναι ταύτην, ὑπὸ σελήνης, ἢ ἀστέρων, ἀλλὰ βαθεῖ καταχεθῆναι σκότῳ, ὅ δὴ καὶ σκιὰν θανάτου καλεῖ. πρὸς δὲ διάνοιαν, ἕξαιτεῖται τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῇ ἰδίᾳ, κακίᾳ φανεθῆναι, ὥσπερ ὄντι, μηδὲ ἔχειν φέγγος, ἵνα μὴ ἰσχύσῃ ὑποκρίνεσθαι ἀρετὴν, μηδὲ σχήματι φωτὸς τοὺς ἁπλουστέρους δελεάζῃ· ἀλλὰ γνωριζομένη ὅτι ζοφώδης ὄντι, φυκτὴν ἕξηται. εἰ δὲ βούλει, μὴ διαζητηθῆναι τὴν ἡμέραν ἐκείνην εὔχεται· διαζητουμένης γὰρ αὐτῆς, ἀναγκαίως εἰς μέσον τὸ συμβὰν πᾶσι τοῖς ἀνθρώποις ἔρχεται· μὴ διαζητουμένης δὲ, λήθη τὸ ἐφ' ἡμῖν κατάρασι καὶ τὸ ἐκεῖθεν ἀποφάσεως γένοιτο. ὅθεν μηδὲ φέγγος ἥξειν ἐπ' αὐτὴν παρακελεύεται, ὡς μὴ ὀφθῆναι τὰ ἐν αὐτῇ παρὰ τοῦ Ἀδὰμ ἡμαρ-

OLYMPIODORI. Si verba quidem spectentur, natalem suum diem optat sine splendore esse, itemque noctem, nec Lunæ, nec Syderum luminibus illustrari, sed densissimis tenebris potiùs obrui; quod etiam mortis umbram nominat. Si sensum autem respicias, peccatum quale sit, suâ ingenitâ pravitate, omni luce privatum, ut appareat, precibus enixè contendit, ne virtutem simulare valeat, aut lucis specie, rudioribus fucum faciat; sed ut cæcâ ejus caligine perspectâ, ab omnibus vitetur. Vel, si mavis, ne dies ille requiratur, precatur; illo enim requisito necessariò ruina quæ hominum generi accidit, in medium venit: quòd si minimè requiratur, execrationis contra nos, & sententiæ quæ inde fluxerat, oblivio fit. Vnde postulat, ut nullo fulgore dies ille irradietur, ne scilicet, peccata quæ in eo Adamus commisit, in conspectum

veniant,

veniant, ac si diceret, aurem præbeat his precibus meis Deus, ut è dierum numero ille eximatur, ne ortûs mei recordatio, memoriam calamitatum adducat. Cùm autem adjungit, *Excipiant eam tenebræ, & umbra mortis*, in ipsum diabolum, mala quæ propter eum nobis evenerunt, recidere precatur, transfertque noctis nomen, ad ea quæ in illâ contigerunt (ad execrationem, inquam, atque sententiam) tenebras, & umbram mortis diabolum appellans. Ad diversorium, inquit, illud ablegetur, conversatione suâ dignum; qui mortem invênit, moriatur, & laqueis suis implicetur, neque propter eos, qui ex incogitantiâ ipsi obtemperant, improbitatis suæ licentiam sortiatur.

τημῶα· ὡσάμει ἔλεγε, δέξαιτό μου ταύτῃ τῷ ἱκεσίαν ὁ Θεὸς, ὥστε μὴ μνῆσαι τῶν λοιπῶν ἡμερῶν παγίωσαι, ὡς ἂν μὴ ἡ μνήμη τῆς γενέσεως, ἐπώμνησις τῶν ἐμῶν συμφορῶν γένοιτο. Ἐπὶ τοῦ δ', σκληρότεροι αὐτῷ σκότος καὶ σκιὰ θανάτου, εἰς αὐτὸν τὸν διάβολον φησὶν εὔχεσθαι τὰ δι' αὐτοῦ ἡμῖν συμβεβηκότα κακά. αὐτῷ γὰρ, τὰ ἐν αὐτῇ συμβάντα λέγει, τῷ κατάρᾳ, καὶ τῷ ἀποφάσει, σκότος, καὶ σκιᾷ θανάτου, τὸν διάβολον ὀνομάζων. ὡς δὲ ἐκεῖνό, φησι, φερέσθω τὸ καταγώγιον τῆς οἰκείας πολιτείας ἐπάξιον· δέξαιτο τὸν θάνατον, ὁ τοῦτον εὐφημῶν, ἔστω συμπλεκόμενος τοῖς ἑαυτοῦ διαβόλοις. μὴ εὔχου παῤῥησίαν ὅτι κακία, ἀλλὰ τοὺς πεφυκότας ἐξ ἀβουλίας.

Superveniat in eam caligo.

Ἐπελθοι ἐπ' αὐτὴν γνόφος.

OLYMPIODORI. Aquila, Symmachus, & Theodotion, verbis aliis extulerunt; nam Aquila, *obnubilatio*, Symmachus, *caligo*, Theodotion, *nubium obductio*, dixit. Γνόφος autem, est caligo nebulosa. Ad literam quidem diei obscuritatem precatur; ad sensum verò magis reconditũ, ut peccatum, quale naturâ suâ est, appareat, enixè flagitat: ne Satanas in Angelum lucis transformatus, mala nobis pro bonis obtrudat; sed potiùs ut cognita quòd mala sint, & tenebrarum causa, odio habeantur. Verùm hîc fortè subinferes, peccatum invisibile esse: quâ enim ratione, quæ non sunt, videre aliquis poterit, cùm rerum non subsistentium sensum omnem unà cum illis perire deprehendat?

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Ἀκύλας, καὶ Σύμμαχος, καὶ Θεοδοτίων, ὁ μὲν, νέφωσις, ὁ δὲ, ἀχλύς, ὁ δὲ, συννέφεια, ἐξέδωκαν· γνόφος δέ ἐστι, νεφελώδης ἀχλύς. ὡσὰν μὲν οὖν τὸ ῥητὸν, τὸ ἀφεγγὲς τῆς ἡμέρας εὔχεται· ὡσὰν δὲ ἀξίωσιν, τὴν ἁμαρτίαν, ὅπερ ἐστὶν, αὐτὸ τοῦτο, ἀξιοῖ φαίνεσθαι· ἵνα μὴ ὁ Σατανᾶς, * ὡς ἄγγελος φωτὸς μετασχηματιζόμενος, δείξῃ τὰ φαῦλα, ὡς ἀγαθά· ἀλλὰ γνωριζόμενα ὅτι εἰσὶ φαῦλα, καὶ σκότους αἰτία, μισῆται. ἐπιβαλεῖς δὲ καὶ ὧδε, ἡ κακία ἀθεώρητος· πῶς γὰρ ἄν τις τὰ μὴ ὄντα καὶ ὑποστάσεν, συναφανιζομένων θείσεων τοῖς ἀνυπάρκτοις καὶ τῷ ἐπ' αὐτοῖς αἰσθήσει;

* Ἰσ. εἰς ἄγγελον.

Maledictus sit dies, & nox illa, auferant eam tenebræ.

Καταραθείη ἡμέρα, ἡ νὺξ ἐκείνη, ἀπενέγκοιτο αὐτὴν σκότος.

EJUSDEM. Numerus, inquit, illius diei ex hominum mentibus eradicetur; hoc enim illud est, *maledictus sit*. Illud autem, *auferant eam tenebræ*, Aquila, *Lunæ obscuratio*, reddidit:

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Τῆς ἀγνοίας, φησὶ, τῶν ἀνθρώπων ὁ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἀριθμὸς ἐξαρθείη· τοῦτο γὰρ τὸ, καταραθείη. τὸ δὲ, ἀπενέγκοιτο αὐτὴν σκότος, Ἀκύλας, σκοτομηνία, ἔφη· λέγει

λέγει ὅ, ὅτι ὥσπερ ἐν σκότῳ οἱ ἄνθρωποι οὐδὲν ὑ δυνάμ) ὁρᾶν, οὔτε εἰδέναι δι τῶν πρὸ ποδῶν· οὕτως ἐν ἀγνοίᾳ γένοιτο καὶ ἡ τ γενέσεως ἡμέρα· πρὸς ὃ νοεῖν, ἡ τ παραβάσεως, ἡ καθάπερ δι φῶς κλέψασα τοὺς πρώτους ἀνθρώπους, τοῦτο φαίνεσθαι βουλομένη, διὰ τ πρόφασιν τ ἀπάτης· ἡ γὰρ *ἡμέρα νὺξ ἡμέρα γέγονε τῷ δυσμενεῖ, μηδὲν τ πονηρᾶς ἐνεργείας *βεβαμένη κώλυμα· αὖθις ὅ, ἡ τοῖς φιλοσάρκοις ἡμέρα λογιζομένη, κατ' ὃ εἰρημένον, καὶ νὺξ φωτισμὸς ἐν τῇ τρυφῇ μου, νύξ ἐστι, κυκλοῦσα πανταχόθεν τ' ἄνθρωπον.

*ἴσ. del.

*ἴσ. ἐνεγκαμένη.

Dicit autem, Quemadmodum homines in tenebris, nec cernere quidquam, nec ea quæ ante pedes sunt, videre possunt; ita in ignoratione sit nativitatis meæ dies; ad sensum autem, transgressionis, quæ tanquam lux aliqua primos homines celans, propter fallendi facilitatem sub lucis specie apparere voluit: nox enim immani hosti dies fuit, qui pravarum suarum operationum nullum impedimentum objectum habet; ac rursus, qui iis qui corporis voluptatibus deliniti sunt, videtur dies, (juxta illud, *Et nox illuminatio in deliciis meis*) nox est, quæ undiquáque hominem umbrâ suâ involvit. Psal. 38. 12.

Μὴ εἰη εἰς ἡμέρας ἐνιαυτῶν, μηδὲ ἀριθμεῖη εἰς ἡμέρας μηνῶν.

Non sit in diebus anni, neque numeretur in diebus mensium.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Ὁ Σύμμαχος, μηδὲ συναφθείη. πρὸς μὲν τὸ ῥητὸν, ἐξαφανισθείη, φησὶν, ἡ ἡμέρα τ γενέσεώς μου, συστελλομένου τ ἐνιαυσιαίου κύκλου. καὶ ὑπὲρ τῶν μηνῶν, οἱ μὲν πλείους, οἱ δὲ ἐλάττους ἔχουσι τὰς ἡμέρας· ἡ δὲ ἐνιαυτὸς κατά τινα περίοδον πρόσθηκέν δέχεται), ὡς ὅτι τ τετραετηρίδος, φησὶν, ὅτι μήτε εἰς μηνῶν ἀριθμὸν ἔλθοι, μήτε ὡς ἡμέρα τοῦ ἐνιαυτοῦ εἴη ἠριθμουμένη πρὸς τ εἰθισμένης περιόδου, μᾶλλον δὲ ἀναφάνηται, πανταχόθεν λαθέτω λήθῃ. Πρὸς δὲ ἄλλοις, ἐνιαυτὸν καλεῖ, τ καιρὸν τ προθεσίας τοῦ Κυρίου, καθ' ὃν εἰρημένον ἐκ προσώπου αὐτοῦ, καλέσαι ἐνιαυτὸν Κυρίου δεκτόν. εὔχεται οὖν, ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ μὴ γενέσθαι αὐτῆς μνείαν, ἵνα μὴ λογίσηται ἡμῖν τὰ παραπτώματα, ὀφθεὶς τῷ κόσμῳ Χριστὸς, ἀλλὰ πάντων ἀμνηστίαν χαρίσηται.

OLYMPIODORI. Symmachus, *Neque copuletur.* Id est, si verba ipsa spectemus, Deleatur dies ille nativitatis meæ, anni contractâ periodo. Et quoniam mensium, alii pluribus, alii paucioribus constant diebus; & annus certo quodam confecto circuitu augetur (id quod quarto quoque anno solet accidere) dies illa, inquit, in numerum mensium non veniat, nec tanquam dies anni, ante usitatam periodum numeretur, & cùm apparere debeat, oblivione prorsus obruatur. Ad sensum autem, Domini adventum, annum vocat, juxta illud quod sub ejus personâ dictum est, *Vocare annum Domini acceptabilem.* Precatur igitur, ne illo tempore, ejus diei ulla fiat memoria, ne Christus, cùm sese orbi terrarum ostenderit, peccata nobis imputet, sed omnia potiùs oblivione sempiternâ deleat. Es. 61. 2.

ΣΕΒΗΡΟΥ. Τάχα δὲ προφητικῶς καὶ ἐγματισμένως περὶ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος λέγει, καθ' ὃν ζῶσιν οἱ ἅγιοι μακαρίαν ζωὴν ἐν ἀκαταπαύστῳ φωτὶ ἡμέρας, παρομοίᾳ δὲ νῦν αἰῶνος, ἐν μησὶ καὶ ἐνιαυτοῖς ἠριθμημένῳ, ὃν ἐπέχει) φαντασίαν.

SEVERI. Fortassè etiam propheticè & figuratè de futuro ævo vota facit, in quo Sancti, seculo hoc, mensium & annorum numeris & intervallis distincto, cessante, (cujus finem & terminum obnixè precatur) perpetuo diei lumine illustrati, vitam beatam ducunt:

Sed nox illa ſit dolor.

POLYCHRONII. Symmachus verò, *Ejecta & expoſita*; Hebræus, *Solitaria.* Nox, inquit, illa doloribus plena, nec lætitiæ ullius particeps ſit, quamvis quietis & laxamenti cauſa nox exiſtat.

Ἀλλὰ ἡ νὺξ ἐκείνη εἴη ὀδύνη.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Ὁ δὲ Σύμμαχος, ἔκβλητος, εἶπεν· ὁ δὲ Ἑβδομήκοντα, μεμονωμένη. νὺξ ἐκείνη ἔστω, φησὶν, ὀδυνηρὰ, καὶ μὴ μετάσχοι χαρᾶς θυμέλης, ὡς τῆς νυκτὸς ἀνέσεως ἄσπερ αἰτίας.

Et non veniat ſuper eam lætitia, neque gaudium.

OLYMPIODORI. Nihil contra Deum, neque contra ejus opera loquitur, verùm rebus non exiſtentibus maledicit, ſibi ipſi, & doloribus ſuis ſolatium adferens. (nox enim etiam illa præteriit, & aſtrorum & Phosphori lumen, quod nocte illâ reſplenduit:) Et quemadmodum qui à medicis uruntur, ſeu ſecantur, ad doloris ſignificationem, morſus veſtibus infigunt; ita beatus hic illa omnia flebiliter lamentatur. Ad ſenſum verò, *Nox illa ſit dolor*, id eſt, Peccatum, quòd malum ſit, cognoſcatur, ac proinde tanquam doloris cauſa odio habeatur. *Et non veniat ſuper eam lætitia*; ſi enim peccatum non remitteretur, ſed nobis imputaretur, adverſarius noſter, nox ſcilicet illa, & peccatorum parens, gaudium gauderet maximum. Utinam igitur hoſtis ſceleratum ſuum finem minimè aſſequatur, ac proinde lugens prædâ fruſtretur, ut acerbiùs mœreat; ne ſim ego infenſo hoſti lætitiæ cauſa, illius jaculis vulneratus.

Καὶ μὴ ἔλθοι ἐπ' αὐτὴν εὐφροσύνη, μηδὲ χαρμονή.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Οὐδὲν οὖν κατὰ Θεοῦ φθέγγεται, οὐδὲ κατὰ τῶν ἔργων αὐτοῦ, ἀλλὰ τοῖς οὐκ οὖσι καταρᾶται, πτήσσων ἑαυτὸν, καὶ ταῖς ὀδυναις καταμυδώμενος· καὶ γὰρ καὶ ἡ νὺξ ἐκείνη, καὶ ὁ φωσφόρος τῶν ἀστέρων, καὶ ἡ ἑωσφόρος ὁ λάμψαν ἐν ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ, παρωχήκει. Καθάπερ οἱ ὑπὸ τῶν ἰατρῶν καιόμενοι, ἢ τεμνόμενοι, ὁ ἱμάτιον ἐνδάκνουσι, καὶ ἐκφαίνονται τὰς ὀδυνὰς, οὕτω καὶ ὁ μακάριος οὗτος ταῦτα πάντα φιλοτιμεῖται. πρὸς ὃ φησίν, ὅτι, ἡ νὺξ ἐκείνη ἔστω ὀδυνὴ, αὐτὴ τῶν, γνωσθήτω ὅτι φαύλη ἐστὶν ἡ ἁμαρτία, καὶ διὰ τοῦτο μισείσθω ὡς ὀδυνῶν αἰτία. Καὶ μὴ ἔλθοι ἐπ' αὐτὴν εὐφροσύνη· εἰ γὰρ ἐλογίσθη ἡμῖν, καὶ μὴ ἀφεθῇ ἡ ἁμαρτία, ἔμελλεν αὐσφόδρα εἰς ἐν χαρᾷ ὁ ἡμέτερος ἐχθρὸς, ἡ νὺξ ἐκείνη, τῶν ἁμαρτιῶν μήτηρ. * Εἴποιμι αὐτὸς ὁ πολέμιος ἔστω * ὁ ἁμαρτιῶν τοῦ πονηροῦ σκοπὸς, καὶ διὰ τοῦτο * ὀδυνώμενος διαπαιτείτω τὸ θήραν, ἵνα μειζόνως πενθήσῃ· μὴ γένοιτο αὐτὸς ὁ δυσμενὴς χαρᾶς πρόξενος, πρωτεῖς τοῖς αὐτοῦ τοξεύμασιν.

* Ἴσ. διὰ τῆς ἐμῆς ἁμαρτίας.
* Ἴσ. διαμαρτάνων.
* Ἴσ. ὀδυνώμενος.

Sed maledicat ei qui maledicit diem illam, qui habet magnum cetum opprimere.

Ἀλλὰ καταράσαιτο αὐτὴν ὁ καταρώμενος τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὁ μέλλων τὸ μέγα κῆτος χειρώσασθαι

POLYCHRONII. Execrationem, inquit, meam ad exitum perducat Deus, qui ſolus hoc facere poteſt.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Τὰ τῆς ἐμῆς, φησὶ, καταρᾶς πληρώσαι Θεὸς, ὁ μόνος τοῦτο ποιῆσαι δυνάμενος.

OLYMPIODORI. Simul optat & vaticinatur futura, ad Chriſtum tradu-

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Ὁμοῦ δὲ προσεύχεται καὶ προφητεύει τὰ μέλλοντα, εἰς

εἰς Χειρὸν ἀναπέμπων τὴ δραίοιαν, ὃς τὴ ἰσχυρὸν δήσας δρᾶσολον, τὰ σκεύη διήρπασε. τίς γὰρ ἕτερος τὴ ἁμαρτίαν κατηγόρησατο, ἢ ἐξεφαύλισεν ἐν ἑαυτῷ; τίς ὃ νοητὸν ἐχθρώσατο κῆτος; τὴ ἀρχαῖον ὄφιν, τὴ τὴ ἁμαρτίας εἰσηγητὴν, τὴ τῇ ὑγρότητι τῶν ἡμετέρων ἡδονῶν ἐνδιαιτᾶσθαι λυμαινόμενον, καὶ μετὰ πολλῆς ὅσης ἀδείας ἐννηξάμενον· ὃν πολλαχοῦ ἡ θεία γραφὴ δράκοντα ὀνομάζει, μάλιστα δὲ ἐν τοῖς τελευταίοις τῇδε τῇ βιβλίῳ, νίκα καὶ ἰσχυρὸν, καὶ πόντα ἐκφέροντα, δραὶ τῶν οἰκείων λόγων δείκνυσιν ὁ Θεός· δραὶ τοῦτο καὶ νυνὶ οὐχ ἁπλῶς, κῆτος, εἴρηκε, ἀλλὰ, μέγα. ὁ τοίνυν, φησὶ, μόνος ὃ μέγα κῆτος ἕλξαι δυνάμενος, ὃ ἄμαχον ἔχων τὴν δύναμιν, αὐτὸς καὶ πρὸς τὴν ἡμέραν, καὶ πρὸς τὴν νύκτα, ἐργάσαιτο καὶ τὴν αἴτησιν.

ΔΙΔΥΜΟΥ. Καλῶς δὲ, ὃ, ὁ μηδὲν ἰσχύσαντα, εἴρηται, δηλοῖ ὃ καὶ τὸ ἐνανθρωπήσειν μυστήριον, ὡς μήπω τότε γεγονὸς, μηδὲ ὂν ἡμέλλε. οὐ γὰρ ἤρμοζε γυμνῇ τῇ θεότητι * καταργῆσαι τὸν κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, δράβολον, ἀλλὰ δραὶ τοῦ * ναοῦ τοῦ λόγου γεγυημένου ἐκ σπέρματος τοῦ ἀπατηθέντος ὑπὸ τοῦ δραβόλου. καύχημα γὰρ ἂν τῷ πονηρῷ, εἰ γυμνῇ τῇ θεότητι ἰσχυσάμενος, αὐτὸν ὑπῆρξε. Τὰ δὲ δράφορα ὀνόματα τοῦ δραβόλου, ἐνεργείας αὐτοῦ δραφόρους, οὐκ οὐσίας, δηλοῖ. δράβολος γὰρ ὁ ἀντικείμενος, καὶ πονηρὸς, καὶ λέων, καὶ δράκων, καὶ ὄφις, καὶ θηρίον, καὶ κῆτος, δρὰ τὸν ὄγκον λέγει, δραφόρως αὐτοῦ τὸ κακίαν ἐνεργοῦντος· ὅτῳ γὰρ ἀνατρεπτικόν ἐστι τοῦ Μανιχαϊκοῦ δόγματος.

cens cogitationem, qui fortem vinciens diabolum, vasa ejus diripuit. Quis enim alius peccato maledixit, illúdque in seipso delevit? quis cetum qui intellectu comprehenditur, in potestatem redegit? Serpentem antiquum, peccati suasorem, Leviathan illum, qui in voluptatum nostrarum mollitiem & facilitatem, tyrannidem exercet, & cum summâ licentiâ innatat; quem Scriptura multis in locis, *Draconem*, appellat, præcipuè verò sub finem hujus libri, cùm suis vocibus testetur Deus, fortem illum esse, atque omnibus superiorem: quare nec hoc loco, *cetus*, simpliciter, sed, *magnus*, vocatur. Is igitur, inquit, qui solus cetum immanem capere potest, qui potestate, cui nequit obsisti, pollet, is circa diem & noctem postulationis meæ votum adimpleat.

DIDYMI. Rectè autem dictum est, *Qui habet opprimere*, ut incarnationis mysterium manifestaret, quod tum non fuerat, sed postea futurum erat. Neque enim solâ divinitate Diabolum, qui mortis imperium habebat, aboleri decebat, sed per Verbum factum hominem, ex semine ejus quem decepit diabolus; improbo enim dæmoni gloriationis materia fuisset, si solâ divinitate eum subjugâsset. Porro, diaboli diversæ appellationes, diversas ejus operationes, non item multiplicem essentiam, declarant. Diabolus enim, Adversarius, Malus, Leo, Draco, Serpens, Bellua, & Cetus, propter ingenii mores, appellatur, quoniam multiplici artificio malitiam suam operatur: quod Manichæorum dogma funditus evertit.

Is. καταργηθῆναι.

Is. τῷ λόγου ἀνθρώπου.

Σκοτωθείη τὰ ἄστρα τῆς νυκτὸς ἐκείνης· ὑπομείναι, καὶ εἰς φωτισμὸν μὴ ἔλθοι, καὶ μὴ ἴδοι ἑωσφόρον ἀνατέλλοντα.

Obtenebrescant sydera noctis illius; permaneat, & in lucem non veniat, & non videat Luciferum exorientem.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ, καὶ ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Ὁ δὲ Σύμμαχος, προσδοκηθείη φῶς, καὶ μὴ

OLYMPIODORI, & POLYCHRONII. Symmachus verò, *Expectetur lumen, & non sit, maneat in*

tenebris. Ad verbum, ne impertiant, inquit, ſuum ſplendorem, id eſt, ne luceant noctis illius ſydera, ſed obſcura ſint, neque aſtrorum uſum oſtendant, curſúſque ſyderum illius noctis planè inutilis ſit. *Permaneant*, id eſt, à curſu & illuminatione ceſſent, neque lucere ampliùs pergant, aut curſum ſuum conficere; ſed neque noctem illam lux excipiat, neque præteriiſſe illam quiſpiam agnoſcat; hoc enim ſignificat illud, *Non videat Luciferum exorientem*, id eſt, ſtellam matutinam, aut Solem. Ad ſenſum autem, peccatum intelligit, quod noctem etiam appellat; Apparentes, inquit, pulchritudines & deliciæ obſcurentur, neve aliquando virtutem vincat improbitas: illud enim, *In lucem non veniant*, idem eſt ac ſi diceret, Cognoſcantur peccati jucunditates, quòd tenebræ ſint, neque fallere, aut in errorem inducere aliquos boni ſpecie valeant: in peccati nocte ſtella matutina non ſit, id eſt, ſermo lucidus & clarus propter probabilitatem apparens. Nam qui peccatis delectatur, ſæpenumero perſeverat in prolapſione, aut quia voluptatem amplectitur, ejuſdémque illecebris delinitur, aut quia probabiles ſibi fingit rationes, ob quas putat nequaquam ſe in errore verſari.

OLYMPIODORI. Illud, *Non videat Luciferum exorientem*, fortaſſe non deprecando pronunciavit, verùm id quod eſt indicavit; peccatum enim Verbum de Domino ſuſtinere non poteſt, quod Lucifer appellatur (ſicut Petrus in Epiſtolis ſuis
2 Pet. 1. 19. ſcribit) in cordibus noſtris exoriens, ſplendeſcente enim luce, tenebræ diffugiunt.

εἴη, ὑποφῶσαι ἐν σκότῳ. πρὸς μὲν τὸ ῥητὸν, μὴ ἴδοιεν, φησὶ, τὸ οἰκεῖον φέγγος, ἀντὶ τοῦ, μὴ λάμψωσι τὰ ἄστρα τῆς νυκτὸς ἐκείνης, ἀλλ' ἀφανῆ γένοιτο, μηδὲ τῷ τῶν ἄστρων ἐπιδείξασθαι χρείαν, ἄσχετος ὀφθείη τῆς νυκτὸς ἐκείνης τῶν ἀστέρων ὁ δρόμος. ὑποφῶσαι, τουτέστι, παύσαιτο τοῦ δρόμου, καὶ τοῦ φωτίσαι, καὶ μὴ ἐμφανῆ φαίνοντα, μηδὲ τὸν οἰκεῖον ἐκτελοῦντα δρόμον· ἀλλὰ μηδὲ δέξαιτο τὴν νύκτα ἐκείνην φῶς, μηδὲ γνωσθείη αὐτὴ ὡς παρερχομένη· τοῦτο γὰρ δηλοῖ διὰ τοῦ, μὴ ἴδοι ἑωσφόρον ἀνατέλλοντα, τουτέστι, τὸν ἑωθινὸν ἀστέρα, ἢ καὶ τὸν ἥλιον. πρὸς δὲ διάνοιαν, * τὰς ἁμαρτίας φησὶ, τὴν καὶ νύκτα καλεῖ. αἱ δοκοῦσαι τερπνότητες, καὶ τὰ κάλλη, δι' ἃ φανῆναι θέλουσιν, καὶ μὴ νικήσωσι τὰ πονηρὰ τῆς ἀρετῆς ποτε· τοῦτο γὰρ λέγει, τὸ, εἰς φωτισμὸν μὴ ἔλθοι, ἀντὶ τοῦ, γνωσθείησαν αἱ τῆς ἁμαρτίας τερπνότητες, ὅτι σκότος εἰσὶ, καὶ μὴ ἰσχυσάτωσαν ἀπατῆσαι, μηδὲ * πλανάσθω, ὅτι ἔχουσί τι ἀγαθὸν ἐν αὐτῇ ἢ ταύτῃ, μηδὲ ἑωσφόρος γένοιτο, λόγος δοκῶν εἶναι φωτεινὸς διὰ πιθανότητα. πολλάκις γὰρ ὁ φιλαμαρτήμων ἐμβλέψῃ τοῖς ὀφθαλμοῖς, ἢ τὴν ἡδονὴν ἀποδεχόμενος, καὶ τῷ λείῳ ταύτης θελγόμενος, ἢ λογισμοῖς πιθανοῖς ἀναπεισθῶν, δι' ὧν οἴεται μὴ σφάλλεσθαι.

* Ἰσ. 7. ἀ. μὴ πίῃσι.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Ἴσως γὰρ, ὅτι, μὴ ἴδοι ἑωσφόρον ἀνατέλλοντα, οὐκ ἀκωλύτως φησὶν, ἀλλὰ αὐτὸ ὅτι ἂν ἀπαγγέλλῃ· ὃ γὰρ δυνατὸν ἢ ἁμαρτία ὑποφῶσαι τὴν περὶ τοῦ Κυρίου λόγον, ἑωσφόρον λεγόμενον, καθὼς ὑπισχνεῖται Πέτρος, ἐν ψυχαῖς ἡμῶν ἀνατέλλοντα· τοῦ γὰρ φωτὸς ὑπολάμψαντος, τὸ σκότος ἀναχωρεῖ.

Quia non concluſit portas ventris matris meæ.

Ὅτι οὐ συνέκλεισε πύλας γαστρὸς μητρός μου.

EJUSDEM. Ad verbum, quia meum, inquit, ortum non prohibuit: atqui quo minùs ex utero materno egrederetur, in noctis poteſtate non erat. Horum autem verborum omnium hæc mens

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Κατὰ μὲν τὸ ῥητὸν, ὅτι, φησὶν, οὐκ ἐκώλυσέ με γενηθῆναι· καίτοιγε οὐκ ἐν τῇ νυκτὶ ἐτύγχανε, τὸ κωλύσαι αὐτὸν ἐκ μήτρας προελθεῖν. ἀλλ' ὃ διὰ πάντων λέγει,

τοιοῦτον

τοιοῦτον ἔχῃ τὸ νοεῖν, ὅτι ἄμεινον ἦν μὴ γενηθῆναι, ἢ γενηθέντα ταῦτα παθεῖν. πρὸς ὃ ἀγανακτοῦντι, ἐπαρῶμαι, φησὶ, τῇ ἁμαρτίᾳ, ὅτι μὴ ἐκωλύθησάν μου αἱ τῆς προαιρέσεως ὁρμαί· ἀλλὰ καὶ ὠδίνησα τὴν ἁμαρτίαν, καὶ ἀπέτεκον, τουτέστιν, ἔργῳ ἐπράξα, τὸ ἀπηγορευμένον ξύλον γευσάμενος, καὶ μὴ μείνασι τῆς ὁρμῆς σας.

est, Multo melius fuisse, omnino non nasci, quàm natum talia perpeti. Ad sensum autem, Peccatum, inquit, execror, quia primi voluntatis meæ motus non sunt repressi, sed peccatum concepi & peperi, id est, gustando lignum vetitum reipsâ patravi, neque intra primos motus constiti.

Ἀπήλλαξε γὰρ ἂν πόνον ἀπὸ ὀφθαλμῶν μου.

Abstulisset enim utique laborem ab oculis meis.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Ἐπειδὴ, φησὶν, εἰς φῶς παρῆλθον, ἵνατί μὴ συναπέθανον τῇ μητρικαῖς ὠδῖσιν; οὕτω γὰρ ἂν μὴ γεγόμενος, οὐδεμίαν πεῖραν τῶν παρόντων ἔλαβον δεινῶν· εἰ γὰρ μὴ ἐτέχθην, οὐκ ἂν τοῖς παροῦσαις παρεπέπτωτον συμφοραῖς. Τοῦτο δὲ λέγει, Εἰ μὴ διὰ τὴν ἁμαρτίαν, φησὶ, καὶ τὴν παρακοήν, οὐκ ἂν αἱ φθοραὶ, καὶ νόσοι τοῖς ἀνθρώποις συνέβαινον.

POLYCHRONII. Postquam, inquit, in lucem prodii, cur non cum matris meæ doloribus vnà extinctus sum? sic enim non existens, nihil præsentium malorum expertus fuissem; si natus non fuissem, in has calamitates haudquaquam incidissem. Sensus autem mysticus est, Absque peccato, inquit, & deflexione à mandato, morbi & interitus nequaquam hominibus accidissent.

Διατί γὰρ ἐν κοιλίᾳ οὐκ ἐτελεύτησα; ἢ γαστρὸς δὲ ἐξῆλθον, καὶ οὐκ εὐθὺς ἀπωλόμην;

Quare enim in ventre non obii? ex utero autem exii, & non protinus perii?

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Ὥσπερ οὖν ὁ Χριστὸς εἰπὼν, καλὸν ἦν αὐτῷ, εἰ οὐκ ἐγεννήθη, οὐδὲν ἕτερον ἐδήλωσεν, ἢ ὅτι δεινὰ αὐτὸν αἰαμένει, καὶ χαλεπά· οὕτω καὶ οὗτος ὁ Ἰὼβ λέγων, Εἴθε μὴ ἐγεννήθην, ἢ γενηθεὶς εὐθὺς ἀπωλόμην, ὡς συνδρομον εἶχε τῇ γενέσει τὸν θάνατον, οὐ τὴν δημιουργίας τοῦ Θεοῦ κατατρέχει, ἀλλὰ τὸ μέγεθος τῆς συμφορᾶς πρίσησιν. ὅρα δὲ πάλιν θαυμάζων, ὡς ἀπόντα τὸν θυμὸν εἰς τὴν ἡμέραν ἐκχέει, καὶ πολλοῦ ὑπερβῆναι τοῦτον τὸν ὅρον, ἀλλ' ἀεὶ ταῦτα λέγων, ἡ ἡμέρα, καὶ ἡ νύξ· ἵνα εἴπῃ, ὅτι τέως τῶν παρόντων οὐκ ἐπειράμην κακῶν, κἂν μὴ μισθὸν τῆς εὐσεβείας ἐκομιζόμην.

CHRYSOSTOMI. Quemadmodum igitur, cùm Christus diceret, *Bonum erat ei si natus non fuisset*, nihil aliud significare voluit, quàm quòd difficilia & acerba illum manerent: ita cùm hoc loco Jobus ait, Utinam natus non essem, aut natus continuò periissem, ita ut mors nativitati comes exstitisset; non Dei succensèt opificio, sed magnitudinem tantùm calamitatis ob oculos ponit. Pietatem autem ejus tecum perpende, ut iracundiam omnem in diem effundat, nec terminum hunc transilire audeat, sempérque diem ac noctem inculcet; ac si diceret, Tamdiu præsentium malorum expers fuissem, licèt nullam pietatis mercedem reportâssem. Mat. 26. 24.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Κατὰ μὲν οὖν τὸ ῥητὸν, ἡ ἔννοια σαφὴς, ὅτι

OLYMPIODORI. Ad literam si verba sumantur, sensus planus est, melius

illi fuisse, aut non nasci, aut natum confestim extingui. Secundùm anagogiam verò, Bonum, inquit, est, aut nullam cogitationem pravam mentibus nostris innasci, aut conceptam statim deleri.

ἄμφνον ἰῶ, ἢ μὴ τεχθῆναι, ἢ τεχθέντα ταχέως ἀποθανεῖν. κατ' ἀναγωγὴν, καλόν ἐστι, φησίν, ἢ μηδὲ ὅλως τινὰ φαῦλον ἡμῖν γενηθῆναι λογισμόν, ἢ εἰ γένοιτο, ταχέως αὐτὸν ἐξαφανισθῆναι

Utquid autem occurrerunt mihi genua? quare autem ubera suxi?

Ινατὶ δὲ συνεπόησάν μοι τὰ γόνατα; ἱνατὶ δὲ μαστὺς ἐθήλασα.

APOLINARII. Amplificat sua, dum ostendit, sibi in votis præcipuè fuisse, ne ab initio quidem extitisset. Nam, *Ut quid mihi genua occurrerunt?* pro illo est, Cur supra genua enutritus sum, à nutrice gestatus? cur inventa est mulier, quæ pueriles molestias sustineret? quæ genibus suis me exciperet, & escam infantibus aptam præberet?

ΑΠΟΛΙΝΑΡΙΟΥ. Κατὰ αὔξησιν τὰ καθ' ἑαυτὸν λέγει, δῆλον, ὡς αἱρετὸν αὐτῷ ἦν, τὸ τὴν ἀρχὴν μὴ γενέσθαι. τὸ γάρ, ἱνατί μοι συνεπόησάν μου γόνατα; ἀντὶ τοῦ, διατί ἐπιθυμήθην ὑπὸ γονάτων, βασταζόμενος καὶ τρεφόμενος; διατί εὑρέθη ἡ τῆς παιδικῆς δυσχερείας ἀνεχομένη, καὶ τοῖς γόνασιν * αὐτοῖς ὑποκαθίζουσα, καὶ τὴν νηπιώδη χορηγοῦσα τροφήν; *ἰσ. αὐτῆς

OLYMPIODORI. Ad literam sic, Neque in genibus, inquit, nutricis collocari debebam, neque ut vivificarer, lac sugere. Ad theoriam verò & sensum magis reconditum, Cur in transgressione non titubavi, aut supplantatus fui, quando ad ligni vetiti gustum proficiscerer? cur in malis progressus aliquos feci? Illud enim, *suxi ubera*, idem est ac, Mores improbos auxi.

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Κατὰ μὲν τὸ ῥητὸν οὕτως, οὐκ ὤφειλον, φησὶν, οὔτε εἰς γόνατα τεθῆναι τροφοῦ, οὔτε γάλακτος μεταλαβεῖν, ἵνα δὲ ζωοποιηθῶ. κατὰ δὲ τὴν θεωρίαν, ἱνατί, φησὶν, οὐκ ὤκλασα ὑπὸ τῇ παραβάσει, ἢ ὑπεσκελίσθην, προδόμενος ὑπὸ ἀπηγορευμένου γεύσασθαι ξύλου; ἱνατὶ δὲ καὶ ὑπέδοσίν τινα ἐποίησα ὑπὸ τὰ φαῦλα; τοῦτο γὰρ λέγει, μαστοὺς ἐθήλασα, τουτέστι, τοὺς τῆς κακίας ηὔξησα.

Nunc utique dormiens quiescerem, somnum autem capiens requiescerem cum regibus, consiliariis terræ, qui gloriabantur in gladiis; aut cum principibus, quibus multum fuit aurum, qui compleverunt domos suas argento.

Νῦν ἂν κοιμηθεὶς ἡσύχασα, καὶ ὑπνώσας δὲ ἀνεπαυσάμην μετὰ βασιλέων, βουλευτῶν γῆς, οἱ ἐγαυριῶντο ἐπὶ ξίφεσιν· ἢ μετ' ἀρχόντων, ὧν πολὺς ὁ χρυσὸς, οἱ ἔπλησαν τοὺς οἴκους αὐτῶν ἀργυρίου.

APOLINARII. Dormitionem & somnum, mortem dicit, ab imagine & formâ nomen mutuatus; vel propter resurrectionis spem, eâ appellatione indigitans. Vult autem dicere, Nihil novum & inusitatum passus sum; quod enim est hominum naturæ commune, id

ΑΠΟΛΙΝΑΡΙΟΥ. Κοίμησιν δὲ ὕπνον, τὸν θάνατον λέγει, ἀπὸ τοῦ σχήματος τὴν προσηγορίαν θέμενος· ἢ ὕπνον ὀνομάζων, διὰ τὴν ἐλπίδα τῆς ἀναστάσεως. βούλεται γὰρ εἰπεῖν, ὅτι ξένον οὐκ ἐπεπόνθειν οὐδέν· ὃ γὰρ κοινόν ἐστι τῆς φύσεως τῶν ἀνθρώπων, τοῦτο καὶ αὐτὸς ὑπάρξαι

ὑπάρξαι ἐζήτησα. ὃ γὰρ ὄντιν οὐδεὶς, ὃς διαφεύξεται τὸν τελευτὴν, κοινὸς καὶ βασιλέων, καὶ τῶν ὅτι σοφίαι μέγα φρονούντων, ὑπεξιόντων τὸν βίον· τί γὰρ ἂν τοῦτο διαφέροι τῆς βασιλείας, καὶ τῆς φρονήσεως;

mihi contingere petii. Nec enim quisquam est qui mortem evadet, quandoquidem Reges, & qui sapientiæ nomine gloriantur, pari lege vitâ hâc excedant; quid autem regno & sapientiâ præstantius est?

ΟΛΥΜΠΙΟΔΩΡΟΥ. Ἐκ τούτων παιδευόμεθα, μὴ μέγα φρονεῖν ὅτι δυναστείᾳ, ἢ πλούτῳ, ἢ φρονήσει· ὅπου γε καὶ βασιλεῖς, καὶ οἱ τῆς γῆς βουλευταὶ, τουτέστιν, οἱ ὅτι σοφίᾳ καὶ βουλῇ μέγα φρονοῦντες, καὶ οἱ γαυριῶντες ὅτι ξίφεσιν, ἤγουν τῇ ἀρχαῖς, ἢ δυναστείαις, ἢ τοῖς κατὰ πολεμίων θριάμβοις, ἐπὶ τούτοις, καὶ οἱ πολύχρυσοι, τὸν κοινὸν ἅπασιν ὑφίστανται θάνατον. οὐδὲν οὖν ἔπαθον δεινὸν, συνόδρομον ἐπορμῶν τῇ γεννήσει τὸν θάνατον, καὶ μηδενὸς τῶν ἐν βίῳ δοκούντων καλῶν ἐν μεθέξει γεγόμενος· ὅπου γε καὶ οἱ ὅτι τούτοις μέγα φρονήσαντες, ἴσα τοῖς λοιποῖς ἀνθρώποις τεθνήκασι.

OLYMPIODORI. Ex his erudimur, propter potestatem, divitias, aut sapientiam, non esse magnopere gloriandum; quandoquidem Reges, & consiliarii terræ, hoc est, qui propter sapientiam & consilium elato animo sunt, & qui gloriantur in gladiis, id est, in imperio, dominatione, & in victoriis ac trophæis de hostibus partis, adde eos etiam qui copiâ auri abundant, communem omnibus mortis conditionem subire cogantur. Nihil igitur grave & acerbum passus fuissem, si ortus comitem, interitum, subijssem, nulliúsque eorum particeps fuissem, quæ in vitâ videntur bona; præsertim cùm illi, qui ob eas res superbierunt, non secus ac alii homines morte absorpti sint.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ καὶ τοὺς φίλους καταστέλλειν, καὶ πείθειν, μὴ μέγα τι νομίζειν εἶναι τὰ ἀνθρώπινα. ὅρα οὖν καὶ ἐν τῇ συμφορᾷ τὰ φιλοσοφίας ῥήματα.

CHRYSOSTOMI. Mihi verò videtur amicos reprimere, iísque persuadere, ne magno in pretio res humanas habeant. Vide autem in ipsâ etiam calamitate, philosophiæ & æquanimitatis verba.

ΟΛΥΜΠΙΟΔΩΡΟΥ. Τί θρηνεῖτε ταῦτα, φησὶν, εἰ μὴ ἀθλίου πέφυκεν; *ἀλλὰ τὸν θάνατον ἡγεῖσθε βαρύν; ἀλλὰ μᾶλλον ἡσυχία ἐστὶ τῶν εἰς τὸν πρόσθεν βίον κακῶν, δι' οὓς κἀγὼ ἀπηλλάγην ἂν τῶν κατεχόντων δεινῶν, μηδὲ εἰς φῶς προελθών· ἀλλὰ καὶ νῦν τελευτήσας, ὅμοιος ἔσομαι βασιλεῦσι, καὶ ἄρχουσι. ποῦ γὰρ νῦν ἡ ἐκείνων δυναστεία, καὶ ἡ ὅτι τῷ πλούτῳ πεποίθησις, ἥτε ἐν βουλῇ, καὶ ἐν σοφίᾳ μεγαλαυχία; πλὴν καὶ τοῦτο ῥητὸν, πῶς ὁ μηδόλως τεχθεὶς ἔμελλεν ὑπνοῦν καὶ ἀναπαύεσθαι; προδήλον οὖν, ὅτι καὶ τὸ θεωρητικὸν νοηθήσεται, ὡς εἰ μὴ τὴν ἁμαρτίαν ὁ προπάτωρ εἰργάσατο, εἰς αἰῶνας ἀνεπαύετο, οἷά τις ὑπνῶν ἡδέως.

*Isa. ἄρα.

OLYMPIODORI. Quamobrem hæc, inquit, lugetis, quæ suâ naturâ fluxa sunt & fugacia? Num mortem duram & molestam putatis? at illa præsentis hujus vitæ malorum requies potiùs est, quæ me, si in lucem non exiissem, circumstantibus ærumnis liberâsset: & nunc quidem moriens, Regibus, & Principibus similis ero. Ubi enim nunc illorum dominatus, & in divitiis fiducia? ubi consilii & prudentiæ superba jactantia? Verùm si verba nuda spectentur, quî fieri potest, ut in lucem nunquam editus, somnum & quietem capere potuerit? Manifestum igitur est, quòd secundùm theoriam intelligendum sit, scilicet, si primus parens peccatum non admisisset, sempiternâ se quiete, quasi jucundissimo somno, fruiturum fuisse.

Aut

Aut tanquam abortivum exiens de vulua matris, aut tanquam infantes qui non viderunt lucem.

Η ὥσπερ ἔκτρωμα ἐκπορβυόμενον ἐκ μήτρας μητρὸς, ἢ ὥσπερ νήπιοι οἳ οὐκ εἶδον φῶς.

POLYCHRONII, & OLYMPIODORI. Postquam dixisset, optâsse se, ut mors egressum suum ex utero materno statim excepisset, amplificandi causâ subinfert, Aut quasi embryon lucem non videns. Utinam, inquit, maternos dolores mors insequuta fuisset, ut ad sepulchrum elato, lactis nutrimento mihi opus non fuisset; sic enim non modò nihil grave & acerbum pertulissem, sed etiam à vitæ molestiis liberatus fuissem. Quid autem dico, statim â nativitate emori me exoptâsse? utinam ne primitus quidem ad membrorum in utero efformationem perveniissem. Ne videatur seipsum efferre, fœtui abortivo se comparat. Abortus est, fœtus nondum in utero perfectè formatus: infantem autem dicit eum, qui nec malorum nec bonorum, quæ in vitâ sunt, sensum adhuc percepit. Horum autem ratio & causa, cur nonnulli, scilicet, fœtus minimè absolvantur, alii verò perfecti quidem, sed tamen mortui in lucem edantur, quidam etiam in ipso partu extinguantur, judicio divino, quod captum nostrum longè exuperat, relinquendum est. Fœtibus autem informibus invideo, qui ægritudinem nullam experti sunt, neque in difficultates aliquas aut molestias inciderunt; sed quemadmodum sine labore in mundum venerunt, sic sine ullo doloris sensu inde abierunt. Illis etiam invideo, qui immaturâ ætate decesserunt; hi enim brevi tempore vitam intuentes, subitò extincti sunt. Dein, ne quis illic paria esse omnia arbitretur, inter pium & impium discrimen esse positum ostendit, dum addit;

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ, ϗ ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Ἐπειδὴ ἔφησεν, ἐθέλειν τὸν ἐκ τῆς μητρικῆς γαστρὸς τὴν ὁδὸν δεδέχθαι θάνατον, ϗ αὔξησιν ἐπάγει, ἢ ὥσπερ ἔμβρυον μὴ ἰδὸν φῶς. εἶτε, φησὶ, τὰς μητρικὰς ὠδῖνας διεδέξατο θάνατος, ὥστε μηδὲ τῆς γαλακτὸς με δεηθῆναι ἐφῆς, εἰς πάθους ἀπενεχθέντα· ὅτω γὰρ οὐ μόνον οὐδὲν δεινὸν ὑπέμεινα, ἀλλὰ ϗ τῆς βίου δυσχερείας ἀπηλλάγην. τί δὲ * φησι λέγων γενηθέντα ἀποθανεῖν; εἶτε μηδὲ τὴν ἀρχὴν εἰς διαμόρφωσιν ἦλθον. ἵνα μὴ δόξῃ ἑαυτὸν ἐπαίρειν, ϗ τοῖς ἀμβλωθριδίοις ἑαυτὸν παραβάλλει. ἔκτρωμα γάρ ἐστι, τὸ μηδέπω διαμορφωθὲν τελείως ἐν τῇ γαστρί· νήπιον δὲ λέγει, τὸν μήπω δεξάμενον αἴσθησιν τῶν τοῦ βίου καλῶν, ἢ κακῶν. περὶ δὲ τούτων λόγον, διὰ τί οἱ μὲν οὐδὲ τελεσφορηθῶσι, οἱ δὲ ϗ τελεσφορηθέντες νεκροὶ γεννῶνται, οἱ δὲ ὅμου τῇ γεννήσει τὸν θάνατον ὑπομένουσι, τοῖς ἀνεφίκτοις τοῦ Θεοῦ κρίμασι καταληπτέον. πλὴν, φησὶ, ζηλῶ τὰ ἔμβρυα, ἃ οὐδεμίας ἐπειράθη ὀδύνης, οὐδὲ πραγμάτων ζωῆς δυσχερείαις περιέπεσεν· ἀλλ' ὥσπερ ἀπόνως ἦκεν, ἀνωδυνῶς ἀπῆλθεν, οὐδενὸς ἐπαισθόμενα. ζηλῶ δὲ ϗ τοὺς ἐν ἀώρῳ τῇ ἡλικίᾳ θανόντας· ϗ ὅτι γὰρ πρὸς ὀλίγον ἀνακύψαντες εἰς τὸν βίον, θᾶττον ἀπεσβέσθησαν. εἶτα, ἵνα μή τις οἴηται πάντα ἴσα εἶναι, δείκνυσιν ὡς ἔστι διαφορὰ ἀσεβῶν τε, ϗ εὐσεβῶν, ἐπάγων γάρ.

* Is. φησι.

Ἐκεῖ

Ἐκεῖ ἀσεβεῖς ἐξέπαυσαν θυμὸν ὀργῆς, ἐκεῖ ἀνεπαύσαντο κατάκοποι τῷ σώματι.

Illic impii accenderunt furorem iræ : ibi requieverunt fatigati corpore.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Ἀλλὰ τί λέγῃς; ἀσεβὴς * ἐγὼ καὶ πονηρός; ἀλλὰ καὶ ὅτοι ταύτης ἔτυχον τῆς ὠφελείας; Εἶτα λοιπὸν ἐγκώμιον θανάτου, ὅτι οἱ μὲν τῆς κακίας ἀπέστησαν, οἱ δὲ τῆς παλαιπωρίας ἀπηλλάγησαν, οἱ μὲν βυθὸν λιμένα τῶν δεινῶν, οἱ δὲ κώλυμα τῆς πονηρίας, καὶ, τὸ μέγιστον, ὅτι οὐδ' ἔστι πάλιν προσδοκῆσαι τὰ προπτερα, ἀλλ' ἀναπαυσόμενοι ἀεὶ μένουσιν ὅτι τῆς ἀναπαύσεως, ὅτι πάντων ὅτι λύσις τῶν δεινῶν.

* ἴσ. ἐκεῖ.

CHRYSOSTOMI. Quid ais? Illic ne impius & improbus? num hoc etiam hominum genus solatio isto fruitur? Mortis deinde præconium instituit, quòd, scilicet, iniquitatem nonnulli deseruerint, alii ex arumnarum fluctibus emerserint, quidam portum calamitatum, alii improbitatis suæ impedimentum, invenerint; &, quod præcipuum est, quòd pristina expectare nequeant, sed à laboribus cessantes, perpetuâ requie fruantur; mors enim malorum omnium solutio & finis est.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Κάλλιστον οὖν ἡμᾶς διδάσκει μάθημα, καὶ δείκνυσι τὸ τοῦ θανάτου ὠφέλιμον· ὅτι εἰ καὶ διὰ ἁμαρτίαν ὁ θάνατος, ἀλλ' οὖν χρησίμως καὶ φιλανθρώπως ὁ Θεὸς τοῖς ἀνθρώποις καὶ τοῦτον οἰκονομήσατο· οὔτε γὰρ ἀσελγεῖς καὶ ἀλαζόνες διακόπτονται τοῦ κακοῦ, καὶ τοῦ διαπνεῖν μανίας, καὶ ἄκοντες παύονται· οὔτε κατάκοποι τοῖς σώμασι, τουτέστιν, οἱ ἐν ὀδύναις σωματικαῖς ὄντες, καὶ ἐν δυσχερείαις πραγμάτων ἐξεταζόμενοι, τῶν πόνων λήγουσιν.

OLYMPIODORI. Disciplinâ nos erudit præstantissimâ, & mortis lucrum ac quæstum nos docet; quòd licèt propter peccatum mors existat, Dei nihilominus benignitate & dispensatione, in hominum bonum & utilitatem convertatur: impii enim & superbi, eâ ratione ab improbitate & insanabili furore, etiam inviti abscinduntur, & cessant; & *qui corpore sunt defatigati*, id est, qui corporis doloribus cruciantur, & rerum adversarum molestiis exercentur, laborum exitum consequuntur.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ. Εἶεν δ' ἂν κατάκοποι, οἱ τὴν στενὴν καὶ τεθλιμμένην ὁδὸν βαδίσαντες, ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ μυρίοις πόνοις ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς ἀγῶνα ἀνδρωσάμενοι, καὶ ὑπὲρ τοῦ διαλαβεῖν αὐτὴν ἐν χάρισι * περισσοτέρως ἀσκηθέντες· ὡς ὁ πολλὰ κοπιάσας ἐν θλίψεσι Λάζαρος· ὡς ὁ κατάκοπος γινόμενος ἐν τοῖς πρὸς τὸν ἀντίπαλον ἀγῶσιν Ἰώβ. διὸ καὶ ὁ Κύριος καλεῖ πρὸς ἀνάπαυσιν, τοὺς ἐν ἔργοις ἀγαθοῖς κοπιάσαντας, τοὺς τὴν στενὴν καὶ ἔγκοπον ὁδὸν πρὸς τὴν λείαν καὶ ἀνθρωπίνην ἐκλεξαμένους.

* χ. διαφόρως.

BASILII. Fuerint sanè defatigati, qui arctam & ærumnosam viam ambulârunt, qui in hoc sæculo laborârunt, qui in mille, virtutis causâ susceptis certaminibus, desudârunt, & qui ut eam adipiscerentur, laboribus exerciti sunt abundantiùs. Talis fuit Lazarus, qui angustias & miserias multas exantlavit; talis Jobus, qui in certaminibus contra Adversarium defessus fuit. Itaque qui in bonis actionibus & rectè factis desudârunt, qui angustam laboriosámque viam, præ facili & spatiosâ delegerunt, ad quietem eos Dominus invitat?

ΟΛΥΜΠΙΟΔΩΡΟΥ. Οὐδὲν οὖν, φησὶν, αὐτῷ συμβῆναί μοι φαῦλον· ἀλλὰ τὸ πρὸς τὸν Θεὸν τοῖς ἀνθρώποις χρησίμως οἰκονομηθὲν, τὸν θάνα-

OLYMPIODORI. Nullam igitur malum mihi accidere postulo; sed mortem, quam Deus ad mortalium commodum & utilitatem instituit. Verùm cùm

cùm libri quidam habeant, *Ibi impii accenderunt furorem iræ*, hic verborum ſenſus eſſe poteſt, quòd qui in hâc vitâ minimè caſtigantur, ſed in impietate permanent, divinæ iræ ſupplicium ſibi ipſis arceſſant. Theodotio autem ad hunc modum interpretatus, *Sedârunt furorem iracundiæ*, ſenſum alium adfert, quòd ſcilicet, ab improbitate ſuâ ceſſaverint:

τον. Επειδὴ ὃ ἕτερα βιβλία ἔχῃ, ὀχῆ ἀσεβῆς ὀξέκαυσεν θυμὸν ὀργῆς, ὅτω νοήσεις, ὅτι οἱ μὴ σὺν αὐτῷ παιδευθέντες, ἀλλ' ἐμμείναντες τῇ ἀσεβείᾳ, τὴν ὀχ τ θείας ὀργῆς κόλασιν ἑαυτοῖς ὑπεσπάσαντο. ὁ ὃ Θεοδοτίων, ὀχόπασεν ὀργῆς θυμὸν, ὀχδοὺς, ἕτερον νοῶν· ὑποβάλλῃ, ὅτι ἐλώφησεν τ ἰδίας κακίας.

Pariter autem ſeculares non audierunt vocem exactoris.

Ομοθυμαδὸν δὲ οἱ αἰώνιοι ὐκ ἤκουσαν φονῆ φορολόγου.

POLYCHRONII. Φορολόγος eſt, qui tributa colligit, exactor, quæſtor. Dicit igitur, Poſt mortem nullum eſſe diſcrimen inter Regem & privatum, exactorem & eum à quo exigitur, neque inter divitem & pauperem; mors autem, vitæ hujus figurâ & formâ ſublatâ, omnes pari honore ſimul & promiſcuè in poteſtate ſua detinet, hos quidem à laboribus relaxans, illorum verò tyrannidi finem imponens. Illic enim ſunt qui jam inde à mundi initio objerunt, gravibus quæſtorum exactionibus liberati; quaſi diceret, extra omnes vitæ hujus ærumnas conſtituti. Mors enim omnia vincit; & in ſepulchro, non tantùm mali quicquam pati, ſed ne auribus quidem adverſa haurire licet.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Φορολόγος ὀστὶν, ὁ τὰς εἰσφορὰς συλλέγων, ὁ ἀπαιτητὴς, ὁ πραίκτωρ· φησὶν οὖν, ὅτι μετὰ θάνατον ὀκ ἔστιν *ἀξία βασιλέως κ ἰδιώτου, ὄντε ἀπαιτουμένου κ ἀπαιτοῦντος, ὄντε πλουσίου κ πένητος· ἀλλὰ λύσας ὁ θάνατος τὸν πρόντος βίον ὅλημα, ἐν ἴσῃ μοίρᾳ ὁμοῦ κ κοινῶς πάντας κατέχει, τοὺς μὲν ἀνιεὶς τῶν πόνων, τοὺς ὃ παύων τ τυραννίδος. ὀχῆ γάρ εἰσιν οἱ ἐξ αἰῶνος τελευτήσαντες, τ τῶν πραικτόρων ἐπαχθείας ἀπαλλαγέντες· ἵνα εἴπῃ, ὅτι τῶν τὸν βίον συμφορῶν ἐκτὸς γεγόνασιν. πάντων γὰρ ἀνώτερός ὀστιν ὁ θάνατος· κ * ὃ μόνον ὀδὲν ὀστὶν ὑποπτῆσαι δεινὸν, ἀλλ' ὀδὲ μέχρις ἀκοῆς τὰ δεινὰ προσδέξασθαι. *ἴσ. add. ἐν θανάτῳ· vel, ἐν ᾅδου

*ἴσ. διαφορ.

CHRYSOSTOMI. Ad ſenſum autem magis reconditum, divinus ſermo beatos eos prædicat, qui vocem vectigalia ac tributa exigentis minimè audierunt. Qui enim corporis voluptatibus reſiſtunt, principatus pedibus proculcant, & ſpiritualia nequitiæ ſub jugum mittunt, voce exactoris, hoc eſt, diaboli, ſuperiores facti ſunt, qui ab iis qui ſe vltro in poteſtatem ejus dediderunt, tanquam tributum aliquod exigit, ut quæ ejus animo adlubeſcunt, exequantur. Juſti autem, quia illius vocibus ad mala hortantis non obtemperârunt, ideo in regno cœlorum felicitate ſimul fruuntur.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Πρὸς ὃ θάνοιαν, ὁ ἱερὸς μακαρίζει λόγος τοὺς μὴ ἀκηκόσθας φονῆ φορολόγου. οἱ γὰρ τῶν τ σαρκὸς ὀπιθυμιῶν κατεξανισάμενοι, κὴ πατοιῶντες ἀξίας, κὴ νικῶντες τὰ πνευματικὰ τ πονηρείας, κρείττονες γεγόνασι τ τῆς φορολόγου φωνῆς, τουτέστι, τῆς διαβόλου, ὃς τοὺς ὑπ' αὐτῷ πραιρετικῶς γεγονότας, ὡσπερ ἵνα δασμὸν ἀπαιτεῖ, ὃ πράττειν τὰ αὐτῷ καταθύμια. ἀλλ' οἱ δίκαιοι ἐπειδὴπερ αὐτῷ ὀκ ἤκουσαν, ὥστε τὰ φαῦλα πράττειν, τοιγαροῦν ὁμοῦ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν εὐφραίνονται.

Μικρὸς

Μικρὸς καὶ μέγας ἐκεῖ ἐστι, καὶ θεράπων δεδοικὼς τὸν κύριον αὐτοῦ.

Pusillus & magnus ibi est, & servus timens dominum suum.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Πολλὴ, φησὶ, καὶ τὸν πρόσθεν βίον ἡ ἀνωμαλία, πολλὴ μετὰ τοῦτον ἀπόδημίαν ἐλευθερία καὶ ἰσοτιμία. Οὐκ ἔστιν ἐκεῖ φοβηθῶμεν μεταβολὴν, καθάπερ ἐνταῦθα· κακῶν ἐστιν ὁ θάνατος ἐμπόδιον, παλαιπωρίας λύσις. Τὰ δοκοῦντα εἶναι δεινὰ, λέλυται· καὶ ὁ πάλαι δεδοικὼς τὸν ἑαυτοῦ δεσπότην, οὐκ ἂν φοβηθείη. πάντες γὰρ τυγχάνουσι, μικρός τε καὶ μέγας, τουτέστιν, ὁ ἐν ἀξίᾳ, καὶ ὁ ἐν ταπεινότητι.

CHRYSOSTOMI. Magna est, inquit, in hac vita inæqualitas, magna item post migrationem ex hac vita libertas & æqualitas: mutationis illic, ut hìc, nullus metus, mors malorum ac scelerum est impedimentum, & ab ærumnis liberatio. Quæ gravia enim & molesta videbantur, profligata sunt; & qui olim herum metuebat suum, illic haudquaquam pertimescit. Illic omnes sunt, *pusillus & magnus*, id est, qui in dignitate positus est, & qui humili loco est.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Ταῦτα περὶ τοῦ θανάτου πολλῶν ἐφιλοσόφησεν ὁ σπόρμυος, καὶ σκώληκας βρύων, καὶ πῦ ἰχῶρι περιῤῥεόμενος, καὶ ὥσπερ τῶν ἀλγηδόνων ὑπιλαθόμενος, καθαρῷ διανοίας ὄμματι τὰ κάλλιστα ἡμῖν τῶν μαθημάτων παραδέδωκεν. ἡμεῖς δὲ τούτων οὐδεμίαν εἰς ἔννοιαν ἐρχόμεθα· εἰ γὰρ τοῦ θανάτου τὸ μνήμιον εἴχομεν, βελτίους ἂν ἐγινόμεθα, καὶ πλούτου, καὶ δυναστείας, καὶ τοῦ ἐν τῷ βίῳ δοκούντων τερπνῶν, ῥᾳδίως ἂν περιεφρονοῦμεν.

OLYMPIODORI. Hæc de morte pluribus philosophatus est, qui tabe putrescebat, qui vermium fontibus scatebat, & sanie diffluebat, ac quasi dolorum oblitus, clarâ mentis acie optimas nobis tradidit disciplinas. Ipsi autem nullam harum rerum cogitationem susci pimus; si enim mortis memoria animo nostro obversaretur, meliores evaderemus, & divitias, ac principatus, & quicquid est in vita jucundum, facilè contemneremus.

Ινατί γὰρ δέδοται τοῖς ἐν πικρίᾳ φῶς; ζωὴ δὲ ταῖς ἐν ὀδύναις ψυχαῖς;

Utquid enim data est eis qui in amaritudine sunt, lux? & vita animabus quæ sunt in doloribus?

ΟΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Πολλαχοῦ ἡ γραφὴ, τὸ, ἱνατί; ὅτι πρὸς δέησιν λέγουσιν, οὐχ ὅτι ἀποδυσωπήσεως· ὡς ὅτι τοῦ, ἱναλί, Κύριε, ἀφήσηκας μακρόθεν; καὶ, ἱναλί, ὦ Θεὸς, ἀπώσω εἰς τέλος; ὁ γὰρ μέμφεται, οὐδὲ αἰτιᾶται, ἀλλ' ἱκετεύει μὴ ἐγκαταλειφθῆναι ἐν ταῖς θλίψεσι, μηδὲ ἀπωσθῆναι εἰς τέλος.

OLYMPIODORI. Scriptura multis in locis, illud, *ut quid?* ad deprecationem, non autem ad impatientiam ullam exprimendam usurpat; juxta illud, *Utquid, Domine, recessisti longè?* Psal. 10. 1. Et, *Utquid, Deus, repulisti in finem?* Non Psal. 42. 2. enim expostulat, aut criminatur, sed precibus contendit, ne in rebus adversis deseratur, néve finaliter repudietur.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, καὶ ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Καὶνταῦθα τοίνυν οὐκ ἐγκαλοῦντός ἐστι τὰ ῥήματα,

CHRYSOSTOMI, & POLYCHRONII. Hìc igitur criminantis verba non sunt, apage; (quæ enim animo

mo diverſo efferuntur, eodem modo non ſunt accipienda) ſed mærentis, & ſciſcitantis ſunt voces, cur qui calamitatibus vexandi ſunt, vitæ ſtadium ingrediantur? Reliquis enim, qui in ſplendore vivunt, & corporis valetudine fruuntur, communis inter ſe converſatio ſolatium non leve adfert. Qui verò nullius horum participes futuri ſunt, ſed cum miſeriis in vitâ conflictabuntur, neſcio quod commodum vitam ingreſſi percepturi ſint: ac reliqui quidem aliquâ fortè ratione vitam communem juvabunt, hi autem quânam?

μὴ γλύοιτο· τὰ γὰρ μὴ μετ' τ αὐτῆς διανοίας λεγόμενα, οὐκ ὁμοίως ἐπιλητέον· ἀλλ' ἀγωνιώντος, καὶ ζητοιῶντος, διά τί, οἱ ἐν σωφορείαις διεταζόμενοι, εἰς τ βίον πρέρχονται; τοῖς μὲν γὰρ λοιποῖς, ἢ κατ' τ βίον λαμπρείας, ἢ ἐν ὑγείᾳ σώματος ὄσι, φέρῃ τινὰ παραμυθίαν ἢ εἰς κοινὸν * αὐτὴ διατεθή· οἱ δ' τούτων μὲν οὐδενὸς μεθέξοντες, ταλαιπωρήσοντες δ' κατ' τ βίον μόνον, οὐκ εἰδ' ὅ, τι τὸ κέρδος, εἰς ζωὴν πρερχόμενοι * ἕξουσι· διὰ τί οἱ μὲν ἄλλοι ἴσως τι ἂν ὠφελοῖντο τ βίον, ἤτοι δ' τί;

* ἴσ. αὐτοῖς.

* χρ. ἔχουσι.

OLYMPIODORI. Quandoquidem igitur tu, Domine, vitæ & lucis largitor es, tolle dolores, aufer animi ægritudinem: nam ut nunc ſe res habet, vitâ hâc doloribus plenâ mors optabilior eſt.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Επειδὴ τοίνυν φωτὸς καὶ ζωῆς εἶ χορηγὸς, Κύριε, ἄφελε τὰς ὀδύνας, ἄφελε τ ψυχῆς τ πικρίαν· ὡς νυῦν γε τὸ ὀδυνηρὸν βίος ὁ θάνατος αἱρετώτερος.

CHRYSOSTOMI. Hinc intelligimus, non vitam ſolùm, ſed mortem etiam à Deo datam eſſe utiliter, quandoquidem ita deſiderabilis ſit mors; quare ſubjungit.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Ενταῦθεν μανθάνομεν, ὅτι οὐχὶ ἡ ζωὴ μόνον, ἀλλὰ καὶ ὁ θάνατος χρησίμως γέγονεν, ὁπότε οὕτως ὀρεκτός ἐστι ποθεινός· ἐπάγει γοῦν.

Qui deſiderant mortem, & non contingit illis, effodientes quaſi theſauros; læti autem facti ſunt ſi fuerint conſequuti.

Οἱ ἱμείρονται τ θανάτου, καὶ οὐ τυγχάνουσιν, ἀνορύσσοντες ὥσπερ θησαυρούς· εὐφραίνεις δὲ ἐγένοντο ἐὰν κατατύχωσι.

POLYCHRONII. Ardentiſſimum quoddam his verbis oſtendere vult deſiderium; Eandem, inquit, qui premuntur calamitatibus, è morte capiunt voluptatem, quam qui auri ſunt cupidi, ex inventione theſauri percipiunt. Quemadmodum enim qui aurum effodiunt, theſaurúmve ſcrutantur, ubi invenerint, lætantur: ita qui acerbis doloribus cruciantur, ſi mortem vicinam ſenſerint, quam liberationem fore à cunctis malis ſperant, vehementer gaudent.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Τὸ ἄκρον ὀπιθυμίαν διὰ τούτων δῆξαι πειρᾶται· τοιοῦτο γάρ, φησὶν, ἔχουσι τ ἡδονὴν ἀποθνήσκοντες, οἱ ἐν συμφοραῖς ἐξεταζόμενοι, ὡς ἔχουσιν οἱ φιλόχρυσοι ὅταν τ ὀρέσσ τὸ θησαυροῦ. ὥσπερ γὰρ οἱ χρυσὸν μεταλλεύοντες, ἢ θησαυροὺς ζητοιῶντες, ἐὰν εὕρωσι, χαίρουσιν· οὕτω καὶ οἱ ἐν πικραῖς ὀδύναις, ἐὰν πλησίον ὄντα τ θάνατον αἰσθωνται, λύσιν αὐτὸν τῶν κακῶν ἐλπίζοντες εἶ), χαίρουσι.

Eccleſ. 3. 1. Syrac. 41. 1, 2.

CHYSOSTOMI. Idcirco, *Tempus eſt*, inquit, *omni rei*. Ac rurſus, *O mors, quàm amara eſt tui memoria homini pacem habenti in ſubſtantiis ſuis, viro quieto, & proſperè agenti in omnibus,*

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Διὰ τοῦτο, φησὶ, καιρὸς τῷ παντὶ πράγματι. καὶ πάλιν, ὦ θάνατε, ὡς πικρόν σου τὸ μνημόσυνόν ἐστιν ἀνθρώπῳ εἰρηνεύοντι ἐν τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτῷ, ἀνδρὶ ἀπε-

ἀνδρειοτάτῳ, καὶ βιβρωσκομένῳ ἐν πᾶσι, καὶ ἔτι ἰσχύοντι δέξασθαι τροφήν. καὶ αὖθις, ὦ θάνατε, καλόν σου τὸ κρίμα ἐστὶν ἀνθρώπῳ ἐνδεομένῳ, καὶ ἐλαττουμένῳ ἐν ἰσχύι, ἐκατοντήρῳ, καὶ ἀνειαιωμένῳ πρὸς πόνων, καὶ ἀπροσδοκήτῳ, καὶ ἀπολωλεκότι ὑπομονήν. διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἰὼβ ἐν συμφοραῖς ὢν ἐπιθυμεῖ τοῦ θανάτου, καὶ ταῦτα λέγει, ἵν' ὅταν ἀκούσῃς τῆς γυναικὸς συμβουλευούσης αὐτῷ, εἰπὸν ῥῆμα εἰς Κύριον, καὶ τελεύτα, μὴ νομίζῃς διὰ φιλοσοφίαν αὐτὸν μὴ εἰρηκέναι, ἀλλὰ δι' ὑποψίαν. ὁ γὰρ οὕτω ποθητὸν ἡγούμενος ἑαυτῷ, καὶ μέγα τι νομίζων ἀγαθὸν, τὸν θάνατον, * πρὸν αὐτὸν * δῦναι οὐκ ἐτόλμησεν.

* Ἰσ. παρόντα. * Ἰσ. αἴρειν.

& adhuc valenti accipere cibum! Et rursus, *O mors, bonum est judicium tuum homini indigenti, & qui minoratur viribus, defecto ætate, & cui cura est de omnibus, & diffidenti, & qui perdidit patientiam!* Propterea & Jobus, cùm in ærumnis esset, mortem exoptat; atque hæc loquitur, ne, scilicet, cùm audieris uxorem ei suadentem, *Dicito aliquod verbum in Dominum, & morere*, vitæ desiderio, & non pietatis causâ, à dicto tali abstinuisse eum existimes. Qui enim mortem sibi bonum adeo magnum & desiderabile existimavit, præsentem tamen & ad manum prehendere non est ausus. Ibid. v. 3, 4. Iob. 2. 9.

Θάνατος ἀνδρὶ ἀνάπαυμα· συνέκλεισε γὰρ ὁ Θεὸς καθ' αὑτοῦ.

Mors viro requies; concluſit enim Deus ſuper eam.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Ἀπόφασίς ἐστιν αὕτη· Εἰ τοίνυν ἀνάπαυσις, τίνος ἕνεκεν οὐκ ἐπιτείνουσιν οἱ πολλοί; διὰ γὰρ τοῦτο ὁ Θεὸς τὴν ζωὴν ἡμῖν ποθεινὸν ἐποίησεν, ἵνα μὴ ἐπιτείνωμεν τῷ θανάτῳ.

CHRYSOSTOMI. Hæc ſententia eſt; Si igitur mors requies eſt, quamobrem non ad eam feſtinant multi? propter hanc cauſam vitam nobis Deus deſiderabilem fecit, ne properantes mortem nobis acceleraremus.

ΙΣΙΔΩΡΟΥ. Ὅτι μόνοι ἐπιχειροῦσι κατασκευάζειν τινὲς εἰς τὸ, θάνατος ἀνδρὶ ἀνάπαυσις, πειρώμενοι δεικνύειν τοῖς ἀνδρείοις μόνοις καὶ γενναίοις ἀναπαύλαν εἶναι τὸν θάνατον, οὐ τοῖς ἄλλοις τοῖς λεγομένοις ἀνθρώποις, ἑαυτοῖς μοι φαίνεται. Εἰ γὰρ καὶ ὄντως ἀνάπαυσίς ἐστι τοῖς γενναίοις ὁ θάνατος, τέλος ὢν τῶν ἄθλων, ἀρχὴ δὲ τῶν ἐπάθλων· ἀλλ' οὕτω γε οὐ περὶ γενναίων ἦν τῷ ἀοιδίμῳ Ἰὼβ εἰλεγεν ὁ λόγος, ἀλλὰ περὶ πάντος ἀνθρώπου ἁπλῶς συμφοραῖς ἀφύκτοις περιπαρέντος. Εἰ δέ τις ἀπιστεῖ, ἐκ τῆς συμφράσεως ῥᾳδίως ἂν γνοίη· περιέχει γάρ, ἵνα δὲ δέδοται τοῖς ἐν πικρίᾳ ψυχαῖς, καὶ ζωὴ τοῖς ἐν ὀδυνώσαις ψυχαῖς; ὅταν, φησὶ, πάντοθεν οἱ πειρασμοὶ ὑπερισχύσωσιν, καὶ ἄφυκτοι· ὡς καὶ ἀλλαχοῦ ἔφη, ὀχύρωμα ἐπ' αὐτὸν ἐπ' ἐμὲ ὕψωσε·

ISIDORI. Quod ex hoc loco, *Mors viro requies*, adſtruere aggrediuntur nonnulli, oſtendere conantes, mortem fortibus tantùm hominibus, atque excelſa mente præditis requiem eſſe, non autem aliis qui hominis appellatione gaudent, frigidum mihi atque inane videtur. Licèt enim reverà viro forti mors requies ſit, quippe quæ certaminum exitus, & initium præmiorum ſit: Jobus autem hoc loco non de iis quorum generoſa eſt animi virtus, ſed ſimpliciter de hominibus quibuſvis, qui cum inevitabilibus calamitatibus luctantur, ſermonem habuit. Siquis dicto fidem non adhibet, ex conſenſu cum ſuperioribus facilè verum eſſe intelliget; ita enim circumſcribendo loquitur, *Utquid data lux eſt iis qui ſunt in amaritudine, & vita animabus quæ ſunt in doloribus?* Cùm, inquit, tentationes undique fuerint ad cœlum pertingentes & inevitabiles (prout alibi Verſ. 20.

etiam, *Vallum ſuum ſuper me exaltavit*) tunc mors accepta & deſiderabilis eſt. Adde, quòd viri nomen, non de mare tantùm, ſed de fœminâ etiam dicatur; homicida enim eſt, qui mulierem interficit; &, ἀνδριάς, non tantùm viri, ſed mulieris etiam, ſimulachrum dicitur.

τότε ὁ θάνατος ἄπαυσος, καὶ δύκλεγός ὅστιν. ὃ μόνον ἐ ὅπι ἄῤῥενος, ὅ τῦ ἀνδρός, εἴρηται ὄνομα, ἀλλὰ καὶ ὅπι γυναικός. ἀνδροφόνος οὖν ἡ ὁ γυναῖκα ἀποκτείνας· καὶ ἀνδριάς, οὐ μόνον ὁ τῦ ἀνδρός, ἀλλὰ καὶ ὁ τ γυναικός.

OLYMPIODORI. Jobus autem cùm dixiſſet, Mortem viro quietem eſſe, cauſam ſtatim ſubjungit; *Concluſit enim Deus ſuper eam.* Duplici, inquit, nomine mors requies eſt; vitæ enim hujus terminus eſt, & actiones hominum quæ hìc geruntur concludit; ita ut ſceleratè agere ampliùs in poteſtate noſtra non ſit: quinetiam virtutis ſtudia & labores, in morte finem ſortiuntur; illic enim non ampliùs certamina, ſed corona; non ampliùs ſudores, ſed requies. Illud igitur, *Concluſit Deus ſuper eam*, id eſt, Laborum qui virtutis causâ ſuſcipiuntur, in morte finis eſt, & improbitatis ceſſatio. Fortaſſe etiam, ne quiſpiam diceret, ſi mors requies eſt, cur igitur non eam eligis? *Deus*, inquit, *concluſit ſuper eam*; portæ, inquit, clauſæ ſunt: ſic enim Symmachus reddidit, *Sepſit Deus contra eam*, id eſt, inefficacem eam reddidit. Verùm prius illud magis probo. Habent nonnulli libri, inter ea verba, *Mors viro requies*, atque inter hæc, *Concluſit enim Deus ſuper eam*, verſum hunc interjectum, *Cujus via abſcondita eſt ab eo.* Senſus autem hic eſt, Mortis via abſcondita eſt ab homine; quando enim mors inſtet, propter incertum & ſubitum ejus adventum, homines ignorant; juxta illud, *Quia dies Domini, ut fur in nocte, ſic veniet.* Quidam autem illud, *Cujus via abſcondita eſt ab eo*, de homine interpretantur: mihi verò de morte potiùs intelligendum videtur: quod ex præcedentibus ſatis liquet, & ex eo quod dicat, *Effodientes eam tanquam theſaurum*, ſcilicet, abſconditum.

Pe. 2.3.10.

Cap. 3.21.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Εἰπὼν γε μὴν ὁ Ἰὼβ, ὅτι θάνατος ἀνδρὶ ἀνάπαυσις, καὶ τ αἰτίαν οὗτος ἐπήγαγε, συνέκλεισε γὰρ ὁ Θεὸς καὶ αὐτόν. καθ' ἑκάτερα, φησὶν, ὁ θάνατός ὅστιν ἀνάπαυσις· ὅρας γὰρ ὅτι τῦ ἀνθρώπου βίον, καὶ συγκλείει τὰς ἀνθρώπου τῶν ἀνθρώπων πράξεις, ὥστε μὴ δύασθαι ἡμᾶς ἔτι φαυλότερα πράττειν· ἀλλὰ καὶ τὰ κατ' ἀρετὴν πόνους τ ἀρετῆς πέρας ἔχει. οὐκέτι γὰρ ἀγωνίζονται, ἀλλ' οἱ στέφανοι· οὐκέτι ἱδρῶσιν, ἀλλ' ἡ ἀνάπαυσις· ὃ οὖν, συνέκλεισεν ὁ Θεὸς καὶ αὐτόν, ἀντὶ τῦ, καὶ τῶν πόνων τῶν περὶ τ ἀρετὴν πέρας ἔχει ὁ θάνατος, καὶ τ κακίας ἀποχήν. τάχα δ', ἵνα μὴ λέγῃ τις, ὅτι εἰ ὄφελος ὁ θάνατός ὅστιν ἀνάπαυσις, τίνος ἕνεκεν * ἁ χαίρῃ αὐτόν; συνέκλεισε, φησὶν, ὁ Κύριος καὶ αὐτόν· αἱ πύλαι, φησὶ, κεκλεισμέναι εἰσὶν· ὅτω καὶ ὁ Σύμμαχος ἐξέδωκεν, ἀπέφραξεν ὁ Θεὸς καὶ αὐτόν, τουτέστιν, ἀνενέργητον αὐτὸν ἐποίησεν. ἄμεινον δ' οἶμαι τὸ πρῶτον. Τινὰ δὲ τ βιβλίων ἐν ᾧ μεταξύ, τῦτο, θάνατος ἀνδρὶ ἀνάπαυσις, τῦτο, συνέκλεισε γὰρ ὁ Θεὸς καὶ αὐτόν, ἔχουσι καὶ τῦτον τ σίχον, ᾧ ἡ ὁδὸς ἀπεκρύβη ἀπ' αὐτοῦ. ὁ δὲ νοῦς οὗτος, ὁ θανάτου ἡ ὁδὸς ἀπεκρύβη ἀπὸ τῦ ἀνθρώπου· ὃ γὰρ οἶδεν ὁ ἄνθρωπος, πότε ὁ θάνατος ἐφίσταται, δῆλόν ὅστιν ἀφανίδιον, καὶ ὁ ἄδηλον· καὶ ὁ εἰρημένον, ὅτι ἡ ἡμέρα Κυρίου, ὡς κλέπτης ἐν νυκτὶ, ὅτως ἔρχεται. Τινὲς δὲ, ὁ, ὃ ἡ ὁδὸς ἀπεκρύβη, τῦ ἀνθρώπου φασί· ἐμοὶ δὲ τῦ θανάτου δοκεῖ λέγειν· καὶ δῆλον ἐκ τῶν προφερομένων, ἐκ τῦ λέγειν, ἀνορύττοντες αὐτὸν ὡσπερ θησαυρόν, δηλονότι κεκρυμμένον.

* ἴσ. ἐκ αὐτῆ.

Γεὼ

Πρὸ γὰρ τῶν σίτων μου στεναγμὸς ἥκει· δακρύω δὲ ἐγὼ συνεχόμενος φόβῳ.

Ante escas quippe meas gemitus adest, & fleo ego coarctatus timore.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ, καὶ ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Αἰτίαν ἀποδίδωσι τοῦ παθεῖν τὸν θάνατον. ὃ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· οὐκ ἔχει τις εἰπεῖν, ὡς τὰ μάλιστα ταῦτα φημι, οὐδὲν δεινὸν παθών· οὐδὲ γὰρ τῷ σώματι, φησὶν, ἀπόνητι λαβεῖν δύναμαι, οὐδὲ ἀσθενείᾳ ταύτης μεταλαμβάνω· ἀεὶ δὲ τοῖς πάθεσι βαρούμενος στένω, καὶ ἐκάστοτε αὔξησιν τῶν δεινῶν ἐλπίζω, καὶ δέδοικα τὸ μέλλον ἀπὸ τῶν παρῳχηκότων. καὶ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ δακρύω, φοβούμενος μή τι ἄρα τέλειον ἀπὸ Θεοῦ ἐγκαταλείφθω· ὡς ἄμεινον μὴ γενέσθαι ὅλως, ἢ τοῦτο παθεῖν.

OLYMPIODORI, & POLYCHRONII. Causam exponit, cur mortem exoptet. Quod autem dicit est hujusmodi; Haud quispiam dixerit, hæc leviter à me ac temere proferri, quasi nihil mali paterer, quandoquidem nec cibum ipsum sine labore capere possum, nec sine gemitu eum sumo; semper autem ærumnis gravatus ingemisco, & malorum additamentum indies expecto, nec non ex præteritis futura pertimesco; neque hoc tantùm, sed, veritus ne me Deus planè deseruerit, lachrymas fundo; ita ut melius omnino fuerit non extitisse, quàm hoc pati.

Φόβος γὰρ ὃν ἐφρόντισα, ἦλθέ μοι, καὶ ὃν ἐδεδοίκειν, συνήντησέ μοι.

Timor enim quem verebar, venit mihi; et quem metueram, occurrit mihi.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Τοῦτο ἄρα ὁ αἴτιον ἦν, ὁ ἐν τοσούτῳ χειμῶνι, καὶ κύμασιν ὑπερβήτοις, τὸ δίκαιον ἧναι γενναίως, ὅτι ὅτε ἐπλούτει, προσεδόκα πενίαν· ὅτε ὑγίαινεν, ἤλπιζε νόσον· ὅτε παίδων τοσούτων πατὴρ ἐγίνετο, καὶ ἅπας ἀθεῖον ἤλπιζεν ἔσεσθαι· καὶ τοῦτον ἀεὶ τὸν φόβον πρὸ ἑαυτοῦ, καὶ τὸν ἀγωνίαν ἔτρεφε, τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων εἰδὼς τὴν φύσιν, καὶ ὁ ὑπέκειτο αὐτῷ διαλογιζόμενος· διὰ καὶ ἔλεγεν, φόβος ὃν ἐδεδοίκειν, συνήντησέ μοι. καὶ καλῶς εἶπε, συνήντησέ μοι, ὡσπερεὶ ἔλεγε, πρὸς ὃν ἀεὶ τοῖς λογισμοῖς ἤρχόμην· ἀεὶ γὰρ τῇ διανοίᾳ πρὸς αὐτὸν ἐβάδιζεν, διαμιλώων αὐτὸν, ἐλπίζων, καὶ προσδοκῶν. Εἰ γὰρ καὶ ἐν πλούτῳ, καὶ τρυφῇ, καὶ περιφανείᾳ πολλῇ ζῶν διετέλεσεν, ἀλλὰ τὰς ἀλλοτρίας καθ' ἑκάστην ὠνείδιζε συμφοράς· διὰ τοῦτο οὐδὲν αὐτὸν ἐξο-

CHRYSOSTOMI. Hæc igitur causa fuit, cur in tantis procellis, & fluctibus inenarrabilibus, Justus invicto animo semper constiterit, quia cùm divitiis & opibus abundaret, paupertatem expectaret; cùm valeret corpore, morbum vereretur; cùm tot liberorum pater esset, subitò orbus fieri timeret; atque hunc metum, & animi anxietatem semper aleret, cùm rerum humanarum naturam non ignoraret, & earum fluxam conditionem animo secum reputaret: idcirco dixit, *Timor quem metueram, occurrit mihi.* Et præclarè quidem dixit, *Occurrit*, tanquam si dixisset, Ad quem cogitationes meæ semper tendebant; expectando enim, sperando, & præstolando, animus perpetuò eò recurrebat. Quamvis autem divitiis, & deliciis affluens, in magna gloria vixerit, nihilominus alienæ calamitates quotidie animo ejus obversabantur; unde nihil illo-

rum, quæ gravia & intolerabilia videntur, contingens, tranquillitatẽ ejus perturbavit.

ρύεϛ τοϱαττιπόντων μεγάλων καὶ ἀφορήτων.

OLYMP. Illa Davidis verba haudquaquam uſurpavit, *Ego dixi in abundantia mea, Non movebor in æternum:* ſed propter excellentem philoſophiam & æquanimitatem, rerum in contrarium ſtatum mutationem ſecum meditans, metum ſemper alebat.

Pſal. 29. 7.

ΟΛΥΜΠ. Οὐκ εἶπε κατὰ τοῦ Δαβὶδ, ἐγὼ εἶπα ἐν τῇ εὐθυμίᾳ μου, οὐ μὴ σαλευθῶ εἰς τὸν αἰῶνα· ἀλλ' ὡς ὑπερβαλλούσης φιλοσοφίας, ἀεὶ τοῦ εἰδέναι ἐφ' ὅτῳ, τὸν εἰς τὸ ἐναντίον μεταβολὴν ἐνοεῖν.

Neque in pace fui, neque in ſilentio, neque in requie; venit autem mihi ira.

Οὔτε εἰρηύασα, οὔτε ἡσύχασα, οὔτε ἀνεπαυσάμην· ἦλθε δέ μοι ὀργή.

CHRYSOST. Non dixit, Non pacem habeo, nec in ſilentio ſum; verùm in tempore præterito, *Non in pace fui:* quamvis enim illa quæ priùs mihi evenerant, ut in deliciis viverem fecerint, rerum tamen triſtium expectatio, quieſcere animum, præſentibúſque frui deliciis, non ſinebat. Quare cùm re ipſâ ſibi eveniſſe videret, quæ mente & ſermone ſecum priùs agitaverat, fortiter tulit, ut quæ ſibi multò anteà fuerint præmeditata; & præ oculis cernens quæ priùs expectatione perceperat, nova ipſi non videbantur, neq; animo turbatus fuit: imò verò, Expectata, inquit, mihi venit ira, id eſt, pœna acerba atque intolerabilis, quam & expertus ſum, & antequam experirer animo mecum meditabar.

ΧΡΥΣΟΣΤ. Οὐκ εἶπεν, οὐκ εἰρηύθυν, οὔτε ἡσυχάζω· ἀλλ', οὐκ εἰρηύθυσα, ἐν ᾧ πρελθόντι χρόνῳ· εἰ γὰρ καὶ τὰ προγεγονότα τρυφᾶν ἐποίει, ἀλλ' ἡ προσδοκία τῶν λυπηρῶν, οὐκ εἴα ἡσυχάζειν, οὐδὲ ἐντρυφᾶν τοῖς παροῦσι. Διὰ τοῦτο, ἅτε ἐμελέτησε διὰ τῶν λόγων, ταῦτα ἰδὼν ὅπερ τῶν πραγμάτων συμβάντα, γενναίως ὑπέμεινε τὰ πάλαι μελετηθέντα· καὶ τὰ τῇ προσδοκίᾳ προειλημμένα ταῦτα πρόντα βλέπων, οὐκ ἐξενίζετο, οὐδὲ ἐθορυβεῖτο· ἀλλ' ἦλθέ μοι, φησὶν, ἡ προσδοκωμένη ὀργή, τουτέστιν, ἡ πικρὰ καὶ ἀνήκεστος ζημία, ἣν ἐπειράθην, καὶ διὰ τῆς πείρας ἐμελέτων.

PROTHEORIA CAPITIS QUARTI.

ΠΡΟΘΕΩΡΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΤΕΤΑΡΤΟΥ.

OLYMPIODORI. Iis quæ Jobus philoſophatus eſt, palam oſtendit, quòd dolores quidem ſentiret; ſed in mediis cruciatibus extra corpus conſtitutus eſſet: quin & de immortalitate animæ præſtantiſſimam doctrinam propoſuit, animas cum corporibus nequaquam extingui, ſed neque ſepulchro includi, docens; & rerum omnium, terribilium ſimul, & quæ in vita ju-

ΟΛΥΜΠΙΟΔΩΡΟΥ. Ὁ μὲν Ἰὼβ ἐν οἷς ἐφιλοσόφησεν, ἔδειξεν, ὡς ἐπαλγύνεται μὲν τὰ ἀλγηδόνων, ἔξω δὲ γίνεται τοῦ σώματος ἐν αὐταῖς μέσαις ταῖς βασάνοις· εἰσηγήσατο δὲ καὶ περὶ ἀθανασίας ψυχῆς κάλλιστον μάθημα, δι' οὗ διδάσκει, μὴ συναπόλλυσθαι τοῖς σώμασι τὰς ψυχάς, ἀλλ' * ἐν ᾅδου τυγχάνειν. καὶ ἐπαίδευσε τοὺς πλουσίους, καὶ παρεμυθήσατο τοὺς

* ἵσ. add ἀδὲ

τοὺς ἐν ἀνάγκαις, πένητας ἀπαιδεύτων λέγων εἶναι), καὶ τῶν ἐν βίῳ φοβερῶν, καὶ τῶν δοκούντων ἡδέων· καὶ ὅτι χρησίμως ὑπὸ Θεοῦ τοῖς ἀνθρώποις τὸ τοῦ θανάτου οἰκονομήθη μυστήριον, διὰ τοῦτο καὶ κακίαν ἐπέχειν, καὶ πόνων φέρειν ἀνάπαυλαν· καὶ ὡς οὐ δεῖ * καταφρονεῖν ἐν ταῖς ἀνθρωπίναις, ἀλλ' ἐννοεῖν τοῦ βίου τὸ ἀμετάπαυστον, καὶ δεδοικέναι· καὶ ὅτι τὸ ἀποθανεῖν ἄμεινον, ἢ ἐν πονηρᾷ γενέσθαι θεοῦ. Ταῦτα οὖν ἀγνοήσαντες οἱ περὶ τὸν Ἐλιφάζ, ὑπονοήσαντες ὡς βλασφημίαν εἰς τὸν Θεόν, τὸ ποθεῖν τὸν δίκαιον ἀπαλλαγῆναι τοῦ βίου, ἀλόγῳ κινοῦνται ζήλῳ, καὶ ἐκταραχθέντος αὐτοῖς τοῦ θυμικοῦ, πλανῶνται περὶ τοὺς τῆς προνοίας λόγους· καὶ νομίζοντες, ὅτι διὰ ἁμαρτίας μόνον πάσχουσιν οἱ ἄνθρωποι, τὴν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δοθεῖσαν σωτηρίαν ἀναλαβόντες, ὅτι δικαίως, καὶ ὡς ἁμαρτωλὸν ἐμωρῶντο τὸν Ἰώβ, προσθήκην τῆς ὀδύνης, οἱ ὅτι παρανομίαν ἤκουσαν, αὐτῷ γενόμενοι. ποιοῦσι δὲ τοῦτο, οὐ κακονοίᾳ τινὶ, ἀλλ' οἰόμενοι τὸν ἑαυτῶν φίλον ἐπιστρέφειν, καλλίονα ποιῆσαι, καὶ διὰ τοῦ ἐκφοβεῖν, ὅτι μετανοίαν προτρέπειν. διὸ καὶ ὑπὸ Θεοῦ ἀγανακτοῦνται μὲν, ὡς οὐ δίκαια λαλήσαντες· σωζωφρονοῦνται δὲ, ὡς οὐ κακονοίᾳ τινὶ, διανοίᾳ δὲ μᾶλλον τῇ περὶ τὸν δίκαιον, καὶ τῇ πρὸς Θεὸν εὐλαβείᾳ, ταῦτα φθεγξάμενοι. ἔστιν οὖν οὐδὲ ἡ τῶν φίλων πολυλογία ἡμῖν ἀνεπιτελὴς, εἰ καὶ μὴ κατὰ τὸ δέον, μηδὲ ἐν καιρῷ, μηδὲ ὅτι πρόσωπα ταῦτα μὴ ὠφείλοντος ἀκούειν, γέγονε. πρῶτα μὲν γὰρ διδασκόμεθα, μὴ ὡς ἔτυχε ταῖς προθυμίαις ποιεῖσθαι, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς εὐλαβείας, καὶ δεήσεως τῆς πρὸς τὸν Θεὸν, ὅπως ἀπλανῆ ἡμῶν, καὶ ἀδιαστρόφους φυλάξῃ τοὺς λογισμούς· καὶ ὅτι οὐδὲν μία ὠφέλεια, μᾶλλον δὲ καὶ βλάβη, τὸν μὴ κατὰ τὸ δέον κεινοντα, κἂν ὑπὲρ Θεοῦ δοκῇ ποιεῖσθαι τοὺς λόγους. χρὴ τοιγαροῦν μετὰ φόβου Θεοῦ ποιεῖσθαι τοὺς λόγους· πέφυκε γὰρ ὁ πονηρὸς ἐφεδρεύειν ἡμῶν ταῖς διαλέξεσι, καὶ τὸ θυμικὸν τῆς ψυχῆς ἐκτα-

cundæ esse videntur, finem esse confirmans, divites etiam erudivit, & pauperes solatus est: & quòd mortis mysterio Deus hominum utilitati consuluerit, quia, scilicet, improbitatē cohibeat, & laboribus ac molestiis quietem largiatur; quòd in prospera fortuna insanire non oporteat, sed vitæ mutabilitatem potiùs considerare, & metuere; & quòd mori longè melius sit, quàm Deum offendere. Hæc cùm Eliphazi comitibus minimè intellecta essent, ac verba, quibus moriendi desiderium Justus testabatur, impia in Deum maledicta arbitrarentur, inconsiderato zelo concitati, & irascibili animi parte turbatâ, circa divinæ providentiæ rationes hallucinantur: & propter peccata solùm homines mala pati, existimantes, Deíque patrocinium suscipientes (quòd Jobum, scilicet, tanquam peccatorem merito suppliciis afficeret) qui consolandi causâ accesserant, dolorum incrementum facti sunt. Verùm hoc nullâ malevolentiâ ab illis fit, sed terrore injecto, amicum ad pœnitentiam agendam, & ad meliorem mentem, & saniora consilia, traducturos se hâc ratione arbitrati sunt. Quocirca, stomachatur iis Deus, tanquam hominibus minùs justa loquutis; veniam tamen illis largitur, quia non à malevolo animo, sed à benevolentiâ erga hunc justum, atque à pietate erga Deum, illorum instituta esset oratio. Altercatio autem amicorum Jobi, & contradictio, licèt neque secundùm decorum, neq; tempore opportuno, & coram persona ad audiendum idonea, extiterit, nobis inutilis non est. Principio igitur hoc docemur, Non temerè adhortationes faciendas esse, sed magna cum cura, ac precibus ad Deum fusis, ut sine errore & depravatione cogitationes nostras custodire velit; &, quòd is qui contrà quàm oportet judicat, non modò ex suo judicio utilitatem nullam, sed damnum potiùs percipiat, quamvis Dei causam verbis tueri videatur. Cum timore igitur Dei omnis sermo habend⁹ est; improb⁹ enim dæmō, nostris solet insidiari sermonibus, & partem animi irascibilē perturbare, ut mente occæcati,

* Ἰσ. παραφρονεῖν.

cœcati, & à recta via declinantes, qui utilitatis cauſâ ſæpenumero conveneramus, iidem nobis mali ac damni ſimus auctores. Eliphazus autem exordio uſus ad perſuadendum accommodato, in media oratione errat & vagatur, & Jobum propter peccata malis torqueri, probare nititur; ac converſum convertere, & ad pietatem traducere eum conatur, qui omni reprehenſione vacabat, & Deum religiosè colebat, quíque in mediis cruciatibus talia philoſophatus fuerat.

εφ' ἡμῶν μέρος, ὡς ἂν σκοτωθέντες τ νοῶ, ἐς τ * δυσεβείας ὥθεσθαι πέντες, οἱ ὅτι ὠφελεία πολλάκις σωσαθέντες, βλάβης αἴτιοι ἑαυτοῖς γνώμεθα. πιθανῷ ὂ προοιμίῳ χρησάμενος ὁ Ελιφάζ, ἐν μέσοις πλανᾶται τοῖς λόγοις, καὶ πρόφασιν δικαιώσαι, ὡς δι' ἁμαρτίας πάσχει ὁ Ιώβ, καὶ ὑποτρέψαι τ ἐπεστραμμένον, καὶ πρὸς θεοσέβειαν ἕλκειν τ ἀμεμπτον καὶ θεοσεβῆ, καὶ πρ' αὐτὰς μέσας θλίψεις τοιαῦτα φιλοσοφήσαντα.

* ἴσ. ἐυσεβείας.

CAP. IIII.

SUSCIPIENS autem Eliphaz Thæmanites, ait.

ΥΠΟΛΑΒΩΝ δὲ Ελιφὰζ ὁ Θαιμανίτης, λέγει.

OLYMPIODORI. *Suſcipiens*, id eſt, Cùm Jobi verba excepiſſet.

ΟΛΥΜΠΙΟΔΩΡΟΥ. Τὸ, ὑπολαβών, τουτέστι, τοὺς λόγους τ Ιώβ δεξάμενος.

Num ſæpe tibi ſermo eſt habitus in moleſtia? pondus autem verborum tuorum quis ſuſtinebit?

Μὴ πολλάκις σοι λελάληται ἐν πόνῳ; ἰσχὺν δὲ ῥημάτων σου τίς ὑποίσει;

CHRYSOST. Solet Scriptura *laboris* nomine peccatum ſignificare; Pſal.10.7. ut cùm dicit, *Sub lingua eorum labor, & dolor.* Dicit ergo Eliphazus, Vide, Jobe, ne fortè aliquid loquutus ſis in peccato, atque ea de causa mala hæc nunc patiaris. Nec verò dicit, Nunquid geſtum eſt à te? ſed, *Num ſermo eſt habitus?* quoniam vita ejus clara & illuſtris eſſet, & ubivis gentium multa ejus virtutis exſtarent monumenta. Cave, inquit, hoc dixeris, licèt actiones tuæ præclaræ & bonæ ſint; accidit enim ut in verbis etiam peccatum committatur.

ΧΡΥΣΟΣΤ. Κόπον, οἶδεν ἡ γραφὴ τὴν ἁμαρτίαν λέγειν· ὡς ὅταν λέγῃ, ὑπὸ τὴν γλῶσσαν αὐτῶν κόπος, καὶ πόνος. Φησὶν οὖν ὁ Ελιφάζ, ὅρα, ὦ Ιώβ, μήποτε ἐλάλησάς τι ἐν ἁμαρτίᾳ, καὶ διὰ τοῦτο νῦν οὕτω πάσχεις. Οὐκ εἶπε δέ, μὴ πέπραχταί σοι; ἀλλά, μὴ λελάληταί σοι; ὅπου γὰρ ἔλαμπεν ὁ βίος αὐτῶν, καὶ πολλὰ τ ἀρετῆς ὑπομνήματα πανταχοῦ τ γῆς εἶχε. μὴ τοῦτο, φησὶν, εἴπῃς, εἰ καὶ πράξεις σου καλαὶ καὶ ἀγαθαί· συμβαίνει γὰρ ἐν τοῖς ῥήμασι γενέσθαι τ ἁμαρτίαν.

DIDYMI. Vel illud, *Sæpe tibi ſermo habitus eſt in moleſtia?* ſignificat, te ſæpius ſermonem apud quoſdam habuiſſe, qui caſibus urgebantur adverſis, iiſdémque in labore conſolationem adhibuiſſe, id eſt, in calamitatibus & ærumnis: nunc autem verba tua contemptûs plena, nemo æquo animo ferre poteſt; & ſermonis tui tanta aſperitas eſt, ut eum, qui libenter ſileret, ad refellendum excitet.

ΔΙΔΥΜΟΥ. Η τὸ, πολλάκις σοι λελάληται ἐν πόνῳ; δηλοῖ, ὅτι καὶ αὐτὸς σὺ πολλάκις ἐχρήσω λόγοις πρὸς τινας πεπτωκότας θλιβεροῖς, καὶ παράκλησιν αὐτοῖς προσήγαγες ἐν πόνῳ, τουτέστιν, ἐν ταῖς συμφοραῖς καὶ ταῖς θλίψεσι· νῦν δὲ τὰ σὰ ῥήματα ὀλιγωρίας πεπλήρωται, οὐδεὶς οἷός τέ ἐστι φέρειν· ἀλλὰ τὸ τραχύ σου τ λόγων, καὶ τ ἄγαν ἡσυχάζειν βουλόμενον, διεγείρει πρὸς ἀπολογίαν.

ΟΛΥΜΠ-

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Ο μὲν τοι Θεοδοτίων, καὶ ὁ Σύμμαχος· ὁ μὲν ἐκδυς, Εἰ λημψόμεθα λαλῆσαί σοὶ, κοπιάσῃς· ὁ δὲ, ἐὰν ἀνθιλάβωμεν λόγον, μοχθήσεις. Τοῖον δέ τινα νοεῖν πρίσεσιν, οἶδα, φησὶν, ὦ Ἰώβ, ὅτι ποτέ σοι λελαλήκαμεν λυπηρὰ, ὥστε σε *κοπιᾶσαι· νῦν δὲ, ὅπερ μὴ δυνάμεθά σε φέρειν τὴν τραχύτητα τῶν ῥημάτων, εἰς ἀντιλογίαν ἤλθομεν. δέον γὰρ χάριν γινώσκειν τῷ φιλοσόφῳ, ἐφ' οἷς σὲ οὐκ ὄντα σε * πρήγαγε, καὶ μεταμελείᾳ τῶν ἐπταισμένων αὐτὸν ἐξιλεῶσθαι· μηδὲν δὲ ἀπηχὲς περὶ αὐτοῦ λογίσασθαι * ἐτόλμησας, καθ' αὑτοῦ, καὶ ὅτι τῇ ἡλικίᾳ, * ἀποδυσπέτησας. Ταῦτα μὲν ἔλεγεν Ελιφάζ, ἀγνοῶν τὴν δύναμιν τῶν ἀγαθῶν τοῦ δικαίου Ἐιρημένων.

*ἴσ. κοπιάσαι.

*ἴσ. Interser. εἰς τὸ εἶναι.

*ἴσ. τολμήσας.

*ἴσ. ἀποδυσπετήσας.

OLYMPIOD. Theodotio ſic exponit, *Si cæperimus loqui ad te, laboriosè feres*: Symmachus verò, *Si receperimus ſermonem, affligêris*. Quarum quidem interpretationum hic ſenſus eſt, Nôſti, ô Jobe, quòd nunquam triſtia loquuti ſimus, quæ moleſtiam tibi crearent: nunc verò, cùm verborum tuorum aſperitatem ferre nequeamus, cogimur contradicere. Oportebat enim te ortûs tui auctori gratias agere, quòd, cùm non eſſes, fecit ut eſſes, & pœnitentiâ pro peccatis admiſſis illum placare: cùm autem nihil abſonum de eo cogitare auderes, contra teipſum, & natalem tuum, graviter ſtomachatus es. Hæc loquebatur Eliphazus, vim eorum quæ à Jobo dicebantur, prorſus ignorans.

Εἰ γὰρ σὺ ἐνουθέτησας πολλοὺς, καὶ χεῖρας ἀσθενεῖς ἀνεκάλεσας, ἀσθενοῦντάς τε ἐξανέστησας ῥήμασι, γόνασί τε ἀδυνατοῦσι θάρσος περιέθηκας· νῦν δὲ ἦκέ σοι ἐπὶ σὲ πόνος, καὶ ἥψατό σου, σὺ ἐσπούδασας.

Si enim tu erudiviſti multos, & manus infirmas conſolatus es, & eos qui infirmabantur erexiſti verbis, genibúſque impotentibus fiduciam circumpoſuiſti; nunc autem venit ſuper te labor, & tetigit te, tu feſtinâſti.

ΧΡΥΣ. καὶ ΓΟΛΥ. Οὐκ εἶπε τὰ ἐν χρήμασιν αὐτῷ κατορθώματα, οὐδὲν γὰρ ἀνθεῖναι τὴν πενίαν· ἀλλ' εἴ τινας ἀπὸ λόγων ὠφέλεσεν. ὃ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστι, μάχεται, φησὶ, τῇ παλαιᾷ ἐπανόρθωσι τὰ παρόντα· ὁ γὰρ πολλάκις ἄλλους ἀναῤῥώσας τοῖς λόγοις, καὶ μόνον οὐχὶ περιωκοδόμας ἀγαναστήσας, ἀγαθὰς ἐλπίδας αὐτοῖς ἐπανορθώμενος, τί πέπονθας; πῶς τὴν ἐπελθοῦσαν σοὶ πόνον φέρειν οὐ δύνῃ; ἀλλὰ ἐσπούδασας, τουτέστι, τεταράχθης. Εἴρηται δὲ ἡ λέξις ἀπὸ τῶν τοὺς ταραττομένους σπεύδειν. καίτοι γε ἐχρῆν σε τῶν οἰκείων ἐπομιμνησκόμενον τῶν λόγων, καὶ τούτοις αὐδύνασθαι, μὴ ἐν ταῖς ἑτέρων μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς αὐτοῦ συμφοραῖς φιλοσοφεῖν. ἐπιτήρει δὲ, ὡς, παρὰ τὰς ἄλλας ἀρετὰς, μαρτυρεῖ τῷ Ἰὼβ ὁ Ελιφάζ, ὅτι καὶ διδασκαλικὸν εἶχε χάρισμα, καὶ τὸ

CHRYSOST. & POLYCHR. Non Jobi egregia facta quæ in divitiis eluxerunt (ſic enim facilè paupertatem illi objicere potuiſſet) ſed quos ſermonibus juverat, commemorat. Quod autem dicit, ejuſmodi eſt, Præſentia hæc cum vetere illa tua pugnant ſententia; quid tu pateris, qui verbis tuis ſæpenumero alios confirmâſti, & prope labantes, bonâ ſpe objectâ erexiſti? quomodo invadentem dolorem ferre non potes? ſed *Feſtinâſti*, id eſt, perturbatus es. Ductum autem eſt vocabulum à perturbatis, qui gradum accelerant. Atqui oportebat te tuorum ſermonum memorem & reveritum, non ſolùm in alienis, verùm etiam in tuis calamitatibus philoſophari. Illud autem obſerva, quòd, præter alias virtutes, teſtetur Eliphazus docendi & conſolandi donum, Jobo divinâ gratiâ conceſſum fuiſſe;

ita

ita ut ſermonibus ſuis conſolatoriis, & adhortationibus, eos, qui in calamitatibus eſſent, hilari animo redderet. Hæc quidem adhuc Eliphazi verba aſperitate carent; in eis autem quæ ſequuntur, perſonam ejus qui ſolari debuerat non reſpexit. Audi enim;

ὡς παρακλητικὸν μὴ θείας χάριτος ἀφεσόφερε λόγον· ὥστε καὶ βλάψαι τὸν ἐν συμφοραῖς παρασκευάζειν διὰ τῆς παραινέσεως. ταῦτα μέν ὅπως ἔχέτω Ἐλιφάζ τὰ ῥήματα· τὰ δὲ ἑφεξῆς, οὐκέτι πρὸς τὸν παρεμυθουμένου πρόσωπον ποιότητα φθέγγεται. ἄκουε γάρ·

Nonne timor tuus eſt in ſtultitia? & ſpes tua, & iniquitas viæ tuæ?

Πότερον οὐχ ὁ φόβος σου ἐστὶν ἐν ἀφροσύνῃ; καὶ ἡ ἐλπίς σου, καὶ ἡ κακία τῆς ὁδοῦ σου;

CHRYSOST. Verùm Aquila, *Patientia tua, & ſimplicitas viarum tuarum.* Futilem ſyllogiſmum conficit; quia
Cap. 3. 25. enim Jobus dixerat, *Timor quem metueram, venit mihi*, timorem illum in inſipientia fuiſſe, & ſpem à cordis improbitate profectam, ait; eſt enim amentiæ, virum bonum talia expectare: quare vel tuo teſtimonio, vitam tuam flagitioſam fuiſſe arguiſti; ſi enim puritati tuæ confidebas, fruſtrà omnis metus.

ΧΡΥΣΟΣΤ. Ὁ δὲ Ἀκύλας, ἡ ὑπομονή σου, καὶ ἡ ἁπλότης τῶν ὁδῶν σου. μάταιον πλέκει συλλογισμόν· ὅπερ γὰρ εἶπε, φόβος ὃν ἐφοβήθησα ἦλθέ μοι, φησὶν, ὅτι ἦν ὁ φόβος ἐν ἀφροσύνῃ ἐμοὶ, καὶ ἡ ἐλπίς σου ἀπὸ τῆς κακίας τῆς καρδίας σου ἐμοί· ἀνόητον γάρ, ἀγαθὸν ὄντα τοιαῦτα προσδοκᾶν· ὥστε σαυτὸν ἤλεγξας, ὅτι βίου ἦς πονηροῦ· εἰ γὰρ ἐθαῤῥεῖς ὅτι καθαρότητι, μάταιος ὁ φόβος.

POLYCHR. Nunc rebus ipſis comprobatum eſt, cùm ſceleratè ageres, dixiſſe te, in uno Deo tibi ſpem omnem poſitam eſſe; quod certum eſt ſtultitiæ argumentum. Senſus autem verborum complexus talis eſt, Si tu ægritudine laborantes conſolatus es, & mœrore dejectos erexiſti, quomodo ipſe in calamitates incidens, ærumnam impatienter fers? Fortitudinis opinio, quæ tum de te ferebatur, falſa fuit, & patientia tua ficta erat, cùm tantopere hæc plaga te commoverit. Præterea, ſi cùm vir probus eſſes, metuebas, & immedicabile aliquod te paſſurum ſperabas, metus ille & ſpes inanis fuit: hominem enim qui Deo placet, formidare non oportet, ſed fidere; neque triſtia, ſed bona potiùs expectare, & ſperare.

ΠΟΛΥΧΡ. Νῦν δέδειχται ὅτι τῶν πραγμάτων, ὅτι ἐν κακίᾳ ὢν, ἔλεγες, ἐλπίζειν ὅτι τὸν Θεὸν, ὅσῳ ἀφροσύνης ἐστὶ τεκμήριον. Ὃ δὲ σημαινόμενον τοῦτο, εἰ σὺ τοὺς ὀδυνωμένους παρεμυθήσω, καὶ τοὺς ἐν τῇ ἀθυμίας καταπεσόντας ἀνέσεις, πῶς αὐτὸς περιπεσὼν συμφοραῖς, ἀνυπτίστως φέρῃς τὴν ὀδύνην; ψευδὴς ἄρα δόξα ἀνδρείας εἶχες τότε, ψευδὴς ἡ ὑπομονή, ὁπότε νῦν τοσοῦτον ὑπὸ τῇ πληγῇ ἐταράχθης. ἔτι δὲ, εἰ ἀγαθὸς ὢν ἐφοβοῦ, καὶ προσεδόκας μή τι παθῆς ἀνήκεστον, ἀνόητος καὶ οὗτος ὁ φόβος, καὶ ἡ ἐλπίς· τὸν γὰρ εὐαρεστοῦντα, οὐκ ἀπειθεῖν χρὴ, οὐδὲ προσδοκᾶν, καὶ ἐλπίζειν τὰ σκυθρωπά, ἀλλὰ μᾶλλον τὰ ἀγαθά.

Recordare igitur; Quis cùm mundus eſſet, periit?

Μνήσθητι οὖν, τίς καθαρὸς ὢν ἀπώλετο;

POLYCHR. Relictâ, inquit, præjudicatâ de teipſo opinione, æquus eſto

ΠΟΛΥΧΡ. Εἶτας, φησὶ, τὴν περὶ σαυτοῦ πρόληψιν, ἀκριβὴς τῶν πραγμάτων

γμάτων

γμάτων ὄξετασὴς γλύφ· βύρήσϛς γὰ, ὡς ὐδεὶς ἀμέμπτως βιώσας δέδωκέ ποτε δίκλω.

rerum æstimator; neminem enim inculpatè viventem invenies, qui pœnas luerit.

Η πότε ἀληθινοὶ ὁλόῤῥιζοι ἀπώλοντο;

Vel quando veraces radicitus perierunt?

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Οὐκ ἀφ' ὧν ἔπραξεν, ἀλλ' ἀφ' ὧν ἔπαθε, κατακρίνει τ' δίκαιον, ἀγνοῶν τῆ Θεῦ τὰς οἰκονομίας. Τὸ γ', ὁλόῤῥιζοι, ἔμφασιν ἔχει τῆ, πολύπα αὐτὸν ἀπολέσαι τὸν πλῆτον, τοὺς παῖδας, τὸ σῶμα αὐτό. ἔστω, φησὶν, ἔχεις εἰπεῖν, ὅτι ἔπαθόν τι δεινὸν ἕτεροι· ἀλλ' ὅμως μέλει τῶν ἐγγόνων ἦλθεν αὐτοῖς τὰ δεινὰ, ὡς σὺ πονηρέστιος ἀπόλωλας. ἀλλ' ὅτι ἀπωλεῖτο, ὦ βέλτιστε, ὁ ἀληθινὸς Ιώβ.

ΟLYMP. Non ob illa quæ gesserat, sed ob ea quæ patiebatur, divinæ administrationis ignarus, Justū condēnat. Illud autem, *Radicitus*, emphasin magnā habet, & rerū omniū iacturam, divitiarum, liberorum, & corporis ipsius, subjisse illū, significat. Dicere fortasse possis, alios quoq; mala esse perpessos: sit ita sanè, inquit; at illa mala ad filios & posteros haudquaquam permanârunt, prout tibi accidit, qui cum tota familia funditus interiisti: quanquam, ô vir præstantissime, verus Jobus haud unquā periturus sit.

Καθ' ὃν τρόπον εἶδον τὺς ἀροτριῶντας τὰ ἄτοπα· οἱ δὲ σπείροντες αὐτὰ, ὀδυνὰς θερίσουσιν ἑαυτοῖς. Ἀπὸ στόματος Κυρίυ ἀπολοῦνται· ἀπὸ δὲ πνεύματος ὀργῆς αὐτῦ ἀφανισθήσονται.

Quemadmodum vidi eos qui arabant absurda: qui autem seminant ea, dolores metent sibi. A præcepto Domini peribunt; à spiritu autem iræ ejus delebuntur.

ΟΛΥΜΠ. καὶ ΠΟΛΥΧΡ. Ὃτι μὲν, ὃ σπείρῃ τις, τῦτο καὶ θερίζει, καὶ τ' ἱερὸν Ἀπόστολον, σαφὲς· καλῶς τῦτο εἶπεν ὁ Ἐλιφάζ, ὅτι εἰς ὑμαρίαν οἱ τὰ ἀνδάνοντα δρῶντες σφέρεσθαι. τύτυς γὰ, φησὶν, εἶδον ἐγὼ κατὰ τ' τῦ Θεοῦ πίστιν ὀφθέντας ψῆφον· καὶ εἰκότως, ἀξίως γὰ τ' σφετέρων ἔργων τὴν ἐπικαρπίαν δέχονται· οἷς γὰ οἱ πονηροὶ σπείρουσι κακοῖς, καταλήψονται ἀποίσοντα δράγμα, τὴν κόλασιν. ἐπεὶ γὰ δεῖ ἀροτριᾶν, εἶτα σπείρειν, εἶτα θερίζειν, ἀκολύθως ἐχρήσατο τῇ ῥητῇ τῦ λόγυ, σπῶτον εἰπὼν, οἱ ἀροτριῶντες τὰ ἄτοπα· εἶτα, οἱ σπείροντες αὐτά· καὶ τότε ἐπαγαγὼν, τὸ, θερίσουσιν ὀδυνάς. ἐκεῖνο γὰ οὐκ ἐνόησεν, ὅτι ὐ πάντως ἐνταῦθα αἱ ἀνταποδόσεις· πολλοὶ γὰρ τῶν φαῦλα πεπραχότων ἀνελέγκτως ἀπῆλθον, μὴ κολασθέντες

ΟLYMP. & POLYCHR. *Quod seminat quis, hoc & metet*, ut inquit sanctus Apostolus, manifestum est: illud, etiam præclarè ab Eliphazo dictum est, supplicia facinorosis constituta esse. Hos egomet, inquit, vidi judicii divini calculum subeuntes; & meritò quidem, suis enim operibus fructum ferunt dignum: improbi enim homines, vitiis quæ seminant, congruum supplicium pro manipulo reportabunt. Et quoniam primùm arandum est, deinde serendum, tum ad extremum metendum, ordine servato vocum metaphorâ usus est, dicendo primùm, *Arantes absurda*; deinde, *seminantes ea*; tum subjungendo, *Metent dolores*. Illud autem non animadvertit, quòd non semper in hac vita retributiones contingant; multi enim eorum qui scelera admiserunt, sine redargutione & supplicio

Gal. 6. 7.

ex

ex hac vita migrârunt, & futuris illic tribunalibus ſervantur. Non rectè igitur illud affirmavit, quòd injuſti omnino in hac vita puniantur, & juſti & veri in calamitates non incidant; cùm hi plerúmq; ut corum virtus ſpectetur, mala patiantur. Itaque errore mentis Eliphazus divinæ adverſatur Scripturæ, de Jobo his verbis teſtificanti, *Et erat ille homo verus:* ille verò inquit, Haud verus es; nam ſi eſſes, radicitus non periiſſes, id eſt, liberis, fortuníſque orbatus. Cap. 1. 1.

CHRYSOST. Illud autem, *A præcepto Domini*, hoc eſt, Noli putare, inquit, aut ab improbo dæmone, aut ab hominibus, hæc adverſa tibi accidiſſe; Deus eſt qui te ulciſcitur ac punit: dubitari igitur non poteſt, quin dignum, ac juſtum ſit ſupplicium.

POLYCHRON. Vel illud, *A præcepto Domini*, id eſt, Deus labore non indiget ad reorum ſupplicium; ſatis eſt, ſi fieri imperet.

OLYMPIOD. Illud verò, *A ſpiritu iræ ejus*, pro Dei minis ponitur. Dictum enim eſt, *Peribunt à ſpiritu*, ut ſeminibus à vento conſumptis accidere ſolet, ut hîc etiam metaphora retineatur: nam qui talem ſementem faciunt, ſterilitatem metunt.

Robur leonis, & vox leænæ, & gaudium draconum extinctum eſt. Myrmicoleo periit, eò quòd non haberet eſcam: & catuli leonum diviſi ſunt ab invicem!

DIDYMI. Naturas ſumit brutorum, quæ noſtro generi non tantùm inutilia exiſtunt, verùm etiam eidem inſidioſa ſunt; probátque Eliphazus, quicquid iniquum eſt & arrogans, perdi à Deo. Nam cùm Deo viſum fuerit, inquit, intolerabilis concidit leo; & leænæ vox truculenta extinguitur, quâ infirmiores belluas territat;

ἐν τῷ βίῳ τῷδε, ἀλλὰ τηρούμενοι τοῖς ἐκεῖ δικαιωτηρίοις. ὃ καλῶς οὖν ἀπεφήνατο, ὅτι πῶς οἱ ἄδικοι ἐνταῦθα κολάζονται, ἢ ὅτι πῶς οἱ δηλητῆριοι καὶ δίκαιοι ὃ παρεπίτηδες ἐνταῦθα συμφοραῖς· ὅτι γὰρ μάλιστα ὡς ὑπεύθυνα πάσχουσιν, ἵνα δοκιμασθῶσιν. ἀλλὰ πλανηθεὶς ὁ Ἐλιφὰζ ἀντιφθέγγεται τῇ γραφῇ· ἡ γὰρ γραφὴ εἰπούσης περὶ τοῦ Ἰώβ, ὃς ἦν ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος δηλητῆριος, αὐτὸς φησιν, ὅτι οὐκ εἶ δηλητῆριος· εἰ γὰρ ἦν, οὐδὲ ἐκ ῥιζῶν ἀπώλετο, τοῦτέστιν, αὐτοῖς τέκνοις, καὶ περιουσίᾳ.

ΧΡΥΣΟΣΤ. Τὸ δέ, ἀπὸ προσώπου Κυρίου, μὴ νομίσῃς, φησὶ, δαιμόνων εἶναι πονηρῶν, μηδὲ ἀνθρώπων ἐπιβούλων, τὰ συμβεβηκότα· Θεός ἐστιν ὁ κολάζων, οὐκοῦν ἀναμφισβήτητον δικαίαν εἶναι τὴν κόλασιν.

ΠΟΛΥΧΡΟΝ. Ἢ τό, ἀπὸ προσώπου Κυρίου, τουτέστιν, οὐ δεῖται πόνων Θεός· ἀρκεῖται δὲ προστάξας εἰς ὑμωρεῖον τὸν ἀνθρώπων.

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Τὸ δέ, ἀπὸ πνεύματος ὀργῆς αὐτοῦ, ἀντὶ τοῦ, ἀφ' ἧς ἀφῆλε τὸ Θεοῦ. εἴρηται δέ, φανισθήσονται ἀπὸ πνεύματος, ὡς ἐπὶ σπερμάτων ὑγρῶν αἰεμοφθόρων, ἵνα καὶ ταῦτα ἡ ἐπὶ τροφῇ· ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα σπείροντες, θερίζουσιν ἀκαρπίαν.

Σθένος λέοντος, φωνὴ δὲ λεαίνης, γαυρίαμα δὲ δρακόντων ἐσβέσθη. μυρμηκολέων ὤλετο παρὰ τὸ μὴ ἔχειν βοράν· σκύμνοι δὲ λεόντων ἔλιπον ἀλλήλους.

ΔΙΔΥΜΟΥ. Λαμβάνει φύσιν ἀλόγων, ἃ πολύ τι χρησίμως τῷ γένει τῷ ἡμετέρῳ, ἀλλὰ καὶ ἐπίβουλον, καὶ κατασκυάζει, ὅτι πᾶν τὸ ἄδικον, καὶ ὑπερήφανον, ἀπόλλυσιν ὁ Θεός. ἀπόλλυται γοῦν, φησὶν, ὁ ἀνυπόστατος λέων, ὅταν βάληται Θεός· σθένος δὲ ὃ ἄγριον φθέγμα τῆς λεαίνης, δι' ὃ ἐκφόβοι τὰ θηρίων τὰ ἀσθενέστερα.

τερα· καὶ οἱ δράκοντες ἐταπεινώθησαν· ὄξελιπε δὲ ὁ μυρμηκολέων, μὴ χορηγηθεὶς αὐτῷ ἔδωδης· καὶ οἱ σκύμνοι τῶν λεόντων ἔλιπον ἀλλήλους, οὐκ εἰς διαδοχὰς ἑαυτῶν ἀναπέμποντες.

ΟΛΥΜΠΙΟΔΩΡΟΥ. Τὸν μὲν τοὺς μυρμηκολέοντα, οἱ μὲν οὐδὲ ὅλως εἶναί φασι ζῶον καθ' ἱστορίαν, ἀλλὰ κατὰ συνθέσιν ὀνόματος εἰρῆσθαι· οἱ δὲ ζωύφιον τοῦτο εἶναί λέγουσιν, ἐκ τοῦ ἀκεδνοῦ τὴν βρῶσιν ἔχον, ἤτοι ἐκ γῆς φυόμενον· ἀπόλλυσθαι δὲ, διὰ τὸ μὴ ἔχειν τὴν ἀναλογοῦσαν ἑαυτῷ· οἱ δὲ, καὶ δίχα ἔδωδῆς φασιν αὐτὸ δύνασθαι ζῆν, ὅτι τοῦ Θεοῦ κατασκευάσαντος. ὡς δὲ οὖν τῷ ἱστορίᾳ, πειρᾶται δεικνύειν ὁ Ἐλιφάζ, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀληθινὸς ὁ Ἰώβ, φυσικοῖς παραδείγμασι χρώμενος, καὶ καθ' ἐρώτησιν τὸν λόγον ποιούμενος· Εἰπέ μοι γάρ, φησὶν, ὦ Ἰώβ, μὴ οἱ λέοντες τὴν οἰκείαν δύναμιν ἀπώλεσαν; ἢ μέχρι νῦν ἰσχυρόν ἐστι τὸ ζῶον ὁ λέων; μὴ τῶν δρακόντων ἐσβέσθη τὸ γαυρίαμα; ἢ μέχρι νῦν σώζουσι τὸ γαυρίαμα, καὶ τὸ ἀπρόσιτον; μὴ ὁ μυρμηκολέων ἀπώλετο, ὃς ταῦτα μὴ τρεφόμενος; μὴ τῶν λεόντων οἱ σκύμνοι ἀγεληδὸν, ὥσπερ τὰ θρέμματα, νέμονται; ἢ καθ' ἑαυτοὺς ζῶσι; καὶ ἕκαστος ἐν ἰδίῳ τόπῳ, ὡς ἐξ ἀρχῆς κατὰ τὴν φύσεως ἐπάγησαν; ὥσπερ οὖν, φησὶ, ταῦτα τηροῦσι τὰς ὅρους τῆς φύσεως, καὶ τούτοις ἐμμένουσι, μικρά τε καὶ μεγάλα ζῶα· οὕτως καὶ σύ, εἰ ἦς ἀληθινὸς ὄντως, καὶ μὴ μέχρι λόγων μόνον εἶχες τὸ θεοσεβὲς, οὐδὲν ἂν τούτων συνέπεσέ σοι, οὐδ' ἂν μετετέθης τῶν ὅρων τοῦ Θεοῦ, ὥστε καὶ δικαιοπραγῶν δυστυχῆσαι. Κατὰ δὲ θεωρίαν, ταῖς ὁρμαῖς τῶν παθῶν τοῖς θηρίοις ἀπεικαστέον· τῷ δὲ μυρμηκολέοντι τὸν Διάβολον, μύρμηκα μὲν ὄντα τοῖς εὐσεβέσι, λέοντα δὲ τοῖς ἀσεβέσιν. Εἰ μὴ βοῦρεν οὖν, φησὶ, τῷ σοὶ Ἐλιφὰζ ὁ Διάβολος, τουτέστιν, εἰ μὴ ἦς ἄδικος, ἀπώλετο ἄν, ἀντὶ τοῦ, ἀπρακτος ἔμεινε, καὶ αἱ τῶν παθῶν παρορμαὶ ἀπεσβέννυντο, καὶ διελύοντο.

dracones humiliati ſunt; myrmicoleo periit, cibo ipſi minimè miniſtrato; *& catuli leonum diviſi ſunt ab invicem*, hoc eſt, generis ſui ſucceſſione non propagantur.

OLYMPIODORI. Negant nonnulli, myrmicoleonem animal eſſe, ad veritatem hiſtoriæ, ſed vocum compoſitione duntaxat ita dictum eſſe. Alii, beſtiolam ex Oceano ortam, aut è terra procreatam eſſe ajunt, quæ naturali ſuo alimento deſtituta, interit. Quidam etiam affirmant, eam ſine cibo vivere poſſe, à Deo, ſcilicet, ſic fabricatam. Ad hiſtoriam quod attinet, exemplis à natura petitis, Jobum nequaquam hominem verum eſſe, conatur Eliphazus oſtendere, & per interrogationem in hunc modum loquitur; Dic mihi, Jobe, num leones ſuum amiſerunt robur? an non in hunc uſque diem robuſtum animal eſt leo? Nunquid draconum exultatio & gloriatio extincta eſt? annon in hunc uſque diem exultant, & impavidam naturam retinent? Num myrmicoleo periit, & quidem cibum non capiens? Num leonum catuli, armentorum more, gregatim paſcuntur? an non vitam degunt ſolitariam? atque in ſuo loco ſinguli commorantur, prout primitus à natura conſtituti ſunt? Ergo ut hæc, inquit, parva ſimul & magna animalia, naturæ metas tuentur, & intra eas ſe continent; ſic tu, ſi verus homo extitiſſes, nec in verbis tantùm pietatem erga Deum collocâſſes, profectò nihil tibi hujuſmodi accidiſſet, neque limites à Deo poſitos tranſtuliſſes, ita ut juſtè vivens infelix & ærumnoſus eſſes. Si verò ad theoriam ſenſum traducamus, belluis illis animorum impetus & perturbationes aſſimilandi ſunt; diabolus verò, myrmicoleonti; is enim pietate præditis hominibus formica, leo verò impiis eſt. Si igitur apud te, inquit, Diabolus eſcam non inveniret, id eſt, ſi injuſtus non eſſes, *periret*, hoc eſt, conatus ejus vani & irriti eſſent, ac perturbationum impetus reſtinguerentur, & diſſiparentur.

NILI. Animi enim perturbationes, in principio facilè vincuntur: poſtquam autem vires acquiſiverint, cum multo robore adoriuntur, & grave ac periculoſum bellum iis inferunt, qui in initio pugnæ negligentiùs ſe contra eas geſſerunt. Itaque
Ier 50.16. propheta, *ſemen è Babylone exterminare*, jubet, id eſt, ſpecies ipſas, dum adhuc in ſenſuum officinis manent, abolere; ne in animi terram incidentes, pullulent, & jugi meditatione, tanquam largo & impetuoſo imbre deſuper irrigatæ, multiplicem improbitatis fructum producant. Alius verò propheta, beatos illos prædicat, qui perturbationes nondum vigorem ſuum aſſequutas exceperunt, ſed mammis adhuc
Pſal.136.9. adhæreſcentes exſtinxerunt, *Beatus*, inquiens, *qui apprehendet, & allidet parvulos tuos ad petram.* Fortè etiam magnus Jobus de rebus ſuis diſſerens, tale quippiam
Cap.8.11, 12. innuit, cùm in aqua ſcirpum virere, dicit, & carectum creſcere, omnémque herbam eâ deſtitutam, exareſcere: et illud, *Periit myrmicoleo eò quòd non haberet eſcam*, tale quid ſignificare videtur. Cùm enim perturbationum inſidiatricem naturam oſtendere vellet, ex ferociſſimo leone, & animalium omnium deſpicatiſſimâ formicâ, nomen componens, appellationem adinvenit. Perturbationum enim impetus à contemnendis rerum ſpeciebus primò oriuntur, & formicæ in modum latenter obrepunt; poſtremò autem, in tantam molem excreſcunt, ut non minùs quàm inſiliens leo, occurſanti periculum afferant. Quamobrem pugilem oportet cum perturbationibus luctari vel tum, cùm contemptibilitatem tanquam eſcam proponentes, formicarum more aggrediuntur (ſi enim vires leonis aſſequutæ fuerint, difficulter expugnari queunt) vel pabulum illis minimè præbere: rerum autem ſenſilium imagines, quæ ſenſibus percipiuntur, illarum pabulum exiſtunt; illæ enim, ſpectrum unumquódque ſucceſſivè contra animam armando, perturbationes nutriunt. Hæc autem, non quia

ΝΕΙΛΟΥ. Τὰ γὰρ πάθη ἐν ἀρχῇ μὲν ὐκαταγώνιςα· δηκιμώτερα δ' γενόμενα, μετὰ πολλῆς τ ῥώμης ὀπιπίθηνδ', βαρυὰ καὶ ὀπικίνδυνον, τοῖς ἐν ἀρχῇ τ ὡρῶς αὐτὰ μάχης ἀμελήσασι, ποιοῦνται τ πόλεμον. διὰ τοῦτο καὶ ὁ ὡροφήτης, ἀξολεθρεῦσαι σπέρμα ἐκ Βαβυλῶνος κελεύει, ἕως ἔτι ἐν τ τῶν αἰσθήσεων ἀποθήκαις εἰσὶν αἱ μορφαὶ, ἀφανίσαι συμβαλλόμενον αὐτάς, ἵνα μὴ τῇ τ διανοίας ἐμπέσουσαι γῇ, βλαςήσωσι, καὶ τοῖς λαχάνοις, καὶ * δυσφερέσιν ὑετοῖς, τ ἐπιδηλήλοις μελέταις ποτισθεῖσαι, πολύχουν τ τῆς κακίας ἐνέγκωσι καρπόν. ἕτερος δ' ὡροφήτης μακαρίζει τοὺς μήπω τ ἀκμὴν τ παθῶν ἐκδεξαμένους, ἀλλ' αὐτῇ ὡραπεφυκότα τῇ θηλῇ διαφθείραντας, μακάριος, λέγων, ὃς κρατήσει, καὶ ἐδαφιεῖ τὰ νήπιά σου ὡρὸς τ πέτραν. ταχὰ δ' καὶ ὁ μέγας Ἰὼβ, τὰ καθ' ἑαυτὸν φιλοσοφῶν, τοιοῦτόν τι αἰνίσσεται, ὡς ὕδατι μὲν θάλλειν πάπυρον, καὶ βύτομον, λέγων, ξηρηθεῖσαν δ' τούτων πᾶσαν βοτάνην ξηραίνεσθαι· καὶ ὅ, μυρμηκολέων ὤλετο διὰ τὸ μὴ ἔχειν βορᾶν, τοιοῦτόν τι σημαίνειν ἔοικε. Τὸ γὰρ ἐνεδρευτικὸν τῶν πάθους δεῖξαι θελήσας ὁ λόγος, σιώδετον ἐξεῦρεν αὐτῷ τὴν ὡροσηγορίαν, ἐκ τ θρασυτάτου λέοντος, καὶ ἐκ τῶν πάντων ὐτελεςάτου μύρμηκος, σιωδὲς τὸ ὄνομα. αἱ μὲν γὰρ ὡροβολαὶ τ παθῶν, ἀπὸ ὐτελῶν ἀρχόμεναι φαντασιῶν, μύρμηκος δίκην λανθανόντως ὡροέρπουσαι· τὰ δὲ τελευταῖα, ὀπὶ μέγα ἀξαίρεται ὄγκον, ὡς οὐκ ἔλαττον λέοντος ὀπιδεῖσθαι τῷ ὡροτυχόντι πρέχειν τ κίνδυνον. διὸ χρὴ τ ἀγωνιςὴν, ἢ τότε παλαίειν ὡρὸς τὰ πάθη, ὅταν ὡς μύρμηκες ὡροέρχονται, δέλεαρ τ ὐτέλειαν ὡροβαλλόμενα· ἐὰν γὰρ ὀπὶ τ τῶν λέοντος φθάσωσιν ἰσχὺν ὡροελθεῖν, δυσκαταγώνιςα γίνονται· ἢ βορᾶν αὐτοῖς μὴ πρέχειν· βορὰ δ' τούτων, αἱ διὰ τῶν αἰσθήσεων εἰσερχόμεναί εἰσιν εἰκόνες, αὗται γὰρ τρέφουσι τὰ πάθη, ἕκαστον εἴδωλον ἐκ διαδοχῆς ὁπλίζουσαι κατ' τ ψυχῆς. Ταῦτα δ', οὐχ ὡς τῶν Ἐλιφάζ

ὅτω

*ἴσ. νοήσαν-τες.

ὅτω * νοήσθητες, ἐθεωρήσαμεν· ἀλλ' ὡς δεομένων τῶν ῥημάτων τῆς πρὸς ἀλληγορίαν τρέπεσθαι, ὅταν ἡ χρεία καλέσῃ· καὶ γὰρ οἱ παλαιότεροι τῇ θεωρίᾳ ἐχρήσαντο, καὶ μυρμηκολέοντα τὸν διάβολον ἐνόησαν· ὅπως μικρά τινα τροπαδισκευάζων ἁμαρτημάτων καὶ ῥαθυμίας ὑπονοίας, εἰς μεγάλα τελευτᾷ, ἐθίζων καταφρονεῖν.

Eliphazi ea mens fuerit, contemplati sumus; sed quia verba, usu requirente, allegoriam admittant: veteres enim theoria usi sunt, & sub myrmicoleonis appellatione, diabolum intellexerunt; siquidem in initio latenter subrepens, & exiguis peccatis viam ad majora muniens, in magnis tandem desinit, & peccata contemnere assuefacit.

ΔΙΔΥΜΟΥ. Κατὰ μύστι τὴν ἱστορίαν, ὅπερ εἶπεν Ελιφάζ, ὅτι οἱ σπείροντες τὰ ἄτοπα, ἀπὸ προστάγματος Κυρίου ἀπολοῦνται, ἐπήγαγεν, ὅτι καὶ λέων καὶ δράκων ὁ αὐτὸ πείσεται, Θεοῦ βουλομένου. ὁ τοίνυν καὶ ἐν τοῖς ἀλόγοις τὴν διάταξιν διατηρῶν, πολλῷ μᾶλλον ἐπ' ἀνθρώπων.

DIDYMI. Ad historiam quod attinet; Postquam dixit Eliphazus, eos, qui seminant absurda, præcepto Domini perituros; subjungit, idem leoni & draconi eventurum esse, cùm Deus voluerit. Qui igitur in mutis tuetur ordinem, multò magis hunc inter homines conservabit. Cap. 4. 8, 9.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Ετέρως δέ, λέοντι τὸν Ιὼβ, διὰ τὸ βασιλικὸν στόμα ἔφρινε δύναμιν· αἰνιττόμενος ἅμα, ὡς ἁρπακτικὸς ὢν εἴη, καὶ σὺν ἀγρίῳ θυμῷ. Τὸ δέ, φωνὴ λεαίνης, εἰς τὸν γυναῖκα, φησί· εἰς δὲ τοὺς παῖδας, τὸν διακόντων γαυρίαμα, καὶ οἱ σκύμνοι τῶν λεόντων· τὸ δέ, ἔλιπον ἀλλήλους, δηλοῖ, ὅτι τὴν ὁμόνοιαν αὐτῶν διέλυσεν ὁ θάνατος. πολύτα δὲ ταῦτα σὺν ἀθυμίᾳ φησὶν, ἐπεμβαίνων τοῖς πάθεσιν αὐτοῦ· καὶ διὰ τοῦ μυρμηκολέοντος δὲ τὸν Ιὼβ αἰνίττεται, ἁμαρτωλὸν μὲν ὄντα, δικαίου δὲ κεκτημένον χαρακτῆρα· ὅθεν ἐπάγει.

POLYCHRONII. Aliter verò sic; Jobum, ob regiam potestatem, leoni comparat; innuens simul rapaci ingenio, & animo superbo eum fuisse. Vox autem leænæ, conjugem respicit; & draconum exultatio, & leonum catuli, liberos: illud autem, *Divisi sunt ab invicem*, illorum concordiam morte dissociatam esse ostendit. Hæc verò omnia, calamitatibus ejus incessens, extincta esse dicit; ac myrmicoleonis nomine, Jobum indicat, qui, cùm peccator existeret, justi appellationem, simulandi artificio, adeptus esset: unde statim addit.

Εἰ δέ τι ῥῆμα ἀληθινὸν ἐγενήθη ἐν λόγοις σου [ὁ δὲ Σύμμαχος, πρὸς ἐμὲ δὲ ἐλαλήθη λαθραίως, ἐν κλοπῇ.] οὐδέν σοι τούτων κακὸν ἀπλώτησεν.

Si quod autem verbum verax fuisset in sermonibus tuis [Symmachus autem, *Ad me autem dictum est clanculum, in furto.*] *nihil tibi horum malum accidisset.*

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Ἐκ τῶν εἰκότων, φησὶ, συλλογίσαιτο ἄν τις, δίκην σε πλημμελημάτων τινῶν δεδωκέναι. Εἰ μὴ γὰρ μόνον ἐν λόγοις εἶχες τὸ θεοσεβὲς, ἀλλὰ καὶ ἔργοις ἐπῆρχες δηλονότι, καὶ οὐδέν τι τῶν μὴ προσηκόντων πρὸς σὲ ἐγίνετο, οὐκ

OLYMPIODORI. Ex verisimilibus, inquit, colligere quis potest, te scelerum quorundam pœnas luisse. Si enim non tantùm in verbis Dei cultum posuisses, sed factis etiam veritatem religionis tuæ ostendisses, nihilque, quod fieri minimè oportebat, à te factum fuisset, tan-

torum malorum acerbitatem non deguſtâſſes; præſertim cùm juſtorum hominum actiones, nullo pacto Deus aſpernetur.

CHRYSOSTOMI. Illud, *si quod autem verbum verax fuiſſet in ſermonibus tuis*, indicat, quòd Jobus ſæpenumero præclara loquutus fuerit, vel ut alios ad æmulationem incitaret, vel propter alias divinæ diſpenſationis cauſas.

ἀὺ τοσούτων πεῖραν ἔλαβες κακῶν, τὸ Θεοῦ μὴ προϊδόντος τῶν δικαίων τὰς πράξεις.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Τὸ ἴ, εἰ ἦν ῥῆμα δηκτικὸν ἐγεγόνει ἐν τοῖς λόγοις σου, αἰνίττεται, ὅτι πολλάκις σεμνά τινα εἶπεν ὁ Ἰώβ, ἤτοι εἰς ζῆλόν τινας ἄγων, ἢ καὶ ἑτέρας ἕνεκεν οἰκονομίας.

Nunquid non capiet auris mea ab eo magnifica? [Symmachus autem, *Et accepit auris mea ſuſurrum ab eo*] *Timore autem, & ſonitu nocturno incidens timor ſuper homines, horror mihi occurrit & tremor, & valde oſſa mea concuſſit, & ſpiritus in faciem meam incurrit; horruerunt autem pili mei, & carnes: ſurrexi, & non cognovi; vidi, & non erat figura ante oculos meos, ſed auram & vocem audiebam.*

Πότερον δὲ δέξεταί μου τὸ ὦς ἐξαίσια παρ' αὐτοῦ; [Ὁ δὲ Σύμμαχος, καὶ ἐδέξατο δ' ὦς μου ψιθυρισμὸν παρ' αὐτοῦ.] φόβῳ δή, καὶ ἤχῳ νυκτερινῷ ἐπιπίπτων φόβος ἐπ' ἀνθρώπους, φρίκη μοι συνῆψε καὶ τρόμος, καὶ μεγάλως μου τὰ ὀστᾶ διέσεισε, καὶ πνεῦμα ἐπὶ πρόσωπόν μου ἐπῆλθεν· ἔφριξαν δέ μου τρίχες καὶ σάρκες· ἀνέστην, καὶ οὐκ ἐπέγνων· εἶδον, καὶ οὐκ ἦν μορφὴ πρὸ ὀφθαλμῶν μου, ἀλλ' ἢ αὔραν, καὶ φωνὴν ἤκουον.

OLYMPIODORI. Profundus eſt hic locus, & qui difficulter ſpectari poteſt, multáſque cogitationum ſemitas producit. Vel enim ut Juſto timorem incutiat Eliphazus, ſic loquitur; Timere, inquit, ô Jobe, nec Deum contemnere te oportet, quandoquidem non diu tantùm, ſed noctu etiam nocturnis viſis territans, ſupplicia irroget; prout ab aliis, mirabilia narrantibus quæ ipſis acciderunt, audivi, ipſéque ſæpenumero in ſomnis territus expertus ſum, ita ut totus contremiſcerem, pili capitis horrerent, oſſium compago univerſa quateretur, & ſpiritus quidam impetum in me facere videretur; cùm nullius rei tamen formam aut ſpeciem cernerem; ſed voces tantùm audirem, quæ ſenſim, & cum formidine aures feriebant, & tremorē mihi incutiebant. Vel tale quid-

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Βαθὺ τὸ χωρίον, καὶ δυσκατόπτον, καὶ πολλὰς ἐννοιῶν ἀπεράντους παραβαλλόμενον. ἤτοι γὰρ εἰς φόβον ἐνάγων ὁ Ἐλιφὰζ τὸν δίκαιον, φησὶν, ὅτι δεῖ σε φοβεῖσθαι, ὦ Ἰώβ, καὶ μὴ καταφρονεῖν τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ οὐ μεθ' ἡμέραν χολάζει, ἀλλὰ καὶ ἐν ὕπνῳ, διὰ νυκτερινῶν ὀψεων, ὡς καὶ ἑτέρων διηγουμένων τὰ περὶ * αὐτῶν θαυμάσια, ἤκουσα, καὶ αὐτὸς ἐπειράθην πολλάκις, ἐν ὕπνῳ φοβηθείς, ὡς σείεσθαί με γῆν, καὶ φρίξαι μου τὰς τρίχας, καὶ σφοδρὰν ἐπεμπεῖναι τῶν ὀστῶν τὴν ἁρμονίαν, καὶ δοκεῖν τι πνεῦμα ἐπιέναι μοι, μηδὲν μέντοι μεμορφωμένον ὁρᾶν· φωνὰς δ' μόνον * ἀκούειν ῥήματα, ἐκπληκτικῶς μοι προσπιπτούσας, καὶ δέος ἐμβαλλούσας. ἢ καὶ τοιοῦτόν τι δοκεῖ λέγειν,

* ἀὐτ. αὐτῷ.

* ἀὐτ. αὐτῷ.

γλν, φοβήθητι τ' χ δι ὀνυπνίων χολάζοντα, ὥ χὴ ἡ ἔννοια φοβερά. ἐαὶ γὸ εἰς νῶν ποτε λάβω τὴν περὶ τῆς φύσεως αὐτῦ μεγαλοπότητα, χὴ πῶς πάντα χορ τέ ὄστ, χὴ ἔξω τῦ παντὸς τυγχάνῃ, ταυτὸν ὑποπτεύω τοῖς ἀωρεὶ τὴν νυκτῶν, βαθείας σιγῆς κατεχούσης ὅ πάν, ὲν πολλῇ τῇ ἡσυχίᾳ ὑπὸ τῦ ἤχου τῦ νυκτερινοῦ, καταπλησσομένοις. ὥστε χὴ φείκλω μοι συμβαίνειν, χὴ τρόμον ὲν ταῖς τοιαύταις ἐννοίαις, χὴ λίνομαι μὴ ὲν περινοίᾳ ἀφανοῦς τινος χὴ ἀκαταλήπτῦ πνεύματος. εἰ ὃ χὴ διαναπαύω ὅπὴ πλέον τοῖς λογισμοῖς, οὐδὲν ὑπολαμβάνω, οὐδὲ καταλαμβάνω. ὅ γὸ ἀόρατον τῦ Θεοῦ ἀφαφὴς τῇ ὀπτικῷ δυνάμει τ ψυχῆς· χ ὅσον αὖ ἐις ἀνῆχθαι τοῖς λογισμοῖς, τοσῦτον αὐτὸν τῦ ζητουμένῦ ἡ εὕρεσις ἀπολιμπάνῃ· τῇ γὸ φύσιν ἐστὶν ἀκατάληπτος, σὺν παραθαίνεται δ' οὖν ὅμως τῇ διανοίᾳ, ὡσπερεὶ αὔρας λεπτῆς ἐ φωνῆς ἠρεμαίας ἀναψυχούσης τ νῶν, χὴ τῆς μ' τῦ Θεοῦ ἐνεργείας ποιούσης σὺν παραθαίνεσθαι, τῇ μέντοι θείᾳ φύσιν οὐκ ἐπιδεικνύσης. πάντελῶς γὰρ ἐστιν ἀνέφικτος, χ φείκης γέμουσα, χ σκοτοδινιᾶν τοὺς λογισμοὺς παρασκευάζουσα, ἡ τοιαύτη θεωρία· χὴ παπλησίον ἡ γ' τῷ ὑπὸ τῦ ἀνέμου, ὡς γὰρ ὀκνον λαβεῖν ὀφθαλμοῖς οὐκ ἔνεστιν, ὕτως οὐδὲ Θεὸν ὑρεῖν λογισμῷ δυνατόν· ἀνέφικτος γὸ νῷ, ὡς ἄνεμος ὀφθαλμῷ. χ καθάπερ ἡ φωνὴ, χὴ ἀνεμαῖον πνεῦμα, δίδόασι μ' ἑαυτῶν τὴν αἴσθησιν, εἰς ὃ δὲν ἀνθρώπου οὐκ ἔρχον)· ὕτω χὴ ἡ θεία φύσις. πολλάκις γοῦν ὑψωσά μου τ λογισμὸν, οὐδὲν ὃ ἧττον τῆς θεωρίας ἀπωλίσθουν· χὴ Θεὸν ὅ, τί ποτέ ὄστιν ἰδεῖν θέλων, μόνας εἶδον αὐτῦ τὰς ἐνεργείας. ὑπιβαλεῖς ὃ χ ὧδε· * μὴ φαυλίσῃς μου τοὺς λόγους, χὴ τ προτρέπεσιν· χ γὸ θείας ἀποκαλύψεως ἠξιώθην, χ δι ὀνείρων ὀπτασίας ἐθεώρησα, χ ἁγίου πνεύματος ἔλλαμψιν ἐδεξάμην, χ ἀπεκαλυπτόμην μ' ἐν νυκτερινοῖς ὁράμασιν, ὅταν βαθὺς ὕπνος ἐπιπίπτῃ ἀνθρώποις, φόβος μ' ἐπῆλθε κὴ τρόμος, χ πάντα τὰ ὀστᾶ μου ἐσείσθη. ἔπειτα πνεύματος ἐπιφανέντος, ἔστη τρίχες σαρκός μου, χ ἀνέστη ἡ τρίχωσις τῦ σώματος. ἔστη δὲ τὸ πνεῦμα, χ οὐκ ἐγνων τὸ εἶδος αὐτῦ· ὄμα ἐμπροσθέν μου, χ αὔρα λεπτὴ χ φωνὴ ἠρεμαία ἀκουσθήσετ μοι· μὴ γὸ βροτὸς θεοῦ δικαιότερος ἔσται; ἢ μὴ καθαρώτερος ἀνὴρ τῦ ποιήσαντος αὐτόν; ἰδοὺ τοῖς ἁγίοις αὐτῦ οὐ πιστεύει, χ τοὺς οὐρανοὺς οὐ καθαρεύειν ἐνώπιον αὐτῦ. πόσῳ μᾶλλον βδελυκτὸν χ ἄχρηστον ἄνθρωπος, ὃς πίνει ἀδικίαν ὡς ὕδωρ; ἐπὶ τοῖς τοιούτοις ἐγὼ ἐπιστήσας τὸν νοῦν μου, χ τὴν διάνοιαν, ἐπεσκεψάμην, χ ἐθεασάμην τὸ πρᾶγμα, χ ἐπέγνων ὅτι ἀληθῶς ἐστὶν ἀνθρώπου ἀσθένεια, χ ἀνθρώπου ἀδυναμία, χ ἀνθρώπου ἀμαθία, χ ἀνθρώπου ἀπαιδευσία, χ ἀνθρώπου ἀπειρία, χ ἀνθρώπου ἀγνωσία, χ ἀνθρώπου ἀπλοκία, χ ἀνθρώπου ἀπλοϊκία, χ ἀνθρώπου ἀπλοκαρδία, χ ἀνθρώπου ἀπλοκαρδιότης, χ ἀνθρώπου ἀπλοκαρδιότητος

intellexi, divinum numen ab omni ſpecie ac figurâ ſecretum eſſe, naturâ ſimplex, & incomprehenſum; ſenſum autem ejus, quaſi in aura tenui, percepi. Hæc eò differit Eliphazus, ut gratior ipſius oratio reddatur, atque ut in iis quæ parat dicere, fidè dignus habeatur: fortaſſe etiam terrorem Jobo incutere conatur, eúmque ad pœnitentiam deducere nititur. An non, inquit, auris mea magnifica quædam de Deo accepit, ut tibi fide dignus videar? (hoc enim loco, *capiet*, pro, *cepit*, ſcripturâ multis in locis tempus pro tempore ſubſtituente, intelligendum eſt) & quidem cùm ipſe ſæpenumero diſputantes de Deo audiam, ac ipſe differere coner, formidine percellor, metúque omni plenus evado, & ſonitu nocturno, (hoc autem ab eo quod naturaliter accidit, dicit; nocte enim intempeſta, cùm alta quies cuncta complectitur, quaſi ſonum quendam circumcurſantem mente concipimus) & ſicut vento irruente, effectus ejus ſenſu percipio, oculis autem cernere non poſſum: ſic de Deo mihi cogitanti, quantum inveniſſe me arbitor, tantum rationis meæ conceptum fugit, licèt etiam divinæ illuminationis planè immunis non ſim; *Spiritus enim*, inquit, *in faciem meam incurrit*. Cur ergo, Jobe, contrà philoſopharis? & Deum non vereris, adeo præſtanti excellentíque natura præditum? quem quanto quis ſolertiore ratiocinationis indagatione aſſequutus eſſe videtur, tanto eum magis abſoluta perceptio fugit, ingeniíque ſui tenuitatem, & quæſiti pondus perſpicit.

μιω, καὶ οἶδα μὲ ὅτι ἀνείδεός ἐστιν ὁ Θεὸς, ἁπλοῦς τε, & ἀκαπάληπτος τιὼ φύσιν· πλιὼ ὡς ἂν αὔρᾳ τινὶ λεπτῇ σιωαισθησίς μοι γένοιτο. Ταῦτα δέ φησιν ὁ Ελιφάζ, βιωσεβοδεκτον ἑαυτῷ τὸν λόγον κατασκευάζων, ἵνα ἐν οἷς μηδὲ λέγῃ, πίστεως ἢ ἄξιος δόξῃ· τάχα δὲ καὶ φοβῆσαι πειρᾶται τὸν Ιώβ, & εἰς μετανοίαν ἐπιστρέψῃ. Ἀεὶ γὰρ, φησὶν, οὐκ ἐδέξατό μου ὃ ἦς ἀξίωσα * τοῦ Θεοῦ, ἵνα σοι φανείλω ἀξιόπιστος; ὃ γὰρ, δέξεται, ἀντὶ τοῦ, ἐδέξατο, νοήσεις, πολλαχοῦ τῆς γραφῆς χρόνον ἀντὶ χρόνου λαβείσης. καὶ μιὼ πολλάκις καὶ παρ' ἄλλων ἀκηκοὼς, καὶ αὐτὸς περὶ Θεοῦ λογίζεσθαι βουλόμενος, εἰς δέος καθίσταμαι, φόβου τε πάντος πληροῦμαι, & μάλιστα & νυκτερινῆς ἠχοῦς (λέγω δὲ τοῦτο, ἀπὸ τοῦ φύσει συμβαίνοντος· καὶ γὰρ ἀεὶ τῆς νυκτὸς, ἡσυχίας ὑπολαβούσης τὸ πᾶν, οἷά τινος ἠχοῦς περιιούσης ὑποληψιν ἔχομεν) & καθάπερ ἀνέμου προσπεσόντος, αἴσθησιν μὲν τῆς ἐνεργείας ἔχω, αὐτὸ δὲ μιὼ τὸ δι' ὑποψίας λαβεῖν ἀδυνάμην· οὕτω καὶ περὶ Θεοῦ λογιζόμενος, ἐν ὅσῳ θύρᾳν προσδοκῶ, σχεδιάζουσά μου τὸν λογισμὸν τὴν κατάνοησιν, καίτοιγε οὐδὲ ἀμοιρὸς εἰμι τῆς θείας ἐλλάμψεως· πνεῦμα γὰρ, φησὶν, ὑπὲρ πρόσωπόν μου ἐπῆλθε. Τί οὖν σὺ, φησὶν, ὦ Ιώβ, ἀντιφιλοσοφεῖς; καὶ οὐ καταστήσεις τὸν Θεὸν, τὸν ὕπνως ὑποφυῆ; οὐ ὅσῳ γὰρ ἐφικνεῖται δόξης τοῖς λογισμοῖς, τοσοῦτον αὐτὸν ἡ ἀκριβὴς σχεδιάζουσα καταλήψις, καὶ τιὼ τε οἰκείαν ὑπερνώσκουσα ἀσθένειαν, καὶ τοῦ ζητουμένου τὸ μέγεθος.

Quid enim? nunquid homo coram Domino mundus erit? vel de operibus ſuis irreprehenſibilis vir?

Τί γάρ; μὴ καθαρὸς ἔσται βροτὸς ἐναντίον τοῦ Κυρίου; ἢ, ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτοῦ, ἀμεμπτος ἀνὴρ;

POLYCHRONII. Poſtquam ab eo, quòd Deus incomprehenſibilis eſſet, Jobi audaciam vituperâſſet, nunc à naturæ etiam infirmitate reprehendere eum conatur. Ne putes, hæc, inquit, à me exprobrandi causâ dici, cùm peccata tibi obii-

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Ἀπὸ τοῦ περὶ Θεὸν ἀνεφίκτου κακίσας τιὼ Ἐλιφαν, νυῦ καὶ ἀπὸ τῆς περὶ τιὼ φύσιν ἀσθενείας αὐτὸν ἐλέγχειν πειρᾶται· καὶ μὴ νόμιζε, φησὶν, ὅτι ἐνυβριστικῶς σοι ταῦτα λέγω, προφέρων σοι ἁμαρτίας

ἁμαρτίας· καθόλου γὰρ οὐδεὶς αὐθρώπων ἐστὶν ἄμεμπτος· ἀλλὰ κἂν αὐθρωπος λάθῃ, Θεὸν οὐ λησθήσεται. τοῦτο γὰρ σημαίνει, ὃ, ἐναντίον τοῦ Κυρίου.

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Ὅρα δὲ αὐτὸν ἀντιφθεγγόμενον τῷ Θεῷ· αὐτὸς γὰρ εἰπόντος, ἄνθρωπος ἄμεμπτος, οὗτός φησιν, οὐκ ἄμεμπτος, ἀπὸ τῶν οἰκείων ἐπαίρων τὸν ψῆφον.

ΔΙΔΥΜΟΥ. Οὐκ ἂν, φησὶ, τοῦτο εἴποις, ὡς ἁμαρτημάτων ἐκτὸς ὤν, πάντα πέπονθας· ἐπεὶ μηδὲ ἐστὶν αὐθρώπου φύσιν πρὸς τὸ τῶν νόμων ἀκρίβειαν πολιτεύεσθαι. ἔστι γὰρ, ὅτε μὴ θέλοντες, πολλάκις δὲ καὶ ἀκουσίοις περιπίπτομεν, διὰ τὸ τῆς φύσεως ἀσθενές. τοῦτο μάλιστα πιθανὸν ὑπάρχον, εἰ καὶ τὴν ἔννοιαν ὀξεπάζοιτο, ἔχει τὸν ἔλεγχον· εἰ γὰρ διὰ ἁμαρτίας ὁ περιπεσὼν ἀνάγκαις θλίβεται, οὐδεὶς δὲ καθαρὸς, οὐδεὶς ἐκτὸς ἀνάγκης ὑπάρξει ἄν.

ciam; nullus enim omnino homo est qui reprehensione vacat; quamvis enim homines lateat, Deum tamen non latebit: hoc enim illud significat, *coràm Domino*.

OLYMPIOD. Vide ut Deo contradicat; illo enim dicente, *Homo irreprehensibilis*, hic, ex seipso & factis suis judicium de eo ferens, reprehensione illum carere negat. Cap. 1. 8. & 2. 3.

DIDYMI. Ne dixeris, hæc te nulli peccato obnoxium pati; cùm impossibile sit hominis vitam ad perfectam Legis normam exigere. Fit enim per naturæ infirmitatem, ut sponte interdum, sæpe etiam invitè, in peccata incidamus. Quod quidem cùm probabile fit, si adhibito judicio examinetur, reprehensione complectitur: si enim propter peccata, qui in miserias & ærumnas incidit, affligitur, nemo autem est à labe integer, profectò ab ærumnis nemo liber erit.

Εἰ καὶ τὰ παίδων αὐτοῦ ὑπισθύει, κατὰ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ σκολιόν τι ἐπενόησεν.

Si contra servos suos non credit, & adversùs Angelos suos pravum quid advertit.

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Ἀπὸ τοῦ μείζονος τὴν ἀπόδειξιν ἐπαγαγεῖν βούλεται, καὶ πιστώσασθαι, ὅτι πᾶς ἄνθρωπος ὑπὸ ἁμαρτίαν ἐστί. Εἰ γὰρ δεῖ λέγειν περὶ ἀνθρώπων, φησὶν, ὅταν οἱ ἄγγελοι μὴ ὦσιν ἄμεμπτοι; τρεπτῆς γὰρ φύσεως καὶ αὐτοί. καὶ ὅσον πρὸς τὸ τοῦ Θεοῦ ἀκρίβειαν, οὐδὲ αὐτοῖ οἱ γνήσιοι δοῦλοι αὐτοῦ καὶ λειτουργοί, ἐν πᾶσι τὸ πιστὸν καὶ βέβαιον ἔχουσι. καὶ τὴν ἔννοιαν ταύτην ὁ Σύμμαχος πρέσησεν, εἰπών, ἐν δούλοις αὐτοῦ ἀβεβαιότης, καὶ ἐν ἀγγέλοις αὐτοῦ εὑρήσει μοχθηρότητα. μὴ τοίνυν θαυμάσῃς, φησὶν, ὅτι εἶπον, ὡς ὁ καθαρὸς ἔσται βροτὸς ἐναντίον Κυρίου· ὅπου γε οὐδὲ τοῖς παισὶν αὐτοῦ, καὶ θεράπουσιν ἀγγέλοις ἐμπεπίστευκε, διὰ φύσιν, καὶ ἐδραίως ἀμεμπτον· τῇ γὰρ αὐτοῦ καὶ αὐτοῖ συνέχονται χάριτι, ἐπεὶ καὶ αὐτοῦ μόνου τὸ ἀτρεπτον.

OLYMPIOD. A majore argumentum ducere vult, & affirmare, omnem hominem sub peccato esse. Quid de hominibus, inquit, attinet dicere, cùm ne Angeli quidem reprehensione careant? mutabilis enim & eorum natura est, & divinæ quidem perfectionis respectu, ne illi quidem qui legitimi ejus famuli & ministri sunt, in omnibus fidelitatem & firmitatem habent. Et hunc quidem sensum Symmachus expressit, cùm diceret, *In servis suis inconstantia; & in Angelis suis inveniet vanitatem*. Ne igitur mirere, inquit, quòd dixi, *Homo mundus non erit coram Domino*; quandoquidem neque Angelis, servis ac famulis ejus, ut naturaliter & constanter reprehensione carerent, crediderit, & concesserit; illi enim illius gratiâ constricti tenentur, quandoquidē illius solius est, mutationem non agnoscere.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ. Ἡ τῶν γενητῶν καὶ κτιστῶν φύσις τρεπτή ἐστι,

ATHANASII. Rerum quæ generatione creationéve effectæ sunt, mutabilis

est natura, ut quæ extra Dei sit essentiam, atque ex iis quæ non erant, constet. Pro-
Rom.3.4. inde, *Omnis homo mendax.* Et, *Peccaverunt*
Ibid.v.23. *omnes, & egent gloria Dei.* Diabolus verò, cùm inter medios Cherubinos versaretur, es-
Ezech.28. 12. sétque *Signaculum similitudinis* Dei, *Tan-*
Luc.10.18. *quam fulgur de cœlo decidit.* Et, *Angelos*
Cor.1.6.3. *judicabimus*, eos scilicet, *qui principatum*
Iud.ver.6. *suum non servârunt.* Hìc etiam dicitur, *Si contra servos suos non credit.* Denique, res creatæ talem naturam sortitæ sunt, & mutationi obnoxiæ sunt; sola autem divina natura immutabilis.

OLYMP. Illud autem, *Pravum quid advertit*, id est, mutabilem eorum naturam fabricavit; ut propterea vituperationem incurrere contingeret: quod quidem & apostaticæ potestates passæ sunt, quæ, quia naturam à mutatione alienam non sunt sortitæ, libertatis arbitrio de sua statione delapsæ sunt.

CHRYSOST. Rectè illud dictum est, *Advertit*; per id enim Dei sapientiam declarat, ne naturæ suæ, scilicet, excellentia eos efferret, sed perpetuò divino imperio subjecti essent. Licet *Pravum quid contra eos adverterit*, hoc est, Eos qui proprium deseruerunt domicilium, supplicio multaverit.

ἄτε ὂν ἔξωθεν ὂσα τῆς τοῦ Θεοῦ οὐσίας, καὶ ἐξ οὐκ ὄντων ὑποστᾶσα. διὸ, πᾶς ἄνθρωπος ψευστής. καὶ, πάντες ἥμαρτον, καὶ ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ. ὁ μὲν διάβολος ἐν μέσῳ τῶν χερουβὶμ ὢν, καὶ ἀποσφάγισμα ὁμοιώσεως λαμπόμενος, ἐξέπεσεν ἐκ τῶν οὐρανῶν ὡς ἀστραπή. καὶ, ἀγγέλους κρινοῦμεν, τοὺς μὴ τηρήσαντας δηλαδὴ τὸ ἑαυτῶν ἀρχεῖον. καὶ σύνταξα, εἰ καὶ παίδων αὐτοῦ ὁ πιστεύει. καὶ ἁπλῶς, τὰ κτίσματα τοιαύτην ἔχει τὴν φύσιν, καὶ τρέπεται· μόνη δὲ ἡ θεία φύσις ἀναλλοίωτος.

ΟΛΥΜΠ. Τὸ δὲ, σκολιόν τι ἐπενόησεν, ἀντὶ τοῦ, περιλαβὼν αὐτῶν τὴν φύσιν κατεσκεύασεν, ὡς ἐνδέχεσθαι καὶ μέμψεως ἐντὸς γενέσθαι διὰ τοῦτο. ὅπερ οὖν καὶ πεπόνθασιν αἱ ἀποστατικαὶ δυνάμεις, ἐπεὶ μὴ τὴν φύσιν ἀτρεπτον ἐκληρώσαντο, προαιρετικῶς τὸ οἰκείας στάσεως ἀπολιθήσασαι.

ΧΡΥΣΟΣΤ. Καλῶς δὲ εἶπε, τὸ, ἐπενόησε· τὴν γὰρ σοφίαν αὐτοῦ διὰ τούτου δείκνυσιν, ἵνα μὴ τὸ τῆς φύσεως αὐτοῖς μεγαλοφρον ἐπαίρῃ, ἀλλὰ διαπαντὸς ὦσιν ὑποτεταγμένοι τῷ Θεῷ. εἶτα δὲ καὶ αὐτῶν σκολιόν τι ἐπενόησε, τουτέστιν, ἐσκόλασεν αὐτοὺς ἀπολιπόντας τὸ ἴδιον οἰκητήριον.

Habitantes autem domos luteas, ex quibus & ipsi de eadem luto sumus. Percussit eos tanquam tinea; & à mane usque ad vesperam ultrà non sunt, eò quòd non possent sibiipsis subvenire, perierunt. Insufflavit enim eis, & exaruerunt; interierunt, quia non habebant sapientiam.

Τοὺς δὲ κατοικοῦντας οἰκίας πηλίνας, ἐξ ὧν καὶ αὐτοὶ ἐσμὲν ἐκ τοῦ αὐτοῦ πηλοῦ ἐσμεν. ἔπαισεν αὐτοὺς σὴς τρώπον, καὶ ἀπὸ πρωΐθεν μέχρι ἑσπέρας, οὐκ ἔτι εἰσί· διὰ τὸ μὴ δυνάσθαι αὐτοὺς ἑαυτοῖς βοηθῆσαι, ἀπώλοντο. ἐνεφύσησε γὰρ αὐτοῖς, καὶ ἐξηράνθησαν, ἀπώλοντο διὰ τὸ μὴ ἔχειν αὐτοὺς σοφίαν.

OLYMPIOD. Si Angelos, inquit, peccantes pœnis coërcuit, quid mirum, si nos peccata admittentes plectamur, qui longè illis inferiores sumus, & è terra oriundi, circa terram volutamur, naturáque ea prædíti sumus, quæ facilè nos ad delicta

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Εἰ ἀγγέλους, φησὶν, ἐσκόλασεν ἁμαρτάνοντας, τί θαυμαστὸν εἰ ἡμεῖς, πολὺ ὅσον ἐκείνων λειπόμενοι, ἀπὸ γῆς τε ὄντες, καὶ περὶ γῆν εἰλούμενοι, αὐτῆς ἡμῶν τὴν φύσεως καθήκόσης εἰς πάσματα εὐκόλως, τοῖς ἁμαρτήμασι

μασι προεπιπόλοντες, πμωρώμθα; ϗ τῦτο τῦ Θεοῦ σοφῶς ὀικονομοῦντος, ὥστε μὴ ἐπὶ τ ἀδείας, εἰς ἐσχάτην ἀσέβειαν ἐκβακχεύεσθ. Εἰ γὰ ἄγγελοι, πνεύματά τε ὄντες, ϗ ὑρανὸν ὀικοῦντες, ὁκ ἀμεμπτοι πρὸς τ θείαν ἀκρίβειαν, τί ἡμῖν πάθοιμθ ἡμεῖς οἱ γήϊνοι, ϗ χθὼν ὀικοῦντες; τῦτο δηλοῖ ϗ ὁ Σύμμαχος, ὁκοδὸς, πόσῳ μᾶλλον ἐν τοῖς κατασκιῶσιν ὀικίας πηλίνας, ὧν γήϊνος ὁ θεμέλιος; Εἰ γὰ πλήξει Θεὸς, ὅτω ῥαδίως διαπνεώμθα, ϗ οὐδὲ ὅλην ἡμέραν διατέχομθ, ὥσπερ λάχανα ὑπὸ σκωλήκων βρωθέντα, ἢ ἱμάτια ὑπὸ σητῶν διαπνηθέντα. ἐν τούτοις, ϗὶ τ δυνατὸν τῦ Θεοῦ, ϗ τ ἀνθρώπων ὄντες τ ἡμέτερον παίζησιν· ὥσπερ γὰ τὰ λάχανα, ὅτω ϗὶ ἡμεῖς ἐσμεν ἀσθενεῖς, ϗὶ ταχὺ ἀναλίσκμεθα, ὡς ἱμάτιον ὑπὸ σητός· Θεὸς ὁ * ὅτω δυνατὸς, ϗ μεθ' ὀχολίας ἀφανίζων ὃς θέλησῃ· ὅτι ὥσπερ θνῄσκειν ῥᾴδιον τ φύσῃσαν, ὅτω Θεῷ τ θελῆσαι μόνον, ϗὶ ἀπολωλέναι.

* ℘. del.

ΧΡΥΣΟΣΤ. Τὸ οὖν, ἔπαισεν αὐτοὺς σητὸς δίκην, ἀντὶ τῦ, ὀχλῶδες ϗὶ ἀνδόπατα διέφθειρε. τ δὲ, ἐνεφύσησε, τῦτέστιν, οὐκ ἐδεήθη καμάτου, ἀλλ' ἠβουλήθη μόνον, ϗ τέλος ἔσχε τὰ καθ' αὐτούς. τῦτο δὲ οὐ μεταφορᾶς εἴρηται τῶν ὀργιζομένων, οἳ ἔθος ἔχουσιν, ἀντὶ ἐπιτιμήσεως τῷ ἐμφυσήματι κεχρῆσθ. τὸ δὲ, ἀπὸ πρωΐθεν ἕως ἑσπέρας οὐκ ἔτι εἰσὶν, εἶπεν, ἢ διὰ τὸ τ Ἰὼβ αὐθημερὸν ἅπαντα ὑποσῆναι· ἢ ὥστε δεῖξαι, ὅτι οὐ δεῖται χρόνου Θεὸς, τοὺς ἀσεβεῖς τιμωρούμενος.

trahat, & alliciat? & hoc quidem ex prudenti diſpenſatione divina, ne peccandi impunitatem ſperantes, ad ſummam impietatem furore inſano impellamur. Nam ſi Angeli, qui ſpiritus ſunt, ac cœli incolæ, ſi cum perfectione divina conferantur, reprehenſione non careant, quid nobis fiet, qui terreſtres ſumus, terrámque habitamus? Hoc ipſum Symmachi expoſitione ſignificatur, ſic enim ille, *Quanto magis qui domos habitant luteas, quarum terrenum eſt fundamentum?* Etenim ſi Deus percuſſerit, ſic facilè conſumimur, neque diem integrum ſuſtinemus, tanquam olera à vermibus pereſa, aut veſtimenta conſumpta à tineis. His verbis, quanta Deus poteſtate polleat, & quanta noſtræ ſit naturæ imbecillitas, ob oculos ponit; nos enim, ſicut olera imbecilles ſumus, celeritérque conſumimur, ut veſtis à tinea: Deus autem poteſtate præditus eſt, & cùm facilitate, quos vult, in nihilum redigit: prout enim homini ſpirare facile eſt, ſic Deo velle tantùm, & exſiccare ac perdere.

CHRYSOST. Illud igitur, *Percuſſit eos tanquam tinea*, id eſt, facili negotio etiam intima corrupit. *Inſufflavit* autem, id eſt, labore nullo indiguit, ſed voluit tantùm, & illorum finis & interitus ſequutus eſt. Hoc autem dictum eſt, metaphorâ ſumptâ ab eis qui ira excandeſcunt, qui pro objurgatione, inſufflatione uti ſolent. Illa autem verba, *A manè uſque ad veſperam ultrà non ſunt*, vel ideo dicta ſunt, quia Jobus uno die omnia ſuſtinuerit; vel ut oſtendat, Deum tempore non egere, ut de impiis ſupplicium ſumat.

ΟΛΥΜΠ. Οὗ δὲ κρίμα, ἐμφύσημα ἐπικῶς ὠνόμασεν, εἰπὼν, ἐνεφύσησεν αὐτοῖς, ϗὶ ἐξηράνθησαν, ὡς ὑπὸ πνεύματος φυσῶντος, ϗὶ αὐτῶν ξηραινομένων, ἵν' δὲ ὑποδείξῃ αὐτοῦ τ ἐξουσίαν· μόνον γὰ, φησὶν, ἀποφαινομένου, ταχείαν τ τιμωρίαν δέχονται, οὐκ ἀντέχοντες ἀπώσασθ τ ἐνεργουμένην πληγήν. εἶτα, ἵνα μὴ δόξῃ λέγειν, ὅτι ἐπ' ἐξουσίας ἅπαντα πράττων, ἀκρίτως ἐπιφέρῃ τ ὀργήν,

OLYMP. Cujus judicium, metaphoricè, inſufflationem vocavit (*Inſufflavit*, inquit, *eis*, & *exaruerunt*; tanquam vento flante, & floribus exareſcentibus) ut poteſtatem ejus proderet: illo enim ſententiam ſolùm proferente, ſubito ſupplicio afficiuntur, neque plagam inflictam repellere poſſunt. Deinde, ne videretur dicere, quòd ex poteſtate ſua omnia faciens, iram hominibus ſine cauſa inferat, homines hæc pati

pati ait, non temere, & indictâ causâ, sed, *quia sapientiam non haberent*, id est, Deum non timerent, *Initium enim sapientiæ est timor Domini.*

Psal. 110. 10.

φησὶν, ὅτι ταῦτα πάσχουσιν οἱ ἀνόητοι, οὐκ ἀκρίτως, ἀλλὰ, διὰ τὸ μὴ ἔχειν σοφίαν, τουτέστι, μὴ φοβεῖσθαι τὸν Θεὸν, ἀρχὴ γάρ, φησὶ, σοφίας φόβος Κυρίου.

CAP. V. *INVOCA autem, si quis tibi respondeat; vel si quem Angelorum sanctorum aspicias: etenim stultum perimit ira, errantem occidit zelus.*

ΕΠΙΚΑΛΕΣΑΙ δὲ, εἴ τις σοὶ ὑπακούσεται, ἢ εἴπινα ἀγγέλων ἁγίων ὄψῃ· καὶ γὰρ ἄφρονα ἀναιρεῖ ὀργὴ, πεπλανημένον δὲ θανατοῖ ζῆλος.

OLYMPIODORI. Quid, inquit, supra dignitatem loqueris homo? tanto enim intervallo homo Deo inferior est, qui non solùm invisibilis, sed incomprehensibilis etiam est, & si millies eum invocaveris, tibi nequaquam respondebit. Quid autem de Deo loquor, cùm etiam Angeli ejus nobis invisibiles sint?

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Τί, φησὶν, ὑπὲρ τὴν ἀξίαν φθέγγῃ, ἄνθρωπος ὤν; τοσοῦτον γὰρ ἀπολιμπάνει Θεοῦ ἄνθρωπος, ὅτι οὐ μόνον ἀόρατός ἐστιν ὁ Θεὸς, ἀλλὰ καὶ ἀκατάληπτος, ἀλλ' οὐδ' ἂν μυριάκις αὐτὸν ἐπικαλέσῃ, ἀποκρινήσεταί σοι. Τί δὲ λέγω περὶ Θεοῦ, ὅπου γε καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ ἀόρατοί εἰσιν ἡμῖν.

POLYCHRONII. Quòd si recta te loquutum esse arbitraris, profer mihi aliquem, qui ejusdem sententiæ tecum sit. Verùm ejusmodi orationis asperitate usus es, ut nec Angeli præsentiâ frui possis, si eum invocaveris; *etenim stultum perimit ira*, divina videlicet; *errantem autem occidit zelus*, zelum dicit Dei odium in improbos.

ΠΟΛΥΧΡ. Εἰ δὲ δοκεῖς ὀρθὰ λελαληκέναι, φέρε μοί τινα συμφωνοῦντά σοι. ἀλλὰ μὴν ὅπως ἐχρήσω τῇ τῶν λόγων τραχύτητι, ὅτι μηδὲ ἀγγέλου δυνάσαι τυχεῖν παρουσίας, εἰ αὐτὸν ἐπικαλέσῃ· καὶ γὰρ ἄφρονα ἀναιρεῖ ὀργὴ, ἡ θεία, δηλονότι· πεπλανημένον δὲ θανατοῖ ζῆλος· ζῆλον φησι, τὸ μισοπόνηρον τοῦ Θεοῦ.

OLYMPIODORI. Eum, meo quidem animo, *insipientem* appellat, qui peccat, quem etiam *ira interimit*; non autem sapientem, neque enim illic est ira. Sic etiam intelligere potes, Teipsum sine peccato judicans, & contra Deum superbiâ elatus, insipienter irâ accenderis, & prosperâ fortunâ utentes invidiâ prosequeris; ita ut meritò justæ divinæ iræ impetum experiaris, vel à tua ipsius opprimaris: omni enim insipienti, & iracundo, propria iracundia interitum adfert.

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ, ἄφρονα, τὸν ἁμαρτωλὸν λέγειν, ὃν καὶ ἡ ὀργὴ ἀναιρεῖ, ὃ μᾶλλον καὶ τὸν φρένιμον, ὃ γάρ ἐστιν ἐκεῖ ὀργή. νοήσεις δὲ καὶ ὧδε, ἄφρονα ὀργίζῃ, καὶ ζηλοῖς τοὺς βιημερουμένους, κρίνων σαυτὸν ἀμάρτητον, καὶ κατὰ τοῦ Θεοῦ θρασυνόμενος· ὅθεν εἰκότως πειραθήσῃ τὰ δικαίως τοῦ Θεοῦ κινήσεως, ἢ καὶ ὑπὸ τὰ οἰκείας ὀργῆς καταργαθήσῃ· πολλοὶ γὰρ ἄφρονι, καὶ ὀργίλῳ, ἡ ἰδία ὀργὴ θάνατον κατεργάζεται.

Ego autem vidi stultos radicem mittentes; sed statim absumpta est illorum habitatio.

Ἐγὼ δὲ ἑώρακα ἄφρονας ῥίζαν βάλλοντας, ἀλλ' οὐδέως ἐβρώθη αὐτῶν ἡ διαγωγή.

OLYMP. Symmachus autem, *Et maledixi decori illorum statim.* Cùm

ΟΛΥΜΠ. Ὁ δὲ Σύμμαχος, καὶ κατηρασάμην τὸ εὐπρεπὲς αὐτῶν παραχρῆμα.

εφχεῖμα. ὅπῳ δὲ τὸν τοιοῦτον τῷ Ελιφάζ, ὃ γὰρ ἀδίκως πολλάκις ἐν εὐημερίᾳ ζῆν δοκεῖ, καὶ μάλιστα τὰ καθ' αὐτὸν τὸν Ἰὼβ ἀφορᾶν ἐν ὑπεροχῇ τυγχάνοντα, ἵνα μὴ εἴπῃ ὁ πολύτλας ὅτι, εἰ οὖν ἄφρων ἤμην, πῶς ἐπλούτουν τὸ πρίν; τὸ δυσπίστολον ὑπολύων ὁ φίλος, ἔφη, ὅτι ἄδικος κἂν ἥδηται ἐν εὐπαθείᾳ τινὶ, καὶ βεβαίως ἔχειν νομίζῃ τὰ ἀγαθὰ καὶ ἀσφαλῶς, τοῦτο γάρ ἐστι, ῥίζας βάλλειν, ἀλλ' οὐκ ὀπίσω ἀφανισμοῦ· ἀλλ' ἡ διαπτα αὐτῶν, τουτέστιν, ἡ πᾶσα οἰκία, καὶ ἡ ἐν εὐθηνίᾳ διαγωγὴ ἀφανισθῇ, καὶ ἀφανιεῖται. ῥίζαν δ' εἶπεν, ὡς ὅτι φυτῷ, μεταφορικῶς ἐφύλαξε τῷ ἔπει, ἐπαγαγών, ὃ βρωθήσεται· τὰ γὰρ φυτὰ, ὧν ἡ ῥίζα ἐβρώθη, ξηραίνεται. εἶτα ὑπιφέρει τῶν ἀσεβῶν τὰ ἀποτελέσματα, εὐκτικῶς μὲν λεγόμενα, ὁριστικῶς δ', καὶ ἀποτελεσματικῶς, εἰ τοιῶν ἐκβατικῶς νοούμενα.

hominum injuſtorum proſpera plerumque fortuna, & præcipuè felix prior Jobi rerum ſtatus, cauſæ Eliphazi adverſaretur, ne hic multorum certaminum vir diceret, Si inſipiens eram, quomodo priùs divitijs abundavi? diluendo id quod objici poterat, amicus dicit, Injuſtus quamvis in deliciis vivat, & bona ſua ſe firmiter & ſecurè poſſidere arbitretur (id enim eſt, *radices mittere*) non tamen diuturna erunt: ſed ejus *habitatio*, id eſt, domus univerſa, & vita cum tranquillitate tranſacta, diffluit & corrumpitur. Cùm autem radicem dixiſſet, quæ plantarum propria eſt, metaphorâ ſervatâ, ſubjunxit illud, *abſumi*; plantæ enim quarum exeduntur radices, exareſcunt. Deinceps ea quæ impiis eveniunt attexit, quæ ad modum optantis quidem efferuntur, definitivè tamen, & apoteleſmaticè, ſive effectivè intelliguntur.

Πόῤῥω γένοιντο οἱ υἱοὶ αὐτῶν ἀπὸ σωτηρίας.

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Ταῦτα πολλάκις μὲν συμβαίνει τοῖς ἀσεβέσι· καὶ γὰρ ἐκληρονόμησεν ὁ Εβραίων λαὸς τὴν τῆς ἐπαγγελίας, τῶν πρότερον οἰκητόρων δι' ἀσέβειαν κινηθέντων. οὐκ ἀεὶ δὲ ταῦτα συμβαίνει ἐν τῷ παρόντι βίῳ· αἱ γὰρ ἀνταποδόσεις οὐκ ἐν τούτῳ πολίτου, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι· ὥστε μὴ μετ' ἀκριβείας εἰρῆσθαι καλῶς εἴρηκε τῷ Ελιφάζ. τὸ δὲ, πόῤῥω γένοιντο, οὐκ εὐκτικῶς εἴρηκε, ἀλλ' ἀντὶ τοῦ, ἐγένοντο, ὡς πολλάκις συμβαῖνον· οἱ γὰρ γονεῖς διαφόρως κεῖνται, καὶ μάλιστα ἐν τῇ παρούσῃ γραφῇ.

Longè fiant filii eorum à ſalute.

OLYMP. Hæc non rarò contingunt impiis; terram enim promiſſionis Judæorum natio ſortita eſt, prioribus incolis propter impietatem ſublatis. Verùm hæc non ſemper in hac vita eveniunt, retributiones enim non ſemper hìc fiunt, ſed in futura etiam vita; quare minùs rectè Eliphazus dixit, qui ſine diſcrimine ea poſuit. Illud verò, *Longè fiant*, non optantis eſt, ſed pro, *facti ſunt*, dictum eſt, ac ſi omnino jam accidiſſet: tempora enim abſq; diſcrimine uſurpantur, & præſertim in hoc præſenti volumine.

Κολαβευθείησαν δὲ ἐπὶ θύραις ἡσσόνων, καὶ οὐκ ἔσται ὁ ἐξαιρούμενος.

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Τουτέστιν, ὑπερβληθείησαν, ἐξουθενισθείησαν· κόλαβος γὰρ ὁ μικρὸς χοῖρος, αἰθ' ὃν ὁ μὲν Ακύλας, ὑπατευθήσονται· ὁ δὲ Θεοδοτίων,

Et conterantur ſuper januas minorum, & non erit qui eripiat.

OLYMPIODORI. Id eſt, Conterantur, vilipendantur (κόλαβος enim puſillus eſt porcus) pro quo Aquila, *conterentur*; Theodotio,

Conſracti

Confracti ſunt: Symmachus, *Humilientur*, reddidit. Contempti enim, nulliúſque pretii habebuntur, in alienis januis contabeſcent, & quidem inferiorum; & ope ac cura divina deſtituti, ad ſummam miſeriam redigentur, neque quiſquam erit, qui calamitatibus eos eripiet.

κατεκλάσθησ. ὁ δὲ Σύμμαχος, ταπεινωθήτωσ, ἀξέδωκεν. βύτελσς, φησὶ, νομισθήσονται, καὶ ἀδενὸς λόγου ἄξιοι, ἀλλοτρίαις θύραις προσφερόμενοι, καὶ ταῦτα, τῶν ἐλαττόνων· καὶ ἐν ἐσχάτῃ παλαιπωρίᾳ καταστήσονται, ἐν ἐρημίᾳ τε τῆς Θεοῦ κηδεμονίας γενόμενοι, καὶ ὧδε ἐς ὁτῶν συμφορῶν αὐτοὺς ἐξαιρούμενος.

Quæ enim illi congregaverunt, juſti comedent.

POLYCHRONII. Symmachus autem, *Edent famelici*, hoc eſt, Quæ ab improbis fuerint cum labore congeſta, homines pii fructum illorum percipient; quaſi diceret, Qui ex injuſtitia diteſcit, rebus poſſeſſis non fruetur.

Ἃ γὰρ ἐκεῖνοι συνήγαγον, δίκαιοι ἔδονται.

ΠΟΛΥΧΡ. Ὁ δὲ Σύμμαχος, πεινῶντες φάγονται, τουτέστι, τὰ ἀδίκων πονηρῶν μετὰ πόνου συναχθέντα, ταῦτα τοῖς εὐσεβέσιν εἰς ἀπόλαυσιν φθήσεται· ἵνα εἴπῃ, ὅτι ὁ ἐξ ἀδικίας πλουτῶν, οὐκ ἀπολαύσῃ τῶν κτηθέντων.

Ipſi verò de malis non liberabuntur.

POLYCHRONII. Non modò, inquit, impii divitiis ſpoliabuntur, ſed neque à malis quibus premuntur, liberabuntur. Fieri enim non poteſt, quin pœnas perſolvant, licèt ad breve tempus rerum omnium abundantiâ affluere videantur.

Αὐτοὶ δὲ οὐ κακῶν μὴ ἐξαίρετοι ἔσονται.

ΠΟΛΥΧΡ. Οὐ μόνον, φησὶ, προσαφαιρεθήσεται τὸ πλοῦτον οἱ ἀσεβεῖς, ἀλλ' οὐδὲ οὐ τῶν συνεχόντων αὐτοὺς κακῶν ἐξαιρεθήσονται. εἰ γὰρ ἐνδέχεται αὐτοὺς, μὴ τιμωρίαν ὑποσχεῖν, εἰ καὶ πρὸς βραχὺ εὐθηνίᾳ τῇ δοκοῖεν.

Exhauriatur fortitudo eorum.

POLYCHRONII. Id eſt, Abſorbebitur, conſumetur, planè evacuabitur, ab iis rebus ſumptâ metaphorâ, quæ fiſtulâ canalive prorſus exhauriuntur, ita ut nihil humoris omnino relinquatur. Ita Symmachus, *Exorbeat ſitiens potentiã eorum.*

Ἐκσφωνιασθείη αὐτῶν ἡ ἰσχύς.

ΠΟΛΥΧΡ. Τουτέστιν, ἐκλεφθήσεται, διαπνευσθήσεται, πανταπασιν κενωθήσεται, ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν σιφωνιζομένων, πρὸς τὸ μηδὲν ἔτι ὑγρὸν ὑπολείπεσθαι. οὕτω καὶ ὁ Σύμμαχος, ἀναῤῥοφήσαι διψῶν τὴν δύναμιν αὐτῶν.

Non enim prodibit de terra labor [Symmachus autem, *Non egredietur de pulvere labor*] *Neque de montibus germinabit moleſtia: ſed homo naſcitur labori: pulli autem vulturis altiſſimè volitant.*

Οὐ γὰρ μὴ ἐξέλθῃ ἐκ τῆς γῆς πόνος [Ὁ δὲ Σύμμαχος, ὅτι γὰρ ἐξελεύσεται ἀπὸ κόνεως ἰδρώς.] οὐδὲ ἐξ ὀρέων ἀναβλαστήσῃ πόνος· ἀλλὰ ἀνθρώπου γεννᾶται πόνος· νεοσσοὶ δὲ γυπὸς τὰ ὑψηλὰ πέτονται.

OLYMPIODORI. Tacitè his verbis Jobum conſolari videtur; Mi-

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Ἡρέμα δοκεῖ παραμυθεῖσθαι τὸν Ἰὼβ ὁτι

ἐν τούτοις, ὃ γὰρ δεῖ σε, φησὶ, δυσχεραίνειν ἀνθρωπον ὄντα, καὶ πάσχοντα· ὃ γὰρ ἀναισθήτων ὑμῶν δεῖται. ἀλλὰ καὶ τὰ θηρία, ἀπὸ γὰρ γυπὸς καὶ τὰ ἄλλα λέγει, ἀπονώτερον ἡμῶν, καὶ ἀμεριμνότερον ἐκληρώσατο βίον.

nimè decet, inquit, te hominem existentem ægrè ferre, quòd ærumnis afficiare, supplicia enim iis quæ sensu carent minimè infliguntur. Sed & volucres (vulturis enim nomine reliquas intelligit) vitam nostrâ multo minùs anxiam & laboriosam adeptæ sunt.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Τί οὖν; πλείονος ἀπολαύουσι προνοίας; ἄπαγε· *ἐπεὶ μηδὲ ἡ γῆ, μηδὲ τὰ ὄρη, ἐπεί τοι δυάσθητα τυγχάνουσι· φυσικὸν γὰρ, φησὶ, τὸ πρᾶγμά ἐστιν ἀδυώατον διαφυγεῖν δυστροπίαν. ἵνα γὰρ μὴ λέγῃ ὡς πάλιν, ὅτι δίκαιός ἐστι· φησὶν, ὅτι ἡ φύσις ἡ ἀνθρωπίνη τοιαύτη ἐστὶν, οὐκ ἀναμάρτητος. ἀπὸ οὖν τῆς φύσεως ὁ Ἐλιφὰζ διϊσχυρίζεται, καί φησιν, ἀνθρώπου ἴδιον, τὸ ἐν συμφοραῖς ἐξετάζεσθαι. βλύζει γὰρ ὑμῶν γλυκυθεὶς, τὸ κοπιᾷν προσκεκλήρωται), καὶ πᾶσα ἡ ζωὴ αὐτοῦ, μόχθου καὶ παλαιπωρίας γέμει. διὰ τοῦτο, τῶν ἐκ γῆς καὶ ὀρέων φυομένων, ἡ ἡμετέρα φύσις ἐλαττοῦται, ἔχουσα τὸ ὀδυνηρὸν ἐν τῇ γενέσει καὶ αὐξήσει. καὶ τοῖς ὀρνέοις ἢ δέδοται, τὸ ἀλύπως ἵπασθαι, καὶ δίχα πόνων τὴν ἔφεσιν ἐκλέγειν· οὐ μὴν ἃ τούτων ἐστὶν ἀφῃρῆσθαι ἀνθρώπῳ ἐκτὸς παλαιπωρίας.

*Aliquid in Græco deesse videtur.

CHRYSOSTOMI. Quid ergo? an majore providentiâ divinâ fruuntur? apage; terræ enim & montibus hoc non contingit, quandoquidem sensu carent; res quippe naturalis est, inquit, ut calamitates evitari nequeant. Ac ne quis obiiceret, se justum esse; naturam humanam talem esse dicit, ut peccati expers non sit. Firmum igitur â natura Eliphazus petit argumentum, propriúmque dicit esse hominis, calamitatibus tentari. Statim igitur ut susceptus est in lucem homo, laborum atque molestiarum adit hæreditatem, & difficultatibus ac miseriis vita ejus tota plena est. Atque hoc nomine, inferior est nostra natura iis rebus, quæ è terra montibúsque gignuntur, quæ in ortu & incremento dolore & molestia non vacat. Et volucribus quidem concessum est, ut sine labore volent, ac cibum sine molestia colligant: homo autem nihil horum sine tribulatione percipit.

Οὐ μὴν ἀλλὰ ἐγὼ δεηθήσομαι Κυρίου.

Verùntamen ego deprecabor Dominum.

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Ταῦτα μὲν, φησὶν, ὧδε ἐχέτω· ἐγὼ δὲ προσφεύγω Θεῷ, καὶ πρὸς τὸν αὐτὸν καταφεύγω βοήθειαν. Εἶτα ἐκδιηγεῖται τοῦ Θεοῦ τὴν ὑπεροχὴν, πρὸς φόβον ἀνάγων τὸν Ἰώβ, καὶ δι' ἑαυτοῦ τὸ οἰκεῖον πρόσωπον πρὸς μετάνοιαν ἕλκων. Τὸ δὲ, ἐγὼ, ὑπερηφάνως τε εἴρηται, καὶ πρὸς αὐτοδιδασκαλίαν τοῦ Ἰώβ. ὡσανεὶ ἔλεγεν, ἐγὼ δεηθήσομαι, ὅπερ οὐ σὺ προσευχῆς ἠμέλησας.

OLYMPIOD. Hæc quidem, inquit, ita se habeant; ego verò ad Deum me recipio, & ad illius auxilium confugio. Deinde Dei excellentiam enarrat, ut Jobo terrorem incutiat, & suo exemplo ad pœnitentiam alliciat. Illud autem, *Ego*, dictum est arroganter, & ad differentiam ipsius à Jobo; tanquam si diceret, Quandoquidem tu preces neglexisti, ego Deum supplex venerabor.

Domi-

Dominum autem rerum omnium dominatorem invocabo, qui facit magna, & inveſtigabilia, glorioſáque et magnifica, quorum non eſt numerus.

Κύριον ὃ τ πάντων δεσπότην ἐπικαλέσομαι, τ ποιοῦντα μεγάλα, ⁊ ἀνεξιχνίαστα, ἔνδοξά τε ⁊ ἐξαίσια, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμός.

DIDYMI. Poſtquam homines inſipientes criminatus fuiſſet, atque ea, quæ de illis dicere habebat, expoſuiſſet, nunc ex eis quæ proponit, providentiæ auctorem & opificem Deum confitetur. Non verò improbabile eſt, ejuſmodi Eliphazum ſecum ratiocinationes habuiſſe, qui rerum humanarum ſapientiâ antecelleret. De inviſibilibus autem, & viſibilibus diſputat, de minimè veſtigabilibus, magnis & glorioſis, pluviâ & aquâ, verba faciens; quam quidem ſi à pluvia diſcriminat, eam aquam intelligit, quæ è fontibus, è torrentibus, & venis ſcaturit. Dicit igitur, Ego in eadem opinione & ſententiâ cum impiis non ſum, ſed cùm ſciam eſſe providentiam, & Deum dominum omnium intelligam, temporum, locorum, & rerum, illum invoco, (ita decere exiſtimans) qui ſtatis temporibus, ad hominum utilitatem res mirandas, & ſtupore dignas, facit, quarum multitudinem nemo oratione perſequi poteſt; dicit autẽ, omni ævo, tum erga omnes communiter, tum privatim erga ſingulos, varias divinæ providentiæ rationes, extitiſſe. Ut enim hominum numerus inveniri non poteſt, ita providentiæ divinæ rationem comprehendere impoſſibile eſt.

ΔΙΔΥΜΟΥ. Αἰτιασάμενος τοὺς ἀφεγνας, ⁊ εἰπὼν ἃ εἶπε περὶ αὐτῶν, νῦν προγνωστικὸν ὁμολογῆ, ⁊ δημιουργὸν τ Θεὸν, ⁊ τῶν ὑπὸ τιθέντων· οὐκ ἀπειρος ὤν, αὐτὸν ταύτας ἔχειν τὰς διαλήψεις, ἄνδρα σοφὸν ὄντα τὰ ἀνθρώπινα. ἔχει δ ⁊ περὶ ἀοράτων, ⁊ ὁρατῶν, διάληψιν, περὶ ἀνεξιχνιάστων λέγων, ⁊ μεγάλων, ⁊ ἐνδόξων, ὑετῦ τε ⁊ ὕδατος· ὅπερ ὕδωρ εἰ διαφέλλοι τῦ ὑετῦ, ὃ ἐκ πηγῶν, ⁊ χειμάρρων, ⁊ φλεβῶν, εἴη ἂν λέγων. φησὶ τοίνυν, ὅτι ἐγὼ μὲν δοξάζω, οὐδὲ φρονῶ, ὡς οἱ ἀσεβεῖς, ἀλλά γε προνοιαν ὑπισχνούμενος, ⁊ εἰδὼς τὸν Θεὸν δεσπότην πάντων, ⁊ χρόνων, ⁊ τόπων, ⁊ πραγμάτων, ὑπερδοξάζω αὐτὸν, πρέπειν τῦτο ἡγούμενος, ὃς ⁊ τὰ καιρικὰ θαυμαστὰ ἐργάζεται, ⁊ ἐκπλήξεως ἄξια, πρὸς ὠφέλειαν ἀνθρώπων, ὧν τὸ πλῆθος, οὐδὲ λόγῳ καταλέξαι οἷόν τε· λέγω δὲ τ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ποικίλην ἡμιν πρόνοιαν, κοινῶς τε πρὸς ἅπαντας, ⁊ ἰδίᾳ πρὸς ἕκαστον. ὡς γὰρ τῶν ἀνθρώπων οὐκ ἔστιν ἀριθμὸν εὑρεῖν, ὕτως οὐδὲ τ τῦ Θεοῦ ἐφικέσθαι προνοίας.

Qui dat pluviam ſuper terram, qui mittit aquam ſuper eam quæ ſub cœlo.

Τὸν διδόντα ὑετὸν ἐπὶ τ γῆν, ἀποστέλλοντα ὕδωρ ἐπὶ τ ὑπ' οὐρανόν.

CHRYSOSTOMI. Hoc primum illius beneficentiæ munus, quo & vita noſtra continetur, & temporum viciſſitudo declaratur.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Ὁ πρῶτον τ εὐεργεσίας αὐτῦ, ⁊ τ ζωῆς ἡμῶν συνεκτικὸν, ⁊ μεταβολῆς καιρῶν δηλωτικόν.

Τὸν

Τὸν ποιῶντα ταπεινοὺς εἰς ὕψος, καὶ ἀπολωλότας ἐξεγείροντα.

Qui facit humiles in altitudinem, et ſuſcitat eos qui perierant.

ΔΙΔΥΜΟΥ. Μεταβαίνει καὶ ὅτι τὴν καθ' ἀνθρώπους προνοιαν, καὶ τοῦτο ὑπολαμβάνει περὶ τοῦ Θεοῦ, ὅτι αὐτὸς ὀφείλει ὑψοῦν ταπεινοῦς, ἐκ πενήτων πλουσίους, ὀφείλει ὑποτεταγμένων ἄρχοντας, ἐκ νοσούντων ὑγιαίνοντας ἀποφαίνων.

DIDYMI. Tranſit ad eam providentiam quæ homines reſpicit, atque de Deo ſic affectus, exiſtimat, eum ex edito loco humiliare, ex egentibus locupletes, ex ſubditis principes, ex valetudinariis valentes reddere ſolere.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Τοῦτον οὖν, φησὶν, ἐπικάλεσαι, ὃς τῇ οἰκείᾳ δυνάμει οἷός τέ ἐστι τὸν μὴ προσόντος ἀπαλλάξαι σε θλιψιπραγίας, τοῦ τε ἀρχαίαν ἀποδοῦναι λαμπρότητα. πρέξει δέ σοι καὶ τῶν ἐπιφερομένων παθῶν τὴν ἴασιν, ὁ καὶ τοὺς ἀπηλπισμένους ἀνεγείρων. καθόλου δὲ, αὐτὸ ἔφη, εἰς τε ἀπόδειξιν μείζονα τῆς Θεοῦ προνοίας τῆς τε ἐπὶ πάντων τὴν δύναμιν.

POLYCHRONII. Hunc ergo, inquit, invoca, qui per ſe ipſe poteſt te præſenti ærumnâ liberare, atque in priſtinum dignitatis gradum reſtituere: ille verò, inſtantibus tuis doloribus, medicinam adhibebit, qui etiam deſperantes erigit. In ſumma verò, illud dixit, ut ſummam Dei providentiam erga omnes, ejuſdémque in omnibus poteſtatem, parem eſſe oſtenderet.

Διαλλάσσοντα βουλὰς πανούργων, καὶ οὐ μὴ ποιήσουσιν αἱ χεῖρες αὐτῶν ἀλήθειαν.

Qui avertit conſilia verſutorum, et non facient manus eorum veritatem.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Τὸν μεταστρέφοντα βουλὰς τῶν μὴ ποιούντων ὃ δίκαιος, τουτέστι, τὸν μὴ συγχωροῦντα κατὰ γνώμην τοῖς πανούργοις ἐκβαίνειν τὰ πράγματα· ἀλλὰ ῥᾳδίως, ὅταν θέλῃ, τῶν τοιούτων ἀναστρέφοντα τὰς κακοτεχνίας· ἢ, ὡς μὲν Ἀκύλας, ἀκυροῦντα· ὡς δὲ Σύμμαχος, διαλύοντα· ὡς δὲ Θεοδοτίων, διασκεδάζοντα.

OLYMPIODORI. Qui in contrarium vertit conſilia eorum, qui verum & rectum non operantur, id eſt, qui non patitur hominibus vafris & callidis ex voto res ſuccedere, verùm facili negotio, cùm illi collibitum fuerit, hujuſmodi hominum artificia prava pervertit; vel etiam, ut Aquila interpretatus eſt, *Irrita facit*; ut Symmachus, *Diſſolvit*; ut Theodotio, *Diſſipat*.

Ὁ καταλαμβάνων σοφοὺς ἐν τῇ φρονήσει· βουλὴ δὲ πολυπλόκων ἐξέστησεν.

Qui capit ſapientes in prudentia; conſilium autem aſtutorum diſſecit.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Τοῦτ' ἔστιν, ὁ ἐλέγχων, ὁ περιγινόμενος, ὁ

OLYMPIODORI. Hoc eſt, Qui arguit, qui ſuperat, qui vincit,

cit, ſuâ, ſcilicet, ſapientiâ; vel, qui humanam ſapientiam, ſtultitiam eſſe oſtendit; Cor.1.3.19. juxta illud, *Qui capit ſapientes in aſtutia ipſorum.* Aſtutos verò vocat eos qui prudentes admodum ſunt, & occultè & ſubdolè, ea quæ ſibi proponunt, exequuntur; quos, propter perverſitatem indolis, qui verborum proprietates ſectantur, ἀγκυλογνώμονας, id eſt, pravi conſilii homines, appellare ſolent. Illud vero, *Disjecit*, id eſt, inutile reddidit, irritum fecit, & ut à ſcopo aberraret, curavit. Symmachus verò ſic interpretatus eſt, *Conſilium pravum perturbabitur.*

κρατῶν ἐν τῇ ἑαυτοῦ φρονήσει, δηλονότι· ἢ ὁ τὰ σοφὰ αὐθαδῶς ἀνθρώποις σοφίαν, μωρίαν ἀποδεικνύς. ὅμοιον δέ πως, ὁ δραστήριος τοὺς σοφοὺς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν. πλυπλόκους δὲ καλῶς τοὺς ἀγχίνους συνετούς, καὶ ὑπούλως * κατασκευάζοντας τὰ πρόκειμενα· ὡς, ἀγκυλογνώμονας, ἀφ' οὗ σκολιὸν τὴν γνώμην, εἰώθασι προσαγορεύειν, οἱ τὰς χρείας τῶν λέξεων ἐκλέγοντες. διέσκεδασεν, ἀντὶ τοῦ, ἀχρήστους πεποίηκεν, ἠκύρωσεν, ἔξω τοῦ σκοποῦ ἔθηκεν πρεσκεύασεν. ὅθεν ὁ Σύμμαχος οὕτως ἡρμήνευσε, βουλὴ δὲ σκολιὰ ταραχθήσεται. * ἴσ. καπασκευάζοντας.

In die occurrent eis tenebræ, in meridie autem palpent tanquam in nocte; et pereant in bello. Infirmus autem egrediatur de manu potentis: ſit autem infirmo ſpes; injuſti autem os obſtruatur.

Ἡμέρας συναντήσεται αὐτοῖς Σκότος, τὸ δὲ μεσημβρινὸν ψηλαφήσαισαν ἴσα νυκτί· ἀπώλοιντο δὲ ἐν πολέμῳ. ἀδυνάτος δὲ ἐξέλθοι ἐκ χειρὸς δυνάστου· εἰη δὲ ἀδυνάτῳ ἐλπὶς, ἀδίκου δὲ στόμα ἐμφραχθείη.

OLYMPIODORI. Diei, ac meridiei nomine, vitæ hilaritas atque jucunditas ſignificatur; quaſi diceret, Tum demum improbos, florentis ſtatûs improviſam mutationem paſſuros eſſe, cum illorum erit ad ſummam perducta felicitas: noctem enim ac tenebras, calamitoſam rerum conditionem vocat. Accidit quoque hiſce hominibus, ut cladem ab hoſtibus ſuſtineant; qui verò, ſecundùm Deum humilis, nullâque poteſtate ac vi munitus eſt, in Deo autem fiduciam collocat, potentium damnum & injuriam effugiet.

CHRYSOSTOMI. Hæc, inquit, Deus agit, ut qui nullis eſt viribus benè ſperet; injuſtus autem minimè efferatur, & lingua quæ ſublimia loquitur obſtruatur, ac elatum ſupercilium deprimatur.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Διὰ τῆς ἡμέρας καὶ τὸ μεσημβρίας, τὴν εὐημερίαν αἰνίττεται· ἵνα ἔλπῃ, ὅτι ἐν αὐτῇ τῇ ἀκμῇ τῆς εὐπραγίας, οἱ πονηροὶ ἀδόκητον ὑπομένουσι τὴν εὐδαιμονίας τὴν μεταβολήν· σκότος γὰρ καὶ νύκτα, τὴν, δυσπραγίαν, λέγει. τούτοις δὲ συμβαίνει, καὶ τὴν ἐκ πολεμίων ὑποπτῆναι σφαγήν· ὁ δὲ ἐπὶ Θεὸν ταπεινὸς, καὶ ἀδεμίαν δυνάμιν παρεβεβλημένος, ἔχων τὴν εἰς Θεὸν ἐλπίδα, διαφεύξεται τὴν δυνατῶν τὴν ἐπήρειαν.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Ταῦτα δέ, φησὶ, ποιεῖ ὁ Θεὸς, ἵνα μὴ ὁ ἀδύνατος ἐλπίζῃ τὰ χρηστὰ, μηδὲ ὁ ἄδικος μὴ ἐπαίρηται, ἀλλ' ἡ μεγαλορρήμων γλῶσσα ἐμφράττηται, καὶ ἡ ὑψηλὴ ὀφρὺς καταστέλληται.

Manâ-

Μακάριος ὁ ἄνθρωπος ὃν ἤλεγξεν ὁ Κύριος, νουθέτημα οὖν παντοκράτορος μὴ ἀπαναίνου. αὐτὸς γὰρ ἀλγεῖν ποιεῖ, καὶ πάλιν ἀποκαθίστησιν· ἔπαισε, καὶ αἱ χεῖρες αὐτοῦ ἰάσαντο.

Beatus autem homo quem arguit Dominus; monitionem verò omnipotentis ne renuas. Ipse enim dolere facit, et rursus restituit; percußit, et manus ejus sanaverunt.

*vel. μακαρισμὸν

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. *Μακαρισμὸν καλεῖ, τὸ ὅτι εἰς σωφρονισμὸν παιδείαν. φέρεται οὖν καὶ πρὸς Ἰώβ, ὡς δι' ἁμάρτημα παιδευομένῳ, μὴ δυσχεραίνειν, ἱκετεύειν δὲ Θεὸν, τὸν καὶ τὴν πληγὴν ἐπαγαγόντα, καὶ τὸ ἰᾶσθαι δυνάμενον· ὃ δὴ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν.

OLYMPIOD. Beatitudinem vocat, disciplinam quæ ad morum emendationē tendit. Jobum verò hortatur, ac si pro peccatis pœnas lueret, ne iniquo animo ferat, sed Deum potiùs, qui plagam inflixit, & qui medicinam adhibere potest, precibus exoret: quod autem dicit hujusmodi est.

ΔΙΔΥΜΟΥ. Ἐλέγχει Θεὸς, καὶ τὸν μάστιγος ἐπάγει νουθεσίαν, οὐχ ἵνα ἀπολέσῃ, ἀλλ' ἵνα σώσῃ τὸν παιδευόμενον· καὶ σὺ τοίνυν μὴ καθυφεὶς τὸν φρονήματος, μεθ' ὑπερεσίας δέχου τὸν ἔλεγχον.

DIDYMI. Reprehendit Deus, & flagrorum castigationem addit, non ut perimat, sed ut eum qui corrigitur, servet: tu igitur animum minimè despondens, cum gratiarum actione increpationem amplectere.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Ἀλλὰ μηδὲ ὁ τῆς πληγῆς σε εἰς ἀπόγνωσιν τῆς *vel. del. ἐπ' αὐτὸν πεποιθήσεως ἀγάγῃ· * καὶ τοῦτο γὰρ προνοίας τεκμήριον, τὸν ἁμαρτηκότα ἐλέγξαι· οὐδὲ γὰρ ὀργῇ τοῦτο πεποίηκε Θεὸς, ἀλλὰ κηδεμονίᾳ, ὥστε σε ἐκ τῶν συμφορῶν σωφρονιζόντα, καὶ τῶν ἐσφαλμένων ἐπιγνώμονα γενόμενον, αὖθις τὸν οἰκείου ἀπολαβεῖν δύνασθαι.

POLYCHRONII. Sed neque plagæ magnitudo eò te impellat, ut de spe ac fiducia in eum desperes; quòd peccatorem enim coärguerit, providentiæ certum est indicium: non enim irâ accensus Deus hoc fecit, sed curam tui gerens, ut calamitatibus eruditus, & delictorum tuorum cognitor & arbiter constitutus, pristinam felicitatem recuperare possis.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Εἰ γὰρ αὐτός ἐστιν ὁ λύων τὰ δεινὰ, καὶ πρὸς τὰ ἐναντία μετάγων, καὶ ποιῶν ἀπολαῦσαι βαθείας εἰρήνης, οὐδὲ ταῦτα ἀπὸ γνώμης ἑτέρας ποιεῖ, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς αὐτῆς.

CHRYSOSTOMI. Si enim ille est qui malis liberat, & contrario rerum statu beat, altæque pacis author est, non alio, sed eodem animi affectu, etiam hæc adversa produxisse credendus est.

ΣΕΒΗΡΟΥ. Ταῦτα δεῖ ἐπάγειν πρὸς τὰ συμβαίνοντα δυσχερῆ, παιδευτικά.

SEVERI. Ad res molestas & difficiles quæ accidunt, hæc adhibenda sunt quæ erudire valent.

Ἐξάκις ἐξ ἀνάγκων σε ἐξελεῖται, ἐν δὲ τῷ ἑβδόμῳ οὐ μὴ ἅψηται σου κακόν.

Sexies de necessitatibus te eruet, & in septimo non tanget te malum.

*vel. τὸ αὐτὸ

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Τοῦτό ἐστιν, οὐκ ἀεὶ *ταῦτα ποιεῖ· ἀλλ'

CHRYSOSTOMI. Id est, Non semper eadem facit Deus; sed in initio,

quidem, ut tenteris permittit; postea verò, non item; ita ut ampliùs liberatione à tentatione non indigeas.

OLYMPIODORI. *sexies* enim, id est, sæpius in ærumnas & difficultates incides; postquam autem illas expertus fueris, si gratus & acceptus visus fueris, *in septimo*, post multas, scilicet, tentationes, ad extremum, non ampliùs mala te pati sinet Deus.

DIDYMI. Juxta autem quorundam opinionem, versus hi innuunt, quòd quamdiu quis in mundo degit, qui sex dierum spatio creatus fuit, calamitates & molestias quæ in eo sunt, patiatur; licèt enim quis sanctus sit, corporis tamen necessitatibus obnoxius est: mundum autem supergressus, & hebdomaticâ requie fruens, ab omni malorum sensu vacuus erit; quandoquidem qui avarus & pecuniæ cupidus non est, ab omni iacturâ indemnis existit. Sensus autem hujusmodi est; In præsenti seculo exercebit te, & in futuro glorificabit. Non necesse autem est deinceps, ut rerum gestarum historiæ usquequaque theoriæ adæquentur.

POLYCHRONII. Alii verò, ex eis quæ sequuntur, sextuplicem liberationem conantur numerare; dicit enim, *In fame liberabit te à morte*, quam unam è calamitatibus esse existimant; secundam verò quæ subjungitur, *De manu ferri*; tertiam quæ sequitur, *A flagello linguæ*; quartam, *A malis ingruentibus*; quintam, *Ab injustis & iniquis*; sextam, *A bestiis*; septimam autem, *Domum ejus in omnibus pace frui*. Melius tamen illud, *sexies*, indefinitè, pro, *sæpe*, intelligi potest, quàm ut certum aliquem numerum definiat. Cùm enim Justum, ut fiduciam in Deo collocaret, hortatus esset, pluribúsque ostendere conatus fuisset, non irâ, sed providentiâ divinâ supplicia inflicta fuisse, consequenter illud subjunxit; Si hæc tibi, inquit, mens est, si hic animus, è multis calamitatibus Deus te eripiet; & si virtutem sectari constanter perseveraveris, ne primum quidem malorum periculum experiri te patietur.

ἐν μ' τοῖς πρόσθεν ἀφίησι πάρεσιν λαβεῖν· μ' ἢ ταῦτα, οὐδὲ πεῖραν, ὥστε μηδὲ τῶν ῥυσθῆναί σε, χρείαν εἰ λοιπόν.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Ἐξάκις μ' γὰρ, τουτέστι, πολλάκις συμβήσεταί σοι τὰ δυσχερῆ· μ' ἢ τ' τούτων πεῖραν, ἐὰν δὲ χρῆσος ὀφθῇς, ἐν τῷ ἑβδόμῳ, ἤγουν μ' τοὺς πολλοὺς πειρασμούς, τελευταῖον ὁ Θεὸς οὐκέτι συγχωρήσῃ σε παθεῖν.

ΔΙΔΥΜΟΥ. Κατά δέ τινας, ὑποδάλλουσιν οἱ στίχοι, ὅτι εἰς ὅσον χρόνον τις ἐν ἓξ ἡμέραις γεγονυῖαν ὑπάρχῃ κόσμον, τοσοῦτον ἐν αὐτῷ ὑποκείσῃ αἰτίας, καὶ θλίψεις· κἂν ἁγιός τις ὑπάρχῃ, ἔχει τινὰ ἐν τῷ σώματος τῆς χρείας ἀνάγκην· ὑπερβὰς δ' τὸν κόσμον, καὶ ἐν τῇ ἑβδομαδικῇ ἀναπαύσῃ γεγυμνωμένος, οὐκ αἰσθήσεταί κακώσεως· ἐπεὶ καὶ τῷ ἀφιλάργυρον ἔχοντος τὸ σῶμα οὐκ ἀπώλεια ζημία. ὁ δ' νοῖς τοιοῦτος, ἐν τῷ νῦν αἰῶνι γυμνάσει σε, καὶ ἐν τῷ μέλλοντί σε δοξάσει. Οὐκ ἀνάγκη δὲ ταῖς θεωρίαις τὰς ἱστορίας ὁμαλίζειν ἑξῆς.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Ἄλλοι δ', ἀφ' τῶν ἑφεξῆς πειρῶνται ἀριθμεῖσθαι τὸν ἑξάκις λύτρωσιν· λέγουσι γὰρ, ἐν λιμῷ ῥύσεταί σε ἐκ θανάτου, ὅπερ μίαν λογίζονται συμφοράν· δευτέραν, τὸ ἐπαχθέμενον, ἐκ χειρὸς σιδήρου· τρίτην, τὸ ἀκόλαστον, ἀπὸ μάστιγος γλώσσης. τετάρτην, τὸ, ἀπὸ κακῶν ἐπερχομένων· πέμπτην, τὸ, ἀπὸ ἀδίκων καὶ ἀνόμων· ἕκτην, τὸ, ἀπὸ θηρίων. * ἑβδόμην δ', ὅτι * πάσης τὸ εἰρηνεύειν αὐτὸν τὸν οἶκον. ἄμφνον δ', μὴ εἰς ἀριθμὸν ὡρισμένον ἄγειν, τὸ, ἑξάκις, ἀλλ' ἀντὶ τοῦ, πολλάκις, ἀορίστως νοεῖν. Ἐπαινέσας γὰρ τὸν δικαίου ὅτι τῷ Θεῷ πεποιθέναι, καὶ ἐν λιμῷ πολλῶν τοῦτο καταπαυσάσας, ὥστε πρόνοιαν, καὶ μὴ ὀργήν, νομίζειν τινὰ τιμωρίαν γεγονέναι, ἀκολούθως τοῦτο ἐπήγαγεν· εἰ γὰρ, φησὶ, ταύτην ἔχεις τὴν γνώμην, πολλῶν συμφορῶν ἀπαλλάξει σε ὁ Θεός· ὑπομένοντι δὲ τὴν ἀρετὴν, οὐδὲ τὴν ἀρχὴν πεῖραν λυπηρᾶς συγχωρήσει γενέσθαι.

* ἴσ. ἑβδόμου. * ἴσ. πᾶσι.

Εν λιμῷ ῥύσεταί σε ἐκ θανάτου, ἐν πολέμῳ δὲ ἐκ χειρὸς σιδήρου λύσει σε.

In fame liberabit te à morte; in prælio verò de manu ferri solvet te.

ΠΟΛΥΧΡ. Ενδείας, φησὶ, καταλαβούσης, καὶ πάντων ὑστερούντων λιμῷ διαφθειρομένων, ἐν ἀφθόνοις σοι παρέξει διάγειν· οἷς ὃ καὶ ὅτι τῷ Ιωσὴφ, καὶ τῷ Ιακὼβ γεγένηται. ἀλλ' οὐδὲ πολεμίων ἐπελθόντων, καὶ δημούντων τὴν χώραν, καὶ τοὺς ἐνοικοῦντας ἁπάντων ἀναιρούντων, πεῖσῃ τι δεινὸν, οἷς γέγονεν ὅτι Δανιὴλ, καὶ Ιερεμίᾳ· οὐ γὰρ συγχωρήσει σε πεσεῖν ἐν πολέμῳ. χεῖρα δὲ σιδήρου, τὴν δραστήριον δύναμιν τοῦ σιδήρου λέγει.

POLYCHRONII. Egestate, inquit, premente, & cunctis fame consumptis, faciet, ut rerum abundantia affluens vitam transigas; quod Josepho & Jacob accidit. Neq; hostibus irruentibus, & regionem vastantibus, pubémq; omnem ac florem incolarum de medio tollentibus, quicquam mali patieris, quod Daniel, & Ieremias experti sunt; non enim sinet te in bello occumbere. Per manum autem ferri, vim ferri efficacem intelligit.

Ἀπὸ μάστιγος γλώσσης σε κρύψει.

A flagello linguæ abscondet te.

ΤΟΥΤΕΣΤΙ, καὶ λοιδορίας χρείττονα ἐργάσεται, ὥστε σε παρὰ πάντων δόξαν μεγάλην· μάστιγας γὰρ γλώσσης, τὴν πονηρίαν, καὶ συκοφαντίαν καλεῖ.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Οὐ μικρὸν δὲ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ πολὺ μέγα, τὸ ῥυσθῆναι ἀπὸ ἀνθρώπου λαλοῦντος μηδὲν ὑγιὲς. οὐδὲν γὰρ γλώσσης χεῖρον· πάσης ὀπισθοβουλίας, πάντος ξίφους, τοῦτο χαλεπώτερον, καὶ ἀφορητότερον.

IDest, Majorem te omni contumelia faciet, ita ut ab omnibus celebreris; improbitatem enim & calumniam, flagella linguæ appellat.

CHRYSOSTOMI. Exiguum autem hoc non est, imò potius valde magnum, liberari ab homine qui nihil probum loquitur. Linguâ enim nihil deterius; hæc omnibus insidiis, omni gladio sævior, & intolerabilior est.

Καὶ οὐ μὴ φοβηθῇς ἀπὸ καπνῶν ἐρχομένων.

Et non timebis à malis venientibus.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Οἷον Ἀκύλας, ἀπὸ τοῦ ὁρμῆς ἐπερχομένων. Τί φησὶ, κατὰ μέρος λέγω; καθόλου σοῦ τὸν λῆψιν πεῖραν κακῶν· ἀλλὰ καὶ μετὰ τῶν ἐν παλαιπωρίαις καὶ συμφοραῖς ὑξεπαζομένων, αὐτὸς ἐν ἐλευθερίᾳ διάξεις, καὶ ἀφόβως διατελέσεις τὸν λοιπόν. λιμοῦ δὲ, καὶ πολέμου, καὶ λοιδορίας, ἀπὸ τῶν συμβάντων τῷ Ιὼβ ἐμνημόνευσε· λιμοῦ μὲν, διὰ τὴν καταλαβοῦσαν αὐτὸν ἔνδειαν· πολέμου δὲ, διὰ τὸ ὑπὸ βαρβάρων δοκεῖν αὐτὸν ταῦτα πεπονθέναι· λοι-

POLYCHRONII. Aquila verò, *A direptione ingruentium.* Sed quorsum, inquit, singula particulatim enumero? ut uno verbo absolvam, Nullum omnino malum experieris; quin & aliis cum miseriis & calamitatibus conflictantibus, ipse libertate frueris, & metus expers reliquum vitæ transiges. Famis autem, & belli, ac contumeliæ, propter ea quæ Jobo evenerant, mentionem fecit; famis quidem, propter inopiam quæ eum premebat; belli verò, quòd à barbaris pati illa videretur; & calumniæ,

lumniæ, quòd dicteria quæ contra eum jaciebantur, attonitus ſtuperet; ac ſi diceret, Propter impietatem tuam in Deum hæc tibi contigerunt; ſi autem ex hoc tempore ad eum converſus fueris, non ſolùm periculum quod ante pedes eſt, vitabis, ſed aliis in calamitatibus conſtitutis, ipſe in media ſecuritate collocaberis.

δορίας δὲ, ἀφ' ὃ ξενίζεσθαι ὅτι τοῖς καθ' αὐτὸν λεγομένοις· ἵνα εἰδῇ, ὅτι ταῦτά σοι συνέβη ἀφ' ὧν εἰς Θεὸν ἀσεβῆσαι· εἰ δὲ ἐκ τούτου μεταβάλῃ, ὃ τῶν ἐν ποσὶ κίνδυνον διαφεύξῃ μόνον, ἀλλὰ καὶ, ἑτέρων παθόντων, ἐν ἀδείᾳ μέσῃ καταστήσῃ.

Injuſtos & iniquos deridebis, et feroces beſtias non timebis; beſtiæ enim feræ pacatæ erunt tibi: deinde ſcies, quòd in pace erit domus tua; habitatio autem tabernaculi tui non peccabit.

Ἀδίκων καὶ ἀνόμων καταγελάσῃ, ἀπὸ δὲ θηρίων ἀγρίων οὐ μὴ φοβηθῇς· θῆρες γὰρ ἄγριοι εἰρηνεύσουσί σοι· εἶτα γνώσῃ, ὅτι εἰρηνεύσει σου ὁ οἶκος· ἡ δὲ διαγωγὴ τῆς σκηνῆς σου οὐ μὴ ἁμάρτῃ.

OLYMPIODORI. Perſpectâ, inquit, pietatis efficaciâ, quantúmq; præſidii ac perfugii in Deo ſit, homines injuſtos effusè deridebis; efferos autem, & agreſtes non timebis. Hi enim tuam in Deum pietatem reveriti, bello ampliùs te non adorientur, ſed ſecuritas ab inſidiantibus, cumulus tibi erit reliquorum bonorum; ac tum domum tibi & familiam pacatam eſſe, experientiâ magiſtrâ, diſces. *Omnis autem vitæ tuæ converſatio non peccabit*, id eſt, ſpem bonam non abjiciet, in adverſam fortunam non incidet, nec acerbum quicquam patietur, aut viciſſitudinem ullam, prout nunc, experietur; ſed Deo felicem rerum ſtatum quo frueris providentiâ ſuâ conſervante, in ſecura tranquillitate conſtituetur.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Γνώσῃ, φησὶ, τὴν εὐσεβείας τὴν δύναμιν, καὶ τὴν εἰς Θεὸν καταφυγῆς, ὡς μὲν τῶν ἀδίκων πλατὺ γελάσῃς· τοὺς δὲ θηριώδεις ἀνθρώπους οὐ μὴ φοβηθήσῃ. οὗτοι γὰρ ἕτοιμοι τὸν σὸν θεοσέβειαν αἰσχυνόμενοι, οὐκέτι σοι πολεμεῖν αἱρήσονται, ἀλλὰ προσέξουσί σοι μᾶλλον τῶν λοιπῶν ἀγαθῶν, ἃ ἐκ τῶν ἐπιβουλευόντων ἀσφάλεια· καὶ ὅτε τῇ πείρᾳ μαθήσῃ, ὡς εἰρηνεύσει μᾶλλόν σου ὁ οἶκος. ἡ δὲ πᾶσα τοῦ βίου * διαγωγὴ οὐ μὴ ἁμάρτῃ, αὐτὴ τοῦ, οὐκ ἐξω τῶν χρηστῶν ἐλπίδων γενήσεται, οὐ δυσπραγήσει, οὐ μὴ πάθῃ τι δεινὸν, οὐδὲ μίαν ἔξει μεταβολὴν, καθάπερ νῦν, ἀλλ' ἐν ἀσφαλεῖ καταστήσεται, τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν οἰκείας προνοίας διακρατοῦντος τὴν προσοῦσαν εὐεξίαν. * ἰσ. πι.

CHRYSOSTOMI. Ut verò ſummatim dicam, Non tantùm exteri animo pacifico erga te affecti erunt, ſed & domus tua altâ pace fruetur, & qui in ea ſunt, ſine diſſidiis inter ſe & tecum permanebunt. Paci verò domeſticæ nihil par eſt; quid enim homini prodeſt ab externis bellis liberari, qui inteſtinis tumultibus abundat?

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Ἁπλῶς εἰπεῖν, οὐ μόνον οἱ ἔξωθεν εἰρηνικῶς πρὸς σὲ διακείσονται, ἀλλὰ καὶ ἡ οἰκία πολλῆς ἀπολαύσεται τῆς εἰρήνης, καὶ οἱ ἐν αὐτῇ ἀναστρεφόμενοι, καὶ πρὸς ἑαυτοὺς, καὶ πρὸς σὲ διακείσονται. οὐδὲν γὰρ τούτου ἴσον τῷ κατ' οἰκίαν εἰρηνεύειν· τί γὰρ ὄφελος τοῦ ἔξωθεν ἀπηλλάχθαι πολέμων, ταραχῆς ἔνδον γέμοντα;

Γνώσῃ

Γνώσῃ δὲ ὅτι πολὺ τὸ σπέρμα σου καὶ τὰ τέκνα σου ἔσται ὥσπερ τὸ παμβότανον τοῦ ἀγροῦ.

Scies autem quòd multum ſemen tuum; et filii tui erunt quaſi omnis herba campi.

ΟΛΥΜΠΙΟΔΩΡΟΥ. Εἰρωνὸς, φησὶ, πάντοθεν κυκλοῦσης, εὐξῆς καὶ τὸ ἐκ τῆς πολυπαιδίας μακαριότητα, ἐν εὐλογίας γὰρ μέρει καὶ τοῦτο καὶ τὸ παλαιὸν, καὶ ὡραίων παίδων πατὴρ ὁ ἅπασι δι' αὐτῆς φαινόμενος, δίκαιος ἀρούρης κομώσης καὶ βεβρομένης ἀσταχύσιν· ἔσονται γάρ σου τὰ παιδία, εἴποιεν οἱ ἔξωθεν, ὡς τὸ παμβότανον τοῦ ἀγροῦ, τουτέστιν, ὡς ἄγρος πάσαις βοτάναις ἀνθηρός.

LYMPIODORI. Pace, inquit, undique te complectente, felicitatem etiam ex numeroſa ſobole percipies, (hoc enim pro felicitate priſcis temporibus habebatur) & orbatus nunc liberis, inſtar agri qui ſpicis luxuriat & onuſtus eſt, pulchræ prolis pater eris: erunt enim *filii*, ſive poſteri tui, *ſicut omnis herba agri*, id eſt, tanquam ager, qui omni herbarum genere floret.

Ἐλεύσῃ δὲ ἐν τάφῳ, ὥσπερ σῖτος ὥριμος, κατὰ καιρὸν θεριζόμενος· ἢ ὥσπερ θημωνία ἅλωνος κατ' ὥραν συγκομισθεῖσα.

Et venies in ſepulchrum tanquam frumentum maturum, quod in tempore meſſuerunt; vel ſicut acervus areæ in tempore comportatus.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Τουτέστι, πᾶσι κομῶν τοῖς ἀγαθοῖς, καὶ τοῖς ἐκγόνοις καὶ τὴν κλῆσιν ἀφαιρούμενος, οὕτω μεταλλάξεις τὸν βίον, εἰς γῆρας ἐλάσας λιπαρὸν, καὶ οὐδὲν ἔχων ἐλλιπὲς, οὐ χρόνον, οὐ βίον.

CHRYSOSTOMI. Id eſt, Bonis omnibus abundans, & poſteris hæreditatem legans; ac beatam ſenectutem aſſequutus, nullâque re indigens, non temporis diuturnitate, nec victu neceſſario, vitam ſic cum morte commutabis.

ΔΙΔΥΜΟΥ. Τοῦτο γὰρ δηλοῖ, ἡ συγκομιζομένη θημωνία, τὴν πλήρωσιν, καὶ τελείωσιν, καὶ ὅτι ἐπ' ἀσφαλοῦς λοιπὸν τοῦ ὄντι ἐστὶν ὁ τέλειος.

DIDYMI. Hoc enim ſignificat, *Comportatus acervus*, conſummationem, ſcilicet, & perfectionem, & quòd vir perfectus & abſolutus poſtea in tuto verſetur.

Ἰδοὺ ταῦτα οὕτως ἐξιχνιάσαμεν, ταῦτά ἐστιν ἃ ἀκηκόαμεν. σὺ δὲ γνῶθι σεαυτῷ, εἴ τι ἔπραξας.

Ecce hæc ſunt quæ exquiſivimus, hæc ſunt quæ audivimus. Tu verò ſcito tibi ipſi ſiquid egeris.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. & ΟΛΥΜΠ. Τουτέστι, Ταῦτα οὕτως ἔχει, καὶ οὐκ ἄν τις εἴποι, ἑτέρως διακεῖσθαι τὰ ἀνθρώπεια. ταῦτα ἡμεῖς ἐν τῷ βίῳ ἐκ πείρας ἐγνωμεν, καὶ παρ' ἑτέρων δὲ ἀκοῇ παρελήφαμεν, ὅτι οὐδὲν ἀπρονόητον παρὰ τῷ Θεῷ· ἀλλ' οἱ μὲν παρὰ

POLYCHRONII. & OLYMPIODORI. Id eſt, Hæc ita ſe habent, neque aliter dicat quiſpiam res humanas eſſe comparatas. Hæc nos ipſi experientiâ in vita cognovimus, & auditione ab aliis accepimus, quòd nihil divinam providentiam ſubterfugiat; ſed quòd Dei providentiâ,

videntiâ, improbi ſuppliciis afficiantur, & pii multis bonis fruantur. Quæ cùm ita ſe habeant, quorum peccatorum pœnas luas, & quâ ratione, diligenti curâ adhibitâ, Deum placare poſſis, neque fruſtra, ut nunc facis, indigneris, conſiderare conſentaneum eſt.

νομοι ὑμωρῳῶται, οἱ ὃ δύσεβὴς πολλῶν ἀγαθῶν ἀπολαύσει τῇ τῦ Θεῦ προνοίᾳ. τύτων τοιγαρῶν ὅπως ἐχόντων, σκόπει σε πρόσηκον, ποίων ἁμαρτημάτων δίκας τίνυς, καὶ ὅπως δι' ἐπιμελείας ἐξιλεώσῃ τὸν Θεὸν, ἀλλὰ μὴ τηνάλλως, ὡς νῦν, δυσχεραίνῃς.

PROTHEORIA CAPITIS QUINTI.

ΠΡΟΘΕΩΡΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΠΕΜΠΤΟΥ.

OLYMPIODORI. Poſtquam Juſtum Eliphaz ad reſipiſcendum hortatus fuiſſet, ac ſi ſcelerum ſuorum pœnas lueret, conſilium ejus irritum evaſit; perſuadere enim ei nequaquam poterat quòd peccator eſſet, cùm nullius abſurdi, & quod à ratione abhorreret, ſibi conſcius eſſet. Quare contradicendi ſtudium amici intuitus, pro omnibus quæ dixerat apologiam inſtituit, neq; ſilentio amplius tolerantiam ſuam oſtendit. Exemplis autem à naturâ petitis verborum ſuorum rationem in medium producens, Deum ſanctum appellat, & in eo fiduciam ſe collocare, ait; abdicámq; mœroris cauſam aperit, cùm vereri ſe dicat, ne à Deo planè derelictus eſſet. Suas deinde calamitates enumerat, & hortatur, ne in divitiis, ac poteſtate, ſpem & fiduciam ponamus: amicos etiam vituperat, quòd ſermonibus ſuis moleſtias ejus graviores reddidiſſent; conſulítque, ut quæ aliis contingunt intuentes, ipſi metuant; ac documentum optimum omni homini proponit, Quòd vita, ſcilicet, tentatio ſit. Poſtea rurſus calamitates ſuas tragicè exaggerat, contendítq; à Deo enixè, ut memor ejus ſit, illúmq; viſitare velle dignetur. Pro ſermonibus ſuis denuò apologiam facit, & humanæ naturæ vilitatem pro ſupplicatione obtendit, petítq; à Deo, ut ſiquid ab eo peccatum eſt, perpetuâ oblivione velit delere.

ΟΛΥΜΠΙΟΔΩΡΟΥ. Ἐπειδὴ παρήνησεν ὁ Ἐλιφὰζ τῷ δικαίῳ πρὸς μετάνοιαν ἰδεῖν, ὡς δι' ἁμαρτίαν ὑπομιμνήσκων, εἰς ἀπρεπὲς αὐτῷ κατέληξεν ἡ συμβουλή· ὁ γὰρ ἔφη πείθειν ὡς ἁμάρτωλὸς εἴη, ὁ μηδὲν ἑαυτῷ συνοίδως ἄτοπον· ὥστε καὶ πρὸς ἀπολογίαν εἶδεν ὁ δίκαιος, καὶ ἀπολογήσατο μὴ ὑπὲρ ὧν καὶ ὅλως * λαλῇ, καὶ διὰ τῆς σιωπῆς τὴν ἑαυτοῦ καρτερίαν ὑπεδείκνυται. ἀλλ' ἀπὸ φυσικῶν παραδειγμάτων τῶν ἑαυτοῦ λόγων παραιτήσας τὸ βούλεσθαι, καὶ ἄγνοιαν ἀποκαλῇ τὸν Θεὸν, ὅτι ἐπ' αὐτῷ τὴν ἐλπίδα ἔχει, φησὶ· πλὴν τὴν κεκρυμμένην αἰτίαν τῆς ἀθυμίας δημοσιεύῃ, δεδοικέναι λέγων μὴ τελείως αὐτὸν ὁ Θεὸς ἐγκαταλίπῃ. Εἶτα καὶ τὰς οἰκείας ἐξαριθμῆται συμφορὰς, καὶ παραινῇ μὴ πεποιθέναι ὑπὸ πλούτου, καὶ δυναστείας· καὶ τοῖς φίλοις μέμφεται, ὡς τὰς αὐτῶν φορτικωτέρας διὰ τῶν λόγων ἐργαζομένοις, καὶ * συμβουλῇ φοβῆσαι, εἰς τὰ τοῖς πλησίον συμβαίνοντα βλέποντας· καὶ κάλλιστον πρὸς τὰς αὐθαδεῖς διδασκῇ μάθημα, ὅτι πειρατηρίου ὄντων ὁ βίος. καὶ πάλιν ἐκτραγῳδῆσαι τὰς οἰκείας συμφορὰς, καὶ δεῖται τοῦ Θεοῦ μνήσθῆναι αὐτοῦ καὶ ἐπισκοπὴν ποιήσασθαι. Καὶ αὖθις λόγον τῶν οἰκείων ἀπολογήσασθαι λόγων, καὶ τὸν αὐθαδεστέρῳ σοβαρείαν εἰς ἱκετηρίαν τρέψαι, καὶ αὐτῷ τοῦ Θεοῦ μνησίαν αὐτὸν ποιήσασθαι, εἴ τι πεπλημμέληκεν.

* ἴσ. ἐλέλεις.

* χ. παρανεῖ.

ΤΠΟ-

ΥΠΟΛΑΒΩΝ ὴ Ιὼβ λέγῃ, εἰ γάρ τις ἰςῶν ςῆσαί μου τὴν ὀργὴν, τὰς ὴ ὀδύνας μου ἆραι ἐν ζυγῷ ὁμοθυμαδὸν, ἡ δὴ ἄμμου θαλάσσης βαρυτέρα ἔσται.

RESPONDENS autem Job, dicit, Si verò quis appendens appenderet iram meam, & dolores meos tolleret in ſtatera pariter, & utiq; arenâ maris gravior erit. CAP. VI.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Τοῦ Ελιφὰζ ὀνειδιστικῶς εἰρηκότος τῷ Ιὼβ, εἰ γὰρ σὺ ἐνουθέτησας πολλούς, νυνὶ ὴ ἦκέ σε πόνος, ἡ τεθορύβησαι· ἡ ὡς ἀφιλοσόφου, ἡ μὴ δυναμένου ἑαυτὸν παραμυθήσασθαι, κατηγορήσαντος· ἀπαραμύθητον δεικνὺς τὴν συμφορὰν ὁ δίκαιος, Εἴθε, φησὶν, ἐνδεχόμενον ἦν ςαθμηθῆναι τὴν ἐκ Θεοῦ ἐπενεχθεῖσάν μοι ὀργὴν * καὶ τὸ ςαθμὸν, ἡ τὰς ὀδυνὰς ὁμοθυμαδὸν, τάς τε τῆς ψυχῆς, & τὰς τοῦ σώματος, ὥςτε φανερὸν γενέσθαι ὡς ἡ αὐτῆς τῆς θαλάσσης ψάμμου βαρύτερά ἐςι τὰ * συναχθέντα μοι, ἡ ἀθυμίαν θορυβοῦντα.

* ἴσ. ἐν ςαθμῷ.

* ἴσ. συναγχθέντα.

OLYMPIODORI. Cùm Eliphazus per exprobrationem Jobo dixiſſet, Licèt tu multos ad patienter ferendum res adverſas, commonefeceris, nunc dolor te invaſit, & animo perturbatus es; illúmque tanquam hominem philoſophiâ carentem, & qui ſibiipſi ſolatium adhibere non poſſet, criminatus eſſet; Juſtus calamitatem ſuam omni ſolatio majorem oſtendens, Utinam, inquit, iram mihi à Deo immiſſam, & dolores ſimul animi & corporis, in ſtatera liceret appendere, ut manifeſtum fieret, graviora eſſe mala quæ mihi ſimul illata ſunt, & quæ angorem & triſtitiam inducunt, arenâ quæ in maris littore eſt. Cap. 4. 4. 5.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. ἡ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Εἰ γὰρ, ἀντὶ τοῦ, Εἴθε γάρ· ὀργὴν ὴ ἐνταῦθα τὴν ἀθυμίαν λέγει, καὶ τὸ πάθος τῆς ψυχῆς, τὸ ἐκ τῶν συμφορῶν γινόμενον· ὀδυνὰς ὴ, τὰς τῷ σώματι ἐκ τῶν ἑλκῶν συμβαινούσας· αὐξῶν ὴ τῇ ποσότητι τὸ πάθος, τὸ, ὁμοθυμαδὸν, ἔφησεν. ὃ ὴ λέγει τοιοῦτόν ἐςι, ἐν ἀλλοτρίοις ὑμᾶς φιλοσοφεῖτε κακοῖς, καὶ πόῤῥω τῶν ἐμῶν συμφορῶν ἑςακότες, μετὰ πολλῆς μοι παραινεῖτε τῆς ἀδείας· ὡς * εἴγε ὄιόντε τὰ ἐμὰ πάθη, ἡ τὰς ὀδυνὰς καθ' * αὐτὸν λαβεῖν, καὶ καθάπερ ἐν ζυτηρίῳ τινὶ ἀντιπαλαντεῦσαι τῇ θαλάσσῃ ψάμμῳ, τούτων ἂν εὗρε μᾶλλον, ἢ πρὸς ἐκείνης, βαρυτέραν τὴν πλάσιγγα. θαλάσσῃ ὴ ἄμμον προείληφε, διὰ τὸ ὑγροτέραν εἶ).

* χ. εἶδε.

* ἴσ. αὐτὰς.

OLYMPIODORI. & CHRYSOSTOMI. Illud, *Si enim*, pro, *Utinam*, ponitur. Per *iram* autem hoc loco, mœrorem & animi perturbationem, quæ ex calamitatibus oritur, intelligit: *Dolores* autem, eos dicit qui ex ulceribus in corpore gignuntur: ad augendam autem doloris vim, *simul*, addidit. Quod verò ait, hujuſmodi eſt, Vos in alienis malis philoſophamini, & cùm longè à meis ærumnis abſitis, cum multa fiducia mihi conſilium datis; ſi enim poſſibile eſſet, ærumnas meas per ſe, & dolores accipere, &, tanquam in bilance, cum arena in littore marino trutinare, horum lanx ponderoſior eſſet, & alteram deprimere deprehenderetur. Maris autem arenam, quia humidior eſſet, in comparatione ſumpſit.

Sed

Sed, ut videtur, verba mea ſunt mala [Symmachus verò, *ſermones mei peramari.*] *ſagittæ enim Domini in corpore meo ſunt, quarum furor earum bibit ſanguinem meum; cùm incepero loqui, ſtimulant me.*

Αλλ', ὡς ἔοικε, τὰ ῥήματά μου δῆλα φαῦλα [ὁ δὲ Σύμμαχος, οἱ λόγοι μου καπάπικροι.] βέλη γὰρ Κυρίου ἐν τῷ σώματί μου ἐστὶν, ὧν ὁ θυμὸς αὐτῶν ἐκπίνει μου τὸ αἷμα· ὅταν ἄρξωμαι λαλεῖν, κεντοῦσί με.

CHRYSOSTOMI. Vide infortunium meum; qui miſereri mei debuerant, pro inviſo & reprobo habent.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Ὅρα δυσωρίαν· ἀφ' ὧν ἐλεεῖσθαί με ἐχρῆν, ἀπὸ τούτων μισητός εἰμι, καὶ κατάκριτος.

OLYMPIODORI, & POLYCHRONII. Vos enim qui ſolandi causâ adveniſtis, probroſas voces uſurpantes, contrà quàm vobis initio propoſitum fuit, agitis; & quidem, conſpectis vulneribus, quæ vel inimicorum animos ad miſerationē facilè inflectere poſſent. Sed vos quidem in alienis malis philoſophamini, nullam calamitatem ipſi experti, & verba mea contemnitis, mollitie diffluentes, neque conſiderantes, quemadmodum ſupplicia, corpori meo à Deo cum vehementia quadam inflicta, ſanguinem meum abſumant; id eſt, vires imminuant, & vitalem facultatem auferant, neque vocem abſque dolore emittere ſinant, ſed cùm loqui voluero, intercidant. Mihi verò meritò fides non adhibetur, cùm verba ægritudinem exprimere non poſſint, & auditores ex quiete ſua & tranquillitate, non autem ex meis calamitatibus, de verbis meis judicium faciant. Unde nemo eſt qui mei miſeretur, ſed vilia & nullius pretii eſſe videntur quæcunque dixero: ſolus autem ego, quàm immedicabile ſit malum mihi inflictum, novi, qui plagas à Deo immiſſas corpore meo excepi. Supplicia enim, *ſagittas*, vocat; &, *Iram illarum*, moleſtum & acerbum impetum, ac dolorem, quo ſtimulatus, ne loqui quidem illi liberum erat.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ, καὶ ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Ὑμεῖς γὰρ οἱ εἰς παράκλησιν ἥκοντες, ἐναντία τῇ προθέσει δημηγορεῖτε, ὀνειδισμοῖς κεχρημένοι τοῖς ῥήμασι· καὶ ταῦτα, τῶν τραυμάτων ὁρωμένων, καὶ τοὺς ἐχθροὺς εἰς ἔλεον ἐπισπάσασθαι δυναμένων. Ἀλλ' ὑμᾶς μέν, ἅτε οὐδεμίαν πεῖραν ἔχοντες τῶν δεινῶν, ἐν τοῖς ἀλλοτρίοις φιλοσοφεῖτε κακοῖς, καὶ τὰ ἐμὰ ἐκφαυλίζετε ῥήματα, ἐν ἀνέσει τυγχάνοντες, καὶ οὐκ ἐννοοῦντες, ὡς αἱ παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐπενεχθεῖσαί μοι τῷ σώματί μου ὠμότητος μετά τινος σφοδρότητος, ἐκδαπανῶσί μου τὸ αἷμα, τουτέστι τὴν ἐμοὶ κατασκευαζούσην, καὶ τὴν ζωτικὴν παρασκευὴν δυνάμιν, οὐδὲ φθέγγεσθαί μοι ἀνωδύνως συγχωροῦσαι, ἀλλ' ἐκκόπτουσαι, ὅταν λαλῆσαι βουληθῶ. ἐγὼ γοῦν εἰκότως ἀπιστοῦμαι, ὅτε τῶν λόγων δυναμένων παραστῆσαι τὸ πάθος, καὶ τῶν ἀκουόντων, οὐ τὴν ἑαυτῶν αἴσθησιν, ἀλλὰ τὴν ἐμὴν συμφορῶν, κρινόντων τὰ ῥήματα. Διὰ τοῦτο οὐδὲ δύναμαι ἐλέους τυγχεῖν, ἀλλὰ βούτελῆ δοκεῖ ὅσα δὴ εἴπω· μόνος γὰρ οἶδα τὴν ἐπενεχθέντων μοι * αἰκήσουσαν, ὁ ἐν τοῦ * ἰσ αἰκισ-σον. ἐμῷ σώματι παρὰ τοῦ Θεοῦ πληγὰς δεξάμενος. Βέλη γὰρ, τὰς ὠμότητας λέγει· καὶ θυμὸν αὐτῶν, τὸ ὀπίπονον καὶ πικρὸν ὀπτῆρα, καὶ τὸ ὀδυνῶν, ὑφ' ἧς κεντούμενος, οὐδὲ λαλεῖν συγχωρεῖται.

Τί γάρ; μὴ διακενῆς κεκράξεται ὄνος ἄγριος, ἀλλ' ἢ τὰ σῖτα ζητῶν; εἰ ὃ καὶ ῥήξει φωνὴν βοῦς, ὅτι φάτνης ἔχων τὰ βρώματα;

Quid enim? nunquid fruſtra clamabit onager, niſi eſcas requirens? nunquid & erumpet vocem bos, cùm habeat in præſepi cibos?

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Ο δὲ Σύμμαχος, μὴ σὺν λιμῷ ὄναγρος, πρόσπης χλόης; Φυσικοῖς χέχρηται παραδείγμασι, καὶ τῶν ἑαυτοῦ λόγων τὸν εὔλογον δείκνυσι, καὶ ὡς δικαίως οὐκ ἐπείσθη τῇ τοῦ Ελιφάζ παραινέσει, ἀλλὰ πρὸς αὐτὴν λογίζεται.

ΟLYMPIOD. Symmachus autem, *Nunquid ingemiſcit fame onager, ſi adſit gramen?* Naturalibus exemplis utitur, oſtenditq; quòd ſermo ejus rationi conſentaneus ſit, & quòd Eliphazi adhortationibus meritò ſibi perſuaderi non ſit paſſus, quin potiùs ad contentionis ejus ſtudium reſpexerit?

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Πῶς γάρ, φησί, κράζουσιν ἂν σκοπεῖτε, ὡς οὐδὲ παρὰ τοῖς ἀλόγοις ἐστὶν ἡ ἔνδεια φορητή; ὄνος τε γάρ, ὑπολιπούσης ἔφης, καὶ βοῦς, μὴ ἀφθόνου τῆς νομῆς παρακειμένης, τῇ βοῇ δηλοσημαίνει τὸ πάθος.

POLYCHRONII. Quî tandem, inquit, & illud non conſideratis, quòd inopia etiam brutis animantibus intolerabilis ſit? Aſinus enim, deficiente cibo, & bos, niſi copioſum ſuppeditetur pabulum, perturbationem atque dolorem clamore teſtantur.

ΔΙΔΥΜΟΥ. Μὴ γὰρ ματαίως φωνὴν ἀφίησιν ὄνος ἄγριος, ἀλλ' ἐνδεόμενος ἔφης· ἀλλ' οὐδὲ βοῦς μυκᾶται, ὅτι φάτνης βρωμάτων κειμένων· ὥστε μηδὲ ἐμὲ αἰτιᾶσθαι, εἰ κράζω, καὶ τὸ σὸν ὑποληψιν, δηλῶν τὰ διαφορὰ, τῆς φύσεως ἀσθενοῦς ὑπαρχούσης. Ταῦτα δέ φησιν ὁ δίκαιος, ὅτι ὡς ὁ μάτην ἀναβοᾷ ὄνος, ἢ βοῦς, ἀλλ' ὅταν ὑπολείπῃ τὰ βρώματα· οὕτως οὐδὲ ἐγὼ ἠθύμησα, εἰ μὴ πρὸς ἔσχατον ἐληλάκειν κακοῦ, ἄγων τὸν Ελιφάζ πρὸς τὸ μὴ μεμφεσθαι τὸν ὀδυνώμενον, εἰ κράζοι. ὁ γὰρ ἀναίσθητον εἰδὼς τὸν δίκαιον, κἂν καρτερῶς φέρῃ τὰ θλίβοντα. αὕτη γὰρ ἀρετή ἐστιν, ὅταν αἰσθησιν τῶν ὑπεπόνων δεχόμενός τις, ὑπερφερὴς τῶν ἀλγηδόνων διὰ τὸν Θεόν.

DIDYMI. Haud temere aſinus ſylveſter vocem edit, ſed cùm cibo indiget; neque pabulo in præſepi propoſito, bos mugit: quare ſi, juxta tuam opinionem, propter gravia & moleſta vociferer, cùm natura imbecillis ſit, noli me vituperare. Hoc autem Juſtus dicit, (quemadmodum non fruſtra vociferatur aſinus, aut bos, ſed cùm alimentum defuerit; ita nec ego animo conciderem, niſi ad extremitatem malorum perveniſſem) ut Eliphazum eò adducat, ne homini in dolore conſtituto vitio vertat, ſi fortè vociferetur. Licèt enim juſtus fortiter ferat adverſa quæ premunt, ſenſum tamen omnem humanitatis exuere eum non oportet. Virtus enim ea eſt, ſiquis rerum acerbarum ſenſu percepto, dolores Dei causâ contemnat.

Εἰ βρωθήσεται ἄρτος ἄνευ ἁλός; εἰ ὃ καὶ ἔστι γεῦμα ἐν ῥήμασι κενοῖς;

Nunquid poteſt ſine ſale edi panis? aut eſt ſapor in ſermonibus vanis?

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Ο δὲ Σύμμαχος, μήτι βρωθήσεται

OLYMPIODORI. Symmachus autem, *Nunquid manducabitur non condi-*

conditum, quod ſale caret? Quomodo, inquit, veſtrâ adhortatione perſuaderi mihi patiar, quæ neque rationi conſentanea eſt, neque ad conſolandum comparata eſt? Quemadmodum enim panis qui ſale caret, edi non poteſt; ita nec inanes ſermones, qui perſuadendi vim & rationem in ſe non habent, auditoribus perſuadere poſſunt; perſuaſionem enim, ſaporem vocat, metaphoræ inſiſtens. Propterea etiam Apoſtolus dixit,
Col. 4.6. *Sermo veſter ſemper cum gratia ſit, ſale conditus*, quaſi dulcis & jucundus, auditores ſimul aſtringens, & dulcedine deliniens.

ISIDORI. Duo arbitror his verbis ſignificari; vel quòd falſum convicium ulteriùs quàm ad aures non progrediatur, ad auditoris enim animum non pertingit: vel quòd moderato ſale ſermo ſit condiendus, ut auditoribus dulcis & altilis evadat, & uſque ad animos eorum penetret. Sales verò paræneticæ orationi ſunt teſtimonia è divinis oraculis petita, nec non judicii metus, & de regno ſermo; quæ hortationi vires, efficaciam, & nutriendi facultatem addunt, aptúmque & idoneum nutrimentum præbent, non tantùm illis qui ſtomacho valent, ſed illis etiam qui ſtomachi vitio laborant, cibóſque faſtidiunt.

DIDYMI. Ad ſenſum autem, Omnis ſermo qui actione cum virtute conjunctâ privatur, inanis & vanus eſt. Hoc
Cor. 1. 4.20 ex illo confirmatur, *Non enim in ſermone, ſed in virtute eſt regnum Dei*, non in irritis pollicitationibus, ſed in efficaci ſermone, ſalus noſtra conſiſtit.

ἀναρτυτον, * ὡς μὴ ἔχειν ἅλα; πως, φησὶ, πεισθήσομαι τῇ ὑμετέρᾳ παραινέσει, μήτε τὸ βούλομον ἐχούσῃ, μήτε πρὸς παραμυθίαν ἐξηρτυμένῃ; ὥσπερ γὰρ ἄναλος ἄρτος ὁ βρώσιμος· οὕτω καὶ λόγοι ἄχρηστοι, καὶ οὐκ ἔχοντες τὸ πιθανὸν, ἢ τὸ βούλομον, πείθειν δυνάμενοι τοὺς ἀκούοντας· χρῆμα γὰρ τὴν πειθῶ λέγει, ὑπομείναντας τῇ τοῦ λόγου ἐφῇ. διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἀπόστολος ἔλεγεν, ὁ λόγος ὑμῶν πάντοτε ἐν χάριτι, ἅλατι ἠρτυμένος, οἱονεὶ ἡδὺς καὶ νόσιμος, ὑπερφέρων τε ὁμοῦ, καὶ καταγλυκαίνων τοὺς ἀκούοντας. * ἴσ. τὸ μὴ ἔχειν.

ΙΣΙΔΩΡΟΥ. Δύο οἶμαι μηνύειν τὸ ῥητὸν, ἢ ὅτι ὁ ψευδὴς ὄγκος οὐ φθάνει τέρω τὰς ἀκοὰς ἀφικνεῖται, οὐ γὰρ ἅπτεται τῆς τοῦ ἀκούοντος διανοίας· ἢ ὅτι χρὴ μετρίοις ἅλεσι τὸν λόγον ἀρτύειν, ἵνα καὶ ἡδὺς ᾖ τοῖς ἀκούουσι, καὶ εὔφιμος, καὶ καταπίπτῃ εἰς τὰς τῶν ἀκουόντων διανοίας. ἅλες δὲ τὰ παραινετικὰ λόγια, ἢ τὰ θεῖα λογία μαρτυρία, ὅ, τε τῆς χρίσεως φόβος, καὶ τῆς βασιλείας ὁ λόγος, ἰσχυροτέραν, καὶ ὁρασιμωτέραν, καὶ εὐφιμωτέραν δημιουργοῦντες τὴν παραίνεσιν, καὶ οὐ μόνον τοῖς εὐστομάχοις, ἀλλὰ καὶ τοῖς κακοσίτοις, περίσσειον καὶ καπάλληλον εὐφωνίαν ὀρέγοντες.

ΔΙΔΥΜΟΥ. Πρὸς δὲ διάνοιαν, ἅπας λόγος κενὸς καὶ μάταιός ἐστιν, ἐστερημένος πράξεως ἀρίστου. τοῦτο παραδεικτικὸν, ὅτι οὐ γὰρ ἐν λόγῳ ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἐν δυνάμει, οὐκ ἐν κεναῖς ὑποσχέσεσιν, ἀλλ' ἐν λόγῳ ἐνεργεῖ, τὰ τῆς σωτηρίας ὑπαρχεῖ.

Non poteſt enim ceſſare ira mea: fœtorem enim video eſcas meas, ſicut eſt odor leonis.

Οὐ δυνάται γὰρ παύσασθαί μου ἡ ὀργή. βρῶμον γὰρ ὁρῶ τὰ σιτία μου, ὥσπερ ὀσμὴν λέοντος.

CHRYSOST. Generoſus hic athleta, tanquam in communi orbis terræ theatro ſtans, ex calamitatibus quæ ipſi acciderant, omnes alloquitur, & ut fortiter ferant adverſa quæ eveniunt, hortatur, neque ingruentibus malis cedant.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Ὥσπερ ἐν κοινῷ θεάτρῳ τῆς οἰκουμένης ἑστὼς ὁ γυναῖος, ἅπασι διαλέγεται τῶν συμβεβηκότων αὐτῷ παθῶν διαλέγεται· πάντα φέρειν τὰ συμπίπτοντα γενναίως, καὶ μηδὲν ἐνδιδόναι τῶν ἐπιόντων δεινῶν.

δμνων. ὃ γὰρ ἔστιν, οὐκ ἔστιν οὐδὲν ἀνθρώπινον πάθος, ὃ μὴ δυνάμενον παραμυθίαν ἔχειν δέξασθαι· εἰ γὰρ ἐν πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ διέσπαρται πάθη, ταῦτα ὁμοῦ συναχθέντα εἰς ἓν σῶμα ἐνέσκηψε τὸ ἐκείνου. Οἷς οὖν ἔξεστι συγγνώμην τοῦ μὴ δυναμένου τὸ μέρος τῶν ἐπενεχθέντων ἐκείνῳ δεινῶν μετὰ βαρυθυμίας ἐνεγκεῖν, ὃς μὴ μέρος μόνον, ἀλλὰ ὁλόκληρα τὰ πανάντων ἀνθρώπων φαίνεται φέρων κακά; Τί γὰρ τοῦ Ἰὼβ πενέστερον γέγονεν; ὃς καὶ τὸν ἐν βαλανείῳ ἐρριμμένων, καὶ τὸν ἐν τῇ καμινιαίᾳ τέφρᾳ κατακειμένων, καὶ πάντων ἀνθρώπων ἁπλῶς πενέστερος ἦν. εἴτοι μὲν γὰρ κἂν ἱμάτιον ἔχωσι διερρωγός, ἐκεῖνος δὲ γυμνὸς ἐκάθητο, καὶ ὃ μόνον ἱμάτιον εἶχε παρὰ τὴν φύσεως, τὴν σαρκὸς τὴν περιβολήν, χαλεπῇ σηπεδόνι καὶ τοῦτο πανταχόθεν διέφθειρεν ὁ διάβολος· καὶ οἱ μὲν κἂν *καλάμῃ καλύπτωνται, ἐκεῖνος δὲ ἀέριος διενυκτέρευεν, οὐδὲ τοῦ ἀπὸ φιλῆς στέγης παραμυθίαν ἔχων. καὶ τὸ δὴ μεῖζον, ὅτι εἴτοι μὲν πολλὰ καὶ αὐτοῖς συνίσασι τὰ δεινά, διὰ ἃ ἔχοιεν αὐτοὺς αἰτιᾶσθαι, (οὐ μικρὸν γὰρ τοῦτο εἰς παραμυθίαν συμφορᾶς, τὸ συνιδέναι ἑαυτῷ δικαίως ἡμαρτηκότι) ἐκεῖνος δὲ καὶ ταύτης ἀπεστέρητο τὴν παραμυθίας, καὶ πολιτείαν ὑπεδέξατο ἀρετὴν γέμουσαν, τὰ δὲ ἔσχατα τετολμηκότων ὑπέμεινε. καὶ οἱ μὲν ἐξ ἀρχῆς ἐνεμοιρέτησαν τῇ συμφορᾷ, ἐκεῖνος δὲ ἀμοιρέτητον ὑπέμεινε πενίαν, καὶ ταύτην ἐσχάτην, καὶ μεθ' ἣν, ἑτέραν οὐκ ἔστιν εὑρεῖν· τί γὰρ αὐτοῦ γυμνοῦ, καὶ μηδὲ στέγην ἔχοντος, πενέστερον γένοιτ' ἄν; μᾶλλον δὲ οὐδὲ ἐδάφους *πάντως ἀπολαύειν κύριος ἦν· οὐ γὰρ ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλ' ἐπὶ τῆς κοπρίας ἐκάθητο. μία μὲν οὖν αὕτη συμφορὰ, πάντων ὁμοῦ *δεινῶν ὑποθέσεις εἰς δοκοῦσιν ἀνθρώποις. δευτέρα δὲ μετ' ἐκείνην, μᾶλλον δὲ πρὸ ἐκείνης, ἡ τοῦ σώματος πληγή. Τίς γὰρ τοιαύτην ἐδέξατο; καὶ μικρὸν αὐτῷ τὸ σῶμα ἐδαπανᾶτο, καὶ πηγὴ σκωλήκων αὐτῷ πανταχόθεν ἔβρυεν ἀπὸ τῶν μελῶν, καὶ διηνεκὴς ἦν αὕτη ἡ ὑπορροή, καὶ πολλὴ πανταχόθεν ἡ δυσωδία· καὶ τὸ σῶμα καὶ μικρὸν

Nulla enim omnino humana calamitas est, quæ solatium hinc percipere non possit: quæ enim in toto terrarum orbe sparsæ sunt ærumnæ, hæ simul & uno impetu in illius corpus irruerunt. Quæ igitur venia illi danda est, qui partem aliquam acerbitatum quas ille passus est, cum gratiarum actione ferre non potest? cùm ille non partem solùm, sed universa omnium hominum mala solus sustinuisse videatur. Quid enim Jobo pauperius unquam fuit? qui illis qui in balneo abjecti jacent, & qui in camini cineribus dormiunt, &, ut uno verbo absolvam, omnibus hominibus pauperior erat. Hi enim saltem vestem laceram habent; ille verò nudus sedebat; & quam unicam natura ei concesserat vestem, carnis, scilicet, operimentum, hanc undiquaque gravi & molestâ tabe diabolus corruperat: & hi quidem paleis ac stipulis integuntur, ille verò, sine tecti solatio, noctem sub dio transigebat. Et quod majus est, quòd illi multorum scelerum sibi conscii fuerint, propter quæ meritò seipsos arguere possent (non leve autem calamitatis solatium est, si quis justè se puniri conscius sit) illi verò etiam hæc consolatio erepta fuerit, qui conversationem virtute plenam ostendens, supplicia flagitiosissimis hominibus debita sustinuit. Et hi quidem ab initio calamitati innutriti, in ea se exercuerunt; ille verò paupertatem nec præmeditatam tulit, eámque extremam, & cui parem nullam reperire licet; quid enim homine nudo, & tecto carente, pauperius esse potest? Imò verò ne solo quidem frui omnino poterat; non enim in terrâ, sed in sterquilinio sedebat. Una quidem hæc calamitas, omnium simul malorum hominibus materies esse videtur. Post hanc autem alia, immo potiùs ante illam, corporis, scilicet, plaga; quis enim talem accepit? corpus illius sensim absumebatur, & vermium fons undique è membris ejus scatebat, & fluxus ille cum multa graveolentia continuus erat: corpus etiam paulatim dif-

*χ. καλύπτῃ.

*al. πάντως

fluens, ac tali tabe putrefactum, cibos ingratos reddebat, & peregrinam ac incredibilem famem experiebatur; appoſito enim cibo veſci non poterat; *Fœtorem enim*, inquit, *video eſcas meas, ſicut eſt odor leonis*. Quid pœna hac acerbius eſſe poteſt? ſomnus quietem ei non adminiſtrabat, nec alimentum eum nutriebat; *Sicut odor*, inquit, *leonis*; Supra modum enim fœtet hæc bellua, & cùm naturâ inſatiabilis ſit, Deus illam aliis beſtiis inſalubriorem creavit: ferunt etiam, alia animantia reliquiis cibi hujus beſtiæ minimè veſci, propter tetrum odorem qui ex ejus corpore illis inſpiratur. Quomodo igitur quis novam illam & inexplicabilem famem exprimere poterit? ſpontaneam, & coactam, quomodo enim eam appellem, hæreo, neque vocabulum aptum invenio, quod paradoxo calamitatis generi imponam; à menſa enim appoſita abſtinebat, & dapes præ oculis non attingebat; gravis enim odor qui è corporis ulceribus manabat illi occurſans, appetitum extinguebat, menſámque ipſam cibi faſtidio replebat: quod cùm ſignificare vellet, dixit, *Fœtorem video eſcas meas*. Famis enim neceſſitas appoſitas dapes tangere cogebat, fœtoris autem magnitudo qui è carnibus emittebatur, vim famis ſuperabat. Idcirco, ut dixi, quomodo ipſam appellem, planè ignoro: voluntariam? ſed appoſitos cibos guſtare cupiebat: coactam? ſed aderant cibaria, neque quiſquam erat qui veſci impediret.

JULIANI. Hoc autem non ſolùm ex corporis ægritudine, ſed ab operatione diaboli provenerat: dicitur enim ſæpenumero Deo inviſus tetros odores excitare.

* δυσωδούμενον, καὶ τοιαύτη * τηκεδόνι σηπόμενον, ἀνδὴ τὰ σιτία ἐπιῤῥίῳ, καὶ λιμὸς ἦν αὐτῷ ξένος καὶ παράδοξος· ἡ γὰρ διδομένης ἡδυώατο τῆς ἔφης ἀπολαύειν, βεῤῥόμον γὰρ, φησὶν, ὁρῶ τὰ σῖτά μου, ὥσπερ ὀσμὴν λέοντος. Ἡ τούτης τῆς ὠμωρείας ἠνώιτο χαλεπώτερον; ὁ μὲν ὕπνος ἀπέπαυεν, ἡ ἔφη ἔῤῥεφεν, ὥσπερ ὀσμὴ λέοντος, φησί· δυσωδὲς γὰρ ὅ θηρίον τοῦτο μάλ' ὑπερβολῆς· ὅπερ γὰρ ἔχει τὸ ἀπὸ τῆς φύσεως πλεονεξίαν, * ἑτέρως αὐτὸ τῶν ἄλλων φαυλότερον ἐποίησεν ὁ Θεός· φασὶ γὰρ, ὅτι καὶ τὰ λείψανα τούτου ἔφης, ἄῤῥωτά ἐστι τοῖς ἄλλοις ζώοις, διὰ τὴν ἐπιπνεομένην αὐτοῖς ἐξ αὐτοῦ δυσοσμίαν. τί οὖν ἄν τις εἴποι, τὸν λιμὸν ἄπτυστον τὸν καινὸν, καὶ * μηδὲ ἐρμηνευθῆναι δυνάμενον; τὸν ἑκούσιον, τὸν ἀκούσιον, ἃ γὰρ οἶδα πῶς αὐτὸν καλήσω, οὐδὲ θέλω ὄνομα ἐπιθεῖναι τῇ παραδόξῳ τῆς συμφορᾶς εἴδει· καὶ γὰρ παρακειμένης ἀπείχετο τῆς τραπέζης, καὶ ὁρωμένων οὐχ ἥπτετο τῶν σιτίων· τῷ γὰρ ἀεὶ τὸ σῶμα τραυμάτων ἡ δυσωδία παραπηγνῦσα, κατέλυε τὴν ἐπιθυμίαν, καὶ αὐτὴν ἐνέπιμπλα τὴν τράπεζαν τῆς ἀηδίας· καὶ τοῦτο δηλῶν, ἔλεγε, βεῤῥόμον γὰρ ὁρῶ τὰ σῖτά μου. καὶ ἡ μὲν ἀνάγκη τοῦ λιμοῦ τῶν παρακειμένων ἅπτεσθαι ἐβιάζετο, ἡ δ' ὑπερβολὴ τῆς δυσωδίας, τὸ ἐκ τῶν ἑρκῶν γινομένης, ἐνίκα τοῦ λιμοῦ τὴν βίαν. διὰ δὴ τοῦτο, ὡς εἶπον, οὐκ ἔχω πῶς αὐτὸν καλήσω· ἑκούσιον; ἀλλ' ἐβούλετο ἀπογεύσασθαι τῶν παρακειμένων· ἀλλ' ἀκούσιον; ἀλλὰ πρὶν τὰ σιτία, καὶ οὐδεὶς ὁ κολύων ἦν.

* ἴσ. διαῤῥομένον.
* χ. σπαραδόνι.
* ἴσ. ἐτήσιον.
* ἴσ. μὴ δυνάμενον ἐρμηνευθῆναι.

ΙΟΥΛΙΑΝΟΥ. Τοῦτο δὲ οὐ μόνον ἐκ τῆς πάθους συνέβαινεν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς τοῦ πονηροῦ ἐνεργείας· λέγεται γὰρ πολλάκις δυσωδίας τινὰς ἐμπνεῖν ὁ θεομισής.

Εἰ γὰρ δῴη, καὶ ἔλθοι μου ἡ αἴτησις, καὶ τὴν ἐλπίδα μου δῴη ὁ Κύριος· ἀρξάμενος ὁ Κύριος τρωσάτω με, εἰς τέλος δὲ μὴ με ἀνελέτω.

Si enim det, et veniat postulatio mea, et spem meam det Dominus: qui cæpit Dominus vulneret me; in finem autem ne me tollat.

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Ἀκύλας δὲ, καὶ Σύμμαχος, ἀντὶ τοῦ, ἀρξάμενος, ἐπιβαλὼν τὴν χεῖρα, ἐξέδωκαν. Ὡς ἡ τοῦ Ἰὼβ αἴτησις καὶ ἡ ἐλπὶς, ἵνα καὶ πληρωθῆναι εὔχεται· ἡ τελευτὴ, δὲ ὁ θάνατος, καὶ ὃ μὴ ἐπιπολὺ παρατείνειν τοὺς βασάνους· τοῦτο γάρ ἐστι, τὸ, Εἰς τέλος μὴ με ἀνελέτω· ὃ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστι, μία μοι λύσις τούτων ἐστὶ τῶν δεινῶν, θάνατος, καὶ ἀνάπαυσις· αὐτὸς μὲν οὐκ ἐμαυτὸν ἐξαγαγεῖν δύναμαι, παρακαλῶ δὲ τὸν Κύριον, ἵνα ἐπιβαλὼν τὴν χεῖρα, καὶ μαστιγώσας, ἀπαγάγῃ, καὶ μὴ ἐάσῃ εἰς τέλος ἀναιρεθῆναι, τουτέστιν, ἐπιπολὺ βασανίζεσθαι. ὅτως ἂν χάριτος μέρος αἰτεῖ τὸν θάνατον, ὥστε ἀπαλλαγῆναι τῆς ἀθυμίας.

OLYMPIODORI. Aquila verò, & Symmachus, pro illo, *Qui cæpit*, reddiderunt, *Injiciens manum suam.* Quænam autem fuit Jobi postulatio & spes, quam adimpleri precatur? vitæ exitus, & mors, & ne tormenta in longum extendantur: hoc enim vult illud, *In finem ne me tollat*; ac si dixisset, Mors unicum mihi est remedium horum malorum, & requies: Me ipsum quidem ex hac vita educere non possum, Dominum autem imploro, ut manum mihi injiciens, & flagellans, hinc abducere velit, neque sinat me in finem interfici, id est, diuturnos cruciatus pati. Atque ita mortem beneficii loco petit, ut ab animi mœrore liberetur.

Εἴη δέ μου πόλις, τάφος· ἐφ' ἧς ἅπτι τειχέων ἠλλόμην ἐπ' αὐτῆς.

Sit autem mea civitas, sepulchrum; super cujus muros saltabam super eam.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Ἀκύλας δὲ καὶ Θεοδοτίων, καὶ ἔσται ἔτι παράκλησίς μου, εἰρήκασιν. ἡ δὲ τοῦ ἰσχυρὸν δύναμις αὐτὴ, ἀρκεῖ μοι, φησὶν, εἰς παράκλησιν καὶ παραμυθίαν, τὸ ἐν αὐτῇ τῇ πόλει ἀποθανεῖν καὶ ταφῆναι. τὸ δὲ, ἅπτι τειχέων ἠλλόμην, αὐτὶ τοῦ, ἐφ' ἧς γαυρούμην ἤμην, καὶ πεποιθὼς, καὶ μετ' ἡδονῆς διῆγον.

OLYMPIODORI. Aquila verò, & Theodotio, *Et erit adhuc consolatio mea*, dixerunt. Hujus autem commatis sensus hic est, Sufficit mihi, inquit, ad solatium & fomentum dolorum, si in ipsa urbe mori & sepeliri contingat. Illud verò, *Super muros saltabam*, pro eo est, In qua cum fiducia gestiebam, & cum voluptate degebam.

Οὐ φείσομαι, οὐ γὰρ ἐψευσάμην ῥήματα ἅγια Θεοῦ μου.

Non parcam; non enim mentitus sum verba sancta Dei mei.

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Οὐ φείσομαι, φησὶ, τοῦ μὴ οὐ πρὸς ὑμᾶς ἀνοήτως, οὐδὲ ὑπερασπίστως φθέγξομαι, ἀλλὰ πεπαρρησιασμένως, ὅτι μὴ συνοίδα ἐμαυτῷ παρεβεβηκότι ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, ὥστε καὶ δικαίαν

OLYMPIODORI. Vobis, inquit, contradicere non parcam, neque timidè, sed liberè loquar, quandoquidem non sum, ut vexationem hanc justam esse existi-

existimem: non enim alia in mente habere possum, nec verba animi sententiæ contraria proferre; sed quæ mente cogito, ea veraciter eloquor. Propter hunc ejus animum, & loquendi libertatem cum veritate con-
Cap. 101. junctam, Scriptura eum laudans, dixit, *Et erat homo ille verax, irreprehensibilis.* Intuere affinitatem Abrahamæam, contemplare hunc Isaaci, & Jacob, non solùm carnis, sed pietatis etiam, & religionis succes-
Exod. 3. 6. sorem: de illis enim loquutus est Deus, *Ego illorum Deus sum.* Germanum autem illorum germen quid dicit? *Non enim mentitus sum verba sancta Dei mei.* Charitatem qua Deum complectitur, vidisti, quomodo in omnibus Deum sibi conciliet; veritatem etiam ejus, quæ ubique elucet, lauda, & quanto erga Deum studio verba protulerit, considera.

ἡγσαζ τ̃ κάκωσιν· ἀ γὰ ἀνέχομαι ἕτερα μ̀ ἔχν χ̃ διάνοιαν, ἀλητία ὁ̃ τῇ γνώμῃ φέρν ῥήματα· ἀλλ' ἃ φρονῶ, σὺν ἀληθείᾳ φθέγγομαι. διὸ. Ταύτην αὐτ̀ τ̃ γνώμην, χ̀ τὴν σὺν ἀληθείᾳ παῤῥησίαν, ἐπαινέσα αὐτὸν ἔφησεν ἡ γραφὴ, καὶ ἦν ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ἀληθινὸς ἄμεμπτος. ὅρα ὁ̃ τ̃ Ἀβραμιαῖαν συγγένειαν, θεώρ τὸν Ισαὰκ, τ̃ Ιακὼβ, τοῦτον ἀ μόνον χ̃ σάρκα, ἀλλὰ χ̀ χ̃ τ̃ εὐσέβειαν, διάδοχον· περὶ μ̀ γὰ ἐκείνων ἔλεγεν ὁ Θεὸς, ἐγὼ Θεὸς αὐτῶν εἰμι. ὃ ὁ̃ τούτων γνήσιον γέννημα τί φησιν; ἀ γὰ ἐψευσάμην ῥήματα ἅγια Θεοῦ μου. εἶδες ἀγάπην * ἣν ἔχει εἰς Θεὸν, πῶς ὑπὲ πάντων ἰδιοποίηται τ̃ Θεόν· ἐπαίνεσον αὐτὸν χ̀ τ̃ διὰ πάντων ἀλήθειαν, καὶ σκόπει μὲ ὅσης τ̃ περὶ Θεὸν ἀγάπης, τοὺς λόγους προέφερε. * ἰσ. ἣν ἀγγάβολιν.

Quæ enim virtus mea, ut sufferam? aut quod tempus meum, ut sustineat anima mea? nunquid virtus lapidum virtus mea? aut carnes meæ sunt æneæ?

Τίς γὰρ μου ἡ ἰσχὺς, ὅτι ὑπομένω; τίς μου ὁ χρόνος, ὅτι ἀνέχεταί μου ἡ ψυχή; μὴ ἰσχὺς λίθων ἡ ἰσχύς μου; ἢ αἱ σάρκες μου εἰσὶ χάλκεαι;

POLYCHRONII. & OLYMPIODORI. Aquila verò, *Et quis finis meus, ut longanimiter agam?* Siquis, inquit, me calamitatibus oppressum vituperaverit, secum reputet, me hominem, & ærumnis undiq; vallatum, verba hujusmodi coactum fuisse proferre, eò quòd sine doloris sensu mala tolerare non potuerim (corpus enim cùm imbecillum sit, doloribus omnino cedit) num ego, inquit, expers omni sensu doloris, aut lapideus, aut æneus sum? nonne humanâ carne vestior, & brevis temporis sum? nemo igitur mœrentem, & præsentium malorum liberationem postulantem, arguat.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. χ̀ ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Ὁ ὁ̃ Ἀκύλας, Ἐ τί τὸ τέλος μου, ὅτι μακροθυμήσω; Εἴ τις, φησὶ, μέμφοιτο βαρυομένῳ, λογιζέσθω ὡς ἄνθρωπος ὤν, Ἐ ὑπὸ τ̃ παθῶν σπειχόμενος, * ἠναγκάσθη προέσθαι τοιαῦτα ῥήματα, διὰ τὸ μὴ δυνάσθαι ἀνθρώπους ἀναισθήτους ἐλέγχειν τὰ κακὰ, ὅτι ἀσθενὲς ὂν τὸ σῶμα, ἔοικε πάντως τοῖς πάθεσι· μὴ γὰ ἀνώδυνός, ἢ λίθινος, ἢ χαλκοῦς εἰμι, φησίν; οὐκ ἀνθρώπου σάρκα φορῶ, Ἐ ὀλιγοχρόνιος τυγχάνω; μηδεὶς οὖν μεμφέσθω ὀδυνωμένῳ, Ἐ ἀπαλλαγὴν αἰτοῦντι τῶν παρόντων δεινῶν. * ἴσ. ἐν ἀγγάβολιν.

CHRYSOSTOMI. Quænam mihi vires sunt, ut tanta perferre possim? Nullis igitur viribus suis, sed pietate erga Deum, & timore illa toleravit, aliàs enim manus sibi intulisset: nunc verò, non suæ audaciæ, sed precibus rem omnem permittit.

—ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Ποῖαν ἔχω δύναμιν, ὥστε τηλικαῦτα καρτερῆσαι; οὐκοῦν οὐκ ἀπὸ ἰσχύος * ὑπομένω, ἀλλ' ἀπὸ εὐλαβείας, χ̀ φόβου Θεοῦ· ἢ γὰ ἂν ἑαυτὸν διεχειρίσατο· νυνὶ ὁ̃, ψυχὴ ὁ τοιοῦτον ἐπιτρέπει, χ̀ οὐχὶ τῇ ἑαυτοῦ τόλμῃ. * ἴσ. ὑπὲρ μεμπτ.

Ἢ ὄχι ἐπ' αὐτῷ ἐπεποίθειν; βοήθεια ἦν ἀπ' ἐμοῦ ἄπεστιν, ἀπείπατό με ἔλεος, ἀπισκοπὴ ἦν Κυρίου ἀφεῖδέ με.

Aut non in ipso confidebam? sed adjutorium à me receſsit, negavit me miſericordia, & viſitatio Domini me deſpexit.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Τὰ μὲν τοῦ σώματος, φησὶ, τοιαῦτα· ὃ δὲ μάλιστα τὴν ἐμὴν ἀνίᾳ ψυχὴν, ἐκ τῶν παρόντων τεκμήρεσθαι, ὡς ὁ μὲν ἐπ' ἐμοὶ ποθούμενος Θεὸς, εἰς ὃν τὰ πάσης μοι τῆς ζωῆς ἐλπίδα ἀνήρτησα, ἐγκατέλιπέ με, καὶ τῆς οἰκείας ἐπισκοπῆς, καὶ τῶν οἰκτιρμῶν ἐγύμνωσε. διὰ ταῦτα μάλιστα ὁ δίκαιος ἠθύμει. καὶ σκοπείτω γε ἕκαστος τῇ θείᾳ τετρωμένων ἀγάπῃ, ὅσην ὀδύνην ἐμποιεῖ λογικῇ ψυχῇ, ὁ ὑποπτευθεὶς ἐγκαταλελεῖφθαι καὶ ὑπὸ τοῦ ποθουμένου Θεοῦ. Εἰ γὰρ οἱ γυναικὸς ἔρωτι πεπληγότες, εἶτα ὑποφθέντες, ἀβίωτον ἡγοῦνται τὸν βίον, καὶ ἀφορήτοις ἀνίαις βάλλονται· τί δὴ πάθοι ψυχὴ τῇ εἰς Θεὸν ἀγάπῃ πεπληγυῖα, καὶ ἐγκατάλειψιν ὑπομεμνηκέναι νομίζουσα. Εἶτα ὑπιφέρει τὰ αὐτῷ συμβεβηκότα, ἐξ ὧν ὑπώπτευε πρόνοιαν ὑπὸ Θεοῦ.

OLYMPIODORI. Et hic quidem, inquit, corporis ſtatus eſt: illud verò præcipuè animum cruciat, quòd ex præſentibus malis conjicere liceat, Deum, cujus deſiderio maximè tenebar, & ex quo vitæ meæ ſpes omnes pendebant, dereliquiſſe me, & præſidio ſuo, & miſericordiâ nudâſſe: propter hoc præcipuè Juſti animus angebatur. Conſideret autem unuſquiſque qui divino amore ſauciatur, quantum dolorem ſuſpicio derelictionis Dei qui deſideratur, animæ ratione præditæ creët. Si enim qui mulierum amore vulnerãtur, & deſpicatui poſtea ab eis habentur, vitam ſuam non ampliùs vitalem exiſtimant, & cum ærumnis intolerabilibus conflictantur; quanta animæ illius anxietas credenda eſt, quæ divino amore ſaucia eſt, & deſertionem ſe pati exiſtimat? Subjungit deinde quæ ipſi acciderunt, ex quibus à Deo deſpectum ſe eſſe ſuſpicabatur.

Οὐ παρεῖδόν με οἱ ἐγγύτατοί μου· ὥσπερ χειμάρρους ἐκλείπων, ἢ ὥσπερ κῦμα, παρῆλθόν με.

Propinqui mei non reſpexerunt me; tanquam torrens deficiens, aut ſicut fluctus, tranſierunt me.

ΠΟΛΥΧΡ. καὶ ΟΛΜΠ. Πρῶτα μέν, φησὶν, ὁ Θεὸς ἐγκατέλιπέ με ἐν τοσαύτῃ καταστάντα συμφορᾷ. ἔπειτα εἰς τοσαύτην κατέστην ἀλαμπρείαν, ὥστε καὶ παρὰ τῶν φίλων ὑπηρεσίας στερηθῆναι, καὶ μηδὲ παρὰ τῶν συγγενῶν γοῦν τυχεῖν φιλανθρωπίας, ἃ γὰρ παρεῖδόν με· οὐκ ἀφ' ὧν ἥμαρτον, ἀλλ' ἀφ' ὧν πέπονθα, βδελυττόμενοί με. χειμάρρῳ δὲ ἑαυτὸν παρεσκεύαζεν, διὰ τὴν παρελθοῦσαν εὐθηνίαν. τοιοῦτος γὰρ καὶ ὁ ἐν χειμῶνι ῥέων ποταμὸς, νῦν μὲν πλήρης ὑδάτων, νῦν δὲ ξηραίνεται, καὶ ἡ χαράδρα ἄνικμος καταλείπεται· τοιοῦτον δὲ καὶ τὸ κῦμα,

POLYCHRONII. & OLYMPIODORI. Primùm, inquit, Deus in tanta calamitate conſtitutum me deſeruit: deinde, in tantam miſeriam ſum conjectus, ut amicorum auxilio deſtituar; & ne à ſanguine quidem conjunctis humanitatem ullam experiar, *non enim reſpexerunt me*; non propter delicta mea, ſed propter ea quæ paſſus ſum, deteſtantes me. Torrenti autem, propter priſtinam rerum abundantiam, ſe aſſimilat; talis enim eſt fluvius, qui hyeme tantùm fluit, nunc aquarum plenus eſt, nunc aret, & ſalebra ſine humore ullo relinquitur: talis etiam eſt fluctus,

qui in eodem ſtatu non manet, ſed interdum in altum elevatur, & turgeſcit, interdum verò deprimitur, & in ſpumam diſſolvitur.

DIDYMI. Et ſanè qui videntur amici, dubiis verò temporibus inſtantibus, amicitiam mentiti eſſe, & ſpecie tantùm externâ oſtentâſſe deprehenduntur, propter inſtabilitatem & perfidiam, torrens, & fluctus, appellari poſſunt. Quemadmodum enim torrens, perennis & ſemper labentis fluvii ſpeciem præbet, & fluctus in ſublime elevatus, opinione imperitorum nunquam deprimetur; ſqualor autem & ſiccitas torrentem, & tranquillitas fluctum, temporarium eſſe arguit: ita & temporis procella, multum eos à veris amicis diſtare oſtendit, qui amicitiam falsò ſimulant. Juſti enim, regulam amicitiæ minimè pervertentes, conſtantem animi tenorem in utraque fortuna, proſperâ & adversâ, erga eos quos diligunt, cuſtodire obſervantur: neque mirum, cùm ad inimicos etiam charitatem extendant, & pacificè ſe gerant erga eos, qui pacem averſantur: improbi autem, quales ſint, ad tempus quidem celant, in amicorum verò rebus adverſis, exutâ larvâ palam deprehenduntur. Hoc igitur ad explorationem Jobi tunc evenerat, ita ſuggerente fortè eo, qui illum ad ſupplicium depopoſcerat, & amicis perſuadente, ut propter ærumnas illum deſpicerent. Amicorum autem abſentia in rebus acerbis, non parum moleſtiæ adfert. Hanc afflictionem ſanctus David cùm pateretur, cecinit, *Conſiderabam ad dextram, & videbam, quia non erat, qui cogноſceret me.* Et rurſus lugens, dixit, *Oblivioni datus ſum, ſicut mortuus à corde; factus ſum tanquam vas perditum.*

Pſal.141.5.

Pſal.30.13.

CHRYSOSTOMI. Et hoc quidem, à neceſſariis & familiaribus negligi eos qui talia patiuntur, divinæ derelictionis effectus eſt. Cùm enim Deus receſſerit, ejúſque auxilio homo nudatus fuerit, omnia illi inimica & adverſa fiunt. Quomodo igitur, inquit, me in malorum multitudinem lapſum, & extra omnium ſolatium poſitum

μὴ ἐν ταυτότητι μένον, ἀλλὰ ποτὲ μὲν μετεωριζόμενον, καὶ εἰς ὕψος ὀγκούμενον, ποτὲ δὲ συστελλόμενον, καὶ εἰς ἀφρὸν λυόμενον.

ΔΙΔΥΜΟΥ. Καὶ οἱ δοκοῦντες εἶναι φίλοι εἶναι, ἐνστάντος δὲ θλιβερῶ καιρῶ ἐλεγχόμενοι, ὅτι ψεύδονται τὸ φιλεῖν, καὶ σχηματίζουσι, * λόγον τε αὖ χείμαρρος, καὶ κῦμα, διὰ τὸ ἀβέβαιον, καὶ ἄπιστον. ὡς γὰρ ὁ χείμαρρος δόκησιν παρέχει ἀενάου ποταμοῦ, καὶ τὸ κῦμα χορυφούμενον τοῖς ἀπείροις δοκεῖ μὴ ἂν ποτε ταπεινωθῆναι· * ἤλεγξε δὲ καὶ τὸν χειμάρρουν παρόντα ὄντα ὁ αὐχμὸς, καὶ τὸ κῦμα ἡ νηνεμία· οὕτω καὶ τοὺς ὑποκρινομένους τὰ τῆς φιλίας, καιροῦ ζάλη δείκνυσι πολύ τι παρὰ τοὺς ἀληθινοὺς φίλους ἀντικρούοντας. οἱ μὲν γὰρ δίκαιοι, ὡς ἔχουσι βεβαιότητα περὶ τοὺς ἀγαπωμένους, ταύτην φαίνουσι καὶ ἐν αἰσίοις, καὶ ἐν παρεισάκτοις πειρώμενοι, τὸν ὅρον τῆς φιλίας μὴ διαστρέφοντες· καὶ ὁ δαίμων, ὅπερ καὶ πρὸς τοὺς ἐχθροὺς τὴν ἀγάπην ἐκτείνουσι, μᾶλλον τῶν μισούντων τὴν εἰρήνην εἰρηνικοί ὄντες· οἱ δὲ φαῦλοι μέχρι μέν τινος κρύπτουσιν ὅσοι εἰσὶ, φωραθέντες δὲ ἐν τοῖς παρεισακτοῖς, τὸ πρόσωπον τῆς ἀγάπης ἀποδυσάμενοι. τοῦτο πάσχει καὶ ὁ Ἰὼβ παρὰ τῶν δοκιμασίαν τότε συνέβαινεν· ἴσως δὲ καὶ τοῦτο τῆς ὀξαιτησαμένου ὑποβολῆς, πεισθέντος τε καὶ τοῖς φίλοις, διὰ τὸ πάθος καταφρονῆσαι αὐτοῦ. τὸ δὲ μικρὸν δυσὶ μὲν ἐν τοῖς θλιβεροῖς ἀπουσία τῶν φίλων. ταύτην ὑποτιθέμενον τὸν θλίψιν καὶ Δαβὶδ ὁ ἅγιος * ἔψαλλε, κατενόουν εἰς τὰ δεξιὰ, καὶ ἐπέβλεπον, καὶ οὐκ ἦν ὁ ἐπιγινώσκων με. καὶ πάλιν ἀπορυφούμενος, ἔλεγε, ἐπελήσθην ὡσεὶ νεκρὸς ἀπὸ καρδίας, ἐγενήθην ὡσεὶ σκεῦος ἀπολωλός.

* Ἰσ. λέγοντ' αὐ

* Ἰσ. ἐλέγχει

* Ἰσ. ἔψαλλε

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Καὶ τοῦτο δὲ τοῦ Θεοῦ ἐγκαταλείψεως ἔργον, τὸ καὶ τοὺς οἰκείους ὑποφορᾶν τοιαῦτα πάσχοντας· ὅταν γὰρ αὐτὸς ἀποχῇ, καὶ γυμνωθῇ τοῦ παρὰ τοῦ Θεοῦ βοηθείας ὁ ἄνθρωπος, πάντα ἐχθρὰ καὶ πολέμια. πῶς οἶμαι, φησὶ, καὶ μεγέθει κακῶν περιπεπτωκότι, καὶ τοῦ παρὰ πάντων ἐκτὸς καθεστῶτι παραψυχῆς ἐγκαλεῖτε,

ἐγκαλῆτε, αἰνιγμάτῳ, καὶ δακνομένῳ ἐφ' οἷς ἀδοκήτως πάντα εἰς τοὐναντίον μοι περιέστη;

criminamini, quòd rerum ſtatum, ex improviſo in contrarium mutatum, ægre & moleſtè feram?

Οἱ πρότερόν με διελάβοντο, νῦν ἐπιπεσόντες μοι.

Qui verebantur me, nunc irruerunt ſuper me.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. καὶ ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Τί λέγω, φησὶν, ὡς διέπτυον οἱ ἐγγύτατοι; ἐπέτειδον μὲν οὖν ταῖς συμφοραῖς, καὶ ταῦτα, ὀλίγῳ πρόσθεν καὶ τὸ ἐμὸν ἐπωνυμίαν τρέμοντες.

CHRYSOST. & POLYCHR. Sed quid, inquit, dico, proximos ſanguine me reſpuiſſe & deſpexiſſe? cùm ipſas meas calamitates auxerint; qui tamen paulò antè, audito ſolo nomine meo, contremiſcebant.

ΔΙΔΥΜΟΥ. Ἴσως μὲν οὖν ἀπρέπειαν τοὺς φίλους ἐλέγχει, ὅτι ἀγνοοῦντες τὴν αἰτίαν τῆς ἐπαγωγῆς, ἐπεμβαίνετέ μοι, θλιβομένῳ τοιαῦτα λέγειν, ἃ μὴ πρότερον εἰρήκατε, διὰ τὸν πρός με βλάβδαν. Εἰκὸς δὲ ὅτι καὶ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων διὰ τὴν συμφορὰν αὐτῷ ἐπήλοντο.

DIDYMI. Fortaſſe tacitè amicos objurgat; Malorum, inquit, quæ impetum in me faciunt, cauſam ignorantes, mihi inſultatis, eáque loqui audetis, quæ priùs me reveriti minimè dixeratis. Veriſimile autem eſt, alios item multos, propter calamitatem ipſi inſultâſſe.

Ὡσπερ χιὼν, ἢ κρύσταλλος πεπηγώς· καθὼς ταχεῖσα θέρμης γενομένης, οὐκ ἐπεγνώσθη ὅπερ ἦν· οὕτω κἀγὼ κατελείφθην ὑπὸ πάντων. ἀπωλόμην δὲ, καὶ ἔξοικος ἐγενόμην.

Sicut nix, aut gelu concretum; quemadmodum quod liquefactum eſt calore exorto, non cognitum eſt quod erat: ita & ego derelictus ſum ab omnibus. Perii autem, & exul de domo mea factus ſum.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Τοῦτ' ἔστιν, οὐδὲ μνημόσυνον ὑπολέλειπται, οὐδὲ λείψανον τῆς προτέρας εὐπορίας· ἀλλ' ὥσπερ χιὼν, ἢ κρύσταλλος, ὑπὸ θέρμης διαλυόμενα, ἀδιάκριτον ποιοῦσι τὸν τόπον, καὶ οὐδὲ ἴχνος ἐγκαταλιμπάνουσιν· οὕτως ὡς μηδὲν ὄντα με ἐλογίσαντο, καὶ ταῦτα, οἱ διὰ γένους ἐγγύτατα συμπαθεῖν ὀφείλοντες· ὃ καὶ πρὸ τούτου ἐκρύπτετο, φανερὸν ἡ παρεῖσα ἔθηκεν, ὅτι οὐκ ἦσαν φίλοι, ἀλλ' ἐδόκουν. ἔστι δὲ καὶ ἄλλο τι χαλεπώτερον· οἱ γὰρ πρότερόν με διελαβόμενοι, νῦν ταῖς ἐμαῖς ἐπεμβαίνουσι συμφοραῖς. Τὸ δὲ, ἀπωλόμην, πρὸς τὴν πολλὴν εἶπε διάληψιν, ἀπώλειαν λογιζομένων, τὴν πάντων ἀφάρεσιν· τὸ δὲ, ἔξοικος ἐγενόμην, αὐτὴ τῇ, πανώλεθρος ἀπόλωλα.

OLYMPIODORI. Id eſt, Priſtinæ felicitatis, neque memoria, neque reliquiæ ullæ reliquæ ſunt: ſed quemadmodum nix & glacies calore liquefactæ locum indiſcriminatum reddunt, neque veſtigium ullum relinquunt; ita & pro nihilo me æſtimârunt, & quidem ii qui propter generis propinquitatem præcipuè amicum affectum mihi oſtendere debuerant; & quod anteà latebat, ſcilicet, quòd amici non eſſent, ſed viderentur, calamitas in propatulo collocavit. Eſt etiam & aliud gravius; Qui priùs me reverebantur, nunc calamitatibus meis inſultant. Illud autem, *perii*, ad captum vulgi dixit, qui facultatum omnium amiſſionem, interitum & exitium exiſtimant: & illud, *Exſul factus ſum*, id eſt, cum familia univerſa funditus exciſus ſum.

Vias

Vias Thæmanorum videte, ſemitas Sabæorum intuentes: & confuſionem debebunt, qui in civitatibus & pecuniis confiderunt.

Ιδετε ὁδὺς Θαιμανῶν, ἀτραπὺς Σαβῶν οἱ διορῶντες· καὶ αἰσχυνθήσονται, οἱ ἐπὶ πόλεσι καὶ χρήμασι πεποιθότες.

OLYMPIODORI. Interpres alius ſic reddidit, *Reſpiciunt in vias Thæman, itinera Sabæ expectant ſibi.* Qui potentiâ igitur, & divitiis gloriantur, ex ſubita earum mutatione quam expertus eſt, ne in illarum incertitudine ſpem collocent, hortatur. Vos enim, inquit, qui ad vias Thæman, & Æthiopum ſemitas animum advertitis (Saba enim Æthiopes ſunt) id eſt, qui ex commercio cum eis lucrum expectatis, nolite pecuniis confidere; qui enim in illis ſpem ponunt, in dedecus & infamiam incurrent. Regionum autem, quæ olim felices erant, nunc verò deſertæ, & ruderibus plenæ ſunt, mentionem facit, ac illas intueri jubet, nec divitiarum incertitudini credere. Sive verò ſic, ſive aliter interpretandum ſit, hortatur eos qui intuentur, id eſt, qui cum intelligentia res examinant, & inveſtigant, ne in divitiis ac poteſtate fiduciam ponant. Hæc autem amicis ſuccinens, dixit, non debere eos præſentibus bonis inſolenter efferri, neque illum qui ad extremam paupertatem redactus eſſet, contemnere; ac ſi dixiſſet, Conditionis propriæ memores eſtote, quia futurum incertum eſt, & omnes pari jure ei ſubjicimur.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Ετερος τῶν ἐρμηνευτῶν ὅτως ἐξέδωκεν, ἀποβλέπουσιν εἰς ὁδοὺς Θαιμάν, ὁδοιποιίας Σαβὰ προσδοκῶσιν ἑαυτοῖς. τοὺς ἐπὶ πλούτῳ τοίνυν καὶ δυναστείᾳ μεγαλοφρονοῦντας, ὡς τὰ καθ' ἑαυτὸν μεταβολῆς νουθετεῖ, μὴ ἐλπίζειν ἐπὶ τῇ τούτων ἀδηλίᾳ· οἱ γὰρ προσέχοντες, φησὶν, εἰς τὰς ὁδοὺς τὰ Θαιμὰν, καὶ τὰς ἀτραποὺς τῶν Αἰθιόπων (Σαβὰ γὰρ οἱ Αἰθίοπες) τουτέστιν, οἱ ὡς τὰ ἐμποριας τὰ πρὸς τούτοις κέρδη προσδοκῶντες, μὴ πεποίθετε ἐπὶ χρήμασιν· αἰσχύνη γὰρ ὀφλήσουσιν οἱ ἐπὶ τούτοις ἐλπίζοντες. τὰ δὲ χωρία ἐπιδείκνυσι, πάλαι μὲν εὐδαίμονα, νῦν δὲ ἔρημα, ἐρείπια, καὶ εἰς ταῦτα ἀποβλέπειν κελεύει, καὶ μὴ πιστεύειν τῇ τοῦ πλούτου ἀδηλότητι. εἴτε δὲ τοῦτο, εἴτε ἄλλο, παραινεῖ μὴ πεποιθέναι ἐπὶ χρήμασιν, ἢ δυναστείᾳ, τοὺς δίκην ὡς τουτέστι, τοὺς μετ' ἀμφιβολίας ἐξετάζοντας. ταῦτα δὲ ἔλεγεν * ἐπαινῶν καὶ τοῖς φίλοις, ὅτι δεῖ ἐπὶ τοῖς παροῦσι μέγα φρονοῦντας ἐπιφορὰν αὐτοῖς εἰς ἐσχάτην πενίαν ἐλαύνοντος· τουτέστι, τὰ οἰκεῖα ἀναμιμνήσκοντες, * τὸ μέλλον ἄδηλον, καὶ πάντες ὁμοίως ὑποκείμεθα.

* χ. ἐπαινῶν.

Nunc autem & vos inſurrexiſtis in me ſine miſericordia.

Ἀτὰρ δὲ καὶ ὑμεῖς ἐπέβητέ μοι ἀνελεημόνως.

DIDYMI. Qui admonet etiam eos, qui ob cauſam aliquam quæ reprehenſionem meretur, in res acerbas inciderunt, non iracundiâ commotus contra rationem. arguit; hoc enim ei propoſitum non eſt, ſed potiùs ut ad fortitudinem, & generoſo animo ferendum, hortetur. Dicere enim, Quamobrem peccâſti? ærumnas potiùs auget, quàm levat. Et reverà quidem ſine miſericordia ei reſtiterunt, quòd cauſam ejus cala-

ΔΙΔΥΜΟΥ. Καὶ τοὺς ἐπ' αἰτίᾳ ψεκτῇ παρεπεσόντας συμφοραῖς νουθετῶν τις, οὐκ ἐλέγχει, κατὰ * λόγον χινούμενος· οὐ τοῦτο γὰρ προκειται, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς ἀνδρείαν προτρέψαι, τὸ γενναίως ἐνεγκεῖν. Τὸ γὰρ λέγειν, Διατί γὰρ ἥμαρτες; βαρυνᾷ δὴ μᾶλλον, ἢ πόνων κουφίσαι. καὶ γὰρ τῷ ὄντι ἀνελεημόνως ἐπέστησαν αὐτῷ, ἐκ τοῦ πεπλανῆσθαι περὶ τὴν αἰτίαν τῆς ἐπαγωγῆς,

* ἰσ. λόγου.

γωγῆς, καὶ ὅτι τὸ μὴ ὑποκείμενον ἐλέγχῳ, ἐλέγχειν ἐπειρῶντο.

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Ἔστω, φησίν· ἐχθροί μου ἀπέδοντό με· διὰ τί καὶ ὑμεῖς, οἱ ἐμοὶ φίλοι, μετ' ἐκείνων τῶν συγγενῶν, ὡς παρανόμον με * κρίνετε, διὰ τὸ τοῦ σώματος λώβησιν; καὶ οὕτω πικροῖς τοῖς καθ' ἐμοῦ λόγοις * ἐχρήσασθε, καὶ ἀνελεημόνως ἐπήλασθε; τουτέστιν, ἀσυμπαθῶς, ἐλεγχλικῶς, κατηφεικῶς ὑπιξέοντες τὸ λυπεῖν τοῖς ὀνείδεσι, δέον παραμυθεῖσθαι; εἶτα ἡ ἀρίστη τοῦ φιλοσόφου καὶ φιλοθέου συμβουλή, τὸ δεῖν εἰς τὰ ἑτέρων παραπίπτοντα συμφορὰς, εὐλαβέστερον γίνεσθαι, καὶ φοβεῖσθαι· ἐπάγει γάρ·

* ἴσ. ἐκείνατε.

* χ. κέχρησθε.

*Ωστε ἰδόντες τὸ ἐμὸν τραῦμα, φοβήθητε.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Ὁρᾶτε, φησὶ, μὴ δίκας ἀπαιτηθῆτε τῆς ἀγριότητος· εἰ γὰρ μηδὲν ἕτερον, μήτε φιλία, μήτε εὐεργεσία, μήτε ἄλλο μηδὲν ὑμᾶς ἐπιεικεστέρους ποιεῖ, αὐτὴ τῶν ἐμῶν τραυμάτων ἡ θέα πολλῆς ὑμᾶς ἐφύλαττεν ἐμπλῆσαι τῆς ἐπιεικείας.

ΔΙΔΥΜΟΥ. Κηδεμονικώτατα ὁ ἅγιος, καὶ πρὸς τοὺς μὴ ὀρθῶς διακειμένους πρὸς αὐτὸν, προσφέρει, ἀπὸ τοῦ καθ' ἑαυτὸν καὶ ἐκείνους διορθούμενος, καὶ ἐκ τῆς αὐτῶν διαλήψεως δεχόμενος τὴν ἀρχὴν τῆς παραινέσεως. Εἰ γὰρ πᾶς ὁ ἁμαρτάνων σκυθρωποῖς προσπίπτει, καὶ ὁ πεσὼν ὀξὺ ἁμαρτίαν τοῦτ' ἔπαθεν, οὐδεὶς ὁ καθαρὸς ἀπὸ ῥύπου, καὶ ὑμεῖς φοβήθητε, ἐκ τοῦ ἡμετέρου * τραύματος τὸν φόβον δεχόμενοι.

* χ. πτώματος.

Τί γάρ; μή τι ὑμᾶς ᾔτησα; ἢ τῆς παρ' ὑμῶν ἰσχύος ἐπιδέομαι, ὥστε σῶσαί με ἐξ ἐχθρῶν, ἢ ἐκ χειρὸς δυνατῶν ῥύσασθαί με;

ΧΡΥΣΟΣΤ. Μὴ, φησὶν, ἐν ἑνὶ ἐπαχθὴς ὑμῖν γέγονα, ὅτι μοι ἀνηκέστως οὕτως ἐχρήσασθε; ἢ πρὸς συμμαχίαν ἐμοὶ καὶ τῶν ἐναντίων ὑμᾶς προσεδε-

mitatis ignorarent, & quòd reprehenſioni minimè obnoxiũ reprehendere conarentur.

OLYMPIOD. Eſto, inquit; illi me neglexerint; cur etiam & vos amici mei, cum illis cognatis, propter corporis labem, tanquam improbum me & legis tranſgreſſorem, judicâſtis, & verbis adeo acerbis me excepiſtis, mihíq; immiſericorditer inſultâſtis? id eſt, ſine ullo mutuo affectu, accuſatoriè & reprehenſoriè dolorem conviciis radentes, cùm ſolari oporteret? Sequitur deinde hominis philoſophi, & Deum timentis, conſilium optimum, oportere, ſcilicet, aliorum calamitates intuentem, cautiorem evadere, & metu percelli: ſubjungit enim.

Itaque videntes vulnus meum, timete.

CHRYSOSTOMI. Videte, inquit, ne immanitatis pœnæ à vobis repoſcantur; ſi enim neq; amicitia, neque beneficentia, neque quicquam aliud, clementiores vos reddit, ipſe vulnerum meorum aſpectus, multâ lenitate & clementiâ imbuere vos deberet.

DIDYMI. Sanctus verò ex ſuis rebus illos corrigens, & ab ipſorum opinione adhortationis ſuæ exordium ſumens, cum ſumma cura ac ſolicitudine erga eos ſe gerit, qui pravè erga ipſum affecti erant. Si enim qui peccat in ærumnas incidit, & qui in eas lapſus eſt, ex peccatis hoc patitur, nemo autem mundus à ſorde eſt, vos etiam, noſtri vulneris terrore edocti, metuere ipſi diſcite.

Quid enim? nunquid aliquid vos petii? aut fortitudine veſtra indigeo, ut ſalvetis me de inimicis, vel de manu potentium liberetis me?

CHRYSOSTOMI. Num in aliqua re, inquit, moleſtus vobis fui, ut me crudeliter adeo tractaretis? vel opem veſtram contra adverſarios meos rogavi? vel

ut

ut largitione aliquâ paupertatem meam ſolaremini, ſupplex petii? imò verò neque priùs auxilium veſtrum imploraví, neque nunc facio, ſed ſponte veſtrâ, tanquam ſolatium præbituri ipſi adveniſtis; cur igitur inimicorum partes impletis?

φάμλω; ἢ δόσ᾽ τλὺ πενίαν ϖ̃ραμυθήσαθαι ἱκέτθυσα; ἀλλὰ μλὼ ὅτε ϖ̃ρότερον ὑμῶν ἐδεήθλω, ὅτε νυῖ, ἀλλ᾽ αὐτόμαποι ϖ̃ρεσλύεθε, ὡς δὴ ϖ̃ραχαλήσοντες· λί οἶν τὰ τῶν ἐχθρῶν δ/χα ϖ̃ροσάπεθε.

Docete me, & ego obmuteſcam: ſiquid erravi, dicite mihi.

Διδάξατέ με, ἐγὼ ϗ̀ κωφθύσω εἴπι πεπλάνημαι, φράσατέ μοι.

POLYCHRONII. Si quidpiam ex iis quæ à me dicta ſunt, falſum eſt, arguite me, & ſilebo, & ſiqua in re moleſtus fui, contumelias mihi jure deberi exiſtimabo. Docete me, ſi deceptus, & errore abductus, mortem expeto. Nonne graves, & intolerabiles ſunt calamitates? Nonne liberari à tormentis & doloribus, deſiderabile eſt?

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Εἴπι τ̃ ϖ̃ροὸς ἐμοῦ ῥηθέντων ψθυδές, ἐλέγξατέ με, χὴ ἡσυχάσω, ἐμὰ λογιζόμλος τὰ ὀνείδη, ἀφ᾽ ὧν πέφλυα φορτικός· διδάξατέ με, ϵἰ πεπλανημένως, χὴ ἐσφαλμένως, αἰτῶ τ̃ θάνατον. ὁ βαρξαι, χὴ ἀνύποιϛοι αἱ συμφοραί; οὐκ ὀπτὸν ἀπαλλαγῆναι τ̃ δεινῶν.

CHRYSOST. Si verò in aliqua re offendiſſe videor, certiorem me facite. Manifeſta enim crimina quæ illi obiicerent, non habebant, ſed ex nuda tantùm conjectura; vitam enim ejus cum virtute fuiſſe conjunctam manifeſtum erat: illi verò ex ſuppliciis, contrarium conjiciebant.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Εἰ ϑ̃ χὴ ἡμαρτηκέναι λι δοκῶ, χὴ τῦτό μοι γνωρίσατε. ὁ γὰ ϑ̃ * ϵἶχον ἐκφνοι φανερὰ ἐγκλήματα ϖ̃ροβάλλεσθαι, ἀλλ᾽ ἁπλῶς ἀπὸ στοχασμοῦ· χὴ ὅτι μὲ βίᾳ ἀρέτου ἦν, φανερὸν ἦν· ὅτι ϑ̃ οὐκ ἦν, ἐστοχάζοντο ὅτοι ἀπὸ τ̃ ἀμωρειῶν. * χ. ἔδοκ.

DIDYMI. Et ſanè cum magna animi lenitate docet eos vir ſanctus, qua ratione alloqui eos debeant, qui difficultatibus & adverſis rebus premuntur; *Docete* enim *me*, inquit; id eſt, Docere me debetis, non autem intempeſtivè reprehendere; niſi etiam & illud ad eruditionem faciendum ſit, juxta illud Pauli, *Argue, objurga, hortare, cum omni longanimitate & doctrina.*

Tim. 4. 2.

ΔΙΔΥΜΟΥ. Καὶ τῦτο ϑ̃ μ᾽ πλείϛης ὅσης ϖ̃ροαότητος ὁ ἅγιος παιδεύϵ αὐτὺς, πῶς χρήσονται λόγοις ϖ̃ρὸς τὺς ἐν ϖ̃ειρασμῷ· φησὶ γὰ, διδάξατέ με, τῦτέϛι, διδάσκειν ὀφείλετε, ὀκ ἐλέγχειν ἀκαίρως· ϵἰ μὴ χὴ τῦτο ϖ̃ρὸς παίδευσιν δϵ ποιεῖν, * χὴ ὁ λεγόμλος ὑπὸ Παύλ, ἔλεγξον, ἐπιτίμησον, ϖ̃αρακάλεσον ἐν πάσῃ μακροθυμίᾳ, χὴ διδαχῇ. * ἴσ. χῇ.

Sed ut videtur, vilia veracis verba.

Αλλ᾽ ὡς ἔοικε, φαῦλα ἀληθινᾶ ῥήματα.

OLYMPIODORI. Ac ſi dixiſſet, Veritas odioſa & moleſta eſt multis, cum quibus vos idem patimini; ac proinde veritatis meæ verba in nullo pretio habetis.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Ωσπὲι ἔλεγε, φορτικὸν τοῖς πολλοῖς ἡ ἀλήθλα, οἷς χὴ ὑμῖς ταὐτὸ πεπόνθατε· χὴ δι᾽ τῦτο τ̃ ἐμῆς δικθείας ἐνφαυλίζετε τὰ ῥήματα.

JULIANI. Vel etiam ſic intelligendus eſt locus; Quòd ſi divinum auxilium tardaverit, licèt quis vera dixerit, apud

ΙΟΥΛΙΑΝΟΥ. Η * γοῦν ὅτω νοητέον, ὅτ᾽ αὶ διὰ βολὴ γένηται τ̃ θείας ὑπηκοΐας, κἂν ἀληθῆ λέγῃ τις, ὀκ ἀξιόπιϛος * χ. ϐ.

ἀξιόπιϛος

ἀξιόπιστός ὀστι τοῖς ἀκροαταῖς· ἢ, ὅτι ὐ δυνατὸν ἀγωνίσασθαι, τ συμφορᾶς μοι ἀντιφθεγγομένης.

auditores tamen fidem non inveniat; Vel, quòd impossibile sit mihi, reclamante calamitate, in certamen vobiscum descendere.

Οὐ γὰρ ἀφ' ὑμῶν ἰσχὺν αἰτῶμαι, ὐδὲ ἔλεγχος ὑμῶν ῥήμασί με παύσει· ὐδὲ γὰρ ὑμῶν φθέγμα ῥήματος ἀνέξομαι. πλὴν ὅτι ἐπ' ὀρφανῷ ἐπιπίπτετε, ἐναλλεσθε ὴ ἐπὶ φίλῳ ὑμῶν.

Non enim à vobis fortitudinem peto, neque correptio vestra verbis me sedabit; neque enim eloquutionem sermonis vestri sustinebo. Veruntamen super pupillum irruitis, & insultatis super amicum vestrum.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Οὐ δέομαι, φησὶ, τ βοηθείας ὑμῶν, μὴ συγκαπάθητέ μοι, μηδὲ, ὡς ὑπερῤῥωσαμένοις, τὰ τοῖς χάειν λαλήσητε, ἀλλ' ἐλέγξατέ με μετ' παῤῥησίας· ὐ γὰρ δέδοικα ὑμῶν τοὺς ἐλέγχους, ὀὐδὲ ἐφησυχάσω τῳ λόγῳ, τῆ συνῳδότος μὲ καθαρθύοντος, ἀλλὰ κὴ τοῖς ἕκαστον αὐτιλέγων ῥῆμα, νικήσειν ἐλπίζω. πλὴν ἐκεῖνο οἶδα, ὅτι ὕτω με βάλλετε πικροῖς τοῖς ὀνείδεσι, μὴ τ συμφορὰν, μὴ τ φιλίαν λογιζόμενοι, ὡς ὄντως ἀπορφανισθέντα τ τῆ Θεῆ βοηθείας· κὴ ὕτε ἡ συμφορὰ, ὕτε ἡ φιλία ὑμᾶς κατέκαμψεν. ἀλλ' ἐγὼ, κἂν εἰς τὸν ἐναντίαν μοῖραν ἑαυτοὺς τάξητε, ὐ ῥᾳθυμήσομαι τ ἀγῶνα, ἀλλ' ἀντερῶ, κὴ τοῖς ἀπολογίαν χωρήσω· ὀὐδὲν γὰρ ἐμαυτῳ συνοίδα.

CHRYSOSTOMI. Non indigeo, inquit, vestro auxilio, nolite mihi condescendere, neque tanquam confirmare volentes, auribus meis aliquid date, sed liberè me reprehendite; vestra enim vituperia non metuo, & puram habens conscientiam, vestro sermoni minimè acquiescam, sed verbo unicuique contradicens, victoriam me consecuturum spero. Illud autem novi, vos neque calamitatem meam, neque amicitiam animo reputantes, tanquam orbatum planè divino præsidio, acerbis adeo contumeliis me incessere, neque enim calamitas, neque amicitia animos vestros inflexit. Ego verò, licèt ex amicis hostes evaseritis, certamen non detrectabo, sed vobis contradicam, & apologiam aggrediar; nullius enim criminis mihi conscius sum.

ΔΙΔΥΜΟΥ. Ανδρείας ὴ κὴ τῆτο. πολλοὶ γὰρ πολλάκις τῶν ἐν θλίψεσι, φορτικῶν ἀκούοντες λόγων, ἀποκάμνουσιν· ἀλλ' ὁ ἅγιος, ὕτε ὅλως τ ἔλεγχον τ φίλων, ὕτε τοὺς λόγους τοὺς ὀλιγωρίαν ἐδέξατο, μὴ καταδεχόμενος αὐτὰ τὴν ἀρχὴν, ὡς δυνάμενα αὐτὸν σεῖσαι· ἀλλὰ ὅ ἄλογον τ καθ' ἑαυτῆ ὑπερπλήξεως, κὴ ὅ μάταιον τῆ ἐλέγχου δείκνυς, φησὶν, ὅτι ὐ παύσει με ὁ ἔλεγχος ὑμῶν. λόγος γὰρ χωρὶς ἔργων * θεσπεσθέμενος, ἀβέβαιός ὀστι, κὴ ἄπιστος· ἄλλως ὴ κὴ μὴ ἀληθῶς πεῖρὰν, ἔτι ὅ ἀσθενὲς ἔχῃ· ὥστε κὴ ὑμεῖς τοιούτῳ ἐλέγχῳ χρώμε-

DIDYMI. Hoc etiam fortitudinis indicium est. Multi enim sæpenumero in calamitatibus constituti, auditis sermonibus molestis, fatiscunt & succumbunt: sanctus autem Jobus, neque reprehensionem amicorum, neque sermones illorum prorsus neglexerat (cùm ne in initio quidem, ad animum ejus convellendum, satis valida ea arbitraretur) sed vituperationis absurditatem, & reprehensionis vanitatem ostendens, dicit, *Correptio vestra non me sedabit.* Sermo enim sine opere prolatus, inconstans est, nec fidem meretur; præterea, si in progressu veritate caruerit, adhuc infirmitate laborat: quare vos hujusmodi reprehensione

* ἐν. θεσπεσθέμενος.

usi,

usi, quo minùs vera dicam me non prohibebitis, neque verba vestra silentio prætereuntem invenietis.

νοι, ὑ * παύετε τ' ἀληθῆ λέγλν, οὐδὲ ποιῆσ. πάσετε. ποῖς ὑμῖν τοὺς πρ' ὑμῶν λόγους εὑρήσετε ἡσυχάζοντα.

Nunc autem inspiciens in facies vestras non mentiar.

Νυνὶ δὲ εἰσβλέψας εἰς πρόσωπα ὑμῶν, ὑ ψεύσομαι.

OLYMPIODORI. Hoc est, Quod verum est, sine verecundia aut rubore liberè eloquar. Verba autem doctrinam in se continent, absentibus, scilicet, dicteriis non esse obtrectandum, sed coràm & in os loqui oportere, quæ dicenda sunt: dictum enim est, *Ne detrahe, neque detrahentem libenter audi.* Illud verò, *Non mentiar*, loquendi libertatem ostendit; quemadmodum & Paulus, *Veritatem dico in Christo, non mentior.* Rom. 9. 1.

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Τυτέστι, μὴ παῤῥησίας ἐρῶ τ' ἀλήθειαν, * οὐδὲν ὑποστειλάμενος, οὐδὲ ἐρυθριάσας. διδασκέτω γὰ ὅ ῥητὸν, ποῖς δ' μὴ ποῖ ἀπόντων * ποιοφέρῃ λόγους καταλαλιᾶς, ἀλλ' εἰς πρόσωπον λέγλν ἀ δῆ. εἴρηται γὰ, μὴ καταλάλῃ, μηδὲ ἡδέως ἄκυε καταλαλοῦντος. ἀ παῤῥησίασον ὃ καὶ ὅ λέγλν, ὑ ψεύσομαι, καθὰ καὶ Παῦλος, ἀλήθειαν λέγω ἐν Χειστῷ, ὑ ψεύδομαι. ὑ. λέξαι. ἰσ. ἀφέλ ξαι.

Sedete obsecro, & non sit injustum, & rursus justo adestote. Non est enim in lingua mea iniquitas, aut fauces meæ nonne intellectum meditantur?

Καθίσατε δὴ, καὶ μὴ εἴη ἄδικον, καὶ πάλιν τῷ δικαίῳ συνέρχεσθε. ὑ γὰρ ἔστιν ἐν γλώσσῃ μυ ἄδικον, ἢ ὁ λάρυγξ μυ ὑχὶ σύνεσιν μελετᾷ;

OLYMPIODORI, & POLYCHRONII. Vos ipsos, inquit, postulo, ut in causa mea judices sedeatis, & justum judicium feratis: spero enim, vos nihil injustum dicturos, neque imprudentia aut futilia verba prolaturos. Hæc autem, ad diligentem examinationem eos provocans, loquitur; perinde ac si diceret, Vos, eorum quæ vobis dico, judices estote, dummodo calculus æquitatis non sit expers; incipite, ad refutationem pergite, & sermonum meorum veritatem arguere aggredimini.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ, καὶ ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Αὐτοὺς, φησὶν, ὑμᾶς αἰτῶ καθίσαι μοι κριτὰς, καὶ δικαίας ὀξενεγκεῖν τὰς ψήφους. πιστεύω γὰ μηδὲν ἄδικον * λέξειν, μηδὲ ἀσυνέτους, ἢ φλυάρους παραγαγεῖν λόγους. Ταῦτα δέ φησι, παρακαλῶν αὐτοὺς εἰς τὴν ὀξέτασιν, καὶ μονονυχὶ λέγων, ὑμεῖς κριταὶ τῶν πρὸς ὑμᾶς γίνεσθε λόγων, μόνον ἡ τῆ δικαίᾳ μοίρᾳ παρέστω τῇ ψήφῳ· αἴξασθε, χωρήσατε πρὸς ἀντιλογίαν, ἐγχειρήσατε ἐλέγξαι τῶν λόγων τὴν ἀλήθειαν. ἰσ. λέξαι.

Sedete obsecro, & non sit injustum, &c. DIDYMI. Hæc verba illorum arbitrio judiciũ simul permittũt, & mala amoliũtur, dum in sermonib° otium, attentionẽ, & examinationem adhibendam esse docent; quod ex voce illa, *Sedete*, manifestũ est. Hoc etiam alibi dictum est, *Priusquam examinaveris, ne vituperes.* Syrac. 11. 7. Magnum etiam est illud quod attexuit, *Non sit injustum:* in sermone enim

ΔΙΔΥΜΟΥ. Επιτρεπτικὰ ὄ ταῦτα, καὶ * αἰτησάμενα, παυδύοντα σχολῆ, καὶ προσοχῆ, καὶ ἐξετάσει φθέγγεσθαι· ὃ δηλοῦσθαι δοκεῖ τῷ, καθίσατε, τοῦτο καὶ ἀλλαχοῦ εἴρηται, πρὶν ἐξετάσῃς, μὴ μέμφου. μέγα ὄ καὶ ὅ ὑπόταγμα, ὅ, μὴ εἴη ἄδικον· ὑ γὰρ μικρὸν ἐν λόγῳ ἰσ. αἰτησάμενα.

λόγῳ μὴ παίζῃν. τοιγαροῦν ὁ μὲν ἀνὴρ ἐκεῖνος ἐν ἀδείᾳ σχολάσας τῇ περὶ αὐτοῦ ἐξετάσει, ὅπερ δηλοῖ, τὸ, καθίσατε δή, καὶ μὴ εἶναι ἄδικον, ἠρμήνευσεν· εἶτα δὲ παρρησίασον τοιοῦτον φέρει λόγον, φάσκων, ὅτι γὰρ ἔστιν ἐν γλώσσῃ μου ἄδικον, ῥῆμα * παρεγκρίνων αὐτοὺς, ἐξ ἧς εἶχον περὶ αὐτοῦ ὑπολήψεως, ὡς δι' ἁμαρτίας πεποιθότος· καὶ ἄλλως ὑποσημαίνων αὐτοῖς, ὡς οὐ πρὸς ἀσταθῆ * ἔχουσιν, ἵν' ἐκ τούτου εἰς τὸ περὶ αὐτοῦ σκέψιν αὐτοὺς διεγείρῃ, ὥστε φρονίμως καὶ σωφρόνως ταύτῃ χρήσασθαι.

* Gr. παρεγκλητῶν. Is. κατακείνων.

* Is. suppl. πρᾶγμα.

minimè labi exiguum non est. Hortatus autem eos ut cum otio & diligentia examini ejus vacarent, quod per illa verba, *Sedete obsecro, & non sit injustum*, expresserat; vocem deinde libertate plenam profert, dicens, *Non est enim in lingua mea iniquitas*, tacitè illos, propter opinionem quam de eo fovebant, condemnans, quòd, scilicet, propter peccata talia pateretur: ac præterea subindicans, cum homine fatuo negotium ipsis non esse, ut illos hac ratione ad considerationem ejus excitaret, & ut eâ prudenter & sapienter uterentur, permoveret.

ΟΛΥΜΠ. Ὡσπερ δὲ ἤδη καθίσας αὐτοὺς δικαστὰς, ἄρχεται συνηγορεῖν τοῖς ἑαυτοῦ λόγοις, καὶ δεικνύναι, ὡς οὐ μέμψεως ἄξιός ἐστι πολλῶν μεταλλάξαι τὸν βίον. ἐκ δύο δὲ τούτων αἰτιῶν εὔλογον ἑαυτῷ κατασκευάζει τὸν ὀπτιμόν· μιᾶς μέν, ὅτι καθόλου κινδύνων μεστὸς ὁ ὀπίσηεος οὗτος βίος· ἑτέρας δὲ, ὅτι πρὸς ὅ καθόλου ἐν τοῖς γνησίοις φόβοις τε καὶ ἀγωνίαις, αὐτὸς διαφερόντως τὸν δυσκέρδοις προβέβληται συμφοραῖς. γυμνάζει δὲ τὸν καθόλου τὸν βίον μοχθηρὸν, καὶ φησι.

OLYMPIOD. Quasi autem judices eos jam constituisset, suorum verborum patrocinium suscipere incipit, & ostendere, se reprehensione non dignum fuisse, quòd vitam cum morte mutare optaverit. Desiderium autem suum rationi consentaneum esse, ex duabus causis conatur adstruere; unâ quidem, quòd fragilis hæc vita periculis plena sit; aliâ verò, quòd præter communes & generales metus, & animi anxietates, ipse præ reliquis immedicabilibus calamitatibus involutus esset. Interim verò communes vitæ ærumnas exagitat, dicens.

ΠΟΤΕΡΟΝ Οὐχὶ πειρατήριόν ἐστιν ὁ βίος ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς; καὶ ὥσπερ μισθίου αὐθημερινοῦ ἡ ζωὴ αὐτοῦ; ἢ ὥσπερ θεράπων δεδοικὼς τὸν Κύριον αὐτοῦ, καὶ τετευχὼς σκιᾶς; ἢ ὥσπερ μισθωτὸς ἀναμένων τὸν μισθὸν αὐτοῦ;

NUNQUID non tentatio est vita hominis super terram? & sicut quotidiani mercenarii vita ejus? aut tanquam servus metuens Dominum suum, et consequutus umbram? aut tanquam mercenarius expectans mercedem suam?

CAP. VII.

ΧΡΥΣΟΣΤ. Ἀρα, φησὶν, ὑμῖν ἡ δοκεῖ πειρασμοῖς ἐμπεπλῆσθαι καὶ θλίψεσι πάντων ἀνθρώπων ὁ βίος; καὶ ὡς πᾶς ἄνθρωπος ἔοικεν αὐθημερινῷ μισθωτῷ, ὃς δι' ὅλης ἡμέρας κάμνει, ἵνα μικρόν τι κομίσηται; ἢ θεράποντι δεδοικότι τὸν ἑαυτοῦ δεσπότην, καὶ μόλις ποτὲ μικρᾶς ἀναπαύσεως τυγχάνοντι; ἢ ἁπλῶς μισθωτῷ, εἰ καὶ μὴ αὐ-

CHRYSOSTOMI. An non vobis, inquit, vita omnium hominum tentationibus & afflictionibus plena videtur? omnísque homo mercenario diurno simílis, qui totum diem laborat, ut lucrum exiguum auferat? aut famulo, qui herum suum veretur, & vix brevi laboris intermissione potitur? vel simpliciter mercenario, licèt non diurno, qui post multos

exantlatos labores, operis mercedem aliquam accipit?

POLYCHRONII. Manifestum omnino est, vitam humanam afflictionibus refertam esse, omnésque mercenariorum more, circa ea quæ ad vitam pertinent, laborare. Aliter enim agricola victum sibi comparat, aliter qui vilem & illiberalem aliquam artem exercet, aliter etiam qui in dignitatibus sunt constituti; denique nullus omnino est, qui de vitæ necessariis solicitus non sit: & cùm vitam hanc omnes cum timore traducamus, conditio nostra eadem est cum servis. Pauperes enim, potentiorum rapinas, qui verò honestiori loco sunt, majorum avaritiam: & illi, ab iis in quorum ditione sunt, bonorum publicationes; & Reges ipsi, horum quidem tyrannidem, illorum verò insidias, metuunt & reformidant. Quemadmodum igitur, inquit, servis unicam ab heri morositate liberationem nox affert; sic homines, à miseriis hujus vitæ, in morte cessationem habent: illud enim, *Umbram consequutus*, id est, noctem & quietem.

CHRYSOSTOMI. Ex his igitur, vitæ operositatem & brevitatem ostendere vult; Num igitur, inquit, laboribus tantùm, & non item periculis plena est vita? mihi autem, de servo fugitivo sermonem habere videtur, qui propter fugam in perpetua formidine est; hoc enim ostendit illud, *Umbram consequutus*, id est, qui propter metum, ea quæ absunt, tanquam præsentia, opinatur, ac tenebras quærit, quibus obtegatur. Verùm, si vita hæc tentationum locus est, quî fieri potest, ut in tentationes non incidat qui in tentationum loco versatur? Quare non tantùm ab iniquitate mea, sed ab ipsa etiam natura, ut hæc paterer quibus affligor, contigit.

Sic & ego expectavi menses vanos.

OLYMPIODORI. Sic, inquam, in ærumna & metu. Hoc autem non de omnibus, sed de seipso loquitur: post-

ἀπμεεινῷ, ἵνα μὴ τοὺς πολλοὺς καμάτους λάβῃ τινὰ μισθόν;

ΠΟΛΥΧΡΟΝ. Ἡ πάντως βούλησις δηλον, ὡς θλίψεων μεστὸς ὁ βίος, καὶ δίκαιον μισθωτῷ ἅπαντες περὶ τὰ ἑαυτῶν πονοῦνται ζωῆς. ἄλλως γὰρ γεωργὸς συλλέγει τροφὴν, καὶ ἄλλως ὁ τὰ βάναυσον μετιὼν τεχνὴν, καὶ οἱ ἐν ἀξιώμασιν ἕτερος· ἔστι δ' ὅλως τοιοῦτος, ὃς οὐ τῶν ἀναγκαίων φροντίζει· ἀλλὰ καὶ δραπέτου λέγει τοῦ οἰκέτου, ἅπαντες μὴ δέοις αἰσθάνεσθαι τὸν βίον. ὁ μὲν γὰρ πένης ὑφορᾶται τὰ τῶν δυνατωτέρων ἁρπαγὴν, οἱ δὲ ἐντιμώτερον βιοῦντες, τῶν μειζόνων τὴν πλεονεξίαν· καὶ ὅτι, τοὺς ὑπὸ τῶν κρατούντων δημεύσεις, καὶ βασιλέας, τῶν μὲν τὴν τυραννίδα, τῶν δὲ τὰς ἐπιβουλάς. ὅπερ τοίνυν, φησὶν, ὁ δραπέτης ἔφοβον μὲν ἀπαλλαγὴν τοῦ δεσπότου βαρύτητος ἔχει τὴν νύκτα· οὕτω καὶ οἱ θεράποντες τὴν παλαιπωρίας τοῦ βίου λύσιν ἔχουσι τὸν θάνατον· τὸ γὰρ, τετυχὼς σκιᾶς, οἱονεὶ νυκτὸς λέγει, ἀντὶ τοῦ, ἀναπαύλης.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Διὰ τούτων οὖν βούλεται δεῖξαι τὸ ἐπίπονον τοῦ βίου, καὶ βαρύ· καὶ φησιν, ἆρ' οὖν πόνων γέμει μόνον, οὐχὶ δὲ καὶ κινδύνων; ἐμοὶ δὲ δοκεῖ περὶ δραπέτου λέγειν οἰκέτου ἐν ἀγωνίᾳ διαπαντὸς ὄντος διὰ τὸν φυγήν· τοῦτο γὰρ ἐμφαίνει, τὸ, τετευχὼς σκιᾶς, τουτέστι, τὰ μὴ παρόντα ὡς παρόντα λογιζόμενος διὰ τὸν φόβον, καὶ ζητῶν σκότος, ὑφ' ᾧ καλυφθήσεται. πλὴν, εἰ πειρατήριον ὁ βίος, πῶς οἷόν τε ὄντα ἐν πειρατηρίῳ ὄντα, πειρασμῷ μὴ περιπεσεῖν; ὥστε συμβαίνει μὴ ἀπὸ ἀδικίας μόνης, ἀλλὰ καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς φύσεως ταῦτα παθεῖν, ἅπερ ἐγὼ πέπονθα.

Οὕτω κἀγὼ ὑπέμεινα μῆνας κενούς.

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Οὕτω πῶς, μὴ παλαιπωρίας, μὴ φόβου. τοῦτο οὐκ ἐπὶ πάντων λέγει, ἀλλὰ περὶ ἑαυτοῦ. δείξας

δείξας γὰρ, ὡς καθόλου μοχθηρὸς ὁ βίος, ὅτι τὰ ἰδικῶς αὐτῷ συμβεβηκότα μετέρχεται, καὶ φησιν, ὅτι κἀγὼ εἷς γέγονα τῶν τὸν δυσαεῖν τοῦτον διατλούντων βίον, καὶ πολλοῦ ἤδη χρόνου ἐν παλαιπωρίαις ἀσκέπάζομαι· τοῦτο γὰρ σημαίνει, Σ, μῆνας κενούς.

Νύκτες δὲ ὀδυνῶν δεδομέναι μοι εἰσίν. ἐὰν κοιμηθῶ, λέγω, πότε ἡμέρα; ὡς δ' ἂν ἀνασῶ, πάλιν, πότε ἑσπέρα; πλήρης δὲ γίνομαι ὀδυνῶν ἀπὸ ἑσπέρας ἕως πρωΐ.

Quam enim ostendisset, vitam omni homini ærumnosam esse; ad ea, quæ sibi peculiariter evenerant, descendit; Ego, inquit, unus ex illorum numero fui, qui vitam cum molestia transegerunt, & multo jam tempore calamitatibus & ærumnis exerceor; illud enim significat, *Menses vanos.*

Noctes verò dolorum datæ sunt mihi. Si dormiero, dico, Quando dies? & si surrexero, rursus, Quando vesper? repleor autem doloribus à vespera usque ad mane.

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Ἀκύλας δὲ, καὶ Θεοδοτίων, πότε ἀναστήσομαι; εἰ βούλεσθε, φησὶ, τὰ ἰδίᾳ μοι συμβεβηκότα μαθεῖν, εἰσὶ ταῦτα· αἱ νύκτες εἰς ἀνάπαυσιν τοῖς ἀνθρώποις οἰκονομήθησαν, ἐγὼ δὲ ὀδυνῶμαι περὶ ταύτας, καὶ τὸν ἥλιον ἰδεῖν πεύχομαι, ἴσως ἐν ἡμέρᾳ τινὶ παραμυθίας * τύχω τινός· ἡμέρας δὲ λαμφάσης, τοῖς αὐτοῖς ὀδυναις βαλλόμενος, τὸν ἑσπέραν ποθῶ· καὶ ταύτης ἐλθούσης, πάλιν τοῖς ὁμοίοις κατεξεπάζομαι μέχρι τῆς ἑτέρας ἡμέρας.

* Ἀλλ. πυξόμενος.

ΟLYMPIODORI. Aquila verò, & Theodotio, *Quando surgam?* Si ea, inquit, quæ mihi peculiariter acciderunt, discere cupitis, hæc sunt; Noctes ad quietē hominibus divinâ dispensatione tributæ sunt; ego verò illarum tempore doloribus crucior, & solem videre votis exopto, fortè in die solatium aliquod habiturus: die verò illucescente, eisdem doloribus confectus, noctem desidero; & illâ adveniente, quousque dies alius exoriatur, similibus angoribus crucior.

ΧΡΥΣΟΣΤ. Εἶδες καὶ τὸν νυκτὸς τὸν ἀφόρητον πειρασμὸν, τὸν καὶ αὐτὸν καινὸν ὄντα, καὶ παράδοξον· τοῖς μὲν γὰρ ἄλλοις ἅπασιν ἀνθρώποις, κἂν μυρία πάσχωσι, κἂν δεσμωτήριον οἰκῶσι, κἂν ἅλυσιν περικέωνται, κἂν συμφοραῖς θρηνῶσι, κἂν λωβῶνται σώματος ὑπομένωσι, κἂν πενίᾳ πιέζωνται, κἂν νόσῳ, κἂν πόνοις, καὶ παλαιπωρίαις, ἐπελθοῦσα ἡ νὺξ φάρμακον ἐπάγει παραμυθίας, ἀφεῖσα τῶν πόνων τὸ σῶμα, ἀνεῖσα τῶν φροντίδων τὴν ψυχήν. ὅτε δὲ τῷ Ἰὼβ πότε, ὁ λιμὴν σκόπελος γέγονε, καὶ τὸ φάρμακον ἕλκος κατέσχε, καὶ ἡ παραμυθία πρόφασίν τινα λύπης ἀλεπωτέραν, καὶ φοβερώτερος ὁ χειμὼν ἐγίνετο, ἐν τῇ πᾶσιν ἀνθρώποις παρεχούσῃ γαλήνην· καὶ ἔφυγε μὲν, ὡς ἀπὸ κυμάτων, τὰς ἡμέρας, διὰ τὰς ἀκαρτερήτους ὀδυνὰς ἐκείνας, ἔδεισε δὲ τειχωμίας, καὶ προβόλους, καὶ ὑφάλους,

ΟLYMPIODORI. Vidisti noctis tentationem intolerabilem, quæ insolens etiam, & præter hominum opinionem extitit. Aliis enim hominibus, licèt innumera patiantur, licèt carcerem inhabitent, licèt catenis vinciantur, licèt calamitates defleant, licèt corporis cladem sustineant, licèt paupertate, morbo, laboribus, & ærumnis premantur; nox tamen superveniens, corpus à laboribus liberans, & animum vacuum à curis reddens, solatii pharmacum adhibet. Jobo verò tunc portus factus est scopulus, medicamentum versum est in ulcus, & solatium doloris additamentum fuit, dolore ipso acerbius; noctúque quando omnibus aliis tranquillitas præbetur, formidolosior tempestas excitata est: propter intolerabiles enim dolores; tanquam à fluctibus, diurno tempore fugiebat; procellas autem, turbines, saxa latentia, & sco-

pulos prominentes inveniebat, ut rursus fluctus diurnos quæreret; cúmque id quod aderat molestiam exhiberet, quod aberat cupiebat, propter cruciatus temporis intervalla decurrere accelerans. Quamobrem ipse, novum hoc genus mali enarrans, vociferando dicit, *Si dormiero, dico, Quando dies? Si surrexero, dico, Quando vespera?* Cur ita, amabò te? Interdiu quidem meritò noctem quæris, quia, scilicet, immunitatem à laboribus diurnis omnibus præstat; in nocte autem constitutus, & tranquillitate, & oblivione dolorum & curarum, cur rursus diem expetis, dic mihi? quia nox die mihi est acerbior; non enim laboribus finem imponit, sed auget, & turbas, & perturbationes creat. Et hoc ipsum his verbis enar-
Cap. 7. 14. ravit, *Terres me per somnia, & per visiones obstupefacis*; noctu enim terribiles visiones aspiciens, & metum intolerabilem cum multa animi commotione & consternatione sustinens, perterrefiebat; & nox quæ aliis ad quietem concessa est, huic calamitatum incrementum facta est.

καὶ σπιλάδας, ὡς πάλιν τὰ ἐν τῇ ἡμέρᾳ κύματα ζητεῖν· ὁ βαρὺ ὃ παρὸν ἔχων, τὸ ἀπόντος ἐπεθύμει, διαπεύδων ἀεὶ τὰς διηνεκόνας τὰ διαστήματα τοῦ χρόνου ποιεῖσθαι. διὸ δή φησιν αὐτὸς, ὃ καινὸν τοῦτο πάθος διηγούμενος, ἐβόα λέγων, ἐὰν κοιμηθῶ, λέγω, πότε ἡμέρα; ἐὰν ἀναστῶ, λέγω, πότε ἑσπέρα; ἵνος ἕνεκεν, εἰπέ μοι; ἐν μὲν γὰρ τῇ ἡμέρᾳ εἰκότως τὴν νύκτα ἐπιζητεῖς, ἅτε ἀτέλειάν πᾶσι παρέχουσαν τῶν καθημερινῶν καμάτων· ἐν νυκτὶ δὲ θορυβούμενος, καὶ γαλήνης, καὶ λήθης τῶν ὀδυνῶν ἐκείνων, καὶ τῶν φροντίδων, τί πάλιν ἐπιζητεῖς τὴν ἡμέραν, εἰπέ μοι; ὅτι μοι τὸ ἡμέρας χαλεπωτέρα ἡ νύξ· οὐ γὰρ ἀτέλειάν μοι παρέχει τῶν πόνων, ἀλλ' ἐπίτασιν, καὶ θορύβους, καὶ ταραχάς. καὶ τοῦτο αὐτὸ διηγούμενος, ἔλεγεν, ἐκφοβεῖς με ἐνυπνίοις, καὶ ἐν ὁράμασι καταπλήττεις· καὶ γὰρ * ἔξεστιν δράματα δέος τοῦτο, φοβερὰς ὄψεις ὁρῶν ἐπὶ τῆς νυκτὸς, καὶ φόβον ἀφόρητον ἐμποιούσας, ἔκστασίν τε πολλὴν, καὶ κατάπληξιν· καὶ ἃ τοῖς ἄλλοις δοθεῖσα πρὸς ἀνάπαυσιν, τούτῳ μᾶλλον ἐπίτασις ἦν τῶν συμφορῶν.

* ἴσ. ἐξεστιν δράματα

Conspergitur autem corpus meum in putredine vermium; infundo autem glebas terræ à sanie radens.

Φύρεται δέ μου τὸ σῶμα ἐν σαπρίᾳ σκωλήκων· πήκω δὲ βώλακας γῆς ἀπὸ ἰχῶρος ξύων.

OLYMPIODORI. Utinam, inquit, ultra dolores non longiùs processisset malum; nunc verò vermes ex me enascuntur, & corpus meum exedunt, tabésque acris adeo & mordax ex me profluit, ut siquando, testâ deficiente, illam glebis excipere voluero, ipsas glebas acrimoniæ vehementiâ liquefaciat.

CHRYSOSTOMI. Dicendo autem, *Infundo glebas terræ*, significat, ut mihi videtur, in ea miseria se constitutum fuisse, ut non ampliùs testâ, sed terrâ deinceps saniem raderet. Porrò, in omnibus, amicos de fortitudine, & patientia, & de deponenda opinione quam de eo conceperant (quòd, scilicet, propter peccata pateretur) instituit,

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Εἶπε, φησὶ, μέχρις ὀδυνῶν εἰσῆκε τὸ πρᾶγμα· νῦν δὲ οἱ σκώληκες πίπτουσι μοι ἐξ ἐμοῦ, τὸ δὲ ἐμὸν καταδαπανῶσι σῶμα, καὶ ὕτω θριμεῖς ἰχῶρας ἐκχέω, ὡς ἐὰν ὀστράκῳ ἀφαιρήσω, εἶτα ἐθελήσω * βώλῳ τούτους ὑποδέξασθαι, αὐτοὺς τήκουσι τοὺς βώλους οἱ ἰχῶρες τῷ σφοδρῷ τῆς θριμύτητος.

* ἴσ. βώλακα λοιπὸν

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Διὰ δὲ τοῦ εἰπεῖν, πήκω βώλακας γῆς, δηλοῖ, ὡς οὐκέτι ὀστράκῳ, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, παλαιπωρηθεὶς, ἀλλὰ γῇ λοιπὸν τοῦτο ἐποίει. ἀφὶ πολλῶν μὲν τοὺς φίλους, καὶ τῆς καρτερίας, καὶ τοῦ ἀποσαθῆσαι τὴν ἀφέλησιν, ὅτι δι' ἁμαρτίας πάσχει, ὅπως ἐκ τῆς ὑπερβολῆς τῶν πόνων συνοήσωσιν,

ἐννοήσωσιν, ὅτι οὐκ ὄντως ὁ δεῖνα φαῦλος, ὥστε τοιαῦτα πάσχειν· ἔδει γὰρ αὐτοὺς ἐννοῆσαι τὰ καθ' ἑαυτούς, καὶ ὅτε γνῶναι τὰ περὶ τὸν Ἰώβ. ἀκαπάυστοι γὰρ ὀδυναι, καὶ ἰχὼρ, καὶ σκώληκες, καρτερείαν ἅμα, καὶ ἀνδρείαν ἐδείκνυον.

ut ex ærumnarum multitudine intelligere possent, non adeo improbum eum fuisse, ut talia pateretur; oportebat enim eos in seipsos primùm descendere, atque ita judicium de Jobi actionibus facere. Dolores enim nunquam intermittentes, sanies, & vermes, tolerantiam simul & fortitudinem arguebant.

ΠΟΛΥΧΡ. Βαρὺ μὲν γὰρ ὄ, ἁπλῶς ἀλγῆσαι, ὃ δὲ ἑλκωθῆναι, χεῖρον· ὃ δὲ γε σκώληκας ἐν ζῶντι σώματι βρύειν, ἔσχατον δὲ πάσχοντος ὃ σῶμα διεφθαρμένους, ὥστε νῦν μὲν τοῖς δήγμασι, νῦν δὲ τῇ δυσοσμίᾳ, καὶ σχεδὸν ἤδη ζωὴν ἀπεῖπεν τὸν πάσχοντα, οὐδὲ μίαν ἐπιβολὴν καὶ ἀγωνίαν. ὃ δὲ πλέον, ὅτι οὐ μόνον ἐώρα καὶ ἐσθιόμενον ὑπὸ σκωλήκων τὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς αὐτὸ κατέξεε λεπτῶν ὄστρακον, καὶ δήμιος ἑαυτῷ ἐγίνετο, καὶ βώλακας ἔτηκεν· οὐκ ἔφερε γὰρ οὐδὲ γῆ τὸν ἀπορρέοντα ἰχῶρα, ἀλλ' οὕτω τὸ σῶμα τοῦ δικαίου διέφθαρτο, ὡς καὶ πλήθει τοῦ ἰχῶρος καὶ τοὺς βώλακας λύεσθαι, πηλοῦ δίκην, δηλαδὴ ὑγρὸν γινομένους τῇ ἐντεῦθεν ὑγρότητι· καὶ ἀφόρητον τὸ πάθος ἦν οὐ τῷ πάσχοντι μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς θεωμένοις.

POLYCHRONII. Grave quidem est, simpliciter dolere, exulcerari autem, pejus; vermes autem ex vivo corpore scatere (qui patientis corpus crudeliter adeo depascant, ut nunc morsibus, nunc fœtore enecatus, de vita desperet) doloris omnis excessum superat. Quod autem adhuc majus est, non tantùm corpus à vermibus corrodi videbat, verùm ipse sumptâ testâ illud radebat, & sibiipsi carnifex est factus, ac terræ glebas liquefaciebat: saniem enim, quæ inde manabat, terra non sustinuit, cùm viri justi corpus adeo corrumperetur, ut glebæ ipsæ, tabis & corrupti humoris abundantiâ madefactæ, ad modum luti dissolverentur; & calamitas ipsa, non tantùm patienti, sed spectantibus etiam intolerabilis foret.

Ὁ δὲ βίος μου ἐλαφρότερός ἐστιν λαλιᾶς. [οἱ δὲ λοιποὶ, δρομέως, ἔδοξαν] ἀπόλωλε δὲ ἐν κενῇ ἐλπίδι. [ὁ δὲ Σύμμαχος, αἱ ἡμέραι μου ἐξηλώθησαν, μὴ ὄντος ἐλπίδος.]

Vita autem mea velocior est quàm loquela: [Alii, *quàm cursor*, reddiderunt.] *Periit autem in spe vana.* [Symmachus autem, *Dies mei consumpti sunt, quippe cùm non sit spes.*]

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Μεταξὺ γοῦν τὰ ἤδη αὐτῷ συμβεβηκότα, τελευταῖον ἐπάγει, ὡς ὁ βίος αὐτῷ δίκην δρομέως, πρὸς τὸ τέρμα ἐπείγει, οὐδὲν τῶν ἡδέων πολυτάπασιν * ὑποφαίνων· τοῦτο γάρ ἐστι, τὸ, ἐν κενῇ ἐλπίδι.

* χ. ὑποφαίνων.

OLYMPIODORI. Cùm ea quæ ipsi accidissent, in medium attulisset; tandem, qualiter ipsius vita, instar cursoris, nullam omnino spem melioris statûs ostendens, ad metam festinet, ultimo loco subjungit; illud enim est, *In vana spe.*

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Τάχα δ', ὁ βίος μου ἐλαφρότερος λαλιᾶς, δύναται μὲν τὸ προσκαιρον τοῦ βίου σημαίνειν, ὅτι οὐκ ἔστιν ἑστηκώς, ἀλλὰ λυόμενος, ὥσπερ ἡ λαλιά. δύναται δὲ καὶ τὴν εἰς ὑποβολὴν ὀδυνῶν δηλοῦν, καὶ ὅτι, ἄχρι θανάτου ἦκεν αὐτῷ τὰ τῶν πόνων. ὅτι δὲ, ἐλαφρότερος δρομέως, ὅτι ὥσπερ σκῆνοι, πεῖν ἢ σῆ-

CHRYSOSTOMI. Potest autem fortè illud, *Vita mea velocior est quàm loquela*, fragilem & fluxam vitæ conditionem significare, quòd in eodem statu non permaneat, sed tanquam loquela diffluat, & evanescat. Potest etiam doloris summam vehementiam ostendere, & quòd ærumnæ à morte ipsâ parum abessent. Illud autem, *Velocior cursore*, innuere videtur, quòd quem-

admodum illi, antequam pedem ſiſtant, reſiliant; ſic gloriam priuſquam adveniat, avolare. *Periit autem*, inquit, *vita mea in ſpe vana.* Cur tandem? quia labores & ærumnas pertuli, mercedem autem nullam reportavi; quia calamitatibus premor, nec bonum aliquem exitum invenio. Poſtea ſermonem cum amicis abrumpens, ad preces, interjecto intervallo, ſe convertit, ac dicit;

νας, μεταπηδῶσιν· οὕτω καὶ ἡ δόξα, πρὶν ἢ παραγενέσθαι, ἀφίσταται. Ἀπόλωλε γὰρ ἐν κενῇ, φησὶν, ἐλπίδι ὁ βίος μου· διὰ τί; ὅτι ἐπαλαιπώρησα, καὶ μισθὸν οὐκ ἔλαβον· ὅτι ἐν συμφοραῖς, καὶ οὐδὲν ἔχω τέλος χρηστόν. Εἶτα ἐάσας πρὸς τοὺς φίλους διάλεξιν, εἰς ἰδίαν τὸ λοιπὸν διὰ μέσου πρόσπεται, καὶ φησι·

Recordare ergo, quia ſpiritus eſt vita mea, & non revertetur ultrà oculus meus ad cernendum bonum.

Μνήσθητι οὖν, ὅτι πνεῦμά μου ἡ ζωὴ, καὶ οὐκέτι ἐπανελεύσεται ὀφθαλμός μου ἰδεῖν ἀγαθόν.

OLYMPIODORI, & POLYCHRONII. Similem in modum & David precatus eſt, cùm diceret,
Pſal. 38. 14. *Remitte mihi, ut refrigerer, priuſquam abeam, & ampliùs jam non ero.* Vide autem quemadmodum Juſtus nuſquam ex operibus & rectè factis ſalvari ſe poſtulet, ſed quia vita ejus brevis & momentanea eſſet. Spiritum autem hoc loco, reſpirationem, quæ ſenſu percipitur, & quam reſpirando haurimus, intelligit; prout & Salomon dixit,
Sap. 2. 2. *Quia fumus in naribus vita noſtra.* Quod dicit ejuſmodi eſt, Memento vitam humanam fragilem & caducam eſſe, ad quam redire nefas eſt, cùm mors ſemel nos inde avulſerit, & quòd vitæ hujus bona intueri, eiſq; frui, poſteà non liceat.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. & ΠΟΛΥΧΡΟΝ. Ὅμοια καὶ Δαβὶδ ἤυξατο, λέγων, ἄφες μοι, ἵνα ἀναψύξω, πρὸ τοῦ με ἀπελθεῖν, καὶ οὐκέτι μὴ ὑπάρξω. ὅθεν ὅ τε δίκαιον, ἅπαμαι ἀπὸ κατορθωμάτων ἀξιοῦντα σωθῆναι ἑαυτὸν, ἀλλ' ὅτι ὀλιγοχρόνιός * ἐστι. πνεῦμα δὲ λέγει νῦν, * τὴν πνοὴν τὴν ἀναπνέοντες ὑπιασώμεθα· καθάπερ καὶ Σαλομὼν ἔφη, ὅτι καπνὸς ἐν ῥισὶν ἡ ζωὴ ἡμῶν. ὃ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστι, μνήσθητι ὅτι εὐδιάλυτός ἐστιν ἡ ἀνθρωπίνη ζωὴ, καὶ ἐπιδὰν ταύτης ἁπορραγῶμεν διὰ τὸν θανάτου, οὐκέτι εἰς τὴν τοιαύτην ζωὴν ἐπανερχόμεθα, οὐδὲ τοῦ βίου ὁρᾶν ἀγαθὰ, καὶ ἀπολαύειν αὐτῶν δυνάμεθα.

* ἰσ. λείπει. * χ. (add.) * ἰσ. λείπει.

Non circumſpiciet me oculus videntis me: oculi tui in me, & non ultrà ſum, tanquam nubes expurgata de cœlo.

Οὐ θεωρήσει με ὀφθαλμὸς ὁρῶντός με· οἱ ὀφθαλμοί σου ἐν ἐμοὶ, καὶ οὐκέτι εἰμὶ, ὥσπερ νέφος διαπαθαρθὲν ἀπὸ οὐρανοῦ.

POLYCHRONII. & OLYMPIODORI. Quàm ſubita ſit mors, hoc loco oſtendit; Sæpenumero enim, inquit, dum quis attentiùs me intuetur, diſcedo & intereo; & vitæ noſtræ exitus adeo repentinus eſt, ut qui hodie me viderunt, cras omnino non ſint viſuri: ſi enim ſolùm volueris, & oculis, ut non ampliùs ſim, me

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ, καὶ ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Τὸ ἀνθρώπου τοῦ θανάτου σύντομον δηλοῖ· ἐν ὅσῳ γὰρ, φησὶ, τὶς ἀτενίζει μοι, πολλάκις οἴχομαι καὶ ἀπόλλυμαι· καὶ οὕτω παχεῖά τίς ἐστιν ἡ τοῦ βίου τελευτὴ, ὅτι οἱ σήμερον ὁρῶντές με, οὐ πάντως αὔριον βλέψουσιν· εἰ γὰρ μόνον θελήσας, καὶ * τοῖς ὀφθαλμοῖς μου ἐμβλέψας πρὸς ὃ μὴ μου

* ἰσ. τοῖς ὀφθαλμοῖς μου.

μὴ ἴδῃς), ἀπωλόμην· τοῦτο γὰρ σημαίνῳ, ὅ, οἱ ὀφθαλμοί σου ἐν ἐμοὶ, καὶ οὐκέτι εἰμὶ· καὶ ἔοικα νέφει διαλυθέντι, καὶ τὴν οἰκείαν σύστασιν ἀπολέσαντι. τοῦτο δὲ ὁ Σύμμαχος σαφέστερον ἐξέδωκεν, εἰπών, καθάπερ διαλωθεῖσα νεφέλη ἀπαλλαγήσεται.

aſpexeris, interii; hoc enim illis verbis ſignificat, *Oculi tui in me, & non ultrà ſum*; & nubi diſſipatæ ſimilis ſum, quæ propriam compagem amiſit. Symmachus autem dilucidiùs ſic interpretatus eſt, *Tanquam abſumpta nubes abſolvetur.*

Ἐὰν γὰρ ἄνθρωπος καταβῇ εἰς ᾅδου, οὐκέτι μὴ ἀναβῇ, οὐδ' οὐ μὴ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸν ἴδιον οἶκον, οὐδ' οὐ μὴ ἐπιγνῷ αὐτὸν ἔτι ὁ τόπος αὐτοῦ.

Si enim homo deſcenderit ad infernum, ultrà non aſcendet, & non revertetur amplius in domum ſuam, neque cognoſcet eum amplius locus ejus.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Ἄξιον δὴ τοῦτο μάλιστα θαυμάζειν τὸν δίκαιον, ὅτι περὶ ἀναστάσεως οὐδὲν ὑπεστάλμενος, ὠδύνατο μέν, ἔφερε δὲ γενναίως. ὅτι γὰρ οὐκ ἤδει τι σαφὲς περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς ἐκ νεκρῶν παλιγγενεσίας, ἐντεῦθεν δῆλον· τῷ γὰρ ἅπαξ, φησὶ, δεῖ θανάτου εἰς τὸν ᾅδου καταλθόντι, οὐκέτι δέδοται πάλιν ἀναβιώσασθαι, εἰς τὸν ἴδιον οἶκον ἐπανατρέφειν· ἀλλ' οὐδὲ μνήμη τούτου περιλειφθήσεται, ἀφανοῦς ἐκ ζώντων γενομένου· τὸ γὰρ ἀποθανόντα ἀναστῆναι οὐκ οἷόν τε.

CHRYSOSTOMI. Propter hoc præcipuè Juſtus admiratione dignus eſt, quòd cùm nihil certi de reſurrectione intelligeret, dolores quidem expertus fuerit, nihilominus forti & generoſo animo eos pertulerit: quòd enim nullam certam ſcientiam habuerit myſterii regenerationis quæ eſt poſt mortem, ex eis liquet, quæ dicit; Non licet, inquit, illi qui morte extinctus ad inferos deſcendit, ampliùs reviviſcere, & ad ædes ſuas redire; ſed neque memoria ejus reliqua erit, cùm inter vivos apparere deſierit: mortuum enim reſurgere impoſſibile eſt.

*χ. Τινὲς. *ἰσ. θαυμαζόμενος.

ΔΙΔΥΜΟΥ. * Ἄλλοι δέ φασιν, ὅτι ὁ * θαυμαζόμενος τὴν ἀνάστασιν, τοῦτο λέγει· ἀλλὰ πρῶτον μέν, ὅ τῶν ἀνθρώπων ὑπόκρισιν δείκνυσι· ἔπειτα, ὅτι ὁ ἅπαξ ἀποθανών, εἰς τόνδε τὸν φθαρτὸν βίον οὐκ ἐπιστρέψει, οὐδὲ τὰ συνήθη πρόσωπα ἐπιγνωσθήσεται· ὥστε, τῷ, οὐκέτι οὐ μὴ διαβῇ ἐξ ᾅδου, συναπτέον, ὅ, εἰς τὸν ἴδιον οἶκον οὐκ ἐπιστρέψῃ· ἵνα εἴπῃ, ὅτι ἀναβιώσεται μέν, οὐ μὴν εἰς τὸν ἑαυτοῦ οἶκον ἐπιστρέψει. ἀλλ' αὕτη μὲν ἡ ἑρμηνεία πιθανὴ, δηλοτέρα δὲ ἡ προτέρα, ὅτι ἠγνόει τὰ περὶ τῆς ἀναστάσεως ὁ δίκαιος· ὅθεν καὶ πλέον ἐστὶ θαυμαστὸς, ὅτι μηδὲν τοιοῦτον ἐλπίζων, οὕτω πολὺ ἄκραν ἀρετὴν κατώρθωσεν.

DIDYMI. Alii autem, non ut reſurrectionem mortuorum tolleret, hæc à Jobo dicta eſſe volunt; ſed primùm quidem, ut humanæ vitæ fragilitatem, & deinde, eum qui ſemel obierit, ad corruptibilem hanc vitam minimè rediturum, nec conſueta munia obiturum, oſtenderet. Quare verbis illis, *Non ampliùs aſcendet ex inferno*, connectenda ſunt illa, *In domum ſuam non revertetur*; ac ſi dixiſſet, Reviviſcet quidem, verùm in domum ſuam non revertetur. Probabilis quidem eſt hæc interpretatio; prior autem verior, quòd Juſtus myſterium reſurrectionis ignoraverit: unde & admiratione majore dignus eſt, quòd tale nihil ſperans, virtutem ſummam in omnibus oſtenderit.

Propterea

Propterea itaque et ego non parcam ori meo, loquar cùm in neceſsitate ſpiritûs mei ſim, [Symmachus autem, *Confabulabor in amaritudine animæ meæ.*] *Aperiam amaritudinem animæ meæ compreſſus. Utrúmne mare ſum ego, aut draco, quia ſtatuiſti ſuper me cuſtodiam.*

Ἀπὰρ οὗν ὐδὲ ἐγὼ φείσομαι τῷ ϛόματί μυ, λαλήσω ἐν ἀνάγκῃ ὢν τ῀ πνεύματός μυ. [ὁ ὔ Σύμμαχος, δ῀ιαλεχθήσομαι τῷ ῾ϖ῀ικεφασμῷ τ῀ ψυχῆς μυ.] ἀνοίξω πικρίαν ψυχῆς μυ συνεχόμενος. πότερον θάλασά εἰμι, ἢ δράκων, ὅτι κατέταξας ἐπ' ἐμὲ φυλακήν;

OLYMPIODORI. Non ſilebo igitur, inquit, ſed in anguſtiis conſtitutus, orabo & precabor. Præſentes autem neceſſitates, animum dolore exacerbatum, & naturæ humanæ vilitatem, pro ſupplicatione obtendit, ac dicit; Conſidera, Domine, quòd inter magna tua opera & mole immenſa numerari non merear, qualia ſunt mare, aut cetus (quem hìc, draconem vocat) ſed quòd vilis & exiguus, calamitatibus ejuſmodi vallatus, vires meæ langueant. Quemadmodum autem mare, & cetos qui in eo ſunt, limitibus quos non tranſgrediuntur, ſepiviſti; ita & calamitatibus, quarum exitum nullum invenio, me circumvallâſti. Hebræus autem pro eo, *Statuiſti ſuper me cuſtodiam*, *Labores & ærumnas*, dicit. Hoc autem eſt quod innuit, Quemadmodum aquæ in mare influunt, ita ærumnæ me inundant, illi autem proprium & peculiare eſt, ſine ſenſu aquarum influxus ſinu ſuo recipere & conſumere; & ceto qui in eo eſt, fluctuum inundationem minimè declinare: homini verò pari modo gravia & adverſa tolerare, impoſſibile eſt. Deinde, ad miſericordiam Deum inflectens, ſubjungit;

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Τοιγαρῶν ὐκ ἐφησυχάσω, ἀλλὰ δύξομαι, κὰ δεηθήσομαι συνεχόμενος. Τὰ ὔ παρόντας ἀνάγκας, κὰ τὸν καταπικραναθεῖσαν ψυχὴν, κὰ τ῀ ἀτελὲς τῆς φύσεως, ἐἰς ἱκετηρίαν ῾ϖροβάλλεται, κὰ φησιν· ἐννόησον, ὦ δέσποτα, ὅτι ὐκ εἰμὶ μέγα τι κὰ ἀξαίσιον τῶν σῶν κτισμάτων, οἷ῀ θάλασσα, ἢ κῆτος, τ῀το γὰρ δράκοντα καλῶ, ἀλλ' ἀτελὴς, κ῀ * σμικρός τις, κ῀ ὀλιγαθενὴς τοιαύτας ῾ϖεικλήσμενος συμφορᾶς. ὥσπερ ὔ τ῀ θαλάσσης, κ῀ τὰ ἐν αὐτῇ κήτη, ὁρίοις ῾ϖεριέκλεισας, ἃ ὐκ ὐπερβαίνουσιν· ὕτω με ταῖς συμφορᾶις ῾ϖεριεστοίχισας, ἃς ὑ῾ϖερελθεῖν ὐκ ἀνέχω. ὁ μὴν ἔ῀ργος, ἀντὶ τ῀, ἔταξας ἐπ' ἐμὲ φυλακήν, πόνους, λέγει. ὃ οὗν βούλεται εἰπεῖν τ῀τό ἐ῀στι, ὅτι ὥσπερ τῇ θαλάσσῃ ὑπῤῥ῀ῆ τὰ ὕδατα, ὕτως ἐμοὶ οἱ πόνοι· ἀλλ' ἐκείνῃ μὲν ἴδιον, τ῀ δέχεσθαι κ῀ ἀναλίσκειν ἀνεπαισθήτως τὰ ὑπιχεόμενα ῥεύματα· κ῀ τῶν ἐν αὐτῇ ὔ κήτει, μὴ ἀ῾ϖοτρέ῀εσθαι τὴν τῶν ὑδάτων τοῦ πλημμύραν· αὐθε῀ήτῳ ὔ *ὀκέπι τὸ ὅμοιον ἔ῀πον δυνατὸν φέρειν τὰ δεινά. Εἶτα, κ῀ ἐἰς οἰκτιρμοὺς ἐκκαλύμενος τ῀ Θεὸν, ἐπάγει·

* χ. σμικρότατ.

* ἰσ. ἐκ ἔσ.

Dixi, quia conſolabitur me lectus meus, [Symmachus verò, idem aliâ voce exprimens, dixit, ῾ϖρηγορήσῃ.] *Et referam ad meipſum privata-*

Εἶπα, ὅτι ῾ϖαρακαλέσῃ με ἡ κλίνη μυ, [ὁ ὔ Σύμμαχος, ῾ϖαρηγορήσει.] ἀνοίσω δὲ ῾ϖρὸς ἐμαυτὸν ἰδίᾳ λόγον τῇ κοίτῃ

κόιτη μȣ. [Ο δὲ Θεοδοτίων, συμβαιτάσει με ἐν τῇ ἀδολεχίᾳ μȣ ἡ κοίτη μȣ.] Ἐκφοβεῖς με ἐνυπνίοις, Ϛ ἐν ὁράμασί με καταπλήσσεις.

tim ſermonem meum thoro meo. [Theodotio autem, *Comportabit me in confabulatione mea ſtratum meum.*] *Exterres me per ſomnia, et per viſiones me obſtupefacis.*

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Ὁρᾷς ὅτι τῷ δικαίῳ συνέβη μόνῳ, τȣ̃το ἐν ἑτέρῳ οὐδενί· οὐδὲ γὰρ τὴν ἀπὸ τȣ̃ νυκτὸς εἶχε παραμυθίαν, ἀλλὰ τὰς μὲθ' ἡμέραν ὀδύνας, παρῄτει μείζων ἐπὶ τὰς νυκτερινὰς φόβων φαντασία. ὅτι γὰρ χαλεπώτερα ἐν τοῖς ὕπνοις ἐπέρχεται, ἄκȣσον τί φησι, διατί ἐκφοβεῖς με ἐνυπνίοις, καὶ ἐν ὁράμασί με καταπλήσεις; ποῖος σιδηροῦς ἀνῄρηται, ποῖος ἀδάμας, τοσαῦτα ἂν ἐπέμεινε δῦναι; εἰ γὰρ καθ' ἑαυτὸ τȣ́των ἕκαστον ἀφόρητον, ἐννόησον, ὁμοῦ συνελθόντα πόσον ἦλθε βάρος. ἀλλ' ὅμως ἐκεῖνος ἅπαντα ταῦτα ὑπεμείνεν, καὶ ἐν ἅπασι τοῖς συμβεβηκόσιν αὐτῷ, οὐκ ἥμαρτεν, οὐδὲ ἐν τοῖς χείλεσιν αὐτȣ̃· Ϛ ταῦτα, μηδὲν διάλειμμα ἔχων ἐν τῇ συμφορᾷ, ἀλλὰ καὶ νύκτωρ, Ϛ μθ' ἡμέραν, ὑπὸ τῶν παθῶν παρῃτήμενος. ἐπὶ λέγει τὰς μθ' ἡμέραν ὀδύνας, ἀλλ' οὐδὲ ἡ νὺξ αὐτῷ πρόσχαρ ἀτέλαστον διὰ ἔλεγε, ἐν ὁράμασί με καταπλήσεις, * Ϛ αὐτόν, φησί, τ ἀνέσεως τ καιρόν, ὅτε προσδοκῶ μικρὸν ἀδολεχῆσαί μȣ τοῖς λογισμοῖς, καὶ ὕπνȣ τυχεῖν Ϛ ἀναπαύσεως, φοβερά μοι τὰ ἐνύπνια ἐφίσταται). συμβαίνει δὲ τȣ̃το μάλιστα καὶ φυσικῶς τοῖς μθ' ἡμέραν πραγματευομένοις, ὡς πȣ Ϛ ὁ σοφὸς ἔφησεν Ἐκκλησιαστής, ὅτι ἐπῆλθεν ἐνύπνιον ἐν πλήθει πραγμάτων. εἰκὸς δέ, Ϛ τ διάβολον φαντάσματά τινα φοβερὰ διατυπῶσαι, σκιαγραφῆσαι καθ' ὕπνους· ὁ δὲ μακάριος ἐδεδοίκει πάλιν πλεονεκτηθεὶς ὡς ἀξιωθείη ἐπὶ τȣ̃ διαβόλȣ, οἶμαι τ Θεὸν, Ϛ ταῦτα, καὶ ταῖς βασάνοις ἐπιφέρειν αὐτόν. ἐπὶ δὲ ἄρα Ϛ τȣ̃το τ διαβόλȣ ἐνεργείας· οὐδὲν γὰρ αὐτῷ ὁ Θεὸς ἐπήγαγεν, ἀλλὰ πάντα τ τȣ̃ διαβόλȣ χερσὶν ἦν.

CHRYSOSTOMI. Quod ſoli Juſto contigit, nemini autem alteri; neque enim nox ſolatium ei præbebat, ſed terrorum nocturnorum phantaſia, diurnis malis ærumnas ejus magis augebat. Quòd autem in ſomnis graviora paſſus fuerit, audi quid dicat, *Cur me exterres per ſomnia, & per viſiones me obſtupefacis?* Quis ferreus, & adamantinus, tot gravia & acerba pati potuit? Nam ſi unumquodque per ſe intolerabile fuit, conſidera, in unum congeſta quantas perturbationes excitaverint: ille verò hæc omnia ſuſtinuit, & in omnibus quæ ei acciderant, nequaquam peccavit, ne labiis quidem; illúdque, ſine ulla calamitatum intermiſſione, noctu & interdiu doloribus vexatus. Ut taceam enim diurnas ærumnas, nox illi nullam malorum immunitatem præbebat; idcirco dixit, *Per viſiones me obſtupefacis*; ipſo, inquam, remiſſionis & laxamenti tempore, cùm cogitationibus meis aliquantulum vacare expecto, & ſomnum & quietem capere, inſomnia formidoloſa ſupervenitunt: quod quidem naturaliter eis contingit, qui diei tempore cum ærumnis conflictantur; prout alicubi à ſapiente Eccleſiaſte dictum eſt. *Quia advenit ſomnium in multitudine ſolicitudinum.* Veriſimile etiam eſt, diabolum, objectis quibuſdam terriculamentis & ſpectris, in ſomnis terrorem & formidinem illi incuſſiſſe. Beatus autem hic vir, cùm nondum firma fide ſibi perſuaderet, à diabolo ſe ad ſupplicia expetitum fuiſſe; & hæc, & tormenta, Deum intuliſſe arbitrabatur. Erat autem & hic diabolicæ operationis effectus: Deus enim nullo malo eum affixerat, ſed omnia diaboli manibus facta ſunt.

Eccleſ. 5.

Abſolves

Absolves à spiritu meo animam meam, [Illud, *Absolves*, pro, *Absolve*, ponitur. Aquila autem, *Eligit suspendium anima mea.*] *& à morte ossa mea.* [Symmachus, *Et mortem per ossa mea.*] *Non enim in sempiternum vivam, ut longanimiter agam.*

Απαλλάξῃς ἀπὸ πνεύματός μου τ̃ ψυχίου μου, [Τὸ, ἀπαλλάξῃς, ἀντὶ τ̃, ἀπάλλαξον. ὁ δὲ Ακύλας, καὶ αἱρέται, φησὶν, ἀγχόνιον ἡ ψυχή μου.] ἀπὸ δὲ θανάτου τὰ ὀστᾶ μου. [ὁ Σύμμαχος, καὶ θάνατον διὰ τῶν ὀστέων μου.] ὅτι γὰρ εἰς τ̃ αἰῶνα ζήσομαι, ἵνα μακροθυμήσω.

ΟΛΥΜΠΙΟΔΩΡΟΥ. Ικετεύω, λάβε τ̃ ψυχίου μου, καὶ ἀπάλλαξόν με τ̃ ὀδυνῶν διὰ τ̃ θανάτου, ὅτι γὰρ αἰωνίου με κατεσκεύασας, ἵνα νῦν μὴ ἐλέγχω τὰς ἀγωνίας, τ̃ ὕστερον δὲ χρόνον ἐν ἀναπαύσει ζήσωμαι. οὐδὲν οὖν αὐτῷ διὰ τὸ σὸν δόγμα, δέσποτα· θνητόν με ἔπλασας, καὶ οὐκ ἀθάνατον, ἐπάγαγέ μοι τ̃ θάνατον, ἄνελέ με. ἰδοὺ τὰ φορτικὰ ῥήματα. τί φορτικὸν ἔχει; Εἶπε τιὼ συμφορὰν, καὶ ᾔτησε τ̃ θάνατον. οὐκ ἄδικον, φησὶν, εἰ θνητὸς ὢν, θανάτου ἐρῶ. Τὸ ὅμοιον καὶ Μωϋσῆς ἱκέτευε, λέγων, Εἰ οὕτω μοι μέλλεις ποιεῖν, ἀπόκτεινόν με.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Λέγων μήποτε ὁ Ιὼβ, ἀπαλλάξῃς τιὼ ψυχίω μου ἀπὸ τ̃ πνεύματός μου, ἤτοι τ̃ ὀδυνῶν καὶ τ̃ πόνον πνεῦμα δοκεῖ λέγειν· ἢ καὶ τιὼ ἀναπνοὴν οὕτω καλεῖ, ἥτις τῇ ψυχῇ τ̃ συνεῖ τὸ σῶμα λειτουργίας σὺν ἀπαλλάττει. Τὸ δὲ ὅλον, δύναμαι μεταξῆναι τ̃ βίου, καὶ ἀπαλλαγῆναι τ̃ μέχρι καὶ ὀστῶν ὀδυνῶν, διὰ τ̃ θανάτου· τοῦτο γάρ ἐστι, τὸ, ἀπὸ θανάτου.

Num. 11. 15.

Absolves à spiritu meo animam meam. POLYCHRONII. Cùm autem Jobus dicat, *Absolves à spiritu meo animam meam*, dolorem & molestiam, *spiritum* videtur vocare; vel respirationem, quæ unà cum anima à functionibus corporis liberatur, hoc nomine appellat. In summa autem, è vita migrare, & per mortem à dolore liberari, qui ad ossa usque pervaserat, precibus contendit; illud enim est, *A morte.*

Discede à me, vana est enim vita mea.

Απόστα ἀπ' ἐμοῦ, κενὸς γάρ μου ὁ βίος.

OLYMPIOD. & POLYCHR. Symmachus autem, *Quoniam vanitas sunt dies mei.* Alius autem interpres, *Vapor enim sunt dies mei.* Desine, inquit, plagas mihi ampliùs infligere, qui in vanitate vitam dego, & nihil tutum aut se-

ΟΛΥΜΠΙΟΔΩΡΟΥ, καὶ ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Ο δὲ Σύμμαχος, ὅτι ματαιότης αἱ ἡμέραι μου. ἕτερος δὲ, ἀτμὸς γὰρ αἱ ἡμέραι μου. παῦσαι, φησὶ, πλήττων με ἐν ματαιότητι ζῶντα, καὶ οὐδὲν ἀσφαλὲς κεκτημένον, ὅτι

ὅτι ὑλλείπω, ⸂ ὀλιγότητα ἔχω ἰσχύος· τοῦτο γάρ ἐστι, Ὃ, κενός μου ὁ βίος. οὕτω καὶ ὁ Δαβὶδ ἠύχετο, ἀπόστησον ἀπ' ἐμοῦ τὰς μάστιγάς σου, ἀπὸ γὰρ τῆς ἰσχύος τῆς χειρός σου ἐγὼ ἐξέλιπον. ἔθος δὲ τοῖς ἁγίοις, καὶ τὰς ἐκ συγχωρήσεως Θεοῦ γινομένας αὐτοῖς ἐκ τῶν ἐχθρῶν πληγὰς, ἐπ' αὐτὸν ἀναφέρειν· ὡς δυνάμενον μὲν παῦσαι, συγχωροῦντα δὲ τέως· οὐκ ἴσμεν γὰρ, φασὶ, τινὰ ἄλλον, σὺ πάντων ἔχεις τὰ ἐξουσίαν.

curum possideo; deficio enim, & vires non ampliùs suppetunt; hoc enim illud significat, *Vana est vita mea.* Sic etiam David precatus est, *Amove à me plagas tuas, à fortitudine enim manus tuæ ego defeci.* Sanctis autem solenne est, plagas, quas Dei permissu ab hostibus accipiunt, ad ipsum Deum, tanquam ad authorem, referre; quippe qui finẽ illis imponere possit, interim tamen permittat: Alium enim non novimus, inquiunt, in tua potestate & arbitrio sunt omnia. Psal. 38. 11.

Τί γάρ ἐστιν ἄνθρωπος, ὅτι ἐμεγάλωσας αὐτὸν, ἢ ὅτι προσέχεις τὸν νοῦν εἰς αὐτόν; ἢ ἐπισκοπὴν αὐτοῦ ποιήσῃ ἕως τὸ πρωΐ; καὶ εἰς ἀνάπαυσιν αὐτὸν κρινεῖς;

Quid enim est homo, quòd magnificâsti eum, aut quod adhibes mentem erga eum? Num visitationem ejus facies usque manè? & in requie judicabis eum?

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Τὸ τῆς ἀνθρώπου φύσεως εὐτελὲς, καὶ τῆς Θεοῦ περὶ αὐτὸν τὴν κηδεμονίαν, εἰς ἱκεσίαν προβάλλεται. τί γάρ ἐστιν ἄνθρωπος, φησὶν; εἰς ἰδίαν φύσιν οὐδέν· σὺ δὲ διὰ πλῆθος φιλανθρωπίας οὕτως ἐμεγάλωσας, ὅτι καὶ προσέχειν ἀξιοῖς αὐτῷ, καὶ ἐπισκέπτειν τὰ καθ' αὐτὸν, μὴ ἀπουδῆς, καὶ καθ' ἡμέραν· τοῦτο γὰρ σημαίνει, Ὃ, πρωΐ. καὶ ἀνθ' ὧν τοῦτο, Ὃ κολάζεται τὸν ἄνθρωπον, τεκμήριον τίθεται τὸ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ μεγαλοσύνης αὐτόν. ὅλως γάρ φησιν, ἀξιός ἐστιν ἄνθρωπος τοῦ κολάζεσθαι πρός σου, ἢ τοῦ καθ' ὑπερβολὴν ἐν διανοίᾳ σου εἶναι· ἀνθ' ὧν καὶ Ὃ δίκας ἀπαιτεῖν, ὡς ὄντος τι τοῦ ἀνθρώπου, τεκμήριόν ἐστιν. ἢ, ἐπισκοπὴν αὐτοῦ ποιήσῃ, τουτέστιν, ἀντιλαμβάνῃ αὐτοῦ. ὅθεν Ὃ μεμιγμένα τὰ ῥήματα, τὰ μὲν ἐπιτιμήσεως, τὰ Ὃ ὀδυνῶντος· καί μοι δοκεῖ, κατ' ἐπίτασιν τῶν ὀδυνῶν ταῦτα λέγειν. τί δέ ἐστι, Ὃ, εἰς ἀνάπαυσιν κρινεῖς; ἀντὶ τοῦ, ἀποθανεῖν * κελεύεις, καὶ ἀναπαύεσθαι· ἐπεὶ πάντων κρίμα καὶ δόγμα σόν ἐστι, Ὃ ἀναπαῦσαι τὸν ἄνθρωπον, τουτέστι, Ὃ ἀποκαλύψῃ ἡμᾶς τελευτὴν, καὶ μακρωνῆς μου τὰς ὀδύνας; διὸ καὶ ἐπιφέρει.

OLYMPIODORI. Humanæ naturæ vilitatem, & divinam erga hominem providentiam, pro supplicatione obtendit. *Quid enim est homo,* inquit? suâ naturâ nihil; tu autem ex humanitatis & benignitatis tuæ abundantia sic eum magnificâsti, ut animum illi advertere, & rebus ejus prospicere diligenter & indies digneris; illud enim significat, *manè.* Quin & hominem puniri, & suppliciis obnoxium esse, magnificentiæ, quâ Deo minor est, indicium facit; Prorsus, inquit, dignior est homo qui suppliciis à te coërceatur, quàm vel ut in animo illum geras: quòd enim pœnas de illo sumas, hominem ipsum aliquid esse, argumentum est manifestum. Vel, *Visitationem ejus facies,* id est, opem illi feres. Vide autem, quemadmodum verba mista inter se sint, quædam levitatis, alia verò doloris; & mihi quidem in excessu doloris videtur hæc dicere. Quid autem est illud, *In requie judicabis?* mori, scilicet, me jubebis, & requiescere. Cùm igitur decretum & statutum tibi sit, ut hominem requiescere facias, id est, cùm viam ad ejus mortem & exitum munias, noli dolores meos in longum producere; ideoq; subjungit.

Usquequo

Usquequo non finis me, neque dimittis me, donec deglutiam salivam meam?

OLYMPIODORI, & POLYCHRONII. Non hæc indignabundus profert, sed supplex scire desiderat, quousque dolores ejus prolongandi essent; num eousqtue donec neque spuere, neque loqui ampliùs posset? Quàm brevissimum igitur mihi, inquit, spatium ad animi remissionem largire, & à doloribus me libera. Illud enim, *Donec deglutiam salivam meam*, ac si diceret, quod moribundis accidere solet, patior. Quale etiam est illud Davidis, Psal. 40. 14. *Dimitte mihi ut refrigerer, priusquam abeo* Psal. 78. 5. *& ampliùs non ero.* Idémq; alibi, *Quousque,* Psal. 88. 47. *Domine, irascetis? Exardescet, sicut ignis,* 48. *ira tua? Memento quæ est substantia mea*; non vituperans, sed supplicans dicebat, & naturæ imbecillitatem, supplicationis argumentum faciebat: sicut & hoc loco Jobus, dolores suos non ad mortem usque produci, sed brevi respiratione frui postulat. Postea, Deum magis deliniens, dicit.

Εως τίνος οὐκ ἐᾷς με, οὐδὲ ἀφίης με, ἕως ἂν καταπίω τὸ πτύελόν μου;

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ, καὶ ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Οὐκ ἀποδυσπετῶν ταῦτα λέγει, ἀλλ' ἱκετεύων μαθεῖν ἕως τίνος αὐτῷ τὰ τῶν ὀδυνῶν παρατείνεται· ἆρα μέχρις οὗ μηδὲ πτύσαι, μηδὲ φθέγξασθαί τι δυνηθείη; τοιαφεθῶ φησι, βραχύτατον χρόνῳ * ἐάσας με ἐν αὐέσει, καὶ τῶν ὀδυνῶν ἐκτός με καθίσησον. Ὃ γὰρ, ἕως ἂν καταπίω τὸν πτύελόν μου, ἵνα εἴπῃ, Ὀλίγον * χρόνῳ· οἷόν ἐστιν ὃ τῷ Δαβὶδ, ἄφες μοι ἵνα ἀναψύξω, πρὸ τοῦ με ἀπελθεῖν, καὶ οὐκέτι ὦ μὴ ὑπάρξω. ὁ δ' αὐτὸς καὶ, Ὅ, ἕως πότε, Κύριε, ὀργισθήσῃ; ἐκκαυθήσεται ὡς πῦρ ἡ ὀργή σου; μνήσθητί μου ἡ ὑπόστασις· ὃ μεμφόμενος, ἀλλ' ἱκετεύων ἔλεγε, καὶ Ὃ τῆς φύσεως ἀσθενὲς εἰς ἱκετηρίαν προὐβάλλετο· καθάπερ καὶ νῦν Ἰώβ, μὴ μέχρι θανάτου τὰ τῶν ὀδυνῶν ἐκτανθῆναι, ἀλλὰ μικρὸν χρόνῳ ἐανθῆναι, παρακαλῶ. Εἶτα, καὶ μᾶλλον ἐκμειλισσόμενος τὸν Θεὸν, φησίν.

* Isa. iam. 26. 20. Sic & nim Complutus legisse videtur.

Si ego peccavi, quid potero facere?

ID est, Licèt ego peccaverim, quid tibi facere possum? præcipuè, cùm peccatum meum tibi imputari non possit. Quid aliud igitur mihi restat agendum, nisi ut ad misericordias tuas confugiam? Vide autem hominis humilitatem; tanquam pauper aliquis, qui omnia consumpsit, & cui nihil supereſt, dicit ei à quo mutuũ accepit, Quid tibi facere possum? quomodo debitum exsolvam? qua excusatione utar? Hebræus autem, pro eo, *Quid potero facere?* dicit, *Quain re te læsi?* ac si peccatum nostrum in nulla re, beatam illam naturam lædere & labefactare posset.

Εἰ ἐγὼ ἥμαρτον, τί δυνήσομαί σοι πρᾶξαι;

ΑΝΤΙ τοῦ, Εἰ δὲ καὶ ἥμαρτον, τί σοι δυνάμαι ποιῆσαι; μᾶλλον μὲ, οὐδὲ ἡ ἐμὴ ἁμαρτία εἰς σὲ ἀναβέβηκε τί ὃ καὶ ἔχω προσθεῖναι, εἰ μὴ εἰς τοὺς σοὺς οἰκτιρμοὺς καταφεύγειν; ὅρα δὲ πόσον ὁ ταπεινόν· ὥσπερ ἂν εἴ τις πένης καταφαγὼν ἅπαντα, καὶ οὐδὲν ἔχων, λέγοι τῷ δεδανεικότι, τί δυνάμαί σοι ποιῆσαι; πῶς ἀποφλήσω; πῶς ἀπολογήσομαι; ὁ δὲ Ἑβραῖος, ἀντὶ τοῦ, τί δυνήσομαί σοι πρᾶξαι; τί σε ἔβλαψα, φησίν; ὡς τὰ ἡμετέρας ἁμαρτίας μηδέν τι λυμαινομένης τῇ μακαρίᾳ ἐκείνῃ φύσει.

Ο ἐπισάμενος τ νοῦν πῶν ἀνθρώπων, διατί ἔθου με κατεντυκτὴν σου; εἰμὶ ὢ ἐπὶ σοὶ φορτίον.

Qui scis mentem hominum, quare posuisti me ut loquerer adversùs te? sum autem super te onus.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Οἶδα, φησὶν, ὦ δέσποτα, οἷα παῖς ἐννοίαις ἐμβατεύων, ὡς πολλάκις εἰς ἐμὲ τ σὸν ὁρῶντες θεράποντα ταῦτα πάσχοντα, κ προρώμενον, βλασφημοῦσι τὸ σὸν ὄνομα, καί εἰμί σοι ἔφιππον πνὰ φορτίον, βάρος ῥημάτων κὴ βλασφημίας ἄτοπος γινόμενος. Τὸ οὖν, κατεντυκτὴν σου, ἄτοπον καταδόσεως νοητέον, ἀ μὴν ὅτι αὐτὸς κατεβόα τ Θεοῦ.

OLYMPIODORI. Non te fugit, inquit, Domine, cui aditus est ad intimas cogitationes, quòd sæpe me servum tuum hæc patientem & neglectum intuentes, nomen tuum blasphement; ita ut oneri quodammodo tibi sim, asperitatis verborum & blasphemiæ causa factus. Illud igitur, *Ut loquerer adversùs te*, pro incusationis causa intelligendum est, non quòd ipse de Deo quereretur.

Διατί δὴ ἐποίησω τ ἀνομίας μου λήθην, κ καθαρισμὸν τ ἁμαρτίας μου;

Quare non feciſti iniquitatis meæ oblivionem, & purgationem peccati mei?

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Ἱκετείας ἔ τοῦτα τὰ ῥήματα· τὸ γὰ, διατί, ὡς πολλάκις δέδεικται, ἱκετευτικῶς κεῖται, ποθουμένου τοῦ δικαίου τὴν αἰτίαν μαθεῖν τῶν πειρασμῶν. ὁ δὲ νοῦς οὗτος· οὐκ εἶ, φησὶ, φιλάνθρωπος; οὐχ ἱκανὸς συγχωρῆσαι ἁμαρτίας, κ καθαρὸν δεῖξαι διὰ πλῆθος οἰκτιρμῶν, τ ἁμαρτήσαντα; διατί μὴ καί γὼ τῆς σῆς χρηστότητος ἀπολαύω; εἰ καὶ μὴ δι' ἐμὲ, ἀλλὰ διὰ σαυτόν. διατί, μέγας ὢν, τ κατεφρόνησάς μου τ βὐτελείας; ὅτου δὲ ἕνεκεν μὴ πρὸς τὴν ἀξίαν, φιλανθρωπίᾳ ὑπερβὰς τὰ πλήσματα, ἢ καὶ πανταπάσι ταῦτα ἐξήλειψας; ἀλλὰ τοὺς ἴσον ἀξιοπαθοῦντας, βὐθύνας ἐτάζω τῶν πεπλημμεληκότων, κ με πεποίηκας τῷ μεγέθει τῆς παῤῥησίας, φορτικόν σοι φαίνεσθαι, μείζονα ἢ κτ' φύσιν τοὺς τὸν ἐμὸν δεσπότην φθεγγόμενον, ὡς οἱονεὶ κατεντυγχάνοντα, ὅτι μὴ ἐχαρίσω μοι ἀμνηστίαν, εἴ τι καὶ ἥμαρτον, τρεπτῆς ὢν φύσεως, καὶ βὐολίαθου, καὶ ἀσθενοῦς;

Quare non feciſti iniquitatis meæ oblivionem, & purgationem peccati mei?

OLYMPIODORI. Et hæc etiam verba ſupplicationem in ſe continent; (illud enim, *Quare*, ut ſæpenumero oſtenſum eſt, per modum ſupplicationis uſurpatur) Juſtus enim hoc loco, tentationum ſuarum cauſam intelligere, enixè petit. Verborum autem hic ſenſus eſt; An non benignus es, inquit, erga humanum genus? An non idoneus peccata condonare, & miſerationum tuarum multitudine peccatorem ab omni labe purum reddere? Quare non etiam mihi benignitate tua frui conceditur? ſi non meâ, at tuâ causâ. Cur, cùm magnus & immenſus ſis, meam vilitatem non contempſiſti? Cur non, omiſſo examine, delicta mea propter miſericordiam & clementiam tuam, neglexiſti, aut planè obliterâſti? ſed ad juſtos calculos cuncta exigens, delictorum pœnas à me petiiſti; ac ut nimiâ loquendi libertate tibi gravis & moleſtus viderer, feciſti, cùm plura quàm per naturam licet, Domino meo loquutus fuerim, imò & obtrectaverim quaſi, quòd ſempiternâ oblivione delicta mea ſepelire nolueris; præſertim cùm natura mea varia & mutabilis, ad lapſum proclivis, & imbecillis ſit?

Nunc autem in terram abibo: manè autem ſurgens ultrà non ero.

Νυνὶ δὲ εἰς γῆν ἀπελεύσομαι· ὀρθιζων δέ, οὐκέτι εἰμί.

OLYMPIODORI. Vitæ brevitatem ſupplicationi intexuit, ut Deum modis omnibus ad miſericordiam moveret. Illud autem, *ſurgens manè ultrà non ero*, hoc innuere videtur; Mors, inquit, ſomno non eſt ſimilis: homines enim poſt ſomnum diluculo rurſus ſurgentes, vitam ducunt & reſpirant; qui verò ſemel obiit, neque matutinum tempus, ut ex ſomno expergefiat, neque cum hominibus converſationem expectat. Si igitur ego momentaneus adeo ſum, & ſubitæ morti obnoxius, brevíque poſtea moriens, non ampliùs, tanquam ex ſomno, reſurgam; cur pauxillum vitæ ſpatium à ſuppliciis non finis eſſe immune? Hæc autem Jobus nullius peccati ſibi conſcius, ſed per modum conceſſionis loquebatur; Licèt, inquit, peccavi, cum aliis tamen benignitatem & miſericordiam tuam experiri debeo. Jobi igitur animus pius, Dei amans, juſtus, & irreprehenſibilis, in omnibus apparet, etſi non adeo dilucidâ verborum enunciatione uſus fuerit.

ΟΛΥΜΠΙΟΔΩΡΟΥ. Καὶ ὁ ὀλιγοχρόνιον τὸ ζωῆς *ἔπλεξε τῇ ἱκετηρίᾳ, πρυπαχθὲν εἰς οἶκτον τὸν Θεὸν ἐκκαλύμμος. Τὸ δὲ, ὀρθιζων οὐκέτι εἰμὶ, τοιοῦτο ἐστὶ καὶ λέγειν νοῦν· ὁ γὰρ θάνατος, φησὶν, ὥσπερ ὕπνος ὁ θάνατος· μετὰ γὰρ τὸν ὕπνον οἱ ἄνθρωποι πάλιν ὀρθίζοντες, ἐν τῷ βίῳ τυγχάνουσιν· ὁ δὲ ἅπαξ ἀποθανὼν, ὅτε ὀρθὸν ποιήσασθαι, ὥστε διυπνισθῆναι, ὅτε τὴν μετὰ ἀνθρώπων διαβιῶναι. Εἰ οὖν ὅτω ποιήσας ἐγὼ καὶ ὀκνήμονος, καὶ μικρὸν ὕστερον ἀποθανὼν, οὐκέτι ὡς ἐξ ὕπνου ἀναστήσομαι· διατί οὐδὲ τὸ βραχύτατον τοῦ βίου πρωτείας ἐκτὸς καταλείπεις; ταῦτα δὲ * εἶπεν ὁ Ἰώβ, οὐδὲν μὲ ἑαυτῷ συνειδὼς ἁμάρτημα, ἀλλὰ συγχώρησιν λέγων, ὅτι εἰ καὶ ἥμαρτον, μετὰ πολλῶν ὀφείλω τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας ἀπολαῦσαι. δέδεκται τοίνυν διὰ πολλῶν ἡ εὐσεβὴς, καὶ φιλόθεος, καὶ δικαία, καὶ ἀμεμπτος τοῦ Ἰὼβ γνώμη, εἰ καὶ ἀσαφέστερον τῇ ἐπαγγελίᾳ τῶν λόγων ἐχρήσατο.

* ἴσ. εἶπε.

* κατὰ πολὺ

PROTHEORIA CAPITIS SEXTI.

ΠΡΟΘΕΩΡΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΕΚΤΟΥ.

OLYMPIODORI. Quæ à Jobo nuper dicta ſunt refutaturus Baldadus, tanquam multiloquum eum vituperat: in eadem autem verba cum Eliphazo devolvitur, exiſtimans calamitates & afflictiones peccatorum ſequelam eſſe. Verùm cùm objici ſibi poſſe intelligeret, Cur liberi propter Jobi peccata ſupplicio afflicti fuerint? per anticipationem dicit, etiam illos ob peccatum paſſos fuiſſe; & Juſtum hortatur, ut ſupplex Deum veneretur. Exemplis autem à natura petitis, propter

ΟΛΥΜΠΙΟΔΩΡΟΥ. Εἰς ἀντιλογίαν τῶν νεῶν εἰρημένων ὑπὸ τοῦ Ἰὼβ καθ' ὑπερβολὴν ὁ Βολδὰδ, μέμφεται αὐτὸν, ὡς πολυρρήμονα· εἰς ταὐτὰ αὐτοῖς ὢν τῷ Ἐλιφάζ καὶ αὐτὸς ὀξυκινήτῳ λόγῳ, τὰς ἁμαρτίας ταῖς κακώσεις ἀκολουθεῖν ὑπολαμβάνων. ἐπεὶ δὲ ἤδη ἀντιπίπτουσα αὐτῷ, ὅτι εἰ καὶ Ἰὼβ ἥμαρτε, διατί οἱ παῖδες ἐτιμωρήθησαν; προκαταλαμβάνει, καί φησιν, ὅτι καὶ αὐτοὶ διὰ ἁμαρτίας πεπόνθασι· καὶ παραινεῖ μὲν τῷ δικαίῳ Θεὸν ἱκετεύειν. πείθει δὲ διὰ φυσικῶν παραδειγμάτων αὐτὸν

τὸν

τὸν πείθειν, ὡς δι' ἁμαρτίας πάντως αἱ κολάσεις * ὑπιφέρωνται). πέπονθε δὲ καὶ αὐτὸς τ' ὁμοίαν * πλάνην τῷ Ελιφάζ, τ' ὑπὸ Θεοῦ δῆθεν σωτηρείαν ἀναδεξάμενος. καὶ ἁπλῶς, τῶν φίλων ὁ χορὸς πρεσβύετο ἐν προσωπείῳ συμπαθείας, τὰ τῶν πολεμίων ὑπιδεικνύμενος· καὶ ἀναλλοήτους) χειμάζω, καὶ ἀναξαίνοισι τὰ ἕλκη, ἀλλήλους διαδεχόμενοι, & μηδὲ ἀναπνοὴν ἐῶντες, πολλοὺς κύκλους κυκλοῦντες, καὶ χαλεπήν τινα χορείαν χορεύοντες. ἰδωμὲν οὖν τί καὶ ἐστὶ φθέγξεται.

* χ. ὑποφέρονται.
* χ. πλάνην.

peccata punitiones omnino infligi, conatur ei persuadere. Dei autem patrocinium susciplens, in eundem errorem cum Eliphazo lapsus est. Et sanè amicorum chorus, sub larva communis affectûs & doloris, animum hostilem ostendens, ad eum accesserat: prostrato enim insiliunt, & alii alios insequentes, & gyros innumeros ducentes, ac choream molestam saltantes, nec respirandi quidem facultate ei concessâ, ulcera ejus redulcerant. Videamus igitur, quid etiam hic loquatur.

ΥΠΟΛΑΒΩΝ δὲ Βαλδὰδ ὁ Σαυχίτης, λέγει, μέχρι τίνος λαλήσεις ταῦτα, πνεῦμα πολυῤῥῆμον τὸ στόματός σου.

RESPONDENS autem Baldad Sauchites, ait, Usquequo loquêris hæc, spiritus multiloquus oris tui?

CAP. VIII.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Ο δὲ Θεοδοτίων, βαρύτατον, εἶπε. παῦσαι, φησὶ, τῷ πλήθει τῶν λόγων νικήσειν οἰόμενος, ὡς λίαν φορτικὸς ἡμῖν εἶ καὶ βαρὺς, πληθύνων ῥήματα, καὶ φθεγγόμενος * ἄκριτα. εἶτα, ὡς φλυαρήσαντα μέμφεται τὸν Ιὼβ, καὶ οἴεται αὐτὸν ὑπισχνεῖσθαι ἐν τῷ τοῦ Θεοῦ δικαιοκρισίας, λέγων.

* χ. ἀκρίτως.

OLYMPIODORI. Theodotio verò, *Gravissimus*, dixit. Desine, inquit, in verborum multitudine spem victoriæ collocare; gravis nobis & molestus es valde, multiplicans verba, & proferens ea quæ ratione & judicio carent. Deinde Jobum, tanquam nugas agentem reprehendit, & justum Dei judicium in medium afferens, obturaturum illi os arbitratur, & dicit.

Μὴ ὁ Κύριος ἀδικήσει κρίνων; ἢ ὁ τὰ πάντα ποιήσας ταράξει τὸ δίκαιον;

Nunquid Dominus injustè aget judicans? aut qui omnia fecit, turbabit justitiam?

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ, καὶ ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Οὐχ ὁρᾷς, φησὶ, πόση δικαιοσύνη ἐν τῇ κτίσει, πόση διάταξία; μὴ ἐνδέχεται τὸν Θεὸν ἄκριτον τι καταί τινος ἐξενεγκεῖν ψῆφον; μὴ ὁ τὰ πάντα ποιήσας διακόσμως καὶ ἁρμονίως, καὶ φιλανθρωπίᾳ τῇ ἀρχικῇ παρεγαγών, ὅτι σοῦ μόνου τοῦ δικαίου διεπάραξεν ἰσότητα, καὶ σὲ παρὰ τὸ δίκαιον ἐκάκωσεν; ῥῆμα οὖν πλήττει τὸ ἅγιον, ὡς τὸ δίκαιον, καὶ δι' ἁμαρτίας ὑπονοούμενον, τὴν αὐτῆς ὡς φθάσαντι ἀγελήψεως

CHRYSOST. POLYCHRON. & OLYMPIOD. Nónne vides, inquit, quanta sit æquitas in creatura, & ordinata dispositio? An fieri potest, ut Deus contra aliquem sententiam sine judicio & ratione ferat? An, qui omnia decenter & harmonicè fecit, & in initio benignitate suâ & clementiâ produxit, æquitatis jura in te uno pervertit, & contra jus & fas malis te afflixit? Tacitè igitur Sanctum ferit, tanquam jure, & propter peccata, adversa pateretur; in eadem opinione cum superiore existens, quòd, scilicet, tri-

bulationes & afflictiones ob peccatum omnino hominibus immittantur. Oportebat autem animo reputare, quòd ejuſmodi non tantùm pravis, ſed probis etiam contingant (quippe quæ adiaphora ſint) & quòd Juſtus tolerando ærumnas & dolores, admirabilior reddatur. Poſtquam autem illum peccati arguere non poſſet, ad liberos ſe convertit, & dicit.

ὑπαρχων καὶ οὗτος, ὅτι δι' ἁμαρτίας τὰ κακωτικὰ πάντως ἐπιπέμπε). ἔδει δὲ λογίζεσθαι, ὅτι τὰ τοιαῦτα, οὐ μόνον φαύλοις, ἀλλὰ καὶ σπουδαίοις συμβαίνει, ἀδιάφορα δὲ, καὶ ὅτι θαυμασότερός ἐστιν ὁ δίκαιος, ὑπομένων θλίψεις καὶ πόνους. ἐπεὶ δὲ μὴ * ἔχειν αὐτὸν ἐλέγξαι ἥμαρτηκότα, εἰς τοὺς υἱοὺς τρέπε), καὶ φησιν. *ἰσ. ἔχ.

Si filii tui peccaverunt coram eo, miſit in manu iniquitates eorum.

Εἰ οἱ υἱοί σου ἥμαρτον ἐναντίον αὐτοῦ, ἀπέστειλεν ἐν χειρὶ ἀνομίας αὐτῶν.

OLYMPIODORI. Senſus autem verborum hic eſt; Si liberi tui peccaverunt, nónne juſto ſupplicio affecti ſunt? Illud autem, *Coram eo*, dixit, quia nihil Deum lateat. *In manu* autem, id eſt, in actione; quaſi diceret, Secundùm ipſorum actiones præmium reportârunt, & omnino delicta liberorum tuorum Deus mortis ſupplicio punivit; *& miſit in manu ſua iniquitates eorum*, id eſt, iniquitatum ſupplicia: innuit autem ædium ruinam, qua liberi interempti fuerunt. In hoc verò quod dicit (ſi tu non peccâſti, filii tamen tui peccaverunt) ſermonem confundit, & opinionum multitudine circumagitur, ſecum minimè perpendens, quòd alter pro altero nequaquam plectatur.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Ο ὑπονοεῖς σοῦ· Εἰ τὰ τέκνα σου ἥμαρτον, οὐ δικαίως ἐπεμωρήθησαν; Ὅ δὲ, ἐναντίον αὐτοῦ, εἶπε, δηλοῖ τὸ μηδὲν λανθάνειν τὸν Θεόν. ἐν χειρὶ δὲ, ἐν τῇ πράξει· ἵνα εἴπῃ, ὅτι κατὰ τὰς ἑαυτῶν πράξεις ἀπέλαβον, καὶ πάντως πλημμελημάτων δίκαιον καὶ τὸν τῶν παίδων εἰσεπράξατο τὸν θάνατον. καὶ ἀπέστειλεν ἐν τῇ ἑαυτοῦ χειρὶ τὰς ἀνομίας αὐτῶν, τουτέστι, τὰς ἐπὶ τῶν ἀνομιῶν τιμωρίας· αἰνίττεται δὲ τὸν πεσσὸν τῆς οἰκίας, καθ' ὃν τὰ τέκνα ἀπώλοντο. πλὴν συγχρῆται καὶ τοῖς τοῦ λόγου, καὶ τοῖς δόγμασι προσφέρεται, λέγων, ὅτι εἰ μὴ αὐτὸς ἥμαρτες, ἀλλ' οἱ υἱοί σου, μὴ προσδοκήσας, ὅτι ἕτερος ὑπὲρ ἑτέρου δίκην ἀν κολάζοιτο.

Tu autem diluculo ſurge, ad Dominum omnipotentem deprecans. Si mundus es & verax, deprecationem exaudiet tuam; reſtituet autem tibi habitaculum juſtitiæ. Et erunt priora quidem tua pauca, noviſſima autem tua inenarrabilia.

Σὺ δὲ ὄρθριζε, πρὸς Κύριον παντοκράτορα δέου. εἰ καθαρὸς εἶ καὶ ἀληθινός, δεήσεως ἐπακούσεταί σου· ἀποκατάστησε δέ σοι δίαιταν δικαιοσύνης. ἔσται οὖν τὰ μὲν πρῶτά σου ὀλίγα, τὰ δὲ ἔσχατά σου ἀμύθητα.

OLYMPIODORI. Conſulo, inquit, tibi, ut cum omni ſtudio & diligentiâ Deum ores, & precibus res alias omnes poſtponas; illud enim ſignificat,

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Συμβουλεύω σοι, φησὶ, δέεσθαι τοῦ Θεοῦ μετὰ σπουδῆς, πάντως προτιμωτέραν τὴν ἱκεσίαν * ποιούμενον· τὸ δὲ, ὄρθριζε, τοῦτο *ἰσ. τὸν μύθων.

τῦτο δηλῶι. καὶ εἰ ὄντως ἀμέμπτος εἶ, καὶ ὄντως ἀνεπίπλαστος, ἀποκαταστήσῃ σοι βίον καὶ δικαιοσύνῃ πρέπουσαν δικαίῳ, ἵν' ὄντως βιωσόμενος, ὡς ὀλίγα σε νομισθῆναι τὰ πρότερον ἀγαθὰ, τοῖς ὕστερον συγκρινόμενα.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Εἰ τοίνυν ὑπὲρ ταῖς σαυτῦ μὴ δυσχερούσας πληγαῖς, ὑπομόνως ἀξιλέωσαι τὸν Θεόν· καὶ εἰ τὰ παλαιάς σε εὐσεβείας, μὴ μέχρι σχήματος ἐῶν, ὀρθῷ δὲ λογισμῷ ταύτην μετίοις, βιβλιῶν ἀμοιβὴν ὁ δεσπότης, πάχιστά σε εἰς τὸ πρότερον εὐημερίαν ἄξει, ἰσοστάσιον τοῖς ὑπὲρ ἀρετῆς πόνοις τὴν ἀμοιβὴν δείζων. μᾶλλον δὲ τί λέγω; ὅτι τὸν αὐτὸν τῶν ἀπωλομένων ἀριθμὸν χορηγήσει, ἀποκρύψει δὲ οἶμαι τὰ φλαύρηματα, ἢ τῶν ἀναχθησομένων πρόκοσια, τὸ Θεῦ σοι δαψιλῶς τὴν παρούσης καρτερείας τοῖς μισθοῖς δωρουμένου. κατανοεῖ δέ, ὡς οἴεταί ὁ Βαλδάδ, ἐν μέρει εὐλογίας κεῖσθαι τοῖς δικαίοις, τὸ ἐν τῷδε τῷ βίῳ ἀγαθῶν τὴν ἀπόλαυσιν· ἔοικε δὲ ἀπορεῖν, εἰ καθαρός ἐστι, τίνος ἕνεκεν ταῦτα πάσχει. ἴστε τοίνυν, ὅτι καὶ καθαρὸν ὄντα ταῦτα πάσχειν ἐστὶν, οὐκ εἰς ἔκπτωσιν κακίας, ἀλλ' εἰς βάσανον ἀρετῆς, καὶ γυμνάσιον. ὁ πάντως δὲ τὸν καθαρὸν καὶ ἀμίαντον τὸ δεήσεως * εἰσακούσεται ὁ Θεός· ἔστι γὰρ ὅτε ἀσύμφορα αἰτεῖ.

* Is. εἰσακούεται.

Ἐπερώτησον γὰρ γενεὰν πρώτην, ἐξιχνίασον δὲ καὶ τὰ γένη πατέρων· χθιζοὶ γάρ ἐσμεν, καὶ οὐκ οἴδαμεν, σκιὰ γάρ ἐστιν ἡμῶν ἐπὶ τῆς γῆς ὁ βίος.

Surge diluculo. Et ſi reipsâ verus ſis abſque omni fuco & fallacia, vitæ conditionem & ſtatum viro juſto dignum tibi reſtituet, tantâque rerum omnium felicitate fruêris, ut priora tua bona poſterioribus collata, exigua exiſtimare oporteat.

POLYCHR. Si igitur plagas tuas ſine indignatione ferre velis, Deum placare diligenter ſtudeto: & ſi pietatem mente rectâ coluiſti, nec priſtina tua religio nudo prætextu velata fuit, Dominus propitius factus, laboribus pro virtute ſuſceptis parem compenſationem retribuens, brevi te in priori felicitate collocabit. Quid autem dico? Amiſſorum bonorum numerum implebit; imò verò (Deo tolerantiam & fortitudinem tuam plenè remunerante) eorum quæ præbebuntur abundantia, præterita longè obſcurabit. Obſerva autem, Baldadum in ea opinione fuiſſe, ut in fruitione bonorum in hac vita, partem non minimam benedictionis juſtorum poſitam eſſe exiſtimaret: dubitare tamen videbatur, ſi mundus eſſet, cur talia pateretur. Scitote igitur, purum etiam & innocentem talia pati poſſe, non autem ad improbitatis ſupplicium, ſed ad explorationem & exercitationem virtutis. Deus verò non ſemper precibus puri & ſinceri hominis aurem præbet; fit enim interdum, ut quæ ei minimè conducant poſtulet.

Interroga enim generationem priſcam, & inveſtiga per genus patrum: heſterni enim ſumus, & neſcimus, umbra enim eſt noſtra ſuper terram vita.

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Ζήτησον, φησὶ, τὰ παλαιότερα, καὶ ἀνερεύνησον τὰ ὑπὲρ τῶν πατέρων· ἡμῶν γὰρ χθὲς καὶ πρώην γεγόναμεν, χθιζοί τέ ἐσμεν καὶ ἐφήμεροι, καὶ ὅλος ὁ βίος ἡμῶν, ὡς σκιὰ, παρατρέχει· καὶ διὰ τὸ τοῦ βίου ὀλιγοχρόνιον, οὐδὲ γνῶναι δυνάμεθα ἀκριβῶς, οὐδὲ φθέγξασθαι. ὅθεν οὐδ' ἀξιόπιστοι ἴσως δίκα τῶν ἀρχαίων μνήμης, τὰ τοι-

OLYMPIODORI. Antiqua, inquit, inquirito, & quæ patrum temporibus geſta ſunt, inueſtiga; nos enim heri & nudiuſtertius extitimus, heri & hodie vivimus, & vita noſtra univerſa, tanquam umbra, præterit; ac propter vitæ brevitatem, neque ſcire, neque loqui de re aliqua perfectè poſſumus. Quare ſine veterum memoria & teſtimonio talia narrantes, fide digni fortaſſe

non habebimur, qui non multò antè nati ſumus, & paulò poſteà ampliùs non erimus. Talis enim eſt vita noſtra; cùm non eſſemus, facti ſumus, & facti diſſolvemur: tanquam umbra die inclinante, ita vita noſtra facilè de ſtatu ſuo dimovetur, & huc illuc inflectitur. Hoc autem dicit, fidem dictis ſuis ex ætate majoribus conciliare volens, quaſi rerum experientiam aſſequuti, plurimis rebus illi interfuiſſent, quibus pauci ſui ſeculi & ætatis interfuerant.

CHRYSOSTOMI. Quod autem dicit hujuſmodi eſt; Quandoquidem momentanei nos ſumus, ætate provecti os interrogemus, qui nobis narrabunt, quòd impoſſibile ſit ſine juſtitia felicitatem perennare, quemadmodum ſine humore herba non pullulat; & quòd iniquorum hominum abundantia ſtabilis & firma eſſe non poſſit; & quòd ſupplicia propter peccata infligantur.

αὖτα διηγούμενοι, οἱ μήτε πρὸ πολλοῦ γεγονότες, καὶ μικρὸν ὕστερον οὐκ ἐσόμενοι. τοιοῦτος γὰρ ὁ βίος ἡμῶν· μὴ ὄντες γεγόναμεν, καὶ γεγονότες λυθησόμεθα· καθάπερ σκιὰ κλινούσης ἡμέρας, οὕτως εὔστροφος ἡμῶν ἡ ζωὴ, καὶ εὐπαράγωγος. ἐκ τῶν παλαιοτέρων οὖν πίστωσιν τὰ καθ' ἑαυτὸν βουλόμενος, ταῦτά φησιν, ὡς ἂν ἐκείνων πλείοις συμβεβηκότων πρά- γμασιν, οἷς ὀλίγοι* εἰς τὸ καιρὸν αὐτῶν* ἰσ. ἐν καιρῷ αὐτῶν πάρεστιν.

Aut nunquid non hi docebunt te, & referent, & è corde proferent verba tua?

Η οὐχ' οὗτοί σε διδάξουσι, καὶ ἀναγγελοῦσι, καὶ ἐκ καρδίας ἐξαξουσι ῥήματα;

POLYCHRONII. Majores, inquit, qui vitam cum virtute tranſegerunt, & eximia pietatis ſuæ monumenta reliquerunt, eis qui mente præditi ſunt, ad diſciplinam & inſtitutionem ſufficiunt. Illi ex eis quæ geſſerunt, & loquuti ſunt, qualis ſit improborum hominum exitus, te docebunt; & quòd eorum res proſperæ ſtabiles & permanentes non ſint. Rectè autem dictum eſt illud, *E corde proferent verba*, quia cogitationes ex corde verba emittant, & inde illæ proveniant.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Οἱ πρόγονοι, φησὶν, ἐν ἀρετῇ βεβιωκότες, καὶ τῆς ἑαυτῶν εὐσεβείας μέγιστα καταλιπόντες μνημεῖα, ἱκανοῦσι πρὸς παίδευσιν τοῖς νουνεχέσιν. ὅτοι καὶ δι' ὧν ἐπράξαν, καὶ δι' ὧν ἐλάλησαν, διδάξουσί σε, οἷα τὰ τέλη τῶν ἀνόμων, καὶ ὡς ἀβέβαιος αὐτοῖς ἡ εὐπραγία. καλῶς δὲ εἴρηται, ὅτι, ἐκ καρδίας ἐξάξουσι ῥήματα, ὅτι ἐκ καρδίας οἱ λογισμοὶ τὰ ῥήματα προπέμπουσι, κἀκεῖθεν ὅτοι ἐξέρχονται.

Nunquid viret ſcirpus ſine aqua? aut exaltabitur carex ſine potu? adhuc in ſua radice conſiſtit, & non metetur; antequam bibat omnis herba, nónne areſcit? Sic igitur erunt noviſſima

Μὴ θάλλει πάπυρος ἄνευ ὕδατος; ἢ ὑψωθήσεται βούτομον ἄνευ πότου; ἔτι ὂν ἐπὶ ῥίζης, καὶ ὑπὸ θερισθῇ, πρὸ τοῦ πιεῖν πᾶσα βοτάνη, οὐχὶ ξηραίνεται; οὕτως τοίνυν ἔσται τὰ ἔσχατα

πάντων

πάντων τῶν ἐπιλανθανομένων τοῦ Κυρίου. ἐλπὶς γὰρ ἀσεβοῦς ἀπολεῖται· ἀοίκητος γὰρ αὐτοῦ ἔσται ὁ οἶκος, ἀράχνη δὲ αὐτοῦ ἀποδήσεται ἡ σκηνή.

omnium qui obliviscuntur Domini. Spes enim impii peribit; inhabitabilis enim ejus erit domus, aranea autem evadet ejus tabernaculum.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Ὥσπερ, φησὶν, οὐκ ἐνδέχεται πάππυρον, ἢ βύτομον, ἢ αὔξεσθαι, ἢ θερίζεσθαι, τοῦ ὕδατος ἐκμάδος μὴ ἀπολαύσαντα, ἀλλὰ καὶ πᾶσα βοτάνη μὴ ἀρδευομένη ξηραίνεται· οὕτως οὖν εὐσεβείας, ἀμήχανον ἀνθρώπῳ βιῶσαι* δίχα μόνης αὐτῆς. διὸ καὶ ἐπάγει, οὕτως τοίνυν ἔσται τὰ ἔσχατα τῶν ἀσεβῶν, τουτέστιν, οὐ μέχρι τέλους αὐτοῖς ἡ εὐημερία διαμένει, ἀλλὰ δίκην ἀράχνης τὸ μὴ ὑφασμένης ἀφεῖ, διαλύει· καὶ πιστὸς ὁ τοιοῦτος ἀπόλλυται· τοῦτο γὰρ σημαίνει, Ὅ, ἀοίκητος αὐτοῦ ὁ οἶκος.

* χ. διαζῆσαι.

OLYMPIODORI. Quemadmodum, inquit, fieri nequit, ut scirpus aut carex incrementum capiant, & ad messem perveniant, si humore aqueo destituantur; immo & omnis herba exarescit, quæ nequaquam irrigatur: sic homini rerum abundantiam sine pietate perdurare, impossibile est. Quare subjungit, ***Sic igitur erunt novissima impiorum***, id est, prosperitas eorum ad finem usque non durat, sed instar aranearum telæ quæ tactum non sustinet, vir talis dissolvitur, & cum tota familia funditus perit; hoc enim significat, ***Domus ejus erit inhabitabilis.***

ΔΙΔΥΜΟΥ. Εἰ δὲ χρὴ καὶ κομψότερον περὶ τούτων διαλαβεῖν· τῷ ὄντι ἡ τῶν ἀσεβῶν ἐλπὶς ὑπὲρ περὶ ὑφεστηκότα γίνεται. ἡ γὰρ ἐλπὶς οὐδέν ἐστιν ἕτερόν ἐστι τῆς, ἢ προσδοκία ἀγαθῶν· καὶ ὁ φοβούμενος δὲ προσδοκᾷ, ἀλλ' οὐκ ἀγαθά· κακῶν γὰρ προσδοκία ἐστὶν ὁ φόβος, ἀγαθῶν δὲ ἡ ἐλπίς. ἐπεὶ οὖν οὐχ ὑφεστηκότα πράγματα οἱ ἀσεβεῖς προσδοκῶσιν, ἀπόλλυται αὐτῶν ἡ ἐλπίς· ὡς γὰρ μόνοις, τοῖς ἡδέσι χρῶνται, καὶ ἐν τούτοις μεταίρειν ἔχουσιν ἐλπίδα. καὶ ὁ μὲν δίκαιος ἐν τῇ αὐτοῦ ἀρετῇ, ὡς ἐν οἰκίᾳ, μόνων, οὐδέποτε ἔξω τινὸς τοιαύτην οἰκίαν ἀοίκητον, ἡ δικαιοσύνη γὰρ αὐτοῦ μόνη εἰς τὸν αἰῶνα· ὁ δὲ Παῦλος, ταύτης μὴ ἀντεχόμενος, οὐκ οἰκοδομῇ αὐτόν, οὐδὲ μένει ἐν αὐτῇ. πάλιν, ἡ ἀράχνη ποικιλίαν ἐπιδείκνυται, ἐξ ὑφάσματος φυσικοῦ κατεσκευασμένη, ῥᾳδίως δὲ διαλύεται, ἐπιφαύσεώς τινος· τὰ τῶν Παύλων οὖν ἔργα, ἐν ἡ κατασκευὴ τῆς πολιτείας, ἀράχνῃ ἔοικεν οὐχ ὑφασμένῃ. ῥᾳδίως γὰρ ἡ τῶν Παύλων ἐπίνοια, σκηνὴ ὀνομαζομένη, καταπίπτουσα εὐδιάλυτος

DIDYMI. Si autem de his venustiùs & elegantiùs commentandum sit; Impiorum spes reverà, circa res existentes minimè versatur. Spes enim in genere nihil aliud est, quàm bonorum expectatio: qui metuit autem, expectat, sed ea quæ bona non sunt; malorum enim expectatio, metus est, bonorum verò, spes. Cùm igitur impii res quæ non sunt expectent, illorum spes evanescit: jucundis enim, tanquam permanentibus, fruuntur, & in eis vanam spem collocant. Et justus quidem, in virtute sua, tanquam in domo manens, nunquam illam desertam & inhabitabilem experietur; *Justitia enim ejus manet in æternum:* improbus verò qui eam minimè sectatur, neque ædificat illam, neque in ea commoratur. Præterea, aranearum tela, ope naturæ contexta, varietatem ostendit, quæ leviter tacta, facillimè dissolvitur: hominum igitur improborum opera, & vitæ omnis ratio, aranearum telæ, quæ nequaquam subsistit, similis est. Improborum enim cogitatio (quæ tabernaculum vocatur) proclivi lapsu ruens, facili adeò negotio dissolvitur, & in nihilum Psal. 110. 3.

nihilum redigitur, ut nunquam extitisse videatur.

NILI. Fortè autem illis verbis quibus dicitur, scirpum & caricem in aqua virescere, & herbam omnem humore destitutam exarescere, tale quid innuit, Quòd perturbationes, scilicet, quæ in agrum animi incidunt, & largo ac copioso imbre frequentis meditationis deorsum vergente irrigatæ pullulant, multiplicem improbitatis fructum producant: hujusmodi autem irrigationis privatio, illarum ortum & incrementum prohibet.

DIDYMI. Quemadmodum sine aqua palus non augebitur; sic impossibile est, ut fructum utilem proferat, qui animo rerum meliorum utilitatem non comprehenderit. Dictum autem hoc rebus etiam humanis quadrabit, quæ divinâ providentiâ, tanquam aquâ, irrigantur, quæ si minùs comes sequatur, citò hæ marcescunt, & in nihilum abeunt. Quicquid enim in vita est, sive magnum, sive parvum sit, divinæ providentiæ subjacet; & nisi illa inspectaverit, exsiccatur.

ὅτιν ὅτως, ὡς μηδὲ δοκεῖν γεγονέναι ποτέ.

ΝΕΙΛΟΥ. Τάχα ἢ καὶ, ταῦ, ἐν ὕδατι μὲ θαλλὸν πάπυρον καὶ βούτομον, ξερηθεῖσθαι ἢ ποτὲ πᾶσαν βοτάνην ξηραίνεσθαι, τοιοῦτόν τι αἰνίττεται, ὅτι τὰ πάθη, τὰ τῆς διανοίας ἐμπεσόντα γῇ, καὶ βλαστήσαντα τοῖς λόγοις καὶ * ἀνωφελέσιν ὑετοῖς τῆς ἐπαλλήλου μελέτης ποτισθέντα, πολύχουν τὸν τῆς κακίας καρπὸν ἐκφέρουσι· κωλύει ἢ τὴν τούτων φυὴν, ἡ τ τοιαύτης ἀρδείας ξέρησις.

* Ἴσ. καταφερέσιν.

ΔΙΔΥΜΟΥ. Ὥσπερ αὖν ὕδατος ἀπληθωθήσεται ἕλος· ὅτως ἀδυνάτον μὴ δεχόμενον ἐν διανοίᾳ ὠφέλιμον τῶν κρειττόνων, καρπὸν προσενεγκεῖν ὠφέλιμον. ἁρμόσει ἢ ὃ ῥητὸν ἐπὶ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, ὅτι καθάπερ ἀπὸ ὕδατος ὑπὸ τ προνοίας ταῦτα ἀρδεύεται, ἧς μὴ ἐπιούσης, ῥᾳδίως ταῦτα κατὰ μόνας ἐξῃ τ διάλυσιν· πολὺ γὰρ καὶν μικρὸν, καὶν μέγα ἢ ὃ ἐν τῷ βίῳ, ὑπὸ προνοίαν ἐστὶ· ξηραίνεται ἢ, εἰ μὴ αὐτὴ ἐποπτεύοι.

Si suffulserit domum suam, non stabit; & cùm cæperit, non permanebit.

Ἐὰν ὑποστήσῃ τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, οὐ μὴ στῇ· ἐπιλαβομένου ἢ αὐτοῦ, οὐ μὴ ὑπομείνῃ.

OLYMPIOD. Licèt vitam securissimam degere videatur, & in tuto res suas omnes collocatas habere, nihilominus, si Deus eum *cæperit*, id est, in ultione sua apprehenderit, *non permanebit*, id est, non consistet. Sic etiam Symmachus reddidit, *Innitetur super domum, & non stabit.*

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Κἂν δοκῇ, ὡς οἷόν τε, ἀσφαλὴς δόξῃ πρᾶγμα, καὶ ἑδραίως τὰ καθ' ἑαυτὸν διατίθεσθαι, ἐπιλάβῃ ἢ αὐτοῦ ὁ Θεὸς, τουτέστι, πληκτικῶς προσδράξῃ, οὐ μὴ ὑπομείνῃ, ἤγουν οὐ στήσῃ. οὕτω καὶ ὁ Σύμμαχος, ἐρείδησεται ἐπ' οἶκον, καὶ οὐ στήσῃ.

Humidus enim est sub Sole, & de putredine ejus germen ejus ascendet.

Ὑγρὸς γάρ ἐστιν ὑπὸ ἡλίου, καὶ ἐκ σαπρίας αὐτοῦ ὁ ῥάδαμνος αὐτοῦ ἐξελεύσεται.

OLYMPIODORI. Aquila verò, *Humectus est in faciem Solis*. Sicut, inquit, scirpus & carex, licèt aquæ humorem habeant, Solis æstu flagrante, exa-

ΟΛΥΜΠ. Ὁ ἢ Ἀκύλας, ἔνικμός ἐστιν εἰς πρόσωπον ἡλίου. ὥσπερ πάπυρος, φησὶ, καὶ βούτομος, κἂν ἐκμάδα ὕδατος ἔχωσιν, ἡλιακοῦ καύσωνος ὑπιπτόντος, ἀποξη-

ἀποξηραίνου), ⸂καὶ αἱ⸃ θυγατριδαφυάδες αὐτῶν σήπου). Οὕτω δὲ οἱ ἀσεβεῖς πάσχουσι, τῆς θείας ὀργῆς ἐπιπεσούσης. ἔοικε δὲ διὰ τῶν ῥαδάμνων, οἱ σημαίνουσι τὰς θυγατριδαφυάδας, ἢ κλάδους, ἢ ἄνθη, τὴν ἀπώλειαν τῶν παίδων τοῦ Ἰὼβ αἰνίττεσθαι. Νοήσεις δὲ τὸ εἶχον καὶ οὕτως, ὅτι ἐν ὅσῳ ὑγρός ἐστιν ὑπὸ ἥλιον ὁ πάπυρος, τουτέστιν, ἀμέτοχος ἡλίου, αὔξεται μὲν ἐκ τοῦ ἰλύος· ὑπομεῖναι δὲ ἥλιον οὐ δυνατὸν, ἀλλ' οἱονεὶ σήπεται, καὶ ὁ ἄνθος αὐτοῦ ἀποπίπτει, καὶ ἀποῤῥεῖ· τοῦτο γάρ, ὅ, ὁ ῥάδαμνος αὐτοῦ ἐξελεύσεται, τουτέστιν, ἀποῤῥυήσεται διὰ τὸ σαπῆναι.

reſcunt, & ſurculi eorum putreſcunt; idem improbi patiuntur, cùm ira divina in illos irruit. Per rhadamnos autem (qui ſurculos, ramos, vel flores ſignificant) liberorum Jobi interitum innuere videtur. Vel ſic etiam verſus hic intelligi poteſt; Quòd quamdiu ſcirpus humidus eſt ſub Sole, id eſt, Solis expers, ex limo creſcat: Solem autem ſuſtinere non poteſt, ſed corrumpitur quaſi, & flos ejus decidit ac defluit: hoc enim ſibi vult, *Germen ejus aſcendet*, id eſt, putrefactum dilabetur.

Ἐπὶ συναγωγὴ λίθων κοιμᾶται), ἐν δὲ μέσῳ χαλίκων ζήσεται· ἐὰν καταπίῃ, ὁ τόπος ψεύσεται) αὐτόν.

In congregatione lapidum dormit, in medio autem ſilicum vivet. Si abſorbuerit, locus mentietur eum.

ΟΛΥΜΠΙΟΔΩΡΟΥ. Ὡς περὶ φυτοῦ διαλεγόμενος ἐν μέσοις λίθοις φυομένου καὶ χάλιξι, μὴ διαρκοῦντος δὲ μέχρι πολλοῦ, ἀλλὰ μαραινομένου· ἐοίκασι, φησὶν, οἱ ἀσεβεῖς τοῖς ἐν γῇ φυτευθεῖσι, μὴ *ἔχουσι βάθος, ἀλλὰ *λιθώδη δὲ σκληρὰ τυγχάνουσι· καὶ γὰρ οὐδὲ ὅλως ῥιζοῦσθαι, ἢ κἂν ῥιζωθῶσι, διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος γῆς, ξηραίνου), ὡς μηδὲ φαίνεσθαι ἔτι ἐν τῷ τόπῳ ἐκείνῳ. Τὸ γὰρ, ἐὰν καταπίῃ, ἀντὶ τοῦ, ἐὰν ῥιζωθῇ, καὶ βεβαίως ἑστάναι δοκῇ. Τὸ δὲ, ὁ τόπος ψεύσεται αὐτὸν, ἀντὶ τοῦ, ἀφανὴς γίνεται, καὶ ἀνεπίγνωστος ἐκ τῆς συμφορᾶς· ἐπεὶ καὶ δένδρον μὲ τεμνόμενον καταλιμπάνει μνήμην, χόρτος δὲ οὐδεμίαν. καλῶς δὲ ἔοικε λίθων καὶ χαλίκων μεμνῆσθαι· οἱ γὰρ ἀσεβεῖς, ὅτι τῇ τῶν φαύλων τραχύτητι καὶ ἀνωμαλίᾳ, καὶ τοῖς σκανδάλοις ἐπαναπαύονται), περὶ ὧν εἴρηται, τοὺς λίθους ἐκ τῆς ὁδοῦ διαῤῥίψατε· κἂν δόξωσί τινα δέχεσθαι θεοσεβείας λόγον, εὐθέως ἐμοῦσιν αὐτὸν, διὰ τὸ μὴ ἔχειν βύσσον καὶ καρποφόρον ψυχήν.

OLYMPIODORI. Tanquam de planta diſſerens, quæ, inter lapides & ſilices creſcens, non ſemper durat, ſed ſubitò marceſcit; Similes ſunt, inquit, impii, ſtirpibus in terra plantatis, quæ altitudinem non habet, ſed petroſa & dura eſt; vel enim omnino radices nullas agunt, vel ſi egerint, quia terræ profunditate deſtituuntur, exareſcunt, ita ut non ampliùs in eo loco appareant: *Si abſorbuerit* enim, idem eſt, ac ſi radices egerit, & firmiter ſtare viſus fuerit. Illud verò, *Locus mentietur eum*, id eſt, Præ calamitate, obſcurus & ignotus evadet; quandoquidem arbor cæſa memoriam ſui relinquit, herba verò nullam. Rectè autem lapidum & ſilicum meminiſſe videtur, quia impii (de quibus dictum eſt, *Projicite de via lapides*) rerum pravarum aſperitati, inæquabilitati, & ſcandalis indormiunt; & licèt ſermonem aliquem de Deo, ejúſque cultu, amplecti videantur, protinus illum evomunt, quia anima fertili & frugifera præditi non ſunt. Eſ. 62. 10.

ΔΙΔΥΜΟΥ. Ὑψηλότερον δὲ εἰπεῖν. οἶκός ἐστι λίθων συνθέσεις τε καὶ τέχνη, περὶ ἑτέρους ἕνωσιν *ἔχων· τοιοῦτον ἡ

DIDYMI. Ut ſublimiùs autem dicamus. Domus eſt lapidum artificiosè inter ſe unitorum ſtructura; talis etiam eſt virtus,

*ἔχουσι. *λιθώδεις δὲ καὶ σκληρᾷ. *ἔχων.

virtus, ſanctitas, & divini ſpiritûs communio: lapidum autem acervus, & ſilicum miſtura, quiddam diſſipatum & diſſolutum eſt, improbitati ſimile, quæ unionem non agnoſcit, ſed confuſionem. Omnis igitur diſſoluti impii converſatio in domo pravitatis eſt, non aliter quàm lapides extra ædificium, qui ædificandæ turri planè inepti ſunt, juxta*Paſtorem: neque illud audiunt, *Vos autem ſuperædificamini ſuper fundamentum Apoſtolorum & Prophetarum.*

*Vide viſionem tertiam libri primi Hermæ, qui *Paſtor* inſcribitur.

Epheſ.2.20.

ἀρετὴ, καὶ ἡ ἁγιότης, ἢ αὐτὴ ἡ μετουσία τοῦ πνεύματος· ἐσκορπισμένον δέ π, ἡ συναγωγὴ τῶν λίθων, καὶ μίξις τῶν χαλίχων, ὡδαπλησίον τῇ κακίᾳ, τῇ μὴ ἐχούσῃ ἕνωσιν, ἀλλ' ἀταξίαν. ὁ ἀσεβὴς οὖν ἅπασαν τὴν διαγωγὴν ἐν οἴκῳ κακίας ἔχει, διαλελυμένος, καὶ ὡς ἔξω τῆς οἰκοδομῆς λίθοις, οἳ οὐχ ἁρμόζουσι τῇ οἰκοδομῇ τοῦ πύργου, καὶ τὴν Ποιμένα οὐδ'· *ἀκούουσιν, ὑμᾶς δὲ ἐποικοδομᾶσθε ὅτι ἐπὶ θεμελίῳ τῶν Ἀποστόλων καὶ Προφητῶν.

*Ita. Petr.

Non vidiſti talia, quoniam ſubverſio impii talis?

Οὐχ ἑώρακας τοιαῦτα, ὅτι καταστροφὴ ἀσεβοῦς τοιαύτη;

OLYMPIODORI, & POLYCHRONII. Hæc, inquit, etiam ex iis quæ aliis hominibus evenerunt, contemplari debes. Num eorum quæ dicta ſunt quicquam in dubium à te vocatur? An non verè oratio impiorum interitum depinxit? Num ea te fugiunt, quæ cognitioni omnium obvia ſunt?

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ, καὶ ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Ταῦτα, φησὶ, καὶ ἐκ τῶν ἑτέρων συμβεβηκότων ὀφείλεις θεωρῆσαι. μή τί σοι τῶν εἰρημένων ἀμφίβολον; οὐκ ἀληθῶς ὁ λόγος ὑπέγραψε τῶν ἀσεβῶν τὴν ἀπώλειαν; ἆρ' οὖν ταῦτά σε λανθάνει, τὰ πᾶσιν εἰσγνώσιν προκείμενα.

De terra autem alterum germinabit: Dominus enim non improbabit innocentem.

Ἐκ δὲ γῆς ἄλλον ἀναβλαστήσει· ὁ γὰρ Κύριος οὐ μὴ ἀποποιήσηται τὸν ἄκακον.

OLYMPIODORI. Alius eſt impius ab homine pio: idcirco dicit, quòd virum pium Deus non omnino deſeret & deſpiciet, licèt adverſitate aliqua affligatur. Quemadmodum enim impios proſpera fortuna utentes, Deus funditus evertit ac delet; ſic ſimplices & innocentes, licèt ad tempus defloreſcant, virere rurſus facit, & infelici rerum ſtatu collocat: neque enim innocens ſemper negligitur, neque impius perpetua felicitate fruitur.

DIDYMI. Metaphoræ à plantis ſumptæ inſiſtens, *Germinabit*, poſuit. Simpliceem autem hoc loco dicit, non ſtolidum, ſed eum qui improbitate caret; vox enim, ἄκακος, utrumque ſignificat. Cùm enim de hæreticis dicit, *Blandiloquentiâ ſuâ corda ſimplicium ſeducunt*, ſimplices vocat

Rom.16.18

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Ἄλλος παρὰ τὸν ἀσεβῆ εἶναι ὁ εὐσεβής. λέγει οὖν, ὅτι τὸν εὐσεβῆ, κἂν ἔν τινι δυσπραγίᾳ γένηται, οὐ περιόψεται καθάπαξ ὁ Θεός. ὥσπερ γὰρ τοὺς ἐν εὐημερίᾳ ἀσεβεῖς ὁ Θεὸς ἀφανίζει· οὕτω καὶ τοὺς ἀκάκους, ἐὰν ἀπορήσωσι πρὸς καιρὸν, πάλιν ἀναβλαστήσας, καὶ ἐν εὐημερίᾳ καθίστησι· καὶ οὔτε εἰς τέλος ὁ ἄκακος περιορᾶται, οὔτε ὁ ἀσεβὴς εἰς τέλος εὐθύνεται.

ΔΙΔΥΜΟΥ. Ἐπιμείνας τῇ ἐγκοπῇ τῶν βοτάνων, εἶπε, βλαστήσουν, τέθεικεν. ἄκακον δὲ ἐνταῦθα λέγει, οὐ τὸν εὐήθη, ἀλλὰ τὸν μὴ ἔχοντα κακίαν· ἀμφότερα γὰρ σημαίνει τὸ ὄνομα. ὅταν μὲν γὰρ λέγῃ περὶ τῶν αἱρετικῶν, ὅτι διὰ τῆς χρηστολογίας ἐξαπατῶσι τὰς καρδίας τῶν ἀκάκων, ἀκάκους

καλεῖ

καλῶς τοὺς βλήτεις, τοὺς βραδεῖς τὸ νόησιν· ὅταν ὃ λέγῃ, ἄκακοι, καὶ βλητεῖς ἐκολλῶντό μοι, τοὺς δικαίους σημαίνῃ: καθάπερ οὖν καὶ ἐπαῦλά φησιν, ὅτι ἐκτίλλῃ μὲν τὸ φαῦλον ὁ Κύριος, φυτεύῃ δὲ αὐτὸ ἑκείνῳ τὸ ἄκακον, σκῆνον μὲν γὰρ πιμπρᾶται. εἰ δέ τις εἴη βλαστὸς, καὶ τὰ καθ' ἑτέρων κακίας ἀπέχεται, εἰ καὶ ἐνέκαιτοις ὄζεπαιδεία, πλείστης χρεῶν αὐτῷ τὰ οἰκείας προνοίας μεταδίδωσι.

qui rudes sunt, & ad intelligendum tardi: cùm autem dicit, *Simplices & recti mihi adhæserunt*, justos intelligit: quemadmodum & hoc in loco dicit, quòd Dominus improbum avellat, & hominem innocentem ejus vice inserat & plantet, illum enim supplicio afficit. Si quis autem plus exciterit, & à malo alteri inferendo abstinuerit, licèt extrema quæque patiatur, largam ei providentiam Deus impartitur. Psal. 24. 21.

Παῦ ὃ χῶρον ἀσεβὴς ὁ δέξεται. ἀληθινῶν ὃ στόμα ἐμπλήσῃ γέλωτος, τὰ ὃ χείλη αὐτῶν ἐξομολογήσεως.

Non verò ullum munus impii accipiet. Veracium autem os implebit risu, labia autem eorum confessione.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ, καὶ ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Εἰπὼν τὸ Θεοῦ τὸ περὶ τοὺς δυσεβεῖς πρόνοιαν, τὸ ἀποστροφὴν αὐτοῦ τὸ περὶ τοὺς ἀσεβεῖς, καὶ τὰ ἐπ' αὐτῶν προσφερόμενα, διδάσκει· εἶτα τὸ ἐπ' αὐτοῦ πρεχορηγίαν δυφροσυνῶν τοῖς δικαίοις, καὶ ὑμνῳδίαν ἐγκέφῃ, καὶ τῶν ἀσεβῶν τὴν μετ' αἰσχύνης κηρύττῃ ἀπώλειαν· τὰ μὲν γὰρ δῶρα, φησὶ, τῶν ἀσεβῶν οὐ δεκτὰ γίνεται τῷ Θεῷ, τούτων γὰρ οὐδὲ τὰς ψυχὰς προσίεται· τοὺς ὃ γνησίᾳ τῇ διαθέσει αὐτὸν δυσεβοῦντας, δυφροσύνης ἐμπίμπλησιν, ὡς δυηνουμένους ἀγαλλιᾶσθαι καὶ δοξάζειν τὸ Θεόν. ἔοικε ὃ ἐσχηματισμένως λέγειν πρὸς τὸν Ἰωβ, ὅτι πάλαι ἐσχηματίζου τὸ ἀρετὴν, διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς καταγνοὺς τῆς ὑποκρίσεως, δίκαιον ἐπράξατο· οὐ δὲ τοὺς δοκούσας εἶναι ψυχὰς προσιέμενος, οὐδὲ τὰ δῶρα καὶ τὰς θυσίας ἃς προσέφερες, ἐπεὶ μὴ ἦσθα δίκαιος.

OLYMPIODORI, & POLYCHRONII. Postquam Dei erga pios providentiam enarrâsset, odium ejus erga impios, & munera quæ ab eis offeruntur, docet: deinde lætitiam quam justis exhibet, & laudis argumenta scripto inserit, & impiorum cum dedecore interitum prædicat; Dona enim impiorum, inquit, Deo accepta non sunt, neque illorum honores admittit; lætitiâ verò & gaudio eos complet, (ut rerum omnium copiâ abundantes, exultent & Deum laudent) qui proposito recto & affectu pio eum venerantur. Videtur autem oratione figurata Jobum sic alloqui; Virtutem olim falsò præ te tulisti; quare Deus, condemnatâ tuâ hypocrisi, supplicium de te sumpsit: & quia verus nequaquam eras, nec honores specie apparentes, nec munera & sacrificia quæ obtulisti, admisit.

ΔΙΔΥΜΟΥ. Ἀληθινός ἐστιν ἐκεῖνος, ὁ μὴ ὑποκρινόμενος μηδὲ ὑπομορφιζόμενος τὸ ἀρετὴν, ὁ μὴ σχηματιζόμενος σωφροσύνην, ἀλλὰ σώφρων ὤν, ὃ δίκαιον δικαίως διώκων. τούτων οὖν τῶν ἀληθινῶν ὃ στόμα ἐμπλήσῃ ὁ Θεὸς γέλωτος, τουτέστιν, ἀγαλλιάσεως. ἀντὶ ὃ, τῆς ὁμολογήσεως, ἀλαλαγμοῦ, εἶπον οἱ ἄλλοι.

DIDYMI. Verax ille est, qui virtutem non simulat, neque falso prætextu aut specie temperantiam velat, sed cum sobrietate justum justè persequitur. Horum igitur veracium Deus os *risu implebit*, id est, lætitiâ. Pro, *Confessione* autem, alii, *Exultationem*, dixerunt.

In-

Inimici autem eorum induentur confusione, & tabernaculum impii non erit.

IUstorum inimici, spe quam de iis conceperunt frustrati, pudore suffundentur; omnísque impiorum conversatio evertetur, & memoria illorum interibit. Per omnia autem hic ostendere conatus est, propter impietatem erga Deum, mutationem statûs Jobo contigisse.

Οἱ δὲ ἐχθροὶ αὐτῶν ἐνδύσονται αἰσχύνην, σκηνὴ δὲ ἀσεβοῦς οὐκ ἔσται.

Οἱ μὲν τῶν δικαίων ἐχθροὶ, αἰσχύνῃ ὀφλήσουσι, τὴν ἐπ' αὐτοῖς ἐλπίδος ἐκπεσόντες· τῶν δὲ ἀσεβῶν πᾶσα διαγωγὴ ἀνατραπήσεται, καὶ ὁ μνημόσυνον αὐτῶν ἀπολεῖται. διὸ ὅλων δὲ ἧς ἐστὶ δεῖξαι ἐπειρᾶτο, ὡς ἡ μεταβολὴ τῶν Ἰὼβ διὰ ἀσέβειαν γέγονε.

PROTHEORIA CAPITIS SEPTIMI.

ΠΡΟΘΕΩΡΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΕΒΔΟΜΟΥ.

Cap. 8. 3. OLYMPIODORI. Postquam Baldadus dixisset, *Nunquid Dominus injustè aget judicans? aut qui omnia fecit, turbabit justitiam?* Jobus justo Dei judicio assensum præbet, dicens, *Verè scio quia ita est:* cum multa autem confidentia Deum justum esse asseverans, sapientem, potentem, & magnum eum esse prædicat, & quòd difficile sit cuiquam cum eo contendere. Deinde Dei potentiam, & naturæ incomprehensibilitatem pluribus adstruit, & neminem coram Deo justum esse, nisi ex gratia, asserit; ac nullius sceleris sibi conscium se esse, non tamen propterea justificatum esse. Postea vitæ brevitatem pro supplicatione obtendit, dicítque, Si tanquam unus ex impiis punior, satius mihi esset emori. Eximiâ autem charitate erga Deum timorem cum perturbatione conjunctum superans, postquam amicis persuadere non poterat, propter peccata se punitum non fuisse, justo Dei judicio plurimùm fretus, & probè sciens, Dominum non passurum, ut vox aliqua injusta ex ore suo excidat, causam suam judici incorrupto libenter narrat. Hæc igitur non sunt hominis exacerbati verba, sed quasi filii liberè patrem al-

ΟΛΥΜΠΙΟΔΩΡΟΥ. Τοῦ Βαλδὰδ εἰρηκότος, μὴ ὁ Κύριος ἀδικήσει κρίνων; ἢ ὁ τὰ πάντα ποιήσας παραξεῖ τὸ δίκαιον; συντρέχει δὲ ὁ Ἰὼβ τῇ τοῦ Θεοῦ δικαιοκρισίᾳ, φάσκων, ἐπ' ἀληθείας οἶδα ὅτι οὕτως ἐστίν· ἀποφαινόμενος δὲ μετὰ πολλῆς τῆς πληροφορείας δίκαιον τὸν Θεὸν, φησὶν, ὅτι καὶ σοφός ἐστι, καὶ δυνατὸς, καὶ μέγας, καὶ χαλεπὸν πάντι τῷ πρὸς Θεὸν αὐχεῖν. Εἶτα καταπλήττει διὰ πλόνων τοῦ Θεοῦ τὸ δυνατὸν, καὶ ἀκαταλήπτον, καί φησιν, ὅτι οὐδεὶς δίκαιος παρὰ τῷ Θεῷ, εἰ μὴ χάριν· καὶ ὅτι οὐδὲν ἑαυτῷ συνοίδεν ἑαυτῷ, πλὴν οὐκ ἐν τούτῳ δεδικαίωμαι. Εἶτα τοῦ βίου τὸ ὀλιγοχρόνιον εἰς ἱκετηρίαν προβάλλεται, καί φησιν, ὅτι εἰ ὡς ἀσεβὴς κολάζομαι, ἄμεινόν μοι ἦν τὸ ἀποθανεῖν. ὑπὸ δὲ τῆς πολλῆς πρὸς Θεὸν ἀγάπης τὸν ἔμπαλιν φόβον ὑπῆρχε, ὅπως μὴ πείσῃ τοὺς φίλους, ὅτι διὰ ἁμαρτίας κολάζεται, πρὸς τὸν ἀδέκαστον Θεὸν ἥδεως τὰ ἑαυτοῦ λέγει δίκαια, σφόδρα θαρρῶν τῇ τοῦ Θεοῦ δικαιοκρισίᾳ, εἰδὼς ὅτι οὐκ αἰνέξεται Κύριος ἀδικίαν τι φθέγξασθαι. Ταῦτα οὖν οὐ πρασσομένου τυγχάνουσι τὰ ῥήματα, ἀλλ' ὡς υἱοῦ πρὸς τὸν πατέρα παῤῥησιαζομένου,

σαζομένῳ, καὶ μονονὺ λέγοντος· ἡδέως σοι, ὦ πάτερ, δικάζομαι, οἶδα γὰρ ὅτι ψεύσασθαι σὲ οὐκ ἀνέχη· ὁ δὲ ταῦτα λέγων ὑπερβαλλόντως τιμᾷ τὸν Θεὸν, ὡς δίκαιον, καὶ ἀληθῆ, καὶ ἀπροσωπολήπτον· ὅτε τοιαύτης οὖν διαθέσεως τὸν πρὸς Θεὸν αὐτῷ διαδικάσιμον. ἐπὶ πάλιν, ὅπου ὅλως ἐτόλμησε λαλῆσαι, σύγγνωθι, φησὶν, ὦ δέσποτα, αἱ γὰρ περιστάσαι ὀδύναι, καὶ ὅλως φθέγξασθαί με παρεσκεύασαν. καὶ πάλιν, Ὁ φιλάνθρωπον τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀμνησίκακον, καὶ μεγαλόδωρον προβέβηκε, καὶ ἱκετεύει ὡς πιστὸν φείσασθαι τοῦ ποιήματος· καὶ ὃ δυνατὸν τοῦ Θεοῦ παρίστησι, καὶ αὐτῷ ὀλίγος ἀναψύξεως τυχεῖν πρὸ τελευτῆς, οὐχ ὅτως οἶμαι, διὰ τὸ τῶν βασάνων ἀπαλλαγῆναι, ὡς ἵνα πληροφορηθῇ ζῶν, ὅτι οὐκ ὀργίζεται αὐτῷ ὁ Θεὸς, οὐδὲ * ἀπορρίπτει αὐτὸν εἰς σκότος, ἐκ τοῦ φωτεινοτάτου ἑαυτοῦ προσώπου.

* Ic. ἀποριπτεῖ.

loquentis, & ad hunc ferè modum dicentis; Libenti animo, Pater, judicio tecum contendo; novi enim quòd mentiri non sustineas. Qui autem hæc dicit, Deum tanquam justum, verum, & personarum acceptionem abhorrentem, supra modum honorat: atque hoc animi affectu litem cum Deo contestari postulat. Et rursus, quia os aperire ausus esset, Da veniam, inquit, Domine; dolores enim qui me undique circumstant, sermonem mihi extorserunt. Denique, Dei benignitatem erga humanum genus, malorum oblivionem, & munificentiam in medium affert; suppléxque rogat, ut tanquam opifex & creator suo opificio parcere velit. Dei etiam potestatem proponit, & ante obitum requie & refocillatione aliqua potiri postulat; ídque, ut autumo, non tam ut à tormentis liberari, quàm ut vivus firmam persuasionem habere possit, Deum sibi minimè excandescere, nec à lucidissimo suo vultu ad tenebras ablegaturum esse.

ΥΠΟΛΑΒΩΝ ὁ Ἰὼβ, λέγει, ἐπ ἀληθείας οἶδα ὅτι ὕτως ἐστίν.

RESPONDENS autem Job, ait, Verè scio quia ita est. CAP. IX.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Οἶδα χαίρων, φησὶν, ὅτι οὐκ ἄδικος ὁ Θεὸς, ἀλλὰ καὶ κολάζων τοὺς ἀσεβεῖς, τὸν τῆς δικαίας κολάζει λόγον. δείκνυσι δὲ, ὅτι τοῦτο τὸ δόγμα πρὸς ἑαυτὸν πάγιον ἔχει, οἱονεὶ μὴ ὅρκῳ πιστοῦσθαι τὸν λόγον, φήσας, ἐπ' ἀληθείας οἶδα ὅτι ὕτως ἐστίν.

OLYMPIODORI. Novi, inquit, ego, quòd Deus injustus non sit, immo verò impios puniens, juxta æquitatis normam supplicium de eis sumat. Ut autem dogma hoc ratum & firmum sibi esse ostenderet, quasi jurejurando sermonem confirmat, dicens, *Verè scio quia ita est.*

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Πόσης φιλοσοφίας ταῦτα τὰ ῥήματα; οἶδα, φησὶν, ὅτι οἱ ἀσεβεῖς ἀπόλωνται, οἱ δὲ δίκαιοι οὐχί. ὁρᾷς πῶς ὑδαμῶς καταγινώσκει τοῦ Θεοῦ ἀδικίαν.

CHRYSOSTOMI. Quantam philosophiam verba hæc præ se ferunt? Novi, inquit, quòd impii interitui obnoxii sint, justi autem non item. Vides ut Deum injustitiæ neutiquam accuset.

ΟΛΥΜΠΙΟΔΩΡΟΥ. Οὕτω δὲ προοιμιάσατο, τὰς ἐφεξῆς ἑαυτοῦ λόγους * προασφαλιζόμενος, ἵνα ὅταν λέγῃ, ἡδέως κρίνομαι πρὸς τὸν Θεὸν, μή τις ὑπολάβῃ, ὅτι ὡς ἄδικα πάσχων ταῦτά φησιν, ἀλλ' ὅτι παῤῥησίαν τὴν τοῦ Θεοῦ

* Ic. προασφαλισάμενος.

OLYMPIODORI. Ejusmodi verò procœmio usus est, ut sermonem suum insequentem præmuniret, ne, scilicet, suspicetur quispiam (cùm dicentem eum audit, Libenter cum Deo judicio decerno) tanquam iniqua passum hæc loqui; sed quòd

justo Dei judicio, suâ ipsius justitiâ, & charitate erga Deum fretus, verba illa protulerit; juxta id quod dictum est, *Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum.* Quòd igitur nullius peccati conscius fuerit, ex ipsius verbis perspicuum est. Verùm cùm intelligeret, districto & exacto Dei judicio neminem à peccati labe purum esse, subjungit.

1oh.1.3.21.

διχαιοχρισία, & τῇ ἑαυτῦ διχαιοσυνῇ, & τῇ πρὸς Θεὸν ἀγάπῃ τὰς λόγους προφέρῃ· κ τ̃ Ἑιρημίων, ἐαὶ μὴ ἡ καρδία ἡμῶν καταγινώσκῃ ἡμῶν, παῤῥησίαν ἔχομεν πρὸς τ̃ Θεόν. ὅτι μ̀ οὖν οὐδὲν ἑαυτῷ συνοιδεν ἁμάρτημα, προδηλον ἐκ τῶν αὐτῦ λόγων. ὑπισάμενος ὁ πάλιν, ὡς πρὸς τ̃ θείαν ἀκρίβειαν οὐδεὶς ὑστιν ἀναμάρτητος, ὑπιφέρῃ.

Quomodo enim erit justus mortalis apud Dominum? si enim voluerit judicari cum eo, non audiet ei, ut non contradicat ad unum sermonem ejus de mille; sapiens est enim mente, robustúsque, & magnus.

Πῶς γὰ ἔσαι δίκαιος βροτὸς παρὰ Κυρίῳ; ἐὰν γὰ βούληται κριθῆναι αὐτῷ, ὑ μὴ ὑπακούσῃ αὐτῷ, ἵνα μὴ ἀντείπῃ πρὸς ἕνα λόγον αὐτῦ ἐκ χιλίων· σοφὸς γάρ ὑστι διανοίᾳ, κραταιός τε κ̀ μέγας.

OLYMPIODORI. Verùm & hoc novi, inquit, districto Dei judicio neminem justum esse, neque in ejus conspectu justificatum iri omnem viventem, nisi merâ suâ gratiâ justificare quẽpiam voluerit; sin minùs, contra eum os aperire non licet. Poterit quidem justus aliquis esse, si cum aliis hominibus conferatur; si autem cum Domino Universi comparetur, *Quomodo justus erit mortalis?* (Deus enim judicando tyrannidem non exercet, sed judicato persuadet, & ut sententiam ejus in bonam partem accipiat, facit) vel quomodo Deo exæquabuntur qui terram incolunt, cùm inter eos maximum sit discrimen? Nam si in jus descendere cum homine Deus voluerit, homo Dei vocem audire, & os suum contrà aperire omnino non poterit; nec uni quidem è mille verbis, tanquam perperam à Deo prolato, contradicere valet. Impossibile enim est, ut ipsa sapientia non omnia sciat, etiam ea quæ nos fugiunt; & ut sapiens (non verborũ cõpositione, sed sensu) insipiens aliquod loquatur, & reprehẽsione dignũ, fieri nequit: præter sapientiã autem, omnipotentiâ & naturæ majestate ornatus est.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Αλλὰ κ τῦτο οἶδα, φησὶν, ὅτι οὐδεὶς πρὸς τ̃ θείαν ἀκρίβειαν δίκαιος, οὐδ' ὑ μὴ διχαιωθῇ ἐνώπιον αὐτῦ πᾶς ζῶν, Ἐὶ μὴ γὰ μόνον κ τ̃ χάριν ἐθελήσῃ διχαιῶσαι· Ἐὶ δ̀ μὴ, οὐκ ἔστι πρὸς αὐτὸν *διᾶραι. δυνατ̀ μ̀ γὰ γένεσθαι τις δίκαιος συγκρίσῃ ἀνθρώπων, ὡς δ̀ πρὸς τ̃ τῶν ὅλων Κύριον, πῶς ἔσαι δίκαιος βροτός; ὑ γὰ τυραννῖ κρίνων ὁ Θεὸς, ἀλλὰ πείθῃ τ̃ κρινόμενον, κὶ ποιῇ αὐτὸν θελῆσαι προδέξασθαι αὐτῦ τ̃ ἀπόφασιν· ἢ πῶς οἱ ὁπὶ γῆς πρὸς Θεὸν ἰσωθήσονται, ὧν πλείστη δήπου διαφορά; ἐὰν γὰ ἐθελήσῃ ὁ Θεὸς κρίνεσθαι μ̀ ἀνθρώπου, ἀμηχανῶς ὅλως ὁ ἄνθρωπος ὑπακοῦσαι, κ διᾶραι τὸ στόμα· ὑ γὰ δυνατὸν, χιλίους λόγους λέγοντος τῦ Θεοῦ, κ παρὸς ἕνα γοῦν μόνον ἀντειπεῖν, ὅτι κακῶς ἐῤῥέθη. τ̃ γὰ αὐτοσοφίαν ἀμήχανον μὴ πάντα εἰδέναι, κ τὰ ἡμᾶς διαλανθάνοντα· ἀμήχανον δ̀ κὰ ἀσοφόν τι λαλῆσαι, ἢ ὑπιλήψιμον, τ̃ σοφὸν, ὑ σωφρονοῦντα λόγων, ἀλλὰ τῇ διανοίᾳ· μ̀ δ̀ τῦ σοφοῦ, ἔχειν κ τὸ παντοδυνάμου, κ τὸ τ̃ φύσεως μεγαλεῖον.

*sc. suppl. τὸ σῶμα.

POLYCHRONII. Siquis judicio

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Εἴπις οὖν

οὕτω ἐθελήσοι κριθῆναι πρὸς τὸν Θεὸν, οὐδὲ λόγου ἀξιοῦται· ὑπερφρονεῖ γὰρ τὴν ἀνθρώπων διὰ τελείας, ἕνα λαὸν πρὸς χιλίους οὐκ ἀποκρίνεται. διπλῆ τοίνυν τοῦ ῥητοῦ ἡ διάνοια, ἡ μὲν τὸν Θεὸν ὑπερφρονοῦντα εἰσάγουσα, καὶ μὴ ἀποκρινόμενον, ἡ δὲ τὸν ἄνθρωπον ποιοῦσα ἀποροῦντα, καὶ μὴ δυνάμενον ἀντειπεῖν.

cum Deo contendere voluerit, ne sermone quidem dignum eum judicat Deus; vili enim hominis conditione contemptâ, uni verbo de mille non respondet. Sensus igitur hujus dicti duplex est; unus, qui Deum contemnentem, & respondere negantem introducit; alius verò, qui hominem hæsitantem facit, & qui contradicere nequeat.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Πάλιν δὲ σημειωτέον, ὡς ταῦτα προέφηκεν ὁ δίκαιος, μονονουχὶ λέγων τῷ μακαρίᾳ Δαβὶδ, καὶ μὴ εἰσέλθῃς εἰς κρίσιν μετὰ τοῦ δούλου σου, ὅτι οὐ δικαιωθήσεται ἐνώπιόν σου πᾶς ζῶν· ἵνα ἐὰν ἀκούσωμεν αὐτὸν βουλομένου κρίνεσθαι πρὸς τὸν Θεὸν, μὴ ὑπολάβωμεν, ὅτι φησὶν, ἄδικα πάσχω, καὶ δυνάμει, κρινόμενος πρὸς Θεὸν, ἀπελέγξαι αὐτὸν οὐ δίκαια ποιοῦντα· ἄπαγε, πόρρω γὰρ ταῦτα τοῦ μεγάλου καὶ φιλοθέου Ἰὼβ μεγαλονοίας· ἀλλ' ἵνα μάθωμεν, ὅτι ταῖς μὲν παρὰ ἀνθρώπους κρίσεις φεύγει, οἷα ἢ κατ' ἄγνοιαν λαλούντων, ἢ πρός χάριν τινός· ὃ δὴ πεπόνθασιν οἱ αὐτοῦ φίλοι, πεπλανημένοι περὶ τοὺς τῆς προνοίας λόγους, καὶ οἰόμενοι Θεῷ σωτηρίαν νέμειν, ἅμα τοῦ καταψηφίζεσθαι τοῦ δικαίου. ἀξιοῖ δὲ, καὶ ἱκετεύει αὐτὸν αὐτὸς καταστῆναι τοῦ ἀψευδοῦς Θεοῦ εἰς κρίσιν, ὡς ἂν ἅμα τοῦ Θεοῦ ἀληθείας ἀποδειχθῇ μὴ διὰ ἁμαρτίας χολαζόμενος.

OLYMPIODORI. Rursus animadvertendum est, quòd Justus hæc præfatus sit, verba beati David ferè usurpans, *Et* Psal. 142. 2.
non intres in judicium cum servo tuo, quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens; ut si audiverimus, velle eum judicio cum Deo contendere, ne suspicemur eum dicere, Iniqua patior, & si litem Deo movero, injustas ejus actiones redarguere possum (Apage; hæc enim à magni Jobi, & Deum amantis, magnanimitate longè aberant) sed ut discamus, hominum judicia illum devitare, tanquam imperitè, vel in gratiam alicujus loquentium: quod & ejus amici passi sunt, qui circa divinæ providentiæ rationem hallucinabantur, & Deo patrocinari se arbitrabantur, quia justũ hominem condẽnâssent. Postulat autem, & suppliciter precatur, ut Deus ipse, qui verax est, judex sibi constituatur, ut propter peccata minimè puniri, vero Dei judicio demonstrari possit.

Τίς σκληρὸς γενόμενος ἐναντίον αὐτοῦ ὑπέμεινε;

Quis durus factus contra eum permansit?

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Τοῦτο Ἀκύλας, καὶ Σύμμαχος, ὁ μὲν εἰρώδυσεν, ὁ δὲ, διετέλεσεν, ἔξέδωκεν. ἀλλ' οὐδὲ πεπαχυμένος τις, φησὶ, κατὰ τοῦ Θεοῦ ἀπημώρητος ἀπέρχεται, ἀλλ' κἂν πρὸς βραχὺ συγχωρηθῇ, ἀλλ' οὐχ ὑπομένει. Τίς δὲ ἐπεπαχύνθη κατὰ τοῦ Θεοῦ; Φαραώ, αὐτὸς ὁ διάβολος, ἐναντίον γὰρ Κυρίου παντοκράτορος ἐπαχηλίασε· καὶ πάντες δὲ σκληροὶ γεγόνασιν ἐναντίον αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, οἱ τὰς λιθίνας καρδίας ἔχοντες, πρὸς οὓς εἴρηται, οἶδα ὅτι σκληρὸς εἶ, καὶ νεῦρον σιδηροῦν ὁ τράχηλός σου.

POLYCHRONII. Pro, *Permansit*, Aquila quidem, *Pacem habuit*, Symmachus verò, *Perstitit*, reddidit. Sed nemo, inquit, contra Deum exacerbatus, impunitus abit; licèt enim ad breve tempus indulgentia ei concessa fuerit, non tamen permanebit. Quis autem contra Deum exasperatus fuit? Pharao, ipse diabolus, *Contra Dominum enim omnipotentem* Job. 15. 25.
induravit cervicem; omnésque qui corda lapidea habent, contra Deum obduruerunt; quibus dictum est, *Novi quòd durus es, &* Es. 48. 4.
nervus ferreus collum tuum.

OLYMPIODORI. Rursus verò Jobus præmunitione usus, hoc posuit, ut intelligamus, nequaquam eum exacerbatum, sed supplicem, & divina veritate nixum, verba sua proferre. Qua enim ratione animo exasperato esse potest, qui nihil homini prodesse novit, si contra Deum duriorem se præbeat? Et quidem, non multo post tempore, sed in ipsis quæ statim sequuntur verbis, postquam ejusmodi proœmio usus fuisset, & mentem nostram sufficienter muniisset, Dei potestatem explicat; unicuique propemodum suadens, ne ei obloqui audeat, qui tanta potestate, tanto robore, & majestate præditus est, & qui justitiam in nullo perturbari aut supplantari finit.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Πάλιν ὁ Ἰὼβ τοῦτο προφασφιζόμενος τέθεικεν, ἵνα γνῶμεν, ὅτι οὐδαμοῦ πεπαχυνόμενος, ἀλλ' ἱκέτης ὤν, καὶ παῤῥησίαν τὴν τοῦ Θεοῦ δηλητήριον, τοὺς λόγους προφέρει. ὁ γὰρ εἰδὼς, μὴ συμφέρον εἶναι σκληρὸν φαίνεσθαι κατὰ τοῦ Θεοῦ, πῶς ἂν αὐτὸς ἐπαχύνετο; καίτοι, μηδὲ πολλοῦ παρελθόντος χρόνου, ἀλλ' ἐν αὐταῖς ταῖς ἑφεξῆς λόγοις, ὅταν προοιμιασάμενος, καὶ ἱκανῶς ἡμᾶς τὴν γνώμην ἀσφαλισάμενος, τὴν τοῦ Θεοῦ δύναμιν ἐξηγῆται· μονονουχὶ ἑκάστῳ προφαίνων, μηδόλως πολεμεῖν αὐτῷ τὸν τοσούτῳ μὲν τὴν δύναμιν, τοσούτῳ δὲ τὴν ἰσχὺν, καὶ τὸ μεγαλοφότητα, καὶ μὴ ἀνεχομένῳ κατὰ μηδὲν παρεξαίρειν ἢ σκολίσαι * τὸ δίκαιον. * Ἰσ. π.

Qui in vetustatem perducit montes, & nesciunt; qui subvertit eos in ira.

Ο παλαιῶν ὄρη, καὶ οὐκ οἴδασιν, ὁ καταστρέφων αὐτὰ ὀργῇ.

OLYMPIODORI. Hoc Symmachus apertiùs interpretatus est, *Qui aufert montes, & è conspectu removet eos.* Quænam verò vis est hujus versûs? Ad literam quidem; Qui nullo, inquit, negotio montes evanidos reddit; secundùm illud, Psal. 103. 33. *Qui tangit montes, & fumigant.* Ad sensum verò, Qui ab hominibus, illis etiam insciis, diaboli insidias, quæ eorum vires exsuperant, transfert & amolitur.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Τοῦτο σαφέστερον ὁ Σύμμαχος ἡρμήνευσεν, ἄξαιρον ὄρη, καὶ ἀδηλοποιῶν αὐτά. τίς δὲ ἡ τοῦ στίχου δύναμις; πρὸς μὲν τὸ ῥητόν· ὁ τὰ ὄρη, φησὶν, ἀφανίζων μετὰ εὐκολίας· καὶ, ὁ, ὁ ἀπόρμητος τῶν ὀρέων, καὶ καπνίζοντα. πρὸς δὲ τὴν διάνοιαν, ὁ παραφέρων τὰς ὑπαρχούσας τοῦ πονηροῦ, ἐκ τῶν ἀνθρώπων ἐπιβουλὰς, καὶ ἀγνοουμένων αὐτῶν.

DIDYMI. Alios etiam novi montes, Psal. 120. 1. Moysem, & Prophetas, *Levavi oculos meos in montes.* Christus abrogat prius Testamentum, nec animadvertunt Judæi, quibus Joh. 5. 46. dictum est, *Si Moysi credaretis, crederetis forsitan & mihi.* Ipse, quoad literam montes Jerusalem, & Sanctuarium evertit: ipse Solem, & astra suo ipsius splendore obscurat. Papæ! Qualia dicit homo morbidus & exulceratus, testam habens, & saniem radens, homo sedens in sterquilinio? *Qui in vetustatem perducit montes, & nesciunt.* Videamus igitur cujusmodi sint hæc verba, & quinam montes vetustate exoleverint, ac de quibus illud intelligendum veniat, *Et nesciunt.*

ΔΙΔΥΜΟΥ. Οἶδα καὶ ἄλλα ὄρη, Μωϋσέα, καὶ τοὺς Προφήτας, ἧρα τοὺς ὀφθαλμοὺς μου εἰς τὰ ὄρη. Χριστὸς παλαιοῖ τὴν προτέραν διαθήκην, καὶ οὐκ οἴδασιν Ἰουδαῖοι, πρὸς οὓς εἴρηται, εἰ ἐπιστεύετε Μωϋσῇ, ἐπιστεύετε ἂν ἐμοί. ὁ αὐτὸς δὲ καὶ κατέστρεψε τὰ μέχρι γράμματος ὄρη τῆς Ἱερουσαλὴμ, καὶ τὸ ἁγίασμα· ὁ αὐτὸς δὲ καὶ τὸν ἥλιον ἀμαυροῖ τῇ ἑαυτοῦ λαμπρότητι, καὶ τοὺς ἀστέρας. βάβαι· οἷα λέγει ἄνθρωπος νοσῶν καὶ ἑλκούμενος, ὄστρακον ἔχων, καὶ τὴν ἰχῶρα ξέων, ἄνθρωπος ἐπὶ κοπρίας καθεζόμενος; ὁ παλαιῶν ὄρη, καὶ οὐκ οἴδασι. τίνες οὖν εἰσιν οἱ λόγοι, ἴδωμεν· καὶ περὶ ποίων ὀρέων παλαιουμένων, καὶ * ὑπό τινων, καὶ οὐκ οἴδασιν. * Ἰσ. ἐπὶ ἦλθεν

ἦλθεν Ιησοῦς ὁ καταστρέφων τὴν τοῦ γράμματος ἐκδοχήν, καὶ τοὺς τούτῳ μὴ τὰ χαίειν ἐμμηνύοντας, περὶ ὧν φησιν ὁ Ἀπόστολος, ἔφθασε δὲ ἐπ' αὐτοὺς ἡ ὀργή· τὰ πεπαλαιωμένα κατεστράφη, πεπαλαίωται τὰ τοῦ γράμματος, ἀνακεκαίνωται τὰ τοῦ πνεύματος, ὥστε δουλεύειν ἡμᾶς ἐν καινότητι πνεύματος, καὶ οὐ παλαιότητι γράμματος. θαυμάσιόν τι ὁ Ιησοῦς πεποίηκεν ἐλθών, τοὺς αὐτοὺς προεφήτας καὶ πεπαλαίωκε, καὶ ἀνεκαίνισεν.

Vênit Jesus, qui expectationem secundùm literam, & eos qui post gratiam in ea perseverant, delet; de quibus dicit Apostolus, *Pervênit autem super eos ira*; vetera enim deleta sunt; quæ ad literam pertinent vetustatem induerunt; instaurata sunt quæ sunt spiritûs, ut serviamus in novitate spiritûs, & non in vetustate literæ. Christus adventu suo admirabile quiddam, & contra omnium opinionem fecit, eosdem Prophetas & antiquavit, & innovavit. 1 Thes. 2. 16. Rom. 7. 6.

Ο σείων τὴν ὑπ' οὐρανὸν ἐκ θεμελίων, οἱ δὲ στύλοι αὐτῆς σαλεύονται.

Qui commovet eam quæ sub cœlo à fundamentis: columnæ autem ejus quatiuntur.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Στύλους τὰ στηρίγματά φησιν· ἐν αὐτῷ γὰρ ἔστι τῷ θεμελιώσαντι, καὶ στηρίξαντι, ὡς αὐτὸς οἶδε, καὶ σαλεῦσαι. ὅμοιον δὲ ἐν Ψαλμοῖς, ὁ ἐπιβλέπων ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ποιῶν αὐτὴν τρέμειν.

OLYMPIODORI. Columnas, fulcimenta dicit; est enim in potestate illius qui fundavit, & stabilivit, prout ipsi libitum est, eam commovere. Par huic illud in Psalmis, *Qui respicit terram, & facit eam tremere.* Ps. 103. 32.

ΔΙΔΥΜΟΥ. Κομψότερον δέ τινες. οἱ στύλοι ἦσαν τοῦ Κυρίου μου Ιησοῦ Χριστοῦ οἱ ἀπόστολοι· ὅτε γὰρ ἐπὶ τοῖς πάθοις Ιησοῦ ἐσαλεύθησαν, πάντες ὑμεῖς σκανδαλισθήσεσθε ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ. σεισμοὶ δὲ πολλάκις γεγόνασιν ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλ' οἱ μερικοὶ σεισμοὶ, ἢ περὶ Χριστοῦ, καὶ μετὰ Χριστὸν, οὐ μέρους γεγόνασιν· ἐπὶ δὲ τοῦ Κυρίου μου Ιησοῦ Χριστοῦ ὁ γέγονε μικρὸς. * μερικὸς ὁ σεισμὸς, ἀλλ' ὅλη ἡ γῆ ἐσείσθη ἐξ αὐτοῦ τοῦ κέντρου.

DIDYMI. Concinniùs verò nonnulli. Columnæ erant Domini mei Jesu Christi Apostoli; hi enim tempore quo Jesus patiebatur commoti erant; *Omnes vos scandalizabimini in me in nocte ista.* Terræmotus verò sæpe in terra extiterunt; verùm & qui ante, & qui post Christum contigerunt, partem tantùm aliquam terræ concusserunt: tempore autem Domini mei Jesu Christi, pars aliqua terræ mota non fuit, sed tota terra ab ipso centro conquassata est. Marc. 14. 27

Ο λέγων τῷ ἡλίῳ, καὶ οὐκ ἀνατέλλει.

Qui dicit Soli, & non oritur.

ΟΛΥΜΠΙΟΔΩΡΟΥ. Οὐχ ὡς ἀκούοντος τοῦ ἡλίου, φησὶν, ἀλλὰ τὸ μεγαλεῖον τῆς ἐξουσίας ἐμφαίνων.

OLYMPIODORI. Non tanquam Sol audiret, inquit; sed magnificentiam potestatis ejus ostendit.

Καὶ ἐπὶ τῶν ἄστρων κατασφραγίζει.

Contra sydera autem signaculum ponit.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Τουτέστιν, ἀποκλείει. δυνατὸν, φησὶ, καὶ τῷ ἡλίῳ ἐπιτάξαι τὴν χώραν μένειν, καὶ μὴ ἀνατέλλειν, καὶ τὰ ἄστρα ἀποκλείειν, ὥστε μὴ φωτίζειν τὴν γῆν.

EJUSDEM. Hoc est, intercludit. Potest, inquit, Soli imperare, ut in loco permaneat, nec exoriatur; astra etiam prohibere, quo minùs terram illustrent.

DIDYMI. Fertur autem, quòd tempore passionis, tribus horis quibus Sol defecerat, sydera etiam tum, tanquam in nocte, apparuisse.

ΔΙΔΥΜΟΥ. Φέρε͂ται δέ, ὅτι κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ πάθους, ἐν αἷς τρισὶν ὥραις, ἐν αἷς ὁ ἥλιος ἐξέλιπε, πλανῶνται καὶ ἀστέρες ἐφάνησαν, ὡς ἐν νυκτί.

Qui extendit cœlum solus.

Ο τανύσας τὸν οὐρανὸν μόνος.

POLYCHRONII. Verùm & cœlum, inquit, nullo negotio distendit; Psal.103.2. secundùm illud, *Extendens cœlum sicut pellem.* Christus autem illud extendit, Psal.32.6. ut canit David; *Verbo Domini cœli firmati sunt*; filius autem Dei unigenitus Verbum est.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Αλλὰ καὶ τὸν οὐρανόν, φησί, μεθ' εὐκολίας διέτεινε· καὶ ὁ, ὁ ἐκτείνων τὸν οὐρανὸν ὡσεὶ δέρριν. ὁ Χριστὸς δὲ καὶ τοῦτον ἐτάμυσεν, ὡς ψάλλει Δαβὶδ, τῷ λόγῳ Κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν· λόγος δὲ ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ παῖς.

Et ambulat super mare, tanquam super pavimentum.

Καὶ περιπατῶν, ὡς ἐπ' ἐδάφους, ἐπὶ θαλάσσης.

EJUSDEM. Secundùm historiam quidem; Qui pedibus, inquit, etiam mare substratum habet; qui propter naturam, quæ materiæ expers est, omnia permeat, & omnibus præsens adest. Videtur autem propheticè Verbi etiam incarnationem innuere, quando Dominus, in fluctuum superficie ambulans, ad navem Psal.76.20. Apostolicam accedebat; secundùm illud, *In mari via ejus*; hoc enim à Verbo incarnato factum est.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Κατὰ μὲν τὴν ἱστορίαν· ὁ καὶ τὴν θάλασσαν, φησὶν, ὑπὸ πόδας ἔχων, καὶ διὰ τὸ τῆς φύσεως ἄϋλον, διὰ πάντων ἐλεύσεται, καὶ πᾶσιν ἐφισάμενος. ἔοικε δὲ προφητικῶς, καὶ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ λόγου σημαίνειν, ὅτε πρὸς τὸν ἀποστολικὸν ὁ Κύριος ὁλκάδα παρεγίνετο, ἐπ' ἄκρων τῶν κυμάτων βαδίζων, καὶ ὅτι, ἐν θαλάσσῃ ἡ ὁδὸς αὐτοῦ· καὶ τοῦτο γὰρ ἐνανθρωπήσας ὁ λόγος πεποίηκεν.

Qui facit Pleiada, & Hesperum, & Arcturum, & penetralia Noti.

Ο ποιῶν Πλειάδα, καὶ Ἑσπερον, & Αρκτοῦρον, καὶ ταμεῖα Νότου.

OLYMPIODORI. Sub nomine celebriorum syderum reliqua complexus est, ac si diceret, Qui omnem cœli ornatum distinxit. Per Notum autem, alii etiam venti significantur: ventorum autem thesauros, promptuaria vocavit, ut intelligamus, causam & rationem ventorum captum nostrum transcendere. Hebræus verò inquit, *Et omnia astra circundantia Notum* (ut prõptuarii nomine astrorum multitudo in ea plaga apparentium, indicetur) hoc est, astra quæ in Australi parte cœli, tanquam in promptuario recondita sunt. Differt autem astrum à stella, eò quòd astrum constet ex

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Από μὲν τῶν περιφανεστέρων ἀστέρων τοὺς λοιποὺς περιέλαβε, καὶ οἱονεὶ εἶπεν, ὁ πάντα * τὸν οὐρανὸν ποικίλας κόσμον. διὰ δὲ τοῦ Νότου, & τοὺς ἄλλους ἀνέμους ἐσήμανε· ταμεῖα δὲ, τοὺς θησαυροὺς τῶν ἀνέμων ἐκάλεσεν, ἵνα γνῶμεν, ὅτι ἀνεφικτοί εἰσιν οἱ περὶ τῶν ἀνέμων λόγοι. ὁ δὲ Ἑβραῖος, καὶ πάντα τὰ ἄστρα τὰ κυκλοῦντα Νότον, φησὶν, ὡς δηλοῦσθαι τὸ πλῆθος τῶν αὐτόθι φαινομένων ἄστρων, ἐν τῇ τοῦ ταμείου περιοχείᾳ, τουτέστι, τὰ ἄστρα ταμιευόμενα ἐν τῷ νοτίῳ μέρει τοῦ οὐρανοῦ. διαφέρει δὲ ἄστρον ἀστέρος, ὅτι τὸ ἄστρον ἐξ ἀστέρων σύγκειται.

* Ισ. τὸν οὐρανόν.

σύγκλ) · * ὡς ἀνεγκλήτοις μὴτοι τούτοις τοῖς ὀνόμασιν ἐχρήσατο. τί * γὰρ ἀδικοῦσι τὴν γραφὴν ὀνομαζόμενα παρ' αὐτῆς ὕτως, ὡς ἀκούοντες οἱ ἄνθρωποι δύνανται νοεῖν.

* ἴσ. ὃς ἀνεγκλήτως. * ἴσ. δεῖν.

ΒΑΣΙΛ. Μέμνηται δὲ τοῦ Ἀρκτούρου ἡ γραφὴ, ὃν μεταξὺ τῶν * μηρῶν τοῦ Ὠρίωνος ὁρῶ κείμενον, ἀστέρα ἀμυδρόν· ὡσαύτως δὲ καὶ τὴν Πλειάδα ὑπὸ τῆς γραφῆς ὀνομάζεσθαι, ὡς καὶ ὑπὸ τῶν ἔξωθεν, τῶν παρ' Ἑβραίων, δηλονότι, πολυπραγμονησάντων τὰ ἀπόρρητα. Φαίνονται δὲ ἐν τῇ Πλειάδι ἑπτὰ ἀστέρες, συνεχεῖς καὶ λαμπρῶς κεκαλλωπισμένοι πρὸς ἀλλήλους, οὐχὶ δὲ ἕξ, ὥσπερ τινὲς οἴονται· καὶ οὐ τετράγωνόν ἐστι σχῆμα. Ἑσπερος δὲ λαμπρότατός ἐστιν ἀστὴρ, ὁ αὐτὸς δὲ καὶ ἑῷος ὀνομάζεται, διὰ δὲ μὲν νυκτὸς διατέλλει, καὶ τὴν ἕω μηνύει, ἡμέρου δὲ ὄρθρου, καὶ τὴν ἡμέραν.. ὁ οὖν ἀριθμὸν πλήθη ἄστρων, καὶ πᾶσιν αὐτοῖς ὀνόματα καλεῖ, καὶ τὸν ἀριθμὸν ἔχει πάντων αὐτῶν, καὶ τὰς προσηγορίας. ὀλίγαι δέ εἰσιν ἐκφωνηθεῖσαι, αἷς οἱ Ἕλληνες συγχρησάμενοι, καὶ τὰ λοιπὰ περιύφηναν παρ' ἑαυτῶν, καὶ μυρίαις ὀνομασίαις προσαγορεύουσι· τοὺς τε ἀπλανεῖς ἀστέρας, καὶ τοὺς πλανωμένους. τοὺς μὲν δώδεκα διαιροῦσιν εἰς δώδεκα μέρη, * τοὺς δὲ κατὰ τὸν ζωοφόρον κύκλον, δι' οὗ ὁ ἥλιος τὴν πορείαν ποιεῖται, τοὺς δὲ κατὰ νότιον, καὶ βόρειον μέρος παραπεπηγότας κατονόμασαν, ὡς ἐκλήθησαν.

Pro delend. τὰς δ.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Ἐνταῦθα μὴτοι ὁ Ἰὼβ εἰπεῖν βούλεται, ὅτι ὁ Θεὸς διὰ τῆς κτίσεως, τὴν τε ἑαυτοῦ σοφίαν ἐνεδείξατο, καὶ τὴν περὶ ἀνθρώπους προνοίαν· τὴν μὲν τῶν ποικίλων τῶν φαινομένων, τὴν δὲ τῇ χρήσει, ἧς ἀπολαύειν πεφύκασιν οἱ ἄνθρωποι. πρὸς γὰρ τὰς τῶν ἄστρων ἐπιτολὰς καὶ δύσεις, καὶ τὰς σελήνης τὰς * μειώσεις, γεωργοί τε σπείρουσι, καὶ τὴν γῆν τὴν ἐπιμέλειαν ποιοῦνται, βυθίζουσί τε καὶ χειμερινοὺς ἀέρας σημεῖα λαμβάνοντες, καὶ ναῦται τὴν θάλασσαν πλέουσιν. ἄλλα μὲν οὖν ἔθνη ἄλλοις ἄστροις τὴν πλοῦν αἰνίσσονται· Φοίνικες δὲ μάλιστα λέγονται πρὸς τὴν μικρὰν Ἄρκτον σημαίνειν τὸν θάλασσαν. τὴν μεγαλουργίας οὖν, φησὶν, αὐτοῦ τὰ σημεῖα καθ' ἑκάστην ἔνεστιν ὁρᾶν, ἀέρος

* χ. σημειώσεις.

stellis : * sine reprehensione quidem promiscuè hæc vocabula usurpavit. Qua in re igitur S. Scripturam lædunt, si ita ab ea nuncupentur, ut ab hominibus audientibus intelligi queant?

* *In Græco aliquid desiderari videtur, & veteris cuiusdam authoris nomen, fortè Aristotelis : sic.* Atque ita sæpenumero in scriptis suis Aristoteles, qui, &c.

BASILII. Meminit etiam Scripturа Arcturi, astri subrufi, quem inter Orionis femora situm video : similiter autem & Pleias à Scriptura, ut à Gentilibus, nominatur, qui, scilicet, quæ Hebræorum arcana sunt, curiosiùs indagant. In Pleiade autem septem apparent stellæ, continuæ, & inter se confertæ ; non autem sex, ut nonnulli arbitrantur : situm autem habent triangularem. Hesperus verò stella est lucidissima, qui etiam Lucifer appellatur, quia manè oriatur, & Auroram indicet, scilicet, diluculum, & diem. *Qui igitur numerat multitudines stellarum, & omnibus eis nomina vocat*, earum omnium & numerum tenet, & nomina. Pauca autem in Scripturis sunt expressa, quibus Græci simul utentes, reliqua de suo attexuerunt, & infinita nomina indiderunt ; & has quidem, stellas fixas, alias errantes vocant ; & has quidem in duodecim partes distribuunt, secundùm circulum Zodiacum, per quem Sol iter conficit ; aliis verò in Australi & Boreali plaga fixis, pro libitu suo nomina indiderunt. Psal. 146. 4.

POLYCHRONII. Hoc quidem loco dicere vult Jobus, quòd Deus mundi creatione, & suam sapientiam, & providentiam erga homines ostenderit ; illam quidem in rerum quæ cernuntur varietate, hanc verò in earundem usu quem homines percipiunt. Ad syderum enim ortus, & occasus, & Lunæ senescentis imminutiones, agricolæ, sereni & tempestuosi aëris signa observantes, sementem faciunt, ac terram colunt, & nautæ mare navigant. Aliæ autem gentes aliis astris navigationes suas conficiunt : Phœnices verò præcipuè dicuntur, observatâ Ursâ minori, maria trajicere. Ejus igitur magnificentiæ, inquit, argumenta quotidie licet intueri, aëris nempe commu-

commutationes, temporum viciſſitudines, tempeſtatum ſucceſſiones, motum diei & noctis rectè ordinatum: poſt ſtellas enim cœleſtes, aëris mentionem fecit, variam ejus ac multiplicem utilitatem ob oculos ponens; quare addit.

τροπάς, εὐημεριάς καιρῶν, ὡρῶν διαδοχάς, ἡμέρας καὶ νυκτὸς ὑπαξίαν κίνησιν· ἀπὸ γὰρ τῶν οὐρανίων ἄστρων, τὸν ἀέρος ἐμνημόνευσε, ὃ ποικὴν τὴν χρείαν ποικίλον καὶ πολυιδὲς παρεχῶν· ὅθεν ἐπάγει.

Qui facit magna & inveſtigabilia, glorioſáq; & mirabilia, quorum non eſt numerus.

Ὁ ποιῶν μεγάλα καὶ ἀνεξιχνίαστα, ἔνδοξά τε καὶ ἐξαίσια, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμός.

POLYCHRONII. Id eſt, Quæ nos ignoramus. Eliphazus hæc antea dixerat, & nunc eadem hic dicit. Innuit autem nivis generationem, grandinis impetum, tonitruum ſonitus, fulminum jactus & inflammationes, & quæcunque ſunt hujuſmodi.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Τοῦτ' ἔστιν, ἃ ἡμεῖς οὐκ ἴσμεν. Ταῦτα καὶ ὁ Ἐλιφὰζ προεῖπε, καὶ νῦν αὐτὰ λέγει. ἀνίπτεται γὰρ χιόνος γένεσιν, χαλάζης φορὰν, βροντῶν ἤχους, ἀστραπῆς βολὰς, καὶ ἐκπυρώσεις, καὶ ὅσα τοιαῦτα.

CHRYSOSTOMI. Nónne hæc, inquit, quæ antea dixi, licèt oculis ſubjiciantur, magna & inveſtigabilia ſunt? quantò magis ea quæ inviſibilia ſunt? Verùm obſerva, quòd nunquam Dei eſſentiam, ſed opera tantùm ejus proferat. Et cur, inquit, ſingula enumero? magna enim & incomprehenſibilia, & innumerabilia ſunt ejus opera.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Ταῦτα ἃ προεῖπα, φησὶν, ὅ μεγάλα, οὐκ ἀνεξιχνίαστα, καίτοι ὁρατὰ ὄντα; πόσῳ γε μᾶλλον τὰ ἀόρατα; ὁρατὰ δὲ, διὰ μὲν τὴν οὐσίαν, ἀλλὰ τὰς ἐνεργείας αὐτοῦ λέγει. τί δέ, φησὶ, τὸ καθ' ἕκαστον αὐτῶν λέγω; μεγάλα γάρ ἐστι, καὶ ἀκατάληπτα, καὶ ἀνάριθμητα τοῦ Θεοῦ ἔργα.

DIONYSII. Vidiſti quænam de Deo dicat beatus Jobus; cùm pluribus enim & particulatim, verbis eum honorâſſet, & gloriam ejus celebrâſſet, iterum ſummatim cuncta complexus, dixit, *Qui facit magna & inveſtigabilia, glorioſáque & mirabilia, quorum non eſt numerus.* Quamvis enim numerus ſit innumerabilis, & incrementum additionémque admittens, nullum finem habeat, ac in infinitum numerari poſſit; nihilominus, inquit, Dei opera quemlibet numerum qui pertranſiri non poteſt, longè ſuperant: quòd ſi opera, quantò magis ille? Quod enim nullus homo aſſequi poteſt, & fine carere videtur, hoc ipſum eſt Deo minimum, & quoad quantitatem, ut hìc dicitur, & quoad magnitudinem, ut Pſalmus immenſum eum eſſe ait, cùm dicit,

Pſal. 144. 3. *Magnus Dominus & laudabilis valde, & magnitudinis ejus non eſt finis.* Eſt enim

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ. Εἶδες οἷα περὶ Θεοῦ λέγει ὁ μακάριος Ἰώβ· πολλὰ γὰρ κατὰ μέρος * ἐπιθαυμάσας αὐτὸν καὶ δοξολογήσας, πάλιν συγκεφαλαιωσάμενος, ἔφη, ὁ ποιῶν μεγάλα, καὶ ἀνεξιχνίαστα, ἔνδοξά τε καὶ ἐξαίσια, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμός. Εἰ γὰρ καὶ ἀνάριθμητος ὁ ἀριθμός ἐστιν, καὶ τέλος οὐδὲν ἴσχει, ἐπαύξησιν ἀεὶ καὶ προσθήκην εἰς ἑαυτὸν δεχόμενος, ἐπ' ἄπειρόν τε καταριθμούμενος· ἀλλ' ὑπερβάλλει, φησὶ, σύμπαντα τὰ διεξόδευτον ἀριθμὸν τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ. Εἰ δὲ τὰ ἔργα, πόσῳ μᾶλλον αὐτός; ὃ γάρ ἐστιν ἀνέφικτον πᾶσι, καὶ ἀτελεύτητον, τοῦτ' ἐλάχιστόν ἐστι πρὸς τὸν Θεόν, κατά τε ποσότητα, ὡς ἐνταῦθα εἴρηται, καὶ κατὰ μέγεθος, ὡς ὁ ψαλμὸς ὑπερμεγέθη φησὶν αὐτὸν εἶναι, λέγων, μέγας ὁ Κύριος καὶ αἰνετὸς σφόδρα, καὶ τῆς μεγαλοσύνης αὐτοῦ οὐκ ἔστι πέρας. πάσης γὰρ αἰνέσεως

* χ. ὅτι διδοὺς

ἀινέσεως ὄντιν * δυώτερος, παντὸς θαυμασμοῦ θαυμασιώτερος, καὶ πάσης δόξης ἐνδοξότερος, καὶ παντὸς ὑψώματος ὑψηλότερος· ὡς γέγραπται, Φοβερὸς Κύριος, ὁ σφόδρα μέγας, καὶ θαυμαστὴ ἡ δυναστεία αὐτοῦ. δοξάζοντες Κύριον ὑψώσατε καθ' ὅσον δύνασθε· ὑπερέξει γὰρ καὶ ἔτι. καὶ πολὺ ἔργον ἂν εἴη τοὺς ἀπὸ τῶν θείων γραφῶν παμμελέτους ὕμνους ἐκλέγοντα ἐπιφέρεσθαι, ὧν πάντων ὑπεραινετὸς, καὶ ὑπερυψούμενός ὄντιν ὁ Θεός. νυνὶ δ' ὅτι τὰ ἐχόμενα τῆς ἑρμηνείας ἴωμεν.

omni laude laudabilior, omni admiratione admirabilior, omni gloria glorioſior, omnique celſitudine excelſior; ſicuti ſcriptum eſt, *Terribilis Dominus & magnus vehementer, & mirabilis potentia ejus. Glorificantes Dominum exaltate quantumcunque potueritis: excedet enim & adhuc.* Et magnum ſanè opus eſſet, ex divinis Scripturis hymnos, quibus ſumma Dei celebratur magnitudo, ſeligere, & in medium afferre, ſupra quos omnes Deus laude & gloriæ celſitudine longè effertur. Nunc autem ad ſequentium interpretationem pergamus. Syrac. 43. 31. 32. 33.

Ἐὰν ὑπερβῇ με, οὐ μὴ ἴδω· ἐὰν παρέλθῃ με οὐδ' ὡς ἔγνων.

Si tranſgreſſus me fuerit, non videbo; ſi præterierit me, neque ſic novi.

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Ἀόρατος, φησὶ, καὶ ἀκαταλήπτως τὴν φύσιν τυγχάνῃ, ὥστε ἄγνωστον ἡμῖν εἶναι, πῶς τε ἐν πᾶσι, καὶ ἔξω πάντων, καὶ ὑπὲρ πάντα τυγχάνῃ. καὶ τί λέγω περὶ αὐτοῦ; ὅπου γε καὶ τὰ κρίματα αὐτοῦ πάσῃ γνωτῇ φύσει δι' ὑπερβολὴν καταλαβεῖν ἀμήχανον· πάντα γὰρ ποιεῖ, ἀόρατῳ δυνάμει ταῦτα ἐργαζόμενος, ὡς μὴ μόνον λανθάνειν τὴν αἴσθησιν, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ νοὸς τὴν κατάληψιν. ἐγὼ γοῦν οὔτε θυμῷ ὄντα ὑπονοῶ, οὔτε ὀργιζόμενον νοῆσαι δυνάμην, κἂν ὑπερβῇ με, κἂν παρέλθῃ, οὐκ αἰσθάνομαι.

OLYMPIODORI. Naturâ, inquit, inviſibilis & incomprehenſibilis eſt, adeo ut nos lateat, quemadmodum in omnibus, extra omnia, & ſuper omnia ſit. Quid autem de illo verba facio? cùm judicia etiam ejus nulla creatura mentis conceptu comprehendere valeat: omnia enim inviſibili potentiâ operatur, ut non tantùm ſenſûs apprehenſionem, ſed & mentis etiam aciem lateant. Ego igitur nec clementem eum agnoſco, nec iratum contemplari poſſum; ac licèt ſupergreſſus me fuerit, & præterierit, non ſentio.

Ἐὰν ἀπαλλάξῃ, τίς ἀποστρέψει; ἢ τίς ἐρεῖ αὐτῷ, τί ἐποίησας;

Si removerit, quis reſtituet? aut quis dicet ei, Quid feciſti?

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Ἰδού, φησὶν, ἁρπάσαν ἐκ τοῦ κόσμου, τίς ἀναχομίσει ὃ ἥρπαγεν; τί λέγω, ἀναχομίσει; τίς ὅλως ὅτι τοῖς γινομένοις ἀντεῖπεῖν αὐτῷ δυνήσεται; ἐὰν τελείαν σεισθῆναι ποιήσασθαι θελήσῃ, τίς ἀνασκευάσει τὰ αὐτοῦ δόκιμα;

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Ἐὰν κατά τινος ἀποφήνηται, τίς ἀνακαλέσεται; τίς δὲ αὐτῷ ἐγκαλέσει,

OLYMPIODORI. Ecce, inquit, aliquid è mundo abripuit, quis abreptum referet? Quid autem dico, Quis referet? quis eſt omnino, qui iis quæ ab illo fiunt, poterit contradicere? ſi omnia funditus delere voluerit, quis illius decretum reſcindet?

POLYCHRONII. Si contra quempiam ſententiam pronunciaverit, quis revocabit? quis illum, quaſi minùs rectè facientem,

facientem, in jus vocabit? pro libitu enim ſuo imperium in omnes exercet; quibus vult propitium ſe oſtendit, & quos vult ſupplicio afficit.

ὡς ὰ καλῶς πεποιηκότι; καὶ ὀξυσίδυ γὰ ἀποήτων διαπόζων, ὐιμωνής τέ ὅστιν οἷς αὐ βύληται, καὶ ὠμωρῆται ὃς αὐ ἐθέλῃ.

Ipſe enim avertit à ſe iram.

Αὐτὸς γὰ ἀπέστρεπται ὀργήν.

OLYMPIODORI. Unum, inquit, ſcimus, quòd rebus noſtris omnibus utiliter conſulens, ſine animi perturbatione puniat, & ſine ira ſupplicia irroget. Synecdochicè verò per *iram*, improbitatem omnem expreſſit; non enim iram tantùm avertit, ſed cæteras etiam perturbationes. Symmacho verò dicente, *Deus cujus ira eſt inflexibilis*, divinus motus ac impetus inevitabilis eſſe oſtenditur: quis enim vindicem Dei manum avertet?

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Ἕν, φησίν, οἴδαμεν, ὅτι ἀπαθῶς κολάζει, καὶ ἀοργήτως τιμωρῆται, πάντα συμφερόντως οἰκονομῶν τὰ καθ' ἡμᾶς. συνεκδοχικῶς δὲ διὰ τ ὀργῆς πᾶσαν κακίαν δεδήλωκεν· ὰ γὰ δὴ μόνον ὀργὴν ἀπέστραπται, ἀλλὰ καὶ τὰ ἄλλα πάθη. κατ' ἴσ τ Σύμμαχον εἰπόντα, ὁ Θεὸς ὃ δυσπόστρεπτος ἡ ὀργή, τ ἀφυκτον δηλοῦται τ θείας κινήσεως· τίς γὰ ἀποστρέψει χεῖρα Θεοῦ κολάζουσαν.

Ab eo incurvati ſunt ceti qui ſub cælo.

Ὑπ' αὐτῦ ἐκάμφθησαν κήτη τὰ ὑπ' ὐρανόν.

SYmmachus verò, *Sub ipſo incurvabuntur, qui nituntur arrogantiâ*; quaſi diceret, Superborum faſtum & arrogantiam convellit. Hebræus quidem, *Ab eo*, inquit, *omnia perduntur*, id eſt, Niſi ſponte ſua, & benignitate erga homines, iram tranſtulerit, omnia in nihilum rediguntur: Græcus verò, *Ceti*, dixit, ut ea quæ magnum & invictum robur habere videntur, innueret.

DIDYMI. Ad literam quidem; Ceti, & aliæ venenatæ beſtiæ hominis imperio minimè parerent, niſi illas Deus illi ſubjeciſſet. Ad theoriam verò; Ipſe ſpiritus reprobos (qui allegoricè ceti vocantur, quia animi fluctibus innatent) incurvavit & humiliavit: ſi enim à Deo minùs inflecterentur, hominis natura eis obſiſtere nequiret.

Ὁ δὲ Σύμμαχος, ὑποκάτω ἢ αὐτῦ καμφθήσονται οἱ ἐπερχόμενοι ἀλαζονείᾳ· ἵνα εἴπῃ, ὅτι καὶ τὴν ὑφηφάνων καταστορῇ τ ὀφρύν. πάλιν ἢ ὁ μὲ Ἑβραῖος, ὑφ' αὐτῦ, ἔφη, πάντα ἀπόλλυ), τουτέστιν, ἐὰν μὴ τ ὀργὴν ἐκὼν καὶ φιλανθρωπότατος μεταβάλῃ, ἀπόντα ἀφανίζε). ὁ ἢ Ἑλληνικὸς, κήτη, εἶπεν, ἵνα αἰνίξῃ) τὰ * μεγάλα καὶ ἀήττητα τ ἰσχὺν ἔχειν δοκοῦντα. * χ. μεγάλα

ΔΙΔΥΜΟΥ. Πρὸς μὲ τ ῥητόν· καὶ τὰ κήτη δυσυπότακτα ἰῷ ἀνθρώποις, καὶ τὰ ἄλλα ἰοβόλα θηρία, εἰ μὴ αὐτὸς ταῦτα ὑπέταξε. πρὸς ἢ θεωρίαν, τὰ πονηρὰ πνεύματα, τὰ κήτη ἀλληγορικῶς καλούμενα, διὰ τ πρὸς τὰς κλύδωνας τ ψυχῆς διαφοράν, αὐτὸς ἔκαμψε, καὶ ἐταπείνωσεν· ὁ γὰ οἷά τέ ὅστιν ἀνθρωπεία φύσις, πρὸς αὐτὰ μὴ καμφθέντα ὑπὸ Θεοῦ*. * ἴσ. addit αὐτῆς ἰῶαι.

Si verò me audierit, vel dijudicaverit verba mea; quòd ſi etiam fuero juſtus, non exaudiet me, judicium ejus rogabo: ſi verò invocavero, & me exaudie-

Ἐὰν δέ μὲ ὑπακούσε), ἢ * διακρίνῃ τὰ ῥήματά μὲ· ἐὰν γὰ ὦ δίκαιο, οὐκ εἰσακούσεταί μὲ, τ κρίματος αὐτῦ δεηθήσομαι· ἐάντε καλέσω, καὶ * μὴ ὑπα- * ἴσ. διανεύει. * ἴσ. μὲ.

ἐπακούσῃ, ὑ πιςεύω ὅτι εἰσακήκοέ μου τ φωνῆς, μὴ γνόφῳ με συντρίψῃ.

rit, non credam quod exaudiverit vocem meam, ne caligine me conterat.

ΟΛΥΜΠΙΟΔΩΡΟΥ. Τραχὺ τὸ χωρίον τοῦτο καὶ ἄβατον, καὶ ῥᾳδίως δὲ ἀκμητὶ προελθεῖν δι' αὐτοῦ· δαπρητέον οὖν ὅμως τὴν ἄνοδον, Θεοῦ ἡμῖν ἡγουμένου, καὶ τοῦ ἁγίου Ἰὼβ τὸν τόπον ὀξυμαλίζοντος τῷ ὀχράχῳ ἐκείνῳ, ᾧ καὶ τοὺς ἰχῶρας ἀπέξεε. τίς οὖν ἡ τῶν εἰρημένων δύναμις; εἶπεν ὁ Βαλδάδ, ὅτι ὁ Κύριος οὐκ ἀδικήσει κρίνων; καὶ προσέθηκεν, ὅτι ὄρθριζε πρὸς τὸν Θεὸν δεόμενος· καὶ, εἰ καθαρὸς εἶ, τὴν δεήσεώς σου ἐπακούσεται, καὶ ἀποκαταστήσει σοι δικαιοσύνην κρείττονα τῶν πρότερον. πρὸς ταῦτα ὁ Ἰὼβ ἀποκρίνεται, πόθεν γνώσομαι, ὦ φίλε, ἐὰν ὁ Κύριος ἐπακούσεται, καὶ τὰ τῆς ἐμῆς λυπρᾶς δεήσεως ῥήματα; ἐλπὶς γὰρ δικαιωθῆναι δικαιολογούμενος πρὸς αὐτὸν, οὐκ ἀποκριθήσεταί μοι· τοῦτο γὰρ, ὅ, οὐκ εἰσακούσεταί μου· ὡς εἴγε ἀπεκρίνατο, ἡδέως ἂν τὸ κρίμα αὐτοῦ καὶ τὴν ψῆφον ἐπεκαλεσάμην, ἐάν τε καλοιῶτός μου εἰσακούσῃ, * πληροφορούμην. ὅτε γὰρ ὁρᾷ τὰς Θεὸς, ὅτε φωνὴν ἀφίησι· μᾶλλον μὴ οὖν δέδοικα, μὴ ἀοράτως συντρίψῃ με δι' ὀλίγου, καὶ καταιγίδος, ὅτι ὅλως δικαιολογηθῆναι αὐτῷ ἐθαῤῥησα. Τινὲς δὲ ἄλλως ἐνόησαν· ἐὰν ἐμαυτὸν δικαιώσω, ὁ Θεὸς ἀποσκοπήσει με· ὅπερ μὴ γένοιτο. ἡμεῖς γὰρ τὴν ἀμείνονα νοοῦμεν ὁ Θεὸς κρίνει, ἀνέφικτα γὰρ τὰ κρίματα αὐτοῦ τῆς ἀποφάσεως· δι' ὃ μᾶλλον τὸ κρίματος αὐτοῦ δέομαι. ἐὰν δὲ ἐπικαλέσωμαι τὸν Θεὸν, καὶ θελήσῃ ἀκοῦσαί μου τῆς δικαιολογίας, καὶ δικαιῶσαί με, ὑ πιστεύω ὅτι ἐδικαίωσέ με· ἀόρατος γάρ ἐστι, καὶ ἀγνοεῖται τὸ κρίσιν· ὥστε δέδοικα μὴ ἐξ ἀφανοῦς ἐπέλθῃ με τελείως, ὡς καταιγὶς, ἤτοι γνόφος. ὃ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν, ὁ γνόφος κυκλοτερὴς πανταχόθεν περιλαμβάνων ἐστὶ· καὶ ἂν δι' ἑνὸς οὖν, φησὶ, μέρους δόξω δίκαιος εἶναι, δι' ἑτέρου * ἐλέγχει με. ἀπόδειξις δὲ τῶν εἰρημένων τὰ πρόντα· ποικίλαις γάρ με τῶν συμφορῶν ἀθρόον περιέβαλεν, οὐδενὸς

OLYMPIODORI. Salebrosus hic locus est & abruptus, quem sine fatigatione nemo expedire poterit: Deo tamen duce, & sancto Jobo locum testâ illâ qua tabem abstergebat complanante, tentandus est ascensus. Quis igitur horum versuum est sensus? Dixerat Baldadus, *Nunquid Dominus injustè aget judicans?* addiditque, *Surge diluculò ad Deum deprecans; Et si mundus es, precationem exaudiet tuam, & vitæ statum meliorem priore tibi tribuet:* ad hæc Jobus respondet, Quî sciam, ô amice, utrum me Deus audierit, & precationis meæ verba perpenderit? licèt enim judicio cum eo contendens justificatus fuerim, mihi tamen non respondebit; hoc enim valet, *Non exaudiet me.* Illius enim judicium & calculum libenter implorarē, si modo responderet; & si invocantem me exaudiret, plenus confidentiâ essem. Deus autem nec in conspectum venit, nec vocem emittit: unde multò magis mihi metuo, ne invisibili modo me caligine & procella conterat, quòd omnino cum eo in judicium descendere ausus fuerim. Nonnulli autem sic hunc locum intellexerunt; Si meipsum justificavero, Deus me repudiabit; quandoquidem Deus secundùm nostram mentem non judicat, sententiæ enim ejus judicia captum nostrum superant: quocirca judicium ejus potiùs imploro. Si Deum autem invocavero, & causæ meæ defensionem audire, & justificare me voluerit, non credam tamen quòd me justificaverit; invisibilis enim est, & judicium ejus me latet: quare vereor, ne ex loco aliquo obscuro, quasi procella vel caligo funditus me deleat. Quod dicit autem hujusmodi est; Caligo cùm orbicularis sit, undique ambit & complectitur: licèt igitur, inquit, ex una parte justus visus fuero, ex altera me redarguet. Mala autem præsentia dictis meis fidem faciunt; nullius enim pec-

Cap. 8. 3.

ibid. v. 5. 6.

*Is. πληροφορῶμαι.

*Is. ἐλέγξει

cati

cati pœnas exigens, variis calamitatibus me subitò involvit; unde subjungit.

ἁμαρτήματος θλίψεως εἰσπεφαξάμενος· ὅθεν ἐπάγει.

Multas autem tribulationes meas fecit in vanum.

Πολλὰ δέ μου τὰ σωτείμματα πεποίηκε Δαμενῆς.

EIUSDEM. Unum autem, inquit, novi, quòd causam cur tantopere affligar, ignorem; id enim significare videtur, *In vanum.* Vel hoc etiam dicit; Non opus habebat Deus tormentis periculum de me facere, ante enim explorationem notus illi fueram. Alii verò pro, *In vanum*, interpretati sunt, *Sine causa*, & *gratis*.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Ἓν δὲ οἶδα, φησὶν, ὅτι αἰτίαν οὐκ ἔσχηκα, δι' ἣν οὕτω σωτείρομαι· τοῦτο γὰρ ἔοικε σημαίνειν, ὁ Δαμενῆς. ἢ καὶ τοῦτό φησιν, ὅτι οὐκ ἐδεῖτο Θεὸς δοκιμάσαι με διὰ βασάνων, ἤδη γὰρ καὶ πρὸ τῆς ἐπασμοῦ. οἱ δὲ λοιποὶ, αὐτὶ τοῦ, Δαμενῆς, ἀναιτίως, ἀξέδωκεν, καὶ δωρεάν.

CHRYSOSTOMI. Hoc etiam Deus diabolo de illo dixerat, *Tu verò dixisti, substantiam ejus frustra perdere:* quid ergo miraris, si quod Deus dixerat, hoc etiam ipse dicat, *In vanum*; non quia peccaverit, sed quia pœna illa & supplicium in nullo ei proderit. Cap. 2.3.

ΧΡΥΣΟΣΤ. Τοῦτο καὶ ὁ Θεὸς πρὸς τὸν διάβολον ἔλεγε περὶ αὐτοῦ, σὺ δὲ εἶπας, ἀπολέσαι τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ Δαμενῆς. τί οὖν θαυμάζεις, εἰ ὅπερ ὁ Θεὸς εἶπε, τοῦτο καὶ αὐτὸς λέγει, ὅτι Δαμενῆς, οὐχ ὅτι ἥμαρτεν, ἀλλ' ὅτι οὐδὲν πλέον ἔσχε ἀπὸ τῆς πηρώσεως αὐτοῦ, καὶ τοῦ κολάζεσθαι.

Non enim sinit me respirare; implevit autem me amaritudine.

Οὐκ ἐᾷ γάρ με ἀναπνεῦσαι· ἐνέπλησε δέ με πικρίας.

OLYMPIODORI. Hoc est, Acerbitatibus plenus sum, ac sine dolore spiritum ducere non possum; tanta est ærumnarum vehementia, ut ne minimas quidem inducias admittant.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Τουτέστι, πολλῶν πλήρης εἰμὶ ὀδυνῶν, καὶ οὐδὲ ἀνωδύνως ἀναπνεῦσαι δύναμαι. τοσαύτη τῶν ὀδυνῶν ἡ ἐπίτασις, ὥστε μηδὲ τὸ τυχὸν σχεδὸν ἔχειν.

Quoniam, scilicet, valet potentiâ. Quis igitur judicio ejus resistet?

Οτι μοὶ γὰρ ἰσχύι κρατεῖ. τίς οὖν κρίματι αὐτοῦ ἀντιστήσεται.

POLYCHRONII. Symmachus autem, *In robore potens est.* Omnia, inquit, cum auctoritate operatur, invictam habens potestatem, nemine existente qui vel in minimo ei contradicere audeat. Quare & ego, fortitudinem ejus animo mecum reputans, judiciis illius obsistere, audax facinus esse affirmo; cùm judicii æquitate non minùs quàm robore æquipolleat, quibus nemo resistere poterit. Hæc verò Jobus apud amicos pluribus egit, qui propter peccata eum pati supplicia existimârunt.

ΠΟΛΥΧΡ. Ο δὲ Σύμμαχος, ἐν τῇ ἰσχύι κραταιός ἐστι. πάντα, φησὶ, μεθ' ἐξουσίας ἐργάζεται, ἄμαχον ἔχων τὴν δύναμιν, οὐδενὸς ὄντος τοῦ πρὸς τὸν τυχὸν γοῦν αὐτιλέξοντος. διὸ κἀγὼ λογιζόμενος αὐτοῦ τὴν ἰσχύν, τολμηρὸν εἶναι ἀποφαίνομαι τὸ, τοῖς αὐτοῦ κρίμασιν αὐθίσασθαι, ὥσπερ τῇ ἰσχύι, οὕτω καὶ τῇ δικαιοκρισίᾳ κρατοῦντος, οἷς οὐδεὶς ἀντιστήσεται. Ταῦτα δὲ πρὸς τοὺς φίλους ἀποτεινόμενος λέγει, τοὺς οἰομένους δι' ἁμαρτίας αὐτὸν κολάζεσθαι.

Εαὶ

Ἐὰν γὰρ ὦ δίκαιος, τὸ στόμα μου ἀσεβήσῃ [Οἱ λοιποὶ, καταδικάσῃ με.] ἐάν τε ὦ ἄμεμπτος, σκολιὸς ἀποβήσομαι.

Quòd si etiam fuero justus, os meum impia loquetur [Reliqui, *condemnabit me.*] *sive fuero irreprehensibilis, pravus evadam.*

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Κἂν δικαιολογήσωμαι, φησὶ, πρὸς αὐτὸν, ἀσεβήσω· κἂν ἐκ τῶν ἔργων ἴσως δικαιωθῶ, ἐκ τῶν λόγων μου κατακριθήσομαι. ἐὰν γὰρ τολμήσω λέγειν, ὅτι δίκαιός εἰμι, αὐτὸ τοῦτο ὅ εἶπον, ἀσεβὲς εἶναι νομίζω· ἐὰν δὲ καὶ τολμήσω εἰπεῖν, ὅτι ἄμεμπτός εἰμι, καὶ ἐμαυτὸν ἀποδέξομαι, αὐτὸ τοῦτο σκολιόν με δείκνυσι, καὶ οὐκ *ὀρθὸν. δίκαιος γὰρ ὢν, οὐκ ἄφρον λέγει αὐτὸ τοῦτο, ὅτι δίκαιός εἰμι, ἑαυτὸν γὰρ περὶ ἑαυτοῦ ὁ δίκαιος λέγει. τούτῳ ὅμοιον, ὅ, γέγονα ἄφρων καυχώμενος, ὑμεῖς με ἠναγκάσατε.

*ἐκ-εὐθῆ, vel εὐθεῖ.

OLYMPIODORI. Quamvis, inquit, judicio cum eo contendero, impietatis arguar; & licèt ex operibus fortè justificatus fuero, verba tamen mea me condemnabunt. Si enim justum me pronunciare ausus fuero, hoc ipsum dicere, impium esse existimo; & si irreprehensibilem me esse ausus fuero dicere, méque ipsum laudavero, hoc ipsum me pravum, & non sincerum esse coarguit: non oportet enim me justum existentem, illud dicere, quòd justus sim; justus enim seipsum non laudat. Huic finitimum est illud, *Factus sum insipiens in gloriatione mea; vos me coëgistis.* Cor.12.11

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Τάχα δὲ καὶ τοιοῦτόν τι λέγει· πῶς τῇ πρὸς αὐτὸν δικαιολογίᾳ χρήσομαι, ἀνθρωπος ἀσθενὴς, πρὸς τὸν τῶν ὅλων Κύριον διαλεγόμενος; ἵνα εἴπῃ, ὅτι δηλαδὴ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ σημαίνουσα, ἀδίκους ἀποφαίνων τοὺς λόγους· εἰ γὰρ καὶ καθαρῶς βεβίωκα, πονηρὸς ὀφθήσομαι, τῷ Θεῷ ἐμφανὴς μέμψιν καὶ τὰ κατορθώματά μου ἄγαν διαπτύων.

POLYCHRONII. Fortassè verò simile aliquid dicere vult; Quomodo, inquit, æquitati causæ meæ coram eo patrocinabor, homo imbecillis cum rerum omnium Domino disputans? quasi diceret, Ille potestate sua victor evadet, & verba mea iniqua esse ostendet: licèt enim purè & sine labe vixerim, Deo improbus videbor, qui mea etiam rectè facta vituperare potest.

Εἴτε γὰρ ἠσέβησα, ὐκ οἶδα τῇ ψυχῇ, πλὴν ἀφαιρεῖταί μου ἡ ζωή.

Si enim impiè egi, non novi animo, veruntamen aufertur vita mea.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ, καὶ ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Τὸ τοῦ Ἀποστόλου εἶπεν, οὐδέν ἐμαυτῷ σύνοιδα, ἀλλ' οὐκ ἐν τούτῳ δεδικαίωμαι. ἐμαυτῷ γὰρ ὑπερεπίσταμαι θαυμαστόν τι συνειδότι, ἐν ᾧ οἶδα, ὅτι κακῶς πάσχω· ὁρῶν δὲ ἐν ἐχάτοις τὰ καθ' ἐμαυτὸν, εἰς ἀπορίαν καθέστηκα, * ἀγνοῶν τίνι τῶν γεγενημένων αἰτίᾳ * λογίσομαι.

* χ. ἐμοῦ τινα. * ἰσ. λογισώμεθα.

POLYCHRONII, & OLYMPIODORI. Illud Apostoli dixit, *Nullius rei mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum.* Mihi enim delicti alicujus non sum conscius; hoc unum autem novi, cum ærumnis me conflictari: cúmque ad extrema quæque me redactum esse videam, ignorans cui culpæ imputanda sint ea quæ mihi acciderunt, animi pendeo. 1 Cor.4.4.

Quapropter dixi, Magnum & potentem diſperdit ira, quia nequam homines in magna morte erunt: ſed juſti deridentur, traditi enim ſunt in manus impii.

EORUNDEM. Hæc animo mecum reputans, divinam iram perdere eum, dico, qui magnum ſe eſſe exiſtimat, & juſtitiâ validum; quia Deus iram in omnes, nemine excepto, exerceat, ſive quis pietate inſignis, ſive vitâ clarus extiterit. Illud etiam novi, improbos extrema ſupplicia ex improviſo ſubituros. Pii verò ab impiis, in hac vita ludibrio habentur, tantiſper, ſcilicet, dum Dei benignitas, & eorum quæ utriſque in futurum reconduntur, magna illa promptuaria occultantur: ſæpe enim juſti traditi ſunt in manus impiorum, non ut hi honore afficiantur, ſed ut illi probentur. Hæc tibi Jobus verbis & paſſionibus ſuis perſuadeat (verba enim rebus ipſis probantur) qui diabolo, ad ſupplicium eum depoſcenti, traditus eſt, & bona ejus ab hoſtibus direpta eſſe viſa ſunt, licèt ipſe cauſam hujus diſpenſationis ignoraverit.

Διὸ εἶπον, μέγαν καὶ δυνάστην ἀπολεῖ ὀργὴ, ὅτι φαῦλοι ἐν θανάτῳ ἐξαισίῳ· ἀλλὰ δίκαιοι καταγελῶνται, παραδέδονται δὲ εἰς χεῖρας ἀσεβῶν.

ΤΩΝ ΑΥΤΩΝ. Ταῦτα ἀναλογιζόμενος λέγω, ὅτι τὸν διάβολον μέγαν ἑαυτὸν εἶναι, καὶ δυνατὸν κατὰ δικαιοσύνην, ἀπόλλυσιν ἡ τοῦ Θεοῦ ὀργὴ, ὅτι καὶ ἁπλῶς τῇ ὀργῇ κατὰ πάντων χρῆται ὁ Θεὸς, εἴτε ἐν εὐσεβείᾳ εἴη τις μέγας, εἴτε κατὰ βίον λαμπρός. καὶ οἶδα μὲν, ὅτι καὶ οἱ φαῦλοι τὰς ἐκβάσεις πάσας δίκας ἄφνω καταγελῶνται· ὅμως πρὸς ὃ πρὸν οἱ εὐσεβεῖς ἐπὶ τῶν φαύλων, ἕως δηλονότι ἡ χρηστότης τοῦ Θεοῦ κρύπτει, καὶ τὰ μεγάλα ταμεῖα τὸ ὕστερον ἑκατέροις ἀποκειμένων. παραδέδονται γὰρ οἱ δίκαιοι πολλάκις εἰς χεῖρας ἀσεβῶν, οὐχ ἵν' ἐκεῖνοι τιμηθῶσιν, ἀλλ' ἵν' οὗτοι δοκιμασθῶσι. Ταῦτα σοφέτω σε, καὶ λέγων, καὶ πάσχων Ἰὼβ, ἀπόδειξις γὰρ τῶν λεγομένων τὰ πράγματα, ὃς τῷ ὄντι πρεσβύτης, καὶ τὰ αὐτοῦ οἱ πολέμιοι ἔδοξαν ἁρπάσαι, καίτοι τὴν αἰτίαν ἐφ' ἣν ταῦτα ᾠκονομεῖτο, ἠγνόει.

Facies judicum ejus operit. Quòd ſi non ipſe eſt, quis eſt? [Symmachus, *Et nunc quis eſt?*]

Πρόσωπα κριτῶν αὐτῆς συγκαλύπτει. εἰ δὲ μὴ αὐτός ἐστιν, τίς ἐστι; [Σύμμαχος, Καὶ νῦν τίς ἐστιν;]

OLYMPIODORI. Quoniam diaboli meminerat, dicendo, *Traditi enim ſunt in manus impii*, conſequenter ſubjungit, peccatum ſub larva juſtitiæ ſæpenumero accedens, fallere etiam eos qui diſcernendi facultate præditi ſunt; propterea nullus peccati expers. Diabolus verò peccati author, ſi arte veteratoria non uteretur, non magnus, ſed expugnatu facilis eſſet. Hæc autem, tanquam Sanctus, & Propheta, mediæ diſſertationi cum occultatione quadam inſerüit: deinceps ad ea quæ ipſum attingunt, narranda, convertitur, & quæ ſequuntur attexit.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Ἐπειδὴ ἐμνήσθη διαβόλου, εἰρηκὼς, παραδέδονται γὰρ εἰς χεῖρας ἀσεβοῦς, ἀκολούθως ἐπάγει λέγων, ὅτι ἡ ὑπ' ἀμαρτίαν λανθάνει καὶ τῶν διακριτικῶν τὴν γνῶσιν, ἐν εὐσχήμονι δικαιοσύνης πολλάκις παρερχομένη· διόπερ οὐδεὶς ἀναμάρτητος. Εἰ μὴ πανουργίᾳ ἐχρῆτο, ὁ μέγας ἰσχυρὸς ἦν, ἀλλ' ἀκαταγώνιστος, ὁ τῆς ἁμαρτίας αἴτιος, διάβολος. Ταῦτα μὲν, ὡς ἅγιος, καὶ προφήτης, μετ' ὀλίγον ἐν μέσῳ τῆς διαλέξεως τέθεικεν· εἶτα πάλιν πρέπεται εἰς τὸ διηγεῖσθαι τὰ καθ' αὐτὸν, καὶ τὰ ἑξῆς ἐπάγει.

ΠΟΛΥ-

ΠΟΛΥΧΡΟΝ. Ετεροι ὅ ὅτω νοοῦσι τὸ ῥῆτον· ὅπερ εἶπεν, ὅτι μέγαν καὶ δυνάστην ἀπολύει ὀργὴν, νῦν φησιν, ὅτι τῶν θαῤῥούντων εἰδέναι τὸ δικαιόκριτον τῆς ὀργῆς αὐτοῦ, συγκαλύπτει τὰ πρόσωπα, τουτέστιν, ὑποσκοτίζει τὴν ἀκριβῆ γνῶσιν. Εἰ δὲ μὴ αὐτός ἐστιν ὁ ταῦτα ποιῶν, ὑμεῖς εἴπατε τίς ἐστιν.

POLYCHRONII. Alii verò sic hunc versum intelligunt; Postquam dixisset, quòd *magnum & potentem dissperdat ira*, nunc inquit, quòd facies eorum operiat, qui divinæ iræ justum judicium scire præsumunt, id est, accuratæ eorum cognitioni tenebras offundit. Si verò hic non sit horum author, quisnam sit, vos ipsi dicite.

Ὁ δὲ βίος μου ἐλαφρότερος δρομέως· ἀπέδραμαν, καὶ οὐκ εἶδοσαν. ἢ καὶ ἔστιν ναυσὶν ἴχνος ὁδοῦ, ἢ ἀετοῦ πετομένου ζητοῦντος βοράν;

Vita autem mea levior est cursore; aufugerunt, & non viderunt. Nunquid & est navibus vestigium viæ, aut aquilæ volantis quærentis escam?

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Τουτέστιν, ὀξύτατος, εἴτε καλὸς, εἴτε φαῦλος. ὁ δὲ Σύμμαχος, ἀπῆλθον ὁμοίως ναυσὶ σπευδούσαις, ὡς ἀετὸς ἱπτάμενος ἐπὶ βορᾶν. θᾶττον, φησὶν, ἀπαλλαττόμενοι τοῦ βίου οἱ ἄνθρωποι, τὰ καθ' ἕκαστον τοῦ βίου ἰδεῖν οὐ δύνανται). Ὥσπερ οὖν ἔστι νεὼς, ἢ ἀετοῦ ἴχνη εὑρεῖν, οὕτως οὐδὲ τὰ εὐπραγίας τοῦ βίου γνωρίσματα. ὡς οὖν οὐκ ἔστι νεὼς ἴχνος εὑρεῖν ἐν θαλάττῃ, οὐδὲ ἀετοῦ ἐν ἀέρι· οὕτως οὐδὲ τὰ ἀνθρωπίνης εὐημερίας τεκμήρια καταλιμπάνεται. καὶ τοῦτο δεῖγμα τὰ καθ' ἐμὲ, * ὡς ὀλίγον τι τῶν χρηστῶν ἀπολαύσας, θᾶττον ταῦτα παρέδραμον, ὡς ναῦς ἐπειγομένη ὑπὸ πνεύμου, ὡς ἀετὸς τοῖς ὀκυπτέροις τὸν ἀέρα τέμνων ὀξέως· τὸ γὰρ, ἐπὶ βορᾶν καθίπταται, τουτέστιν, ἐπὶ βορᾷ, τὴν ὀξύτητα σημαίνει. καὶ ἡ τοῦ ἀετοῦ δὲ εἰκὼν, τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ἔχει τῇ τῆς νεώς, μόνον τῇ διαφορᾷ τοῦ παραδείγματος διαλλάττουσα.

OLYMPIODORI. Id est, Velocissima est, sive proba, sive prava sit. Symmachus verò, *Abjerunt similiter ut naves festinantes, ut aquila volans ad escam.* Homines, inquit, qui celeriter ex hac vita excedunt, singulos humanæ vitæ casus videre non possunt: quemadmodum enim navis & aquilæ vestigia inveniri non possunt; ita neque prosperæ fortunæ indicia. Sicut igitur, nec navis in mari, nec aquilæ in aëre vestigium deprehendere licèt; ita neque felicitatis signum ullum remanet. Hujúsque rei veritatem, ea quæ mihi acciderunt, comprobant, bonis, scilicet, quibus ad breve tempus fruebar, pari celeritate aufugientibus, tanquam navis incitata à ventis, aut aquila alarum pernicitate aëra velociter diffindens; nam illud, *ad escam*, hoc est, ad cibum volare, velocitatem indicat. Eadem autem est mens similitudinis ab aquila & nave ductæ, discrimen solùm est in exempli varietate.

Ἐάν τε γὰρ εἴπω, ἐπιλήσομαι λαλῶν, συγκύψας τῷ προσώπῳ στενάξω, σείομαι πᾶσι τοῖς μέλεσιν· οἶδα γὰρ ὅτι οὐκ ἀθῷόν με ἐάσεις.

Quòd & si loquutus fuero, obliviscar dum loquor, declinans in faciem ingemiscam, commoveor omnibus membris; scio enim quòd non insontem me sines.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Τοῦτο διττὸν ἔχει τὴν ἔννοιαν· ἤτοι γὰρ τοῦτο

OLYMPIODORI. Geminus est horum verborum sensus; aut enim

hoc dicit; Si voluero causam meam verbis defendere, in immensum orationem extendam: interea verò gemo & contremisco, veritus, ne per ignorantiam aliquid admisisse convincar. Vel hoc potiùs dicere vult; Si res meas dicere vel narrare instituero, doloris acerbitas oblivionem mihi inducit; præ nimio dolore quem sentio, memoriæ vis & facultas extincta est: ac licèt ex his quæ me nunc premunt, emergerem, nihilominus ipsum supplicium omnium ora in me aperuit. Quare vultum obnubens ingemisco, atque lamentor, & membris contremisco, cùm sciam, secundùm exactum tuum judicium, nec innocentem, nec culpâ expertem me appariturum.

φησιν, ὅτι ἐὰν βουληθῶ τοῖς ἐμαυτοῦ χρήσασθαι λόγοις, εἰς πολὺ μῆκος *ἐκτείνω τὸν λόγον· μεταξὺ δὲ στένω, καὶ συνέχομαι λύπῃ, δεδοικὼς, μήποτε ἐλεγχθείην ἐν ἀγνοίᾳ τι πεπραγώς. ἢ μᾶλλον τοῦτο βούλεται εἰπεῖν, ὅτι ἐάν μου ὁρμήσω περὶ τῶν καθ' ἐμὲ λέγειν, καὶ διηγήσασθαι, τὸ ἐπαλγές με τῆς ὀδύνης εἰς λήθην ἄγει· καὶ τὸ τῆς μνήμης μοι διέλωλε, τοσαύτη ὀδύνη ἔστιν ἐν ἐμοί· κἂν ἀπαλλαγῶ τῶν κατεχόντων, τὰ πάντων αἰτέωξε καθ' ἐμοῦ σώματα καὶ ὑμωρεία. Διὰ τοῦτο συγκαλύπτομαι τὸ πρόσωπον στενάζω, καὶ ὀλοφύρομαι, καὶ χλονοῦμαι τὰ μέλη, εἰδὼς, ὅτι πρὸς τὸν σὸν ἀκρίβειαν ἐξεταζόμενος, οὐκ ἀθῷος φανοῦμαι, οὐδ' ἀναμάρτητος.

*ἴσ. ἐκτενῶ.

DIDYMI. Ex his, sancti viri moderatio, & insignis æquanimitas manifestatur. Licèt enim dixerat, *Justus apparebo*, nihilominus exploratum persuasúmque habebat, quòd, quemadmodum coram Deo exploratore astra non sunt pura, ita neq; ipse esset. Ideo inquit, Si explorare me diligenter volueris (Deus enim es) *non insontem me fines.*

Cap. 13 18.

ΔΙΔΥΜΟΥ. Η μετριότης τοῦ ἁγίου ἐν τούτοις γνωρίζεται, καὶ μεγάλη βιγνωμοσύνη. Εἰ γὰρ καὶ εἶπεν, ὅτι δίκαιος ἀναφανοῦμαι, ἀλλ' οὖν οἶδε, καὶ πέπεισται, ὅτι ὡς πρὸς Θεὸν δοκιμαστὴν ἄστρα καθαρὰ οὐκ ἔστιν ἐνώπιον αὐτοῦ, οὐδ' αὐτὸς δηλονότι. διὸ φησιν, ὅτι ἐξεταστής μου γινόμενος ἀκριβὴς, Θεὸς γὰρ εἶ, οὐκ ἀθῷόν με ἐάσεις.

Et quia sum iniquus, quare non sum mortuus?

Ἐπειδὴ δέ εἰμι ἀσεβὴς, διατί οὐκ ἀπέθανον;

OLYMPIODORI. Aquila autem, *Ad quid hoc frustra laboro?* Si prorsus impius esse judicor, satius mihi fuisset, antequam ad impietatem delaberer, interiisse. Tale quid etiam Salvator noster de Juda dixit, *Bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille.* Idipsum nunc Jobus Dei amans dicit; Interire melius erat, quàm impietatis postulari; mori me mallem, quàm, tanquam legis transgressorem, tot opprobriis onerari. *Quare non sum mortuus?* Divinam, inquit, dispensationem ignoro.

Matt. 26. 24.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Ο δὲ Ἀκύλας, Εἰς τί τοῦτο μάτην κοπιῶ; Εἰ ὅλως ἐκείνῳ εἰς ἀσεβὴς, βέλτιον ἦν μοι πρὸ τῆς ἀσεβείας τελευτῆσαι. Τοιοῦτον καὶ ὁ Σωτὴρ ἔλεγε περὶ τοῦ Ἰούδα, ὅτι καλὸν ἦν αὐτῷ, εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος. καὶ *ἔστι δὲ νῦν ὁ φιλόθεος λέγει, ὅτι ἄμεινον ἦν μοι τελευτῆσαι, ἢ ἀσεβείας κρίνεσθαι· αἱρεῖσθαι τὸν θάνατον, ἢ τοσούτοις ὀνείδεσιν, ὡς παρανόμως, βαρύνεσθαι. διατί οὐκ ἀπέθανον; οὐκ οἶδα τὴν οἰκονομίαν, φησίν.

*ἴσ. ὅτων.

Nam si lotus fuero nive, & mundatus fuero mundis manibus, & tinxero quasi in lixivio manus meas, tunc sordibus tinges me, & abominabuntur me vestimenta mea.

Ἐὰν γὰρ λουσώμαι χιόνι, καὶ καθαρώμαι χερσὶ καθα-

καθαρᾷς, ἱκανῶς ἐν ῥύπῳ με ἔβαψας, ἐβδελύξατο δέ με ἡ στολή μου.

nibus, satis in sorde me tinxisti, exsecratum est autem me vestimentum meum.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, ϗ ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Ἔθος ἦν τοῖς παλαιοῖς, λουτροῖς ἀποκαθαίρειν τοὺς μολυσμούς· καὶ τοῦτο ἦν παλαιὸν ἔθος ἦν, ἔνθα ἐβούλοντο δόξαι, ὡς οὐκ ἐκοινώνησαν τῇ ἢ τῇ ἁμαρτίᾳ, ἀπενίπτοντο τὰς χεῖρας, *ἀθῷός εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵματος. ὡς ϗ ὁ Πιλάτος ὅτι τοῦ Σωτῆρος πεποίηκε· καὶ ὁ Δαβὶδ *ἔψαλε, νίψομαι ἐν ἀθῴοις τὰς χεῖράς μου. τοῦτο οὖν λέγει, ὅτι ὅπως δῶ ὦ καθαρὸς, οἱ ἀκριβεῖς ὅτοι ἔλεγμοί, καὶ αἱ ἐπαγθεῖσαί μοι ὕβρεις, ἐκ τοῦ προλήψεως, ἐρρυπωμένον με ϗ ἀκάθαρτον ἀποδεικνύουσιν· ὡς ϗ τὸ ἀπόμυον τῶν ἱματίων μου, δοκεῖν μολύνεσθαι, διὰ πλῆθος ἁμαρτιῶν ἐκείνου ταῦτά με πάσχειν ὑπολαμβάνοντος. ταῦτα δέ φησι διὰ τοὺς αὐτοῦ φίλους, εἰς ἀπόδειξιν τοῦ εἶναι αὐτὸν ἁμαρτωλὸν, τὰ συμβαίνοντα αὐτῷ *προσφέρειν. ὃ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· ὑπόδειγμα κεῖμαι πᾶσιν ἀσεβείας, διατί οὖν οὐκ ἀπέθανον; τὸ γὰρ πονηρὸν ἐκ τοῦ μέσου ληφθῆναι ἐχρῆν, ὥστε μὴ εἶναι τοῖς ἄλλοις διδάσκαλον. διὰ τοῦ ἡλίου δὲ καθαρώτερος γίνομαι, ἔχω κηλίδα, ἀλλὰ τινὰ τυχοῦσαν. ἀλλὰ καὶ οἱ ὄντως ἐχθρότατοι, ὡς ἡ στολὴ τῷ σώματι, καὶ αὐτοὶ ἐμίσησάν με, οὐ διὰ τὰ πεπραγμένα, ἀλλ' ὡς ἀναγῆ καὶ μιαρὸν, ὡς ἀκάθαρτον, ὄντως ἀπεστράφησάν με. βδελυκτὸν δέ μοι γέγονε καὶ τὸ σῶμα, τοῦτο γὰρ, ἡ στολή. δύνασθαι δὲ καὶ ὅτι νοῆσαι, τὸ, ἐβδελύξατό με ἡ στολή μου, ὅτι φεύγει με καὶ ἡ ἐσθὴς, οἱονεὶ μισήσασά με, διὰ τοῦτο, οὐδὲ ἐνδύσασθαι δύναμαι, διὰ τὸ ἄγαν ἡλκῶσθαι.

CHRYSOSTOMI, & OLYMPIODORI. Antiquis mos erat, balneis sordes corporis eluere: vetus etiam mos obtinuit, ut manus lavarent, cùm se criminis alicujus minimè participes ostendere vellent, diceréntque; Innoxius sum ego ab hac re; prout in Salvatoris nostri negotio à Pilato factum est: David etiam cecinit, *Lavabo inter innocentes manus meas.* Hoc igitur est quod dicit; Licèt purus exstitero, accuratæ hæ explorationes & supplicia quæ mihi inferuntur, præjudicatâ hominum opinione, sordidatum me & impurum esse ostendunt; ut qui vestimenta mea contigerit, pollui & inquinari se existimet, cùm propter peccatorum multitudinem unusquisq; me hæc pati suspicetur. Hæc autem ideo dicit quia amici ejus, ut peccatorem eum demonstrarent, ea quæ illi evenerant, in medium attulissent. Quod verò dicit est hujusmodi; Impietatis exemplum cunctis propositus sum, *Quare igitur non sum mortuus?* improbum enim, ne aliis improbitatis magister fieret, de medio tolli oportebat. Si verò Sole fuero purior, maculam tamen, nec vulgarem, inustam habeo. Verùm etiam qui tanquam indumentum corpori, affinitate me proximè attingunt, odio me prosequuntur; non propter supplicium mihi inflictum, sed tanquam hominem impium, scelestum, & impurum, me abominantur: ipsum etiam corpus mihi exsecrandum evasit; hoc enim est, *Vestimentum.* Potest etiam illud, *Exsecratum est me vestimentum meum*, sic intelligi; Vestis ipsa, quasi odio incitata, me fugit; ac si diceret, Propter ulcerum acerbitatem, eam induere non possum.

Οὐ γὰρ εἶ ἄνθρωπος κατ' ἐμὲ, ᾧ ἀντικεινθῶμεν, ἵνα ἐλθωμὲν ὁμοθυμαδὸν εἰς κρίσιν.

Non es enim homo, sicut ego, cui contradicam, ut veniamus pariter in judicium.

Utinam esset nobis medians, & arguens, & disceptans inter utrumque.

εἴθε ἦν ὁ μεσίτης ἡμῖν, καὶ ἐλέγχων, καὶ διαιτῶν ἀναμέσον ἀμφοτέρων.

OLYMPIODORI. Quoniam opinio ex tormentis concepta, Justi impietatem demonstrare videbatur, nec ex iis quæ cernebantur opinionis falsitas ostendi poterat, apud Deum ipsum qui verax est, nec personas respicit, justo ejus judicio plurimùm confidens, judicari vult; ac si diceret, Vos quidem, ô amici, ex malis mihi inflictis, calculo vestro me condemnatis; si Deus autem, qui mentiri nescit, in judicium mecum descendere voluerit (cum personarum non sit respector, & ipsa veritas existat) quòd propter peccata cruciatus mihi minimè intulerit, ipse suo testimonio comprobabit. Quòd verò Justi hæc sit mens, & quòd propter amorem eximium, & fiduciam in Deum, ac confidentiam in ejus veritate, humana judicia recusset, apud Deum verò, qui sine mendacio & errore omnia pronunciat, libenter judicari velit; ipsum postea cum Sopharo differentem audi, qui amicorum disputatione relictâ, tanquam à vero aberrante, nec cum recto judicio procedente,

Cap. 13. 3. 4 subjungit, *Veruntamen ego ad Dominum loquar* (qui, scilicet, nec mentitur, nec personas respicit) *& arguam in conspectu ejus, si voluerit; vos autem estis medici injusti, & curatores malorum omnes.* Vides quemadmodum, tanquam injusta, hominum judicia declinet, ad Deum verò animarum medicum, justúmque judicem confugiat. Postea etiam, plurimùm justo Dei judicio confisus, animos sumit, ac dicit,

Ibid. ver. 18. *Novi ego quòd justus apparebo.* Rursúsque,

Cap. 16. 20. *Ecce in cœlis est testis meus, & conscius meus in excelsis.* Vides quemadmodum ubique falsa hominum judicia fugiens, Deum ipsum adversarium & testem sibi postulet. Quantæ dilectionis, quantæ libertatis, quantæque confidentiæ argumenta hæc sunt? Itaque Deus, qui mentes hominum penitus perspectas habet, quo animi affectu Justus hæc

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Ἐπειδὴ ἡ πρόληψις ἡ ἐκ τῶν βασάνων, ἀσεβῆ τὸν δίκαιον ἀπεδείκνυε, καὶ οὐκ ἦν ἐκ τῶν ὁρωμένων δεῖξαι ψευδῆ τὴν ὑπόνοιαν, πρὸς αὐτὸν βούλεται κρίνεσθαι τὸν δηλητὴν καὶ ἀπροσωπολήπτως Θεὸν, σφόδρα πεποιθὼς τῇ αὐτοῦ δικαιοκρισίᾳ, καὶ μανθάνει λέγων, ὑμᾶς μέν, ὦ φίλοι, ἐκ τῶν * ἐπενεχθέντων, καὶ ἐμοὶ ταῖς ψήφοις ἐκφέρετε· εἰ δὲ θελήσοι ὁ ἀψευδὴς Θεὸς δικάσασθαι μεθ' ἐμοῦ, ἀπροσωπολήπτως ὤν, καὶ αὐτοψήθεια τυγχάνων, αὐτὸς προσμαρτυρήσει, ὅτι οὐ δι' ἁμαρτήματα ταῖς βασάνοις ἐπήχθην. ὅτι δὲ τοιαύτη ἐστὶν ἡ τοῦ δικαίου διάνοια, καὶ ἐκ πολλῆς ἀγάπης καὶ παῤῥησίας τὸ πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ πεποιθήσεως τὸ περὶ τὸ αὐτοῦ δηλῆθειαν, φεύγει τὸ πρὸς ἀνθρώπους κρίσιν, πρὸς Θεὸν δὲ ἡδέως κρίνεσθαι, τὸν ἀψευδῶς καὶ ἁπλανῶς ἑκάστα λέγοντα· ἀκούσωμεν αὐτοῦ λέγοντος ἐν τοῖς ἑφεξῆς, ὅτε πρὸς τὸν Σωφὰρ διαλέγεται, ὃς ἐάσας τὸ πρὸς τοὺς φίλους διαλέξειν, οἷα ἐσφαλμένως, καὶ μὴ τὴν δικαίας προϊδόσθαι κρίσεως, ἐπάγει, ἀμέλει δὲ ἐγὼ πρὸς Κύριον λαλήσω, τὸν ἀψευδῆ, δηλονότι, καὶ ἀπροσωπολήπτως, ἐλέγξω δὲ ἐνώπιον αὐτοῦ, ἐὰν βούλῃ· ὑμᾶς δὲ ἔστε ἰατροὶ ἄδικοι, καὶ ἰατροὶ κακῶν πάντες. ὁρᾷς ὡς μὲν ταῖς τῶν ἀνθρώπων κρίσεσι, ὡς ἀδίκοις, * ἐγκλίνει, εἰς δὲ τὸν τῶν ψυχῶν ἰατρὸν, καὶ δίκαιον κριτὴν καταφεύγει Θεόν. εἶτα ἐφεξῆς σφόδρα πεποιθὼς τῇ δικαιοκρισίᾳ τοῦ Θεοῦ, παῤῥησίᾳ, καὶ λέγει, οἶδα ἐγὼ ὅτι δίκαιος ἀναφανοῦμαι. καὶ πάλιν, ἰδοὺ, ἐν οὐρανοῖς ὁ μάρτυς μου, ὁ δὲ συνίστωρ μου ἐν ὑψίστοις. θεωρεῖς πάντα χῶς φεύγων τὰς τῶν ἀνθρώπων ἐσφαλμένας κρίσεις, αὐτὸν αὐτεῖς τὸν Θεὸν, καὶ ἀντίδικον αὐτῷ γνέει, καὶ μάρτυρα. ταῦτα πόσης ἀγάπης, πόσης παῤῥησίας, πόσης πεποιθήσεως; διὸ καὶ ὁ Θεὸς ἐπισάμενος τὸν νοῦν τῶν ἀνθρώπων, ὅ παρεσιώπησεν, εἰδὼς ἐκ ποίας διαθέσεως ὁ δίκαιος

* χ. ἐπεγχθέντων.

* χ. ἐγκλίνει.

δίκαιος ἐλαλῆ· ἀλλὰ δέδωκεν αὐτῷ κατ' τῶν φίλων τὰ νικητήρια, καὶ ἀπεφώνατο, μὴ δι' ἁμαρτίας αὐτὸν πάσχειν, ἀλλ' ἵνα ἀναφανῇ δίκαιος. Τοιούτων οὖν ἐγνωκότες τὸν δίκαιον τὸν πρὸς Θεὸν ἀγάπην, οὕτω τῶν ἑφεξῆς ἀναγεγραμμένων ἀκούσωμεν. ἐὰν γὰρ λέγῃ ὁ ψαλμῳδός, μὴ εἰσέλθῃς εἰς κρίσιν μετὰ τοῦ δούλου σου, ὅτι οὐ δικαιωθήσεται ἐνώπιόν σου πᾶς ζῶν, μὴ τοῦτο ἡμᾶς θορυβείτω. καὶ γὰρ καὶ ὁ μέγας οἶδεν Ἰώβ, ὅτι ὡς πρὸς τὸν θεῖον δικαιοσύνην, καὶ ἀκρίβειαν, οὐδεὶς δίκαιος· νυνὶ δὲ ὁ σκοπὸς αὐτῷ οὐ δικάσασθαι πρὸς τὸν θεῖον ἀκρίβειαν, οὐδὲ δόξαι τὸν δίκαιον Θεὸν ἀδίκως αὐτὸν κολάζοντα· ἀλλ' ἀπελέγξαι ψευδομένους τοὺς φίλους, τοὺς οἰηθέντας δι' ἁμαρτίας αὐτὸν πεπονθέναι. ὥστε καὶ ὁ ἀγαθὸς Θεὸς τῇ τοῦ Ἰώβ συνέδραμε γνώμῃ, καὶ σαφῶς εἶπεν, ὡς οὐ δι' ἀσέβειαν πέπονθεν, ἀλλὰ πειρασθεὶς ὑπὸ τοῦ βασάνου, δοκιμάζουσα τὸ γενναῖον, ἵνα ἀναφανῇ δίκαιος. ἀλλ' ἀκούσωμεν τοῦ αὐτοῦ λέγοντος, οὐ γὰρ εἰ ἄνθρωπος καθ' ἐμέ, ᾧ ἀντικρινοῦμαι, ἵνα ἔλθωμεν ὁμοθυμαδὸν εἰς κρίσιν.

loqueretur cognoscens, silentio non præterivit; sed palmam illi contra amicos detulit, & adversa illum pati, non propter peccata, sed ut justus appareret, ostendit. Cùm hoc igitur amore erga Deum flagrâsse Justum intelligamus, sic ea quæ deinceps scribuntur, audiamus. Neque verò illud nos perturbet, quod dicit Psalmista, Ne intres in judicium cum servo tuo, quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens. Non enim ignarus fuit magnus Jobus, secundùm divinam justitiam, & districtum examen, neminem reperiri justum: nunc verò scopus ejus est, non ut cum districto Dei judicio contendat, neq; ut justum Deum injustè ipsum supplicio afficere ostendat, sed ut amicos mendacii argueret, qui propter peccata supplicia illi infligi arbitrabantur. Unde & bonus Deus Jobi sententiæ assensum præbuit, & palam professus est, quòd non propter impietatem adversa passus fuerit; sed ut fortitudo ejus exploraretur, & justus appareret, cruciatus toleraverit. Sed ipsum virum celebrem dicentem audiamus, *Non es enim homo sicut ego, cui contradicam, ut veniamus pariter in judicium.* Psal. 142. 2.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Τοῦτό μοι, φησὶν, συμβαίνει, οὐχ ὡς τὴν συνείδησιν ὑπὸ πονηρίας πληττομένῳ, ἀλλ' ὅπως μὴ πρὸς ὁμοφυῆ καὶ ἰσότιμον τοὺς λόγους ποιῶμαι· ὡς εἴθε ἦν, ὡς ὅπου ἀνθρώπων, πρὸς σὲ τὸν ἀδέκαστον κριτὴν κριτοῦ. Εἶτα παῤῥησιαστικώτερον μεσίτην τυχεῖν εὔχεται, λέγων, Εἴθε ἦν ὁ μεσίτης ἡμῶν, ὃς ἐλέγχων καὶ διαλύων ἀναμέσον ἀμφοτέρων. ὁ λόγος ἔστ * ἀκόλουθος ἀξιομαλιζόμενος. ἐγὼ μὲν, φησὶν, ἐπίσταμαι τὰ καθ' ἐμαυτόν· ὅπως δὲ οἱ φίλοι, ὑπὸ λογισμῷ ὀρθῷ * κινούμενοι, οὐκ ἐπὶ τῶν περιεστώτων θλιβερῶν οἴονταί με δι' ἁμαρτίας πεπονθέναι, ἀλλὰ κοσμεῖσθαι τῇ σῇ δοκιμασίᾳ· ὡς εἴθε ἦν ἐλέσθαι μεσίτην, τὸν * ἐν τοῖς πράγμασιν ἀποφαινόμενον, ὥστε ἴσον ἑκατέρων ἡμέραν κριτὴν, καὶ μὴ παῤῥησίας ἐλέγχειν τὸν ἀδικοῦντα. Ταῦτα δὲ, ὡς ἔφημεν,

POLYCHRONII. Hoc mihi, inquit, accidit, non quòd conscientia aliquo scelere vulneretur, sed quia non cum eo sermonem habeam, qui naturâ & dignitate mihi par sit; atque utinam apud te judicem incorruptum, tanquam coram hominibus, judicari liceret. Deinde majorem libertatem & fiduciam induens, intercessorem exoptat, dicens, *Utinam esset nobis medians, & arguens, & disceptans inter utrumque.* Hæc verba, ut consequentia postulat, nunc explananda sunt. Ego, inquit, rerum mearum non sum ignarus; quoniam verò amici rectæ rationis ductum non sequuntur, sed ex afflictionibus quæ me circumstant, ob peccata me hæc pati existimant, tuo examine contentus sum. Atque utinam mediatorem eligere liceret, qui reipsa æquum se utriusque judicem ostenderet, & eum qui injustè fecit, liberè vituperaret. Hæc verò, ut diximus, divinâ

* Is. ἀκολέσας ἐξομαλισμένος. Θ.

* Χ. κεινούμενοι.

* Is. del. ἐν.

divinâ veritate fretus, & amicos falſitatis arguere volens, loquitur. Cùm enim Jobus diceret, Non ſum tanti ſceleris conſcius, ut talia ſupplicia merear; & Deus diceret, quòd propter peccatum non puniret; quid aliud arbitro reſtabat, quàm ut ſermonibus utriuſque conſentiret, & amicos mendacii condemnaret? quod quidem poſtea à Deo ipſo factum eſt. Deinde, quaſi quiſpiam objiceret, Cur cauſæ tuæ æquitatem in medium non profers? docendo ait, Si Deus libertatem loquendi mihi conceſſerit, & cruciatibus liberaverit, metum etiam mihi eximet, ut tanquam ab eo loquendi libertate donatus, liberè & ex animo loquar, & cauſæ meæ æquitatem ob oculos proponam; unde ſubjungit.

θαῤῥᾶν τῇ τοῦ Θεοῦ ἀληθείᾳ, φησὶ, καὶ βουλόμενος τοῖς φίλοις διελέγξαι μὴ ἀληθεύοντας. τοῦ γὰρ Ἰὼβ λέγοντος, Οὐκ οἶδα ποιαῦτα ἡμαρτηκώς, ὡς ποιαῦτα κολάζεσθαι· καὶ τοῦ Θεοῦ φάσκοντος, ὡς δι' ἁμαρτίαν κολάζῃ, τί ἕτερον εἶχεν ὁ μεσίτης ποιῆν, ἢ συνηπεχθῆν τοῖς ἑκατέρων λόγοις, καὶ καταδικάζῃν τοὺς φίλους, ὡς ψευσαμένους; ὃ δὴ καὶ ὕστερον ὁ Θεὸς ἔπραξεν. Εἶτα ὥσπερ τινος λέγοντος, καὶ δίκαιά μὴ τὰ σαυτοῦ * ἀληθῆ δίκαια; διδάσκει λέγων, ὅτι Εἰ βεβαιέτω μοι ὁ Θεὸς παῤῥησιάσασθαι, * ἀφελέσθαι τὰς βασάνους, * ἵσ. καὶ βεβαιέτω μοι δὲ μὴ φοβεῖσθαι, ἵνα ὡς ἐξ αὐτοῦ τοῦ παῤῥησίαν λαβὼν, λαλήσω, ὡς ἀπὸ καρδίας εἶπω, καὶ τὰς ἐμὰς δικαιολογίας ἀληθῶμαι· διὸ ἐπάγει. * ἵσ. ἀληθίσης. * ἵσ. καὶ

Avertat à me virgam, timor autem ejus non me tranſverſum agat, & non timebo, ſed loquar.

Ἀπαλλαξάτω ἀπ' ἐμοῦ τὴν ῥάβδον, ὁ δὲ φόβος αὐτοῦ μή με ἐκβείτω, καὶ ἐγὼ μὴ φοβηθῶ, ἀλλὰ λαλήσω.

POLYCHRONII. Hæc nonnulli de arbitro intelligi volunt; quaſi diceret, Si mediator me à circumſtantibus plagis liberaret, & pro futuro me nihil tale paſſurum ſponderet, liberè & audacter loquerer, ac de rebus meis abſque omni metu diſſererem, & ſupplicii mei cauſam ac rationem, purâ conſcientiâ exigerem, cùm nullius injuſtitiæ mihi conſcius ſim. Alii verò, Deo hæc dici volunt.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Τινὲς περὶ τοῦ μεσίτου ταῦτα νοοῦσιν, ὡς εἰ ὁ μεσίτης ἀπήλλαξέ με τῶν νῦν ὑπαρχόντων πληγῶν, καὶ περὶ τῶν μὴ ταῦτα ὑπεδύσατό μοι, ὡς οὐδὲν πείσομαι, παῤῥησιασάμενος ἐλάλησα ἂν, καὶ περὶ τῶν καθ' ἐμὲ δίχα πάντος διαλέγοιτο φόβου, καὶ καθαρῷ τῷ συνειδότι τὰ καθ' ἐμοῦ πυνθάνοιτο, καὶ τὴν αἰτίαν ἀπήτησα, οὐδὲν συνειδὼς ἐμαυτῷ ἄδικα. οἱ δὲ, πρὸς τὸν Θεὸν εἰρῆσθαι ταῦτα, φασίν.

OLYMPIODORI. *Avertat à me virgam ſuam*, hoc eſt, tormenta & quæſtiones; *Et timor ejus non me* obterat, id enim eſt, *tranſverſum agat*, ſtrangulet, circumagat, percellat. Liberationem autem à cruciatibus, veniæ & indulgentiæ argumentum facit.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Ἀποστησάτω ἀπ' ἐμοῦ τὴν ῥάβδον αὐτοῦ, τουτέστι, τὸ ἐπαιωρεῖν, καὶ τὰς βασάνους· καὶ ὁ φόβος αὐτοῦ μή με θλιβέτω· τοῦτο δὲ, προβείτω, ἀγχέτω, περιτρεφέτω, καταπλησσέτω. δῆγμα δὲ ποιεῖται τὴν ἐπιζημίαν, τὴν τῶν βασάνων ἀπαλλαγήν.

Οὐ

Οὐ γὰρ οὕτω συνεπίσαμαι, ΚΑΜΝΩΝ τῇ ψυχῇ μου.

Non enim sic conscius sum, LABORANS *animâ meâ.* CAP. X.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ, καὶ ΕΥΑΓΡΙΟΥ. Οὕτω πῶς, ἢ ὡς οἱ φίλοι ὀνειδίζουσιν, ὡς δι' ἁμαρτίας ἡμαρτηκώς· ἢ τοῦτο λέγει, ὅτι ὁ συγκάμνει τῷ σώματί μου ἡ ψυχή μου· ὃ μὲν γὰρ ἀπὸ τῆς πληγῆς κατεξέβλητο, ἡ δὲ ψυχὴ μηδὲν ἀπαπείνωτος.

OLYMPIODORI, & EVAGRII. Hoc autem ab eo sic dictum est, vel quia amici ei exprobrarent, quòd peccatorum pœnas lueret; vel quia anima ejus non unà cum corpore pateretur: hoc enim plagâ confectum erat, anima verò malis non succubuit.

Στένων ἐπαφήσω ἐπ' ἐμαυτὸν τὰ ῥήματά μου.

Gemens dimittam super me verba mea.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Ἐφ' ἡσυχίας, φησὶ, στενάξω, πρὸς οὐδένα δυνάμενος τὴν ἐμαυτοῦ χρῆσθαι διχαιολογίας. ὅρα δὲ πῶς ἡμᾶς ἀσφαλίζεται μηδὲν ἄτοπον ἐννοῆσαι περὶ Θεοῦ· καὶ τοῦτο γάρ, φησὶ, στένων, καὶ τοῖς κακοῖς συνεχόμενος, οὐ κατὰ Θεοῦ βλασφημίαν ἐποίσω τινὰ, ἀλλὰ καθ' ἐμαυτοῦ τὰ τῆς ὀλιγωρίας στέψω ῥήματα. τοῦτο δὲ εἶπεν, ὅπερ ἐξ ἀρχῆς ἔλεγεν, ἀπόλοιτο ἡ ἡμέρα ἐν ᾗ ἐγεννήθην, δηλονότι, ὅτι οὐδὲν κατὰ Θεοῦ ἐφθέγξατο, ἀλλὰ καθ' ἑαυτοῦ τὰ τῆς ὀλιγωρίας ἔστεψε ῥήματα· καὶ μετανοητικῶς λέγει, ὡς κατὰ Θεοῦ μὲν οὐδέν οὐδόλως * ἐφθεγξάμην, μὴ γένοιτο· εἰ δέ τι ὅλως ἐλάλησα, τὸ τῆς ἀγάνου κακώσεως, καὶ οὐκ ἐμοῦ πολλάκις, ἀλλὰ τῆς νόσου τὰ ῥήματα. δείκνυσιν οὖν, ὡς οὐκ ἂν οὐδὲ τὰ * ἰδ. ἐαυτὸν. καθ' ἑαυτοῦ ἐλάλησε ῥήματα, ἀλλ' ἐφιλοσοφήσας, εἰ ἡ ἀπάτη τοῦ σιωπᾶν, εἰ μὴ ὁ μέγεθος αὐτῶν τῶν ὀδυνῶν, εἶτα καὶ ὁ τῶν φίλων προπηδυσμὸς, λαλῆσαι ἐπηνάγκασε. λαλήσας δὲ οὐδὲν ἀπηχὲς κατὰ Θεοῦ, ὡς ἡμεῖς τε δι' ὅλων αὐτοῦ τῶν λόγων ἐπεδείξαμεν, καὶ ὁ Θεὸς προεμαρτύρησε, δίκαιον αὐτὸν ἀποφηνάμενος. ἀπολογήσατο μέντοι οὐχ ὡς οὐδρὸς, οὐχ ὡς ὅλως ὀλιγωρήσας ἐφθέγξατο, αὐτὸ τοῦτο δὲ, ἄνθρωπον εἶναι, καὶ μὴ ἀναλγήτως τὰς βασάνους φέρειν, καὶ αἱ τῶν συμφορῶν ὑπερβολαὶ, καὶ ἡ τῆς ἀρετῆς ἀκρίβεια, καὶ τὸ ἁπλοῦν τοῦ ἤθους καὶ ἄδολον, ὡς ἰδίου πρὸς πατέρα μετὰ παῤῥησίας φθεγ-

POLYCHRONII. Tacitè, inquit, ingemiscam, cùm apud neminem defensione mea uti possim. Vide autem quemadmodum nos muniat, ne de Deo aliquid absurdi cogitemus; Gemens enim, inquit, & malis oppressus, nullo maledicto Deum incessam, sed in meipsum verba incuriæ convertam. Hoc autem dicit, quoniam in principio dixerat, *Pereat dies in qua natus sum*, ostendens, se nihil contra Deum eloquutum fuisse, sed in seipsum negligentiæ verba convertisse; quasi diceret, Absit ut contra Deum aliquid loquar; si verò, afflictionis extremitate coactus, aliquid omnino loquutus fuero, sæpenumero non mea, sed ægritudinis verba sunt. Ostendit igitur, quod ne de seipso quidem verba fecisset, sed æquanimitatem & silentium amplexus fuisset, nisi dolorum magnitudo, & amicorum exacerbatio, loqui invitum coëgissent. Nihil verò absonum contra Deum loquitur, prout nos ex cunctis ejus sermonibus palam fecimus; & Deus justum eum declarans, testimonio suo comprobavit. Siquid autem ab eo negligentiùs & inconsultiùs dictum est, excusationem vel ideo meretur, quòd homo fuerit, & sine doloris sensu cruciatus ferre non potuerit; quòd calamitates grandes extiterint, & virtus singularis in eo enituerit; quòd mores simplices & ingenui fuerint, tanquam filii qui patrem liberè alloque-

Cap. 3. 2.

retur;

retur; & quòd in omnibus ſuis ſermonibus nihil grave & odioſum de Deo protulerit; ſed ut illud tantùm oſtenderet, ſe non immeritò mortem optare, & quòd amicorum de eo opinio falſa eſſet; &, quod omnium præcipuum eſt, quòd Deus incorrupto ſuo ſuffragio juſtum eum pronunciaverit; ſanctus enim Apoſtolus alicubi author eſt, *ſi enim Deus eſt qui juſtificat, quis eſt qui condemnet?*

Rom. 8. 33. 34.

γομένου, καὶ ὃ ἀφ' πάντων αὐτοῦ τῶν λόγων μηδὲν μὲ δυσχερὲς φθέγξαθαι τοῦ Θεοῦ, δεικνύναι ὃ μόνον, ὡς οὐκ ἀπειθῶς ποθεῖ τ' θάνατον, καὶ ὅτι οὐκ ἀγνοῶν ἢ τοῦ αὐτοῦ τῶν φίλων ὑπόνοια· καὶ ὃ δὴ πάντων κεφάλαιον, αὐτὴ τοῦ Θεοῦ ἡ ἀδέκαστος ψῆφος, δίκαιον αὐτὸν ἀποφηναμένη· Εἰ γὰρ Θεὸς ὁ δικαιῶν, τίς ὁ κατακρίνων, ὁ ἱερὸς που φησὶν Ἀπόστολος.

Loquar amaritudine animæ meæ compreſſus, & dicam ad Dominum, Noli docere me, impium eſſe; &, Cur me ita judicâſti? Aut bonum eſt tibi ſi iniquè egero?

Λαλήσω ἐν πικρίᾳ ψυχῆς μου συνεχόμενος, καὶ ἐρῶ τοῦ Κυρίου, μή με ἀσεβεῖν δίδασκε· καὶ, Διατί με οὕτως ἔκρινας; ἢ καλόν σοι ἐὰν ἀδικήσω;

OLYMPIODORI. Ne me deſpice labore fractum, ne graviore mœrore abſorptus, injuſtus evadam; ac ſi diceret, Ne me permittas, Domine, ultra vires tentari, ſed malis meis finem impone, nec in longum cruciatus extende; ne fortè quod veriſimile eſt, calamitate perculſus aliquid ineptum proferam, vel neceſſitate coactus incogitanter impietatis vocem edam: illud enim, *Noli me docere impium eſſe*, idem eſt ac, Vocem impietatis à me averte, Deus enim neminem docet impium eſſe. Illud autem, *Cur me ita judicâſti?* pro illo eſt, Doce me quorum ſcelerum ſupplicium de me ſumas. *Cur?* verò, hoc loco, non ad reddendam cauſam, ſed ad ſupplicandum uſurpatur. *Aut bonum eſt tibi ſi iniquè egero?* ac ſi diceret, Tibi, Domine, nec bonum, nec gratum eſt, ut ad iniquitatem ego delabar; miſerere igitur: multi enim cùm calamitates ferre non poſſent, ad iniquitatem ſive ad blaſphemiam converſi ſunt. Adeo ut Sanctus hic ſub ſua perſona pro nobis omnibus Deum ſupplici ter roget, ut tentationibus adversùm nos parcè veniam concedere velit, ne majore, ſcilicet, triſtitia abſorbeamur.

ΟΛΥΜΠΙΟΔΩΡΟΥ. Μὴ φειδόμενα με καταπονούμενον, ἵνα μὴ γένωμαι ἄδικος, τῇ φειδοτέρᾳ λύπῃ καταποθείς· ὡσανεὶ ἔλεγε, μή με συγχωρήσῃς πειρασθῆναι, Κύριε, ὑπὲρ ὃ δύναμαι, ἀλλὰ παῦσον τὰ καθ' ἐμοῦ κακά, καὶ μὴ ὑπολύπει φειδοτέρᾳ τῇ βασάνῳ, ἵνα μή, ὡς εἰκός, ἀκαιρίαις ἀναχθῶ τι φθέγξωμαι, ἢ καταλιγωρήσας ὑπὸ τ' ἀνάγκης ἀσεβείας ἀφήσω λόγον· ὃ γὰρ, μή με ἀσεβῆ διδάσκε, ἀντὶ τοῦ, ἀπόστησον λόγον ἀσεβείας ἀπ' ἐμοῦ· οὐδένα γὰρ ὁ Κύριος ἀσεβῆ διδάσκει. Τὸ δὲ, διατί με οὕτως ἔκρινας; ἀντὶ τοῦ, γνώρισόν μοι, ποίων με φαινομένων ἐποιήσω κρίνω. Τὸ δὲ, διατί; οὐκ ἀπολογικῶς, ἀλλ' ἱκετηρικῶς λέγει. Ἢ καλόν σοι ἐὰν ἀδικήσω; ὡσανεὶ ἔλεγεν, εἰ καλόν σοι, δέσποτα, οὐδὲ ἄρεσον, ὃ, εἰς ἀδικίαν πταπίπτειν με· οἰκτείρησον πάντως· πολλοὶ γὰρ ταῖς συμφοραῖς εἰς φέροντες εἰς ἀδικίαν, εἰς τοῦτο βλασφημίαν ἐπάπεσαν. ὡς δὲ οἰκεῖόν μοι πρόσωπον ὑπὲρ ἡμῶν πάντων ὁ ἅγιος τὸν Θεὸν ἱκετεύει, πεφυσιωμένως συγχωρῆσαι καθ' ἡμῶν τοῖς πειρασμοῖς, ἵνα μὴ περισσοτέρᾳ λύπῃ καταποθῶμεν.

Qui

Οπ ἀπείπω ἔργα χϛρῶν Cϑ, βϑλῇ ὴ ἀσεβῶν ωϱοσέχες.

Quia deſpexiſti opera manuum tuarum, & ad conſilium impiorum animadvertiſti.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Ορᾷς, ὅπι ϑ ϑχὶ τῦτο βϑλεϱαι δικάσαϑ, ὡς καλῶς ωϱάτ̃ων, ἀλλ' * ὅπι ὠφελϛ με, φησὶν, αὕτη ἡ θλίψις; δέδοικα γὸ μὴ χ βλάψῃ· εἰκὸς γὰϱ τινας * λογίσαϑ, ἢ ὅπι ϑ ωϱονοϛ τῶν ἀνθϱώπων ὃς ἔπλασας, ἢ ὅπι οἱ φαῦλοι μάλισα ωϱὸς σὲ εὐδοκιμοῦσι, χ ϗϱέσκοί σοι μάλισα τὰ τούτων βϑλεύμαα.

Aut ſicut mortalis videt, deſpectas? aut ſicut homo videt, perſpicies? aut humana eſt vita tua? aut anni tui ſunt viri? quoniam inquiſiviſti iniquitatem meam, et peccata mea inveſtigâſti; ſcis enim me non egiſſe impiè: ſed quis eſt, qui de manibus tuis eripiat?

CHRYSOST. Vides, quòd non ideo judicio cõtendere velit, quaſi actiones ejus bonæ aſſent; ſed, Qua in re proderit mihi, inquit, hæc afflictio? vereor enim ne obſit potiús: veriſimile enim eſt, quoſdam ſecum cogitaturos, vel quòd hominum quos finxiſti, curam non geras, vel quòd improbi præcipuè in exiſtimatione apud te ſint, & illorum conſilia tibi maximè arrideant.

* ἴσ. πί.
* ἴσ. λογίσαϑ.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Πάλιν μὲν οὖν ὡς ποιητὴ ἱκετεύϛ, μὴ παϱιδῇ ἑαυτῦ τὸ ποίημα· καὶ ῥῆμα μὲν πλεοφοϱῆται, ὅτι τῷ διαβόλῳ ωϱοδέδοται· ϗϛον γὰ ἴσως, χ τοὺς σὺν αὐτῷ δαίμονας, ἀσεβεῖς φησί· τὴν δὲ ωϱόνοιαν, δι' ἣν ὁ πονηϱὸς αὐτ̃ ϗϱατεῖ, ὅπως μαθεῖν δεδώϰαται. διό μοι δοκεῖ, καὶ ποικίλοις ωεϱιϱέφειν λόγοις, τῦτο μὲν ἀξιῶν, ἀπαλλαγῆναι τῶν δεινῶν, τῦτο δὲ χ μαθεῖν * ὑπὲϱ ὧν κολάζεται.

ΟLYMPIODORI. Rurſus quidem tanquam opificem eum deprecatur, ne opus ſuum deſpiciat; ſibíque ſenſim perſuadet, ſe diabolo traditum fuiſſe; (hunc enim forſan, & reliquos cum eo dæmones, *impios* dixit) providentiæ autem rationem, cur in diaboli poteſtate eſſet, nondum addiſcere potuit. Unde mihi videtur vario verborum circuitu uti, partim quidem ut à malis liberetur enixè poſtulans, partim verò ut cauſam ob quam puniretur intelligat, deſiderans.

* χ. ὑπὲϱ. ἃ.

Η ὥσπεϱ βϱοτὸς ὁϱᾷ, καθοϱᾷς; ἢ καθὼς ὁϱᾷ ἄνθϱωπος, βλέψῃ; ἢ ὁ βίος Cϑ ἀνθϱώπινός ἐϛιν; ἢ τὰ ἔτη Cϑ ἀνδϱός; ὅτι ἀνεζήτησας τὴν ἀνομίαν μϑ, καὶ τὰς ἁμαϱτίας μϑ ἐξιχνίασας· οἶδας γὰ ὅτι ϑκ ἠσέβησα. ἀλλὰ τίς ἐϛιν ὁ ϵκ τῶν χϛρῶν Cϑ ἐξαιϱούμενος;

Aut ſicut mortalis videt, deſpectas? aut ſicut homo videt, perſpicies? aut humana eſt vita tua? aut anni tui ſunt viri? quoniam inquiſiviſti iniquitatem meam, et peccata mea inveſtigâſti; ſcis enim me non egiſſe impiè: ſed quis eſt, qui de manibus tuis eripiat?

ΟLYMPIODORI. Num hominum, inquit, more de rebus fers judicium? Num diſtrictum tuum examen, ſicut homines, quicquam latere poteſt? Num anni tui pauci ſunt, & ea quæ ætatem tuam præceſſerunt, ignoras? tibíq; factorum meorum inquiſitione & exploratione opus eſt, ut intelligas, in nullo me impium eſſe?

ΟLYMPIODORI. Num hominum, inquit, more de rebus fers judicium? Num diſtrictum tuum examen, ſicut homines, quicquam latere poteſt? Num anni tui pauci ſunt, & ea quæ ætatem tuam præceſſerunt, ignoras? tibíq; factorum meorum inquiſitione & exploratione opus eſt, ut intelligas, in nullo me impium eſſe?

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Μὴ ἀνθϱώπινος, φησὶ, τὰ ωϱάγμαα κϱίνϛ; μὴ δϒαϑαί σϑ διαλαθεῖν τὸ σὸν ἀκϱίβειαν, ὥσπεϱ τοὺς ἀνθϱώπους; μὴ τὰ ἔτη σϑ ὀλίγα τυγχάνϛ, χ ἀγνοεῖς τὰ ωϱὸ σαυτῦ ἐϱχῆς γενόμενα; χ χϱεία σοί ἐϛι ζητῆσαι ἢ ἐξεταίζειν τὰ ωεωϱαγμένα, ὥϛε γνῶναι ὅτι μηδὲν ἠσέβησα;

JULIANI.

JULIANI, & POLYCHRONII. An non præterita & futura nôsti? An recens est originis tuæ initium, ut ex disquisitione actiones meas, & quarum causâ me plagis exposueris, intelligas? verùm nihil te latet, prout homines, & scientiam tuam fugit; quandoquidem vita tua, sicut illorum, brevis & caduca non est. Quomodo igitur iniquitatem meam exquiris, & peccatum meum investigas, in quibus impietatem contra te non inesse, exploratum habes? Hæc autem eò ab eo dicuntur, ut Deum justitiæ suæ testem proferat, simúlque ut divina bonitate frui enixè petat. Hominum enim, inquit, improbitatem non imitaris, memorem & malevolum erga peccatores animum gerens, & severas delictorum pœnas ab iis reposcens: homines enim paria exigúnt; tu verò, Deus, quæ tua est benignitas, de multis pauca requiris, qui cùm intimas cogitationum fibras perfectè cognoscas, in nullo me deliquisse conscius mihi es.

ΙΟΥΛΙΑΝΟΥ, καὶ ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Ἀρα οὐκ οἶδας τὰ πεφόντα, καὶ τὰ ἐσόμενα; μὴ πρόσφατον τὴν ἀρχὴν ἔχεις, ἵνα ἐξ ἀνακρίσεως τὰ καθ' ἐμὲ ὑπονοῇς, ἢ ὧν τὴν αἰτίαν με πεπυσμένος; ἀλλ' οὐδέν σε λέληθεν, ὥσπερ τοὺς ἀνθρώπους λανθάνει, ἐπεὶ μηδὲ καθ' αὐτοὺς ὀλιγοχρόνιος εἶ. πῶς οὖν ἀναζητεῖς τὴν ἀνομίαν μου, καὶ τὴν ἁμαρτίαν μου ἐξιχνιάζεις; ἐν αἷς ὅτι οὐκ ἔστιν ἀσέβεια ἡ πεπραγέναι σε, οἶδας. Ταῦτα δὲ λέγει, μάρτυρα τὸν Θεὸν τοῦ ἑαυτοῦ δικαιοσύνης ποιούμενος, ὁμοῦ καὶ δεικνὺς τὴν ἀγαθότητος ἀπολαύουσαν Θεοῦ. ἐν γὰρ τοῖς ἀνθρώποις, φησὶν, αὐτὸς κακίαν μιμῇ, μνησικάκων τοῖς ἁμαρτάνουσι, καὶ ἀκριβὴς τῶν πλημμελημάτων ἀπαιτῶν τὰς δίκας· οἱ μὲν γὰρ ἄνθρωποι τὰ ἴσα ζητοῦσι, σὺ δὲ, Θεὸς, τῇ ἀγαθότητι, ἀπὸ πολλῶν ὀλίγα ἐξετάζῃς, ὃς καὶ τὰ μυχαίτατα τῶν λογισμῶν σαφῶς διαγινώσκων, σιωπᾷς μοι οὐδὲν ἐπαισχόμενον.

CHRYSOSTOMI, & OLYMPIODORI. Novi etiam ego, me nullam impietatem admisisse, quanquam contingere possit, ut impiè agam, & tamen ignorem; te igitur puniente, nemo justificari potest: quamvis autem meo judicio impiè non egerim, novi tamen voluntatem tuam me vitare non posse; ac si diceret, Quamvis nullius mihi conscius sim, tua tamen voluntas, cui nostra meliùs sunt quàm nobis ipsis cognita vincat, & obtineat.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, καὶ ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Καὶ ἐγὼ οἶδα, ὅτι οὐκ ἠσέβησα, ἀλλὰ συμβαίνει ἠσεβηκέναι με, καὶ ἀγνοῶν· ὅταν οὖν σὺ κολάσῃς, οὐδεὶς δικαιωθῆναι δύναται. ἀλλ' εἰ καὶ μὴ ἠσέβησα τόγε εἰς ἐμὲ γνώμην, οἶδα ὅτι τὴν σὴν βούλησιν οὐκ ἔστιν ἀποφυγεῖν, αὐτὴ τοῦ, κἂν μὴ ἐμαυτῷ συνοίδα, ἀλλά σὴ κρατείτω βούλησις, ἡ κρείττων ἡμῶν τὰ καθ' ἡμᾶς ὑπερασπίζουσα.

JULIANI. Verba autem diligentiùs perpendenda sunt: aliud enim *peccatum*, aliud *iniquitatem* esse dicit; illud enim pariter in Deum, & in hominem committitur, hæc verò peculiariter in Deum, cui pietatis cultus debetur, inter homines enim nemo veneratione prosequendus est. Sensus autem horum versuum complexus talis est; Tu viribus ac potestate polles, & eorum quæ sunt cognitionē habes, & justitia penes te est; quis igitur tibi obsistere potest? Hæc verò omnia beatus Jobus in eum finem profert, ut nos doceat, in tentationibus nihil

ΙΟΥΛΙΑΝΟΥ. Ἐπιζήσαι ὀφείλεις τὰ ῥητὰ, ὅτι ἄλλο λέγει τὴν ἁμαρτίαν, ἕτερον δὲ τὴν ἀσέβειαν· καὶ τὴν μὲν κοινῶς πρός τε τὸν Θεὸν καὶ ἄνθρωπον γίνεσθαι, τὴν δὲ ἰδικῶς πρὸς Θεὸν, πρὸς ὃν καὶ ἡ σεβὴς, οὐκ ἀνθρώπων γὰρ σεπτὸς οὐδείς. Ὃ δὲ σιωπηθὲν ἐν τοῖς στίχοις τοιοῦτόν ἐστι· Τὸ δύνασθαί σοι πρόσεστι, καὶ τὴν τῶν ὄντων γνῶσιν ἔχεις, καὶ τὸ δίκαιόν σοι ὑπάρχει· τίς οὖν ἀντιστῆναί σοι δύναται; Ταῦτα δὲ πάντα ὁ μακάριος Ἰὼβ φθέγγεται, ἡμᾶς διδάσκων, ἐν τοῖς πειρασμοῖς μηδὲν ἕτερον ποιεῖν, ἢ ὅπερ

ὅτι Θεὸν καταφύγω, καὶ ἱκετεύσω, ὡς ἀγαθὸν, φείσασθαι τῶ ἑαυτῶ ποιήματος· δεῖ εἰπὼν, ἀλλὰ τίς ἐστιν ὁ ἐκ χειρῶν σου ἐξαιρούμενος; ἐπήγαγε.

aliud agendum, quàm ut ad Deum confugiamus, & eum pro ſua benignitate ſupplices oremus, ut ſuo opificio parcere velit: quare cùm dixiſſet, *Quis eſt qui de manibus tuis eripiat?* ſubjunxit.

Αἱ χεῖρές σου ἔπλασάν με, καὶ ἐποίησάν με.

Manus tuæ plaſmaverunt me, et fecerunt me.

ΧΡΥΣΟΣΤ. καὶ ΟΛΥΜΠ. Ἔργον εἰμὶ, φησὶ, τῶν χειρῶν σου, κἂν ἁμαρτωλός. ὁρᾶς ὡς καὶ ποιητὴν γινώσκει τοῦ Θεὸν, ὃν δικαίως φιλοποιήσασθαι τῶν ἰδίων δημιουργημάτων.

ΔΙΔΥΜΟΥ. Διαφέρει δὲ τὸ ἔπλασας, τοῦ, ἐποίησας· πέπλασται μὲν γὰρ τὸ σῶμα ἐξ ὑποκειμένης τῆς γῆς, ἤτοι τῆς γυναικός· πεποίηται δὲ ἡ ψυχὴ μὴ προϋποκειμένου τινός· ὡς γὰρ ἀσώματος, οὕτω καὶ ἀμέριστος.

CHRYSOSTOMI, & OLYMPIODORI. Licèt peccator, inquit, exiſtam, opus manuum tuarum ſum. Vides quemadmodum Deum opificem agnoſcat, &, ut parcat ſuo opificio, roget.

DIDYMI. Diſcrimen verò eſt inter *Plaſmaviſti* & *Feciſti*; plaſmatum enim eſt corpus ex præexiſtente terra, aut muliere; anima verò ex nulla præexiſtente materia facta eſt; ſicut enim incorporea, ſic etiam indiviſibilis eſt.

Μετὰ ταῦτα μεταβαλὼν, μὲ ἔπαιτας. [Ἀκύλας δὲ, καὶ Θεοδοτίων, ἅμα κύκλῳ κατεπόντισάς με.]

Poſtea mutans percuſsiſti me. [Aquila verò & Theodotio, *simul in circuitu adobruiſti me.*]

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Μετὰ δὲ ποιῆσαί με, φησὶ, καὶ ἐν δυσθυμίᾳ καταστῆσαι, εἰς θλίψεις καὶ μάστιγας μετέβαλες τὰ καθ' ἐμέ. ὅλη δὲ ὅλον τοιοῦτον· σοῦ εἷς ἕτερος ἀπαλλάξαι με τῶν κακῶν δύναται, πλὴν σοῦ τοῦ πλήξαντος.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Ἀκολούθως δὲ, καὶ τὸ δημιουργίας, καὶ τὸ προνοίας αὐτὸν ἐπισάμενος ἄρχοντα καὶ κύριον, εἰς δέησιν τρέπει τὸν λόγον, ἱκετεύων μνησθῆναι τῆς τοῦ φύσεως εὐτελοῦς, καὶ ὀλιγοχρονίου, καὶ ὅτι ἐξ ἀρχῆς τῇ ἀγαθότητι * πεποίηκε, καὶ ὀργισθεὶς θανάτῳ ἐζημίωσε, καὶ φησι.

OLYMPIODORI. Poſtquam, inquit, me feciſti, & in rerum affluentia conſtituiſti, in afflictiones & verbera rerum mearum ſtatum commutâſti. Summa autem totius hæc eſt; Præter te, qui me plagis affeciſti, nemo alius ex hiſce malis eripere me poteſt.

CHRYSOSTOMI. Conſequenter verò, cùm creationis & providentiæ principem & dominum illum agnoſceret, ad preces ſermonem convertit, ſuppléxque petit, ut vilitatis & brevitatis vitæ humanæ recordari velit, & quòd in initio ex benignitate ſua hominem creaverit, & infenſus, morte poſtea multaverit, dicítque.

* ita ſuppl. τὸ ἀόριστον.

Μνήσθητι ὅτι πηλόν με ἔπλασας, εἰς ὃν γλῶ με πάλιν ἀποστρέφεις.

Memor eſto quòd lutum finxiſti me, et in terram me iterum convertis.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Εἰ καὶ ἐπήγαγες, φησὶν, ὡς ἔξουσι-

OLYMPIODORI. Quamvis, inquit, tanquam poteſtatem habens,

acerbis & moleſtis me afflixeris, recordare tamen quòd imbecillis ſim, & quòd corpus meum ex luto fabricatum ſit.

JULIANI. Ex his autem divinæ naturæ majeſtatem demonſtrat; Tantâ, inquit, bonitate & ſapientiâ prædítus es, ut etiam ex fragili hac materia animal effeceris, illíque intelligentiam & rationem elargitus ſis.

ἀζων, τὰ ὀδωνηρὰ, ἀλλὰ μνήσθητι ὅτι ἀσθενής εἰμι, καὶ ὅτι πηλοῦ τὸ σύστασιν ἔχω, τοῦτ' ὅ σῶμα δηλαδή.

ΙΟΥΛΙΑΝΟΥ. Ἐκ τούτων καὶ ὁ μεγαλοφυὴς τοῦ Θεοῦ ἀποδείκνυσιν· εἰς τοσοῦτον γὰρ, φησὶν, ἀγαθὸς εἶ, καὶ σοφὸς, ὡς καὶ ὅτι τῆς ὕλης ταύτης τὸ ὁπτικήτου ζῶον ποιῆσαι, καὶ τούτῳ νοῦν καὶ λόγον χαρίσασθαι.

Nónne tanquam lac mulſiſti me, et coagulâſti me æquè ac caſeum? Pelle autem et carne veſtîſti me, oſſibúſque et nervis conſeruiſti me: vitam autem et miſericordiam poſuiſti apud me, et viſitatio tua cuſtodivit ſpiritum meum.

Ἢ οὐχ ὥσπερ γάλα με ἤμελξας, ἐτύρωσας δέ με ἴσα τυρῷ; δέρμα δὲ καὶ κρέας με ἐνέδυσας, ὀστέοις δὲ καὶ νεύρεσι με ἔπηξας· ζωὴν δὲ καὶ ἔλεος ἔθου μετ' ἐμοὶ, ἡ δὲ ἐπισκοπή σου ἐφύλαξέ μου τὸ πνεῦμα.

CHRYSOST. Semen ex quo animal conſiſtit, lac emulctum dicit; & quemadmodum lac ex uberibus expreſſum fit caſeus, ita ſemen ſtillatim fuſum, & coagulatum, natura & ſubſtantia evadit; atque hæc prima eſt embryi conſtitutio. Semen enim quod uteri ſulcis mandatum eſt, cùm inſtar caſei condenſatur & coagulatur, ſubſtantia fit, ac poſtea efformatur (vel, ut Scriptura loquitur, *exemplari aſſimilatur*, & tanquam characterem recipit) & ſubſtantia quæ humida erat, coagmentatur, quòdque in uterum fuit conjectum, in pellem, carnes, oſſa, & nervos diſtribuitur: & hæc quidem ſingula, animâ præſente, motu animali moventur, illâ verò recedente, torpent & otioſa ſunt. Non ſolùm autem, inquit, vitam mihi largitus es, quod creationis proprium eſt indicium, ſed miſericordem etiam te præbuiſti, quod providentiæ favorem manifeſtat, in omni enim vitâ providenti-

Exod.22.23 am tuam expertus ſum; hoc enim eſt, *Viſitatio tua cuſtodivit ſpiritum meum*, id eſt, Poſtquam creatus ſum, tuâ providentiâ vitâ fruor; & in ſumma, vniverſam conſtitutionis corporis, quæ ex anteceden-

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Τὸ σπέρμα ἐξ οὗ συνίσταται τὸ ζῶον, γάλα ἀμέλγεσθαι λέγει· καὶ ὥσπερ τὸ γάλα ἀμέλγεσθαι τυροὺς γίνεται, ὅταν καὶ τὸ σπέρμα ἀποτάξῃ, καὶ συστραφῇ, φύσις γίνεται· κατάστασις δὲ αὕτη ἐστὶ πρώτη τοῦ ἐμβρύου. Τὸ γὰρ καταβληθὲν εἰς τὰς αὔλακας τῆς ὑστέρας σπέρμα, ὅταν συστραφῇ οἷα τυρὸς, καὶ παγῇ, γίνεται φύσις, ὅπερ λοιπὸν διαπλάττεται, ἢ, ὡς ἡ γραφή φησιν, ἐξηχνίζεται, καὶ δέχεται ὥσπερ χαρακτῆρα· καὶ συμπήγνυται μὲν ἡ ὑγρὰ φύσις, εἰς δὲ δέρμα, καὶ κρέας, ὀστᾶ τε, καὶ νεῦρα μερίζεται τὸ καταβληθέν· ταῦτα μὲν τοιαῦτα καθ' ἑαυτὰ, πρᾶγμα μὲν ψυχῆς, ζωτικὴν ἔχει κίνησιν, ἀναχωρησάσης δὲ, ἀργὰ καταλείπει. Οὐ μόνον δὲ, φησὶ, ζωὴν ἔδου πρός ἐμοὶ, ὅπερ τοῦ δημιουργίας οἰκεῖον σημαίνει, ἀλλὰ καὶ ἔλεον ἐπιδείξας μετ' ἐμοῦ, δι' οὗ ἡ προνοητικὴ χάρις δηλοῦται, καὶ πολλὰ πολλῶν τοῦ βίου προνοίας ἀπήλαυσα τῆς σῆς· τοῦτο γάρ, ὅ, ἡ ἐπισκοπή σου ἐφύλαξέ μου τὸ πνεῦμα, τοῦτ' ἔστι, καὶ μετὰ τοῦ γενέσθαι, τῇ σῇ προνοίᾳ τοῦ ζῆν κέκλημαι· καὶ ἁπλῶς, ὅλως τὴν ὁδὸν, καὶ ἁρμονίαν τῆς συστάσεως τοῦ σώματος ἀπαγγέλλει,

ἀπαγγέλλῃ, ὅσα τε τῶν πρὸ * τούτων, καὶ αὐτῶν τῶν ἐπομένων.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Ὡς γάλα γάρ με, φησὶν, ἤμολξας, ἤτοι ἀπὸ χοὸς ὅσα τὸ λεπτότατον, ἢ διὰ τὸ σπερματικὸν λόγον μᾶλλον. ἐτύρωσας δέ, τουτέστιν, ἔπηξας ὡς τυρόν, ἢ διὰ τοῦ ἐξ ἀρχῆς τὸ πλάσεως σύμπηξιν, ἢ καὶ διὰ τοῦ ἐν τῇ μήτρᾳ σύστασιν. Τὸ δέ, ἔνευρα νεύροις, ἀντὶ τοῦ, συνέρραψας. Τὸ δέ, ζωὴν ἔδου μοι καὶ ἔλεος, καὶ ἡ ἐπισκοπή σου ἐφύλαξέ μου τὸ πνεῦμα, ἀντὶ τοῦ, διὰ μόνην φιλανθρωπίαν καὶ ἔλεον, ἐξ οὐκ ὄντων ἡμᾶς εἰς τὸ εἶναι καὶ ζῆν παγαγες· ἡ δὲ σὴ περὶ ἡμᾶς πρόνοια τοῦ ἡμετέρου διατηρεῖ σύστασιν.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Τάχα δὲ καὶ ἐκπλήττεται, πῶς ἐν μήτρᾳ τὸ βρέφος ἐν τοσαύτῃ ὑγρότητι συνεχόμενον οὐ διαφθείρεται· τοῦτο οὖν, φησὶν, οὐκ ἂν ἐγίνετο, μὴ σοῦ φιλανθρωπίᾳ διακρατοῦντος τὴν φύσιν· εἰ γὰρ μὴ ἠλέησας, οὐκ ἂν ἐν τῇ ὑγρότητι τῆς μήτρας ἔζη τὸ βρέφος. Εἰ δὲ ὅλων ὃ κατασκευάζει, ἐκεῖνό ἐστιν· ἐποίησας ἡμᾶς ἀγαθότητι, εἶτα θανάτῳ κατεδίκασας, ἀλλ' ὅμως οὐκ ἀφείλου τοῖς εἶναι διὰ θεότητος, ἀλλ' ἀθανάτους τῇ διαδοχῇ κατέστησας, πλείστων ἕκαστον ἐνδειξάμενος προνοιῶν· καθ' ἃ ἐξ ὀλιγοστῆς ὑποθέσεως τῶν ἀνθρώπων γονῆς τοῖς εἶναι τούτοις * δεδώρησαι, οὐκ ἐῶν διαφθείρεσθαι ἐν τῇ μητρώᾳ νηδύι, ἀλλ' ἐκ τοῦ αὐτοῦ σπέρματος, καὶ ὀστέα ἔπηξας, καὶ μυελὸν ἔτηξας, καὶ νεῦρα διέτεινας, καὶ φλέβας ἐφύσησας, καὶ αἷμα τούτοις ἐνέχεας, καὶ σάρκα ἐμάλαξας, καὶ δέρμα περιέτεινας, ᾧ οἷ ἔνδυμα περιέβαλες. Ὁ τοσαύτῃ οὖν φιλανθρωπίᾳ περὶ ἐμὲ ἐπιδειξάμενος, τοσαύτῃ προνοίᾳ, τοσαύτῃ σοφίᾳ, περιορᾷς *;

tibus fit, & ipſorum etiam præexiſtentium, rationem & harmoniam indicat.

OLYMPIODORI. *Tanquam lac enim me mulſiſti*, inquit, è terræ pulvere ſcilicet, propter ejus exilitatem, vel potiùs proter ſpermaticam rationem. *Coagulâſti* autem, id eſt, tanquam caſeum me condensâſti, idque vel propter plaſmationis, quæ in initio extitit, coagmentationem; vel propter eam quæ in utero fit concretionem. Illud verò, *Nervis conſerniſti me*, id eſt, conſuiſti. *Vitam verò & miſericordiam poſuiſti apud me, & viſitatio tua cuſtodivit ſpiritum meum*, id eſt, Tua ſolius benignitate & miſericordiâ, cùm non eſſemus, vitam & exiſtentiam nobis tribuiſti; & tua erga nos providentia corporis noſtri compagem ſalvam tuetur.

POLYCHRONII. Forſan etiam attonitus obſtupeſcit, quomodo infans tanto humore in utero circumſeptus non extinguatur; hoc autem, inquit, non fieret, niſi benevolentiâ erga genus humanum naturam incolumem ſervares; niſi enim tu miſericordiâ moverere, fœtus in uteri humiditate vivere non poſſet. Quod verò his omnibus adſtruere nititur, hoc eſt; Benignitate tua nos feciſti, morti deinde addixiſti; genus tamen univerſum non prorſus deleviſti, ſed homines ſucceſſionis viciſſitudine immortales reddidiſti, ſingulari providentiâ unumquemque complexus; qua ex vili generationis materia largitus es hominibus ut exiſterent, nec paſſus es in matris utero extingui, ſed ex eodem ſemine oſſa condensâſti, medullam mollem & fluxam feciſti, nervos diſtendiſti, venas inflâſti, ſanguinem illis infudiſti, carnem emolliviſti, cutéque circumdediſti, ac quaſi indumento amiciviſti. Méne igitur negligis, qui tantam erga me benignitatem, tantam providentiam, tantámque ſapientiam manifeſtâſti?

Hæc cùm habeas in teipſo, ſcio quòd omnia potes, & nihil tibi evadit impoſſibile.

OLYMPIODORI. Cùm hæc, inquit, opinio apud me firma & rata ſit, quòd non enti exiſtentiam tribuere, & ex ſubſtantia fluxa & lactea hominis compagem tuâ ſapientiâ & potentiâ producere poſſis, & quòd miſericors, & vitæ dominus ſis, rebúſque noſtris diligenti curâ proſpicere digneris; & in ſumma, vim tuam & poteſtatem creandi, gubernandi, & judicandi mecum conſiderans, (quæ per illa, *Vita*, *Miſericordia*, & *Viſitatio*, intelligitur) à præſentibus doloribus te opificium tuum liberare poſſe, certò mihi perſuadeo. Vides quanta cum religione creatoris mentionem faciat, & pro creatione & providentia erga nos, gratias referat: quæ quidem hominis verè pii, & admodum grati indicia, & religioni beati Jobi conſona ſunt.

Ταῦτα ἔχων ἐν ἑαυτῷ, οἶδα ὅτι πάντα δυνάσαι, ἀδυνατεῖ δέ σοι οὐδέν.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Ταῦτα, φησί, τὰ δόγματα πρὸ ἐμαυτοῦ πάλαι κεκτημένος, ὅτι καὶ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι πᾶσαν δυνατὸς εἶ, καὶ τὴν ῥευστὴν καὶ γαλακτώδη οὐσίαν, ὡς σοφὸς καὶ δυνατὸς, εἰς ἀνθεκτὸν σύστασιν ἐργάζῃ, καὶ ὅτι ἐλεήμων εἶ, καὶ ζωῆς χορηγὸς, καὶ ὅτι πολλῷ τοῦ καθ' ἡμᾶς ποιεῖς προνοίαν· καὶ ἁπλῶς, τὸ δημιουργικὸν, τὸ προνοητικὸν, τὸ κριτικὸν λογιζόμενος, ἀνθ' ὧν τὴν ζωὴν, καὶ ἔλεος, καὶ ἐπισκοπὴν, οἶδα ὅτι δυνατὸς εἶ, καὶ τῶν παρόντων ἀγῶνων τὸ σὸν ἀπαλλάξαι ποίημα. ὁρᾷς πῶς σεβασμίως μέμνηται τοῦ δημιουργοῦ, καὶ χάριν ὁμολογῶ τῆς ποιήσεως, καὶ τῆς περὶ ἡμᾶς προνοίας· ἄνωθεν ὄντι εὐσεβοῦς ὄντως, καὶ λίαν εὐχαρίστου, καὶ τῇ τοῦ μακαρίου Ἰὼβ πρέπουσα θεοσεβείᾳ.

Quòd ſi & peccavero, cuſtodis me; ab iniquitate autem non inſontem me feciſti.

Ἐάν τε γὰρ ἁμάρτω, φυλάσσῃς με· ἀπὸ δὲ ἀνομίας οὐκ ἀθῷόν με ποιήσεις.

OLYMPIODORI. Decet, inquit, tuam clementiam & benignitatem opificio tuo veniam aliquam impertiri, nec pro tua omniſcientia accuratè nimis omnes meas actiones & peccata animadvertere. Rurſus verò hoc loco vir ſanctus ſub ſua perſona, pro nobis Deum ſuppliciter orat; communem enim naturæ humanæ perſonam ſuſcipiens, dicit, Nihil te latet, Domine, ſed etiam noſtra opera obſervas, (hoc enim eſt, *cuſtodis*) & licèt ſæpenumero peccatores non confeſtim punias, non tamen ideo impunitos dimittis: verùm ſeverus, inquit, delictorum meorum indagator factus, & pro omnibus ſupplicium de me ſumens, pari benignitate me nequaquam es complexus.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Πρέπει, φησὶ, τῇ σῇ φιλανθρωπίᾳ συγγνώμης τινὰ καὶ συγχώρησιν τῷ σῷ ποιήματι, καὶ μὴ σφόδρα ἀκριβῶς, ὡς πάντα ὁπισθόμενον, πάσας τὰς πράξεις μου καὶ τὰ παραπτώματα ἐπιτηρεῖν. *Ταῦτα γὰρ πάλιν ὁ ἅγιος ὡς οἰκεῖον πρόσωπον ὑποκρινόμενος, ὑπὲρ ἡμῶν ἱκετεύει Θεόν· τὸ κοινὸν γὰρ τῆς ἀνθρωπότητος πρόσωπον ὑποκρινόμενος, φησὶν, ὅτι οὐδέν σε λανθάνει, δέσποτα, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐπιτηρεῖς ἡμῶν τὰ ἔργα, τοῦτο γάρ ἐστι, τὸ, φυλάσσεις· καὶ εἰ πολλάκις τοὺς ἁμαρτάνοντας μὴ παραχρῆμα κολάζεις, πλεῖόν τι τούτου καὶ ἀνθυπουργὸς εἶ· ἀλλ' οὐκ ἐπ' ἐμοῦ, φησὶ, τῇ ἴσῃ ἐχρήσω ἀγαθότητι, ἀκριβὴς τε ἐξεταστὴς τῶν ἡμῶν πλημμελημάτων γενόμενος, καὶ δίκας ὑπὲρ ἀπάντων ἀπαιτήσας.

* ἴσ. ἐν ταῦτα.

ΔΙΔΥ-

ΔΙΔΥΜΟΥ. Εἰκότως ὃ τοῦτο λέγει· ὅπερ γὰρ δημιουργὸν καὶ προνοητὴν ἑαυτοῦ οἶδε τὸν τῶν ὅλων Θεὸν, ἀκολούθως καὶ περὶ μακροθυμίας αὐτοῦ διδάσκει· ἐπίσταται γὰρ καὶ αὐτὸς, κατὰ τὸ μακάριον Δαβὶδ, ὅτι οὐκ ὀργὴν ἐπάγει καθ' ἑκάστην ἡμέραν, φυλάττει δὲ τὸν ἁμαρτάνοντα, ὁ βουλόμενος αὐτὸν ἁμαρτάνειν· * ὁ βούλεται δὲ τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὡς τὴν μετάνοιαν. Τὸ δὲ, οὐκ ἀθῷόν με πεποίηκας, οἱ ἄλλοι, οὐκ ἀθῳώσεις με, ὁ καθαρίσεις με, εἶπον.

DIDYMI. Meritò autem hoc dicit: nam cùm Universitatis Deum, creatorem suum & providentem gubernatorem intelligeret, ordine consequentiæ de illius longanimitate differit; novit enim, secundùm beatum David, quòd *non iram adducat per singulos dies*; sed peccatorem custodiat, nolens illum peccare; juxta illud, *Non autem vult mortem peccatoris, ut pœnitentiam.* Illud verò, *Non me insontem feciſti*, alii reddiderunt, *Non insontem facies me, Non mundabis me.*

Psal. 7. 12.

Ezech. 18. 23

Ἐαν τε γὰρ ἀσεβήσω, οἴμοι· ἐαν τε ὦ δίκαιος, ὁ δυνάμαι ἀνακύψαι.

Sive enim impiè egero, væ mihi; & ſi juſtus fuero, non poſſum ſuſpicere.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Ὁ δὲ Ἀκύλας, Καὶ δικαιωθεὶς, οὐκ ἐπάρω κεφαλήν. Ὁ δὲ νοῦς τοιοῦτος· εἴτε ἀσεβὴς εἰμι, φησὶ, τοῦτό μοι πάντων τὸ χεῖρίστον· ἐαν δὲ καὶ τολμήσω εἰπεῖν, ὅτι δίκαιός εἰμι, οὐδέν μοι ἀντεύξεται ὄφελος· τέως μέντοι ἀμφισβητοῦμαι διὰ τὰ πάθη, ἐγὼ μὲν γὰρ ἐμαυτῷ οὐδὲν συνοίδα, αἱ δὲ συμφοραὶ βαρεῖαι ὅσαι ἀντιφθέγγονταί μοι, καὶ οὐκ ἐῶσί με ἀναπνεῦσαι.

OLYMPIODORI. Aquila autem, *Et juſtificatus non tollam caput.* Senſus verò hic eſt; Sive impius, inquit, fuero, hoc mihi malorum omnium peſſimum erit; ſi verò me eſſe juſtum dicere auſus fuero, nullam inde utilitatem percipiam: interim propter ea quæ patior, animi pendeo; nullius enim ſceleris mihi conſcius ſum, calamitatum autem acerbitas mihi obloquitur, nec caput attollere patitur.

ΔΙΔΥΜΟΥ. Τάχα δὲ καὶ τοιοῦτόν τι λέγει· Εἴτε παραπικρῶς ἁμάρτω, οἴμοι· εἴτε ὡς ἐκ τοῦ Ἀδὰμ παραβάσεως, καὶ εἰς ἡμᾶς διαβαινούσης ἐκ διαδοχῆς τὸ ὀφείλης, πάλιν οὐδ' ὅτως ἀνακύψαι δυνήσομαι, ὡς πάντοθεν ἀπηλλαγμένος ῥύπου· τῶν γὰρ ἁμαρτημάτων, τὰ μὲν ἐκ παραιρέσεως τοῦ ἡμετέρας ὑφίσταται, οἷς καὶ κόλασις ἕπεται· τὰ δὲ ἐκ παγόνων, οἷς καὶ καθάρσεις χρεωστεῖται.

DIDYMI. Fortaſſe etiam tale quidpiam dicit; Sive arbitrii libertate peccavero, væ mihi; ſive tanquam ex lapſu Adami, debito etiam ad nos per ſucceſſionem derivato, neque ſic quidem, quaſi ab omni labe purus, ſuſpicere potero. Quædam enim peccata ex arbitrii noſtri libertate fiunt, quæ ſupplicium comitem habent; alia verò à parentibus manant, quibus purgatio debetur.

Πλήρης γὰρ ἀτιμίας εἰμί· ἀγχόνην γὰρ ὥσπερ λέων εἰς Σφαγήν.

Plenus enim ſum opprobrio, & capior ſicut leo ad occiſionem.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Ἓν οἶδα, φησὶν, ὅτι ἀτιμία μου κατακέχυται, καὶ ὥσπερ λέων εἰς σφαγὴν ἀγχόμενος, ὅτων πάντα χόθεν τῆς ἡμωείας

OLYMPIODORI. Unum, inquit, novi, dedecus meum eſſe diffuſum, & inſtar leonis venatione ad necem capti, ſuppliciis undique me eſſe affe-

ctum: propter priſtinam autem felicitatem, & virium integritatem, videtur leoni ſe comparare; animal enim eſt imperiō præditum.

βάλλομαι· ἔοικε ὁ λέοντι ἑαυτὸν παρεικάσαι, διὰ τὴν προτέραν εὐδαιμονίαν, καὶ εὐθένειαν· ἀρχικὸν γὰρ τὸ ζῶον.

POLYCHRONII. Apertiùs autem Hebræus habet, *si robuſtus fuero ſicut leo, opprimes me*, hoc eſt, Ego qui, gloriâ eximiâ & divitiarum affluentiâ, leonis inſtar valeo & efferor; ærumnis, quaſi retibus, implicatus ſum, & miſeriarum nullum finem invenio.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Σαφέστερον ὁ ἕτερος Ἑβραϊκὸν, ἑαυτὸν γὰρ, φησὶν, εὐθενῆς ὢν ὡς λέων, παύσεις με, τουτέστιν, ἐγὼ ὁ δυνατὸς καὶ γαῦρος, λέοντος δίκαιον, τῇ προτέρᾳ δόξῃ, καὶ ἀφθονίᾳ τοῦ πλούτου, ὥσπερ ἄρκυσι ταῖς ἀνίαις περιπέφυμαι, ἀθυμίαν ἀφάλυσιν τῶν ἀνιῶν ἀβείκτων.

Iterum enim commutans, miſerè me perdis.

Πάλιν γὰρ μεταβαλὼν, ἀφανῶς με ὀλέκεις.

POLYCHRONII. Aquila autem, & Theodotio, *Et converſus mirificâſti in me.* Verſûs vis hæc eſt; Robur & potentiam leonis antea obtinebam; nunc verò, præter opinionem rerum mutatione factâ, everſa eſt mea felicitas, & gloria ac fortitudo periit: cùm enim ſortem proſperam qua priùs fruebar, in dedecus mutando, vel ab acerbis ad acerbiora traducendo, priſtinum felicem rerum ſtatum ſubitæ mutationi obnoxium feceris, in calamitatem maximam me conjeciſti.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Ἀκύλας δὲ, καὶ Θεοδοτίων, καὶ ὑπέστρεψας ἐθαυμάτωσας ἐν ἐμοί. ἡ δύναμις τοῦ ἰσχὺς αὕτη· λέοντος εἶχον ἰσχὺν καὶ κράτος πρότερον, νυνὶ δὲ παρὰ δόξαν μεταβολῆς πρεπεράπη μοι τὰ τῆς εὐτυχίας, καὶ ἀπώλετο ἰσχὺς, καὶ ἡ δόξα· ἀγχίστροφον γὰρ τὴν προτέραν εὐημερίαν ἐργασάμενος, εἰς ἐφάπτιν κατέστησας συμφορὰν, μεταβαλὼν ἀπὸ τοῦ πρώην εὐδαιμονίας εἰς ἀτιμίαν, ἢ δὲ ἀπὸ δεινῶν εἰς δεινότερά με προάγων.

Inſtaurans in me inquiſitionem meam.

Ἐπαναπαγίζων ἐπ' ἐμὲ τὰς ἐτασίν μου.

OLYMPIODORI. Mala, inquit, quæ me premunt, impetum non remittunt, ſed multò magis augetur, & perpetuò redintegratur malum; ac ſi diceret, Variæ ac diverſæ calamitates me circumſtant, illiſque ſimilis ſum, qui poſt priora verbera, ad quæſtionem aliam, & tormenta alia ſæpius deferuntur.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Οὐκ ἀνίησι, φησὶ, τὰ δεινὰ, ἀλλὰ δὲ ὑπερπλέον αὔξεται, καὶ ἀεὶ καινοποιεῖται ὁ κακόν· ἵνα εἴπῃ, ὅτι ποικίλαις περιβάλλομαι συμφοραῖς, καὶ ὅτι ἔοικα τοῖς πρότερον μαστιζθεῖσι, καὶ αὖθις, δὲ πολλάκις εἰς ἕτερον ἔξέτασιν καὶ βασανίσας ἄλλας φερομένοις.

POLYCHRONII. Ad peccatorum enim meorum examen frequenter me trahis, partim quidem nunquam intermittentibus plagis, partim verò calamitatum cauſâ plures accuſatores excitando, quorum ſinguli impietatem mihi exprobrant, & pœnas à me repetunt.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Εἰς ἔξέτασιν γάρ με τῶν ἡμαρτημένων σπουδῶς ἄγεις, τοῦτο μὲν διὰ τῶν ἐπαλλήλων πληγῶν, τοῦτο δὲ, ὁ πλείονες κατήγοροι ἐκ τῶν συμφορῶν ἐργάζεσθαι, ἑκάστου ὀνειδίζοντος ἐπ' ἀσεβείᾳ, καὶ τὰς δίκας ἀπαιτοῦντος.

Οργὴ

Οργῇ ᾗ μεγάλῃ μοι ἐχρήσω.

ΟΛΥΜΠΙΟΔΩΡΟΥ. Τυτέστι, σφόδρα τῇ καθ' ἐμοῦ ἐχρήσω ὑμωείᾳ· ὀργὴν γὰρ, τὴν ὑμωείαν φησὶ, τὴν μεγάλως αὐτῷ ἐπιωεγομένην, καὶ τὸ ὀπίπονον ἀγωγὴν, ὃ μὲν πάθος. καὶ σύτως ᾗ πάλιν τὸ μέγεθος τῶν θλιβερῶν ἐμφαίνῃ, * ὅτι σὺκ ἀποκάμνων, ἀλλὰ παιστῶν τοῖς φίλοις γνῶναι, ὅτι ἡ ὑπερβάλλυσα αὕτη ὀργὴ ὑ δι' ἁμαρτίας ὄστιν, ὡς ὑπενόυν, εἰ συμβάλλοιεν αὐτὸ τὸ βίον.

* ἴσ. del. ὅτι.

Επήγαγες ᾗ ἐπ' ἐμὲ πῆρατήρια.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Τυτέστιν, ἅπασί με * τοῖς ποικὶς ὃ πάρχων ὑκ δέδωκας· πείρατήρια γὰρ καλῇ τὰ ὑπὸ πρατευθέντα αὐτῷ κακά. δεήσεως ᾗ * ἔρχε) ταῦτα, καὶ γνώμης θεοσεβοῦς σπὶ ὀδυρμῷ τῷ ποθοῦντι.

* ἴσ. del. ποῖς. vel suppl. ἡμῖν.

* ἢ ἔχεται. ἴσ. ἄρχεται ἐπαῦθα.

Ινατί οὖν ὑκ κοιλίας με ἐξήγαγες, καὶ ὑκ ἀπέθανον; ὀφθαλμὸς δέ με ὑκ εἶδε, καὶ ὡσπερ ὑκ ὢν ἐγενόμην. διατί γὰρ ὑκ γαστὸς εἰς μνῆμα ὑκ ἀπηλλάγην;

ΟΛΥΜΠ. καὶ ΠΟΛΥΧΡ. Ταῦτα καὶ ὁ Εκκλησιαστὴς ὕστερον εἶπε, μακαρίζων τὸν θανόντα ὑπὲρ τὸν ζῶντα, καὶ τὸν μὴ γεγόμενον ὑπὲρ ἀμφοτέρους. Τοιαύτη ᾗ πεπέπωκεν ὁ αὐθρωπος ὀδυνηρᾷ ζωῇ, διὰ τὸ μὴ μόνα πρὸς Θεῷ, μηδὲ φυλάξαι τὰ θεῖα πρόσταγματα. ὁ ᾗ μακάριος Ιὼβ ἐπόθη τὸν θάνατον, ὑ μόνον διὰ τὰς ὀδύνας, ἀλλ' ἐπιδὴ καὶ τὸν χρόνον πρὸς ἐκτεινομένων, καὶ τῶν παθῶν αὐτῷ ὀπτεινομένων, ὑπὲρ ὠπθυε τέλεαν ἐγκαταλήψιν ὑπομεμνηκέναι πρὸς Θεοῦ. Τούτοις ᾗ ἐχρῆτο ἐν τῇ πρώτῃ ῥήσει, καὶ αὖθις νῦν, δι' ὅλων δεῖξαι βουλόμενος, ὡς σὐδὲ μεμισῶς, σὐδὲ βλάσφημος, τῶν πικρῶν ὀδυνῶν ἀπαλλαγὴν ποθῶν

Irâ autem magnâ mihi usus es.

OLYMPIODORI. Id est, Gravi in me supplicio usus es; supplicium enim vehementer ei illatum, & conditionem suam ærumnosam valde, non autem animi perturbationem, *Iram* vocat. Et hìc rursus afflictionum magnitudinem indicat, non quòd animo fractus esset, sed ut amicis notum faceret, ingentem hanc iram non propter peccata, ut arbitrabantur, excitatam esse, si vitæ ejus rationes diligenter subducere vellent.

Et induxisti super me tentationes tuas.

POLYCHRONII. Id est, Malorum omnium perpessioni me exposuisti; *tentationes* enim, mala quæ eum infestaverant, appellat. A precatione verò & animo religioso cum debito luctu, initium hìc facit.

Quare ergo de ventre eduxisti me, & non sum mortuus? oculus autem non vidisset me, & essem tanquam non fuissem. Cur enim de utero in monumentum non sum translatus?

OLYMPIODORI, & POLYCHRONII. Hæc etiam postea Ecclesiastes dixit, beatiorem prædicans mortuum super vivum, & illum qui nondum est super utrúmque. Homo verò in hanc calamitosam vitam incidit, quia Deo non adhæserat, neque divina ejus mandata custodiverat. Beatus autem Jobus non tantùm propter dolores mortem optabat, sed quia diuturnitate temporis, & ærumnarum incremento, ne à Deo prorsus derelictus esset, suspicaretur. Hisce autem in primo suo sermone usus est, & nunc iterum repetit, ubique ostendere volens, se mortem desiderando ut ab acerbis doloribus liberaretur, neque reprehensione dignum, neque Eccl. 4. 2, 3.

neque blaſphemum eſſe. In hæc igitur, inquit, mala mihi incaſuro, ſatius erat ab initio omnino non extitiſſe, vel in lucem editum ſtatim ad ſepulchrum elatum fuiſſe; ſi enim mercedem rectè factorum nullam reportâſſem, tantis cruciatibus ſaltem minimè dilaniatus fuiſſem.

DIDYMI. Videautem, quòd incumbentium tentationum recordatus, ad primam malorum cauſam, id eſt, mandati tranſgreſſionem, & ex corruptione generationem recurrat; nuſquam tamen contra primi hominis creationem indignanter queritur. Uteri verò & ventris mentionem faciens, quòd vitæ hujus corruptionem experiretur, grave exiſtimat; per tranſgreſſionem enim nos ipſos in ærumnoſam hanc vitam conjecimus.

διὰ τὸ θανάτου. Φησὶν οὖν, ὅτι τούτοις μόνοις μέ φησι πειρᾶσθαι, ἄμεινον ἦν μηδὲ τὴν ἀρχὴν γενέσθαι, ἢ γενόμενον εὐθὺς τῷ θανάτῳ παραδοθῆναι εἰς μνῆμα ἀπενεχθῆναι· εἰ γὰρ μὴ μισθὸν ἐφ' ἀγαθοεργίαις ἐκομιζόμην, ἀλλ' οὐχὶ γε τοσαύταις κατεξανόμην βασάνοις.

ΔΙΔΥΜΟΥ. Ὁρᾷ ὅτι τῶν πειρασόντων αὐτὸν πρώτιστον ὑπομιμνήσκει, ὅτι τὴν πρώτην αἰτίαν τῶν παθῶν διαπέφηνε, τουτέστι, τὴν παράβασιν, καὶ τὴν ἐκ φθορᾶς γένεσιν· καὶ διδάσκει μὴ κατὰ τὴν πρώτου τοῦ ἀνθρώπου ποιήσεως χίλιαδος. Τὸ δὲ πρώτιστον τὴν ἐν βίῳ φθορᾶς, ἡγεῖσθαι χαλεπὸν, κοιλίας τε καὶ μητρὸς μνημονεύων· ἡμᾶς γὰρ ἑαυτοῖς τῇ παραβάσει τοῦ ὀδυνηρὸν τοῦτον ζωὸν ἐπισπασάμενον.

Aut nunquid non eſt parva vita temporis mei?

Η οὐκ ὀλίγος ἐστὶν ὁ βίος τοῦ χρόνου μου;

OLYMPIODORI. Rurſus vitæ brevitatem pro ſupplicatione in medium affert, & cruciatuum remiſſione Deum ſibi propitium eſſe factum, oſtendi poſtulat; necdum enim tentationum cauſâ perceptâ, non immeritò negligentiùs ſe gerit & perturbatur. Quis enim, inquit, homines, quorum vita brevis & fragilis eſt, cum miſeriis conflictari, grave exiſtimare, ignorat?

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Πάλιν ὁ ὀλιγοχρόνιον εἰς ἱκεσίαν προβάλλεται, καὶ αἰτεῖ δηλῶσαι αὐτῷ διὰ τῆς τῶν βασάνων αἰέσεως, ὅτι δὴ ἵλεων τὸν Θεὸν κέκτηται· ὅπου γὰρ διδαχθεὶς τὴν αἰτίαν τῶν πειρασμῶν, ἐνδίκως ὀλιγωρᾷ, καὶ ταράττεται. Ὡς γάρ, φησὶν, ἄγνοιᾳ, ὡς πρόσκαιροι ὄντες οἱ ἄνθρωποι, βαρὺ νομίζουσιν ἐν ταλαιπωρίαις ἐξετάζεσθαι.

Patere me requieſcere puſillum, antequam eam unde non revertar.

Ἔασόν με ἀναπαύσασθαι μικρὸν, πρὸ τοῦ με πορευθῆναι ὅθεν οὐκ ἀναστρέψω.

DIDYMI. Sub forma precationis hæc profert: moleſtiæ enim, quæ incumbebant, haud exiguæ erant, neque cruciatus abſque doloris ſenſu tulerat; ſi doloris enim ſenſum non percepiſſet, virum fortem ſe non oſtendiſſet. Docet autem ſupplicatione ſuâ, quæ cum gratiarum actione profertur, ſe divinâ potentiâ cruciatus pertuliſſe; Moleſtiarum, inquit, & laborum inducias mihi præbe, qui ad breve tempus duraturus, & in

ΔΙΔΥΜΟΥ. Εὐχῆς πρόπῳ ταῦτα προφέρει· οὐ γὰρ αἱ ἐπικείμεναι δυσὶ μικρὰ τυγχάνουσιν, οὐδὲ ἀναισθήτως ἔφερε τὰς ὀδύνας, τοῦτο γὰρ οὐκ ἂν ἀνδρεῖον, εἰ οὐκ ἠσθάνετο. διδάσκει δὲ, ὅτι καὶ Θεοῦ δυνάμει ὑπέμεινε, δι' ὧν εὔχεται, εὐχαρίστως λέγων, ἐκεχειρίαν μοι τῶν πόνων παράσχου, προσκαίρῳ ὄντι, καὶ εἰς

ἀεὶ

ἀεὶ ἀπόλυσθαι μηνύοντι· τοῦτο γὰρ δηλοῖ, τὸ, πορευθεὶς ὅθεν οὐκ ἐπανελεύσεται. καὶ * δόγμα τι διδάσκει καλλιστον, ὅτι ὁ ἅπαξ ἐξελθὼν τοῦ βίου, οὐκέτι εἰς τὸν ὁμοῖον τοῦτον βίον ἐπανατρέφει, ὡς μυθολογοῦσιν οἱ τὰς μετενσωματώσεις περιβυόμενοι. Εἶτα διηγεῖται τὰ ἐν ᾅδου κακὰ, ἵνα γνῶμεν οἵων ἡμᾶς ἐλευθέρωσεν ὁ Σωτὴρ, εἰπὼν τοῖς ἐν δεσμοῖς, ἐξέλθετε, καὶ τοῖς ἐν τῷ σκότει, ἀναφάνητε.

* ἀπόρρησις.

æternum interiturus sum; hoc enim significat illud, Abire unde non revertetur. Dogma etiam præclarissimum docet, quòd scilicet, qui semel ex hac vita excesserit, non ampliùs ad eam revertatur, sicuti fabulantur, qui corporum transmutationes prodigiosè finxerunt. Deinceps inferni mala enarrat, ut intelligamus, à quibus nos Salvator noster liberaverit, *dicens iis qui in vinculis sunt, Exite, & iis qui in tenebris sunt, ut revelentur.* Es. 49. 9.

Εἰς γῆν σκοτεινὴν καὶ γνοφερὰν, εἰς γῆν σκότους αἰωνίου.

Ad terram tenebrosam & caliginosam, ad terram tenebrarum æternarum.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Ὁ δὲ Σύμμαχος, σκεπομένην θανάτῳ· ὁ δὲ Ἑβραῖος, Εἰς γῆν σκοτόμενον ἐπ' αὐτὸ σκότος, ἔνθα, φησὶν, οὐκ ἔστιν ἄφεσις, ἀλλ' ἀτελεύτητον κακόν. καὶ τὴν ὀδύνην δὲ ἔδειξε τοῦ θανάτου ὁ βαρύ· ὀψοῦμαι γὰρ ἐν νυκτὶ ὡς γινόμενος, ἀπαλλαγὴν προσδοκᾷ ἡμέρας ὑπολαβόντος, ὃς δὲ ἀπελθόντα οὐκ ἔνεστιν εἰς τὸν βίον ἐπανατρέχειν· ἐνδιατρίβων τῇ συγκρίσει, ἐπάγει.

POLYCHRONII. Symmachus autem, *Opertam morte:* Hebræus verò, *Ad terram tenebrosam super ipsas tenebras*, ubi, inquit, nulla est remissio, sed malum exitu carens. Mortis autem gravitatem, per comparationem ostendit; hìc enim, cùm quispiam noctis tenebris circumfusus fuerit, diei adventu liberationem expectat, illuc verò abeunti non licet iterum in vitam redire; & comparationi insistens, addit.

Οὗ οὐκ ἔστι φέγγος, οὐδὲ ὁρᾶν ζωὴν βροτῶν.

Ubi non est lux, neque est videre vitam hominum.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Ἀντὶ τοῦ, ὅπου τάξις ἡλίου καὶ ἄστρων οὐκ ἔστιν, οὔτε τὰ ἀνθρωπίνων πραγμάτων καταστάσιν ὅσιν ἰδεῖν, ἵνα εἴπῃ, εὐνομίαν καὶ τάξιν πολιτικήν. Ταῦτα λέγει, δεδοικὼς, μὴ ἐὰν μετὰ τῶν βασάνων τελευτήσῃ, καὶ τῶν ἐπασμῶν, ἐν τελείᾳ τοῦ προσώπου τοῦ Θεοῦ * ἀπορριφῇ γεέννης, μετὰ τῶν ἀσεβῶν ἐν ᾧ * ᾅδῃ καταλεχθῇ, οἵτινες τὸ αἰώνιον οἰκοῦσι σκότος, καὶ τὴν τοῦ σωτῆρος φωνήν. Φωτὸς γὰρ ὄντος καὶ φύσιν τοῦ Θεοῦ, οἱ ἔξω τοῦ προσώπου αὐτοῦ βαλλόμενοι, ἐν σκότει τυγχάνουσι.

* al. ἀπορρίψει. * al. ᾅδου.

POLYCHRONII. Id est, Ubi Solis & syderum ordo non est, neque rerum humanarum statum, bonarum, scilicet, legum sanctionem, & ordinem politicum, intueri licet. Hæc veritus, ne fortè cum cruciatibus & tormentis vitam finiens, à divino aspectu prorsùs amandatus, cum impiis in inferno numeraretur, dicit, qui quidem (ut inquit Salvator) tenebras habitant sempiternas; cùm enim Deus suapte natura lux sit, qui ab ejus vultu excluduntur, in tenebris versantur.

PROTHE-

PROTHEORIA CAPITIS OCTAVI.

OLYMPIODORI. Postquam Jobus sermonem longiùs produxisset, Sopharus acriùs contendit; ac primùm quidem propter multiloquium Sanctum irridet; deinde, quasi purum se & inculpatum dixisset, vituperat; cúmque non animadverteret quo animi affectu cum Deo judicio contendere vellet, Utinam, inquit, posset Deus in judicium tecum descendere, ut sapientiâ ejus & potestate edoctus, pro merito tuo pœnas tibi inflixisse, intelligas. Deinde, Dei potestate, & hominis vilitate ostensâ, Jobum hortatur, ut ad preces se convertat, & peccatorum quæ priùs admiserat, pœnitentiam agat; sic enim eventurum, Deo propitio sibi facto, ut præsentibus malis eripiatur, & pristinam felicitatem recuperet.

ΠΡΟΘΕΩΡΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΟΓΔΟΟΥ.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Αποπάδλω τῷ Ιώβ δλαλεχθέντος, σφοδρότερον ὁ Σωφὰρ δλαμάχεται· καὶ πρῶτον μὲν ὅτι πολυλογία σκώπτει τὸ ἄμον· εἶτα μέμφεται ὡς εἰρηκότα, ὅτι καθαρός εἰμι, καὶ ἄμωμος· καὶ δ' νενοηκὼς ἐκ ποίας δλαθέσεως ἦλε κρίνεσθαι πρὸς Θεὸν, εἴθε, φησὶν, ἐδυνατὸν διαλογήσασθαί σοι Θεὸν, ἵνα καὶ ἐκ τῆς σοφίας αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῆς δυνάμεως γνῷς, ὡς καὶ ἀξίαν σοι ἀπονέμων, ἐπιμωρήσατό σε. Εἶτα, δείξας τοῦ Θεοῦ τὴν δύναμιν, καὶ τὸν ἀνθρώπου τὸ εὐτελὲς, παραινεῖ τῷ Ιώβ εἰς εὐχλὴν τραπῆναι, καὶ μετανοῆσαι ἐφ' οἷς πρότερον ἥμαρτεν· οὕτω γὰρ ἕξαι *αὐτῷ ἵλεων τὸν Θεὸν καταιγιζόμενον, τῶν τε παρόντων δεινῶν ἔξω γενέσθαι, καὶ τὴν πρότερον εὐδαιμονίαν ἀπολαβεῖν.

*Ἴσ. ἵλεω τοῦ Θεοῦ καταιγιζομένου αὐτῷ

CAP. XI. *RESPONDENS autem Sophar Minæus, ait, Qui multa dicit, & vicißim audiet.* [Symmachus autem, *Nunquid multiloquo non respondebitur.*]

ΥΠΟΛΑΒΩΝ δὲ Σωφὰρ ὁ Μιναῖος, λέγει, ὁ τὰ πολλὰ λέγων, ἀνταικούσεται. [Ο δὲ Σύμμαχος, μὴ ὁ πολυλάλος ἀναντίρρητος ἔσαι;

OLYMPIODORI. Sopharus, prout reliqui, vel potiùs illis vehementiùs, in Jobum impetum facit; pariter enim animi affectum, quo Justus utebatur cùm de Deo sermonem faceret, ignorabant: unde Dei patrocinium suscipere arbitrantes, Deum inscii offenderunt.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Παραπλησίως τοῖς ἄλλοις καὶ ὁ Σωφὰρ ἐπιφέρεται τῷ Ιώβ, ἢ καὶ σφοδρότερον· ἠγνόησαν γὰρ ὅτισι τὴν τοῦ δικαίου δλάθεσιν, ἢ πρὸς Θεοῦ χρώμενος ἐλαλεῖ· δλὸ δὴ καὶ Θεῷ συνηγορεῖν οἰόμενοι, Θεῷ προσέκρουσαν ἔλαθον.

POLYCHRONII. Qualia verò sunt quæ Sopharus dicit? Verborum multitudine victoriam te adeptum esse existimas, ita ut verborum torrente attoniti, & silentium agentes, juxta te sedere nos oporteat: scito autem me, ut orationi tuæ simul respondeam, & eam refutem, acce-

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Οἷα γοῦν φησιν ὁ Σωφαρ; τῷ μὲν πλήθει τῶν ῥημάτων νομίζεις νενικηκέναι, ὥστε ἡμᾶς δὲ ἡσυχίαν ἄγοντας καθεδεῖσθαι ἐκπεπληγμένους τῶν λόγων τὰ ῥεύματα· ἴσθι οὖν, ὡς ἥκω αὐτὸς ἀποκρινόμενός τε, καὶ ἐλέγξων τὸν λόγον, σὺ δὲ ἄκουε· ὁ γὰρ

γὰρ γλῶσσαν ἔχων εἰς τὸ λαλῆν, σὺ δὲ καὶ ἀκοὰς κέκτησαι εἰς τὸ ἀκούειν.

dere, tu verò audi; cui enim lingua ad loquendum data est, hic etiam aures ad audiendum habet.

Ἢ καὶ ὁ βίλαλος οἴεται εἶναι δίκαιος;

Aut etiam eloquens putat se esse justum?

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ, καὶ ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Οὐκ ἐν πλήθει λόγων, φησὶν, ἡ τοῦ δικαίου κρίνεται φύσις· οὐδὲ εἴ τις εὔτομος καὶ εὐεπὴς, ἤδη καὶ τοῦτο δίκαιος· ἀλλ' ἔστι καὶ τοῖς ταχεῖς καὶ εὐδιαλύτους λόγους ἀντίῤῥησις. σὺ δ', ὡς ἔοικε, τὴν πλήθει τῶν λόγων οἴει τοῦ δικαίου τοιοῦτον εἶναι οἷον μοῖραν· ἀλλ' εἶπε, ὡς οὐδὲν ἀνυσιμον, οὐδὲ ἀναντίῤῥητον ἔφης· μὴ γὰρ ὅτι φθέγξασθαι δυνάσαι, ἤδη καὶ δίκαιος εἶ.

OLYMPIODORI, & POLYCHRONII. Justi natura & indoles verborum multitudine non æstimatur: neque enim si quis facundus & disertus sit, ideo statim justus erit; verùm sermo etiam qui citò & velociter fluit, contradictione non caret. Tu verò, ut videtur, sortem & conditionem justi viri in verborum multitudine sitam esse arbitraris: verùm intelliges, te nihil viro generoso dignum, & quod contradictionem non admittat, loquutum esse; non enim continuò justus es, quia loqui potes.

Εὐλογημένος γεννητὸς γυναικὸς ὀλιγόβιος.

Benedictus natus mulieris brevis vitæ.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Κερδαίνει γὰρ ὃ μὴ δεινὰ τὰ μὴ ἰδεῖν, τὰ δὲ παθεῖν, ὁ τοῦ βίου θᾶττον ἀπαλλαττόμενος, καὶ ὃ μὴ πολλὰ ἁμαρτεῖν. λέγει δὲ τοῦτο, ὑποτιμίζων ὥσπερ τὸν Ἰὼβ δικαιοῦντα ἑαυτόν· ἢ καὶ τὸν ἡμετέραν ζωὴν οἰκτίζόμενος, ὡς πολλὰς ἐπισωρεύουσαν συμφορὰς, καὶ ἐπώδυνον, καὶ δεῖ τοῦτο μακαρίζων τὸν μὴ ὑπὸ πολὺ αὐτῇ παραμείναντα.

OLYMPIODORI. Hoc enim lucratur qui citò è vita excedit, ut acerba & molesta, partim non videat, partim non experiatur, neque multum peccet. Hoc verò dicit, ut Jobo seipsum justificanti os obturet; vel ut vitam nostram, quòd calamitates multas secum trahat, & doloribus plena sit, defleat; & beatum proinde eum prædicet, qui in ea diutius non duraverit.

Μὴ πολὺς ἐν ῥήμασι γένῃ, ἢ γάρ ἐστιν ὁ ἀντικρουόμενός σοι.

Ne multus sis in verbis, cùm nemo sit qui contradicat tibi.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Μὴ ὅτι, φησὶν, ἡμεῖς δυνάμεθα, ἢ βουλόμεθα ἀντιλέγειν σοι, διὰ τοῦτο πλήθυνε ῥήματα, καὶ ἐπαίνει σαυτὸν ἀκαίρως, καὶ εἰς οὐδὲν δέον· δύναται γὰρ ἐπαινεῖν σε, μᾶλλον ἢ μέμφεσθαι ἔχομεν, ὅτῳ τοῖς ἑαυτῷ κεχαρισμένον ἐπαίνοις, καὶ διακενῆς λέγοντα μαστιγοῦσαι· τοῦτο δὲ λέγεις, διότι οὐκ ἔστιν ὁ ἐντρέπων σε.

POLYCHRONII. Quia nos, inquit, non possumus, aut nolumus tibi contradicere, noli idcirco verba multiplicare, & teipsum intempestivè, & contrà quàm decet, laudibus efferre: nobis enim vituperandus potiùs quàm laudãdus es, qui sic laudes tuas prædicas, & sine causa te verbera esse passum profiteris: hoc autem dicis, quia nemo est qui tibi pudorem incutiat.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Τάχα δὲ, ὅτι Θεὸν ἤτησεν ὁ Ἰὼβ, καταστῆσαι αὐτῷ εἰς κρίσιν· μὴ μάτην,

OLYMPIODORI. Fortasse etiam, quia Jobus Deum postulaverat, ut in judicium secum descenderet: Ne frustra, inquit,

quit, nugas agas; Deum enim, ut judicio tecum contendat, habiturus non es.

φησὶ, φλυαρῇς· ἢ γὰρ ἔξῃς Θεὸν ἀντικρινόμενόν σοι.

Noli enim dicere, quia mundus sum operibus, & irreprehensibilis ante eum.

Μὴ γὰρ λέγε, ὅτι καθαρός εἰμι τοῖς ἔργοις, καὶ ἀμεμπτος ἐναντίον αὐτοῦ.

Cap. 9. 2. CHRYSOSTOMI. Et ille quidem dixerat, *In veritate scio, quia non est mortalis mundus coram Domino.* Vides quemadmodum contraria illi vitio vertant.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Καὶ μὲν αὐτὸς εἶπεν, ἐπ' ἀληθείας οἶδα, ὅτι οὐκ ἔστι βροτὸς καθαρὸς ἐνώπιον Κυρίου. ὁρᾷς πῶς ἐναντία ἐγκαλοῦσιν.

POLYCHRONII. Velle, inquit, tuas actiones cum Dei actionibus conferre, & tibi ipsi accuratæ & exactæ justitiæ testimonium præbere, summâ reprehensione dignum est; si enim peccata non admisisses, in tristia & adversa non incidisses. Hæc autem loquuntur, quia professionem suæ puritatis, divinam providentiam irritam reddere, arbitrabantur.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Κατηγορείας γὰρ, φησὶ, τὸ ἐχάτης ἄξιον, ταῖς τοῦ Θεοῦ τὰς ἑαυτῶν συγκρίνοντα πράξεις, μάρτυρα ἑαυτῷ δικαιοσύνης ἀκρίβειαν· ὡς εἴγε μὴ ἥμαρτες, οὐκ ἂν συνεφοποῖς προσέπιπτες. Ταῦτα δέ φασιν, οἰόμενοι ὅτι ἀδέτοις ὄντι τὸ προνοίας, ἢ τούτου τὸ καθαρότητος ὁμολογία.

Sed quomodo Dominus loquetur ad te, et aperiet labia sua tecum? Deinde annunciabit tibi virtutem sapientiæ, quia duplex erit ad ea quæ circa te; et tunc scies, quia digna eveniunt tibi à Domino quæ peccâsti.

Αλλὰ πῶς ἂν ὁ Κύριος λαλήσει πρὸς σὲ, καὶ ἀνοίξῃ χείλη αὐτοῦ μετά σου; εἶτα ἀναγγελεῖ σοι δύναμιν σοφίας, ὅτι διπλοῦς ἔσται τὰ κατά σε, καὶ τότε γνώσῃ, ὅτι ἄξιά σοι ἀπέβη ἀπὸ Κυρίου ὧν ἡμάρτηκας.

OLYMPIODORI, & POLYCHRONII. Utinam, inquit, fieri posset, ut Deus tecum sermones sereret, & sapientiæ suæ arcana verbis proponeret (hoc enim innuit, *Et annunciabit tibi virtutem sapientiæ*) ut sapientiam & justitiæ ejus excellentiam edoctus, non amplius purum te & irreprehensibilem dicere auderes; sed, quòd supplicia peccatis paria infligens pro meritis tibi retribuerit Deus, intelligeres. Illud autem, *Quia duplex erit ad ea quæ circa te*, hoc significat; Dei excellentia longè major est eo, qui, sicut tu, sapientem se & justum esse gloriatur: si igitur nobis sapientior & justior est, sapienter & justè supplicium de te sumpsit: & hoc

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ, καὶ ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Εἴθε, φησὶν, ὡς Θεὸν διαλεχθῆναί σοι, καὶ τὰ αὐτοῦ σοφίας τὰ ἀπόῤῥητα φράσαι ὧν λόγων, τοῦτο γὰρ μηνύει, Καὶ, ἀναγγελεῖ σοι δύναμιν σοφίας, ἵνα μαθὼν τὰ αὐτοῦ σοφὰ, καὶ τὴν κατ' δικαιοσύνην ὑπερβολὴν, μηκέτι *τολμήσῃς λέγειν, ὅτι καθαρός εἰμι, καὶ ἀμεμπτος· ἀλλὰ γνῶς ὅτι ὃ καὶ ἀξίαν ἀπένειμέ σοι Θεὸς, ἰσομέτρως τοῖς ἁμαρτήμασι τὰς τιμωρίας ἐπαγαγών. Τὸ δέ, ὅτι διπλοῦς ἔσται τὰ κατά σε, τοῦτο δηλοῖ· πολλὴ, φησὶν, ἡ ὑπεροχὴ τοῦ Θεοῦ, πρὸς τὰ λεγόμενα, ὥσπερ σὺ, σοφὸν εἶναι καὶ δίκαιον· εἰ οὕτω καὶ σοφώτερος ἡμῶν, καὶ δικαιότερος, σοφῶς καὶ δικαίως ἐπήγαγέ σοι τὰς τιμωρίας.

*ἴσ. τολμήσῃς.

καὶ

καὶ τοῦτο ἔγνως ἂν εἰ ἐλάλησε πρὸς σὲ Κύριος, καὶ ἐπτέρνισέ σε κατὰ τὴν σοφίαν αὐτοῦ. τότε γὰρ κατανοήσας τὴν μετὰ σοφίας αὐτοῦ καὶ ἐν τοῖς πικροῖς ἐπαγωγὴν, ὅτι οὐκ ἀμυνόμενος, ἀλλ' ἰατρικῶς καὶ πρὸς ὑγείαν ψυχῆς, ἐπάγει τὰς θλίψεις, σωφρονέστερος ἂν κατέστης· καὶ συνιδὼν ἑαυτόν τε καὶ τὸν Θεὸν ὃ διέφερεν, καὶ ὡς μείζονα ἢ κατὰ σεαυτὸν ἐτόλμησας φύσιν, κρίνεσθαι πρὸς τὸν δεσπότην ἐλόμενος ἂν, μηδὲ τῶν ὑπ' αὐτοῦ γινομένων συνιεὶς * τὸν λόγον, καταβαλὼν ἂν τὸ ὀφρυόν· καὶ ὃ μέγεθος τῆς θείας σοφίας καὶ δυνάμεως γνούς, ὡμολόγησας, ὡς ἀξίαν τῶν ἁμαρτημάτων τὴν δίκην ὑπέσχες.

* καταπίπτων.

quidem intelligeres, si Deus tecum loqueretur, & sapientiâ suâ te instituëret. Tunc enim prudenti ejus ratione qua in inferendis etiam malis utitur, diligenter perspectâ (quòd non ad ulciscendum, scilicet, sed ad animæ sanitatem, more medici, tribulationes immittat) prudentior evaderes; &, discrimine inter te & Deum perpenso, quódque homo cum Domino in judicium descendere volens, cùm ne rationem quidem eorum quæ ab eo fiunt intelligas, naturâ tuâ & viribus majora ausus fueris, supercilium deprimeres; & divinæ sapientiæ ac potestatis magnitudine cognitâ, meritas te peccatorum pœnas luisse agnosceres.

Ἢ ἴχνος Κυρίου εὑρήσεις; ἢ εἰς τὰ ἔσχατα ἀφίκου ἃ ἐποίησεν ὁ παντοκράτωρ;

Aut vestigium Domini invenies? aut ad ultima pervenisti quæ fecit omnipotens?

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Ἀνέφικτά σοι, φησὶ, τὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ τῆς προνοίας εὑρεῖν ἀμήχανον, ἢ ἄχρι τέλους τῶν βουλευμάτων αὐτοῦ φθάσαι, ἢ τῶν ποιημάτων. * πολλοῦ δέω λέγειν, ὅτι ἀρχὴν ἢ τέλος αὐτοῦ εὑρήσεις, ἔσχατα γὰρ τὰς ἐκβάσεις λέγει, οὐδ' ἂν φθάσοις, ὅτι τὴν μὲν ἀρχὴν οὐχ εὑρήσεις, τοῦ δὲ τέλους ἐφικέσθαι δυνήσῃ· ὃ γὰρ χρόνοις ἀπέραντον καὶ ἀΐδιον τοῦ Θεοῦ, ἐν διανοίᾳ λαβεῖν ἀδύνατον.

* ἀλλ' οὐδ' αὖ λέγω, vel, πολλοῦ δεῖ λέγειν.

OLYMP. Quæ Dei, inquit, sunt, vires tuas excedunt, nec illius providentiæ rationes invenire, aut consiliorum actionúmve ejus fines assequi potes. Sed ne dixeris quidem, te principium ejus & finem inventurum (eventa enim *ultima* vocat) neque, principium quidem te invenire non posse, finem autem assequuturum affirmaveris; Dei enim interminabile & sempiternum, intellectu comprehendi non potest.

Ὑψηλὸς ὁ οὐρανὸς, καὶ τί ποιήσεις; βαθύτερα ὑπὲρ τὸν ᾅδην· τί οἶδας; ἢ μακρότερα μέτρου γῆς, ἢ εὖρος θαλάσσης;

Sublime est cœlum, & quid facies? profundiora autem iis quæ in inferno; quid nôsti? nónne longiora quàm mensura terræ, vel latitudo maris?

ΟΛΥΜΠΙΟΔΩΡΟΥ, καὶ ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Πῶς δ' ἂν ἐφίκοιο, φησὶ, πόσον ἐστὶ τὸ ὕψος τοῦ οὐρανοῦ; τοῦτο γὰρ σημαίνει, τὸ, καὶ τί ποιήσεις; ἀντὶ τοῦ, ἀμηχανήσεις εὑρεῖν, ἢ πῶς ἔσοι τὰ ὑπὸ τὸν ᾅδην. καὶ τί λέγω τὰ ὑπὸ τὸν ᾅδην τοῦ οὐρανοῦ, ἢ τὰ * καταπίπτοντα τῆς γῆς; οἶδας τὸ βάθος τῆς θαλάσσης, ἢ τὸ μέτρον πόσον ἐστὶν,

* καταπίπτοντα.

OLYMPIODORI, & POLYCHRONII. Quî autem, inquit, quanta sit cœli sublimitas assequi poteris? (hoc enim significat, *Et quid facies?* id est, invenire nequaquam poteris) aut quænã illa sint quæ sub inferno posita sunt? Quorsum autem mentionem eorum facio, quæ supra cœlum elata sunt, vel infra terram depressa? Nôsti maris latitudinem, quantáve sit

terræ menſura, aut quemadmodũ ipſa fabricata fuerit, & cui fundamẽto innitatur? profectò nullius harum rerum ſcientiam inſolenter tibi ipſi arrogaveris. Si igitur quæ cernuntur, & quæ à Deo facta ſunt, noſtrum intellectum fugiant, neque quibus limitibus terra & mare circumſcribantur, explicari poſſit; quomodo non ſummæ audaciæ fuerit, contra Deum ipſum linguam ſtringere?

ἢ ὅπως αὕτη γέγονε, καὶ ὅτι ὑπὸς ἔστηκε τ ἔδρας; ἀλλὰ μὴν οὐδὲν τούτων εἰδέναι ἀληζονεύσαιο. Εἰ οὖν τὰ ὁρώμενα, & ὑπὸ Θεοῦ γενόμενα διαφεύγει τ ἡμετέραν καταληψιν, καὶ οὐκ ἔστιν εἰπεῖν ὑπὸ μέτροις περιώρισται ἥ τε γῆ καὶ θάλασσα, πῶς οὐ τ ἑαυτῆς θρασύτητος πρὸς αὐτὸν * τείνει τὴν γλῶσσαν; *ἴσ. αὐτεῖνει.

DIDYMI. Hiſce omnibus vult oſtendere, humanæ ſcientiæ modum & menſuram eſſe, quæ Dei judicia aſſequi non valeat. Et nunc quidem cœlum, inquit, eſt, & inferni profunditas, terræ longitudo, & maris latitudo, de hiſce dic aliquid, ſi potes. Innuit autem fortaſſe, quòd quamvis de terra, mari, & cœlo, aliquis loqui aggreſſus fuerit, ea tamen quæ ultra ſunt, ignoret.

ΔΙΔΥΜΟΥ. Δεῖξαι ὃ βούλεται διὰ πάντων τούτων, ὅτι ἡ τῶν ἀνθρώπων γνῶσις μεμέτρηται, καὶ ἐφικνεῖται τῶν τοῦ Θεοῦ κριμάτων. Καὶ νῦν μὲν ὁ οὐρανὸς, φησὶν, ἐστὶ, καὶ ἅδου βάθη τε, καὶ μακρότερα γῆς, καὶ * τοῦ πέλαγος τ θαλάσσης, λέγε τι περὶ αὐτῶν, εἰ δύνασαι. αἰνίττεται ὁ ἴσως, ὅτι κἂν ἐπιχειρήσῃ τις περὶ γῆς, καὶ θαλάσσης, καὶ οὐρανοῦ λαλῆσαι, ἀλλὰ τὰ ὑπὲρ ταῦτα ἄγνοεῖ. *ἴσ. πόντου.

Si autem ſubverterit omnia, quis dicet illi, Quid feciſti?

Ἐὰν ὃ καταστρέψῃ τὰ πάντα, τίς ἐρεῖ αὐτῷ, τί ἐποίησας;

OLYMPIODORI, & POLYCHRONII. Quaſi diceret, Natura ejus captum humanum ſuperat, & particularis providentia erga ſingulos incomprehenſibilis eſt. Si igitur cuncta etiam ſubvertere voluerit, quis ejus nutibus, tantæque poteſtati contradixerit? Et hoc quidem
Rom. 9. 19. rectè dicit, & ad rem appoſitè; *Voluntati enim Dei quis reſiſtat?* Hoc cum illo con-
Vers. 20. gruit, *Nunquid dicet figmentum ei qui ſe finxit, Quid me feciſti ſic?* Poſtquam verò dixerat, *Si ſubverterit omnia, quis contradicet?* ne videretur dicere, quòd te etiam pro poteſtate ſua ſupplicio affecerit, confeſtim ſubjungit.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ, καὶ ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Ἵνα εἴπῃ, ἀνέφικτος ὢν τ φύσιν, ἀκατάληπτός ἐστι καὶ εἰς τ τῶν καθ' ἕκαστον οἰκονομίαν. Εἰ οὖν καὶ τὰ πάντα ἀναστρέψαι βουληθῇ, τίς ἀντερεῖ τοῖς αὐτοῦ νεύμασι, καὶ τῇ τοσαύτῃ ἐξουσίᾳ; καὶ τοῦτο ἀληθῶς λέγει, & πρὸς τ σκοπὸν τ προέποντα· τίς γὰρ ἀνθέξεται τῷ βουλήματι τοῦ Θεοῦ; ὅμοιον τοῦτο, ᾧ, μὴ ἐρεῖ τὸ πλάσμα τῷ πλάσαντι, τί με ἐποίησας οὕτως; ὅπερ ἂν εἶπεν, ἐὰν καταστρέψῃ τὰ πάντα, τίς ἀντείπει; ἵνα μὴ δόξῃ λέγειν, ὅτι & σὲ καθ' ἐξουσίαν ἐτιμωρήσατο, εὐθέως ἐπήγαγεν.

Ipſe enim novit opera iniquorum; videns autem abſurda, non deſpiciet.

Αὐτὸς γὰρ οἶδεν ἔργα ἀνόμων· ἰδὼν δὲ ἄτοπα, οὐ παρόψεται.

EORUNDEM. Hæc, inquit, actiones uniuſcujuſque, & eorum quæ geruntur cauſam cognoſcens, & res humanas ſine indagatione non relinquens, nec pec-

ΤΩΝ ΑΥΤΩΝ. Ταῦτα, φησὶ, πᾶσι, ταῖς ἑκάστου πράξεσιν εἰδὼς, καὶ τ τῶν γινομένων αἰτίαν, & οὐκ ἀνεξέταστα καταλιμπάνων τὰ ἀνθρώπεια, οὐδὲ τοῖς ἁμαρ-

ἀμῤῥτολόνητος ἐκτὸς ὑμωείας ἀφιείς· ὡς δυνατὸς τοίνυν, καὶ σοφὸς, καὶ δίκαιος, ἀνομοιώτατά σε ἡ πρᾶξεν, ἀλλ' ἐπιμωρήσατο. σαφὲς δή, ὅτι δι' αὐτὸν εἶπε, Ὅ, ἐὰν καταστρέψῃ· ἐπὶ δεικνὺς τῷ Θεοῦ Ὃ ἀναπόδραστον, ἐπήγαγε, ὅτι οἶδε τὰ τῶν ἀνθρώπων ἔργα, μὴ προῒδων τὰ πταίσματα.

catores impunitos dimittens, facit: tanquam potens ergo, & ſapiens, & juſtus, te peccantem non neglexit, ſed punivit. Manifeſtum igitur eſt, Jobi causâ Sopharum dixiſſe, *ſi ſubverterit*; cúmque Deum inevitabilem eſſe oſtendiſſet, ſubjunxit, quòd hominum opera explorata habeat, nec eorum delicta negligat.

Ἀνθρωπος δὲ * ἄλλως νήχεται λόγοις, βέβρτος δὲ γεννητὸς γωναρικὸς ἴσα ὄνῳ ἐρημίτῃ.

*Homo autem * aliter natat ſermonibus, & vir natus mulieris tanquam onager ſolitarius.*

* f. frustra.

ΔΙΔΥΜΟΥ. Τὸ δὲ τῆς Θεοῦ γνώσεως ἀσφαλὲς παραβάλλων τοῖς ἀνθρώπων ἐπιβολαῖς, νήχεσθαι αὐτοὺς μεταφορικῶς ἔφησε, μὴ δυναμένους πᾶσαν τὴν τοῦ Θεοῦ γνῶσιν λογισμῷ περιλαβεῖν. ὄνῳ δὲ τῷ ἐρημίτου ὄνῳ, πρίσηται δὲ σφόδρα νωθεῖς αὐτοὺς πρὸς τὴν καταληψιν τῶν κειμένων, ὑπερβολικῷ χρώμενος τῷ λόγῳ.

DIDYMI. Divinæ notitiæ infallibilitatem, cum hominum conceptibus comparans, fruſtra eos natare dicit, eò quòd nequeant univerſam Dei cognitionem ratiocinatione complecti. Per onagrum autem ſolitarium, hyperbolicâ loquendi formâ uſus, ſummam eorum in judiciorum Dei apprehenſione hebetudinem ob oculos ponit.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ, καὶ ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Τὸν ἐρημίτην ὄνον, διὰ δὲ ἀνυπότακτον παρέλαβεν, ἀνυπότακτον τὴν Ἰωβ ὡς πρὸς Θεὸν ἀνυπότακτον· ὁ μὲν γὰρ Θεὸς, φησὶ, τοσοῦτός ἐστι, καὶ τοιοῦτος, καὶ τὰ καθ' αὐτὸν τοιαῦτα, οἷα δὲ λογίσασθαι φοβερόν. οἱ δὲ ἄνθρωποι εἰκῇ δὲ μάτην φλυαροῦσιν, οὐδὲν ὄντα, καὶ δὴ τελὲς τῆς φύσεως, ὄσον πρὸς τὴν θείαν σοφίαν δὲ ὑπερογκῶ, διαφέροντες, παραπλησίως τε πλανῶνται περὶ τὰ θεῖα, ἀνάρμοστα τῆς τοῦ Θεοῦ φύσεως δοξάζοντες, δὲ οὐδὲν τῶν βοσκημάτων διενηνόχασι, τῶν οὐ ποσὶ πλέον εἰδότες οὐδέν· καθάπερ δὲ ὄνος ἐν ἐρήμῳ, τὴν ὁδὸν διέξοδον οὐκ ἔχων διὰ τὸ ἄβατον, μηδὲ δυνάμενος εἰς πέρας ἀφικέσθαι τῆς ἐρήμου, ὥσπερ οὖν οὐδ' ὁ νηχόμενος εἰς πέρας τῆς θαλάσσης· ἵνα εἴπῃ, ὅτι οὐχ ὡς λογικοὶ στοιχεῖσιν ἀπὸ τῶν ὁρωμένων τοῦ Θεοῦ τὴν σοφίαν δὲ τὴν δύναμιν, ἀλλὰ φρενημάτων δίκην περὶ τὰ πρόντα εἱλούμενοι, οὐδὲν ἄξιον λογικῆς φρονοῦσι φύσεως.

OLYMPIODORI, & POLYCHRONII. Ab aſino autem ſolitario, animali immorigero, ſimilitudinem ſumpſit, ut Jobum in rebus divinis immorigerum & effrænatum eſſe innueret: tantus enim taliſque eſt Deus, & quæ Dei ſunt talia exiſtunt, ut de eis vel mente cogitare tremendum ſit. Homines autem fruſtra ac temere nugantur, vilitate naturæ, ſi cum divina ſapientia & excellentia comparentur, nihil ab aſino diſtantes, & in rebus divinis Dei naturæ contraria ſentientes, fruſtra hallucinantur, neque quicquam à pecudibus diſcrepant, quæ, præter ea quæ ante pedes poſita ſunt, nihil intelligunt; quemadmodum aſinus in deſerto viæ exitum non habet, quia invia eſt, neque ad deſerti limitem extremum pervenire poteſt, prout neque ad maris terminum is qui in eo natat; ac ſi diceret, quòd tanquam rationis participes, ex viſibilibus Dei ſapientiam & poteſtatem, non intelligant, ſed pecudum more circa res præſentes volutantes, nihil rationali naturâ dignum ſapiant.

Nam si tu mundum posuisti cor tuum, & extendis manus ad eum, si iniquum quid est in manu tua, longè facito illud à te, et iniquitas in domo tua non maneat.

Εἰ γὰρ σὺ καθαρὰν ἔθου τὴν καρδίαν σου, ἐπιπάζεις δὲ χεῖρας πρὸς αὐτὸν, εἰ ἀνομόν τί ἐστιν ἐν χειρί σου; πόρρω ποίησον αὐτὸ ἀπὸ σου, ἀδικία δὲ ἐν σκηνῇ σου μὴ αὐλισθήτω.

OLYMPIODORI. Symmachus verò, pro, *Extendis ad Deum manus*, reddidit, *Expandes ad eum palmas tuas*: tempora igitur hìc mutantur. Sensus autem hic est; Si qua in re, inquit, mihi optima consulenti obtemperare volueris, cor tuum purga, & repudiatis eis quæ nefariè gessisti, mente sincerâ ad Deum accede, ac expansis in precatione inculpatis manibus, Deum suppliciter invoca, finémque peccandi facito, nihil injustum vel iniquum ampliùs perpetrato, nec improbitatis ullæ reliquiæ in te remaneant; & si contigerit quidem te injustam aliquã actionẽ moliri, at in vita tua nulla improbitas perduret. Si enim hac ratione Deum propitium reddideris, purúsque in omnibus videberis, ea tibi contingent, quorum postea mentionem facit; & (ut uno verbo dicam) sublato omni infortunio, ad pristinam felicitatem redibis.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Ὁ δὲ Σύμμαχος, ἀντὶ τοῦ, ἐπαίρεις χεῖρας πρὸς Θεὸν, ἁπλώσεις πρὸς αὐτὸν τὰς παλάμας σου, ἐκδέδωκεν· οἱ οὖν χρόνοι ἐνταῦθα ἐναλλαγμένοι εἰσίν. ὁ δὲ νοῦς ἐστὶ, Εἴ τί μοι πείθῃ, φησὶ, τὰ κάλλιστα συμβουλεύοντι, καθάρευε σου τὴν καρδίαν, καὶ τὰς * ἀθέσμων σοι πεπραγμένων ἀποδυσάμενος, εἰλικρινῆ προσέλθε τῷ Θεῷ διαθέσει, καὶ τὰς χεῖρας ἀμώμους εἰς εὐχὴν ἐκπέτασον, δεήθητί τε τοῦ Θεοῦ, καὶ παῦσαι τοῦ ἀδικεῖν, καὶ μηκέτι ἀδικήσῃς ἢ παρανομήσῃς, μηδέ τι φαῦλον λείψανον ἐν σοὶ ἀπομενάτω· ἀλλὰ κἂν συμβῇ σε ἐν ἀρχῇ τοῦ ἀδικεῖν γενέσθαι, μὴ παραμενέτω ἐν τῷ σῷ βίῳ ἡ κακία. Εἰ γὰρ ὅπως ἵλεων ποιήσῃ τὸν Κύριον, καὶ καθαρὸς ἐν πᾶσι διαβήσῃ, ἔσονταί σοι τάδε ἀπροφάσιστα φησι· καὶ ὅλον, πᾶς δυσπραγίαν ἀποδυσάμενος, εἰς τὴν προτέραν ἐπανήξεις εὐδαιμονίαν.

Sic enim fulgebit facies tua tanquam aqua pura.

Οὕτω γὰρ ἀναλάμψει σου τὸ πρόσωπον, ὥσπερ ὕδωρ καθαρόν.

POLYCHRONII. Rerum in melius commutationem, exemplo ostendit; Sicut enim, inquit, qui sordibus inquinantur, corpore abluto, prioris deformitatis vestigium nullum retinent; sic etiam tu, per Dei providentiam, mutatis moribus, rerum omnium abundantiâ affluens, ita ut præsentis afflictionis monumentum nullum relinquatur. Illorum igitur, *Tanquam aqua pura*, hæc mens est; Splendidus & immaculatus eris tanquam aquâ limpidissimâ mundatus: vel, Quemadmodum in aqua limpida, & pristino nitori restituta, nullæ sordes videntur; sic post florentem & defæ-

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Παραδείγματι τοῦ ὑπὸ τὸ κρεῖττον ἔδωκε μεταβολήν· ὥσπερ γὰρ, φησὶν, οἱ ῥυπῶντες τὸ σῶμα ἀποπλυνόμενοι, οὐδὲν ἴχνος φέρουσι τῆς προτεραίας * αἰσχύνης· οὕτω καὶ αὐτὸς μεταβαλλόμενος τὸν τρόπον, τῇ τοῦ Θεοῦ προνοίᾳ πλούτων ἔξεις τὴν ἀφθονίαν, ὥστε μηδὲν μνημόσυνον προτέρας ἀθυμίας τῆς παρούσης παλαιπωρίας. Τὸ οὖν, ὥσπερ ὕδωρ καθαρὸν, ὡσανεὶ ἀπὸ ὕδατος διαδεξάτου ἔσῃ λαμπρὸς, καὶ ἀκηλίδωτος· ἢ, ὥσπερ μὴ τοῦ διαδὺς γενέσθαι τὸ ὕδωρ, οὐκ ἐμφαίνεταί τι τῆς ὕλης· οὕτως οὐδὲ μὴν τὴν καθαρὰν βλαστάνων, δολωδὴς

ὡ καὶ πειρασικόν. Τὸ δὲ, ἀναλάμψει σὸν πρόσωπόν σε, αὐτὴ τῇ, ἄλλος ἀντ' ἄλλου δειχθήσῃ, ὥσπερ ἐκ τοῦ ὕδατος τοῦ τεταραγμένου καὶ τεθολωμένου, ὅταν καταση. ἁπλοῦν οὖν τὸ καθαρόν, τὸ μὲν ὡς καθαῖρον, τὸ δὲ ὡς ἔχον ἐν καθαρότητα· ὥσπερ καὶ τὸ ἁγνόν, τὸ μὲν ὡς ἁγνισμόν, τὸ δὲ ὡς ἐμποιοῦν ἄλλοις τὸν ἁγνισμόν. ὡς, τὸ, φόβος Κυρίου ἁγνὸς, τουτέστιν, ἁγνοποιός. καλεῖται τοίνυν καθαρὸν ὕδωρ, ἤτοι ὡς καθαρισμὸν ἐμποιοῦν τοῖς ῥυπαρωθοῖς, ἢ ὡς αὐτὸ δηλὸν ἀπεργαζόμενον, καὶ ἀθόλωτον.

catum rerum ſtatum, nihil fæculentum & quod tentationem moveat, apparebit. Illud autem, *Fulgebit facies tua*, id eſt, tanquam aqua turbida & ſordibus plena poſtquam deſederit, planè alius videberis. Purum ergo duplex eſt; quod purificat, ſcilicet, alia; & quod in ſe puritatem habet: ſicuti etiam caſtum dicitur, quod in ſe caſtimoniam habet, & quod aliis eam impartitur. Unde illud, *Timor Domini caſtus*, id eſt, caſtum Pſ.18.10. efficiens. Aqua igitur hoc in loco pura vocatur, vel quia res inquinatas à ſordibus purget, vel quia ipſa limpida & illimis ſit.

Ἐκδύσῃ δὲ ῥύπον, καὶ οὐ μὴ φοβηθήσῃ.

Exues autem ſordem, & non timebis.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Ἐπειδὴ ὁ Ἰὼβ ἔφη, ἱκανῶς ἐν ῥύπῳ με ἔβαψας, πρὸς ταῦτα ὁ Σωφὰρ φησιν, ὅτι καὶ τοῦτον τὸν ῥύπον, ὅ ἐστι, τὴν δυσπραγίαν, ἐκδύσῃ, καὶ οὐδὲ ἔτι φοβηθήσῃ μή τί σοι ἐν τοῖς ἐφεξῆς * δυσχερὲς ἀπαντήσῃ.

POLYCHRONII. Quoniam Jobus dixerat, *Satis in ſorde tinxiſti me*, Cap.9.31. Sopharus ad hoc reſpondens, inquit, Sordem iſtam, id eſt, rerum infelicem ſtatum, exues, nec ampliùs formidabis, ne infelicitas ulla tibi in poſterum contingat.

* χ. δυσωπία.

Καὶ τὸν κόπον ἐπιλήσῃ, ὥσπερ κῦμα παρελθὸν, καὶ οὐ μὴ πτοηθήσῃ.

Et laborem obliviſcêris tanquam fluctum qui præterit, et non terreberis.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Ἀλλ' οὐδὲ ἴχνος ὑπολειφθήσεταί σοι τῶν κόπων, οὐδὲ μνημόσυνον τῶν συμφορῶν, ὥσπερ οὐδὲ κύματος παρελθόντος ἴχνη καταλιμπάνεται· ἀφόβως δὲ ἔσῃ λοιπὸν, γαληνιασάντων ὅτε σοι τῶν κακῶν. ἡδὺ δὲ πάντως ὥσπερ γαλήνη μετὰ χειμῶνα, οὕτως εὐκληρία μετὰ τὴν δυσκληρίαν.

OLYMPIODORI. Sed ne veſtigium quidem moleſtiarum, aut calamitatum memoria ulla exſtabit, prout nec fluctûs præterlapſi veſtigia ulla relinquuntur: reliquum verò vitæ, ſedatis omnibus malis, intrepidè tranſiges. Sicut autem grata eſt omnino poſt tempeſtatem tranquillitas, ita poſt adverſam proſpera fortuna.

Ἡ δὲ ὄψή σου ὡσπερ ἑωσφόρος.

Et oratio tua tanquam lucifer erit.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ, καὶ ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Ἀντὶ τοῦ, καθαρὰ δὲ * δύσεται, ἢ φωτίζουσα τὴν ψυχήν σου τὴν ἐκ τῶν κακῶν σκοτομανίαν· εἴτουν ἄγγελος τὴν εὐφανοῦς ζωῆς.

OLYMPIODORI, & POLYCHRONII. Id eſt, Pura & exoriens; vel, tenebricoſam animæ tuæ noctem ex malis contractam illuſtrans; ſive, vitæ conſpicuæ nuncia.

* al. αὐτοῦ.

De meridie autem orietur tibi vita.

AUt hoc dicit, Tanquam Sol meridiano tempore vita tua ſplendebit; aut, ſecundùm Scripturæ conſuetudinem, ipſam calamitatem meridiem vocat: ſic enim dicit
Eſa. 18.4. Propheta, *Sicut lux æſtûs in meridie*, in calamitate, ſcilicet, aderit tibi divinum auxilium: *De meridie* igitur, hoc eſt, ex vehementiori æſtu, præſentis, ſcilicet, tribulationis, divinum adminiculum tibi exorietur; Vel hoc inquit, Quandoquidem meridie, cùm Sol noſtro vertici imminet, umbram nec à facie, nec à tergo projicit; ſic ex periculoſo & præcipiti hoc ſtatu, in quo res tuæ quaſi in æquilibrio & in acie novaculæ conſtitutæ eſſe videntur, ſi pœnitentiam egeris, vita tibi reſplendebit.

Ἐκ δὲ μεσημβρίας ἀνατελεῖ σοι ζωή.

Ἤτοι λέγει, ὅτι ὡς ἥλιος ἐν μεσημβρίᾳ, ἀφαλάμπτως σοι ἡ ζωή· ἢ μεσημβρίαν τὴν συμφορὰν λέγει, καὶ ὃ τῆς γραφῆς ἔθος· οὕτω γὰρ καὶ ὁ προφήτης λέγει, ὡς φῶς καύματος μεσημβρίας, ἀντὶ τοῦ, ἔσται σοι ἐν συμφορᾷ τοῦ Θεοῦ ἡ ἀντίληψις· ἐκ μεσημβρίας οὖν, τουτέστιν, ἐκ τοῦ ὑπιτεταμμένου καύσωνος, λέγει δέ, τῆς πρόσθεν θλίψεως, ἀνατελεῖ σοι ἡ τοῦ Θεοῦ ἀντίληψις· ἢ, ὅτε ἐν μεσημβρίᾳ οὐδεὶς κεφαλῆς ὢν ὁ ἥλιος, ὅτε ὄπισθεν ποιεῖ τὰς σκιὰς, ὅτε ἔμπροσθεν, φησὶν, ὅτι ὑπὲρ ἡμῶν ὥσπερ ἐν μέσῳ ζυγοῦ ὑπὸ ξυροῦ κείμενα τὰ κατά σε, ἐκ ταύτης σου τὰ ἀμφιχρήμνου καταστάσεως, ἀναλάμψει σου ἡ ζωὴ, ἐὰν μετανοήσῃς.

Confidénſque eris, quia eſt tibi ſpes.

POLYCHRONII. Et poſthæc, inquit, conſides, tanquam in Deo ſpem collocans, & ab illo auxilium conſequutus. Aquila verò, intrepidam quietem innuens, reddidit, *In ſpe dormies.*

Πεποιθὼς τε ἔσῃ, ὅτι ἔστί σοι ἐλπίς.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Καὶ θαρρήσεις λοιπὸν, φησὶν, ὡς ἔχων εἰς Θεὸν τὴν ἐλπίδα, καὶ παρ' αὐτοῦ βοηθούμενος. ὁ δὲ Ἀκύλας, ἐν ἐλπίδι κοιμηθήσῃ, ἔφη, τὴν ἀδεᾶ ἀνενδότως ἀνάπαυσιν.

De cura verò ac ſolicitudine apparebit tibi pax.

OLYMP. & POLY. Curas verò, quæ cum anxiis & laborioſis ſolicitudinibus nunc conjunctæ ſunt, tranquilla quædam & pacata conditio excipiet. Cura enim quæ ſecundùm Deum eſt, ab omni ſolicitudine & perturbatione libera eſt: res igitur quæ ad religionem & Dei cultum ſpectant, diligenti ſtudio curandæ ſunt.

Ἐκ δὲ μεριμνης καὶ φροντίδος ἀναφανεῖταί σοι εἰρήνη.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ, καὶ ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Τὰς δὲ, νῦν ἐχούσας μερίμνας ἐπωδυνίους, φροντίδας, ταλαιπωρά τις καὶ εἰρηνικὴ κατάστασις δεδέξεται· πάσης γὰρ παραχῆς καὶ φροντίδος, ἡ κατὰ Θεὸν φροντὶς ἠλευθέρωται· φροντιστέον οὖν τῶν εἰς εὐσέβειαν ἠσκημένων.

Quieſces enim, et non erit qui oppugnet te.

POLYCHRONII. Hæc, inquit, ſi præſtiteris, & pietatis ſtudioſus, à peccatis abſtinueris, nec injuſtè rem familiarem augere conatus fueris, in rerum omni-

Ἡσυχάσεις γὰρ, καὶ οὐκ ἔσται ὁ πολεμῶν σε.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Εἰ ταῦτα, φησὶ, ποιήσεις, καὶ τῆς εὐσεβείας ἐπιμελήσῃ, παύσασθαι τῶν ἀδικημάτων, καὶ μὴ δὲ ἀδικίας αὔξειν τὰ καθ' οἶκον * ἀσυδαί- * ἰσ. ασυδάσιτ.
ζεις,

ζῆς, ἐν ἀφθονίᾳ πάντων γινόμενος, οὐκέτι δείσῃς τὴν ἐκ τῶν πολεμίων ἔφοδον· ἀλλ' ἤδη βαθείας ἀπολαύσῃς εἰρήνης, ὡς ἀπολέμητον τὸν λοιπὸν διαβιῶναι χρόνον.

um abundantiâ constitutus, hostium impetum non ampliùs formidabis; sed pace tam altâ fruêris, ut reliquum vitæ tempus sine bello transigas.

Μεταβαλλόμενοι δὲ πολλοί σε δεηθήσονται· σωτηρία δὲ αὐτοὺς ἀπολείψει· ἡ γὰρ ἐλπὶς αὐτῶν, ἀπώλεια· ὀφθαλμοὶ δὲ ἀσεβῶν τακήσονται.

Transmutati autem multi rogabunt te; salus autem eos deseret; spes enim eorum, perditio; & oculi impiorum tabescent.

ΠΟΛΥΧΡΟ. καὶ ΟΛΥΜΠ. Οἱ δὲ νῦν, φησὶ, θεωροῦντές σε διὰ τὰς συμφορὰς, καὶ ἐπεμβαίνοντές σοι, ὕστερον σε δεηθήσονται, ὅταν αὐτοῖς ἡ παρὰ Θεοῦ σωτηρία καταλίπῃ, & μηδεμίαν ἔχωσιν ἐλπίδα. τότε δὴ καὶ τακήσονται αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ διὰ τὴν σὴν εὐημερίαν, ἐπὶ τῷ φθόνῳ, δηλονότι. ἐκ δὲ τούτων τῶν λόγων ἔστι συνιδεῖν, ὅτι πρὸς πᾶσι τοῖς κακοῖς, καί τινας ἐπέσησεν ὁ διάβολος ὑπαγελᾶν, καὶ ἐπεμβαίνειν ἐν τῷ τοῦ Ἰὼβ συμφοραῖς. ἀλλ' ἤτοι, φησὶ, μὴ τοῦτο ἐν συμφοραῖς ἐξεταζόμενοι, τὴν παρὰ σοῦ ὑπεροψίας τυχεῖν σπουδάσουσιν, ἢ μᾶλλον καὶ ὑπιβύξουσι) ὧν προσδοκηθέν, ἀλλ' αἱ ἐλπίδες αὐτῶν ἀπολοῦνται μὴ ἐπιτυγχάνουσαι· οὐδὲ γὰρ ἐνδέχεται τοῖς παρανόμοις πρόπτειν ἀσφαλῶς, ἀλλὰ τοῖς δεινοῖς περιπεπλωκότες, ἐν ὅσῳ μεταβολὴν ἐλπίζουσιν, πρὸ τῆς συμφορᾶς φθάνουσι διαφθαρῆναι, ἢ τινος ἀγαθοῦ τυχεῖν. ἐνταῦθα μέντοι παντελῶς τινας αἰνίττεται, καὶ τὴν λύπην αὐτῶν τὴν γινομένην διὰ μεταβολὴν * τῶν αἰτιαρῆς περιπεπλωκότες· περὶ ὧν καὶ ἀποφαίνεται, ὅτι νεκρωθήσονται, τῶν διὰ σοὶ πονηρῶν ἐλπίδων ἐκπεπλωκότες, καὶ τῷ φθόνῳ τακήσονται, τὴν σὴν εὐταξίαν θεωρούντες· ἢ, κατὰ Θεοδοτίωνα, οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν ἐκλείψουσι, τουτέστι, ἀπεκμισθοῦσιν ἐν ᾧ ὁρᾶν διπλοῦν, καὶ προσδοκᾶν τὴν σὴν πάλιν εἰς ἀτυχίαν μεταβολήν, μὴ ἔχειν δὲ ταύτην ἰδεῖν. ταῦτα δὲ πρὸς ἕτερον μέν λεγόμενα δι' ἁμαρτίας κακῶς πάσχοντα, καλῶς ἐλέγετο· οὐδὲ γὰρ ἀπόβλητοι τῶν φίλων τοῦ

POLYCHRONII, & OLYMPIODORI. Qui verò nunc, inquit, te propter calamitates tuas despiciunt, tibique insultant, postea, cùm divina salus eos deseruerit, & spes omnis decollaverit, opem tuam implorabunt: tunc etiam oculi eorum, præ invidia, scilicet, prosperam tuam sortem intuentes, liquescent. Ex his autem verbis intelligere licet, quòd diabolus, præter cætera mala, quosdam etiam instigaverit, qui Jobum ludibrio haberent, & in calamitatibus ejus insultarent. Hi autem, inquit, postea calamitatibus vexati, auxilio tuo potiri sedulò contendent, expectatione autem frustrabuntur, & spes illorum irritæ & inanes peribunt (fieri enim non potest, ut improbi securè degant, sed in casus adversos incidentes, quatenus rerum mutationem expectant; priusquam boni alicujus participes fiant, calamitatibus obruti extinguuntur) itaque hoc in loco improbos quosdam intelligit, & mœrorem quem conceperant pro mutatione tui statûs, qui in molestias & difficultates incideras; de quibus etiam pronunciat, quòd de spe improba, quam de te fovebant, excidentes, enecabuntur, & prosperam tuam sortem intuentes, invidiâ contabescent; vel, secundùm Theodotionem, *Oculi eorum deficient*, id est, Multùm intuendo, & fortunæ tuæ in pejus rursus mutationem expectando, quam videre tamen non possint, fatiscent. Hæc verò si alteri dicta fuissent, qui propter peccata adversa pateretur, non ineptè dicta fuissent (neque enim amicorum Jobi sermones rejiciendi

jiciendi erant, si alius quispiam commonefaciendus fuisset, & debita adhibita distinctione habiti fuissent) Justus verò eò magis dolet, quòd improbitatis nullius sibi conscius, tanquam impius ad agendam pœnitentiam moneretur.

Ιωὴ οἱ λόγοι, ἐὰν ἕτερον ἰδῶ τοεσόωπον ὃ νθετούμθνον, ϗ μὴ τ τοεσοπούσης λέγειν ἀ ἀιρέσεως· ὁ ὃ δίκαιος ϗ μᾶλλον λήψῃ, ϗδὲν μὴ ἑαυτῷ συνῳδὸς, ὡς ἀσεβὴς ὃ νουθετούμθνος εἰς μετάνοιαν.

PROTHEORIA CAPITIS NONI.

ΠΡΟΘΕΩΡΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΕΝΝΑΤΟΥ.

OLYMPIODORI. Postquam Sopharus vehementiore usus fuisset oratione, & divinâ sapientiâ & potestate in medium allatâ, Justo partim metum incutere, partim quòd non injustè pateretur, ostendere conatus fuisset; Jobus Sopharum, quòd manifesta & ab omnibus confessa demonstrationibus adstruere vellet, subsannat. Deinde, in rebus divinis se plus amicis sapere ostendens, magnificè de Dei sapientia & potestate loquitur; illósque vituperat, quòd sermones ad medendum idoneos proferre non potuerint: ipse verò, coram justo Deo quænam pateretur, justo ejus judicio multùm fretus, libenter narrat. Amicos etiam causatur, quòd Dei patrocinium contra jus & fas in se recepissent, dicitque, Licèt millies pro Deo loqui videamini, si dolosè tamen & injustè loquuti fueritis, Deus qui veritatem diligit, vos nequaquam probabit. Ipse verò è contrario, quia sine dolo & sincerè, quæ animo habebat, coram Deo cum fiduciâ differeret, salutem assequi sperat, & dicit, Novi ego quòd in veritate loquens, apud verum & justum Deum, justus apparebo. Deinde ad preces convertitur, & veniam, si in aliquo offendisset, à Deo deprecatur, naturæque imbecillitatem pro supplicatione in medium proponit, nullum hominem purum esse asserens, quamvis uno tantùm die in vitam prodeat. Comparatione autem factâ, hominem planiis imbecilliorem esse ostendit, & Deum tanquam opificem, ut suo opi-

ΟΛΥΜΠΙΟΔΩΡΟΥ. Σοφοδρότερον τῦ Σωφὰρ χρησαμένου τοῖς λόγοις, ϗ ἀφ' ἑ τῦ Θεοῦ σοφίας ϗ δυνάμεως πεφαδέντος, τῦτο μὲ φοβῆσαι τ δίκαιον, τῦτο ἢ ἐ δεῖξαι, ὅτι οὐκ ἀδίκως πάσχει· χλευάζει ὁ Ἰὼβ τ Σωφὰρ, ὡς τὰ ὡμολογημένα δι' ἀποδείξεων βεβληθέντα καταστρωννύοντα. εἶτα ἐ αὐτὸς μεγαλοπρεπῶς ἐξηγεῖται τὰ περὶ τ Θεῦ σοφίας ἐ δυνάμεως, δεικνὺς ὅτι σεμνοπρεπέστερος αὐτῶν ἐστι περὶ τὰ θεῖα ἐ μέμφεται τοὺς φίλους, ὡς δυνηθέντας θεραπευτικοὺς λόγους εἰπεῖν· αὐτὸς ἢ, ὅτι τ δικαίου Θεῦ πάντως λέγει τὰ πρόσοντα αὐτῷ, σφόδρα θαῤῥῶν τῇ τ Θεῦ δικαιοκρισίᾳ ϗ αἰτᾶται τοὺς φίλους, ὡς πολλὰ ὄντα τ ὑπὲρ Θεῦ δικαιολογίαν ἀναλαβόντας, ϗ φησιν, ὅτι κἂν μυριάκις δόξητε ὑπὲρ Θεῦ λαλεῖν, λαλῆτε ἢ μὴ δόλου ἐ πολλὰ ὄντα δίκαιον, οὐκ ἀποδέξεται ὑμᾶς ὁ φιλαλήθης Θεός. ὃ ἢ ἐναντίον, αὐτὸς σωτηρίας ἐλπίζει τεύξεσθαι, ὡς ἀδόλως ϗ καθαρῶς ἃ φρονεῖ μετὰ παῤῥησίας βεβαίᾳ τ Θεῦ διαλεγόμενος, ϗ φησιν, οἶδα ἐγὼ ὅτι δίκαιος ἀναφανοῦμαι πρὸς ἀλήθειαν Θεὸν ϗ δίκαιον σεμνὰ ἀληθείᾳ φθεγγόμενος. εἶτα πέπεισται ἐ εἰς αἴτησιν πρὸς Θεὸν, ἐ πολλαχοῦ συγγνώμης τυχεῖν, εἴ τι ϗ ἥμαρτε, ἐ ὅτι τ φύσεως ἀσθενὲς εἰς ἱκεσίαν προβάλλεται, φάσκων, μηδένα εἶναι ἄμεμπτον εἰ ϗ καθαρὸν, ϗὰν μίαν ἡμέραν εἰς τ βίον * παρέλθῃ. δείκνυσι ἢ ϗ πολλαχῦ, ὡς ἐ τ φυτῷ ἀσθενέστερός ἐστιν ὁ ἄνθρωπος, ϗ ἱκετεύει τ Θεὸν ὡς ποιητὴν, φείσα-

* ἴσ. οὐκ ἐλθῃ.

ϗ

ἀξ τῦ ἰδίυ δημιυργήμαϛος, καὶ ἀξιοῖ, μὴ παρὸς ἀκριβῆ ζητήσεις καὶ ἐλεγμοὺς. θαυμάσαι δ' ἄξιον, πῶς ἐν τοσαύταις συμφοραῖς καὶ βασάνοις οὐκ ἀξεπλάγη, ὁ κατέπτοε· πῶς οὐδὲν αὐτὸν τῶν ὑπὸ τῶν φίλων λαληθέντων διέλαθεν, ἀλλὰ πᾶσι παρὸς πάντα ἀπήντα, καὶ δόγματα καλὰ, καὶ ἀξίως Θεοῦ περὶ αὐτῦ κέκλιται ὑπολήψεις, καὶ ἐν μέσαις ταῖς βασάνοις, ὡς μὴ ὢν ἐν σαρκὶ, ἀλλ' ὅλος ἐν πνεύματι, φιλόσοφος.

fitio parcere velit, suppliciter precatur, nolítque ad accuratam examinationem & inquisitionem descendere, enixè rogat. Admiratione autem dignum est, quomodo tantis calamitatibus & cruciatibus vexatus, stupore perculsus non fuerit, nec animum desponderit, quomodo eorum, quæ ab amicis dicebantur, nihil eum lateret, sed omnibus obviam iverit, dogmata protulerit, de Deo opiniones dignas habuerit, & in mediis tormentis, tanquam non in carne, sed totus in spiritu, philosophatus fuerit.

ΥΠΟΛΑΒΩΝ ὃ Ἰὼβ, λέγει, ἆρα ὑμεῖς ἐστε ἄνθρωποι; ἢ μεθ' ὑμῶν τελευτήσει σοφία;

RESPONDENS autem Job, ait, Itaque vos estis homines? aut vobiscum morietur sapientia?

CAP. XII.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Μόνους, φησὶν, ἑαυτοὺς * κρίνεται ἀνθρώπους, εἰδότας τὰ μεγαλεῖα τῦ Θεοῦ, καὶ τὸ λογικὸν ἀκριβῶς διαφυλάττοντας· καὶ οὔτε μήτε ζητεῖ τὴν παρὰ ὑμῶν μεγίστην σοφὸν, μήτε ἔσεσθαι φησὶν ἐφ' ὑμᾶς, ἀλλ' * εἰς ὑμᾶς ἡ πᾶσα τελειοτὰς σοφία, ὡς μηδένα ἄλλον μετέχειν αὐτῆς. τουτέστι, πέρας σοὶ ὑμῖν λήψεται, ἐφ' ἕτερον δὲ οὐ μεταβήσεται, ἀλλ' ἐν ὑμῖν μόνοις ἡ τελειότης τῆς σοφίας περιγραφήσεται. Ταῦτα δὲ λέγει, οὐ καταγελῶν αὐτῶν, ἀλλ' ἀλγῶν ἐφ' οἷς παρ' ἐκείνων ἠλήθειαν λαλοῦσιν. ἐπάγει γοῦν.

* Ἰσ. ἐφ' ὑμᾶς ἢ πᾶσ πληθυσεται σοφια.

OLYMPIODORI. Vos solos, inquit, homines esse judicatis, qui Dei magnalia cognita habeatis, & rationis facultatem diligenter custodiatis; neque quenquam ante vos sapientem fuisse, vel postea evasurum, sed sapientiam omnem vestrâ ætate exitum habituram, ita ut nemo alius particeps ejus fiat, existimatis. Id est, Vobiscum finem sortietur, neque ad alium transibit, sed in vobis solis sapientiæ perfectio limitibus circumscribetur. Hæc autem nullâ animi elatione contra eos dicit, sed molestè ea ferens quæ contra veritatem dixerant; quare subjungit.

Καίμοι μοὶ καρδία καθ' ὑμᾶς ἔστιν.

Et mihi quidem cor juxta vos est.

ΟΛΥΜΠ. Τῶν αὐτῶν ὑμῖν, φησὶν, εἰμὶ ἔχων φύσιν, οὐδ' αὐτὸς ἀγνοῶ τὰ τοιαῦτα δυνάμενος· ἄνθρωπος γάρ εἰμι κἀγὼ, καὶ πάντως οὐκ ἀκάρδιος. βέλτιον δ' εἰπεῖν, ὅτι σοφώτερός μου ὑμῶν οὐ λείπομαι· ἀλλὰ σοφίαν μου κἀγὼ ὥσπερ ὑμεῖς, καὶ οὐκ ἀπολώλεκα τὴν καρδίαν, ὡς τινων λέγει τὴν καθήκουσαν ἐνέργειαν ἀπολεσάν-

OLYMPIOD. Eâdem, inquit, vobiscum naturâ præditus sum, neque hæc ignorare possum; homo enim ego sum, nec omnino excors. Dicere autem vult, Rerum intelligentiâ vobis inferior non sum, sed perinde ut vos sapio, neque cor perdidi, quod de quibusdam dicitur qui debitum animi usum amiserunt; malorum autem magnitudine

gnimdine ictus, aliorum contumeliis expositus sum.

Sed justus vir & sine crimine venit in derisum.

POLYCHRONII. Hoc autem omnium, inquit, acerbissimum est, quod vitam bonam transigens, nec ullam reprehensionis occasionem præbens, ludibrium vobis factus sum.

OLYMPIODORI. Videtur quidem de seipso verba facere; dictum autem catholicum profert, quòd homines, scilicet, carnales, ea quæ ab hominibus justis & spiritualibus fiunt, stultitiam existiment; juxta illud, *Animalis homo non percipit ea quæ sunt Spiritûs.* Justum autem se hoc loco dicit, non quòd perfectam virtutem hoc testimonio sibi arroget; sed quòd nemini injuriam fecerit, nec quisquam sit, qui criminari eum possit: quòd si ego, inquit, qui nihil injustum perpetravi, talia patior, quanto magis improbus?

DIDYMI. Observandum autem est, Jobum, cùm minora dicit, sibi ipsi ea tribuere (fastu enim ad inanem ostentationem non est comparatus) cùm verò majora recenset, ad genus universum orationem referre; quemadmodum & hìc propemodum dicit, Ne derideantur justi; tamdiu enim adversa patiuntur, quamdiu Deo visum est.

In tempus autem statutum paratus fuerat, ut caderet ab aliis, & domus ejus ut devastarentur ab iniquis.

OLYMPIODORI. Qui opinionem fati tuentur, ex hoc loco dicunt, Ecce ut Scriptura ipsa asserat fato decretum ut pateretur, & à Deo constitutum fuisse, ut minor eis appareret, qui priùs ipsi inferiores erant. Scriptura autem hoc non dicit, absit. Mala enim quæ patimur, sive naturalia, sive voluntaria sint, sive à tentatione

τῶν τ' ψυχῆς, ὃ ἐ μεγέθ τῶν κακῶν βελτιμώνος, πρὸς ὃ λοιδορίας πρόκειμαι.

Δίκαιος γὰρ ἀνὴρ ἢ ἄμεμπτος ἐγενήθη εἰς χλεύασμα.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Τοῦτο ἐ πάντων, φησὶ, δεινότατον, ὅτι δι' οὗ βιοὺς ἐ τοιαύτης κατηγορίας ἀφορμὴν παρεχόμενος, ὑμέτερον ἀπεφάνθην παίγνιον.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Καὶ ἔοικε μὲν περὶ ἑαυτοῦ λέγειν, καθολικὸν ἐ ἐκτίθεται λόγον, ὅτι οἱ σαρκικοὶ, τὰ τῶν δικαίων καὶ πνευματικῶν, μωρίαν ἡγοῦνται· κατ' ὀ Εἰρηναῖον, ψυχικὸς ἄνθρωπος ὁ δέχεται τὰ τοῦ πνεύματος. δίκαιον ἐ ἑαυτὸν ἐνταῦθα λέγει, ὡς τινὰ τελείαν ἀρετὴν ἑαυτῷ μαρτυρῶν, ὡς μηδένα ἠδικηκέναι, ὃ μηδένα τῶν ἄλλων ἔχειν ἐγκαλεῖν αὐτῷ· καὶ εἰ ἐγὼ, φησὶ, μηδὲν ἠδικηκὼς τοιαῦτα πάσχω, πόσῳ μᾶλλον ὁ πονηρός;

ΔΙΔΥΜΟΥ. Ἐπισημαίνεται ἐ, ὅτι ὅταν μὲν τὰ ἐλάττονα λέγῃ, ἑαυτῷ αὐτὰ προσάπτει, ὡς γάρ ἐστιν ἐπιδεικτικὸς διὰ ἀτυφίαν· ὅταν ἐ τὰ μείζονα καταλέγῃ, εἰς ὅλα ἀνάγει τὸν λόγον· ὥσπερ οὖν καὶ Παύλῳ μονονουχί φησι, μὴ γελάσθωσάν μοι δίκαιοι, ὅτι τοσοῦτον γὰρ πάσχουσιν, ἐφ' ὅσον ὁ Θεὸς βούλεται.

Εἰς χρόνον γὰρ τακτὸν ἡτοίμασο πεσεῖν ὑπὸ ἄλλων, οἴκους τε αὐτοῦ ἀπορθεῖσθαι ὑπὸ ἀνόμων.

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Ἐνταῦθα οἱ τὴν εἱμαρμένην δοξάζοντες, φασὶν, ὅτι ἰδοὺ καὶ ἡ γραφὴ λέγει ὅτι * εἱμαρτόν αὐτὸν ἰσοπαθῆσαι παθεῖν, καὶ ὅτι ὠφείλετο ὑπὸ Θεοῦ ἐλάττονα τοῦτον ὀφθῆναι, τῶν πρότερον ὑπ' αὐτοῦ δεσποτέρων. ἀλλ' ὅτι τοῦτο ἡ γραφὴ λέγει, μὴ γένοιτο· ὅτι γὰρ ὑπ' ἀνάγκης τὰ ἡμέτερα πάθη, εἴτε φυσικὰ εἶεν, εἴτε παρεπικὰ,

πικά, εἴτε πειρασικά· τὰ μὲν γὰρ τῇ τῆς φύσεως ἀσθενείᾳ προσαπτέον, τὰ δὲ τῇ αὐτεξουσίῳ προαιρέσει, τὰ δὲ τῇ τοῦ Θεοῦ κυβερνήσει, πρὸς ὃ συμφέρον ὁπότε ἕνα χρόνον ἡμῖν ὑποφέρεσθαι συγχωρούσῃ. ἀλλ' ὅτι ἐν μέτρῳ δίκαιον τὰ καθ' ἡμᾶς ὁ Θεὸς τοῖς τῆς ἑαυτοῦ προνοίας λόγοις, οἶδε καὶ μέχρι πόσου συμφερόντως δεῖ πάσχειν ἡμᾶς, καὶ τῷ μέτρῳ ἐπάγειν τοὺς πειρασμούς.

procedant, fatali neceſſitati obnoxia non ſunt (quædam enim naturæ imbecillitati, alia verò voluntatis libero arbitrio, & alia divinæ gubernationi, quæ propter cõmodũ noſtrũ ad tempus aliquod nobis inferri ea ſinit, adſcribenda ſunt) Deus verò qui ſecundùm modũ & menſurã, providẽtiæ ſuæ rationib⁹ noſtra gubernat, quatenus cum utilitate pati nos mala oporteat novit, & tentationes certo modo & debitâ mẽſurâ hominibus infert.

Οὐ μὴν ἀλλὰ μηδεὶς προπετέτω πονηρὸς ὢν ἀθῷος ἔσεσθαι, ὅσοι προσοργίζουσι τὸν Κύριον, ὡς οὐκ ἐστὶν ἡ ἔτασις αὐτῶν ἔσεσθαι.

Veruntamen nemo confidat, cùm malignus ſit, futurum ſe inſontem, quicunque irritant Dominum, tanquam inquiſitio in eos non ſit futura.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ, καὶ ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Οἴεσθέ με, φησὶν, ἀγνοεῖν τοὺς τῆς προνοίας λόγους, καίτοι καὶ τούτους οὐκ ἔλαττον ὑμῶν γινώσκω· καὶ οἶδα ὥσπερ καὶ ὑμεῖς, ὡς οὐκ ἔνεστιν εἰς Θεὸν ἁμαρτηκότα μὴ δοῦναι δίκην. δῆλον γὰρ τοῦτο καὶ ὡμολογημένον, ὡς οὐκ ἀτιμώρητος ἡ ἁμαρτία, οὐδὲ ἀνεξέταστοι μενοῦσιν οἱ τὸν Θεὸν προσοργίζοντες· κἂν χλευάζῃ τις τὸ δίκαιον, καὶ καταδυναστεύῃ, οὐκ ἔσται ἀθῷος, κἂν ἐκνικήσῃ αὐτὸν τῷ δοκεῖν, προσοργίζει γὰρ ὁ τοιοῦτος τὸν Θεόν· ἔσται δὲ πάντως ἐξέτασις τῶν πραττομένων καὶ κρίσις.

POLYCHRONII, & OLYMPIODORI. Arbitramini, inquit, me providentiæ rationes ignorare, quæ mihi tamen non minùs quàm vobis cognitæ ſunt: quin & illud non ſecus ac vos novi, quòd ſupplicium effugere non poſſit, qui in Deum peccaverit. Quòd peccatum enim non evadat impunitum, neque ſine exploratione maneant qui Dei iram accendunt, manifeſtum & in confeſſo eſt: etſi juſtum aliquis ludibrio habuerit, & poteſtate ſuâ oppreſſerit, licèt externâ apparentiâ exſuperare eum videatur, inſons non erit, talis enim Dei iram provocat: eorum autem quæ geruntur, ſine dubio examinatio futura eſt & judicium.

Ἀλλὰ δὴ ἐρώτησον τετράποδα, ἐάν σοι εἴπωσι· πετεινὰ δὲ οὐρανοῦ, ἐάν σοι ἀπαγγείλωσιν· ἐνδιήγησαι γῇ ἐάν σοι φράσῃ, καὶ ἐξηγήσονταί σοι οἱ ἰχθύες τῆς θαλάσσης. τίς οὖν οὐκ ἔγνω ἐν πᾶσι τούτοις, ὅτι χεὶρ Κυρίου ἐποίησε ταῦτα; εἰ μὴ ἐν χειρὶ αὐτοῦ ψυχὴ πάντων ζώντων, καὶ

Sed tamen interroga quadrupedia, ſi tibi reſpondeant; volatilia autem cœli, ſi tibi annuncient; enarra terræ ſi tibi dicat, & exponent tibi piſces maris. Quis igitur non cognovit in omnibus his, quòd manus Domini fecit hæc? ſi non in manu ejus eſt anima omnium viventium, & ſpiritus

ritus omnis hominis. Nam auris quidem dijudicat verba, fauces autem cibos gustant.

πνεῦμα παντὸς ἀνθρώπου. ὦς μὲν γὰρ ῥήματα διακρίνει, λάρυγξ δὲ βρώματα γεύεται.

CHRYSOSTOMI, & OLYMPIODORI. Quandoquidem Dei notitiâ se habere gloriabantur, ideo omnem creaturam suum opificem nôsse demonstrat, quod non tantùm hominibus compertum est, sed etiam brutis animantibus, & terræ quæ sensûs expers est. Cur igitur, inquit, quasi magnum aliquid & admirandum dixissetis, sic affecti estis? Oportet enim omnino improbum interire, neque quisquam est, qui hoc ignorat. Ut Sopharo autem majorem pudorem incuteret, hyperbolicè dixit, Interroga irrationalia & inanimata, quæ etiam, licèt non loquantur, eò quòd vocem talem edere videantur, Dei gloriam enarrant; cùm itaque divinæ potentiæ vim sentiant, si sermone prædita essent, Deum Universi creatorem profiterentur, cujus sapientia captum humanum superat, qui de improbis suppliciũ sumit, in cujus manu viventium omnium vita & mors sita est, qui quicquid de singulis statuerit, facili negotio præstat, quíque brutorum animam, & hominis spiritum, & omnia alia fovet ac conservat. Si igitur bruta animantia ita de Deo prædicarent, si sermone prædita essent, quantò magis homo qui naturâ ratione imbutus est, quemadmodum, nimirum, guttur vel palatum gustabilia, & auris discernendi sonos, facultate pollet. Quædam autem exemplaria, pro, *Aure*, *Mentem*, habent; dicit igitur, Quemadmodum ad dijudicandum esculenta, gutture omnes præditi sumus, & commune est omni homini, cibum sumere; ita & ad Dei notitiam mentem accepimus, quæ sapientiam ejus & potentiam percipere posset (mens enim intelligibilia, sensus autem ea quæ sub sensum cadunt, discernit) nobísque etiam omnibus commune est, Deum Universi opificem agnoscere.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, ϗ ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Ἐπειδὴ μέγα ἐκόμπουν ἐφρόνουν, ὡς ἐκ τῆς Θεοῦ ἔχοντες γνῶσιν, τοῦτο χάριν ἀποφαίνεται, ὅτι πᾶσα ἡ κτίσις οἶδε τὸν δημιουργὸν, καὶ οὐκ ἀνθρώπις τοῦτο δῆλον μόνον, ἀλλὰ ϗ ἀλόγοις, ϗ αὐτῇ τῇ ἀναισθήτῳ γῇ. τί τοίνυν ὡς μέγα ἢ καὶ θαυμαστὸν εὑρηκότες, οὕτω διέκεισθε; δεῖ γὰρ πάντως τὸν πονηρὸν ἀπολέσθαι, ϗ οὐδεὶς ἀγνοεῖ. πρὸς πλείονα δὲ ἀντέχω τῷ Σωφάρ, ὑπερβολικῶς εἰπεῖν, ἐπερώτησον τὰ ἄλογα καὶ ἄψυχα, ἃ ϗ αὐτὰ διηγεῖται δόξαν Θεοῦ, τῷ φαίνεσθαι ὅταν φθέγγεσθαι, καὶν μὴ λαλῶσι· τῇ γοῦν τοῦ Θεοῦ δυνάμεως ἐπαισθάνονται, καὶν φωνὴν λαβόντα, ἐροῦσιν, ὅτι δημιουργός ἐστι τῶν ὅλων Θεὸς, ϗ τῆς σοφίας ὑπέρκειται, ϗ τῶν πονηρῶν τιμωρός, ϗ ὅτι ἐπὶ τοῦ χείρα αὐτοῦ πάντα ἐστὶ, ϗ ἡ ζωὴ τῶν ζώντων, ϗ ὁ θάνατος, καὶ ἑτοίμως ἔχει ποιῆσαι, ὃ ἂν περὶ ἑκάστου βουλεύσηται, ϗ πάντα σκευὴ ἔχῃ καὶ διακρατῇ, τοῦτε ψυχὴν τῶν ἀλόγων, ϗ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου. εἰ τοίνυν τὰ ἄλογα, εἰ ἐφθέγξατο, θ' πως ἂν ἀπήγγειλε περὶ Θεοῦ, πόσῳ γε μᾶλλον ὁ ἄνθρωπος, ὁ ἔμφυτον ἔχων τὸ λογικὸν, ὥσπερ ἀμοιβῇ ἐ ὁ λάρυγξ διακριτικός ἐστι τῶν γευστῶν, ϗ τὸ οὖς τῶν φωνῶν. πνὰ δ' τῶν ἀντιγράφων, αὐτὶ τοῦ, οὖς, νοῦν, ἔχουσι· λέγει δέ, ὅτι ὥσπερ λάρυγξ ὅτι διακρίσεως βρωμάτων ἅπαντες ἔχομεν, ϗ κοινὸν ἀνθρώπων, τὸ, τροφῆς μεταλαμβάνειν· ὅτω καὶ νοερῶ εἰς γνῶσιν Θεοῦ εἰλήφαμεν, δυνάμενον εἰδέναι τὰ περὶ τῆς αὐτοῦ σοφίας ϗ δυνάμεως· νοῦς μὲν γὰρ νοητὰ, αἴσθησις δὲ τὰ αἰσθητὰ διακρίνει· ϗ κοινὸν ἡμῖν τὸ ϗ δημιουργὸν εἰδέναι τῶν ὅλων Θεόν.

Ev

Εν πολλῷ χρόνῳ σοφία, ἐν δὲ πολλῷ βίῳ ἔπιστήμη.

In multo tempore ſapientia eſt, et in multa vita eſt ſcientia.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, καὶ ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Ἐμοὶ δοκεῖ καθαπτεσθαι αὐτῶν· μὴ γὰρ νομίζητε, φησὶ, ὅτι πάντα εὑρηκέναι· εἰ γὰρ καὶ νοῦν ἔχομεν διακρίνοντα, ἀλλ' ὅμως καὶ χρόνου δεόμεθα πολλοῦ ὥστε εὑρεῖν· ὁ γὰρ φθάνων παλαιούμενος γεγονὼς τῇ σοφίᾳ. καὶ τάχα τοῦτο θέλει εἰπεῖν, ὅτι καὶ οἶδα ἃ ἀκούω, καὶ χρόνον εἰς ἐπιστήμην γενέσθαι δεῖ. Ἀκύλας δὲ, καὶ Σύμμαχος, ὁ μὲν, ἐν παλαιοῖς σοφία· ὁ δὲ, ἐν μακροχρονήσασιν, ἐξέδωκε, τοῦτο δὲ αὖ θέλουσι πάντως ἀκουομένη, καὶ χρόνῳ ἐγκινουμένη, παρὰ τῷ Θεῷ, θελήσει.

CHRYSOSTOMI, & OLYMPIODORI. Mihi videtur his verbis illos perſtringere; Nolite, inquit, vos omnia invenille exiſtimare, licet enim mente imbuti ſimus quæ vim dijudicandi habet, ut inveniamus tamen, longo tempore egemus; ſapiens enim ſenescens in ſapientia progreſsus facit. Hoc etiam fortaſſe dicere vult, Quæ audio ſcio, & tempus ad ſcientiam adipiſcendam impendi. Aquilla autem, & Symmachus, hic quidem, *In antiquis ſapientia*; ille verò, *In longæuis*, reddidit; quæ apud homines quidē labore perficitur, & tempore acquiritur, apud Deum verò, ſolâ voluntate.

Παρ' αὐτῷ σοφία, καὶ δυνάμις.

Apud eum ſapientia & virtus.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Παρ' αὐτῷ, τῷ Θεῷ, δηλονότι· αὐτὸς γάρ ἐστιν ἡ πηγὴ τῆς σοφίας καὶ δυνάμεως, ὁ καὶ τοῖς ἄλλοις ταῦτα διδούς. καὶ τὸ μὲν, περὶ Θεοῦ τὰ μέγιστα φρονῆσαι, πᾶσιν ἀνθρώποις κεχάρισται· τὸ δὲ ἀκριβῆ τῶν ἐν τῇ κτίσει γνῶσιν, καὶ τὸ κατὰ πάντων δυνάμιν ἔχειν μόνος Θεὸς, καὶ πάντα οἰκονομεῖ, οὐκ εἰκασίᾳ καὶ ἀγνοίᾳ τοῦ μέλλοντος, ἀλλ' ἀκριβῆ ἑκάστου τὴν γνῶσιν ἔχων.

OLYMPIODORI. *Apud eum*, Deum ſcilicet; ille enim ſapientiæ & potentiæ fons eſt, qui hæc etiam aliis largitur. Et quidem de Deo magnificenter ſapere, omnibus hominibus datum eſt; rerum autem creatarum exactam cognitionem, & poteſtatem ſuper omnes ſolus Deus habet; omniáq; gubernat, non conjecturâ & ignoratione futuri, ſed perfectâ uniuſcujuſque cognitione præditus.

Αὐτῷ βουλὴ καὶ σύνεσις.

Ipſi eſt conſilium et intellectus.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Τῇ δυνάμει τὴν βουλὴν συνῆψε καὶ τὴν σύνεσιν· οὐδὲν γὰρ ἀβούλως ἢ ἀσυνέτως ποιεῖ, ἀλλ' ἐν σοφίᾳ τὰ πάντα. ἔστι δὲ δύναμις καὶ βουλὴ τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱὸς, καθ' ὃ ψαλλόμενον, ἐν τῇ βουλῇ σου ὡδήγησάς με.

POLYCHR. Cum poteſtate conſilium & prudentiam conjunxit, nihil enim inconſultò & imprudenter facit, ſed in ſapientia omnia. Filius autem eſt Patris potentia & conſilium; prout canitur in Pſalmo, *In conſilio tuo deduxiſti me.* Pſal. 72. 24.

Ἐὰν καταβάλῃ, τίς οἰκοδομήσῃ; ἐὰν κλείσῃ κατ' ἀνθρώπων, τίς ἀνοίξῃ;

Si deſtruxerit, quis ædificabit? ſi clauſerit contra homines, quis aperiet?

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Τῷ παντοδυνάμῳ προσέθηκε καὶ τὸ ἀναμφήκιστον, καθ' ὃ ψάλλονται, σὺ φοβερὸς εἶ, καὶ τίς ἀντιστήσεταί σοι;

OLYMPIODORI. Omnipotentiæ divinæ, ejus certitudinem ratam & indubitatam addidit; juxta Pſalmiſtam, *Tu terribilis es, &* Pſal. 75. 8.

quis resistet tibi? Quòd Deus, inquit, sapientia & potestate præditus sit, quòd summa cum facilitate cuncta quæ vult operetur, & quòd nullus ejus beneplacita irrita facere possit, nemo est qui ignorat. Rerum autem eventus potestatem ejus demonstrant. Si enim mortem alicujus decreverit, quis, quo minùs illa superveniat, impedire potest? si autem interimere noluerit, sed vitâ doloribus plenâ affligere, quis ad solandum idoneus erit? Quæ enim propter peccata nostra contra nos molitus fuerit, absque omni controversia effectum sortientur.

CHRYSOSTOMI. Tacitè Justus eos, qui ipsi contradicebant, de providentia instituit; licèt enim providentiam confessi fuerant, contradictionibus tamen implicati erant. Dicit autem, Quis voluntati ejus restitit? Hunc enim cum egestate, illum verò cum calamitate conflictantem, vel morbo gravatum, invenire licet; &, ut verbo dicam, diversis casibus, qui Dei voluntate contingunt, alium atque alium implicatum reperies, neque quisquam est, qui quod decretum est, amoliri potest. Hujus autem rei demonstratio, à majori, & ab eis quæ ab omnibus in confesso sunt, petitur.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Ηρέμα ὴ ὁ δίκαιος τ περὶ προνοίας λόγον διδάσκει τοὺς ἀντιλέγοντας αὐτῷ· εἰ γὰρ καὶ ἐπίστευτο προνοίαν, ἀλλ' ἐναντιώμασι περιέπιπτον. λέγει ὴ, ὅτι πῶς βουλήματι αὐτοῦ τίς ἀντέστη; ἔστι γοῦν τ μὲ θύραν πενόμενον, τ ὴ ἐν προκόπῃ, τ ὴ νόσῳ πεπιεσμένον, καὶ ὅλως, ἐν διαφόροις συμπτώμασι Θεοῦ βουλὴν συμβαίνοντα, ἄλλον κ ἄλλον * κατειλημμένους, καὶ μηδένα δυνάμενον ἀπώσασθαι τ κεκριμένον. καὶ ἡ ἀπόδειξις ἀπὸ τῶν μειζόνων καὶ ὡμολογημένων. * ἰσ. κατειλημμένον.

Si prohibuerit aquam, siccabit terram: quòd et si emiserit, perdidit subvertens eam.

Εὰν κωλύσῃ τὸ ὕδωρ, ξηρανεῖ τ γῆν· ἐὰν ὴ ἐπαφῇ, ἀπώλεσεν αὐτὴν καταστρέψας.

EJUSDEM. Si pluviam inhibuerit, ut Eliæ tempore, squalore & siccitate omnia peribunt; si terræ eam immiserit, quod Noë temporibus factum est, diluvio eam inundabit & obruet. Deinde, demonstrationis illius, Quòd quæ à Deo fiunt, à nemine alio fieri possint, rationem ex sequentibus ostendit, dicens.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Κὰν ὀπίσω τ ὑετὸν, πῶς αὐχμῷ ἀπολέσαι τὰ πάντα, ὡς ὀπὶ Ηλιοῦ· κὰν ἐπαφῇ τὸν τὴν γῆν, ὡς ὀπὶ τ Νῶε, * κατέκλυσεν αὐτὴν, κ ἠφάνισεν. Εἶτα τ βούλησιν τ ἀποδείξεως, τὸ ἕκαστα τῶν παρὰ Θεοῦ γινομένων, μὴ δὴ ἄλλον δύνασθαι ποιεῖν ἢ αὐτὸν, φησὶ τῶν ἑξῆς διδάσκων, φάσκων. * ἰσ. κατακλύσει, & ἀφανίσει.

Apud ipsum potentia & fortitudo, ipsi scientia & intellectus.

Παρ' αὐτῷ κράτος κ ἰσχὺς, αὐτῷ ἐπιστήμη κ σύνεσις.

ID est, Illi soli proprium est, omnia ex arbitrio facere: & hoc quidem jure me-

Τοῦτέστιν, αὐτῷ μόνῳ πρέπει, τὸ πάντα κ γνώμην ποιεῖν· συμβαίνῃ ὴ

ὃ τοῦτο ἐισήγησε, ὅπως πόνων δεσπόζων, ἄφατον ἔχῃ τὴν δύναμιν. αὐτῷ ἔπεστιν καὶ σοφίσεις, γνῶσις τῶν ὄντων ἀκριβεστάτη, καὶ κυβέρνησις σοφωτάτη.

rito contingit, quoniam imperium in universa obtinens, ineffabili potentiâ præditus est. *Ipsi scientia & intellectus*, entium cognitio exactissima, & gubernatio prudentissima.

Διάγων βουλευτὰς αἰχμαλώτους, κριτὰς δὲ γῆς ἐξέστησε.

Qui ducit consultores captivos; judices autem terræ in pavorem misit.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, καὶ ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Καὶ ταῦτα τῆς προνοίας ἔργα· καὶ γὰρ τῷ θείῳ θελήματι καὶ τῇ κρίσει, καὶ βουλευταὶ αἰχμάλωτοι ἀγονται, καὶ κριταὶ μεθίστανται. ἴσως δὲ τοῦτο, οὐ περὶ τῶν ἐν πολέμῳ γινομένων δορυαλώτων φησὶν, ἀλλὰ περὶ τῶν μέγα φρονούντων ἐπ' ἀγχινοίᾳ· ὡς εἰ λέγοι, σφάλλει καὶ τοὺς σοφοὺς, καὶ τοὺς διορθωτικοὺς παρέρχεται, καὶ τοὺς τὰ πρακτέα τοῖς ἄλλοις εἰσηγουμένους, πρὸς τὸ αὐτῶν ἀκρίβειαν ἀσυνέτους ἀποφαίνει, καὶ εἰς ἀβουλίαν ἄγει. Ταύτην τὴν ἔννοιαν πρίσκα καὶ Ἀκύλας, καὶ Σύμμαχος· ὁ μὲν γὰρ, ἀπάγων συμβούλους λαφυρα, φησὶν· ὁ δὲ, ἄγων βουλευτικοὺς εἰς ἀβουλίαν. ὅρα δὲ, ὅτι ἄμαχον δείξας τοῦ Θεοῦ τὴν δύναμιν, ἀπάντων αὐτὸν μείζονα καὶ σοφίᾳ δείκνυσι· διαιρεῖ δὲ τὸν λόγον, εἴς τε τοὺς κατὰ τὸν βίον λαμπροὺς, καὶ τοὺς ἐν θεοσεβείᾳ νομιζομένους μεγάλους.

CHRYSOSTOMI, & POLYCHRONII. Et hæc providentiæ opera sunt: divinâ enim voluntate & judicio, etiam consiliarii in captivitatem abducuntur, & judices solum mutant. Hoc autem fortasse, non de iis qui bello captivi fiunt, dicit, sed de iis qui propter ingenii acumen & solertiam superbiunt; quasi diceret, Sapientes fallit, & qui discernendi facultate valent, ad insaniam redigit, & qui alios, quid sit agendum erudiunt, præ sua accurata cognitione, insipientes ostendit, & ad consilii inopiam redigit. Hunc sensum Aquila etiam & Symmachus exhibent; hic quidem, *Abducens consiliarios spolia*; ille verò, *Ad consilii inopiam consiliarios redigens*. Vide autem quemadmodum Dei potentiam invincibilem esse ostendens, sapientiâ etiam eum aliis omnibus antecellere doceat; sermonem autem partitur, in eos qui vitæ conversatione illustres sunt, & qui propter pietatem magni existimantur.

Καθιζάνων βασιλεῖς ἐπὶ θρόνους, καὶ περιέδησε ζώνῃ ὀσφύας αὐτῶν.

Qui collocat Reges super sedes, & circundedit baltheo lumbos eorum.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Ἀλλὰ καὶ αὕτη τοῦ Θεοῦ ἐξουσία, ὃ, μηδένα χωρεῖν αὐτὸν βασιλεύειν. καὶ περιέδησε ζώνῃ ὀσφύας αὐτῶν. ὁ δὲ Σύμμαχος, καὶ περιζωννύων αὐτοὺς χοινίῳ καὶ λαγόνων, αἰτιατικῇ τοῦ, καὶ μεταβάλλων αὐτοὺς εἰς οἰκέτας.

OLYMPIODORI. Sed & hæc etiam Dei potestas est, quòd sine eo nemini regnare concedatur. *Et circundedit baltheo lumbos eorum.* Symmachus verò, *Et circumcingens eos fune super lumbos*, id est, ex dominis servos eos reddens.

Qui emittit ſacerdotes captivos, dynaſtas autem terræ evertit.

EJUSDEM. Neque enim improbis ſacerdotibus parcit, ſed unà cum imperium malè gerentibus eos perdit; ac ſi diceret, Qui in ſumma autoritate apud homines ſunt, in nullo pretio apud eum ſunt. Si igitur eos intelligit, qui ſacerdotio abutuntur, Deum oſtendit neque iis quidem parcere, ſi temporis ratio poſtulet: ſi verò eos qui prout par eſt munere funguntur, illos etiam ſignificat ſæpenumero Deum ſolere, & quidem propter reliqui populi commodum, in captivitatem ablegare; quod in Daniele, & Jeſu Joſedechi filio factum eſt, qui propter ſuas actiones, ut in captivitatem ducerentur, non ſunt meriti. Illud autem, *Dynaſtas terræ evertit*, par illi eſt quod ſupra dixit, *Judices autem terræ ſemovit.*

Ἐξαποστέλλων ἱερεῖς αἰχμαλώτους, δυνάστας δὲ γῆς κατέστρεψε.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Οὐδὲ γὰρ τῶν ἱερέων φείδεται ἀδικουμένων, ἀλλὰ τοῖς κακῶς ἄρχουσιν αὐτὸς συναπόλλυσιν· ἵνα εἴπῃ, ὅτι κἂν οἱ μέγιστοι ὦσιν ἀνθρώποις, εἰς οὐδὲν αὐτῷ εἰσιν. Εἰ μὲν οὖν τοὺς οὐκ ὀρθῶς χρωμένους τῇ ἱερωσύνῃ λέγει, δηλοῖ ὅτι οὐδὲ ἐκείνων φείδεται, καιροῦ καλοῦντος· εἰ δὲ τοὺς εἰς δέον χρωμένους τῷ ἀξιώματι, σημαίνει ὅτι καὶ τούτους πολλάκις, ὡς τοὺς περὶ Δανιὴλ καὶ Ἰησοῦν τὸν τοῦ Ἰωσεδὲκ, εἰς αἰχμαλωσίαν ἐξαποστέλλει Θεὸς, καὶ διὰ τὸ χρήσιμον τοῦ ἄλλου πλήθους, ὅσον γε ἐφ' οἷς ἐπράξαντο αὐτοί, οὐκ ἦσαν ἄξιοι αἰχμαλωσίαν ὑποστῆναι. Τὸ δὲ, δυνάστας γῆς καταστρέψειν, ὅμοιον τῷ περὶ αὐτοῦ, κριτὰς δὲ γῆς ἐξέστησε.

Qui permutat labia fidelium.

EJUSDEM. Fideles eos hoc loco vocat, quibus tanquam vera dicentibus fides habenda eſt; quod Symmachus ſuâ interpretatione evidentiùs ſic expreſſit, *Qui ſubvertit labia non errantium*, id eſt, Eorum, qui minimè omnium videntur errare, conſilia in contrarium convertit, ſicut fecit in Balaamo.

Διαλλάσσων χείλη πιστῶν.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Πιστοὺς ἐνταῦθά φησι, τοὺς ὀφείλοντας ὡς ἀληθεύοντας πιστεύεσθαι· ὅπερ ὁ Σύμμαχος ἑσαφήνισεν, εἰπὼν, μεταστρέφων χείλη ἀπλανήτων, τουτέστι, καὶ τῶν δοκούντων μάλιστα ἀπλανεστάτων τὰς βουλὰς εἰς τοὐναντίον μεθίστησιν, ὡς ὅπερ τὸν Βαλαὰμ πεποίηκε.

Intelligentiam autem ſenum cognovit.

ID eſt, Nihil eum latet, ſed primos ſapientum animi motus cognitos habens, ne effectum ſortiantur, penitus evertere poteſt. Symmachus autem reddidit, *Et ſcientiam ſenum auferens*; quaſi diceret, Quòd eorum qui ætate aliquid aſſequuti eſſe videntur, apparentem ſcientiam, quam longo tempore addidicerunt, facilè evertat.

Συνέσιν δὲ πρεσβυτέρων ἔγνω.

ΑΝΤΙ τοῦ, οὐδὲν αὐτὸν διαλανθάνει, ἀλλὰ γνοὺς ἀπ' ἀρχῆς τῶν συνετῶν τὰς κινήσεις, δυνατὸς) ταύτας ἀναστέρειν, ὡς μηδὲ εἰς ἔργον ἐκβαίνειν. Ὁ δὲ Σύμμαχος, ἐπιστήμην γερόντων ἀφαιρῶν, ἐκδέδωκεν· ἵνα εἴπῃ, ὅτι κἂν τῷ χρόνῳ οἱ προσλαβόντες τὸ δοκοῦσθαι συνέσει ῥᾳδίως ἀναστρέψῃ, ὃν πολλῷ χρόνῳ ἔγνωσθαι.

Ἐκχέων

Ἐκχέων ἀτιμίαν ἐπ' ἀρχοντας, ταπεινοὺς δὲ ἰάσατο.

Qui effundit ignominiam in Principes, humiles autem sanavit.

ΤΑδε μάλιστα τὸν Θεὸν δείκνυσι θαυμαστὸν, τὰ παρὰ προσδοκίαν τοῖς ἀνθρώποις ἀπαντῶντα. ὅμοιον τοῦτο, ὅτι καθεῖλε δυνάστας ἀπὸ θρόνων, καὶ ὕψωσε ταπεινούς.

ILla præcipuè Deum admirabilem esse testantur, quæ hominibus præter spem & expectationem eveniunt. Huic simile est illud, *Deposuit potentes de throno, & exaltavit humiles.* Luc. 1. 52.

Ἀναπαλύπτων βαθέα ἐκ σκότους, ἐξήγαγε δὲ εἰς φῶς σκιὰν θανάτου.

Qui revelat profunda de tenebris, & produxit in lucem umbram mortis.

ΟΛΥΜΠΙΟΔΩΡΟΥ. Πρὸς μὲν ῥητὸν, ὁ καὶ τὰ πᾶσιν ἄδηλα φανερὰ ποιῶν, καὶ τὰ σκοτεινὰ σημαινόμενα ἐξάγων εἰς τὸ μεμφανές· ἢ καὶ τοὺς ἐν κινδύνοις, καὶ πλησίον ὄντας θανάτου διασώζων· σκιὰν γὰρ θανάτου, τὸν κίνδυνον καλεῖ. πρὸς δὲ διάνοιαν, ἔοικε προφητικῶς τὴν τοῦ Κυρίου παρουσίαν καταγγέλλειν, ὃς εἶπε τοῖς ἐν δεσμοῖς, ἐξέλθατε, καὶ τοῖς ἐν τῷ σκότει, ἀνακαλύφθητε· καὶ ἐπιφανὲς τοῖς ἐν σκότει, καὶ σκιᾷ θανάτου καθημένοις.

OLYMPIODORI. Ad literam quidem, Qui manifesta facit quæ omnibus sunt obscura, & qui in apertum producit, quæ tenebris involuta erant: Vel, qui homines in periculis & morti vicinos conservat; periculum enim, *umbram mortis*, vocat. Ad sensum verò magis reconditum, prophetice videtur Domini adventum annunciare, qui *iis qui in vinculis sunt*, dixit, *Exite*, & *his qui in tenebris*, *Revelate vos*; *Et apparuit iis qui in tenebris & umbrâ mortis sedebant.* Esa. 49. 9. Luc. 1. 79.

Πλανῶν ἔθνη, καὶ ἀπολλύων αὐτά· καταστρωννύων ἔθνη, καὶ καθοδηγῶν αὐτά.

Decipiens gentes, & perdens eas; sternens gentes, & in viam ducens eas.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Τοῦτο πεποίηκε τοῖς Ισραηλίταις, τοὺς μὲ ἐξελθόντας ἐξ Αἰγύπτου καὶ ἀπειθήσαντας πλανήσας, ὧν τὰ κῶλα ἔπεσον ἐν τῇ ἐρήμῳ· τοὺς δὲ τούτων υἱοὺς καθοδηγήσας ἐν τῇ γῇ τῆς ἐπαγγελίας, ἐν τῷ στρωσαι καὶ ὁμαλίσαι αὐτοῖς τὴν ὁδόν.

EJUSDEM. Hoc Israëlitis fecit, à recto itinere abducens eos qui ex Ægypto egressi sunt, & mandatis ejus obtemperare noluerunt, quorum cadavera in deserto ceciderunt: filios autem eorum, viam quasi iis sternendo & complanando, in terram promissionis deduxit. Num. 14. 29.

ΠΟΛΥΧΡ. Ἀμφότερα οἱ στίχοι δὲ αὐτὸ δηλοῦσιν· ἐν πολέμῳ γὰρ, φησὶ, βουληθεὶς εἰς φυγὴν τρέπει τὸ πλῆθος, καὶ ἐκ δειλίας πλανᾶσθαι ποιεῖ σκυθρωπάζειν· ὁ πρότερον μὲν ὅτε Χαναναίων ἐγένετο, τελευταῖον δὲ ὅτε Ιουδαίων ἡμαρτηκότων εἰς Θεόν. καὶ μὲν δὴ κολάζει, φησὶ, καὶ τῇ δεξιᾷ τῶν πολεμίων ἐμπίπτων παρασκυθρωπάζει, μονονουχὶ καὶ καθοδηγῶν εἰς

Qui POLYCHRONII. Utriusque versûs idem sensus est; In bello, inquit, quando visum ei fuerit, multitudinem in fugam vertit, & præ metu huc illuc vagari cogit; quod priùs quidem Chananæis, postea verò Judæis evenerat, qui in Deum peccaverant. Etenim & supplicio, inquit, afficit, & ad interitum ferè & mortem deducens, facit ut in inimicorum

dextras incidamus. Scripturæ autem mos est, Deo, propter summam ejus patientiam & indulgentiam, liberi arbitrii nostri errorem adscribere.

διαλλάσσων καρδίας ἀρχόντων γῆς, ἐπλάνησε δὲ αὐτοὺς ἐν ὁδῷ ᾗ οὐκ ἤδεισαν.

Permutans corda principum terræ, errare fecit eos in via quam non noverant.

OLYMP. & POLYCHR. Simile quiddam etiam in Psalmis dictum est, *Reprobat cogitationes populorum, & reprobat consilia Principum.* Theodotio verò, pro, *Permutãs*, reddidit, *Transferẽs*; Symmachus, *Evertens*; & Aquila, *Removens*, in uno sensu omnes tres convenientes; ac si diceret, Non tantùm plebem in fugam vertit, sed viros etiam fortes, & qui reliquis imperare videntur: quod & Sedechiæ contigerat, qui manus contra barbarum attollere non poterat, sed in primo congressu terga dedit. Horum autem meminit, tanquam quæ rebus præsentibus accommodari possent, ita enim & vocum harum commodus & opportunus usus meliùs eluceseet. Deinde enarrans ea, quæ necessariò fugâ sibi consulentibus evenire solent, subjungit.

Psal. 32. 10.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ, καὶ ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Ὅμοιόν τι καὶ ἐν ψαλμοῖς εἴρηται, ἀθετεῖ δὲ λογισμοὺς λαῶν, καὶ ἀθετεῖ βουλὰς ἀρχόντων. ὁ μὲν οὖν Θεοδοτίων, δὲ, διαλλάσσων, μεθιστῶν, φησίν· ὁ δὲ Σύμμαχος, παραστρέπων· ὁ δὲ Ἀκύλας, ἀφιστῶν, εἰς μίαν οἱ τρεῖς ἐρχόμενοι ἔννοιαν· ὡς εἰ λέγοι, ὃ μόνον τοὺς πολλοὺς εἰς φυγὴν τρέπει, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀνδρείους, καὶ τῶν λοιπῶν ἄρχειν δοκοῦντας· οἷόν τι δὲ καὶ Σεδεκίᾳ γέγονεν, ὃς δὲ ἀπτᾶσθαι χεῖρας τῷ βαρβάρῳ διωκόντος, ἀλλὰ διαδράντος καὶ πρὸς τὴν ἔφοδον μόνον. μέμνηται δὲ τούτων, ὡς δυναμένων ὅτι προσφόρως ἁρμοσθῆναι, ὅπου γὰρ καὶ ὅ καιρὸν τῶν φωνῶν τούτων δεικνύσεται. εἶτα καὶ τὰ τοῖς φεύγουσιν ἐξ ἀνάγκης συμβαίνοντα διηγούμενος, φησί.

Palpent tenebras, & non lucem; errent autem tanquam ebrius.

Ψηλαφήσαισαν σκότος, καὶ μὴ φῶς· πλανηθείησαν δὲ ὥσπερ ὁ μεθύων.

AC si diceret, Hi, quod ad res propositas agendas attinet, nihil ab iis differunt, qui luce orbati in tenebris & caligine versantur; & calamitatum magnitudine victi, ab iis qui crapulâ circumaguntur, in nullo discrepant. Illud enim, *Palpent tenebras*, &, *Errent*, optantis non est, sed eventum innuit, hoc est, palpant, & oberrant.

ΙΝα εἴπῃ, οὐδὲν οἱ ζιοῦται διαλλάττουσι, τῶν ἐν ζοφερῷ σκότῳ ἀφαιρουμένων τὸ φῶς, πρὸς τὴν τῶν προχειμένων πρᾶξιν· καὶ ὑπὸ τοῦ μεγέθους δὲ τῶν συμφορῶν, οὐδὲν τῶν ὑπὸ χραιπάλης φερομένων * διαίρουσι. τὸ γὰρ, ψηλαφήσαισαν σκότος, καὶ, πλανηθείησαν, οὐκ εὐχικῶς λέγει, ἀλλὰ τὸ συμβαῖνον *, τουτέστι, ψηλαφῶσι, καὶ πλανῶνται).

* sic. Aldus. * sic. add. Aldi.

CAP. XIII. *ECCE hæc vidit oculus meus, et audivit auris mea, et novi quæcunque et vos scitis, et*

ΙΔΟΥ ταῦτα ἑώρακέ μου ὁ ὀφθαλμὸς, καὶ ἀκήκοέ μου τὸ ὠς, καὶ οἶδα ὅσα καὶ ὑμεῖς ἐπίσασθε,

σαθε, ϗ ὐκ ἀσυνετώτερός εἰμι ὑμῶν.

non ſum minùs intelligens quàm vos.

ΟΛΥΜΠ. ϗ ΠΟΛΥΧΡ. Ταῦτα, φησὶ, ϗ αὐτῇ τῇ πείρᾳ ἔγνων, ϗ λεγόντων ἑτέρων ἤκουσα, τουτέστι, ϗ ἐκ τῶν πραγμάτων κατέλαβον, ϗ διδαχῇ προέλαβον, ϗ ἐπαιδεύθην παρὰ Θεοῦ· ϗ εἰ τῇ ἡλικίᾳ ἐλάττων ὑμῶν φαίνομαι δοκῶ, ἀλλ' οὐδὲν εἰς σοφίαν λείπομαι, ϗ οὐχ ἥσσων εἰς τὰ τῶν θείων εἴδησιν, ϗ οὐδὲν ὑμῶν εἰμι παρὰ ταῦτα καταδεέστερος.

OLYMPIODORI, & POLYCHRONII. Hæc, inquit, ipsâ experientiâ didici, & aliis dicentibus audivi, id est, de Deo ex rebus ipsis intellexi, & doctrinâ accepi, & institutus sum: & licèt ætate minor vobis videar, prudentiâ tamen, & maximè rerum divinarum cognitione, nequaquam superor, nec vobis in his ullâ ratione inferior sum.

Οὐ μὴν ἀλλ' ἐγὼ πρὸς Κύριον λαλήσω.

Veruntamen ego ad Dominum loquar.

ΔΙΔΥΜΟΥ. Αἰτιᾶται τοὺς φίλους ὡς σφαλλομένους, φησὶν, ὅτι πρὸς Κύριον λαλήσω, ὃ οὐ προῃσίασον ἑαυτῷ δεικνύς.

DIDYMI. Postquam amicos tanquam deceptos accusâsset, fiduciam suam & loquendi libertatem ostendens, Dominum se alloquuturum dicit.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Ὁρᾷς ὡς ὅτι τῷ δικαίῳ κριτῇ, ϗ τῷ τῶν ψυχῶν ἰατρῷ, βούλεται τὰ καθ' ἑαυτὸν ἐξεταθῆναι, θαρρῶν τῇ τοῦ Θεοῦ δικαιοκρισίᾳ, ὡς τοὺς φίλων ϗ σφαλλομένων, ϗ ἀντὶ θεραπείας φαρμάκων, ϗ λόγων παραμυθητικῶν, ὀδυνηρῶν τὸ πρᾶγμα.

OLYMPIODORI. Vides quemadmodum amicis errore lapsis, & pro pharmacorum medelâ ac verbis consolatoriis, vulnus refricantibus, justo Dei judicio fretus, à justo judice & animarum medico, causam suam examinari velit.

Ἐλέγξω δὲ ἐναντίον αὐτοῦ, ἐὰν βούληται.

Et arguam in conſpectu ejus, ſi voluerit.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Ἀντὶ τοῦ, ἀποδείκνυμι τὰ καθ' ἑμαυτὸν, εἰ καθ' ὑποθεσιν τοῦτο θέλοι ϗ ἐπιτρέπει· οἶδα γὰρ ὅτι αὐτὸς τὴν αἰτίαν τῆς κακώσεως ἐπίσταται. ὅμοιον τούτῳ, Ὃ, ἀρτι γὰρ ἀνθρώποις πείθω; ϗ Ὅ, ὁ δὲ ἀνακρίνων με Κύριός ἐστιν. ἐὰν οὖν ὁ Θεὸς, φησὶν, ἐπιτρέψῃ μοι, αὐτοῦ δικάζοντος, ἐλέγξω ὑμᾶς ψευδομένους, οἱ ταῖς νόσοις * τῶν καμνόντων ἐπιτείνετε, ψευδόμενοι πρᾶσιν τὴν ἐπαγγελίαν· ἀλλὰ ϗ τὰ πρὸς ὑμᾶς ἀμιλλαν παύσω· εἰ δὲ Θεὸς βούλοιτο κρίνειν τὰς ἐμὰς πράξεις, ὑποστήσομαι τὸν δικαιολογίαν.

EJUSDEM. Id est, Causam meam planè aperiam, hoc suppositò, quòd ille voluerit & permiserit: novi enim quòd afflictionis meæ causa illi non incognita sit. Simile huic est illud, *Modò hominibus* Gal.1.10. *ſuadeo?* &, *Qui autem judicat me, Domi-* Cor.1.4.4. *nus est.* Si Deus igitur, inquit, permiserit, illo judice, mendacii vos arguam, qui adventûs vestri professionem ementiti, laborantis ægritudines vehementiùs irritatis: sed vobiscum contendere desinam; Dei autem justum judicium, si actiones meas judicare voluerit, lubens subibo.

* al. τῶν κάμνοντι.

Vos

Vos autem estis medici injusti, & curatores malorum omnes.

POLYCHRONII. Symmachus verò, *Addicti estis mendacio, & medici concinnatores mei, apparantes absurda.* Supervacaneum, inquit, est vobiscum disserere, qui ad medendum accedentes, sermonibus tanquam jaculis vulneratis, & medicos imperitos imitantes, qui, relictâ pharmacorum medelâ, ægri vulnera gloriosâ jactatione imprudenter ostentant, molestiâ vestrâ dolorem acerbiorem ipsâ calamitate mihi affertis.

DIDYMI. Iniquus est medicus, prout omnibus obvium est, qui ægris, præter salutaria, alia remedia adhibet: dupliciter autem hoc fit, vel ex medici imperitia, vel nequitia. Hi autem qui vituperantur, ex insciti potiùs quàm improbitate, arbitrantes se verba consolationis allaturos, Jobo dixerunt, quòd propter peccata pateretur: erant igitur injusti ex eo quòd mali causam ignoraverint. Illud autem, *Curatores malorum omnes*, de iis fortasse dicit, quia opinione de se elati, aliorum adversis casibus mederi se posse putarent.

Ὑμεῖς δὲ ἐστὲ ἰατροὶ ἄδικοι, καὶ ἰαταὶ κακῶν πάντες.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Ὁ δὲ Σύμμαχος, ἀντὶ τοῦ Ἀδικα ἰατρεύετε ψεύσματι, καὶ ἰατροὶ ὑπ' ἐμοῦ πλασταί, κατασκευάζοντες ἄλογα. Περίεργον, φησὶ, διαλέγεσθαι ὑμῖν, οἵτινες ὑπὸ θεραπείαν ἀφικόμενοι, πλήττοντες τοῖς λόγοις ὡς βέλεσι, χαλεπωτέρους τὰ πάθη τῶν ἐμοὶ πόνων ὀδυνῶν ἐπάγετε, τοῖς ἰδιωτικοῖς τῶν ἰαμάτων μιμούμενοι, οἱ τὰ ὀξὺ φαρμάκων θεραπείαν καταλιπόντες, ἐπιδείκνυσιν αὐτῶν τὰ ἀῤῥωστούντων τὰ τραύματα.

ΔΙΔΥΜΟΥ. Ἄδικος ἰατρός ἐστι, καὶ ὃ παρέχειν, ἀλλὰ βοηθήματα παρὰ τὰ συμφέροντα παρασκευάζων τοῖς κάμνουσι· διττὰς δὲ τοῦτο ἔχει· ἢ διὰ ἀπειρίας τοῦ ἰατροῦ, ἢ οὐκ κακοηθείας. ὅτοι δὲ οἱ ἐλεγχόμενοι, διὰ ἀμαθίας μᾶλλον ἢ οὐ κακουργίας, ἔλεγον τῷ Ἰώβ, ὅτι διὰ ἁμαρτήματα πάσχεις, οἰόμενοι παρακλήσεως παρασκευάζειν λόγους· ἄδικοι δὲ καὶ ὁ ἀγνοῶν τὴν αἰτίαν. Ὅ δὲ, ἰαταὶ κακῶν πάντες, εἴη ἂν λέγων, καὶ τῶν οἰομένων μεγάλως περὶ ἑαυτῶν, ὡς δυναμένων ἰᾶσθαι τὰ παρεμπιπτούσας ἑτέρας συμβαίνοντα.

Sit autem vobis obmutescere, & evadet vobis sapientia.

POLYCHRONII. Satius, inquit, vobis esset silere, quàm ita loqui; sic enim potiùs sapientiæ opinionem reportaretis, & aliorum opinione prudentes haberemini; ac si diceret, Quod insipientium est facitis, vulnerantes eum qui solatio indiget.

CHRYSOST. & OLYMP. Quando quis ea quæ à ratione aliena sunt loquitur, silere melius est, & tacendo potiùs quàm loquendo sapiens erit. Tacere enim id genus hominibus melius est, quàm ejusmodi verbis aliis insultare: eorum quippe silentium sapientiæ opinionem præbet: sapiens enim videbitur, qui mutum se præstiterit: loquacitas autem eum qui adversa patitur exacerbat. Tu igitur qui Deum amas,

Εἴη δὲ ὑμῖν σωφρονῆσαι, καὶ ἀποβήσεται ὑμῖν σοφία.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Ἄμεινον ὑμῖν, φησὶν, ἦν σιγᾶν, τῆδε τῶν λαλεῖν· μᾶλλον γὰρ ἂν σιωπῶντες ἀπεκτήσασθε δόξαν, καὶ νομισθέντες φρόνιμοι· ἵνα εἴπῃ, ὡς ἀνόητα πράττετε, πλήττοντες τὸν πεπονθότα λόγοις.

ΧΡΥΣΟΣΤ. καὶ ΟΛΥΜΠ. Ὅταν γάρ τις τὰ μὴ λόγον ἔχοντα φθέγγηται, βέλτιον σιγᾶν, καὶ σιωπῶν μᾶλλον ἔσται σοφὸς, ἢ λέγων. καλὸν γὰρ τοὺς τοιούτους σιωπᾶν, ἢ τούτοις ἀνταλλάσσεσθαι ῥήμασιν· ἡ μὲν γὰρ σιωπὴ τούτων ἀνόητον δόξαν ἔχει σοφίας· ἐννέον γάρ τις ἑαυτὸν ποιήσας, δόξῃ φρόνιμος εἶναι· ἡ δὲ λαλιὰ προξενεῖ τὸν πάσχοντα. καὶ σὺ τοίνυν, ὦ φιλόθεε, ἐν τοῖς τοιούτοις λόγοις μὴ σαλεύου,

λύθῃ, μιμοῦ ὴ μᾶλλον τοὺς ἁγίους, εἰδὼς ὅτι σατανικαί εἰσιν αὗται ὑποβολαὶ, καὶ διάβολός ἐστιν ὁ ἐνεργῶν ἐν τοῖς ἐνδιάζουσιν, ἵνα σε τῆς πίστεως ἀφελκύσῃ, καὶ τῆς εὐθείας παύσῃ τῆς ἀγαθῆς. οἶδε γὰρ ὁ πανοῦργος, ὅτι ὁ μὲν πόνος οὐδέν σε βλάπτει, ἀλλὰ μᾶλλον στεφανοῖ σε τῷ Θεῷ· ὅταν ὴ παύσασθαι τῆς εὐθείας, τοῦτο μεγάλως βλάπτει. ὅσῳ οὖν μεγάλως σε πειράζει, τοσούτῳ μᾶλλον εὐκοπώτερε τῇ ἀρετῇ· καὶ ὅσῳ ὀλιγωρεῖν σε βιάζεται, τοσούτῳ μᾶλλον μακροθύμει, καὶ ὑπόμενε, καὶ λέγε, Ταῦτα πάντα ἦλθεν ἐφ' ἡμᾶς, καὶ οὐκ ἐπελαθόμεθά σου. αὐ ὕτω κραταιωθῇς πρὸς τοὺς πειρασμούς, ὁ μὲν Διάβολος ἀποτραφήσεται εἰς τὰ ὀπίσω κατηχυμμένος, μνημονεύσει δέ σου ὁ τῶν ὅλων δεσπότης, καὶ ἀναψύξει μὲν ὧδε διπλῶς, ἀκούσῃ ὴ μὲν ταῦτα, εὖ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστὲ, ὅτι ὀλίγα ἦς πιστὸς, ὅτι πολλῶν σε καταστήσω. μνήσθητι τῆς ὑπομονῆς τοῦ Ἰὼβ, τοῦ μήτε ἐν *θυμίᾳ, μήτε ἐν πειρασμῷ ἐκπεσόντος, τοσαῦτα ἐν ἑκάτῳ πράγματι μακροθυμήσαντος καρτερῶς, ἕως δὺ ἀπολάβῃ διπλᾶ παρὰ Θεοῦ, καὶ μαρτυρηθῇ μέχρι νῦν, ὅτι πέπονθεν ἵνα φανῇ δίκαιος τοῖς πᾶσιν.

noli his verbis labefactari, ſed Sanctos potiùs imitare, ſuggeſtiones has Satanæ eſſe certò tibi perſuadens, & quòd Diabolus ſit qui in calumniatoribus operetur, ut te à fide avellat, & de recto inſtituto dimoveat. Novit enim veterator callidus, dolorem & moleſtiam te non lædere, ſed Deo magis commendatum reddere; à bono autem propoſito deſciſcere, illud eſſe quod ſummopere tibi officiat. Quantò igitur magis tentationibus te adoritur, tantò majores in virtute progreſſus facito; quantóq; magis ad ſocordiam te compellit, tantò magis cum animi tolerantia & patientia ferto; ac dicito, *Hæc omnia venerunt ſuper nos, nec obliti ſumus te.* Si hac ratione contra tentationes animum obfirmaveris, diabolus quidem pudore ſuffuſus retrò abibit, dominus autem Univerſi tui recordabitur, & in hac vita dupliciter te refrigerabit; poſthæc autem audies, *Euge ſerve bone & fidelis; ſuper pauca fuiſti fidelis, ſuper multa te conſtituam.* Jobi patientia in mentem tibi veniat, qui neque in proſpera fortuna, neque in tentationibus perculſus fuit; ſed in utraque ſorte multa & gravia forti animo patienter tulit, donec à Deo dupla recepiſſet, & teſtimonium hoc in hodiernum diem ei datum fuiſſet, quòd ærumnas paſſus fuerit, ut juſtus omnibus appareret.

Pſal. 43. 18.

Mat. 25. 21.

*χ. εὐθυμίᾳ.

Ακούσατε ὴ ἔλεγχον τοῦ στόματός μου, κρίσιν ὴ χειλέων μου προσέχετε.

Audite ergo increpationem oris mei, et judicium labiorum meorum animadvertite.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Προσέχετε, φησὶ, τῇ νοερᾷ τοῖς ἐμοῖς προφήσθαι λεχθησομένοις, καὶ τῇ κρίσει μου, τουτέστι, τῇ δικαιολογίᾳ μου.

POLYCHRONII. Animum, inquit, eis quæ liberè dicturus ſum, & *judicio meo*, id eſt, cauſæ meæ patrocinio, advertite.

ΔΙΔΥΜΟΥ. Κατανοήσατε ἃ μέλλω λέγειν εἰς ἔλεγχον ὑμῶν, καὶ συνοήσατε εἰ κεχριμένως φθέγξομαι. στόμα ὴ δὲ χείλη, ἀντὶ τοῦ λόγου φησίν. ἐλέγχει ὴ ὁ ἅγιος, ὡς ἅγιος, καὶ κρίνει ὡς πρέπει αὐτῷ· ὁ γὰρ ἄκαιρον ἔλεγχον ἔχει ὁ δίκαιος, οὐδὲ ψευδῶς τοῦτο ποιεῖ, ἀλλὰ κεχριμένως καὶ νομίμως χρῆται τῷ ἐλέγχῳ

DIDYMI. Conſiderate diligenter quæ ad redargutionem veſtri allaturus ſum, &, an cum judicio loquar, vobiſcum perpendite. *Os* autem, & *labia* pro ſermone uſurpavit. Sanctus autem, tanquam ſanctus redarguit, & prout illi par eſt, judicat. Juſtus enim importunâ vituperatione non utitur, neque fictè & mendaciter hoc facit, ſed jure

&c

Psal.36.30. & legitimè judiçat & redarguit: *Os enim justi meditabitur sapientiam, & lingua ejus loquetur judicium.*

τῇ κρίσῃ· στόμα γὰρ δικαίου μελετήσει σοφίαν, καὶ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ λαλήσει κρίσιν.

Nunquid non corã Domino loquimini? et ante conſpectũ ejus profertis dolũ? an ſubtrahetis vos?

Πότερον γὰρ ἔναντι Κυρίου λαλεῖτε; ἔναντι ἢ αὐτοῦ φθέγγεσθε δόλον; ἢ ὑποστελεῖσθε;

OLYMPIODORI. Docendo eos quòd Deus omnia intueatur quæ proferunt, initium reprehenſionis facit; imò ut ad ſaniorem mentem redeant, ac talem affectum deponant, quippe qui Dominum inſpectorem habeant, dolum etiam quem animo verſant, illo inſpectante adhiberi narrat, dicítque; Nónne animo vobiſcum reputatis, Deum ſermones veſtros audíre? Quomodo igitur, audiente illo, quod falſum eſt eloqui audetis? An ſubdolè & malâ fide agentes, eum latebitis? Hoc enim vult illud, *An ſubtrahetis vos?* id eſt, Num eum celare poteſtis? Theodotio verò reddidit, *An perſonam ejus ſuſtinetis?* Hebræus autem dixit, *Verecundamini*, id eſt, Contra Deum loqui veremini, ac proinde in gratiam ejus dicitis. Vos igitur qui Deo patrocinari videmini, vobis ipſis attendite, ne alia & diverſa ab eis quæ de me nôſtis, falsò mihi affingentes, ſermonibus veſtris contraria decernatis; pro Deo enim loquimini veritatem ſimulantes: hypocriſin enim & ſimulationem *dolum* hoc loco vocavit.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Ἀπτόχεται τοῦ ἐλέγχου, διδάσκων αὐτοὺς, ὅτι πολλῷ ὁ προφέρουσιν, ὁρᾶντος τοῦ Θεοῦ φθέγγονται, ἀλλὰ καὶ τὸ δόλον ὡς κατέναντι αὐτοῦ προσφερόμενον αὐτοῖς ἀπαγγελλῶ διορθώσεως ἕνεκεν, ἵνα παύσωνται τῆς τοιαύτης διαθέσεως, ὡς ἔχοντες τὸν ἐφορῶντα Κύριον· καὶ φησιν, οὐκ ἐννοεῖτε ὅτι ὁ Θεὸς ἐπακούει τῶν λόγων ὑμῶν; πῶς οὖν τολμᾶτε εἰς ἐπήκοον αὐτοῦ προφέρειν ὃ ἀληθὲς φθέγγεσθαι; ἢ * λήσετε αὐτὸν ῥᾳδιουργοῦντες; * ἴσ. λάθ. τοῦτο γάρ, ὅ, ἢ ὑποστελεῖσθε; τουτέστιν, οὐ δι. ἐφ᾽ ᾧ δύνασθε κρύψαι αὐτόν; ὁ δὲ Θεοδοτίων, ἢ πρόσωπον αὐτοῦ λαμβάνετε; ὁ δὲ Ἑβραῖος, δυσωπεῖσθε, λέγει, τουτέστι, δεδοίκατε τὸν Θεοῦ λέγειν, καὶ διὰ τοῦτο πρὸς χάριν * λέγετε. σκοπήσατε οὖν * ἴσ. λέγητε τὰ καθ᾽ ἑαυτοὺς ὑμῖν οἱ δοκοῦντες Θεῷ συνηγορεῖν, ἕτερα τὰ ἐναντία τοῖς λόγοις τὴν γνώμην ὑφίστασθε, ἄλλα μὲ περὶ ἐμοῦ ἐκδότες, ἕτερα δὲ καταψευδόμενοι· ὑπὲρ γὰρ τοῦ Θεοῦ λαλεῖτε χρηματίζοντι δὲ ἀληθές· δόλον γὰρ, τὸ ὑποκείσιν ἐναλέσεν.

Vos autem ipſi judices ſitis: bonum enim ſi inveſtiget vos: ſi enim omnia facientes adjiciemini ei, nihilominus arguet vos.

Ὑμεῖς δὲ αὐτοὶ κριταὶ γίνεσθε· καλὸν γὰρ ἐὰν ἐξιχνιάσῃ ὑμᾶς· εἰ γὰρ τὰ πάντα ποιοῦντες προσθήσεσθε αὐτῷ, ὅθεν ἦπον ἐλέγξει ὑμᾶς.

OLYMPIOD. & POLYCHR. Vos judices eſtote, an non vera ſint quæ dico, quòd Deus, ſcilicet, qui judex eſt incorruptus, ſi diligentiùs in vos inquiſierit, quamvis millies pro eo loqui videamini, & licèt multò plura quàm quæ adhuc dicta ſunt

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ, ΚΑΙ ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Ὑμᾶς, φησὶ, κρίνατε εἰ μὴ δίκαια λέγω, ὅτι ἐὰν τὰ καθ᾽ * ἡμᾶς ἀνάζητήσῃ Θεὸς, κἂν μυριάκις κατ᾽ αὐτοῦ * ἴσ. ὑμᾶς λαλῆν δοκῆτε, κἂν πολυπλασίονα τῶν εἰρημένων,

ἐλεγμῶν, κἂν πέρα τούτων προσχαρίσησθε αὐτῷ, ἀδέκαστος ὢν τοῖς κείσιν, οἵᾳ τὴ καθ' ὑμᾶς ψῆφον, ἐλέγχων τὴ γνώμης τὸ ὕπουλον, καὶ δηκνὺς ψευδομένους ὡδὶ ἐλαττον, ἢ εἰ κατ' αὐτῶν ἐλέγετε· ὥστε *συμφέρει μοι τὸ ἐξεταθῆναι ὑμᾶς, ὑμῖν δὲ οὐκ ἀγαθόν. ὑποτιθεὶς δέ, ὡς πανταχοῦ μέμφεται τὸ ψεῦδος ὁ δίκαιος, κἂν ὑπὲρ Θεοῦ τις λέγειν δοκῇ. διόπερ αὐτὸς ἃ φρονεῖ, σὺν ἀληθείᾳ καὶ μετὰ παῤῥησίας διαλέγεται· ἐφ' ᾧ καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸν ἀποδέχεται, αὐτὸς ὢν ἡ ἀλήθεια. φησὶ γοῦν πρὸς τοὺς φίλους ψευδομένους, ὑμᾶς αἰσθάνομαι κείσθαι, εἴπατε, μή τι ἀγαθόν *ἐστιν, ἐὰν τοῖς ὑμετέροις λόγοις ὁ Θεὸς ἐξετάσῃ; ἢ πλούτου, ἢ πρὸς *καλὸν ὑμῖν *ἐστὶ τὸ πρόσκλημα, εἰ πρὸς αὐτὸν μισεῖ τὰ ψεύδη καὶ τὸ ψεῦδος;

in medium afferatis, ac ulteriùs verbis illi gratificari pergatis, ſubdolum animi veſtri affectum arguendo, & mendaces vos, non ſecus ac ſi contra eum verba feciſſetis, oſtendendo, calculo ſuo vos condemnaturus ſit: ita ut mihi proſit veſtra exploratio, vobis autem non item. Vide autem, quemadmodum ubique Juſtus mendacium vituperet, licèt etiam pro Deo quiſpiam loqui videatur. Quare ipſe quæ mente concipit, cum veritate & libertate effatur; unde & Deus, qui eſt ipſa veritas, eum laudat & probat. Amicos igitur mentientes alloquitur, Vos judices ſtatuo; dicite, an lucrum aliquod reportaturi ſitis, ſi Deus ſermones veſtros examinaverit? an potiùs non in damnum veſtrum res ceſſura ſit, ſiquidem ille ſimulationem, & mendacium abominatur?

*ἰσ. συμφέρει.

*ἰσ. ἔσται.

*ἰσ. καλόν.

*ἰσ. ἔσται.

Εἰ δὲ καὶ κρυφῇ πρόσωπα θαυμάσεσθε, πότερον οὐχὶ ἡ δίνη αὐτοῦ σεμνύσει ὑμᾶς; [Ὁ δὲ Σύμμαχος, μὴ κρύφα πρόσωπον αὐτοῦ δυσωπήσεσθε; μὴ οὐχὶ ἡ κίνησις αὐτοῦ πτοήσει ὑμᾶς;] ὁ φόβος δὲ αὐτοῦ ἐπιπεσεῖται ὑμῖν, ἀποβήσεται δὲ ὑμῶν τὸ γαυρίαμα ἴσα σποδῷ, τὸ δὲ σῶμα πήλινον.

Quòd et ſi occultè perſonas mirati fueritis, nónne turbo ejus verſabit vos? [Symmachus autem, *An occultè perſonam ejus verebimini? nunquid non commotio ejus exterrebit vos?*] *Timor autem ab eo cadet ſuper vos, evadet autem elatio veſtra tanquam cinis, corpus autem luteum.*

ΔΙΔΥΜΟΥ. Ὁ ἄριστος κειτὴς πραγμάτων ἐστὶν ἐξεταστὴς, οὐκ εἰς πρόσωπον βλέπει τῶν κεινομένων· ἐὰν γὰρ ὦσιν οἱ κεινόμενοι πλούσιοι, ἢ ἄρχοντες, ἢ καὶ ἄλλῳ *ἀξίᾳ προέχοντες, οὐκ εἰς τὸ πρόσωπον αὐτῶν σκοπεῖ, ἀλλ' εἰς τὰς πράξεις ἃς κεῖνται· ὅτε γὰρ πλουσίῳ προσκλιθῆναι δεῖ, ὅτε πένητος τὴν ἔνδειαν ἐλεοῦντας, προφέρειν τὸ δίκαιον· διὸ εἴρηται, οὐκ ἐλεήσεις πτωχὸν ἐν κρίσει.

*χάξιᾳ.

DIDYMI. Optimus judex, rerum æſtimator eſt, judicandorum perſonas non reſpicit. Si enim divites, vel principes ſint, aut aliâ dignitate excellant, qui in judicio vocantur, non perſonas eorum, ſed actiones quas judicat, intuetur. Neque enim diviti aſtipulando, neque pauperis inopiam commiſerando, jus violandum eſt; unde dictum eſt, *Non miſerebere pauperis in judicio.* Exod. 23. 3

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Οὗ νοῦς τῶν τοῦ Ἰὼβ ῥημάτων τοιοῦτος· Εἰ καὶ χαριζόμενοι, φησὶ, τῷ Θεῷ, ὡσανεὶ αἰδούμενοι αὐτοῦ τὸ πρόσωπον, κρυφίως λαλεῖτε, ἄλλα μὲν ἔχοντες ἐν τῇ διανοίᾳ, ἕτερα δὲ φθεγγόμενοι, ἆρα οὐχὶ ἡ συντροφὴ

OLYMPIODORI. Senſus verborum Jobi hic eſt: Licèt, inquit, Deo gratificantes, & tanquam perſonam ejus reveriti, alia mente gerentes, alia linguâ proferentes, tacitè loquamini, nónne contorſio, & inquiſitio, vel, ſupplichum

cium, id enim est, *turbo ejus*, terrebit vos & circumaget; & arrogantia vestra & gloriatio humiliabitur, iràque ejus accensâ, corporis vestri constitutio (qui clandestina judicia exercebatis, ac propterea in contemptum abiistis) pulvis & cinis esse monstrabitur, & quòd nihil aliud præterquam lutum existatis? ac si diceret, Cinis & lutum existentes, insolenter glorianimini, & extra calamitates constituti, nec minimam malorum meorum partem sustinere valentes, veniam nullam ærumnis meis tribuitis.

POLYCHRONII. Si enim Deus vobis succensens minitatus fuerit, superbam vestram arrogantiam nihil esse discetis; neque solùm præsentem hanc philosophiam & æquanimitatem, ac ad fortiter ferendum adhortationem abjicietis, sed præ metu ac formidine moriemini. His verbis breviter, metum illis incutiens, & apologiam sui suscipiens, tremendam Dei majestatem ostendit. Hebræus autem sic, *si averterit faciem suam, turbabimini*, liquidò ostendens, calamitatum magnitudinem, pro verborum asperitate, apologiam esse satis idoneam.

ἢ ἔπασις, τοῦτο γάρ ἐστιν, ἡ δίνη αὐτοῦ, *ἀπειλήσει ὑμᾶς καὶ φοβήσῃ, καὶ ἡ μεγαλαυχία ὑμῶν καὶ ὁ οἴημα παπφνωθήσεται), καὶ ἡ μὴ τὸ ὀργιὰ ὑμῶν κατάσασις τῶν λαθραίως χρινόντων, καὶ δίχα τοῦτο βυτελιζομένων, σοδὲν ἕτερον ἀποδειχθήσεται) ἢ σποδὸς, καὶ ὅτι σοδὲν ἄλλο, ἢ πηλὸς τυγχάνετε; αὐτὶ τοῦ, δίκαζονδύεσθε τέφρα ὄντες καὶ πηλὸς, καὶ ἀσύγνωστοι πρὸς τὰ ἐπενεχθέντα μοι δεινὰ καθεστήκατε, ἐκτὸς ὑπαρχοντες συμφορῶν, καὶ σοδὲ ὁ πολλοστὸν τῶν ἐμῶν παθημάτων ὑπομένειν δυνάμενοι.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Εἰ γὰρ καθ' ὑμῶν ἀγανακτήσας ὁ Θεὸς, ὑμῖν ἀπειλήσῃ, ἴστε ὑμῶν σοδὲν ὕσθενὲς τὴν μεγαλαυχίαν, καὶ ὁ μόνον τὴν παροῦσαν φιλοσοφίαν, καὶ τὴν ὑπὲρ τοῦ καρτερεῖν παραίνεσιν ἀπορρίψετε, ἀλλὰ καὶ τεθνήξεσθε τοῦ δέους. ἐν τούτοις ὁ Ἑβραῖος ἔδειξε τὸν Θεὸν σωφρόνως, καὶ εἰκότως φοβήσας, καὶ ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἀπολογησάμενος. ὁ γὰρ Ἑβραῖός φησιν, ἐὰν ἀποστρέψῃ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, ταραχθήσεσθε, καὶ ἔμφασιν διδάσκων, ὡς τῶν συμφορῶν τὸ μέγεθος, ἐχούσης ἀπολογίαν τὸ τραχύτητος τῶν ῥημάτων.

Obmutescite ut loquar, & requiescam ab ira, apprehendens meas carnes dentibus meis.

OLYMPIODORI. Quieti, inquit, estote, & silentium agentes aures mihi præbete, ut loquendo instantis doloris solatium aliquod inveniam, & verbis ægritudinem leniens, requiescam. Hoc enim illud fortasse significat, *Apprehendens carnes meas dentibus meis*, id est, Cum gemitu quidem & dolore differam: loquar tamen, unicum ærumnarum mearum solatium esse existimans, de rebus meis liberè posse disserere, & ore meo, mala quæ sustineo, proferre.

CHRYSOSTOMI. Quemadmodum enim, qui in doloribus carnes suas mordent, solamen aliquod habent; sic etiam ego dum hæc loquor. Vides, hæc non esse

Κωφεύσατε ἵνα λαλήσω, καὶ ἀναπαύσωμαι θυμοῦ, ἀναλαβὼν τὰς σάρκας μου τοῖς ὀδοῦσιν.

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Ἄγετε, φησὶν, ἡσυχίαν, καὶ σιωπῶντες ἀκούσατέ μου, ὡς ἂν θρηνῶν λέγω τινὰ παραψυχὴν τῆς ἐπικειμένης ὀδύνης, καὶ ἀναπαύσωμαι, παραμυθούμενος διὰ τῶν λόγων τὸ πάθος. τοῦτο γὰρ ἴσως δηλοῖ, ὅ, ἀναλαβὼν τὰς σάρκας μου τοῖς ὀδοῦσι, τουτέστι, ξένων μὲ καὶ ὀδυνώμενος διαλεχθήσομαι· λαλήσω δ' ὅμως, μίαν παραμυθίαν τῶν πόνων ἡγούμενος, τὸ περὶ τῶν καθ' ἑαυτὸν μὴ παῤῥησίας διαλεχθῆναι, τὰ παθήματά μου ἐξαγορεῦσαι τῷ στόματί μου.

ΧΡΥΣΟΣΤ. Ὥσπερ γὰρ οἱ τὰς σάρκας ἑαυτῶν καταδάκνοντες ἔχουσί τι τῆς ὀδύνης, ἔχουσί τινα παραμυθίαν· οὕτω καὶ ἐγὼ ταῦτα φθεγγόμενος. ὁρᾷς, ὅτι οὐχ ἑαυτὸν

δικαι-

δικαιοῦντος ἰῶ τὰ ῥήματα, ἀλλὰ παραμυθία τις τ ὀδυνῶντος δύνῃ τὸ λόγου ἀναπαυόμενον σῶμα, καὶ ἀναπνεύζοντος τ ψυχήν.

ΔΙΔΥΜΟΥ. Τάχα γε ἴσως καὶ φίλους τινὰ παραπαύῃ τοὺς φίλους· ἐπεὶ γὰρ αὐτοὺς ἠπάσατο πρότερον, ὡς παρακλήτορας κακῶν ὄντας, ὁ γὰρ προσήκων ὡς ἔδει, ἀλλὰ μᾶλλον τ λύπην ἤλεγεν καὶ τ ὀδυνῶν τὸ δηθεν παραλαμβάνων· νῦν λέγει, ὅτι λήξω τὸ πρὸς ὑμᾶς θυμοῦ, ἀναλαβὼν τὰς ἀρχὰς μου τοῖς ὀδοῦσι, τουτέστι, σφόδρα καθ' ὑμῶν ὀργίσομαι, ἀλλὰ καθ' ἐμαυτόν.

παραπαύῃ.

verba ſeipſum juſtificantis, ſed propter doloris aliquod ſolatium, corpus ſermone refocillantis, & animum erigentis.

DIDYMI. Fortè etiam amicos ratione aliquâ demulcet: cùm enim priùs eos tanquam malorum conſolatores accuſâſſet (non enim prout oportebat conſolabantur, ſed dolorem & mœrorem ejus, qui conſolandus erat, magis excitabant) nunc, inquit, *Apprehendens carnes meas dentibus*, vobis ſuccenſere deſinam, id eſt, vobis non ampliùs, ſed mihi ipſi ſtomachabor.

Ψυχὴν δέ μου θήσω ἐν χερί. ἐὰν με χρήσηται ὁ δυνάστης, ἐπεὶ καὶ ἤρξατο, ἢ μὴν λαλήσω, καὶ ἐλέγξω ἐναντίον αὐτοῦ.

Et animam meam ponam in manu. Licèt opprimat me qui potens eſt, quoniam & cœpit, tamen loquar, et coram eo arguam.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Τίθημι, φησί, τ ἐμὴν ψυχὴν εἰς ἐνέχυρον, ἕτοιμος ὢν ἡδέως τ ὑπὲρ τῶν λόγων καταμηνύειν δίκην, κἂν ἀνέλῃ θέλῃ ὁ ἐξεταζόμενός με βασανίζειν Θεός· εἰ μὴ γὰρ τ ἀληθῆ φθέγγομαι, ἕτοιμός εἰμι καταμηνύειν ὅ, τι ἂν τῷ Θεῷ δόξῃ πλὴν οἶδα ὅτι ἐλέγξω ψευδομένους.

OLYMPIODORI. Animam, inquit, meam pignori oppono, paratus libenti animo pro verbis meis ſupplicium ſubire, licèt interimere me voluerit Deus, qui tormentis me explorare cœpit: ſi enim vera non ſint quæ loquor, quicquid Deo viſum fuerit, pati non recuſabo; novi autem quòd mendaces redarguam.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Νοήσεις δ' ἂν ἴσως· μονονουχὶ τ ψυχήν μου ὅπερ τ χεῖρός μου φέρω, θεμένων τ θάνατον, τῷ Θεοῦ τῇ ἀναπτάσει τ σημείας ἐπῳδυνόν μοι τ ζωὴν καταστυγάσαντος· ἀλλ' ὅμως αἰνιδιάτως τοῖς πρὸς ὑμᾶς χρήσομαι ἐλέγχοις, αὐτὸν τ πλήξαντα ὡς δεσπότην, κεῖνον δ' ἐν βαλόμενος ἰσόῤῥοπον, ᾧ τῇ χειρὶ τ ἐμὴν ψυχὴν καταστίθημι, καὶ ἕτοιμός εἰμι θανάτῳ παραδίδοσθαι, εἰ τοῦτο βούλεται, ὃ ἤδη κακοῖ με ἀπρὶξ ἁμένος δεσπότης.

POLYCHRONII. Sic etiam intelligere potes; Cùm Deus ſupplicii extenſione vitam mihi ærumnoſam reddiderit, animam meam ferè in manu geſto, mortem expectans; nihilominus indubitanter vos arguere pergam, æquum eum judicem & in neutram partẽ inclinantem, mihi poſtulans, qui me tanquam dominus plagis multavit, cujus manibus animam meam ſuppono, ac morti tradi paratus ſum, ſi ita Domino videbitur, qui me malis affligere jam incepit.

Καὶ τοῦτό μοι ἀποβήσεται εἰς σωτηρίαν· οὐ γὰρ ἐναντίον αὐτοῦ δόλος εἰσελεύσεται.

Et hoc mihi evadet in ſalutem; non enim coram eo dolus ingredietur.

ΤΟυτέστι, τοῦτό μοι ὅτι παραμυθία, ὅτι, ἐναντίον τοῦ Θεοῦ τ ἀληθῆ λέ-

ID eſt, Hoc mihi ſolatio eſt, quòd coram Deo vera dicam, & vos mendacii

redarguam. Vides quemadmodum juſto Dei judicio confidat; Non loquor, inquit, quemadmodum vos, diverſa ab eis quæ mente gero; quòd nihil ſubdolum in eo ſit, & quòd fraudem omnem averſetur, nec fuco & fallaciâ verborum veſtrorum delectetur, certò novi.

γὰρ, ἐ διελέγχῃ ὑμᾶς ψευδομένους· ὁρᾷς πῶς παῤῥησιάζεται τὴν τοῦ Θεοῦ δικαιοκρισίαν· ὃ, καθάπερ ὑμεῖς, φησὶ, * ἑτέρα διάνοια φθέγγομαι· οἶδα ὅτι οὐδέν ἐστιν ὕπουλον πρὸς αὐτὸν, οἶδα ὅτι ὃ πρόκειται δόλον, οὐδὲ ἀρέσκεται ᾧ ἐγκαταπεπλεγμένῳ ὑμῶν τοῖς λόγοις. * ἰσ. ἕτερα διανοίας.

DIDYMI. In omnibus autem, cauſam malorum & moleſtiarum Juſtus amicos docere ſtudet, ut illos lucrifaceret, nec diverſa ſentire perſuaderet: hoc enim ſalutare eſſe exiſtimabat, ſi providentiæ erga eum rationem intelligerent; quam cùm manifeſtare vellet, dixit, *Redarguam*; ſæpenumero enim elenchus demonſtrationem ſignificat. Ut igitur mendacii ſe expertem, & pietatem colere, ob oculos poneret, dicit, Deo intuente loquor quæ dico, Deus enim fraude nullâ decipi poteſt, nec dolus coram eo ingredi poteſt.

ΔΙΔΥΜΟΥ. Δι' ὅλων ἡ σπουδὴ τῷ δικαίῳ ἐστὶ, παιδεῦσαι τοὺς φίλους τὴν αἰτίαν τῶν ἐπιπόνων, ἵνα κερδήσῃ αὐτοὺς μὴ ἐνδοιάζειν δοξάζειν· σωτηρίαν γὰρ * ταύτην ἐλογίζετο, ὅ, τοῦτον γνῶναι τὴν περὶ τούτου τὴν προνοίας λόγον, ὃν φανερῶσαι βουλόμενος, ἔλεγε, ὅ, ἐλέγξω· πολλάκις γὰρ ὁ ἔλεγχος τὴν ἀπόδειξιν σημαίνει. ὅ οὖν ἀψευδὲς αὐτὸν παρίστησιν ἀκούεται λέγων ὅ ψεύδεσθαι, λέγει, ὅτι ἃ λέγω, Θεοῦ ὁρῶντος φθέγγομαι· οὐ γὰρ οἷόν τε ἀπάτῃ τινὰ χρήσασθαι Θεῷ, * ὡς δόλον εἰσελθεῖν ἐνώπιον αὐτοῦ. * ἰσ. ἐν.

Audite, audite verba mea, narrabo enim vobis audientibus.

Ακούσατε, ἀκούσατε τὰ ῥήματά μου, ἀναγγελῶ γὰρ ὑμῖν ἀκουόντων.

CHRYSOSTOMI. Volo, inquit, judicium ſubire, judicis tribunal non deprecor, novi enim quòd non condemnabor. Amicos autem ad audienda ea quæ dicturus eſſet exhortans, ut animos eorum magis inflecteret, hortationem ingeminat: reprehenſiones enim quibus, audientibus illis, palam & liberè uſurum ſe eſſe profitetur, iniquo illos animo ferre animadvertebat. Geminatio igitur illius vocis, *Audite*, vel animi anxietatem ob oculos ponit, vel ut firmiter audiant, attentos eos reddere vult. Fit enim interdum, ut licèt vox aures feriat, homines non audiant, quia animus non intentus eſt; quare Salvator cùm auditores ad legitimè audiendum excitaret, dicebat,

Mat. 11. 15. *Qui habet aures ad audiendum, audiat.*

ΧΡΥΣΟΣΤΟ. Βούλομαι κριθῆναι, φησὶν, ὁ παραιτοῦμαι τὸ δικαστήριον, καὶ οἶδα ὅτι οὐ κατακριθήσομαι. εἰς ἀκολουθίαν τῶν ὑπ' αὐτοῦ λεγομένων τοῖς φίλοις παρακαλῶν, πρὸς πλείονα δυσώπησιν, διπλασιάζει τὴν παράκλησιν· εἰώθασι γὰρ αὐτοῖς δυσφορεῖν ὅταν τοῖς ἐλέγχοις, ἐφ' οἷς ἀπρεπῶς ἀκροωμένων αὐτῶν * παρρησιάζεσθαι λέγει. ὁ οὖν διπλασιασμὸς, τοῦ, ἀκούσατε, ἢ τὴν ἀθυμίαν παρίστησιν, ἢ προσοχὴν ἐνεργάσασθαι βούλεται, ἵνα βεβαίως ἀκούσωσιν. ἔνεστι γάρ ποτε πληγείσης τὴν ἀκοῆς τῇ φωνῇ, διὰ δὲ μὴ προσέχειν τὸν νοῦν * ἀκηκοέναι· διὰ τοῦτο ὁ Σωτὴρ διεγείρων τοὺς ἀκούοντας εἰς τὸ γνησίως ἀκούειν, ἔλεγεν, ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. * ἰσ. add. μου.

Ecce, ego appropinquo judicio meo, novi ego quòd juſtus appare-

Ιδοὺ, ἐγὼ ἐγγὺς εἰμι τοῦ κρίματός μου, οἶδα ἐγὼ ὅτι δίκαιος ἀνα-

ἀναφανοῦμαι. τίς γάρ ἐστιν ὁ κρι-θησόμενός μοι, ὅτι νῦν κωφεύσω καὶ ἐκλείψω;

bo. Quis est enim qui judicium sit factūrus mihi, quia nunc obmutescam & deficiam?

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ, καὶ ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Διδασκαλίας ἄρχομαι τοῖς φίλοις καὶ νῦν καταβάλλεται, παιδεύων ὅτι ὑ δι' ἀμαρτίας πάσχει, καί φησιν, ἰδοὺ ἐλπὶς κρίσιν κατέστημι, γαρῶ τοῖς ἐμαυτῦ δικαίοις· καὶ τ παῤῥησίας τ αἰτίαν διδάσκων, ἐπάγει, τίς γάρ ἐστιν ὁ κριθησόμενός μοι, ὡς ἠδικημένος δηλαδή τι παῤ ἐμοῦ; τίς ὁ ἐλέγξων ἐφ' ἁμαρτίας, ἵνα δείσας ἡσυχίαν ἀγάγω; ὃ γὰρ, ἐκλείψω, ἀντὶ τῦ, κωλυθήσομαι λαλεῖν· ὁ γοῦν Ἑβραῖος, ἵνα μὴ λαλήσω, ἔχει. οὐκ ἀλαζονείᾳ δ' τῦτό φησιν, ἀλλὰ πρὸς τ παιδεῦσαι αὐτούς, μὴ ἕτερόν πῶς περὶ τ ἀληθῆ δόξαν ἔχειν περὶ αὐτῦ. ἔσθ' ὅτε γάρ τις περὶ ἑαυτῦ λέγει χρηστὰ, μὴ πρεπόντως τῦτο ποιῶν, ὅτου ἄλλως ἢ διακείμενός τις περὶ αὐτῦ. φέρε γάρ, εἴ τις ἐγχειρισμένος τινὰ διακονίαν εἰς τοὺς δεομένους ἀποπληρῶσαι, διαβάλλοιτο ὡς σφετεριζόμενος, οὐκ ἂν αὐτὸν ἀπαιτοῦμεν, ἐν ἀπολογίᾳ εἰδέναι λέγοντα, ὅτι & τὰ ἐμαυτῦ πρότερον τοῖς δεομένοις, πρότερόν τῦτο μὴ εἰρηκότα. ὕστερος δὲ τ Ἰὼβ αἰτιατέον, ὑ φιλαυτίας, ἀλλὰ τ εἰρημένης αἰτίας ἕνεκα, μετὰ παῤῥησίας καθαρᾶς λέγοντα, οἶδα ὅτι δίκαιος ἀναφανοῦμαι, πιστεύων τῇ τῦ Θεοῦ ἀληθείᾳ καὶ δικαιοκρισίᾳ, ἐφ' ᾗ καὶ φθέγγομαι· διὸ οὐδὲ ἐκλείψω, τουτέστιν, ὑ σιωπήσω, καίτοι θεῖον ἐμαυτὸν ποιήσω, καὶ ἀναπολόγητον, ὡς ἐκλιπούσῶν μοι διαλογισμῶν.

POLYCHRONII, & OLYMPIODORI. Nunc etiam docendi fundamentum jacit, & propter peccata se minimè adversa pati, amicos instruere incipit; Ecce, inquit, æquitate causæ meæ fretus, in judicio me sisto: & libertatis suæ in loquendo causam ostendens, subjungit, *Quis enim est qui judicium sit facturus mihi*, quasi injuriâ aliquâ à me læsus? Quis peccati arguet, ut præ formidine silentium agam? Illud enim, *Deficiam*, idem est ac, loqui prohibebor: Hebræus habet, *Ut ne loquar*. Hoc autem non per arrogantiam dicit, sed ut amicos erudiat, ne falsam de eo opinionem fovere velint. Accidit enim aliquando, ut præclara de se quispiam loquatur, quod in initio facere minimè proposuerat, cùm alium malè erga se affectum offendit. Exempli gratiâ; siquis, cui provincia pauperibus ministrandi incumbit, ab alio traducatur, tanquam in suum usum, quod illis erogandum erat, interverterit; si sub apologiæ formâ dicat, quòd etiam sua indigentib⁹ dederit, cùm priùs hoc ab eo dictum non fuerit, vitio illi nequaquam vertimus. Ita neque Jobus accusandus est, qui nullo sui amore, sed propter causam prædictam, cum pura confidentia loquutus est, *Scio quia justus apparebo*, in veritate divina & justo Dei judicio fiduciam collocans, coram quo etiam verba facio; idcirco *non deficiam*, id est, non silebo, & silentio reum me & inexcusabilem faciam, quasi nulla causæ meæ defensio mihi supereſſet.

Δυεῖν δέ μοι χρήσῃ, τότε ἀπὸ τῦ προσώπου σου ὑ κρυβήσομαι.

Duo autem mihi præbeas, tunc à facie tua non abscondar.

ΟΛΥΜΠΙΟΔΩΡΟΥ. Πρὸς Θεὸν ἔτρεψε τ λόγον· ἐὰν τὰ δύο ταῦτα παράσχῃς μοι, παῤῥησιάσομαι πρός σε, οὐδενὸς μὲ γὰρ τῶνδεῖς ἐλέγξει,

OLYMPIODORI. Ad Deum sermonem convertit; Si duo hæc mihi concesseris, liberè apud te loquar, nemo enim hominum me redarguet; tecum

verò, metu ſepoſito, libenter diſſeram. Aquila autem & Theodotio, pro illo, *Duo autem mihi præbeas*, reddiderunt, *Tantummodo duo ne facias mecum.* Hebræus autem, pro eo, *A facie tua non abſcondar*, habet, *non declinabo*, id eſt, Ex adverſo tibi in judicio occurram, ſi duas has res mihi largitus fueris. Quaſnam?

πρὸς σὲ ὃ δίκα ὑποστολῆς διφθλέξομαι ἀσμθύως. ὁ μὲν τοι Ακύλας καὶ ὁ Θεοδοτίων, ἀντὶ τοῦ, δυσὶ δέ μοι χρήσῃ, πλὴν δύο μὴ ποιήσῃς μεθ' ἐμοῦ, ὑπεδωκθν. ὁ δὲ Εβραῖος, ἀντὶ τοῦ, ὑ κρυβήσομαι ἀπὸ τοῦ προσώπου σου, οὐκ ἐκκλινῶ, ἔχθ, τοῦτέστιν, ὀφθήσομαι σοι εἰς κρίσιν ἀντιπίπτων, ἐὰν τὰ δύο μοι ταῦτα προδῷς. Ινα δὴ

Manum auſer à me, & timor tuus non me terreat.

Τὴν χεῖρα ἀπ' ἐμοῦ ἀπέχθ, καὶ ὁ φόβος σου μή με καταπλησσέτω.

POLYCHRONII. Id eſt, Libera me à præſenti calamitate, vindicẽ tuam manum avertendo, méq; qui in defenſione cauſæ meæ victor evaſi, certum ac ſecurum reddito, quòd libertatem loquendi qua erga te uſus ſum, pro peccato non reputabis, nec ſupplicio afficies. Ne metum mihi incutias, majeſtatem divinam noli contra me in medium afferre, & judicium ſubibo. Peccâſſe me profiteor, ſed majora multò, inquit, recipio.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Τουτέστιν, ἀπάλλαξόν με τῆς παρούσης συμφορᾶς, τὴν ὑμετέραν ἀποσήσας χεῖρα, καὶ πλεονεκτήσαντά με ὡς ἐκ τῆς δικαιολογίας νενικηκότα, μὴ πτοήσῃ, αὐτανὼ τὴν πρὸς σὲ παῤῥησίαν, ὡς ἁμαρτίαν λογισάμενος. μή με φοβήσῃς, μή μοι ὁ ἀξίωμα τοῦ Θεοῦ προσαγάγῃς, καὶ κενὸν μοι. ἥμαρτον καγὼ, λέγω, ἀλλὰ πολλῷ μείζονα ἀπολαμβάνω, φησίν.

Deinde vocabis, ego autem tibi obediam; aut loquêris, ego autem tibi dabo reſponſum.

Εἶτα καλέσεις, ἐγὼ δέ σοι ὑπακούσομαι· ἢ λαλήσεις, ἐγὼ δὲ σοι δώσω ἀνταπόκρισιν.

OLYMPIODORI. Reliqui verò planiùs interpretati ſunt, *Loquar, & reſpondebis mihi.* Si hæc, inquit, à te conſequutus fuero, téque animo benevolo erga me eſſe affectum cognovero, vitæ meæ anteactæ rationem exigito, & reddere me promptum invenies, & rogatus, ad cauſæ meæ defenſionem me accingam. Pluribus autem ſuam fiduciam in Deum manifeſtam reddit, ut hac ratione amicos ad veram de ſe opinionem alliciat. Quòd enim calamitates minui ſibi & levari ſuppliciter oraverit, & abſque metu Deum alloquutus fuerit, & judicio cum eo contenderit, juſtum eum eſſe evidenter ob oculos ponit.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Οἱ δὲ λοιποὶ σαφέστερον ὑπεδωκθν, λαλήσω, καὶ ἀποκείνῃ μοι. Εἰ ταῦτα, φησὶν, ἐπαρξῇ μοι παρὰ σοῦ, καὶ γνῶ ὅτι θύμως διῳκείσαι πρὸς μὲ, ἀπαίτησον τὴν βεβιωμένων εὐθυνας, καὶ ἑτοίμως τὸν λόγον, καὶ ἐρωτώμενος, εἰς ἀπολογίαν ἔρχομαι. διὰ πλόνων δὲ τοῦτο πρὸς τὸν Θεὸν ἑαυτὸν παῤῥησίαν γνωρίζῃ, ἵν' ἐν τούτῳ ἀγάγῃ τοὺς φίλους εἰς τὴν ἀληθῆ περὶ αὐτοῦ διάληψιν. ὃ γὰρ, ἱκετεύειν κουφιαθῆναι, καὶ ἀφόβως εἰπεῖν, καὶ διαλογήσασθαι πρὸς Θεὸν, παράτολμόν ὅτι τοῦ εἰ) αὐτὸν δίκαιον.

Quot ſunt peccata mea, et iniquitates meæ? doce me, quænam

Πόσαι εἰσὶν αἱ ἁμαρτίαι μου, καὶ ἀνομίαι μου; δίδαξόν με, τίνες εἰσί;

εἰσί; Δι᾽ τί ἀπ᾽ ἐμοῦ κρύπτῃ, ἢ ηγησαι δέ με ὡσ ἐναντίον σοι; ἢ ὡς φύλλον κινούμενον ὑσὸ ἀνέμου, δύλαβηθήσῃ; ἢ ὡς χόρτῳ φερομένῳ ὑσὸ πνεύματος, ἀντίκεισαί μοι; ὅτι κατέγραψας κατ᾽ ἐμοῦ κακὰ, ἐδείθησας δέ μοι νεότητος ἁμαρτίας.

funt? Cur abſconderis à me, et putas me eſſe contrarium tibi? Nunquid quaſi folium quod movetur à vento, vereberis? aut quaſi fœno quod fertur à ſpiritu, oppoſuiſti te mihi? quoniam ſcripſiſti contra me mala, et impoſuiſti mihi peccata juventutis.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Πάλιν δὲ τοὺς φίλους τὰ τοιαῦτα λέγει, ἵνα εἰδῶσι μαθόντες, ὅτι ὁ ἔχων ἁμαρτίας

παλίνσαγ

* λέληθεν Θεόν. καὶ αὐτὸς πρὸς αὐτοὺς εἰπών, Οἶδα, οἶδα ὅτι δίκαιος ἀναφανοῦμαι, πρὸς τὸν Θεὸν δύλαβῶς λέγει, δίδαξόν με ποίων ἁμαρτημάτων δίκαιον εἰσπροσδέξω, πῶς, ἢ πότε, ἢ διὰ τίνων γενομένων· πλὴν γὰρ αὐτῶν ἐπιθυμῶ μαθεῖν τὴν κόλασιν, καὶ ποίων πλημμελημάτων ἐκείνων δίκης ταῦτα ὑποφέρω. Διὰ τί δ᾽, δέσποτα, ἀποκρύπτῃς με τὰς ἁμαρτίας μου, καὶ ἡγῇ με πολέμιόν σοι; ὃ μεγὰν γὰρ εἰς ἀθυμίαν τοῖς πεπορνευμένοις, τὸ μαθεῖν τὸν αὐτὸν τῆς κολάσεως. Εἴρηται δὲ καὶ τοῦτο πρὸς τὴν τῶν φίλων διάληψιν· ἴσως γὰρ, φησί, νομίζουσιν, ὅτι ὑσοπτός μοι τυγχάνω, διόπερ δι᾽ ἁμαρτίας με πάσχειν· ἀλλ᾽ ὅτι μὲν ἁμαρτήματα σὺκ ἀν εἰπεῖν ἔχοις, οἶδα· ὁρῶ δὲ ὅτι ὥσπερ ἐχθρὸν καὶ πολέμιον πολλαῖς ἔβαλες τὸν πληγαῖς, καὶ πῶς ἰσχὺν ἐχθρὸν ἡγήσασθαι τὸν σὸν φύλλῳ διαφέροντα, ὥσπερ δύλαβούμενος τὸν ἀσθενῆ; ἐρωτῶ οὖν, διὰ τί ἀπ᾽ ἐμοῦ κρύπτῃ, διὰ τί μὴ ἀνεξιτηλεῖς μέσον ἀγαγὼν μου τὸ κείμενον, διὰ τί ὡς ἐχθρῷ κέχρησαι τῷ καὶ φύλλων ἀδρανεστέρῳ, ἅτε πνεύματος δονήσεσιν ἐκπίπτουσι.

POLYCHRONII. Rurſus amicorum causâ hæc dicit, ut intelligant, Deum eum non latere, qui peccatis eſt obnoxius. Et idem ille qui amicis dixerat, *Scio quia juſtus apparebo*, piè Deum ſic alloquitur; Doce me, pro quibus peccatis, ubi, quando, & qua de cauſa admiſſis, pœnas mihi irroges: ſuppliciorum enim cauſam ſcire deſidero, & quorum delictorum pœnas luens, hæc patiar. Cur autem, Domine, peccata mea à me abſcondis, & me hoſtem tibi eſſe exiſtimas? Non leve enim ſolatium eſt iis qui pœnis afficiuntur, ſuppliciorum cauſam cognitam habere. Hoc autem ex opinione etiam amicorum dictum eſt; Illi enim, inquit, exiſtimantes me propter peccata adverſa pati, te mihi adverſarium eſſe opinantur; verùm quòd peccata nulla mihi objicere poſſis, probè novi: video tamen, quòd tanquam hoſtem & inimicum multis plagis affeceris, & quaſi imbecillum veritus, inimicum me qui nihil à folio diſcrepo, reputare ſuſtinueris. Quæro igitur cur à me abſcondaris, cur condemnationis meæ ſententiam in medium proferre recuſes, cur tanquam hoſtem te geras erga eum qui foliis vento concutiente decidentibus longè infirmior eſt?

Cap. 13. 18

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Καὶ τάχα δύλαβῆ με, ἀγνοῶν τὴν φύσεώς μου τὸ εὐτελὲς, ὅτι φύλλου ἢ χόρτου ὑσὸ ἀνέμου φερομένου μηδὲν διαφέρω. Ἵνος οὖν ἕνεκεν, ὦ δέσποτα, ἀπεφαίνω καθ᾽ ἐμοῦ τηλικαύτην ἀπόφασιν. Τὸ γὰρ, κατέγραψας καθ᾽ ἐμοῦ κατὰ, ἤγουν κακώσεις,

CHRYSOSTOMI. Fortaſſe etiam vilitatem & fragilitatem naturæ meæ ignorans, vereris me, qui à folio & gramine quod vento agitatur, in nihilo differo. Cur igitur, Domine, tam gravem contra me ſententiam tuliſti? Illud enim, *ſcripſiſti contra me multa*, id eſt, tri-

bulationes, à Regibus metaphorâ ſumptâ, qui ſententias & decreta ſcriptis mandant. Illud verò, *Oppoſuiſti te mihi*, id eſt, tanquam adverſario ſupplicium infligis; ac ſi diceret, ſupplicium contra me pro imperio decreviſti, tanquam dominus contra ſeditioſum & rebellem ſervum, *ſcripſiſti* enim illud ſignificat: ſic autem Domino decorum ſervans, loquutus eſt.

ὐκ μεταφορᾶς τῶ βασιλέων, τῶ γράμματι τὼ ἀποφασιν ὐκφερόντων. ὃ ὴ, ἀντίκειταί μοι, ἀντὶ τῦ, ὡς ἀντικειμένῳ ἐπάγεις τὼ κόλασιν· ἵνα ϵἴπῃ, ὅτι ὡς ὁ δεσπότης * καταστασιάζοντος ἴσ. κτὶ συστάζοντος οἰκέτου, μεῖ ὄξυσίας τὼ καῖ ἐμοῖ ὠείσας ὑμωείαν, τῦτο γὰ, ὃ, κατέγραψας· ὕτω ὴ ἔφη φυλάξας τῶ δεσπότῃ ὃ πρέπον.

OLYMPIODORI. Vel etiam illud, *Scripſiſti mala*, id eſt, Peccata mea omnia à juventute annotâſti, ne ex memoria tua unquam deleantur. Hæſitans enim, & eorum quæ ei contigerant cauſam non reperiens, animum in omnes partes verſat; cúmque nullorum peccatorum, quæ virili & firmatâ ætate admiſiſſet, conſcius ſibi eſſet; Num, inquit, eorum quæ adoleſcens exiſtens commiſeram, pœnas nunc à me exigit? Vides quemadmodum peccatorem ſe agnoſcat, & propter ætatem veniam obtinere, vel etiam propter ætatem peccatorem ſe oſtendere velit.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Η, ὃ, κατέγραψας κακὰ, ἀντὶ τῦ, ἀπεσημείωω πρῶ ϵἴπι καὶ ἤμαρτον ὐκ νεότητος, ὥστε ϵἶναί σοι ἀείμνηστον. ὡς γὰ ἀπορῶν, καὶ ὁὐκ ἔχων αἰτίαν εὕρϵσιν τῶ γεγονημάτων, πολυταχόσε σϵιάγϵ τ λογισμὸν, καὶ μὴ σαφῶς ἑαυτῶ ὡς τελείῳ ἀνδρὶ ἁμαρτήματα, φησὶ, μήποτε ὢν ἔπραξα μειράκιον ἔτι ὢν, ὐκείνων με νῦ δίκην ϵἰσπράττῃ. ὁρᾶς, πῶς οἶδεν ἑαυτὸν ἁμαρτωλὸν, καὶ ἀπὸ τ ἡλικίας βούλεται τυχεῖν συγγνώμης, ἢ ϵ ἀπὸ τ ἡλικίας δεῖξαι ἑαυτὸν ἁμαρτωλόν.

Et poſuiſti in impedimento pedem meum.

POLYCHRONII, & OLYMP. Aquila, & Symmachus, ille quidem, *In anguſtia & miſeria, ſicut ſub ligno carceris*, ille verò, *In cippo*, tranſtulit. Metaphoræ autem inſiſtit; cùm enim dixiſſet, *Scripſiſti contra me*, & ſupplicio me addixiſti, & pro peccatis quæ in adoleſcentia commiſi pœnas exigis, ſubjunxit, Malis me quodammodo implicatum vinxiſti, ut ulteriùs progredi non liceat; ac ſi diceret, Diligenter actiones meas obſervâſti, quod facere illi ſolent qui ſontes in compedes conjiciunt: Aquila enim ſic reddidit, *Et poſuiſti in cippo pedem meum.*

Εθϵ δὲ μου τοὺς πόδας ὐν κωλύματι.

ΠΟΛΥ. κὴ ΟΛΥ. Ακύλας ὴ, κὴ Σύμμαχος, ὁ μὲ, ὐν ταλαιπωρείᾳ, ὡς ὑπὸ ξύλον ϵἱρκτῆς, ὁ ὴ, ὐν ξυλοπέδῃ, ὠξέδωκεν. ἐπέμϵινε ὴ τῇ μεταφορᾷ· ϵἰρηκὼς γὰ, ὅτι κατέγραψας καῖ ἐμοῖ, κὴ ἀπεφλώω κόλασιν, ϵ ὑπὲ ὧν ὐν νεότητι ἥμαρτον ὑπὲ τούτων με τιμωρῇ, ἐπήγαγϵ, ὅτι κὴ ἐπέδησάς με ϵἰπὸν τισὶ τοῖς δήσοις, ὥστε μηδὲ περαιτέρω δυνάσθαι πορϵύϵσθαι· ἵνα ϵἴπῃ, ὅτι ἀκριβῶς ἐφύλαξας τὰ καῖ ἐμὲ ὡς οἱ ὐν τῇ ξυλοπέδῃ δεσμοῦντες τοὺς καταδίκους· ὁ γὰ Ακύλας ὕτως ὐκδέδωκε, κὴ ἔθηκας ὐν ξυλοπέδῃ τ πόδα μου.

Et obſervâſti omnia opera mea.

DIDYMI. Noverat beatus Jobus, ſanctus exiſtens, quod à Davide dictum
Pſal. 129. 3. eſt, Deum, ſcilicet, non omnes delinquen-

Εφύλαξας δὲ μου πάντα τὰ ἔργα.

ΔΙΔΥΜΟΥ. Οἶδεν ὁ μακάριος ὃ ὑπὸ τῦ Δαβὶδ ϵἰρημένον, ἅγιος ὢν, ὅτι ὁ Θεὸς ὐ πάντας τηρήσας

πάσας

πάσας τὰς ἀνομίας τῶν πλησίον· ἀλλὰ παιδεύων τοὺς φίλους πάλιν, δι' ἣν αἰτίαν πάσχει, ὅτι δι' ἀγῶνα, ὃ προεχείρισεν εἴρηκεν, ὡς τῷ Θεοῦ πάντα αὐτοῦ τὰ ἔργα φυλάξαντος, καὶ ἀκριβώσαντος, καὶ ὅτως ἐπαγαγόντος αὐτῷ τὰ αἴτια· ἵνα ἐκ τούτου γνωρίσωσιν, ὅτι ὁ μέγεθος τῶν τοιούτων ἐπαγωγῶν, οὐ δι' ἁμαρτίας ἐστὶν, ἀλλὰ δι' ἀγῶνα, καὶ σκοπὸν ἀνδρείας.

tium iniquitates observare: verùm, ut amicos rursus institueret, quam ob causam pateretur (ad virtutis, scilicet, certamen) verba hæc protulit, quasi Deus opera ejus omnia observâsset, & diligenter examinâsset, ac proinde ærumnis & cruciatibus illum confeciſſet; ut ex hoc intelligere possent, tantarum tribulationū magnitudinem, non propter peccata, sed certaminis causâ, & ad fortitudinem manifestandam, illi eveniſſe.

Εἰς ὃ ῥίζας τῶν ποδῶν μου ἀφίκου.

Et ad radices pedum meorum pervenisti.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Ὁ δὲ Ἑβραῖος, τὰ δὲ ἴχνη τῶν ποδῶν μου προεμαθήτης. κἂν μέν οὖν ὁ Ἑλληνικὸν, φησὶν, ὅτι καὶ τὰ τυχόντα τῶν πράξεών μου προεργάζῃ, καὶ αὐτὰς τὰς αἰτίας, καὶ τὰς ἀρχὰς, καὶ ῥίζας τῶν διαβάσεών μου τῶν προκλινῶν ἐπιτηρῇς, καὶ τὰ λεπτότατα τῆς πορείας μου ἐξετάζῃς, ἵνα μοι κόλασιν ἐπαγάγῃς, ὡς οἱ φίλοι μου δοκοῦσιν, δι' ἁμαρτίας με πάσχειν λογιζόμενοι, καὶ ὅτι αἱ τῆς νεότητός μου ἁμαρτίαι νῦν μοι προσετέθησαν. ὁ δὲ Ἑβραῖος, ὁ, προεμαθήτης, ἔφη, ἀντὶ τοῦ, προσοικίζῃς με τοῖς δεινοῖς, ὥστε μηδεμίαν τῶν κακῶν εὑρεῖν διέξοδον.

POLYCHRONII. Hebræus autem, *Vestigia pedum meorum circumimprimis*. Juxta igitur interpretationem græcam dicit, Etiam actionum mearum leviſſima quæq; curioſiùs indagas, & ambulationis & conversationis meæ practicæ initia, causas, & radices ipsas observas, & tenuiſſimas quasque fibras inceſſionis meæ exploras, ut supplicium mihi infligas, quod amici (talis est eorum erga me affectus) propter peccata me pati, & adoleſcentiæ delicta me nunc circundediſſe, arbitrantur. Hebræus autem, *Circumimprimis*, dixit, id est, Ærumnis me circumvallas, ut malorum nullum exitum inveniam.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Οὐκ ἀεί, πῶς δὲ ὅλων ὁ τῆς φύσεως ἀσθενὲς εἰς ἱκετηρίαν προβάλλεται, φύλλῳ παραβάλλων τὸ ἄνθρωπον, καὶ χόρτῳ τῇδε κἀκεῖσε προφερομένῳ, καὶ ἀσκῷ παλαιωθέντι, καὶ αὐλῇ παχέως μεμεσιτωμένῃ, καὶ σκιᾷ προπερχομένῃ. τί τοιοῦτον οὖν, φησὶ, δέσποτα, εἰς ἀκριβῆ ἀγὰς ἐλεγμὸν, καὶ λεπτῶς τὰ καθ' αὐτὸν ἐξετάζῃς;

OLYMPIODORI. Vide quemadmodum per omnia naturæ imbecillitatem in medium proponens pro deprecatione utatur, hominem folio, gramini huc illuc vento jactato, utri inveteraſcenti, flori subitò marceſcenti, & umbræ prætereunti, comparans. Talémne igitur, inquit, & tantillum, Domine, severè tu redarguis, & actionum ejus minutias examinas?

Ὁ παλαιούμενος ἴσα ἀσκῷ.

Qui inveteraſcit ſicut uter.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Ἕως μὲν ὃ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἀτελὲς διὰ δύο ἤδη παραδειγμάτων, διά τε τοῦ φύλλου τοῦ ἀποῤῥέοντος, καὶ διὰ τοῦ χόρτου τοῦ διὰ ὀλίγου ξηραινομένου, καὶ παιζομένου τοῖς πνεύμασι· νῦν δὲ καὶ ἑτέρᾳ κέχρηται εἰκόνι, δι' ἧς προίσησιν, ὅτι καὶ

EJUSDEM. Hactenus duobus exemplis, ductis, scilicet, à folio defluente, & gramine propter humoris defectum arescente, ventorúmque ludibrium facto, naturæ humanæ vilitatem & fragilitatem ostendit: nunc aliâ similitudine utitur, qua naturam nostram etiam ante supplicium im-

imbecillem esse, ob oculos ponit, corpore, scilicet, nostro sponte suâ ad dissolutionem vergente, & instar utris seninm contrahente; vel, ut Symmachus reddidit, *Tanquam putreda.*

CHRYSOSTOMI. Rursus calamitatis magnitudinem narrat, rursus naturæ vilitatem exaggerat. Cur autem utrem in medium attulit? quia inanis est uter, & spiritu tantùm repletur; unde vulgari sermone à multis dici solet, utrem nos esse inflatum. Noli igitur, inquit, corporis molem inspicere, & cutem distensam, sed interiora considera, & multam vacuitatem videbis.

ΧΡΥΣΟΣΤ. Πάλιν ὁ μέγεθος λέγει τ συμφορᾶς, πάλιν ὁ εὐτελὲς τ φύσεως κωμῳδῖ. Τίνος ὑ ἕνεκεν ἀσκὸν πρόηγαγε; ὅτι κενός ἐστιν ὁ ἀσκὸς, πνεῦμα μόνον ἔχων· τοῦτο καὶ τοῖς πολλοῖς ἔθος λέγειν, ὅτι ἀσκός ἐσμεν πεφυσημένος. μή μοι οὖν, φησὶ, τ ὄγκον ἴδῃς, μηδὲ ὁ δέρμα διαπαθέν, ἀλλ' ἐννόησον τὰ ἔνδον, καὶ ὄψει πολλὴν τ κενότητα.

Aut velut vestimentum quod à tinea comestum est.

Η ὥσπερ ἱμάτιον σητόβρωτον.

PEr vestem à tinea corrosam, corporis ægritudines significat, quæ non secus ac tinea corpora corrodunt & devorant.

Διὰ τ σητοβρώτου ἱματίου τὰ σωματικὰ πάθη δηλοῖ, σκώληκος ὄντος τ σητὸς διαβιβρώσκοντα τὰ σώματα καὶ καταθύοντα.

CAP. XIIII. *HOMO enim natus ex muliere, brevi vivens tempore, & plenus iracundiæ.*

ΒΡΟΤΟΣ γὰρ γεννητὸς γυναικὸς ὀλιγόβιος, καὶ πλήρης ὀργῆς.

OLYMPIODORI. Illud, *Plenus iracundiæ*, Aquila, *Plenus turbatione*, reddidit; ac si diceret, Hominis vita momentanea est, & perturbatione plena; mortales enim ex mortalibus geniti, & brevi tempore vitam circumscriptam habentes, vitam tumultûs & perturbationis plenam possidemus; vel, divinæ iræ & punitioni obnoxii omnino sumus. Hæc autem, veniam simul petens si in quo offendisset, & propter humilem & abjectam hominis conditionem misericordiam implorans, loquutus est.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Τὸ, πλήρης ὀργῆς, ὁ Ακύλας, πλήρης χλονήσεως, εἶπε δέδεκεν· ἵνα εἴπῃ, ὅτι καὶ ὀλιγοχρόνιός ἐστιν ὁ ἄνθρωπος, καὶ ὁ βίος αὐτῶ μεσὸς ταραχῆς· πάντες γὰρ φθαρτοὶ ἐκ φθαρτῶν γεγενήμενοι, καὶ ὀλιγοχρόνῳ τῷ χρόνῳ τ ζωὴν περιγεγραμμένην ἔχοντες, θορύβῳ καὶ ταραχῆς μεστὸν τ βίον κεκτήμεθα, ἢ χολάσεως καὶ ἀγανακτήσεως τ ἀπὸ τ Θεοῦ πάντως ἐσμὲν ὑπόδικοι. Διὸ καὶ εἶπε, καὶ συγγνώμην αἰτῶν εἶπε καὶ ἥμαρτε, καὶ ἔλεον ἀπαιτῶν ἀπὸ τ ἀνθρωπίνης ταπεινότητος.

Aut tanquam flos efflorescens decidit. Afugit autem velut umbra, & non stabit.

Η ὥσπερ ἄνθος ἀνθήσαν ἐξέπεσεν. ἀπέδρα ὃ ὥσπερ σκιὰ, καὶ ὐ μὴ στῇ.

POLYCHRONII. His simile Davidis lyra, spiritualiter sonum edens,

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Παραπλήσιον τούτοις καὶ ἡ Δαβιτικὴ λύρα

λύρα μέλος ἀναπεμπόμενα, πνευματικῶς κελαδοῦσα, αὐξηφρος ὡσεὶ χόρτος αἱ ἡμέραι αὐτῆς, ὡσεὶ ἄνθος τοῦ ἀγροῦ, οὕτως ἐξανθήσει. καὶ πάλιν, αἱ ἡμέραι αὐτῆς ὡσεὶ σκιὰ παρέρχονται. καθ' ὃν ὁ Ἰὼβ τὸν ἀνθρωπον οἰκτίζόμενος, διαφόροις παραδείγμασι τὸ ἐπίκηρον τῆς φύσεως προτίθησιν, φησὶν, ὅτι κἂν δόξῃ εἶναί τις ἐν εὐφροσύνῃ, καὶ αἰθρίᾳ ἐν τοῖς οἴκοις κοιλάσι, μικρὸν ὕστερον πίπτει καὶ ἀπόλλυται, καὶ σκιᾶς δίκην * παρέρχεται τὸν βίον, οὐδὲ μνημόσυνόν τι τοῖς ζῶσιν ἀφίησιν. ὁρᾷς πῶς οὐκ ἀπὸ τοῦ δικαίου ἐξ), ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἀτελείας τῆς φύσεως, βούλεται ἀπαλλαγὴν. τοῦτον ἔδει ἐξεταθῆναι, φησὶ, τοῦτον ἔδει ἀθῳωθῆναι, τὸν σήμερον ὄντα, καὶ αὔριον οὐκ ὄντα; ταῦτα γὰρ αἰνίττεται, λέγων.

Ποτ. διελθὼν

carmen pangit, *Homo, ſicut fœnum dies ejus, tanquam flos agri, ſic efflorebit.* Et rurſus, *Dies hominis ſicut umbra præterunt.* Jobus quoque hoc in loco hominis miſertus, & variis exemplis naturæ humanæ fragilitatem ob oculos ponens, Licèt, inquit, videatur aliquis honore conſpicuus, & in vitæ convallibus florere, brevi tamen poſtea cadit & perit, umbræque inſtar vitam tranſigens, nullam ſui memoriam ſuperſtitibus relinquit. Vides quemadmodum à malis liberari cupiat, non quia juſtus eſſet, ſed propter humanæ naturæ vilitatem & fragilitatem. Hunccine, inquit, quæſtione examinari, & ſupplicium ſubire oportuit, qui hodie eſt, cras autem non exiſtet? hoc enim innuit, dicendo.

Psal. 102. 15. Psal. 143. 4.

Οὐχὶ καὶ τούτου λόγον ἐποιήσω, καὶ τοῦτον ἐποίησας εἰσελθεῖν ἐν κρίματι ἐνώπιόν σου;

Nunquid & hujus rationem feciſti, & hunc feciſti venire in judicium coram te?

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ, καὶ ΙΟΥΛΙΑΝΟΥ. Τουτέστι, τὸ ὕτως ἀσθενῆ εἰς λόγον ἄγεις καὶ εἰς κρίσιν, καὶ ὡς πολέμιον κρίνῃς; οἱ δὲ ὕτω τοὺς στίχους νοοῦσι· σύ με εἰς ζήτησιν τοιαύτης αἰτίας, καὶ ἡ σὴ ἀγαθότης κινεῖ· ὃ καὶ πρὸς τὸ βουλητὸν τοῦ ζώου εἶδες, ἀλλὰ καὶ λόγον αὐτῷ μετέδωκας, καὶ ἐντολὴν αὐτῷ πρέσχες, καὶ κρίσιν αὐτῷ ποιεῖν ἐπιτέλλω· ταῦτα οὖν με καὶ πρὸς ῥησιάδα.

POLYCHRON. & JULIANI. Id eſt; Tam imbecillem ad examen & judicium trahis, & tanquam hoſtem judicas? Alii verò ſic hos verſus intelligunt; Tu me ad cauſæ hujus indagationem, & benignitas tua impellit; non enim vilitatem ejus quod in homine animale eſt reſpexiſti, ſed rationis eum participem feciſti, ac mandatum ei dediſti, téque judicem ejus futurum pronunciâſti: hæc me ad liberè loquendum movent.

ΔΙΔΥΜΟΥ. Τάχα δὲ καὶ τὸ τοσοῦτο τοῦ ἀνθρώπου ταπείνωσιν ἡμῖν σαφηνίζει, οὐχ ὡς εἰκαίως καὶ ὡς ἔτυχεν ἐν ᾧ βίῳ αὐτὸν διαμένοντος, ἀλλ' ἐκ κρίσεως Θεοῦ * ὑποβαίνοντος τὸ πρὸς αὐτὸν τεταγμένον χρόνον. ταῦτα δὲ οὐχ ὡς εἱμαρμένης κρατούσης, λεκτέον, ἀλλ' ὡς τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ ὅρος καὶ μέτρος ἕκαστα διατάξαντος.

Mss. add. μὴ.

DIDYMI. Fortè etiam hoc loco divinam providentiam erga hominem manifeſtam facit, non quaſi temerè & fortuitò longiore vitâ fruatur, ſed quòd arbitrio divino terminum ab eo præfinitum non excedat. Hæc autem dici intelligenda ſunt, non tanquam fatum dominium ullum obtineat, ſed quòd divina voluntas terminis & menſuris cuncta diſponat.

Quis enim mundus erit à ſorde? at nemo, etſi unus dies ſit vita ejus ſuper terram.

CHRYSOSTOMI. Vides rurſus ad naturam confugientem, & ab ærumnis liberari deſiderantem, non ſolùm propter ejus fragilitatem & brevitatem, & quia vita anxietate ſit plena, ſed quia fieri nequit ut quis à labe purus exiſtat.

OLYMPIOD. Quorſum plura, inquit, de homine dicenda ſunt, quandoquidem ipſa hominis generatio ſine illuvie & peccato non exiſtat? unde fit ut infantes ad eluendam ſordem, quam ex Adami tranſgreſſione contraxerunt, baptizentur. Hoc autem dicit, quia per Adami tranſgreſſionem natura noſtra facta eſt infirma, & ad peccatum proclivis, & quidem propter generationem quæ amorem voluptatis conjunctum habet, non autem quòd peccatum nobis connatum & conſubſtantiale ſit; abſit.

SEVERI. Cæterùm verò vox hæc, βίος, interdum vitam ſignificat quæ omnibus eſt communis; interdum verò, vitæ converſationem: vivere enim dicitur quiſpiam etiam ſecundùm actionum & vitæ inſtitutum; prout eum qui virtutem amplectitur, optimam vitam vivere dicimus. Quod igitur à Jobo dicitur, non de communi vita & quæ pariter ad omnes homines pertinet, intelligendum eſt, qua quis ex utero prodiens, aërem reſpirat, & alimentis nutritus vivit; ſed de illa, quæ actionibus ſecundùm virtutem & improbitatem diſcernitur, & de converſatione in virili & firmata ætate, quæ coram Deo in judicium poſtea vocanda, & ſupplicio vel laudibus remuneranda eſt: quod & Jobus ſuprà palam manifeſtans, dixit, *Et hunc feciſti venire in judicio coram te*; vita autem infantium in judicium non venit. Dicit igitur, Hoc ſuppoſito, quòd quiſpiam unicum tantùm diem converſationis in vita tranſigat, licèt in via virtutū cum diligentia ambulaverit, à lapſu tamē non im-

Τίς γὰρ καθαρὸς ἔσται ἀπὸ ῥύπου; ἀλλ' οὐθείς, ἐὰν ᾖ μία ἡμέρα ὁ βίος αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς.

ΧΡΥΣΟΣΤ. Ὁρᾷς πάλιν ὅτι τὴν φύσιν καταφεύγοντα, καὶ ἀπαλλαγὴν αἰτούμενα, οὐ μόνον διὰ τὸ βύτελές, οὐδὲ διὰ τὸ ὀλιγοχρόνιον, οὐδὲ διὰ τὸ ἀθυμίας γέμειν τὸν τοῦ βίου, ἀλλ' ὅτι οὐδὲ δυνατὸν καθαρὸν εἶναι.

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Τί γὰρ, φησὶ, μακρὰ δεῖ περὶ ἀνθρώπου λέγειν, ὅπου γε καὶ αὐτὴ ἡ ἀνθρωπίνη γένησις οὐκ ἄνευ ῥύπου καὶ ἁμαρτίας τυγχάνει; ὅθεν καὶ βαπτίζεται τὰ βρέφη, οὐ διὰ τὸ παράβασιν τοῦ Ἀδὰμ ῥύπον ἀποπλυνόμενα. τοῦτο μὲν γὰρ λέγει, διὰ τὸ παθεινὴν οὖν τὴν φύσιν ἐκ τοῦ ἐν Ἀδὰμ παραβάσεως, καὶ βούλιθον γεγενέναι εἰς ἁμαρτίαν, καὶ μάτην καὶ διὰ τὴν ἐκ φιληδονίας γένησιν, ἣ μᾶλλον ὡς συνυφισταμένην ἡμῖν τὴν ἁμαρτίας· μὴ γένοιτο.

ΣΕΒΗΡΟΥ. Ἄλλως δέ, ὁ βίος πολλαχοῦ μὲν σημαίνει τὸ κοινὸν τοῦτο ζῆν, πολλάκις δὲ τὴν πολιτείαν· βιοῦν γὰρ λέγεται καὶ ὃς καὶ τὴν ἐν πράξεσι διαγωγήν, καθὸ φαμέν καὶ τὸν τὰς ἀρετὰς μετιόντα, ἄριστον βίον βιοῦν. Ὁ τοίνυν ἐρημίτου τοῦ Ἰώβ, ἢ περὶ τοῦ κοινοῦ καὶ ὅτι πᾶσιν ἀνθρώποις ἴσον λέλεκται, καθ' ὃν τις προῆλθεν ἐκ γαστρὸς, πνοὴν τε ἀέρος, καὶ πρεφόμενος ζῇ καὶ βιοῖ· ἀλλὰ περὶ τοῦ βίου τοῦ διὰ τῶν πράξεων τῶν καὶ' ἀρετὴν καὶ κακίαν γνωριζομένου, καὶ περὶ πολιτείας τὸν ἐν ἡλικίᾳ, καὶ εἰς κρίσιν λοιπὸν ἀγομένης παρὰ Θεῷ, καὶ ἢ κολάσεως, ἢ ἐπαίνων ἀξιουμένης· καὶ τοῦτο ἐμφαίνων προέφερεν, ὅτι καὶ τοῦτον ἐποίησας εἰσελθεῖν ἐν κρίματι ἐνώπιόν σου· τῶν δὲ νηπίων ὁ βίος εἰς κρίσιν οὐκ ἔρχεται. Φησὶ τοίνυν, ὡς εἰ καί τις καθ' ὑπόθεσιν τὸν ἐν πολιτείᾳ βίον ἡμέραν μόνον μίαν βιώσειε, κἂν σφόδρα ἢ διὰ τῶν ἀρετῶν ὁδεύσας, οὐκ ἔξω δὲ ἄπταιστον, οὐδὲ φανήσεται καθαρὸς

θαεὸς ῥύπου τῦ ὀξ ἁμῤτίας, φανὲ σοι χρινόμενος τῷ τῶν ὅλων Θεῷ· ἢ γὰ χτ' ωεᾶξιν, ἤγουν ἢ χτ' νοῦν ἐνολισθαίνῃ. χαὶ οἱ ωεῦπεῖναι ὑ τὰς ψυχὰς λέγοντες, χ ωεῆμῤτηχέναι, ἐλέγχον ἐν τῦ λέγειν, ὅτι τ γῆς, ἀλλὰ μὴ, ωεὸ τ γῆς ῥυπῶν.

munis, neque à labe peccati purus apparebit, si coram te, Universitatis Deo, judicetur; vel enim in actione, vel in cogitatione labitur. Ex eo quod dicit, *super terram* peccati labe infici, non autem, *ante terram*, refelluntur ii, qui animas præexistere, & peccato antea inquinari opinantur.

Αριθμητοὶ ὖ μὲν ἡμῶν ωαῤ αὐτῦ· εἰς χεόνον ἔθω, χ ὐ μὴ ὑωερβῇ.

Dinumerati enim sunt menses ejus ab eo: ad tempus posuisti, & non transgredietur.

ΠΟΛΥΧΡΟΝ. Ο μὲ, φησὶν, ἡμέραν βιώσας ἀποθνήσκῃ, ωᾶν ὖ μὲν ἡμῶν εἰσιν ὡρισμένοι ωεὸς ζωὴν, ἄλλῳ ὖ χρόνος· ωάντως ὖ χ τῦτον ἀποθανεῖν δῆ, χ ὃ χρεὼν πληρῶσαι· τῦτο γὰ ἔστιν, ὅσον αὐτῦ ἔταξας, χὐ ὐ μὴ ὑωερβῇ.

POLYCHR. Hic, inquit, diem unum vivens, moritur; huic autem menses ad vivendum assignati sunt; alteri verò, annus; omnino autem & hunc mori oportet, & decretum fatale adimplere; hoc enim illud est, *Terminum ejus posuisti, & non transgredietur.*

ΙΟΥΛΙΑΝΟΥ. Τυτέστιν, ἀδυνάτον αὐτῷ ἐστὶ μὴ τελευτῆσαι· θανάτοι γὰ ἐπάγονται, τῶν ὅρων τ ζωῆς πληρωθέντων, ὃς ωεὶ ἕκαστον ἔπηξεν, ἡ δικαία τῦ Θεοῦ ωεόνοια. ὁ πλάσας γὰ ἡμᾶς χ ψυχώσας Θεὸς, ἰδίαν ἑδωκεν ἑκάστῃ ψυχῇ ἀλλογωλὼ, χ ἄλλοις ἄλλυς ὅρους ἔπηξε τ ἐξόδου· τ μὲ γὰ ὅτι ωλέον ωᾶσαν τῇ ωρονοίᾳ τ ζωῆς ὠκονόμησε, τ ὖ θᾶττον ἀπολυθῆναι τῶν δεσμῶν τῦ σώματος διετάξατο, χτ' ἴδιας ἀῤῥήτους ἑαυτῦ τ σοφίας χ τ δικαιοσυνης λόγους.

JULIANI. Id est, Impossibile illi est, non mori; impletis enim vitæ periodis & terminis, quos justa Dei providentia unicuique fixit, mors infertur. Qui enim nos plasmavit & animavit, Deus, unicuique animæ suum domicilium & commorandi locum tribuit, & aliis alios exitûs terminos constituit: hunc etenim diutiùs carnis contubernio divina sua dispensatione frui voluit; alium verò, secundùm arcanas sapientiæ suæ & justitiæ rationes, citiùs carnis vinculis exsolvi ordinavit.

Ἀπόστα ἀπ' αὐτῦ ἵνα ἡσυχάσῃ, χ ἀὐδοκήσῃ ὡ βίον, ὥσωερ ὁ μισθωτός.

Discede ab eo ut requiescat, & victu contentus sit, sicut mercenarius.

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Ελθὲ εἰς οἶκτον, δέσωοτα, τῦ ὄντως ἀὐτελοῦς ὃ ὀλιγοβίου, χὴ ἀπόστησόν σε ὃ ἐπισκὴν ἀπ' αὐτῦ, ἵνα ἀναπνεύσῃ δίκην μισθωτῦ, μ' τοὺς πολλοὺς καμάτους, ὀλίγην ἀείσκων ἀνάπαυσιν. Ἔνιά ὖ τῶν ἀντιγράφων ἔχουσι, ἀπόστα ἀπ' ἐμοῦ, ἵνα ἡσυχάσω, χ ἀὐδοκήσω τ βίον μυ, ὥσωερ μισθωτός. Τ ὀλιγοχρόνιον ὖ πάλιν, χὴ ὀπισθο-

POLYCHR. Miserere, Domine, tam vilis & caduci hominis, & tormenta & cruciatus ab eo avertito, ut instar mercenarii, post multos labores invento laxamento aliquo, respiret. Quædam autem exemplaria habent, *Recede à me, ut requiescam, & victu seu mercede contentus sim, sicut mercenarius.* Rursus verò vitæ brevitatem cum molestia & miseria con-

junctam

junctam ob oculos ponens, Jube, inquit, me ærumnis & laboribus confectum quiescere.

POLYCHR. Supplicio meo finem pone, ut si pristinâ rerum affluentiâ & gloriâ frui non licuit, saltem mercenarii relaxationem & remissionem adipiscar; illius enim laboribus modus est positus, & die elapsâ ad quietem se recipit, meum autem malum juge & continuum est; *si dormiero, dico, Quando dies? & si surrexero, rursus, Quando vesper?*

Cap. 7. 4.

Est enim arbori spes; si enim excisa fuerit, adhuc pullulabit, et germen ejus non deficiet. Si enim senuerit in terra radix ejus, et in petra interierit truncus ejus, ab odore aquæ germinabit, et faciet messem sicut novella plantatio: vir verò cùm mortuus fuerit, abiit; et mortalis cùm ceciderit, non ultrà est.

OLYMPIODORI. Quin & plantis homine fragilior est. Illæ enim post excisionem aquis irrigatæ, revirescere rursus possunt, & surculos emittere, & *messem facere*, id est, fructum: homo verò postquam semel obierit, nulla ei spes, ut arbori, ampliùs est reliqua, sed prorsus interit, neque demùm revocabitur, aut ad vitam redire poterit: qui enim hìc in terris vitam egerunt, eò migrabunt; qui verò quiete illâ & sorte fruuntur, illinc non revertentur.

POLYCHR. Jure igitur ego miseriarum remissionem anhelo, quandoquidem post mortem omnis spes & expectatio bonorum sublata est. Arbores enim, licèt quis eas excindat, rursus germinant (rhadamnum enim hoc loco ramum vocat, qui post amputationem pullulat & crescit) homini verò nulla talis spes relinquitur.

νον, ἢ παλαίπωρον πρίστων, φησὶ, καταπονούμενον· μεχὶ παλαιπωρούμενον κέλευσον ἐν ἡσυχίᾳ εἶναι.

ΠΟΛΥΧΡ. Παῦσαι δὲ καὶ ἐμοῦ λιμωξίας, ἵνα εἰ μὴ τὴν προτέραν ἀφθονίας τε καὶ δόξης ἀπολαύσω, τὴν γοῦν μισθωτοῦ τύχοιμι ἀνέσεως· ἐκείνῳ μὲν γὰρ μέτρον ἐστὶ τῶν πόνων, καὶ τῆς ἡμέρας προϊούσης εἰς ἀνάπαυσιν χωρᾷ, ἐμοὶ δὲ συνεχὴς ὁ κακὸς, κἂν κοιμηθῶ, λέγω, πότε ἡμέρα; κἂν δ' ἀναστῶ, πάλιν, πότε ἑσπέρα;

Ἔστι γὰρ δένδρῳ ἐλπὶς· ἐὰν γὰρ ἐκκοπῇ, ἔτι ἐπανθήσει, καὶ ὁ ῥάδαμνος αὐτοῦ οὐ μὴ ἐκλείπῃ. ἐὰν γὰρ γηράσῃ ἐν γῇ ἡ ῥίζα αὐτοῦ, ἐν δὲ πέτρᾳ τελευτήσῃ τὸ στέλεχος αὐτοῦ, ἀπὸ ὀσμῆς ὕδατος ἀνθήσει, ποιήσει δὲ θερισμὸν ὥσπερ νεόφυτον· ἀνὴρ δὲ τελευτήσας ᾤχετο, πεσὼν δὲ θνητὸς οὐκέτι ἔστιν.

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Ἀλλὰ καὶ φυτῶν εὐτελέστερός ἐστιν ὁ ἄνθρωπος. ἐκεῖνα γὰρ καὶ μετὰ τὸ τεμεῖν δυνατὰ ἐπανθῆσαι, καὶ κλῶνας ἀναβλαστῆσαι, ἀφθονίας ὑδάτων τυχόντα, καὶ ποιῆσαι θερισμόν, τουτέστι, καρπόν· ἄνθρωπος δὲ ἅπαξ ἀποθανὼν, οὐκ ὡς τὸ δένδρον ἐν ἐλπίδι καθέστηκεν, ἀλλὰ τέλεον ἀπόλλυται, καὶ οὐκ ἀναχληθήσεται, οὐδὲ εἰς τὸν βίον παλινδρομῆσαι δύναται· οἱ μὲν γὰρ ἐνταῦθα πολιτευσάμενοι, ἀπελεύσονται ἐκεῖσε· οἱ δὲ ἐν ἐκείνῃ τῇ λήξει γενόμενοι, οὐκ ἐνταῦθα ἐπανακάμψουσιν.

ΠΟΛΥΧΡ. Εἰκότως οὖν ἐγὼ λύσιν ζητῶ, ἐπεὶ μηδὲ μετὰ θάνατόν ἐστί μοι καταδοκίμου τῶν ἀγαθῶν λαβεῖν. ἀλλὰ καὶ μὲ δένδρα, εἰ καὶ ἐκκοπείη, αὖθις ἀναβλαστάνει· ῥάδαμνον γὰρ τὸν κλάδον λέγει, ἢ μετὰ τὴν ἐκτομὴν φυόμενόν τε καὶ αὐξανόμενον· ἀνθρώπῳ δὲ τοῦτο μία τῶν ἐνθένδε ἐλπὶς λείπει.

Ταῦτα

Ταῦτα δέ φησιν ὁ δίκαιος, τῷ ὑποδείγματι τὸ εὐτελὲς τῶν ἰδίων τῆς φύσεως· εἰ γε δένδρον μὲν καὶ ὑπὸ τοῦ χρόνου παλαιωθῇ, καὶ τέλεον ἀφανισθῇ, ὥστε καὶ ξηρανθῆναι, πάλιν ἀπὸ ἀρδείας εἰς τὴν προτέραν ἀρχὴν καθίστα· ἄνθρωπος δὲ οἰχόμενος, οὐκέτι ἐπανακάμπτει. ἰστέον δέ, ὅτι ὁ, ἐν πέτρᾳ, ὁ Ἑβραῖος, ἐν ἀποδιᾷ, ἔχει, ἀκολούθως τῷ περὶ αὐτὸ εἴχῳ, καὶ τῇ φύσει τοῦ ῥήματος. Ἀκύλας δέ, καὶ Θεοδοτίων, ὁ μέν, ἐν χοΐ, ὁ δέ, ἐν τῷ χώματι, εἴρηκε, συνᾴδοντες καὶ αὐτοὶ τῷ Ἑβραϊκῷ, οἱ δέ, ἀντὶ τοῦ, ὁ ῥάδαμνος, ὁ χαρμὸς, ἐξέδωκαν. πάλιν δὲ ὁ μὲν Ἑλληνικὸς, ποιήσει θερισμὸν, ἀπὸ τοῦ τέλους, εἴρηκεν· ὁ δὲ Ἑβραῖος ἀπὸ τοῦ ῥήματος, ποιήσει καρπόν· (ζέ) δὲ ἐν ἑκατέρῳ ἡ αὐτὴ ἔννοια. εἰ οὖν τὸ γηρᾴσαν ἐν τῇ γῇ καὶ ἐν πέτρᾳ τέλεχος, ἀναθάλλει ἀπὸ τῆς ὀσμῆς τοῦ ὕδατος, ὡσανεὶ τὸ νεόφυτον· εἰκὼς ἡμᾶς
*ἤγ. ἐξεγερθησόμεθα. * ἐξεγερθησόμεθα τῇ δυνάμει τοῦ ἀληθοῦς πνεύματος, ἀναβλαστῆσαι ἀφθαρσίαν, καὶ τὴν φύσιν εἰλήφαμεν, καὶ ποιῆσαι θερισμὸν ὡσανεὶ τὸ νεόφυτον, κἂν εἰς παλαιὸν καταπέσωμεν ἄνθρωπον.

Χρόνῳ γὰρ ἀσανίζεται θάλασσα, ποταμὸς δὲ ἐρημωθεὶς ἐξηράνθη· ἄνθρωπος δὲ κοιμηθεὶς, οὐ μὴν ἀναστῇ, ἕως ἂν ὁ οὐρανὸς οὐ μὴ συῤῥαφῇ, οὐδὲ οὐ μὴ ἐξυπνισθήσονται ἐξ ὕπνου αὐτῶν.

Justus autem, similitudine humanæ naturæ fragilitatem adumbrans, dicit; Arbor licèt tempore senium contraxerit, & exarefacta prorsus disparuerit, rursus aquarum irrigatione ad priorem statum redit; homo verò è vita discedens, non amplius revertitur. Sciendum est, quòd Hebræus, pro illo, *In petra*, habet, *In cinere*, prioris versûs consequentiâ, & rei ipsius naturâ ita postulante. Aquila autem, *In pulvere*, & Theodotio, *In humo*, cum Hebraico fonte consentientes, reddiderunt; qui etiam pro voce, ῥάδαμνος, interpretati sunt, χαρμὸν, id est, truncum pro surculo. Rursus Græcus, *Faciet messem*, à fine, dixit; Hebræus autem rem ipsam respiciens, *Fructum faciet*; utrobique verò idem sensus servatur. Si igitur truncus in terra & in petra postquam senuerit, odore aquæ tanquam recens planta revirescit; verisimile est etiam ut nos, qui potestate Spiritûs Sancti resuscitandi sumus, germen immortalitatis quam naturâ accepimus, rursus emittamus, & instar recentis plantæ messem faciamus, licèt in vetere homine lapsi simus.

Tempore enim rarefit mare, & fluvius desolatus exaruit; homo autem cùm dormierit, non utique resurget; quoadusque cœlum non sit consutum, & non excitabuntur de somno suo.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Ἀντὶ τοῦ, χρόνῳ ἀσανίζεται θάλασσα, ὁ Σύμμαχος, ὡς ὑγρὰ ὕδατα ἀπὸ θαλάσσης, ἐκδέδωκεν. ὁ δὲ νοῦς οὗτός ἐστιν· ὥσπερ, φησὶν, ὕδωρ ἀπὸ θαλάσσης ἐκρέον, οἷόν ἐστι τὸ ἐκ τοῦ Πόντου κατιὸν ῥεῦμα, καὶ ὥσπερ ποταμὸς ξηρανθεὶς, εἴτουν χειμάῤῥους, ὡς ὁ Ἑβραῖος λέγει, ὅτως ἄνθρωπος ἀποθανὼν, ἀφανὴς γίνεται· καὶ ἕως ἂν ὁ οὐρανὸς παλαιωθῇ, καὶ ὁ κόσμος συνέχηται, τουτέστιν, ἕως συντελείας, οὐ μὴ συῤῥαφῇ, ἀντὶ τοῦ, οὐ μὴ συναρμοσθῇ· συῤῥάπτω

EJUSDEM. Pro illo, *Tempore rarefit mare*, Symmachus reddidit, *Sicut aquæ effluunt è mari*. Sensus autem hic est; Quemadmodum, inquit, aqua è mari fluens, qualis illa est quæ è Ponto defluit, & quemadmodum fluvius siccatus, sive *torrens*; (ut Hebræus habet) sic homo postquam obierit, videri amplius nequit; & donec cœlum senium contraxerit, & quoad mundus constiterit, id est, usque ad consummationem, *non consuetur*, id est, non coagmentabitur;

seriem enim commissuraram membrorum consuturam vocavit. Cœlum autem à Deo expers dissolutionis fabricatum, mutationem aut senium pati non potest; ita neque homines resurgere sive è somno expergefieri possibile est.

γὰρ εἶπε τὴν εἱρμὸν τῶν ξύλεων τῶν μελῶν. ἀλλὰ μὴν οὐκ ἔνεστι τὸν οὐρανὸν ἀλλαγῆναι, ἢ παλαιῶσθαι ἢ καταμύσαι, ἀσφάλυτον αὐτὸν ὁ Θεὸς κατασκευάσας· οὕτως οὐδὲ τοὺς ἀνθρώπους ἔστιν ἀναστῆναι, εἰ πρὸ ὀξυπνισθῶσι.

CHRYSOSTOMI. Fortasse autem, quemadmodum in præcedentibus, homo citiùs plantis interire ostensus est; ita etiam hoc loco mari & fluvio brevioris durationis esse demonstratur: neque enim mare, neque fluvius interciditur, homo autem huic obnoxius est. Utinam autem mori nos contingeret, & rursus in vitam redire! verùm hoc fieri nequit. Mare etenim nunc quidem crescens, nunc verò decrescens, interdum rarescit & minuitur, ac rursus impletur; fluvii etiam modò siccantur, rursus verò scaturiunt: homo autem, cùm semel obierit, non ampliùs ad vitam revertitur. Et hæc quidem ad literam. Allegoricè autem, *Arbori spes est*, id est, homini. Si enim fortè peccatum admiserit, pœnitentiam autem egerit, & in terra pietatis, & petrâ, fide scilicet piâ, fuerit, aquâ regenerationis, aut pœnitentiæ lachrymis irrigatus, repullulabit: qui autem transgressioni aut peccato immoritur, nullam spem bonam fovere potest. Et futuro quidem seculo peccatum, metaphoricè *mare* dictum, deletur, & Diabolus cum suis tentationibus exsiccatur; qui autem mortui sunt non extinguuntur, sed resurrectionem expectant.

ΧΡΥΣΟΣΤ. Τάχα ἴσως, ὥσπερ ἐν τοῖς προλαβοῦσι καὶ φυτῶν ὠκυμορώτερος ὁ ἄνθρωπος ἀπεδείκνυτο, οὕτω καὶνταῦθα θαλάσσης καὶ ποταμοῦ ὀλιγοχρονιώτερος· οὔτε γὰρ θάλασσα, οὔτε ποταμὸς διαφθείρεται, ὁ δὲ ἄνθρωπος τοῦτο πάσχει. εἰ δὲ τοῦτο οὕτως, ὥστε ἀποθανεῖν ἡμᾶς, καὶ πάλιν ἀναζῆν, ἀλλ' οὐκ ἔστι τοῦτο. θάλασσα μὲν γὰρ ἀναπίζεται, καὶ πάλιν πληροῦται, νῦν μὲν αὐξανομένη, νῦν δὲ λήγουσα, καὶ ποταμοὶ ξηραίνονται, καὶ αὖθις νάουσιν· ἄνθρωπος δὲ ἅπαξ ἀποθάνῃ, οὐκέτι πρὸς ζωὴν ἐπανέρχεται. καὶ ταῦτα μὲν πρὸς ὀρθόν. ἔστι δὲ, καὶ ἀλληγορεῖσθαι, δένδρῳ ἐλπὶς, ἀντὶ τοῦ, ἀνθρώπῳ. ἐὰν γὰρ ἐν παραπτώματι γένηται, μετανοήσῃ δὲ, καὶ γένηται ἐν τῇ γῇ τῆς εὐσεβείας, καὶ ἐν τῇ πέτρᾳ, τουτέστι τῇ εὐσεβεῖ πίστει, ἐν τῷ ὕδατι τῆς παλιγγενεσίας, ἢ ἐν τοῖς δάκρυσι τῆς μετανοίας, ἀναβλαστήσει· ὁ δὲ τῇ παραβάσει καὶ τῇ ἁμαρτίᾳ ἀναποθανὼν, οὐδεμίαν ἔχει χρῆσιν ἐλπίδα. καὶ χρόνῳ μὲν τῷ μέλλοντι ἀφανίζεται ἡ ἁμαρτία, θάλασσα πνευματικῶς ὀνομαζομένη· ὁ δὲ διάβολος, καὶ οἱ αὐτοῦ πειρασμοὶ ξηραίνονται· οἱ γε μὴν τελευτήσαντες οὐκ ἀφανίζονται, προσμένοντες τὴν ἀνάστασιν.

Itaque utinam apud inferos me custodîsses, et abscondisses me donec requiesceret ira tua, et constituas mihi tempus, in quo memoriam mei facias! Si enim mortuus fuerit homo, vivet consummatis diebus vitæ suæ.

Εἰ γὰρ ὄφελον ἐν ᾅδῃ με ἐφύλαξας, ἔκρυψας δέ με ἕως ἂν παύσηταί σου ἡ ὀργὴ, καὶ τάξῃ μοι χρόνον, ἐν ᾧ μνείαν μου ποιήσῃ. ἐὰν γὰρ ἀποθάνῃ ἄνθρωπος, ζήσει συντελέσας ἡμέρας τοῦ βίου αὐτοῦ.

OLYMPIOD. Causam reddit, cur mortem exoptet, ostenditque, migrationem hinc non immeritò vitæ doloribus

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Αἰτίαν ἀποδίδωσι τοῦ ποθεῖν τὸν θάνατον, καὶ δείκνυσιν οὐκ ἀπεικότως αἱρετωτέραν τὴν ἀντοῦθεν

ὀντοῦθεν ἀπαλλαγῶ τ ἐπωδυνίας ζωῆς. Εἴθε γὰρ, φησί, μὴ ζῶντά με ἔπηξας, ἀλλ' ἀποθανόντα ἀνώδυνον ἐτήρεις. Εἴθε τ χρόνον τοῦτον ἐν ὀργῇ μοι, ἐν τῷ ᾅδῃ με ἐφύλαξας, καὶ μὴ ἐπελάθου μου πάντελῶς, ἀλλ' ὥρισας χρόνον καθ' ὃν τ σῆς ἀξιώσας με προνοίας, τῶν παθῶν ἐλευθερώσεις· ἐμὲ γὰρ ἄνθρωπος, συντελέσας τὰς ἡμέρας τοῦδε τοῦ βίου, οὐκ εἰς οὐτιδανὴν χώρας, ἀλλὰ ζῆν τῇ ψυχῇ, προσμένων τ ἀνάστασιν. Ὃ δ' τῶ μὲ ἐρμηνεύσεις ὃ ῥητὸν, δεδογμάτικε τοῦτο, ὅτι ἤλπιζεν ὁ δίκαιος ἀνάστασιν. νοήσεις δ' ἂν τὸ, ἐὰν ἀποθάνῃ ἄνθρωπος; ζήσεται, ἵνα εἴπῃ, ὅτι τῶν βασάνων ἀπαλλάττεται· οὐδὲ μὴ ζῶν, ὀδυνᾶται, οὐδὲ οἶδεν ἀλγεῖν.

refertæ præferendam esse. Utinam, inquit, vivum me non fabricâsses, sed mortuum dolore vacuum servâsses! Utinam hoc tempore, quo contra me irâ accensus es, in inferno me custodisses, nec prorsus me oblivioni tradidisses, sed tempus constituisses, quo me providentiâ tuâ dignatum, ab ærumnis liberares; homo enim cùm, exactis vitæ hujus diebus, moritur, in nihilum non redigitur, sed resurrectionem expectans animâ vivit. Et sic quidem verba exponas, hoc concesso, quòd Justus resurrectionem speraverit. Illud autem, *si mortuus fuerit homo, vivet*, sic etiam intelligi potest, ac si diceret, A cruciatibus liberatur; qui enim in vivis non est, nihil sentit, neque dolere potest.

Ὑπομενῶ ἕως αὖ πάλιν γένωμαι· εἶτα καλέσεις, ἐγὼ δέ σοι ὑπακούσομαι.

Sustinebo donec rursus fiam: deinde vocabis, et ego obediam tibi.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Ἀκύλας μέν, καὶ Θεοδοτίων, καὶ Σύμμαχος, οἱ μὲν, ἐλπιῶ ἕως αὖ ἔλθῃ τ ἀλλαγμά μου· ὁ δ', ἕως αὖ ἔλθῃ ἡ ἁγία φύσις μου. ὁ δὲ νοῦς τοῦτ' ἐστί· ἐμὲ ἐν ᾅδου φυλαχθῆναι, προσδοκῶ τ παλιγγενεσίαν, καὶ τ ὑπὸ τ κρείττονα ἀλλαγὴν, καὶ ἀλλοίωσιν, ὅτε οὐ μέλλει τοῖς νεκροῖς ἀνάστασις. ἐγὼ δ' ὑπακούσομαι, σημαίνει δὲ ἀφ' τούτου, τ, ὡς ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ γενέσθαι τ ἀνάστασιν.

EJUSDEM. Aquila autem, & Theodotio, & Symmachus; hi quidem, *Sperabo quoadusque venerit immutatio mea*; ille verò, *Donec sancta mea nativitas veniat*. Sensus autem hic est; Licèt in inferno custodirer, te mortuos resurgere jubente, regenerationem, mutationem, ac in melius transformationem, expectarem. *Ego autem obediam*; his verbis significat resurrectionem in ictu oculi futuram.

Τὰ δὲ ἔργα τῶν χειρῶν σου μὴ ἀποποιοῦ. ἠρίθμησας δέ μου τὰ ἁμαρτήματα, καὶ οὐ μὴ παρέλθῃ σε οὐδὲν τῶν ἁμαρτιῶν μου· ἐσφράγισας δὲ μου τὰς ἀνομίας ἐν βαλαντίῳ. ἐπισημαίνω δὲ εἴ τι ἄκων παρέβην.

Sed opera manuum tuarum ne repellas. Numerâsti autem adinventiones meas, et non præteribit te ullum peccatorum meorum; signâsti autem in sacculo iniquitates meas, et annotâsti siquid invitus erravi.

Διὸ τούτου βούλομαι σωθῆναι, φησὶν, ἀπὸ τοῦ ἔργον εἶναι χειρῶν σου, ἀπὸ δὲ δικαιοσύνης οὐδαμῶς, οὐδὲ ἀπὸ

IDeo, inquit, salvari volo, quia manuum tuarum opus sum; propter justitiam autem meam nequaquam, neq; quia decipi

te posse sperem : tuam enim cognitionem nemo diffugere potest, tu vitæ meæ gressus in numerato habes, neque te quicquam rerum mearum latet ; sed qualitatem & numerum earum complexus es, atque ita enumerâsti, & investigâsti, ut tanquam in marsupium congesseris & concluseris iniquitates meas, ita ut nulla ex iis pereat, sed omnium pœnas exsolvam. Oportebat autem te, propter naturæ imbecillitatem, delicta præterire ; hoc autem non feciſti, verùm subtiliter & accuratè singula examinâsti, ac quasi tabulis inscribens, eorum etiam supplicia exegisti, quæ invito me commissa sunt. Hæc autem dicit, Deum orans, ne districto examine in actiones nostras inquirere velit ; simul etiam ut nos doceat, nihil à nobis fieri, sive arbitrii nostri voluntate, sive inviti aliquid agamus, quod Dei cognitionem fugiat, quæ decipi & errare non potest. Observa autem, quòd peccatorum etiam quæ contra voluntatem nostram admissa sunt, rationem reddituri simus.

τῦ δυνάσθαι σε ἀπατῆσαι· ἀναπόδραστος γάρ σου ἡ γνῶσις, καὶ ἀριθμητά σοι τὰ τῦ ἐμοῦ βίου διαβήματα, καὶ οὐδέν σε λέληθε τῶν ἐμῶν· ἀλλ' ἐμπεφορτίληφας αὐτῶν καὶ τὴν ποιότητα, καὶ τ' ἀριθμὸν, καὶ ὥσπερ ἐξηριθμησας, καὶ ἐξιχνίασας, καὶ ὡς ἐν βαλαντίῳ ἐπεσώρευσας, καὶ κατέκλεισας τὰς ἀνομίας μου, ἐφ' ᾧ μηδεμίαν ἀπολέσθαι, ἀλλὰ πασῶν ἀπαιτεῖσθαι τὰς δίκας. καὶ δίον ἦν σε τῦ φύσιν ἀθετῆσαι πρὸς τὰ ἐπιταττόμενα· τῦτο μὲν ἀπεφήνας, λεπτῶς καὶ ἀκριβῶς πάντα ἐξετάσας, καὶ αὐτῶν τῶν ἀκουσίων ἀπαιτήσας δίκην, οἱονεὶ ταῦτα ἀπογραφόμενος. Ταῦτα δέ φησι, Θεὸν μὴ ἱκετεύων, μὴ ἀκριβῶς ἐξετάζειν τὰ καθ' ἡμᾶς· ἡμᾶς γὰρ διδάσκων, ὡς οὐδὲν ἀβουλήτῳ τινὶ ἀπλανῆ τὸν Θεὸν κατηγόρησιν τῶν ἡμετέρων, εἴτε παραιρετικῶς, εἴτε ἀκουσίως ἂν παράξομεν. ἐπισημαίνεται γὰρ, ὅτι καὶ τῶν ἀκουσίων ὑφέξομεν λόγους.

Et quidem mons cadens decidet, et petra veterascet de loco suo : lapides lævigaverunt aquæ, et demerserunt aquæ supina cumuli terræ, et patientiam hominis perdidisti.

Καὶ πάλιν ὄρος πίπτον διαπεσεῖται, καὶ πέτρα παλαιωθήσεται ἐκ τῦ τόπου αὐτῆς· λίθους ἐλέανεν ὕδατα, καὶ κατέκλυσαν ὕδατα ὑπτια τὰ χώματος τῆς γῆς, καὶ ὑπομονὴν ἀνθρώπου ἀπώλεσας.

OLYMPIODORI. Prudens Jobus cùm pleraque ab amicis allata in ænigmate dicta fuisse, prudentiâ suâ intelligeret, animo propter dolores imperturbato, & in mediis ærumnis philosophiam ac æquanimitatem ostendens, ipse ænigmata loquitur. Deum autem his verbis venerari videtur, ne calamitates suas in longum extendere velit, ne animo fortè labascere, & ferendis iis impar evaderet. Si enim, inquit, mons & petra tempore inveterascat & cadat, si continua aquarum alluvies lapides durissimos læviget, si terræ cumulos prominentes & loca excelsa aquarum vis inundet, & impetu suo secum

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Ο σοφὸς Ἰὼβ αἰνίγματα λαλῶν, ὑπὸ τῶν πολλὰ τῶν φίλων δι' αἰνιγμάτων ῥηθέντα συνῆκεν αὐτὸς ὡς σοφὸς, ὑδαμοῦ τῷ νοῒ ἐκ τῶν ὀδυνῶν παρεκβαθεὶς, ἀλλ' ἐν μέσοις αὐτῆς τοῖς πάθεσι φιλοσοφῶν. ἔοικεν οὖν ἐν τούτοις τὸν Θεὸν ἱκετεύειν μὴ ὑπερβολὴν παρατείνειν αὐτῷ τὰς συμφορὰς, μήπως εἰς αὐτὸν καὶ ὀκλασμὸς γένηται, καὶ ἔκστασις. Εἰ γὰρ καὶ ὄρος, φησὶ, καὶ πέτρα τῷ χρόνῳ παλαιοῦται καὶ πίπτει, καὶ τοὺς τερρόπατους λίθους λεαίνει ἡ συνεχὴς τῶν ὑδάτων ὑπερροὴ, καὶ τὰ ὑψηλότατα τῆς γῆς χώματα καὶ ἐν κοίλῳ χείμαρρα, ἡ τῶν ὑδάτων φορὰ καταχλύζει, καὶ

καὶ τῶν δεσμῶν· δέος μὴ τῇ συνεχείᾳ τῶν πειρασμῶν, καὶ τῷ μήκει τοῦ χρόνου πάθω τι κατὰ τῶν ἀβουλήτων, καὶ ἀπείπω πρὸς τὰς συμφοράς. Ὃ δὲ, ὑπομονὴν ἀνθρώπου ἀπώλεσας, αὐθ' ὑ Σύμμαχος οὕτω, προσδοκίαν ἑκάστου ἀνδρὸς ἀπολέσῃς, ἐμηνύσατο, τοῦτο σημαίνῃ, ὅτι ἐκτὸς τῆς παρ' ἑαυτοῦ βοηθείας οὐδέν ἐστι, οὐδὲ τὰς τῶν πειρασμῶν καταδύσεις ὑπομεῖναι δυνατὸν).

abripiat; verendum est, ne tentationum frequentiâ, & temporis diuturnitate, aliquid mihi contra voluntatem accidat, & calamitatibus victus animum despondeam. Illud autem, *Patientiam hominis perdidisti* (pro quo Symmachus sic reddidit, *Uniuscujusque viri expectationem perdideris*) significat, hominem sine superno auxilio nihil esse, nec tentationum procellas posse perferre.

ΠΟΛΥΧΡ. Τάχα δὲ καὶ εἰνό φησιν, ὅτι τὰ μὲν ὄρη πεσόντα μένῃ, καὶ πέτρα παλαιωθεῖσα οὐκ εἰς τέλος ἀφανίζεται· ἄνθρωπος δὲ εἰς τέλος διαφθείρεται, καὶ οὐδὲν ὑπομένῃ αὐτοῦ κατάλειμμα. τοῦτο καὶ τὰ ἑφεξῆς παρίστησιν.

POLYCHRONII. Fortè etiam illud dicit, quòd montes postquam ceciderint, maneant, & petra contracto senio prorsus non evanescat; homo autem funditus deleatur, ita ut nullæ ejus reliquiæ remaneant. Hoc etiam quæ deinceps sequuntur, ob oculos ponunt.

Ὠσας αὐτὸν εἰς τέλος, καὶ ᾤχετο· ἐπέσπασας αὐτῷ τὸ πρόσωπον, καὶ ἐξαπέστειλας.

Impulisti eum in finem, & abiit; adjecisti ei faciem, et dimisisti.

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Πάλιν περὶ τοῦ εὐτελείας τοῦ ἀνθρώπου πρὸς Θεὸν ἀποδύρεται, καὶ τὸ ὀλιγοχρόνιον πρὸς παράκλησιν καὶ ἱκεσίαν προβάλλεται). ὡς γὰρ ἐπὶ ἀνέμου, καὶ κόνεως, ἢ λίνου τῶν καυφοπαίπτων, ἐάν, φησὶ, μόνον ἀνθήσῃς αὐτὸν, ἢ ἐπιστήσῃς αὐτῷ τὸ πρόσωπον ἀπειλητικῶς, καὶ ἐμβριθῶς προσῇς, θᾶττον ἀποστέλλεται, καὶ ἄφαντος, ἀντὶ τοῦ, ἀποθνήσκει, καὶ ἀφανὴς γίνεται· τὸ γὰρ, ἐξαπέστειλας, ἀντὶ τοῦ, ἀλλότριον ἑαυτοῦ αὐτὸν ἐπέδειξας, καὶ ἀπεπέμψω.

OLYMPIODORI. Rursus hominis vilitatem & fragilitatem apud Deum deflet, & vitæ ejus brevitatem pro deprecatione & supplicatione in medium affert. Sicut enim vento, pulveri, vel rei alicui levissimæ accidit, si tu eum, inquit, tantùm impuleris, & torvo vultu aspexeris, & cum asperitate animum illi adverteris, statim ablegatur, & *abit*, id est, moritur, & evanescit: *Dimisisti* enim, id est, alienum illum à te ostendisti, & amandâsti.

Πολλῶν δὲ γενομένων τῶν υἱῶν αὐτοῦ, οὐκ οἶδεν, ἐὰν δὲ ὀλίγοι γένωνται, οὐκ ἐπίσταται· ἀλλ' ἢ αἱ σάρκες αὐτοῦ ἤλγησαν, ἡ δὲ ψυχὴ αὐτοῦ ἐπένθησεν.

Et cùm multi fuerint filii ejus, nescit; sin autem pauci fuerint, ignorat: sed carnes ejus doluerunt, et anima ejus luxit.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Ἐπώδυνον, φησὶν, ἔχει τὸν ζωὴν, καὶ ἐκάστοτε προσδοκῶν τὸν θάνατον, ἐν ἀθυμίᾳ κατέστηκε. Πῶς δὲ ὄφελος ἀνθρώπῳ ἐν ὀδύ-

EJUSDEM. Vitam, inquit, doloribus refertam agit, & indies mortem expectans animi anxietate cruciatur. Quamnam autem utilitatem ex posteris percipit

homo, qui in doloribus & animi ægritudine vivit? sive enim soboles ejus in multitudinem extendatur, sive ad paucos redigatur, ille semel moriens ignorat. Rursus verò tacitè nos docet, ne præclaram sobolem vel numerosam magni faciamus; homini enim morituro horum nihil prodest, præcipuè cùm unusquisque sibi, & non alteri vivat.

νας ζήσονται, ἢ ἐν πένθει ψυχῆς, ἐκ τῶν μεθ' αὐτὸν ἐσομένων; κἂν τε εἰς πλῆθος ἐκταθῇ αὐτοῦ ἡ γονὴ, κἂν τε εἰς ὀλίγους ταμιεῖῃ, αὐτὸς ἅπαξ ἀποθανὼν ἀγνοεῖ. ἠρέμα δὲ πάλιν ἡμᾶς διδάσκει, μὴ μέγα οἰέσθαι τι τὴν παιδίαν, ἢ πολυπαιδίαν, τῷ γὰρ ἅπαξ ἀποθνήσκειν μέλλοντι, τούτων οὐδὲν ὄφελος, μάλιστα ὅτι ἢ ἕκαστος ἑαυτοῦ, ἀλλ' οὐκ ἄλλῳ ζῇ.

PROTHEORIA CAPITIS DECIMI.

ΠΡΟΘΕΩΡΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΔΕΚΑΤΟΥ.

OLYMPIODORI. Cùm Jobus in sermonis sui exordio dixisset, *Itaque vos estis homines? aut vobiscum morietur sapientia? Et mihi quidem cor juxta vos est*; huic statim occurrens Eliphazus, sic Jobum affatur; Sapiens nunquam sapientiam suam cùm ostentatione venditat, quòd à te factum est, cùm tamen nihil necessarium & ad rem in medium attuleris, ita ut ex verbis tuis metum etiam abjecisse ostendaris. Dic enim; Num ante omnes homines, & ipsam etiam creationem exstiteris? vel divinæ sapientiæ mysta constitutus fueris, ut tibi ipsi cognitionem arroges? Qua etiam ratione ausus es dicere, *Irreprehensibilis sum*; &, *Justus apparebo?* cùm neque Angeli, neque cœlum, nedum homo impurus, respectu puritatis divinæ, puri esse possint. Vetus igitur ac verum dictum, quòd propter peccata supplicia hominibus irrogentur, addiscito. Deinceps, ea quæ impiis pariter contingunt, enarrat. Verè quidem illud dicitur, causam afflictionum esse peccata; non tamen semper per modum retributionis, sed quandoque etiam explorationis causâ, ut probentur justi, hominibus inferuntur: quare Eliphazus, hæc sine debita distinctione adhibita loquutus, & Jobum illis accensens qui propter peccata adversa

Cap. 12. 2, 3

Cap. 13. 18.

ΟΛΥΜΠΙΟΔΩΡΟΥ. Τοῦ Ἰὼβ πρὸς τοὺς μαθητὰς, καὶ εἰρηκότος, πότερον ὑμεῖς ἐστε αὐθρωποι; ἢ μεθ' ὑμῶν τελευτήσει σοφία; καὶ μοί ἐστιν ὡσὶ καρδία κατ' ὑμᾶς ἔστιν· οὗτος ὁ Ἐλιφάζ πρὸς τοῦτο ἰσάμενος, φησὶ πρὸς τὸν Ἰώβ, ἐπὶ οὐδέποτε ὁ σοφὸς ἐπιδεικνύεται τὴν ἑαυτοῦ πρὸς σοφίαν, ὅσῳ σὺ πεποίηκας, καίτοιγε οὐδὲν ἀναγκαῖον εἰρηκὼς, ὥστε ἐκ τῶν σῶν ῥημάτων καὶ ἀφόβους ὤν δείκνυσαι. εἰπὲ γάρ· πρὸ πάντων αὐθρώπων γέγονας, ἢ καὶ πρὸ αὐτῆς τῆς κτίσεως; ἢ μύστης τοῦ Θεοῦ σοφίας κατέστης, ὅτι σαυτῷ ἀποδίδως τὴν γνῶσιν; πῶς γὰρ ἐτόλμησας εἰπεῖν, ὅτι ἀμεμπτός εἰμι· δίκαιος ἀναφανῆναι; ὅπου γε οὔτε ἄγγελοι, οὔτε οὐρανὸς, καίτοιγε ἄνθρωπος ἀκάθαρτος, δύνανται εἰ καθαροὶ πρὸς τὸν τοῦ Θεοῦ καθαρότητα. μεμάθηκε τοίνυν παλαιὸν καὶ δηλητήριον λόγον, ὅτι δι' ἁμαρτίας αἱ κολάσεις τοῖς ἀνθρώποις ἐπάγονται. εἶτα λέγει καὶ ταῦτα τοῖς ἀσεβέσιν ἴσως συμβαίνοντα. ἔστι δηλητὸς μὲν ὁ λόγος, ὅτι καὶ δι' ἁμαρτίας αἱ κακώσεις· πλὴν οὐ πάντοτε ἀνταποδοτικῶς ἐπιφέρονται, ἀλλ' ἔνιοτε καὶ γυμναστικῶς, ἵνα δοκιμασθῶσιν οἱ δίκαιοι· ὥστε μὴ μὴ τὴν προσηκούσης διακρίσεως ταῦτα εἰρηκὼς ὁ Ἐλιφάζ, πάλιν ἔπληξε τὸν Ἰώβ, συντάξας αὐτὸν τοῖς δι' ἁμαρτίας

Cap. 12. 2, 3

Cap. 13. 18.

ἁμαρτίας πάσχοι. σὺ δ' ἄνθρ, ὅπως ἐν κόσμῳ ποιῶνται τὰς διαλέξεις οἱ τοῦ Ἰὼβ φίλοι, καὶ τὸν ἑνὸς λαλοῦντος οἱ ἕτεροι σιωπῶσιν, ἀντιφθεγγόμενοι ἀλλήλοις, καὶ οὐκ ἀπροσχέτως ἑαυτοῖς παρεμβάλλοντες λόγους, ἀλλ' ἕκαστος αὐτῶν μέχρις ἂν ὁ λέγων πληρώσῃ. οὕτω καὶ Παῦλος τοῖς ἐν ἐκκλησίᾳ προφητεύουσιν ἐπέταξε ποιεῖν, ὁμοῦ καὶ τάξιν αὐτοῖς ἐπιτιθεὶς, καὶ τὸ ἀσύγχυτον τοῖς λεγομένοις φυλάττων. διὰ τοῦτο οὖν πάλιν ὁ Ἐλιφὰζ πρὸς τὸν Ἰὼβ ἀποκρίνεται, ἐπειδὴ γὰρ αὐτὸς πρῶτος ἀντικατέστη τῷ Ἰὼβ, εἶπε ὁ Βαλδάδ, καὶ μετ' ἐκεῖνον ὁ Σωφάρ. καὶ τὸ προσηκόντως τοίνυν τῆς λόγων διαδοχῆς, πάλιν αὐτὸς ἴσταται πρὸς τὰ εἰρημένα, καί φησι.

* Forte φυλάττων.

patiuntur, novam illi plagam inflixit. Illud autem consídera, quomodo observato decore Jobi amici sermones habeant, & vices invicem aliis tribuentes, neque ostentationis gratiâ suos sermones interserentes, uno ex iis verba faciente, cæteri fileant; ac donec peroraverit, expectent. Sic etiam Paulus, prophetantes in Ecclesia facere præcepit, ordinem simul ipsis injungens, & ut sermonis methodum concinnam observarent. Unde Eliphazus Jobo denuo respondet, quoniam is primò illi restiterat; deinde Baldadus; & post illum Sophatus. Juxta igitur debitam sermonis seriem & vicissitudinem, ipse rursus iis quæ dicta sunt, contradicens, inquit.

1 Cor. 14. 27.

ΥΠΟΛΑΒΩΝ δὲ Ἐλιφὰζ ὁ Θαιμανίτης, λέγει, πότερον σοφὸς ἀπόκρισιν δώσει συνέσεως πνεῦμα, καὶ ἐνέπλησε πόνον γαστρὸς, ἐλέγχων ἐν ῥήμασιν οἷς οὐ δεῖ, καὶ ἐν λόγοις οἷς οὐδὲν ὄφελος;

RESPONDENS autem Eliphaz Thæmanites, ait, *Nunquid sapiens responsionem dabit scientiæ spiritum, & implevit dolorem ventris, arguens in verbis quibus non oportet, & in sermonibus quibus nulla utilitas?*

CAP. XV.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Ἐπειδὴ εἶπεν, ὅτι καὶ μοὶ καρδία καθ' ὑμᾶς ἐστι· καὶ, οὐκ εἰμὶ ἀσυνετώτερος ὑμῶν· ἀπὸ τούτων εὐθέως αὐτὸν βάλλει· ἰδοὺ γὰρ, φησὶν, ὁ σοφὸς, καὶ λέγων πάντα εἰδέναι, οἷα ἀποκρίνεται. ἐνέπλησε δὲ πόνον γαστρὸς, τουτέστι, πρὸς παιδαγωγίαν αὐτῷ τὰ ῥήματα εἴρηται, καὶ πάθους γέμει. συντετριμμένως δὲ ταῦτα λέγει πρὸς τὸν Ἰὼβ, δύο κατηγορῶν αὐτοῦ, ὅτι μάλιστα μὲν ὁ σοφὸς οὐκ ὑπερηφάνως προσφέρει τὴν σοφίαν *. ἔπειτα δὲ καὶ ἃ ἐλάλησας, ὡς ἐλέγχων ἡμᾶς, καὶ ὡς δῆθεν πάσχων ὑπὲρ τῆς ἀληθείας, καὶ τὸν τοῦ νοὸς γαστέρα πλησάμενος, τοῦτο γὰρ δηλοῖ, ἐνέπλησε πόνον γαστρὸς, ματαίως ἐφθέγξω καὶ ἀνωφελῶς, καὶ εἰς οὐδὲν δέον·

CHRYSOSTOM. Quoniam Jobus dixerat, *Et mihi quidem cor juxta vos est*; Et, *Non sum minus intelligens quàm vos*; Eliphazus occasionem incessendi illum ex his protinus arripit; Ecce enim, inquit, qualia vir prudens, & qui omnia se scire gloriatur, respondeat. *Implevit dolorem ventris*, id est, Ut seipsum solaretur, hæc dicit; nihilominus perturbatione plenus est. Hæc autem, ut Jobum pudore afficeret, duo in eo vituperans, dicit; præcipuè quia qui sapiens est sapientiam suam arroganter non jactitat, quod à te factum est: deinde verò, ea quæ loquutus es, quasi nos redarguens, & veritatis causâ afflictiones tolerans, & in mentis utero plagam inflictam habens (hoc enim significat, *Implevit dolorem ventris*) frustra, & sine fructu, & in nullum finem protulisti;

Cap. 12. 3. Cap. 13. 2.

* Vis. suppl. δεῖ οὐ πρέπειν.

protuliſti; quorum neutrum ſapiens, ſed quod planè contrarium eſt, facit, qui prudenter reſpondet; & quamvis zelo inflammatus, veritatis vicem doleat, & quoſdam redarguere velit, non tamen inutiles, & quos non decet, ad explendum uteri dolorem, ſermones profert; neque ut dolori mentis & æſtui ſatisfaciat, quod à te factum eſt, cum ſermonis acerbitate differit.

ὧν οὐδέτερον ὁ σοφὸς ποιῶ, ἀλλὰ τοὐναντίον ἀπόν, καὶ ἀπόκρισιν δίδωσι συνετήν· κἂν ὡς ζηλωτὴς * παρεισάγηται τῷ θηθοῦς, καὶ ἐξελέγχειν ἔναι βούληται, ἀ' φέρῃ λόγους αἰνυτοὺς, καὶ ὡς ἀ δῇ, ὥστε ἀναπλῆσαι πόνον μητρὸς, οὐδὲ πικρῶς διαλέγεται, ὥστε ἀναπλῆσαι τ πόνον & τ καύσωνα τ ἑαυτῆ διανοίας, ὅπερ σὺ πεποίηκας.

* Al. ἐπαγάγοι.

Nónne & tu repuliſti timorem? [Pro quo Theodotio, *Non enim tu rejeciſti timorem.*] *conſummâſti autem verba talia coram Domino?* [Symmachus autem, *Et impudenter loquutus es contra Deum.*]

Οὐ καὶ σὺ ἀπεποιήσω φόβον; [ἀνθ' ἧ ὁ Θεοδοτίων, ἀ γὰ σὺ ἀπέρριψας φόβον.] συνετελέσω ἢ ῥήματα τοιαῦτα ἔναντι τῆ Κυρίη; [ὁ ἢ Σύμμαχος, καὶ αἰσχύνως ὡμίλησας ἀναντία τῆ Θεῷ.]

OLYMPIODORI. Cum Deo in judicium deſcendere cupiens, auſu temerario, & metu omni abjecto, loquutus es; & poſthabito, & non intellecto, inter Deum & naturam tuam diſcrimine, contra Deum ſermone inſolenti uſus es. Fortè verò Eliphazus ejúſque ſocii, propter libertatem & confidentiam ſermonis, quam ex pura conſcientia Juſtus protulerat, blaſphemiâ eum uti opinantes, prætextu pietatis, & quaſi Deo patrocinarentur, hæc dicunt.

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Ἀπετόλμησας, φησὶ, καὶ ἀφόβως ἐλάλησας, πρὸς Θεὸν θελήσας κρίνεσθαι· καὶ θαρραλέως ἐφθέγξω τῷ Θεοῦ, οὐδὲν δείσας, οὐδὲ σωφρόνως τὸ πρὸς Θεὸν διαφορὰν τῆς φύσεως. Ἐπῳ ἢ θεοσεβείας, ὡς ὑπὲρ Θεοῦ, ταῦτα λέγουσιν οἱ περὶ τὸν Ἐλιφάζ, ἴσως διὰ τὸ εὐπρόσηγορον τῷ τῆ δικαίῳ λόγων, ἃ προσέφερεν ἀπὸ καθαρᾶς τῆ σωφρόνος, βλασφημεῖν αὐτὸν οἰόμενοι.

Reus es verbis oris tui, neque dijudicâſti verba potentum. Arguat te os tuum, et non ego, et labia tua teſtificabuntur contra te.

Ἐνοχὸς εἶ ῥήμασι στόματός σου, οὐδὲ διέκρινας ῥήματα δυνατῶν. ἐλέγξαι σε τὸ σὸν στόμα, & μὴ ἐγὼ, τὰ ἢ χείλη σου καταμαρτυρήσουσί σου.

POLYCHRONII, & OLYMPIODORI. Audacter cum illo diſſerit, & tanquam hominem injuſtum alloquitur; ex ipſius autem verbis redarguturum ſe illum opinatur, dicens, Ex ſermone tuo redarguêre, & ex tuis verbis condemnabere. Noſtram enim adhortationem adeo utilem non es amplexus, ſed verbis eorum qui prudentiâ valent (veterum, ſcilicet, ſapientum, qui ante te exſtiterunt, & noſtrorum, qui amici tui

ΠΟΛΥ. καὶ ΟΛΥΜΠ. Θρασέως αὐτῷ διαλέγεται, ὡς πρὸς μὴ δίκαιον προφέρων τοὺς λόγους· οἴεται ἢ καὶ ἐκ τῶν αὐτῆ λόγων ἐλέγχειν αὐτὸν, φάσκων, ὅτι ἐκ τῶν σεαυτῆ ἐλεγχθήσῃ λόγων, καὶ ἐκ τῶν οἰκείων ῥημάτων καταχριθήσῃ. ἃ γὰ ἐδέξω τὴν ἡμετέραν παράκλησιν ὅτως ὅσον λυσιτελῆ, μὴ κατανενοηκὼς, μηδὲ διακρίνας τὰ τῶν ἐν σοφίᾳ δυνατῶν ῥήματα, ἤτοι τῶν πρὸ σοῦ παλαιοτέρων σοφῶν, ἢ καὶ ἡμῶν τῶν σῶν φίλων, ὅτως

ἐλάλησας

ἐλέλησας, ὡς μὴ ἀνταχθῆναι, ἀλλ' ἐκ τῆς σῶν λόγων καταδικάζεσθαί σε. ὑ-
χοῦν τοῖς σοῖς οὐ λεχθεῖσιν ἀλλὰ πρᾶ-
γμασι καὶ τοῖς ἔργοις· ἕτερα γὰρ ἴσως καὶ παγιώσῃ σαυτῷ, ἑτεροῖά περ ἀφρασιώ-
λως. διχόθεν ἀμύνει τὸν λόγον ἐλέγχῳ, ἀπό τε τοῦ χρόνου, καὶ ἀπὸ τῆς συνέσεως, λέγων.

sumus) non consideratis, neque dijudicatis; sic loquutus es, ut non aliunde quàm ex tuis ipsius verbis condemnandus sis. Quare quæ à te dicta sunt cum rebus ipsis confer; sic enim fortasse, tanquam à ratione alienissima loquitur ausum, teipsum condemnabis. Dupliciter ergo illius sermonem vituperat, quòd tempore, scilicet, & intelligentiâ indigeret, dicens.

Τί γάρ; μὴ πρῶτος ἀνθρώπων ἐγεννήθης; ἢ πρὸ βουνῶν ἐπάγης; ἢ συμβούλῳ σοὶ ἐχρήσατο ὁ Θεός; εἰς δὲ σὲ ἀφίκετο σοφία; τί γὰρ οἶδας, ὃ οὐκ οἶδαμεν; ἢ τί συνιεῖς σὺ, ὃ σὲ ἡμεῖς;

Quid enim? nunquid primus homo natus es? aut ante colles concretus es? aut constitutionem Domini audîsti? aut consiliario te usus est Deus? et in te pervenit sapientia? Quid enim nôsti quod non novimus? aut quid intelligis tu, quod non et nos?

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ, καὶ ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Μὴ πρὸ πολλῶν, φησὶν, ἐγένου, καὶ πρὸ αὐτῆς τῆς κτίσεως, ὥστε σὲ διὰ τὸν χρόνον ἀπολλῶν εἶναι σοφώτερον; μὴ γὰρ δὴ πρὸ πολλῶν αὐτὸς εἶ, ἵνα ἀπὸ τοῦ χρόνου τὴν μακρὰν μάθῃς; ἢ πρὸς τοῦ Θεοῦ τί ἀκήκοας; οὐδὲν ἡμῶν πλεονάζεις τὸ εἰδέναι. Ὅπερ γὰρ εἶπεν ὁ Ἰώβ, ὅτι ἐν μακρῷ χρόνῳ σοφία βιβιόσκεται, ἔχειν ἔοικεν, φησίν. μὴ γὰρ πρὸ πολλῶν ἀνθρώπων ἐγένου, καὶ ἄχρι τοῦ νῦν διατείνας τὸν βίον, πλείονων πεῖραν ἔσχηκας τῶν ὁμοφυῶν; ἀλλὰ μὲν οὐ διαφέρεις τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, οὐδὲ ἔξω τῆς φύσεως αὐτῶν ὑπάρχεις, ὥστε πλείονα τῶν ἄλλων κατειληφέναι· οὐδὲ πρὸ βουνῶν ἐπάγης, ἤ, ὡς ὁ Ἑβραῖός φησι, συνελήφθης. βουνοὺς δὲ λέγει τοὺς βαθεῖς, καὶ ὑπτίους τοὺς ὑψηλοὺς, καὶ δυσβάτους, καὶ ψαμμώδεις τόπους. οὐδὲ συμβούλῳ Κυρίου ἀκήκοας· οὐθ' ὃ, ὁ μὲν Ἀκύλας, ἀπόῤῥητα, ὁ δὲ Θεοδοτίων, μυστήριον, ὁ δὲ Σύμμαχος, ὁμιλίαν, ἐξέδωκεν· ἵνα εἴπῃ, μὴ καὶ πρὸ τῆς κτίσεως ὑπάρξασαν, ὡς καὶ πρὸ βουνῶν γεγόμφος; ἢ συμβούλῳ σοὶ ὁ Θεὸς ἐχρήσατο; ὅπερ

OLYMPIODORI, & POLYCHRONII. An tu, inquit, ante omnes, & ante creationem ipsam exstitisti, ut propter ætatem omnibus sapientior sis? Num tu omnibus antiquior es, ut temporis longinquitas te erudierit? Num aliquid à Deo audivisti? scientiâ certè nos non antecellis. Quoniam autem Jobus dixerat, In longo tempore invenitur sapientia, ideo captus, inquit, teneris. Nunquid ante omnes homines exstitisti, & hucusque vitam tuam extendens, rerum multarum experientiâ, eos qui ejusdem naturæ tecum sunt participes, superâsti? verùm ab aliis hominibus non differs, neque extra illorum naturam constitutus es, ut plus cæteris assequare; neque *ante colles concretus es*, vel (ut Hebræus habet) *conceptus es*: *colles* verò dicit clivos, loca nimirum edita, invia, & arenosa. Neque *constitutionem Domini audisti*; pro quo Aquila, *Arcana*, Theodotio, *mysterium*, Symmachus verò, *Colloquium*, reddidit; ac si diceret, Num tanquam ante colles existens, quæ ante mundi creationem fuerunt, nôsti? *Aut consiliario te usus est Deus*, quandoquidem sapientiâ tibi tantopere placeas? Cp. 12. 12.

ceas?

ceris? Profer aliquid nobis ignotum, & ostende, te scientiâ nobis esse superiorem. Quid tandem novi nôsti, quod nostram cognitionem fugiat? præter enim res humanas, & quæ in medio posita sunt, nihil amplius est quod dicere potes. Hæc verò dicunt, ut seipsos summam sapientiam assequutos esse ostendant.

DIDYMI. Cùm Eliphazus judiciorum Dei inscrutabilitatem in medium attulisset, existimans se hac ratione Justum impulsurum, ut non aliam ob causam, quàm propter peccata (quibus ipse obnoxius erat) adversa se pati, arbitraretur: neque enim ipse constitutionem Domini audiverat, neque adeum delapsa est sapientia, qua Justum propter peccata adversa pati comprehenderet. Verisimiliter autem Jobum cæteris hominibus parem facit, quia, scilicet, virtutis ejus magnitudinem ignoraret, & hac ratione justitiæ opinionem ex animo ejus eradicare vellet.

μεγαλύνει Θεοῦ κρίσεις; περιβαλὼν ἑαυτὸν τῇ ἰδίᾳ οἰήσει ὑπερόπτας, καὶ δόξαν ὡς ἡμᾶς ὑπερβεβηκὼς, καίτοι τί ξένον γινώσκεις, ὃ ἡμεῖς οὐκ ἐπιστάμεθα; πλέον γὰρ τῶν ἀνθρωπίνων, καὶ τῶν ἐν μέσῳ κειμένων, οὐκ ἀν ἔχοις εἰπεῖν. Οὗτοι δέ φασιν, ἵνα ἑαυτοὺς ὡς ἐφικνουμένους τῆς ἀκριβείας ἐπιδείξωσιν.

ΔΙΔΥΜΟΥ. Περιβαλόμενος τοίνυν ὁ Ἐλιφὰζ τὸ τῶν κριμάτων ἀνεξερεύνητον, οὐκ ἂν τούτου οἴεται προτρέψειν τὸ δίκαιον εἰς τὸ οἴεσθαι, ὅτι μὴ δι' ἕτερον ἢ δι' ἁμαρτίας πάσχει, * τοῦτο αὐτὸς ἀνεχόμενος· οὐδὲ γὰρ αὐτὸς ἀκριβῶς Κυρίου ἀκηκοὼς, ἢ ἐφικόμενος εἶχε περὶ αὐτοῦ τὴν σοφίαν, ἵνα δόξαν ἔχῃ περὶ τοῦ ἁγίου, ὡς δι' ἁμαρτίας πάσχοντος. καινοποιεῖ δὲ αὐτὸν τοῖς πᾶσιν ἀνθρώποις εἰκότως, ἀτε ἀγνοοῦν αὐτοῦ τὸ μέγεθος τῆς ἀρετῆς· ἐκ τούτου δυνατὸν ἦν τὸ οἴεσθαι αὐτὸν δίκαιον.

* ἰσ. πλην

Sed & senex, & antiquus in nobis est, patre tuo gravior diebus.

Καίγε πρεσβύτης, καίγε παλαιὸς ἐν ἡμῖν, βαρύτερος τοῦ πατρός σου ἡμέραις.

OLYMPIODORI, & DIDYMI. Quorsum autem, inquit, dicis, tempus te sapientiorem reddidisse? est verò fortasse aliquis ex nobis tribus, non te solùm, sed & patre etiam tuo ætate provectior; vel, secundùm Symmachum, *Longævior*. Aut igitur hoc dicit; Si de tempore gloriaris, sunt apud nos antiqui: vel fortasse illud; Licèt senex, & ætate grandis sis, inter nos est qui ætate te superat, qui & patre tuo diebus gravior, hoc est, senior existit, neque tu plus nobis sapis. Et hæc quidem pro authoritate Eliphazus arroganter loquitur.

ΟΛΥΜΠΙΟΔΩΡΟΥ, καὶ ΔΙΔΥΜΟΥ. Ἀλλὰ τί λέγεις, φησὶν, ὅτι ὁ χρόνος σε σοφώτερον κατεσκεύασεν; ἀλλ' ἔστι τις ἐξ ἡμῶν τῶν τριῶν τυχὼν, οὐχὶ μόνον σοῦ, ἀλλὰ καὶ τοῦ σοῦ πατρὸς παλαιότερος, εἴτουν πολυχρονιώτερος, καὶ Σύμμαχον. ἢ τοίνυν τοῦτό φησιν, ὅτι εἰ καὶ ὀπίσω χρόνῳ αὐχεῖς, εἰσὶ παρ' ἡμῖν παλαιοί· ἢ σκῆνος πάχα, εἰ καὶ πρεσβύτης ὑπάρχεις, καὶ παλαιὸς, ἀλλ' ἡμῖν προσηλίκευε * τυγχάνων, ὡς καὶ σοῦ πατρὸς βαρύτερος, τοῦτέστι, μεγαλεώτερος * γεγονέναι, οὐ πλέον τι ἡμῶν ὀπίσασαι. καὶ ταῦτα ἀπὸ καὶ αὐθεντίας ἀγωνιστικῶς ὁ Ἐλιφὰζ λέγει.

* ἰσ. παρ' αὐτοῖς, ὅς. * ἰσ. γέγον.

Pauca, præ iis quæ peccâsti, accepisti verba.

Ὀλίγα ἐστὶν ἁμαρτήματα μεμάστιγωσαι.

Cap. 13. 23. CHRYSOSTOMI. Quoniam Jobus dixerat, *Quænam sunt peccata*

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Ἐπειδὴ ὁ Ἰὼβ εἶπε, Τίνες εἰσὶν αἱ ἁμαρτίαι

πάμμ, δίδαξόν με· τούτου χάειν πλῆθος ἁμαρτιῶν αὐτῷ ὀνειδίζει ὁ Ελιφάζ, καί φησιν, ἴσθι ὡς πρὸς σύγκρισιν τῶν σῶν ἁμαρτημάτων, ἐλαφρὰς ἐτιμωρήθης, καὶ οὐκ ἀντάξιαν τῶν πλημμελημάτων δέδωκας τὴν δίκην. Εἶτα ἐπεὶ μηδὲν ἔχει δεικνύειν τὸ Ἰὼβ ἁμάρτημα, ἐκ τῶν λόγων αὐτὸν πειρᾶται κρίνειν, λέγων.

mea, doce me; propterea peccatorum multitudinem illi exprobat Eliphazus, dicens, Scito te, peccatorum tuorum comparatione factâ, levi supplicio affectum esse, nec pro delictorum merito pares pœnas luisse. Deinde cùm nullum Jobi peccatum producere posset, ex verbis ipsius eum condemnare conatur, dicens.

Μεγάλως ὑπερβαλλόντως λελάληκας.

Valde supra modum loquutus es.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Τοῦτο λέγει, ὅτι ἡμάρτηκας, καὶ διὰ τοῦτο μάστιγας ὑπομένεις· ὅπερ ὃ τοῦτο ὑφίσταμενος, ἀδικίαν προσάπτεις τῷ Θεῷ, βαρύτερον γέγονέ σου τὸ ἁμάρτημα. δέον γοῦν καὶ νῦν σε πληγῶν ὑπὲρ τὸ κτῆμα Θεοῦ θερμότητος, πέπονθας σοφὸν, τοῦ Θεοῦ ἀνεξικακίᾳ νενικηκότος τὸ καθ' αὐτοῦ βλασφημεῖν· ἵνα εἴπῃ, ὅτε δέον σε μεταμελείᾳ σωφρονέστερον γενέσθαι, παλιμπρεπῶς εἰς διαδικασίαν Θεοῦ ἐλθεῖν ἐπεχείρησας. Διακείμενοι γὰρ πρὸς αὐτὸν, ὡς ἁμαρτάντος, εἶτα ἀκούοντες ὡς ἐκ καθαρότητος προφέρει λόγους, τόλμαν ἠγοῦντο τοῦτο, καὶ ὑπερβολὴν διαζονείας, μαθόντες καὶ ἀγνοοῦντος· διὸ φησιν Ελιφάζ.

POLYCHRONII. Hoc dicit; Peccâsti, ac propterea plagas sustines: sed quoniam injustitiam Deo affingis dum hæc pateris, crimen tuum gravius evasit. Cùm igitur audaciæ in Deum pœnas te dare nunc oporteret, Dei tamen longanimitate & tolerantiâ blasphemiam tuam exsuperante, nihil passus es; ac si diceret, Cùm pœnitentiâ modestiorem te fieri oportebat, insolenti audaciâ cum Deo in judicium descendere aggressus es. Affecti enim erga eum, tanquam erga peccatorem, & sermones audientes, quos ex puritate cordis protulerat, ab audacia & extrema arrogantia illos profectos fuisse, stultè & insipienter arbitrabantur: quamobrem ait Eliphazus.

Τί ἐτόλμησεν ἡ καρδία σου; ἢ τί ἐπλώγκαν οἱ ὀφθαλμοί σου; ὅτι θυμὸν ἔρρηξας ἔναντι Κυρίου, ἐξήγαγες δὲ ἐκ στόματος ῥήματα τοιαῦτα.

Quid ausum fuit cor tuum? aut quid sustinuerunt oculi tui? quòd furorem erupisti ante Dominum, protulisti autem ex ore verba talia.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Ἀνθ' ὧν ὁ Σύμμαχος, Τί ὅτι ἐπῆρέ σε ἡ καρδία σου; τουτέστι, πῶς οὐκ ἔφριξας καὶ μόνον ἐννοῆσαι τὸ πρὸς Θεὸν κρίσιν; ἀλλὰ μόνον, φησὶν, ἐτόλμησας ἐννοῆσαι, ἀλλὰ καὶ φθέγξασθαι δὲ προῃτήσω, θλιμμυρῶς τῇ ψυχῇ ἀντοφθαλμήσας Θεῷ, καὶ ὅλον σου τὸν θυμὸν κενώσας εἰς Θεὸν, καὶ διαλεχθήμενος, δὲ πράως, ἀλλὰ μετὰ θυμοῦ ἐκένωσας τὴν φωνὴν, καὶ πλείστη

POLYCHRONII. Pro quo Symmachus, *Quid quòd extulit te cor tuum?* id est, Quomodo cum Deo in judicium descendere vel mente concipere non abhorruisti? Verùm non tantùm cogitare ausus es, sed ne loqui quidem recusâsti, insolenter Deo animo renitens, & iracundiam tuam omnem in eum evomens, intérque differendum operum innocentiam venditans, non leniter, sed cum iracundia

voces

voces effudisti, & summa verborum asperitate usus es.

DIDYMI. Loquendi enim libertatem, quæ à puritate & integritate summa proficiscebatur, iracundiam illi opinabantur; quod illis quidem evenerat ex putri & rancido fundamento, quod ipsis substruxerant, laudabilem loquendi fiduciam, blasphemiam esse existimantes. Idcirco ait, Unde tantam tibi audaciam sumpsisti, ut contra Deum oculos levaveris, & quasi ira accensus, talia verba protuleris?

τῇ τῶν ῥημάτων ἐχρήσω βαρύτητι, καθαρότητα ἔργων σεαυτῷ μαρτυρῶν.

ΔΙΔΥΜΟΥ. Θυμὸν γὰρ ἐνόμιζον αὐτὸν ἐκ καθαρότητος ἐπαφιέναι παῤῥησίαν· ὅπερ αὐτοῖς συνέβαινεν ἐκ τῆς σαθρᾶς αὐτῶν ἀρχῆς, ἣν αὐτοὶ ἑαυτοῖς ὑπεστήσαντο, βλασφημίαν ἡγούμενοι τὴν παῤῥησίαν τῶν λόγων ἐλευθερίαν. διὸ φησι, Τί τοσοῦτον ἐθρασύνω, ὅτι καὶ ἀντέβλεψας Θεῷ, καὶ ὡς ἀγανακτῶν καθ' αὐτοῦ τοιαῦτα ἐφθέγξω ῥήματα;

Quis enim cùm homo sit, quia erit sine crimine? aut tanquam futurus justus natus de muliere?

Τίς γὰρ ὢν βροτὸς, ὅτι ἔσται ἀμεμπτος; ἢ ὡς ἐσόμενος δίκαιος γεννητὸς γυναικός;

HEbræus autem, *Quomodo justificabitur proles mulieris?* ac si diceret, Ipsa natura perturbationibus obnoxia, proclivis ad peccatum est.

Ὁ μὲν Ἑβραῖος, Πῶς δικαιωθήσεται γέννημα γυναικός; ἵνα εἴπῃ, αὐτὴ ἡ φύσις πάθεσιν ὑποκειμένη, εὔκολός ἐστι πρὸς τὴν ἁμαρτίαν.

DIDYMI. Proprium est eorum qui virtute carent, illius acquisitionem difficilem esse existimare, atque ita animo affici, ac si nemo eam possideret; sicut præsens Eliphazus dicit, corporis imbecillitate (ut verisimile est) in errorem inductus. Quis enim, inquit, cùm homo sit, irreprehensibilis esse potest, aut justum se fore polliceri, prout tu teipsum esse existimas?

ΔΙΔΥΜΟΥ. Ἴδιον τῶν μὴ ἐχόντων ἀρετὴν, δυσχερῆ λογίζεσθαι τὴν ταύτης ἀνάληψιν, καὶ δύσκολον, ὡς μηδενὸς αὐτὴν ἔχοντος· καθὰ καὶ ὁ πρόσκειμενος λέγει, σφαλλόμενος διὰ τὸ σῶμα, ὡς εἰκὸς, ἀσθένειαν· Τίς γὰρ, φησὶν, ἄμεμπτος ὢν, δύναται ἄμεμπτος εἶναι, ἢ ἐπαγγέλλεσθαι, ὅτι δίκαιος ἔσομαι, ὡς σὺ σαυτὸν νομίζεις;

Si in Sanctis non credit, & cœlum non est mundum ante eum; [Symmachus autē, *Ecce in Sanctis ejus nullus est immutabilis, neq; cœlum sine macula.*] *sine verò abominatus et immundus vir, bibens injustitias quasi potionem.*

Εἰ κατὰ ἁγίων δὲ πιστεύει, δὲ-ρανὸς οὐ δὲ καθαρὸς ἐναντίον αὐτοῦ [ὁ δὲ Σύμμαχος, ἰδοὺ ἐν ἁγίοις αὐτοῦ οὐδεὶς ἀπρεπὴς, οὐδὲ οὐρανὸς ἀκάθαρτος.] ἔτι δὲ ἐβδελυγμένῳ καὶ ἀπαθαρτῳ ἀνὴρ, πίνων ἀδικίας ὕδωρ ποτῷ.

POLYCHRONII. Considera, inquit, quis unquam mortalium vitam

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Σκόπησον, φησὶ, τίς ποτε θνητῶν ἀκηλίδωτον

ἀκηλίδωτον

ἀκηλίδωτον ἔχε τ βίον; Εἰ γὰρ μηδὲ τοὺς πάλαι ἁγίους, οἵ τ Αβραὰμ, τ Μωϋσέα, ἐκτὸς κατέλιπε μέμψεως· καὶ γὰρ τῷ Αβραὰμ, καὶ τῷ Μωϋσεῖ ὀργισθεὶς φαίνεται ὁ Θεός. καὶ πῶς αὐτὸς ἀλαζονικὴν δικαιοσύνης ἀκρίβειαν, ὅπου γε ὁ μόνον οἱ ἅγιοι, ἀλλὰ καὶ πάντα τὰ λοιπὰ, καὶ τὰ δοκοῦντα εἶ) ἀπαθῆ, δέχεταί τινα τ παρεκβάσεως ἀλλοίωσιν; πολλῷ γε περὶ ἁμαρτημάτων λέγε ὅτι ὑγιοῦς, ἀλλὰ βούλεται δεῖξαι, ὅτι μόνη τῷ Θεοῦ ἡ φύσις ἐστὶν ἀνεπηρέαστος, καὶ μόνος αὐτός ἐστι καθαρός· διὰ τοῦτο εἶπεν, οὐδὲ ὑγιὴς ἐνώπιον αὐτοῦ καθαρός· εἰ γὰρ καὶ λαμπρὸς τ φύσιν καθέστηκεν, ἀλλ' οὖν νέφους ἐπιπροσθοῦντος, καλύπτεται τ αὐτοῦ λαμπηδόνος ἡ δυνάμις. Εἰ τοίνυν ὅτε τοὺς ἁγίους ἐστὶν εὑρεῖν, εἴτε ἀγγέλους, εἴτε ἀνθρώπους τ παντὸς πταίσματος ἐλευθέρους, ὅτε ὑγιὴς τὸν ὅτι τ οἰκείας ἀεὶ καθαρότητος, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ τοῦ ὑγιοῦς καθαρότης, πρὸς τὴν σύγκρισιν τ τοῦ Θεοῦ καθαρότητος, ἀκάθαρτος· πῶς δ' τολμηρὸν, ἄνθρωπον ὅτι ἀγγεία. πλάσεως αὐχεῖν; Οἱ δ' ἀνεπιμέμπτως περὶ ἀνθρώπου τοῦ βδελυκτοῦ, καὶ ἀκαθάρτου, ὃς ἴσα πόματι τὰς ἀδικίας ἐκπίνει; τοῦτο γ' εἶπε, διὰ τ πλημμελῶς τοὺς ἀνθρώπους ἁμαρτάνειν, καὶ ὑ κ πείσασιν, ἢ δι' ἀνάγκης, ἀλλὰ καθ' ἡδονήν, ὥσπερ ἀμέλει καὶ ὁ διψῶν πίνει. τ γ', κ ἁγίων ὑ πιστεύει, δυνατὸν καὶ ὑπονοῆσαι, ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ ἄγγελοι πεπτωκότες γεγόνασι τ φύσιν, ὡς καὶ ἵνας αὐτῶν ἀπολιθωθῆναι τ οἰκείας στάσεως· Εἰ οὖν καὶ αὐτοὶ πεπτωκότες, πῶς οἷόντε ἀνθρώπου εἶ) ἀμεμπτον; καὶ αὐτὸς ὁ ὑγιὴς ὑ καθαρός ἐστιν, ὑ καθάπαξ, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Τί μήτοι, ἔα, ἡ μὴ χρῆσις τοῦ λόγου καὶ ἡ ἀκολουθία, πόσῳ μᾶλλον, νοῆσαι, καὶ, μήποτε· ἢ γὰρ κοινὴ συνήθεια, ἄφες.

Ἀναγγελῶ δέ σοι, ἄκουέ μου· ἃ δὴ ἑώρακα ἀναγγελῶ σοι, ἃ σοφοὶ ἐροῦσι, καὶ ὑπ' ἐκρυψαν

prorsus immaculatam traduxerit? ſiquidem neque Sanctos priſci ſeculi, Abrahamum, ſcilicet, & Moyſem, ſine reprehenſione reliquerit; nam & Abrahæ, & Moyſi viſus eſt Deus iraſci. Quomodo igitur juſtitiæ perfectionem tibi arrogas, cùm non ſolùm Sancti, ſed cætera etiam omnia, eáque quæ videntur impaſſibilia, ſtatûs ſui præſentis alterationem aliquam admittunt? Non tamen peccatum cœlo attribuit, ſed Dei naturam ſolam mutatione carere, illúmque ſolum purum eſſe oſtendere vult; idcirco dixit, *Neque cœlum eſt mundum ante eum*: quamvis enim naturâ ſuâ lucidum ſit, nubis tamen interventu ſplendoris ejus vis obſcuratur & occulitur. Si igitur neque Sanctos, ſive Angelos, ſive homines, omni prorſus errore liberos invenire liceat, neque cœlum ipſum nativam ſuam puritatem ſemper tueatur (cujus etiam puritas, ſi cum divina puritate conferatur, impura eſt) qua fronte audebit homo actionum ſuarum caſtimoniâ gloriari? Quid autem de homine deteſtando & immundo dicemus, qui inſtar potûs iniquitates abſorbet? Hoc verò idcirco dixit, quia homines libertate arbitrii peccant, nullâ calamitate aut neceſſitate impulſi, ſed cum delectatione, ſicuti nimirum, ſitiens bibit. Illud verò, *In Sanctis non credit*, ſic etiam intelligi poteſt; quòd Angeli etiam ipſi naturâ mutabiles creati ſint, ut eorum etiam nonnulli de ſtatione ſua lapſu deciderint: ſi igitur etiam illi mutabiles ſint, quî fieri poteſt, ut homo ſit irreprehenſibilis? *Et cœlum ipſum non eſt mundum*, non ſimpliciter, ſed coram Deo. Illud autem, ἔα, ſermonis lege & conſequentiâ, *quantò magis*, & *nedum*, ſignificat; communi autem loquendi conſuetudine, ἄφες, id eſt, *ſine*, vel, *dimitte*. Iud. ver. 6.

Annunciabo autem tibi, audi me: quæ utique vidi, annunciabo tibi, quæ ſapientes dicent, &

non celaverunt parentes eorum: ipsis solis data est terra, nec supervenit illis extraneus.

πατέρες αὐτῶν· αὐτοῖς μόνοις ἐδόθη ἡ γῆ, καὶ οὐκ ἐπῆλθεν ἀλλογενὴς ἐπ' αὐτούς.

QUod te docebo, inquit, contracto & demisso supercilio amplectere, & sapientem sermonem audi, non recentem, neque à me excogitatum, sed quem antiquorum filii per successionem à patribus traditum acceperunt, & experientia veritatem ejus mihi comprobavit. Qui enim verum hunc sermonem posteris tradiderunt, pii adeo exstiterunt, & in vita eorum talis morum integritas eluxit, ut divinam providentiam assequuti, soli in terra sua, nullo hoste eos invadente, absque metu & perturbatione vitam in tranquillitate transegerint. Et sanè viris tunc religiosis, ut Abrahæ, Isaac, Jacob, Moysi, & Jesu, nullâ injuriâ ab hostibus lædi, præmii loco erat. Videtur autem Eliphazus non sine fastu aliquo Jobo hæc dicere.

ΚΑθυφεὶς τὸ ὀφρύος δέξαι μου, φησὶ, τὴν διδασκαλίαν, καὶ σοφὸν ἄκουε λόγον, καὶ νεώτερον, οὐδὲ παρ' ἐμοῦ ἐξευρημένον, ἀλλ' ὃν οἱ *παλαιότεροι παῖδες παρὰ *πατέρων διεδέξαντο· ἀληθῆ δὲ εἶδον τοῦτον, καὶ ἡ πεῖρά μοι παραδέδωκεν. οἱ γὰρ τὸν σοφὸν τοῦτον παραδόντες λόγον, οὕτω θεοσεβεῖς ἐτύγχανον, καὶ τοιοῦτον βίον ἐπεδείξαντο, ὥστε τὴν παρὰ Θεοῦ τυγχάνειν προνοίας, μόνοι ἐν αὐτοῖς ζηλωτὰς, καὶ μετ' ἀδείας καὶ ἀπροσκόπως τὴν ἑαυτῶν οἰκῆσαι γῆν, οὐδενὸς αὐτοῖς πολεμίου ἐπελθόντος. καὶ γὰρ καὶ τοῦτο γέρας ἦν τοῖς τότε θυσιοῦσι, τὸ μηδὲν ὑπὸ πολεμίων πάσχειν, ὡς οἱ περὶ τὸν Ἀβραὰμ, Ἰσαὰκ, Ἰακὼβ, Μωσῆν, καὶ Ἰησοῦν. δοκεῖ δέ πως φιλονικῶς ταῦτα πρὸς Ἰὼβ λέγειν ὁ Ἐλιφάζ. *ἴσ. πολὺ ὑστέρων. *ἴσ. πατὴρ μου.

DIDYMI. Vel fortasse, nullo animi proposito cum fastu & arrogantia conjuncto, sed quia peccatis eum implicatum adhortatione sua indigere arbitraretur. Et hic quidem videtur (licèt nequaquam notitiâ divinâ, sed admiratione eorum qui prudentia excelluerunt) dicto illi simile aliquid protulisse, *Hominis fidelis sunt cuncta orbis terrarum opes, infidelis verò ne obolus quidem.* Infidelis enim, quamvis largas possessiones habeat, divitiarum tamen non Dominus est, sed servus; Mammonæ enim inservit. Quisnam autem vetus sit sermo, quem ab antiquis didicisse se profitetur, subjungit.

ΔΙΔΥΜΟΥ. Ἡ πάχα, οὐ προθέσει φιλονικῇ, ἀλλὰ τῷ νομίζειν αὐτὸν ἐν ἁμαρτίαις εἶναι, καὶ δεῖσθαι τοῦτο ἀφεθῆναι τὸ πρὸς αὐτοῦ παραινέσεως. καὶ ἔοικέ γε οὕτω, εἰ καὶ μὴ καθ' ὑπεροχὴν θείαν, ἀλλὰ τῷ θαυμάζειν τοὺς σοφοὺς ὑπερβάλλοντας, ὅμοιον λέγειν τῷ φάσκοντι ῥητῷ, τῶν πιστοῦ ὅλος ὁ κόσμος τῶν χρημάτων, τῶν δὲ ἀπίστου οὐδ' ὀβολός. κἂν γὰρ πολυκτήμων ὑπάρχῃ ὁ ἄπιστος, οὐ δεσπότης, ἀλλὰ δοῦλός ἐστι τῶν χρημάτων, τῷ γὰρ Μαμμωνᾷ δουλεύει. Ὡς δὲ ὁ παλαιὸς λόγος οὗ παρά τῶν ἀρχαίων φησὶ μεμαθηκέναι, ἐπάγει.

Omnis vita impii in solicitudine: [Pro quo quidem Aquila reddidit, *In dolore*; Theodotio, *Ineptè transfigitur*; Symmachus verò, *Effertur arrogantiâ.*] *Anni autem numerati potenti dati sunt.* [Symmachus rursus, *Et numerus annorum occultatus est forti.*] *Ti-*

Πᾶς ὁ βίος ἀσεβοῦς ἐν φροντίδι· [αἰθ' ὃ, ὁ μὲν Ἀκύλας, ἐν ὀδύνῃ, ἐξέδωκεν· ὁ Θεοδοτίων, ματαιοῦται· ὁ δὲ Σύμμαχος, φιλονεικεῖται.] ἔτη δὲ ἀριθμητὰ δεδομένα δυνάστῃ. [πάλιν ὁ Σύμμαχος, καὶ ἀριθμὸς ἐτῶν κεκρυμμένος ἰσχυρῷ.] ὁ δὲ φόβος αὐτοῦ

τῷ ἐν ὠσὶν αὐτῷ. ὅταν δοκῇ ἤδη εἰρηνεύειν, ἥξει αὐτῷ ἡ καταστροφή.

mor autem ipsius in auribus ipsius. Cùm putaverit se esse jam in pace, veniet ejus subversio.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Ὃ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· οἱ μὲν ἅγιοι τοῦτον τὸν βίον διανύσαι τὸν ζωλὸν· ὁ δὲ ἀσεβὴς, κἂν ἐν ἀφθονίᾳ δοκῇ; οὐκ ἀσφαλῶς βιοῖ, ἀλλ' ἀεὶ ταραγμῷος ἐστιν, ἀεὶ ἐν φροντίδι· τρόπαιος αὐτῷ ἡ δυναστεία, τρόμου ἐστὶν, ἔνοικον ἀεὶ ὃ δὴ ἔχων ἐν τοῖς ὠσὶ, καὶ οἷ ἔναυλον. ἁμαρτάνων γὰρ ἀεὶ δέδοικεν, αὐτὸς ἑαυτῷ τὰ συνειδὸς κατήγορος γενόμενος, καὶ ἀεὶ τρόμον ὀφθαλμῷ ἔχει τὸν φόβον, ὥσπερ ἐπηχοῦντα αὐτῷ τὴν μέλλουσαν ἀπώλειαν· ἀεὶ ἐν *ὑποψίᾳ ζῇ, καὶ ὅταν δοκῇ ἐν ἀσφαλείᾳ εἶναι, ἥξει αὐτῷ ἀδόκητος ἡ καταστροφὴ τῆς δοκούσης εὐημερίας, καὶ τὴν ἐσχάτην ὑποστήσεται ζημίαν. ὁ δὲ Ἑβραῖος, ἀντὶ τοῦ, ἡ καταστροφὴ, ἡ σκύλευσις, ἔχει, ἐμφαντικώτερον πρίσεων τὴν ἔννοιαν. ὁ τοιοῦτος κἂν δυναστεύων θρασύνηται, ἴσως ὅτι ἀριθμητὰ ἔτη ἔχει, οὐχ ἡ δυναστεία πολυχρόνιον αὐτὸν ποιεῖ· ὥρισται γὰρ τοῖς ἀνθρώποις χρόνος παρὰ τοῦ Θεοῦ τοῦ τοῦ αὐτοῦ κρίματος. κἂν οὖν διαζοινεύηται ὁ δυνάστης, ἀλλ' ὁ βίος αὐτοῦ βραχὺς, καὶ ἔτη αὐτοῦ ὀλίγα· ὁ δὲ ἀριθμὸς κέκρυπται παρὰ τῷ Θεῷ, καὶ ἄδηλός ἐστι· πλὴν ὅτι ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ δυναστεύσας, τέλος ζημίαν ὑπέμεινε. τάχα δὲ τὸν Ἰὼβ ἐν τούτοις αἰνίττεται, ὅτι βραχὺ διαπεπλωκότα, εἶτα συμφοραῖς περιπεπτωκότα.

POLYCHRONII. Quod verò dicit, hujusmodi est; Sancti quidem vitam ad hunc modum transegerunt; impius verò, quamvis in rerum abundantia vivere videatur, non tamen in securitate vivit, sed cum perpetua perturbatione anxiam & solicitam vitam semper agit; brevis & momentanea ejus dominatio est; metum in aturibus habitantem, ac quasi sonantem semper habens, terrore plenus est. Nam qui peccat, semper metuit, ipse sibi conscientiâ suâ accusator factus, & pavorem quasi inculcantem sibi perniciem futuram, in oculis semper gerit; in suspicione semper vivit, & siquando in tuto res suas collocari existimaverit, apparentis illius felicitatis subita & inopinata ingruet eversio, & extrema supplicia subibit. Hebræus autem sensu evidentiore, pro, *subversione*, habet, *vastationem*. Talis, inquit, licèt potestate & dominatu insolescat, sciet tamen, annos sibi numeratos esse, nec principatum posse longævum eum reddere; tempus enim hominibus decreto divino dimensum est. Licèt igitur arroganter se jactet qui potestate præditus est, brevis tamen ipsius vita, & anni ejus pauci sunt, quorum numerus incertus est, & à Deo cœlatur: ut ut est, postquam exiguo tempore dominatus fuerit, in supplicium tandem incidit. Forsan autem his verbis Jobum innuit, qui brevi prosperâ fortunâ usus, in calamitates postea inciderat.

* χ. ἀπωλείας.

Μὴ πιστευέτω ἀποστραφῆναι ἀπὸ σκότους, ἐντέταλται γὰρ ἤδη εἰς χεῖρας σιδήρου, [ὁ δὲ Σύμμαχος, προεσκοπεύθη γὰρ εἰς μάχαιραν.] κατατέταξαι δὲ εἰς σῖτα γυπίν. οἶδε δὲ ἐν ἑαυτῷ, ὅτι μοῦ εἰς πτῶμα· ἡμέρα δὲ σκοτεινὴ

Non credat converti à tenebris, decretus enim est jam in manus ferri, [Symmachus autem, Præviser enim est ad gladium.] & dispositus in escas vulturum. Novit autem in seipso, quòd manet in ruinam; dies autem tenebrosa

ipsum versabit, angustia autem & tribulatio ipsum comprimet.

αὐτὸν σεσβήσῃ, ἀνάγκη ἢ θλῖψις αὐτὸν καθέξῃ.

OLYMPIOD. Supplicium vocat tenebras. Ne credat igitur, inquit, impius, impune se laturum; cautum enim est decreto divino, ut ferro pereat, & insepultus jacens à vulturibus consumatur. Quare si felicitatem suam intuitus peccator, nullam vicissitudinem expectaverit, seipsum decipit: dudum enim decreto pœnæ est obnoxius, ac, licèt Deus longanimitate suâ morum mutationem expetat, supplicium (quod per ferrum & vultures innuitur) ex eo tempore sibi ipsi thesaurizavit: cùm seipsum non condemnaverit, extremum supplicium luet, ita ut sepulturæ honor illi denegetur, & inhumatus jacens esca volucrum evadat; quod quidem tunc temporis grave supplicii genus judicatum est; quamvis & illud gravius, cùm conscientiâ suâ talia ipsi vaticinatus fuerit, & prædixerit; ipse enim futuri casûs sibi conscius est, & quòd tenebras, perturbationem, afflictionem, & angustias subitus sit. Novit enim peccatoris conscientia, quòd pravorum studiorum exercitium ruinam secum afferat, & quòd calamitate oppressum ipsum pœnitebit, cùm, in angustias conjectus, ac malorum suorum nullum exitum inveniens, sed supplicii gravitate in die tenebricosa perculsus (de qua in prophetia Amos dictum est, *Dies* Am. 5. 18. *Domini tenebræ sunt, & non lux*) discrimen inter pium & impium intelliget. Observa autem, quòd peccatoris vita cum perturbatione, & mors cum miseria conjuncta sit; nec hæc quidem communi lege naturæ, sed vi, bello, aut pugnâ eveniat; & ut post mortem, sepulturâ & exequiis careat; nec tantùm insepultus jaceat, sed pabulum etiam vulturibus fiat. Mirandum autem non est, quòd talia hic loquatur; suprà enim dictum est, quòd ex antiqua fortè doctrina, qua perperam imbutus fuit, hæc protulerit: porrò Jobum propter peccata adversa pati, in omnibus conatur ostendere.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Σκότος λέγει τὴν τιμωρίαν. μὴ πιστευέτω οὖν, φησὶν, ἀτιμώρητος μενεῖν ὁ ἀσεβής· θεῖον γάρ ἐστιν ἔνταλμα, ἵνα διὰ σιδήρου αὐτὸν ἀναιρεθείη, καὶ ἵνα γυπῶν δαπανηθείη, ἄταφον κείμενον. ὥστε εἰ πρὸς τὴν τιμωρίαν ἀφορᾷ ὁ ἁμαρτάνων, εὐθυμίαν μεταβολῆς ἐλπίζει, ἑαυτὸν ἀπατᾷ· ἤδη γὰρ τῇ ἀποφάσει ἵνα τιμωρίαν σχῇ, καὶ ἑαυτῷ ἐθησαύρισε κόλασιν, ἥτις διὰ τοῦ σιδήρου καὶ τῶν γυπῶν σημαίνεται, εἰ καὶ τῇ ἀνεξικακίᾳ Θεὸς τὴν μεταβολὴν ἀπαιτεῖ τοῦ τρόπου· μὴ καταγνὺς ἑαυτοῦ, τὴν ἐκάστῳ δοθεῖσαν δίκην, ὡς μηδὲ ταφῆς ἀξιωθείη, ἀλλ' ἄταφος ῥιφεὶς βορὰ τοῖς οἰωνοῖς γενέσθαι. ὃ χαλεπὸν εἰς τιμωρίαν τοῖς τότε νενόμιστο· χαλεπώτερον δὲ τοῦτο, ὅταν αὐτὸς διὰ τοῦ συνειδότος ἑαυτῷ τοιαῦτα μαντεύηται καὶ προλέγῃ· εἰ αὐτὸς γὰρ συνεπίσταται ἑαυτῷ τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι, καὶ ὅτι μεγάλα ἵνα σκότος εἴη, καὶ κλόνησιν, καὶ θλῖψιν, καὶ ἀνάγκην. οἶδε γὰρ ὁ συνειδὸς * τῶν ἁμαρτανόντων, ὅτι ἡ τῶν φαύλων ὑποτυπουμένων ἐργασία τέλος ἄγει, καὶ ὡς μεταμελήσει αὐτῷ συμφορᾶς καταλαβούσης, ἵνα ἐν ἀμηχανίᾳ καταστὰς, καὶ εὐθυμίαν διὰ λιμένος θεώμενος τῶν κακῶν, ἀλλὰ διαπεπτόμενος ἐν τῷ κολάσεων, ἐν ἡμέρᾳ σκοτεινῇ, ὡσεὶ τῆς εἰρήσθαι ἐν Ἀμὼς, ὅτι ἡ ἡμέρα Κυρίου σκότος ἐστὶ καὶ οὐ φῶς, ἐστῶσα διαφόρου βυσσοῦ τοῖς ἀδικουμένοις. ὅρα δὲ, ὅτι τὸν ἁμαρτωλὸν καὶ ὁ βίος ἐν ταραχῇ, καὶ ὁ θάνατος βίαιος, οὐ κατὰ τὸν κοινὸν νόμον τῆς φύσεως, ἀλλὰ βίᾳ, καὶ πολέμῳ, καὶ μάχῃ· καὶ μετὰ θάνατον, οὐδὲ ταφὴ καὶ κηδεία· καὶ οὐ μόνον τὸ ἄταφον σχεῖν, ἀλλὰ καὶ σῖτα γυψὶν εἶναι. οὐ δεῖ δὲ ξενίζεσθαι, ὅτι τοιαῦτα φθέγγεται· ἤδη γὰρ εἴρηται, ὅτι ἴσως ἐν ἀδικημάτων ἀρχαίων αὐτὰ προφέρει. δεῖ πάντων μάλιστα κατανοεῖν, ὅτι δι' ἁμαρτίας πάσχει ὁ Ἰώβ.

* Forte ἁμαρτημάτων.

Ωσπερ

Ωσπερ στρατηγὸς πρωτοστάτης πίπτων, ὅτι ἦρε χεῖρας ἐναντίον τοῦ Κυρίου, ἔναντι ὃ Κυρίου παντοκράτορος ἐτραχηλίασεν· ἔδραμε ὃ ἐναντίον αὐτοῦ ὕβρει ἐν πάχει νώτου ἀσπίδος αὐτοῦ.

Sicut dux in prima acie decidens, quia elevavit manus contra Deum, & contra Dominum omnipotentem induravit cervicem; cucurrit autem contra eum injuriâ in craſsitudine dorſi ſcuti ſui.

ΟΛΥΜΠ. Πρωτοστάτην λέγει τὸν ἐν τοῖς πολέμοις τοῦ στρατοῦ προηγούμενον. ὥσπερ οὖν οὗτος τῇ ἑαυτοῦ δυνάμει μὴ θαρρῶν, καὶ *ποδῶν τῶν πολεμίων, χειρίαν λαβὼν τὸ πλῆθος, τοῦτο μόνον ἔχει σωτηρίας ἐλπίδα· οὕτω καὶ ὁ ἀσεβὴς ὡς χεῖρας ἀνατείνων Θεῷ, καὶ οὐ μέλει βουλῆς, ἀλλ' ὅτι τὸ ἔργων τὸ καθ' οὗ *Θεοῦ ὅτι δὴ κινούμενος πραχύτητα, ἢ τὸ χρηστὸν ἀποσείμενος ζυγὸν, ἔτοιμον τὸ αὐτοῦ κηδεμονίαν, καθάπερ δάμαλις γαυριῶσα, τοῦ πραχέως τὸ ζυγὸν ἀποβάλλουσα, καὶ ἀποκιρτῶσα πρὸς τὴν ζυγίλιον, καὶ μονονουχὶ πέσχων εἰς ὃ συμβαλεῖν αὐτῷ πρὸς παράταξιν· ἢ ὡς πρὸς ὁμοφυῆ καταστασιάζων ἔθνον ἵνα πρὸς αὐτὸν ἀντιπαρατάξηται, οἷα ἵνα παχεῖαν ἀσπίδα τὸ ὑπερφανὲς ἐπιφερόμενος, θαρρῶν τοῖς ἀμυντηρίοις αὐτοῦ, καταβάλλεται καὶ πίπτει, οἷά τις στρατοπέδων ἄρχων, ὡς ὑπ' αὐτοπάλου τοῦ Θεοῦ πρωσχόμενος· ὃ γὰρ, ἐν πάχει νώτου ἀσπίδος αὐτοῦ, ἵνα εἴπῃ, ὅτι δοκῶν τοῖς ἔξωθεν ἀσφαλίαις, χρείττων ἔσεσθαι τοῦ Θεοῦ πληγῆς ἐνόμισε. τινὲς δὲ, ὥσπερ πρωτοστάτης, αὐτὶ τοῦ, ὥσπερ ὁ διάβολος, ἐνόησαν· αὐτὸς γὰρ ἐτραχηλίασεν ἔναντι Κυρίου· ὡς οὖν ἐκεῖνος ἔπεσεν, οὕτω καὶ πᾶς ὁ Θεῷ ἀντιτείνων.

*Sic. ποδῶν τῷ πολεμίῳ.

OLYMP. Ducem in prima acie dicit eum qui in bello exercitui præeſt. Sicut igitur dux talis, viribꝰ ſuis confiſus, & in hoſtem impetum faciens, lethali vulnere accepto, de ſalute deſperat; ſic impius manus quaſi adversùs Deũ tollens, non ſolùm conſilio, ſed operibus etiam, animi acerbitatem erga Deum oſtendens, & excuſſo levi jugo, curâ, ſcilicet, ac ſolicitudine qua Deus eum proſequitur, inſtar juvencæ ferocientis, & jugum collo excutientis, ac ab eo reſilientis, currendo, quaſi feſtinans ut in aciem deſcendat, & prælium cum eo conſerat; & tanquam cum ejuſdem naturæ participe cominus congreſſurus eſſet, apparatu bellico ſe inſtruens, ſuperbiam inſtar craſſi ſcuti geſtans, ſuiſque confiſus munimentis, non ſecus ac imperator exercitûs, à Deo antagoniſtâ vulneratus, proſternitur & occumbit: illud enim, *In craſſitudine dorſi ſcuti ſui*, idem eſt ac ſi dixiſſet, qui externis præſidiis muniri viſus, divinam plagam declinare ſe poſſe arbitrabatur. Nonnulli autem pro eo, *sicut dux in prima acie, sicut diabolus*, intellexerunt; ille enim contra Dominũ cervicem erexit: quemadmodũ igitur ille cecidit, ſic omnis qui Deo reſtitit, cadet.

Ὅτι ἐκάλυψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐν στέαπι αὐτοῦ, [ὁ δὲ Σύμμαχος, ἐπεκαλύφθη γάρ.] καὶ ἐποίησε περισσόμιον ἐπὶ τῶν μηρίων. [πάλιν ὁ Σύμμαχος, καὶ ἐπάχυνε πιμελὴν καὶ τὰ ψόας.]

Quia operuit faciem ejus in adipe ſuo, [Symmachus verò, cooperta eſt enim] & fecit periſtomium ſuper femora. [Rurſus Symmachus, Et incraſſavit adipem ſupra lumbos.]

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Οἱ διαφθείρεσθαι τὸ ἄγαν πυφῆς,

OLYMPIODORI. Qui luxu diffluentes bene ſaginantur, facies ſuas pin-

pinguedine incraſſant, & duplicatâ mole carnis ſupercreſcentis (quam periſtomium vocat) femora veſtiunt, quæ illa, non ſecus ac periſtomium collum, ambit undique & conſtringit. Sicut igitur, inquit, hi molles & delicatuli, tales evadunt; ſic etiam impius præ divitiis & luxu inſolenter ſe gerit, nullum præſentis proſperitatis mutationem expectans; ſed bonis undique affluens, & carnis potentiâ fretus, eò audaciæ effertur, ut Deo adverſetur, & contra ejus ſtatuta bellum moveat: unde tanquam hoſtis & inimicus, ab eo proſternitur. Pro illo autem, *Operuit faciem ejus*, Hebræus habet, *Cor*; ac ſi diceret, Facultas animæ viſibilis luxu & deliciis occæcata eſt: pro illo verò, *Periſtomium*, habet, *pinguedinem & diploidem*, id eſt, Edacitati & cuti curandæ ſe totum dedidit, ut exuberante carnis copiâ femora diploïdas contraherent: Symmachus verò, *Supra lumbos*, interpretatus eſt: idem autem ſenſus eſt omnium.

πιμελῇ παχυόν) ὃ περόσωπον, καὶ διπλώματα δὲ περισαρκώσεις ποιοῦσιν ὀπὶ τῶν μηρῶν, ἃ ὃ περισόμιον καλοῦσι, ὡς συνέχοντα τοὺς μηροὺς, καὶ οἷς θλίβοντα, καθάπερ ὃ περισόμιον τὸ πρόχηλον. ὥσπερ οὖν ὅτοι, φησὶ, τοιοῦτοι γίνονται· οὕτω δὲ ὁ ἀσεβὴς διὰ τὸ πλοῦτον καὶ τὸ τρυφῶν θεομαχεῖ, οὐδεμίαν τοῦ παρόντος εὐημερίας μεταβολὴν προσδοκῶν· ἀλλ' ὑπὸ τούτου πολλαχόθεν περιρρεόμενος, καὶ σαρκικῇ δυνάμει πεποιθὼς, εἰς αἴτησιν ἐπαίρεται τοῦ καθ' τοῦ Θεοῦ, καὶ πολεμοῖ τοῖς αὐτοῦ διατάγμασι· διὸ καὶ ὡς δύσμαχόμενος τῷ Θεῷ, ὑπ' αὐτοῦ καταβάλλεται. αὐτὴ ὅ, τοῦ, σκάλυψε προσώπου αὐτοῦ, ὁ Ἑβραῖος, τὴν καρδίαν, ἔχει· ὡσανεὶ λέγων, τὸ βλεπτικὸν τῆς ψυχῆς ὑπὸ τῆς τρυφῆς ἐπηρώθη· αὐτὴ ὅ, τὸ, περισόμιον, πιμελὴ καὶ διπλοΐδα, ἔχει, τουτέστι, πολυσαρκίᾳ καὶ σαρκὶ ἑαυτὸν ἐξέδωκεν, ὥστε καὶ διπλοΐδας ἔχειν ὅτι τῶν μηρῶν ἐν τῇ πολυσαρκίας. ὁ δὲ Σύμμαχος, κατὰ φύσιν, ἑρμηνεύσειν· εἰς ὃ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ἅπαντα τελεῖ.

Laus autem ejus contumelia.

POLYCHRONII. Et ſiquid, inquit, in Dei gloriam efficere videtur, hoc etiam ſupplicio dignum eſt. Qui enim in iniquitatibus vivit, & religionem ſimulat, exiſtimans ſe Deum actiones ſuas à ratione alienas celaturum, non honore, ſed contumeliâ illum afficit. Præterea, ſicut alibi ſcriptum eſt, *Non eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris.*

Syr. 15.9.

Αἶνος δὲ αὐτοῦ ὕβρις.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Καὶ εἴ τι δοκεῖ, φησὶν, εἰς Θεοῦ γέλωτα προσπαίζειν, καὶ τοῦτο ὕβρεως ἄξιον. ὁ γὰρ ἐν ἀδικίαις ζῶν, καὶ τὴν εὐσέβειαν ὑποκρινόμενος, οὐκ εἰς Θεὸν, ἀλλ' εἰς ἡμᾶς, οἰόμενος λανθάνειν αὐτὸν ἐφ' οἷς ἀτόπως πράττει. ἄλλως δὲ, οὐδὲ ὡραῖος αἶνος ἐν στόματι ἁμαρτωλοῦ, καὶ ὃ λεγόμενον.

Habitet autem civitates deſertas, & ingrediatur in domos non habitatas: quæ autem illi paraverunt, alii auferent.

Αὐλισθείη δὲ πόλεις ἐρήμους, εἰσέλθοι δὲ εἰς οἴκους ἀοικήτους· ἃ δὲ ἐκεῖνοι ἡτοίμασαν, ἄλλοι ἀποίσονται.

DIDYMI. Summam impiorum ſolitudinem innuit, qui pro urbibus opulentis & domibus, paupertate coacti loca deſerta incolent. Vir enim hujuſmodi cùm fortunis ſuis exciderit, & poteſtate omni qua præditus eſt, ſpoliatus fuerit,

ΔΙΔΥΜΟΥ. Τὴν πρωτελῆ ἐρημίαν τῶν ἀσεβῶν λέγει, ὡς ἀντὶ πόλεων *βιωθυμμένων, καὶ οἴκων, ἐρημίαν αὐτοὺς οἰκεῖν ἀπὸ πενίας. ὁ τοιοῦτος γὰρ, φησὶ, τῶν οἰκείων σκήπτρων, καὶ πάσης τῆς προούσης δυναστείας, τοὺς ἐρήμους

* καὶ εὐθυμουμένων.

μὴς καταδιώξῃ· ἔθος γὰρ τοῖς φεύγουσι, τοὺς τυχόντας τῶν τόπων πρὸς σωτηρίαν καταλαμβάνειν, ἐν οἷς νενόμενοι τὸ ἐν ποσὶ διαφεύγειν κίνδυνον. ἤκουεν ὁ ἀσεβὴς ἔσεσθαι ἐν τούτοις, τὸ ἐκ τοῦ πλούτου μεγαλονείας ἀξίαν τὸ δίκαιον διδοὺς τὸ προσῆκον βύσεως τὸ μεταβολῇ, ἃ τὰ σὺν πολλῷ γὰρ πόνῳ συλλεγόμενα, εἰς ἀλλοτρίους μεταχήσεται. Εἶτα αὔξῃ τὸ τοῦ ἀσεβοῦς ὕβριν, ἃ μόνον μὴ πλουτήσειν αὐτὸν ἀποφαινόμενος, ἀλλὰ καὶ τῶν ὑπαρχόντων ἐκπεσεῖν διαβεβαιούμενος· ἐπάγει γάρ.

solitudines persequetur: mos quippe fugitivorum est, loca quævis obvia salutis causâ captare, ut periculum quod ipsis imminet effugiant. Hæc igitur impii conditio erit; arrogantia ejus ex divitiis orta, felicis rerum statûs mutatione meritò compensabitur, & quæ illi cum magno labore parta sunt, ad peregrinos transferentur. Deinde ostendendo quòd non tantùm divitias minimè cumulabit, sed affirmando etiam quòd bonis iis quæ possidet excidet, impii pœnam adauget; addit enim.

Οὐτε μὴ πλουτήσῃ, οὔτε μὴ μείνῃ αὐτοῦ τὰ ὑπάρχοντα.

Et non ditabitur, neque permanebit substantia ejus.

ΤΟΥΤΕΣΤΙΝ, οὐ μόνον τὴν παροῦσαν οὐσίαν οὐκ αὐξήσει, ἀλλὰ καὶ παρολέσει, καὶ οὔτε κτήσεται τὰ μὴ ὄντα, οὔτε φυλάξει τὰ ὄντα.

ID est, Non solùm præsentes facultates non augebit, verùm etiam eas amittet; neque ea quæ non habet possidebit, neque quæ habet custodiet.

Οὐ μὴ βάλῃ ἐπὶ τῆς γῆς σκιὰν, οὐδὲ μὴ ἐκφύγῃ τὸ σκότος· βλαστὸν αὐτοῦ μαράνας ἄνεμος, ἐκπέσοι δὲ αὐτοῦ τὸ ἄνθος. μὴ πιστευέτω ὅτι ὑπομενεῖ, κενὰ γὰρ ἀποβήσεται αὐτῷ. ἡ τομὴ αὐτοῦ πρὸ ὥρας φθαρήσεται, καὶ ὁ ῥάδαμνος αὐτοῦ οὐ μὴ πυκάσῃ· τρυγητὴν δὲ ὡς ὄμφαξ πρὸ ὥρας, ἐκπέσοι δὲ ὡς ἄνθος ἐλαίας.

Non immittet super terram umbram, neque effugiet tenebras: stirpem ejus arefaciet ventus, & decidat flos ejus. Non credat quia sustinebit, vana enim evadent ei. Præcisio ejus ante horam corrumpetur, & ramus ejus non condensabitur; vindemietur sicut uva acerba ante horam, et decidat tanquam flos olivæ.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. ΜΕΤΑΦΟΡΙΚΩΣ ὡς ὅτι δένδρου θάλλοντος, καὶ πρὶν γηράσαι ἐκτεμνομένου, καὶ ἔτι ὄντος ἐν ᾧ αὐξῆσαι μέλλοντος, οὕτω διέγραψε τὸν ἀσεβῆ, οὐ μέχρι τέλους βιωσόμενον. Τοῦτο οὖν, οὐ μὴ βάλῃ ὅτι γῆς σκιὰν, αὐτὶ τοῦ, ἐκκοπείη, καὶ οὐκέτι ὅτι τὸν προτέρων βιωσείου ἀφίξεται. ἔλαβε δὲ τοῦτο ἐκ μεταφορᾶς τῶν φυτῶν, τῶν ξηραινομένων πρὸ τῆς αὐξήσεως· ἵνα εἴπῃ, οὐδὲ μνημόσυνον ὀφελήσεται· καὶ γὰρ δένδρα ἐν ὅσῳ μὲν ἵστανται, καὶ σκιὰν ποιεῖ, ἀποτμηθέντα δὲ, οὐκέτι· καὶ

EJUSDEM. Metaphorâ ab arbore frondescente sumptâ, quæ ante senium excisa, dum adhuc in flore est, exarescit; impium, qui ad finem usque rebus prosperis non utitur, descripsit. Illud igitur, *Non immittet super terram umbram*, idem est ac si dixisset, Exscindatur, neque ampliùs ad pristinam felicitatem redeat. Hoc autem similitudine sumptâ à plantis dixit, quæ antequam adolescant exarescere solent; ac si diceret, Ne memoria quidem ulla illorum restabit: Arbores enim quamdiu stant, umbram faciunt; excisæ verò, nequaquam:

quam : neque immeritò, corpus enim eſt quod umbram conficit, corpore verò non exiſtente, umbra fieri von poteſt. Illud verò, *Neque effugiet tenebras*, id eſt, Excipiet eum interitus finalis, & ineluctabili ſupplicio punietur. Sed & impius, inquit, tanquam plantæ germen vi venti, exareſcet ; proſperitas autem ejus & gloria,
Iſ. 40. 6. veluti flos decidet ; ſecundùm illud, *Omnis gloria hominis tanquam flos fœni.* Sobolem verò germen vocat, metaphorâ ab arboribus ductâ ; ac ſi diceret, Poſteri ejus delebuntur, & vindicta divina illum unà cum liberis ſuis, inſtar æſtûs ardentis, abſumet, ita ut poſteris nullæ reliquiæ memoriæ reliquæ ſuperſint. Illud verò, *Non credat quia ſuſtinebit*, id eſt, Ne putet impius Deum offendens, res ſuas in tuto eſſe collocatas ; *Vana enim evadent ei*, id eſt, Omnis labor ejus irritus erit, quia ex præſcripto divinæ legis actiones ſuas non dirigit. Vanitas enim eſt unaquæque ipſius actio, quia fundamento omni caret ; unde & flos ejus decidit, & germen exareſcit, nec ad tempus maturi fructûs perdurat. Illud verò, *Præciſio ejus ante horam corrumpetur*, id eſt, In immatura, inquit, ætate peribit, & ante tempus mortem ſubibit. Metaphora autem à vitibus ducta eſt, quæ debito tempore putatæ fructus proferunt ; tempore autem importuno ſi putentur, corrumpuntur & intereunt. Dicit igitur, impium, priuſquam ſuis potiatur, funditus interiturum. Per *horam* autem hoc in loco, maturitatis & perfectionis tempus deſignatur, ſicut dicere ſolemus, Vindemiæ
Cap. 5. 26. tempus. Venit autem Jobus ad ſepulchrum *tanquam frumentum maturum quod in tempore meſſuerunt.* Dei verò benignitate fit, ut iniquitatis germen ante tempus corrumpatur & pereat ; quandoquidem medicus etiam ſæpenumero luem quæ corpus invaſit, ferro amputet, nec moleſta remedia priùs adhibere deſinit, quàm ægro ſanitate reſtitutâ, finem ſibi propoſitum adimpleverit. Illud autem, *Rhadamnus ejus non condenſabitur*,

τῦτο ἐλπίτως, τὰ γὰ σώματα ποιηλικὰ τῶν σκιῶν ἐίσι, σώματος ὂ μὴ ὄντος, ἀδιώατον σκιὰ εἶ). Τὸ ὃ, ὰ μὴ ἐκφύγῃ τὸ σκότος, ἀντὶ τῦ, πανωτελὴς ἀλλ' ἀπώλεια ἀμαδέξεται, ἢ ἀναπόασον ἔξω τῶν κόλασιν. Ἀλλὰ καὶ μαραν θήσεται, φησὶν, ὁ ἀσεβὴς, ὡς φυτὸν βλασὸς ἐπὶ ὰ ἀνέμῳ· ἡ ὂ ἀνημερία αὐτῦ ἢ δόξα ὡς ἄνθος ἐκπεσῆται· ἢ τὸ, πᾶσα δόξα ἀνθρώπῳ ὡς ἄνθος χόρτῳ. βλασὸν ὂ λέγει τὸς ἐκγόνως, ἐκ μεταφορᾶς τῶν δένδρων· ἵνα εἴπῃ, οἱ ἔκγονοι αὐτῦ ἀφανισθήσονται, ἢ ἡ τῦ Θεοῦ ὠμωρία ἀναλώσῃ αὐτὸν σὺν τοῖς παισὶ, δίκαιος καύσωνος φλογώδης, ὥςε μηδὲ τοῖς ὕςερον λείψανον καταλιπῆν μνήμης. Τὸ ὂ, μὴ πιςευέτω ὅτι ἐκφυγὼν, ἀντὶ τῦ, μὴ ἀσφαλῆ τὰ καθ' ἑαυτὸν νομιζέτω ὁ ἀσεβὴς πλαίων εἰς Θεόν· κενὰ γὰ αὐτῷ ἀποβήσεται, τυτέσιν, ἅπας ὁ πόνος αὐτῷ εἰς ἀνόνητον χωρήσῃ, μὴ τοῖς θείοις νόμοις ἀκόλυθα πολιτόμενα. ματαιότης γάρ ὅςιν αὐτῦ πᾶσα πολιτεῖα, διὰ τὸ μηδὲν ὑφεςηκὸς ἔχειν· ὅθεν ἢ τὸ ἄνθος αὐτῷ ἐκπίπτει, ἢ ὁ βλασὸς μαραίνεται, ὅτι ὰ μένει καιρὸν τελείᾳ καρπός. τὸ ὂ, ἡ τομὴ αὐτῦ πρὸ ὥρας φθαρήσεται, ἐν ἀώρῳ ἡλικίᾳ τελευτήσῃ, φησὶ, καὶ πρὸ ὥρας ἐκτομῆς τὸ θάνατον. ἔλαβε ὂ αὐτὸ ἐκ μεταφορᾶς τῶν ἀμπέλων, αἳ τὰ μὲ καθήκοντα καιρῷ τεμνόμεναι, καρποφορεῖσι· πρὸ ὥρας ὂ τῦτο ἐκτομήσασαι, διαφθείρονται. φησὶν οὖν, ὅτι πρὶν ἢ τῶν οἰκείων ἀπολαύσει, τέλεον ἀπολῆται. τὸ ὂ, πρὸ ὥρας, ἀντὶ τῦ τὸ τῆ τελεσφορήσεως λέγει, καθ' ὃ λέγομεν, ὥραν εἶ) τρυγητῦ. ἐν *τοιύτῳ χρόνῳ ὁ Ἰὼβ ἐλήλυθεν, ὡς σῖτος ὡέιμος καὶ καιρὸν θεριζόμενος. θύεργεσία ὂ Θεῦ ὅςι, ἢ κακίας τὸ βλασὸν πρὸ ὥρας φθαρῆναι· ἐπεὶ καὶ ἰατρὸς τὸν ἐπιφυομένον λύμην τῷ σώματι πολλάκις διὰ σιδήρου ἐκτέμνει, καὶ οὐδὲ παύεται προσάγων τὰ αὐτάρκη, ἕως ἂ τὸν σκοπὸν τῦ *ὑγιαίνοντος ἀποπληρώσῃ. Ὁ ὂ, ὁ ῥάδαμνος αὐτῦ ἂ μὴ πυκάσῃ, ὅπερ ὁ Σύμμαχος, οὐκ ἀθαλήσῃ, εἶπεν

*Iſ. 58. 11.

*Iſ. 58. 11. ἀπορρήσῃ vel λύμα τῦ.

εἶπεν, αἰτὶ τοῦ, ἡ μὴ κομψὴ τοῖς ἀγαθοῖς· πυκάσαι γὰρ ἐστὶ, τὸ, τοῖς κλάδοις συσκιάσαι· ῥάδαμνος δέ ἐστιν, ὁ τοῖς φύλλοις κομψὸν τοῦ δένδρου ἀκρέμων, καὶ σκιαὶ ἐκτελῶν· εἰρηται δὲ τοῦτο τὸ ῥᾳδίως δαμάζεσθαι ὑπὸ καύσωνος ἢ ἄνεμος ἄλλης αἰτίου, ὡς ἄπαλος, καὶ παρεξέχων. εἶτα ἐπιμένας τῇ μεταφορᾷ, πάλιν ἅπτεται τοῦ ὄμφακος τῷ ἄωρον διέγκαντι τελευτῶντι· τῷ δὲ ἀγαθῷ τῷ ἔκπωσιν, ἅπτεται τῆς ἀποῤῥοῆς τοῦ ἄνθους τῆς ἐλαίας· ὡσανεὶ ἔλεγεν, ὅτι πᾶσα ἡ δοκοῦσα αὐτοῦ εὐπαρηγορία ἐλέγχεται, καὶ πίπτει, καὶ μαραίνεται, τό τε ἄνθος, ὅ ἐστιν ἀρχὴ καὶ παρασκεύασμα καρποῦ, καὶ ὁ βλαστὸς, καὶ ὁ καρπὸς, ὑπὸ παθολῆς πειρασμοῦ ἔξωθεν * ἐπισφύσης, ὡς ὑπὸ καύσωνος αἰρόμενα φθειρόμενα καὶ διαῤῥιπτόμενα. τὰς συμφορὰς δὲ διελθὼν, τὸ πέρας τοῦ ἀσεβοῦς θάνατον ἀποφαίνεται, λέγων.

* ἐπιέσης.

pro quo Symmachus dixit, *Non florebit*, hoc eſt, In bonorum affluentia non perſiſtet; *condenſari* enim eſt, ramis umbroſum reddere: *rhadamnus* verò eſt major arboris ramus, foliis quaſi cæſarie comatus, & umbram efficiens, ita dictus, quia ab æſtu vel quavis aliâ causâ facilè dometur, utpote qui tener ſit, & reliquis ulteriùs promineat. Deinde allegoriæ inſiſtens, rurſus per uvam acerbam, mortem immaturam, & per floris olivæ defluxum, bonorum amiſſionem deſcripſit; ac ſi diceret, Omnis ejus apparens felicitas, flos, ſcilicet, qui eſt initium & primum rudimentum fructûs, & germen unà cum fructu (tanquam ea quæ æſtu venti corrumpuntur & diſſipantur) tentationis impetu extrinſecè concutiente, refellitur, decidit, & exareſcit. Calamitates autem pertexens, impii exitum mortem eſſe affirmat, dicens.

Μαρτύριον γὰρ ἀσεβοῦς θάνατος.

Teſtimonium enim impii mors.

ΧΡΥΣΟΣΤ. Τουτέστιν, ἔλεγχος, κατηγορία, μαρτύριον τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις, ὅτι οὕτως δεῖ παθεῖν πάντας. καὶ θαυμαστὸν, φησὶν, οὐδὲν· οἰκεῖον γὰρ ἀπάντων τῶν ἀσεβῶν τὸ τέλος, τουτέστι, * δόγμα τοῦ τῶν ἀνθρώπων ἀσεβείας ὁ αὐτῶν θάνατος, τουτέστι, τὸ αἰσχρὸν τέλος * δείξει τὰ κατ' αὐτούς. ὡς γὰρ τὴν εὐημερίαν σημεῖον δικαιοσύνης ἐτίθετο, οὕτω καὶ τὴν δυσφορίαν, φαυλότητος γνώρισμα. ἢ, μαρτύριον ἀσεβοῦς θάνατος, τουτέστι, δῆλος, καταφανὴς, οὐδενὶ ἄγνωστος. εἰ δὲ βούλει, καὶ ὧδε νόησον, ὅτι ἡ τοῦ κακίας τελεσιουργία θάνατον ἀπεργάζεται, οὐ τὸν κοινὸν, ἀλλὰ τὸν τοῦ κολάσεως.

* χ. δόγμα.

* ἴσ. δεικνύς.

CHRYSOST. Hoc eſt, Indicium, argumentum, & teſtimonium aliis hominibus, quòd ſic impios omnes pati oporteat. Neque hoc mirum quidem, inquit; miſerabilis enim eſt omnium impiorum exitus, id eſt, Mors hominum impietatem arguit, finis, ſcilicet, infamis, qui vitam illorum anteactam manifeſtat. Quemadmodum enim proſperum rerum ſtatum, juſtitiæ indicium fecerat; ita infortunium, improbitatis argumentum ſtatuit. Vel, *Teſtimonium impii mors*, id eſt, manifeſta, conſpicua, & nemini ignota eſt. Vel ſic etiam intelliges, ſi viſum fuerit, Quòd peccati conſummatio, mortis, non tantùm communis, ſed quæ ſupplicii ſecum conjunctũ habet, cauſa exiſtat.

Πῦρ δὲ καύσει οἴκους δωροδεκτῶν.

Et ignis comburet domos eorum qui munera accipiunt.

ΟΛΥΜΠΙΟΔΩΡΟΥ. Πῦρ φησὶν τὴν θείαν ὀργὴν

OLYMP. Iram divinam, quæ homines cupiditate inexplebiles, & avaros

ros, & propter munera juris æquitatem prodentes, cum tota familia incendio absumit, *ignem* appellat. Verba autem utilem instructionem, & cuivis obviam in se continent, Quòd, scilicet, qui donis & largitionibus corrumpuntur, propter injustitiam & iniquitatem hæc patiantur.

καταφλέγουσιν πολυετίους τοὺς ἀπλήστους, καὶ πλεονέκτας, καὶ δώρων δίκαιον καταφθειρομένους. ἔχει δὲ ὠφέλειαν τὸ ῥητὸν, καὶ ἐκ τοῦ προχείρου, ὅτι οἱ διαφθειρόμενοι, πολλῶν ὄντι ἀδικήμασι καὶ ἀσεβήμασι τοῦτο ὑπομένουσιν.

Concipiet & in ventre gemitus; evadent autem ei vana, [Aquila verò, *Concepit & peperit rem inutilem.*] *& venter ejus sustinebit dolum.*

Ἐν γαστρὶ δὲ λήψεται ὀδυνάς, ἀποβήσεται δὲ αὐτῷ κενά· [ὁ δὲ Ἀκύλας, συνέλαβε καὶ ἔτεκεν ἀνωφελές.] ἡ δὲ κοιλία αὐτοῦ ὑποίσει δόλον.

DOlores, inquit, contra alios impius meditatur; & dolum in se habens, quo pacto aliis dolorem adferat, deliberat: quare exitus & finis ejus inanis & vanitati similis erit. Illud autem, *sustinebit dolum*, ideo dicitur, quia ex voluntate arbitrii mala concipiat. *Ventrem* autem vocat regionem omnem corporis internam, & animam ipsam: *dolum* autem, omnem improbitatem, acsi anima ejus dolum innatum & insitum haberet. Vel igitur hoc dicit, Improbum, scilicet, adversùs alios dolores concepturum, & parentem improbi fœtûs futurum; fraudem tamen ejus & iniquitatem contra alios conceptam, & in lucem editam, in nihilum evasuram. Vel, Hominem ex impietate ditescentem, instar fœminæ parturientis, propter ea quæ possidet, acerbo doloris sensu affectum iri, ac eventum ejus vanum & inanem futurum. Calamitas enim illi qui rerum affluentia abundat, gravior esse solet; Deo enim rapinarum pœnas ab eo exigente, ex bonorum copia quam accumulavit, fructum nullum percipiet, nec præter calamitatem, quam propter rerum alienarum appetitum patitur, quicquam illi reliquum erit; acsi diceret, Tu, Jobe, qui multùm sudâsti, & ex injuria aliis illata divitias coacervâsti, meritas improbitatis tuæ pœnas luens, fructum nullum ex iis percepisti: dolum enim quem in alios ma-

Ὁ Δαὼδ, φησὶν, ὁ ἀσεβὴς μελετᾷ τὰς καθ' ἑτέρων, καὶ δόλον ἔχων ἐν ἑαυτῷ, βουλεύεται πῶς ἄνας ὀδυνήσῃ· διὰ τοῦτο δὲ ἡ ἔκβασις αὐτοῦ καὶ τὸ τέλος κενὸν ἔσται, καὶ ματαιότητι ἐοικός. τὸ δὲ, ὑποίσει δόλον, διὰ τὸ ἐκ προαιρέσεως ὑποδέχεσθαι τὰ κακά. κοιλίαν δὲ, ὅλον τὸ ἐντὸς χωρίον φησὶ, καὶ αὐτοῦ τοῦ ψυχοῦ· δόλον δὲ τὴν πᾶσαν κακίαν, ὡς τῆς ψυχῆς αὐτοῦ δόλον φερούσης. ἢ τοίνυν τοῦτό φησιν, ὅτι ὁ φαῦλος κυήσει κατ' ἄλλων ὀδυνῶν, καὶ πατὴρ ἔσται πονηρῶν γεννημάτων· εἰς οὐδὲν δὲ αὐτῷ ἀποβήσεται ἡ καθ' ἑτέρων ὠδὶ νηθεῖσα καὶ συλληφθεῖσα ἀνομία καὶ δολιότης. ἢ ὅτι ὁ ἐν ἀσεβείᾳ πλουτῶν, δίκαιον τῶν ἁρπαγῶν, φοβερώδυνος ὅταν τοῖς κληθεῖσι γένηται, καὶ ἡ ἔκβασις αὐτοῦ κενὴ, καὶ ματαία. χαλεπωτέρα γὰρ ἡ συμφορὰ * τοῖς ἐν περισσείᾳ καθέστηκε· πλεῖστα γὰρ συναγαγὼν οὐδὲν ἀπόσεται κέρδος, τῷ Θεοῦ δίκαιον αὐτὸν τῆς ἁρπαγῆς ἐξισοπραττομένου, καὶ οὐδὲν πλέον ἕξει ἢ παλαιπωρείας, ἃν ὑφίσεται τῶν ἀλλοτρίων ἐρώτων· ἵνα εἴπῃ, ὅτι σὺ πολλὰ καμών, ὦ Ἰὼβ, καὶ ἐκ τῶν καθ' ἑτέρων ἀδικίας συναγαγών, οὐδὲν ἐντεῦθεν * ἀπόνασαι, ἀξίαν τῆς πονηρίας δεδωκὼς τῷ δίκαιῳ· τὸν γὰρ δόλον, ὃν καθ' ἑτέρων εἰργάσω καὶ ἐβουλεύσω,

* ἴσ. τῷ

* ἴσ. ἀπονήσῃ.

ἤγουν

ἤγουν τὴν ἐπ' αὐτῷ ὑμωξίαν, αὐτὸς ὑποστήσῃ· κοιλίαν δὲ τὴν διάνοιαν, ἤτοι τὴν ψυχὴν λέγει.

chinatus & meditatus es (pro eo, ſcilicet, ſupplicium) ipſe ſubibis : *ventrem* autem, mentem vel animam dicit.

ΠΡΟΘΕΩΡΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΕΝΔΕΚΑΤΟΥ.

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Τῶν Ελιφάζ εἰρηκότος, ταῖς κολάσεσι τοῖς ἀσεβέσιν ἐπιφέρεσθαι· πρὸς τοῦτο ἀνθίσταται ὁ Ιὼβ ἀπόρρητα, καί φησιν, ἀκήκοα τοιαῦτα πολλά. μεμφέται δὲ τοῖς φίλοις, ὡς οὐκ εἰδόσι παράκλητικὸς προσαγαγεῖν λόγους· καὶ αἰνίττεται μὴ διαβόλῳ παραδεδόμενος ὑπὸ Θεοῦ, τὴν δὲ αἰτίαν ἀγνοεῖ. εἶτα λέγει τὰ προσέχοντα δῆτα, καὶ αὐτὸς μὴ παρασιωπηθῆναι τὰ καθ' αὑτόν· καὶ Θεὸν ποιεῖται μάρτυρα τῆς ἑαυτοῦ συνειδήσεως, καὶ ποθεῖ τὸν θάνατον· καὶ πάλιν ἐκδιηγεῖται τὰς συμφορὰς, εἰς ὀδυρμὸν καταπλείων τὸν λόγον.

PROTHEORIA CAPITIS Undecimi.

OLYMP. Cùm Eliphazus impios ſuppliciis affici dixiſſet ; huic dicto ſtatim Jobus occurrens, dicit, *Multa talia audivi* : Amicos autem vituperat, quòd verba conſolatoria in medium afferre neſcirent ; & ſeipſum diabolo à Deo traditum agnoſcit, cauſam autem ignorat. Deinde ærumnas quibus premebatur perſequitur, & enixè poſtulat, ne ſilentio & oblivione ſepeliantur quæ ipſi acciderunt : Deum etiam conſcientiæ ſuæ teſtem ſtatuit, ac mortem exoptat : rurſúſque luctu ac lamentis orationem claudens, calamitates ſuas enarrat.

ΥΠΟΛΑΒΩΝ Ὁ Ιὼβ, λέγει, ἀκήκοα τοιαῦτα πολλά.

RESPONDENS autem Job, ait, Audivi talia multa. CAP. XVI.

ΟΛΥΜΠ. Τοιαῦτα, φησὶν, οἷα λέγετε, πολλάκις ἀκήκοα, ὡς τοὺς ἀσεβεῖς αἱ κολάσεις ἐκδέχονται· ὥστε καὶ σὺ τὰ κατημαξευμένα μοι εἰρηκας, καὶ περιφανοῦς παραινέσεως ὠνείδισας· κοιναὶ γὰρ ταῦτα πάντων ἐστὶ τὰ ῥήματα, ἐπεὶ καὶ ῥᾴδιον τοῖς ἐν συμφορᾷ τοὺς μηδὲν πάσχοντας μακρὰν παρατείνειν τὰς παραινέσεις.

OLYMP. Qualia, inquit, vos loquimini ſæpius audivi, quòd, ſcilicet, impios ſupplicia conſequuntur ; ita ut trita etiam & omnibus vulgata mihi dixeris, & conſolationis prætextu probris ac conviciis inceſſeris : hujuſmodi enim verba omnibus ſunt communia, quandoquidem facile eſt iis qui nihil acerbi patiuntur, homines calamitoſos ſermonibus in longum productis adhortari.

Παρακλήτορες κακῶν πάντες.

Conſolatores malorum omnes.

ΑΝΘ' ὧν, ὁ μὲν Ακύλας, παράκλητοι πόνων· ὁ δὲ Θεοδοτίων, παράκλητοι λύπων· ὁ δὲ Σύμμαχος σαφέστερον, παρηγορηταὶ πάντες ἐπαχθεῖς ἐστε.

PRo quo Aquila, *Conſolatores laborum* ; Theodotio, *Conſolatores moleſtiarum* ; Symmachus autem dilucidiùs reddidit, *Conſolatores omnes odioſi eſtis*.

GREGO-

GREGORII THEOL. Habuit enim amicorum intimos, malorum consolatores, non autem curatores; qui calamitatem quidem ejus oculis cernebant, arcanam autem calamitatis causam ignorantes, plagam illi inflictam, non virtutis explorationem, sed propter improbitatem, supplicii exactionem arbitrabantur: neque hanc opinionẽ animo solùm fovebant, sed ærumnã ipsi exprobrare non erubescebant; quandoquidem verbis consolatoriis ægritudo ejus lenienda erat, licèt propter improbitatem & scelera passus fuisset.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΘΕΟΛ. Εἶχε γὰ καὶ τῶν φίλων τοὺς γνησιωτάτους, ἀλλὰ κλήτορας κακῶν, ἀ θεραπευτάς· οἱ μὲν πάθος ἑώρων, τὰ δ' ἐν τῷ πάθους ἀγνοῦντες μυστήριον, ἀ βάσανον ἀρετῆς, ἀλλὰ κακίας ἐπίστασιν, τὴν πληγὴν ἐνελάμβανον· καὶ οὐκ ἐνόμιζον μόνον, ἀλλ' οὐδὲ ᾐσχύνοντο τὸ δεινὸν ὀνειδίζοντες· ὁπότε καὶ εἰ λύπη κακίαν ἔπαυε, σοφίζεσθαι τὸ λυποῦν ἔδει ἀλλομυθίας ῥήμασιν.

OLYMPIODORI. Vos, inquit, mali estis consolatores, qui sermonibus vestris ærumnas meas refricatis: &, ut videtur, alia quàm in initio proposueratis, facitis; ad solandum enim accedentes, pluribus conviciis, tanquam tormentis, incessere eum non desinitis, qui nullâ vos injuriâ læsit.

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Ὑμεῖς οὖν, φησὶν, ἐστὲ κακοὶ κλήτορες, διὰ τῶν λόγων ὑποτείνοντές μοι τὰ πάθη· καὶ ὡς ἔοικεν, ἐναντίον τοῦ σκοποῦ διαφέρεσθε· ἐλθόντες γὰρ παρακαλέσαι, πλήττοντες διατελεῖτε πολλαῖς βασάνοις τὴν ἀδικηκότα.

Quid ergo? Nunquid ordo est sermonibus spiritûs? aut quid molestum tibi erit, quòd respondeas? & ego secundùm vos loquar.

Τί γάρ; μή τάξις ἐστὶ ῥήμασι πνεύματος; ἢ τί παρενοχλήσει σοι ὅτι ἀποκρίνῃ; κἀγὼ κατὰ ὑμᾶς λαλήσω.

POLYCHRONII. Id est, Loquimini ea quæ methodo carent, & inepta sunt. Quis verò iram tuam omnem accendit, ut tantâ iracundiâ contra me inflammareris? Dic amabò, num lex aliqua constituta sit, omnibus quæ dicuntur repugnandi? an verò aliquis vos impulerit, ut sermonibus meis penitus contradiceretis? Quia autem sic ipsi statuitis, & qui verba facit pro arbitrio suo loquitur, ego etiam vestro more loquar, vobísque rectâ conscientiâ contradicam.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Ἀντὶ τοῦ, τάξιν οὐκ ἔχοντα, οὐδὲ κατηκοντα λαλεῖτε. Τίς δ' σε ὅλως πρώξειεν ἵνα οὕτως ὀλέθρια διατείνῃ πρός μέ; εἰπὲ γὰρ, νόμος τίς ἐστι, πρὸς πάντα τὰ λεγόμενα ἀπομάχεσθαι; ἢ τινός σοι ὑποθεμένου εἰς ὃ πάντως ἀντιλέγειν τοῖς πρὸς ἐμέ; πλὴν ἐπειδὴ οὕτως ἐκρίνατε, καὶ ὁ λέγων, ὡς θέλει λαλεῖ, κἀγὼ κατὰ ὑμᾶς λαλήσω, καὶ ὀρθῷ τῷ συνειδότι ἀντιφθέγξομαι πρὸς ὑμᾶς.

Si subjecta esset anima vestra pro mea.

Εἰ ὑποκέκριτό γε ἡ ψυχὴ ὑμῶν ἀντὶ τῆς ἐμῆς.

ILlud, εἰ, pro εἴθε, id est, *utinam*, positum est, sic enim Symmachus; pro quo Aquila, ὄφελον, reddidit.

ΤΟ, εἰ, ἀντὶ τοῦ, εἴθε, κεῖται, οὕτω γὰρ ἐξέδωκε Σύμμαχος· ὁ δὲ Ἀκύλας, ὄφελον.

Εἶτ'

Εἶτ' ἐναλῶμαι ὑμῖν ῥήμασι, κινήσω ἢ καθ' ὑμῶν κεφαλήν.

Deinde insultabo in vos verbis, & movebo contra vos caput.

ΣΕΒΗΡΟΥ. Ο γενναῖος Ιώβ τῶν ἐπαρχόντων γυμνωθεὶς, καὶ τῶν χορὸν τῶν παίδων ἀποβαλὼν, καὶ τῇ πικροπάτῃ πληγῇ τῆς ἕλκους ἐγκαρτερῶν, τῶν φίλων αὐτοῦ καταφιλοσοφούντων τὰ πάθη, καὶ ἀσουδαζόντων δίκαιον ἀποφαίνειν Θεὸν, τούτοις αὐτὸν τοῖς δεινοῖς ἐξετάζεσθαι συγχωρήσαντα, τοιοῦτός αὐτοὺς εἶπεν ὅτι χαίρων, μὴ αἰσθανομένους ὧν ἐκεῖνος διὰ τῆς πείρας ἠσθάνετο. ἐβουλόμην ἂν τοῖς ἐμοῖς εἰ) τὰ ὑμέτερα, καὶ ὑμᾶς αὖτ' ἐμοῦ εἰ) τοὺς πάσχοντας· καὶ εἶπον δή, καὶ * κινῶν κεφαλήν, ὥσπερ ἐφηδόμενος τοῖς ὑμετέροις κακοῖς, καὶ ταῦτα * ποιῶν ἅπερ ὑμεῖς· ἔδει τότε ἐγνωτε μὴ φιλοσοφεῖν ἐν ἀλλοτρίοις κακοῖς. πάλιν καὶ νῦν ἐρῶ, καὶ γὰρ φέρει μοι τὸ πρᾶγμα παραμυθίαν.

a ἐκίνουν

a ἐποίουν.

ΟΛΥΜΠ. Εστι δὲ καὶ μετ' ἤθους διαγνῶναι φάτνης· Εἰ ἦτε ἐν τοῖς ἐμοῖς κακοῖς, ἆρα ἐπηλόμην καθ' ὑμῶν τοῖς ῥήμασιν, ἢ ἐκίνουν καθ' ὑμῶν τὴν κεφαλήν; ὐδαμῶς· ἀλλὰ λόγοις δὴ ὑμᾶς ἐπέρρωσα παρακλητικοῖς. Τοιοῦτον δὲ συντρέχων τῇ ἐννοίᾳ, καὶ ἕτερος τῶν ἑρμηνευτῶν φάτνης ἐκδέδωκεν· Εἰ ὑμεῖς τοῖς ἐμοῖς ὑπέκεισθε πάθεσιν, ἑτέροις προσελθόμην δὴ ὑμῖν λόγοις, καὶ ἐκίνησα δὴ ἐφ' ὑμῖν τὴν κεφαλήν, συμπαθῶς, δηλονότι, καὶ ἐπέρρωσα δὴ ὑμᾶς ἐν τῷ σώματί μου· διὸ καὶ οἱ Εβδομήκοντα.

Deinde insultabo in vos verbis, & movebo contra vos caput.

SEVERI. Strenuus Jobus bonis omnibus nudatus, liberorum choro orbatus, & ulceris plagam acerbissimam animi constantiâ patienter ferens, cùm amici in ærumnis ejus philosophicè argutarentur, Deúmque, qui cum ejusmodi malis eum conflictari sineret, justum ostendere conarentur, tempestivè illos alloquitur, qui nullum eorum quæ ipse experientiâ patiebatur, sensum perciperent. Rerum vestrarum statum, inquit, cum meo commutari, & vos adversa tolerando vices meas supplere vellem; tunc ego loquerer, & tanquam gestiens pro vestris malis, caput moverem, eáque facerem quæ vos facitis; vósque in alienis malis minimè philosophandum esse disceretis. Nunc verò loquar, res enim ipsa consolationem mihi adfert.

OLYMP. Licet etiam moratâ loquendi formulâ, & quæ affectus exprimat, sic legere; Si in malis & ærumnis meis constituti essetis, num verbis vobis insultarem, vel caput contra vos agitarem? nequaquam; sed verbis potiùs consolatoriis animos vestros erigerem. Huic etiam sensui alius interpretum consentiens, sic reddidit; Si vos meis ærumnis subjecti essetis, aliis sermonibus ad vos accessissem, & caput super vos movissem, cum doloris, scilicet, affectu, & vos in ore meo corroborâssem; pro quo Septuaginta.

Εἴη δὲ ἰσχὺς ἐν τῷ στόματί μου· κίνησιν δὲ χειλέων οὐ φείσομαι.

Sit autem fortitudo in ore meo: motui autem labiorum non parcam.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Εἴθε, φησὶν, οἷόν τε ἦν μοι τῷ λόγῳ παραστῆσαι τὰ πάθη, καὶ οὐκ ἂν παρῆκα ἄχρις ὑπ' ὄψιν ἤγαγον τὰς συμφοράς· ὅπως δὲ ἴσως μόνως συγγνώμονες ἐγένεσθε, εἴπερ

EJUSDEM. Utinam, inquit, verbis ærumnas repræsentare possem, non prius desinerem, quàm ob oculos calamitates meas ponerem: hac enim fortasse solatione veniam mihi indulgeretis, si voce

robuſtâ & ſermone aperto apud vos uti poſſem. Quæ deinceps ſequuntur, per interrogationem legenda ſunt.

ἐλθέτό μοι ἰσχυρῷ τόνῳ καὶ διαχεκαλυμμένῃ γλώσσῃ χεχρῆσθαι πρὸς ὑμᾶς. εἶτα ἐρωτηματικῶς τὰ ἑξῆς διάγνωθι.

Si enim loquar, non dolebo vulnus? Quòd & ſi tacebo, quid minùs vulnerabor?

Ἐὰν γὰρ λαλήσω, οὐκ ἀλγήσω τὸ τραῦμα; ἐὰν δὲ καὶ σιωπήσω, τί ἔλαττον τρωθήσομαι;

OLYMPIODORI. Id eſt, Omnino dolebo. Ejuſmodi autem eſt quod dicit; Licèt præ dolorum magnitudine in verba proruperim, non ſolùm conſolatione indignus cenſeor, neque *dolor meus remittet*, ut Symmachus reddidit, ſed ſingulis blaſphemum me judicantibus, in pejora incido: ſi autem convicia ſilentio ferre voluerim, non ſolùm philoſophiæ & æquanimitatis gloriâ privabor; ſed è contra, propter ſilentium, quod à conſcientia eorum quæ dicuntur proficiſci exiſtimabitur, multò magis tanquam legum violator condemnabor. Si igitur, ſive loquar, ſive taceam, omnino mihi dolendum ſit, loqui ſatius erit, ne ſilentio veſtram accuſationem comprobare videar.

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Ἀντὶ τοῦ, ναὶ πάντως ἀλγήσω. ὃ δὲ λέγει τοῦτό ἐστιν, ὅτι κἂν ἐγὼ ὑπὸ τῶν ἀλγηδόνων τοσαύτῃ φθέγξασθαι, ὡς μόνον βλασφημίας οὐκ ἀξιοῦμαι, οὐδὲ ἀνδώσει ὁ πόνος μου, φησὶ Σύμμαχον, ἀλλὰ καὶ χείονα ποιήσει με ὑπολαμβανόντων βλάσφημον κρίνοντος· εἰ δὲ καὶ σιωπῇ ἐνέγκω τὰ ὀνείδη βουληθείω, ὡς μόνον φιλοσοφίας δόξαν οὐκ ἀποίσομαι, ἀλλὰ τὐναντίον μειζόνως ὡς παράνομος κριθήσομαι, τῆς σιωπῆς ἀπὸ τοῦ δεῖ τὰ λεγόμενα συγκατάθετος γίνεσθαι νομιζομένης. Εἰ δίνων, καὶ λαλῶν, καὶ σιωπῶν, πάντως ἀλγεῖν μέλλω, ἄμφνον δὴ λαλῆν, ἵνα μὴ δόξω τῇ σιωπῇ συγκαταθέσθαι τῇ ὑμετέρᾳ κατηγορίᾳ.

DIDYMI. Fortaſſe etiam ſincerum animi ſui affectum erga amicos oſtendere vult; Mihi, inquit, veſtra ſalus curæ eſt; quare licèt doloribus crucier, adhortatione ad vos utor: quamvis enim alii qui dolent, ſuis moleſtiis & ægritudinibus mederi, ſatis habent; ego tamen amicorum ſalutem præferendam cenſeo.

ΔΙΔΥΜΟΥ. Τάχα καὶ τὴν γνησίαν αὐτοῦ περὶ τοὺς φίλους διάθεσιν ὑποδείξασθαι θέλει· ὅτι ἐμοὶ μέλει τῆς ὑμετέρας σωτηρίας· διὸ εἰ καὶ ἀλγῶ, χρῶμαι τῇ παρρησίᾳ· εἰ γὰρ καὶ ἄλλοι ἀλγοῦντες ἔχουσι τὰ καθ' ἑαυτοὺς ἀλγήματα, ἀλλ' ἐμοὶ, φησὶν, ἡ σωτηρία τῶν φίλων προκρίτεα.

Nunc autem laſſatum me fecit, ſtultum, putrem.

Νῦν δὲ κατάκοπόν με πεποίηκε, μωρὸν, σεσηπότα.

OLYMPIODORI, & CHRYSOSTOMI. Non ſufficit, inquit, quòd ſuppliciis plectar, ſed ſtultus & fatuus etiam videor; ſupplicium enim defatigavit, concîdit, & putrem me reddidit; ut parum abſit, quin mente captus exiſtimer. Vel hoc etiam fortaſſe dicit; Permiſit Deus ut amici me doloris ſenſu in ærumnis carere arbitrarentur: *ſtultum* enim hoc lo-

ΟΛΥΜΠ. καὶ ΧΡΥΣΟΣΤ. Οὐκ ἀρκεῖ, φησὶν, ὅτι κολάζομαι, ἀλλὰ καὶ ἀνόητος εἶναι δοκῶ· ἡ γὰρ ὑμωσία κατέσκυλέ με, καὶ κατέκοψέ με, καὶ κατέσηψεν, ὡς μικροῦ δεῖν καὶ τῶν κατὰ φύσιν ἐκστῆναι φρενῶν. ἢ τάχα καὶ τοῦτο λέγει, ὅτι συνεχώρησεν ὁ Θεὸς τοὺς φίλους περὶ ἐμοῦ ὑπολαμβάνειν, ὅτι ἀνάλγητός εἰμι ἐν ταῖς συμφοραῖς· μωρὸν γὰρ ἐνταῦθα, αὐτὴ

ἀντὶ τῦ, ἀναίσθητον, εἶπε· διὸ σωπῆται τούτῳ, ὅ, σεσηπότα, διὸ ὅτι σεσηπμένα τὴν μίγιν ἀφηρῆται τ' αἴσθησιν.

co, pro ſtupido & ſenſûs experte, dixit; unde huic, *putrem*, conjunxit, quia membra putrefacta ſenſu priventur.

Καὶ ἐπελάβετό μου· εἰς μαρτύριον ἐγενήθη.

Et apprehendiſti me; & in teſtimonium fuit.

ETερα ὑ ἀντίγραφα, ἐπελάβετό μου, ἔχει. τ' μὲ οὖν, ὅ, ἐπελάβετό μου, ὅπερ ὁ Σύμμαχος, καταδήσας με ἀδιαλείπτως ἐν ζυγῷ, ἐξέδωκε, τοῖς τ' Θεὸν λέγει, ὅτι οἷά τις ἀνδρεῖος ἅμα τε ἥψω μου τῦ μικροῦ καὶ ἀσθενοῦς, καὶ βίβλος εἰς παράδειγμα μέγιστα πᾶσιν, ὅτι δι' ἁμαρτίας κολάζομαι· τ' ὑ, ὅ, ἐπελάβετό μου, ὡς τοῖς τοὺς φίλους λέγει τοῦ τῦ Θεοῦ, ὅτι καθήψατό μου, εἰς ἔλεγχόν μοι αὐτικατέστη. * ἢ, ὅ, εἰς μαρτύριον ἐγενήθην, ἀντὶ τῦ, ἡ ἐμὴ ἀνδρεία πᾶσιν ὠξάκουστος ἐξετέθη. δηλοτέρα ὑ ἡ τοιαύτη ἐκδοχή, ὅτι ὅπερ ἐπεμωρήσατό με ὁ Θεὸς, ἅπαντες τῦτο ἀφορμὴν τ καθ' ἐμοῦ κατηγορίας ποιοῦνται, ἐξετάζειν τ ἐμὴν εὐσέβειαν ποιήσωνται· ὅ οὖν, εἰς μαρτύριον, ἀντὶ τῦ, εἰς κατηγορίαν.

ALia exemplaria, habent, *Apprehendit me.* Juxta autem priorem lectionem (pro qua Symmachus reddidit, *Colligâſti me aſſiduè in jugo*) Deum ſic alloquitur; Simulatque tanquam vir fortis, parvum me & imbecillem attigiſti, in exemplum omnibus propoſitus ſum, quòd propter peccata pœnas luerem: ſecundùm autem alteram lectionem, *Apprehendit me*, de Deo amicis dicit, Attigit me, & ad vituperandum coràm mihi obſtitit. Et illud, *In teſtimonium fui*, id eſt, Fortitudo mea omnium auribus expoſita eſt. Prior autem acceptio verior eſt, quòd, ſcilicet, poſtquam Deus ſupplicio me affecerit, omnes inde vituperandi me anſam arripiant, nullámque pietatis meæ examinationem inſtituant: *In teſtimonium* igitur, ideſt, in reprehenſionem.

Καὶ ἀνέστη ἐν ἐμοὶ τὸ ψεῦδός μου, κατὰ πρόσωπόν μου ἀντιπεκρίθη.

Et ſurrexit ſuper me mendacium meum, contra faciem meam reſpondit.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ, καὶ ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Τῦτο σαφέστερον εἶπεν ὁ Σύμμαχος, ἀνέστη μοι καταψευδόμενος, τ' πρόσωπόν μου ἀντιλέγων μοι. Ταῦτά μου, φησὶ, πάσχοντος, ὧδε φασὶν οἱ καταψευδόμενοί μου, ὡς καὶ τ' πρόσωπόν μου ἀνερυθριάστως ἀντιποκρίνασθαι, καὶ λέγειν, ὅτι διὰ ἁμαρτίας πάσχω. Ὃ ἐχώρησεν ἡ καθ' ἐμοῦ κατηγορία, ἔχουσα μὲν οὐδὲν λέγειν δηλητέον, κρατοῦσα ὑ τοῖς πάθεσιν, ἑκάστου οὐκ ἐκ τῆς πράγματος κρίνοντος, ἀπὸ ὑ τῶν συμβαινόντων φέρουσι τ ψῆφον. λέγει μὲν οὖν, ὅ, ἀνέστη ὅ ψεῦδός μου, ὅτι τ καθ' αὐτῦ ψευδηγορίας προσωποποιῶν τ κατη-

OLYMPIODORI, & POLYCHRONII. Symmachus apertiùs hoc dixit, *Et ſurrexit contra me mentiens, in faciem meam contradicens mihi.* Dum hæc, inquit, ego patior, qui contra me mentiuntur prætextum invenerunt coràm & in os, pudore omni abjecto, reſpondendi, & dicendi, quòd propter peccata patiar. Et accuſatio quidem contra me creverat, nullam veritatem in ſe habens, ſed affectibus uniuſcujuſque prævalens, qui ex iis quæ accidunt, non autem ex ipſa rerum natura, judicium ferunt. Dicit igitur, *Surrexit mendacium meum*, ſub mendacio contra eum conficto, quaſi ſub perſona

ficta, accusationis speciem inducens. Quod dicere autem vult, hoc est; Vos adversùm me mentientes insurrexistis; minimè quidem veritatem reveriti, sed multa cum audacia mihi contradicentes.

χειας ὅ ἐστιν εἶδος. βούλεται οὖν εἰπεῖν, ὅτι ὑμεῖς ἀντέστητε ψευδόμενοι καὶ ἐμοί, ἡνίκα μὲν τὴν ἀλήθειαν αἰδούμενοι, σιωπῇ πολλῷ· ὅτε δὲ θράσει τῷ πρὸς ἐμὲ ἀντιλογίαν ποιούμενοι.

Iracundiâ usus dejecit me, fremuit super me dentibus.

Ὀργῇ χρησάμενος κατέβαλέ με, ἔβρυξεν ἐπ' ἐμὲ τοὺς ὀδόντας.

OLYMPIODORI. Hæc si de Deo loquitur, iræ ejus vehementiam significat; quia quemadmodum ii qui præ iracundia dentibus stridunt, talem se erga me gessit: si verò de diabolo & de dæmonibus, iisdem verbis de iis magnus David canit,

Psal. 34. 16. *Frenderunt super me dentibus suis*; quandoquidem enim tanquam leo circumeat, quærens quem devoret, meritò etiam tanquam leo fremere dicitur.

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Ταῦτα εἰ μὲν περὶ Θεοῦ λέγει, ὅ σφοδρὸν τῆς ὀργῆς σημαίνει, ὅτι ὡς οἱ πρίζοντες τοῖς ὀδόντας κατὰ τοῦ θυμοῦ, οὕτως ἐχρήσατό μοι· εἰ δὲ περὶ τοῦ διαβόλου καὶ τῶν δαιμόνων, ἀκολούθως περὶ τούτων καὶ ὁ μέγας Δαβὶδ, ἔβρυξάν μου ἐπ' ἐμὲ τοὺς ὀδόντας αὐτῶν· ὅτε γὰρ ὡς λέων περιέρχεται ζητῶν ἵνα καταπίῃ, ἐνδίκως ὡς λέων καὶ βρύχεσθαι λέγεται.

Sagittæ piratarum ejus super me deciderunt.

Βέλη πειρατῶν αὐτοῦ ἐπ' ἐμοὶ ἔπεσαν.

EJUSDEM. Si de Deo hoc dicitur, subitum incursantium malorum impetum indicat; quasi diceret, Supplicia tanquam piratæ aliqui ex improviso me invaserunt: si autem de diabolo, dæmonas qui illi famulantur, piratas ejus vocat.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Εἰ μὲν περὶ Θεοῦ τὸ λεγόμενον, τὸ ἀθεώρητον δείκνυσι τῶν ἐπελθόντων αὐτῷ κακῶν· ἵνα εἴπῃ, ὅτι αἱ ἡμωείαι, ὥσπερ λῃσταί, ἀδοκήτως ἐπιπεπτώκασί μοι· εἰ δὲ περὶ τοῦ διαβόλου, πειρατὰς αὐτοῦ λέγει τοὺς συνεργοῦντας αὐτῷ δαίμονας.

Acie oculorum irruit.

Ἀκίσιν ὀφθαλμῶν ἐπήλατο.

OLYMPIODORI, & POLYCHRONII. Symmachus hoc dilucidiùs sic interpretatus est; *Adversarii mei acuerunt oculos suos unusquisque in me*; ita ut sensus verborum hic sit, quòd non solùm dentibus frendendo, iram quam contra me conceperat, ostenderit, sive Deus veniam indulgens, sive diabolus opus peragens; verùm etiam in eo quòd oculos contra me acuerit, & truculentos reddiderit, & quòd obliquo & agresti aspectu me intuitus fuerit, & sub hac specie formidabili in me impetum fecerit. Alii verò sic intellexerunt, quòd lethales plagas mihi inflixerit, & tan-

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ, καὶ ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Καὶ τοῦτο σαφέστερον ὁ Σύμμαχος ἡρμήνευσεν, εἰπών, οἱ ἀντίον μου ὠξυναν τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἕκαστος εἰς ἐμέ· ὡς τὸ εἰ) ὅ δηλούμενον τοιοῦτον, ὅτι ἢ μόνον ἐν ᾧ βρύχει τοὺς ὀδόντας τὸ καθ' ἐμοῦ ὀργὴν ἐνέφηνεν, ἢ ὁ Θεὸς συγχωρῶν, ἢ ὁ διάβολος ἐνεργῶν, ἀλλὰ καὶ ἐν ᾧ ὀξυνῶν καθ' ἐμοῦ τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ διανοιῶν αὐτοὺς, καὶ λοξόν τι καὶ ἄγριον ἐνορᾶν, καὶ μετὰ τοιούτου σχήματος φοβερὸς ἐπάλληται μοι. Τινὲς δὲ οὕτως ἐνόησαν, ὅτι καιρίας ἐνέγκαι κατ' ἐμοῦ τὰς πληγὰς, καὶ ὡς

ὡς βέλεσι καὶ ἀκωκαῖς κατὰ τῶν ἐμῶν ὀφθαλμῶν ἔτρωσέ με· ἀκίδες γὰρ εἴωσι τὰ τῶν βελῶν ὀδήκα. ὀφθαλμῶν δὲ ἐμνημόνευσε, διὰ βαρὺ τὸ πληγῆς σημαίνων.

quam ſagittis & jaculis contra oculos meos directis, me vulneraverit; ſagittarum enim cuſpides, ἀκίδες vocantur. Meminit autem oculorum, ad vulneris atrocitatem indicandam.

Ὀξεῖ ἔπαισέ με εἰς τὰ γόνατα.

Mucrone percuſsit me in genibus.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Σφοδρῶς, φησὶν, ἔπληξέ με, ὡς ἀκλελύσθαι μου τὰ γόνατα, καὶ καταπεσεῖν.

OLYMPIODORI. Validè, inquit, me percuſſit, ita ut diſſolverentur genua mea & corruerent.

Ὁμοθυμαδὸν δὲ κατέδραμον ἐπ' ἐμοί.

Et ſimul concurrerunt in me.

Αἱ τοῦ Θεοῦ, δηλαδὴ, τιμωρίαι, ἢ οἱ τοῦ διαβόλου πειραταί. λέγει δὲ πάντα τὰ συμβεβηκότα αὐτῷ, τὴν τῶν ὑπαρχόντων ἀπώλειαν, καὶ τὴν τοῦ σώματος κάκωσιν.

DIvina, ſcilicet, ſupplicia, vel diaboli piratæ. Omnia autem quæ ipſi acciderant, narrat, bonorum amiſſionem, & corporis affictionem.

Παρέδωκε γὰρ με ὁ Κύριος εἰς χεῖρας ἀδίκων, καὶ ἐπὶ ἀσεβέσιν ἔρριψέ με.

Tradidit enim me Dominus in manus injuſtorum, et ſuper impios projecit me.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Ὁ δὲ Σύμμαχος, Εἰς χεῖρας ἀσεβῶν ἔβαλέ με. αἰτίας τάξιν ἐπιφέρων· Ταῦτα δέ μοι, φησὶ, συνέβη τοῦ Θεοῦ με τοῖς ἐχθροῖς παραδεδωκότος, οἷς τὰ ἐμὰ διήρπαγη· ἀδίκους δὲ * ἀσεβεῖς, τοὺς πειρατὰς λέγει, καὶ τοὺς φίλους.

* Ita edd. vulg.

POLYCHRONII. Symmachus verò reddidit, *In manus impiorum conjecit me*, cauſam ſcilicet apponens; Hæc, inquit, mihi contigerunt, quia Deus me hoſtibus tradidit, à quibus facultates meæ direptæ ſunt: *injuſtos* verò & *impios*, piratas, non autem amicos, vocat.

Εἰρηνεύοντα διεσπάραξέ με.

In pace cùm eſſem, diſcerpſit me.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Καὶ τοῦτο δὴ, φησὶ, χαλεπώτατον, ὅτι ἐν ἀδείᾳ μου μέσῃ καθεστῶτος, καὶ ἐκ πόντων μοι παρούσης εὐετηρίας, ἀθρόον ἀφείλετο τὴν κτῆσιν, καὶ τοῖς παρανόμοις παρέθηκεν εἰς ἁρπαγήν.

EJUSDEM. Et hoc, inquit, omnium longè graviſſimum eſt, quòd cùm ſumma ſecuritate fruerer, & rerum omnium abundantia affluerem, ſubitò poſſeſſione omni orbaverit, & improbis ac ſceleſtis hominibus diripiendam propoſuerit.

Λασιῶν με τὴν κόμην διέπλεξε.

Tenens me comâ diruſſit.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Κόσμιον, τὴν εὐπρεπῆ καὶ τὴν εὐπρεπῆ φησὶν· ἵνα εἴπῃ, ὅτι τὴν ἐν αὐτῷ μου διαγωγὴν, καὶ τὴν εὐθηνίαν, καὶ τὴν εὐπρέπειαν

OLYMP. Ornatum, & proſperum rerum ſtatum, *comam* vocat; ac ſi diceret, Vitam meam in otio & quiete tranſactam, rerum omnium affluentiam, & cultum

omnem ac elegantiam abſtulit, méque ipſum diſſipavit. Hebræus autem, *Apprehendens me per cervicẽ, concuſſit*, metaphorâ ab iis ſumptâ, qui contentione & irâ accenſi luctantur, cóllóq; adverſarii manum injiciunt, & cum concuſſione ad terram eum allidunt.

ὑφείλετο, & διεσκέδασέ με. ὁ ὁ Ἑβραῖος, λαβών με τῦ τένοντος διετίναξεν, ἐκ μεταφορᾶς τῶν κατ' ἔριν & ζυμὸν παλαιόντων, καὶ τῦ πρὸς χεῖλος ἐπιλαμβανομένων τῦ ἀντιπαλαίοντος, & εἰς γῆν αὐτὸν καταῤῥαιόντων μετ' πναγμοῦ.

Statuit me ſicut ſignum; circundederunt me lanceis emittentes in renes meos, non parcentes.

Κατέστησέ με ὥσπερ σκοπόν· ἐκύκλωσάν με λόγχαις βάλλοντες εἰς νεφρύς μυ, ὑ φειδόμενοι.

CUm Deus me tanquam ſcopum conſtituerit, ut omnium tela & ictus exciperem, tanquam jaculis quibuſdam renes meos tranſfixerunt, ac ſi diceret, membra mea occulta & maximè lethalia. Hac autem ſimilitudine, mortiferæ plagæ inſanabilitatem ob oculos poſuit: illud enim, *ſicut ſignum*, id eſt, ut tanquam ad ſcopum ictus dirigant, & omnes in me collineent: quod quidem ab iis factum eſt; in orbẽ enim circum me ſtantes, cum ſtudio & diligentia plagas mihi inflixerunt, & in nullo mihi parcentes, omnia ſine miſericordia ab iis geſta ſunt: hoc autem dixit, quia fortunarum nullæ reliquiæ reliquæ ei ſunt factæ. Poſtquam autem dixiſſet, Signum ſum omnibus propoſitus, & jaculis petor; metaphoræ inſiſtens, tanquam in præcordiis & viſceribus vulnus accepiſſet, ait.

ΤΟῦ Θεοῦ, φησὶν, πήσσοντός με ὥσπερ τινα σκοπὸν, ὅτι ὦ τὰς ἀπάντων δέχεσθαι βολὰς, ὥσπερ ὄντι βολαῖς τῶν νεφρῶν μυ κατηκόντισθαι, ἵνα εἴπῃ, ὅτι τῶν ἀποκρύφων καὶ χαιριωτάτων. ᾧ ὃ παραδείγματι τὸ χαῖρον πρέπησε τῆς πληγῆς· τὸ γὰρ, ὥσπερ σκοπὸν, ἀντὶ τῦ, ὥστε τὸ σκοπῷ βαλεῖν, ὥστε πάντας ἐμοὶ ἐπιτοξάζεσθαι· ὃ καὶ ἐποίησάν, κύκλῳ γάρ με περιστάντες, ἐπιμελῶς πάσαις κατ' ἐμοῦ ἐχρῶντο πληγαῖς, καὶ ἀπλεῶς ἅπαντα διεπράττοντο, μὴ φειδόμενοι· τῦτο ὃ εἶπεν, ὅπῃ μηδὲ λείψανον περιλείφθη. ὅπῃ ὃ εἶπεν, ὅτι σκοπὸς τέθειμαι πᾶσι, καὶ τοξεύομαι, ἐπιμελῶν τῇ μεταφορᾷ, ὡς τῶν σπλάγχνων πληγεὶς, φησίν.

Effuderunt in terram fel meum.

Ἐξέχεαν εἰς τὴν γῆν τὴν χολήν μυ.

ID eſt, Rebus omnibus me nudârunt, exhaurientes quicquid in me vitale & vegetabile erat.

ΤΟῦτέστιν, ἔρημόν με πάντων κατέστησαν, κενώσαντες εἴ τι μοι ζωτικὸν ἦν.

Dejecerunt me ruinam ſuper ruinam.

Κατέβαλόν με πῶμα ἐπὶ πώματι.

HIs verbis continua & non interrupta ſupplicia innuit, & quòd calamitates alias poſt alias pertulerit.

Διὰ τῦτο τὰς ἀλλεπαλλήλυς αἰνίττεται χαμωείας, καὶ ὅτι ἄλλας ἐπ' ἄλλαις συμφορὰς ὑπέμενεν.

Εδραμον

Εδραμον ἐπ' ἐμὲ δυνάμενοι.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Τυτέστιν, ἐπεσπάσθη εἰς τὴν ἁρπαγὴν τῶν ἐμοὶ ὑπαρχόντων, καὶ τὰ κατ' γνώμην ἐποίησαν, τῆς τοῦ Θεοῦ ὀργῆς εὐκόλωτόν με καταστάσης.

Cucurrerunt erga me potentes.

POLYCHRONII. Id eſt, Ad direptionem præcipuorum bonorum, & quæ mihi in deliciis erant, feſtinârunt; & divinâ irâ expugnatu facilem me reddente, omnia ex arbitrio ſuo fecerunt.

Σάκκον ἐπέραψαν ἐπὶ βύρσης μου.

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Ἢ τοῦτο λέγει, ὅτι μεμελάνωταί μου τὸ δέρμα διὰ τὴν τῶν παθῶν ὑπόπασιν, ὥσπερ ὑφ' ἁρπὴν ἔχων πεποιημένος σάκκος· ἢ, ὅτι ὥσπερ οἱ σάκκον φορεῖν τῶντες καταπύχονται τὸ σῶμα, ὅλως ὅλος καταπύχομαι· ἢ, ὅτι ἐν λαμπρᾶς καὶ βασιλικῆς ἐσθῆτος, ἀντὶ τῆς ἀγαν πενίας σάκκον περιβέβλημαι, καὶ εἰς πενθικὸν σχῆμα κατέστην, σὰβὰν λείψανον τῆς περιλαβούσης βυσσείας φέρων.

Cilicium aſſuerunt corio meo.

OLYMPIODORI. Vel hoc dicit; Propter dolorum vehementiam cutis mea, tanquam ſaccus ex pilis contextus, nigredinem contraxit: vel, Quemadmodum qui cilicium geſtant, corpus affligunt, ſic ego totus affligor: vel, Quia propter ſummam egeſtatem, pro veſte ſplendida & regia, ſacco amictus ſum, & prioris felicitatis nullas reliquias poſſidens, ad lugubrem habitum redactus ſum.

Τὸ δὲ σθένος μου ἐν γῇ ἐσβέσθη.

Robur autem meum in terra exſtinctum eſt.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Ἀντὶ τοῦ, ἡ δυνάμις, καὶ ἡ εὐπορία μου πᾶσα, καὶ ἡ περισσά μοι ἀξία καὶ τιμὴ, ἀπεσβέσθη καὶ ἠφανίσθη.

EJUSDEM. Id eſt, Omnis mea poteſtas & felicitas, & gloria ac dignitas qua fruebar, exſtincta & deleta eſt.

Ἡ γαστήρ μου συγκέκαυται ἀπὸ κλαυθμοῦ, ὅτι δὲ βλεφάροις μου σκιά.

Venter meus combuſtus eſt à fletu, et ſuper palpebras meas umbra.

ΓΑστέρα τὴν ψυχὴν φησιν, ἢ ἀφ' ὃ ἀπόκρυφον καὶ ἀόρατον, ἢ ὡς διαδοτικὸν τῶν ἐκ τοῦ λόγου τροφῶν. λέγει οὖν, ὅτι ἡ ψυχή μου συγκαίεται, καὶ ἀπαύστως δακρύω, ὥστε καὶ ἡ ὀπτικὴ τῶν ὀφθαλμῶν μου κατεβλάβη δύναμις· ἢ δὲ ἀντὶ τῆς * ἀθυμίας ὡς ἐν σκότει διάγω. ἄλλα δὲ ἀντίγραφα, σκιὰν θανάτου, ἔχουσιν· ἵνα εἴπῃ, ὅτι καὶ περὶ ὀφθαλμῶν μου ἔχω τὸν θάνατον.

* Al. ἀθυμίας.

ANimam, *ventrem* vocat, vel quia abdita & inviſibilis ſit, vel quia rationis alimenta diſtribuit. Dicit igitur, Ardet anima mea, & lachrymas indeſinenter fundo, ita ut oculorum videndi facultas læſa ſit: vel, Præanimi ægritudine tanquam in tenebris degò. Alia autem exemplaria, *Umbram mortis*, habent; ac ſi diceret, Mors mihi ob oculos verſatur.

Injuſtum

Injuſtum autem nihil fuit in manu mea, deprecatio autem mea munda.

DIDYMI. Graviorem, inquit, animi anxietatem mihi creat, & majore moleſtiâ afficit, quòd nullius improbitatis & ſceleris mihi conſcius ſim; aliud enim nihil ſcio, niſi quòd recto & ſincero animo ſupplicibus precibus Deum invocaverim; quare ſtupore attonitus quòd talia ſuſtineam, admiror. Animadverte autem, Juſti preces puras fuiſſe, ſine omni perturbationum miſtura, nullis animi fluctuationibus obnoxias, aut curarum fluctibus diſtractas.

Ἄδικον ἢ οὐδὲν ἐν χερσί μου, εὐχὴ δέ μου καθαρά.

ΔΙΔΥΜΟΥ. Χείρονά μοι, φησί, τὴν ἀθυμίαν ἐμποιεῖ, καὶ μᾶλλόν με ἀνιᾷ, ὃ μηδὲν ἑαυτῷ συνειδέναι φαῦλον· οὐ γὰρ γινώσκω ἄλλο, εἰ μὴ ὅτι ὀρθῷ λογισμῷ καὶ πρὸς Θεὸν ἐποιούμην ἱκεσίας· ὅθεν καὶ ξενίζομαι ἐφ' οἷς πάσχω. ἐπισήμαινε δέ, ὅτι καθαρὰ ἦν ἡ τοῦ δικαίου εὐχή, καὶ πάντος πάθους ἀμιγής, μὴ ῥεμβασμοὺς ὑποφαίνουσα, μηδὲ ὑπὸ φροντίδων καταπονουμένη.

Terra ne operias ſuper ſanguinem carnis meæ, nec ſit locus clamori meo.

Γῆ μὴ ἀπικαλύψῃς ἐφ' αἵματι τῆς σαρκός μου, μηδὲ εἴη τόπος τῇ κραυγῇ μου.

OLYMPIODORI, & POLYCHRONII. Verba hæc ad miſericordiam excitantis ſunt, quamvis precantis more concipiantur: dicit autem, Ne fileas, ô terra, ea quæ mihi acciderunt, neque ſanguinem meum injuſtè è carne mea effuſum contegas (quin tanquam Abelis ſanguis, clamorem edat) & quæ corporis mei ſanie reſperſa es, Deum precibus ad vindictam ſumendam excita: neque vociferationem meam aër cohibeat, neque luctus & lamenta loco conſiſtant, & occultentur, aut oblivione deleantur, ſed ad cœlos vocis meæ intenſio pertingat, ut Deus, malorum quæ ſunt vindex, & ſceleris authorum ultor conſtitutus, vitæ meæ anteactæ integritatem inculpatam, omnibus manifeſtam faciat. Mos autem hic eſt eorum qui in æruminis verſantur, ut nolint mala ſua celari. Tantum, inquit, abeſt, ut malorum mihi conſcius ſim, ut omnes intueri ea quæ patior, deſiderem. Hæc, ô Beate, ad modum ſupplicis ſimul & Prophetæ à te dicta ſunt; tua enim facinora non ſunt occulta, ſed certamina tua, fortitudinem tuam,

Gen. 4. 10.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ, καὶ ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Εἰς συμπάθειαν ὁ ἐπικαλούμενος τὰ ῥήματα, εἰ καὶ δικαίως εἴρηται. λέγει δέ, μὴ σιωπήσῃς, ὦ γῆ, τὰ κατ' ἐμέ, μηδὲ συγκρύψῃς τὸ ἐμὸν αἷμα, τὸ ἀδίκως ἐκχεόμενον ἐκ τοῦ σαρκός μου; ἀλλὰ κραξάτω, ὡς τὸ τοῦ Ἄβελ, καὶ ἐπικάλεσαι τὸν Θεὸν εἰς ἐκδίκησιν, ἀνοίξασα τὸ στόμα τοῦ ἰχῶρος ἔχουσα· καὶ ὁ ἀὴρ μὴ κρύψει μου τὴν κραυγήν, μηδὲ σταθῇ ἐν τόπῳ καὶ ἀποκρυβῇ, ἀλλ' εἰς λήθην ἔλθοι τὰ κατ' ἐμὲ ὀδυρμοί, ἀλλ' εἰς ἀγγέλους φθασάτω τοῦ φωνῆς μου ὁ ἦχος, ἵν' ὁ Θεὸς τῶν γινομένων κακῶν ἔκδικος καταστῇ, καὶ τὸν ἀμώμητον ἀμωμόμενος, τοῦτο πᾶσι δείξῃ, τῶν ἐμοὶ βεβιωμένων τὸ ἀμεμπτότερον. ἔθος δὲ τοῦτο τοῖς ἐν ἄθλοις οὖσι, τὰ κακὰ αὐτῶν μὴ θέλειν καλύπτεσθαι. τοσοῦτον ἀπέχω, φησί, τοῦ συνειδέναι ἐμαυτῷ πονηρά, ὥστε βούλομαι πᾶσι τοῖς ὁρᾶν ἃ πάσχω. ταῦτα εὐχικῶς ἅμα καὶ προφητικῶς εἶπας, μακάριε· οὐ γὰρ ἀπεκρύβη τὰ κατὰ σέ, ἀλλὰ πάντες αὐτὰ σόμα ἔχομεν αἰνεῖσθαι τὰ σὰ παλαίσματα,

λαίσματα, ⁊ τ̃ αἰδρείαν, ⁊ τὴν ὑπομονὴν, ⁊ τὰ ὑπὲρ τούτοις βραβεῖα ⁊ τοὺς στεφάνους, ⁊ τ̃ παῤῥησίαν.

& invictam patientiam, virtutúmque harum præmia, coronas, & præconia, omnes homines in ore habemus.

Καὶ νῦν ἰδοὺ ἐν οὐρανοῖς ὁ μάρτυς μου, ὁ δὲ σύνοιδά μου ἐν ὑψίστοις.

Et eccè nunc in cœlis eſt teſtis meus, & conſcius meus in excelſis.

ΟΛΥΜΠ. καὶ ΠΟΛΥΧΡ. Εὖγε ψυχῆς καθαρᾶς, ⁊ ἀγάπης αὐτῳρθλήτου, καὶ συνειδήσεως ἀληθινῆς, τ̃ πρώτα ἐφορώντα ὀφθαλμὸν παρὸς μάρτυρα ἐπικαλυμμένης. τῷ Θεοῦ γὰρ, φησὶ, τ̃ κρίσιν καλῶ, ὃς τῶν ἀπορρήτων ἀκριβῆ τὴν γνῶσιν ἔχων, καὶ οὐκ ἀπὸ τῶν φαινομένων, ἀλλ' ἀπὸ τ̃ ἀληθείας τ̃ ψῆφον φέρων, μάρτυς τ̃ περὶ ἐμοῦ λεγομένων εἰ δύναιτο.

OLYMPIODORI, & POLYCHRONII. Euge animam puram, & charitatem eximiam, ac conſcientiam veracem, quæ oculum cuncta intuentem in teſtimonium advocat. Dei, inquit, judicium appello, qui cùm exactam omnium cognitionem habeat, neque ſecundùm apparentiam, ſed ſecundùm veritatem ſententiam ferat, eorum quæ à me dicuntur, teſtis idoneus eſſe poteſt.

Ἀφικοιτό μου ἡ δέησις πρὸς Κύριον, ἔναντι ⁊ αὐτ̃ στάζοι μου ὁ ὀφθαλμός.

Perveniat oratio mea ad Dominum, & coram eo ſtillèt oculus meus.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Μονονχὶ λέγει, ἀκούσοι ταῦτα ὁ Θεὸς, ἴδοι ταῦτα ὁ Θεὸς, ἐπινεύσας τέ μου τ̃ ἱκεσίαις, καὶ δακρύοντα κατελεήσας, ἀνάσχοιτό μοι δικάσαι πεπονθότι κακῶς. ἀλλὰ ⁊ τοῦτό σοι πρὸς ἔργον ἔξεσι, ἀοίδιμε· ἐθεώρει γὰρ σου τὰ παλαίσματα ὁ μέγας ἀγωνοθέτης, καὶ ἐπῆκουσέ σου τ̃ ἱκεσίας, ἐπῆδέ σου τὰ ὕμματα δάκρυα, διὸ καὶ τῶν ἀγώνων τὴν αἰτίαν ἐπληροφόρησε. νοῦν ⁊ δ' στάζειν ἔναντι Κυρίου τὰ δάκρυα τοῖς μακαρίως κλαίουσιν.

CHRYSOSTOMI. Hæc ferè verborum mens eſt; Audiat hæc Deus, videat hæc Deus, & precibus meis annuens, & lachrymantis miſertus, miſerè mihi afflicto jus dicere ne gravetur. Verùm & hoc, vir inclyte, reipſa aſſequutus es; magnus enim agonotheta tua certamina intuebatur, ſupplicationi tuæ aurem præbuit, & precioſas tuas lachrymas aſpexit, ac propterea certaminum cauſam omnibus certam & manifeſtam reddidit. Fit autem ut qui feliciter lugent, lachrymas coram Deo diſtillent.

Εἴη ⁊ ἔλεγχος ἀνδρὶ ἔναντι Κυρίου, ⁊ υἱῷ ἀνθρώπου τῷ πλησίον αὐτ̃.

Sit autem redargutio viro coram Domino, & filio hominis ad proximum ſuum.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Παρέχοι, φησὶν, ὁ Θεὸς ἐμοί τε ⁊ τοῖς πλήξασιν, ἑαυτὸν ἀκροατὴν· ⁊ γένοιτό μοι, αὐτ̃ δικάζοντος, διαλεχθῆναι πρὸς τοὺς ἀντιλέγοντας, ὡς δὴ ⁊ πλησίον αὐτ̃

POLYCHRONII. Præbeat, inquit, ſe mihi Deus, & iis qui plagis me afficiunt, auditorem; liceátque mihi, illo judice, cum iis differere qui mihi contradicunt; quos quidem, tanquam amicos, proximos

proximos ejus vocat; seipsum autem, virum, & filium hominis appellat: ac judicium quidem adeo manifestum fore confidit, ut neminem lateat, ac si sub hominibus latum esset, metaphorâ à Principibus sumptâ, qui publicè in omnium auribus res & negotia examinare solent. Propheticè etiam hoc ab eo dictum est; Deus enim, auditis iis quæ utrinque dicebantur, illum quidem justum pronunciavit, ejus autem amicos condemnavit.

φησιν, ὡς φίλους· ἄνδρα ὃν ἐγὼ υἱὸν ἀνθρώπου, ἑαυτὸν ὀνομάζει· καὶ πέποιθεν ὅτι σαφῆ γενέσθαι τὴν κρίσιν, ὡς ὑπὲρ ἀνθρώπων γινομένην, ὥστε μηδένα λαθεῖν, οὐ μεταφορᾶς αὐτὸ λαβὼν τῶν ἀρχόντων, τῶν εἰωθότων ταῖς πόλεσιν ἀκοαῖς ἐξετάζοντων τὰ πραγματα. προφητικῶς δὲ εἴρηκε καὶ τοῦτο· ἀφεικὼς γὰρ Θεὸς τὴν ἑκατέρους τοῖς μέρεσιν εἰρημένων, αὐτὸν μὲν ἐδικαίωσε, τοὺς δὲ αὐτοῦ κατεδίκασε φίλους.

Anni enim dinumerati venerunt, & viâ, per quam non revertar, ambulabo.

Ἐτῶν γὰρ ἀριθμητὰ ἥκασιν, ὁδῷ ἣν οὐ μὴ ἐπαναστραφήσομαι, πορεύσομαι.

OLYMPIODORI. Rursus vitæ brevitatem pro supplicatione in medium affert, simulque docet, vitâ functos ad hanc vitam redire non posse. Hæc igitur dicit, solatium sibi maximum futurum judicans, si actiones suæ ante obitum examinarentur.

ΟΛΥΜΠ. Πάλιν τὸ ὀλιγοχρόνιον εἰς ἱκετηρίαν προβάλλεται, διδάσκων ὁμοῦ, ὅτι οἱ ἅπαξ ἀποθνήσκοντες παλινδρομῆσαι εἰς τόνδε τὸν βίον οὐ δυνατόν. Τοῦτο οὖν φησιν, αὐτῷ γενέσθαι πρὸ τοῦ θανάτου, μετὰ τῶν κρίνων τὴν ἔλεγχον τῶν πραγμάτων τὸν.

CAP. XVII. *PEREO spiritu agitatus: oro autem sepulchrum, & non contingit mihi; preces adhibeo cum labore, & quid feci?*

ΟΛΕΚΟΜΑΙ πνεύματι φερόμενος· δέομαι δὲ ταφῆς, καὶ οὐ τυγχάνω· λίσσομαι κάμνων, καὶ τί ποιήσας;

OLYMPIOD. Præ ærumnis, inquit, & doloribus in angustias conjectus, animo sum perturbato; neminem verò injuriarum judicem habens, nec liberationem à malis, aut vitæ exitum reperiens, sed cogitationum æstu undique fluctuans, & cuncta quæ mihi acciderunt contemplans, pereo: unde fit, ut mortem desiderem, & consilii inopiâ laborem, quòd illam assequi non valeam. Illud enim, *Preces adhibeo*, id est, Animi, inquit, pendeo; vel, Sepulturæ tradi enixè peto; falsis autem rationibus decipior, nec voti compos fio. Animadverte igitur, quòd (prout in initio diximus) mortem exoptet; veritus tamen eum qui animam corpori conjunxit, vio-

ΟΛΥΜΠ. Ἐν παραχῇ, φησί, τῷ ψυχῷ καθέστηκα, ὑπὸ μὲν τῶν παθῶν συνεχωρούμενος· οὐδένα δὲ κριτὴν τῆς ἀδικίας ἔχων, καὶ οὔτε τῶν δεινῶν ἐλευθερίαν εὑρίσκω, οὔτε τοῦ βίου ἀπαλλαγήν, ἀλλ' ἀπόλλυμαι, πανταχοῦ τοῖς λογισμοῖς περιφερόμενος, καὶ πρὸς πάντα ἀφορῶν τὰ ἐμοὶ συμβεβηκότα· διὸ καὶ ποθῶ τὸν θάνατον, καὶ ἀπορίᾳ συνέχομαι, τοῦτο τυχεῖν μὴ δυνάμενος. Τὸ γὰρ, λίσσομαι, ἀντὶ τοῦ, διαπορῶμαι, εἶπεν, ἤτοι, ἀντιβολῶ ταφῆ παραδοθῆναι· πλὴν οὐ τυγχάνω, φησί, τῆς ὁπτωμίας, ἀλλὰ παραλελόγισμαι. ὅρα οὖν, ὅπερ ὀλίγῃ ἐλέγομεν, ὡς ποθεῖ μὲν τὸν θάνατον, καὶ ὀκνεῖ ἴσως ἀναβλέψαι αὐτὸν ἐκεῖ κατα-

ςῶσαι.

ϛιῶαι, ἀλλ' ὐχ ἑαυτὸν ἐξάγλ, πμῶν τ̃ σωωδήσαντα.

lentas manus ſibi non injecerit, cùm in poteſtate ſua eſſet mortem ſibi conſciſcere.

Ἐκλεψαν δέ μυ τὰ ὑπάρ-
ξαντα ἀλλότριοι.

Et furati ſunt extranei bona mea.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Οἱ ἱππεῖς, φησὶν, ϗ πολέμιοι μὲν ὀξυσίας λῃσάμενοι τὰ ωρσόντα μοι, ὡχοντο· ἐγὼ ὃ ὥσπερ πελάγιος ὢν μέσῳ τ̃ κακῶν * φερόμενος, ὐδεμίαν τ̃ συμφορᾶν ὁρῶ λύσιν.

* χ. παλεύσει.

EJUSDEM. Equites, inquit, & hoſtes, bona mea cum poteſtate deprædantes, abierunt : ego verò in mediis malis, tanquam in alto oceano jactatus, nullum exitum calamitatum video.

Τίς ὅστιν ὅτος ; τῇ χειρί μυ σωδεθήτω· ὅπ καρδίαν αὐτῶν ἔκρυψας ἀπὸ φρονήσεως, διὰ τοῦτο ὐ μὴ ὑψώσῃς αὐτούς· τῇ μερίδι ἀναγγελεῖ κακίας.

Quis eſt iſte ? manu meâ ligetur : quia cor eorum abſcondiſti à prudentia, propter hoc ne exaltaveris eos : parti nunciabit mala.

ΠΟΛΥΧΡ. Τινὰς τοὺς τίχους λυὲς ὕτως ἑρμηνεύσι· Τίς ὅστιν ὁ θέλων μοι δικάσασθ ; σωδεθήτω τῇ ἐμῇ χειρί, ἵνα κοινωνὸς ἀπαθῶμεν πρὸς ὀθον δικαιωτήριον, ὅτι Θεοῦ κριθησόμενοι· κἂν τις οἴηται με πλουσίως αὔξειν τὰ πράγματα ἐν μικροψυχίᾳ, προελθὼν ἐλεγξάτω τ̃ λόγον, ἀξίως τοῖς λεχθέντων πρὸς ἐμὲ ποιούμενος κρίσιν. Εἶτα περὶ τῶν φίλων φησὶν, ὅτι δοκοῦντες εἶ φρόνιμοι, κρύπτουσι τοὺς ἑαυτῶν βουλὰς, σωειδότες μὲν ὡς οὐδὲν μυ κατηγορεῖν ἔχουσιν, ὡς ὑ Θεοῦ δῆθεν σωηγορίᾳ καταψευδόμενοί μυ. ϗ ὐ θαυμαστὸν εἰ τοῖς περ ἐμοῦ λεγομένοις ἀντιφθέγγονται, τοὺ γὰ τῆ χείρονος μοῖραν ἐμπροσθεν τῆ καλῆ πίπτειν. Ταῦτα μὲν ἕτεροί φασιν. ἐμοὶ ὃ τά τε ἡγούμενα ἐπισκοποῦντι, ϗ τὰ ἑπόμενα, δοκεῖ ϗ τὰ μεταξὺ ταῦτα ἀκολούθως ἐκείνοις λέγεσθαι. Εἶπε τοίνυν, ὅτι ἔκλεψάν μυ τὰ ὑπάρχοντα ἀλλότριοι, ϗ ἠπάσατο αὐτοὺς ὡς ἀδίκους ϗὴ πλεονέκτας· ἵνα ὃ μὴ ἡ κακία κατακαυχᾶται τ̃ ἀρετῆς, μηδὲ πλέον ἔχωσιν οἱ φαῦλοι τ̃ ἀγαθῶν, δέεται τῆ Θεοῦ, ὥστε ταπεινῶσαι, ϗὶ ὑπαγαγεῖν τῇ τῆ δικαίᾳ χειρὶ τοὺς ἅρπαγας· διὸ φησι,

POLYCHR. Quidam hos verſus ſic interpretantur ; Quis eſt qui judicio mecum contendere vult ? manui meæ alligetur, ut Dei judicium ſubituri, ad divinum tribunal ſimul abducamur : & ſiquis, inquit, ſordidè & avarè divitias me incaſſum cumulare exiſtimaverit, accedat, & judicio dictis meis reſpondente, ſermonem meum arguat ac vituperet. Deinde de amicis dicit, quòd hominum exiſtimatione ſapientes habiti, conſilia ſua celarent, quum ſe nihil reprehenſione dignum in me offendere, ſed tanquam Dei patrocinium ſuſcipientes, falſa mihi affingere, conſcii ſibi eſſent. Neque mirum eſt, ſi iis quæ à me dicuntur, contradicant ; partem enim deteriorem præſtantiori præferunt. Hæc quidem alii dicunt. Mihi verò ea quæ præceſſerunt & quæ ſubſequuntur conſideranti, hæc intermedia neceſſariâ conſequentiâ ab iis pendere videntur. Dixerat enim quòd alieni bona ſua ſuffurati eſſent, illóſque tanquam injuſtos & avaros criminatus eſt : ne autem improbitas ſua contra virtutem gloriosè ſe efferret, neque ſceleratorum hominum conditio melior quàm bonorum eſſet, Deum precatur, ut bonorum direptores humiliare, & ſub poteſtate viri juſti redigere velit :

velit: ac proinde dicit, *Quis est iste?* injustus, scilicet, & alieni appetens? libertate & licentia sua minimè fruatur, sed prohibeatur, coërceatur, sub manibus meis vinctus detineatur; & quoniam cor suum à prudentibus cogitationibus, & consiliis quæ sanctos decent, abalienavit, idcirco denegetur illi in altum elevari, sed deprimatur potiùs ac deturbetur; suámque calamitatem improbitatis parti annunciet, id est, iis qui similibus moribus sunt præditi, ne talia illi perpetrare audeant, sed ex unius hominis injusti calamitate & supplicio, modestiam ac sobrietatem addiscant, & ipse etiam ratione quadam ea quæ passus est iis annunciet. Versus autem qui post pauca verba sequitur, in hanc sententiam me induxit, ubi tanquam per modum precationis dicitur, *Justus super impium consurgat, teneat autem fidelis viam suam.* In iis verò quæ interjiciuntur, Justus ærumnas suas enarrat, & dicit.

τίς ἐστιν οὗτος; ὁ ἄδικος, δηλαδὴ, καὶ πλεονεκτικώτατος; μὴ αὐτὸς ἐαθήτω, ἀλλὰ κωλυθήτω, ἐπιχεθήτω, ὑπὸ τὴν ἐμὴν χεῖρα γενέσθω δέσμιος· καὶ ἐσφδὴ τὴν ἑαυτῦ καρδίαν πόρρω ἐποίησε τῶν σωτηρίων καὶ ἁγιοπρεπῶν νοημάτων τε καὶ βουλευμάτων, διὰ τοῦτο μὴ συγχωρηθήτω ὑψωθῆναι, μᾶλλον μὴν οὖν κατενεχθήτω καὶ καταβληθήτω, καὶ τὸ αὐτῦ πάθος* ἀναγγελείτω τῇ μερίδι τῆς κακίας, τουτέστι, τοῖς ὁμοήθεσιν αὐτῦ, ἵνα μηδὲ αὐτοὶ τολμῶσι τὰ ὅμοια, ἀλλὰ γένηται τούτοις διδασκαλία καὶ σωφρονισμὸς ἡ τοῦ ἑνὸς ἀδίκου συμφορὰ καὶ τιμωρία, καὶ εἴπου τινὰ αὐτὸς ἐκείνοις* ἀναγγελῇ ἃ πέπονθεν. Εἰς ταύτην δέ με τὴν διάνοιαν ἤγαγε καὶ ὁ μετά τινα ῥήματα κείμενος στίχος, ὃν ᾧ, ὡς ἐν δίκῃ, λέγεται, δίκαιος ὅτι ὠθούμενος ἐπῳδᾶται, οἱονεὶ πιστὸς τὴν ἑαυτῦ ὁδόν. ἐν μέσοις τοῖς μεταξὺ, τὰ ἑαυτῦ πάθη διηγεῖται ὁ δίκαιος, καί φησιν.

** Ἰσ. ἀναγγελάτω.*

** Ἰσ. ἀναγγελῶ.*

Et oculi super filios tabuerunt.

Οφθαλμοὶ δὲ ἐφ' υἱοῖς ἐτάκησαν.

OLYMP. Luctum perpetuum pro liberis tragicè exaggerat. Vide autem quemadmodum non dixerit, Oculi mei propter fortunarum amissionem tabuerunt (illas enim in parvo pretio habuit) sed propter subitum liberorum interitum; pro illis enim, tanquam illorum clade affectus, vehementer indoluit.

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Τὸν ὅτι τοῖς τέκνοις ἀδιάλειπτον κλαυθμὸν ἐπεφαντάσθη. ὅρα δὲ, ὡς οὐκ εἶπεν, οἱ ὀφθαλμοί μου ὅτι τῇ ἀπωλείᾳ τῶν ὑπαρχόντων ἐτάκησαν, μικρὸν γὰρ ἐκείνων ἐποιήσατο λόγον· ἀλλ' ὅτι τῇ τῶν τέκνων ἀθρόᾳ τελευτῇ· ὅτι γὰρ τούτοις, ὡς συμπαθὴς, ἐπήλγησεν.

Posuisti autem me fabulam in nationibus, & risus illis deveni.

Εθου δέ με θρύλλημα ἐν ἔθνεσι, γέλως δὲ αὐτοῖς ἀπέβλω.

POLYCHRONII. Ubique, inquit, & in omnium ore, quæ mihi acciderunt vulgò jactantur, & ludibrium iis factus sum: tanta est calamitatis meæ vis & magnitudo, ut neque eos qui longè dissiti sunt lateat, sed cuncti ea quæ passus sum sermone celebrent: cúmq; propter hæc, fortunarum, scilicet, jacturam, & liberorũ cladem,

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Πανταχοῦ, φησὶ, τὰ κατ' ἐμὲ θρυλλεῖται, καὶ καταγέλαστος γέγονα· τοσαύτη δὲ συμφορᾶς ἡ ὑπερβολὴ, ὡς μηδὲ τοὺς πόρρωθεν διαλαθεῖν, ἀλλὰ πάντας ἐμὲ ἀπωλέσθαι διηγεῖσθαι· καὶ δεῖν ὅτι τούτοις ἐλεεῖσθαί με, ὅτι τε τῇ ἀφαιρέσει τῶν τεθνεώτων, ὅτι τε τῇ τῶν

τῶν παίδων ἀπωλείᾳ, ἐκ τῶν ἐναντίων γελῶμαι ὀδυνώμενος.

miſereri mei oporteret, è contrario doloribus afflictus ludibrio habeor.

Πεπήρωνται γὰρ ἀπὸ ὀργῆς οἱ ὀφθαλμοί μου.

OLYMP. Τυτέστιν, ἠμαυρώθησάν μοι ὑπὸ τῆς θείας ὀργῆς ἐπενεχθέντων μοι κακῶν· δακρύων γὰρ ὅπου τῇ ἀώρῳ τῶν παίδων τελευτῇ, μικρὸν ἐκ τοὺς ὀφθαλμοὺς διέφθαρεν.

Cæcati enim ſunt ab ira oculi mei.

OLYMP. Id eſt, propter mala mihi à divina ira inflicta obfuſcati & hebetati ſunt: parum enim abeſt, quin lachrymas pro liberorum interitu immaturo effundens, oculos corruperim.

Πεπολιόρκημαι μεγάλως ὑπὸ πάντων.

POLYCHRON. Τοῦτό με μάλιστα δάκνει, καὶ ῥᾴθυμον ἀπεργάζεται τοῖς δάκρυσιν, ὅτι τῆς τοῦ Θεοῦ ὀργῆς εἰς τοῦτό με καταστάσης τιμωρίας, οἱ δοκοῦντες φίλοι, καὶ ὅτι τῆς ἀφιγμένοι, χλευάζουσι, ὡς ἐπ' οὐδενὶ δυσαναχετοῦντα, καὶ ἄλλος ἄλλοθεν, δίκην πολεμίων, πλήττειν τοῖς λόγοις φιλοτιμοῦνται, καὶ πάντες ταῖς ἐμαῖς συμφοραῖς ἐπεμβαίνουσι.

Expugnatus ſum valde ab omnibus.

POLYCHRONII. Hoc me maximè affligit, facítque ut lachrymis diffluam, quòd, cùm ira divina ſupplicium hoc mihi irrogaverit, qui videntur amici, & ut ſolarentur ad me acceſſerant, tanquam cauſam nullam moleſtè ferendi haberem, ludibrio me habeant, & alius aliunde, inſtar inimici, dicteriis me inceſſere contendat, omnéſque calamitatibus meis inſultent.

Θαῦμα ἔχει ἀληθινοὺς ὅπου τούτῳ.

OLYMP. Οὐ μόνον οἱ τῆς ἀληθείας μεταποιούμενοι, ὥσπερ ὑμῖς διετέθησθε, ἀλλ' ὄξεπλάγησαν, ἀπορούμενοι ἐφ' οἷς ταῦτα πέπονθα. τοῦτο ὅ, ἴσως καὶ τοὺς φίλους ἀνιπτόμενος, λέγει, ὡς οὐ τῆς ἀληθείας μεταποιουμένους, ἀλλ' ἁπλῶς Θεῷ χαρίζεσθαι θέλοντας.

Admiratio tenuit veraces ſuper hoc.

OLYMP. Qui veritatem ſectantur, pariter ut vos affecti non erant, ſed cauſam ob quam hæc paterer ignorantes, attoniti obſtupuerunt. Hoc fortaſſe, ut amicos innuat, ab eo dictum eſt, quaſi veritatis ſtudio nequaquam tenerentur, ſed Deo duntaxat gratificari vellent.

Δίκαιος ὁ ὅπου τοῦ ἀνόμου ἐπαναστάτω.

EJUSDEM. Ὡς μὲν περὶ ἑτέρου λέγει, περὶ ἑαυτοῦ δὲ φησιν· ἐπειδὴ γὰρ εἶπε, μὴ ὑψώσῃς τοὺς ἀδίκους, ὃ ἐναντίον, φησὶ, γένοιτο, ὃ τὸν δίκαιον καταχώσαι τοῦ ἀνόμου. πρότερον μὲν γὰρ

Juſtus autem ſuper impium conſurgat.

EJUSDEM. Tanquam de alio verba faciens, de ſeipſo loquitur: cùm enim ſuprà dixiſſet, *Ne exaltaveris injuſtos*; Verſ. 4. contrarium nunc, inquit, eveniat, ut juſtus improbo ſuperior evadat. Priùs enim impii

contra juſtum inſurrexerant ; nunc ordo muretur, rerum vices convertantur, & juſti in iniquos & improbos imperium obtineant.

Teneat autem fidelis viam ſuam, & purus manibus ſumat audaciam.

HOc per modum ſupplicationis dictum eſt, Utinam priſtinam felicitatem recuperem. Theodotio autem ſic reddens, *Et adhærebit juſtus viæ ſuæ*, non patitur ut in verbis precationem intelligamus, ſed cauſæ potiùs redditionẽ & appoſitionẽ ; Si juſtus, inquit, homine impio ſuperior evaſerit, neq; vitium contra virtutẽ ſemper prævaluerit, quid demum eveniet ? Virtutis operarius minimè ſcandalizabitur, neque æmulabitur ea quæ æmulanda non ſunt ; ſed ſi fortè (quod fieri poteſt) à ratione aliquantulùm deflexerit, rurſus viæ ſuæ adhærebit, & ex virtutis præſcripto ambulabit. Tale quid-
Pſal. 124. 3. dam David in Pſalmis canit, *Quia non relinquet Dominus virgam peccatorum ſuper ſortem juſtorum ; ut non extendant juſti ad iniquitatem manus ſuas.* Cui ſimile eſt hoc Jobi ; Mei, inquit, nulla ratio aut cura habeatur ; quomodo autem alii viam virtutis inſiſtent, niſi præter ſpem res eveniant, & ab injuſtis ad juſtos proſpera fortuna transferatur ? Niſi fontium felix rerum ſtatus in contrarium mutetur, & inſontes ſuperiores inimicis evadant, quomodo vir integer animi fiduciam habebit ? Hoc autem negotium meo exemplo proſperè ſuccedet, ſi priſtinam felicitatem recuperavero, & humiliatos eos videro, qui injuriam mihi intulerunt. Hæc autem Juſtus omnibus precatur: unde apparet, eum non pro ſeipſo, ſed indefinitè pro omni juſto homine preces fudiſſe.

Veruntamen omnes incumbite, & venite, quæſo ; non enim invenio in vobis veritatem.

OLYMPIODORI. Rurſus, inquit, his quæ à me dicuntur, omnes

δικαίῳ ϖροσάγομοι ἐπομένεσθω· νεῦ ὃ ἀμφήκτω ἡ τάξις, ἀναλλαγήτω τὰ ϖρόσταγματα, καὶ κρατείτωσθω τῶν ἀδίκων καὶ φαύλων οἱ δίκαιοι.

Σκληρὸς ὁ πιστὸς τῷ ἑαυτοῦ ὁδὸν, καθαρὰς δὲ χεῖρας ἀναλάβοι καθαρός.

ΤΟδτο δικτικῶς εἴρηται, καταχαίνω εἰς τὴν ἀρχαίαν δύναμειαν. ὁ ὃ Θεοδοτίων ἐκδοὺς, καὶ ἀντέξεται δίκαιος τ ἑαυτοῦ ὁδοῦ, οὐκ ἀφίησιν ὡς δύκλιν νοσθαι τ λόγον, ἀλλ' ὡς αἰτίας ϖροσάγεσιν· * ὃν γὰρ κρείττων, φησὶ, φαυξται τῷ ϖροσάγοντι ὁ δίκαιος, ἐὰν δ καταχύσῃ μέχει τέλους ἡ κακία τ ἀρετῆς, τί συμβήσεται; ἀ σκανδαλισθήσεται ὁ τ ἀρετῆς ἐργάτης, ἀ ζηλώσῃ τὰ ἀζήλωτα· ἀλλὰ καὶν, ὡς εἰκὸς, μικρόν τι τ λόγου παρεχάπῃ, πάλιν τ οἰκείας ὁδοῦ ἀντέξεται, καὶ βαδίσεται καθ' ἀρετήν. τοιοῦτόν τι καὶ Δαβὶδ φάλλῃ, ὅτι οὐκ ἀφήσῃ Κύριος τὴν ῥάβδον τῶν ἁμαρτωλῶν ἐπὶ τ κλῆρον τῶν δικαίων, ὅπως ἂν μὴ ἐκτείνωσιν οἱ δίκαιοι ἐν ἀνομίαις χῆρας αὐτῶν. ϖρόσκειται καὶ τοῦτο τοῦ Ἰώβ· ἔστω, φησὶ, τὰ ἐμὰ ἐν ὑδενί· πῶς ἄλλοι ἐχήσονται ἐν τῇ ὁδῷ τ ἀρετῆς, εἰ μὴ ϖρὸ ἐλπίδας ἐκβαίη τὰ ϖρόσταγματα, καὶ μεταχήσεται ἀπὸ τῶν ἀδίκων εἰς τοὺς δικαίους τὰ τ δυνάμεως; πῶς ὁ καθαρὸς ἔξω ἂν εἴη, εἰ μὴ ϖεριεχαπήσεται τὰ τ δυτυχίας τοῖς ἀναγέσι, καὶ οἱ διαγῆς καταχύσουσι τῶν ἐναντίων; τοῦτο ὃ καταρθωθήσεται ἐκ τοῦ καθ' ἐμὲ ϖροδείγματος, εἰ τὴν ϖρώτην δυδαιμονίαν ἀναλήψομαι, καὶ τοὺς ἀδικήσαντάς με καταφωνηθέντας ὄψομαι. ταῦτα ὃ πάλιν ὁ ἅγιος ὑϖὲρ ϖάντων εὔχεται. ὅθεν δ ϖερὶ ἑαυτοῦ, ἀλλ' ἀορίστως ϖερὶ δικαίου ϖαντὸς ϖροσώϖου τὴν εὐχὴν ἐϖοιήσατο.

Οὐ μὴν ὃ ἀλλὰ ϖάντες ἐρείδετε, καὶ δεῦτε δή· δ γὰρ εὑρίσκω ἐν ὑμῖν ἀληθές.

ΟΛΥΜΠ. *Πάντως, φησὶν, αὖθις ἀγωνιστέον, τῶν ϖρὸ ἐμοῦ λεγομένων,

* ἰσ. ϖαίτης

χημώων, ϗ τοὶς αὐτιλογίαν ὡδιασκευάζεσθε, ὡς ὅτι τολέμιν τοῖς λόγοις ὡδιατιθέμενοι, ϗ ἕκαστος τῷ ἑτέρῳ ἐπαμυνῷ, ὡς ἂν τὸ πᾶσιν ἐνδέον ἀπὸ πολλῶν * πληρωθείη. ἐνισχύσατε τοιγαροῦν ἀλλήλους, ϗ συγκροτήσατε, ϗ συσφίγξατε, ϗ οἷόν τινα στρατιωτικὸν ποιησάμενοι, ὅτως ἔλθετε· κἂν γὰρ * πολλάκις ὁμοφρονῆτε, κἂν μυριάκις αὐτείπητε, διελέγξω ὑμᾶς μὴ ἀληθεύοντας, ὁ γὰρ τοιοῦτόν ὑμῖν ὁρῶ τὸ ἀληθές.

* χ. πλειοφορηθείη.

* χ. πολλάκις ὁμοφρονῆτε.

irascimini, & verbis instructi, prout in bello fieri solet, ad contradictionem vos comparatis, atque alter alteri suppetias fert, ut quod singulis deest, ab omnibus adimpleatur. Alii alios igitur corroborate, impellite, constringite, & quasi factâ testudine, sic impetum facite: licèt idem animus omnibus fuerit, licèt millies contradixeritis, falsi tamen vos arguam, veritatem enim vobis favere non video.

Αἱ ἡμέραι μου παρῆλθον ἐν * βεμμῷ, ἐρράγη δὲ τὰ ἄρθρα τῆς καρδίας μου.

* Vat. δρόμῳ, ut est in cod. Theol.

Dies mei transierunt in strepitu, & rupti sunt articuli cordis mei.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Πάλιν ἄρχεται τὰ συμβεβηκότα αὐτῷ διηγεῖσθαι, δηλῶν ὡς οὐκ ἀλόγως πόθῳ τοῦ θανάτου, καί φησι, πολύς ἤδη μοι παρῴχηκε χρόνος, καὶ πρὸς τὸ τέλος ἐλαύνω, ἐν ἀηδίᾳ τὰς ἡμέρας τείνας, καὶ παρείθησάν μου τῆς ψυχῆς οἱ τόνοι. Εἰ δὲ καρδίαν τὸ ἡγεμονικὸν λέγει, τὸ, ἐρράγη τὰ ἄρθρα τῆς καρδίας μου, ὅτῳ νοήσωμεν, αὐτὶ τοῦ, ἀπὸ τῆς ἀθυμίας μικροῦ καὶ εἰς παραφρόνησιν ἐχώρησα.

POLYCHR. Rursus, ostendens quòd non sine ratione mortem optaret, ea quæ sibi acciderunt narrare incipit, dicitque, Multum temporis jam mihi elapsum est, & dies cum fastidio conterens ad finem propero; languidi etiam & soluti sunt animi mei nervi. Si autem *cor*, animi principatum vocat, illud, *Rupti sunt articuli cordis mei*, ad hunc modum intelligere possumus; id est, Præ animi ægritudine ad insaniam pene redactus sum.

Νύκτα εἰς ἡμέραν ἔθηκα, φῶς ἐγγὺς ἀπὸ προσώπου σκότους.

Noctem in diem posui, lumen propè à facie tenebrarum.

ΟΛΥΜΠ. Τὸ νύκτα, φησὶν, ἄπαυστον ἀγρυπνῶν ὡς ἐν ἡμέρᾳ διετέλεσα, προσδοκῶν ἀεί· Τὸ φῶς· τοῦτο γὰρ φυσικῶς πάσχουσιν οἱ ἐν ταῖς νόσοις ἀγρυπνοῦντες, εὐχόμενοι τὸ ἡμέραν ἰδεῖν· καὶ τὴν ἡμέρας αὖθις ὑπολαβοῦσης, ὡς ἐν νυκτερινῇ πτυχῇ, θρηνῶν οὐδὲν ἔλαττον ἀπὸ τῶν ὀδυνῶν διετέλουν· Τὸ γὰρ ὅλον, στυγνάζων, φησὶ, τὰς νύκτας τῇ ἡμέραις, οὐδένα καιρὸν ἔρημον θρηνῶν καταλιμπάνων. τάχα γὰρ λέγων, Φῶς ἐγγὺς ἀπὸ προσώπου σκότους, σκῆνος ἔοικε λέγειν, ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ φῶς ἀπὸ τῆς ἀθυμίας ὑμαχράν μοι σκότους ἐδόκει· καὶ σκῆνος γὰρ τὸ μηκέτι ἐγρηγορὸν παρὰ τῶν ἀθυμούντων,

OLYMP. Lucem, inquit, perpetuò expectans, tanquam diurno tempore, noctem totam insomnem transegi (hoc autem naturaliter valetudinariis contingit, ut in morbis vigilias agant, & diem aspicere precentur) & die rursus succedente, non secus quàm in nocturno silentio, in luctu & doloribus degebam; denique, nullum tempus à lamentis liberum relinquens, diebus noctes continuabam. Cùm autem dicat, *Lumen propè à facie tenebrarum*, illud fortasse dicere vult, quòd ipsa lux præ animi angore parum mihi à tenebris abesse videbatur; juxta illud quod alibi de iis qui mœrore afficiuntur, dictum est, *Occidet iis* Am. 8. 9.

Sol meridie : non quidem quòd ſydus illud tunc occidat, ſed quia qui animi ægritudine laborant, diem etiam noctem reputent, nec luce ipsâ placidè fruantur.

σέλας αὐτοῖς ὁ ἥλιος μεσημβρίας· οὐχ ὡς τῶν ἄχρι δυόντος, ἀλλ' ὡς τῶν λυπουμένων, καὶ τὴν ἡμέραν νύκτα λογιζομένων, καὶ μὴ * ἀπολαβόντων ἡδέως τοῦ φωτός.

*ἴσ. ἀπολειόντων.

Nam ſi ſuſtinuero, inferi domus mea erunt, & in caligine ſtratum eſt ſtratum meum. Interitum appellavi patrem meum eſſe, matrem autem meam & ſororem, tabem. Ubi igitur eſt mea jam ſpes? aut bona mea videbo? aut mecum ad inferos deſcendent? aut pariter ſuper pulverem deſcendemus?

Ἐὰν γὰρ ὑπομείνω, ᾅδης μου ὁ οἶκος, ἐν δὲ γνόφῳ ἔστρωταί μου ἡ στρωμνή. θάνατον ἐπεκαλεσάμην πατέρα μου εἶναι, μητέρα δὲ μου καὶ ἀδελφήν, σαπείαν. πῦ οὖν μου ἔτι ἔστιν ἡ ἐλπίς; ἢ τὰ ἀγαθά μου ὄψομαι; ἢ μετ' ἐμοῦ εἰς ᾅδου καταβήσονται; ἢ ὁμοθυμαδὸν ἐπὶ χώματος καταβησόμεθα;

EJUSDEM. Sed cur, inquit, in malorum tolerantia perſeverandum eſt, ut lucrum inde reportem? Cur verò adverſa ſuſtinere pergam, & mortem recuſem? nónne invito me aderit? an non omnibus hominibus commune eſt mori? an non infernus omnium domus eſt? an non illic omnes à doloribus & laboribus quos hìc ſuſtinent, ceſſabunt? Illud enim hoc vult, *In caligine ſtratum meum*, id eſt, In regione obſcura à vitæ hujus moleſtiis & laboribus requies eſt: quare mortem pro patre exiſtimo, & jure adventum ejus opto; pro matre verò, corporis tabem & diſſolutionem, quæ mortem neceſſariò conſequitur, illámque tanquam ſororem diligo, & omnibus amicitiæ nominibus compello & ſaluto: & hoc idcirco dico, quia corpus jam lue depravatum fæteat, & mortui ac exſtincti imaginem referat. Nolite autem arbitrari, quòd, deſperatis in hac vita rebus, apud inferos diteſcere expectem. Num divitias & gloriam qua hîc fruitur, ad inferos ſecum deferre, alicui contingit? Num ad pulverem, id eſt, ad inferos, cum bonis quæ hic poſſidentur, abire poſſum? Uerùm hoc fieri nequaquam poteſt. Qua igitur ſpe fretus mala ſuſtinebo, cùm exiguo poſt tem-

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. * Ἀλλὰ δῆ, φησί, χαρτερῆν * ἵνα τι πλέον ὠφεληθῶ; διατί ὑπομένω, καὶ μὴ θέλω τὸν θάνατον; οὐ γὰρ πρέσει, κἂν μὴ θέλωμι; οὐ κοινὸν ἅπασιν ἀνθρώποις ὁ ἀποθανεῖν; οὐχὶ ᾅδης ἅπασιν οἶκος; ὅτι ἐκεῖ πάντες τῶν ἐνθάδε καταλήγουσι πόνων; τοῦτο γὰρ λέγει, ἐν γνόφῳ ἡ στρωμνή μου, ἐν τῷ ἀφεγγεῖ χωρίῳ ἡ ἀνάπαυσις τῶν ἐνθάδε πόνων· διὰ τοῦτο μοι οὖν καὶ παῖδες ἔχω τὸν θάνατον, καὶ δικαίως αὐτὸν ἐπελθεῖν μοι ποθῶ· οὐ γὰρ μητέρος, τὸν τοῦ σώματος σῆψιν καὶ ἀνάλεσιν, τὸν δὲ ἀνάγκης συμβαίνοντα μετὰ τὸν τελευτὴν, τὸν αὐτὴν καὶ καθ' ὡς ἀδελφὴν ποθῶ, καὶ πᾶσι τοῖς τῆς φιλίας ὀνόμασι καταπάζομαι· καὶ τοῦτό φημι, ὡς ἤδη τοῦ σώματος ὑπὸ τῆς λοιμώξεως ὀδωδότος, καὶ νεκροῦ καὶ τετελευτηκότος φέροντος εἰκόνα. μὴ γὰρ οἴεσθε, ὡς διὰ ἐνθάδε ἀπελπίσας, εἰς ᾅδου πλοῦτον εἰσδοκῶ· μὴ ἐνδέχεταί τινα μεθ' ἑαυτοῦ κατάγειν εἰς ᾅδου τὸν πλοῦτον, ἢ τὴν ἐνθάδε δόξαν; μὴ μὴν τῶν ἐνθάδε ἀγαθῶν δύναμαι ἀπελθεῖν ὑπὸ χώματος, τουτέστιν, ἐν τοῖς καταχθονίοις; ἀλλὰ μοὶ τοῦτο οὐκ ἔστι. ποίᾳ τοίνυν ἐλπίδι * ὑπομείνω, ὅπως μικρὸν ὕστερον ἀπο-

*ἴσ. διὰ τί δῆ. *ἴσ. ἵνα πλέον.

*ἴσ. ὑπομεῖναι

ἀποθανὼν ἀπόκειται πολύτως, πολύπα δὲ ἀηδὲ καταλελοιπότα; ὅπι τούτοις γὲ οὐδὲν ἕτερον προσδοκῶ, ἢ θάνατον, καὶ ἀνάπαυσιν μίαν ἡγοῦμαι τ῎ τελευτὴν, ἐν ᾗ καταστὰς, οὐδεμίαν μνήμην ἔξω τ῏ ἀγηδόνων· ὥσπερ γὲ οἱ τετελευτηκότες οὐδεμίαν τ῏ παρόντων προσδοκίαν ἔχουσιν· οὕτως κἀγὼ ἐλπίδα τινὰ τ῏ ἀφαιρεθέντων ἐπέχειμαι· ἀλλ' εἴ καί τινας τοιαύτας ἐμαυτῷ ὑποτείνω ἐλπίδας, ὡς ἔοικεν οἰχήσομαι, μάτην κενὴν ἐπ' οὐδενὶ βεβαίῳ, καὶ καταστρέφω τ῎ βίον, οὐδεμίαν ἀπόλαυσιν τ῏ ἀγαθῶν λαβών. τούτῳ γὲ ὧδε ἔχοντος, εἰκότως ἐπελθὲν σωτόμως τ῎ θάνατον ὡς πατέρα ποθῶ· ὥσπερ γὲ οἱ παῖδες παραμυθίαν ἔχουσι τοὺς γονέας, ὅτῳ καὶγὼ ἐν οὐδενὶ ἔχω τ῎ * ἀπόλαυσιν, ἢ ἐν ᾧ θανάτῳ ☾ τῇ ἀναλύσει. παράδειγμα γὲ ὑπετεθμένον πρέπει τ῏ λόγου. ὥσπερ γὲ, φησὶ, τὰ ἔμβρυα ἐν τῇ μητρῴᾳ νηδύϊ ζῆν δοκεῖ καὶ προσέχεται, ἔχει γὲ πατέρα τ῎ σπείραντα, ὅτῳ γὲ εἰς φῶς προβήσεται, ἐν ὑγρότητι καὶ ἰχῶρι πλείστῳ προσέχεται· τ῎ αὐτὸν γένον ☾ αὐτὸς, φησὶ, διάκειμαι· ὁ μὲν γὲ θάνατος ὅπως ἀφίξεται, οὐδὲ ἔχει πρὸς * ἑαυτὸν, ὡς γὲ πατὴρ οἰκείωται, καὶ καθάπερ ὑπὸ μαστρός τινος τ῏ παθῶν περιέχει, οὐδέποτε τ῏ ὀδυνῶν ἀπαλλάττων, οὐδὲ ἐλπίδα σωτηρίας ὑποτείνων· ὁμοῦ τοιγαροῦν καὶ ἡμᾶς ἐδίδαξε, μὴ προσέχεσθαι τ῏ ἐν τῷ βίῳ καλῶν, οὐδὲν γὲ αὐτῶν ἡμῖν συνεξέρχεται ἐκ τοῦδε τ῀ βίου· ☾ ἱκανῶς ἀπολελόγηται τ῀ μὴ μάτην ὑπιδεῖν τ῎ θάνατον, τοιούτοις ἐγκλήμασι πλούμενος.

pore, relictis his omnibus, omnino moriendum sit? Posthac enim, præter interitum, nihil aliud expecto, & mortem unicam quietem arbitror; quam cùm assequutus fuero, omnis dolorum memoria evanescit. Ut enim qui defuncti sunt, ea quibus in hac vita fruimur, minimè expectant; ita nec ego, eorum quæ mihi erepta sunt, spem ullam foveo: & quidem si aliquam ejusmodi mihi spem pollicerer, frustra, ut apparet, rei instabili inhians, hinc migrabo, nullámque bonorum fruitionem adeptus, vitam cum morte commutabo. Quod cùm ita se habeat, meritò subitum mortis adventum tanquam patris exopto: quemadmodum enim liberi in parentib° solatium collocant, ita & mihi in nulla re alia quies & tranquillitas est, quàm in morte & corporis dissolutione. Similitudine autem & exemplo, malorum magnitudinem ob oculos posuit (Quemadmodum enim, inquit, embryon utero materno comprehenditur, & vivere videtur, patrémque eum qui genuerat, agnoscit, nondum tamen in lucem & diem prodit, sed humoris & corrupti sanguinis abundantiâ ambitur: similiter, inquit, mecum agitur; mors enim nondum advenit, neque apud se detinet, sed instar patris, familiaris mihi redditur, & sine liberatione ab ærumnis, aut salutis spe ullâ propositâ, quasi perturbationum utero inclusum me continet) simul autem & nos docuit, ne bona hujus vitæ in deliciis haberemus, nihil enim eorum ex hac vita nobiscum commigrabit: & quòd non temere & sine causa tot malis exhaustus mortem optaverit, apologiam pro seipso idoneam instituit.

* ις. ἀνάπαυσιν.

* γ. ἑαυτῷ.

PROTHEORIA CAPITIS DUODECIMI.

OLYMPIODORI. Baldadus iniquo animo fert, quòd Jobus ſermonem extendiſſet; Non enim, inquit, nos oportet brutorum more cum ſilentio tibi aſſidere. Deinde, quoniam à Jobo ſæpius dictum fuiſſet, quòd à corpore liberari in votis haberet, Cur, inquit, inſolenter te effers, & ſæpius illud iteras (libenter corpus exuerem) & de rebus tuis magnificè gloriaris, quaſi ſingularis aliquis homo non exiſteres, ſed mundus univerſus? quid enim? An te exſtincto, ſtatim Univerſi interitus ſequitur? Hæc loquutus, ad ea quæ impiis eventura ſunt, generalibus quidem verbis utens, Juſtum verò propter impietatem ſugillans, ſtylum orationis convertit.

ΠΡΟΘΕΩΡΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΔΥΟΚΑΙΔΕΚΑΤΟΥ.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Δυσχεραίνει ὁ Βαλδὰδ ὅτι τῇ τοῦ Ἰὼβ μακρηγορίᾳ· ὑ γὰρ δεῖ, φησὶν, ἀλόγων δίκην σιωπῶντας παρακαθῆσθαι. Εἶτα, ὡς πολλάκις τοῦ Ἰὼβ εἰρηκότος, ὅτι ὀπίσθει τοῦ σώματος ἀπαλλαγῶμαι, ἵ, φησὶ, σοβαρεύῃ, καὶ πολλάκις λέγεις, ἡδέως ἐξέλθοιμι τοῦ σώματος, καὶ σεμνιύῃ τὰ κατ' σαυτὸν, ὥσπερ οὐκ ὢν ἄνθρωπος εἷς, ἀλλὰ κόσμος ὅλος; * ἐμὲ ἀποθάνῃς, ψυχὴ γάρ σου τελεῖται; Εἶτα ταῦτα εἰρηκὼς, τρέπει τὸν λόγον εἰς τὰ τῶν ἀσεβέσι συμβησόμενα, ὡς τὰ καθόλου μὲν λέγων, ἐπ' * ἀσεβείᾳ δὲ σκώπτων τὸν δίκαιον. * ἴσ. add. ἢ χάρ.

CAP. XVIII. *RESPONDENS autem Baldad Sauchites, ait, Quouſque non ceſſabis? Cohibe te, ut & ipſi loquamur. Et cur tanquam quadrupedia tacuimus coram te?*

ΥΠΟΛΑΒΩΝ δὲ Βαλδὰδ ὁ Σαυχίτης, λέγει, μέχρι τίνος ὑ παύσῃ; ἐπίσχες, ἵνα κἀ αὐτοὶ λαλήσωμεν. διατί δὲ ὥσπερ τετράποδα σεσιωπήκαμέν σοι ἐναντίον σου;

OLYMPIOD. Sauchæorum tyrannus tyrannicè loquitur. *Quouſque* enim, inquit, *non ceſſabis? Cohibe te:* noli exiſtimare, cum belluis te ſermonem habere, neque orationem in longum producito, nobis potiùs loquendi viciſſitudinem concedito, & ſermonem tuum contrahe ac compeſce.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Ο Σαυχαίων τύραννος τυραννικῶς διαλέγεται. μέχρι τίνος γάρ, φησὶν, ὑ παύσῃ; ἐπίσχες, μὴ οἴου δεῖν εἰς ἄλογα τοὺς λόγους ποιεῖσθαι, καὶ ἀποτάδην ὑμῖν τοῦ λαλεῖν χώρει, τοὺς σαυτοῦ συντέλλε λόγους.

POLYCHRONII. Cur, inquit, tecum reputans, plagas corpori propter delicta tua inflictas eſſe, tacitus non ſiles? verùm depoſitâ hac cogitatione, tanquam de induſtria contra Deum audaciam ſumis, & nos qui hæc ſilentio præterire cupimus,

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Ὅπου γὰρ ἕνεκεν ὐχ ἡσυχάζεις, τὸν σαυτοῦ πλημμελείαις λογιζόμενος τὰς κατὰ τοῦ σώματος ἐπενεχθείσας πληγάς; ἀλλὰ τοῦτον ἀφεὶς τὸν λογισμὸν, κατὰ τοῦ Θεοῦ θρασυνῇ, ὥσπερ ἐξεπίτηδες καὶ ταῦτα σιγᾷν βαλομένους

χινων

χιτῶν ἡμᾶς πρὸς λόγους· ὑ γὰ πρέπον καθάπερ ἀλόγους ζώνας, ἐφησυχάζειν τῇ κ᾽ τοῦ Θεοῦ βλασφημίᾳ.

ad ſermonem provocas: non enim conſentaneum eſt, tanquam ratione deſtitutos, blaſphemiæ contra Deum nos acquieſcere.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Ὁρᾷς αὐτοὺς κρινομένους αὐτῷ; ὁρᾷς βαλομένους ἐπισομίζειν αὐτόν· τοῦτο γὰρ οὐχὶ παραμυθουμένων ἐστὶν, ἀλλὰ τοιοῦτον προξενούντων αὐτὸν καὶ σκωπτόντων. ἐπίσχες, * φησὶν, ἵνα καὶ αὐτοὶ λαλήσωμεν. ἐπὶ γὰρ * παρεγενόμεθα, & λαλήσωμεν. ἐλθόντε; οὐχ ἵνα καὶ αὐτοὶ λαλήσητε; ὅρα τὴν φιλοτιμίαν· αἰσχύνην ἡγοῦνται καὶ ἀλογίαν ἐχάτιον, ὃ σιγᾶν· * πλέον ἀποίσῃ, * φησὶν, αὐτοὺς νικήσας ἡμᾶς καὶ παρεγενόμενος. ὅρα πάντας αὐτῷ μακρηγορίαν ἐγκαλοῦντας, ὅρα μεμφομένους καὶ αἰτιωμένους. λογικοὶ, * φησὶ, γεγόναμεν καὶ αὐτοὶ κ᾽ σὲ, μὴ πλέον ἔχειν τι νόμιζε.

CHRYSOSTOMI. Vides illos judicio cum eo contendentes, vides ut os illi obturare cupiant: hæ autem non conſolantium, ſed è contrario irritantium & ludibrio habentium partes ſunt. *Cohibe te*, inquit, *ut & ipſi loquamur*. Quorſum enim acceſſimus, an non ut ipſi loqueremur? Conſidera illorum ambitioſam contentionem; ſilere, ſummum dedecus & abſurditatem maximam exiſtimant. Si victoriam, inquiunt, adeptus fueris, & ſuperior nobis evaſeris, nihil lucri inde tibi accedet. Vide ut loquacitatis omnes eum arguant, vide quemadmodum eum accuſent & vituperent. Ratione, inquiunt, non minùs ac tu prædíti ſumus; ne exiſtimes te ullâ in re nobis ſuperiorem eſſe.

Κέχρηταί σοι ὀργή.

Uſa eſt te ira.

Δυναται τοῦτο καὶ ἐρώτησιν ἀναγινώσκεσθαι· * ὅτι ὁ Θεὸς ἐν ὀργῇ σοι ἐχρήσατο; ἐπεὶ ὁ τοῦ Ἰὼβ εἰπὼν, ὀργῇ χρησάμενος κατέβαλέ με. δύναται καὶ ὁριστικῶς καὶ ἀποφατικῶς νοεῖσθαι· ὡς κ᾽ σαυτῷ καὶ τὴν σὴν ψυχὴν ὀργιζόμενε, ὀργανόν σοι κέχρηται ἡ ὀργή. ὃ γὰρ, ὀργίζεσθαί σε κ᾽ Θεοῦ, καὶ καθάπερ νοσοῦντος μανίας, τοσαύτῃ κεχρῆσθαι τῶν λόγων τραχύτητι, καὶ εἰς ἀποδυσπέτησιν χωρεῖν, ἄνω καὶ κάτω τὸν θανάτου μνημονεύοντα, τοῦτ᾽ ἔστιν, ἢ κ᾽ τὴν σαυτοῦ ψυχῆς * τῷ ὀργῷ ἐκφέρειν. Τοῦτον τὸν ἔννοιαν καὶ Θεοδοτίων πρέσηκεν, ἐκδιὰ, διαρπάζων ψυχὴν αὐτοῦ ἐν θυμῷ αὐτοῦ.

Per interrogationem etiam hæc verba legi poſſunt; Quid cauſa eſt, cur Deus iram ſuam erga te exercuerit? quia à Jobo dictum erat, *Iracundiâ uſus dejecit me.* Cap 16.10. Poſſunt etiam definitivè & affirmativè intelligi; Tu qui contra teipſum & animam tuam excandeſcis, pro organo ira te utitur: quòd enim contra Deum iraſcaris, & tanquam inſaniâ quadam correptus, tantâ verborum aſperitate utaris, & mortem uſque inculcans ad animi impatientiam dilabaris, nihil aliud eſt, quàm contra animam tuam irâ & indignatione exardeſcere. Hunc ſenſum Theodotio in ſua verſione ſic expreſſit; *Diſcerpens animam ſuam in furore ſuo.*

Τί γάρ; ἐὰν σὺ ἀποθάνῃς, ἀοίκητος ἡ ὑπ᾽ οὐρανόν; ἢ καταῤῥαφήσεται ὄρη ἐκ θεμελίων;

Quid enim? Si tu mortuus fueris, inhabitabilis erit ea quæ ſub cœlo? aut ſubvertentur montes à fundamentis?

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Τί νομίζῃς, φησὶν, ὅτι τῇ σῇ συσταθείσῃ

OLYMPIODORI. Num arbitraris, inquit, te ſtante & ſuperſtite,

Mundum

Mundum consistere? & magnificè adeo tua effers, mortémque exoptas, quasi rerum universitati morte tua damnum afferres? tales etenim sermones profers, ac si terra omnis quæ soli subjacet, tuo interitu, tanquam communi ruinâ, detrimentum caperet, & quasi tuâ justitiâ res humanæ stabilirentur, téque è medio sublato, nullus prætérea superstes foret, qui numen divinum placatum & propitium redderet.

καὶ ὁ κόσμος σωιίσα); καὶ μεγαλωϕῶς ϑὰ χῦ σαυτὸν, καὶ ὡς ὃ πᾶν ζημίᾳ ϖεβάλλων, ὅτω τ' θάνατον ἐπθύχῃ; ὥσπερ γὰρ τ ὑϕ' ἥλιον ζημιωθήσης ὅτι τῇ σῇ τελθυτῇ, ϵ ὡς ϐλιπῆς γινομθήσης σωτελείας, ὅτω ϖαραλέγῃ, χ ὡς τ σῆς μ διχαιοσύνης ἱστώσης ϑὰ ἀνθρώπινα, ὐκ ποδῶν ὢ ϐλομθήν, ὐκέτι ὄντος τῦ ἵλεων καθιστῶντος ϑ θεῖον.

Et lumen impiorum exstinguetur, [Symmachus autem, *Et sanè.*] *& non procedet lumen eorum.* [Pro quo Theodotio, *Non lucebit.*] *Lux ejus tenebræ in domo, & lucerna super eum exstinguetur.*

Καὶ φῶς ἀσεϐῶν σϐεσθήσε), [ὁ ὃ Σύμμαχος, μθύτοιγε.] χ ὐ λποϐήσε) αὐτῶν ἡ φλόξ. [ἀνθ' ὧν ὁ Θεοδοτίων, ὐ λάμψῃ, ὐκδέδωκε.] τὸ φῶς αὐτῦ σκότος ὐν ϖαίτῃ, ὁ ὃ λύχνος ἐπ' αὐτῷ σϐεσθήσε).

POLYCHRONII. Verùm sic accipito, quòd licèt impii splendeant, & ad honoris apicem & fastigium evehantur, (hoc enim per *lumen* innuit) omnino res eorum in contrarium mutabuntur, & impii lux per omnem ejus vitam in tenebras convertetur, id est, in omnibus infortunatus erit; & licèt ad breve momentum in felicitate degere videatur, splendore luminis sui depositò, pœnas omnino luet, ita ut an unquam visus fuerit & exstiterit, ignotum futurum sit. *Et lucerna super eum,* id est, Pristinus ille splendor quo ornabatur, & qui illustrem illum in omnibus reddidit, exstinguetur: simulatque enim supplicium illi inflictum fuerit, omnis ejus gloria dilapsa diffluit. Voce autem illa, *Lucerna,* per similitudinem usus est; quoniam qui in luce ambulant, non impingunt.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Πλὴν ἴαθι, φησὶν, ὅτι καὶν λαμπήσωσιν οἱ ἀσεϐεῖς, καὶν εἰς ὕψος δόξης ἀχθῶσι, τῦτο γὰρ αἰνίτ[ε]) λέγ τ φλογὸς, χήσ[ε] τὰ καθ' αὐτὸν τ ἐναντίαν ϖόλιτος μεταϐολὴν, χ γραφήσε[ται] μ τῦ ἀσεϐῦς ὃ * σκότος ὐν ϖάσῃ αὐτῦ τῇ διαγωγῇ, τυτέστι, ϖόλιτα τὰ καθ' αὐτὸν δυσωρεγία καθέξ[ει]· καὶν ωρὸς ϐραχὺ δόξῃ ὐν βιωμερείᾳ διάγῃ, δίκλω ϖόλιτος δώσ[ει], τῦ οἰκείυ φωτὸς ἀποϐαλὼν τλὺ φαιδρότητα, ὡς μηδ' εἰ ϖώποτε ὤφθη, ἐ[στ]) γνώειμον. ὁ ὃ λύχνος ἐπ' αὐτῷ, ὅπερ ἐστὶν, ἡ φλὼξεν ὑπκειμένη αὐτῷ ἡ λαμπρότης, χ ϖόλιτα τὰ κατ' αὐτὸν καθωγάζυσα, ἀποϐεσθήσε[ται]· τ γὰρ κατ' αὐτῦ τιμωρίας ὐνεχθείσης, ἅπασα ἡ ωρὸ αὐτὸν δόξα διαῤῥεῖ. ὁμοιωματικῶς ὃ ἐχρήσατο * ἐπιφθήγξ οἱ ὐκ ἐν φωτὶ βαδίζοντες ὐ ωρασκόπτουσι.

*ἴσ. interserendum φῶς εἰς.

CHRYSOSTOMI. Considera autem illorum improbitatem: cùm enim dixissent, magna mala impiis contingere, talia, inquiunt, quæ Jobus sustinet; & calamitates ejus sermoni inserunt, quasi ostendere volentes, quòd illum innuerent: audi enim qualia dicant.

ΧΡΥΣΟΣΤ. Ορα δέ μοι τ' ϖονηρίαν· λέγοντες γὰρ, ὅτι μεγάλα κακὰ τοῖς ἀσεϐέσι συμϐαίν[ει], ταῦτα λέγουσι τὰ κακὰ ἅπερ Ιὼϐ ὑπέμενε· χ τ' λόγον ϖλέκουσι διὰ τῶν ϖύτου συμφορῶν, ὥσπερ ἐνδείξασθ βυλόμενοι, ὅτι αὐτὸν αἰνίτ[ον]) · ἄκουε γὰρ οἷα λέγουσι.

Ωη-

Θηρεύσαισαν ἐλάχιστοι τὰ ὑπαρξάντα αὐτῷ· σφάλαι δὲ αὐτῷ ἡ βουλή. [ἀντὶ δὲ ὁ Θεοδοτίων, καταῤῥάξῃ αὐτὸν ἡ βουλὴ αὐτοῦ.] ἐμβέβληται δὲ ὁ πούς αὐτοῦ ἐν παγίδι· ἐν δικτύῳ ἐλιχθείη· ἔλθοισαν δὲ ἐπ' αὐτὸν παγίδες.

Venentur infimi ſubſtantiam ejus; erret autem ejus conſilium. [Pro quo Theodotio, *Præcipitabit eum conſilium ejus.*] *Et immiſſus eſt pes ejus in laqueum; in rete involvatur; venient autem ſuper eum laquei.*

ΟΛΥΜΠ. Ἐκ μεταφορᾶς τῶν θηρωμένων ὀρνέων ἢ ζώων, ταῦτα εἶπε, δεικνὺς ἀδιεξόδευτον εἶναι τοῦτων δηλονότι τῶν κακῶν ἐν οἷς περιείληπται ὁ ἀσεβής. ὥσπερ γὰρ τὰ ζῶα, φησὶν, ὑπὸ τὴν παγίδα ἢ τὰ δίκτυα γενόμενα, διεκδῦναι λοιπὸν δυνατόν· οὕτω καὶ οἱ ἀσεβεῖς δυναστοδράστοις ἔχουσι τὰς καταλαμβανούσας αὐτοὺς συμφοράς. ὃ δὴ χαλεπώτερον, ὅτι πολλάκις οὐδὲ ὑπὸ δυναστῶν τινων, ἀλλ' ὑπὸ ἐλαχίστων καὶ δυστυχεστάτων τῶν ὑπαρχόντων ὑπορυττόντων τὰ πράγματα, πάσης αὐτῶν τῆς βουλῆς εἰς τοὐναντίον περιτρεπομένης· ἵνα εἴπῃ, ὅτι σὺ ὁμολογούμενος ὑπὲρ δικαιοσύνης, διὰ ἁμαρτίας τῶν οἰκείων ἐκπέπτωκας, καὶ ἀφύκτοις κακοῖς συνελήφθης, ἅτε ὢν τῶν παγίδων καὶ τῶν δικτύων ἰδιάζοντος τοῦ δεσμοῦ.

OLYMPIODORI. Per metaphoram ab avibus & beſtiis quæ aucupio & venatu capiuntur, ut malorum quibus impius irretitur nullum exitum eſſe oſtenderet, hæc dixit. Quemadmodum enim animalia quæ in laqueos & retia inciderunt, evadere ampliùs inde nequeunt; ita etiam impii calamitatibus inevitabilibus premuntur: &, quod gravius eſt, omni eorum conſilio everſo & in contrarium mutato, ſæpenumero non à dynaſtis, ſed à minimis & infimæ ſortis hominibus, facultates illis eripiuntur; ac ſi diceret, Tu qui juſtitiam tuam gloriosè venditas, propter peccata bonis tuis excidiſti, & malis ineluctabilibus (quæ laqueorum & retium ſimilitudine innuerat) illaqueatus teneris.

Καταχύσῃ ἐπ' αὐτὸν διψῶντας.

Confortabit ſuper eum ſitientes.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Κορεσθῆναι, φησὶν, ὁ Θεὸς τοὺς ὀρεγομένους ἐμφορηθῆναι τῶν ὑπαρχόντων τοῦ ἀσεβοῦς· καὶ τοὺς ἐπιθυμοῦντας αἰτίαν εὑρεῖν καὶ αὐτοῦ δυνατωτέρους αὐτοῦ ἀναφανῆναι· καὶ ὁ μὲν ἐκκείσεται τοῖς τὸ πάσχειν ἀπὸ τῆς τοῦ Θεοῦ ἀποφάσεως, ἄλλοι δὲ τῆς νομῆς αὐτοῦ ἕξουσιν.

EJUSDEM. Eos, inquit, qui facultatibus impii ſaturare ſe cupiunt, corroborabit Deus; & eos qui deſiderant criminationis cauſam in eo deprehendere, potentiores reddet: & ille quidem decreto divino malorum perpeſſioni exponetur, alii verò poſſeſſione ejus fruentur.

Κέκρυπται ἐν τῇ γῇ σχοινίον αὐτοῦ, καὶ ἡ σύλληψις αὐτοῦ ἐπὶ τρίβον.

Abſconditus eſt in terra funiculus ejus, & captio ejus in ſemita.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Καὶ τοῦτο ἐκ μεταφορᾶς εἶπε τῶν ἐκ λίνου

EJUSDEM. Et hoc, metaphorâ ſumptâ à laqueis ex filo contextis, dixit,

dixit, quos aucupes terrâ occultantes, & funiculo rete contrahentes, aves quæ insident captant. Quemadmodum enim, inquit, qui aves aucupantur, retis funiculum terrâ occultant, & procul remoti sedentes, si præda in rete inciderit diligenter observant, attractóque funiculo, prædam inopinatò in laqueos illapsam capiunt; (volucres enim tanquam ad paratam escam advolantes, ex insperato in eos incidunt) ita etiam impii, dum omni timore abjecto mala perpetrant, calamitatibus & infortuniis improvisis seipsos imprudentes implicant. Hoc etiam præterea his verbis innuitur, quòd funiculus impii, id est, portio ejus terrâ obruta sit, & quòd ex delictis quæ commisit vinctus deveniat, & in omnibus semitis suis coarctetur; juxta illud, *In laqueo quem abscondérunt, comprehensus est pes eorum.* Illud autem, *Captio ejus in semitis*, tale quid innuit; Incursus & impetus hostilis in locis desertis fieri solet; impius autem, inquit, non in solitudinibus, sed in ipsis mediis viis comprehenditur, id est, Dum adhuc prosperâ fortunâ utitur, subitam rerum mutationem sustinet.

Psal. 9. 16.

καπασκευασμένων θηρέτρων, ἀ τῇ γῇ καπακρύπτοντες οἱ θηρευταὶ, τὰ ὑπακαθήμενα τῶν ὀρνέων αἴρουσι, τῷ χοινίῳ συνάγοντες τὸ λίνον. ὥσπερ γὰρ, φησὶν, οἱ θηρεύοντες κρύπτουσιν εἰς γῆν τὸ δικτύον τὸ χοινίον, καὶ πόρρωθεν καθήμενοι, ἀποσκοποῦσιν εἰ γέγονε πρὸς τὸ δίκτυον τὸ θήραμα, εἶτα ἔλκοντες τὸ χοινίον συλλαμβάνουσι τὴν ἄγραν ἀδοκήτως τοῖς ἄγχουσι πρόσπεσοῦσαν· * ἐκ δὲ τὰ ὄρνεα ἀφανῶς προσπίπτει, ὡς ἐφ' ἑτοίμῳ τρέχοντα βοσκῷ· οὕτω καὶ οἱ ἀσεβεῖς ἀδεῶς πράττοντες τὰ κακὰ, λανθάνουσι σφᾶς αὐτοὺς ἀπροσδοκήτοις προβάλλοντες συμφοραῖς καὶ δυσοιωνίαις. σημαίνει δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι τὸ χοινίον τοῦ ἀσεβοῦς, τουτέστιν, ἡ μερὶς αὐτοῦ κατακέχωται, καὶ ὃς ὧν ἥμαρτε δέσμιος γίνεται, καὶ ἐν πάσαις ταῖς τρίβοις αὐτοῦ σφίγγεται· καὶ ὅ, ἐν παγίδι ᾗ ἔκρυψαν, συνελήφθη ὁ πούς αὐτῶν. ὅ δὲ, ἡ σύλληψις αὐτοῦ ὅτι τρίβοις, τοῦτό ἐστιν· αἱ ἔφοδοι ἐν ταῖς ἐρήμοις γίνονται· ὁ δὲ ἀσεβὴς, φησὶν, οὐκ ἐν ἐρήμοις, ἀλλ' ἐν αὐταῖς μέσαις ταῖς ὁδοῖς συλλαμβάνεται, τουτέστιν, ἔτι ὢν ἐν τῇ εὐημερίᾳ τοῦ αἰφνίδιον ὑποπίπτει μεταβολῇ.

* Ἰσ. ἐκπτ. vatic.

Per circuitum perdant eum dolores.

Κύκλῳ ὀλέσαισαν αὐτὸν ὀδυναι.

EJUSDEM. Huic, inquit, malorum perpessio calamitatis finis non est, verùm mortis quoque supplicium luit. Vel illud, *per circuitum*, id est, Acerba & dolore plena undiquaque illi evenient.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Οὐ μέχρι παθῶν, φησὶν, ἵσταται τοῦ τοιούτου τὰ δεινὰ, ἀλλὰ καὶ θανάτου δίδωσι δίκην. ἢ δὲ, κύκλῳ, αὐτὶ τοῦ, πολυπαθῶν ὀδυνηρὰ αὐτῷ συμβήσεται.

Et multi circa pedes ejus venient in angustia famis.

Πολλοὶ δὲ περὶ πόδας αὐτοῦ ἔλθοισαν ἐν λιμῷ σενῷ.

ALia exemplaria sic habent; *Circa multorum autem pedes veniat in fame angustâ*, id est, Ad extremam egestatem redigatur, ita ut ad multorum pedes provolutus, cibum supplex petat. Juxta autem priorem lectionem, Multi, inquit,

ΕΤερα δὲ ἀντίγραφα ὕτως ἔχουσι· πολλῶν δὲ περὶ πόδας ἔλθοι ἐν λιμῷ σενῷ, αὐτὶ τοῦ, εἰς ἐχάτην ἀπορίαν ἐλάσοι, ὡς καὶ κάτω πόδας πολλῶν πιπτειν, καὶ δεῖσθαι παρ' ἕκαστα. κατὰ δὲ τὸ πρῶτον, πολλοὶ, φησὶν, ἔσονται περὶ τοὺς

τοὺς πόδας αὐτοῦ, τουτέστιν, ὑποσκελίζοντες αὐτὸν ἐν λιμῷ πενῷ, ἵνα εἴπῃ, ἐν τῇ καταλαμβανούσῃ αὐτὸν συμφορᾷ.

circa pedes ejus erunt, id est, in angusta fame supplantantes eum, quasi diceret, in calamitate qua premitur.

Πτῶμα δὲ αὐτῷ ἡτοίμασται ἐξαίσιον. βρωθείησαν αὐτοῦ κλῶνες ποδῶν, κατέδεται δὲ αὐτοῦ τὰ ὡραῖα θανάτῳ· ὀκραγείη δὲ ἐκ διαίτης αὐτοῦ ἴασις.

Ruina autem parata est ei insignis : comedantur rami pedum ejus, & mors devoret speciosa ejus ; rumpatur autem de habitaculo ejus sanitas.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Ὁ θάνατος αὐτοῦ, φησὶν, ἔσται τοῖς πᾶσιν ἔξάκουστος, καὶ ἡ ἀδόκητος αὐτοῦ πτῶσις τοῖς ὁρῶσι κατάπληξις, καὶ οὐδὲ εἰς ὀψίγονους διαπεμφθήσεται τὸ πλοῦτον· κλῶνας γὰρ τοὺς παῖδας λέγει, πόδας δὲ τὰς πορείας, σύσασις γάρ πως τῶν πατέρων οἱ παῖδες τυγχάνουσιν. ἢ κλῶνας ποδῶν, τὰ βλαστήματα τῶν πορειῶν φησιν· ἵνα εἴπῃ, ὅτι ὁ ἀσεβὴς οὐκ εὐοδωθήσεται, πτῶμα ἔξαίσιον· ἀλλὰ καὶ τὰ ὡραῖα αὐτοῦ, τουτέστι, τοὺς παῖδας, ἀπλήστως καταφαγεται θάνατος. ταῦτα δέ φησιν, αἰνιττόμενος τὴν ἀπαιδίαν αὐτοῦ διὰ τὰς ἀδικίας ἐπενηνέχθαι, ἐπειδὴπερ καὶ τοσοῦτον διὰ τὴν τῶν χρημάτων ἀπώλειαν ἐδυσχέρανε· φαίνεται γὰρ καὶ τέλεον φιλοσοφήσας ὅτι τῇ διαρπαγῇ τῶν κτημάτων, διὰ δὲ τὴν τῶν παίδων θάνατον μᾶλλον ἐδείχθη. Ὃ δὲ, ὀκραγείη ἐκ διαίτης αὐτοῦ ἴασις, ἀντὶ τοῦ, ἀνέλπιστος ἔσται τῷ τοιούτῳ ἡ τῶν ἁρπαγέντων ἀποκατάστασις, καὶ ἀνίατα καὶ ἀθεράπευτα τὰ αὐτῷ συμβησόμενα.

POLYCHRONII. Mors ejus, inquit, ad omnium aures perveniet, & ruina ejus insperata intuentes stupore afficiet, neque ad posteros divitias suas transmittet : per *ramos* enim, liberos intelligit, & actiones per *pedes*, ex liberis enim quodāmodo parentes consistunt. Vel per *ramos pedum*, viarum germina & progressus innuit ; ac si diceret, Impius ruinâ ingenti lapsus, prospero successu iter non faciet ; sed *ejus speciosa*, id est, liberos, mors insatiabiliter consumet. Hæc autem dicit, ut innuat, eum propter iniquitates, liberorum orbitate punitum fuisse, quandoquidem bonorum amissionem non tam iniquo animo tulit : in facultatum enim direptione philosophiam & æquanimitatem absolutam ostendere visus est, quæ præcipuè tamen in liberorum interitu refulsit. Illud autem, *Rumpatur de habitaculo ejus sanitas*, id est, Restitutionis rerum direptarum spes omnis ejusmodi homini decollabit, & quæ illi contingent, curam & medelam recusabunt.

Σχοίη δὲ αὐτὸν ἀνάγκη αἰτία βασιλικῇ.

Et teneat eum necessitas causa, regali.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Τουτέστιν, ἀπαραίτητος τιμωρία ἡ τοῦ Θεοῦ. Εἰ δὲ ἀνθρωπίνην λέγῃ, αἰνιττόμενος καὶ τὰ μὴ συμβαίνοντα αὐτῷ, ἵνα μὴ δόξῃ διὰ αὐτὸν λέγειν. Ὃ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· οὐχ ὑπὸ τῶν ὑποδεεστέρων ὁ παράνομος πείσεται δεινὰ, ἀλλὰ καὶ παρὰ

CHRYSOSTOMI. Id est, Dei supplicium indeprecabile : quòd si autem humanum intelligit, ea quæ ei nequaquam acciderunt admiscet, ne videatur ejus causâ hæc dicere. Quod autem dicit, hujusmodi est ; Impius non solùm ab inferioris sortis hominibus adversa patietur,

sed

ſed etiam ab iis qui imperium obtinent, in calamitates conjicietur. Aquila autem dilucidiùs interpretatus eſt, *Accidat illi à Rege facultatum inexiſtentia*, id eſt, Superveniat illi à Rege bonorum ſpoliatio.

τῶν κρατούντων εἰς συμφορὰς καταστήσεται. ὁ δὲ Ἀκύλας ἐμφανεστέρον ἐξέδωκε, καὶ ἐπιβήσεται αὐτῷ τὸ βασιλέως ἀνυπαρξία, τουτέστι, πάρεστι τοῦ βασιλέως ἐπέλθοι αὐτῷ ἡ τῶν ὑπαρχόντων στέρησις.

Habitet in tabernaculo ejus in nocte ejus.

Κατασκηνώσει ἐν τῇ σκηνῇ αὐτοῦ ἐν νυκτὶ αὐτοῦ.

OLYMPIOD. Alia autem exemplaria proeo, *In nocte ejus*, habent, *In corpore ejus*. Juxta igitur illam lectionem, *In nocte ejus*, id eſt, In caligine & obſcura nocte omnis ejus converſatio erit: juxta alteram verò, *In corpore ejus*, idem eſt ac ſi diceret, Locum quem inhabiturus eſt, cum ſumma rerum inopia ingredietur, præter corpus ſuum nihil prorſus habens. Huic ſenſui Theodotio ſic interpretatus conſentit; *Habitabit in tabernaculo ejus rerum omnium egeſtas*. Hebræus autem, amplius quiddam dicens, habet, *Habitabit in tabernaculis non ſuis*, id eſt, Vagabundus in aliorum ædibus commorabitur.

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Ἕτερα δὲ ἀντίγραφα αὐτὶ τοῦ, ἐν νυκτὶ αὐτοῦ, ἐν σώματι αὐτοῦ, ἔχουσι. τὴ μὲν οὖν, ὅ, ἐν νυκτὶ αὐτοῦ, αὐτὶ τοῦ, ἐν ζόφῳ καὶ ἐν νυκτὶ ἀφεγγὴς ὅλη αὐτοῦ ἔσται ἡ ἀναγωγή· τὴ δὲ, ὅ, ἐν σώματι αὐτοῦ, ἵνα εἴπῃ, ὅτι εἰσελεύσεται εἰς τὸν τόπον ὅπου κατασκηνοῖ μὲν τὰ ἐκάστης πενίας, μηδὲν ἕτερον ἔχων ἢ τὸ ἑαυτοῦ σῶμα. ταύτῃ τῇ ἐννοίᾳ καὶ ὁ Θεοδοτίων συνέχεται, ὅτως εἰρηκώς· κατασκηνώσει ἐν τῇ σκηνῇ αὐτοῦ ἀνυπαρξία. ὁ δὲ Ἑβραῖος ἔχει, καταοικονώσει ἐν σκηναῖς ὑχ αὐτοῦ, πλέον τι λέγων, ἀντὶ τοῦ, ἀλώμενος διατελέσει ἐν ἀλλοτρίοις.

Aſpergentur ſpecioſa ejus ſulphure.

Καταασαρήσονται τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ θείῳ.

EJUSDEM. Theodotio autem, *Ventilabitur in ſpecioſitate ejus*. Sulphur, iræ vehementiam oſtendit: quemadmodum enim, inquit, igne terræ immiſſo omnia pereunt; ſic etiam impiorum apparens felicitas evaneſcet, cunctáque illorum, tanquam ſulphure reſperſa, infrugifera evadent: quod in terra Sodomitica contigit, quam Deus, ignem inferens, in cineres redegit. Huic ſimile de peccatoribus dixit
Pſal. 10. 7. David, *Ignis, & ſulphur, & ſpiritus procellæ, pars calicis eorum.*

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Ὁ δὲ Θεοδοτίων, λικμηθήσεται ὅτι ὡραιότητι αὐτοῦ. θεῖον, τῆς ὀργῆς ἔδειξε τὸ ὑπιτεταμμένον. ὥσπερ γὰρ, φησὶ, πυρὸς ἐνεχθέντος ὅτι τὰ γῆς, ἄφαντα ἀπόλλυται· οὕτω καὶ τὰ ἀσεβῶν ἡ δοκοῦσα εὐημερία ἐπὶ ποσὶν γὰρ, καὶ πάντα τὰ καθ' αὐτοὺς εἰς ἀκαρπίαν καταλήξει, ὡς ὑπὸ θείου καταασαρέντα· ὡς ὅτι τῶν Σοδομίτιδος, ἣν πῦρ ἐπαφεὶς ὁ Θεὸς, ἐτέφρωσεν. ὅμοιον εἴπε καὶ Δαβὶδ περὶ τῶν ἁμαρτωλῶν, πῦρ, καὶ θεῖον, καὶ πνεῦμα καταιγίδος, ἡ μερὶς τοῦ ποτηρίου αὐτῶν.

De ſubtus radices ejus ſiccabuntur, & de ſurſum decidet meſſio ejus.

Ὑποκάτωθεν αἱ ῥίζαι αὐτοῦ ξηρανθήσονται, καὶ ἐπάνωθεν θερισθήσεται θερισμὸς αὐτοῦ.

SEd & omnis, inquit, ejuſmodi hominis ſecuritas, (id enim eſt, *radix*) refel-

ΑΛΛΑ καὶ πᾶσα, φησὶν, ἀσφάλεια τοῦ τοιούτου, τοῦτο γὰρ ἡ ῥίζα, ἐλεγχθήσεται,

ἀπήσεται, οὐδενὸς ἀρχαίωτος πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ ἀπόφασιν *. κἂν τις, φησὶν, ὑποψία βλαστήσεως γένηται, ταχέως ἐκκοπήσεται, καὶ συναφαρπασθήσεται τοῖς πρασσοῦσιν ἡ δοκοῦσα πρόφασις. ἐκ μεταφορᾶς δὲ αὐτὸ ἔλαβε τῶν ἐκτεμνομένων δένδρων.

* Ita. addo. ἀπῆναι.

letur, cùm nemo contra decretum divinum reſiſtere valeat. Licèt, inquit, germinationis ſuſpicio aliqua fuerit, ſubitò exſcindetur apparens ſplendor, & unà cum facultatibus quas poſſidet, peribit & corrumpetur. Metaphora autem ab arboribus ferro exciſis ducta eſt.

Τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ ἀπώλοιτο ἐκ γῆς.

Memoriale ejus pereat de terra.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Τουτέστιν, εἰς λήθην τοῖς πᾶσι καταστήσεται ὁ ἀσεβής· ἀπολοῦνται γὰρ οἱ παῖδες αὐτοῦ, οἵπερ δὴ μνημόσυνόν εἰσι τῶν γεγονότων.

EJUSDEM. Id eſt, Impius ab omnibus oblivioni tradetur; liberi enim ejus peribunt, qui monumentum parentum exiſtunt.

Καὶ ὑπάρξει ὄνομα αὐτῷ ὑπὲρ πρόσωπον ἔξωτέρω.

Et erit nomen ei ſuper faciem extra.

ΤΟ ὄνομα αὐτοῦ, φησὶν, οὕτως ἔσται σκαιὸν καὶ ἀποτρόπαιον, ὡς ἕκαστον ἀκούοντα τῆς προσηγορίας τρέφειν ἔξωτέρω τοῦ λέγοντος τὸ ἑαυτοῦ πρόσωπον, μυσαττόμενον καὶ αὐτὴν τὴν ὀνομασίαν αὐτοῦ.

ΠΟΛΥΧΡ. Ὁ δὲ Σύμμαχος, Καὶ οὐκ ἔσται ὄνομα αὐτοῦ ὑπὲρ πρόσωπον ἀγορᾶς· ἵνα εἴπῃ, ὅτι οὔτε φίλοι, οὔτε ἀλλότριοι δύνανται τοῦ τοιούτου μεμνῆσθαι, τῶν πράξεων ἕκαστον εἰς κατηγορίαν ἀγόντων.

NOmen, inquit, ejus infauſtum adeo & abhominandum erit, ut ſtatim ſimulatque quis audierit nominis ejus appellationem, vel ſolam ejus mentionem deteſtatus, faciem ſuam extrà ab eo qui protulerit, avertat.

POLYCHR. Symmachus verò, *Et non erit nomen ejus ſuper faciem fori*; ac ſi diceret, Neque amici, neque alieni memoriam ejus colere poſſunt, cùm facta & res geſtæ unicuique vituperationis anſam miniſtrent.

Ἀπώσεν αὐτὸν ἐκ φωτὸς εἰς σκότος.

Expellat eum de luce in tenebras.

ΑΝτὶ τοῦ, ἐξ εὐημερίας, καὶ τοῦ ἐντεῦθεν λαμπρότητος, εἰς δυσφορίαν, καὶ τὴν ἐκ ταύτης ἀθυμίαν ἀπελᾶσθαι.

ID eſt, De felicitate, & ſplendore qui inde oriebatur, ad infelicitatem, & animi anxietatẽ quæ eam conſequitur, deturbabitur.

Οὐκ ἔσται ἐπίγνωστος ἐν λαῷ αὐτοῦ, οὐδὲ σεσωσμένος ἐν τῇ ὑπ' οὐρανὸν ὁ οἶκος αὐτοῦ.

Non erit cognominatus in populo ſuo, neque domus ejus ſalvata in ea quæ ſub cœlo.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Ὁ δὲ Ἀκύλας, οὐ γονεῖς αὐτῷ, καὶ οὐκ ἔκγονον ἐν τῷ λαῷ αὐτοῦ. ὁ δὲ νοῦς τοιοῦτός ἐστιν· οὐ πρέπει,

EJUSDEM. Aquila verò, *Nec parentes illi, nec poſteri in populo ejus.* Senſus autem verborum hic eſt; Qui malè erga eum

ſunt affecti, non priùs deſiſtent, quàm extremâ calamitate illum affecerint ; neque hæreditatem domûs ejus quiſpiam adipiſcetur, neque filius, neque nepos, funditus poſteris ejus omnibus deletis.

φησὶν, οἱ διαπίπτοντες * κακὰ παύσονται, ἄχρις ἂν τὸ ἑκάστῳ ἐπάξωσι συμφορᾶν· καὶ οὐδὲ διαδέξεταί τις τὸ αὐτοῦ οἶκον, ἢ τέκνον, οὐκ ἔγγονος, πανωλεθρίᾳ τῶν ἀπάντων διαφθαρμένων. * ἰσ. κακὰ

Sed in rebus ejus vivent alii.

ET ſiquæ fortunarum reliquiæ illi ſuperfuerint, illarum etiam poſſeſſio ad alienos & peregrinos transferetur. Hæc omnia ſine cauſa & neceſſitate regiâ Jobo contigerunt, cujus Baldadus fortè mentionem fecerat, ne de illo verba facere videretur ; verùm non propter peccata illi evenerunt, ut opinabatur Baldadus.

Vers. 14.

Αλλ' ἐν τοῖς αὐτοῦ ζήσονται ἕτεροι.

ΑΛΛ' εἰ καί τι ὠφελιφθείη τῶν τοιούτων, εἰς ἀλλοτρίους καὶ τούτων ἡ κτῆσις μεταστήσεται. Ταῦτα πάντα τῷ Ιὼβ συμβέβηκε δίκα τῆς βασιλικῆς ἀνάγκης, ἵν' καὶ αὐτῷ ἴσως εἶπεν ὁ Βαλδάδ, ἵνα μὴ δόξῃ δι' αὐτὸν λέγειν· πλὴν οὐχ, ὡς ᾤετο Βαλδάδ, δι' ἁμαρτίας.

Super eum gemuerunt ultimi. [Aquila autem, *In die ejus angentur & cruciabuntur ultimi.*] *Primos autem tenuit admiratio.*

Επ' αὐτῷ ἐστέναξαν ἔσχατοι. [ὁ δὲ Ακύλας, ἐν τῇ ἡμέρᾳ αὐτοῦ ἀδημονήσουσιν ὕστερον.] πρώτους δὲ ἔσχε θαῦμα.

OLYMPIOD. *Primos* vocat, ſeculi quo ille floruit ſeniores ; *ultimos* verò, poſt eum oriundos. Qui impiorum, inquit, ruinam oculis cernunt, & qui poſtea quæ illis evenerint, famâ accipient, admirabuntur : & juvenes quidem rebus ſuis metuentes timor invadet ; ætate autem provectis & expertis, rerum eventus ſtuporem incutiet.

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Πρώτους λέγει τοὺς ὅτε τοῦ αὐτοῦ γενεᾶς πρεσβύτας· ἐσχάτους δέ, τοὺς μετ' αὐτόν. Θαυμάσουσιν οὖν, φησὶ, καὶ οἱ ὁρῶντες τὴν ἀσεβῶν τιμωρίαν, καὶ οἱ τὰ κατ' αὐτοὺς ὕστερον ἀκοῇ παραδεχόμενοι· καὶ τοὺς μὲν νέους ἕξει φόβος, μὴ καὶ αὐτοὶ τὰ καθ' ἑαυτοὺς δεδοικότες, οἱ δὲ πρεσβεβηκότες καὶ πεῖραν ἔχοντες πραγμάτων, * ἐκπλήττονται ὅτε τοῖς πράγμασιν. * ἰσ. ἐκπλήσσοντα.

Hæ ſunt domus impiorum, & hic eſt locus eorum qui non noverunt Dominum.

Οὗτοί εἰσιν οἱ οἶκοι ἀδίκων, καὶ οὗτος ὁ τόπος τῶν μὴ εἰδότων τὸν Κύριον.

POLYCHR. Id eſt, Impii hæc hæreditate poſſidebunt, quæ priùs, ſcilicet, dicta ſunt. Lapſus eſt autem Baldadus, cùm nullâ adhibitâ diſtinctione affirmativè diceret, omnino hæc impiis evaſura ; non enim ſemper in hac vita, ſed in futuro etiam ſeculo retributionem illi conſequuntur.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Αντὶ τοῦ, Ταῦτα κληρονομήσουσιν οἱ ἀσεβεῖς, ἀπερρέθη, δηλονότι. Ἀποφαντικῶς δὲ καὶ οὐχὶ εἰρηκώς, πάντως ταῦτα ἔσται τοῖς ἀσεβέσιν, ἥμαρτε, μὴ προσθεὶς τὴν διαίρεσιν· οὐ γὰρ πάντως ἐνταῦθα αὐτοῖς ἡ ἀπόδοσις, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι.

ΠΡΟ-

ΠΡΟΘΕΩΡΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΤΡΙΣΚΑΙΔΕΚΑΤΟΥ.

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Οἱ μὲν φίλοι τὰν Ἰωὰβ ὑπερημῶσιν ὡς ληρεῖτα ἀφρασυνομένῳ· ὁ δὲ ὡς βαρεῖς ὄντας ἐν τοῖς ὀνείδεσιν αἰτιᾶται, καί φησιν, ὅτι τοῦτο μόνον ὑμᾶς γνῶναι θέλω, ὅτι Θεός ἐστιν ὁ τὰς ἀνηκέστους μοι ταύτας πληγὰς ἐπαγαγών, ἵνα τοῦτο γνόντες, φοβηθῆτε μὴ τοῖς ἰσοτασίοις καὶ ὑμᾶς περιβάλλῃ κακοῖς. μέμφεται δ' ὡς κατ' πρόσωπον αὐτὸν κακολογοῦντας. δῶμεν γάρ, φησὶν, ὅτι μὴ καθηκόντως φθέγγομαι, ἀλλ' ὑμᾶς οὐκ ἔδει φίλους ὄντας ὑπερεῖδεν μοι τὰς συμφορὰς. ταῦτα πρὸς τοὺς φίλους εἰρηκὼς, πάλιν ἐκδιηγεῖται τὰ συνέχοντα αὐτὸν δεινά, ἑαυτόν τε πείθων κἀκείνους, ὡς οὐχ ἁμαρτίας ἀνθρωπίνας αἱ τιμωρίαι, οὐδ' ἐχθροῦ μᾶλλόν εἰσιν αἱ τοιαῦται πληγαί· οὕτως γὰρ ἐχθρὸς ἦν ὁ ὕστατος αὐτῷ χειμάζων, εἰ καὶ αὐτὸς τὴν αἰτίαν ἠγνόει τῆς συγχωρήσεως. εἶτα παρακαλεῖ ἵνα, εἰ καὶ μὴ ὡς δίκαιον ἐπαγάγωνται, ἀλλ' ὡς φίλον ἐλεήσωσι· καὶ ἐπεύχεται γραφῆναι δογματίζων αὐτοῦ τὰ ῥήματα, ἵνα διαδόσιμα καὶ τοῖς ἐφεξῆς γένωνται γενεαῖς· ὃ δὴ καὶ γέγονε, καὶ οὐκ ἀπέτυχέ γε τῆς εὐχῆς ὁ δίκαιος. καὶ μέμφεται τοῖς φίλοις ὡς ἀναζητοῦσι πῶς ἂν αὐτὸν τοῖς λόγοις πλήξωσι, καὶ παύσαιντο τῶν ὀνειδισμῶν, τοῦ Θεοῦ τὸ κρίμα διαλαβόμενοι.

PROTHEORIA CAPITIS DECIMITERTII.

OLYMPIOD. Amici quidem Jobum, tanquam ineptà effutientem, objurgant; ille verò eos, tanquam sibi molestos & contumelioſos, accusat, dicítque; Illud unum scire vos volo, Deum esse qui plagas has immedicabiles mihi inflixit; ut hoc cognito, vereamini ne paribus ærumnis vos involvat. Vituperat autem eos, quòd coràm & in os maledicta evomerent; Concedatur, inquit, me contrà quàm decorum est loqui; vos autem, qui amici estis, non oportebat, calamitates meas refricare & augere. Hæc postquam amicis dixisset, rursus mala quibus premebatur enarrat, ut sibi non minùs quàm illis persuadeat, supplícia sua delictis humanis graviora exístere, plagásque ejusmodi ab inimico dæmone inflictas esse: reverà enim inimicus erat qui tam inclementer eo utebatur, licèt ille permissionis divinæ causam ignoraverit. Deinde hortatur, ut sin minùs tanquam justum revereri, saltem tanquam amicum misericordiâ eum prosequi velint: optátque verba sua scriptis tradi, ut ad futura secula transmittantur: quod sanè factum est, neque Justi vota irrita fuerunt. Amicos etiam increpat, quòd occasionem studiosè quærerent conviciis eum proscindendi, hortatúrque eos, ut judicium divinum reveriti, à conviciis & contumeliis abstineant.

ΥΠΟΛΑΒΩΝ ὁ Ἰώβ, λέγει, ἕως πότε ἔγκοπτον ποιήσητε ψυχήν μου;

RESPONDENS autem Job, ait, Usquequo molestiam facietis animæ meæ?

CAP. XIX.

ΟΡΙΓΕΝΟΥΣ. Ὥσπερ σώματα βαρέα ὑποπιπτόμενα ζώων σώμασι κάμνουσι τὰ βαστάζοντα, οὕτως εἰσί τινες λόγοι βαρεῖς, οὓς ἀκούσας τις

ORIGENIS. Quemadmodum onera gravia animalibus imposita, lassitudinem gestantibus adferunt; ita graves quidam & molesti sermones sunt, quos qui

audit, vi verborum, quæ cum convicio & acerbitate ad calumniandum prolata sunt, tanquam onere aliquo gravatus lassescit: prout Jobus impræsentiarum, ob ea quæ à Baldado dicebantur, quasi onus grave sentiens, & animi viribus fractus, inquit, *Usquequo molestium facietis animæ meæ*, & tanquam gravi sarcina verbis me onerabitis? Vides ut Sauchæorum tyranni sermones tyrannidem spirent; quibus auditis, Jobus verba quæ suprà allata sunt protulit. Nihil enim adeo usque ad hominis animum penetrat, & pungit, ut sermo durus; sæpenumero enim qui corporis cruciatus sustinuit, verba non tulit. Perfectus autem athleta, fractus licèt & fatigatus, verba asperiora patienter fert: contumeliam verò tolerare magni est viri; unde Apostolus egregia sua facinora commemorans, inquit, *Convicijs affecti benedicimus, infamati precamur.* Nunc verò Jobus qui hæc dicit, athletarum strenuissimus, & cujus liber fortitudinem ejus ac patientiam præcipuè complectitur, labores nihilominus & molestias persentit, quas ex duriore sermone eorum qui invisendi causâ ad ipsum accesserunt, pertulit. Et quoniam sermonis pondus, tanquam gravi onere impositio, animam fatigat, idcirco dicit, Quamobrem, ô amici, acriùs me verbis vestris pungentes quàm dolores corpus stimulant, animi angorem corporis doloribus superadditis?

Cor. 1. 4. 12, 13.

CHRYSOSTOMI. Vide quemadmodum non solùm solatio suo fructum nullum attulerint, sed diabolo cooperando, suppetias ferendo, & justi robur enervando, contrarium planè fecerint: subjungit enim.

Et destruetis me verbis?

ID est, Contradictionibus vestris justas meas defensiones evertere conamini, & hostium more verba pro telis jacitis, quoad fractâ & solutâ animi contentione iniquam victoriam reporteris: quæ suprà dicta sunt vobis non sufficerant, verùm

καὶμνῃ ὡς ὑπὸ βάρους πιεζόμενος ἡ δυσθυμίας τῶν λόγων, τῶν ὑπεναντίως, καὶ χαλεπῶς, ἢ ὅπερ λοιδορίας ἑτέρου. ὡς καὶ νῦν ὑπὸ Βαλδὰδ ἑτέρου, οἱονεὶ φορτίου αἰσθητὸς βαρέως ὁ Ἰὼβ καμὼν τῇ ψυχῇ, φησὶν, ἕως ὅτου ἐλυπεῖτε ποιήσετε ψυχήν μου, καὶ ὡσεὶ φορτίον βαρὺ βαρυνεῖτε κατ' ἐμοῦ τοὺς λόγους; ὁρᾷς ὅτι τυραννικοί εἰσιν οἱ τῶν Σαυχαίων τυραννικοὶ λόγοι· οὓς ἀκούσας ὁ Ἰὼβ, λέγει τὰ προκείμενα. ὑπερπίπτουσι γὰρ καὶ ταραττουσι ψυχῆς ἀνδρὸς ἄλλο τι ὡς λόγος σκληρός· πολλάκις γὰρ ὑπομείνας βασάνους σώματι προσφερομένας, λόγους οὐχ ὑπέμεινεν. ὁ μὲν τοίνυν τέλειος ἀθλητὴς, εἰ καὶ καμὼν, ἀλλ' ὑπομένει τοὺς χαλεποὺς λόγους· ὑβρεις γὰρ ὑπομένειν μεγάλου ἀνδρός ἐστι· διόπερ ἐν τοῖς ἀνδραγαθήμασιν ἑαυτῶν ὁ Ἀπόστολος λέγει, λοιδορούμενοι εὐλογοῦμεν, βλασφημούμενοι παρακαλοῦμεν. καὶ νῦν γε ὁ Ἰὼβ ἐστιν ὁ τῶν ἀθλητῶν γενναιότατος, ὁ ταῦτα λέγων, ἃ καὶ ὁ βιβλίον οὗτος ἄλλο ὀξυρέπτως περιέχει, καὶ τὴν ἀνδρείαν αὐτοῦ καὶ τὴν ὑπομονὴν, ἀλλ' ὅμως αἰσθάνεται τῶν καμάτων ὧν κέκμηκε ἀπὸ τοῦ λόγου τοῦ σκληροῦ τῶν φίλων αὐτὸν ὑποσκωπτόντων. καὶ ὅπερ ἢ τοῦ λόγου βαρύτης, ὥσπερ τι φορτίον ὑπερκείμενον τῇ ψυχῇ, κάμνειν αὐτὸν ποιοῦσα, διὰ τοῦτό φησιν, ἀνθ' ὅτου, ὦ φίλοι, τοῦ σώματος ὀδύναις προσκείσθε τὴν τῆς ψυχῆς πόνον, μᾶλλον κεντοῦντες τοῖς ῥήμασιν, ἢ τὰ πάθη τὸ σῶμα;

ΧΡΥΣΟΣΤ. Ὅρα δὲ μόνον οὐδὲν εἰσφέροντας ἀπὸ τῆς ὠφελείας, ἀλλὰ καὶ τοὐναντίον ποιοῦντας, συμπροσφέροντας τῷ διαβόλῳ, καὶ συμμαχοῦντας, καὶ καθαιροῦντας τὸ δικαίου τοῦ ἐμοῦ· ἐπάγει γάρ.

Καὶ καθαιρεῖτέ με λόγοις;

ΑΝΤΙ τοῦ, καταλύειν ἀποῦδάζετε τὰς ἀπολογίας τὰς ἐμὰς δικαιολογίας, καὶ πολεμίων δίκην ἀντὶ βελῶν τοὺς λόγους πέμπετε, ἀφελεῖς δὲ τῆς ψυχῆς τὴν *ἔρεισιν ἐκλύσαντες, ἄδικον ἀπενέγκασθε τὴν νίκην· οὐκ ἤρκεσε τὰ προρρηθέντα, ἀλλὰ καὶ

*Isa. ἔρυμα

καὶ νῦν οἱ πᾶς, ὡς ἐξ ἑνὸς στόματος, ταὐτὰ φθέγξεσθε.

nunc omnes tres, quasi uno ore, eadem profertis.

Γνῶτε μόνον ὅτι ὁ Κύριός μου ἐποίησέ με οὕτως.

Scitote tantùm quia Dominus fecit me sic.

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Ἃ βλέπετε, φησὶ, περὶ ἐμὲ, μὴ λογίζησθε ἀλλαθεν ἐληλυθέναι μοι ἢ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ. ἔννοιαν οὖν λαβόντες τῆς ἐμῆς συμφορᾶς, καὶ τὸ μέγεθος ταύτης καταμοήσαμενοι, καὶ ὡς ἡ ὑπόπτωσις τῶν δένδρων τοῦτον ἴχνος τῆς προτέρας εὐπραγίας συνεχώρησε περιλαφθῆναι, καὶ ὡς τὴν αὐτὴν περίεσθε φύσιν, λογισάμενοι, φοβήθητε, μὴ ἀδεῶς τῶν καθ' ἐμοῦ λοιδορίας ἁμαρτάνοντες, δίκην ὑπόσχητε, ταὐτὰς ἐμοὶ δεχόμενοι πληγάς· ὁ γὰρ ἐμοὶ ταῦτα ἐπάγων, δύναται καὶ ὑμῖν ἐπαγαγεῖν. σχὼν τούτων ὑπὲρ εἰς φόβον αὐτοὺς ἀποφέρει, δηλῶν, ὅτι τοῖς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἡμαρτημένοις οὐ χρὴ ἐπεμβαίνειν, ἀλλὰ θρηνεῖν, καὶ φοβεῖσθαι· οἱονεὶ λέγων, μὴ οὕτως ἐπεμβαίνητέ μοι κάμνοντι, μὴ ἐλεοῦντες, μηδὲ συμπαθοῦντές μοι τῇ συμφορᾷ, μὴ καὶ ὑμεῖς τοῖς αὐτοῖς περιπέσητε, τὴν αὐτὴν ἔχοντες φύσιν.

OLYMPIOD. Mala, inquit, quæ pati me videtis, ne existimetis aliunde quàm à Deo mihi contingere. Vobiscum igitur calamitatem meam considerantes, ejúsque magnitudinem perpendentes; & quemadmodum malorum acerbitas vestigium omne pristinæ felicitatis deleverit, & vos mecum eandem naturam indueritis, animo vestro reputantes, timete ne dum conviciis & maledictis contra me securè & intrepidè peccatis, easdem mecum plagas sentientes, supplicium luatis; qui mihi enim eas inflixit, potest etiam & vobis infligere. His autem verbis, ostendens quòd non oporteat illis insultare qui à Deo plectuntur, sed illorum potiùs sortem lugere, & timere, metum illis injicit; ac si ita diceret, Nolite sic, misericordiam exuentes, & calamitatis meæ affectum deponentes, laboranti mihi insultare, ne, eandem mecum naturam habentes, in eadem mala incidatis.

Καταλαλεῖτέ μου, οὐκ αἰσχυνόμενοι με ὑπήφθέ μοι.

Loquimini contra me, non reveriti me infesti estis mihi.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Καὶ κατὰ Θεοδοτίωνα καὶ Σύμμαχον, τοῦτο δέκατον κατηχμώατέ με. βαρὺ μέν, φησὶ, καὶ ὃ ἀπόντων καταλαλεῖν· ὑμᾶς δὲ ἀνερυθριάστως, καὶ κατὰ πρόσωπον λοιδορεῖτέ με, καὶ προπεμβαίνετέ μοι, μὴ ἐλεοῦντες, μηδὲ συμπαθοῦντές μου τῇ συμφορᾷ.

ΩΡΙΓΕΝΟΥΣ. Πολλάκις καταλαλεῖ ὁ τὰ κακῶς ποιῶν· ὅταν δὲ ἀπερυθριάσῃ, εἰς πρόσωπον λέγει ἐκεῖνα, οὐκ ἐλέγχων, οὐδὲ τὰ δέοντα λέγων, ἀλλ' ὑβρίζων καὶ ὑβρίζων.

OLYMPIODORI. Et juxta Theodotionis & Symmachi interpretationem, *Iam decies pudore affecistis me.* Grave quidem est, inquit, absentibus detrahere; vos autem, pudore omni abjecto, coràm & in os conviciis me proscinditis, & sine misericordia, aut calamitatis meæ affectu ullo, mihi insultatis.

ORIGENIS. Sæpenumero qui mala perpetrat, alteri detrahit; & cùm frontem semel perfricuerit, non arguendo, neque vera dicendo, sed conviciando & calumniando in os loquitur.

Esto utique, in veritate ego erravi, & apud me moratur error, loqui verba quæ non oportebat, & verba mea errant, & non in tempore: sine verò, quoniam super me magnificamini, & insultatis mihi opprobrio.

Ναὶ δὴ ἐπ' ἀληθείας ἐγὼ ἐπλανήθην, ὡς ἐμοὶ ἂν αὐλίζεται πλάνη, λαλῆσαι ῥήματα ἃ οὐκ ἔδει, τὰ δὲ ῥήματά μου πλανᾶται, καὶ οὐκ ἐπὶ καιροῦ· ἔα δέ, ὅτι ἐπ' ἐμοὶ μεγαλαύχεσθε, ἐναλλεσθε δέ μοι ὀνείδει.

OLYMPIODORI. Per suppositionem, inquit, vobis concedo quòd pro peccatis hæc patiar, prout vos arbitramini; detur ex opinione vestra, quòd ex recta via deflexerim, quòd à veritate aberrem, in sermonibus meis de meipso mentiar, & cùm impius sim justitiam simulem, neque tempore opportuno verba mea proferam, sit autem in me *error*, vel (secundùm reliquos interpretes) *ignorantia*, neque prout decet loquar; verùm hoc supposito, quòd ea quæ non oportebat, admiserim; me tamen (licèt talis forem) qui olim pietatem sum sectatus, ex operibus libertate loquendi nunc frui oportebat: hoc autem non feci, sed tanquam justus respondeo. Nónne vobis igitur, verbera, tabem, vermes, & bonorum jacturam intuentibus, verendum erat? ac venia mihi, præ dolore verba eructanti, concedenda fuit? Non tantùm autem sine modo & modestiâ conviciis me laceratis, sed impetu facto, & tanquam insultantes, afflictum, ærumnosum, & tam gravia perpessum, pedibus proculcatis.

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Καθ' ὑποθεσιν ὑμῖν, φησὶ, δίδωμι ὡς ὑπολαμβάνετε, ὅτι δι' ἁμαρτήματα ταῦτα πάσχω· δεδόσθω καθ' ὑμᾶς ὅτι τῆς ἀληθοῦς ὁδοῦ ἔξω γέγονα, δῶμεν ὅτι κατ' ἀλήθειαν ἐγὼ πλανῶμαι, καὶ ψεύδομαι τοῖς ὑφ' ἑαυτοῦ λόγοις, καὶ ἀσεβὴς ὢν δικαιοσύνην σχηματίζομαι, καὶ οὐ κατὰ καιρὸν τοὺς λόγους προφέρω, ὅτι ἂν ἐμοὶ πλάνος, ἢ κατὰ τοὺς λοιποὺς, ἀγνόημα, καὶ οὐ κατὰ δέον φθέγγομαι· ἀλλ' εἰ καὶ καθ' ὑποθεσιν τοιαῦτα ἐπεποιήκειν, οἷα οὐκ ἔδει, εἰ καὶ τοιοῦτος ἤμην, καὶ δέον με παλαιᾶς ἀσεβείας ἐπιμεμνῆσθαι, νῦν τὴν ἐκ τῶν ἔργων ἔχειν παῤῥησίαν· τοῦτο μὲν οὐ πεποίηκα, ἀποκρίνομαι δὲ ὡς δίκαιος. ἆρα οὐκ ἐχρῆν ὑμᾶς βλέποντας τοὺς μώλωπας, τοὺς ἰχῶρας, τοὺς σκώληκας, τὴν ἀπώλειαν τῶν ὑπαρχόντων, αἰδεῖσθαι, καὶ συγγινώσκειν ὑπὸ ὀδυνῶν φθεγγομένῳ; μᾶλλον δὲ μετρίως μοι ὠνείδιζετε, ἀλλ' ἐναλλόμενοι ὥσπερ οἱ ἐπεμβαίνοντες καὶ καταπατοῦντες, καὶ ταῦτα ὄντα πάλαι πονούμενον.

Scitote igitur quia Dominus est qui turbavit.

Γνῶτε οὖν ὅτι Κύριός ἐστιν ὁ ταράξας.

EJUSDEM. Id est, qui res meas adeo conturbavit. Hebræus autem, pro, *turbavit*, habet, *percussit*. Ut autem timorem illis incuteret, & à contradictionibus cessare cogeret, dictum quo in exordio usus est, rursus hìc usurpavit; Meam enim, inquit, plagam animo vobiscum reputantes, ne in easdem vos ærumnas incidatis, metuite.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Τουτέστιν, ὁ ἐν τοσαύτῃ συγχύσει τὰ καθ' ἐμὲ καταστήσας. ὁ δὲ Ἑβραῖος, ἀντὶ τοῦ, ὁ ταράξας, ἔπληξεν, ἔχει. τὸ δὲ ἐν τῷ προοιμίῳ ῥῆσιν αὖθις τέθεικεν, εἰς φόβον αὐτοὺς καταστῆσαι βουλόμενος, καὶ παῦσαι τῆς ἀντιλογίας· ἐννοήσατε γὰρ, φησὶ, τὴν καθ' ἐμοῦ πληγὴν, δείσατε μὴ καὶ ὑμεῖς τοῖς αὐτοῖς περιπέσητε.

Οχύ-

Οχίρωμα ᾧ αὐτῦ ἐπ' ἐμὲ ὕψωτεν.

Et vallum ſuum ſuper me exaltavit.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Λογίζεσθε, φησὶν, ὅτι οὐκ ἀπὸ σκοπῦ δηγώμεθα, καθάπερ ὀχυρώματι καὶ τείχει τινὶ τοῖς δεινοῖς κυκλούμενος, καὶ ταῖς συμφοραῖς περικλειόμενος· οἱονεὶ γὰρ τοῖχός τις περιεστάσεώς εἰμι, ὃν δυνάμεθα φθῆναι ἕως ἂν κρίνῃ ὁ Θεὸς καθελεῖν αὐτόν. νοήσεις δὲ καὶ ὅτω τὸ εἶχον· ὥσπερ τι διατείχισμα μεταξὺ ἐμοῦ τε καὶ αὐτῦ ὕψωσεν ὁ Θεὸς, ἵνα εἴπῃ, ἀπέστησεν ἀπ' ἐμοῦ τὴν οἰκείαν βοήθειαν.

POLYCHRONII. Conſiderate, inquit, quòd, adverſitatibus tanquam vallo & muro quodam cinctus, & calamitatibus undique circumſeptus, non temerè animi ægritudine laborem: afflictio enim tanquam murus pondere ſuo me premit; quem, donec Deus auferendum judicaverit, nullâ ratione declinare poſſum. Sic etiam verſum hunc intelligere potes; Deus inter ſe & me, tanquam intergerinum aliquem parietem erexit; ac ſi diceret, Auxilium ſuum à me avertit.

Ιδὺ γελῶ ὀνείδῃ, ᾧ λαλήσω.

Ecce ridco opprobrio, non loquar.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Τῦτο πολλαχῶς ἔστι νοῆσαι· ἤτοι γὰρ τῦτό φησιν, ὅτι διὰ τὰ ὀνείδη ὑμῶν γελᾶν, ᾧ λαλεῖν νομίζομαι· ἢ, ὅτι λέγων μεθ' ἡδονῆς τὰ καθ' ἐμὲ ὡς ἔχει, ᾧ πιστεύεταί μου τοῖς λόγοις, ἀλλὰ διὰ τὸ ἀντιλέγειν μοι ὑμᾶς, δοκῶ μηδὲ εἰρηκέναι· ἢ, ὅτι βέλτιον τὸ γελᾶν διὰ τοῖς ὑμετέροις ὀνείδεσι, τῆ μὴ ἀποκρίνεσθαι, ἀλλὰ καταφρονεῖν αὐτῶν ὡς ψευδῶν. Τί γὰρ εἴπω, μήπως τὴν ἀποφάσεως διαφυγόντος πότερον ἐγὼ τὰ δηλωθῆ λέγω, ἢ ὑμεῖς;

OLYMPIODORI. Hoc ſenſum multifarium admittit; Vel enim hoc dicit, Propter veſtra convicia ridere potiùs quàm loqui videor: Vel, Res meas prout ſe habent verè enarrans, fidem ſermonibus meis non adhibetis, ſed contradictione veſtrâ facitis, ut ne loquutus quidem eſſe videar: Vel, Satius eſt non reſpondendo, ſed tanquam falſa rejiciendo, convicia veſtra ludibrio habere. Quid enim dicere oporteat, cùm judicio nondum oſtenſum ſit, quis noſtrûm vera loquatur?

Κεκράξομαι, καὶ ὑδαμοῦ κρίμα.

Clamabo, & nuſquam judicium.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Οὐδεὶς ἀκούει, φησὶν, οὐδεὶς δικάζει, οὐδένα βλέπω, οὐκ ἔχω πῦ ἀπελθεῖν· ταῦτα ἐλεεῖσθαι ᾧ χρή; *ὑπιβαλεῖ δὲ καὶ ὧδε, Εἰ δὴ καὶ πρὸς τὸν Θεὸν βοήσω, εἰς φανερὸν ἅπασιν ἐνέγκαι τὰ καθ' ἐμὲ, ᾧ τυγχάνω τῆς ἱκεσίας· ὁ γοῦν Σύμμαχος ὅτω φησὶν, ἐὰν κραυγάσω ἀδικούμενος, οὐκ εἰσακουσθήσομαι.

*al. ἐπιβάλλει.

POLYCHRONII. Nemo audit, inquit, nullus judicat, neminem video, quo me vertam neſcio: nónne hæc commiſeratione digna ſunt? Quin & hìc ſubjungit, Si ad Deum clamavero, ut quæ mihi contingunt in apertum producat, voti compos non fio: unde Symmachus ſic interpretatus eſt; *ſi injuriâ læſus clamavero, non exaudiar.*

ΩΡΙΓΕΝΟΥΣ. Νῦν ἐξὸν

ORIGENIS. Nunc licèt clamavero, nuſquam

nuſquam tamen judicium meum venit, adhuc certo; ac ſi dixiſſet, Tanquam athleta in ſtadio clamavi, judicium tamen meum nequaquam inſtat, adhuc enim luctor: ſi autem luctæ finem non impoſuero, corona mihi non adjudicatur. Hæc verò dicimus, ne Deum accuſemus, quòd Jobus tam gravia pateretur, & nuſquam tamen *judicium* eſſet, id eſt, libertatis & liberationis ab ærumnis ſententia.

κράξω, ὐδαμοῦ ὁ κρίμα μου ἔρχε͂ται, ἐπ ἀθλῳ· ὡσεὶ ἔλεγλν, ὡς τις ἀθλητὴς ἐν τῷ σαδίῳ κέκραγα, & ὐδαμοῦ ὁ κρίμα μου σύνισᾶται, ἐπ γὸ παλαίω· ἐὰν μὴ τελέσω ὁ πάλαισμα, οὐκ ἔρχε͂ται ὁ κρίμα τ̃ στεφάνυ. κ̀ γὰρ τὰ φαμὲν, ἵνα μὴ κατηγορῶμεν τ̃ Θεοῦ, ὅτι τοσᾶυ πάσχ ὁ Ἰώβ, κ̀ ὐδαμοῦ ὁ κρίμα, τυτέστιν, ἡ ἀπόφασις τ̃ ἐλευθερίας, & τ̃ τ̃ν ὀδυνῶν ἀπαλλαγῆς.

In circuitu circumædificatus ſum, & non tranſibo: in vultu meo tenebras poſuit.

Κύκλῳ ᾠκοδόμησαι, & ὐ μὴ ἀφαβῶ· ἐπὶ πρόσωπόν μου σκότ@ ἔθετο.

OLYMPIODORI. Alii verò, pro illo, *In vultu meo*, interpretati ſunt, *Super ſemitas*. Mala mea, inquit, nullâ oratione percurri poſſunt, méque ſic ærumnæ circumvallârunt, ut exitum invenire nequeam. Quemadmodum enim qui undique muro clauſi ſunt, vel tenebris impediti, cernere nequeunt, ulteriùs progredi non poſſunt; ſic calamitates evadere, impoſſibile mihi eſt: occæcavit me, perfugii locum non habeo; & tanquam ſepto ac propugnaculo incluſus, neque video, neque videre poſſum.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Οἱ ἢ ἄλλοι, ἀντὶ τ̃, ἐπὶ πρόσωπόν μου, ἐπὶ ἀτραπούς, ἐξέδωκαν. ἀδιεξίτητά μοι, φησὶ, τὰ κακὰ, κ̀ ὅτω τοῖς ὀδυνοῖς κεκύκλωμαι, ὥστε μηδὲ ἔχειν διέξοδον. ὡς γὸ οἱ κυκλοτερῶς τοῦ τεῖχος ἀπειλημμένοι, ἢ ἀέρα σία τὰς ὄψεις ἐμποδιζόμενοι, περαιτέρω πορεύθειν ὐ δύνανται· ὅτως ἀμήχανον τ̃ν συμφορῶν ἔξω γενέσθαι· ἐσκότωσέ με, οὐκ ἔχω ποῦ ἀπελθεῖν, οὐδὲ βλέπω, οὐδὲ δύναμαι, ὡς ἐν ὀχυρώματι καὶ φρουρᾷ καθειργμένος.

Et gloriam meam à me exuit, & abſtulit coronam de capite meo.

Τὴν ἢ δόξαν ἀπ' ἐμοῦ ἐξέδυσεν, ἀφεῖλε ἢ στέφανον ἀπὸ κεφαλῆς μου.

POLYCHRONII. Omnem, inquit, meam felicitatem circumcîdit, felicitatis enim varietatem, *gloriam* appellat; ac ſi diceret, Poſſeſſiones, divitias, ſobolem præclaram, corporis ſanitatem, & externum omnem honorem amputavit; hæc enim his verbis indicavit. Coronam autem ſibi ademptam dicit, vel quia ipſe Rex eſſet, vel proſperam omnem fortunam coronæ nomine intelligit, quod ſequentia etiam innuunt.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Πᾶσάν μου, φησὶν, ὐπαρξίαν περιέλε, δόξαν γὸ, τ̃ ποικίλον λέγ τ̃ ὐπαρξίας· ἵνα εἴπ, τὰ τε κτήματα, κ̀ τ̃ πλ̃τον, κ̀ τ̃ ὐπαιδίαν, κ̀ τ̃ ἔξωθεν ἅπαν περιέλε, καὶ τ̃ σώματος τὴν ὑγίειαν· ταῦτα γὸ διὰ τ̃ν ῥητ̃ν ἐδήλωσε. στέφανον ἢ ἀφῃρῆσθαι λέγ, ἢ ὅτι καὶ αὐτὸς βασιλεὺς ἐτύγχανεν, ἢ καὶ τὴν πᾶσαν ὐημερίαν, καὶ μεθ' ἑπόμενα.

Διέ-

Διέσασέ με κύκλῳ, ⸀ ᾠχώ-
μιλω· ἐξέκοψε ⸂ὴ ὥσπερ δέν-
δρον ⸀ τὴ ἐλπίδα μου· ὀργῶς δέ
μοι ὀργῇ ἐχρήσατο, ἡγήσατο δέ
με ὥσπερ ἐχθρόν.

Dirupit me undique, & abii; & excîdit tanquam arborem ſpem meam: graviter autem mihi irâ uſus eſt, & arbitratus eſt me tanquam inimicum.

ΟΛΥΜΠΙΟΔΩΡΟΥ. Μελανδόν, φησὶ, διέσασε, τ̀ πρεσ-
βύσθυ κλῆσιν ἀφείλετο, τ̀ ἐκ τ̀ βὺπαιδίας
μνήμιλν ἠφάνισε, πᾶσάν μου χρηςὼ ἐλ-
πίδα, ὡς δένδρον ἐξέκοψεν· ὥσπερ δέ τις
ἐχθρὸς ὀργῇ χρώμενος, ὅτω τὰ καθ' ἐμὲ
* διεσκύασε, ⸀ κτ̀ τοῦ σώματος λώβην ἐνέγκε
τ̀ πληγὴν, ⸀ ὡς πολέμιον ἐπιμωρήσατο,
⸀ βαρύτερον. καλῶς δ' εἶπε, ὅ, ὥσπερ,
οὐ γὰρ ἐμπαθῶς, οὐδὲ ὡς ἐχθρὸς ὁ Θεὸς
κολάζει. ταῦτα δ' εἶπε, ⸀ τοὺς φίλους ⸀
ἑαυτὸν πείθων, ὡς ὑπερέβαλε μέτρον
δικαίων ἁμαρτημάτων ἡ πρωεία· καὶ γὰρ ἀληθῶς, οὐ δι' ἁμαρτίας,
ἀλλὰ κτ̀ γυμνασίαν ἔπαθεν ὁ δίκαιος.

* Gr. διεσκαίδασε.

ΟLYMPIODORI. Membratim, inquit, me diſcerpſit, facultates quas poſſederam eripuit, præclaræ ſobolis memoriam omnem delevit, & tanquam arborem, ſpem omnem bonam radicitus excîdit: tanquam hoſtis irâ accenſus bona mea omnia diripuit, corpori plagam inflixit, gravioréque ſupplicio quàm adverſarium me affecit. Rectè verò dixit, *Tanquam*, Deus enim abſque perturbatione & animo hoſtili ſupplicia irrogat. Dicit autem hæc, ut amicis & ſibi perſuadeat, quòd humanorum delictorum menſuram ſupplicium excederet: Juſtus enim reverà non propter peccata, ſed propter patientiæ ſuæ explorationem patiebatur.

Ομοθυμαδὸν δ' ἦλθον τὰ πει-
ρατήρια αὐτοῦ ἐπ' ἐμοί.

Unanimiter autem venerunt tentationes ejus ſuper me.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Θεο-
δοτίων δ', ⸀ Σύμμαχος, ὁ μὲν, μο-
νόζωνοι, ὁ δ', λῃσταὶ, ἐξέδωκεν. ὃ δ' λέγει,
τοιοῦτόν ἐστι· ⸀ τοῦτον ἅπασαι αἱ συμ-
φοραί μοι ἐπῆλθον. τ̀ μὲν, τῶν πεφευγό-
των τ̀ μὲν ἀπολειφθῆναι, τ̀ δ' ἀπο-
λέσθαι, φέρει τινὰ παραμυθίαν τῷ παθόν-
τι· τ̀ δ' ἀπόντων ἀθρόως στερηθῆναι,
βαρυτέραν ἐπιφέρει τ̀ ὀδυνῶν.

Unanimiter autem venerunt tentationes ejus ſuper me.

POLYCHRONII. Theodotio verò, *Latrones*, & Symmachus, *Inſidiatores*, reddidit. Quod autem dicit, hujuſmodi eſt; Simul omnes ærumnæ impetum in me fecerunt: partem quippe bonorum amitti, & partem relinqui, ſolatium quoddam ei qui patitur adfert; omnibus autem uno tempore, & ſubitò ſpoliari, doloris acerbitatem auget.

Ταῖς ὁδοῖς μου ἐκύκλωσαν ἐγ-
κάθετοι.

Viis meis in circuitu inſederunt inſidiatores.

ΟΛΥΜΠΙΟΔΩΡΟΥ. Ἐκ
μεταφορᾶς τῶν πολεμίων τ̀το εἶ-
πεν, οἱ λόχους ⸀ ἐνέδρας πανταχόσε ἱ-
στῶντες, ἀθρόον πάντες ἐφ' ἡμᾶς), ἀπο-
λαβόντες ἐν μέσῳ τ̀ ἐνεδρευόμενον· ἵνα
εἴπῃ, ὅτι πανταχόθεν με περιεσχί-

Viis meis in circuitu inſederunt inſidiatores.

OLYMPIODORI. Metaphorâ ab hoſtibus ſumptâ hoc dictum eſt, qui undique inſidias locantes, eum cui inſidiantur in medio incluſum deprehendentes, ſubitò omnes adoriuntur; ac ſi diceret, Qui novis angoribus me cumulant, undique

me

me circumvallârunt, aliíque aliis ſuccedentes, & non interrupto malorum nuncio animum meum obruentes, priores ſubſequentibus viam munierunt. *Inſidiatores* autem ſunt, vafri, qui improbitati incumbunt, qui inſidiantur & injuriâ lædunt, ſive homines, ſive dæmones ſint: *Viæ* autem, rationes erant quas inierunt, qui bona ejus diripuerant.

σθν οἱ τὰς ὀδύνας ὑπιφέροντες, ⁊ ὁδὸς ἡς τοῖς ὑπιοῦσιν οἱ πολεμοῦντες ἐγίνοντο, ἄλλος ἄλλον διαδεχόμενοι, καὶ τῇ συνεχεῖ τῶν ὀδυνῶν ἀγγελίᾳ βαπτίζοντες τὴν διάνοιαν. ἐγκάθετοι δέ εἰσιν οἱ δόλιοι, οἱ τῷ κακῷ ἐγχειροῦντες, οἱ ἐνεδρεύοντες, ⁊ καταβλάπτοντες, εἴτε ἄνθρωποι, εἴτε δαίμονες· ὁδοὶ δέ, δι' ὧν τὴν πορείαν οἱ διαρπάσαντες αὐτῶν τὰ πολιορκίαν ἐποιήσαντο.

POLYCHRONII. Id eſt, Ærumnis circumſeptus eram, neque calamitatis magnitudo imminuta fuit; mali acerbitas partim ipsâ paſſione, partim diuturnitate temporis, aucta eſt.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Τουτέστιν πολιορκίαθην τοῖς δεινοῖς, ⁊ ἐπέμεινέ μοι τὸ συμφορᾶς τὸ μέγεθος· ηὔξησε τὸ ἄνον, τὸ μὲν ἀπὸ τοῦ πάθους, τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ χρόνου.

A me fratres mei receſſerunt, noverunt alienos quàm me, & amici mei immiſericordes facti ſunt; non adhæſerunt mihi proximi mei, & ſcientes nomen meum obliti ſunt mei. Vicini domûs meæ, & ancillæ meæ, alienigena fui coram eis.

Ἀπ' ἐμοῦ ἀδελφοί μου ἀπέστησαν, ἔγνωσαν ἀλλοτρίους ἢ ἐμέ· φίλοι δέ μου ἀνελεήμονες γεγόνασιν· οὐ προσεπιήσαντό με οἱ ἐπιτήδειοί μου, ⁊ οἱ εἰδότες μου τὸ ὄνομα ἐπελάθοντό μου. γείτονες οἰκίας, θεράπαιναί τέ μου, ἀλλογενῆς ἤμην ἐναντίον αὐτῶν.

Pſal 30. 13,14.

EJUSDEM. Hæc etiam magnus David cum luctu & lamentis dixit, *oblivioni datus ſum, tanquam mortuus à corde, factus ſum tanquam vas perditum.* Et nunc Jobus, Neque cognati, inquit, mei ſolatium mihi præbuerunt (*fratres* enim, neceſſarios ſuos, & affinitate junctos appellat) ſed ærumnam quam patiebar, tanquam voluntatis meæ peccatum, odio habentes, à me receſſerunt, eóſque qui nullâ cognatione ipſos attingebant, meæ affinitati prætulerunt. Quin etiam qui in proſpera fortuna amici erant, in adverſâ inſidias mihi ſtruxerunt; & qui genere propinquiores propter amicitiam mihi videbantur, non ſolùm tot miſeriis oppreſſum miſericordiâ proſequuti non ſunt, verumetiam pro hoſte habuerunt. Et quidem dum res meæ proſperæ eſſent, aderant mihi noti & familiares (*proximos* enim vocat eos qui genere propinqui erant) nunc verò nemo eſt qui

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Ταῦτα καὶ ὁ μέγας Δαβὶδ ὀλοφυρόμενος ἔλεγεν, ἐπελήσθην ὡσεὶ νεκρὸς ἀπὸ καρδίας, ἐγενήθην ὡσεὶ σκεῦος ἀπολωλός. καὶ νῦν ὁ Ἰὼβ, οὐδὲ τὴν ἀπὸ τῶν συγγενῶν ἔχον, φησί, παραμυθίαν, ἀδελφούς γάρ, τοὺς αὐτῷ προσήκοντας λέγει, ἀλλ' ἀπέστησάν μου ἀπ' ἐμοῦ, ὥσπερ γνώμης ἁμάρτημα τὸ πάθος μισήσαντες, καὶ τοὺς μηδὲν αὐτοῖς προσήκοντας τῆς ἐμῆς συγγενείας προτιμήσαντο· ἀλλὰ καὶ οἱ μὴ τῆς εὐδαιμονίας φίλοι ὄντες, μὴ τῆς δυσπραγίας γεγόνασιν ὑπέρμαχοι· ἀλλὰ καὶ οἱ τῷ γένει οἰκειότεροι εἶναι δοκοῦντες διὰ τὴν φιλίαν, οὐ μόνον οὐκ ὠφέλειαν τοσούτοις βληθέντα τοῖς δεινοῖς, ἀλλὰ καὶ ἐν πολεμίων ἔστησαν τάξει. καὶ νῦν μεταμεθιῶτι μοί μοι προσῆσαν οἱ γνώριμοι, ἐπιτάπους γάρ λέγει τοὺς τῇ πλησιάζοντας· νῦν δὲ οὐκ οἶδε τις τῶν ἀνθρώπων τὸν

Ἰὼβ,

Ιωὼ, ἀλλὰ καὶ τοῖς οἰκείοις, μῖσός μοι ὁ πάθος ἀντὶ συμπαθείας τεθύξένησε· καὶ οἱ μικρῷ πρότερον δι' αἰδοῦς ἔχοντες, καὶ δεδοικότες, τοῦτό φασιν ὑβρίζεσθαί με νῦν· καὶ οἱ τὸ ἐμὸν ὄνομα καὶ τὴν δόξαν εἰδότες πρότερον, ὡς μηδὲ τὴν ἀρχὴν γνόντες, διάκεινται. ὅρα δέ, ὅπως καὶ τὸν οἶκον αὐτῷ ἐπολέμησεν ὁ διάβολος· οὐ γὰρ οἱ ἐκτὸς γὰ, φησὶ, μόνον, ἀλλὰ καὶ οἱ γείτονες, ὧν τοὺς δεσπότας εἶχον, ὡς τοῦτο τὴν ἀρχὴν ἐγνωκότες με, διετέθησαν, καὶ ὡς ξένον καὶ ἀλλογενῆ παρέβαινον.

Jobum novit, sed apud domesticos etiam calamitas, pro affectu & misericordia, odium conflavit: & qui me paulò antè verebantur & timebant, nunc flocci faciunt; & qui nomen meum priùs & gloriam perspectam habebant, quasi ab initio me non cognovissent, erga me affecti sunt. Vide autem, quemadmodum diabolus etiam familiam contra eum insurgere impulerit; Non enim solùm, inquit, qui extrà erant, & vicini, sed famuli etiam, in quos dominium exercebam, tanquam ab initio incognitus illis fuissem, erga me affecti erant, & quasi peregrinum & alienigenam præteribant.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Πολλὴ ἡ πρόσβασις τοῦ διαβόλου. οἱ περιλειφθέντες αὐτῷ οἰκείων, χαλεπωτέραν εἰργάσαντο τοῖς συμφορὰν τῶν ἀπολομένων· ἐκεῖνοι μὲν γὰρ οὐδὲν ἐπιόσιον λοιπὸν, ἤτοι οὐ καὶ ὠνείδιζον, καὶ πρήκουον, καὶ κατ' αὐτοῦ ἐλάλουν, καὶ τὰ λοιπὰ ἐπράττον ἂν ἐπῆγε.

CHRYSOSTOMI. Gravis fuit diaboli tentatio. Domestici qui superstites erant, acerbiorem ærumnam defunctis creabant; illi enim nihil ampliùs mali faciebant, hi verò immorigeros se præstabant, conviciis proscindebant, contra eum loquebantur, & reliqua quæ subjungit, committebant.

Θεράποντά μου ἐκάλεσα, καὶ οὐκ ὑπήκουσέν.

Servum meum vocavi, & non obedivit.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Τῆς ἐκ τῶν λοιπῶν παρακλήσεως ἐν ἐρημίᾳ καταστάς, τὴν ἐκ τῶν οἰκετῶν ἐζήτουν θεραπείαν· καὶ ταῦτα ἱκετεύων, δήμυρτον τὴν γνώμης. καὶ τοῦτο ἦν τῶν σφόδρα δήγματος, τὸ ἐν νόσῳ κείμενον καλεῖν τὸν ὀφείλοντα ὑπηρετεῖν, καὶ μὴ ἀκούεσθαι. διὸ οὖν ἡμᾶς τῷ ὑποδείγματι τοῦ μεγάλου Ιωὼ προσέχοντας, μὴ ὀργίζεσθαι κατὰ τῶν ὑπηρετῶν, μήτε δούλου γυνὴ, μήτ' αὖ οἰκέτης, μήτ' αὖ υἱὸς ἢ ὁ παρακούων.

OLYMPIODORI. Orbatus aliorum solatio, cultum & obsequium famulorum postulabam, & quidem precibus enixè efflagitans, quod volebam non sum assequutus. Hoc autem inter acerbissima locum meretur, si quis morbo laborans, opem ejus imploraverit qui obsequium præstare debet, nec tamen audiatur. Nos igitur exemplo beati Jobi attendentes, irasci contra eos qui nobis famulantur minimè oportet, sive conjux, sive servus, sive filius, dicto inobediens & immorigerus fuerit.

Στόμα δέ μου ἐδέετο, καὶ ἱκέτευον τὴν γυναῖκά μου.

Os autem meum deprecabatur, et rogabam uxorem meam.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ, φησὶν, ἡ γυνή μου προσέβαλλε· μὴ ἀκουθεῖσα γὰρ ἐφ' οἷς κακῶς συνεβούλευε, καὶ αὐτὴ λυπεῖν ἐπεχείρει.

POLYCHRONII. Sed & ipsa conjux contemnebat me; cùm enim iis quæ perversè suggerebat aurem non præberem, molestias mihi excitare cœpit.

Et

Et invocabam blanditiis filios concubinarum mearum, illi verò in seculum me aversati sunt.

EJUSDEM. Filios concubinarum, sensu obvio & vulgari, eos vocat qui non ex legitimis nuptiis nascuntur, prout Abrahamus ex Agar Ismaelem genuit, & Jacob ex Balla Dan & Nepthalim; propter enim generis propagationem, ex ejusmodi mulieribus liberorum procreatio olim prohibita non erat. Symmachus autem dilucidiùs dixit, *Filios liberorum meorum*; diabolus enim non in universum genus, sed in familiam tantùm Jobi, potestatem accepit. Unde cognatis ejus prosperâ fortunâ utentibus, gravior ejus plaga visa est; comparatio quippe doloris acerbitatem auget: & præcipuè, cùm qui ejus opem priùs implorabant, in calamitatibus eum nunc negligant & contemnant. *Illi verò in seculum me aversati sunt*: Theodotio autem, *Et insipientes repulerunt me. In seculum*, id est, Prorsus. Quòd autem non de liberis hoc intelligit, quod dicere videtur, manifestum est; omnes enim in convivio exstincti fuerunt.

Περσεκαλούμην ὑὸς παλλακίδων μου, οἱ δὲ εἰς τὸν αἰῶνά με ἀπεποιήσαντο.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Κατὰ μὲν τὸ πρόχειρον, υἱὸς παλλακίδων λέγει τοὺς οὐκ ἐκ νομίμων γάμων, ὡς ἔχειν Ἀβραὰμ ἐκ τῆς Ἀγὰρ τὸν Ἰσμαὴλ, καὶ Ἰακὼβ ἐκ τῆς Βάλλας τὸν Δὰν καὶ Νεφθαλείμ· ὃ γὰρ ἀπηγορεύετο πρώην ἡ ἐκ τῶν τοιούτων παιδοποιία, δηλοῖ τὸ τοῦ γένους αὔξησιν. σαφέστερον δὲ ὁ Σύμμαχος ἔφη, υἱὸς παίδων μου· κατὰ γὰρ τοῦ οἴκου τινὰ ἐξουσίαν ὁ Διάβολος, οὐ καθ' ὅλου τοῦ γένους ἔλαβε. καὶ βαρυτέρα ἡ πληγὴ εἰς δόξης, τῶν συγγενῶν ἐν δυσμενείᾳ τυγχανόντων, ἡ γὰρ ἀθέτησις μείζονα τινὰ ὀδυνῶν ἐργάζεται· καὶ μάλιστα, ὅταν πρότερον αὐτοῦ δεόμενοι νῦν ἐν συμφοραῖς περιέβλεπον. οἱ δὲ Εἰς τὸν αἰῶνά με ἀπεπιήσαντο· ὁ δὲ Θεοδοτίων, καί γε ἀφέσεις ἀπώσαντό με. Εἰς τὸν αἰῶνα, τουτέστι, παντελῶς. ὅτι γὰρ οὐ λέγει περὶ παίδων, ὃ δὴ καὶ φαίνεται λέγων, δῆλον· πάντες γὰρ ἐν τῷ συμποσίῳ ἀπώλοντο.

Cùm exsurrexero, contra me loquuntur.

OLYMPIODORI. Fortè etiam, scelestum, impium, & impurum me vocant, & propter peccatorum multitudinem pœnas luere dicunt. Vel hæc quidem nequaquam, illud verò quod plerisque in diuturnioribus morbis contingere solet, Quousque hic non moritur? cur grave & inutile pondus factus est terræ? Illud autem, *cùm exsurrexero* (vel, scilicet, quando ab iis separatus fuero; vel quando, exactâ nocte, à somno excitatus fuero) secum ira loquuntur, Nondum obiit? vivit adhuc hic morticinus?

Οταν ἀναστῶ, καθ' ἐμοῦ λαλοῦσιν.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Ἴσως καὶ αὐτοὶ λέγοντες τὸν μιαρὸν, τὸν ἀνάγνον, τὸν ἀκάθαρτον, τὸν δι' πλῆθος ἁμαρτιῶν αὐτοῦ ὑμωρύμενον. ἢ ταῦτα μὲν ἀδαμῶς, ὃ δὲ ἐπὶ τοῖς πολλοῖς ὅτι τὸν μακρᾶς νόσοις συμβαῖνον, μέχρι τίνος οὐ τελευτᾷ; τί βαρὺ φορτίον καὶ ἄχρηστον κεῖται τῇ γῇ; ὃ δὲ, ὅταν ἀναστῶ, ἤτοι ὅταν αὐτῶν ἀποχωρισθῶ, ἢ ὅταν ἀφ' ὕπνου ἐξεγερθῶ μετὰ τὴν νύκτα, πρὸς ἑαυτοὺς λέγουσιν, οὔπω τέθνηκεν; ἔτι ζῇ ὁ ἄδης σοῦ;

EGδε-

Εβδελύξαντό με οἱ ἰδόντες με, ὃς δὲ ἠγαπήκειν, ἐπανέστησαν μοι.

Abhominati ſunt me qui me videbant, et quos dilexeram, conſurrexerunt in me.

ΧΡΥΣΟΣΤ. Φθυκτὸς, φησὶν, ἦν τὸ πρώην συνομιλοῦντων γέρων, καὶ πολεμίους ἔχει τοὺς πρώην ἀγαπῶντας· οὔτε γὰρ συνόμιλοί μου παρόντα βλέποντες, καὶ τὸν αὐτῶν δεόμενον παραμυθίας, ὥσπερ ἀποτρόπαιον ἔφευγον· οὔτε ὠφελημένοι παρῆσαν, καὶ τὸν πρὸ ἐμοῦ ὀπτικῆς δεόμενοι, καὶ λυπεῖ καὶ ἀνεργετηθέντες πρὸ ἐμοῦ, διέθεσάν μοι κακά. τοιοῦτόν τι καὶ Δαβὶδ ψάλλει, ἔθεντο καθ' ἐμοῦ κακὰ ἀντὶ ἀγαθῶν, καὶ μῖσος ἀντὶ τῆς ἀγαπήσεώς μου.

CHRYSOST. Quibuſcum, inquit, antea mihi conſuetudo fuerat, congreſſum meum fugiunt, & qui priùs me dilexerunt, hoſtes ſunt facti: familiares enim & ſodales, cùm prodeuntem me, ac illorum ſolatio indigentem viderent, tanquam abhominandum averſabantur; & quos priùs amicos mihi peculiares conciliaveram, qui opem meam implorabant, & beneficiis obligati erant, malis me affecerant. Tale quid David in Pſalmis canit, *Et poſuerunt adversùm me mala pro bonis, & odium pro dilectione mea.* Pſal. 108.5.

Εν δέρματί μου ἐσάπησαν αἱ σάρκες μου, τὰ δὲ ὀστᾶ μου ἐν ὀδοῦσιν ἔχεται.

In cute mea computruerunt carnes meæ, & oſſa mea in dentibus hærent.

ΠΟΛΥΧΡ. Φήσας τὰ ἔξωθεν συμβαίνοντα, μέμνηται λοιπὸν καὶ τῶν τοῦ σώματος παθῶν, ὅτι καὶ τὸ δέρμα καὶ αἱ σάρκες ὑπὸ τῶν ἰχώρων ἐφθάρησαν· ζῶντος γὰρ, φησὶν, ἐσάπησάν μου αἱ σάρκες μου, ὡς τὰ ὀστᾶ μου ὥσπερ ὑπὸ ὀδόντων θηρίων τισὶν κατεσθίεται. μετὰ δὲ τοῦ δέρματος, καὶ τῶν σαρκῶν ἐμνημόνευσεν· ἵνα εἴπῃ, ὅτι εἰς βάθος ἐχώρησε τὸ δεινὸν, ὥστε μοι καὶ ἀνώδυνον εἶναι τὸ πάθος. ὅπερ Ἀκύλας θέλων ὀξέως ἐδήλωσεν, ἐν δέρματί μου καὶ ἐν κρέᾳ μου ἐκολλήθη τὸ ὀστοῦν μου· ἵνα εἴπῃ, ὅτι ἐτάκησάν αἱ σάρκες μου, καὶ τὸ δέρμα γυμνοῖς τοῖς ὀστέοις κεκόλληται. Τὸ δὲ, τὰ ὀστᾶ μου ἐν ὀδοῦσιν ἔχεται, σαφέστερον ὁ Σύμμαχος ἡρμήνευσε, καὶ ὀξέπλυτον τὸ δέρμα μου ὀδοῦσιν ἐμοῖς, μετὰ τῆς σηψίν δηλαδὴ, ξηραινόμενον, καὶ διαῤῥηγνύμενον. καὶ ὃ τοὺς Ἑβδομήκοντα ἐκδεδωκέναι, τὰ ὀστᾶ μου ἐν ὀδοῦσιν ἔχει, ἔοικε λέγειν, ὅτι ἀνίατα πάσχω, εἴπερ καὶ τὰ ἀνάλγητα τῶν μελῶν, ὡς τὰ ὀστᾶ, ὀδύνης κατέχει, ἀλλ' ὡς ὑπὸ ὀδόντων τισὶν καταπίεται.

POLYCHR. Poſtquam ea quæ extrinſecus illi acciderant enarrâſſet, malorum deinde & ægritudinum corporis meminit, quòd ſcilicet, cutis & caro tabe corruptæ eſſent; Vivo enim me, inquit, putruerunt carnes meæ, & oſſa mea tanquam ferarum dentibus devorantur. Poſt cutem autem, carnium mentionem fecit; ac ſi dixiſſet, Malum altiùs penetravit, ita ut ægritudo nullo ſolatio leniri poſſit. Quod Aquila ſic interpretatus eſt, *In cute mea, & carne mea adhæſit os meum*, id eſt, Contabuerunt carnes meæ, & cutis nudis oſſibus adhæſit. Illud autem, *Et oſſa mea in dentibus hærent*, Symmachus apertiùs reddidit, *Et cutem meam dentibus meis vellicabam*, tabe, ſcilicet, & putredine exarefactam, diſcerptam, ac laceram. Juxta autem Septuaginta interpretum verſionem quæ ſic habet, *Oſſa mea in dentibus hærent*, illud dicere videtur; Inſanabilia ſunt quæ patior, ſiquidem partes corporis ſenſûs doloris expertes, ſicut oſſa, dolore non vacant, ſed quaſi dentibus quibuſdam deglutiuntur.

Miseremini mei, miseremini mei, ô amici! manus enim Domini est quæ tetigit me.

POLYCHR. Cùm de amicis, cognatis, liberis, & conjuge, præterea etiam & de iis qui curam ejus & solicitudinem priùs experti fuissent, dixisset, quòd calamitatis causâ omnes eum despexissent; tanquam amicis præsentibus, & sine ullo doloris affectu ærumnas ejus intuentibus, orationis ordine servato, sic loquitur; Licèt, tanquam vera loquutum, me nequaquam verecundemini, pro humanitate tamen miseremini; & oculos conjicientes in ea quæ mihi à Deo acciderunt, misericordia & metus vos occupet, ac ne similia à Deo experiamini, cavete; qui mihi quidem, non propter peccatum plagas inflixit, sed pro authoritate sua calamitates intulit.

Ελεήσατέ με, ἐλεήσατέ με, ὦ φίλοι· χεὶρ γὰρ Κυρίου ἡ ἁψαμένη μού ἐστιν.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Εἰρηκὼς περὶ τῶν φίλων, καὶ συγγενῶν, υἱῶν τε, καὶ γυναικὸς, ἔτι μὴν καὶ τῶν ἀξιωμάτων πρότερον τῆς αὐτοῦ κηδεμονίας, ὡς ἅπαντες ἅμα τῇ συμφορᾷ ὑπερεῖδον· ἀκολούθως ὡς πρὸς πρόνοιαν τοὺς φίλους, καὶ διελεημόνως ὁρῶντας τὰ πάθη, φησὶν, Εἰ καὶ μὴ ὡς δίκαια λέγοντα ἐπαιχμώεσθε, ἀλλ' ὡς φιλάνθρωποι ἐλεήσατε· καὶ οἶκτον λάβετε καὶ δέος, εἰς τὰ ὑπὸ Θεοῦ μοι συμβεβηκότα ὁρῶντες, διαλαβόμενοι μὴ τῶν ὁμοίων πάθητε παρὰ Θεοῦ, ὃς καὶ μετὰ δικαιότητος ἔπληξεν, ἀλλὰ καὶ ἐξουσίαν τοῖς συμφοραῖς ἐπήγαγεν.

Quare me persequimini sicut et Dominus, et de carnibus meis non satiamini?

OLYMP. Cur nullâ miseratione mei tacti, & quidem mali acerbitatem videntes, calamitates meas augetis? Cur divinæ iracundiæ vestram superadjicitis, & inexplebili verborum atrocitate contra me utimini, ex voluntate divina nequaquam hoc facientes? Licèt enim ipse puniat, benignos tamen & clementes nos esse vult; & licèt ab ipso castigemur, humanitatem tamen & misericordiam erga nos invicem Deus à nobis postulat. Illud igitur, *Quare me persequimini sicut & Dominus?* id est; Poterit quidem Deus aliquid in me culpâ dignum deprehendere; vos autem dicite, qua in re contra vos deliquerim? An non vobis satis est, quòd corpus meum ita tabe consumptum sit? hoc enim innuit cùm dicit, *De carnibus autem meis non satiamini*; præsertim cùm contumelioſi sermones ad depascendas carnes per se sufficiant. Contu-

Διατί με διώκετε ὥσπερ καὶ ὁ Κύριος, καὶ ἀπὸ τῶν σαρκῶν μου οὐκ ἐμπίπλασθε;

ΟΛΥΜΠ. Τίνος ἕνεκεν ἐπιτίθεσθε τῇ συμφορᾷ, οὐδένα οἶκτον ἐπ' ἐμοὶ λαμβάνοντες, καὶ ταῦτα, ὁρῶντες τὸ δεινόν; Διατί τῇ θείᾳ ὀργῇ συνεπιτίθεσθε, καὶ ἀκορέστως τῇ τῶν λόγων βαρύτητι κέχρησθε καθ' ἐμοῦ, οὐ πάντως κατὰ γνώμην Θεοῦ τοῦτο ποιοῦντες; Εἰ γὰρ καὶ αὐτὸς ἡμάρτηται, ἀλλ' ἡμᾶς φιλανθρώπους εἶναι βούλεται· φιλανθρωπίαν ἡμᾶς τὴν εἰς ἀλλήλους ἅπαντας Θεὸς, καὶ παρ' αὐτοῦ παιδευώμεθα. τὸ οὖν, Διατί με διώκετε ὥσπερ καὶ ὁ Κύριος; ἀντὶ τοῦ, ἴσως μοὶ ἔχοι ἄν τι καὶ κατηγορῆσαι Θεὸς, εἰ ἐγὼ μὲν εἰς ὑμᾶς ἥμαρτον, εἴπατε. ἢ γὰρ οὐκ ἀρκετόν ὑμῖν τὸ ὅτι μοι διαφθαρῆναι τὸ σῶμα; τοῦτο γὰρ δηλοῖ λέγων, Ἀπὸ τῶν σαρκῶν μου οὐκ ἐμπίπλασθε· ἀνῶς ἂν ἱκανοί εἰσιν οἱ ὑβριστικοὶ λόγοι καὶ σάρκας δαπανᾶν.

δείσωμεν

δείσωμεν οὖν ἡμεῖς τὰς λοιδορίας, εἰδότες ὅπως πλήττομεν δι' αὐτῶν τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν.

melias igitur & convicia formidemus, cùm fratres noſtros iis vulnerari non ignari ſimus.

Τίς γὰρ ἂν δοίη γραφεῖσαι τὰ ῥήματά μου, τυπωθῆναι δὲ αὐτὰ ἐν βιβλίῳ εἰς τὸν αἰῶνα, ἐν γραφείῳ σιδηρῷ καὶ μολίβῳ, ἢ ἐν πέτραις ἐγλυφῆναι; οἶδα γὰρ ὅτι ἀέννασός ἐστιν ὁ σκεπάσων με μέλλοντα ἀπὸ γῆς.

Quis enim utique det ut ſcripta ſint verba mea, et ipſa poſita in libro in ſeculum, et in ſtylo ferreo et plumbo, aut in petris inſculpta? Scio enim quia æternus eſt, qui me reſoluturus eſt ſuper terram.

ΠΟΛΥΧΡ. Εὔχεται τὰ καθ' ἑαυτὸν * ἀνεξαλείπτῳ τοῖς ἀνθρώποις γραφῇ, ἤτοι τὰ τῆς συμφορᾶς, ὥστε πανταχόθεν οἱῳδήποτε ἵνα θεραπείας συμπάθειαν, ἐπειδὴ φέρει τινὰ καὶ τοῦτο παραμυθίαν· εἴτε τὰ τοῦ βίου, τὰ ἐν ταῖς ἀρεταῖς, ἃ ἐμαρτύρησε αὐτῷ, ὅτι οὐκ ἦν πονηρός. οὕτω γὰρ θαῤῥεῖ, φησὶν, οὐδένα ἠδικηκὼς, ὥστε ἐβουλόμην, εἴπερ ἐνῆν, γραφῇ παραδοθῆναι τὰ κατ' ἐμὲ, καὶ τοῖς μετὰ ταῦτα γνώριμα, ἐγκαέντα τῷ σιδήρῳ, ὡς δὲ ὅτι πολυχρόνιον παραμεμφθῆναι τὸν χρόνον, καὶ δῆλα διὰ τῆς ἀναγνώσεως γενέσθαι τοῖς ὕστερον. ταῦτα δέ φησιν ὡς * φιλαυτὸς λέγει, οὐδὲ ὡς φίλαυτος, ἀλλ' ἵνα σκοπὸς ὑπομονῆς ᾖ τοῖς μετέπειτα. ὁμοιωματικῶς δὲ αὐτὸ λέγει, ἀπὸ τῶν τοὺς βουλομένους ὡς ὅτι μάλιστα ἐπιπλῆξαι διαμένειν τὰ ἀναγεγραμμένα διὰ γραφίδος σιδηρᾶς ὅτι μολίβδου ἐντεθέναι τὰ γράμματα ταῖς πλαξίν, ἢ καὶ ταῖς πλαξὶν ἐγκεκολάφθαι, τὰ γὰρ ἐν μολίβδῳ γραφόμενα, δυσεξάλειπτα· ἵνα ὥσπερ, φησὶ, Θεὸς ὁ πανῤῥύμους ἀτελεύτητον ἔχει τὴν φύσιν, οὕτω καὶ τὰ καθ' ἐμὲ ἀνεπίληπτα ἐγερθείη, κἂν ἀνελυθῶ εἰς γῆν· ὡς ἅπαντες δὴ ἡγάσθησθε τὴν ἐμὴν ὑπομονὴν, ἀφόρητον τοῖς ἐμοὶ συμβεβηκόσιν καὶ τὴν ἀκρίβειαν κρίνοντες, ὧν ὑμεῖς γε τὴν θέαν ἀνελεημόνως παρεπέμψασθε. οἶδα γὰρ ὅτι κἂν ἐγὼ σκεδασθῶ, τουτέστι, τελευτήσω, ἀλλ' ὁ Θεὸς ἀεὶ διαμένει, ὁ δυνάμενος καὶ μετὰ τὴν ἐμὴν τελευτὴν, διὰ οἰκείας ὑπο-

* χ. ἀνεκλειπτῳ.

POLYCHRONII. Precatur ut res ſuæ, id eſt, calamitates, ſcripto indelebili mandentur, ut commiſerationem aliquam undique quaſi aucupari poſſint, quandoquidem & hoc etiam ſolatium aliquod adfert; vel vitæ ſuæ actiones, & quæ Deus de ejus virtutibus teſtatus eſt, quòd improbus, ſcilicet, non eſſet. Conſcientiæ enim meæ innocentiâ fretus, quòd neminem injuriâ affecerim, adeo confido, ut ſi liceret, libenter cuperem res meas ſcriptis tradi, & ferro inuſtas poſteris innoteſcere, ut ad tempus longum tranſmitti, & lecta poſteris manifeſtari poſſint. Hæc verò, non tanquam laudũ ſuarum præco, & amore ſui elatus jactitat, ſed ut poſteris patientiæ ſcopus fiat. Per ſimilitudinem autem eorum hoc dicit, qui cùm ea quæ literis mandant quàm diutiſſimè durare deſiderant, columnis characteres in plumbo ſtylo ferreo indunt, vel tabulis inſculpunt; quæ enim plumbo inſcribuntur, difficulter delentur. Quemadmodum, inquit, Deus qui plectit naturâ eſt infinitus, ita & eorum quæ mihi acciderunt memoria indelebilis eſt facta, quamvis ego in terram & pulverem reſolutus eſſem; adeo ut cuncti famam etiam eorum quæ mihi contigerunt, intolerandam ducentes, quorum vos aſpectum ſine ullo affectu & commiſeratione negligitis, patientiam meam cum ſtupore admirati ſint. Novi enim, quamvis ego diſſolvar, id eſt, moriar, Deum tamen perpetuò manere, qui ſuo calculo & approbatione poſt obitum meum,

* ἰσ. φειδομένων.

vitam meam & converſationem omnibus manifeſtam facere poteſt. Quod quidem, ſecundùm Juſti poſtulationem, per Moyſem vel Solomonem divinâ voluntate factum eſt, neque Eccleſiæ Dei tanto exemplo in tentationibus privatæ ſunt, ſed divino auxilio & inſpiratione ea quæ beato viro acciderunt, ſcriptis tradita ſunt, ita ut quidam
Jac. 5. 11. Apoſtolorum nobis dixerit, *Patientiam Jobi audiſtis, & finem Domini vidiſtis :* Unde autem audivimus aut vidimus, ſed ex hoc tractatu?

CHRYSOST. Ecce enim ſcripta ſunt, non quidem ſtylo ferreo, ſed multò magis durabili, quàm poſtulavit ; illa enim, ſi ita ſcripta fuiſſent, tempus deleviſſet, hæc verò altiùs & permanentiùs exarata ſunt.

κείσεως, γνώεμα πᾶσι τὰ καθ' ἐμὲ κατασῆσαι. ὃ δὴ καὶ γέγονε τοῦ θεοῦ τὴν δικαίαν αἴτησιν, διὰ Μωσέως, ἢ Σολομῶντος, γνώμῃ Θεοῦ, καὶ οὐκ ἐστερήθησαν αἱ ἐκκλησίαι τοσούτου ἐν τοῖς πειρασμοῖς παραδείγματος, ἀλλ' ἀνεγράφη τὰ τοῦ μακαρίου καὶ Θεοῦ συνέργειαν καὶ ὑπόμνοιαν, ὡς καί τινα τῶν Ἀποστόλων λέγειν ἡμῖν, τὴν ὑπομονὴν Ἰὼβ ἠκούσατε, καὶ τὸ τέλος Κυρίου εἴδετε. πόθεν γὰρ ἠκούσαμεν, ἢ πόθεν εἴδομεν, ἀλλ' ἢ ἀπὸ ταύτης τῆς συγγραφῆς;

ΧΡΥΣΟΣΤ. Ἰδοὺ γὰρ ἐγράφη, οὐκ ἐν γραφείῳ σιδηρῷ, ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον * ἢ ἤτησεν· σκῆνα μὲν γὰρ, εἰ καὶ ἐγλύετο, χρόνος ἀφάλωστε, ταῦτα δὲ μᾶζόνως ἐγράφη. * Is. suppl. μονιμώτερον

Ad reſuſcitandam cutem meam quæ perpetitur hæc.

EJUSDEM. Utinam, inquit, Deus cutem meam reſuſcitet, quæ hæc perpeſſa eſt. Hinc autem dogma Eccleſiæ docemur, quòd corpus, ſcilicet, ipſum tentationes & cruciatus ſuſtinens, unà cum anima reſurgat, ut gloriâ cum illa ſimul fruatur ; unde dixit, *quæ perpetitur hæc :* non enim æquum eſt, ut aliud patiatur, & aliud reſurgat. Non ignarus igitur reſurrectionis fuit, neque, meâ quidem ſententia, reſurrectionis corporum ; niſi quis dicat, liberationem ab ærumnis quibus premebatur, reſurrectionem eſſe. Rectè autem cauſam mutationis rationi conſentaneâ attulit ; Ille, inquit, vulneraverit, ille etiam medebitur, & qui deplorandũ hoc corpus miſeriis afflixit, ab ærumnis & doloribus liberum reddet : tandem ergo aliquando multijugis perpeſſionibus eximens, dolorum ac laborum incumbentium inducias mihi largiatur. Ac Theodotio quidem ſic reddens, *Redemptor meus vivit, & noviſſimè ſuper pulverem ſuſcitabit*, perſuadet duos verſiculos eſſe conjungendos, atque ita legendum ; *Scio enim quia æternus eſt, qui me reſoluturus eſt ſuper terram, ad*

Ἀναστῆσαι τὸ δέρμα μου τοῦτο ἀνθρωπίνων ταῦτα.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Εἶπε, φησὶν, ἀναστήσαι ὁ Θεὸς τὸ δέρμα μου τοῦτο πεπονθὸς ταῦτα. δόγμα δὲ ἐντεῦθεν διδασκόμεθα ἐκκλησιαστικὸν, ὅτι τὸ σῶμα τὸ τοῦ πειρασμοὺς ὑπομεῖνον καὶ τὰς βασάνους, αὐτὸ συναναστήσεται τῇ ψυχῇ, ἵνα καὶ * συναπολαύσῃ· διὰ τοῦτο εἶπε, τὸ ἀνθρώπινον ταῦτα. ἐπεὶ γὰρ δίκαιον, δῆλον μὲν πάσχειν, δῆλον δὲ ἀνίσασθαι. ἆρα οἶδε καὶ ἀναστάσεως, ἐμοὶ δοκεῖ, καὶ καὶ ἀναστάσεως σωμάτων, εἰ μή τις λέγοι ἀνάστασιν εἶναι τὴν ἀπαλλαγὴν τῶν κατεχόντων αὐτὸν δεινῶν. καλῶς δὲ αἰτίαν ἔλεγεν ὕβρεως τὴν μεταβολῆς· αὐτὸς, φησὶν, ἔπληξεν, αὐτὸς καὶ ἰάσεται, καὶ ὁ τοῖς δεινοῖς περιβαλὼν, αὐτὸς καὶ καθαιρήσει τῶν παθῶν ἀναδείξει καὶ τοτὲ τὸ δύσλυτον σῶμα· ὀψὲ χρῶ ποτὲ τὴν πολυπαθείας ἀπαλλάξας, ἐκεχειρίαν τῶν ὑπεκειμένων πόνων. ὁ μέντοι Θεοδοτίων σκληρὸς, ὁ ἀγχιστεύς μου ζῇ, καὶ ἔσχατον ἐπὶ χώματος ἀναστήσει, πείθει συναπτεῖν τοὺς δύο στίχους, καὶ οὕτως ἀναγινώσκειν, οἶδα γὰρ ὅτι ἀέναός ἐστιν ὁ ἐκλύειν με μέλλων ἐπὶ γῆς, ἀναστῆσαι τὸ

τὸ δέρμα μȣ τὸ ἀναντληθὲν ταῦτα. ὁ ὃ νῦς οὗτος· ἀθάνατός ἐστιν ὁ Θεὸς, ὃ γένος ἐσμέν· ἐμὲ ὃ εἰς γῆν ἀναλύσας διὰ θανάτȣ, πάλιν ἐκ γῆς ἐγερεῖ διὰ τῆς ἀναστάσεως· ἢ ὡς τῆς νόσȣ ἐκλύσας, τȣτέστιν, ἐλευθερώσας, πάλιν ἀναπλάσει τὸ δέρμα μȣ τὸ τοῖς ἰχῶσι διαφθαρέν. αὐτὸς γὰρ δήγξιν ποιεῖ, καὶ πάλιν ἀποκαθίστησιν, ἀποκτείνει καὶ ζωοποιεῖ διὸ ἐπάγει.

reſuſcitandam cutem meam quæ hæc perpetitur. Senſus autem verborum hic eſt; Immortalis eſt Deus, cujus nos genus ſumus; me verò, poſtquam in terram per mortem reſolverit, rurſus à terra per reſurrectionem ſuſcitabit: vel, Poſtquam à morbo reſolverit, id eſt, liberaverit, rurſus cutem meam tabe corruptam renovabit: ille enim eſt, qui dolere facit, & ſanitati rurſus reſtituit; qui interficit, & vivificat; Quare ſubjungit. Act. 17. 28.

Παρὰ γὰρ Κυρίȣ ταῦτά μοι συνετελέσθη, ἃ ἐγὼ ἐμαυτῷ συνεπίσαμαι.

A Domino enim hæc mihi conſummata ſunt, quorum ego mihi conſcius ſum.

ΠΟΛΥΧΡ. καὶ, ΟΛΥΜΠ. Οὐ γάρ ἐστι, φησὶν, ἀνθρωπίνη ἐπήρεια· ἐκ γὰρ τῶν συμβαινόντων μοι περὶ τὰ σώματα καὶ τὰ τέκνα, ἐκ τῶν συμβαίντων μοι περὶ ὃ σῶμα οἶδα Θεοῦ πληγὴν ὄντα· διὰ τȣτό φησιν, ἱκανὸν ἔχω διδάσκαλον, τὸν ἐκάτιον εἰς τὴν πληγὴν, τὰ συμβαίνοντα μοι ταῦτα· οἷς ὡς ὅτανπερ λέγῃ, * βεβρωμένον γὰρ ὁρᾷ τὰ σῖτά μȣ. οὐκ ἔστι ταῦτα νόσȣ φυσικῆς, πάλαι γὰρ ἂν ἀπηρθρωσε τὸ σῶμα· Θεός μοι ταῦτα ἐπήγαγε, ἃ μόνη οἶδεν ἡ ἐμὴ ψυχή· οὐδεὶς γὰρ οὕτω συναλγεῖται τῶν κακῶν, οὐδὲ ἐπιδῷ δύναται, ὡς ὁ πάσχων ἐγὼ, τῶν δεινῶν τὸ μέγεθος· αὐτὸς γὰρ γινώσκω, ὁ ἐκ τῶν παθῶν κεντούμενος, καὶ ἡ ὄψις ἱκανὸς διδάσκαλος τοῖς νοῦν ἔχουσι γάρ.

POLYCHR. & OLYMP. Non eſt humana, inquit, injuria & contumelia, quam patior; ex iis enim quæ corpori acciderunt, cladem pecorum & liberorum à Deo plagam eſſe inflictam, novi: idcirco dicit, Hæc quæ mihi contingunt, ſatis evincunt & docent, plagam eſſe maximam quam ſuſtineo; eſcam enim meam (prout ſuprà ab eo dictum eſt) in fœtorem verſam eſſe video. Hoc autem non à naturali morbo profluit, jamdudum enim fractum corpus elanguiſſet: Deus hæc mihi inflixit, quæ ſolùm animæ meæ nota ſunt; nemo enim eodem malorum ſenſu mecum tangitur, nec eorum magnitudinem, prout ego qui ea patior, perſpicere quis poteſt. Ego enim, quem dolores pungunt & lancinant, ignarus non ſum; & ſanè iis qui mente & intelligentiâ præditi ſunt, ipſe intuitus magiſter eſt idoneus. Cap. 6. 7.

* ἰσ. βρῶμον.

Α ὁ ὀφθαλμός μȣ ἑώρακε, καὶ ἡ ἀλλȣ.

Quæ oculus meus vidit, & non alius.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Τοῦτο ὃ ἔφη πλήττων τȣς φίλȣς, ὅτι καὶ ὁρῶντες καὶ εἰδότες τὰ δεινὰ, ὅμως ὑπολαμβάνειν ὡς μικροψύχως φέροντα ἐπιχειροῦσιν.

POLYCHR. Hoc autem abeo dictū eſt, ut amicos ſtimularet, quòd ærumnas ejus oculis intuentes & intelligentes, nihilominus tanquam puſillanimiter adverſa ferentem calumniari eum conarentur.

Et omnia mihi consummata sunt in sinu.

EJUSDEM. Causam affert, cur ipse solus miserias suas dignoscat, ac propemodum in hæc verba loquitur ; Meritò nota sunt mihi quæ pertuli : sinu enim meo quadam ratione, mala omnia quæ mihi inflicta sunt, complexus sum, quæ mihi quasi conglutinata sunt : *sinus* enim ubique in sacra Scriptura, pro eo quod abstrahi & avelli nequaquam potest, accipitur ; ut illud, *Redde vicinis nostris* Psal. 78. 12. *septuplum in sinum eorum*. Theodotio autem sic transtulit ; *Defecerunt renes mei in sinu meo* ; ac si diceret, Ipsi renes, & viscera mea omnia in me computruerunt ; ut hinc intelligamus, illud, *Et omnia mihi consummata sunt in sinu*, idem esse ac, Viscera mea omnia, tanquam tabe intus consumpta, exesa sunt, & in nihilum versa.

Πάντα δέ μοι συντετέλεσται ἐν κόλπῳ.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Αἰτίαν ἀποδίδωσι τῷ * μόνος αὐτὸς τὰς ἑαυτοῦ συμφορὰς εἰδέναι, καὶ μονονουχί φησιν, εἰκότως ἐγὼ οἶδα τὰ ἐμὰ πάθη, πάντα γὰρ τὰ δεινὰ ἐπενεχθέντα μοι ἔφην πνεὶ ἐνεκολπισάμην, ἃ οἱ συνεκολλήθησάν μοι· ὁ γὰρ κόλπος πανταχοῦ ὅπου ἂν ἀδιαστάτου καὶ ἀχωρίστου λαμβάνεται παρὰ τῇ γραφῇ· ὡς ὅ, ἀπόδος τοῖς γείτοσιν ἡμῶν ἑπταπλασίονα εἰς τὸν κόλπον αὐτῶν. οἱμοῖ τοι Θεοδοτίων ὅττως ἐξέδωκεν, ἐξέλιπον οἱ νεφροί μου ἐν τῷ κόλπῳ μου· ἵνα εἴπῃ, ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ νεφροὶ, καὶ πάντα τὰ ἐντός μου διεφθάρησαν ἐν ἐμοί· ὡς ἐντεῦθεν νοῆσαι ἡμᾶς, ὅτι ἂν, ὅ, πάντα μοι συντετέλεσται ἐν κόλπῳ, εἴρηται ἀντὶ τοῦ, πάντα μοι τὰ σπλάγχνα συντετελέσθησαν καὶ διεφθάρησαν ἔνδον, ὡς ἀπὸ τῆς σηπεδόνος διαφθαρέντα.

* ἴσ. μόνῳ αὐτῷ.

Quòd si & dixeritis, Quid dicemus contra eum ? [Pro quo Symmachus, *Dicitis autem, Quid est, quo persequemur eum ?*] *& radicem sermonis inveniemus in eo ?* [Hebræus verò, *& peccatum sermonis*, dicit.] *Cavete utique & vos à tegmine.* [Rursus Symmachus, *Timete pro vobis ipsis gladium.*] *Ira enim super iniquos veniet ; & tunc cognoscent ubi est eorum materia.*

Εἰ δὲ καὶ ἐρεῖτε, τί ἐρῶμεν ἐναντι αὐτοῦ ; [ἀντὶ δὲ ὁ Σύμμαχος, λέγετε δέ, τί ἐστιν ᾧ διώξομεν αὐτόν ;] καὶ ῥίζαν λόγου εὑρήσομεν ἐν αὐτῷ ; [ὁ δὲ Ἑβραῖος, καὶ ἁμάρτημα λόγου, λέγει.] φυλαχθήτε δὴ καὶ ὑμεῖς ἀπὸ ἀπαλύμματος. [πάλιν ὁ Σύμμαχος, φυλάξασθε ὑπὲρ ἑαυτῶν τὴν μάχαιραν.] θυμὸς γὰρ ἐπ' ἀνόμους ἐπελεύσεται· καὶ τότε γνώσονται πῦ ἐστιν αὐτῶν ἡ ὕλη.

OLYMP. Secundùm cæteros verò, *Ut cognoscatis quòd est judicium.* Horum autem verborum hæc mens est ; Quoniam, inquit, pro verbis consolatoriis unusquisque vestrûm privatim altercandi & contradicendi rationes studet invenire, & more eorum qui radices scrutantur, verba mea investigatis, ut redargutionis occasionem captetis, & peccatum aliquod in iis deprehendatis ; rebúsque ipsis testimonium

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Κατὰ δὲ τοὺς λοιπούς, ὅπως γνῶτε ὅτι ἐστὶ κρίσις. τὸ μέντοι διαλεύκαινον ἐν τούτοις τοῖς ῥήμασιν ἐκεῖνό ἐστιν· ἐπειδή, φησὶν, ἀντὶ παρακλητικῶν λόγων καθ' ἰδίαν σκοπεῖτε, ποίας ἀντιλογίας εὑρήτε, καὶ ὡς οἱ τὰς ῥίζας ἐξιχνεύοντες, ἀνιχνεύετέ μου τοὺς λόγους, πόθεν μου λάβησθε, καὶ ποῖόν ἐν τούτοις ἁμάρτημα φωράσητε· καὶ τῶν πραγμάτων ὑπὲρ ἐμοῦ μαρτυρούντων,

των, αὐδὲ ασεύδετε, ὡς δὴ μηδὲ ὑπὸ τ ἀληθείας ψηφίσησθέ με αἰδέθωον. δύλαβήθητε δὴ, μὴ ἐν ασοσχήματι τῦ θέλειν Θεῷ συνηγορῦν καταψηφίζησθέ μὸ, τῦτο γὸ σημαίνει, ὅ, ἀπὸ ὑπικαλύμματος· ⊂ φοβήθητε ὅπως ἀκρίτως μὸ κατηγορεῖτε, μήποτε ὁ ἀσοσωπολήπτης Θεὸς, εἰς κρίσιν καταστὰς, καθ' ὑμῶν ὀργισθῆ, κὴ δίκην ὑμᾶς εἰσασάξηται τ ἀλόγου ταύτης θρασύτητος· ὃ γὸ αἰδέθωα τὰ τοιαῦτα καταλιμπάνει. εἰ ὃ αὐτὸς κινηθείη καθ' ὑμῶν, τότε γνώσεσθε ὡς ουδέν ὑμῶν ἐστιν ἡ ὕλη, ἀλλ' αὐόητος ὑμῖν φανήσεται ἡ ὑπὲ γνώσει τῦ καλοῦ οἴησις, κὴ ἡ ὑπὲ τοῖς ασοσοῦσιν ἄδεια· ὕλην γὸ ἔοικε λέγειν, ἢ τ' ὄχλον τῶν ῥημάτων, ἢ τῦ πλήθους τ ασοσιόντων. ἐγὼ ὃ ἀνορύττων εἰς βάθος τὰ ῥήματα, κὴ ἕτερόν τι ἐν τούτοις καταναοῶ. εἰ γὸ τῦτο, φησὶ, λέγετε, ὦ φίλοι, ὅτι φανερόν μ' κὴ ἐγκείμενον ἁμάρτημα οὐδὲν ἔχω, λανθάνει ὃ ἐν ἐμοὶ κρυπτόμενόν τι πλημμέλημα, ὥσπερ ῥίζα βοτάνης τινὸς ἐν τῇ γῇ καλυπτομένη, κὴ διὰ τῦτο, ὡς ἐν πονηρίᾳ ὤν, ταῦτα πάσχω· ὀφείλετε κὴ ὑμεῖς τὰ αὐτὰ φοβεῖσθαι ἀπὸ ὑπικαλύμματος, τουτέστιν, ἀπὸ τ δικαιοκρισίας Θεοῦ, ὅτε γνωσόμεθα ἕκαστος, ὅτι ὑπὲ κρίσις ⊂ κόλασις τὴν ὕλην κατεσθίουσα.

mihi præbentibus, vos tamen ut crimini obnoxium, veritatis calculo condemnare contenditis. Cavete verò ne me condemnetis, dum Deo patrocinari vos velle simulatis (illud enim significat, *A tegmine*) & timete, ne fortè dum absque ratione & judicio me criminamini, Deus qui personarum non est acceptor, pro tribunali sedens, contra vos irâ accendatur, & amentis hujus audaciæ pœnas à vobis repetat; neque enim hæc inulta & impunita relinquit. Si autem ille contra vos concitatus fuerit, tunc cognoscetis quòd materia vestra nihil sit, sed potiùs opinio omnis de cognitione recti & honesti concepta, & fiducia in divitiis collocata, inutilis vobis videbitur: *materiam* enim dicere videtur, vel turbam & multitudinem verborum, vel divitiarum abundantiam. Ego verò, quod in verbis abditum latet altiùs effodiens, aliud etiam præterea animadverto. Si enim illud, inquit, amici dicitis, Quòd nullius manifesti peccati & oculis omnium obvii reus sim, sed delictum aliquod occultum, sicut plantæ alicujus radix quæ terrâ tegitur, in me delitescat, ac proinde tanquam improbus hæc patiar; debetis etiam & vos, *à tegmine*, id est, à justo Dei judicio, eadem formidare, quando unusquisque cognoscet, judicium esse & supplicium, quod materiem consumet, & in nihilum rediget.

ΠΡΟΘΕΩΡΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ Τεσσαρεσκαιδεκάτου.

ΟΛΥΜΠΙΟΔΩΡΟΥ. Ὡς πολλὰ κὴ καλὰ δόγματα αὐτός τε εἰπὼν ὁ Σωφὰρ, ⊂ τῶν λοιπῶν φίλων εἰρηκότων, ἤλπιζε μ' μηδὲν ἔτι τ Ἰὼβ ἀντιλέγειν· ὅπῃ ὃ εἶδεν αὐτὸν θαῤῥοῦντα τοῖς ἑαυτῦ δικαίοις, κὴ πόντας αὐτῶν τοὺς λόγους ἀμειβόμενον, ἔξω τῶν ὑπαθέντων γεγονὼς, ὐχ ὕτως, φησὶν,

PROTHEORIA CAPITIS Decimiquarti.

OLYMPIODORI. Sopharus, tanquam multa & præclara dogmata à seipso & reliquis amicis prolata fuissent, Jobum nihil amplius quod iis opponeret, habiturum sperabat: cùm autem causæ suæ æquitate fretum, omnes illorum sermones repellere eum videret, spe sua & expectatione excidens, Non ita, inquit, hæc existimabam

mabam te regesturum. Deinde ad amicos conversus, dicit, Non adeo accuratè quæ à nobis ipsis & Jobo dicuntur, ut ego, consideratis; nihilominus quæ intelligentia mihi suggerit, proferam. Postea impiorum facinora, & quæ divino judicio supplicia patiuntur, enumerat; quódque eorum felicitas à somnio nihil discrepet; & quòd, præter ipsorum impietatem, nihil eos ex hac vita comitetur. Et postquam multa quæ impiis eventura sunt, commemorâsset, Hæc, inquit, impiorum portio est, & hæc sors & possessio iis à Deo tribuitur: verùm ea quæ hominibus accidere solent, non semper propter peccata contingere, sed propter alias dispositionis & providentiæ divinæ causas, Sopharus non intellexit: neque ea quæ dicebantur in Jobi personam aptè quadrabant. Bona enim verba, nisi benè, cum recto animi affectu, & rerum aptâ discriminatione, temporis etiam opportuni & personæ idoneæ habitâ ratione proferantur, vituperium potiùs quàm laudem merentur.

ὑπολαμβανον αὐτερῶ σε ταῦτα. εἶπε δὲ πρὸς τοὺς φίλους φησὶν, ὅτι οὐχ ὅτως ἀκριβῶς κατανοῆτε τὰ ὑφ' ἡμῶν αὐτῶν λεγόμενα, καὶ τοι γε ὀρθῶς Ἰώβ, ὥσπερ ἐγὼ πλείω ἐρῶ ὅσα ἡ συνέσις ὑποβαλλοῖ. εἶπα καταλέγει τὰ τοῖς τοὺς ἀσεβεῖς, ἅτε δρῶσι, καὶ ἃ πάσχουσι τοῖς θείαν δίκην, καὶ ὅτι ὀνείρων τὰ τοῖς τῶν αὐτῶν διαφερόντως οὐδὲν διαφέρει, καὶ ὅτι οὐδὲν αὐτοῖς συνεξέρχεται ἐκ τοῦδε τοῦ βίου, εἰ μὴ ἡ αὐτῶν ἀσέβεια. πολλὰ δ' εἰρηκὼς τὰ τοῖς ἀσεβέσι συμβησόμενα, ταῦτα ἔφη μείζονα εἶναι τῶν ἀσεβῶν, τοῦτον αὐτοῖς κλῆρον καὶ κλῆμα δεδόσθαι παρὰ θεοῦ. πάλιν δ' οὐκ ἔγνω, ὅτι τὰ συμβαίνοντα, οὐ πονηρίας δι' ἁμαρτίας γίνονται, ἀλλὰ καὶ' ἄλλας οἰκονομίας. ἀλλ' οὐδὲ ὅτι τοῦ προσώπου Ἰὼβ ταῦτα καλῶς ἐλέγετο. ὥστε οἱ καλοὶ λόγοι, ἐὰν μὴ καλῶς λέγωνται, καὶ μετ' ὀρθῆς διαθέσεως, καὶ προσηκούσης διαιρέσεως, καὶ ὅτε καιροῦ καὶ προσώπου ὑποκειμένου ὅτι τοιοῦτοι πρὸς τὰ λεγόμενα, οὐκ ἐπαίνου μᾶλλον ἀλλὰ μέμψεως ἄξιοι.

CAP. XX.

RESPONDENS autem Sophar Minæus, ait, Non sic putabam contradicere te his: & non intelligitis magis quàm & ego: eruditionem confusionis meæ audiam, & spiritus ex intelligentia respondet mihi.

ΥΠΟΛΑΒΩΝ δὲ Σωφὰρ ὁ Μιναῖος, λέγει, οὐχ ὅτως ὑπελάμβανον αὐτερεῖν σε ταῦτα· καὶ οὐχὶ συνίετε μᾶλλον ἢ καὶ ἐγώ· παιδείαν συντροφῆς μου ἀκούσομαι, καὶ πνεῦμα ἐκ τῆς συνέσεως ἀποκρίνεταί μοι.

OLYMPIODORI, & POLYCHRONII. Hujus loci sensum interpretes non sunt plenè assequuti, sed à decoro & veritate multùm aberrârunt, neque scopum attigerunt. Ita enim Sopharum Jobum alloquutum fuisse dixerunt; Talibus sermonibus contra nos uti non opinabar te voluisse, vel acerbos & difficiles nos existimare, qui quæ è re tua sunt, tibi ostendimus: ad amicos autem conversus, sic inquit, Nequaquam, sicut ego, quæ à Jobo

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ, καὶ ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Ἐνταῦθα οὐκ εἰς νοῦν ἔβαλον οἱ ἐξηγησάμενοι, ἀλλὰ πολὺ τοῦ πρέποντος καὶ τῆς ἀληθείας διήμαρτον, καὶ τοῦ σκοποῦ οὐκ ἐφίκοντο. ἔφασαν γὰρ ὡς ὁ Σωφὰρ πρὸς μὲν τὸν Ἰὼβ εἶπεν, οὐκ ᾠήμην σε καθ' ἡμῶν τούτοις χρήσασθαι τοῖς λόγοις, καὶ πικρὸς ἡμᾶς νομίζειν τοὺς τὰ συμφέροντα εἰσηγουμένους· πρὸς δὲ τοὺς φίλους τραφεὶς, εἴρηκεν, ὅτι ὑμεῖς μὲν πάνυ κατανοῆτε τὰ λεγόμενα ὑπὸ τοῦ

τῷ Ἰώβ, ὡς ἐγώ. Εἶτα πάλιν πρὸς τὸν Ἰώβ ἀποτείνεται, καὶ φησιν, ὅτι ἀκούσομαί σου τῆς παιδεύσεως, δι' ἧς ἡμᾶς εἰκότως ἐνέτρεψας, καὶ τοῦ πνεύματος τῆς συνέσεώς σου, δι' οὗ καλῶς ἡμῖν ἀπεκρίνω. Ταῦτα δή, φασὶν, ὁ Σωφαρ καθ' εἰρωνείαν εἶπεν, ὡσπερ τοῦ, οὐδὲν συνετὸν οὐδὲ * ἀπαίδευτον, οὐδὲ οἷς ἡμᾶς ἐνέτρεψας, λελάληκας. καὶ ταῦτα μὲν οἱ ὀξηγηταί. τῇ δ' ἀληθείᾳ ἄλλα δοκεῖ. Εἶπε γὰρ * προσλαλῶν ὁ Ἰώβ πρὸς τὸν Σωφαρ, Εἶτα ὑμεῖς ἐστε ἀνθρωποι, καὶ μεθ' ὑμῶν τελευτήσει σοφία; καὶμοὶ μὲν καρδία καθ' ὑμᾶς ἐστι. καὶ μετ' ὀλίγα, Εἴη δ' ὑμῖν κωφεύσαι, καὶ ἀποβήσεται ὑμῖν σοφία. ἀκούσατε δὴ ἔλεγχον τοῦ στόματός μου, κρίσει δὲ χειλέων μου προσέχετε. κωφεύσατε ἵνα λαλήσω, ἀναγγελῶ γὰρ ὑμῖν ἀκουόντων. πρὸς ταῦτα τὴν ἀπόκρισιν καὶ ἀντιλογίαν ὁ Ελιφάζ ἐποιήσατο· ὁ δὲ Σωφαρ ὠδίνει μὲν τὴν ἀντίῤῥησιν, ἀνέμενε δὲ παυθῆναι τὸν Ελιφάζ, καὶ τότε αὐτὸν ἀποκριθῆναι πρὸς ἃ ἤκουσεν. ἐπεὶ τοίνυν ὁ Ελιφάζ λαλῶν ἐπαύσατο, καὶ ὁ Ἰώβ πάλιν πρὸς ἑαυτὸν τὰ πρὸ ἑαυτοῦ ἀνετέθηκε, δεχόμενος νῦν ὁ Σωφαρ τοὺς λόγους, καὶ ἀποκρινόμενος πρὸς ἃ πρότερον ἤκουσε πρὸς τὸν Ἰώβ, καὶ φησὶ πρὸς αὐτὸν, ὠφέλει σε, ὦ Ἰώβ, πολλῶν πρὸς σὲ καὶ καλῶν εἰρημένων λόγων, ἡσυχίαν ἄγειν σεαυτὸν ἀντὶ κινήσεως, ἢ μᾶλλον ἀντιφθέγξασθαι πρὸς ἡμᾶς τοὺς σοὺς φίλους, καὶ εἰπεῖν, ὅτι δὲ σιωπᾶτε οὐδὲ νοεῖτε πλέον ἢ περὶ ὧν ἐγώ· ταπεινωθῆναι μὲν οὖν σε μᾶλλον ὑπελάμβανον, καὶ ἐρεῖν, ὅτι ὑμᾶς τοὺς παιδεύοντάς με καὶ ἐντρέποντας, ἡδέως δέξομαι, καὶ ἀκούσομαι τῆς ὑμετέρας νουθεσίας, καὶ ὁμολογήσω, ὅτι ταῦτα ἀληθῆ μοι ἀποκρίνεσθε καὶ λαλεῖτε, πνεύματα ὄντως ἔχει συνέσεως· σὺ δὲ τοὐναντίον ἀπῆν, ἑαυτῷ μὲν σοφίαν καὶ συνέσεις ἐμαρτύρησας, ἡμῖν δὲ σιγὴν ἐπέταξας, καὶ ἀκούειν σου διδάσκοντος, ὡς τῆς σιωπῆς μᾶλλον ἡμῖν πρεπούσης, ἢ τοῦ λόγου.

dicta ſunt, intelligitis. Deinde acriùs in Jobum rurſus invehitur, ac dicit, Eruditionem tuam, qua meritò pudorem nobis incuſſiſti, & ſpiritum intelligentiæ, quo nobis rectè reſpondiſti, audiam: hæc autem ironicè Sopharum loquutum eſſe volunt, ac ſi dixiſſet, Nihil à te dictum eſt, quod prudentiam & eruditionem ſapiat, & quod nobis pudorem ſuffundere poſſit. Hæc quidem interpretes. Vera autem hujus loci mens alia eſſe apparet. Dixerat enim antèa Jobus Sopharo, *Itaque vos eſtis homines, aut vobiſcum morietur ſapientia? & mihi quidem cor juxta vos eſt.* Et poſt nonnulla, *Sit autem vobis obmuteſcere, & evadet vobis ſapientia. Audite ergo increpationem oris mei, & judicium labiorum meorum animadvertite. Obmuteſcite ut loquar, narrabo enim vobis audientibus.* His Eliphazus reſponderat & contradixerat; Sopharus autem confutationem parturiebat & meditabatur, quoad tamen Eliphazus deſineret expectabat, ut ipſe iis quæ audierat reſpondere poſſet. Poſtquam igitur Eliphazus ſermoni finem impoſuiſſet, & Jobus illi viciſſim ſuum ſermonem repoſuiſſet, Sopharus ſuccedens vices loquendi implet, iiſque reſpondet quæ à Jobo priùs audierat, dicítque, Cùm multa & præclara, ô Jobe, tibi à nobis dicta eſſent, exiſtimabam te adhortationibus noſtris conſenſurum, & ſilentium acturum, non autem nobis amicis tuis contradicturum, aut, quòd majore intelligentiâ & prudentiâ te præditi nòn ſimus, dicturum; ſed humiliatum potiùs dicere te hoc voluiſſe opinabar, Libenti vos animo ſuſcipiam, & monitis veſtris auſcultabo, qui me inſtituitis, & ruborem mihi ſuffunditis, & reipſa confitebor, non ſine intelligentiæ ſpiritu hæc à vobis dici & reſponderi: tu verò planè è contrario, tibi ipſi quidem ſapientiæ & prudentiæ teſtimonium detuliſti, nobis verò ſilentium (quaſi illud nobis potiùs quàm ſermo conveniret) & ut te docentem audiremus, imperâſti.

Cap. 12. 2, 3

Cap. 13. 5, 6, 13, 17.

Nónne

*ἴσ. εὐπαίδευτον.

*ἴσ. προσλαλῶν.

Nónne hæc nôsti ab eo quod olim, ex quo positus est homo super terram?

OLYMPIODORI. Num aliquid, inquit, novum, ex quo Mundus factus est, exstitit? nihil paradoxum, nulla innovatio, aut rerum mutatio accidit. Vidistine aliquando quempiam à Deo injustè supplicio affectum? Illud autem, *Ab eo quod olim*, Symmachus, *A seculo*, est interpretatus.

Μὴ ταῦτα ἔγνως ἀπὸ τοῦ ἔτι, ἀφ' οὗ ἐτέθη ἄνθρωπος ἐπὶ τῆς γῆς;

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Μὴ γάρ τι καινὸν γέγονε, φησὶν, ἀφ' οὗ ὁ κόσμος ἐγένετο; οὐδὲν παράδοξον γῆς, οὐδεμία καινοτομία, οὐδὲ ἀνάκρισις. Εἶδες πώποτε ἀδίκως ζημιωθέντα τινὰ παρὰ Θεοῦ; Τὸ ἔτι, ὁ Σύμμαχος, ἀπ' αἰῶνος, ἐκδέδωκεν.

Lætitia autem impiorum ruina insignis, gaudium verò iniquorum est perditio.

POLYCHRONII. Nónne manifestum est, inquit, quòd licèt impiis ad breve tempus vitam lætam transigere contingat, tantò gravius supplicium postea subierint, quantò magis ingratos se in Deum propter varia beneficia accepta ostenderint. Non enim per totum vitæ cursum bonorum possessione fruentur, sed lætitia quam lætantur, animæ eorum destructio & ruina erit insignis. Hebræus autem pleniùs illud expressit, *Exultatio impiorum ad breve, & gaudium eorum ad momentum.* Atque huic interpretationi Symmachus & Aquila consentiunt, ille quidem reddens, *Prosperitas impiorum ad pusillum*; hic autem, *Et lætitia hypocritæ usque ad momentum.*

Εὐφροσύνη δὲ ἀσεβῶν πλῶμα ἐξαίσιον, χαρμονὴ δὲ ἀνόμων ἀπώλεια.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Οὐκ ἄδηλον, φησὶν, ὅτι εἰ καὶ πρὸς βραχὺ συνέβη τοῖς ἀνόμοις ζῆσαι ἐν εὐφροσύνῃ, ἀλλ' ὅμως χαλεπωτέραν ὕστερον τιμὴν δίκην ὑποστήσονται, ὅσῳ καὶ ὑπὲρ πλείονων δωρεῶν ἀχάριστοι πρὸς Θεὸν πεφύκασιν. Ὁ γὰρ ὅλον βίον ἔχοντες τὴν τῶν προσόντων ἀγαθῶν ἀπόλαυσιν, ἀλλ' ἡ εὐφροσύνη ἐπ' ὀλίγον), ἀπώλεια τῆς αὐτῶν ψυχῆς ἔσται, καὶ πλῶμα ἐξαίσιον. σαφέστερον δὲ αὖθις ὁ Ἑβραῖος λέγει, ἡ γὰρ ἀγαλλίασις, φησὶ, τῶν ἀσεβῶν πρὸς βραχύ, καὶ ἡ χαρμονὴ αὐτῶν πρὸς ῥοπήν. συμφέρει δὲ τούτῳ καὶ Σύμμαχος, καὶ Ἀκύλας, ὁ μὲν λέγων, ὅτι εὐδιμία ἀσεβῶν ἐπ' ὀλίγον· ὁ δὲ, καὶ εὐφροσύνη ὑποκριτοῦ ἕως ἀνθέτου.

Si ascenderint in cœlum dona ejus, & sacrificium ejus tetigerit nubes: nam cùm visus fuerit jam firmatus esse, tunc in finem peri-

CHRYSOSTOMI. Si autem lætitia eorum, ruina immensa, & gaudium destructio est; quid de illorum perditione, quid de dolore & animi ægritudine censendum est, dic amabò?

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Εἰ δὲ εὐφροσύνη αὐτῶν πλῶμα ἐξαίσιον, καὶ ἡ χαρμονὴ αὐτῶν ἀπώλεια, πρὸς τὴν ἀπώλειαν θήσομεν, εἰπέ μοι, πρὸς τὴν ὀδύνην, καὶ τὴν ἀθυμίαν;

Ἐὰν ἀναβῇ εἰς οὐρανὸν αὐτοῦ τὰ δῶρα, ἡ δὲ θυσία αὐτοῦ νεφῶν ἅψηται· ὅταν γὰρ δοκῇ ἤδη κατεσπεῖσθαι, τότε εἰς τέλος ἀπολεῖται.

ἀπολεῖται. οἱ δὲ εἰδότες αὐτὸν ἐρῶσι, ποῦ ἔστιν; ὥσπερ ἐνύπνιον ἐπετάσθη καὶ μὴ ἁρεθῇ· ἔπτη δὲ ὥσπερ φάσμα νυκτερινόν.

bit. Qui autem noverant eum, dicent, Ubi est? Tanquam somnium quod avolavit, non invenietur; volavit autem sicut visio nocturna.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ, καὶ ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Μή μοι, φησὶ, ταῖς θυσίας ἔπηξ, αἷς ὑμᾶν δοκεῖ θεὸν ἐνόμιζες· κἂν γὰρ πονηρόνομος, ἐὰν μεγαλομήχεις δωροφορίας προσπαράγῃ, κἂν ἐὰν δόξωσιν αἱ θυσίαι αὐτοῦ τῶν νεφελῶν ἅπτεσθαι, καὶ δόξῃ τὰ ἀγαθὰ βεβαίως ἔχειν, θεοῦ μὴ προσπεμπομένου ταῖς ἐξ ἀδικίας καρποφορίαις, εἰς τέλος ἀπόλλυται, οὐδὲν ἐκ τῶν ὑπὲρ πλάστων θυσιῶν ὠφεληθείς. ὁ γὰρ τῆς εὐσεβείας ἀγδεται Θεὸς, ἀλλ' οὐχὶ τὴν πλεονεξίας τῷ δίκαιῳ εἰσπράττεται· καὶ ὁ πᾶσι δοκῶν εὐσεβὴς νομιζόμενος πρότερον, κολασθεὶς ἐλέγχεται μόνον ὑπὲρ σκιᾶς ἔχων τὸ εὐσεβές. ὡς γὰρ οἱ καλῶς πλουτοῦντες, οὐκ ἀσφαλῆ τὸν κτῆσιν ἔχουσιν, οὕτως οὐδὲ τῶν παρανόμων βεβαία τῶν ἀγαθῶν ἡ ἀπόλαυσις, ἀλλ' ὥσπερ οἴχεται τὰ κατ' αὐτὸν, καὶ εἰς ἀνυπαρξίαν χωρᾷ, ὡς ἐνύπνιον, καὶ φάσμα νυκτερινόν· ὡς τοὺς πρότερον εἰδότας αὐτὸν, μετ' ἐκπλήξεως λέγειν, ποῦ ἐστιν; ἀντὶ τοῦ, ποῦ ἡ δόξα; ποῦ ἡ δυναστεία; ποῦ ἡ τιμή; ποῦ ὁ πλοῦτος; πολλὰ μάταια, εἰς ὃ μηδὲν αὐτῷ κατέληξεν ἡ ὑπερηφάνεια. ὥσπερ ἀθρόως αὐτοῦ ἡ ἀπώλεια γέγονε, ἵνα μὴ νομίσῃς τῇ φυσικῇ ἀκολουθίαν τῇ συμφορᾷ εἶναι, ἀλλὰ τῇ θείᾳ τινὰ δυνάμει καὶ ἀδοξάστῳ. μή μοι λέγε δικαίας μόνον, ἀλλὰ κἂν θυσίας προσενέγκῃ ὁ ἄδικος, οὐδὲν ὄφελος. ἀκουέτωσαν οἱ ἐξ ἀδικίας καὶ πλεονεξίας καρποφορεῖν τολμῶντες, εἶτα δικαιοῦντες εὐσεβεῖν.

OLYMPIODORI, & POLYCHRONII. Ne, inquit, sacrificia mihi obtrudas, quibus divinum numen colere te & honorare existimabas: licèt enim improbus dona offerat quæ altitudine suâ ad cœlum pertingant, & sacrificia ejus nubes ipsas attingere, & bona quæ possidet stabilia esse videantur, cùm Deus fructuum oblationes qui ex iniquitate comparantur repudiet, ad extremum peribit, nec fructum ullum ex simulatis & fictis suis sacrificiis percipiet. Deus enim simulatam pietatis speciem in nulla æstimatione habet, sed avaritiæ & inexhaustæ cupiditatis pœnas repetit; & qui priùs omnium opinione pius habebatur, supplicio affectus, personatam tantùm pietatem habuisse convincitur. Quemadmodum enim qui per somnium ditescunt, stabiles divitias non possident, sed unà cum somno felicitas eorum finem sortitur: ita neque homini impio bonorum fruitio firma est, sed tanquam insomnium & spectrum nocturnum, omnia ejus transeunt, & in nihilum rediguntur; ita ut qui priùs eum cognoverant, stupore attoniti dicant, *Ubi est?* id est, Ubi gloria? ubi dominatio? ubi honor? ubi divitiæ? omnia vana sunt, fastus ejus & arrogantia in nihilum cessit. Ruina ejus subita adeo & improvisa existit, ne cladem ejus ex causa aliqua naturali, sed ex potestate quadam divina & admirabili provenire existimes. Sed neque iniquitates tantùm quas impius admisit, commemora; licèt enim sacrificia etiam obtulerit, fructum nullum ex iis percipiet. Audiant hæc qui injustitiæ & avaritiæ dona offerunt, & pro piis & religiosis haberi volunt.

ΩΡΙΓΕΝΟΥΣ. Καὶ ὁ αἱρε-

ORIGENIS. Et hæreticus cùm

preces

preces ad Deum fuderit, cùm ſacrificium ejus cum faſtu & ſuperbiloquentiâ altiùs aſcenderit, cùm res ſuæ ſtabili in loco eſſe videbuntur, tunc funditus interibit; ejus enim preces illi pro peccato imputabuntur. Nos verò eccleſiaſtici, quibus ejus errores cogniti ſunt, dicemus, Ubi ſunt iſti ſomniatores, qui errores ſibi ipſis comminiſcuntur, & decepti mentem veritate non ſtabiliunt, ac tanquam ſomnium, quod avolavit, & nuſquam invenietur, evadunt. Huic ſimile David in Pſalmis canit, *Inimici autem Domini defecerunt.* Et rurſus, *Mox ut honorificati fuerint & exaltati, deficientes ſicut fumus defecerunt; & tanquam ſomnium eorum qui expergiſcuntur.*

Pſal. 9. 7.
Pſal. 36. 20.
Pſal. 72. 20.

πικὸς ὅτον δόξηται, ὅτον ἡ θυσία αὐτῦ μάκῃ τῇ ὑψηλείᾳ, ὅτον δοκῇ κατεσπείσθαι, τότε εἰς τέλος ἀπολεῖται· ἡ γὰρ δίκη αὐτῦ λογίζεται αὐτῷ εἰς ἁμαρτίαν. οἱ δὲ εἰδότες αὐτῦ τὰ σφάλματα ἐκκλησιαστικοὶ, ἐσμὲν, πῶ εἰσὶν οἱ τοιῶτοι ἐνυπνιαζόμενοι, καὶ διαπλάττοντες ἑαυτοῖς σφάλματα, ἀ τῇ ἀληθείᾳ τῆ ἐλπίσιαν ἐπερείδοντι σφαλλόμενοι, κὴ γίνονται ὥσπερ ἐνύπνιον ἐκπεταθέν, ὃ ἀ μὴ εὑρεθῇ. Τοιῶτόν τι κὴ Δαβὶδ φάλλει, οἱ δὲ ἐχθροὶ τῦ Κυρίῦ ἐξέλιπον. καὶ πάλιν, ἅμα τῷ δοξασθῆναι αὐτὸς καὶ ὑψωθῆναι, ἐκλείποντες ὡσεὶ καπνὸς ἐξέλιπον· καὶ ὡσεὶ ἐνύπνιον ἐξεγερθέντων.

Oculus vidit, & non adjiciet, & non ultrà animadvertet eum locus ſuus.

ὈΦθαλμὸς ἐπέβλεψε, κὴ ἀ προσθήσει, κὴ ἀκ ἔτι προσνοήσει αὐτὸν ὁ τόπος αὐτῦ.

POLYCHRONII. Qui ſemel, inquit, impium intuitus eſt, non ampliùs eum videt; cùm enim omnia proſperè & ex voto ei ſuccedere putantur, ruina eum involvit: his autem verbis ſubitam ejus deſtructionem innuit. Adde quòd nec in ſuo & proprio loco cognitus erit, id eſt, neque memoria ejus relinquetur. Huic ſimile canit lyra Davidica, *Vidi impium ſuperexaltatum, & elevatum ſicut cedros Libani: & tranſivi, & ecce non erat; & quæſivi eum, & non eſt inventus locus ejus.*

Pſal. 36. 35, 36.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Ὁ ἅπαξ, φησὶν, ἑωρακὼς τ ἀσεβῆ, ὀκέτι αὐτὸν βλέπει· ὡ ὅσῳ γὰ νομίζει εὐπρεπίζεσθαι, ἀπόλλυσι· σημαίνει δὲ διὰ τύτῦ τ παῤῥησίαν ἀπώλειαν. Ἀκ ἔσται δὲ γνωστὸς ἐν τῷ ἰδίῳ τόπῳ, τυτέστιν, ὀδὲ μνημόσυνον αὐτῦ φυλαχθήσεται. ὅμοιον ἡ Δαβιτικὴ λύρα φάλλει, εἶδον τ ἀσεβῆ ὑψηλούμενον, καὶ ἐπαιρόμενον ὡς τὰς κέδρους τῦ Λιβάνῦ· καὶ παρῆλθον, καὶ ἰδὺ ὀκ ἦν, καὶ ἐζήτησα αὐτὸν, καὶ ὐχ εὑρέθη ὁ τόπος αὐτῦ.

Filios ejus diſperdant minores, & ipſæ manus ejus ſuccendant dolores.

Τὺς υἱὺς αὐτῦ ὀλέσαισαν ἥττονες, αἱ δὲ χεῖρες αὐτῦ πυρσεύσαισαν ὀδύνας.

OLYMPIODORI. Quidam è minimis, inquit, filios ejus de medio tollunt, & qui infra eorum ſortem ſunt, imperium in eos obtinent: & meritò quidem, quia paternæ impietatis imitatores erant; *Semen enim impiorum peribit.* Ipſe autem ſuis facinoribus rogum ſibi accendit;

Pſal. 36. 28.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Τὺς μὲ υἱὺς αὐτῦ, φησὶν, ἀναιρῦσιν ἐλάχιστοί τινες, κὴ κρατῦσιν αὐτῶν ὑποδεέστεροι. κὴ εἰκότως, ὅτι μιμηταὶ τ πατρικῆς ὑπῆρξαν ἀσεβείας· σπέρμα γὰ ἀσεβῶν ὀλοθρευθήσεται. αὐτὸς δὲ αὑτῷ διὰ τ οἰκείων πραξέων ὀξάπτει τ πυρὸν.

πυρσὸς

πυρσὸς γὰρ ἡ λαμπὰς, χεῖρες δὲ αἱ τοιαῦτα ἔξεις· αἱ οὖν τοιαῦται ἔξεις αὐτοῦ ὀξάψουσιν αὐτῷ κόλασιν, δηλονότι, τῷ ἀσεβεῖ, οὗ καὶ τὰ τοιαῦτα προσβυχὴ λογίζεται εἰς ἁμαρτίαν. ὅμοιον καὶ τοῦτο προφητεία λέγει, πορεύεσθε τῷ φωτὶ τοῦ πυρὸς ὑμῶν, καὶ τῇ φλογὶ ἣν ἐξεκαύσατε.

πυρσὸς enim fax est, *manus* autem, actiones: actiones igitur ejus supplicium illi accendent, homini impio, scilicet, cujus preces pro peccato illi imputantur. Simile quid prophetia dicit, *Ambulate in lumine ignis vestri, & in flamma quam succendistis.* Es. 50. 11.

ΧΡΥΣΟΣΤ. Καὶ ἀπὸ τούτου μάθοι τις ἂν, ὅτι θεράπαινα ἐστὶν ἡ πλησμονή, * ὅτι οἱ χείρους κατισχύουσι τῶν μειζόνων, καὶ ὑποπίπτουσι τοῖς ἔχουσιν ἐξουσίαν οἱ ἀπερίμαθοι. ἀντὶ γε μέλλει, φησὶ, πυρσεύσαι σοι ὀδύνας, ὁ μὲν Ἀκύλας, ἐπιφέρουσιν, εἶπεν· ὁ δὲ Σύμμαχος, ἐπιτίθουσιν.

CHRYSOST. Ex hoc manifestum est, cùm majoribus minores dominantur, & iis qui robore & potestate sunt præditi, abjecti superiores evadunt, plagam esse divinitus inflictam. Pro eo autem, *Succendant dolores*, Aquila, *Attrahent*; Symmachus verò, *Inferent*, dixit.

* 70. ὅτι.

Ὀστᾶ αὐτοῦ ἐνεπλήσθησαν νεότητος αὐτοῦ, καὶ μετ' αὐτοῦ ἐπὶ χώματος κοιμηθήσεται.

Ossa ejus impleta sunt juventute ejus, & cum eo super pulverem dormient.

ΟΛΥΜΠ. Ἐνεπλήσθησαν οἱ τόνοι τῆς ψυχῆς αὐτοῦ νεωτερικῆς ἐπιθυμίας· τοῦτον δὲ ἀποίσεται κέρδος ἐκ τῆς τυφῆς, ἢ θανάτου ἀφανίζοντος ἅπαντα, ἀλλ' οὐδὲ συγκαταβήσεται τι αὐτοῦ ἐν τῷ τάφῳ, εἰ μὴ αὐτὴ αὐτοῦ ἡ ἐπιθυμία, τουτέστιν, αἱ ἄδικοι πράξεις.

OLYMPIODORI. Impleti sunt animi ejus nervi juvenili cupiditate: morte autem omnia delente, luxus nullum lucrum ei adferet, nec quicquam, præter solam ipsius cupiditatem, injustas, scilicet, actiones, unà cum ipso in sepulchrum descendet.

Ἐὰν γλυκανθῇ ἐν στόματι αὐτοῦ κακία, κρύψει αὐτὴν ὑπὸ τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ.

Si dulcuerit in ore ejus malitia, abscondet eam sub lingua sua.

ΠΟΛΥΧΡ. Ἡδετο, φησὶ, τοῖς καθ' ἑτέρων συσκευαῖς· καὶ ὃ βαρύτερον, ὅτι οὐκ ἐδήλου τὴν κακίαν, ἀλλὰ καὶ ὁ λεληθὼς τὴν συσκευὴν εἰργάσατο, καὶ κρύφα αὐτὴν ὑπὸ τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ, πανούργως καὶ ὑποκλόπως, καὶ πανοῦργα μὲν ὑποκρίσεως διελέγετο· καὶ οὐ μετεγίνωσκεν αὐτὸν πονηρευόμενος, ἀλλ' εἰς ἔργον ἦγε τὰ βουλεύματα.

POLYCHRONII. Subdolis, inquit, contra alios machinationibus delectabatur: & quod gravissimum erat, malitiam non manifestabat, sed clam dolos moliebatur, quos sub lingua occultans, astutè, furtivè, & hypocriticè in omnibus loquebatur: neque improbè se gerentem ipsum pœnituit, sed prava sua consilia in effectum perduxit.

Οὐ φείσεται αὐτῆς, καὶ οὐκ ἐγκαταλείψει αὐτὴν, καὶ συνάξει αὐτὴν ἐν μέσῳ τῆς λάρυγγος αὐτοῦ, καὶ οὐ μὴ δυνηθῇ βοηθῆσαι ἑαυτῷ.

Non parcet ei, et non relinquet eam, et colliget eam in medio gutture suo, et non poterit subvenire sibi.

ΟΛΥΜΠ. Ἀφειδῶς, φησὶ, καὶ ἀπλήστως ἀφήξεται τε τῆς κακίας,

OLYMP. Desiderio, inquit, immoderato & inexplebili, improbitati adhærebit,

adhærebit, illámque amplexabitur, ac tanquam dulcem aliquem cibum cum voluptate in gutture conſtringet, id eſt, Poſtquam cum acerbitate damnum & perniciem aliorum machinatus fuerit, operi tunc manum admovebit. Homini autem improbo, cùm ſupplicia ſuſtinenda ſunt, improbitas ſua prodeſſe non poterit: doloſæ enim machinationes contra alios, tantum abſunt ut eum juvent, ut è contrario ſupplicium procurent.

καὶ ἀπολείξεται, καὶ ὥσπερ ἵνα βρῶμα ἡδέως μὲθ' ἡδονῆς αὐτὸν σιωπήσει ἐν τῇ φάρυγγι, τουτέστι πικρῶς κατασκευάζων τινὰ κατ' ἑτέρων βλάβην, ὕστως ἐγχρῆς τῇ προαιρέσει. ἐν ᾧ δ' ἂν χαιρῷ κατ' ὃν ἐπαμύνεται τὰς πονηρίας, οὐδὲν ἐπαμυνεῖ τῷ κακῷ ἡ κακία δυνήσεται· ἡ γὰρ κατ' ἑτέρων συσκευὴ ὐ μόνον οὐκ ὀνίνησί τινα, ἀλλ' ἐκ τῶν ἐναντίων καὶ λυμαίνεται αὐτῷ προσγένους γάρ.

Fel aſpidis in ventre ejus.

Χολὴ ἀσπίδων ἐν γαστρὶ αὐτοῦ.

POLYCHR. Prout aſpis, inquit, veneno impletur, illúdque, cùm viſum fuerit, è ventre evomit; ita & iſti ex prævia fraudulenta machinatione ut vicino malum & moleſtiam inferant, prompti ſunt. Hebræus verò ſic habet; *Et fuit fel aſpidum in interioribus ejus*; laceratis, ſcilicet, improbitate, & diſcerptis ejus viſceribus, tanquam ſerpentis veneno; ac ſi diceret, Injuſtitia non ſolùm iis qui illam exercent non prodeſt, ſed damno eos afficit, & perdit.

ΠΟΛΥΧΡ. Ὥσπερ ἡ ἀσπὶς, φησὶ, πεπλήρωται ἰοῦ, ἐξεμεῖ τὸ γαστρὸς ἰοῦνκα δὴ βληθῇ· ὕτω καὶ ὅτοι τὴν κατὰ τοῦ πλησίον πόνον ἑτοίμως ἐκ τοῦ προλαβόσης σκευωρείας ἐργάζονται. ὁ δ' Ἑβραῖος ὕτως ἔχει· καὶ ἐγένετο ἰὸς ἀσπίδων ἐν ἐγκάτοις αὐτοῦ, ἀπαρτιομένων αὐτῶν, δηλαδὴ, τῶν ἐντὸς ἀπὸ τῆς κακίας, ὡς ἀπὸ ἰοῦ ὄφεως· ἵνα εἴπῃ, ὅτι ἡ ἀδικία, ὐ μόνον ὐ λυσιτελεῖ τοῖς χρωμένοις, ἀλλὰ καὶ διαφθείρει αὐτοὺς, καὶ προσζημιοῖ.

Divitiæ iniquè congregatæ evomentur.

Πλοῦτος ἀδίκως συναγόμενος ἐξεμεθήσεται.

OLYMP. Id eſt, Cum dolore effundentur & diſſipabuntur. Omnia enim agit impius, & in eum ſcopum omnes ejus actiones collineant, ut rebus alterius potiatur: poſtquam autem rerum omnium poteſtatem aſſequutus ſibi videbitur, tunc divitias ad alios transferri videbit. Licèt enim adeo ſecurè eas poſſideat, acſi in ventre incluſas teneret, ſubitò tamen cum dolore jacturam earum faciet; (illud enim innuit, *Evomentur*) quod iis evenire ſolet, qui improbis artibus diteſcentes, à Deo ſupplicio plectuntur, & de bonorum poſſeſſione deturbantur.

ΟΛΥΜΠ. Τουτέστι, μετ' ὀδυνῆς ἐκχυθήσεται. πολύτα μὲν γὰρ ὁ ἀσεβὴς προάγει, ὥστε τὰ ἀλλότρια λαβεῖν, καὶ πρὸς τοῦτον βλέπει τὸν σκοπὸν τὰ περὶ αὐτοῦ γινόμενα· ἐπειδὰν δ' ἐγκρατὴς τῶν ὅλων ἑαυτὸν δόξῃ, τότε τὸν πλοῦτον εἰς ἑτέρους μεταφερόμενον ὄψεται. κἂν γὰρ ὕτως αὐτὸν ἐν ἀσφαλείᾳ ἔχῃ, ὥσπερ ἐν κοιλίᾳ, ταχέως αὐτὸν ἀποβαλεῖ μετ' ὀδυνῆς, τοῦτο γάρ ἐστιν, ἐξεμεθήσεται· ὅπερ συμβαίνει τοῖς ἀδίκως πλουτοῦσι, τοῦ Θεοῦ τιμωρουμένου, καὶ τῶν κτηθέντων ἀλλοτριουμένους.

POLYCHR. Senſus autem hic eſt; Dives, inquit, impius, cùm injuſtas divitias abſorbuiſſe ſibi videbitur, id eſt, in

ΠΟΛΥΧΡ. Οὗτος δὲ ὁ ἀσεβὴς, φησὶ, πλούσιος τὸν ἄδικον πλοῦτον ὅταν δόξῃ *καταπεπωκέναι, τουτέστιν, ἐν βεβαίῳ

*ἰσ. κατα-πεπωκέναι

βεβαίῳ ἔχῃ, τότε ὥσπερ τι δηλητήριον φάρμακον ἀπὸ ἰοῦ ἀσπίδος κατασκευασθὲν, δεξάμενος τῇ θείαν ὀργῇ, ὅλην ἐξεμεῖ τὴν ἐξ ἀδικίας συναχθέντα πλοῦτον. σημαίνει δέ, ὅτι ὥσπερ οἱ ἀπό τινος δηλητηρίου εἰς ἔμετον κινούμενοι· οὕτω δὲ ἔστι μετὰ σπαραγμοῦ καὶ ὀδυνῶν, ὅλην τὴν ἔνδον ἐκφορᾷ πλοῦτον.

tuto collocatas habere, tunc, quasi pharmacum lethiferũ aspidis veneno temperatum, iram divinam hauriens, divitias omnes ex iniquitate corrasas evomit. Indicat verò, quòd quemadmodum ad vomitum provocentur qui venenatũ poculum hauriunt; ita & hic cum laniatu & cruciatu facultates omnes quas intus possidet, egerit.

ΩΡΙΓΕΝΟΥΣ. Οἶδα καὶ ἄλλον πλοῦτον ἀδίκως συναχθέντα, τὸν ἐν τοῖς λόγοις τῶν αἱρετικῶν, οἳ ἔχουσι μαθήματα ἐναντία τοῖς δόγμασι τῆς ἀληθείας * ἐνδάρια αὐτῶν, ἃ οὐκ ἔστι γλυκέα, ἀλλὰ χολὴ ἀσπίδος, τουτέστι, πονηρά· ὡς εἴρηται ἐν Δευτερονομίῳ ἐν ᾠδῇ Μωϋσέως περὶ τοῦ οἴνου τῆς διδασκαλίας αὐτῶν, ἐκ γὰρ ἀμπέλου Σοδόμων ἡ ἄμπελος αὐτῶν. ἀλλ' ὁ ἀγαθὸς Θεὸς οὐκ ἐάσῃ αὐτοὺς πλοῦτον ἀδίκως συναχθέντα ἔχειν ἀεὶ ἐν ἑαυτοῖς, ἀλλὰ ποιήσῃ αὐτοὺς ἐξεμέσαι· ἄγγελος γὰρ κατ' ἐνέργειαν Θεοῦ ἐξελκύσῃ αὐτοὺς * ἐκ τῆς αὐτῶν κακῶς οἰκοδομηθείσης οἰκίας, ἥτις ἐστὶν ἐκκλησία πονηρευομένων· ἐπάγει γοῦν.

* Ἰσ. ἐν γαστρὶ αὐτῶν.

ORIGEN. Novi etiam & aliud injustè comparatarum divitiarum genus, quod in hæreticorum sermonibus apparet, qui doctrinas veritatis dogmatibus contrarias in ventre ac visceribus habent, quæ gustu dulces non sunt, sed *fel aspidis*, id est, vitiatæ & corruptæ; quemadmodum in Deuteronomio & Cantico Moysis de doctrinæ eorum vino dictum est, *Etenim ex vite Sodomorũ vitis eorum.* Verùm benignus Deus non semper patietur, ut divitias per injuriam partas intus possideant, sed evomere illas faciet: Angelus enim divinâ beneficentiâ è domo malè exstructâ, quæ est improbè degentium cœtus, illos extrahet; quare subjungit. Deut. 32. 32.

Ἐξ οἰκίας αὐτοῦ ἐξελκύσῃ αὐτὸν ἄγγελος.

De domo ejus extrahet eum Angelus.

ΟΛΥΜΠ. Κατὰ μὲν τὸ ῥητόν· ἄγγελός τις τῶν εἰς τιμωρίαν τεταγμένων, πάντων αὐτὸν ἐξώσει τῶν ἀγαθῶν, δηλονότι, τὸν ἄδικον· ἀπὸ γὰρ τῆς οἰκίας, τὸ πᾶν ἐσήμανεν. οἱ δὲ λοιποὶ, ἀντὶ τοῦ, ἐξ οἰκίας αὐτοῦ, ἐκ γαστρὸς, ἐξέδωκαν· ἵνα εἴπωσιν, ὅτι ὡς ἐκ γαστρὸς, ἐκ τοῦ σώματος τοῦ ψυχικοῦ τὸν ἄδικον ὁ ἄγγελος ἐξελκύσῃ, καὶ βιαίως ἀνέλῃ.

OLYMPIOD. Ad literam verò; Unus ex Angelis qui ad supplicia irroganda deputantur, de bonorum omnium possessione illum (injustum, scilicet) deturbabit: *domûs* enim nomine, omnia intellexit. Reliqui verò pro, *domo ejus*, reddiderunt, *ventre ejus*; ac si dicerent, Animam injusti è corpore, tanquam è ventre, Angelus extrahet, & violenta morte interimet.

Θυμὸν δὲ δρακόντων θηλάσῃ, ἀνέλοι δὲ αὐτὸν γλῶσσα ὄφεως.

Et furorem draconum sugat, & interficiat illum lingua colubri.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Οὕτω, φησὶν, ἔσται. Εἰς πολυτελῆ χωρὸν ἀπώλεσαν, καὶ ἀπὸ τῆς ἰδίας κακίας ἀναλωθήσεται, ὥσπερ

EJUSDEM. Ita, inquit, se habebit, ad interitum totalem vergens, & tanquam aliquis à serpente morsus, vel

venenum draconum hauriens, ſuâ ipſius improbitate conſumetur; per *furorem* enim, iram intellexit. Rectè autem dixit, *sugat*; ac ſi diceret, quòd impius arbitrii ſui proposito & cum delectatione, tanquam lac, lethiferum improbitatis virus ſugens, cum ea quidem accreſcit, & ſecundùm eam caneſcit; nihilominus tamen ab ea de medio tolletur. Lingua autem impii qui contraria veritati loquitur, lingua ſerpentis eſt.

ὡς ὑπὸ ὄφεως δηχθεὶς, ἢ δρακόντων ἰὸν καταπιών· δηλοῖ γὰρ τὸν θυμὸν, τὸν ἰὸν ἐσήμανε. καλῶς ὃ ἔφη, ἐπλάσθη, ἵνα εἴπῃ, ὅτι προαιρετικῶς καθ' ἡδονὴν, ὥσπερ γάλα, τὸ κακίας τὸν θανατηφόρον ἰὸν ἀμέλγων, συναύξεται μὲ αὐτῇ, καὶ * ποιᾶται καθ' αὑτόν· ἀπὸ ὃ αὐτῆς αἴρεται· γλῶσσα ὃ ὄφεως ἐστὶν ἡ τοῦ πονηροῦ λαλοῦντος τὰ ἐναντία. * ἴσ. πολ. ἕπ.

ORIGENIS. Vide autem quot & quanta homini hæretico propter impia dogmata recondita ſint. Quare cavere nobis ipſis debemus, ne hæreticæ doctrinæ ſermonis probabilitate ſpoliemur, & Eccleſiæ myſterio excidamus.

ΩΡΙΓΕΝΟΥΣ. Ὅρα ὃ πόσα καὶ ὡς ἑτεροδόξῳ ἀποκεῖται δηλαδὴ τὰ ἀσεβῆ δόγματα. δηλοῦτο προσέχωμεν ἑαυτοῖς, μήποτε ἐν πιθανολογίαις συληθῶμεν ἀπὸ αἱρετικῆς διδασκαλίας, καὶ ἐκπέσωμεν τοῦ μυστηρίου τῆς ἐκκλησίας.

Non videat mulctram pecorum, neque pabula mellis & butyri. [Symmachus autem, *Rivulos.*] *In vanum & fruſtra laboravit, divitias ex quibus non guſtabit, tanquam ſtrychnus planta quæ mandi non poteſt, nec glutiri.*

Μὴ ἴδοι ἄμελξιν νομάδων, μηδὲ νομὰς μέλιτος καὶ βουτύρου. [ὁ δὲ Σύμμαχος, ῥᾴθεα.] εἰς κενὰ καὶ μάταια ἐκοπίασεν, πλοῦτον ἐξ οὗ οὐ γεύσεται, ὥσπερ * σφὶν ἀμάσητος, ἀπατάποτος. * ἴσ. τρίχος, ut in Ms. Theclæ.

POLYCHRONII. Qui ex rapina divitem ſe evaſurum arbitratur, Deo per ſupplicium bonorum poſſeſſionem adimente, iis quæ acquiſiverat non fruetur; exemplis enim quæ infrà adferuntur, rerum abundantiam indicat: fructus autem inanium ejus laborum tanquam ſtrychnus erit. Eſt autem ſtrychnus, herba quædam ſic vocata, quæ manducantis linguam exaſperandi vim habet, ac propterea à nemine comeditur & deglutitur, quandoquidem dentibus moli & confici non poteſt. Dicit igitur, quòd impius nequaquam bona ſua concoquet, neque illorum fructum perfectum percipiet: ſed, quemadmodum herbam illam, licèt eam dentibus conterere vehementer quis cupiat, devorare nequit; ita, qui bonis alienis frui vult, lucrum nullum ex laboribus reportabit. Sic autem propemodum Jobum alloqui videtur; Noli

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Ὁ ἐξ ἁρπαγῆς πλουτεῖν οἰόμενος, θεοῦ ἀπολαύσαι τῶν κεκτημένων, τοῦ Θεοῦ δηλαδὴ τὴν ζημωσίας τῶν πεπραγμένων ἀφαιρουμένου τὴν κτῆσιν· ἐκ γὰρ τῶν ὑποδειγμάτων ὑποδηλοῖ, τὴν περιουσίαν σημαίνειν· ἀλλ' ἔσται αὐτῷ τὰ τῶν ματαίων καμάτων ὥσπερ * τρίφνος. * τρίφνος δέ ἐστι βοτάνη ὡς ὕπω καλουμένη, ἐκτραχύνειν δυναμένη τὴν γλῶσσαν τοῦ δηγματουμένου, * ἄβρωτος, ἀπατάποτος, διὰ τοῦτο, ὅτι οὐ μασᾶται. λέγει οὖν, ὅτι ὁ μὴ πέψει τὰ ἀγαθὰ, οὐδὲ μὴ εἰς τελείαν αὐτῶν ἀπόλαυσιν ἔλθοι· ἀλλ' ὥσπερ τὴν βοτάνην ἐκείνην, κἂν ἄγαν ὡς φιλονεικήσῃ δηλητηρίας τοῖς ὀδοῦσι, καταπιεῖν οὐ δυνάσεται· ὕπω καὶ ὁ τῶν ἀλλοτρίων ἀπολαῦσαι ἐθέλων, οὐδὲν τῶν πόνων ἀποίσεται κέρδος. πρὸς ὃ τὸν Ἰὼβ μυθολογεῖ λέγων ἔοικε· μὴ θαύμαζε, εἰ πολλὰ * ἴσ. τρίχος. χρ. * ἴσ. τρίφνος. χρ. * χρ. ἄμοιρος. θ. σοι

σοι ἐκ ποδῶν κατέῃη, τὰ γὰρ ἐξ ἁρπαγῆς σοι κεκτημένα, ταῦτα δικαίως ὁ Θεὸς ἀφείλετο. συλλόγισαι ὃ ἐκ τῶν ῥηθέντων, ὡς ἀνοήτως περὶ τὸν πλοῦτον συλλογὴν ἐσπούδακας, σοδερμίδην γοῦν ἔχεις τῶν συλλεχθέντων ἀπόλαυσιν.

ΩΡΙΓΕΝΟΥΣ. Καὶ ὁ ἑτεροδοξος ὃ ὐ βλέπει ἄμελξιν νομάδων· νομάδες δέ εἰσι ψυχαὶ νεμόμεναι ὑπὸ τοῦ καλοῦ ποιμένος, καὶ νομὴν εὑρίσκουσαι· καὶ τὰ δόγματα ὃ τὰ κατὰ τὸν Θεόν, οὐδὲν ἔχει γλυκύ, ἀλλὰ τρυφνά ἐστι καὶ
*ισ. πικρά. * πυκνά.

*χηρῶν, & sic in Ms. Theclæ. Πολλῶν γὰρ * δυνατῶν οἴκους ἔθλασε, δίαιταν ὃ ἥρπασε, καὶ οὐκ ἔστησεν. οὐκ ἔστιν αὐτοῦ σωτηρία τοῖς ὑπάρχουσιν.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Ὥσπερ αὐτὸς τὰ τῶν ἀδυνάτων ἥρπασε, καὶ οὐκ ἀποκατέστησεν, οὕτως οὐδὲ τὰ αὐτοῦ διασωθήσεται. ὁ ἑτέρωις, φησὶ, διατέθηκε, *ταῦτα πείσεται. ὥσπερ γὰρ αὐτὸς οἴκους ἀδυνάτων ἔθλασε, πυτίσιν, ἀνηλεῶς συνέτριψε, τοῦτο ὃ πᾶσιν αὐτοῦ περιουσίαν ἥρπασε, καὶ οὐκ ἀπέδωκε, τὸ γὰρ, οὐκ ἔστησεν, ἀντὶ τοῦ, οὐκ ἀποκατέστησεν, εἴρηται· οὕτως οὐδὲ τὰ αὐτοῦ διασωθήσονται, οὐδὲ αὐτῷ σωτηρίαν περιποιήσονται, ἀλλὰ ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας
*ισ. οἰκίαι. ἀπόλυται τὰ κεκτημένα, καὶ εἰς * περαίνους δὲ οὐκ ἀπέμπεται. ἡ ὃ τοῦ Συμμάχου ἔκδοσις ἑτέραν ἡμῖν παρίστησιν ἔννοιαν· δοκεῖ γὰρ λέγειν, ὅτι τοῦ ἀλλοτρίαν οἰκίαν ὡς ἥρπασεν ὁ ἄδικος, δυνήσεται καὶ ὃ δικαίως αὐτὸς διοικοδομῆσαι, καὶ καλλωπίσαι, ἀλλὰ πρότερον αὐτὸς οἰκήσεται.

ΩΡΙΓΕΝΟΥΣ. Καὶ ὁ ἑτεροδοξος ὃ, ἐάν που εὕρῃ ἀσθενῆ ἐν τῇ πίστει, ἀσθενῆ ἐν τῇ ὑγιεῖ διδασκαλίᾳ, τοῦτον ἁρπάζει. καὶ ἔστιν ἀληθῶς περὶ τοῦ διδασκάλου ἑτεροδόξων εἰπεῖν, ὅτι πολλῶν ἀδυνάτων οἴκους
*ισ. ἥρπασεν. ἔθλασεν, * ἁρπάζει ὃ τοῦ δίαιταν

mirari, si omnia tibi è conspectu sublata sunt; Deus enim, quæ ex rapina possederas, jure tibi ademit. Ex iis autem quæ dicta sunt, tecum ipse reputa, quàm imprudenter coacervandis divitiis incubueris, cùm cumulatarum fructum nullum percipias.

ORIGENIS. Mulsionem verò gregum heterodoxus non videt; greges autem sunt animæ, quæ à bono pastore pascuntur, & pabulum inveniunt: dogmata verò quæ Deo adversantur, nihil dulcedinis in se habent, sed aspera & amara sunt.

Multorum enim impotentum domos fregit, et habitaculum diripuit, et non statuit. Non est ejus salus facultatibus.

POLYCHRONII. Quemadmodum ille impotentum bona diripuit, neque restituit, ita neque ejus securè servabuntur: injuriam quam aliis intulit, eandem ipse patietur. Quemadmodum enim ille domos impotentum confregit, id est, sine misericordia contrivit, & facultates eorum omnes diripuit, nec eas reddidit (illud enim, *Non statuit*, pro, *Non restituit*, dictum est) ita nec ejus bona illi servabuntur, neque salutem illi conferent; sed ob hanc causam, quæ possederat, dissipabuntur, neque ad posteros transmittentur. Symmachi autem interpretatio, sensum alium nobis exhibet; dicere enim videtur, quòd domum alienam quam injustus sibi rapuit, rursus ædificare & ornare, prout ipse arbitrabatur, non poterit, sed priùs morte peribit.

ORIGENIS. Et heterodoxus quidem, siquem in fide infirmum, & in sana doctrina imbecillum invenerit, illum deprædatur. Et reverà de heterodoxorum magistro seu hæresiarchâ dici potest, quòd multorum impotentum domus confregerit, & tabernaculum ejus qui facilè in

fraudem inducitur, diripuerit; nec ipostea ipsum statuerit, mendacium enim statuere nequit.

τῦ διεξαπατήτου • καὶ μὴ ταῦτα ὐχ ἵστησιν αὐτὸν, οὐδὲ γὰ δυώατα ἔτσαι ὁ ψεῦδος.

In desiderio suo non salvabitur; non sunt reliquiæ cibis ejus.

Εν ἐπιθυμία αὐτῦ ὐ σωθήσε)· ὐκ ἔστιν ὑπόλειμμα τοῖς βρώμασιν αὐτῦ.

POLYCHRONII. Rebus, inquit, alienis concupitis & acceptis, lucrum nullum reportabit, neque ea quorum dominus erat, servabit; verùm ita destructione omnia delebuntur, ut nihil eorum quæ possederat reliquum futurum sit; sed ne ciborum quidem ullæ reliquiæ ei erunt, cùm præ nimia egestate nihil habeat, quod aliis relinquat. His autem verbis summam paupertatem & inopiam qua Jobus premebatur, innuit. Sic etiam Symmachus transtulit, *Cùm obtinuerit quæ cupiebat, non servabit, non relinquet de cibo suo.*

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Επιθυμήσας, φησὶ, τῶν ἀλλοτρίων, καὶ λαβὼν αὐτὰ, οὐδὲν ἕξει κέρδος, οὐδὲ διασώσει ἃ ἐκτήσατο, ἀλλ' ὕτω τὰ πάντα καθέξει ἀπώλεια, ὥστε μηδὲ τῶν ἀλλοτρίων ἃ τῶν κληθέντων· ἀλλ' οὐδὲ ἕξει καταλελειμμένα βρώματα, ὑπὸ τ ἄγαν πενίας οὐδὲν ἔχων ὃ καταλείψει. αἰνίττεται ὴ ἐν τούτοις τ καταχρόσθαι τ Ιὼβ ἐλαττῶν πενίαν καὶ ἀπορίαν. ὕτω καὶ Σύμμαχος ἐκδέδωκε, ἃ ἐπεθύμησε, διασώσει, οὐκ ἀπολείψει ἀπὸ τ ζυφῆς αὐτῦ.

Propter hoc non florebunt ejus bona; et cùm putaverit se jam repletum esse, coarctabitur: omnis autem necessitas in eum superveniet, siquo modo sit implere ventrem suum.

Διὰ τῦτο ὐκ ἀνθήσει αὐτῦ τὰ ἀγαθά· ὅταν ὴ δοκῇ ἤδη πεπληρῶσθαι, θλιβήσεται· πᾶσα ὴ ἀνάγκη ἐπ' αὐτὸν ἐπελεύσεται, εἴ πως εἰ πληρῶσαι γαστέρα αὐτῦ.

OLYMPIODORI. Fortasse etiam neque bona ejus efflorescent, verùm in ipso flore marcescent: quòd si plenus esse, & omnibus bonis abundare videbitur, tunc omnis necessitas & afflictio illum invadet, ita ut anima ejus doloribus repleatur. Hæc nobis, ut ab alienis abstineamus, adhortationis loco inserviunt; quandoquidem qui hæc possidet, cùm prosperâ fortunâ uti videbitur, tunc extremam inopiam sustinebit, ita ut quomodo ventrem vacuum & egenum explere possit, quæsiturus sit.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Ισως μὲ οὖν οὐδὲ ἀνθήσει αὐτῦ τὰ ἀγαθὰ, ἀλλ' ὁμοῦ ὦ * ἀνθῇ μαρανθήσεται· εἰ ὴ δόξει πλήρης εἶναι, καὶ πᾶσι κομᾶν τοῖς ἀγαθοῖς, τότε πᾶσα αὐτὸν ἀνάγκη καὶ θλῖψις καταλήψεται, ὥστε πληρῶσαι τ ψυχὴν αὐτῦ ὀδυνῶν. ταῦτα παρηγορικὰ ἡμῖν, ἵνα ἀφιστώμεθα τῶν ἀλλοτρίων· εἴγε ὁ ταῦτα κεκτώμενος, ὅταν ἐν ἀφθόνοις εἶναι δόξῃ, τότε τ ἐσχάτην ὑστερήσεται ἔνδειαν, ὥστε ζητεῖν ὅπως πληρώσαι τ γαστέρα αὐτῦ κενὴν βρωμάτων καὶ σιτίων.

* ἴσ. ἀνθεῖ

Epa-

Επαποστείλαι ἐπ' αὐτὸν θυμὸν ὀργῆς, νίψαι ἐπ' αὐτὸν ὀδυνάς.

Immittat in eum furorem iræ, lavet ſuper eum dolores:

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Ο ὁ Σύμμαχος, ἐπιβρέξῃ, δηλονότι, ὁ Θεός. Ταῦτα, φησὶν, ὑποστήσεται ὁ ἀσεβὴς, τῷ Θεοῦ ὀργίλως τοῦ καὶ αὐτῷ πέμποντος πληγὴν ὀξεῖαν καὶ ἀπαλλήλων, δίκην ὑετοῦ φορερᾶς, ὀδυνᾶς ἐπ' αὐτὸν ἀφίστημι· ἀκρως *αὐτὸν ὑμορρύμνος, νιφετῶν δίκην, καταχύσῃ αὐτὸν τὰς ὀδυνάς.

*ις. add. γρ.

EJUSDEM. Symmachus verò, *Deplvet*, ſcilicet, Deus. Hæc, inquit, impius patietur, Deo cum indignatione celerem ac ſine intermiſſione continuam plagam illi inferente, quæ inſtar pluviæ cum impetu ruentis, dolores illi immittet: ſummo enim ſupplicio illum afficiens, doloribus, tanquam imbre nivali, eum adobruet.

Καὶ ὰ μὴ σωθῇ ἐκ χειρὸς σιδήρου τρώσαι αὐτὸν τόξον χάλκειον· διεξέλθοι δὲ διὰ σώματος αὐτοῦ βέλος.

Et non ſalvetur de manu ferri: vulneret eum arcus æneus; pertranſeat per corpus ejus jaculum.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Κατὰ μεταφορὰν ταῦτα εἴρηκε τῶν ἐν πολέμοις χειρὸς σιδήρου λαμβανόντων πληγὰς, καὶ ἀπὸ ἰσχυρῶν τόξων καταπελτουμένων· τοῦτο γὰρ σημαίνει, ὁ, χάλκεον· ἵνα εἴπῃ, ὅτι ὁ ἰσχυρὸς Θεὸς δυνατῶς κέχρηται τῇ κατὰ τῶν ἀσεβῶν ὀργῇ· καὶ οὐκ ἔνεστιν αὐτοῦ ὑμορρύμνου διαφυγὴν, ἀλλ' ὡς ἀπὸ βέλους ὁ σῶμα διαπερονηθεὶς σφοδρῶς διαπεμφθέντος, οὕτως ὁ ἀσεβὴς ὑμορρυήσει. τῇ γε μὴν μεταφορᾷ ἐναργῶς ὁ προκείμενον προέτεινε, σημαίνων τὴν κατὰ τῶν ἀσεβῶν Θεοῦ ὑμωρίαν ἰσχυράν.

POLYCHRONII. Hæc dixit, metaphorâ ſumptâ ab iis qui plagas lethiferas ferro inflictas in bellis accipiunt, & telis validis configuntur; illud enim, *Æneum*, ſignificat; ac ſi diceret, Deus fortis potenter irâ ſuâ contra impios utitur: nec, illo ſupplicium ſumente, locus ullus effugii datur; ſed inſtar illius cui corpus jaculo fortiter emiſſo transfoſſum eſt, impius ſupplicio multabitur. Hac enim metaphorâ, fortem & ſeveram Dei animadverſionem in impios oſtendens, rem de qua agitur, luculenter ob oculos poſuit.

Αστρα δὲ ἐν διαίταις αὐτοῦ περιπατήσαιεν.

Sydera autem in tabernaculis ejus obambulent.

ΟΛΥΜ. Ετερα δὲ ἀντίγραφα, μὴ περιπατήσαισθαι, ἔχει· ἵνα εἴπῃ, ὅτι οὐδεμία αὐτῷ λαμπρότης ὑπολειφθήσεται· τὸ δὲ, περιπατήσαισθαι, ἀντὶ τοῦ, φοβερὰ αὐτὸν σχηματώσει φαντάσματα· ἤτοι δὲ ἠρημωμένας δηλοῖ τὰς οἰκίας, ὡς καταστράπτειν ἐν αὐταῖς τοὺς ἀστέρας, τῶν ὀροφῶν οὐκέτι καλυμμένων· ἢ καὶ σκηπτοὺς λέγει· ὅτων καὶ Ακύλας ἔσκεδασε, καὶ ἀστραπὴ ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ πορεύσεται ἐπ' αὐτὸν, ἀντὶ μὲν, ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ, τουτέστιν, ἐκ προστάγματος σκηπτοὶ καὶ κεραυνοὶ κατὰ τοῦ

OLYMPIODORI. Alia autem exemplaria habent, *Non obambulent*; ac ſi diceret, Nullus ſplendor ei relinquetur. Juxta verò alteram lectionem, *Ambulant*, ſpectra, ſcilicet, terribilia eum perterrefacient; vel, ædes vacuæ & deſertæ reddentur, ita ut nudatæ tectis, ſtellæ in eis coruſcent: vel fulmina intelligit; ſic enim Aquila reddidit, *Et fulgor à facie ejus ibit in eum*; à facie, ſcilicet, Dei, id eſt, Ejus imperio fulmina & fulgura in impios immittentur.

Poſſunt

Possunt etiam verba aliter intelligi, quòd, scilicet, astrorum nomine justos intelligat, qui tanquam luminaria in Mundo existunt: & quoniam suprà dictum est,
Cap. 5. 5. quòd *quæ illi congregârunt, justi comedent*, hoc ipsum nunc aliter effert, quòd *Sydera in tabernaculis impiorum obambulabunt*, id est, justi illorum bona accipient.

ἀσεβοῦς ἐνεδήσουν). ἔστι δὲ καὶ ἄλλως νοῆσαι, ὅτι ἄστρα τοὺς δικαίους ὀνομάζει, ὡς φωστῆρας ὄντας ἐν κόσμῳ· καὶ ὅπερ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἴρηται, ὅτι αἱ ἐκδῆλοι σωθήσονται, δίκαιοι ἔδοξαν, ὁ αὐτὸ καὶ νῦν ἕτερος λέγει, ὅτι τὰ ἄστρα ἐν ταῖς τῶν ἀσεβῶν ἀφαίταις περιπατήσουσι, τουτέστιν, οἱ δίκαιοι τὰ ἐκείνων ἀγαθὰ διαλήψονται.

Super eum timores; omnes autem tenebræ ei permaneant.

Ἐπ' αὐτῷ φόβοι· πᾶν δὲ σκότος αὐτῷ ὑπομείναι.

POLYCHRONII. Status impii, inquit, in tenebris & terroribus erit; præter enim alia, tenebræ eum excipient. Aquila autem, aliud quiddam innuens, reddidit, *Absconditus est in occultis ejus*, quòd, scilicet, metu occupatus & instigatus impiùs, in abditis ejus se occultet, id est, in latibulis & locis secretis, sive tenebricosis. Atque hic quidem meo judicio sensus eorum verborum est apud Septuaginta interpretes, *Omnes tenebræ ei permaneant*, quia impius terrore perculsus locum omnem obscurum & tenebricosum sibi refugium fore sperabit, illúmque investigabit.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Ἐνσχόπτω, φησὶ, καὶ φόβοις ἔσται τὰ κατὰ τὸν ἀσεβῆ· πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις, καὶ σκότος αὐτὸν ἀναδέξεται. ὁ δὲ Ἀκύλας, ἀποκέκρυπται τοῖς ἐγκειμένοις αὐτῷ, ὑπέδωκεν, ἕτερόν τι αἰνιττόμενος, ὅτι φόβῳ προπεσὼν κρύπτεται ὁ ἀσεβὴς ἐν τοῖς ἀποκεκρυμμένοις αὐτοῦ, τουτέστιν, ἐν τόποις λανθάνουσι καὶ ἀποκρύφοις, εἴπουν σκοτεινοῖς. ὅπερ ἐγὼ νοῶ καὶ ὁ πρὸς τοῖς Ἑβδομήκοντα, πᾶν σκότος αὐτῷ ὑπομείναι, ὅτι πᾶς τόπος ζοφώδης καὶ ἀφεγγὴς καταπεπηχότι τῷ ἀσεβεῖ προσδοκηθήσεται, καὶ ζητηθήσεται εἰς καταφυγήν.

Comedet eum ignis qui non accenditur.

Κατέδεται αὐτὸν πῦρ ἄναυσον.

OLYMPIODORI. Aquila & Theodotio, *Non sufflatus*, reddiderunt; Symmachus verò, *Sine sufflatione*: ignis, scilicet (si verba sensu obvio & omnibus aperto sumantur) qui non de industria accenditur, sed casu demissus est, qualis ille fuit qui Jobi greges & pastores devoravit, quem etiam innuere videtur. Sensu autem magis recondito, *ignis qui non accenditur*, vel conscientiæ ignis est, vel ille qui tribunalibus futuris reservatur: supplicii etenim illic futuri mysterium hinc discimus, quod ut diligenter caveamus ne aliquando patiamur, ignem dixit qui non accenditur impium devorare. Ignis autem

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Ἀκύλας καὶ Θεοδοτίων, ὁ Σύμμαχος, οἱ μὲν, μὴ φυσηθέν, ὑπέδωκαν· ὁ δὲ, ἀνὰ φυσήματος. καὶ μὲν ὁ προχειρότερον, ὁ μὴ ἐκ προνοίας ἀναφθέν, ἀλλ' αὐτομάτως κατενεχθέν, οἷ ἐδόκει ὁ καταφαγὼν τὰ ποίμνια τοῦ Ἰὼβ καὶ τοὺς ποιμένας, παρεὶς δὲ καὶ αἰνίττεται. καὶ δὲ ὁ κρυπτόμενον, ἄκαυστον πῦρ ἐστιν, ἤτοι ὁ καὶ συνειδησιν, ἢ καὶ ὁ ἀποκείμενον ἐν τοῖς μέλλουσι δικαστηρίοις· μυστήριον γάρ τι μανθάνομεν περὶ τοῦ ἐκφυγεῖν κολάσεως, ἵνα φυλαξώμεθα αὐτὴν παθεῖν, πῦρ εἶπεν ἄκαυστον καταδεδαγμένον ἀσεβῆ. ὃ δὲ πρὸς ἡμῶν τοῦτο ὑλικὸν, οὐκ

οὐκ ἔστιν ἄκαυσον, βλέπομεν γὰρ αὐτό· ἐκεῖνο ὃ ἄκαυστόν ἐστι τὸ πῦρ, τὸ ὅπερ τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἐρχόμενον, ὃ ἔνδον αὐτοὺς καῖει. ἐὰν θελήσῃς εἰκόνα λαβεῖν τοῦ πυρὸς ἐκείνου, νόει μοι τὸν εἰς ὑπερβολὴν πυρέσσοντα, καὶ ὑπὸ πυρὸς φλεγόμενον, ὃς καταφλέγει, σιδηρὸς αὐτῷ τὸ ἔξωθεν τοῦτο καὶ ἔνυλον πῦρ προσαγαγόντος· οὐκ εὑρήσεις ὅλως τὸ πῦρ ἐν αὐτῷ, * ὑποκείμενον, καὶ ἐκκαίει αὐτοῦ τὰ σπλάγχνα· οὕτως ἀπὸ τοῦ ἁμαρτήματος πυρέττων ὡς ἐκκαίει.

* ex. ἐγκαίεται.

noſter materalis, quem oculis cernimus, accenditur; qui autem peccatores corripit, & intus eos adurit, ille eſt qui non accenditur: cujus ſi imaginem quandam habere cupis, cogita tecum hominem graviſſimâ febre laborantem & igne ardentem, qui, nemine externum hunc & materialem ignem admovente, conflagrat; oculis nullum ignem in eo cernes, intus tamen deprehenditur, & viſcera ejus adurit: non aliter qui peccatorum febre corripitur, igne exuritur.

Κακώσαι ὁ αὐτοῦ ἐπήλυτος τὸν οἶκον.

ΟΛΥΜΠ. καὶ ΠΟΛΥΧΡ. Τουτέστι, ξένος τις καὶ ἀλλογενής. τοῦτο δὲ εἰς ἔνδειξιν τοῦ ἀγαν ἀσθενείας τοῦ ἀσεβοῦς προείληπται. ἐπήλυτον καλεῖ τὸν ὑπολελειμμένον τοῦ οἴκου. * ἀσαφῶς δὲ μετενήνεκται εἰς τὸ Ἑλληνικόν· ἵνα εἴπῃ, ὅτι καὶ μέχρι ἑνὸς χωρήσει ἡ τιμωρία, ὥστε μηδὲ μνημόσυνον αὐτοῦ καταλειφθῆναι.

* ex. suppl. in.

Lædat advena domum ejus.

OLYMP. & POL. Id eſt, Hoſpes aliquis & alienigena. Hoc autem ad extremam impii imbecillitatem & tenuitatem indicandam uſurpatur. Familiæ reliquias & poſtremum, *advenam* vocat. Non obſcurè verò in græco textu ſic redditum eſt, ac ſi diceret, Supplicium etiam adunum perveniet, ita ut ne memoria quidem ejus ulla relinquatur.

Ἀνακαλύψει ὁ αὐτοῦ ὁ οὐρανὸς τὰς ἀνομίας, γῆ δὲ ἐπαναστήσεται αὐτῷ.

ΠΑσα, φησὶν, ἡ φύσις ἐχθραίνει τῷ θεομάχῳ· καὶ τὰ μὲν τῶν δένδρων ὄζη θεινοῦ ὑποστήσεται, τὸν Θεὸν ἔχων πολέμιον, τὰ δὲ ἐκ γῆς, τῶν ἀνθρώπων αὐτῷ ἐπανισταμένων· καὶ οὐρανὸς μὲν ἀνακαλύψει τὰς ἀνομίας αὐτοῦ, τὴν θείας δίκης ἐκφανερώσας τὰ καθ' αὐτὸν, ἐν ᾧ δώσει ἐπιπέμψαι τὸν ὅπερ τοῖς ἁμαρτήμασι κόλασιν· αὐτὴ δὲ ἡ γῆ πολεμήσει αὐτῷ, ὁπλιτικὰς ἐκτάξασα φάλαγγας. Ταῦτα δὲ εἴρηκεν, ὅπως τὰ μὲν ποίμνια, καὶ οἱ παῖδες, τὰ μὲν τοῦ αἰθέρος ἐκπνεύματι πνεύσαντος, οἱ δὲ ὑπὸ ἀερίου πνεύματος, ὑφ' οὗ ἡ οἰκία δονηθεῖσα κατέπεσε, διεφθάρησαν· αἱ δὲ βόες ἀγέλαι, καὶ ὄνων, καὶ τῶν καμήλων, κάτωθεν ὑπὸ τῶν πολεμίων διηρπάγησαν. καταισχύζει οὖν ὁ Σωφὰρ, ὅτι πολλὰ δι' ἁμαρτίαν ἐπ' αὐτὸν ἐπλήσθη.

Et detegat cœlum iniquitates ejus, & terra inſurgat adverſùs eum.

UNiverſa, inquit, natura inimicitias cum eo geret, qui Deo inviſus eſt; & partem quidem malorum à cœlo, Deum inimicum habens, partem verò à terra, hominibus contra ipſum inſurgentibus, ſuſtinebit: & cœlum quidem, divinâ juſtitiâ actiones ejus manifeſtante, in eo quòd peccata ſuppliciis deſuper immiſſis puniat, iniquitates ejus revelabit; terra verò, inſtructis & armatis copiis, illum debellabit. Hæc autem ideo dixit, quia Jobi greges igne cœlitus demiſſo, & liberi ruinâ domûs flatu aëreo conquaſſatæ interierunt; boum verò, aſinarum, & camelorum armenta, infrà hìc ab hoſtibus in terra direpta ſunt. Hæc autem omnia Jobo propter ipſius peccata illata eſſe, Sopharus adſtruere conatur.

Trahat

Trahat domum ejus perditio in finem.

OLYMP. Id est, Exitio totali peribit, & quando Deus punire decreverit, supplicium ejus omnia pervadet, nec quicquam intactum relinquet.

Ελκύσαι τ οἶκον αὐτῦ ἀπώλεια εἰς τέλος.

ΟΛΥΜΠ. Τυτέστι, παντελεθεία ἀφαφαρήσεται, κ πάντα ἡ τῦ Θεοῦ κόλασις ἐπιδραμῆται, κἂν ἵνα δῶ Θεὸς καταφυφίσασθαι τὴν ὑμωείαν.

Dies iræ superveniat ei.

ORIGEN. Qua contra ipsum ira divina concitatur, sive ex circumcisione fuerit qui contra Deum impiè se gesserit, sive heterodoxus, sive aliâ quavis ratione impius, sors ejus & portio est quæ suprà dictis ostensa est.

Ημέρα ὀργῆς ἐπέλθοι αὐτῷ.

ΩΡΙΓΕΝΟΥΣ. Καθ' ὧν ἡ θεία καλ' αὐτῦ κινῆται δίκη, εἴτε τῦ ἐκ περιτομῆς εἰς Θεὸν ἀσεβήσαντος, εἴτε τῦ ἑτεροδόξου, εἴθ' ὅπως ποτὲ ἀσεβοῦς, αὐτῷ μερὶς ἐστὶν ἡ δηλωθεῖσα ἐν τοῖς προφημένοις.

Hæc est pars hominis impii à Domino, & possessio bonorum ejus à superintendente.

OLYMP. Hæc, inquit, impius à Deo consequetur, & multarum possessionum finis erit supplicium : quoniam enim bona possidens, divinam beneficentiam non animadvertit, plenitudo iræ, à Deo qui omnia intuetur, tanquam possessio & portio ei datur. Episcopi autem, cùm audiunt in sacra Scriptura Deum hoc nomine indigitari, saluti gregis vigili custodiâ prospicientes, & fide, vitâ inculpatâ, ac doctrinâ ornati, appellationis suæ dignitatem tueantur : discant quis hoc loco Episcopus nuncupetur, illiúsque imaginem referre modis omnibus studiosè contendant. Quemadmodum enim qui regiam imaginem imitatur, eo quòd rectè eam exprimat & adornet, in pretio & honore habetur : ita beatus ille Episcopus est, qui verum Episcopum contemplatur, & imitandum sibi proponit, ac tanquam Deus inter hòmines versatur ; illúmque Episcopum & inspectorem habet, qui ipsum nimirum in Christo Jesu Episcopum creavit.

Αὕτη ἡ μερὶς ἀνθρώπου ἀσεβοῦς παρὰ Κυρίου, κ κλῆμα ὑπαρχόντων αὐτῷ παρὰ τῦ ἐπισκόπου.

ΟΛΥΜΠ. Τύτων, φησὶ, παρὰ τῦ Θεοῦ τυγχάνει ὁ ἀσεβὴς, κ τὸ πέρας τ πολλῆς κλήσεως ἡ ὑμωεία· ἐπειδὴ γὰρ κλησάμενος τὰ ἀγαθὰ, οὐκ ἠσθετο τ θείας ἐνεργειάς, δίδται αὐτῷ κλῆμα κ μερὶς, τὸ πλήρωμα τ ὀργῆς παρὰ τῦ τὰ πάντα ἐπισκοπεύοντος Θεοῦ. ἀκύοντες γ οἱ ἐπίσκοποι, ὡς ὁ Θεὸς ταύτῃ κέχληται τῇ προσηγορίᾳ παρὰ τῇ γραφῇ, τηρεῖτωσαν τ προσηγορείας τὸ ἀξίωμα, ἐπαγρύπνως τὰ κ τῷ ποίμνιῳ ἐπισκοποῦντες, κ πίστ, κ βίῳ ἀνεπιλήπτῳ, κ διδασκαλίᾳ σεμνυνόμενοι· μαθέτωσαν τίς ἐπίσκοπος ἐν ταύτῃ ὠνομάσθη, κ σκείνου εἰκόνα πάντα ἑαυτὸν φιλοτιμείσθωσαν φορᾶν. ὥσπερ γὰρ ὁ μιμησάμενος εἰκόνα βασιλικὴν, τιμᾶται ἐπὶ τῷ καλῶς αὐτὴν μιμήσασθαι, τιμᾶται γ κ ἐπὶ τῷ αὐτὴν κεκοσμηκέναι· ὕτω μακάριος ἐπίσκοπος, ὁ νοήσας τ ἀληθινὸν ἐπίσκοπον, κ ζηλώσας αὐτὸν, κ γινόμενος ὡς ἐν ἀνθρώποις Θεὸς, κ ἔχων ἐπίσκοπον τ ποιοῦντα αὐτὸν ἀληθῶς ἐν Χριστῷ Ιησῦ ἐπίσκοπον.

ΠΡΟ-

ΠΡΟΘΕΩΡΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ Πεντεκαιδεκάτου.

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Οἱ φίλοι τῷ Ἰὼβ ἐλθόντες ὅπως παρακλήσουν, καὶ τὴν ἀμηχέτων συμφορὰν αὐτόπται γενόμενοι, ὡς μὲν δικαίῳ οὐδὲν ἄτοπον περὶ Θεοῦ ἐλογίσαντο· ἀγνοοῦντες ὃ ὡς πρεπὰ ὑς καὶ βάσανος ἀρετῆς ἡ πληγὴ, ἄμεμπτον ἔκριναν καταδικάσαι μὲν τὸν Ἰὼβ, ὡς ἐφ' ἁμαρτίαις πάσχοντα, δίκαιον δὲ τὸν Θεὸν ἀποφῆναι, ὡς οὐκ ἀδίκως αὐτὸν τιμωρησάμενον. ὁ δὲ ἀνδρειότατος Ἰὼβ, οὐδὲ αὐτὸς μὲν ἄδικόν τι περὶ Θεοῦ ἐλογίσατο, οὐδὲ ἀπεμφαίνεσθαι ἔγνω δόξαν περὶ τῆς πρώτης καλῶς καὶ δικαίως διεπούσης προνοίας τοῦ Θεοῦ· οὐδὲν δὲ ἑαυτῷ συνειδὼς τῆς τηλικαύτης τιμωρίας ἐπάξιον, οὐκ ἀνέχεται τῆς ἀδίκου τῶν φίλων κατακρίσεως. πολλῶν δὲ περὶ τούτων γενομένων αὐτοῖς διαλέξεων, καὶ νυνὶ τοῦ Σωφαρ ἐπ' ἀσεβείᾳ πάλιν αὐτὸν καταδικάσαντος, φησὶ πρὸς αὐτούς, ἀκούσατέ μου τῶν λόγων, ἵνα γνῶτε ὡς οὐ παρακλητικὸν προσηγάγετε λόγον, ἀλλ' ἐσφαλμένως καὶ καθ' ἄγνοιαν προφάσεις * προσφέρετε. διελέγχων δὲ τὴν ἄγνοιαν, προβληματικῶς φησι πρὸς αὐτούς, εἰ οἴδατε τῆς προνοίας τοὺς λόγους, ἀποκρίνασθέ μοι, διατί ἀσεβεῖς εὐθυνοῦνται; καὶ πολυτελῶς αὐτοῖς ἀφθόνως περιρρεῖ τὰ ἀγαθά; καὶ ἐν εὐπαθείᾳ βιάσιοι, θρασύστομα φθεγγόμενοι ῥήματα; πάλιν ἀλλ' ἐκ τῶν αὐτῶν ἡ εὐημερία μεταπίπτει· πῶς δὲ καὶ ὁ μὲν εἷς ἐν πλούτῳ καὶ πάσῃ τῇ τῶν ἀνθρώπων δόξῃ τελευτᾷ τὸν βίον, ὁ δὲ ἐν πικρίᾳ ψυχῆς, οὐδενὸς τῶν ἐν βίῳ μεταλαβὼν ἀγαθῶν; εἶτα διὰ μέσου παρενέθηκε, πότερον οὐχὶ ὁ Κύριός ἐστιν ὁ διδάσ-

* ἴσ. προσφέρετε.

PROTHEORIA CAPITIS Decimiquinti.

LYMP. Cùm amici Jobi, ut ſolarentur eum, acceſſiſſent, & immedicabiles ejus calamitates oculis ipſi vidiſſent, tanquam homines pii, nihil de Deo à ratione alienum mente conceperunt: plagam verò illam ad virtutem probandam & explorandam immiſſam fuiſſe ignorantes, viſum eſt eorum judicio, Jobum quidem, ac ſi propter peccata ærumnas ſuſtineret, condemnare, Deum verò, quòd non immeritò eum ſupplicio afficeret, juſtum pronunciare. Fortiſſimus verò athleta Jobus, neque ipſe injuſtum aliquid de Deo cogitavit, neque de providentia divina, quæ omnia rectè & juſtè adminiſtrat, diſſentaneam ullam & ineptam opinionem animo concepit: cùm autem nullius ſceleris ſibi conſcius eſſet, quod tam grave ſupplicium mereretur, injuſtam amicorum condemnationem iniquo animo fert. Cúmque de hoc multos inter ſe ſermones ſeviſſent, & Sopharus illum nunc denuo impietatis reum pronunciâſſet, ſic eos alloquitur; Ut intelligatis, vos orationem conſolatoriam nequaquam in medium attuliſſe, ſed errore deceptos cauſas ſpecioſas & fictitias ignoranter prætendiſſe, iis quæ dicturus ſum attendite. Ignorantiam autem eorum redarguens, problematicè ſic inquit; Si providentiæ rationes vobis perſpectæ ſunt, cur impii proſperâ fortunâ utantur? & bonorum abundantiâ undique circumfluant? ac licèt verba hoſtilia contra Deum proferant, vitam ſine ærumnis & moleſtiis traducant (quin & eorum etiam felicitas labilis & caduca eſt) reſpondete mihi? & cur hic quidem in divitiis & omni beatitudine humanâ, alter verò in angore animi, bonorum omnium quæ hominibus in vita contingunt, expers, vitam finiat? Deinde, Dei judicia incomprehenſibilia & ineffabilia

ineffabilia esse ostendens, & quòd providentiæ, quæ cuncta rectè gubernat, rationes nobis omnino cognitæ non sint, hoc sermoni suo interserit, *Nunquid non Dominus est qui docet intellectum & scientiam?*

σκων συνέσιν καὶ ἐπιστήμην; δηλονότι ὡς ἀνεφίκτα καὶ ἀκατάληπτα τὰ τοῦ Θεοῦ κρίματα, καὶ ὅ * πολλοὶ ἡμῶν γνώσιμοι τὰ πολλὰ καλῶς διδιχθύσης τῆς διανοίας οἱ λόγοι. * ἴσ. πάντως.

CAP. XXI. *RESPONDENS autem Job, ait, Audite, audite sermones meos, ut non sit mihi à vobis hæc consolatio.*

ΥΠΟΛΑΒΩΝ ὁ Ἰώβ, λέγει, ἀκούσατε, ἀκούσατέ μου τῶν λόγων, ἵνα μὴ ἦ μοι ἀπ' ὑμῶν αὕτη ἡ παράκλησις.

OLYMPIOD. Symmachus verò, *Et fiat hoc consilii vestri mutatio.* Verbi autem, *Audite*, ingeminatio, vel ad excitandam attentionem adhibetur, vel animi securitatem ac tranquillitatem indicat. Sensus autem versûs hic est; Accipite quæ dicturus sum, ut edocti quòd verba ad consolandum minimè idonea adhibeatis, consilium mutetis, & aliam sermonis vestri methodum ac tractationem instituatis: nam ut nunc se res habet, consolatio vestra consolatio non est, sed dolorum incrementum; calamitates enim mihi exprobrantes, vulnera mea refricatis.

ΟΛΥΜΠ. Ὁ δὲ Σύμμαχος, καὶ γενέσθω τοῦτο μεταβούλευμα ὑμῶν. ὁ μὲν διπλασιασμὸς, τοῦ, ἀκούσατέ μου, ἤτοι προσοχὴν ἐνεργάσασθαι βούλεται, ἢ καὶ τὴν τῆς ψυχῆς θυμοῦσθαι ἐμφαίνει. ὁ δὲ νοῦς τοῦ στίχου τοιοῦτος· δέξασθε τὰ παρ' ἐμοῦ λεχθησόμενα, ἵνα μαθόντες ὅτι μὴ κατὰ λόγον ποιεῖσθε τὴν παράκλησιν, μεταβουλεύσασθε, καὶ ἀμείψητε τὴν τοῦ λόγου οἰκονομίαν καὶ μεταχείρισιν· ὡς νῦν γε ἡ παράκλησις ὑμῶν οὐκ ἔστι παράκλησις, ἀλλὰ προσθήκη τῶν ὀδυνῶν· ὀπτεξαίνετε γάρ μοι τὰ τραύματα, τὰς συμφορὰς ὀνειδίζοντες.

POLYCHR. Mihi, inquit, dicenti aurem præbete, ut intelligatis, non consolationis, sed ignorantiæ verba vos protulisse (sic autem omnes per modum responsionis alloquitur, quandoquidem omnibus de iis quæ dicebantur idem erat animorum consensus: ingeminatio autem, animi tranquillitatem ostendit) id est, ut discatis me nullo beneficio à vobis affectum esse, & quòd res secus se habeant.

ΠΟΛΥΧΡ. Δέξασθε, φησὶ, λέγοντα κἀμέ, ὡς οὐ γνῶτε, μὴ παρακλήσεως ἀλλ' ἀγνοίας ἀφέντες λόγους· ὡς πρὸς ἅπαντας ὁ ἀποκρινόμενος λέγει, ἐπειδὴ ἓν μίαν εἶχον περὶ τῶν λεγομένων τὴν γνώμην· ὁ δὲ διπλασιασμὸς, τῆς ψυχῆς τὴν θυμοῦσθαι ἐμφαίνει· τοῦτέστιν, ἵνα μάθητε, ὅτι οὐδὲν καρποῦμαι παρ' ὑμῶν, * ὅτι οὐχ οὕτως ἔχει ταῦτα. * ἴσ. προσπαίτ. καὶ.

Sustinete me, ego autem loquar; deinde non irridebitis me.

Ἀνάσχεσθέ μου, ἐγὼ δὲ λαλήσω· εἶτα οὐ καταγελάσετέ μου.

OLYMP. Symmachus verò, *Et post sermones meos acquiescetis.* Duplex autem verborum sensus est; vel enim hoc dicit, Sustinete, & æquo animo ferte me dicentem; persuasum enim habeo cessaturos vos, nec amplius ludibrio me habituros,

ΟΛΥΜΠ. Ὁ δὲ Σύμμαχος, καὶ μετὰ τοὺς λόγους μου σιωπήσετε. διπλῆ δὲ ἡ ἔννοια· ἤτοι γὰρ τοῦτο λέγει, ὑπομείνατε, καὶ βασάσατέ με λέγοντα, καὶ οἶδα ὅτι ἐὰν ὀπτήσητε τοῖς παρ' ἐμοῦ λεγομένοις, σιήσεσθε καὶ παυήσεσθε καταγε-

καταγλωττές με. ἢ, ὅτι διαβασάσατέ με, & διορθώσατε τοῦτο τὸ νόσημα * συγκαμπτόμενον· μὴ ὃ ὃ ἔμπροσθέν με ἀβάλητε, πάλιν με ὀπίσω τῆς πρώτερας καταστήσετε * καταχρίσεως.

* Ἰσ. συγκεκαμπτόμενον

* Ἰσ. κατακλίσεως.

ΔΙΔΥΜΟΥ. Ἀντὶ τοῦ, ἐνέγκατέ μου τοὺς λόγους, βασάσατέ με λέγοντα, λογιζόμενοι ὅτι οὐχ ὑβρισικῶς χρῶμαι τῷ ἐλέγχῳ, ἀλλὰ πρὸς ὄρισασίαν.

si ea quæ à me dicentur diligentiùs animadverteritis. Vel, morbo me afflictum & incurvatum erigite & sublevate; postquam verò ea dixero quæ voluero, rursus me in priore sede collocabitis.

DIDYMI. Id est, Animo vobiscum reputantes, quòd reprehensio mea cum contumelia non sit conjuncta, sed ad eruditionē vestram adhibeatur, sermones meos tolerate, & perorantem me sustinete.

Τί γάρ; μὴ ἀνθρώπου μού ἡ ἔλεγξις; ἢ διατί οὐ θυμωθήσομαι;

Quid enim? Nunquid hominis est castigatio mea? aut quare non irascar?

ΟΛΥΜΠ. Εἰς ὀργήν με, φησὶν, ἐκκαλεῖσθε, τοιαῦτά μου καταψευδόμενοι· ἐπεὶ τίς ἀνθρώπων ἐλέγξαι με δυνάσται ἀσεβῆ γεγονότα, ἢ ἁρπαγὰ, καὶ τῶν ἀλλοτρίων ἐραστὴν, ὡς ὑμεῖς ἀπεφήνασθε; ἐπεὶ οὖν μή ἐστι τις ὁ ἐλέγχων με, πῶς οὐ δικαίως θυμωθήσομαι καθ' ὑμῶν, ὅτι περὶ ὧν οὐκ οἴδατε, διαβεβαιοῦσθε, κατηγοροῦντές μου; ἢ καλῶς λέγει ὅπερ ὕστερον ὁ Ἀπόστολος ἔφη, ἐμοὶ δὲ εἰς ἐλάχιστόν ἐστιν, ἵνα ὑφ' ὑμῶν ἀνακριθῶ· ὁ δὲ ἀνακρίνων με, Κύριός ἐστι. Διὰ τοῦτο οὖν εἰς ὀργὴν κινοῦμαι, ὅτι τὸ σαφὲς οὐκ εἰδότες, τὴν θείαν προσλαμβάνετε κρίσιν.

OLYMP. Talia, inquit, contra me comminiscentes, bilem mihi movetis; quis enim mortalium est, qui, prout vos affirmâstis, me impietatis, rapinæ, & cupiditatis alienorum bonorum arguere potest? Quandoquidem igitur nemo est qui me arguat, cur non meritò contra vos irâ accendar, quòd in accusatione vestra, ea quorum ignari estis pro certis affirmetis? Vel illud dicit quod postea ab Apostolo usurpatum est, *Mihi verò pro minimo est, quòd à vobis dijudicer: sed Dominus is est qui me dijudicat.* Idcirco igitur excandesco, quòd rei veritatem ignorantes, judicium divinum præjudicio vestro antevertatis. Cor. 1. 4. 3. 4.

Εἰσβλέψαντες εἰς ἐμὲ, θαυμάσατε, [ὁ δὲ Ἀκύλας, ἐξαπορήσατε· ὁ δὲ Σύμμαχος, ἄφθογγοι γένεσθε.] χεῖρα θέντες ἐπὶ σιαγόνι. [οἱ λοιποὶ, ἐπὶ στόματι.]

Insticientes in me, admirabimini, [Aquila verò, *Dubii & perplexi hærete*; & Symmachus, *Obmutescite.*] *manum ponentes super maxillam.* [Cæteri, *super os.*]

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Οἱ μὲν ἡσυχίας ἀκούοντες, ὡς τὰ πολλὰ τὰ ἀγνοούμενα τῷ * μηρῷ παρεστερείσαντες, καὶ τῇ χειρὶ τὸ πρόσωπον ἐπαναπαύοντες, τοῖς λεγομένοις τὸν νοῦν προσέχουσι. λέγει οὖν, ὅτι μετὰ ἡσυχίας καὶ προσοχῆς ἀκούσατέ μου, ἵνα θαυμάσητε τὰ λεγόμενα· καὶ δή τινες μετέλαβον τὸν σύνεσιν. καὶ ἐμὲ μὲν χρηστὸν ἐκφαίνουσι· διαλογιζόμενοι τὰ καθ'

* Ἰσ. ἀκρῳ. Ἰσ. ἀκρῳ μηρῷ.

DJUSDEM. Qui cum silentio aliquid audiunt, ut plurimùm cubitum femore suppositio fulcientes, & vultum super manum inclinantes, iis quæ dicuntur animum advertunt. Dicit igitur, Cum silentio & attentione auscultate mihi, ut ea quæ dicuntur admiremini: atque ita nonnulli versum hunc intellexerunt. Meo verò judicio hoc est quod dicit; Statum rerum

mearum vobiſcum reputantes, admiremini; cauſâmq; cur ærumnas ſuſtineã ignorantes, in anguſtias conjiciamini, ac hæſitantes, nec habentes quod dicere poſſitis, ſilentii vinculum ori injicite : ſic enim ea quæ patior omnem orationem ſuperant & excedunt, ut propter exprimendi difficultatem præſtet de iis ſilere, quàm temere pronunciare, & condemnationis ſententiam de me ferre.

ἐμέ, θαυμάσατε, καὶ εἰς ἀμηχανίαν *πεσεῖσητε, μὴ δι' εἰσηγητὰς αἰτίας δι' ὧν πάσχω, καὶ ἀπορηθέντες, καὶ μὴ ἔχοντες ἃ εἰπεῖν, τὸ τῆς σιωπῆς δεσμὸν τῷ στόματι ἐπιθῆτε· οὕτω *πέρα παντὸς λόγου τὰ ἐμὰ πάθη καθέστηκεν, ὡς ἄμφω τὸ μὴ τύποις σιγᾶν δι' ἀπορίαν, ἢ προπετῶς ἀποφαίνεσθαι, καὶ καταγινώσκειν μου. * χ. πέσητε. * χ. παντός

Si etenim recordatus fuero, ſolicitus fui, & tenentur carnes meæ doloribus.

Ἐάν τε γὰρ μνησθῶ, ἐπτόημαι, καὶ ὀδύναι ἔχουσί μου τὰς σάρκας.

EJUSDEM. Atque hìc etiam interpretes lapſi ſunt. Confeſtim, inquit, & ſummatim ea de quibus dicturus ſum, commemorabo : dolores enim qui carnes meas obſident & infeſtant, longiori orationi indulgere non ſinunt. Symmachus pro, *Solicitus fui*, reddens, *Conturbor*, hoc innuere mihi videtur ; Si meorum malorum mentionem tantùm fecero, commoveor & conturbor, neque recordationem ipſam ſine animi dolore ſuſtineo; quin & corporis cruciatus ad ſe trahit, nec cum debita & concinna orationis ſtructurâ verba me facere patitur.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Καὶ ἐνταῦθα οἱ ἑρμηνεύσαντες διήμαρτον. μετ' ἀσυνδέτου γάρ, φησὶν, ἐρῶ, καὶ συντόμως ὑπομνησθήσομαι τῶν μελλόντων ῥηθήσεσθαι· ὃ γὰρ ἐάσειν ἐμφιλοχωρῆσαι τῷ λόγῳ αἱ πολυρροθοῦσαί μου τὰς σάρκας ὀδύναι. ὁ δὲ Σύμμαχος, ἀντὶ τοῦ, ἐπτοήθην, ἐσκυθρώπασα, τοῦτο οἶμαι δηλοῖ, ὅτι ἐὰν καὶ μόνον μνησθῶ τῶν ἐμῶν κακῶν, ταράττομαι καὶ θορυβοῦμαι, καὶ οὐδὲ τὴν μνήμην ἀπαθῶς φέρω, ἀλλὰ καὶ ἡ μνήμη με τοῦ σώματος πρὸς ἑαυτὴν ἀπροσιαστὰ, καὶ οὐκ ἐᾷ μετὰ τῆς προσηκούσης ἁρμονίας ποιεῖσθαι τοὺς λόγους.

CHRYSOST. Vide quemadmodum ubique apologiam pro ſe inſtituat, quemadmodum cruciatus in medium proferat, quemadmodum eorum quæ dicturus eſt cauſam, non ab aliquo proprio motu vel corporis conſtitutione, ſed ab animo perturbato, & mentis ratione occœcatâ, profluere aſſerat.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Ὅρα πανταχοῦ πῶς ἀπολογεῖται, πῶς τὰς ὀδύνας προτίθησι, πῶς λέγει τὴν αἰτίαν τῶν ῥηθησομένων ἐκείνων, ὅτι οὐκ οἰκόθεν, οὐδὲ ἀπὸ καταστάσεώς τινος, ἀλλ' ἀπὸ ταραχώδους ψυχῆς καὶ ἐσκοτισμένων λογισμῶν ταῦτα φθέγγεται.

Quare impii vivunt, ſenuerunt autem, & in divitiis ? & quæ ſequuntur, uſque ad verſ. 17.

Διατί ἀσεβεῖς ζῶσι, πεπαλαίωνται δὲ, καὶ ἐν πλούτῳ ; καὶ τὰ ἑξῆς, ἕως τοῦ στίχου ιζ.

OLYMP. Quandoquidem ſapientes vos eſſe exiſtimatis, & cauſas cognoſcere propter quas ego hæc patior, reſpondete mihi interroganti. Unde eveniat quòd ſæpenumero multi impii in divitiis

ΟΛΥΜΠ. Ἐπειδήπερ οἴεσθε σοφοί τινες εἶναι, καὶ τὰς αἰτίας εἰδέναι καθ' ἃς ταῦτα πάσχω, ἐρωτῶντί μοι φράσατε. πόθεν πολλοὶ πολλάκις ἀσεβεῖς καταγηρῶσιν ἐν πλούτῳ ; καὶ ἀφθόνως

ἀφθόνως μὴ αὐτοῖς φύσιν ἡ γῆ τοὺς καρπούς; ἐφήδονται ὑπὸ τῇ εὐπαιδίᾳ, καὶ πολυχρόνιον αὐτοῖς σωφρέχῃ τὰ ἀγαθά; καὶ ὅλως ἡ ἄλογος αὐτοῖς φύσις ποτὲ ἐδυσωπράγησε; μένουσι δὲ ἐν τῇ * εὐπραγίᾳ ὡς πρόβατα, μετὰ τοῦ, ἀφειδῶς, οἱονεὶ θείας τινὸς καὶ ἀθανάτου μοίρας ἐπιλημμένοι, καὶ εὐδαιμονίας πληπαθείας ἔξω τυγχάνοντες; ἐν εὐφροσύνῃ δὲ αὐτοῖς καὶ τὰ τέκνα διατελεῖ, καὶ μουσικοῖς ὀργάνοις ὑπιτέρπεται; καὶ ἐν ἀφθονίᾳ πολλῇ τῶν δεόντων πρὸς πολύπαν τὸν * ἰσ. ἐξετάζονται. βίον ἐξετάζονται, καὶ συντελοῦσι τοῖς ἀγαθοῖς; καὶ ταῦτα, ἀναργῶς θεομαχοῦντες, καὶ εὐδεμίαν τῶν θείων ἐντολῶν λαμβάνοντες ἔννοιαν; τοιαύτη μὲν τῶν στίχων ἡ δύναμις· καὶ δὴ ἴσως καὶ ἕκαστον στίχον καθ' ἑαυτὸν ἐξετάσαι.

consenescant? terra iis fructus abundanter proferat? præclarâ sobole delectentur, & undique bonis affluant? neque bestiæ eorum, quæ ratione carent, casum aliquem adversum patiantur? permaneant autem in prosperitate *sicut oves*, id est, absque omni cura & solicitudine, ac si extra humanam calamitatem constituti, divinam quandam & immortalem sortem nacti fuissent? liberi etiam eorum lætam vitam agant, & musicis instrumentis animum oblectent? rerúmq; omnium necessariarum abundantiâ toto vitæ suæ cursu affluentes, festos dies celebrent, & cum bonis commoriantur? licèt bellum apertum contra Deum gerant, & divinorum mandatorum nulla cogitatio eorum animos subeat? Atque hic quidem versuum horum sensus est; operæ pretium tamen est, sigillatim versum unumquemque expendere.

Διατί ἀσεβεῖς ζῶσι, πεπαλαίωνται δέ, καὶ ἐν πλούτῳ;

Quare impii vivunt, senuerunt autem, & in divitiis?

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Τοιοῦτόν τι καὶ Δαβὶδ φάλλει, ἰδοὺ δὴ οἱ ἁμαρτωλοὶ καὶ εὐθηνοῦντες εἰς τὸν αἰῶνα κατέσχον πλοῦτον. καὶ νῦν ὁ Ἰώβ, οὐ τούτῳ μόνῳ, φησὶ, θαυμάσαι χρὴ, ὅτι οὐ τοσαύτας πονηρίας τοιαύτας λαμβάνουσι τὰς ἀμοιβάς, ἀλλ' ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ εὐθηνία χείρονας αὐτοὺς ποιεῖ.

CHRYSOSTOMI. Tale quid David in Psalmis canit, *Ecce ipsi peccatores & abundantes in seculo obtinuerunt divitias.* Et Jobus hoc in loco, Non tantùm, inquit, admirari oportet, quòd pro improbitate talem habeant retributionem, sed quòd prosperitas deteriores eos reddat. P. 72, 12.

ΩΡΙΓΕΝΟΥΣ. Τὸ μέντοι, πεπαλαίωνται ἐν πλούτῳ, εἶπεν οὐ τὸ, οὐκ εἰσὶ νεόπλουτοι, ἀλλ' ἐκ νεότητος καὶ μέχρι γήρως πλουτοῦντες διετέλεσαν.

ORIGEN. Illud autem, *senuerunt in divitiis*, id est, Non nuper locupletes evaserunt, sed ab ineunte ætate ad senectutem usque in divitiis vitam transegerunt.

Ὁ σπόρος αὐτῶν κατὰ ψυχὴν αὐτῶν, τὰ δὲ τέκνα αὐτῶν ἐν ὀφθαλμοῖς.

Semen eorum secundùm animam, & filii eorum in oculis.

ΟΛΥΜΠ. Τουτέστιν, οὐδεὶς ἐν αὐτοῖς ἄγονος, ἀλλὰ πάντες γόνιμοι, σπέρμα καὶ τέκνα ἔχουσι· τοῦτο γάρ ἐστι, Σπέρμα, κατὰ ψυχήν, οὗτινι τρόπῳ, ὁ καθ' ἕνα πατήρ ἐστι. Τὸ δέ, τὰ δὲ τέκνα αὐτῶν ἐν ὀφθαλμοῖς, ὁ Σύμμαχος, διαμένει ἔμπροσθεν αὐτῶν, ἐξέδωκε. γλυκὺ γὰρ πατράσι θέαμα

OLYMPIODORI. Id est, Nullus inter eos sterilis est, sed fœcundi omnes, semen & liberos habent: *secundùm animam* enim, id est, Unusquisque eorum pater est. Illud autem, *Et filii eorum in oculis*, Symmachus reddidit, *Permanent ante eos.* Liberos enim intueri, & puerilibus

rilibus ac balbis ſermonibus oblectari, parentibus jucundum ſpectaculum eſt.

παῖδες ὁρώμενοι, καὶ τοῖς παιδικοῖς * αὐτοὺς ψελλίσμασι τέρποντες.

* κ. αὐτ.

Domus eorum abundant; timor autem nuſquam, & flagellum à Domino non eſt ſuper eos.

Οἱ οἶκοι αὐτῶν ἀθλωσι, φόβος δὲ οὐδαμοῦ, μάστιξ δὲ θεοῦ Κυρίου οὐκ ἔστιν ἐπ' αὐτοῖς.

LIberis, inquit, delectantur, rebus omnibus abundant, neminem verentur, ne excidant ſuâ proſperitate non metuunt, plagam nullam à Deo immiſſam ſentiunt. Quidam verò illud, *Semen eorum ſecundùm animam*, non de virili ſemine ex quo liberi procreantur, intellexerunt, ſed de ſeminibus quæ terræ mandantur: ut quod dicitur hoc ſit; Agri eorum frugum feraces ſunt, nuſquã ſterilitas eſt; *ſecundùm animam* verò, & unicuique eorum, ſeminum abundantia ſuppeditatur. Prior verò expoſitio meo judicio melior eſt.

Ἡδονται, φησὶ, τοῖς τέκνοις, ἀθλωσιν, οὐδένα διδυλαβοῦνται, ἃ δεδίκασι τὴν ἀποφαλίας μετάθεσιν, ἃ δέχονται πληγὴν θεήλατον. ἄλλοι δέ, ὁ σπόρος αὐτῶν καὶ ψυχὴ, ἃ περὶ τοῦ σπέρματος τῶν παίδων ἐκδοχή, ἀλλὰ περὶ τῶν ἐν τῇ γῇ καταβαλλομένων σπερμάτων. ὡς ἐμοὶ δὲ λεγόμενον τοιοῦτον· κομῶσιν αὐτοῖς τὰ λήϊα, ἄδαμος ἀφορία· καὶ ψυχὴ δὲ, ἕκαστον τῶν αὐτοῖς ἢ τῶν σπερμάτων δαψίλεια. ἀμείνων δὲ οἶμαι ἡ πρώτη ἐκδοχή.

Bos eorum non fœtum immaturum peperit. [Symmachus, *Non fecit abortum*, id eſt, Bos arans fœtum imperfectum & mortuum non edidit.] *Et ſalva evaſit eorum prægnans, & non fruſtrata eſt.*

Ὁ βοῦς αὐτῶν οὐκ ὠμοτόκησεν. [ὁ Σύμμαχος, οὐκ ἐξέτρωσε, τουτέστιν, ἀτελῆ καὶ νεκρὸν γονὴν ἡ γεωργικὴ βοῦς οὐκ ἐξέβαλε.] διεσώθη δὲ αὐτῶν ἐν γαστρὶ ἔχουσα, καὶ οὐκ ἐξέφαλεν.

AQuila autem, *Juvenca eorum*; ac ſi rurſus diceret, Bos fœtum utero conceptum imperfectum non ejecit, neque embryon immaturum peperit, ſed ſalva evaſit, fœtum abſolutum edidit, neque fruſtrata eſt. Quidam verò de muliere hæc dicta eſſe arbitrati ſunt, quòd, ſcilicet, eorum conjuges fœtus abortivos non pareant.

Ὁ δὲ Ἀκύλας, δάμαλις αὐτῶν· ἵνα πάλιν εἴπῃ, ὅτι ἡ βοῦς οὐκ * ἀπέβαλεν ἀτελὲς τὸ ἐγκυμονούμενον, οὐδὲ ἄωρον τὸ ἔμβρυον ἀπεκύησεν, ἀλλὰ διεσώθη, καὶ τέλειον ἔτεκε, καὶ οὐκ ἀπέτυχε. τινὲς δὲ περὶ γυναικὸς εἰρῆσθαι ταῦτα ὑπέλαβον, ὅτι καὶ αἱ περὶ αὐτοῖς γυναῖκες οὐκ ἔξέτρωσάν * ἀμβλωθρίδια.

* κ. ἐξέβαλεν.

Et permanent ſicut oves æternæ.

Μένουσι δὲ ὡς πρόβατα αἰώνια.

VEl hoc dicit, quòd etiam oves illis permaneant tanquam æternæ, nullo peſtilenti morbo aut lue infectæ: Vel, quòd ipſi vitam longævam ducentes, in multitudinem inſtar ovium excreſcant, & liberorum propagatione immortalitatem imitentur.

Ἢ τοῦτό φησιν, ὅτι μένουσιν αὐτοῖς καὶ τὰ πρόβατα ὥσπερ αἰώνια, μηδεμιᾶς λοιμώδους νόσου ἢ φθορᾶς αἰφνιδίου· ἢ, ὅτι αὐτοὶ μένουσι μακρόβιοι, καὶ εἰς πλῆθος ἐπιδιδόντες, καθάπερ τὰ πρόβατα, καὶ τῇ ἐπιγονῇ τὴν ἀθανασίαν μιμούμενοι.

Τὰ

Τὰ δὲ παιδία αὐτῶν ψαλτήριον καὶ κιθάραν, καὶ ἀγαλλόμενα φωνῇ ψαλμοῦ.

Et parvuli eorum ludunt, ſumentes pſalterium & citharam, & lætantur voce pſalmi.

ΟΡΙΓ. Ἄλλη πατέρων εὐδαιμονία, τῶν παίδων ἡ εὐφροσύνη, ἐν ἀπολαύσει αὐλοῦ, καὶ κιθάρας, καὶ τυμπάνου, ὑφ' ὧν αἱ μὲν ἀκοαὶ κατηυλοῦνται, αἱ δὲ τῆς ψυχῆς ἡδοναὶ διεγείρονται, καὶ οἱ πρόντες τῇ ἀκολάστῳ μελῳδίᾳ καταπλοῦνται, ἐν οἱ τῶν ἀσεβῶν παῖδες ἀσελγῶς ἐργάζονται, τὰς ἐντεταμένας νευρᾶις ταῖς χερσὶν ἑαυτῶν ἐπιβάλλοντες, καὶ πρὸς τὴν φωνὴν τῶν ὀργάνων ἐπιχορεύοντες.

ORIGENIS. Alia eſt parentum felicitas, liberorum lætitia, quæ tibiis, citharis, & tympanis fit; quorum ſono aures quidem titillantur, & animi voluptates excitantur, & qui adſunt laſcivâ melodiâ deliniuntur, quam impiorum filii petulanter faciunt, manus intentis fidibus admoventes, & muſicorum organorum ſono voce ſuâ concinentes & applaudentes.

Συνετέλεσαν δὲ ἐν ἀγαθοῖς τὸν βίον αὐτῶν.

Conſummaverunt autem in bonis vitam ſuam.

ΑΥΤΟΥ. Τουτέστιν, οὐδὲν διάλειμμα τῆς εὐφροσύνης αὐτοῖς ἐγίνετο, ἀλλ' ἐν βίῳ τελείῳ τοῖς σωματικοῖς ἀγαθοῖς ἐπιτυφλοῦντες διετέλεσαν, καὶ πέρας αὐτοῖς εὐδαιμονίας ὁ τῆς ζωῆς πέρας ἐγίνετο, ἀπαθείσης μέχρι τελευτῆς τῆς εὐημερίας.

EJUSDEM. Id eſt, Felicitatis eorum tenor non interruptus fuit, & deliciis corporeis fruentes vitam univerſam traduxerunt, extensâque uſque ad vitæ exitum felicitate, idem beatitudinis & vitæ terminus exſtitit.

Καὶ ἐν ἀναπαύσει ᾅδου ἐκοιμήθησαν.

Et in requie inferni dormierunt.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Ἀντὶ τοῦ, μέχρι θανάτου διαπαυόμενοι, καὶ εὐθυμούμενοι, ἀλυπήτως εἰς ᾅδου κατέρχονται· ἢ, ὅτι οὐδὲ αὐτὸς ὁ θάνατος πικρὸς αὐτοῖς ἐστὶ, ἀλλ' ὥσπερ ὑπνοῦντες, οὕτως ἀποθνήσκουσιν· ἢ, ὅτι οἱ μὲν ἄλλοι ἐν τῷ ζῆν κακοπαθοῦσι, καὶ παλαιπωροῦνται, ἀποθανόντες δὲ ἀναπαύονται· οὗτοι δὲ περὶ ὧν ὁ λόγος, πᾶσαν τὴν ζωὴν ἐν εὐθυμίᾳ διαπαυσάμενοι, οὕτως εἰς τὸ ἐν τῷ θανάτῳ ἦλθον ἀνάπαυσιν.

EJUSDEM. Id eſt, Ad mortem uſque tranquillitate utentes, & ſine ærumna ac cruciatu lætitiâ fruentes, ad infernum deſcendunt. Vel, quia mors ipſa iis minimè acerba ſit, ſed ſicut ſomno conſopiti moriantur. Vel, quia alii quidem in vita ſua tribulationes & afflictiones patiantur, in morte verò requiem inveniant: hi autem, de quibus eſt ſermo, vitam omnem indeflexo tenore in lætitia animi tranſigentes, ſic ad requiem quæ in morte eſt pervenerunt.

Λέγει δὲ Κυρίῳ, ἀπόστα ἀπ' ἐμοῦ, ὁδοὺς σου εἰδέναι οὐ βούλομαι.

Dicit autem Domino, Recede à me, vias tuas ſcire nolo.

ΣΥΝΕΧΥΜΕΝΑ, φησὶ, βίῳ πολυτελεῖ καὶ ἐμπαθείᾳ ἔχουσι, καὶ ταῦτα τῷ

LUxus & deliciæ unà cum eorum tota vita extenduntur, licèt palam à

Deo recedant, & pudore omni abjecto sic ipsum alloquantur; Quid nobis leges sanciens negotium & molestiam facessis? mandata tua respuimus, neque scire ea, aut cum affectu diligere, aut ambulare in iis volumus.

Θεῷ ἀναργῶς ἀφισάμενοι, καὶ ἀνερυθριάστως λέγοντες πρὸς αὐτὸν, Τί πρενοχλῇς ἡμῖν, νόμους ἐπιτάττων; τὰς ἐντολάς σου ἀπωσαμενόμεθα, καὶ ἐδέναι ταύτας οὐ θέλομεν, οὐδὲ οἰκείως ἔχειν πρὸς αὐτάς, ἢ πεῖραν ἐν αὐταῖς.

Quid est omnipotens, quia serviemus ei? & quæ utilitas quoniam obviam ibimus ei?

Τί ἱκανὸς, ὅτι δουλεύσομεν αὐτῷ; καὶ τίς ὠφέλεια ὅτι ἀπαντήσομεν αὐτῷ;

OLYMPIODORI. Sub impiorum personâ hæc loquitur. Similis autem hic locus illi, *Dixit insipiens in corde suo, Non est Deus.* *Quis* enim, inquit, *est sufficiens*, id est, qui omnipotens dicitur Deus? Quid lucri ab eo reportabimus, si ea de causâ cultum ejus & obsequium elegerimus? qua in re juvabimur, si proni ad adorandum eum accesserimus? Illud enim, *Quoniam obviam ibimus*, dicunt metaphorâ sumptâ ab ils qui personis illustribus assurgunt, & honoris causâ in occursum eorum veniunt. Deinde causam affert cur talia loquantur, ut ostendat eos sine labore & molestiâ bona possedisse.

Psal. 13. 1.

ΟΛΥΜΠ. Ὡς ἐκ προσώπου τῶν ἀσεβῶν ὁ λόγος· ἔοικε δὲ, φησὶ, τῷ εἰπεῖν ἄφρων ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ, Οὐκ ἔστι Θεός. τίς γὰρ, φησὶν, ἐστὶν ὁ ἱκανὸς, τουτέστιν, ὁ παντοδυνάμενος λεγόμενος Θεός; τί δὲ πλέον ἡμῖν ἔσται πρὸς αὐτὸν, ἵνα δι' αὐτὸν λατρείαν καὶ θεραπείαν ἐλώμεθα; τί δὲ ὠφεληθησόμεθα, ἐὰν εἰς τὸ αὐτὸν προσκυνῆσαι * ἐπισπεύδοντες ἔλθωμεν; ὅ γὰρ, ὅτι ἀπαντήσομεν, φασὶν ἐκ μεταφορᾶς τῶν τοῖς ἐνδόξοις προσώποις προσαισαμένων, καὶ ὑπὲρ τοῦ χάριν εἰς ἀπάντησιν αὐτοῖς ἐρχομένων. Εἶτα πύθεται τὴν αἰτίαν δι' ἣν τὰ τοιαῦτα λέγουσιν, ἵνα δείξῃ ὅτι ἄπονον εἶχον τῶν ἀγαθῶν τὴν κτῆσιν.

* χ. σπεύδοντες.

Erant enim in manibus eorum bona.

Εν χερσὶ γὰρ ἦν αὐτῶν τὰ ἀγαθά.

HÆc, inquit, eò quòd suppliciis minimè afficiantur, sed in bonorum hujus vitæ affluentiâ ætatem transigant, Deo interim patienter ferente, animo secum meditantur, & dicunt, Omnia in manibus habemus, quæ jucunda sunt de nostro possidemus: quem fructum majorem nobis adferet Deus, ut vias ejus & mandata custodientes, molestiam nobis ipsis creemus?

ΤΑῦτα διανοοῦνται, φησὶν, οὐ ὅσῳ μὴ κολάζονται, ἀλλ' ἐν ἀφθόνοις διάγουσι τοῖς βιωτικοῖς ἀγαθοῖς, τοῦ Θεοῦ τέως ἀνεξικακοῦντος, καί φασιν, ἔχομεν πάντα ἐν χερσὶν, οἴκοθεν κεκτήμεθα τὰ ἡδέα· τί πλέον ἡμᾶς ὠφελήσει Θεὸς, ἵνα τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ καὶ τὰς ἐντολὰς τηροῦντες πονήσωμεν;

Opera autem impiorum non inspicit.

Εργα δὲ ἀσεβῶν οὐκ ἐφορᾷ.

EJUSDEM. Hæc etiam verba impiorum esse quibusdam videntur, qui, ut verisimile est, dicunt, Hæccine Deus in-

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Εδοξέ τισιν ὡς ἀπὸ τῶν ἀσεβῶν εἶναι καὶ οὗτος ὁ λόγος, φασκόντων, ὡς εἰκὸς, ταῦτα Θεὸς ἐφορᾷ;

ρᾷ; πῶς ταῦτα καταγίνεται; ὦ μῖ' οὖω· οὐδὲν αὐτῷ μέλῃ τῶν ἀνθρώπων πραγματευομένων. τάχα δ' ἂν καὶ τῷ Ἰὼβ ἀρμόσοι τὰ ῥήματα, θαυμάζοντι τὴν Θεοῦ ὀργὴν μακρόθυμον, * καθ' ὃ κολάζῃ οὐδαμοῦ τοὺς ἀσεβεῖς, ἀλλ' ἀτιμωρητὶ ἐᾷ τούτοις ἁμαρτάνειν, ὡς ἂν εἰ μὴ ἑώρα τὰ παρ' αὐτῶν γινόμενα.

* Ἰσ. καθ' ὃ.

tuetur? Num in his occupatus est? Nequaquam; hominum actiones nulli curæ ei sunt. Fortè etiam & verba hæc non ineptè Jobo, summam Dei longanimitatem admiranti, quadrabunt, qua è vestigio impios suppliciis non afficit, sed impunè eos peccare patitur, quasi ea quæ ab iis fiunt nequaquam cerneret.

Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἀσεβῶν λύχνος σβεσθήσεται, ἐπελεύσεται δὲ αὐτοῖς ἡ καταστροφή· ὠδῖνες δὲ αὐτοὺς ἕξουσιν ἀπὸ ὀργῆς· ἔσονται δὲ ὥσπερ ἄχυρα ὑπὸ ἀνέμου, ἢ ὥσπερ κονιορτὸς ὃν ὑφείλετο λαῖλαψ. ἐκλείποι μὲν οὖν τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ.

Immo verò & impiorum lucerna extinguetur, & superveniet iis subversio: dolores autem habebunt eos ab ira: erunt autem tanquam paleæ sub vento, aut tanquam pulvis quem abstulit turbo. Deficiant filios bona ejus.

ΟΛΥΜΠ. Εἰ καὶ ἀνεξικακεῖ, φησὶν, ὁ Θεὸς, ἀλλ' οὖν πάντως μετελεύσεται τοὺς ἀσεβεῖς, καὶ ἀποσβεσθήσεται μὲν αὐτῶν ἡ τοῦ βίου λαμπρότης, ὥσπερ λύχνος ἀνέμῳ πνεύσαντος, ἢ τοῦ ἐλαίου ἐκλιπόντος· πικροὶ δὲ πόνοι αὐτοὺς διαμελοῦσιν), μυρόμενοι ὠδῖνας ἐκτίσουσι· λειφθήσονται δὲ καὶ αὐτῶν ἅπαντα, καὶ εἰς ἑτέρους μετενεχθήσουσιν), ὥσπερ ἄχυρα ὑπὸ πνεύματος, ἢ κόνις ὑπὸ λαίλαπος, καὶ διαδέξονται) ταῦτα οἱ παῖδες αὐτῶν. εἰς ταὐτὸν δὲ ἄγει, τό τε, ἐκλείποι μὲν καὶ ὑπάρχοντα αὐτοῦ, καὶ τὸ Ἑβδομήκοντα, καὶ ὅ, ὁ Θεὸς καταχρύψει τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ ἀδικίας αὐτοῦ, κατὰ Θεοδοτίωνα. ὅπερ γὰρ τὰ τέκνα τοῦ ἀσεβοῦς καὶ τὴν κακίαν παρῴζουσιν, εἰκότως, φησὶν, αὐτόν τε ζημιώσει) ὁ Θεὸς, καὶ τοῖς παισὶν αὐτοῦ ταμιεύσεται τὰς ἀδικίας αὐτοῦ, τουτέστι, τὴν ὑπὲρ τῶν ἀδικιῶν κόλασιν, ἣ οὐκ ἐάσει εἰς αὐτοὺς διαβαίνειν τὴν πατρῴαν κληρονομίαν. ὅμοιον, ὅ, ἀποδιδοὺς ἁμαρτίας πατέρων ὑπὲρ τέκνα.

OLYMPIODORI. Licèt, inquit, Deus patientiâ utatur, impios tamen omnino ulciscetur, vitæque eorum splendor, tanquam lucerna, vento flante, vel oleo deficiente, exstinguetur; acerbi cruciatus, instar dolorum parturientis, eos diffindent; bona eorum omnia, tanquam palea à vento, aut pulvis à turbine dissipabuntur, & ad alios transibunt, nec ad liberos eorum transmittentur. Eodèm verò recidunt, *Deficiant filios bona ejus*, juxta Septuaginta Interpretes; &, secundùm Theodotionis interpretationem, *Deus recondet filiis ejus injustitias ejus.* Quandoquidem enim hominis impii liberi in improbitate patrissent, meritò, inquit, Deus eum puniet, ac liberis ejus injustitias ejus recondet, id est, pro injustitiis supplicium, neque paternam hæreditatem ad eos transire patietur; juxta illud, *Reddens peccata patrum in liberos.* Exo. 20. 5.

Ἀνταποδώσει πρὸς αὐτὸν, καὶ γνώσεται).

Retribuet ad eum, & cognoscet.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Ὅμοιον, ὅ, γινώσκει) Κύριος κρίματα ποιῶν. ὅταν

EJUSDEM. Juxta illud, *Cognoscitur Dominus judicia faciens.* Cùm Psal. 9. 17.

enim

enim impius divinam retributionem expertus fuerit, tunc Deum hominum actiones intueri, & impiis supplicium repositum esse, sentit & agnoscit: quia enim in rerum omnium abundantia vitam transigens, Deum contumeliâ affecerat, nec peccatores intueri, sed impunitos illos dimittere arbitrabatur, idcirco delictorum ejus pœnas exigit, ut inflictione plagæ justum Dei judicium simul & suam injustitiam ac impietatem agnoscat.

γὰρ ὁ ἀσεβὴς τ̃ θείας ἀνταποδόσεως ἀφεωρᾶτο, τότε ἀναδάνεται καὶ γινώσκει, ὅτι Θεὸς ἐφορᾷ τὰ πεπλημμένα, καὶ ἔστι τὶς τοῖς ἀσεβέσιν ἀποκειμένη ποινή· ὅτι γὰρ ἐν ἀφθόνοις ὄντων ἀξύβριστον εἰς Θεὸν, καὶ οὐκ ἐφορᾶν αὐτὸν ᾤετο τοὺς ἁμαρτάνοντας, ἀλλ' ἀτιμωρήτους ἐᾶν, τότε χάριν τ̃ ἡμαρτημένων αὐτὸν δίθυμος ἀπαιτεῖ, ὡς ἂν ὄντ̃ πολυπλήκτου ὀργῆς τιμωρὸν τε τ̃ Θεοῦ δικαιοκρισίαν, καὶ τ̃ ἑαυτ̃ ἀδικίαν & ἀσέβειαν.

Videant oculi ejus necem suam, & à Domino non salvetur: quia voluntas ejus in domo ejus cum eo, et numeri mensium ejus divisi sunt.

Ἰδοιεν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτ̃ τ̀ ἑαυτ̃ σφαγὴν, καὶ ἀπὸ τ̃ Κυρίου μὴ διασωθείη· ὅτι τὸ θέλημα αὐτ̃ ἐν οἴκῳ αὐτ̃ μετ' αὐτ̃, καὶ ἀριθμοὶ μηνῶν αὐτ̃ διηρέθησαν.

NEcem, exitium vocat; vel, juxta Symmachum, *Ruinam*. Quandoquidem, inquit, bonæ voluntati Dei pravam suam & perversam prætulit, auxilio divino destitutus, sui ipsius interitûs ac destructionis spectator erit: sed & ante diem interibit, tempus enim vitæ suæ *dividetur*, vel, secundùm Theodotionem & Aquilam, *dimidiabitur*, & vitâ brevi functus ad patres abibit. Tale est illud quod in Psalmis de impiis dictum est, quòd *non dimidiabunt dies suos*. Psal. 54. 24.

Σφαγὴν λέγει τ̀ ἀπώλειαν, ἢ τὴν πτῶσιν, κατὰ Σύμμαχον. αὐθάδης οὖν, φησὶ, τ̃ ἰδίας ἀπωλείας καταφήσει, εὐδεμίαν ἔχων ἐκ Θεοῦ βοήθειαν, ὅτι δὴ ὁ οἰκεῖον θέλημα ὁ πονηρὸν, ἀλλ' ὁ τ̃ Θεῦ ὁ ἀγαθὸν προέκρινεν· ἀλλὰ & πρὸ καιροῦ τελευτήσει, φησὶ, διαιρεθήσεται γὰρ ὁ χρόνος αὐτ̃ τ̃ ζωῆς, ἢ κατὰ Θεοδοτίωνα καὶ Ἀκύλαν, ἡμισυθήσεται, καὶ ὀλιγοχρόνιος οἰχήσεται. Τοιοῦτον καὶ ὁ ἐν ψαλμοῖς εἰκὸς περὶ τ̃ ἀσεβῶν εἰρημένον, ὅτι ὐ μὴ ἡμισύσωσι τὰς ἡμέρας αὐτ̃.

Nunquid non Dominus est qui docet intellectum & scientiam?

Πότερον οὐχὶ ὁ Κύριός ἐστιν ὁ διδάσκων σοφίαν καὶ ἐπιστήμην;

SYmmachus verò, *Nunquid Deum docebit quispiam scientiam?* Quoniam suprà dixerat, quosdam impios statim puniri, alios verò toto vitæ spatio impunitos manere, immo etiam interdum accidere, ut qui peccata nulla admiserint, supplicia pati permittentur; qua ratione, inquit, Deus hæc faciat, nostrum non est scire, nisi Deus ipse intelligentiam alicui præbere, & harum

Ὁ δὲ Σύμμαχος, μὴ τ̀ Θεὸν διδαξῄ τις ἐπιστήμην; ἐπεὶ δὲ πρότερον εἶπε, τοὺς μὲν τ̃ ἀσεβῶν παρ' αὐτὰ κολάζεσθαι, τοὺς δὲ παρ' ὅλον τ̀ βίον ἀτιμωρήτους μένειν, ἔστι δ' ὅτε καὶ τοὺς μηδὲν ἁμαρτηκότας συγχωρεῖσθαι πάσχειν· ὥτινι λόγῳ, φησὶ, Θεὸς ταῦτα ποιεῖ, οὐχ ἡμέτερον εἰδέναι, εἰ μήγε αὐτὸς ὁ Κύριος θελήσοι σοφίαν

πσαν ζωὰ, ϗ τ ἐπὶ τούτων ἀπιςήμων χρείσαλ. Ταύτης γὰρ τ ἀνομίας τὰς ἀνθρώπους ἀνωμαλίας τίς τοὺς λόγους οἶδε; τίς τῆς τ προνοίας ἐμβατεύσ χρίμασι; ἢ πάντως οὐδείς, εἰ μὴ ὁ τῶν γνώσεων κύριος, ὁ μὴ δεόμενος τοῦ διδάξαντος, ἀλλὰ ϗ ἄλλους σοφίζων χαρίτι.

rerum ſcientiam impertire voluerit? Hujus enim inæqualitatis, quæ in vita hominum apparet, quis eſt qui cauſas & rationes novit? quis in providentiæ decreta penetravit? omnino nullus, præter omnis cognitionis dominum, qui nullo inſtitutore eget, & gratiâ ſuâ alios ſapientes reddit.

Αὐτὸς ὃ σοφὸς Δικαίνει.

Μόνος, φησὶ, τούτων οἶδεν αἰτίας ὁ πάνσοφος Θεὸς, ὁ ϗ τοὺς ἐν ἀνθρώποις σοφὸς διακρίνων, ϗ τοὺς μὲ θεοσόφοις ἐγκρίνων, τοὺς ὃ τὴν ἀνθρωπίνην μετιόντας σοφίαν ἀποδοκιμάζων.

Ipſe autem ſapientes dijudicat.

SOlus, inquit, Deus qui omnia ſapit, harum rerum cauſas novit, qui ſapientes inter homines dijudicat, approbans quidem eos qui divinâ ſapientiâ ſunt præditi, illos verò repudians qui prudentiam humanam ſectantur.

Οὗτος ἀποθανεῖται ἐν κράτει * ἀπλησιώης αὐτοῦ, ὅλος ὃ εὐπαθῶν ϗ εὐθηνῶν, τὰ ὃ ἔγκατα αὐτοῦ πλήρη σέατος, μυελὸς ὃ αὐτοῦ ἀφεῖται· ὁ ὃ τελευτᾷ ὑπὸ πικρίας ψυχῆς, ϗ φαγὼν οὐδὲν ἀγαθόν. ὁμοθυμαδὸν ὃ ἐπὶ γῆς κοιμῶνται, σαπρία ὃ αὐτοὺς ἐκάλυψεν.

*χ. ἀφεσώτως, atque ita in Ms. Theclæ.

Hic morietur in robore imprudentiæ ſuæ, totus autem bene affectus & proſperè agens, & inteſtina ejus plena ſunt adipe, & medulla ejus diffunditur: ille verò moritur ab amaritudine animæ ſuæ, cùm non comederit ullum bonum: ſimul autem ſuper terram dormiunt, & putredo eos operuit.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Τούτων, φησὶ, τοὺς λόγους τίς οἶδεν, εἰ μὴ Θεός; πῶς ὁ μὲν τις ἄφρων ϗ ἀσεβὴς ὢν, ἐν τῇ ὑπερηφανείᾳ τ ἀφεσώης ἀποθνήσκῃ, τῷ μυελῷ τῶν ὀστέων ἀρδόμενος, κτ' Σύμμαχον, τουτέσι, πλήρης πάσης σαρκικῆς εὐπαθείας ϗ εὐεξίας· τοῦτο γὰρ σημαίνει διὰ τ πιότητος τῶν σαρκῶν ϗ μυελῶν· ἕτερος ὃ, ἴσως τις ϗ δίκαιος, μὴ γλυκανθεὶς, μηδὲ μεταλαχὼν μηδενὸς ἀγαθοῦ τῶν ἐν ἀνθρώποις, τελευτᾷ τ βίον, ϗ ἀμφότεροι τ κοινὸν ὑπομένουσι θάνατον, ϗ τὴν αὐτὴν τοῦ σώματος σῆψίν τε ϗ διάλυσιν. πῶς ταῦτα γὰρ, ϗ διὰ τί; πῶς ὁ μὲν τις τελευτᾷ ὑπερηφανήσας αὐτοῦ τ ἀφεσώης, τουτέσι, τῆς ἁμαρτίας,

EJUSDEM. Horum, inquit, cauſas & rationes quis, præter Deum, novit? cur hic quidem, ſtultus & impius, ſtultitiâ prædominante, *oſſium medullâ irrigatus* (juxta Symmachi interpretationem) moriatur, id eſt, in bona corporis habitudine deliciis affluens, & vitam voluptuariam degens (hoc enim per carnium & medullarum pinguedinem innuit) alius verò, fortè juſtus, nullam dulcedinem percipiens, nec ullâ bonorum humanorum participatione fruens, è vita excedat; & uterque mortem communem, eandémque corporis putrefactionem & diſſolutionem ſubeat. Quomodo, & in quem finem hæc fiant, ut hic quidem, *ſtultitiâ* ſuâ prædominante, id eſt, peccato, diem obeat, alter verò

verò secus; similiter autem uterque putrescat? Ex eo igitur quod commune est, quod unicuique proprium ac peculiare est intelligi non potest, quæ enim hìc eveniunt, ambobus sunt communia; solius autem Dei est, horum differentiam dijudicare.

ὁ ὲ Συναντίον, καὶ ὁμοίως ἀμφω σήπονται; ϑχ οἵ τε οὖσι ἐν τῷ κοινοῦ ὃ ἴδιον σωιδεῖν, κοινὰ γὰ ἀμφοῖν τὰ τῇδε συμβαίνοντα· Θεοῦ ὲ μόνου ὃ διακρίνειν τὰ τούτων διαφοράν.

Itaque scio vos audacter mihi insistere, [Symmachus verò, *Novi conceptus vestros, & cogitationes vestras injustas adversùs me.*] *quia dicetis, Ubi est domus Principis? & ubi est velamen in tabernaculis impiorum?*

Ὡσε οἶδα ὑμᾶς, ὅτι τόλμῃ ἐπίκεισϑέ μοι, [ὁ ὲ Σύμμαχος, οἶδα τὰς ἐνϑυμήσεις ὑμῶν, καὶ τὰς ἐννοίας ὑμῶν τὰς ἀδίκους καϑ' ἐμοῦ.] ὥσε ἐρεῖτε, ποῦ ἔστιν οἶκος ἀρχοντος; καὶ ποῦ ἐστιν ἡ σκέπη τῶν σκηνωμάτων τῶν ἀσεβῶν;

OLYMP. Cùm hæc, inquit, considerem, & Deum solum perfectâ rerum omnium cognitione præditum esse, animo mecum reputem, pro comperto habeo, vos mihi, tanquam homini impio & peccatori, non scientiâ ullâ, sed audaciâ insultare, & anticipato divino judicio dicere, Ubinam domus ejus est qui priùs beatus erat? ubi genus? ubi facultates? ubi divitiarum copia? ubi ædificiorum structura? Impiis hæc omnia valedixerunt, perierunt, deleta sunt; nullum vestigium, nullæ reliquiæ, nullum monumentum usquam reliquum est. Ex his tua expende, & quænam rerum tuarum sors sit, contemplare.

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Ταῦτα ἐννοῶν, φησὶ, καὶ ὅτι μόνος ὁ Θεὸς τὴν ἀκριβῆ πάντων ἔχει κατάληψιν, οἶδα ὅτι ὑμεῖς, ὃ γινώσκω, ἀλλὰ θράσει κατεπεμβαίνετέ μου, ὡς ἀσεβοῦς καὶ ἁμαρτωλοῦ, καὶ τὴν θείαν προλαμβάνοντες κρίσιν, λέγετε, ποῦ ἐστιν ὁ οἶκος τοῦ πρὶν εὐδαίμονος; ποῦ ὁ γένος; ποῦ τὰ ὑπάρχοντα; ποῦ ὁ πολὺς πλοῦτος; ποῦ ἡ τῶν οἰκοδομημάτων κατασκευή; οἴχεται ταῦτα πάντα τοῖς ἀσεβέσι, διῆλωλεν, ἐξηφάνισται· οὐδὲν ὑπολέλειπται, οὐκ ἴχνος, οὐ λεῖψανον, οὐ μνημόσυνον. παρὰ ταῦτα δὲ σὺ ἐξέτασε, καὶ ὅρα πίας καὶ τὰ σὰ μερίδος ἐστίν.

Interrogate eos qui transeunt per viam, & signa eorum non alienabitis: quoniam in diem perditionis sublimatur malignus, in diem iræ ejus abducentur.

Ερωτήσατε τοὺς παρερχομένους ὁδὸν, καὶ τὰ σημεῖα αὐτῶν οὐ μὴ ἀπαλλοτριώσετε· ὅτι εἰς ἡμέραν ἀπωλείας κυφίζεται ὁ πονηρὸς, εἰς ἡμέραν ὀργῆς αὐτοῦ ἀπαχθήσονται.

LIcèt, inquit, in hac vita inæqualitas quædam videatur, ego tamen virtuti impietatem antecellere non concedo: dico autem, quòd quemadmodum viatoribus iter facientibus nota sint viæ indicia, & diversoria quæ itinere absoluto eos excipiant; ita etiam qui viam vitæ emetiuntur, ubi vitæ exitum habituri sint, non est obscurum.

ΠΑλιὼ, φησὶν, εἰ καὶ ἀνωμαλία τις ἐν τῷδε τῷ βίῳ ὁρᾶται, ἀλλ' ἐγὼ οὐ δίδωμι πλέον ἔχειν ἀρετῆς τὴν κακίαν· φημὶ ὲ, ὅτι ὥσπερ τοῖς ὁδοιπόροις τοῖς τὴν ὁδὸν καϑαπορευομένοις δῆλά ἐστι τὰ τῆς ὁδοῦ σημεῖα, καὶ τὰ καταγώγια τὰ μετὰ τὴν ὁδοιπορίαν ἕκαστον ὑποδεξόμενα· οὕτω καὶ οἱ τὴν ὁδὸν τοῦ βίου προδιόντες ποῦ τελευτήσουσιν, οὐκ ἀσυμφανές.

ἀσυμφανές. κἂν γὰρ ὁ πονηρὸς ἐπαίρηται, καὶ μετεωρίζηται, ἀλλ' ἄξιον παντὸς τῆς αὐτοῦ πονηρίας καὶ κατάλληλον εὑρήσει τὸ κατάλυμα· ἡμέρα γὰρ ἦν αὐτὸν ἀπωλείας καὶ θείας ὀργῆς ἀπεκδέχεται. Τὸ δὲ, κεφαλίζεται, σωτηρίαν μὲν, ὁ Σύμμαχος, ἀντεξαιρεθήσεται δὲ, ὁ Ἀκύλας ἐκδέδωκε· δηλοῖ δὲ, ὅτι φυλάττεται καὶ ταμιεύεται εἰς ἡμέραν ὀλέθρου.

Licèt enim improbus ad tempus efferatur; & fastu turgescat, diversorium nihilominus aptum, & sua improbitate dignum omnino inveniet; dies enim destructionis & divinæ iræ illum expectat. Illud autem, *Sublimatur*, Symmachus, *Conservatur*, Aquila verò, *Subducetur*, interpretatus est: innuit autem, quòd ad diem supplicii servetur & recondatur.

Τίς ἐπαγγελεῖ ἔμπροσθεν αὐτοῦ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ἐποίησε; τίς ἀνταποδώσει αὐτῷ; καὶ αὐτὸς εἰς τάφους ἀπενέχθη, καὶ αὐτὸς ἔμπροσθεν σορῶν ἠγρύπνησεν;

Quis annunciabit in faciem ejus viam ejus, & ipse fecit? quis retribuet ei? et ipse in sepulchra deductus est, et ipse super acervos vigilavit?

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Ὡσπερ, φησὶν, ἐὰν ἐρωσπιτώμεθα τοὺς τῶν ὁδῶν διαγνώμονας, ποῦ μοὶ αὕτη ἡ ὁδὸς ἀπάγει, ποῦ ἡ ἐκείνη, καὶ ἀκούσωμεν, φέρε εἰπεῖν, ὅτι ἡ μὲν εἰς ἀναπαύσεις καταλήγει καὶ ὠφελείας καταγωγὰς, ἡ δὲ εἰς ὄρη τελευτᾷ, καὶ ἐρημίας, καὶ βάραθρα, οὐκ ἀπαλλοτριούμεθα αὐτῶν τὰ σημεῖα, τουτέστιν, οὐκ ἀποποιούμεθα, οὐδ' ἀποδοκιμάζομεν, ἀλλ' ὡς οἰκεῖα, καὶ σαφῆ, καὶ ὁμολογούμενα, οὕτω ταῦτα δεχόμεθα, καὶ πιστεύομεν ὅτι πολύτην καὶ πολύτως τοιαῦτα εὑρήσομεν, οἷα καὶ ἠκούσαμεν· οὕτως ἔδει καὶ τοὺς ἀνθρώπους διαγνωρίζεσθαι τὸ τέλος τῶν αὐτῶν ζωῆς τε καὶ πολιτείας. Τίς οὖν τοῦτο ποιήσει; τίς κατ' ἐμπρόσωπον καὶ μετὰ παῤῥησίας τοῦ τὸ πονηρὸν ζῶντι καὶ βδελυρομένῳ ἀπαγγελεῖ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ, καὶ τὸ τούτου συμπέρασμα; τίς ἂν ἄρα, κἂν ἀπαθαλόν τι καὶ ὑβριστικὸν εἰς αὐτὸν ἐργάσαιτο, ἀμυνεῖται αὐτὸν, καὶ τοῖς ἴσοις ἀμείψεται; τίς ἂν μηδὲν ὑπὸς φλαύρου, διδάξει αὐτὸν τῆς φύσεως τὸ βλαπτέλεσμα, καὶ εἰς σωφρόνησιν αὐτὸν ἀγάγοι, ὅτι βραχὺν ἀνάδρομον ἐν βίῳ δραμὼν, εἰς τάφους ἀπενεχθήσεται, καὶ τὰς πολλὰς αὐτοῦ φροντίδας καὶ ἀγρυπνίας ἡ σορὸς ὑποδέξεται, καὶ οἱ τρεῖς πῆχαι, καὶ ὀλίγοι λίθοι, καὶ κόνις βραχεῖα τὸ τοῦ σώματος πηλὸν συγκαλύψουσα; νοήσεις δὲ καὶ ὧδε· Τίς ἂν ποτε εἰς πρόσωπον

EJUSDEM. Quemadmodum, inquit, si viarum peritos interrogaverimus, quò hæc vel illa via ducat, & audiverimus, verbi gratiâ, quòd hujus quidem terminus sit requies & gratum diversorium, illa verò in montes, solitudines, ac barathra desinat, *signa eorum non alienamus*, id est, non rejicimus neque improbamus, sed tanquam familiaria, manifesta, & ab omnibus confessa, admittimus ea, ac firmiter credimus, quòd talia prorsus ac omnino inventuri simus, qualia audivimus: ita etiam homines improbos de vitæ ipsorum & conversationis exitu certiores reddi oportebat. Quis autem hoc præstabit? Quis in improbitate viventi, & prosperâ fortunâ utenti, coram & in os cum audacia, viam ejus & terminum ad quem ducit, annunciabit? Quis, licèt protervè ac contumeliosè in aliquo erga illum se gesserit, vindictam de eo capiet, & paria ei reponet? Quis illum naturæ fragilitatem, nihil veritatis subtrahens, docebit? Quis in mentem ei revocabit, quòd brevi vitæ curriculo emenso, ad sepulchrum efferetur, quódque curas ejus & vigilias innumeras tumulus & tres cubiti, pauci lapides, & pulvis exiguus lutum corporis contegens, excipiet? Sic etiam intelligere potes; Quis impio coràm & in os dixerit, mortem

tem esse ejus conversationis exitum ? ut simul ille compungatur, & de tumulo meditans, præ solicitudine vigiles noctes ducat.

πον ἐ͂ποι, θανάτου ἦ͂ τὸ τέλος τ̃ ἀυτ̃ πολιτείας; ὥςε κατανυγῆναί τε αὐτὸν, καὶ τὴν σορὸν λογιζόμενον ὑπὸ φρενῶδος ἀγρυπνῆσαι.

Dulces fuerunt ei lapides torrentis, et post eum omnis homo abibit, et ante eum innumerabiles.

Ἐγλυκάνθησαν αὐτῷ χάλικες χειμάῤῥου, καὶ ὀπίσω αὐτ̃ πᾶς ἄνθρωπος ἀπελεύσεται, καὶ ἔμπροσθεν αὐτ̃ ἀναρίθμητοι.

OLYMPIOD. Quid torrentis nomine hoc loco intelligendũ sit, quid calculi dulces facti sibi velint, quis sensus in his abditus lateat, & quemadmodum vel calculos in intellectûs sinu tutò reponam, vel torrentem hunc considerans, sine viæ duce & cooperario, aut itineris comite, inoffenso pede transeam, rationem non invenio. Tu verò, ô beate, qui hæc philosophatus es, susscipito nos, & dux noster esto, neque priùs recedas, quàm in viam planam nos deduxeris, in qua rectè ambulare, & à veritate minimè aberrare possimus : nunc enim ut se res habet, tanquam in trivio deprehensi, quam sensûs & intelligentiæ viam insistere debeamus, ignoramus. Num igitur, ô sapiens & strenue vir, hoc dicis ? quòd homini impio, & qui peccandi licentiâ delectatur, fossa ipsa torrenti similis, quæ post mortem corpus ejus excipiet, & lapides & calculi qui suprà injicientur, dulcedinem aliquam, non autem molestiam & stuporem illi afferant, dum non sibi soli moriendum, sed infinitos ante ipsum poculum illud hausisse, omnésque omnino post ipsum ex eodem bibituros esse, secum perpenderit. Vel hoc nequaquam, illud verò dicere vis ? quòd licèt improbo tanta frugum ubertas proveniat, ut terra etiam sterilis, qualis salebrosa & petrosa esse solet, illi frugifera existat ; nihilosecius tamen morti obnoxius sit, sicut omnes homines qui fuerunt, & qui futuri sunt. Vel horum neutrum est quod dicis, aliud verò quiddam est abstrusum, quod sententiosè à te profertur ? quòd, scilicet, torrentis calculi,

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Τί βούλεται ὁ χειμάῤῥους ἐνταῦθα, ἢ ὅ οἱ γλυκαινόμενοι χάλικες, ἢ ὁ ἐν τούτοις κρυπτόμενος νοῦς, οὐκ ἔχω πῶς ἢ τοὺς χάλικας τῷ κόλπῳ τ̃ διανοίας ἀσφαλῶς ἐναποθώμαι, ἢ τ̃ χειμάῤῥουν ἀπροσκόπως νοῶν διαβήσομαι, δίχα ὁδηγοῦ καὶ συλλήπτορος. αὐτὸς οὖν, ὦ μακάριε, ὁ ταῦτα φιλοσοφῶν, ὑπόλαβε ἡμᾶς, καὶ ξεναγησον, καὶ μὴ πρότερον ἀπος̃ῇς, ἕως ὅτι ἢ λείαν ὁδὸν ἀπαγάγῃς, δι' ἧς εὐπορήσομεν, καὶ τ̃ ἀληθείας οὐκ ἀποσφαλησόμεθα. ὡς νῦν γε καθάπερ ἐν τριόδῳ ἀπλημμελοῦντες, οὐκ οἴδαμεν ποίαν ὁδὸν ἐννοίας βαδίσομεν. ἆρα γὰρ τοῦτο λέγεις, ὦ σοφὲ καὶ γενναῖε; ὅτι τῷ ἀσεβεῖ καὶ φιλαμαρτήμονι καὶ αὐτὸ τὸ χειμαῤῥοειδὲς ὄρυγμα, τὸ μετὰ τελευτὴν τὸ σῶμα αὐτ̃ ὑποδεξόμενον, ἐν οἷς ἐπιβλη.θησόμενοι λίθοι καὶ χάλικες γλυκύ τι δοκοῦσιν, ἀλλ' οὐκ ἀνδρὸς οὐδὲ ξενίζον λογιζομένῳ, ὅτι ὁ μόνος αὐτὸς τεθνήξεται, ἀλλ' ἀπροφασίστως ἤδη περὶ αὐτ̃ τὸ ποτήριον τοῦτο ἔπιον, πάντες ἢ πάντως μετ' αὐτὸν πίονται. ἢ τοῦτο μέν τι οὐχί, ἐκεῖνο ἢ φῂς; ὅτι καὶ τοσαύτη τις εὐφορία ἂν πονηρῷ γένηται, ὡς ἐν τῇ ἀκάρπων γῆν, οἵα τις * ἡ χαραδρωμένη καὶ λιθώδης, καρποφόρον αὐτῷ γενέσθαι· ὅμως οὐδὲν ἧττον ἀνητός ἐστιν, ὥσπερ πάντες αὐθρωποι, ὅσοι τε γεγόνασι, καὶ ὅσοι γενήσονται. ἢ τούτων μὲν οὐδέτερον, ἄλλο δέ τι τυγχάνει ὂν δὲ σκοτεινῶς νενομοθετημένον; ὅτι. οἱ τ̃ χειμάῤῥου χάλικες, τουτέστιν, ἡ τραχύτης

* ἴσ. κεχαραδρωμένη.

χύτης καὶ ἀνωμαλία τῦ προδικοῦ τούτου καὶ προσκαίρου βίου, καὶ δίκαιον χρῆμα πᾶσι παρέχοντος, ἐν ἡδονῇ ἔστι τοῖς ἀσεβέσι, καὶ τοῖς ἡδέσι τῦ κόσμου θελγόμενος, οὐδὲ ὅπως τῷ θανάτῳ ξενίζεται, ὃν οἱ μὲν πρότερον, οἱ δὲ ὕστερον, πάντες δὲ ὅμως ὑποστησόμεθα.

id est, asperitas & inæqualitas vitæ hujus fluxæ, momentaneæ, & quæ torrentis instar præterfluit, impio grata & jucunda sit; & quòd mundi deliciis delinitus, morte tanquam re peregrinâ, non percellatur, quam quidam antea, alii autem postea, omnes verò omnino subituri sumus.

Πῶς δὲ παραλεῖτέ με κενά; τὸ δὲ ἐμὲ καταπαύσαις ἀφ' ὑμῶν οὐδέν.

Quomodo autem me consolamini inaniter? et ut ego à vobis requiescam, nihil est.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Οὐ χρησίμως, φησὶν, οὐδὲ εὐκαίρως τὸν πρὸς ἐμὲ παράκλησιν ἐποιήσατε· οὐ γὰρ ἐψυχαγωγήσατε, μᾶλλον δὲ τὰ τραύματα ἀνεξάνατε, καὶ οὐδὲν ἰσχυρὸν εἰρήκατε, ὥστε με δυσωπηθέντα σιγῆσαι, καὶ παύσασθαι ἀφ' ὑμῶν· ἀλλ' αἱ ἀντιῤῥήσεις ὑμῶν ἀνεπιστημόνως ἐλήφθησαν, καὶ ἀφ' οὗτο οὐκ ἠδυνήθητε ἤτοι τὸν ἐμὸν λύπην καταπαῦσαι, ἢ ἐμὲ καταστιγάσαι τῇ ἀναντιῤῥήτῳ τῆς ἀποδείξεως ὀπισθομιθέντα.

EJUSDEM. Neque utiliter, inquit, neque opportunè solatium mihi præbuistis; non enim tam animum meum oblectâstis, quàm vulnera refricâstis, neque validum ullum argumentum à vobis allatum est, ut præ verecundia mihi tacendum, & à vobis abstinendum fuerit: quin potiùs contradictiones vestræ insciti am redolebant, ita ut nec meum dolorem lenire, nec demonstrationis vestræ irrefragabilitate obturato ore, silentium mihi imponere potueritis.

ΠΡΟΘΕΩΡΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΕΞΚΑΙΔΕΚΑΤΟΥ.

ΟΛΥΜΠ. Εσκωπτον μὲν οἱ φίλοι τὸν Ἰὼβ ἐφ' ἁμαρτίαις, τὰς κακώσεις δὲ ἀναγκαίας ἕπεσθαι τοῖς πλημμελοῦσιν, ἀποφαινόμενοι· ὁ δὲ τοῖς περὶ αὐτῶν ἀντικαθιστάμενος, προβληματικῶς αὐτοὺς ἠρώτησεν, Εἰ ταῦτα ὅπως, ὡς ὑμεῖς φατε, * πάντη καὶ πάντως γίνεται, ἵνα τῷ ἔργῳ πολλοὺς ὁρῶμεν τῶν ἀσεβῶν μέχρι τέλους ἀνθυβρισθέντας, καὶ τὸν βίον σὺν ἀνημερείᾳ καταλύσαντας; πρὸς ταῦτα ὁ Ελιφὰζ ἀπορῶν ἀντεποκρίνασθαι· Εἰς ἑτέρας δὲ πέπεται ὕβρεις, καὶ ἀπωσέσθαι προσυβρίζει τὸ δίκαιον, ἐγκλήματα προσπιθεὶς αὐτῷ, ἃ τοῖς φαυλοτάτοις τῶν ἀνθρώπων μόλις ἀξιόλογα

PROTHEORIA CAPITIS DECIMISEXTI.

OLYMPIOD. Amici Jobum propter peccata ludibrio habebant, affirmantes, afflictiones delinquentium necessarias esse comites: ille verò, contra ea quæ in medium attulerant se opponens, problematicè eos interrogat; Si hæc, inquit, prorsus & omnino ut vos dicitis, eveniunt, quo pacto plerosque impiorum ad exitum usque rerum abundantia affluere, & prosperâ fortunâ utentes, vitam cum morte commutare videmus? Quid ad hæc respondeat Eliphazus ambigit; ad alias verò contumelias se convertit, & crimina Jobo objiciens quæ vix ab improbissimis hominum patrantur, inclementiùs illum con-

* χ. πάν. πᾶ.

viciis proſcindit. Poſtquam autem ſatis ſupérque probris & contumeliis eum onerâſſet, ad adhortationem deſcendit; & ut, Deo placato, priſtinam felicitatem recuperare, & Dei omnipotentem dextram propitiam ſibi experiri poſſit, conſulit ut pœnitentiam agat. Et hæc quidem Jobo incongruè dicuntur; ſuâ tamen utilitate non carent; non enim ſolùm ab improbitate abſtinendum, ſed etiam benè agendum eſſe, docent & inſtituunt, quia non minùs ii qui bona opera non operantur, quàm qui pravitatem ſectantur, divino judicio ſuppliciis plectentur. Quoniam igitur amicorum verba, licèt Juſto inconcinnè prolata, utilia ſunt, divinâ gratiâ diſponente factum eſt, ut illa ſcriptis traderentur: non alium enim in finem literis conſignantur, quæ diſpenſatione ſuâ Spiritus divinus ſcriptis mandari digna exiſtimat, quàm ut qui in ea inciderit, utilitatem ex eorum lectione percipiat: ſi igitur trium amicorum ſermones, qui ad Jobum acceſſerant, minùs utiles fuiſſent, providentia divina eos libro Jobi inſcribi non curâſſet. Licet igitur eorum dogmata diligentiùs intuenti, ex verbis ipſis utilitatem capere; ſimul etiam deprehendere, in hoc uno criminationis omnis anſam verſari, quòd Jobum incuſſent, propter peccata quæ admiſerat adverſa eum pati arbitrantes, nec conſiderent multas alias etiam cauſas eſſe cur talia hominibus eveniant. Videamus autem quid Eliphazus Juſto dicat.

γαζαν. ἱκανὸς ὁ αὐτὸν πλυνας ταῖς ὕβρεσιν, εἰς ὠδῖνας μετάνοιαν ὑπιστρέφειν, ὡς ἂν τῆς θείας βοηθείας ὑπιτυχὼν, τὴν τε παλαιὰν εὐδαιμονίαν ἀπολάβοι, καὶ ἵλεων τὸν παντοδυνάμενον τὸν Θεὸν κτήσαιτο δεξιάν. πρὸς μὲν οὖν τὸν Ἰὼβ ταῦτα λεγόμενα, ἀνάρμοστος ἔχει, χρήσιμα δὲ ἄλλως· ὁ γὰρ κακίας μόνον ἀποστῆναι διδάσκει, ἀλλὰ καὶ ἀγαθοεργεῖν ἐκπαιδεύει, ὡς τῆς θείας δίκης οὐ μόνον τοὺς κακίαν ὑπιτηδεύοντας, ἀλλὰ καὶ τοὺς μὴ τὰς ἀγαθὰς ἐκτελοῦντας πρόσεξε, τὴν ἀμοιβαίας καθυποβαλλούσης. ὅπερ τοίνυν χρήσιμά εἰσι τὰ τῶν φίλων ῥήματα, κἂν ἐκμελῶς πρὸς τὸν δίκαιον εἰρῆσθαι, δῆλον τοῦτο καὶ ἡ θεία χάρις γραφῆναι παραδοθῆναι ταῦτα οἰκονομήσατο· τὰ γὰρ οἰκονομούμενα ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀναγραφῆς ἀξιοῦσθαι, δῆλον τοῦτο ἀναγράφεσθαι, ὑπὲρ τοῦ τὸν ἐντυγχάνοντα ὠφελεῖσθαι ἐκ τῶν ἀναγινωσκομένων. εἰ μὴ οὖν χρήσιμοι ἦσαν οἱ λόγοι τῶν τριῶν τῶν παραλυομένων πρὸς τὸν Ἰὼβ, οὐκ ἂν ἡ προνοια εἰς τὸν βίβλον τοῦ Ἰὼβ ἐποίησεν ἀναγραφῆναι καὶ τοὺς λόγους τῶν τριῶν. ἔστιν οὖν ὠφελεῖσθαι ἀπὸ τῶν λόγων αὐτῶν ἐνορῶντα τοῖς δόγμασιν, ὁρᾶν δὲ ὑπαίτιον περὶ ἓν μόνον ὅτι αἰτιῶνται τὸν Ἰὼβ, οἰόμενοι αὐτὸν πάσχειν διὰ τὰ ἡμαρτημένα αὐτῷ, οὐχ ὁρῶντες ὅτι καὶ ἄλλα πολλὰ αἴτια ὄντα τοῦ συμβαίνειν ἀνθρώποις τὰ τοιαῦτα. ἀλλ' ἴδωμεν τί φησιν ὁ Ἐλιφὰζ πρὸς τὸν δίκαιον.

CAP. XXII. ΥΠΟΛΑΒΩΝ δὲ Ἐλιφὰζ ὁ Θαιμανίτης, λέγει, πότερον οὐχὶ ὁ Κύριός ἐστιν ὁ διδάσκων σοφίαν καὶ ἐπιστήμην;

RESPONDENS autem Eliphaz Thæmanites, ait, Nónne Dominus eſt qui docet intellectum & ſcientiam?

Cap. 21. 22. OLYMPIOD. Cùm Jobus hoc ſuprà dixiſſet, Eliphazus verbis ejus conſenſum præbens, dicit, Novi etiam ego Deo tantùm qui ſolus ſapiens eſt, cognitas

ΟΛΥΜΠ. Τοῦτο τοῦ Ἰὼβ εἰρηκότος, συντρέχει τῷ λόγῳ καὶ ὁ Ἐλιφάζ, καί φησιν, οἶδα κἀγὼ ὅτι τοὺς λόγους δὲ οὓς ὁ μὲν ὡς ὢν ἀσεβὴς ὑπέλαβεν,

βλήνεται, ὁ ὃ κολάζεται, ὁ μόνος σοφὸς οἶδε Θεός· οἶδα ὃ κἀγὼ τοῦτο, ὅτι Θεὸς μέν, ὡς καὶ αὐτὸς ἔφης, τῶν ἀγαθῶν ἐστι δοτήρ, ἡ δὲ κακία τὰς κολάσεις δίδωσιν.

esse causas, cur hic quidem impius prosperâ fortunâ utatur, ille verò suppliciis afficiatur: quin & illud etiam novi (quod à te similiter dictũ est) Deũ bonorũ esse largitorẽ, ab improbitate verò supplicia profluere.

ΩΡΙΓΕΝ. Ὑγιὲς δὲ δόγμα τοῦτο, ὅτι δίκαιος διδάσκαλος ἀρετῆς οὐ δύναται εἶναι) δύσεφρος· ὁ διδάσκων γὰρ εὐσεφρονεστέρους ποιεῖ, καὶ ἐν ψαλμοῖς ἀναγέγραπται, ὅτι οὐκ ἄλλος ἐστὶν ἢ Θεός. διδάσκει δὲ Θεὸς ἐλλάμπων τῇ ψυχῇ τοῦ μανθάνοντος ἑαυτόν, καὶ τὴν διάνοιαν φωτίζων τῷ φωτὶ τῷ ἀληθινῷ, τῷ ἑαυτοῦ λόγῳ. ἤκουσιν ἄνδρες δίκαιοι ἡμᾶς διδάσκουσι, διδασκαλικὼ εὐλαφότες χάριν, πάλιν ὁ Κύριός ἐστιν ὁ δι' αὐτῶν διδάσκων ἡμᾶς· καὶ αὐτοῦ δὲ δεῖται ἀνοιχθῆναι τὰς καρδίας ἡμῶν εἰς τὴν τῶν θείων μαθημάτων παραδοχήν, καὶ θείαν δεῖ χάριν.

ORIGENIS. Sanum est hoc dogma, quòd verus virtutis magister homo non esse possit; qui enim *docet hominem scientiam*, ut in Psalmis scriptum est, non alius est præter Deum. Docet autem Deus discipuli sui animam illustrando, & vero lumine, verbo scilicet suo, mentem illuminando. Et quidem licèt homines justi, docendi gratiam consequuti, nos erudiant; Deus tamen est qui per eos nos instituit: immo & illud divinâ gratiâ fit, ut intelligamus, & ad divinarum doctrinarum receptionem corda aperiamus. Psal. 93. 10.

Τί γὰρ μέλει τῷ Κυρίῳ, ἐὰν σὺ ἦσθα τοῖς ἔργοις ἀμεμπτος; ἢ ὠφέλεια, ὅτι ἁπλώσεις τὴν ὁδόν σου;

Quid enim curæ est Domino, si tu fuisti operibus sine crimine? aut utilitas, quòd simplicem facies viam tuam?

ΟΛΥΜΠ. Ὁ δὲ Σύμμαχος, μὴ χρήζει ἰσχυὸς ἵνα δικαιωθῇς; ἢ κερδανεῖ ἐὰν ἄμωμος ἡ ὁδός σου; ἐπῳδή, φησὶ, μέγα ὑπὲρ σαυτῷ φρονεῖς, ὡς ἄμεμπτος, δεδόσθω εἶναί σε τοιοῦτον. Οἴ οὖν, εἰπέ μοι, ὠφελεπόνησας Θεῷ, δίκαιος ὤν, καὶ ἐν ἁπλότητι καὶ ἀκακίᾳ ζῶν; Οἵς ὠφέλησεν ὁ Θεῷ ὄντως; μὴ γάρ τι εἰς τὸν αὐτοῦ ὠφέλειαν συντελεῖ, ἐὰν σὺ ἦσθα δίκαιος; ἐπῳδὴ γὰρ ἄνω καὶ κάτω ἔλεγεν, ὅτι ὁ Θεὸς ταῦτα ἐποίησε, καὶ διὰ τοῦτον πάσχω, θέλει δεῖξαι, ὅτι οὐ διὰ τὸν Θεὸν ταῦτα γίνεται, οὔτε γὰρ κερδαίνει συντεῖνον, οὔτε βλάπτεται, οὔτε φοβεῖται ἵνα· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ ἐπαγόμενον.

OLYMP. Symmachus verò, *Numquid opus habet Omnipotens ut justificeris? aut lucrabitur si immaculata sit vita tua?* Quandoquidem tanquam inculpatus, multùm tibi tribuis & superbis, Concedatur, inquit, te talem esse; dic amabò, quid justitiâ tuâ, & vitæ simplicitate ac innocentiâ, Deo lucrifeceris? quis fructus inde Deo redundârit? num ejus utilitati aliquid confert, quòd tu justus fueris? Cùm enim Jobus sæpius illud iterâsset, Deus hæc fecit, & propter eum adversa patior; ostendere vult Eliphazus, Deum horum authorem non esse, quia lucrum nullum vel damnum inde percipiat, nec quenquam reformidet; quòd manifestum est ex eo quod subjungitur.

Aut rationem tui habens arguet te, & veniet tecum in judicium?

ORIGENIS. Ad hoc respondere possumus, hominem impium à Deo argui, non quòd solicitus sit ne damnum aliquod ei inferat; sed quia, quem providentiâ suâ dignatur, curam ejus gerat, & beneficentiâ suâ complectatur.

CHRYS. Tantâ dilectione genus humanum prosequitur, ut etiam inter judicandum jubeat nos, tanquam judicio nobiscum contendentem, de quibus libitum fuerit, ipsum alloqui. Dicit enim in Esaia, *Venite, & argnamur.* Illud autem, *Argnamur*, hujusmodi est; Dic siquid habes quod in me reprehendere possis, tanquam ea quæ minimè oporteret fecerim; & ego vicissim, cùm ea quæ dicenda habeo protulero, condemnationis sententiam pronuncians, condemnatione te dignum esse, tibi persuadebo. Esa. 1. 18.

OLYMPIODORI. Alii verò legentes, *Quid enim?* deinde interpungentes, reliqua per affirmationem subjungunt, *Curæ est Domino si in fuisti operibus sine crimine*, id est, De hominum inculpata vita solicitus est Deus; & cùm nullius sit indigus, si nos largiter & copiosè boni participes fiamus, suam utilitatem arbitratur: ac propterea magnam tui curam & solicitudinem gerens, te redarguit, & quasi judicio tecum contendens, justam sententiam tulit. Rectius autem esse arbitror, ut versus hi morato loquendi genere, & per interrogationem legantur.

Nónne malitia tua est multa, & innumerabilia sunt peccata?

EJUSDEM. Ex calamitatum multitudine peccatorum multitudinem conjicit. Rerum igitur tuarum statum, inquit, considera, num minora patiaris quàm injuria.

Η λόγον Cϑ ποιύμνϑ * ἐλέγξϑς, ϰὴ σιωϑσελθύσεταί σοι εἰς ϰρίσιν;

*χ. ἐλέγξῃ σε, & sic in Ms. Theclæ.

ΩΡΙΓΕΝΟΥΣ. Πρὸς τῦτο ἐϒποιμθ ἀν̓, ὅτι ὑ φροντίζων ὁ Θεὸς μήποτέ ϰι αὐτὸς βλαϐῆ ἐλέγχϑ τ̓ ἀσεϐῆ, ἀλλὰ λόγον ποιύμνος τῦ προνοεμύ, ϰὴ ϑὐεργετῶν αὐτόν.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Οὕτως ὅτι φιλάνθρωπος, ὥστε ϰὴ ϰρίνων ἡμᾶς ἐπιτρέπϑ λέγειν προὸς αὐτόν, ὡς μὸ ἡμῶν ϰρινόμνον, περὶ ὧν βϰλόμθα. Φησὶ γοῦν ἐν Ησαΐᾳ, δεῦτε, ϰὴ διελεγχθῶμν. Τὸ δ̓, διελεγχθῶμν, πιστόν ὅτιν· Εἰ ϰι με ἔχϑς ἐξελέγξαι, ὡς μὴ ϰὰ δέοντα πεπιηϰότα, λέγε, ϰἀγὼ ὅ, ϰί ποτε ἔχω ἐρῶν, πείσω σε ϰαταδιϰάζων σε ἄξιον εἶ τῦ ϰαταδιϰαθῆναι.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Ετεροι ὃ ἀναγνόντες, τί γάρ; εἶτα σίξαντες, ϰὰ ἐξῆς ἀποφαντιϰῶς ἐπάγουσι, μέλϑ τῷ Κυρίῳ ἐὰν σὺ ἦϑα τοῖς ἔργοις ἄμεμπτος, τυτέστιν, ἐν φροντίδι πᾶσ̓ ὃ ἀμέμπτους εἶ τοὺς ἀνθρώπους· ϰὴ ἀπροσδεὴς ὢν, ἰδίαν ὠφέλϑν νομίζϑ ὃ ἡμᾶς ὄντως πλουτίζϑ ϰὴ δαψιλῶς * μετέναι ὃ ἀγαθόν. Διὰ τῦτο ϰὴ σὲ πολλῶ ποιύμνος προφητεῦσαι, ἤλεγξέ σε, ϰὴ ὥσπερ Εἰς ϰρίσιν ἀνταϰαθιζάμνός σοι, * δικάσωσι ϰρίνϑ. Ἀμέμπτον ὃ οἶμαι, ἐν ἅπᾶ τοὺς στίχοις ἀναγνώσϑν, ϰὴ ϰαθ̓ ἑρώτησιν.

* ἴσ. μετεῖναι τῆ ἀγαθῆ. * ἴσ. δικαίαν ἔχειν.

Πότερον ὐχ ἡ ϰαϰία Cϑ ὄντι πολλὴ, ἀναρίθμητοι δὲ Cϑ εἰσὶν αἱ ἁμαρτίαι;

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Ἐϰ τ̃ πολήθους τ̃ συμφορ̃ εἰϰάζϑ τ̃ ἁμρτημ̃ν ὃ πλῆθος. σϰόπϑ ὖν, φησὶ, τὰ ϰτ̃ σαυτόν, μὴ ἧττον πάσχης ὧν

ὧν ἠδίκησας. οὐκ ἀποφαινομένου ὅτι ταῦτα, ἀλλ' ἀμφιβάλλοντος, ὡς ἂν εἴποι τις, μήποτε λαθὼν πολλὰ ἥμαρτες, καὶ διὰ τοῦτο ἴσως ὧν πέπλασες.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Πάνυ πολλοὺς ὁρῶ ἁμαρτωλοὺς, καὶ οὐδεὶς αὐτῶν τηλικούτοις περιπέπωκεν, οἵοις σύ· εἰκότως οὖν φημὶ, οὐχ ἁπλῶς γεγονέναι σε ἄδικον, ἐπεὶ πάντες τοιαῦτα οἷα σοὶ τῶν κακῶν, ἀλλ' ὂν τοιούτοις γεγωνέναι, δηλονότι, τῶν πλείονα κακῶν ὑπὲρ τοὺς ἄλλους ἐγκεκέναι· εἰκὸς γὰρ διὰ τὸ ἀναρίθμητόν σου τῶν πλημμελημάτων ταῦτά σοι ἐπεληλυθέναι. οὐ πρότερον δὲ ὠνόμασε τὴν ἁμαρτίαν, εἶτα τὴν κακίαν, ἀλλὰ πρῶτον τὴν κακίαν, τὴν φαύλην ἕξιν, εἶτα τὰ ἀπὸ τῆς φαύλης ἕξεως ἁμαρτανόμενα, ἃ καὶ ἀναρίθμητά φησιν εἶναι· πλῆθος δὲ αὐτὰ οὐ καθ' εἶδος.

stitiâ tuâ promeruisti. Hæc autem non affirmantis, sed dubitantis sunt verba, ac si quispiam diceret, Num fortasse peccata multa admisisti quæ teipsum latent, ac proinde hæc merces tibi rependitur.

OLYMPIODORI. Multos equidem peccatores video, nemo tamen eorum in tantas calamitates, quantas tu, incidit; meritò igitur affirmo, non leviter injustum te esse, quandoquidem talia pateris qualia malorum nemo, sed quia alios malitiâ longè superes, in ejusmodi te esse conjectum: verisimile enim est, hæc tibi propter innumera tua delicta accidisse. Non autem peccatum primo loco, deinde improbitatem nominavit, sed primò improbitatem, pravum habitum, deinde peccata quæ à pravo habitu proficiscuntur; quæ innumerabilia esse dicit, & secundùm species ea proponit.

Ηνεχύραζες δὲ τοὺς ἀδελφούς σου δωρεάν.

In pignus autem accepisti fratres tuos in vanum.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Ο δὲ Σύμμαχος, δυσχερέστερον· τουτέστι, τοὺς μηδὲν ὀφείλοντας, ὡς ὀφείλοντας ἐνέχυρα τῶν δοθέντων χρεωστουμένων σοι μάτην ἀπῄτεις, καὶ ταῦτα, πένητας ὄντας. ὑπολαμβάνει δὲ τοῦτο περὶ τοῦ Ἰὼβ ἐντεῦθεν· ἤδει αὐτὸν πλούσιον, καὶ ὑπώπτευεν ἀπὸ τοιούτων ἴσως πόρων πλουτεῖν αὐτόν· διὸ φησιν, ἐνεχύραζες δωρεὰν τοὺς ἀδελφούς σου, τουτέστι, μηδὲν *ἐποφείλοντας. περισσοτέρων δὲ πάλιν δηλοῖ αὐτοῦ ἁμαρτίαν φησίν.

EJUSDEM. Symmachus verò, *Minimè reos*. Id est, Frustra ab iis qui nihil debebant, & quidem pauperibus, pignora rerum tibi debitarum, ac si debitores fuissent, repetebas. Hoc autem de Jobo ex eo suspicatur, quia divitem eum fuisse cognoverat, & ejusmodi aliquibus rationibus locupletem evasisse suspicabatur: idcirco inquit, Pignus *in vanum* accepisti, id est, fructum nullum inde percipiens. Improbitatem autem ejus exaggerans, aliud præterea peccatum ejus addit.

Αμφίασιν δὲ γυμνῶν ἀφεῖλες.

Et amictum nudorum abstulisti.

ΚΑὶ πῶς οἷόν τε γυμνὸν ἐκδύσαι; γυμνοὺς οὖν, τοὺς ἄγαν πένητας νοητέον, τοὺς γυμνοκυδεῖς, καὶ ἑτέρας ἐσθῆτος μὴ εὐπορεῖν τοὺς, τουτέστιν, ἐπέτεινας αὐτοῖς τὴν πενίαν, ἀφελόμενος δὲ ὃ ἦν ὁ μόνον εἶχον ἱμάτιον. ἔστι ποτὲ λαβεῖν

Quî autem fieri potuit, ut nudo vestimentum detraheretur? Nudi igitur, valde egeni intelligendi sunt, quibus nudatis, nulla alia vestis suppetit; ita ut sensus sit, Ablatâ unicâ veste quam habebant, inopiam eorum majorem reddidisti. Fit interdum

ut indumentũ capiatur, non autem nudi, ſed divitis, qui multa veſtimenta recondita habet: ſi verò quis tunicam unicam tantùm habeat, & hanc ſub prætextu repetitionis quod meum eſt, nullâ nudi illius miſeratione tactus, detraxero, nudi indumentum abſtuli. Taliá autem multa inter nos eveniunt. Cùm fœnori pecunias exponimus, & cum debitoribus negotia habemus, ſæpenumero qui nobis debito obſtringitur, in ſumma eſt egeſtate, ita ut ſolvendo omnino non ſit; nos verò nequaquam conſiderantes quòd conjugem & liberos alendos habeat, & paucis obolis qui illi exhibentur, difficulter vitam ſuſtineat, occluſis miſericordiæ viſceribus, cum acerbitate debitum exigimus, idque interdum cùm ipſi rerum omnium abundantiâ circumfluamus. Hæc igitur Jobum vituperans dicit, *Amictum nudorum abſtuliſti*. Fortaſſe etiam & veſtimentum nudo non præbere, ablationem vocat; qui enim nudum non induit, & carentem pane non alit, fraudator eſt, & alieni avidus.

ἀμφιάσματα, δ' γυμνοῦ, ἀλλὰ πλουσίου, ἔχοντος ἀποκείμενα ἐνδύματα πολλά· ἐὰν μή τις χιτῶνα ἔχῃ ὡς ἕνα, καὶ τοῦτον τὸν χιτῶνα ἀφαιρῆται τὸν ἀπαιτῆν ὁ ἐμὸν, ἐνδύσω, μὴ ἐλεήσας ἔνδυτον τὸν γυμνὸν, ἀμφίασιν τοῦ γυμνοῦ ἀφαιρούμην. πολλὰ δ' τοιαῦτα ἐν ἡμῖν γίνεται. ὅταν δανείζωμεν, ὅταν πρὸς ὀφειλέτας * ἐχωμεν, πολλάκις ὀφειλέτης ἡμῶν εἰς ὑπερβολὴν πένεται, μὴ δυνάμενος ἀποδοῦναι· καὶ ἡμεῖς τὰ σπλάγχνα ἡμῶν ἀποκλείσαντες, καὶ μὴ βλέποντες ὅτι γυναῖκα τρέφει καὶ τέκνα, καὶ μόλις τρέφεται ἀπὸ τῶν προσιζομένων αὐτῷ ὀλίγων ὀβολῶν, ἀπαιτοῦμεν πικρῶς, ἔσθοντες καὶ πλειστὰ ἔχοντες παρ' ἑαυτοῖς. ταῦτα οὖν λέγει ἐγκαλῶν τῷ Ἰὼβ, ὅτι ἀμφίασιν γυμνῶν ἀφείλε. ἴσως δὲ καὶ τὸ μὴ δοῦναι τῷ γυμνῷ ἱμάτιον, ἀφαίρεσιν ὀνομάζει· ἀποστερητὴς γάρ ἐστι καὶ πλεονέκτης, καὶ ὁ μὴ ἐνδύων τὸν γυμνὸν, καὶ ὁ μὴ τρέφων τὸν ἄρτου δεόμενον.

* ἴσ. suppl. πρόσωπα.

Neque aquâ ſitientes potâſti.

Οὐδὲ ὕδωρ διψῶντας ἐπότισας.

OLYMPIODORI. Non ſolùm igitur injuriam inferre, ſed beneficium non præſtare, crimini obnoxium eſt. Obſerva autem quouſque beneficentia noſtra extendi debeat, cùm ſitientes non potâſſe, crimine non vacet; ſicut & pro poculo aquæ frigidæ mercede remuneremur. Summam igitur Jobi inhumanitatem condemnat, quia aquam quidem, donum ſine ſumptu, & quod gravius malum eſt, ſitienti non præbuerit. Hæc quidem omnia crimina ſunt, & vituperatione certè digna; de Jobo autem neque vera erant, neque rectè de eo dicebantur.

ΟΛΥΜΠΙΟΔΩΡΟΥ. Οὐκοῦν μόνον τὸ ἀδικῆσαι, ἀλλὰ καὶ τὸ μὴ εὐεργετῆσαι ἐπιτίθεται. ἐπισημαίνου δὲ μέχρι ποσοῦ τὰς εὐεργεσίας ἐκτείνειν ὀφείλομεν, ὅποτε ἐπιτίθεται τὸ μὴ ποτίσαι διψῶντας, ὥσπερ οὖν καὶ ποτηρίου ψυχροῦ ὕδατος μισθὸν λαμβάνομεν. πολλοῦ μέντοι ἀπονοσφίσαι τὸν Ἰὼβ καταψηφίζει, ὡς μηδὲ ὕδωρ, τὸ ἀδάπανον κτᾶσθαι, πτωχοῦντος, καὶ τὸ μεῖζον κακὸν, τῷ διψῶντι. ταῦτα δὲ πάντα κατηγορήματά ἐστι, καὶ ἀληθῶς ψευδῆ· ἀλλ' οὐκ ἀληθῆ ὄντα τοῦ Ἰὼβ, οὐδὲ καλῶς ἐπ' αὐτοῦ ἐλέγετο.

Sed eſurientium ſubtraxiſti panem.

Ἀλλὰ πεινώντων ἐξέτρεψας ψωμόν.

QUid, inquit, dico quòd egenti non miniſtraveris, cùm exiguum etiam panis

ΤΙ λέγω, φησὶν, ὅτι δὲ πτωχῷ τῷ δεομένῳ, ὁπότε καὶ τὸ μικρὰν πεινα-

μυῖαν

μυθίου τῦ ἄρτου καὶ τῦ πεινῶντος ἀφείλω; ψωμὸν γὰρ λέγει ὃ τμῆμα τῦ ἄρτου, ὥσπερ καὶ ἐν τῇ Ρὺθ κεῖται, βάπτις τὸν ψωμόν σου ἐν τῷ ὄξει. λέγει οὖν, ὅτι ἐν τῷ ἀναγκαίων ἔφων ἐστέρησας, ἢ ἐνεχυράζων, ἢ τῶν καμνόντων τὸν μισθὸν ἀδίδους, ἢ ἁπλῶς ἃ ἁμαρτάνων. τοιαῦτα γὰρ ἐν ταῖς πικραῖς ἀπαιτήσεσιν, ἐνίοτε αὐτὸν τὸν ψωμὸν ὃν ἔχει τις ἕνα, κἂν μὴ ἔχῃ ἄρτον ὁλόκληρον, ἀφαιρούμεθα ἀπ' αὐτοῦ, λέγοντες, ἀλλ' ὀφείλεις.

solatium ab esuriente abstuleris? panis enim frustum, buccellam vocat; prout in libro Ruth habetur, *Tinges in aceto buccellam tuam.* Hoc igitur vult, quòd pignus etiam accipiendo, vel operariorum mercedem denegando, aut peccatum aliud admittendo, necessario alimento egenum fraudatus sis. Nam cùm de repetundis pecuniis rationem acerbam inimus, ejusmodi accidere solent; interdum enim, licèt quis pane integro careat, ipsam buccellam quam habet, ab eo auferimus, dicentes, Verùm in ære meo es. Ruth. 2. 14.

Εθαύμασας δὲ πινων πρόσωπον.

Et admiratus es quorundam personam.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ, καὶ ΩΡΙΓΕΝΟΥΣ. Τυτέστι, οὐ ταῖς κρίσεις ἐδικαίως, οὐδὲ ἀπαθῶς, ἀλλ' ἀνθρωπαρέσκως ἐποίησας· προσωπολέπτης γὰρ γέγονας, καὶ δικάζων, ὃς μὲν ἔξηρες, ὃς δ' ἐταπείνως, τοὺς μὲν πλουσίους θαυμάζομενος, τοὺς δὲ πένητας ὑβριζόμενος, τοὺς δ' ἐν δυναστείαις θαυμάζων καὶ ἀμῶν. ἄλλο δὲ τῦτο ἁμάρτημα, ἁμάρτημα γὰρ καὶ τὸ θαυμάζειν πρόσωπον. ὁ δεῖνα ἐπεὶ πλούσιός ἐστι, θαυμάζω αὐτῦ τὸ πρόσωπον, τὸν δὲ πένητα καταπατῶ, ἐπειδὴ τὸ ἀξίωμα οὐκ ἔχει.

OLYMPIODORI, & ORIGENIS. Id est, Neque justè, & sine affectu, sed ut hominibus placeres, judicia decrevisti; humiles enim & abjectos per vim opprimens, admirans autem & honore prosequens eos qui in potestate constituti erant, personarum acceptor factus es, & hos quidem in judicio extulisti, illos verò humiliâsti. Hoc præterea aliud crimen est, hominis enim personam in admiratione habere, peccato non caret: hujus personam, quia dives est, veneror & admiror; pauperem verò, quia nulla dignitate præditus est, sub pedibus conculco.

Ωκισας δὲ * τοὺς ὑπὲρ τὴν γῆς.

Habitare autem fecisti paupe-res super terram.

* κατοικίας, atque ita in Ms. Theod.

ΑΝτὶ τῦ, τὴν πενίαν ἐπέτεινας· τοὺς γὰρ πλουσίους καὶ χαμαιπετῆς ἐπὶ πλέον ὑπὸ γῆς κεῖσθαι πρεσβύασας. ἵνα δὲ τῶν ἀντιγράφων, ἀντὶ τῦ, ὤκισας, ἐκλίμησας, ἔχῃ· ἵνα εἴπῃ, καὶ αὐτῶν τῶν πλουσίων τὸν στρωμνὸν ἀφείλω, ὡς ὑπὸ τῦ ἐδάφους αὐτοὺς ἐξ ἀνάγκης κοιμᾶσθαι, μηδὲν ἔχοντας ὑπεστορεσμένον· ὥστε διὰ ταῦτα, φησὶ, τὴν πολλαῖς ταύταις παρεπέπλωκας συμφοραῖς, καὶ πολυτρόπως οἱ πορθοῦντες παρείσπασθε, καὶ ἀδίκως ἁρπαγμὰ λαμβάνοντες.

ID est, Paupertatem auxisti; pauperes enim & humi prostratos adhuc magis in terra jacere coëgisti. Quædam autem exemplaria, pro *Habitare fecisti*, habent, *Cubare fecisti*; ac si diceret, Ipsum etiam lectum pauperum abstulisti, ita ut nihil ipsis substratum habentes, præ necessitate humi cubare cogantur. Idcirco, inquit, propter hæc in innumeras has calamitates incidisti, & qui bona per rapinas injustè acquisita diripiant & auferant, undique te circumsteterunt.

Et

Et viduas dimisisti inanes.

EJUSDEM. Vel, Bonis quæ possidebant eas exuisti; vel potiùs, Accedentibus, & stipem petentibus, nihil largitus es, sed vacuas, & nihil à te accipientes amandâsti. Cum contemptu igitur negligere eos qui inopiâ laborantes aliquid petunt, periculo non caret; viduis enim necessaria non impertiri, pro peccato imputatur. Diligenter ergo attendamus, ne, si vidua domum nostram ingressa fuerit, vacuam eam dimittamus; unusquisque juxta facultates & id quod habet, viduæ sinum repleat.

Χήρας ᾗ ἐξαπέστειλας κενάς.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Η, τῶν προσιόντων αὐτὰς ἐγύμνωσας· ἢ μᾶλλον, προσελθούσας, καὶ ἐλεημοσυνῶν ζητούσας οὐδὲν δέδωκας, ἀλλὰ ἀπεπέμψω μηδὲν λαβοῦσας ἀπὸ σοῦ. ὀπισχίνδυνον οὖν ὁ προέχειν τοὺς τῆς πενίας ἀπορωτάτους καὶ λαβεῖν· ἰδοὺ γάρ, ὃ μὴ μεταδοῦναι τῇ χήρᾳ, εἰς ἁμαρτίαν λογίζεται. προσέχωμεν, ἐάν χήρα ἡμῶν εἰσέλθῃ εἰς τὴν οἰκίαν, μήποτε κενὴν αὐτὴν ἀπολύσωμεν· τῆς δυνάμεως ἕκαστος πρὸς ὃ ἔχει πληρούτω τὸν κόλπον τῆς χήρας.

Et pupillos afflixisti.

NEque à damno, inquit, pupillis inferendo abstinuisti. Extremæ autem improbitatis indicium est, orphanos, & eos qui auxilio destituti sunt, affligere. Neminem quidem damno afficere oportet, præcipuè verò orphanis parcendum est: pro animabus enim quæ omni ope carent, Deus bellum nos gerere præcepit; pauperes enim, viduæ, & pupilli, majore auxilio reliquis hominibus indigent. Quamobrem per E-
Is. 1. 17. saiam Deus loquitur, *Liberate oppressum*, quando, scilicet, in homines rapaces & violentos incidens, eorum violentiâ, tanquam
Ibid. torrente, abreptus fuerit. *Judicate pupillo*; quandoquidem in judicium vocare injuriam ipsis inferentes, per ætatem quæ contemptibilis est, facili negotio non possunt, vos sponte vestrâ iis qui patronis indigent,
Ibid. ætatis defectum supplete. *Et justificate viduam*; hæc quippe persona in multis vitæ negotiis detrimentum patitur; viduitatem enim, injuriam inferre volentibus, facilè adoriri licet; cujus vos, jus debitum ei reddendo, curam omnino suscipite.

Ορφανὸς ᾗ ἐπάτησας.

ΟΥΚ ἀπέχου, φησὶν, οὐδὲ τοῦ προσέχειν τοὺς ὀρφανοὺς βλάβης. ὃ γὰρ τοὺς ὀρφανοὺς καὶ ἀβοηθήτους κακοῦν, ἐσχάτης κακίας γνώρισμα. οὐδένα μὲν γὰρ δεῖ κακοῦν, ὀξυμορέτως δὲ χρὴ φείδεσθαι τῶν ὀρφανῶν· πρὸ γὰρ τῶν ἀβοηθήτων ψυχῶν πολεμεῖν ὁ Θεὸς ἐνετείλατο, πλέον γὰρ πάντες τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, πτωχοὶ, χῆραι, ὀρφανοὶ δέονται βοηθείας· διὸ καὶ διὰ Ἡσαΐου φησὶν ὁ Θεὸς, ῥύσασθε ἀδικούμενον, ὅταν δηλαδὴ ἁρπαξι καὶ βιαίοις προσπέσῃ, ὥσπερ ὑπὸ χειμάρρου τὴν βίαν αὐτῶν προσφυρῆναι. κρίνατε ὀρφανῷ· ὅπερ γὰρ διὰ τὸ ἀνεπαφόρητον τῆς ἡλικίας οὐδὲ ἀγαγεῖν εἰς κρίσιν τοῖς ὀρφανοῖς τοὺς ἀδικοῦντας ῥᾴδιον, ὑμεῖς τοῖς ἐσπερημένοις τῶν συμπόρων πρὸ ἑαυτῶν τὸ ἐν τῇ ἡλικίᾳ ἐνδεὲς ἀναπληρώσατε. καὶ δικαιώσατε χήραν· καὶ τοῦτο τὸ πρόσωπον ἐν πολλοῖς τοῦ βίου ἐλαττοῦται· * εὐεπίβατον γὰρ τοῖς βουλομένοις ἀδικεῖν ἡ χηρεία, ἧς πανταχοῦ ἀντιλαμβάνεσθε, τὸ ὀφειλόμενον δίκαιον ἀποδιδόντες αὐτῇ.

* Ἴσ. ἐυεπίβατος.

Toι-

Τοιγαρῶν ἐκύκλωσάν Ce παγίδες, καὶ ἐτάραξέ Ce πόλεμος ἐξαίσιος.

Igitur circundederunt te laquei, & ſolicitavit te bellum inſigne.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Ο δὲ Σύμμαχος, καὶ ταράττει σε φόβος ἐξαίσιος. παγίδας φησὶ τὰ συμβεβηκότα αὐτῷ, μονονουχὶ λέγων, ἐντεῦθεν περιεκύκλωσάν σε αἱ συμφοραὶ, ἐντεῦθεν ἡ τῶν ὑπαρχόντων διαρπαγὴ, ἐντεῦθεν ἡ ἄκρα πενία, καὶ ὃ θορυβεῖσθαί σε καὶ ταράττεσθαι ὅτι τῇ ὀξείᾳ μεταβολῇ τὸ βύθιον, ἀπὸ τῶν ἀδικησάντων ἑτέρους, ἀπὸ τοῦ ἀφιλοικτίρμονά σε τυχεῖν.

OLYMPIODORI. Symmachus verò, *Et perturbat te pavor ingens.* Adverſa quæ illi acciderunt, *laqueos* vocat, & in hunc ferè modum loquitur; Hinc calamitates te circumſtipârunt, hinc bonorum direptio, hinc paupertas ſumma, hinc proſperitatis repentinâ mutatione perturbaris & percelleris, quòd alios injuriâ læſeris, & immiſericors erga eos exſtiteris.

Τὸ φῶς σοι σκότος ἀπέβη, κοιμηθέντα δὲ ὕδωρ Ce ἐκάλυψεν.

Lumen tibi in tenebras converſum eſt, & dormientem te aqua operuit.

Οἱ δὲ ἄλλοι, καὶ πλῆθος ὑδάτων καλύψαι σε. διὰ τοῦτο, φησὶν, ἐκ φωτὸς εἰς σκότος μετέπεσε τὰ κατά σε, ἐκ τῆς λαμπρᾶς εὐδαιμονίας εἰς τὴν ταπεινὴν καὶ σκυθρωπὸν δυσημερίαν· καὶ κοιμηθέντα, ἤγουν ἀμεριμνοῦντα, καὶ μὴ νήφοντα, ἢ μὴ προσδοκῶντα, οἱ τῶν πειρασμῶν ἐπέκλυσαν καὶ ἐξεπόρησαν χείμαῤῥοι. ἢ δὲ, κοιμηθέντα, εἶπε πρὸς ἔμφασιν τοῦ ἀθρόον αὐτῷ πολλὰ συμβῆναι τὰ πειρατήρια, καὶ ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ.

Aliі verò, *Et multitudo aquarum operiat te.* Propterea, inquit, rerum tuarum ſtatus ex luce in tenebras, ex ſplendida beatitudine in triſtem & tetricam infelicitatem tranſlatus eſt; *& dormientem*, haud ſolicitum, ſcilicet, improvidum, & non expectantem, tentationum torrentes inundârunt & perturbârunt. Vel *dormientem*, dixit, ut ſubitò & uno die tentamenta omnia illi accidiſſe, majore cum emphaſi oſtenderet.

Μὴ οὐχὶ ὁ τὰ ὑψηλὰ ναίων ἐφορᾷ; τοὺς δὲ ὑβρει ταπεινώσεν.

Nónne is qui excelſa habitat aſpicit? eos autem qui contumeliâ afficiuntur humiliavit.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Ἀλλὰ νομίζεις ὅτι οὐ βλέπει Θεὸς τὰ γινόμενα; ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν, καὶ τὰ ταπεινὰ ἐφορῶν, καὶ μετὰ πολλῆς σκοπῶν, τοὺς ἀπὸ τῆς ὑβριστικῆς ἕξεως ἐπηρμένους ὁ φθόνημα καταφέρει καὶ ταπεινοῖ. ἐπεὶ οὖν καὶ σὺ τὰ ὑβριστικὰ σκήνη ἐπεδείξω, διὰ τοῦτο ταῦτα πέπονθας καὶ τεταπείνωσαι.

OLYMPIODORI. An Deum exiſtimas minimè videre ea quæ fiunt? qui in altis habitans, & humilia reſpiciens, & univerſa contemplans, eos qui ex habitu contumelioſo ſpiritu ſunt elati, deprimit & humiliat. Cùm igitur tu contumelioſa illa admiſeris, idcirco hæc paſſus, & ad humilem conditionem redactus es. Pſal. 112. 5.

Et

Et dixisti, Quid novit fortis? an per caliginem dijudicat? nubes latibulum ejus, & non videbitur, et ambitum cæli perambulat.

Καὶ εἶπας, τί ἔγνω ὁ ἰσχυρός; ἢ κατὰ τὸ γνόφος μέλλ; νεφέλη ἀποκρυφὴ αὐτοῦ, & οὐχ ὁραθήσεται, & γύρον οὐρανοῦ διαπορεύεται.

EJUSDEM. Magnam Jobi impietatem & amentiam Eliphazus condemnat. Verisimile, inquit, est quòd tacitè tecum dixeris cùm in occulto peccares, *Quid novit fortis?* num Deus scire omnia potest, & dijudicare ea quæ in caligine & clanculum
Psal. 17. 12. gesta sunt? qui nubem sibi pro latibulo posuit, ac proinde prout videri non potest, ita nec ipse videt; præsertim è cœlo desuper, ac tanto intervallo à nobis sejunctus. Satius autem est in duas partes versus partiri, & priorem quidem Jobo adscribere, posteriorem verò Eliphazo tribuere. Tu quidem inquit, ô Jobe, absurda & rationi dissentanea in occulto committens, Deum te celaturum, nec judicaturum ea quæ in tenebris geruntur, tanquam ea nesciret, suspicabaris: ego verò, licèt nube tectus non cernetur, Deum ubique præsentem esse affirmaverim. Quòd autem omnia sinu suo complectatur, nihilque eum lateat, hinc manifestum est; cœli enim circulum obambulat, & ex loco oculis nostris impervio omnia contemplatur, nec quisquam est qui ab eo occultabitur.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Μεγάλων ἀσέβειαν & ἀνοίαν τοῦ Ἰὼβ ὁ Ἐλιφὰζ καταψηφίζεται. Εἰκὸς γὰρ, φησὶν, ὅτι σὺ ἔλεγες ἐν σαυτὸν λάθρα ἁμαρτάνων, Τί ἔγνω ὁ ἰσχυρός; δυνατὰ πάντα ἐγνωκέναι ὁ Θεός; δυνατὰ ἐν κρίνειν & τὰ ἐν γνόφῳ & λελησμένα προστόμωτα; ὃς ἔθετο νέφος ἀποκρυφὴν αὐτοῦ, & διὰ τοῦτο, ὥσπερ οὐχ ὁρᾶται, οὕτως οὐδὲ ὁρᾷ· & τοῦτο, ἀνωθεν ἀπ' οὐρανοῦ, & τοσοῦτος διαστήματος. ἄμεινον ἂν διελεῖν εἰς δύο τοὺς στίχους, & τὰ μὲν πρῶτα τοῦ Ἰὼβ νοεῖσθαι, τὰ δὲ δεύτερα τοῦ Ἐλιφὰζ ἀποφάσεως. σὺ μὲν γὰρ, φησὶν, ὦ Ἰὼβ, ὑπολαμβάνεις ὅτι λήσει Θεὸν, τὰ ἄτοπα ἐν κρυφῇ ἐργαζόμενος, & ὅτι οὐ κρινεῖ ὁ Θεὸς τὰ ἐν σκότει προστόμωτα, ἅτε μηδὲ γνοὺς αὐτά· ἐγὼ δὲ ἀποφαίνομαι νῦν, ὅτι πανταχοῦ πάρεστιν ὁ Θεὸς, οὐχ ὁρᾶται δὲ νέφει καλυπτόμενος. ὅτι δὲ πάντα προσέχει, & οὐδὲν αὐτὸν διαφεύγει, δῆλον ἐντεῦθεν· τὸν γὰρ κύκλον τοῦ οὐρανοῦ διαπορεύεται, καὶ ὅλης ἀπόπτου πάντα κατασκέπτεται, καὶ οὐκ ἔστιν ὃς ἀποκρυβήσεται ἀπ' αὐτοῦ.

Nunquid semitam seculi observabis, quam calcaverunt viri justi, qui capti sunt immaturi? Flumen decurrens fundamentum eorum, qui dicunt, Dominus quid faciet nobis? aut quid inducet nobis omnipotens? ille verò implevit domos eorum bonis.

Μὴ τρίβον αἰῶνιον φυλάξεις, ᾗ ἐπάτησαν ἄνδρες δίκαιοι οἱ συνελήφθησαν ἀώρως; ποταμὸς διαῤῥεόντων οἱ θεμέλιοι αὐτῶν, οἱ λέγοντες, Κύριος τί ποιήσει ἡμῖν; ἢ τί ἐπάξεται ἡμῖν ὁ παντοκράτωρ; ὃς δὲ ἐνέπλησε τὰς οἰκίας αὐτῶν ἀγαθῶν.

SYmmachus verò pro eo, *Capti sunt immaturi*, reddidit, *Capientur ante tem-*

Ο δὲ Σύμμαχος, ἀντὶ τοῦ, συνελήφθησαν ἀώρως, ἁλώσονται πρὸ καιροῦ,

χαιρὸν, ὀξέδωκε· καὶ Θεοδοτίων μὲν, ἀντὶ τοῦ, ἐπάξεται, ἐργᾶται, ἔλεγε· καὶ ἀντὶ τοῦ, ὃς δὲ, αὐτὸς δέ. παρισκελὲς καὶ τοῦτο τὸ χωρίον, καὶ τοῖς καθ' ἡμᾶς δυσδιόδευτον. Οἱ γὰρ οἱ τῷ αἰῶνιον τρίβον, καὶ ταύτῃ ἴνα πατήσωσιν, πατήσαντες δίκαιοι, ὧν πόλαμὸς οἱ θεμέλιοι, καὶ ὧν ἡ ἅλωσις ἄωρος, οὐκ ἔχομεν εὐσόχως νοῆσαι καὶ ἀποφήνασθαι. ὡς δ' οὖν εἰκάσαι, οὐκ ἀρετῇ ὦ Ἰὼβ, ἀλλ' ὑποκρίσει ἀρετῆς μορφῇ, μονονουχὶ λέγων· μήποτε καὶ σὺ, ὦ Ἰὼβ, ὕττως ἐφύλαξας τὴν ἀρχαίαν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς, ὥσπερ οἱ νῦν μόρφωσιν εὐσεβείας περικείμενοι, καὶ δοκοῦντες πατεῖν τὴν ὁδὸν τῆς δικαιοσύνης, ἣ μὲν καὶ ἀληθῶς ταύτῃ βαδίζοντες· οἱ καὶ ἀφ' ἧς τὴν σκιὰν ταύτην, καὶ τὴν πεπλασμένην εὐλάβειαν, περὶ καιροῦ ὀξέλιπόντο, καὶ τὸν βίον ὀξεθερείσθησαν, καὶ ἡ δοκοῦσα πρὸς αὐτοῖς ἀσφαλὴς πεπηγέναι, καὶ οἷς τεθεμελιῶσθαι εὐπρεγλία, ὡς ὑπὸ ποταμῶν πρεσύρη. Ταῦτα δὲ πεπόνθασι ἀφ' ὧν μονονουχὶ λέγων, ὅτι ἠδύναντο αὐτοῖς ὁ Θεὸς ἐπαγαγεῖν τιμωρίας, οὐδὲ ἀγαθοῖς ἀμείψασθαι, καλῶς εἰδότες· πρὸς αὐτὸν γὰρ ἰὼβ * αὐτοῖς τὰ ἀγαθὰ ἐφ' οἷς ἐπήλπιζον, καὶ οὐ βεβαίως ἔχειν ὑπέθετο. Εἰ οὖν καὶ σὺ καθ' ὁμοίους ἐφέρεις εἰκότως ταῦτα πέπονθας. πάχα δὲ τρίβον αἰώνιον τὰς οἰκονομίας τοῦ Θεοῦ ὁ Ἐλιφὰζ ὀνομάζει, καὶ φησι, μὴ δυνάσαι ὑπιτηρῆσαι τὴν τρίβον τῆς θείας προνοίας, καὶ τοὺς λόγους καθ' οὓς καὶ δίκαιοι πολλάκις δυσημερεῖσι, καὶ πρὸ τῆς ὥρας ἀπαίρουσιν; Εἶτα εἰκαστικῶς ἐπάγει, ὅτι πότε ἴσως πάσχουσι ἀφ' ὧν μὴ νομίζειν παρὰ Θεοῦ εἰς αὐτοῖς τὰ ἀγαθά.

pus; & Theodotio quidem pro, *Inducet*, interpretatus est, *Operabitur*; & pro, *Qui verò*, *Ipse verò*. Locus hic prædurus est, & nostri ævi hominibus accessu difficilis. Qui enim illi justi sint, qui semitam æternam, eámque talem existentem, pedibus calcaverint, quorum fundamentum fluvius, & captivitas immatura est, aptâ conjecturâ assequi, & declarare non valemus. Quantum autem conjicere licet, Jobum non virtute, sed virtutis specie ac simulatione præditum fuisse, sic ferè loquendo, testatur Eliphazus; Túne, inquit, ô Jobe, eâ ratione virtutis viam antiquam custodivisti, qua nonnulli, qui externâ pietatis specie velati, viam justitiæ persequi videntur, cùm reverà in ea non ambulent; qui propter fictam suam simulationem & pietatis larvam, vitâ demessâ ante tempus succisi sunt, & prosperitas quasi fluviorum impetu abrepta est, quæ iis stabilita & firmis innixa fundamentis videbatur. Hæc autem ideo eis evenerunt, quia sic ferè, errore decepti, Deum supplicia illis incutere, nec bonis remunerari posse, loquuti sunt; siquidem in ejus potestate erant bona, in quibus fiduciam collocabant, & quorum stabilitatem sibi promittebant. Meritò igitur hæc passus es, si eandem cum iis opinionem tuebaris. Fortasse autem Eliphazus, *semitam secuti*, divinam dispensationem vocat, & in hunc modum loquitur; Num semitam divinæ providentiæ, & rationes quibus sæpenumerò etiam justi vitam infelicem transigunt, & immaturè abripiuntur, custodire potes? Deinde per modum conjecturæ subjungit, quòd hoc fortasse patiantur, quia Deum bonorum suorum largitorem esse non arbitrentur.

Βουλὴ δὲ ἀσεβῶν πόῤῥω ἀπ' αὐτοῦ.

Et consilium impiorum longè est ab eo.

ΟΛΥΜΠ. Α οἱ ἀσεβεῖς βουλεύονται μακρὰν εἰσὶ τοῦ Θεοῦ· βουλεύον γὰρ οὐδὲν υἱικὸν, ἀλλὰ πολλὰ ἀναρμόστα τῷ καλῷ καὶ τῇ ἀληθείᾳ.

OLYMP. Longè absunt à Deo consilia quæ impii capiunt; nihil enim sanum & sincerum meditantur, sed omnia quæ honestati & veritati repugnant.

Videntes

Videntes juſti riſerunt, et inculpabilis ſubſannavit : ſi non deleta eſt ſubſtantia eorum, et reliquias eorum comedet ignis.

EJUSDEM. Pii animadvertentes pravum impiorum conſilium, ludibrio eos expoſuerunt. Illi quidem fortunas ſuas ſtabiles & fixas arbitrati ſunt, contrarium autem planè iis accidit ; deleta enim eſt eorum ſubſtantia, & ipſi funditus perierunt : & ſi quis ex iis ſuperſtes remanſit, ignis pabulum factus eſt.

Ιδόντες δίκαιοι ἐγέλασαν, ἄμεμπτος ἐμυκτήρισεν· εἰ μὴ ἠφανίσθη ἡ ὑπόστασις αὐτῶν, καὶ τὸ κατάλειμμα αὐτῶν καταφάγεται πῦρ.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Τῷ βουλομένῳ, φησί, τὰ ἀσεβῶν φαύλως ἔχοντα ἰδόντες οἱ δίκαιοι, διεπώμασθαι αὐτούς. οἱ μὲν γὰρ ἀσφαλῶς αὐτοῖς ἡδράσθαι τὰ πράγματα νενομίκασι, σωτέον ἦν αὐτοῖς πᾶν τὸναντίον· ἠφάνισται γὰρ αὐτοῖς ἡ ὑπόστασις, αὐτοὶ δ' ἀπόλωλε· κἂν τις ὑπολειφθῇ, καὶ οὗτος πυρὸς δαπάνη γέγονεν.

Eſto utique durus ſi ſuſtinueris : deinde fructus tuus erit in bonis.

OLYMP. Cùm generaliter dixiſſet, impios quia prava conſilia ſectarentur, funditus deleri ; ad Jobum converſus, inquit, Si cor tuum induraveris, & contra Deum dura & refractaria conſilia inieris, divinam vindictam intolerabilem eſſe experientiâ diſces : neque *fructus tuus erit in bonis*, id eſt, liberi, qui fortè *reliquiæ* intelligendi ſunt. Si igitur illi, impii ſcilicet, Deo adverſantes ſuſtinuerunt, neque ipſi & eorum reliquiæ, liberi nempe, perierunt ; tu ſimiliter periculum facito, & in obduratione tuâ perſiſtito, ſi fortè ſuſtinueris.

Γενοῦ δὴ σκληρὸς ἐὰν ὑπομείνῃς· εἶτα ὁ καρπός σου ἔσται ἐν ἀγαθοῖς.

ΟΛΥΜΠ. Εἰπὼν ὅλως περὶ τῶν ἀσεβῶν, ὅτι κακῶς βουλευόμενοι ὀξολοθρεύονται, φησὶ πρὸς τὸν Ἰώβ, ὅτι εἰ σὺ σκληρύνεις τὴν καρδίαν, καὶ ἀντίτυπα βουλεύσῃ πρὸς Θεὸν, τῇ πείρᾳ μαθήσῃ, ὡς ἀνύποιστος ἡ θεία δίκη· καὶ οὐδὲ ὁ καρπός σου ἔσται ἐν ἀγαθοῖς, τουτέστιν, οἱ παῖδες, οἱ τάχα εἰσὶ καὶ τὸ κατάλειμμα. εἰ οὖν σκληνοὶ, οἱ ἀσεβεῖς δηλονότι, ἀνανήψαντες τῷ Θεῷ ὑπέστησαν, καὶ οὐκ ἀπώλοντο αὐτοί τε καὶ τὸ κατάλειμμα αὐτῶν, ἦγουν τὰ τέκνα, πείρασον καὶ σὺ, καὶ ὑπόμενον τῇ σκληρότητι, ἐὰν ἄρα ὑποστήσῃς.

Excipe autem ex ore illius enunciationem, et aſſume verba ejus in corde tuo.

EJUSDEM. Vel hoc dicit ; Mores & ingenium muta, & divina mandata ſuſcipe : vel, Confitere peccata tua, & in poſterum divinos ſermones cuſtodi. Gemini hujus ſenſûs occaſio hinc mihi oblata eſt : Quid *Enunciatio* eſſet, mecum ipſe quærebam ; & ejus loco apud Symmachum, *Confeſſionem*, inveni ; apud Aquilam verò,

Ἔκλαβε δὴ ἐκ στόματος αὐτοῦ ἐξηγείαν, καὶ ἀνάλαβε τὰ ῥήματα αὐτοῦ ἐν καρδίᾳ σου.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Ἤτοι λέγει, ὅτι μεταβαλλε τὸν Ἰόβ, καὶ ἀνάλαβε τοὺς θείους νόμους· ἢ ὅτι διορθωσον τὰ ἡμαρτημένα σοι, καὶ τὰ λοιπὰ τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ φύλαττε. τὸ δὲ ἁπλῶς δὴ τοιαύτης ἐννοίας ἐνῆν· ἔχον τὰς ἀφορμάς. τὸ ἐξηγείαν ἐζήτουν καθ' ἑαυτόν· τί σημαίνει· καὶ εὗρον παρὰ τῷ Συμμάχῳ ἀντὶ αὐτῆς, ἐξομολόγησιν,

γησιν, ωδὲ ὁ τῶ Ακύλα, νόμον. Φησὶν οὖν κ μὴ τ ἕνα, ὁμολόγησαι σὲ τὰ ἁμαρτήματά σου, τ ὁ ἔστιν τ δικαιοσύνης ωδὲ τ Θεοῦ διδάσκει· κ ὁ τ ἕτερον, δέξαι ωδὲ Θεοῦ νόμον, κ θὲς λόγους αὐτοῦ ἐγκαρδίους ποίησαι.

Legem. Dicit igitur juxta unius mentem, confitere peccata tua, modum autem confeſſionis à Deo diſcito ; & ſecundùm alterius interpretationem, Legem à Deo accipe, & ſermones ejus in corde reconde.

Ἐὰν δὲ ἐπιστραφῇς, & ταπεινώσῃς σεαυτὸν ἔναντι Κυρίου, πόρρω ἐποίησας ἀπὸ σκηνῆς σου ἄδικον.

Si autem converſus fueris, & humiliaveris teipſum coram Domino, procul feciſti iniquitatem à tabernaculo tuo.

Σ Κληρωσόμενος μὲν, φησὶν, εἰκότως πάσχεις τὰ τῶν ἀσεβῶν· ἐὰν δὲ μεταβάλοις, κ ταπεινώσῃς σαυτὸν ὑπὸ τ χεῖρα τοῦ Θεοῦ, σοὶ ἀποκρυπτήσεται ἄτοπον.

MEritò, inquit, obduratus, ea quæ ſunt impiorum pateris : ſi verò converſus fueris, & teipſum ſub potenti Dei manu humiliaveris, nihil alienum tibi eveniet.

Θήσῃ ἐπὶ χώματι ἐν πέτρᾳ, & ὡς πέτρα χειμάρρου Σωφίρ.

Poneris ſuper aggerem in petra, & tanquam petra torrentis Sophir.

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Ἀνθ' ὧν ὁ Σύμμαχος, κ ἐν ᾧ ἀκροτόμῳ ὡς ὀχετοῦ χρυσίου ῥεφτείου. βάλε) ὃ ἔστιν, ὅτι ἐὰν μετανοήσῃς, κ πόρρω ποιήσῃς ἀπὸ τ διαγωγῆς σου πᾶσαν ἀδικίαν, τεθείσῃ ἐπὶ τ γῆς ἐν πέτρᾳ, τουτέστιν, ἀ μεταχινηθήσῃ ἀπὸ τ εὐδαιμονίας, ἀλλ' ἐν ἀσφαλείᾳ κ βεβαίως τ γῆν οἰκήσεις, & ἐν Σωφείρ, ἔνθα τὸ χρυσὸς κάλλιστος κ λίθοι τίμιοι, κ χειμάρρουν ῥέων χρυσὸς ἐπαλθύσεταί σοι. Φασὶ δέ τινες τῶν ἑρμηνευτῶν, τ Σωφείρ, ἑρμηνευομένου κάλλιστον, τῇ Αφρικῇ εἶ)· κέχρηται ὃ ἡ γραφὴ τῇ λέξει ταύτῃ, ὅταν περὶ πλούτου διαλέγηται.

OLYMPIOD. Pro quo Symmachus, *Et in ſilice quaſi rivos duri primi.* Hoc autem eſt quod dicere vult ; ſi pœnitentiam egeris, & injuſtitiam omnem procul à converſatione tuâ amandaveris, ſupra terram in petra collocaberis, id eſt, De felicitate non deturbaberis, ſed ſecurè & firmiter terram incoles, & ex Sophir (ubi aurum præſtantiſſimum & lapides pretioſi gignuntur) torrentis inſtar, aurum exinopinatò tibi ſuperveniet. Dicunt autem interpretum nonnulli, Sophir (quod ſi interpretaris, *optimum*, ſignificat) Africam eſſe : utitur autem Scriptura hac voce cùm de divitiis ſermo eſt.

Ἔσται οὖν σοι ὁ παντοκράτωρ βοηθὸς ἀπὸ ἐχθρῶν, καθαρὸν ὃ ἀποδώσει σε ὡσπερ ἀργύριον πεπυρωμένον. εἶτα παῤῥησιασθήσῃ ἐναντίον Κυρίου, ἀναβλέψας εἰς τ οὐρανὸν ἱλαρῶς· δὲξαμένου δέ σου πρὸς αὐτὸν, εἰσακούσεταί

Erit igitur tuus omnipotens adjutor ab inimicis, & purum reddet te tanquam argentum examinatum igni. Deinde fiducialiter ages coram Domino, inſpiciens cœlum hilariter : et cùm deprecatus fueris ad eum,

exaudiet te, & dabit tibi reddere vota, et reſtituet tibi tabernaculum juſtitiæ, & ſuper vias tuas erit lumen.

ORIGENIS. Eliphazus hoc loco ſanum dogma profert; Jobum enim propter peccata pati adverſa arbitratur, & quòd ipſâ malorum toleratione ſuſtinendo purgetur, & purgatus, abjecto omni alieno, & liber ab ulla improbitatis miſtura, tanquam aurum in fornace coctum, probatus appareat. Si igitur, inquit, ea quæ tibi acciderunt ſuſtinueris, Deus, tanquam argentum igne purgatum, purum te reddet; & purus factus, tanquam is qui peccata abjecit, fiduciam concipies, & conſcientiâ à condemnatione liberâ preces fundens, hilarem vultum in cœlum attolles: & ſi voto aliquo & promiſſo Deo te obſtrinxeris, ille ut promiſſa tua ad exitum perducas, vires tibi ſuppeditabit; ille enim eſt, *qui operatur in nobis & ut velimus, & ut efficiamus, pro gratuita ſua benevolentia.* Pro illo autem, *Dabit tibi reddere vota,* Theodotio interpretatus eſt, *Definies verbum, & firmum erit tibi,* id eſt, Quicquid conſtitueris & animo formaveris, non intercidet tibi & evaneſcet, ſed firmum & ratum fiet; & ut verbo dicam, dabit tibi converſationem in omnibus homine juſto dignam, & viæ tuæ omnes, divino lumine iter monſtrante, proſperabuntur; vel etiam actiones tuæ ſplendidæ & honorificæ erunt.

Phil. 2. 13.

Ϲϑ, δώσϛ δέ σοι ἀποδῦναι τὰς εὐχάς, ἀποκατασ/ίσϛ δέ σοι δίαιταν δικαιοσύνης, ὅπῃ ἂν ὁδοῖς Ϲϑ ἔσαι φέρῃ.

ΩΡΙΓΕΝΟΥΣ. Υγιὲς σὺ λαλεῖς δόγμα ὁ Ελιφάζ λέγω· οἴεϯ γὰρ τὸν Ιὼβ διὰ τὰ ἁμαρτήματα πάσχειν, καὶ ὅτι ὑπομένας καθαίρεϯ δι' αὐτοῦ τοῦ πάσχειν, καὶ καθαιρόμενος, ὥσπερ χρυσὸς ἐν χωνευτηρίῳ, δόκιμος ἀποδείκνυϯ, πρὸ τοῦ ἀλλότριον ἀποθέμενος, καὶ πάσης κακίας ἀμιγὴς γενόμενος. Φησὶν οὖν, ὅτι ἐὰν καὶ σὺ ὑπομείνῃς τὰ συμβεβηκότα Ϲοι, ἀποδώσϛ σε καθαρὸν ὥσπερ ἀργύριον πεπυρωμένον ὁ Θεός· καὶ καθαρὸς γενόμενος, παῤῥησίαν ἕξῃς, ὡς ἀποθέμενος τὰ ἁμαρτήματα, καὶ ἱλαρὸν τὸ πρόσωπον ἐπάρῃς εἰς τὸν οὐρανὸν, ἀκαταγνώϛῳ συνειδότι τὰς ἱκετείας ποιούμενος· κἂν τι βούλῃ καὶ ὑποσχῇ τῷ Θεῷ, αὐτὸς ἐνισχύσϛ σε πρὸς πέρας ἀγαγεῖν τὰς πρὸς αὐτὸν ὑποσχέσεις· αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ ἐνεργῶν ἐν ἡμῖν καὶ τὸ θέλειν, καὶ τὸ ἐνεργεῖν, ὑπὲρ τὴν εὐδοκίας. διὰτι μόνοι τῷ, δώσϛ δὲ Ϲοι ἀποδοῦναι τὰς εὐχάς, ὁ Θεοδοτίων, καὶ ὁρισϯ ῥῆμα, καὶ σταθήσεταί σοι, ἐξέδωκε, τουτέστιν, ἀπερ ἂν σωπάζῃ καὶ τυπώσῃς, οὐ διαπεσεῖταί σοι, ἀλλὰ βεβαιωθήσεϯ καὶ κυρωθήσεϯ. Ϲ ἁπλῶς εἰπεῖν, ἅπασιν σοι τοῖς ἀρμόζουσιν δικαίῳ πρόεξῃ διαγωγὴ, καὶ πᾶσαι αἱ ὁδοί σου κατευοδωθήσονϯ ὑπὸ τοῦ θείου ποδηγουμένου φωτός· ἢ Ϲ αἱ πρόξεις σου λαμπραὶ καὶ ἐπίδοξοι γενήσονται.

Quoniam humiliâſti teipſum, et dices, elatus eſt in ſuperbiam.

LIcèt Jobum alloquatur, de alio videtur verba facere: Propterea, inquit, pœnitentiam agenti hæc evenient, quia ſeipſum humiliavit, & quandoquidem faſtu & arrogantiâ elatus erat, meritò ſe ſuſtinuiſſe dixit ea quæ paſſus eſt.

Οτι *ἐταπείνωσας Ϲεαυτὸν, Ϲ ἐρεῖς, ὑπερηφανίσατο. * κ. ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν.

ΩΣ μὲν περὶ ἑτέρου δόξῃ λέγειν, πρὸς ὃν τὸν Ιὼβ ὁ λόγος· διὰ Ϲοῦτο, φησὶν, ἔσαι Ϲαῦτα τῷ μετανοοῦντι, ὅτι ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν, Ϲ εἶπεν, ὅτι ἀνδίκως αὐτὸς ὑπέσχε ἃ πέπονθεν, ἐπειδὴ ὑπερηφανίσατο.

Καὶ

Καὶ κύφοντα ὀφθαλμοῖς Σώσῃ, ῥύσεται ἀθῷον.

Et demissum oculis salvabit, eruet innocentem.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Ἀπὸ τῶν πφοσμῶν, δηλονότι, καὶ τῶν θλίψεων, τὸν ταπεινόφφονα, τὸν κάτω βλέποντα διὰ τὸ δισσωείδητον, καὶ ἀπαῤῥησίαστον, καθάπφ ὁ ἐν Εὐαγγελίοις δικαιωθεὶς τελώνης.

EJUSDEM. E tentationibus, scilicet, & afflictionibus humiliter de se sentientem, & propter animum mali sibi conscium ac fiduciæ expertem, quemadmodum Publicanus in Evangeliis justificatus, humi oculos figentem.

Καὶ ἁγασώθητι ἐν καθαρᾶς χερσί σου. [ἀντὶ οὗ ὁ Σύμμαχος, καὶ ἁγαφθύξεται] καθαρότητι χφῶν ἕκαστος.

Et salvaberis munditiâ manuum tuarum. [pro quo Symmachus, *Et evadet unusquisque munditiâ manuum.*]

Τούτων, φησὶν, ὄντως ἐχόντων, καὶ ἑκάστου ἐκ τῶν οἰκείων καθαρῶν διακεκριμένου πφάξεων, τί μέλλεις, καὶ τοῖς φαύλοις ἔργοις συναπολύῃ; ἀλλ' ὁ καθαρὰς πλημμελημάτων τὰς χεῖρας τηρῶν, ἐκ τῶν ἐνεστηκότων δεινῶν σεαυτὸν περισώζεις; ὁ τοίνυν Ελιφὰζ σύνταθα τὸν λόγον κατέπαυσεν ἢ ὃν πφαγνώσεως πφὸς μὲν τὸν δίκαιον, τὸν ἀεὶ πφὸς Θεὸν νενευκότα, ἀκατάλληλός ἐστι· πφὸς ἡμᾶς δ' ἐὰν λέγῃ, δικαίως λεχθήσεται, μετανοοῦν ὀφείλοντας, καὶ Θεῷ ταπεινοῦσθαι νενομισμένους.

CUm hæc itaq; sic se habeant, & unusquisque ex puris suis actionibus justificetur, quid cunctaris, & in pravis operibus perseveras? nec puras manus à peccatorum labe servans, à malis præsentibus teipsum incolumem præstas? Hìc quidem Eliphazus finem dicendi fecit: ejus autem adhortatio Justo, qui obtutum semper in Deum figebat, minimè quadrat; nobis verò si diceretur, meritò accommodari posset, qui pœnitentiam agere debemus, & coram Deo humiliari instituti sumus.

ΠΡΟΘΕΩΡΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ Επταικαιδεκάτου.

PROTHEORIA CAPITIS Decimiseptimi.

ΕΛΥΜΠ. Ο μὲν Ελιφὰζ ὑπηκόοις ὕβρεσι πεοιέβαλε τὸν δίκαιον, τὰς τῶν ἐκτόπως ἠσεβηκότων πφοσβολὰς αὐτῷ πφοσιθείς· ὁ δὲ δίκαιος, οἶδα, φησὶν, ὡς οὐκ ἐκ τῶν ὑμετέρων λόγων, ἀλλ' ἐκ τῶν ἐμῶν ἔργων κριθήσεται καὶ ἐμέ· εἰ γὰρ καὶ ὑμωρῆται Θεὸς, ἡδέως ἐπ' αὐτῷ τὰ ἐμὰ πφοθησόμεθα δίκαια, καὶ τὴν ὀξεῖαν αὐτοῦ πφοσιδοὺς ἀπόφασιν, σφόδρα πεποιθὼς αὐτοῦ τῇ ἀληθείᾳ. Εἶτα τὸν Θεοῦ τὸ ἀόρατον εἰρηκὼς καὶ ἀκατάληπτον, πάλιν ἀπορᾷ πφὸς τοὺς φίλους, ἐπιδὴ ἐπ' ἀσεβείᾳ με

LYMP. Eliphazus quidem actiones hominum supra modum impiorum Justo affingens, gravissimis contumeliis eum affecerat: Justus autem respondens, inquit, Novi quòd non ex vestris sermonibus, sed ex actionibus meis judicandus sim: licèt enim Deus supplicio puniat, ejus tamen veritate multùm fretus, causæ meæ æquitatem libenter coram eo proponam, & sententiam ejus expectabo. Deinde Deum invisibilem & incomprehensibilem esse affirmans, rursus hæsitabundus amicos alloquitur; Quandoquidem me

impietatis crimine arceſſitis, & calamitates meas delictorum argumentum ſtatuitis; reſpondete mihi, cur impios multa & gravia patrantes Deus adeo patienter ferat, quaſi ea quæ ab iis fiunt, haud animadverteret? Poſtea hujuſmodi hominibus imprecatus, pœnas illos daturos affirmat, licèt divinâ patientiâ diu perdurâſſent; & dictorum ſuorum veritate confiſus, Si hæc, inquit, vera non ſint, cuivis integrum ſit ea redarguere. Atque hic quidem ſenſus eſt verborum Jobi; ipſa autem deinceps ſigillatim videamus.

χρίνετε, καὶ δόγμα ποιεῖτε τῶν ἡμαρτημένων τὰς ἐμὰς συμφορὰς, ἀποκρίνασθέ μοι, διὰ τί πολλὰ καὶ μάκρα πορευόντων τῶν ἀσεβῶν ὅτω ὁ Θεὸς μακροθυμεῖ, ὡς μηδὲ ὑποσκοπῶν τὰ πεπραγμένα; εἶτα ἐπωδασάμενος τοῖς τοιούτοις, φησὶν, ὅτι δώσουσί ποτε καὶ αὐτοὶ δίκην, εἰ καὶ ὑπερπολὺ διήρκεσαν διὰ τὴν ἀνοχὴν τοῦ Θεοῦ· θαρρῶν δὲ τῇ τῶν οἰκείων λόγων ἀληθείᾳ, εἰ μὴ ταῦτα, φησὶν, ἀληθῆ, ὁ βουλόμενος ἐλεγχέτω. τοιοῦτος μέν ὁ νοῦς τῶν τοῦ Ἰὼβ ῥημάτων· αὐτὰ δὲ λοιπὸν ἕκαστα ἴδωμεν.

CAP. 23. *RESPONDENS autem Job, ait, Et quidem ſcio, quia de manu mea eſt increpatio: & manus ejus gravis facta eſt ſuper gemitum meum.*

ΥΠΟΛΑΒΩΝ δὲ Ἰώβ, λέγει, καὶ δὴ οἶδα ὅτι ἐκ χειρός μου ἡ ἔλεγξίς ἐστι, καὶ ἡ χεὶρ αὐτοῦ βαρεῖα γέγονεν ἐπ' ἐμῷ στεναγμῷ.

OLYMPIODORI. Novi, inquit, quòd vobis viſum ſit ex iis quæ in manibus ſunt, id eſt, ex plaga, & non ex factis meis, criminationes afferre: Deus enim graviter me inſectatus eſt, ita ut gemitus ediderim. Quidam verò ſic verſus hos acceperunt, & hanc illorum mentem eſſe voluerunt; Veſtras, inquit, accuſationes flocci facio, non enim ex iis de quibus me falsò criminamini, ſed ex iis quæ à me geſta ſunt, judicabor; Deus quidem gravem in modum de me ſupplicium ſumpſit.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Οἶδα, φησὶν, ὅτι ἐκ τῶν ἐν χερσὶ, τουτέστιν, ἐκ τῆς πληγῆς, καὶ οὐκ ἀφ' ὧν ἐποίησα, δικάζετε τοὺς ἐλέγχους ἐπάγων· καὶ γὰρ βαρέως ἐπέθετό μοι ὁ Θεὸς, ὥστε με στενάζειν. Τινὲς δὲ ὕστερον ἐξεδέξαντο τοὺς στίχους· οὐδένα, φησὶ, τῶν κατηγορειῶν ὑμῶν ποιοῦμαι λόγον, οὐ γὰρ ἐξ ὧν ὑμεῖς ψευδηγορεῖτε, ἀλλ' ἐξ ὧν ἐγὼ ἐποίησα κριθήσομαι· βαρέως μέντοι ὁ Θεὸς ἐπεμωρήσατό με.

Quis igitur noverit quòd inveniam eum, & veniam in finem? [Symmachus verò, *uſque ad ſolium ejus.*] *Et dicam meum ipſius judicium,* [pro quo rurſus Symmachus, *Apponam ante eum judicium.*] *os autem meum replere increpationibus, & cognoſcam ſanationes quas loquetur mihi;* [Symmachus autem, *Verba.*] *et ſentiam quæ annunciabit mi-*

Τίς δ' ἄρα γνοίη, ὅπου εὑρήσω αὐτὸν, καὶ ἔλθοιμι εἰς τέλος; [ὁ δὲ Σύμμαχος, ἕως τοῦ ἕδρας αὐτοῦ.] εἴποιμι δὲ ἐμαυτοῦ κρίμα, [ἀντὶ οὗ πάλιν ὁ Σύμμαχος, προθήσω ἔμπροσθεν αὐτοῦ κρίσιν.] τὸ δὲ στόμα μου ἐμπλήσαι ἐλέγχων, γνοίην δὲ ἰάματα ἃ μοι ἐρεῖ· [ὁ δὲ Σύμμαχος, ῥήματα.] αἰσθοίμην δὲ τίνα μοι ἀπαγγελεῖ, καὶ

κὴ ἐν πολλῇ ἰσχύϊ ἐπελεύσεταί μοι. [ὁ Σύμμαχος, διαδικάζεταί μοι.] εἶτα ἐν ἀσφαλείᾳ μοι ὁ χρήσεται. [ὁ Σύμμαχος, μόνον αὐτὸς μὴ ἐπιτηθέσθω μοι.] ἀληθεία γὰρ κὴ ἔλεγχος ἀπ' αὐτοῦ· ἐξαγάγοι δὲ εἰς τέλος τὸ κρίμα μου.

hi, et in multa virtute ſuperveniet mihi. [Symmachus, *Dijudicatur mecum.*] *Deinde in minis me non utetur.* [Symmachus, *Tantùm ipſe me non inſectetur.*] *Veritas enim et increpatio eſt ab eo; educat autem in finem judicium meum.*

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Τὸ μὲν σὺν τῷ λόγου σπουδαζόμενον τοῦτό ἐστι· Τίς ἆρά μοι δώῃ τὸν Θεὸν ἀκούοντά μου, καὶ ἀποκρινόμενόν μοι; ἐδικαίωσε γὰρ ἂν με. Τὰ δὲ καθ' ἕκαστα μέρος· Εἴθε ἰσοῦν, φησὶν, εὕροιμι τὸν Θεόν· εἴθε ἰσοῦν ἄχρι τοῦ θείου θρόνου ἐλθεῖν, καὶ ἀπαντῆσαι, καὶ ἐντυχεῖν αὐτῷ, καὶ δικάσασθαι, καὶ τὴν ἀπόφασιν δέξασθαι· εἴθε πάντα ὅσα θεῖον ἐκεῖνο βῆμα γενοιτο, ἀπολοφυράμενα πάντα τὰ καθ' ἐμὲ ἃ πέπονθα, εἶπειμι ἃ καὶ τὰ ἐμοὶ βεβιωμένα· ἵνα ἐπ' αὐτοῦ λέγων, ἃ τε ἔπραξα, καὶ ἃ πέπονθα, τῇ πείρᾳ μάθω ποίαν ἐνέγκῃ τὴν κρίσιν, καὶ εἰ πρὸς ταῦτα λέγει ἵλεως τὴν ἐμὴν ἀπειλὴν· καὶ πότερον ἰσχυρῶς ἐπεξέρχεταί με σφοδρότερον ὑμωρυθμένος, ἢ δώσει τὴν ἄφεσιν. Εἰ γὰρ καὶ πολλῇ ἰσχύι χρήσεταί μοι, καὶ ἀπειλῇ, ἀλλ' ὅμως οἶδα ὅτι δηλήσεται πρὸς αὐτόν ἐστι, καὶ ἀπροσωπολήπτως τοὺς ἐλέγχους, τουτέστι, τὰς κρίσεις ἄξεται· καὶ πέπεισμαι, εἴγε τούτῳ ἐπέτυχον, ὡς τὴν νίκην ἂν καθ' ὑμῶν ἔλαβον φῆφον· ὃ γὰρ, Εἰς τέλος, ἀντὶ τοῦ, τετελεσμένως, λέγει· παρὰ Ἑβραίοις γὰρ, τὸ τέλος, καὶ ἡ νίκη, ἀπὸ μιᾶς σημαίνεται λέξεως· διὸ ἔν τισι τῶν ψαλμῶν, ἀντὶ τοῦ, Εἰς τέλος, τῷ νικοποιῷ, ἐπιγέγραπται. Ἤθελον οὖν, φησὶ, μαθεῖν, εἰ μοι ἔμελλεν ἔρρειν ὁ Θεὸς, καὶ εἰ ἔμελέ με ὁμοίως χολάζειν. Ταῦτα δὲ λέγει, οὐχ ὡς καταμινώσκων τοῦ Θεοῦ ἀδικίαν, ἀλλ' ὡς φίλους ἐλέγχων, οὐχ ὑγιῆ τὴν περὶ αὐτοῦ ὑπόληψιν ἔχοντας. ὁρᾷς πῶς ἐπέτυχεν ὧν ἤυχετο, τοῦτο γὰρ ἔφατο

CHRYSOSTOMI. Sermonis hujus ſumma hæc eſt; Quis mihi largietur, ut Deus aurem præbeat, mihíq; reſpondeat? ita enim me juſtificaret. Verba autem ſingula ſic ſe habent; Utinam, inquit, Deum invenire liceret! utinam uſque ad thronum divinum pervenire, adſtare, cum Deo congredi, judicio contendere, & ſententiam inde accipere, daretur! utinam, juxta divinum illud tribunal collocatus, omnia quæ paſſus ſum deflere, & ſingula quæ à me geſta ſunt, dicere poſſem! ut coram eo quæ geſſi ſimul & quæ paſſus ſum enarrans, quale judicium laturus, & quid ad hæc, quod anxietati meæ mederi queat, dicturus ſit; utrum etiam gravioribus ſuppliciis puniendo fortiter me adoriri, an minas remittere velit, experientiâ ipsâ addiſcam. Licèt enim multo robore ac minis contra me utatur, certus ſum nihilominus eum veritatis authorem eſſe, & quòd redargutiones, id eſt, judicia, ſine perſonarum acceptione proferat & exerceat: mihíque perſuadeo, ſi in illum inciderem, & cum eo colloqui liceret, quòd ſententiam victoriæ plenam & abſolutam de vobis reportarem; illud enim, *In finem*, pro, *perfecta*, dixit; apud Hebræos enim, *Finis*, & *Victoria*, unâ voce ſignificantur; quare in nonnullis Pſalmis, pro, *In finem*, inſcriptio eſt, *Vincenti*. Scire igitur, inquit, cuperem, quid mihi dicturus ſit Deus, & an ſimiliter etiam ſupplicio me afficere velit. Hæc autem dicit, non ut Deum injuſtitiæ condemnaret, ſed ut amicos, qui ſanam de eo opinionem non fovebant, reprehenderet. Vides quemadmodum quod votis expetebat, aſſequutus, & divino allo-

quio & reſponſione dignatus fuerit; quod quidem librum hunc coronidis loco claudit.

γέγονεν ὁ τῆς βιβλίου, καὶ θείας ἔτυχεν ὁμιλίας καὶ ἀποκρίσεως.

Nam ſi ad priora abiero, et non ultrà ſum: quæ autem in noviſſimis, quid novi?

Εἰ γὰρ ὀπίσω πορεύσομαι, καὶ οὐκ ἔτι εἰμί· τὰ δὲ ἐπ' ἐσχάτοις, τί οἶδα;

* χ. εἰς τὰ ὀπίσω. & ſic in Ms. Theclæ.

DIONYSII. ALEX. Deus quidem ſemper eſt, & omne ſeculum præſens ei & integrum adeſt: quod nobis autem Nunc & Præſens dicitur, neque durare poteſt, neque omnino ſubſiſtit, ſimul autem ut nominatur, fortè etiam priuſquam mente concipiatur, præteriit: Nunc neque omnino eſt, nec intellectu à quopiam comprehendi poteſt; fugiendo enim ſéque ſubtrahendo abit: quomodo autem quis præſens eſſe dixerit, quod naturâ ſuâ fugax ſemper eſt & evanidum? Quin etiam futurum, cùm exiguo tempore appariturum ſit, & continuò evaneſcet, nondum eſt, & ut ampliùs non ſit, ſimiliter feſtinat. Unde Jobus vir admirabilis, tempus cohiberi non poſſe, & inſtabile eſſe declaravit, cùm de ſeipſo diceret, *Ad priora enim abibo, neque ampliùs ſum; quæ autem in noviſſimis, quid novi?* oſtendens, nos homines id tantùm tẽporis vivere quod præſens eſt; quod præteriit enim amiſimus, & futurum nondum aſſequuti ſumus.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ. Ὁ μὲν Θεός ἐστιν ἀεὶ, καὶ σύμπας ὁ αἰὼν ἐνέστηκεν ὅλος αὐτῷ, καὶ πάρεστιν· ἡμῖν δὲ ὁ λέγεται ὅ νῦν, καὶ ὅ πάρεστιν, ἅτε δυνάμενον μήτε ὅλως ὑφέστηκεν, ἅμα δὲ τῆς λεχθείσης, πάχα δὲ καὶ πρὶν νοηθείσης παρῆλθε, καὶ οὐκ ἔστι ποτὲ, οὐδ' ἂν καταλάβοι τις τῇ διανοίᾳ ὅ νῦν· φεῦγον γὰρ καὶ ὑποδιδρασκον οἴχεται· ὃ δὲ ἀποδιδράσκων καὶ φεύγων ἀεὶ, πῶς ἂν εἴποι τις παρεῖναι; ἀλλὰ καὶ τὸ ἐσόμενον μικρὸν φαινόμενον, καὶ βιαίως ἀφανιζόμενον, οὐδέπω μέν ἐστι, ταχὺ δὲ καὶ σπεύδει τοῦ μηκέτι εἶναι. ὅθεν καὶ ὁ θαυμάσιος Ἰὼβ ὅ ἀκρατὲς καὶ ἄστατον ἐδήλωσε τὸν χρόνον, φήσας περὶ ἑαυτοῦ, Εἰς γὰρ τὰ ὀπίσω πορεύσομαι, καὶ οὐκέτι εἰμὶ, τὰ δὲ ἐπ' ἐσχάτοις τί οἶδα; δῆλον ὅτι τὸ ὡσεὶ ζῶμεν οἱ ἄνθρωποι, τὸ μὴ πρόσω ἀπωλέσαμεν, καὶ τὸ μέλλον οὔπω ἔχομεν.

A læva ſi ipſe aget, et non apprehendi; circumteget dextra, et non videbo.

Ἀριστερὰ ποιήσαντος αὐτοῦ, καὶ οὐ κατέχον· περιβαλεῖ δεξιὰ, καὶ οὐκ ὄψομαι.

OLYMPIODORI. Senſum autem horum verborum Symmachus dilucidiùs exprimens, ſic reddidit; *Ecce ſi antecedam ipſum, videri non poteſt; & ſi ſubſequutus fuero, non ſentiam.* Senſus verò hic eſt; Actionum mearum judicium divinis oculis libenter ſubjicio: verùm quid eſt quod mihi accidit? Deus naturâ eſt invisibilis, quid igitur faciam? In iis quæ ante me ſunt eum quæram? oculis cerni non poteſt: ante me eſt, & non animadverto: cùm ad lævam ſe converterit, apprehendere eum

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Σαφέστερον δὲ τῶν ῥητῶν τὴν ἔννοιαν ἑρμηνεύων ὁ Σύμμαχος, δ' τως ἐκδέδωκεν· ἰδοὺ ἐὰν προέρχωμαι αὐτὸν, ἀφανὴς ἐστι, κἂν ἀκολουθῶ, οὐκ αἰσθήσομαι. ὁ δὲ νοῦς ἔστι· ἡδέως μὲν, φησὶν, ὑποτίθεμαι τοῖς θείοις ὀφθαλμοῖς ἔγωγε κρινθῆναι τὰ καθ' ἐμὲ, ἀλλὰ τί πάθω; ἀόρατός ἐστι τὴν φύσιν ὁ Θεός· τί οὖν διώκω; ἐν τοῖς ἔμπροσθεν αὐτὸν ἐπιζητήσω; ἀφανής ἐστι· ἔμπροσθέν μου τυγχάνει, καὶ οὐκ αἰσθάνομαι· εἰς ἀριστερὰν προσώπου ἐπιστραφέντος ἐπιλαβέσθαι ἀμηχάνως

χρώως ἔχω, ὅτι δεξιῶν γενηθέντα πανταχοῦ οὐχ ὁρῶ. Ταῦτα δὲ ἔφη, οὐχ ὡς σωματικῶς ἢ μεταβατικῶς τοὺς τόπους τοῦ Θεοῦ περινοστοῦντος, ἀλλὰ δόξαν θέλων ὡς πανταχοῦ μὲν ὁ Θεὸς πάρεστιν, ἡμῖν δὲ ἀφέκτος ἐστὶ καὶ ἀκατάληπτος. Τὸ δέ, οὐκ ἔτι εἰμὶ, ἢ κατὰ τὸ πρότερον ἐνδοχὴν νοήσεις, ὅτι ἐὰν εἰς τὰ πρῶτα προβήσωμαι τῇ διανοίᾳ, καὶ ἀναλογίσωμαι τὸ παρελθὸν τοῦ χρόνου, βλέπω ἐμαυτὸν οὐκ ὄντα, ἀλλ' ἀποδιδόντα τὸ εἶναι, καθ' ὃ παρῴχηκεν· ἢ ὅτως ἂν οὐκ ἐναλήψῃ, ὅτι ἐὰν ὑπερπλέον ἐπεκτείνω τὴν ζήτησιν καὶ τὴν πολυπραγμοσύνην τοῦ νοὸς, εἰς τὰ πρῶτα, καὶ τὴν ἀρχὴν ζητήσω τοῦ Θεοῦ, ἔξω ἐμαυτοῦ γίνομαι, καὶ ἐν σκοτοδινίᾳ λογισμῶν καθίσαμαι, ζητῶν καταλαβεῖν τὸ ἀκατάληπτον.

nequeo, & cùm à dextris fuerit, videre eum omnino non possum. Hæc autem dixit, non quòd Deus corporaliter, vel de loco in locum transeundo obambulet, sed ut eum ubique præsentem esse ostenderet, & quòd nostrum tamen captum fugiat, nec à nobis comprehendi queat. Illud verò, *Non ultrà sum*, vel secundùm priorem acceptionem intelligere potes, quòd, scilicet, si ad priora cogitatione progressus fuero, & tempus elapsum in mentem revocavero, meipsum non existere, sed existentiam, quatenus illa præteriit & effluxit, amisisse deprehendo: Vel sic illud accipere potes; Si mentis scrutinium & curiosam solicitudinem ulteriùs extendero, Deíque primordia & initium indagavero, extra me rapior, incomprehensibilem comprehendere studens, & rationis discursus tenebricosâ caligine offuscatur.

Οἶδε γὰρ ἤδη ὁδόν μου· διέκρινε δέ με ὥσπερ τὸ χρυσίον. ἐξελεύσομαι δὲ ἐν ἐντάλμασιν αὐτοῦ· ὁδοὺς γὰρ αὐτοῦ ἐφύλαξα, καὶ οὐ μὴ ἐκκλίνω ἀπὸ τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ, καὶ οὐ μὴ παρέλθω.

Scit enim jam viam meam; probavit autem me sicut aurum. Egrediar autem in præceptis ejus; vias enim ejus custodivi, et non declino à præceptis ejus, et non præteream.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Διὰ τοῦτο, φησὶν, ὅτι Θεοῦ θαῤῥῶ κρίνεσθαι, ὅτι εἰς τοὺς ἐμοὺς λόγους τὰς ἐμὰς ὑπέσταται προέξεις, καὶ ὅτι τὸν νόμον αὐτοῦ καὶ τὰς ἐντολὰς ἐφύλαξα. ἐντολὰς δὲ νῦν λέγει, οὐ τὰς ἀκουστὰς, καὶ ἐγγεγραμμένους, περὶ τοῦ νόμου γὰρ ἐκεῖνος ὁ ἅγιος· ἀλλὰ τὰς ἀγράφους, τὰς τῇ φύσει συνεσταρμένας, τὰς καὶ διανοίαν ὑπὸ Θεοῦ λελαλημένας. Τὸ δέ, οὐ μὴ ἐκκλίνω, θαυμασίαν ἔχει τὴν ἔμφασιν· καὶ γὰρ μυρία, φησὶ, πάθω, οὐ παρεκπεσοῦμαι τῆς εὐθείας ὁδοῦ, οὐδὲ ὑπερβήσομαι τὰ τῷ Θεῷ δοκοῦντα· ὅμοιον, τῷ, Τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ.

EJUSDEM. Idcirco, inquit, cum animi fiducia Deum judicem postulo, quia actiones meæ illi cognitæ sunt antequam verbum protulero, & quia legem ejus & mandata custodivi. Mandata autem hoc loco dicit, non quæ sub auditum caderent, vel quæ scriptis mandarentur (hic enim sanctus ante legem latam vixit) sed quæ scriptis minimè consignata, quæ cum natura ipsa unà sata essent, & quæ Deus in mentem insusurrâsset. Illud autem, *Et non declino*, emphasin quandam admirandam habet: Licèt, inquit, mala innumera passus fuero, à recto tamen tramite non deflectam, neque Dei placita transgrediar; cui par illud est, *Quis nos separabit à charitate Christi?* Rom. 8. 35.

In

In ſinu autem meo abſcondi verba ejus.

Εν τῷ κόλπῳ μου ἔκρυψα ῥήματα αὐτοῦ.

IDeſt, In parte animi intellectiva, in intimis mentis receſſibus, divina mandata recondita ſervavi, in ſinu fovi, atque ita cum voluptate, animo ſedato, ac pleno propoſito, non neceſſitate ullâ coactus, divinam voluntatem adimplens, tanquam unà cum iis plaſmatus, factus, & adunitus fuiſſem, exſequutus ſum. Tale illud eſt in Pſalmis, *In corde meo abſcondi eloquia tua:* & rurſus, *Et legem tuam in medio ventris mei.* Deinde tanquam regerente aliquo, Quî fit igitur ut in tales ærumnas incideris? ſtatim ſubjungit.

Pſal. 118. 11. Pſal. 39. 9.

Τουτέστιν, ἐν τῷ διανοητικῷ, ἐν τῷ βάθει τῆς διανοίας μου τὰς θείας ἐντολὰς ἔχων ἐφύλαξα, ἀνεκολπωσάμην αὐτάς, καὶ ὡς σωσαρκισμένος καὶ πεποιημένος αὐτάς, καὶ οἱονεὶ ἐνωμένος, ὅπως εὐχαρίστως ἐξετέλεσα, ἐν ἀναπαύσει, ἐν εὐθυμίᾳ, ἀλλ' ἐν ἀναγκαίῳ τὸ θεῖον ἐκπληρῶν βούλημα. τοιοῦτον καλέσῃ τὸ ψαλμικὸν, ἐν τῇ καρδίᾳ μου ἔκρυψα τὰ λόγιά σου· καὶ πάλιν, καὶ τὸν νόμον σου ἐν μέσῳ τῆς κοιλίας μου. εἶτα ὥσπερ τινος δικαζομένου, ὅτου οὖν ἕνεκα τοιούτοις περιπέπτωκας τοῖς δεινοῖς; ὀξέως ἐπάγει.

Si autem et ipſe judicavit ſic, quis eſt qui contradicat ei? ipſe enim voluit, et fecit.

Εἰ δὲ καὶ αὐτὸς ἔκρινεν οὕτως, τίς ἐστιν ὁ ἀντερῶν αὐτῷ; ὁ γὰρ αὐτὸς ἠθέλησε, καὶ ἐποίησεν.

CHRYSOSTOMI. Viam, inquit, meam novit, & quòd ſemper ipſi obtemperare ſtuduerim; quis autem illi contradicet cùm in judicio ſederit? De quibus enim mihi conſcius ſum, hæc ſunt; Dei autem voluntas obtineat, nec quiſquam ejus judiciis reniti audeat. Si enim me juſtè agentem condemnavit, & hæc pati conſultum eſſe judicavit, quis contradicere poteſt? omnino nullus; poteſtas enim voluntatem comitatur, & quod ipſi viſum eſt, in actum producitur. Noli ex me ſciſcitari divinæ providentiæ rationes; hoc unum ſcio, quòd nullius ſceleris mihi conſcius ſim; ſi verò malis exerceor & exploror, divinam diſpenſationem non examino, ſed rationem ignorans, feciſſe eum quod ſibi viſum erat, affirmo; & majori curioſitati ſuperſedens, vultu demiſſo eum adoro.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Οἶδε, φησὶ, τὴν ὁδόν μου, καὶ ὅτι ἀεὶ ἐσπούδασα ὑπακούειν αὐτῷ· ἀλλὰ τίς, ὅταν κρίνῃ, ἀντερᾷ αὐτῷ; ἃ μὲν γὰρ ἐμαυτῷ συνοίδα, ταῦτά ἐστι· κρατείτω δὲ ὅμως τοῦ Θεοῦ δοκοῦν, καὶ μηδεὶς τοῖς αὐτοῦ κρίμασιν ἀντιπιπτέτω. εἰ γὰρ καὶ δικαιοπραγοῦντά με κατέκρινε, καὶ ταῦτά με παθεῖν ἐδοκίμασε, τίς ἂν αἰτιάσῃται ἔχει; ἢ πόθεν τοῦτο εἰδείς· συμπέφυκε γὰρ ἔχειν τῇ θελήσει τὴν δύναμιν, καὶ τὸ δόξαν αὐτῷ γίνεται. μὴ ἀπαίτει με λόγους τῆς θείας προνοίας· ἓν οἶδα, ὅτι οὐδὲν ἐμαυτῷ συνοίδα· εἰ δὲ ὑπ' ἀνοίας ἐξετάζομαι, οὐκ ἀνακρίνω τὴν τοῦ Θεοῦ οἰκονομίαν, ἀλλὰ τὸν λόγον ἀγνοῶν, φημὶ, ὅτι ὃ ἠθέλησεν ἐποίησε, καὶ κάτω κύπτων προσκυνῶ, μηδὲν πλέον περιεργαζόμενος.

Propterea ſuper ipſo trepidavi; et commonitus, ſolicitus fui de eo.

Διὰ τοῦτο ἐπ' αὐτῷ ἐσπούδακα· νουθετούμενος δὲ, ἐφρόντισα αὐτοῦ.

OLYMPIODORI. Mea, inquit, attentiùs conſiderans, trepidavi, id

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Τὰ καθ' ἐμαυτὸν, φησὶν, διασκοπῶν, ἐσπού-

ἐασοὐδασα, τυτέστιν, ἐπαρέχθην, ὐκ εἰδὼς τ αἰτίαν τ πληγῆς, ἀλλ' ἀγνοῶν ἐφ' οἷς ἔπληξέ με ὁ Θεός· πλὴν ἀλλὰ τ προσόντος πληγῆς νουθετούμενος καὶ ἐλεγχόμενος, ὐκ ἀπεδυσπέτησα, ἀλλ' ἀζηρείτως ἤνεγκα, καὶ ἐφρόντισα τοῦ μηδέν τι παλίμφημον περὶ Θεοῦ νοῆσαι ἢ φθέγξασθαι.

est, Causam plagæ nescius, & cur me Deus percusserit ignorans, perturbatus sum: nihilominus præsenti plagâ commonefactus & reprehensus, non indignanter sed æquo animo tuli, & ne quicquam de Deo blasphemum cogitarem aut loquerer, curæ mihi præcipuæ fuit.

Ἐπὶ τούτῳ ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ καταστυγνάσω, κατανοήσω, καὶ πτοηθήσομαι ἐξ αὐτοῦ.

Idcirco à facie ejus turbabor, considerabo, & timebo ab eo.

ΠΑλιν ὁ αὐτὸ ἐπαναλαμβάνει ῥῆμα καὶ νόημα, καί φησιν, ὅτι τοιαῦτα ἐμαυτῷ συνειδὼς, εἶτα πληγεὶς, ἀμηχανῶ καὶ τεθορύβημαι, τ αἰτίαν τ κακώσεως οὐκ ἐπισταμένος· πλὴν οὐδὲ πολυπραγμονεῖν βούλομαι, ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀπὸ μόνης τ αὐτοῦ ἐπιφανείας δεδοίκα· * καὶ μόνον αὐτὸν κατανοήσω, πτοοῦμαι, καὶ ὁπωσοῦν ἐρευνᾶν δέδοικα τὰ μεμαστίγωμαι.

* 10. κάρ.

RUrsus idem verbum eodémque sensu repetit, dicítque, Cùm talem me conscientia arguat, plagásque nihilominus experiar, causam afflictionis ignorans, anxius animi pendeo, & perturbatus sum: veruntamen causam solicitiùs indagare nolo, sed Dei vultu & solo ejus aspectu attonitus reddor; imò si mente tantùm & cogitatione concepero, præ formidine terreor, & cur plagis cædar, metuo inquirere.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Οὐχ ἥμαρτον, φησί· καὶ τί τοῦτο; οὐ γὰρ μόνον δι' ἁμαρτήματα ἔξεστι κολάζειν Θεῷ, ἀλλὰ καὶ τούτων χωρίς.

CHRYSOSTOMI. Non peccavi, inquit: quorsum autem hoc? Deo enim non solùm propter peccata, sed etiam sine iis, punire licet.

Κύριος δὲ ἐμαλάκισε τ καρδίαν μου, ὁ δὲ παντοκράτωρ ἐτάραξέ με· οὐ γὰρ ἤδειν ὅτι ἐπελεύσεταί μοι σκότος, καὶ πρόσωπόν μου ἐκάλυψε γνόφος.

Et Dominus mollivit cor meum, & Omnipotens solicitavit me: non enim noveram, quòd supervenient mihi tenebræ, & ante faciem meam operuit caligo.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Τὸ μέν, ἐμαλάκισεν, ἀντὶ τοῦ, τ ψυχῆς τοὺς τόνους ἐξέλυσε· τὸ δέ, ἐτάραξέ με, ἀντὶ τοῦ ἐθορύβησε· τὸ μέν, οὐκ ἤδειν, ἀντὶ τοῦ, οὐ προσεδόκων, λέγει. σκότος δὲ καὶ γνόφον περὶ προσώπου, καλῶς τὸ τῶν συμφορῶν ἄδηλον, ἢ ἀδιεξόδευτον· ὡς γὰρ περὶ ὀφθαλμῶν, φησὶν, αἰφνιδίας ὄσης, ἐπιβαίνειν οὐκ ἔχω τοῖς δράσι, οὐδὲ καὶ πρός μοι τ ἀγωνίαν, καὶ ἐκλύει τοὺς τόνους τ ψυχῆς, ἀδοκήτως ἐπενεχθέντα μοι.

OLYMPIODORI. *Mollivit*, id est, Animi nervos dissolvit & fregit. Illud verò, *solicitavit me*, pro, *Conturbavit me*; &, *Non noveram*, pro, *Non expectabam*, dixit: calamitates autem quæ incertæ, & inextricabiles erant, *tenebras & caliginem ante faciem* appellavit; Ærumnas enim, inquit, quæ non opinanti mihi inflictæ sunt, quæ anxietatem mihi creant, & nervos animi frangunt, superare nequeo, non secus ac si cæcitas præ oculis esset, & visum impediret.

CHRY-

CHRYSOSTOMI. Non enim humano more inexpectatum hoc malum accidit; à Dei manu plagam illatam esse conjicio. Rectè etiam dixit, *Ante faciem meam*; non enim communes sunt tenebræ, sed tristitiæ & anxietatis meæ.

ΧΡΥΣΟΣΤ. Οὐ γὰρ κατ' ἀνθρωπίνην ἀπώλειαν τὸ πρᾶγμα γέγονε τοῦτο, φησὶν, ἀπροσδόκητον τὸ κακόν· προσδοκῶμαι γὰρ τοῦ Θεοῦ χεῖρας ἐπὶ τὰς πληγάς. καὶ καλῶς εἶπε, πρὸ προσώπου μου, ἵνα μὴ κοινὸν τὸ σκότος ὑπολάβῃς εἶναι, ἀλλὰ τὸ ἐμῆς ἀθυμίας.

CAP. 24. *QUARE autem Dominum latuerunt horæ? & impii terminum transgressi sunt, gregem cum pastore rapientes? subjugale pupillorum abduxerunt, & bovem viduæ pro pignore tulerunt, divertere fecerunt impotentes à via justa.*

ΔΙΑΤΙ δὲ Κύριον ἔλαθον ὧραι; ἀσεβεῖς δὲ ὅριον ὑπερέβησαν, ποίμνιον σὺν ποιμένι ἁρπάσαντες; ὑποζύγιον ὀρφανῶν ἀπήγαγον, καὶ βοῦν χήρας ἐνεχύρασαν, ἐξέκλιναν ἀδυνάτους ἐξ ὁδοῦ δικαίας.

OLYMPIODORI. Jobo quæ suprà allata sunt dicente, verisimile est, amicos in hunc modum regessisse; Hæc justus existens (ut tu dicis) nequaquam pateris, sed ut delictorum pœnas luas: acriter igitur diluens quod objiciebatur, subjungit, Quomodo impii fines suos excedendo, & terminos transgrediendo (vel ut Aquila, *Occupando*) ac damnum finitimis inferendo, proximorum facultates auferant, pastorem unà cum gregibus immaniter rapiant, pupillis & viduis unde vita sustentatur, bovem scilicet & jumentum, adimant, impotentes condemnent, & justi & æqui, quantum in iis est, suffragia pervertant? *Viam* enim *pauperum perverterunt*, juxta Symmachum, id est, Judicio imbecillioribus, ut justam vitæ conversationem relinquant, persuadent; qui improbitatem prosperè agentem, ac vitam beatam transigentem cernentes, scandalizantur, & à laudabili & optima vita, ad infamem & turpissimam traducuntur: Deus verò, quasi temporum immemor esset, supplicia differt. Et quidem si peccata supplicia omnino comitari oportet, simul cum delicto supplicium inferre, opportunum foret; nunc autem nonnulli gravia scelera perpetrant, Deus verò, tanquam tempo-

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Τὰ προῤῥηθέντα τῷ Ἰὼβ λέγοντος, εἰκὸς ἴσως τοὺς φίλους διὰτερφν, ὡς ταῦτα πάσχῃς, δίκαιος ὢν, ὡς σὺ φῂς, ἀλλὰ τῶν πλημμελημάτων ἐκτίνων δίκας· ὀργῶς οὖν ὑπιλύων τὸ ἐγκληθὲν, ἐπάγει, πῶς οἱ μὴ ἀσεβεῖς τὰ τῶν πλησίον ἀφαιροῦνται, προεῖζοντες, καὶ λυμαινόμενοι τοὺς ἀγχιτέρμονας, καὶ ὕεια ὑπερβαίνοντες, ἢ κτῆνος Ἀκύλαν, προσλαμβάνοντες, ἀνηλεῶς αὐτοῖς ποιμνίοις τὰ ποιμνία συναρπάζοντες, ὀρφανῶν καὶ χήρας τὰς τῆς ζωῆς ἀφορμὰς προαιρούμενοι, τὸν βοῦν φημὶ καὶ τὸ ὑποζύγιον, τοὺς ἀδυνάτους καταδικάζοντες, καὶ τὰς τοῦ δικαίου προλαμβάνοντες ψήφους ὑπ' αὐτῶν; πρέπει γὰρ πενήτων ὁδὸν, κατὰ Σύμμαχον, τουτέστι, τοὺς ἀδυνατεστέρους τῷ λογισμῷ τῆς δικαίας πολιτείαν καταλιμπάνειν διαπειθοῦσιν, ὁρῶντας τὴν κακίαν εὐδοκιμοῦσαν καὶ εὐτυχοῦσαν, καὶ διὰ τοῦτο σκανδαλιζομένους, καὶ ἐκτρεπομένους ἀπὸ τῆς ἀρίστης καὶ ἐπαινουμένης ζωῆς ἐπὶ τὸν αἰσχίω καὶ διαβεβλημένον· ὁ δὲ Θεὸς, ὥσπερ τῶν χειρόνων ὑπολαμβάνομενος, ὑπερτίθεται τὰς τιμωρίας. καίτοιγε εἰ τοῖς ἁμαρτήμασι πάντως ἕπεσθαι χρὴ τὰς κολάσεις, οὐ καιρῷ νῦν ὁ μὲν τοῖς πλημμελήμασι τὴν ποινὴν ἐπάγεσθαι· νῦν δὲ οἱ μὲν αἰτήσεσθε πρόσθεν, ὁ δὲ Θεὸς, ὥσπερ

ὡσπερ τ χαιρὸν ἐκλελησμένος, διὰ ἐχθ τὰς διὰ παιδόσεις. Ὅ, δ' ἐστὶ, οὖν, οὐκ αἰτιολογικῶς, ἀλλὰ προβληματικῶς, ὡς πρὸς τοὺς φίλους εἴρηται.

rum oblitus esset, retributiones suspendit. Illud igitur, *Quare*, non ut causa reddatur, sed problematicè, tanquam ad amicos, dictum est.

Ομοθυμαδὸν ἢ ἐκρύβησαν πραεῖς γῆς.

Et simul abscónditi sunt mites terræ.

Ητοι φεύγοντες τοὺς ἀδίκους, καὶ τὸν μετ' θηρῶν μᾶλλον αἱρούμενοι διατρίβειν· ἢ, ὅ ἀληθέστερον, ἐλαυνόμενοι καὶ φονευόμενοι ὑπὸ τῶν ἀσεβῶν. Τοῦτο καὶ ἡ τοῦ Συμμάχου περίφρασιν ἔκδοσις· ὁμοῦ γὰρ, φησὶν, ἀφαιρεῖς ἐποίησαν πραεῖς γῆς, τοὺς θρασεῖς γὰρ λέγει ὁμοῦ καὶ τοὺς πάροντας. Τοῦτο καὶ πρὸς τὸν Σαλωμῶντα ὁ πονηρὸν λέγει συνέδριον, κρύψωμεν γὰρ, φησὶν, εἰς γῆν ἄβυσσα δίκαιον ἀδίκως.

A Conspectu, scilicet, hominum injustorum fugientes, & convictum inter feras potiùs eligentes: vel (quod verius est) ab impiis, sedibus pulsi & interempti. Atque hoc etiam Symmachi interpretatio præ se fert; *simul enim*, inquit, *mansuetos terræ è conspectu removerunt*, agentes, scilicet, non minùs quàm patientes, intelligendo. Et hoc quidem pravus malorum cœtus apud Salomonem loquitur, *Abscondamus* enim, inquit, *in terra virum justum injustè*. Prov. 1. 11.

Απέβησαν ἢ ὥσπερ ὄνοι ἐν ἀγρῷ.

Et evaserunt tanquam asini in agro.

* χ ἀδίκως. * Ἀδεῶς καταπατοῦντες τοὺς ἀνθρώπους, πάντων καταφρονοῦντες, πάντων καταγελῶντες, μεθ' ὑβρεως τὰ προσυχόντα λαμβάνοντες· ὁ δὲ Θεὸς ἔτι οὐκ ἐπεσκέπτω πεποίηται τούτων.

MEtu omni abjecto homines pedibus proterentes, despicientes omnes, & ludibrio habentes, ac obvia quæque pro libitu deprædantes: Deus autem nondum hos visitavit.

Υπὲρ ἐμοῦ ἐξελθόντες τὸν ἑαυτῶν τάξιν.

Super me egressi suum ipsorum ordinem.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Ο δὲ Ακύλας, ἐξέρχονται ἐν κατέργῳ αὐτῶν, ὀρθρίζοντες εἰς ἅλωσιν. Ὁ δὲ νοῦς ἔστιν· ὅτι, φησὶ, τὸ συνήθες αὐτοῖς ἐποίησαν ἐπ' ἐμοὶ ἐπορεύθησαν· ἐπ' ἐμοῦ γὰρ ὡρμήθησαν, τουτέστιν, ἐπ' ἐμὰ λαβεῖν, καὶ ἰδιώσασθαι· τοῦτο δὴ ὃ ποιεῖν εἰώθασιν.

OLYMPIOD. Aquila autem, *Exeunt in opus suum, surgentes manè ad rapinam.* Sensus autem hic est; Hi, inquit, quod iis solenne est, etiam de me fecerunt; *Super me egressi sunt*, id est, ut facultates meas caperent, & sibi vendicarent; hoc enim est quod facere consueverunt.

Ηδυώθη αὐτῷ ἄρτος εἰς νεωτέρους.

Suavis factus est ei panis in adolescentes.

Συμμαχος, ἡδὺς ἑκάστῳ αὐτῶν ἄρτος εἰς νεανίσκους. ἡδύ, φησὶ,

SYmmachus, *Dulcis unicuique eorum panis in adolescentes.* Gratum, inquit, est

est impiis, adolescentes quosdam alere, ut eorum operâ damna inferre, & in imbecilliores impetum facere possint.

τοῖς ἀσεβέσι δὲ πέφυν νεανίσκους ζυγὰς, ἐφ' ᾧ δωρεὰς δι' αὐτῶν τὰς ἐπηρείας ἐργάζεσθαι, καὶ τοῖς ἀδυνατέροις ἐπιπηδᾶν.

Agrum ante tempus non suum demessuerunt.

Αγρὸν πρὸ ὥρας ἢ αὐτῶν ὄντα ἐθέρισαν.

EJUSDEM. Duo simul peccata admiserunt, ante tempus fructus metentes, & hos quidem alienos. Hoc autem à latronibus fieri solet ; cùm enim messis tempore fruges custodiantur, vel potiùs agrorum domini tempore opportuno eas demetant, latrones antevertunt, & immaturam messem faciunt, ne si fortè expectantes donec plenè matureścant fructus, à terræ dominis priùs demessos inveniant.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Δύο καὶ αὐτὸ ἥμαρτον, πρὸ ὥρας τοὺς καρποὺς τέμνοντες, ⸌ ταῦτα τοὺς ἀλλοτρίους. πεφύκασι γὰρ τοῦτο ποιεῖν οἱ λῃστεύοντες. διὰ τὸ γὰρ καιρῷ τῷ θερισμοῦ φυλάττεσθαι τοὺς καρποὺς, μᾶλλον ἢ διὰ τὸ τοὺς δεσπότας τῆς ἀγρῶν καθ' ὥραν αὐτοὺς θερίζειν, προλαμβάνουσιν οἱ λῃσταὶ, καὶ ἄωρον ποιοῦνται τὸν τομὸν, ἵνα μὴ φθάνοντες πεπανθῆναι τοὺς καρποὺς, εὕρωσιν ἤδη θερισθέντας αὐτοὺς πρὸ τῶν κυρίων τῆς γῆς.

Impotentes vineas impiorum sine mercede, & sine cibo operati sunt.

Αδυνατοι ἀμπελῶνας ἀσεβῶν ἀμισθὶ καὶ ἄσιτοι εἰργάσαντο.

OLYMP. Hæc etiam summa est iniquitas, ut pauperes sine mercede divitibus operam locent; nec tantùm absq; mercede, sed etiam sine alimento. Geminam igitur hanc iniquitatẽ palam ostendit, agri alieni messem intempestivam, & pauperum operariorum mercedis fraudationem, qui dominationi cedentes, etiam sine cibo impiorum vineas coluerunt ; quanquam *dignus sit operarius alimento suo.*

Mat. 10. 10.

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Μελίζει καὶ αὕτη πλεονεξία, ὅτι πένητας ἀμισθὶ τοῖς πλουσίοις ἐργάζεσθαι· καὶ ὐ μόνον αὐθαδῶς, ἀλλὰ καὶ χωρὶς τροφῆς. δύο οὖν ταύτας ἀδικίας δημοσιεύει, θερισμὸν ἄωρον ἀλλοτρίων ἀγρῶν, ⸌ μισθοῦ ἀποστέρησιν πενήτων ἐργατῶν, οἳ τῇ δυναστείᾳ ⸌ἔχοντες, καὶ δίχα τροφῆς τοῖς τῶν ἀσεβῶν, ἀμπελῶνας ⸌ἠργάσαντο· καίτοιγε ἄξιος ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ.

Nudos multos dormire fecerunt sine vestimentis, et indumentum animæ eorum abstulerunt.

Γυμνοὺς πολλοὺς ἐκοίμισαν αὐθ ἱματίων, ἀμφίασιν δὲ ψυχῆς αὐτῶν ἀφείλαντο.

MEo quidem judicio, ultimum indumentum, quo corporis turpitudinem velabant, auferentes, nudos quosdam dormire coëgerunt : juxta autem aliorum opinionem, Nudantes multos *dormire fecerunt*, id est, quietos reddiderunt ; nudati enim præ metu nihil obloquuti sunt.

ΚΑτὰ μὲν τὸν ἐμὸν λόγον, γυμνοὺς ζωνας καθιδῆσαι ἐποίησε, καὶ τὸ ἔσχατον περιβόλαιον τὸ σκέπον τὴν αἰσχημοσύνην τοῦ σώματος ἀφελόμενοι· κατὰ δὲ ἑτέρους, γυμνώσαντες πολλοὺς ἐκοίμισαν, τουτέστιν, ἡσυχάσαι προεκάλεσαν, ὑπὸ γὰρ τοῦ δέους οὐκ ἀντέλεγον οἱ γυμνούμενοι.

Απὸ

Ἀπὸ ψεκάδων ὀρέων ὑγραίνονται, ὡδὲ τὸ μὴ ἔχειν ἑαυτὺς σκέπειν, πέτραν περιβάλλοντο.

De ſtillicidiis montium madeſcunt ; eo quòd ipſi non habeant operimentum, petram ſibi circundederunt.

Ἐμοὶ δοκεῖ, ὅτι ἀπὸ τῶν δρώντων ἐπὶ τοὺς πάσχοντας, ἐνταῦθα τὸν λόγον μετήγαγε, καί φησιν, ὅτι οἱ γυμνούμενοι, καὶ τῶν οἰκιῶν ἐξελαυνόμενοι, ὕπαιθροι παλαιπωρούμενοι, ταῖς ἐκ τοῦ ἀέρος ψεκάσι γυμνοῖς τοῖς σώμασιν ὑπεδέχοντο· καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν σκέπην καὶ στέγην, τὰς αὐτοφόρους πέτρας, καὶ τοῖς σπηλαίοις, ὅσα καὶ οἰκίαις ἐκέχρηντο.

HOc loco, à perpetrantibus mala, ad eos qui patiuntur, ſermonem convertiſſe mihi videtur, ac dicere, quòd veſtibus nudati, & ædibus pulſi, ſub dio miſerum in modum afflicti, guttas roris ex aëre cadentes nudis corporibus exceperint ; & quia tecto & tegumento carerent, petris & ſpeluncis, quæ naturâ ſuâ tectæ ſunt, pro domibus uſi fuerint.

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Τινὲς δὲ περὶ τῶν βιαίων ἐληλάσθαι ταῦτα νοοῦσι, καί φασιν, ὅτι οἱ τοιοῦτοι τὴν ἐρημίαν καταλαμβάνοντες, ἀθέμιτοι μὲν τὰ πολλὰ ἐληστεύοντο, καὶ λῃστρικὴν ἐπιφερόμενοι βίον· εἰ δέ ποτε καὶ σκέπεσθαι δέοι, φωλεοὶ τούτοις ἡ σκέπη, καὶ πέτραι, καὶ φάραγγες.

OLYMP. Quidam verò, de iis qui vim & violentiam aliis inferunt, hæc intelligi volunt, dicúntque, quòd ejuſmodi homines in ſolitudinem ſe recipientes, & vitam latronum capeſſentes, ſub dio plerumq; degant ; & ſi contegi aliquando oporteat, cavernæ, petræ, & barathra pro tecto iis inſerviant.

Ἥρπασαν ὀρφανὸν ἀπὸ μαστοῦ.

Rapuerunt ab ubere pupillum.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Ἐλεεινῶς καὶ δυσκλιτόμενος ἐπὶ τῷ μαζῷ ἔλκοντα θηλὴν τὸν ὀρφανὸν ἁφήρπασθε, ἐφ' ᾧ ποτὲ ἑτέροις ἀπεμπολῆσαι. μείζων δὲ ὠμότητος, τὸ μηδὲ τοῖς νηπίοις φείδεσθαι.

EJUSDEM. Pupillum adhuc lactentem, & à matris uberibus pendentem, ut aliis eum divendere poſſent, miſerabiliter & immiſericorditer avulſerunt. Summa autem crudelitas eſt, lactentibus infantibus non parcere.

Καὶ ἐπιῶντα ἐταπείνωσαν.

Et eum qui ceciderat humiliaverunt.

ΠΟΛΥΧΡ. Τὸν ἐκ πλούτου πεσόντα καὶ πλουτήσαντα ὑπερπλέον αὐτοὶ ἐταπείνωσαν, καὶ τὴν μικρὰν αὐτῶν ἀφαιρούμενοι ὑπόθεσιν· ἀφιλόκερδον δὲ καὶ πιστὸν, τὸ τοῖς ἀπόροις ὑπερεῖδεσθαι, καὶ τὰ πεσόντα αὐτοῖς ἴδιον πίστεσθαι κέρδος· ἐκπεπτωκότα δὲ, τὸν πτωχὸν ὀνομάζει· οὕτω καὶ Σύμμαχος ἐξέδωκε, καὶ πτωχὸν ἠνέχυράζον.

POLYCHR. Qui divitiis excidit, & pauper factus eſt, hunc magis humiliârunt, etiam reculam exiguam ab eo auferentes (Egenos autem invadere, & ex eorum facultatibus quæſtum facere, à miſericordia ſimiliter alienum eſt) *Eum* enim *qui ceciderat*, pauperem vocat : ſic enim Symmachus tranſtulit, *Et à paupere pignus acceperunt.*

Et nudos dormire fecerunt injuſtè.

JUxta ea quæ priùs allata ſunt, In nudo pavimento jacere eos coëgerunt, ne ſtragulũ quidem habentes quod ſibi ſubſternerent: Vel juxta quoſdam, Nudantes injuſtè eos qui nihil ipſis debebant, *dormire fecerunt*, id eſt, quietos reddiderunt, ita ut nec mutire, nec injuriam deflere auderent.

Γυμνὺς δὲ ἐκοίμισαν ἀδίκως.

Κατὰ τὰ προαποδοθέντα, ὅτι ψιλοῦ τ' ἐδάφους κλαῖς αὐτοὺς προσκλαδσμ, μὴ ἔχοντας μηδ' ὅπερ * ὑποστερέωσιν· ἢ καθάπαξ ἔδοξε, μηδὲν ἐποφείλοντας ἀδίκως γυμνώσαντες, ἐκοίμισμ, τουτέστι, κατεσίγασμ, μηδὲ γρύξαι τολμῶντας, ἢ τ' ἀδικίαν ἀποδύρασθαι. * Ἴσ. ὑποστρώσ.

Et eſurientium buccellam abſtulerunt.

OLYMP. Ad ſummam paupertatem & victûs penuriam eos redegerunt; quod inhumanitatem intendit & auget, ſummæque crudelitatis & injuſtitiæ maximæ ſignum eſt.

Πεινώντων ὃ καὶ ψωμὸν ἀφείλαντο.

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Εἰς ἐσχάτην αὐτοὺς καταστήσαντες πενίαν τε καὶ ἔνδειαν· ὅπερ ἀπανθρωπίας ἐπίτασις, καὶ ἄκρας ὠμότητος, καὶ ὑπερβαλλούσης ἀδικίας τεκμήριον.

In anguſtiis inſidiati ſunt iniquè.

IN præruptis locis inſidias collocantes, ne evadere poſſint quibus inſidiæ ſtruuntur; in plateis enim & viis latioribus, qui inſidiis petuntur effugere fortaſſe poſſent.

Ἐν στενοῖς ἀδίκως ἐνήδρευσαν.

Περὶ τοὺς ἀμφιχρήμνους λοχῶντες τόπους, ἵνα μὴ δυνῶνται φεύγειν οἱ ἐνεδρευόμενοι· ἐν γὰρ ταῖς πλατείαις ἴσως πως καὶ διαφεύγειν τοὺς ἐπιβαλλομένους.

Et viam juſtam non noverunt.

EJUSDEM. Id eſt, Non dilexerunt; illud enim, *Non noverunt*, inſcitiæ teſtimonium illis non perhibet, ſed quòd erga juſtorum converſationem benevolo animo affecti non eſſent, confirmat.

Ὁδὸν δικαίαν οὐκ ἔγνωσαν.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Τουτέστιν, οὐκ ἠγάπησαν· ὃ γὰρ, οὐκ ἔγνωσαν, οὐκ ἄγνοιαν αὐτοῖς ἐστι μαρτυροῦντος, ἀλλ' ὃ μὴ ἔχειν αὐτοὺς οἰκείως πρὸς τ' τ δικαίων πολιτείαν διαβεβαιουμένου.

Hi de civitate & domibus propriis ejiciebantur.

RUrſus, omiſſis iis qui mala perpetrant, tranſit ad eos qui patiuntur; illi enim ab improbis hominibus ſuis ædibus & urbibus ejiciebantur.

Οἱ ἐκ πόλεως καὶ οἰκων ἰδίων ἐξεβάλοντο.

Πάλιν τοὺς δρῶντας ἀφεὶς, ὅτι τοὺς πάσχοντας μεταβέβηκεν· ὅτοι γὰρ ὑπὸ τῶν πονηρευομένων ἐξηλαύνοντο ἐκ τ ἰδίων οἰκων καὶ πόλεων.

Anima verò parvulorum in gemitu valde fuit.

OLYMP. Infantes juſtorum qui perſequutiones paſſi ſunt, parentibus

Ψυχὴ δὲ νηπίων ἐστέναξε μέγα.

ΟΛΥΜΠ. Τῶν δεδιωγμένων δικαίων τὰ βρέφη, κάτωθεν ἐκ τῶ

τῦ τ καρδίας βάθυς μεγάλως ἐξέναξεν ὅτι τῇ τῶν τεκόντων ἐρημίᾳ, ἢ διὰ ὃ μὴ εὐπορξν αὐτοῖς τοὺς γονεῖς μεταδοῦναι ζωῆς.

orbati, ex imo corde flebiliter valde luxerunt, quia parentes non haberent à quibus alimentum ipsis subministrandum erat.

Αὐτὸς δὲ διατί τούτων ἐπισκοπὴν οὐ πεποίηκεν, ὅτι γῆς ὄντων αὐτῶν, καὶ οὐκ ἐπέγνωσαν.

Ipse autem cur horum visitationem non fecit, cùm super terram ipsi essent, et non agnoverunt.

Ως πρὸς τοὺς φίλους πάλιν διαπορῶν λέγει, Εἰ δι' ἁμαρτήματα πάντως αἱ κακώσεις, διατί τοὺς ταῦτα πεφάξαντας πολλάκις ἀνεπισκοπήτους εἴασεν ὁ Θεὸς ἀνάδηλα; διὸ μὴ παραδυθέντες, οὐδὲ ἐπέγνωσαν ὅτι ἐπισκοπὴν ποιεῖται τῶν περὶ αὐτοῖς τολμωμένων ὁ Κύριος.

RUrsus amicos quasi hæsitans alloquitur; Si omnino propter peccata afflictiones eveniunt, cur eos qui hæc admiserũt, Deus sæpenumero in hac vita sine visitatione dimittit? qui quidem, quòd supplicio affecti non fuerint, scelerum quæ committere ausi sunt, Deum visitatorem non agnoverunt.

Οδὸν δὲ δικαιοσύνης οὐκ ἤδεσαν, οὐδὲ ἀτραποὺς αὐτῶν ἐπορεύθησαν.

Et viam justitiæ non noverunt, neque semitas eorum ambulaverunt.

Η πεῖρα, φησὶν, οὐκ ἔμαθον τί ἐστι δικαιοσύνη, καθότι οὐκ αὐτῇ οὐκ ἐβάδισαν, οὐδὲ ἐπολιτεύσαντο· ἐπεὶ καὶ ὁδὸν ἀγνοοῦμεν, οὐ ᾗ ὅλως μὴ διετρίψαμεν.

EXperientiâ, inquit, quid esset justitia non didicerunt, quoniam in ea non ambulaverunt, neque vitam ex ejus præscripto instituerunt; eam quippe viam ignoramus, in qua ne omnino quidem versati sumus, nec tempus ullum trivimus.

Γνοὺς δὲ αὐτῶν τὰ ἔργα, παρέδωκεν αὐτοὺς εἰς σκότος.

At qui novit eorum opera, tradidit eos in tenebras.

Την μέλλουσαν κρίσιν ἐμφαίνει, καί φησιν, ὅτι ἐξετάσας καὶ βασανίσας τὰς τῶν ἀσεβῶν πράξεις ὁ Θεὸς, παραδώσει αὐτοὺς τῷ σκότει. ἔθος γὰρ τῇ θείᾳ γραφῇ τὰ μηδέπω γινόμενα, ὀφείλοντα δὲ πάντως γενέσθαι, ὡς πρόντα πολλάκις ἐκτίθεσθαι· ὥσπερ καὶ ἐνταῦθα, ὃ, παρέδωκεν, ἀντὶ τοῦ, παραδώσει, εἶπεν. ἴσως δὲ καὶ τῷ ἐν κόλασιν δηλοῖ, εἰπὼν αὐτοὺς παραδοθῆναι εἰς σκότος, ἀλλὰ τῷ ἐνταῦθα τῶν φρενῶν πήρωσιν ἠνίξατο. παρέδωκε δὲ εἶπεν, οὐχ ὡς τοῦ Θεοῦ ἀναγκαστικῶς τοῦτο ποιοῦντος, μὴ γένοιτο· ἀλλὰ συγχωρεῖν τοῦς αὐτοῖς διὰ ὃ

FUturum judicium repræsentat, dicítque, Deum, exploratis & examinatis impiorum actionibus, tenebris eos traditurum. Solenne enim est sacræ Scripturæ, ea quæ nondum existunt, omnino tamen futura sunt, sæpenumero tanquam præsentia ob oculos ponere: prout hoc loco, *tradidit*, pro, *tradet*, dixit. Fortasse etiam, dicendo, illos in tenebras traditum iri, non supplicium quod illic futurum est ostendit, sed mentis potiùs cæcitatem quam hìc patiuntur, innuit. Dixit autem, *Tradidit*, non quòd Deus necessitate cogat & ad hoc impellat, absit; sed quia ex arbitrii voluntate,

prout ipsis visum fuerit, incedere permittat: juxta illud, *Tradidit eos in reprobam mentem.* Et, *Excœcavit oculos eorum,* *Et cogitationes eorum*; non quòd ille hæc fecerit, sed quòd permiserit.

Rom. 1. 28. Ioh. 12. 40. Cor. 2. 4. 4.

αὐτεξούσιον, ὡς βούλον) πορεύεσθαι. τοιοῦτον γάρ, ὅ, παρέδωκεν αὐτοὺς εἰς ἀδόκιμον νοῦν. γάρ, ὅ, ἐτύφλωσε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν καὶ τὰ νοήματα αὐτῶν· οὐχ ὅτι αὐτὸς ταῦτα ἐποίησεν, ἀλλ' ὅτι συνεχώρησεν.

Et noctu erit ut fur; & oculus adulteri observavit tenebras, dicens, Non considerabit me oculus, & operimentum faciei posuit. Suffodit in tenebris domus.

Καὶ νυκτὸς ἔσται ὡς κλέπτης· καὶ ὀφθαλμὸς μοιχοῦ ἐφύλαξε σκότος, λέγων, οὐ θεωρήσει με ὀφθαλμός, καὶ ἀποκρυβὴν προσώπου ἔθετο. διώρυξεν ἐν σκότει οἰκίας.

OLYMPIODORI. Revertitur ad improbos rursus, dicítque, quòd omnis qui prava operatur, lucem odio prosequatur, & quia tenebris digna facit, ac latere studet, noctem sceleris quod meditatur administram habeat. Fur igitur & adulter, vultum, quo quis dignoscitur, tenebris tanquam velo cooperiens, hic quidem muros, ille verò thorum alienum perfodit, *tegumentum ori*, juxta Symmachum, *obtendens*, id est, tenebras observans, quasi iis tegendus, & in illis latendum sibi foret. Cur verò non dicit, *Fur*, sed, *ut fur?* quia homines quidem celavit, Deum autem non latuit; ejus enim respectu tanquam fur, nostri autem, fur reverà censendus est: homines enim fortè, absurdum aliquod & à ratione alienum cõmittens, Deum verò ne cogitatione quidem concipiens, latere poteris.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Πάλιν ὑπὸ τοὺς φαύλους ἐπφωνεῖ, καί φησιν, ὅτι πᾶς ὁ τὰ φαῦλα πράσσων μισεῖ τὸ φῶς, τὴν δὲ νύκτα συνεργὸν ἔχει πρὸς τὸ κακουργούμενον, ὅπερ καὶ σκότους ἄξια πράττει, καὶ κακουργεῖν λαθεῖν. ὁ κλέπτης οὖν καὶ μοιχὸς τῷ ζόφῳ, οἷόν τινι σκεπαστηρίῳ, καλύψας τὸ πρόσωπον, ἀφ' ᾧ ὁ γνωρισμὸς γίνεται, ὁ μὲν τοίχους, ὁ δὲ γάμους ἀλλοτρίους διορύττει, σκέπασμον προσωπεῖον, τουτέστι, ὑποκρινόμενος τὸ σκότος, ὡς ἐν τούτῳ σκεπασθησόμενος, καὶ λησόμενος· διατί δέ, οὐκὶ κλέπτης, ἀλλ', ὡς κλέπτης; ὅτι ἀνθρώπους μὲν ἔκλεπτε, Θεὸν δὲ οὐκ ἐλάνθανεν· ὡς οὖν πρὸς αὐτόν, ὡς κλέπτης, ὡς δὲ πρὸς ἡμᾶς, κλέπτης. ἀνθρώπους μὲν ἴσως λήσῃ ἄποπόν τι ποιήσας, θεὸν δὲ λήσῃ Θεόν, οὐδὲ λογιζόμενος.

Per diem obsignaverunt seipsos, non cognoverunt lucem, quia simul iis mane umbra mortis, quia cognoscet tumultus umbræ mortis.

Ἡμέρας ἐσφράγισαν ἑαυτούς, οὐκ ἐπέγνωσαν φῶς, ὅτι ὁμοθυμαδὸν αὐτοῖς τὸ πρωὶ σκιὰ θανάτου, ὅτι ἐπιγνώσεται * παράσχοι σκιᾶς θανάτου.

* χ. πως χαίρει.

HÆc Symmachus apertiùs interpretatus est, *Quasi in signaculo abscondent seipsos.* Si aurora iis illuxerit, umbra mortis est; deprehensi enim, morte inumbrabuntur, & ad nihilum redigentur. Hoc

Ταῦτα σαφέστερον ἡρμήνευσεν ὁ Σύμμαχος, ὡς ἐν σφραγῖδι κρύψουσιν ἑαυτούς. ἐὰν γένηται αὐτοῖς ὄρθρος, σκιὰ θανάτου· * φωραθεὶς γὰρ * αὐτοπρόσωπος ἔσῃ, σκιασθεὶς θανάτῳ. τοῦτο δὲ δοκεῖ

* ἰσ. σαφέστατα. * ἰσ. αὐτοπαρχοῦσα. σαφῶς.

δοκῇ λέγειν, ὅτι καὶ κλέπτης καὶ μοιχὸς ἐν νυκτὶ μὲν τολμῶσι τὰ ἄτοπα, ἡμέρας δὲ κρύπτονται, καὶ φεύγουσι τὸ φῶς· ἐὰν γὰρ φωραθῶσι, θάνατος αὐτοῖς βίᾳ ὁ ἐπιτήμιον· καὶ ὁ ἁλοὺς τοιαύτας ἐπιγνώσεται καὶ ὑπομενεῖ παραχάς, καὶ ὅτω δορυβηθήσεται, ὡς καὶ πρὸ τοῦ θανάτου παῤ ὀλίγον ἀποθανεῖν· σκιὰ γὰρ θανάτου πρὸ τῆ γραφῆ, πολλάκις οἱ κίνδυνοι ὀνομάζονται, οἱ ἐγγὺς τοῦ θανάτου ὄντες. οἱ δὲ νῦν κακοῦργοι, ἵνα μὴ ἁλόντας αὐτοὺς θάνατος καλύψῃ, κατακλείσαντες ἑαυτοὺς, ἐν ἡμέρᾳ πρᾶξαι δεδίκασιν.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Ἐναποκλείοντες, φησὶν, ἑαυτοὺς τῇ ἡμέρᾳ, πρᾶξαι δεδοικότες εἰς φῶς, ἵνα μὴ ἁλῶσιν. ὥσπερ γὰρ ἡ σκιὰ προηγεῖται τοῦ σώματος, οὕτω πλησίον εἶναι τοῦτο δηλοῖ· ὅτω καὶ ὅτε, διαυγάσης ἡμέρας τῷ σωφρόνι βαλλόμενοι, πλησίον εἶναι προσδοκῶσι θάνατον· ἡ δὲ τοιαύτη προσδοκία παραχῆς αὐτοὺς ἐμπίπλησι τὰς ψυχάς.

autem dicere videtur, quòd fur & adulter noctu turpia & abſurda aggredi audent, diurno autem tempore occultantur, & lucem fugiunt; ſi enim deprehendantur, mors illico pro ſupplicio illis infligitur: & qui deprehenſus fuerit, tales animi perturbationes experietur & ſuſtinebit, atque adeo conturbabitur, ut etiam ante mortem parum abſit quin præ timore exſtinguatur: pericula enim quæ prope mortem ducunt, ſæpenumero in ſacris Scripturis, *umbra mortis*, appellantur. Improbi igitur & ſceleſti, intus ſe clauſos continentes, in publicum interdiu prodire metuunt, ne deprehenſi morte adobruantur.

POLYCHRONII. Intus, inquit, prodire in lucem formidantes, ne fortè deprehendantur, diurno tempore clauſos ſe continent. Quemadmodum enim umbra corpus præcurrit, & vicinum illud eſſe oſtendit: ita illi conſcientiâ ſuâ vulnerati, illuceſcente die, mortem non longè abeſſe expectant; talis autem expectatio animos eorum perturbationibus replet.

Ἐλαφρός ἐστιν ἐπὶ προσώπου ὕδατος.

Levis eſt ſuper faciem aquæ.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Ὁ δὲ Σύμμαχος, ὑπερπλέων ὕδατι. ὥσπερ, φησὶ, τὰ κοῦφα, τὰ ὑπερπλέοντα καὶ ὑπερπλέοντα τῷ ὕδατι, οὕτω τῆς φορᾶς τῶν ὑδάτων εὐκόλως ἀφαιρεῖται· ὅτω καὶ πᾶς κακοῦργος οὕτω τῆς πειρασμοῦ ἕλκεται, καὶ ῥᾳδίως ἐξαφανίζεται· ἡ γὰρ ἑαυτοῦ κακουργία, καὶ ἀδικία, οὐ πρὸς αὐτῆς. Εἶτα ὁ φιλόθεος Ἰώβ, ἵνα μὴ τὴν μακροθυμίαν τοῦ Θεοῦ ἀνέχεταί τι πλέον ἔχειν ἀρετῆς κακίαν, ἀλλ' ἀρετῆς βούλεται τὴν μερίδα τῶν ἀσεβῶν, καὶ φησι τὰ αὐτοῖς συμβησόμενα, ὡς ἐν εἴδει καταράς, λέγων.

OLYMPIODORI. Symmachus verò, *Supernatans aquæ*. Quemadmodum, inquit, levia corpora quæ in aquarum ſuperficie ſupernatant, facilè ab aquarum impetu quovis feruntur; ita improbus omnis à tentationibus huc illuc rapitur, & ſine ullo negotio deletur & evaneſcit: improbitas enim ex ſeipſa & injuſtitia, neminem ſervare poterit. Deinde Jobus Dei amans propter Dei patientiam & longanimitatem improbitatem virtuti præferri non patitur, ſed impiorum ſortem execratur, & ſub formâ execrationis, quæ illis eventura ſunt, narrat, dicens.

Maledicatur pars eorum ſuper terram, & appareant plantæ eorum ſuper terram aridæ.

QUod dicit hujuſmodi eſt; Quandoquidem agros alienos demeſſuerunt, & alii ſine mercede eorum vineas coluerunt, fructum nullum ex ſuis percipiant, ſed ſegetes & plantas aridas & infrugiferas inveniant, execrationem Caini auferentes, quæ dicit, Maledicta terra in operibus tuis, frugum copiâ agriculturæ ſudores nequaquam remunerans.

Gen. 4. 11, 12.

Καταραθείη ἡ μερὶς αὐτῶν ἐπὶ γῆς, ἀναφανείη ὃ τὰ φυτὰ αὐτῶν ἐπὶ γῆς ξηρά.

ΟΛέγει τοιοῦτόν ἐστιν· ὅπου ἀλλοτρίους ἀγροὺς ἐθερισαν, καὶ τοὺς αὐτῶν ἀμπελῶνας ἕτεροι ἀμοιβὴ εἰργάσαντο, μὴ ὀναίντο τῶν οἰκείων, ἀλλ' ἄκαρπα καὶ ξηρὰ καὶ τὰ λήια καὶ τὰ φυτὰ ἑαυτῶν εὑρεθείη, ἅτε ὅπι τῷ Καὶν καταρὰν ἀρεψάμενοι, ἅτε φάσκουσαν, ἐπικατάρατος ἡ γῆ ἐν τοῖς ἔργοις σου, μὴ ἀμοιβὴν τοὺς γεωργικοὺς ἱδρῶτας τῇ βύθοείᾳ.

Faſciculum enim pupillorum rapuerunt.

OLYMPIODORI. Pupilli ſæpenumero meſſores ſubſequentes, & ſpicas quæ decidunt corradentes, in faſciculos colligant: dicit igitur, quorundam inhumanitatem in tantum excreviſſe, ut etiam modicam pupillorum partem, qui egeſtatis causâ ſpicilegium faciunt, violenter ab iis auferant.

Αγκαλίδα γὰρ ὀρφανῶν ἥρπασαν.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Τοῖς θερίζουσιν ὀρφανοὶ πολλάκις ἑπόμενοι, καὶ τοὺς ἐκπίπτοντας συλλέγοντες στάχυας, εἰς ἀγκαλίδας δεσμεύουσι· φησὶν οὖν, ὅτι εἰς τοσοῦτόν τινες ἀπονηρίας ἐληλάκασιν, ὡς καὶ τὴν τῶν καλαμωμένων δὲ ἀποδοθὲν ὀρφανῶν μερίδα μετεῖναι ἁρπάζειν.

Deinde rememoratum eſt peccatum ejus, & ſicut nebula roris factus eſt non apparens. Retribuantur autem ei quæ fecit.

Εἶτ' ἀνεμνήσθη αὐτοῦ ἡ ἁμαρτία, ὥσπερ ὁ ὁμίχλη δροσου ἀφανὴς ἐγένετο. ἀποδοθείη ὃ αὐτῷ ἃ ἔπραξεν.

EJUSDEM. Id eſt, Impiorum peccata ad futuram memoriam ſcriptis mandata ſunt: idcirco eorum ſupplicium evitari nullâ ratione poterit, licèt Deus impræſentiarum ſuâ clementiâ ſupplicia differat. Quemadmodũ enim, inquit, nebula quæ ex rore generatur, radiis ſolaribus ſplendentibus & aërem calefacientibus, calido humidum exhauriente, & vaporem conſumente, evaneſcit: ſic etiam divino judicio ſuperveniente, impius acerba pravarum actionum præmia recipiens, conſumitur, & in nihilum redigitur. David etiam huic ſimile in Pſalmis de impio canit, *Quære-*

Pſal. 9. 36.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Τουτέστιν, εἰς μνήμην ἐγράφη τὰ τῶν ἀσεβῶν ἁμαρτήματα· διὸ καὶ ἀναπόφασος αὐτοῖς ἔσται ἡ τιμωρία, εἰ καὶ ἐν τῇ τέως ὁ Θεὸς διὰ χρηστότητα τὰς κολάσεις ὑπερτίθεται. ὥσπερ οὖν, φησὶ, ἡ ἐκ τοῦ δρόσου συμβαίνουσα ὁμίχλη, ἡλιακῆς ἀκτῖνος ὑπιλαμπούσης καὶ τὸν ἀέρα διαθερμαινούσης, ἀφανὴς γίνεται, ἀνιμωμένου τοῦ θερμοῦ τὸ ὑγρὸν, καὶ ἀναλίσκοντος τὴν ἰκμάδα· οὕτω καὶ τῆς θείας δίκης ἐπελθούσης, ὁ ἀσεβὴς ἀναλίσκεται καὶ ἀφανίζεται, ἀπολαμβάνων πικρὰ τὰ τῶν πονηρῶν πραξέων ὑπίχθεα. τοιοῦτόν τι περὶ τοῦ ἀσεβοῦς καὶ

Δαβὶδ

Δαβὶδ ψάλλ, ζητηθήσ) γὰρ, φησὶν, ἡ ἁμαρτία αὐτ, & οὐ μὴ εὑρεθῇ, * ἀφανιζόμενος δηλαδή.

* ἰσ. ἀφανιζόμενε.

tur enim, inquit, *peccatum ejus, & non invenietur*, quia, videlicet, exterminatur.

Σωτειβεὶη ὁ πᾶς ἄδικος ἴσα ξύλῳ ἀνιάτῳ.

Et conteratur ſicut lignum inſanabile omnis iniquus.

ΑΝίατον λέγ ξύλον, ὃ μ᾽ ἅπαξ σωτειβὶ θεραπείαν οὐκ ἐπιδέχε) ὥτε ὑγιαθῆναι, ἀλλ᾽ ἀχρηςόν ἐςι λοιπόν. τούτῳ, φησὶν, ὁμοίως καὶ ὁ τῇ ἀδικίᾳ ἐπιμένων σωτειβήσεται· λέγων γὰρ, ἀποδοθείη αὐτῷ, καὶ, σωτειβεὶη, οὐκ ἐυχᾶται ὁ δίκαιος, ἀλλὰ ὃ ἐσόμενον πάντως λέγ· ἕκαςος γὰρ κομιῆται πρὸς ἃ ἔπραξεν.

LIgnum inſanabile vocat, quod poſtquam ſemel confractum fuerit, curam nullam admittit ut ſanari poſſit, ſed inutile in poſterum manet. Qui in injuſtitia, inquit, perſeverat, inſtar hujus ligni confringetur: cùm enim dicit, *Retribuatur ei*, &, *Conteratur*, non imprecatur Juſtus, ſed id quod omnino eventurum eſt, dicit; unuſquiſque enim ſecundùm opera ſua recipiet.

Στεῖραν γὰρ ἣν οὐ ἐποίησε, καὶ γυναῖον οὐκ ἠλέησε· θυμῷ δὲ κατέςρεψεν ἀδυνάτους.

Sterili enim non fecit bene, & mulierculæ miſertus non eſt; furore autem evertit impotentes.

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Στεῖραν ἔφη καὶ γυναῖον, ἵνα δείξῃ τοὺς οἴκτου ἀξίας· στεῖραν μὲν, τὴν δι᾽ ἀπαιδίαν ἀβοήθητον· γυναῖον, τὸ διὰ τὴν φύσιν ἐπικουρίας δεόμενον· ἀσθενὲς γὰρ τὸ θῆλυ καὶ εὐκαταφρόνητον. προσέθηκε δὲ τούτοις καὶ τὸ μεῖζον κακὸν, τὴν μὲ ὀργῆς σωτειβὼ τῶν ἀσθενῶν· ὀ γὰρ ἔκ τινος, φησὶν, αἰτίας εὐλόγου, ἀλλὰ ψυχῆς ἀλόγῳ κινήματι, τῷ θυμῷ χρώμενος, κατέςρεψε, καὶ εἰς πενιτελῆ προήγαγεν ἀπορίαν τοὺς ἀδυνάτους καὶ ἀνέπικουρήτους.

OLYMPIODORI. Sterilem & mulierculam nominavit, ut eas ſignificaret quibus miſericordia debetur: & *ſterilem* quidem, propter liberorum orbitatem ope deſtitutam, *mulierculam* verò, propter naturæ imbecillitatem auxilio indigentem; ſexus enim fœmineus imbecillis & contemptibilis eſt. His etiam majus malum addidit, infirmorum in furore attritionem & afflictionem: non enim, inquit, ex rationabili aliqua cauſa, ſed animi belluino impetu, furore incitato, impotentes & auxilio deſtitutos evertit, & ad ſummam paupertatem redegit.

Ἀναςὰς τοιγαρῶν ὁ μὴ πιςεύσῃ κατὰ τ ἑαυτοῦ ζωῆς.

Conſurgens ergo non credat contra vitam ſuam.

ΤΟ δυσπειθὲς ἐπιδείκνυται τοῦ τρὸ καλίαν ἐργαζομένου δηλονοῖ· ὅτω γὰρ, φησὶ, καταγινώσκ αὐτοῦ ἡ συνείδησις, ὅτι καθ᾽ ἑκάςην ὡς τεθνηξόμενος ὅτω διάκειται· ἀεὶ γὰρ ἀπιςάμενος, οὐκ ἐλπίζ ζῆσεσθαι, ἀλλὰ μᾶλλ δεδοικὼς, καὶ πανδείφοβος ὢν· οὐδὲν

MAlam conſcientiam ejus qui improbitatem operatur, hoc loco oſtendit; Sic, inquit, conſcientia ſua eum condemnat, ut ſingulis diebus tanquam moriendum ſibi ſit, animo afficiatur: ſurgens enim quotidie de vita ſua deſperat, & perpetuo metu ac terrore percellitur; metus enim

enim nihil aliud est, quàm auxiliorum quæ à ratione proficiscuntur defectus & fruſtratio.

γὰρ ὅτι φόβος, εἰ μὴ θεοδοσία τῆς ἀπὸ λογισμοῦ βοηθημένης.

Cùm infirmari cœperit, non ſperet ſanitatem, ſed cadet morbo: multis enim nocuit altitudo ejus.

Μαλακισθεὶς μὴ ἐλπιζέτω ὑγιασθῆναι, ἀλλὰ πεσεῖται νόσῳ πολλοὺς γὰρ ἐπάκωσε τὸ ὕψωμα αὐτοῦ.

SCeleſtus, inquit, ſi ex morbo convaluerit, rem incredibilem eſſe & peregrinam exiſtimat; mortem enim propter ſuas actiones cum angore animi præſtolatur: & ſi morbo corripiatur, ſpem omnem abjicit, nec boni quicquam expectat, ſed læsâ & vulneratâ conſcientiâ moriendum ſibi omnino arbitratur. Cur autem animo ſic afficiatur, & talia ſibi fingat, cauſa eſt, quia ſupra alios elatus, & gloriâ ac poteſtate pollens, viribus ſuis ad aliorum afflictionem uſus fuerit.

ΚΑν ἐκ νόσου, φησὶν, δύνασῃ ὁ μαθητὴς, ἄπιστον ἡγοῦται καὶ ξενίζον τὸ πρᾶγμα, προσδοκᾷ γὰρ διὰ τὰς πράξεις αὐτοῦ τὸν θάνατον· κἂν μαλακισθῇ, δύσελπίς ἐστι, καὶ οὐδὲν χρηστὸν προσδοκᾷ, ἀλλ' ὑπὸ τῆς ἰδίας συνειδήσεως βαλλόμενος, ἀπολωλέναι οἴεται πάντως. ὃ δὲ αἴτιον τοῦ οὕτως αὐτὸν διακεῖσθαι καὶ τοιαῦτα φαντάζεσθαι, ὅτι ὑψωθεὶς, καὶ δόξαν ἔχων καὶ δυναστείαν, εἰς κάκωσιν ἑτέρων τῇ ἰσχύι ἐχρήσατο.

Emarcuit autem ſicut malva in æſtu, aut ſicut de ſtipula ſpica decidens ſponte ſuâ.

Εμαράνθη δὲ ὥσπερ μολόχη ἐν καύματι, ἢ ὥσπερ στάχυς ἀπὸ καλάμης * αὐτόματος ἀποπεσών. * χ. αὐτομάτου.

ILlud, *Emarcuit*, pro, Marceſcet, dictum eſt. Alia autem exemplaria, pro, *ſicut malva*, habent, *Sicut herba*; juxta illud, *Sicut olera herbarum citò decident.* Spica autem excuſſa è culmo qui eam ſuſtinebat, nec humoris ac pinguedinis quibus nutriebatur, ampliùs particeps, marceſcit: interit etiam impius, cùm felicitate, quæ eum irrigabat & virere faciebat, exciderit. Appoſitiſſimè autem dictum eſt, *ſponte ſuâ decidens*; unicuique enim peccatum proprium vindex & carnifex eſt.

Pſal. 36. 2.

ΤΟ, ἐμαράνθη, ἀντὶ τοῦ, μαρανθήσεται. ἕτερα δὲ τῶν ἀντιγράφων, ἀντὶ τοῦ, ὥσπερ μολόχη, ὥσπερ χλόη, ἔχουσι· κατὰ δὲ, ὡσεὶ λάχανα χλόης ταχὺ ἀποπεσοῦνται. μαραίνεται δὲ ἄσταχυς σκινηθεὶς ἀπὸ τῆς φερούσης αὐτὸν καλάμης, καὶ μηκέτι τῆς ἐκεῖθεν ἰκμάδα καὶ πιότητα ὑφ' ἧς ἐτρέφετο, δεχόμενος· ἀπόλλυται δὲ καὶ ὁ ἀσεβὴς, τῆς εὐδοκίσης αὐτὸν καὶ θαλλῆν ποιούσης εὐημερίας σκεπασθεὶς. καλλιστα δὲ εἴρηται, ὃ, αὐτομάτως ἀποπεσών, ἑκάστῳ γὰρ ἡ ἰδία ἁμαρτία λυμεὼς γίνεται.

Alioquin quis eſt qui loquatur mendacium me dicere, & ponet in nihilum verba mea?

Εἰ δὲ μὴ, τίς ἐστιν ὁ φάμενός με ψεύδη λέγειν, καὶ θήσει εἰς οὐδὲν τὰ ῥήματά μου;

HÆc, inquit, de impiorum & injuſtorum hominum deſtructione, & de

ΕΓὼ μὲν, φησὶ, ταῦτα δοξάζω περὶ τῆς τῶν ἀσεβῶν καὶ ἀδίκων ἀπωλείας, καὶ

καὶ τ δικαίας τῦ Θεοῦ ἀνταποδόσεως· εἰ ὃ ψευδῆ τὰ Ἐλιφαζ, καὶ παραπαίομεν τῆς ἀληθείας, ὁ βουλόμενος προελθέτω, καὶ ἐλεγξάτω τ λόγον, καὶ ἀκυρωσάτω. τί ὃ ἐκ τῶν Ἐλιφαζ εἰσάγει; ὅτι παρέργως ἐκ τῶν συμφορῶν ἀσεβεῖς αὐτὸν οἱ φίλοι καταψηφίζονται, καταλιπόντες τ ἐκ τῶν ἔργων ἐξέτασιν.

justa Dei retributione, mea est opinio: si autem falsa sunt quæ à me dicuntur, & à veritate conjecturâ aberro, prodeat qui voluerit in medium, sermonem meum redarguat, & irritum faciat. Quid autem est quod ex iis quæ dicta sunt, infert? quòd relictâ operum examinatione, amici eum ex calamitatibus supervacaneè impietatis condemnâssent.

ΠΡΟΘΕΩΡΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ Ογδοηκαιδεκάτου.

PROTHEORIA CAPITIS Decimioctavi.

ΕΛΥΜΠΙΟΔΩΡΟΥ. Ὥσπερ ὁ Ἐλιφάζ, ἀπορήσας πρὸς τὰ προβληματικῶς ὑπὸ τῦ Ἰὼβ Ἐρημῶα, οὐκ ὀρθοδικίαν ἠγωνίσατο, ἀλλ' ὑπὲρ τὰς κ τῦ δικαίου βλασφολὰς ἔτρεψε τ λόγον· οὕτω κ Βαλδάδ οὐκ ἔχων ἐλέγχειν τῦ Ἰὼβ τοὺς λόγους, μετοχετεύει τὴν ἀπολογίαν, καὶ ὡς ἐπαιρόμενον κ τῷ Θεῷ, ἐ μέγα φρονοῦντα ὑπὲρ τῆ οἰκείᾳ θεοσεβείᾳ βλασφάλλει, θαυμαστῶς μὲ τὰ περὶ Θεοῦ φιλοσοφῶν, ὀξυτελίζων ὃ τὴν ἀνθρώπου φύσιν, καὶ μηδὲν τῶν καθαρωτάτων καθαρὸν εἶ δείζόμενος, συγκρίσει τῆς θείας καθαρότητος.

ELYMPIODORI. Quemadmodum Eliphazus, cùm respondere iis non posset quæ à Jobo problematicè allata erant, non recto & incorrupto judicio cum eo contenderat, sed ad convicia & criminationes contra Justum orationem converterat; ita etiam Baldadus, cùm Jobi sermones reprehendere non posset, mirabiliter quidem de Deo philosophando, & naturam humanam vilipendendo, nihílque eorum quæ purissima sunt, si cum divina puritate comparetur, purum esse affirmando, apologiam aliò transfert, & Jobum, tanquam contra Deum insolenter se efferret, ac de sua erga Deum pietate superbè nimis gloriaretur, insectatur.

ΥΠΟΛΑΒΩΝ ὃ Βαλδὰδ ὁ Σαυχίτης, λέγει, τί γὰρ προοίμιον ἢ φόβος ἀπ' αὐτῦ;

RESPONDENS autem Baldad Sauchites, ait, Quid enim exordium quàm timor ab eo? CAP. 25.

ΧΡΥΣ. Ἐντεῦθεν ἄρξομαι, φησὶ, τ λόγου, καὶ προοιμιάσομαι. πάντα φόβου γέμει καὶ ζόφου, καὶ οὐκ ἔστιν ὅστις ὃν χεῖρα ἐκείνου διαφύγοι. πρός γε μὴν εἰρηκέναι τ Ἰὼβ, Τίς γὰρ δύναται γνῶναι ὅτι πορεύσομαι πρὸς αὐτόν; φησὶν, ὅτι πρὸ πάντων καὶ τὸ μνησθῆναι Θεοῦ φοβερόν.

CHRYSOSTOMI. Hinc, inquit, orationis initium sumam. Terrore & tremore omnia sunt plena, ac nemo est qui manum illam effugere possit. Ad illud enim quod Jobus dixerat, *Quis noverit quòd proficiscar ad eum?* Cap. 23. supra omnia vel Dei meminisse formidabile esse, ait.

OLYM-

OLYMP. Fortaſſe etiam tale quid innuit; Quandoquidem de pietate tua erga Deum gloriaris & ſuperbis, Dei timorem omnis virtutis initium eſſe, diſce; tu autem timore abjecto loqueris: qui igitur cultûs divini initium & primordia non es aſſequutus, quomodo de aliis ejus partibus gloriari potes? Obſerva autem quòd non dixerit, *Timor ejus*, ſed, *Timor ab eo*: ejus enim timor opus eſt noſtrum, à libertate arbitrii noſtri promanans; qui autem ab eo eſt, donum ejus & gratia eſt, quæ ſupplet quod in nobis deficit.

ΟΛΥΜΠ. Τάχα ὴ καὶ τοιοῦτόν τι αἰνίτ]εται· ἐπῳδὴ, φησὶ, μέγα φρονῇς ὅτι θεοσεβείᾳ, μάνθανε ὡς ἀρχὴ πάσης ἀρετῆς ὁ θεῖος τυγχάνῃ φόβος· σὺ ὴ ἀφόβως διαλέγῃ· ὁ τίνων τὸ πρεπούμενον τῆς θεοσεβείας μὴ κτησάμενος, πῶς τοῖς ἄλλοις αὐτῆς μέρεσι σεμνύνεσθαι * δύνασαι; *ἴσ. δύνασαι;

Qui facit univerſitatem in altiſſimo.

ID eſt, In abdito, neminem cooperarium habens. Ut Jobo autem terrorem incuteret, prout arbitratur, Dei poteſtatem enarrat, dicítque, quòd Deus ſuper omnia exiſtens, in altiſſimis cuncta fabricatus ſit. Vel illud, *In Altiſſimo*, id eſt, *In Filio*; Ioh. 1. 3. *Omnia enim per eum facta ſunt.*

Ο ποιῶν τὰ σύμπασιν ἐν ὑψίστῳ.

ΤΟΥΤΕΣΤΙΝ, ἐν ἀπορρήτῳ, μεθ' ὑφενὸς * συσκοπίσας. Εἰς φόβον ὴ ἀνάγων, ὡς οἴεται, τὸν Ἰώβ, τὴν Θεοῦ τὴν δυνάμιν ἐξηγῆται, καί φησιν, ὅτι ὁ Θεὸς ὑπερανώ πάντων ὤν, καὶ ἐν τοῖς ὑψίστοις τὰ πάντα ἐδημιούργησεν. ἢ ὅ, ἐν ὑψίστῳ, ἀντὶ τοῦ, ἐν τῷ Υἱῷ· πάντα γὰρ δι' αὐτοῦ ἐγένετο. * χρ. συγκοπίσας. ἴσ. συγκοπήσας.

Nemo enim putet eſſe moram piratis.

EJUSDEM. Piratæ propriè loquendo ſunt, qui ut aliis damnum inferant, mare navigant, & in eo prædantur. In ſumma autem hoc dicit; Nemo exiſtimet Deũ, licèt diu patienter ferat, in perpetuum impiorum ſupplicia dilaturum; ſed inſtar inſidiantium potiùs eos invaſurum, ita ut nemini ex iis vindictam divinam effugere liceat. Unde ſubjungit;

Μὴ γάρ τις ὑπολάβοι, ὅτι ὀκνέλκυσις πειρατῶν.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Πειρατὴ κυρίως εἰσὶν οἱ τὴν θάλασσαν πορθμεύοντες βλάβην ἑτέρων πλέοντες, καὶ λῃστεύοντες. καθόλου οὖν φησιν, ὅτι μηδεὶς ὑπολάβοι ὡς εἰς τέλος, κἂν ὑπερμακρὺ διαμένει Θεὸς ὑπερτιθέμενος τὰς κατὰ τῶν ἀδίκων τιμωρίας· ἀλλ' ὥσπερ οἱ ἐνεδρεύοντες ἄφνω τοῖς ἐπιχειροῦσι, καὶ οὐκ ἔστι τινὰ τῶν ἀσεβῶν τὴν θείαν διαδρᾶναι δίκην. ὅθεν ἐπάγει.

In quos autem non venient inſidiæ ab eo?

SYmmachus autem, pro illo, *Non eſt mora piratis*, tranſtulit, *Nunquid eſt numerus exercituum ejus?* & pro illo, *Inſidiæ ab eo*, ut Dei vires & poteſtatem magis declararet, *Mandata*, reddidit; ac ſi diceret,

Ἐπὶ τίνας ὴ οὐκ ἐπελεύσεται ἐνέδρα παρ' αὐτοῦ;

Ο ΔΕ Σύμμαχος, ἀντὶ μὲν τοῦ, μὴ ὄστι πρέλκυσις πειρατῶν, μή ὄστιν ἀριθμὸς τῶν στρατιῶν αὐτοῦ, ἐξέδωκεν· ἀντὶ ὴ τοῦ, ἐνέδρα παρ' αὐτοῦ, ὑπερτάγματα, εἰς ἔμφασιν τοῦ Θεοῦ δυνάμεως καὶ ἐξουσίας· μοναχὰ

νονχὶ λέγων, ἀναριθμήτους ἔχει τοὺς λειτουργοῦσας αὐτῷ στρατιάς, τοὺς δεχομένους παρ' αὐτοῦ ἐπιτάγματα, καὶ ἀποστελλομένους εἰς κόλασιν τῶν ἀσεβῶν.

Innumeros exercitus sibi militantes & famulantes habet, qui mandata ab eo accipiunt, & ad supplicium de impiis sumendum mittuntur.

Πῶς γὰρ ἔσται δίκαιος βροτὸς ἐναντι Κυρίου; ἢ τίς αὖ ἀποκαθαρεῖσαι αὐτὸν γεννητὸς γυναικός;

Quomodo enim erit homo justus coram Deo? vel quisnam mundaverit se natus ex muliere?

Ὁ δὲ Σύμμαχος, Ἀφ' οἵου ἀῤῥύπου ἔσαι τεχθεὶς ὑπὸ γυναικός; Εἰ γὰρ τῇ ἀνθρωπίνῃ, φησὶ, κρίσει πολλοὶ νομίζονται δίκαιοι, ἀλλ' οὖν πρὸς ἐπισκόπου Θεοῦ ὀφθαλμῶν οὐδεὶς δίκαιος, οὐδεὶς δυνάμενος εἰπεῖν, ὅτι καθαρός εἰμι. ἀμήχανον γὰρ μή τισι γλυφῆναι τῶν ἁμαρτημάτων, ὅπου γε καὶ ἐνθυμημάτων, καὶ λόγων, καὶ πράξεων εὐθύνας ἀπαιτούμεθα, τὰ πρόσωπα ἐφορῶντα Θεὸν λαθεῖν οὐ δυνάμενοι.

Symmachus autem, *Quo pacto sine sordibus erit natus ex muliere?* Licèt, inquit, humano judicio multi æstimentur justi, Dei tamen oculo qui cuncta intuetur, nemo justus est, nemo qui se purum esse affirmare potest. Impossibile enim est, cùm Deum qui cuncta oculis cernit celare non possimus, quin quorundam delictorum rei deprehendamur; siquidem cogitationum, verborum, & actionum rationem reddituri sumus.

ΧΡΥΣΟΣΤ. Ἐπειδὴ γὰρ ὁ Ἰὼβ ἔλεγεν, ἐξελθόμην ἐλθεῖν εἰς κρίσιν· καὶ, ὅτι εἰ καὶ μὴ ἥμαρτον, ἀλλ' ὅμως κολάζομαι· τοιοῦτός ἐστι πάλιν ἐκεῖ φησιν, ὅτι οὐκ ἔστι δίκαιος οὐδεὶς ἐν ἀνθρώποις, οὐδὲ καθαρὸς καθόλου, ὥστε περιττῶς ζητεῖς τὴν κρίσιν καὶ τὴν ἐξέτασιν.

CHRYSOST. Quoniam Jobus dixerat, *Vellem in judicium venire*: & illud, *Licèt non peccaverim, nihilominus punior*; his Baldadus regerit, Nemo inter homines justus, nec ab omni labe purus est; quare frustra judicari & examinari postulas.

Εἰ σελήνῃ συντάσσει, καὶ οὐκ ἐπιφαύσει, ἄστρα δὲ οὐ καθαρὰ ἐναντίον αὐτοῦ· ἔτι δὲ, ἄνθρωπος σαπρία, καὶ υἱὸς ἀνθρώπου σκώληξ.

Si Lunæ præcipit, & non lucet, nec stellæ sunt mundæ apud eum. sine verò, homo putredo, & filius hominis vermis.

ΟΛΥΜΠ. Ταῦτα λέγει, οὐ τὴν ἡμετέραν φαυλίζων φύσιν, ἀλλὰ τὸν Θεὸν ὑψῶν, καὶ τὴν αὐτοῦ δεικνὺς δύναμιν. Εἰ γὰρ τῇ σελήνῃ, φησὶν, ἐπιτάσσειν δύναται, ὥστε τὸ οἰκεῖον μὴ ἐκλάμπειν φέγγος, καὶ τὰ ἄστρα οὐ καθαρὰ ὡς πρὸς τὴν θείαν καθαρότητα, καίτοι ὄντα λαμπρά· οὐ πολιτείας λόγῳ, ἀλλ' ὡς πρὸς τὴν ἀξίαν τοῦ ποιήσαντος, καὶ οὐδὲν τῶν ποιημάτων μέγα φρονεῖν ὅτι καθαρότητι δύναται· πόσῳ μᾶλλον ἄνθρωπος, σαπρίας οὐδὲν διαφέρων καὶ σκωλήκων; Εἰ γὰρ τὸ τῶν ἄστρων φῶς, καθαρώτερον ὂν τῆς ἀνθρακώδους καὶ πρὸς

Ἴσως καὶ οὐδὲν τῶν ποιημάτων, ὡς πρὸς τὴν ἀξίαν τοῦ ποιήσαντος, ἀλλ' οὐδὲ πολιτείας λόγῳ· μέγα φρονεῖν ἐπὶ καθαρότητι δύναται.

OLYMP. Hæc dicit, non ut naturam nostrã vilẽ esse ostendat, sed ut Deum extollat, & potentiam ejus demonstret. Si enim, inquit, Lunæ imperare potest, quo minùs lumen ejus fulgeat; & sydera, licèt splendida existant, respectu puritatis divinæ pura non sint; nec ulla creatura, si cum dignitate creatoris comparetur, sed ne conversationis quidem ratione, de puritate gloriari & superbire possit; quantò minùs homo, putredine & vermibus nihilo præstantior? Si enim astrorum lumen, ignis lumine qui apud nos est & carbonibus fit,

multò

multò purius, cum puritate divina collatum, purum non eſt, de homine cogitare planè ſupervacaneum : totus enim putredo eſt, & inſtar vermis in putredine volutatur ; ab ineunte namque adoleſcentia mens hominum in ea quæ mala ſunt omni ſtudio incumbit. Hæc autem ideo dixit, ut ſermonem ſuum copioſiùs adſtrueret, & Jobum, quòd de ſua puritate gloriaretur, acriùs pungeret.

ἡμῖν, ὁ καθαρὸν πρὸς τὴν θείαν καθαρότητα, πρεπτὸν λογίσασθαι καὶ ἀνθρώπῳ· ὅλος γάρ ἐστι σαπρία, καὶ ὡς σκώληξ καὶ τῷ σαπείαν εἱλούμενος· ἔγκειται γὰρ ἡ διάνοια τῷ ἀνθρώπῳ ἐκ νεότητος ἐπιμελῶς ἐπὶ τὰ πονηρά. Ταῦτα δὲ εἶπεν, ἐκ τοῦ πρεπόντος κατασκευάζων τὸν λόγον, καὶ πλήττων τὸν Ἰὼβ ὡς ἐπὶ καθαρότητι σεμνυνόμενον.

PROTHEORIA CAPITIS Deciminoni.

ΠΡΟΘΕΩΡΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ Ενεακαιδεκάτου.

OLYMP. Quoniam Baldadus, tanquam qui Dei patrocinium ſuſcipere vellet, de Dei ſapientia & potentia diſſeruerat ; huic beatus Jobus occurrens, dicit, Cur Deo patrocinari contendis, quaſi ad manifeſtandam ſapientiam & potentiam ejus, verborum ullo apparatu indigeret ? Deinde ut oſtendat, ſe de Deo ſaniùs & ſublimiùs ſentire, de Dei ſapientia copioſiùs diſſerit, poteſtatem ejus incomprehenſibilem laudibus prædicat, de unigenito ejus Filio vaticinatur, & tyrannicam ac crudelem diaboli deſtructionem prædicit. Hæc præfatus, impoſſibile ſibi eſſe aſſerit, quicquid demum patiatur, de Deo flagitioſum aliquid proferre, quoad vixerit ; ac juramento quod pollicetur confirmat. Deinde purâ ac intemeratâ conſcientiâ fretus, liberè loquitur, quòd nullius quidem ſceleris à ſe commiſſi ſibi conſcius eſſet ; & quòd impios divina vindicta interceptura & comprehenſura ſit. Ac rurſus de divina ſapientia quæ in operib° ejus elucet, & in ratione præditis inſita eſt, verba facit ; ac ſapientiâ præditum eſſe, reliquis omnibus præſtantius & honorificentius eſſe oſtendit. Cúmque de ſapientia divinitus largita, pluribus egiſſet, nihílque cum ea comparandum eſſe docuiſſet, hoc etiam addit, quòd ſapientiæ gloria latè ſparſa, ad

ΟΛΥΜΠ. Επιδὴ περὶ τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας καὶ δυνάμεως ὁ Βαλδὰδ διελέχθη, οἷα δὴ Θεῷ συνήγορος· πρὸς τοῦτο ὁ μακάριος Ἰὼβ ἀπαντᾷ, καὶ φησι, Τί συνηγορῶν σπουδάζεις Θεῷ, ὡς δεομένῳ τῶν ἐκ λόγων κατασκευῆς, ἵνα δειχθῇ σοφὸς καὶ δυνατός; Εἶτα ἵνα δείξῃ, ὅτι καλλίων αὐτοῦ καὶ ὑψηλότερον δοξάζει τὰ περὶ Θεοῦ, περὶ τῆς αὐτοῦ σοφίας διεξοδικώτερον διαλέγεται, καὶ τὴν ἀκατάληπτον αὐτοῦ ὑμνεῖ δύναμιν, καὶ προφητεύει περὶ τοῦ μονογενοῦς, καὶ τῆς τυραννικῆς τοῦ διαβόλου προλέγει καθαίρεσιν. Ταῦτα δὲ προοιμιασάμενος, φησὶν, ὅτι ἀμήχανόν με, πᾶν ὅ, τι δὴ πάθω, ῥῆμα λαλῆσαι περὶ Θεοῦ, ἕως δὴ εἰς θάνατον φθάσω· καὶ ὅρκῳ πιστοῦται τὴν ὑποσχεσιν. Εἶτα καὶ μετὰ καθαρᾶς συνειδήσεως παῤῥησιασάμενος, λέγει, ὅτι αὐτὸς μὲν οὐδὲν συνοίδεν ἄτοπον ἑαυτῷ προσάξαντι, διαλήψεται δὲ ἡ θεία δίκη τοὺς ἀσεβεῖς. καὶ πάλιν ἀναλαμβάνει περὶ τῆς θείας σοφίας, τὴν ἐν τοῖς δημιουργήμασι φαινομένην, καὶ ἐν τοῖς λογικοῖς κατεσπαρμένην· καὶ ὅ, σοφὸν εἶναι, πάντων ἀποφαίνει ἀμείνω. πολλὰ δὲ περὶ τῆς ἀνεξιχνιάστου ταύτης σοφίας διεξελθών, καὶ ὡς οὐδὲν αὐτῇ προσβλητέον διδάξας, καὶ τοῦτό φησιν, ὡς ὅ μὲν τῆς σοφίας κλέος εἰς πάντας διαδέδοται,

ἀμηχάνων· καὶ μάθημα παιδεύσεως κάλλιστον, ὅπι ἀρκεῖ ἀνθρώπῳ εἰς τὸ εἶναι σοφὸν, τὸ ζητεῖν τὰ δυσεξερεύνητα, ἀλλὰ τὸ θεοσεβεῖν, καὶ πάντως εἴδους κακίας ἀπέχεσθαι· καὶ τοιαύτην ἀνάληψιν σοφίας καὶ ἐπιστήμης εἶναι ὀρίζεται. Ταῦτα μὲν διεξῆλθεν, ὁμοῦ μὲν τὰ περὶ Θεοῦ δοξάζων καλῶς, ὁμοῦ δὲ καὶ τοῖς φίλοις πείθων μὴ πάντως οἴεσθαι δι' ἁμαρτίας αὐτὸν πάσχειν, ἀλλὰ τοῖς περὶ τῶν πιστῶν λόγοις τοῖς ἀνεξιχνιάστοις τοῦ Θεοῦ καταλιμπάνειν κρίμασιν.

omnes pervenerit, impossibile tamen sit rationes ejus invenire : ac documentum optimum tradit, quòd homini sufficiat ut sapiens evadat, si investigabilia minimè indaget, sed Deum religiosè colat, & ab omni improbitatis genere abstineat ; atque hanc sapientiæ & scientiæ perceptionem esse definit. Hæc autem ideo sermone prosequutus est, partim ut de Deo se rectè sentire ostenderet, partim etiam ut amicis persuaderet, ne omnino propter peccata se pati adversa existimarent, sed rerum ejusmodi causas inscrutabilibus Dei judiciis relinquerent.

CAP. 26. ΥΠΟΛΑΒΩΝ δὲ Ἰὼβ, λέγει, τίνι προσέσχες, ἢ τίνι μέλλεις βοηθεῖν ; πότερον οὐχ ᾧ πολλὴ ἰσχὺς, καὶ ᾧ βραχίων κραταιός ἐστι ; τίνι συμβεβούλευσαι ; οὐχ ᾧ πᾶσα σοφία ; τίνι ἐπακολουθήσεις ; οὐχ ᾧ μεγίστη δυνάμις ; τίνι ἀπήγγειλας ῥήματα ; πνοὴ δὲ τίνος ἐστὶν ἡ ἐξελθοῦσα ἐκ σοῦ ;

RESPONDENS autem Job, ait, Cui ades, vel quem adjuturus es ? nunquid non cui multa est fortitudo, & cui brachium potens est ? Cui consilium dedisti ? nónne cui omnis sapientia ? Quem insequeris ? nónne cui maxima est virtus ? Cui annunciâsti verba ? spiramen autem cujus est quod exit ex te ?

ΟΛΥΜΠ. Τίνι τίω προσὰ σαυτῦ, φησὶ, δυνάμιν εἰσφέρεις, καὶ τῇ αὐτοῦ σαυτὸν συντάσεις μερίδι ; ἢ τίνι συνηγορεῖν σπουδάζεις, ὡς δὴ τῆς ὑπηκοΐας δεομένῳ ; ἄπαγε ὦ ἄνθρωπε· ἀπόντες ἴσμεν, ὡς ἀνενδεής τε καὶ παντοδυνάμος ἐστὶν ὁ Θεὸς, καὶ μὴν καὶ πάνσοφος. Τί οὖν, ὡς κοινωνῶν αὐτῷ τῶν βουλευμάτων, τοῖς ὑπὲρ αὐτοῦ ποιεῖσθαι λόγοις ἐσπούδασας ; τίνι συμβεβούλευσαι ; μήτι οἷός τε εἶ διδάσκειν αὐτὸν ὃν οἶδε πάντα ; τίνι δὲ ἔπεσθαι σπεύδεις, ὡς δή τινα συμμαχίαν εἰσποιούμενος ; ὁ δὲ παντοδυνάμῳ καὶ παντένδεϊ ; ὅπι τίνος δὲ τὴν σαυτῦ σοφίαν ἐπεδείξω, καὶ τὰ τοσαῦτα ἐξέχεας ῥήματα ; οὐκ οἶσθα ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ λαλεῖν καὶ τὸ ἀναπνεῖν ἐκ Θεοῦ λαβὼν ἔχεις ; ἀὴρ δὲ καὶ πνεῦμά ἐστι τό, τε τῆς ἀναπνοῆς, καὶ τὸ τῆς φωνῆς αἴτιον· ἀσθμαίνοντες γὰρ τὸν ἀέρα ἀναπνέομεν, καὶ

OLYMP. Cuinam, inquit, vires tuas communicas, & teipsum partibus ejus adjungis ? vel cui patrocinari contendis, tanquam tuo auxilio indigeret ? Apage homo ; Deum nullius indigum, omnipotentem, nec non omniscium esse, omnes novimus. Cur igitur, ac si cum eo consilia communicâsses, verbis eum defendere studuisti ? *Cui consilium dedisti ?* Num illum rerum aliquarum imperitum & ignarum, docere potes ? Quem insequi properas, tanquam subsidium aliquod illi laturus ? nónne eum qui potentiâ omni & robore præditus est ? Cui sapientiam tuam ostentâsti, ac tam multa verba effudisti ? An ignoras, quòd etiam loqui posse & respirare, Dei beneficio tibi concessum sit ? Aër autem & spiritus, respirationis simul & vocis causa est : aërem enim ducentes respiramus,

& cùm loqui volumus, idem aër percuſſus, vox fit. Jobus igitur Baldado congruenter & appoſitè dixit, Ut, ſcilicet, à partibus ejus qui ſpiritum tibi largitus eſt, & qui te animavit, ſtares, & patrocinium ſuſciperes, verba illi fœnorâſti.

CHRYSOST. Neque ego, inquit, quòd Dei partes tuendas ſuſceperis, te vitupero, ſic enim fieri par erat ; me autem condemnare nequaquam te oportebat : licet enim pro Deo & ejus causâ verba facere, ſimul etiam cavere ne ſermo culpæ ulli obnoxius ſit. Cùm hæc ad eum per irriſionẽ loquutus fuiſſet, quaſi novâ & inſolitâ ratione, Dei, qui ſapiens & potens omnium judicio habetur, patronus eſſe videri vellet ; ad Dei potentiam ſtylum orationis convertit, &, oſtendens ſe illo de Dei potentia rectiùs ſentire, dicit ;

ὅτε μὴ λαλῆσαι θελήσωμεν, ὁ αὐτὸς ἀὴρ πληπόμενος φωνὴν γίν. πρόσφυσις ἦν εἶπεν ὁ Ἰὼβ πρὸς τὸν Βαλδάδ, ὅτι ᾧ δόντι σοι πνοὴν, καὶ ψυχώσαντί σε, τούτῳ ἐδούλωσας τὰ ῥήματα, αὐτῷ δῆθεν συνεπισάμενος καὶ συνηγορῶν.

ΧΡΥΣΟΣΤ. Οὐδὲ ἐγώ, φησὶν, ἐγκαλῶ, ὅτι τοῦ Θεοῦ τὸ μέρος ἀνεδέξω, καὶ γὰρ ἔδει· ἐμὲ μὲν ἐμὲ καταδικάζειν ἐχρῆν· καὶ γὰρ ὅσῃ καὶ τὸν ὑπὲρ τοῦ Θεοῦ λόγον εἶπες, καὶ τοῦτον μὴ ἀφῆναι γενέσθαι ἐγκλήματον ἐπιβούλευον. ταῦτα πρὸς σχῆμα σκωπτικῶς εἰρηκώς, ὡς καινότερον θέλοντα φαίνεσθαι τοῦ Θεοῦ συνήγορον, περὶ οὗ πάντες ἀγωνίζονται ὡς σοφοῦ καὶ δυνατοῦ ἔχοντος, πρέπον τὸν λόγον ὑπὲρ τῆς τοῦ Θεοῦ δυνάμεως, ἀκριβὲς ὡς ἄμεινον * αὐτὸν τὰ περὶ τοῦ ἰσχύος δοξάζειν τοῦ Θεοῦ, καί φησιν. * ἴσ. αὐτῷ.

Nunquid gigantes formabuntur ſubter aquam, & vicinos ejus.

Μὴ γίγαντες μαιωθήσονται ὑποκάτωθεν ὕδατος, καὶ οἱ γείτονες * αὐτοῦ. * χ. αὐτοῖς

OLYMPIOD. Cùm Deus olim terram, tanquam corruptam & fœdatam, diluvio purgaret, viros illos qui bellum ei inferebant & Gigantes vocabantur, aquis ſubmerſit. Dicit igitur, Gigantes illos, vel illis vicinos, id eſt, improbitate ſimiles, non poſſe ſemel deletos obſtetricis operâ rurſus lucem aſpicere, & ſuis viribus ſeipſos reſuſcitare. Num illis, inexpugnabili Dei poteſtati & conſilio repugnâſſe ac reſtitiſſe, magnæ vires quicquam profuerunt ? illi enim neque alios, neque ſeipſos morti eripere, ac vitæ reſtituere poterant ; Deus verò mortuos potenter reſuſcitat.

ΟΛΥΜΠ. Πάλαι καθαίρων ὁ Θεὸς τὴν γῆν τῷ καταχλυσμῷ ὡς κατεφθαρμένην, τοὺς πολεμίους ἐκείνους ἄνδρας, τοὺς καλουμένους κατέκλυσε γίγαντας. φησὶν οὖν, ὅτι μὴ δυνάνται ἐκεῖνοι οἱ γίγαντες, ἢ οἱ γείτονες αὐτοῖς, τουτέστιν, οἱ ὅμοιοι αὐτοῖς κατ' τὴν κακίαν, ἀφανισθέντες αὖθις μαιωθῆναι, καὶ ἰδίᾳ δυνάμει ἑαυτοὺς ἀναζῆσαι. μὴ γὰρ αὐτοὺς ὤνησεν ἡ πολλὴ δυνάμις αὐτοπροσάξαντας τῇ ἀμάχῳ ἰσχύϊ καὶ βουλῇ τοῦ Θεοῦ ; οἱ μὲν γὰρ ἄτε ἄλλους, ἄτε ἑαυτοὺς τεθνεῶτας ἐξαναγεῖν καὶ * ζωοποιῆσαι * δυνάμενοι αὐτῶν Θεὸς ὁ μετ' ἐξουσίας καὶ νεκροὺς ἀνίστησι. * χ. συνεποίησαν. * ἴσ. ἠδύναντο.

Nudus eſt infernus coram eo, & non eſt velamen perditioni.

Γυμνὸς ὁ ᾅδης ἐνώπιον αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἔστι περικάλυμμα τῇ ἀπωλείᾳ

DEus, inquit, tantùm imperat, & infernus mortuos eructat, & invictâ ejus poteſtate cuncta in medium proferente

ΜΟΝΟΝ, φησὶ, προστάττει Θεὸς, καὶ τοὺς ἀποθανόντας ὁ ᾅδης ἐρεύγει, καὶ οὐδὲν τῶν ἀπολωλότων κρυβῆναι δυνάται, τῷ

ὃ ἀνίκητον αὐτὸ δυνάμεως πολύτα, καὶ τὰ πώποτε διαφθαρέντα, εἰς μέσον ἀγόσης. Ταῦτα δὲ προφητικῶς εἰς τὴν διὰ σαρκὸς οἰκονομίαν τοῦ μονογενοῦς εἴρηται· αὐτὸς γὰρ ἐνώπιον γυμνός ἐστιν ὁ ἀφεγγὴς καὶ σκοτεινὸς ᾅδης, ἢ ἡ γείτων τοῦ ᾅδου ἀπώλεια, ἤγουν ὁ θάνατος, οὐκ ἔχει * ἀποκρυβὴν· οὐκ ἔστι γὰρ κτίσις ἀφανὴς ἐνώπιον αὐτοῦ. αὐτὸς ἄνθρωπος γενόμενος, καὶ τὸν ᾅδην ἐσκύλευσε, καὶ τοὺς ἐκεῖσε ἐν ἀνδρείᾳ ἐξήγαγεν, εἰπὼν τοῖς ἐν δεσμοῖς, ἐξέλθατε, καὶ τοῖς ἐν τῷ σκότει, ἀνακαλύφθητε· καὶ οὐδὲν παρεμπόδιον αὐτέστη τῷ θείῳ κελεύσματι, ἀλλ' εὐθέως ἀνεκαλύφθησαν. Εἴρηται δὲ καὶ ἐν Παροιμίαις, ᾅδης καὶ ἀπώλεια φανερὰ ἔναντι Κυρίου· οὐκ ἐκρύβη γὰρ ἀπ' αὐτοῦ ὅτε ὁ χωρίον ἐν ᾧ αἱ ψυχαὶ κατείχοντο πρὸ τῆς αὐτοῦ ἐπιδημίας, ὅτε οἱ ἀπολέσθαι δόξαντες διὰ τὸν φθορέα καὶ τὸν θάνατον· ἀλλὰ καὶ εἰς ᾅδου κατῆλθε, καὶ τὰς ἀπ' αἰώνων ψυχὰς αἰωνίων δεσμῶν ἀπέλυσεν.

quæ ab omni ævo corrupta ſunt, nihil eorum quæ perierunt, occultum eſſe poteſt. Hæc autem propheticè de Unigeniti incarnatione dicta ſunt; obſcurus enim & tenebricoſus infernus coram ejus facie nudus eſt, & perditio, inferno vicina, mors, ſcilicet, tegumentum quo occultatur non habet; *Non enim eſt ulla res creata quæ non manifeſta ſit in conſpectu ejus.* Ille homo factus, infernum ſpoliavit, & qui illic erant, cum robore & virtute eduxit, *dicens iis qui in vinculis ſunt, Exite, & his qui in tenebris, Revelate vos*; nec ullum integumentum divino mandato obſtitit, ſed è veſtigio retecti ſunt. Dictum eſt etiam in Proverbiis, *Infernus & perditio coram Deo manifeſta*: neque enim locus, in quo animæ ante ejus adventum in carnem detinebantur, ab eo occultus fuit, neque qui propter corruptionem & mortem periiſſe viſi ſunt; verùm in infernum etiam deſcendit, & animas omnes quæ ab omni ævo exſtiterunt, ſempiternis vinculis exemit.

* γρ. ἀποκρυβή

Heb. 4. 13.

Eſ. 49. 9.

Pro. 15. 11.

Ἐκτείνων βορέαν ἐπ' οὐδένι.

Extendens Aquilonem ſuper nihilum.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Ὁ δὲ Ἀκύλας, ὅτι κενώματι. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ βορέαν εἰπεῖν * ἀναρτημένον πνεῦμα λέγων αὐτὸν τὸν ἀέρα· οὐδὲν δὲ ὀνομάζειν τὸ κενόν. ἐξέχεεν οὖν, φησὶ, τὸν ἀέρα ἐπ' οὐδένι, τουτέστιν, ὅτι τὸ κενὸν, ἀὴρ γάρ ἐστι κενοῦ πλήρωμα· κενὸν δέ ἐστι τὸ ἀπ' ὀφανοῦ μέχρι γῆς διάστημα πεπληρωμένον ἀέρος. Βορέαν δὲ εἶπε μόνον, ἀπὸ τούτου δὲ τοὺς λοιποὺς ἀνέμους δηλῶν, ὥσπερ καὶ ἕσπερος καὶ ἄρκτος αὐτὶ πάντων ἀστέρων ἀλλαχοῦ μνημονεύονται, καὶ νεοσσοὶ κοράκων αὐτὶ τῆς πτηνῆς φύσεως.

EJUSDEM. Aquila verò, *Super inane.* Mihi autem Boream hoc loco, ſpiritum ſuſpenſum, ipſum aërem vocare videtur; *nihilum* autem, inane appellare. Effudit igitur, inquit, aërem *ſuper nihilum*, id eſt, ſuper inane, aër enim eſt vacui & inanis repletio; intervallum autem inter cœlum & terram aëre repletum, inane eſt. Boreæ autem tantùm meminit, ejus nomine reliquos ventos innuens, prout alibi Heſperus & Arcturus pro cæteris omnibus ſtellis, & corvorum pulli pro volucrum genere nominantur.

* γρ. αὐτὸ τὸ ἀέριον. ἤγουν ἀνηρτημένον.

Cap. 9. 9.

Cap. 38. 41.

Κρεμάζων γῆν ἐπὶ οὐδενός.

Suſpendens terram ſuper nihilum.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛ. Καὶ τί, φησὶ, λέγω περὶ ἀνέμων,

GREGORII THEOLOGI. Cur, inquit, de ventis loquor, cùm

terram univerſam, nullo firmamento ſubſtrato, inviſibili ſuâ potentiâ contineat? Quo pacto enim firma & immota conſiſtit? quidnam pro vehiculo habet? cujus rei adminiculo fulcitur? quídque rurſus fulcimentum illud ſuſtinet? præter Dei enim voluntatem, ratio nihil invenit cui innitatur; illâ enim ſuſpenditur & fulcitur, neque aliud eſt terræ vehiculum & fulcimentum.

ὅπυγε τ̃ ἅπασιν γλῶ ἀοράτῳ δυνάμ κατέχ, μηδενὸς ἐρείσματος ὑποκειμένου; πῶς γὰρ ἔχηκε παγία κ ἀκλινής; ὑπὸ ὕινος ὀχυμένη; κ ὕινος ὄντος τ̃ ὑποβεβλημένου; καὶ ὕινος ὑποβλητος πάλιν; οὐδὲν γὰρ ὁ λόγος ἔχ ἐφ' ᾧ ἐρεισθῇ, πλὴν τ̃ θείου θελήματος· αὐτῷ γὰρ κρεμᾶταί τε κ ὑποβέβληται, καὶ οὐκ ἔστιν ὄχημα τ γῆς ἕτερον, ἢ ὑποστήριγμα.

Ligans aquam in nubibus ejus, & non eſt ſciſſa nubes ſub eo.

Δεσμεύων ὕδωρ ἐν νεφέλαις αὐτ̃, κ οὐκ ἐρράγη νέφος ὑποκάτω αὐτ̃.

OLYMPIODORI. In quæ nos non inquiſivimus, neque admirati ſumus, quia aſſuetudine familiaria nobis eſſent, ea Jobus in magna admiratione habet; quænam, ſcilicet, ventorum ſedes ſit, cui fundamento terra innitatur, quomodo aqua in nubibus contineatur (quæ ſine Dei imperio pluviam in terram non demittunt, & cùm demiſerint, juxta præſcriptam iis menſuram demittunt) &, quòd incredibile eſt, aër cùm ſit rariſſimus, ac ventis diffindatur, aquarum pondus ſuſtineat, & à ventis huc illuc impulſus, imbrem non effundat; & ſi effuderit, non confertim ſed æquabiliter hoc faciat, nubes enim quæ eſt infra eam, pluviam, ſcilicet, non frangitur. Hæc admiratur Sanctus, propter hæc conditorem laudibus prædicat, quòd cœlum undique circumduxerit, aërem expanderit, terram ſubſtraverit, naturam humidam fuderit & in unum congregaverit, ventos emiſerit, non autem immiſerit, aquam in nubibus ligaverit, & non effuderit, ſed ordinatè & æquabili ratione ſuper facie univerſæ terræ ſparſerit. In eo igitur quòd dicit, *Extendens Aquilonem ſuper nihilum*, aërem innuit, qui intervallum inter cœlum & terram implet: in illo verò, *Suſpendens terram ſuper nihilum*, divinæ magnificentiæ præconem ſe oſtendit, qui cùm baſin ac fundamentum, cui ingens hoc elementum

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Α- ὧν ἡμεῖς οὐκ * ἐζητήσαμέν ποτε, οὐδὲ ἐθαυμάσαμεν διὰ τὸ συνήθη- * ἀν. ἐξηγη- σαμεθ. θαι, ταῦτα ὁ Ἰὼβ ἐν μεγάλῳ πεποίηται θαύματι· ἵνα ἡ τ̃ ἀνέμων ἕδρα, ὑπὸ ὕινος ἡ γῆ ἔχηκε, πῶς δ' ὕδωρ ἐν νεφέλαις κατέχ)· εἰ μὴ γὰρ προσταξῃ ταύταις ὁ Θεὸς, οὐκ ἐπαφιᾶσι τῇ γῇ τ̃ ὑετὸν, κ ὅταν γ' ἐπαφιῶσι, καθ' ὅσον δεῖ χεῖσθαι μέτρον ἐπαφιᾶσι· δ' ἔστ παράδοξον, ὅτι ὁ μανώτατος ἀὴρ, κ ἀνέμοις διαῤῥηγνύμενος, φέρ τ̃ ὑδάτων δ' βάρος, κ ἐλαυνόμενος ὑπ' ἀνέμων, οὐκ ἐκχέ τ̃ ὄμβρον· εἰ δ' κ ἐκχέ, οὐκ ἀθρόως, ἀλλ' ἰσομερῶς, οὐκ ἐῤῥάγη γὰρ νέφος ὑποκάτωθεν αὐτ̃, δ' ὕδατος, δηλαδή. ταῦτα θαυμάζ ὁ ἅγιος, ὑπὲρ τούτοις δοξάζ τ̃ ποιητὴν, ὅτι περιήγαγεν εὐρύχωρον, ἥπλωσεν ἀέρα, γλῶ ὑπέθηκε, φύσιν ὑγρὰν ἔχεε κ συνήγαγεν, ἀνέμους ἀφῆκε, καὶ οὐκ ἐπαφῆκεν, ὕδωρ ἔδησεν ἐν νεφέλαις, καὶ * κατέχεν, ἀλλ' ἔσπειρεν ὑπὲρ πρόσωπον πάσης τ γῆς διὰπύκλως κ ὁμοτίμως. ἐν μὲν οὖν τῷ εἰπεῖν, κρεμάζων βορέαν ἐπ' οὐδὲν, τ ἀέρα ἠνίξατο, δ' μέσον τ γῆς κ τ̃ οὐρανοῦ πληροῦντα διάστημα· ἐν δ' τῷ εἰπεῖν, κρεμάζων γλῶ ὑπὲρ μηδενὸς, τ τ̃ Θεοῦ μεγαλορρημοσύνης ὑμνητὴς ἀνεδείκνυται, οὐκ ἔχων ὅτε γνῶναι, ὅτε φθέγξαι τί δ' βάθρον ἐφ'

* ἴσ. κατέχειν.

ἐφ' ᾧ τὸ μέγα τοῦτο στοιχεῖον ἐρήρεισται· ἰλιγγιάσας δ' ἐν τούτοις, ἀπὸ τῆς γῆς αὖθις εἰς τὸν ἀέρα μεταβαίνει, καὶ ἀπορεῖ πῶς ὕδωρ ἐν νεφέλαις δεσμεῖται καὶ πήγνυται, καὶ τὸ μὲν ἱσταται ὑπὸ τῶν νεφελῶν, ὦ τοῦ θαύματος, ὅτι λόγῳ κρατεῖται φύσις ἡ ῥέουσα, τὸ δὲ ἐκχέεται ὑπὲρ πρόσωπον πάσης τῆς γῆς, καὶ ἀπείρεται καιρίως καὶ ὁμοτίμως.

inniteretur, neque scire, neque eloqui posset, stupens hærénsque rursus à terra ad aërem transit; ac dubitat, quomodo aqua in nubibus vinciatur & contineatur, ac pars quidem ejus supra nubes condensata stet (ô miraculum, rem naturâ suâ fluxam verbo cohiberi!) pars autem alia tempore opportuno, & æquabili ratione ac mensurâ, super facie totius terræ effundatur & spargatur.

Ὁ κρατῶν πρόσωπον θρόνου, ἐκπετάζων ἐπ' αὐτὸν νέφος αὐτοῦ.

Qui tenet faciem throni, extendens super eum nubem suam.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Θρόνος τοῦ Θεοῦ, ὁ οὐρανὸς πολλαχοῦ τῆς γραφῆς ὀνομάζεται· καὶ πρόσωπον δὲ οὐρανοῦ κεῖται ὁ ἀήρ. φησὶν οὖν, ὅτι διακρατῶν τὸν ἀέρα, καὶ ἐφαπλῶν τὰς νεφέλας, οὐκ ἐᾷ σάζειν τὸ ὑετὸν, εἰ μὴ καθ' ὃν οἶδεν αὐτὸς συμφέροντας λόγους. Εἶτα κάτεισιν εἰς τὴν γῆν, καί φησιν.

OLYMPIODORI. Cœlum passim in Scripturis, thronus Dei appellatur; aër verò coram facie cœli situs est: dicit igitur, quòd Deus aërem continens, & nubes expandens, pluviam, nisi eâ ratione quam ille competere & prodesse novit, stillare non patiatur. Deinde ad terram descendit, & dicit.

Πρόσταγμα ἐγύρωσεν ἐπὶ πρόσωπον ὕδατος. [ὁ δὲ Σύμμαχος, ὅρον περιέγραψεν.]

Præceptum circundedit super faciem aquæ. [Symmachus verò, *Terminum circumscripsit.*]

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛ. Θαυμάζει τὴν θαλάσσης καὶ τὸ μέγεθος, καὶ τὸ ἥμερον, καὶ τὴν ἐν ἀμφοτέροις δύναμιν, πῶς ἱσταται λελυμένη τῶν ἰδίων ὅρων ἐντὸς, τί τὸ συναγαγὸν, τί τὸ δῆσαν, πῶς ἐπαίρεταί τε, καὶ ἵσταται, ὥσπερ αἰδουμένη τὴν γειτονα γῆν, πῶς καὶ δέχεται ποταμοὺς ἁπάντας, καὶ ἡ αὐτὴ ἁλμυρὶς ἅλα πλήθους πεπλησμένη. ἢ, οὐκ οἶδ' ὃ τί χρὴ λέγειν, πῶς ψάμμος ἔσχατον αὐτῇ, τηλικούτῳ στοιχείῳ· ἔχουσι τί λέγειν οἱ φυσικοὶ, καὶ σοφοὶ ταλαίπωροι, καὶ ὡς κυάθῳ μετροῦντες ὅλως τὴν θάλασσαν, καὶ τηλικαῦτα ταῖς ἑαυτῶν ὑπονοίαις. ἢ, σωτηρίως ἀπὸ τῆς γραφῆς ἐγὼ τοῦτο φιλοσοφήσω, καὶ τῶν μακρῶν λόγων πιθανώτερόν τε καὶ ἀληθέστερον, πρόσταγμα ἐγύρωσεν ὑπὲρ πρόσ-

GREG. THEO. Maris simul magnitudinem, & mansuetudinem, & in utraq; Dei potentiam admiratur; quomodo cùm solutum & libertum sit, intra terminos suos consistat; quid illud in unum congreget; quid vinculis astringat; quo pacto attollatur, &, tanquam vicinam terram revereretur, in loco suo permaneat; quomodo fluvios omnes sinu suo excipiat, idem tamen, aquarum abundantiâ auctum, maneat. Vel, quomodo arena tam immenso elemento terminus sit, quid dicam non habeo; licèt physici, & qui inanem eruditionem ostentant, cyatho ipsum mare, id est, res tantas ingenio suo & cogitatione metientes, aliquid dicere prætendant. Vel, hoc ego breviter, ac prolixis eorum sermonibus probabilius multò ac verius ex sacra Scriptura philosophabor, *Præceptum cir-*

cundedit ſuper faciem aquæ; hoc humidæ naturæ vinculum eſt.

OLYMP. Præcepto enim ſuo aquas undique ambiens, & quaſi frænum iis injiciens, limites ſuos tranſgredi, & vicinam terram inundare non ſinit. Divina autem providentia mandatum hoc extendit, quoad rerum hæc univerſitas duratura eſt; unde ſubjungit.

ωπον ὕδατος· τῦτο τ ὑγρᾶς φύσεως ὁ δεσμός.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Τὸ οἰκεῖον γὰρ πρόσταγμα κυκλοτερῶς περιεχόσας τοῖς ὕδασι, καὶ ταῦτα οἱονεὶ χαλινώσας, ὑπερβαίνειν, καὶ ἐπικλύζειν τὰ γείτονα χωρία οὐκ ἐᾷ. διατείνει δὲ ἡ θεία πρόνοια ἕως τόδε ὃ πρῶτον συνέσχεν· ὅθεν ἐπάγει.

Uſque ad conſummationem lucis cum tenebris.

Μέχρι συντελείας φωτὸς μετὰ σκότους.

ID eſt, Mandatum hoc divinum obtinet, dum curſum ſuum dies & nox, mutuò ſibi invicem ſuccedentes, conficient.

Τουτέστι, τῦτο δὲ θεῖον πρόσταγμα κρατεῖ, ἕως τ οἰκεῖον δρόμον ἡμέρα & νὺξ ἀνύσωσιν, ἀλλήλαις ἀντιπαραχωρῆσαι.

Columnæ cœli expanſæ ſunt, [Aquila, *Dimotæ ſunt.*] *& obſtupuerunt ab increpatione ejus.* [Symmachus verò, *Pavent.*]

Στύλοι οὐρανῦ ἐπετάθησαν, [Ακύλας, διεκινήθησαν] καὶ ἐξέστησαν ἀπὸ τ ἐπιτιμήσεως αὐτῦ. [ὁ δὲ Σύμμαχος, δαμβοῦνται.]

IPſa etiam, inquit, cœli firmamenta & ſtatumina, & quaſi baſes ac fundamenta, percelluntur ac concutiuntur, cùm ille præceperit, qui cœlum ſicut pellim extendens, tendit & expandit. Fit autem hic motus & hæc mutatio in Mundi conſummatione, juxta id quod dictum eſt, *Sicut opertorium volves eos, & mutabuntur.*

Pſal.103.2.

Pſal.101.27

Καὶ αὐτὰ, φησὶ, τῦ οὐρανῦ τὰ στηρίγματα, & οἱονεὶ ὑποβάθραι καὶ οἱ θεμέλιοι, σείονται καὶ σαλεύονται, ὅταν αὐτὸς ἐπιπλήξῃ, ὁ τανύσας τ οὐρανὸν, ὁ ἐκπετάσας, ὁ ἐκτείνας ὡσεὶ δέρριν. γίνεται δὲ ὁ σεισμὸς οὗτος καὶ ἡ μεταβολὴ, ἐν τῇ συντελείᾳ· ὡσεὶ περιβόλαιον γὰρ, φησὶ, ἑλίξεις αὐτοὺς, καὶ ἀλλαγήσονται.

Virtute ſedavit mare, & ſcientiâ ſtratus eſt cetus.

Ἰσχύϊ κατέπαυσε τ θάλασσαν, ἐπιστήμῃ δὲ ἔστρωσε τὸ κῆτος.

EJUSDEM. Symmachus verò, *Arrogantiam confringit.* Ad ſermonem de mari tranſiens, quòd natura humida furens propemodum, & fluctus inſtar montium attollens, ac ſæviens, rurſus comprimatur ac ſedetur, luculentiſſimum divinæ potentiæ argumentum ſtatuit: quinetiam maximos cetos ejus mandato ſubſterni & ſubjici, rem non minore admiratione dignam cenſet. Idem etiam David fecit; cùm enim dixiſſet, *Hoc mare magnum & ſpacioſum*; ceti etiam mentionem fecit, ſubjun-

Pſal.103.25

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Ὁ δὲ Σύμμαχος, συγκλᾷ ἀλαζονείαν, εἶπεν. εἰς τ περὶ τ θαλάσσης ἐκβεβηκὼς λόγον, ἐναργέστατον γνώρισμα τ τῦ Θεοῦ πίστεως δυνάμεως, ὃ τ ὑγρὰν φύσιν οἴᾳ μαινομένῳ, καὶ ἴσα ὄρεσιν ἐγειρομένῳ κύματα, καὶ ὠρυομένῳ, συστέλλεσθαι αὖθις καὶ καταπαύεσθαι. τῦ αὐτοῦ δὲ θαύματος πίστιν, καὶ τὰ μέγιστα κήτη ὑποσορέσθαι, καὶ ὑποτετάχθαι αὐτοῦ τῷ προστάγματι. ὅτω καὶ Δαβὶδ ἐποίησεν· εἰρηκὼς γὰρ, αὕτη ἡ θάλασσα ἡ μεγάλη καὶ εὐρύχωρος, καὶ τῦ κήτους

χήτους ἐμυήθη, ἐπαγαγὼν, δρᾴκοντα ὃν ἔπλασας ἐμπαίζειν αὐτῷ. ὑψηλότερον δ', τὴν τε ἀλλοιωθεῖσαν τῆς ἀπιστίας καὶ ἁμαρτίας θάλασσαν ὁ μονογενὴς τῇ θείᾳ δυνάμει κατέπαυσε, καὶ θῆρα, τὸν διάβολον, τοῖς ποσὶ τῶν πιστῶν εἰς θάνατον ὑπέστρωσεν.

gens, *Draco hic quem finxisti ad illudendum ei.* Sublimiùs verò intelligendo; Unigenitus infidelitatis & peccati salsum mare divinâ potentiâ tranquillum reddidit, & cetum, diabolum, scilicet, fidelium pedibus proculcandum substravit. Vers. 26.

Κλεῖθρα δ' οὐρανοῦ δεδοίκασιν αὐτόν.

Et claustra cœli metuunt eum.

Τροπικώτερον καὶ μεταφορικώτερον, τὸν ἀέρα οὕτως ὠνόμασε· συνάγει γὰρ τοῦτον, καὶ πάλιν διαλύει, καὶ κλείει, καὶ ἀνοίγει, ὡς ἂν ἐθέλῃ Θεός. ὑψηλότερον δ', αἱ ἐν τοῖς οὐρανίαις πύλαις ἐφεστῶσαι δυνάμεις, φόβῳ αἷς καὶ ἔκπληξιν, πύλας, ὡς Θεὸν τὸν μετὰ σαρκὸς ἀναδεδεμένον πεφεικασιν.

TRopicè ac metaphoricè, aërem sic appellavit; Deus enim contrahit eum, & rursus solvit ac expandit, claudit, & aperit, prout ipsi visum fuerit. Sublimiùs verò sic; Potestates quæ in cœlestibus portis collocantur, quibus etiam dictum est, *Tollite portas*, tanquam Deum in carne redeuntem exhorruerunt. Psal. 23. 7.

Πρὸς ἄγμαπι δὲ ἐθανάτωσε δράκοντα ἀποστάτην.

Præcepto autem peremit draconem desertorem.

Ο Σύμμαχος, τὸν ὄφιν τὸν συγκλείοντα. καὶ τὸν Ἀντίχειστον ὁ Κύριος ἀνελεῖ τῷ ῥήματι τοῦ στόματος αὐτοῦ, καὶ τὸν Ἀπόστολον· καὶ τὸν ἀρχέκακον ὄφιν, τὸν θεομάχον θηρίον, ὃς αὐτὸς τε ἀπέστη ἀπὸ Θεοῦ, καὶ τοὺς πειθομένους αὐτῷ εἰς ἀπώλειαν συγκλείει, τῷ ἡτοιμασμένῳ αὐτοῖς πυρί.

SYmmachus, *Serpentem qui concludit.* Et Antichristum quidem, ut est apud Apostolum, *verbo oris sui conficiet*; & serpentem, mali authorem, belluam illam cum Deo bellum gerentem, qui à Deo ipse defecit, sibique obtemperantes interitu unà cum ipso involvit, in ignem præparatum conjiciet. Thess. 2. 2, 8.

Ἰδοὺ ταῦτα μέρη ὁδοῦ αὐτοῦ, καὶ σταγὼν λόγου ἀκουσόμεθα ἐν αὐτῷ· βροντὴν δὲ βροντῆς αὐτοῦ, τίς οἶδεν ὁπότε ποιήσει;

Ecce hæ partes viæ ejus, & super stillam verbi audiemus in eo: virtutem autem tonitrui ejus quis scivit quando faciet?

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Ἀνθ' ὧν ὁ Σύμμαχος, τί ὃ ψιθύρισμα τῶν λόγων αὐτοῦ ἀκηκούσομεν, ὅταν βροντὴν δυναστείας αὐτοῦ οὐδεὶς ἐννοήσει; ὃ δὴ νῦς ἐστὶ· διεπλάγημεν, φησὶν, ὑπὲρ τοῖς εἰρημένοις, πῶς καὶ τοῦ κενοῦ οἱ ἄνεμοι φέρονται, πῶς ἐπ' οὐδενὸς ἡ γῆ πέπηγε, πῶς δὲ ὕδωρ ἐν νεφέλαις κατέχεται, πῶς τὰ νέφη ἐν τῷ ἀέρι

OLYMPIODORI. Pro quibus Symmachus; *Quomodo autem susurrum verborum ejus audiemus, quando tonitrum potentiæ ejus nemo percipiet?* Sensus autem hic est; Stupore, inquit, attoniti sumus super iis quæ dicta sunt, qua ratione per inane venti ferantur, quomodo terra nullo fundamento nixa, stabilis & fixa sit, quomodo aqua in nubibus contineatur, quo-

quomodo nubes in aëre expanſæ ſint, quomodo mare æſtuans & furens arenam non tranſgrediatur, & alia quæ diximus: verùm hæc partem modicam operationum Dei conſtituunt, & guttam tantùm verborum de iis exiguam audivimus, ac divinæ ſapientiæ & potentiæ, qua Mundum obiens & luſtrans gubernat, partem quandam puſillam expoſuimus; quæ enim enumeravimus, tanquam exigua ſtilla ſunt: impoſſibile enim eſt, ut procreata natura totum flumen ejus ſapientiæ comprehendat; quandoquidem, ut alia omittam, quis idoneus ad docendum eſt, qua ratione tonitrûs ſonus fiat, qui per aërem & nubes fertur?

τέπαται, ὡς ἡ θάλασσα μαινομένη τὸ ψάμμον ὐχ ὑπερβαίνει, καὶ τὰ ἄλλα ὅσα εἴπομεν· ἀλλὰ ταῦτα μοῖρά τις ὀλίγη μετεία τῆς τοῦ Θεοῦ ἐνεργείας, ἐ μικράν ζίνα ἰκμάδα τῆς περὶ τούτων λόγου ἀκηκόαμεν, ϗ μέγεθς ζ μικρὸν τ τοῦ Θεοῦ σοφίας ἐ δυνάμεως ὀξηγησάμεθα, καθ' ἣν ἐφοδεύων καὶ περιπολῶν τ κόσμον διέπει, ϗ οἵᾳ ἰκμάς τις βραχεῖα τὰ ἀπριθμητέα. ὅλον γὰρ τὸ χύμα τ αὐτοῦ σοφίας ἡμπτιὼ φύσιν πεδεξαδέξασθαι ἀμήχανον· ἐπεὶ, ἵνα τ' ἄλλα πάρω, τίς τ' ἂν ἀέρος ϗ νεφῶν τ βροντῆς φερόμενον φόφον ἱκανὸς ἑρμηνεῦσαι, κ τ' ζίνας γὰρ λόγους;

GREGORII THEOLOGI. Tu qui è terra tonas, nec exiguis quidem veritatis ſcintillis illuſtraris, quam cauſam tonitruum & fulminum afferes? An vapores quoſdam è terra ſublatos, nubis cauſas & architectos ſtatues? vel aëris condenſationem? vel rariſſimarum nubium compreſſionem, vel conflictum, ut compreſſio & colliſio fulgur, fragor autem & conflictus tonitrum edat? Qualis autem eſt ille vapor & flatus coarctatus, & exitum non inveniens, ut compreſſus fulgur, fractus autem tonitru fiat?

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛ. Τί μοι φιλοσοφήσῃς περὶ ἀστραπῶν καὶ βροντῶν, ὁ βροντῶν ἀπὸ γῆς, ϗ μηδὲ μικροῖς ἀκτῖσι τ ἀληθείας λαμπόμενος; ζίνας ἀτμοὺς ἀπὸ γῆς αἰτιᾷ νέφους δημιουργούς; ἢ ἀέρος πύκνωσίν ζινα; ἢ νεφῶν τῶν μετεωτάτων θλῖψιν, ἢ σύρρηξιν, ἵνα ἡ μὲν θλῖψις τὸν ἀστραπὸν, ἡ δὲ ῥῆξις τὸν βροντὸν ἀφηχάσηται; ποῖον δὲ πνεῦμα πεπυκνωμένον, εἶτα οὐκ ἔχον διέξοδον, ἵνα ἀστράψῃ θλιβόμενον, καὶ βροντήσῃ ῥηγνύμενον;

OLYMPIODORI. Juxta Symmachi autem interpretationem, hunc ſenſum colligo, quòd, ſcilicet, ſi tonitrûs ſonitum, ex improviſo auribus noſtris incidentem, ferre non poſſumus, ſed animo perturbamur & percellimur; quo pacto Deum, ſi vocem ediderit, non quidem elatam, ſed quaſi ſuſurrum, ferre poterimus? Vel, Si tonitrum, qua ratione fiat, intelligere non valemus, quid de viis ejus & providentiæ rationib° dicemus? quæ ſuprà enim diximus, ſtilla quædam & exigua gutta ſunt, quam ex largo illo & inexhauſto fonte hauſimus.

ΟΛΥΜΠ. Κατὰ δὲ τὴν τοῦ Συμμάχου ἔκδοσιν τοῦτο νοῶ, ἤτοι, ὅτι εἰ τὴς βροντῆς ἦχον ἀδοκήτως ἐμπίπτοντα τοῖς ἀκοαῖς, οὐχ ὑποφερόμεθα, ἀλλ' ὀξυθυμούμεθα, πῶς οἰσόμεθα ἐὰν Θεὸς φθέγξηται, καὶ ταῦτα, μὴ μέγα ζ φθέγμα, ἀλλ' οἷον ψιθύρισμα; ἢ, ὅτι ἐὰν τὴ βροντῇ, ὅπως γὰρ οὐκ. αἰ δυνάμεθα καταμοῆσαι, εἰ αἰ εἴπαιμεν περὶ τῶν ὁδῶν αὐτοῦ ἢ τῶν οἰκονομιῶν; τὰ γὰρ νῦν τέως εἰρήμεθα, βραχέα τίς ἐστιν ἰκμὰς καὶ ῥανὶς, ὡς ἀπὸ τῆς μεγάλης ἐκείνης καὶ ἀχανοῦς πηγῆς ἀρυσάμεθα.

CAP. 27.

f. Iobus adjiciens proœmio, dixit.

ADHUC autem adjiciens Job, dixit proœmio.

ΕΤΙ δὲ προσθεὶς Ιὼβ, * εἶπε τῷ προοιμίῳ.

* ἴσ. τῷ προοιμίῳ. εἶπε, ut in Ms Thecl.

ORIGENIS. Diabolus, poteſtate acceptâ, primùm quidem extrinſecùs,

ΩΡΙΓΕΝΟΥΣ. Ελαβεν ὀξυσίαν τὸ Ιὼβ ὁ διάβολος, καὶ ἤπασεν αὐτὸν

αὐτὸν νυκτὸς ⁊ ἡμέρας, πρότερον μὲν διὰ τῶν ἄκτος, ὕστερον δὲ διὰ αὐτοῦ τοῦ σώματος, μετὰ ταῦτα ⁊ διὰ τῶν φίλων. ὅτε γὰρ αὐτὸν ἐδοκίμαζε διὰ τῆς γυναικὸς, καὶ οἶδεν ὅτι οὐ νενίκηται ὁ Ἰώβ, πρὸς φίλους ἤνεγκεν, οὐκ ἐχθρούς, οὐκ ὀπίθεν δόγματα ἔχοντας, ἀλλ' ἡδεῖς μὲν λόγους, οὐ καλῶς δὲ καὶ καιρῷ προφερομένους· καὶ ἐβούλετο διὰ τούτων ποιῆσαι τὸν δίκαιον φθέγξασθαί τι κατὰ τῆς προνοίας, * ἀσεβῆσαι διὰ τοὺς πόνους, συναρπῆσαι διὰ τὰς ὀδύνας· ἀλλ' ὁ τέρπνος ἀδάμας οὗτος ὅσα τι λέγει μετὰ τοὺς λόγους τῶν τριῶν, ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἐλιφὰζ πρὸς διαλέξεις, ὁ Βαλδὰδ πρὸς, ὁ Σωφὰρ δύο.

* al. ἀδικῆσαι.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Τῶν γὰρ τετελεσμένων, καὶ αὐτοῦ μὲν ὀλίγα * ἀποκρινομένου, διὰ δὲ καὶ τοῦ Βαλδὰδ ὀλίγα εἰπόντος, μηδενὸς δὲ τῶν φίλων ἀντειπόντος, ἀλλὰ τῶν τριῶν ἡσυχίαν ἀγόντων, αὖθις τῷ λόγῳ προστίθησι, καὶ τοῖς προτέροις ὑποσυνάπτει τὰ ἑφεξῆς· τὰ πρότερον δὲ εἰρημένα ὡς προοίμιον πρὸς τὰ ἑξῆς. ὁ δὲ Ἀκύλας ὧδέ πως ἐκδέδωκε· ⁊ προσέθηκεν Ἰὼβ ἆραι τὴν παραβολὴν αὐτοῦ. παραβολὴ δὲ εἰρῆσθαι παρὰ τῇ γραφῇ, οὐ μόνον ὁ καθ' ὁμοίωσιν λόγος, ἀλλὰ καὶ ἅπας λόγος σοφός. οὕτω γοῦν καὶ ὁ Βαλαὰμ, ἀναλαβὼν τὴν παραβολὴν, ἔλεγε· καὶ ὁ Δαβὶδ, ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα μου, οὐκ ὁμοιώματα διεξιόντες, ἀλλὰ λόγους σοφούς. ἀλλ' ἴδωμεν εἰ Ἰὼβ ἀποκρίνεται μετὰ τὸ εἰρημένον ἐπ' αὐτοῦ προοίμιον, προσχῶμεν τῇ λέξει.

* al. ἀποκριναμένου.

OLYMPIODORI. Absolutis enim hisce, cùm ipse quidem, eo quòd Baldadus longiore oratione usus non fuisset, paucis respondisset, nec quisquam amicorum contradiceret, sed omnes tres silentium agerent; rursus sermoni suo quædam addit, & quæ sequuntur, iis quæ priùs dicta sunt, annectit: quæ priùs autem dicta sunt, ad ea quæ infrà afferuntur, proœmii vicem obtinent. Aquila autem sic reddidit; *Et addidit Jobus assumere parabolam suam.* Parabola autem in Scriptura dicitur, non solùm oratio quæ similitudinem in se continet, verùm etiam omnis sermo sapiens. Sic enim Balaam, *Assumens parabolam dixit*; & David, *Aperiam in parabolis os meum*; non similitudines aliquas, sed prudentes sermones percurrendo explanantes. Videamus autem quid, absoluto proœmio, Jobus dicat, & verbis animum adjiciamus.

Num. 23. 7.
Psal. 77. 2.

Ζῇ ὁ Θεὸς ὃς ὧδέ με κέκρικε, [Σύμμαχος, ὃς παρεῖδε τὸ κρίσιν μου.] καὶ ὁ παντοκράτωρ ὁ πικράνας με τὴν ψυχήν. εἰ μὴν ἔτι τὸ πνοῆς μου ἐνόσης, πνεῦμα θεῖον τὸ περιόν μοι ἐν ῥινὶ, μὴ * λαλήσῃ τὰ χείλη

Vivit Dominus qui sic me judicavit, [Symmachus, *Qui despexit judicium meum*] *& omnipotens, qui affecit amaritudine animam meam. Siquidem adhuc halitu meo immanente, & spiritus divinus qui circa me est in naribus, labia mea*

* al. λαλήσει, ut in Ms. Theodor.

mea non loquentur iniqua, neque anima mea meditabitur injuſta.

μυ ἀνόμα, ὐδὲ ἡ ψυχή μυ μελετήσῃ ἄδικα.

EJUSDEM. Novi, inquit, quid vos ad ſtomachum mihi movendum impulerit: juro autem per ipſum Deum vivum (qui juxta rationes ſuas quæ captum humanum ſuperant, dignum me qui talia paterer judicavit, qui in has ærumnas & calamitates me conjecit, & qui ejuſmodi quæſtionibus ac tormentis vitam mihi acerbam reddere decrevit) quòd quamdiu reſpirandi ulla facultas in me erit, quoad vixero, & Dei beneficio ſpiritum duxero, licèt cruciatus diuturniores mihi tolerandi ſint, licèt his multò graviora pati oporteat, nihil abſurdum me vel blaſphemum de Deo loquuturum, aut mente concepturum, ſed peccato uſque ad mortem repugnaturum: illud enim, *Neque anima mea meditabitur injuſta*, id eſt, In eadem ſententia permanebo, nemo me pervertere, nemo dimovere, neque à propoſito abducere poterit. Quidam autem hoc loco Jobum Trinitatis meminiſſe volunt; Vivit enim *Dominus*, inquit, & *Omnipotens*, & *Spiritus divinus*. Septuaginta enim Senioribus, illud, *Inſufflavit Deus in faciem hominis flatum vitæ*, de Spiritu Sancto interpretantibus, reliqui Interpretes reddiderunt, *Inſufflavit in nares ejus flatum vitæ*: ita ut hoc loco illud quidem, *Adhuc halitu meo immanente*, pro reſpiratione ſumendum ſit; illud verò, *Spiritus divinus qui circa me eſt in naribus*, de Spiritu Sancto intelligendum veniat. Methodius autem, *ſpiritum divinum* (qui omnibus à Deo conceſſus eſt, & de quo Salomon dixit, *Incorruptus tuus Spiritus eſt in omnibus*) pro conſcientia accipit, quæ animam peccatricem condemnat.

Gen. 2. 7.

Sap. 12. 1.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Οἶδα, φησὶ, πόθεν κεκίνηδε εἰς ὄ ἐρεθίσαι με ὄμνυμι ὃ χ̄ν̄ τῦ ζῶντος Θεοῦ, αὐτῦ τῦ κρίναντός με ταῦτα παθεῖν χ̄ν̄ τοιὰ δυσφιλῆ αὐτῦ λόγοις, αὐτῦ τῦ ὧδε δόντος με ταῦτας τ̄ πειρασίσι, τῦ οἰκονομήσαντος τοιάδε μὲ ὀξασμοῖς πικραίνεσθαι, ὅτι μέχρις ἡ ἀναπνοή μυ ἐν ἐμοὶ, κ̀ ἕως ἀν ζῶ κὰ ἐμπνέω, ὧδε Θεοῦ ταῦτα λαβὼν, κἂν ὅτι πλείονα βασανίζωμαι χρόνον, κἂν τούτων πάθω δυνότερα, οὐκ ἂν ἀπηχές τι ἢ παλίμφημον φθεγξαίμην ἢ δυσσεβήσαιμι χ̄ν̄ Θεοῦ, ἀνύπαιτος μέχρι θανάτου πρὸς τὴν ἁμαρτίαν· τὸ γὰρ, οὐδὲ ἡ ψυχή μυ μελετήσῃ ἄδικα, ἀντὶ τῦ, ὅτι τ̄ αὐτῆς ἐπόμαι γνώμῃ, οὐδείς με ἀποστρέψαι δυνήσεται, οὐδεὶς * ἐκκόψαι, οὐδεὶς ἀπαγαγεῖν τῦ προκειμένου. Τινὲς δ ἔφασαν ὡς ἐνταῦθα τ̄ τριάδος μέμνηται· ζῇ γὰρ Κύριος, φησὶ, καὶ ὁ παντοκράτωρ, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ θεῖον. καὶ γὰρ τὴν Ἑβδομήκοντα, τὸ, ἐνεφύσησεν ὁ Θεὸς εἰς τὸ πρόσωπον τ̄ ἀνθρώπου πνοὴν ζωῆς, ἐκδεδωκότων περὶ τῦ Πνεύματος τῦ ἁγίου, οἱ λοιποὶ τὴν ἑρμηνευσάντων, ἐνεφύσησεν εἰς τὰς μυκτῆρας αὐτῦ πνοὴν ζωῆς, ἐκδεδώκασιν· ὥστε κἀνταῦθα, τὸ μὲν, ἔτι τ̄ πνοῆς μοι ἐνούσης, εἰς τὴν ἀναπνοὴν ἐκληπτέον· τὸ δ, πνεῦμα θεῖον τὸ περιὸν μοι ἐν ῥισὶν, εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Μεθόδιος δ, πνεῦμα θεῖον, πᾶσιν ἀνθρώποις ὑπὸ Θεοῦ δοθὲν, περὶ ὃ καὶ Σαλομὼν ἔφασκε, τὸ γὰρ ἄφθαρτόν συ πνεῦμά ἐστιν ἐν πᾶσι, τὸ σωφρὸν ἐκλαμβάνει, ὁ κ̀ καταγνώσκῃ τ̄ ψυχῆς ἁμαρτωλότητος.

* ἴσ. ἐκκόψει.

Abſit à me juſtos vos pronunciare donec moriar.

Μή μοι εἴη δικαίους ὑμᾶς ἀποφῆναι ἕως ἂν ἀποθανῶ.

OLYMP. Id eſt, Meipſum non condemnabo, neque mutabo aut deſeram

ΟΛΥΜΠ. Τυτέστιν, ὃ κατηγορήσω ἐμαυτῦ, οὐδὲ μεταθήσομαι, κἂν

χὰν μυρία λέγητε, ὐ προήσομαι * τῆς ψήφου. μὴ γὰρ δὴ γένοιτό μοι * δυσωπούμενον ὑμᾶς, παρὰ καιρὸν φεύγειν ὃ δήπουθεν, καὶ φάσκειν, ὡς δικαίως μου καταψηφίζεσθε· ἐὰν γὰρ συγκατάθωμαι οἷς * λέγετε, ὅτι νενοήκατε μετὰ δίκης ταῦτα πέπονθα, δικαίους ὑμᾶς ἀπέφηνα.

* Is. τὴν ψῆφον. * Is. δυσωπούμενος. * Is. ἐλέγετε, ὅτε.

sententiam & propositum meum, licèt millia adferatis. Absit enim ut, præ pudore aspectum vestrum fugiens, veritatem adulterem, & dicam, me à vobis jure condemnatum esse: si enim iis quæ à vobis dicta sunt, cùm causas cur hæc paterer animo versaretis, assensum præbuero, justos vos pronunciarem.

Οὐ γὰρ ἀπαλλάξω μου τὴν ἀκακίαν μου.

Non enim separabo à me innocentiam meam.

Ὁ δὲ Σύμμαχος, Οὐκ ἐκχήσομαι τὴν ἁπλότητός μου· ἐκχαίω δ' ἂν καὶ παραδώσω ταύτην, ἐὰν ἕτερα μὲ νοῶ, ἕτερα δὲ λέγω.

SYmmachus verò, *Non recedam à simplicitate mea:* desererem autem & proderem eam, si alia loquerer quàm quæ cogitarem.

Δικαιοσύνης δὲ παρεστήκων οὐ μὴν παρῶμαι.

Justitiæ autem inhærens non deseram.

Ὁ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· ὁ ἀδικῶν, φησὶν, οὐκ ἔχει παῤῥησίαν, οὐδὲ φθέγξασθαι οὐδὲ εἰπεῖν ἃ νῦν ἐγὼ, ἀλλ' ἀφῄρηται καὶ ἐπεσόμισται· ἐγὼ δὲ τοῦτο οὐκ ἔπαθον, ἀλλὰ λέγω, καὶ ἀντιλέγω.

QUod dicit hujusmodi est; Qui injuriâ alios afficit, loqui liberè non potest, neq; ea dicere quæ ego impræsentiarũ dico, sed præreptâ omni loquendi libertate, os ei obturatum est: hoc autem mihi non accidit, sed dico, & contradico.

Οὐ γὰρ συνοίδα ἐμαυτῷ ἄτοπα πράξας.

Nec enim conscius sum mihi commisisse absurda.

Τοῦτο καὶ Παῦλος ὕστερον ἐφθέγξατο, καὶ προσέθηκεν, ἀλλ' οὐκ ἐν τούτῳ δεδικαίωμαι. πολλὴ ἡ παῤῥησία τοῦ δικαίου, καὶ ὅτι ἐν τῷ προτέρῳ βίῳ, καὶ ὅτι πρὸς τὴν τῶν καιρῶν τῶν παρεισάσεως, ὥστε αὐτὸν εἰπεῖν, οὐδὲν ἐμαυτῷ συνοίδα.

HOc etiam Paulus postea loquutus est, & addidit, *sed non per hoc justificatus sum.* Magna fuit viri justi fiducia propter vitæ anteactæ innocentiam, & ea quæ calamitatis tempore gesserat, ita ut dixerit, Nullius mihi conscius sum. 1. Cor. 1. 4.

Οὐ μὴν ἀλλὰ εἰησαν οἱ ἐχθροί μου ὡσπερ ἡ κατασφὴ τῶν ἀσεβῶν, καὶ οἱ ἐπ' ἐμὲ ἐπανιστάμενοι, ὡσπερ ἡ ἀπώλεια τῶν παρανόμων

Veruntamen sint inimici mei sicut subversio impiorum, & qui super me insurgunt, sicut perditio improborum.

ΟΛΥΜΠ. Ἀπολοίντο, φησὶν, οἱ ἐχθροί μου, συκοφαντοῦσι γάρ με. ἢ καὶ ὅπως, ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδα ὅτι ἠσεβασά ἄτοπα, εἰ δὲ ἀσεβῶς μοι κατα-

OLYMP. Pereant, inquit, inimici mei, quoniam me calumniantur. Vel si, Ego quidem, quòd absurdà & à ratione aliena admiserim, non sum mihi conscius;

propter

propter quæ autem me impiè condemnatis, ea in capita inimicorum cadant : qui enim ejuſmodi hominem vituperant, illíq; inſultant, impii ipſi, & impiis accenſendi ſunt.

ψηφίζεσθε, εἰς ἐχθρῶν δέποιτο κεφαλάς· οἱ γὰρ τοιούτῳ γε ὄντι μεμφόμενοι & ἐπεμβαίνοντες, ἀσεβεῖς αὐ εἶεν, κ τοῖς ἀσεβέσιν συγκαταχριθείησαν.

Etenim quæ ſpes eſt impio quia expectat ? [Cæteri, *Quia aliena rapit.*] *Confidénſne ſuper Dominum ſalvabitur ? aut deprecationem illius exaudiet Deus ? aut ſi evenerit ei neceſsitas, habétne fiduciam coram eo ? aut tanquam ſi invocaverit eum, exaudiet eum?*

Καὶ τίς γάρ ἐστιν ἐλπὶς ἀσεβεῖ ὅτι ἐωσέχῃ ; [οἱ λοιποὶ, ὅτι πλεονεκτεῖ.] πεποιθὼς ἐπὶ Κύριον ἆρα σωθήσεται ; ἢ τὴν δέησιν αὐτοῦ εἰσακούσεται ὁ Θεός ; ἢ ἐὰν ἐλθούσης αὐτῷ ἀνάγκης, μὴ ἔχῃ πινὰ παῤῥησίαν ἔναντι αὐτοῦ ; ἢ ὡς ἐπικαλέσαμένῳ αὐτὸν, εἰσακούσεται αὐτοῦ ;

QUam, inquit, ſpem impius nunc habet, licèt hucuſque duraverit ? qua fiduciâ ipſe, prout ego ſalvari confido, ſalutem à Deo expectat ? quomodo, ſi in neceſſitates inciderit, fidenter, tanquam preces ejus exaudiendæ eſſent, Deum invocabit ? Hæc, inquit, meliùs mihi quàm vobis nota ſunt.

ΠΟίαν, φησὶν, ἐλπίδα ἔχῃ ὁ ἀσεβὴς, καὶν τέως διατέχῃ ; μετὰ πίας πεποιθήσεως τὴν ἐκ Θεοῦ σωτηρίαν προσδοκᾷ, καθάπερ ἐγὼ προσδοκῶ σώζεσθαι ; πῶς δ', ἀνάγκη προσπεσὼν, σὺν παῤῥησίᾳ τὸν Θεὸν ἐπικαλέσεται, ὡς μεγάλοσης αὐτοῦ τὰς δεήσεις εἰσακούεσθαι. Ταῦτα οὖν, φησὶ, πλέον ὑμῶν οἶδα.

Quapropter annunciabo vobis quid ſit in manu Domini, quæ ſint apud omnipotentem non mentiar.

Ἀλλὰ δὴ ἀναγγελῶ ὑμῖν τί ἐστιν ἐν χειρὶ Κυρίου, ἃ ἐστὶ παρὰ παντοκράτορι οὐ ψεύσομαι.

DIcam, inquit, vobis quam opinionem de Deo tuear, & verè vobis annunciabo quæ impiis manu Domini infliguntur.

ΕΓὼ, φησὶν, ὑμῖν οἵαν ἔχω περὶ Θεοῦ δόξαν ἐρῶ, καὶ τὰ ἐκ χειρὸς Κυρίου τοῖς ἀσεβέσιν ἐπιφερόμενα, σὺν ἀληθείᾳ ἀναγγελῶ.

Ecce omnes noſtis quia vana vanis adjicitis. Hæc eſt pars hominis impii à Domino, poſſeſsio verò potentium veniet ab omnipotente ſuper eos.

Ἰδοὺ πάντες οἴδατε, ὅτι κενὰ κενοῖς ἐπιβάλλετε. αὕτη ἡ μερὶς ἀνθρώπου ἀσεβοῦς παρὰ Κυρίου, κλῆρος ὃν δυναστῶν ἑλόντες παρὰ παντοκράτορος ἐπ' αὐτούς.

EJUSDEM. Theodotio autem & Symmachus, *Et hæreditas quam inflexibiles ab omnipotente accipient.* Vos quidem dum impietatis crimine me arceſſitis, quòd futilibus verba futilia cumuletis, non ignari eſtis : ego verò viciſſim quænam impii

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Ο Θεοδοτίων δὲ καὶ Σύμμαχος, καὶ κληρονομία ἣν οἱ ἀκαμπεῖς παρὰ τοῦ ἱκμοῦ κομίσονται. ὑμεῖς μὲν οἴδατε, ὅτι μάταιος ματαίοις ἐπισωρεύσατε λόγοις, ἀσεβείας με γραφόμενοι· φημὶ δ' ἐγώ γε ποία τίς ἐστιν ἡ τοῦ

ϑ ἀσεβῶς μερεῖς, ϗ ποῖον κλῆμα, ϗ ζὶς ὀκλῆ-
σεις τ ὅτι κακὰ μέγα δυναμένων, ϗ ζὶ
αὐτοῖς ἐπελθόσ᾽ ὑπὸ τ παντὸ δυνα-
μέως Θεοῦ. Εἶτα ἐπάγει τὰ τ ἀσεβῶν
* ὑπιχείρια.

* χ. τὸ ὑπο-
χείρημα.

portio sit, quæ possessio & hæreditas eorum qui improbitate valent, & quid iis ab omnipotente Deo eventurum sit, ostendo. Deinde pœnam impiorum subjungit.

Εαὶ ὃ πολλοὶ γένων᾽ οἱ υἱοὶ
αὐτῶν, εἰς σφαγὴν ἔσον᾽· ἐαὶ ὃ
ϗ ἀνδρωθῶσι, ϖεσσαιτήσου-
σιν· οἱ ὃ ϖεφόντες αὐτῦ ἐν θα-
νάτῳ τελυτήσουσι, χήρας ὃ αὐ-
τῶν ὐδεὶς ἐλεήσ.

Quòd si multi fuerint filii eorum, in occisionem erunt; si autem & viri facti fuerint, mendicabunt; & qui circa eum sunt, in morte morientur, & viduis eorum nemo miserebitur.

ΤΑ ὡς εἰκὸς συμβησόμενα τοῖς
ἀσεβέσιν ἀπαριθμῆται· παρέλκουσι
γὰρ ἔνθοτε τὴν δύσδαιμονίαν ϗ μέχρι τε-
λυτῆς, ὡς ἐν τοῖς πρώτερον ϖρὸς τοὺς
φίλους ἀπορῶν αὐτὸς ἐδίδαξε. νυνὶ ὃ,
σφαγὴν μὲν, τ ζῶν πολεμίων φησὶ,
θάνατον ὃ, τ αἰφνίδιον ϗ ἄωρον· ἵνα εἴ-
πῃ, ὅτι οἱ τ ἀσεβοῦς παῖδες ὐ καλῶς
ἀπαλλάξουσιν, ἀλλὰ μ᾽ τ ἐπαγτὴν, βί-
αιον, ϗ ϖρόωρον ὑποστήσονται θάνατον·
ϗ οὐδὲ, τὸ ἐλεεινὸν χρῆμα, ἡ χηρεία ἐν-
ταῦθα ἐλέους τεύξε᾽.

Numerat ea quæ verisimile est impiis eventura; interdum enim (ut in iis quæ suprà per dubitationem amicos docuit) felicitatem usque ad vitæ exitum protrahunt: nunc verò, *Occisionem* dicit eam quæ ab hostibus fit, *Mortem* verò, quæ subita & immatura accidit; ac si diceret, Liberi hominis impii bonum vitæ exitum non habebunt, sed stipem mendicabunt, & mortem violentam ac immaturam subibunt; neque viduitas hìc, quæ res miseranda est, misericordiam consequetur.

Εαὶ συναγάγῃ ὥσπερ χοῦν
ἀργύριον, ἴσα ὃ πηλῷ ἑτοιμά
σῃ χρυσίον, ταῦτα πάντα δίκαιοι
ϖεποιήσονται, τὰ ὃ χρήματα
αὐτῦ ἀληθινοὶ καθέξουσι.

Si collegerit ut terram argentum, & æquè ac lutum paraverit aurum, hæc omnia justi vendicabunt, & pecunias ejus veraces obtinebunt.

ΤΟῦτο ϗ ἐν ϖροιμίαις εἴρη᾽, ὅτι
θησαυρίζε᾽ δικαίοις πλοῦτος ἀσε-
βῶν· καθά ϖού ϗ Ἑβραῖοι τὰ τῶν ἐν Πα-
λαιστίνῃ ἐθνῶν κληρονόμησαν διὰ τὰς
ἐκείνων ἁμαρτίας. καὶ ταῦτά φησιν,
ὅτι καὶν ὡς χοῦν, καὶν ὡς πη-
λὸν θησαυρίζῃ χρήματα ὁ ἀσεβὴς,
εἰς τοὺς ἀθῴους, καὶ δυναστᾶς, καὶ κα-
λῶς αὐτοῖς χρησομένους καὶ σωτηρίως,
μεταπεσοῦνται. ἴσως γὰ, ϐ, ϖεποιή-
σονται, ἀ ϐ, κλήσονται, ἀλλὰ ϐ, εἰς δέον
χρήσονται, δηλῶ.

HOc etiam in Proverbiis dictum est, quòd impiorum divitiæ justis thesaurizentur; quemadmodum olim populus Hebræus facultates nationum Palæstinæ, propter earum peccata, in hæreditatem acceperunt. Et hoc loco affert, quòd licèt impius, instar pulveris & luti divitias congerat, ad innocuos, inculpatos, & eos qui rectè ac salutariter iis usuri sunt, dilabentur. Illud enim, *Vendicabunt*, non tam possessionem, quàm decentem & moderatum earum usum significat. Prov. 13. 22.

Evadet autem domus ejus ſicut tineæ, & ſicut aranea.

OLYMP. Id eſt, A ſeipſis conſumentur : impietas enim, inſtar rubiginis, eos qui eâ præditi ſunt exedit, non ſecus ac tineæ lanas. Et quemadmodum aranearum telæ, ut deleantur, nullo labore & moleſtiâ egent, ſed facili negotio evaneſcunt & pereunt ; ita ea etiam quæ ab impio aſſervantur, tanquam à tinea & rubigine conſumpta eſſent, putrem & fluxam aranearum telæ naturam imitantur.

Απέδη ὴ ὁ οἶκος αὐτῦ ὥσπερ σῆτες, ⸀ὡσπερ ἀράχνη.

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Τουτέστιν ὑφ' ἑαυτῶν δαπανηθήσονται· ἡ γὰρ ἀσέβεια, φησὶν ἰωβ, δαπανᾷ τοὺς ἔχοντας, ὥσπερ οἱ σῆτες ἔρια. καὶ ὥσπερ τὰ ἀράχνια νήματα σὺν ῥᾳστώνῃ ἐργωδίας ἄνευ πρὸς τὸ ἀφανισθῆναι, ἀλλὰ ῥᾳδίως οἴχεται, καὶ ἀπόλλυται· οὕτω ⸀δὲ τὰ ὑπὸ τῆς ἀσεβοῦς συνηθροισμένα ὡς ἀράχνης μιμεῖται ⸀τὸ εὐδιάλυτον, ὡς ὑπὸ ἰωβ καὶ σοφοῦ δαπανώμενα.

Dives dormiet, & non adjiciet.

DIves, inquit, qui impiam vitam tranſegit, dormiens, ſurrexit egenus ; ac ſi diceret, Qui injuſtè locuples factus eſt, ad breve tempus proſperitate fruetur, non ſecus ac is qui in ſomnis divitias poſſederat, cum primo autē diluculo nihil habere reperitur.

Πλούσιος κοιμηθήσεται, ⸀καὶ οὐ προσθήσει.

ΚΟιμηθεὶς, φησὶ, πλούσιος ὁ ἐν ἀσεβείᾳ ζῶν, ἀνέξει πένης· ἵνα εἴπῃ, ὅτι ὁ ἀδίκως πλουτῶν πρὸς βραχὺ εὐπορήσει, καθάπερ ἐν ὀνείρῳ τὸ πλοῦτον κτησάμενος, ἅμα ⸀τῷ ἕῳ ἔχων οὐδέν.

Oculos ſuos aperiet, et non eſt.

DIvitiæ impiorum ſomnium ſunt. Quemadmodum enim pauperes nonnulli mensâ Regiâ in ſomnis frui ſibi viſi ſunt, verùm quæ iis apparuerant, præter ſomnum & ſomnii errorem, nihil erant ; experrecti enim & oculos aperientes, nihil invenerunt ; eadem impii ſors eſt & conditio : haud ſecus enim quàm in ſomnis beatus, miſer & infortunatus eſt, ſimul enim ut oculos ad videndum ea quæ congeſſerat aperuerit, non videt ; illa enim non ſunt, ſed evanuerunt & perierunt ; ita impio fluxa eſt divitiarum fruitio, & facilè ab eo transfertur.

Οφθαλμὸς αὐτῦ *διήνοιξε, ⸀καὶ οὐκ ἔστι. * ἴσ. διανοίξει.

ΟΝαρ ὄστ, φησὶν, ὁ πλοῦτος τῶν ἀσεβῶν. ὥσπερ γὰρ ἔνιοι πένητες καθευδήσαντες εἶδον ἑαυτοὺς πρὸ τῆς βασιλικῆς * ἀπολαβούσας, ἀλλ' ὧν ὕπνος καὶ ὀνείρων ἀπάτη τὰ φαινόμενα, διεγερθέντες δ', καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀνοίξαντες, οὐδὲν ⸀εὗρον· οὕτω καὶ ὁ ἀσεβὴς πάσχει· ὡς γὰρ ἐν ὀνείρῳ εὐτυχῶν, δείλαιός ἐστι, διανοίξας γὰρ τοὺς ὀφθαλμοὺς, ὥστε ἰδεῖν ἃ συνήγαγε, οὐχ ὁρᾷ· οὐκ ἔστι γὰρ ὄντα, ἀλλ' ᾠχετο ⸀καὶ διέλωλεν· οὕτως εὐπρόσιτος αὐτῷ καὶ ὀξύῤῥοπος ἡ τοῦ πλούτου ἀπόλαυσις. * ἴσ. ἀπολαύουσι.

Occurrerunt ei, ſicut aquæ, dolores.

EJUSDEM. Undique, ſcilicet, coarctantes, ſuffocantes, & ad intima

Συνήντησαν αὐτῷ, ὥσπερ ὕδωρ, αἱ ὀδύναι.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Παντόθεν αὐτὸν δηλαδὴ συνέχουσαι καὶ ἀποπνίγουσαι,

γουσαι, ϗ μέχρι· τῶν ἐγκάτων ἐκκαίονται. ὁ δὲ Σύμμαχος, ἀντὶ τοῦ, ὀδυνῶσι, ἀνυπαρξίαν, εἶπε, τῶν ὑπαρχόντων φέρουσιν ἔτω καλῶν, ὅθεν ἡ ϗ ὁ ὀδυνᾶσθαι.

viscera usque pertingentes. Symmachus autem pro, *Doloribus*, reddidit, *Inexistentiam*; bonorum privationem, unde dolor creatur, sic appellans.

Νυκτὶ δὲ ὑφείλετο αὐτὸν γνόφος.

Ὡς φησι, τὰ τῆς νυκτὸς σκότος ἀφανῆ πάντα ποιεῖ· οὕτω καὶ ὁ ἀσεβὴς, καθάπερ νυκτὶ, τῇ τοῦ κακοῦ χρυσεῖς, οὐχ ὁρᾶται, οὐδὲ εἰς δοκεῖ.

Nocte autem sustulit eum caligo

QUemadmodum, inquit, noctis tenebræ reddunt omnia obscura, ut cerni non possint; sic etiam impius, calamitate tanquam nocte tectus, non cernitur, neque in rerum naturâ existere videtur.

Ἀναλήψεται δὲ αὐτὸν καύσων, καὶ ἀπελεύσεται, καὶ λικμήσει αὐτὸν ἐκ τοῦ τόπου αὐτοῦ.

Διαφόροις εἰκόσι τὴν τοῦ ἀσεβοῦς διαγραφὴ ἀπώλειαν ϗ τὸν ἀφανισμόν. διήλυται γὰρ, φησὶν, ὡς ἔριον ὑπὸ σητὸς, ὡς ἀράχνη διαλύεται, ὡς τὰ ἐν ὕπνοις φαντάσματα οὐχ ὑφίσταται, γνόφος αὐτὸν ὑπολαμβάνει, οἴχεται ὥσπερ ὑπὸ πνεύματος καύσωνος * ἁρπαστικῶς, διαλικμᾶται ὥσπερ κόνις ὑπὸ λαίλαπος, ὡς ἀχρεῖα τῆς ἐλαφρότητος τοῦ πνεύματος αὐραις, κολαστικῆς τινος αὐτὸν ἐνεργείας * ἁρπάσης, ϗ ἁρπαζούσης, ϗ μεταπιθείσης αὐτὸν ἐκ τοῦ τόπου αὐτοῦ· ὡς δηλοῦσθαι καὶ ἐνταῦθα, ὅτι, ϗ ζητήσεις τὸν τόπον αὐτοῦ, ϗ οὐ μὴ εὑρεθῇ.

Tollet autem eum æstus, & abibit, & ventilabit eum de loco suo.

VAriis similitudinibus destructionem impii & interitum describit. Perit enim, inquit, tanquam lana à tinea comesta, tanquam araneæ tela dissipatur, tanquam phantasmata quæ in somnis apparent non subsistit, tenebræ eum è conspectu subducunt, tanquam venti æstu ac flatu discussus abit & evanescit, & ultrice quadam potestate illum invadente, abripiente, & de loco suo transferente, tanquam pulvis à turbine ventilatur, & instar palearum quæ lenibus ventorum flabris jactantur; ut verum sit hoc loco illud, *Quæres locum ejus, & non invenietur.* Psal. 36.10.

* Ita. Συμπίπτοντος.

* Is. συμπέσεται.

Καὶ ἐπιρρίψει ἐπ' αὐτὸν, ϗ οὐ φείσεται.

Ἄφνω, φησὶν, ἐπελεύσεται ὁ ἀσεβὴς ϗ ἐπιπεσεῖται αὐτῷ, καθάπερ λῃστὴς, ὁ χολάζων ϗ ἁμαρτάνοντος, ϗ οὐ φείσεται ἐπάγων αὐτῷ τὰ ἐξ ὀργῆς.

Et projiciet super eum, & non parcet.

VIndex, inquit, & ultor subitò, instar furis, irruet & incidet in impium, & irâ inflammatus, supplicia illi infligere nequaquam parcet.

Ἐκ χειρὸς αὐτοῦ φυγῇ φεύξεται· κροτήσει ἐπ' αὐτὸν χεῖρας αὐτοῦ, ϗ συρεῖ αὐτὸν ἐκ τοῦ τόπου αὐτοῦ.

De manu ejus fugâ fugiet: plaudet super eos manibus suis, & exsibilabit eum de loco suo.

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Εἴωθεν ἡ γραφὴ ὡς πολέμιον χημαζειν τὸν

OLYMPIOD. Solet Scriptura Deum, tanquam hostem, introducere,

cere, cùm in impios divinum impetum ostendere vult: & ne longè abeam, David in Psalmis armis eum induit, & jaculo instruit, *Apprehende arma & scutum.* Et rursus, *Effunde frameam, & conclude.* Et alibi, *Arcum suum tetendit, & paravit sagittas.* Idem hìc facit, Deum inducendo tanquam hostem persequentem, impium verò fugâ sibi consulentem, & Deum quidem tanquam devincentem, propter victoriam gestientem, manus complodentem, & impium è loco suo extrahentem, id est, de pristina felicitate, ac commorandi loco & habitatione deturbantem. Considera autem quòd justus, qua par est sanctimoniâ, ad Deum clamet, *Quò ibo à spiritu tuo, & à facie tua quò fugiam?* impius autem, tanquam à Deo fugere posset, & manum quæ ad omnia pertingit evitaturus esset, aufugiat; nihilominus apprehendatur, capiatur, & superetur; quódque facere solent qui clamore sublato victoriam testantur, super eo fiat, manuum scilicet complosio, exsibilatio, & à veteri domicilio profligatio.

Psal. 34. 2. Ver. 3. Psal. 7. 13. Psal. 138. 7.

Θεὸν, ὅταν βάλληται τὴν χεῖρα τῶν ἀσεβῶν θεῖαν ἐνδείξασθαι * κίνησιν. αὐτίκα γοῦν ὁ Δαβὶδ τὴν ὅπλον αὐτοῦ ἐπιτίθησι, καὶ ἀχθητὸν δίδωσιν, ἐν οἷς φάλλων φησὶν, Ἐπιλαβοῦ ὅπλου καὶ θυρεοῦ· καὶ πάλιν, Ἔκτεινον ῥομφαίαν, καὶ σύγκλεισον· καὶ ἀλλαχοῦ, Τόξον αὐτοῦ ἐνέτεινε, καὶ ἑτοίμασε. τοῦτο καὶ ἐνταῦθα ποιεῖ, τὸν μὲν Θεὸν, δίκην πολεμίου, καταδιώκοντα, φεύγοντα δὲ τὸν ἀσεβῆ, τὸν δὲ ὡς νικήσαντα, καὶ ἐπαγαλλόμενον τῇ νίκῃ, καὶ χεῖρας ἐπικροτοῦντα, καὶ τὸν ἀσεβῆ ἐκ τοῦ τόπου αὐτοῦ ἐξέχοντα, τουτέστιν, ἐκ τῆς παλαιᾶς εὐδαιμονίας, καὶ διαίτης, καὶ κατοικίας. ὅρα δὲ, ὅτι ὁ μὲν δίκαιος ἀναστρεπτῶς βοᾷ πρὸς Θεὸν, ποῦ πορεύθω ἀπὸ τοῦ πνεύματός σου, καὶ ἀπὸ τοῦ προσώπου σου ποῦ φύγω; ὁ δὲ ἀσεβὴς φεύγει, ὡς Θεὸν διαδράσων, καὶ τὴν παντοῦ φθάνουσαν χεῖρα διαφεύξόμενος. πλὴν ἁλίσκεται, καὶ ἥττηται, καὶ τὰ τῶν * ἀλαλαζόντων ἐπ' αὐτῷ γῆν, κρότος χειρῶν, καὶ συριγμὸς, καὶ τὴν ἐκ χαίας ἀμφίτης ἀπελασία.

* Isa. ἀλαλαζόντων.

CAP. 28. *ESTenim argento locus unde fit, locus autem auro unde percolatur.* [Cæteri autem, *Unde conflatur.*] *Etenim ferrum quidem de terra fit, æs autem similiter ut lapis cæditur.* [Hebræus autem, *E lapidibus funditur.*] *Ordinem posuit tenebris, & omnem finem ipse perscrutatur.*

ΕΣΤΙ γὰρ ἀργυρίῳ τόπος ὅθεν γίνεται, τόπος δὲ χρυσίῳ ὅθεν διηθεῖται. [οἱ δὲ λοιποὶ, ὅθεν χωνεύεται.] σίδηρος μὲν γὰρ ἐκ γῆς γίνεται, χαλκὸς δὲ ἴσα λίθῳ λατομεῖται. [ὁ δὲ Ἑβραῖος, ἀπὸ λίθων χωνεύεται, ἔφη.] τάξιν ἔθετο σκότει, καὶ πᾶν πέρας αὐτὸς ἐξανιχνεύει.

OLYMPIODORI. Pro quo, Aquila, *Finem*; Theodotio, *Terminum*; Symmachus, *Præscriptionem*, interpretati sunt. Hoc autem dicere vult, quòd qui vilibus quibuscunque rebus ordinem præscripsit, multò magis in rebus humanis hoc faciat; & quòd provideat, & rerum omnium curam gerat, nihílque temerè aut fortuitò eveniat. Vel potiùs hoc dicit, Cætera quidem manifesta esse, divinam autem

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Ἀνθ' ὧν Ἀκύλας, Θεοδοτίων, καὶ Σύμμαχος, ὁ μὲν τέλος, ὁ δὲ πέρας, ὁ δὲ προθεσμίαν, ἐξέδωκε. τοῦτο βούλεται εἰπεῖν, ὅτι ὁ ἐν τοῖς τυχοῦσι τάξιν ὁρίσας, πολλῷ μᾶλλον ἐν τοῖς ἀνθρωπίνοις, καὶ ὅτι προνοεῖ, καὶ μηδὲν τῶν πραγμάτων αὐτῷ, καὶ οὐδὲν ἁπλῶς οὐδὲ εἰκῇ γίνεται· ἢ μᾶλλον σκοτεινόν φησιν, ὅτι τὰ μὲν ἄλλα δῆλά ἐστιν, ἃ δὲ τοῦ Θεοῦ

οἰκονομία

οἰκονομία ἀτέκμαρτος & ἄγνωστος. καὶ ὁμοῦ μὲν διδάσκει τὴν τοῦ δημιουργοῦ λόγου σοφίαν, & τὴν ἁρμονίαν ἣν τοῖς πᾶσιν ἐπέθηκεν, ἁρμοδίως καὶ σοφῶς αὐτὰ ἐξεργασάμενος, καὶ τάξιν ἑκάστῳ δεδωκώς· ὁμοῦ δὲ καὶ ὅπως ἡμᾶς ἐτίμησε, λογισμῷ κοσμήσας & γνώσει λογικῇ, καὶ ὅτι οὐδὲν ἄκριτον πρὸς αὐτοῦ πεποίηται, ἀλλὰ τόπον ἑκάστοις ἀφώρισεν· ὅτε γὰρ ἡ χρυσίτις γῆ ἀργυρον φέρει, ὅτε ἡ ἀργυρίτις χρυσόν· καὶ ἐξ ἄλλης μὲν σίδηρος μεταλλεύεται, χαλκὸς δὲ ἐξ ἑτέρας λατομεῖται. τοῦτο δὲ εἶπεν, οὐχ ὅτι χαλκᾶ ὄρη τυγχάνουσιν, ἀλλ' ὅτι λατομήματα τοῦ δοθεῖσθαι αὐθρώποις ἀπὸ Θεοῦ * μεταλλικῷ τέχνῃ, χαλκὸν καὶ σίδηρον φέρουσι, τῶν προφημένων ὑλῶν ἀπὸ γῆς ὀρυσσομένων. καὶ ὃ μὲν τῆς νυκτὸς σκότος παραχωρεῖ τῷ φωτὶ πλησιάζοντι, ἢ δὲ ἡμέρα τῇ νυκτὶ ἀποχωρεῖ, καὶ τῷ θείᾳ διατάξει, καὶ γίνεταί τις τούτων προσλήψις τε καὶ αὐθυφαίρεσις, καὶ τῆς ἀνισότητος ἰσότης, ἵν' εἴπω τι καὶ παράδοξον.

ΧΡΥΣΟΣΤ. Καλῶς εἶπε, τάξιν ἔθετο σκότει, δηλονότι ὅτι οἷόν τε παραχωρεῖν καὶ ἀποχωρεῖν. Τίς ἀπελαύνει τὸ ζόφον ἐκεῖνον; πόθεν ὑπαξία τοσαύτη ἐν πράγματι τοιούτῳ; εἶτα τὴν δύναμιν, εἶτα τὴν σοφίαν αὐτοῦ διηγεῖται, πείθων μὴ θέλειν ἀπαιτεῖν αὐτὸν δίκαιος· πολλῶν γὰρ, φησὶ, τὰ πέρατα & τὰς ἐκβάσεις σοφῶς ὁ Θεὸς ἐξακριβάζεται, τῇ ἀπερινοήπτῳ προνοίᾳ τὰ πάντα συμπεριλαμβάνων· ὁρᾷς οὖν καὶ τὰς ὑμετέρας, καὶ τὴν τῶν αἰτήσεων, ἢ ἐξαχεῖς ἐπιτίθης, ἢ μᾶλλον ἐπάγει, ὁ πάντα μέτρῳ, καὶ τάξει, καὶ ἁρμονίᾳ διατάξαμενος.

disposationem, omnem conjecturam & cognitionem longè superare: simul etiam Verbi opificis sapientiam docet, & harmoniam quam mirificâ & prudenti suâ operatione, & ordine singulis tributo, rebus omnibus indidit; nec non, quemadmodum nos discursu & intelligentiâ cum ratione conjunctâ ornatos honoraverit, nihilque indiscretum & confusum fecerit, sed singulis locum suum tribuerit; auri enim fodina argentum non profert, neque argenti vicissim aurum gignit; ex una terra ferrum effoditur, ex alia æs à latomis eruitur. Hoc autem dixit, non quòd montes ænei sint, sed quòd arte metallicâ, quam Deus hominibus largitus est, excisi, æs & ferrum proferunt; sub terra enim prædictæ materiæ reperiuntur. Et noctis quidem tenebræ luci appropinquanti cedunt, ac dies nocti ordinatione divinâ vicissim succedit, fitque harum assumptio & subtractio mutua, & (ut paradoxum loquar) inæquabilitatis æqualitas quædam.

οἰκονομία ἀτέκμαρτος & ἄγνωστος. καὶ ὁμοῦ μὲν διδάσκει τὴν τοῦ δημιουργοῦ λόγου σοφίαν, & τὴν ἁρμονίαν ἣν τοῖς πᾶσιν ἐπέθηκεν, ἁρμοδίως καὶ σοφῶς αὐτὰ ἐξεργασάμενος, καὶ τάξιν ἑκάστῳ δεδωκώς· ὁμοῦ δὲ καὶ ὅπως ἡμᾶς ἐτίμησε, λογισμῷ κοσμήσας & γνώσει λογικῇ, καὶ ὅτι οὐδὲν ἄκριτον πρὸς αὐτοῦ πεποίηται, ἀλλὰ τόπον ἑκάστοις ἀφώρισεν· ὅτε γὰρ ἡ χρυσίτις γῆ ἀργυρον φέρει, ὅτε ἡ ἀργυρίτις χρυσόν· καὶ ἐξ ἄλλης μὲν σίδηρος μεταλλεύεται, χαλκὸς δὲ ἐξ ἑτέρας λατομεῖται. τοῦτο δὲ εἶπεν, οὐχ ὅτι χαλκᾶ ὄρη τυγχάνουσιν, ἀλλ' ὅτι λατομήματα τοῦ δοθεῖσθαι αὐθρώποις ἀπὸ Θεοῦ * μεταλλικῷ τέχνῃ, χαλκὸν καὶ σίδηρον φέρουσι, τῶν προφημένων ὑλῶν ἀπὸ γῆς ὀρυσσομένων. καὶ ὃ μὲν τῆς νυκτὸς σκότος παραχωρεῖ τῷ φωτὶ πλησιάζοντι, ἢ δὲ ἡμέρα τῇ νυκτὶ ἀποχωρεῖ, καὶ τῷ θείᾳ διατάξει, καὶ γίνεταί τις τούτων προσλήψις τε καὶ αὐθυφαίρεσις, καὶ τῆς ἀνισότητος ἰσότης, ἵν' εἴπω τι καὶ παράδοξον.

οἰκ. μεταλλ.

CHRYSOSTOMI. Rectè dixit, *Ordinem posuit tenebris*, ut ostenderet, solere eas cedere & decedere. Quis tenebras illas fugat? unde in re tali tantus ordo? Deinde potentiam ejus & sapientiam enarrat, sibi persuadens, eum nolle ab eo pœnas exigere: Rerum enim omnium, inquit, exitus & eventa Deus prudenter perquirit, incomprehensibili suâ providentiâ cuncta complexus; ideo neque temerè supplicia impiorum differt, nec frustra infert, qui mensurâ, ordine, & harmoniâ universa digessit & disposuit.

ΧΡΥΣΟΣΤ. Καλῶς εἶπε, τάξιν ἔθετο σκότει, δηλονότι ὅτι οἷόν τε παραχωρεῖν καὶ ἀποχωρεῖν. Τίς ἀπελαύνει τὸ ζόφον ἐκεῖνον; πόθεν ὑπαξία τοσαύτη ἐν πράγματι τοιούτῳ; εἶτα τὴν δύναμιν, εἶτα τὴν σοφίαν αὐτοῦ διηγεῖται, πείθων μὴ θέλειν ἀπαιτεῖν αὐτὸν δίκαιος· πολλῶν γὰρ, φησὶ, τὰ πέρατα & τὰς ἐκβάσεις σοφῶς ὁ Θεὸς ἐξακριβάζεται, τῇ ἀπερινοήπτῳ προνοίᾳ τὰ πάντα συμπεριλαμβάνων· ὁρᾷς οὖν καὶ τὰς ὑμετέρας, καὶ τὴν τῶν αἰτήσεων, ἢ ἐξαχεῖς ἐπιτίθης, ἢ μᾶλλον ἐπάγει, ὁ πάντα μέτρῳ, καὶ τάξει, καὶ ἁρμονίᾳ διατάξαμενος.

Λίθος, σκοτία, & σκιὰ θανάτου, ἀφανισμὸς χειμάρρου ἀπὸ κονίας.

Lapis, tenebræ, & umbra mortis, decisio torrentis à pulvere.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Λίθοι μὲν, φησὶν, οἱ μεταλλευόμενοι ἐν βάθει τοῦ κρύπτου, καὶ ὑπ' αὐτῷ τῷ θα-

OLYMPIODORI. Lapides quidem, inquit, qui à lapicidis effodiuntur, in profundo, & sub ipsâ mortis um-

bra jacent, quasi diceret, in imis terræ partibus, & altâ obscuritate: pulvis autem terræ ex qua per defæcationem ferrum, vel alia metallica materia sit, sub torrente & glareâ latet. Vel, ut apertiùs dicam, materia quæ ad gignendum ferrum, exempli gratiâ, utilis est, sæpenumero in aquis reperitur, & glarea à torrente proscissa ferrum nutrit. Fortè etiam alium sensum hæc verba parturiunt, quòd, scilicet, torrentis impetus terram substratam proscindens, & instabilem glaream secum abripiens, lapides qui in profundo jacent, & quasi radicibus nixi sunt, in apertum proferat.

νάτου τὴν σκιάν, ἵνα εἴπῃ, ἐν τοῖς κατωτάτω, καὶ ἐν σκοτίᾳ βαθείᾳ· ἢ ὅτι τῆς γῆς τοιάδε κόνις, ἀφ' ἧς διυλιζομένης, σίδηρος ἢ ἄλλη τις ὕλη μεταλλικὴ γένοιτο, ὑπὸ χειμάρρου καὶ κονίαν κρύπτεται. ἢ ἀφέστεον εἴπῃς, ἢ εἰς γλίσιν τυχὸν σιδήρου χρήσιμος ὕλη, πολλάκις ἐν ὕδασιν θυέσκεται, ἐκ διακοπομένη κονία τις ὑπὸ χειμάρρου τὸν σίδηρον ἔθρεψεν. ἴσως δ' ἄλλως ὠδίνει διάνοιαν τὰ προκείμενα, ὅτι καὶ λίθους τοὺς ἐν βάθει κειμένους, ἐκ οἱ ἐρριζωμένους, φορεὰ χειμάρρου εἰς τοὐμφανὲς ἤγαγε, τὸν ὑποκειμένοις γλοιῶ διακόψασα, ἐκ τὸν ἀφανίζον κονίαν κατασύρασα.

Et qui obliviscuntur viam justam, infirmati sunt: ex hominibus commoti sunt.

Οἱ δὲ παλαιθανόμενοι ὁδὸν δικαίαν ἠσθένησαν, ὑπὸ βροτῶν ἐσαλεύθησαν.

ID quod in fluviorum salebris accidere solet, imaginem & exemplar exitii impiorum facit; Quemadmodum, inquit, arena à torrente discinditur & abripitur; ita qui in eo quod bonum & honestum est minimè stabiliuntur, neque memores sunt viæ quæ ad virtutem ducit, ut in ea ambulent, infirmi sunt, & è felicitatis statu in quo erant, decidunt, & ex hominum conspectu abripiuntur.

ΤΟ συμβαῖνον περὶ τὰς τῶν ποταμῶν τραφέδρας, εἰκόνα καὶ παράδειγμα τῶν ἀλέθρου τῶν ἀσεβῶν πεποίηται. ὥσπερ γάρ, φησὶν, ἡ κονία ὑπὸ τοῦ χειμάρρου διακόπτεται καὶ παρασύρεται· οὕτω καὶ οἱ μὴ ἠσφαλισμένοι ἐν τῷ καλῷ, μηδὲ μεμνημένοι τὴν εἰς ἀρετὴν φερούσης ὁδοῦ, ὥστε ἐν αὐτῇ περιπατεῖν, ἀσθενοῦσί τε, καὶ τῶν ἐν ᾗ ἔστησαν εὐδαιμονίας ἀποπίπτουσι, καὶ ἐξ ἀνθρώπων ἁρπάζονται.

Terra, ex ea egredietur panis, de subtus ea versatum est sicut ignis.

Γῆ, ἐξ αὐτῆς ἐξελεύσεται ἄρτος, ὑποκάτω αὐτῆς ἐστράφη ὡσεὶ πῦρ.

EJUSDEM. Cùm dixisset, quòd quædam terra aurum, alia argentum, alia æs, alia ferrum producat; addit nunc quòd alia sit terra quæ seminetur, & semina in suis sulcis suscipiat, ac deinde nativo suo calore, tanquam igne, injectum semen dissolvat, & per insitæ facultatis seminalis multiplicationem, spicam emittat, unde panis confici possit. Potest etiam & versus in geminum sensum divisus sic intelligi, quòd alia quidem terra ad seminum receptionem idonea, alia verò sulphurea sit.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Εἰπὼν ὅτι γῆ ἡ μὲν τις χρυσὸν, ἡ δὲ ἄργυρον, ἡ δὲ χαλκὸν, ἡ δὲ σίδηρον φέρει· προσέθηκε νῦν ὅτι ἑτέρα πάλιν γῆ καταστρεφομένη, καὶ ἐν τῇ ἰδίαις λαγόσιν ὑποδεχομένη τὰ σπέρματα, εἶτα ὥσπερ πυρὶ τῇ οἰκείᾳ θέρμῃ διαλύσασα ὃ καταβληθὲν, καὶ ὅτο τῇ σὺν αὐτῇ σπερματικῇ δυνάμει πολυπλασιάσασα, ἀναδίδωσι τὸν ἄσταχυν εἰς ἄρτου ποίησιν. ἔστι δὲ καὶ εἰς δύο διανοίας τὸ στίχον μεριστέον, ὅτω νοῆσαι, ὅτι γῆ ἡ μὲν εἰς σπερμάτων ὑποδοχὴν ἐπιτηδεία, ἡ δὲ θειώδης ἐστί. τὸ γὰρ,

ὡσεὶ

ὡσεὶ πῦρ ἐγράφη ὑποκάτω αὐτῆς, ἀντὶ τοῦ, ὅτω πέφυκε θεῖον, ὡς δοκεῖν ὅτι πῦρ κάτωθεν αὐτῆς ὑπεστόρεται.

Illud enim, *sicut ignis ſubtus ea verſatum eſt*, id eſt, Ita ſulphur intus alit, ut ignis videatur ei ſubſtratus eſſe.

Τόπος σαπφείρου οἱ λίθοι αὐτῆς, καὶ χῶμα χρυσίον αὐτῷ.

Locus ſapphiri lapides ejus, & ager aurum ei.

ΓΗ, φησὶν, ἡ μὲν τοὺς ἁμίους λίθους ἀναδίδωσι, τὸ δὲ ὀστέον αὐτῆς χῶμα, ὅταν ἐκβάλλωσιν, εἰς χρυσοῦ συμβάλλεται γένεσιν.

HÆc quidem, inquit, terra lapides pretioſos producit, alterius autem pars egeſta, & in fornace cocta, auro progignendo conducit.

Τρίβον οὐκ ἔγνω αὐτὸν πετεινὸν, καὶ οὐ θεωρέβλεψεν αὐτὸν ὀφθαλμὸς γυπὸς, καὶ οὐκ ἐπάτησαν αὐτὸν υἱοὶ ἀλαζόνων, οὐ θεωρῆλθεν ἐπ' αὐτῆς λέων.

Semita quam non cognovit avis, nec vidit eam oculus vulturis, et non calcaverunt eam filii ſuperborum, non tranſiit ſuper eam leo.

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Ταύτην, φησὶ, τὴν ὁδὸν τὴν *μεταλλικῆς τέχνης, οὐ γυπίοις ὀξυωπεστάτοις, καὶ ἄνωθεν ὀξὺ ὑφορᾶσι τὰ ἐν βάθει κείμενα καθορῶσιν, οὐδὲ τοῖς λοιποῖς πετεινοῖς ὁ Θεὸς ἐδωρήσατο· οὐδὲ λέοντες, ἢ τὰ ἕτερα μεγάλα θηρία, ταῦτα γὰρ υἱοὺς ἀλαζόνων καλεῖ, ταύτην εἰλήφασιν οὐδὲ Θεοῦ σοφίαν, ἀλλ' ἢ μόνος ἄνθρωπος.

*vel. metallicæ.

OLYMPIODORI. Deus, inquit, hanc artis metallicæ viam non vulturibus, qui acerrimi ſunt visûs, & ex alto cernunt ea quæ in profundo poſita ſunt, neque reliquis volucribus, largitus eſt; neque leones, & aliæ feræ magnæ (quas *ſuperborum filios* vocat) hanc ſapientiam, quæ homini ſoli data eſt, à Deo acceperunt.

Ἐν ἀκροτόμῳ ἐξέτεινε χεῖρα αὐτοῦ, κατέστρεψε ὄρη ἀπὸ ῥιζῶν ὄρη, θείνας εἰς ποταμοὺς διέρρηξε.

In duriſſimo lapide extendit manum ſuam, et evertit à radicibus montes, et ripas fluminum dirupit.

ΑΝτὶ εἰς τοῦ, εἶναι, Θεοδοτίων μὲν, ὀχυρώματα, Σύμμαχος δὲ, ῥεῖθρα, ἐξέδωκεν. ἡ γε μὲν τῶν ῥητῶν διάνοια κατὰ μὲν τινας αὐτὴ, ὅτι ὁ ὑπὸ Θεοῦ σωφρονισθεὶς ἄνθρωπος, οὐδὲ τὰς τῶν ὀρῶν κορυφὰς ἀνεπάφους ἐᾷσεν, ἀλλὰ τὰς ἀκροτόμους ἀνασοβήσας καὶ ἀναῤῥήξας, ῥοιζηδὸν ἐκεῖθεν πηγὰς ὑδάτων ἐξεκαλέσατο, καὶ ὄρη δέ τινα ἀνεστηκότα πρὸς τὴν λοιπὴν χθῦν ἐξωμάλισε. καθ' ἐμὲ δὲ καὶ τὴν ἐμὴν δόξαν, οὐχὶ πηγὰς ὑδάτων ἐκφῦναι ὁ ἄνθρωπος, τὰς ἀκροτόμους πέτρας ἀποβάλλει ὁ ἐγχείδιον, καὶ ὄρη κατα-

PRO, *Ripis*, Theodotio quidem, *Munimenta*, Symmachus autem, *Fluenta*, interpretatus eſt. Verborum autem ſenſus juxta nonnullos hic eſt, quòd homo à Deo edoctus, ne montium quidem vertices intactos reliquerit; ſed patefaciens & perrumpens petras præduras, fontes aquarum inde cum impetu fluentes evocaverit, & editos quoſdam montes cum reliqua terra complanaverit. Verùm meâ opinione, non ut fontes inveſtiget homo, ferreum inſtrumentum ſilicibus & petris præduris immittit, montes evertit, & fluminum ripas per-

perfringit; ſed venas quaſdam auri & argenti, vel materiam aliam metallicam ſolicitè indagans, lapides curioſiùs ſcrutatur, montes perfodit, & quod in fluviorum fundo eſt, rimatur.

τρέφῃ, ϗ ποταμῶν ὀχθας ῥήγνυσιν· ἀλλὰ φλέβας τινὰς χρυσίτιδας, ἢ ἀργυρίτιδας, ἢ ἑτέραν ὕλην μεταλλικὴν πολυπραγμονᾷ, ϗ λίθους διερεύνᾳ, ϗ ὄρη διορύττῃ, ϗ βάθη ποταμῶν ἐρευνᾷ.

Omne verò pretioſum vidit oculus meus.

Παν̃ δὲ ἔντιμον εἶδε μου ὁ ὀφθαλμός.

EJUSDEM. Dixit ſuprà, ſolum hominem harum rerum ſcientiâ imbutum eſſe; quare, cùm homo ſit qui hæc loquatur, quod generi humano commune eſt, ſibi appropriat, dicítque, Nihil quod præclarum & pretioſum hominũ judicio habetur meam inventionem & intellectum fugit, ſed cuncta indagans, ſingulorum naturam perſpexi & aſſequutus ſum.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Εἶπεν ὅτι τὰ τοιαῦτα μόνος ὁ ἄνθρωπος ἐσοφίσθη· ἐπεὶ δὲ ϗ ὁ αὐτὸς ὁ ταῦτα λέγων ἄνθρωπος ἰών, τὸ κοινὸν εἰς ἑαυτὸν οἰκειούμενος, φησὶν, ὅτι οὐδὲν τῶν παρὰ ἀνθρώποις καλῶν ϗ ἁμίων τὴν ἐμὴν εὕρεσιν ϗ κατάληψιν διαπέφευγε, ἀλλὰ πάντα ζητήσας εἶδον ϗ κατέλαβον.

Et altitudines fluminum revelavit.

Βάθη δὲ ποταμῶν ἀνεκάλυψεν.

THeodotio autem, *Scrutatus eſt*; ac ſi diceret, Nihil non inveſtigatum reliquit, ſed propter magnam ejus & ſedulam diligentiam, vel potiùs ſapientiam à Deo ipſi conceſſam, etiam ea quæ ſub aquis merſa latent, cognita illi erant.

Ο δὲ Θεοδοτίων, ἐξηρεύνησεν· ἵνα εἴπῃ, οὐδὲν ἀφῆκεν ἀζήτητον, ἀλλὰ ϗ αὐτὰ τὰ ὑπὸ τὸ ὕδωρ λανθάνοντα εἰς γνῶσιν αὐτῷ ἦκεν, ἐκ πολλῆς ἀγων πολυπραγμοσύνης, ἢ ϗ θεοδότου σοφίας.

Et oſtendit virtutem ſuam in lumine.

Εδειξε δὲ αὐτῷ δυνάμιν εἰς φῶς.

ID eſt, In apertum protulit, & facultatem & gratiam ſibi à Deo tributam palam omnibus oſtendit.

Τουτέστιν, εἰς τὸ φανερὸν ἐξήγαγε, ϗ δήλων ἔθηκε τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ παρὰ Θεοῦ δύναμιν ϗ χάριν.

Sapientia autem unde inventa eſt? [Cæteri autem, Ubi invenietur?] Et qualis locus eſt ſcientiæ. Non novit homo viam ejus, neque inventa eſt in hominibus.

Η δὲ σοφία πόθεν εὑρέθη; [οἱ δὲ λοιποὶ, εὑρεθήσεται;] ποῖος δὲ τόπος ἐστὶ τ ἐπιστήμης; οὐκ οἶδε βροτὸς ὁδὸν αὐτῆς, οὐδὲ μὴν εὑρέθη ἐν ἀνθρώποις.

AQuila verò, *Ordinem*; Theodotio, *Intelligentiam*; & Symmachus, *Pretium*, interpretatus eſt. Sapientiam hoc loco, ut volunt nonnulli, opifices rerum

Ακύλας δὲ, ϗ Θεοδοτίων, ϗ Σύμμαχος, ὁ μὲν τάξιν, ὁ δὲ συνέσιν, ὁ δὲ ὕμνημα, ἐξέδωκε. Σοφίαν δὲ ταῦτα, καθά τισιν ἔδοξε, τοὺς δημιουργικοὺς λόγους

γους καλῆς, καθ' ἃς τὰ ὄντα πεποίηται, καὶ διεξάγεται. Ταύτην γάρ, φησὶ, τὴν σοφίαν, ἀχώρητον ὅσον τοῖς ἀπὸ γῆς, οὐκ ἐν τόπῳ τινὶ δυνατὸν εὑρεῖν, ὡς τὰς προφερομένας ὕλας τυχόν, ἀλλ' ἰδιαιτέρως Θεοῦ διδασκάλου δεόμεθα, ἐφ' ᾧ μέρει γοῦν αὐτῆς ἐπιλαβέσθαι ἀπλανῶς· ἃ γὰρ ἐν τῷ νῦν βίῳ τὸ τέλειον, ἀλλὰ βλέπομεν ἐν αἰνίγμασι· Διὰ τοῦτο, ὡς δὴ εἰδέναι, φησὶν, οὐκ οἶδε βροτὸς τὴν ὁδὸν αὐτῆς.

ΜΕΘΟΔΙΟΥ. Ἴσως δ', ἐπεὶ οἱ φίλοι τοῦ Ἰὼβ ᾠοντο τὴν αἰτίαν καταιλοφέναι δι' ἣν ταῦτα ἔπαθε, τοὺς ἐκείνους ἀποτεινόμενος ὁ δίκαιος, τοὺς τῶν κρειττόνων τοῦ Θεοῦ φρόνησιν ἀληθῆ εἰδέναι ὁμολογῆσαι, ἃ μόνον αὐτῷ, ἀλλὰ καὶ πᾶσι ἀνθρώπῳ, καὶ τὸν ὀπισθόμηλον τῆς βουλῆς τοῦ Θεοῦ μὴ ἱκανὸν εἶναι παραδέξασθαι τὸν πρόσφορον τόπον, ἀποφαίνεται. Φαίη δ' ἄν τις, σοφίαν ἐνταῦθα τὴν τελείαν δύσεβειαν εἰρῆσθαι, πρᾶγμα θεῖον, ὑπὸ μόνης τοῦ Θεοῦ τοῖς ἀνθρώποις δωρεσύμενον. ὁ δὲ νοῦς τῶν ῥητῶν ἐστὶ· μεγάλα, φησὶν, ὁ Θεὸς τοῖς ἀνθρώποις ἐδωρήσατο, ἐν τῇ φύσει καταπείρας αὐτῶν τὸ ἐρευνητικὸν, καὶ σοφὸν, καὶ τεχνικὸν, ὅπερ λαβόντες οἱ ἄνθρωποι, γίνονται μεταλλεύουσι καὶ γεωργοῦσι· τὴν δὲ κατ' εὐσέβειαν σοφίαν οὐκ ἐν τόπῳ τινί ἐστιν εὑρεῖν, οὐκ οἰκοθεν ταύτην ἀνθρωπος ἀναλαβεῖν δυνατός, οὐκ ἄλλοις παραδοῦναι. ὅθεν καὶ οἱ τῶν Ἑλλήνων σοφοὶ ἰδίᾳ δυνάμει τὴν εὐσέβειαν ζητήσαντες, ἠστόχησαν· τὸ γὰρ πρᾶγμα, ὡς ἔφημεν, οὐκ ἀνθρώπους ἐστὶν ἐφικτὸν, ἀλλὰ τῆς θείας δωρεᾶς τε καὶ χάριτος· διὰ τοῦτο καὶ ὀρθῶς ἀρχὴν ὁ Θεὸς τὰ μὲν δι' ὁπλισιῶν, τὰ δὲ δι' ἀγγέλων ἐπιφοιτήσεως, τὰ δὲ διὰ τῶν θεοφορουμένων ἁγίων προφητῶν, τὴν εὐσέβειαν τοῖς ἀνθρώποις ἐξεπαίδευσε. Καὶ ἡ θεωρητικὴ δὴ σοφία, θεῖόν δῶρον, ἐξ ἧς κινούμεθα πρὸς τὰς τέχνας, καὶ τὰ ἐπιτηδεύματα, καὶ ᾗ κοινῶς ἅπαντες ἔχομεν, ἄδικοί τε καὶ δίκαιοι, εἰ γὰρ ζῶα γεγόναμεν λογικὰ, ταύτην εἰλήφαμεν· ταύτῃ τε καὶ ἐν τοῖς

causas & rationes appellat, quibus condita sunt universa, & gubernantur. Hæc enim, inquit, sapientia, quam homines è terra oriundi capere non possunt, in nullo loco, prout materiæ supradictæ, inveniri potest; sed peculiariter, ut sine errore & recto cursu saltem ad partem ejus aliquam perveniamus, Deo præceptore egemus: perfectio enim in hac vita non est, sed in ænigmate videmus; idcirco, inquit, viam ejus mortalis non novit, prout scire eam oportet. Cor.1.13.12

METHODII. Fortasse autem, quoniam amici Jobi, se causam intelligere propter quam talia pateretur, arbitrati essent, longiore oratione ad eos usus, divinorum judiciorum sapientiam non sibi tantùm, sed omni homini incomprehensibilem esse fatetur, & ad suscipiendam consilii divini scientiam, locum terrestrem haud idoneum esse affirmat. Dixerit autem aliquis, perfectam & absolutam pietatem, rem planè divinam, & à Deo solo hominibus tributam, hoc loco sapientiam vocari. Sensus autem verborum hic est; Deus, inquit, hominum naturæ vim ac facultatem inveniendi, unà cum prudentiâ & artificio inserens, magna iis largitus est; qua acceptâ, terram ad eruenda metalla effodiunt, & colunt: sapientiam autem quæ cum pietate conjuncta est, in nullo loco invenire licet, homo ex se eam neque assequi, neque aliis impertire potest. Unde & Græcorum sapientes, qui suis viribus nixi, pietatem & Numinis cultum indagabant, à scopo aberrârunt: res enim, ut diximus, vires humanas excedit, & Dei donum ac gratia est; ac proinde ab initio, partim visionibus, partim Angelorum adventu & congressu, partim sanctorum Prophetarum inspiratione, Deus homines in pietate & cultu divino erudivit. Quinetiam sapientia contemplativa, qua ad artes & alia studia impellimur, quáque communiter omnes, justi & injusti, præditi sumus, Dei donum est; si enim animalia rationis capacia facti sumus, hanc accepimus; sic etiam de ea tanquam de possessione

ſeſſione divinitus conceſſa, in iis quæ ſuprà allata ſunt, dictum eſt, *Nunquid non Dominus eſt, qui docet intellectum & ſcientiam?*

Cap. 21. 22. & 22. 2.

DIONYSII ALEX. Unicus ſapientiæ fons Deus eſt, quam Jobus invenire deſiderat, ſæpenumero illud repetens, *Sapientia autem unde inventa eſt, & qualis locus eſt ſcientiæ?* addítque, naturam ejus deſcribens, quæ vulgi captum & intellectum ſuperat, *Latuit omnem hominem*; ſolíſque Sanctis cognitam eam intelligens, ſic concludit, *Dominus cognovit viam ejus*, & quæ ſequuntur. Ubi autem illa, & unde

Cap. 12. 13.

ſit, alibi dicit, *Apud eum ſapientia & virtus, ipſi eſt conſilium & intellectus.* Unus igitur ſapientiæ parens & largitor eſt, & quicunque ejus particeps eſt, illi acceptam re-

Pro. 2. 7.

ferre debet, *Dominus enim ſapientiam dat, & à facie ejus cognitio & intellectus*, prout in ſapienti Proverbiorum libro indicatum eſt; & alius Scripturæ locus docuit, dicens,

Sap. 7. 15.

Ipſe & ſapientiæ Dux eſt, & ſapientum emendator. In manu enim ejus nos ſumus, & ſermones noſtri, omnis etiam prudentia, & operationum diſciplina; nihil enim quod bonum & admiratione dignum eſt, aliunde ad nos fluxit, verùm ſiquid boni, ſiquid pulchri eſt, illius omne eſt; *Ab eo enim*, inquit Zacharias, *virtutum omnis plenitudo & chorus emerſit & præmonſtratus eſt.* Idcirco qui omnes ſimul complectuntur, & ſigillatim eas definiunt, Deo illas attribuunt, ac imprimis quidem ſapientiam, quæ antiquior & præſtantior aliis, in nobis tanquam fundamentum reliqui ædificii ſuperſtruendi evadit. Quemadmodum enim ſolus bonus eſt, ita etiam ſapiens

Sirac. 1. 8.

eſt, *Unus enim*, inquit, *potens, & prudens valde eſt, ſedens ſuper thronũ ſuũ:* cauſámque exponens, cur eximium hoc nomen & ſin-

Verſ. 9.

gulare illi attribuerit, ſubdidit dicens, *Dominus ipſe creavit eam, & dinumeravit eam, & effudit eam ſuper omnia ejus opera.* Baruch etiam ad hanc beatam cognitionem nos hortatur, dicens, *Diſce ubi ſit pru-*

Bar. 3. 14, 15

dentia, ubi ſit virtus, ubi ſit intellectus; ut

ἐμπροσθεν ἐλέγετο, πότερον δὲ χ ὁ Κύριός ἐστιν ὁ διδάσκων σοφίαν χ ἐπιστήμην; ὡς τὸ κλήματος θεοδωρήτου τοῦ χωνιάτου.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΑΛΕΞ.

Μία γὰρ ἡ τῆς σοφίας πηγὴ ὁ Θεὸς, ἧς τὴν εὕρεσιν ζητεῖ ὁ Ἰὼβ (ὁρᾷς), λέγων πολλάκις, ἡ δὲ σοφία πόθεν εὑρέθη, ποῖος δὲ τόπος ἐστὶ τῆς συνέσεως; χ ὃ δὲ μάλιστα αὐτῆς καὶ ἀπορρητότατον τοῖς πολλοῖς ἀνθρώπων, προσέθηκε, λέληθε πάντα ζῶντα· ὅτι δὲ μόνοις ἐστὶ τοῖς ἁγίοις γνώριμος συνεὶς, ἐπιλέγει, ὁ Κύριος συνέκρινεν αὐτῆς τὴν ὁδὸν, χ τὰ ἑξῆς. ποῦ δὲ, χ πόθεν ἐστὶν αὕτη, πάλιν λέγει, παρ' αὐτῷ σοφία χ δυνάμις, αὐτῷ βουλὴ χ σύνεσις. Εἷς οὖν ὁ τῆς σοφίας γνησιουργὸς χ δοτὴρ, χ εἴ τις αὐτῆς μετέχει, ἔχει παρ' ἐκείνου λαβών, ὅτι Κύριος δίδωσι σοφίαν, χ ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ γνῶσις χ σύνεσις, ὡς ἡ σοφὴ βίβλος ἐμαρτύρατο, χ ὡς ἕτερον ὅμοιον γράμμα ἐδίδαξε, φήσαν, ὅτι αὐτὸς χ τῆς σοφίας ὁδηγός ἐστι, χ τῶν σοφῶν διορθωτής. ἐν γὰρ χειρὶ αὐτοῦ χ ἡμεῖς, χ οἱ λόγοι ἡμῶν, πᾶσά τε φρόνησις, χ * ἐργατεία ἐπιστήμη· ὃ γὰρ δήλοθέν πόθεν ἦκεν εἰς ἡμᾶς τοὺς * ἀγαστοὺς χ θαυμασίους οὐδέν, ἀλλ' εἴ τι ἀγαθὸν, αὐτοῦ, καὶ εἴ τι καλόν· παρ' αὐτοῦ, φησὶν ὁ Ζαχαρίας, τὸ τε σύστημα χ τὸ πλήρωμα τῶν ἀρετῶν ἐξέκυψε, χ προεφάνη παρ' αὐτοῦ. διὸ καὶ πάσας ὁμοθυμαδὸν προσλαμβάνοντες, χ καθ' ἑκάστην διορίζοντες, ἀναπτύσσομεν αὐτὸν, χ πρώτιστα μὲν τὴν σοφίαν, ἣ πρεσβυτάτη χ προηγουμένη τῶν ἄλλων, ἐν ἡμῖν γὰρ ὥσπερ θεμέλιος, τοῖς λοιποῖς ἐποικοδομηθησομένοις ὑποκειμένη. ὡς γὰρ μόνος ἀγαθός ἐστιν, οὕτω χ σοφός· εἷς γὰρ, φησὶν, ἐστὶ δυνατὸς, σοφὸς σφόδρα, καθήμενος ἐπὶ θρόνου αὐτοῦ· χ τὴν αἰτίαν δι' ἣν ὁ ἐξαίρετον αὐτῷ τοῦτο χ μονοφυὲς ἀπῄνεγκεν ὄνομα, προσέθηκεν εἰπών, Κύριος αὐτὸς ἔκτισεν αὐτὴν, χ ἐξηρίθμησεν αὐτὴν, χ ἐξέχεεν αὐτὴν ἐπὶ πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ. χ ἐπὶ ταύτην ἡμᾶς τὴν μακαρίαν ἐπήγαγεν χ ὁ Βαρὺχ παρακαλῶν, λέγων, μάθε ποῦ ἐστι φρόνησις, ποῦ ἐστιν ἰσχὺς, ποῦ ἐστι σύνεσις,

* ἴσ. ἐργασιῶν.

* χ. ἀγαπῶν.

τῶν

τῦ γνῶναι ἅμα ποῦ ἐστι μακροβίωσις καὶ ζωὴ, ποῦ ἐστι φῶς ὀφθαλμῶν καὶ εἰρήνη. Τίς εὗρε τὸν τόπον αὐτῆς; καὶ τίς εἰσῆλθεν εἰς τοὺς θησαυροὺς αὐτῆς; τόπος μὲν ὁ γόνιμος αὐτῆς, καὶ θησαυρὸς ὅθεν προέρχεται, καὶ τοῖς δεξαμένοις ἀπομέτρησίς ἐστιν, ὁ Θεός ἐστι· διὸ καὶ προηλέγξατο τοὺς μὴ μεταλαμβάνοντας αὐτῆς, ἐγκατέλιπες γάρ, φησὶ, τὴν πηγὴν τῆς σοφίας· τῇ ὁδῷ τῦ Θεοῦ εἰ ἐπορεύθης, κατῴκεις ἂν ἐν εἰρήνῃ τὸν αἰῶνα. Ταῦτα μὲν διὰ μακροῦ τοῖς ἄλλοις ἡρμήνευται, σοφίαν νοοῦσιν, ἤτοι τὴν τῶν ὄντων γνῶσιν καὶ θεωρίαν, ἢ τὴν θεοσέβειαν· ἐγὼ δ' ὅ δοκοῦν μοι περὶ τῆς λεγομένης ἐνταῦθα σοφίας, συντόμως καὶ σαφῶς παραστήσω. ἡγοῦμαι γὰρ τὸν ὅσιον καὶ ἅγιον Ἰὼβ τοιοῦτόν τι λέγειν, ὅτι τὰ μὲν ἄλλα διὰ τῆς σοφίας εὗρεν ὁ ἀνθρωπος, οἷον ὕλας μεταλλικὰς, τέχνας, ἐπιστήμας, καὶ ὅσα μετὰ θαύματος αὐτὸς ἀπηριθμήσατο· αὐτὴν δὲ τὴν σοφίαν πόθεν εὗρε; μήποτε γὰρ ἀνώρυξεν, ἢ θαλάττης ἐπέδυ μυχούς, ἵνα ταύτην εὕρῃ; ἄπαγε· Θεοῦ γὰρ δῶρον τὸ χρῆμα.

scias simul ubi sit longiturnitas vitæ, & victus, ubi sit lumen oculorum, & pax. Quis invênit locum ejus? & quis intravit in thesauros ejus? Locus enim in quo procreatur, & thesaurus unde prodit & accipientibus emensa est, Deus est: quare antea eos arguit, qui illius participes esse recusârunt, *Dereliquisti*, inquit, *fontem sapientiæ: in via Dei si ambulâsses, habitâsses utiq; in pace in seculum.* De his quidem alii, qui per *sapientiam*, rerum quæ sunt cognitionem ac contemplationem, vel pietatem erga Deum, intelligunt, pluribus commentati sunt: ego verò, quid mihi de sapientia cujus hìc mentio fit, videatur, breviter & dilucidè in medium afferam. Existimo enim sapientem & sanctum Jobum ejusmodi quidpiam dicere, quòd alia quidem homo sapientiâ suâ adinvenerit, utpote metallorum materias, artes, scientias, & quæcunquæ alia non sine admiratione ipse enumeraverat; ipsam verò sapientiam quomodo invenit? Num ut eam inveniret, terram effôdit, vel maris sinus ingressus est? Apage; res enim Dei donum est. Ibid. vers. 12. 13.

Ἄβυσσος εἶπεν, οὐκ ἔνεστιν ἐν ἐμοί· καὶ ἡ θάλασσα εἶπεν, οὐκ ἔνεστι μετ' ἐμοῦ.

Abyssus dixit, Non est in me; & mare dixit, Non est mecum.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛ.

Πολλάκις ἡ γραφὴ προσωποποιεῖ οἷόν τε καὶ τὰ ἄψυχα· ὡς ὅτε, οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ. καὶ ῥομφαία τις διακεκονίσται. καὶ ὄρη καὶ βουνοὶ λόγους ἐρωτῶνται σκιρτήσεως. τοιοῦτον δὲ, ὅ, τι ἄβυσσος εἶπεν, οὐκ ἔστιν ἐν ἐμοὶ σοφία, ἵνα εἰς ἐμέ τις καταδὺς εὕρῃ ταύτην· καὶ ἡ θάλασσα εἶπεν, οὐκ ἔστι μετ' ἐμοῦ, ὡς οἱ μαργαρίται τυχὸν, ὥστε πρὸς ἐμοὶ ταύτην ἀνερευνᾶν· ἵνα εἴπῃ, οὐκ ἐν ἀβύσσῳ, οὐκ ἐν θαλάσσῃ, οὐκ ἐν ἄλλῳ τινὶ τόπῳ ζητεῖν χρὴ τὴν σοφίαν. Ταμίας γὰρ δοτὴρ αὐτῆς ὁ Θεός.

GREGORII THEOLOGI.

Scriptura sæpenumero rebus inanimatis personam affingit; quale illud est, *Cæli enarrant gloriam Dei:* Et gladio aliquid præcipitur: Et montes & colles causam exultationis interrogantur. Ejusmodi est hoc, *Abyssus dixit, Non est in me* sapientia, ut in me quispiam descendens eam inveniat; *Et mare dixit, Non est mecum*, ut margaritæ, ut apud me scrutari eam liceat; ac si diceret, Non in abysso, non in mari, nec alio quovis loco, sapientiam quærere oportet; Deus autem promuscondus & largitor ejus est. Psal. 18. 1. Am. 9. 4. & Zach. 13. 7. Psal. 113. 6.

Οὐ δώσει συγκλεισμὸν ἀντ' αὐτῆς, καὶ οὐ σταθήσεται ἀργύριον

Non dabit concluſuram pro ea, & non pendetur argentum commutatio

commutatio ejus, & non conferetur auro Sophir.

OLYMPIOD. Symmachus, *Non rejicietur*, dixit pro, *Non conferetur:* Et Aquila pro, *Sophir*, transtulit, *Primo.* Sophir autem, prout suprà dictum est, regio Indiæ est, circa quam lapides pretiosi & aurũ præstantissimũ gignitur. Sapientiam autem cum omnibus quæ humano discursu & intellectu inveniuntur, comparat, illámque longè præstantiorem esse ostendit, quæ nec pretio ullo, ut alia, acquiri, aut cum rebus pretiosissimis in comparationem omnino venire possit: non enim, si omnes suos thesauros erogaverit, emere eam quispiam potest (pecunias enim *Conclusuram* vocat, quia illas diligenter & in tuto nos concludamus) neque quicquam cum ea tanquam in eadem statera trutinabitur, idem enim valet illud, *Conferetur:* aurum optimæ notæ ei non adæquabitur, nec argenti summa copiosa contrà appendetur; nihil enim huic possessioni par & æquale, nihil sapientiæ æquiparandum esse dicit.

ἀντάλλαγμα αὐτῆς, Ϛ ὐ συμβασαθήσε) χρυσίῳ Σωφίρ.

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Ακύλας ὁ Ϛ Σύμμαχος, ὁ μὲ ἀντὶ τοῦ, ὐ συμβασαθήσεται, οὐκ ἀναβληθήσε), εἶπεν· ὁ ὁ, ἀντὶ τοῦ, Σωφείρ, τοπικείῳ, ὀξέδωκε. Σωφεὶρ ὁ, ὡς καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἴρη), χώρα ἐστὶν ἐν Ινδοῖς, περὶ ἣν οἱ πολύτιμοι τῶν λίθων πεφύκασι γίνεσθαι, καὶ χρυσοῦ κάλλιστον. συγκρίνῃ ὁ τῷ σοφίαν πᾶσι τοῖς ὑπὸ τοῦ λογισμοῦ ἀνευρεθεῖσι, καὶ δείκνυσι ταύτην πολλοῦ τιμιωτέραν ὑπάρχουσαν, καὶ ὅτε ὤνιον ἔστιν, ὡς τὰ ἄλλα, ὅτε δὲ μισωτάτης τῶν ὑλῶν ὅλως ἐρχομένην εἰς σύγκρισιν· ὐ δώσῃ γάρ τις ἀντ' αὐτῆς ὅλους θησαυρούς, ὥστε αὐτῇ ὠνήσασθαι, συγκλεισμὸν γὰρ ὀνομάζῃ τὰ χρήματα, ἐν ᾧ ταῦτα ἀσφαλῶς ἡμᾶς συγκλείει· οὐδὲ ἀντισταθμηθήσεταί τι αὐτῇ, τοῦτο γάρ, τὸ, ὐ συμβασαθήσεται, ὡς ὅτι πλασίονων· οὐδὲ ἀντιστήσεται αὐτῇ χρυσίον περιττόν, οὐκ ἀργυρίου πλῆθος ἀντιπαραβληθήσεται· οὐδὲν γὰρ τούτου τῆς κτήσεως ἴσον, οὐδὲν ἀντάξιον τ σοφίας λέγει.

In onyche pretioso & sapphiro; non æquabitur ei aurum & vitrum.

SApientia neque cum lapide pretioso qui Sonyx sive sardonyx dicitur, neque cum sapphiro, vel auro, aut pellucido crystallo, quod *vitrum* nominavit, comparabitur: sapientia enim cùm res rara sit, & à Deo concedatur, omnem pretiosam materiam exsuperat.

Εν ὄνυχι τιμίῳ καὶ σαπφείρῳ ὐκ ἰσωθήσεται αὐτῇ χρυσίον, καὶ ὕαλος.

ΟΥ δὲ τῷ λεγομένῳ ὄνυχι λίθῳ, εἴτουν σαρδόνυχι, ἢ σοφία παραβληθήσεται, ἢ σαπφείρῳ, ἢ χρυσίῳ, ἢ τῷ διαυγεῖ χρυστάλλῳ, τοῦτον γὰρ ἐκάλεσεν ὕαλον· ἅμα γὰρ ὃ ἀσύνετον εἶ) ὃ τ σοφίας χρῆμα, καὶ θεόσδοτον, ἅμα τοῦτο Ϛ πάσης ὑμίας ὕλης ἐπέχουα.

Et commutatio ejus vasa aurea.

PRo quo Symmachus, *Neque commutabitur vasis aureis*; hæc enim cum sapientia compensari nequeunt.

Καὶ τὸ ἄλλαγμα αὐτῆς σκεύη χρυσᾶ.

ΑΝΘ' ὧν ὁ Σύμμαχος, οὐδὲ ἀντικαταλλαγήσε) σκεύεσι χρυσοῖς· οὐδὲ γὰρ δυνατὸν) ταῦτα τ σοφίας εἶ) ἀντάλλαγμα.

Μετέωρα

Μετέωρα δὲ γαβὶς ὐ μνησθήσε).

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Τὸ, γαβεὶς, τὰ ἐπηρμένα ἔοικε σημαίνειν· ὕτω γοῦν λέγεται καὶ ὁ ὑπερέχον τῦ χείλους τῦ μεδίμνυ· ὁ γὰρ Σύμμαχος ὕτως ἐκδέδωκεν, ὑψηλὰ καὶ ὑπερηρμένα ὐ μνησθήσεται· ἵνα εἴπῃ, ὅτι πρὸς σύγκρισιν τ σοφίας οὐδὲ μνήμης εἰσὶν ἄξια πολύτα γὰρ καὶ παρὰ ἀνθρώποις δοκοῦντα ὑψηλά τε εἶ δὲ τίμια.

Sublimia et Gabis non erunt in memoria.

OLYMP. *Gabis*, ea quæ in altum elevantur, videtur significare ; sic enim pars labri quæ in medimno eminet appellatur ; & Symmachus sic interpretatus est, *Excelsa & elevata non commemorabuntur* ; ac si diceret, Quæcunque hominum æstimatione sublimia & pretiosa esse videntur, si cum sapientia conferantur, ne memoriâ quidem digna sunt.

Καὶ ἕλκυσον σοφίαν ἐπὶ τὰ ἐσώτατα.

ΕΣώτατα ὔ, τὰ ἐν τοῖς ταμείοις ἔνδον ἀποκείμενα χρήματά φησιν· ὅθεν Ακύλας ὕτως ἐκδέδωκε, γλυκὺ ὔ σοφία παρὰ τὰ περίβλεπτα, παραδηλῶν ὅτι κρμήλια σώσε τὰ ἐσώτατα· τὰ γὰρ μάλιστα τιμώτατα, οὐκ ἐν ᾧ περιχείρῳ, ἀλλ' ἐν τοῖς ἔνδον ἐ ἀποκρύφοις ἀποτιθέμεθα. ἐπὶ τούτοις οὖν, φησὶ, τ σοφίαν ἀπάσον καὶ κάτασχε.

Et attrahe sapientiam super intima.

INtima dixit, bona quæ in promptuariis intus recondita servantur ; unde Aquila sic reddidit, *Sapientia superat dulcedine ea quæ conspicua & illustria sunt*, ostendens, se per *intima*, pretiosam supellectilem intellexisse ; quæ enim præ cæteris pretiosa sunt, non in aperto aditu, sed in interioribus & abditis recessibus recondimus. Super hæc, inquit, sapientiam attrahe & retine.

Οὐκ ἰσωθήσε) αὐτῇ τοπάζιον Αἰθιοπίας, χρυσίῳ καθαρῷ ὐ συμβασανισθήσε).

ΑΙθος δ φυγέστατος ὁ τοπάζιον. ὁ ὔ, ὐ συμβασανισθήσε), αὐτὶ τῦ, οὐκ ἀντισταθμηθήσεται· τὰ γὰρ ἀντισταθμώμενα, εἰς ἑκατέρας τὰς πλάστιγας κείμενα, συμβασάζεται. ἢ, ὅτι ὁ ταύτην κτησάμενος, οὐκ ἂν ἀνάσχοιτο αὐτὴν χρυσίῳ ἐ αὐτὴν ὑποφέρειν, ἀλλὰ ταύτην μόνην.

Non æquabitur ei topazium Æthiopiæ ; auro puro non conferetur.

TOpazium lapis est maximè pellucidus. Illud autem, *Non conferetur*, id est, In statera non contrà appendetur ; quæ enim invicem librantur, utrique lanci imposita simul portantur : vel, quia qui hanc possidet, nollet eam unà cum auro, sed solam tantùm gestare.

Η δὲ σοφία πόθεν εὑρέθη ; ποῖος δὲ τόπος ἐστὶ τ συνέσεως ; λέληθε πάντα ἄνθρωπον, καὶ ἀπὸ πετεινῶν τῦ οὐρανῦ ἐκρύβη. ἡ ἀπώλεια ἐ ὁ θάνατος εἶπαν, ἀκηκόαμεν δὲ αὐτῆς τὸ κλέος.

Sapientia autem unde inventa est ? & qualis locus est intelligentiæ ? latuit omnem hominem, & à volucribus cœli abscondita est. Perditio & mors dixerunt, Audivimus verò ejus gloriam.

ΟΛΥΜΠ. Αἱ μὲν μεταλλικαὶ, φησὶν, ὕλαι, καὶ πολύτα τὰ ἀπη-

OLYMP. Materiæ, inquit, metallicæ, & quæcunque alia enumerata

ſunt, in locis quibuſdam reperiuntur ; ſapientiæ autem laus etiam ad inferos penetravit : ipſa verò ſapientia, quæ res divina & inviſibilis eſt, ac ſolo Dei munere hominibus tribuitur, neque ab hominibus, multò minùs à creatura irrationali (quam per *volucres* ſignificavit) in ullo loco comprehendi poteſt. Dicunt verò nonnulli, non de una eadémque ſapientia eum diſſerere ; ſed ſuprà quidem de entium cognitione verba feciſſe, hìc verò de vitæ converſatione ex Dei præſcripto, quam etiam meritò *intelligentiam* vocat, utpote quæ circa illud quod optabile eſt, verſetur. Hanc, inquit, homines ſimul, & Angeli qui de cœlo lapſi ſunt, oblivioni tradiderunt, unde morte & perditione quæ illorum naturis conveniat, detenti ſunt.

εἰθμηνεύα, ἐν τόποις ἰσὶν ὑπειλήφθησαν, ὃ ὃ τ σοφίας κλέος ἔφθασε μὲν καὶ μέχρι τῶν καταχθονίων· αὐτὴν ὃ τὴν σοφίαν, πρᾶγμα θεῖον καὶ ἀόρατον, καὶ ἐκ μόνης θείας δωρεᾶς ἀνθρώποις χορηγούμενον, οὐκ ἔστιν ἔν τινι τόπῳ καταλαβεῖν, ὅτε ἀνθρώπους, ὅτε πολλῷ μᾶλλον τὴν ἀλόγων φύσιν, ἀλλὰ τῶν πτηνῶν διαφεύγειν. τινὲς δέ φασιν, ὅτι οὐ περὶ τ αὐτῆς διαλέγεται σοφίας· ἀλλ' ἀνωτέρω μὲν περὶ τ τῶν ὄντων γνώσεως ἔλεγεν, ἐνταῦθα ὃ περὶ τ κατ' Θεὸν πολιτείας, ἣν ἐκ συνέσεως εἰκότως καλεῖ, ἅτε περὶ ὃ αἱρετὸν * ἢ μὴ τρεφομένων. Ταύτης οἵτε ἀνθρωποι, φησὶν, ἐπελάθοντο, καὶ οἱ τῶν ἀέρων ὑπερίπτάμενοι ἄγγελοι, ὅθεν θανάτῳ καὶ ἀπωλείᾳ κεκράτηνται) καθαλλήλως τ φύσεσιν. * ἴσ. del. ἢ μή.

Dominus benè cognovit viam ejus ; [Symmachus verò, *Intellexit*, interpretatus eſt.] *& ipſe novit locum ejus.*

Ο Θεὸς ὃν συνέσηκεν αὐτῆς τ ὁδὸν, [ὁ ὃ Σύμμαχος, συνῆκεν, ἐκδέδωκεν.] αὐτὸς δὲ οἶδε (ν) τόπον αὐτῆς.

ID eſt, radicem ejus, & quomodo, & unde ſcaturiat, & inſtar fontis emanet.

Τουτέστι, τ ῥίζαν αὐτῆς, καὶ ὅπως, καὶ ὅθεν διαβλύζει τε καὶ πηγάζει.

Ipſe enim omne quod eſt ſub cœlo perſpicit, nota habens omnia quæ in terra, omnia quæ fecit.

Αὐτὸς γὰρ τ ὑπ' οὐρανὸν πᾶσαν ἐφορᾷ, εἰδὼς τὰ ἐν τῇ γῇ, πάντα ἃ ἐποίησεν.

QUi cuncta, inquit, novit, utpote qui ea creaverit, ille viam etiam ſapientiæ cognoſcit.

Ο Πάντα, φησὶν, εἰδὼς, ἅτε καὶ ποιήσας αὐτὰ, οἶδε καὶ τ σοφίας τ ὁδὸν ὁπόσα).

Ventorum libramentum, aquarum menſuras quando fecit. [Pro quo Symmachus, *Aquam verò exæquavit menſurâ.* Aquila autem, *Aquam libravit in commenſuratione.*] *Sic videns numeravit, et viam in concuſſione voces.* [Symmachus autem, *Ad ſtrepitum vocum.*]

Ανέμων ςαθμὸν, ὕδατος μέτρα ὅτε ἐποίησεν. [ἀνὴρ ὃ ὁ μὲν Σύμμαχος, ὕδωρ ὃ ὁ ἐξίσωσε μέτρῳ· ὁ ὃ Ακύλας, καὶ ὕδωρ ἐςαθμήσατο ἐν καταμετρήσῃ.] οὕτως ἰδὼν ἠρίθμησε, καὶ ὁδὸν ἐν πνάγμασι φωνάς. [ὁ ὃ Σύμμαχος, εἰς κλύσιν φωνῶν.]

QUod dicit verò ejuſmodi eſt ; Hic tonitrua, quæ aëre concuſſo fiunt, præparavit ; illa enim, *Voces in concuſſione*,

Ο δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν οὗτος ἡτοίμασε καὶ τὰς βροντὰς, ἃς πνευματούμενος ἀὴρ ἀποτελεῖ· ταύτας γὰρ καλεῖ, φωνὰς ἐν πνεύμασι.

ἀναγμαλι. ἢ ὃ σωΘαξις αὐτη, ϖοῖ ἰδὼν Θας ἐν ἀναγμαλι φωνας, ἠείθμησε καὶ τὼ ὁδὸν αὐτῶν, τυτέστι, γινώσκει καὶ τὰς λόγους, καὶ τὰς αἰτίας, καὶ τὼ ϖορείαν, καὶ κίνησιν τῶν κτ' Θας βροντας ϕόφων.

appellat. Verborum autem ſimul junctorum hic ſenſus eſt ; Hic videns voces in concuſſione, viam etiam earum numeravit, id eſt, Rationes, cauſas, progreſſum, & motum ſonorum qui à tonitru excitantur, novit.

Τότε εἶδεν αὐτὼ, Θ ἐξηγήπατο αὐτὼ· ἑτοιμάπας ἐξιχνίασεν.

Tunc vidit eam, et expoſuit eam ; cùm parâſſet, inveſtigavit.

ΟΛΥΜΠ. Ανθ' ὧν Θεοδοτίων, διέταξεν αὐτὼ, Θ ὤξηρβύνησεν αὐτὼ. ὁ ϖολύτα, ϕησὶ, τὰ ϖοιήματα συμμέτρως Θ ἀναλόγως δημιυργήσας, ὡς μήτε ἀνέμυς τῇ ἀμετρία τις ὀπὶ γῆς λυμαίνεσθαι, μήτε τῶν ὑδάτων τὼ ϕορὰν ὤξ ὑπερβολῆς ϖαλύειν, ἢ καὶ ὀπικλύζειν τὼ γῆν, καὶ τὰς βροντας ὃ χρησίμως καΘασκευάσας, καὶ ἁπλῶς ϖολύτα σοφῶς ἑτοιμάσας, καὶ ἀκριβῶς ὤξιχνιάσας, εἶτ' οὖν εἰδὼς, εἶτα καὶ εἰς φανερὸν ἀγαγὼν, καὶ Θεωρήσας, καὶ ἰδὼν ὅτι καλὰ λίαν· τότε ϗ ἡμῖν ὤξηγήσατο τ σοφίαν, πίνακά τινα ϖροθεὶς αὐτῆς τὰ δημιυργήματα, ἵν' ἐκ τ τύτων καλλονῆς καὶ τ μεγέθυς, τὰ τ σοφίας αὐτ ἀόρατα καταλάβωμεν. Ὃ ὃ, ἑτοιμάσας ὤξιχνίασεν, ὑ λέγει ὅτι ϖροβυλύσατο ϖρὸ τῶν ποιημάτων, ὑ γὰ δεῖται ϖροβυλιῶν ὁ Θεὸς εἰς ὃ δημιυργῆν, ὁμοῦ ὃ Θέλει, καὶ ϖοιῆσαι, ἀλλ' ἤδει μὲν ἃ ϖράττειν ἐμέλλεν, ἕτοιμα ὃ ϖολύτα καὶ ἑδραῖα, καὶ μ' ϖάσης ἀναλογίας ὤξιχνιασμένα, ἐκ τ μὴ ὄντος εἰς ὃ εἶναι ϖρήγαγε. οἱ ὃ νοοιῶντες σοφίαν τὼ Θεοσέβειαν, ϕασὶν ὅτι αὐτὸς ἀπερισκέπτως ἐδίδαξεν, ὅπως μὲν ϖρὸς Θεὸν δοξατέον, ὅπως ὃ τοῖς ὁμογενέσι ϖροστέον.

OLYMP. Pro quo Theodotio, *ordinavit eam, & ſcrutatus eſt eam.* Qui omnia, inquit, opera ſua debitâ menſurâ & proportione fecit, ita ut neque venti immodicâ violentiâ terræ incolis damnum inferant, neque nimius aquarum impetus terram deſtruat, vel inundet ; qui poſtquam tonitrua non ſine utilitate fabricatus eſſet, & (ut verbo abſolvam) cùm prudenter omnia præparâſſet, ac diligenter inveſtigâſſet, ſive cognoviſſet, ac deinde in medium produxiſſet, & quòd valde bona eſſent, contemplatus eſſet ac vidiſſet; tunc nobis etiam ſapientiam ſuam, in operibus tanquam in tabella propoſitam, explicavit ; ut ex horum pulchritudine, & magnitudine, ſapientiæ ejus inviſibilia comprehendere poſſemus. Illud autem, *Cùm parâſſet, inveſtigavit*, non ideo dicit, quia de operibus ſuis antea deliberârit, Deus enim prævià conſultatione ad opus producendum non indiget, ſimul enim vult & in actum producit ; ſed quæ facturus erat, priùs cognita illi erant, & cuncta parata, ſtabilia, & exactâ proportione ad amuſſim delineata, ex nihilo in lucem produxit. Qui autem ſapientiæ nomine, religioſum Dei cultum intelligunt, quomodo de Deo nobis ſentiendum, & cum iis qui congeneres & cognati nobis ſunt verſandum ſit, politè & eleganter docuiſſe eum aſſerunt.

Εἶπε ὃ ἀνθρώπῳ, ἰδὺ ἡ Θεοσέβεια ἔστι Σοφία, τὸ ὃ ἀϖέχεσθαι ἀϖὸ κακῶν ἔστιν ἐπιστήμη.

Dixit autem homini, Ecce cultus Dei eſt ſapientia, et abſtinere à malo eſt ſcientia.

ΙΣΙΔΩΡ. *Εὖ μοι δοκῇ ὁ ἀοίδιμος Ιὼβ, ὁριζόμενος τὼ σοφίαν καὶ τὼ

ΙSIDORI. Quo in loco Jobus, vir celebris & clarus, ſapientiam & ſcientiam

definiens, hæc mihi dixiſſe videtur; Reverà enim recta de Deo opinio, ſumma ſapientia eſt; & actio optima, ſcientia eſt diviniſſima: hæc enim à malis abſtinet, illa verò Deum rectè colit & glorificat; hæc actionum ſplendore celebratur, illa verò theologiam verbis oſtendit. Si igitur qui Dei amans ac Deo charus eſt, prudentiâ & intellectu præditus ſit, & contemplativam ſimul ac practicã virtutẽ, illam quidẽ ut animam, hanc verò ut corpus, poſſideat; qui optimam vitæ converſationem negligunt, & ſermonis tantùm ornatui & elegantiæ ſtudent, ſuperflua ac ſupervacanea philoſophari videntur.

GREGORII THEOLOGI. Prima enim ſapientia eſt, vita laudabilis, & coram Deo pura ac purgata.

CHRYS. Ea maximè demum eſt ſapientia, ſi Deum religiosè colamus, non autem curioſiùs indagando, eorum quæ fiunt rationes repoſcamus: nihil huic arti par, nihil hac ſapientiâ valentius, nihil pietate erga Deum præſtantius.

ὑπισήμων, ταῦτα εἰρηκέναι· τῶ ὄντι γὰρ ἡ ἀκροτάτη σοφία ἐστὶν, ἡ ὀρθὴ περὶ Θεοῦ δόξα· καὶ ἡ ἀκροτάτη ὑπισήμη, ἡ ἀείσης πρᾶξις· ἡ μὲν τὸ θεῖον ὀρθῶς δοξάσουσα, ἡ δὲ καλῶν ἀπεχομένη· ἡ μὲν λόγῳ θεολογοῦσα, ἡ δὲ λόγῳ πράξεων δεδοκιμασμένα. Εἰ τοίνυν ὁ θεοφιλὴς καὶ φιλόθεος, καὶ σοφός ἐστι καὶ ὑπισήμων, καὶ τὴν θεωρητικὴν ἔχῃ ἀρετὴν καὶ τὴν πρακτικὴν, τὴν μὲν ὡς ψυχὴν, τὴν δὲ ὡς σῶμα· πρεπτὰ δοκοῦσι φιλοσοφεῖν οἱ πολιτείας μὲν ἀείσης ὀλιγωρήσαντες, δυσλωτίας δὲ μόνης ὑπομνήσαντες.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛ. Σοφία γὰρ πρώτη, βίος ἐπαινετὸς, καὶ Θεῷ κεκαθαρμένος.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Τοῦτο μεγίστη σοφία, τὸ θεοσεβεῖν, καὶ τὸ περιεργάζεσθαι, καὶ δύθυμίας ἁπάντων τῶν γινομένων· οὐδὲν τούτης τῆς τέχνης ἴσον, οὐδὲν τούτης τῆς σοφίας δυνατώτερον, οὐδὲν θεοσεβείας ἄμεινον.

PROTHEORIA CAPITIS VICESIMI.

ΠΡΟΘΕΩΡΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΕΙΚΟΣΤΟΥ.

OLYMPIODORI. Poſtquam Jobus de Dei potentia & ſapientia admirabiliter diſſeruiſſet, ac rebus omnibus pretioſis pretioſiorem eſſe ſapientiam, illúmque qui Deum piè coleret, & vitam innocuam degeret, ſapientem eſſe docuiſſet; amici, nihil quod opponerent habentes, rurſus conticuerunt: unde Jobus, cùm priſtinâ felicitate ac Dei præſidio frui cuperet, & amici ipſum impietatis ergô & injuſtitiæ, multùm calumniarentur, ſermonem aliunde exorſus, egregiorum ſuorum facinorum catalogum recenſet, eiſdem ferè verbis quibus
Cor. 2. 12. 11. Apoſtolus poſtea uſus eſt, *Fui inſipiens in gloriando; vos me coëgiſtis.* Licèt enim
Prov. 27. 2. ſcriptum ſit, *Laudet te vicinus, & non tua*

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Θαυμασίως γὰρ Ἰὼβ περὶ δυνάμεως Θεοῦ καὶ σοφίας ἐξηγησαμένου, καὶ διδάξαντος ὡς πολλῶν χρημάτων ἡ σοφία χρησιμωτέρα, καὶ σοφὸς ἐκεῖνος, ὁ θεοσεβὴς καὶ ἄκακος· πάλιν οἱ φίλοι ἡσύχασαν, οὐδὲν ἀντιλέγειν ἔχοντες. διὸ πάλιν ὁ Ἰὼβ ἀπὸ ἑτέρας ἀρχῆς ποιῆται τὸν λόγον, ἐρῶν μὲν ἐν τῇ παρούσῃ εὐδαιμονίᾳ, καὶ ὑπὸ τοῦ ἐπισκοπεῖν τὸν Θεόν· πολλὰ δὲ τῶν φίλων αὐτὸν ἐπ' ἀσεβείᾳ καὶ ἀδικίᾳ διαβεβληκότων, τῶν ἰδίων ἀνδραγαθημάτων ποιῆται καταλογὸν, μονονουχὶ λέγων ὅπερ ὕστερον ὁ Ἀπόστολος ἔφη, ἐγὼ μὲν ἄφρων καυχώμενος, ὑμεῖς με ἠναγκάσατε. Εἰ γὰρ καὶ λέγεται, ἐγκωμιάζετω σε

σε ὁ πέλας, καὶ μὴ τὰ τῆ χείλη· ἀλλὰ μάλιστα μὲ τοὺς τελείους πρὸς τοὺς τοιούτους ἐξάγει λόγους ἡ ἀνάγκη πολλάκις, ἀπαθῶς, καὶ ἀτύφως τὰ καθ' ἑαυτοὺς ἐξηγουμένους. οἰκονομεῖ δὲ καὶ Θεὸς ταῦτα γίνεσθαι πρὸς οἰκοδομὴν ἡμετέραν, ἵνα τῶν ἀνδρῶν τοὺς βίους ἀπεξεσμένους ἐικόνας ἀρετῆς ἔχοντες, καὶ πρὸς αὐτοὺς διατενίζοντες, τὸν ἡμέτερον ῥυθμίζωμεν βίον. διηγεῖται δὲ καὶ τὰ καθ' ἑαυτόν, ἵνα ἡμεῖς ἐν τῇ παρεισάσει πρὸς τὰ αὐτοῦ παθήματα βλέποντες, ὠφελεσθῶμεν. διδάσκει δὲ καὶ δόγμα κάλλιστον, τὸ μὴ δεῖν ἑαυτὸν ἐξάγειν τοῦ σώματος δεῖ τὸν σωφρονοῦντα. πάλιν δέ, οὐχ ὅτι δίκαιος ὢν πάσχει, παρεῖσθαι τὴν μερίδα τῶν ἀσεβῶν, ἀλλὰ καὶ παλαίζει τούτοις, καὶ ἐφεξῆς καταλογὸν πίστεως τῶν οἰκείων καταρθοῖ, εἰς ἡμετέραν διδασκαλίαν τε καὶ ὠφέλειαν. Ταῦτα εἰρηκὼς ὁ Ἰὼβ, τὸν λόγον κατέλυσεν· ἡσύχασαν δὲ καὶ οἱ φίλοι δι' ἀπορίαν ἀντιῤῥήσεως, σιωπήσαντο γὰρ καὶ αὐτοὶ τῶν δικαίῳ κατορθώματα, ἰσῶ γὰρ, φησὶν, Ἰὼβ δίκαιος ἐνώπιον αὐτῶν.

labia; neceſſitas tamen ſæpenumero viros etiam perfectos, cùm de ſeipſis verba faciunt, hoc ſermonis genere, ſine ullo faſtu aut animi perturbatione, uti cogit. Deus verò providentiâ ſuâ ad noſtram ædificationem hæc fieri diſponit, ut vitas Sanctorum, tanquam virtutum imagines affabrè politas, præ oculis habentes, & intuitu diligenti eas contemplantes, vitam noſtrã dirigere poſſimus. Statum autem rerum ſuarum lugubriter enarrat, ut in anguſtiis conſtituti oculos noſtros in ejus ærumnas conjicientes, ſolatium inveniamus. Dogma etiam excellentiſſimum tradit, non oportere, ſcilicet, quenquam violentâ morte ſeipſum è corpore extrudere, propter eum qui corpus animæ conjunxit. Nec idcirco impiorũ ſorti ſe adjungit, quia, cùm juſtus eſſet, adverſa pateretur; ſed contrà miſeriam eorum deflet, & ad noſtram utilitatem & inſtructionẽ, egregiorum ſuorum facinorum catalogũ deinceps pertexit. His dictis, Jobus orationi finem impoſuit; & amici, cùm nihil haberent quod regererent, ſilentium egerant; conſcii quippe ſibi erant, Juſtum egregia & præclara operatum fuiſſe, *Erat enim*, inquit, *Job juſtus coram eis*. Cap 32. 2.

ΕΤΙ δὲ προσθεὶς Ἰὼβ τῷ προοιμίῳ εἶπε, τίς ἄν με θείη κατὰ μῆνα ἔμπροσθεν ἡμερῶν, ὧν με ὁ Θεὸς ἐφύλαξεν;

ADHUC autem adjiciens Job proœmio dixit, Quis utique me ponat juxta menſem priorum dierum, quibus me Deus cuſtodiebat? CAP. 29.

ΙΟΥΛΙΑΝΟΥ. Σύμμαχος δὲ καὶ Ακύλας, τίς δώη με κατὰ μῆνας τοὺς πρώτους, κατὰ ἡμέρας ἃς ὁ Θεὸς ἐφύλαξέ με; Τίς ἄν μοι δώη, φησὶν, ἡμερῶν μῆνα κατὰ τὸν προϋπάρξασάν μοι δικαιότητα; ἵνα πείσω τοὺς καταψηφισαμένους μου, ὅτι οὐκ ὀρθῶς ἐξ ὧν ἐπλήγην τὰ καθ' ἐμὲ ἔκριναν, ἀλλὰ ἐχρῆν ἅμα ἐμοὶ περὶ τῶν αἰτίας ἀπορεῖν· εἰ γὰρ ἐξ ὧν ἔπαθον, ἄδικος ἐκείνοις ἐπ' αὐτοῖς, ἐξ ὧν ἔμελλον θαυμάζειν, δίκαιος δὲ ἐγνωριζόμην. ὅτι γὰρ διὰ τοῦτο ἐζήτει τὴν προτέραν

JULIANI. Symmachus autem & Aquila, *Quis det me eſſe ſecundùm menſes primos, ſecundùm dies quibus Deus cuſtodivit me?* Quis, inquit, priſtinæ felicitatis qua fruebar, menſem dierum dabit mihi? ut condemnantibus me perſuadere poſſem, ſe judicium de me minùs rectum, ex plagis quas perpetiebar, feciſſe, cùm unà mecum de illarum cauſa dubitandum illis fuerat: ſi enim propter ea quæ pertuli injuſtus ab illis judicatus ſum, propter proſperam rurſus fortunam pro juſto ab iis agnoſcerer & haberer. Quòd autem ideo priſtinam proſperitatem

quæſiverit, ut Dei providentia manifeſtari poſſet, apparet ex eo quòd dicat, ***Deus me cuſtodiebat.***

OLYMPIODORI. Divinum præſidium & auxilium, non tantùm ſobolem præclaram, & divitiarum affluentiam, vocat; ſed quòd viſitatione & ope divinâ munitus, juſtitiam in tanto ſplendore exactiſſimè ſervaverit: idcirco tanquam Dei amans, ejúſque tutelâ & præſidio tegi deſiderans, ut priſtinum ſtatum recuperet, precatur.

βύπαιδίαν, ἵνα δηλῶσῃ τῷ Θεῷ ἡ πρόνοια, δῆλον ὅτι τῷ λέγειν, ὅτι ὁ Θεὸς ἐφύλαξέ με.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Θείαν φυλακὴν λέγει καὶ ἀντίληψιν, ἣ μόνον τὴν εὐπαιδίαν, καὶ τὸν πλοῦτον τὴν πρεπώδη, ἀλλ' ὅτι καὶ ἐν τοσαύτῃ πρεπούσῃ λαμπρότητι τὸ δίκαιον ἀκρως ἐφύλαξεν, ὑπὸ τοῦ ἐπισκοπῆς τὸν Θεὸν φρονοῦντος· διὸ καὶ ἐν ἐκείνοις βύχεται γίνεσθαι, οἷα φιλόθεος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ σκέπην ἔχων ποθῶν.

Sicut cùm lucebat lucerna ejus ſuper caput meum, cùm lumine ejus ambulabam in tenebris.

Ως ὅτε ἤυγε ὁ λύχνος αὐτοῦ ὑπὲρ κεφαλῆς μου, ὅτε τῷ φωτὶ αὐτοῦ ἐπορευόμην ἐν σκότει.

LEx, & ſermo Dei in animo Jobi à Deo prolatus, tanquam *lucerna* quædam *ſuper caput*, id eſt, deſuper lucem effundens, fecit ut in tenebris hujus vitæ, tanquam in luce, ambularet, & virtutis actiones perpetraret. Dicit igitur, quòd divino lumine illuſtratus, bonis omnibus humanis abundaverit, & ſecurè pietatis ſemitas calcaverit. Qui enim mandata divina, tanquam ſydera ſemper lucentia, intuentur, ab iis irradiantur, ductúmque eorum ſequuntur, reverà vias lucis in tenebris procelloſæ hujus vitæ ambulant.

Ὁ θεῖος νόμος καὶ λόγος ἐν τῇ διανοίᾳ τοῦ Ἰὼβ ὑπὸ Θεοῦ λαλούμενος, προεσκεύασεν αὐτὸν ἐν τῇ σκοτομελαίνῃ τοῦδε τοῦ βίου, ὡς ἐν φωτὶ, πορεύεσθαι, καὶ τὰς καθ' ἀρετὴν ἐκτελεῖν πράξεις, οἷά τις λύχνος ὑπὲρ κεφαλῆς, τουτέστιν, ἄνωθεν λάμπων. Φησὶν οὖν, ὅτι ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἀνθρωπίνοις ἐκόμων ἀγαθοῖς, καὶ ἀσφαλῶς τὰς καθ' εὐσέβειαν ὁδοὺς τρίβους, ᾧ θείῳ φωτὶ καταλαμπόμενος. φωτὸς γὰρ ὡς ἀληθῶς τρίβους ὁδεύουσιν ἐν τῷ σκότει τοῦ βιωτικοῦ κλύδωνος, οἱ, καθάπερ τοὺς ἀφανεῖς ἀστέρας, τὰς θείας ἐντολὰς ὁρῶντες, κἀκεῖθεν αὐγαζόμενοι καὶ ὁδηγούμενοι.

Cùm eram graveſcens viis.

Οτε ἤμην βεβιωθὼν ὁδοῖς.

EJUSDEM. Symmachus verò, *ſicut eram in diebus juventutis meæ.* Id eſt, Quando undique inſtar fructuoſarum arborum, bonis, divitiarum, ſcilicet, affluentiâ, & actionibus juxta pietatis normam, per omnem viam onuſtus eſſem; cùm non levis, & inſtar Euripi inſtabilis, ſed moribus gravis, conſtans, & ſolidus, quod pulchrum & honeſtum erat, animo imperturbato ſectarer.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Ὁ δὲ Σύμμαχος, ὥσπερ ἤμην ἐν ἡμέραις νεότητός μου. τουτέστιν, ὅτε πολυκαρπίαν, ὥσπερ τὰ βύκαρπα τῶν δένδρων, κατεβαρούμην τοῖς ἀγαθοῖς ἅπασι ὁδοῖς, τῇ τε περιουσίᾳ τοῦ πλούτου, καὶ τοῖς καθ' εὐσέβειαν πράξεσιν, ὁ κοῦφός τις ὢν καὶ βυείπιστος, ἀλλ' ἐμβεβηκὼς, καὶ στερεὸς ὢν ἦθος, καὶ ἀκλονήτως τὸ καλὸν μετερχόμενος.

Οτε

Οτε ὁ Θεὸς ἐπεσκοπῶ ἐποιεῖτο τῦ οἴκυ μυ.

Cùm Deus visitationem faciebat domûs meæ.

Ο Δὲ Σύμμαχος, ὁπότε ἐφεύφερατεν ὁ Θεὸς τ σκηνῶ μυ. ὁρᾷς ὅτι τῦτο ἐπεθύμῳ, τ ἐπισκοπῶ καὶ τ πρόνοιαν δόξαι τῦ Θεοῦ.

SYmmachus verò, *Quando circumsepiebat Deus tabernaculum meum.* Vides desiderium ejus esse, ut visitationem & providentiam Dei manifestam faciat.

Οτε ἤμλιν ὑλώδης λίαν, κύκλῳ δέ μυ οἱ παῖδες.

Cùm eram materiatus nimis, & in circuitu meo pueri.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Τυτέστιν, ὅτε τῦ Θεοῦ ἐπισκοπῆς ἀξιοῦντος καὶ ἐμέ, πολλὴν εἶχον τ ὕλην τ πλυσίας, καὶ τ πλῆτον ὕλην ἀρετῆς ἐποιύμλιν, καὶ τ δὲ παιδίων, κοινωνῶν μὲν τῦ πλύτυ τοῖς πένησι, τοὺς δὲ παῖδας κατ' θεῖον ἐκτρέφων βύλημα, ἀκολυθύς μοι, καὶ πρὸς ἐμὲ καθάπερ εἰς κέντρον ὁρῶντάς τε καὶ σκοπύντας.

OLYMPIOD. Id est, Cùm Deus visitatione suâ me dignaretur, copiosam abundantiæ materiam habebam, & divitias ac sobolem præclaram virtutis materiam faciebam; divitias quidem pauperibus impertiendo, & cum iis communicando, liberos autem juxta voluntatem divinam enutriendo, qui ductum meum sequebantur, & in me, tanquam in centrum, intuebantur ac respiciebant.

Οτε ἐχέοντο αἱ ὁδοί μυ βυτύρῳ, τὰ δὲ ὄρη μυ ἐχέοντο γάλακτι.

Cùm fluebant viæ meæ butyro, & montes mei fluebant lacte.

ΔΙὰ τύτων ὁ πλῆθος σημαίνει τ βοσκημάτων, ὡς πανταχῦ νεμομένων ἔν τε ὄρεσι καὶ ἐν τοῖς πεδίοις· ἀπὸ γὰρ βυτύρυ καὶ γάλακτος, τ βυκολίων ὁ πλῆθος, καὶ τ ἀγεμάτων τὰς ἀγέλας ἐμήνυσε. πρὸς δὲ διάνοιαν· ὁδοὶ τῦ Ἰωβ αἱ ὠδόσεν, ἀρεταί ἦσαν, δι' ὧν καὶ τοὺς νηπιάζοντας ἔτρεφεν, ὄρη δὲ, τὰ ὑψηλὰ νοήματα.

EX his pecorum multitudinem significat, quæ passim cùm in montibus, tum in campis pascebantur: per butyrum enim & lac, armentorum multitudinem, & pecudum greges indicavit. Sensus autem est; *Viæ* Jobi in quibus ambulaverat, virtutes erant, quibus lactentes etiam alebat; *montes* autem, excelsæ & sublimes cogitationes.

Οτε ἐξεπορευόμλιν ὄρθρου ἐν πόλει, ἐν δὲ πλατείαις ἐτίθετό μυ ὁ δίφρος.

Cùm exibam matutinus in civitate, & in plateis ponebatur mihi sella.

*Is. σεμνότητα.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Τὸ * πρηπείαν λέγει, καὶ τ ἀξίαν τ πρώτην, εἶτα τ δόξαν, καὶ ὅτι διδασκαλίᾳ καὶ ὠφελείᾳ ἑτέρων ἐσχόλαζεν, ὐχ ὡς φίλαυτος, ἀλλ' ὡς ἀγάπην ἔχων ζη-

EJUSDEM. Abundantiam suam priorem ac dignitatem, & deinde gloriam narrat, & quòd aliorum institutioni & utilitati operam impenderit, non tanquam is qui sui amore ducitur, sed qui charitate,

ritate, quæ publicum commodum quærit, præditus eſt. Inſtar enim principis alicujus & virtutis magiſtri, non ſomno & ebrietatibus vacabat, ſed civibus lex & exemplar factus, ſummo mane charitate accenſus, in plateis ſedebat.

παδσθρ ὃ κοινῆ συμφέρον. οἷα γάρ τις ἄρχων καὶ διδάσκαλος ἀρετῆς, οὐχ ὕπνῳ καὶ μέθαις ἐσχόλαζεν, ἀλλ' ἐξ ἀγάπης ἑωθινὸς ἐν ταῖς πλατείαις καθῆστο, νόμος καὶ τύπος τοῖς ἐν τῇ πόλει νομίμοις.

Videntes me adoleſcentes abſcondebantur, ſenes autem omnes ſteterunt.

QUi ætate juvenes, vel qui juvenilibus moribus præditi erant, virtutem Juſti venerantes, ſubducebant ſe, & occultabantur; ætate autem grandiores, vel qui ſenili prudentiâ imbuti erant, Juſtum honore colentes, & ſermonibus ejus aurem præbentes, erecti juxta eum adſtabant: adeo omnibus quibus intelligendi facultas inerat, adoleſcentibus, inquam, & ſenibus, venerandus erat. Mihi verò, amicos etiam qui ipſi inſultabant, his dictis pungere & ferire videtur, oſtendens ſe priùs formidabilem illis extitiſſe, & in honore ab illis habitum fuiſſe.

Ιδόντες με νεανίσκοι ἐκρύβησαν, πρεσβύται δὲ πάντες ἔστησαν.

Οἱ μὲν νέοι τὴν ἡλικίαν, ἢ καὶ νεωτερικὸν ἦθος ἔχοντες, αἰδούμενοι τὸν δικαίου τὴν ἀρετὴν, ὑπέστελλον ἑαυτούς, καὶ ἀπεκρύπτοντο· οἱ δὲ πρεσβύται καθ' ἡλικίαν, ἢ καὶ φρόνησιν ἔχοντες πρεσβυτικὴν, ἵσαντο, καὶ παρίσαντο, ἀκούοντες τὸν δίκαιον, καὶ τῶν αὐτοῦ λόγων ἐπαχθόμενοι· ὥστε πᾶσιν αἰδέσιμος ἦν τοῖς συνιέναι δυναμένοις, νεανίσκοις, φημὶ, καὶ γέρουσιν. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ καὶ τοὺς φίλους πλήττειν αὐτῷ ἐπεμβαίνοντας, δηλοῦν ὅτι πρὸ τούτου φοβερὸς ἦν αὐτοῖς καὶ ἔνδοξος.

Et potentes ceſſaverunt loqui, digitum imponentes ſuper os.

DIvites, craſſi, & opulenti, *potentes* hoc loco vocantur; vel, ſecundùm aliorum interpretationem, *Principes:* hi poteſtatem loquendi Juſto concedentes, præſente ipſo, ſilentium agebant.

ORIGENIS. Porrò autem, digitus ori impoſitus, ſilentii ſignum videri poteſt. Fortè etiam (quandoquidem manus pro opere ſumitur) opera eorum labia iis obturâſſe, & quaſi vinculum ori injeciſſe, oſtendit; ſe enim, quòd exigua præſtitiſſent, indignos eſſe animadverterunt, qui coram Jobo os aperirent, qui majora facinora edidiſſet; digitus enim actionem & operationem minimam ſignificat.

Ἀδρὸν δὲ ἐπαύσαντο λαλοῦντες, δάκτυλον ἐπιθέντες ἐπὶ στόματι.

ΑΔρὸν οἱ πλούσιοι· ἢ κατὰ τὴν τῶν λοιπῶν ἔκδοσιν, οἱ ἄρχοντες· ὅτι παραχωρησάντων τῷ δικαίῳ τὸν λόγον * αὐτοῖ πρόντες ἐσιγῶν. * ἴσ. αὐτῷ παρόντος.

ΩΡΙΓΕΝΟΥΣ. Δόξει δ' οὖν καὶ σημεῖον εἶναι σιωπῆς, τὸ, δάκτυλον ἐπιθεῖναι ἐπὶ τὸ στόμα. ταῦτα δέ, ἐπεὶ ἡ χεὶρ ἀντὶ ἔργων λαμβάνεται, δηλοῖ, ὅτι τὸ ἔργον αὐτῶν ἐφίμου αὐτοῖς τὰ χείλη, καὶ οἱονεὶ δεσμός τις τῷ στόματι ἐπέκειτο· ἠσθάνθησαν γὰρ ὅτι οὐκ εἰσὶν ἄξιοι τοῦ λαλεῖν, πρόντος τοῦ Ἰωβ, μείζονα ἔργα πεπραγότος, αὐτοὶ ὀλίγα πεπραχότες. ὁ γὰρ δάκτυλος τὴν ἐλαχίστην σημαίνει πρᾶξιν καὶ ἐνέργειαν.

Οἱ

Οἱ δὲ ἀκούσαντες ἐμακάριζόν με, καὶ γλῶσσα αὐτῶν τῷ λάρυγγι αὐτῶν ἐκολλήθη.

Qui autem audiverunt, beatificabant me; & lingua eorum gutturi eorum adhæsit.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Ἐν τούτοις σιωπὴν ἅμα, καὶ φόβον, καὶ θάμβος προτίθησι. ἐμακάριζον μὲν γὰρ αὐτὸν ὅτι τοῖς λόγοις τὸ χάριτος οἱ ἀκούοντες, καὶ οἱ ἔχοντες ἀκοὴν εἰς νοῦν τετρημένην, ὡς ὧδέν δ' ἀντέλεγον· ὥσπερ δὲ εἰς ἐκεκόλλητο αὐτοῖς ἡ γλῶσσα, καὶ μὴ ἠδύνατο τρέφεσθαι, ὥστε λόγους τυποῦν καὶ μορφοῦσθαι, ὕπτιοι ἐθαύμαζον ἵνα ἔχων τὰ τοιαῦτα νοῦν, καὶ καταλαμβάνῃ, καὶ λέγῃ τὰ σφόδρα ἔνδοξα, καὶ δυνάμενα ὠφελεῖν τοὺς ἀκούοντας.

OLYMPIODORI. His verbis silentium simul eorum, & timorem, ac attonitum stuporem ob oculos proponit. Qui enim audiebant, auréſque perforatas, quæ dicta ad animum transmitterent, habebant, pro sermonibus suis gratiâ plenis beatum illum prædicabant, nec in aliquo illi contradicebant; sed, linguâ quasi palato adhærescente, ut ad formandas & obstetricandas voces movere illam non possent, cum stupore adeo, qua ratione talia quæ admirabilia valde & auditoribus utilia erant, intelligeret, comprehenderet, & loqueretur, attoniti admirabantur.

Οτι οὖς ἤκουσε καὶ ἐμακάρισέ με, ὀφθαλμὸς δὲ ἰδών με ἐξέκλινεν.

Quia auris audivit, & beatificavit me; & oculus videns me declinavit.

Οὐκ ἰσχύων, δηλαδή, ἀντειπεῖν. Ἀκύλας δὲ καὶ Σύμμαχος, ἐμαρτύρησε γὰρ ἐμοί, ἐκδεδώκασι. Τί δὲ ἐμαρτύρησεν; ὅτι ὑπερβολὴν ὧν σοφὸς ἦν ἐν σοφίᾳ τοῦ Ἰώβ, ὥστε τοὺς ἀκούοντας αὐτοῦ μὴ δυναμένους ὁρᾶν τὴν μαρμαρυγὴν τῶν νοημάτων αὐτοῦ, ἐκκλῖναι τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, μὴ δυσχολαθοῦντας τῇ βαθύτητι τῆς διανοίας αὐτοῦ. Εἶτα διὰ τί τινος ἕνεκεν ἐμακάριζον αὐτὸν, ἐπιφέρει.

CUm contradicere, scilicet, non posset. Aquila autem & Symmachus, *Testimonium de me perhibuit*, interpretati sunt. Quale autem testimonium perhibuit? Quòd Jobus in sapientia profectus supra modum magnos fecisset, ita ut auditores radiantem splendorem sensorum intueri non sustinentes, nec mentis profunditatem assequentes, oculos eorum averterint. Deinde, causam cur ipsum beatum prædicarent, ostendens, subjungit.

Διέσωσα γὰρ πτωχὸν ἐκ χειρὸς δυνάστου, καὶ ὀρφανῷ ᾧ οὐκ ἦν βοηθὸς, ἐβοήθησα.

Salvavi enim mendicum de manu potentis, & pupillum, cui non erat adjutor, adjuvi.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Ἀλλὰ πρότερον διάληψις τὴν Θεοῦ τὴν ἐπισκοπὴν καὶ τὴν φυλακὴν αὐτοῦ, τότε καυχᾶται ἐν Κυρίῳ. ὅρα δὲ αὐτὸν, οὐκ ὑπὲρ τῆς τῶν κακῶν ἀποχῆς μέγα φρονοῦντα, οὐκ ὑπὲρ τῶν θυσίας, καθάπερ Ἰουδαῖοι, ἀλλ'

CHRYSOSTOMI. Priùs verò, Deo visitationem & custodiam sui acceptam referens, in Domino tum gloriatur. Considera autem, quòd non propter abstinentiam à malis, nec propter sacrificia, Judæorum more, sed propter id quod Deus requirit,

Ef.1.17. requirit, efferat ſe & venditet, (*Judicate* enim, inquit, *pupillo, & juſtificate viduam*) & propter bonorum operationem; *Salvavi enim*, inquit, *mendicum, & pupillum adjuvi.*

ISIDORI. Ne mireris autem, ſi Phariſæus, ſuperbè ſe efferens, Dei offenſam meritus ſit; Jobus autem, plura & majora de ſe prædicans, præconiis celebretur. Qui enim, nemine impellente aut provocante, verba magnifica profert, & opinione ſuâ mundo univerſo ſe præfert, meritò impingit & offendit; ſuperbiæ enim morbo laborat: qui verò, dum laudibus celebratur, celat ea quibus alios antecellit, & dum conviciis proſcinditur, ad diluenda objecta crimina loquitur, (quemadmodum celebris Jobus, & omni præconii laude major) ad eos, qui contrà quàm par erat conviciis eum lacerabant, culpa omnis redit, ipſe autem ab ea immunis eſt. Seipſum enim, nullâ neceſſitate cogente, celebrare, frigidum & jejunum eſt: ſiquis autem, auditis iis quæ non decet, invitus ad ejuſmodi ſermones deſcenderit, culpa iis qui neceſſitatis anſam præbuerunt, imputatur. Idcirco calculus divinus, illum, qui nemine incitante ſeipſum juſtificaverat, omnéſque alios condemnaverat, nequaquam approbavit: hunc verò, neceſſitate ad hoc impulſum (quid enim ab amicis relictum eſt, quod provocare poſſet?) ſummis laudibus coronavit.

ὅτι τούτῳ ᾧ βούλεται ὁ Θεὸς, κρίνατε γάρ, φησὶν, ὀρφανῷ, καὶ δικαιώσατε χήραν· καὶ ὅτι τῇ πρὸς τῶν ἀγαθῶν, διέσωσα γάρ, φησὶ, πτωχὸν, & ἐβοήθησα ὀρφανῷ.

ΙΣΙΔΩΡ. Μὴ θαύμαζε δέ, εἰ ὁ μὲν Φαρισαῖος μεγαληγορήσας, πρὸς πέπτωκεν· ὁ δὲ Ἰὼβ, πλείονα καὶ μείζονα εἰρηκὼς, δεδοκίμηται. ὁ μὲν γὰρ, μηδενὸς παρακινοῦντος μηδὲ ἐρεθίζοντος, μεγαληγορῶν, καὶ τὴν οἰκουμένης ἅπασης φρονῶν μᾶλλον, εἰκότως πρόπτωμα, ὑπερηφανίαν γὰρ νοσεῖ· ὁ δὲ ἐν μέσῳ τῶν δεδοκιμένων κρύπτων τὰ οἰκεῖα πλεονεκτήματα, ἐν δὲ τῷ κακηγορεῖσθαι, φεύγων πρὸς δὲ ἀπολύσασθαι τὰ ὑπαφερόμενα ἐγκλήματα, ὥσπερ ὁ ἀοίδιμος καὶ πάσης δυσφημίας κρείττων πεποίηκεν ὁ Ἰὼβ, πάσης αἰτίας ἔξω καθέστηκεν, εἰς τοὺς δεόντως κακηγορήσαντας τὴν αἰτίαν παλινδρομήσης. Ψυχρὸν μὲν γὰρ τὸ σεμνύνειν ἑαυτὸν, μηδεμιᾶς ἀνάγκης ἐκβιαζομένης· εἰ δέ τις ἀκόντων ἂν μὴ προέπεσεν, εἰς τοιούτους ἀκόντων ἐμπέσοι λόγους, τοῖς τὴν αἰτίαν παρασκευάσουσιν ἡ αἰτία προσειπεῖν. δῆλον καὶ ἡ θεία ψῆφος τὸν μὲν, ἑαυτὸν μηδενὸς παρακινοῦντος δικαιώσαντα, καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων καταψηφισάμενον, οὐκ ἀπεδέξατο· τὸν δὲ, ἐξ ἀνάγκης εἰς τοῦτο ἀγθέντα, ᾧ γὰρ τῶν ἐρεθισμάτων δυναμένων οἱ φίλοι προλελοίπασι; μεγίστοις ἐγκωμίοις ἐστεφάνωσεν.

Benedictio pereuntis ſuper me veniat, [Symmachus, *Deſcendebat.*] *& os viduæ benedixit me.*

OLYMPIOD. Pro quo Theodotio, *Et cor viduæ lætificavi.* Senſus autem verſuum hic eſt; Qui, inquit, de ſalute periclitabatur, non tamen periit, eò quòd meum auxilium expertus ſit, & vidua patrocinio deſtituta, me ſibi patronum inveniens, benedictionibus & laudibus me compenſavit: non quòd eâ ſpe hæc facerem, ſed quia opem talibus ferendo, ſenectutem

Εὐλογία ἀπολλυμένου ἐπ' ἐμὲ ἔλθοι, [ὁ δὲ Σύμμαχος, καταίνετο.] στόμα δὲ χήρας με εὐλόγησεν.

ΟΛΥΜΠ. Ἀντὶ δὲ Θεοδοτίων, & καρδίαν χήρας εὔφρανα. ὁ δὲ νοῦς τῶν στίχων ἐστὶ· ὁ κινδυνεύων, φησὶν, ἀπολέσθαι, μὴ ἀπολόμενος δέ· τὸ ἐμῆς τυχὸν ἐπικουρίας, καὶ ἡ χήρα ἡ ἀπροστάτευτος προστάτην με εὑροῦσα, τὰς εὐλογίας & τοῖς ἐπαίνοις ἠμείψατο· οὐκ ἐπὶ δὴ ταύτῃ τῇ ἐλπίδι ἐποίουν, ἀλλ' ὅτι προσδόκων ἐκ τοῦ βοηθεῖν τοῖς τοιούτοις γήρας μακρὸν,

χρὸν, ἀπὸ σωμφόδτος καλοῦ ⸀ χρηστῶν ἐλπίδων.

longam cum conſcientia proba & ſpe bona conjunctam exſpectabam.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Ἰστε γὰρ ὅτι ἀχάριστόν πως ὁ γένος ἐστὶ τῶν χηρῶν, καὶ οὐχὶ τὴν οἰκείαν φύσιν, οὐδὲ προαίρεσιν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀνάγκην τῆς πενίας, καίτοι γε πικρίας ἐστίν· καὶ * πρᾶγμα δύσκολον ἐπαινέσαι τὸν τοιοῦτον· ἀλλὰ τὸν Ἰὼβ καὶ αὐτοὶ βούλονται. ἀναγράφει γὰρ τοὺς τοιούτους ἀνδραγαθήματα, ἵνα ζηλώσωμεν.

CHRYS. Noſtis autem quòd viduarum genus, non ſuâ quidem naturâ & animi propoſito, ſed paupertatis neceſſitate (paupertatis enim fornax eſt) ingratum quodammodo ſit, & quòd benefactorẽ laudare, arduum & difficile exiſtat: verùm illæ etiam Jobum prædicaverunt & benedixerunt. Egregia autem ejus facinora, ut ea imitemur, ſcriptis mandantur.

* ſic. add. ὅτι.

Δικαιοσύνῃ γὰρ ἐνεδέδυκεν, ἀμφιάσματι δὲ χρῆται διπλοΐδι.

Juſtitiam verò indutus ſum, & veſtitus ſum judicio ſicut diploide.

ΩΡΙΓΕΝ. Καλὸν χιτῶνα ὑφάνεν ἑαυτῷ ὁ Ἰὼβ, ἵνα ἐνδύσηται τὴν δικαιοσύνην ἀντὶ χιτῶνος. ἴδε αὐτοῦ καὶ τὸ ἱμάτιον. δικαιοσύνη ὁ χιτών· κρίμα ἡ διπλοΐς.

ORIGENIS. Præclaram tunicam Jobus ſibi contexuit, ut juſtitiam pro tunica indueret. Vide etiam ejus pallium. Juſtitia, tunica; judicium, diplois.

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Ἀντὶ πάσης τιμίας ἐσθῆτος, δικαιοσύνῃ καὶ δικαιοκρισίᾳ ἐκαλλωπίζετο· καὶ ταῦτα μὲν τὰ θαυμαστὰ τοῦ Ἰὼβ ἀμφια. ἐξ ἐναντίας δὲ τὰ τῶν ἀσεβῶν, ἐνδύονται γὰρ κατάραν ὡς ἱμάτιον, καὶ περιβάλλονται, ὡσεὶ διπλοΐδα, αἰσχύνην αὐτῶν.

OLYMP. Juſtitiâ, & judicii æquitate, pro omni pretioſa veſte, ornabatur; & hæc quidem Jobi admiranda veſtimenta erant: impiorum autem indumenta longè alia; *Induunt* enim *maledictionem ſicut veſtimentum, & confuſione ſua, ſicut diploide, operiuntur.* Pſal. 108. 18, 29.

ΧΡΥΣΟΣΤ. Εἰκότως δὲ, μετὰ τὸ εἰπεῖν, διέσωσα πτωχὸν ἐκ χειρὸς δυνάστου, ἐπήγαγε, τό, ἐνεδεδύκην δικαιοσύνην· εἰσὶ γὰρ οἱ ἑτέρων μὲν προίστανται, αὐτοὶ δὲ ἀδικοῦσι πολλάκις· ἔστι δὲ ὅτε οὐχ ὅτως· ἀλλ' ἀμφιασάμην, φησὶ, κρίμα, ὅτως * ἐνεκαλλωπιζόμην. καίτοι ἑτέροις τὸ πρᾶγμα δυσχεραίνουσιν, ἀγανακτοῦσι, φορτικὸν εἶναι καὶ βαρὺ νομίζουσιν, ἀλλ' οὐκ ἐγὼ, φησὶν· ἀλλ' ὥσπερ ὅτε διπλοΐδι τις καλλωπίζοιτο, ὅτως ἐγὼ ὅτε τῇ δικαιοκρισίᾳ· οὐχὶ σήμερον μὲν, αὔριον δὲ οὐκέτι, ἀλλ' ὥσπερ ἀνάγκη τὰ ἱμάτια ἀναπόνυτος ἔχειν, ὅτω καὶ τὴν τῶν ἀδυνάτων ἐνδίκησιν. καίτοι τίς αὐτὸν κατέστησε δικαστήν; αὐτοχειροτόνητος κριτὴς ὢν δὲ τῆς ἀρετῆς γέγονεν αὐτῆς, καθάπερ Μωϋσῆς· τοιοῦτος ἔχειν ἐν τοὺς ἄρχοντας. εἶδες τοῦτον ἐν τοῖς πειρασμοῖς, ὅσον ἰσχὺν εἶ-

* ic. ἐνεκαλλωπιζόμην.

CHRYS. Poſtquam autem dixiſſet, *Salvavi mendicum de manu potentis*, rectè illud ſubjunxit, *Juſtitiam indutus ſum*; ſunt enim qui aliis quidẽ authoritate præſunt, ipſi verò ſæpenumero ab injuriis non abſtinent: hic autem non ita; ſed *Veſtitus ſum*, inquit, *judicio*, eo veſtitûs genere ornavi me, & ſpectandum præbui. Et cæteri quidem indignantur, iraſcuntur, & rem gravem ac moleſtam eſſe judicant; ego verò non item: ſed quemadmodum quiſpiam diploide ornatus ſibi placere amat, ita ego judicii æquitate gloriabar; non hodie quidem, cras autem nequaquam, ſed prout veſtibus ſemper uti oportet, ita etiam impotentes & infirmos ab injuria aſſerere, neceſſarium duxi. Verùm quis eum judicem conſtituit? Suo ſuffragio, & ſponte ſuâ, ab ipſa virtute, inſtar Moyſis, creatus eſt judex: tales Principes eſſe oporteret. Vidiſti hunc in tentationibus, quantum

quantum videre licuit; (accuratam enim expreſſionem oratio ob oculos ponere non valuit: dolorem etenim, cruciatus, mœroris tyrannidem, & perturbationem ex tantis procellis coortam, nulla ſermonis vis & facultas ita auditoribus, ut ipſa rerũ experientia, explicare poteſt.) Age verò, hunc ego rurſus, in divitiis & proſpera fortuna ſummam philoſophiam & animi æquanimitatem demonſtrantem, tibi oſtendam; neque hæc quidem res exigui momenti eſt, ſed quæ animum philoſophiâ ſummopere imbutum requirat. Qualis igitur fuit, cùm divitiis abundaret? Communis omnium portus, pater publicus, & medicus univerſalis, imò verò medico major. Audi igitur ipſum dicentem.

δυνατὸν ἰῶ· τὴν γὰρ ἀκρίβειαν οὐδὲ αὐτὸς ὁ λόγος ἐξενεγκεῖν ἴσχυσεν· ὀδύνην γὰρ, καὶ βασάνους, καὶ ἀθυμίας τυραννίδα, καὶ τὴν ἐκ τῶν τοιούτων νιφάδων ἐγκινηθεῖσαν ταραχὴν, οὐδεμία λόγου δύναμις ἐρμηνεῦσαι δυνάσται τοῖς ἀκηκοόσιν, ὡς αὐτὴ τῶν πραγμάτων ἡ πεῖρα. Φέρε, σὶ δείξω πάλιν αὐτὸν, οὐδὲ γὰρ τοῦτο μικρὸν, ἀλλὰ καὶ σφόδρα φιλοσοφωτάτης δεόμενον ψυχῆς, ἐν πλούτῳ δὲ ἐν εὐπραγείᾳ πολλῇ ἐπιδεικνύμενον φιλοσοφίαν. Τίς οὖν ἰῶ, πλούσιος ὤν; κοινὸς ἁπάντων λιμήν, κοινὸς ἁπάντων πατήρ, κοινὸς ἰατρὸς, μᾶλλον δὲ καὶ ἰατροῦ μείζων. ἄκουσον οὖν αὐτοῦ λέγοντος.

Oculus fui cæcorum, & pes claudorum.

Ὀφθαλμὸς ἤμην τυφλῶν, πὸς δὲ χωλῶν.

EJUSDEM. Vides quemadmodum medico major; iis qui mutili & membris capti, naturæ vicem ſuppleverit; & quæ arte corrigere nequiverant, ea, ſolicitudine & curâ quam iis impendebat, membra pro iis factus, ſolando recuperaverit: qui enim pedibus & oculis truncati erant, claudicationem & orbitatem luminis, propter ingentem ejus curam & providentiam, minimè ſentientes, tanquam ſani, integris pedibus, & oculorum uſum habentes, affecti erant. Ac idcirco non dixit, Ego claudos & cæcos ſolatus ſum, Ego calamitatem lenivi, Ego ſenſum orbitatis oculorum è medio ſuſtuli: ſed, Oculus illorum fui, Meâ operâ videbant, Per me calamitatem ſuam non experiebantur, Qui manu eos apprehenderent, & viæ duces ſe præberent, non quærebant, Ubique illorum tenebras in lucem convertebam. Vide & animadverte ſigna Apoſtolica; *Oculus eram cæcorum*, non quidem oculos impertiens, (nondum enim erat illa gratia) ſed ut ne calamitatis ſenſum perciperent, efficiens: hujus autem ævi homines, etiam eos qui vident, cæcos reddunt. Non dixit, Per famulos hæc curabam: verùm, Ego ipſe naturæ errata & vitia

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Ὁρᾷς πῶς ἰατροῦ μείζων· διὰ τὴν φύσεως τοῖς πεπηρωμένοις ἐλύπει, καὶ ἅπερ οὐκ ἴσχυσεν ἡ τέχνη διορθῶσαι, ταῦτα αὐτὸς διήκεσεν τῇ παρακλήσει, διὰ τὸ πολλὴν εἰς αὐτοὺς προθυμίαν διὰ τὸν μέλλον αὐτοῖς γινόμενος· ὡς γὰρ ὑγιεῖς, καὶ ἀρτίποδες, καὶ βλέποντες, ὕτω διέκειντο οἱ τὰ μέλη ταῦτα κεκολοβωμένοι, οὐκ αἰσθανόμενοι τὴν χωλείας, οὐδὲ τὴν πηρώσεως, διὰ τὸ πολλὴν τούτου προθυμίαν. Διὰ δὴ τοῦτο οὐδὲ εἶπεν, ὅτι ἐγὼ παρεμυθούμην χωλοὺς καὶ τυφλούς, οὐκ εἶπεν, ἐπεκύφισα τὴν συμφορὰν, οὐδὲ τὴν πηρώσεως τὴν αἴσθησιν ἀνῄρουν· ἀλλ', ὀφθαλμὸς αὐτῶν ἤμην, ἔβλεπον δι' ἐμοῦ, οὐκ ἐλάμβανον πρόφασιν τὴν οἰκείας αὐτῶν συμφορᾶς δι' ἐμὲ, οὐκ ἐπεζήτουν τοὺς χειραγωγοῦντας, τοὺς ὁδηγοῦντας, πανταχοῦ δὲ σκότος αὐτοῖς ἐποίουν φῶς. ὅρα σημεῖα ἀποστολικά· ὀφθαλμὸς ἤμην τυφλῶν, οὐκ ὀφθαλμοὺς ἀποδιδούς, ὅπου γὰρ ἰῶ αὐτὴν οὐκ ἦν χάρις, ἀλλὰ μηδὲ αἰσθέσθαι τὴν συμφορᾶς ποιῶν· οἱ δὲ νῦν καὶ τοὺς βλέποντας, τυφλοὺς ποιοῦσιν· οὐκ εἶπε, διὰ τῶν οἰκετῶν ἐποίουν· ἀλλ' ἐγὼ αὐτὸς τὰ φύσεως τὰ ἁμαρτήματα διώρθουν,

ὰ τὰ

ὑ τὰ σώματα ἀνηθεφπων μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ πρὸ αὐτῆς τ φύσεως· τὰ γὰρ λείποντα τ σώματος μέλη τοῖς δεομένοις τῆ τῶν ἀναλωμάτων ὑπουργία, καὶ τῆ πολλῆ τοῦ μηθείᾳ. τοὺς δ' νοῦν, τυφλὰς διανοίας διέῳγε, καὶ ὠφέλητους πεπηρωμένους τ ψυχῆ, ἐ αὐτὸς αὐτῶν ἐγίνετο ὀφθαλμός· πόδας δ' ἐχαρίζετο τοῖς χειχωλωμένοις τὰς βάσεις τ ψυχῆς, καὶ ᾧ λόγῳ ἐγίνετο αὐτῶν πούς, καὶ ἐχέφαλὴ ἑκατέρους. Εἰλήφθαι δ' ὁ μὲν ὀφθαλμὸς ὑπὲ τ νοητικῆς ὀδηγίας, ὁ δ' πούς, ὑπὲ τ ἠθικῆς.

corrigebam ; nec tantùm ea quæ ab hominibus, ſed etiam quæ ab ipſa naturâ proficiſcebantur : neceſſariorum enim ſubminiſtratione, & ſtudio ac ſolicitâ curâ, membrorum corporis defectum, iis qui indigerent, ſupplebam. Senſus autem eſt ; Cæcas mentes aperiebat, & animæ lumine orbatis opitulabatur, ipſéque oculus illorum fiebat ; ſermone verò ſuo pes factus, pedes iis qui mentis inceſſu claudicabant, largiebatur, & utróſque manu ducebat. *Oculus* autem pro deductione intellectiva, & *pes* pro ſenſitiva, uſurpatur.

Εγὼ ἤμην πατὴρ ἀδυνάτων.

Ego fui pater impotentium.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Οὐδὲ ἐπαῦλα εἶπε, παρεμυθούμην ὀρφανούς· ἀλλ', οὐδὲ αἴσθησιν ἀφῆκα γενέσθαι τ ὀρφανίας, οὐδὲ φανῆναι τὸ δεινόν· καθάπερ ἐκεῖ τοὺ πήρωσιν τῆ παρουσίᾳ τῆς προνοίας, τῶν τὰ τοιαῦτα πεπονθότων καὶ αὐτοὺ τῶν δεινῶν ἀμαυρῶν τοῦ αἴσθησιν. ἐν τούτοις φωναὶ δηλωθῶσιν τοῦ ὠφελουμένου τοὺς ἀδυνάτους, τοὺς ἀσθενεῖς. ὅρα δ' μετὰ πόσον χρόνον ταῦτα λέγει.

EJUSDEM. Neque hoc loco dixit, Ego ſolabar pupillos ; ſed, Ne ſenſum quidem orbitatis illorum animis inſidere, nec malorum acerbitatem apparere paſſus ſum : quod etiam iis qui membris truncati erant, præſtabam, ſummâ, ſcilicet, curâ & ſolicitudine ſenſum acerborum iis adimens qui talia paterentur. In his, voces ejus qui impotentes & imbecilles auxilio ſuo juvit, manifeſtantur. Quanto autem pòſt intervallo hæc loquatur, conſidera.

ΣΕΒΗΡΟΥ. Καιρὸς γὰρ, φησὶ, τοῦ σιγᾶν, καὶ καιρὸς τοῦ λαλεῖν, τοῦ Ἐκκλησιαστοῦ λόγος. ἐπεὶ οὖν ὁ μέγας Ἰὼβ πολὺν χρόνον τὰς συμφορὰς ἤνεγκε σιωπῇ, αὐτῷ τούτῳ τ ἀνδρείαν ἐπιδειξάμενος, τῷ ἐγκαρτερεῖν τοῖς δυσφορωτάτοις πάθεσι, καὶ ἀπάρκησε τ σιωπῆς ἐλθεῖν χρόνος, καὶ διέμεινεν ἐν τῷ βάθει τ καρδίας ἀποστέγων τ ὀδύνην· τότε ἀνοίξας τὸ στόμα φθέγγεται ταῦτα, οὐκ καυχώμενος, οὐδὲ μέγα φρονῶν, ἀλλ' αἰτιολογούμενος εἰπεῖν τοῦ Θεοῦ τ πρόνοιαν, καὶ ὅτι οὐκ ἀπήλαυεν * αὐτὸς, ἐ ἐν οἷς ὅτι νεῦ. οὐ σώματα μόνον κεκολοβωμένα ἐθεράπευεν, οὐδὲ ὀρφανίας διώρθου, τοῖς μὲν αὐτὶ μελῶν, τοῖς δ' αὐτὶ γονέων γινόμενος· ἀλλὰ καὶ δικαστὴς αὐτοχειροτόνητος καθίστατο, μᾶλλον δ' καὶ δικαστοῦ πλέον· φησὶ γάρ.

* Al. αὐτῆς.

EJUSDEM. Tempus enim tacendi, & tempus loquendi eſſe, dictum eſt Eccleſiaſtis. Poſtquam igitur Jobus, vir magnus, calamitates diu tacitè pertuliſſet, (hoc ipſo fortitudinem oſtendens, quòd cruciatus toleratu difficilliſimos animo conſtanti toleraret) & ſilentio ſatis temporis indulſiſſet, doloremque imo corde occultum tegere perſeverâſſet ; tunc os aperiens, non inani ullâ gloriatione aut faſtu elatus, ſed coactus de Dei providentia verba facere, in quibus olim eâ frueretur, & quo in ſtatu nunc eſſet, in hæc verba prorumpit. Nec corpora tantùm mutila curavit, & pupillorum orbitates reparavit, his quidem parentum, illis verò membrorum vicem ſupplens ; ſed judex ſpontaneus, ſuo ſuffragio creatus, immo verò plus quàm judex exſtiterat ; dicit enim. Eccl. 3. 7.

Et judicium quod non noveram, exquisivi.

CHRYSOST. Hoc multò majus est quàm judicis partes agere ; judices enim pro tribunali sedentes, exspectant eos qui injuriâ læsi sunt ; & post eorum compellationes de injuriis, & querimonias, tunc qui inter eos probatissimi sunt (plerique autem ne hoc quidem præstant) præsidium suum iis præbent. Hic verò etiam spectatissimos superavit, & multis modis antecelluit : non enim tardabat donec injuriâ affecti ad ipsum venirent, neque post eorum compellationem auxilium præbebat ; verùm ipse priùs circumibat, quærens eos qui injuriam paterentur : neque id quidem simpliciter, sed cum multa cura & vigilantia. Et hoc quidem, vi vocis intellectâ, evidenter cognoscere possis ; non enim dixit, *Quæsivi*, sed, *Judicium quod non noveram exquisivi*, id est, Indagavi, sedulò quæsivi, in solicita inquisitione perstiti, omnem lapidem movi, ut si quis injuriâ læsus alicubi lateret, invenirem. Vides patrocinium quod non in nudis tantùm facultatibus, alimento, & indumentis se exercuit, sed causam alienam etiam cum corporis periculo tutatum est.

OLYMP. Docet nos hoc loco quemadmodum judicare oporteat, ut siquando ad arbitrium vocemur, & arbitri inter fratres constituamur, lites eorum rectè dirimere possimus ; Inter judicandum enim, inquit, non aurem alterutri parti priùs commodando, aut donis corrumpendo, sed cum accurata diligentia indagando & investigando, quod justum erat percepi. Hoc Jobi dictum, *Judicium quod non noveram, exquisivi*, contra eos usurpandum est, qui temere pronunciant, & condemnationis sententiam ferunt. Vidisti animum vigilem & solicitum ; fortitudinem nunc & industriam intuere.

Δίκλω ὃ λιὶ ὐκ ἤδφν, ἐξιχνίασα.

ΧΡΥΣΟΣΤ. Τοῦτο δικαιοῦ πολὺ πλέον· οἱ μὲν γὰρ δικάζοντες καθίωται ἀναπηδῶντες τοὺς ἠδικημένους, κὴ μὴ τὴν πρὸς ἐκείνων ἔνθυξιν, τότε τὴν πρὸς ἑαυτὸν πρόκχυσι συμμαχίαν οἱ δοκιμώτατοι τῶν δικαζόντων· ὡς οἵγε πολλοὶ οὐδὲ τοῦτο. οὗτος ὃ κὴ τοὺς δοκιμωτάτους ἐνίκησε, κὴ ὐκ πολλοῦ τοῦ θαυμαστοῦ ὑπερηκόντισεν· οὐδὲ γὰρ ἀνέμενε τοὺς ἀδικημένους ἐλθφν πρὸς αὐτὸν, οὐδὲ μὴ τὴν ἐκείνων ἔντυξιν ἐποιῆτο συμμαχίαν, ἀλλ' αὐτὸς περιεμβαίνων περιῆγε ζητῶν τοὺς ἠδικημένους· κὴ οὐδὲ ἁπλῶς ζητῶν, ἀλλὰ μὴ πολλῆς τῆς ἀγρυπνίας, μὴ πολλῆς τῆς φροντίδος. κὴ τοῦτο εἰδῆσαι σαφῶς, τὴ λέξεως καταμαθὼν τὴν δυναμιν· ὃ γὰρ εἶπεν, ἐζήτησα, ἀλλὰ, δίκλω λιὶ ὐκ ἤδφν ἐξιχνίασα, ἠρεύνησα, περιφρασάμλιν, πολυπραγμοσύνῃ διετέλεσα, πάντα κινῶν, ὥστε βύρσν μή πω ὡς ἠδικημένος λανθάνῃ. ὁρᾷς τὴν περιουσίαν, ὃ μέχρι χρημάτων, οὐδὲ μέχρι σφῆς κὴ σώματων, ἀλλὰ κὴ μέχρι κινδύνων ἀλλοτρίας * περιϊσάμλιν χρίσεως. * ἰσ. περισαμένω.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Ἐντεῦθα διδάσκι ἡμᾶς πῶς δεῖ δικάζειν, ἐάν ποτε καλεθῶμεν ὑπὲ δίαιταν ἀδελφῶν, ὥστε διαιτῆσαι τὰ καθ' αὐτούς· ὁ γὰρ δικάζων, φησὶν, οὐδὲν πεπαιδευμένως ἔκ τινος τῶν μερῶν, οὐδὲ περιδεδραφθαρεὶς τοῦ ἀκροῦ, ἀλλ' ὑπομελῶς ἀναζητήσας κὴ ἐξιχνιάσας, κατείληφα τὸ δίκαιον. τοῦτο λεκτέον πρὸς τοὺς ἀπερισκέπτως ἀποφαινομένους κὴ καταψηφιζομένους, ὅτι φησὶν Ἰὼβ, δίκλω λιὶ ὐκ ἤδφν ἐξιχνίασα· εἶδες τὴν ἄγρυπνον ψυχὴν, ὅπου κὴ τοῦ αἱρεῖσθαι κὴ τοῦ ἀποβάλλειν.

Συνέτειψα

Συνέτριψα ὴ μύλας ἀδίκων.

Confregi autem molas iniquorum.

ἴσ. αὐτῶν. Τὸ δηκτικὸν * αὐτὸ τὴν δυναστείαν καταλύσας, φησὶν, ὥστε λοιπὸν καὶ εἰς ἑτέραν ἀδικίαν ἀχρήστους γενέσθαι. ἀμφοτέροις τοίνυν ὠφέλει, τοὺς μὲν τοῦ παθεῖν κακῶς, τοὺς δὲ τοῦ ποιεῖν κακῶς ἀπαλλάττων, καὶ σφοδροτέροις ποιῶν, ὁ ἀποστολικὸν ἐκεῖνο πληρῶν, ὁ προϊστάμενος, ἐν σπουδῇ. Εἶτα βλέπε τὴν βιαιότητα, καὶ τὴν χαρτερίαν.

POtentiam, inquit, eorum, quæ mordendi vim habet, elisi & dissipavi, ita ut ad novam deinceps injuriam inferendam inepti redderentur. Ambobus igitur proderat; hos quidem, ne paterentur, illos verò, ne mala inferrent, arcens & summovens, moderatioréſque reddens, ac Apostolicum illud adimplens, *Qui præest, cum diligentia.* Rom. 12.8. Deinde contentionem ejus validam & fortitudinem animadverte.

Ἐκ μέσου τῶν ὀδόντων αὐτῶν ἅρπαγμα ἐξήρπασα.

De medio dentium eorum rapinam eripui.

ΧΡΥΣΟΣΤ. Ὅρα τὴν δυσκολίαν τοῦ πράγματος. καταποθὲν, φησὶν, ἤδη καὶ παρελήφθεν ὃ πρᾶγμα ἀνώρθωσα· οὐ γὰρ ἀπεγνώσθην, οὐδὲ ἀπηγόρευον, εἰ καὶ ὃ πρᾶγμα προκαθημμένον ἦν, ἀλλ' ἤδη καὶ ὃ καταποθὲν ἀνιμώμην, ποιμένος ἴσως ἄριστου καὶ νήφοντος πρόνοιαν πρὸ τοῦ σκυλάκους ἐπιδεικνύμενος, καὶ ἐκκαπτῶν, καὶ ὃ ἐλήλυθον, ἐκ στόματος λέοντος, σκέλη προβάτου καὶ λοβοὺς ὠτίων.

CHRYSOST. Considera rei difficultatem. Rem, inquit, absorptam & priùs occupatam reparavi & restitui; non enim desperavi, nec animum despondi, licèt negotium anticipatum esset, sed curam & solicitudinẽ erga conservos meos ostendens, & (ut est in Proverbio) ovis crura, & aurium extremitates ex ore leonis eripiens, quod devoratum jam & absorptum erat, instar optimi cujusdam & providi pastoris, eruebam.

Εἶπα δὲ, ἡ ἡλικία μου γηράσῃ ὡσεὶ φοῖνιξ πολλὰ χρόνον βιώσω.

Dixi autem, Ætas mea senescet sicut truncus palmæ; multo vivam tempore.

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Ἀνθ' ὧν ὁ Σύμμαχος, ἔλεγον δὲ, μετὰ τῆς νοσσιᾶς μου γηράσω, ἡ δόξα μου ἀνανεάσῃ πρόσθά μοι. Ταῦτα, φησὶ, καθ' ἑμαυτὸν ἐλογιζόμην, καὶ ἤλπιζον, ὅτι δικαιοσύνῃ συζῶν ἀσφαλὴς ἔσομαι, καὶ πολυχρόνιος· τοιοῦτον γὰρ ὁ φοῖνιξ· ἵνα εἴπῃ, τοιαῦτα ποιῶν, ἤλπισα μέχρι τέλους ἔχειν τὰ ἀγαθὰ, τῆς θείας ἀπολαύων ἐπικουρίας.

OLYMP. Pro quibus Symmachus, *Dicebam autem, fore ut cum nido meo senescerem: gloria mea innovabitur præsens mihi.* Hæc, inquit, animo mecum versabam, eámque spem fovebam, quòd justitiam exercens perpetuò florerem, & vitam longævam ducerem; hoc enim per *palmam* significat; ac si diceret, Talia præstans, ad extremum vitæ spiritum me bonis fruiturum divini auxilii beneficio speravi.

Radix aperta eſt ſuper aquam, & ros morabitur in meſſe mea.

METaphorico ſermone uſus eſt, à planta metaphoram ducens, quæ radicibus humorem bibit, nutritur, fructum uberem ex irrigatione, & maturum ad meſſem producit. Inſtar arborum, inquit, quæ juxta aquas radices defixas habent, & propter earum decurſus plantatæ ſunt, florere & fructu abundare ſperabam: & quemadmodum fructus rore & imbribus irrigati, ac plenitudinem adepti, tempore idoneo demetuntur & colliguntur; ita ego conſeneſcentem me in bonis, vitam cum morte commutaturum expectabam.

Η ῥίζα διλωοιπῖαι ὅπὶ ὕδατος, καὶ δεδοσο αὐλιωθήσε) ἐν τῷ θερισμῷ μου.

ΜΕταφορικῶς τῷ λόγῳ ἐχρήσατο, ὡς ὅπὶ φυτοῦ, τ ῥίζαις ποτιζομένου, καὶ τρεφομένου, ℭ καρπὸν πολλὸν ἐκ τ ἀρδείας φέροντος, καὶ * πεπαγνομένου τοῖς θερισμόν. ὥσπερ γὰρ, φησὶ, τὰ δένδρα, τὰ ὅπὶ ὑδάτων τὰς ῥίζας ἔχοντα, καὶ τοῖς διεξόδοις τούτων πεφυτευμένα, ὥστε ἤλπιζον αὐθημερὸν εἶ) καὶ κατάκαρπος. ℭ ὡς καρποὶ δεδοσι καὶ ὑετῶν ἀπολαύσαντες, καὶ πλήρης γενόμενοι, καθ' ὥραν θερίζονται· ὅτω τοιγαροῦν εὐδόκων καταγηράσας τοῖς ἀγαθοῖς μεταλλάξειν τ βίον. * ἴσ. πεπανόμενον.

Gloria mea vana mecum.

VErùm rerum ſtatu in contrarium mutato, ſpes mea inanis & irrita eſt facta.

Η δόξα μου κενὴ μετ' ἐμοῦ.

ΑΛλὰ ματαία μοι, φησὶ, γέγονεν ἡ ἐλπὶς, ℭἰς τὸ ἐναντίον μοι τῶν τοιούτων ἐκβαπέντων.

Et arcus meus in manu ejus graditur.

EJUSDEM. Dupliciter hoc intelligendum eſt; Vel, quia arcus in me intentus, quaſi Dei manibus teneatur, & ab eo tentationum ſagittæ & tela in me vibrentur: Vel, quia res meas manu divinâ dirigi, omniáque ex animi ſententia evenire, & proſperè ſuccedere, non ſecus ac ſagitta à perito ſagittario emiſſa, rectà ad ſcopum fertur, ſuſpicarer; verùm ſpe meâ fruſtratus ſum. His interjectis, rurſus ad priorem ſermonem redit; & oſtendens, ſe in orationibus ſuis venerandũ ab omnibus, & placidum ac benignum habitum fuiſſe, dicit.

Καὶ τὸ τόξον μου ἐν χειρὶ αὐτοῦ πρυέ).

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Τοῦτο διχῶς νοητέον· ἢ, ὅτι ὁ καθ' ἐμοῦ τεταμένον τόξον οἱονεὶ τοῖς τ χειρὸς τ Θεοῦ κατέχεται, καὶ δι' αὐτοῦ ἐπ' ἐμὲ οἱ τῶν πειρασμῶν ἀκαιροι καὶ τὰ βέλη ἐπαφίενται· ἢ, ὅτι ὡσὸ τ θείας χειρὸς ὑπενόουν βυθιώεσθαι τὰ καθ' ἐμὲ, καὶ ὅτω μοι πολλὰ τ σκοπὸν ἐκβαίνειν ℭ βιοδοσεῖν, ὡς ὁ βέλος ὑπὸ βυφυοῦς τοξότου πεμπόμενον, βυβοῦ σκοπὸν φέρε). ἀλλὰ διήμαρτον τ ἐλπίδος. Ταῦτα μεταξὺ εἰπὼν, πάλιν ἐπανυσταμβαίνει τ ἀνωτέρω λόγον, καὶ δῆλος ὡς ἅπασιν ὑπῆρχε δημηγορῶν, αἰδέσιμός τε, καὶ σεμνὸς, φησί.

Qui me audierunt, attenderunt, & ſiluerunt ſuper conſilio meo: & in ſermone meo non adjecerunt.

ATtendebant iis quæ dicebantur, palam teſtantes quòd libenter audirent;

Εμοῦ ἀκούσαντες προσέχον, ἐσιώπησαν ἐπὶ τῇ ἐμῇ βουλῇ· ἐπὶ τῷ ἐμῷ ῥήματι οὐ προσέθεντο.

ΠΡοσεῖχον μὲν οἷς ἔλεγον, ἐμφαίνοντες ὅτι ἡδέως ἤκουον· ἐσιώπων δὲ, μηδὲν

μηδὲν ἀντιθῆναι, ἢ ἀντιπᾶν ἔχοντες. ἀ προσετίθεσαν ὅ, νόμον ἡγούμενοι, καὶ κανόνα, καὶ σάθμιον τὰ ἐμὰ ῥήματα· καὶ διὰ τοῦτο ὅτε προσθεῖναί τι τούτοις, ὅτε ἀφελέσθαι δυνάμενοι, ὅτεν πεπαύντο τῆς ἐμῆς διανοίας· κατείχετο γάρ μου ἡ καρδία καθάπερ τόξον ὑπὸ τῆς θείας χειρὸς, καὶ διὰ τοῦτο τοῦ ὀρθοῦ σκοποῦ τῶν νοημάτων οὐκ ἀπετύγχανον.

silentium autem agebant, quia nihil quod opponerent & contradicerent, haberent. Verbis meis non adjecerunt, arbitrantes ea legem, canonem, ac amussim sibi esse; ac proinde, cùm neque addere illis quidpiam, neque detrahere possent, victi sententiæ meæ acquieverunt: cor enim meum tanquam arcus in manu divinâ continebatur, unde factum est ut animi sensa à recto scopo non aberraverint.

Περιχαρεῖς δὲ ἐγίνοντο ὁπόταν αὐτοῖς ἐλάλουν· ὥσπερ γῆ διψῶσα προσδεχομένη ὑετὸν, οὕτως ἔσται τὸν ἐμὸν λαλίαν.

Sed gavisi sunt cùm loquerer iis; sicut terra sitiens suscipiens pluviam, sic isti meum sermonem.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Ὅρα τί φησιν. οὐχ ὁ πλοῦτος αὐτὸν ὑπέφθονον ἐποίει, οὐδὲ τῶν ἀδικουμένων προΐστασθαι, οὐκ ἄλλο τι ὀνειδιστὸν ἦν· ἀλλὰ πάντες αὐτῷ ἡδέως ἤκουον.

CHRYSOSTOMI. Animadverte quid dicat. Non divitiæ, non injuriâ oppressorum patrocinium, nec quidpiam id genus aliud, invidiosum eum reddiderunt; verùm omnes ei libenter aurem præbebant.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Εὐχαρπα γὰρ ἦν αὐτοῦ τὰ ῥήματα, καὶ δραστήριον εἶχον δύναμιν ἐν τῷ τῶν ἀκουόντων ψυχαῖς· πρῶτον γὰρ ἐποίει, εἶτα ἐδίδασκεν. ἔπαινος δὲ ἐν τῷ λέγοντος, ὅταν ἐμπαθεῖς ἔχῃ τοὺς λόγους· ἐν τῷ ἀκούοντος, ὅταν μετὰ δίψης ἀκούῃ καὶ πόθου.

OLYMPIODORI. Verba enim ejus fructu non carebant, sed ad persuadendum auditorum animos, vim & efficaciam obtinebant; priùs namque faciebat, deinde docebat. Dicentis verò laus est, si sermones efficaces habuerit; & auditoris, si cum siti & desiderio audierit.

Ἐὰν γελάσω πρὸς αὐτοὺς, οὐ μὴ πιστεύσωσι.

Si riderem ad eos, non crederent.

Ὁ δὲ Σύμμαχος, προσεγέλων αὐτοῖς, οἱ δὲ οὐκ ἐπίστευον. διατί δὲ οὐκ ἐπίστευον; διὰ τὸ ἐμβεβιῶσθαι τῷ ἤθους, πείραν εἶναι τὸ πρᾶγμα νομίζοντες. ἐν τούτοις δὲ ἦθος ὑπέγραψε διδασκαλικόν· οὕτω γὰρ ἐμβεβιῶσθαι προσήκει τὸν θεῖον εἶναι διδάσκαλον, ὡς καὶ προσγελᾶσθαι καὶ χαριεντιζόμενον μὴ πιστεύεσθαι.

SYmmachus autem, *Arridebam iis, illi* verò *non credebant.* Cur autem non credebant? Propter morum ejus gravitatem, tentamentum illud existimantes. His autem verbis, doctoris mores delineavit: divinum enim magistrum moribus adeo gravem esse oportet, ut arridenti, & cum venustate ac lepôre quodam loquenti, fides non adhibeatur.

Καὶ φῶς τοῦ προσώπου μου οὐκ ἀπέπιπτεν.

Et lumen faciei meæ non decidebat.

Ἀλλὰ καὶ θεία χάρις, φησὶ, τοῦ προσώπου μου ἀπέλαμπε, τὴν κατὰ ψυ-

VErùm divina, inquit, gratia, pulchritudinem pacis quæ in anima erat, per

genas palam oſtendens, in vultu elucebat. Vel hoc etiam dicit; Sermonum meorum nullus obſcurus & tenebricoſus erat, ſed omnes luce pleni, & perſpicuitate candidi: vultus enim doctorum, doctrina eorum eſt; animorum quippe imagines & ſimulachra ſermones ſunt, & ex charactere ſermonis ac ſtylo authorem, non minùs quàm parentes ex liberorum forma dignoſcimus. Fortaſſe autem, eò quòd morum gravitatem cum vitiorum objurgatione conjunctam oſtenderit (tales verò ſubtriſtes eſſe, & à riſu abſtinere ſolent) ſubjunxit, Vultûs mei hilaritas non concidit, ſed ſplendor cum gravitate quaſi uniebatur.

χλὼ Εἱλαρώτης πεφαίνουσα· ὁ κάλλος ἐξ αὐτῶν τῶν προσώπων. ἢ ἴσως τοῦτο λέγει, ὅτι τῶν ἐμῶν λόγων οὐδεὶς ἦν σκοτεινὸς καὶ ἀφεγγής, ἀλλὰ πάντες φωτὸς πεπληρωμένοι, καὶ ὡσεὶ λαμπόμενοι· πρόσωπον γὰρ τῶν διδασκάλων, ἡ αὐτῶν διδαχή· εἰκόνες γὰρ τῶν ψυχῶν οἱ λόγοι, καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ χαρακτῆρος τὸν πατέρα τοῦ λόγου γνωρίζομεν, οὐχ ἧττον ἢ ἀπὸ τῆς μορφῆς τῶν παίδων τοὺς τεκόντας. τάχα δ', ὅτι ἔδοξε δὲ ἐμβριθὴς ἑαυτῷ, καὶ δὲ πρὸς τοὺς φαύλους ἐπιτιμητικὸν, οἱ δὲ τοιοῦτοι σκυγνοὶ καὶ ἀμειδεῖς, ἐξ αὐτοῦ τοῦτο ἐπήγαγεν, ὅτι ἡ ἱλαρότης τοῦ ἐμοῦ ὄψεως οὐκ ἀπέπιπτεν, ἀλλ' οἷς ἐῴωτο δὲ φαιδρὸν καὶ ἡ ἐμβριθία.

Elegi viam eorum, & ſedi Princeps; et habitabam ſicut Rex in accinctis.

Ἐξελεξάμην ὁδὸν αὐτῶν, καὶ ἐκάθισα ἄρχων· καὶ κατεσκήνουν ὡσεὶ βασιλεὺς ἐν μονοζώνοις.

SYmmachus verò, pro illo, *Elegi viam eorum*, tranſtulit, *Si ſtatueram ire ad eos*; & pro eo, *In accinctis*, interpretatus eſt, *In exercitu*. Senſus autem hic eſt; Ego, inquit, unus ex eorum numero videri volebam, & tanquam unus ex plebe ad eos proficiſcebar; illi verò Principem me elegerunt. Non enim violenter, neque tyrannicè principatum invaſi, ſed quia, delectu facto, quæ utilia erant illis explicâſſem, & viam virtutis commonſtrâſſem, Principem me renunciaverunt, mihíque tanquam milites Imperatori, obſequium præſtiterunt; ac ſi diceret, Peregrini etiam & hoſpites me regio honore affecerunt. *Accincti* autem vocantur milites qui alios honore antecellunt, & qui diverſam ab aliis zonam geſtant: vel qui ordine nullo continentur, & quaſi latrones ſunt.

Ὁ δὲ Σύμμαχος, ἀντὶ μὲν τοῦ, ἐξελεξάμην ὁδὸν αὐτῶν, εἰ προῃρούμην ὁδεῦσαι πρὸς αὐτούς, ἐξέδωκεν· ἀντὶ δὲ τοῦ, ἐν μονοζώνοις, ἐν στρατοπέδῳ. ὁ δὲ νοῦς οὗτος· ἐγὼ μὲν, φησὶν, εἷς ἐξ αὐτῶν ἤθελον δοκεῖν, καὶ ὅτε πρὸς αὐτοὺς ἐβάδιζον, ὡς εἷς τῶν πολλῶν· οἱ δὲ ἄρχοντά με ἡροῦντο. οὐ γὰρ βίᾳ τινὶ αὐτῶν ἀρχὴν ἥρπασα, οὐδὲ τυραννικῶς· ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ συμφέροντα ἐκλεγόμενος αὐτοῖς εἰσηγούμην, καί τε καὶ ἀρετὴν ὁδὸν ὑπεδείκνυον, ἄρχοντά με ἑαυτῶν ἀπέδειξαν, καὶ ὅτως ὑπεστάλησάν μοι, ὥσπερ στρατιῶται βασιλεῖ· ἵνα εἴπῃ, καὶ ὡσεὶ ξένοις βασιλικῆς * ἀπέλαυον τιμῆς. μονόζωνοι δέ εἰσιν οἱ τίμιοι τῶν στρατιωτῶν, οἱ μὴ τὸν αὐτὸν ζῶσι τοῖς ἄλλοις ζωστῆρα φορεῖν τες· ἢ οἱ ἀστιβάκται, καὶ ὡσεὶ λῃσταί.

* ἴσ. ἀπέλαυον.

ISIDORI. Cùm *Accincti*, cohortes militares, vel turmas barbaricas, vel prædonum agmina innuant, Jobum ejuſmodi dixiſſe arbitror; Vel tanquam militibus legitimè imperabam, vel tanquam barbaros ſtrenuè debellabam, vel tanquam latronibus terrorem incutiebam, & ſuis moribus

ΙΣΙΔΩΡΟΥ. Οἶμαι ὅτι ὅπλων οἱ μονόζωνοι στρατιωτικὰ τάγματα μηνύουσιν, ἢ βαρβαρικὰ σίφη, ἢ λῃστρικὰ συγκροτήματα, πιθανὸν δὲ τὸν Ἰὼβ εἰρηκέναι· ἢ ὡς στρατιωτῶν νομίμως ἦρχον, ἢ ὡς βαρβάρων ἀνδρείως κατεστρέφετο, ἢ ὡς λῃσταῖς φόβον ἐνεποίουν,

ουν, καὶ ἀκώλυον τοῖς αὐτῶν χερσὶ χρῆσθαι ἑκάστοις· εἰ δὲ μὴ ἐπείθοντο, εἰς τὸ τῶν νόμων φραγμὸν συνέκλεισον.

uti prohibebam: quòd si verò immorigeros se præbuissent, legum nassæ & verriculo includebam.

Οὐ τρόπον *παρακλητικοὺς πενθοῦντας.

*χ. παθητικούς. ἰσ. συμπαθεῖς, ut in Ms. Theclæ.

Quasi consolans tristes.

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Ἀλλὰ καὶ ἐν πάθεσι, φησὶν, ὄντας τοῖς κατὰ ψυχὴν, ἢ τοῖς ἔξωθεν, λόγοις τε καὶ ἔργοις παρεμυθούμην καὶ ἀνεκτώμην. ὁ δὲ Σύμμαχος, καθὼς ἁπάγων αὐτοὺς ὁδηγῶν, ὡξέδωκεν, ἕτερόν τι τάχα αἰνιττόμενος, ὅτι παρεκάλουν αὐτοὺς, καὶ παρεθερεπόμην ὅπως τὰ πρακτέα ἡμέρως καὶ παρωσίως, καὶ οἷς διαλλασσόμενος σφᾶς, καὶ τὸ αὐτῶν ἀνεχόμενος ἀπονοίας, ὡσπερ τις ὁδηγῶν ἀνθρώποις πάσχουσι καὶ ἀῤῥωστοῦσι. δέον δὲ, ὥσπερ οἱ νοσοῦντες κατὰ τὸ σῶμα, οἰκονομίας τινὸς, καὶ δεξιᾶς μεταχειρίσεως, οὕτω καὶ οἱ κατὰ ψυχὴν κακῶς διακείμενοι, ἀλλὰ διεφθαρμένοι, καὶ τὸ μισητὸν νόσον κακίαν ἔχοντες.

ΟLYMPIODORI. Sed & eos, inquit, qui animi vel corporis perturbationibus laborabant, verbis & operibus solabar & refocillabam. Symmachus autem, aliud fortasse innuens, reddidit, *Sicut abducit eos qui itineris dux est*, Adhortabar, scilicet, eos, & leniter ac placidè ad ea quæ agenda erant, monitis instigabam, humeris quasi eos gestans, illorúmque imbecillitati favens, tanquam is qui hominibus ærumnosis & valetudinariis viam monstrat. Qui enim animo non bene affecti, sed corrupti sunt, & vitii odioso morbo laborant, non minùs providâ curâ & commodâ contrectatione indigent, quàm qui corpore ægrotant.

ΝΥΝΙ δὲ κατεγέλασάν μου ἐλάχιστοι.

NUNC autem deriserunt me minimi.

CAP. 30.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Θεοδοτίων δὲ καὶ Ἀκύλας, ὁ μὲν, νεώτερόί μου ἡμέραις, ὁ δὲ, βραχεῖς παρ' ἐμὲ τὰς ἡμέραις, ὡξέδωκε. λυπηρὸν δὲ, τὸ παρὰ νεωτέρων νουθετεῖσθαι γέροντα, καὶ πολλὰς προτέρων νουθετήσαντα.

ΟLYMPIODORI. Theodotio verò & Aquila, hic quidem, *Juniores me diebus*, ille autem, *Breves præ me diebus*, transtulit. Grave autem & acerbum est, senem, qui multos priùs officii commonefecerat, ab ætate minoribus cõmonefieri.

Νῦν νουθετοῦσί με ἐν μέρει, ὧν ἐξουδένουν τοὺς πατέρας αὐτῶν· οὓς οὐκ ἠξίουν ἀξίους κυνῶν τῶν ἐμῶν νομάδων.

Nunc monent me in parte, quorum spernebam parentes eorum; quos non putavi dignos canibus meorum gregum.

Οἱ δὲ λοιποὶ, μετὰ τῶν κυνῶν τῶν προβάτων μου. Τὸ δὲ δηλούμενον τοῦτο· εἶχε μέν μοι, φησὶ, καλῶς τὰ πράγματα πρότερον, καὶ λέγοντι πολῖται ὑπεξίσταντο, καὶ ὡς βασιλεῖ ὑπετάσσοντο· νῦν δὲ εἰς τοσαύτην μετεπέπτωκα καὶ ἐμὲ μεταβολὴν, ὡς τοὺς ἐλαχίστους καὶ ἀτελεῖς δι' ἀπορίαν, καὶ δυσκλέιαν, καὶ τὸ τῆς ἡλικίας νεώτερον, καὶ τὸ πολιτάπασιν ἀχρείους εἶναι, καὶ τὸ μηδενὸς

CÆteri autem, *Cum canibus ovium mearum.* Quod autem verbis innuitur, hoc est; Res, inquit, meæ priùs rectè procedebant, dicenti mihi omnes assurgebant, & tanquam Regi subjiciebantur: nunc verò tanta rerum mearum facta est mutatio, ut qui propter inopiam, generis ignobilitatẽ, & juvenilem ætatem minimi & viles, proptérque improbitatem omnino inutiles, & nullius

nullius æstimationis erant, in quibusdam me moneant: neque enim me, ex illorum opinione, semper alios instituere, sed & ipsum in quibusdam erudiri oportebat, ut hac ratione quasi mercedem institutionis aliorum reportarem. Quòd autem ne canibus quidem comparare eos dignetur, fastûs & arrogantiæ vox non est; verùm illos homines planè ineptos & inutiles fuisse arguit, ac si diceret, Si meam, inquit, æstimationem & dignitatem animo reputarem, patres eorum, qui me nunc ludibrio habent, quique non eâ abundantiâ qua canes gregum meorum, affluebant, ne aspectu quidem dignarer.

CHRYSOSTOMI. *Spernebam*, inquit, non quòd cum fastu & arrogantia eos contemnerem, sed quia improbos eos esse evidenter scirem; juxta illud, *Ad nihilum deductus est in conspectu ejus malignus*; nullius enim pretii id genus hominum æstimabat. Illud verò, *Monent me in parte*, non quòd beneficii partem ullam contulerint, meo quidem judicio; sed quia cùm ille alios monere soleret, ipsi nunc vice versâ eum commonefacerent: unde etiam dixit, canibus suis indignos fuisse, non quòd animalis cui latrare proprium est, deterior esset illorum conditio, sed quòd ne canum quidem curâ dignos eos judicaret; indignos enim, inquit, putabam, qui canes gregis mei agerent. Monita igitur illorum, eò quòd neque propter ætatem, neque virtutem venerandi essent, repudiabat. Monebant enim, inquit; sed quinam? & quem? juniores ætate grandiorem; improbi probum; viles & inglorii, clarum olim & illustrem. In iis autem quæ proximè deinceps sequuntur, illorum etiam imbecillitatem innuit, dicens.

Psal. 14. 4.

Et quidem virtus manuum eorum ut quid mihi?

OLYMP. Id est, Neque opem eorum unquam imploravi, ut propterea ejusmodi verbis me alloquerentur.

ἀξίους ὄντας ὧν πονηρούς εἰμι), νουθετῶν με ἐν μέρει· ἐδόκουν γάρ με, ὡς ἔοικεν, ἀεί τινας νουθετεῖν, ἀλλὰ χρῆναι αὐτὸν ἐν μέρει νουθετεῖσθαι, οἷς ἀμοιβὰς τοῦ παρὰ ἑτέρων νουθεσίας κομιζόμενον. Ὃ λέγει μηδὲ κυσὶν αὐτοὺς παραβάλλειν, οὐκ ἀλαζονείας ῥῆμα, ἀλλὰ δόγμα τῶν ἐκείνων πονηρίας ἀγεφύρωτος. ἵνα εἴπῃ, ὅτι εἰ καὶ τὴν ἐμαυτοῦ ψυχὴν καὶ ἀξίαν ἐλογιζόμην, οὐδὲ παρεβλέπειν ἂν ἠξίουν τοὺς πατέρας τῶν νεῶν βλασφημούντων μοι, οἵτινες οὐδὲ ὅσον οἱ τῶν ἐμῶν ποίμνης κυνῶν ἀφροσύνην εἶχον.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Ἐξουδένουν ἔλεγεν, ἀ χρώμενος ἀλαζονικῶς τῇ ἐξουδενώσει, ἀλλὰ σαφῶς αὐτοὺς εἰδὼς πονηρούς· καὶ ὅ, ἐξουδένουν ἐνώπιον αὐτοῦ πονηρευόμενος· τοὺς γὰρ τοιούτους οὐδὲν ἡγεῖτο. Ὃ δέ, νουθετοῦσί με ἐν μέρει, κατά γε ἐμέ, οὐχ ὅτι μέρος εὐεργεσίας κατεθέντο, ἀλλ' ὅτε αὐτὸς ἄλλους ἐνουθέτει, νῦν δὲ ἔστι ἀνάπαλιν. Διὰ τοῦτο ὅτων εἴρηκε, καὶ ὅ μὴ ἀξίους ὄντας εἰ κυνῶν, οὐχ ὅτι κρείττους εἰσὶ τοῦ ἀλογικοῦ τοῦδε ζώου, ἀλλ' ὅτι οὐδὲ τοῦ * κυνοκομεῖν ἀξίους αὐτοὺς ἔκρινεν· οὐ γὰρ ἠγούμην γὰρ, φησὶν, αὐτοὺς ἀξίους τοῦ ἄγειν τοὺς κυνὰς τῆς ἐμῆς ποίμνης. ἀπεπαύσατο μὲν οὖν τῆς νουθεσίας αὐτῶν, ὡς μήτε ἀπὸ τῆς ἡλικίας ἐχόντων τὸ αἰδέσιμον, μήτε ἀπὸ τῆς ἀρετῆς. σπουδαίους γὰρ, φησί· τίνες; τίνα; οἱ νεώτεροι τοὺς γεγηρακότας αὐτούς· οἱ φαῦλοι τοὺς μὴ τοιούτους· οἱ βιωτελεῖς καὶ ἄδοξοι, τοὺς λαμπρόν ποτε καὶ ἔνδοξον. ἐν οἷς τοῖς καταπόδας καὶ ἐφεξῆς, καὶ τὴν ἀσθένειαν αὐτῶν αἰνίττεται, λέγων.

* χ. κυνοκομεῖν.

Καί γε ἰσχὺς χειρῶν αὐτῶν ἵνα τί μοι;

ΟΛΥΜΠ. Τουτέστιν, οὐδὲ τὴν αὐτῶν ὠφελείας ἐδεήθην ποτέ, ἵνα διὰ τοῦτο τοιούτοις ῥήμασιν.

Ep'

Επ' αὐτοὺς ἀπώλετο σωτέλεια.

Super eos peribat conſummatio.

Τοῦτό φησιν, ὅτι πάλαι δίκαιων ἐγκρεώσουσι πονηροὶ ὄντες, καὶ ἔστιν ἵνα * ἀπέπτη ἀπ' αὐτῶν ἡ ἡμωσία. ἢ, ὅτι θανάτου δι' ὀλίγου ἄκραν πενίαν ἐπιθυμοῦντες, οὐδὲ τούτου ἐτύγχανον. ἢ, ὅτι οὐδέποτέ τι χρηστὸν σωετέλεσαν. αὐτὸς δὲ τῇ τοῦ Συμμάχου ωεφχὼν ἑρμηνείᾳ, ἐκδόντος, ἀπώλετο αὐτοῖς πᾶν ὃ ωρὸς ζωὴν, σωτέλεια νοῶ πᾶντα τὰ ωρὸς τὸ ζῆν σωτελοῦντα, ὧν ἐνδεεῖς ἦσαν οἱ περὶ Ἰὼβ ὑπαρχόμενοι· ἐπ' αὐτοὺς γὰρ ἀπώλετο ἡ σωτέλεια, τουτέστιν, ἡ τῶν σωτελούντων ωρὸς τὴν ζωὴν ὑπερία· δηλοῖ δὲ τοῦτο καὶ τὰ ἑξῆς, ἐπάγων γάρ.

Super eos *peribat conſummatio*.

VEl hoc vult, Quòd olim pœnas improbitatis ſuæ meriti fuerint, ſupplicium autem quodammodo ab iis avolaverit: vel, Quòd propter ſummam inopiam mortem expetiverint, neque hoc tamen aſſequuti fuerint: vel, Quia nihil unquam boni perfecerint & abſolverint. Ego verò interpretationi Symmachi accedens, qui reddidit, *Perierat illis quicquid ad vitam facit*; per *conſummationem*, omnia quæ ad vitam conducunt, intelligo; quorum penuriâ laborabant, qui impetum hoſtilem in Jobum faciebant: *ſuper eos enim peribat conſummatio*, id eſt, abundantia eorum quæ ad vitam conferunt; hoc autem ex iis quæ ſequuntur, manifeſtum eſt, ſubjungit enim.

* χ. ἀπέστιν.

Εν ἐνδείᾳ καὶ λιμῷ ἄγονος.

In egeſtate & fame ſterilis.

Ὃ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν· ἕκαστος αὐτῶν ὥστε ἦν ἄγονος, τουτέστιν, ἄπορος, καὶ οὐδεμίαν ἔχων γονὴν καρπῶν, ὥστε καὶ σφόδρα ἐνδεὴς ἦσαν, καὶ ἐλίμωττον. ἢ δὲ, ἄγονος, ἀντὶ τοῦ, οὐδὲ ἐφθέγξω καὶ γνῶναι τόπον ποιητικὸν ἠδυνάτο.

QUod dicit ejuſmodi eſt; Unuſquiſque eorum adeo *ſterilis* fuit, id eſt, inops, & nullam fructuum fœturam habens, ita ut valde egenus eſſet, & fame enecaretur. Vel, *ſterilis*, id eſt, Rationem aliquam quæſtûs adinvenire & comminiſci non poterat.

Οἱ φεύγοντες ἀνυδρον ἐχθὲς σωοχλῶ καὶ παλαιπωρίαν.

Qui fugiebant inaquoſam heri preſſuram & miſeriam.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Οἱ χθὲς τοῦ, φησὶ, καὶ ωερὶ ὧν συνοχῇ ἓ παλαιπωρίᾳ ὄντες, καὶ τὴν ἐνεγκαμένην ἀπολιπόντες, ὡς λυωρὸν, ἓ χέρσον, καὶ ἔρημον. ἔοικε δὲ ὡς ἀγενῆς αὐτοῖς διαβάλλειν, ἐξ ἀδόξων ὄντας χωρίων, καὶ πατέρων πενήτων. ταῦτα δὲ ὁ μακάριος διηγεῖται, ἵνα ἐάν καὶ ἡμεῖς ὑπὸ ὀλιγῶν τινων καὶ ἀτίμων ὑβριζώμεθα, μὴ ὡς μόνοι τοῦτο πάσχοντες δυσχεραίνωμεν, ὅπερ ὁ τοῦτος τὴν ἀρετὴν, τοιοῦτος ὢν τὴν ωερισοίαν καὶ ωερίφανειαν, ἐκ ωάντα

EJUSDEM. Qui non ita pridem, inquit, in anguſtiis & ærumnis verſabantur, & patriam ſuam, tanquam terram jejunam, incultâ, & deſertam, deſeliquerant. Videtur autem iis, tanquam hominibus obſcuris, ex locis ignobilibus, & egenis parentibus oriundis, infamiæ notam inurere. Hæc autem ideo beatus Jobus perſequitur, ut ſi quando à vilibus quibuſdam, & qui in nullo honore ſunt, contumeliâ afficiamur, non tanquâ ſoli id pateremur, indignanter feramus; quandoquidem eum, qui tantâ virtute, tantâ rerum affluentiâ & dignitate clarus exſtiterat,

eadem

eadem nobiſcum, vel pejora etiam paſſum eſſe, literis mandatum ſit.

Qui circuibant alima in reſonante.

SYmmachus autem, *Qui vellicabant plantarum cortices. Alima*, herba quædam eſt, ut aiunt, quæ citò explet eum qui eâ veſcitur, & ſatietatem affert. *In reſonante* verò, id eſt, in convallibus, & locis petroſis; ſonora enim & vocalia ſunt ejuſmodi loca, & ſonantibus reſonant ac reſpondent. Vel locum nemoroſum, in quo ventorum ſpiraculum ſylvam quatiens, ſonum efficit, *reſonantem* vocat. Dicit igitur, eos neceſſitate extremâ coactos, ut herbis adinventis, & radicibus arborum arroſis famem ſolarentur, nemora, & convalles, ac loca in quibus aquæ fluentes ſonum & ſtrepitum edunt, luſtrâſſe & obambulâſſe.

Quorum quidem alima erat eorum cibaria: inhonorati autem & abjecti, egentes omni bono, qui & radices lignorum manducabant propter magnam famem. [Symmachus autem, *Et radix arborum agreſtium alimentum eorum.*]

OLYMP. Utrumque verò de iis teſtatur, ſummam egeſtatem, ſcilicet, & improbitatem maximam; illam quidem, in eo quòd dicit, Arborum corticibus & radicibus veſcebantur; hanc verò, in eo quòd omnis boni indigos vocaverit: niſi quis hoc loco alimenta etiam ſub *boni* appellatione intelligere velit; quòd enim ejuſmodi homines paupertatem experirentur, alia moleſtia & ærumna erat.

Inſurrexerunt ſuper me fures, quorum domus erant cavernæ petrarum; inter medium bene ſonantium clamabunt; [Symmachus verò, *Inter plantas agreſtes*

ἡμῖν, ἢ καὶ χείρονα πεπονθὼς διαγράφεται.

Οἱ περικυκλοῦντες ἄλιμα ἐπὶ ἠχοῦντι.

Ο Δὲ Σύμμαχος, ἀποκνίζοντες φλοιοὺς φυτῶν. ἄλιμα βοτάνη τις ἐστὶν, ὡς φασι, ταχὺ πλησθῆναι τὴν ἐσθίοντα, καὶ κόρον ἐμποιοῦσα. ἐπὶ ἠχοῦντι δὲ, τουτέστιν, ἐπὶ φάραγξι, καὶ πετρώδεσιν· εὔηχοι γὰρ οἱ τοιοῦτοι τόποι, καὶ ἀντηχοῦσι τοῖς φθεγγομένοις. ἢ καὶ ἠχοῦντα λέγει, τὴν δηλονότι τόπον, ἐν ᾧ πνοὴ τῶν ἀνέμων κινοῦσα τὴν ὕλην, ἦχον ἀποτελεῖ. φησὶν οὖν, ὅτι πενιῶντες ἦσαν οὗτοι τὰς ὕλας, καὶ τὰς φάραγγας, καὶ τοὺς τόπους πρὸς οὓς ὕδατα ῥέοντα ἠχεῖ τε καὶ κελαρύζει, ἐπὶ τὴν ἄγαν ἐνδειαν τὰς βοτάνας ἀνερευνώμενοι, καὶ τὰς ῥίζας τῶν ξύλων ἐσθίοντες εἰς ἔσχατον ἐξεθαμψίαν.

Οἵτινες ἄλιμα ἐσθίουσιν τὰ σῖτα· ἄτιμοι ἦσαν, καὶ πεφαυλισμένοι, ἐνδεεῖς παντὸς ἀγαθοῦ, οἱ καὶ ῥίζας ξύλων ἐμασσῶντο ὑπὸ λιμοῦ μεγάλου. [ὁ δὲ Σύμμαχος, καὶ ῥίζα ξύλων ἀγρίων ἡ σίτησις αὐτῶν.]

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Μαρτυρεῖ δὲ αὐτοῖς ἀμφότερα, ἄκραν τε πενίαν, καὶ κακίαν ὑπερβάλλουσαν· τὴν μὲν ἐν τῷ εἰπεῖν, φλοιοὺς δένδρων καὶ ῥίζας ἐσθιόντων· τὴν δὲ ἐν ᾧ ἐνδεεῖς ὀνομάσας παντὸς ἀγαθοῦ· εἰ μή τις ἐνταῦθα καὶ τὴν τῶν ἀγαθῶν περιουσίαν ἐπὶ τῶν ἐσθίμων νοήσει· ἑτέρα δὲ πανηγεία, ὅ, καὶ ἐν πενίᾳ τοιαύτῃ εἶ).

Επανέστησάν μοι κλέπται, ὧν οἱ οἶκοι αὐτῶν ἦσαν τρώγλαι πετρῶν· ἀναμέσον βοώντων ᾄσονται· [ὁ δὲ Σύμμαχος, μεταξὺ φυτῶν ἀγρίων ἠχοῦντες

τες λιμῶδες.] οἱ ὑπὸ φρύγανα ἄγρια διητῶντο, ἀφρόνων υἱοὶ, καὶ ἀτίμων· ὄνομα καὶ κλέος ἐσβεσμένον ἀπὸ γῆς.

ſonantes famelicum quiddam.] *qui ſub ſarmentis agreſtibus manebant, ſtultorum filiis & ignobilium: nomen & gloria exſtincta eſt de terra.*

Οὗτοι, φησὶ, καὶ εἰς λῃστείαν ἐτρέποντο, οἴκους ἔχοντες τῶν πετρῶν τὰ κοῖλα, ἐν ἐρήμοις διατρίβοντες, καὶ ὑπὸ φρυγανίων σκεπόμενοι, ἵνα λάθωσι τοὺς προσβλέποντας, ἐξ ἀφρόνων ἄφρονες, ἐξ ἀτίμων ἄτιμοι, ἀνώνυμοι, καὶ ἄδοξοι ὑπὸ τῆς γῆς.

HI etiam, inquit, pro domibus cavernas petrarum habentes, in ſolitudinibus verſantes, &, ne à prætereuntibus videantur, ſub aridis virgultis latentes, ex inſipientibus inſipientes, ex inhonoratis inhonorati, in terra obſcuri & inglorii, ad latrocinia ſe converterunt.

Νυνὶ δὲ κιθάρα ἐγώ εἰμι αὐτῶν, καὶ ἐμὲ θρύλλημα ἔχουσιν.

Nunc autem cithara eorum ego ſum, & me fabulam habent.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Ὠδὴ, φησὶν, αὐτοῖς ἐγὼ μαι, καὶ πρόφασμα, καὶ ταῖς ἐμαῖς συμφοραῖς, ἀντὶ ἁλός τινος ὁμιλίας, ἀντὶ σόμα ἔχουσιν. ὁρᾷς τίνα ἐστὶ τὰ μάλιστα· αὐτὸν λυποῦντα, τοῦτο ἀπὸ τοιούτων σκώπτεσθαι, ὑπὸ βλάβῃ τῇ ἐκείνων.

EJUSDEM. Ode, inquit, & carmen joculare iis factus ſum, & calamitates meas pro familiari aliquo ſermone in ore habent. Vides quænam ſint quæ maximam illi moleſtiam creent, quòd à talibus, ſcilicet, cum ſuo ipſorum damno, ludibrio haberetur.

Ἐβδελύξαντο δὲ μὲ ἀποσάντες μακρὰν ἀπὸ δὲ τοῦ προσώπου μου οὐκ ἐφείσαντο πτύελον.

Et abhominati ſunt me diſcedentes procul; nec in faciem meam pepercerunt ſpuere.

Ἐπειδὴ δέ μοι πλησιάσωσι, φησὶν, ἐμπτύοντές μοι, μακρὰν ἀφίσανται, βδέλυγμά με καὶ ἀηδίαν ἡγούμενοι.

POſtquam, inquit, appropinquaverint, & ſputo os fœdaverint, rem abhominandam & faſtidiendam me reputantes, longè recedunt.

Ἀνοίξας γὰρ φαρέτραν αὐτοῦ, ἐπάταξέ με· καὶ χαλινὸν τοῦ προσώπου μου * ἐξαπέστειλαν.

Aperiens enim pharetram ſuam, afflixit me; & frænum faciei mei emiſit.

* χ. ἐξαπέστειλεν, & ſic in Ms. Theod.

ΠΛήτῃ δ' καὶ ἐν τούτῳ τὸν διάβολον ὁ δίκαιος, μὴ φάσκων αὐτὸν δύνασθαί τι καθ' αὐτοῦ, τὸν Θεὸν ἐπενηνοχέναι αὐτῷ τὰς πληγάς. λέγει δὲ, ὅτι καὶ χαλινόν μοι ἐξαπέστειλεν, οἱονεὶ δεσμοῦντα τὸ πρόσωπόν μου· ἵνα εἴπῃ, ὅτι ἐπεξόμισέ με, ὠφέλετό μου τὴν παῤῥησίαν, πρὸς τῶν τὰς

IN hoc etiam Juſtus diabolum ferit & vulnerat, cùm dicat, nihil eum contra ſe poſſe, Deum autem eſſe qui plagas illi inferat. Dicit autem, Frænum emiſit, quo facies mea quodammodo vinciretur; ac ſi diceret, Cunctis mihi calamitates ad impietatis meæ argumentum exprobrantibus,

bus, os mihi obturavit, & loquendi libertatem ademit.

συμφορὰς εἰς ἀπόδειξιν ἀσεβείας μοι προφερόντων.

Super dextra germinis insurrexerunt.

Ἐπὶ δεξιῶν βλαστὸν ἐπανέστησαν.

OLYMPIOD. Vel hoc dicit; Impetu facto, me, qui olim rebus secundis & prosperis florebam, adoriebantur: vel, Negantes me pura mente pietatem exercuisse, bona mea opera & justas actiones infectati sunt.

ΟΛΥΜΠ. Ἢ τοῦτό φησιν, ὅτι ἐμοὶ, ᾧ ποτὲ τοῖς δεξιοῖς θάλλοντι ἐπέθεντο· ἢ ὅτι τοῖς ἔργοις μου τοῖς ἀγαθοῖς καὶ τοῖς δικαιώμασιν ἐπεμένουσι, λέγοντες, ὡς ὁ καθαρὸς τὴν διάνοιαν μελήδων.

Pedem suum extenderunt, & straverunt super me semitas perditionis ipsorum.

Πόδα αὐτῶν ἐξέτειναν, καὶ ὡδοποίησαν ἐπ' ἐμὲ τρίβους ἀπωλείας αὐτῶν.

DEo, inquit, se contra me commovente, illóque permittente, & hostilis in me impetûs quasi semitam muniente, aditus illorum incursioni ad me patefactus est. Aquila autem pro, *Perditionis*, reddidit *Inundationis*; ac si diceret, Ad vulgi impetum & ferociam, quæ linguæ petulantiâ contra me, & insultibus, instar aquæ quæ æstu violento fertur, & coerceri non potest, Deus viam quasi complanando munivit.

ΚΙνήσαντος ἑαυτὸν τὸν Θεὸν καθ' ἐμοῦ, φησὶν, ἔχων καὶ αὐτὸς ὁδὸν ἐφόδου, αὐτοῦ παραχωρήσαντος, καὶ οἷς τείχους αὐτοῖς τεμόντος τῆς καθ' ἐμοῦ ὑπονοήσεως. Ακύλας δὲ ἀντὶ, τοῦ, ἀπωλείας, * ὑποβλυσμοῦ, ἐξέδωκεν· ἵνα εἴπῃ, ὅτι ὥσπερ ὕδατι ἀχέτου φερομένῳ, τοῖς καθ' ἐμοῦ γλωσσαλγίαις, καὶ ὑπονοήσεσιν, τῷ τῶν πολλῶν ὁρμῇ ὁ Θεὸς ὁδοποίησεν. * Ἰσ. ὑπορυχυσμῶ.

Contritæ sunt semitæ meæ; exuerunt enim me stolâ.

Ἐξετρίβησαν τρίβοι μου, ἐξέδυσαν γάρ μου τὴν στολήν.

DEo venustatis & decoris vestem mihi detrahente, id est, auxilium suum denegante, omnes prosperitatis meæ viæ disparuerunt.

Πᾶσαι αἱ ὁδοί μου αἱ τῆς εὐπρεπείας ἐξηφανίσθησαν, τοῦ Θεοῦ περιδύσαντός με τὴν εὐπρεπείας τὴν στολήν, ἤγουν ἀφελόντος τὴν οἰκείαν βοήθειαν.

Faculis suis vulneravit me; judicavit autem mihi sicut vult.

Βέλεσιν αὐτοῦ κατηκόντισέ με· κέχρηταί δέ μοι ὡς βούλεται.

HIs verbis, explorationis & cruciatûs vehementiam ostendit. Illud verò, *Sicut vult*, idem est ac si diceret, Ego causam ignoro.

Τὸ σφοδρὸν τῆς ἐπασμοῦ διὰ τούτων δηλοῖ. Τὸ δὲ, ὡς βούλεται, ἵνα εἴπῃ, ἐγὼ τὴν αἰτίαν οὐκ οἶδα.

Εν ὀδυνάις πέφυρμαι, ἀπεστράφονταί μου αἱ ὀδυναι· ὤχετό μου ἡ ἐλπὶς ὥσπερ πνεῦμα, καὶ ὥσπερ νέφος ἡ σωτηρία μου.

In doloribus maceratus ſum, convertuntur in me dolores; diſceſſit ſpes mea ſicut ſpiritus, & ſicut nubes ſalus mea.

ΠΕπεριεσοίχισμαι, φησὶ, τοῖς ἀλγεινοῖς, καὶ συμφύρομαι τοῖς ἀλγεινοῖς, ἢ αἱ ὀδυναί μου ἀναχαινίζουσι· εἴτουν ἐπιστρεφὰς ὀδυνασμαι, ζυτέσι, μεθ' ὑπερβολῆς, καὶ αὔξησιν· * ἀπέπτη δέ μου πᾶσά τις ἐλπὶς χρησοτέρα, ἢ κατὰ Σύμμαχον, αἱ καταθύμιά μου, δίκην ἀνέμου προελήλυθότος, καὶ νέφους ἀλλελυθέντος.

* χ. ἀπίστη.

ÆRumnis, inquit, circumvallatus, & cruciatibus confuſus ſum, ac dolores mei redintegrantur; ſive cum recurſu dolores ſentio, id eſt, cum intenſione & incremento: inſtar venti autem qui præteriit, & nubis reſolutæ, avolavit à me omnis ſpes bona, vel, juxta Symmachum, *deſideria mea.*

Καὶ νῦν ἐπ' ἐμὲ ἐκχυθήσεται ἡ ψυχή μου, ἔχουσι δέ με ἡμέραι ὀδυνῶν· νυκτὶ δέ μου τὰ ὀστᾶ συγκέχυται, τὰ δὲ νεῦρά μου ἀφαλέλυται.

Et nunc ſuper me effundetur anima mea, habent autem me dies dolorum: nocte verò oſſa mea confuſa ſunt, et nervi mei diſſoluti ſunt.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Τὸ, ἐκχυθήσεται ἡ ψυχή μου, ἀντὶ τοῦ, συγχυθήσεται· ἵνα εἴπῃ, ὅτι ἀμφιβόλως ἔχω τοῖς λογισμοῖς, ὥστε τὸν Θεὸν ἄδικον ἀποφήνασθαι ἔχων, ὥστε ἐμαυτῷ τι συνειδὼς ἄτοπον, ἐν ἡμέρᾳ δὲ καὶ νυκτὶ ὀδυνασμαι, ὡς καὶ τὰ ὀστᾶ μου φρυγῆναι, καὶ τὰ νεῦρα, καὶ τοὺς τόνους τῆς ψυχῆς διαλυθῆναι ὑπὸ τῆς ἄγαν κακοπαθείας, καὶ τῶν πιεζόντων με καὶ συγχεόντων παθῶν.

EJUSDEM. *Effundetur anima mea*, id eſt, confunditur; ac ſi diceret, Dubius ſum & animi pendeo, cùm neque Deum injuſtum pronunciare poſſim, neque cujuſquam abſurdi mihi conſcius ſim, diu verò & noctu cum doloribus conflictor, ut præ nimio cruciatu, & dolorum qui me premunt & adurunt vehementiâ, oſſa mea tanquam in ſartagine torreantur, & animi vires ac nervi diſſolvantur.

Εν πολλῇ ἰσχύϊ ἐπελάβετό μου τῆς στολῆς, ὥσπερ τὸ περισόμιον τοῦ χιτῶνός μου περιέσχε με.

In multa virtute apprehendit ſtolam meam, & quaſi ora veſtimenti mei circundedit me.

ΜΕταφορικὸς ὁ λόγος· οἱ γὰρ περισόμιον τὸ ἱματίου περὶ τὴν πάχλην τινὸς περιστρίγοντες, ἄγχουσιν αὐτὸν καὶ ἀποπνίγουσι. φησὶν οὖν, ὅτι ἰσχυρῶς μου περιδραξάμενος, πιέζει καὶ πνίγει με, καθάπερ στενὴ χιτῶνος ὥα τὴν πάχλην σφίγγουσά τε καὶ θλίβουσα.

METaphorica locutionis forma: qui enim veſtis ſupremâ orâ cervicem cujuſpiam conſtringunt, ſuffocant illam & ſtrangulant. Dicit igitur, Apprehendens me fortiter ſtringit & ſtrangulat, inſtar oræ veſtimenti anguſtæ quæ collum premit & coarctat.

Reputâsti autem me sicut lutum, in terra & cinere pars mea: clamavi autem ad te, & non audis me.

SOrtem suam coram Deo, tanquam filius coram parente, lugubriter deflet, & naturæ vilitatem pro supplicatione in medium affert; Considera, inquit, Domine, quòd terra, & in terram resolvendus sim, ac supplicationem meam noli aversari. Illud autem, *Non audis me*, eximiũ & singularem erga Deum amorem ostendit; tanquam enim qui exaudiri credat, ita loquitur. Meo verò judicio, illud, *Reputâsti me sicut lutum*, & quæ sequuntur, Jobus, non naturæ vilitatem in medium proponens, sed quasi animo vehementer commotus, dicit, quòd luti instar contemptibilis esset, quòd in nulla æstimatione haberetur, & quòd portio ejus apud Deum, non in pretiosis, sed in rebus vilissimis, in cinere, scilicet, & pulvere, quæ pedibus conculcantur, numeraretur; ac propterea non exaudiretur.

Ηγησαν δέ με ἴσα πηλῷ, ἐν γῇ καὶ ἀποδῷ μου ἡ μερίς· κέκραγα πρὸς σέ, καὶ οὐκ ἀκούεις μου.

Ως γὰρ πρὸς πατέρα, πρὸς τὸν Θεὸν ἀποδύρεται, καὶ ὁ βύτελές τῆς φύσεως εἰς δέησιν προσλείνει· λόγισαι γάρ, φησίν, ὦ δέσποτα, ὅτι γῆ τέ εἰμι, καὶ εἰς γῆν ἀναλύομαι, καὶ μὴ ἀποστρέψῃς τὴν ἱκετηρίαν μου. Τὸ δέ, οὐκ ἀκούεις μου, πολλὴν ἔμφασιν τῆς εἰς Θεὸν ἀγάπης ἔχει· ὡς γὰρ ἀκουσθησόμενος πιστεύων, οὕτως ἔφη. κατά γε μὴν τὴν ἐμὴν δόξαν, ὁ, ἤγησαί με ἴσα πηλῷ, καὶ κατ' ἐξῆς, φησὶν ὁ Ἰώβ, ὑπὲρ τὴν τῆς φύσεως προσῆκόν μου βύτελα, ἀλλ' οἷα παθαινόμενος, ὅτι βύκαταφρόνητός ἐστιν ὡς πηλὸς, ὅτι οὐδενὸς ἀξιοῦται λόγου, ὅτι ἡ μερὶς αὐτοῦ οὐδὲ Θεῷ, οὐκ ἐν τοῖς τιμίοις, ἀλλ' ἐν τοῖς βυτελεστάτοις λελόγισται, ἐν τέφρᾳ, καὶ κόνει, τοῖς παθυμένοις· καὶ διὰ τοῦτο οὐκ εἰσακούει.

Steterunt autem, & consideraverunt me.

* Εστησαν δέ, καὶ κατενόησάν με. * ἴσ. ἔστησε, & κατενόησας, ut in hebr.

VEl subsannantes me, vel calamitatis meæ magnitudinem admirantes.

Η χλευάζοντες, ἢ καὶ τὸ τῆς συμφορᾶς θαυμάζοντες μέγεθος.

Insultârunt autem mihi immisericorditer: manu potenti me flagellâsti, statuisti autem me in doloribus, et projecisti me à salute.

* Επέβησαν δέ μοι ἀνελεημόνως· χειρὶ κραταιᾷ με ἐμάστιγωσας· ἔταξας δέ με ἐν ὀδυναις, καὶ ἀπέῤῥιψάς με ἀπὸ σωτηρίας. * ἴσ. ἐπέβης, ut in hebr.

OLYMP. Magna Dei & ineffabilis misericordia Sanctis cognita est, sicut & David misericordiam sibi exhiberi postulat; & Jobus etiam cùm huc respiceret, Deo inquit, *Immisericorditer insultâsti mihi*; non enim cum præsentibus calamitatibus conflictarer, si magnâ tuâ misericordiâ fruerer. Verba igitur hæc non pertinaci superbiâ resistentis, neque impatienter feren-

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Ισασιν οἱ ἅγιοι τὸ μέγα τοῦ Θεοῦ καὶ ἄφατον ἔλεος, καθὸ καὶ Δαβὶδ αἰτεῖ ἐλεηθῆναι· πρὸς τοῦτο οὖν καὶ Ἰὼβ ἀποβλέπων, φησὶ πρὸς Θεὸν, ἐπέβης μοι ἀνελεημόνως· εἰ γὰρ ἐτύγχανον τοῦ μεγάλου σου ἐλέους, οὐκ ἂν ἐν ταῖς παρούσαις συμφοραῖς ὀξηκαζόμην· πεινιωμένῳ τοίνυν εἰσὶ, καὶ ἀξιοῦντος τυχεῖν ἐλέους τὰ

τὰ ῥήματα, ἃ μὲν αὐθαδιζομένου, οὐδὲ ἀποδυασωπωμένου.

tis, ſed ſuppliciter obſecrantis, & miſericordiam implorantis ſunt.

Οἶδα γὰρ ὅτι θάνατός με συντρίψει· οἰκία γὰρ παντὶ θνητῷ γῆ. εἰ γὰρ ἔφελον δυναίμην ἐμαυτὸν χειρώσασθαι, ἢ δεηθεὶς γε ἑτέρου, καὶ ποιήσαι μοι τοῦτο.

Novi enim quòd mors me conteret; domus enim eſt omni mortali terra. Atque utinam poſſem mihi ipſe manus afferre, aut rogarẽ alium, & faceret mihi hoc.

Οἶδα, φησί, θνητὸς γεγονὼς, καὶ πάντως τελευτήσειν μέλλων· πλὴν γὰρ ἀνθρώπῳ οἶκός ἐστιν ἡ εἰς ταφὴν ἑτοιμασθησομένη γῆ. ὥστε ἡδέως ἂν σωτηριώτερον τῶν συμφορῶν ἀπηλλαττόμην, ἢ αὐτόχειρ ἐμαυτῷ γενόμενος, εἰ τοῦτο ἔξεστιν ἁμαρτίας, ἢ ἕτερον ἱκετεύσας ὑπὲρ τοῦ ἐμοῦ ἐλθεῖν σφαγέως. εἴθε γὰρ ἔξεστί μοι τοῦτο, καὶ ἐποίησα ἄν· νῦν δὲ οὐ δυνάμεθα, ἀπηγορευμένον γὰρ ἑαυτὸν ἕνα ἀνελεῖν. ὁρᾷς ὅτι, δυναίμην, οὐ διὰ ἀσθένειαν λέγει, ἀλλὰ διὰ τὸ κεκωλύσθαι· ἀθέμιτον γὰρ καὶ ἔξαίσιον, τὸν ἑαυτοῦ καταξάγειν τοῦ βίου. ἐκ τῶν τοιούτων οὖν καὶ τὸ τῆς πληγῆς δύσφορον ἐνεδείκνυτο, καὶ τὸ σφοδρὸν τῆς ἐαυτοῦ ὑποβολῆς· οὐ γὰρ ἁπλῶς ὕλακες διεσώζετο· τοῖς γὰρ βιαίως ἑαυτοὺς καταξάγουσι κατάκρισις ἀνδροφονίας ὑπῆρχεν.

NOvi, inquit, quòd, mortalis cùm exiſtam, omnino mihi moriendum ſit; terra enim ad ſepulturam præparata & effoſſa domus omni homini eſt. Quare libenter, nullâ interpoſitâ morâ, vel ipſe manum mihi injiciens, ſi illud ſine peccato liceret, vel alium ad cædem meam precibus ſolicitans, calamitatibus me eriperem. Atque utinam hoc mihi liceret, utique ſanè feciſſem; nunc autem non poſſum, vetitum enim eſt, ne quis ſibi mortem conſciſcat. Vides illud, *Poſſem*, non propter imbecillitatem, ſed propter prohibitionem, ab eo dici; nefas enim & ſceleſtũ eſt, vitam ſibi eripere. Ex his igitur plagæ ſimul gravitas oſtendebatur, & cauta ac provida circumſpectio, ne ſibi inſidias ſtrueret, obſervabatur: qui enim mortem violentam ſibi inferunt, tanquam homicidii rei cenſendi ſunt.

Ἐγὼ δὲ ὑπὲρ παντὶ ἀδυνάτῳ ἐκλαυσα· ἐστέναξα ἰδὼν ἄνδρα ἐν ἀνάγκαις. ἐγὼ δὲ ἐπέχων ἀγαθοῖς, ἰδοὺ συνελήφθησάν μοι μᾶλλον ἡμέραι κακῶν.

Ego autem ſuper omni impotente flevi; gemui videns virum in neceſſitatibus. Ego autem inhærens bonis, ecce occurrerunt mihi magis dies malorum.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Μετὰ πολλὰ τῶν ἑαυτοῦ κατορθωμάτων καὶ ἐλέξεν, ὅπως τε τῇ ποικιλίᾳ τῶν ἐν ἀσθενείᾳ ἁρμόζετο, τοῖς μὲν ἐν ἐνδείᾳ τῇ τῶν δεόντων χορηγίᾳ συναμυθούμενος, τοῖς δὲ ἀδικουμένοις ἐπικουρῶν, καὶ τοῖς ἐν ἀῤῥωστίαις ἰατρεύων ὅ τι δυνάμεν· ἐπεὶ καὶ ἐώρα λοιπὸν καί τινας ἀνιάτως νοσοῦντας, ἔνθα καὶ πᾶσα ἡ παρὰ ἀνθρώπων ἤπλητο ἐπικουρία, ὁ συμπαθὴς ἑαυτοῦ ἀκουὺς * καὶν τοῖς τοιούτοις

EJUSDEM. Poſtquam multas res præclarè à ſe geſtas enumerâſſet, quemadmodum varietati eorum qui infirmitate laborabant ſe accõmodaverit, neceſſariorũ, ſcilicet, ſubminiſtratione eos qui inopiâ premebantur ſolando, injuriâ oppreſſis opem ferendo, & valetudinarios pro viribus curando; quoniam præterea quoſdam morbis immedicabilibus, & qui omnem opem humanam excederent, laborantes viderat, ut doloris ſui affectum & commiſerationem

* al. καὶ.

etiam ad hos extendi oſtenderet, ait, In quibus auxiliari non poteram, à Dei autem ſolius manu ſperandus erat effectus & felix ſucceſſus, condolebam, lugebam, ingemiſcebam, & ſimilia afflictis contribuebam, ipſe licèt *inhærens bonis*, id eſt, proſperâ fortunâ interea fruens; ac ſi diceret, Non deliciis ac voluptatibus indulgens, nec divitiis faſcinatus & deceptus, qui in calamitatibus erant cum neglectu præteribam; verùm illorum ærumnas bonis quæ in manibus habebam præferens, meas eſſe exiſtimavi: nunc autem ipſe malis affectus, parem commiſerationem non invenio; in anguſtiis enim conſtitutus, neminem condolentem habeo.

ἐπεκλυνόμενον, φησὶν, ὅτι ἐν οἷς οὐκ εἶχον ἐπικουρεῖν, μόνης ἐλπὶς τῆς θείας χειρὸς ἦν κατόρθωμα, συνήλγουν, ἔκλαιον, ἐπεστέναζον, καὶ τὰ τοιαῦτα τοῖς πάσχουσι συνεισέφερον, καίτοιγε αὐτὸς ἐπέχων ἀγαθοῖς, τουτέστιν, ἐν εὐδαιμονίᾳ ὤν· ὡσπερεὶ ἔλεγε, οὐ πλουτοῦς χολάζων, οὐδὲ ἀπατώμενος τῷ πλούτῳ, τοὺς ἐν συμφοραῖς παρέπτεχον, ἀλλὰ τὰ τούτων ἀχείμαλα ἦναι, τῶν ἐν χερσὶ τοῦτα τεθηπὼς ἀγαθῶν. νυνὶ δὲ αὐτὸς κακῶς πάσχων, οὐκ εἰσκω τὴν ὁμοίαν συμπάθειαν, οὐ γὰρ ἔχω τὸν συνεργοῦντα ἐν ἀνάγκαις ὤν.

CHRYSOSTOMI. Enimvero cùm divitiis abundarem, nihil ſimile à me factum eſt; ob alienas ærumnas non ſum lætatus, (quod mihi nunc accidit, qui multos malis meis delectantes invenerim) verùm è contrario flevi & ingemui. Neque ſanè exiguum hoc eſt, ô dilecte, ſiquis animi affectu & commiſeratione in alienis malis tangatur. Ego verò illud, *Inhærebam bonis, occurrerunt autem mihi dies malorum*, ſic libenter accipio; Propter meam erga alios miſericordiam bona expectabam, omnis autem ſpes mea decollavit, & in contrarium verſa eſt. Ita etiam Symmachus tranſtulit, *Expectabam bona, venerunt autem mala.*

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Καίτοιγε ἐν πλούτῳ ὤν, οὐδὲν τοιοῦτον ἐποίησα, οὐκ ἐφήσθην τοῖς ἀλλοτρίαις συμφοραῖς, ὅταν πάσχω νυνὶ, πολλοὺς εἰσκων τοῖς ἐμοῖς κακοῖς ὑπιχαίροντας· τοιοῦτον μὲν οὖν, οὐκ ἔκλαυσα, οὐκ ἐστέναξα. ἀλλὰ μικρὸν μὲν τοῦτο, ἀγαπητὲ, τὸ συμπαθητικῶς ἔχειν ἀλγούσαν. ἐγὼ μὲν, ὃ, ἐπεῖχον ἀγαθοῖς, συνιῶτησάν δέ μοι ἡμέραι κακῶν, ὅτως ἐκδέχομαι, ὅτι διὰ τὴν εἰς τοὺς ἄλλους συμπάθειαν προσεδόκων ἀγαθά, εἰς τοὐναντίον δέ μοι τὰ τῶν ἐλπίδων ἐξέβη. ὅτω δὲ Σύμμαχος ἐξέδωκεν, ἀγαθὰ προσδεχόμην, ἦλθε μὲν κακά.

Venter meus efferbuit, & non tacebit.

Ἡ κοιλία μου ἐξέζεσε, καὶ οὐ σιωπήσεται.

OLYMPIODORI. Id eſt, Flamma viſcera adurit, & ſilentium agere nequeo; dolorum enim exceſſus vociferare & ejulare me cogit, & tacere volentem haud patitur. Cauſam autem adjicit, cur lugubriter calamitates defleat, & actiones præclarè à ſe geſtas enumeret, quia anima, ſcilicet, quam *ventrem* vocat, malis impleretur. *Efferveſcere* autem, eſt, aquam igne calefactam ebullire, & ſtrepitum edere; ita mihi, inquit, cor intus fervet & exæſtuat, & ſilentium cohibere nequeo. Symma-

ΟΛΥΜΠ. Τουτέστι, φλέγομαι τὰ ἐντὸς, καὶ ἡσυχίαν ἄγειν οὐ δύναμαι· ἡ γὰρ ὑπερβολὴ τῶν ὀδυνῶν βοᾶν με ἀναγκάζει, καὶ ἀποδύρεσθαι, καὶ οὐδὲ βουλόμενον ἡσυχάσαι συγχωρεῖ. αἰτίαν δὲ ἐπιφέρει τοῦ θρηνεῖν τὰς συμφορὰς ἐκτραγῳδεῖν, καὶ τὰ οἰκεῖα καταλέγειν κατορθώματα, ὅ πεπληρῶσθαι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ κακῶν, ταύτην γὰρ κοιλίαν καλεῖ. ἐκζέσαι δέ ἐστι, τὸ ὑπὸ πυρὸς ἐκθερμαίνειν καὶ ἀναχαλᾶν τὸ θερμαινόμενον ὕδωρ· ὅτω μοι, φησὶν, ἡ καρδία πεθέρμανται, καὶ φλεγμαίνει, καὶ σιωπᾶν οὐ δύναμαι.

δυώαμαι. ὁ μὴντοι Σύμμαχος, ἀντὶ τοῦ, ἡ σιωπήσεται, εἰπών, οὐκ ἐπαύσατο, ἑτέραν ἐκδοχὴν τοῦ ῥητοῦ ἡμᾶς ἀπαιτῶν, ὅτι ἀδιάλειπτος ἡ ὀδυνὴ καὶ συνεχής. ἐπεὶ γὰρ εἰκὸς ἦν ἐκζέσασάν ποτε τὴν ψυχὴν πάλιν καταστῆναι, ἐδήλωσεν ὅτι ἔτι μὴν ἡ φλεγμονὴ τῆς καρδίας, ἐπήγαγεν ὅτι οὐκ ἐπαύσατο.

chus quidem pro illo, *Non tacebit*, reddens, *Non ceſſavit*, aliam vocis acceptionem & interpretationem à nobis requirit, quòd perpetuus, ſcilicet, & interruptus eſſet dolor: cùm enim veriſimile eſſet animum efferveſcentem rurſus ſedari poſſe, ut oſtenderet cordis æſtum & fervorem perdurâſſe, ſubjunxit, quòd non ceſſaverit,

Περέφθασάν με ἡμέραι πτωχείας· στένων πεπόρευμαι ἄνευ φιμοῦ, ἔστηκα ἐν ἐκκλησίᾳ κεκραγώς.

Prævenerunt me dies mendicitatis; gemens ivi ſine fræno, & ſteti in cœtu clamans.

Τίθησι τὰς αἰτίας τοῦ μὴ λήξαι φλεγμήναντά τε ἐαυτῆς καρδίαν· κατέλαβε γάρ με, φησὶν, ἡ ἐσχάτη πτωχεία, διὰ τοῦτο καὶ ἄνευ φιμοῦ στενάζω, τουτέστι, τὰ δυώαμαι ἐπέχειν τῇ ὑπομονῇ, οὐ χαλινῷ, τὸ τοῦ στεναγμοῦ ὄπτασιν καὶ συνέχειαν, ἀλλ' ἀκρατῶς, καὶ ἀσχέτως, καὶ ὅλον ἀχαλίνως στενάζω, οὐδὲ πλῆθος αἰσχυνόμενος, ἀλλὰ καὶ πολλῶν παρεστηκότων ἀναχάζων.

CAuſam aſſignat cur cordis ejus æſtus non ceſſaverit; Paupertas, inquit, ſumma me invaſit, ita ut *ſine fræno* ingemiſcam, id eſt, Patientiâ, tanquam fræno, vehementiam & crebritatem ſuſpiriorum coërcere nequeo, ſed circumſtantibus etiam multis, ſine ulla cœtûs & multitudinis verecundia ejulans, impotenter, immoderatè & effrænatè gemitus edo.

Ἀδελφὸς γέγονα σειρήνων, ἑταῖρος δὲ στρουθῶν.

Frater factus ſum ſirenum, & ſocius ſtruthionum.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Σειρῆνας λέγει ᾠδικούς τινας ὄρνιθας, ἀλκυόνας, ἢ γλαύκας, ἀμφω γὰρ θρηνητικά· στρουθοὺς δὲ, τοὺς στρουθοκαμήλους, ὡς καὶ Σύμμαχος ἐξέδωκε· φιλέρημα δὲ τὰ ζῶα. φησὶν οὖν τοῦτο, ὡς ἔξω πόλεως καὶ ἀνθρώπου κείμενος, εἰς τιμὴν τῶν ὀρνίθων θρηνῳδίαν ἐξέπεσον, ἠγνόησα τὴν φύσιν τὴν οἰκείαν, οὐδὲν ἄμεινον ἐκείνων θρέξασθαι.

EJUSDEM. *Sirenas* vocat, volucres quaſdam cantatrices, halcyonas, vel noctuas, utræque enim ſunt querulæ: *ſtruthiones* verò, ſtruthiocamelos, ſicut etiam Symmachus interpretatus eſt; ſunt autem animalia ſolitudinis amica. Hoc igitur eſt quod dicit; Extra urbem ſub dio jacens, naturam propriam non cognovi, & avibus in nullo melior, in querulum earum gemitum erupi.

Τὸ δὲ δέρμα μου ἐσκότωται μεγάλως.

Et cutis mea obtenebrata eſt valde.

Οἱ λοιποὶ, ἐμελάνθη εἰς βάθος· τοῦτο δὲ πέπονθεν, οὐ τοσοῦτον ὑπὸ τοῦ ἡλίου, ὅσον ὑπὸ τε νόσου καὶ τῆς πληγῆς· σεσηπυῖα γὰρ ἡ σὰρξ μεμένηκε).

REliqui, *Denigrata eſt in profundum*: illud autem illi non tam ex æſtu ſolis, quàm ex morbo & plaga acciderat; caro enim putrefacta nigra evadit.

Et oſſa mea ab æſtu.

IN ſterquilinio enim ſub dio ſedens, æſtu diei, ac multò magis innaturali calore & fervore plagæ, adurebatur.

Τὰ ὀ ὀσᾶ μȣ ἀπὸ καύματος.

ΕΝ κοπρίᾳ γὰρ καθήμενος ἀὶθριος, τῷ τȣ ἡμέρας καύσωνι συνεχάιετο, πλέον ὀ τῇ ἐκ τȣ πληγῆς φλὸξ φύσιν θερμασίᾳ καὶ ζέσῃ.

Verſa eſt autem in luctum citharа mea, & pſalmus meus in fletum mihi.

QUæ lætitiam mihi afferebant, in luctum verſa ſunt. Hæc autem dicit, ut Deum ad miſericordiam provocet & pelliciat. Deinde, actiones à ſe præclarè geſtas, rurſus enumerat & recenſet.

Ἀπέβη ὀ εἰς πένθος μȣ ἡ κιθάρα, ὁ ὀ ψαλμός μȣ εἰς κλαυθμὸν ἐμοί.

ΕΣΦΑΦΗ μοι τὰ τȣ ὐφεστώτος εἰς πένθος. Ταῦτα δέ φησιν, εἰς οἶκτον τȣ Θεὸν ἐκκαλύμμενος. Εἶτα πάλιν τῶν οἰκείων κατορθωμάτων ποιῆται καταλογον.

CAP. 31. *TESTAMENTUM poſui oculis meis, & non intelligam ſuper virgine.* [Symmachus verò, *Et nihil cogitavi de virgine.*

ΔΙΑΘΗΚΗΝ ἐθέμην τοῖς ὀφθαλμοῖς μȣ, καὶ ȣ συνήσω ὑπὲρ παρθένου. [ὁ ὀ Σύμμαχος, καὶ οὐδὲν ἐνενόησα περὶ παρθένȣ.]

CHRYSOSTOMI. Jobus Evangelicam perfectionem obſervabat; quæ enim Chriſtus poſtea veniens præceperat, hæc ille factis ſuis oſtenderat. Et quo-
Mat. 5. 28. niam qui mulierem intuetur ut concupiſcat, jam mœchatus eſt, ne virginum formas curioſiùs obſervaret, oculum ſuum inſtruebat. Quid igitur pro ſe afferre poſſunt, qui fœminas contubernales & ſubintroductas habentes, ſe illarum convictu minimè moveri, nec ab iis lædi affirmant? Quod quidem ſi verum eſſet, infirmorum tamen causâ à ſcandalo abſtinere eos oportebat: licèt enim concedatur, te purum ab omni pravo & libidinoſo affectu cum virgine cohabitare, alios tamen qui imbecilles ſunt hoc facto vulneras. Et ſanè beatus Jobus de ſe tantam virium poteſtatem & æquanimitatem profiteri auſus non eſt; ſed qui omnem virtutem ſectatus eſt, & laqueos omnes diaboli evaſerat, qui primus & ſolus tam inſignem potentiam oſtenderat, & quodvis ferrum & adamantem animi tolerantiâ ſuperaverat, viréſque diaboli eliſerat; hic lu-

ΧΡΥΣΟΣΤ. Εὐαγγελικὼ ἀκρίβειαν ὁ Ἰὼβ ἐφύλαττεν· ἃ γὰρ μετὰ ταῦτα ἐλθὼν ὁ Χριστὸς ἐπέταξε, ταῦτα ἔργοις διὰ τῶν πραγμάτων κατώρθω. καὶ ὅτι ὁ ἐμβλέψας * πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι, ἤδη ἐμοίχευσεν, ἐπαιδαγώγει τὸν ὀφθαλμὸν εἰς τὸ μὴ τὰς ὥρας τῶν παρθένων περιεργάζεσθαι. Εἰ οὖν εἶπεν οἱ ταῖς σωφρόναις ἔχοντες, καὶ διαβεβαιούμενοι ἀπαθῶς αὐταῖς συνοικεῖν, καὶ μὴ βλάπτεσθαι; ὅπερ εἰ καὶ τοῦτο ἦν, ἔδει τῶν σκανδαλιζομένων φείδεσθαι· ἔγω γὰρ σὲ καὶ συνοικοῦντα παρθένῳ καθαρὸν εἶναι πάσης ἐμπαθείας πονηρᾶς, ἀλλ' ἑτέρους πλήττεις ἀσθενεστέρους. καίτοιγε ὁ μακάριος Ἰὼβ οὐκ ἐτόλμα ἑαυτῷ τοσαύτην μαρτυρῆσαι δύναμιν καὶ φιλοσοφίαν· ἀλλ' ὁ πᾶσαν * ἐπελθὼν ἀρετὴν, καὶ πάντων ὑπερενεχθεὶς τῶν τοῦ διαβόλου δικτύων, καὶ σοφὸς, καὶ μόνος τοσαύτην ὑπεδέξατο καρτερίαν, καὶ πόνους σίδηρον καὶ ἀδάμαντα τῇ τȣ ψυχῆς παρῤῥήτου ἐγκρατείᾳ, καὶ καταπόντας τοῦ διαβόλου τὸ ἰσχυὸν * ὅπως ἐδεδίκει τοιαύτην πάλιν,

καὶ

* ἴσ. ἐμβλέψας.

* ἴσ. μεπελθών.

* ἴσ. ὥστε.

χὴ ὑόμιζεν ἀδιάτον εἰ) συνοικοῦντα παρθένῳ μολύνειν ἀσινῆ χὴ καθαρόν· ὡς μὴ μόνον τ συνοικήσεως ταύτης πόρρω χὴ μακρὰν ἑαυτὸν καταξῆσαι, ἀλλὰ χὴ τ ὄψεως τ ἁπλῶς χὴ ἀπὸ συντυχίας γινομένης, χὴ νόμον ἔθηκε τοῖς ὀφθαλμοῖς τοῖς ἑαυτ, ἁπλῶς εἰς παρθένον μὴ ἰδεῖν· ἐγνώκειν γὰρ, φησιν, ἐθέμην τοῖς ὀφθαλμοῖς μου, χὴ ὑ συνήσω ὅτι παρθένον, τουτέστιν, ὑ κατανοήσω, ὑ βλέψω· ἤδει γὰρ, ἤδει γὰρ φησὶ, ὅτι ὑ μόνον τ συνοικοῦντα, ἀλλὰ χὴ τ βλέποντα ῥᾳδιέργως εἰς ὄψιν παρθενικὴν, δύσκολον, ταχὰ δ' ἂν ἀδιάτον, τ ὀφθεν ἐκφυγεῖν βλάβην. Εἰ δ' μικρός ὢν πρὸς ἄμιλλαν ὁ Ἰώβ, καίτοιγε σὸν τ κοσμίας ἐσμὸν ἄξιον τ ἐκείνου, πλὴν ἀλλ' εἰ ἐλαττόν σου τ μεγαλοψυχίας τ εἰ) νομίζεις ὑ ὑποδημα· ἐννόησον τ μακάριον Παῦλον, τ μ τ ἠκριβωμένην φιλοσοφίαν ὑποπαίζοντα ὑ σῶμα, χὴ δουλαγωγοῦντα, χὴ ἀναγώνιον τ βίον δείκνυντα. Διὰ τοῦτο χὴ ὁ Χριστὸς τοῦ πράγματος δηλῶν τὴν δυσκολίαν, οὐδὲ ἐμβλέπειν ἁπλῶς ἠνέσχετο εἰς τὰς τῶν γυναικῶν ὄψεις· ἀλλὰ χὴ τῇ τῶν μοιχῶν κολάσει τοὺς ὕττους ὁρᾶν τας κολάζειν ἠπείλησε· χὴ οὐκ ἐνομοθέτησεν ἀγαμίαν, ἀλλὰ δηλῶν τοῦ πράγματος τὴν φύσιν, ἔλεγεν, ὁ δυνάμενος χωρεῖν, χωρείτω.

ctam hanc reformidabat, & intaminatum ac indemnem cum virgine unà cohabitare, impossibile esse existimabat: ita ut non tantùm à tali contubernio, sed ab omni aspectu & fortuito congressu procul seipsum amoverit, legémque oculis suis statuerit, ne virginem omnino intuerentur; *Testamentum enim posui oculis meis, & non intelligam super virginem*, id est, Non animum ad illam adjiciam, non intuebor: noverat enim, probè noverat, quòd difficile, immo & impossibile esset, non tantùm eum qui sub eodem tecto cum virgine vitam degeret, sed qui curiosiùs vultum & formam virginis observaret, damnum quod inde oritur, effugere posse. Verùm si Jobus impar congressûs, qui in arenam tecum descendat, tibi videbitur, (licèt nos ejus sterquilinio planè indignissimus) & si exemplar infra tuam magnanimitatem subsidere existimas; animo tecum reputa beatum Paulum, qui summam philosophiæ & æquanimitatis perfectionem assequutus, corpus suum contuderat, in servitutem redegerat, & vitam plenam certaminum ostenderat. Idcirco etiam Christus, ut rei difficultatem ostenderet, ne omnino quidem vultus mulierum aspicere permisit, sed mœchorum supplicio, qui ita intuerentur, plectere interminatus est: neque cœlibatum lege sanxit, sed rei naturam exprimens, dixit, *Qui potest capax esse, capiat.* Cor. 1. 9. 27. Mat. 19. 12.

Καὶ τί ἐμέρισεν ὁ Θεὸς ἄνωθεν, χὴ κληρονομία ἰσανῦ ἐξ ὑψίστων;

Et quid partitus est Deus desuper, & hæreditas omnipotentis ex altissimis?

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Διὰ τί οὖν, φησὶ, μ τοιαύτην ἀκρίβειαν, τοιαύτην μοι μερίδα χὴ τοιοῦτον κλῆρον, ὁ δυνατὸς χὴ ὕψιστος Θεὸς ἀπένειμεν ἐπεμέρισεν, ἀγνοῶ τοὺς λόγους. ὑ γὰρ ἔχει τις εἰπεῖν, φησὶν, ὅτι τῷ πλούτῳ χὴ τοῖς ἀγαθοῖς τοῖς ἐμπεσοῦσιν εἰς ῥᾳθυμίαν χὴ ἀβρότητα ἀποχρησάμενος, ταύτην ἂν τ δίκην, χὴ μεταβέβλημαι, τοῦ Θεοῦ καταλλήλην μοι φάρμακον ἐπι-

OLYMPIODORI. Quare, inquit, talem mihi sortem & hæreditatem, potens & altissimus Deus, post tam accuratam & exquisitam vitæ meæ conversationem, tribuerit, causam & rationem ignoro. Nemo enim affirmare potest, quòd, mutato rerum statu, supplicium hoc patiar (Deo pharmacum idoneum & aptum mihi adhibente) quia divitiis & bonis quibus priùs fruebar, ad socordiam, luxum, & mollitiem,

mollitiem, abusus fuerim; jure enim merito, in contraria sorte constitutus, vitæ acerbæ & luctuosæ tradendus est, qui risui, lusibus & luxui vacaverit: qua autem ratione, qui comessationes in anteacto vitæ suæ cursu devitavit, & joculares, eósque qui risum aliis movent, à se amolitus est, in tristem ac mœstum vitæ statum incidere debet?

θέντος· τ῎ μὲν γὰρ * φιλόγελων, καὶ φιλοπαίγμονα, καὶ πυφῇ προσεχηκότα, εἰκότως ἂν ὡς εἰς τ῎ ἐναντίαν καταστήσαι τάξιν, χερσὶν ἅμα, καὶ πολυθρύλλῳ τῇ ἀδολεσχίᾳ αὐτὸν βίῳ· τ῎ ὃ καὶ περὶ τούτων φθάνοντα μὲν κωμῳδεῖν, ἀπωθούμενον δ' ἀνθρώπους παίζοντας, καὶ γελωτοποιοῦντας, πῖον ἂν ἔχοι λόγον ἐμπεσὸν εἰς σκυθρωπὸν & κατηφῆ βίον; * Ἴσ. φιλογέλωτα.

Væ, perditio injusto, & abalienatio facientibus iniquitatem.

Οὐαὶ, ἀπώλεια τῷ ἀδίκῳ, καὶ ἀπαλλοτρίωσις τοῖς ποιοῦσιν ἀνομίαν.

Existimabat Jobus, se haud propter peccata adversa passum esse; & vera quidem ejus opinio erat; virtutis enim & fortitudinis exploratio, non malorum retributio fuerat: non tamen ideo impiorum sorti se adjungit, verùm perditionem eorum & alienationem à Deo concludens, miseros eos pronunciat. Fortè etiam & hanc connexionem cum superiore hic versus habet: dixerat enim, *Quid partitus est Deus?* innuens, se contrà quàm merebatur pati, & quòd dolores, ærumnæ, gemitus, & paupertas, merces virtuti debita non essent; unde subjungit, quòd væ & perditio, alienatio & rejectio, hominibus improbis conveniat.

Ὡς ἐπὶ μὲν ἁμαρτίαις πάσχειν ὁ Ἰώβ· καὶ ἀληθὴς ἡ ὑπόνοια, ὡς ἐπὶ γὰρ ἰῷ ἀρετῆς, καὶ κακῶν ἀνταπόδοσις· πλὴν ἀλλὰ τοῦτο προσίθηται τῇ μερίδι τῶν ἀσεβῶν, ἀλλὰ καὶ ταλανίζει τούτους, ὅ ἐστιν αὐτοῖς ἐπιλέγων, καὶ τ῎ ἐκ Θεοῦ ἀλλοτρίωσιν. ἴσως ὃ ἀκολουθίαν ἔχει ὁ στίχος ὡς πρὸς τ῎ προηγούμενον· Εἶπε γὰρ, Τί ἐμέρισεν ὁ Θεός; αἰνιττόμενος, ὅτι πρὸς τὴν ἀξίαν πάσχει, καὶ οὐχ αὕτη ὀφλομένη τῇ ἀρετῇ μερὶς, ὀδυναι, καὶ πόνοι, καὶ στεναγμοὶ, καὶ πενία· ὅθεν ἐπάγει, ὅτι τοῖς ἀνόμοις, καὶ ὃ ἐστι, καὶ ἡ ἀπώλεια, καὶ ὃ ἀπαλλοτριοῦσθαι, καὶ οὐ προσρίπτεται προσήκει.

Nónne ipse videbit viam meam, & omnes gressus meos enumerabit?

Οὐχὶ αὐτὸς ὄψεται ὁδόν μου, καὶ πάντα τὰ διαβήματά μου ἐξαριθμήσεται;

Nec sanè ullæ meæ actiones, imò ne nudi quidem animi motus & cogitationes, Deo incogniti sunt; quomodo igitur me percusserit, planè ignoro. Neque enim dicere quis potest, Ego socordem, dissolutam, & mollem hanc & effœminatam vitam devitavi, quoniam ad vitia quæ vitam illam promovent, induratus callum obduxi, & improbitatem, inquam, & fraudem declinavi; verùm pariter ab hac & illa improbitate longè recessi.

Καίτοιγε οὐδὲν τῶν καθ' ἐμὲ Θεὸς ἠγνόησεν, οὐδὲ μέχρι τῶν ψιλῶν κινημάτων· πῶς οὖν ἔπληξέ με, φησὶν, οὐκ οἶδα. καὶ γὰρ ἔχει λέγειν, ὅτι ῥᾳθυμίαν μὲν, καὶ διάχυσιν, καὶ τ῎ ὑγρὸν τοῦτον ἔφυγον βίον, ὑπὸ κατεσκληκὼς ἤμην καὶ κατευμμήρος ὑπὸ ταῖς διαφερούσαις ἐκείνῳ τῷ βίῳ κακίαις. πονηρίαν, λέγω, καὶ δόλον ἐξέκλινα· ἀλλ' ἑκατέρας ὁμοίως τ῎ πονηρίας ἀπέστην μακράν.

Ei

Εἰ ὴ ἤμλω πεπορλμλύθη μετὰ γελοιαστῶν.

Ο Δὲ Σύμμαχος, μετὰ ματαιότητος. τουτέστιν, οὐδὲ ταῖς συνουσίας ταύτας ἐδίωκον, ταῖς τῶν γελωτοποιῶν.

ΙΟΥΛΙΑΝΟΥ. Δοκεῖ ὴ τοῦτό πως ἐναντίον εἶναι ᾧ πρὸ ὀλίγου ῥηθέντι, ἀπέβη ὴ εἰς πένθος ἡ κιθάρα μου. ἀλλ' οὐκ ἔστιν· οὐδὲ γὰρ χεχρῆσθαι ὀργάνοις ἀπείρητο, μεθ' ὑσεβείας * νενόμενον, ὅπουγε ὴ ναῷ τούτοις ἐκέχρηντο. γελοιαστὰς τοίνυν λέγει τοὺς κώμοις ἢ μέθαις προσέχοντας.

κῖσ. γρ. μένου.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Καὶ σημείωσαι, ὡς ἁμαρτίαν λέγει τὸ συνεῖναι γελοιασταῖς· διὸ καὶ τὴν ὑπερπελίαν αἴρεσθαι ἀφ' ἡμῶν ὁ θεῖος ἀπόστολος παραινεῖ, ὥστε οὐδὲ τὰ ἀστεῖα δεκτέον.

Si verò inceſsi cum irriſoribus.

SYmmachus verò, *Cum vanitate.* Id eſt, Mimorum conſuetudinem, & hominum jocularium congreſſus minimè conſectabar.

JULIANI. Videtur autem hoc contrarium illi eſſe quod paulò antè dictum eſt, *Verſa eſt autem in luctum cithara mea.* Verùm aliter ſe res habet: neque enim muſicis inſtrumentis, ſi cum pietate id fieret, interdictum erat; ſiquidem in Templo illis utebantur. *Irriſores* igitur vocat eos qui comeſſationibus & ebrietatibus indulgent. Cap. 30. 31.

OLYMPIODORI. Ubi nota, quòd cum irriſoribus & ludionibus congredi, peccatum eſſe dicat: quamobrem ſcurrilitatem è medio noſtrûm tolli divinus Apoſtolus ſuadet, ita ut faceti & urbani ſales minimè admittendi ſint. Eph. 5. 4.

Εἰ ὴ ἐσπούδασεν ὁ πούς μου εἰς δόλον.

Vel ſi feſtinavit ad dolum pes meus.

ΟΠούς, ὁ τῆς ψυχῆς. λέγει ὴ, ὅτι οὐκ ἐκινήθη ποτὲ εἰς τὸ δόλῳ χρήσασθαι κατά τινος.

PEs, inquam, animæ meæ. Dicit autem, quòd pedem nunquam moverit, ut fraude contra quempiam uteretur.

Ἑσταμαι γὰρ ἐν ζυγῷ δικαίῳ.

Steti enim in ſtatera juſta.

ΚΑὶ ὁ Ακύλας, ἐσταθμίσατό με ἐν ζυγῷ δικαίῳ· ἵνα εἴπῃ, ἐν τῷ καλῷ καὶ τῇ μεσότητι τὸ ἀρετῆς ἔσχα, φεύγων τὰς ἐφ' ἑκάτερα ἐκκλίσεις, καὶ μήτε εἰς ὑπερβολὴν ἐκκλίνων, μήτε εἰς ἔλλειψιν, ἀλλὰ ζυγὸν τὴν ἰσότητα. κατ' ὴ τὴν Ακύλαν, ἐσταθμίσατό με, ὁ Θεὸς, δηλονότι· ἔοικε γὰρ ὁ δίκαιος τὴν οἰκείαν ἀρετὴν τῷ Θεῷ ἀναπέμπειν.

ET Aquila, *Appendit me in ſtatera juſta*; ac ſi diceret, Deflectiones in alterutram partem devitans, nec ad exceſſum, nec ad defectum declinans, ſed æqualitatem in pretio habens, in eo quod honeſtum eſt, & virtutis medio conſtiti. Juxta Aquilam verò, *Appendit me*, Deus, ſcilicet: videtur enim Juſtus animi ſui virtutem Deo acceptam ferre.

Οἶδε ὴ ὁ Κύριος τὴν ἀκακίαν μου.

Novit autem Dominus innocentiam meam.

ΤΟύτων οὖν μάρτυρα καλεῖ, φησὶ, μάρτυρα, τὸν κατὰ ζηλοῦσαν δυνάμενον, τὸν καὶ ἀγνοοῦντα πολλά· ἀλλὰ καὶ τὸν

HOrum, inquit, teſtem, non hominem advoco, qui gratificari poteſt, & qui multa etiam ignorat; verùm eum qui

qui abdita etiam accuratè intelligit, & qui meam juſtitiam trutinavit, & innocentiam novit. Hæc etiam de Jobo Scriptura
Cap. 1. 1. ſacra teſtata eſt, quòd eſſet *Innocens, juſtus, & Deum timens.*

τὰ ἀπόῤῥητα μὴ ἀκριβείας ὀπτεύσαμενον, ὃς καὶ τὴν ἐμὴν δικαιοσύνην ἐτάθμισε, καὶ τὴν ἀκακίαν μου οἶδε. ταῦτα καὶ ἡ γραφὴ τοῦ Ἰὼβ μεμαρτύρησεν, ὅτι ἦν ἄκακος, δίκαιος, θεοσεβής.

Si declinavit pes meus de via.

Εἰ ἐξέκλινεν ὁ πούς μου ἐκ τῆς ὁδοῦ.

PIetatis & virtutis, ſcilicet: quod ſuprà dixit, *steti in ſtatera juſta*, & de via recta non declinavi. Adhuc exiguum eſt quod dicit; (licèt magnum illis temporibus, fortè etiam & noſtris fuerit) non enim concupiſcere, magnum; & conceptâ cupiditate, ab actione abſtinere, minus non eſt: pergens autem in ſermone ſuo, iſto etiam majus affert, quòd oculi, ſcilicet, nihil ſimile paſſi fuerint; ſubjungit enim.

ΤΗς καθ' ὑσέβειαν καὶ ἀρετὴν, δηλονότι· ὅπερ ἔφην, ἔστηκα ἐν ζυγῷ δικαίῳ, καὶ τὴν εὐθείας οὐκ ἐξεπάτησα. ἔστι τοῦτο μικρὸν, καὶ μέγα μὲν οὖν ὡς ἐν ἐκείνοις τοῖς χρόνοις, τάχα δὲ καὶ ὡς ἐν τοῖς παροῦσι. τὸ μὴ γὰρ μηδὲ ἐπιθυμῆσαι, μέγα· καὶ τοῦτο δὲ οὐκ ἔλαττον, τὸ, δοξάσαντα τὴν ἐπιθυμίαν μὴ προαγαγεῖν τὴν πρᾶξιν. προϊὼν δέ, καὶ τοῦτο μᾶλλόν φησιν, ὅτι οὐδὲ οἱ ὀφθαλμοὶ ἔπαθόν τι τοιοῦτον, ἐπάγων γάρ.

Vel ſi oculo obſequutum eſt cor meum.

Εἰ ἠκολούθησεν ἡ καρδία μου τῷ ὀφθαλμῷ.

EJUSDEM. Id eſt, Quæ vidi non concupiſcebam, neque affectu vehementiore ad ea commovebar. Non dixit, Oculus meus, ſed ne cor quidem meum: Neque animum meum, inquit, nedum corpus, corrumpi aliquando paſſus ſum. Di-
Ioh. 1. 2. 16. vus Joannes ait, *Quicquid eſt in mundo, cupiditas carnis, & libido oculorum, & faſtus vitæ*: Dicit igitur Jobus, quòd nunquam animum ad rem aliquam adjiciens, eámque laudans, concupiverit: laudare autem ea quæ in mundo laude digna ſunt, (corporum, ſcilicet, ſymmetriam, colorum proportiones & temperaturas, lapidũ ſplendorem, & gratiam ac venuſtatem) cupiditate autem eorum minimè capi, animi à perturbationibus liberi indicium eſt.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Τουτέστιν, οὐκ ἐπεθύμουν ὧν ἔβλεπον, οὐδὲ ἐμπαθῶς περὶ αὐτὰ διεκείμην. οὐκ εἶπεν, ὁ ὀφθαλμός μου, ἀλλ' οὐδὲ ἡ καρδία μου· οὐδὲ τὴν διάνοιαν μου, φησὶν, εἴασα διαφθαρῆναί ποτε, μήπτιγε τὸ σῶμα. φησὶν ὁ θεῖος Ἰωάννης, ὅτι πᾶν τὸ ἐν κόσμῳ, ἡ ἐπιθυμία τῆς σαρκὸς, καὶ ἡ ἐπιθυμία τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ ἡ ἀλαζονεία τοῦ βίου. λέγει οὖν ὁ Ἰὼβ, ὅτι οὐδέποτε προσῆλθον, καὶ ἐπῄνεσας, * ἐπεθυμήσας. ἀπαθείας ἦν τοῦτο, ἐπαινῶν μὲν τὰ ἐν κόσμῳ ἐπαίνου ἀξία, οἷ συμμετρίαν σωμάτων, καὶ ἀναλογίας καὶ μίξεις χρωμάτων, καὶ λίθων αὐγὰς καὶ χάριτας, μὴ πιστεύων δὲ αὐτοῖς εἰς ἐπιθυμίαν. * ἴσ. ἐπιθύμησας

Vel ſi manibus meis tetigi dona; ſeram igitur, & alii edant, & ſine radice ſim ſuper terram.

Εἰ δὲ καὶ ταῖς χερσί μου ἥψαμην δώρων· σπείραιμι ἄρα, καὶ ἄλλοι φάγοισαν, ἄῤῥιζος δὲ γενοίμην ἐπὶ γῆς.

OLYMP. Symmachus autem apertiùs, *Et poſteri mei eradicentur.*

ΟΛΥΜΠ. Ὁ δὲ Σύμμαχος σαφέστερον, καὶ τὰ ἔκγονά μου σκεδασθείη.

imp

θείη. Ταῦτα νῦν ὁ Ἰὼβ λέγειν δύναται, πένης ὢν, καὶ τὰ τέκνα ἀποβεβληκώς. Τί οὖν ἐστιν εἰπεῖν; ὅτι πρὸ τῆς συμφορᾶς ταῦτα ἔλεγεν; ἢ καὶ ὡς δίκαιος πάλιν ἤλπιζέ πως τινὰ * εὐθυμίαν; πρὸς ὃ διδασκαλίαν ἡμετέραν ὅπως εἰπεῖν οἰκονομήθη πρὸς Θεοῦ, ἵνα ἡμεῖς ἀναγινώσκοντες, ἑαυτοῖς ἐπαρώμεθα, λέγοντες, εἰ δῶρα ἐλάβομεν, εἰ τόδε ἐποιήσαμεν, τάδε πάθοιμεν;

* Ἰσ. εὐσημίαν;

Hæc Jobus, pauper nunc factus, & liberis orbatus, dicere non poteſt. Quid igitur dicendum eſt? quòd ante calamitatem, ſcilicet, hæc dixerit? vel quòd tanquam juſtus, proſperâ quodammodo fortunâ rurſus uti ſperaverit? ac divinâ diſpenſatione ad noſtram inſtructionem ſic loquutus fuerit, ut nos legentes, nobis ipſis in hæc verba imprecemur? Si dona accepimus, ſi hoc admiſimus, talia patiamur.

Εἰ ἐξηκολούθησεν ἡ καρδία μου γυναικὶ ἀνδρὸς ἑτέρου, εἰ καὶ ἐγκάθετος ἐγενόμην ἐπὶ θύραις αὐτῆς· ἀρέσαι ἄρα καὶ ἡ γυνή μου ἑτέρῳ, τὰ δὲ νήπιά μου ταπεινωθείη.

Si ſecutum eſt cor meum mulierem viri alterius, aut ſi obſedi januas ejus; placeat quoque uxor mea alteri, & filii mei humilientur.

Οἱ λοιποὶ, ἀντὶ τοῦ, ἐγκάθετος, ἐνήδρευσα, εἶπον. ἐπειδὴ ἡ ἐπιθυμία συλλαβοῦσα τίκτει ἁμαρτίαν, καὶ αὐτὴν, φησὶν, ἐκ τῆς καρδίας τὴν ἐπιθυμίαν ἐξέκοπτον, ἐφ' ᾧ μὴ λάβοι τόπον τοῦ ἁμαρτάνειν. Τοῦτο δὲ, ἀρέσαι ἄρα καὶ ἡ γυνή μου ἑτέρῳ, ἰσότητος ἕνεκεν λέγει· ἐμαυτῷ γὰρ, φησὶν, παρήνουν περὶ τῆς συμφορᾶς, ὅτι εἰ * ἕτερον κακὸν ἔπαθεν Ἀλαθείμιλος, τοῖς αὐτοῖς καὶ αὐτὸς ὑποπέσοιμι, καὶ ἀπολάβοιμι περὶ ἃ ἐπραξα. ὅτι δὲ περὶ τῶν περὶ τῆς νόσου λέγει, δῆλον ἐξ ὧν φησι, τὰ δὲ νήπιά μου ταπεινωθείη· καὶ γὰρ ἤσθιον ἤδη τεθνηκότες οἱ παῖδες αὐτοῦ. πῶς δὲ ταπεινοῦνται τὰ νήπια; * ἢ δῆλον ὅτι μοιχαλίδος μητρὸς ὀνομαζόμενα, καὶ διὰ τοῦτο ἐγκαλυπτόμενα. δουλοῖ γὰρ τὰ παῖδα, ὅταν εἰς τὰ μητρὸς ἴδῃ κακά.

* Ἰσ. περὶ ἕτερον κακὸν.

* Ἰσ. del. ἢ.

PRO, *obſedi*, reliqui, *Inſidiatus ſum*, dixerunt. Quoniam concupiſcentia poſtquam conceperit, peccatum parit, Ipſam, inquit, concupiſcentiam, ne peccato via pateret, radicitus è corde evellebam. Illud autem, *Placeat quoque uxor mea alteri*, æqualitatis causâ, & lege talionis dixerat; Mihi enim ipſi, inquit, ante calamitatem ſuadebam, quòd ſi malo animo erga alterum affectus eſſem, in eadem quæ illi cuperem inciderem, & paria iis quæ commiſiſſem, reciperem. Quòd autem hæc ad tempora ante ejus ægritudinem referantur, manifeſtum eſt ex iis quæ dicit, *Et filii mei humilientur*; jam enim liberi ejus morte exſtincti erant. Quo autem pacto humiliantur liberi? manifeſtum eſt, ſcilicet, cùm adulteræ matris ſpurii vocantur, & propterea ſe abdunt & occultant: filium autem ſubjugat, animúmque ejus frangit, cùm in matris turpitudinem & ſcelus oculos conjecerit. Iac. 1. 15.

Θυμὸς γὰρ ὀργῆς ἀκατάσχετος τὸ μιαίνειν ἀνδρὸς γυναῖκα.

Furor enim iræ indomitus commaculare viri uxorem.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Ἡ γὰρ μοιχεία, φησὶ, τοῦ Θεοῦ προσρίζης, καὶ ἀφυκτον ἐπάγει ζημιωθῆναι δεδραχότι.

EJUSDEM. Adulterium enim Dei iram accendit, & committenti inevitabile ſupplicium conciliat. Verùm hoc loco

loco, non tam illud ſupplicium quod poſtea futurum eſt, intelligit, quàm mariti zelotypiam, quæ in hoc ſeculo accidere ſolet, & quam Salomon in Proverbiis innuit, dicens,
Prov. 6. 35. Quòd neque muneribus inimicitias diſſolvere ſuſtinet vir qui in uxore injuriâ affectus fuerit, cujus torum alius maculaverit. Hoc etiam, quæ mox ſubjunguntur manifeſtum faciunt.

μᾶλλον ὃ δ' [illegible] ὀκῆ φησιν ἐνταῦθα κόλασιν, ἀλλὰ τὴν τῦ ἀνδρὸς ἐνταῦθα ζηλοτυπίαν, ἣν καὶ Σαλομὼν ἐν παροιμίαις αἰνίττεται λέγων, ὅτι οὐδὲ ἐν δώροις τὴν ἔχθραν ἀνέχεται λῦσαι, ὁ τὴν γυναῖκα ἀδικηθεὶς ἀνὴρ, ἢ τὴν θύραν ἄλλος ἐμίανε. τοῦτο καὶ νῦν τὰ ἐπαγόμενα δηλοῖ.

Ignis enim eſt ardens ſuper omnes partes.

HOc ſcelus deteſtandum, hoc ſumma iniquitas eſt. Qui enim torum alienum violat, malorum flammam ingentem accendit, maritum injuriâ lædit, uxorem polluit, liberos ſuſpectos & ſpurios reddit, contra providentiam bellum gerit, affectionem conjugalem diſſecat, & marito inſidias ſtruit. Tantum malorum examen ex libidinoſo adulterio pullulat.

Πῦρ γάρ ἐστι καιόμενον ἐπὶ πάντων τῶν μερῶν.

ΤΟῦτο μῦσος, τοῦτο ὑπερβάλλουσα ἀδικία. ὁ γὰρ ἀλλότριον διερύπων γάμον, φλόγα μεγάλην ἐξάπτει κακῶν, ἄνδρα ἀδικῶν, μιαίνων γυναῖκα, ἀποπίους ποιῶν τοὺς παῖδας καὶ ἀμφιβόλους, μάχεται τῇ προνοίᾳ, διαιρῶν τὴν φύσιν, ἐπιβουλὰς ἐρτύων τῷ ἀνδρός. τοσοῦτος ἐσμὸς κακῶν ἐκ τῆς ἀκολάστου φύεται μοιχείας.

Quocunque ſupervenerit, á radicibus perdidit.

NOveram, inquit, ſceleris & iniquitatis magnitudinem ; domum enim, in quam malum hoc ingreditur, radicitus exſtirpat. Temperantiam Jobi vidiſti ; vide etiam humilitatem, & quanta fuerit, diligenter conſidera.

Οὗ δ' ἂν ἐπέλθῃ ἐκ ῥιζῶν ἀπώλεσε.

ΗΔειν, φησὶ, τὸ ἀδικίας τὸ μέγεθος. ἐκείνοις γὰρ τὴν οἰκίαν ὃ μέλλει εἰσέλθῃ τὸ πάθος. εἶδες σωφροσύνην, ὅσα καὶ ταπεινοφροσύνη, καὶ ἐννόησον ἡλίκη καὶ αὕτη.

Quòd ſi & deſpexi judicium famuli mei, ant ancillæ, cùm ipſi litigarent mecum. Quid enim faciam, ſi inquiſitionem mei faciat Dominus ? Quòd ſi & viſitationem aliquam, reſponſum dabo? Nónne ſicut ego factus ſum in utero, & illi facti ſunt ? facti autem ſumus in eodem ventre.

Εἰ ὃ καὶ ἐφαύλισα κρίμα θεραπόντος μου, ἢ θεραπαίνης, κρινομένων αὐτῶν πρὸς μέ. τί γὰρ ποιήσω, ἐὰν ἔτασίν μου ποιῆται ὁ Κύριος ; ἐὰν ὃ καὶ ἐπισκοπήν τινα, ἀπόκρισιν ποιήσομαι ; πότερον οὐχ ὡς καὶ ἐγὼ ἐγενόμην ἐν γαστρὶ, καὶ ἐκεῖνοι γεγόνασι ; γεγόναμεν ὃ ἐν τῇ αὐτῇ κοιλίᾳ.

OLYMP. Animum contritum vidiſti, qui hominum naturam accuratè

ΟΛΥΜΠ. Εἶδες συντετριμμένον ἔχοντα, καὶ τὸν δεσπότην τὴν φύσιν ὅπι-

ὑπισχνεῖσθαι μετ' ἀκριβείας, καὶ εἰδέναι τί δοῦλος, τί ἐλεύθερος, ταῦτα δὲ παρὰ πολλοῖς σαφῶς διεφθαρμένα. ταύτην οὖν ἐκβαλὼν τὴν ἀνωμαλίαν, ἀπὸ τῆς ὁμοτιμίας τῆς κατὰ τὴν γένεσιν, καὶ τῆς φιλοσοφίας εἰσάγει λόγον. καὶ δὲ θαυμαστὸν αὐτῷ, ὅτι ταῦτα πιστὸν, οὐδὲ ταπεινοφρονεῖν ἐνόμιζεν, ἀλλ' ὀφειλὴν πληροῦν. διὸ καὶ λογισμὸν ἔθηκε, τοὺς ἀπολύτως ἀνθρώπους πείθοντα, μηδὲν πλέον φρονεῖν τῶν οἰκετῶν, κἂν μυριάκις ὦσι δεσπόται· τὰ γὰρ ὀνόματα ταῦτα, ὁ δοῦλος, καὶ ὁ ἐλεύθερος, ὀνόματά ἐστι μόνον ψιλά, πραγμάτων ἔρημα· ἡ μὲν δουλεία ἐν ἁμαρτίᾳ, καὶ ἡ ἐλευθερία ἐν δικαιοσύνῃ ὁρίζεται. ὅρα δὲ, πῶς ἑαυτὸν παραμυθεῖται αὐτῷ τὰ ἐγκώμια πανταχοῦ, καὶ καθαιρεῖ τὰ κατορθώματα· οὐδὲν μέγα ἐποίησα, φησί· ταῦτα αὐτὴ ἡ φύσις βούλεται, κοινωνοῦμεν ἀλλήλοις, ἀπάντων ἡ αὐτὴ γένεσις, ἡ αὐτὴ εἴς τὸν βίον εἴσοδος, πάντα κοινὰ, ὑμῶν σεμνότερος ἐγὼ τῶν ἐκείνων φύσεως. ἐν τῇ αὐτῇ κοιλίᾳ γεγόναμεν, τουτέστιν, ἐν ὁμοίῳ σώματι, κατὰ τὸν Σύμμαχον. Διὰ τοῦτο οὔτε δοῦλος, οὔτε ἐλεύθερος πρὸς ἐμοῦ ἠδίκηται. ἀλλὰ καὶ τοῖς οἰκέταις τοῖς ἐμοῖς παρρησίαν ἐδίδουν δικαιολογεῖσθαι πρὸς μέ, εἴ τι ἐπώπθυον μὴ δίκαιον πάσχειν ἐπ' ἐμοῦ· καὶ οὐκ ἐφαύλισα, ἢ κατὰ τὸν Ἀκύλαν, ἀπέρριψα, ἢ ἐπαρεφθείσας τὰ κρίματα αὐτῶν, τουτέστι, τὰ δικαίωσιν. ἐπιζητῶ δὲ εἰς τὸ ὅτι πάντων ἐπὶ τῆς φύσεως, καὶ ἐμαυτὸν λογιζόμενος, ὡς πάντες ἀδελφοὶ, εἴτε δοῦλοι, εἴτε δεσπόται, μίαν ἔχομεν γένεσιν ἀρχήν, καὶ ἕνα πάντες κύριον ἐν οὐρανοῖς, ὅστε ἀπροσωπολήπτου ὄντος, ἔκαστον ἀπαιτεῖ τὰ πρὸς τὰ πέλας ἰσότητα. ἐὰν οὖν ἔτασιν ποιήσηται, ἤ, κατὰ Σύμμαχον, ἐὰν ἐπιζητῇ, τί ἀποκρινοῦμαι αὐτῷ; ἔτασιν δὲ, τὴν ἐξέτασιν, ἐπισκοπὴν ἢ θείαν, τὴν ἐλέγχους καλῶ. ἐν ταύτης τῆς ἰσότητος ὁρμώμενος, ὅτι Θεοῦ κρίνεσθαι ἐπόθει, τῇ αὐτοῦ πεποιθὼς δικαιοκρισίᾳ. Εἶδες αὐτοῦ ἕτερον ἰσό-

perspexit, & quid servus, quid liber sit, de quibus inter multos frequens sermo est, perfectè cognovit. Hanc igitur inæqualitatem rejecturus, à pari dignitate omnium quæ in partu conspicitur, sermonem de philosophia & animi æquitate introducit. Atque hoc in eo admirandum erat, quòd cùm hæc faceret, non humilitatem se exercuisse, sed debitum adimpleviſſe existimaret. Idcirco rationem attulit, qua cunctis hominibus persuaderet, ne plus de se quàm de servis sentirent, licèt millies domini forent; nomina enim servi & domini, nuda tantùm sine re nomina sunt; servitus enim in peccato, libertas autem in justitia censetur esse. Considera autem, quemadmodum ubique laudes suas succidat, & egregia sua facinora imminuat; Nihil magnum, inquit, præstiti; natura ipsa hocà me requirit, communionis vinculo aliis nexi sumus, omnium eadem est generatio, & idem in vitam introitus, omnia sunt communia, ego eorum naturâ præstantior, & veneratione dignior non sum. *In eodem utero facti sumus*, id est, juxta Symmachi versionem, *Eodem modo*: ac proinde nec servus, nec liber à me injuriâ læsus est. Imò verò, famulis meis, si injuriam ullam à me illis illatam suspicarentur, judicio mecum contendendi liberam potestatem concessi, neque *despexi*, vel secundùm Aquilam, *abjeci*, vel contempsi eorum *judicium*, id est, causæ suæ defensionem. Hoc autem, cùm animo mecum reputarem, quòd omnes homines, sive servi, sive domini simus, unum generationis principium, & unum in cœlis dominum habeamus, qui cùm personarum acceptor non sit, id ab unoquoque postulat, ut vicino suo æqualem se præbeat, natura ipsa, ut facerem, me impellebat. *Si* igitur *inquisitionem faciat*, (vel, juxta Symmachi interpretationem, *si inquirat*) *quid respondebo ei? inquisitionem* enim, explorationem, & *visitationem divinam*, redargutionem & castigationem vocat. Ab hac æqualitate sermonis initium faciens, justo Dei judicio fretus, ab eo judicari desiderat. Aliam ejus

æqualitatem, & juſtitiam admirandam vidiſti; vide etiam commiſerationem ejus, & amorem erga pauperes.

τητα, καὶ θαυμασίαν δικαιοσύνην. ὅρα καὶ τὴν συμπάθειαν, καὶ φιλοπτωχείαν.

Impotentes autem quacunque aliquando re opus habebant, non ſunt fruſtrati.

Ἀδυνάτοις δὲ χρείαν ἐν ποτε εἴχον οὐκ ἀπέτυχον.

CHRYS. Vides quemadmodum faſtidioſus non fuerit, quemadmodum ſobrius, communis omnium medicus, portus publicus, & eorũ qui in anguſtiis erant, quacunq; neceſſitate premerentur, non hanc quidem, inquit, illã verò nequaquã ſublevando, cõmune perfugiũ exſtiterit, ſed quamcunq; demũ, licèt laboribus & moleſtiis plena foret, licèt ſumptus requireret, & cum periculo conjuncta eſſet. Ac vide quòd opẽ iis tulerit, viduis, ſcilicet, pupillis, & impotentibus, à quib' nihil remunerationis loco expectaret.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Ὁρᾷς πῶς οὐκ ἐν σωφρόνησης, πῶς μέτριος, πῶς κοινὸς ἁπάντων ἰατρὸς, καὶ κοινὸς λιμὴν, καὶ κοινὴ καταφυγὴ τῶν ἐν ἀνάγκαις ὄντων, ἐν ποτε εἶχον χρείαν, φησὶν, οὐχὶ τὴν μὲν ναὶ, τὴν δὲ οὔ· ἀλλ' οἶδε δήποτε, εἰ καὶ * κινδύνων ἔγειρε, εἰ καὶ δαπάνης ἀπῄτει, εἰ καὶ ἐπισφαλής. καὶ ὅρα, τίσιν ἐβοήθει πρὸς ὧν οὐδὲν προσεδόκα, χήραις, καὶ ὀρφανοῖς, καὶ ἀδυνάτοις.

* Ἰσ. κινδύνων.

Et viduæ oculum non tabefeci.

Χήρας δὲ καὶ ὀφθαλμὸν οὐκ ἐξέτηξα.

Pſal. 67. 6. OLYMP. Meminit Dei Pſalmiſta in Pſalmis, *Patris pupillorum, & judicis viduarum:* Et alibi, *Orphano tu fuiſti* Pſal. 9. 34. *adjutor.* Jobus igitur, tanquam qui imaginem intactam & illibatam ſervat, archetypum imitatus eſt. Illud autem, *Non tabefeci*, Egeſtate, ſcilicet, vel lachrymis, vel aſſiduo oculorum intuitu ſine fructu ullo & cum contemptu, tabeſcere non ſum paſſus.

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Εφη πρὸς Θεὸν ψάλλων ὁ μελῳδὸς, τοῦ πατρὸς τῶν ὀρφανῶν, καὶ κριτοῦ τῶν χηρῶν· καὶ πάλιν, ὀρφανῷ σὺ ἦσθα βοηθός. οἷα πίνων τὴν εἰκόνα σώζων ἀκέραιον, ὁ Ἰὼβ ἀπεμιμήσατο τὸ ἀρχέτυπον. τὸ γὰρ, οὐκ ὠξέτηξα, ἤτοι οὐκ εἴασα ὑπὸ πενίας ἁλίσκεσθαι, ἢ ὑπὸ τῶν δακρύων, ἢ ὑπὸ τοῦ συνεχῶς ἀτενίζειν, καὶ μὴ ὀπτυχαίνειν, ἀλλ' ὑπομένειν.

Quòd ſi & buccellã meam comedi ſolus, & pupillo non communicavi: quoniam à juventute mea enutriebam ut pater, & de ventre matris meæ dux iis fui.

Εἰ δὲ καὶ ψωμὸν μου ἔφαγον μόνος, καὶ οὐχὶ ὀρφανῷ μετέδωκα· ὅτι ἐκ νεότητός μου ἐξέτρεφον ὡς πατὴρ, καὶ ἐκ γαστρὸς μητρός μου ὡδήγησα.

MIſericordiæ abundantiam obſerva, qua fruſtum etiam panis indigentibus diſtribuit. Illud autem, *De ventre dux fui*, idem eſt ac ſi diceret, Infantes parentibus orbatos, admodum teneros ſuſcipiens,

Ὅρα τὴν ἐλεημοσύνης τὸ δαψιλὲς, ὅτι καὶ τὸν ψωμὸν ἐπεμέλειτο τοῖς δεομένοις. τὸ δὲ, ἐκ γαστρὸς ὡδήγησα, ἵνα εἴπῃ, ὅτι κομιδῇ νήπια τὰ ἀπορφανισθέντα παραλαμβάνων, μέχρις ἡλικίας

ἡλικίας ἐξέτρεφον, καὶ ἐδίδασκον, καὶ τέχνας ἐπαίδευον, ἕως ὅτε τῆς ἐμῆς ὑπηρεσίας μὴ σφόδρα δέοιντο, μέχρις ἐκείνου χειραγωγῶν. νοήσεις δέ, ὅτι καὶ πρὶν ἐφάψασθαι τῆς κακίας, ὑπὸ τὴν ἀρετὴν ὡδήγουν τοὺς νέους· οὕτω γὰρ μητρὸς ἔσομαι, ὃ, ἀπὸ μητρὸς ὡδήγησα. ὃ δὲ καὶ ἀνωτέρω ἐλέγομεν ὑπισημαίνεσθαι χρεών, ὅτι δὲ μὴ βλέργετεν, μετὰ τοῦ ἀδικεῖν πάσης· καὶ δεῖ μὴ μόνον κακίας ἀπέχεσθαι, ἀλλὰ καὶ ἀρετῆς διώκεσθαι· οὐ γὰρ μόνον εἶπεν, ὅτι οὐκ ἠδίκουν τοὺς ὀρφανούς, ὅπερ ἐστὶν ἀποχὴ κακοῦ· ἀλλ' ὅτι καὶ δίκαιον παῖδας τοῦ αὐτῶν κηδεμονίαν ἀνελαμβανον, ὅπερ ἐστὶν ἀνάληψις τοῦ ἀγαθοῦ.

quoad adolevissent nutriebam, educabam, artium disciplinis erudiebam, & donec ope meâ non multùm egerent, quasi manu ducebam. Intelligere autem potes, quòd juvenibus, antequam vitio adhærerent, viam virtutis monstrârit; sic enim illud verum erit, *Ab utero matris dux fui.* Quod autem suprà diximus, attendendum est, Injuriam facere, & beneficio non afficere, apud Jobum eodem loco esse; & quòd non tantùm à vitio abstinere, sed virtutem etiam sectari oporteat: non enim solùm dixit, Orphanis injuriam non intuli, quod à malo est abstinere; sed, Patris instar, curam illorum suscepi, quod est bonum capessere.

Εἰ δὲ εἶδον γυμνὸν ἀπολούμενον, καὶ οὐ περιεβαλόμην αὐτόν· ἀλλ' ἀτοι εἰ μὴ εὐλόγησάν με.

Aut si despexi nudum pereuntem, & non operui eum; & si non benedixerunt me impotentes.

Οὐ μόνον, φησὶ, ἔτρεφον τοὺς ἐνδεεῖς, ἀλλὰ καὶ περιέστελλον τοὺς γυμνούς, καὶ ἀπολέσθαι πως ψυχὰς κινδυνεύοντας· καὶ τὴν παρὰ τῶν ἀδυνάτων εὐφημίας *ἀπήλαυον, τὴν δόσιν αὐτῶν θερμαίνουσαν πενιχρόν.

*Isic. ἀπήλαυον.

NOn solùm, inquit, egenos alebam, sed nudos etiam, qui frigore ferè enecabantur, vestimentis operiebam; & impotentum, quorum curam idoneam gerebam, faustâ acclamatione & benedictione fruebar.

Καὶ ἀπὸ μὲν κειρῶν ἀρνῶν μου ἐθερμάνθησαν οἱ ὦμοι αὐτῶν.

Et de tonsura agnorum meorum calefacti sunt humeri eorum:

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Ἀπὸ τῶν ὤμων τὸ πολὺ ἐσήμανε σῶμα, ὃ ἐξ αὐτῶν γὰρ τὸ ὅλον ἱμάτιον ἤρτηται. ἐοίκασι δέ πως καὶ ὑπαθέστεροι πρὸς τὸ κρύος τυγχάνειν οἱ ὦμοι, διὰ τοῦτο αὐτῶν ἐμνημόνευσε. δῆλον δὲ τὸ περὶ τὴν ὑποῖδιν περιεπούδασον ἅμα καὶ ὑπόπονον, καὶ ὅτι οὐ πρόχειρος οὐδὲ ἀμελὴς ταύτην ἐποιεῖτο, ἐκ τῶν ἑαυτοῦ ἱματίων ἔφη τοῖς τῶν γυμνῶν ἀμφιάσεις καταστυράζεσθαι, ὥστε πολὺ αὐτῶν τὸ σῶμα θερμαίνεσθαι.

EJUSDEM. Per *humeros* corpus universum designavit, ex illis enim tota vestis dependet: videntur etiam humeri frigore quodammodo faciliùs affici, atque idcirco illorum meminit. Cùm autem studium suum singulare, & laborem in collocandis beneficiis, & quòd non obiter nec perfunctoriè illam exerceret, ostenderet; è gregum suorum lanis, ut totum corpus calefieret, vestimenta iis præparâsse se asserit.

Εἰ ἐπῆρα ὀρφανῷ χεῖρα, [ὁ δὲ Σύμμαχος, κατ' ὀρφανῶν.] πεποιθὼς ὅτι πολλή μοι

Si levavi super pupillum manum, [Symmachus autem, *Contra pupillos.*] *confidens quia mihi est adjuto-*

rium multum; diſcedat humerus meus à clavicula, & brachium meum à cubito confringatur.

JUncturam humeri cum collo, *clavicularam* vocat. Theodotio autem, & Symmachus, hic quidem pro *clavicula*, *Cervicem*, ille verò, *Scapularum extremitatem*, interpretatus eſt. Si igitur, inquit, fretus meâ potentiâ, violentas manus orphano iratus injeci, manus quæ ſcelus illud auſa eſt, de junctura colli decidat.

βοήθεια πολέμιον· ἀπὸ σαπῆ ἄρα ὁ ὦμός μου ἀπὸ τῆς κλειδὸς, ὁ δὲ βραχίων μου ἀπὸ τοῦ ἀγκῶνος συντριβείη.

Κλειδὰ φησι τὸ συνδεσμον τοῦ ὤμου πρὸς τὸ πάχηλον. Θεοδοτίων δὲ, ὁ Σύμμαχος, ἀντὶ τῆς κλειδὸς, ὁ μὲν, τοῦ αὐχένος, ὁ δὲ, τοῦ ἀκρωμίου, ἐξέδωκεν. Εἰ οὖν καὶ ὀργὴν, φησὶ, χεῖρας ἐπέβαλον ὀρφανῷ, πεποιθὼς τῇ πρεσβύτῃ μου δυναστείᾳ, σκηπέσαι τοῦ συνδέσμου, τοῦ πρὸς τὸ αὐχένα, ἢ τοῦτο θλιμμένη χεὶρ.

Timor enim Domini continuit me, à prehenſione ejus non ſuſtinebo.

HÆc, inquit, divino timore coërcitus faciebam, ſupplicium grave & intolerabile mihi ſubeundum eſſe reputans, ſi aut iniquè agentem, aut non bene facientem me Deus apprehenderet. Symmachus autem pro *Prehenſione*, reddidit, *Pondus*.

CHRYSOSTOMI. Atque hujuſmodi quidem Juſti benignitas & humanitas exſtitit: quid autem divitiarum contemptum recenſeat quiſpiam? cùm hanc etiam virtutem ſupra modum factis expreſſerit; non enim aliena tantùm non appetebat, quod plerique nunc faciunt, ſed ne propriorum quidem cupiditate, à quibus animus ſupra modum averſus erat, capiebatur: unde dixit.

Φόβος γὰρ Κυρίου συνέχε με, ἀπὸ τοῦ λήμματος αὐτοῦ οὐκ ὑποίσω.

Ταῦτα ἦν ἔνθεον, φησὶ, τὸ θείῳ συνεχόμενος φόβῳ, ἐννοῶν ὡς εἰ ἐπιλάβοιτό μου Θεὸς ἢ ἀδικήσαντος, ἢ μὴ φιλοτιμησαμένου, δύσκολον ὑφέξω τὸ ζημωθῆναι. ὁ δὲ Σύμμαχος, ἀντὶ τοῦ, λήμματος, τὸ βάρος, ἐξέδωκεν.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Ἀλλὰ τοιαύτη μὲν ἡ τοῦ δικαίου φιλανθρωπία· τί δ' ἂν τις εἴποι τὸ τῶν χρημάτων ὑπερφρονῆσαι; καὶ γὰρ καὶ τοῦτο μεθ' ὑπερβολῆς αὐτὸν κατωρθωσε· καὶ γὰρ οὐ μόνον τῶν ἀλλοτρίων οὐκ ἐφίετο, ὅπερ πάσχουσιν οἱ πολλοὶ νῦν, ἀλλ' οὐδὲ τῶν οἰκείων, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν ἠλλοτριώτο μετὰ πάσης ὑπερβολῆς· διὸ καὶ ἔλεγεν.

Si poſui aurum in congium meum, [Symmachus autem, *Fiduciam meam.*] *quòd ſi & in lapide pretioſo fidebam, ſi & lætatus ſum cùm eſſet mihi cenſus multus.*

EJUSDEM. Idcirco cùm ablatæ fuiſſent divitiæ, æquanimiter valde tulit; & cùm adeſſent, copioſam miſericordiam exercebat; (omnem quippe virtutem ſectatus eſt) quique tantâ rerum copiâ circum-

Εἰ ἔταξα χρυσίον εἰς χοῦν μου, [ὁ δὲ Σύμμαχος, ἀφοβίαν μου.] εἰ δὲ καὶ λίθῳ πολυτελεῖ ἐπεποίθησα, εἰ δὲ καὶ εὐφράνθην πολλοῦ πλούτου μοι γενομένου.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Διὰ δὴ τοῦτο, καὶ ἀφαιρεθέντων, μετὰ πολλῆς ἔφερε τὴν εὐκολίαν· καὶ παρόντων, δαψιλῆ τὴν ἐλεημοσύνην ἐπραγματεύετο, πάσης γὰρ ἀρετῆς * ἐπῆλθε· καὶ τὴν

* ὑπεπῆλθε

σοφὴν

σὐδὲν ἐχόντων ἀκριβέστερον διέκειτο, τοσαῦτα πεπενθημένος. ὁ γὰρ ὅτως ὁ μηδὲν ἔχων ἀπήλαχε κτημάτων, ὡς ἐκεῖνος, ὁ τοσαῦτα ἔχων· πανταχοῦ γὰρ ἡ γνώμη ἐστὶν ἡ στεφανουμένη.

ΣΕΒΗΡΟΥ. Οὕτω καὶ Ἀβραὰμ ἐπλούτει, περιῤῥεόμενος κτήσει παντοδαπῇ, τῇ δὲ διανοίᾳ πτωχεύων, καὶ ὁσημέραι τὴν ὕλίμν ἀποτιθέμενος, καὶ ἀποπλουτῶν τοῖς δεομένοις. καὶ ἔστι δῆλον, ὅτι μὲν διέπτυε τὴν ὕλην, ἐκ τούτων πρῆξαι. ὅτι δὲ δαπάνας ἐκτήσατο, κατεπειγόμενος πτωχεῦσαι τῷ πνεύματι, καὶ πλουτῆσαι τὸ ὑπὲρ φιλανθρωπίας φιλότιμον, πρῆξαι μὲν καὶ ἐν τοῖς ἤδη ῥηθεῖσιν· ἀκούσῃ δὲ αὐτοῦ καὶ ἐν τοῖς ἑπομένοις λέγοντος.

SEVERI. Sic etiam Abrahamus, omni poſſeſſionum genere affluens, diteſcebat, animo autem pauper erat, & quotidie divitiis mundanis ſe nudabat, & in egenos profundebat. Ex his etiam Jobus, quòd divitias contemneret, palam oſtendit. Quos autem ſumptus fecerit, dum ad ſpiritûs paupertatem contenderet, & humanitatis ac benevolentiæ ſtudio diteſcere feſtinaret, in iis quæ jam dicta ſunt, ob oculos poſuit: audies autem eum in iis quæ ſequuntur dicentem.

Εἰ δὲ καὶ ἐπ' ἀναριθμήτοις ἐθέμην χεῖρά μου.

Si & in innumerabilibus poſui manum meam.

ΤΟυτέστιν, οὐδὲ ἀπείροις ἔχων τὰς *κτίσεως τὴν ὑπόδοσιν· ἴσως οὖν ἀπὸ τούτου ἀριθμῷ ἦσαν αὐτῷ τὰ πρόβατα περικλώμενα, καὶ αἱ καμηλοι, καὶ τὰ λοιπὰ, ὡς τῶν περιττῶν ἀεὶ τὴν τῶν πενήτων χρείαν ἀποπληρούντων, καὶ εἰς τοῦτο δαπανωμένων. Εἰ γὰρ καὶ πλούσιος ὢν τῇ θείᾳ χάριτι, ἀλλὰ τὴν ἀμέτρον ὑπεθυμίων οὐκ ἐνέκοπτεν, ὅπου γε οὐδὲ τοῖς ὑσὶν, ὡς περιττευομένοις ἀγαθοῖς ἔχαιρεν. Εἰ γὰρ καὶ ἐλθὼν ὅτε ὡς παρακολουθήματα ταῦτα τοῖς ἁγίοις δέδοται, πλοῦτος, καὶ δόξα, ἀλλ' ὅ περιττύπως ὑπὲρ τούτοις χαίρουσιν· ἑτέρα γάρ ἐστιν αὐτῶν ἡ περιτόπος χαρὰ, ἡ πνευματική.

ΙΔ est, Neque infinitum in modum poſſeſſiones meæ augebantur: unde fortaſſe, oves, cameli, & cætera, numero certo illi circumſcribebantur, quia quæ numerum illum exceſſerant, pauperum neceſſitates explebant, & in illum uſum impendebantur. Licèt enim divino favore dives exſtiterat, immoderatam tamen divitiarum cupiditatem præcidebat, quandoquidem ex facultatibus ſuis, non tanquam ex præcipuis bonis lætitiam capiebat. Si enim divitiæ & honor, ſanctis interdum tanquam auctaria & corollaria tribuantur, verùm in his gaudium ſuum primarium non collocant; alio enim principali gaudio, ſpirituali, ſcilicet, exultant.

* ἰσ. κτήσεως.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Οτι δὲ οὐδὲ πρόντων τῶν χρημάτων ὁ Ἰὼβ σφόδρα αὐτείχετο, ἄκουσον τί φησιν, Εἰ δὲ καὶ εὐφράνθην πολλῶ μοι πλούτῳ χρωμένῳ. Τί λέγεις, ὦ ἄνθρωπε; οὐκ εὐφαίνῃ τῷ πλούτου *ὑπιῤῥέοντος; ὦ δαιμῶν, φησί. Τί δήποτε; ὅτι ἤδειν αὐτοῦ τὸ ἄστατον καὶ παῤῥέον, ἤδειν ὅτι τὸ κτῆμα ὦ μόνιμον.

CHRYS. Quòd autem Jobus bonis præſentibus non multùm addictus fuerit, audi quid dicat; *Si verò etiam lætatus ſum cùm eſſet mihi cenſus multus.* Quid ais, ô homo? Cùm divitiæ affluerent, non lætabaris? Nequaquam, inquit. Quid ita? Quia inſtabilem & fluxam earum conditionem, ac poſſeſſionem minimè permanentem, non ignorabam.

* οὐκ ἀειῤῥέοντος;

An non videmus Solem qui lucebat, deficientem, Lunam autem decrescentem? non enim in iis est.

EJUSDEM. Verborum sensus hic est; Si sydera quæ in cœlo sunt, & perpetuò lucent, mutationi cuidam obnoxia sunt, & Sol quidem defectum, ac Luna decrementum patiatur; quomodo non extremæ amentiæ fuerit, durabilia & firma existimare ea quæ terrena sunt? Unde factum est, ut naturam eorum perfectè cognitam habens, neque cùm adessent, gauderet, neque cùm abessent, doleret. Lumen hoc fulgidum interit, evanescit, & non apparet. Vides quam causam mutationis luminarium assignet: creatura igitur non tantùm ad Dei cognitionem, verùm etiam ad philosophiam nobis sufficit. Cùm Solem magnum esse contemplatus fueris, opificem admirare; cùm eclipsin pati videris, rerum humanarum sortem caducam addiscito: si enim quod omnium in terra splendidissimum est, desinit, minuitur, & interit; multò magis cætera omnia: si quod adeo utile & necessarium est, ac sine quo vivere non datur, mutationi obnoxium est; multò magis ea quæ superflua sunt, nec necessariò nobis adjiciuntur.

Η οὐχ ὁρῶμεν ἥλιον καὶ ἐκλείποντα, σελήνην δὲ φθίνουσαν; ἀλλ' ἐπ' αὐτοῖς ἐσμεν.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Ὁ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· Εἰ τὰ καὶ' ὑμᾶς ἄστρα, καὶ διηνεκῶς λάμποντα, δέχεται ἵνα μεταβολήν, ἥλιος μὲν ἐκλείπων, σελήνη δὲ φθίνουσα· πῶς οὐκ ἐσχάτης ἀνοίας, τὰ ὀπίγλα καὶ νομίζειν μόνιμα καὶ πεπηγότα; διὰ τοῦτο, ὅτε παρόντων ἐλύπησεν, ὅτε ἀπελθόντων ἔλυσεν, ὅπερ καλῶς ἔχει τὴν φύσιν αὐτῶν. Ὁ λαμπρὸν τοῦτο φῶς ἀπόλλυται, καὶ ἀφανίζεται, καὶ οὐκ ὁρᾶται. ὁρᾷς οἷόν σοι φησὶ τὴν μεταβολὴν τῶν φωστήρων. ἄρα ἀρκεῖ καὶ πρὸς φιλοσοφίαν ἡ κτίσις ἡμῖν, οὐχὶ πρὸς θεογνωσίαν μόνον. ὅταν ἴδῃς ὅτι μέγας ὁ ἥλιος, θαύμασον τὸν δημιουργόν· ὅταν ἴδῃς ὅτι ἐκλείπει, τῶν ἀνθρωπίνων πράγματι τὸ εὔφθαρτον κατανόησαι. Εἰ γὰρ ὃ πάντων ἐστὶ λαμπρότερον τῶν ὑπὸ τὴν γῆς, τοῦτο * λέγει, καὶ μένουσαν, καὶ τελευτᾷ, πολλῷ μᾶλλον τὰ λοιπὰ πάντα· εἰ δὲ οὕτω χρήσιμον καὶ ἀναγκαῖον, καὶ ὃ χωρὶς ζῆν οὐκ ἔνι, μεταβολὴν δέχεται, πολλῷ μᾶλλον τὰ περιττὰ, καὶ οὐκ ἀναγκαίως ἡμῖν * προσκείμενα.

*Is. ἀπόλλυται.

*Is. προσκείμενα.

OLYMPIODORI. Hæc Jobus secum cogitabat; Mecum, inquit, animo reputabam, si magna hæc & splendida luminaria mandato divino deficiunt, quid mihi proderit, si locuples valde evasero? Divitias enim, vel vivos nos ipsis deserentibus, vel nobis vitam cum morte commutantibus, è medio omnino auferri oportet. Ut enim Sol eclipsin patitur, nox diem excipit, ac Luna divino præcepto lucere desinit, magnáque hæc luminaria, ut verbo absolvam, corruptionibus ac mutationibus obnoxia sunt, & ad nutum creatoris reguntur; (non enim sui arbitrii sunt, sed ordinantis imperio parent) ita etiam de divitiis,

ΟΛΥΜΠ. Ταῦτα δὲ ὁ Ἰὼβ ἐνενόει· διελογιζόμην γὰρ, φησὶ, καθ' ἐμαυτὸν, ὅτι εἰ μεγάλα ταῦτα καὶ λαμπρὰ στοιχεῖα ἐκλείπει κατὰ θείαν πρόσταξιν, ποία ὠφέλεια κἂν πάνυ πλουτήσω; διὰ γὰρ πολύτως τὸν πλοῦτον ὄντα ἡμῶν ἀπελθεῖν, ἢ τῶν ζώντων μὲν καὶ ζῶντας ἡμᾶς καταλιμπανόντων, ἢ ἡμῶν τὸν βίον μεταλλαττόντων. ὡς γὰρ ἥλιος ἐκλείπει, καὶ νὺξ ἡμέραν διαδέχεται, καὶ σελήνη λήγει κατὰ θείαν πρόσταξιν, καὶ ἁπλῶς οἱ μεγάλοι ὅροι φωστῆρες φθοραῖς καὶ ἀλλοιώσεσιν ὑποπίπτει, καὶ πρὸς τὸ νεῦμα ἄγονται τοῦ δημιουργοῦ, ὧν γὰρ ἐπ' αὐτοῖς ἐσμεν, ἀλλ' ὑπὸ τὸν τάξαντα· οὕτως ἐνενόουν καὶ περὶ πλούτου

πλάτος, ὡς περὶ ἀστάτου πράγματος, καὶ ἐπαῤῥύθμως μὴ προσέχειν ὑπὸ τῆς τούτου ἀδηλότητος, ἀλλὰ δεόντως αὐτὸν δαπανᾶν.

tanquam de re inſtabili cogitavi, earúmque incertitudini & inconſtantiæ animum minimè adjicere, ſed commodè & decenter illas impendere didici.

Καὶ εἰ ἠπατήθη λάθρα ἡ καρδία μου.

Et ſi deceptum eſt clam cor meum.

Ὁ δὲ Σύμμαχος, ἐπλατύνθη. ὁ δὲ νοῦς οὗτος· οὐδὲ ἡ καρδία μου, φησὶν, ἀνετυπώσατο πλατυσμὸν καὶ πλῆθος περιουσίας, καὶ τὸ ἀντεῦθεν ἡδονικὸν, οὐδὲ ἡ ψυχή μου ῥύμην εἶχε τῇ τοιαύτῃ *ἐπιθυμίᾳ. διὸ ὃ, τὸ, λάθρα, ἔοικε σημαίνειν, ὅτι οὐδὲ κατὰ συναρπαγὴν τοιοῦτόν τι πέπονθεν. ἢ, ὅτι πολλοὶ ἐν μὲν τῷ φανερῷ περιαιροῦνται τὸν τῶν χρημάτων καταφρόνησιν, ἐν δὲ τῇ διανοίᾳ λάθρα τὸν ἐρασιχρηματίαν τρέφουσι καὶ κρύπτουσι, διὰ τοῦτο εἶπεν, ὅτι οὐδὲ λάθρα τὸν ἄτοπον τοῦτον ὠδίνησα ἔρωτα.

Symmachus autem, Dilatatum eſt. Senſus autem hic eſt; Neque cor meum, inquit, latitudinem, & opum abundantiam, cum voluptate quæ inde profluit, ſibi finxit; neque anima mea ejuſmodi cupiditati, ut laxè vagaretur, frænos remiſit. Per illud autem, *Clam*, ſignificare videtur, quòd ne ſubito quidem animi motu correpto, hoc illi acciderit. Vel, quoniam multi palam divitiarum contemptum ſimulant, clam verò in animo amorem illarum alunt & celant; idcirco dixit, Ne clam quidem abſurdum hunc & vitioſum amorem parturivi.

Εἰ δὴ χεῖρά μου ἐπιδεὶς ἐπὶ στόματι μου, ἐφίλησα. [ὁ δὲ Σύμμαχος, καὶ προσεκύνησεν ἡ χείρ μου πρὸς τὸ στόμα μου.] καὶ τοῦτό μοι ἄρα ἀνομία ἡ μεγίστη λογισθείη, ὅτι ἐψευσάμην ἐναντίον Κυρίου τοῦ ὑψίστου.

Quòd & ſi oſculatus ſum manum meam, ponens ad os meum. [Symmachus verò, *Et adoravit manus mea circa os meum.*] *Et hoc igitur mihi iniquitas maxima computetur, quòd mentitus ſum coram Domino altiſſimo.*

Τοῦ αὐτοῦ. Πολλάκις τινὲς ταῖς ἰδίαις ἐπαινοῦντες πράξεσι, τὴν ἰδίαν καταφιλοῦσι χεῖρα. φησὶν οὖν, ὅτι Εἰ ὅτι τῇ ἐμῇ δυναστείᾳ καὶ τοῖς ἐμοῖς πράξεσιν ἐθαῤῥησα, καὶ μὴ ὅτι τῷ Θεῷ, ἐψευσάμην ὃ ἀληθές· οὐ γὰρ ἐξ ἑαυτῶν ἡ ἡμετέρα βοήθεια, ἀλλ' ἐκ τῆς θείας χάριτος. Εἰ οὖν ἀπατηθεὶς πέπονθά τι τοιοῦτον, λογιζέσθω μοι τοῦτο εἰς ἀνομίαν μεγίστην. ἄλλοι δὲ ὥπως ἐξεδέξαντο τὸ ῥητόν· Εἰ προσεκύνησα, φησὶν, ἡλίῳ καὶ σελήνῃ, τοῖς αὐτῶν ἀπατηθεὶς φέγγεσι, καὶ μὴ ἐλογισάμην, ὅτι καὶ ἐκείνοις, καὶ δεσποτικοῖς ὑπηρετοῦντα

EJUSDEM. Nonnulli ſæpenumero ſuas actiones extollentes, manum propriam deoſculantur. Dicit igitur; Si in mea dominatione, & actionibus meis, non autem in Deo fiduciam collocavi, veritatem mentitus ſum; (noſtrum enim auxilium non à nobis ipſis, ſed à divina gratia promanat) ſi igitur errore deceptus, tale quid paſſus ſum, pro ſcelere graviſſimo mihi imputetur. Alii verò ſic verba acceperunt; Si Solem, inquit, & Lunam, illorum ſplendore deceptus, adoravi, nec deficere illa & Domini mandatis parere, animo mecum reputavi, ſed illorum admiratione manum

meam

meam exoſculatus ſum; pro ſcelere maximo mihi adſcribatur. Atque ita de idololatria dictum eſſe putant: Verùm ego non adducor ut hoc credam; non enim inter præcipuas & eminentiſſimas ſuas actiones collocâſſet. Mihi autem tale quidpiam videtur eſſe, quod obviam venientibus iis quos diligunt, pati ſolent qui amoris affectu tanguntur, qui quidem vel propter divitias, vel res præclarè geſtas eorum quos in admiratione habent, manus eorum exoſculantur.

ΝΕΙΛΟΥ. Τί τοίνυν τὴν ἐλπίδα ἀφιστῶντες ἀπὸ Θεοῦ, * τὸ βραχίονα τῆς σαρκὸς μᾶλλον ἡγούμεθα, τὸ τοῦ ἀοράτου προσκυνοῦντες τῇ ἑαυτῶν χειρὶ ἐπιγράφοντες; ὅπερ ἐν μέλεσιν ἁμαρτίαν ἑαυτῷ λογισάμενος ὁ Ἰὼβ ἐπηρώσατο, ὅτι, ἐπιπλήξαντα τὴν χεῖρα τῷ σώματι καταφιλῆσαι, τοῦτο ποιοῦντες οὐ δεδοίκαμεν; ἔθος γὰρ τοῖς πολλοῖς τὰς χεῖρας καταφιλεῖν, ὡς ἐκείνων ἔχειν τὴν εὐπορίαν οἰομένοις· ὃς αἰνιττόμενος ὁ λόγος συμβόλων ὁ νόμος φησὶν, ὃς πορεύεται ἐπὶ χερῶν, ἀκάθαρτος, καὶ· ὃς πορεύεται ἐπὶ τεσσάρων ἀκαθάρτου, καὶ ὃς πολυπλοκὴς ποσί. πορεύεται δὲ ἐπὶ χερῶν μέν, ὁ τὴν χεῖρα ἐπερείδόμενος, καὶ πᾶσαν ἐπ' αὐταῖς ἔχων τὴν πεποίθησιν· ἐπὶ τεσσάρων δέ, ὁ τοῖς αἰσθητοῖς πράγμασι προσπεπονθὼς, καὶ τῇ τούτων ἀγχολίᾳ ἀκαθάρτου ἐπισύρων τὸ ἡγεμονικόν· πολυπλοκὴς δὲ ποσίν, ὁ ἀπορίᾳ τῶν σχηματικῶν περιεχόμενος.

* Ἴσ. ἀπιστόντων.

Lev. 11. 42. licè innuens, dicit, *Qui ambulat in manibus, immundus, & qui ambulat ſuper quatuor ſemper, & qui multiplex eſt pedibus.* In manibus autem ambulat, qui manibus innixus, omnem fiduciam in illis collocat; ſuper quatuor autem, qui rebus ſenſibilibus propenſior, illarum negotiis implicatum animi principatum occupatum perpetuò tenet; multiplex verò pedibus eſt, qui res corporeas fovet & deamat.

NIL. Cur igitur ſpem noſtram à Deo abſtrahentes, & Domini providentiam noſtris manibus adſcribentes, brachium carnis ſtabilimus? & quod Jobus pro maximo ſibi peccato imputari imprecatus eſt, manum, ſcilicet, ori impoſitam deoſculari, hoc facere nequaquam metuimus? Multorum enim mos eſt, ut manus ſuas deoſculentur, quarum operâ opulentiam ſe habere arbitrantur: quos in lege Moyſes ſymbo-

* Ἴσ. ὁ σὰρξ τὸν βραχίονα.

Quòd ſi & gaviſus ſum ſuper ruina inimicorum meorum, & dixit cor meum, Euge; audiat auris mea maledictionem meam, & diffamer à populo meo malè affectus.

Εἰ δὲ καὶ ἐπιχαρὴς ἐγενόμην πτώματι ἐχθρῶν μου, καὶ εἶπεν ἡ καρδία μου, εὖγε· ἀκούσαι ἄρα τὸ οὖς μου τὴν κατάραν μου, θρυλληθείην δὲ ἄρα ὑπὸ λαοῦ μου κακούμενος.

Pro. 24. 17. OLYMPIODORI. Hoc etiam alibi docemur; *Si enim*, inquit, *ceciderit inimicus tuus, ne gaudeas ſuper eo, & in ſupplantatione ejus ne extolluris.* Symmachus quidem pro, *Euge*, reddidit, *Inſurrexi quando afflictio eum apprehendit.*

ΟΛΥΜΠ. Τοῦτο καὶ ἀλλαχοῦ διδασκόμεθα· ἐὰν γὰρ, φησὶ, πέσῃ ὁ ἐχθρός σου, μὴ ἐπιχαρῇς αὐτῷ, ἐν ᾗ τῷ ὑποσκελίσματι αὐτοῦ μὴ ἐπαίρου. ὁ μὲν οὖν Σύμμαχος, ἀντὶ τοῦ, εὖγε, καὶ ἐπανέστην ὅτε κατέλαβεν αὐτὸν κάκωσις, ἐξέδωκε. ὃ δὲ,

ὦ, οὖγε, ὀπιχαρτικὸν καὶ γελαστικόν ἐστιν ὀπίφθεγμα· καὶ, οὖγε, οὖγε, εἶδον οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν. ἀλλ' ἐγώ, φησίν, εἴποτε ἐπεχάρην πτώματι ἐχθρῶν, ἀκούσαιμι καὶ αὐτὸς ἑτέρων καταρωμένων με, καὶ κακούμενος θρυλληθείην, ὡς τοὺς ἀπὸ ἔσχατα ἀπολαύσας.

Euge verò, insultantis & irridentis acclamatio est; juxta illud, *Euge, euge, oculi nostri viderunt.* Verùm ego, inquit, siquando ruinæ inimicorum insultavi, alios etiam mihi imprecantes audiam, & ærumnis afflictus, tanquam eorum quæ gessi pœnas meritas luens, sermone omnium celebrer. Psal. 34. 21.

Εἰ δὲ καὶ πολλάκις εἶπον αἱ θεράπαιναί μου, τίς ἂν δῴη ἡμῖν ἐκ σαρκῶν αὐτοῦ πλησθῆναι; λίαν μου χρηστοῦ ὄντος.

Quòd si & sæpe dixerunt ancillæ meæ, Quis utique det nobis ut carnibus ejus satiemur? cùm valde bonus essem.

ΟΛΥΜΠ. Οἱ δὲ λοιποὶ δέ πως ὧδε ἔδωκαν· Εἰ μὴ πολλάκις εἶπον οἱ ἄνδρες τοῦ σκηνῆς μου, Τίς δῴη ἐκ τῶν σαρκῶν αὐτοῦ, καὶ ἐμπλησθησόμεθα; ὥστε τὸ μὲν ἀπανθρώπου ὠμότητος, τὸ δὲ ἀκράτοις τινὸς καὶ ἀκορέστου ἔρωτος τεκμήριον εἴη. καὶ ἀνωτέρω τῶν θεραπόντων ἐμνήσθη, ὅτε ἔλεγεν, οὐκ ἐφαύλισα κρίμα θεράποντός μου, ἢ θεραπαίνης· καὶ τί αἰτίαν προσέθηκεν, ὅτι ὡς ἄτοπ ἐλύοντο, καὶ ἐγὼ ἐλυόμην· καὶ ἔδειξε τὴν ἀνυπέρβλητον ἑαυτοῦ ταπεινοφροσύνην.

OLYMPIODORI. Cæteri autem sic reddiderunt; *Si non sæpe dixerunt viri tabernaculi mei, Quis det de carnibus ejus, & saturabimur?* ut alterum inhumanæ crudelitatis, alterum verò impotentis cujusdam & insatiabilis amoris indicium sit. Suprà etiam famulorum meminit, cùm diceret, *Non despexi judicium famuli mei, aut ancillæ*; causámque adjecit, Quia *quemadmodum illi facti sunt, ita & ego factus sum*, & summam suam humilitatem manifestavit. Ver. 13. Ver. 15.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Ἆρα οὖν ταπεινὸς μὲν οὗτος ἦν, οὐχὶ δὲ ποθητὸς καὶ ἐπέρασος; σκόπει καὶνταῦθα τὸν ἔρωτα ὁλόθεν· ὥσπερ γὰρ ἐν τοῖς δεινοῖς μετὰ πάσης σφοδρότητος τὰ ἐπενεχθέντα ἤνεγκεν, οὕτω καὶ ἐν τῇ εὐημερίᾳ τὴν ἀρετὴν ἐκάτερα μετὰ πολλῆς κατώρθωσε τῆς περιουσίας, οὐχ ἁπλῶς, οὐδὲ ὡς ἔτυχεν, ἀλλὰ πρὸς αὐτὸ τὸ ἄκρον ἀφικόμενος· οὕτω καὶ ἡμέρως, οὐ μόνον πρὸς τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς οἰκέτας ἐδείκνυτο· σύντεθεν γὰρ ἐπιείκεια ἅπασα, ὅταν πρὸς τὸ ὑποτεταγμένον φιλάνθρωπός τις ᾖ, καὶ μὴ βίαιος· ἔλεγον οὖν οἱ θεράποντες, Τίς δῴη ἡμῖν τῶν σαρκῶν αὐτοῦ ἐμπλησθῆναι; ἐνταῦθα τὸν ἔρωτα δείκνυσθαι τῶν οἰκετῶν τὸ μανικὸν, ὃν πρὸς αὐτὸν εἶχον, ὑφ' οἷς αὐτοῦ κατασάντες ἔφασαν, ἀφ' ὧν αὐτὸς εἰς αὐτοὺς ἐπεδείκνυτο· ὥστε γὰρ, φησὶν, ἐξεκρέμαντό μου, ὅτως ἀπέχοντο, ὅτως ἥσθη πρόσω-

OLYMPIODORI. Cæteri autem sic reddiderunt; *Si non sæpe dixerunt viri tabernaculi mei, Quis det de carnibus ejus, & saturabimur?* ut alterum inhumanæ crudelitatis, alterum verò impotentis cujusdam & insatiabilis amoris indicium sit. Suprà etiam famulorum meminit, cùm diceret, *Non despexi judicium famuli mei, aut ancillæ*; causámque adjecit, Quia *quemadmodum illi facti sunt, ita & ego factus sum*, & summam suam humilitatem manifestavit. Ver. 13. Ver. 15.

CHRYSOSTOMI. Num igitur humilis quidem hic erat, non autem desiderabilis & amabilis? Considera etiam hoc loco desiderii & amoris sui quem in aliis excitaverat, excessum: quemadmodum enim in adversis mala ipsi inflicta fortiter admodum toleravit; ita etiam in rebus prosperis omne virtutum genus, non casu quidem & temerè, sed fastigium ipsum assequutus, copiosè adimplevit: atque ita non solùm erga alios, verùm etiam erga famulos suos placidum & benignum se ostendit; (Hinc enim omnis animi moderatio se exserit, erga subditum, humanitatem, & non violentiam quis exercet) unde famuli ejus dicebant, *Quis utique det nobis, ut carnibus ejus satiemur?* Hoc loco, insanum amorem quo servi eum prosequerentur narrat, qui propter beneficia, quæ illis contulerat, flagranti eum affectu amplectebantur; sic enim, inquit, à me utique pendebant, sic mihi

mihi adhærebant, sic clavis quasi affixi erant, sic me deperibant, ut præ flagrantis amoris excessu, ipsis carnibus meis devoratis & consumptis, saturari desideraverint: adeo ancillis meis supra modum benignus & jucundus eram, ut si ipsis carnibus meis expleri possibile fuisset, libenter hoc feciſſent.

OLYMP. Alii verò sic interpretati sunt; Neque gravis adeo, inquit, & molestus ancillis fui, ut meâ crudelitate exacerbatæ, carnes meas gustare cupierint: immo planè è contrario, benignum valde me iis præbui. Mihi verò secunda explicatio, juxta Septuaginta interpretum versionem arridet, qui transtulerunt, *si dixerunt ancillæ meæ.* Juxta verò aliorum editionem, quæ sic habet, *si non dixerunt*, prior explicatio hæc est; Talia, inquit, mihi eveniant, si dixerint ancillæ meæ, contra me irâ accensæ, Partiamur eum intra nos, & crudas ejus carnes absumamus: sed cùm clemens valde & benignus iis exstitissem, hoc nequaquam dixerunt: contrà verò, si non ferventis amoris desiderio flagrantes, Devoremus eum, dixerunt, imprecationes contra ipsum obtinere, & certum suum effectum sortiri, precibus exoptat.

λωμένοι, ὅτως ἐρῶντες, ὡς ὑπὲρ θυμὸν καὶ αὐτῶν ἐμπλησθῆναι τῶν σαρκῶν καταπιεῖν καὶ καταφαγεῖν, διὰ τὸ σφόδρα φιλεῖν καὶ ἐκκρίεσθαι· ὅτω λίαν ἤμην τῇ θεραπαίναις χρηστὸς καὶ γλυκύς, ὡς εἰ οἷόν τε ἦν καὶ αὐτῶν μὴ τῶν σαρκῶν ἐμφορηθῆναι, ἡδέως ἂν τοῦτο ἐποίουν.

ΟΛΥΜΠ. Ἕτεροι δὲ ὅτως ἡρμήνευσαν· οὐδὲ ἐπαχθής, φησί, τῇ θεραπαίναις γέγονα, ὡς διὰ τὴν ἐμὴν ὠμότητα καὶ αὐτὰς ἐξαγριωθείσας τῶν ἐμῶν ὑπερθυμεῖν ἀπολαῦσαι σαρκῶν· ὃ δὲ ἐναντίον ἄπεστι, καὶ λίαν αὐταῖς χρηστὸς ἐνομιζόμην. ἐμοὶ δὲ ἀρέσκει, τὴν μὲν τοὺς Ἑβδομήκοντα ἐκδόσθαι, εἰ εἶπον αἱ θεράπαιναί μου, ἡ δευτέρα ἑρμηνεία. τὴν δὲ τῶν λοιπῶν ἔκδοσιν ἔχεσθαι, εἰ μὴ εἶπον, ἡ προτέρα ἐξήγησις, πάθοιμι γάρ, φησι, τάδε, εἰ εἶπον αἱ θεράπαιναί μου καθ' ἑαυτὰς θυμούμεναι, διαμελισώμεθα αὐτὸν, καὶ ὠμαῖς ταῖς σάρξαις αὐτοῦ δαπανήσωμεν· ἀλλὰ μὴν τοῦτο οὐκ εἶπον, λίαν μου χρηστοῦ ὄντος. πάλιν δὲ, δι' ἃς εἶχον χρατῆσαι καὶ βεβαιωθῆναι τὰς καθ' ἑαυτὴν ἀρὰς, εἰ μὴ εἶπον ἀπὸ θερμῆς ἐρωτικῆς διαθέσεως αἱ θεράπαιναι, καταφάγωμεν αὐτόν.

Et foris non manebat hospes; & ostium meum omni venienti patuit.

Ἐξω δὲ οὐκ ηὐλίζετο ξένος, ἡ δὲ θύρα μου παντὶ ἐλθόντι ἠνέῳκτο.

CHRYS. Hoc hospitalitatis & nobilitatis ab Abrahamo tractæ indicium; Domũ, inquit, communẽ, & mensam communẽ, meam non mea, sed Domini existimans, possedera: Dominus dedit, conservis igitur distribuatur demensum. Vidisti humilitatẽ, vidisti humanitatẽ, vidisti benignitatẽ, vidisti liberalitatem, quòd dextram omnibus expandens, & domum aperiens, commune bonum cunctis exstiterit. Illud enim minimè faciebat quod à plerisque fieri solet, qui diligentius eos observant, & curiosiùs in eos inquirunt quibus aliquid largiuntur;

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Τοῦτο τῆς φιλοξενίας, καὶ Ἀβραμιαίας εὐγενείας τὸ ἐπίσημον· κοινὰ, φησὶν, ἐνόμιζεν εἶναι τὴν οἰκίαν, κοινὴν τὴν τράπεζαν, οὐκ ἐμὰ τὰ ἐμὰ ἡγούμενος, ἀλλὰ δεσποτικά· ὁ Κύριος ἔδωκεν, ὑπουργοῖ διανεμέσθω τοῖς συνδούλοις τὸ σιτομέτριον. εἶδες τὸ πανοῦν, εἶδες τὸ φιλάνθρωπον, εἶδες τὸ χρηστὸν, εἶδες τὸ δαψιλὲς, ὅτι κοινὸν ἦν ἀγαθὸν, πᾶσι τὴν δεξιὰν ἁπλώσας, καὶ τὴν οἰκίαν ἀνοίξας. τὸ γὰρ, ὃ πάσχουσιν οἱ πολλοὶ περιεργαζόμενοι καὶ πολυπραγμονοῦντες τοὺς λαμβάνοντας, ἐποίει τοῦτο.

ἀλλ'

ἀλλ' ἡ θύρα μου, φησὶ, πᾶσι τοῖς ἐρχομένοις ἀνέῳγετο, καὶ οὐδεὶς ἔξω ἠναγκάζετο.

verùm, *ostium meum*, inquit, *omni patuit*, neque quisquam extrà stabulatus est.

Εἰ δὲ καὶ ἁμαρτῶν ἀκουσίως ἔκρυψα τὴν ἁμαρτίαν μου, ὃ δὴ διετράπην πολυοχλίαν πλήθους, τοῦ μὴ ἐξαγορεῦσαι ἐνώπιον αὐτῶν.

Quòd si & cùm non sponte peccâssem, abscondi peccatum meum; non enim expavi turbam multitudinis, ut non enarrarem coram iis.

ΟΛΥΜΠ. Ἐκούσιον μὲν οὐδὲν ἑαυτῷ συνῄδει πλημμέλημα, ὅπως ἀκρως τε καὶ ἀρετὴν ὑπούσῃ βίον. ἐπεὶ δὲ ἀνθρωπον ὄντα οὐκ ἦν μὴ καὶ ἄκοντα παρεπιπτειν τι παραπτώματι, μετανοίᾳ καὶ ἐξομολογήσει ὑπιᾶτο γνωσθὲν δὲ ἁμάρτημα, οὐκ ἐπαισχυνόμενος δὲ μὴ κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον πεπραγμένον ἐξανορθοῦτο.

OLYMP. Nullius voluntarii delicti conscius sibi erat, accuratè adeo viam virtutis insistebat. Quoniam verò homini existenti, etiam invito, in offensam non incurrere impossibile erat; quod contra rectam rationem admissum esset, confiteri non erubescens, pœnitentiâ & confessione agnito peccato medebatur.

ΧΡΥΣΟΣΤ. Λέγε σὺ πρῶτον τὰς ἁμαρτίας σου, ἵνα δικαιωθῇς. τὸν μὲν οὖν κατορθωμάτων, φησὶν, οὐδένα μάρτυρα ἐποιούμην, τὸν δὲ πλημμάτων πολλοὺς ἐβουλόμην εἶναι τοὺς συνειδότας· διὸ δὴ διετράπην πολυοχλίαν πάλεως ἐπ' αὐτὸν ἐξαγορεῦσαι τὸ ἴδιον πλημμα.

CHRYSOST. Ut justificeris, peccata tua tu primus aperi. Neminem, inquit, rectè factorum testem adhibui, errorum autem omnes conscios esse volui; unde urbis multitudinem non sum aversatus, quo minùs apud eos delictum meum confiterer.

Εἰ δὲ καὶ εἴασα ἀδυνατον ἐξελθεῖν θύρων μου κόλπῳ κενῷ· τίς δῴη ἀκουοντά μου;

Aut si dimisi infirmum sinu vacuo exire januam meam; quis mihi tribuat auditorem?

ΟΛέγει τοῦτό ἐστιν· Εἰ παρεβλεψάμην τὸν δεόμενον, μηδὲ ἐμοῦ τις ἀκουσάτω. ὅρα δὲ, οὐκ εἶπεν, ὅτι ἐλθόντι ἔδωκα, ἀλλ' οὐδὲ μὴν βουλομένῳ συνεχώρησα. βίαν ἐπῆγε τοῖς καὶ ἑκουσίως βουλομένοις αὐτὸν παρελθεῖν. ἤδη γὰρ ὅτι πρᾶγμα ὅτι πολυπειά ἐστιν. ὅσῳ τοίνυν οἱ πένητες ἀναιδῶ ἐπιόντων διενοχλοῦντες τοὺς δυναμένους χεῖρα ὀρέξαι, τοσαύτῃ ἐκεῖνος ἐπῆγετο διενοχλεῖν τοὺς δι' παθεῖν ὀφείλοντας, καὶ οὐκ εἴα ἐξελθεῖν κόλπῳ κενῷ· ἃ γὰρ μόνον ἐφεστάπτειν αὐτοῖς ὑποδεχόμενος, ἀλλὰ παρὸν τὴν τρέφειν, καὶ ἐφόδια τῆς μετὰ ταῦτα πενίας παρεῖχε πλουσίως καὶ ἱλαρῶς.

QUod dicit hujusmodi est; Si egenum despexi, neque mihi aurem quispiam præbeat. Vide autem quòd non dixerit, Venienti tantùm largitus sum; sed, Ne recusantem quidem vacuum abire passus sum. Violentiam quippe iis adhibuit qui sponte suâ eum præterire conabantur; noverat enim hoc facto quæstum magnum sibi comparari. Quantâ igitur contentione pauperes interpellare eos student, qui manum auxiliatricem præbere possunt, tantum ille studium adhibebat interturbando quasi eos qui beneficio ab eo afficiendi erant, neque sinu vacuo exire patiebatur: non enim solùm tecto excipiens, obsequium eis præstabat, sed postquam cibo refecisset, viaticii ad paupertatē solandā, copiosè & hilariter largiebatur.

JULIANI.

JULIANI. Illud autem, *Quis mihi tribuat auditorem?* quidam per interjectionem inferi, seorsim per se efferri, ac sensum peculiarem habere volunt. Amici enim, inquit, propter multitudinem eorum quæ dicta erant, non solùm inertiâ detrectantes, ingratis auribus audiebant, sed propter vituperationem conscientiâ stimulati, aversabantur : idcirco illos alloquitur, *Quis mihi tribuat auditorem?* non autem vos, qui in verbis meis molestiam esse existimantes, injustum judicium fertis.

ΟΛΥΜΠ. Fortè verò prudentes auditores quærere videtur, qui dicta ejus capere possent : ex quibus vitæ suæ & conversationis summa perfectio ostenditur ; non enim propter res præclarè à se gestas hæc dixit, sed, Spiritu sancto ita ad nostram institutionem scriptis consignari disponente, ut nobis, quomodo vivendum esset, exemplar relinqueret.

ΙΟΥΛΙΑΝΟΥ. Τινὲς ὅ, τ', Τίς μοι δῴη ἀκούσαί μου, φασὶ μεταξὺ προεμβεβλῆσθαι, καὶ καθ' ἑαυτὸ ἐκπεφωνῆσθαι, καὶ ἴδιον κεκλῆσθαι νοεῖν. Διὰ γὰρ τὸ πλῆθος, φησί, τῶν λεχθέντων ἀποκνήσαντες, * ἀπδέχεσθαι ἤκουον οἱ φίλοι, ἀλλὰ καὶ διά τ' ἔλεγχον δακνόμενοι ὁ σωφδὸς, ἀπεστρέφοντο. διὸ λέγει πρὸς αὐτούς, Τίς μοι δῴη ἀκούσαί μου ; ἀλλὰ καὶ μὴ ὑμᾶς, τοὺς ὄχλον ἡγουμένους τὰ ἐμὰ ῥήματα, τοὺς ἀδίκως κρίνοντας.

* Ἴσ. ἔμπρ. ἢ μόνον.

Et manum Domini si non timui.

ΧΕῖρα ὃ Κυρίου εἰ μὴ ἐδεδοίκειν.

ID est, Deum religioso cultu prosequebar; neque leviter quidem & negligenter hoc præstabam, sed Deum intuitus, & ne quid contrà quàm oporteret admitterem, timore perculsus.

ΤΟυτέστι, καὶ πρὸς τ' Θεὸν εὐλαβῶς διεκείμην· καὶ οὐχ ἁπλῶς ταῦτα ἐποίουν, ἀλλὰ πρὸς τ' Θεὸν ὁρῶν, καὶ κατεσπηχὼς εἴ τι μὴ δέον προάξαιμι.

Syngrapham verò quam habui contra quempiam, in humeris utique circumponens coronam legebam, & si non scindens eam reddidi, nihil accipiens à debitore.

Συγγραφὴν δὲ ἣν εἶχον κατά τινος, ἐπ' ὤμοις ἂν περιτιθέμενος στέφανον ἀνεγίνωσκον, καὶ εἰ μὴ ῥήξας αὐτὴν ἀπέδωκα, οὐδὲν λαβὼν παρὰ χρεωφλέτου.

OMnem, inquit, injustam syngraphan discerpsi, neque de eo gloriabar, sed disruptam in frusta divulsi : (Illud autem, *Humeris circumponens*, quosdam innuit qui in alienis calamitatibus gloriosè se efferunt) Neque simpliciter tantùm reddidi, sed priùs comminutione infirmam & invalidam effeci ; sic enim postquam discerpsissem, & in frusta comminuissem, reddidi. Non enim

ΠΑσαν, φησὶ, συγγραφὴν ἄδικον διέσπασα, καὶ οὐκ ἐπαλλωπιζόμην, ἀλλὰ διέῤῥηξα. Ὅ ὅ, περιθέμενος ἐπ' ὤμοις, αἰνίττεται τινας τῶν ἀλλοτρίαις ἐπαλλωπιζομένους συμφοραῖς. καὶ οὐχ ἁπλῶς ἀπεδίδουν, ἀλλὰ πρότερον ποιῶν ἐξασθενημένην τὴν διαῤῥῆξαι, διασπάσας γὰρ οὕτως ἀπεδίδουν. οὐ γὰρ οἷά τις ἐγκαυχώμενος ὅτι

ὅτι τοῖς δανεισταῖς, δανειζόμενος ἀμφοτέραις χερσὶ τὰς συγγραφὰς δημοσίᾳ ἀνεγίνωσκον, ἀλλὰ διαῤῥήγνυς αὐτὰς, καὶ συγχωρῶν τὰ ὀφλήματα, ἀπεδίδουν τοῖς χρεωφειλέταις.

tanquam aliquis qui fœnore & usurâ superbè se jactitat, syngraphas ambabus manibus tenens publicè legebam, sed discindens eas, & debita condonans, debitoribus tradebam.

Εἰ ἐπ' ἐμοί ποτε ἡ γῆ ἐστέναξεν, εἰ δὲ καὶ οἱ αὔλακες αὐτῆς ἐκλαυσαν ὁμοθυμαδόν.

Si super me unquam terra gemuit, aut si sulci ejus ploraverunt simul.

ΑΤελὴς ὁ λόγος, καὶ ἤρτηται· τὸν δὲ ἀπόδοσιν τῆς διανοίας ἐν τοῖς ἑξῆς θηρήσεις εὑρήσεις. φησὶ δέ, τάδε γένοιτό μοι, καὶ τάδε πάθοιμι, εἰ δι' ἐμὲ γῆ ἐστενάχθη τοῦ δεσπότου αὐτῆς, ἢ αὔλακες ἐκλαύθησαν τοῦ δικαίου τεμόντων ταύτας, καὶ ἀρυσάντων· οὔτε γὰρ κλήρους ἄνων ἥρπασα, ὥστε αὐτοὺς στενάζειν, οὔτε αὔλακας τῆς ἐμῆς σπορᾶς καὶ προσθήκην αὔλαξιν, ὡς τοὺς ἀφαιρεθέντας θρηνεῖν· ἀλλ' οὐδὲ τὸν ἐμὸν γῆν, οὐδὲ τὰς ἐμὰς αὔλακας, ἀμισθί τις εἰργάσατο καὶ ἀνέτεμνεν, ἵνα μὴ τοῦτο στένῃ, καὶ δακρύῃ, ὡς τὸν μισθὸν τῆς ἐργασίας ἀποστερηθείς.

IMperfecta est oratio, & suspensa; sensum verò in iis quæ sequuntur redditum invenies: dicit autem, Si meâ causâ dominus cum gemitu terram suam deflevit, vel aratores, & qui terram vomere scindunt, sulcos cum luctu & lamentis deploraverunt, talia patiar, & talia mihi eveniant: neque enim aliquorum possessiones per vim eripui, ut gemere cogerentur, neque sulcos meis addidi & adjeci, ut iis à quibus ablati essent, luctûs causam præberem; sed neque meum agrum, & meos sulcos, quisquam sine mercede coluit & proscidit, ne laboris pretio fraudatus, gemitûs & luctûs causam haberet.

Εἰ ἢ καὶ τὸν ἰσχὺν αὐτῆς ἔφαγον μόνος αἰδοῦς πλήν.

Aut si & virtutem ejus comedi solus sine pretio.

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Ἰσχὺς μὲν γῆς, ἡ * καρποφορία, καὶ ἡ φορὰ τῶν * ὡρίων. δείκνυσι δὲ, ὅτι οὐδέποτε τὰ τῆς γῆς ὀπώρια ἐδρέψατο, μὴ καταθέμενος ἔμπροσθεν αὐτῶν ἀργύριον· αἰδοῦς γὰρ ἀργυρίου ἀλλοτρίας γῆς καρπὸν φαγεῖν οὐκ ἠνέσχετο. τάχα δὲ δύο ἐνταῦθα σημαίνει, ὅτι καὶ τὰ τιμήματα τῶν καρπῶν κατεβάλλετο, καὶ ὅτι οὐδὲ μόνος ἤσθιεν, ἀλλ' ἐκοινώνησε τοῖς δεομένοις τὰς ἐδωδάς.

* χαρποφορία.
* ἰσ. ὡρῶν.

OLYMP. *Virtus* terræ, est fructuum procreatio, & tempestatum anni proventus. Ostendit autem, quòd, nisi numeratâ priùs pecuniâ, terræ fructus nunquam decerpserit: fructum enim alienæ tertæ sine argento comedere non sustinuit. Duo verò fortasse hìc innuit, Quòd juxta fructuum pretium pecuniam persolverit, &, Quòd non solus comederit, sed indigentibus alimentum communicaverit.

Εἰ δὲ καὶ ψυχὴν κυρίου τῆς γῆς ἐναβοῶν ἐλύπησα.

Aut si animam domini terræ recipiens contristavi.

ΟΔὲ Σύμμαχος, ἐλπίδος ἐστέρησα, ὡς τὴν δυναστείαν * ἁρπάσαντι τῷ κτήτορι τῆς γῆς.

* ἰσ. ἁρπάσαντι τ.

SYmmachus verò, *spe privavi*; tanquam per vim & potestatem terræ domino & possessori aliquid eripiens.

Pro tritico germinet mihi urtica, & pro hordeo ſpina.

THeodotio verò, & Symmachus, hic quidem pro, *Urtica*, reddidit, *ſpinam*; ille verò pro *Spina*, *Germina imperfecta & inutilia.* Urtica autem & ſpina, plantæ ſunt ſpinoſæ : dicit igitur, Si dictis veritas non ineſt, & vel terram auferens, dominum ejus contriſtavi, vel ſulcos abſciſſos meo agello addidi, illíque cui erepti erant, gemitum & luctum commovi, vel fructus gratis prædatus ſum, aut numerato etiam pretio, ſolus eos abligurivi ; terrâ mihi pro ſativis & altilibus fructibus inutiles ſpinas producente, lætum & uberem proventum nunquam videam. Symmachus quidem ſic reddidit, *Pro frumento germinet*
Reg.4.14.9. *ſpina* : in libris autem Regum nomen herbæ legi quæ *Acanus* vocatur. Si quicquam igitur, inquit, eorum quæ à me enumerata & pernegata ſunt, patravi, vel terram, ſcilicet, alienam adimens, vel ſine argento fructus decerpens, vel ſimile aliquod contra jus & fas committens ; neque terra mihi pro ſolito, & unde ſuſtenter, fructus producat, ſed agreſtes, & quibus veſci nemo poſſit.

Αντὶ πυρῦ ἄρα ἐξέλθοι μοι κνίδη, ἀντὶ δὲ κριθῆς βάτος.

ΘΕοδοτίων ὁ, καὶ Σύμμαχος, ὁ μὲν ἀντὶ τοῦ, κνίδη, * ἀκανθα, ἔξέδωκεν· ὁ ὁ, ἀντὶ τοῦ, βάτος, ἀτελεσφόρητα. ἡ κνίδη ὁ καὶ ἡ βάτος, ἀκανθώδη φυτά· λέγει οὖν, Εἰ μὴ τοῖσι τοῖς εἰρημένοις ὁ δηλῶ, ἀλλ' ἢ γῆν * ἀφελόμενος τ' ταύτης ἐλύπησα κύριον, ἢ αὔλακας ἀποτεμνόμενος, τοῦ ἐμῷ γηδίῳ τοῖσδε ἔθηκα, καὶ γενάζειν τ' ἀφαρεθέντα ἐ οἰμώζειν ἐποίησα, ἢ καρπὸν τοῖκα συλήσας, ἀλλὰ ἢ καταθεὶς ὠμὸν, μόνος αὐτοὺς ἐδαπάνησα, μηκέτι ἴδιόν μοι τὴν ὑετηείαν, καὶ αὐτῆς μοι τοῦ γῆς ἀκανθας τοὺς ἀχρήστους ἀντὶ τῶν ἡμέρων καὶ ἐφίμων ἀνέφυσεν καρπῶν. ὁ μὴν τοι Σύμμαχος ὅτως ἀνέδωκεν, ἀντὶ σίτου βλαστησάτω ἄκανθος· ἀντὶ γὰρ τοῦ βασιλείαις φυτὸν, ἄκανον ὅτω λεγόμενον. Εἶπ οὖν, φησὶ, τῶν ἀπειθημένων καὶ ἀπηρνημένων ἔτοξα, ἢ ἀλλοτρίαν γῆν πραιρούμενος, ἢ δοῦλα ἀργυρίου τοὺς καρπὸς δρεπόμενος, ἢ ἁ τοιοῦτον ποιῶ νομῶ, μηδὲ ἡ γῆ μοι τὰ σπειρόμενα καρποφορείτω καὶ ἔφιμα, ἀλλὰ τὰ ἄγρια καὶ ἄβρωτα.

CAP. 32.

ET ceſſavit Job à verbis.

ΚΑΙ ἐπαύσατο Ιὼβ ῥήμασιν.

OLYMP. Non omnino ceſſavit, ſed à verbis tantùm ; cor enim divina meditari non ceſſaverat : non ignorabat
Eccl.3.1. quippe, quòd tempus eſſet rei omni quæ ſub cœlo eſt, quòd tempus eſſet tacendi, & tempus loquendi. Cùm temp° reſpondendi erat, amicos tres alloquutus eſt ; cùm verò ſilentii tempus erat, ore illorum priùs obturato, ſilentium egerat. Hoc autem, *Ceſſavit Jobus*, laudis loco dictum eſſe arbitror.

ΟΛΥΜΠ. Οὐχ ἁπλῶς ἐπαύσατο, ἀλλὰ ῥήμασιν, ἡ καρδία ὁ αὐτοῦ νοοῦσα τὰ θεῖα οὐκ ἐπαύσατο· ἤδει γὰρ ὅτι καιρὸς τῷ παντὶ πράγματι ὑπὸ τὸν οὐρανὸν, καιρὸς τοῦ σιγᾶν, καὶ καιρὸς τοῦ λαλεῖν. ὅτε καιρὸς ἦν τοῦ ἀποκρίνασθαι, πρὸς τοὺς τρεῖς ἔλεγεν· ὅτε καιρὸς ἦν σιωπῆς, μετὰ τὸ διεξοδεύσαι αὐτοὺς ἐσίγησε. καὶ οἶμαι ἐν ἐπαίνῳ εἰρῆσθαι, τὸ, ἐπαύσατο Ιὼβ.

Ceſſaverunt autem & tres amici ejus ultrà contradicere Job ; erat enim Job juſtus coram eis.

Ησύχασαν δὲ καὶ οἱ τρεῖς φίλοι αὐτοῦ ἔτι ἀντιφωνεῖν Ιὼβ· ἦν γὰρ Ιὼβ δίκαιος ἐναντίον αὐτῶν.

SYmmachus autem, *Eò quòd juſtus præ illis appareret.* Siluit quidem Jobus, veniâ loquendi illis conceſſâ ; poſtquam verò

Ο δὲ Σύμμαχος, Διὰ τὸ αὐτὸν δίκαιον φαίνεσθαι ἐπ' αὐτῶν· ἡσύχασε μὲν ὁ Ιὼβ, δοὺς αὐτοῖς λόγον εἰπεῖν· ὅπως

ὅπῃ ὁ τὸν Θεὸν ἐκάλεσε μάρτυρα, καὶ ἑαυτῷ ἐπηράσατο, ἐπεσομίαθησαν οἱ φίλοι· καὶ ἡσύχασαν, οὐ προαιρετικῶς, ἀλλ' ὅπῃ πᾶσαν αὐτοῖς δικαιολογίαν ἀπέκλεισε, καὶ οὐκ εἶχον ἀντιφέρειν πρὸς τὰ εἰρημένα· συνηπίσαντο γὰρ τῷ δικαίῳ τὰ κατορθώματα, καὶ ὡς ἐκ προθέσεως μὲν ἐμίσουν τὸ κακὸν, εἰλικρινῆ δὲ ἀγάπην μετῄεσαν τὸ καλόν. ἔδοξε γὰρ ὁ Ἰὼβ, ὅτι καὶ πρὸς ἀνθρώπους δίκαια, καὶ τὸ πρὸς τὸν Θεὸν σέβας, ἄκρως ἐφύλαξε μετὰ τῆς θαυμαστῆς ταπεινοφροσύνης, ἣν πρόδηλον, ἀλλά τε πολλὰ, καὶ τὸ ἐξαγορεύειν τὰ ἁμαρτήματα.

Deum teſtem advocâſſet, ſibíque dira imprecatus fuiſſet, ora amicorum obturata ſunt: non enim ſponte & arbitrii ſui voluntate ſiluerunt, ſed quoniam cauſæ ſuæ patrocinium omne præreptum fuiſſet, & ad ea quæ dicebantur reſpondere non poſſent; rerum enim à Juſto præclarè geſtarum conſcii & teſtes erant, & quòd animi ſui propoſito malum odio proſequeretur, ac ſincero affectu quod bonum erat ſectaretur. Jobus enim, quòd æquitatem erga homines, & cultum erga Deum religioſum, cum ſumma humilitate (quam, præter innumera alia, peccatorum confeſſio loquidò oſtendit) abſolutiſſimè obſervaverit, palam teſtatus eſt.

ΠΡΟΘΕΩΡΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ Εἰκοστοῦ πρώτου.

ΣΥΜΠ. Τῶν φίλων τοῦ Ἰὼβ ὅτι παρεκλήσιν ἀφικομένων, ἔξω μὲν τοῦ σκοποῦ γεγονότων τῆς ἀφίξεως, τῇ βαρύτητι τῶν λόγων ὑπερεβόντων τὸν δικαίῳ τὰ πταίσματα· ἔφασκον γὰρ, διὰ ἁμαρτίας αὐτὸν πεπονθέναι, καὶ μὴ ἄλλως τοῦ Θεοῦ ἐπάγειν τὰς κολάσεις, εἰ μὴ κατ' ἀνταπόδοσιν· τοὺς αὐτῶν λόγους ὁ Ἰὼβ ἀμειψόμενος, ἐπιπόρησε, πῶς πολλοὺς ὁρῶμεν ἀδίκους ζημείαν οὐ δεδωκότας μέχρι τέλους, δικαίους δὲ πάσχοντας; εἶτα, ὡς ἐσφαλμένας τῶν φίλων ἀποφαίνων τὰς κρίσεις, ὅτι Θεοῦ βλέπει τὸ δίκαιον εἰπών, ἵνα ὑποδείξῃ ὡς οὐδὲν τὸ τηλικαῦτης μάστιγος εἰργάσατο ἄξιον. ταῦτα δὲ ἔλεγεν, οὐ τοῦ Θεοῦ καταψηφιζόμενος ὡς ἄδικα πεφάντος, ἀλλὰ σφόδρα θαρρῶν τῇ τοῦ Θεοῦ δικαιοκρισίᾳ, τοὺς δὲ φίλους διελέγξαι θέλων, ὡς οὐ δικαίας κατ' αὐτοῦ ποιουμένους τὰς κρίσεις. ὁ μὲν οὖν σκοπὸς τοῦ Ἰὼβ ὡς πρὸς τοὺς φίλους ὅλος * ἀποτείνεται, βουλόμενος δεῖξαι, ὅτι ὑπὸ Θεοῦ δικάζοντος δίκαιος ἀναφανῆται, τοῦ δηλητοῦ δὲ ἀπροσωπολήπτου· οἱ δὲ μάτην αὐτοῦ κατηγορηκότες, οὐκ ἀληθῆς ἔχουσι τοῦ

* leg. συντείνεται.

PROTHEORIA CAPITIS Viceſimi-primi.

SYMP. Cùm Jobi amici, qui ut eum ſolarentur acceſſerant, ſcopum adventûs ſui minimè aſſequuti eſſent, & ſermonum aſperitate Juſti vulnera exacerbâſſent; (dicebant enim, propter peccata eum adverſa pati, nec aliam ob cauſam Deum ſuppliciis punire quàm ut peccatoribus meritas pœnas retribuat) ſermones eorum Jobus repellens, quæſtionem propoſuit, Cur multos injuſtos ad mortem uſque impunitos, juſtos autem ærumnas pati videamus? Deinde, falſa amicorum judicia declinans, ut nihil ſe tam gravi plagâ dignum admiſiſſe oſtenderet, coram Deo cauſam ſuam agere cupit. Hæc autem, non ut Deum facti alicujus injuſti condemnaret, cujus potiùs juſto judicio multùm confideret; ſed ut amicos argueret, qui injuſtam contra eum ſententiam protulerant, ab eo dicta ſunt. Scopus itaque omnis & propoſitum Jobi eò tendit, ut amicis oſtendat, ſe, Deo judice, qui verus eſt arbiter, nec perſonarũ acceptor, juſtum appariturum, & quòd fruſtra eum accuſantes, æquitatis iniqui æſtimatores eſſent.

Quæ cùm Elius audiret, nec Justi mentem intelligeret, quòd cùm justus existeret, injusta à Deo pateretur, dixisse eum arbitratus est: unde zelo accensus, pro Domino æmulatus est, & contra Jobum irâ excanduit: cùm autem nullius injustitiæ Justum accusare posset, jure & meritò tribus amicis infensum se ostendit, quòd Justum, tanquam ob peccata supplicijs affectum, impietatis condemnâssent. Hinc autem talis quæstio emergit; Si Elius amicis irascebatur quòd Jobum impium judicâssent, pius ergo fuit Jobus; quî fit igitur ut illum etiam vituperet? Verùm ad hoc Elius respondebit, Pius quidem & justus exstitit Jobus, nec quisquam contradicere potest; illud autem, quòd cum Deo judicio contendere voluerit, ansam seipsum accusandi præbuit. Scopus quidem Elii vituperandus non est: non enim, prout illi qui impietatis reum condemnaverant, gravi aliquâ plagâ illum vulneraverat; verùm Justi animum non intellexerat, nec qua charitate erga Deum & confidentiâ, coram eo causam dicere desideraret: unde Deum arbitramur nec Elium laudâsse, quoniam Jobi sermones non comprehenderat; nec accusâsse, quia impietatis eum minimè condemnaverat, aut, prout amici, propter peccata adversa eum pati affirmaverat; quæ quidem causa fuit cur à Deo objurgarentur.

δικαίῳ τοῖς κρίσις. Τούτων ἐπακροώμενος ὁ Ελιοὺς, καὶ ὡς νενοηκὼς τῷ δικαίῳ τὴν διάνοιαν, ὡς ἔθος λέγειν αὐτὸν, ὡς ἄδικα πάσχω παρὰ Θεοῦ, δίκαιος ὤν· διὸ τοῦτο ζηλωτὴν ἐζήλωσε τῷ Κυρίῳ, καὶ ὠργίσθη κατὰ τοῦ Ιώβ· οὐδὲν γὰρ ἔχων ἀδίκημα κατὰ τοῦ δικαίου κατηγορῆσαι, ὠργίσθη κατὰ τῶν πέλας φίλων ἐνδίκως, ὅτι τὸν δίκαιον ἀσεβείας κατεδίκασαν, ὡς δι' ἁμαρτίας τοιαύτας ὑπομένοντα. ἐντεῦθεν ἀνακύπτει ζήτημά τι τοιόνδε· Εἰ ὀργίζεται καὶ τοῖς φίλοις ὁ Ελιὺς, ὅτι ἀσεβῆ τὸν Ιώβ ἔκριναν, δίκαιος ἄρα ὁ Ιώβ· πῶς οὖν καὶ κατὰ τούτων πικραίνεται καὶ ἐπιτιμᾷ; ἀλλ' ἐρεῖ πρὸς τοῦτο ὁ Ελιὺς, ἀσεβὴς μὲν ὁ Ιώβ καὶ δίκαιος, ἐκ δὲ δεύτερου· αἰτίαν γὰρ δέδωκε καθ' ἑαυτοῦ, ὃ θέλων πρὸς Θεὸν δικάζεσθαι. ὁ μὲν οὖν σκοπὸς τοῦ Ελιοὺ ψεκτός· οὐδὲ γὰρ σφοδρῶς ἔπληξε τὸν Ιώβ, ὥσπερ οἱ φίλοι, ἀσεβῆσαι αὐτὸν καταψηφισάμενοι· πλὴν οὐκ ἐνόησε τοῦ δικαίου τὴν διάνοιαν, καὶ ἐξ οἵας ἀγάπης καὶ πεποιθήσεως τὰ πρὸς Θεὸν, ἐπ' αὐτοῦ τοῦ δίκαιον λέγειν ἐπόθει· ὃν λογιζόμεθα καὶ τὸν Θεὸν μήτε ἐπαινέσαι τὸν Ελιοὺς, ὅτι μὴ νενόηκε τοῦ Ιώβ τοὺς λόγους, μήτε μὴν καταδικάσαι, ὅτι μὴ ἀσεβείας αὐτὸν κατέκρινε, μηδὲ ἀπεφήνατο δι' ἁμαρτίας αὐτὸν πάσχειν, ὥσπερ οἱ φίλοι· διὰ γὰρ τοῦτο τοῦ καθ' ἑκείνων ἐπιτίμησιν ὁ Θεὸς εἰργάσατο.

Iratus est autem Elius, filius Barachiel, Buzites, de cognatione Ram, Ausitidis regionis.

Ὠργίσθη δὲ Ελιοὺς, ὁ τοῦ Βαραχὴλ, ὁ Βουζίτης, ἐκ τῆς συγγενείας Ρὰμ, τῆς Αὐσίτιδος χώρας.

Par. 1. 2. BUzites quidem dictus est Elius, vel à cognatione Buzi, unde etiam Ram originem traxit; vel ab urbe aliqua Ausitidis regionis. Nachorem autem, Abrahami fratrem, Buz filium natu secundum ex Melcha progenuisse, in Scripturis reperimus; inde igitur fortè Elius genus suum duxit, ac propterea Buzites appellatus est.

Gen. 22. 21.

ΒΟυζίτης μέντοι εἴρηται ὁ Ελιοὺς, ἢ ἀπὸ συγγενείας τοῦ Βουζὶ, ὅθεν καὶ ὁ Ρὰμ· ἢ ἀπό τινος πόλεως τῆς Αὐσίτιδος χώρας. θεώρουμεν δὲ ὅτι καὶ Ναχὼρ, ὁ ἀδελφὸς Αβραὰμ, γυναῖκα μὲν δευτέραν ἔσχε τὴν Μελχαὶ τοῦ Βούζ· ἴσως οὖν ἐκεῖθεν κατάγει τὸ γένος ὁ Ελιοὺς, διὸ καὶ Βουζίτης ὠνόμασται.

Ὠργίσθη

Ωργίσθη ὴ τῷ Ιὼβ σφόδρα, διότι ἀπέφηνεν ἑαυτὸν δίκαιον ἐναντίον Κυρίου.

Iratus est autem in Job valde, eò quòd pronunciaverat seipsum justum coram Domino.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Κατὰ ὃ βύλοιτο μὲν ἐκινεῖτο, ὡς ἐνόμιζεν, Ελιὺς· ὠργίσθη γὰρ, οὐχ ὅτι δίκαιον ἑαυτὸν ἀπέφαινεν ὁ Ιὼβ, συνηπίστατο γὰρ, ἀλλ' ὅτι ἐναντίον Κυρίου, ὅπερ αὐτὸν ἐκάλει μάρτυρα· ἢ ὅτι τοῖς τοῦ Θεὸν δικαζόμενος ἐδικαιολογεῖτο. Ὃ μὲν γὰρ δικαιῶσαι ἑαυτὸν, οὐδὲν μέγα· Ὃ δ' ὡς τοῖς τοῦ Θεὸν δικαζόμενον τοῦτο ποιῆσαι, ἄτοπον. μὴ δίκαιος γάρ, φησιν, ἑαυτὸν ἐνώπιον Κυρίου. καὶ μὴν καὶ οἱ φίλοι διὰ τοῦτο ὠργίζοντο, καὶ ἔλεγον, μὴ γὰρ ἔστι βροτὸς δίκαιος ἐναντι Κυρίου; Τί οὖν οὗτος πλέον ἔχει; καὶ γὰρ κἀκεῖνοι ὃ αὐτὸ ἐνεκάλουν, ὅτι τῷ Θεοῦ δικαιότερον ἑαυτὸν ἐνόμισεν εἶναι). Ἀλλ' οὐχὶ τοιαύτη γνώμη ὁ Ιὼβ εἶπεν, ὅτι αὐτὸς δικαιότερός ἐστι τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ὅτι ταῦτα αὐτῷ πέπρακται, καὶ ὅτι βούλεται ἐπ' αὐτοῦ κρίνεσθαι, οὐ μὴν ἀδικίαν ἐνεκάλει τῷ Θεῷ· ὁ δὲ Ελιὺς τοῦτο κατέλαβεν, ἀγνοήσας τὴν εὐσεβῆ τοῦ δικαίου διάνοιαν· τοῖς δὲ φίλοις δικαίως ἐνεκάλει προδεδωκόσι τοῦ Θεοῦ τὸ μέρος, καὶ ἡρνημένοις.

OLYMP. Elius quidem opinione suâ justâ de causâ commovebatur: non enim quòd justum se Jobus affirmâsset, irascebatur, ejus quippe conscius sibi erat; sed quia coram Domino hoc faceret, & testem illum invocaret; vel quia in judicium cum Deo descendens, causæ suæ æquitatem tueretur: seipsum enim justificare, magnum non est; tanquam verò cum Deo litigando hoc facere, absurdum & impium est. *Ne justifices,* Sir. 7. 5. inquit, *teipsum coram Domino.* Et amici quidem hac ipsa de causa irascebantur, & dixerunt, *Nunquid erit mortalis justus coram* Cap. 15. 14. & 25. 4. *Domino?* Qua in re igitur Elius superior illis exstitit, siquidem & illi etiam, quòd seipsum Deo justiorem existimaret, Jobum vituperaverant? Verùm Jobus non eo animo fuit, ut se Deo justiorem esse affirmaret; sed talia ab eo gesta fuisse, & Dei judicium subire se cupere dicebat, non autem injustitiæ illum arguebat: illud verò Elius, pii hominis animo nequaquam perspecto, suspicabatur; amicos autem, tanquam eos qui Dei partes prodidissent & abnegâssent, jure merito accusaverat.

Καὶ κατὰ τῶν τρεῖς τῶν φίλων ὠργίσθη σφόδρα, διότι οὐκ ἠδυνήθησαν ἀποκριθῆναι αὐτῷ ἅπερ Ιὼβ, καὶ ἔδοξαν αὐτὸν εἶναι ἀσεβῆ.

Et verò adversus tres amicos iratus est valde, eâ quòd non potuerant respondere opposita ipsi Job; & posuerant ipsum esse impium.

ΔΙπλῆ καὶ τῶν φίλων ὠργίσθη Ελιὺς, ὅτι τε ἀσεβείας τὸ δίκαιον ἔκρινον, καὶ ὅτι τὸν ὑπὲρ Θεοῦ συνηγορίαν ἀφληφότες, ἡττήθησαν, καὶ ἐσιώπησαν, τὸν ὑπὲρ αὐτῶν συνηγορούμενον ὥσπερ προδεδωκότες Θεὸν, καὶ τῇ σιωπῇ δεδωκότες τῷ Ιὼβ καὶ τοῦ Θεοῦ τὰ νικητήρια. Εἴποι δ' ἄν τις, διὰ τοῦτο μᾶλλον ὠργίσθαι τοῖς φίλοις τὸν Ελιὺς, ὅτι οὐκ ἠδυνήθησαν

GEmina de causa Elius amicis infensus erat, quòd impietatis Justum condemnâssent, & quòd patrocinium Dei suscipientes, victi essent; & silentium agentes, Deum, quem defendendum susceperant, prodidissent, ac silentio suo contra Deum Jobo victoriæ palmam concessissent. Dixerit autem quispiam, propterea Elium contra amicos irâ accensum fuisse, quòd Jobi ser-

monibus, quæ verisimilia essent respondere, ac impium illum, & contra Deum insolenter sese efferentem, convincere non possent.

Elius autem sustinuerat dare responsionem Job, quoniam seniores eo erant diebus. Et vidit Elius, quòd non est responsio in ore trium virorum, & indignatus est irâ suâ.

EJUSDEM. Laudandum est Elii ingenium, qui opportunè siluit, seniores enim primò verba facere oportebat; & qui, ætate grandioribus dubitatione correptis, tempore etiam opportuno responsum dedit. Illud igitur, *Sustinuerat*, idem est quod, *Expectaverat*; &, *Indignatus est*, quod, *Zelo commotus est*. Rectè autem dixit, *Sustinuerat*, ut ostenderet, iratum quidem eum fuisse, nihil tamen ausum esse loqui, donec Jobus seipsum evacuans, omnia deprompsisset. Et prudentiam quidem ejus observa, quomodo statim ab exordio aliorum sermones excepetit, quomodo ordinem decorũ observaverit.

Suscipiens autem Elius, filius Barachiel, Buzites, dixit, Junior quidem sum tempore, vos autem estis seniores; quare silui, timens in vobis annunciare meam ipsius scientiam.

RECTÈ addidit, *Junior sum tempore*; est enim quidam ætate junior, qui prudentiâ canâ præditus est; & alius ætate grandis, qui intelligentiâ junior est. Vide autem quemadmodum non tantùm præ verecundia, sed metu etiam & religione quadam, quoad seniores sermonem absolvissent, expectaverit; & quidem si prius finem dicendi non fecissent, nequaquam illa in medium attulisset, quæ rectè se habere, & utilia esse existimaverat.

Ελιὺς δὲ ὑπέμενε δοῦναι ἀπόκρισιν Ιὼβ, ὅτι πρεσβύτεροι αὐτοῦ εἰσιν ἡμέρας. καὶ εἶδεν Ελιὺς, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀπόκρισις ἐν στόματι τῶν τριῶν ἀνδρῶν, καὶ ἐθυμώθη ὀργῇ αὐτοῦ.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Επαινετὸν τὸ ἦθος τοῦ Ελιὺς, ὃν καιρῷ μὲν σιωπήσαντος, ἔδει γὰρ πρεσβύτερους τοὺς πρεσβυτέρους λαλεῖν· ἐν καιρῷ δὲ ἀποκειναμένου, τῶν παλαιοτέρων ἀπορίᾳ συνεχομένων. ὃ οὖν, ὑπέμενεν, ἀντὶ τοῦ, ἀνέμενε· ὃ δὲ, ἐθυμώθη, ἀντὶ τοῦ, ἐξήλωσε. καὶ καλῶς εἶπεν, ὑπέμενε, δηλῶν ὅτι ὠργίζετο μέν, οὐκ ἀπετόλμα δὲ οὐδὲν εἰπεῖν, ἕως ἂν πάντα κενώσῃ ὁ Ιώβ. καίτοι θεὰ αὐτοῦ τὴν σιώπησιν, πῶς ἐν προοιμίοις βύθιος * ἐπέβαλε, πῶς τὸ προσηκον * φυλάττει τάξιν.

Υπολαβὼν δὲ Ελιὺς ὁ τοῦ Βαραχιὴλ, ὁ Βυζίτης, εἶπε, νεώτερος μέν εἰμι τῷ χρόνῳ, ὑμεῖς δὲ ἐστε πρεσβύτεροι· διὸ ἡσύχασα, φοβηθεὶς τὸ ὑμῖν ἀναγγεῖλαι τὸ ἐμαυτοῦ ἐπιστήμιον.

ΚΑΛΩΣ προσέθηκεν, ὅτι νεώτερός εἰμι τῷ χρόνῳ· ἔστι γάρ τις νεώτερος μὲν τὴν ἡλικίαν, πολιὰς δὲ ἔχων φρένησιν· καὶ ἕτερος τῷ μὲν χρόνῳ προβεβηκώς, νεώτερος δὲ τὴν διάνοιαν. ὅθεν ὃ, ὅπως ἂ μόνον αἰδοῖ, ἀλλὰ καὶ φόβῳ καὶ εὐλαβείᾳ τῶν πρεσβυτέρων τὴν διάλεξιν πεπέμφατε, καὶ εἰ μὴ πρότερον ἐπαύσαντο, οὐκ ἔφθεγξατο ἂν τὸς καλὰς ἔχειν ἐνθυμίζετο.

XPY-

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Ἑκατέρωθεν οὖν ἀπὸ τῆς σιωπῆσιν συλλογιζόμεθα, ἀπό τε τῆς σιγῆς, ἀπό τε τῆς φθεγγέξεως. ἵνα γὰρ μή τις εἴπῃ, τί ὅτι ἔνεκεν μὴ πρῶτόν σε ἤρξω μετ' ἐμοῦ ἐμμαχέσασθαι τοῦ Θεοῦ; ὅτι τὴν ἡλικίαν κατέφυγε, καί φησιν, ὅτι προσδοκῶν γυναῖόν τι καὶ θαυμαστὸν παρ' ὑμῶν λέγεσθαι, ἡσύχαζον. ὅρα πῶς ἀφιλότιμος ἦν, πῶς παρεχώρησε τοῖς πρεσβύταις ἐκείνοις.

ΩΡΙΓΕΝΟΥΣ. Ἐπαγγέλλεται μὲν οὖν ὀπτικήν τινα ἔχειν, ἢ, κατὰ τοὺς λοιποὺς, γνῶσιν, πῶς αἱ ἀνθρωπικαὶ πάθοισιν ἐν τῷ βίῳ, πῶς τινες ἄδικοι εὐτυχοῦσιν. Εἶδον ἀδικουμένους καὶ παρανομουμένους, ἀθυμουμένους, καὶ ἐμοῦ παρὰ μικρὸν ἐσαλεύθησαν οἱ πόδες, ἐὰν ἐν τῷ βίῳ τούτῳ μόνον σκοπῶ· ἐὰν δὲ τὸ μέλλον ἐννοήσω, ἑστῶτές εἰσιν οἱ πόδες μου.

Εἶπα δέ, ὅτι οὐκ ὁ χρόνος ἐστὶν ὁ λαλῶν, ἐν πολλοῖς δὲ ἔτεσιν οἴδασι σοφίαν· ἀλλὰ πνεῦμά ἐστιν ἐν ἀνθρώποις, [ὁ δὲ Σύμμαχος, ὄντως δὲ πνεῦμα Θεοῦ ἐστιν ἐν ἀνθρώποις.] πνοὴ δὲ παντοκράτορός ἐστιν ἡ διδάσκουσα· οὐκ οἱ πολυχρόνιοι εἰσὶ σοφοὶ, οὐδ' οἱ γέροντες οἴδασι κρίμα.

ΟΛΥΜΠΙΟΔΩΡΟΥ. Πάλαι, φησὶ, καθήμενος, καὶ τῶν λεγομένων ἐπακροώμενος, καὶ οὐκ ἀξίους ὁρῶν τοὺς ἡλικίας τοὺς λόγους, καθ' ἑαυτὸν ἔλεγον, οὐχ ἁπλῶς οἱ χρόνῳ πρεσβύτεροι σοφοὶ, ἀλλὰ χρεία τοῦ ἁγίου Πνεύματος χάριτος, καὶ οὐκ ἀναμένοντος χρόνον, ἀλλ' ἀθρόως σοφίζοντος τὸν ἄνθρωπον· δῆλον δὲ ὅτι οὐκ ἀκρίτως διδάσκει ἡ χάρις, ἀλλ' ἐὰν ψυχὴν εὕρῃ καθαράν. οὐκ ἀνάγκη, φησὶ, τοὺς πρεσβυτέρους εἶναι σοφοὺς μόνους, ἀλλ' ἔστι καὶ ἀπὸ νεότητος ἀκοῦσαί τι γενναῖον· εἰ γὰρ χρόνος ποιεῖ σοφοὺς, πολλῷ μᾶλλον ὁ Θεός· καθ' ἑαυτὸν γε μὲν ὁ χρόνος

CHRYSOSTOMI. Prudentiæ ejus utrinque, ex silentio, scilicet, & ex sermone, conjecturam facimus. Ne enim quis fortasse diceret, Cur non ab initio nobiscum pro Deo decertâsti? ad ætatem confugit, inquiens, Dum generosum aliquid & admirandum à vobis proferri expectarem, silentium egi. Vides quemadmodum honoris studiò nequaquam ductus fuerit, quemadmodum primas illis detulerit.

ORIGENIS. Profitetur quidem *scientiam* (vel juxta alios, *notitiam*) se habere, quomodo homines in vita patiantur, & qua ratione nonnulli injusti prosperâ fortunâ utantur. Vidi injustos & improbos felicitate fruentes, & pedes mei penè commoti sunt, si vitam hanc præsentem tantùm contempler; si verò quod futurum est mente cogitavero, pedes mei fixi stant.

Dixi autem, Quòd non est tempus quod loquitur, & in multis annis noverunt sapientiam: sed spiritus est in hominibus, [Symmachus autem, *Verè autem spiritus Dei est in hominibus.*] *spiratio autem omnipotentis est quæ docet: non longævi sunt sapientes, neque senes noverunt judicium.*

OLYMPIODORI. Olim, inquit, cùm sedens quæ dicerentur audirem, nec prolatos sermones ætate dignos esse animadverterem, tacitus mecum dicebam, Qui ætate provecti sunt, non continò sapientes sunt, sed gratiâ divini Spiritûs opus est, quæ tempus non præstolatur, sed subitò hominem sapientem reddit: quòd autem non promiscuè & indiscriminatim gratia erudiat, sed cùm mentem puram offenderit, manifestum est. Non necesse, inquit, ut soli ætate majores sapientes sint, cùm à juventute etiam præclarum aliquid audire liceat: si enim tempus sapientes reddit, multò magis Deus; tempus autem ex

se

se sine gratia, sapientiam conferre non potest: quare ne partem quidem divinorum judiciorum comprehendere quis potest, qui tempore sapiens evasit, nisi gratia divina accesserit.

δία τ χάειτος, σοφίαν σοδαχῆν ἀδύνατος. ὅθεν σοδὲ μέρος τῶν χριμάτων τ Θεοῦ δυνατὰ ἦς καταλαβῆν ὑπὸ τ χρόνον σοφιζόμενος, εἰ μὴ ἡ θεία σοεσχήκει χάεις.

Quare dixi, Audite me, & annunciabo vobis quæ novi; auribus percipite mea verba. Dicam enim vobis audientibus, quoadusque exquiratis sermones, & usque ad vos intelligam.

Διὸ εἶπα, ἀκούσατέ μου, καὶ ἀναγγελῶ ὑμῖν ἃ οἶδα· ἐνωπίζεσθέ μου τὰ ῥήματα. ἐρῶ γὰρ ὑμῶν ἀκουόντων, ἄχρις οὗ ἐτάσητε λόγους, καὶ μέχρι ὑμῶν σιωπήσω.

ALia exemplaria, post illud, *Dicam vobis audientibus*, hos versus habent, *Ecce audivi sermones vestros, auscultavi usque ad intelligentiam vestram.* Cæteri verò interpretes sic reddiderunt; *Ecce excepi sermones vestros, auscultavi donec exquiretis sermones, & quoadusque vos pervenire tis, considerabam.* Juxta hanc igitur versionem & reliqua exemplaria, Quemadmodum ego, inquit, omnia quæ dixistis audivi, & ad finem usque vestrorum sermonum, ac quoad omnem vestram sapientiam exhauriretis, tacitè expectavi; vos etiam similiter meis sermonibus aurem præbete. Juxta autem exemplaria quibus nos utimur, sensus hic est; Auscultate mihi, inquit; nihil enim tumidum & elatum, sed quæ vos ipsi explorare poteritis, in medium proferam; *Et usque ad vos intelligam*, id est, Nullâ vaniloquentiâ utar, sed quæ assequi valetis loquar. Vel hoc dicit; Non priùs loquendi finem faciam, quàm vos etiam sermones meos examinaveritis, si & ego *ad vos usque* intelligere possum, id est, donec vos etiam intellexeritis, vel vestram etiam intelligentiam excedam.

ΕΤερα αὐτίγραφα, μετὰ τὸ, ἐρῶ γὰρ ὑμῶν ἀκουόντων, ἔχει δὲ τούτους τοὺς στίχους, ἰδοὺ ἤκουσα τοὺς λόγους ὑμῶν, ἐνωπισάμην ἄχρι συνέσεως ὑμῶν. οἱ δὲ ἕτεροι ἑρμηνευταὶ ὅτως ἐξεδώκασιν· ἰδοὺ ἐξεδεξάμην τοὺς λόγους ὑμῶν, * ἠκροασάμην ἐφ' ὅσον ἐξητάσητε λόγους, καὶ μέχρι τοῦ ἐφικέσθαι ὑμῶν συνόησιν. κατὰ μὲν οὖν ταύτην τὴν ἔκδοσιν, καὶ τὰ ἕτερα τῶν ἀντιγράφων, ὡσαύτως, φησὶν, ἐγὼ μετὰ ἡσυχίας ἤκουσα πάντων ὧν εἴπατε, καὶ ἀνέμενα μέχρι συμπεράσματος τῶν ὑμετέρων λόγων, καὶ ἕως ὅτε πᾶσαν ἑαυτῶν τὴν φρόνησιν κενώσητε· καὶ ὑμεῖς τῶν ἐμῶν ἀκούσατε λόγων. κατὰ δὲ τὰ πρὸς ἡμᾶς αὐτίγραφα, ὁ νοῦς ἐστὶ· ἀκούσατέ μου, φησὶν, ἐρῶ γὰρ οὐδὲν ὑπερόγκον, ἀλλ' ἃ δύνασθε δοκιμάσαι· καὶ μέχρις ὑμῶν σιωπήσω, αὐτὸ δὲ, τὸ κενοφωνίαις χρήσομαι, ἀλλ' ὡς δύνασθε σοφίαν λαλήσω. ἢ ἁπλοῦν φησιν, ὅτι τὸ πρότερον παύσομαι λαλῶν, πρὶν ἢ καὶ ὑμεῖς τοὺς ἐμοὺς δοκιμάσητε λόγους, εἰ ἄρα κἀγὼ σοφίαν δύναμαι μέχρις ὑμῶν, τουτέστι, μέχρις οὗ καὶ ὑμεῖς ἐννοήσητε, ἢ καὶ ὑπερβάλω τὴν ὑμετέραν νόησιν.

* χ. ἐνωπισάμην.

Et ecce non erat ipsi Job qui argueret, qui vicissim responderet verbis ejus ex vobis: ut ne dicatis, Invenimus sapientiam Do-

Καὶ ἰδοὺ οὐκ ἦν τῷ Ιωβ ἐλέγχων, ἀνταποκρινόμενος ῥήματα αὐτῷ ἐξ ὑμῶν· ἵνα μὴ εἴπητε, Εὕρομεν σοφίαν Κυρίῳ προσάγοντες·

μῆνοι· ἀνθρώπῳ δὲ ἐπιτρέψατε λαλῆσαι τοιαῦτα ῥήματα.

mino adjecti; homini autem permisistis loqui talia verba.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Διὰ τοῦτο, φησὶν, εἰς ὃ λέγειν προῆλθον, ὅπως μηδεὶς ἡμῶν ἐλέγξαι τοὺς λόγους τοῦ Ἰὼβ δεδώνηται· καίτοιγε τὸ μεῖζον λόγου ἐμιμνάζετε, ὑπὲρ τοῦ Θεοῦ ἀπολογούμενοι, καὶ αὐτῷ συνηγοροῦντες· μὴ ἰσχύσαντες δὲ αὐτῆψαι τοῦ Ἰὼβ, ἑκόντα πως καὶ ἐπιτρέψατε δι' ἡσυχίας αὐθαδέστερόν γε ὄντα τοιαῦτα ἀλαζονεύεσθαι, καὶ τοιαῦτα λαλῆσαι κατὰ Θεοῦ.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Ἢ οὖν τοῦτό φησιν, ὅτι οὐδὲ τότε ὅτε ἠλέγχετε, ὡς ἔδει ἠλέγξατε, ἢ ὅτι ὕστερον ἐσιωπήσατε. πολλῶς γ', φησὶν, οὐκ ἂν εἴποτε, ὅτι αὐτὸ τοῦτο σφὸν ἐποιήσαμεν, ὅτι τῇ τοῦ Θεοῦ μερίδι προσετέθημεν, καὶ τοὺς ὑπὲρ αὐτοῦ λόγους ἀνεδεξάμεθα· οὐδὲν γὰρ ἧττον ἡμάρτετε, ὅτε τὸν Ἰὼβ ἐλέγξαι οὐκ ἠδυνήθητε, καὶ ὅτι ἐᾶτε αὐτὸν τοιαῦτα λαλῆσαι, ὥστε ἄσοφον ὑμῶν καὶ τοῦτο· καὶ ὃ δυνάσθε εἰπεῖν, ὅτι οὐδὲ Θεοῦ χάριν καὶ σοφίαν δύνασθε, ἅτε συνηγορήσαντες αὐτῷ· νενίκηκε γὰρ ὑπὸ Ἰώβ.

EJUSDEM. Cùm nemo, inquit, vestrûm Jobi sermones vituperare posset, ideo ego in verba prorupi: siquidem sermonis vestri pars major in eo versabatur, ut pro Deo apologiam institueretis, & patrocinium ejus susciperetis; Jobo autem contradicere non valentes, silentio vestro quodammodo illi concessistis, ut homo existens talia fastuosè jactitaret, & contra Deum hæc loqueretur.

CHRYS. Vel hoc dicit; Neque tum cùm redargueretis, prout par erat redarguistis, neq; eo quòd postea silentium tenuistis, rectè à vobis factum est. Quòd autem Dei partibus nos adjunxerimus, & verbis eum defendere susceperimus, prudenter à nobis factum esse, nequaquam dixeritis; nihilo enim secius peccâstis, quòd Jobum redarguere non potueritis, & talia eum loqui permiseritis, atque in hoc imprudentia vestra apparet: neque dicere potestis, quòd à Deo, tanquam ipsi patrocinantes, gratiam & sapientiam acceperitis; à Jobo enim victi estis.

Ἐπτοήθησαν, καὶ ἀπεκρίθησαν ἔτι· ἐπαλαίωσαν ἐξ αὐτῶν λόγους· ἐσιώπων, καὶ γὰρ ἐλάλησα, ὅτι ἔστησαν, καὶ ἀπεκρίθησαν.

Exterriti sunt, non respondérunt ultrà; veteres fecerunt ex se sermones; sustinui, non enim loquutus sum, quia steterunt, non responderunt.

ΦΑσί τινες, μὴ εἶναι τοὺς δύο στίχους τούτους τοῦ Ἐλιοὺ, ἀλλὰ τοῦ συγγραφέως, διαμέσου παρεμπεσόντας τῶν φίλων ἀποσιώπησιν· ἐγὼ δέ φημι καὶ τούτους εἶναι τοῦ Ἐλιοὺ, σχῆμα ὂν ἐνταῦθα ὅτι λόγου, ὃν καλοῦμεν, τῆς ἀποστροφῆς· ὡς γὰρ πρὸς ἕτερον μεταξὺ διαλεγόμενος, περὶ αὐτῶν φησιν, ὅτι διὰ τοῦτο λαλῶ, ἐπειδὴ ὑπὸ τῶν κατεπλάγη* τοῦ Ἰὼβ τὰ ῥήματα, καὶ τοὺς ἑαυτῶν λόγους παλαιοὺς, καὶ σαπροὺς, καὶ ἀχρείους ἐδόξαν διὰ τὴν σιωπήν· ὅθεν καὶ ἐπάγει, ἐγὼ οὖν ὑπέμεινα, καὶ οὐκ ἐλάλησα, οἰόμενος αὐτοὺς διανοίᾳ αὐτῆψαι· ἐπεὶ οὖν

DIcunt nonnulli, duos hos versus non esse Elii, sed libri authoris, qui amicorum taciturnitatem hoc loco interserit: ego autem Elii esse dico, & figuram verbis inesse, quæ Apostrophe dicitur; de iis enim, tanquam cum alio sermonem interea haberet, loquitur. Quandoquidem illi propter Jobi verba perculsi erant, & silentio sermones suos antiquos, putidos, & inutiles esse ostenderant, ideo ego loquor: unde etiam subjungit, *Ego autem sustinui, & non loquutus sum*, arbitratus eos aliquid habere quod regererent; postquam autem, Jobi sermo-

* Ἰσ. διὰ τὰ τοῦ Ἰὼβ ῥήματα.

ſermonibus retuſi, conſtitiſſent, nec ultrà progredi poſſent, ad ea quæ dicta ſunt reprehendenda, in medium prodii.

ἐξησθη, καὶ περαιτέρω προελθεῖν οὐκ ἠδυνήθησαν, τοῖς τοῦ Ἰὼβ ἀναπεπτωκότες λόγοις, πρῶτον διελέγξαι τὰ εἰρημένα.

PROTHEORIA CAPITIS Viceſimi-ſecundi.

ΠΡΟΘΕΩΡΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ Εἰκοστοῦ δευτέρου.

ELYMP. Cùm Elius cauſam quæ ipſum ad loquendum impulerat, expoſuiſſet, alto ſilentio facto, ſermonem ſuum perſequitur & abſolvit, verbáque Jobi, tanquam ſeipſum juſtificantis, & cum Deo judicio contendere volentis, vituperat; ipſe, quo animo Juſtus, & quòd ut iis quæ ab amicis allata eſſent reſponderet, hæc ab illo dicerentur, non intelligens; ſed quòd injuſtè hæc à Deo pateretur, & quòd res humanæ fortuitò procederent, dixiſſe illum exiſtimans, de varia Dei erga nos providentia pluribus differit. Verùm neque Elius argumentum à Jobo propoſitum attigit, ſed cauſam plagæ quæ illi inflicta fuit, ignoravit: ſic autem orationis initium facit;

ΕΛΥΜΠ. Εἰρηκὼς ὁ Ἐλιοὺς τὴν αἰτίαν δι' ἣν εἰς τὸ λέγειν προήχθη, βαθείας αὐτῷ γενομένης σιγῆς, αὐτὸς τοὺς ἑαυτοῦ λόγους διαπλεκεῖ, καὶ τὰ τοῦ Ἰὼβ καταμέμφεται ῥήματα, ὡς δικαιοῦντος ἑαυτὸν, καὶ πρὸς Θεὸν ἐθέλοντος κρίνεσθαι· ἃ νενοηκὼς οὐδὲ αὐτὸς δι' οἵας διανοίας, καὶ ὡς πρὸς τὰ παρὰ τῶν φίλων τὰ τοιαῦτα ἐλάλει ὁ δίκαιος· οἰηθεὶς ἃ λέγειν αὐτὸν, ὅτι ἀδίκως ταῦτα πάσχω Θεοῦ πάσχω, καὶ ὅτι ὡς ἔτυχε φέρεται τὰ ἀνθρώπινα, πολλὰ περὶ τῆς ποικίλης τοῦ Θεοῦ περὶ ἡμᾶς προνοίας διαλέγεται. πλὴν οὐδὲ ὁ Ἐλιοὺς τῆς κατὰ τὸν Ἰὼβ ὑποθέσεως ἥψατο, ἀλλ' ἠγνόησε τὴν ἐπενεχθεῖσαν αὐτῷ πληγῆς τὴν αἰτίαν· ἄρχεται δ' ὧδε.

Suſcipiens autem Elius, ait, Rurſus loquar, plenus enim ſum verborum.

Ὑπολαβὼν δὲ Ἐλιὺς, λέγει· πάλιν λαλήσω, πλήρης γάρ εἰμι ῥημάτων.

ELYMP. *Plenus*, inquit, *ſum verborum*, quæ pro Deo, ſcilicet, & contra Jobum mihi dicenda ſunt, qui Deo comparatione æquari cupit, eóque arrogantiæ elatus eſt, ut in judicium cum eo deſcendere velit, & victoriæ palmam reportare ſperet.

ΕΛΥΜΠ. Πλήρης, φησὶν, εἰμὶ ῥημάτων, τῶν τε ὑπὲρ Θεοῦ, δηλονότι, καὶ τῶν πρὸς τὸν Ἰὼβ, εἰς τὴν ὁμοίαν ἀξίωσιν Θεῷ καταστῆναι θελήσαντα, καὶ εἰς ποσῶτον ἐπαιρόμενον, ὡς θέλειν πρὸς Θεὸν κριθῆναι, καὶ ἐλπίζειν λήψεσθαι τὰ νικητήρια.

ORIGENIS. Rectè dixit, *Plenus ſum*; qui enim verborum minimè plenus ad loquendum acceſſerit, tanquam inanis inania loquetur; juxta illud, *Fatuus enim fatua loquetur, & cor ejus vana intelliget.*

ΩΡΙΓΕΝ. Καλῶς εἶπε, Ὅ, πλήρης εἰμί· ὁ γὰρ μὴ πλήρης ὢν ῥημάτων, καὶ ἐρχόμενος ὅπερ ὀλίγον, κενὰ λαλήσει ὡς κενός· καὶ Ὅ εἰρημένον, ὁ γὰρ μωρὸς μωρὰ λαλήσει, καὶ ἡ καρδία αὐτοῦ μάταια νοήσει.

Isa. 32. 6.

Ολέκη

Ολέκῃ γάρ με τὸ πνεῦμα τ γασ ερός.

ΟΛΥΜΠ. Ο ὁ Σύμμαχος, συγχαίῃ. ὃ φέρω, φησὶ, τῷ σιωπῷ, ὡδὲ ἐχεμυθῶν ἐπ δυώαμαι, ὥσ ἀθερμαινόμενος τ ψυχῷ, κ οἷ ἀποπνιγόμενος εἰ μὴ λαλήσω. πνεῦμα ὁ γασρὸς, ἢ σαφεφασικῶς τῷ ψυχικῷ λέγῃ, ἢ ὁ θυμικὸν αὐτῆς μέρος, βιάλόγως ὡς ὑπὲρ Θεοῦ κινούμενον. ἐμοὶ ὁ ὑποικώτερον εἰρῆσθαι δοκῇ, ὅ, ὀλέκῃ γάρ με ὅ πνεῦμα γασερός· ὥσπερ γὰρ πνεῦμα τοῖς ἐγκάτοις ἀπολήφθὲν, κ μὴ θυρεῖσκον διέξοδον, λυπῇ κ ὀδυνᾷ τ δύθεσπον· ὅτω, φησὶν, κ ἐμὲ ὀλέκῃ ὅ πνεῦμα τ γασρὸς, ζητέσιν, οἱ λογισμοὶ οὓς ἐν τῇ διανοίᾳ φέρω, ἀδιεξόδευτοι κατεχόμενοι.

ΩΡΙΓΕΝ. Ωσπερ γὰρ ἡ ἔγκυος γίνεται, κ μορφωθέντος τοῦ γινωμένου ἐν * αὐτῇ, ὅτε ὠδῖνας ἔρχεται, μέχρις ἂν ἀποκυήσῃ ὃ συλληφθέν. κ τοῦτο κ ὅτε τ τῆς φιλομαθοῦς ψυχῆς γίνεται. συλλαμβάνει γὰρ τ λόγον, ὃν ἀπαγγελλόμενον μορφοῖ, κ τυποῖ αὐτὸν τῇ τάξει· ὅταν ὖν, μὴ ὃ τυπώσῃ κ μορφώσῃ, τετελεσφορημένον αὐτὸν τοκετῷ, τότε τίκτει, καὶ μέχρις ἂν τέκῃ, βαρύνεται κ ὠδίνει.

* ἑαυτῇ.

Η ὁ γασὴρ μου ὥσπερ ἀσκὸς γλεύκους ζέων δεδεμένος, [ὁ ὁ Σύμμαχος, ὥσπερ οἶνος νέος ἀδιάπνευστος.] ἢ ὥσπερ φυσητὴρ χαλκέως ἐῤῥηγώς.

ΟΛΥΜΠ. Μικρὸν, φησὶ, διαῤῥήγνυμαι, ὑπὸ τοῦ πλήθους τ ἐπελθουσῶν μοι περὶ τοῦ ἀντιλογίαν ἐννοιῶν στενοχωρούμενος, ὥσπερ τις ἀσκὸς οἴνου νέου καὶ θερμοῦ πεπληρωμένος, ὑπὸ τοῦ διαβρασμοῦ κ τ ζέσεως ἐκραγῆναι μέλλων. ὑπεδύη δοκῇ μοι καὶ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ εἰρῆσθαι, οὐδεὶς οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιοὺς βάλλει. φυσητὴρ, ὃ εἶπε, κ προσέθηκεν, ἐῤῥηγὼς, ὅτι λαλεῖν ἤρξατο, κ ὥσπερ ἀφιέναι τοῦ ἔνδον

Perdit enim me ſpiritus ventris.

OLYMP. Symmachus autem, *Comburit.* Animo, inquit, exæſtuans, & quaſi ſuffocatus niſi eloquar, ſilere nequeo, & obmuteſcere ampliùs non poſſum. Animam verò, vel iraſcibilem ejus partem, pro Dei cauſa rationabiliter commotam, *ſpiritum ventris* periphraſticè appellat. Illud verò, *Perdit enim me ſpiritus ventris*, magis tropicè mihi dictum eſſe videtur: Quemadmodum enim, inquit, flatus in viſceribus conceptus, nec exitum inveniens, hominem torquet, & doloribus cruciat: ita etiam *me perdit ſpiritus ventris*, id eſt, ſermones quos ſine exitu conſtrictos, animo incluſos gero.

ORIGENIS. Quemadmodum mulier gravida primùm fit, & formato fœtu, donec conceptum edat, partûs dolores ſentit; idem animo diſcendi cupido accidit: Sermonem enim concipit, & enunciatum fingit, & ordine decoro formatum; tunc autem parit (& donec pariat, gravidatur & dolores patitur) cùm fictum & formatum, perfectum in lucem ediderit.

Venter autem meus, ſicut uter muſto fervens ligatus, [Symmachus verò, *ſicut vinum novum quod reſpirare nequit.*] *aut veluti follis æraríi diſruptus.*

OLYMPIOD. Parum abeſt, inquit, quin præ multitudine cogitationum, quæ animo meo ad contradicendum obverſantur, in anguſtiis conſtitutus, tanquam uter aliquis vino novo & fervido plenus, qui fervore & ebullitione rupturam minatur, medius diſrumpar. Hinc illud Evangelii dictum mihi videtur, *Nemo injicit vinum novum in utres veteres.* Dixit autem, *Follis*, & addidit, *diſruptus*, quoniam loqui, & ſpiritûs intus incluſi aliquid emittere Mar. 2. 22.

emittere cœperat ; ruptus enim fabri ærarii follis, ſpiritum efflat.

CHRYSOST. Hìc oſtenditur, quòd Elius diu loqui parturiens, ſuſtinuerit, patienter tulerit, ac ferè diſrumperetur ; magnâ etiam patientiâ inſtrui eum oportebat : poſſe quippe verba comprimere, imprimis ſapientiæ opus eſt.

πνεύματος · ὁ γὰρ διαῤῥαγεὶς φυσητὴρ τοῦ χαλκέως, ἀφίησι τὸ πνεῦμα.

ΧΡΥΣΟΣΤ. Ἐνταῦθα δείκνυται, ὅτι πάλαι ὁ Ἐλιοὺ ὠδίνων εἶπεν, ὑπέμενε, καὶ ἐκαρτέρει, καὶ διαῤῥαγῆναι εἶχεν, ὥστε πολλῆς τὴν ὑπομονῆς χρείαν· ὅθεν δῆλον μάλιστα σοφίας ἔργον, δυνάσθαι ῥήματα κατασχεῖν.

Loquar, ut requieſcam aperiens labia.

Λαλήσω, ἵνα ἀναπαύσωμαι ἀνοίξας τὰ χείλη.

ORIGENIS. Qui verbis abundat, & intelligentem auditorem nactus fuerit, loquendo, ſuperfluitatem illam quaſi exinaniens & rejiciens, requieſcit.

ΩΡΙΓΕΝΟΥΣ. Ὁ τυγχάνων σωστοῦ ἀκροατοῦ, καὶ ὧν πλήρης λόγων, λαλῶν ἀναπαύεται, τῇ θεωσότητι οἷς κενώσας καὶ ἀποβαλών.

Hominem enim non verebor, ſed neque erga mortalem confundar : non enim novi admirari facies ; alioquin me tineæ edent.

Ἄνθρωπον γὰρ ὁ μὴ αἰσχυνθῶ, ἀλλὰ μηδὲ βροτὸν ὁ μὴ ἐντραπῶ· ὁ γὰρ ἔπισαμαι θαυμάσαι πρόσωπα· εἰ δὲ μή, σὲ ἐμὲ σῆτες ἔδονται.

OLYMP. Loquar, inquit, omni pudore depoſito, & ſine ullo hominibus placendi ſtudio : ſiquid autem contra jus & æquum dixero, & non illud omni verecundiæ ac modeſtiæ humanæ prætulero, me etiam, tanquam Jobum, tineæ depaſcant, vel tanquam perſonarum acceptores ; & præcipuè quidem cùm de Deo agitur, & homines præ illo honore afficimus. Ego quidem, inquit, *facies admirari non novi*, id eſt, Diſciplinam hanc, ut quenquam revereat, aut gratiæ alicujus tribuam, non didici ; ſed homines, & pudorem quem illi incutere poſſunt, contemno. Hæc autem dicens, illos innuit, quia Jobum reveriti ſilentium egerant.

ΟΛΥΜΠ. Λαλήσω, φησὶν, ἀνεπαισχύντως, καὶ δίχα πάσης ἀνθρωπαρεσκείας· εἰ δέ τι παρὰ τὸ δίκαιον φθέγξομαι, καὶ μὴ πάσης ἀνθρωπίνης αἰδοῦς τοῦτο προτιμήσω, κἀμὲ ὥσπερ τὸν Ἰώβ, σῆτες ἔδονται, ἢ ὥσπερ τοὺς προσωπολήπτας· καὶ μάλιστα ὅταν ᾖ Θεὸς ἐν τῷ μέσῳ, καὶ ἀνθρώπους μᾶλλον τιμῶμεν. ἐγὼ μέντοι, φησὶν, οὐκ ἔπισαμαι θαυμάσαι πρόσωπον, τουτέστιν, οὐκ ἔχω ταύτην τὴν ἐπιστήμην, ἵνα αἰδεσθῶ ἢ χαρίσωμαί τινι, ἀλλὰ καταφρονῶ ἀνθρώπων, καὶ τῶν πρὸ αὐτοῖς αἰσχύνης. ταῦτα δὲ λέγων, ἐκείνους αἰνίττεται, ὅτι διὰ τοῦτο ἐσίγησαν, αἰσχυνθέντες τὸν Ἰώβ.

CAP. 33. *VERUNTAMEN audi Job verba mea, & auribus percipe locutionẽ meã. Ecce enim aperui os meum, & locuta eſt lingua mea. Mundum eſt cor meum*

ΟΥ μὴν δὲ ἀλλὰ ἄκουσον Ἰὼβ τὰ ῥήματά μου, καὶ λαλιὰν ἐνωπίζου μου. ἰδοὺ δὴ ἀνέῳξα τὸ στόμα μου, καὶ ἐλάλησεν ἡ γλῶσσά μου. καθαρά μου ἡ καρδία

καρδία ῥήμασι, σύνεσις ὴ χεί-λέων μυ καθαρὰ νοήσῃ.

verbis, & intellectus labiorum meorum munda cogitabit.

ΟΛΥΜΠ. Ακουσον τοιγαροῦν, ὦ Ιώβ· ἀρχομαι γὰρ λοιπὸν τῶν σῶν σε λόγων, καθαρὰν μὲν καὶ πάντος πάθους ἀνενόχλητον φέρων τὴν ψυχήν· ἢ κατὰ τοὺς λοιποὺς, βλάβαν, ἁπλῶς, μηδὲν κατὰ τοῦτο λέγεσθαι· σύνεσιν δὲ τὴν ἔχουσαν γνῶσιν, καὶ ἀπλανῆ, καὶ κεκαθαρμένην. καθαρὰν δὲ λέγει γνῶσιν, τὴν ὑπὲρ Θεοῦ, καὶ πρὸς ἀνθρωπον δὲ ἰσοπαλίας θέλοντα πρὸς Θεὸν δικάσασθαι.

ΟLYMP. Audi igitur, Jobe; deinceps enim alloqui te aggredior, puram animam, & ab omni perturbatione vacuam afferens (vel, juxta alios, rectam, ſimplicem, nihil ex præjudicata opinione loquentem) ac prudenti cognitione, quæ erroris expers, & ab omni labe purgata eſt, præditus: puram autem cognitionem vocat, quæ pro Deo eſt, & adversùs hominem, quæ pari jure cùm Deo in judicium deſcendere cupit.

Πνεῦμα θεῖον τὸ ποιῆσάν με, πνοὴ δὲ παντοκράτορος ἡ διδάσκουσά με.

Spiritus divinus eſt qui me fecit; ſpiratio autem omnipotentis eſt quæ docet me.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Αρχόμενος ὁ Ελιοὺ, βλαβερὸν ὕμνον ἀναπέμπει Θεῷ, αὐτὸν εἰς λέγων αἴτιον ἑαυτῷ τῆς ποιήσεως, καὶ τῆς συνέσεως καὶ γνώσεως, ἧπερ πεποιθὼς ὅτι τὸ λέγειν προήχθη. οἶδα γὰρ, φησὶν, ὡς ταύτην τὴν σύνεσιν οὐκ ἀπ' ἐμαυτοῦ, ἀλλ' ἀπὸ τῆς θείας χάριτος κέκτημαι· ὁ γὰρ τὸ εἶναι δεδωκὼς, καὶ τῶν δεόντων τὴν γνῶσιν παρέσχετο.

ΕJUSDEM. Sermonis ſui initio Elius, Deum creationis, intelligentiæ & cognitionis ſuæ qua fretus ad dicendum impulſus fuerat, cauſam & authorem prædicans, gratiarum actionis hymno celebrat. Novi, inquit, quòd prudentiam hanc non à meipſo, ſed à divina gratia poſſideam; qui enim ut eſſem conceſſit, idem eorum quæ fieri oportet, cognitionem eſt largitus.

ΣΕΒΗΡΟΥ. Εκ μὲν τῶν προφθεμένων διδασκόμεθα, ὅτι Θεὸς τὸ Πνεῦμα καὶ δημιουργὸν, ὡς ὁ Υἱός. Εἰ γὰρ καὶ διὰ Υἱοῦ τὰ πάντα ὁ Πατὴρ ἐδημιούργησεν, ἀλλ' ἐν ἁγίῳ Πνεύματι, ὃ κατὰ φύσιν ἴδιόν ἐστι τοῦ μονογενοῦς.

SEVERI. Ex iis quæ ſuprà allata ſunt, docemur, Spiritum eſſe Deum, & rerum opificem, ſicut Filium: licèt enim per Filium Pater cuncta creaverit, at in Spiritu Sancto, qui naturâ ſuâ Unigeniti proprius & peculiaris eſt.

Εαν δυνῃ, δός μοι ἀπόκρισιν· πρὸς ταῦτα ὑπόμεινον.

Si poteris, da mihi reſponſionem; ad hæc ſuſtine.

ΟΛΥΜΠ. Ανάμεινον, φησὶ, καὶ ἀκούσας τὰ παρ' ἐμοῦ, εἰ ἔστι σοι λόγος ἀντιλογίας, ἀντιφθέγξαι.

ΟLYMP. Exſpecta, inquit, & cùm audieris quæ ego attulero, ſiquid habes quod opponas, contradicito.

Στῆθι κατ' ἐμὲ, κἀγὼ κατὰ σέ. ἐκ πηλοῦ διήρπασαι σὺ, ὡς κἀγὼ· ἐκ τοῦ αὐτοῦ διηρπάσμεθα.

Sta juxta me, & ego juxta te. De luto formatus es tu, ſicut ego; ex eodem formati ſumus.

ΜΗδὲν, φησὶν, βλαβείην πρὸς τὸ ἀποκρίνεσθαι, ἰσοπαλὴς γὰρ ὁ ἀγὼν,

ΝOli, inquit, vereri reſponſum dare, certamen enim æquale eſt; ejuſdem

quippe naturæ ambo ſumus, quæ è luto & terrâ eſt, nec quicquam magnificum & eximium habet. Hæc autem, ut pudorem illi incutiat, quòd cum Deo in judicium deſcendere voluerit, ad hunc ferè modum loquitur ; Cur cum Deo judicio contendere vis, in cujus conſpectu nemo juſtificatur? mecum contendito, qui in nullo à te differo.

τ γὰρ αὐτῆς ἄμφω τυγχάνομεν φύσεως, τ ὀκ πλοῦ καὶ γῆς, καὶ οὐδὲν ἐχόντες ὑπερέογκον. ταῦτα ὃ λέγει, ἐντρέπων αὐτόν, ὡς πρὸς Θεὸν ἀγωνίσματα δικάζεσθαι· μονονουχὶ φάσκων, Εἰ πρὸς Θεὸν κρίνεσθαι θέλεις, ὃς ἐναντίον οὐδεὶς δικαιοῦται ; πρὸς μὲ δίκασαι, τ' καὶ οὐδὲν σε διαφέροντα.

Non timor meus te turbabit, neque manus mea gravis erit ſuper te.

Οὐχ ὁ φόβος μου σὲ ταραχήσει, οὐδὲ ἡ χείρ μου βαρεῖα ἔσται ἐπὶ σοί.

Cap. 9. 34. QUoniam Jobus dixerat, *Et timor ejus non me tranſverſum agat* ; Ecce, inquit, nihil in me, ſicut in Deo, formidabile eſt, ut præ metu animo perturberis & percellaris, ac proinde verba quæ mihi fortè dicenda habes, eloqui non audeas : neque ſi contradixeris quidem, gravi me manu plagam tibi inflicturum ſuſpicaris ; memini enim dicentem te audiviſſe, quòd ſi hæc non metueres, cum Deo te certamen initurum. Hæc autem, qua mente Jobus verba protuliſſet minimè aſſequutus, Elius enarrat.

Ἐπειδὴ ἔλεγεν ὁ Ἰώβ, καὶ ὁ φόβος αὐτοῦ μή με ταραττέτω, ἰδοὺ, φησὶν, οὐδὲν φοβερὸν πρὸς ἐμοὶ, ὥσπερ πρὸς Θεῷ, ὥστε ὑπὸ τοῦ φόβου θορυβεῖσθαί σε, καὶ παραπέπλῆχθαι τὴν διάνοιαν, καὶ διὰ τοῦτο μὴ θαρρῆσαι τοὺς πρὸς ἐμὲ λόγους, οὓς ἴσως ἔχεις, εἰπεῖν· οὐδὲ ἐὰν ἀντείπῃς, ὑποπτεύω ὅτι πληγὴν ἐπαγάγω σοι, βαρυόων καὶ σοῦ τὴν ἐμὴν χεῖρα· ἔφασκες γὰρ, ὡς ἀκούσας μέμνημαι, ὡς εἰ μὴ ταῦτα ἐδεδοίκεις, διηγωνίζου ἂν πρὸς Θεόν. ταῦτα δὲ διέξεισιν Ἐλιοὺς, οὐκ ἀκριβούμενος τ' ἐννοίας ἧς ὁ Ἰὼβ τοὺς λόγους προσέφερεν.

Veruntamen dixiſti in auribus meis, vocem verborum tuorum audivi ; quandoquidem dicis, Mundus ſum, non peccans, ſine crimine ſum, non enim iniquè egi ; accuſationem autem contra me invenit, putavit autem me ſicut adverſarium ; poſuit autẽ in ligno pedẽ meũ, & obſervavit omnes vias meas.

Πλὴν εἶπας ἐν ὠσί μου, φωνὴν ῥημάτων σου ἀκήκοα· διότι λέγεις, καθαρός εἰμι, οὐκ ἁμαρτὼν, ἄμεμπτός εἰμι, οὐ γὰρ ἠνόμησα· μέμψιν δὲ καθ' ἐμοῦ εὗρεν, ἡγήται δέ με ὥσπερ ὑπεναντίον· ἔθετο δὲ ἐν ξύλῳ τ πόδα μου, ἐφύλαξε δὲ μου πάσας τὰς ὁδούς.

EGo, inquit, auribus meis dicentem te audivi, Mundus ſum, & irreprehenſibilis ; Deus autem, tanquam hoſtis, actiones meas diligenter inveſtigans, ſiqua in re invitus fortè & per ignorantiam offendiſſem, ut ſupplicio afficeret, querimoniæ & condemnationis cauſam contra me invenit, & greſſus meos omnes, inſtar eorum qui in

Αὐτὸς, φησὶ, τοῖς ἐμοῖς ὠσὶν ἤκουσά σου λέγοντος, ὅτι καθαρός εἰμι, καὶ ἀμεμπτος· ὁ δὲ Θεὸς, ὥσπερ ἐχθρὸς, ἀκριβῶς ἀνάζητήσας τὰ καθ' ἐμὲ, εἴπερ ἄκων, ἢ ἀγνοῶν πταίω, εὗρε καθ' ἐμοῦ μέμψιν, ὅπως με ζημιώσηται, καὶ πάσας μου τὰς πορείας συνέκλεισεν, ὥσπερ οἱ ἐν τετρυπημένῳ ξύλῳ

λῳ τοὺς πόδας * δεσμοῦντες· ὅ ἐστι ἀδιεξόδευτον τῆς ὑμωείας ἐν τούτοις αἰνίττεται. *Is. δεσμώτου.*

ligno perforato pedes conſtrictos habent, concluſit. His autem verbis ſupplicium inevitabile fuiſſe innuit.

Πῶς γὰρ λέγεις, δίκαιός εἰμι, καὶ οὐκ ἐπακήκοέ μου;

Quomodo enim dicis, Juſtus ſum, & non exaudivit me?

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Τοῦτό ἐστιν ὃ ἐγκαλεῖς, φησὶν, ὅτι οὐκ εἰσήκουσέ σου τῆς δίκης· πόθεν δῆλον, εἰπέ μοι, ὅτι οὐκ εἰσήκουσεν; ὅτι κολάζει καὶ ὑμωρεῖται; τοῦτο ἔργον αὐτῷ, ὡς βελτίους ποιεῖν τοὺς ἀνθρώπους. πῶς οὖν ἀπετόλμησας τοῦτο εἰπεῖν, ὅτι δίκαιός εἰμὶ, ὁ δὲ Θεὸς οὐκ ἀκούει μου;

EJUSDEM. Hoc, inquit, eſt quod in Deo accuſas, quòd cauſæ tuæ æquitatem non audierit: dic mihi, unde conſtet quòd non audierit? An quia puniat, & ſuppliciis afficiat? verùm hoc opus ejus eſt, ut homines meliores reddat. Quomodo igitur auſus es illud dicere, Juſtus ſum, Deus autem me non exaudit?

Αἰώνιος γάρ ἐστιν ὁ ἐπάνω βροτῶν.

Æternus enim eſt, qui eſt ſuper homines.

ΤΟυτέστιν, οὐκ ὀπὶ τοῖς πρώτοις δοκιμασθήσεται ὁ ὀπὶ πάντων Θεός.

ID eſt, Deus qui omnibus præeſt, non in te primùm probabitur.

Λέγεις δὲ, διατί τὴν δίκης μου οὐκ ἐπακήκοέ μου πᾶν ῥῆμα; ἅπαξ γὰρ τῷ ἅπαξ λαλήσαι ὁ Κύριος.

Dicis autem, Cur judicium meum non exaudivit, meum omne verbum? ſemel enim loquatur Dominus.

ΑΝΘ' ὧν Ακύλας καὶ Σύμμαχος, ὁ μὲν, τί οὖν πρὸς αὐτὸν ἐδικαίου; ὅτι πάντα τὰ ῥήματα αὐτοῦ οὐκ ἀποκριθῆναι· ὁ δὲ, τί οὖν αὐτῷ σὲ δικάζει; πάντες γὰρ οἱ λόγοι αὐτοῦ ἀνάντιῤῥητοι. τοῦτέστιν, οὐχὶ καθέκαστον ἀκούει, καὶ παιδεύει; ἀλλὰ τοῦτό ἐστι τοῦ Θεοῦ, εἰσάπαξ τι ποιῆσαι, καὶ μὴ καταμικρόν· πολλάκις δὲ ὀνείρατων πρήνεσι, * δὲ ἐνυπνίων· σὺ δὲ αὐτὸν εἰς δικαστήριον καταστάσαι παρήρησαι. καίτοιγε ἐχρῆν σε ἐννοῆσαι, ὅτι ἀ ὤφειλεν, οὐχ ὡς ἄνθρωπος * μεταμελόμενος, ἢ * ὑπολογιζόμενός τι χρήσιμον, ἐνομοθέτησεν· ἀλλὰ πάντα ἀ διωρίσατο, ἀμεμπτα. ἀνθρώπων μὲν γὰρ ὅ, ἐφ' οἷς λέγουσιν ἢ πράττουσι, μεταμέλεσθαι· Θεοῦ δὲ τοῦτο οὐχ ὑπομένοντος, ἀλλ' ἅπαξ ἀρκεῖ ἀποφήνασθαι. *Is. addoxὺ* *Is. ἀνθρωπινευπαθῶς.* *Is. ὑπολογιζόμενος.*

PRO quibus Aquila & Symmachus, hic quidem, *Quid igitur contra eum judicio contendiſti? ad omnia enim ejus verba reſponderi non poterit*: ille verò, *Quid igitur ipſum vocas in judicium? nulli enim ejus ſermones contradictionem admittunt.* Id eſt, non ſigillatim Deus audit, & erudit? Verùm ſimul & ſemel aliquid facere, nec paulatim & per partes, Deo peculiare eſt; ſæpenumero per inſomnia, & ea quæ in ſomnis videntur, admonuit: tu autem ad judicis tribunal trahere eum ſtatuiſti. Et ſanè cogitare tecum te oportebat, quòd non inſtar hominis, pœnitentiâ poſteà ducendus, aut ſanius aliquid calculis ſubductis reperturus, decreta ſua ſanciverit; ſed quòd cuncta quæ fieri decrevit, reprehenſione careant. Hominum enim eſt, eorum quæ dicunt aut faciunt, pœnitentiam agere; Deus autem hoc non patitur, cui ſemel edixiſſe ſatis eſt.

Secundò autem ſomnium, aut in meditatione nocturna; ſicut quando incidit ſævus timor in homines in dormitationibus ſuper cubili: tunc revelat mentem hominum.

POLYCHRONII. Semel quidem, inquit, dicit aliquid Deus; ut plurimum autem per viſa nocturna, homines, cogitata eorum revelans, inſtruit & convertit. Hæc autem ideo dicit Elius, quia Jobus Deo dixerat, *Exterres me per ſomnia & viſiones.* Cap. 7. 14.

Εν ὕ τῷ δι' ὀνείρου ἐνύπνιον, ἢ ἐν μελέτῃ νυκτερινῇ, ὡς ὅταν ἐπιπίπτῃ δεινὸς φόβος ἐπ' ἀνθρώπους ἐπὶ νυσταγμάτων ἐπὶ κοίτης· τότε ἀποκαλύπτει νοῦν ἀνθρώπων.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Απαξ μέν, φησὶ, λέγει ὁ Θεὸς, τὰ πολλὰ δὲ διὰ φασμάτων παιδεύει νυκτερινῶν, καὶ ἐπιστρέφει τοὺς ἀνθρώπους, ἀποκαλύπτων τὰ αὐτῶν διανοήματα. Τοῦτο δέ φησιν ὁ Ελιὺς διὰ τὸ εἰπεῖν τὸν Ιὼβ πρὸς Θεὸν, ἐκφοβεῖς με ἐνυπνίοις, καὶ ἐν ὁράμασι.

In ſpeciebus timoris talibus eos exterruit; avertat hominem ab injuſtitia, & corpus ejus à ruina liberavit, & pepercit animæ ejus à morte, & non cadat ille in bello.

Εν εἴδεσι φόβου τοιούτοις αὐτοὺς ἐξεφόβησεν· ἵνα ῥέψαι ἄνθρωπον ἀπὸ ἀδικίας, τὸ δὲ σῶμα αὐτοῦ ἀπὸ πτώματος ἔρρυσατο, ἐφείσατο δὲ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ἀπὸ θανάτου, καὶ μὴ πεσεῖν αὐτὸν ἐν πολέμῳ.

OLYMPIODORI. Semel quidem, inquit, loquitur Deus, & legem ſancit; ſiquem autem, poſtquam legem tulerit, legis contemptorem invenerit, nocturnis terroribus illum convertit, & commonefacit. Metus autem hic commonitorius, qui per viſa & ſimulachra fit, adeo utilis eſt, ut futurum judicium cohibeat & impediat; & qui terrore hoc melior evaſit, corpore ſimul ac animâ ex hoſtium manibus ereptus, indemnis exiſtat: fortè enim, ſi ante ſupplicium non converſſet, vel plagâ divinitus immiſsâ, aut hoſtium incurſu, peccatorum pœnas luiſſet; ſed qui in inferendis ſuppliciis cunctatur, per terrores ad pœnitentiam revocat, & ſupplicium quod expectatur, minis cohibet.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Απαξ μέν, φησὶ, λαλεῖ, καὶ νόμον τίθησι Θεός· μετὰ δὲ τὸ νομοθετῆσαι, εἰ ἴνα εὕρῃ καταφρονοῦντα, διὰ νυκτερινῶν αὐτὸν διώκει ἐπιστρέφει καὶ νουθετεῖ. ὅτω δὲ χρήσιμος ὁ παιδευτικὸς ἐστὶ φόβος, ὁ διὰ τῶν φασμάτων καὶ ἐνυπνίων, ὅτι καὶ μέλλουσαν κρίσεως ἐπέχει· ὡς τὸν ἐκ τοῦ φόβου βλαπτόμενον, ἀβλαβὲς ἔχειν καὶ σῶμα καὶ ψυχὴν, ἁρπαθῆναί τε ἐκ πολεμίων χειρός. ἴσως γὰρ, εἰ μὴ ἐπέστρεψε πρὸ τῆς κρίσεως, ἢ θανάτῳ πληγῇ, ἢ πολεμίων ἐφόδῳ, ὧν ἔτισε τοῖς δίκαιον ἐδίδου· ἀλλ' ὁ μέλλοντος εἰς κρίσιν, διὰ τῶν φόβων ἀνακαλεῖται πρὸς μετάνοιαν, καὶ διὰ τῆς ἀπειλῆς κρίσεως ἐπέχει πρὸς ὀλιγωρίαν.

Iterum autem arguit eum in languore ſuper cubile, & multitudo oſſium ejus obtorpuit; &

Πάλιν δὲ ἤλεγξεν αὐτὸν διὰ μαλακίας διὰ κοίτης, καὶ πλῆθος ὀστῶν αὐτοῦ ἐναρκησε· πᾶν δὲ

ὃ βρωτὸν σίτου ὁ μὴ δυνήται προσδέξασθαι, καὶ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ βρῶσιν ἐπιθυμήσῃ, ἕως ἂν σαπῶσιν αὐτοῦ αἱ σάρκες, καὶ ἀποδείξῃ τὰ ὀστᾶ αὐτοῦ κενά. ἤγγισε δὲ εἰς θάνατον ἡ ψυχὴ αὐτοῦ, ἡ δὲ ζωὴ αὐτοῦ ἐν ᾅδῃ.

omnem eſcam frumenti non poterit ſumere, & anima ejus cibum deſiderabit, quoaduſque putruerint ejus carnes, & oſtenderit oſſa ſua inania. Appropinquavit autem ad mortem anima ejus, & vita ejus in inferno.

Ἐὰν μόνοι, φησὶν, ὁ ἁμαρτάνων μηδὲ τοῖς νυκτερινοῖς ἐφορμίζοιτο φόβοις, μηδὲ μετάνοιαν βάλοιτο, κλινοπετῆ αὐτὸν νοσοῦντα ποιῇ, καὶ φρίκῃ δ' ἅμα καὶ ναρκῇ τοῖς αὐτοῦ ὀστέοις ἐπίπτῃ, καὶ ὅτως ἀθλίως διαθήσειν, ὡς ἐθέλειν μὲ αὐτὸν ἐφῆς ὀρέγεσθαι, ὑπολελοιπέναι δὲ τὴν ὄρεξιν, καὶ μὴ δύνασθαι τὸν ἐφιὼ προσίεσθαι· ὡς ἀντεῦθεν ταῖς μὲν σάρκας αὐτοῦ διαπονᾶσθαι, τῶν δ' ὀστῶν τὸ ἰσχυὸν ἐκλείπειν, φρέδον καὶ τοῦ μυελοῦ ἐκμυζηθέντος ἢ ξηρανθέντος, ἐγγὺς δὲ εἶναι λοιπὸν τοῦ θανάτου τὸ ψυχρὸν, καὶ τὰ ἐν ᾅδου φαντάζεσθαι.

SI peccator, inquit, nocturnis terroribus ad meliorem frugem non redierit, neque pœnitentiam agere voluerit, morbo correptum lecto affigit, tremorem ac torporem oſſibus immittit, ac miſerandum adeo in modum afficit, ut cibum quidem appetere cupiat, appetitus autem eum deficiat, nec alimentum admittere poſſit; ita ut eam ob cauſam carnes ejus tabe conſumantur, robur oſſium, medullâ propemodum exſuctâ & exarefactâ, deficiat, ac deinde anima morti vicina ſit, eáque quæ apud inferos ſunt, videre imaginetur.

Ἐὰν ὦσι χίλιοι ἄγγελοι θανατηφόροι, εἷς αὐτῶν ὁ μὴ τρώσῃ αὐτὸν, ἐὰν νοήσῃ τῇ καρδίᾳ ἐπιστραφῆναι πρὸς Κύριον· ἀναγγείλῃ δὲ ἀνθρώπῳ τὸ ἑαυτοῦ μέμψιν, τὸ δὲ ἄνοιαν αὐτοῦ δείξῃ.

Si fuerint mille Angeli mortiferi, unus eorum non vulnerabit eum, ſi cogitaverit corde reverti ad Dominum; annunciaverit autem homini ſuum ipſius crimen, & ſuam ſtultitiam oſtenderit.

Οὗτος, φησὶν, ὁ ἐν τοῖς ἐσχάτοις ὄντα ζόμενος, ἐὰν τὸ αἴτιον τοῦ νόσου νοήσας τὴν ἁμαρτίαν, ἐπιστραφῇ πρὸς Θεὸν, διὰ ἐξομολογήσεως τὰς ἰδίας μεμψάς καὶ ἁμαρτίας ἐξαγορεύων, ἵησιν ἐπηρτημένον τοῦ θάνατον, καὶ μυελὸν ὧσι τοῦ τελευτῶντος πρόσκαιρον. ἡ γὰρ μετάνοια ἀπαλείφει μὲν τὴν ἁμαρτίαν, δυσωπεῖ δὲ τὸν Θεὸν, ἐφ' ᾧ τὴν ἀπόφασιν ἀνακαλέσασθαι.

SI, inquit, qui extrema patitur, peccatum morbi cauſam perpendens, & delicta ſua quæ reprehenſionem merentur, ac peccata per confeſſionem aperiens, ad Deum converſus fuerit; licèt infinita ſint quæ interitum provocent, mortem imminentem ſiſtit. Pœnitentia enim peccatum obliterat, Deum flectit, ita ut ſententiam revocet.

Ἀνθέξεται τοῦ μὴ πεσεῖν εἰς θάνατον, ἀνανεώσει δὲ αὐτοῦ τὸ σῶμα, ὥσπερ ἀλοιφὴ ἐπὶ τοίχου, τὰ δὲ ὀστᾶ αὐτοῦ ἐμπλήσει μυελοῦ, ἀπαλυνεῖ δὲ αὐτοῦ τὰς σάρκας

Retinebit ne in mortem incidat, & renovabit corpus ejus, ſicut tectorium in pariete, & oſſa ejus implebit medulla, & molliet carnes ejus ſicut parvuli, & reſtituet

ſtituet eum virum factum inter homines.

ὥσπερ νηπίου, ἀποκατας ήσῃ αὐτὸν ἀνδρωθέντα ἐν ἀνθρώποις.

EJUSDEM. Fructus pœnitentiæ conſidera, quæ non tantùm mortem inhibet, ſed firmam etiam valetudinem largitur. Deus enim pœnitenti ſuccurrit, neque in mortem eum incidere ſinit: ſed quemadmodum qui diſruptum parietem, & ruinam minantem, calce illinentes renovant; ita corpus ejus corruptum reparat, decorum reddit, & tanquam de novo fingens, oſſa medullâ replet, carnes recenter factas ei tribuit, tandémque *virum factum*, id eſt, firmatum, ac robore virili præditum, ut inter homines rurſus degat, eum reſtituit; vel, juxta aliorum interpretationem, *Ad diem juventutis ſuæ reducit.*

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Ὁρᾷς τοὺς καρποὺς τ μετανοίας, καὶ ὅτι ὐ μόνον θάνατον κωλύϕ αὕτη, ἀλλὰ κ ὑγείαν χαρίζεται. ὁ γὰρ Θεὸς, φησὶν, ἀντιλαμβάνεται τ μετανοοῦντος, κ οὐκ ἐᾷ αὐτὸν πεσεῖν εἰς θάνατον· ἀλλὰ καθάπερ οἱ τοῖχον κατερρωγότα κ ἐκρυϑσόμενα ϑεραπεύσαντες τ ἐπαλείψεως τ κονίας ἀνανεόμενοι· ὅτως ἀνακαινίζϕ ὁ διεφθορὼς αὐτ σῶμα, καὶ ὑγρεπὲς ἀποδείκνυσι· κ ὥσπερ ἐξ ἀρχῆς ἀναπλάττων, τὰ μ ὀστᾶ πληροῖ μυελῷ, νεοπαγῆ ἀυτῷ χαρίζεται σάρκας, κ ὃ δὴ τέλος ἀνδρώσας, τουτέστιν, ὑπερρώσας, καὶ ἰσχυὸν ἀνδρικὸν ἀποδείξας, τῇ μ ἀνθρώπων διατριβῇ πάλιν αὐτὸν ἀποκαθίστησιν· ἢ, κ τοῖς λοιποῖς, ὑπερφέϕ εἰς ἡμέραν νεότητος αὐτ.

Deprecatus autem ad Dominum, & accepta ei erunt.

Εὐξάμενος δὲ πρὸς Κύριον, κ δεκτὰ αὐτῷ ἔσται.

THeodotio autem, *orabit Dominum, & benedicet eum.* Senſus verò eſt, Vel quòd vota ejus, & preces ad Deum fuſæ, non repudiabuntur, ſed acceptæ erunt; Vel quòd preces ejus locum apud Deum invenient, & ſupernam benedictionem illi conferent.

Ὁ δὲ Θεοδοτίων, δεηθήσεται τ Θεοῦ, καὶ εὐλογήσει αὐτόν. ἢ ὅ διάνοια, ἤτοι ὅτι αἱ πρὸς Θεὸν αὐτ εὐχαὶ κ ἱκεσίαι οὐκ ἀποπεμφθήσονται, ἀλλὰ δεκταὶ ἔσονται· ἢ ὅτι αἱ προσευχαὶ αὐτ δεχθήσονται, καὶ τ ἄνωθεν εὐλογίαν αὐτῷ κομιοῦσιν.

Intrabit facie purâ cum profeſſione.

Εἰσελεύσεται πρόσωπῳ καθαρῷ σὺν ἐξηγορίᾳ.

CÆteri autem, *Hilari.* Pro illo autem, *Cum profeſſione*, Aquila & Theodotio, *In jubilatione*, & Symmachus, *In hymnorum decantatione*, reddiderunt. Tunc, inquit, à morbo & expectata morte ſervatus, precibus cum gratiarum actione, & gratâ confeſſione, Deum celebrabit, cum fiducia ad eum accedet, (vultus enim purus, ſeu hilaris, hoc ſignificat) & correptione purgatus, laudes Deo canet.

Οἱ δὲ λοιποὶ, ἱλαρῷ. ἀντὶ δὲ τοῦ, σὺν ἐξηγορίᾳ, Ακύλας μὲ κ Θεοδοτίων, ἐν ἀγαλλιάσει, Σύμμαχος δὲ, ἐν ὑμνολογίᾳ, ἐξέδωκε. τότε, φησὶν, ὁ ἀπὸ τ νόσου, κ τ προσδοκωμένου θανάτου σωθεὶς, εὐχαριστήριον εὐχὴν, κ ἐξομολόγησιν εὐπροσδεκτον ἀνοίσει Θεῷ, κ μετὰ παῤῥησίας αὐτῷ προσελεύσεται· τοῦτον γὰρ δηλοῖ τὸ καθαρὸν, εὐπρεπῆ ἱλαρὸν πρόσωπον· καὶ ὑμνήσει Θεὸν, καθαρθεὶς ἀπὸ τ παιδεύσεως.

Απο-

Ἀποδώσῃ δὲ ἀνθρώποις δικαιοσύνην.

ΗΤοι αὐτὸς ὁ τῷ Θεῷ εὐεργετηθεὶς ἀνεψιφος ἑκάστῳ τὴν ὁμοίωσιν τὰ καὶ' ἀξίαν ἀποδώσῃ, ἑαυτῷ λοιπὸν τὸ δίκαιον, καὶ καλλίων γεγονὼς διὰ τὴν παιδεύσεως· ἢ ὁ Θεὸς δικαιώσῃ τοὺς οὕτω * διατεθέντας, καὶ ἀποδώσῃ αὐτοῖς τὰ ἐφ' οἷς πρότερον ἐπλημμέλησαν ἄφεσιν.

* al. διακειμένους.

Reddet autem hominibus juſtitiam.

VEl, Homo qui beneficio à Deo affectus eſt, æquitatem poſtea colendo, & correctione melior factus, unicuique eorum qui congeneres & ejuſdem naturæ ſunt, pro merito jus ſuum tribuet: Vel, Deus homines ita affectos juſtificabit, & priorum delictorum veniam iis concedet.

Εἶτα τότε ἀπομέμψεται ἄνθρωπος αὐτὸς ἑαυτῷ λέγων, οἷα συνετέλουν; καὶ οὐκ ἀξία ἦν τά μοι ἐπλημμέλησα ἄφεσιν.

Deinde tunc accuſabit homo ſeipſum, dicens, Qualia conſummabam? & non dignè in me inquiſivit pro iis quæ peccavi.

ΓΝοὺς δὲ ὁ σωφρὼν τὸ σοφῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας τὸ κέρδος, καταγνώσεται μὲν ἑαυτοῦ, εὐχαριστῶν δὲ ἐρεῖ, ὡς ἐλάττονα ὧν ἐπλημμέλησα πεπαίδευμαι, καὶ οὐκ ἄξια πέπονθα ὧν δέδρακα.

CUm autem ſervatus prudentis divinæ ſapientiæ emolumentum intellexerit, ſeipſum quidem condemnabit, Deo autem gratias aget, dicens, Correctio delictis meis minor eſt, neque paria iis quæ admiſi paſſus ſum.

Σῶσον ψυχήν μου τοῦ μὴ ἐλθεῖν εἰς ἅδου φθοράν, καὶ ἡ ζωή μου φῶς ὄψεται.

Salva animam meam ne veniat in corruptionem, & vita mea lucem videbit.

ΟΛΥΜΠΙΟΔΩΡΟΥ. Καὶ ταῦτα τῆς εὐχῆς καὶ τοῦ ὕμνου τὰ ῥήματα· ἐρεῖ γάρ, εὐχαριστῶ ὅτι ἐῤῥύσω με ἀπὸ τοῦ θανάτου, καὶ τοῦ διαφθορᾶς καὶ διαλύσεως, ζῆν δέ με, καὶ τὸ φῶς τοῦτο βλέπειν συνεχώρησας· τοῦτο δέ μοι καὶ εἰς τὸ ἑξῆς γένεσθαι παρακαλῶ. τινὲς δὲ οὕτως ἐνόησαν, ὅτι βούλεται, μὴ τὴν τῶν ἀδίκων μερίδος μετὰ τὸν δε τὸν βίον, τὴν ἐν τῇ διαφθορᾷ, γένεσθαι, ἀλλὰ τὴν τῶν δικαίων, ἐν τῷ φωτί.

OLYMPIODORI. Et hæc precationis & hymni verba ſunt: ſic enim dicet; Gratias tibi ago quòd à morte, & corruptione ac diſſolutione quæ inde profluit, me liberaveris, & ut viverem, ac lucem hanc aſpicerem, permiſeris; quod ut mihi etiam in poſterum contingat, enixè peto. Quidam verò ſic intellexerunt, quòd Deum oraturus ſit, ne poſt exactam hanc vitam, ſors impiorum, quæ in corruptione eſt, illi obveniat, ſed juſtorum, quæ in luce eſt.

Ἰδοὺ ταῦτα πάντα ἐργᾶται ὁ ἰσχυρὸς ὁδοὺς τρεῖς μετὰ ἀνδρός· καὶ ἐῤῥύσατο τὴν ψυχήν μου ἐκ θανάτου, ἵνα ἡ ζωή μου ἐν φωτὶ αἰνῇ αὐτόν.

Ecce hæc omnia operatur fortis vias tres cum viro; & eruit animam meam de morte, ut vita mea in lumine collaudet eum.

ΟΔὲ Σύμμαχος, δὶς τρὶς πρὸς ἕκαστον, ὥστε μετακαλέσαι τὴν ψυ-

SYmmachus verò, *Bis ter ad unumquemq; ut revocet animam meam de morte.* Sen-

ſus

sus autem verborum talis est; Hoc sapientis & fortis Dei, tribus hisce modis peccatores convertentis, opus est; loquendo, scilicet, terrendo per insomnia, & morbos inferendo. Has tres dispensationis suæ vias omnipotens cum unoquoque homine exercet; ut qui deliquerat, unâ harum trium emendatus, mortem devitet, & vivus Deum laudibus celebret, qui arguendo, increpando, adhortando, sermone docendo, terroribus nocturnis minitando, & infirmitatibus explorando ac torquendo, sic res humanas moderatur, existentiam iis præbet, quæ fieri oporteat docet, & vel mercedem rectè factorum largitur, vel peccatorum & transgressionum supplicium sumit.

χμὶ μȣ ἐκ θανάτȣ. ὁ ὢ νȣ̃ς τῶ̃ ῥημ͞χ τιοδτος· ταῦτα τῦ̃ θφοῦ χ͞ῦ ἰχυεοῦ Θεοῦ τὰ ἔργα, δ͞ζὰ τειῶν τȣ́των ζόπων τȣ̀ς ἀμῶ̃ρτωλοῦντας ὑπισρέφοντος, δ͞ζὰ τῦ̃ λαλῆν, δ͞ζὰ δ᾽ φοβῆν ἐνυπνίοις, δ͞ζὰ νοσημ͞χ. ταύτας ταὶς τῆς ὁδοὶς καὶ οἰκονομίας μεῖ᾽ αὐδεὸς ἑκάςȣ ὁ πολυτοδύναμος ἐργάζε). ἵνα μιᾷ γοιῶ τῶ̃ τοιȣ́των ὁδῶν θφεγνιαθεὶς ὁ πλημμελῶν, φύγῃ μὶ͂ τ᾽ θάνατον, ζῶν ὢ ὑμνῇ τ᾽ Θεὸν, ὃς ὅτω ταὶ χ͞ῦ τȣ̀ς αὐθεφπους δ͞ζοιχῆ, πρ͞έχῃ δ᾽ εἶ), ὑφηγῆται ταὶ δέοντα, χ͞ῦ ἢ μιαθὸν δίδωσι τ᾽ κατορθωμ͞χ, ἢ δίκιω ἐιασεφάπε) τῶ̃ πδαθέντων, ἐλέγχων, ὑπιμῶ̃ν, πδακαλῶν, διδάσκων ἐν τῷ̃ λαλῆν, ἀπφλῶν ἐν φόβοις νυκλεινοῖς, βασανίζων ἐν ἀθενείαις.

Auribus percipe Job, & audi me; obmutesce, & ego quidem loquar: si sunt tibi sermones, responde mihi; loquere, volo enim justificari te: sin minùs, tu audi me, obmutesce, & docebo te.

Ενωτίζȣ Ιὼβ, χ͞ῦ ἄκȣέ μȣ· κώφθυσον, χ͞ῦ ἐγώ εἰμι λαλήσω. εἰ εἰσί σοι λόγοι, ἀποκρίθητί μοι· λάλησον, θέλω γὰ δικαιωθῆνα͞ι σε· εἰ μή, σὺ ἄκȣσόν μȣ, κώφθυσον, χ͞ῦ διδάξω σε.

CUr, inquit, Deum invisibilem tecum in judicium vocas? Ecce ego qui homo sum, & juxtà ac tu oculis cernor, adsum: si silentium egeris, te alloquar; & si habueris quod regeras, audire non gravabor: si autem nihil respondere poteris, rursus sile, & iis quæ à me dicentur aurem præbeto.

ΤΙ, φησὶ, τ᾽ Θεὸν καλῆς τ᾽ ἀόρατον εἰς τ᾽ μ͞ῦ σῦ̃ χρίσιν; ἰδȣ̀ ἐγὼ αὐθεφπος ὢν, χ͞ῦ ὁρώμενος χ͞ῦ σὲ, πρ͞φμι· καὶν ἡσυχάσῃς δ͞ζαλέξομαι πρὸς σὲ, καὶν ἔχῃς τι ἀντειπεῖνα͞ι, φθόνος ὠδείς· εἰ ὢ μηδὲν δυνάμο ἀποκρίνα͞σθ, πάλιν ἡσύχασον, καὶ δέχȣ ταὶ πρ᾽ ἐμῦ̃ ῥηθησόμενα.

PROTHEORIA CAPITIS Vicesimi-tertii.

ΠΡΟΘΕΩΡΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ Εἰκοσᾶ τρίτȣ.

OLYMPIODORI. Cùm Elius solicitum & accuratum divinæ institutionis modum explicâsset, quòd, scilicet, insomniis terrendo, & morbis castigando, ad meliorem frugem nos reducat; aliud sermonis sui initium facit, & statim in exordio, ut ea quæ dicenda sunt intelligant,

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Εἰρηκὼς ὁ Ελιȣ̀ς τὸν τῆς δεμανικῆς παιδȣ́σεως Θεὸν, χ͞ῦ ὅτι δι᾽ ὀνυπνίων φοβᾶν, χ͞ῦ δ͞ζὰ νόσων παιδȣ́ων, ὅπι τὸ κάλλιον ἡμαῖς ἐπιφυάγλ· πάλιν δὲ ἑτέρας ἀρχῆς ποιῆται τ᾽ λόγον, χ͞ῦ τῶ̃ μελλόντων τὰ̃ς ἀκροατὰς εἰς τ᾽ τῶ̃

τῶν λεγομένων κατηγόρων. προτίθεται δὲ διδάσκειν περὶ κολάσεως ὀλοθρίους ἀδίκους· καὶ ἀξιοῖ τοὺς ἀκροατὰς διακρίναι εἰ καλῶς εἴρηται παρὰ Ἰὼβ, ὡς αὐτὸς μὲν δίκαιός ἐστιν, ὁ δίκαια δὲ πάσχῃ ὑπὸ Θεοῦ. εἶτά φησιν, ὅτι ἑκάστῳ τὰ καθ' ἀξίαν ὁ Θεὸς ἀπονέμων, κολάζει τοὺς ἀδίκους· καὶ λογισμὸν τούτου ποιεῖται· ὁ γὰρ δημιουργὸς οὐκ ἂν ἀνάσχοιτο, φησὶν, ἀδικῆσαι τὰ ἴδια ποιήματα. περὶ μὲν οὖν δικαίας κρίσεως τοῦ Θεοῦ ὀρθῶς εἴρηται παρ' Ἐλιούς· μέμφεται δὲ παρὰ Ἰὼβ, ὅτι περὶ Θεὸν ὁμοτίμως ἤθελε κρίνεσθαι, τῇ μὲν προφορᾷ τῶν ῥημάτων μὴ σεσωκὼς δὲ, ὡς ἂν Θεοῦ κατηγορῶν ὁ δίκαιος, ἀλλὰ τοὺς φίλους διελέγξαι θέλων, ἢ πρὸς Θεὸν ἐπόψῃ διαδικάσαι.

auditores hortatur. De supplicio autem quo injusti exstirpantur, disserturum se proponit; petítque ab auditoribus, ut an rectè à Jobo dictum sit, quòd justus esset, & à Deo injusta pateretur, judicare velint. Deinde Deum, unicuique pro meritis retribuentem, injustos suppliciis punire asserit; hujúsque rei rationes in medium affert: rerum enim opifex, inquit, opera manuum suarum injuriâ lædere, sustinere non poterit. Rectè quidem Elius de justo Dei judicio loquutus est; animum verò ad ea quæ proferebantur adjiciens, non autem intelligens, quòd Justus non ut Deum accusaret, sed ut amicos reprehenderet, cum Deo in judicium descendere desideraverit, Jobum pari jure cum Deo judicio contendere voluisse vituperat.

ΥΠΟΛΑΒΩΝ ὁ Ἐλιούς, λέγει, ἀκούσατέ μου σοφοὶ, ἐπισάμενοι γνωρίζεσθε· ὅτι ὦς λόγους δοκιμάζει, καὶ λάρυγξ γεύεται βρωτῶν. κρίσιν ἐκλώμεθα ἑαυτοῖς, γνῶμεν ἀναμέσον ἑαυτῶν * ὅτι καλόν· ὅτι εἴρηκεν Ἰὼβ, δίκαιός εἰμι· ὁ Κύριος ἀπήλλαξέ μου τὸ κρίμα, ἐψεύσατο δὲ τῷ κρίματί μου· βίαιον τὸ βέλος μου ἄνευ ἀδικίας.

RESPONDENS autem Elius, dixit, Audite me sapientes, qui habetis scientiam auribus percipite: quia auris sermones probat, & guttur gustat escam. Judicium eligamus nobis, noscamus inter nos quid bonum; quia dixit Job, Justus sum; Dominus removit judicium meum, & mentitus est in judicio meo; violentum jaculum meum sine injustitia.

CAP. 34.

* Ἴσ. πῆμα in Ms. Theclæ.

ΙΟΥΛΙ. καὶ ΟΛΥΜΠ. Ἐκμαλίασται τοὺς ἀκροατὰς ὁ Ἐλιούς διὰ τὰς προλαβούσας καθ' αὐτῶν μέμψεις, καὶ σοφοὺς αὐτοὺς καλέσας, καὶ τὸ καλὸν ὀπτῆρας, φησὶν, λόγων, ὦ φίλοι, ἀκοὴ κριτικὴ, τὸ ψεῦδος καὶ τὸ μὴ θὲς διακρίνουσα, καὶ τὸ καλὸν καὶ τὸ φαῦλον διαιροῦσα, καθάπερ καὶ βρωμάτων ὁ λάρυγξ, τὰς τούτων δοκιμάζων ποιότητας, καὶ τὸ ἡδὺ καὶ τὸ πικρὸν φιλοχρινῶν. εἰς κοινὸν οὖν τίθησι προβλήματος σκέψιν ἡ τοῦ ἀληθοῦς ἔρευνα, εἰ καλῶς ὁ Ἰὼβ ἐλάλησε, λέγων, δίκαιος

IULIANI, & OLYMPIODORI. Propter priores accusationes quas contra auditores attulerat, mollioribus verbis eos Elius demulcet, & sapientes eos, & recti ac honesti scientes appellans, Auris, inquit, amici, verum à falso distinguendo, & bonum à malo discernendo, de sermonibus judicium fert, quemadmodum in cibis guttur vel palatum qualitates eorum probat, & dulcedinem ac acerbitatem judicare amat. In medium igitur veri indagatio proponatur, an rectè à Jobo dictum sit,

Justus

Juſtus quidem ſum, Deus autem exactum judicium mihi non cuſtodivit ; juxta autem Symmachum & Aquilam, *Pervertit, & amovit à me judicium, & circa judicium meum mendacium* : non enim pro merito actiones meas judicavit, ſed juſtitiam ſuam mihi ſubtraxit, &, potentem magis quàm juſtum ſe oſtendens, ſine cauſa plagam ei qui nihil injuſtè fecerat, inflixit. Elius quidem ſic ea quæ dicta erant, acceperat : Jobus autem hoc loquutus eſt ; Deus actiones meas judicare diſtulit ; ſi enim juſtus exiſtens audire me voluiſſet, ex neceſſitatibus me eripuiſſet ; illud enim ſignificat, C p. 19. 7. *Clamabo, & nuſquam judicium*. Elius autem, ignorans quo amoris affectu Jobus ſermones protuliſſet, verba ejus arrodit, & pervertit.

Μὰ Θεόν, ὁ ὃν Θεός μοι τὸ κριλικὸν οὐκ ἐφύλαξεν· ἀλλὰ, κατὰ Σύμμαχον & Ακύλαν, παρέβλεψε, καὶ ἀπέκρυψεν ἀπ' ἐμοῦ τὸ κρίμα, καὶ παρὰ τὴν κρίσιν μου ψεῦσμα· οὐ γὰρ πρὸς ἀξίαν ἔκρινε τὰ καθ' ἐμέ, ἀλλ' ἀπήγαγε ἀπ' ἐμοῦ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ὡς δυνατὸς μᾶλλον ἢ δίκαιος, ἀφορμῆς τὴν πληγὴν ἐπήγαγε κατὰ τοῦ μηδὲν ἀδικήσαντος. ὁ μὲν οὖν Ελιοὺ ὅτε παρεδέξατο τὰ εἰρημένα· ὁ δὲ Ιὼβ τοῦτο ἔλεγεν, ὅτι ὑπερβέβηκεν ὁ Θεὸς κρίναι τὰ καθ' ἐμέ· εἰ γὰρ ἐβούλετό μου ἀκοῦσαι, δίκαιος ὤν, ἐρρύετο ἂν με τῶν ἀναγκῶν· τοῦτο γὰρ ἐδήλου, τὸ, κεκραξόμαι, καὶ οὐδαμοῦ κρίμα. παρεξέβη δὲ ὁ Ελιοὺ, καὶ παρέβλεψε τοῦ Ιὼβ τὰ ῥήματα, ἀγνοήσας ἐξ οἵας ἀγάπης τοὺς λόγους προέφερε.

Quis vir ut Job, bibens ſubſannationem ſicut aquam ? qui neque peccavit, neque impiè egit, aut neque communicavit cum facientibus iniqua, ut ambularet cum impiis.

Τίς ἀνὴρ ὥσπερ Ιὼβ, πίνων μυκτηρισμὸν ὥσπερ ὕδωρ ; ὃς οὐχ ἁμαρτὼν, οὐδὲ ἀσεβήσας, ἢ ὅλῃ ὁ κοινωνήσας μετὰ ποιούντων τὰ ἄνομα, τοῦ πορευθῆναι μετὰ ἀσεβῶν.

OLYMP. Et ego, inquit, Jobi virtutem perſpectam habeo, quòd, neque homines offendens, neque impiè erga Deum ſe gerens, neque communionem & convictum cum ſceleratis & impiis amplectens, ſponte ſuâ calumnias, inſtar eorum qui aquam bibunt, ſuſcipiat. Contumeliam autem ferre ſine animi mœrore & ægritudine, virtutis ſummæ argumentum eſt.

ΟΛΥΜΠ. Καγὼ, φησὶν, ὑπέταμαι τοῦ Ιὼβ τὴν ἀρετὴν, ὡς τοὺς μὲν ὕβρεις ἐκ προαιρέσεως ὑποδέχεται, ὥσπερ οἱ τὸ ὕδωρ ἐκπίνοντες, καὶ ταῦτα, μηδὲν μήτε πρὸς ἀνθρώπους ἁμαρτὼν, μήτε πρὸς Θεὸν ἀσεβήσας, μήτε τὴν μετὰ δικαίων ἢ ἀσεβῶν κοινωνίαν καὶ διαπεπλεγμένος ἀπαραιτήτως. τοῦτο γὰρ δεῖγμα μεγίστης ἀρετῆς, τὸ φέρειν εὔκολον ἀλύπως.

CYRILLI. Animi tranquillitas rerum omnium longè pretioſiſſima eſt : talem nobis hic tractatus Jobum pro exemplari proponit ; dictum enim eſt de eo, *Quis vir ut Job, bibens ſubſannationem ſicut aquam ?* Verè etiàm æmulatione & omni admiratione dignus cenſendus eſt, ſi eò tolerantiæ quis pervenerit, ut cum mœrore, ex injuria illata reipsà acerbo, & qui obviis quibuſque rebus expugnari non poteſt, facilè certare valeat.

ΚΥΡΙΛΛΟΥ. Χρῆμα τῶν ἀγγέλων ἀπόρρητον, τί μάλιστα ζηλωτὸν ἢ ἀταραξία· τοιοῦτον ἡμῖν ὁ λόγος ἱστορεῖ τὸν μακάριον Ιὼβ· εἴρηται γὰρ περὶ αὐτοῦ, Τίς ἀνὴρ ὥσπερ Ιὼβ, πίνων μυκτηρισμὸν ὡς ὕδωρ ; ἀξιοζήλωτος γὰρ ἀληθῶς, καὶ πολυτὸς οἶμαι *θαύματος ἄξιος, εἰ τοῖς τοῦτο ἐφικέσθαι μακροθυμίας, ὡς εὐκόλως δυνάσθαι ἔχθραν τὴν ἐκ τοῦ πλεονεκτῆσαι δρυμεῖσαν ἀγγέλοις, καὶ δ' τοῖς τυχοῦσιν * εὐκαταγώνιστον λυπεῖν. * χ. δυνάτου. * χ. ἀκατα-γώνιστον.

Μὴ

Μὴ γὰρ εἴπῃς, ὅτι οὐκ ἔσται ἐπισκοπὴ ἀνδρὸς, καὶ ἐπισκοπὴ αὐτῷ παρὰ Κυρίου.

Ne enim dixeris, Quia non erit visitatio viri, & visitatio ei à Domino.

ΟΛΥΜΠ. Πρὸς τοὺς φίλους εἰρηκὼς τὰ περὶ τοῦ Ἰώβ, νῦν πρὸς αὐτὸν τρέπει τὸν λόγον, καί φησι, μέμφομαί σοι, οὐχ ὡς ἀδίκῳ, ἀλλ' ὡς ἀνεπισκόπτα καὶ ἀπροφυλάκτα νομίζουσι τὰ καθ' ἡμᾶς. πεπλάνηται δὲ πάλιν Ἔλιους ἀπὸ τοῦ λέγειν τὸ δίκαιον, ὅτι ἀσεβεῖς ζῶσι; καὶ, Διατί Κύριον ἔλαθον ὧραι; ἀπροβλημάτικως πρὸς τοὺς φίλους προσέφερε. Θεοδοτίων δὲ καὶ Σύμμαχος, ὁ μὲν ἀπέδωκεν, ὅτι Εἶπεν, ὅτι κινδυνεύσει ἀνὴρ ἐν τῷ εὐδοκιμῆσαι αὐτὸν μετὰ Θεοῦ· ὁ δὲ, οὐχὶ σωθήσεται ἀνήρ; ἀναγνωστέον δὲ τὸ μὲν τοῦ Θεοδοτίωνος κατὰ ἀπόφασιν, τὸ δὲ τοῦ Συμμάχου ἐν ἤθει, καὶ κατ' ἐρώτησιν.

OLYMP. Cùm amicis, quæ de Jobo dicenda erant, significâsset, nunc ad ipsum sermonem convertens, dicit, Non quòd injustus sis, te vitupero, sed quòd quæ nobis eveniunt, sine ulla inspectione aut providentia accidere existimaveris. Rursus in errorem lapsus est Elius, ex eo quòd Justus dixerat, *Quare impii vivunt?* &, *Quare Dominum latuerunt horæ?* quæ amicis problematicè ab eo prolata sunt. Theodotio autem & Symmachus, hic quidem reddidit, *Quoniam dixit, Non periclitabitur vir, cùm ipse bene Deo complacuerit*; ille verò, *Non salvabitur vir?* Theodotionis autem versio, per enunciationem legenda est; Symmachi verò, morato loquendi genere, & per interrogationem. Cap. 21. 7. Cap. 24. 1.

Διὸ σὺνες πὶ καρδίας ἀκούσατέ μου. μὴ μοι εἴη ἔναντι Κυρίου ἀσεβῆσαι, ἢ ἔναντι παντοκράτορος παράξαι τὸ δίκαιον· ἀλλὰ ἀποδιδοῖ ἀνθρώπῳ καθὰ ποιεῖ ἕκαστος αὐτῶν· καὶ ἐν τρίβῳ ἀνδρὸς εὑρήσει αὐτόν.

Quare intelligentes corde audite me. Absit à me coram Domino impiè agere, & ceram omnipotente turbare justitiam: sed reddat homini sicut facit unusquisque eorum; & in semita viri inveniet eum.

ΕΠεὶ οὖν, φησὶν, ὁ περὶ τῶν τυχόντων ἡ σκέψις, μὴ πρέργως ἀκούσητε, ὦ φίλοι, ὅτι καὶ σπουδαίαν διώσατε τὰ λεγόμενα· μὴ δὴ γένοιτό μοι εἰς ἀσεβεῖς *ἐκπεσεῖν λόγους, μηδὲ ὅτι παντοκράτορος Θεοῦ λαλοῦντα, φθέγξασθαί τι παρὰ τὸ δίκαιον· οἶδα γὰρ ὡς Θεὸς ἑκάστῳ τὸ καθ' ἀξίαν ἀπονέμων, ὡς εὑρίσκῃ τὸν καθ' ὁδὸν πορευόμενον, οὕτως αὐτὸν κρινεῖ. Σύμμαχος δὲ ἐκδοὺς, ἀπεῖπε τοῦ Θεοῦ εἶναι τὴν ἀδικίαν, καὶ τοῦ παντὸς ἀδικίαν, τοῦτό φησι· μὴ εἴποιμι, τὸν Θεὸν ἀκρίτως τι ποιεῖν, κατὰ γὰρ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ ἑκάστῳ

*Ἰσ. ἁμαρτεῖν.

QUandoquidem, inquit, amici, non de rebus frivolis & nullius momenti tractaturi sumus, nolite perfunctoriè audire; ea enim quæ dicuntur, intelligere potestis: absitque ut ego in impios sermones incidam, aut de omnipotente verba faciens, aliquid injustum proferam: Deum enim, pro merito unicuiq; tribuentem, prout quemque ambulare deprehenderit, ita illum judicaturum novi. Symmachus verò interpretatus, *Absit à Deo iniquitas, & à sufficiente injustitia*, hocinnuere vult; Absit ego dicam, quicquam à Deo sine deliberato judicio fieri; uniui que enim juxta viam suam eveniet,

eveniet, & in ipsa sceleris perpetratione eum coarguet.

συμβήσεται, καὶ ἐπ' ἀυτοφώρῳ ἐλέγξῃ αὐτόν.

Putas autem Dominum absurda facturum? aut omnipotens turbabit judicium, qui fecit terram? quis autem est qui facit eam quæ sub cælo, & quæ insunt omnia?

Οἷς ὁ Κύριον ἄτοπα ποιήσειν; ἢ ὁ παντοκράτωρ παράξει κρίσιν, ὃς ἐποίησε τὴν γῆν; τίς δέ ἐστιν ὁ ποιῶν τὴν ὑπ' οὐρανὸν, καὶ τὰ ἐνόντα πάντα;

EJUSDEM. Dominus est Deus, & omnipotens, & rerum omnium opifex; ille enim cœlum, terram, & quæ intermedia sunt, condidit: non igitur grave aliquid, aut rationi minimè consentaneum Dominus imperio suo subditis fecerit; neque qui imperium in omnes obtinet, juris confusionem admiserit; neque qui bonitate suâ fabricam Universi construxit, ne necessitate quidem coactus, opificium suum injuriâ aliquâ affecerit: non enim aliena illi sunt ejus opera, ut injuriam nobis inferat, quin potiùs creaturis suis parcit.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Κύριός ἐστιν ὁ Θεὸς, καὶ παντοκράτωρ, καὶ πάντων τῶν ὄντων δημιουργός· αὐτὸς γὰρ ἐποίησε τὸν οὐρανὸν, καὶ τὴν γῆν, καὶ τὰ μεταξύ. οὐκ ἄρα, φησὶν, ὁ δεσπότης ἄτοπόν τι παρέξει· οὐδὲ ὁ κατὰ πάντων τὸ κράτος ἔχων, τὴν δικαίαν σύγχυσιν ἐργάσαιτο· οὐδὲ ὁ δι' ἀγαθότητα τὸ πᾶν συνεσταλμένος, ἀλλ' οὐκ ἀπὸ τινος ἀναγκασθεὶς, τὸ οἰκεῖον ἀδικήσει δημιούργημα· μὴ γὰρ ἀλλότρια αὐτοῦ ἐστι τὰ ἔργα, ἵνα ἡμᾶς ἀδικήσῃ, φείσεται γὰ * τῶν ἑαυτοῦ.

* ἴσ. add. μᾶλλον.

Nam si velit cohibere, & spiritum apud se detinere, peribit omnis caro simul, & omnis mortalis in terram abibit, unde & formatus est.

Εἰ γὰρ βούλοιτο συνέχειν, καὶ τὸ πνεῦμα πρὸς αὐτῷ καταχεῖν, τελευτήσει πᾶσα σὰρξ ὁμοθυμαδὸν, πᾶς δὲ βροτὸς εἰς γῆν ἀπελεύσεται, ὅθεν καὶ ἐπλάσθη.

SI enim Deus, inquit, cohibere tantùm voluerit spiritum, & vitam quam viventibus largitus est, omnes homines ad unum funditus delerentur, & in terram, è qua deprompti erant, resolverentur.

Εἰ γὰρ μόνον, φησὶ, θέλοι ὁ Θεὸς ἀνασχεῖν τοῦ πνεύματος, καὶ ζωὴν ἣν ζῶσιν ἐχαρίσατο, πανωλεθρίᾳ πάντες ἄνθρωποι διαφθαρήσονται, καὶ εἰς γῆν, ἐξ ἧς ἐλήφθησαν, ἀναλυθήσονται.

Sin autem non sis monitus, audi hæc, auribus percipe vocem verborum. Vide tu eum qui odit iniqua, & perdit malignos, esse æternum justum.

Εἰ δὲ μὴ νουθετῇ, ἄκουε ταῦτα, ἐνωτίζου φωνὴν ῥημάτων. ἴδε σὺ τὸν μισοῦντα ἄδικα, καὶ τὸν ὀλλύοντα τοὺς πονηρούς, ὄντα αἰώνιον δίκαιον.

CÆteri, *Si non intelligis, audi. Nunquid qui odit judicium, obligabit ad sanitatem?* Sensus autem hic est; Si hæc, inquit, animum tuum inflexerint, & ad saniorem

Οἱ λοιποὶ, Εἰ μὴ συνίεις, ἄκουε. ἆρα ὁ μισῶν κρίσιν, ὑπεύθυνος εἰς ἴασιν. ὁ δὲ νοῦς οὗτος· Εἰ μὲ * πείθει σε ταῦτα, φησὶ, καὶ σωφρονέστερος γένῃ,

οὗ

δῦ δὺ ἔχοι· Εἰ ὃ μὴ, καὶ τῶν ἐφεξῆς ἄκουε· κατανόησον γὰρ, ὡς ἀεὶ δίκαιος ὢν ὁ Θεὸς, μισῶ μὲν τὰ ἄνομα, ὠμωρῆσθαι δὲ τοὺς πονηρούς. συλλογισμῷ δὲ χέχρηται τοιῷδε· Εἰ κολάζει μισῶν πονηρίαν, δίκαιος ἄρα, καὶ οὐκ ἂν ἄλλο παρέξη παρὰ τὸ δίκαιον· ὁ γὰρ μισῶν κείσιν, εἴποιν δικαιοσυνῶν, ἐπεδέσμει τινὰ καὶ ἔσφιγεν, ὥστε περιπλυθῆναι τὴν ἐκείνου κακίαν· ἀλλ' ἀνέτους ἂν τοὺς πονηροὺς κατελίμπανε, μὴ κωλύων αὐτῶν τὴν ὀπὶ τὸ πρόσω φορὰν, νόσοις, ἢ φόβοις, ἢ τοιούτοις τισί. νῦν δὲ ὑπισχνούμενον φαυλότητα, καὶ ἰώμενος τὴν τοιαύτην νοσοῦντα, δείκνυσιν, ὅτι μισῶ μὲν τὴν κείσιν, ἀλλ' ἀγαπᾷ.

mentem redieris, bene se habet : sin minùs, ea quæ sequuntur audi ; & quòd Deus, justus semper existens, iniqua odio prosequatur, & improbos supplicio afficiat, animo tecum perpende. Tali autem syllogismo utitur ; Si improbitatem odio habens supplicia infert, justus est, nec quicquam præter id quod justum est faciet : non enim judicium, (sive justitiam) odio prosequens, vinculis aliquem, ut improbitas ejus sanari posset, constrinxisset, & coërcuisset ; sed improbos, liberos & sui juris reliquisset, neque morbis, terroribus, aut rebus similibus, impetum eorum ad majora scelera & progressum inhibuisset : nunc verò vitium præcidens, & vitii morbo laborantem sanans, judicium se non odisse, sed diligere ostendit.

Ασεβὴς ὁ λέγων βασιλεῖ, ἄνομος· ἀσεβέστατε, τοῖς ἄρχουσιν.

Impius est qui dicit Regi, Injustè agis ; impiissime, Principibus.

Εἰ καθ' ἀνθρωπίνην, φησὶν, ἀκολουθίαν, ὁ λέγων βασιλεῖ, ἄνομος, ὡς ἀσεβέστατος κείνεται παρὰ * τῶν ἀρχόντων, ἅτε τὰ ὑπὲρ ἀναρχίας κακὰ μηχανώμενος· τί ἂν πάσχοιεν οἱ πρὸς Θεὸν τολμῶντες εἰπεῖν, ἄνομος. Εἰ γὰρ μὴ οἶδας, ἀλλ' ὀφείλεις πολλὰ ἄνακχωρεῖν αὐτοῖς, καὶ τῇ δόξῃ αὐτῶν, ὥστε μὴ πάντα ζητεῖν μανθάνειν. καλῶς δὲ εἶπεν, ὅτι ἄνομος τοῖς ἄρχουσιν ἀσεβὴς κείνεται, ὁ ἀνομίαν ὀνειδίσας τῷ ὑπὲρ γῆς βασιλεῖ· ὁ γὰρ πάντως καὶ * ἄνομος τῷ Θεῷ;

SI humanâ, inquit, ratiocinatione, qui Regi dicit, Iniquè agis, tanquam impiissimus à Principibus judicatur, eò quòd dominationis jugum excutere, & rebellionis malum meditetur ; qui Deo dicere audent, Iniquè agis, quo supplicio digni sunt? Si enim tu ignores, illi, ejúsque sententiæ ac judicio multa permittere debes, neque ut omnia intelligas, satagere te oportet. Rectè autem dixit, quòd qui terreno Regi injustitiam exprobrat, impius à Principibus judicetur : an non igitur omnino, qui Deo hoc facit?

* Ita. τοῖς ἄρχουσι.

* Ita del. ἄνομος

Ος οὐκ ἐπαισχυνθῇ πρόσωπον ἐντίμου, [οἱ δὲ λοιποὶ, ἀρχόντων.] οὐδὲ οἶδε τιμὴν δέον ἀνδράσι, θαυμασθῆναι πρόσωπα αὐτῶν. κενὰ δὲ αὐτοῖς ἀποβήσεται, τὸ κεκραγέναι καὶ δεῖσθαι ἀνδρός.

Qui non est veritus faciem honorati, [Cæteri verò, Principum.] neque novit honorem ponere potentibus, admirari facies eorum. Vana autem eis evadent, clamâsse & orare virum.

ΟΛΥΜΠ. Ασεβὴς δὲ, φησὶ, κείνεται καὶ ὁ μὴ τιμήσας τὸν πλούσιον, μηδὲ καταπλαγεὶς τὴν προσοψίαν

OLYMP. Impius etiam, inquit, judicatur, qui diviti honorem non exhibuerit, & qui ejus dominationem non

ſtupet; quanquam qui humanum auxilium implorârunt, & in Principibus fiduciam collocârunt, vani exſtiterint, nec quicquam lucri inde reportaverint.

ἀντὶ δυναστείαν· καίτοιγε οἱ ἐπικαλούμενοι πλὴν ὀλίγων ἀνθρώπων βοήθειαν, καὶ πεποιθότες ἐπ' ἀρχαῖς, μάταιοι, καὶ οὐδὲν ὠφέλησαν.

Abuſi ſunt enim iniquè inclusis infirmis.

Εχρήσαντο γὰρ παρανόμως, ἐγκλεισμῶν ἀδυνάτων.

HI, inquit, poteſtate ſuâ abuſi ſunt, quia hominum gratiam aucupantes, juſtitiam deſpexerunt, & infirmos ac pauperes, cùm æquitas cauſæ illis faveret, carcere includi fecerint.

Κακῶς, φησὶν, ὅτοι τῇ δυναστείᾳ ἐχρήσαντο, ὅτι πρὸς χάριν ἀνθρώπων παρῆλθον τὸ δίκαιον, καὶ τοὺς ἀδυνάτους καὶ πενιχροὺς ἐγκλεισθῆναι ἐποίησαν, τοῦ πρέποντος αὐτοῖς δικαίου.

Ipſe enim inſpector eſt operum hominum: latuit autem eum nihil eorum quæ agunt, neque erit locus ut latitent qui faciunt iniqua.

Αὐτὸς γὰρ ὁρατής ἐστιν ἔργων ἀνθρώπων· λέληθε δὲ αὐτὸν οὐδὲν ὧν πράσσουσιν, οὐδὲ ἔσται τόπος τοῦ κρυβῆναι τοὺς ποιοῦντας τὰ ἄνομα

NOn poſſunt, inquit, Deum latere, vel ab eo occultari & minimè videri, qui ſcelera perpetrant. Tu autem obſerva, quemadmodum Elius nequaquam, ut illi, Jobum conviciis petat, & quemadmodum eum vituperet, non autem accuſet: non enim ei dicit, Pupillorum & viduarum bona diripuiſti; ſed, Juſtus eſt Deus.

Οὐ δυνάσθαι, φησὶ, κρυβῆναι ἀπὸ Θεοῦ, καὶ λαθεῖν αὐτὸν, ἢ μὴ ὀφθῆναι πρὸς αὐτοῦ, οἱ δρῶντες τὰ ἄνομα. σὺ δέ μοι παρατήρει, πῶς οὐδαμοῦ κατηγόρησεν, καθάπερ οἱ φίλοι, τοῦ Ἰὼβ, ἀλλ' ὑποτιμητικός ἐστιν, οὐ κατηγορικός· καὶ οὐ λέγει αὐτῷ, ὅτι ἥρπασας ὀρφανοὺς καὶ χήρας· ἀλλ', ὅτι ὁ Θεὸς δίκαιός ἐστιν.

Quoniam non ſuper virum ponet ultrà.

Οτι οὐκ ἐπ' ἄνδρα θήσει ἔτι.

HOc eſt quod videtur dicere; Nunc quidem benè vel malè agere, in noſtra poteſtate ſitum eſt; in futuro autem ſeculo, non ampliùs: tunc enim operandi tempus non eſt, neque rerum agendarum optionem Deus ultra ſuper virum ponet. Quidam verò ſic intelligunt, quòd in ſingulis hominibus juſtitiam non ſit viſurus. Juxta Symmachum verò, *Non enim in homine ſitum eſt ampliùs.* Quoniam igitur dixerat, Nihil Dei oculum omnia videntem latet; meritò ſubjunxit, quòd velum nullum obductum ſit, quo luminibus ejus obſtruatur.

ΕΟικε τοῦτο λέγειν, ὅτι νῦν μὲν ἐν ἡμῖν ἔχεται τὸ καλὸν καὶ τὸ φαῦλον, ἐν δὲ τῷ μέλλοντι αἰῶνι οὐκ ἔτι· οὐ γάρ ἐστι τότε ἐργασίας καιρὸς, οὐδὲ φησὶν ἔτι ὁ Θεὸς ἐπὶ ἄνθρωπον τὴν ἐκλογὴν τῶν πραγμάτων. Οἱ δὲ ἄλλως νοοῦσιν, ὅτι οὐκ ἐκ τοῦ καθέκαστα ὄψεται τὸ δίκαιον. καὶ ὁ Σύμμαχον, οὐ γὰρ * ἐπὶνῶ ἔχειν ἔτι. ἐφ' ᾧ οὖν εἶπεν, ὅτι οὐδὲν λανθάνει τὸ πανδερκὲς τοῦ Θεοῦ ὄμμα, ἐπήγαγε εἰκότως, ὅτι οὐδὲν ὑπέκειται κάλυμμα ὥστε ἀμβλύνειν τὴν ὄψιν.

* ἴσως ἐπ' ἀνδράσι.

Dominus enim omnes inſpicit, qui comprehendit non veſtigabi-

Ο γὰρ Κύριος πάντας ἐφορᾷ, ὁ καταλαμβάνων ἀνεξιχνίαστα,

χνίας α, ἔνδοξά τε, καὶ ἐξαίσια, ὧν ὐκ ἔστιν ἀριθμός· ὁ γνωρίζων αὐτῶν τὰ ἔργα, καὶ στρέψει νύκτα, καὶ ταπεινωθήσονται.

lia, & glorioſa, & magnifica, quorum non eſt numerus : qui cognoſcit eorum opera, & evertet noctem, & humiliabuntur.

ΠΑνεπίσκοπος ὢν, φησὶν, ὁ Θεὸς, καταλαμβανεῖ μὲν τὰ πᾶσιν ἀκατάληπτα· ἐργάζεται δὲ τὰ θαυμάδοξα, πρῶτα εἰδὼς τὰ θαυμαζόμενα ἀνθρώποις παρ' αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ φῶς τῶν ἀσεβῶν, εἴτουν τὴν λαμπρότητα καὶ βίωσιν, εἰς νύκτα καὶ κατήφειαν μεταβάλλει, καὶ ταπεινοῖ αὐτούς.

CUm Deus, inquit, cuncta cernat, comprehendit quidem quæ ab omnibus comprehendi nequeunt : omnia verò quæ ab hominibus geruntur certò cognoſcens, admirabilia operatur ; ac propterea lucem impiorum, ſive ſplendorem illorum & proſperam fortunam, in noctem & mœrorem commutat, illóſque humiliat.

Εσβεσε δὲ ἀσεβεῖς· ὁρατοὶ δὲ ἐναντίον αὐτοῦ.

Et exſtinxit impios ; conſpicui autem coram eo.

ΦΑνερὸς, φησὶν, εἰσὶ παρ' αὐτῷ οἱ τὰ ἀνομίας ἐργάζονται· διὸ καὶ παρὸς μικρὸν ἐν εὐπραγίᾳ λαμψάντες, ἀποσβέννυνται· ὁρᾷ μέντοι τοὺς ἀσεβεῖς ὁ Θεὸς, οὐ κατὰ τὴν ἀντιληπτικὴν ἐπισκοπὴν, ἀλλ' ὥστε αὐτοὺς ἁμαρτῆσαι παρ· κατὰ δὲ ψαλμικὸν, πρόσωπον δὲ Κυρίου ὅτι ποιοῦσι κακὰ, τοῦ ἐξολεθρεῦσαι.

INiquitatis, inquit, operarii, conſpicui ei ſunt : quare poſtquam exiguo tempore rebus proſperis claruerint, exſtinguuntur. Contemplatur etenim Deus impios, non ſecundùm viſitationem ejus opitulatricem, ſed ut ſupplicio eos afficiat ; juxta illud quod in Pſalmis eſt ; *Vultus autem Domini ſuper facientes mala, ut perdat.* Pſal. 33. 17.

Οτι ἐξέκλιναν ἀπὸ νόμου Θεοῦ, δικαιώματα δὲ αὐτοῦ οὐκ ἐπέγνωσαν, τοῦ ἐπαγαγεῖν ἐπ' αὐτὸν κραυγὴν πενήτων· καὶ κραυγὴν πλαχῶν εἰσακούσεται.

Quoniam declinaverunt de lege Dei, & juſtificationes ejus non cognoverunt, ut perferatur ad eum clamor pauperum ; & clamorem mendicorum exaudiet.

ΟΛΥΜΠ. Αἰτίας λέγει δι' ἃς οἱ ἀσεβεῖς κολάζονται, ὅτι δηλ. τὰ μὴ ὑπαγορευθέντα παρακλικὰ τοῖς ἐντολαῖς τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἐκκλίναντα ἀπὸ τοῦ θείου νόμου. ἐπάγεσθαι δέ φησι τὴν τῶν πενήτων κραυγὴν εἰς Θεὸν, ὅτι ὡς ἀδικούμενοι βοῶσι, καὶ τὴν ἄνωθεν ὑπισχνοῦνται βοήθειαν· ὥστε αὐτοὶ οἱ ἀδικοῦντες ἐπάγουσιν εἰς Θεὸν τὴν τοῦ ἀδικουμένου πένητος κραυγήν.

OLYMP. Cauſas exponit, propter quas impii ſuppliciis afficiuntur, quòd, ſcilicet, Dei mandata non cognoverint, neq; exequuti fuerint, ſed à divina lege declinaverint. Clamorem autem pauperum ad Deum perferri dicit, quia injuriam paſſi clamorem edunt, & ſupernum auxilium ſibi conciliant : ita ut ipſi qui injuriam inferunt, clamorem pauperis injuriâ affecti ad Deum perferant.

Καὶ αὐτὸς ἡσυχίαν δώσει, καὶ τίς κατακρινεῖ ;

Et ipſe quietem dabit, & quis condemnabit ?

ΟΔὲ Σύμμαχος, αὐτὸς δὲ ἡρεμίαν διδόντος, τίς κατακρινεῖ ; ἤτοι δὲ τοῦτό

SYmmachus verò, *Ipſo autem quietem dante, quis condemnabit ?* Vel igitur

hoc dicit; Si Deus cauſam eorum qui injuriam patiuntur, vindicare neglexerit, quis alius potentes & injuſtos condemnare poterit? Vel, Si Deus de homine injuſto ſupplicium ſumere neglexerit, quis condemnare eum, aut tanquam injuſtum accuſare audebit?

φησιν, ὅτι ἐὰν παρίδῃ Θεὸς τὰ τῶν ἀδικουμένων ἐκδίκησιν, τίς ἄλλος δυνάσται κατακρίναι τοὺς δυνατοὺς καὶ ἀδίκους; ἢ, ὅτι ἐὰν ἀμελήσῃ Θεὸς περὶ τὰ * τῶν ἀδίκων ὑμωείδων, τίς τολμήσῃ καταψηφίσασθαι αὐτοῦ, ἢ κατηγορῆσαι ὡς ἀδίκου.

* Ἴσ. τῶν ἀδ'κων.

Et abſcondet faciem, & quis videbit eum? & contra gentem, & contra hominem ſimul.

Καὶ κρύψῃ πρόσωπον, καὶ τίς ὄψεται αὐτόν; καὶ κατὰ ἔθνους, καὶ κατὰ ἀνθρώπου ὁμοῦ.

HOc dicit, quia Deus inviſibilis exiſtens, judicia inviſibilia exerceat. Rationibus autem & modis qui ipſi cogniti ſunt, non tantùm viritim, ſed gentibus etiam univerſis ſupplicia irrogat.

ΤΟΥΤΟ λέγει, ὅτι ἀόρατος ὢν ὁ Θεὸς, ἀοράτοις τὰς κρίσεις ἐκφέρει. ἡμαρτηται γὰρ οὐ μόνον κατ' ἄνδρα, ἀλλὰ καὶ κατ' ἔθνη, καθ' ὃς οἶδεν αὐτὸς λόγους.

Qui regnare facit hominẽ hypocritã propter perverſitatẽ populi.

Βασιλεύων ἄνθρωπον ὑποκειτὼ ἀπὸ δυσκολίας λαοῦ.

ET hoc divinæ diſpoſitionis & providentiæ eſt, ut propter populi improbitatem, quæ caſtigatione indiget, Regem ſæpenumero renunciari ſinat, qui externâ ſpecie bonus apparet; quemadmodum dixit,

Oſ. 13. 11. *Et dedi iis Regem in ira furoris mei.*

ΚΑΙ τοῦτο τῆς θείας οἰκονομίας, ὃ πολλάκις φαινόμενόν ἵνα τοῖς ῥήμασι ἀγαθὸν συγχωρήσας βασιλέα ἀναγορευθῆναι, διὰ τὴν τοῦ λαοῦ μοχθηρίαν δεομένου παιδεύσεως· καθὼς εἶπε, καὶ ἔδωκα αὐτοῖς βασιλέα ἐν ὀργῇ τοῦ θυμοῦ μου.

Quoniam erga fortem qui dicit, Suſcepi, non auferam loco pignoris, abſque me videbo; tu oſtende mihi.

Οτι πρὸς τὸν ἰσχυρὸν ὁ λέγων, εἴληφα, μὴ ἀνεχυράσω, ἄνευ ἐμαυτοῦ ὄψομαι· σὺ δεῖξόν μοι.

EJUSDEM. Quidam ſic interpretati ſunt, Quòd non audeat quiſpiam fortiori dicere, Injuſtè mea abſtuliſti, non pignoris loco tanquam debita, & invito mihi eripuiſti; jure & ſecundùm rationem hoc à te factum oſtende. Si autem potentiori nemo hæc dicere audeat, quâ audaciâ, inquit, contra Deum tu hæc dicere præſumis? Symmachus verò ſic reddidit; *Quoniam erga Deum locutionem aſſumpſi, non habebo ſine impedimento; tu mihi manifeſta.* Mens autem ejus talis fortaſſe eſt; Quandoquidem, inquit Elius, pro Deo verba

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Τινὲς ὅτως ἡρμήνευσαν, ὅτι μὴ τολμᾷ τις εἰπεῖν τῷ ἰσχυροτέρῳ, ὅτι ἀδίκως εἴληφας τὰ ἐμὰ, ὄκ ἀνεχύρου χάριν, ὡς ἐποφειλόμενα, καὶ ὡσεὶ γνώμην ἐμὴν εἴληφας· * ἐπεὶ δεῖξον ὅτι δικαίως τοῦτο δέδρακας. Εἰ δὲ τῷ δυνατῷ ταῦτα οὐδεὶς εἰπεῖν τολμᾷ, πῶς σὺ, φησὶ, τοιαῦτα θρασύνῃ κατὰ Θεοῦ; ὁ δὲ Σύμμαχος ὅτως ἐκδέδωκεν, ὅτι περὶ Θεὸν ῥῆσιν ἀνείληφον, οὐκ ἔξω ἀκωλύτως· σὺ δηλωσάφησόν μοι. ὁ δὲ ἐνόησεν ἴσως τοιοῦτόν ἐστιν· ὅτι τὸν περὶ Θεοῦ ῥῆσιν ἀνείληφον,

* Ἴσ. ἐπιδεῖξον.

λαβον, φησὶν ὁ Ελιὺς, οὐκ ἐπέχω, ἀλλ' ἀκωλύτως ἐπεξέρχομαι τῷ λόγῳ· Εἰ ὃ μὴ καλῶς λέγω, σὺ δεῖξον τοῦτο, καὶ τὸν λόγον ἔλεγξον. οἶμαι δὲ μᾶλλον οὕτω νοεῖσθαι τὸ χείμενον, ὅτι οὐκ ὑπὲρ τοῦ τὰ τοῦ Θεοῦ λέγειν εἰλόμην, τοῦτό σε καὶ συνομολογῆσαι ἁπλῶς, οἷα δὴ χρέος * ἀπαιτῶ, ἀλλά μοι χωρεῖς τὸν ἐμὸν λόγον ἰδεῖν * ἐθέλω, εἴ τι καὶ ἀντεῖπεῖν ἔχοις· ἐγὼ μὲν οὖν ἡσυχίαν πρόξομαι, σὺ δὲ ὑπολαμβάνων τοὺς λόγους, εἰ δύνασαι, καὶ εἴ τι ἐσφάλην, δίδαξον.

* ἰσ. ἀπαιτοῦμαι. * ἰσ. ἐθέλοιμι.

facere cœpi, non me reprimo, ſed ſermonem pertexere ſine impedimento pergo: ſi autem minùs rectè dixero, tu hoc oſtende, & ſermonem meum vitupera. Sic autem potiùs verba contextûs intelligenda puto, Quòd non propterea, quia Dei cauſam verbis defendere ſuſceperim, te ſimpliciter iis, tanquam debitum exigenti, aſſentiri oporteat, ſed tanquam ſcire deſiderantì, ſiquid ſit, præter ea quæ à me dicta ſunt, quòd contrà opponas: ego quidem igitur ſilentium agam, tu verò ſermonem aggredere, ſi potes; & ſiquid à me erratum ſit, docè.

Εἰ ἀδικίαν εἰργασάμην, ὑ μὴ προσθήσω.

Si injuſtitiam operatus ſum, non adjiciam.

Δεῖξον, φησὶν, ὦ Ιὼβ, ὅτι ἀδίκως λαλῶ ταῦτα, καὶ * παύομαι.

* ἰσ. παύσομαι.

OStende, inquit, me contra fas & æquum hæc loqui, & finem faciam.

Μὴ ἀπὸ σοῦ ἀποτίσει αὐτὰ, ὅτι σὺ ἀπώσῃ, ὅτι σὺ ἐκλέξῃ, καὶ ὐκ ἐγώ; καὶ τί ἔγνως, λάλησον.

Nunquid à te reddet eam, quia tu expelles, quoniam tu eliges, & non ego? & quid nôſti, loquere.

NUnquid, inquit, pœnæ quæ meis ſermonibus debentur, tibi perſolvendæ ſunt? Ne igitur repellas, ſed quæ dicta ſunt redargue; tuum enim eſt eligere, & dijudicare, utrùm bene an ſecus dixerim, non autem meum, qui dixi: ſiquid amplius igitur nôſti, reſponde.

Μὴ τῷ ἐμῷ, φησὶ, λόγῳ τὰς δίκας σὺ μέλλεις ἀποτίσαι; ὑκοῦν μὴ ἀπώσῃ, ἀλλὰ διέλεγξον τὰ εἰρημένα· σὸν γάρ ὅστιν ἐκλέξασθαι, καὶ διακρίναι πότερον καλῶς ἢ κακῶς ἐλάλησα, ὐκ ἐμοῦ τοῦ εἰρηκότος· εἰ πλέον οὖν τι γινώσκεις, ἀπόκριναι.

Διὸ συνετοὶ καρδίας ἐροῦσι ταῦτα, ἀνὴρ ὃ σοφὸς ἀκήκοέ μου τὸ ῥῆμα.

Quare intelligentes corde dicent hæc, & vir ſapiens audivit verbum meum.

ΟΛΥΜΠ. Ως τοῦ Ιὼβ σιωπήσαντος, κυρῶ τοὺς ἑαυτοῦ λόγους ὁ Ελιὺς, καὶ φησιν, ὅτι ταῦτα ἀνὴρ εἶπον σοφὸς σὲ, καὶ ἄλλοι συνετοὶ λέξουσί σοι· καὶ εἴ τις ἀνὴρ συνετὸς τῶν ἐμῶν ἀκούσῃ λόγων, ἐ τούτοις συνήσεται.

OLYMPIODORI. Elius ſermones ſuos confirmat, tanquam Jobo ſilentium agente, dicitque, Hæc quæ ego tibi dixi, alii prudentes viri dicturi ſunt; & ſiquis vir ſapientia præditus verba mea audierit, aſſenſum iis præbebit.

Job autem non in intellectu loquutus est; verba ejus non in scientia.

EGo quidem, inquit, prudenter sum loquutus; tu autem, ô Jobe, qui propter prudentiam celebris es, cum Deo judicio contendere volens, haud peritè & scienter loquutus es. Hoc autem tacitè veniam implicat; non enim propter facta, sed propter sermones eum culpat & accusat; quemadmodum & illi, dicentes, *Quousque spiritus multiloquus oris tui?* Cap. 8. 2.

Ιὼβ δὲ οὐκ ἐν σωφέσι ἐλάλησε, τὰ ῥήματα αὐτοῦ οὐκ ἐν ἐπιστήμῃ.

ΕΓὼ μὲν οὖν, φησὶν, ἐμφρόνως ἐλάλησα· σὺ δὲ, ὦ Ιὼβ, ὁ ἀγαθόπτος ἐν φρονήσει, οὐκ ἐπισημόνως λελάληκας, περὶς Θεὸν κρίνεσθαι βουληθείς. τοῦτο δὲ ῥῆμα καὶ συγγνώμης ἐστὶν· ἁμαρτάνει γὰρ αὐτὸν οὐ διὰ ἔργα, ἀλλὰ διὰ λόγους, ὥσπερ οὖν καίκιλοι, μέχρι πότε πνεῦμα πολυῤῥῆμον τοῦ στόματός σου;

Veruntamen disce Job, ne dederis ultrà responsionem, sicut insipientes; ut ne adjiciamus super peccata nostra.

CUm hæc autem, inquit, ita se habeant, consilium meum amplectere, neque ampliùs, tanquam insipiens aliquis, eisdem verbis utere, ne delicta priora posterioribus augeamus: ego enim in his vereri soleo, ne nudorum etiam verborum justo judici reddenda nobis sit ratio. Gratam autem & acceptam adhortationem introducens, plurali voce utitur, & utrumque communiter sermone complectitur.

Οὐ μὴν ἀλλὰ μάθε Ιὼβ, μὴ δῶς ἐπ ἀνταπόκρισιν, ὥσπερ οἱ ἄφρονες· ἵνα μὴ προσθῶμεν ἐφ' ἁμαρτίαις ἡμῶν.

ΑΛλὰ τούτων, φησὶν, ὄντως ἐχόντων, δέξαι μου τὴν συμβουλὴν, καὶ μηκέτι χρήσῃ τοῖς αὐτοῖς λόγοις, ὥσπερ οἱ ἄφρων, ἵνα μὴ ταῖς τῶν δευτέρων ἐπαυξήσωμεν τὰ πταίσματα· εὐλαβούμεθα γὰρ ἐν τούτοις ἔγωγε, μή τι περὶ τῶν * ψιλῶν ῥημάτων λόγον ὑφέξωμεν τῷ δικαιοκρίτῃ. τῷ δὲ πληθωτικῷ τῆς φωνῆς χρησαμένῳ τὸν λόγον, οὐ προσδέχεσθαι εἰσάγων τὰ προσκίνεσιν. * χ. ψυχικῶν.

Et iniquitas super nos computabitur, multa loquentibus verba contra Dominum.

NOn dixit, *scelerata*, neque *Impia*, sed absolutè, *Multa*; ostendens, quòd ne multis quidem Deo respondere oporteat: si enim coram Rege multa loqui nemo audeat, multò magis coram Deo hoc observandum est: quandoquidem multa loqui peccatum apud Deum reputatur; juxta illud quod scriptum est, *In multiloquio non fugies peccatum.* Pro. 10. 20.

Ανομία δὲ ἐφ' ἡμῖν λογισθήσεται, πολλὰ λαλούντων ῥήματα ἐναντίον τοῦ Κυρίου.

ΟΥκ εἶπε, πονηρὰ, οὐδὲ ἀσεβῆ, ἀλλ' ἀπολύτως, πολλά· δηλονότι, ὅτι οὐδὲ πολλὰ ἀνεκτέον εἶναι χρὴ τῷ Θεῷ· εἰ γὰρ ὅτι βασιλέως οὐκ ἂν τις τολμήσειε πολλὰ φθέγξασθαι, πολλῷ μᾶλλον ὅτι Θεοῦ· καὶ αὐτὸ μόνον δ', πολλὰ λαλῆν, ἁμαρτία πρὸς τῷ Θεῷ λελογίσθαι, καὶ δ' γεγραμμένον, ἐκ πολυλογίας οὐκ ἐκφεύξῃ ἁμαρτίαν.

ΠΡΟ-

ΠΡΟΘΕΩΡΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ Εἰκοστοῦ τετάρτου.

ΟΛΥΜΠ. Προδιεξιὼν ὁ Ελιὰς περὶ παιδείας Θεοῦ, νῦν τε περὶ μακροθυμίας καὶ λόγον, μεμφόμενος τῷ Ιωβ ἐφ' οἷς ἔλεγεν, Εἰ ἐγὼ ἥμαρτον, τί σοι δυνάμεθα ποιῆσαι; καὶ ἐφ' οἷς ἠθέλησε κρίνεσθαι πρὸς Θεόν.

ΥΠΟΛΑΒΩΝ δὲ Ελιὰς, λέγει, τί τοῦτο ἡγήσω ἐν νείσει;

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Ἢ τοῦτο λέγει, Τί ἐλογίσω περὶ τῶν κριμάτων τοῦ Θεοῦ; ἆρα ὅτι δυνάσαι ταῦτα καταλαβεῖν; ἢ, ὅτι τί ἐλογίσω, πρὸς Θεὸν θέλων κρίνεσθαι;

Σὺ τίς εἶ ὅτι εἶπας, δίκαιός εἰμι ἔναντι Κυρίου;

ΠΩς, φησὶν, ἐτόλμησας ἑαυτὸν δίκαιον ἀποφῆναι ὡς πρὸς Θεόν; τὸ μὲν γὰρ, δίκαιον εἶναι τὸν Ιωβ, ἀληθές· τὸ δὲ μετὰ προσθήκης, δίκαιον εἶναι ἔναντι Κυρίου, ψεῦδος. ἐμάθομεν γὰρ ὅτι ὡς πρὸς Θεὸν πᾶσα δικαιοσύνη ἀνθρώπων οὐκ ἔστι δικαιοσύνη· τὸ δικαιωθήσεσθαι γὰρ κατενώπιόν σου πᾶς ζῶν. πλείονα οὖν ὑπερηφανίαν ἐμφαίνει, τὸ, ἔναντι Κυρίου οἴεσθαι εἶναι δίκαιον.

PROTHEORIA CAPITIS Viceſimi-quarti.

CLYMPIODORI. Cùm Elius ſuprà de diſciplina Dei diſſeruiſſet, ſermonem nunc de patientia & longanimitate movet, Jobum vituperans, in eo quòd dixerit, *Si ego peccavi, quid tibi facere poſſum?* & quòd cum Deo in judicium deſcendere voluerit. Cap. 7. 20.

RESPONDENS autem Elius, ait, Quare hoc exiſtimâſti in judicio? CAP. 35.

OLYMPIODORI. Vel hoc dicit, Quid eſt quod de Dei judiciis mente concepiſti? an, ſcilicet, quòd comprehendere ea valeas? vel, Quid tibi in mentem venit, ut in judicium cum Deo deſcendere volueris?

Tu quis es quia dixiſti, Juſtus ſum ante conſpectum Domini?

QUomodo, inquit, comparatione cum Deo factâ, teipſum juſtum pronunciare auſus es? Quòd enim juſtus Jobus fuerit, verum eſt; quòd verò cum additione, reſpectu Dei juſtus fuerit, falſum eſt: omnem enim humanam juſtitiam, ſi cum Deo comparetur, juſtitiam non eſſe, didicimus: *Non enim juſtificabitur in conſpectu tuo omnis vivens.* Arrogantiæ igitur majoris & ſuperbiæ argumentum eſt, ſiquis ſe coram Deo juſtum arbitretur. Pſal. 142. 2.

Ἢ ἐρεῖς, τί ποιήσω ἁμαρτών;

ΑΛΛ' οὐδὲ ὄφελες, φησὶν, εἰπεῖν, Τί ποιήσω ἁμαρτών; οἶδας γὰρ ὃ

Aut dices, Quid faciam cùm peccavero?

SEd neque illud dicere te oportet, *Quid faciam cùm peccavero?* Quid enim faciendum

ciendum sit, nôsti; quòd à peccato, scilicet, abstinendum, & Deus invocandus sit. Elius quidem suo sensu rectè consulebat; Jobus verò animo meliore, & magis piè dicebat, *Si autem peccavi, quid tibi facere possum?* id est, Nihil ejusmodi præstare possum, quod peccatum delere valeat, nisi tuâ benignitate me dignatus fueris. Alii verò hæc verba sic intellexerunt; si justitiam exercens punior; quid, si peccâssem, pati me oportuit? Symmachus quidem, pro illo, *Aut dices, Quid faciam cùm peccavero?* reddidit, *Dixisti enim, Quia nihil proderit tibi.*

ποιῆν ἔδη, ἀπέχεσθαι τ ἁμαρτίας, καὶ ἱκετεύειν Θεόν. ὁ μὲν οὖν Ελιὺς πρὸς τ ἑαυτ διάνοιαν καλῶς συνεβούλευε· ὁ δὲ Ἰὼβ χρεῖττονι διανοίᾳ, καὶ βελτιονεστέρῳ ἐλεγλν, εἰ δὲ καὶ ἥμαρτον, τί σοι δυνάμεθα ποιῆσαι; ἀντὶ τ, οὐδὲν τοῦτον δυνάμεθα ποιῆσαι ὥστε ἐξαλεῖψαι τ ἁμαρτίαν, εἰ μὴ τ σῆς τύχω φιλανθρωπίας. ἄλλοι δὲ ἄντως ἐνόησαν τ ῥητόν· εἰ δικαιοπραγήσας κολάζομαι, τί δὲ ἔπαθον ἁμαρτών; ὁ μέντοι Σύμμαχος, ἀντὶ τ, ἢ ἐρεῖς, τί ποιήσω ἁμαρτών; εἶπεν, εἶπας γὰρ, ὅτι οὐδὲν συμβαλεῖταί σοι.

Ego tibi dabo responsionem, & istis tribus amicis tuis.

Ἐγώ σοι δώσω ἀπόκρισιν, καὶ τοῖς τρισὶ φίλοις σου.

EJUSDEM. Tanquam Jobus imprudenter loquutus fuisset, nec amici tres responsum adhuc inveniissent, ipse omnibus eorum rationibus meliores se allaturum pollicetur. Meritò autem eum amicis associat, quia succumbendo & assensum præbendo pares essent, illique unione quadam conjungerentur.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Ὡς καὶ τ Ἰὼβ οὐκ ἐν σωφρονεῖ λαλήσαντος, καὶ τῶν τρισῶν φίλων μὴ δυναμένων ἔτι ἀποκρίσιν, αὐτὸς ἐπαισχυνθέντας χρείττονας ἀποφήνων τῶν φερόντων λόγους. δικαίως δὲ αὐτὸν τοῖς φίλοις συνάπτει, ὡς ἑνωθεῖσιν αὐτῷ διὰ τ ὑπηκοΐαν καὶ συμφέρειν.

Aspice in cœlum, & vide; respice autem in nubes, quàm altæ sint à te.

Ἀνάβλεψον εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ ἴδε· κατάμαθε δὲ νέφη ὡς ὑψηλὰ ἀπὸ σοῦ.

ID est, Quanto intervallo Deus à te disjungatur, quantóque te sublimior sit, si non ex argumentis & rationibus, saltem ex iis quæ oculis cernuntur, disce, & cum quonam & quàm excelso, in judicium descendere conatus fueris, perpende. In cœlum autem suspicit, non qui oculos corporeos attollit, & cœlum intuetur; hac enim ratione canes & asini suspiciunt: nemo qui mundum diligit, in cœlum suspicit, sed qui nec mundum, nec ea quæ in mundo sunt, amat. Rursus, nubes non adeo sublimes sunt & à nobis remotæ, quin si Moysis vitam & conversationem qua Deo placuit, meámque tenuitatem & humilitatem con-

ΤΟυτέστιν, εἰ δὲ μὴ ἀπὸ λογισμῶν, ἀλλὰ ἀπὸ τῶν ὁρωμένων μάθε πόσον σου ἀπέχει Θεὸς, καὶ πόσον σοῦ ἐστὶν ὑψηλότερος· σκόπησον πρὸς ἵνα διαλογήσασθαι ἐπεχείρησας, πόσον ὄντα ὑφ' σέ. ἀνάβλεψον οὖν εἰς τ οὐρανὸν, οὐχ ὁ τοὺς σωματικοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπάρας, δὲ ἰδὼν τ οὐρανὸν, τοῦτο γὰρ ὁ ἀναβλέπειν ἔχουσι καὶ οἱ κύνες, καὶ οἱ ὄνοι· οὐδεὶς φιλόκοσμος ἀναβλέπει εἰς τ οὐρανὸν, ἀλλ' ὁ μὴ ἀγαπῶν τ κόσμον, μηδὲ τὰ ἐν κόσμῳ. πάλιν οὖν, οὐχ οὕτω τὰ νέφη ὑψηλὰ ἀφ' ἡμῶν ἐστιν, ὡς ἐὰν ἴδω τ Μωϋσέως βίον, καὶ τ ἐκείνου πρὸς Θεὸν ἀρέσκειαν, καὶ τ ἐμαυτ ταπεινότητα

καὶ

καὶ ταπεινότητα, ἵνα βλέπω τοῦτο ὃ νέφος ὑψηλὸν ἀπ' ἐμοῦ· ἐὰν ἔλθω ἐπὶ Ἰησοῦν τὸν τοῦ Ναυῆ, ἐπὶ τοὺς βίους τῶν προφητῶν, ἐὰν ἐξετάζω αὐτῶν τὰς πράξεις, τότε πιαὶ ὃ γεγραμμένον, καὶ καταμαθήσομαι πόσον ὑψηλότερά ἐστι τὰ νέφη ὑψηλὰ ἀπ' ἐμοῦ.

templatus fuero, nubem hanc ſublimiorem & remotiorem à me viſurus ſim: ſi ad Jeſum filium Nave, & ad Prophetarum vitas devenero, illorúmque res geſtas diligenter examinavero, quod ſcriptum eſt tunc adimplebo, & nubes quantò me ſublimiores ſint, addiſcam.

Εἰ ἥμαρτες, τί πράξεις; εἰ δὲ καὶ πολλὰ ἠνόμησας, τί δυνήσαι ποιῆσαι; ἐπεὶ δὲ δίκαιος εἶ, τί δώσεις αὐτῷ, ἢ τί σὴ χεὶρ λήψεται; ἀνδρὶ τῷ ὁμοίῳ σου ἡ ἀσέβειά σου, καὶ υἱῷ ἀνθρώπου ἡ δικαιοσύνη σου.

Si peccâſti, quid ages? Quòd ſi & multa iniquè egiſti, quid potes facere? Quoniam igitur juſtus es, quid dabis ei, aut quid de manu tuâ accipiet? Viro ſimili tui impietas tua, & filio hominis juſtitia tua.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ, καὶ ΩΡΙΓΕΝΟΥΣ. Τουτέστιν, οὐδὲν αὐτὸν ἀδικήσεις ἁμαρτάνων, ἀλλ' οὐδὲ ὠφελήσεις δίκαιος ὤν· ποῖον σοι τοῦθεν αὐτῷ βλάβος ἢ κέρδος, κἂν ἥμαρτές που, κἂν δίκαιος ᾖς; ἄνθρωπον μὲν γὰρ τις τὸν ὁμοφυῆ, καὶ ἀδικῆσαι, καὶ εὐεργετῆσαι δυνατόν, τούτων δὲ ἑκάτερον περὶ Θεὸν οὔ τε γλυέσθαι· μὴ τοίνυν ἐπαίρου ὅτι τῇ σαυτοῦ δικαιοσύνῃ. ὅπου γὰρ ἔλεγλε, Εἰ ἥμαρτον, τί δυνάμεί σοι περᾶξαι; Διατί, φησὶ, τοῦτο εἶπας; μὴ γὰρ ὡς ἀδικούμενος φροντίζει σου ἁμαρτάνοντος, μὴ γὰρ ὡς βλαβεὶς ἐνοχλούμενος; ἆρα οἶσθα, φησὶν, οἶδας, εἰ ἥμαρτες, τί προέξεις ὅτι ᾧ λύσαι τὸ ἡμαρτημένον; εἰ ἥμαρτες λόγοις, λόγοις χρείττοσιν ἴασαι· εἰ ἥμαρτες ἐν ἔργοις, ἐν ἔργοις διάφερόσιν αὐτὸς ἑαυτὸν ἰώμενος· εἰ δὲ πολλαὶ καὶ αἴτιαι αἱ ἀνομίαι, διὰ τοῦτο ὅτι τοῖς αἰτίοις, οἷς ἑαυτοῖς ἰάσασθαι οὐ δυνάμθα, ἦλθεν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐξ οὐρανῶν, ἵνα τὰ αἴτια ἰάσηται, καὶ λύσῃ, ὃ, μακάριοι ὧν ἀφέθησαν αἱ ἀνομίαι.

OLYMPIODORI, & ORIGENIS. Id eſt, Neque peccando injuriâ eum affeceris, neque juſtitiam exercendo ipſi proderis: ſive enim peccator, ſive juſtus exſtiteris, quod damnum vel lucrum inde reportabit? Hominem enim, ejuſdem naturæ participem, injuriâ lædere, vel beneficio afficere quis poteſt; horum autem neutrum in Deum cadit: ne igitur juſtitia tua te inflet. Quoniam enim Jobus dixerat, *Si peccavi, quid tibi poſſum facere?* cur tibi hoc excidit, inquit Elius? Num tanquam injuriam paſſus, aut damno affectus, Deus peccantem te reſpicit? An nôſti, inquit, ſi peccaveris, quid tibi faciendum ſit ut peccatum diluatur? Si verbis deliquiſti, verbis ſanioribus, & ſi operibus offendiſti, factis egregiis teipſum curans, tibi medere: ſi verò iniquitates multæ & incurabiles fuerint, propter delicta immedicabilia, quæ ipſi curare non poſſumus, de cœlis deſcendit Jeſus Chriſtus ut inſanabilia ſanarentur, illúdque effectum ſortiretur, *Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates.* Cap. 7. 20. Pſal. 31. 1.

Ἀπὸ πλήθους συκοφαντούμενοι κεκράξονται, βοήσονται ὑπὸ βραχίονος πολλῶν. καὶ οὐκ

A multitudine calumniis appetiti vociferabuntur, clamabunt à brachio multorum. Et non dixit,

dixit, Ubi eſt Deus qui fecit me, qui diſtribuit cuſtodias nocturnas?

OLYMP. Homines, inquit, qui calumniis onerantur, propter violentiam quæ à brachio & injuſtorum potentiâ proficiſcitur, qui Deum ipſorũ creatorẽ non cenſent, calumniarum multitudine oppreſſi, ad Deum clamorem tollunt, qui nocti terminos & menſuras conſtituit; in quatuor enim vigilias diſtributa eſt.

CHRYSOST. & ORIG. Vel nónne vides, quemadmodum in exercitu, omnia ordinata, & cum accurata diligentia unumquodque in ordine decoro ſe contineat, nihílque ſuos terminos tranſiliat, aut locum alienum invadat? Hominibus igitur dormientibus, nullæ inſidiæ ſtruuntur; cùm enim feræ obambulant, tunc iſti ſomnium capiunt. Vide autem, quòd Elius laudes Dei & præconia perſequatur, cùm de eo dicat, *Qui diſtribuit cuſtodias nocturnas.* Vis autem videre quomodo Deus nocturnas vigilias diſtribuat? Totum hujus vitæ tempus nox eſt & tenebræ, lux in poſterum tibi reſervatur; nunc enim in ſpeculo vides, lucem autem aliquando viſurus es: nox enimvero univerſum hoc ſeculum eſt, & vigiliis diſpoſitis in nocte hac opus eſt, ut vigiles noctibus deputati, à latronibus, à feris, & hoſtibus, eos qui in nocte ſunt, cuſtodiant. Quinam verò ſunt cuſtodes? Angeli, qui circa nos tentoria figunt, & caſtrametantur.

Cor. 1. 13. 12.

Pſal 33. 7.

εἶπε, ποῦ ἔστιν ὁ Θεὸς, ὁ ποιήσας με, ὁ καταπαύσων φυλακὰς νυκτερινάς;

ΟΛΥΜΠ. Συκοφαντούμενοι μέν, φησὶν, οἱ ἄνθρωποι, ἀπὸ τοῦ πλήθους τῶν συκοφαντιῶν ὧν πάσχουσι, βοῶσι πρὸς Θεὸν, διὰ τὴν βίαν τὴν ἀπὸ τοῦ βραχίονος καὶ τὴν δυναστείας τῶν ἀδίκων, τῶν μὴ λογιζομένων, ὅτι ὁ Θεὸς καὶ αὐτῶν ἐστι ποιητὴς, ὃς ἔταξε καὶ νυκτὶ μέτρα· διήρηται γὰρ εἰς πατάξεις φυλακάς.

ΧΡΥΣΟΣΤ. καὶ ΩΡΙΓ. Ἢ οὐχ ὁρᾷς, καθάπερ ἐν στρατοπέδῳ, πάντα διατεταγμένα, καὶ μὴ πλείονος ἀκριβείας ἕκαστον ἐν τάξει μένον τῇ προσηκούσῃ, οὐδὲν τῶν πρώτων τὸ οἰκεῖον ὑπερβαῖνον ὅρον, οὐδὲ τοῖς ἀλλοτρίοις ἐπιπηδῶν χωρίοις; καθευδόντων γοῦν τῶν ἀνθρώπων, οὐδεὶς ἐπιβουλεύει· ὅτε τὰ θηρία διαβαίνει, ὅτε ἅπαντες καθεύδουσιν. ὅρα δὲ ὅπως ἐγκώμια τοῦ Θεοῦ καὶ ὕμνους διεξέρχεται ὁ *Ἰώβ, λέγων πρὸς αὐτὸν, ὁ καταπαύσων φυλακὰς νυκτερινάς. θέλεις ἰδεῖν πῶς καταπαύει φυλακὰς νυκτερινὰς ὁ Θεός; ὅλος ὁ αἰὼν οὗτος νύξ ἐστι, σκότος ἐστί· τὸ φῶς τηρεῖται σοι νῦν γὰρ δι' ἐσόπτρου βλέπεις, μέλλεις δέ ποτε βλέπειν τὸ φῶς. σκοτεινὸς νύξ ἐστι πᾶς ὁ αἰὼν, καὶ χρεία τῶν φυλάκων τεταγμένων εἰς νύκτα ταύτην, ἵνα οἱ φύλακες, οἱ ὑπὲρ τῶν νυκτῶν, φυλάσσωσι τοὺς ἐν νυξὶν ἀπὸ τῶν λῃστῶν, ἀπὸ τῶν θηρίων, ἀπὸ τῶν πολεμίων. Τίνες οἱ φύλακες; οἱ περιβάλλοντες ἄγγελοι.

*ἴσ. Ελιὺς.

Qui ſeparat me à quadrupedibus terræ, & à volatilibus cœli.

ORIGEN. Secundùm reliquos verò, *Qui docet nos ſuper jumenta terræ, & ſapientes nos reddit ſuper volatilia quæ per aërem volitant*: ſolus enim homo ratione ornatus eſt. Creationis igitur beneficio ab omnibus animalibus diſtincti ſumus: ſi autem peccator, & adulter evaſeris, & prono affectu ad terram propenderis, à quadru-

Ὁ διορίζων με ἀπὸ τετραπόδων γῆς, ἀπὸ δὲ πετεινῶν οὐρανοῦ.

ΩΡΙΓΕΝ. Κατὰ δὲ τοὺς λοιποὺς, διδάσκων ἡμᾶς ὑπὲρ τὰ κτήνη τῆς γῆς, καὶ σοφίζων ὑπὲρ τὰ κατὰ τὸν ἀέρα διϊπτάμενα πετεινά· μόνος γὰρ ὁ ἄνθρωπος λόγῳ τετίμηται. καὶ μὲν οὖν τῷ λόγῳ τῆς δημιουργίας διωρίσμεθα ἀπὸ πάντων τῶν ζώων· ἐὰν δὲ ἡς ἁμαρτωλὸς, πόρνος, κατωφερὴς, καὶ διωρίσθης ἀπὸ τετραπόδων

τεθραπόδων γῆς, ἀλλὰ προσωμοιωμένος τοῖς κτήνεσι, καὶ ἐγένου ὡς ἵππος ἢ ἡμίονος, οἷς οὐκ ἔστι σωφρόνησις, καὶ ἵππος θηλυμανής. Εἶτα καὶ ἐρώτησιν τὰ ἑξῆς ἀναγνωστ.

pedibus terræ secret° non es, sed comparatus es jumentis, factúsq; es sicut equus aut mulus, in quibus non est intellectus, & equus quidē œstro libidinis percitus. Quæ deinceps sequuntur, per interrogationem legenda sunt. Psal. 48. 13, 21. Ibid. 31. 9. Isa. 5. 8.

Ἐκεῖ κεκράξονται, καὶ σὺ μὴ εἰσακούσῃ, καὶ ἀπὸ ὕβρεως πονηρῶν;

Ibi vociferabuntur, & non exaudies, & ab injuria malorum?

ΤΟ, ἐκεῖ, ἀντὶ τοῦ, τότε, εἴρηκε. Τότε γὰρ, φησὶ, πρὸς σὲ βοώντων τῶν ἀδικουμένων καὶ συκοφαντουμένων, ἆρα οὐκ εἰσακούσῃ, οὐδὲ ἐκδικήσεις αὐτοὺς ἀπὸ τῆς τῶν πονηρῶν ὕβρεως; ναὶ πάντως ἐκδικήσεις.

IBI, pro, *Tunc*, positum est. Tunc, inquit, clamantibus ad te, qui injurias & contumelias patiuntur, nónne exaudies eos, & ab improborum injuria vindicabis? certè omnino vindicabis.

Ἄτοπα γὰρ ἠβούλετο ἰδεῖν ὁ Κύριος· αὐτὸς γὰρ ὁ παντοκράτωρ ὁρατής ἐστι τῶν συντελούντων τὰ ἄνομα, καὶ σώσει με.

Absurda enim non vult Dominus videre: ipse enim omnipotens perspector est eorum qui consummant iniqua, & salvabit me.

ΟΙδα καὶ πέπεισμαι ὅτι βλέπει πάντα ὁ τοῦ Θεοῦ ὀφθαλμὸς, καὶ ὅτι μισεῖ τὰ ἄτοπα καὶ ἀποστρέφεται, καὶ πάντως ἀπαλλάξει τῶν ἀδίκως πάσχοντα· ἠ μόνον γὰρ ἠ δίκαια τὰ ἀνόμημα, ἀλλ' οὐδὲ ἰδεῖν βούλεται, μισοπόνηρος ὤν.

NOvi, inquit, & persuasum habeo, quòd Dei oculus omnia videat, & quòd Deus odio prosequatur & abominetur absurda, quódque eum qui injustè patitur, omnino ab injuriis liberaturus sit: non enim solùm quæ iniqua sunt improbat; sed, cùm pravitatis osor sit, ne intueri quidem vult.

Κείθητι ἢ ἐναντίον αὐτοῦ, εἰ δυνάσαι αὐτὸν αἰνέσαι, ὡς ἔστι καὶ νῦν.

Judicare autem coram eo, si potes collaudare eum, sicuti est & nunc.

ΟΛΥΜΠ. καὶ ΧΡΥΣΟΣΤ. Ἀναλόγισαι, φησὶ, τοῦ Θεοῦ τὴν ἀξίαν, εἰ χωρήσει τὸν ὕμνον ὁ λογισμός. Εἰ οὖν πρὸς τοσοῦτον καὶ τηλικοῦτον ἐθέλεις κριθῆναι, ὅπως μηδὲ πρὸς ἀξίαν αὐτὸν ὑμνολογῆσαι οἷός τε εἶ; καὶ ταῦτα, ἐφ' οἷς νῦν σε πεισθῆναι. Εἰ γὰρ δικαστήριον, φησὶν, ἐκάθισε, καὶ τὰ δικαιώματα προέθηκεν, οὐκ αὖ αὐτὸν ἐπήνεσας, οὐκ αὖ αὐτὸν ἐδόξασας καθ' ἀξίαν ὑπὲρ τοῖς εἰς σὲ γεγυμνωμένοις νῦν, ὅτε νομίζεις ἀδικεῖσθαι καὶ κολάζεσθαι· ὃ μὴ γὰρ, μὴ δυνάσθαι καθ'

OLYMP. & CHRYSOST. Dei, inquit, excellentiam animo tecum reputa, an laudum ejus præconium intellectus tuus capere possit. Quid igitur est quòd cum tanto ac tali in judicium descendere volueris, cùm pro dignitate laudes ejus celebrare non possis? neque hoc quidem, pro suppliciis quæ nunc pateris. Si enim, judicibus constitutis, pro tribunali ageret, & causæ suæ firmamenta in medium proponeret, non laudibus eum efferre, non meritis honoribus, pro iis quæ nunc tibi evenerunt, quum injuriâ & supplicio te affectum esse existimas, prosequi valeres: Deum enim pro dignitate

gnitate non posse laudare, magnum non est; in iis autem quæ nobis contingunt, non posse illum qui cum eo judicio contendere volnerit, dignis laudibus eum celebrare, magnum est.

Quia non est visitans iram suam, neque cognovit delictum aliquod vehementer.

OLYMP. Vel hoc inquit, Quòd idcirco Deus judicio nobiscum contendens, pro meritis laudari non possit, quia iram suam non perpendit, ut peccatis nostris eam emetiatur, neque singulas iniquitates nostras accuratè observat. Vel de Jobo dicit, Quòd neque divinæ iræ magnitudinem, neque delictorum nostrorum multitudinem animo secum reputaret: si enim hæc intelligeret, Deum pariter cognosceret non omnem suam iram in nos peccatores effunderé.

Et Job vanè aperit os suum, in ignorantia verba aggravat.

SYmmachus verò, *sicut stultus, sermones graves facit.* Jobus, inquit, Dei majestatem, & longanimitatem, ac judicia incomprehensibilia nequaquam animadvertens, nec quòd pro merito Deum laudibus celebrare homo non possit, nedum in judicium cum eo descendere, acerba & indecora verba profert.

Οτι ὐκ ἔστιν ἐπισκεπτόμενος ὀργὴν αὐτοῦ, & ὐκ ἔγνω παράπτωμά τι σφόδρα.

ΟΛΥΜΠ. Ἤτοι τοῦτό φησιν, ὅτι διὰ τοῦτο & κρινόμενος πρὸς ἡμᾶς ὁ Θεὸς ὐ δύναται καθ' ἀξίαν ὑμνηθῆναι, ὅτι ὀυκ ἐπισκέπτεται τὴν ἑαυτοῦ ὀργὴν, ὥστε μερῖσαι αὐτὴν πρὸς τὰ ἡμέτερα πλημμελήματα, ὀὐδὲ σφόδρα παρατηρεῖται τὰς ἀνομίας ἡμῶν. ἢ πρὸς τοῦ Ἰὼβ λέγει, ὅτι ὀὐκ ἔστιν ὑπολογιζόμενος ὁ μέγεθος τῆς θείας ὀργῆς, ὀὐδὲ ὁ πλῆθος τῶν ἡμετέρων παραπτωμάτων. Εἰ γὰρ ἔγνω ταῦτα, ἔγνω ἂν ὅτι ὐ πᾶσαν ἑαυτοῦ τὴν ὀργὴν ἐκχεῖ Θεὸς εἰς ἡμᾶς ἁμαρτάνοντας.

Καὶ Ἰὼβ ματαίως ἀνοίγει τὸ στόμα αὐτοῦ, ἐν ἀγνωσίᾳ ῥήματα βαρυύει.

Ο δὲ Σύμμαχος, ὡς ἀνόητος, λόγους βαρεῖς ἐποιήσατο. μὴ καταγνοὺς, φησὶν, ὁ Ἰὼβ τὴν τοῦ Θεοῦ μεγαλοπρέπειαν, καὶ τὴν μακροθυμίαν, καὶ τὰ ἀκατάληπτα αὐτοῦ κρίματα, καὶ ὅτι ἀνθρώπου ὀὐδὲ πρὸς ἀξίαν αἰνέσαι τὸν Θεὸν δύναται, μήτοιγε καὶ κρῖναι πρὸς αὐτὸν, βαρέα καὶ ἀπρεπῆ φθέγγεται ῥήματα.

PROTHEORIA CAPITIS Vicesimi-quinti.

ΠΡΟΘΕΩΡΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ Εἰκοστοῦ πέμπτου.

OLYMP. De justitia Dei, quæ unicuique pro merito suo rependit, & de potestate eximia, ac prudentia incomprehensibili, Elius hoc loco disserit. Ex iis autem quæ in aëre generantur, procellis & toni-

ΟΛΥΜΠ. Ἐνταῦθα περὶ δικαιοσύνης Θεοῦ διδάσκει ὁ Ἐλιοὺ, ὅ καὶ ἀξίαν ἑκάστῳ ἀπονεμούσης, & περὶ δυνάμεως μεγαλοπρεποῦς, καὶ σοφίας ἀκαταλήπτου συνίστησι. ἀπὸ τῶν περὶ

τ' ἀέρα χιονιδίων χαμαιζήλων τε καὶ βεαντῶν, καὶ τῶν θηρίων καὶ κτηνῶν· πῶς τὰ μὲν μὴ ἡμέραν ἐργάζεται, τινὰ δὲ νύκτα εἰς ἀνάπαυσιν ἔχει, τὰ δὲ τινὰ μὲν ἡμέραν εἰς δὲ ἡσυχάζειν ἀπεκλήρωσαντο, ἵνα μὴ τοῖς ἀνθρώποις ὀπτεύσωσι, τινὰ δὲ νύκτα τὰ βιωσιμωτάτα ζητοῦσι βοσκήν· καὶ ὅτι τοῖς ὕδασιν ὁ Θεὸς ποτὲ μὲν εἰς ἀνθρώπων παιδείαν, ποτὲ δὲ εἰς εὐεργεσίαν χρῆται· καὶ ὅτι ἐκ μὲν σκότους φῶς, ἐκ δὲ τοῦ φωτὸς ἀναχωρήσεως νύκτα ἐργάζεται· καὶ ὅτι ἀκαταλήπτος ἐστὶν ἡ τοῦ Θεοῦ σοφία. μεγαλοφρεπῶς δὲ ταῦτα διεξελθών, συμπερανεῖται τὸν λόγον εἰς τὸ δεῖν φοβεῖσθαι τὸν Θεὸν, ἵνα μηκέτι μηδὲν αἰτείπῃ ὁ δίκαιος, ἀλλὰ τῇ σιωπῇ τὴν διαχώρησιν τοῖς ἀκαταλήπτοις τοῦ θεοῦ κρίμασι. θαυμασίως οὖν τοῦ Ελιοὺ, μάλιστα πρὸς τὸ τέλος, περὶ τοῦ Θεοῦ σοφίας τε καὶ μεγαλοφρεπείας διεξηκριβωκότος, ὁ μὲν Ἰὼβ οὐδὲν αἰτεῖται· σύμψηφος δὲ ὁ Θεὸς τοῖς τοιούτοις αὐτοῦ γέγονε λόγοις, ὡς ἐφεξῆς δῆλον ἐκ τῆς θείας ῥήσεως καταμαθεῖν.

truis, ex feris etiam animalibus & jumentis, orationi ſuæ fidem conciliat; quemadmodũ, ſcilicet, quædam ex iis diurno tempore operibus vacent, noctu verò quietem capiant; alia verò, ne homines infeſtent, diem in quo quieſcant ſortita ſint, noctu autem victum quæritantia, huc illuc palabunda oberrent: quòd aquis etiam interdum ad hominum diſciplinam & correctionem, interdum beneficii loco utatur Deus; quòd ex tenebris lucem, rurſúſque ex lucis receſſu noctem efficiat; & quòd ſapientia ejus incomprehenſibilis ſit. De qua cùm magnificè verba feciſſet, ne Juſtus quicquam ampliùs regereret, ſed ſilentio incomprehenſibilibus Dei judiciis cederet; Deum timendum eſſe, orationis ſuæ clauſulam facit. Cùm igitur Elius de divina ſapientia & magnificentia admirabiliter, & præcipuè ſub finem, diſſeruiſſet; Jobus quidem nihil contrà loquutus eſt, Deus verò calculo ſuo ſermones ejus approbavit; quod ex divinis ejus verbis quæ poſtea ſequuntur, intelligere licet.

ΠΡΟΣΘΕΙΣ δὲ ἔτι Ελιοὺς, λέγει, μεῖνόν με μικρὸν ἔτι, ἵνα διδάξω σε, ἔτι γὰρ ἐν ἐμοὶ ἔστι λέξις, ἀναλαβὼν τινὰ ὀπισήμων μου μακράν.

ADJICIENS autem adhuc Elius, ait, Suſtine me puſillum adhuc, ut te doceam, (adhuc enim eſt in me ſermo) ſuſcipiens ſcientiam meam de longè. CAP. 36.

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Επιδήτοις ἔτι περὶ Θεοῦ λέγειν ἔχω, καὶ βάλομαι, μακρότερον ἀναλαβὼν τὸν λόγον, μετ' ὀπισήμης καὶ γνώσεως διεξελθεῖν, ἔκδεξαι μαθεῖν καὶ τὰ νῦν ὑπ' ἐμοῦ ῥηθησόμενα.

OLYMP. Quandoquidem de Deo quædam adhuc dicenda habeo, altiúſque repetito ſermone, cum ſcientia & intelligentia differere mihi propoſitum eſt; quæ à me nunc dicentur, animo benigno accipe.

Ἔργοις δέ μου δίκαια ἐρῶ ἐπ' ἀληθείας, καὶ οὐ ἄδικα ῥήματα ἀδίκως συνιεῖς.

Operibus autem meis quæ juſta ſunt loquar in veritate, & non injuſta verba injuſtè intelliges.

ΤΗν διηγηλογίαν μου, φησὶν, ὑπὲρ νῦν ἐρῶ, πῶς τοῦ Θεοῦ ἔργοις πιστεύσω,

OStendens, inquit, quòd ea quæ cognoſco, verè intelligam, nec quicquam in-

justum vel mente concipiam, vel voce exprimam, causæ meæ defensionem, quam nunc in medium allaturus sum, Dei operibus stabilio. Id est, Justa ea esse assero, quæ effectu comprobantur; nuda verba, & sermones inanes, hæc non sunt. Verùm cave ne iniqua operaris, & quæ nôsti, culpâ careant; ut enim nunc se res habet, injustè cogitas. Non dixit, Iniqua operatus es, sed, Injusta cogitâsti. Verùm aurem mihi accommoda, quia reverà sermones mei neque falsi, neque injusti sunt.

ψεύδη ὡς ἀ γινώσκω, μὴ ἀληθείας σεσίνημι, καὶ ὄκ ἄδικόν τι νοήσας, ἄδικον φθέγξομαι. τουτέστι, τὰ ὅπι τῶν ἔργων αὐτῶν ἐνδεικνύμενα, δίκαια λέγω· οὐχὶ ῥήματα ταῦτά ἐστι, οὐδὲ λόγοι. ἀλλὰ φύλαξαι μὴ παράξῃς ἄδικα, ἕστωσάν σοι ἄμωμοι γνῶσις μὴ σύ· ὡς νῦν, ἀδίκως νοεῖς. οὐκ εἶπεν, ὅτι ἐπράξας ἀδίκως· ἀλλ', ὅτι ἐνόεις ἀδίκως. πλεῖω ἀκούει μου, ὅτι ὄντως ἀψευδεῖς καὶ οὐκ ἄδικοι οἱ λόγοι μου.

Cognosce autem quia Dominus non abjiciet innocentem, fortis robore cordis non vivificabit impium, & judicium pauperum dabit.

Γίνωσκε δὲ ὅτι ὁ Κύριος ὐ μὴ ἀποποιήσηται τὸν ἄκακον δυνατὸς ἰσχὺι καρδίας ἀσεβῆ ὐ μὴ ζωοποιήσῃ, καὶ κρίμα πτωχῶν δώσῃ.

EJUSDEM. Scito igitur, Deum nunquam præsidio suo & providentiâ destitutum relinquere, neque repudiare hominem qui innocentem vitam agit, licèt propter ejus emolumentum in calamitatibus eum deserere interdum videatur; pauperum verò vindicem esse eum qui potestate pollet, cùm secundùm justa sua judicia, de impiis supplicium sumit.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Ἰσθι τοίνυν ἡμῶν, ὡς ὁδέποτε Θεὸς ἔξω τῆς οἰκείας ἐπισκοπῆς τὸν ἀκακίᾳ συζῶντα καταλιμπάνει, κἂν ἀπαλλοτριοῦσθαι, καὶ ἐν συμφοραῖς δόξῃ ποτὲ καταλιμπάνειν αὐτὸν, πρὸς ὃ λυσιτελοῦν· κολάζων δὲ ὁ δυνατὸς τοὺς ἀσεβεῖς κατὰ τὰ δίκαια ἑαυτοῦ κρίματα, τοῖς πένησιν ἀδικουμένοις ἐπαμύνει.

Non auferet à justo oculos
Psal. 33. 16. *suos:* [*Oculi enim Domini super justos.*] *& cum Regibus in solio, & sedere eos faciet in victoria, & exaltabuntur.*

Οὐκ ἀφελεῖ ἀπὸ δικαίου ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ· [ὀφθαλμοὶ γὰρ Κυρίου ἐπὶ δικαίους.] καὶ μετὰ βασιλέων εἰς θρόνον, καὶ καθιεῖ αὐτοὺς εἰς νῖκος, καὶ ὑψωθήσονται.

JUstos, inquit, interdum tanto honore inter homines dignatur Deus, ut cum Regibus in solio eos collocet, & tandem trophæis decoratos exaltet.

Τοὺς δικαίους, φησὶν, ἐνίοτε τοσαύτης ἀξιοῖ καὶ παρὰ ἀνθρώποις τιμῆς ὁ Θεὸς, ὡς καὶ συγκαθίζειν αὐτοὺς βασιλεῦσι, καὶ εἰς τέλος ὑψοῦν ἐπαινοφορουμένους.

Et qui compediti sunt in compedibus, capientur in funibus paupertatis: & annunciabit eis opera eorum, & delicta eorum, quoniam valebunt.

Καὶ οἱ πεπεδημένοι ἐν χειροπέδαις, συνεθήσονται ἐν χοινικίοις πενίας· καὶ ἀναγγελεῖ αὐτοῖς τὰ ἔργα αὐτῶν, καὶ τὰ παραπτώματα αὐτῶν, ὅτι ἰσχύσουσιν.

SYmmachus autem, *Quoniam tyranni dem exercebant.* Deus, inquit, qui in-

Ὁ δὲ Σύμμαχος, ὅτι κατεδυνάστευον. κηδόμενος, φησὶ, καὶ τῶν ἀδίκων

ἀδίκων ὁ Θεὸς, δεσμοῖς αὐτοὺς καὶ πενίᾳ πιέζει, ὡς ἂν εἰς σωφροσύνην ἐλθόντες τῶν ἡμαρτημένων, ἀποστρέψωσιν ἐκ τῆς ἀδικίας καὶ τῆς καταδυναστείας.

juſtorum etiam curam gerit, vinculis eos & paupertate conſtringit, ut agnitis ſuis peccatis, ab injuſtitia & tyrannide animos avertant.

Αλλὰ τὸν δικαίου εἰσακούσεται.

Sed juſtum exaudiet.

ΟΛΥΜΠ. Τοῦτο τῷ ἀνωτέρω εἰρημένῳ συνῆπται, ἵνα ᾖ οὕτως· οὐκ ἀφελεῖ ἀπὸ δικαίου ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, τὴν ἐπιπτικὴν καὶ κυβερνητικὴν αὐτοῦ δύναμιν, ἀλλ' εἰσακούσεται αὐτοῦ.

OLYMP. Hoc cum eo quod ſuprà dictum eſt conjungitur, ut ſenſus ſit; *Non auferet à juſto oculos ſuos*, potentiam, ſcilicet, inſpectricem & gubernatricem, *ſed illum exaudiet.*

Καὶ εἶπεν, ὅτι ἀπισραφήσονται ἐξ ἀδικίας. ἐὰν ἀκούσωσι, καὶ δουλεύσωσι, συντελέσουσι τὰς ἡμέρας αὐτῶν ἐν ἀγαθοῖς, καὶ τὰ ἔτη αὐτῶν ἐν εὐπρεπείαις.

Et dixit, Quia convertentur ab iniquitate. Si audierint, & ſervierint, complebunt dies ſuos in bonis, & annos ſuos in decoribus.

Ην λέγει τῶν ἔργων ἐπιστρεπτικὴν παιδείαν τοῦ Θεοῦ, λέγει, ὥσπερ τινα νουθεσίαν ἀκουστὴν παιδευομένοις. ἐὰν οὖν, φησὶν, ἀκούσαντες δουλεύσωσι Θεῷ, ἐν εὐσταθείᾳ, καὶ ἀγαθῶν ἀφθονίᾳ βιοτεύσουσι, καὶ μετ' εὐδοξίας τὸν βίον παλαιώσουσιν.

DIvinam diſciplinam, quæ ex operibus vim convertendi in ſe habet, inſtar admonitionis cujuſdam auribus perceptæ, eos qui erudiuntur, ſenſu quodam afficere, author eſt. Si igitur, inquit, poſtquam audierint, Deo inſervierint, in felicitate & bonorum affluentia vitam tranſigent, & cum gloria ad ſenectutem pervenient.

Ασεβεῖς δὲ οὐ διασώζει, διὰ τὸ μὴ βούλεσθαι αὐτοὺς εἰδέναι τὸν Κύριον, καὶ διότι νουθετούμενοι ἀπήκοοι ἦσαν.

Impios verò non facit ſalvos, eò quòd noluerunt ſcire Dominum, & quòd cùm monerentur, inobedientes erant.

Τοὺς δὲ ἀσεβεῖς, φησὶν, οὐ διασώζει Θεὸς, οὐκ αὐτὸς αὐτοῖς τὴν ἀπωλείας γινόμενος αἴτιος, ἀλλ' αὐτοὶ ἑαυτοῖς, μήτε τῷ ἐμφύτῳ καὶ φυσικῷ λόγῳ τὸν Θεὸν ἐπιγνῶναι θελήσαντες, μήτε τῇ ἐπιστρεπτικῇ παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ κατήκοοι Θεοῦ γενέσθαι βουληθέντες.

DEus autem impiis ſalutem non præbet, non quòd ille exitii illorum cauſa ſit, ſed quòd ipſi ſibiipſis authores exiſtant, qui neque ingenitâ & naturali ratione Deum cognoſcere, neque diſciplinæ ejus, quæ convertendi vi prædita eſt, & commonefactioni obtemperare voluerunt.

Καὶ ὑποκριταὶ καρδίᾳ τάξουσι θυμόν.

Et hypocritæ corde ordinabunt furorem.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Οἱ δὲ τῇ καρδίᾳ ὑποκριταί, φησὶν, οἱ σχῆμα μόνον εὐσεβείας παρεικειμένοι, αὐτοὶ ἑαυτοῖς καταθήσουσι καὶ * καθοείξουσι τὴν θείαν ὀργήν.

* Ita Septuaginta.

EJUSDEM. Qui corde, inquit, hypocritæ ſunt, & ſolâ pietatis ſpecie amiciuntur, ipſi ſibiipſis iram divinam recondunt & theſaurizant.

Non clamabunt, quia ligavit eos.

NOn vultum ad Deum attollunt, tanquam qui possit calamitati mederi, neque clamore eum invocant, quia vinculis eos constrinxit, cùm nihilominus solus ille ab iis liberare valeat.

Οὐ βοήσονται, ὅτι ἔδησεν αὐτούς.

Οὐκ ἀναβλέπουσι, φησὶ, πρὸς Θεὸν, οὐδὲ βοῶσι πρὸς αὐτὸν ὡς δυναμένου λύσαι τὴν συμφοράν, ὅτι αὐτὸς αὐτοὺς ἔδησε, καὶ αὐτὸς δύναται λύσαι, δηλαδή.

Moriatur ergo in juventute anima eorum, & vita eorum vulnerata ab Angelis, eò quòd tribulaverunt infirmum & invalidum.

PRopterea, inquit, vulnerati ab Angelis lethalibus, mortem immaturam oppetunt: afflictiones autem & iniquitates quas contra imbecilliores operati sunt, causam & occasionem præbent.

Ἀποθάνοι τοίνυν ἐν νεότητι ἡ ψυχὴ αὐτῶν, ἡ δὲ ζωὴ αὐτῶν πτρωσομένη ὑπὸ ἀγγέλων, ἀνθ' ὧν ἔθλιψαν ἀσθενῆ καὶ ἀδύνατον.

Διὰ τοῦτο, φησὶ, καὶ ἄωροι ἀποθνήσκουσιν, ὑπὸ τῶν θανατηφόρων ἀγγέλων τιτρωσκόμενοι. ἡ δὲ αἰτία, ἃς εἰργάσαντο θλίψεις καὶ ἀδικίας τοῖς ὑποδεεστέροις.

Judicium verò mansuetorum exponet.

MAnsuetorum autem judicium & vindictam definiet Deus; hoc enim valet illud, *Exponet*. *Mansuetos* autem intelligere potes, vel eos qui arbitrii sui libertate justi sunt, vel qui injuriâ sunt læsi, & propter imbecillitatem silentium agunt.

Κρίμα δὲ πραέων ἐκθήσῃ.

Τῶν δὲ πραέων τὸ κρίμα καὶ τὴν ἐκδίκησιν δείξει ὁ Θεός· τοῦτο γάρ, τὸ, ἐκθήσῃ. πραεῖς δὲ, ἢ τοὺς κατὰ προαίρεσιν δικαίους νοήσῃς, ἢ καὶ τοὺς ἀδικουμένους, καὶ δι' ἀσθένειαν ἡσυχίαν ἄγοντας.

Et superdecepit te ab ore inimici.

CUm illud interjecisset, *Judicium verò mansuetorum exponet*, tanquam hypocritis in os diceret, subjungit, quòd hypocrita non solùm ob causas prædictas pœnas luat, sed *insuper*, id est, præter hæc, quandoquidem inimico suo ore mansuetum deceperat.

Καὶ προσεπιπάτησέν σε ἐκ στόματος ἐχθροῦ.

Διαμέσου πεθλιμμένους, τοὺς, κρίμα δὲ πραέων ἐκθήσῃ, ὡς πρὸς τὸ τῶν ὑποκριτῶν πρόσωπον ἐπήγαγεν, ὅτι ὑμωρόγησεν ὁ ὑποκειτὴς, οὐ μόνον διὰ ἃς πρόσθεν αἰτίας, ἀλλὰ πρὸς, τουτέστι, πρὸς τούτοις, ὅτι καὶ ἠπάτησε τὸν πραῢν διὰ τοῦ ἐχθροῦ αὐτοῦ στόματος.

Abyssus, effusio sub ea, & descendit mensa tua plena pinguedine.

OLYMPIODORI. Posthæc, inquit, hypocritæ abyssus reservata,

Ἄβυσσος, κατάχυσις ὑποδέξεται αὐτῆς, καὶ καταβήσῃ τράπεζά σου πλήρης πιότητος.

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Εἶτεν, φησὶ, τῷ μὴ ὑποκειτῇ ἄβυσσος τεταμίευται,

ταμίδυται, καὶ ὑποκάτω αὐτῆς κατάχυσις, τουτέστι, ὁ σκότος ὁ ἔξωτερον· οἱ δὲ πλήρης πιότητος ἐπιδοθήσεται τράπεζα. Τάχα δέ, ὡς ὁ ὑφάλως καὶ βαθέως βαλλόμενος ὁ ὑποκειτὴς, καὶ τῷ σχήματι τῆς ὑποκείσεως ἐπισκιάζει τὸ ἐπιβουλεύον, καὶ τοῦτο ναυαγὸν ποιεῖ τοὺς αὐτῷ πιστεύοντας, ἀδύσσῳ σκεπάζεται, καὶ τῇ χύσει τῶν ὑδάτων, ὑφ' ἧς αἱ ὕφαλοι πέτραι κρυπτόμεναι καὶ λανθάνουσαι, τοῖς πλέουσι φέρουσι κίνδυνον. Εἰ δὲ περὶ τοῦ θαυματουργίας τοῦ Θεοῦ ὡς μέσου παρεντίθεται τὸ ῥητὸν, ὑποκάτω τῆς ἀβύσσου, φησὶν, οὐδέν ἐστιν ἡ κατάχυσις· θαυμαστὸν δὲ ὄντως τὸ ἐπὶ χύματος * ἱδρᾶσθαι.

tur, & ſub ea *effuſio*, id eſt, tenebræ exteriores; tibi verò menſa plena pinguedine concedetur. Fortaſſe verò abyſſo & aquarum effuſioni hypocrita comparatur, ſub qua ſcopuli latentes & abſconditi, navigantibus periculum afferre ſolent, quia clandeſtina & altè jacta conſilia meditetur, ac ſimulationis ſpecie inſidias tegat & obumbret, ita ut qui fidem ei adhibent, naufragium faciant. Sin autem quod dicitur, propter divini operis admirationem interſeritur, Sub abyſſo, inquit, præter aquarum effuſionem nihil eſt: ſuper aquarum verò effuſione terram ſtabiliri, admiratione non caret.

Οὐχ ὑστερήσῃ δὲ ἀπὸ δικαίων κρίμα, θυμὸς δὲ ἐπ' ἀσεβεῖς ἔσαι, διὰ ἀσέβειαν δώρων ὧν ἐδέχοντο ἐπ' ἀδικίαις.

Non deficiet autem à juſtis judicium, & ira ſuper impios erit, propter impietatem munerum quæ accipiebant ſuper iniquitatibus.

Τῶν δικαίων, φησὶν, ἡ ἐκδίκησις οὐχ ὑστερῇ· πῶς γὰρ οἷς καὶ λιπαρὰ ἐφαπλοῦται τράπεζα; Τοῖς δὲ ἀσεβὴς οὐκ ἔστι τὴν θείαν δίκην διαδρᾶναι δίκην, ὅτι δὴ καὶ τὸ δίκαιον παρέφθειρε κρίμασι, καὶ ἀσεβῆ εἵλοντο καὶ ἀδικῆ. κρίνοντες γοῦν ἀδίκως, δικαίως κριθήσονται.

JUſtorum, inquit, vindicta & ultio tardo pede non advenit; quî enim fieri poteſt hoc eveniat, quibus menſa dapſilis paratur? Impii autem ſupplicium divinum effugere non poſſunt, quia juſtitiam divitiis corruperunt, & impiè ac injuſtè vivere delegerunt: Injuſtum quippe judicium ferentes, juſto judicio condemnabuntur.

Μή σε ἐκκλινάτω ἐκὼν ὁ νοῦς δεήσεως ἐν ἀνάγκῃ ὄντων ἀδυνάτων, καὶ πάντας τοὺς κρατοῦντας ἰσχύι.

Non te avertat voluntaria mens à prece infirmorum, cùm in neceſſitate fuerint, & omnes qui viribus valent.

Μήτε σὲ, μήτε ἕνα τῶν κρατούντων ἰσχύι, τουτέστι, τῶν δυναμένων ἐπαμύνειν, ὁ λογισμὸς ἔχων τὸ βούλεσθαι καλῶς ποιεῖν, ὅταν τὸ σῆς ἐπικουρείας δέωνται οἱ ἐν ἀνάγκαις ὄντες ἀδύνατοι, ἀλλ' ἐπάμυνον τῇ δυνάμει.

CUm impotentes in angustiis conſtituti tuam opem implorant, neque te, neque illorum aliquem qui robore præſtant, id eſt, qui defendere & ulciſci poſſunt, mens & deliberatio voluntaria à recto abducat, ſed pro virili illis ſuccurrito.

Μὴ ἐξελκύσῃς τὴν νύκτα τοῦ ἀναβῆναι λαοὺς ἀντ' αὐτῶν, ἀλλὰ φύλαξαι μὴ πράξῃς

Noli extrahere per noctem ut aſcendant populi pro eis, ſed cura ne facias indecentia;

super his enim liberâsti ab inopia.

EJUSDEM. Symmachus verò, *Ne desideres noctu superascendere populos in locum eorum.* Sensus autem hic est; Neque eos qui viribus præditi sunt injuriâ afficito, ita ut noctu & clam insurrectionem faciens, hos quidem propriis sedibus ejicias, alios verò in illorum locum substituas. Æquitatem autem & justitiam erga omnes servandam, à pravis & absurdis factis abstinendum, & paupertatem illis præferendam esse docet. Vel illud, *super his enim liberâsti ab inopia*, ab his moribus, scilicet, & hoc ingenio, id est, Si absurda & scelesta patrare desieris, *ex inopia eripieris*, hoc est, ab ærumna ac tribulatione quæ paupertatis comes est, liberaberis.

Ecce fortis roborabit in fortitudine sua: quis enim est, sicut ille, potens?

POstquam de hominum justitia verba fecisset, ad Dei fortitudinem & justitiam orationem convertit; ac, Vide, inquit, quemadmodum Deus fortis omnia fortiter & cum potentia divina operetur, neque cum ejus potentia quispiam comparandus sit.

Et quis est qui discutiat opera ejus? aut quis est qui dicat, Fecit injusta.

NEmo, inquit, in divinam providentiam inquirere audet, neque potest quispiam, aliquod injustum ab eo factum esse, asserere.

Memento quia magna sunt opera ejus, quorum dominati sunt viri.

ANimam, inquit, advertens, considera & tecum perpende, quòd admirá-

ἄτοπα· ὅτι τούτων γὰ * ἐξείλω ἀπὸ πλωχείας. *ἴσ. ἐξέλε.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Ὁ δὲ Σύμμαχος, μὴ πορθυμηθῇς νυκτὸς ἐπαναβῆναι λαοὺς ὅτι τὸν τόπον αὐτῶν. ὁ δὲ νοῦς τοῦτό· μήτε τοὺς * κρατουμένους ἐμοὶ ἀδικήσῃς, ὡς νυκτὸς καὶ κρύβδην λεληθὸς τούτους μὲν τῶν οἰκείων ἐκβαλῇς, αὐτὰ δὲ αὐτῶν δὲ ἑτέρους εἰς τὸν τόπον αὐτῶν ἐγκαταστήσας. διδάσκει δέ, ὅτι τὴν ἰσότητα καὶ τὸ δίκαιον πρὸς πάντας πορισάμενος φυλάττειν, καὶ ἀπέχεσθαι ἀπὸ τῶν ἀτόπων, μὴ δὲ ἁρπάζειν καὶ πορίζειν ταῦτα πλωχείας. ἢ τό, ὅτι τούτων γὰ ἐξείλω ἀπὸ πλωχείας, ἀντὶ τοῦ, ἀπὸ τούτου ἔθνους, τουτέστιν, ἀπὸ τοῦ μὴ πορίζειν τὰ ἄτοπα, ἐξαιρεθήσῃ ἀπὸ πλωχείας, τουτέστιν, ἀπαλλαγήσῃ τῆς ἐν πενίᾳ ταλαιπωρείας. *ἴσ. κρατοῦντας.

Ἰδὲ ὁ ἰσχυρὸς κραταιώσει ἐν ἰσχύϊ αὐτοῦ· τίς γάρ ἐστι καθ' αὐτὸν δυνάστης;

Ἀπὸ τοῦ περὶ δικαιοσύνης ἀνθρώπων λόγου, εἰς τὸν περὶ ἰσχύος Θεοῦ καὶ δικαιοσύνης ἐκβαίνει λόγον· καὶ, θεώρησον, φησὶν, ὡς ὁ ἰσχυρὸς Θεὸς κραταιῶς ἄπρακτα καὶ μὴ δεικνῦσα δυνάμεως ἐργάζεται, καὶ οὐκ ἔστιν ὁ τῇ αὐτοῦ δυνάμει ἀνταλλόμενος.

Τίς δέ ἐστιν ὁ ἐτάζων αὐτοῦ τὰ ἔργα; ἢ τίς ὁ εἰπὼν, ἔπραξεν ἄδικα.

Οὐδείς, φησὶ, τολμᾷ ἐξετάζειν τὰς τοῦ Θεοῦ οἰκονομίας, οὐδὲ δυνατὸν εἰπεῖν, ἢ ἄδικόν τι πρὸς αὐτὸν πεπρᾶχθαι.

Μνήσθητι ὅτι μεγάλα ἐστὶ αὐτοῦ τὰ ἔργα, ὧν ἦρξαν ἄνδρες.

ΕΙς νοῦν, φησὶ, * βαμόμενος, σκόπησον καὶ ἀναλόγισαι τὰ περὶ τὴν κτίσιν τοῦ Θεοῦ *χ. λαζόμενος.

Θεοῦ ἔργα, ὅτι θαυμαστὰ, κἂν ἐπὶ τῆ συνηθείας ἴσως δόκιμα φαίνηται δοκῇ· ἔργα δὲ φημι Θεοῦ, ὧν ἀρχὴν ἄνθρωποι καταρχαὶ ἐπάγησαν· ἀρχέτωσαν γάρ, φησι, τῶν ἰχθύων τῆ θαλάσσης, καὶ τῶν πετηνῶν τοῦ οὐρανοῦ. καὶ ὁ ψαλμῳδὸς, πάντα ὑπέταξας ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτοῦ.

bilia ſint creationis opera, licèt conſuetudine contemptibilia appareant; opera, inquam, Dei, quibus homines ab initio præfecti ſunt, *Dominentur* enim, inquit, *piſcibus maris, & volatilibus cœli.* Et Pſalmiſta, *Omnia ſubjeciſti ſub pedibus ejus.* Gen.1.28. Pſal.8.8.

Πᾶς ἄνθρωπος εἶδεν ἐν ἑαυτῷ, [τουτέστι, πᾶς ἄνθρωπος τὴν περὶ Θεοῦ γνῶσιν ἔχει.] ὅσοι πεπρωσκόμμενοί εἰσι βέλεσι.

Omnis homo vidit in ipſo, [Id eſt, *omnis homo cognitionem habet de Deo.*] *quicunque vulnerati ſunt mortales.*

ΤΟ, ὅσοι, ἀντὶ τοῦ, πάντες· ὅτι καὶ πάντων, τὸ πεπρώσκεσθαι, ἤγουν, τὸ παθητὸν, καὶ φθαρτόν. ὁ δὲ Σύμμαχος ἐναργὲς, ἕκαστος ἀποβλέπων μακρόθεν, ἠνίξατο ὅτι πρόσεισι ἐνταῦθα ἡ νῆψις ἐλέχθη, καὶ ἡ τοῦ νοὸς διέγερσις, ἀπὸ τοῦ τοὺς νυττομένους μᾶλλον διεγείρεσθαι, καὶ προσεκτικωτέρους γίνεσθαι.

ILlud, *Quicunque*, pro, *Omnes*, ponitur; quia omnium eſt vulnerari, perpeſſioni, ſcilicet, & corruptioni obnoxios eſſe. Symmachus autem cùm interpretetur, *Unuſquiſque aſpiciens à longè*, per vulnerationem hoc loco ſobrietatem, & mentis excitationem ac vigilantiam innuit, eò quòd magis excitentur & attentiores reddantur, qui fodicantur & ſtimulantur.

Ἰδοὺ ὁ ἰσχυρὸς πολὺς, καὶ οὐ γνωσόμεθα.

Ecce fortis multus, & neſciemus.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Τὸ πολύ, ὀφείλει τοῦ ἀορίστου, καὶ ἀριθμῷ μὴ περιλήπτῳ, ἡ γραφὴ χρῆσιν. ἐπεὶ οὖν καὶ τὸ θεῖον μέγεθος καὶ ἡ ἰσχὺς πόσῳ ὑποβληθῆναι οὐ δύναται, διὰ τοῦτο ἔφη, ὅτι πολὺς ὁ ἰσχυρὸς, καὶ ὑπὲρ τὴν γνῶσιν ἡμῶν.

OLYMPIODORI. Vox, *Multum*, in Scriptura pro numero indefinito, & qui comprehendi non poſſit, uſurpatur. Quoniam igitur divina magnitudo & fortitudo quantitati ſubjici nequit, ideo dixit, Multus eſt fortis, noſtróque intellectu & cognitione major.

Ἀριθμὸς ἐτῶν αὐτοῦ καὶ ἀπέραντος.

Numerus annorum ejus & infinitus.

ΤΟυτέστιν, ἀΐδιος. ἴνα δὲ τῶν αἱρετικῶν, ἀριθμὸς ὁδῶν, ἔχῃ· ἵνα εἴπῃ, ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ, καὶ αἱ πορεῖαι τῶν κειμένων ἐν ἡμῖν ποιήσεων.

ID eſt, Æternus. Quædam autem exemplaria habent, *Numerus viarum*; ac ſi diceret, Viæ ejus, & progreſſus judiciorum quæ in nobis facit & exercet, inveſtigari nequeunt.

Ἀριθμηταὶ δὲ αὐτῷ σταγόνες ὑετοῦ.

Numerabiles autem ei ſtillæ pluviæ.

ΤΗν τοῦ Θεοῦ γνῶσιν οὐδὲν ἐκφεύγει, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀριθμὸν ὑετίων σταγόνων ἀκριβῶς.

DEi notitiam nihil fugit, quin & pluviatilium ſtillarum numerum accuratè novit.

Et effundentur ad pluviam in nube.

HOc loco Dei ſcientiam ſimul & providentiam prædicat, & quòd pluviam non immoderatè, ſed modo quodam certo, ac menſurâ è nubibus effundat.

Καὶ ἐπιχυθήσονται ὑετῷ εἰς νεφέλῃ.

ΕΝταῦθα τὴν γνῶσίν φησι καὶ τὴν προνοιαν, καὶ ὅτι οὐκ ἀμέτρως, ἀλλ' ἐναριθμίως ἀφὶ τῶν νεφελῶν κέφ τ' ὑετόν.

Fluent antiquitates.

STillæ, inquit, ex illis profluent: quas quidem, *antiquitates* ideo vocavit, quia ita olim & ab antiquo evenerit; pro quo Symmachus, *Quæ quidem fluent ex æthere.*

Ρυήσονται παλαιώματα.

*Ἐκ κρέσει, φησὶν, ἐξ αὐτῶν οἱ σταλαγμοί· *τοῦτα γὰρ δὴ παλαιώματα εἶπε, ἀφὶ τῦ αἰῶνος καὶ ὡς παλαιοῦ τῦθ' ὕτως γινομένου· αἰθ' ἃ ὁ Σύμμαχος, ἅπινα ῥυήσονται ἐκ τῦ αἰθέρος.

*Ισ. Ευρεύσεσι. *Ισ. τούτους.

Obumbraverunt autem nubes ſuper innumerabili homine.

MEritò, inquit, mirabitur quiſpiam, ſi diligenter ſecum perpenderit, quomodo aër, qui naturâ ſuâ rarus eſt, in nubes ita condenſetur, ut cœlum hominibus opacum reddat.

Εσκίασε ἡ νέφη ἐπὶ ἀμυθήτῳ βροτῷ.

ΑΓαθεύη ἂν, φησὶν, εἰκότως, σκοπῶν ἀκριβῶς, ὅπως ὁ χαῦνος ἀὴρ ὕτω πυκνοῦται εἰς νεφέλας, ὥστε καὶ σκιάζειν τοῖς ἀνθρώποις τ' ὄμενόν.

Horam conſtituit jumentis, & ſciunt cubilis ordinem.

HOram pro menſuris aut terminis poſuit; ita ut quædam animalia hominibus inſerviant, alia verò minimè obtemperent; & illa quidem noctu, hæc verò interdiu divinâ diſpenſatione quietem capiant, & ab hominum infeſtatione ceſſent.

Ωραν ἔθετο κτήνεσιν, οἴδασι δὲ κοίτης τάξιν.

ΩΡαν, αὐτὶ τῦ, μέτρα, ἢ ὅρους, ὥστε τὰ μὲν ὑπουργεῖν ἀνθρώποις, τὰ δ' μὴ ὑποτάττεσθαι· καὶ τὰ μὲν νυκτὸς, τὰ δ' ἡμέρας ἡσυχάζειν οἰκονομικῶς, ἵνα τ καὶ' ἀνθρώπων ἐφόδου παύοιντο.

In his omnibus non obſtupeſcit animus tuus, nec mutatur cor tuum à corpore?

EJUSDEM. An non hæc igitur, inquit, mentem percellere, & animum à corpore ratione quadam divellere ſufficiunt? quomodo, ſcilicet, animalia ratione carentia, ordinem cubilis, & egreſſionis tempus, naturâ magiſtrâ, intelligant. Obſerva autem quòd non dixerit, *An non*

Επὶ τούτοις πᾶσιν οὐκ ἐξίσταται σου ἡ διάνοια, οὐδὲ διαλλάττεται σου ἡ καρδία ἀπὸ σώματος;

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Ἀρα οὖν, φησὶν, οὐχ ἱκανὰ ταῦτα ἐκπῆσαι διάνοιαν, καὶ εἴπου τινὰ διαχωρίσαι ψυχὴν ἀπὸ σώματος; πῶς καίτοι λόγῳ ἀπεστερημένα ἀπὸ τ φύσεως ἐπιγνοσθῆ τὰ κτήνη τάξιν κοίτης, καὶ τάξιν ἐξόδου αὐτῶν. ὅρα δ', οὐκ εἶπεν, οὐ θαυμάζει ἡ διάνοιά σου; ἀλλ',

ἀλλ', οὐκ ὀξίσαθαι; ὄντως γὰρ ἔκστασις καὶ φείκη, πῶς τὰ ἄλογα τοσαύτην διάταξίν φυλάττει· ἵνα μάθῃς ὅτι καὶ σύ, οὐκ ἀπὸ τοῦ λόγου, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ τὸν λόγον δεδωκότος κυβερνᾷ.

animus tuus admiratur? ſed, *An non obſtupeſcit?* Animalia enim rationis expertia, tantum & tam decorum ordinem ſervare, ſtuporem reverà & horrorem parit; ut tu, non ratione, ſed ab eo qui rationem largitus eſt, gubernari te intelligas.

Καὶ ἐὰν σωρὴ ἀραίωσις νεφέλης ἰσότητα σκηνῆς αὐτοῦ.

Et ſi conſtiterit extenſio nubis æqualitatem tabernaculi ejus.

ΘΑυμάσαι δ' ἂν τις, φησὶ, τὸ ἐὰν σωρὴ καὶ γνῷ, πῶς μικρᾶς φαντασίας νεφέλης, καὶ ὅλον τὸν ὄρθριον ἡ πύκνωσις ἐκτείνεται τῶν νεφῶν· σκηνὴν γὰρ τὸν ὄρθριον ἐκάλεσεν.

MIrari etiam, inquit, quis poteſt, ſi intellectu & cognitione præditus fuerit, quomodo parvâ nubeculâ exortâ, nubium condenſatio extendatur, & totam cœli faciem operiat; cœlum enim *tabernaculum* vocavit.

Ἰδοὺ ἐκτενεῖ ἐπ' αὐτὸν ἠδώ.

Ecce extendet ſuper eum Edo.

Ο Δὲ Σύμμαχος, ἐκπετάζει ἐπ' αὐτὸν ὃ φῶς αὐτοῦ. ἕτερα δὲ ἀντίγραφα, ἀντὶ τοῦ, ἠδώ, τόξον, ἔχουσιν. ἐὰν οὖν νοήσῃ ἄνθρωπος, πῶς, σωρευθείσης ὕσης, αἱ ἡλιακαὶ ἀκτῖνες εἰς πλοῦν τῶν νεφῶν ἀραιώσιν ἐπισκάλλουσαι, ποιοῦσι τὸ τόξον, ὃ δὴ καὶ τοῖς πολλοῖς Ἶρις καλεῖται, θαυμάσεται μὲν τοῦ δημιουργοῦ τὴν σοφίαν· πῶς ἐν μὲν τῇ τῶν νεφῶν πυκνότητι τὸ ὠφέλιμον τοῦ ὑετοῦ τοῖς ἀνθρώποις χρείαν ἐργάζεται, ἐν δὲ τῇ μανότητι καὶ ἀραιότητι τῶν νεφῶν ἐπισφαίνεσθαι τὸ τόξον ἐπιδιαιρούσης, ἐπιδιαμυθουμένου τοῖς ὑπὸ τὴν γῆν, ὅτι οὐκέτι αὖθις κατακλύσῃ, ἀλλὰ τῶν ὑδάτων αὐτὸς κατέχει τὸ ἄμετρον ὁρμᾶν, καὶ τὴν οἰκείαν ἐπαγγελίαν.

SYmmachus verò, *Expandit ſuper eum lumen ſuum.* Alia autem exemplaria, pro *Edo*, *Arcum* habent. Si igitur homo conſideraverit, quemadmodum, nubium collectione factâ, tenuiores inter eas feriendo, radii ſolares arcum efficiant, (qui vulgò, Iris, appellatur) opificis ſapientiam admirabitur, qui in nubium condenſatione commodum & fructuoſum pluviæ uſum hominibus operatur, in laxitate autem & raritate earum, ad ſolatium incolarum terræ, facit ut arcus appareat, quia non ampliùs diluvio eos inundaturus eſt, ſed juxta promiſſum ſuum, immoderatum aquarum impetum & vim cohibet.

Καὶ ῥιζώματα τῆς θαλάσσης ἐκάλυψεν· ἐν γὰρ αὐτοῖς κρινεῖ λαούς.

Et radices maris contexit: in eis enim judicabit populos.

Ἢ τοῦτο λέγει, ὅτι τὸ τόξον καὶ μέχρι θαλάσσης διήκει· ἢ, ὅτι ὁ Θεὸς τὰς ῥίζας τῆς θαλάσσης ἐκάλυψεν· οὐδεὶς γὰρ οἶδεν ἐπὶ τίνος βασάζεται ἡ θάλασσα. διὰ δὲ τούτων ἐμφαίνεται τοὺς ἀνθρώπους ὁ Θεὸς, διὰ ἐπαγωγῆς θαλάσσης τυχὸν, ἢ χαλάζης, καὶ τῶν τοιούτων.

VEl hoc dicit, Quòd arcus ad mare pertingat: vel, Quòd Deus radices & fundamenta maris occultaverit; nemo enim eſt qui novit quo fulcimento mare ſuſtineatur. His autem rebus Deus hominibus ſupplicia irrogat, cùm mare fortè, aut grandinem, aut ſimile quidpiam terris immittat.

Dabit

Dabit escam valido.

OLYMP. Symmachus autem reddidit, *Præbebit escam copiosam*; id est, Imbrium beneficium & utilitas, frugum abundantiam parit.

Δώσι τροφὴν τῷ ἰσχύοντι.

ΟΛΥΜΠ. Ὁ δὲ Σύμμαχος, παρέξει τροφὴν πανπόλλιον, ἐκδέδωκε. Τουτέστι, καρπῶν ἀφθονίαν ἢ τῶν ὑετῶν ἐργάζεται χρεία.

In manibus contexit lumen.

SUâ, inquit, potestate, & efficaciâ, lucis splendorem abscondit; lux enim in nullo loco occultatur, neque prorsus eam abscondere quispiam potest.

Ἐπὶ χερῶν ἐκάλυψε φῶς.

ΕΝ τῇ ἑαυτοῦ δυνάμει, φησὶ, καὶ ἐνεργείᾳ κρύπτει τὸ φῶς τὴν αὐγήν· ὃ γὰρ ἔχει τόπον που κρυβῆναι τὸ φῶς. Οὐδὲ δύναταί τις πανταχοῦ * αὐτὸ κρύψαι. *ἴσ. αὐτό

Et mandavit de ea in occurrenti.

SYmmachus, *Et præcipiet ei ut occurrat.* Lucem, inquit, occultans, & noctem efficiens, præcipit ei ut obviam occurrat; ac si diceret, Nox & dies illius nutu ac voluntate sibi invicem succedunt. Illud igitur, *De ea*, de die; &, *In occurrenti*, de Sole intellexit.

Καὶ ἐνετείλατο περὶ αὐτῆς ἐν ἀπαντήσει.

Ὁ δὲ Σύμμαχος, καὶ ὑπιτάξει αὐτῷ ὥστε ἀπαντῆσαι, ἡρμήνευσε. καλύπτων γὰρ, φησὶ, τὸ φῶς, καὶ νύκτα ἐργαζόμενος, ἐντέλλεται αὐτῷ ὥστε ἀπαντῆσαι· ἵνα εἴπῃ, ὅτι καὶ νὺξ καὶ ἡμέρα τῷ αὐτοῦ βουλήματι ἀλλήλας διαδέχονται. Τὸ οὖν, περὶ αὐτῆς, τὴν ἡμέραν φησίν· ἐν ἀπαντήσει δέ, τῷ ἡλίῳ.

Annunciabit de eo amicum suum.

SYmmachus, *Annunciabit de hoc sodali suo?* id est, Num de ejus creatione cum aliquo consilium init aut communicat? ut verba per interrogationem legantur. Possunt verò etiam aliter intelligi, quòd Deus, scilicet, harum rerum cognitionem amicis impertiatur.

Ἀναγγελεῖ περὶ αὐτοῦ φίλον αὐτοῦ.

Ὁ δὲ Σύμμαχος, ἀπαγγελεῖ περὶ τούτου ἑτέρῳ αὐτῷ; δυτικῶς, μὴ περὶ τοῦ τούτου δημιουργίας μετά τινος βουλεύεται, ἢ διαχειρίζεται; ἵνα ᾖ καθ' ἐρώτησιν ἡ διάγνωσις. δυνατὸν γὰρ καὶ οὕτω νοῆσαι, ὅτι τὰ περὶ τούτων γνῶσιν τοῖς φίλοις ὁ Θεὸς χαρίζεται.

Dominus, possessio, & de injustitia.

ALia exemplaria habent, *Domini possessio*: Symmachus autem transtulit, *Zelum pro injustitia.* Sensus autem hic est; Num Deus de possessione sua, & quemadmodum ad zelum ac indignationem commotus, injustos puniat, cum sodali aliquo consilia communicat? Vel sic; Deus amicis

Κύριος, κλῆσις, & περὶ ἀδικίας.

ΕΤερα δὲ γράφα, Κυρίου * κλῆσις, ἔχει. Σύμμαχος δέ, ζῆλον περὶ ἀδικίας, ἐκδέδωκεν. ὁ δὲ νοῦς ἔστι· μὴ διαχειρίζεται Θεὸς * ἑτέρῳ τινὶ περὶ τοῦ ἑαυτοῦ * κλήσεως, πῶς τε εἰς ζῆλον κινούμενος, καὶ κολάζων τοὺς ἀδίκους; ἢ καὶ οὕτως· διαγγελεῖ ὁ Θεὸς τοῖς ἑαυτοῦ φίλοις

* χρ. κλίσιν.
* ἴσ. ἑταίρῳ. * χρ. κλίσεως.

φίλοις, ὥστε κλήσασθαι αὐτὸς τὴν σοφίαν, καὶ μὴ τὰ ἄδικα.

suis annunciabit, ut ejus sapientiam, non autem quæ injusta sunt, possideant.

ΚΑΙ ἀπὸ ταύτης ἐταράχθη ἡ καρδία μου.

ET ab hac turbatum est cor meum. CAP. 37.

ΟΛΥΜΠ. Ἀπὸ ταύτης, φησὶ, τῆς θεωρίας ἡ δυναμένη μου ἡ ψυχὴ εἰς τὸ ἀκατάληπτον τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας διατείνασα, κλόνον ὑπέσχε, καὶ τῆς οἰκείας στάσεως παρέρρυη, μονονουχὶ καὶ ἐκπηδῶσα ἀπὸ τοῦ θαύματος. τοιοῦτόν τι καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος πεπονθὼς, * θαυμασιλογῶν ἀφῆκε φωνὴν, ὦ βάθος πλούτου, καὶ σοφίας, καὶ γνώσεως Θεοῦ! ὁ δὲ Σύμμαχος, καὶ περὶ τούτων πτήσσει ἡ καρδία μου.

* al. θαυμασιλογ.

OLYMPIOD. Ex hac, inquit, contemplatione, cùm mens mea in Dei incomprehensibilem sapientiam aciem intendere non posset, turbata est, & præ admiratione propemodum gestiens & exsiliens, de statione sua decidit. Divinus Paulus cùm huic simile pateretur, vocem admiratione plenam emisit, *O profundas divitias tum sapientiæ, tum cognitionis Dei!* Rom. 11. 33 Symmachus verò, *Et de his exipavescit cor meum.*

Καὶ ἀπερρύη ἐκ τοῦ τόπου αὐτῆς.

Et effluxit de loco suo.

ΤΟυτέστι, μικροῦ καὶ τὴν οἰκείαν ἕδραν καταλέλοιπεν.

IDest, Parum adfuit quin propriam sedem desereret.

Ἄκουε ἀκοὴν ἐν ὀργῇ θυμοῦ κυρίου. Καὶ μελέτη ἐκ στόματος αὐτοῦ ἐξελεύσεται.

Audi auditionem in ira furoris Domini; & meditatio de ore ejus egredietur.

ΑΚύλας δὲ, καὶ φθογγὴ διαιρῶν σε, φησὶ, τὴν ἀκουστικὴν * φωνῆς δύναμιν, καὶ καταμάθε τὰ διὰ ὀργῆς τοῦ Θεοῦ τοῖς ἀνθρώποις ἐπιφερόμενα, οἷον τὰς ἀπὸ τῆς χαλάζης βλάβας, τὰς ἐπομβρίας, τὰς αὐχμοὺς, τὴν καρπῶν τῆς φθορὰν. διὰ γὰρ τῶν τοιούτων Θεὸς μονονουχὶ φωνὴν ἀφιεὶς, ἐκδιδάσκει ἡμᾶς τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν καὶ σοφίαν, καὶ πρὸς φόβον ἐνάγει. μελέτη οὖν ταῦτα ἡμῖν καὶ διδαχὴ, φοβηθῆναι τὸν δεσπόζοντα τούτων καταπλαγῆναι.

* al. ψυχῆς.

AQuila verò, *Et sonum.* Facultatem, inquit, quæ sonos discernit aperi, & ea quæ ira Dei hominibus infert, cladem, scilicet, quæ ex grandine provenit, pluviarum inundationes, squalores, & fruguum exitium addiscito: Deus enim per similia vocem propemodum emittens, de potestate sua & prudentiâ nos instruit, & metum incutit. Pro meditatione igitur & doctrinâ hæc nobis inserviunt, ut Deum qui ea operatur, timeamus.

Ὑποκάτω παντὸς τοῦ οὐρανοῦ ἡ ἀρχὴ αὐτοῦ.

Subter universum cœlum imperium ejus.

ΔΙήκει, φησὶν, ἡ τοῦ Θεοῦ ἀρχὴ μέχρι καὶ τῶν καταχθονίων· καὶ οὐκ ἀμοιρεῖ, οὐδ' ἀνεπισκόπτως τὰ καθ' ἡμᾶς.

DEi, inquit, imperium etiam ad eos qui apud inferos degunt, pertingit; neque res nostræ ejus gubernatione & providentiâ destituuntur.

Et

Et lumen ejus ſubter alas terræ.

Καὶ τὸ φῶς αὐτῦ ὑπὶ πτερύγων τ γῆς.

ID eſt, Ad ultimos terræ terminos providentia ejus manat. Vel, Simulatque dies illuxit, extremi terræ anguli luce ejus colluſtrantur.

Τουτέστιν, ἡ πρόνοια αὐτ ἄχρι τ̃ν ἐσχάτων τ γῆς. ἢ, ἐπ ἅμα ἡμέρα διαυγάσῃ, τὰ πέρατα τ γῆς ὑπ' αὐτῆς φωτίζεται.

Poſt eum clamabit voce, tonabit in voce ſuperbiæ ſuæ.

Ὀπίσω αὐτῦ βοήσει φωνῇ, βροντήσει ἐν φωνῇ ὕβρεως αὐτῦ.

EJUSDEM. Pro, *ſuperbiæ ſuæ*, Aquila, *Celſitudinis ſuæ*, reddidit, id eſt, excellentiæ vel comminationis. Cùm autem divinam majeſtatem ob oculos proponere, in animo haberet, tanquam magnos quoſdam & tremendos Imperatoris vel Regis alicujus ſatellites, tonitrui ſonos addidit. Cùm igitur, inquit, ſtipatoribus ſuis imperare voluerit, tonitrûs fragore voces eduntur, quæ minas ejus vel excellentiam indicant. Illud autem, *Poſt eum*, id eſt, illo volente; ſimulatque enim voluerit, factum volùntatis comes eſt, omniáque illi obtemperant.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Ἀντὶ τ̃ῦ, ὕβρεως αὐτῦ, ὁ Ἀκύλας, ὑψηφερείας αὐτῦ, ἐκδέδωκε, τουτέστιν, ὑψοχῆς, ἢ ἀπειλῆς. Τὸ μεγαλεῖον τ̃ῦ Θεοῦ τοῦτο φησὶν θέλων, ὡσανεί τινι στρατηγῷ, ἢ τ βασιλεῖ, μεγάλους τινὰς τ φοβερὸς ἑπομένους ἔταξε τ βροντῆς τοὺς ἤχους. ὅταν οὖν, φησὶν, ἐθέλῃ Κύριος κελεῦσαι τοῖς ἑπομένοις αὐτοῖς, τοῦτ ἔστι τ βροντῆς καταῤῥήγνυσθαι φωνάς, τοῦτ ἐστὶ δηλῶσαι τ ἀπειλὴν, ἢ τ ὑψηφέρειαν αὐτ. Τὸ δ', ὀπίσω αὐτ, ἀντὶ τ̃ῦ, θελήσαντος αὐτ· ἅμα γὰρ ἐθέλῃ, ἕπεται τῷ θέλειν τὸ ἔργον, τ πειθαρχεῖν πάντα αὐτῷ.

Et non commutabit eos, quoniam audiet vocem ejus.

Καὶ οὐκ ἀνταλλάξει αὐτοὺς, ὅτι ἀκούσῃ φωνῆς αὐτῦ.

SYmmachus verò, *Et audito ſono ejus non inveſtigabitur*, id eſt, Quomodo, & quamobrem ſonus tonitrûs fiat, nemo inveſtigare & comprehendere poterit. Juxta verò Septuaginta Seniorum interpretationem, Imperante Deo, non licet ſonos tonitrûs immutare, quia voci ejus morem gerunt, & imperium detrectare nequeunt.

Ὁ δὲ Σύμμαχος, οὐκ ἐξιχνιασθήσεται ἀκουσθέντος τ̃ῦ φόβου αὐτ̃ῦ, ἀντὶ τ̃ῦ, οὐδεὶς δυνήσεται ἐξιχνιάσαι οὐδὲ καταλαβεῖν πᾶς, ἢ διὰ τί γέγονε τ βροντῆς ὁ ἦχος. τὸ δ' τοῖς Ἑβδομήκοντα, κελεύσαντος τ̃ῦ Θεοῦ, οὐκ ἔστι μεταλλάξαι τοῖς τ βροντῆς φόβους, διότι ὑπακούσιν αὐτῷ, οὐ δύνανται ἀπειθεῖν.

Tonabit fortis in voce ſua mirabiliter.

Βροντήσει ὁ ἰσχυὸς ἐν φωνῇ αὐτῦ θαυμάσια.

ID eſt, Ad terrorem auditoribus incutiendum, tanquam vocem quandam ederet, facit Deus ut tonet. Tonitru autem ideo Dei vocem vocavit, quia ejus imperio & nutu fiat.

Τουτέστιν, ὡσανεί τινα φωνὴν ἐκπέμπων, τ βροντὴν γίνεσθαι ποιεῖται Θεὸς εἰς τ τ̃ν ἀκουόντων κατάπληξιν. φωνὴν δὲ Θεοῦ τ βροντὴν εἶπε, διὰ τὸ ἐκ προστάγματος αὐτοῦ γίνεσθαι.

Ἐποίησε

Εποίησε γὰρ μεγάλα ἃ οὐκ ἠδύμεθα.

Fecit enim magna quæ neſciebamus.

ΑΝτὶ τοῦ, μεγάλα μυρίοις τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ, τοὺς δὲ λόγους αὐτῶν γνῶναι οὐ δυνάμεθα.

ID eſt, Magna ſunt Dei opera, & rationes eorum ſcire non poſſumus.

Σωτάσσων χιόνι, γίνου ἐπὶ γῆς· καὶ χειμὼν ὑετὸς, καὶ χειμὼν ὑετῶν δυναστείας αὐτοῦ.

Præcipiens nivi, Eſto ſuper terram; & tempeſtas pluvia, & tempeſtas pluviarum poteſtatis ejus.

ΤΟ, σωτάσσων, ἀντὶ τοῦ, κελεύων, εἴρηται. ἐρεῖ γὰρ τῇ χιόνι, καταβῆθι ἐπὶ τὴν γῆν· καὶ καταβήσεται. καὶ ὁ χειμὼν δὲ, καὶ τῶν ὑετῶν ἡ ἐπίχυσις, ἔργον ἐστὶ τῆς αὐτοῦ δυνάμεως, ὥσπερ οὖν καὶ τῆς χιόνος ἡ ἀποστολή. τοῦτο σαφέστερον ἡρμήνευσε Σύμμαχος, εἰπών, καὶ χειμὼν ὑετοῖς χειμάσει ὄμβρους ἰσχύος αὐτοῦ.

PRæcipiens, pro, *Imperans*, dictum eſt. Nivi enim dicturus eſt, Deſcende in terram; & deſcendet. Tempeſtas autem, & pluviarum effuſio, non ſecus ac nivis immiſſio, divinæ poteſtatis opus eſt. Symmachus dicendo, *Et hyems pluviis roboris ejus imbres hyemabit*, dilucidiùs hoc interpretatus eſt.

Εν χειρὶ παντὸς ἀνθρώπου σφραγίζει, ἵνα γνῷ πᾶς ἄνθρωπος τὴν ἑαυτοῦ ἀσθένειαν.

In manu omnis hominis ſignat, ut ſciat omnis homo infirmitatem ſuam.

ΟΛΥΜΠ. Ο χειμὼν, φησὶ, κατασφραγίζει, καὶ οἱονεὶ καταδεσμεῖ τὰς δυνάμεις τῶν ἀνθρώπων ταῖς χερσὶ, καὶ τῶν ἔργων ἀποκωλύει. διὰ τοῦτο, φησὶ, μεγάλα τοῦ Θεοῦ τὰ δημιουργήματα, διὰ τοῦτο ψῦχος καὶ καῦμα, διὰ τοῦτο ἀέρων ἀνωμαλία. * μὴ γὰρ οὐκ ἐνῆν αὐτῷ ἡμέρας * κλῆσιν ἀεί ἴων; *Ἀλλ' ἵνα πανταχόθεν κωλύῃ τοῦ φρονήματος ὄγκον ἐπαίρεσθαι καὶ διανιστάμενον, ἵνα γνῷ πᾶς ἄνθρωπος τὴν ἑαυτοῦ ἀσθένειαν, πάντα τρόπον ὃν ἐναντίον κατεσκεύασεν ὁ Θεὸς, καὶ τὴν κλίσιν, καὶ τὴν καταστολὴν τοῦ σώματος, καὶ τὴν τοῦ βίου διαγωγήν· ἵνα μάθωμεν μετριάζειν, τὴν ἑαυτῶν ἀπιγνόντες ἀσθένειαν.

* ἴσ. κλίσιν.
* ἴσ. suppl. πάντως.

OLYMP. Tempeſtas, inquit, ſeu hyems, hominum manus obſignat, & quaſi vinculis conſtringit, nec operari ſinit. Propterea, inquit, Dei opera eximia, propterea frigus & æſtus, propterea varia & inæquabilis aëris conſtitutio. Rerum autem creatarum fabrica an non quàm optima fieri potuit? Omnino. Deus verò, ut modis omnibus turgidum mentis faſtum & elationem reprimeret, omníque homini infirmitas ſua nota eſſet, cuncta in contrarium, corporis compagem & ſtructuram, ac vitæ rationem fabricatus eſt; ut imbecillitatem propriam agnoſcentes, de nobis ipſis ſobriè & modeſtè ſentire diſceremus.

Εἰσῆλθε δὲ θηρία ὑπὸ τὸν σκέπωλον, ἡσύχασαν δὲ ἐπὶ κοίτης.

Introierunt autem beſtiæ ſub tegmen, & quieverunt ſuper cubile.

ΑΠὸ δὲ τοῦ ἀέρος ψυχρότητος, ὑπὸ λόχμας καὶ σπήλαιοις τὰ θηρία κατα-

PRopter aëris aſperitatem, in ſylvis & ſpeluncis feræ occultantur; hyemis

enim rigiditas progredi eas non ſinit, ſed intus ſe continere cogit.

χρύσταλον). ὁ γὰρ ἄκρος χειμὼν οὐκ ἐᾷ προϊέναι, ἀλλὰ συστέλλειν ἀναγκάζει.

De promptuariis ſuperveniunt dolores, & à ſummitatibus frigus, & à ſpiratione fortis dabit gelu.

Ex ταμείων ἐπέρχεται ὀδύναι, ἀπὸ δὲ ἀκρωτηρίων ψύχος, καὶ ἀπὸ πνοῆς ἰσχυρᾶς δώσει πάγος.

SYmmachus verò, *Ab inſufflatione Dei dabitur glacies*, Senſus verborum dubius eſt. Vel enim hoc dicit, Quòd dolores qui ex frigore oriuntur, ex occulto, tanquam ex theſauro aliquo, ſuperveniant ; à finibus autem & extremitatibus, ſecundùm alios, *turbo*, & *procella*, invadat. Vel potiùs, Quòd ex intimis receſſibus, ex viſceribus, ſcilicet, dolores iis contingant qui frigore obriguerunt : ſummitates autem, extrema, ſcilicet, corporis membra, plus reliquis à frigore infeſtantur. Glacies verò venti flatu denſatur ; ventum enim *ſpirationem fortis* vocavit, quia Dei imperio producitur.

Ὁ δὲ Σύμμαχος, ἀπὸ ἐμφυσήματος Θεοῦ δοθήσεται πάγος. ἀμφίβολος ἡ ἔννοια. ἤτοι γὰρ τοῦτο λέγει, ὅτι αἱ ἀπὸ τοῦ ψύχους ὀδυναι, ὡς ἐκ θησαυρῶν τινων, ἐξαποκρύφων ἐπέρχονται· ἀπὸ δὲ τῶν περάτων καὶ τῶν ἄκρων ὁ συγκλεισμὸς, καὶ ἡ καταιγὶς, καὶ τοὺς λοιποὺς, ἔπεισιν. ἢ μᾶλλον, ὅτι ἐκ μὲν τῶν ἐνδοτάτων, ἧττον ἀπὸ τῶν ἀπολάγνων, ὀδυναι τοῖς κρυμωθεῖσιν ὑπενήνοχεν· τὰ δὲ ἀκρωτήρια, ἧττον τὰ ἄκρα τοῦ σώματος, πλέον τῶν ἄλλων μελῶν ὑπὸ τοῦ ψύχους ἐνοχλοῦνται. ὁ δὲ πάγος ἀπὸ πνεύματος ἀνεμιαίου στερεῖται· πνοιὰ γὰρ ἰσχυροῦ τὸ πνεῦμα ἐκάλεσεν, ὅπερ κατὰ προστάξιν Θεοῦ γίνεται.

Gubernat autem aquam qualiter illi placuerit.

Οἰακίζει δὲ τὸ ὕδωρ ὡς ἐὰν βούληται.

DEus, inſtar periti gubernatoris ad clavum ſedentis, prout prudentiæ ſuæ viſum eſt, aquâ utitur.

Χρῆται δὲ ὡς ὕδατι ὡς αὐτῷ ἐφέλῃ Θεὸς κατὰ τὴν ἰδίαν σοφίαν, ὥσπερ ἂν κυβερνητικῆς ἔμπειρος ἐμπέσῃ, ὅτι τῶν οἰάκων καθήμενος.

Et electum format nubes.

Καὶ ἐκλεκτὸν καταπλάσει νεφέλη.

PRo, *Format*, alia exemplaria habent, *obſtupefacit*. Dicit, igitur, quòd aëris convolutio & denſatio, nubiúmque compago, hominem *electum*, id eſt, prudentem, mentis caligine laborare faciat, ac talium miraculorum metu percellat. Symmachus verò ſic reddidit ; *Sed & nubes fructui incumbet* : ita ut illud, *Format*, pro, *obumbrat*, dictum ſit ; ſub nomine autem *electi*, fructus ſignificatur. Nubes igitur fructui *incumbet*, vel *ingruet*, id eſt, ſuperveniet, ſuperfundetur.

Ἕτερα δὲ ἀντίγραφα, ἀντὶ τοῦ, καταπλάσει, καταπλήσει, ἔχουσι. φησὶν οὖν, ὅτι σκοτοδινιᾷ, καὶ ἐκπλήττεται ὑπὸ τοῖς τοιούτοις φαινομένοις τὸ ἐκλεκτὸν, τουτέστι, τὸ σωφρονοῦν, φοβοκινδυνεύει ἢ τοῦ ἀέρος συστροφὴ καὶ πύκνωσις, καὶ τῶν νεφῶν ἡ σύστασις. ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως ἐκδέδωκεν, ἀλλὰ καὶ καρπῷ ὑπισχνεῖσθαι νεφέλη· ὥστε, τὸ, καταπλάσει, ἀντὶ τοῦ, ὑποσκιάζει, εἴρηται· τὸν δὲ ὀνόματι τοῦ ἐκλεκτοῦ, ὁ καρπὸς δηλοῦται. ὑπισχνεῖσθαι οὖν ἡ νεφέλη τῷ καρπῷ, τουτέστιν, ἐπελεύσεται, ὑπερχυθήσεται.

Dia-

Διασκορπιεῖ νέφος φῶς αὐτοῦ.

ΗΤοῦτο λέγει, ὅτι νεφῶν πλησθέντων ὁ ἀὴρ, διασκορπίζει τὸ φῶς τὸ ἥλιακὸν ὑπολαμπόμενον, διασκεδάζει τὸ ἐκ τῶν νεφῶν τοῦ ἀέρος κατήφειαν· ἢ, ὅτι ἀλλήλαις αἱ νεφέλαι συρρηγνύμεναι, φῶς ἀφιᾶσιν· ἵνα εἴπῃ, ὅτι τὰ τῶν νεφῶν αἴτια τὰ νέφη γίνονται.

Dispersget nubilum lucem ejus.

VEl hoc dicit, Aërem nubibus plenum, lumen dissipare & occultare; vel, Solem jubare suo nebulosi aëris tristitiam dispellere; vel, Nubes inter se collisas lumen emittere; ac si diceret, nubes fulgurum causas existere.

Καὶ αὐτὸς κυκλώματα διαστρέψει.

Et ipse circuitus transvertet.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Αὐτὸς ὁ, φησὶν, ὁ Θεὸς ἐν κύκλῳ πάντα τὰ νέφη περιάγει καὶ περιστρέφει, καὶ κατὰ γίνεσθαι ποιεῖται· ἢ κατὰ Σύμμαχον, αὐτὸς κυκληδὸν διαστρέφεται, τουτέστι, πάντα ἐποδεύει, πάντα κατὰ πρόσωπον.

EJUSDEM. Ipse, inquit, Deus, statuto tempore ut fiant imperans, nubes in circulo undique circumagit & circumvolvit: Vel, secundùm Symmachum, *Ipse per circuitum vertitur*, id est, Ubique præsens, obit omnia & lustrat.

Ἐν θεεβυλαθὼθ, εἰς ἔργα αὐτῶν, πάντα ὅσα ἂν ἐντείλῃται αὐτοῖς.

In Theebulathoth, in opera eorum, omnia quæ mandaverit eis.

ΟΔὲ Σύμμαχος, ἐν τῇ κυβερνήσει αὐτοῦ εἰς τὸ ἐργάζεσθαι αὐτά· ἵνα εἴπῃ, οἰακίζει τὸ ὕδωρ ὡς βούλεται, ἐν τῇ κυβερνήσει αὐτοῦ· καὶ ταῦτα πάντα ἐργάζεται εἰς τὴν ἡμετέραν διοίκησιν. ἕτερα δὲ ἀντίγραφα ὕτως ἔχει, ἐν τοῖς κατωτάτω θεὶς ἔργα αὐτοῦ, τουτέστι, δι' ἡμᾶς τοὺς ὑπὸ γῆς ταῦτα ποιῶν.

SYmmachus autem, *In gubernatione sua ut ea operentur*; ac si diceret, Aquam gubernatione sua, ut ipsi visum est, regit: & hæc omnia administrationis nostræ & regiminis causâ operatur. Alia verò exemplaria sic habent; *In infimis ponens opera sua*, id est, propter nos qui in terra sumus, hæc faciens.

Ταῦτα συντέτακται παρ' αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, ἐάν τε εἰς παιδείαν, ἐάν τε εἰς τὸ γλυκὺ αὐτοῦ, ἐὰν εἰς ἔλεος εὑρήσει αὐτόν.

Hæc constituta sunt ab eo super terram, sive in disciplinam, sive in terram suam, si in misericordia inveniet eum.

ΓΙνονται, φησὶ, τὰ ἐκ τοῦ ἀέρος ἐπὶ τῆς γῆς κατ' ἐντολὰς καὶ πρόσταγμα Θεοῦ· καὶ γὰρ ταῦτα ἤτοι διὰ παιδείαν ἁμαρτανόντων, ἢ διὰ καρποφορίαν τῆς γῆς, ἢ καὶ δι' ἄλλας αἰτίας ἀγνώστους μὲν ἡμῖν· πάντως δὲ ὅτι δι' αὐ-

DEi, inquit, mandato & præcepto in terra eveniunt quæ ex aëre descendunt; fiúntque hæc vel propter peccantium castigationem, vel propter terræ fertilitatem, & fructuum ubertatem, vel alias ob causas nobis quidem incognitas; omnino autem

tem propter miſericordiam erga genus humanum, hæc ab eo fieri his de cauſis quis inveniet. Addere autem hoc loco etiam poteris, quòd propter correctionem & converſionem, vel propter terræ germina & fructus, talia fiant, ſi modò terra ad miſericordiam Deum proclivem invenerit.

δεφπων ἔλεον, ῥήσῃ * οὕτω ἵνα αὐτὸν ἀφ' ταύτας τὰς αἰτίας ταῦτα ποιοῦντα. ὑπιβαλὼν ὃ καὶ ὧδε, ὅτι τὰ τοιαῦτα γίνεται, ἢ ἀφ' παιδείαν καὶ ὑποτροφήν, ἢ ἀφ' καρπὰς τ γῆς καὶ βλαστήματα, ἐὰν πρὸς ἡ γῆ ῥέψει τ Θεὸν εἰς ἔλεον νεύοντα.

* Ἴσ. del. ἔν.

Auribus percipe hæc, Job; ſta commonitus virtutem Domini.

Ενωτίζου ταῦτα Ιὼβ, σῆθι * νουθετούμενος δυνάμιν Κυρίου.

* Ἀκροάσεως & ſic in Ms. Theclæ.

ID eſt, Quæ dicta ſunt, in mente recondito, & quanta ſit Dei potentia, tecum reputa. Aquila, Theodotio, Symmachus ſic reddiderunt, *Conſidera*, *Intellige*, *Cogita*.

ΤΟυτέστι, ἐγκαπάθου τῇ διανοίᾳ τὰ εἰρημένα, καὶ ἀνάλογισαι τ Θεοῦ τὴν ἰσχὺν ὅση τίς ἐστιν. ἤτοι Ακύλας, Θεοδοτίων, Σύμμαχος, κατανόησον, σκέψαι, ἐνθυμήθητι.

Scimus quia poſuit Deus opera ſua, [Symmachus, *Nunquid intelliges quando Deus de iis conſtituit?*] *cùm faceret lumen de tenebris; ſcit autem differentiam nubium.*

Οἴδαμεν ὅτι ὁ Θεὸς ἔθετο ἔργα αὐτοῦ, [ὁ Σύμμαχος, ἆρα γνώσῃ πότε ἔταξεν ὁ Θεὸς περὶ αὐτῶν;] φῶς ποιήσας ἐκ σκότους· ἔπίσταται ὃ ἀφάκελισιν νεφῶν.

OLYMPIODORI. Novimus, inquit, Deum harum rerum authorem & opificem eſſe, cujus prima vox erat, *Fiat lux*, cùm priùs, ſcilicet, non exiſteret, (illud enim eſt, *De tenebris*) & qui nubes diſtinguat & diſcriminet, ita ut quædam ex iis largum & copioſum imbrem effundant, quædam guttatim depluant, aliæ verò in nivem convertantur. Secundùm autem Symmachum, Nunquid præſens aderas cùm Deus mundum fabricaret? cùm tenebræ faciem aquarum operirent? cùm opera ſua omnia pro arbitratu diſponeret? Divinæ igitur potentiæ cedito, & incomprehenſibilibus ejus judiciis faſces ſubmittito. Hæc autem ideo ab eo dicta ſunt, ut Jobo (qui Dei timorem qui caſtum reddit, nunquam deſernerat, & qui illud protulerat, *Manum autem Domini ſi non formidavi*) metum, prout arbitrabatur, incuteret.

Gen. 1. 3.

Cap. 31. 23.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Οἴδαμεν, φησὶν, ὅτι ὁ Θεός ἐστιν ὁ ταῦτα ἐργαζόμενος, ὃ καὶ πρώτη φωνὴ, γενηθήτω φῶς, ὃ πρώτου οὐκ ὄν, δηλαδή· τοῦτο γάρ ἐστι, ὃ, ἐκ σκότους· καὶ ὁ τὰ νέφη ἀκριβῶν καὶ διαιρῶν, ὥστε τὰ μὲν ὕειν, τὰ δὲ ψακάζειν, τὰ δὲ νίφειν. καὶ δὲ τ Σύμμαχον, μὴ συμπαρῆς δημιουργοῦντι τῷ Θεῷ τ κόσμον; ὅτε σκότος ἦν ὑπὲρ τῶν ὑδάτων; ὅτε πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ, ὡς ἠβούλησε, διετάξατο; ὀκνῶν παραχώρει τῇ τοῦ Θεοῦ δυνάμει, καὶ τοῖς ἀνεφίκτοις αὐτοῦ κρίμασι. ταῦτα δὲ λέγει, πρὸς φόβον, ὡς οἴεται, τ Ιὼβ ἀνάγων, τ μηδέποτε τ ἀγνοηθὲν τοῦ Θεοῦ καταλείψαντα φόβον, τ λέγοντα, εἰ δὲ Κυρίου ἐπὶ μὴ ἐδεδοίκειν.

ΕΞ-

Εξαίσια ἢ πλώματα πονηρῶν. Σὺ ἢ ἡ στολὴ θερμή.

Τοῦτό φησιν, ὅτι ἐν ὀδυνάις εἶ νῦν, ἀλλ' ὕστερον ἀναπαύσῃ. καὶ τοῦτο τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας, ὃ, λύσιν ἴνα καὶ καὶ πέρας ἐπινοῆσαι τοῖς * ἀνθρώποις κακοῖς, τὸν θάνατον. σὺ τοίνυν ἡ στολὴ, φησὶν, ἔτι νῦν τοῦ τοῦ σώματος ὀδυνῶν τεθέρμαται, πλὴν εἰκὸς ψυγῆναι καὶ ἀνάψυξιν.

* Ἰσ. ἀνθρωπίνοις.

Et ingentes lapsus malorum: tua verò stola est calida.

HOc est quod dicit; Doloribus & ærumnis nunc premeris, postea verò requiem consequêris. Et hoc quidem divinâ prudentiâ fit, quæ humanorum malorum laxamentum quoddam & exitum, mortem adinvenit. Stola igitur, inquit, tua à doloribus corporis adhuc calescit, verisimile autem est ut refrigeretur.

Ησυχάζεται ἢ ὑπὸ τὴν γῆς ἀπὸ νότου.

Ησυχάζει, φησὶ, καὶ ἠρεμεῖ ὑπὸ τὴν γῆς ὁ χειμὼν ἀπὸ νότου, τουτέστιν, ὅτε νότος πνεῖ ἥμερος πνέῃ· θερμὸς γὰρ ὢν ἔστι, διαλύει τὴν κρυμὸν καὶ τὸ ψῦχος.

Quiescit verò super terram ab Austro.

QUiescit, inquit, & sedatur hyems in terra *ab Austro*, id est, vento Australi flante: cùm enim naturâ calidus sit, glaciem & frigus dissolvit.

Στερεώσεις μετ' αὐτοῦ εἰς παλαιώματα, ἰσχυραὶ ὡς ὅρασις ἐπιχύσεως.

ΑΝΘ' ὧν Ακύλας ἐκδέδωκεν, αὐτὸς ἐστερέωσε τὸ οὐρανὸν εἰς ἕδραις, ὁμοίωσαν ὡς ὅρασις * συγχύσεως· ὡς εἰ τὸ νοερὸν τοιοῦτον· αὐτὸς ἐκ παλαιοῦ τὸ στερέωμα κατειργάσατο ἰσχυρὸν καὶ στερεὸν ἐκ τῆς ῥευστῆς καὶ κεχυμένης φύσεως τῶν ὑδάτων. εἰ δὲ βούλῃ, αὐτὸς καὶ τῇ θέρμῃ τοῦ νότου λύει τὸ παγετόν· καὶ πάλιν, αἱ στερεώσεις τῶν ὑδάτων, καὶ πήξεις, καὶ οἱ κρυσταλλώσεις, μετ' αὐτοῦ εἰσι· ποτὲ μὲν γὰρ τοῦτο ποιεῖ, ποτὲ δὲ ἐκεῖνο. πλὴν ἀλλὰ κἂν κρυσταλλωθῇ πάλιν τὸ ὕδωρ, ἀλλ' ὅμως ἡ ὅρασις αὐτοῦ ὡς ὅρασίς ἐστιν ἐπιχύσεως, τουτέστιν, ὑδατικῆς καὶ κεχυμένης οὐσίας.

* Ἰσ. ἐπιχύσεως.

Firmationes cum eo in antiquitates, validæ ut visio effusionis.

PRo quibus Aquila transtulit, *Ipse firmavit cœlum in conversiones, validæ velut aspectus suffusionis*; ut sensus hujusmodi sit; Ipse ab antiquo ex fluxa & fusili aquarum natura, firmamentum validum & stabile effecit. Vel si volueris, Ipse calore noti glaciem resolvit: rursúsque, aquarum firmationes, & congelationes, & quasi in crystallum concretiones, apud eum sunt; interdum enim hoc, interdum illud facit. Licèt autem aqua congelata in crystallum conglaciaverit, aspectus tamen ejus est sicut aspectus *suffusionis*, id est, aqueæ & fusilis substantiæ.

Διατί, δίδαξόν με τί ἐροῦμεν αὐτῷ· καὶ παυσώμεθα πολλὰ λέγοντες.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Τουτέστι, διὰ τί ταῦτα γέγονε, μὴ δυνάμεθα αὐτὸν

Quare, doce me quid dicemus ei; & requiescamus multa dicentes.

EJUSDEM. Id est, Cur hæc, inquit, facta sint, illum interrogare non possumus:

possumus: hæc solùm si in potestate nostra esset addiscere, amplius non adderem.

ἐρωτῆσαι· οὐδὲν * λέγω, φησὶν, αὐ τοῦτα μόνον δωρησώμεθα μαθεῖν. * ἀφ. λέγ.

Nunquid liber & scriba adstitit mihi, ut stans faciam hominem tacere?

Μὴ βίβλος ἢ γραμματεύς μοι παρέστηκεν, ἵνα ἄνθρωπον ἑστηκὼς κατασιωπήσω;

NUm ex libro, inquit, sic eum alloquimur? An homo est, ut quis dicat, Silentium illi imponam? Nónne vides creaturam omnem characterum vices ubique supplentem, & clamantem?

Μὴ γὰρ ἀπὸ βίβλου, φησὶ, τοῦτα λέγομεν πρὸς αὐτόν; μὴ γὰρ ἄνθρωπός ἐστιν, ἵνα τις εἴπῃ, κατασιγάσω αὐτόν; οὐχ ὁρᾷς, ὅτι γράμμα, ἢ ὅτι μυριάδων πασῶν πρωταγωνιστοῦσαν βοωσῶν;

Nónne omnibus autem visibile est lumen? splendidum est in antiquitatibus, sicut quod ab eo super nubes. Ab Aquilone nubes coloris aurei.

Πᾶσι δὲ οὐχ ὁρατὸν τὸ φῶς; πλαυγές ἐστιν ἐν τοῖς παλαιώμασιν, ὥσπερ τὸ ἀπ' αὐτοῦ ἐπὶ νεφῶν. ἀπὸ βορρᾶ νέφη χρυσαυγοῦντα.

NOnne lux, inquit, omnium oculis objecta est? nónne ab annis innumerabilibus splendorem suum latè spargit? quemadmodum, nimirum, ex eo quod in nubibus à Deo fit, perspicuum est: nubes enim puras ac coloris aurei, flatu Boreæ, imperio suo in sublime evehit.

Οὐχὶ τὸ φῶς, φησὶν, ἅπασιν εἰς θεωρίαν προκεῖται; ἡ πλαυγές ἐστιν ἐξ ἀναριθμήτων χρόνων; ὥσπερ, ἀμήχ, καὶ ὅτι τῶν νεφῶν τὸ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ γινόμενον, δῆλόν ἐστι· ἀφὲ μὲν τοῦ βορρᾶ νεφέλας ἀνάγει προστάγματι χρυσαυγεῖς τε καὶ καθαρούς.

In his magna est gloria, [Theodotio verò, *In Deo magna est gloria.*] *& honor omnipotentis; & non invenimus alium similem virtuti ejus.*

Ἐπὶ τούτοις μεγάλη ἡ δόξα, [ὁ δὲ Θεοδοτίων, ὅτι ᾧ Θεῷ μεγάλη ἡ δόξα.] καὶ τιμὴ παντοκράτορος· καὶ οὐχ εὑρίσκομεν ἄλλον ὅμοιον τῇ ἰσχύϊ αὐτοῦ.

EX hisce similibus, inquit, magnam à nobis laudem & gloriam Deo deferendam esse, colligere licet, pro eis quibus genus nostrum honore affecit, qui sapientiâ & potentiâ incomparabili præditus est.

Ἐκ τῶν τοιούτων, φησὶν, ἔστιν ἀναλογίσασθαι ὡς μεγάλων ὀφείλομεν ἀναπέμπειν τῷ Θεῷ τὴν δοξολογίαν, ἐφ' οἷς ἡμῶν τὸ γένος ἐτίμησεν ὁ ἀσύγκριτον ἔχων σοφίαν καὶ δύναμιν.

Qui justa judicat, non putas exaudire eum?

Ὁ τὰ δίκαια κρίνων, οὐκ οἴει ἐπακούειν αὐτόν;

Cap. 19. 7. CUm Jobus suprà dixisset, *Clamabo, & nusquam judicium*; Elius hoc loco, quasi ex dicto ejus arreptâ occasione, Noli putare, inquit, justum judi-

Τοῦ Ἰὼβ πρότερον εἰρηκότος, κεκράξομαι, καὶ οὐδαμοῦ κρίμα· νυνὶ ὁ Ἐλιὺς, ὡς τοῦ λέξεως ἐπιλαμβανόμενος, φησὶ, μὴ οἴου τὸ δίκαιον κριτὴν εἶ κηδεμόνα,

μόνα, τῶν ἡμετέρων ἀθετεῖν· πάντα γὰρ ἐφορᾷ, καὶ πάντων ἀκούει, καὶ ὃ καθ' ἀξίαν ἑκάστῳ ἀπονέμει κατὰ τὸ οἰκεῖον δικαιοκρισίαν.

cem, & rerum omnium curatorem, noſtra negligere: omnia enim intuetur, audítque omnia, ac ſecundùm juſtum ſuum judicium unicuique pro merito tribuit.

Διὰ φοβηθήσονται αὐτὸν οἱ ἄνθρωποι, φοβηθήσονται ἢ αὐτὸν καὶ οἱ σοφοὶ καρδίᾳ.

Propterea timebunt eum homines, timebunt quoque eum & ſapientes cordè.

ΕΠΕΙΔΗ, φησὶ, καὶ μέγας, καὶ σοφὸς, καὶ δυνατὸς, διὰ ταῦτα πάντα καὶ ὁ πολὺς καὶ ἀγελαῖος ἄνθρωπος δεδοικέναι αὐτὸν ὀφείλει· καὶ ὁ σοφὸς μᾶλλον, ὅσῳ καὶ πλείονος ἀξιοῦται τῆς γνώσεως.

CUm igitur magnus, ſapiens, & potens ſit Deus, propter hæc omnia, homo rudis & è plebe, formidare eum debet; immo & ſapiens magis, quantò majore prudentiâ dignus eſt habitus.

ΠΡΟΘΕΩΡΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ Εἰκοστοῦ ἕκτου.

PROTHEORIA CAPITIS Viceſimi-ſexti.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Πλοῦτος καὶ πενία, ὑγεία καὶ νόσος, τιμὴ καὶ ἀτιμία, καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, τῶν ἀνθρώπων ὅλος ὁ βίος, πειρατήριόν ἐστιν· ὡς αὐτὸς ἡμᾶς ὁ μέγας Ἰὼβ ἐπαίδευσε, διὰ πάντων τῶν ἀγωνισμάτων ἐγγεγυμνασμένος, διά τε ὅπλων τῆς δικαιοσύνης τῆς δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν. καὶ πλούσιος μὲν ὢν, κοινὸς ἀπῆρχε τῶν δεομένων θησαυρός· ἔνδοξος ὤν, καὶ δυνάμιν περιβεβλημένος, τῶν ἀδυνάτων ὑπῆκτο· οὐκ ὀλίγους αὐτὸν εἰς ὀξυτηλίαν ἐκίνησεν, οὐκ ἦν φαῦλα τὰ ἀλαζονείαν ἔτεκεν. ὅτως ἀνδρείως τὰ πρῶτα πεδήσας σκάμματα, ὑπὲρ τοὺς δευτέρους καὶ χαλεπωτέρους ἀγῶνας ἐπαπεδύσατο συγχωρήσει Θεοῦ, πρὸς ὃν ἀληθῶς ὁ δίκαιος τὴν κακουργίαν γνησίως ἀντιπαξάμενος· καὶ ὁ βασιλεὺς, ὁ πολύπαις, καὶ ἔνδοξος, καὶ ἐν πλούτῳ πολυτελῶς περιῤῥεόμενος, ὑπὲρ τὴν κοπρίας πεῤῥίπτο, πένης, ἄδοξος, καταγελώμενος, ἑλκούμενος, ἰχῶρας ῥέων, πολλοὺς ὑπερβιβλώσκων τῇ ταλαιπωρίᾳ, τοὺς τε πρότερον γεγονότας, καὶ ὅσους ὕστερον εἶδεν ὁ βίος ἐν συμφοραῖς ὀξυπαζομένους· περιῆκται δ' αὖπαλ γέγονε

OLYMPIODORI. Divitiæ & paupertas, ſanitas & morbus, honor & ignominia, & (ut verbo dicam) univerſa hominis vita, tentatio eſt; ut ipſe magnus Jobus, armis juſtitiæ à dextris & à ſiniſtris munitus, & in omni certaminũ genere probè exercitatus, nos inſtituit. Divitiis enim abundans, publicus indigentium theſaurus exſtitit; honore autem & poteſtate pollens, impotentibus auxilium & ſuppetias tulit: non illum divitiæ ad contemptum & faſtidium aliorum impulerunt, neque ampla dignitas ſuperbiam peperit. Sic enim ſimul contrà omnem in genere vafram diaboli aſtutiam dimicans, prioribus certaminibus viriliter defunctus, ad alia, & magis ardua, Dei permiſſu ſe accinxit. Qui Rex erat, & numeroſæ prolis pater, qui honore & divitiis undique affluebat; pauper, inglorius, ludibrio habitus, ulceroſus, tabe diffluens, omnéſque homines, & ante ſe natos, & quotquot cum calamitatibus conflictantes poſtera vidit ætas, miſeriâ longè exſuperans, in ſterquilinio abjectus jacuit: quinetiam amicorum colloquium, pro verbis Cor. 2. 6. 9.

bis consolatoriis ægritudinem ac dolorem adaugens, malorum additamentum ei factum est. Postquam autem magnus athleta omne certaminis genus ritè exantlâsset, tunc demum divinam vocem, quæ præclara ejus certamina prædicaverat, (Idcirco, inquit, cum fera bestia luctari te passus sum, ut justus appareres) ipsum autem pro patientiæ & solatii simulachro universo hominum generi posuerat, audire meruit. Si enim ex divite quispiam pauper evaserit, Jobum consolatorem habet; si ex illustri obscurus devenerit, in illum oculos conjiciens, molestias suas levat; si verò numerosâ simul & præclarâ sobole stipatus, ad orbitatem redactus fuerit, dicere illud docetur, *Dominus dedit*, *Dominus abstulit*; si conjux ad iram stimulaverit, objurgabitur. Contra omnigenam igitur animi ægritudinem, Jobi historia solatii pharmacum est; adeo ut qui in calamitatem gravem & immedicabilem inciderit, rei novitate minimè turbetur, etiamsi amici ejus intimi prostrato insultent, & jacentem conviciis onerent. Reliquum autem jam est, ut divinæ voci aurem præbeamus, breviter considerantes, quæ ratio Deum impulerit ut Jobum hujusmodi verbis alloqueretur. Cùm amici quidem de Deo ejúsque sapientiâ, potentiâ, & majestate optimè sensissent; homines autem (causâ ac ratione ob quam tentationibus exercerentur, non intellectâ) propter peccata solùm adversa pati affirmâssent; & sermones importunos, ac ejusmodi personæ incongruos usurpâssent; ipse vir justus, Dei sapientiam optimè ac perfectissimè deprædicavit: cúmque nullius sceleris, quod tantas plagas mereretur, sibi conscius esset, amicis, peccatorum pœnas eum luere affirmantibus, minimè assentiebatur: nihilominus nec ipsi certaminis sui causa explorata erat. Unde Elius in medium prodiens, Justum quidem non condemnat; neque propter peccata malis eum afflictum fuisse asseverat; atque in hoc amicos superâsse videtur: cùm autem mentem

Cap. 1. 21.

τῶν κακῶν, ἢ τῶν φίλων διάλεξις, αὐτὴ λόγων ἀδολεσχικῶν, ἀθυμίας αὐτῷ καὶ ὀδυνῶν ἀπεργαζομένη ὑπόπασιν. ὅπερ ὁ μέγας ἀθλητὴς ἅπαντα νομίμως διεξῆλθε τὰ παλαίσματα, τότε δὴ τῆς θείας ἠκροᾶτο φωνῆς, ἀναῤῥωσάσης μὲν αὐτὸν τοὺς καλοὺς ἀγῶνας· ὅτι τοῦτο γὰρ, φησὶ, συνεχώρησά σε τῷ θηρίῳ πυκτεῦσαι, ἵνα φανῇς δίκαιος· αὐδειαίτατα δὲ αὐτὸν ἐπωμοσίας καὶ ἀδολεσχήσεως τῷ πάντι τῶν ἀνθρώπων αἰτιᾶται γένει. Εἴτε γὰρ ὁ πλουσίου γένηται πένης, τῷ Ἰὼβ ἔχει ἀδολεσχοῦντα· εἴτε ἀφανὴς ἐκ *περιφανείας, πρὸς αὐτὸν βλέπων ὑπεκφεύγει τὰ λυπηρά· εἴ γε ἄπαις ἐκ πολύπαιδος ὁμοῦ δὲ καὶ πολύπαιδος, διδάσκει λέγειν, ὁ Κύριος ἔδωκεν, ὁ Κύριος ἀφείλετο· κἂν γυνὴ ἐρεθίζοι, ὑποτιμήσεται. ἔστιν οὖν ἀδολεσχήσεως φάρμακον πρὸς πάντα δαπάνη ἀθυμίαν ἡ τοῦ Ἰὼβ ὑπόθεσις· καὶ ὃ ξενίζεταί τις ἀνηκέστῳ πρόσπταισαν συμφορᾷ, ὃν' αὐ οἱ ἄκρως αὐτῷ πρὸς φιλίαν συνηρμοσμένοι ἐπεμβαίνωσι κειμένῳ καὶ ὀνειδίζωσιν. ἀλλ' ἤδη λοιπὸν τῆς θείας φωνῆς ἐπακούσωμεν, δι' ἐναργέων ὑποσκεψάμενοι, δι' ἣν αἰτίαν τοιούτοις ὁ Θεὸς πρὸς τὸν Ἰὼβ κέχρηται ῥήμασι. τῶν φίλων τοιαῦτα μὲν περὶ Θεοῦ δοξαζόντων, καὶ τῆς αὐτοῦ σοφίας, καὶ δυνάμεως, καὶ μεγαλοπρεπείας, ἀποφαινομένων ὡς πάντως δι' ἁμαρτίας πάσχοισιν αἰνιγματωδῶς, καὶ ἀγνοούντων τὸν τρόπον τῆς γυμνασικῆς τῶν πειρασμῶν ἐπαγωγῆς, οὐκ ἐν καιρῷ ἦν, οὐδὲ ὅπη τοιούτου προσώπου τοῖς λόγοις χρωμένων· ὁ δίκαιος ἀεὶ μὲν καὶ αὐτὸς δὲ τελεώτατα περὶ Θεοῦ σοφίας ἐξαγγέλλει· οὐδὲν ἂν ἑαυτὸν σωφρόνως τῶν τοσούτων πληγῶν ἄξιον, ἃ συνέπιπτε τοῖς φίλοις λέγουσιν, ὅτι δι' ἁμαρτίας κολάζεται· πλὴν ἀλλὰ δὲ αὐτὸς ἠγνόει τὰ καθ' ἑαυτὸν ἀγῶνος τὴν ὑπόθεσιν. ὅθεν ὁ Ελιὺς εἰς μέσον προελθών, τὸν μὲν δικαίζει μὴ τὸν δίκαιον, οὐδὲ ἀποφαίνεται δι' ἁμαρτίας αὐτῷ τὰς κακώσεις ἐπενηνέχθαι· καὶ τοῦτο καλλίων τῶν φίλων φαίνεται· μὴ νοήσας ἂν τοῦ Ἰὼβ τὴν ἔννοιαν, ἐξ

*Ἴσ. περιφανοῦς.

ἐξ ἧς τοὺς δοκοῦντας εἰ) κατὰ Θεοῦ κατηγορικοὺς προέφερε λόγους, αἰτιᾶται τὸν Ἰὼβ ὡς ἀσυνέτως λαλοῦντα· καλῶς γὰρ ὁ Ἐλιοὺς καὶ θαυμασίως περὶ Θεοῦ Σοφίας καὶ δυνάμεως ἀπήγγειλε. πᾶσιν οὖν ὀρθοδοξαστικῶς τὴν θείαν ἀποθαυμάζουσι προνοίαν, ἀγνοοῦσι δὲ τὸν καὶ τὸν Ἰὼβ ὑποθέσιν, καὶ ὅτι γυμνάσιον ἀρετῆς ἦν ἡ πληγή, καὶ οὐχ ἁμαρτημάτων ἀντίδοσις· τῶν εἰρημένων πάντων ὁ Κύριος ποιούμενος τὴν ἐπίκρισιν, τὰ μὲν περὶ τῆς θείας προνοίας καλῶς λεχθέντα ἀποδέχεται· ἀφ' ὧν δὲ αὐτὸς περὶ τούτων ἐπεξέρχεται πλατύτερον, πρὸς μὲν τὸν Ἰὼβ ἠμέρως διαλεγόμενος, διδάσκων δὲ ἡμᾶς ὡς ἀκαταλήπτα τὰ κρίματα αὐτοῦ. τοῖς δὲ φίλοις ἐπιτιμᾷ, ὡς ἀποφαινομένοις περὶ ὧν οὐκ ἠδέσθησαν· τὸν δὲ Ἐλιοὺ οὔτε ἐπαινεῖ, οὐ γὰρ ἔγνω τὸν Ἰὼβ τῷ διανοίᾳ ὅτε ἦν τοὺς λόγους προσέφερεν, ἀλλ' οὐδὲ τὸν ἀγῶνος τὴν ὑποθέσιν· οὔτε ψέγει, ἐπεὶ μὴ κατεδίκασε τὸν ἄνδρα· τὸν δὲ δίκαιον στεφανοῖ, καὶ ἀναγορεύει, δι' ἀκαλήπτων τοῖς λόγοις, καὶ ὃ ἀπόρρητον ἀναπτύσσει, τὴν δημοσιεύει δὲ τοῦ πειρασμοῦ τὴν αἰτίαν· οὐ γὰρ ὡς ἄδικος πέπονθε, φησὶν, ὁ δίκαιος, ἀλλ' ἵνα δίκαιος ἀναφανῇ. * ἐπαλείφων δὲ αὐτὸν τοῖς λόγοις καὶ ἀναῤῥωννύς, διδάσκει τὸν περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως μυστήριον, καὶ δημοσιεύει διὰ λόγων ἐπικεκαλυμμένων τὸν κοινὸν τοῦ ἀνθρωπότητος ἐχθρὸν, ὃν δὴ κῆτος καλεῖ, τήν τε ἰσχὺν καὶ ἰταμότητα. μετὰ δὲ τοὺς πολλοὺς ἀγῶνας, καὶ τὴν ἐκ τῆς θείας φωνῆς παράκλησιν, ὑγεία μὲν βύθιος συνέτρεχε, καὶ ἀθρόως ἐν δὲ τοῖς σωθεῖσιν, ὁ τοὺς ἰχῶρας ἀναβλύζων καὶ τοὺς σκώληκας ἀξομβρῶν· συνέτρεχον δὲ πανταχόθεν οἱ γνώριμοι, καὶ ξενίοις ἐδέξαντο· καὶ τὰ μὲν τῆς οὐσίας διπλᾶ ἠκολούθησε πάντα, οἱ δὲ παῖδες ἰσάριθμοι, οὐ γὰρ εἰς ἀνυπαρξίαν ἐχώρησαν οἱ τοῦ σώματος ἐκδεδημηκότες. ὅθεν δὲ ὁ Ἰὼβ φιλοθέῳ μὲν διανοίᾳ, σκοτεινοτέρᾳ δὲ τῇ ἐπαγγελίᾳ τῶν λόγων ἐχρήσατο, καὶ δῆλος μὲν ἦν εἰδὼς τὰ

* χ. ἀπαλείφων.

Jobi, ex qua verba contra Deum accusatoria protulisse videbatur, non assequeretur, tanquam insipienter eum loquutum vituperat; de Dei autem sapientia & potestate, præclarè & mirificè disseruit. Cunctis igitur providentiam divinam sano & orthodoxo sensu admirantibus, causam verò & rationem eorum quæ Jobo acciderant ignorantibus, & quòd plaga illi inflicta, non peccatorum retributio, sed virtutis exercitatio esset; Deus quidem de omnibus quæ in medium allata erant judicium statuens, quæ rectè de ejus providentiâ dicta fuerunt, calculo suo probat; ipséque etiam ea de causa Jobum blandâ oratione compellans, & de judiciis suis incomprehensibilibus nos instituens, fusiùs ea persequitur. Amicos autem, quòd de rebus quarum ignari essent, sententiam pronunciâssent, reprehendit: Elium verò neque laudat, (quo animo enim Jobus verba protulisset, nescius erat, & certaminis causam ignorabat) neque vituperat, quoniam virum sanctum non condemnâsset: Justum autem coronâ insignit, victorem pronunciat, sermonibus refocillat, quod latebat explicat, & tentationis causam palam proponit; Non enim, inquit, tanquam injustus passus est Justus, sed ut justitia ejus appareret. Dum autem verbis eum excitat & corroborat, incarnationis mysterium docet, & communis humani generis hostem (quem *cetum* appellat) vires & impudentiam, sub verborum involucro palam facit. Post varia autem certamina exantlata, & divinæ vocis consolationem, valetudo confestim advolavit, & qui sanie totus diffluebat, ac vermibus scatebat, pristino statui subitò restitutus est; noti & familiares undique confluxerunt, ac muneribus eum exceperunt; omniáque fortunæ bona duplò auctiora subsequuta sunt, liberi verò prioribus numero pares, non enim ad nihilum redacti sunt qui è corpore emigrârant. Quoniam verò Jobus mente quidem amorem Dei spirante, obscuriori autem verborum phrasi usus esset, (rectè enim

enim de Deo ſenſiſſe eum manifeſtum eſt, licèt iis quibus mens ejus nequaquam perſpecta erat, verba contemptîs protuliſſe viſus ſit) & quoniam Elio, rectè de Deo opinanti, aſſenſum præbuiſſet, ſilentium verò egiſſet, nec reſponſum dediſſet; Dominus idcirco, tanquam ad tacentem, & animum ſuum occultantem, verba deinceps facere orditur.

τοῦ Θεοῦ δοξάζων, ἀσαφὴς ἦ ἐν οἷς ἔδοξε τοῖς οὐκ εἰδόσιν αὐτοῦ τὴν διάνοιαν, ὀλιγωρίας φθέγξεσθαι ῥήματα· καὶ ἐπιδὴ ἀφ' σιωπήσετο μὴ τοῖς τοῦ Ελιοὺ καλῶς δοξάζοντος τὰ περὶ Θεοῦ, ἐσιώπα ἦ, καὶ οὐκ ἀπεκρίνετο· ἐντεῦθεν ὁ Κύριος τὴν πρὸς αὐτὸν ἀρχεται λόγων, οἷα σιωπῶντος, & τὴν οἰκείαν βουλὴν ἐπικρύπτοντος.

CAP. 38. *ET poſtquam quievit Elius loqui, dixit Dominus ad Job per turbinem & nubes.*

DEi autem operatione vox divina per aërem ad aures noſtras perfertur; Deus enim more humano vocem non emittit, ſed ſimulac vult, ſermo in actum producitur, & divinæ voces à nobis audiuntur. Per turbinem etiam & nubes loquitur, (turbo autem eſt, ventorum in ſe contortus vortex) circumſtantes, ut arbitror, per turbinem ſtupore & metu percellens, per nubem verò cum Juſto, prout cum Moyſe & Aarone, ſermones ſerens; *In columna enim nubis loquebatur ad eos*, ut inquit Pſalmiſta.

Pſal. 98. 7.

CHRYSOST. Cùm nubes cœli ſymbolum ſit, ut Jobi mentem erigeret, ac vocem illam, quemadmodum in arcæ propitiatorio, deſuper demiſſam perſuaderet, cœlum ipſum quodammodo, thronum ſuum, coram Jobo ſiſtere volens, propiùs illi admovit: quod in monte etiam mihi factum fuiſſe videtur, cùm nubes immineret, ut vocem ex alto demiſſam intelligerent.

METHODII. Nota, Dominum non ſtatim ab initio homines alloqui ſolere; ſed poſtquam anima pluribus præparata & exercitata fuerit, & in altitudinem, quantam humana natura poteſt, contemplatione aſcenderit, tum demum loqui, & ſermones ſuos iis revelare, qui ad faſtigium illud altitudinis evecti ſunt. Cùm autem turbo tempeſtatem generet, Jobus verò in afflictionum

ΜΕΤΑ ἦ τὸ παύσαθαι Ελιοὺ τὸν λέξεως, εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Ιωβ διὰ λαίλαπος καὶ νεφῶν.

ΕΡχεται ἦ διὰ τοῦ ἀέρος ἡ θεία φωνὴ πρὸς τὴν ἡμετέραν ἀκρόασιν κατ' θείαν δημιουργίαν· ὁ γὰρ δὴ Θεὸς ἀνθρωπίνως φθέγγεται, ἀλλ' ὁμοῦ τε θέλῃ, καὶ ὁ λόγος εἰς ἔργον χωρᾷ, καὶ θείων ἡμᾶς ῥημάτων ἀκροᾶται. φθέγγεται ἦ διὰ λαίλαπος & νεφῶν, λαίλαψ δέ ἐστιν ἡ τῶν ἀνέμων συστροφή· διὰ μὲν τὴν λαίλαπος, οἶμαι, καταπλήττων τοὺς παρεστηκότας, καὶ εἰς φόβον ἀνάγων· διὰ ἦ τοῦ νέφους πρὸς τὸ δίκαιον διαλεγόμενος, ὥσπερ καὶ Μωσῆ καὶ Ααρών· ἐν στύλῳ γὰρ νεφέλης ἐλάλει πρὸς αὐτούς, φησὶν ὁ μελῳδός.

ΧΡΥΣΟΣΤ. Επεὶ σύμβολον θεῖον νέφος, ὡσανεὶ αὐτὸν ὑπισχῆσαι βουλόμενος τὸ θεῖον τῷ Ιῶβ, οἱονεὶ τὸν θρόνον αὐτοῦ ἤγαγε πλησίον αὐτοῦ, ὡς τὰ διανοίας ἐκείνου αὐτοῦ τὴν διάνοιαν, καὶ πᾶσαν ὅτι διὰ νέφους ἐφέρετο ἡ φωνὴ, καθὰ καὶ ὅτι τοῦ ἱλαστηρίου τὸ κιβωτοῦ· τοῦτό μοι δοκεῖ καὶ ὅτι τοῦ ὄρους γενέσθαι, ὅτε νεφέλη ἐπέκειτο, ἵνα μάθωσιν ὅτι διὰ νέφους ἡ φωνή.

ΜΕΘΟΔΙΟΥ. Επισήμανα, ὅτι Κύριος ἄρχεται διὰ θεμάτων λαλεῖ· ἀλλ' ἐπειδὴ γυμνασθῆναι ψυχὴ διὰ πολλῶν καὶ ἐγγυμνασθῆναι, καὶ διὰ βῆναι εἰς ὕψος, καθ' ὅσον δυνατὸν ἀνθρωπίνη φύσει, τότε λαλεῖ, καὶ τοῖς ἑαυτοῦ λόγους ἀποκαλύπτει εἰς τοσοῦτον διαβεβηκόσιν. ὅτε ἦ ἡ λαίλαψ χειμῶνός ἐστι ποινικὴ, ἐν ᾧ χειμῶνι πειρασέως ὁ Ιῶβ

τοῖ

ωρὸς τὴν πίστιν σὺν ἀναγκάσειν, ἀλλὰ καὶ διέλαμψε. Διὰ τοῦτο ὁ χειμαπίζων αὐτῷ, ὡς εἰς σύμβολον τῆς καταλαβούσης αὐτὸν χειμῶνος, διὰ λαίλαπος χειμαπίζει. Διὰ δὲ τοῦ μεταβαλεῖν αὐτοῦ τὰ πράγματα ἀπὸ χειμῶνος εἰς εὐδίαν, οὐ μόνον διὰ λαίλαπος, ἀλλὰ καὶ διὰ νεφῶν λαλεῖ.

tempestate fidei naufragium non fecerit, sed constantia ejus potiùs enituerit; idcirco qui responsum ei dedit, ad significandum calamitatum tempestatem quæ eum corripuerat, per turbinem responsum dat: quia verò procellosum rerum ejus statum in serenam tranquillitatem mutaverit, non tantùm per turbinem, sed per nubes etiam loquitur.

Τίς ἐστιν ὁ κρύπτων με βουλῇ; [Σύμμαχος, σκοτεινὸς γνώμῃ;] συνέχων δὲ ῥήματα ἐν παρδίᾳ, ἐμὲ δὲ οἴεται κρύπτειν;

Quis est hic qui celat me consiliũ? [Symmachus, *Sententiâ & mente tenebricosus?*] *continens autem sermones in corde, & me putat celare?*

ΧΡΥΣΟΣΤ. Οἶδα μέν ποις· ἐμοὶ δοκῶ, ἀπὸ τῶν ῥημάτων τούτων στοχαζόμενος, ἕτερόν τι αὐτοῦ τὸν Διάνοιαν εἰσιέναι. ὅπου γὰρ πολλὰ ἦν ἃ κατ' Διάνοιαν ἔχειν ὁ Ἰώβ, καὶ εἰς μέσον ἐξενεγκεῖν οὐκ ἐτόλμα, ἀπὸ * τούτου προάγει λόγον αὐτὸν, καὶ δείκνυσιν ὅτι πρόνοιαν τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, καὶ πόθεν οἶδε ταῦτα· ὥστε ἀπὸ τῶν πρώτων ἐκείνων ἄρχεται, τῶν μᾶλλον ἀσυγχώστων· εἰ γὰρ ἀπορ ἐτόλμησεν εἰπεῖν, ὅτων φορτικὰ καὶ ἐπαχθῆ, πολλῷ μᾶλλον ἐκεῖνα. Διὰ τοῦτο πρωτίστοις αὐτοῖς ἐπιλέγησι τὸ Φάρμακον, τίς ἐστι, φησίν; ὁμοῦ ἐν προοιμίῳ δείκνυσι τὸ μέσον τοῦ Θεοῦ, οἷς, τίς ὁ κρύπτων ἀπ' ἐμοῦ ἐπιχόρων, εἰπέ μοι, τὰ ἀπόῤῥητα μοῦ ἀκριβείας εἰδότος; μὴ γὰρ, ἐπεὶ οὐκ εἶπες αὐτὰ, οὐχὶ ῥήματά ἐστιν; ἐτέχθη, καὶ γέγονε λόγος· ὥστε μάτην κρύπτειν βούλῃ ἃ λανθάνειν οὐκ ἔστιν. ὁρᾷς πῶς ἡμέρως, πῶς διορθωτικῶς, καὶ ἐλεγκτικῶς διαλέγεται.

ΟΛΥΜΠ. Οὐδείς, φησὶν, ἀποκρύψαι με δυνάται· ἀλλὰ καὶ τὰ τῶν καρδιῶν οἶδα κινήματα, κἂν διὰ λόγων μὴ ἐξαγγέλωνται.

ΙΟΥΛΙΑΝΟΥ. Ἴσως δὲ, ἐπεὶ πρὸς τὰ πρῶτα τοῦ Ἐλιοὺ ἐσιώπησεν ὁ Ἰώβ, ἠγνόητο δὲ αὐτοῦ τὴν αἰτίαν σιωπᾶς,

CHRYSOST. Quid agat, considera. Mihi certè, ex verbis istis conjecturam facienti, aliud quidpiam animum Jobi subiisse videtur. Cùm enim multa essent quæ mente secum volveret, nec in medium proferre auderet, statim in limine excitat eum Deus, & rerum humanarum providam curam se agere, omniáq; evidenter scire ostendit: quare à prioribus illis, quæ veniam minùs merebantur, sermonis initium ducit; nam si gravia adeo & molesta erant quæ eloqui est ausus, multò magis illa quæ suppresserat; quare prioribus illis medicinam adhibet, *Quis hic est*, inquit? Statim in sermonis exordio intervallum inter Deum & hominem ob oculos ponit; ac si diceret, Dic amabò, quisnam sis qui me, cui arcana & abdita accuratâ cognitione perspecta sunt, celare contendis? Num enim continuò verba non sunt, quia ea non protuleris? simulac mens aliquid peperit, sermo est: quare frustra occultare ea studes, quæ latere nequeunt. Vides quàm blando, & ad corrigendum ac reprehendendum idoneo sermone utatur.

OLYMPIOD. Nemo, inquit, celare me potest; verùm cordis etiam interni motus, licèt vocibus non enuncientur, noti mihi sunt.

JULIANI. Fortasse verò, cùm ea quæ ab Elio allata erant Jobus silentio excepisset, nec silentii ejus causa cognita esset, utrum, scilicet,

* ἰσ. τῦ αὐτῦ.

ſcilicet, à contemptu profectum fuiſſet, an quia quod reſponderet non habuiſſet; Deus apparitione ſuâ hunc quidem alloquio ſuo dignatur, illi verò dubitandi anſam aufert, quòd, nimirum, in verbis ejus rationi conſentaneis acquieviſſet, non autem per contemptum ſilentium egiſſet.

πότερον ὡς ὑποφεύγων, ἢ ὡς οὐκ ἔχων ὅ,τι εἴπῃ· ἐπιφανεὶς ὁ Θεὸς, τὸν μὲν ἀξιοῖ τῆς ἰδίας ὁμιλίας, τῇ δὲ τοῦ ἀμφιβολίαν λύει, ὡς οὐχ ὑποφευκτικῶς ἐσιώπα, ἀλλὰ τῷ λόγῳ τῶν ῥημάτων * ἀ- *Ἀναίρεσις
ρεθείς.

Accingere tanquam vir lumbum tuum: interrogabo autem te, tu autem reſponde mihi.

Ζῶσαι ὥσπερ ἀνὴρ τὴν ὀσφύν σου· ἐρωτήσω δέ σε, σὺ δέ μοι ἀπόκριθητι,

CHRYSOST. Quoniam Jobus mœrore confectus, animo concidiſſet, ut iis quæ dicenda erant advertere poſſet, verbis eum erigit; ac ſermone interrogatorio utitur, quod genus loquendi redarguendi vim eximiam habet; & prudenter ac ſapienter univerſa ab eo condita fuiſſe oſtendit; & quòd hominem, propter quem omnia fabricatus eſſet, caſibus adverſis oppreſſum negligere, partes ejus non eſſent, qui tanta cum prudentiâ operatus fuiſſet.

ΧΡΥΣΟΣΤ. Ἐπειδὴ καταβεβλημένος ἦν ὑπὸ τῆς ἀθυμίας λοιπὸν, διανίστησιν αὐτὸν διὰ τῶν ῥημάτων, ὥστε προσέχειν τοῖς λεγομένοις· καὶ καθ' ἐρώτησιν προάγει τὸν λόγον, ὅπερ ἐστὶν ἐλεγχικώτατον μάλιστα· καὶ δείκνυσιν, ὅτι πάντα σοφίᾳ καὶ συνέσει * ποιῇ, καὶ οὐκ * ἰσ. ἐπιβλ.
εἰκῇ τὸν τοσαῦτα μετὰ σοφίας ἐργαζόμενον, ἀνήνεκτον, εἰ ὃν ἀπεργάζεται ἐτεκτήνατο, περιιδεῖν ὡς ἔτυχε πάσχοντα κακῶς.

CHRYSOST. Arcana certè myſteria hinc diſcimus; & quod Jobo dictum erat, *Accingere tanquam vir lumbum tuum*, non magis illi quàm nobis dictum eſt; hanc enim ſtudii alacritatem, & animi promptitudinem nos etiam oſtendere oportet.

Verſ. 3.

ΧΡΥΣΟΣΤ. Ἀπόῤῥητα μανθάνομεν μυστήρια ὄντως καὶ ὃ πρὸς τὸν Ἰὼβ εἰρημένον, οὐ πρὸς ἐκεῖνον εἴρηται μᾶλλον ἢ πρὸς ἡμᾶς, ζῶσαι ὥσπερ ἀνὴρ τὴν ὀσφύν σου· καὶ γὰρ ἡμῖν ταύτης δεῖ τῆς προθυμίας καὶ τῆς διανιαστάσεως.

OLYMP. Corroborans itaque & confirmans eum, ait, *Accingere*, id eſt, Viriliter age, animi mœrorem abjice: quandoquidem colloquio meo frui deſiderabas, ecce nunc te alloquor, ecce deſiderium tuum expleo; tu autem, prout virum ſtrenuum decet, reſponde

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Ἐπιῤῥωννὺς οὖν καὶ παραμυθούμενος αὐτὸν, φησὶ, ζῶσαι, τουτέστιν, ἀνδρισαι, ἀπόῤῥιψον τὴν ἀθυμίαν· ὅπερ γὰρ ἐπεθύμεις εἰς ὁμιλίαν ἐλθεῖν ἐμοὶ, ἰδοὺ, σοὶ διαλέγομαι, ἰδοὺ πληροῦμαι σου τὴν αἴτησιν· σὺ δὲ δὸς ἀπόκρισιν ἀνδρικήν.

Ubi eras cùm fundarem terram?

Ποῦ ἦς ἐν τῷ θεμελιοῦν με τὴν γῆν;

CHRYSOST. Quid ais, inquit? Egóne qui terram tuâ causâ tantâ ſolertiâ ſtabilivi, te, propter quem illam creavi, neglecturus ſum? Ac propterea prudentiam qua hominem plaſmavit, & opificium quo uſus eſt dum eum fabricaret, tacet, ar-

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Τί λέγεις, φησί; γῆν μὲν μετὰ ἀκριβείας τοσαύτης ἐσκεύασα διὰ σέ, σὲ δὲ προόψομαι δι' ὃν ἐκείνην ἐποίησα; διὰ τοῦτο δὲ λέγει τὴν πλάσεως τὴν σοφίαν, καὶ τὴν δημιουργίαν τὴν μετὰ τὴν κατασκευήν, ἀλλ'

ἀλλ' ἐκ περιουσίας ἀπὸ τ γῆς, ἀπὸ τ ὑφαιοῦ δήκιεν, ὅτι εἰ ὁ κόσμος ἀπολαύει τοσαύτης προνοίας δι' σὲ, πόσῳ μᾶλλον σύ; οὐκ εἶπε δὲ, ὅτε ἐπτίησα· ἀλλ', ὅτε ἐθεμελίωσα· ἐ γὰ αὐτὸ ὃ * ξῆναι αὐτῷ, μεγάλης τέχνης ἦν, οὐκ ἔχοσθμ θεμέλιον, ὅτε κρηπίδα, ὅτε ὑποβάθραν, σώματος ὄγκον τοσοῦτον ἁρμόσαι, καὶ πῆξαι βεβαίως ὥστε, ὡς ἐν τοσούτῳ χρόνῳ μὴ σαλευθῆναι.

* ἴσ. ξῆσαι.

BASILII. Ex hoc loco discimus, terræ fundamenta humanæ naturæ incognita esse: juxta autem Ethnicorum Philosophorum opinionem, in centro sphæræ quæ mundum ambit, Dominus terram fundavit, ut in æquali distantiâ ex omni parte propter æquilibrium suum constituta, firmiter stet, immota fulciatur, ac solidè stabiliatur.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ. Ἐνταῦθα μανθάνομεν, ὡς θεμέλια γῆς ἄγνωστα δὴ θεσπεσίᾳ φύσει· κατ' ἣν τινὲς τῶν ἔξωθεν ὑπολήψιν, ἐθεμελίωσε τὴν γῆν ὁ Κύριος ἐν τῷ κέντρῳ τ περιεχούσης τ κόσμον σφαίρας, ὡς διὰ τ ἰσορροπίαν αὐτῆς, ἴσον αὐτῆς πανταχόθεν ἀπεχούσης τ οὐρανοῦ, βεβηκέναι ἀσφαλῶς, καὶ ἑδρᾶσθαι ἀκλινῶς, καὶ ἐστηρίχθαι βεβαίως.

OLYMP. Sciendum autem est, quòd nunc primùm divina vox, de creationis opificio verba faciens, introducatur, quòd Deus rerum omnium conditor existat, quòd sapientiæ ejus altitudo incomprehensibilis sit, & quòd Jobus non solùm certaminis sui causam ignoraverit, sed quòd infinita alia sint, quorum rationes & causæ in abdito latent: idcirco ait.

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Ἰστέον δὲ, ὡς νῦν πρῶτον ἐκ θείας φωνῆς ὁ περὶ τ δημιουργίας τ κτίσεως εἰσάγεται λόγος, καὶ ὅτι ποιητὴς τῶν ὅλων ἐστὶν ὁ Θεὸς, καὶ ὅτι ἀνέφικτα τὰ βάθη τ αὐτοῦ σοφίας, καὶ ὅτι οὐ μόνον τ καθ' αὐτὸν ἀγῶνος ὑπόθεσιν ἀγνοεῖ ὁ Ἰώβ, ἀλλ' ἔστι καὶ ἄλλα μυρία ὧν οἱ λόγοι ἀπόῤῥητοι· διὸ φησιν.

Indica autem mihi, si nôsti scientiam.

Ἀπάγγειλον δέ μοι, εἰ ἐπίστῃ σοφίαν.

ID est, Si rationem opificii rerum creatarum intelligis, responde mihi.

Τουτέστιν, εἰ ἔχεις σοφίαν τ κτίσεως τ κτισμάτων, ἀπόκριθητί μοι.

Quis posuit mensuras ejus, si nôsti? aut quis est qui induxit super eam funiculum?

Τίς ἔθετο τὰ μέτρα αὐτῆς, εἰ οἶδας; ἢ τίς ὁ ἐπαγαγὼν σπαρτίον ἐπ' αὐτῆς;

EJUSDEM. Aquila autem & Symmachus, hic quidem, *Canonem*, ille verò, *Funiculum mensuræ*, interpretatus est. Similitudine autem ductâ à domorum nostrarum exstructoribus, *mensuras*, & *funiculum*, propter ædificii æquabilitatem extensum,

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Ἀκύλας δὲ καὶ Σύμμαχος, ὁ μὲν, κανόνα, ὁ δὲ σχοινίον μέτρου, ἐξέδωκεν. ἐξ ὁμοιώματος δὲ τῶν πρὸς ἡμῶν οἰκοδόμων, μέτρα ἔφη, καὶ σπαρτίον, ἐπ' ἰσότητι τῶν οἰκοδομημάτων ἀπολειόμενον, καὶ λίθον γωνι-

ſum, &, *lapidem angularem*, dixit, qui utrumque parietem in unum copulat. Dic mihi, inquit, ſi terræ menſuras nôſti, quo fulcro ipſa nitatur, quo vehiculo grave hoc & ingens elementum feratur?

CHRYSOST. Non igitur temere & fortuitò tantæ molis facta eſt terra; verùm meo judicio, ſi vel tantillum ei adderetur, nimia & immodica eſſe; ac pari ratione, ſi detraheretur, tota lædi & corrumpi videretur: & hoc eſt quod *menſuræ* & *funiculus* innuunt.

ἄγον, ἑκατέρωθεν τοὺς τοίχους σωμδέουσα. Εἰπὲ, φησὶν, εἰ οἶδα τὰ γῆς τὰ μέτρα, ἐπ' αὐτῇ ὑποβάθρα; ὅτι ἴσως ὀχήσαι τὸ βαρὺ τοῦτο καὶ μέγα στοιχεῖον;

ΧΡΥΣΟΣΤ. Ἀρα οὖν ἁπλῶς τοσαύτη γεγένηται ἡ γῆ, οὐδὲ ὡς ἔτυχεν· ἀλλ' ἐμοὶ δοκεῖ, εἰ καὶ τὸ τυχὸν προσετέθη, ἄτοπον ἂν εἶναι, καὶ εἰ ἀφῃρέθη ὁμοίως τῷ λόγῳ, πᾶσαν αὐτὴν λυμαίνεσθαι· καὶ τοῦτο αἰνίττεται τὰ μέτρα καὶ τὸ σπαρτίον.

Super quo circuli ejus fixi ſunt?

OLYMP. Alii verò, *Baſes*, &, *Pali*, reddiderunt: libramenta autem *circulos* appellat. Primùm quidem, cùm penſilis ſit, inquit, quinam annuli illam, terram ſcilicet, ſuſtentant? non quòd reverà ejuſmodi ſint, ſed quòd firmiter & ſolidè ſtabiliatur, ac ſi annulis ſuppoſitis geſtaretur & fixa eſſet: quoniam autem annulus corpus in ſublime elevat, & quod ſublime eſt, ſtabile non eſt, ideo inquit, *Fixi ſunt*.

Ἐπὶ τίνος οἱ κρίκοι αὐτῆς πεπήγασι;

ΟΛΥΜΠ. Οἱ δὲ ἄλλοι, αἱ βάσεις, οἱ καταπτῶντες· κρίκους λέγει τοὺς ἀναβασταχτῆρας. πρῶτον μὲν ἐκκρεμής ἐστι, φησὶ· ποίοις κρίκοις αὐτὴν φέρουσι, τὴν γῆν, δηλονότι; οὐχ ὡς τούτων ὄντων, ἀλλ' ὡς ἀσφαλῶς οὕτω βεβηκυίας αὐτῆς, ὥσπερ εἰ κρίκοις τισὶν ἀνωθεν βαστάζοντες καὶ πεπηγότες. ὅθεν γὰρ ὁ κρίκος μετέωρον φέρει τὸ σῶμα, τὸ δὲ μετέωρον οὐκ ἔστηκε, διὰ τοῦτό φησι, πεπήγασιν.

Quis eſt autem qui miſit lapidem angularem ſuper eam?

QUoniam, prout in ædium ſtructura fit, firmo fundamento innixa, voluntate divinâ ſtabiliter conſiſtat; *In manu* Pſal. 94. 4. enim *ejus fines terræ*. Poteſt etiam angularis lapis de unigenito Dei filio intelligi, qui duos populos ſibi copulavit, quemadmodum nimirum lapis angularis parietem utrumque conjungit.

Τίς δέ ἐστιν ὁ βαλὼν λίθον γωνιαῖον ἐπ' αὐτῆς;

ΟΤΙ ὥσπερ ἔστηκεν ἑδραῖα, ὥσπερ ἐπ' οἰκοδομῆς, ἐπ' ἀσφαλείᾳ βεβηκυῖα θεμελιώσεως τῇ βουλήσει τοῦ Θεοῦ· ἐν γὰρ τῇ χειρὶ αὐτοῦ τὰ πέρατα τῆς γῆς. δυνατὸν δὲ καὶ ὁ γωνιαῖος λίθος καὶ εἰς τὸν μονογενῆ νοῆσαι, τοὺς δύο λαοὺς ἑαυτῷ συναρμόσαντα, ὥσπερ ἀμέλει καὶ ὁ γωνιαῖος λίθος ἀμφοτέρους συνδεῖ τοὺς τοίχους.

Quando facta ſunt ſydera, laudaverunt me voce magnâ omnes Angeli mei.

OLYMP. Alii verò, *Simul filii Dei*. Angelos in creatione mundi primò conditos fuiſſe, ex hoc loco manifeſtum eſt.

Οτε ἐγενήθησαν ἄστρα, ᾔνεσάν με φωνῇ μεγάλῃ πάντες ἄγγελοί μου.

ΟΛΥΜΠ. Οἱ δὲ ἄλλοι, ἅμα υἱοὶ Θεοῦ. ἀπὸ τούτου δῆλον, ὅτι πρῶτοι οἱ ἄγγελοι τοῦ κόσμου γεγόνασι. καὶ

καὶ φωνῇ, φησὶ, μεγάλῃ ἠνέσθη, τουτέστιν, ἀπὸ τ ὄψεως αὐτῆς ἐξεπλάγησθη, ὁρῶντες τ πλῆθος, τ κάλλος, τὴν θέσιν, τὴν χρείαν, τὴν ποικιλίαν, τὴν φαιδρότητα, τὴν λαμπηδόνα, τ ἁρμονίαν, τὰ ἄλλα πάντα, ἅτε ἀκριβέστερον ἡμῶν συνορῶσιν ὀφθαλμοί.

Voce, inquit, *magnâ laudârunt*, id eſt, Rerum creatarum multitudinem, pulchritudinem, ſitum, uſum, varietatem, ornatum, ſplendorem, concentum, & reliqua omnia videntes, quæ nobis multò accuratiùs intelligunt, ipſo aſpectu attoniti obſtupuerunt.

Ἐφραξα δὲ θάλασσαν πύλαις, [ἀντὶ τ, ὅροις μου περιέκλεισα καὶ περιέστεγασμαι.] ὅτε ἐμήμασεν, ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτῆς ἐκπορευομένη.

Concluſi autem portis mare, [Id eſt, Certis finibus imperio meo circumſcripſi.] *cùm fremeret, ex utero matris ſuæ egrediens.*

Τὸ ἐμήμασεν, ἀντὶ τοῦ, οἴστρα, ὁρμητικῶς εἶχε, καθάπερ τι βρέφος ἀποκυηθῆναι τ ἀβύσσου ἠπείγετο, πᾶσαν ὑπακλύσαι τὴν γῆν περιθυμούμενη τοῖς ὕδασιν, εἰ μὴ ταῖς θείαις διεκωλύθη προστάξεσιν, αἳ πύλας ἐκάλεσε. μητέρα δὲ αὐτῆς, τὴν ἄβυσσον λέγει, ἢ καὶ τὴν ἑαυτῆς δύναμιν, ὡς αἰτίαν αὐτῇ τῆς ὑποστάσεως γνομένην. ἴνιά μήτοι τῶν ἀδίνων φασὶν, ἀντὶ τοῦ, ὅτε ἐμήμασεν, ὅτε ἐμφυσᾶτο, ἔχει· τουτέστιν, ὅτε ἐγένετο, ὅτε αὐτὴν ἐτείχισα. ἵνος δὲ ἕνεκέν φησιν, ὅτε ἐμφυσᾶτο; ἵνα δείξῃ ὅτι κατὰ μικρὸν γέγονε, καὶ οὐχ ὁμοῦ ὅλον πεπήγθη, ἀλλὰ καθάπερ μαιευομένου, πρῶτον μὲν διεχύθη, εἶτα διεπλάσθη καὶ συνήχθη.

Fremeret, id eſt, Fureret, violento impetu ferretur, ad obruendam terram univerſam fluctibus paratum, tanquam infans ex abyſſo in lucem edi feſtinaret, ſi divinis mandatis, quæ portarum nomine appellavit, prohibitum non fuiſſet : abyſſum verò, *matrem* ejus vocat, vel potentiam ſuam, quæ mari cauſam exiſtentiæ præbuit. Quædam autem exemplaria, pro illo, *Cùm fremeret*, habent, *Cùm obſtetricis operâ in lucem prodiret*, id eſt, Cùm primùm exiſtere inciperet, tunc illud mœnibus incluſi. Cur autem dicit, *Cùm obſtetricis operâ in lucem prodiret?* ut non ſimul univerſum, ſed paulatim, tanquam obſtetrice curante, eâ formâ productum, ac primò quidem diffuſum, deinde formatum, & in unum collectum fuiſſe oſtenderet.

Ἐθέμην δὲ αὐτῇ νέφος ἀμφίασιν, ὁμίχλῃ δὲ αὐτὸν ἐσπαργάνωσα.

Poſui autem ei nubem operimentum, & nebulâ quaſi faſciâ obvolvi illud.

Ὁ δὲ Σύμμαχος, ὡς νεφέλῃ περιείλησα αὐτόν· ἐξ αὐτῆς γὰρ νέφη καὶ ὁμίχλαι. ὡς ὅπερ βρέφους ὄν, τ, ἐθέμην, καὶ, ἐσπαργάνωσα, λέγει, ὅ ἐστι, περιείλησα· ὅπερ γὰρ κοιλίας μητρὸς ἐμνήσθη, ἐπέμενε τῇ ἕξει, οἱονεὶ γὰρ ἔμβρυον, ὁμίχλῃ καὶ νέφεσιν αὐτὸν ἐσπαργάνωσα, τουτέστι, περιεσκέπασα. μὴ δὴ τοῦτο τ φύσεως ἔργον νομίσῃς, τοὺς ἀπὸ τῶν ὑδάτων ἀτμούς· καὶ τοῦτο ἀπὸ τοῦ

Symmachus autem, *Tanquam nube circumvolvi illud*; nubes enim & nebula ex eo oriuntur. Quia verò uteri materni mentionem fecerat, tanquam de infante ſermo eſſet, metaphoræ inſiſtens, dicit, *Poſui*, &, *Faſciâ obvolvi*, quod eſt, *circumvolvi* illud; nebulâ etiam & nubibus, tanquam infantem pannis, involvi, id eſt, undique texi. Noli autem exiſtimare, vapores qui ex aquis generantur, naturæ opus eſſe, cùm hoc etiam

meo imperio fiat. Cur autem dicit, *Fasciâ obvolvi?* An quia nubes & nebulæ mari non minùs necessariæ quàm infanti fasciæ existant? an quia ab initio ita fuerit? an quia his contineatur? an verò, ut miraculum ostendat, quòd elementum, scilicet, naturâ fluxum aërê cinxerit? & quòd non tantùm terrâ, sed aëre etiam, ita ut neque in sublime, neque in latus, præter mensuram efferri queat, intra terminos suos contineatur?

ἐμοῦ προσάγματος, φησί. Ἵνος γὰρ ἕνεκέν φησιν, ἐσπαργάνωσα; ἆρα ὡς τῷ βρέφει χρήσιμα τὰ σπάργανα, οὕτω καὶ τῇ θαλάσσῃ; ἢ ὅτι ἐξ ἀρχῆς τοῦτο γέγονεν; ἢ ὅτι τοῦτο αὐτὴν κατέχει; ἢ ὅτι θαυμαστὸν δείκνυσιν, ὅτι ὁ ῥοῦς ὁν * περιέβαλον ἀέρι; καὶ ὅτι οὐχ ὑπὸ γῆς μόνον, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ ἀέρος κατέχεται, οὔτε πρὸς ὕψος, οὔτε πρὸς * πλάγιαν ἐξενεχθῆναι παρὰ τὸ μέτρον δυναμένη; * ἴσ. περιέσαλεν. * ἴσ. πλάγιον.

Et posui illi terminos, circumponens claustra & portas,

Εθέμην ἐπ' αὐτῇ ὅρια, περιθεὶς κλεῖθρα καὶ πύλας.

Vers. 8. SImile hoc est illi quod suprà habetur, *Conclusi autem mare portis*; nunc enim pariter terminorum designationem, & stabilitatem, quæ ejus imperio fiunt, *claustra* & *portas* vocat. Fluctus, inquit, maris finibus concluſi, ne limites transgrediendo, vicinæ terræ damnum inferrent.

ΟΜοιον τῷ ἀνωτέρω, ἔφραξα ἐπὶ θαλάσσαν πύλαις· καὶ νῦν γὰρ κλεῖθρα καὶ πύλας, τὴν διὰ τοῦ ἰδίου προστάγματος ἐρηδιότητα καλῶν καὶ ἀσφάλειαν. προειώθεισα, φησὶ, τὴν θαλάσσης τὰ κύματα, ἵνα μὴ τοῖς ὁρίοις ἐπιβαίνοντα, τὴν πλησίον χέρσον λυμαίνωνται.

CHRYS. Mare hoc loco adeo firmiter & in tuto situm esse, ac si vinculis constringeretur, ostendit: firmitatem enim his verbis, sequentibus autem, operis facilitatem ob oculos proponit; subjungit enim.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Ἐνταῦθα δείκνυσιν ὅτι ὥσπερ ἀσφαλῶς ἔσχεν, ὡσπερεὶ δεδεμένην. διὰ μὲν οὖν τούτου, τὸ ἀσφαλές· διὰ δὲ τῆς ἑξῆς, τὸ εὔκολον δείκνυσιν· ἐπάγει γάρ.

Et dixi ei, Hucusque venies, & non transibis, sed in teipso comminuentur fluctus tui.

Εἶπα δὲ αὐτῇ, μέχρι τούτου ἐλεύσῃ, καὶ οὐχ ὑπερβήσῃ, ἀλλ' ἐν σεαυτῇ συντριβήσεται τὰ κύματα.

OLYMPIODORI. Symmachus, *Hucusque statuatur elatio fluctuum tuorum.* Adeo enim securè illud continet, ac si claustris & repagulis cohiberet; & negotio tam facili, ac si nutu tantùm imperaret; *Dixi* enim, inquit, & verbo meo contradicere non licet. Fit autem hoc, non solùm cùm nulla necessitas illud impellit, verumetiam cùm vis magna & fluctuum impetus flagellat. Idcirco enim tranquillum & pacatum mare noluit esse, ut naturâ ejus cum mandato pugnante, & mandato ubique prævalente, Dei robur & potentiam prædicaret: si enim aqua marina pacata fuisset, naturæ hunc ordinis decorem vulgus

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Ὁ Σύμμαχος, ἕως ὧδε τεθήτω τὸ ἐπίταγμα τῶν κυμάτων σου. οὕτω μὲν γὰρ ἀσφαλῶς κατέχει αὐτὴν, ὡσπερεὶ κλεῖθρον· οὕτω δὲ εὐκόλως, ὡσπερεὶ ἐπιτάξας· * εἶπε γάρ, φησι, καὶ οὐκ ἔστιν ἀντιφωνῆσαι. καὶ τοῦτο γε, οὐ μόνον μηδεμιᾶς ἀναγκης αὐτὴν ὠθούσης, ἀλλὰ καὶ πολλῆς τῆς βίας καὶ τῆς ῥύμης αὐτὴν μαστιζούσης. διὰ γὰρ τοῦτο οὐκ ἀφῆκεν αὐτὴν εἰς γαλήνιαν οὐδὲ ἥμερον, ἵνα κηρύξῃ τοῦ Θεοῦ τὴν ἰσχὺν, τῆς φύσεως τῷ προστάγματι μαχομένης, καὶ τοῦ προστάγματος πανταχοῦ νικῶντος. Εἰ γὰρ ἥμερον ἦν τὸ ὕδωρ, τῇ φύσει τοῦ ὕδατος τὴν τάξιν ἂν ἐλογί- * ἴσ. εἶπε.

σατο

σθμτο πολλοί· νεῶ ϑ' ταραπομένῳ, μαστιζομένῳ, ὠθουμένῳ ἔνδον, καὶ τὰ ὅεια ὑποβαίνειν μὴ δυναμένῳ, δηλοῖ τ ταραχῆς κηρύπ τῦ Θεοῦ τ ἰσχύν.

adscripsisset; nunc verò cùm turbata, fluctuum verberibus cæsa, & intus impulsa, limites suos transgredi non valeat, per conturbationem Dei vires annunciat.

Η ὅπι σῦ σωτέταχα φέγγος ωρῳϊνον;

Aut nunquid tecum lucem constitui matutinam?

ΠΑλιν ἐντεῦθεν ὅπι τ ὑρανὸν τ λόγον ἐίλκυσε, ωρότερον ἀπὸ τῶν κάτω δηλεγθείς. ϗ πῶς, φησὶν, ὅτε εἶπον, γενηθήτω φῶς· ϗ τῷ λόγῳ ϑ ἔργον ἐπηκολούθησεν.

HAbito priùs sermone de rebus inferioribus, ab hoc loco deinceps ad cœlum orationem traducit. Aderásne, inquit, cùm dicerem, *Fiat lux*; & simul ac verbum prolatum esset, factum est. Gen. 1. 3.

Εωσφόρον ὃν εἶδε τ ἑαυτῦ τάξιν, [οἱ ϑ λοιποὶ, ἐγνώρισας ϖ ὄρθρῳ τόπον αὐτ;] ὑπιλαβέσθ πέρυγων γῆς.

Et cognovit Lucifer ordinem suum, [Reliqui verò, *Notum fecisti diluculo locum suum?*] *apprehendere pennas terræ.*

ΕΩσφόρος ὅτι τῶν ἀςέρων ὁ ωρῶτος. ἔμαθες ἀπὸ τῶν ὑδάτων τ διάξιδν, ὅρα ταύτην ϗ ἐν ὑρανῷ, ϗ ὅτι καὶ ἀνάγκ ὑ φύσ τὰ ωράγματα οἰκονομῆται, ἀλλὰ ωρονοίᾳ Θεοῦ· εἰ γὰ ἐν ῥύσῃ φύσ ϗ ἀτάκτῳ τοσαύτη διάξια, τοσῦτος ῥυθμὸς, ὅταν ἴδῃς τῦτο ἐν ὑρανῷ, δυναμνήσθητι τ αἰτίν τύτων γινομένων. ὑπιλαβέσθ ϑ, τουτέστι, ωερικόλπ, ὅτι ὅπυ δῆ ἦ, ὁ φῶς πανταχόθεν τ οἰκυμένης ἐκπέμπ, * ϗ τοῖς εἰς τὰ πέρατα. ὥστε ὀδὲν θαυμαστὸν ωρὶ τ ἡλίυ τῦτο, ὅπου γε ϗ ἐν τοῖς ἀςράσι τῦτό ὅτι, ϗ ὁ ἑωσφόρος τὰ ἄκρα τ γῆς καταφωτίζ· λέγε ϑ ὃν ϗ ἐν μιᾷ νυκὶ τὸ ἄκρον τ γῆς καταλαμβάνειν.

* Ἰν. καίτοι.

HEt cognovit Lucifer ordinem suum, [Reliqui verò, *Notum fecisti diluculo locum suum?*] *apprehendere pennas terræ.*

LUcifer inter stellas prima est. Ordinis decorem in aquis observâsti, in cœlo eundem intuere; illícque etiam, non naturâ, sed Dei providentiâ res gubernari discito: si enim naturæ fluxæ & inordinatæ tantam ordinis concinnitatem, tantúmque concentum inesse, & in cœlo similiter rem se habere videris, recordatio authoris veniat tibi in mentem. *Apprehendere* autem, id est, lustrare & circumire, ita ut ubicunque sit, lumen in universam terram diffundat, etiam in ultimos fines: adeo ut in sole mirandum illud non sit, cùm in stellis virtus hæc reperiatur, & Lucifer ultimas terræ oras luce suâ collustret: dicitur autem spatio unius noctis extremos terræ cardines complecti.

Εκπινάξαι ἀσεβεῖς ἐξ αὐτῆς.

Excutere impios ex ea.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Περὶ τ λῃςῶν, ϗ τ τυμβωρύχων, ϗ τῶν ἄλλων ἀπονήτων λέγει, τῶν τῇ νυκὶ ωρὸς τ οἰκείαν κεχρημένων πονηρίαν· ὕτοι γὰ, ϑ φωτὸς διατείλαντος, ὀκέτι ὅπι τ γῆς πῤῥησιάζον), ἀλλ' ἐξ αὐτῆς ἐκπινάσσονται, ϗ συςέλλονται· μισῦσι γὰ ϑ φῶς, ὡς ἔλεγχον ὄντες.

CHRYSOSTOMI. Latrones, bustorum violatores, & reliquam eorum turbam intelligit, qui ad patranda sua scelera, noctis adminiculo utuntur: hi enim, luce exortâ, non ampliùs in terra liberè vagari audent, sed ex ea exterminantur, ac in latebris abduntur, quia lucem, scilicet, quæ opera illorum arguit, oderunt. Ioan. 3. 20.

Aut tu ſumens terram lutum, plaſmâſti animal, & idoneũ ad loquendũ eum poſuiſti ſuper terrã?

OLYMPIODORI, SEVERI, & CHRYSOSTOMI. Num tu, inquit, ô Jobe, accepto pulvere aquâ madefacto, hominem è terra finxiſti? num ratione, prout ego, eum ornâſti? & mundi ornamentum oſtendiſti. Unde apparet, cætera animantia ratione deſtituta fuiſſe, quam quidem Deus homini, tanquam ipſi peculiarem, attribuit; *animal* enim *idoneum ad loquendum*, rationale vocat. Illud autem, *Poni ſuper terram*, eſt, omnium quæ in terra ſunt dominum conſtitui. Adeo ut propter utrumque hoc Deum ego admirer, quòd corpus humanum corruptioni obnoxium condiderit; & quòd potentiam ac ſapientiam ſuam in corruptione manifeſtaverit, (ſubſtantiæ enim vilitas, artificii penuriam & difficultatem præcipuè declarat) quòd luto, ſcilicet, & cineri tantam harmoniam, ac tales ſenſus, tam varios & omnigenos, quíque tam largam philoſophandi materiam præbeant, indiderit: è terra etenim, quæ materiam tantùm tegulæ & lateri miniſtrat, oculum tam pulchrum fabricare, tantíſque viribus inſtruere valuit, ut exiguæ pupillæ perceptione tot numero corpora videre & complecti poſſit.

Η σὺ λαβὼν γλῖῶ πηλὸν, ἔπλασας ζῶον, καὶ λαλητὸν αὐτὸν ἔθου ἐπὶ γῆς;

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ, ΣΕΒΗΡΟΥ, καὶ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. * Αλλὰ σὺ, φησὶν, ὦ Ιὼβ, λαβὼν χοῦν ὕδατι βεβρεγμένον, ἀπὸ γῆς ἔπλασας ἄνθρωπον; καὶ λόγῳ τοῦτον ἐκόσμησας, ὥσπερ ἐγώ; καὶ τῷ κόσμῳ κόσμον ἀνέδειξας; ὅθεν δῆλον ὅτι τὰ ἄλλα οὐκ εἶχε τὸ λογικὸν, * καὶ γὰρ ὡς ἐξαίρετον αὐτῷ τοῦ ἀνθρώπου προσῆψε· λαλητὸν γάρ, τὸ λογικὸν φησι ζῶον. Τὸ ὑπὲρ, τεθεῖναι ὅπου ἡ γῆς, τὸ κατεῖναι κυριεύειν πάντων τῶν ὅπου ἡ γῆς. ὡς ἔγωγε δι' ἀμφότερα τοῦτα θαυμάζω τὸν Θεὸν, ὅτι τε φθαρτὸν τὸ ἀνθρώπινον σῶμα ἐποίησε, καὶ ὅτι ἐν τῇ φθορᾷ τὸ οἰκεῖον ἰσχὺν ἐπέδειξε καὶ σοφίαν. Τὸ γὰρ εὐτελὲς τῆς οὐσίας, τοῦτο δείκνυσι μάλιστα τῆς τέχνης τὸ * εὔπορον καὶ εὐμήχανον· ὅτι ἐν πηλῷ καὶ τέφρᾳ τοσαύτην συνέθηκεν ἁρμονίαν, καὶ τοιαύτας αἰσθήσεις, οὕτω ποικίλας καὶ πανοδαπὰς, καὶ τοιαῦτα δυναμένας φιλοσοφεῖν· καὶ γὰρ ἀπὸ γῆς, τῆς ὕλης ἧς γε κέραμος καὶ πλίνθος μόνον, ἴσχυσεν ὀφθαλμὸν οὕτω ποιῆσαι καλὸν, καὶ τοσαύτην ἐνθεῖναι τούτῳ δύναμιν, ὡς μικρᾶς κόρης διὰ πλήθη τοσαῦτα ὁρᾶν καὶ περιλαμβάνειν σώματα.

* Ισ. Λεγ.

* Ισ. ἄπειρον καὶ ἀμήχανον.

Et abſtuliſti ab impiis lucem, & brachium ſuperborum comminuiſti.

OLYMPIODORI. Impios punire, & vires eorum atterere, dextræ divinæ & efficaciæ opus eſt.

Αφεῖλες δὲ ἀπὸ ἀσεβῶν τὸ φῶς, βραχίονα δὲ ὑπερηφάνων συνέτριψας.

ΟΛΥΜΠ. Τὸ κολάζειν ἀσεβεῖς, καὶ τὴν δύναμιν αὐτῶν συντρίβειν, τῆς θείας ἐστὶ δεξιᾶς καὶ ἐνεργείας.

Aut veniſti ad fontem maris, aut in veſtigiis abyſſi ambulâſti?

AD mare rurſus ſermonem transfert, ac dicit, Nôſtine unde initium tra-

Ηλθες δὲ ἐπὶ πηγὴν θαλάσσης, ἢ ἐν δὲ ἴχνεσιν ἀβύσσου περιεπάτησας;

ΠΑλιν ἐπὶ τὴν θάλασσαν τὸν λόγον μετήγαγε, καὶ φησιν, ἔγνως πόθεν ἡ θάλασσα

θάλασσαν ἔχεις τῇ ἀρχῇ; ἢ τὰ ἴχνη, τοῦτ' ἔστι, τὰ ἔσχατα τῆ ἀβύσσου κατείληφας; πηγὴν δέ φησιν, οὐχ ὡς πηγὴν τῆ θαλάσσης ἐχούσης, ἀλλ' ὡς μὴ ἐκλιποῦσης, καθάπερ πηγὴν ἐχούσης.

xerit mare? vel *vestigia*, id est, ultimos abyssi fines, cognitione comprehendisti? Fontis autem meminit, non quòd mare à fonte profluat, sed quasi è fonte scaturiret, nequaquam deficiat.

ΜΕΘΟΔΙΟΥ. Πολλοὶ καταβεβήκασιν εἰς ἄβυσσον, οὐχ ὥστε περιπατῆσαι ἐν αὐτῇ, ἀλλ' ὥστε δέσμιοι εἶναι· Ἰησοῦς μόνος ἐν ἀβύσσῳ περιεπάτησεν ὡς ἐλεύθερος, ὅπου ἴχνη περιπατούντων οὐκ ἔνι· Εἵλετο γὰρ θάνατον οὐχ ὑπόδικος ὤν, ἵνα τοὺς ὑποκειμένους θανάτῳ λυτρώσηται, λέγων τοῖς ἐν δεσμοῖς, ἐξέλθατε, καὶ τοῖς ἐν τῷ σκότει, ἀνακαλύφθητε· ᾧ καὶ αἱ ἑξῆς συμφωνοῦσιν.

METHODII. Multi in abyssum descenderunt, non ut in ea ambularent, sed ut vinculis constricti tenerentur; solus Jesus in abysso, ubi ambulantes vestigia figere nequeunt, tanquam liber ambulavit: mortem enim elegit cùm obnoxius ei non esset, ut morti addictos liberaret, *Dicens iis qui in vinculis erant, Exite, & iis qui in tenebris, Revelate vos*; cui, ea etiam quæ sequuntur consentiunt. Es. 49. 9.

Ἀνοίγονταί σοι φόβῳ πύλαι θανάτου; πυλωροὶ δὲ ᾅδου ἰδόντες σε ἔπηξαν;

Aut tibi aperiuntur metu portæ mortis? aut janitores inferni videntes te timuerunt?

ΙΟΥΛΙΑΝΟΥ. Ταῦτα γέγονεν ὅτε ὁ Κύριος εἰς ᾅδου κατέβη κηρύξαι τοῖς ἐκεῖ πνεύμασι. τὰ μὲν οὖν ἀόρατα ταῦτα ἀπὸ τῶν φαινομένων δῆλα, τυγχάνει, ὅτι ζωῆς καὶ θανάτου ἐξουσίαν ἔχω, δεσμωτήριόν μοί ἐστιν ὁ ᾅδης.

JULIANI. Hæc evenerunt cùm Dominus in infernum descendit, ut spiritibus qui illic erant prædicaret. Ex iis autem quæ apparent, invisibilia hæc manifesta fiunt; id est, Quia vitæ & mortis potestatem habeo, infernus mihi pro carcere est.

ΘΕΟΦΙΛΟΥ. Ἐνταῦθα τὴν ὑπερφυείας αὐτοῦ τὴν περιφάνειαν τοῖς ἐν χώρᾳ καὶ σκιᾷ * καθημένοις περέλαμψεν ἑρμηνεύει· καὶ τὸ, ἔπηξαν, λέγων, σημαίνει τὸ θαῦμα. Βασιλεὺς γὰρ ὢν ὑπερφανὴς, καὶ ἐκεῖ φαινόμενος, καὶ τὸ σκυγνὸν χωρίον τῶν κατελθουσῶν ἐκεῖσε ψυχῶν τῷ μεγαλοπρεπεῖ καταλάμπων τῆς θεότητος φωτί.

* Ισ. add. θανάτου.

THEOPHILI. Hoc loco admirabilem apparitionis suæ splendorem explicat, qui iis qui in regione & umbra mortis sedebant, illuxerat; ac per illud, *Timuerunt*, miraculum indicat. Illic enim apparens, & tristem ac horribilem locum animabus quæ eò descenderant, gloriosâ divinitatis suæ luce collustrans, cœlestis Rex erat.

Νενοήτησαι δὲ τὸ εὖρος τῆ ὑπ' οὐρανόν;

Aut cognovisti latitudinem ejus quæ sub cœlo?

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Τυγχάνεις, συνῆκας, ἐνενόησας, ἠκριβώθης τῆ γῆς τὸ πλάτος;

OLYMPIODORI. Id est, Intellexisti, advertisti, aut accuratè latitudinem terræ dimensus es?

Ἀνάπειλον δή μοι, πόση τίς ἐστιν;

Narra ergo mihi, quantanam sit?

Φράσον αὐτῆς τὴν διάμετρον. οὐ λέγω, φησὶν, ὅτι οὐδὲν δυνα-

Dic quisnam sit ejus diameter. Non hoc, inquit, dico, quòd nihil eorum facere

facere poſſis quæ à me facta ſunt; ſed, quòd ne viam quidem & rationem qua facta ſint intelligas, nec eorum naturam comprehendere, & ſingula accuratè contemplari valeas. His verbis Deus Jobum de intervallo & diſcrimine quod inter ipſos poſitũ eſt, inſtruit.

σαι ποιῆσαι ὧν ἐποίησα· ἀλλ', ὅτι οὐδὲ οἶδας πῶς γέγονεν, οὐδὲ εἰδέναι αὐτὰ δυνάσαι, οὐδὲ θεωρῆσαι πάντα μετ' ἀκριβείας. Διὰ τούτων διδάσκει αὐτὸν ὁ * μέσον αὐτοῦ καὶ ἐχείνου. * χ. μεσότοιχον.

Aut in qua terra habitet lux? [Alii, *degit, quieſcit*] *Aut quis tenebrarum locus? ſi duces me in fines earum, quod ſi & nôſti ſemitas earum?* [Symmachus, *habitationis calles*] *Nôſti igitur quia tunc natus es, & numerus annorum tuorum multus?*

Ποία δὲ γῆ αὐλίζεται τὸ φῶς; [οἱ ἄλλοι, σκιωοῖ, ἠρεμεῖ] σκότους δὲ ποῖος ὁ τόπος; εἰ ἀγάγοις με εἰς ὅρια αὐτῶν, εἰ δὲ καὶ ἐπίστασαι τρίβους αὐτῶν; [ὁ δὲ Σύμμαχος, ἀτραποὺς οἰκήσεως] οἶδας ἄρα ὅτι τότε γεγέννησαι, ἀριθμὸς δὲ ἐτῶν σου πολύς;

Dic autem mihi, inquit, de luce & tenebris, ubi incluſæ cuſtodiantur, & unde prorumpant? Narra mihi, quò lux & tenebræ pergant? Si harum vias ſcire te dixeris, dic pariter te natum tunc fuiſſe, cùm limitibus illæ circumſcriberentur: & ſi hæc nôſti, ſcito etiam te grandævum eſſe, qui ab eo tempore exſtiteris. Docet autem hoc loco, quòd vitæ brevitas hominem multa ſcire non patiatur. Sed cur ego, inquit, elementorum mentionem facio? Dic ea quæ ad teipſum ſpectant; quando natus fueris? quod quidem non ſciviſſes, niſi ab aliis didiciſſes. Quantum autem vitæ ſpatium reſtat? Quæ teipſum attingunt ignoras; quomodo igitur eorum quæ ab initio fuerunt, notitiam tibi arrogaveris? Terminus autem lucis & tenebrarum, Dei mandatum eſt, quod illis pro confinio inſervit.

Εἰπὲ δέ μοι, φησὶ, περὶ φωτὸς καὶ σκότους, πῶς ἀποκλείονται, καὶ πόθεν ἐκπορεύονται; ἀνάγγειλόν μοι, ποῦ ὁ φῶς, καὶ ποῦ ὁ σκότος ἀναπαύεται; εἰ τούτων τὰς ὁδοὺς εἰδέναι φαίης, λέγε ὅτι καὶ τότε ἐγεννήθης ὅτε ταῦτα ὡρίσθη. καὶ εἰ ταῦτα ἐπίστασαι, ἴσθι καὶ πολυετὴς ὢν ὑπάρχων, ὡς ἔκτοτε γεγονώς. διδάσκει δὲ ἐνταῦθα, ὅτι ὁ τοῦ ἀνθρώπου βιὸς βραχὺς οὐδὲ γνῶναι αὐτῷ τὰ πολλὰ ἐπιτρέπει. Τί δή, φησὶ, λέγω τὰ ἀφανῆ; τὰ περὶ σαυτὸν εἰπέ· πότε ἐγεννήθης; καὶ μοὶ * ἤδει, ἀλλὰ παρ' ἑτέρων μαθών. ἀλλὰ πόσος ὁ * χρόνος; τὰ περὶ σαυτὸν οὐκ οἶδας· πῶς οὖν αὐχήσεις εἰδέναι τὰ ἐξ ἀρχῆς; ὅρια δὲ φωτὸς καὶ σκότους, τὸ πρόσταγμα τοῦ Θεοῦ, αὐτὴ μεθορίαν αὐτοῖς ὄν. * ἴσ. οὐκ ἤδει. * ἴσ. suppl. ὑπολελειμμένου τοῦ βίου.

Aut veniſti in theſauros nivis? aut theſauros grandinis vidiſti? & repoſita ſunt tibi in tempus inimicorum, in diem bellorum & pugnæ.

Ἦλθες δὲ ἐπὶ θησαυροὺς χιόνος; θησαυροὺς δὲ χαλάζης ἑώρακας; ἀπόκειταί σοι εἰς ὥραν ἐχθρῶν, εἰς ἡμέραν πολέμων καὶ μάχης.

CHRYSOSTOMI, & OLYMPIODORI. Theſauros dicit, non quia apothecæ ſint, ſed quia promptè cùm

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, καὶ ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Θησαυροὺς λέγει, οὐχ ὅτι ἀποθῆκαί εἰσιν, ἀλλ'

ἀλλ' ὅτι ἑτοίμως ἔχων, ὥσπερ ἐκ θησαυρῶν ἐκβάλλων, δείκνυσιν αὐτὰ ὅταν βούληται. οἶδα οὖν, φησὶ, πῶς τὴν μὴ φαινομένην χιόνα καὶ χάλαζαν ἐκφαίνειν ποιῶ καὶ διακινδυνεύω; ἢ δυνατός εἶ τούτοις κατὰ πολεμίων χρήσασθαι, ὅσπερ ἐγὼ ποιῶν ἱκανός; ὁρᾷς ὅτι τοῦτο βούλεται δηλῶσαι, ὡς ἄρα καὶ καιρὸν τοῦτο ἔχει, καὶ οὐκ ἁπλῶς· κέχρηται γὰρ τῇ χιόνι καὶ τῇ χαλάζῃ κατὰ πολεμίων, καὶ ὅταν βούληται φιλανθρωπήσασθαι. εἶτα καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων διέξεισιν, ὑετῶν, λέγω, καὶ πάχνης, καὶ ἀνέμων.

cùm ipsi visum fuerit, ea tanquam ex thesauris excutiens ostendat. Nôsti igitur, inquit, qua ratione nivem & grandinem quæ non videntur, apparere faciam? vel an contra hostes uti his poteris, prout ego possum? Vides quòd opportunitatem earum rerum his verbis ostendat, quòd, scilicet, non temerè, sed tempore opportuno eveniant; nive enim & grandine contra hostes utitur, & cùm supplicio aliquos punire vult. Deinceps de aliis omnibus, de pluviis, inquam, pruinâ, & ventis differit.

Πόθεν δὲ ἐκπορεύεται πάχνη, ἢ διασκεδάννυται νότος εἰς τὸν ὑπ' οὐρανόν; τίς δὲ ἡτοίμασεν ὑετῷ λάβρῳ ῥύσιν; [οἱ ἄλλοι, Τίς δὲ κατέσχισε τῷ κατακλυσμῷ ὑδραγωγόν;]

Unde autem procedit pruina, aut dispergitur Auster in eam quæ sub cœlo? Quis autem præparavit fluxum validæ pluviæ? [Alii verò, *Quis inundationi aquæductum præparavit?*]

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ.

Πόθεν δὲ ἡ πάχνη; ἢ πῶς ὁ νότος καθ' ὅλης πνεῖ τὸν ὑπ' οὐρανόν; πῶς λαίλαψ ὁ ὑετὸς καταῤῥεῖ; πόθεν αἱ βρονταί; κυδοιμὸν γὰρ τὸν βρονταῖον καλεῖ· καὶ πῶς τὸ νότου τῇ θέρμῃ χιὼν στερεμνία οὖσα διαλύεται; κατὰ δέ, ὡς ὁ χειμάῤῥους ἐν τῷ νότῳ· μὴ τεχνῖται, φησὶν, ἀνθρωπείας ἔργα τέχνης; οὐκ ἀπορῥήτου σοφίας δημιουργήματα; ἄνεμος δέ ἐστι ῥεῦμα ἀέρος, τὴν τῶν τόπων ἀλλαγὰς ἔχον ἀφ' ἧς ῥεῖ, καὶ ἐπωνυμίας ἀμείβων.

OLYMPIODORI. Unde autem pruina? vel quomodo Auster per totam quæ sub cœlo est terram spiret? Quomodo pluvia largiter defluat? Unde tonitrua? (tonitru enim *tempestatem* vocat) & quomodo nix solida & dura, calore Austri liquefiat? juxta illud, *Sicut torrens in Austro.* Num hæc, inquit, ab humana arte proficiscuntur? An non arcanæ sapientiæ opera sunt? Ventus autem est aëris fluxus, pro locorum mutationibus unde fluit, appellationes alias induens. Psal. 125. 4.

Ὁδὸν δὲ κυδοιμοῦ, τοῦ ὑετίσαι ἐπὶ γῆν οὗ οὐκ ἀνὴρ, ἔρημον οὗ οὐκ ἐστὶ ἀρχὴ ἀνθρωπίνη ἐν αὐτῇ, τοῦ χορτάσαι ἄβατον καὶ ἀοίκητον, καὶ τοῦ ἐκβλαστῆσαι ἔξοδον χλόης.

Et viam tempestatum, ut pluat super terram ubi non est vir, desertum ubi non est homo in eo, ut satiet inviam & inhabitabilem, & ut germinet exitus herbæ virentis.

ΟΡᾷς ὅτι οὐκ ἐν ἑνὶ μέρει ἰσχυρὸς ὁ Θεὸς, ἀλλ' ἐν ἅπασι· χρήσιμα γὰρ, φησὶν, ὁ ὑετὸς καὶ εἰς τὴν ἀοίκητον, δηλονότι καὶ τῶν θηρίων πρὸς

VIdes Deum non ex una aliqua, sed omni ex parte fortem & potentem esse: pluvia enim, inquit, in terram incultam & minimè habitatam (Deo, scilicet, etiam

etiam belluis proſpiciente) effunditur, & ſolitudo ſine ulla humana induſtria, herbam & gramen profert.

νοουμένου τοῦ Θεοῦ. ἡ δὲ ἔρημος * χλοάζει, καὶ χλοηφορεῖ δίχα ἀνθρωπίνης ἐπιμελείας. * χ. παίζει.

Quis eſt pluviæ pater? & quis eſt qui peperit glebas roris? de cujus utero procedit glacies? aut pruinam in cœlo quis peperit, quæ deſcendit ſicut aqua fluens?

Τίς ἐστιν ὑετοῦ πατήρ; τίς δὲ ἐστιν ὁ τεκοὺς βώλους δρόσου; ἐκ γαστρὸς τίνος ἐξεπορεύετο ὁ κρύσταλλος; πάχνην τίς ἐν οὐρανῷ τέκεν, ἣ καταβαίνει ὥσπερ ὕδωρ ῥέον.

POtésne, inquit, dicere, quis ſit pluviæ pater? vel quis roris glebas pepererit, id eſt, coagmentationes glaciei vel pruinæ, quæ in firmamento condenſata, (aërem enim qui in ſublimi eſt, hoc loco *cœlum* appellat) tanquam aqua defluit, & deſcendens, fluvios inſtar ſucci ficulnei quo lac coagmentatur, conglaciat? Nónne hæc divinæ ſapientiæ opera ſunt? *De utero*, dixit, non quòd ex ejus utero pruina & glacies exeat; abſit. Quid igitur partûs & uteri nomine hìc intelligendum eſt? Quemadmodum cùm
Verſ. 8. de mari illud dicit, *Quando mater illud peperit*, matrem maris non dicit, ſed formationem ejus & cauſam indicat; ſic etiam hoc loco de glacie loquitur, non quòd ex utero reverà prodierit. Quâ de cauſa igitur nomen partûs frequenter hìc uſurpavit? Mihi videtur, non tantùm ut primum & ſolum rerum omnium creatorem, ſed res etiam creatas priùs formatas, quàm perfectas, ac numeris omnibus abſolutas fuiſſe, innueret: ita ut licèt de Filio hæc dicantur,
In Græco aliquid deſiderari videtur. ſupervacaneè quidam ea proferunt: * illic enim, *Filius*, & *Genui*, & *Unigenitus*, & alia ejuſmodi reperire licet; hìc verò nihil ſimile.

ΕΧῆς εἶπεν υἱοῦ πατέρα, ἢ βώλους δρόσου *, τουτέστι, συγκόψεις ἢ χρυσάλλου ἢ πάχνης, ἥτις συνισαμένη περὶ τὸ στερέωμα, δεσμὸν γὰρ ἐνταῦθα τὸν εἰς ὕψος ἀέρα λέγει, ὥσπερ ὕδωρ καταῤῥεῖ· χειμῶνοι καπνίουσα χρυσαλλοῖ τοὺς * ποταμοὺς ὡς ὀπὸς γάλα; ἢ Θεοῦ ταῦτα σοφίας ἔργα; ἐκ γαστρὸς, εἶπεν, οὐχ ὅτι ἐκ γαστρὸς αὐτοῦ ἔξεισι πάγος καὶ κρύσταλλος· μὴ γένοιτο. ἀλλὰ τί βούλεται ὁ τόκος ἐνταῦθα καὶ ἡ γαστήρ; ὥσπερ ὅταν λέγῃ περὶ τῆς θαλάσσης, ὅτι ὅτε ἡ μητὴρ αὐτῆς ὤδινεν, οὐχὶ μητέρα λέγει θαλάσσης· οὕτω καὶ ἐνταῦθα, οὐχ ὅτι ἀπὸ γαστρὸς ἐξῆλθεν ὁ κρύσταλλος, ἀλλὰ τὴν ἀφάπλασιν καὶ τὴν αἰτίαν. τίνος οὖν ἕνεκεν ὃ ὄνομα τοῦ τόκου τέθεικεν ἐνταῦθα συνεχῶς; ἐμοὶ δοκεῖ, καὶ τὸ αἴτιον αἰνίττεσθαι βουλόμενος τὸν πρῶτον καὶ μόνον, καὶ ὃ ἀφαπλάττεσθαι τὰ δημιουργήματα πρὶν ἢ αὐτὰ ἀπρεπιαθῆναι. ὥστε κἂν ὅτι τοῦ Υἱοῦ ταῦτα λέγηται, πρεπτῶς αὐτὰ * προφέρουσιν· ἐκεῖ γὰρ, ὁ Υἱὸς, καὶ ὃ, ἐγέννησα, καὶ ὃ, ὁ μονογενὴς, καὶ ὅσα τοιαῦτα· ἐνταῦθα δὲ οὐδὲν τοιοῦτον. * χ. φέρουσιν. * ἴσ. πῆξει τεχε. * ἴσ. οἷον. ἴσ. χεῖμα.

ΣΕΒΗΡΟΥ. Ἀλλὰ δὲ μάλιστα μὲν ἀπορίαν ἐμποιῆσαι βουλόμενος ὁ Θεὸς τῷ Ἰώβ, καὶ ἐλέγξαι αὐτὸν ὅτι πολλὰ ἀγνοεῖ, εἶπε τοῦτο· οὐ μὴν ὅτι * ἐγὼ ταῦτα γεγέννηκα, ἢ γεννῶ, ἀλλ' ὅτι ἔθος τοῖς ἐπὶ γῆς ἐν χρόνῳ μετὰ τινος πόνου γεννᾶν, δείκνυσιν ὅτι ἐξέως αὖθις μνησμοσύνος τινὸς ταῦτα προφέρει ὅτε βούλεται, φησὶ * ἴσ. αὐτὸς ταῦτα γεγέννηκεν, ἢ γεννᾷ.

φησὶ τοῦτο. πλὴν καὶ τὰ ὀνόματα σωφρονεῖν χρὴ πρὸς τὴν τῶν ὑποκειμένων πραγμάτων ποιότητα, καὶ οὐ πρὸς τὴν καταχρησιν τῶν λέξεων κανονίζειν τὰληθῆ· ἕτερος γὰρ ὁ τὸν ὑετῶν πατέρα Θεὸν ἀκούει, καὶ ἕτερος υἱός, καὶ τούτου μονογενοῦς, ὅσῳ διαφέρει τὸν μονοτρόπως γεννηθέντα ἐκ Πατρός· καὶ οὐχ αἱ ὁμωνυμίαι πάντως τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων συνάπτουσι, καθὼς * ὀνομάζονται.

* Isa. suppl. μᾶ. καὶ τῇ αὐτῇ λέξει.

and sine ulla cunctatione produci, hoc dicit. Cæterùm nomina secundùm rerum subjectarum qualitatem intelligenda sunt, non autem rei veritas ad vocum abusum, tanquam ad normam, dirigenda est, (aliter enim quispiam Deum pluviæ patrem audit, aliter filii, atq; illius quidem unigeniti, quod eum ab aliis distinguit, qui peculiari ratione ex Patre genitus est) neq; vocum homonymiæ rerum naturam continuò copulant, prout unâ & eâdem voce nominantur.

Πρόσωπον ἀσεβοῦς τίς ἔπληξεν;

Faciem impii quis exterruit?

ΟΛΥΜΠ. Κατὰ μὲν τὸ ῥητὸν, ὅτι παντὸς ἀσεβοῦς τοῦτο νοητέον, πρὸς δὲ διάνοιαν, ὅτι τοῦ διαβόλου, ὃν ἀφάνισεν ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ υἱὸς, ὁ καὶ τῆς κτίσεως δημιουργός.

OLYMP. Ad literam quidem, hoc de quovis impio; ad sensum verò, de diabolo intelligendum est, quem unigenitus Dei filius, qui etiam creaturæ opifex est, penitus delevit.

Συνῆκας ἢ δεσμὸν πλειάδος;

Aut intellexisti nexum Pleiadis?

Ὁ δὲ Σύμμαχος, ἢ συνάψεις μόνα πλειάδος; τουτέστι, ποία ἀνάγκη, ποῖος συνδεσμος * ἐκείνα συνεχῶν, καὶ τὰ ἄστρα συναγελάζεσθαι ποιεῖ; μήτι ἔργα τῆς σῆς συνέσεως ἔργον ὅ ὥσπερ δεδέσθαι, καὶ τοιοῦδε συγκεῖσθαι τοὺς συμπληροῦντας τὴν πλειάδα ἀστέρας; ἢ τὴν αἰτίαν οἶσθα δι' ἣν ἀλλήλοις συναρμόσθησαν;

* Isa. ἐκείνων συνέχει.

SYmmachus autem, *An conjunges partes Pleiadis?* Id est, Quæ necessitas, quod vinculum illam constringit, & sydera in unum coire facit? Num tuæ prudentiæ opus est, quòd ita vinciantur, & in hunc modum simul sitæ sint stellæ quæ Pleiadem conficiunt? vel, An causam nôsti ob quam ita inter se invicem copulentur?

Καὶ φραγμὸν ὠρίωνος ἠνοιξας;

Et septum Orionis aperuisti?

ΕΠΕΙΔΗ κατὰ καιρὸν ὁ ὠρίων φαίνεται, ἢ σύ, φησὶ, ὡσανεὶ φραγμῷ τινι διαφράγματι ἀποκρύπτεις, καὶ πάλιν φαίνεσθαι;

CUm Orion certo tempore appareat, An tu, inquit, causa es quòd quasi sepimento interposito occultetur, & rursus appareat?

Ἡ ἀνοίξις μαζαρὼθ ἐν καιρῷ αὐτοῦ;

An aperies Masuroth in tempore suo?

ΜΑΖΑΡΩΘ τὰ συστήματα λέγει τῶν ἀστέρων, ἃ ἐν τῇ συνηθείᾳ, ζῳδια καλοῦνται. πῶς οὖν, φησὶν,

COEtum & collectionem syderum *Mazuroth* vocat, quæ communi loquendi usu, signa Zodiaci appellantur. Quomodo igitur,

igitur, inquit, hæc clauſtris includuntur, ac ſtato tempore apparent? Alij verò dicunt, *Mazuroth* vocem eſſe Hebraicam, & ſignificare ſydereum canem: Túne, inquit, ſydera quæ abſcondita ſunt referabis, & unumquodq; ſuo tempore revelabis?

ἀποκεκλεισμένα εἰσὶ ταῦτα, καὶ κατ' καιρὸν φαίνουσι; ἄλλοι δέ φασι, μαζουρὼθ ἑβραϊκὸν μὲν εἶναι τὸ λέξιν, σημαίνειν δὲ τὸ ἀστρον κυνα. σὺ οὖν, φησὶ, τὰ ἀποκεκρυμμένα διαγνώσῃ, καὶ ἀποκαλύψεις κατὰ καιρὸν αὐτῶν ἕκαστον;

Et veſperum ſuper comam ejus duces ea?

EXimiam fulgoris præſtantiam & venuſtatem, *Comam* vocat. Túne igitur, inquit, Heſpero, ſtellæ lucidiſſimæ & fulgidiſſimæ, itineris dux eris? tantóq; ſplendore coruſcantem deduces?

Καὶ ἕσπερον ἐπὶ κόμης αὐτοῦ ἄξεις αὐτά;

Κόμην τὴν ὑπερβολὴν τοῦ λάμψεως λέγει καὶ τὴν διαφάνειαν. σὺ οὖν, φησὶ, τὸν ἕσπερον, ἀστέρα τὸν φαινότατον καὶ λαμπρότατον, καθοδηγήσεις; καὶ διάξεις οὕτω * ὑπερφανῶς ἐκλάμποντα;

* ἰσ. ἀειδῶς ἐκλάμψαι;

Scis autem commutationes cœli, aut quæ ſub cœlo ſimul facta? Vocabis autem nubem voce? Et tremore aquæ validæ obediet tibi?

NÚm aëris, inquit, mutationes, vel, ut uno verbo abſolvam, an rationem qua fiunt omnia quæ ſub cœlo ſunt, nôſti? Potéſne nubibus imperare, ita ut aquâ gravatæ, quaſi tremore perculſæ, tuo imperio pareant? & aquarum impetus, & pluvia tanquam animata obediat?

Ἐπίστασαι δὲ τερπὰς οὐρανοῦ, ἢ τὰ κατ' οὐρανὸν ὁμοθυμαδὸν γινόμενα; καλέσεις δὲ νέφος φωνῇ; καὶ τέμῳ ὕδατος λάβρου ὑπακούσεταί σοι;

Τὰς δὲ τροπὰς, φησὶν, ἐπίστασαι τροπὰς, ἢ ἁπαξαπλῶς, πάντα τὰ κατ' οὐρανὸν γινόμενα, ὅπως γίνεται; ἀλλὰ δυνάσαι ὑποτάξαι νέφεσι; καὶ οἱονεὶ τέμοντα κατακούσῃ σοῦ τοῦ τροπαίου, βεβλάμμενα τῷ ὕδατι; καὶ ἡ ὁρμὴ τοῦ ὑδάτων, καὶ ὁ ὑετὸς, ὥσπερ ἔμψυχος κατακούσῃ);

Mittes autem fulmina, & ibunt? aut dicent tibi, Quid eſt?

AN fulmina, inſtar famulorum, contra quos emittuntur, à te ire jubebuntur? & parata ad exequendum mandata, in hunc ferè modum vocem emittent, ac dicent, Ecce præſtò ſumus; Quid eſt quod nos facere jubes?

CHRYS. Vides fulmina etiam reſpondere; non quòd fulmina dicant, *Quid eſt?* ſed quia omnia, ac ſi animata eſſent, Deo obtemperent.

Ἀποστελεῖς δὲ κεραυνοὺς, καὶ πορεύσονται; ἐροῦσι δέ σοι, τί ἐστιν;

Ὡσαύτως δὲ ἵνες οἰκέται οἱ κεκραυνοὶ * ὑποτάττονται τῷ δεσπότῃ σοῦ πορεύεσθαι καθ' ὧν καὶ ἐκπέμπου; καὶ ἕτοιμοι ὄντες τοῦ ὑποτάγματος, μονονουχὶ φωνὴν ἀφιέντες ἑστᾶσιν, ἰδοὺ ἡμᾶς πρόεσθαι. Τί ἐστιν ὃ ποιῆσαι ἡμᾶς κελεύεις;

* ἴσ. ὑποτάξονται.

ΧΡΥΣ. Ὁρᾷς καὶ κεραυνοὺς ἀποκρινομένους· οὐχ ὅτι οἱ κεραυνοὶ ἑστᾶσι, Τί ἐστιν; ἀλλ' ὅτι πάντα, καθάπερ ἔμψυχα, ὑπακούσῃ τῷ Θεῷ.

Τίς

Τίς ὃ ἔδωκε γυναιξὶν ὑφάσματος σοφίαν, ἢ ποικιλτικὴν ἐπιστήμην;

Quis autem dedit mulieribus texturæ ſapientiam, aut variegandi ſcientiam?

ΣΕΒΗΡΟΥ, ΧΡΥΣΟΣΤ. ΚΑΙ ΓΡΗΓ. ΤΟΥ ΘΕΟΛ.

Ἀπριθμήμενος τὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς ποίησιν, καὶ θαλάσσης κλεῖθρα, καὶ ἀστέρων θέσιν, καὶ ὑετοῦ ῥύσιν, καὶ τἄλλα δι' ὧν κυβερνᾷ τὴν ἡμετέραν ζωήν· τίς, φησὶ, γυναῖκας, καίτοι τἆλλα ἀδυνάτους οὔσας, ἐσόφισεν εἰς ὑφασμάτων κατασκευήν, καὶ εἰς ὅ τι οὖν ποικίλλειν ταῖς τῶν ἐρίων βαφαῖς τε καὶ χρώμασιν; δυναμένοις ὃ ἡ θεία γραφὴ τοῖς μεγάλοις τὰ μικρὰ, καὶ γυναικῶν θαυμάζει σοφίαν τὴν ἐν ὑφάσμασι, τίς ἔδωκε, λέγουσα, γυναιξὶν ὑφάσματος σοφίαν, καὶ ποικιλτικὴν ἐπιστήμην; ζῴου λογικοῦ * τοῦτο, καὶ τιμίου τὴν σοφίαν, καὶ μέχρι τῶν οὐρανίων ὁδεύοντος· οὐ γὰρ ἡ τυχοῦσα σοφία αὕτη ποικίλη τις οὖσα, οὐδὲ μικρὰ ἡ χρῆσις. οὐκ * ἀτιμέλησεν οὖν ἡ τέχνη τῶν ἱστῶν φιλοτεχνία, οὐδὲ ἀπέῤῥιπται ὡς τιμίτη, ἀλλ' ἔνεστι καὶ * τούτοις θεία σοφία, καὶ οὐκ αἰσχύνεται Θεὸς ἰδίαν ἀποκαλῶν, οὐκ ἄλλον λέγων εἶναι τούτης δοτῆρα καὶ χορηγὸν ἀλλ' ἑαυτόν.

SEVERI, CHRYSOST. & GREGORII THEOLOGI.

Cùm cœli & terræ creationem, maris clauſtra, ſyderum ſitus, pluviæ fluxum, & alia quibus vitam noſtram gubernat, enumerâſſet; Quis, inquit, mulieres, aliàs imbecilles, textilium artificium, & ut lanarum tincturis ac coloribus ea variegarent, largitus eſt? Magnis autem Scriptura etiam parva admiſcet, & fœminarum in textilibus conficiendis ſapientiam admiratur, dicendo, *Quis dedit mulieribus texturæ ſapientiam, & variegandi ſcientiam?* Hoc enim animalis eſt ratione præditi, quod prudentiâ excellit, & ad cœleſtia uſq; penetrat: non enim vulgaris eſt hæc variegandi ſapientia, neq; uſus ejus exiguus. Non neglecta igitur jacet texturæ ars, neq; tanquam ſupervacanea abjicitur, ſed in hac etiam divina ſapientia ineſt, quam Deus non erubeſcit ſuam vocare, cùm non alium, ſed ſeipſum ejus datorem & ſubminiſtratorem eſſe dicat.

* ἰσ. τῦτο.
* ἰσ. ἀτιμελεῖται.
* ἰσ. ταύτῃ.

Τίς ὃ ὁ ἀριθμῷ νέφη σοφίᾳ, οὐρανὸν ὃ εἰς γλῶ ἔκλινεν;

Aut quis eſt qui numeret nubes ſapientiâ, & cœlum & terram inclinavit?

ΟΛΥΜΠ. Ὁ δὲ Σύμμαχος, ἢ Τίς ἔδωκε μεμορφωμένῳ ἔννοιαν; Τίς, φησὶν, ὁ νέφη ἀριθμὸν, καὶ οὐκ ἀμέτρως, ἀλλὰ μετὰ τοῦ χρείαν τὰ νέφη συνίσασθαι ἀδιακριτάζων; Τίς ὃ ὁ τὸν οὐρανὸν κυκλοφορικὸν ἀφορμασάμενος, ὡς δοκεῖν τοῖς πόῤῥωθεν ἀτενίζουσιν, ὅπου τῶν ἄκρων τῆς γῆς ἐφάπτεται; τοῦτο γὰρ ἔστι, τὸ, ἔκλινεν.

OLYMP. Symmachus verò, *Aut quis dedit inſipienti intelligentiam?* Quis, inquit, eſt qui facit ut nubes in numerum cogantur, non quidem ſine modo & menſura, ſed ut utilitati inſerviant? Quis cœlo motum circularem dedit, ut iis qui è longinquo intuentur, terræ extrema attingere videatur? illud enim eſt, *Inclinavit.*

Κέχυται ὃ ὥσπερ γῆ κονία.

Diffuſus eſt autem ſicut terra cinis.

ΤΟ λεπτὸν αὐτῆς αἰνίττεται, ὃ καὶ ὁ Ἡσαΐας φησὶν, ὅτι ὥσπερ καπνὸς ἐστὶν ὁ οὐρανὸς· καὶ ἡ γῆ ὡσεὶ χοῦς. Ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῷ ὕδατι ἐκρέμασε τὴν γῆν, καὶ ἐν τῷ ὕδατι ἐστερέωσε τὸν οὐρανὸν, ἐκ τοῦ ὕδατος ἀναθυμιάσεις γίνονται, ἐξ ὧν ἡ μὲν γῆ ἀπολεπτύνεται, ὁ δὲ οὐρανὸς πήγνυται.

ENuitatem ejus innuit; de qua Eſaias etiam dicit, *Inſtar fumi eſt*: cœlum autem, Eſa. 51. 6.

autem, terræ quæ nigra eſt, inſtar cineris propter ejus ſplendorem circumfunditur.

πνός ὅϛι. πϵϵιχέχυται ὃ τῇ γῇ μελαίνῃ ὕσῃ ὁ ὐϵϱανὸς ὥσπϵϱ χνοία, ϰϱὰ ὃ ϰϱυϛάλλου.

Et agglutinavi eum ſicut lapidi cubum.

DIcendo, *ſicut cubum*, ſtabilitatem, firmitudinem, ſimul etiam & figuram ejus ob oculos poſuit. Tenuiſſimam autem ejus naturam, inquit, ſolidam adeo effeci, ac ſi quis lapidi cubum aptâſſet, & cubicum reddidiſſet. Cubus autem figura eſt, quæ quadratam aut circularem baſin habens, in acutum deſinit. Quidam verò figuram ſcypho ſimilem eſſe dicunt.

Κϵϰόλληϰα ὃ αὐτὸν ὥσπϵϱ λίθῳ ϰύβον.

ΤΟ πϵπηγὸς, ϰὰὶ βέβαιον, ϰὰὶ ὃ ϱῆμα δὶ αὐτοῦ πϱέϱηϱϵν, ϵἰπὼν, ὥσπϵϱ ϰύβον. τὴν οὖν λϵπτοτάτην, φησὶ, τοῦ ὐϵϱανοῦ φύσιν ὅτω ϱϵϱέμνιον ἀπϵϱγασάμϵνος, ϰαθάπϵϱ ἄν τις λίθῳ ϰύβον ἁϱμόσοι. ϰύβος δέ ἐϛιν ὁ ἐπὶ τϵτϱαγώνου τῆς τὴν βάσιν, ἢ ϰυϰλοτϵϱοῦς, ϵἰς ὀξὺ λήγων. ἔνιοι ὃ ὃ ϱῆμα ϰυφοειδές φασιν.

APOLINARII. Cœlum autem circulare, quæ Græcorum Philoſophorum opinio eſt, in divinis Scripturis invenire non licet, ita ut ſupra & infra terram, orbicularem ejus motum intelligamus: Aquam enim ſub terra, non autem cœlum; & ſupra cœlum, quod tentorii inſtar expanſum eſt, aquas tanquam tectum ſuperimpoſitum, divinæ Scripturæ nobis repræſentant. *Extendens*, inquit, *cœlum ſicut pellem. Qui tegit in aquis ſuperiora ejus.* Sol etiam ab extremo cœli cardine ad extremum, ab oriente, ſcilicet, ad occaſum percurrere, nulla autem ejus pars, ne minima quidem, diurno tempore ab occidente recurrere dicitur. Et, *Qui cœlum*, inquit, *ſtabilivit*, non, *Qui in circulo circumagit*: &, *Qui extendit eum ſicut tabernaculum*, non autem, *tanquam circulum circumvolvit*: Et Eſaias, eos qui è longinqua terra veniunt, ab extremo cœli fundamento venire dicit; ac ſi cœlum fundamento innixum & ſtabile eſſet, non autem circulariter & in gyrum circumrotaretur.

ΑΠΟΛΙΝΑΡΙΟΥ. Σφαιϱοειδῆ μὲν ὐϵϱανὸν, ϰαὶ τῶν Ἑλλήνων λόγον, οὐϰ ἔϛιν εὑϱεῖν ἐν τοῖς θείοις λόγοις, ἵν' ὑπὸ γῆς τε ϰαὶ ὑπὲϱ γῆς τὴν ἐγϰοειδῆ φοϱὰν ἐννοήσωμϵν. ὕδωϱ μὲν ὑπὸ γῆν, οὐϰ ὐϵϱανὸν, αἱ θεῖαι γϱαφαὶ παϱιϛᾶσι· ϰαὶ ὑπὲϱ ὐϵϱανὸν ὄν, ὕδατα τέγους ἐίϰειν ἐπιϰείμϵνα, δέϱϱεως ἐπον ἐϰτεταμμένον· ἐϰτείνων μὲν, φησὶ, τὸν ὐϵϱανὸν ὡσεὶ δέϱϱιν. ὁ τϵγάζων ἐν ὕδαϛι τὰ ὑπεϱῷα αὐτοῦ. ἀπ' ἄϰϱου τε ἐπὶ ἄϰϱον ὁ ἥλιος δϱαθῇ, ἀπὸ δυϛολῆς ἐπὶ δύσιν λέγεται, οὐχὶ μέϱους ἐλαχίϛου αὐτοῦ τῆς ἡμέϱας ἐν δύσϵως δυατϵέχῃ· ϰαὶ, ὁ ϰτίσας, φησὶ, τὸν ὐϵϱανὸν, οὐχ, ὁ ϰύϰλῳ πϵϱιάγων· ϰαὶ, δϱαπϵίνας αὐτὸν ὡς σϰηνὴν, οὐχ ὡς ϰύϰλον * πϵϱιελίττϵσθαι· ϰαὶ ἀπ' ἄϰϱου ϱημελίου ὐϵϱανοῦ, φησὶν Ησαΐας ἔϱχϵσθαι τοὺς ἐν γῆς πόῤῥωθϵν ἐϱχομένους, ὡς τϵθϵμϵλιωμένου τοῦ ὐϵϱανοῦ ϰαὶ ἐϰτὸς, οὐχὶ ϰύϰλῳ πϵϱιφϵϱομένου.

* Ἴσ. πϵϱιελίττων.

Ps.103. 2,3. Pſal.18.7. Iſ.40.22. Ibid. Iſ.13.15.

Aut venaberis leonibus eſcam, aut animas draconum replebis? Timuerunt enim in cubilibus eo-

Θηϱεύσῃς δὲ λέουσι βοϱὰν, ψυχὰς δὲ δϱαϰόντων ἐμπλήσῃς; δϵδοίϰασι γὰϱ ἐν ϰοίταις αὐτῶν,

αὐτῷ, πάθωνται δὲ ἐν ὕλαις ἐνεδρεύοντες.

rum, & ſedent in ſylvis inſidiantes.

ΟΛΥΜΠ. Τίς ὃ δῶ λέοντι τὴν θηρατικὴν ἐχαρίσατο φύσιν; τίς τοὺς δράκοντας τροφῆς ἐμπίπλησι; τίς ἐδίδαξε τὰ θηρία ἐνεδρεύειν, καὶ ὁπλίζεσθαι ἐπὶ τροφῆς δίωξιν;

OLYMP. Quis leoni naturam venatoriam largitus eſt? Quis dracones cibo ſaturat? Quis feras cibi causâ inſidiari, & impetum in quædam facere docuit?

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Τίνος ὃ ἕνεκεν ταῦτά φησι; ὅτι εἰ τῶν περιττῶν τοσαύτην ποιοῦμαι τὴν πρόνοιαν, τῶν οὐδὲν εἰς ἀνάλωσιν ὑμῖν χρησίμων, καὶ πολλῷ μᾶλλον ὑμῶν; τί γὰρ τοῦτον ὄφελος ἀνθρώπῳ ἐκ τῶν τοιούτων;

CHRYS. Quorſum verò hæc dicit? Si ſupervacaneas, inquit, belluas & minimè neceſſarias, quæ veſtro ſervitio utilitatem nullam præſtant, tantâ providentiâ complector; an non multò magis vos? quem fructum enim & utilitatem homo ex hujuſmodi percipit?

Τίς δὲ ἡτοίμασε κόρακι βοράν; νεοσσοὶ γὰρ αὐτοῦ πρὸς Κύριον κεκράγασι, πλανώμενοι, τὰ σῖτα ζητοῦντες.

Quis autem præparavit corvo eſcam? pulli enim ejus ad Dominum clamaverunt, errantes, cibaria quærentes.

ΟΛΥΜ. Ἀλλὰ καὶ τῶν πτηνῶν, φησὶν, ὁ Θεὸς προνοεῖ· ἀπὸ γὰρ τοῦ μέρους τὸ πᾶν ἐσήμανε. λέγεται γὰρ ὁ κόραξ μὴ ἐκβέφειν τὰ ἔκγονα ὑπὸ λαμπρότητος, ἀλλ' ἀτημελήτους ἐᾶν τοὺς νεοσσούς· τοὺς δὲ ὑπὸ τῆς ἐνδείας πιεζομένους, φυσικῇ τινι κεκραγέναι πρὸς Θεὸν τῇ βοῇ, καὶ τοῦτο μικρῶν τινων ζωυφίων γινομένων ἐν τοῖς νεοσσιαῖς ἐκτρέφεσθαι. Τίς οὖν ὁ βέφων αὐτούς; οὐχὶ ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος; νεοσσοὶ γὰρ κορακίων πρὸς αὐτὸν κεκράγασι μετὰ τὸ πλανηθῆναι πολλά, ζητοῦντες ἀπ' αὐτοῦ λαβεῖν τροφήν, τοῦ διδόντος οὐχ ἁπλῶς τοῖς νεοσσοῖς τῶν κορακίων, ἀλλὰ τοῖς ὑπὸ τῆς ἀμελείας αὐτῶν, οὐ λόγῳ, ἀλλὰ τῇ χρείᾳ, καὶ τῇ φυσικῇ κινήσει.

OLYMP. Sed & volucribus etiam Deus providet; totum enim per partem ſignificavit. Dicitur autem corvus præ ingluvie fœtum ſuum non alere, ſed pullos neglectos deſerere; illos verò fame oppreſſos clamore quodam naturali ad Deum uti, & parvis quibuſdam beſtiolis quæ in nidis enaſcuntur, nutriri. Quis igitur eos nutrit? Nónne Dei verbum? Pulli enim corvorum poſt longum & vagabundum errorem clamârunt, quærentes cibum ab eo ſumere, qui non ſolùm pullis corvorum, verumetiam iis qui non tantùm verbo, ſed neceſſitate, & motu naturali illum invocant, miniſtrat.

ΕΙ ἔγνως καιρὸν τοκετοῦ τραγελάφων πέτρας, ἐφύλαξας ὠδῖνας ἐλάφων, ἠρίθμησας μῆνας αὐτῶν πλήρεις τοκετοῦ αὐτῶν, ὠδῖνας δὲ αὐτῶν ἔλυσας, ἐξέθρεψας δὲ αὐτῶν τὰ παιδία ἔξω φόβου, ὠδῖνας δὲ αὐτῶν ἐξαποστελεῖς;

SI cognoviſti tempus parientdi tragelaphorum petræ, aut partus cervarum cuſtodîſti, & numerâſti menſes earum plenos partûs earum, & dolores earum ſolviſti, et nutrîſti hinnulos earum ſine metu, et partus earum emittes? CAP. 39.

ΟΛΥΜΠ. Ἀλλ' οὐδὲ τὰ βότανα, φησὶν, οἶσθα, πῶς κτῆ

OLYMP. Sed ne minutiſſima quidem, inquit, nôſti, Quomodo cerva

ſuo tempore, & tragelaphus (capra, ſcilicet, ſylveſtris) in petris ac ſpeluncis quæ naturâ tecta & laqueata ſunt, pariant? & quis numerus menſium ad ventrem perferendum eis datus ſit? quomodo, finitis partûs doloribus, fœtus in lucem edant? quomodo recenter natis lac indant, & illi ſine metu & formidine alantur?

CHRYSOSTOMI. Rectè autem dixit, *Cuſtodîſti:* Quomodo enim, inquit, cùm animal in fuga, metu & formidine ſemper ſit, ac perpetuò ſaliat & ſubſiliat, abortum non patitur, ſed fœtum abſolutum edit? Illud verò, *Dolores earum ſolviſti*, per emphaſin dictum eſt; ſponte enim ſuâ pariunt, nec obſtetricis ope indigent. Illud autem, *Nutrîſti hinnulos earum ſine metu?* Theodotio evidentiùs interpretatus eſt, dicens, *Si dederint parvulos ſuos, ſalvabis eos?* Illud verò, *Partus earum emittes?* ſi paſſionem ipſam & dolores in partu, *partûs* nomine intellexeris, *emittes*, pro, *ceſſare facies*, ſumitur; Siſtes enim, inquit, dolores partûs, ne ſemper in iis ſint: ſin autem, *partus*, pro partu editis & in lucem natis acceperis, illud *emittes*, idem eſt quod, *ablegabis*; quod Symmachus ſuâ verſione innuit, *Quæ pepererunt, derelinquunt:* poſtquam enim fœtus recenter editos ad tempus educaverint, quò libitum iis eſt, abire ſinunt. Atque hunc ſenſum verſus qui proximè ſequitur exhibet.

Abrumpent filios ſuos, multiplicabuntur in genimine, exibunt, & non revertentur eis.

OLYMPIODORI. Et quomodo, inquit, matres, naturalis affectûs oblitæ, fœtus adultos derelinquunt? illi verò à matribus digredientes, & terræ genimina depaſcentes, multiplicantur, neque amplius ad eas revertuntur?

χιρὸν ἔλαφος ⸂καὶ⸃ τραγέλαφος, ἤτοι * αἰγαγρος, ὑπὸ αὐλεῴφοις πετραίοις ἐν πέτραις ἀποκυίσκουσι; καὶ τίς αὐτῶν ἀριθμὸς μηνῶν εἰς τὴν κύησιν δέδοται; πῶς ὑπ' ἀποτίκτουσι, λυθέντων τῶν ὠδίνων; πῶς δὲ γάλα τοῖς νεογνοῖς ἐνιδύασι, τὰ ὑπ' τρέφεται ἀνευ φόβου; * ἴσ. αἰξ ἄγριος.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Καλῶς ὑπ' εἶπεν, ἐφύλαξας· ὅπου γὰρ ἀεὶ ἐν φυγῇ, καὶ φόβῳ καὶ * ἀπονία δὲ ζῶον ἀεὶ πηδῶν καὶ * ἐνηγόμενον, πῶς, φησὶν, οὐκ ἀμβλώσκει, ἀλλὰ πλήρης ὁ τόκος ἐξέρχεται; ὃ δ', ὠδῖνας αὐτῶν ἐλύσας, ἐμφατικῶς εἴρηται· ἀβλαβῶς γὰρ ἀποκύουσιν, ἃ δεόμεθα μαθήσεως. Τὸ δ', ἐξέθρεψας αὐτῶν τὰ παιδία ἔξω φόβου; ⸂φέρεται⸃ ὁ Θεοδοτίων ἁρμοδίως, εἰπὼν, ἐὰν δῶσιν τὰ παιδία αὐτῶν, σώσεις αὐτά; τὸ δ', ἐξαποστελεῖς ὠδῖνας αὐτῶν; εἰ μὲν ὠδῖνας αὐτῶν τὸ πάθος νοήσεις, τὸ, ἐξαποστελεῖς, ἀντὶ τοῦ, παύσεις, προείληπται· παύσεις γάρ, φησὶ, τὰς ὠδῖνας· * τὰ ὠδινηθέντα δὲ * τεθέντα σκληρύνῃ, τὸ, ἐξαποστελεῖς, τὸ, σκηνώσεις αὐτά, δηλοῖ· ὃ καὶ Σύμμαχος ἠνίξατο σκοδεὶς, ἃ * ὠδίνησαν ἀπολείπουσι· μετὰ γάρ τὸ σκηνῶσαι τὰ νεογνὰ, ἐᾶσι ταῦτα ὅποι * φίλων αὐτοῖς πορεύεσθαι. Ταύτην τὴν διάνοιαν καὶ ὁ ἑξῆς στίχος πρίσησιν. * ἴσ. suppl. εἰ δὲ. * ἴσ. τεχθέντα. * ἴσ. ὠδῖναν. * ἴσ. φίλων.

Ἀπορρήξουσι τὰ τέκνα αὐτῶν, πληθυνθήσονται ἐν γεννήματι, ἐξελεύσονται, καὶ οὐ μὴ ἀναπαύσουσιν αὐτοῖς.

ΟΛΥΜ. Καὶ πῶς, φησὶν, αἱ μητέρες ἀδρυνθέντα τὰ τέκνα καταλιμπάνουσιν; εἰς λήθην ἐλθοῦσαι τῆς φυσικῆς στοργῆς; τὰ δὲ ὀξηνθέντα, καὶ νεμόμενα ἐν τοῖς * γεννήμασι τῆς γῆς, πληθύεται, * κ. ἄγροις. καὶ οὐκέτι πρὸς αὐτὰς ἐπιστρέφει;

Τίς

Τίς δέ ἐστιν ὁ ἀφεὶς ὄνον ἄγριον ἐλεύθερον, δεσμοὺς δὲ αὐτῷ τίς ἔλυσεν; ἐθέμην δὲ τὴν διαιταν αὐτοῦ ἔρημον, καὶ τὰ σκηνώματα αὐτοῦ ἀλμυρίδα· καταγελῶν πολυοχλίας πόλεως, μέμψιν δὲ φορτίου οὐκ ἀκούων.

Quis autem est qui dimisit onagrum liberum, & vincula ejus quis resolvit? Posui enim habitationem ejus desertum, & tabernacula ejus salsuginem; irridens multas turbas civitatis, & querelam exactoris non audiens.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

Τίς τοῦτο διετύπωσε, φησί; Τίς τοὺς τῆς φύσεως νόμους * διέθηκεν; ὅτι γὰρ νόμοι διηνεκεῖς εἰσι, καὶ οὐ διαφθείρονται, ἰσχυρὸν δὲ ζῶον καὶ ἀδάμαστον, κἂν μυρία φιλονεικῆς, οὐκ ἀξεις ὑπὸ τὴν χεῖρα τὴν σὴν.

* χ. τίθηκεν.

CHRYSOST. Quis hoc, inquit, ita disposuit? Quis naturæ leges sanci-vit? Cùm enim illæ perpetuæ sint, nec labem ullam aut corruptelam patiantur, robustum illud animal & indomitum, licèt millies studiosè contenderis, in potestatem tuam non rediges, neque cicur & mansuetum reddes.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ.

Κατὰ μὲν οὖν τὸ ῥητόν· πόθεν, φησὶ, τῷ ὀνάγρῳ ἡ αὐτονομία; πόθεν, δι' ὃν οὐκ ἐπείθετο προστάγμασιν ἢ πείθεται, ἀλλ' οἴκησιν καὶ διατριβὴν ἔχει τὴν ἔρημον, κατασκηνοῖ δὲ ἐν ἀλμυροῖς τόποις καὶ ἐρήμοις; τοῖς δὲ διάνοιαν, ὁ μοναδικὸς διαγράφεται βίος, ὡς ἔξω τῶν κοσμικῶν, καὶ σαινόντων τὴν αἴσθησιν. δῆλον δὲ ἐντεῦθεν ὡς εἰς ἀλληγορίαν ἡμᾶς ὁ λόγος παραπέμπει· οὐδὲ γὰρ ὁ ὄνος ὑποσὶ μέμψιν ἀκούει φορτίου, ἀλλ' ὁ πνευματικὸς ἄνθρωπος, ὁ μὴ ἀνεχόμενος τὸν νοητὸν προσέχοντος, ὃς, ὥσπερ τινὰ φόρον ἀπαιτῶν, τοὺς ὑφ' ἑαυτὸν ἀναγκάζει ἀλλοφορίαν, καὶ κακίας ὑποζυγίοις πάθεσι, καὶ δουλεύειν ἡδοναῖς.

ΟLYMPIODORI. Ad literam quidem; Unde, inquit, onagro juris sui libertas concessa est? Unde est quòd hominum mandatis non obtemperet, sed desertum pro habitaculo & loco commorandi habeat, & in locis salsis ac solitariis tabernaculum ponat? Ad sensum verò, vita solitaria, tanquam à rebus secularibus & iis quæ sensus movent ac deliniunt, sepositа, his verbis describitur. Hinc autem apparet, sermonem hunc allegoricè à nobis intelligendum esse; neque enim hìc asinus querelam exactoris audit, sed homo spiritualis, qui non patitur neque audire sustinet exactorem illum qui intellectu concipitur, qui, tanquam tributum aliquod exigeret, eos qui sub ejus imperio sunt, onera ferre, improbarum perturbationum jugum subire, & voluptatibus inservire cogit.

Κατασκέψεται ὄρη νομὴν αὐτοῦ, καὶ ὀπίσω παντὸς χλωροῦ ζητεῖ.

Considerabit montes pascuum suum, & post omne viride quærit.

ΚΑτὰ μὲν τὴν ἱστορίαν, ὁ ἄγριος ὄνος τὰ ὄρη περινοστῶν, τὰς βοτάνας ἀνιχνεύει τοῖς ἀπ' αὐτῶν. κατὰ δὲ τὴν

AD historiæ quidem & rei veritatem; Asinus sylvestris montes peragrans, herbas investigat ut iis vescatur: ad theo-

riam verò; Homo ſpiritualis converſationes eorum qui in cœlis ſunt, ſpeculatur, præſentia non rimatur, ſed ea quæ in vernante ſeculo futuro & ſpei pleno habentur, ac in floridis divini verbi oraculis, & bono paſcuo requieſcit, indéque cibo ſimul & voluptate multâ ſatiatus, in vitam quæ fine caret, deducitur.

NILI. Mihi autem inquirendum videtur, quomodo aſinus agreſtis in deſerto relictus, & ſolitudinem ac ſalſuginem pro commorandi loco & tabernaculo habens, viridem omnem herbam quærat, cùm deſertum & loca ſalſa, gramini, ut plurimùm, producendo omnino inepta ſint? niſi quis dicat, hominem perturbationibus vacuum, poſtquam humiditatem earum ſale condierit, tum demum ad divinorum oraculorum contemplationem idoneum eſſe.

θεωρείσθω, ὁ πνευματικὸς ἀνθρωπος τῶν ἐπουρανίων τὰς πολιτείας κατασκέπτεται, καὶ ἐπιζητεῖ, ἀλλὰ τὰ παρόντα, ἀλλὰ τὰ ἐν τῷ ἐαρινῷ αἰῶνι, τῷ μέλλοντι, τῷ ἐλπιδηφόρῳ, καὶ ἐν τοῖς τεθηλόσι λογίοις, καὶ ἐν νομῇ ἀγαθῇ ἀναπαύεται, καὶ εἰς ἀνεπίληπτον βίον ἐντεῦθεν ὁδηγεῖται, ἔφιλόν ὁμοῦ καὶ τέρψιν καρπούμενος πολλήν.

ΝΕΙΛΟΥ. Ἐμοὶ δὲ καὶ ζητητέον, πῶς ὀπίσω πώλου χλωροῦ ζητεῖ ὁ ἐν ἐρήμῳ ἀφεθεὶς ἄγριος ὄνος, τὴν διαπτὸν ἔχων ἔρημον, καὶ τὰ σκιώδη ἀλμυρίδα, τὴν ἀλμυρίδος καὶ τὴν ἐρήμου, ὡς ἐπιπλῆξον, ἢ πάνυ πρὸς πόας ἡμέσιν ἅσης ἐπιτηδείας; εἰ μὴ ἄρα τις εἴποι, τὴν ἔρημον παθῶν ἱκανὸν εἶναι ζητεῖν τὴν ἐν τοῖς θείοις λόγοις θεωρίαν, μὴ δεῖν ἐξαλμυρισθῆναι τὴν τῶν παθῶν ὑγρασίαν.

Volet autem monoceros ſervire tibi, aut dormire ſuper præſepe tuum? & alligabis in loris jugum ejus, aut ducet ſulcos tuos in campo? Confidis autem in eo quia multa eſt virtus ejus, & dimittes ei opera tua? & credes quia reddet tibi ſementem, & in aream tuam inferet?

Βουλήσεται δέ σοι μονόκερως δουλεῦσαι, ἢ κοιμηθῆναι ἐπὶ φάτνης σου; δήσεις δὲ ἐν ἰμᾶσι ζυγὸν αὐτοῦ, ἢ ἑλκύσει σου αὔλακας ἐν πεδίῳ; πέποιθας δὲ ἐπ' αὐτῷ, ὅτι πολλὴ ἡ ἰσχὺς αὐτοῦ, ἐπαφήσεις δὲ αὐτῷ τὰ ἔργα σου; πιστεύσεις δὲ ὅτι ἀποδώσει σοι τὸν σπόρον, εἰσοίσει δὲ σου τὴν ἅλωνα;

BASILII. Monoceros animal eſt robore inexpugnabile, hominibus minimè ſubjectum; Non enim, inquit, loris eum alligabis, neque in præſepi ſomnum capiet, neque ductum tuum ſequens complanabit valles, neque agriculturam ei relinques & committes, neque ſementem tibi reſtituet, neque quæ triturata ſunt in unum colliget: & multa quidem in hac parte prophetiæ, de libertate hujus animalis, & quòd hominibus non obtemperet, dicuntur. Obſervatum eſt autem, quòd Scriptura ſimilitudine à monocerote ductâ in utramque partem, interdum quidem in laudem, interdum verò in vituperium utatur: & quidem

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ. Ζῷόν ἐστιν ὁ μονόκερως ἄμαχον τὴν δυνάμιν, ἀνυπότακτον τοῖς ἀνθρώποις· οὐ γὰρ δήσεις αὐτόν, φησὶν, ἱμάντι, οὐδὲ κοιμηθήσεται ἐπὶ φάτνης, οὐδὲ ὁμαλίσει χειλάδας ἀκολουθῶν σοι, οὐδὲ ἐγκαταλείψεις αὐτῷ καὶ ἐμπιστεύσεις τὰ γεώργια, οὐδὲ ἀποκαταστήσει σοι τὸν σπόρον, οὐδὲ συνάξει τὰ ἀλοηθέντα· καὶ πολλὰ περὶ τοῦ ἐλευθεριάζειν τὸ ζῷον, καὶ μὴ ὑπείκειν τοῖς ἀνθρώποις, ἐν τούτῳ τῷ μέρει τῆς προφητείας εἴρηται. καὶ παρατετήρηται, ὅτι ἐπ' ἀμφότερα κέχρηται τῇ εἰκόνι τοῦ μονοκέρωτος ἡ γραφὴ, ποτὲ μὲν ἐπαινετῶς, ποτὲ δὲ διαβεβλημένως· ἔοικεν οὖν διὰ μὲ

* χ. ἀμυπτικὸν.

μὴ ὃ * πληκτικὸν τῷ ζώῳ, ὅτι ἢ τῶν χειρόνων εἰκαιότης πολλάκις ἐπιβαλλομένη· ἀλλ' ὃ ὑψίκερων καὶ ἐλεύθερον, πρὸς ἢ τῶν βελτίονος ἀγωγὴν εἰκαιότης.

in eo quòd cornu hoc animal feriat & pungat, ad malorum; in eo autem quòd cornu altiùs efferat, & liberum sit, ad bonorum similitudinem & naturam exprimendam, sæpenumero sumi videtur.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Καθ' ἱστορίαν μὲν οὖν, ὁ μονόκερως, ὃν δὴ Ἀκύλας, ῥινοκέρωτα ἔφη, ἀλλ' ὃ κατὰ μέσον τὸ κεφαλῆς ὃ κέρας ἔχων, ἀλκιμώτατος ὢν, αὐτοπάρακτός ἐστι, τῇ ἰσχύϊ καὶ τῇ ὀξύτητι τοῦ κέρατος πεποιθώς· οὐ γὰρ ἀνέχεται, φησὶν, ἐν φάτνῃ * κατακεῖσθαι, καὶ αὔλακα τέμνειν, καὶ ἀρόω, καὶ γεωργεῖν, καὶ εἰς ἅλωνα σωρεύειν τὰ γενήματα. πρὸς δὲ Δαυΐδ, μονόκερώς ἐστιν ὁ ἅγιος, ὅτι πρὸς Θεὸν μόνον ὁρᾷ, καὶ ἐπ' αὐτῷ πέποιθε, τῶν γηΐνων ἀπάντων καταφρονῶν.

* v. καταδεῖσθαι.

OLYMPIODORI. Ad historiam quidem & rei veritatem, monoceros (quem Aquila, quia in media fronte cornu gerit, *rhinocerota* vocavit) cùm animal robustissimum sit, & cornu sui viribus & acuto mucroni fidat, imperio non subjacet: Non enim sustinet, inquit, in præsepi jacere, neque sulcos ducere, aut arare, aut agrum colere, aut fructus terræ in aream comportare. Ad sensum verò; Vir sanctus est monoceros, quia Deum solum intuetur, & contemptis rebus omnibus terrestribus, in eo fiduciam collocat.

Πτέρυξ τερπομένων νεέλασσα, [ὁ δὲ Σύμμαχος, πλεῖον ἀγαλλιάσεως περιφύεται.] ἐὰν συλλάβῃ ἀσίδα καὶ νέασα, ὅτι ἀφήσει εἰς γῆν τὰ ὠὰ αὐτῆς, καὶ ὑπὸ χοῦν θάλψει· καὶ ἐπελάθετο ὅτι πὼς σκορπιεῖ, καὶ θηρία ἀγροῦ καταπατήσῃ.

Penna lætantium neelassa, [Symmachus, *Penna exultationis circumnascitur.*] *si conceperit Asida & Nessa, quòd relinquet in terra ova sua, & in pulvere calefaciet: & oblita est quia pes dispergit, & bestiæ agri conculcabunt.*

Βούλεται εἰπεῖν διαφορὰν γνῶναι ὀρνέων, καὶ ὅτι γνὰ μὲν ἐκ τοῦ Θεοῦ σωφρονίζονται, γνὰ δέ εἰσιν ἀσωφρονέστερα, καί φησιν, ὅτι τερπνὸν μέν ἐστι τῇ θέᾳ ἡ νεέλασσα, ἡ δὲ ἀσίδα καὶ ἡ νέασα ἀσυνήθεια πεποίηται· ἐπεὶ γὰρ συλλαβόντα τέκωσιν, ἐκτὸς τοῦ γῆς θάλπουσι τὰ ὠά, ὥσπερ ὑπιλαθόμενα ὅτι καὶ ποσὶν ἀνθρώπων σκορπισθήσονται ταῦτα, καὶ θηρίοις καταπατηθήσονται. ἡ ἀσίδα δὲ ὁ ἐρωδιός ἐστι, κατὰ Ἀκύλαν, ἢ ὁ πελαργός, ὡς γινες ἔφασαν οὐ καλῶς νοήσαντες· οὐ γὰρ ἐπὶ γῆς χώρᾳ ὁ πελαργός, ἀλλ' ἐπὶ τὰ ὑψηλὰ τῶν δένδρων· καὶ οἱ τὰ ὀρνιθιακὰ γράψαντες, ἕτερόν γένος ἔφασαν εἶναι παρὰ τὴν ἀσίδα τὸν πελαργόν. λόγος δὲ, τὴν ἀσίδα

VOlucrum quarundam differentiam, & quòd aliæ ex iis prudentiâ à Deo ornentur, aliæ verò imprudentiores sint, narrare instituit, dicitque, quòd Neelassa aspectu jucunda sit, Asida autem & Nessa imprudentes creatæ fuerint, quoniam postquam conceperint, & ova excluserint, tanquam immemores hominum pedibus comminuenda ac dispergenda, & à bestiis proculcanda fore, sub pulvere ea foveant. Asida autem, juxta Aquilam, Erodius est, vel Ciconia, ut quidam in errore versantes dixerunt: Ciconia enim non humi in terra, sed in elatis & proceris arboribus, ova deponit: & qui de avium natura scripserunt, Asidam diversum esse genus à ciconia, authores sunt. Quòd verò Asida divinâ dispen-

satione

ſatione abſque prudentia creata fuerit, ratione non caret : tantâ enim corporis mole & robore prædita eſt, ut equitem ſpernat ; prudentiam autem cum viribus conjunctam non habet ; quæ cauſa eſt ut pulli ejus omnes ab interitu incolumes non ſerventur, neque propterea genus ejus multiplicetur. Poteſt verò ſic etiam verſus intelligi ; Jucundum eſt ſpectaculum Neelaſſa iis qui avibus delectantur.

οἰκονομιχῶς ἀὐόητον ὑπὸ Θεοῦ γεγέναι· καὶ γὰρ ὑπερφυᾶ μεγέθη καὶ ἰσχύϊ, ὡς διώκεσθαι καταφρονεῖν καὶ ἱππέως, ἀλλὰ τοῖς τῆ ἰσχυῖ οὐκ ἔχει συνέσιν, ὥστε μὴ * πάντως φείδεσθαι τοὺς νεοττοὺς, καὶ οὐκ ἐντεῦθεν πληθυνέσθαι ὁ εἶδος. ἔστι δὲ καὶ ἄλλως νοῆσαι τὸ στίχον· τῶν τερπομένων τοῖς ὄρνισιν ὠφελίμον θέαμα ἡ νεέλασσα. * ita. παίτας.

POLYCHRONII. Eſt autem Aſida volucris maxima, ſed ſtolida, quam *Erodium* & *Accipitrem* Aquila interpretatus eſt, quoniam & hæ etiam aves ova ſua ſub pulvere foveant ; licèt David in Pſalmis canat, In arboribus excelſiſſimis *paſſeres nidificabunt* ; & deinde ſubjungit, *Erodii habitatio dux eorum*, ac ſi hæc etiam avis frondes altiſſimarum arborum incolat. Quidam verò avem Arabicam eſſe dixerunt, quæ in Meſopotamia reperitur.

Pſal. 103. 17

Ibid.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ. Ἔστι δὲ ἡ ἀσίδα πελιὸν μέγιστον, πλὴν θύνης, ὣν Ἀκύλας ἐρωδιὸν καὶ ἱέρακα ἐκδέδωκεν, ὡς καὶ τούτων ὑπὸ χοῦν θαλπόντων τὰ ᾠὰ, καίτοι τῷ Δαβὶδ ψάλλοντος, ὅτι ἐν τοῖς δένδροις τοῖς ὑψηλοτάτοις τὰ στρουθία συνοικεύουσιν, εἶτα ἐπάγοντος, τῷ ἐρωδιοῦ ἡ κατοικία ἡγεῖται αὐτῶν, ὡς ἐξ ἐκείνου τοῦ ὄρνιθος τῶν ὑψηλοτάτων δένδρων τὰς κόμας οἰκειοῦντος. Τινὲς δὲ ἔφασαν τὴν * Ἀεσσίδα εἶδος ὄρνιν, ἥτις ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ διείσκεται. * comitolus legiſſe videtur ἀσίδα, non autem, ἀεσσίδα.

Obduravit filios ſuos, ut non ſeipſam.

Ἀπεσκλήρωσε τὰ τέκνα ἑαυτῆς, ὥστε μὴ ἑαυτῇ.

OLYMPIODORI. Hæc, inquit, volucris, ne pullis alendis moleſtiâ & labore ſeipſam conficeret, contra naturalem erga ſobolem affectum obdureſcendo percalluit, & repudiatis ovis, pullos labore & inediâ fatiſcere permiſit.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Αὕτη, φησὶν, ἡ ὄρνις, ἡ ὃ ᾠὸν λαβοῦσα, εἶτα καταπονεῖν τοὺς νεοττοὺς, ἀποσκληρώσασα τὴν περὶ τὰ τέκνα φυσικὴν στοργὴν, ἵνα μὴ ἑαυτῇ κοπιάσῃ νεοττοτροφοῦσα.

Fruſtra laboravit ſine timore.

Εἰς κενὸν ἐκοπίασεν ἄνευ φόβου.

CUm igitur pullorum interitum non metuerit, ſed deſertos illos neglexerit, pullis omnibus nequaquam ſalvis & incolumibus, incaſſum labores ſuſcepit.

Ὅτι φοβηθεῖσα τίνων τὴν τῶν νεοττῶν ἀπώλειαν, ἀλλ' ἀμελήσασα, εἰς κενὸν ἐκοπίασεν, ὅ * πάντως πεῖσομένων τῶν νεοττῶν. * ita. πάντων

Quia tacere fecit ei Deus ſapientiam, & non partitus eſt ei in intellectu.

Ὅτι κατεσιώπησεν αὐτῇ ὁ Θεὸς σοφίαν, καὶ οὐκ ἐπεμέρισεν αὐτῇ ἐν τῇ συνέσει.

SYmmachus verò, *Et non diſtribuit ei intelligentiam.* Hoc autem ideo avis illa ſuſtinet, inquit, quoniam *tacere fe-*

Ὁ δὲ Σύμμαχος, καὶ οὐκ ἔνειμεν αὐτῇ συνέσιν. τοῦτο δὲ ἡ ὄρνις ὑφίσταται, ὅτι, φησὶν, ἐσιώπησεν, ἀντὶ τοῦ, ἀνέσχεν

ἀνέχειν καὶ πεῖσαι ἀπ' αὐτῆς ὁ Θεὸς σοφίαν, καὶ οὐκ ἐπεμέτρησεν αὐτῇ σὺν ἐκέλευε σωφρονεῖν.

cit, id est, cohibuit, & ab ea abstulit, neque emensus est aut indidit ei intelligentiam.

Κατὰ καιρὸν ἐν ὕψει ὑψώσει, καταγελάσεται ἵππου καὶ τοῦ ἐπιβάτου αὐτοῦ.

Cùm fuerit tempus, in altum exaltabit, irridebit equum & ascensorem ejus.

ΗΑσίδα, φησὶν, ἐν τῇ πτήσει θαρρεῖν ἔχουσα, ἵππα καταφρονοῦσα ἵππου σὺν τῷ αἰσθάτῃ, ὅ φασὶ τὸ ἰσχυὸν, καὶ τὸ μέγεθος.

ASida, inquit, fiduciam suam in volatu collocans, inter volandum, ut aiunt, equum & ascensorem ejus propter robur & magnitudinem contemnit.

Ἢ σὺ περιέθηκας ἵππῳ δύναμιν, [ὁ Θεοδοτίων δὲ καὶ Σύμμαχος, ὁ μὲν χρεμετισμὸν, ὁ δὲ κραυγὴν, ἔξεδωκεν.] ἐνέδυσας δὲ τραχήλῳ αὐτοῦ φόβον;

An tu circundedisti equo virtutem, [Symmachus, *Hinnitum*, Theodotio verò, *Clamorem*, reddidit.] *& induisti collum ejus timore?*

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Ἐπὶ * τὰ χρησιμώτατα μεταγὰ τὸν λόγον, ἵππου μνημονεύων τοῦ χρήσιμου, καὶ πολλὰ περὶ τοῦ ζώου τούτου διαλέγεται· πῶς γαῦρον, πῶς ἀνεσηκὸς, πῶς πρὸς πόλεμον ἐπιτήδειον, πῶς ἱκανὸν αὐθρωπον σῶσαι. ὁρᾷς ἕκαστον γαῦρον, καὶ τὸν ὄνον, καὶ τοῦτον· ἀλλὰ τὸν μὲν ὑποκείμενον, τὸν δὲ οὔ.

*ἴσ. τὸ χρησιμώτατον.

CHRYSOSTOMI. Equi, animalis cicuris, mentionem faciens, ad id quod vitæ humanæ utilitatem maximam affert, orationem traducit, & multa de hoc animali narrat; quemadmodum elatum, & erectum, & ad bellum aptum sit, & quemadmodū homini salvando idoneum existat. Vides utrumque, asinum simul sylvestrem & equum, superbum & elatum esse, hunc autem homini subjectum, illum verò nequaquam.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Σὺ, φησὶ, τὸν ἵππον δυνατὸν ἐργάσω καὶ ὑψαύχενα, ὥστε φοβερὸν τῇ τοῦ αὐχένος αἰατάσει φαίνεσθαι, ἢ ἐκ τοῦ χρεμετισμοῦ, τοῦ δὲ τοῦ αὐχένος ἐξερχομένου;

OLYMPIODORI. An tu, inquit, equum robore præstantem, & elatâ cervice finxisti, ut colli extensione, vel hinnitu qui ex collo exit, terribilis videatur?

Περιέθηκας δὲ αὐτῷ πανοπλίαν, δόξαν δὲ στηθέων αὐτοῦ τόλμῃ.

Et circumposuisti ei armaturam, & gloriam pectorum ejus audaciæ?

ΠΑερὶ σοῦ δὲ ὥσπερ καθοπλισθεὶς θαρρῶν ἐκ τέλμα, θύθαρσῆ καρδίαν ἔχων ἐν τοῖς στήθεσιν;

AN cor fiduciâ plenum in pectore gerens, tanquam tuâ operâ armis munitus esset, audaciam & animos sumit?

Ἀνορύσσων ἐν πεδίῳ γαυριᾷ, [ὅς γε, φησὶ, τοῦ ποδὶ καταχρώμενον τὸν χῶν, γαυριᾷ καὶ φρυάττεται.] ἐκπο-

Fodiens in campo luxuriat, [Qui pede, inquit, terram prosubigens, exultat & fremit.] *& procedit*

cedit in campum in virtute: occurrens telo, deridet, nec ſe avertet à ferro.

PEr campum ad bellum egreditur; vel ſecundùm reliquos, In armorum & cataphractorum occurſum, neque telum, neque ferri aciem reformidans: juxta alia exemplaria, *Regi occurrens, irridet*; neſcit enim dignitatem diſcernere.

ρύεται δὲ εἰς πεδίον ἐν ἰσχύι συναντῶν βέλει, καταγελᾷ, καὶ οὐ μὴ ἀποστραφῇ ἀπὸ σιδήρου.

ΕΚπορεύεται ὁ ἀναβὰς τὸν πεδίον εἰς πόλεμον· ἢ κατὰ τοὺς λοιποὺς, εἰς ἀποφύτησιν ὅπλων, καὶ εἰς ἀποφύτησιν καταφρακτῶν, μὴ βέλος δεδοικώς, μὴ σιδήρου ἀκμήν· καθ' ἕτερα δὲ τῶν ἀνυπερόφων, συναντᾷ βασιλεῖ, καταγελᾷ· οὐ γὰρ οἶδε διακρίνειν ἀξίαν.

Super ipſum gaudet arcus & gladius, & iracundia evertet terram.

Επ' αὐτῷ γαυριᾷ τόξον καὶ μάχαιρα, καὶ ὀργὴ ἀφανιεῖ τὴν γῆν.

SYmmachus verò, *In commotione & irâ tanquam devorans.* Sic, inquit, affectus eſt, tanquam ſeſſoris ope qui arcum & gladium geſtat, & cum furore hoſtium regionem depopulatur, terram ipſam everſurus eſſet. Deinde quàm morigerum & diſciplinæ obediens ſit, ſubjungit.

ΟΔὲ Σύμμαχος, ἐν σάλῳ καὶ ὀργῇ ὡς καταπίνων. οὕτω, φησὶ, δέχεσθαι, ὡς καταστρεφόμενος τὴν γῆν, δέχεται τὸν ὑποβάτην, δηλονότι, τόξον μὲν ἔχοντος καὶ μάχαιραν, ὀργῇ δὲ τὴν τῶν πολεμίων γῆν ἀφανίζοντος· εἶτα καὶ ὑπακτόν.

Nec credet donec ſignificaverit tuba: cùm autem tuba ſignificaverit, dicit, Euge; & procul odoratur pugnam cum ſaltu & clamore.

Οὐ μὴ πιστεύσῃ ἕως ἂν σημάνῃ σάλπιγξ· σάλπιγξ δὲ σημαντικὸς, λέγει, εὖγε· πόῤῥωθεν δὲ ὀσφραίνεται πολέμου σὺν ἀλαλαγῇ καὶ κραυγῇ.

CHRYSOST. Tubam, inquit, audit, & belli ſignum novit, ac è longinquo ſonitum bellicum edit.

ΧΡΥΣ. Ἀκούει, φησὶ, σάλπιγγος, καὶ οἶδε τὸ τοῦ πολέμου σύνθημα, καὶ πόῤῥωθεν ἀλαλάζει πολεμικόν.

OLYMP. Quamdiu belli ſignum datum non fuerit, ad motum quidem propenſum eſt hoc animal, ſaltu tamen & curſu in hoſtem ſe non proripit; (hoc enim ſignificat illud, *Non credet*, metaphorâ ab iis ductâ qui propter nimium deſiderium increduli ſunt) tubâ verò ſonitum terribilem edente, inſtare prælium ſentit, & dato ſigno gaudet, (hoc enim vult illud, *Dicit, Euge*) & cum clamore è caſtris erumpit, ac incurſionem in hoſtes facit. Si verò quis dicat, equum non à natura, ſed à diſciplina hæc haurire; ſciat is, ſi minùs animal diſciplinæ capax eſſet, hominem

ΟΛΥΜΠ. Ἕως μὲν οὔπω τὸ σύνθημα τοῦ πολέμου, ὁρμητικῶς μὲν ἔχει τὸ ζῶον· οὔπω μὴν καὶ ἀναπηδᾷ καὶ ἐξάλλεται· τοῦτο γὰρ σημαίνει, τὸ, οὐ μὴ πιστεύσῃ, ἐκ μεταφορᾶς τῶν διὰ πολλὴν ἐπιθυμίαν μὴ πιστευόντων· φοβερὸν δὲ ἠχησάσης τῆς σάλπιγγος, αἰσθάνεται ὅτι πολέμου καιρὸς, καὶ χαίρει τῷ συνθήματι· τοῦτο γὰρ σημαίνει, τὸ, λέγει, εὖγε· καὶ ὁμοῦ τῇ κραυγῇ τοῦ στρατοπέδου ἐξάλλεται, καὶ τοῖς πολεμίοις ἐπιτίθεται. Εἰ δέ τις λέγοι ἡμῖν, μὴ ταῦτα τῆς φύσεως εἶναι τοῦ ἵππου, ἀλλὰ τῆς διδαχῆς· ἴστω μὴ ἄλλως τοὺς ἀνθρώπους δύνασθαι διδάσκειν, εἰ μὴ

ὃ ζῶον ὑποτιθέμενον εἰς τοῦτο κατεσκεύασε, ἐπεὶ μηδὲ οἱ ἄνθρωποι διδασκόμεθά τι, μὴ ὑποτιθείσης ἑαυτοὺς πρὸς τὰ μαθήματα. ἐνδείκνυται οὖν ὁ Θεὸς διὰ τῶν σμικρῶν τούτων τὴν ἄφατον αὐτοῦ σοφίαν, ὡς ἂν διδαχθῶμεν τὰ μεγάλα καὶ ἀπόκρυφα μὴ πολυπραγμονεῖν.

illud erudire non posse, quandoquidem neque nos homines in scientiis instituimur, nisi ad eas apti fuerimus. Deus igitur ex exiguis hisce rebus inenarrabilem suam sapientiam ostendit, ut magna & arcana curiosiùs indaganda non esse discamus.

Ἐκ δὲ τῆς σῆς ἐπιστήμης ἔστηκεν ἱέραξ, ἀναπετάσας τὰς πτέρυγας ἀκίνητος, καθορῶν τὰ πρὸς νότον.

Ex tua verò scientia stetit accipiter, expansis pennis immobilis, respiciens quæ ad Austrum.

Ἡ δὲ σὴ, φησὶ, καὶ ἐπιστήμη καὶ σὴ τὸν ἱέρακα ἐξεπαίδευσεν ἀπλώσαντα τὰ πτερὰ ἀκίνητον τῷ ἀέρι φέρεσθαι; λέγεται δὲ ὁ ἱέραξ πρὸς τὰ νότια μέρη ἐξαπλοῦν τὸ πτερὸν, καὶ ὥσπερ ὄρθιος ἱστάμενος ἐν τῷ ἀέρι, καὶ ἀποσκοπῶν τὸ θήραμα, καὶ ὅπως αὐτοῦ καθήψηται. πῶς οὖν ἔστησε μετέωρον αὐτὸν ὑπὲρ τὴν ἀέρος; πῶς αὐτῷ τὴν ἐφὼ ἔδωκεν;

ANtua, inquit, intelligentia & scientia accipitrem expansis alis per aërem immotum ferri docuit? Dicitur autem accipiter versùs cœli plagam Australem alas expandere, & quasi erectus in aëre consistens, prædam è longinquo intueri, atq; ita in eam involare. Quomodo igitur, inquit, seipsum in aëre suspendit? Quomodo sibiipsi escam ministravit?

ΧΡΥΣΟΣΤ. Ὁρᾷ ὀλίγων πόσα φησί. Ἵνος ἔνεκεν οὐκ ἐμνήσθη βοὸς, οὐδὲ προβάτων, οὐδὲ τῶν ἄλλων τοιούτων οὐδενὸς, ἀλλὰ τῶν ἀχρήστων, καὶ εἰκῇ δοκούντων εἶναι; δῆλον ὅτι εἰ ἐν ἐκείνοις σοφία τοσαύτη καὶ πρόνοια, πολλῷ μᾶλλον ἐν τούτοις.

CHRYSOST. Vide quàm multa paucis verbis complectatur. Cur neq; bovis, neq; ovium, neq; ejusmodi pecorum meminit, sed inutilium, & eorum quæ frustra existere videntur? Ut, si erga illa animalia tanta sit Dei sapientia & providentia, multò magis erga hoc genus esse ostenderet.

Ἐπὶ δὲ σῷ προστάγματι ὑψοῦται ἀετὸς; [τοῦτο ὑψιπετῆ ποιῆσαι σὸν ἔργον ἀετὸν προστάξας ἔχεις;] γυψὶ δὲ ἐπὶ νοσσιᾶς αὐτοῦ καθεσθεὶς αὐλίζεται, ἐπ' ἐξοχῇ πέτρας, καὶ ἀπορρύφῳ; ἐκεῖσε ὢν, ζητεῖ τὰ σῖτα, πόρρωθεν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ σκοπεύουσι, νεοσσοὶ δὲ αὐτοῦ φύρονται ἐν αἵματι, ἔνθα δ' ἂν ὦσι τεθνεῶτες, ἐκεῖσε παραχρῆμα βυθίσκονται.

Atq; tuo præcepto exaltatur aquila? [Túne aquilæ imperâsti, ut in sublime volaret?] *Aut vultur super nidum suum sedens moratur, in summitate petræ, & abscondito? cùm ibi fuerit, quærit escas; longè oculi ejus speculantur, & pulli ejus conspergunturin sanguine, ubicunq; autem fuerint cadavera, confestim reperiuntur.*

Ἰσ. Ἀπὸ. ΟΛΥΜΠ. * Κατὰ κοινοῦ, ὅτι, ὅπου σῷ προστάγματι, εἰς ἀκρότομον ὁ γὺψ καθιζόμενος, ἀκραιφνὴς ἔχων τὰς αἰσθήσεις, αἰσθάνεται ποῦ τεθνηκότα

OLYMP. Illud, *Tuo præcepto*, ἐκ τοῦ κοινοῦ repetendum est, An vultur in ardua & prærupta rupe sedens, pernicitate & sagacitate sensuum præditus, ut alimentum

alimentum ſibiipſi ſuppeditet, ubi cadavera ſint, ſentit & odoratur? An tu vulturum pullos, adhuc parvulos, ut carnibus veſcerentur, & ſanguinem adamarent, docuiſti? Ad literam quidem, verborum ſenſus hic eſt: ad theoriam verò, Homo impurus, & carnis amori deditus, ad virtutem tardus, & ad ingluviem ſatiandã promptus, vultur eſt; qui, relictis iis quæ præſentia & ante pedes poſita ſunt, longè diſſita intuetur, ac dicit, Nunc deliciis & voluptatib° fruar, ac poſtea pœnitentiã agã; cuj° cogitationes etiã reb° & operib° mortuis ſemper inſident, & circa ea verſantur

σώματα, ἵνα τοφιὼ ἑαυτῷ ποιήσηται; σὺ ὃ τοὺς τῶν γυπῶν νεοσσοὺς ἐδίδαξας, ἔτι μικροὺς ὄντας φρικοδορφν, καὶ αἱμάτων ἐρᾶν; κτ' μὲν οὖν ὁ ῥητὸν, ταῦτα· κτ' ὃ θεωρίαν, γὰρ ὁ ἀκάθαρτος καὶ φιλόσαρκος ἀνόητος, ὀκνηρὸς μὲν εἰς ἀρετὴν, ὀξὺς ὃ εἰς λαιμῤῥιαν, ὃς τὰ παρκείμενα ἐῶν, τὰ πόῤῥω σκοπῷ, λέγων, νεῦ ἀπολαύσω, καὶ ὕστερον μετανοήσω, ᾧ καὶ οἱ λογισμοὶ τοῖς νεκροῖς ἀεὶ ἐφιζάνουσιν ἔργοις καὶ παθήμασιν.

Et reſpondit Dominus Deus ad Job, & dixit, Nunquid judicium cum omnipotente declinabit? & arguens Deum, reſpondebit?

Καὶ ἀπεκρίθη Κύριος ὁ Θεὸς τῷ Ἰωὸ, & εἶπε, μὴ νείσιν μετ' ἰκανοῦ *σκκλίνῃ; ἐλέγχων ὃ Θεὸν, ἀποκριθήσεται αὐτῷ;

*Ισ. ἐκκλινεῖ.

SYmmachus autem, *Nunquid judicio contendens cum omnipotente, ſuperior evadet? Num diſceptans cum Deo, aliquid contrà reſpondebit?* Priore quidem ſermonis parte, Deus ſapientiam ſuam & potentiam Jobo ante oculos poſuerat; nunc verò orationem ad ipſum convertit. Cùm enim ſpatium reſpondendi ei conceſſiſſet, nullum autem reſponſum retuliſſet, rurſus ipſe reſpondit, ac dicit, Num de his, inquit, mecum diſceptabis? nôſtine qua ratione hæc fiant? & cauſas eorum perſpectas habes? Si me tanquam inepta loquutum reprehendere te poſſe arbitraris, ſententiæ (id eſt, judicio & redditioni cauſæ) quam in medium tibi propoſui, reſpondeto. Hæc autem dicit, non quòd pius & religioſus Jobi animus ipſum lateret, ſed ut ex iis quæ reſpondet, qualiter Jobus erga Deum affectus eſſet, amicis palam faceret.

Ὁ δὲ Σύμμαχος, ἆρα ὁ δικαζόμενος παρὰ τὸ ἰσχυὸν, παραγνήσεται; διελεγχόμενος Θεῷ ἀντιφθέγξεταί τι; οἱ μὲν πρῶτοι λόγοι σοφίαν Θεοῦ καὶ δυνάμιν παιδεύων τῷ Ἰωὸ· νῦν ὃ πρὸς αὐτὸν τρέπει τὸν λόγον. δοὺς γὰρ χρεὼν εἰς ἀπόκρισιν, εἶτα μὴ λαβὼν, πάλιν αὐτὸς ἀποκρίνεται, καί φησι, μὴ μετ' ἐμοῦ ταῦτα διακρινεῖς; μὴ οἶδα πῶς γίνονται; μὴ τούτων ἔχεις τοὺς λόγους; εἰ νομίζεις δυνασθαί με ἐλέγχειν ὡς οὐκ εὖ εἰρηκότα, ἀποκρίθητι πλὴν κρίσιν ἣν προέτεινά σοι, τουτέστι, πλὴν διακρισιν καὶ πλὴν ἀπολογίαν. λέγει ὃ ταῦτα, οὐχ' ὡς ἀγνοοῦν τῷ Ἰωὸ τὴν θύσεβῆ γνώμην, ἀλλὰ τοῖς φίλοις δῆλαι βουλόμενος οἷος ἦν πρὸς τὸν Θεὸν, διʼ ὧν ἀποκρίνε).

ΠΡΟΘΕ-

ΠΡΟΘΕΩΡΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ Εἰκοστῦ ἑβδόμου.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ.

Ο φιλόθεος, καὶ τῶν οἰκέων μέτρων ὑπομνώμων Ἰώβ, θείας ἀδοκήτως φωνῆς ἀκροατής, μῦθος, * προκαλυμμένης εἰς ὁμιλίαν, καὶ τῶν λεγομένων ἔλεγχον, προχαρὴς μὲν γέγονεν, ὡς εἰκός· ὁμολογεῖ δ' ὅτι οὐ προσμένων, τὴν οἰκείαν ἀσθένειαν, καὶ δίδωσι Θεῷ τὰ νικητήρια. πρὸς γὰρ Θεοῦ, φησὶ, σοφίαν οὐδὲν ἕτερον δεῖ πεῖσαι, ἢ τῇ σιωπῇ δεικνύειν τὸ θαῦμα, καὶ τὴν ἀῤῥήτῳ θαυμάζειν τὸ ἀκατάληπτον.

* χ. προσκαλυμμένης.

Ὑπολαβὼν δὲ Ἰώβ, λέγει τῷ Κυρίῳ, τί ἔτι ἐγὼ κρίνομαι, νουθετούμενος, καὶ ἐλέγχων Κύριον, ἀκούων τοιαῦτα, ὑθὲν ὤν;

ΟΛΥΜΠ. Ἐξ ἀρχῆς παρεχώρησε τῷ Θεῷ τὰ πρωτεῖα· ἥττημαι, φησὶ, πρὸς σοί. Τί προσαιτέρω τὸν δίκαιον ἐπεξέρχεις; τί γὰρ δυνατὸν ἀποκρίνασθαι; πῶς δὲ χρὴ πρὸς τοιοῦτον ἀντοφθαλμεῖν δεσπότην; ἐγὼ τὴν αἰτίαν τῶν γινομένων ἐπ' ἐμὲ πληγῶν ζητῶν διετέλουν, εἰς δὲ δημιουργίαν οὐδὲν ἐνεκάλεσα. εἰς τί οὖν κρίνομαι, δέσποτα; εἰς τί ταῦτα ἀκούω, καὶ νουθετοῦμαι ὡς μέλλων ἐλέγχειν Θεὸν, ὁ μηδεὶς ὤν, μηδὲ λόγου τινὸς ἄξιος;

Ἐγὼ δὲ τίνα ἀπόκρισιν δῶ πρὸς ταῦτα; χεῖρα θήσω ἐπὶ στόματί μου ἅπαξ λελάληκα, * ἐπὶ δὲ τῷ δευτέρῳ οὐ προσθήσω.

* ἴσ. ἐπὶ δευτέρου δέ.

ΤΙ, φησὶ, πρὸς τὰ εἰρημένα φθέγξομαι; ἄμεινον κρίνω τῇ σιωπῇ τὸν ἀκατάληπτόν σου θαυμάζειν σοφίαν.

PROTHEORIA CAPITIS Viceſimi-ſeptimi.

OLYMP. Cùm Jobus Dei amans, modíque ac menſuræ ſuæ conſcius, divinam vocem, ad mutuum colloquium & redargutionem eorum quæ dicta eſſent, provocantem ſe, præter expectationem audiret; ut conſentaneum erat, gaviſus eſt: ſtatim autem in initio, imbecillitatem ſuam fatetur, & Deo victoriæ palmam defert. Nihil enim aliud divina ſapientia requirit, quàm ut taciturnitate admirandam eam eſſe teſtemur, & arcano ſilentio incomprehenſibilem eſſe admiremur.

Reſpondens autem Job, dicit Domino, Quid adhuc ego judicor, commonitus, & arguens Dominum, audiens talia, cùm nihil ſim?

OLYMP. In initio congreſſûs, primas Deo detulit: A te, inquit, victus ſum; quid ulteriùs litem protrahis? quid enim reſponderi poteſt? aut qua ratione talem dominum contrà intueri oportet? Cauſam plagæ quæ mihi inflicta eſt, inquirere non deſinebam, Dei autem opificium nullo pacto criminatus ſum. Cur igitur, Domine, judicor? Cur iſta audio, & qui nullius pretii ac planè nullus ſum, quaſi Deum vituperare mihi in animo eſſet, increpor?

Ego verò quod reſponſum dabo ad hæc? manum ponam ad os meum: ſemel loquutus ſum, at iterum non adjiciam.

QUid, inquit, contra ea quæ dicta ſunt, proferam? Incomprehenſibilem tuam ſapientiam ſilentio admirari conſultius

esse duco. Loquebar enim quando cum hominibus sermo esset, & cùm, tanquam peccati pœnas luerem, condemnarer : ad reliqua verò, id est, ad ea quæ Dei sapientiam & potentiam tangunt, nihil addere licet, nec mutire aut contradicere iis fas est. Hæc etiam nostræ institutioni inserviunt, ne curiosiùs in ea quæ à Deo prolata sunt, inquiramus.

ἐλάλουν μὲν γὰρ ὅτε πρὸς ἀνθρώπους ὢν ἡ διάλεξις, ὅτε κατεδικαζόμην ὡς ἁμαρτίας ἀπείνων δίκας· πρὸς δὲ τὰ δεύτερα, τουτέστι, τὰ περὶ Θεοῦ σοφίας τε καὶ δυνάμεως, οὐδὲν ἔστι προσθεῖναι, οὐ φθέγξασθαι, οὐκ ἀντιφῆσαι. ταῦτα καὶ ἡμῖν εἰς διδασκαλίαν χρήσιμα, πρὸς δὲ μὴ χρῆναι πολυπραγμονεῖν τὰ ὑπὸ Θεοῦ λεγόμενα.

PROTHEORIA CAPITIS Vicesimi-octavi.

ΠΡΟΘΕΩΡΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ Εἰκοστοῦ ὀγδόου.

OLYMPIODORI. Hìc etiam summa Dei benignitas erga genus humanum appareret. Cùm enim Jobus eâ reverentiâ quæ sanctum decuit, dissertationem cum Deo detrectâsset, ac seipsum nihil esse confessus fuisset ; Deus, qui benignus est & æquitatis amans, clementer simul & amicè his verbis eum alloquitur ; Noli silentium agere, sed loquere, esto animo præsenti ; non aliam enim ob causam responsum tibi dedi, quàm ut justitiam tuam manifestam facerem. Deus præterea ex colloquio & sermone suo cum Justo, de potentia sua & excellentia nos instituit ; & de animalibus differens, de Dracone verba facit : quem nonnulli, juxta historiæ veritatem, animal esse volunt, robore & mole corporis eximium ; alii verò Leviathan esse dixerunt, qui in initio Diabolo inserviit, & Evam decepit. Hebræi nomine Leviathan, immanes cetos appellant. Pleríque autem eorum qui in Ecclesia claruerunt in commentariis suis & scriptis allegoricè quæ de Leviathan scripta sunt, ad Diabolum referunt. Quod ad me attinet, an tale animal in rerum natura existat, dicere non possum ; neque enim ipse vidi, neque ab aliis qui viderunt, didici : quòd verò ad Draconem Apostatam, magnum spiritualem Ægyptiorum Pharaonem, id est, Sa-

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Ὑποβολὴ φιλανθρωπίας καὶ ταῦτα τοῦ Θεοῦ δείκνυται. ἀγλωσσήτως γὰρ τοῦ Ἰὼβ τὴν πρὸς Θεὸν ἀναδυομένην διάλεξιν, καὶ ὅ μηδὲν εἶναι ὁμολογοῦντος, ὁ φιλάνθρωπος Θεὸς καὶ φιλοδίκαιος, πράως ὁμοῦ καὶ φιλικῶς φησι πρὸς αὐτόν, μὴ σιωπήσῃς, ἀλλὰ λάλει, ἀνάλαβε σαυτόν· οὐ γὰρ δι' ἄλλό τι σοι κεχρημάτικα, ἀλλ' ἵνα τὴν σὴν δημοσιεύσω δικαιοσύνην. πάλιν δὲ καὶ τὸ πρὸς τὴν δίκαιον διάλεξεως, ἡμᾶς τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν ἐκπορίζων ὁ Θεὸς ἐκδιδάσκει· καὶ περὶ θηρίων διαλεγόμενος, εἰσάγει καὶ τὸ περὶ τοῦ δράκοντος λόγον· ὃν δή τινες μὲν ζῶον εἶναι κατ' ἰσοτιμίαν ἐπιφλήφασιν, ὑπερφερὲς ἰσχύι καὶ μεγέθει· ἕτεροι δὲ τοῦτον ἔφασαν εἶναι τὸν λευιαθάν, τὸν τῷ διαβόλῳ τὸν ἀρχὴν ὑπηρετησάμενον, καὶ τὴν Εὔαν ἐξαπατήσαντα. λευϊαθὰν δὲ Ἑβραῖοι τὰ μεγάλα κήτη προσαγορεύουσιν. οἱ δὲ πλείονες τῶν ἐν Ἐκκλησίᾳ διαλαμψάντων ἐν οἰκείαις ἐξηγήσεσι καὶ συγγραφίαις εἰς τὸν διάβολον ἀλληγορικῶς ἀνήνεγκαν τὰ γεγραμμένα. ἐγὼ δέ, εἰ μὲν ζῶόν ἐστι τοιοῦτον, οὐκ ἔχω λέγειν· οὔτε γὰρ αὐτὸς εἶδον, οὔτε ἑτέρων ἱστορησάντων ἤκουσα· ὅτι δὲ εἰς τὸν ἀποστάτην δράκοντα, τὸν * νοητὸν τὸν μέγαν τῶν Αἰγυπτίων, τουτέστι, τὸν Φαραὼ, καλῶς

* Ἴσ. νοητὸν τὸν μέγαν τῶν Αἰγυπτίων Φαραώ. vid. Ezech. 29. 3. & 32. 2.

καλῶς διαφέρεται τὰ γεγραμμένα, καὶ τῇ θείᾳ ῥήσει πρέπουσα ἡ τοιαύτη θεωρία, σφόδρα συντίθεμαι. Τίνι γὰρ ἔπρεπεν, ἢ μόνῳ Θεῷ, τὴν ἀρχεκάκου δαίμονος διαγράψαι, ὡς ἐν σωματοποιίᾳ, τήν τε κακίαν καὶ ἰταμότητα, ἵνα τῷ δέει τοῦ θείου βαλλόμενοι, πρὸς τὸν αὐτὸν χθρωσάμενον καταφύγωμεν Κύριον; ὅτι ὃ πολλάκις ἡ γραφὴ, ὡς περὶ σωματικῶν διαλεγομένη, ὅπερ νοητὰ ἡμᾶς διδασκέμπτ πράγματα, διὰ τὸ μὴ προδήλως, ἀλλὰ μετ' ὀπτικρύφεως τὰ μυστικώδη διαλέγεσθαι, πανταχοῦ δῆλον τῷ καὶ τὴν βραχὺ τῆς διανοίας τοῦ θεοπνεύστου γραφῆς ὑπισχνουμένῳ· ὅπερ γε τὸ ᾄσματῶν ᾀσμάτων σωματικὰ μὲν διαλέγεται πανταχοῦ, μυστικὴ δέ ἐστι βίβλος, καὶ ὅλη πρὸς ἀλληγορίαν βλέπει. Εἰ μὲν οὖν ἐστί τι καθ' ἱστορίαν τοιοῦτον θηρίον, οὔπω μοι πέπεισται· πολλοῦ γε φιλονικῶ. ὅτι δὲ τὸν διάβολον αἰνίττεται ἡ γραφὴ, πολλοῖς ἁγίοις ἀνδράσι, καὶ ἐν Ἐκκλησίᾳ διαπρέψασιν ἔδοξε· διὸ καὶ τούτῳ τῷ ἐννοίαν, τῷ πρὸς τοῦτον λέξιν ἁρμοδίαν φέρασθαι πειρασόμεθα.

tanam, quæ ſcripta ſunt rectè referantur, & talis contemplatio divinis oraculis conſentanea ſit, pluriṃùm aſſentior. Cui enim, præterquam ſoli Deo, malitiam & impudentiam Dæmonis, mali omnis authoris, tanquam corpore velatam, depingere conveniebat, ut formidine ejus perculſi, ad Dominum qui eum conſtringit, confugeremus ? Quòd autem ſæpenumero Scriptura, cùm de rebus corporeis diſſerit, ad eas quæ intellectu percipiuntur nos ableget, (quia arcana non apertè, ſed ſub involucris efferantur) omnibus manifeſtum eſt, qui vel tantillùm Scripturarum divinitus inſpiratarum ſenſum animadverterunt ; quandoquidem Cantici Canticorum liber de rebus corporeis ubique loquitur, totus autem myſticus eſt, & allegoriam reſpicit. An igitur tale aliquod animal ſit, nondum perſuaſum habeo ; contentioſus autem eſſe nolo. Quòd verò Diabolum Scriptura ſacra innuat, multis ſanctis & in Eccleſia illuſtribus viris ita viſum eſt : quare ſecundùm hanc acceptionem, vocem illam interpretari conabimur.

ΕΤΙ δὲ ὑπολαβὼν ὁ Κύριος, εἶπε πρὸς Ἰὼβ ἐκ τοῦ νέφους, μὴ, ἀλλὰ ζῶσαι ὥσπερ ἀνὴρ τὰ ὀσφύα σου· ἐρωτήσω δέ σε, σὺ δέ μοι ἀπόκριναι.

ADHUC autem reſpondens Dominus, dixit ad Job de nube, Nequaquam, ſed accinge ſicut vir lumbum tuum ; interrogabo autem te, & tu mihi reſponde.

CAP. 40.

ΟΛΥΜΠ. Μὴ σιωπήσῃς, ἀλλὰ ζῶσαι ὥσπερ ἀνὴρ τὰ ὀσφύα σου, τουτέστιν, ἀνάλαβε σαυτὸν, ἀνδρίσαι, ἀπόστασαι τὴν ἀθυμίαν, καὶ ἐννοήσας τίς ὁ τὴν ἐρώτησιν ποιούμενος, δὸς ἀνδρικὴν τὴν ἀπόκρισιν. πρὸς δὲ διάνοιαν, ζώννυται τὰ ὀσφύα ὁ σώφρων, διὰ δὲ τὰ σπέρματα ἐν τῇ ὀσφύϊ εἶναι λέγεται· διὸ καὶ ὁ Λευὶ ἐλέγετο ἐν τῇ ὀσφύϊ τοῦ πατρὸς εἶναι, ὅτε τὰς δεκάτας προσώνεγκε τῷ Μελχισεδὲκ ὁ Ἀβραάμ. ζώννυται δὲ τὰ ὀσφύα ὥσπερ ἀνὴρ,

OLYMP. Ne fileas, ſed *accinge ſicut vir, lumbum tuum*, id eſt, Animo eſto præſenti, virum te præſta, animi anxietatem pelle, ac tecum reputans quis ſit qui te interroget, reſponſum viro non alienum redde. Ad ſenſum autem ; Vir caſtus lumbos præcinctos habet, quia in lumbis ſemen latere dicitur; unde & Levi in lumbis patris fuiſſe affirmabatur, cùm Abrahamus Melchiſedeco decimas offerret. Lumbos autem tanquam vir accingit, qui do-

Heb. 7. 10.

gmatum veritate lumbos præcinctos habet, qui vitæ caſtimoniâ & dogmatibus orthodoxis dives eſt, qui poſthabitis puerilibus, in virum evadens, intelligentiæ incrementum capit.

ὁ ἀληθείᾳ δογμᾶτι τὴν ὀσφὺν περιεζωσμένος, ὁ μετὰ σωφροσύνης καὶ ὀρθοδόξοις πλουτῶν δόγμασιν, ὁ καταργήσας τὰ τῦ νηπίου, καὶ γλυκύθυμος ἀνὴρ, τὴν ἐν τῇ γνώσει αὔξησιν.

ORIGENIS. Iis quidem qui ſe ſtrenuos athletas præſtiterunt, præmia præſtantiſſima poſt hanc vitam recondita ſunt; nihilominus nunc etiam in præſenti ſeculo, illis gratia Dei pro arrhabone eſt. Idcirco Jobus cùm ſummum diſcrimen adiiſſet, cùm bonis nudatus, largitori gloriam detuliſſet; cùm liberis orbatus, gratias auferenti egiſſet; cùm ægritudine laborâſſet, ita ut vermes è corpore inſtar imbris profluxerint, moleſtiis & ærumnis ſuperatus non eſt; verùm Deus è nube & turbine eum alloquutus, præmiorum primordium & arrhabonem ei concedit. Quandoquidem autem auditis ſuperioribus Dei ſermonibus, cùm vices reſpondendi illi incubuiſſent, fiduciâ loquendi deſtitutus, ſilentium egiſſet, (nondum enim illud didicerat, *Moſes loquebatur, Deus autem voce ei reſpondit*) Deus loquendi fiduciam ei impertit; tantáq; ejus benignitas eſt, ut non judicis, ſed cum homine decernentis perſonam ſuſcipiat: quod variis Scripturæ locis oſtenditur; ut, *Venite, & arguamus*. Et, *Populus meus, quid feci tibi?* Quòd hominem interroget, quòd loquentem audiat, & quòd reſpondendi licentiam concedat, hactenus præmio eum Deus affecit. Si victor non exſtitiſſet, præmium non reportâſſet; ſi animi conſtantiam non oſtendiſſet, illud utique non audiviſſet, *Accinge ſicut vir lumbum tuum*, noli ſilentium agere, ſed ad reſpondendum animum virilem indue: quatenus enim lumbi alicujus minimè accincti & conſtricti, ſed ſoluti ſunt, is Deo, prout conſentaneum eſt, reſpondere non poteſt. Deo igitur nemo priùs reſpondeat, quàm ſpirituali ſtaturâ vir conſummatus evaſerit, & lumbos accinxerit.

Exod. 19. 19

Eſ. 1. 18.

Mich. 6. 3.

ΩΡΙΓΕΝΟΥΣ. Τὰ μὲν τέλεια τῶν ἀγωνισμάτων τοῖς καλῶς ἀθλήσασι μετὰ τὸν βίον ἀπόκειται τῦτον· ὅμως ἔνεστιν ἤδη καὶ νῦν χάρις τῦ Θεοῦ ἀρραβωνίζεσθαι τοὺς ἀθλητάς. Διὰ τῦτο, ὅτε ἠγωνίσατο τὰ μέγιστα ὁ Ἰώβ; ὅτε ἀπεκαλῶν τὰ ὑπαρχόντα, ἐδόξασε τὸν δεδωκότα· ὅτε ἀπορφανισθεὶς τῶν τέκνων, εὐχαρίστησε τῷ παρέχοντι· ὅτε νοσήσας, ὡς σκώληκας ἀνομβρῆσαι ἀπὸ τῦ σώματος, οὐ νενίκηται ἀπὸ τῶν πόνων· προθύμως καὶ ἀρραβῶνα τῶν ἄθλων δίδωσιν αὐτῷ ὁ Θεὸς, χρηματίσας αὐτῷ Διὰ νέφους καὶ λαίλαπος. ἀκηκόας οὖν τῶν προτέρων λόγων, δεῖν ἀποκρίνασθαι πρὸς Θεὸν, σιωπᾷ ὡς οὐκ ἔχων παῤῥησίαν· ὅπω γὰρ ἤδει, Ὁ, Μωσῆς ἐλάλει, ὁ δὲ Θεὸς ἀπεκρίνατο αὐτῷ φωνῇ· ὁ μὴτοι Θεὸς δίδωσιν αὐτῷ παῤῥησίαν τῦ λέγειν· καὶ τοσαύτη ἐστὶν αὐτῦ ἡ χρηστότης, ὥστε ἀναλαβεῖν αὐτὸν πρόσωπον, ὡ κρίνοντος, ἀλλὰ κρινομένῳ μετὰ τῦ ἀνθρώπου· ὃ πολλαχῦ τῦτο ἐδίδαξεν γραφαί· ὡς, Ὅ, δεῦτε, καὶ διαλεχθῶμεν. καὶ, λαός μου, Τί ἐποίησά σοι; ἤδη ἆθλον αὐτῷ δίδωσιν ὁ Θεὸς, ὅτι ἀνθρώπου ἐρωτᾷ, ὅτι παῤῥησιάζεσθαι αὐτῷ, ὅτι δίδωσιν ὑπεύθυνόν σε τῆς ἀποκρίσεως. Εἰ μὲν γὰρ νενικηκὼς, οὐκ ἐλαμβάνετο· Εἰ μὴ γὰρ ὑπομείνας, οὐκ ἀνθρώπου ἤκουσε, ζώσης ὥσπερ ἀνὴρ τὴν ὀσφύν σου, καὶ μὴ σιώπα, ἀλλ' ἀνδρίζου πρὸς τὰς ἐρωτήσεις· ὅσῳ γὰρ ὀσφὺς ἡμῶν οὐκ ἔζωσται, οὐδὲ συνέσφιγκται, ἀλλὰ λέλυται, διὰ τῦτο * ἀλόγως ἀποκρίνασθαι τῷ Θεῷ. μὴ πρότερον οὖν ἀποκρινάσθω τις τῷ Θεῷ, ἐὰν μὴ γένηται ἀνὴρ τέλειος τὸ πνευματικὸν ἡλικίαν, καὶ τὴν ὀσφὺν ζώσηται.

* χ. ἀνοήτως.

Μὴ ἀποποιῆ μου τὸ κρίμα.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Ἐπειδὴ ὁ Ἰὼβ ἐπόθει λέγειν ὅτι Θεοῦ τὰ πρασσόντα, παῤῥᾶν τῇ αὐτοῦ δικαιοκρισίᾳ, καὶ ἔλεγεν ὡς πρὸς τοὺς φίλους, ὅτι Θεοῦ κρίνοντος, οἶδα ὅτι ἀναφανοῦμαι δίκαιος· εἰς ἔννοιαν τούτων ὁ Θεὸς ἄγει τὸν δίκαιον, λέγων, μὴ παραιτοῦ δικάσασθαι, μηδὲ φεῦγε τὴν ἐμὴν κρίσιν, κρίθητι πρὸς ἐμοί.

ΩΡΙΓΕΝΟΥΣ. Μὴ οἴου δικαίως κεκρίσθαί μοι ταῦτα ἃ πρὸς ἐπετήμησας, μηδὲ ἀποποιοῦ μου τὸ κρίμα. τοῦτο τὸ ῥητόν, ὡς χρήσιμον, μνημονεύωμεν ὅταν ὁ Θεὸς παθεῖν ἡμᾶς κρίνῃ, τέκνων ἀποβαλεῖν, ἀρχὴν ἀπολέσαι, νοσῆσαι κατὰ τὸ σῶμα, ἤ, τι δήποτε τούτων ὑποστῆναι· οὐδὲν τούτων οἷόν τε ἐστὶ παθεῖν ἡμᾶς, μὴ κρίνοντος τοῦ Θεοῦ. ἐπεὶ οὖν οὐδὲν τούτων γίνεται κρίματος τοῦ Θεοῦ, λέγεται πρὸς τὸν παθόντα, μὴ ἀποποιοῦ μου τὸ κρίμα, τουτέστι, μὴ ἀπρεπὲς ὑπόλαβε εἶναι σοῦ, τὸν πρόντα λέγειν χρηματισμόν.

Ne repellas judicium meum.

OLYMPIODORI. Quoniam Jobus, divini judicii æquitate fretus, coram Deo quæ ei evenerant narrare desiderâsset, ac amicis suis dixisset, Si Deus judicis partes susceperit, *Novi quòd justus apparebo*; hæc Deus Justo in memoriam revocat, dicens, In judicium descendere noli recusare, neque sententiam meam declina, sed judicio meo te sistito. Cap. 13. 18.

ORIG. Noli existimare, me perperam & sine ratione, ea quæ passus es judicâsse, neque judicium meum defugito. Dicti hujus utilitatem memoriâ recolamus, cùm Deus pati nos aliquid decreverit, si liberorum orbitatem, dominatûs amissionem, corporis ægritudinem, vel aliquod hujusmodi subire oporteat: fieri enim non potest, ut sine Dei judicio quicquã horum patiamur. Cùm itaque absq; divino judicio nihil horũ eveniat, adversa toleranti dicitur, *Ne repellas judiciũ meum*, id est, Quod de te judicio statui, præsens, scilicet, responsum meũ, noli detrectare.

Οἴει δέ με ἄλλως σοι κεχρηματικέναι, ἢ ἵνα ἀναφανῇς δίκαιος;

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Οὐχ ἵνα σε κατακείνω, ταῦτα λέγω, φησὶν, ἀλλ' ἵνα σε δείξω δίκαιον. ἢ πρὸς τὸ πρόσκαιρον φησι, χρηματισμὸν τὴν συγχώρησιν λέγων· τουτέστι, μὴ οἴου πρόσκαιρον παρέναι με δι' ἄλλο τι τὸ γενέσθαι, ἀλλ' ἵνα πᾶσι δημοσιεύσω τὴν σὴν δικαιοσύνην, εἴς τε τὸν σὸν ἔπαινον, καὶ τὸ οἰκουμένης ὠφέλειαν. ὅρα δὲ, οὐκ εἶπεν, ἵνα γένῃ δίκαιος· σὺ γὰρ ἀκριβῶς τὴν δικαιοσύνην ἀσκήσας· ἀλλ', ἵνα φανῇς ὅπερ ἦς, ἵνα τοὺς ἄλλους παιδεύσῃς.

Putas autem me aliter tibi respondisse, quàm ut appareas justus?

OLYMPIODORI. Hæc, inquit, non ut te condemnem, sed ut justum te esse ostendam, à me dicuntur. Vel tentationis intuitu, per *responsum*, veniam & assensum intelligit; ac si diceret, Noli arbitrari, me aliam ob causam hoc ut fieret imperâsse, quàm ut in nominis tui gloriam, & orbis terrarum utilitatem, justitiam tuam omnibus palam facerem. Nota autem quòd non dixerit, Ut justus evadas, (in justitia enim diligenter se exercebat) sed, Ut quod eras appareas, & alios tuo exemplo instituas.

*Ἰσ. Ομολογοῦμαι.

ΩΡΙΓΕΝΟΥΣ. *Ἀπολογοῦμαί σοι, δίκαιος ἦς, ἀλλ' οὐκ ἦς φανερός· ὑπομονὴν εἶχες, ἔδει με ἀφορμὴν παρασχεῖν σου τὴν ὑπομονὴν· εἶχες ἀνδρείαν, ἀλλ' ἐκρύπτετο ἐν σοί,

ORIGENIS. Quòd justus exstiteris, fateor, verùm aliis ignotus eras; patientiâ instruebaris, sed ut patientia tua eniteret, occasionem me præbere oportuit; animo forti eras, sed latentem in te fortitudinem,

ærumnæ & moleſtiæ quæ tibi contigerunt, perſpicuam reddiderunt. Horum recordemur cùm calamitates nos premunt, & Deum præſentem, nóſque alloquentem audire exiſtimemus, *Putáſne me aliter tibi reſpondiſſe*, id eſt, tentari te paſſum eſſe, quàm ut ignorantibus juſtitia tua manifeſta fiat?

METHODII. Vides ut poſt certaminum exitum, illuſtri præconio athletæ laudes celebret, quódque in plaga abſconditum erat, revelet, cùm dicat, *Putáſne me aliter tibi reſpondiſſe, quàm ut juſtus appareas?* Hoc vulnerum pharmacum, hæc patientiæ remuneratio: quæ enim conſequuta ſunt, licèt prioribus duplò auctiora receperit, exigua quibuſdam, & levioribus de cauſis, divinâ providentiâ ita diſponente, illi tributa videri poſſint.

οἱ συμβεβηκότες πόνοι ἔδοξάν σου τὴν δύναμιν. Τούτων μνημονεύωμεν ἐν ταῖς τῶν πειρασμῶν καιροῖς, καὶ δόξωμεν τῷ Θεῷ ἀκούειν προϊόντος καὶ λέγοντος ἡμῖν, οἴῳ δέ με ἄλλως σοι κεχρηματικέναι, τουτέστι, τὸν πειρασμὸν συγχωρῆσαι, ἢ ἵνα τοῖς ἀγνοοῦσι δήλη ᾖ σὴ δικαιοσύνη ᾖ;

Nunquid brachium eſt tibi inſtar Domini?

CHRYSOSTOMI. Ex iis, inquit, quæ de anni tempeſtatibus, de meteoris, de providentia erga genus animantium ſciſcitabantur, manifeſtum eſt quòd homines mihi curæ ſint: cur autem talem tentationem tibi inflixerim, nuper audiviſti, quòd, ſcilicet, virtutis tuæ declaratio, ut documentum ejus præberes, cauſa fuerit derelictionis. Hìc autem vires meas & potentiam diſce, & quòd inſtar bellatoris vulnerari te non paſſus ſim: quo enim robore præditus es, ut in prælium tecum deſcendam? Num brachium tibi eſt inſtar brachii Domini? aut pari potentiâ armatus es?

ΜΕΘΟΔΙΟΥ. Ὁρᾷς ὅτι τέλει τῶν ἄθλων ἀναγορεύει τὸν ἀθλητὴν λαμπρῷ τῷ κηρύγματι, καὶ γυμνοῖ τὸ πληγῆς ὃ ἀπόῤῥητον, οἴῳ με ἄλλως σοι κεχρηματικέναι, λέγων, ἢ ἵνα δικαιωθῇς δίκαιος; τοῦτο τῶν πραγμάτων ἐστὶ φάρμακον, τοῦτο τῆς ὑπομονῆς ἡ ἀντίδοσις· τὰ γὰρ ἐξῆς ἴσως μικρά, κἂν μεγάλα, ὑπὸ δοκῇ, καὶ μικρῶν ἕνεκεν οἰκονομηθέντα, * καὶ εἰ διπλασίων τῶν ἀφηρημένων αὐτὰ λαμβάνει. * ἴσ. εἰ καὶ.

OLYMPIODORI. Geminâ de cauſâ Deus hoc loco potentiam ſuam Jobo demonſtrat: Paſſus enim ſum, inquit, te vulnerari, non tanquam prælio tecum contendens, neque irâ accenſus, ſed ut juſtus appareas: quæ enim fortitudo tua eſt, ut in aciem tecum deſcendam? Vel aliter; Poſtquam ei dixiſſet, Propterea reſponſum tibi

Ἢ βραχίων σοί ἐστι κατὰ * τὸν Κύριον; * ἴσ. Κύριον, ut in Ms. Theclæ.

ΧΡΥΣΟΣ. * Ὁ μὲν * μηλέμησι, φησί, περὶ τῶν ἀνθρώπων, δῆλον ἐκβῆναι ἀφ' ὧν * πειρασμῶν, καὶ μετεώρων, καὶ τῆς ἐν τοῖς ζώοις προνοίας ἠρώτηται. Ἵνος δὲ ἕνεκεν τοῦτον ἐπήγαγόν σοι τὸν πειρασμόν, νυνὶ ἤκουσας, ὅτι αἰτία τῆς ἐγκαταλείψεως, ἢ τῆς σῆς ἀρετῆς φανέρωσις, ἵνα δοίης ταύτης δοκίμιον. ἐνταῦθα δὲ τὴν ἐμὴν μάθῃς δύναμιν, καὶ ὅτι σὲ πολεμῶν, πληγῆναί σε συνεχώρησα· ἐπεὶ ποία σοί ἐστιν ἰσχύς, ἵνα καὶ εἰς πολεμὸν ἀντικαταστῇ σοι; ἢ βραχίων σοί ἐστι κατὰ τὸν Κύριον βραχίονα; ἢ δύναμιν ἔχεις ἰσοσθενῆ; * ἴσ. ὅπ. * ἴσ. μέλῃ. * ἴσ. περὶ ὡρῶν.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Ἐνταῦθα ὁ Θεὸς τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν ἐνδείκνυται τῷ Ἰὼβ δύο τούτων αἰτιῶν χάριν· συνεχώρησά σε γάρ, φησὶ, πληγῆναι, οὐχ ὡς πολεμῶν σοι, οὐδὲ ὀργιζόμενος, ἀλλ' ἵνα δικαιωθῇς δίκαιος· ἐπεὶ ποία σοί ἐστιν ἰσχύς, ἵνα καὶ εἰς πόλεμον ἀντικαταστῇ σοι; ἢ ἄλλως δέ· ὅτε εἶπεν αὐτῷ, δίχα τοῦτο

τοῦτό σοι κεχαρισμένα ἵνα ἀναφανῇς δίκαιος· ἵνα μὴ ἐντεῦθεν μέγα φρονήσῃ, οὗτος αὐτῷ τὴν οἰκείαν δυνάμιν ἐνδείκνυται, καταγέλων τοῦ ὡς τὰ πολλὰ πρεπομένου τοῖς κατορθοῦσιν ἐπαιρομένου, εἰ ὃ καὶ ὁ μακάριος τοῦτο οὐκ ἂν ἔπαθεν. ἀλλ' ὅπερ κοινωφελῆς εἰσιν οἱ λόγοι, ἡμᾶς ἀεὶ καταγέλασθαι πρέπει, κἂν εἰς ὃ ἀκρότατον ὕψος τῆς ἀρετῆς φθάσωμεν, τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀφάτου ἐνθυμουμένους μεγαλειότητα. μὴ τοιγαροῦν ὅτι σοι, φησὶ, δυνάμις, ὥστε ἀντιπάξασθαι Θεῷ; ἢ δυνὴ βροντῆσαι καθ' αὐτόν;

dedi ut justus appareas; ne superbiæ ansam hinc arriperet, (licèt beatus Jobus morbo illo animi minimè laboraverat) confestim, ut arrogantiam retunderet, quæ plerunque eorum qui prosperâ fortunâ utuntur comes est, potentiam suam indicat. Quandoquidem verò sermones hi utilitati publicæ inserviunt, si ineffabilem Dei majestatem mente revolvamus, quamvis ad altissimum virtutis apicem pervenerimus, animum tamen moderatum semper gerere nos oportet. Num tibi, inquit, vires sunt, quibus Deo resistere, aut ejus instar tonare possis?

*χ. αὐτὸν, & sic in Ms. Theclæ.

Ἢ φωνὴν κατ' * αὐτοῦ βροντᾷς;

Aut voce sicut ille tonas?

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Οὐκ ἄρα τοῦ ὀπίδειξιν ἡ βροντὴ, καὶ τὰ ἄλλα πάντα, ἀλλὰ τοῦ γνωρίσαι. ὅρα δὲ ὅσων ὁ ταπεινὸν τὸν αὐτοῦ φύσεως ἐλέγχει· καὶ οὐ λέγει, ὅτι ταπεινὸς σύ· ἀλλ', ὅτι μέγας ἐγώ, καὶ οὐ δυνάσαι ἅπερ ἐγώ.

CHRYSOSTOMI. Tonitru igitur & reliqua omnia, non ad inanem ostentationem, sed ad Dei notitiam facta sunt. Vide quot argumentis, vilitatem naturæ ejus arguat. Non enim dicit, Tu humilis & abjectus es; verùm, Magnus ego sum, neque quæ ego præstare, tu potes.

Ἀνάλαβε δὴ ὕψος καὶ δύναμιν, δόξαν δὲ καὶ τιμὴν ἀμφίασαι· ἀπόστιλον δὲ ἀτέλειας ὀργήν, πάντα δὲ ἐβρεμὸν ταπείνωσον, ὑπερήφανον δὲ σβέσον, σῆψον δὲ ἀσεβεῖς παραχρῆμα· κρύψον δὲ εἰς γῆν ὁμοθυμαδὸν, τὰ δὲ πρόσωπα αὐτῶν ἀτιμίας ἔμπλησον· ὁμολογήσω ὅτι δυνατὴ ἡ δεξιά σου σῶσαι.

Assume nunc altitudinem & virtutem, gloriam verò & honorem indue; mitte autem Angelos irâ, & omnem contumeliosum humilia, & superbum extingue, & corrumpe impios statim; absconde autem in terra simul, & facies eorum imple ignominiâ: confitebor quòd potest dextera tua salvare.

*Ισ. Επιτρ.

ΟΛΥΜΠ. * Ἐπεί τοι φησὶν, ἀνάλαβε ταῦτα, ἃ δὴ κατὰ φύσιν ὑπάρχει τῷ Θεῷ, ἔνδυσαι δόξαν, ἔνδυσαι τιμὴν, χρῆσαι δὲ τοῖς ἀτέλεσι, εἰ δυνὴ, εἰς τιμωρίαν τῶν ὑβριστῶν καὶ ἐπιφάνειαν, ἔργασαι δὲ τοὺς ἀσεβεῖς ἀφανεῖς, ἀπόρριψον δὲ αὐτοὺς μακρὰν, καὶ σήπεσθαι τιμωρουμένους παρασκεύασον, καὶ τοῦτο παραχρῆμα, τουτέστιν, ἀκωλύτως καὶ ὁπηνίκα ἂν βουληθῇς, ἔντρεψον αὐτοὺς, καὶ

OLYMPIODORI. Deinde subjungit, Assume tibi, inquit, ea quæ Deo naturâ conveniunt, gloriam & honorem indue, & si poteris, ad ultionem de contumeliosis & superbis sumendam, Angelorum ministerio utere, impios funditus dele, procul eos ablegato, fac ut supplicio afficiendi putredine contabescant, & quidem *statim*, id est, sine ullo impedimento, & quandocunque tibi visum fuerit, pudore

eos

eos afficito, ac pulvere adobrue. Hæc ſi præſtare poteris, teſtem me tuæ potentiæ habebis.

ORIGENIS. Licet etiam hoc modo verſus intelligere; Victus à te tentator eſt, animi tui celſitudinem & vires tuas reſume, coronam accipe, & decus indue: bellum tibi movit conviciator, tu verò ſuperbiam ejus domuiſti, & cum cohorte ſuâ procul illum cum dedecore fugâſti.

Εἰς κόνιν καπάχωσον. ἐὰν ταῦτα δυνατὸς ἦς ἀπεργάσασθαι, ἔξεστί με σωμολογουμένῳ τῇ σῇ δυνάμει.

ΩΡΙΓΕΝΟΥΣ. Εσι δὲ καὶ ὕτω νοῆσαι τοὺς στίχους· νενίκηκας τὸν πειρατήν, ἀνάλαβέ σου τὸ ὕψος, ἀνάλαβέ σου τὴν δύναμιν, στεφάνωσαι, ἔνδυσαι εὐπρέπειαν· ὁ ὑβριστὴς ἐστρατεύσατο κατὰ σοῦ, σὺ δὲ τὸν ὑπερήφανον ἐταπείνωσας, καὶ μακρὰν μὲν αἰχμῆς ἀπέστρεψας μετὰ τοῦ αὐτοῦ φάλαγγος.

Verùm utique ecce beſtiæ apud te, fœnum ſicut boves comedunt.

Αλλὰ δὴ ἰδοὺ θηρία σοὶ, χόρτον ἴσα βυσὶν ἐσθίουσιν.

OLYMPIODORI. Quidam *beſtias* pro vermibus ex putredine ortis acceperunt, qui carnem Jobi devorabant; Manum meam, inquit, tibi ſubtraxi, & ecce caro tua inſtar fœni conſumitur. Alii verò, *beſtiarum* nomine, adverſarias poteſtates ſignificari volunt; juxta illud, *Ne tradideris beſtiis animam confitentem tibi.* Apud te igitur, inquit, & apud omnem qui dono patientiæ inſtructus eſt, beſtiæ iſtæ cicures fiunt, & imperio parent: fit autem interdum ut cicurantis incuriâ, poſtquam affectus manſuetos induerint, & fœno ſicut boves veſci didicerint, agreſtes rurſus evadant, & belluinam feritatem reſumant.

Pſal. 37. 19.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Οἱ μὲν θηρία, τοὺς ἐκ σήψεως γεννηθέντας σκώληκας, καὶ τὴν σάρκα τοῦ Ιὼβ κατεσθίοντας, ὑπεδέξαντο· στενόχωρα γὰρ, φησὶ, τὴν χεῖρά μου ἀπὸ σοῦ, καὶ ἰδοὺ ὡς χόρτος ἡ σὰρξ σου κατεσθίεται. οἱ δὲ τὰς ἀντικειμένας δυνάμεις ὀνόματι τῶν θηρίων δηλοῦσθαί φασιν· καὶ γὰρ, μὴ παραδῷς τοῖς θηρίοις ψυχὴν ἐξομολογουμένῳ σοι. παρὰ δὲ τοῖς, φησὶ, καὶ παρὰ πονηρὰ τὰ ἀκολουθητικῷ, τὰ θηρία ταῦτα ἐξημερῶται καὶ ὑποτέτακται· ἔστι μέντοι τὰ πάθη ἐξημερωθέντα, ὡς χόρτον ἴσα βυσὶν ἐσθίειν δεδιδαγμένα, ἀμελείᾳ τοῦ πλαστεύοντος πάλιν ἐξαγριωθῆναι, καὶ τὴν θηρίων ἀναλαβεῖν ὠμότητα.

ΟΛΥΜΠΙΟΔΩΡΟΥ. Οἱ μὲν θηρία, τοὺς ἐκ σήψεως γεννηθέντας σκώληκας, καὶ τὴν σάρκα τοῦ Ιὼβ κατεσθίοντας, ὑπεδέξαντο· στενόχωρα γὰρ, φησὶ, τὴν χεῖρά μου ἀπὸ σοῦ, καὶ ἰδοὺ ὡς χόρτος ἡ σὰρξ σου κατεσθίεται. οἱ δὲ τὰς ἀντικειμένας δυνάμεις ὀνόματι τῶν θηρίων δηλοῦσθαί φασιν· καὶ γὰρ, μὴ παραδῷς τοῖς θηρίοις ψυχὴν ἐξομολογουμένῳ σοι. παρὰ δὲ τοῖς, φησὶ, καὶ παρὰ πονηρὰ τὰ ἀκολουθητικῷ, τὰ θηρία ταῦτα ἐξημερῶται καὶ ὑποτέτακται· ἔστι μέντοι τὰ πάθη ἐξημερωθέντα, ὡς χόρτον ἴσα βυσὶν ἐσθίειν δεδιδαγμένα, ἀμελείᾳ τοῦ πλαστεύοντος πάλιν ἐξαγριωθῆναι, καὶ τὴν θηρίων ἀναλαβεῖν ὠμότητα.

CHRYSOSTOMI. Poteſt etiam verſus de beſtiis ſub ſenſum cadentibus intelligi, quæ ſæpenumero voluntate divinâ naturam dedidicerunt: belluam enim ſanguine minimè veſci, ſed bovis alimento uti, admirandum eſt. Cùm igitur hoc admiratione non careat, Jobum interrogat Deus, an in ejus poteſtate tale quidpiam ſit, ut beſtiæ fœno, non autem carnibus veſcantur. Deinde de duabus ſpeciatim, unâ quidem terreſtri, aliâ verò aquatili & marinâ differit. Pleroſque autem anagogicè accipiendo, de Diabolo hæc dicta eſſe exiſtimare, non ignoramus: hiſtoriæ verò ratio imprimis habenda eſt, neque cùm ad auditorem utilitas aliqua redundare poterit, anagogia negligenda eſt.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Εσι δὲ καὶ περὶ θηρίων ἀλόγων νοῆσαι τὸν στίχον, ἃ καὶ τὴν φύσιν πολλάκις Θεοῦ βουληθέντος ἠγνόησεν· ὃ γὰρ θαυμαστὸν, ὅτι δὲ θηρίον οὐκ αἱμοβόρον ἐστὶν, ἀλλὰ τὴν τοῦ βοὸς σιτῆται τροφήν. ἐπεὶ οὖν τοῦτο παράδοξον, πιστάνεται τὸν Ιὼβ, εἰ καὶ περὶ αὐτῷ πιστὸν ἡ γνῶσις, ὥστε τὰ θηρία χόρτον ἐσθίειν, ἀλλὰ μὴ σάρκας. Εἶτα λέγει περὶ δύο ζώων, τοῦ μὲν χερσαίου, τοῦ δὲ ὑδρὸς καὶ θαλαττίου. καὶ οὐκ ἀγνοοῦμεν ὅτι πολλοὶ περὶ τοῦ διαβόλου ταῦτα εἰρῆσθαι νομίζουσι, κατ' ἀναγωγὴν ἀναλαμβάνοντες· δεῖ δὲ πρότερον τὴν ἱστορίας ἐπιμελητέον, καὶ πότε ἐστὶ τοῦ ἀκρατοῦς ὠφελεῖν καὶ ἐν τῇ ἀναγωγῇ, μὴ παρίεσθαι.

Ἰδὲ δὴ ἡ ἰσχὺς αὐτοῦ ἐπ' ὀσφύϊ, ἡ δὲ δυνάμις αὐτοῦ ἐπ' ὀμφαλῷ γαστρός.

Ecce utique fortitudo ejus in lumbo, & virtus ejus ſuper umbilico ventris.

ΟΛΥΜΠΙΟΔΩΡΟΥ. Εἰ μὲν περὶ τοῦ ἀψύχου ζώου ἐκδέξη τὰ ῥητὰ, δυνάμιν αὐτῷ μαρτυρεῖ ὁ λόγος, καὶ τόπον δείκνυσιν ἐν ᾧ αὐτῷ ἡ ἰσχύς· ὁ δὲ τόπος ἐστὶν ἡ ὀσφύς· ἢ, κατὰ τὸν Ἀκύλαν, ὁ νῶτος· ἢ, ὡς ὁ Σύμμαχος ἐκδέδωκεν, ἡ λαγών. Σωματοποιοῦσα δὲ καὶ τὸ πρόσωπον τοῦ Σατανᾶ ἡ γραφὴ, ἐκ τῶν ἐνεργειῶν αὐτοῦ διαγράφει πίστιν· καὶ ὅπερ ἐν τῇ ὀσφύϊ τὰ σπερματικὰ ἀγγεῖα, φησὶν, ὅτι ἡ δύναμις αὐτοῦ ἐν τῇ ὀσφύϊ, τουτέστιν, αὕτη πρώτη δύναμις καὶ τοῦ ἀνδρὸς, πόρνον ποιεῖν· ἐντεῦθεν ἄρχεται ἐν τῇ πορνείᾳ, τοῦ θηρίου ἡ δύναμις· οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ὀμφαλῷ. τοῦτο δὲ οὕτω νοήσεις· ἤτοι, Εἰς γαστριμαργίαν ἐκβαίνει, ἀφ' ἧς καὶ αἱ ἀσωγάστρια πάθη ἀναπτύσσεται· κόρος γὰρ γαστρὸς, πορνείας ῥίζα καὶ ἀρχή· ὥστε ἐκ τοῦ ὀμφαλοῦ, τὴν πορνείαν σεμνῶς δηλοῦσθαι, καὶ πᾶσαν αἰσχρὰν ἡδονήν. ἢ ὅπερ ὁ ὀμφαλὸς ἐν μέσῳ κεῖται τοῦ παντὸς σώματος, ἐν τῷ μέσῳ, φησὶ, πέπηχται αὐτοῦ ἡ ἰσχύς, καὶ ἀκλινής ἐστι παντελῶς, μόνον κακὸς ὤν, καὶ οὐδέποτε ῥέπων εἰς ἀγαθόν· καὶ πεφυκότως δὲ τὸν ὀμφαλὸν τὰ νεῦρα τῆς ῥάχεως περισφίγγουσιν, ὡς εἰκότως καὶ ἐνταῦθα εἰ τὸ ἰσχυὸ τοῦ ζώου, ὥσπερ ἐν τῷ νώτῳ. τάχα δὲ καὶ τὸ αὐδρὸ μόριον, ὅτι μὲν ἀνδρὸς, ὀσφὺς ἐκλήθη· ἵνα δὲ καὶ τὸ θῆλυ σημανθῇ ὁ λόγος, ὀμφαλὸς ἐλέχθη· ἵνα δείξῃ, ὅτι στρατεύεται Σατανᾶς οὐ μόνον κατὰ τῶν ἐχόντων τὰ σπέρματα, ἀλλὰ καὶ κατὰ τοῦ θήλεος γένους. πάνυ δὲ εὐπρεπέστατα ὠνόμασεν ὀσφὺν ὅτι ἄῤῥενος, καὶ ὀμφαλὸν γαστρὸς ὅτι γυναικός· μέχρι γὰρ ὅτι τὸ εὔσχημον ἐλθεῖν ἔξεστι τῷ λόγῳ ὅτι γυναικός.

OLYMPIODORI. Si de animali ſenſibus ſubjecto verba acceperis, vires ejus Scriptura teſtatur, & locum ſimul in quo robur reſidet, oſtendit: *Lumbus* autem, locus eſt; vel, juxta Aquilæ verſionem, *Dorſum*; vel, ut Symmachus edidit, *Ilia*. Scriptura verò perſonam corpoream Diabolo affingens, ex operationibus corporis eum depingit: & quoniam in lumbis vaſa ſpermatica habentur, potentiam ejus in lumbis eſſe dicit, id eſt, Hæc prima ejus eſt potentia & vis quam contra hominem exercet, ut ſcortatorem cum reddat; hinc enim in fornicatione, beſtiæ potentia originem habet: neque in lumbis tantùm, ſed etiam in umbilico: quod ſic intelligendum eſt; Vel, Ad ventris etiam ingluviem, unde libidinoſi affectus concitantur, prorumpit, (Radix enim & initium ſcortationis eſt ventris ſatietas) ita ut ſcortatio, & turpis omnis voluptas, *umbilici* nomine per modeſtiam ſignificetur. Vel, quoniam umbilicus medium totius corporis locum occupat, Robur, inquit, Diaboli in medio fixum eſt; & cùm malus ſolummodo exiſtat, nec unquam ad bonum propendeat, undique immotus manet: nervi autem à ſpina ducti umbilicum fortiter conſtringunt, ita ut meritò in hoc loco, tanquam in dorſo, robur animalis ſitum ſit. Fortè etiam idem membrum, in viro *Lumbus* appellatum eſt, & ad ſexum fœmineum denotandum, à Scriptura *Umbilicus* vocatum eſt; ut non tantùm còntra eos quibus ſemen ineſt, ſed contra fœmineum etiam genus, bellum Satanam movere oſtendat. Summo autem decoro obſervato, in mare *lumbum*, & in muliere, *ventris umbilicum* nominavit; ſermonem enim de muliere, intra decorum conſiſtere oportet.

Erexit

Erexit caudam ſicut cupreſſum.

CAuda finis eſt, cupreſſus autem arbor dura & robuſta : Animo igitur, inquit, duro & præfracto ad extremum perſeverat. Quoniam verò Juſtus propter dulcedinem, odoris ſuavitatem, & roboris firmitatem, cupreſſo comparatur, Satanæ autem miniſtri in Angelos lucis transfigurantur; dicit hoc loco, *caudam* ejus, poteſtatem, ſcilicet, quæ pone eum ſequitur, ſimulare ſe cupreſſum, quam juſtus exprimit : talis etiam eſt Antichriſtus, qui Diaboli cauda exiſtit, & in fine ſeculi venturus eſt.

Cor. 2. 11. 14

Εσησεν ὐρὰν ὡς κυπάρισσον.

ΟΥρὰ δὲ τέλος, κυπάρισσος ἢ ξύλον ἰσχυρόν. ὑπομένει οὖν, φησὶ, μέχρι τέλους ἰσχυόμενος. ὃπερ ἢ ἡ κυπάρισσος ὁ δίκαιος εἰκάζεται, ἀφ' ὧν ἡδὺ, καὶ εὐώδες, καὶ εὔτονον, μεταχηματίζονται οἱ ἀντίχριστοι τῦ Σατανᾶ εἰς ἀγγέλους φωτός· φησὶν ἐνταῦθα, ὅτι ἡ ὐρὰ αὐτῦ, τουτέστιν, ἡ ἐπομένη αὐτῷ δυνάμις ποιεῖται εἰς κυπάρισσος, ὅ ὅστι μὴ δίκαιος. τοιοῦτος καὶ ὁ ἀντίχριστος, ὃς ὐρά ὅστι τῦ διαβόλυ, καὶ ἐν τῷ τέλει τῦ αἰῶνος ἐλευσόμενος.

Et nervi ejus complicati ſunt.

NErvi *ejus*, id eſt, Verſutia ejus complicatione & involucris plena eſt, nec facilè diſſolvitur. Sunt autem nonnulli homines, tanquam membra Diaboli, & nervi ejus complicati, quorum dolos qui diſſolvit, Eſaiæ illud adimplet, *Solve omnem colligaturam iniquitatis.*

Eſ. 58. 6.

Τὰ δὲ νεῦρα αὐτῦ συμπέπλεκται.

ΤΑ νεῦρα αὐτῦ, τουτέστιν, ἡ πανουργία αὐτῦ συμπλοκῆς γέμει, καὶ δυσδιάλυτός ἐστιν. εἰσὶ γὰρ τινες ἄνθρωποι, ὥσπερ μέλη ὄντες τῦ Σατανᾶ, καὶ νεῦρα αὐτῦ συμπεπλεγμένα, ὧν ὁ διαλύων τοὺς δόλους, ἐπληρωσε τὸ τῦ Ησαΐου, λῦε πᾶσαν συνδεσμον ἀδικίας.

Coſtæ ejus ſunt coſtæ æneæ.

FRaudes, artes veteratoriæ, & machinæ, *coſtæ* ſunt : & quidem obliquæ & tranſverſæ, quia cogitationes adverſarii pravæ ſunt; *æneæ* verò, vel quia veritati obſtinatè renitantur, vel quia æs rutilans aurum imitetur, & Satanas in Angelum lucis transfiguretur. Aliter verò ; Quemadmodum ex Adami coſta mulier facta eſt, & ſacrorum antiſtes in hiſtoria illa Chriſtum & Eccleſiam contemplatus eſt: ita hæreticorum Synagogæ, quæ Chriſti mente imbutæ non ſunt, ſed falsò potiùs cognominatam cognitionem habent, coſtæ Satanæ intelliguntur.

Epheſ. 5. 32.

GREG. THEOL. Vide quàm tremenda & horrenda de malo Dæmone narret, cujus coſtæ quidem æneæ, & reliqua

Αἱ πλευραὶ αὐτῦ πλευραὶ χάλκεαι.

ΠΛευραὶ δὲ οἱ δόλοι, αἱ πανουργίαι, αἱ μηχαναί· πλάγιαι δὲ αὗται, ὅτι καὶ τὰ νοήματα τῦ ἐχθροῦ σκολιά· χάλκεαι δὲ, ἢ ἀπὸ τῦ ἰσχυρῶς ἀντίσασθαι τῇ ἀληθείᾳ, ἢ ἐπειδὴ ὅτι χαλκὸς σίλεων ἔοικε τῷ χρυσῷ, καὶ ὁ Σατανᾶς μεταχηματίζεται εἰς ἄγγελον φωτός. ἄλλως δὲ, ὥσπερ ἐκ τῆ πλευρᾶς τῦ Ἀδὰμ ἡ γυνὴ γέγονε, καὶ ἐθεώρησε τὴν ἰσοδοξίαν ὁ μυσταγωγὸς εἰς Χριστὸν, καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν· οὕτω πλευραὶ νοοῦνται τῦ Σατανᾶ αἱ τῶν αἱρετικῶν συναγωγαὶ, αἱ οὐκ ἔχουσι νοῦν Χριστοῦ, γνῶσιν δὲ μᾶλλον ψευδώνυμον.

ΓΡΗΓ. ΝΥΣΣ. Ὁρᾷς οἷα περὶ τῦ πονηροῦ διεξέρχεται φοβερὰ καὶ φρικώδη· ὃ χαλκᾶ μὲν αἱ πλευραὶ, καὶ πάντα τὰ

τὰ τοιαῦτα, δι' ὧν ἡ φοβερὰν φύσιν ἐκείνου ὑπογράφει ὁ λόγος.

omnia ejus generis ſunt, per quæ formidabilem illam naturam Scriptura delineat.

Ἡ δὲ ῥάχις αὐτοῦ σίδηρος χυτός.

Et ſpina ejus ferrum fuſile.

ΟΛΥΜΠ. Ὁ δὲ Σύμμαχος, ὡς συμβλήματα σιδήρου. τὰ ἀπορρίνήματα τοῦ σιδήρου χωνευόμενα, γίνεσθαι σκῦλος ἀήττητον· ἔστι δὲ ἡ ῥάχις συνδεσμος πάντων τῶν μελῶν· σημαίνεται δὲ διὰ ταύτης, τὸ περιεκτικὸν πάντων τῶν παθῶν, ἐξ ὧν πάντα φύονται. καὶ ἄλλως δὲ, ἐπειδήπερ τὰ ζῶα ὅτι τοῦ νώτου ἀναφορεῖσι, τὸ ἰσχυρὸν αὐτοῦ διὰ τῆς ῥάχεως ἐσήμανεν, ἥτις ἐστὶ σίδηρος, ὃ κατακαμπτομένη δι' ὑποταγῆς, ἄκμων γὰρ ἀνήλατός ἐστιν. ὥσπερ δὲ μέλη Χριστοῦ λέγονται οἱ τοιοίδε τῆς ἐκκλησίας ἄνδρες κατὰ τὴν ἑκάστου ἀναλογίαν, καὶ ὁ μὲν ὡς ἐστὶν ὀφθαλμὸς, ὁ δὲ πούς, καὶ τὰ λοιπά· οὕτω καὶ οἱ τὰ τοῦ Σατανᾶ πράττοντες, ἀναλόγως τῇ ἑαυτῶν κακουργίᾳ, μέλη νοοῦνται τοῦ δράκοντος.

OLYMP. Symmachus verò, *ut commiſſuræ ferri.* Ex conflatura ramentorum ferri, arma invincibilia fabricantur : ſpina autem, membrorum omnium inter ſe conjugatio eſt ; quodque affectus omnes complectitur, & à quo ſinguli proveniunt, *ſpinæ* nomine intelligitur. Aliter etiam, quandoquidem animalia onera dorſo impoſita geſtant, per *ſpinam*, quæ ferrum eſt, & obedientiâ flecti non poteſt, (incus enim indomita eſt) robur ejus denotavit. Quemadmodum verò tales in Eccleſia viri, juxta uniuſcujuſque analogiam, membra Chriſti appellantur ; & hic quidem, oculus, alter verò, pes, & ſic de cæteris : ita etiam qui Satanæ operibus vacant, improbitatis illorum ratione habitâ, membra Draconis intelliguntur.

Τοῦτ' ἔστιν ἀρχὴ πλάσματος Κυρίου.

Hoc eſt principium formationis Domini.

Οἱ δὲ ἄλλοι, κεφάλαιον ὁδῶν ἰσχυρόν. οἱ μὲν φασὶν, ὅτι πρῶτον τοῦτον ἔκτισεν ὁ Θεός· οἱ δὲ φθύνοντες εἰπεῖν, ὅτι δὲ πρῶτον ποίημα τοῦ Θεοῦ τοῦτο ἐτόλμησε, φασὶ ὅτι δὲ πρῶτος μὴ γέγονε, τοῦτο δὲ ἀρχικὸν πρὸς ἀπέλασιν εἶχεν, εἷς τῶν πρώτων ἀρχόντων τυγχάνων, καὶ ὃς, καὶ ὡς εἷς τῶν ἀρχόντων πίπτετε, ἧς ἀξιώθη, χάριτος δωτέας Θεῷ. ἄλλοι δὲ λέγουσι, πλάσμα εἶναι Θεοῦ τὸ ἀνθρωπον, ἀρχὴν δὲ τοῦ Θεοῦ τῶν ἀνθρώπων πεπιστεῦσθαι τὸ Εωσφόρῳ, μὴ εἰς δέον δὲ χρησάμενον τῇ ἀρχῇ, αὐτόν τε ἀποστῆναι Θεοῦ, καὶ τοὺς ἀνθρώπους πᾶσαν ὁδὸν αὐτὸ τοῦτο ποιῆσαι· καὶ συγκέχρηται τῷ Ἀποστόλῳ λέγοντι, τὸ τὸν ἄρχοντα τοῦ αἰῶνος τούτου. ἕτεροι δὲ λέγουσι, μὴ τοῦ Θεοῦ αὐτὸν τῶν ἀνθρώπων τὴν ἡγεμονίαν εἰληφέναι, ἀλλὰ τοὺς ἀνθρώπους προαιρετικῶς

ALii verò, *Caput viarum fortis.* Quidam hunc primò à Deo creatum fuiſſe aſſerunt : alii verò, Dei primam creaturam mutationi obnoxiam fuiſſe, dicere recuſantes, primum illum fuiſſe negant, principatum autem præcipuum inter Angelos obtinuiſſe, quo, manus contra Deum attollens, pulſus excidit, cùm unus ex primis principibus foret ; juxta illud, *Et ſicut unus de principibus, caditis.* Alii verò, Deum hominem finxiſſe & fabricâſſe, ac Lucifero imperium in homines à Deo conceſſum fuiſſe, illum autem imperio abuſum, à Deo defeciſſe, & hominibus ut idem facerent, authorem exſtitiſſe dicunt ; ac Apoſtoli teſtimonio illo utuntur, *ſecundùm Principem ſeculi hujus.* Alii verò negant, illum imperium in homines à Deo obtinuiſſe, homines autem propter animi perturbationes & voluptates, ſponte ſe & voluntatis

Pſal. 81. 7.

Eph. 2. 2.

voluntatis arbitrio, tyrannico Diaboli jugo ſubjeciſſe : Principium igitur, inquit, *formationis Domini*, id eſt, hominum, qui ſponte illud pati elegerunt. Qui verò ex hiſtoriæ veritate, Draconem animal eſſe intelligunt, ante alia animalia marina creatum eum fuiſſe aſſerunt, ac proinde *principium formationis Domini*, dictum eſſe volunt, animalium, ſcilicet, qui in mari degunt.

δζὰ τὰ πάθη ἢ τὰς ἡδονὰς, ἑαυτοὺς ὑπαγαγὼν τῷ πνευματικῷ τοῦ διαβόλου ζυγῷ. ἀρχὴ οὖν, φησὶ, τοῦ πλάσματος τοῦ Κυρίου, τουτέστι, τῶν ἀνθρώπων, ἑκοντὶ τοῦτο παθόντων. οἱ γὰρ κατ' ἱστορίαν νοοῦντες ζῶον εἶναι τὸν δράκοντα, φάσκον ὅτι πρὸ πάντων τῶν ἐναλίων αὐτὸς ἐγένετο, καὶ διὰ τοῦτο λέγεται ἀρχὴ πλάσματος Κυρίου, τῶν ἐν τῇ θαλάσσῃ, δηλονότι, ζωομένων.

Factum ut illuderetur ab Angelis ejus.

Πεποιημένον ἐγκαταπαίζεσθαι ὑπὸ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ.

SYmmachus, *Factum ut admoveatur gladio ejus.* Quandoquidem enim à Deo Draco defecerat, poſtea in ſanctorum Dei Angelorum, & hominum qui Angelis pares ſunt, ludibrium factus eſt.

EUSEBII. Scriptura his verbis ambiguitatem ſolvit, dum vitam illi eam ob cauſam conceſſam fuiſſe docet, ut à ſanctis Dei Angelis, qui in luctu & certamine cum eo ſe exercent, & interdum quidem hamos, interdum verò capiſtrum naribus ejus injiciunt, ludibrio haberetur.

Ο Σύμμαχος, ποιηθὲν προσαχθῆναι τῇ μαχαίρᾳ αὐτοῦ. ὅπερ γὰρ ἀπέστη Θεοῦ, λοιπὸν γέγονε εἰς τὸ ὑπὸ τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ ἀγγέλων ἐγκαταπαίζεσθαι, καὶ ὑπὸ τῶν ἰσαγγέλων ἀνθρώπων.

ΕΥΣΕΒΙΟΥ. Ἐπιλύεται δὲ καὶ ἀμφιβολίαν ἐν τούτοις ὁ λόγος, διδάσκων, τούτου χάριν συγκεχωρῆσθαι αὐτῷ τὸ ζῆν, ὅπως ὑπὸ τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ, ἐγυμναζομένων τῇ πρὸς αὐτὸν πάλῃ, καὶ ποτὲ μὲν ἄγκιστρα αὐτῷ προβαλλόντων, ποτὲ δὲ φορβειὰν περὶ ῥῖνα.

Adveniens autem ad montem præruptum, fecit lætitiam quadrupedibus in tartaro.

Ἐπελθὼν δὲ ἐπ' ὄρος ἀκρότομον, ἐποίησε χαρμονὴν τετράποσιν ἐν τῷ ταρτάρῳ.

OLYMP. Verbum incarnatum, *montem præruptum* vocat : cùm igitur Diabolus ad eum acceſſit, & ut crucifigeretur cauſa fuit, gaviſi ſunt Dæmones ſimul, & homines qui infernum merebantur, & brutorum inſtar ac pecudum, beneficio crucis providam Dei adminiſtrationem ignorabant. Fortè etiam qui in inferni cuſtodiâ detinebantur, deſcenſûs Salvatoris participes facti, lætitiâ exhilarati ſunt : ſi verò ii qui vitam rationi minùs conſentaneam duxerunt, gaudio affecti ſunt, multò magis ſancti lætitiâ exhilarabuntur.

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Ὄρος ἀκρότομον, τὸν ἐνανθρωπήσαντα λόγον φησίν· ἔνθεν οὖν ἐπῆλθεν αὐτῷ ὁ διάβολος, καὶ προεσκόπασε σταυρωθῆναι, ἐχάρησαν οἱ τῷ ταρτάρῳ ἄξιοι δαίμονές τε καὶ ἄνθρωποι, ἀγνοήσαντες, ὡς ἄλογοι καὶ κτηνώδεις, τὴν διὰ σταυροῦ οἰκονομίαν. Τάχα δὲ καὶ τῶν ἐν ᾅδου φρουρουμένων χαρὰ γέγονεν ἀπολυομένοις τῆς ἐκεῖσε τηρήσεως καθόδου· εἰ δὲ οἱ ἀλογώτερον βιωτεύσαντες ἐχάρησαν, πολλῷ μᾶλλον οἱ ἅγιοι.

Ὑπὸ παντοδαπὴ δένδρα κοιμᾶται.

Ἐπαναπαύεται, φησὶ, τοῖς ὅτε ἐπὶ μιᾶς γνώμης ἐστηκόσι διὰ βεβαιότητα, περὶ ὧν γέγραπται, δένδρα φθινοπωρινὰ ἄκαρπα.

Sub omnigenis arboribus dormit.

IN iis, inquit, acquieſcit, qui firmiter in una & eadem ſententia non perſeverant; de quibus ſcriptum eſt, *Arbores emarcidæ, infrugiferæ.* Iudæ 12.

Παρὰ πάπυρον, καὶ κάλαμον, καὶ βάτομον.

ΤΑῦτα ὕλη καὶ τροφὴ πυρὸς τυγχάνει. αὐλίζεται οὖν ὑπὸ ταῖς ὑγραῖς, καὶ ἀτόνοις, καὶ ἀκάρποις ψυχαῖς, αἳ πυρός εἰσιν ὕλαι· τοῖς ὑγροῖς γὰρ ἐμφιλοχωρεῖ, τοῖς τ' ἁλμυρὸν, καὶ φιλήδονον, καὶ ὑγρὸν ἀναπαύσει βίον· διὸ κατῆλθεν εἰς τὸ ὕδωρ ὁ Κύριος, ἵνα σκεδάσῃ αὐτὸν σωτείλῃ.

ΑΘΑΝ. Τάχα δὲ διὰ τὴν καλάμου καὶ τοῦ παπύρου, τὴν εὐτέλειαν καὶ τὴν πενίαν τοῦ διαβόλου αἰνίττεται ἡ γραφή.

Juxta papyrum, & calamum, & caricem.

HÆc ignis materia & pabulum ſunt. In mollibus igitur, languidis, & infrugiferis animabus, quæ igni materiam ſuppeditant, ſtabulatur: in mollibus enim, & delicatis, & qui vitam muriaticam, voluptuariam & ludibricam ſectantur, libenter inhabitat: quare Dominus in aquas, ut illic eum contereret, deſcendit.

ATHANASII. Per *papyrum* & *calamum*, Diaboli fortè vilitatem & paupertatem Scriptura innuit.

Σκιάζονται δὲ ἐν αὐτῷ δένδρα μεγάλα σὺν ῥαδάμνοις.

ΟΛΥΜΠ. Ὁ δὲ Σύμμαχος, σὺν τοῖς θαμνώδεσιν. ἤτοι τοῦτό φησιν, ὅτι συνδιαιτῶνται αὐτῷ μεγάλοι τινὲς δαίμονες, καὶ ὑποβεβηκότες τῇ κακίᾳ· ἢ ὅτι καὶ μικροὶ καὶ μεγάλοις ἀνδράσι ὁμοίως ὑπάρχει), καὶ ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἐξουσίαν ποιοῦνται πλέκεσθαι.

Obumbrant autem in eo arbores magnæ cum ramis.

OLYMPIOD. Symmachus verò, *Cum ſurculis.* Vel, ſcilicet, hoc vult, quòd magni quidam Dæmones, & qui improbitate iis cedunt, unà cum eo habitent; vel, quòd parvis hominibus pariter & magnis ſeipſum inſinuet, & in poteſtatem ſuam redigere eos conetur.

Καὶ ἡλῶνες * ἀγρῦ.

* χ. ἄγνα, & ſic in Ms. Theclæ.

ΑΚύλας, ἰτέαι χειμάρρου· ὅπερ πολλάκις καὶ ἀγνείαν πολλοὶ ἀσκήσαντες, τὴν αὐτὴν μοῖραν γεγόνασιν· ὡς αἱ μωραὶ παρθένοι, ὡς οἱ τὸν γάμον διαβάλλοντες. Τάχα δὲ τὸν ἄγνον, ἤτοι τὴν ἰτέαν, διὰ μόνην ἔνδειξιν τοῦ ὑγρότητος ἐνταῦθα παρέλαβεν ἡ γραφὴ, οὐ μὴν καὶ ὡς ἀγνείας σύμβολον.

Sarmenta viticis.

AQuila, *Salices torrentis*; quoniam ſæpenumero plerique etiam eorum qui caſtimoniam profeſſi ſunt, eandem ſortem cum eo ſubierunt, ut virgines fatuæ, & ii qui nuptias criminantur. Fortaſſe autem, non ad caſtitatis ſymbolum, ſed ad mollitiem tantùm indicandam, *viticem*, ſive *ſalicem*, Scriptura hoc loco adhibuit.

Si fuerit inundatio, non ſentiet.

Is. 11. 9. IDeſt, Licèt terra univerſa cognitione impleta fuerit, ita ut aquarum copiâ maria ipſa contegerentur, ille tamen in improbitate ſua permanſit: & licèt doctrina Evangelica, inſtar aquarum fluviatilium, eam quæ ſub cœlo eſt lætificaverit, juxta Is. 66. 12. illud, *Et declinabo ſuper eos ſicut fluvius pacis*, purgans & vivificans terram; ille tamen ſenſum ejus non percepit, neque ad meliorem frugem rediit; vel, ut Symmachus reddidit, *Non pavebit.*

Confidit quia ſubibit Jordanis in os ejus, in oculo ſuo capiet eum, intortus forabit naſum.

SYmmachus, *In fibula perforabitur naſum.* Calumniandi arte fretus, & Græcorum, Judæorum, ac Manichæorum operâ uſus, qui ab eo poſſidentur, & redemptionem per Jordanem factam non admittunt, gratiam divinam flocci pendens, verbis cavillatoriis petulanter inceſſit. Capit autem Jordanem in oculo, id eſt, Conſiderat eos qui ad gratiam accedunt, & contra eos bacchatur. Vulneratur autem Draco, nares ei perforantur, & blaſphemiæ naſum demittit, ubi ad crucem ſe alliſerit. Vel illud, *Forabit naſum*, id eſt, ſubjugabit illum, metaphorâ à bobus ſumptâ, qui naribus perforatis huc illuc ducuntur; ac ſi diceret, Nares etiam, & dentes, & totus Draconis vultus contritus eſt. Sin autem de animali aliquo hæc intelligantur, utpote de ceto, magnitudinem ejus & potentiam Scriptura hoc loco ob oculos ponit, dicítque, Animalia in tartaro & in aquis, quibus bellua hæc infeſta fuerat, & inſidias ſtruxerat, gaudere, ſiquando æſtu aliquo ad terram deferatur; ipſam verò ad montem alicubi

Ἐὰν γένηται πλημμύρα, ὁ μὴ αἰσθηθῇ.

ΤΟυτέστι, κἂν ἡ σύμπασα πληωθῇ γνώσεως, ὡς ὕδωρ πολὺ κατακαλύψαι θαλάσσας, αὐτὸς * μένῃ ἐν τῇ πονηρείᾳ· καὶ τὴ εὐαγγελικῆς διδασκαλίας, λέγω ποταμίων ὑδάτων, εὐφραινούσης πόλιν τὸν θεόν, καὶ ὃ, καὶ σκηνὴν ἐπ' αὐτοῖς ὡς ποταμὸς εἰρήνης καθαίρων, καὶ ζωογονῶν τὴν γῆν· αὐτὸς εἰς σωτηρίαν οὐκ ἦλθεν, οὐδὲ καλλίων ἐκείνῃ γέγονεν, ἢ, ὡς ὁ Σύμμαχος ἐξέδωκεν, οὐ καταπλαγήσεται. * Ἰσ. ἔμεινεν.

Πέποιθεν ὅτι προσπορεύσεται ὁ Ἰορδάνης εἰς τὸ στόμα αὐτοῦ, ἐν τῷ ὀφθαλμῷ αὐτοῦ δέξεται αὐτὸν, ἐνσκολιεύομενος τρήσει ῥῖνα.

ΣΥμμαχος, ἐν περόνῃ τυπησήσεται τὴν ῥῖνα. πέποιθε τῇ αὐτοῦ συκοφαντίᾳ, τὴ δριμύτητι ὅ θέλει χάσμα, καὶ διατελίζων αὐτὸ λόγοις χλευαστικοῖς, ἀφὰ τῶν ἐσω αὐτοῦ ἐναργυμένων Ἑλλήνων τε, καὶ Ἰουδαίων, καὶ τῶν Μανιχαίων, οὐ προσδεχομένων τὴν ἀφὴ τοῦ Ἰορδάνου ἀπολύτρωσιν. λαμβάνει δὲ τὸν Ἰορδάνην ἐν ὀφθαλμῷ, τουτέστι, κατόμνυσι τοὺς προσιόντας τῇ χάριτι, καὶ μέμψιν κατ' αὐτῶν. πλήττεται δὲ ὁ δράκων, καὶ λυπεῖται τὴν ῥῖνα, καὶ τὸ μυκτῆρα καταβάλλει τὸ βλασφημίας, τῷ σταυρῷ προσβαλών. ἢ τὸ, βήσει ῥῖνα, ἀντὶ τοῦ, αὐτὸν ὑποτάξει, ἐκ μεταφορᾶς τῶν βυπωμένων βοῶν τοὺς μυκτῆρας, καὶ δι' αὐτῶν ἀγομένων· ἵνα εἴπῃ, ὅτι καὶ ἡ ῥὶς, καὶ οἱ ὀδόντες, καὶ ὅλον τὸ πρόσωπον τοῦ δράκοντος συνετρίβη. εἰ δὲ περὶ ζώου τινὸς ταῦτα νοοῖτο, ἤτοι περὶ κήτους, τὸ μέγεθος αὐτοῦ δηλοῦσα παρίστησι καὶ τὴν δύναμιν, καί φησιν, ὡς εἴ ποτε τοῦτο τὸ ζῶον ὑπὸ τὴν γῆν καταχθῇ ὑπό τινος ὁρμῆς, χαίρει τὰ ἐν τῷ παρτάρῳ καὶ τοῖς ὕδασι ζῶα, οἷς ἐστὶν ὑπεναντίος καὶ πολέμιος ὁ ἀήρ· αὐτὸς δὲ εἰς ὄρος τι καὶ ἀκτὴν ἀνδρα-

ἐκδραμὼν, σκιάζῃ τῷ μεγέθῃ τῦ σώματος ϗ καλύπτῃ, ὑ μόνον τὰ βεραχύτατα τῆς φυτῆς, ἀλλὰ ϗ τὰ μέγιστα. Τοσῦτον δέ ἐστιν αὐτῷ ὅ τῦ σώματος μέγεθος, ὥστε κἂν πολὺ ὕδωρ χυθῇ, ὑ μὴ αἰσθηθῇ, ὡς καλυπτόμενος, δηλαδὴ, ϗ ἐπικλυζόμενος· ἀλλὰ ϗ τ' Ιορδάνην μικρὸν ὅλον ᾧ σώματι ὑποδέξεται, ϗ τ' ὀφθαλμὸν ἀνοίξας, λήψεται ὅ ὕδωρ ἐν αὐτῷ· ἐκβεβιασθεὶς μέντοι εἰς γῆν, ϗ πέτρᾳ προσερασθεὶς ὅ προσωπον, ὁ Τοσῦτος συντριβήσε).

vel littus appulsam, corporis mole non tantùm humiles, sed maximas etiam plantas obumbrare & tegere. Tanta enim corporis ejus magnitudo est, ut licèt copiosa ei aqua superinfundatur, minimè sentiat, quippe quæ aquarum mole tecta & obruta sit; quin & Jordanem ferè omnem fauci-bus susscipiet, & oculo aperto, aquam ejus in eo capiet: conteretur nihilominus quæ vasto adeo corpore est, si æstûs violentiâ ejiciatur, & facies ad petram allidatur.

Αξεις ὃ δράκοντι ἐν ἀγκίστρῳ;

Duces autem Draconem in hamo?

Οἱ ὃ λοιποὶ, Λβιαθάν. οἶμαι ὅ προφρημένου κῆτος, ϗ τ' ἐνταῦθα δράκοντα, ἕνα ϗ τ' αὐτὸν εἶναι), ἐπεὶ ϗ ἡ ὅ Εβραϊκὸν ἐν ἀμφοτέροις, Λβιαθὰν προσέχῃ, ὐχ ὅτως τῶν ἄλλων δρακόντων πρὸς Εβραίοις ὀνομαζομένων, ἀλλ' ἐχόντων ὅ οἰκεῖον ὄνομα τῦ γένους αὐτῶν· τῦ γε μὴν εἰς τ' ἀρχοντα τῶν ἀντικειμένων δυνάμεων διαφερομένου δράκοντος, ἰδίως ὄνομα Λβιαθὰν κέκληται, ὥσπερ χειρὶ ταύτην κεκτημένου προσηγορίαν.

Ο Λ Υ Μ Π. Δυνάσαι οὖν, φησὶν, ὦ Ιὼβ, ποιῆσαι ἅπερ ὁ μονογενὴς ὕστερον εἰργάσατο; ὥσπερ γὰρ ἅμα δέλεαρ αὐτῷ τὴν οἰκείαν σάρκα προβαλλόμενος, διὰ τῶν οἰκείων ἥλων, ὡς δι' ἀγκίστρων, ἰχθὺν ἤγρευσεν.

Reliqui verò, *Leviathan*. Cetum autem, cujus suprà mentio facta est, & Draconem hoc loco, unum & eundem esse arbitror; quoniam in Hebræo utrobique vox Leviathan usurpatur, nec alii dracones ita ab Hebræis appellantur, sed generis sui propria nomina singuli habent: & draconem quidem (qui ad Principem adversariarum potestatum denotandum refertur) proprio nomine Leviathan vocatum esse, ut qui peculiarem hanc appellationem sibi vendicet.

OLYMPIODORI. Poterísne, inquit, ô Jobe, præstare, quod postea ab unigenito factum est? carne enim suâ, sicut escâ ei objectâ, & clavis suis tanquam hamis, piscem venatus est.

Περιθήσεις ὃ φορβαίαν περὶ ῥῖνα αὐτῦ, ἢ δήσεις κέντρον ἐν τῷ μυκτῆρι αὐτῦ; ψελλίῳ ὃ τρυπήσεις τὸ χεῖλος αὐτῦ;

Et circumpones capistrum circa nasum ejus? aut ligabis circulum ejus? & armillâ terebrabis labium ejus?

Θεοδοτίων, ϗ χαλινῷ βήσεις σαγόνα αὐτῦ. ψελλίῳ εἶπεν, ἀντὶ τῦ, περιοχῇ. ὥσπερ οὖν ψελλίῳ ϗ περιοχῇ συνέρραψεν αὐτῦ τὰ χείλη Χριστὸς, ἐφ' ᾧ μηκέτι μεγαλαυχῆν, ϗ τ' μυκτῆρα αὐτῦ χρίκῳ ἔδησε, καθάπερ τοὺς ταῦρον δαμάζων, ϗ ὃ γαυρίαμα αὐτῦ

THeodotio, *Et fræno perforabis maxillam ejus. Armillam* pro sepimento dixit: Christus enim, ne amplius insolentiâ se efferret, tanquam armillâ & sepimento, labia ejus consuit, & (sicut facere consuevit qui taurum domat, ejúsque ferociam comprimit) nares annulo ligavit,

(clavus autem adactus & rotundus factus, annulum facit) & ut ad ludibrium proponeret, capistrum circumposuit. Præterea, armilla manûs ornamentum est, quod est bonum opus: qui igitur talem armillam gestat, labium Draconis perforabit, Diabolo, qui inimicus est, pudore suffuso, nec habente quod contra eum hiscere possit.

ἀφαιρώμενος· καθηλώμενος ὁ ἧλος καὶ προσγυλώμενος, κρίκος γάρ· ἐ φορεῖαν αὐτῷ περιέθηκε, καταπαίζεσθαι προχόμενος. ἔτι, ὁ ψέλλιον κόσμος ὅστι τ χρεὼς, τοῦτό ὅστι ὁ ἔργον ἀγαθόν· ὁ οὖν ἔχων ὁ τοιοῦτον ψέλλιον, τρυπήσῃ τὸ χεῖλος τοῦ δράκοντος, τ' ἐξεναντίας τ' διαβόλου ἐντρεπομένου, μὴ ἔχοντος τι λαλῆσαι καθ' αὐτοῦ.

Loquetur autem tibi prece, supplicatione molliter? ponet autem tecum testamentum?

Λαλήσῃ δέ σοι δεήσῃ, ἱκετηρία μαλακῶς; θήσει δὲ μετὰ σοῦ διαθήκην;

Luc.8.31. HOc dixit, quia Dæmones Dominum rogârunt, ne in abyssum eos deturbaret; vel quia Satanas Christo dixerit, Mat.4.9. *Hæc omnia tibi dabo.* Num igitur, inquit, blandâ oratione te compellabit? num fœdus tecum inibit, nec ampliùs bellum tibi inferet?

ΤΟῦτο εἶπε διὰ τὸ παρακαλεῖν τοὺς δαίμονας τ' Κύριον, μὴ βαλεῖν αὐτοὺς εἰς τ' ἄβυσσον· ἢ διὰ τὸ εἰρηκέναι αὐτὸν τῷ Κυρίῳ, ταῦτά σοι πάντα δώσω. μὴ οὖν, φησὶ, καὶ τοιοῦτός σε ἀπατήσῃ) φθέγξεται); μὴ διαθήσεται) μετ' σοῦ διαθήκας, ὥστε μηκέτι σοι πολεμεῖν;

Accipies autem eum servum sempiternum?

Λήψῃ ὃ αὐτὸν δοῦλον αἰώνιον;

SErvus, vel arbitrii voluntate fit servus, ut is qui Deo famulari sponte elegit; vel necessitate cogente, ut captivus & qui in vinculis detinetur; quod Diabolo accidit.

Ο Δοῦλος, ἢ προαιρετικῶς γίνεται δοῦλος, ὡς ὁ δουλεύειν Θεῷ προαιρούμενος· ἢ ἀναγκαστικῶς, * αἰχμαλωτιζόμενος καὶ καταδεσμούμενος· ὃ δὴ πέπονθεν ὁ διάβολος. *ἴσ. suppl. ὡς.

Ludes autem in eo sicut avi? aut ligabis eum sicut passerem puero?

Παίξῃ ὃ ἐν αὐτῷ ὥσπερ ὀρνέῳ; ἢ δήσεις αὐτὸν ὥσπερ στρουθίον παιδίῳ;

COnversis, & iis qui sicut infantes facti sunt, Dominus noster victum adversarium, tanquam passerem, illudendum tradidit.

ΔΗσας τ' ἐχθρὸν ὁ Κύριος ἡμῶν, δέδωκε καταπαίζειν αὐτοῦ, ὡς στρουθίον, τοῖς στραφεῖσι, καὶ γεγονόσιν ὡς τὰ παιδία.

ORIGENIS. Magni, strenui, & perfecti animi gloriam & honorem describit; & quòd Draco illi, ut passer puero, traditus sit, qui puero nocere non potest; puer enim eum sibi alligatum, quocunque vult ducit & circumfert: haud secus gratiâ divinâ, instar passeris, in potestatem infantium & lactentium, ex quorum Psal.8.3.

ΩΡΙΓΕΝΟΥΣ. Μεγάλης, καὶ ἐρρωμένης, καὶ τελείας ψυχῆς διαγράφει ὃ *τέλος, ὅτι γε ὁ δεσμὸν αὐτῷ, ὥσπερ στρουθίον παιδίῳ δεδόσθαι) παιδίῳ, μὴ ὂν βλάψαι ὃ παιδίον δυνάμενον, ὅτι καὶ δεδεμένον αὖθ' ἅπερ ὅπου γε βούλεται) ὃ παιδίον, καὶ περιφέρει· ὅτῳ τῇ χάριτι τοῦ Κυρίου, ὡς στρουθίον ὑποχείριον, ὁ Σατανᾶς δεδεμένος γεγονὼς) *ἴσ. κλέος.

γελὴν) τοῖς νηπίοις καὶ θηλάζοισιν, ὧν ἐκ στόματος κατηρτίσατο αἶνον ὁ Θεός.

ore Deus laudem perfecit, Satanas vinctus devenit.

Ενσιτοῦται δὲ ἐν αὐτῷ ἔθνη, μεριτεύον) δὲ αὐτὸν Φοινίκων ἔθνη. [Ακύλας δὲ, ἡμισεύσουσιν αὐτὸν μεταξὺ Χαναναίων.]

Paſcuntur autem in eo gentes, partiuntur autem eum gentes Phœnicum. [Aquila verò, *Dimidiabunt eum inter Chananæos.*]

ΩΣπερ τῶν πιστῶν βρῶμα ὁ Κύριος, ὅτως ὁ δράκων τῶν ἀσεβῶν· ἔδωκας γὰρ αὐτὸν βρῶμα λαοῖς τοῖς Αἰθίοψι, τουτέστι, τοῖς υἱοῖς τοῦ σκότους, τοῖς ἐν ἀγνωσία. καθ' ἕκαστον γὰρ λόγον ὃν ἀκροώμεθα, ἤτοι ἀπὸ τοῦ δράκοντος ἐσθίομεν, ἐὰν ματαίους ἀκούωμεν ματαίων, ἢ ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, ἐὰν ὠφελοῦντα λόγον οἰκοδομοῦντα καὶ ὠφελοῦντα.

QUemadmodum Dominus fidelium, ita etiam Draco impiorum cibus eſt; *Dediſti* enim *eum eſcam populis Æthiopibus*, Pſal.73.14. id eſt, filiis tenebrarum, & qui in ignorantia verſantur: veſcimur enim omni ſermone quem auribus accipimus, vel à Dracone, ſi vana & futilia audiverimus; vel à Chriſto, ſi verba ædificantia & utilia acceperimus.

ΟΛΥΜΠ. Η Φοινίκη Χαναναία πρότερον ἐκαλεῖτο· ἡ γὰρ Συροφοίνισσα, Χαναναίαν καλοῦσι τὰ Εὐαγγέλια· οἱ δὲ Χαναναῖοι εἰδωλολάτραι. λέγει οὖν, ὅτι μείζων) τὸν δράκοντα οἱ εἰδωλολάτραι, οἱ φοινισσόμενοι τοῖς σπιλουμένοις αἵμασιν, ἄλλος ἄλλῳ ἄθεσμον μετιὼν πρᾶξιν, καὶ ἕκαστος μέρος τι λαμβάνων ἀπὸ τοῦ δράκοντος. τοῦτο δὲ εἴρηται, ὅτι διὰ πονηρίαν διαβάλλονται Χαναναῖοι καὶ Φοίνικες. εἰ μήποτε περὶ τοῦ αἰσθητοῦ δράκοντος ὁ λόγος ὅτι, πρέπεται καὶ ἐν τούτοις ὁ μέγεθος αὐτοῦ καὶ ἡ δύναμις, καὶ ὅτι ὁ δυνατὸν δῆσαι αὐτὸν, καὶ ὡς παιδίον παίζειν, οἷα τι ὄρνεον, ὥστε ἐν αὐτῷ παίζειν.

OLYMPIODORI. Phœnice priùs Chananæa appellata fuit, Syrophœniſſam enim mulierem, Evangelia, Chananæam vocant: Chananæi verò idololatræ erant. Dicit igitur, quòd ii qui idola colunt, & purpureo altarium ſanguine tinguntur, alius aliud ſcelus perpetrando, & unuſquiſque partem aliquam delibando, Draconem inter ſe partiuntur: dictum autem hoc eſt, quia Chananæi & Phœnices propter improbitatem infames & inglorii ſunt. Sin verò de dracone ſenſibus obvio ſermo ſit, per hæc magnitudo ejus & potentia ob oculos ponitur, & quòd vinciri, ac puero, inſtar paſſeris, ad illudendum tradi non poſſit. Mar.7.26.

ΧΡΥΣΟΣΤ. Τοσοῦτος αὐτῷ ὁ τοῦ σώματος ὄγκος ἐστὶν, ὡς δυνηθῆναι ὁλοκλήρῳ ἔθνει ἀρκέσαι· οὐ γὰρ δὴ ὡς τοῦτο μέλλοντος γίνεσθαι, ταῦτά φησι. Φοινίκων δὲ ἐμνήσθη διὰ τὴν ἐμπορείαν.

CHRYSOSTOMI. Tanta eſt corporis ejus moles, ut genti alicui univerſæ ſufficere poſſit. Hoc autem dicit, non quòd ita aliquando evaſurum ſit. Phœnicum verò propter mercaturam mentionem facit.

Παῦ δὲ πλωτὸν συνελθὸν οὐ μὴ ἐνέγκωσι βύρσαν μίαν ὑράς αὐτοῦ, καὶ ὃν πλοίοις ἁλιέων κεφαλὴν αὐτοῦ.

Omne navigans conveniens non ferent pellem unam caudæ ejus, & in navigiis piſcatorum caput ejus.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Βύρσα ἡ φολὶς, ἡ λεπὶς. ὡς ὅτι δρά-

OLYMPIODORI. De Dracone hæc verba proferuntur, & *pellis* no-

mine ſquamam intelligit. Dicit igitur, quòd omnes homines qui vitam hanc (quæ mare vocatur) navigant, in unum congregati, ne leviſſimum quidem infimarum & poſtremarum poteſtatum ejus inſultum, ſuis viribus ſuſtinere valeant: Dominus autem caput Draconis confregerit.

ORIGENIS. Homines qui corporibus tanquam navigiis utuntur, Draconis extrema & ultima ſuo marte conficere non poſſunt; divinâ verò potentiâ nobis invigilante, totum etiam eum portare & enecare poſſumus: ſinguli autem, quantum in nobis eſt, Diabolum morte mactamus, juxta illud, *Dominus Satanam ſub pedibus veſtris citò conteret.*

OLYMPIODORI. Doctores qui in Eccleſia præſunt, piſcatores ſunt; Eccleſia verò, navigia; & ſuperbia, caput Draconis. Dicit igitur, contra Doctores, & contra Eccleſias perſecutionibus excitatis, inſolenter ſeſe elaturum: ut verbi enim prædicationem impediret, Apoſtolorum progreſſui, qui piſcatores erant, multifariam reſtitit; illi verò, Dominum imitati, & mortem pro eo alacri animo ſubeuntes, caput Draconis apprehenderunt & contriverunt. De ceto autem verborum ſenſus planus eſt, quòd, ſcilicet, navigia omnia ſi in unum coëant, ſquamam unam caudæ ejus ferre, aut ſolùm ejus caput iis appropinquans, ſuſtinere aut capere non poſſint.

κητος ὃ τοῦτο εἶπε. Φησὶν οὖν, ὅτι πολῖται ἀνθρωποι καὶ τὰ αὐτὸν σωναγόμενοι, οἱ τόνδε τὸν βίον, θάλασσαν καλοῦμενον, πλέοντες, οὐδὲ μικρόν τινα αὐτοῦ ἐπήρσαν τῶν ἐλαχίστων καὶ τελευταίων δυνάμεων δυνάσται ὑποφενεγκεῖν καθ' ἑαυτούς· ὁ δὲ Κύριος συνέθλασε τὴν κεφαλὴν τοῦ δράκοντος.

ΩΡΙΓΕΝΟΥΣ. Οἱ ἀνθρωποι, οἱ πλοίοις τοῖς σώμασι χρώμενοι, τὰ τελευταῖα τοῦ δράκοντος καὶ τὰ ἔλαχιστα νεκρῶσαι αὐτοὶ καθ' ἑαυτοὺς οὐ δυνάμεθα· νεκροῦμεν δὲ ἕκαστος ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ τὸν διάβολον, κατὰ τὸ, ὁ δὲ Θεὸς συντρίψει τὸν Σατανᾶν ὑποκάτω τοὺς πόδας ὑμῶν ἐν τάχει.

ΟΛΥΜΠ. Ἀλιεῖς, οἱ τὴν ἐκκλησίας προεστῶτες διδάσκαλοι· πλοῖα δέ, αἱ ἐκκλησίαι· κεφαλὴ δὲ τοῦ δράκοντος, ἡ ὑπερηφανία. Φησὶν οὖν, ὅτι ὑπερηφανοῦσθαι καὶ κατὰ διδασκάλων, καὶ κατ' ἐκκλησιῶν, διωγμούς, δηλονότι, κινεῖν κατ' αὐτῶν· ποικίλως γοῦν αἰτίαν τὴν πορείαν τῶν ἁλιέων Ἀποστόλων, ἐμποδίσαι βουλόμενος τῷ κηρύγματι· ἀλλ' οὗτοι, κατὰ μίμησιν τοῦ δεσπότου, τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐδέξαντο καὶ συνέθλασε, τὸν ὑπ' αὐτοῦ θάνατον προθύμως καταδεξάμενοι. προδήλως δὲ καὶ τοῖς δῆλος ὁ νοῦς, ὅτι πολλὰ καὶ πλωτὰ ὁμοῦ συνδόντα, ὑπ' αὐτοῦ συνέχουσι μίαν λεπίδα τῆς οὐρᾶς αὐτοῦ, τοῦτ' ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ καθ' ἑαυτὴν πλοίοις ἐμπλάσασα, φορητὴν ἢ χωρητὴν τοῖς.

Impones autem ei manum, recordatus belli quod ſit in corpore ejus, & non ultrà fiat?

PErturbationem & ſævitiam, *bellum* hoc loco vocat: ſenſus autem versûs hic eſt; Manum, inquit, injice, & belli cum ceto recordare; ac, ſi debellare eum poteris, fac ut ampliùs reſiſtere tibi non valeat. Bellum verò quod cum Leviathan geritur, formidabile eſt, & bellua hæc expugnatu

Ἐπιθήσεις δὲ αὐτῷ χεῖρα, μνηθεὶς πολέμου τοῦ γινομένου ἐν σώματι αὐτοῦ, καὶ μηκέτι γένηται;

ΠΟλεμον δὲ ταῦτα λέγει τὴν παραχήν, τὴν ἀγριότητα· ἢ δὲ τοῦ στίχου διάνοια τοιαύτη· ὑπόδησαι, φησὶ, τὴν χεῖρα, καὶ μνήσθητι τοῦ τοῦ δὲ κήτους πολέμου· καὶ καταπολεμήσας αὐτὸ, εἰ δυνήσῃ, πεῖσον μηκέτι γένεσθαι αὐτῷ τοῦτο σὲ αἰτήσασιν. Φοβερὸς δὲ καὶ ὁ τρὸς τὸν Λευιαθὰν πόλεμος,

καὶ

καὶ δυσκαταγώνιστον τοῦτο τὸ θηρίον, καὶ οὐδέποτε τὸ καθ' ἡμᾶς παρασβολὴς ἀφίσα).

difficilis est, neque unquam oppugnare nos desinit.

ΟΥΧ ἑώρακας αὐτόν; ὃς δὲ ἐπὶ τοῖς λεγομένοις τεθαύμακας; ὃ δέδοικας, ὅτι ἡτοίμασαί μοι. τίς γάρ ἐστιν ὁ ἐμοὶ ἀντισάς; ἢ τίς ἀντιστήσεταί μοι, καὶ ὑπομενεῖ;

NONNE vidisti eum? nónne super iis quæ dicuntur, miratus es? Non timuisti, quia paratus est mihi. Quis est enim qui mihi ex adverso steterit? vel quis resistet mihi, & sustinebit? CAP. 41.

ΟΛΥΜ. Ἐπὶ τὸ σαφέστερον ἐξομαλίζοντες τὸ εἰρημένον δυνάμεθα, φαμέν, τοιοῦτόν τι λέγειν τὸν Κύριον πρὸς Ἰώβ· μὴ ἐπιτήδες τὴν δεξιάν σου ὡς Σατανᾶ, ποιούμενος πρὸς αὐτὸν ἀντιπαράταξιν, καὶ πολέμου μεμνημένος τοῦ γινομένου τοῖς δικαίοις μεθ' αὑτοῦ; ἆρά γε οὐχ ὁρᾷς, οὐδὲ κατανοεῖς τὸν θηρὸς τὴν χαλεπότητα; οὐδὲ εἰς καταπλῆξίν σε ἄγει τὰ περὶ αὐτοῦ λεγόμενα; ὑφουμένη γὰρ ὡς καμάρειος, νῶτα συμπεπλεγμένα, πλευραὶ χάλκεαι, ῥάχις ἰσχυροτέρα σιδήρου, δένδρα πάντα ἀπὸ αὐτοῦ σκιαζόμενα, ποταμὸς ὅλος καταπινόμενος, πάντα πλωτὰ καὶ πλοῖα οὐδὲ μέρος αὐτοῦ τὸ ἐλάχιστον ἐνεγκεῖν δυνάμενα; πάντα ταῦτα ἀκούων, οὐ δέδοικας; οὐδὲ τὸ δύσμαχον τοῦ θηρίου μανθάνεις καὶ τὸ ἀκαταγώνιστον; ἀλλ' οὐκέτι τοῦτο γενήσεται, οὐδ' ἔσται λοιπὸν φοβερὸς ὁ θήρ· ἡτοίμασται γάρ μοι ὥστε ὑπ' ἐμοῦ δεθῆναι, οὐδεὶς γὰρ ἐμοὶ ἀντιφέρεται δυνατός), ἢ τὴν ἐμὴν ὀργὴν ὑποφέρειν.

OLYMPIODORI. Planiorem vim hujus loci reddentes, Deum talibus verbis Jobum alloquutum esse dicimus; Num paratus in aciem cum Satana descendere, dextram illi injicies, memor præcipuè belli quod inter ipsum & viros justos geritur? An non belluæ sævitiam vides & perspicis? neque quæ de ea dicuntur, timorem tibi incutiunt? ut cupressus cauda elata, nervi complicati, latera ænea, spina dorsi ferro valentior, omnis generis arbores ab ea inumbratæ, fluvius totus absorptus, maria autem navigabilia & cuncta navigia, ne partem ejus minimam quidem ferre posse? Nónne formidine percelleris, cùm hæc omnia audis? Nónne difficultatem cum bellua congrediendi, & invictum ejus robur intelligis? verùm ultrà non ita fiet, neque posteà formidabilis erit hæc bellua; parata est quippe ut à me vinciatur; nemo enim est, qui mihi resistere, aut iracundiam meam sustinere valet.

Εἰ πᾶσα ἡ ὑπ' οὐρανὸν ἐμή ἐστιν, οὐ σιωπήσομαι δι' αὐτόν.

Si universa quæ sub cœlo mea est, non tacebo propter eum.

ΕΠΕΙΔΗ, φησὶ, δημιουργός εἰμι πάντων καὶ δεσπότης, οὐκέτι μακροθυμήσω διὰ τὰ σκυλεύσματα τὰ ὑπ' οὐρανόν, ἀλλ' ἐπεξελεύσομαι καὶ ἀμυνοῦμαι αὐτόν. τῇ μέντοι ἀποδεδομένῃ τῶν ῥητῶν διανοίᾳ συμφωνοῦσι καὶ οἱ λοιποὶ ἑρμηνευταί· ἀντὶ μὲν τοῦ, μηκέτι γενέσθω, ὁ Θεοδοτίων, ἡ ἀρχὴ αὐτοῦ διεφθάρη, ἐξέδωκεν· ὁ δὲ Σύμμαχος, ἀντὶ τοῦ, οὐκ

QUoniam, inquit, rerum omnium creator & dominus sum, regionem quæ sub cœlo est spoliantem, diutiùs non patiar, sed persequar eum, & ulciscar. Et huic quidem verborum sensui à nobis reddito reliqui interpretes consentiunt: pro illo enim, *Non ultrà fiat*, Theodotio vertit; *Principatus ejus frustratus est*: Symmachus verò, *Veruntamen & Deus speciem illius dejiciet*,

deputes, pro, *Nonne vidisti eum?* interpretatus est. Ex quibus manifestum est, quòd potestas, & dominatus quem tyrannicè Diabolus usurpaverat, frustrabitur & irritus fiet, ipsèque Christi potentiâ delebitur, & adulterinus gloriæ ejus splendor diruetur ac decidet, nudatus enim, captivos quos in vinculis detinuerat, amittet. Dicit enim de eo, Non feram, non patiar, neque (juxta aliorum interpretationem) *misericordiâ commovebor*, cùm illum exsuscitavero.

ἐώρακας αὐτόν; ἀλλὰ καὶ ὁ Θεὸς τὴν ἰδέαν αὐτοῦ καταβαλὼν, ἠμαύρωσε. δι' ὧν δηλοῦται, ὅτι καὶ ἡ ἀρχὴ, καὶ ἡ ἐξουσία, ἣν τυραννικῶς ἔσχεν ὁ διάβολος, διαφθαρήσεται, καὶ αὐτὸς ὁ τῇ δυνάμει τοῦ Χριστοῦ ἀφανὴς ἔσται, καὶ ἡ πεποιθυῖά αὐτοῦ βιοτὴ καταβληθήσεται καὶ ἀποπεσεῖται, ἀποβαλὼν γὰρ ὃς εἶχεν αἰχμαλώτους γυμνωθήσεται. ὃ γὰρ ἀνέξομαι, φησὶ, περὶ αὐτοῦ, οὐδὲ μὴ * ἀσπλαγχνίσω, καθὼς λοιπὸν, ὅταν ἐξεγείρω αὐτόν. *Ἴσ. εὐσπλαγχνίσομαι.

Et verbo virtutis miserebitur æqualem sibi.

Καὶ λόγῳ δυνάμεως ἐλεήσῃ ὃν ἴσον αὐτῷ.

EJUSDEM. Et quid mirum, inquit, si hominem, qui mihi in maximo pretio & deliciis est, Diaboli tyrannide oppressum non despiciam, quandoquidem homo sibi æqualem neglectum jacere non sustinet, verùm secundùm potentiæ suæ vires misericordiam ei exhibet? Quidam verò sic locum hunc intellexerunt; Tale supplicium, adhibito potestatis meæ verbo, de Diabolo sumam, ut Antichristi (qui illi par est) tanquam eadem passuri, miserabilis ex eo conditio judicetur. Mihi verò, si talis orationis totius structura fiat, quod hìc dicitur, superioribus annexum, sine vi ullâ verbis illatâ, hanc consequentiam habere videtur; Nunquid manum illi injicies, aut belli quod cum eo geritur recordaberis? Verùm talia de eo audiens, noli præ metu & formidine trepidare, sed animo esto forti; non amplius hoc eveniet; mihi enim bellua ad cædem præparata est, neque ego qui terræ universæ dominus sum, ejus causâ silentium agam. Quis autem mihi resistet? Quis Deorum, sibi consortium, misericordiâ illum implectetur? non simplici quidem & nudâ, nec quæ operibus se non exhibet, fide quæ verbo potestatis etiam confirmata sit? animo enim tali prædictum fuit, etiam illo ejus Satana miserentus, Deum non resistere potuerit. Vel igitur hoc dicit; vel inter hæc beneficiorum, suæ for-

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Καὶ τί, φησὶ, * καινὸν, εἰ ὃ ἐμοὶ τιμιώτατον κτῆμα καὶ οἰκειότατον, τὸν ἄνθρωπον, τυραννούμενον ὑπὸ τοῦ διαβόλου ὁρῶ, ὅπως γε ἄνθρωπος τὸν ἴσον αὐτῷ περιορᾶν οὐκ ἀνέχεται, ἀλλὰ καὶ ἐλεεῖ τὸν μέχρι τῆς αὐτοῦ δυνάμεως; τινὲς δ' ὕτως ἀνόησαν, ὅτι ὕτω δημιουργήσομαι τὸν διάβολον, τῷ λόγῳ χρησάμενος τῆς ἐμῆς δυνάμεως, ὡς ἀντιθέτου ἐλεεινὸν κεῖνεσθαι καὶ τὸν ἴσον αὐτῷ Ἀντίχριστον, οἷα τὰ αὐτὰ παθεῖν μέλλοντα. ἐμοὶ δ' δοκεῖ πρὸς τὰ ἄνω ὁηθὲν συναρτώμενον, ἀδίαστον ἔχειν τὴν ἀπόδοσιν, εἰ ὕτω συντεθῇ τὰ προκείμενα· μὴ ὑπομένεις αὐτῷ χεῖρα, ἢ μνησθήσῃ τοῦ πρὸς αὐτὸν πολέμου; ἀλλ' ὁ τρέσας, οὐδὲ φοβηθήσῃ, τοιαῦτα περὶ αὐτοῦ ἀκούων λεγόμενα, ἀλλὰ θαῤῥεῖ· οὐκέτι τοῦτο γενήσεται· ἐμοὶ γὰρ εἰς σφαγὴν τὸ θηρίον ἡτοίμασται, καὶ ὁ σιωπήσομαι δι' αὐτὸν ὁ πάσης τῆς γῆς Κύριος. τίς δὲ ἀντιστήσεταί μοι; τίς τὸν ἴσον αὐτῷ δαιμόνων ἐλεήσει αὐτόν; οὐχὶ τὸν ἁπλοῦν ἔλεον τὸν ψιλὸν, καὶ μὴ ἔργοις δηλούμενον, ἀλλὰ τὸν καὶ λόγῳ δυνάμεως βεβαιούμενον; οὕτως γὰρ ἔχει δυνάμιν; ἵνα πῶς λέγω βιοτὴν, ἐλεήσας τὸν Σατανᾶν, αὐτὸς τῷ Κυρίῳ ἢ θεῷ τοῦτο λέγῃ, ἢ ὅτι

ἢ ὅτι οὐδεὶς τῶν ἀνθρώπων ἠδυνήθη ἐλεῆσαι τοὺς ὁμοιώσας, ἀλλὰ μόνος Χριστὸς ὁ θεάνθρωπος· οὐκ ἄγγελος γὰρ, οὐκ ἄνθρωπος, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Κύριος ἔσωσεν ἡμᾶς.

tis & conditionis hominibus misericordiam exhibere potuisse; solùm autem Christum, Deum & hominem: non enim Angelus, non homo, sed ipse Dominus, salvator noster exstitit.

Τίς ἀποκαλύψει πρόσωπον ἐνδύσεως αὐτοῦ;

Quis revelabit faciem indumenti ejus?

ΑΝτὶ τοῦ, οὐδεὶς πλὴν ἐμοῦ. πρόσωπον δὲ ἐνδύσεως λέγει τὸ ἄλλο τε ἄλλο προσωπεῖον, ὃ μετενδύεται ὑποκρινόμενος· πλάττεται γὰρ πρόσωπον προβάτου λύκος ὤν, καὶ μεταχηματίζεται εἰς ἄγγελον φωτὸς, σκότος τυγχάνων.

IDest, Præter me, nemo. Larvam autem & personam quam subinde mutat & induit, *faciem indumenti* vocat: lupus autem existens, ovis personam simulat, & in Angelum lucis transformatur, cùm tenebræ sit.

ΝΕΙΛΟΥ. Δεῖ δὲ τὸν * διδάσκαλον ἐπιστήμονα εἶναι τῶν τοιούτων, ὡς μηδὲν ἀγνοεῖν τῶν τοῦ ἐχθροῦ ἐνθυμίων, ἵνα τὰ λανθάνοντα τοῖς ἐγκεχειρισμένοις αὐτῷ παραισμῷ ἀπογυμνῶν, ἐπιδείκνυῃ, καὶ τὰς ἐπιβουλὰς προλέγων τοῦ ἀντιπάλου, * ἀπονητὶ τῷ νίκῃ αὐτοῖς βραβεύσῃ, καὶ στεφανίτας ἐξαγάγῃ τοῦ * ἀγῶνος τούτου. σπάνιος δὲ ὁ τοιοῦτος, καὶ δ' ῥᾳδίως εὑρισκόμενος. ὁ μὲν γὰρ μέγας Παῦλος τοῦτο ἑαυτῷ μαρτυρεῖ, λέγων, Οὐ γὰρ αὐτοῦ τὰ νοήματα ἀγνοοῦμεν· ὁ δὲ θαυμάσιος Ἰὼβ ἀπορῶν περὶ τούτου, φησὶ, τίς ἀποκαλύψει πρόσωπον ἐνδύσεως αὐτοῦ; ὃ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν· Οὐκ ἔστι, φησὶ, τὸ φαινόμενον πρόσωπον ἐπ' αὐτοῦ, πολλοῖς γὰρ ἐνδύμασι καλύπτει τὸ πονηρεῦον αὐτοῦ, δελεάζων μὲν τῷ φαινομένῳ ἀπατηλῶς, ἐνεδρευτικῶς δὲ τῷ κεκρυμμένῳ τεχνάζων τὸ ὄλεθρον.

*ἴσ. ἠγούμενον, ut est in Ms. codice operum Nili, quem Archiepiscopus Cantuariensis bibliothecæ Bodleianæ, cum innumeris aliis in omni linguarum genere, dono dedit.
*χ. ἀκμητὶ.
*χ. αἰῶνος.

NILI. Ducem autem & imperatorem, gnarum adeo esse oportet, ut nulla inimici cogitatio ipsum fugiat; quò clandestinos ejus congressus, tutelæ & disciplinæ suæ commissis revelans, manifestet, & adversarii insidias prædicens, victoriam illis sine labore conciliet, ac coronâ insignitos è certamine educat. Rarus autem est ejusmodi doctor, & repertu difficilis. Magnus quidem Paulus de seipso hoc testatur, dicens, *Non enim illius machinationes ignoramus:* admirabilis verò Jobus eâ de re dubitans, sic loquitur, *Quis revelabit faciem indumenti ejus?* Hoc autem est quod dicere vult; Non est, inquit, ea ejus persona quæ apparet, multis quippe tegumentis improbitatem suam velat, dum externæ quidem speciei illecebris subdolè inescat, occultis autem rationibus, insidiosè interitum machinatur. Cor. 2. 2. 11.

ΟΛΥΜ. Διατί οὐκ εἶπε, τίς ἀποκαλύψει πρόσωπον αὐτοῦ; ἀλλὰ προσέθηκε, πρόσωπον ἐνδύσεως; τί βούλεται ἐνταῦθα ἡ ἔνδυσις; ἀλλ' ἵνα νοηθῇ ὃ λεγόμενον, παραδείγματι χρησώμεθα τῶν ὑποκριτῶν προσώποις, ἃ μὴ φαινομένων τοῦτο ἔστιν, ἀλλὰ θελόντων δοκεῖν. ἀναλαμβάνουσι γὰρ πρόσωπα, φέρε εἰπεῖν, ἤτοι οἱ ἐν ταῖς θυμέλαις ὑποκείται, ποτὲ μὲν ἡγουμένων, ποτὲ δὲ ἄλλως βασιλέων, ποτὲ δὲ γυναικῶν, καὶ δ' μὲν ἴδιον αὐτῶν

OLYMPIODORI. Cur autem non dixit, *Quis revelabit faciem ejus?* sed addidit, *faciem indumenti?* quid sibi vult hoc loco, *indumentum?* Ut meliùs intelligatur quod dicitur, exemplo ab iis petito utemur, qui larvas & personas induunt, qui quod sunt non videntur, sed videri volunt. Histriones hi in scenis, Imperatorum interdum, verbi gratiâ, interdum Regum, & mulierum nonnunquam personas assumunt; propria autem ipsorum

persona

persona occultatur, & quod sunt, non apparent, quod verò videri volunt, cernuntur. Talis est Draco, personam suam nunquam ostendit, sed ut homines fallat, aliâ semper assumptâ utitur : & variis quidem personis hostis hic instructus est ; quis autem sub persona, quam in singulis vitiis induit, intus latentem Draconem demonstrare, revelare, & ostendere poterit ? Tales etiam sunt illi, qui ad nos in ovium vestimentis accedunt, intus autem sunt lupi rapaces.

Mat. 7. 15.

SEVERI. Sermo divinus varia & occulta Diaboli commenta, & externarum personarum subinde mutationem, tanquam sub effigie corporea depingens, ait, *Quis revelabit faciem indumenti ejus ?* Et quoniam varietatis hujus quæ extrinsecus apparet, radices, tanquam à profunda aliqua & occulta improbitate pullulant, hæc etiam iis quæ dicta sunt, subnectuntur.

πρόσωπον ἀποκέκρυπται, καὶ ὃ εἰσὶν ἃ φαίνονται, οὐ γινώσκουσιν * ἃ βλέπουσιν). τοιοῦτός ἐστιν ὁ δράκων, σπάνιον τὸ πρόσωπον αὐτοῦ δείκνυσιν, ἀλλ' ἀεὶ πρόσωπον λαμβάνων, εἰς ἀπάτην τῶν ἀνθρώπων ἑκείνῳ χρῆται. καὶ ἔχει γε ὁ ἐχθρὸς ὅτι πολλὰ πρόσωπεῖα, καὶ καθ' ἑκάστην κακίαν πρόσωπον ὑπενδύσατο, τίς ἱκανὸς ἐλέγξαι; τίς ἱκανὸς ἀποκαλύψαι, καὶ δεῖξαι ὅτι ἔνδον δράκων ἐστί; ποιοῦτοί εἰσι καὶ οἱ ἐρχόμενοι πρὸς ἡμᾶς ἐν ἐνδύμασι προβάτων, ἔσωθεν δέ εἰσι λύκοι ἅρπαγες.

* Isa. decl. ĕ.

ΣΕΒΗΡΟΥ. Τὸ ποικίλον καὶ κεκρυμμένον τῶν ἐπινοιῶν τοῦ πονηροῦ, καὶ τὸ τῶν ἔξωθεν προσωπείων ὑποδημάτης, ὑπογράφων ὁ λόγος ὡς ἐν ῥωμαϊκῇ ἀγαπλάσῃ, φησὶ, τίς ἀποκαλύψει πρόσωπον ἐνδύσεως αὐτοῦ; καὶ ἐπείσαρ αἱ ῥίζαι τὸ ἔξωθεν φαινομένης ταύτης ποικιλίας, ὡς ἔκ τινος βάθους τῆς ἀφανοῦς κακίας ἀνίσχουσιν, ἐπενήνεκται) τοῖς εἰρημένοις καὶ ταῦτα.

Et in rugam pectoris ejus quis utique ingrediatur ?

Εἰς δὲ πύξιν θώρακος αὐτοῦ τίς ἂν εἰσέλθοι ;

OLYMPIODORI. Symmachus autem, *In subduplicationem squamæ ejus quis subibit ?* Pectus ejus implicatum & involutum est, nihil apertum habens, sed omnia occulta : quis igitur in cogitationes cordis ejus, quandoquidem abditæ sunt, penetrare poterit ? Verùm qui in Christo sunt, dicunt, *Non enim illius machinationes ignoramus.*

Cor. 2. 11.

ΟΛΥΜΠ. Ὁ δὲ Σύμμαχος, Εἰς ὑποδιπλωσιν φολίδος αὐτοῦ τίς ὑποδύσῃ; κατεπτυγμένος ἐστὶν ὁ θώραξ αὐτοῦ, οὐδὲν φανερὸν * ἔχων, ἀλλὰ πάντα ἀπόκρυφα· τίς οὖν ἱκανὸς εἰσελθεῖν εἰς τὰ νοήματα τῆς καρδίας αὐτοῦ, ἅτινα συγκεκαλυμμένα τυγχάνουσιν; ἀλλ' οἱ ἐν Χριστῷ φασὶν, ὅτι τοῦ αὐτοῦ τὰ νοήματα ἀγνοοῦμεν.

* χ. ἔχει.

ΩΡΙΓΕΝΟΥΣ. Θώρακα καὶ στῆθος ὀνομάζεσθαι ὅπου ἐστὶ τὸ ἡγεμονικόν. οὐκ ἁπλοῦς ἐστιν ὁ θώραξ αὐτοῦ, δόλιός ἐστιν, ἐπτυγμένος ἐστίν· ἅγιος δὲ ἐλέγχειν αὐτὸν δυνάσθαι, καὶ δεῖξαι ὅτι ἔπτυκται· τῷ γὰρ ἁγίῳ οὐκ ἔπτυκται.

Portas faciei ejus quis aperiet ?

Πύλας προσώπου αὐτοῦ τίς ἀνοίξει ;

SEVERI. Eorum enim qui impudenter mentiuntur, non una, sed mul-

ΣΕΒΗΡΟΥ. Καὶ γὰρ οὐ μία πύλη τοῦ στόματος, ἀλλὰ πολλαὶ τῶν καὶ

τὰ ἀναγδὴ ψευδομένων εἰσί· ἐ δοκοῦσι μὲ ἐξὸ μιᾶς ἐξαλέγεσθαι πύλης, τὰς ὃ πλείους ἔχουσι κεκλεισμένας ἐν ἑαυτοῖς, ἵνα τοῖς τ χρείαν τ κακοτεχνίας τῶν ἐν ᾧ ἀφανῆ ἐξενομῇ, ἐν αἷς βάλωνται πύλαις μέρος ἀνοίγωσιν, ἐπὶ ᾧ θηρεῦσαι ἵνα τοὺς ὄλεθρον ἢ ἀπώλειαν.

tæ ſunt oris januæ: ex una quidem videntur ſermones proferre, plures verò intus occluſas habent, ut ad abditorum conſiliorum maleficium exercendum, & ad mortem aliquem & interitum illaqueandum, quam voluerint pro arbitrio ex parte referent.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Τίς οὖν, φησὶ, τὰς ἀπεκρυμμένας τῶν νοημάτων αὐτοῦ φανεροποιήσει; αἱ εἴσοδοι δὲ τοῦ προσώπου αὐτοῦ κεκλεισμέναι εἰσίν, ὡς ἀθέατα εἶναι αὐτοῦ τὰ νοήματα· πανοῦργος γὰρ ὢν, καὶ ἀγαθοῦ δήθεν προφάσει κακοποιεῖ. ἵνα δὲ ἀμείνονα μετανοίας εἰς ἕτερον βόθρον τὸν Ἰούδαν ἐνέβαλεν, ἀπὸ τ προδοσίας ἐπὶ τὸν ἀγχόνιον ἀγαγών. κρυπτὰ τὰ ἔνδον ἀποκείμενα· τίς οὖν τοιοῦτός ἐστιν, ὥστε καὶ ἐλέγξαι καὶ δεῖξαι ὅσον δόλον, ὅσον ἰὸν, ὅσα κακὰ ἔχει ἀποκείμενα; τίς δυνατός; σὺ εἶ πλὴν ἐμοῦ;

OLYMPIODORI. Quis igitur, inquit, abditos cogitationum ejus receſſus manifeſtabit? Vultûs ejus aditus occluſi ſunt, ita ut conſilia & cogitationes cerni non poſſint; veterator enim exiſtens, boni etiam prætextu mala operatur: ſic Judam pœnitentiæ intemperantiâ in novam foveam conjecit, cùm à proditione ad laqueum illum adigeret. Celat quæ intus recondita ſunt: quiſnam igitur talis eſt, qui quantam fraudem, quantum venenum, quanta mala intus congeſta habeat, oſtendere & manifeſtare poterit? Quis præter me aperiet?

Κύκλῳ ὀδόντων αὐτοῦ φόβος.

In circuitu dentium ejus timor.

ΘΕοδοτίων, περὶ τοὺς ὀδόντας· περὶ ὧν λέγει, ὀδόντας ἁμαρτωλῶν συνέτριψας. καὶ, Κύριος συντρίψει τὰς μύλας τῶν λεόντων. οὐκ ἔστιν ἐκεῖ ὁ φόβος τ Θεοῦ, ἀλλ' ὁ φόβος κύκλῳ τῶν ὀδόντων αὐτοῦ. ἀλλ' ἐὰν ἔχῃς τ Χριστὸν ἐν σεαυτῷ, μὴ φοβηθῇς τοῦτο τὸ φόβον· κύριον γὰρ τ Θεόν σου φοβηθήσῃ, καὶ πλὴν αὐτοῦ μὴ φοβοῦ ἄλλον. ὀδόντες τοῦ διαβόλου, τὰ ῥήματα τὰ πονηρὰ, οἱ ψευδοπροφῆται, καὶ ψευδοδιδάσκαλοι, οἱ δάκνοντες ὅλῳ τῷ σώματι. ἔστι δὲ καὶ * ἄλλος φοβερὸς τοῖς αὐτὸν ἀγνοοῦσιν, ἐκφοβῶν καὶ ἀπειλῶν, ἃ ποιῆσαι οὐ δυνατόν, μὴ συγχωρησάντος Θεοῦ.

THeodotio, *Circa dentes*: de quibus dicitur, *Dentes peccatorum contriviſti*. Et, *Dominus conteret molas leonum*. Non eſt hic Dei timor, ſed timor qui eſt in circuitu dentium ejus: ſi verò Chriſtum in teipſo habes, de timore iſto noli ſolicitus eſſe, Dominum enim Deum timebis, & præter ipſum alium ne verearis. Dentes Draconis ſunt verba ſceleſta, pſeudoprophetæ, & pſeudodidaſcali, qui toto ore mordent. Fit verò aliter etiam ipſum ignorantibus formidabilis, terrendo & minitando; quæ ſine Dei permiſſu facere non poteſt. Pſal. 3. 8. Pſal. 57. 7.

* Ἴσ. ἄλλως.

Τὰ * ἔγκατα αὐτοῦ ἀσπίδες χάλκεαι.

Inteſtina ejus [ſeu *ſquamæ*] *ſcuta ænea.*

* Ἴσ. ἔγκατα. vel potiùs, ἐγκατί, id eſt, exteriora, cutis ſuperficies, ſeu ſquamæ, ut eſt in Hebræo: ſed ubivis muta.

ΑΚύλας δὲ καὶ Σύμμαχος, ὁ μέν, σῶμα αὐτοῦ ὑπόσχεσις θυρεῶν· ὁ δέ, ὑπερφέρεται, περερχόμενος ἐν θυρεοῖς. τὰ ἔγκατα αὐτοῦ, τουτέστιν, οἱ διαλογισμοὶ αὐτοῦ ἰοῦ γέμουσι, καὶ εἰσὶν οὐχ ἁπαλοὶ

AQuila autem & Symmachus, hic quidem, *Corpus ejus ſupereffuſio ſcutorum*; ille verò, *Superbit, procedens in ſcutis*. *Inteſtina ejus*, id eſt, Sermocinationes ejus veneno plenæ ſunt, neque molles quidem

dem & teneræ, ſed truculentæ & duræ. Dogmata ejus, ſenſa animi occulta, & quicquid intus habet, aſpidum, non tenerarum quidem, ſed durarum veneno inficitur.

ATHANASII. Olim quidem adverſarius contra homines dolis innumeris utebatur, & apparitionibus ſuis pleroſque in errorem trahebat, nec facilè fraus ejus deprehendi poterat ; ita ut Spiritus Sanctus de eo dicat, *Quis revelabit faciem indumenti ejus?* & quæ deinceps ſequuntur. Non enim quod erat, illud apparebat, ſed ad illud quod doloſè animo verſabat, ſimulatâ ſpecie ſeipſum aſſimulabat, ita ut multi ab eo in errorem tracti fuerint : adventu autem Salvatoris in carnem, omnis ejus falſa apparitio manifeſta fuit ; quæ enim facinora ejus priùs ignorabantur, ea gratiâ Chriſti cognita ſunt, & in quibus olim homines deceperat, in iiſdem ab iis proculcatur : fides quippe quovis Diaboli impetu & Dæmonum furore longè valentior eſt.

NILI. Verùm qui hæc dicit, ne ſeipſum Draconem ignorantibus accenſeret, certa indicia in medium affert, ex quibus portentoſa ejus omnia facinora accuratè ſibi cognita eſſe demonſtrat : dicit enim, *Inteſtina ejus ſcuta ænea.*

ἕνες, ἀλλ' ἰταμοὶ καὶ σκληροί. τὰ δόγματα, τὰ νοήματα τὰ ἀποκεκρυμμένα, ἰὸς ἀσπίδων ἐστὶ πονηρὰ τὰ ἔνδον αὐτοῦ, καὶ ἀσπίδες, οὐκ ἀπαλαί εἰσιν, ἀλλὰ σκληραί.

ΑΘΑΝ. Πάλαι μὲν οὖν πολυτρόπως ὁ ἐχθρὸς πονηρευόμενος κατὰ τῶν ἀνθρώπων, καὶ τῇ φαντασίᾳ αὐτοῦ πολλοὺς ἠπάτα, καὶ δυσχερὴς ἦν ἡ τοῦ ἀπάτης αὐτοῦ καταλαμψις· ὥστε καὶ τὸ Πνεῦμα λέγειν περὶ αὐτοῦ, Τίς ἀποκαλύψει πρόσωπον ἐνδύματος αὐτοῦ; καὶ τὰ ἑξῆς. ὃ γὰρ ὅτε ἦν, τοῦτο καὶ ἐφαίνετο, ἀλλὰ πρὸς ὃ ἐπονηρεύετο, πρὸς τοῦτο καὶ ἐφαντάσθη ἑαυτόν· διὰ τοῦτο καὶ πολλοὶ ἠπατήθησαν ὑπ' αὐτοῦ. ὅτε δὲ ἐπεδήμησεν ὁ Σωτὴρ, τότε ἡ πᾶσα φαντασία αὐτοῦ ἐδογματίσθη· ἃ γὰρ ἠγνόηστο πάλαι ποιῶν, ταῦτα τῇ χάριτι τοῦ Χριστοῦ γινώσκεται, καὶ ἐν οἷς ἠπάτα πάλαι τοὺς ἀνθρώπους, ἐν τούτοις ὑπ' αὐτῶν καταπατεῖται· πάσης γὰρ διαβολικῆς ὑπονοίας καὶ μανίας δαιμόνων, ἰσχυροτέρα ἡ πίστις.

ΝΕΙΛΟΥ. Πλέον ἵνα μὴ καὶ ἑαυτὸν συγκαταριθμήσῃ τοῖς ἀγνοοῦσι τὰ κατὰ τοῦ δράκοντος ὁ ταῦτα λέγων, τεκμήρια λέγει τοῦ σαφῶς εἰδότος πᾶσαν τὴν περὶ αὐτὸν τερατουργίαν· φησὶ γὰρ, τὰ ἔγκατα αὐτοῦ ἀσπίδες χαλκαῖ.

Et colligatio ejus ſicut lapis ſideritis, unus uni conglutinatur.

Συνδεσμὸς δὲ αὐτοῦ ὥσπερ * σμυρίτης λίθος, εἷς τοῦ ἑνὸς κολλῶνται. * Ἴσ. σιδηρίτης.

OLYMP. Corpus ejus univerſum, connexio eſt ; inter ſe enim vitia colligantur, quæ nexus ejus conſtituunt, & unum ex alio pendet. Talis etiam ſideritidos lapidis natura eſt, unus enim alteri adhæret : dicitur autem hic lapis duritie ad Adamantis naturã propè accedere, ferrũ ad ſe attrahere, & aſperrimus eſſe, ita ut in vitro characteres ducat : nequitiæ autem Diabolicæ viros etiam ſtrenuos & firmatos ad ſe allicere valent ; quæ quidem, licèt contrariæ interdum videantur, in eo quòd nequitiæ & improbitates ſunt, inter ſe cohærent. Ex

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Συνδεσμος ὅλον τὸ σῶμα αὐτοῦ· αἱ γὰρ κακίαι, αἵτινες συνδεσμός εἰσιν αὐτοῦ, μία τοῦ μιᾶς ἤρτηνται. τοιαύτη δὲ καὶ ἡ τοῦ * σμυρίτου λίθου φύσις· εἷς γὰρ τοῦ ἑνὸς ἔχεται. λέγεται δὲ οὗτος ὁ λίθος καὶ ἰταμώτατος εἶναι ἑτέρου τοῦ ἀδάμαντος, καὶ σίδηρον ἁρπάζειν, καὶ τραχύτατος εἶναι, ὡς καὶ τὸν ὕαλον γλύφειν· ἰσχυραὶ δὲ αἱ κακίαι αἱ διαβολικαὶ καὶ τοὺς τρεπτοὺς εἰς ἑαυτὰς ἕλκειν, αἵτινες καθὸ κακίαι ἀλλήλων ὀρέχονται, κἂν ἐναντίαι τισὶ δοκῶσιν. * Ἴσ. σιδηρίτου.

ἔδοξε

ἔδειξε δὲ καὶ διὰ τούτων τὴν διαβόλου ὀξύτητα καὶ βαρύτητα.

his autem Diaboli violentiam & asperitatem ostendit.

Πνεῦμα δὲ ὁ μὴ διέλθῃ αὐτόν.

Spiritus autem non transibit eum.

Ἀντὶ τοῦ, οὐδεμία ψυχὴ ἐκφεύγει αὐτὸν καὶ τὰς αὐτοῦ κακίας, ἀλλὰ πάσας τηρεῖ, καὶ πάσας ἐπιβουλὰς πλέκει, καὶ οὐδεμία ἀθῴα λανθάνει αὐτόν· καὶ γὰρ καὶ τὰ νήπια τῶν παρεισδεδομένων ἕλκουσιν ἁμαρτίαν. Τὸ δὲ, ὁ μὴ διέλθῃ, οὐχ ὅτι οὐ διέρχεται, καὶ περέρχεται, ἀλλ' ὅτι οὐδὲν αὐτὸν λανθάνει, πάντας δὲ δι' αὐτοῦ ἐλθεῖν. ἑαυτοὺς οὖν σπουδάσωμεν τοῦ μὴ καταχεθῆναι ὑπ' αὐτοῦ.

IDest, Nulla eum anima & improbitates ejus devitat; omnes autem studiosè observat, cunctis insidias struere conatur, nec spiramen ullum illum latet; nam & infantes etiam peccatum à parentibus traditum trahunt. Illud autem, *Non transibit*, non quòd non pertranseat & percurrat, sed quia nihil ipsum lateat, omnésq; per ipsum transire oporteat: quare quò minùs in potestate ejus detineamur, nos ipsos cum studio accingamus.

Ανὴρ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ προσκολληθήσεται, συνέχονται, καὶ οὐ μὴ διασπασθῶσιν.

Vir fratri suo agglutinabitur, cohærent, & non divellentur.

Καν σφόδρα, φησὶ, συνὲς ὁμονοήσωσιν, ὡς μὴ διασπασθῆναι, καὶ τούτοις ἐπιθήσεται. ὅρα δὲ μὴ καὶ περὶ τῶν κακιῶν, καὶ τῶν ἐνεργούντων αὐτὰς δαιμόνων τοῦτο λέγει. ὥσπερ γὰρ ἄνθρωπος ἀνθρώπῳ διὰ τὸ ὁμοφυὲς κολλᾶται· οὕτω καὶ οἱ δαίμονες ἀλλήλων ἔχονται, κἂν τὰς ἐνεργείας ἑαυτοῖς ἐναντίας ἔχωσι, ὁ μὲν εἰς πορνείαν, τυχὸν, ὁ δὲ εἰς ὑπερηφάνειαν ὠθῶν· εἷς γὰρ αὐτοῖς ὁ σκοπὸς, ἡ τοῦ ἀνθρώπου ἀπώλεια.

LIcèt, inquit, firmâ adeo concordiâ quidam coaluerint, ut divelli à se invicem non possint, etiam hos ille adoritur. Vide autem ne de improbitatibus, & de Dæmonibus qui eas operantur, hoc dicat. Quemadmodum enim homo homini propter naturæ similitudinem agglutinatur; ita etiam & Dæmones, licèt contrarias operationes exerceant, hic quidem ad stuprum, ille verò ad superbiam impellendo, mutuo nexu inter sè cohærent; unus enim illis est scopus propositus, hominis perditio.

Εν πταρμῷ αὐτοῦ ἐπιφωσκει φέγγος.

In sternutamento ejus effulget lumen.

Πταρμὸς διεξίας σημεῖον· ἐνηδυνέται οὖν, φησὶ, τοῖς κακοῖς, καὶ ἀναστρέφεται ἐν αὐτοῖς. καὶ ἄλλως δὲ, πταρμὸς καθαρτικὸς ἐγκεφάλου· ἐπεὶ οὖν καὶ αὐτὸς μεταχηματίζεται εἰς φῶς, προσποιεῖται καὶ δύνασθαι καθαίρειν. αὐτίκα γοῦν καὶ οἱ Ἕλληνες, καὶ οἱ γόητες ἔχουσί τινας * καθαρμοὺς,

STernutamentum, bonæ valetudinis signum est; Malorum igitur, inquit, societate delectatur, & inter eos splendore radiat. Aliter etiam sic; Sternutamentum vim habet purgandi cerebrum: quoniam igitur ille in lucem se transfigurat, purgare etiam se posse fingit: unde Gentiles etiam & præstigiatores lustrationibus

* χ. παρμούς.

quibusdam utuntur, quas lucis rationem habere simulant, sunt autem immunditiâ plenæ. Mihi verò splendor ille ignis qui inter sternutandum effulget, belluam agrestem adeo, validam, & interritam, formidabilem esse, innuere videtur.

καὶ περιαρτιοῦται φωτὸς ἔχειν λόγον, εἶναι δὲ πλήρης ἀκαθαρσίας. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ τὸ ἐν τῷ χέμματεσθαι σπλάμπον φέγγος πυρὸς ὑπαινίττεσθαι, ὅτι φοβερόν ἐστι τὸ θεῖον, ὅπως ἄγριον ὂν, καὶ δυνατὸν, καὶ ἀκατάπληκτον.

Et oculi ejus ſpecies Luciferi.

Οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ εἶδος Εωσφόρου.

ERrore opinionis; verâ enim luce præditi non sunt: qui verò majorem sibi scientiam arrogant, quales sunt qui hæreses sectantur, oculi Draconis, non autem Luciferi sunt, neque diei lucem habent; sed Luciferi speciem, quam falsò simulant, præ se ferunt.

Κατὰ ἀπάτην· οὐ γὰρ ἔχουσι τὸ ἀληθινὸν φῶς· ὀφθαλμοὶ δέ εἰσι τοῦ δράκοντος, οἱ δοκοῦντες γνωστικώτεροι, ὡς οἱ ἀπὸ τῶν αἱρέσεων, οὐκ ὄντες μὲν Εωσφόροι, οὐδὲ φέγγος ἡμέρας ἔχοντες, ἀλλ' εἶδος Εωσφόρου, καὶ ἀπάτην, τοῦτο εἰσὶν ὑποκρινόμενοι.

ORIGEN. Oculi igitur ejus non sunt Luciferi, sed *Luciferi ſpecies*; transformatur enim in Angelum lucis; simulat se esse sydus cœleste, & diei symbolum ementitur.

ΩΡΙΓ. Οἱ ὀφθαλμοὶ γοῦν αὐτοῦ οὐκ εἰσὶν Εωσφόροι, ἀλλ' εἴδους Εωσφόρου· μεταχηματίζεται γὰρ εἰς ἄγγελον φωτός· προσποιεῖται εἶναι θεῖος ἀήρ, προσποιεῖται σύμβολον ἡμέρας.

NILI. Hæc dicit, ut malitiam ejus ostendat, qui per Luciferi speciem, cui se assimilat, intuentium oculos ad se rapere conatur; per intus latentiâ autem scutâ, interitum iis qui propiùs accesserint, machinatur.

ΝΕΙΛΟΥ. Ταῦτά φησιν, ἐλέγχων τὴν ἐκείνου * κακουργίαν, ὡς μὲν ἀφὰ τῆς ὑπομορφάζειν τὸ τοῦ Εωσφόρου εἶδος, ὑπαισθάνεσθαι πρὸς ἑαυτὸν τοὺς ὁρῶντας μηχανωμένου· ἀφὰ δὲ τῶν ἐντὸς ἀπαίδων, θάνατον τοῖς ἐγγίζουσι προξενοῦντος.

* Comitolus videtur legisse, πανουργίαν.

De ore ejus egrediuntur quaſi lampades accenſæ, & projiciuntur ſicut ſcintillæ ignis.

Ἐκ στόματος αὐτοῦ ἐκπορεύονται ὡς λαμπάδες καιόμεναι, καὶ ἀφαρπαζόμεναι ὡς ἐκάραι πυρός

OLYMP. Sermones impiorum & atheorum doctorum, *Lampades accenſæ & ſcintillæ ignis ſunt*: ad augendam autem ejus malitiam, sermonem geminavit.

ΟΛΥΜΠ. Λαμπάδες καιόμεναι καὶ ἐκάραι πυρός, οἱ λόγοι τῶν ἀσεβῶν καὶ ἀθέων διδασκάλων. ἐδιπλάτρωσε δὲ τὸν λόγον, αὔξων αὐτοῦ τὰ κακά.

ORIGEN. Ego quidem omnes impios atheorum dogmatum authores, os Draconis esse arbitror. Verùm & aliud etiam præterea per metaphoram intelligi possit, sermones, scilicet, qui enecant. Siquando sermonem qui opificem condemnet, prætextu Christianismi audieris, Marciani, (verbi gratiâ) Valentini, aut Basilidis dogmata asserentis, cùm cœli & terræ creatorem con-

ΩΡΙΓ. Οἶμαι μὲν καὶ πάντας τοὺς ἀσεβεῖς ἀθέων δογμάτων εἰσηγητὰς, εἶναι τὸ στόμα τοῦ δράκοντος. εἰδείη δ' ἄν τις καὶ ἐκτικῶς νοούμενον τοῦδε τοῦ τόπου, * ὅταν οἱ λόγοι ἀπολλύωσι τοὺς ἀκούοντας. ἐάν ποτε ἤκουσας λόγου τινὸς βλασφημοῦντος Χριστιανισμοῦ κατηγορεῖν τοῦ δημιουργοῦ, φέρε εἰπεῖν, προσβάλλοντος τὰ Μαρκίωνος, τὰ Οὐαλεντίνου, τὰ Βασιλείδου, ὅταν καινὰς λέγωσι ποιητὴν θεῖον καὶ γῆς, ὅταν τι ὅμοιον,

* Isa. ξη. 17.

ὅμοιον, ὅταν ὅτι ἐκ στόματος τῶν τοιούτων ἐξέρχονται δαλοί. τηρῶμεν οὖν ἑαυτοὺς μήποτε ἐκφύγωσιν αἱ λαμπάδες ἡμᾶς καύσωσι, μήποτε αἱ ἐχάραι τοῦ πυρὸς ἡμῶν ἅψωνται.

tumeliis proſciderint, vel quid ſimile evomuerint, faces ex illorũ ore erumpere ănimadvertes. Ne igitur aliquando lampades illæ nos adurant, aut ignis flamma attingat, nobis ipſis diligenter caveamus.

Ἐκ μυκτήρων αὐτοῦ ἐκπορεύεται καπνὸς καμίνου καιομένης πυρὶ ἀνθράκων.

De naribus ejus egredietur fumus camini accenſi igne carbonum.

ΟΛΥΜΠ. Ὁ καπνὸς ὀφθαλμοῖς βλαβερός· ἡ δὲ ἁμαρτία καὶ ψευδηγορία σκοτίζει τοὺς νοητοὺς τῆς ψυχῆς ὀφθαλμούς· ἐπεὶ οὖν τὰ σπλάγχνα τοῦ νοηθέντος δράκοντος καμινός ἐστιν, ἣ καθαρὸν ἔχει τὸν ἀναπνοήν. νοήσεις δὲ πάλιν μυκτῆρας αὐτοῦ, τοὺς ἀπὸ τῶν αἱρέσεων. ὀπτιτηρήσωμεν οὖν καὶ ἡμεῖς, μηδὲν ἀναπνεῦσαι τοῦ δράκοντος, ἵνα μὴ πυρὸς ἑαυτοῖς γλυφώμεθα σπέρμα, ἵνα πνεῦμα ἀπάσωμεν, μὴ καπνὸν ὑφ' οὗ πνιγησόμεθα.

OLYMP. Fumus oculis inimicus eſt; peccatum autem & mendacii prolatio intellectuales mentis oculos occæcat: cùm igitur in Draconis viſceribus, qui mente concipitur, caminus ardeat, reſpirationem impuram habet. Rurſus narium eius nomine, hæreticos intelliges. Sed ne ignem nobis ipſis conciliemus, ſpiritum verò, non fumum à quo ſuffocandi ſumus, hauriamus, ne quid Draconis reſpirenus, diligenti curâ cavere nos oportet.

Ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἄνθρακες, φλὸξ δὲ ἐκ στόματος αὐτοῦ ἐκπορεύεται.

Anima ejus carbones, & flamma de ore ejus procedit.

ΨΥΧΗΝ ἔοικεν αὐτοῦ λέγειν τὴν ἐχάτην ὑπερηφανίαν· τὰ δὲ μεγάλαυχα καὶ ὑπερόπτικα ῥήματα, ἐκ στόματος αὐτοῦ ἐκπορευόμενα, οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν εἰ μὴ φλὸξ τοὺς χρωμένους καταναλίσκουσα.

FAſtum & ſuperbiam ſummam, *animam* ejus vocare videtur: verba autem arrogantia & ſupercilioſa quæ ex ore ejus procedunt, nihil aliud ſunt quàm flamma, quæ eos qui iis utuntur, devorat.

Ἐν δὲ τραχήλῳ αὐτοῦ αὐλίζεται δύναμις.

In collo autem ejus habitat potentia.

ΤΡαχήλῳ, τῇ οἰήσει· αὐλίζεται δὲ, ὅτι οὐ παύεται, ἀλλ' ἀεὶ ἐν οἰήσει τυγχάνει· καὶ αἱ πορευόμεναι ἐν ὑψηλῷ τραχήλῳ, ὡς φησιν Ησαΐας, βάχηλος αὐτοῦ εἰσι, δύναμιν εἰς ἀπάτην ἔχουσαι. ἔστι γὰρ δύναμις πονηρά· ἀλλ' ἡ ἀσθένεια ἣν ἀνέλαβε δι' ἐμὲ ὁ σωτὴρ μου καὶ Κύριος, ἥτις λέγεται ἀσθένεια Θεοῦ, ἰσχυροτέραν ἐκείνης τὴν δύναμιν· ὃ γὰρ ἀσθενὲς τοῦ Θεοῦ, ὁ μὲν Ἀπόστολος λέγει, ἰσχυρότερον τῶν ἀνθρώπων· ἐγὼ δὲ ἂν εἴποιμι, ἰσχυρότερον τῆς δυνάμεως τοῦ δράκοντος.

Collo, id eſt, arroganti exiſtimatione: *habitat* autem, quia non quieſcit, ſed ſemper de ſe magnificè æſtimat: & animæ quæ collo excelſo incedunt (ut author eſt Eſaias) collum ejus ſunt, ad decipiendum vim habentes. Quædam potentia mala eſt: infirmitas autem quam Salvator meus & Dominus meâ causâ ſuſceperat, quæ Dei infirmitas vocatur, illius potentiam ſuperavit; *Infirmitas* enim *Dei*, ut dicit Apoſtolus, *validior eſt quàm homines*: ego verò, poteſtate Draconis valentiorem eſſe dixero. Eſ.3.16. Cor.1.1.25.

Ante eum currit perditio.

PRiùs quidem voluptates, animi corruptrices, & vitia, quæ Diabolum præcurrunt, admittit quiſpiam ; atque ita deinceps ipſum ſuſcipit, & ſinu fovet.

ORIGENIS. Perditio tanquam præcurſor ejus eſt, & quaſi ſatelles eum ſtipat ; quocunque greſſus converterit, perditio præcurrit, atque ita poſtmodum ipſe ſubintrat : nemo Draconem ſuſcipit, qui non priùs perditionem ſuſceperit. Qui enim
Tim. 2.4.3. peccatum admiſit, præceptores auribus pruriens periturus petit ; ac magiſtros quærens, poſtquam perierit, Draconem invenit, ipſúmque tot malis refertum, animâ ſuâ excipit.

Εμπροσθεν αὐτοῦ τρέχει ἀπώλεια.

ΠΡότερον γὰρ εἰσδέχεται ἡμᾶς τὰς φθαρτικὰς ἡδονὰς καὶ κακίας, αἵτινες αὐτοῦ προδρέχουσι, καὶ ὅπως αὐτὸν εἰσοικίζεται τὸ δράκοντα.

ΩΡΙΓΕΝ. Οἷον προδρομός ἐστιν αὐτοῦ, καὶ δορυφορεῖ αὐτὸν ἡ ἀπώλεια· ὅπου ἐὰν ἔρχηται, προδρέχει ἡ ἀπώλεια αὐτοῦ, εἶθ' ὅπως αὐτὸς εἰσέρχεται· ἐὰν μὴ πρῶτον ὑποδεξηται τὴν ἀπώλειαν, οὐ δέχεται τὸ δράκοντα. ὅταν γὰρ ἁμάρτῃ τις, τότε κυηθόμενος τὸ διδασκάλους ζητεῖ ἀπολλύμενος· καὶ ζητῶν διδασκάλους, μετὰ τὸ ἀπολέσαι δύεται τὸ δράκοντα, καὶ ὑποδέχεται τοῦτον τοσούτων κακῶν πεπληρωμένον, εἰς τὸ ἑαυτοῦ ψυχήν.

Carnes autem corporis ejus ſunt agglutinatæ.

OLYMP. Peccatores, & Dæmones qui peccatum operantur (quemadmodum Eccleſia, Domini) corpus ejus conſtituunt. Non autem dixit, *unitæ*, ſed *agglutinatæ* ſunt : unitas enim apud eum non eſt, neque dogmatum ejus antiſtites inter ſe conſentiunt, licèt ſimilia dicere videantur, ſed affectus habent eoſdem, illorúmque glutine invicem copulantur : nec cœtus ejus unus eſt, cum ſeipſo enim diſſentit ; ac vitiorum quidem natura talis eſt, ut non tantùm virtuti, ſed ſibiipſis contraria ſint.

Σάρκες δὲ σώματος αὐτοῦ κεκόλληνται.

ΟΛΥΜΠΙΩΔ. Σῶμα αὐτοῦ οἱ ἁμαρτωλοὶ, καὶ αἱ τῶν ἁμαρτιῶν ἐνεργοῦντες δαίμονες, ὥσπερ τοῦ Κυρίου ἡ ἐκκλησία. οὐκ εἶπε δέ, ἡνῶνται, ἀλλὰ, κεκόλληνται· οὐ γὰρ ἓν οὐκ ἔστι πρὸς ἐκεῖνο, οὐδὲ γὰρ συμφωνοῦσιν οἱ τῶν αὐτοῦ δογμάτων προεστηκότες, εἰ καὶ δοκοῦσιν ὅμοια λέγειν, κεκόλληνται δὲ τὰ τε πάθη· καὶ ἡ ἐκκλησία αὐτοῦ οὐ μία ἥνωται, πρὸς ἑαυτὴν γὰρ διαφέρεται· τοιοῦτον γὰρ * ἡ κακία, οὐ μόνον τῇ ἀρετῇ, ἀλλὰ καὶ ἀλλήλαις ἀντίκειται.

* Ἴσ. αἱ κακίαι.

Effundit ſuper eum, non commovebitur.

SYmmachus autem, *Carnes ejus circumfuſæ ei, immotæ.* Juxta Symmachum quidem, Circumfunduntur illi carnes, & potentia, quæ ad bonum nunquam flectitur, ſed obſtinata & immutabilis manet. Juxta autem Septuaginta Interpretes, Quocunque demum fomento, quacunque curâ & me-

Καταχεῖ ἐπ' αὐτὸν, καὶ σαλευθήσεται.

Ο δὲ Σύμμαχος, Σάρκες αὐτοῦ περιεχυμέναι αὐτῷ, ἀκλινεῖς. καὶ μὴν οἱ Σύμμαχον, Σάρκες αὐτῷ περιέχυνται, καὶ δυνάμις, μὴ κλινομένη ποτὲ πρὸς τὸ καλὸν, ἀλλ' ἀνένδοτος καὶ ἄτρεπτος. καὶ οἱ Ἑβδομήκοντα, οἵαις ἂν ἡμῖν ἐπιθέμασι καὶ θεραπείαις αὐτῷ χρήσηται,

χρήσηται, καὶ εἴ τι δ' ἄν τις αὐτῷ παραμαγάγῃ, ἀνήμερός ἐστι καὶ ἀπερράπτους. διὸ καὶ ἐπάγει, πῶρίσας αὐτοῦ τὸ ἀπεσκληκὸς, καὶ ὅτι κακίαν ἀνένδοτον.

delâ utatur, quodcunq; remedium quiſpiam illi adhibuerit, ſenſu caret, & immedicabilis manet: ac propterea, cordis ejus duritiem, & obſtinatum ad improbitatem animum ob oculos proponens, ſubjungit.

Ἡ καρδία αὐτοῦ πέπηγεν ὡς λίθος· ἔστηκε δὲ ὥσπερ ἄκμων ἀήλατος.

Cor ejus induratum eſt ut lapis; ſtetit autem ſicut incus immota.

ΚΥΡΙΛΛΟΥ. Σκληραὶ μὲν καὶ ἀμείλικτοι κομιδῇ αἱ ὑπὸ τὸν Σατανᾶν ἀποστατικαὶ δυνάμεις, ἥκουσι δ' ὀψέ πως καὶ μόλις εἰς μετεῖναι αἴσθησιν τῆς θείας ὀργῆς· ὁ δὲ ὅστις ἀγριότητι πάντας φέρων, καὶ κατεσκληκὼς εἰς ἄκρον.

CYRILLI. Duræ quidem & implacabiles valde ſunt poteſtates apoſtaticæ quæ Satanæ ſubjiciuntur; tardè autem, & vix quidē ad exiguum divinæ iræ ſenſum perveniunt; ille verò feritate omnes excedit, ac ſummâ animi obſtinatione præditus eſt.

ΣΕΒΗΡΟΥ. Ἐν τούτοις δὲ ἀνένδοτον καὶ ἀμετάθετον τῆς πονηρείας τοῦ δαίμονος, καὶ τὴν ἐκ ταύτης φυομένην ἀναιδείας, ὡς ζωγράφοις χρώμενος ἐνεζωγράφησε.

SEVERI. His verbis pervicax & immutabilis Dæmonis malitia, impudentiáque quæ ex hac oritur, tanquam vivis coloribus depingitur.

ΟΛΥΜΠΙΟΔΩΡΟΥ. Ἀπελιθώθη, φησὶν, ἡ καρδία αὐτοῦ, καὶ οὐ δυνατὸν ἐλασθῆναι· οὐ λόγῳ πείθεται, οὐκ ὑπακούει θεσμοῖς, ἀλλ' ὅλος ὅστιν ἀπεσκληκὼς καὶ ἰταμὸς, οὐκ ἐλαυνόμενος, οὐκ ἀκολουθῶν λόγῳ, σκληρὸς, ἀνένδοτος· καὶ εἴ τις ἀπὸ τοῦ διαβόλου ἀπέσπασε δυνάμιν, καὶ αὐτὸς ἔχει τὴν καρδίαν ἀήλατον, οὐκ ἐλαυνομένην· εἰ δέ τις χρυσός ἐστιν, ἀκολουθῶν τῷ λόγῳ τῷ χρυσοχοϊκῷ, ἕως ἂν ἔχῃ ἕως οὗ λάβῃ πέταλον χρυσοῦν, καὶ δέξηται τύπους τῶν γραμμάτων τοῦ Θεοῦ.

OLYMPIODORI. Corejus, inquit, in lapidem verſum eſt, & moveri non poteſt; rationi non obtemperat, non flectitur, callum totus obduxit & durus evaſit, non impellitur, rationis ductum non ſequitur, durus & inexorabilis eſt: & ſiquis à Diabolo poteſtatem delibaverit, hic etiam cor indomitum & inexorabile habet; qui verò, auri inſtar, arti fuſoriæ obtemperat, hic donec lamina aurea fiat, & divinarum notarum characteres ſuſcipiat, cedit & morigerum ſe præbet.

Στραφέντος δὲ αὐτοῦ, φόβητρα θηρίοις τετράποσιν ἐπὶ γῆς ἁλλομένοις.

Cùm ſe autem verterit, timor beſtiis quadrupedibus ſuper terram ſaltantibus.

Ὁ δὲ Σύμμαχος, ἀπὸ τῆς κινήσεως αὐτοῦ δειλιάσουσι ἰσχυροί. ὅταν, φησὶ, γραφῇ πρὸς τοὺς αὐτοῦ πειθομένους τοῖς θηριώδεσι, καὶ λέγω τετραπόδων αὐθαδῶν τοῖς τὰ γήϊνα φρονοῦσιν, ἄλλονται καὶ τρέμουσιν, ἐκθαμβούμενοι ἀπ' αὐτοῦ· πολλάκις γὰρ οὐδὲ τοῖς οἰκείοις αὐτοῦ ὁ δράκων ἀπέχει, ἀλλὰ, * καὶ αὐτοῖς ἀπειλεῖ, καὶ κακώσεις αὐτοῖς ἐπάγει, ὡς * μισάνθρωπος.

SYmmachus autem, *A motione ejus verebuntur fortes.* Cùm converſus, inquit, in eos fuerit, qui nutui ipſius parent, qui moribus belluinis præditi ſunt, & inſipientium quadrupedum in modum terrena ſapiunt, terrore ab eo perculſi, ſaltant & contremiſcunt: ſæpenumero enim neque ſuis parcit Draco, ſed irâ contra illos accenditur, ac tanquam generis humani hoſtis, ærumnis illos affligit.

* ἰσ. καθ'.
* κακοποιός.

Si occurrerint ei lanceæ, nihil facient; haſtam & thoracem.

HOc apertiùs Symmachus interpretatus eſt, *Gladius qui eum attigerit, non ſubſiſtet, neque lanceæ aut thoracis elevatio.* Ex his belluæ naturam indomitam oſtendit, & quòd nihil eorum quæ à ſanctis ſpirituali ac hoſtili more ad ejus ſubverſionem adhibentur, ipſe ſentiat, ſed idem ſemper immotus maneat.

Εαὶ σωωαντήσωσιν αὐτῷ λόγχαι, οὐδὲν μὴ ποιήσωσι, δόρυ ϗ θώρακα.

ΤΟδτο ϕαφέστερον ἡρμήνευσε Σύμμαχος, καταλαβοῦσα αὐτὸν μάχαιρα οὐχ ἱστήσει, οὐδὲ λόγχης αἴρεσις ϗ θώρακος. ἀφ' τούτων δ' ἰταμὸν ἐδήλωσε τὸ θηρίον, ϗ ὅτι ὅσα αἱ οἱ ἅγιοι ἀφ' τῶν πνευματικῶν ϵ πολεμικῶν ὅπλων καταβάλωσιν αὐτὸν, οὐκ αἰσθάνε), ἀλλὰ πάλιν ὁ αὐτός ἐϛιν.

Nam ferrum quidem putat paleas, æs autem ſicut lignum putridum.

ARma, inquit, ſpiritualia ad ipſius internecionem imbecillia, & tanquam paleas aut lignum putridum æſtimat, quæ vulnus lethale infligere non poſſunt.

Ηγηται μὲν γὰρ σίδηρον ἄχυρα, χαλκὸν δ' ὡσεὶ ξύλον σαθρόν.

ΤΑ πνευματικὰ, ϕησὶν, ὅπλα ἀσθενῆ πρὸς καθαίρεσιν αὐτοῦ λογίζε), καθάπερ ἄχυρα, ἢ ξύλον σαθρὸν, ἃ πληγὴν ϗαιρίαν ποιῆσαι ϗ δυνάτ).

Non vulnerabit eum arcus æneus.

Οὐ μὴ τρώσῃ αὐτὸν τόξον χάλκεον.

EVAGRII. Nihil quidem eſt quod Satanam vulnerat; temperantia autem & charitas è medio eum tollit.

ΕΥΑΓΡΙΟΥ. Οὐδὲν μέν πτρώσκ τ Σατανᾶ· ἐγκράτεια δ' ϗ ἀγάπη ἀναιρε αὐτόν.

Putat autem machinam petras jacientem, fœnum; ſicut calamus reputati ſunt mallei.

Ηγηται μὲν πετροβόλον, χόρτον· ὡς καλάμη ἐλογίσθησαν Σφυραί.

OLYMPIODORI. *Machina petras jaciens*, funda eſt; unde reliqui pro tali machina, *lapides fundæ*, interpretati ſunt: *mallei* verò, id eſt, plagarum ictus, inſtar levis & inanis ſtipulæ ab eo pro nihilo ducebantur.

ΟΛΥΜ. Πετροβόλον ἐϛὶν ἡ σφενδόνη· ἀφ' οἱ λοιποὶ ἀντὶ τοῦ, πετροβόλον, λίθους σφενδόνης, ἐξέδωκαν· αἱ δὲ σφυραὶ, τουτέϛιν, αἱ βολαὶ τῶν πληγῶν ἴσα καλάμῃ τῇ ἀχρήϛῳ ϗ κούφῃ, οὐ καταφρόνητοι αὐτῷ ἔδοξαν.

Et deridet concuſſionem igniferam.

ALius verò, *Concuſſum ſcutum.* Vita autem Deo chara, & quæ ſpiritu fervet, ignifera cenſenda eſt: Licèt igitur,

Καταγελᾷ δὲ σεισμοῦ πυρφόρου.

ΕΤερος, σεισμοῦ θυρεοῦ. πυρφόρος δ' ἂν εἴη ὁ θεοφιλὴς βίος, ὁ ζέων τῷ πνεύματι. ϕησὶν οὖν, ὅτι ϗ ἐαν πᾶς ἅγιο-

ἀλιοτρεπὴς βίῳ συνεῖσῃ ὡς αὐτὸν, οὐδὲν ἧττον καταφρονῇ, κἂν θυρεὸν δέ ὡς αὐτῷ ἐπισείσῃ, καὶ τοῦτου καταπαίζῃ.

inquit, quispiam eum vitâ quæ sanctum decet, commoverit, nihilominus eam contemnet; & licèt scutum coram eo concusserit, illud etiam pro nihilo reputabit.

Ἡ στρωμνὴ αὐτοῦ, ὀβελίσκοι ὀξεῖς.

Lectus ejus obeliſci acuti.

Ο Θεοδοτίων, σιδήρεια τέκτονος· ὁ δὲ Ἀκύλας, ὀξυωτῆρες ὀστράκων. ὅτι γὰρ τοῖς ὀδυνηροῖς καὶ θλιβεροῖς πράγμασιν ἐπαναπαύεται. κἂν ζῷον δὲ θέλῃ τις εἶναι ταῦτα λέγειν, σκληρότητα αὐτῷ μαρτυρεῖ καὶ τραχύτητα τοῦ σώματος, ὡς καὶ ἐπ' ὀβελίσκων αὐτὸ καθεύδειν, καὶ μηδὲν πάσχειν, μηδὲ πτοεῖσθαι.

THeodotio, *Ferramenta fabri*; Aquila verò, *Acumina teſtarum*: rebus enim luctuoſis & adverſis delectatur & indormit. Si verò animal eſſe concedamus de quo hæc dicuntur, duritie & aſperitate corporis præditum eſſe teſtatur, ita ut ſuper obeliſcos dormiat, nec mali quippiam patiatur, aut vulneretur.

Πᾶς ὁ χρυσὸς θαλάσσης ὑπ' αὐτὸν ὡσπερ πηλὸς ἀμύθητος.

Et omne aurum maris ſub eo, ſicut lutum inenarrabile.

Θ Αλάσσης, λέγει, τοῦδε τοῦ κόσμου. τοῦ γὰρ Κυρίου λέγοντος, ἐμόν ἐστι τὸ ἀργύριον, καὶ ἐμὸν τὸ χρυσίον· οὗτος φιλοδοξῶν ἐπαγγέλλεται ἴδια αὐτοῦ εἶναι ταῦτα. ὅτε γὰρ ὡς πλοῦτα τοῦ κόσμου παρεβεβλημένους χρυσὸν, ἔλεγε τῷ Σωτῆρι, ταῦτά σοι πλοῦτα δώσω. τὸ ζῷον μέντοι ὡς πολὺν ἡγεῖται τὸν χρυσὸν, ὅτι οὐκ ἔστι τούτου ἐπιδεές.

MAris, id eſt, Mundi hujus. Cùm autem Dominus dicat, *Meum eſt argentum, & meum eſt aurum*; hic impudenti mendacio, hæc ſua eſſe profitetur: unde etiam Salvatori dixit, *Hæc omnia tibi dabo*, ac ſi aurum totius Mundi comparaſſet. Animal quidem aurum pro luto ducit, quia illo nequaquam indiget. Ag. 2. 9. Mat. 4. 9.

Ἀναζεῖ τὸ ἄβυσσον ὥσπερ χαλκεῖον.

Fervere facit abyſſum, ſicut officinam ærariam.

Ο Ἀκύλας, καχλάζει. ὅτι ἡ ψυχὴ αὐτοῦ πῦρ ἐστι, πολὺν τὸν βίον τοῦτον ἐκζεούσει, θυμαινομένη καὶ ἐκταράττουσα.

AQuila, *Ebullire facit*. Quandoquidem anima ejus ignis eſt, totam hanc vitam concitando & perturbando, æſtu & fervore commovet.

Ἡγήσατο ὁ τὸ θάλασσαν ὥσπερ ἐξάλειπρον, καὶ ὁ τάρταρον τὸ ἄβυσσον ὥσπερ αἰχμάλωτον, ἐλογίσατο ἄβυσσον εἰς περίπατον.

Putat autem mare tanquam vas unguentarium, & tartarum abyſſi tanquam captivum, reputavit abyſſum in deambulatorium.

ΤΑῦτα μάτην μεγαλαυχῶν, ὠήθη διὰ τοῦ θαλάσσης ἐξαφανίζειν, καὶ τοῦ ταρτάρου ἐγκρατὴς εἶναι· καθὰ καὶ Ἡσαΐας ὡς ἐκ προσώπου αὐτοῦ φησι, τὴν οἰκουμένην ὅλην κατειλή-

HÆc eum inani oſtentatione jactitans, Oceanum abolere, & tartari dominium ſe obtinere poſſe arbitrabatur, prout Eſaias etiam tanquam ſub ejus perſona loquitur, *Orbem terræ totum apprehendam manu quaſi* Eſa. 10. 14.

quasi nidum. Ex omnibus autem locis, quos possessurum se stultus speraverat, ejectus est: in initio quidem è cœlo, è terra verò, & ex inferno ipso per incarnationem Domini: nullum itaque, præterquam exteriores tenebras, sibi & Angelis suis paratas, reliquum locum habet. *Vas* autem *unguentarium*, unguenti trullam significat; ac si diceret, Vitæ hujus perturbationes & adversitates, voluptati & jucunditati illi esse. Vel *unguentarium vas*, pro re vili & nullius pretii ponitur.

Mat. 8. 12. & 25. 41.

φωμη τῇ χθεὶ ὡς νοσιαὶ. πολύτων ὃ ἐξώσθη τῶν τόπων ὧν κρατήσειν ὁ μάταιος ἤλπισε· ϗ ἄνωθεν μὲν καὶ ἀρχαὶ, γῆς ὅ, ϗ αὐτῷ ἁγίοις ἀγγέλοις τοῦ Κυρίου ἐναπόκειται. τόπον οὖν ἔχει λοιπὸν ἐναπολελειμμένον τόπον, εἰ μὴ τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον, τὸ ἡτοιμασμένον αὐτῷ ϗ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. τὸ μὲν οὖν ἐξάλειπτον, βραχύτατον μέρος δηλοῖ· ἵνα εἴπῃ, ὅτι αἱ ταραχαὶ τοῦδε τοῦ βίου ϗ τρυφαλίαι, ἡδονὴ αὐτῷ εἰσι καὶ εὐωδία· ἢ ἐξάλειπτον, ἀντὶ τοῦ, ὀλιγοστόν.

Nihil est super terram simile ei, [Symmachus verò, *Non est super terram potestas ejus*] *factum ut illudatur ab Angelis meis.*

Οὐκ ἔστιν ἀγὲν ὑπὸ τὴν γῆς ὅμοιον αὐτῷ, [ὁ δὲ Σύμμαχος, οὐκ ἔστιν ἐπὶ χὸς ἐξουσία αὐτοῦ] πεποιημένον ἐγκαταπαίζεσθαι ὑπὸ τῶν ἀγγέλων μου.

REctè dixit, *super terram*, quoniam de cœli orbibus & circulis dejectus est. *Simile* autem, sive vires, sive malitiam intelligas. Nihilominus, inquit, à sanctis Angelis, & hominibus qui Angelis pares sunt, talis tantúsque illuditur. Symmachi autem versio vel hoc innuit, quòd nulla potestas in terris cum ejus comparanda sit; vel quòd post salvatoris adventum in carnem, foràs ejectus fuerit, nec amplius potestatem ullam habuerit.

Καλῶς εἶπεν, ἐπὶ τῆς γῆς, ἐπειδὴ τῶν ἀερίων ἀψίδων ἐκβέβληται. ὅμοιον, ἢ κατὰ τὸν ἰσχὺν, ἢ κατὰ τὸν κακίαν. ἀλλ' ὅμως, φησὶν, ὁ τοιοῦτος καὶ τηλικοῦτος ὑπὸ τῶν ἁγίων ἀγγέλων, ϗ τῶν ἰσαγγέλων ἀνθρώπων ἐγκαταπαίζεται. ἢ ὃ τοῦ Συμμάχου ἔκδοσις, ἤτοι τοῦτο σημαίνει, ὅτι οὐκ ἔστιν ἐπὶ τῆς γῆς ἐξουσία παραβλητὴ τῇ αὐτοῦ· ἢ ὅτι μετὰ τὴν τοῦ Σωτῆρος οἰκονομίαν, ἐξεβλήθη ἔξω, ϗ οὐκέτι ἔστιν αὐτῷ ἐξουσία.

Omne sublime videt.

Παῦ ὑψηλὸν ὁρᾷ.

THeodotio verò, *Omnem superbum intuebitur.* Ex superbia enim totus conflatus est, nihil humile cogitat.

Ὁ δὲ Θεοδοτίων, πᾶν ὑπερήφανον ἐμβλέψεται· ὅλος γὰρ ἐστὶν ὑπερηφανία, μηδὲν ταπεινὸν λογιζόμενος.

Ipse autem Rex omnium quæ in aquis.

Αὐτὸς δὲ βασιλεὺς πάντων τῶν ἐν τοῖς ὕδασιν.

SYmmachus quidem, *Omnis virulenti*; Theodotio autem, *Filiorum sordidorum & illiberalium.* Id est, Eorum qui mollem, dissolutam, & vitam voluptuariam ferantur. Quamobrem & nos etiam Dominum nostrum oremus, ne peccatum in nos imperium obtineat, quandoquidem ob

ΟΜὲν Σύμμαχος, πονηρὸς βεβρωμένος· ὁ δὲ Θεοδοτίων, υἱῶν βαναυσίας. τουτέστι, τῶν τὸ ὑγρὸν, ϗ διαῤῥέοντα, ϗ ἡδονικὰν μετιόντων βίον. διὸ καὶ ἡμεῖς αἰτώμεθα πρὸς τὸν ἡμῶν δεσπότην, μὴ βασιλεύειν ἡμῶν τὴν ἁμαρτίαν, ἐπεὶ ϗ διὰ τοῦτο διέγραψεν ὁ λόγος ὡς ἐν σωμα-

σωματοποιία τῦ δαίμονος τὴν τε κακίαν καὶ ἰταμότητα, ἵνα ᾧ δέῃ βαλόμενοι, πρὸς τὸν αὐτὸν χθρωσάμενον καταφύγωμεν. καὶ ταῦτα μὲν εἰς τοὺς τόπους ἐθεωρήσαμεν. πρὸς ὃ τοὺς λέγοντας, κῆτος αἰσθητὸν εἶναι τὸ ὑπὸ τῦ λόγου διαγεγραμμένον δράκοντα, τοσοῦτον ἐροῦμεν. Εἰ μὲν ὄντως ὅτι τι τοιοῦτον κῆτος, μανθάνετε ὡς ἐξ ὁμοιώσεως, ὡς προείρηται, τῶν θηρίων, πολλάκις θεωρούμενον καὶ αὐτὸν τὸν διάβολον, καὶ τῶν πονηρευομένων τοὺς πονηρούς. καὶ πρὸς μὲν τῶν δαιμόνων εἶπεν ὁ Σωτήρ, ἰδοὺ, δέδωκα ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν τῦ πατεῖν ἐπάνω ὄφεων, καὶ σκορπίων, καὶ ὑπὲρ πᾶσαν τὴν δύναμιν τῦ ἐχθροῦ. πρὸς δὲ τὸν Ηρώδην ἀποπέμπων, ἔλεγεν, Εἴπατε τῇ ἀλώπεκι ταύτῃ, Ὁ δολερὸν τὸ ἦθος καὶ ὑπόκλοπον αἰνιττόμενος· ὥστε τύπον τινὰ τῦ διαβόλου τὰ θηρία ἔχοντα, καθὰ καὶ τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων. Εἰ δὲ μὴ ἔστι τι τοιοῦτον θηρίον, οὐκέτι ἐξ ὁμοιώσεως, ἀλλ' αὐτοπροσώπως περὶ τῦ διαβόλου νοήσομεν τὰ εἰρημένα.

hanc cauſam Scriptura, tanquam in corporis effigie, Dæmonis malitiam & indomitam naturam depinxit, ut formidine perculſi, ad eum qui illum conſtringit, confugeremus. Et hæc quidem ad verba contextûs commentatos eſſe ſufficiat. Illis verò, qui Draconem hunc Scripturâ deſcriptum, cetum eſſe volunt ſenſibus pervium, hoc tantùm dicemus; Si reipsâ ejuſmodi cetus reperitur, per ſimilitudinem ab animalibus ſumptam (ut ſuprà dictum eſt) intelligite, nos Diabolum ipſum, & improbos homines ſæpenumero contemplari. (Et de Dæmonibus quidem dixit Salvator, *Ecce, dedi vobis poteſtatem calcandi ſerpentes & ſcorpiones, & ſupra omnem vim inimici:* Luc.10.19. cùm verò ad Herodem diſcipulos ablegaret, ut fraudulentum & furtivum ejus ingenium innueret, dicebat, *Dicite vulpi huic:* Luc.13.32. ita ut animalia Diaboli ſimul & improborum hominum characterem quendam inſculptum habeant.) Sin verò nullum tale animal in rerum naturâ ſit, non per ſimilitudinem, ſed de propriâ ipſius Diaboli perſonâ, intelligenda veniunt quæ in medium allata ſunt.

ΠΡΟΘΕΩΡΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ Εἰκοστοῦ ἐνάτου.

ΟΛΥΜΠ. Ηκούσαμεν ἀνωτέρω τῦ Ιὼβ λέγοντος, ἅπαξ ἐλάλησα, * ὅτι δὶς τῶν δευτέρῳ οὐ προσθήσω· ζητῆσαι τοιγαροῦν ἄξιον, πῶς πάλιν φθέγξεται ὁ μηκέτι λαλῆν ἐπαγγειλάμενος· πολυπόδα δὲ ἡ λύσις ἐστίν. ὅπου γὰρ σιωπήσαν ἀκήκοε τῦ Θεοῦ λέγοντος, μὴ, ἀλλὰ ζῶσαι ὡς ἀνὴρ τὰ ὀσφύα σου, ἄμεινον τίθεται τὸ θεῖον πρόσταγμα τῆς οἰκείας ὑποσχέσεως· κάλλιον γὰρ τοῖς θείοις πείθεσθαι νόμοις, ἢ τὰς οἰκείας πληροῦν ἐπαγγελίας, καὶ τοὺς ἑαυτῶν λόγους * ἰσάνων

* ἰσ. ἐπὶ δευτέρῳ δέ.

* ἰσ. ἰσῆν.

PROTHEORIA CAPITIS Viceſimi-noni.

OLYMP. Suprà Jobum dicentem audivimus, *Semel loquutus ſum, at iterum non adjiciam:* Cap. 39.34. cur igitur denuo loquatur, qui non ampliùs ſe loquuturum pollicitus erat, quæſtio ſcitu non indigna eſt: ſolutio autem ejus in promptu & ad manum eſt. Poſtquam enim Deum loquentem audiviſſet, *Nequaquam, ſed accinge ſicut vir lumbum tuum,* Cap.40.7. qui ſilentium promiſerat, divinum mandatum ſuæ pollicitationi præfert: præſtat enim divinis legibus parere, quàm promiſſa propria adimplere, & ſermones noſtros cohibere, cùm voluntas

voluntas Domini refragatur. Rectè itaque ab Herode factum fuisset, si juramentum violâsset, nec Præcursoris caput amputâsset; contrà autem, Petrus cùm dixisset, *Non lavabis pedes meos*, mutatâ sententiâ dixit, *Non pedes solùm, verumetiam caput:* rectè etiam Jobus, divinæ majestatis excellentiam colens ac reveritus, nequaquam se loquuturum pollicitus est; rursus verò, cùm Deus silentii religione illum exsolvisset, non minùs rectè sermone utitur.

Ioan.13.8. Vers.9.

ὅτε μὲν ὃ δεσποτικὸν ἀνθρωπαρέσκητον βούλημα. διὸ καὶ Ἡρῴδης καλῶς αὐ ἐποίει τὸν ὅρκον ἀθετήσας, καὶ μὴ τὸν προδρόμου τὴν κεφαλὴν ἀφελόμενος. καὶ Πέτρος μὲν ἔλεγεν, οὐ μὴ μου νίψῃς τοὺς πόδας, μεταλλόμενος πάλιν ἔφη, μὴ τοὺς πόδας μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν κεφαλήν. καὶ ὁ Ἰὼβ οὖν καλῶς προσέχετο μὴ λαλήσειν, ὑμᾶς τὴν θείαν προσεροῦν· καλῶς δ' αὖθις φθέγγεται, λύσαντος αὐτῷ τοῦ Θεοῦ τὸ σιωπᾶν προσχεῖν.

CAP. 42. RESPONDENS autem Job, dicit Domino, Novi quòd omnia potes, & nihil tibi est impossibile. Quis enim est qui celat te consilium? parcens autem verbis, & te putat celare?

ΚΕΦ. ΜΒ΄. ΥΠΟΛΑΒΩΝ δὲ Ἰὼβ λέγει τῷ Κυρίῳ, οἶδα ὅτι πάντα δύνασαι, ἀδυνατεῖ δέ σοι οὐδέν. τίς γάρ ἐστιν ὁ κρύπτων σε βουλήν; φθόμενος δὲ ῥημάτων, καὶ σὲ οἴεται κρύπτειν;

OLYMP. Cæteri verò, *Et non auferetur à te cogitatio.* Non jam primùm se hæc didicisse, sed invictam Dei potentiam cognitam priùs habuisse, profitetur; & quòd in hominum consultationes penetret, ac cogitationes omnium intelligat, nec quisquam sit qui oculum ejus omnia intuentem latere possit. Quis enim, inquit, verborum parcus est, & silentio mentis arcana, quia, nimirum, voce prolata non sunt, celare te potest?

ΣΧΟΛΙΟΝ. Οἱ δὲ ἄλλοι, καὶ οὐκ ἀφαιρεθήσεται ἀπὸ σοῦ ἐνθύμημα. δι' νῦν ταῦτα μεμαθηκέναι λέγει, ἀλλ' εἰδέναι * τὴν ἄμαχον τοῦ Θεοῦ δύναμιν, καὶ ὅτι τῶν βουλῶν ἐμβατεύει, καὶ πάντων τὰς ἐννοίας ἐπίσταται, καὶ οὐδείς ἐστιν ὃς δύναται αὐτοῦ δυνάσται τὸ πανεπίσκοπον ὀφθαλμόν. Τίς γάρ, φησίν, φείδεται ῥημάτων, καὶ διὰ τοῦ σιωπῆς καλύψαι δύναται ἀπὸ σοῦ τὰ τῆς ψυχῆς ἀπόρρητα, ἅτε μὴ * ἐκλαλούμενα;

* ἴσ. suppl. σεβόμενον.

* ἴσ. ἐκκαλυμμένα.

Quis autem annunciabit mihi quæ non novi, magna & mirabilia quæ nescivi?

Τίς δὲ ἀναγγελεῖ μοι ἃ οὐκ ᾔδειν, μεγάλα καὶ θαυμαστὰ ἃ οὐκ ἐπιστάμην;

ID est, Præter te nemo; qui causam etiam cur Diabolus me adortus est, ejúsque impudentiam mihi manifestâsti, ac providentiæ tuæ (qua me amplecteris) pleniore notitiâ me imbuisti ac collustrâsti; hæc enim ea erant quæ ignorabam.

ΑΝΤΙ τοῦ, οὐδεὶς πλὴν σοῦ, τοῦ δὲ τὴν αἰτίαν τοῦ καθ' ἐμὲ * ἐπιθέσεως φανερώσαντός μοι, καὶ τὴν διαβολὴν τὴν ἰταμότητα, εἶπε μὲν καὶ τοῦ καθ' σαυτὸν θείας οἰκονομίας πλείονά μοι τὴν γνῶσιν ἐναμφανίσαντος· ταῦτα γὰρ ἦν ἃ οὐκ ἐπιστάμην.

* ἴσ. ἐπιθέτου.

ΑΝΘΟΥΝ

Ακουσον δέ μου, Κύριε, ἵνα κἀγὼ λαλήσω· ἐρωτήσω δέ σε, σὺ δέ με δίδαξον.

Verùm audi me, Domine, ut & ego loquar; interrogabo autem te, & tu doce me.

ΑΞιον ζητῆσαι ὧδε, πῶς ἐρωτήσων ἐπηγγείλατο, ὅτε ἐπυρώτησε τὸν Θεὸν, οὔτε ἵνα ἀπόκρισιν ἐδέξατο, ἀλλὰ μηδὲν μήτε πυθόμενος, μήτε ἀκούσας, κατέπαυσε τὸν λόγον; Φαίνεταί μοι τοιγαροῦν τοιοῦτόν ἵνα νοῦν ἔχειν τὰ προκείμενα· ὅτι, φησὶν, ἐδίδαξάς με ἃ οὐκ ἤπιστάμην, ἐπάκουσόν μου, Κύριε· καὶ εἰ τι τῶν ἠγνοημένων μαθεῖν βούλομαι, ἐρωτήσω σε, διδάσκειν με καταξίωσον, ἵνα δυνηθῶ κἀγὼ λαλῆσαι, καὶ ἑτέροις γενέσθαι τῶν ἀγνοουμένων διδάσκαλος· ἢ πάλιν, καὶ τὰ ἐπαγόμενα ἐρωτήσεως λόγου ἐπέχουσιν.

Διὸ καὶ ἐπειδὴ ἐπηγγείλατο ἐρωτήσειν, ἐπήγαγε τὸ, Ἀκοῇ μὲν ὠτὸς ἤκουόν σου· νῦν δὲ ὁ ὀφθαλμός μου ἑώρακέ σε.

QUærere hoc loco operæ pretium est, quî factum sit, ut qui interrogaturum se promiserat, neque Deum interrogaverit, neque responsum ullum retulerit; sed, neque scisciatus, neque sermonem ullum audiens, finem loquendi fecerit? Mihi igitur horum verborum hic sensus esse videtur; Quandoquidem, inquit, Domine, quæ mihi incognita erant docuisti me, aurem mihi præbeto; & si, avidus discendi ea quæ notitiam meam fugiunt, percontatus te quicquam fuero, docere me ne dedigneris; ut ego etiam ea enunciare, & incognita alios docere possim. Vel fortè quæ subjunguntur, interrogationem in se continent.

Auditu enim auris audivi te antea, nunc autem oculus meus vidit te.

Ἀκοῇ μὲν ὠτὸς ἤκουόν σου, νῦν δὲ ὁ ὀφθαλμός μου ἑώρακέ σε. Οὐκ ὅτι ὀφθαλμοῖς οἶδεν, ἀλλ' ὅτι σαφέστερον ἤκουσε. πλείονα, φησὶν, προσείληφα τὴν περὶ σοῦ γνῶσιν, ὅσον ὀφθαλμοὶ πλέον ἀκοῆς ἔχουσιν. ἴσως δὲ τοῦτο λέγει διὰ τὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως μυστήριον· ἀμυδρῶς γὰρ αὐτὸ ὁ πρότερον προφορώμενος, τὴν τελεστέραν νῦν περὶ αὐτοῦ προσείληφε γνῶσιν, διὰ τὴν ἐλλαμψεως τοῦ πνευματίου Πνεύματος.

EJUSDEM. Reliqui verò, *Audivi te, nunc verò oculus meus te vidit*; Non quia oculis viderit, sed quoniam luculentiùs audierit. Tantò, inquit, pleniorem tui notitiam assequutus sum, quantò oculorum quàm aurium major est cognitio. Fortasse autem propter incarnationis mysterium hoc dicit: cùm enim antea obscurè tantùm de illo certior factus fuisset, nunc perfectiorem ejus notitiam sacrosancti Spiritûs illuminatione adeptus est.

Διὸ ἐφαύλισα ἐμαυτὸν, καὶ ἐτάκην· ἡγησάμην δὲ ἐμαυτὸν γῆν καὶ σποδόν.

Quamobrem sprevi meipsum, & extabui: putavi autem me terram & cinerem.

Διὰ τοῦτο, φησὶ, κατέγνων ἐμαυτοῦ, ὡς οὐθενὸς εἰδέναι ἄξια· νῦν δὲ μαθὼν τὰ ὑπὲρ ἐμὲ, καὶ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἐμῆς φύσεως ὁ μικροπρεπὴς κατενόησα.

PRopterea, inquit, meipsum condemnavi, quòd scire me aliquid arbitratus fuerim: nunc enim quæ supra me sunt addiscens, simul etiam naturæ meæ tenuitatem ac vilitatem intellexi.

ΧΡΥΣΟΣΤ. Ταῦτα ἀπολογία

CHRYSOST. Superiorum omnium excusa-

excusationem hìc habes ; Jobus enim cùm hæc loqueretur, à tentatione liber non erat, sed calamitatibus oppressus palinodiam cecinit ; Meipsum, inquit, nihili æstimo ; quæ suprà à me dicta sunt, excusari cupio ; non indignus enim eram qui has ærumnas paterer. Quid igitur Deus ? Postquam seipsum condemnâsset, tunc illum justum pronunciavit. Considera autem, quemadmodum viri sancti, cùm ampliori honore dignantur, majore humilitate prædìti sint : sic enim Abraham, cùm Dominum vidisset, dixit, *Ego sum terra & cinis*.

Gen. 18 27.

ὑπὲρ τῶν πρεσβυτέρων ἀπρωτων· οὐδὲ γὰρ ἀπαλλαγεὶς τοῦ πειρασμοῦ ταῦτά φησιν, ἀλλ' ἔτι ἐν τοῖς δεινοῖς ὢν παλινῳδίαν ᾖσεν· οὐδέν, φησὶν, ἐμαυτὸν ἡγοῦμαι, ἀπολογίαν ὑπὲρ τῶν πρεσβυτέρων ποιούμενος, καὶ *τούτων ἀνάξιος ἡγοῦμαι ἐγώ· τί οὖν ὁ Θεός ; ὅτε μὲν ἑαυτὸν κατεδίκασε, τότε ἐδικαίωσεν αὐτόν. θεώρει οὖν τοὺς ἁγίους ἄνδρας, πῶς ὅτε μείζονων ἀξιοῦνται, πλείονα κάτωθεν ταπεινοφροσύνην· οὕτω καὶ Ἀβραάμ, ὅτε εἶδε τὸν Κύριον, εἶπεν, ἐγὼ δέ εἰμι γῆ καὶ σποδός.

* ἴσ. τούτων δὲ τῶν δεινῶν οὐκ ἀνάξιος.

PROTHEORIA CAPITIS TRICESIMI.

ΠΡΟΘΕΩΡΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΤΡΙΑΚΟΣΤΟΥ.

OLYMP. Deus famulos suos in magno honore & æstimatione habet ; quandoquidem ut justo Jobo gratificaretur, Eliphazo & sociis ejus (qui justum calculo suo condemnantes, supplicium mereri videbantur) minas remisit, & delicti impunitatem largitus est. Siquis autem discendi cupidus interrogaverit, Cur Deus Mariam Moysi obloquentem leprâ percusserit, licèt postea famulo suo honorem deferens, corpus ejus sanitati restituerit ; Eliphazo verò & sociis sine prævio aliquo supplicio veniam indulserit ? respondemus, Mariam contumeliâ in Moysem contra Deum etiam blasphemiam protulisse, qui antistitis personam in honore habebat : Jobi autem amici, Dei patrocinium suscipientes, in justum tantummodo, pietatem ejus injustè deridendo, deliquerunt. Si verò ultrà quæsierit, Cur Aaron malum nullum expertus fuerit ? à Deo hoc factum esse dicimus, qui sacerdotium honorat. Duo igitur hinc discimus ; quòd justos accusare, peccato non careat ; & quòd Deus propter honorem quo illos prosequitur, delicta condonet.

Num. 12.

ΟΛΥΜΠ. Μεγάλως ὁ Θεὸς τοὺς οἰκείους ἡμᾶς θεράποντας· ὅπου γε καὶ νῦν ἡμωείας ἀξίων φανέντων τῶν ἀμφὶ τὸν Ἐλιφάζ, ἅμα δὲ τῷ δικαίῳ καταψηφίσασθαι, δώρηκε τοῖς ἀπρωτοῖς ὁ Θεὸς, καὶ τὴν ἡμωείαν συνεχώρησεν αὐτοῖς, τῷ δικαίῳ χαριζόμενος. Εἰ δέ τις ἐρᾷ φιλομαθῶς κινούμενος, διατί τὴν Μαριὰμ ἐλέπρωσεν ὁ Θεὸς, κατὰ Μωϋσέως λαλήσασαν, εἶτα καὶ ὕστερον ἀποκατέστησεν αὐτῆς δὲ σῶμα, ἡμῖν δὲ πάλιν τὴν ἑαυτῆς θεράποντα· τοῖς δὲ ἀμφὶ τὸν Ἐλιφάζ δῆθεν συγχώρησιν δέδωκε, μηδὲν αὐτοὺς πρεσβεύσαντας ; φαμὲν, ὅτι ἡ μὲν Μαριὰμ διὰ τὸ εἰς Μωϋσέα λοιδορίας καὶ τοῦ Θεοῦ τὴν βλασφημίαν ἔφερε, τὸ δοξάσαντος τὸ ἱεροφαντικὸν τοῦτο πρόσωπον· οἱ δὲ φίλοι τοῦ Ἰὼβ τὴν ὑπὲρ Θεοῦ σωτηρίαν δυὰ δοξάσαντες, εἰς μόνον τὸ δίκαιον ὀξυμωρήσαντες, ἀδίκως αὐτοῦ διαβεβλήκασι *καταλέγοντες. Εἰ δὲ καὶ ζητήσῃ, Ἀαρὼν διατί μηδὲν ἐπάθε δεινόν ; φαμὲν ὅτι τοῦ Θεοῦ ἡμῶν τὸν ἱερωσύνην. δύο δὲν ἐντεῦθεν μανθάνομεν, ὅτι καὶ ἁμαρτίας ἔνοχον, ὁ τὸ δικαίων κατηγορῆσαι, καὶ ὅτι ὁ Θεὸς ἡμῖν τῇ πρὸς αὐτὸν συγχωρῇ τὰ ἁμαρτήματα.

* ἴσ. καταγελῶντες.

Ἐγένετο

Εγένετο δὲ μετὰ τὸ λαλῆσαι Κύριον πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα τῷ Ιώβ, εἶπεν ὁ Κύριος Ελιφὰζ τῷ Θαιμανίτῃ· ἥμαρτες σὺ, καὶ οἱ δύο φίλοι σου· οὐ γὰρ ἐλαλήσατε ἐνώπιόν μου ἀληθὲς ὡδὲν, ὥσπερ ὁ θεράπων μου Ιώβ.

Factum est autem, postquam Dominus loquutus est omnia verba hæc ad Job, dixit Dominus ad Eliphaz Thæmanitem, Peccâsti tu, & duo amici tui; non enim loquuti estis coram me verum quippiam, sicut famulus meus Job.

ΟΛΥΜΠ. Οὐ Θεοδοτίων, ἐθυμώθη ἡ ὀργή μου ἐν σοὶ, καὶ ἐν τοῖς δυσὶ φίλοις σου· οὐ γὰρ ἐλαλήσατε εὐθύτητα, ἤγουν, ὀρθῶς, κατὰ Σύμμαχον. καταγνόφ τὴν θείας ῥήσεως τιμὴν ἀκρίβειαν. ὅσον μὲν γὰρ τοῖς ἀνθρώποις, καλῶς ἐποίουν οἱ φίλοι, Θεῷ συνηγορεῖν σπεύδοντες· οὐ καλῶς δ' ἐποίει ὁ Ιώβ, τῷ Θεὸν θέλων δικαίσαι. ὅπερ γέ τινες μέχρι καὶ νῦν τοῖς αὐτοῦ ῥήμασι, τὴν τοῦ λέξεως τοῦφοράν μόνην τοῦ σέχοντες. τοῦδὲ ἐν τῇ θείᾳ καὶ ἀδεκάστῳ κρίσει τὸ ἐναντίον ἐφάνη· διὸ καὶ εἶπεν, ἐνώπιόν μου. πρὸ ἐμοὶ γὰρ, φησὶ, κριτῇ ὑμῶν μὲν οὐδὲν ἀληθὲς ἐλαλήσατε, ἀδίκως καὶ τὸ δικαίου ταῖς ψήφοις ἐνεφέροντες· ὁ δὲ ἐμὸς θεράπων Ιώβ μετὰ τοῦ * φίλης ἀληθείας πᾶν ἐφθέγξατο· οὐ γὰρ δι' ἁμαρτίας ἔπαθεν, ἀλλ' ἵνα δικαία δειχθῇ. Ως οὖν δικαίως λόγῳ κατηγορῆν, ἢ ὁ Κύριος ἐπαινέτης κατέστη διὰ τοῦ οἰκείας ἐπικρίσεως; καὶ ἐπιστήσῃ, πῶς οἰκεῖον θεράποντα τοῦ Ιώβ καλεῖ, ἅμα καὶ τῇ τοῦ σοφωτέρου τοῦ δικαίου· καὶ οὐ μόνον ἅπαξ, ἀλλὰ καὶ πολλάκις τοῦτο ποιεῖ. ἔοικε μέντοι ὁ Ελιφὰζ αἰδεσιμώτερος τῶν ἄλλων τυγχάνειν· διὸ καὶ πρώτου τοῦ πρὸς τοῦ Ιώβ διαλέξεως ἄρχεται, καὶ νῦν ὁ Κύριος πρὸς αὐτὸν διαλέγεται· καὶ ταῦτα, τῶν λόγων τοῖς πεισὶν ἁρμοζόντων φίλοις. θεωρῇ δὲ ὡς * ἐπήκοον πάντων ὁ Θεὸς ἐλάλει, ὡς αὐτοῦ εἰς πάντας ἢ τοῦ Ιώβ ἀρετὴ διὰ τοῦ θείας μαρτυρίας καταδηλος γένηται· ὁ μὲν γὰρ, φησὶν, ἀληθῆ ἐλάλησε, τὰ ἐαυτοῦ λέγων κατορθώματα, ὑμεῖς

*Ita. φιλῆς.

*Ita. ἐπηκόων.

OLYMP. Theodotio, *Excanduit ira mea in te, & in duos tuos amicos: non enim loquuti estis rectitudinem*, vel, *Rectè*, juxta Symmachum. Divinæ sententiæ judicium accuratum perpende. Præclarè enim amici hominum opinione, Deo patrocinantes; Jobus autem, qui cum Deo judicio contendere voluerat, perperam fecisse videtur: (quandoquidem in hodiernum etiam diem nonnulli nudæ verborum enunciationi attendentes, sermonibus ejus offendantur) divino autem & incorrupto judicio contrarium visum est; idcirco enim dixit, *Coram me*. Vos enim, me judice, iniqua suffragia contra Justum ferentes, nihil veri dixistis: Jobus verò, famulus meus, omnia in nuda veritate loquutus est; non enim propter scelera passus est, sed ut justus appareret. Quis igitur verbis condemnare eum potest quem Deus approbatione sua laudibus effert? Observa etiam, quemadmodum appellatione servi Justum honorans, Jobum famulum suum vocet; idque non semel, sed sæpius faciat. Videtur autem Eliphazus reliquis majore veneratione dignus fuisse; unde primus cum Jobo colloquium instituit, & Deus nunc eum alloquitur, & verbis quidem quæ reliquis amicis conveniant. Considera autem quemadmodũ cunctis audientibus Deus loquutus fuerit, ut divino testimonio Jobi virtus omnibus elucesceret; Ille enim, inquit, cum præclaras suas actiones prædicaret, vera est loquutus;

Cap. 42.

vos autem, cùm calculo veſtro eum condemnaretis, falſa protuliſtis.

ὑμεῖς δὲ αὐτὸν καταδικάσαντες, οὐκ ἀληθῆ εἰρήκατε.

Nunc autem ſumite ſeptem vitulos & ſeptem arietes, & ite ad famulum meum Job, & faciet victimam pro vobis.

Νῦν οὖν λάβετε ἑπτὰ μόχους, καὶ ἑπτὰ κριοὺς, καὶ πορεύθητε πρὸς τὸν θεράποντά μου Ἰώβ, καὶ ποιήσει κάρπωσιν ὑπὲρ ὑμῶν.

PRo *Victima*, Aquila & Theodotio, *Holocauſtum*; Symmachus verò, *oblationem*, reddidit. Numerus ſeptenarius in Scripturis in pretio eſt, & perfectus cenſetur: perfectas itaque hoſtias offerre jubentur, utpote qui gravia peccata admiſiſſent. Jobum autem imperat ut ſacerdotis munere fungatur, & oblationes offerat; Tanta enim, inquit, ejus juſtitia eſt, ut pro aliis etiam intercedere poſſet: ante Legem autem, viri ſancti pro ſeipſis ſacrificia offerebant, ut Abel, Noë, Abraham.

ΑΝτὶ τοῦ, κάρπωσιν, Ἀκύλας μὲν καὶ Θεοδοτίων, ὁλοκαύτωσιν, Σύμμαχος δὲ, ἀναφοράν, ἐξέδωκεν. ὁ ἑπτὰ δὲ παρὰ τῇ γραφῇ τέλειος καὶ τέλος ἀριθμός· τέλεια οὖν διὰ τοῦτο θύματα κελεύονται προσφέρειν, ὡς μεγάλα ἐξημαρτηκότες. αὐτὸν δὲ τὸν Ἰώβ ἱερέα κελεύει γενέσθαι, καὶ τὰς ὁλοκαρπώσεις ἀναφέρειν· οὕτω γάρ, φησὶν, δίκαιος, ὡς καὶ ὑπὲρ ἑτέρων πρεσβεύειν· πρὸ μὲν τοῦ νόμου οἱ ἅγιοι δι' ἑαυτῶν τὰς θυσίας προσέφερον, ὡς Ἄβελ, Νῶε Ἀβραάμ.

CHRYSOST. Si Lex promulgata tum fuiſſet, non hoc præcepiſſet Deus. Amicis autem victimas afferentibus, Jobus ſacerdos fit; & qui pro liberis obtulit, pro amicis etiam offert. Vides quemadmodũ virtutis ejus teſtes eos efficiat, dum animum ejus injuriarum immemorem fuiſſe oſtendat; ac oblationis apparatu & magnitudine, peccati gravitatem ob oculos ponat; tot enim victimis opus non fuiſſet, ſi peccata quæ remittenda erant, gravia non exſtitiſſent. Sed & victimam inidoneam fuiſſe declarat; *Nam niſi propter ipſum*, inquit, peccati veniam vobis non conceſſiſſem; ex quo etiam liquet, peccati vinculis illos ſolutos fuiſſe.

ΧΡΥΣΟΣΤ. Οὐκ ἂν τοῦτο προσέταξεν, εἰ νόμος ἦν· ἀλλ' αὐτὸς ἱερεὺς ἦν, ἐκείνων προσαγόντων τὰς θυσίας· καὶ ὅρα, προσωμόσεν ὑπὲρ τῶν παίδων, προσφέρει ὑπὲρ τῶν φίλων. ὁρᾷς πῶς ὃ ἀμνησίκακον αὐτοῦ δείκνυσι, μάρτυρας αὐτοὺς ποιῇ γενέσθαι τῆς ἀρετῆς τοῦ ἀνδρός· καὶ δείκνυσι τὴν ἁμαρτίας ὄγκον, καὶ δείκνυσι τὴν ὑπερβολὴν τῆς τοσαύτης προσφορᾶς· εἰ γὰρ αἱ τοσαῦται ἐδέησαν ἱερείων, μὴ μεγάλων ὄντων τῶν ὀφλόντων λυθῆναι ἁμαρτημάτων ἐμφαίνει, ὅτι οὐδὲ θυσία ἰκανὴ ἦν· εἰ μὴ γὰρ, φησὶ, δι' αὐτὸν, οὐκ ἂν ἔλασσον τῆς ἁμαρτίας ὑμῖν. δείκνυσι δὲ τοῦτο δείκνυσιν, ὅτι καὶ αὐτοὺς ἔλυσεν.

Et Job famulus meus precabitur pro vobis: quoniam non niſi faciem ejus accipiam. [Alii autem, *ſuſcipiam.*] *Nam niſi propter ipſum, perdidiſſem utique vos: non enim loquuti eſtis verum contra famulum meum Job.*

Ἰὼβ δὲ ὁ θεράπων μου δέξεται περὶ ὑμῶν, ὅτι εἰ μὴ πρόσωπον αὐτοῦ λήψομαι. [οἱ δὲ ἄλλοι, προσδέξομαι.] εἰ μὴ γὰρ δι' αὐτὸν, ἀπώλεσα ἂν ὑμᾶς· οὐ γὰρ ἐλαλήσατε ἀληθὲς κατὰ τοῦ θεράποντός μου Ἰώβ.

OLYMP. Papæ honoris excellentiam, quem Deus Sanctis largitur! illis

ΟΛΥΜΠ. Βαβαὶ τιμῆς ὑπερβολὴ ἣν ὁ Κύριος ἀπονέμει τοῖς ἁγίοις·

νέμῃ. θανάτῳ μὲν γὰρ ἔνοχον ἀποφαίνῃ, ὅτι τῶν δικαίων κατηγόρησεν· καὶ τιμὴν θαυμαστὴν ὑπὲρ ἀρετὴν συγχωρῇς, ἡμῖν τῆς πρὸς αὐτοὺς. ὅρα δὲ, ὅτι καίτοι ζήλῳ λέγοντες, ἠλέγχοντο, μηδὲν ἀληθὲς εἰπόντες· μᾶλλον δὲ οὐκ ἔλεγον ζήλῳ τῷ πρὸς Θεὸν, ἦ γὰρ ἂν σπουδῆς ἐστέρηντο. ὥστε δικαίως αὐτοῖς ὁ Ἰὼβ ἐπεκάλει. ἐκ τούτου μανθάνομεν, ὅτι ὁ κατηγορῶν τῶν δικαίων, ὁμοίως ἁμαρτάνει· καὶ ὅτι χρὴ πρὸ αὐτῶν ἐκείνων συγγνώμην αἰτῆσαι, εἰς οὓς ἁμαρτάνομεν.

enim obstrepere & obloqui, mortem mereri ostendit; & propter honorem quo illos prosequitur, lethali supplicio veniam concedit. Observa autem, quòd licèt zelo moti loquuti fuerint, nihil tamen veri protulisse, reprehendantur: immo verò divino zelo nequaquam stimulabantur; tum enim certè delicti veniam impetrâssent, Jobus itaque jure merito illos accusaverat. Hinc discimus, quòd non leviter peccet qui justos accusat; & quòd delicti venia ab eis contra quos deliquimus, petenda sit.

ΠΡΟΘΕΩΡΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ. τριακοστοῦ πρώτου.

ΟΛΥΜΠ. Ἡρξατο μὲν ἀφ' οὗ ὁ Θεὸς ἐχρημάτισε πρὸς τὸν δίκαιον, τὰ ἔπαθλα αὐτῷ δίδοσθαι. αὐτῷ γὰρ τῷ καταξιωθῆναι θείας ὁμιλίας, καὶ διδασκαλίας, καὶ μαρτυρίας, πρῶτον ἐδέξατο στέφανον· νῦν βραβεῦσαι δέχεται δεύτερα, * ὑπὲρ τῶν φίλων εὔχεσθαι, καὶ τῶν ἀγώνων δέχεσθαι γέρα, τὴν αὐτῶν συγχώρησιν· ζημία γὰρ ἦν τῷ Ἰὼβ, εἰ οἱ πρὸς παραμυθίαν ἐλθόντες αὐτῷ φίλοι ὑμωσίαν ἔστησαν θανάτου. * ὄντως ἐχρῆν ὑμᾶς καὶ παραιτεῖσθαι, ὃ, δύσκολον δυσωπῆσαι Θεὸν ἐφ' ᾧ λῦσαι τὴν ἁμαρτίαν, πολλοῦ ὄντος τοῦ δικαίου, Κύριε, μὴ στήσῃς αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην.

* Ἰσ. πρ.

* Ἰσ. ὅτως.

PROTHEORIA CAPITIS tricesimi-primi.

OLYMP. Statim post Justi cum Deo colloquium, victoriæ illi insignia deferri cœperunt. Simul enim ut divino alloquio, institutione, & testimonio dignus est habitus, primam coronam adeptus est: nunc, ubi quòd pro amicis intercedat, & pro certaminum præmio veniam & remissionem illis impetret, secundam victoriæ adoream reportat; damnum enim Jobo fuisset, si amici qui consolationis causâ ad eum accesserant, mortis supplicium luissent. Amplus certè honor & dignitas fuit, statim ut dixisset Justus, Domine ne statuas illis hoc peccatum, precibus eum Deum placâsse, & peccati remissionem impetrâsse.

Ἐπορεύθη δὲ Ἐλιφὰζ ὁ Θαιμανίτης, καὶ Βαλδὰδ ὁ Σαυχίτης, καὶ Σωφὰρ ὁ Μιναῖος, καὶ ἐποίησαν καθὼς συνέταξεν αὐτοῖς ὁ Κύριος· καὶ ἔλυσε τὴν ἁμαρτίαν αὐτοῖς διὰ Ἰώβ. [ὁ δὲ Σύμμαχος, καὶ προσήκατο ὁ Θεὸς τὸ πρόσωπον Ἰώβ.] ὁ δὲ Κύριος ηὔξησε τὸν Ἰώβ·

Ivit autem Eliphaz Thæmanites, & Baldad Sauchites, & Sophar Minæus, & fecerunt sicut præcepit eis Dominus: & solvit peccatum eis propter Job. [Symmachus, *Et suscepit Deus faciem Job.*] *Dominus autem auxit Job: & cùm*

ille precatus etiam esset pro amicis suis, dimisit eis peccatum.

OLYMP. Pro sanis & divitibus, depositâ omni injuriarum memoriâ, ulcerosus, inops, & abjectus preces fundebat. Quare si hodie pauperem & valetudinarium pro aliis orantem, & preces ejus effectum sortiri viderimus, locupletem Dei gratiam admiremur, neque in ejusmodi malis constituti, molestè feramus; Dei enim larga & copiosa beneficentia ad nos etiam fortasse pertinget.

ὐξαμψύς ἢ αὐτῦ ⸂ ⸃ τῶν φίλων αὐτῦ, ἀφῆκεν αὐτοῖς τ̀ ἁμαρτίαν.

ΟΛΥΜΠ. Ο ἠλκωμψύος, ὁ πένης, ὁ ἀπερῤῥιμμένος, ὑπ̀ τ̃ν ὑγιαινόντων ⸂ πλουσίων ἀμηχάνως ἤνυχετο. ὥστε ⸂ νῦν ἐὰν ἴδωμεν ἀνθρωπον πένητα ⸂ νοσοῦντα ὑπ̀ ἑτέρων ὀχλούμενον, ⸂ τλὺ ὀχλεῖν εἰς ἔργον τρεπόμενον, μὴ δυσχερήνωμεν· ἴσως ⸂ εἰς ἡμᾶς ἡ ἄφθονος τ̃ Θεοῦ φοιτήσῃ δωρεά.

Dedit autem Dominus dupla quæcunque erant antea Job in duplicationem.

Εδωκε ⸃ ὁ Κύριος διπλᾶ ὅσα ⸂ ἦν τῷ ἔμπροσθεν Ιὼβ εἰς διπλασιασμόν.

CHRYSOST. Passus est Deus Diabolum vires suas omnes exercere; cùmque sagittis pharetram omnem exhausisset, nullúsque invadendi modus reliquus ampliùs esset; tunc, ut victoria illustris & indubitata foret, athletam ex arena extulit.

ΧΡΥΣΟΣΤ. Αφῆκε τ̀ διάβολον ὁ Θεὸς πᾶσαν αὐτ̃ τὴν δύναμιν ἐπιδείξασθαι· ⸂ ὅτε ⸂ ἐκένωσε τὰ βέλη πάντα, ⸂ καὶ οὐδεὶς ἐπιβολὴν ⸂ ἐπελίπετο ἔτι, τότε ἀνεβίβασεν ⸂ ἐκ τ̃ σκάμματος τ̀ ἀθλητὴν, ἵνα λαμπρὰ ⸂ καὶ ἀναμφισβήτητος ἡ νίκη γένηται.

BASILII. Cùm duo sint tentationum genera, (hi enim egestate, alii verò divitiis exercentur) magnus Jobus, invictus athleta, prioris exemplum exstitit, qui cùm omnem Diaboli violentiam, tanquam torrentis impetum, corde inconcusso, & constanti animo excepisset, tantò majorem & illustriorem tentationes eum reddiderunt, quantò certamina ab adversario proposita, majora, & magis ineluctabilia videbantur.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ. Διπλ̃ ὄντος τ̃ ⸂ εἴδους τ̃ πειρασμ̃ν· γυμνάζονται γὰρ οἱ μὲν ⸂ διὰ πενίας, οἱ δὲ ⸂ διὰ πλούτου· ὑπόδειγμα τ̃ πρότερον ⸂ εἴδους ὁ μέγας Ιὼβ, ὁ ἀκαταγώνιστος ἀθλητὴς, ὃς πᾶσαν τ̃ διαβόλου τὴν βίαν, ὥσπερ χειμάῤῥουν φορὰν, ἀσείστῳ καρδίᾳ, ⸂ καὶ λογισμοῖς ἀτρέπτοις ⸂ ὑποδεξάμενος, τοσούτῳ μείζων ⸂ ἐκ τ̃ πειρασμ̃ν ἀνεφάνη, ὅσῳ μεγάλα αὐτῷ ⸂ καὶ δυσέκλυτα ἐδόκει τὰ ⸂ διὰ τ̃ ἔργου προβεβλῆσθαι παλαίσματα.

ORIG. Qui igitur tentationem omnem subiit, pro patientiæ suæ præmio, respectu priorum dupla omnia sortitus est: (Deus verò præmia non tantùm duplò, sed centuplò etiam ampliora largitur) non verò prioribus duplò majora accepisset, si animi virtutẽ & fortitudinẽ duplam non ostendisset.

ΩΡΙΓΕΝ. Ο μὲν οὖν πολύπα πειρασμὸν ⸂ ὑπέχων, λαμπρὰν ⸂ ὑποστροφὴν αὐτ̃ γέγραπται, πολύπα διπλᾶ ⸂ ἀπὸ τ̃ πρότερα· ὁ δὲ Κύριος ἆθλα δίδωσιν, ⸂ οὐχὶ διπλασίονα μόνον, ἀλλ' ⸂ ἑκατονταπλασίονα· ⸂ οὐκ ἂν δὲ διπλάσια τ̃ πρότερον ἔλαβεν, ⸂ εἰ μὴ διπλασίονα τ̀ ἀρετὴν ἐπεδείξατο.

ΠΡΟΘΕΩΡΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ Τριακοστοῦ δευτέρου.

ΟΛΥΜΠ. Ὡσπερ ἐν τῷ πειρασμῷ τοσαύτῃ ὑις αὐτὸν μέχρι ἐγκαπάλειψις, ὡς καὶ τὴν βασιλίδα τὴν αὐτοῦ γυναῖκα δουλεύειν ὅτι μισθῷ· οὕτω τῆς θείας ἐπιφοιτησάσης χάριτος, πάντα λοιπὸν εὐοδοῦται τῷ ἀνδρί· συνιστέχουσι πρὸς αὐτὸν συγγενεῖς, φίλοι δωροφοροῦσιν, ἑστιῶνται, καὶ πάντα αὐτῷ λοιπὸν ἐπῆρκε χαρᾶς ἀνάμεστα. τεκμήριον δὲ τῆς μεταβολῆς, ὅτι τὸν ἐπὶ Θεοῦ τιμηθέντα, * καθάπερ ἐπὶ βασιλέως ἡμᾶς ἐθίζουσιν οἱ ἄνθρωποι, καὶ πάντα αὐτῷ μετεβέβλητο, καὶ διπλᾶ ἦν.

* Is. suppl. ἐτίμων.

Ἦκουσαν δὲ πάντες οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ καὶ αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ, πάντα τὰ συμβεβηκότα αὐτῷ, καὶ ἦλθον πρὸς αὐτὸν, καὶ πάντες ὅσοι ἤδεισαν αὐτὸν ἐκ πρώτου.

ΑΔελφοὺς καὶ ἀδελφὰς, πρότερος τοὺς συγγενεῖς ἔθηκεν ἡ θεία προσαγορεύειν γραφή. Ὅτι δὲ, ἤκουσαν τὰ τοῦ Ἰὼβ συμβεβηκότα, εἴρηται, οὐχ ὅτι ἠγνόουν τὰ τῆς συμφορᾶς, ἀλλ' ὅτι ἕκαστος πρὸς τὸν πλησίον ἔλεγε τά τε τοῦ πειρασμοῦ, τά τε τῆς θείας ἐπισκέψεως· καὶ ἡδὺ πᾶσι τὸ ἐπωφελὲς διήγημα τὰ κατὰ τὸν Ἰὼβ ἐτύγχανε. τάχα δὲ καὶ ἀπολαγνίαν τῶν συγγενῶν ὁ λόγος αἰνίττεται ἐν πρόσχημα φιλίας καὶ συγγενείας· οἵτινες ἀτυχοῦντι μὲν ὑπερμακρὰν ἀπῆσαν· ὑφ' ὧν δὲ ὑπὸ τὸ φαιδρότερον τὰ πράγματα μετεβέβλητο, τότε καὶ ἀκούειν ἔδοξαν τὰ πρότερα, καὶ συνησθησόμενοι παρεγένοντο.

PROTHEORIA CAPITIS Tricesimi-secundi.

OLYMP. Quemadmodum in tentatione sanctus Jobus tantopere derelictus fuit, ut conjux ejus quæ Regina erat, mercede conducta inservierit: ita posteà, divinâ superveniente gratiâ, omnia prosperè ei succedunt; cognati certatim ad eum concurrunt, amici dona offerunt, conviviis accipiunt, & cuncta deinceps gaudii & lætitiæ plena erant. Quòd autem à Deo honorato honorem detulerint, (quemadmodum eis quos Reges honorant, homines facere consueverunt) & quòd omnia illi in melius conversa & geminata fuerint, mutati rerum statûs certum indicium erat. Cap. 42. 9.

Audierunt autem omnes fratres ejus & sorores ejus, quæcunque acciderant ei, & venerunt ad eum, & omnes quicunque noverant eum à principio.

GOnatos omnes & affines, fratrum & sororum nomine appellare, Scripturæ sacræ solenne est. Illud autem, *Audierunt quæ Jobo acciderant*, non quòd calamitatis ejus ignari essent, dictum est, sed quia unusquisque ad vicinum de tentatione & divinâ visitatione sermonem facere consueverit; & jucunda simul & utilis narratio eorum quæ Jobo contigerant, omnibus exstiterit. Fortè etiam cognatorum immisericordia sub amicitiæ & affinitatis larva his verbis innuitur; qui quidem cùm in adversa fortuna esset, procul aberant; postquam verò in splendidiorem statum res ejus mutatæ sunt, priora tunc primùm audivisse videbantur, & ut participes ærumnarum ejus essent, ad eum accesserant.

Comedentes autem & bibentes apud eum, consolati sunt eum, & mirati sunt super omnibus quæ induxit super eum Dominus.

Φαγόντες δὲ καὶ πιόντες παρ' αὐτῷ, παρεκάλεσαν αὐτόν· καὶ ἐθαύμασαν ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐπήγαγεν ἐπ' αὐτῷ Κύριος.

SYmmachus, *De omni malitia*; afflictionem, & tentationum immissionem, malitiæ nomine intelligens: & sanè, talia passum esse, & cum arumnis ejusmodi colluctatum fuisse, cùm justus fuerit, res admiratione digna erat. Injuriarum immemor, & charitate plenus Jobus, adventantes blandè accipit, munera quæ attulerunt non repudiat, nec passus est quod plerique solent, nec accedentibus dixit, Quandoquidem morbo laborantem me non invisistis, neque opem mihi tulistis, neque ego nunc vos in societatem admitto, aut ope vestrâ indigeo: sed, ac si nihil ab iis passus fuisset, simul advenientes comiter suscepit, unà convivatus est, & in hoc non leviter se solatum esse existimavit. Cùm enim Dei gratiâ factum esset, ut ad eum simul concurrerent, divinum beneficium non respuit, sed blandè ac comiter omnes est amplexus; quandoquidem decessor etiam ejus, magnus Abrahamus, Pharaonis dona, quæ divino munere sibi concessa esse arbitrabatur, non recusaverat.

Gen. 45. 27.

Ὁ δὲ Σύμμαχος, περὶ πάσης τῆς κακίας· κακίαν δὲ αὐτὸς λέγων τὴν κάκωσιν, καὶ τὴν τῶν περιστάσεων ἐπαγωγήν· καὶ δὴ γὰρ ἀληθῶς θαύματος ἄξιον, ὅτι δίκαιος ὢν τοιαῦτα πέπονθεν, καὶ ὅτως ἐπαλαιπωρήθη. ὁ ἀμνησίκακος καὶ ἀγαπητικὸς Ἰὼβ, ἡδέως δέχεται τοὺς παραγιγνομένους, καὶ οὐκ ἀπαυθένται τὰ παρ' αὐτῶν παρασκευασθέντα, οὐδὲ πέπονθεν ὅπερ οἱ πολλοὶ, καὶ εἶπε τοῖς παραγινομένοις, ὅπερ οὐδὲ τὴν νόσον οὐκ ἐπεσκέψασθέ με, οὐδὲ ἐπεκουρήσατέ μοι, οὐδὲ ἐγὼ νῦν ὑμᾶς παραδέχομαι, οὐδὲ τῶν παρ' ὑμῶν δεόμαι· ἀλλὰ καὶ ἡδέως ἐδέξατο τοὺς συνελθόντας, ὡς οὐδὲν πεπονθὼς παρ' αὐτῶν, καὶ συνδυαχήθη, καὶ συνδιήκλισιν τὸ παρῆμα νενόμικεν. ὅπερ γὰρ τὴν Θεοῦ χάριν συνέπεσχον, οὐκ ἀπεστέρησαν τὴν θείαν δωρεάν, ἀλλ' ἡδέως πάντας παρεπύξατο· ἐπεὶ καὶ ὁ μέγας Ἀβραάμ, ὁ πάντων παρέγονος, τὰ δῶρα Φαραὼ παραδέξατο, θείαν εἰδὼς δωρεὰν τὸ παρῆμα διδόμενον.

PROTHEORIA CAPITIS Tricesimi-tertii.

ΠΡΟΘΕΩΡΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ Τριακοστοῦ τρίτου.

OLYMPIODORI. Hinc divitiarum duplicationem numerare incipit, & bona corporis divinam esse benedictionem asserit: liberorum enim procreatio, & facultatum incrementum, prisci seculi hominibus, benedictionis loco promittebantur, prout etiam contrarium maledictio censebatur. Quandoquidem igitur Legem ætate antevertens, ad Legis simul & Evangelii normam vitam traduxerat, benedictionum qui-

ΟΛΥΜ. Ἐντεῦθεν παραπείθεται τὴν παρουσίας τὸν διπλασιασμὸν, καὶ θείαν εὐλογίαν τὴν λέγει τὰ σωματικὰ ἀγαθά· ἐπηγγέλλετο γὰρ τοῖς παλαιοτέροις εἰς εὐλογίαν μοῖραν ἡ τε παιδογονία, καὶ ἡ τῶν ὑπαρχόντων αὔξησις, ὥσπερ καὶ τοὐναντίον εἰς κατάραν αὐτοῖς κατελογίζετο. ὅπερ τοίνυν παρὰ νόμου τυγχάνων, νομίμως ὁμοῦ καὶ εὐαγγελικῶς ἐπολιτεύσατο, εἰληφὼς μὲ τὰς

τὸς κῆ νόμον θιλοχίας ἀποκφθαι ὃ αὐτῷ καὶ τὰ τοῖς ἁγίοις ἐπηγγελμένα ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι, ὅσα ὑπὲρ λόγον ἐστὶ καὶ διανοίαν ἀνθρωπίνην ἐννοιαν. ἀπὸ ὃ τοῦ τόπου λέγεσθαί φησιν, αὐτὸν πάλιν ἀναστήσασθαι μεθ' ὧν ὁ Κύριος ἀνέστησεν, ἕως τίνες φασὶ μόνον, ἅτινες οὐκ εἰσὶ τῶν ἱερῶν γραφῶν, ἀλλὰ προσγεγράφθαι τῷ βιβλίῳ τὰ ῥήματα· ἡμεῖς δὲ ὡς ἐν πᾶσι τοῖς Ἑλληνικοῖς ἀντιγράφοις οὕτως εὑρήκοτες γεγραμμένον τὸ βιβλίον, πάντα καὶ ἐγγεγραμμένα ὄντα δεχόμεθα ὡς παρὰ τῶν πατέρων παραλήφαμεν.

Ἔδωκε δὲ αὐτῷ ἕκαστος ἀμνάδα μίαν, καὶ τετράδραχμον χρυσοῦν καὶ ἄσημον.

Dedit autem ei unusquisque agnum unum, & tetradrachmum auri & non signati.

ΑΣ μὲν ἀμνάδας φέρουσιν, ὡς ἐπὶ βιωχίαν ἴσως παραγινόμενοι, τὸ δὲ τετράδραχμον τοῦ χρυσίου, ὡς ἡμεῖς μὲν τὸν Ἰὼβ, ὅπερ ἐστὶ νόμισμα ἐν· ὅτῳ γὰρ καὶ ἕτερος τῶν ἑρμηνευτῶν ἔξέδωκεν· Ἀκύλας δὲ καὶ Θεοδοτίων, ἐνώτιον χρυσοῦν· ὁ δὲ Σύμμαχος· ἄσημον δὲ, ἀντὶ τοῦ, ἀτύπωτον σταθμὸν καὶ ἀχαρακτήριστον.

Anquam convivium celebraturi, agnos fortasse adferunt; honoris autem causâ, auri tetradrachmum, quod numismatis genus est; sic enim Interpres alius reddidit: Aquila verò & Theodotio, *Inaurem auream*; & Symmachus, *Narium ornamentum*. *Non signatum* verò, pro pondere non formato, & characterem non habente.

Ὁ δὲ Κύριος εὐλόγησε τὰ ἔσχατα Ἰὼβ * καὶ τὰ ἔμπροσθεν.

Et benedixit Dominus novissima Job præ iis quæ antea.

* x ii.

ΟΛΥΜΠΙΟΔΩΡΟΥ.

Τὰ μὲν πρότερον, οὐκ ἆθλα ἀρετῆς ἐδίδοτο τῷ Ἰὼβ, ἀλλ' ἵνα ἐν αὐτοῖς ἐγγυμναθῇ, καὶ ἦν ὁ πλοῦτος αὐτῷ τῶν ἀγωνισμάτων ὑπόθεσις. ὅπερ οὖν ἠγωνίσατο, καὶ διδάσκαλος ἅπασι γέγονεν, ὅπως χρήσονται τῷ πλούτῳ χρήσασθαι, εἶτα καὶ ἀφαιρεθεὶς τῶν ὑπαρχόντων, ἐν τοῖς τῆς πενίας νομίμως ἠγωνίσατο σκάμμασι, μέγα τῆς ἀρετῆς τὸ διπλασιασμὸν τῶν ὑπαρχόντων ὁ μέγας ἀγωνοθέτης αὐτῷ δίδωσι.

OLYMP. Quæ priùs Jobus possederat, non tanquam virtutis præmia ei concessa sunt, sed ut in iis exerceretur; & certaminum causa ac materies, divitiæ illi factæ sunt. Postquam autem certamine contendisset, & qua ratione divitiis utendum esset, magister omnibus exstitisset, ac deinde etiam fortunis omnibus nudatus, paupertatis certamen legitimè decertâsset; pro virtutis & fortitudinis præmio, bonorum duplicationem magnus agonotheta ei largitur.

Ἦν δὲ τὰ κτήνη αὐτῷ, πρόβατα μύρια τετρακισχίλια, κάμηλοι ἑξακισχίλιαι, ζεῦγη βοῶν

Et fuerunt pecora ejus, oves decies & quatuor mille, cameli sexies mille, juga boum mille, asinæ

fœminæ paſcuales mille. Et naſcuntur ei filii ſeptem, & filiæ tres.

DUplicata quidem ſunt pecora ratione carentia, quia penitus interierant; liberi verò pares numero prioribus fuerunt, quotidiam mortẽ oppetentes non exſtinguebantur: quare viventibus iis qui priùs è vita exceſſerant, & aliis in illorum locum ſuccedentibus, liberos etiam duplicatos receperat.

BASILII. Quid inde conſequutum eſt? Morbus qui temerè eum invaſerat, ſubitò profligatus eſt, cùm nihil amplius præſtare poſſet, novâ pubertate indutâ caro ejus reviruit, rebus omnibus vita rurſus efflоruit, & duplicatæ divitiæ undique in domum confluxerunt; ut hoc quidem tanquam nihil amiſiſſet Juſtus haberet, illud verò patientiæ & fortitudinis præmium exiſteret. Quamobrem verò equos, mulos, camelos, oves, & quæ ad agriculturam pertinent, omniémque divitiarum luxum, duplicatum recepérat; liberi autem pari numero defunctis repullulaverant? Quia pecora rationis expertia, & facultates omnes interitum paſſæ, penitus deletæ & conſumptæ ſunt; liberi verò, licèt mortem obiiſſent, præſtantiſſimâ tamen naturæ ſuæ parte viverent. Quare cùm filiis aliis & filiabus à Deo creatore rurſus ornatus fuerit, hanc etiam cum reliquis poſſeſſionem geminatam conſequutus eſt: hi enim ſuperſtites, ſobolis propagatione vitam ejus jucundam reddebant; illi verò præeuntes, parentem præſtolabantur, tunc omnes Jobum circumſtituri, cùm humanæ vitæ judex Eccleſiam univerſam in unum coëgerit: cùm tuba, Regis adventûs nuncia, ſonitu vehementiore inſonans, corporum depoſita è ſepulchris repetierit; tunc illi etiam qui nunc mortui videntur, viventibus citiùs rerum omnium opificem circũſtabunt. Atq; ob hanc cauſam arbitror fuiſſe, quòd cùm divitias & facultates reliquas duplas ei emenſus fuerit, liberis pari numero cõtentum eum eſſe æquum cenſuerit.

χίλια, ὄνοι θήλειαι νομάδες χίλιαι. γεννῶνται δὲ αὐτῷ υἱοὶ ἑπτὰ, καὶ θυγατέρες τρεῖς.

ΤΑ μὲν γὰρ τῶν ἀλόγων, ὡς ἀπολωλότων, διπλᾶ δέδοται· οἱ δὲ παῖδες τοῖς προτέροις ἰσάριθμοι, ὑπὲρ ἃ τεθνηκότες οὐκ ἀπώλοντο· ὥστε καὶ αὐτοὺς διπλοῦς ἀπέλαβε, ζώντων μὲν τῶν προαπελθόντων, τῶν δὲ δευτέρων ὑπολειφθέντων.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ. Τί οὖν ἐντεῦθεν συνέβαινεν; ἔφυγεν αὐτὸν ἡ νόσος, αὐτὸν ὡς ἰσχὺν προσειληφυῖαν, καὶ μηδὲν αὐξῆσαι πλέον· ἀνέθαλεν εἰς δευτέραν ἥβην ἡ σάρξ, ἀνῆνθησεν ὁ βίος πάλιν τοῖς ἅπασι, καὶ διπλασίων ὅτι τὸν οἶκον ἀπωτάτω ὁ πλοῦτος συνέρρυσεν· ἵνα τὸ μὲν ὡς μηδὲν ἀπολωλεκὼς ἔχῃ, τὸ δὲ ὑπάρξῃ τῆς καρτερείας τῷ δικαίῳ μαθός. ὅσα μὲν ἵππους, καὶ ἡμιόνους, καὶ καμήλους, καὶ βόας, καὶ γεώργια, καὶ πᾶσαν τὴν περιουσίας τρυφὴν, ἐν διπλασίονος ὑπεδέξατο, ὁ τῶν παίδων δὲ ἀριθμὸς ἴσος τοῖς ἀποθανοῦσιν ἐβλάστησεν; ὅτι τὰ μὲν ἄλογα κλίνη, καὶ πᾶς ὁ πλοῦτος ὅλως φθείρεται, εἰς τελείαν οὐκ ἦλθεν ἀπώλειαν· οἱ παῖδες δὲ καὶ τεθνεῶτες ἔζων τῷ καλλίστῳ μέρει τῆς φύσεως. κοσμηθεὶς οὖν αὖθις ἑτέροις υἱοῖς καὶ θυγατράσιν ὑπὸ τοῦ κτίσαντος, καὶ τοῦτο εἶχε κτῆμα διπλοῦν· οἱ μὲν γὰρ πρῶτοι, τῇ ἐν τῷ βίῳ τοῖς γεννήμασιν εὐφροσύνῃ πρέχοντες, οἱ δὲ προσδυόμενοι, ἀνέμενον τὴν φυτεύσιμα, τότε πάντες περιεστήμενοι τὸν Ἰώβ, ὅταν ὁ κριτὴς τῆς ἀναστησίμης ζωῆς συναγάγῃ τὴν ἐκκλησίαν τὴν πολύδημον· ὅταν ἡ σάλπιγξ, ἡ τοῦ βασιλέως ἐπιδημίαν σημαίνουσα, τοῖς τάφοις σφοδρότερον ἐμβοήσασα τοῦ τῶν ὅλων κτίστου ἀπαντήσῃ προσκαταβήσων· τότε δὲ οἱ νῦν εἰς δοκοῦντες νεκροὶ, θᾶττον τῶν ζώντων προεισήσονται τὸν ὅλων δημιουργόν. διὰ τοῦτο, οἶμαι, διπλοῦν τὸν ἄλλον πλοῦτον ὑπομετρήσας αὐτῷ, τοῖς παισὶν ἀρχαῖος τοῖς ἴσοις αὐτὸν ἐδίκαιωσεν.

Καὶ

Καὶ ϗκάλεσε τ μὲν πρώτην, Ημέραν· τ δὲ δευτέραν, Κασίαν· τ δὲ τρίτην, Αμαλθείας κέρας.

ΟΛΥΜΠΙΟΔΩ. Εοικεν ὁ μακάριος Ιὼβ, εἰς ἔνδειξιν τῶν θεόθεν αὐτῷ δοθέντων ἀγαθῶν, τ θυγατράσι τεθηκέναι τὰς προσηγορίας. διὸ τ πρώτην, Ημέραν ϗκάλεσεν, ὡς ἀπό τινος βαθείας νυκτὸς τῶν περιεχομένων αὐτὸν δεινῶν, ἡμέρας αὐτῷ φωτεινῆς ἐπιλαμψάσης, τ θεόθεν αὐτῷ δοθείσης εὐημερίας· τ δ δευτέραν, Κασίαν, ὡς ἤδη λοιπὸν ἐν εὐωδίᾳ τινὶ καὶ ἀπολαύσει τῶν ἀγαθῶν ὑμούμενος· τ δ τρίτην, Αμαλθείας κέρας, ὡς ἅπασι λοιπὸν πολυπαθοῦντα τοῖς ἀγαθοῖς περιῤῥεόμενος· Αμαλθείας δὲ κέρας οἱ παλαιοὶ τ τῶν ἀγαθῶν ἀφθονίαν ϗκάλουν. μυθολογοῦσι δέ, ὅτι Ρέα τεκοῦσα τ Δία, ἔδωκεν Αμαλθείᾳ τρέφειν, ἢ δ αἰγὶ αὐτὸν ὑπέβαλεν· ὁ δὲ Ζεὺς τ μ αἶγα κατηστέρισε· δ δ ἕτερον τῶν κεράτων αὐτῆς ἀφελών, πρέμε τῇ Αμαλθείᾳ, παρασκευάσας γίνεσθαι αὐτῇ διὰ τοῦ κέρατος ὃ ἂν αἰτήσῃ. οὐχ ὡς περὶ κεραοφόρου τινὸς τ Αμαλθείας, εἰρῆσθαι κέρας Αμαλθείας, ἀλλ' ὅτι αὕτη αἰγὸς ϗκόμιζε * κέρας, ἀφ' οὗ ἔῤῥει οἶνος, μέλι, καὶ γάλα, καὶ ὅ τι ἂν ἕτις ἐπεζήτει, ὡς ὁ μῦθος βούλεται. ἄλλοι δὲ πιθανώτερόν φασι περὶ τ Αμαλθείας, αἰγὸς οὕτω καλουμένης, ὅτι τ γῆν αὕτη ἀνορύξασα ὦ κέρα, θησαυρὸν ἀποκεκρυμμένον ἐξεκάλυψεν, ὁ δ αἰπόλος πλούσιος ἐκ πένητος ἀνεφάνη· καὶ οὕτω τ Αμαλθείας τὸ κέρας, εἰς παροιμίαν εὐδαιμονίας προείληπται. πολλὰ δ' ἂν τοῦ κέρατος τοῦδε ἡ γραφὴ μνημονεύῃ, κἂν Σειρήνων, κἂν νοιλάδος Τιτάνων, κἂν Γιγάντων, οὐκ ἐπιδηλονότι περὶ τούτων καὶ Ελλήνες μυθολογοῦσι, τὰ τ ἱερᾶς ἀληθοῦς γραφῆς ῥήματα· ἀλλ' ἐκείνοις μὲν τὰς γραώδεις μύθους καταλιμπάνομεν, ἡμεῖς δὲ πανταχόθεν τ ἀληθείας μεταποιούμεθα, πανταχόθεν ἑαυτοῖς ἐκ τ θεοπνεύστου γραφῆς τὰ ψυχω-

Et primam quidem vocavit, Diem; & secundam, Casiam; & tertiam, cornu Amaltheæ.

OLYMPIODORI. Videtur beatus Jobus filiabus suis nomina indidisse, ut bona sibi à Deo concessa mundo patefaceret. Idcirco, primam quidem, *Diem* vocavit, quia prosperitate divinitus redditâ, tanquam ex profundâ circumvallantium ærumnarum nocte emerso, dies illi clara & candida eluceſceret: secundam, *Casiam*, quia cum bonorum fruitione, gratâ quadam jam odoris suavitate perfunderetur: tertiam autem, *Amaltheæ cornu*, quòd in bonorum omnium affluentia reliquum ætatis transigeret; veteres enim bonorum abundantiam, Amaltheæ cornu appellârunt. Rheam enim, Jovem filium enixam, Amaltheæ nutriendum tradidisse, illámque capræ illum lactandum supposuisse, fabulantur; unde Jupiter capram in astrorum numerum retulit, Amaltheam autem altero ejus cornu adempto, ut quicquid desideraret inde illi ministraretur, donavit. Dictum igitur est Amaltheæ cornu, non quòd Amalthea cornua fronte gesserit, sed quòd capræ cornu acceperit, ex quo (ut in fabula est) vinum, mel, & lac, & quicquid demum optare quis posset, proflueret. Alii verò de Amaltheâ, caprâ sic dictâ, historiam magis probabilem narrant, quòd cornu, scilicet, terram effodiens, thesaurum absconditum detexerit, & pastor repente ex paupere dives evaserit; atque ita deinceps ad felicem rerum statum indicandum, cornu Amaltheæ vulgari phrasi usurpatum fuisse. Licèt autem hujus cornu, Sirenum, vallis Titanum, & Gigantum Scriptura mentionem faciat, non statim quia de iis Græci etiam quædam commiscuntur, verba sacræ Scripturæ rejicimus; sed aniles suas fabulas illis relinquentes, nobisipsis quæ animæ utilitatem afferunt, ex sacra Scriptura undiquaque comparantes, veritatem in omnibus sectamur. Triplex itaque

* χ. γένος.

quæ Jobi fortitudo, trium pulchrarum filiarum instar, in divitiis, in paupertate, & pristini status redintegratione eluxit. Vel si spiritualem aliquem sensum hujus loci contemplatione elicere licet; Cùm divini verbi Lucifer in cordibus nostris exoritur, dies nobis illucescit; cùm progressus in eo facimus, Christi bonus odor evadimus: cùm verò incrementum capientes ad perfectionem pervenimus, tum demum copioso spiritualium donorum proventu cumulamur. Si verò sensus aliquis mysticus magis reconditus in verbis latet, eruendum illis relinquimus qui ingenii acumine altiùs penetrare valent.

Et non sunt inventæ juxta filias Job meliores eis in ea quæ sub cœlo.

QUI Legem menti insculptam gerebat, anteqùam Legem audivisset, promissiones omnes legales consequutus est; Legem enim adimplevit, licèt neminem ejus magistrum habuerit. Præter reliquam ejus felicitatem, filiæ etiam ejus vultu formosæ erant, ut earum aspectu pristinæ calamitatis memoria ex animo ejus penitus deleri posset. Felicitas enim parentum est, liberos præstanti formâ possidere: & Scriptura quidem pulchritudinem Saræ, Josephi, & Davidis deprædicat. Considera autem mecum animi etiam pulchritudinem; ita ut illud, *Meliores*, non tantùm de corpore, sed animâ etiam intelligendum sit. Ad sensum autem; In divitiis ante tentationes, in mediis certaminibus, & finitis tentationibus, triplex (ut suprà dictum est) Jobi fortitudo apparuit, cui in sua usque tempora sub cœlo similis non est reperta. Salvâ enim manente historiâ, sermone autem ad tria tempora significanda traducto, in quibus præclara virtutis specimina ediderat, quia tribus illis vicibus fortiter & strenuè dimicaverit, tres pulchras filias habuisse dicitur.

Φελῆ ποιεζόμενοι. πῶς λυθῶσι καὶ αἱ τοῦ Ἰὼβ ἀρίστεται, οἷαί τινες ὡραῖαι θυγατέρες, ἐν πενίᾳ, καὶ ἐν πλούτῳ, καὶ ἐν ἀναχωνισμῷ. Εἰ δὲ δεῖ καὶ τι ἐκ πνευματικῆς ἐν τῷ τόπῳ θεωρῆσαι· ὅταν μὲν ὁ φωσφόρος τοῦ Κυρίου λόγος ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν ἀνατείλῃ, ἡμέρα ἡμῖν ἐπιλάμπῃ· εὐωδιάζοντες δὲ, Χριστοῦ βιωσία γινόμεθα· αὐξανομένοις δὲ, καὶ εἰς τελείωσιν ἐρχομένοις, τότε ἐκ τῶν πνευματικῶν θησαυρῶν ἡμῖν ἀφθονία εὐθυγίνεται. Εἰ δὲ καὶ τινα μυστικώτερον λόγον ἔχουσι τὰ γεγραμμένα, τοῖς διὰ σοφικωτέρας ἐξετάζειν καταλιμπάνομεν.

Et non inventæ sunt repertæ juxta filias Job meliores eis in ea quæ sub cœlo.

Καὶ οὐχ εὑρέθησαν κατὰ τὰς θυγατέρας Ἰὼβ βελτίους αὐτῶν ἐν τῇ ὑπὸ οὐρανόν.

QUI Legem menti insculptam gerebat, antequam Legem audivisset, promissiones omnes legales consequutus est; Legem enim adimplevit, licèt neminem ejus magistrum habuerit. Præter reliquam ejus felicitatem, filiæ etiam ejus vultu formosæ erant, ut earum aspectu pristinæ calamitatis memoria ex animo ejus penitus deleri posset. Felicitas enim parentum est, liberos præstanti formâ possidere: & Scriptura quidem pulchritudinem Saræ, Josephi, & Davidis deprædicat. Considera autem mecum animi etiam pulchritudinem; ita ut illud, *Meliores*, non tantùm de corpore, sed animâ etiam intelligendum sit. Ad sensum autem; In divitiis ante tentationes, in mediis certaminibus, & finitis tentationibus, triplex (ut suprà dictum est) Jobi fortitudo apparuit, cui in sua usque tempora sub cœlo similis non est reperta. Salvâ enim manente historiâ, sermone autem ad tria tempora significanda traducto, in quibus præclara virtutis specimina ediderat, quia tribus illis vicibus fortiter & strenuè dimicaverit, tres pulchras filias habuisse dicitur.

ΠΑσας ἐπληφετάκει νόμον ἐπαγγελίας ὁ τὸν νόμον γραπτὸν ἐν τῇ διανοίᾳ τοῦ φέρων τοῦτον ἀκούσας νόμου· ἰῶ γὰρ νόμου πληρωτὴς, εἰ καὶ μὴ μαθητής. τοιοῦτος γοῦν τῇ ἄλλῃ εὐδαιμονίᾳ, καὶ αἱ θυγατέρες αὐτῷ καλαὶ τὴν ὄψιν ἦσαν, ἵνα τῇ θέᾳ τούτων πρωτάπασιν ἡ τῶν πάθους μνήμη ἀπαλείφθῃ. καὶ τοῦτο μὲν πατέρων εὐδαιμονία, τὸ τέκνα κεκτῆσθαι εὐπρεπῆ· καὶ γὰρ καὶ ἡ Σάῤῥας ἐπαινεῖται τὴν ὄψιν γραφὴ, καὶ τοῦ Ἰωσὴφ, καὶ τοῦ Δαβίδ. νοῆσαι μοι δὲ καλὸς καὶ κατὰ ψυχὴν, ὥστε δὲ, βέλτιους, ὅτι ψυχῆς καὶ σώματος ἐκλαμβανέσθω. τοιοῦτοι δὲ διάνοιαν· πῶς τινες, ὡς εἴρηται, ἔξις ἔσται τοῦ δικαίου γενέσθαι, καθ' ἃς μέλει τῶν καιρῶν ἐκείνων οὐχ εὑρέθησαν ἐν τῇ ὑπὸ οὐρανόν, ἢ τοῖς τῶν πειρασμῶν ἐν τῷ πλούτῳ, ἢ ἐν αὐτοῖς μέσοις τοῖς ἀγωνίσμασιν, ἢ μετὰ τοὺς πειρασμούς. ἐν μὲν τοῖς πρὸ τούτοις καιροῖς ἄειστα ἀγωνισάμενος, πῶς ὡραίας ἐφηκέναι λέγει θυγατέρας, πλούσιος μὲν καὶ τὴν ἰσοτίμους, ἀναλημμένον δὲ τὸν λόγου καὶ ὅτι τοὺς πρὸς καιροὺς καθ' ὃς πνεύματα τοιαῦτα ἀρετῆς τοιοῦτον ἐγκατο.

Εδωκε δὲ αὐταῖς ὁ πατὴρ κληρονομίαν ἐν τοῖς ἀδελφοῖς.

ΤΟυτέστιν, ἅμα τοῖς ἀδελφοῖς· ἵνα εἴπῃ, ὅτι πᾶσι τοῖς παισὶν ἐξ ἰσομοιρίας τὰ ὄντα ἐκληροδότησεν.

Dedit autem eis pater hæreditatem inter fratres.

IDest, Unà cum fratribus; ac si diceret, Liberos suos omnes ex æquo bonorum hæredes constituit.

Εζησε δὲ Ιὼβ μετὰ τὴν πληγὴν ἔτη ἑκατὸν ἑβδομήκοντα. τὰ δὲ πάντα ἔτη ἔζησε διακόσια * τεσσαράκοντα.

Et vixit Job post plagam annos centum septuaginta: omnes autem annos vixit ducentos quadraginta octo.

* Χ. τεσσαρεσκοντα ὀκτω, & sic in Ms. Theclæ.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Εοικεν ὁ μέγας Ιὼβ ἐφ' ὅλοις ἑπτὰ ἔτεσιν ἀνασχεῖν τὴν πληγήν· ἀνάγκη, οἶμαι, δι' ὧν ἀριθμεῖται, ὡς μὴ καταλεγόμενα τῇ ζωῇ τῶν δικαίων, ὅσα τὴν ἀθυμίαν τῶν παθῶν οἰκείαν νέκρωσιν. Εἰ γὰρ πάντα διπλᾶ μετὰ τὴν πεῖραν λαμβάνει, δῆλον ὅτι καὶ τὰ ἔτη. ἔζησε δέ, φησὶ, μετὰ τὴν πληγὴν ἔτη ἑκατὸν ἑβδομήκοντα· ὧν τὸ ἥμισυ, ὀγδοήκοντα πέντε, τὸ δὲ πᾶν, διακόσια πεντήκοντα πέντε, ἐξ ὧν ἑπτὰ ἀναξηρήσθω, ἵνα μυστικῶς τὸν ὑπὸ τὴν πληγὴν χρόνον νοήσωμεν.

EJUSDEM. Videtur magnus Jobus per septem integros annos plagam pertulisse; qui quidem, ut arbitror, in numero annorum justi viri ideo non censentur, quia ærumnarum passio mortem referebat. Si enim post tentationem duplicia omnia sortitus est, annos etiam duplò auctiores fuisse dubium non est: vixit verò post plagam, ut inquit, annos centum septuaginta; quorum pars altera, octuaginta quinque, summa autem universa, ducenti quinquaginta quinque, de quibus septem detrahantur, ut mysticè tempus quo ærumnas perpessus est, intelligamus.

Καὶ εἶδεν Ιὼβ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, καὶ τοὺς υἱοὺς τῶν υἱῶν αὐτοῦ, τετάρτην γενεάν.

Et vidit Job filios suos, & filios filiorum suorum, quartam generationem.

ΔΙὰ μὲν τοῦ, Εἶδε, τὸ ἐφάμιλλον καὶ ἐπιπόθητον τοῦ δικαίου γονῆς ἡ γραφὴ πέφηνε· διὰ δὲ τῶν τεττάρων γενεῶν, τὸ πολυχρόνιον αὐτοῦ τῆς ζωῆς ἐδήλωσεν.

PEr vocem illam, *Vidit*, Scriptura Justi soboles amabilem & desiderabilem fuisse, ob oculos posuit: per *quartam* verò *generationem*, vitæ ejus longinquitatem ostendit.

Καὶ ἐτελεύτησεν Ιὼβ γέρων, καὶ πλήρης ἡμερῶν.

Et mortuus est Job senior, & plenus dierum.

ΕΣφέγγετο αὐτῷ τὸ ἔπαινον ἡ θεία φωνὴ, γέροντα ὀνομάσασα, καὶ ἡμερῶν πλήρη, καὶ τῶν τοῦ σώματος, καὶ τῶν τοῦ πνεύματος οὐδὲν ἔχοντα ἐλλιπές, οὐ χρόνον, οὐ βίον, οὐκ ἀρετὴν, ἀλλὰ καλῶς τὸν τῆς εὐσεβείας δρόμον τελέσαντα. ἰστέον δὲ, ὅτι μέχρι τοῦ, γέροντα, καὶ πλήρης ἡμερῶν, Ακύλας καὶ Σύμμαχος ἐλθόντες,

LAudem ei divina vox obsignat, in eo quòd *seniorem eum* & *plenum dierum* vocaverit, cui nihil corporeum aut spirituale, non tempus, non vita, aut virtus deesset, sed qui pietatis cursum ritè & legitimè absolvisset. Sciendum autem est, Aquilam & Symmachum, textum Hebraicum sequutos, finem libro imposuisse, cùm ad illa perven-

tum

tum esset, *Senior & plenus dierum*; Theodotionem autem ibidem desinere, ubi Septuaginta Interpretes concludunt.

συνεπέρανεν δὲ βιβλίον, ὡς δηλαδὴ τῶν Ἑβδομήκοντα ἀκολουθήσαντες· ὁ δὲ Θεοδοτίων συμπεραίνει τοῖς Ἑβδομήκοντα.

Scriptum autem est, ipsum rursus resurrecturum cum quibus resuscitat Dominus.

Γέγραπται δὲ, αὐτὸν πάλιν ἀναστήσεσθαι μεθ' ὧν ὁ Κύριος ἀνίστησιν.

OLYMP. Id est, In die ultimo, aut crucifixionis tempore. *Rursus* autem additur, ut præter illam quæ è calamitatibus fuit, resurrectio alia intelligatur. Resurget verò cum Noë & Daniele, cum quibus apud Ezechielem unà numeratur.

Exc. 14. 14.

ΟΛΥΜΠ. Ἤτοι ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ, ἢ ἐν τῷ καιρῷ τῆς σταυρ. δὲ, πάλιν, προσκεῖται αὐτῇ τῆς, μετὰ τὴν τῶν πόνων ἀνάστασιν. ἀναστήσεσθαι δὲ μετὰ Νῶε καὶ Δανιὴλ, οἷς καὶ συναριθμεῖται παρὰ τῷ Ἰεζεκιήλ.

Hic in interpretatione redditur ex libro Syriaco.

Οὗτος ἑρμηνεύεται ἐν τῷ Συριακῷ βίβλῳ.

HEbræorum dialectum hoc loco Syriacam vocat, quia Syrorum lingua proximè ad eam accedat, & viginti duabus literis Hebræi & Syri pariter utantur. Judæam etiam Syriam, & Palæstinos plerique Syros appellant; prout Herodotus, Judæos innuens, scribit, Circumciduntur autem Indi, Ægyptii, Arabes, & Syri qui Palæstinam incolunt.

Συριακὴν νῦν τὴν Ἑβραίων διάλεκτον καλεῖ, διὰ τὸ γειτνιάζειν * ταύτην τῇ τῶν Σύρων, καὶ εἰκοσιδύο στοιχεῖα ἔχειν, καθάπερ οἱ Ἑβραῖοι. καὶ Συρίαν δὲ τὴν Ἰουδαίαν, καὶ Σύρους οἱ πολλοὶ τοὺς Παλαιστίνους ὀνομάζουσιν, ὡς * Ἡρόδοτος λέγει, περιτεμνομένους δὲ Ἰνδοὺς, καὶ Αἰγυπτίους, καὶ Ἄραβας, καὶ οἱ ἐν Παλαιστίνῃ Σύροι, τοὺς Ἰουδαίους λέγων.

* ἴσ. ταύτῃ τῇ.

*Herodot. l. 2. Κόλχοι, Αἰγύπτιοι, καὶ Αἰθίοπες περιτέμνονται ἀπ' ἀρχῆς τὰ αἰδοῖα· Φοίνικες δὲ καὶ Σύριοι οἱ ἐν τῇ Παλαιστίνῃ· καὶ αὐτοὶ ὁμολογέουσι παρὰ Αἰγυπτίων μεμαθηκέναι.

In terra quidem Ausitide habitans, in finibus Idumææ & Arabiæ; & erat ei nomen Iobab.

Ἐν μὲν γῇ κατοικῶν τῇ Αὐσίτιδι, ἐπὶ τοῖς ὁρίοις τῆς Ἰδουμαίας καὶ Ἀραβίας· ἦν δὲ αὐτῷ ὄνομα Ἰωβάβ.

HInc apparet terram Ausitidem in confinio Idumææ & Arabiæ sitam esse; justum autem Jobum gente Idumæum, & nomen Jobab ei primitus inditum fuisse. Sanctorum autem nomina in Scripturis mutata reperimus, ut Abrahami, Israëlis, Petri, & Pauli: ita ut nominis Jobi mutatio, virtutis ejus manifestum indicium sit.

ΕΝτεῦθεν δῆλον ὅτι ἡ Αὐσίτις γῆ ἐν μεθορίῳ κεῖται τῆς Ἰδουμαίας καὶ Ἀραβίας· καὶ ὅτι Ἰδουμαῖος ἦν ὁ δίκαιος, ἦν δὲ αὐτῷ ὄνομα Ἰωβάβ. τὰς μετονομασίας ὅτι τῶν ἁγίων βουλόμεθα γινομένας, ὡς ὅτι τοῦ Ἀβραὰμ, τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ τοῦ Πέτρου, καὶ τοῦ * Σαύλου· ὥστε σημεῖον καὶ τοῦτο τῆς τοῦ Ἰὼβ ἀρετῆς, ἡ τοῦ ὀνόματος μετάθεσις.

* ἴσ. Παύλου.

Cùm autem accepisset uxorem Arabissam, generat filium cui nomen Ennon.

Λαβὼν δὲ γυναῖκα Ἀράβισσαν, γεννᾷ υἱὸν ᾧ ὄνομα Ἐννών.

QUoniam antiquæ appellationis Jobi mentionem fecerat, rectè etiam con-

ΕΠΕΙΔΗ τῆς παλαιᾶς τοῦ Ἰὼβ ὀνομασίας ἐμνήσθη, καλῶς καὶ τῆς αὐτοῦ γυναικὸς

γυναικὸς ἐμνημόνευσε τ Ἀραβίσσης, ἐξ ἧς γέγονεν αὐτῷ ὁ Ἐννών, εἴτε εἰς τ πρώτων παίδων, εἴτε καὶ τ δευτέρων. καὶ εἰ μέν τις λέγοι τὸν πρώτον τετυχηκέναι, καὶ μὴ ἀπολαῦσαι τ ἀγαθῶν, φαμὲν ὅτι τοῦτο ἐπέτρεψε διὰ τὸ εἰρηκέναι τῷ Ἰώβ, εἰπόν τι ῥῆμα εἰς Κύριον, καὶ τελεύτα. εἰ δ' αὖ τὴν ὕστερον ἡ πρώτη οὖσα, καὶ τῶν ἀγαθῶν ἀπολαύουσα, λέγομεν, ὅτι διὰ τὸ σωφρονεστέραν αὐτὸν γενέσθαι διὰ τ ἐπιπλήξεως ἣν διήνεγκε, καὶ μὴ ἀντιφῦναι τοῖς τ συμβουλίῳ, δέδοται αὐτῇ καὶ τῶν ἀγαθῶν ἡ ἀπόλαυσις· πλὴν ἀκριβῶς τὰ τοιαῦτα λεπτολογῆσαι.

ΣΕΒΗΡ. Τάχα δ' οὐκ ἴσως εἰκὸς ἦν οὐδὲ δίκαιον, ἐκείνῃ μεταχεῖναι τῶν ἀγαθῶν, τὴν ἐν τῷ καιρῷ τῶν ἄθλων ὀλιγωρήσασαν, καὶ κατενεγκεῖν ἐκ τ ὑψηλοτάτης κορυφῆς τ καρτερίας πεφαθέσθαι τ ἀθλητήν.

Erat autem ipse ex patre quidem Zare, de filiis Esau filius, matris autem Bosorræ; ita ut ipse sit quintus ab Abraham.

ΟΛΥΜΠ. Κεῖται ἡ γενεαλογία ἐν Παραλειπομένοις· ἀπὸ γὰρ Ἀβραὰμ ὁ Ἰσαὰκ, ἐκ δὲ τούτου Ἡσαῦ, ἐξ οὗ Ῥαγουὴλ, ἀπὸ δὲ τούτου Ζαρέ, ὁ τοῦ Ἰὼβ πατήρ· πέμπτος οὖν ἀπὸ Ἀβραὰμ ὁ Ἰὼβ, μὴ συναριθμουμένου, δηλονότι, τοῦ Ἀβραάμ. ὅθεν καὶ λέγομεν αὐτὸν πρὸ νόμου τυγχάνειν· ὁ γὰρ Μωσῆς ἕκτος ἀπὸ Ἀβραὰμ εὑρίσκεται ὤν, Ἀβραάμ, Ἰσαάκ, Ἰακώβ, Λευΐ, Καάθ, Ἀμβραάμ Μωσέως πατήρ.

OLYMP. In Paralipomenis exstat genealogia: Ab Abrahamo enim Isaacus originem traxit, ab illo verò Esau, à quo Raguel, ab illo verò Zara, Jobi pater; quintus igitur ab Abrahamo est Jobus, non numerato, scilicet, Abrahamo. Unde etiam ante Legem eum exstitisse dicimus: Moyses enim ab Abrahamo sextus in hunc modum deprehenditur, Abrahamus, Isaacus, Jacob, Levi, Caath, Ambram pater Moysis. Paral. 1. 1. Exod. 6.

ΙΟΥΛ. Ἔστι μὲν οὖν Ζαρὲθ πόλις τ Ἰδουμαίας, καὶ Βοσὸρ τ Ἀραβίας, ἣ νῦν καλουμένη Βόστρα· ἐπώνυμοι δὲ αὗται τῶν γεννωμένων τ θεσπέσιον Ἰώβ.

JULIANI. Est quidem Zareth urbs Idumææ, & Bosor Arabiæ, quæ hodie Bostra vocatur: à divini autem Jobi parentibus nomina illis imposita sunt.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Ὅτε δὲ ἦν ὁ δίκαιος, ἐπ' ἐν Αἰγύπτῳ ἦσαν Ἰουδαῖοι· ἔμελλον δὲ ἀνιέναι λοιπόν· ὡς, εἴγε ἐβούλοντο, ἐν μικρῷ θεῖσκον ἐμπύρευμα εὐσεβείας, οὐδὲ γὰρ εἰκὸς ἦν λαθεῖν. εἰ γὰρ

CHRYS. Cùm autem Judæi adhuc in Ægypto essent, floruit hic justus; post ejus è vita excessum, ascensum inde moliebantur: ita ut, si ipsis visum fuisset, non mediocri pietatis flammâ incendi & inflammari potuerint; non enim verisimile est, eum illos latuisse.

tuisse. Si enim adhuc in hodiernum diem reliquiæ ejus monstrantur, quantò magis rebus recenter tunc gestis ostendebantur, & magnitudo & celebritas eorum quæ evenerant, omnibus qui Arabiam incolebant perspecta erat?

ἔτι καὶ νῦν δείκνυται τὰ λείψανα, πολλῷ μᾶλλον τότε ἐδείκνυτο αὐτὰ, νεαρῶν ὄντων τῶν πραγμάτων, καὶ τὸ μέγεθος τῶν συμβεβηκότων * καὶ οἱ ἐν τῇ Ἀραβίᾳ ἅπαντες ἦσαν ἔγνωσμα. * ἴσ. del. ἦ.

Et hi sunt Reges qui regnaverunt in Edom, cujus etiam ipse dominatus est.

Καὶ οὗτοι οἱ βασιλεῖς οἱ βασιλεύσαντες ἐν Ἐδώμ, ἧς καὶ αὐτὸς ἦρξε χώρας.

OLYMP. Hæc autem in libris Paralipomenon invenies; ita ut cùm de seipso dicat, *Eram in medio eorum sicut Rex in accinctis*, dictum sit illud, vel quia præ regno, virtutis causâ honor illi tanquam Regi delatus fuerit; vel quia illud, *sicut*, non ad similitudinem, sed ad rem ipsam exprimendam usurpatum fuerit, quia Rex reverà esset.

Cap. 29. 25.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Οὕτω πάλιν ἐν Παραλειπομένοις εὑρήσεις· ὥστε ὅταν λέγῃ περὶ ἑαυτοῦ, ὅτι ἤμην ἐν μέσῳ αὐτῶν ὡς βασιλεὺς ἐν μονοζώνοις, ἢ ὅτι καὶ περὶ τῆς βασιλείας λέγει τὴν ἀρετὴν ὡς βασιλεὺς ἐπιμᾶτο· ἢ ὅ, ὡς, οὐχ ὁμοιωμαλικῶς εἴρηται, ἀλλ' ἐπ' αὐτῆς τῆς ἀληθείας, ὅτι βασιλεὺς ἐτύγχανεν.

Trimus Balac filius Beor, & nomen civitatis ejus Dennaba.

Πρῶτος Βαλὰκ ὁ τοῦ Βεὼρ, καὶ ὄνομα τῇ πόλει αὐτοῦ Δενναβά.

SUccedens quidem Balaco in regnum, non ejus impietatem, sed Abrahami fidem est imitatus. Ubi observare te oportet, hunc non esse Balacum qui in Beelphegor ad fornicandũ Israëlem impulerat; ille enim, prout in libro Numerorum invenies, filius Sepphor vocatus est; hic verò filius Beor, prout in Genesi habetur; & ille quidem Moab, hic verò Edom Rex erat.

Num. 22. 2.

Gen. 36. 32.

ΔΙαδεξάμενος δὴ τὸν Βαλὰκ εἰς τὴν βασιλείαν, οὐκ ἐζήλωσεν αὐτὸν τὴν ἀσεβείας, ἀλλὰ τὴν Ἀβραὰμ τὴν πίστεως. καὶ σημείωσαι, ὅτι οὐκ ἔστι ὁ Βαλὰκ ὁ ἐκπορνεύσας τὸν Ἰσραὴλ ἐν τῷ Βεελφεγώρ· οὗτος μὲν γὰρ ὁ τοῦ Σεπφὼρ εἴρηται, ὡς ἐν τοῖς Ἀριθμοῖς εὑρήσεις· ἔστι δὲ ὁ τοῦ Βεὼρ, ὡς καὶ ἐν τῇ Γενέσει κεῖται· καὶ οὗτος μὲν τοῦ Μωὰβ βασιλεὺς, ἔστι δὲ τοῦ Ἐδώμ.

Post Balac autem, Jobab qui vocatur Job: post hunc autem, Asom qui erat dux ex regione Thæmanitide: post hunc autem, Adad filius Barad, qui excîdit Madiam in campo Moab; & nomen civitatis ejus Gethæm.

Μετὰ δὲ Βαλὰκ, Ἰωβὰβ ὁ καλούμενος Ἰώβ· μετὰ δὲ τοῦτον, Ἀσὼμ ὁ ὑπὸ ἀρχὼν ἡγεμὼν ἦν τῆς Θαιμανίτιδος χώρας· μετὰ δὲ τοῦτον, Ἀδὰδ υἱὸς Βαρὰδ ὁ ἐκκόψας Μαδιὰμ ἐν τῷ πεδίῳ Μωάβ· καὶ ὄνομα τῇ πόλει αὐτοῦ Γεθαίμ.

PRincipes, regiones, & illorum ac urbium nomina, cum rebus ab eis gestis, ad majorem personarum evidentiam narrat. Gethæm autem Phœnicum urbs est.

ΛΕγει τοὺς ἡγεμόνας, καὶ χώρας, καὶ τὰ ὀνόματα, καὶ τὰς πόλεις αὐτῶν, καὶ τὰς πράξεις, πρὸς σαφεστέραν τῶν προσώπων παράστασιν· ἡ δὲ Γεθαὶμ πόλις ἐστὶν Φοινίκων.

Οἱ

Οἱ δὲ ἐλθόντες πρὸς αὐτὸν φίλοι, Ελιφὰζ τ Ησαῦ υἱῶν, Θαμανῶν βασιλεὺς, [ὁ δὲ Θεοδοτίων, υἱὸς, ἔξέδωκεν, Ιωσαφάτ.] Βαλδὰδ ὁ Σαυχαίων τύραννος, [πάλιν ὁ Θεοδοτίων, υἱὸς Αμμιὼν τ Χωβόρ.] Σωφὰρ ὁ Μιναίων βασιλεύς.

Amici autem qui ad eum venerunt, Eliphaz de filiis Esau Thæmanorum Rex, [Theodotio autem, *Filius Iosaphat*, reddidit.] *Baldad Tyrannus Sauchæorum,* [Theodotio addit, *Filius Ammon, filii Chobor.*] *Sophar Rex Minæorum.*

ΕΥΑΓ. Τοῦ Ελιφὰζ ἰὼβ υἱὸς Σωφὰρ, καὶ Αμαλὴκ, ὃν παλλακίδος αὐτῷ γυνηθείς· ὁ δὲ ὧν Ελιφὰζ καὶ ὁ Σωφὰρ γενέσθαι μαθηταὶ τ Ιακὼβ, ὁ δὲ Αμαλὴκ τ Ησαύ.

EVAGRII. Eliphazi filius fuit Sophar, & Amalec, quem pellex ei peperit. Eliphaz autem & Sophar discipuli fuerunt Jacob, Amalec autem Esau.

ΟΛΥΜΠΙΩΔΩΡΟΥ. Καλῶς δὲ πάλιν τῶν φίλων ἐμνημόνευσεν ὁ λόγος, μονονουχὶ λέγων, ὅτι τῶν προειφαμένων τούτων καὶ ἀποδεδειγμένων προσώπων γέγονε τὰ κατ᾽ τ Ιώβ· ὅτι γὰρ δύο καὶ τρισὶν μάρτυρων σταθήσεται πᾶν ῥῆμα, φησὶν ἡ θεία γραφή. Φαίνεται δὲ ὁ Ελιοὺς μὴ συμπαρακληθόμενος εἰς τιμὴν ἐπίσκεψιν Ιώβ μετ᾽ τῶν τριῶν φίλων, ἀλλ᾽ ἐπὶ τῷ προτυχόντος πρᾶξαι, καὶ βίρᾳν τ μὲ Ιώβ ἐν τῷ πάθει συνεχόμενον, τοὺς δὲ πρὸς φίλους παρακαθημένους αὐτῷ, καὶ διαλεγομένους, καὶ διὰ τ τῷ πάθους ὑπερβολὴν συγκαθεδεῖσθαι αὐτοῖς, ἐπαχθούμενος αὐτῶν, καὶ λοιπὸν ἐπαπορησάντων τῶν φίλων * αὐτὸν διαλέξεως ἀντέχεσθαι ἕτερον· οἷα δὴ συμβαίνει, διαλέξεως γινομένης, ἴσασι τοὺς πλείονας, καὶ ἀκούειν τῶν λεγομένων, καὶ ἑαυτῶν λόγους ἐπισπᾶσθαι ἀντέχεσθαι τ διαλέξεως. Τάχα δὲ, οἱ μὲν φίλοι διὰ συμπάθειαν, ὁ δὲ Ελιοὺς διὰ θέαν παρεγένετο· ὅθεν οὐδὲ ἐμνημόνευσεν ἡ γραφὴ τ αὐτοῦ ἀφίξεως. ἑρμηνεύεται δὲ Ελιοὺς, Θεὸς ἀκούων, ἢ, υἱὸς ἐκφαίνων Θεόν. Διαλοιπὰ * τε πρῶτα καὶ τὰ ὕστερα τ κατ᾽ τ Ιώβ παραμυθείας. καὶ ὅπως ἡμῖν ἡ βίβλος ἀνέπτυκται. Εἰ δ᾽ ἔστιν ὃ εἰκαστικῶς μᾶλλον ἢ καταληπτικῶς τιμὴ ἑρμηνείαν ἐπαινοῦμεν, ὅτε πρῶτοι, ὅτε μόνοι τοῦτο πε-

OLYMP. Rectè autem denuo in hoc tractatu amicorum mentio fit, ac si diceretur, Sub illustribus his & incorruptis personis, quæ Jobus passus est, evenerunt; *In duobus enim vel tribus testibus,* (ut author est divina Scriptura) *stabit omne verbum.* Apparet autem, Elium cum tribus amicis Jobum invisendi causâ minimè accessisse, sed fortuitò advenisse, & Jobum quidem cum ærumnis conflictantem, tres autem amicos juxtà assidentes, & cum illo differentes offendisse, ac primò quidem calamitatis magnitudine commotum, ut quæ ab eis dicerentur audiret, unà cum eis assedisse, postea verò hæsitantibus amicis, sermonem in se suscepisse; accidit enim plerunq;, colloquio inter aliquos orto, ut prætereuntes subsistant, & ea quæ dicuntur audiant, ac nonnulli ex eis verba ingerentes, differentis partes subeant. Fortasse etiam amici affectûs & commiserationis causâ, Elius verò visendi ergô accesserat; unde factum est ut Scriptura ejus adventum reticeat. Elius autem per interpretationem est, *Deus audiens*, vel, *Filius Deum manifestans.* Hæc autem historiæ Jobi prima sunt & ultima. Atq; ita demum liber à nobis est enucleatus. Si verò alicubi inter interpretandum conjecturâ potiùs quàm certâ scientiâ usi sumus, non à nobis primùm neque solis factum est, sed commune

Deut. 19. 15

* Isa. αὐτὸς.

* Isa. Ν.

mune hoc nobis accidit cum omnibus aliis fere qui commentarios in hunc librum scripserunt.

CHRYSOST. Quisquis igitur librum hunc legerit, athletam hunc strenuum, tanquam exemplar archetypum intuens, fortitudinem ejus imitetur, patientiam æmuletur, ut viam eandem insistens, & fortiter contra omnes Diaboli machinas dimicans, bonis quæ diligentibus Deum promissa sunt, potiri mereatur : adversa etiam quæ beatus passus est, malorum nostrorum medicamenta sint ; & difficilis hujus ac periculosa jactatio, calamitatum nostrarū portus. In singulis quæ nobis eveniunt, Sanctus animis nostris obversetur ; cúmque unum corpus totius mundi mala pertulisse viderimus, in eis quæ sigillatim nos prement, fortiter nos geramus ; & ad librum hunc, tanquam ad matrem piam & indulgentem, manus suas undiquaque protendentem, & liberos metu & formidine perculsos sinu fovente ac refocillante, perpetuò recurramus ; ac licèt luctuosissimis ac diuturnissimis ærumnis urgeri nos contigerit, gratiâ Christi, Dei veri, plenum solatium inde percipientes, gaudio perfusi abibimus ; cui cum Patre & Spiritu Sancto, gloria sit nunc & in secula seculorum. AMEN.

πόνδαμμ, ἀλλὰ χρεὸν μᾶ πάντων τῶν εἰς τὸν βίβλον ταύτην καταθεμένων ἐξήγησιν.

ΧΡΥΣΟΣΤ. Ἕκαστος ὑμῶν τῶν ἀναγινωσκόντων, ὥσπερ εἰς ἀρχέτυπόν τινα εἰκόνα ὁρῶν τὸν ἀθλητὴν τοῦτον τὸν γενναῖον, μιμείσθω τὴν ἀνδρείαν, ζηλούτω τὴν ὑπομονήν, ἵνα τὴν αὐτὴν βαδίσας ὁδὸν, καὶ πρὸς ἅπασας τοῦ διαβόλου τὰς μηχανὰς γενναίως ἀνθαπτόμενος, τῶν ἐπηγγελμένων ἀγαθῶν τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν, ἐπιτυχεῖν δυνηθείη· καὶ γένοιτο τὰ τοῦ μακαρίου τούδε πάθη, φάρμακα τῶν ἡμετέρων κακῶν· καὶ ὁ χαλεπὸν τοῦτο κλυδώνιον, λιμὴν τῶν καθ' ἡμᾶς συμφορῶν. καὶ ἐφ' ἑκάστῳ τῶν συμβαινόντων ἡμῖν λογιζώμεθα τὸ ἄμεινον· καὶ ὁρῶντες ἓν σῶμα τὰ τοῦ οἰκουμένης ἅπασαν δύνασθαι, γενναίως ὑπὲρ τοῖς κοινοῖς μέρεσι διακείμεθα· καὶ καθάπερ πρὸς μητέρα τινὰ φιλόστοργον, πανταχόθεν τὰς χεῖρας ἐκτείνωσιν, καὶ τὰ παιδία πεφοβημένα δεχομένην καὶ ἀναπτερωμένην, οὕτω πρὸς τὴν βίβλον ταύτην ἀεὶ καταφεύγωμεν· κἂν οἰκτρά τε καὶ μήκιστα ἡμῖν ὑπῇ δύνασθαι, ἰσχυρὰν πάντως λαβόντες τὴν παραμυθίαν, ὅπως ἀπελευσόμεθα χαρᾶς τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ· μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ ἡ δόξα, ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

FINIS.

INDEX RERUM & VERBORUM MEMORABILIUM.

A

Abortus quid sit. 128
Abraham Jobi decessor; 606. cujus verè fuit filius & cognatione & pietate. 14
Absentibus obtrectare, grave est. 180.319
Abstinere à malo sine virtutis actione non sufficit. 9,10.374.441.471.
Αγκυλογνώμονες qui sint. 158
Acanus herba. 482
Accipitris natura. 559.563
Adam quomodo ante lapsum ἀτελὴς. 96. Qualis fuisset si non peccâsset. 127. Per ejus transgressionem nos ad peccatum prodives facti. 274
Adamas lapis durissimus. 588
Adhortationes cautè & piè faciendæ. 137
Adversa ægriùs ferebantur sub Lege quàm sub Evangelio. 116. Qualiter nos gerere debemus in adversis. 470. Iis succumbere, animi effœminati. 55
Adulterium scelus detestandum. 468. malorum flammam accendit. ibid.
Ægritudini, donec deferbuerit dolor, taciturnitas & silentium præstantissima est medicina. 112
Ægyptii circumcisione utebantur. 612
Aër est causa respirationis & vocis. 409. Est vacui repletio. 411. Nubes sustentat. 412. Cœlum dicitur. 550
Æthiopes vocantur Sabæi; 176. filii tenebrarum. 581
Affines vocantur proximi. 334
Afflictionum fructus. 79. Virtutes latentes manifestant. 223.569,570. Jobum illustriorem reddiderunt. 51
Αγχω in secundo Dei de Jobo testimonio additur. 69. Duo significat. 202
Αγιος quid significent. 305
Alima herba qualis. 454
Aliptes quis. 53
Amalthææ cornu nomen filiæ Jobi. 609. Copiam significat. ibid. Ejus fabulæ duplex origo. ibid.
Amici qui videntur, nec sunt. 174. 605. Justi tantùm veri amici. ibid. Amicorum absentia in adversis molestum. 174
Amici Jobi an authores libri Jobi. proœm. p. 3. Reges fuerunt. 107. Nominum eorum interpretatio. 109. Eorum prosapia. ibid. Jobum serò viserunt, & quibus de causis. 107, 108. 110 Solatii causâ advenerunt: ibid. 116. 603. sed dolorem adaugent; 116.259.265.360. 536. & ulcera ejus redulcerant. 195. Ex malis Justo inflictis peccatorem eum censent. 222.374. Iis duplici de causa Elius infensus est. 485. Neque redarguentes neque silentes rectè fecerunt. 489. Ambitiosi erant. 319. Altercantur. 342. Altercatio eorum nobis multifariàm utilis. 137. Justi fuerunt; proœm. p. 13. 114. Sermones eorum veri, non tamen adeo appositi. 417. Minùs justa loquuti sunt, non autem animo malevolo. 137
Amore Dei saucius quis. 113.173. ægrè fert suspicionem derelictionis divinæ. ibid.
Ανδρὰς & viri & mulieris simulacrum. 134
Angeli primò creati sunt. 542. Omnes creati sunt boni. 23. Boni nos ad bona, mali ad mala suadent. 22. Boni nunquam peccant. ibid. Hoc non à natura habent, sed à Deo: 149. nam naturâ sunt mutabiles. 150. 289. spiritus sunt. 151. Invisibiles. 152. Nobis multò intelligibiliores. 543. Dei servi & famuli. 149. Dei filii. 542. Custodes nostri. 514. Diurnæ administrationis Deo rationem reddunt. 66. Ad supplicia irroganda deputantur. 351. Quòd in loco sint. 26. Quomodo Deo assistant. 24. 26. 27. 66. Jobi virtutem cum stupore admirabantur; 66. ejus victoriæ congratulabantur. 72
Angularis lapis Christus. 542
Anima non fit ex præexistente materia. 229. Est incorporea & indivisibilis. ibid. Est causa motûs. 230. Non migrat ex uno corpore in aliud. 237. Nec fuit, nec peccavit ante corpus. 275. Cur dicta sit venter. 307
Animarum locus ante Christi incarnationem. 411
Animo non bene affecti, non minùs providè tractandi quàm qui corpore ægrotant. 451
Annus bissextilis. 121
Antichristus in fine seculi venturus. 574. Est diaboli cauda. ibid. Eadem utriusque conditio. 584
Ανυπαξία quid sit. 413
Apostoli columnæ terræ: 209. afflicti lætantur. 116
Apostrophe quid sit. 489
Aqua sub terra, & supra cœlum. 554
Aquila & Symmachus sequuntur Hebræos. 631
Aquilo pro aëre. 412
Arabes circumcisione utebantur. 612
Arcana non curiosè investiganda. 563
Arcturus astrum subrufum inter Orionis femora. 211
Aristæus citatur. 2

Armilla duo significat. 579
Arrius confutatur. 12
Arrogantia plerunque prosperitatis comes. 571
Asidæ avis natura. 559,560
Asini natura. 243. 557. Hominis inobedientiam, & in spiritualibus hebetudinem refert. ibid. Asinus sylvestris innuit vitam solitariam. 557
Aspis ad libitum venenum evomit. 350
Astrum & stella quomodo differant. 210
Astuti qui sint. 158
Avarus est intemperans. 5
Audacia interdum fortitudo dicitur. 32
Auditoris laus, libenter audire. 449
Aures de sonis judicant. 252.501. Aures perforatæ quæ sint. 441
Aus filius Esau. 2. Regio. ibid.
Ausitis regio ubi, & unde sic dicta. 2.612. Quid græcè significet. ibid.
Auster naturâ calidus. 533

B

Balac filius Beor, & Balac filius Zepphor, quomodo differant. 614
Baldad quid significet. 109. Ter cum Jobo disseruit. 417
Balneorum usus. 221
Baptismus institutus ad eluendum peccatum originale. 274
Basilides hæreticus. 590
Benedicere pro maledicere. 74
βίος duo significat. 274
Blasphemia cur benedictio dicta sit. 35. Mortem meretur. 93. Ei acquiescendum non est. 319
Bona quænam sint. 96
Bona verba nisi benè proferantur, vituperium merentur. 344
Boreas pro aëre. 411
Bosor hodie Bostra. 613

C

Calamitates nec fato nec fortunâ, sed Dei nutu accidunt. 36. Non sunt delictorum argumentum. 117.344.388. Per meridiem, 246. & tenebras significantur. 393. Ferendæ sunt fortiter, 78.95.106.168. & cum gratiarum actione. 65.106.168. Vera calamitas, Deum offendere. 81. Alienæ calamitates documento nobis esse debent. 177
Calumniam non ægrè ferre, summæ virtutis argumentum. 502. In calumniatoribus Diabolus operatur. 261
Canis animal latrabile. 452
Cantici Canticorum liber totus mysticus. 567
Caput movere, & insultationis & commiserationis indicium. 301
Caro naturalis vestis. 169. Carnis amoti deditus, est vultur. 564. Carnales opera spiritualium, stultitiam existimant. 250
Casia, cur secunda Jobi filia sic dicta. 609
Castigatio providentiæ indicium. 159. Deus castigat ut servet; 159. ut meliores reddat. 495
Castigati à Deo misericordiâ sunt amplectendi. 338
Castum duplex. 245. Quomodo timor Domini castus dicatur. ibid.
Cetus draco dictus. 188. Cetus spiritualis, diabolus. 123.415
Charitas reliquarum virtutum caput. procem. p. 10. inimicis extenditur, 174. publicum cõmodum quærit, 440. diabolum enecat. 594
Christus quomodo factus, & tamen nec factura nec creatura. 12. Commiserationis lachrymas fudit. 52. Carnem ex beata Maria suscepit. 83. Deus fuit, & homo. 585. Cur diabolum solâ divinitate non deleverit, 123. sed infirmitate suâ, 591. & carne tanquam escâ objectâ: 579. qua tamen cetum prostravit, 415. & vinctum infantibus illudendum tradidit. 580
Christus solus mas. 117. Lucifer. 124. Verbum Dei. 210. Patris potentia & consilium. 253. Angularis lapis. 542. Creaturæ opifex. 551 Morti non obnoxius. 547. Solus in Inferno liber. ibid. Descendit ad inferos, ut mortuis prædicaret. ibid. Vetus Testamentum abrogavit. 208. Prophetas antiquavit, & renovavit. 209. Antichristum conficiet. 415. Ejus typi. *Vide* Typus.
Ciconiæ natura. 559
Circumcisione aliæ gentes præter Judæos utebantur. 612
Clavicula quid. 472
Cœlibatum Christus non sanxit. 463
Cœlum expers dissolutionis. 278. Dei thronus. 413. Dei tabernaculum. 525. Pro aëre sumitur. 550. Cur è longinquo terram attingere videatur. 553. Est tenue instar fumi: ibid. solidum tamen. 554. Alii cubicum, alii scyphicum esse dixerunt. ibid. Esse sphæricum, Scripturæ non docent. ibid. Quomodo revelet iniquitates. 357.. In cœlum suspicere, quid sit. 512
Cogitationis peccatum facilè committitur: 19. ideóque maximè cavendum. ibid. Cogitationum rationem reddituri sumus. 407
Cognitio Dei vitæ custodia. 8
Columnæ terræ quænam. 209
Comam alere & tondere, luctûs significatio est. 54. Coma pro prospero rerum statu. 305
Commiseratione tangi in aliends malis, exiguum non est. 460
Conceptio seu generatio animalis in utero, quomodo fiat. 230
Concubinæ quænam. 336. An Jobus habuerit concubinas. ibid. Cur eas habere, antiquis non fuerit prohibitum. ibid.
Concupiscentia peccatum parit. 467. E corde evellenda est. ibid. Non concupiscere, magnum. 466
Confessio peccatorum suadetur; 348. peccato medetur. 479
Conjux ad iram stimulans, objurganda. 536
Conjux Jobi, Arabissa. 612. Regina. 88.605. Mercede conducta aliis inserviit. 89. 91.605. An superstes plagæ, recuperatæ felicitatis cum marito particeps fuerit. 106.613. Ejus scelerata & subdola malitia. 86.91.99. Dæmonis telum;

telum; 102. & machina extrema, 84. validiſſimaque: 92. ſpiritu diabolico plena; 85. quam quidam ipſum diabolum fuiſſe aſſerunt, 92. alii religioſam. 93
Conſcientia peccatorum accuſatrix & carnifex. 291,292.403,404. Dicitur ſpiritus divinus. 418
Conſcium eſſe, pœnam meruiſſe, ſolamen puniti. 62
Conſolandi facultate Jobus præditus fuit. 139. Afflictos conſolari facile eſt, dum nos ipſi proſperè agimus. 165. Conſolantes non debent quidpiam exprobrare conſolandis. ibid.
Contemplatio homini eſt inſtar animæ. 436. Animam ad Deum elevat. 538
Contumeliam ferre, eſt magni viri. 328
Converſionem peccatorum Deus tribus modis operatur. 500
Convicia ſilentio ferre, reum eſſe arguit. 302. Convicia vulnerant. 339
Convivia peccati anſa. 18
Cor perdere, quid ſit. 249. Pro animi principatu ponitur. 315
Coram Deo, quid ſignificet. 64.149
Coronam habuiſſe cur Jobus dicatur. 332
Corpus eſt quod umbram efficit. 296. Corporum tranſmutatio, prodigioſa fabula. 237
Corruptio ſequuta eſt tranſgreſſionem. 117
Corvi pro volucrum genere. 555. Præ ingluvie pullos deſerunt; ibid. beſtiolis quæ in nidis enaſcuntur, nutriuntur. ibid.
Coſtæ Satanæ, hæretici. 574
Creatio à Patre, per Filium, in Spiritu Sancto. 493. Dei ſapientiam & providentiam declarat. 211
Creaturæ omnes mutabiles. 149,150. Vocales characteres; 534. Creatoris ſapientiam & potentiam prædicant; 252.435. illi, acſi animatæ eſſent, obtemperant. 552
Cultus ſoli Deo debetur. 228. Cultum ſuum Deus olim tribus modis docebat. 429
Cupiditas & miſeratio, affectus tyrannici. 99. Cur avocanda ſit à bonis hujus vitæ. 317. Cupiditate conceptâ, ab actione abſtinere, non minus eſt quàm non concupiſcere. 466
Cupreſſus arbor dura & robuſta. 574. Juſtus in tribus cupreſſum refert. ibid.
Cura quæ Dei causâ ſuſcipitur, omni anxietate caret. 246
Curioſitas in arcanis inquirendis omittenda. 563
Cyatho mare metiri, quid. 413

D

DÆmones alii ad alia peccata impellunt, 589 homini tamen interitum omnes machinantur. ibid. Animalibus comparantur in Scriptura. 597. An dæmones fuerint calamitatum Jobi authores & nuncii. 39,40.42.47
Debita immiſericorditer exigere, eſt nudorum amictum auferre. 378
Decretus eſt vitæ noſtræ terminus. 273.275.291
Dentes draconis quinam. 587
Derelictionis divinæ multi modi. procem. p. 14. Ejus effectus, ab amicis derelinqui. 173. Jobus ſe à Deo derelictum ſuſpicatur: 173.235. ac proinde mœrore afficitur. 164
Deſerta gramini producendo inepta. 558
Deus more humano non loquitur. 583. Diabolum non per ſe, ſed per Angelos alloquitur. 26. Cur interrogationibus & reſponſionibus utatur. 27.29. Homines non alloquitur niſi contemplatione præparatos. 538. Cur ex turbine & nube loquutus ſit. ibid. Cur per tempeſtates, 527. & tonitru. 528. A Deo prolata, non ſunt curiosè inveſtiganda. 566
Deus eſt æternus. 390. Animarum medicus. 222. Ἀπροσωποληπτης. ibid. 263. 343. 389. Epiſcopus dicitur. 358. Eſt immutabilis. 149,150. 289. Incomprehenſibilis; 147.212.243.391. ſicuti ejus opera, 212. & providentia. 392. Cognoſcitur tantùm à poſteriore per effectus: 147. idque partim experientiâ, partim inſtitutione. 259. Eſt incorporeus. 148. 391. Inviſibilis. 21. 147. 215. 390. Nullius indigus. 409. A nobis nec damni nec lucri capax. 413. Omnipotens: 206.216.409. cujus poteſtatis regula, voluntas: 151. 254. 392. cui nemo audet contradicere, 213.216.392. vel reſpondere. 207. Eſt omnipræſens. 21. 25.37.67.147.210.382.391. Omniſcius. 29. 409. Novit enim cogitationes ſpirituum, 25. 67. & corda hominum. 193.222.391. 539. Eſt fons ſapientiæ: 253. 430. ipſa ſapientia; 206. qui nec conſultatione indiget, 435. nec poſtea pœnitentiâ ducitur, 495. ſed ſimul & ſemel omnia facit. ibid. Providet rebus omnibus, 424. nec peccantes impunitos dimittit. 232. Punit tamen imperturbatè: 214.333. non ut perimat, ſed ut ſervet, 159. & meliores reddat; 495. & ſæpe non judicis ſed arguentis perſonam induit. 376.558. Mentiri neſcit: 222. eſt ipſa veritas. ibid. 363. Non fuit author malorum Jobi. 189. Non eſt author peccati. 192. 226. 399. Quomodo errores noſtri ei adſcribantur. 258. 400. Quomodo Chriſti, quomodo creaturarum pater. 550. Quæ ejus prima vox. 532. Per homines nos docet. 375
Diabolus unde ſic dictus. 23,24. Ab initio fuit Angelus, 23. inter Cherubinos: 150. de ſtatione ſua & ordine deturbatus cecidit. 21.23. Sponte peccavit. 23.150. Immoderatè malus eſt, 71. & immutabiliter. 273.592. Nequiſſimos nequitiâ ſuperat. 51,52. Eſt omnis mali author. 104. 415.567. Olim apparitionibus fefellit; 588. & jam etiam boni prætextu mala operatur. 587. Ejus aſtutia & ſimulatio, 585. robur, 123.583. malitia & crudelitas. 31.34. Eſt communis humani generis calumniator, 19. & hoſtis; 537. cum Deo & homine bellum gerit. 23.27.50. Sermonibus noſtris inſidiatur, 137. & de ruina noſtra nunquam deſperat. 97. Eſt bellua impudens. 20. 31.73.83. Cetus. 214. 537. Draco. 573. &c. Formica piis: 143. Impiis leo. ib. 304. Myrmicoleo. 143. Metuendus non eſt: 584. ſed animus contra ejus tentationes obfirmandus. 261. Nihil ſine Dei permiſſu agere poteſt,

potest. 19. 21. 28. 33. 36. 65. 74. 587. nec ultra Dei permissum. 36. Ars veteratoria difficilem eum expugnatu reddit. 218. Futura non novit nec hominum cogitationes. 35. 72. 576. Sanctis prudentior non est, sed insipientibus. 96. Charitas & temperantia eum enecant. 594. Christus tyrannidem ejus delevit; 584. eúmque sanctis illudendum tradidit. 576

Diabolus quomodo Deo assistat. 27. 66. Cur circumire dicatur. 27. 415. Ignem è cœlo quomodo deduxerit. 39. 42. Calamitatum Jobi author & nuncius fuit. 47. Deus tanquam carnifice eo utitur. 27. 351. Dicitur φοβηθήναι. 130. Suis non parcit. 593. Satelles ejus perditio. 592. Impiorum cibus est: 581. Illorum consortio supplicium se evitaturum existimat. 67

Διάνοια pro sensu anagogico. 557. & passim.

Dicentis laus, facere quæ docet. 449

Dies pro spatio diei & noctis, 117. pro vitæ jucunditate. 158. Quomodo dies aliqui mali dicantur. 117. Cur Jobi filia natu maxima, Dies dicta fuerit. 609

Digitus ori impositus, silentii indicium. 440. Digitus operationem minimam significat. ibid.

Διηνοιῶν unde dicta. 6

Disciplina ad morum emendationem, beatitudo dicitur. 159

Divites paupertatem difficulter subeunt. 56. Pauperes spiritu esse debent. 473

Divitiæ ex se non sunt virtutis impedimento: 13. sed Dei dona, 34. & viaticum nostrum. 59. Prisci benedictionis loco eas habebant. 606. Fidendum iis non est, 176. nec animus iis adjiciendus est; 475. nos enim deserunt, vel nos illas. 474. Facilius est iis caruisse quàm amittere. 44. Quis sit earum servus. 290

Doctores Ecclesiæ præsunt. 582. Sunt piscatores. ibid. Quales esse oporteat. 585

Doctrina de Deo partim experientiâ, partim institutione acquiritur. 259

Dolere, grave est. 185

Doloris sensum omnem exuere, à natura & virtute alienum. 52. Doloris excessus tacere volentem, ejulare cogit. 460 460

Domesticæ paci nihil par est. 162

Domus pro omnibus bonis. 351

Dorsi nomine robur intelligitur. 575

Draco ante cætera animalia marina creatus. 576. An secundùm literam intelligendus. 566. Draco apostata, quis. ibid. 123

E

EA quid significet. 289

Ἐγκλημα & ὑπυψις quomodo differant. 4

Educatio pia, optima hæreditas. 11. Quomodo Jobus filios educaverit. 97

Egredi à Domino, quid sit. 37

Εἰ pro εἴθε. 165. 300

Ἔλεγχος pro rei demonstratione sæpe usurpatur. 266

Elephantiasi Jobus laboravit. 76

Eliphaz quid significet. 109. Fuit discipulus Jacob; 615. pater Sophari. ibid. 109. Ter cum Jobo disseruit. 417. Rerum humanarum sapientiâ probè instructus. 156. Cæteris amicis magis venerabilis. 601

Elius quid significet. 615. Qualis & unde fuerit. procem. p. 4. 484. Nec Jobi animum intellexit, 537. nec quo fine Deus eum afflixerat. 501. Cur Deus eum nec laudaverit, nec vituperaverit. 484. 537. Cum tribus amicis non advenit. 615. Cur ejus adventum Scriptura reticeat. ibid.

Embryon quomodo in utero fiat. 230. 317

Ἡμιεγρύπνον quid sit. 117

Ἐν pro ἄμα. 611

Ennon Jobi filius. 613

Episcopi nomen Deo tribuitur. 358. Officii dignitas quomodo tuenda. ibid. Qualis esse debeat ejus vita & doctrina. ibid.

Equi natura. 561, 562

Erodii natura. 559

Errores nostri quomodo Deo adscribantur. 258. 400

Eva intelligitur per *unam insipientiam*. 96

Evangelicus cultus in Jobi sacrificiis. 16

Euge insultantis & irridentis acclamatio. 477

Εὐεῖνος quis sit. 438

Eusebius citatur. 2

Ἐξηγεῖα quid sit. 384

Expositionum regulæ. procem. p. 16. 572

F

FActum & Plasmatum quomodo differant. 229. Quomodo Christus dicatur factus. 12

Fames non ferenda. 167. Fames Jobi qualis. 103. 170

Fati opinionem quo Scripturæ loco quidam tueantur. 250. Fato mala nostra non attribuenda. 251. Nec fatum nec fortuna, sed Dei decretum terminos vitæ nostræ constituit. 273. 275

Fideles pro vera dicentibus. 256

Fides divitiis dominatur. 290. Fortior est quovis diaboli impetu. 588

Filius patrem contumeliâ afficiens, parricida. 70. *Vide* Liberi.

Filius non est factura, licèt factus dicatur. 12. Est potentia & consilium Patris. 253. Dicitur Altissimus. 406. *Vide* Christus.

Firmamentum quomodo productum. 533

Flos primum rudimentum fructûs. 297

Fluvii omnes in mare decurrunt. 413

Fœminarum aspectus fugiendus; 263. multò magis convictus. 463. Fœmineus sexus imbecillis. 462

Fortitudo sine justitia, crudelitas. 5. Fortem acerbi sermones, animum despondere in adversis non faciunt, sed fortiorem reddunt. 179

Fratrum & sororum nomine S. Scriptura cognatos denotat. 334. 605

Fulgur quomodo, 416. & unde fiat. 531

Fumus oculis inimicus. 591

Funda qualis machina. 594

Fundamenta terræ quænam ſecundùm Philoſophos. 541. Hominibus incognita ſunt. ibid.

G

GAbis quid ſignificet. 433
Gabriel Angelus. 23
Genealogia in fine Jobi in Hebræo non habetur. procem. p.2. A Patribus tamen admiſſa fuit. ibid.4
Gentiles Dei cultum naturâ indagantes, errârunt. 429
Gethæm urbs Phœnicum. 614
Gigantes olim Ῥεμφαῖοι. 410
Glacies quomodo generetur. 530.550
Γνόφος quid. 120
Gratia arrhabo gloriæ. 568
Gratiarum actio ſecundæ beneficentiæ provocatio. 63
Gratias agere pro creatione & providentia, hominis eſt verè pii. 232
Gregorius Naz. Salomonem authorem libri Jobi ſtatuit. procem.p.4, 13
Guttur de cibis judicat. 252.501
Gymnica certamina cur olim nudi & uncti celebrabant. 53

H

HÆreditas optima quæ ſit. 11.18. Jobus hæreditatem liberis æqualiter diſtribuit. 611
Hæretici Chriſtianiſmum ſimulant. 590. In fide infirmos deprædantur. 353. Subdoli ſunt inſtar dæmonum. 586. Draconis ſunt oculi, 590 os, ibid. nares. 591. Conventicula eorum coſtæ ſunt Satanæ. 574. Opinionibus inter ſe pugnant. 592. Preces eorum ſunt peccata; 348. doctrinæ nihil habent in ſe dulcedinis; 353. ſed felle aſpidis imbutæ ſunt. 351. Ab iis diligenter cavendum. 591
Halcyones aves querulæ. 461
Hebdomatica requies quæ ſit. 160
Hebræi ubi librum Jobi terminent. procem.p.2
Hebraica lingua Syriacæ finitima. 612
Hermes citatur. 202
Herodes rectè feciſſet ſi juramentum violâſſet. 598
Herodotus citatur. 612
Heſperus quid ſit. 552. Cur Lucifer appelletur. 211
Hiſtoria pro literali explicatione. procem. p.16. 210. 557.576. & paſſim alibi.
Hiſtoricus ſenſus primò ſpectandus, deinde anagogicus. 572
Hominis definitio phyſica, 3. theologica. ibid. Ex quibus principiis conſtet. 232. Parvum eſt animal, ſed omni creaturâ præſtantius. 23. Creationis beneficio ab omnibus animalibus homo diſtinguitur. 514. Par Angelis. 596. Admirabile animal. 546. Mundi ornamentum. ibid. Deo in pretio & deliciis. 584. In quo conſiſtat ejus magnificentia. 191
Homo verè quis ſit. 4. Similitudinibus naturæ ejus imbecillitas oſtenditur; 271.273.276. & in rebus divinis judicii tarditas. 243. Per ſe ipſum dæmonem debellare non poteſt. 582. Cur quamdiu vivit ærumnis ſubditus ſit, 160. & quidem plùs quàm cæteræ creaturæ. 155
Homonymia vocum non ſemper rerum naturas copulat. 551
Hoſpitalitas Abrahamæa in Jobo. 478
Humanis in rebus nihil grave, excepto peccato. 81. In his nullo modo gloriandum. 127
Humilis ſecundùm Deum, quis ſit. 158
Hypocrita iram divitiam ſibi theſaurizat. 519. abyſſo comparatur. 521

I

IBi pro Tunc. 415
Ignis materialis, qualis ſit. 357.407. An verus ignis fuerit quo Jobi oves conflagrârunt. 39.42. Ignis conſcientiæ, & ignis gehennæ, qualis. 356,357
Immedicabilia quædam peccata. 413
Impietas & peccatum quomodo differant. 228. Impietas inſtar rubiginis exedit. 422
Impii juſtis accumulant divitias. 421. Deum laudibus ſuis contumeliâ afficiunt. 294. Impios Deus & eorum munera odio habet. 203. Sibiipſis exitii authores ſunt. 519. Impiorum interitus variis ſimilitudinibus depingitur. 422
Impiis cur in hac vita benè ſit, ſoli Deo notum. 369. Proſperâ fortunâ ſæpe utuntur. 359. 363, &c. 373. Rebus ſecundis deteriores evadunt. 363. Deum illorum facta intueri non credunt: 367. ſed illi adverſantur. 294. Impiorum felicitas brevis & evanida eſt. 153. 199.201.295. 320. &c. Pœnis à Deo tandem afficiuntur; 321. 367. idque inevitabiliter: 402. non tamen ſemper in hac vita, ſed in futura. 141.326.421
Improbi non ſunt verè homines. 4. In S. Scriptura animalibus comparantur. 597. Piorum actiones calumniantur. 31. Vitiis virtutum nomina imponunt. 32. Eorum opera inſtar telæ aranearum, 199. & vanitatis. 296
Improbitas & peccatum quomodo differant. 377. Ab improbitate abſtinere, quando laudabile ſit. 70. Omnis improbitas confuſio eſt. 202
Impunitatis ſpes ad impietatem provocat. 151
In acie novaculæ conſtitui, quid. 246. Incarnationis myſterium Jobi teſta indicavit 83. Jobus incarnationem ut Propheta, prædixit. 210.411
Indi circumciſione utebantur. 612
Infans quid. 128. Cur infantes ex utero exeuntes, vagitum edant. 59.60. Cur nudi naſcantur. ibid. Cur baptizentur. 274. Eorum vita in judicium non venit. ibid. Iis minimè parcere, eſt crudelitatis maximæ. 397
Infernus Chriſti carcer. 547. Inferni tenebræ ſempiternæ. 237. Ignis non accenſus. 356
Infidelis obolum non poſſidet. 290. Divitiarum ſervus non dominus eſt. ibid.
Inimicorum interitu minimè lætandum. 476

Injuriam inferentes clamorem injuriâ affectorum ad Deum perferunt. 507
Injuriam facere, & beneficio non afficere, vix differunt. 378.471
Injustè judicantes justè condemnabuntur. 521
Innocens quis sit. 4.71. Cur mala sæpius patiatur. 197. Eum Deus nunquam deseret. 518
Innocentia in secundo Dei de Jobo testimonio additur. 69
Insanabile lignum quodnam. 403
Insidiatores qui sint. 334
Insomnia quædam naturalia, 189. quædam à Diabolo objecta. ibid. Per ea Deus supplicia irrogat. 147
Intelligentia quid. 434. Quodnam ejus objectum. ibid.
Interrogationum & responsionum finis. 27. 29.
Interrogationis formula ad arguendum & convincendum, vim maximam habet. 540
Invehi in afflictos, nefas. 329
Jobus quid significet. 2. Primò fuit dictus Jobab. 612. Floruit ante legem latam; 50.52. 103.391.602.606.613. procem. p. 2. cùm Judæi in Ægypto essent. 613. Quintus ab Abrahamo: ib. procem p.1. Abrahami filius ex Esau. 2.606.613.procem.p.1.4. Fuit Idumæus. 2. 612. Ex Arabia. 2. procem. p.1. Ejus libri scopus, procem. p. 3. utilitas. ibid. p.5,6. 616. Author non ipse Jobus: procem. p.7. sed vel Moyses, vel Salomon, vel amici. 340.procem.
Jobi eximia & omnigena virtus. 3. &c. 30.33. 97.472.565. Omnium virtutum exemplar. procem. 10. Immemor injuriarum. 604. Summè moderatus. 100. Fortitudinis character. 74
Jobi fortitudo triplex: 610. Deus & Angeli eam admirantur. 66. Sermones ejus canon: 146.441.449. opera exemplar: 440. preces puræ.308. Judex fuit à virtute propria constitutus. 443 Judice vigilantior.446. Medico major. 444. Propheta. procem. 13,16. ad Legis & Evangelii normam vixit. 606. Nullius mali sibi conscius. 62 92. 164. 206. 224. 333. 392. 419. 497.. Voluntas ejus pia, quamvis sermones obscuriores. 107.194 205. Dicta ejus asperiora excusantur. 107.225. Et ipse divino suffragio absolvitur. 226.601. Dei servus à Deo sæpe vocatur.601. Quomodo Deum viderit,599. & incarnationis mysterium perfectiùs intellexerit. 599. Animæ immortalitatem docet. 136. Seipsum nihil esse confitetur; 565. & sub sua persona universum genus humanum innuit. 226.215.234.314
Jobi omnigena prosperitas. 13. Rex fuit. 14. 84.235.332.450. Omnes legis promissiones consequutus est. 610. Triplicem plagam diabolo inflixit. 106. Christi typus. 84
Jobi calamitas quadruplex,76.procem 5. omnigena 51.55. procem 1. Totius mundi mala sustinuit.616. Omni verborum solatio, 117. & expressione majora, 444. spectatoribus intolerabilia, 185. & sine intermissione continua 234.306. per multos menses,68. per septem integros annos.611. Quænam sint quæ calamitates ejus exaggerant. 56.57.98.334. Eodem die omnia amisit. 151.381. Fuit omnium pauperrimus,169. miserrimus.535. Victoriam tamen clariorem obtinuit, & in sterquilinio quàm in solio illustrior evasit. 80.82. Cur Deus hæc Justo contigisse permiserit.29. 72.536. Ejus afflictiones omnium instructiones & consolationes. 536.
Joseph pudicitiæ athleta. 53
Ira Dei quid sit. 152.214. 235. Ignis dicitur. 298. Est inevitabilis, 214.355. & intolerabilis. 583
Iracundia iracundo affert interitum. 152
Irascendum non est famulis licèt immorigeris. 335
Iris causatur à radiis solaribus. 525. Inservit solatio incolarum terræ. ibid.
Ironiâ diabolus utitur. 46.61
Irrisorum & ludionum familiaritas peccatû. 465
Judæa appellatur Syria, & Judæi Syri. 612
Judas intemperanter pœnitens. 587
Judex optimus quis. 263
Judicabimur secundùm opera. 388
Judicare debemus non semper ex factis, sed facientium animi proposito. 70
Judicium, pro liberationis sententia. 332. Secundùm Dei judicium nemo sine peccato.206 Quomodo Jobus cum Deo in judicium descendere desideraverit. 205.222.227.389
Juniores ætate prudentiæ canitie interdum ornantur. 486. ante seniores silere debent. 426
Juramentum potiùs violandum quàm Dei mandatum. 598
Justificatur nullus nisi quem Deus gratis justum fecerit. 206
Justitia omnes virtutes complectitur & commendat.4.5. A jure dicitur. 6. Est particularis & universalis.7. Quomodo differat à pietate. 8. Ex quibus apparet, Deum justitiam diligere.505. Omnis justitia nostra respectu Dei injustitia est.511.Deo lucrum nullum adfert.375. Ipse tamen utilitatem suam arbitratur; 376. & centuplò remunerat. 606
Justus nemo secundùm exactum Dei judicium. 204.206.220. Quinam pro justis habentur;5. 206. qui justum agunt & justè.7. Inimicis charitatem extendunt. 174. Comparantur stellis, 356. cupresso. 574. Si fortè à ratione deflexerint, in viam redeunt. 314. Eos accusare, non leve peccatum,603. nefas. 600. Eorum actiones Deus non aspernatur. 146. Pro aliis intercedentes exaudiuntur.602. Impiis tamen sunt ludibrio;250. ac sæpenumero in eorum manus traduntur. ibid.
Juvenes ætate & moribus. 440

K

Καιρὸς interdum afflictionem significat. 606
Κόλασις quid sit. 153
Κόπος & πόνος pro peccato interdum sumuntur. 9.138.

L

LAbia & os pro sermone. 261
LLabor interdum peccatum significat. 138

Lachrymæ commiserationis. 52
Læditur nemo nisi à seipso. ibid.
Lætitia impiorum brevis; 346. in ruinam vertitur. ibid.
Lapsûs causa non est tentatio, sed torpor & ignavia nostra. 50
Latrabile proprium canis. 452
Laudare sese quando decet. 267.437.442. Aliter reprehensibile. 217. A Deo laudari, optimum. 30
Leo animal regium, 234. robustum. ibid. Fœtor ejus & graveolentia. 170
Levi quomodo in lumbis Abrahæ. 567
Leviathan quid Hebraicè significet. 566. Et draco & cetus interpretatur. 579. An tale animal. 566. Diabolum innuit. ibid. Est proprium nomen principis dæmonum, 579. qui Evam decepit. 566
Lex naturæ Dei mandatum dicitur. 391. Est inviolabilis. 557
Liberi quomodo à Deo petendi, & qua ratione educandi. 11. Sunt vitæ subsidia. ibid. Pretiosissima patrum supellex. 20. Parentum memoriale, 88. monumenta. 325. Liberorum lætitia, parentum felicitas: 365. sicuti & liberi præstantes formâ. 610. Cur ante mysterium resurrectionis cognitum tam enixè expeterentur. 87. Pro benedictione tunc habebantur, 606. sicuti sterilitas pro maledictione. ibid. Liberorum exterminatio, antiqua exsecrandi forma. 84
Liberi Jobi cur non dupliciter restituti. 608
Libero arbitrio vel vincimur, vel vincimus. 22
Lignum insanabile quodnam. 403
Linguâ nihil deterius. 161. Quæ sint ejus flagella. ibid. Lingua improbi lingua serpentis. 352. Lingua vocum obstetrix. 441
Lucifer stellarum prima. 545. Cur Hesperus ita appelletur. 211
Lumbi sedes seminis. 567.573. Quid sint lumbi cincti. ibid.
Lux, sors piorum post mortem. 499
Luxus & deliciæ, intelligentiæ oculos occœcant. 294. Luxui indulgens meritò in acerbitatem conjicitur. 464

M

MAla quænam sint. 96. Malorum tria genera. 250. A malis abstinendum, & bona agenda. 9.10.374. Malè parta malè dilabuntur. 154. Mali nihil patientes, facilè miseros consolantur. 299. Qui in malis versântur, mala sua celari nolunt. 308
Mandatum, pro lege naturæ. 391. Mandata Dei cynosura in procellosæ hujus vitæ tenebris. 438
Manichæi dies quosdam naturâ malos dixerunt. 117. Eorum opinio de natura diaboli confutatur. 123
Manus nobiliorum partium corporis tutela. 73.
Manus pro opere. 196.349.440. Manus ferri, quid. 161. In manibus ambulare, quid. 476. Manus lavare, innocentiæ argumentum. 221. Manus exosculari, reverentiæ indicium. 475,476
Manus Dei duplex; ultionis & præsidii. 34
Martianus hæreticus. 590
Mare pro mundo. 595. Fluvios omnes recipit. 188.413. Nubes & vapores ex eo oriuntur. 543. Mare paulatim producitur. ibid. Quid sit ejus mater. 550. Quomodo intra terminos contineatur. 413.544. Cur impacatum adeo sit. 413.544. Illud sedare, divinæ potentiæ argumentum. 414
Mare cyatho metiri, quid. 551
Margini adscripta interdum in textum irrepunt. procem. p. a
Mariam cur leprâ infecta. 600
Mazuroth quid. 551,552
Medicus injustus dupliciter. 260
Μίμησις & ἐμπάθεια quomodo differant. 4
Mendaces multas oris januas habent. 587
Mendacium etiamsi pro Deo dicatur, reprehendendum. 263
Mercede operantem privare, summa iniquitas. 396
Meridies pro vitæ jucunditate; 158. pro calamitate. 246. Meridie sol vertici nostro imminet. ibid.
Metallica ars à Deo. 425.429
Metallorum materiæ sæpe in aquis reperiuntur. 426
Methodius citatur. 418
Metus malorum expectatio. 199
Michael. 45
Minæi an sint Ammanitæ. 109
Miseratio & cupiditas, affectus tyrannici. 99
Miserum ex beato repentè fieri, miserrimum. 103
Moderatio vera, quæ erga subditum se exerit. 477
Mœrore afflicti ad audiendum inidonei. 312
Monoceros quale animal. 558. significat & bonos & malos. ibid.
Μονόζωνοι quinam sint. 450
Montes denotant sublimes cogitationes, 439. Vetus Testamentum & Prophetas. 208
Morbi tempore præcipuè muniendi sumus. 65. Morbus animi æquè providè curandus ac morbus corporis. 451
Morbus Jobi elephantiasis, 77. incurabilis. 102
Mori melius quàm Deum offendere. 136
Mors omnibus communis. 127.316.373.459. Post mortem nullum discrimen. 130. Delet omnia, exceptâ pietate, 59. & improbitate. 349. Eam diabolus invenit. 120. Per peccatum ingressa est. 129. Extremum malorum æstimatur. 81. A Deo tamen in hominum utilitatem convertitur. 129. Ejus adventus incertus, 134. subitus, 186. exoptatissimus iis qui ærumnis laborant; 132. cùm sit requies, 134.171. somnus, 126. (& tamen somno in aliquibus dissimilis. 194.) portus calamitatum, 127.129.171.182.316.533. improbitatis impedimentum. 129. Cur ad eam non festinent multi. 133. Cur Jobus eam instar beneficii duxerit. 171. Cur patrem appellaverit: 316. Cur optaverit. 235. Ejus meditatio contemptum mundi generat. 131
Mors infamis impiæ vitæ terminus. 297
Mortem sibi consciscere, illicitum. 171.437.459

Qui mortem ſibi infert, Deo injuriam facit. 311
Mortis umbra, periculum, 257.401. imæ terræ partes, 426. tenebræ. 119
Mortui non penitus intereunt. 278.608. Ignorant quæ hic aguntur. 282. An preces noſtræ iis ſolatium aliquod afferant. 63
Moyſes an author libri Jobi. 340. proœm.p.4,6. Trium annorum millium hiſtoriam condidit. proœm.7. A Jobo non multùm tempore diſtat. ibid. Ab Abrahamo ſextus. ibid.
Mulier animal molle. 23. Infantibus alendis, tenero ingenio prædita eſt. ibid. Ad viros circumveniendos Dæmon mulierum operâ ſæpe utitur. 85. Multi earum fraudibus, aliàs conſtantes, oppreſſi ſunt. 52
Multa loqui apud Deum peccatum. 510
Multùm in S. Scriptura pro indefinito & incomprehenſibili. 523
Mundus mare dicitur. 595
Muſicis inſtrumentis uti licitum. 465. Iis in templo utebantur. ibid.
Myrmicoleo animal quale. 143. Significat paſſiones & perturbationes animi, 144. Jobum, 145. Diabolum. 143.154
Myſteria cur ſub involucris efferantur. 567

N

Naturæ leges inviolabiles. 557
Nebulæ ex rore generantur. 403
Neelaſſæ avis natura. 559
Neſſæ avis natura. ibid.
Noctua avis querula. 461
Nomina ſecundùm rerum ſubjectarum naturas intelligenda. 551
Nominis mutatio virtutis indicium. 612. Nominum affinitas, anſa errorum. proœm.p.2
Neſce teipſum, à S. Scripturis profani ſcriptores mutuati ſunt. 163
Nox malorum medela. 90.183. Laxamenti & remiſſionis tempus, ibid. 189. ſceleris adminiſtra. 545. Sumitur pro calamitate. 158
Nox duplex. 37. In quatuor vigilias diſtribuitur. 514
Nubes aër condenſatus. 524. Nubes ex mari ortæ; 543. colliſæ fulgur efficiunt. 531. Innuunt ſanctorum vitam. 513. Sunt cœli ſymbolum. 538. Quæ aurei coloris ſunt, fiunt à flatu Boreæ. 534
Nudi olim athletæ certabant. 53. Quomodo nudi cum diabolo colluctemur. ibid. Cur nudi ex utero egrediamur. 60. Quomodo nudi illuc revertemur. 50
Numerus ternarius quid ſignificet. 11. Septenarius, eſt numerus perfectus; 602. & ſeptem chariſmata ſignificat. 11. Numerus quomodo innumerabilis. 212
Nuptiæ non ſunt virtuti impedimento. 11. Non ſunt criminandæ. 577

O

Obeliſco quæ notantur, in Hebræo non habentur. 14
Oculus occultorum index. 95. Ponitur pro animi acie, 288. pro deductione intellectiva. 445. Ejus admirabilis excellentia. 546
Oculus Dei pro potentia ejus inſpectrice & gubernatrice. 519
Onyx & Sardonyx idem. 432
Orandum cum cordis & manuum puritate. 244
Orbis terrarum Angelis & dæmonibus refertus. 27
Organorum uſus in templis. 465
Originale peccatum aſſeritur. 274.589. Eſt fons omnium malorum. 236
Orionis ſydus. 211.551
Orphanos affligere, extremæ improbitatis. 380
Os aperire quid. 114. Os & labia pro ſermone. 261
Oſſa doloris expertia. 337

P

Parabola in S. Scriptura ſimilitudinem, & ſapientem ſermonem deſignat. 417
Partus pro parturientis doloribus, & partu editis. 556
Paſſionum & perturbationum victor quis. 48. In initio ſunt debellandæ. 144. Jugi meditatione vigorem acquirunt. ibid. 200. Affabrè per myrmicoleonem adumbrantur. 144
Pater liberorum centrum. 439. Eſt inſtrumentum tantùm, Deus eſt author procreationis. 62 In liberorum interitu eum dolere decet. 49
Pater Chriſti, & pater creaturarum Deus eſt diverſo modo. 551
Patientia omnium virtutum ſuprema, 104. fortitudinis indicium. ibid. Remuneratur duplò, 261. centuplò. 604
Pauperes pro divitibus orantes ſæpe exaudiuntur. 604. Stipem petentibus denegare, periculoſum. 380. Pauperes operum mercede fraudare, ſumma injuſtitia. 396. Ex eorum facultatibus quæſtum facere, maxima immiſericordia. 397
Pauperes animo fuerunt Veteres cùm divitiis abundarent. 473
Paupertas divitiis præſtat. 80. pravitati præferenda eſt. 522. Paupertas Jobi ſumma. 169
Peccatores nulli impuniti. 251. Semper timent. 291.403. Quomodo ſpem veniæ habere poſſint. 278. Tribus modis eos Deus ad pœnitentiam excitat. 500
Peccata interdum remittuntur juſtorum gratiâ. 600. Quædam ſunt incognita. 120.228. Quædam medicabilia, quædam immedicabilia. 413. Quædam à parentibus tracta. 233. Quædam ſpontanea. ibid. Quædam invita: 149.280. 479. quorum tamen rationem reddituri ſumus. 280
Peccatum cauſa omnium ſuppliciorum. 282.375. Eſt peccatoris carnifex. 404. Intelligentiæ oculos occœcat. 591. Cur mare dicatur. 278. Quomodo ab iniquitate diſtinguatur, 228. & ab improbitate. 377. Ad Deum referri nullâ ratione poteſt. 192,193. Sine omni peccato nullus. 407.479
Peccatum originale, 274.589. Fons omnium malorum. 236. Ad nos uſque permanavit. 117. 274. Non tamen eſt nobis conſubſtantiale. ib.

Quomodo

Quomodo Jobus illud deplorat. 117
Pectus rationis ſedes. 586
Pecuniæ cur dictæ ſint conduſura, 432. & intima. 433
Pedes actiones denotant. 223. Quis ſit multiplex pedibus. 476
Peregrinatio olim ad Jobi ſterquilinium. 78
Periſtomium quid ſit. 294
Perſonam accipere, crimen eſt. 379
Petra urbs. 109
Πεδίλον quid ſit. 594
Philoſophia pro æquanimitate, 44. & paſſim. Non tollit naturales affectus : 49. ſed eos in rebus adverſis & ſecundis moderatur. 44. Quæ philoſophandi ratio vana. 436
Phœnicia priùs Chananæa dicta. 581
Phœnices dediti mercaturæ. 581. Eorum cynoſura, urſa minor. 211
Φοβερὸς quis ſit. 130
Pietas pro cultu divino. 429. Quomodo diſtinguatur à juſtitia. 8. Sine pietate nulla proſperitas : 199. qua exceptâ nihil in hac vita noſtrum dici poteſt. 59
Pii ab impiis deridentur. 251. Quis apud Deum gratuitò pius. 31
Piratæ qui ſint. 406
Plaga divinitus inflicta, cùm abjecti Principibus, & deteriores melioribus dominantur. 349
Plaſmâſti & Feciſti, quomodo differant. 229
Pleiades quid ſint. 211.551. Continent ſeptem ſtellas. 211
Pluvia frugum abundantiam parit. 526. Ejus tempus & menſura à Deo præſcribitur. 412,413
Pœnæ non ſemper in hac vita contingunt. 141. 326. Eas inferre ſine peccato, Deo licet. 393. Nuſquam tamen adhibentur ubi non eſt peccatum. 141.282. Nec ſunt ſemper peccatorum retributiones : 282.393. ſed ut homines probentur, 359. purgentur, 386. exerceantur, 537. & aliquid eſſe demonſtrentur. 191
Pœnitentiæ fructus. 497. Ejus intemperantia deſperatio. 587
Πονηρὸν & Πόνηρον quomodo differant. 9
Πόνος ſignificat laborem, dolorem, & vitium. ibid.
Pontus mare. 277
Practica virtus ut corpus. 436
Præcepta pro lege naturali. 391
Præmia virtutum poſt hanc vitam. 568. Eorum tamen arrhabones in hac vita. ibid.
Præſens nullum tempus nobis. 390
Preces quales eſſe debeant. 308. Cur piorum preces Deus non ſemper exaudiat. 197
Prodigus intemperans. 5
Promiſſa potiùs violanda quàm Dei mandata. 597
Prophetæ montes dicti. 208. Quomodo Jobus Propheta. 116.411
Proſperitatis tempore adverſa metuenda. 135
Providentia generalis & particularis : 156. particularis miſericordiâ manifeſtatur : 230. generalis ad omnia pertingit. 163. 200. 528. Eſt incomprehenſibilis. 116. 156. 240. 242. 370. Ad finem mundi duratura eſt. 414. Conſervatio fœtûs in utero, ejus opus eximium. 231. Poteſtas ejus maxima. 157. Providentiæ ſignum, caſtigari divinitus. 159
Proximi pro affinibus. 334
Πρωτοσάτης quis ſit. 293
Prudentia quid ſit. 64. Sine juſtitia eſt vafrities. 4
Pruina in aëre generatur. 550
Pupillis & viduis maximè ſubveniendum. 380. Iis non parcere, ſumma crudelitas. 397
Πυρσὸς quid. 349
Purum duplex. 245. Purum librum impuris legere, nefas. procem. p. 1

Q

QUare, Cur, & Utquid adhibentur problematicè, 395. & per modum ſupplicationis, non expoſtulationis. 131.193.226
Quod ſeminat quis, hoc & metit. 141

R

RAtio eſt proprium hominis. 514.546. Sedem habet in pectore, & imperium exercet. 586
Rectè facta commemorare, quando laudabile, quando non. 442
Reditus ad improbitatem, eſt à bonis operibus ceſſare. 18
Regi injuſtitiam exprobrans, rebelis. 505
Reprehenſio in minimis adhibetur. 4. Ad eruditionem debet tendere. 178
Reſurrectio mortalis qualis ſit. 88. Qualis Jobi reſurrectio. 612. An tempore paſſionis Chriſti reſurrexerit. ib. An liberatio ab ærumnis fuerit ejus reſurrectio. 340. An reſurrectionem carnis crediderit. 98.187.276.340
Reſurrectio carnis prædicitur, 340. probatur. 277. Fiet poteſtate Spiritûs Sancti, ibid. in ictu oculi. 279
Retributio peccatorum non eſt ſemper plena in hac vita : 141. Sicuti nec retributio virtutum. 568
Rhadamnus quid ſit. 201.276,277. 297
Rhinoceros unde ſic dictus. 559

S

SAbæi Saraceni, 40. Æthiopes. 176
Sacerdotes prifci αὐτοχειροτόνητοι, ſine aliorum ſuffragiis creabantur. 16
Sacerdotium Deus honorat. 600
Sacrificia ſancti pro ſeipſis offerebant ante legem latam, 602. Poſtea fuit munus Levitarum tantùm. procem. 4. Sacrificia impiorum Deus repudiat. 347
Sacrificium Jobi cultus Evangelicus ; 16. Chriſti ſacrificium adumbravit. 17
Sale condiendi ſint ſermones. 161
Salomon an author libri Job. 340. procem. 4
Salutis initium quodnam. 10
Sancti à Deo honorantur. 600. Sed quò magis à Deo exaltantur, eò ſe magis demittunt. ibid. Plagas ab inimicis acceptas ad Deum referunt. 191. Eorum ſermones utiles. 114

Sapientia duo significat. 434. Ejus definitio. 435, 436. Sapientia est, abdita non rimari. 409. Verus est Dei cultus. 435. Vera de Deo opinio. 436. Perfecta pietas. 429. Pretiosissimis præstantior. 432. Necessariò requiritur ad justitiam. 5. Est fundamentum omnium virtutum. 430. Ejus fons & origo Deus. 435. Quomodo distinguatur à scientia. 436
Sapientiam contemplativam omnes habent. 429
Sapientia Dei quid sit. 429. Est incomprehensibilis, 527. 541. & in minimis rebus maximè elucet. 563. Tacitè admiranda est. 565
Saraceni pro Sabæis. 40
Satanas quid significet. 23. Est Dei osor. 67. Ejus membra improbi, sicut boni membra Christi. 575. An primò creatus fuerit. ibid. An Angelorum princeps. ibid. Imperat potestatibus apostaticis, 593. & hominibus, at non invitis, sed se sibi sponte subjicientibus, 575. & belluinis moribus præditis. 593
Satanas Dei administrationem in Christi crucifixione ignorabat. 576. Illi S. Scriptura corpus affingit. 573. Primus ejus conatus est, ut libidinem in homine accendat. ibid. In effœminatis domicilium habet. 577
Saucha urbs Moabitarum. 109
A Scandalo abstinendum. 462
Scientia Dei quid sit. 255
Scientiæ humanæ hebetudo. 243
Scriptura græcarum fabularum mentionem interdum facit. 609. In quibus libris temporum calculum adhibet. procem. p. 3. Ejus veritas asseritur. 111. Ei solenne est, futura ut præsentia vel præterita enunciare, 399. tempus unum pro altero substituere, 148. (præcipuè in libro Jobi. 153.) et rebus inanimatis personam affingere. 431
Semen instar lactis. 230. In lumbis locum habet. 567
Senes ætate & prudentiâ. 440. Senes non semper sapientes. 487. Senem à junioribus admoneri, grave. 451
Sensu doloris carere, non est virtus. 113
Septem dies & noctes quomodo intelligendi. 111. Numerus septenarius perfectus. 602. Septem charismata significat. 11
Septuaginta Interpretum translatio fuit secundùm Spiritûs Sancti inspirationem. procem. 13. Sub Ptolemæo totum Vetus Testamentum transtulerunt. ibid. Quædam non reddiderunt. 433. 525. 531. 559. Quædam perspicuitatis gratiâ addiderunt. 14. 106
Sepulturâ carere, grave supplicii genus. 292
Sermo omnis cum timore Dei habendus, 137. quia diabolus sermonibus nostris insidiatur. ibid. In sermone non labi, magnum. 181.
Sermones sine exitu constricti, cruciant. 491.
Sermones comprimere, sapientiæ opus. 492.
Sermones duri animum pungunt & penetrant; 328. sunt grave onus, ibid. tela, ibid. & multos fregerunt quos calamitas non potuit. 105. Iis non succumbere, fortitudinis indicium. 179
Sermones animorum imagines. 450. Condiendi sunt sale. 161. Efficaces sunt qui opera habent prævia. 449. Sine operibus nec firmi, nec fide digni sunt. 161. 179
Servi Jobi immorigeri. 335
Servitus duplex. 580. In peccato consistit. 469
Servorum conditio est conditio nostra. 182
Servus & dominus nuda sunt nomina re carentia. 469
Sexies pro sæpius. 160
Sicut non semper similitudinem denotat, sed interdum rem ipsam. 614
Siderites lapis durissimus. 588. Ferrum attrahit. ibid. Vitrum secat. ibid.
Silentium in primo accessu, doloris levamen. 112. Sapientiæ opinionem præ se fert. 260
Simplex, stolidum & vitii expertem significat. 202
Sinus pro parte animi intellectiva. 392. pro re quæ nec divelli nec abstrahi potest. 342
Sirenes aves. 461
Soboles numerosa priscis pro felicitate habebatur. 163. Non est magni facienda. 282
Sol quomodo dicatur meridie occidere. 316. Ejus magnitudo Dei magnitudinem docet. 474. Ejus eclipsis rerum humanarum caducam sortem ostendit. ibid.
Sophar quid significet. 109. Fuit filius Eliphazi, ibid. 615. Discipulus Jacob. ibid. Bis cum Jobo disseruit. 417
Sophir quid significet. 385. Est Africa, unde aurum optimum habetur; ibid. vel regio apud Indos. 432
Sorores in S. Scriptura significant cognatos. 605
Spes est rerum bonarum expectatio. 199
Spina dorsi quid. 575
Spiritualis homo quis, & quomodo onager. 557
Quod spiritibus cogitatio, id nobis vox est. 67
Spiritus pro respiratione. 186. Spiritus ventris pro anima & ejus parte irascibili. 491. Spiritus divinus pro conscientia. 418
Spiritus Sanctus est Deus. 493. Secundùm naturam est propriùs Unigeniti. ibid. Ejus gratia hominem subitò sapientem reddit. 487
Statuit pro restituit. 353
Stellæ quomodo ab astris differant. 210. Dividuntur in fixas & erraticas. 211. Paucæ nomina sortitæ sunt. ibid.
Sternutamentum bonæ valetudinis signum. 589. Vim habet purgandi cerebrum. ibid.
Sterquilinium Jobi sellâ Regiâ splendidius. 78 Cur in sterquilinio sederit. 77. Quid exinde lucrifaciendum. 78. Multi hujus visendi causâ olim in Arabiam peregrinati sunt. 78. 614
Σπερμολογοὶ libri quinam dicantur in S. Scriptura. procem. p. 5
Struthiones vel struthiocameli solitudinis amici. 461
Strychnus herba qualis. 352
Stultitia in quo consistat. 64
Sulphur iræ vehementiam denotat. 324. Sulphure respersa sunt infrugifera. ibid.
Super quatuor ambulare, quid sit. 476
Superbi caput draconis, 582. Collum draconis. 591
Superbia summa iniquitas. 7
Supplicia quæ uni debentur, ab altero non exiguntur. 196. Improbitati originem debent. ibid. 375. Deus ea nec temere differt, nec frustra

fruſtra infert. 425. Deum pro iis meritò laudare non poſſumus. 515,516
Sydera mutationi obnoxia. 474
Symmachus & Aquila librum Jobi terminant ubi Hebræi. 611
Syri Palæſtini dicuntur. 612

T

TAcere inſipientes maximè decet. 260
Temperantia diabolum interficit. 594. neceſſariò requiritur ad juſtitiam. 5
Tempus ad ſcientiam adipiſcendam neceſſarium. 253
Tempus præſens nullius eſt durationis. 390. futurum eſt incertum. ibid.
Tempus unum pro altero ſæpe in S. Scripturâ ſubſtituitur. 148
Tentationum duo genera. 604
Terminus lucis & tenebrarum, quis ſit. 548
Ternarius numerus quid ſignificet. 11
Terra dicitur Ea quæ ſub cœlo. 68.319. Quomodo Terra & Ea quæ ſub cœlo differant. 28. Ex terra quot & quàm varia gignantur. 425. &c. Ejus virtus eſt fructuum uberias ; 481. quos producit per nativum calorem & facultatem ſeminalem. 426. Quænam terræ columnæ. 209. Quid terræ fulcimentum ſecundùm Theologos, 412. quid ſecundùm Philoſophos. 541
Terrena durabilia non ſunt. 474. In ſpirituali certamine inſtar pulveris ſunt. 54
Terræmotus tempore paſſionis Chriſti univerſalis. 209
Teſta quid ſignificet anagogicè. 83
Teſtamentum Vetus à Chriſto abrogatum. 208
Teſtis idoneus quis ſit. 309
Textura non vulgaris excellentiæ & usûs. 553
Thæman quid ſignificet. 109. urbs Judææ. ibid.
Theodotio ſequitur Septuaginta. 611
Theſauri nivis & grandinis quid ſignificent. 548
Timor Domini quomodo caſtus. 245. Eſt initium omnis virtutis. 406. Abigit omnes alios timores. 587. Timor Domini, & timor à Domino, quomodo differant. 406
Tolerantia Jobi unde. 172
Tonitru quomodo fiat. 416.434. Ejus fragores Dei ſatellites. 528. Dei minas & excellentiam indicant. ibid. Cur Dei vox dicatur. ibid.
Topazium lapis maximè pellucidus. 433
Tragelaphus quid. 556
Tranquillitas animi pretioſiſſimum peculium. 502. Tranquillitas prudenter, & calamitas fortiter ferenda. 44
Tribulationes ad animæ ſanitatem immittuntur. 241
Tribulationes & afflictiones adiaphoræ ſunt. 196
Trinitatis fides omnium virtutum opifex & apex. 11. Trinitatis mentionem Jobus facit. 418.493
Turbo quid ſit. 538
Typus Chriſti, Jobus extra urbem ſub dio ſedens, 84. vitulus ab eo immolatus. 17
Tyrannus olim Regem ſignificabat. 109

V

VAlentinianus hæreticus. 590
Venenum vomitum provocat. 351
Venter pro intimis corporis partibus ; 298. pro anima. 307.460
Ventris ingluvies, radix libidinis. 578
Ventus à quatuor mundi plagis. 45. Ventus quid. 549. Eſt inviſibilis. 147. Dicitur ſpiratio fortis. 530
Verax quis ſit. 203
Verbum appellatur dum in mente eſt antequam proferatur. 539. In verbis minimè labi, magnum. 181. Verborum ornatui ſtudere, vana philoſophia. 436
Veritas moleſta multis. 178
Vermes in lignis mollioribus præcipuè generantur. 55
Veſtem lacerare, mœroris ſignificatio. 53
Victima Jobi ſpiritualis. 65. Victimæ magnitudo peccati magnitudinem arguit. 602
Victoria patiendo obtinetur. 69
Viduitas res miſerrima. 425
Viduæ ſunt ingratæ. 443. Sunt paupertatis fornax. ibid.
Vinci à tentatione quid ſit. 65
Virga Dei quid ſit. 224
Virgines quænam. 462
Viri nomen & de mare & de fœmina dicitur. 134
Virtus hominis in quo conſiſtat. 50. Virtus vera quænam ſit. 167. Quid ſit negativè. 50. Quid ſit poſitivè. 51. Eſt theoretica & practica. 436. Virtute carens credit eam à nemine poſſideri. 288
Viſa nocturna à Deo, ut ſupplicium irroget, 146. & ad pœnitentiam provocet, immittuntur: 496. à diabolo autem, ut terrorem incutiat. 189. Cur potiſſimùm in gravibus tentationibus contingant. ibid.
Viſitare pro conſolari. 110
Viſitatio Dei duplex. 507
Vita & Vivere ſumuntur dupliciter. 274. Vitæ Sanctorum virtutum imagines. 437. Nullius vita uſquequaque beata. 95. Vita hæc quàm fragilis, 185.198. & miſera. 59. Ejus primordium mortis, prodromus. 60. Ejus prorogatio, ad mortem progreſſio. ibid. Eſt tentationum locus. 182. Luctæ tempus. 65. Fluvius. 95. Mare. 582. Nox. 514. Plena periculis. 181. Eſt curriculum ad vitam futuram. 59. Ejus terminus certò à Deo ſtatuitur. 273. 275. 291. Vitæ brevis tria beneficia. 239. Vitæ brevitas multijugæ ſapientiæ impedimentum. 548
Vites intempeſtivè putatæ intereunt. 296
Vitia ſæpe virtutum nomina & ſpeciem induunt. 32. Sunt cum gravitate objurganda. 450. A ſe mutuò pendent: 588. & tamen ſunt virtuti & ſibiipſis contraria. 592
Vitulus à Jobo immolatus, typus Chriſti. 17
Umbilicus medium totius corporis. 573
Voluptas inter mortales tyrannidem exercet. 99

Vota reddere, Deus præstat. 386
Vox quomodo fiat. 409
Ursa minor Phœnicum cynosura. 211
Uterus matris quid significet. 58
Vulnera Jobi margaritis utiliora. 79
Vultur est visûs acerrimi 427. Ejus vis & natura. 564. Indicium hominis impuri. ibid.
Uxor non immoderatè diligenda. 97. Uxorem non ducere, lege cautum non est. 463
Uxor Jobi, *Vide* Conjux.

Z

Zareth urbs Idumææ. 613
Zelotypia implacabilis. 468
Zelus sapientiâ moderandus est. 284
Zelus Dei odium in improbos. 152
Zodiacus quid sit. 211. Signa Zodiaci vocantur Mazuroth. 551

Παροράματα.

Pag. 16. lin. 17. ἀχωρίστων τῶ, αὐτοχωρίστων τῶ. 51. in marg. 34. 16. pro 11. 6. 44. 26. ἔτυπθεὶς, ἐπυθεὶς. 60. 25. cognato, connato. 62. in marg. ἀπαίτω, ἀπάλλω. 65. 22. respiremus, respirremus. 73. penult. penitrare, penetrare. 129. 24. sunt sint. 130. φορλὶ pro φορλὶβ, bis. 133. 1. δ' διαβλῆς, δ' ἀναβλῆς. 144. 12. αὐτοφερέστερον, αὐτοφλόον, ut infrà pag. 200. & Prov. 28. 3. ibid. ἢ ἀπαλλόμενος μελίστης, pro ἢ ἀπαλλόμενα μελίστης. ibid. 22. carectum, caricem. 182. 10. διαλάπτεμνε, διαλαπτέμνε. 198. in marg. χαιρῶ, χαρῶ. 288. 21. Εβαῖῳ, ΕΒρωῖῳ. 300. 29. ὀχλίας, ὀρχίλας. 433. 17. per se, se per. 537. 1. materialis, materialis. 419. penult. si, sic. 457. 33. illam, illum. 483. 21. scopum adventûs sui minimè assequuti essent, pro, à scopo adventûs sui aberrâssent. 503. ult. unique, unicuique. 540. 15. redarguendi, arguendi, seu convincendi. 565. & 597. dele Illud in marg. ὁπ δὲ τέτρω ἢ, quod enim in textu est, Hebræo magis consonat. 573. penult ὁπὶ τὸ, dele ὁπὶ, 577. 14. *lubricam, lubricam.* 587. 37. dele [*seu squame.*]

TEXTVS
IOBI
ΣΤΙΧΗΡΩΣ

Iuxta veram & germanam

SEPTVAGINTA
SENIORVM
INTERPRETATIONEM

EX VENERANDO

BIBLIOTHECÆ REGIÆ
Ms. codice, & totius orbis antiquissimo,
ac præstantissimo.

Βασιλεῖ τ' ἀγαθῷ, ἀγαθῶν ἔ δοτῆρι.

LONDINI
Ex Typographio Regio
MDCXXXVII.

BIBLIOTECA-BODLEIANA

Gregorius Nazianzenus in metricis.

Αἱ δὲ σιχραὶ πέντε, ὧν πρῶτος Ἰὼβ,
Ἑπτὰ Δαβίδ, εἶτα τρεῖς Σολομῶντος,
Ἐκκλησιαστὴς, Ἆσμα, καὶ Παροιμίαι.

Amphilochius Iconii Episcopus, in Iambis ad Seleucum.

Ἑξῆς στιχηρὰς πέντε δὴ βίβλους ἔφη,
Στεφθέντα τ' ἄθλοις ποικίλων παθῶν Ἰὼβ,
Ψαλμῳδὸς εἶτα βίβλον, ἐμμελὴς ψυχῶν ἄκος·
Τρεῖς δ' αὖ Σολομῶντος τοῦ σοφοῦ, Παροιμίαι,
Ἐκκλησιαστὴς, Ἆισμα δ' αὖ τῶν ᾀσμάτων.

Damascenus de orthodoxa fide lib. 4.

Τρίτη πενταπτυχος, αἱ στιχηραὶ βίβλοι, τοῦ Ἰὼβ, τὸ Ψαλτήριον, Παροιμίαι Σολομῶντος, Ἐκκλησιαστὴς τοῦ αὐτοῦ, τὰ Ἆισματα τῶν ᾀσμάτων τοῦ αὐτοῦ.

Ex Origenis Epistolâ ad Africanum, Græcè nondum editâ, veræ & germanæ 70 Seniorum editionis, notæ quædam & indicia.

Καὶ περὶ μὲν ἐν ἄλλοις ἢ πολλοῖς ἁγίοις βιβλίοις εὕρομεν τὴν μὲν πλείονα παρ' ἡμῖν κείμενα ἢ παρ' Ἑβραίοις, τὴν δὲ λείποντα. παραδείγματος δὲ ἕνεκεν, ἐπεὶ μὴ πάντα οἷόν τε ἦν παραλαβεῖν, ὀλίγα ἐπισημήνασθαι· οἷς ἐπὶ τῆς Ἐσθὴρ, ὅτε ἡ τοῦ Μαρδοχαίου βύβλος, ὅτε ἡ τῆς Ἐσθὴρ, οἰκοδομῆσαι δυναμένας τὰ ἐντυγχάνοντα, παρ' Ἑβραίοις φέρονται· ἀλλ' οὐδὲ αἱ ἐπιστολαὶ, οὐδὲ ἡ τοῦ Ἀμαὰν, ὅπερ καταγράφει τοὺς τῶν Ἰουδαίων ἔθνους γεγραμμένη, οὐδὲ ἡ τοῦ Μαρδοχαίου ἐξ ὀνόματος Ἀρταξέρξου, ἀπολύουσα τοῦ θανάτου τὸ ἔθνος. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ Ἰὼβ τὰ ἀπὸ, τοῦ, γεγραπται ἢ αὐτὸν πάλιν ἀναστήσεται, μὴ ὢν ὁ Κύριος ἀνίσησιν, μέχρι τέλους οὐ κεῖται παρὰ τοῖς Ἑβραίοις· διόπερ οὐδὲ παρὰ τῷ Ἀκύλᾳ, παρ' ἢ τοῖς Ἑβδομήκοντα καὶ Θεοδοτίωνι,

δοτίωνι, τὰ ἰσοδυναμοῦντα ἀλλήλοις. καὶ ἄλλα δ' μυρία εὕρομεν ἐν τῷ Ἰωὴλ, καὶ ὀλίγον, καὶ ἔτι πλεῖον ἐν τοῖς ἡμετέροις ἀντιγράφοις, ἢ ἐν τοῖς παρὰ Ἑβδομήκοντα. καὶ ὀλίγον μέ, ὅτε, ἀναμένω τοῦ προφήτου, παρασκεύασε περὶ αὐτοῦ θυσίας κζ' ἀριθμὸν αὐτοῦ, τὸ, μόχον ἕνα περὶ ἁμαρτίας περὶ τῶν ψυχῶν αὐτῶν· καὶ ὅτε, ἦλθον ἀπέλθοι τοῦ Θεοῦ παρεμβολὴ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, καὶ ὁ ἀγγέλου ἦλθε μετ' αὐτοῦ, τὸ, παρεγένετο ἡμῖν, καὶ ἐμπεπατήσας ἐν αὐτῇ. ἔτι δ' ἐν Ἰωὴλ παρὰ Ἑβδομήκοντα μη', τὸ, ὁ Κύριος ἔδωκε, καὶ ὁ Κύριος ἀφείλετο, ὡς τῷ Κυρίῳ ἔδοξεν, οὕτω καὶ ἐγένετο. Πλείονα δ' ἐν τοῖς ἡμετέροις παρὰ τὰ ἑβδομήκοντα, ὅτε, εἶπε τῷ Ἰωὴλ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, ἀπὸ τοῦ, μέχρι ἐνὸς χαρτερήσῃς λέγων, ἰδὲ, ἀναμένω χρόνον ἔτι μικρὸν, περισκέμματος τὴν ἐλπίδα τοῦ σωτηρίας μου, ἕως τοῦ, ἵνα ἀναπαύσωμαι τῶν πόνων μου καὶ τῶν ὀδυνῶν αἵ με νῦν συνέχουσι· μόνον γὰρ τὰ ῥητὰ τοῦ γυναικὸς ἀναγέγραπται, τὸ, ἀλλ' εἰπὸν ἓν ῥῆμα πρὸς Κύριον, καὶ τελεύτα. πάλιν τε αὖ πλείονά τε ὅσα ὀλίγα μέσου ὅλου τοῦ Ἰωὴλ παρ' Ἑβδομήκοντα μέ κεῖται, παρ' ἡμῖν δ' ὀκτώ, καὶ πολλάκις μὲ ἔστι τέσσαρα ἢ τρία, ἔσθ' ὅτε δὲ δεκατέσσαρα, δεκαεξ, καὶ δεκαεννέα. καὶ τί με δεῖ καταλέγειν ἃ μὴ πολλοῦ καμάτου ἀνιχνεύσαμεν, ὑπὲρ τοῦ μὴ ὀλιγανδρίαν ἡμᾶς τοῦ διαφορᾶν τῶν παρὰ Ἑβδομήκοντα καὶ ἡμῶν ἀντιγράφων; καὶ τὰ ἑξῆς.

ΙΩΒ

Ανθρωπος ἦν ἐν χώρᾳ τῇ Αὐσίτιδι, ᾧ ὄνομα Ιώβ.
Καὶ ἦν ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ἄμεμπτος, δίκαιος, ἀληθινὸς, θεοσεβὴς,
Ἀπεχόμενος ἀπὸ παντὸς πονηροῦ πράγματος.
Ἐγένοντο δὲ αὐτῷ υἱοὶ ἑπτὰ, καὶ θυγατέρες τρεῖς·
Καὶ ἦσαν τὰ κτήνη αὐτοῦ πρόβατα ἑπτακισχίλια,
Κάμηλοι τρισχίλιαι,
Ζεῦγη βοῶν πεντακόσια,
Ὄνοι θήλειαι νομάδες πεντακόσιοι,
Καὶ ὑπηρεσία πολλὴ σφόδρα,
Καὶ ἔργα μεγάλα ἦν αὐτῷ ἐπὶ τῆς γῆς·
Καὶ ἦν ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος δυνατὸς τῶν ἀφ' ἡλίου ἀνατολῶν.
Συμπορευόμενοι δὲ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ πρὸς ἀλλήλους,
Ἐποίουν πότον καθ' ἑκάστην ἡμέραν·
Συμπαραλαμβάνοντες ἅμα καὶ τὰς τρεῖς ἀδελφὰς αὐτῶν,
Ἐσθίειν καὶ πίνειν μετ' αὐτῶν.
Καὶ ὡς ἂν συνετελέσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ πότου,
Ἀπέστελλεν Ιώβ, καὶ ἐκαθάριζεν αὐτοὺς, ἀνίστατο τὸ πρωΐ,
Προσέφερέν τε θυσίας περὶ αὐτῶν, κατὰ τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν·
Καὶ μόσχον ἕνα περὶ ἁμαρτίας ὑπὲρ τῶν ψυχῶν αὐτῶν.
Ἐλεγεν γὰρ Ιώβ, μήποτε οἱ υἱοί μου ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν πονηραὶ ἐνενόησαν πρὸς τὸν Θεόν.
Οὕτως ἐποίει πάσας τὰς ἡμέρας αὐτῶν.
Καὶ ἐγένετο ὡς ἡ ἡμέρα αὕτη·
Καὶ ἦλθον οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ παραστῆναι ἐνώπιον τοῦ Κυρίου·
Καὶ ὁ διάβολος ἦλθεν μετ' αὐτῶν περιῶν τὴν γῆν,
Καὶ ἐμπεριπατήσας τὸν ὅλον ἀέρα.
Καὶ εἶπεν ὁ Κύριος πρὸς τὸν διάβολον, Πόθεν παραγέγονας;
Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ διάβολος τῷ Κυρίῳ, εἶπεν·
Περιῶν τὴν γῆν, καὶ ἐμπεριπατήσας τὸν ὅλον ἀέρα πάρειμι.
Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Θεός·
Προσέσχες τῇ διανοίᾳ σου ἐπὶ τὸν θεράποντός μου Ιώβ;
Ὅτι οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος ὅμοιος αὐτῷ τῶν ἐπὶ τῆς γῆς·
Ἄνθρωπος ἄμεμπτος, δίκαιος, ἀληθινὸς, θεοσεβὴς,
Ἀπεχόμενος ἀπὸ παντὸς πονηροῦ πράγματος.

Απεκρίθη ὁ διάβολος τῷ Κυρίῳ
Μὴ δωρεὰν Ιὼβ σέβεται σὲ Θεόν;
Οὐ σὺ περιέφραξας αὐτὸν τὰ ἔξω, καὶ τὰ ἔσω τ οἰκίας αὐτοῦ,
Καὶ τὰ ἔξωθεν πάντων τῶν ὄντων αὐτῷ κύκλοθεν;
Τὰ δὲ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτοῦ εὐλόγησας;
Καὶ τὰ κτήνη αὐτοῦ πολλὰ ἐποίησας ἐπὶ τ γῆς;
Ἀλλὰ ἀπόστηθι τ χεῖρά σου, καὶ ἅψαι πάντων ὧν ἔχει.
Εἰ μὴ εἰς πρόσωπόν σε εὐλογήσει.
Καὶ εἶπεν ὁ Κύριος τῷ διαβόλῳ·
Ἰδοὺ, πάντα ὅσα ἔστιν αὐτῷ ἐν τῇ χειρί σου δέδωκα,
Αλλ' αὐτοῦ μὴ ἅψῃ.
Καὶ ἐξῆλθεν ὁ διάβολος ἀπὸ προσώπου Κυρίου.
Καὶ ἐγένετο ὡς ἡ ἡμέρα αὕτη·
Καὶ οἱ υἱοὶ τοῦ Ιὼβ, καὶ αἱ θυγατέρες αὐτοῦ, ἦσαν καὶ ἔπινον οἶνον
Εν τῇ οἰκίᾳ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῶν τοῦ πρεσβυτέρου.
Καὶ ἰδοὺ ἄγγελος ἦλθεν πρὸς Ιὼβ, καὶ εἶπεν αὐτῷ·
Τὰ ζεύγη τῶν βοῶν ἠργάζετο,
Καὶ αἱ ὄνοι ἐβόσκοντο ἐχόμεναι αὐτῶν·
Καὶ ἐλθόντες οἱ αἰχμαλωτεύοντες ἠχμαλώτευσαν αὐτάς,
Καὶ τοὺς παῖδας ἐπάταξαν ἐν στόματι μαχαίρας· καὶ ἐσώθην ἐγὼ μόνος, καὶ ἦλθον τοῦ ἀπαγγεῖλαί σοι.
Ετι τούτου λαλοῦντος, ἦλθεν ἕτερος ἄγγελος πρὸς Ιὼβ, καὶ εἶπεν αὐτῷ·
Πῦρ ἔπεσεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τ προβάτων, καὶ τοὺς ποιμένας κατέκαυσεν ὁμοίως·
Καὶ ἐσώθην ἐγὼ μόνος, καὶ ἦλθον τοῦ ἀπαγγεῖλαί σοι.
Ετι τούτου λαλοῦντος, ἕτερος ἄγγελος ἔρχεται πρὸς Ιὼβ,
Καὶ λέγει αὐτῷ· οἱ ἱππεῖς ἐποίησαν ἡμῖν ἐξόδους τρεῖς, καὶ ἐκύκλωσαν τὰς καμήλους, καὶ ἠχμαλώτευσαν αὐτάς·
Καὶ τοὺς παῖδας ἀπέκτειναν ἐν μαχαίραις·
Καὶ ἐσώθην ἐγὼ μόνος, καὶ ἦλθον τοῦ ἀπαγγεῖλαί σοι.
Ετι τούτου λαλοῦντος, ἄλλος ἄγγελος ἔρχεται πρὸς Ιὼβ, λέγων·
Τῶν υἱῶν σου καὶ τῶν θυγατέρων σου ἐσθιόντων καὶ πινόντων οἶνον παρὰ τῷ ἀδελφῷ σου,
Τῷ ἀδελφῷ αὐτῶν τῷ πρεσβυτέρῳ,
Ἐξαίφνης πνεῦμα μέγα ἦλθεν ἀπὸ τ ἐρήμου,
Καὶ ἥψατο τῶν τεσσάρων γωνιῶν τ οἰκίας·
Καὶ ἔπεσεν ἡ οἰκία ἐπὶ τὰ παιδία σου, καὶ ἐτελεύτησαν· κἀγὼ ἐσώθην ἐγὼ μόνος, κἀγὼ ἦλθον τοῦ ἀπαγγεῖλαί σοι.
Οὕτως ἀκούσας Ιὼβ, ἀναστὰς διέρρηξεν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ·
Καὶ ἐκείρατο τ κόμην τ κεφαλῆς αὐτοῦ, κατέπεσεν γῇ ἐπὶ τ κεφαλῆς αὐτοῦ.

Καὶ

Καὶ πεσὼν χαμαὶ προσεκύνησεν τῷ Κυρίῳ, καὶ εἶπεν·
Αὐτὸς γυμνὸς ἐξῆλθον ἐκ κοιλίας μητρός μου, γυμνὸς καὶ ἀπελεύσομαι ἐκεῖ.
Ο Κύριος ἔδωκεν, ὁ Κύριος ἀφείλατο·
Ως τῷ Κυρίῳ ἔδοξεν, οὕτω καὶ ἐγένετο·
Εἴη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον εἰς τοὺς αἰῶνας.
Ἐν τούτοις πᾶσιν τοῖς συμβεβηκόσιν αὐτῷ οὐχ ἥμαρτεν Ιωβ οὐδὲν ἐναντι Κυρίου οὐδὲ ἐν τοῖς χείλεσιν αὐτοῦ·
Καὶ οὐκ ἔδωκεν ἀφροσύνῳ τῷ Θεῷ.

Κεφ. β. Ἐγένετο δὲ ὡς ἡ ἡμέρα αὕτη·
Καὶ ἦλθον οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ παραστῆναι ἐνώπιον Κυρίου·
Καὶ ὁ Διάβολος ἐν μέσῳ αὐτῶν ἦλθεν παραστῆναι ἔναντι Κυρίου.
Καὶ εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Διαβόλῳ· πόθεν σὺ ἔρχῃ;
Τότε εἶπεν ὁ Διάβολος ἔναντι Κυρίου·
Διαπορευθεὶς τὸν οὐρανὸν, καὶ ἐμπεριπατήσας τὴν γῆν, πάρειμι.
Εἶπεν δὲ ὁ Κύριος πρὸς τὸν σατανᾶν·
Προσέσχες σοῦ τῷ θεράποντί μου Ιώβ;
Οτι οὐκ ἔστιν καθ' αὐτὸν τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ἄμωμος ὅμοιος αὐτῷ,
Ἀμεμπτος, δίκαιος, ἀληθινὸς, θεοσεβὴς,
Ἀπεχόμενος ἀπὸ παντὸς κακοῦ· ἔτι δὲ ἔχεται ἀκακίας.
Σὺ δὲ εἶπας τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ ἀπολέσαι δωρεάν.
Ὑπολαβὼν δὲ ὁ Διάβολος, εἶπεν τῷ Κυρίῳ· δέρμα ὑπὲρ δέρματος, καὶ πάντα ὅσα ὑπάρχει τῷ ἀνθρώπῳ, δώσει ὑπὲρ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ·
Οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ ἀπόστειλας τὴν χεῖρά σου, ἅψαι τῶν ὀστῶν αὐτοῦ καὶ τῶν σαρκῶν αὐτοῦ,
Εἰ μὴ εἰς πρόσωπόν σε εὐλογήσει.
Εἶπεν δὲ ὁ Κύριος τῷ Διαβόλῳ· ἰδοὺ παραδίδωμί σοι αὐτόν·
Μόνον τὴν ψυχὴν αὐτοῦ διατήρησον.
Ἐξῆλθεν δὲ ὁ Διάβολος παρὰ τοῦ Κυρίου,
Καὶ ἔπαισεν τὸν Ιωβ ἕλκει πονηρῷ ἀπὸ ποδῶν ἕως κεφαλῆς.
Καὶ ἔλαβεν Ιωβ ὄστρακον, ἵνα ἀποξέῃ τὸν ἰχῶρα αὐτοῦ.
Καὶ αὐτὸς ἐκάθητο ἐπὶ τῆς κοπρίας ἔξω τῆς πόλεως.
Χρόνου δὲ πολλοῦ παρεληλυθότος, εἶπεν τῷ Ιωβ ἡ γυνὴ αὐτοῦ·
Μέχρις τίνος καρτερήσεις λέγων; ἰδοὺ, ἐξαναμένω χρόνον ἔτι μικρὸν, παρεκδεχόμενος τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας μου.
Ἰδοὺ γὰρ ἠφάνισαν τὸ μνημόσυνόν σου ἀπὸ τῆς γῆς·
Υἱοί σου καὶ θυγατέρες, τῆς ἐμῆς κοιλίας ὠδῖνες καὶ πόνοι,
Οὓς εἰς τὸ κενὸν ἐκοπίασα μετὰ μόχθων·
Σὺ δὲ αὐτὸς ἐν σαπρίᾳ σκωλήκων κάθησαι ἐν νυκτὶ ἐρεβίων αἰῶνος·
Καὶ ἐγὼ πλανῆτις καὶ λάτρις,
Τόπον ἐκ τόπου παρεξαγομένη, καὶ οἰκίαν ἐξ οἰκίας,

Περιδε-

Περισδεχομήν δ᾽ ἡλιον πότε δύσῃ,
Ινα ἀναπαύσωμαι τῶν μόχθων,
Καὶ τῶν ἀδεκαζουσῶν με ὀδυνῶν,
αἳ με πᾶν συνέχουσιν.
Αλλ᾽ εἰπόν τι ῥῆμα πρὸς Κύριον
& τελεύτα.
Ο δὲ ἐμβλέψας αὐτῇ, εἶπεν.
Ινα τί ὥσπερ μία τῶν ἀφρόνων γυναικῶν ἔτως ἐλάλησας;
Εἰ τὰ μὲ ἀγαθὰ ἐδεξάμεθα ἐκ χειρὸς Κυρίου, τὰ δὲ κακὰ οὐχ ὑποισόμεθα;
Εν τούτοις πᾶσιν τοῖς συμβεβηκόσιν αὐτῷ οὐχ ἥμαρτεν Ιωβ, οὐδὲ ἐν τοῖς χείλεσιν αὐτοῦ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.
Ακούσαντες δὲ οἱ τρεῖς φίλοι αὐτοῦ τὰ κακὰ πάντα τὰ ἐπηγθόντα αὐτῷ,
Παρεγένοντο ἕκαστος ἐκ τῆς ἰδίας πόλεως πρὸς αὐτὸν, τὸν παρακαλέσαι καὶ ἐπισκέψασθαι αὐτόν.
Ελιφὰζ ὁ Θαιμανῶν βασιλεὺς,
Βαλδὰδ ὁ Σαυχαίων τύραννος,
Καὶ Σωφαρ ὁ Μιναίων βασιλεύς.
Καὶ συνεγένοντο ὁμοθυμαδὸν πρὸς αὐτὸν τοῦ συνκαλέσαι & ἐπισκέψασθαι αὐτόν.
Ιδόντες δὲ αὐτὸν πόρρωθεν, οὐκ ἐπέγνωσαν.
Καὶ βοήσαντες φωνῇ μεγάλῃ ἔκλαυσαν.
Ρήξαντες δὲ ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ στολὴν, καὶ κατεπασάμενοι γῆν ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν,
Παρεκάθητο αὐτῷ ἑπτὰ ἡμέρας, & ἑπτὰ νύκτας.
Καὶ οὐδεὶς αὐτῷ ἐλάλησεν πρὸς αὐτὸν λόγον.
Εώρων γὰρ τὴν πληγὴν μεγάλην οὖσαν, καὶ μεγάλην σφόδρα.
Καὶ μετὰ ταῦτα ἤνοιξεν Ιὼβ τὸ στόμα αὐτοῦ, Κεφ. γ.
Καὶ κατηράσατο τὴν ἡμέραν αὐτοῦ.
Καὶ ἀπεκρίθη Ιὼβ λέγων.
Ἀπόλοιτο ἡ ἡμέρα ἐν ᾗ ἐγενήθην ἐν αὐτῇ.
Καὶ ἡ νὺξ ἐν ᾗ εἶπον, Ιδοὺ ἄρσεν.
Η ἡμέρα ἐκείνη εἴη σκότος, & μὴ ἀναζητήσαι αὐτὴν ὁ Κύριος ἄνωθεν.
Μηδὲ ἔλθοι εἰς αὐτὴν φέγγος
Ελαίοι δὲ αὐτὴν σκότος, καὶ σκιὰ θανάτου.
Καὶ ἐπέλθοι ἐπ᾽ αὐτὴν γνόφος.
Καταραθείη ἡ ἡμέρα ἐκείνη, & ἡ νὺξ ἐκείνη.
Ἀπενέγκοιτο αὐτὴν σκότος.
Μὴ εἴη εἰς ἡμέρας ἐνιαυτῶν,
Μηδὲ ἀριθμηθείη εἰς ἡμέρας μηνῶν.
Αλλὰ ἡ νὺξ ἐκείνη εἴη ὀδυνερά,
Καὶ μὴ ἔλθοι ἐπ᾽ αὐτὴν εὐφροσύνη, μηδὲ χαρμονή.
Αλλὰ κατεράσαιτο αὐτὴν ὁ καταρώμενος τὴν ἡμέραν ἐκείνην,
Ο μέλλων τὸ μέγα κῆτος ἀφανίσαι.
Σκοτωθείη τὰ ἄστρα τοῦ νυκτὸς ἐκείνης· ὑπομείναι, καὶ μὴ ἔλθοι, καὶ μὴ φωτίσαι·
Μηδὲ ἴδοι ἑωσφόρον ἀνατέλλοντα·

Οπ

Οπ ὐ συνέκλεισεν πύλας γαστὸς μητρός μυ.
Απήλλαξεν γὰρ αὖ κόπον ἀπὸ ὀφθαλμῶν μυ.
Διατί γὰρ ἐν κοιλίᾳ ὐκ ἐτελεύτησα;
Εκ γαστὸς ἦ ἐξῆλθον, κὴ ὐκ εὐθὺς ἀπωλόμην;
Καὶ ἵνα τί συνέλιπόν μοι γόνατα;
Ινα τί ἦ μαστοὶς ἐθήλασα μητρός μυ;
Νῦν αὖ κοιμηθεὶς ἡσύχασα, ὑπνώσας ἦ ἀνεπαυσάμην,
Μετὰ βασιλέων κὴ βυλευτῶν γῆς,
Οἱ ἐκαυτοῖς ἔκτισαν ἐν ἐρήμοις;
Καὶ μετ' ἀρχόντων, ὧν πολὺς ὁ χρυσὸς, οἱ ἔπλησαν τοὺς οἴκους αὐτῶν ἀργυρίου·
Η ὥσπερ ἔκτρωμα ἐκπορευόμενον ἐκ μήτρας μητρός·
Η ὥσπερ νήπιοι οἳ ὐκ εἶδον φῶς.
Εκεῖ ἀσεβεῖς ἔπαυσαν θυμὸν ὀργῆς·
Εκεῖ ἀνεπαύσαντο κατάκοποι χρόμαλι·
Ομοθυμαδὸν ἦ οἱ ἀφῶνοι ὐκέτι, ἤκουσαν φωνὴν φορολόγου.
Μικρὸς κὴ μέγας ἐκεῖ ἐστιν, κὴ δεδούλωται ὁ δεδοικὼς τὸν κύριον αὐτοῦ.
Ινατί γὰρ δέδοται τοῖς ἐν πικρίᾳ ψυχῆς φῶς,
Ζωὴ ἦ ταῖς ἐν ὀδυναις ψυχαῖς;
Οἱ ἱμείρονται θανάτου, κὴ ὐ τυγχάνουσιν,
Ανορύσσοντες αὐτὸν ὥσπερ θησαυρόν·
Γεγηθότες ἦ ἐχρύσουν, ἐὰν καταλάβωσιν θανάτου.
Θανάτῳ γὰρ ἀνδρὶ ἀνάπαυσις, ᾧ ἡ ὁδὸς ἀπεκρύβη·

Συνέκλεισεν γὰρ ὁ Κύριος κὰι αὐτόν.
Γὰρ τὸ σίτων μου στεναγμός μοι ἥκει, δακρύω ἦ ἐγὼ συνεχόμενος φόβῳ.
Φόβος γὰρ ὃν ὐλαβούμην, ἦλθέν μοι,
Καὶ ὃν ἐδεδοίκειν, συνελήμφθην μοι.
Οὐ τε εἰρηύθυσα, οὔτε ἡσύχασα, οὔτε ἀνεπαυσάμην, ἦλθεν δέ μοι ὀργή.
Υπολαβὼν ἦ Ελιφὰζ ὁ Θαιμανίτης, λέγει· Κεφ. δ.
Μὴ πολλάκις σοι λελάληται ἐν κόπῳ;
Ισχὺν ἦ ῥημάτων σου τίς ὑποίσει;
Εἰ γὰρ σὺ ἐνουθέτησας πολλοὺς,
Καὶ χεῖρας ἀδυνατούντων ἐκραταίωσας,
Αδυνατοῦντας ἦ ἀνέστησας ῥήμασιν,
Γόνασιν ἦ ἀδυνατοῦσιν ἐνίσχυσας θάρσος·
Νυνὶ ἦ ἦκει ἐπὶ σὲ πόνος, κὴ ἥψατο σοῦ, σὺ ἦ ἐσπούδακας.
Πότερον ὐχὶ ὁ φόβος σου ἰσχὺν ἐν ἀφροσύνῃ,
Καὶ ἡ ἐλπίς σου, κὴ ἡ καμία τῆς ὁδοῦ σου;
Μνήσθητι οὖν, ὅτι ὐδεὶς καθαρὸς ὢν ἀπώλετο·
Η πότε ἀληθινοὶ ὀλοθρεύοντες ἀπώλοντο;
Καθὼς ὃν τρόπον εἶδον αὐτὸς ἀροτριῶντας τὰ ἄτοπα·
Οἱ ἦ σπείροντες αὐτὰ, ὀδύνας θερίσουσιν ἐν αὐτοῖς.
Απὸ προστάγματος Κυρίου ἀπολοῦνται,

Από

Απὸ ϗ πνεύματος ὀργῆς αὐϗ ἀφανισθήσονϗ).
Σθένος λέοντος, φωνὴ ϗ λεαίνης,
Γαυρίαμα ϗ δρακόντων ἐσβέσθη·
Μυρμηκολέων ὤλετο ϖρὸ τοῦ μὴ ἔχειν βοράν·
Σκύμνοι ϗ λεόντων ἔλιπον ἀλλήλοις.
Εἰ δέ τι ῥῆμα ἀληθινὸν ἐλαλήθη ἐν λόγοις μου,
Οὐδὲν ἂν τούτων κακῶν συμβεβήκει μοι.
Πότερον οὖν ὁ δέξεταί μου τὸ ὄς μου ἐξαίσια;
Ἐξαίσιοι γὰρ ϖαρ' αὐϗ φόβοι, καὶ ἠχὼ νυκτερινή,
Ἐπιπίπτων φόβος ἐπ' ἀνθρώπους·
Φείκη δέ μοι συμβύτησεν καὶ ϖρόμος,
Καὶ μεγάλως μου τὰ ὀστᾶ συνέσεισεν,
Καὶ πνεῦμα ἦλθε ϖρὸ ϖροσώπου μου ἐπῆλθεν,
Ἐφρίξαν δέ μου τρίχες καὶ σαρκες·
Καὶ ἀνέστην, καὶ οὐκ ἐπέγνων,
Εἶδον, καὶ οὐκ ἦν μορφὴ ϖρὸ ὀφθαλμοῦ μου·
Αλλ' ἢ αὔραν καὶ φωνὴν ἤκουον.
Τί γάρ; μὴ καθαρὸς ἔσται βροτὸς ἔναντι Κυρίου;
Ἢ ἀϖὸ τῶν ἔργων αὐτοῦ ἄμεμπτος ἀνήρ;
Εἰ καὶ ϖαίδων αὐτοῦ οὐ ϖιστεύει,
Κατὰ ϗ ἀϖέλων αὐτοῦ σκολιόν τι ἐνενόησεν·
Εα ϗ σὺ καταικοῦντας οἰκίας ϖηλίνας, ἐξ ὧν καὶ αὐτοὶ ἐσμεν ἐκ τοῦ αὐϗ ϖηλοῦ.

Επεμψεν αὐτοῖς σητὸς τρόϖον,
Απὸ ϖρωΐθεν ἕως ἑσπέρας, καὶ οὐκέτι εἰσίν·
Καὶ ϖαρὰ τὸ μὴ δυνάσθαι αὐτοὺς ἑαυτοῖς βοηθῆσαι, ἀϖώλοντο.
Ενεφύσησεν γὰρ αὐτοῖς, καὶ ἐτελεύτησαν·
Καὶ ϖαρὰ τὸ μὴ ἔχειν αὐτοὺς σοφίαν, ἀϖώλοντο.
Επικάλεσαι ϗ, εἴ τις σου εἰσακούσεταί, Κεφ.ε.
Η εἴ τινα ἁγίων ἀϖέλων ὄψῃ·
Καὶ γὰρ ἄφρονα ἀναιρεῖ ὀργή,
Γεϖλανημένον ϗ θανατοῖ ζῆλος.
Εγὼ ϗ ἑώρακα ἄφρονας ῥίζαν βάλλοντας·
Αλλ' αὐτὸς ἡ δίαιτα αὐτῶν ἐβεφώθη,
Γόρρω ἐγγύονται οἱ υἱοὶ αὐτῶν ἀϖὸ σωτηρίας·
Κολαβρισθείησαν ϗ ϖρὸ ϖύλης ϖατόνων,
Καὶ οὐκ ἔσται ὁ ἐξαιρούμενος.
Α γὰρ ἐκεῖνοι ἐθέρισαν, δίκαιοι ἔδοντα, αὐτοὶ ϗ ἐκ κακῶν οὐκ ἐξαιρεθήσονϗ).
Καὶ ἐκσιφωνισθείη αὐτῶν ἡ ἰσχύς.
Οὐ γὰρ μὴ ἐξέλθῃ ἐκ γῆς κόπος,
Οὐδὲ ἐξ ὀρέων ἀναβλαστήσῃ πόνος·
Αλλὰ ἄνθρωπος ἐν κόπῳ γεννᾶϗ).
Νεοσσοὶ ϗ γυπῶν τὰ ὑψηλὰ πέτονται.
Οὐ μὴν ϗ ἀλλ' ἐγὼ δεηθήσομαι Κυρίου,
Κυρίῳ ϗ τῷ ϖαντοκράτορα ἐϖικαλέσομαι,
Τὸν ϖοιοῦντα μεγάλα καὶ ἀνεξιχνίαστα,

Ενδοξά

Ενδοξά τε καὶ ἀξιόσια, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμός·
Τὸν διδόντα ὑετὸν ἐπὶ τῆς γῆς·
Τὸν ἀποστέλλοντα ὕδωρ ἐπὶ τὰ ὑπὸ οὐρανόν·
Τὸν ποιοῦντα ταπεινοὺς εἰς ὕψος, καὶ ἀπολωλότας ἀνεγείροντα·
Τὸν διαλλάσσοντα βουλὰς πανούργων,
Καὶ οὐ μὴ ποιήσουσιν αἱ χεῖρες αὐτῶν ὅλην·
Ο καταλαμβάνων σοφοὺς ἐν τῇ φρονήσει αὐτῶν,
Βουλὰς δὲ πολυπλόκων ἐξέστησεν.
Εν ἡμέρᾳ αὐτοῖς σκοτία ἀπαντήσει δὲ σκότος·
Τὸ δὲ μεσημβρινὸν ψηλαφήσουσιν ἴσα νυκτί· ἀπόλοιντο δὲ ἐν πολέμῳ.
Ἀδυνάτου δὲ ἐξέλθοι ἐκ χειρὸς δυνάστου· καὶ εἴη ἀδυνάτῳ ἐλπίς·
Καὶ ἀδίκου στόμα ἐμφραχθείη.
Μακάριος δὲ ἀνὴρ ὃν ἤλεγξεν ὁ Κύριος ἐπὶ τῆς γῆς.
Νουθέτημα δὲ παντοκράτορος μὴ ἀπαναίνου·
Αὐτὸς γὰρ λυπεῖν ποιεῖ, καὶ πάλιν ἀποκαθίστησιν·
Πατάξει, καὶ αἱ χεῖρες αὐτοῦ ἰάσονται.
Ἐξάκις ἐξ ἀναγκῶν ἐξελεῖταί σε,
Εν δὲ τῷ ἑβδόμῳ οὐκ ἅψεταί σου κακόν.
Εν λιμῷ ῥύσεταί σε ἐκ θανάτου·
Καὶ ἐν πολέμῳ ἐκ χειρὸς σιδήρου ῥύσεταί σε·
Απὸ μάστιγος γλώσσης κρύψει σε·
Καὶ οὐ φοβηθήσῃ ἀπὸ κακῶν ἐρχομένων·
Καὶ οὐ φοβηθήσῃ ἀπὸ παλαιπωρείας,
* Οτι ἐλεύσεται παλαιπωρία·
Ἀδίκων καὶ ἀνόμων καταγελάσῃ·
Ἀπὸ δὲ θηρίων ἀγρίων τῆς γῆς οὐ φοβηθήσῃ· *ἴσ. Οτι
Θῆρες γὰρ ἄγριοι εἰρηνεύσουσίν σοι,
Ὀλίγαι τοῦ λίθου τοῦ ἀγροῦ ἡδονὴ σοι,
Καὶ τὰ θηρία τοῦ ἀγροῦ εἰρηνεύσει σοι.
Καὶ γνώσῃ ὅτι ἐν εἰρήνῃ τὸ σπέρμα σου,
Καὶ ἐπισκοπὴ τῆς οὐρανίου σου, καὶ οὐ μὴ ἁμάρτῃς.
Εἶτα γνώσῃ ὅτι εἰρηνεύσει σου ὁ οἶκος,
Η δὲ διαγωγὴ τῆς σκηνῆς σου οὐ μὴ ἁμάρτῃ.
Καὶ γνώσῃ ὅτι πολὺ τὸ σπέρμα σου·
Τὰ δὲ τέκνα σου ἔσται ὥσπερ τὸ χορτάσιον τοῦ ἀγροῦ.
Απελεύσῃ δὲ ἐν τάφῳ ὥσπερ σῖτος ὥριμος καὶ καλὸν αὖξον θερίζόμενος·
Η ὥσπερ θημωνία ἅλωνος καθ' ὥραν συγκομισθεῖσα.
Ιδοὺ ταῦτα οὕτως ἐξιχνιάσαμεν, ταῦτά ἐστιν ἃ ἀκηκόαμεν.
Σὺ δὲ γνῶθι σεαυτῷ ἵνα ἐποίησας.
Υπολαβὼν δὲ Ιὼβ, λέγει· Κεφ. ς.
Τί γάρ; μὴ ἰσῶν σήσαι μου τὴν ὀργήν;
Τὰς δὲ ὀδυνάς μου ἆραι ἐν ζυγῷ ὁμοθυμαδόν·
Καὶ δὴ ἄμμου θαλάσσης βαρύτεραί εἰσιν.
Αλλ', ὡς ἔοικεν, τὰ ῥήματά μου ἐστὶν φαῦλα.

Βέλη

Βέλη γὰρ Κυρίου ἐν τῷ σώματί μου ὄξιν,
Ων ὁ θυμὸς ἐκπίνει μου τὸ αἷμα·
Οταν ἄρξωμαι λαλεῖν, κεντοῦσίν με.
Τί γάρ; μὴ δρυὸς κεκραύξεται ὄνος ἄγριος, ἢ τὰ σῖτα ζητῶν;
Εἰ ἢ κλαγγὴ φωνὴν βοὸς, ἢ φάτνης ἔχων τὰ βρώματα;
Εἰ βρωθήσεται ἄρτος ἄνευ ἁλός;
Εἰ ἢ καὶ ἔστιν γεῦμα ἐν ῥήμασιν κενοῖς;
Οὐ θυήσκει δέ με παύσασθαι ἡ ψυχή·
Βρώματα γὰρ ὁρᾷ τὰ σῖτά μου, ὥσπερ ὀσμὴν λέοντος.
Εἰ γὰρ θάψῃ, καὶ ἔλθῃ μου ἡ αἴτησις,
Καὶ τὴν ἐλπίδα μου θάψῃ ὁ Θεός·
Ἀρξάμενος ὁ Κύριος τρωσάτω, εἰς τέλος ἢ μὴ με θανατώσῃ.
Εἰπὲ δέ μοι ἡ πόλις μου τάφος, ἐφ' ἧς ἐπὶ τραχέων ἀλλόμενος ἐπ' αὐτῆς.
Οὐ μὴ φείσομαι· οὐ γὰρ ἐψεύσαμην ἐν ῥήμασιν ἀλλ' ἢ Θεοῦ μου.
Τίς γάρ μου ἡ ἰσχὺς ὅτι ὑπομένω;
Ἢ τίς μου ὁ χρόνος, ὅτι ἀνέχεταί μου ἡ ψυχή;
Μὴ ἰσχὺς λίθων ἢ ἰσχύς μου;
Ἢ αἱ σάρκες μου εἰσὶν χαλκαῖ;
Ἢ οὐκ ἐπ' αὐτῷ ἐπεποίθειν;
Βοήθεια ἢ ἀπ' ἐμοῦ ἄπεστιν,
Ἀπείπατο δέ με ἔλεος, καὶ ἀποσκοπὴ Κυρίου ἀπῆλθέν με.
Οὐ πεποίθασίν με οἱ ἐπίπατοί μου
Ὥσπερ χειμάρρους ἐκλείπων,
Ἢ ὥσπερ κύματα, παρῆλθόν με.
Οἱ πάγοι μου ἐσκοτάσθησαν ἀπ' αὐτῶν,
Καὶ ἐπ' αὐτοῖς ἐπεκρύβη χιών.
Ἡνίκα ἐὰν θερμανθῶσιν, ἐκλείπουσιν ἐκ τοῦ τόπου αὐτῶν.
Ἐκλείψουσιν αἱ τρίβοι τῶν πορευομένων ἐν αὐταῖς,
Ἀναβήσονται εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ ἀπολοῦνται ἐν τῇ ἀπορίᾳ.
Ἐνέβλεψαν ὁδοιπόροι Θαιμάν, καὶ ἀπορευόμενοι Σαβά·
Οἱ ἐλπίζοντες αἰσχύνθητε·
Αἰσχύνου οἱ ὁρῶντες ὀφθήσεσιν,
Οἱ ἐπὶ πόλεσιν καὶ χωρίοις πεποιθότες.
Ἀτὰρ δὴ καὶ ὑμεῖς ἐπέβητέ μοι μὴ ἐλεημόνως,
Ὡσεὶ ἰδόντες τὸ ἐμὸν τραῦμα φοβήθητε.
Τί γάρ; μή τι ὑμᾶς ᾔτησα; ἢ τὸ παρ' ὑμῶν ἰσχύος ἐπιδέομαι;
Ὡσεὶ σῶσαί με ἐκ χειρὸς κακῶν, ἢ ῥύσασθαί με ἐκ χειρὸς δυνάστου;
Διδάξατέ με, ἐγὼ ἢ κωφεύσω·
Εἰπὲ πεπλάνημαι, φράσατέ μοι.
Ἀλλ', ὡς ἔοικεν, φαῦλα ἀνδρὸς ἀληθινοῦ ῥήματα.
Οὐ γὰρ παρ' ὑμῶν ῥῆμα, οὐδὲ ἰσχὺς ἀπῆμαι, οὐδὲ ὁ ἔλεγχος ὑμῶν τὰ ῥήματά μου παύσει,
Οὐδὲ φθέγματος ῥήματος ὑμῶν ἀνέξομαι.
Γλῶσσα ὅπου ὀρφανὸν ἐπιπίπτετε,
Ἐναλλεσθε ἢ ἐπὶ φίλῳ ὑμῶν.
Νυνὶ ἢ ἐμβλέψας εἰς πρόσωπα ὑμῶν, οὐ ψεύσομαι.
Καθίσατε δή, καὶ μὴ εἴη ἄδικον ἐν κρίσει·
Καὶ πάλιν τῷ δικαίῳ συνέρχεσθε·
Οὐ γὰρ ἔξιν ἄδικον ἐν γλώσσῃ μου
Οὐ χ̣

Οὐχὶ ὴ χὴ ὁ λάρυγξ μυ σωίεσιν μελετᾷ;

Κεφ. ζ. Πότερον ὐχὶ πφεατήρων ὅτιν ὁ βίος ἀνθρώπυ ἐπὶ τ γῆς;

Καὶ ὥσπερ μισθίυ ἀυθημερινου ἡ ζωὴ ἀυτ;

Η ὥσπερ θεράπων δεδοικὼς τὸν Κύριον ἀυτ, χὴ τετυχηκὼς σκιᾶς;

Η ὥσπερ μισθωτὸς ἀναμένων τ μισθὸν αὐτᾶ;

Οὕτως χὴ ἐγὼ ὑπέμεινα μῆνας κενοὺς,

Νύκτες ὴ ὀδυνῶν δεδομέναι μοί εἰσιν.

Εαὐ κοιμηθῶ, λέγω, πότε ἡμέρα;

Ως δ' ἂν ἀναστῶ, πάλιν, πότε ἑσπέρα;

Πλήρης ὴ γίνομαι ὀδυνῶν, ἀφ' ἑσπέρας ἕως πρωΐ.

Φύρεται δέ μυ τὸ σῶμα ἐν σαπρίᾳ σκωλήκων·

Τήκω ὴ βώλακας γῆς ἀπὸ ἰχῶρος ξέων.

Ο ὴ βίος μυ ὅτιν ἐλαφρότερος δρομέως·

Απόλωλεν ὴ ἐν κενῇ ἐλπίδι.

Μνήσθητι ὴ, ὅτι πνεῦμά μυ ἡ ζωὴ, Καὶ ὐκέτι ἐπανελθύσεται ὁ ὀφθαλμός μυ ἰδεῖν ἀγαθόν·

*ἴσ. ἀτενίσῃ

Οὐκ * ἀτένοι μοι ὁ ὀφθαλμὸς ὁρῶντός με.

Οἱ ὀφθαλμοί συ ἐν ἐμοὶ, χὴ ὐκέτι ἐιμί·

Ωσπερ νέφος ἀποχωρήσαν ἀπ' ὐρανου.

Εαὐ χὴ ἀνθρωπος καταβῇ εἰς ᾅδου, ὐ μὴ ἀνάβῃ ἔτι,

Οὐδὲ μὴ ἐπιστραφῇ ἔτι εἰς τ ἴδιον οἶκον,

Οὐδὲ μὴ ἐπιγνῶ αὐτὸν ὁ τόπος αὐτυ ἔτι.

Τοιγαροῦν ὐδὲ ἐγὼ φείσομαι τῷ στόματί μυ,

Λαλήσω ὴ ἐν ἀνάγκῃ ὧν τ πνεύματός μυ,

Ανοίξω τὸ στόμα μυ ἐν πικρίᾳ ψυχῆς συνεχόμενος.

Πότερον θάλασσά εἰμι, ἢ δράκων, ἐπεὶ κατέταξας κατ' ἐμοῦ φυλακήν;

Εἶπον, παραμυθήσεταί με ἡ κλίνη μυ·

Ανοίσω ὴ πρὸς ἐμαυτὸν λόγον ἰδίᾳ τῇ κοίτῃ μυ.

Διατί ἐκφοβεῖς με ἐνυπνίοις, χὴ ἐν ὁράμασίν με καταπλήσσεις;

Απαλλάσσεις ὴ ἀπὸ πνεύματός μου τ ζωήν μυ,

Τιὼ ὴ ψυχήν μυ ἀπὸ τυ σώματός μυ·

Ου γὰρ εἰς τὸν αἰῶνα ζήσομαι, ἵνα μακροθυμήσω.

Απόσα ἀπ' ἐμοῦ, κενὸς γάρ μυ ὁ βίος.

Τί γάρ ὅτιν ἄνθρωπος, ὅτι ἐμεγάλυνας αὐτόν;

Η ὅτι προσέχεις τ νοῦν εἰς αὐτόν;

Η ἐπισκοπὴν αὐτυ ποιῇ τὸ πρωΐ;

Καὶ εἰς ἀνάπαυσιν αὐτὸν κρίνεις;

Εως τίνος ὐκ ἐᾷς με, ὐδὲ πρόῃ με,

Εως ἂν καταπίω τὸν πτύελόν μυ ἐν ὀδυνῇ;

Εἰ ἐγὼ ἥμαρτον, τί δυνάμαί σοι ποῆσαι,

Ο ἐπιστάμενος τὸν νοῦν τ ἀνθρώπων;

Διατί ἔθε με κατεντυχτιῶ ζε;
Εἰμὶ ᾗ ἀπὶ ζοὶ φορτίον;
Καὶ ἀφατί ὐ λήθω ἐποιήσω τ̃ ἁμαρτίας με,
Καὶ καθαερισμὸν τ̃ ἀνομίας με;
Νυνὶ ᾗ εἰς χω̃ ἀπελεύσομαι, ὀρθείζων ᾗ ὐκέτι εἰμί.

Κεφ. ι. Υπολαβὼν ᾗ Βαλδαδ ὁ Σαυχίτης, λέγ.
Μέχρι τίνο λαλήσ̃ς ταῦτα, πνεῦμα πολυῤῥῆμον τ̃ ςόματός ζε;
Μὴ ὁ Κύριο ἀδικήσ̃ κρίνων;
Η ὁ τὰ πάντα ποιήσας ταράξ̃ τὸ δίκαιον;
Εἰ γάρ ζε ἥμαρτον ἐναντίον αὐτ̃,
Απέ̃φλεν ἐν χερὶ τω̃ ἀνομίαν αὐτ̃.
Σὺ ᾗ ὄρθειζε, πρὸς Κύριο παντοκράτορα δεόμενο.
Εἰ καθαρὸς εἶ, κ̀ ἀληθινὸς εἶ, δεήσεώς ζε ἐπακούσε),
Αποκατασήσ̃ δέ ζοι δίαιταν δικαιοσύνης.
Εσαι οὖν τὰ μὲν πρῶτά ζε ὀλίγα, τὰ ᾗ ἔσχατά ζε ἀμύητα.
Επερώτησον γὰρ γενεὰν πρώτην,
Εξιχνίασον ᾗ κ̀ γνῶο πατέρων·
Χθιζοὶ γάρ ἐσμεν, καὶ ὐκ οἴδαμεν,
Σκιὰ δέ ὄσιν ἡμῶν ὁ βίο ἐπὶ τ̃ γ̃ς·
Η ὐχ ὕτοί σε διδάξουσιν ῥήματα;
Καὶ ἀναπελοῦσίν ζοι σοφίας;
Καὶ ἀπ̀ καρδίας σε διδάξουσιν ῥήματα;
Μὴ θάλλει πάπυρο ἄνευ ὕδατο;
Η ὑψωθήσε) βύτομον ἄνευ ποτ̃,
ἔτι ὂν ἐπὶ ῥίζης;
Καὶ ὐ μὴ θερισθῇ πρὸ τ̃ πεῖν πᾶσαν βοτάνην
Εαν ᾗ μὴ πίῃ, ξηραίνε).
Οὕτως εἶναι τὰ ἔργα πάντων τ̃ ἐπιλανθανομένων τ̃ Θεοῦ· ἐλπὶς γὰρ ἀσεβοῖς ὀλεῖται·
Αοίκητος ᾗ ἔσαι αὐτ̃ ὁ οἶκος, καὶ ἡ ὁδὸς αὐτ̃·
Η ᾗ σκιλυὴ αὐτ̃ ἀράχνη ἀποδήσεται.
Εαν ὑπερείσ̃ τὴν οἰκίαν αὐτ̃, ὐ μὴ σ̃ῇ,
Επιλαβομένου ᾗ αὐτ̃ς, ὐ μὴ ὑπομείνῃ·
Υγρὸς γάρ ὄσιν ὑπὸ ἡλίου,
Καὶ ὐκ ζαπρίας αὐτ̃ ὁ ῥάδαμνο αὐτ̃ ἐξελεύσε).
Επὶ σωαγωγῇ λίθων κοιμᾶται,
Εν ᾗ μέσῳ χαλίκων ζήσεται·
Εαν καταπίῃ αὐτὸν ὁ τόπο φθύσεται.
Ουχ ἑώρακας ταῦτα, ὅτι καταφθορὴ ἀσεβοῦς ταύτη;
Εκ ᾗ γ̃ς ἄλλο ἀναβλασήσ̃.
Ο χ̃ς Κύριο ὐ μὴ ἀποποιήσε) ἄκακον,
Γαῦ ᾗ δώσει ἀσεβοῦς ὐ δέξεται·
Αληθινῶν ᾗ στόμα ἐμπλήσ̃ γέλωτο,
Καὶ τὰ χείλη αὐτ̃ ἀγαλλιάσεως·

Οἱ

Οἱ ᾗ ἐλθεῖν αὐτῷ ἐνδύσωνται
αἰχμώλω,
Καὶ δίαυτα ἀσεβοῦς ἀκ ἔσαι.

Κεφ. θ. Τποληβὼν ᾗ Ιὼβ λέγει·
Επ' ἀληθείας οἶδα ὅτι ἕτως
ἔχίν·
Γως γὰρ ἔσαι δίκαιος βροτὸς πρὸς
Κυρίω;
Εαὶ γὰρ βέλη κριθῆναι μετ' αὐτοῦ,
ἁ μὴ ὑπακόσῃ αὐτῷ·
Ινα μὴ ἀντείπῃ πρὸς ἕνα λόγον
αὐτῷ ἐκ χιλίων.
Σοφὸς γάρ ἔστιν διανοίᾳ, καταιός
τε & μέγας.
Τίς σκληρὸς γυόμενος ἐναντίον
αὐτοῦ, ὑπ' ἔμεινεν;
Ο παλαιῶν ὄρη, καὶ ἀκ οἴδασιν,
Ο καταστρέφων αὐτὰ ἐν ὀργῇ·
Ο σείων τὴν ὑπ' ἀρανὸν ἐκ τεμελίων,
Οἱ ᾗ σύλοι αὐτῆς σαλεύον ᾖ·
Ο λέγων τῷ ἡλίῳ μὴ ἀνατέλλειν,
& ἀκ ἀνατέλλει,
Κατὰ ᾗ ἄστρων κατασφραγίζει·
Ο τανύσας τὸν ἀρανὸν μόνος,
Καὶ πεπατῶν ἐπὶ θαλάσσης, ὡς
ἐπ' ἐδάφους·
Ο ποιῶν πλειάδα, & ἕσπερον, καὶ
ἄρκτον, & ταμεῖα νότου·
Ο ποιῶν μεγάλα, καὶ ἀνεξι-
χνίασα,
Ενδοξά τε & ᾄξήσια, ὧν ἀκ ἔστιν
ἀριθμός.
Εαὶ ὑπέλθῃ με, ἁ μὴ ἴδω·
Καὶ ἐαὶ παρέλθῃ με, ἁδὲ ὡς
ἔγνων.
Εαὶ ἁπαλλάξῃ, τίς ἀποστρέψει;
Η τίς ἐρεῖ αὐτῷ, τί ἐποίησας;
Αὐτὸς γὰρ ἀπέστραπται ὀργῇ
Υπ' αὐτοῦ ἐκάμφθη κήτη τὰ ὑπ'
ὐρανόν.
Εαὶ δέ μου εἰσακόσῃ, ἢ Δαικρί-
νῃ τὰ ῥήματά μου;
Εαίτε γὰρ ὡ δίκαιος, ἀκ εἰσακό-
σεταί μου;
Τοῦ κρίματος αὐτοῦ δεηθήσομαι·
Εαί τε καλέσω, & εἰσακόσῃ,
Οὐ πιστεύω ὅτι εἰσακήκοεν μου·
Μὴ ἐν γνόφῳ με σκιερίψῃ.
Γολλὰ δέ μου τὰ συντρίμματα
πεποίηκεν Δαικενῆς.
Οὐκ ἐᾷ γάρ με ἀναπνεῦσαι,
Ενέπλησεν δέ με πικρίας.
Ολε μὲ γὰρ ἰσχύι καταῖ·
Τίς οὖν κρίματι αὐτοῦ ἀντι-
στήσεται;
Εαὶ γὰρ ὡ δίκαιος, τὸ στόμα μου
ἀσεβήσει·
Εαί τε ὡ ἄμεμπτος, σκολιὸς ἀπο-
βήσομαι.
Εἴτε γὰρ ἠσέβησα, ἀκ οἶδα τῇ
ψυχῇ·
Γλιοῦ ὅτι ἀφῄρηταί μου ἡ ζωή.
Διὸ εἶπον, μέγαν & ἀνωάστων
ἀπολλύει ὀργή,
Ολε φαῦλοι ἐν θανάτῳ ᾄξιοῦσιν
ἀπολωῦται.
Αλλὰ δίκαιοι καταγελῶν ᾖ,
Παραδέδονται γὰρ εἰς χεῖρας
ἀσεβοῦς.
Γρόσωπα κριτοῦ αὐτοῦ συγκα-
λύπτει·
Εἰ ᾗ μὴ, αὐτός ἐστιν.
Ο ᾗ βίος μου ἐλαφρότερός ἐστιν
δρομέως,

Απέδρα, ϗ ὐκ εἶδον.
Η ᾧ ἔστιν ναυσὶν ἴχνος ὁδοῦ;
Η αἰετὸς πετομένου ζητοῦντος βορᾶν;
Εαύτῳ γὰρ εἶπω, ἀπλήσομαι λαλῶν·
Συγκύψας τῷ προσώπῳ σεναίξω·
Σείομαι γὰρ πᾶσιν τοῖς μέλεσιν·
Οἶδα γὰρ ὅτι ὐκ ἀθῳόν με ἐάσεις.
Επεὶ δέ εἰμι ἀσεβὴς, ἵνατί ὐκ ἀπέθανον;
Εαν γὰρ ἀπολόσωμαι χιόνι, ϗ ἀποκαθάρσωμαι χερσὶν καθαραῖς·
Ιδανῶς με ἐν ῥύπῳ ἔβαψας,
Εβδελύξατο δέ με ἡ στολή μου.
Οὐ γὰρ εἶ ἀνὴρ ὡς ἐμὲ, ᾧ ἀντιδικήσομαι,
Ινα ᾖθωμεν ὁμοθυμαδὸν εἰς κρίσιν.
Εἰ γὰρ ἦν ὁ μεσίτης ἡμῶν, ϗ ὁ διελέγχων, ϗ διακρίνων ἀναμέσον ἀμφοτέρων.
Δυεῖν δέ μοι χρεία·
Απαλλαξάτω ἀπ' ἐμοῦ τὴν ῥάβδον αὐτοῦ,
Καὶ ὁ φόβος αὐτοῦ μή με σροβείτω·
Καὶ ὑ μὴ φοβηθῶ, ἀλλὰ λαλήσω·
Οὐ γὰρ συνεπίσαμαι ἐμαυτῷ ἄδικον.

Κεφ. ι. Κάμνω ᾧ τῇ ψυχῇ μου·
Στένων ἐπ' ἐμαυτὸν ἐπαφήσω τῷ θυμόν μου,
Τὰ ᾧ ῥήματά μου λαλήσω ἐν πικρίᾳ ψυχῆς συνεχόμενος·
Καὶ ἐρῶ πρὸς Κύριον, μή με ἀσεβεῖν δίδασκε·
Καὶ ἵνατί με ὅτως ἔκρινες;
Η καλόν σοί ἐστιν ἐὰν ἀσεβήσω;
Οτι ἀπείπω με ἔργα χειρῶν σου, βουλῇ ᾧ ἀσεβῶν προσέχες;
Η ὡσπερ βροτὸς ὁρᾷς, ϗ καθορᾷς;
Η καθὼς ὁρᾷ ἄνθρωπος, βλέψῃς;
Η ὁ βίος σου ἀνθρώπινος; ἢ τὰ ἔτη σου, ἀνδρός;
Οτι ἀνεζήτησας τὴν ἀνομίαν μου, ϗ τὰς ἁμαρτίας μου ἐξιχνίασας.
Οἶδα γὰρ ὅτι ὐκ ἠσέβησα· ἀλλὰ τίς ἐστιν ὁ ἐκ τῶν χειρῶν σου ἐξαιρούμενος;
Αἱ χεῖρές σου ἐποίησάν με, ϗ ἔπλασάν με.
Μετὰ ᾧ ταῦτα μεταβαλών με ἔπιασας.
Μνήσθητι ὅτι πηλόν με ἔπλασας,
Εἰς ᾧ γῆν με πάλιν ἀποστρέψῃς.
Η ὐχ ὥσπερ γάλα με ἤμελξας;
Επῆξας δέ με ἴσα τυρῷ;
Δέρμα ϗ κρέας με ἐνέδυσας,
Οστέοις ᾧ ϗ νεύροις ἔνειρᾶς με·
Ζωὴν ᾧ ϗ ἔλεον ἔθου μοι·
Η ᾧ ἐπισκοπή σου ἐφύλαξέν μου τὸ πνεῦμα.
Ταῦτα ἔχων ἐν σεαυτῷ, οἶδα ὅτι πάντα δυνάσαι, ἀδυνατεῖ δέ σοι οὐδέν.
Εαν τε γὰρ ἁμάρτω, φυλάξῃς με,
Απὸ ᾧ ἀνομίας ὐκ ἀθῳόν με ἐάσῃς·
Εαν τε γὰρ ἀσεβὴς ὦ, οἴμοι·
Εαν τε ὦ δίκαιος, ὐ δυνήσομαι ἀνακύψαι.
Γλήρης γάρ εἰμι ἀνομίας·
Αχρεύομαι ᾧ ὥσπερ λέων εἰς σφαγήν.
Καὶ πάλιν μεταβαλών με, θαυμαστῶς με ὀλέκεις, ἐπανακαινίζων ἐπ' ἐμὲ τὰς ἔτασίν σου,
Οργῇ ᾧ μεγάλῃ μοι ἐχθήσω, ϗ ἐπήγαγες ἐπ' ἐμὲ πειρατήρια.

Ινατί

Ινατί οὖ ὐκ κοιλίας μὲ ἐξήγαγες,
καὶ ὐκ ἀπέθανον;
Οφθαλμὸς δέ με ὐκ εἶδεν, ὡσπερ
ὐκ ὢν ἐγεγόνειν.
Διατί ἢ ὐκ γαστρὸς εἰς μνῆμα ὐκ
ἀπῆλθον;
Η ὐκ ὀλίγος ἐστὶν ὁ χρόνος τοῦ βίου
μου;
Εασόν με οὖν παύσασθαι μικρὸν,
Πρὸ τοῦ με πορευθῆναι ὅθεν ὐκ ἀνα-
στρέφω,
Εἰς γῆν σκοτεινὴν καὶ γνοφερὰν,
Εἰς γῆν σκότους αἰωνίου, ἧ ὐκ ἔστιν
φέγγος, ὐδὲ ὁρᾶν ζωὴν βρο-
τῶν.

Κεφ. ια. Υπολαβὼν ἢ Σωφὰρ ὁ Μιναῖος,
λέγει·
Ο τὰ πολλὰ λέγων κὴ ἀντακούσε-
ται.
Η κὴ ὁ ὕλαλος οἰε᾽ δίκαιος εἶναι;
Εὐλογημένος γυναικὸς γόνητος
ὀλιγόβιος.
Μὴ πολὺς ἐν ῥήμασιν γίνου·
Οὐ γὰρ ἔστιν ὁ ἀντικρινόμενός σοι.
Μὴ γὰρ λέγε, ὅτι καθαρός εἰμι
τοῖς ἔργοις,
Καὶ ἄμεμπτος ἐναντίον αὐτοῦ.
Αλλὰ πῶς δὴ λαλήσαι ὁ Κύριος
πρὸς σέ;
Καὶ ἀνοίξῃ χείλη αὐτοῦ μεθ᾽ σοῦ;
Εἶτα ἀναγγελεῖ σοι δυνάμιν σοφίας,
Οτι διπλοῦς ἔστιν τοῖς κτ᾽ σέ·
Καὶ τότε γνώσῃ, ὅτι ἄξιά σοι πρέ-
πει ἀπὸ Κυρίου ὧν ἡμάρτηκας.
Μὴ ἴχνος Κυρίου εὑρήσεις;
Η εἰς τὰ ἔσχατα ἀφίκου ὧν ἐποίη-
σεν ὁ παντοκράτωρ;
Υψηλὸς ὁ οὐρανὸς, γῆ ἢ βαθεῖα, καὶ
τί ποιήσεις;
Η βαθύτερα τοῦ ᾅδου, τί οἶδας;
Η μακρότερα μέτρων γῆς ἀπίσασιν,
ἢ βυθὸς θαλάσσης;
Εαὶ ἢ καταστρέψῃ τὰ πάντα, τίς
ἐρεῖ αὐτῷ, τί ἐποίησας;
Αὐτὸς γὰρ οἶδεν ἔργα ἀνόμων·
Ιδὼν ἢ ἄτοπον, οὐ προσέξει.
Ανθρωπος ἢ ἄλλως νήχει λόγοις,
Βροτὸς ἢ γόνητος γυναικὸς ἴσα ὄνῳ
ἐρημίτῃ.
Εἰ γὰρ σὺ καθαρὰν ἔθου τὴν καρδί-
αν σου,
Υπίασας ἢ ταῖς χερσί σου πρὸς
αὐτόν·
Εἰ ἀνομία ἐστὶν ἐν χερσίν σου, πόρρω
ποίησον αὐτὸ ἀπὸ σοῦ·
Αδικία ἢ ἐν δόμοις σου μὴ αὐλι-
σθήτω.
Οὕτως γὰρ ἀναλάμψει τὸ πρόσω-
πόν σου ὥσπερ ὕδωρ καθαρόν·
Εκδύσῃ ἢ ῥύπον, καὶ οὐ μὴ φοβηθῇς·
Καὶ τοῦ κόπου σου ἐπιλήσῃ, ὥσπερ
κῦμα παρελθὸν, καὶ οὐ μὴ ποιηθήσῃ·
Η ἢ ζωή σου ὥσπερ ἑωσφόρου·
Εκ ἢ μεσημβρίας ἀνατελεῖ σοι ζωή·
Πεποιθὼς τε ἔσῃ, ὅτι ἔστιν σοι ἐλπίς.
Εκ ἢ μεριμνῆς καὶ φροντίδος ἀνα-
φανεῖταί σοι εἰρήνη.
Ησυχάσεις γὰρ, καὶ ὐκ ἔσαι ὁ πολε-
μῶν σε.
Μεταβαλοῦσι ἢ πολλοὶ σου δεη-
θήσονται,
Καὶ σωτηρία αὐτοῖς ἀπολείψει·
Η γὰρ ἐλπὶς αὐτῶν ἀπολεῖται,
Οφθαλμοὶ ἢ ἀσεβῶν ταχήσονται·
Παρ᾽ αὐτῷ γὰρ σοφία κὴ δύναμις.
Υπολαβὼν ἢ Ιὼβ, λέγει· Κεφ. ιβ.
Μὴ ὑμεῖς ἐστε αὐθεντικοὶ μόνοι;

Η μὴ ὑμῖν τελευτήσῃ Θφία;
Καὶ ἐμοὶ μὴ καρδία καθ' ὑμᾶς ἔξιν.
Δίκαιος γὰρ ἀνὴρ χ᾽ ἄμεμπτος ἐγενόμην εἰς χλευασμόν·
Εἰς ξένον γὰρ ταχὺν ἡτοίμασο πεσεῖν με ὑπ' ἄλλοις,
Οἴκοις τέ μου ἐκπορθεῖσθαι ὑπὸ φώρων.
Οὐ μὴν ἀλλὰ μηδεὶς πεποιθέτω, πονηρὸς ὢν, ἀθῷος ἔσεσθαι,
Οσοι γὰρ ὀργίζουσι τὸν Κύριον, ὡς οὐχὶ καὶ ἔτασις αὐτῶν ἔσται.
Αλλὰ δὴ ἐπερώτησον τετράποδα, ἐάν σοι εἴπῃ,
Πετεινά τε οὐρανοῦ, ἐάν σοι ἀναγγείλῃ·
Ἐκδιήησαι δὲ γῇ, ἐάν σοι φράσῃ,
Καὶ εἰ ἐξηγήσονταί σοι οἱ ἰχθύες τῆς θαλάσσης·
Οὐ τίς οὐκ ἔγνω ἐν πᾶσιν τούτοις, ὅτι χεὶρ Κυρίου ἐποίησεν ταῦτα·
Οὗ ἐν χερὶ αὐτοῦ ψυχὴ πάντων τῶν ζώντων, καὶ πνεῦμα παντὸς ἀνθρώπου.
*ἰσ. Οὖς * Νοῦς μὲν γὰρ ῥήματα διακρίνει,
Λάρυγξ δὲ βρώματα γεύεται.
Εν πολλῷ χρόνῳ Θφία γίνεται·
Εν δὲ μακρῷ βίῳ ἔκτισήν.
Παρ' αὐτῷ Θφία καὶ δύναμις,
Παρ' αὐτῷ βουλὴ καὶ σύνεσις.
Εαὐ καταστρέψῃ, τίς οἰκοδομήσει;
Εαὐ δὲ κλείσῃ καὶ ἀνθρώπου, τίς ἀνοίξει;
Εαὐ κωλύσῃ τὸ ὕδωρ, ξηραίνεται τὴν γῆν·
Εαὐ δὲ καὶ ἐκβάλῃ, ἀπώλεσεν αὐτὸν καταστρέψας.
Γαρ' αὐτῷ κράτος καὶ ἰσχύς,
Γαρ' αὐτῷ ἔκτισήν καὶ σύνεσις·
Διάγων βαλβῖδας γῆς ἀκμαλώτους,
Κειτὰς δὲ γῆς ἐξέκλινεν·
Καθίζων βασιλεῖς ἐπὶ θρόνους,
Καὶ περιζωννύων αὐτοὺς ζώνῃ ὀσφύας αὐτῶν·
Ο ἐξαποστέλλων ἱερεῖς αἰχμαλώτους,
Δυνάστας δὲ γῆς κατέστρεψεν·
Διαλλάσσων χείλη πιστῶν,
Σύνεσιν δὲ πρεσβυτέρων ἔγνω·
Εκχέων ἀτιμίαν ἐπ' ἄρχοντας,
Ταπεινοὺς δὲ ἰάσατο·
Ο ἀποκαλύπτων βαθέα ἐκ σκότους,
Εξήγαγεν δὲ εἰς φῶς σκιὰν θανάτου·
Γλάνων ἔθνη, καὶ ἀπολλύων αὐτά·
Καταστρωννύων ἔθνη, καὶ καθοδηγῶν αὐτά·
Διαλλάσσων καρδίας ἀρχόντων,
Επλάνησεν δὲ αὐτοὺς ὁδῷ ᾗ οὐκ ἤδεισαν.
Ψηλαφήσαν σκότος, καὶ οὐ φῶς·
Πλανηθέντας δὲ ὥσπερ ὁ μεθύων.
Ισὺ, ταῦτα ἑώρακέν μου ὁ ὀφθαλμὸς, καὶ τὸ οὖς μου ἀκήκοεν, Κεφ. γ.
Καὶ οἶδα ὅσα καὶ ὑμεῖς ἔγνωσαν·
Καίγε νεώτερος ὑμῶν, οὐκ εἰμὶ ἀσυνετώτερος ὑμῶν.
Οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ πρὸς Κύριον λαλήσω ἐγώ·
Ελέγξω δὲ ἐναντίον αὐτοῦ, ἐὰν βούλῃται.
Υμεῖς γὰρ ἐστε ἰατροὶ ἄδικοι, καὶ ἰατροὶ κακῶν πάντες.
Εἴθε δὲ ὑμῖν κωφεῦσαι, καὶ ἀποβήσεται ὑμῖν εἰς Θφίαν.
Ακούσατε ἐλέγχου στόματός μου,
Κείσῃ δὲ χειλέων μου προσέχετε.
Μὴ τί ὑπὲρ ἐναντίον Κυρίου λαλεῖτε;

Εναντι

Εναντι ὴ αὐτȣ φθέγξεσθε δόλον;
Εἰ ὑποσελεῖσθε, αὐτοὶ ὑμεῖς κριταὶ γίνεσθε, καλως γε λαλȣῶτες·
Εαὶ γὰρ ἐξιχνιάσῃ ὑμᾶς, εἰ ⸋ τὰ παντα ποιȣῦντες ωρȣσεδήσεσθε ὁδῷ αὐτȣ, ὑδὲν ἧττον ἥξει ὑμᾶς.
Εἰ ὴ ⸋ κρυφῇ ωρόσωπον θαυμάσεσθε, πότερον ὐχὶ δηλία αὐτȣ ἐροδήσῃ ὑμᾶς;
Φόβος ὴ Κυρίȣ ἐπιπεσεῖται ὑμῖν, Καὶ ἀποδήσεται ὑμῖν τὸ χαυχήμα ὑμῶν ἴσα ασοδῷ,
Τὸ ὴ σῶμα πήλινον.
Κωφθύσατε ἵνα λαλήσω, ⸋ ἀναπαύσωμαι θυμῷ μȣ,
Αναλαβὼν ταὶς σαρκας μȣ τοῖς ὀδοδσίν μȣ·
Ψυχὴ δέ μȣ θήσω ἐν χερσίν μȣ·
Εαὶ μή με χτεφόσηται ὁ δυνάστης, ἐπεὶ ⸋ ἤρκται.
Οὐ μὴν ὴ ἀλλὰ λαλήσω, ⸋ ἐλέγξω ὑμᾶς ἐναντίον αὐτȣ·
Καὶ τȣτό μοι ἀποδήσεται εἰς σωτηρίαν·
Οὐ γὰρ εἰσελθύσεται ἐναντίον αὐτȣ ἀσεβὴς.
Ακȣσατέ μȣ, ἀκȣσατέ μȣ τὰ ῥήματα·
Αναδελῶ γὰρ, ὑμῶν ἀκȣόντων.
Ιδȣ, ἐγὼ ἐγγὺς εἰμι τȣ κρίναλός μȣ·
Οἶδα ἐγὼ ὅτι δίκαιος ἀναφανȣμαι.
Τίς γαρ ἔστιν ὁ κριθησόμενός μοι, ἵνα νυῦ κωφθύσω ⸋ ἐκλείψω;
Δυεῖν δέ μοι χρεία· τότε ἀπὸ τȣ ωροσώπȣ σȣ ὐ κρυβήσομαι·
Τὴν χεῖρά σȣ ἀπόχȣ ἀπ' ἐμȣ,
Καὶ ὁ φόβος σȣ μή με καταπλησέτω·
Εἶτα καλέσεις, ἐγὼ δέ σοι ὑπακȣσω·
Λαλήσεις, ἐγὼ δέ σοι δώσω ἀπόκρισιν.
Γόσαι εἰσὶν αἱ ἁμαρτίαι μȣ, ⸋ ἀνομίαι μȣ τίνες εἰσὶν, δίδαξόν με.
Διατί με ἀποκρύπτῃ;
Ηγησαι δέ με ὥσπερ ὑπεναντίον σȣ;
Η ὥσπερ φύλλον κινȣμενον ὑσὸ ἀνέμȣ βλαβῆσῃ;
Η ὡς χόρτον ξηρόμενον ὑσὸ πνεύματος;
Αντίκρισαι δέ μοι, ὅτι κατέγραψας καθ' ἐμȣ κακὰ, ⸋ ωρεσέδηκάς μοι νεότητος ἁμαρτίας·
Εθȣ δέ μȣ τοὺς πόδας ἐν κυκλώματι, ⸋ ἐφύλαξάς μȣ πάντα τὰ ἔργα·
Εἰς ὴ ῥίζας ποδῶν μȣ ἀφίκȣ, οἱ παλαιοῦνται ἴσα ἀσκῷ, ἢ ὥσπερ ἱμάτιον σητόβρωτον.
Βροτὸς γὰρ γυνητὸς γυναικὸς ὀλιγόβιος, ⸋ πλήρης ὀργῆς· Κεφ. ιδ.
Η ὥσπερ ἄνθος ἀνθήσαν ἐξέπεσεν·
Απέδρα ὴ ὥσπερ σκιὰ, ⸋ ὐ μὴ στῇ·
Οὐχὶ ⸋ τȣτο λόγον ἐποίησω;
Καὶ τȣτῳ ἐποίησας ἐν κρίματι εἰσηγθεῖν ἀπὶ σοȣ;
Τίς γὰρ ἔσται καθαρὸς ἀπὸ ῥύπȣ; ὐδὲ εἷς,
Εαὶ ⸋ μιᾶς ἡμέρας γένηται ὁ βίος αὐτȣ ἐπὶ τῆς γῆς.
Αριθμῷ ὴ μιῶς αὐτȣ σὺ ἀστῷ·
Εἰς χρόνον γὰρ ἔθȣ, ⸋ ὐ μὴ ὑπερβῇ.
Απόστα ἀπ' ἐμȣ, ἵνα ἡσυχάσω, ⸋ ἀνδοκήσω μȣ τῷ βίον ὥσπερ μισθωτός.
Εστιν γὰρ δένδρῳ ἐλπίς·
Εαὶ ὴ ⸋ ἐκκοπῇ, πάλιν ἀνθήσῃ,
Καὶ ὁ ῥάδαμνος αὐτȣ ὐ μὴ ἐκλείπῃ·

Εαὶ

Εαὶ γὰρ μεγάσῃ ἐν γῇ ἡ ῥίζα αὐτ̃ς,
Εαὶ ὃ πέρας τελευτήσῃ τὸ σέλεχος αὐτ̃ς,
Ἀπὸ ὀσμῆς ὕδατος ἀνθήσῃ,
Καὶ ποιήσῃ θερισμὸν ὥσπερ νεόφυτον·
Ἀνὴρ ὃ τελευτήσας ᾤχετο,
Καὶ πεσὼν βροτὸς, οὐκέτι ὄντιν.
Χειμῶνος γὰρ ἀφανίζεται θάλασσα,
Ποταμοὶ δὲ ἐρημωθέντες ξηρανθήσονται·
Ἀνθρωπος δὲ κοιμηθεὶς οὐ μὴ ἀναστῇ,
Καὶ οὐ μὴ ἐξεγερθῇ, ἕως οὗ ὁ οὐρανὸς παλαιωθῇ,
Καὶ οὐκ ἐξυπνισθήσονται ἐξ ὕπνου αὐτῶν.
Εἰ γὰρ ὄφελον ἐν ᾅδῃ· με φυλάξῃς,
Κρύψῃς δέ με ἕως ἂν παύσηταί σου ἡ ὀργὴ, καὶ τάξῃ μου χρόνον ἐν ᾧ μνείαν μου ποιήσῃ.
Εαὶ γὰρ ἀποθάνῃ ἄνθρωπος, ζήσεται,
Συντελέσας ἡμέρας τοῦ βίου αὐτ̃ς;
Ὑπομενῶ σε ἕως ἂν πάλιν γένωμαι·
Εἶτα καλέσῃς με, ἐγὼ δέ σοι ὑπακούσομαι·
Τὰ δὲ ἔργα τῶν χειρῶν σου μὴ ἀποποιοῦ. ἠρίθμησας δέ μου τὰ διπτυσθύματα, καὶ οὐ μὴ φρυχθῇ σε οὐδὲν τῶν ἁμαρτιῶν μου.
Εσφράγισας δέ μου τὰ ἁμαρτήματα ἐν βαλαντίῳ, καὶ ἐπεσημήνω ἐπὶ τὰ ἄκρα μου τρέβλου.
Καὶ πλὴν ὄρος πίπτων πεσεῖται,
Καὶ πέτρα παλαιωθήσεται ἐκ τοῦ τόπου αὐτ̃ς·
Λίθους ἐλέανεν ὕδατα,
Καὶ κατέκλυσεν ὕδατα ὑπτια τοῦ χώματος τ̃ς γ̃ς·
Καὶ ὑπομονὴν ἀνθρώπου ἀπώλεσας,
Ὡσὰς αὐτὸν εἰς τέλος, καὶ ᾤχετο·
Καὶ ἐπέστρεψας αὐτῷ τὸ πρόσωπόν σου, καὶ ἐξαπέστειλεν.
Γνόντων δὲ τιμώντων τοὺς υἱοὺς αὐτ̃ς, οὐκ οἶδεν·
Εαὶ δὲ ὀλίγοι γινώσκουσιν, οὐκ ἐπίστανται·
Ἀλλ' ἢ αἱ σαρκὲς αὐτ̃ ἔλυπησαν,
Ἡ δὲ ψυχὴ αὐτ̃ ἐπ' αὐτῷ ἐπένθησεν.

Υπολαβὼν δὲ Ελιφὰζ ὁ Θαιμανίτης, λέγει· Κεφ. ιε.

Τίνα ἄρα σοφὸς ἀπόκρισιν δώσει συνέσεως πνεύματος;
Εμπλήσει δὲ πόνον καρδίας,
Ελέγχων με ἐν ῥήμασιν κενοῖς,
Εν λόγοις οἷς οὐδὲν ὄφελος;
Οτι καί σοι ἀπεποιήσω φόβον,
Συντελέσω δὲ ῥήματα τοιαῦτα ἔναντι Κυρίου·
Ενοχος εἶ ῥήμασιν στόματός σου,
Καὶ διέκρινας ῥήματα δικαστῶν.
Ελέγξει σε τὸ σὸν στόμα, καὶ μὴ ἐγώ,
Τὰ δὲ χείλη σου καταμαρτυρήσει σου.
Τί γάρ; μὴ πρῶτος ἄνθρωπος ἐγεννήθης;
Ἢ πρὸ βουνῶν ἐπάγης;
Ἢ συνταγμα Κυρίου ἀκήκοας;
Ἢ εἰς σὲ ἀφίκετο σοφία;
Τί γὰρ οἶδας ὃ οὐκ οἴδαμεν;
Ἢ τί συνοήσεις ὃ οὐχὶ ⸂καὶ⸃ ἡμεῖς;
Καίγε πρεσβύτης, καίγε παλαιὸς ἐν ἡμῖν,
Βαρύτερος τοῦ πατρὸς σου ἡμέρας.
Ολίγα ὧν ἡμάρτηκας μεμαστίγωσαι.

Μεγά-

Μεγάλως ὑπερβαλλόντως λελάληκας.
Τί ὅτι ἐτόλμησεν ἡ καρδία σου;
Ἢ τί σοι ἐπήνεγκαν οἱ ὀφθαλμοί σου;
Ὅτι θυμὸν ἐρρήξας ἐναντι Κυρίου,
Ἐξήγαγες δὲ ἐκ στόματος ῥήματα τοιαῦτα.
Τίς γὰρ ὢν βροτὸς ἔσται ἄμεμπτος,
Ἢ ὡς ἐσόμενος δίκαιος γυνητὸς γυναικός;
Εἰ κατ' ἀγγέλων δὲ πιστὸς μέμψις,
Ὁ θρανὸς δὲ καθαρὸς ἐνωπίον αὐτοῦ,
Ἀσθενὴς δὲ καὶ ἄμεμπτα.
Εἰ δὲ ἐβδελυγμένος καὶ ἀκάθαρτος ἀνὴρ, πίνων ἀδικίαν ἴσα ποτῶν.
Ἀναγγελῶ οὖν σοι, σὺ δέ μοι ἄκουε.
Ἃ δὴ ἑώρακα, σοὶ ἀναγγελῶ σοι.
Ἃ σοφοὶ ἀνήγγειλαν, καὶ οὐκ ἔκρυψαν πατέρες αὐτῶν.
Αὐτοῖς μόνοις ἐδόθη ἡ γῆ,
Καὶ οὐκ ἐπῆλθεν ἀλλογενὴς ἐπ' αὐτούς.
Γαῖς ὁ βίος ἀσεβῶν ἐν φθορᾷ,
Ἔτη δὲ ἀριθμητὰ δεδομένα δυνάστῃ,
Ὁ δὲ φόβος αὐτοῦ ἐν ὠσὶν αὐτοῦ.
Ὅταν δοκῇ ἤδη εἰρηνεύεσθαι, τότε ἥξει ἡ καταστροφὴ αὐτοῦ.
Μὴ πιστευέτω ἀποστραφεῖναι ἀπὸ σκότους, ἐντέτακται γὰρ ἤδη εἰς χεῖρας σιδήρου.
Καταπίπτει δὲ εἰς ὀξάλισιν,
Καὶ κατατέτακται εἰς σῆτα γυψίν.
Οἶδεν δὲ ἐν ἑαυτῷ ὅτι μολὼν εἰς πλοῦτον.
Ἡμέρᾳ σκοτεινὴ στρεβήσεται αὐτὸν,
Ἀνάγκη δὲ καὶ θλῖψις αὐτὸν καθέξει.
Ὡσπερ στρατηγὸς πεφοτισμένος πτωκός.
Ὅτι ἦρκεν χεῖρας ἐναντι Κυρίου,
Ἐναντι δὲ Κυρίου παντοκράτορος ἐβραχιόνισεν.
Ἐδραμεῖται δὲ ἐναντίον αὐτοῦ ὕβρει,
Ἐν παγετῶνι ἀσπίδος αὐτοῦ.
Ὅτι ἐκάλυψεν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐν στέατι αὐτοῦ,
Καὶ ἐποίησεν περισσόμιον ἐπὶ τοῖς μηροῖς αὐτοῦ.
Αἶνος δὲ αὐτοῦ ὕβρεις.
Αὐλισθείη δὲ πόλις ἐρήμους, καὶ εἰσέλθοι εἰς οἴκους ἀοικήτους.
Ἃ δὲ ἐκεῖνος ἡτοίμασεν, ἄλλοι λήψονται.
Οὔτε μὴ πλουτισθῇ, ἔτε μὴ μείνῃ τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ.
Οὐδὲ μὴ βάλῃ ἐπὶ τὴν γῆν σκιὰν,
Οὐδὲ μὴ ἐκφύγῃ σκότος.
Τὸν βλαστὸν αὐτοῦ μαράνει ἄνεμος,
Καὶ ἐκπέσοι αὐτοῦ τὸ ἄνθος.
Μὴ πιστευέτω ὅτι ὑπομενεῖ·
Κενὰ γὰρ αὐτῷ ἀποβήσεται.
Ἡ τιμὴ αὐτοῦ πρὸ ὥρας φθαρήσεται,
Καὶ ὁ ῥάδαμνος αὐτοῦ οὐ μὴ πυκάσῃ.
Τρυγητεία δὲ ὥσπερ ὄμφαξ πρὸ ὥρας, καὶ ἐκπέσοι ὥσπερ ἄνθος ἐλαίας.
Μαρτύριον γὰρ ἀσεβοῦς θάνατος·
Πῦρ δὲ κατακαύσει οἴκους δωροδεκτῶν,
Καὶ ἐν γαστρὶ λήψονται ὀδύνας·
Ἀποβήσεται δὲ αὐτῷ κενὰ,
Ἡ δὲ κοιλία αὐτοῦ ὑποποιήσει πόνον.

Υπολαβὼν

Κεφ.ις. Ὑπολαβὼν ὁ Ἰωβ, λέγει·
Ἀκήκοα πολλὰ τοιαῦτα πολλά.
Παρακλήτορες κακῶν πάντες.
Τί γάρ; μὴ τάξις ἐστὶν ῥήμασιν πνεύμαλος;
Ἢ τί παρενοχλήσει σοι ὅτι ἀπεκρίνη;
Καὶ ἐγὼ ὁμοίως καθ' ὑμᾶς λαλήσω·
Εἴθε ὑπέκειτο ἡ ψυχὴ ὑμῶν ἀντὶ τῆς ἐμῆς ψυχῆς·
Εἶτ' ἐναλοσμαι ὑμῖν λόγοις,
Κινήσω ὁμοίως καθ' ὑμῶν κεφαλιώ.
Εἰ ἦν ἰσχὺς ἐν τῷ στόματί μου, καὶ κίνησιν χειλέων ἐφεισόμαι.
Ἐὰν γὰρ λαλήσω, οὐκ ἀλγήσω τὸ τραῦμά μου;
Ἐὰν δὲ καὶ σιωπήσω, τί ἔλαττον πεπονθήσομαι;
Νῦν δὲ κατάκοπόν με πεποίηκεν, μωλωπωμένον, σεσηπότα·
Καὶ ἐπελάβου μου, εἰς μαρτύριον ἐγκρυπτόμενον·
Καὶ ἀντέστη ἐν ἐμοὶ τὸ ψεῦδός μου, καὶ πρόσωπόν μου ἀντιπεκρίθη.
Ὀργῇ χαλεπαίνουσα κατέβαλλέν με,
Ἐβρυξέν μου ὁ ἐχθρὸς τοῖς ὀδοῦσιν αὐτοῦ· βέλη πτερωτηρίων αὐτοῦ ἐπ' ἐμοὶ ἔπεσεν.
Ἀκίσιν ὀφθαλμοῦ ἐνήλατο, ὀξεῖ ἔπαισέν με ἀπὸ τὰ γόνατα·
Ὁμοθυμαδὸν ὁ κατέβραμον ἐπ' ἐμέ.
Παρέδωκεν γάρ με ὁ Κύριος εἰς χεῖρας ἀδίκου,
Ἐπὶ ὁδοῦ ἀσεβοῦς ἔρριψέν με.
Εἰρωνεύονται διεσκέδασέν με,
Λαβών με τῇ κόμης διέτιλεν.
Κατέσησέν με ὥσπερ σκοπόν·
Ἐκύκλωσαν με λόγχας βάλλοντες
εἰς νεφρούς μου, καὶ φθόγγοι
Ἐξέχεαν εἰς γῆν τὸ ζωλόν μου.
Καλέβαλόν με πῶμα ἀπὶ πώματι·
Ἔβραμον ἐπ' ἐμὲ δυνατοί.
Σάκκον ἔρραψαν ἀπὶ βύρσῃ μου,
Τὸ δὲ ἀθένος μου εἰς γῆν ἔσβεσαν.
Ἡ χαρά μου συνέκαυται ἀπὸ κλαυθμοῦ, ἀπὶ δὲ βλεφάρων μου σκιὰ θανάτου.
Ἀδικον χεὶρ οὐδὲν ἐν χερσίν μου,
Εὐχὴ δέ μου καθαρά.
Γῆ μὴ ἀπικαλύψῃς ἐφ' αἵματι σαρκός μου, μηδὲ εἴη τόπος τῇ κραυγῇ μου.
Καὶ νῦν ἰδοὺ ἐν οὐρανοῖς ὁ μάρτυς,
Ὁ δὲ συνίστωρ μου ἐν ὑψίστοις.
Ἀφίκοιτο ἡ δέησίς μου πρὸς Κύριον,
Ἐναντίον δὲ αὐτοῦ στάξαι ὁ ὀφθαλμός μου·
Εἴη δὲ ὁ ἔλεγχός μου ἐναντίον Κυρίου,
Καὶ ὑπὸς ἀνθρώπου τοῦ πλησίον αὐτοῦ.
Ἔτη δὲ ἀριθμητὰ ἥκουσίν μοι·
Ὁδῷ δὲ ἢ οὐκ ἐπανασταφήσομαι, πορεύσομαι.
Ὀλέκομαι πνεύματι φερόμενος, Κεφ. ιζ.
Δέομαι δὲ ταφῆς, καὶ οὐ τυγχάνω.
Λίασμαι χάμνων, καὶ τί ποιήσω;
Ἐκλεψαν δέ μου ἀλλότριοι τὰ ὑπαρχόντα. Τίς ἔστιν οὗτος; τῇ χρεί μου συνδεήτω.
Ὀλιγοστίαν αὐτῶν ἔκρυψαν ἀπὸ φρενήσεως,
Διὰ τοῦτο οὐ μὴ ὑψώσῃς αὐτούς.
Τῇ μερίδι διαπελεῖ κακίας·
Ὀφθαλμοί δέ μου ἐφ' οἷς ἐπάικησαν.

Εθν

Εθν με θρύλλημα ἐν ἔθνεσιν, καὶ
ἀπέβλω αὐτοῖς γέλως.
Γεπέφνται ὃ ἀπὸ ὀργῆς ζν οἱ
ὀφθαλμοί μν,
Καὶ πεπολιόρκημαι ὑπὸ πάντων
μεγάλως.
Θαῦμα ἔχεν ἀληθινοὺς ἐπὶ τούτοις·
Δικαίῳ γὰρ ὠφέλημαι ἐπανέστη.
Σχοίη ὃ πιστὸς τ' ἑαυτοῦ ὁδὸν,
Καὶ ὁ καθαρὸς χερσὶν ἀγαλάβοι
θάρσος.
Οὐ μλὼ ὃ ἀλλὰ πάντες ἐρείδετε, ⁊
δεῦτε· ὐ γὰρ εὑρίσκω ἐν ὑμῖν
ἀληθές· ⁊ ἡμέραι μν ὠρῆλ-
θον ἐν δρόμῳ,
Ἐρράγη ὃ τὰ ἄρθρα τῆς καρδί-
ας μν·
Νύκτα εἰς ἡμέραν ἔθηκαν,
Φως ἐγγὺς ἀπὸ προσώπν σκότους.
Εαὶ γὰρ ὑπομείνω, ᾅδης μν ὁ
οἶκος,
Εν ὃ γνόφῳ ἔστρωταί μν ἡ στρωμνή.
Θανάτον προσεκαλεσάμλω πα-
τέρα μν εἶναι,
Μητέρα δέ μν καὶ ἀδελφλω, ζα-
πείαν.
Ποῦ οὖν μν ἔτι ἡ ἐλπίς;
Η τὰ ἀγαθά μν ὄψομαι ἔτι;
Η μεθ' ἐμοῦ εἰς ᾅδλω κα-
ταβήσεται;
Η ὁμοθυμαδὸν ἐπὶ χώματος κα-
ταβησόμθα;

Κεφ. ιη. Υπολαβὼν ὃ Βαλδὰδ ὁ Σαυχί-
της, λέγ·
Μέχρι τίνος ὐ παύσῃ;
Επίσχες, ἵνα ⁊ αὐτοὶ λαλήσωμλν.
Ινατί ὃ ὥσπερ τετράποδα σεσιω-
πήκαμλν ἐναντίον ζν;
Κέκρικας ὃ ὀργῇ.
Τί γάρ; ἐὰν σὺ ἀποθανῇς, ἀοίκη-
τος ἔσῃ ἡ ὑπὸ ὐρανόν;
Η κατασφαφήσεταί ἡ γῆ σὺν ἐ-
μοὶ ὧν; καὶ φως ἀσεβῶν σβε-
σθήσεται,
Καὶ ὐκ λλαβήσεται αὐτοῦ ἡ φλόξ.
Τὸ φως αὐτοῦ σκότος ἐν διαίτῃ
αὐτοῦ,
Ο ὃ λύχνος αὐτοῦ ἐπ' αὐτῷ σβε-
σθήσεται.
Θηρεύσαν τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ
ἐλάχιστοι, ⁊ σφαλείη αὐτοῦ ἡ
βελή.
Εμβληθείη ὃ ὁ ποὺς αὐτοῦ ἐν παγίδι,
Καὶ ἐν δικτύῳ εἱλιχθείη.
Ελθοιεν ὃ ἐπ' αὐτὸν παγίδες κύ-
κλοθεν, καὶ καταχύσουσιν ἐπ'
αὐτὸν διψῶντες. κέκρυπται ὃ ἐν
τῇ γῇ χοινίον αὐτοῦ,
Καὶ ἡ σύλληψις αὐτοῦ ὑπὲρ τειχέων
κύκλοθεν·
Καὶ ὀλέσαν αὐτὸν ὀδυνῶν, πολ-
λῶν ὃ περὶ πόδας ἔλθοι λιμῶ-
σενῶ.
Καὶ πῶμα αὐτῷ ἡτοίμασο ὀξ-
άσιον.
Βεβρωθείησαν αὐτοῦ κλῶνες ποδῶν,
Καταφαγέτω ὃ αὐτοῦ τὰ ὦμα θάνα-
τος.
Εκραγείη ὃ ἐκ διαίτης αὐτοῦ ἴασις·
Σχοίη δὲ αὐτὸν ἀνάγκη, ⁊ αὐτὰ
βασιλικὴ
Κατασκιωσάτω ἐν τῇ σκιωῇ αὐτοῦ,
⁊ ἐν σώματι αὐτοῦ.
Καταπαρήσεται τὰ ὑπερπῆ αὐτοῦ
θείῳ, ὑποκάτωθεν ἐξηρανθήσονται ⁊ ἐπάνωθεν ἀπο-
σεῖται θερισμὸς αὐτοῦ.

Τὸ

Τὸ μνημόσυνον αὐτῶ ἀπόλοιτο ἐκ γῆς, καὶ ὑποφήτωρ ὄνομα αὐτῶ ἐπὶ προσώπων ἐξωτέρω·

Καὶ ἀπώσεται αὐτὸν ἐκ φωτὸς εἰς σκότος.

Οὐκ ἔσται ἔκγονος ἐν τῶ λαῶ αὐτοῦ,

Οὐδὲ σεσωσμένος ἐν τῆ ὑπ' οὐρανὸν ὁ οἶκος αὐτοῦ·

Ἀλλ' ἔντος αὐτοῦ ζήσονται ἕτεροι.

Ἐπ' αὐτῶ ἐστέναξαν ἕκαστοι·

Φοβεροὺς ἔθεντο θαῦμα.

Οὗτοί εἰσιν οἶκοι ἀδίκων, οὗτος ὁ τόπος τῶν μὴ εἰδότων τὸν Κύριον.

Κεφ. ιθ. Ὑπολαβὼν δὲ Ιὼβ, λέγει·

Ἕως πότε ἐγκόπους ποιήσετε τὴν ψυχήν μου, καὶ καθελεῖτέ με λόγοις;

Γνῶτε μόνον, ὅτι ὁ Κύριος ἐποίησέν μοι ὕστως· καὶ καταλαλεῖτέ μου, οὐκ αἰσχυνόμενοί με, καὶ ἐπίχαδέ μοι.

Ναὶ δὴ ἐγὼ ἐπ' ἀληθείας ἐπλανήθην,

Καὶ ἐν ἐμοὶ αὐλίζεται πλάνος, λαλῆσαι ῥῆμα ὃ οὐκ ἔδει, τὰ δὲ ῥήματά μου πλανᾶται, καὶ οὐκ ἐπὶ καιροῦ·

Εἰ δὲ ὅτι ἐπ' ἐμοὶ μεγαλωύεσθε, Ἐναλλεσθε δέ μοι ὀνείδει.

Γνῶτε ὅτι ὁ Κύριός ἐστιν ὁ ταπεινώσας με,

Οχύωμα δὲ αὐτοῦ ἐπ' ἐμὲ ὕψωσεν.

Ἰδοὺ, λαλῶ ὀνείδη, καὶ οὐ λαλήσω,

Κεκράξομαι, καὶ οὐδαμοῦ κρίμα.

Κύκλῳ φραγμόν μου ἐφοδόμησαν, καὶ οὐ μὴ ἀφέλω,

Ἐπὶ δὲ ἀτραπούς μου σκότος ἔθετο.

Τὴν δόξαν μου ἀπ' ἐμοῦ ἐξέδυσεν, καὶ ἀφεῖλεν στέφανον ἀπὸ κεφαλῆς μου, διέσπασεν δέ με κύκλῳ, καὶ ἀπῆλθον·

Ἐξέκοψεν δὲ, ὥσπερ δένδρον, τὴν ἐλπίδα μου·

Ὠργίσθη μοι ὀργῆ ἐμοῦ,

Ἡγήσατο δέ με ὥσπερ ἐχθρόν.

Ὁμοθυμαδὸν αὐτοῦ ἦλθεν τὰ πτέρνα ἐπ' ἐμὲ, τὰς ὁδοῖς μου ἐκύκλωσαν μου ἐγκάθετοι.

Ἀπ' ἐμοῦ δὲ ἀπέστησαν ἀδελφοὶ,

Ἐγνώσαν ἀλλοτρίους ἢ ἐμέ·

Οἱ φίλοι δέ μου ἀνελέημονες γεγόνασιν, καὶ οὐ προσεποιήσαντό με οἱ ἐπιτήδειοί μου.

Οἱ εἰδότες μου τὸ ὄνομα, ἐπελάθοντό μου, γείτονες, οἰκεῖοι, προσάπται μου·

Ἀλλοχθὼν ἐλογίσθην ἐναντίον αὐτοῦ· προσάπτας μου ἐκάλεσα, καὶ οὐκ ὑπήκουσάν μου,

Στόμα δέ μου ἐδέετο αὐτοῦ·

Καὶ ἱκέτευον τὴν γυναῖκά μου,

Καὶ προσεκαλούμην κολακύων υἱὸς παλλακίδων μου·

Οἱ δὲ εἰς με ἀφωνά με ἀπείπαντο.

Ὅταν ἀνάσω, κατ' ἐμοῦ λαλοῦσιν·

Ἐβδελύξαντο δέ με οἱ ἰδόντες με·

Καὶ ὃς ἠγάπων, ἐπανέστησάν μοι.

Ἐν δέρματί μου ἐσάπησαν σάρκες μου,

Τὰ δὲ ὀστᾶ μου ἐν ὀδοῦσιν ἔχει.

Ἐλέησατέ μου, ἐλεήσατέ με, ὦ φίλοι, ἐλεήσατέ με·

Χεὶρ γὰρ Κυρίου ἐστὶν ἡ ἁψαμένη μου.

Διατί δέ με διώκετε ὥσπερ καὶ ὁ Κύριος,

Ἀπὸ

Απὸ ϑ σαρκῶν μȣ ȣκ ἐμπίπλαδε; λίς γὰ αὖ ὁ᾽ώη χραφῆναι τὰ ῥήματά μȣ, τεθῆναι ϑ αὐτὰ ἐν βιβλίῳ εἰς ⓜ αἰῶνα,

Εν χραφείῳ σιδηρῷ ἢ μολίβῳ, Η ἐν πέτραις ἐγλυφῆναι;

Οἶδα γὰ ὅτι ἀένναός ὄτιν ὁ ἐκλύτν με μέλλων ἀπὶ γῆς·

Ανασήσ᾽ δέ μȣ τὸ ζῶμα τὸ ἀνάντλουῦ ταῦτα.

Γαρὰ γὰ Κυρίȣ μοι ταῦτα συντετέλεσται,

Α ἐγὼ ἐμαυτῷ συνεπίσαμαι,

Α οἱ ὀφθαλμοί μȣ ἑωράκασιν, ϗ ȣκ ἄλλοι, πάντα δέ μοι συντετέλεσαι ἐν κόλπῳ.

Εἰ ϑ ϗ ἐρεῖτε, Τί ἐροῦμεν ἐναντίον αὐτȣ;

Καὶ ῥίζαν λόγȣ εὑρήσομεν ἐν αὐτῷ;

Εὐλαβήθητε ϑ ϗ ὑμεῖς ἀπὸ κρίματος·

Θυμὸς γὰ ἐπ᾽ ἀνόμοις ἐπελεύσεται,

Καὶ τότε γνώσονται ὅτι ἐδαμοῦ αὐτῶν ἡ ἰχὺς ὄτιν.

Κεφ. κ. Υπολαβὼν ϑ Σωφαρ ὁ Μιναῖος, λέγει·

Ουχ ὕτως ὑπολάμβανόν σε εἶναι, ϗ ἀντερεῖν σε ταῦτα,

Καὶ ȣχὶ συνιέναι μᾶλλον ἢ ἐγώ.

Γαυδείαν ἐν ζοπῆς ζȣ ἀκȣόμαι,

Καὶ πνεῦμα ἐκ τȣ συνέσεώς σȣ ἀποκρίνεταί μοι.

Μὴ ταῦτα ἔγνως ἀπὸ τȣ ἔτι, ἀφ᾽ ȣ ἐτέθη ἄνθρωπος ἐπὶ τ γῆς;

Εὐφροσύνη γὰ ἀσεβῶν πρόσκαιρον ἔξαίσιον,

Χαρμονὴ ϑ ἀσεβῶν ἀπώλεια.

Εαν ἀναβῇ εἰς ὑψηλὸν τὰ δῶρα αὐτȣ,

Η ϑ θυσία αὐτȣ νεφῶν ἅψηται·

Οταν δοκῇ ἤδη ἐσπεῖσθαι, τότε εἰς τέλος ἀπολεῖται.

Οἱ ϑ ἰδόντες αὐτὸν, ἐροῦσιν· ποῦ ὄτιν;

Ωσπερ ἐνύπνιον ἐκπεταδὲν ȣ μὴ εὑρεθῇ,

Επῆ ϑ ὥσπερ φάντασμα νυκτερινόν.

Οφθαλμὸς ὃ βλέψεν, ϗ ȣ θεωρήσει,

Καὶ ȣ θεωρήσει αὐτὸν ὁ τόπος αὐτȣ ȣκέτι.

Τοὺς υἱοὺς αὐτȣ θλάσουσιν πτωχοί·

Αἱ ϑ χεῖρες αὐτȣ ψηλαφήσουσιν ὀδυνάς.

Οσᾶ αὐτȣ ἐνεπλήσθη νεότητος αὐτȣ,

Καὶ μετ᾽ αὐτȣ ἐπὶ χώματος κοιμηθήσεται. ἐγλυκανθη ἐν στόματι αὐτȣ κακία,

Κρύψει αὐτὸ ὑπὸ τ γλῶσσαν αὐτȣ·

Ου φείσεται αὐτῆς, ϗ ȣκ ἐγκαταλείψει αὐτὸ,

Καὶ συνάξει αὐτὸ ἐν μέσῳ τȣ λάρυγγος αὐτȣ, ϗ ȣ μὴ δυνηθῇ βοηθῆσαι ἑαυτῷ·

Χολὴ ἀσπίδος ἐν γαστρὶ αὐτȣ, ϗ πόνος.

Πλοῦτος ἀδίκως συναγόμενος ἐξεμεθήσεται ἐκ κοιλίας αὐτȣ,

Εξ οἰκίας ϑ αὐτȣ ἐξήγαγεν αὐτὸν ἄγγελος θανάτȣ.

Θυμὸς ϑ δρακόντων θηλάσει,

Καὶ μὴ ἐλθοι αὐτὸν γλῶσσα ὀ-
φεως.
Μὴ ἴδοι ἄμελξιν νομάδων, μηδὲ
νομὰς μέλιτ῾ος καὶ βυτύρου.
Εἰς κενὰ καὶ μάταια ἐκοπίασεν.
Σηρὶν ὃ πλοῦτον ἁρπάσῃ ὁ γαβύσε῾,
ὥσπερ σφύγνον ἀμάσητον, ἀκα-
τάποτον.
Πολλὰν γὰρ ἀδυνάτων οἴκοις ἐ-
θεσεν,
Δίαιταν ὃ αὐτὸς ἥρπασεν, ⁊ οὐκ
ἔσπεν.
Διὰ τοῦτο οὐκ ἔσται αὐτῷ σωτηρία
ἐν τοῖς ὑπαρχουσιν αὐτοῦ,
Οὐδὲ μνησθήσῃ αὐτοῦ τὰ ἀγαθά.
Εν ἐπιθυμίᾳ αὐτοῦ ὁ σωθήσε῾.
Οὐκ ἔστιν ὑπόλειμμα τοῖς βεβρώ-
μασιν αὐτοῦ.
Οταν δοκῇ ἤδη πεπληρῶσθαι, θλι-
βήσε῾ται·
Πᾶσα ὃ δυναίκη ἐπ' αὐτὸν ἐπ-
ελθύσεται, ⁊ πληρώσῃ γαστέρα
αὐτοῦ.
Επαποστείλαι ἐπ' αὐτὸν θυμὸν
ὀργῆς, ῥίψαι ὃ ἐπ' αὐτὸν ὀ-
δυνὰς·
Καὶ ὁ μὴ ζωθῇ ἐκ χειρὸς σι-
δήρου·
Τοξόαι ὃ αὐτὸν τόξον χάλ-
κεον,
Καὶ διεξέλθοι διὰ ζωμαλέω αὐ-
τοῦ βέλε῾ος.
Ανδρα ὃ ἐν διαίταις αὐτοῦ μὴ πορευ-
πατήσαι·
Επ' αὐτῷ φόβοι, ⁊ πᾶν σκότ῾ος
αὐτὸν ἀφανισμένον.
Κατέδεται ὃ αὐτὸν πῦρ ἄ-
σβεσον,
Καὶ κακώσαι αὐτοῦ ἐπήλυτ῾ον οἶ-
κον.
Αναβαλύψαι αὐτοῦ ὁ οὐρανὸς τὰς
ἀνομίας,
Γῆ ὃ ἐπαναστήσῃ αὐτῷ.
Ελκύσαι οἶκον αὐτοῦ ἀπώλεια
εἰς τέλ῾ος,
Καὶ ἡμέρα ὀργῆς ἐπῆλθοι αὐτῷ.
Αὕτη ἡ μερὶς ἀνθρώπου ἀσεβοῦς
παρὰ Κυρίου,
Καὶ κλῆμα ὑπαρχόντων αὐτοῦ
παρὰ τοῦ ἀποκόπου.
Υπολαβὼν ὃ Ιωβ, λέγει· Κεφ. κα.
Ακούσατέ μου, ἀκούσατέ μου τῶν
λόγων,
Ινα μὴ εἴπῃ μοι αὕτη παρ' ὑμῶν
παράκλησις.
Βασάσατέ με, ἐγὼ ὃ λαλήσω·
Εἶτα μή μου καταγελᾶτε.
Τί γάρ; μὴ ἐξ ἀνθρώπου ἡ ἔλεγ-
ξίς μου;
Καὶ διατί ὁ θυμωθήσομαι;
Εμβλέψαντες εἰς ἐμὲ θαυμάσα-
τε, χεῖρα θέντες ἐπὶ στόμα.
Εαὐτὸν γὰρ μνησθῶ, ἐσπούδακα,
Εθησι δέ μου τὰς σαρκας ὀδυνᾶι.
Διατί ὃ ἀσεβεῖς ζῶσιν,
Γεπαλαίωνται ὃ ⁊ πλούτῳ;
Ο σπόρος αὐτῶν κατ' ψυχὴν,
Τὰ ὃ τέκνα αὐτῶν ἐν ὀφθαλ-
μοῖς αὐτῶν.
Οἱ οἶκοι αὐτῶν εἰρηνεύσουσιν, φό-
βος ὃ οὐδαμοῦ·
Μάστιξ ὃ παρὰ Κυρίου οὐκ ἔστιν
ἐπ' αὐτοῖς.
Η βοῦς αὐτῶν οὐκ ἀμοτόκησεν,
Διεσώθη ὃ αὐτῶν ἡ ἐν γαστρὶ ἔχου-
σα, ⁊ οὐκ ἔσφαλεν.

Μένουσιν

Μένοισιν ὃ ὥσπερ πρόβατα αἰ-
ώνια·
Τὰ δὲ παιδία αὐτῷ περισπαί-
ζει αὐτοῖς,
Αναλαμβάνοντα ψαλτήριον καὶ
κιθάραν,
Καὶ εὐφραίνονται φωνῇ ψαλμοῦ.
Συντελέσαν ἐν ἀγαθοῖς τὸν βίον
αὐτῶν,
Εν ὃ ἀναπαύσει ᾅδου ἐκοιμή-
θησαν.
Λέγει ὃ ὁ ἀσεβὴς τῷ Κυρίῳ· ἀπό-
στα ἀπ' ἐμοῦ·
Τὰς ὁδούς σου εἰδέναι οὐ βούλομαι.
Τί ἱκανός, ὅτι δουλεύσωμεν αὐτῷ;
Καὶ τίς ὠφέλεια ὅτι ἀπαντήσωμεν
αὐτῷ;
Εν χερσὶν γὰρ αὐτῶν εἰσὶ τὰ ἀ-
γαθὰ, ἔργα δὲ ἀσεβῶν οὐ κα-
θαρά.
Οὐ μενεῖ δὲ ἀλλὰ τῶν ἀσεβῶν λύ-
χνος σβεσθήσεται,
Επελεύσεται δὲ αὐτοῖς ἡ κατα-
στροφὴ,
Καὶ ὠδῖνες αὐτοῖς * ἔξουσιν ἀπὸ
ὀργῆς·
Εσονται δὲ ὥσπερ ἄχυρα κατὰ
πρόσωπον ἀνέμου,
Η ὥσπερ κονιορτὸς ὃν ὑφείλατο
λαίλαψ.
Εκλείποι υἱοῖς τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ·
Ανταποδώσει πρὸς αὐτὸν, καὶ γνώ-
σεται.
Ιδοιεν δὲ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ τὴν
ἑαυτοῦ σφαγὴν,
Καὶ ἀπὸ Κυρίου μὴ διασωθείη·
Οἷς τὸ θέλημα αὐτοῦ ἐν οἴκῳ αὐ-
τοῦ μετ' αὐτόν·
Καὶ ἀριθμοὶ μηνῶν αὐτοῦ διηρέ-
θησαν.
Πότερον οὐχὶ ὁ Κύριός ἐστιν ὁ δι-
δάσκων σοφίαν τὸν ὑψηλόν;
Αὐτὸς δὲ τοῖς ὑφηλοῖς κρίνει.
Οὗτος ἀποθανεῖται ἐν κράτει ἀφρο-
σύνης αὐτοῦ,
Ολῳ δὲ ἀπαθῶν καὶ ἀθώων,
Τὰ δὲ ἔγκατα αὐτοῦ πλήρη στέατος,
Ο δὲ μυελὸς αὐτοῦ διαχεῖται.
Ο δέ γε τελευτᾷ ὑπὸ πικρίας ψυ-
χῆς, οὐ φαγὼν ἀγαθὸν οὐδέν·
Ομοθυμαδὸν δὲ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ἐπὶ
γῆς κοιμηθήσονται,
Σαπρία δὲ αὐτοὺς ἐκάλυψεν
ἐπὶ γῆς.
Ωσε οἶδα ὑμᾶς, ὅτι τόλμη ἐπί-
κειταί μοι,
Ωσε ἐρεῖτε· ποῦ ἐστιν οἶκος ἀρ-
χαίου;
Καὶ ποῦ ἐστιν σκέπη τῶν σκηνω-
μάτων τῶν ἀσεβῶν;
Ερωτήσατε τοὺς παροδεύοντας ὁ-
δὸν,
Καὶ τὰ σημεῖα αὐτῶν οὐκ ἀπαλ-
λοτριώθησεται·
Οτι εἰς ἡμέραν ἀπωλείας κυφί-
ζει ὁ πονηρὸς,
Καὶ εἰς ἡμέραν ὀργῆς αὐτοῦ ἀπ-
αχθήσεται.
Τίς ἀπαγγελεῖ ἐπὶ προσώπου αὐ-
τοῦ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ;
Καὶ ἃ αὐτὸς ἐποίησεν, τίς ἀνται-
ποδώσει αὐτῷ;
Καὶ αὐτὸς εἰς τάφους ἀπηνέχθη,
Καὶ ἐπὶ σωρῷ ἠγρύπνησεν.
Εγλυκάνθησαν αὐτῷ χάλικες χει-
μάρρου·

* ἴσ. ἥ-
ξουσιν

Καὶ ὀπίσω αὐτοῦ πᾶς ἀδελφὸς ἀπελθύσεται,
Καὶ ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἀναρίθμητοι.
Γως δὲ παρακαλεῖτέ με κενά;
Τὸ δὲ ἀφ' ὑμῶν καταπαῦσαί με οὐδέν ἐστιν.
Κεφ.κβ Υπολαβὼν δὲ Ελιφὰζ ὁ Θαιμανίτης, λέγει·
Πότερον οὐχὶ ὁ Κύριός ἐστιν ὁ διδάσκων σωφρονεῖν καὶ ἐπιστήμην;
Τί γὰρ μέλει τῷ Κυρίῳ, ἐὰν σὺ ἦς ἄμεμπτος τοῖς ἔργοις;
Η ὠφέλεια αὐτῷ ὅτι ἀπλώσῃς τὴν ὁδόν σου;
Η λόγον σου ποιούμενος, ἐλέγξει σε, καὶ σωφρονισθήσεταί σοι εἰς κρίσιν;
Γότερον οὐχὶ ἡ κακία σου ἐστὶν πολλὴ,
Αναρίθμητοι δὲ αἱ ἁμαρτίαι σου;
Ηνεχύραζες γὰρ τοὺς ἀδελφούς σου δωρεάν,
Αμφίασιν δὲ γυμνῶν ἀφείλου.
Οὐ δὲ ὕδωρ διψῶντα ἐπότισας,
Αλλὰ πεινώντων ἐστέρησας ψωμόν.
Εθαύμασας δὲ ἰσχὺν προσώπων,
Εκοίμισας δὲ πλουσίους ἐπὶ γῆς.
Χήρας δὲ ἐξαπέστειλας κενάς,
Καὶ ὀρφανοὺς ἐκάκωσας.
Τοιγαροῦν ἐκύκλωσάν σε παγίδες,
Καὶ ἐπαπώδησέν σε πόλεμος ἐξαίσιος.
Τὸ φῶς σοι εἰς σκότος ἀπέβη,
Κοιμηθέντα δέ σε ὕδωρ ἐκάλυψεν.
Μὴ ὁ τὰ ὑψηλὰ ναῶν οὐκ ἐφορᾷ;
Τοὺς δὲ ὕβρει φερομένους ἐταπείνωσεν.
Καὶ εἶπας· Τί ἔγνω ὁ ἰσχυρός; ἢ κρίνει τὸν γνόφον κρίνει;
Νεφέλη ἀποκρυφὴ αὐτῷ, καὶ οὐκ ὄψεται·
Καὶ γῦρον οὐρανοῦ διαπορεύσεται.
Μὴ τεῖχον αἰῶνιον φυλάξεις, ὃν ἐπάτησαν ἄνδρες δίκαιοι;
Οἱ συνελήφθησαν ὥραι,
Ποταμὸς ἔπιπτεν ὁ θερμαλιοι αὐτῶν·
Οἱ λέγοντες, Τί ποιήσει ἡμῖν ὁ Κύριος;
Η τί ἐπάξει ἡμῖν ὁ παντοκράτωρ;
Οτεγε ἐνέπλησεν τοὺς οἴκους αὐτῶν ἀγαθῶν·
Βουλὴ δὲ ἀσεβῶν πόρρω ἀπ' αὐτοῦ.
Ιδόντες δίκαιοι ἐγέλασαν,
Αμεμπτος δὲ ἐμυκτήρισεν αὐτούς.
Εἰ μὴ ἠφανίσθη ὑποστάσεις αὐτῶν,
Καὶ τὸ κατάλειμμα αὐτῶν καταφάγεται πῦρ.
Γενοῦ δὲ σκληρὸς, ἐὰν ὑπομείνῃς,
Η ὁ καρπός σου ἔσται ἐν ἀγαθοῖς.
Ελαβε δὲ ἐκ στόματος αὐτοῦ σωτηρίαν,
Καὶ ἀνάλαβε τὰ ῥήματα αὐτοῦ ἐν καρδίᾳ σου.
Εαν δὲ ἀπιστραφῇς, καὶ ταπεινώσῃς σεαυτὸν ἔναντι Κυρίου,
Καὶ πόρρω ποιήσον ἀπὸ διαίτης σου τὸ ἄδικον·
Θήσῃς ἐπὶ χώματος ἐν πέτρᾳ, ὡς ὥσπερ χειμάρρους Ωφείρ·
Εσται δέ σοι ὁ παντοκράτωρ βοηθὸς ἀπὸ ἐλαθρῶν,

Καθαρὸν

Καθαρὸν ὃ ἀποδώσῃ ζε ὥσπερ
ἀργύρ@ πεπυρωμένον.
Εἶτα ἐν παῤῥησίᾳ ἔσῃ ἔναντι Κυ-
ρίου, ἀναβλέψας εἰς @ ἀφανὲς
νὸν ἱλαρός.
Εὐξαμένου δέ ζου πρὸς αὐτὸν, εἰσα-
κούσεταί ζου,
Δώσῃ ὃ τὰς ὐχάς ζου ἀποδοῦναι.
Ἀποκατασήσῃ δέ ζοι δίκαιαν δι-
καιοσύνης,
Ἐπὶ ὃ ὁδοῖς ζοι ἔσαι φέγ@,
Ὁτὶ ἐταπείνωσας ζεαυτὸν ϗ ἐρεῖς,
Εἰ ὑπερηφανθυσάμενον.
Καὶ κύφονται ὀφθαλμοῖς σώσῃ, ῥύ-
σε@ ὃ ἀθῶον·
Καὶ ὀλιγοωθήσῃ ἐν καθαραῖς χερ-
σὶν ζου.
Κεφ.κγ. Ὑπολαβὼν ὃ Ἰὼβ, λέγ·
Καὶ δὴ οἶδα ὅτι ἐκ χρεῶν μου ἡ
ἔλεγξίς ὄζιν·
Ἡ χεὶρ αὐτοῦ βαρεῖα γέγονεν ἐπ'
ἐμοὶ,
Στενάζω ὃ ἐπ' ἐμαυτόν.
Τίς γὰρ δῶ γνῷη ὅτι βούλομαι
αὐτὸν, καὶ ὅτι ἔλθοιμι εἰς
τέλ@;
Εἴποιμι ὃ ἐπ' αὐτοῦ κρίμα,
Τὸ ὃ στόμα μου ἐμπλήσῃ με ἐλέγχου.
Γνῴην ὃ ῥήματα ἃ μοι ἐρεῖ,
Αἰδοίμην ὃ ἵνα μοι ἀπαγ-
γέλῃ,
Καὶ εἰ πολλῇ ἰσχύϊ ἐπελεύσε-
ταί μοι,
Καὶ εἰ ἐν ἀπλῇ ὁ χρήσεταί μοι·
Ἀληθῆ γὰρ καὶ ἔλεγχ@ παρ'
αὐτῷ·
Ἐξαγάγοι ὃ εἰς τέλ@ τὸ κρί-
μα μου.

Ἐὰν γὰρ πορευθῶ εἰς τὰ ὀπίσω,
οὐκέτι εἰμί·
Τὰ ὃ ἐπ' ἐσχάτοις οὐ οἶδα;
Ἀκουσεσὶ πιήσαν@ αὐτοῦ, καὶ ὁ
κατέχον·
Γεγελασὶ δεξιὰ, καὶ οὐκ ὄ-
ψομαι.
Οἶδεν γὰρ ἤδη ὁδόν μου αὐτὸς,
Καὶ διέκρινέν με ὥσπερ χρυσίον.
Ἐξελεύσομαι ὃ ἐν ἐντάλμασιν
αὐτοῦ·
Ὁδοὺς γὰρ αὐτοῦ ἐφύλαξα, καὶ ὁ μὴ
ἐκκλίνω.
Ἀπὸ ἐντολῶν αὐτοῦ ὁ μὴ ὀκνήσω,
ἵνα μὴ ἀποθανοῦμαι,
Ἐν ὃ κόλπῳ μου ἔκρυψα τὰ ῥή-
ματα αὐτοῦ.
Εἰ ὃ ⸂ αὐτὸς ἔκρινεν ἕτως,
Τίς ὄζιν ὁ ἀντερῶν αὐτῷ;
Ὃ γὰρ αὐτὸς ἠθέλησεν, καὶ ἐ-
ποίησεν.
Διὰ τοῦτο ἐπ' αὐτῷ ἐσπουδάκειν,
Νοητέμενο@ ὃ, ἐφρόντισα αὐτοῦ.
Ἐπὶ τούτῳ ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ κα-
ταπουδασθῶ·
Κατανοήσω, καὶ ποιησόμαι ἐξ αὐ-
τοῦ. Κύριός μου ἐμαλάκυνεν ⸂
καρδίαν μου,
Ὁ ὃ παντοκράτωρ ἐσπούδακεν
ἐπ' ἐμέ·
Οὐ γὰρ ἤδειν ὅτι ἐπελεύσεταί μοι
γνόφ@,
Γεγόσωπον δέ μου καλύψει σκότ@.
Διατί ὃ, Κύριε, ἔλαθον ὥρας Κεφ.κδ.
ἀσεβεῖς ἀνδρὸς;
Ὅλον ὃ ὑπερέβησαν, καὶ ποίμνιον
σὺν ποιμένι ἥρπασαν.
Ὑποζύγιον ὃ ὀρφανῶν ἀπήγαγον,

Καὶ βωμῶ χήεας ἰωὲχύεσαν, ἀξέλιναν ϑ' ἀδιωάτους ἀξ ὁδοῦ δικαίας.
Ομῳδυμαδὸν ϑ' ἐκρύβησαν πεφειδὲς γῆς, ἐ ἀπέβησαν ὥσπερ ὅτοι ἐν ἀχῳῦ.
Υπὲρ ἐμοῦ ἀξελδόντες, τῇ ἑαυτῇ πεφάξῃ ἀχρὸν πεὲ ὥρας ἀϰ αὐτῇ ὄντα ἐϑέλοσαν.
*Ἰσ. ἠδιώϑη
*Ηδιώϑη ϑ' αὐτῷ ἅρτος εἰς νεωτέρης· ἀδιώατοι ϑ' ἀσεβῶν ἀμπελῶνας ἀσιτὶ ἐ ἀμιδὶ εἰρχάσαντο.
Γυμνοὶς ϑ' πολλοὶς ἐκοίμησαν ἀΰδυ ἱματίων,
Αμφίασιν ϑ' ψυχῆς ἑαυτῇ ἀφείλαντο.
Απὸ ψεκάδων ὀρέων ὑχραίνον ϑ',
Καὶ ὠδὲ τὸ μὴ ἔχειν ἑαυτοὶς σκέπιω, πέζαν πεῤῥιεβάλοντο.
Ηρπασαν ϑ' ὀρφανοὶς ἀπὸ μασοῦ,
Καὶ ἐκπεπλωκότα ἐταπείνωσαν.
Γυμνοὶς ἐκοίμησαν ἀδίκως,
Πεινώντων ϑ' ψωμὸν ἀφείλαντο.
Εν σκοτεινοῖς ἐνήρβυσαν ἀδίκως,
Οδὸν ϑ' δικαίων ϰὲ ἠθέλησαν.
Εκ πόλεως ἐ ἀξ οἰκιῶν ἰδίων ἀξέβαλον αὐτούς.
Ψυχὴ ϑ' νηπίων ἐσέναξεν μεγάλως.
Αὐτὸς ϑ' ἀγαπήτῶν ἀπισκοπιῶ ϰὲ πεποίηϑ';
Επ ὄντων αὐτῷ ἀπὶ γῆς, καὶ ϰὲ ἐπιγνώσομαι.
Οδὸν ϑ' δικαιοσυνης ϰὲ ἠθέλησαν,
Οὐδὲ ἐπορεύϑησαν ἀξ ἀτραπιὰς αὐτῆς.
Γνοὺς ϑ' αὐτῷ τὰ ἔργα, πεπράδωκεν αὐτοὶς εἰς σκότος.
Καὶ νυκτὸς ἔστω ὡς κλέπτης.

Καὶ ὀφθαλμὸς μοιχοῦ ἐφύλαξεν σκότος,
Λέγων· ϰὲ πεθσονοήσῃ με ὀ ὀφθαλμός.
Καὶ ἀποκρυβιῶ πεθσώπου ἔϑετο.
Διώρυξεν ἐν σκότῃ οἰκίας,
Ημέρας ϑ' ἐσφεάγισαν ἑαυτούς.
Οὐκ ἐπέγνωσαν φῶς,
Οτι ὁμῳδυμαδὸν * αὐτοῖς τὸ πεφοὶ διεσπέδασεν,
Οἳ ἐπιγνώσεται πεφαχαὶς σκιὰ ϑανάτου.
Ελαφεός ἐστιν ἐπὶ πεθσώπου ὕδατος·
Καταφαθείη ἡ μεῖς αὐτῷ ἐπὶ γῆς,
Αναφανείη ϑ' τὰ φυτὰ αὐτῷ ἐπὶ γῆς ξηφά·
Αγχαλίδα γὰ ὀρφανοῦ ἥρπασαν.
Εἶτα ἐμνήϑη αὐτῷ ἡ ἁμαρτία,
Καὶ ὥσπερ ὁμίχλη δρόσου, ἀφανὴς ἐγχύετο.
Αποδοθείη αὐτῷ χαϑὰ ἔπραξεν,
Σωτειβείη ϑ' πᾶς ἀσεβὴς ἴσα ξύλῳ ἀδιάτῳ.
Στεῖραν γὰρ ϰὲ ἐπῴκησεν, ϰὲ δὲ ἀμώμαρον ἠλέησαν·
Θυμῷ ϑ' χατέσχεψαν ἀδιωάτους.
Αναστὰς δικαιοσῶ, ϰὲ μὴ πεσθύσῃ ὑπὲρ τὸ ἑαυτῶ ζωῆς·
Μαλακισθεὶς ϑ', μὴ ἐλπιζέτω ὑγιάναι, ἀλλὰ πεσεῖται νόσῳ.
Πολλοὺς γὰρ ἐκάκωσεν τὸ ὕψωμα αὐτοῦ·
Εμβραύϑη ϑ' ὥσπερ χλόη ἐν καύματι,
Η ὥσπερ σάχυς αὐτόματος ἀπὸ πεσὼν ἀπὸ καλάμης.

* Ἰσ. αὐδιεσπέδασεν, τοὺς

Εἰ

Εἰ ᾗ μὴ, τίς ἐστιν ὁ φάμενός με ψευδῆ λέγειν;
Καὶ ποῦ εἰς ὠδὲν τὰ ῥήματά μου;
Κεφ. κε. Ὑπολαβὼν ᾗ Βαλδὰδ ὁ Σαυχίτης, λέγει·
Τί γὰρ ἐστιν τὸ φοβούμενον ὁ φόβος αὐτὸ αὐτῷ;
Ὁ ποιῶν τὰ σύμπασαν, ἐν ὑψίστῳ ἐστίν.
Μὴ γὰρ ἔστι ὑπολάβοι, ὅτι ἐστὶν ἀρχὴ κύριος πλεονατῆς·
Ἐπὶ τίνας ᾗ αὐτῷ οὐκ ἐπελεύσεται ἔνεδρα παρ' αὐτοῦ;
Ὡς γὰρ ἔσται βροτὸς δίκαιος ἔναντι Κυρίου;
Ἢ τίς ἀναποκαθαρεῖται ἀπ' αὐτοῦ γυνὴ τοκετὸς γυναικός;
*ἴσ. Οὐενὸς * Οὐδανὸς ὁ καθαρός.
Ὁ λέγων τῷ ἡλίῳ μὴ ἀνατεῖλαι, καὶ οὐκ ἀνατέλλει, καὶ οὐκ ἀποφαύσει, καὶ οὐκ ἀποφαύσει,
Ἀστρα ᾗ οὐκ ἀμενηνὰ ἐναντίον αὐτοῦ·
Εἰ ᾗ πᾶς ἀνθρωπος Ζαπρία, καὶ υἱὸς ἀνθρώπου σκώληξ.
Κεφ. κς Ὑπολαβὼν ᾗ Ἰωὺ, λέγει·
Τίνι τρόπῳ; ἢ τίνι μέλλεις βοηθεῖν;
Πότερον οὐκ ὦ πολλὴ ἡ ἰσχὺς καὶ ὁ βραχίων κραταιός ἐστιν;
Τίνι συμβεβούλευσαι;
Οὐχ ὧ ἡ πᾶσα Σοφία;
Ἢ τίνι ἐπακολουθεῖς; οὐχ ὧ ἡ μεγίστη δυνάμις;
Τίνι ἀνήγγελας ῥήματα;
Πνοὴ ᾗ τίνος ἐστὶν ἡ ἐξηυδουσα ἐκ σοῦ;
Μὴ γίγαντες μαιωθήσονται

Ὑποκάτωθεν ὕδατος καὶ γειτόνων αὐτοῦ;
Γυμνὸς ὁ ᾅδης ἐνώπιον αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἔστιν περιβόλαιον τῇ ἀπωλείᾳ·
Ἐκλείπων βορέαν ἐπ' οὐδὲν,
Κρεμῶν γῆν ἐπ' οὐδενός,
Δεσμεύων ὕδωρ ἐν νεφέλαις αὐτοῦ,
Καὶ οὐκ ἐρράγη νέφος ὑποκάτωθεν αὐτοῦ·
Ὁ κρατῶν πρόσωπον θρόνου,
Σκέπων ἐπ' αὐτὸν νέφος αὐτοῦ·
Πέρασμα ἐγύρωσεν ἐπὶ προσώπου ὕδατος,
Μέχρι συντελείας φωτὸς μετὰ σκότους.
Στύλοι οὐρανοῦ * ἐπεσάπησαν, *ἴσ. ἀπεσάπησθ, vel ut in cod. impr. ἐπεσάπησθ,
Καὶ ἐξέστησαν ἀπὸ τῆς ἐπιτιμήσεως αὐτοῦ.
Ἰσχύϊ μὲ κατέπαυσεν τὴν θάλασσαν,
Ἐπιστήμῃ ᾗ ἔτρωσεν τὸ κῆτος·
Κλεῖθρά τε οὐρανοῦ δεδοίκασιν αὐτόν·
Πρόσταγμα ᾗ ἐθαυμάτωσεν δράκοντα ἀποστάτην.
Ἰδοὺ ταῦτα μέρη ὁδοῦ αὐτοῦ,
Καὶ ἐπὶ ἰκμάδα λόγου ἀκηκούμεθα ἐν αὐτῷ·
Σθένος ᾗ βροντῆς αὐτοῦ τίς οἶδεν ὁπότε ποιήσῃ;
Ἐλιὺ ᾗ προσθεὶς Ἰὼβ τῷ προσώπῳ, Κεφ. κζ εἶπεν·
Ζῇ Κύριος ὃς ἔστως με κέκρικεν,
Καὶ ὁ παντοκράτωρ ὁ πικράσας μου τὴν ψυχήν·
Εἰ μὴν ἔτι τὸ πνεῦμά μου ἐνόσησεν ἐν ἐμοὶ,
Πνεῦμα ᾗ θεῖον ἔτι προσὸν ἐν *ῥήμασίν μου, *ἴσ. ῥῆμ

Οὐ

Οὐ μὴ λαλήσῃ τὸ στόμα μου ἄδικα,
Οὐδὲ ἡ ψυχή μου μελετήσῃ ἄνομα.
Μή μοι εἴη, δικαίους ὑμᾶς ἀποφῆναι, ἕως αὖ ἀποθανῶ·
Οὐ γὰρ ἀπαλλάξω τὴν ἀκακίαν μου,
Δικαιοσύνῃ δὲ προσέχων οὐ μὴ προδῶμαι·
Οὐ γὰρ σιώπομαι ἐμαυτῷ ἄτοπον προφάξας.
Οὐ μὴν δὲ ἀλλ' εἶπαν οἱ ἐχθροί μου ὥσπερ ἡ κατασκοφὴ τῶν ἀσεβῶν,
Καὶ οἱ ἐπανιστάμενοί μοι, ὥσπερ ἡ ἀπώλεια τῶν παρανόμων.
Ναὶ μὴν τίς γάρ ἐστιν ἔτι ἐλπὶς ἀσεβεῖ ὅτι ἐπέχει;
Μὴ πεποιθὼς ἦν ἐπὶ Κύριον, εἰ ἆρα σωθήσεται;
Ἢ τὴν δέησιν αὐτοῦ ἀκούσῃ ὁ Κύριος;
Ἐπηθύσῃς δὲ αὐτῷ ἀνάγκης, μὴ ἔχει παῤῥησίαν ἐναντίον αὐτοῦ;
Ἢ πῶς ἐπικαλεσαμένου αὐτόν, εἰσακούσεται αὐτοῦ;
Ἀλλὰ δὴ ἀναγγελῶ ὑμῖν τί ἐστιν ἐν χειρὶ Κυρίου,
Ἃ ἐστιν παρὰ τῷ παντοκράτορι, οὐ φθύσομαι.
Ἰδοὺ δὴ πάντες ὑμεῖς ἑωράκατε·
Διατί δὲ κενὰ κενοῖς ἐπιβάλλεσθε;
Αὕτη ἡ μερὶς ἀνθρώπου ἀσεβοῦς παρὰ Κυρίου,
Ὀργὴ δὲ δυναστῶν ἐξελεύσεται παρὰ παντοκράτορος ἐπ' αὐτούς.
Ἐὰν πολλοὶ γένωνται οἱ υἱοὶ αὐτοῦ, εἰς σφαγὴν ἔσονται,
Ἐὰν δὲ καὶ ἀνθρωπάριον, τεθραμμένον
Οἱ δὲ τεθνηκότες αὐτῷ κακῷ θανάτῳ τελευτήσουσιν·
Καὶ χήρας αὐτῶν οὐδεὶς ἐλεήσῃ.
Ἐὰν συναγάγῃ ὥσπερ χοῦν ἀργύριον,
Ἴσα δὲ πηλῷ χρυσίον ἑτοιμάσῃ,
Ταῦτα πάντα δίκαιοι περιποιήσονται,
Τὰ δὲ χρήματα αὐτοῦ ἀληθινοὶ καθέξουσιν·
Ἀπέβη δὲ ὁ οἶκος αὐτοῦ ὥσπερ σητός,
Καὶ ὥσπερ ἀράχνη ὁ πλοῦτος αὐτοῦ.
Γλέσῃ κοιμηθεὶς οὐ προσθήσῃ,
Ὀφθαλμὸς αὐτοῦ διήνοιξεν, καὶ οὐκ ἔστιν.
Κοιμηθέντι συναντήσονται αὐτῷ, ὥσπερ ὕδωρ, ὀδυνῶν,
Νυκτὶ δὲ ὑφείλατο αὐτὸν γνόφος.
Ἀναλήψεται αὐτὸν καύσων, καὶ ἀπελεύσεται,
Καὶ λικμήσῃ αὐτὸν ἐκ τοῦ τόπου αὐτοῦ, καὶ ἀπορρίψει αὐτὸν, καὶ οὐ φείσεται·
Ἐκ χειρὸς αὐτοῦ φυγῇ φεύξεται·
Κρατήσῃ ἐπ' αὐτὸν χεῖρας αὐτοῦ,
Καὶ συρεῖ αὐτὸν ἐκ τοῦ τόπου αὐτοῦ.
Ἔστιν γὰρ ἀργυρίῳ τόπῳ ὅθεν γίνεται, Κεφ. κη.
Τόπῳ δὲ χρυσίῳ ὅθεν διηθεῖται·
Σίδηρος μὲν γὰρ ἐκ γῆς γίνεται,
Χαλκὸς δὲ ἴσα λίθῳ λατομεῖται.
Τάξιν ἔθετο σκότει,
Καὶ καμάτων πέρας αὐτὸς ἐξακριβάζεται·
Λίθῳ, σκοτία, καὶ σκιὰ θανάτου,
Διακοπὴ χειμάῤῥου ἀπὸ κονίας.

Οἱ

Οἱ ᾗ ἀπλανθανόμυοι ὁδοὶς δικαιοσύνης, ἠδένησαν ἐκ βεθλῶν.
Γῆ, ἐξ αὐτῆς ἐξελεύσε) ἄρτος,
Ὑποκάτω αὐτῆς ἐσκάφη ὡς πῦρ.
Τόπος Σαπφείρου καὶ οἱ λίθοι αὐτῆς,
Καὶ χῶμα χρυσίου αὐτοῦ.
Τεῖβος ἐκ ἔγνω αὐτὸν πετηνὸν,
Καὶ ὑ ᾠδέβλεψεν αὐτὸν ὀφθαλμὸς γυπός.
Οὐκ ἐπάτησαν αὐτὸν υἱοὶ ἀλαζόνων,
Οὐ γὰρ ἦλθεν ἐπ' αὐτῆς λέων.
Εν ἀκροτόμῳ ἐξέτεινεν χεῖρα αὐτοῦ,
Κατέσκαψεν ᾗ ἐκ ῥιζῶν ὄρη.
Δίνας ᾗ ποταμῶν ἔρρηξεν,
Γαῦν ᾗ τίμιον ἶδεν αὐτὸς ὁ ὀφθαλμός.
Καὶ βάθη ποταμῶν ἀνεκάλυψεν,
Εξήξεν ᾗ αὐτοῦ δυνάμιν εἰς φῶς.
Η ᾗ Σοφία πόθεν εὑρεθῇ;
Γοῦν ᾗ τόπος ἐστὶν ἐπιστήμης;
Οὐκ οἶδεν βροτὸς ὁδὸν αὐτῆς,
Οὐδὲ μὴ εὑρεθῇ ἐν ἀνθρώποις.
Αβυσσος εἶπεν, οὐκ ἔστιν ἐν ἐμοί·
Καὶ θάλασσα εἶπεν, οὐκ ἔστιν μεθ' ἐμοῦ.
Οὐ δώσει συγκλεισμὸν ἀντ' αὐτῆς,
Καὶ ὑ σαθήσεται ἀργυρίῳ ἀντάλλαγμα αὐτῆς·
Καὶ ὑ συμβασανισθήσεται χρυσίῳ Ωφείρ,
Εν ὀνυχι λιμένος καὶ Σαπφείρῳ·
Καὶ οὐκ ἰσωθήσεται αὐτῇ χρυσίῳ καὶ ὑάλῳ,
Καὶ τὸ ἄλλαγμα αὐτῆς σκεύη χρυσᾶ·
Μετέωρα καὶ λαβεὶς ὑ μνησθήσε).

Καὶ ἔλεγον Σοφίαν ὑπὲρ τὰ ἐσώτατα οὐκ ἰσωθήσε) αὐτῇ Τοπάζιον Αἰθιοπίας,
Χρυσίῳ καθαρῷ ὑ συμβασανισθήσεται.
Η δὴ Σοφία πόθεν εὑρέθη;
Γοῦν δέ ἐστιν τόπος συνέσεως;
Λέληθεν παντὸς ζῶντος,
Καὶ ἀπὸ πετηνῶν ὑ ἀφανὸς ἐκρύβη.
Η ἀπώλεια, καὶ ὁ θανάτος εἶπεν,
ἀκηκόαμεν αὐτῆς τὸ κλέος.
Ο Κύριος οἶδεν συνέσεσεν αὐτῆς τὴν ὁδὸν,
Αὐτὸς γὰρ οἶδεν τὸν τόπον αὐτῆς.
Αὐτὸς γὰρ τὸν ὑπ' ὐρανὸν πᾶσαν ἐφορᾷ, εἰδὼς τὰ ἐν τῇ γῇ πάντα ἃ ἐποίησεν·
Εποίησεν ᾗ ἀνέμων σταθμὸν, καὶ ὑδάτων μέτρα.
Οτε ἐποίησεν ὕετον, ἰδὼν ἐνεθύμησεν,
Καὶ ὁδὸν ἐν ἐναγμάτι φωνῆς·
Τότε εἶδεν αὐτὸν, καὶ ἐξηγήσατο αὐτὸν,
Ετοιμάσας ἐξιχνίασεν.
Εἶπεν ᾗ ἀνθρώπῳ, ἰδοὺ ἡ θεοσέβεια ἐστὶν Σοφία,
Τὸ ᾗ ἀπέχεσθαι ἀπὸ κακῶν, ἐστὶν ἐπιστήμη.
Γεγραπται ᾗ ἔτι τῷ προοιμίῳ Ιὼβ, λέγει· Κεφ. κθ.
Τίς ἂν με θείη μηνῶν καὶ μηνῶν ἡμερῶν τῶν ἔμπροσθεν,
Ημερῶν ὧν ὁ Θεὸς ἐφύλαττέν με,
Ως ὅτε ἦγεν λύχνον ἀνὰ κεφαλῆς μου,
Οτε ἐν τῷ φωτὶ αὐτοῦ ἐπορευόμην ἐν σκότει,
Οτε ἤμην ἀπορευόντων ὁδοῖς,

Οτε

Οτε ὁ Κύριος ἐπισκοπὴν ἐποιεῖτο τὴν οἰκίαν μου,
Οτε ἤμην ὑλώδης λίαν, κύκλῳ δέ μου οἱ παῖδες,
Οτε ἐχέοντό μου αἱ ὁδοὶ βουτύρῳ, τὰ δὲ ὄρη μου ἐχέετο γάλακτι·
Οτε ἐξεπορευόμην ὀρθρινὸν ἐν πόλει,
Εν δὲ πλατείαις ἐτίθετό μου ὁ δίφρος.
Ιδόντες με νεανίσκοι ἐκρύβησαν ἑαυτοῖς,
Γεροῦται δὲ πάντες ἐπανέστησαν·
Αδροὶ δὲ ἐπαύσαντο λαλοῦντες, δάκτυλον ἐπιθέντες ἐπὶ στόμα αὐτῶν.
Οἱ δὲ ἀκούσαντες περὶ ἐμοῦ ἐμακάρισάν με,
Καὶ γλῶσσα αὐτῶν τῷ λάρυγγι αὐτῶν ἐκολλήθη.
Οτι ὃς ἤκουσεν, ὡς ἐμακάρισέν με,
Οφθαλμὸς δέ με ἰδὼν ἐξέκλινεν.
Διέσωσα γὰρ πτωχὸν ἐκ χειρὸς δυνάστου,
Καὶ ὀρφανῷ ᾧ οὐκ ἦν βοηθὸς, ἐβοήθησα.
Εὐλογία ἀπολλυμένου ἐπ' ἐμὲ ἦλθε,
Στόμα δὲ χήρας εὐλόγησέν με.
Δικαιοσύνῃ δὲ ἐνεδυσάμην,
Ημφιασάμην δὲ κρίμα ἴσα διπλοΐδι.
Οφθαλμὸς ἤμην τυφλῶν, ποὶς δὲ χωλῶν.
Εγὼ ἤμην πατὴρ ἀδυνάτων,
Δίκην δὲ ἣν οὐκ ἤδειν ἐξιχνίασα.
Συνέτριψα δὲ μύλας ἀδίκων,
Εκ δὲ μέσου ὀδόντων αὐτῶν ἁρπαγμα ἐξέσπασα.

Εἶπον, ἡλικία μου γεραιὰ ὥσπερ στέλεχος φοίνικος,
Πολλὰ δὲ χρόνον βιώσω·
Η ῥίζα μου διηωρημένη ἐπὶ ὕδατος,
Καὶ δρόσος αὐλισθήσεται ἐπὶ τῷ θερισμῷ μου·
Η δόξα μου καινὴ μετ' ἐμοῦ, καὶ τὸ τόξον αὐτοῦ ἐν χειρὶ αὐτοῦ πορεύσεται.
Πρεσβύτεροι ἀκούσαντές μου ἠνέσχοντο ἔχον,
Εσιώπησαν δὲ ἐπὶ τῇ ἐμῇ βουλῇ,
Επὶ δὲ τοῖς ἐμοῖς ῥήμασι οὐ προσέθεντο,
Καὶ ὡς ἐν χάρισι ἐγίνοντό ποτε αὐτοῖς ἐλάλουν.
Ωσπερ γῆν διψῶσα προσδέχεται ὑετὸν,
Οὕτως ἔτοιμοι τὸ ἐμὸν λαλιὰν προσεδέχοντο.
Εἰ ἐγέλων πρὸς αὐτούς, οὐκ ἐπίστευον,
Καὶ φῶς τοῦ προσώπου μου οὐκ ἀπέπιπτεν.
Εξελεξάμην ὁδὸν αὐτοῖς, καὶ ἐκάθισα ἄρχων,
Καὶ καθεσκίωσα ὡσεὶ βασιλεὺς ἐν μονοζώνοις,
Ον τρόπον συμπαθεῖς παρακαλῶν.
Νυνὶ δὲ καταγέλασάν μου ἐλάχιστοι, Κεφ. λ.
Νῦν νεωτεροί εἰσί με ἐν μέρει, ὧν ἐξουδένουν τοὺς πατέρας αὐτῶν,
Οὓς οὐκ ἠξίωσα ἀξίους εἶναι κυνῶν τῆς ἐμῆς νομάδων.
Καίγε ἰσχὺς χειρῶν αὐτῶν ἐνάπτι μοι;
Επ' αὐτοὺς ἀπώλετο σωτήρια.

Εν ἀνδείᾳ καὶ λιμῷ * ἄγονος,
Οἱ φεύγοντες ἀνύδρον ἐρημίαν καὶ ταλαιπωρίαν,
Οἱ ἀφελκυσθέντες ἄλιμα ἐπὶ ἠθμῶν,
Ων ἄλιμα ἰῷ αὐτῷ τὰ σῖτα·
Αλιμοί τε καὶ πεφαυλισμένοι, ἐνδεεῖς ἀγαθοῦ,
Οἱ καὶ ῥίζας ξύλων ἐμασῶντο ὑπὸ λιμοῦ μεγάλου.
Επανέστησάν μοι κλέπται, ὧν οἱ οἶκοι αὐτῷ ἦσαν ζωγλαι τῶν πέτρων·
Αναμέσον βυθίων βοήσονται, οἱ ὑπὸ φρύγανα ἄγρια διητῶντο.
Αφρόνων υἱοὶ καὶ ἀτίμων, ὄνομα καὶ κλέος ἐσφεσμένον ἀπὸ γῆς.
Νυνὶ δὲ κιθάρα αὐτῶν ἐγώ εἰμι,
Καὶ ἐμὲ θρύλλημα ἔχθιστον.
Εβδελύξαντό με, ἀπὸς ἀπέστησαν μακρὰν,
Απὸ δὲ προσώπου μου οὐκ ἐφείσαντο πτύελου.
Ανοίξας γὰρ ὅδε φαρέτραν αὐτοῦ ἐκάκωσέν με,
Καὶ χαλινὸν δι' προσώπου μου ἐξαπέστειλεν.
Επὶ δεξιῶν τοῦ βλαστοῦ ἐπανέστησαν,
Πόδας αὐτῷ ἐξέτεινον, καὶ ὡδοποίησαν ἐπ' ἐμὲ τείχους ἀπωλείας αὐτῷ·
Εξερείβησαν τείχοι μου,
Εξέδυσαν γάρ με τὴν στολήν μου.
Βέλεσιν αὐτοῦ κατηκόντισέν με,
Κέχρηται δέ μοι ὡς ἐβούλετο.
Εν ὁδοῖς πέφυρμαι,
Επιστρέφονται δέ μου αἱ ὁδοῖαι.
Ωχετό μου ἡ ὑγιὴς ὥσπερ πνεῦμα,
Καὶ ὥσπερ νέφος ἡ σωτηρία μου ἀπῆλθεν.
Καὶ νυνὶ ἐπ' ἐμὲ ἐκχυθήσεται ἡ ψυχή μου·
Εχθισιν δέ με ἡμέραι ὀδυνῶδες,
Νύκτες δέ μου τὰ ὀστᾶ συνέθλασαν, καὶ τὰ νεῦρά μου διαλέλυται.
Πολλῇ ἰσχύϊ ἐπελάβετό μου τῆς στολῆς,
Ωσπερ τὸ περισσόμιον τῆς χιτῶνός μου περιέσχεν με·
Ηγαγέ με ἴσα πηλοῦ,
Εν γῇ καὶ σποδῷ ἡ μερίς μου.
Κέκραγα πρὸς σὲ, καὶ οὐκ εἰσακούεις μου.
* Εστησαν, καὶ * κατενόησάν με,
* Επέστησαν δέ μοι * ἀνελεήμονες.
Ως χεὶρ κραταιᾶ με ἐμαστίγωσας,
Εταξας δέ με ἐν ὀδύναις, καὶ ἀπέρριψάς με ἀπὸ σωτηρίας·
Οἶδα γὰρ ὅτι θανάτου με ἐκρίνεις,
Οἰκία γὰρ πάντι θνητῷ.
Εἰ γὰρ ὄφελον δυναίμην ἐμαυτὸν κατοφοῆσαι,
Η δεηθῆναι ἑτέρου, καὶ ποιήσει μοι τοῦτο.
Εγὼ δὲ ἐπὶ παντὶ ἀδυνάτῳ ἐκλαυσα,
Καὶ ἐστέναξα ἰδὼν ἄνδρα ἐν ἀνάγκῃ.
Καὶ ἔπαχον ἐγὼ ἐν ἀγαθοῖς, καὶ ἰδοὺ συνέβησάν μοι μᾶλλον ἡμέραι κακαί.
Η κοιλία μου ἐξέζεσεν, καὶ οὐ σιωπήσεται,
Προέφθασαν δέ με ἡμέραι πτωχείας
Στένων πεπόρευμαι ἄνευ φωτός,
Εστηκα δὲ ἐν ἐκκλησίᾳ κεκραγώς.
Αδελφὸς γέγονα σειρήνων,

Εταῖρος

* ἴσ. ἀγρωνοι,

* ἴσ. ἔστησα,
* ἴσ. καθενόησας, & ἐπέστησας, & ἀνελεημόνως.

Ἐπῆρεν ἢ σκοτεινόν.
Τὸ ἢ δέρμα μου μεμαλάνωται μεγάλως,
Τὰ ἢ ὀστᾶ μου ἀπὸ καύματος συνεφρύγη.
Ἀπέβη εἰς πένθος ἡ κιθάρα μου,
Ὁ ἢ ψαλμός μου εἰς κλαυθμὸν ἐμοί.
Κεφ. λα. Διαθήκην ἐθέμην τοῖς ὀφθαλμοῖς μου,
Καὶ ὑ συνήσω ἐπὶ παρθένων.
Καὶ ἐπεμέλησεν ὁ Θεὸς ἄνωθεν, κὴ κληρονομία ἰκανοῦ ἐξ ὑψίστου.
Οὐαὶ κὴ ἀπώλεια τῷ ἀδίκῳ, ℭ ἀπαλλοτρίωσις τοῖς ποιοῦσιν ἀνομίαν.
Οὐχὶ αὐτὸς ὄψεται ὁδόν μου, καὶ πάντα τὰ ἁβήματά μου ἐξαριθμήσεται;
Εἰ γε ἤμην πεπορευμένος μετὰ ψευδῶν,
Εἰ ἢ ℭ ἐσπούδασεν εἰς δόλον ὁ ποὺς μου·
Ἑσαμαὶ γὰρ ἐν ζυγῷ δικαίῳ,
Οἶδεν ὁ Κύριος τὴν ἀκακίαν μου.
Εἰ ἐξέκλινεν ὁ ποὺς μου ἀπὸ τῆς ὁδοῦ αὐτοῦ,
Εἰ ἢ κὴ τῷ ὀφθαλμῷ μου ἐπηκολούθησεν ἡ καρδία μου,
Καὶ εἰ ἐν ταῖς χερσίν μου ἥψατο δώρου· σπείραιμι ἄρα, κὴ ἄλλοι φάγονται,
Ἀρίζος ἢ γενοίμην ἐπὶ γῆς.
Εἰ ἐξηκολούθησεν ἡ καρδία μου γυναικὶ ἀνδρὸς ἑτέρου,
Εἰ ἢ κὴ ἐγκάθετος ἐγενόμην ἐπὶ θύρας αὐτῆς·

Ἀρέσαι ἄρα κὴ ἡ γυνή μου ἄλλῳ, τὰ ἢ νήπιά μου ταπεινωθείη.
Θυμὸς γὰρ ὀργῆς ἀκάθεκτος, τὸ μιᾶναι ἀνδρὸς γυναῖκα·
Πῦρ γὰρ ἔστιν καταμυστικὸν ἕως παντὸς τοῦ μέρους,
Οὗ καὶ ἂν ἐπιβῇ, ἕως ῥιζῶν ἀπώλεσεν.
Εἰ ἢ κὴ ἐφαύλισα κρίμα δεσπότου μου, ἢ δεσποίνης, κρινομένων αὐτοῦ πρὸς ἐμέ.
Τί γὰρ ποιήσω ἐὰν ἔτασίν μου ποιήσῃ ὁ Κύριος;
Ἐὰν ἢ κὴ ἐπισκοπὴν, ἵνα ἀποκρισιν ποιήσωμαι;
Γότερον οὐχ ὡς ἐγὼ ἐνθυμοῦμαι ἐν γαστρὶ κὴ ἐκεῖνοι γεγόνασιν;
Γεγόναμεν ἢ ἐν τῇ αὐτῇ κοιλίᾳ.
Ἀδυνάτοι ἢ ἦν ποτε εἶδον χρείαν οὐκ ἀπέτυχον,
Καὶ χήρας τὸ ὀφθαλμὸν οὐκ ἔτηξα.
Εἰ ἢ κὴ τὸ ψωμόν μου ἔφαγον μόνος, ℭ οὐκ μετέδωκα ὀρφανῷ,
Καὶ ὅτι νεότητός μου ἐξέθρεψεν ὡς πατὴρ,
Καὶ ὅτι γαστρὸς μητρός μου ὡδήγησα·
Εἰ ἢ κὴ εἶδον γυμνὸν ἀπολυμένον, κὴ οὐκ ἠμφίασα·
Ἀδυνάτοι ἢ εἰ μὴ εὐλόγουν με,
Ἀπὸ ἢ κουρᾶς ἀρνῶν μου ἐθερμαίνοντο οἱ ὦμοι αὐτοῦ·
Εἰ ἢ ℭ ἐπῆρα ὀρφανῷ χεῖρα, πεποιθὼς ὅτι πολλή μοι βοήθεια παρέσται·
Ἀποπέσοι ἄρα ἀπὸ τῆς κλειδὸς ὁ ὦμός μου,

Ὁ ἢ

Ο ὃ βεαχίων μυ ἀπὸ τῦ ἀγκῶνός μυ σαυτελεῖη.
Φόβῳ γὰρ Κυρίυ σωεῖχέν με,
Καὶ ἀπὸ τῦ λήμματῳ αὐτῦ ὐχ ὑσοίσω.
Εἰ ἔταξα χρυσίον εἰς χρῶ μυ,
Εἰ ὃ ᾧ λίθῳ πολυτελεῖ ἐπεποίηκα,
Εἰ ὃ κὴ εὐφράνθην πολλὸν πλύτου χρωμένυ μοι,
Καὶ εἰ ἐπ' ἀναριθμήτοις ἐθέμην χεῖρά μυ·
Η ὐχ ὁρῶ μὲ ἥλιον ὡς ἀπαφαύσκοντα, ᾧ σελήνην ὡς ἐκλείποντα,
Σελλώλη ὃ φθίνουσαν, ὐ γὰρ ἐπ' αὐτοῖς ἔξιν·
Καὶ εἰ ἠπατήθη λάθρα ἡ καρδία μυ,
Εἰ ὃ ᾧ χεῖρά μυ ἀπιθεὶς ἀπὶ στόματί μυ ἐφίλησα·
Καὶ τοῦτό μοι ἄρα ἀνομία λογισθείη μεγάλη,
Ολι ἐψευσάμην ἔναντι Κυρίυ τῦ ὑψίστυ. Εἰ ὃ κὴ ἀπεχάρην ἐγενόμην ἀπὶ πτώματι ἐχθρῦ μυ,
Καὶ εἰ εἶπον τῇ καρδίᾳ μυ, δῦγε, δῦγε·
Ακήκοαι ἄρα τὸ οἷς μυ τὴν καλέαν μυ,
Θρυλληθείην ὃ ὑσὸ λαοῦ κακύμῳ. Εἰ ὃ κὴ πολλάκις εἶπον αἰ θεράπναί μυ,
Τίς αὖ δῴη ἡμῖν τῶν σαρκῶν αὐτῦ ἐμπλησθῆναι;
Λίαν μυ χρησοῦ ὄντος·
Εξω ὃ ὐκ ηὐλίζετο ξένος, κὴ ἡ θύρα μυ παντὶ ἐλθόντι ἠνέῳκτο·
Εἰ ὃ κὴ ἁμαρτὼν ἀκουσίως ἔκρυψα τὰ ἁμαρτίαν μυ,
Οὐ γὰρ διεβάπτιν πολυοχλίαν λαοῦ,
Τοῦ μὴ ἐξαγρεῦσαι ἐναντίον αὐτῶ·
Εἰ ὃ κὴ ἔῶσα ἀδυνάτον ἐξηθεῖν τὰ θύρεν μυ κόλπῳ κενῷ·
Τίς δῴη ἀκούοντά μυ;
Χεῖρα ὃ Κυρίυ εἰ μὴ ἐδεδοίκειν·
Συσεφῶ ὃ ἰῶ εἶχον κατὰ ἶνος,
Εἰ ἐπ' ὤμοις ἐβεβάμῳ ὡς στέφανῳ ἀνεγίνωσκῳ,
Καὶ εἰ μὴ ῥήξας αὐτὸ ἀπέδωκα,
Οὐδὲν λαβὼν ψυχὴ χρεωφλέτυ μυ·
Εἰ ἐπ' ἐμοὶ ποτε ἡ γῆ ἐστέναξεν,
Εἰ ὃ κὴ αἱ αὔλακες αὐτῆς ἔκλαυσαν ὁμοθυμαδόν·
Εἰ τὸ ἰχνὶ αὐτῆς ἔφαγον ἄνευ λιμῆς μόνος,
Εἰ ὃ ᾧ ψυχὴ κυρίυ τῆς γῆς ἐκβαλὼν ἐλύπησα·
Αντὶ πυροῦ ἐξέβη μοι κνίδη, ἀντὶ ὃ κριθῆς βάτος.
Καὶ ἐπαύσατο Ιὼβ ῥήμασιν· ἠσύχασαν ὃ κὴ οἱ τρεῖς φίλοι αὐτῦ ἔτι ὃ ἀντεῖπεν Ιὼβ, ἰῶ γὰρ δίκαιος ἐναντίον αὐτῶ Ιὼβ. Κεφ. λϛ.
Ωργίσθη ὃ Ελιοὺς, ὁ τῦ Βαραχιὴλ, ὁ τῦ Βυζί,
Εκ τῆς συγγενείας * Ραμὰ, τῆς Αὐσίτιδος χώρας· * ἴσ. Αεάμ,
Καὶ ὠργίσθη τῷ Ιὼβ σφόδρα, διότι ἀπέφηνεν ἑαυτὸν δίκαιον ἔναντι Κυρίυ.
Καὶ κῦ τοῖς ὃ τριῶν φίλων αὐτῦ ὠργίσθη σφόδρα,

Διότι ὐκ ἠδυνήθησαν ἀποκριθῆναι
ἀντίθετα τῷ Ιὼβ,
Καὶ ἔθεντο αὐτὸν εἶναι ἀσεβῆ.
Ελιοὺς δὲ ὑπέμενεν δοῦναι ἀπόκρισιν τῷ Ιὼβ,
Ὁτι πρεσβύτεροί εἰσιν αὐτοῦ ἡμερῶν.
Καὶ εἶδεν Ελιοὺς ὅτι ὐκ ἔστιν ἀπόκρισις ἐν στόματι τῶν τριῶν ἀνδρῶν, καὶ ἐθυμώθη ὀργὴ αὐτοῦ.
Ὑπολαβὼν δὲ Ελιοὺς, ὁ δὲ Βαραχιὴλ, ὁ τοῦ Βουζί, λέγει·
Νεώτερος μού εἰμι τῷ χρόνῳ,
Ὑμεῖς δὲ ἐστε πρεσβύτεροι·
Διότι ἡσύχασα, φοβηθεὶς τοῦ ἀναγγεῖλαι ὑμῖν τὰ ἐμοὶ δοκήμοι.
Εἶπον δὲ, ὅτι χρόνῳ ὄντι ὁ λαλῶν,
Εν πολλοῖς δὲ ἔτεσιν οἴδασιν Σοφίαν.
Καὶ ὐχ ὕτως, ἀλλὰ πνεῦμά ὄστιν ἐν βροτοῖς,
Πνοὴ δὲ παντοκράτορος ἔσαι ἡ διδάσκουσά με.
Οὐ γὰρ οἱ πολυχρόνιοί εἰσιν σοφοὶ,
Οὐδὲ οἱ γέροντες οἴδασιν κρίμα.
Διὸ εἶπον, ἀκούσαί μου, καὶ ἀναγγελῶ ὑμῖν ἃ οἶδα·
Ἐνωτίζεσθε τὰ ῥήματά μου, ἕως γὰρ ὑμῶν ἀκούντων.
Ἰδοὺ, ἤκουσα τοῦ λόγους ὑμῶν, ἐνωπιάμιον μέχρι συνέσεως ὑμῶν·
Ἄχρις δὲ ἐτάσητε τοὺς λόγους ὑμῶν, καὶ ἕως ὑμῶν σιωπήσω.
Καὶ ἰδοὺ, ὐκ ἐμοὶ τῷ Ιὼβ ὁ ἐλέγχων,
Ἀνταποκρινόμενος ῥήμασιν αὐτοῦ ἐξ ὑμῶν·
Ἵνα μὴ εἴπητε, εὕρομεν Σοφίαν, τεθαρρήμοι Κυρίῳ·
Ἀνθρώπῳ δὲ ἐπτέρυξε λαλῆσαι τοιαῦτα ῥήματα.
Ἐπαισθήσονται, ὐκ ἀπεκρίθησαν ἔτι,
Ἐπαλαίωσαν ἐξ αὐτῶν λόγοις.
Ὑπέμεινα, ὐ γὰρ ἐλάλησα, ὅτι ἔστησαν, ὐκ ἀπεκρίθησαν.
Ὑπολαβὼν δὲ Ελιοὺς. λέγει·
Πάλιν λαλήσω, πλήρης γὰρ εἰμι ῥημάτων,
Ὀλέκει δέ με τὸ πνεῦμα τοῦ γαστρὸς,
Καὶ ἡ γαστήρ μου ὥσπερ ἀσκὸς γλεύκους γέμων δεδεμένος,
Ἢ ὥσπερ φυσητὴρ χαλκέως δεδεμένος καὶ κατερρηγώς·
Λαλήσω ἵνα ἀναπαύσωμαι, ἀνοίξας τὰ χείλη μου.
Ανθρωπον γὰρ ὐ μὴ αἰσχυνθῶ,
Αλλὰ μοὶ ὐδὲ βροτὸν ὐ μὴ ἐντραπῶ ὐ γὰρ ἔπισαμαι θαυμάσαι πρόσωπον·
Εἰ δὲ μὴ, ὡς ἐμὲ σῶτες ἕδον).
Οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ ἄκουσον Ιὼβ τὰ ῥήματά μου, Κεφ. λγ
Καὶ τὴν λαλιάν μου ἐνωτίζου·
Ἰδοὺ γὰρ ἀνοίξω τὸ στόμα μου, καὶ ἐλάλησεν ἡ γλῶσσά μου.
Καθαρά μου ἡ καρδία ἐν ῥήμασιν,
Σοφίαν δὲ χειλέων μου καθαρὰ νοήσω.
Πνεῦμα θεῖον τὸ ποιῆσάν με,
Πνοὴ δὲ παντοκράτορος ἡ διδάσκουσά με.
Εαὶ δυνηθῆς, δός μοι ἀπόκρισιν πρὸς ταῦτα·
Ὑπόμενον, καὶ στῆθι σὺ κατ' ἐμὲ, καὶ ἐγὼ κατὰ σέ.
Εκ πηλοῦ διήρπασαι σὺ ὡς καὶ ἐγὼ,

Εκ

Εκ τȣ̃ αὐτȣ̃ διηρτίσμεθα πηλοῦ.
Οὐχὶ ὁ φόβ@ μȣ̃ τροβήσῃ σε,
Οὐδὲ ἡ χείρ μȣ βαρεῖα ἔσαι ἐπὶ σοί.
Πλιὼ εἶπας ἐν ὠσίν μȣ, φωνὴν ἢ ῥημάτων σȣ ἀκήκοα,
Διότι λέγεις, καθαρός εἰμι, ἄχ ἥμαρτον τοῖς ἔργοις,
Αμεμπτ@ δέ εἰμι, ἐγὼ δὲ ἠνόμησα·
Μέμψιν ἢ καὶ ἐμοῦ βȣ̃ρεν, καὶ ἥγηταί με ὥσπερ ἐναντίον·
Εθετο ἢ τὼ πόδα μȣ ἐν κυκλώματι,
Καὶ ἐφύλαξέν μȣ πάσας τὰς ὁδούς.
Γὼς γὰρ λέγεις, δίκαιός εἰμι, καὶ ἄκ ἐπακήκοέν μȣ·
Αἰώνιος γάρ ἐστιν ὁ ἐπάνω βροτῶν.
Λέγεις γὰρ, δι' ἃ τὸ δικαιοσύνης μȣ ἄκ ἐπακήκοεν ἐν παντὶ ῥήματι;
Εν γὰρ τῷ ἅπαξ λαλῆσαι ὁ Κύριος,
Εν ἢ τῷ δευτέρῳ ἐνύπνι@,
Ως φάσμα ἐν μελέτῃ νυκτερινῇ,
Ως ὅταν ἐπιπέσῃ φόβ@ δένος ἐπ' ἀνθρώπους, ἐπὶ νυσταγμάτων ἐπὶ κοίτης·
Τότε ἀνακαλύπτει νοῦν ἀνθρώπων,
Εν εἴδεσιν φόβȣ τοιέτοις ἐξεφόβησεν αὐτοὺς,
Αποστρέψαι ἄνθρωπον ἐξ ἀδικίας αὐτȣ̃,
Τὸ ἢ σῶμα αὐτȣ̃ ἀπὸ ἀδικίας πώματ@ ἐῤῥύσατο,
Καὶ ἐφείσατο τ ψυχῆς αὐτȣ̃ ἀπὸ θανάτȣ,
Τȣ μὴ πεσεῖν αὐτὸν ἐν πολέμῳ.
Πάλιν ἢ ἤλεγξεν αὐτὸν μαλακίᾳ ἐπὶ κοίτης,
Καὶ πλῆθ@ ὀστέων αὐτȣ̃ ἐναρκήσεν·

Γαῦ ἢ βεβρτὸν σίτȣ ὁ μὴ δυνήσῃ φαγεσδέξαδαι,
Καὶ ἡ ψυχὴ αὐτȣ̃ βεβῶσιν ἐπιθυμήσῃ·
Εως ἂν σαπῶσιν αὐτȣ̃ αἱ σαρκες,
Καὶ ἀποδείξῃ τὰ ὀστᾶ αὐτȣ̃ κενά,
Εγγίσῃ ἢ ἡ ψυχὴ αὐτȣ̃ εἰς θανατον,
Η ἢ ζωὴ αὐτȣ̃ ἐν τῷ ᾅδῃ.
Εαὐ ὦσιν χίλιοι ἄγγελοι θανατηφόροι,
Εἷς ἐξ αὐτῶν ὁ μὴ τρώσῃ αὐτὸν,
Εαὐ νοήσῃ τῇ καρδίᾳ ἐπισραφῆναι ἐπὶ τ Κύρι@.
Αναπείλῃ ἢ ἀνθρώπῳ τ ἑαυτȣ̃ μέμψιν,
Καὶ τιὼ ἄνοιαν αὐτȣ̃ δείξῃ·
Ανθέξεται αὐτȣ̃, τȣ̃ μὴ πεσεῖν αὐτὸν εἰς θανατον,
Ανανεώσῃ ἢ αὐτȣ̃ τὸ σῶμα, ὥσπερ λοιφὼ ἐπὶ τοίχȣ,
Καὶ τὰ ὀστᾶ αὐτȣ̃ ἐμπλήσῃ μυελȣ̃·
Απαλυνεῖ ἢ αὐτȣ̃ τὰς σαρκας ὥσπερ νηπίȣ,
Καὶ ἀποκατασήσῃ αὐτὸν ἀνδρωθέντα ἐν ἀνθρώποις.
Εὔξεται πρὸς Κύρι@, ⁊ δεκτὰ αὐτῷ ἔσαι,
Εἰσελεύσε) ἢ προσώπῳ καθαρῷ σὺν ἐξηγελία·
Αποδώσῃ ἢ ἀνθρώπῳ τ δικαιοσύνῃ αὐτȣ̃.
Εἶτα τότε ἀποπέμψε) ἄνθρωπος αὐτὸς ἑαυτῷ λέγων·
Οἷα συνετελέμην; καὶ ὠκ ἄξια ἤτασέν με ὧν ἥμαρτον.
Σωσον τ ψυχήμȣ, τȣ̃ μὴ ἐξελθεῖν εἰς ᾅδȣ φθοράν,
Καὶ ζωή μȣ φῶς ὄψε).

Ιδού, ταῦτα πάντα ἐργᾶται ὁ ἰσχυ-
ρὸς ὁδοὺς τρεῖς μετ' ἀνδρός·
Καὶ ἐῤῥύσατο τὴν ψυχήν μου ἐκ θανάτου,
Ἵνα ἡ ψυχή μου ἐν φωτὶ ἀνῇ αὐτόν.
Ὑπολαβὼν δὲ Ελιους, λέγει·
Ακούσατέ μου, σοφοὶ, ἐπισάμενοι
ἐνωτίζεσθε τὸ καλόν·
Οὐκ εἴρηκεν Ιὼβ· ἰδοὺ, ταῦτα πάν-
τα ἐργᾶται ὁ ἰσχυρὸς
Οδοὺς τρεῖς μετ' ἀνδρός,
Τοῦ ἐπιστρέψαι ψυχὴν αὐτοῦ ἐκ
ἁφαῤῥοεᾶς,
Τοῦ φωτίσαι αὐτῷ ἐν φωτὶ ζώντων.
Γενέσεχε Ιὼβ, καὶ ἄκουόν μου,
Κώφευσον, ἵνα λαλήσω.
Εἰ δὲ εἰσὶν σοι λόγοι, ἀποκρίθητί μοι,
Λάλησον, θέλω γὰρ σὲ δικαιω-
θῆναι·
Εἰ δὲ μὴ, σὺ ἄκουόν μου,
Κώφευσον, καὶ διδάξω σε σοφίαν.
Κεφ. λδ Ὑπολαβὼν δὲ Ελιους, λέγει·
Ακούσατέ μου, σοφοὶ, ἐπισάμενοι
ἐνωτίζεσθε τὸ καλόν·
*ἴσ. οὖς Οὐκ * νοῖς δοκιμάζει λόγους,
Λάρυγξ δὲ γεύεται βρῶσιν.
Κρίσιν ἑλώμεθα ἑαυτοῖς,
Γνῶμεν ἀναμέσον αὐτῶν, τί καλόν.
Οὐκ εἴρηκεν Ιὼβ, δίκαιός εἰμι,
Ο Κύριος ἀπήλλαξέν μου τὸ κρίμα,
Καὶ ἐψεύσατο τῷ κρίματί μου,
Βίαιον τὸ βέλος μου ἄνευ ἀδικίας.
Τίς ἀνὴρ ὥσπερ Ιὼβ, πίνων μυ-
κλησμὸν ὥσπερ ὕδωρ;
Οὐχ ἁμαρτὼν, ἐδὲ ἀσεβήσας,
Οὐδὲ κοινωνήσας ὁδοῦ μετὰ τῶν ποι-
ούντων τὰ ἀνόμια,
Τοῦ πορευθῆναι μετ' ἀσεβῶν.
Μὴ γὰρ εἶπας, ὅτι οὐκ ἔστιν ἐπισκο-
πὴ ἀνδρὸς,
Καὶ ἐπισκοπὴ αὐτοῦ παρὰ Κυρίου.
Διὸ σωετοὶ καρδίαι, ἀκούσατέ μου·
Μή μοι εἴη ἔναντι Κυρίου ἀσεβῆσαι,
Ἐναντι δὲ παντοκράτορος ταράξαι
τὸ δίκαιον.
Αλλὰ γὰρ ἀποδίδωσιν ἀνθρώπῳ
καθ' ἃ ποιεῖ ἕκαστος αὐτῶν,
Καὶ ἐν τρίβῳ ἀνδρὸς εὑρήσει αὐτόν.
Οἴη δὲ τὸ Κύριον τὰ ἄτοπα ποιῆσαι;
Η ὁ παντοκράτωρ ταράξει τὸ δί-
καιον;
Ος ἐποίησεν τὴν γῆν.
Τίς δέ ἐστιν ὁ ποιήσας τὸν ὑπ' οὐρα-
νὸν, καὶ τὰ ἐνόντα πάντα;
Εἰ γὰρ βούλοιτο συνέχειν, καὶ τὸ πνεῦ-
μα παρ' αὐτῷ καταχεῖν,
Πᾶσα σὰρξ ὁμοθυμαδὸν,
Βροτὸς δὲ εἰς γῆν ἀπελεύσεται
ὅθεν καὶ ἐπλάσθη.
Εἰ δὲ μὴ νοητὴ, ἄκουε ταῦτα Ιὼβ,
Ενωτίζου φωνῆς ῥημάτων.
Εἰ δὲ * σοι οὐκ οἷόν τε μισοῦντα τὰ ἀνό- *ἴσ. σύ.
μια, καὶ τὰ ὁλοὼτα τοὺς πονηροὺς,
Ὄντα αἰώνιον εἶναι δίκαιος;
Ασεβὴς ὁ λέγων βασιλεῖ, παράνομεῖς,
Ασεβέστατοι τοῖς ἄρχουσιν.
Ος οὐκ αἰσχυνθῇ πρόσωπον ἐνίμου,
Οὐκ ἔδωκεν δὲ τιμὴν θεὰς ἀνδρῶν,
Τοῦ θαυμασθῆναι τὰ πρόσωπα
αὐτῶν.
Κενὰ δὲ αὐτοῖς ἀποβήσεται τὸ κε-
κραγέναι καὶ δεῖσθαι ἀνδρός·
Εξήσαντο γὰρ ἀνόμοις ἐκκλησιά-
νοις, καὶ ἀδυνάτοις.
Αὐτὸς γὰρ ὁρατής ἐστιν ἔργων ἀν-
θρώπων,

Λέληθεν

Λέληθεν ⁘ αὐτὸν ὰδὲν ὧν πεφάτ-
σθσιν,
Οὐδὲ ἔσαι τόπ☉ τῶ πραθίωσι
Τοὺς ποιοῦντας τὰ ἄθορα
Οπ ὐκ ἐπ' ἀμύθρα δίκη ἔπ.
Ομῆτ Κύει☉ τὰ πάντα ἐφορᾷ,
Ο καταλαμβάνων ἀνεξιχνίαστα,
Ενδοξά τε καὶ ἀξιάθητα, ὧν ὐκ ἔστιν
ἀριθμός·
Ενωείζων αὐτῶ τὰ ἔργα·
Καὶ στρέφει νύκτα, καὶ ταπεινωθήσον-
ται.
Εσβέσθη ⁘ ἀσεβεῖς, καὶ ὁρατοὶ ἐγέ-
νοντο ἐναντίον τῶ ἐλθεῖν.
Οτι ἀπέκλιναν ὀπίσω θεοῦ,
Διανοήματα ⁘ αὐτῦ ὐκ ἐπέ-
γνωσαν·
Τοῦ ἐπαγαγεῖν ἐπ' αὐτὸν κραυ-
γὴν πένητ☉·
Καὶ κραυγὴν πτωχῶν εἰσακούσε⁘.
Καὶ αὐτὸς ἡσυχίαν ποιήσει, καὶ τίς
καταδικάσεται;
Καὶ κρύψει πρόσωπον, καὶ τίς ὄψεται
αὐτόν;
Καὶ κ⁘ ἔθνος, καὶ κ⁘ ἀνθρώπυ ὁμοῦ·
Βασιλεύων ἀνθρώπων ὑποκριτῶν,
ἀπὸ δυσκολίας λαοῦ.
Οτι ποῖς ⁘ εἶπεν ὁ λέγων, Εὑ-
ρηκα, ὐκ ἐνεχύρασα ἀνθ' ὧν
ἐμαυτῦ·
Ο ὃ μὰ, σὺ δίδαξόν με.
Εἰ ἀδικίαν ἠργασάμην, ⁘ μὴ προσθῶ.
Μὴ ποῖα σοῦ ἀποτίσει αὐτῶ, ὅτι
ἀπώσω;
ἰσ. ἐξ- Ο τι σὺ ὐκ ἐκλεξῃ καὶ ἐγὼ καὶ τί ἕτερος,
ελέξω, λάλησον.
καὶ ὐκ Διὸ συνετοὶ καρδίᾳ ἐροῦσιν ταῦτα,
Ανὴρ ⁘ φρόνιμ☉ ἀκήκοέν μου τὸ
ῥῆμα.

Ιωβ, ὐκ ἐν συνέσει ἐλάλησας,
Τὰ ⁘ ῥήματά σου ὐκ ἐν ἐπιστήμῃ.
Οὐ μὴν ⁘ ἀλλὰ μάθε Ιωβ,
Μὴ δῶς ἔλε ἀπορίαν ὥσπερ ⁘ οἱ
ἄφρονες,
Ινα μὴ πεθαυμάσω ἐφ' ἁμαρτίαις
ἡμῶν·
Ανομία ⁘ ἐφ' ἡμῖν ἔστω πολλὰ λα-
λοῦσιν ῥήματα ἐναντίον Κυρίου.
Υπολαβὼν ⁘ Ελιοὺς, λέγει· Ι μ Κ Κεφ. λε.
Τί τοῦτο ἡμάρτω ἐν κρίσει;
Σὺ γὰρ εἶπας ⁘ ὅτι δίκαιός εἰμι
ἔναντι Κυρίου;
Η ἁμαρτίας, ἵνα ποιήσω ἀφανισμόν;
Εγὼ δὲ δώσω ἀπόκρισιν, καὶ τοῖς
τοιούτοις καὶ φίλοις.
Ανάβλεψον εἰς ☉ ὑψηλόν, καὶ ἴδε·
Καταμάθε τὰ νέφη, καὶ ἴδε ὡς
ὑψηλὰ ἀπὸ σοῦ.
Εἰ ἥμαρτες, τί πεποίηκας;
Εἰ ⁘ καὶ ἐνόμησας πολλὰ, τί δυνά-
σαι ποιῆσαι;
Καὶ εἰ δίκαιος ☉ εἶ, τί δώσεις αὐτῷ;
Η τί ἐκ χειρός σου λήψεται;
Ανδρὶ τῷ ὁμοίῳ σου ἡ ἀσεβεία σου,
Καὶ υἱῷ ἀνθρώπυ ἡ δικαιοσύνη σου.
Απὸ πλήθους συκοφαντῶν κεκράξον⁘,
Βοήσονται ἀπὸ βραχίονος ☉ πολλῶν·
Καὶ ὐκ εἶπεν, ποῦ ἔστιν ὁ Θεός; ὁ
ποιήσας με, ὁ καταπαύων φυ-
λακὰς νυκτερινάς,
Ο διορίζων με ἀπὸ τετραπόδων
γῆς, καὶ ἀπὸ πετεινῶν οὐρανοῦ.
Εκεῖ κέκραξον, καὶ ὁ μὴ εἰσακού- ἴσ. κε-
σῃ, ἀπὸ ὕβρεως πνεόντων· κράξου⁘.
Α δὲ μὴ ἰδεῖν ὁ βούλε⁘ ὁ Κύ-
ριος·

Αὐτὸς γὰρ ὁ παντοκράτωρ ὀφθαλμός
ἐστιν τῶν σωτελούντων τὰ δίκαιόμα, ὃς σώσει με.
Κείσηται ἐναντίον αὐτοῦ, εἰ δύναται αὐτὸν αἰνέσαι ὡς ἐστίν.
Καὶ νῦν ὅτι οὐκ ἔστιν ὑπομενόμενον ὀργὴν αὐτοῦ,
Καὶ οὐκ ἔγνω ἀφροσύνας ἐν ὀφθαλμοῖς.
Καὶ Ἰὼβ ματαίως διοίγει τὸ στόμα αὐτοῦ,
Ἐν ἀγνωσίᾳ ῥήματα βαρύνει.
Κεφ. λς Γενοῦ δὲ Ἐλιοὺς ἔτι, λέγει·
Μικρόν με μεῖνον ἔτι, ἵνα διδάξω σε, ἔτι γὰρ μοί ἐστιν λέξις,
Ἀναλαβὼν πόθεν ὑπομνήσω μου μακράν·
Ἔργοις δέ μου δίκαια ἐρῶ ἐπ' ἀληθείας,
Καὶ οὐκ ἄδικα ῥήματα ἀδίκως συνιεῖς.
Γινώσκω δὲ ἐγὼ ὅτι ὁ Κύριος οὐ μὴ ἀποποιήσηται τὸ ἄκακον,
Δυνατὸς ἰσχύϊ καρδίας ἀσεβῶν οὐ μὴ ζωοποιήσῃ,
Καὶ κρίμα πτωχῶν δώσει.
Οὐκ ἀφελεῖ ἀπὸ δικαίου ὀφθαλμὸν αὐτοῦ,
Καὶ μετὰ βασιλέων εἰς θρόνους καθεῖ αὐτοὺς, καὶ εἰς νῖκος ὑψώθησαν).
Καὶ οἱ πεπεδημένοι ἐν χειροπέδαις συνεχύθησαν) ἐν χοινίοις πενίας·
Καὶ ἀναγγελεῖ αὐτοῖς τὰ ἔργα αὐτῶν,
Καὶ τὰ παραπτώματα αὐτῶν, ὅταν ἰσχύσωσιν.
Ἀλλὰ ἐξ δικαίου εἰσακούσεται·
Καὶ εἶπεν, ὅτι ἀπεφάθησαν) ἐξ ἀδικίας.
Εἰ ἀκούσωσιν, καὶ δουλεύσωσιν,
Συντελέσουσιν τὰς ἡμέρας αὐτῶν ἐν ἀγαθοῖς,
Καὶ τὰ ἔτη αὐτῶν ἐν εὐπρεπείᾳ.
Ἀσεβεῖς δὲ ὑ θυμοῦζε, οὐδὲ τὸ μὴ βοᾶσαι αὐτοὺς εἰδέναι τὸν Κύριον,
Καὶ διότι νεοτέρισαν, ἀπῆλθον ἀπ' αὐτοῦ.
Καὶ ὑποκριτὴς καρδίᾳ παίξουσιν θυμόν.
Οὐ βοήσουσιν), ὅτι ἔδησεν αὐτούς·
Ἀποθανοῦνται ἐν νεότητι ἡ ψυχὴ αὐτῶν,
Ἡ δὲ ζωὴ αὐτῶν ἐξωσταθμισθήσεται ἐν ὑπὸ ἀγγέλων·
Ἀνθ' ὧν ἔθλιψαν ἀσθενῆ καὶ ἀδύναλον.
Κεῖμα δὲ πραέων σκηθρός,
Καὶ οὐθὲν παραπεπάτησέν σε ἐν σώματι ἐξαίφνης.
Ἀβυσσος καταχίσις ὑποκάτω αὐτῆς,
Καὶ κατέβη τράπεζά σου πλήρης πότου.
Καὶ οὐχ ὑστερήσῃ ἀπὸ δικαίων κρίμα· θυμὸς δὲ ἐπ' ἀσεβεῖς ἥξει,
Διὰ ἀσέβειαν δώρων ὧν ἐδέχοντο ἐπ' ἀδικίας.
Μή σε σκολίνῃ ὁ νοῦς ἐκὼν
Δεήσεως ἀδυνάτων ἐν ἀνάγκῃ ὄντων·
Ἀλλὰ φύλαξαι μὴ προσέξῃς ἄνομα,
Καὶ πάντας τοὺς κραταιοῦντας ἰσχὺν μὴ ἐξισχύσῃς τὴν νίκην,

Τοῦ

Τοῦ ἀναβλύσαι λαοὶς αὐτ' αὐτῶν·
Ἐπὶ * Τοῦτον γὰρ ἐξείλω ἀπὸ πτωχείας. * ἰσ. τύπων
Ἰδὲ, ὁ ἰχυρὸς κραταιώσῃ σε ἐν ἰχύϊ αὐτοῦ·
Τίς γὰρ ὅτιν καθ' αὐτὸν δυνάσης;
Τίς δέ ὅτιν ὁ ἐτάζων αὐτῷ τὰ ἔργα;
Η λίς ὁ εἰπὼν, ἔπταξεν ἄδικα.
Μνήσθητι οὖν Ιὼβ,
Οτι μεγάλα αὐτοῦ ὅτιν τὰ ἔργα, ὧν ἦρξαν ἄνδρες.
Γᾶς ἀνθρωπος εἶδεν ἐν ἑαυτῷ, ὅσοι τιθωσκόμενοί εἰσιν βροτοί.
Ἰδὲ, ὁ ἰχυρὸς πολὺς, καὶ ὐ γνωσόμεθα·
Αριθμὸς ἐτῶν αὐτοῦ καὶ ἀπέρχεται,
Ἀριθμηταὶ ᾗ ἀπὸ ὑετοῦ σταγόνες·
Καὶ ἐπιχυθήσονται ὑετῷ εἰς νεφέλιον·
Ρυήσον ᾗ παλαιώματα,
Εσκίασεν ᾗ νέφη ἐπὶ ἀμυθήτων βροτῶν.
Ωραν ἔλετο κλήνεσιν, καὶ οἴδασιν κοίτης τάξιν. ἐπὶ τούτοις πᾶσιν ὐκ ἔξισατό ζυ ἡ διάνοια;
Οὐδὲ διαλλάσσεται ζυ ἡ καρδία ἀπὸ τοῦ σώματος;
Καὶ ἐὰν σωῆς ἐπέχλασιν νεφέλης, ἰσότητα σκιωῆς αὐτῷ·
Ἰδὲ, ἐκτενεῖ ἐπ' αὐτῷ τὸ τόξον,
Καὶ ῥίζωμα τῆς θαλάσσης ἐκάλυψεν·
Εν γὰρ αὐτοῖς κρίνῃ λαοὺς·
Δώσῃ τροφὴν τῷ ἰχύοντι.
Επὶ χερῶν ἐκάλυψεν φῶς,
Καὶ ἐνέλειλατο περὶ αὐτῆς ἐν ἀπαντῶντι· ἀναπελεῖ περὶ αὐτοῦ φίλον αὐτοῦ, Κυρίου κλῆσις καὶ περὶ ἀδικίας.
Καὶ γὰρ ταύτης ἐταράχθη ἡ καρδία μου, Κεφ. λζ.
Καὶ ἀπερρύη ἐκ τοῦ τόπου αὐτῆς.
Ακουε Ιὼβ ἀκολουθῶν ἐν ὀργῇ θυμοῦ Κυρίου,
Καὶ μελέτη ἐκ στόματος αὐτοῦ ἐξελθύσεται·
Καὶ τὸ φῶς αὐτοῦ ἐπὶ πτερύγων γῆς.
Οπίσω αὐτοῦ βοήσεται φωνὴ,
Βροντήσῃ ἐν φωνῇ ὕψους αὐτοῦ·
Καὶ ὐκ ἀνταλλάξῃ αὐτοὺς, ὅτι ἀκούσῃ φωνῶν αὐτοῦ.
Βροντήσῃ ὁ ἰχυρὸς ἐν φωνῇ αὐτοῦ θαυμάσια·
Εποίησεν γὰρ μεγάλα, ἃ ὐκ ἤδμεν·
Σωτάσων χιόνι, ἐπὶ γῆς γίνου·
Καὶ χειμῶνι, ἵνα ᾖ ὑετὸς, ἐν χειμῶνι ὑετοῦ δυνασείας αὐτοῦ.
Εν χειρὶ παντὸς ἀνθρώπου κατασφραγίζῃ,
Ινα γνῷ πᾶς ἄνθρωπος τὰ ἑαυτοῦ ἀσθένειαν.
Εἰσῆλθον ᾗ θηρία ὑπὸ σκέπης, ἐν ἠσύχασεν ἐπὶ κοίτης.
Εκ ταμείων ἐξέρχονται ὀδυναι·
Απὸ ᾗ ἀκροτομείων ψύχος,
Καὶ ἀπὸ πνοῆς ἰχυροῦ δώσῃ πάχος·
Οἰακίζῃ ᾗ ὕδωρ ὡς ἐὰν βούληται,
Καὶ ἐκλεκτὸν καταπλήσῃ νεφέλη·
Διασκορπίσῃ νέφος φῶς αὐτοῦ,
Καὶ αὐτὸς κυκλώματα διαστρέψῃ

Εν τοῖς καπωτάτω θεὶς ἔργα αὐτῶν,
Παντα ὅσα ἀν ἐνλείλη αὐτοῖς.
Ταδτα σωτέταχε ὡς ἀὐ ἐπὶ τ γῆς,
Εαύτε ἐὶς παγδείαν, ἐαύτε ἐὶς τ γλῶ ἀὐ, ἐαύτε ἐὶς ἔλεω ἀὐ.
Ενωτίζ Ιὼβ Ταδτα,
Στῆθι, νθετῶ δλώαμιν Κυείω.
Οἶδας ὡς ἔθετο ὁ Θεὸς ἔργα αὐτῶ, ποιήσας φῶς ὀκ σκότος;
Επίσασαι ἢ ἀφάτισιν νεφῶν,
Εξαίσια ἢ πτώματα πονηρῶν;
Σοδ ἢ ἡ σολὴ θερμὴ, ἡσυχάζε ἢ ἐπὶ τ γῆς·
Στερεωθεὶς μεθ' ἀὐ ἐὶς παλαιώματα,
Ισχυρὰ ὡς ὅρασις ἐπιχύσεως.
Διατί δίδαξόν με, τί ἐρεδμῶ αὐτῷ·
Καὶ παυσώμεθα πολλὰ λέγοντες.
Μὴ βίβλος ἢ χαμματεὺς μοι ἀπρέσηκεν, ἵνα μὴ ἄδελφον ἐσὼς καλασιωπήσω;
Πᾶσιν γὰρ ὐχ ὁρατὸν φῶς·
Τηλαυγές ἐστιν ἐν τοῖς παλαιώμασιν,
Ωσπερ τὸ παρ' ἀὐ ἐπὶ νεφῶν ἐξῆλθεν.
Απὸ βορρᾶ νέφη χρυσαυγοῦντα.
Επὶ τούτοις μεγάλη ἡ δόξα κ) ἡμὴ τῶ παντοκράτορος,
Καὶ ὐχ εὑρίσκομεν ἄλλον ὅμοιον αὐτῷ, ἐ τῇ ἰσχύϊ αὐ·
Ο τὰ δίκαια κρίνων, οἷς ὅπ ὐκ εἰσακέπ αὐτός;
Διὸ φοβηθήσον ἢ αὐτὸν ἄδελφοι,
Φοβηθήσονται ἢ αὐτὸν καὶ οἱ σοφοὶ τῇ καρδίᾳ.

Μετὰ ἢ τὸ παύσαδ Ελιοὺ τ λέξεως, εἶπεν ὁ Κύειος τῷ Ιὼβ ἐκ λαίλαπος ἐ νέφους λίς ὅτι ὁ κρύπτων με βελιὼ, συνέχων ἢ ῥήματα ἐν καρδίᾳ, ἐμὲ ἢ οἴε ἢ κρύπτειν;
Ζῶσαι ὥσπερ ἀνὴρ τ ὁσφύς σ·
Ερωτήσω δέ σε, σὺ ἢ μοὶ ἀπακρίθητι.
Γοδ ἦδα ὅτε ἐθεμελίωσα τὴν γῆν;
Αναίσθητόν μοι εἰ ἐπίσασαι σαφέσιν.
Τίς ἔθετο τὰ μέτρα αὐτῆς, εἰ οἶδας;
Η τίς ὁ ἐπαγαγὼν ἀκριβείω ἐπ' αὐτῆς;
Επὶ τίνω οἱ σύλοι αὐτῆς πεπήγασιν;
Τίς δέ ἐστιν ὁ βαλὼν λίθον γωνιαίω ἐπ' αὐτῆς;
Οτε ἐγκρύπτη ἄστρα, ἤνεσάν με ἐν φωνῇ μεγάλῃ πάντες ἄγγελοί μ, κ) ὕμνησαν.
Εφραξα ἢ θάλασσαν πύλαις, ὅτε ἐμαιοῦτο,
Καὶ ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτῆς ἐξεπορεύετο.
Εθέμην ἢ αὐτῇ νέφος ἀμφίασιν,
Ομίχλη ἢ αὐτὴν ἐσπαργάνωσα,
Εθέμην ἢ αὐτῇ ὅρια, περιθεὶς κλεῖθρα ἐ πύλας·
Εἶπον ἢ αὐτῇ, μέχρι τούτου ἐλεύσῃ, κ) ὐκ ὑπερβήσῃ,
Αλλ' ἐν σεαυτῇ συντριβήσεται σ τὰ κύματα.
Η ἐπὶ σῶ συντέταχα φέγω πρωϊνόν;
Εωσφόρος ἢ ἐπεῖδεν τ ἑαυτῶ τάξιν, ἐπιλαβέσθαι πτερύγων γῆς, ἐ σκινάξαι ἀσεβεῖς ἐξ αὐτῆς;

Η σὺ

Η σὺ λαῖλαπι χιῶνα πηλὸν ἔπλασας ζῶον;
Καὶ λαλητὸν αὐτὸ ἔθου ἐπὶ γῆς;
Ἀφείλω δὲ ἀπὸ ἀσεβῶν τὸ φῶς;
Καὶ βραχίονα ὑπερηφάνων συνέτριψας;
Ἦλθες δὲ ἐπὶ πηγὰς θαλάσσης, ἐν δὲ ἴχνεσιν ἀβύσσου περιεπάτησας;
Ἀνοίγονται δέ σοι φόβῳ πύλαι θανάτου;
Πυλωροὶ δὲ ᾅδου ἰδόντες σε ἔπτηξαν;
Νενοήτηκας δὲ τὸ εὖρος τῆς ὑπὸ οὐρανόν;
Ἀνάγγειλον δέ μοι, πόσου ἥπτις ἔστιν;
Ἐν ποίᾳ δὲ γῇ αὐλίζεται φῶς;
Σκότους δὲ ποῖός ἐστιν τόπος;
Εἰ ἆρα ἀγάγοις με εἰς ὅρια αὐτῶν,
Εἰ δὲ καὶ ἐπίστασαι τρίβους αὐτῶν;
Οἶδα ἆρα, ὅτι εἰς τοῦτο γεγένησαι,
Ἀριθμὸς δὲ ἐτῶν σου πολύς;
Ἦλθες δὲ ἐπὶ θησαυροὺς χιόνος,
Θησαυροὺς δὲ χαλάζης ἑώρακας;
Ἀπόκειταί σοι εἰς ὥραν ἐχθρῶν,
Εἰς ἡμέραν πολέμου καὶ μάχης;
Πόθεν δὲ σκορπίζεται πάχνη,
Ἢ διασκεδάννυται νότος εἰς τὴν ὑπ' οὐρανόν;
Τίς δὲ ἡτοίμασεν ὑετῷ λάβρῳ ῥύσιν, ὁδὸν δὲ κυδοιμῷ;
Τοῦ ὑετίσαι ἐπὶ γῆς ἔρημον, ἐν ᾗ οὐκ ἀνήρ,
Ἔρημον ἐν ᾗ οὐκ ὑπάρχει ἄνθρωπος ἐν αὐτῇ·
Τοῦ χορτάσαι ἄβατον καὶ ἀοίκητον,
Καὶ τοῦ ἐκβλαστῆσαι ἔξοδον χλόης.
Τίς ἐστιν ὑετοῦ πατήρ; Τίς δέ ἐστιν ὁ τεκοῦσα σταγόνας καὶ κόλπους δρόσου;
Ἐκ γαστρὸς δὲ τίνος ἐκπορεύεται κρύσταλλος;
Πάχνην δὲ ἐν οὐρανῷ τίς τέτοκεν;
Ἡ καταβαίνει ὡς ὕδωρ ῥέον;
Πρόσωπον δὲ ἀσεβοῦς τίς ἔπηξεν, συνοικεῖν; δεσμὸν δὲ πλάσεως ἔγνως;
Ἢ θεσμὸν οὐρανοῦ ἐνοίξας;
Ἢ διανοίξεις μάζεσθε ἐν καιρῷ αὐτοῦ;
Καὶ ἔστεργεν ἐπὶ κόμης αὐτοῦ, καὶ ἄξεις αὐτά;
Ἐπίστασαι δὲ τροπὰς οὐρανοῦ,
Ἢ τὰ ὑπ' οὐρανὸν ὁμοθυμαδὸν γινόμενα;
Καλέσεις δὲ νέφει φωνῇ, καὶ δρόμῳ ὕδατι λάβρα ὑπακούσεταί σε;
Ἀποστελεῖς δὲ κεραυνοὺς, καὶ πορεύσονται; ἐροῦσιν δέ σοι, Τί ἐστιν;
Τίς ἔδωκεν γυναικὶ ὑφάσματος σοφίαν,
Καὶ ποικιλικὴν σοφίας ἐπιστήμην;
Τίς δὲ ὁ ἀριθμὸς νέφη σοφίᾳ,
Οὐρανὸν δὲ εἰς γῆν ἔκλινεν;
Κέχυται γὰρ ὥσπερ γῆς κονία,
Κεκόλληκεν δὲ αὐτὸν ὥσπερ κύβον λίθοις.
Θηρεύσεις δὲ λέοντι βορᾶν;
Ψυχὰς δὲ δρακόντων ἐμπλήσεις;
Δεδοίκασιν γὰρ ἐν κοίταις αὐτῶν,
Καθεύδουσιν δὲ ἐν ὕλαις ἐνεδρεύοντες.
Τίς δὲ ἡτοίμασεν κόρακι βορᾶν;
Νεοσσοὶ δὲ πρὸς Κύριον αὐτοῦ κεκράγασιν, πλανώμενοι τὰ σῖτα ζητοῦντες. ἐφύλαξας δὲ ὠδῖνας ἔλαφων; Κεφ. λθ.
Ἠρίθμησας δὲ αὐτῶν μηνῶν πλήρεις τόκους;
Ὠδῖνας δὲ αὐτῶν ἔλυσας;

Ἐξέθρεψας

Εξέθρεψας ἢ αὐτῷ τὰ παιδία
αὐθ φόβε ; ἢ ἔγνως χαμὲὸν
ζχετοδ τραγελάφων πέρας ;
Ωδῖνας ἢ αὐτῷ ἐξαποστελεῖς ;
Απορρήξουσιν τὰ τέκνα αὐτῷ,
Πληθωσθήσονται ἐν χωνήμασι,
Εξηβώσαν, χὴ ε μὴ ἀναχάμψουσιν
ἑαυτοῖς.
Τίς δέ ἐστιν ὁ ἀφεὶς ὄνῳ ἄχρι
ἐλεύθερον ;
Δεσμοὶς ἢ αὐτῷ τίς ἔλυσεν ;
Εθέμην ἢ αὐτῷ τὴν διαιταν
ἔρημον,
Καὶ τὰ σκηνώματα αὐτῷ ἁλμυ-
ρίδα.
Καταγελῶν πολυοχλίας πόλεως,
Μέμψιν ἢ φορολόγε οὐκ ἀκούων.
Κατασκέψε ὄρη νομεὺ αὐτῷ,
Καὶ ὀπίσω παντὸς χλωροῦ ζη-
τήσει.
Βουλήσε δέ σοι ἀτράπελος μο-
νόκερως δουλεύσαι,
Η κοιμηθῆναι ἐπὶ φάτνης σου ;
Δήσεις ἢ αὐτῷ ἐν ἰμᾶσιν ζυγόν ;
Η ἕλκύσει σοι αὔλακας ἐν πεδίῳ ;
Πέποιθας ἢ ἐπ' αὐτῷ, ὅτι πολλὴ
ἡ ἰσχὺς αὐτοῦ ;
Καὶ ἐπαφήσεις αὐτῷ τὰ ἔργα σου ;
Πιστεύσεις ἢ αὐτῷ, ὅτι ἀποδώσει σοι
τὸν σπόρον,
Καὶ εἰσοίσει σου τὸν ἅλωνα ;
Πτέρυξ τερπομένων νεέλασσα·
Εαὶ συλλάβῃ ἀηδὼν καὶ νέσσα,
ἐλάλησεν,
lege, ὠὰ Οτι ἀφῆκεν εἰς γῆν τὰ ᾠὰ αὐτῆς,
Καὶ ἐπὶ χοῦν θάλψει·
Καὶ ἐπελάθετο ὅτι ποὺς σκορπιεῖ,
Καὶ θηρία ἀγροῦ καταπατήσει·
Απεσκλήρυνεν τὰ τέκνα αὐτῆς
ὡσὲ μὴ ἑαυτῷ.
Εἰς κενὸν ἐκοπίασεν μόθ φόβε·
Οτι κατεσιώπησεν αὐτῇ ὁ Θεὸς
σοφίαν,
Καὶ οὐκ ἐμέρισεν αὐτῇ ὁ Θεὸς ἐν
τῇ συνέσει.
Καταχαίρων ἐν ὕψει ὑψώσει,
Καταγελάσε ἵππου καὶ ἐπιβά-
του αὐτοῦ.
Η σὺ δωρεάσηκας ἵππῳ δυνάμιν;
Καὶ ἐνέδυσας τραχήλῳ αὐτοῦ
φόβον;
Περιέσηκας ἢ αὐτῷ πανοπλίαν,
Καὶ δόξῃ σηθέων αὐτοῦ τολμᾷς ;
Ανορύσσων ἐν πεδίῳ χαρᾶς,
Εκπορεύε ἢ εἰς πεδίον ἐν ἰσχύϊ.
Σωσαντῷ βέλει, καταγελᾷ·
Καὶ οὐ μὴ ἀποσταφῇ σίδηρον.
Επ' αὐτῷ χαρᾷ τόξον, καὶ ὀξυδε-
νὴς μάχαιρα·
Καὶ ὀργῇ ἀφανιεῖ τὴν γῆν,
Καὶ οὐ μὴ πιστεύσῃ ἕως ἂν σημανῇ ἡ
σάλπιγξ·
Σάλπιγξ ἢ σημαίνουσα, ἐρεῖ, εὖγε.
Πόρρωθεν ἢ ὀσφραίνε πολέμου,
Καὶ σοὶ ἅλματα καὶ κραυγὴ ἐκ-
πορεύε.
Εκ ἢ τῆς σῆς ἐπισήμης ἔσηκεν ἱέρακ,
Αναπετάσας τὰς πτέρυγας ἀκίνη-
τος, καθορᾷ τὰ πρὸς νότον ;
Η ἐπὶ τῷ σῷ προστάγματι ὑψω-
θήσεται ἀετὸς,
Γῦψ ἢ ἐπὶ νοσσιᾶς αὐτοῦ καθε-
θεὶς αὐλίζε ;
Επ' ὀξυχῆ πέτρας, καὶ ἀπορύφῳ·
Εκεῖσεν ὧν ζητεῖ τὰ σῖτα, πόρρωθεν ἢ
οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ σκοπεύουσιν.

Νεοσσοὶ

Νεοσσοὶ δὲ αὐτοῦ φύξουσι εἰς αἷμα,
Οὗ δ' ἐὰν ὦσιν τεθνεῶτες, ταφήσεται.
Καὶ ἀπεκρίθη Κύριος ὁ Θεὸς τῷ Ἰὼβ, καὶ εἶπεν· μὴ κρίσιν μετ' ἰσχυροῦ σκολιήν; ἐλεγχων Θεὸν, ἀποκριθήσεται αὐτῷ.
Ὑπολαβὼν δὲ Ἰὼβ, εἶπεν τῷ Κυρίῳ·
Τί ἔτι ἐγὼ κρίνομαι; νουθετούμενος, καὶ ἐλεγχόμενος ὑπὸ Κυρίου·
Ἀκόων ἀκουστὰ, μηδὲν ὢν ἐγώ.
Ἀπόκρισιν δὲ ἵνα δῶ περὶ τούτων;
Χεῖρα θήσω ἐπὶ στόματί μου·
Ἅπαξ ἐλάλησα, ἐπὶ δὲ τῷ δευτέρῳ οὐ προσθήσω.

Κεφ. μ. Εἰ δὲ ὑπολαβὼν ὁ Κύριος, εἶπεν τῷ Ἰὼβ διὰ τῶν νεφῶν·
Μὴ, ἀλλὰ ζῶσαι ὥσπερ ἀνὴρ τὴν ὀσφύν σου·
Ἐρωτήσω δὲ σὲ, σὺ δὲ μοὶ ἀπόκριθητι.
Μὴ ἀποποιοῦ μου τὸ κρίμα,
Μηδὲ οἴου με ἄλλως σοι κεχρηματικέναι, ἀλλ' ἵνα δίκαιος φανῇς.
Εἰ βραχίων σοί ἐστιν ὡς Κυρίῳ,
*Ἰσ. βρονταῖς Ἢ φωνῇ βροντῆς καθ' αὐτὸν *βροντᾷς ἴσα;
Ἀνάλαβε δὲ εἰς ὕψος δύναμιν,
Δόξαν καὶ ὑμνὸν ἀμφίασαι,
Ἀπόστηθι δὲ ἀπέλους ἐν ὀργῇ σου,
Καὶ ἰδὲ ὑβριστὴν ταπείνωσον,
Καὶ περιφάνου δὲ ὀρέσον,
Σῆψον δὲ ἀσεβεῖς ἐν ἁρμαχῇ,
Κρύψον δὲ αὐτοὺς εἰς γῆν ἔξω ὁμοθυμαδὸν, τὰ δὲ πρόσωπα αὐτῶν ἀλμίας ἔμπλησον·
Ὁμολογήσω ἄρα ὅτι δύναταί σου ἡ δεξιὰ σῶσαι.
Ἀλλ' ἰδὲ, ἁβρὰ σοὶ τὰ μέλη ἴσα βοῒ ἐν χόρτῳ ἐδάδι·
Ἰδὲ δὴ, ἡ ἰσχὺς αὐτοῦ ἐπὶ ὀσφύϊ αὐτοῦ,
Ἡ δὲ δύναμις αὐτοῦ ἐπ' ὀμφαλοῦ χειρὸς αὐτοῦ· ἔστησεν δὲ αὐτὸν ὥσπερ κυπάρισσον,
Τὰ δὲ νεῦρα αὐτοῦ ὥσπερ χοιρία συμπέπλεκται.
Αἱ πλευραὶ αὐτοῦ ὡς πτέρυγες χαλκαῖ,
Ἡ δὲ ῥάχις αὐτοῦ ὡς σίδηρος χυτός.
Τοῦτό ἐστιν ἀρχὴ πλάσματος Κυρίου, πεποιημένον
Εἰς τὸ ἐγκαταπαίζεσθαι ὑπὸ τῶν ἀγέλων αὐτοῦ.
Ἐπηγδὼν δὲ ἐπ' ὄρος ἀκρότομον,
Ἐποίησεν χαρμονικὰ τετράποσιν ἐν τῷ ταρτάρῳ.
Ὑπὸ παντοδαπὰ δένδρα κοιμᾶται,
Γραφὴ κάλαμον, καὶ πάπυρον, καὶ βύτομον·
Σκιάζουσι δὲ αὐτῷ δένδρα μεγάλα·
Σὺν ῥαδάμνοις, καὶ κλωνες ἄγνου.
Ἐὰν χλύηται πλημμύρα, οὐ μὴ αἰδῆται,
Πέποιθεν ὅτι προσπορεύσεται ὁ Ἰορδάνης εἰς τὸ στόμα αὐτοῦ·
Ἐν τῷ ὀφθαλμῷ αὐτοῦ δέξεται αὐτὸν,
Ἐνσκολιευόμενος τρήσει ῥῖνα αὐτοῦ.
Ἆρα δὲ δράκοντα ἐν ἀγκίστρῳ;
Γρυλλήσεις δὲ φορβαίαν περὶ ῥῖνα αὐτοῦ; καὶ εἰλήσεις χλοιὸν ἐν τῷ μυκτῆρι αὐτοῦ;
Ψελλίῳ δὲ τρυπήσεις τὸ χεῖλος αὐτοῦ;

Λαλήσει

Λαλήσῃ δέ σοι δεήσεις καὶ ἱκετηρίας μαλακὰς;
Θήσει δέ μοι σοὶ διαθήκας;
Λήψῃ δὲ αὐτὸν δοῦλον αἰώνιον;
Καὶ ἐμπαίξῃς αὐτῷ ὥσπερ ὀρνέῳ;
Δήσεις δὲ αὐτὸν ὥσπερ στρουθίον παιδίῳ;
Ἐνοικτειροῦνταί δὲ αὐτὸν ἕταιροι,
Καὶ μεριοῦνται αὐτὸν Φοινίκων χῶραι;
Γαῖ δὲ πλωτὰν συμβολὴν οὐ μὴ ἐνέγκῃ μίαν βύρσαν ἀρᾶς αὐτοῦ,
Καὶ ἐν πλοίαις ἁλιέων κεφαλὴν αὐτοῦ.
Ἐπιθήσῃς δὲ ἐπ' αὐτῷ χεῖρα, μνησθεὶς πολέμου τοῦ γινομένου ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ;
Καὶ μηκέτι γένοιτο.

Κεφ.μα Οὐχ ἑώρακας αὐτὸν, ὃς ἐπὶ τοῖς λεγομένοις τεθαύμακας;
Οὐ δέδοικας αὐτὸν, ὅτι ἡτοίμασταί σοι;
Τίς γάρ ἐστιν ὁ ἐμοὶ ἀντιστάμενος;
Ἢ τίς ἐστιν ὃς ἀντιστήσεταί μοι, καὶ ὑπομενεῖ;
Ἢ οὐχὶ πᾶσα ἡ ὑπ' οὐρανὸν ἐμή ἐστιν;
Οὐ σιωπήσομαι δι' αὐτόν·
Καὶ λόγος δυναμέως ἐλεήσῃ τὴν ἴσον αὐτοῦ.
Τίς ὁ ἀναλύψει πρόσωπον ἐνδύσεως αὐτοῦ; εἰς δὲ πύξιν θώρακος αὐτοῦ τίς ἂν εἰσέλθοι;
Πύλας δὲ προσώπου αὐτοῦ τίς ἀνοίξει;
* ἴσ. ἔγκυπα, vel, ἐγκωπὶ, potiùs.
* ἴσ. σιδηεῖπις Κύκλῳ ὀδόντων αὐτοῦ φόβος.
* Ἔγκατα δὲ αὐτοῦ ἀσπίδες χαλκαῖ,
Καὶ συνδεσμοὶ αὐτοῦ ὥσπερ * σμιερτὸς λίθος, εἷς ἐκ τοῦ ἑνὸς κολλῶνται,
Πνεῦμα δὲ οὐ μὴ διέλθῃ αὐτόν.
Ἀνὴρ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ προσκολληθήσεται, συνέξουσι δὲ, καὶ οὐ μὴ διασπασθῶσιν.
Ἐν πτάρμοῖς αὐτοῦ ἐκφώσκεται φέγγος,
Οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ εἰσὶ ὡσεὶ ἑωσφόρος.
Ἐκ στόματος αὐτοῦ ἐκπορεύονται λαμπάδες καιόμεναι,
Καὶ διαρριπτοῦνται ἐκάρας πυρός.
Ἐκ μυκτήρων αὐτοῦ ἐκπορεύεται καπνὸς καμίνου καιομένης φλογὶ ἀνθράκων.
Ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἀνθρακιάς,
Φλὸξ δὲ ἐκ στόματος αὐτοῦ ἐκπορεύεται, ἐν δὲ τραχήλῳ αὐτοῦ αὐλίζεται δύναμις.
Ἐμπροσθεν αὐτοῦ προπορεύεται ἀπώλεια·
Σάρκες δὲ σώματος αὐτοῦ κεκόλληνται·
Καταχεῖται ἐπ' αὐτὸν, οὐ σαλευθήσεται.
Ἡ καρδία αὐτοῦ πέπηγεν ὥσπερ λίθος, ἔστηκεν δὲ ὥσπερ ἄκμων σιδήρου.
Σταφέντος αὐτοῦ, φόβος θηρίοις ταράσσουσιν ἀλλομένοις ἐπὶ γῆς.
Ἐὰν συναντήσωσιν αὐτῷ λόγχαι, οὐδὲν οὐ μὴ ποιήσωσιν αὐτῷ δόρυ καὶ θώραξ·
Ἡγήσεται μὲν γὰρ σίδηρον ὥσπερ ἄχυρα,
Χαλκὸν δὲ ὥσπερ ξύλον σαπρόν·
Οὐ μὴ τρώσῃ αὐτόν·
Ἡγήσεται γὰρ πετροβόλον ὡς χόρτον.
Ὡς καλάμη ἐλαφίσει αὐτῷ σφενδόνη,
Καταγελᾷ δὲ σφόδρα πυρφόρου.

Η σφωμὴ αὐτῦ ὀβελίσκοι ὀξεῖς,
Πᾶς δὲ χρυσὸς θαλάσσης ὑπ' αὐτὸν ὥσπερ πηλὸς ἀμύθητος.
Αναζεῖ τ' ἄβυσσον ὥσπερ χαλκεῖον,
Ηγηται δὲ τ' θάλασσαν ὥσπερ ὀξυάλιφον,
Τὸν δὲ ταρταρον τ' ἀβύσσου ὥσπερ ἀχμάλωτον.
Ελογίσατο ἄβυσσον εἰς σκέπατον,
Οὐκ ἔστιν ὕδὲν ὑπὲρ γῆς ὅμοιον αὐτῷ,
Γεποιημένον ἐγκαταπαίζεσθαι ὑπὸ τῶν ἀγέλων μου.
Γαῦν ὑψηλὸν ὁρᾷ, αὐτὸς δὲ βασιλεὺς πάντων τῶν ἐν τοῖς ὕδασιν.

Κεφ. μϛ Υπολαβὼν δὲ Ιὼβ, λέγει τῷ Κυρίῳ·

Οἶδα ὅτι δυνάσαι πάντα, ἀδυνατεῖ δέ σοι ὐδέν.
Τίς γάρ ἐστιν ὁ κρύπτων σε βουλὴν, φθόμενος δὲ ῥημάτων, καὶ σὲ οὐκ ἔκρυπτεν;
* ἴσ. Αν- αγελῶ * Ανηγέλη δέ μοι ἃ οὐκ ἤδειν,
Μεγάλα καὶ θαυμαστὰ, ἃ οὐκ ἐπίσταμαι.
Ακουσον δή μου, Κύριε, ἵνα κἀγὼ λαλήσω·
Ερωτήσω δέ σε, σὺ δέ με δίδαξον.
Εως μὲν ὠτὸς ἀκοῆς ἤκουόν σου τοσοῦτον,
Νυνὶ δὲ ὁ ὀφθαλμός μου ἑώρακέν σε·
Διὸ ἐφαύλισα ἐμαυτὸν, καὶ ἐτάκην,
Ημην δὲ ἐμαυτὸν γῆν καὶ σποδόν.
Εχρύετο δὲ μετὰ τὸ λαλῆσαι τὸν Κύριον πάντα τὰ ῥήματα τῷ Ιὼβ,
Εἶπεν ὁ Κύριος Ελιφὰζ τῷ Θαιμανίτῃ·
Ημάρτες σὺ, καὶ οἱ δύο φίλοι σου· οὐ γὰρ ἐλαλήσατε ἐνώπιόν μου ἀληθὲς ὐδέν, ὥσπερ ὁ θεράπων μου Ιώβ.
Καὶ νῦν λάβετε ἑπτὰ μόχλους, καὶ ἑπτὰ κριοὺς, καὶ πορεύεσθε πρὸς τὸν παῖδά μου Ιώβ,
Καὶ ποιήσεις καρπωμα ὑπὲρ ὑμῶν.
Ιὼβ δὲ ὁ θεράπων μου εὔξεται περὶ ὑμῶν·
Ολον γὰρ μὴ πρόσωπον αὐτοῦ λήψομαι,
Καὶ εἰ μὴ διὰ αὐτὸν, ἀπώλεσα ἂν ὑμᾶς·
Οὐ γὰρ ἐλαλήσατε κατὰ τοῦ θεράποντός μου Ιὼβ ὐδὲν ἀγαθόν.
Επορεύθησαν δὲ Ελιφὰζ ὁ Θαιμανίτης,
Καὶ Βαλδὰδ ὁ Σαυχίτης, καὶ Σωφὰρ ὁ Μιναῖος,
Καὶ ἐποίησαν ἑαυτοῖς καθὼς συνέταξεν αὐτοῖς ὁ Κύριος·
Καὶ ἔλυσεν τὴν ἁμαρτίαν αὐτῶν διὰ Ιὼβ.
Ο δὲ Κύριος ἤυξησεν τὸν Ιὼβ· ηὔξανεν δὲ Ιὼβ περὶ τῶν φίλων αὐτοῦ,
Αφῆκεν αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν.
Γεγόνεισαν δὲ ὁ Κύριος τῷ Ιὼβ τὰ διπλᾶ ὧν εἶχεν ἔμπροσθεν εἰς διπλασιασμόν.
Ηκουσαν δὲ πάντες οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, καὶ αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ, πάντα τὰ συμβεβηκότα αὐτῷ, καὶ ἦλθον πρὸς αὐτὸν, καὶ πάντες δὲ ὅσοι ἤδεισαν αὐτὸν πρότερον·
Φαγόντες δὲ καὶ πόντες μετ' αὐτοῦ, παρεκάλεσαν αὐτόν·

Καὶ

Καὶ ἐθαύμασαν ὅτι πᾶσιν οἷς ἐπήγαγεν αὐτῷ ὁ Κύριος.
Καὶ ἔδωκαν αὐτῷ ἕκαστος ἀμνάδα μίαν, καὶ τετράδραχμον χρυσοῦν ἄσημον.
Ο δὲ Κύριος ἠυλόγησεν τὰ Ἰὼβ τὰ ἔσχατα μᾶλλον ἢ τὰ ἔμπροσθεν.
Ην δὲ τὰ κτήνη αὐτοῦ, πρόβατα μύρια τετρακισχίλια,
Κάμηλοι ἑξακισχίλιαι,
Ζεῦγη βοῶν χίλια,
Ονοι θήλειαι νομάδες χίλιαι.
Γεννῶνται δὲ αὐτῷ υἱοὶ ἑπτὰ, καὶ θυγατέρες τρεῖς.
Καὶ ἐκάλεσεν τὴν μὲν πρώτην, Ημέραν.
Τὴν δὲ δευτέραν, Κασίαν.
Τὴν δὲ τρίτην, Αμαλθείας κέρας.
Καὶ οὐκ εὑρέθησαν κατὰ τὰς Ἰὼβ θυγατέρας, καὶ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ,
Βελτίους αὐτῶν ὑπὸ τὸν ὑπ' οὐρανόν.
Εδωκεν δὲ Ἰὼβ ταῖς θυγατράσιν αὐτοῦ κληρονομίαν ἐν τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ.
Εζησεν δὲ Ἰὼβ μετὰ τὴν πληγὴν ἔτη ἑκατὸν ἑβδομήκοντα.
Τὰ δὲ πάντα ἔζη ἔτη διακόσια τεσσαράκοντα ὀκτώ.
Καὶ εἶδεν Ἰὼβ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, καὶ τοὺς υἱοὺς τῶν υἱῶν αὐτοῦ, τετάρτην γενεάν.
Καὶ ἐτελεύτησεν Ἰὼβ πρεσβύτερος, καὶ πλήρης ἡμερῶν.
Γέγραπται πάλιν ἀναστήσεται αὐτὸν μετὼν ἀνίστησιν ὁ Κύριος. οὗτος ἑρμηνεύεται ἐκ τῆς Συριακῆς βίβλου.

Εν μὲν γῇ κατοικῶν τῇ Αὐσίτιδι, ἐν τοῖς ὁρίοις Ιδουμαίας καὶ Αραβίας.
Γεγόνει δὲ αὐτῷ ὄνομα Ιωβάβ.
Λαβὼν δὲ γυναῖκα Αραβίαναν, γεννᾷ υἱὸν ᾧ ὄνομα Εννών.
Ην δὲ αὐτὸς παῖς μὲν Ζαρὲ, τῶν υἱῶν Ησαῦ υἱός,
Μητρὸς δὲ Βοσόρας· ὥστε εἶναι αὐτὸν πέμπτον ἀπὸ Αβραάμ.
Καὶ οὗτοι οἱ βασιλεῖς οἱ βασιλεύσαντες ἐν Εδὼμ, ἧς καὶ αὐτὸς ἦρξεν χώρας·
Γεγόνει Βαλὰκ ὁ τοῦ * Σεπφὼρ, καὶ ὄνομα τῇ πόλει αὐτοῦ Δενναβά.
Μετὰ δὲ Βαλὰκ Ιωβὰβ, ὁ καλούμενος Ἰώβ.
Μετὰ δὲ Τοῦτον Ασὼμ, ὁ ὑπάρχων ἡγεμὼν ἐκ τῆς Θαιμανίτιδος χώρας.
Μετὰ δὲ Τοῦτον Αδὰδ, υἱὸς Βαραδ, ὁ ἐκκόψας Μαδιὰμ ἐν τῷ πεδίῳ Μωάβ.
Καὶ ὄνομα τῇ πόλει αὐτοῦ Γεθθαΐμ.
Οἱ δὲ ᾐδόντες πρὸς αὐτὸν φίλοι,
Ελιφὰζ υἱὸς * σωφὰν τῶν υἱῶν Ησαῦ, Θαιμανῶν βασιλεύς,
Βαλδὰδ υἱὸς * Αμνὼν ὁ Χοβαρ ὁ Σαυχίτης τυράννης,
Σωφὰρ ὁ Μιναίων βασιλεύς,
Θαιμὰν υἱὸς Ελιφάζ, ἡγεμὼν τῆς Ιδουμαίας· οὗτος ἑρμηνεύεται ἐκ τῆς Συριακῆς βίβλου.
Εν μὲν γῇ κατοικῶν τῇ Αὐσίτιδι, ὅτι τῶν ὁρίων τοῦ Εὐφράτου·
Περιῆρχεν δὲ τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ιωβάβ· ἦν δὲ ὁ πατὴρ αὐτοῦ Ζαρὲ, ἐξ ἀνατολῶν ἥλιου.

* ἴσ. Βεώρ,

* ἴσ. Βεώρ, i.e. πρωτότοκος, Gen. 36. 15.

* ἴσ. Βαλεννὼν τοῦ Αχοβώρ

ΤΕΛΟΣ.